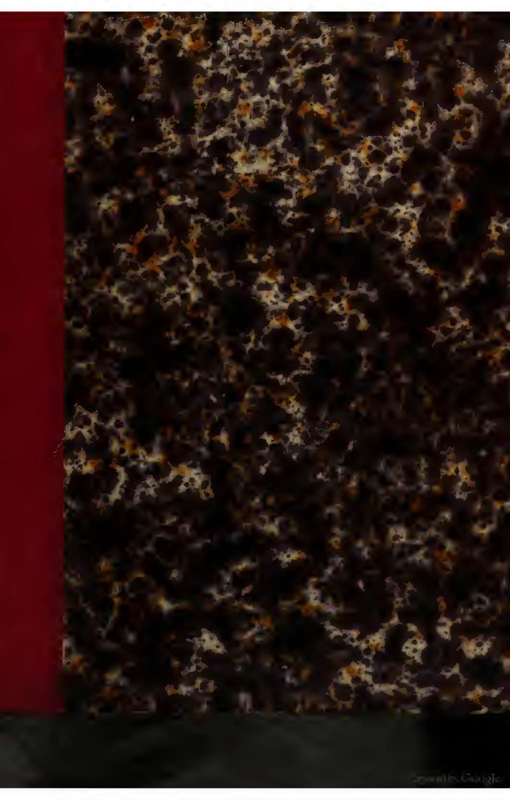
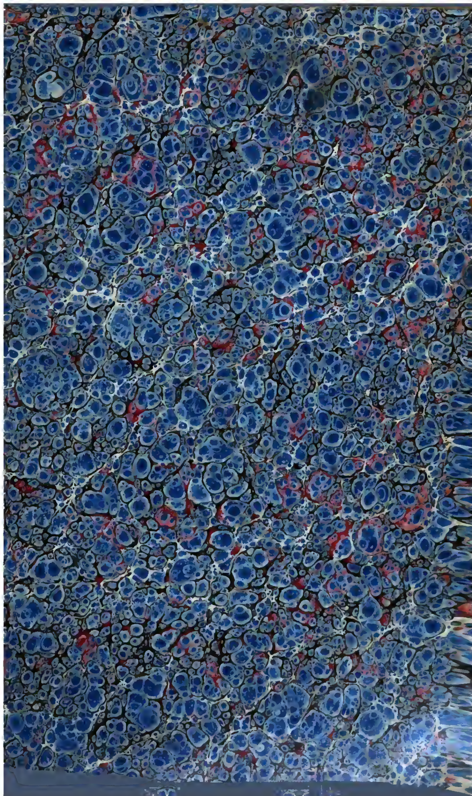

ŒUVRES

COMPLÈTES

DE BOSSUET.

TOME IX.

IMPRIMERIE D'ADOLPHE ÉVERAT ET Cᵉ,
Rue du Cadran, n° 16.

ŒUVRES

COMPLÈTES

DE BOSSUET,

ÉVÊQUE DE MEAUX.

TOME NEUVIÈME.

A PARIS,

CHEZ LEFÈVRE, LIBRAIRE-ÉDITEUR,

RUE DE L'ÉPERON, N° 6;

CHEZ GAUME FRÈRES, LIBRAIRES.

RUE DU POT-DE-FER, N° 5.

1836.

DEFENSIO DECLARATIONIS

CONVENTUS CLERI GALLICIANI

ANNI M. DC. LXXXII,

DE ECCLESIASTICA POTESTATE.

PRÆFATIO EDITORIS [1].

Illustrissimi ac reverendissimi Jacobi-Benigni Bossuet, Meldensis episcopi, opus posthumum, *de ecclesiasticâ Potestate*, à nobis ex autographis codicibus diligenter recognitum, prodit tandem in publicam lucem. Neque nos necesse habemus, id quod solent plerique editores, et auctoris et operis laudes artificioso labore conficere. Quippe satis commendatur et auctor ipso opere, et opus nomine auctoris, quod nomen recordationem habet omni laude majorem. Quapropter satis habebimus quatuor hæc præfari. Primùm dicemus de *Declaratione cleri gallicani*, quam Meldensis episcopus susceperat hoc opere defendendam: deinde exponemus qui et quales fuerint illi auctores, qui adversùs hanc *Declarationem* stylum acuerunt: postea declarabimus scribendi hujus operis consilium D. Benignus Bossuet quale habuerit, quam ejus formam delineaverit, quamque etiam alteram sequi sibi aliquando proposuerit; de ejus ingenio quoque, et in scribendo, cùm moderatione, tum libertate pauca quædam dicturi: denique aperiemus quales extiterint operis edendi nostræ curæ.

Declaratio conventûs cleri gallicani anni 1682 nihil affert novi dogmatis, sed hactenus traditam ab Ecclesiâ gallicanâ et Universitate Parisiensi, de *ecclesiasticâ Potestate* deque gallicanis libertatibus, doctrinam, perspicuâ brevitate complectitur. Aderant in illo conventu præcipui galliarum antistites, quos inter eminebat Meldensis episcopus, cui cùm omnes eam curam detulissent, ut ad certa capita gallicanam de eâ quæstione doctrinam revocaret, ille rem sic perfecit, ut nihil cùm enucleatius, tum etiam in gallicanæ doctrinæ adversarios moderatius dici posset. Quapropter Declarationi ad unum omnes assenserunt. Nam suarum Ecclesiarum doctrinam in eâ videbant, et expositam verè, et iis verbis temperatam, quæ gallicanæ doctrinæ adversarios lædere non posse viderentur.

Quippe D. Bossuet *aures Romanorum teneriores* [1] ne offenderet, abstinuerat ab omni censurâ opinionum ultramontanarum, et, ut eas, si posset, sanaret, stylum suum fecerat quàm mollissimum. Sed enim curia romana jamprìdem infensa Gallis, qui *de regaliâ* aliter statuerant, quàm id quod ipsa sentiebat, bellum sibi indici rata, copias cœpit comparare.

Neque ei defuere defensores. Nam non multò post prodiit examen auctorum, qui aut spe, aut irâ ducti, præsertim verò opinionibus ipsis, quas ex scholarum suarum disciplinâ pueri imbiberant, omnes unà in Declarationem gallicanam impetum fecerunt; quanquam non iis instructi armis, quibus tanta certamina egebant; quorum tres antesignani, *Doctrinæ Lovaniensium* auctor anonymus, D. Dubois, professor lovaniensis, et marchio de Sarretto [2], prælium primi commiserunt: homines ad dimicandum non modò non satis parati, sed ingenio et scientiâ prorsus impares, qui, neque quâ viâ adversarium suum ritè oppugnarent cognitum habebant, neque verò etiam quomodo seipsos lacessiti defenderent.

Vix credebat episcopus Meldensis, tum anonymum, tum D. Dubois (quoniam Facultas theologica Lovaniensis doctrinæ laude semper floruerat) esse, ut præ se ferebant, doctores lovanienses. Itaque non desperabat fore ut eos Facultas Lovaniensis esse suos negaret. Nam, ut ea omittamus quæ ab istis duobus fuerunt in clerum gallicanum protervè et intempe-

[1] La préface qu'on va lire est un extrait de celle que l'abbé Le Roi fit imprimer à la tête de ce même ouvrage, en 1745. Nous en avons conservé tout ce qui nous a paru intéressant; et nous n'en avons retranché que des digressions inutiles, des longueurs et des répétitions. Dans ce discours préliminaire, l'abbé Le Roi donne tous les éclaircissements qu'on peut desirer sur l'ouvrage de Bossuet, sur les changements que l'évêque de Meaux fit à son premier plan, et sur les différences de la nouvelle édition de 1745, et de celle qui avoit paru à Luxembourg en 1730, défigurée par une multitude de fautes. C'est l'édition de 1745 qui a servi de modèle à la nôtre.

Nous croyons devoir rappeler à nos lecteurs, que l'historien de Bossuet, qui a eu entre les mains tous les manuscrits dont l'abbé Le Roi s'étoit servi, et plusieurs autres pièces originales, a prouvé démonstrativement l'authenticité de cette *Défense de la déclaration du clergé de France*. — Voyez l'*Histoire de Bossuet*, tom. II, liv. VI; et les *Pièces justificatives* du même livre. (*Avertiss. des éditeurs de Versailles.*)

[1] *Vid. Epist. Auxil. ad Hilar. Arelat. in Vit. Hilar. per Honor. Mass. cap.* XVII, *inter Oper. Leon. Mag. edit. Quesn. in-fol. tom.* I. *col.* 370.

[2] *Sive* Caretto.

ranter dicta, nihil aliud fecit anonymus quàm priscorum Lovaniensium sententias, à se parum intellectas, satis confusè colligere, quibus summorum Pontificum nunc *superioritatem*, nunc *infallibilitatem* tueri se posse confideret. Sed commilito ejus D. DUBOIS, theologus acer, idemque levis, tam sæpe tamque turpiter allucinatur, ut facilè crederes ejus opera fuisse ab adversario quodam, qui eum rideri vellet, sub ejus nomine confecta, nisi ipse se eorum operum auctorem profiteretur: neque Antonio ARNAULD [1] assentiri non possis eum hominem vocanti, ut *contumeliosum*, ita *ridiculum scriptorem*: UN RIDICULE ET OUTRAGEUX ÉCRIVAIN. Sed de marchione DE SARRETTO quid censebimus, qui nihil non iracundè scribat, qui jubeat *comburi* episcopos gallicanæ Declarationis auctores, fautores, approbatores? Quis ejus unam aut alteram *autigraphi* ejus paginam legerit, statim intelliget ab equite illo romano theologiam ne primoribus quidem labris fuisse degustatam, qui etiam latinæ linguæ rudimenta vix didicerat.

Quare nemo anxiè quæsiverit quid de talibus auctoribus tandem factum fuerit. Illi enim, vix paucis noti litteratis, nullam gloriæ partem adepti sunt, ne eam quidem quam sibi quidam peperere, cùm magnos viros lacessiverunt, ut sibi famam qualemcumque colligerent. Nam eorum libri in bibliothecarum quibusdam angulis bacteinus jacent et ignobiliter delitescunt; ut non mirum sit Anton. ARNAULD de curiæ romanæ sorte sic deplorasse: *Les Romains sont bien à plaindre, s'ils se croient bien défendus par les sieurs* DUBOIS et CEVOLI (hic CEVOLI ipse est marchio DE SARRETTO). *Pour moi, ce me seroit un préjugé qu'une cause seroit mauvaise, en voyant qu'on l'auroit mise en de telles mains* [2].

Sed si quis, eâ, quâ par est, observantiâ sacrum episcoporum ordinem colit, is non poterit non dolere, turbæ tam contemptæ se addidisse D. ZELEPECHINI, Strigoniensem archiepiscopum et Hungariæ primatem. Quippe ille, opinionibus ultramontanis plenus, prosilit in medium, censurâ configens gallicanam Declarationem, quam vocat *erroneam, pestiferam* et *schismaticam*; tanquam existimaret censuram suam eò fore graviorem, quò esset acrior et amarior. At vetus proverbium est: *Qui nimis probat, nihil probat.* Itaque eum archiepiscopum spreverunt omnes immodicè sævientem: imò ejus censuram adversâ censurâ confixit theologica Facultas Parisiensis; neque perfecit jesuita GONZALEZ, ille qui Strigoniensibus nugis et injuriis pondus addere conabatur, ut non eam archiepiscopi censuram deleverit sempiterna oblivio.

Nondum ventum erat ad verum certamen; neque enim hostem cominus adoriebantur illi, quos suprà nominavimus; sed tantummodo insanis clamoribus, barbarorum more, terrorem injicere velle videbantur; quorum clamoribus auditis, ne se commovisent quidem Patres gallicani, nisi alii quidam, qui re et nomine theologi dici possent, in certamen descendissent.

Venit prius Emmanuel SCHELSTRATUS, bibliothecæ Vaticanæ præfectus, armis accinctus ad pompam magis fulgentibus, quàm ad decertandum compositis. Ille pervetustos quosdam concilii Constantiensis manuscriptos codices, tuti orbi bacteinus ignotos, promit ex nescio quâ bibliothecâ, ubi dudum latuerant, quibus probare se posse putat, decreta Constantiensia, sessionum IV et V, quæ fundamenti loco ponuntur in Declaratione gallicanâ, fuisse pridem à Patribus Basileensibus adulterata. Gravem profectò accusationem, sed temerariam et falsam, quam diluebat ipsa Basileensium nota probitas et integritas. Neque verò manuscriptorum quatuor Schelstratianorum auctoritas erat talis, ut labefactare posset multò plurium Constantiensis concilii codicum, quos Europæ bibliothecæ asservant, auctoritatem. Sed quoniam SCHELSTRATUS mirâ confidentiâ codices suos objiciebat, ex quibus urgebat excusos omnes codices mancos esse et adulteratos, necesse videbatur accusationem novam, et eam quæ fucum facere posset, confutare. Ergo eam confutat libro V Meldensis episcopus, et omnem eam rem persequitur eâ brevitate ac perspicuitate, ut eum diceres totâ in vitâ nihil aliud fecisse, quàm codices adire, excutere, conferre, secernere veros à falsis. Jam quidem Schelstratianas argutias Anton. ARNAULD satis refutarat; sed D. BOSSUET illo pressior, firmioribus etiam ac locupletioribus argumentis SCHELSTRATUM exagitat, multis quoque additis, quæ Anton. ARNAULD non attigerat: uno verbo D. BOSSUET unus rem conficit.

SCHELSTRATUS præterea œcumenicum fuisse negat concilium Constantiense, tum cùm sessiones IV et V celebrabantur. Sed in eâ quæstione nihil suum profert; tantùm iterat argumenta *Bellarmini* et Odorici *Rainaldi*. Itaque eum habemus una cum illis *Dissertatione prævia*, et lib. V et VI confutatum.

Interea dum SCHELSTRATUS inani operâ desudabat, et œcumenici concilii Constantiensis decreta irritis assultibus convellere nitebatur, duo prosilierunt, D. CHARLAS et jesuita GONZALEZ, ipso SCHELSTRATO in scholasticis concertationibus exercitatiores. Erat D. CHARLAS gallus presbyter, qui, occasione quæstionis *de Regaliâ*, Romam profugus, ibi ediderat tractatum insidiosè et fallaciter inscriptum: *de Libertatibus Ecclesiæ gallicanæ*: in quo tractatu, vir omnium subtilissimus, gallicanam Declarationem eo argumento impugnabat, quòd omnium sæculorum traditioni, ut ipse affirmabat penitus repugnaret [1]. Nos verò dolemus cum Meldensi episcopo, à viro non mediocriter docto susceptam fuisse eam causam, quæ defendi, nisi malis artibus, non posset. Et quidem in *quæstione malè constituendâ ubique multa et graviter peccat*: quin etiam

[1] *Lett. de M. Arn.* CCCLXVII; *tom.* V, *p.* 149. — [2] *Lett.* CCXXI; *tom.* III, *p.* 408, 409.

[1] *Vid. de D. Charl. Diss. prœv. libr.* IV, V, VI, X, XI; *et Corol. pass.*

ab universo quæstionis statu aberrat, sive quæstiones infideliter tractarit, sive de iis à se non satis intellectis temerè et inconsideratè cum clero gallicano disserere ausus fuerit. Hinc ab illo, ut sæpe observat D. BOSSUET, *summa ipsa rei ommittitur, aliena copiosissimè pertractantur*, neque ille *alia ferè sectatur quàm vana et extra rem*; ita ut operis non exigui, *post promissam tanto hiatu amplam Declarationis discussionem, vix tertia pars ad eam confutandam collimarit*: hinc *tot vera falsis, tot certa dubiis miscet*; hinc non *tam argumentatur, quàm lites movet, et cavillationibus atque inanibus quæstionibus* clerum gallicanum *vexat*. Omitto quòd *infenso semper et amarulento animo dira et abominanda in gallicanos antistites jacit*. Nempe is homo, *qui amicissimus et erga episcopalem ordinem obsequentissimus* credi velit, *hostilem animum ubique prodit*, et, *gallicanos episcopos, sub reverentiæ specie, irrisos et invidiosissimè traductos incessit calumniis*. Denique ipse sol, tam immodicus, quàm *inverecundus laudator, de tripode semper pronuntiat*, rem omnem peragit, aut *rationibus è proprio cerebro ductis*, aut auctoritatibus, quas *quidem congerit multas, sed plerumque vel perperam, vel extra rem allegatas, vel quas ipse mutilat*; ut nemini dubium esse possit, quin ille fucum facere voluerit imperitis, et vanâ eruditione speciosisque sermonibus Romanorum aures permulcere.

Thyrsus GONZALEZ, societatis Jesu præpositus generalis, perversâ *probabilitatis* doctrinâ egregiè confutatâ nobilis, credidit in gallicanâ Declaratione se habiturum unde novos sibi triumphos faceret. Quàm dispares vero eos triumphos! Prodigio simile visum est ab tanto viro tam levis armaturæ opus fuisse compositum. Armaturæ autem levitatem dabat, non ingenii mediocritas, sed causæ infirmitas. Etenim error in quâcumque causâ vitium insanabile est, cui nullum ingenium, nulla ars, nulla doctrina, nulla scribendi exercitatio mederi possit; et veritati necesse est aliquando cedere omnia. Librum R. P. GONZALEZ quàm levis esset, viderunt ipsi romani doctores summusque Pontifex. Ex quo libro, si tollerentur paginæ oppletæ locis communibus, non quidem ineruditis, sed inutilibus, quas omnes auctor à BELLARMINO mutuatus est; si plurima argumenta, quæ quò subtiliora, eò absurdiora sunt, et plerumque aut res controversas non tangunt, aut etiam, velit nolit GONZALEZ, gallicanæ doctrinæ favent; si denique illa errorum monstra, quæ falsò attribuit gallicanis præsulibus, eum in librum, quantus quantus est, illico videas esse *librum triginta paginarum*.

Dum CHARLAS et GONZALEZ Declarationem Romæ oppugnabant, DAGUIRREUS, monachus benedictinus, vir cum paucis tam doctrinæ quàm pietatis laude comparandus, Salmanticæ edebat volumen immensum, quo Declarationis doctrinam à se eversum iri sperabat. Erat opus festinationis plenum, in quo DAGUIRREUS quid gallicani episcopi dicerent, quid ipse dicere vellet, et quomodo id probaret, vix attendebat; unoque tempore lectoribus suis in seipso illustre exemplum dabat, quàm altè inhæreant nobiscum natæ et adultæ opiniones. Nempè earum opinionum, quas, ut et cæteri Hispani, quasi cum lacte suxerat, æstu abreptus, nihil sedatè, nihil tranquillè de gallicanâ doctrinâ loquebatur; et, quod mirere, is vir in quo erat mirus candor et summa integritas, tamen clerum gallicanum nunquam non falso accusabat, eique affingebat errores, quos Galli omnes detestabantur; sic ut gallicanam doctrinam à DAGUIRREO tot modis deformatam episcopi nostri, qui ejus librum legebant, recognoscere non jam possent.

Cæterum curia romana non reliquit sine mercede monachum DAGUIRREUM. Nam eum purpurâ induit; quam quidem purpuram omnes optassent non tali operi, sed ipsi viro, qui omni honore dignus esset, fuisse attributam. Jam enim de Ecclesiâ optimè meritus fuerat DAGUIRREUS, neque porrò destitit factus cardinalis, multis nempe libris editis, qui hominem demonstrant cùm et veri et recti tenacem, tùm in criticâ non parum exercitatum. Fuit ille deinceps omnium litteratorum communis Mæcenas, et boni cujusque patronus et defensor.

Cœlestinus SFONDRATUS, ex eodem sodalitio monachus, et apud Helvetios monasterii San-Gallensis abbas, is qui tum famosus, famosior deinde factus est, edito pernicioso illo libro, cui titulum fecit: *Nodus prædestinationis dissolutus*, eâdem quoque viâ purpuram adeptus est. Ille enim posteaquam *de Regaliâ*, deque romani Pontificis supremo dominatu tam prolixè quàm intemperanter scripserat, stylum suum in gallicanam Declarationem exacuit in longissimis dissertationibus.

Eodem ferè tempore, Joannes-Thomas ROCABERTUS, ex dominicanorum familiâ, archiepiscopus Valentinus, ipso CHARLAS, ipso CEVOLI immitior, episcopos gallicanos non tam oppugnabat, quàm immensâ voluminum mole veluti obruebat. Neque verò existimes tam amplum opus aliquâ saltem rerum serie ac perspicuitate commendari. Namque ROCABERTUS tam confusus scriptor, quàm fraudulentus disquisitor, et acerbus conviciator, momenta causæ sæpe ponderabat non rationibus, sed maledictis, quibus nostros episcopos perpetuò insectabatur, ubique crepans *anathemata, orcum, tartara*, et alia feralia verba, *satque prostratos adversarios existimans, si eos telis vocibus tanquam pueros territaret*[1]. Itaque non immeritò Meldensis episcopus solito vehementiùs queritur de illo auctore, quòd non eâ moderatione quâ decuerat episcopum, controversias tractaret, sed tanquam exitiale bellum gereret; perinde quasi conviciari idem sit ac ratiocinari.

Ille igitur cùm ferret gravissimè ortas esse ex eâ Declaratione, quæ omnium animos conjungere debuisset, maximas per orbem christianum conten-

[1] *Dissert. prær. n. 8.*

tiones; propterea quòd clarissimam ejus lucem infirmiores quorumdam theologorum oculi ferre non possent, illud apud se reputavit: adhibenda esse ejusmodi remedia, quæ quantò leniora, tantò ad mitigandos animos salubriora essent. Quippe, inquiebat, cur gallicanam doctrinam exteri multi theologi aversentur, causa est, non tam contumacia et superbia, quàm rei disputatæ insolentia et dogmatum nostrorum ignorantia. Et quoniam videbat Romanorum de Papæ auctoritate falsas opiniones, non modò cum romanis ingeniis esse natas, sed etiam aliquod fundamentum habere in ipsâ veritate, quanquam malè intellectâ, non poterat non sentire quantæ molis esset opiniones tales revellere ex animis hominum romanorum. Itaque judicabat opus esse eo defensore, in quo cum plurimâ scientiâ et cum multâ disserendi arte conjuncta esset summa moderatio: eo, inquam, qui rem tractatam cùm verè ac dilucidè disputaret, tum etiam lenioribus verbis emolliret id, quod veritatis expertibus durum et asperum videri posset.

Ludovicus XIV, qui inter cæteras multas virtutes, admirabili quâdam sagacitate persentiebat quid ingenia valerent, existimavit Meldensem episcopum eum esse, quo defensore clerus gallicanus indigeret, ut collectam à majoribus et hactenus conservatam doctrinæ et pietatis famam tueretur.

Ergo eum jussit Ludovicus Magnus cleri gallicani patrocinium suscipere: *Cet illustre évêque*, inquit Trecensis episcopus[1], alter Jacobus-Benignus Bossuet, magni Meldensi episcopi fratris filius, *entreprit par ordre exprès du feu roi Louis XIV, de glorieuse mémoire, la défense de* LA DÉCLARATION DU CLERGÉ DE FRANCE DE 1682, *dont nous avons remis nous-mêmes un exemplaire entre les mains de ce grand roi. Cet ouvrage, que l'auteur a revu plus d'une fois, et peu de temps avant sa mort, doit être regardé comme un des plus précieux monuments de sa profonde érudition, de sa sagesse, de sa modération et de sa piété, de son attachement à la chaire de saint Pierre et à l'unité, et de son amour pour l'Église, pour la vérité et pour la paix. C'est ce qui le rend d'autant plus digne de voir le jour, et ce qui nous fait espérer qu'on ne le refusera plus longtemps aux vœux de toutes les personnes qui aiment véritablement l'Église et l'État.*

Hæc breviter Trecensis episcopus de Meldensis episcopi tractatu. Ille, ut jussus erat, nullâ morâ interpositâ, operi incubuit, ne Ludovici Magni summæ de se expectationi non responderet.

Is porrò erat D. BOSSUET, qui, cùm cæteris Galliæ scriptoribus præstaret dicendi ubertate et copiâ, tum nullum in eâ arte haberet parem, quâ arte quidquid tractabat, in eo imprimebat vestigia quædam et roboris et majestatis, atque etiam conjunctæ cum majestate amœnitatis. Quippe scribebat nullo apparatu, planè ac dilucidè; erat sententiarum placidus lenisque cursus, et orationis non fucatæ naturalis nitor, quo celabatur scribentis industria et operosa concinnitas. Et quidem in ejus libris tam apta sunt verba rebus et res verbis, ut crederes omnia ex sese, nullo auctoris labore, in suum locum prosiliisse. Tamen, id quod mirere, hunc tractatum suum multis lituris, propriâ manu factis emendavit, suo exemplo docens, non satis esse operi absolvendo ingenium et doctrinam, nisi accedat ea ultima diligentia, in quâ auctor, sui ipsius censor castigatorque, ea omnia accuratè retractet, quæ sibi medio in meditationis æstu et scribendi celeritate exciderunt.

Eò autem minùs primis ille operum suorum curis indulgebat, quò acutiùs bonum à meliori secernebat. Itaque ejus summi judicii laus erat, quòd abundantiam suam primam plurimâ liturâ coerceret; cùm contra signum sit mediocris judicii lituras nescire, et schedas malè natas nec politas mittere ad typographos. Nam ut exigui ingenii est sibi plus æquo confidere, ita ingenii excellentis, animadvertere sæpe in seipsum, et opus suum incudi reddere.

Hunc verò suum tractatum Meldensis episcopus sæpius retractans, hoc tandem perfecit, ut assequeretur argumentandi et gravitatem et perspicuitatem, et ut, si fortè brevis est, non sit obscurus; si disputando acer, non nimius; si elegans, non fucatus; si denique abundans, non redundans nec confusus.

Porrò D. BOSSUET, qui nullum opus, nisi priùs à se diligenter recognitum, publici juris esse voluit, in illo, de quo tractamus, castigando, majorem adhibendam esse diligentiam intellexit; tum quòd causæ gravitas id postulabat, tum etiam quòd arduum erat, in traditione omnium sæculorum sæpius peragrandâ, de rectâ viâ nunquam deflectere.

Enimverò plena est summæ eruditionis *gallicanæ Declarationis* ista *Defensio*, quæ tot abundat exemplis ex antiquitate petitis, ut solæ auctorum et librorum allegationes volumen non exiguum implerent; in quibus tamen allegationibus nullam videas gloriosam ostentationem; quia nihil, nisi opportunè et in loco, allegatum; ut appareat adversariorum ejus theologiam turgidam esse et inflatam, ejus sanam et succi plenam; alteram curiosam et contentiosam, alteram brevem, sobriam et accuratam. Et quidem tantâ cautione ab iis abstinebat, quæ essent inutilia, ut vix credibile sit tam breviter allegari ab eo potuisse omnem traditionis seriem, pro Gallorum doctrinâ de tot capitibus contra eorum adversarios testificantem. Quòd si quis propter molem hujus voluminis dubitabit brevem fuisse in eo componendo episcopum Meldensem, dubitationem omnem tollet, tum rerum tractatarum infinita multitudo, tum adversariorum, ut infinitæ, ita argutæ sophisticâ subtilitate difficultates, quas explicare et confutare oportebat. Præterea, ut ait præclarè Augustinus[1], « fit necessitas copiosiùs dicendi plerumque res claras, » vel quae non spectantibus intuendas, sed quem-

[1] *Inst. past. de M. de Troyes, du 30 sept. 1729. art. XLIII, p. 37.*

[1] *Aug. de Civit. Dei, lib. II. cap. 1; tom. VII, col. 31.*

» admodum tangendas palpantibus et conniventibus offeramus. »

Diximus de episcopi Meldensis magno ingenio, mirificâ doctrinâ et summâ concinnitate; nunc breviter dicendum de ejus bonâ mente et magnâ indole mansuetudinis et humanitatis. Nam quis non miretur ejus patientiam et moderationem, cùm eum animadvertat adversarios habere eos homines, qui disputandi et conviciandi nullum modum tenebant; qui gallicanam Declarationem non tam impugnabant, quàm gallicanos præsules atrociter lacessebant. Poterat nullo labore eos furiosos proponere omnium virorum doctorum irrisioni ac contemptui, qui non minùs absurdis quàm falsis de Papæ dominatu et infallibilitate doctrinis, ejus veram potestatem, et in docendo auctoritatem labefactabant, Ecclesiæque ipsius statum et antiquum ordinem convulsum ibant. Tamen eam semper adhibuit à magnitudine animi ductam moderationem et humanitatem, ut eorum vitia plerumque silentio premeret, eorum virtutes, si quæ fortè erant, magnificè prædicaret. Quapropter sæpe eum videas *Bellarmini*, *Odorici Rainaldi*, *Jacobatii*, *Pallavicini*, et aliorum, qui ultramontanarum opinionum, ut nimii, sie improvidi defensores fuerunt, laudes celebrantem. Quoties verò honorificè appellat, non modo DAGUIRREUM, GONZALEM, SCHELSTRATUM, SFONDRATUM, sed ipsos etiam DUBOIS, CHARLAS et ROCABERTUM, qui, propter suam proterviam et maledicendi libidinem, omni indulgentiâ indigni videri potuissent. Quòd si eum causæ suæ et justæ defensionis necessitas eò adigit, ut talium auctorum impotentiam castiget et errores redarguat, tum eum videmus facere invitè ut personam gerat reprehensoris; itaque verbis lenioribus objurgationem suam temperare, aliquando suos admonere lectores, improvidè, non consultò falsa dogmata imbibisse nostræ doctrinæ adversarios, et cùm fundamenta errorum jacerent, non satis animadvertisse quid ex quo sequeretur; cujusmodi reprehensione adversùs homines tales, nihil erat mitius et temperatius. Utinam verò, eo exemplo duce, ecclesiasticæ controversiæ sic tractarentur, ut veritas, amotis partium studiis, quibus obscuratur, emergeret tandem et in clarissimâ luce versaretur.

Utinam verò ad hujus magni episcopi exemplum se componant theologi et canonistæ, seu gallicanas libertates tuentur, seu in Papæ decretis aut bullis quædam reprehendunt; nec curiæ romanæ errores eùm confutant, summum Pontificem lacessant. Pontificum romanorum errores Meldensis episcopus nunquam coarguit, nisi invitus et causæ necessitate compulsus: tantâ religione tenebatur Sedis ejus, quâ nulla in terris major est et augustior, nedum eam vel verbo violaret, usque eò ut illud ipsum quidam in eo vituperent, cum dicant adulari eum romanis Pontificibus. Sed longè distant adulari et respectum habere. Nam si privatorum hominum respectum non habere sine justâ causâ non debemus, quam putamus esse justam causam, cur eum, qui Ecclesiæ caput est et omnium nostrûm pater, lacessamus et irritemus.

Nunc dicendum nobis est de hujus operis formâ eâ quam D. BOSSUET delineavit, deque alterâ, quam sequi sibi aliquando proposuerat.

Primam operis recognitionem et formam offert editio quæ prodiit anno 1730, nisi quod illa editio adeo mutila est ac manca, et mendis typographicis tot tamque fœdis deformata, ut publicis utilitatibus vix inservire unquam possit.

Sed cùm multa intervenissent, de quibus mox dicemus, et cùm D. ROCABERTUS immensa sua volumina, et suas dissertationes abbas San-Gallensis edidissent, constituit auctor hanc operis formam delineare, quam exhibet hæc nostra editio; id est eos libros, qui in editione anni 1730 tres primi sunt, tollere, *Dissertatione prævià* eos supplere, reliquum opus in tres partes distribuere.

Verùm enimverò nos, quos libros tres supprimere volebat, quoniam eorum summam *prævià Dissertatio* complectitur, ne lectoribus id fraudi esset, non sustulimus; sed ad calcem tomi II rejecimus, ut appendicis loco essent. Nam illi tres libri non paucas res continent, qui in *Dissertatione prævià* habere locum suum non potuerunt, quæque sunt non parum utiles et ipso genere excellentes.

Ex libro autem eo, qui supradictæ editionis quartus est cogitabat, ut quidem credimus, tollere ea omnia quæ Gregorium VII tangebant, ne videlicet inauditâ ejus audaciâ infirmiores animi læderentur; cætera ad frontem ponere libri ejus, qui ejusdem editionis quintus est, et eum quintum facere primum. Nam eum ipsum quintùm propriâ manu inscripserat, *liber primus*: sextum, *liber secundus*, et sic reliquos, quibus apposuerat numerorum notas eas quas nos exsecuti sumus. Sed quoniam librum quartum reliquit integrum, et res quæ in illo tractantur cum rebus libri sequentis necessariâ cognatione connectuntur, non potuimus hos duos libros non in unum componere, quos tamen in duas sectiones dividimus, ut liber qui in editione 1730 quartus est, in nostrâ editione primâ sit libri primi sectio; quintus verò, ejusdem libri primi sectio secunda.

Videri quidem potest liber XI in alienum locum conjectus, et septimus esse debere, tum ut rerum tractatarum series servetur, tum ne defensio cap. IV Declarationis antecedat capitis III defensionem.

Tria responderi possunt. 1° Quanquam talis ordo librorum nonnullam ordinis perturbationem haberet, nihil inde accidere detrimenti; qui ordo librorum qualiscumque sit, manent eædem res in singulis libris tractatæ.

2° Quoniam caput IV Declarationis tangit ecclesiasticam potestatem in iis quæ ad fidem spectant, tertium eamdem potestatem in iis quæ ad disciplinam, Meldensi episcopo visum fuisse, quæ ad fidem pertinent priùs tractanda esse, quàm quæ ad disciplinam.

3° Tertiam causam afferri ex ipsius consiliis ultimis petitam.

Constituerat enim Meldensis episcopus, omissâ Declaratione, causam suscipere doctrinæ universæ tum Universitatis Parisiensis, tum cleri gallicani de potestate ecclesiasticâ. Quo semel constituto, non erat cur in tractandis controversiis illum ordinem sequeretur, quem ipse in conscribendis Declarationis capitibus olim fuerat secutus. Quare autem Declarationis capita non jam speciatim tangere vellet, causæ tales extiterunt.

Quo tempore libri SFONDRATI et ROCABERTI, nuper in vulgus editi, episcopum Meldensem compulerunt ut *Dissertationem prœviam* componeret, erant inter romanam curiam et clerum gallicanum bella jam composita. Conditionem pacis curia romana fecerat talem : bullas suas se concessuram iis, quos ad episcopatus et ad abbatias Galliæ rex destinaret et nominarat, modò illi declararent, *mentem suam non fuisse in comitiis quidquam decernere, aut peculiarem fidem condere*. Quam pacis conditionem cùm curia romana instantiùs urgeret, intellexit D. BOSSUET romanis Pontificibus Declarationem gallicanam vehementer displicuisse. Ergo is vir, qui pacis, si quis unquam fuit, erat amantissimus, nullas conditiones ad pacem coagmentandam respuendas ratus, modò integra veritas maneret, statim apud se definivit, ut auribus Romanorum teneriorihus parceret, deleret ex suo opere hunc titulum : *Defensio Declarationis cleri gallicani*[1], illum novum faceret, qui nunc est dissertationis : *Gallia orthodoxa, sive vindiciæ scholæ Parisiensis totiusque cleri gallicani*, gallicanam doctrinam defenderet, sed tamen omitteret *Declarationis defensionem*, quia Romani sibi persuaserant Declarationem fuisse eo animo factam, ut *fidei quædam nova formula, canones, fidesque peculiaris, conderentur*. Titulum igitur mutabat, non res tractatas. Nam quam doctrinam in Declaratione expresserat, eamdem majores nostri *sententiam scholæ Parisiensis* vocitabant et egregiè defendebant.

Ut primùm *prœviam Dissertationem* legimus, non dubitavimus consilium tale ab episcopo Meldensi fuisse non modò susceptum, sed perfectum. Nam cùm enim in Dissertatione videremus disertis verbis sic dicentem : *Abeat Declaratio quò libuerit; non enim eam... tutandam hic suscipimus*[2], incredibile videbatur huic Dissertationi addidisse eum ejus Declarationis Defensionem, quam in ipsâ Dissertatione, tanquam infectam haberi non nollet.

Nostræ opinioni accesserunt novæ conjecturæ ex diario eo quod D. LEDIEU, qui episcopo Meldensi fuit à secretis, composuit; quod diarium unà cum codicibus *Defensionis* nostræ fidei Trecensis episcopus commiserat, et in quo sic legitur[3] : *M. de Meaux m'a dit ce matin 28 septembre 1700, en remuant ses papiers, qu'il veut mettre incessamment la dernière main à son ouvrage de* ECCLESIASTICA POTESTATE, *qu'il intitule à présent* GALLIA ORTHODOXA, *etc.*

In altero autem ejusdem diarii loco[1] : *Le 22 septembre 1701, M. de Meaux m'a demandé son traité* DE ECCLESIASTICA POTESTATE, *dont il a seulement retenu les premiers livres de la dernière révision et correction, sous le titre de* GALLIA ORTHODOXA, *contre Rocaberti, etc.* Significat D. LEDIEU *prœviam Dissertationem*, quæ *Defensionis* trium priorum librorum loco erat. Nam in eâ confutatur ROCABERTUS, qui in reliquo opere ne semel quidem nominatur.

His ferè omnino persuasi fueramus, codices, qui in nostras manus venerant, non eos esse, quos Meldensis episcopus ultimò recognoverat, quanquam omnibus propè paginis multa ipsius manu animadversa et addita videremus. Itaque Trecensem episcopum adivimus, ab eo sciscitaturi, quos codices habebamus, an illi ipsi essent, quibus ultimam manum episcopus Meldensis addidisset. Dubitationem omnem sustulit episcopus Trecensis. Nam nobis amicè respondit, se valde mirari, non ei nos omnem fidem habere, neque animo reputare quàm suâ interesset patrui sui opus sincerum in lucem prodire : nos habere operis ejus codices qui supererant omnino omnes, neque ullos sibi fuisse unquam cognitos aut visos : nos tamen non fuisse malè auguratos; nam episcopum Meldensem consilium cœpisse tale, quale is in suâ Dissertatione præ se tulit; sed ne id perficeret, fuisse eum et multis negotiis et malâ valetudine impeditum : quare insistendum esse in iis codicibus quos ipse ad nos miserat, quos esse sinceros et ultimis ex curis profectos persuadebant, tum multæ correctiones autographæ, tum etiam plurima additamenta, quæ manu propriâ episcopus Meldensis exararat.

Cæterùm judicare ex antedictis lectores possunt, quòd ultimam hanc recognitionem non fecerit episcopus Meldensis, nihil inde perire publicæ utilitati. Neque enim res alias fuit dicturus, aliamve doctrinam secuturus : alium tantùm titulum facturus erat, quædam etiam romanæ curiæ ingrata expuncturus, quæ, ut ipsius verbis utar, *el disciplire possent, non ex doctrinâ ipsâ, sed ex tradendæ doctrinæ ratione*[2].

Nos verò etsi et summum Pontificem, ut catholicum decet, reveremur, et operis hujus formam talem fuisse optamus, in quâ romanæ curiæ episcopus Meldensis maximè indulsisset, tamen nostri muneris esse arbitrati sumus, nihil operæ nostræ ad magni BOSSUET operam admiscere; non modò ejus tractatûs formam non mutare, sed ne verbum quidem addere vel detrahere; præsertim cùm id nobis episcopus Trecensis etiam atque etiam mandarit.

Nam nobis formam eam, quam ultimam sibi proposuerat episcopus Meldensis, exhibere facillimum fuisset. Quippè titulo mutato, omissis Declarationis

[1] *Vid. Diss. prœv. n.* VI. x. — [2] *Dissert. prœv. n.* x. — [3] *Journ. eod. E. circ. medium.*

[1] *Ib. eod. G. p.* 1. — [2] *Dissert. prœv. n.* x.

gallicanæ quatuor capitibus, paucis quibusdam aliter enuntiatis, quæ paginas duas vix implerent, et pro his verbis quæ sæpe occurrunt: *Hæc docent in suâ Declaratione præsules gallicani*, illis aliis positis: *Hæc Ecclesia gallicana et Universitas Parisiensis semper docuerunt*, ultimam recognitionem hujus operis ab episcopo Meldensi meditatam, tu, erudite lector, perfectam haberes, et, nomine mutato, esset pura puta *Defensio Declarationis cleri gallicani*.

Speramus autem non tibi ingratum fore, quod tibi episcopi Meldensis consilium ultimum exposuerimus, cùm videre jam possis eum magnum virum non recusasse, quin opus suum totum retractaret, eam unam ob causam, ne concordia gallicanæ Ecclesiæ cum romanâ læderetur. Quippe docere volebat, non pugnare; ad ipsam causam accedere, non, ut ipse dicebat, *causæ satis per se gravis cursum, accersitis difficultatibus impedire*[1].

Nunc breviter dicendum de operis singulis partibus.

Prævia Dissertationis Trecensis episcopus participem fecerat prorsus neminem, nisi ipsum Ludovicum Magnum, cui, propter causas nobis incognitas, dederat *Defensionis* id exemplar quod erat prioris tantum recognitionis, non dederat additamenta multa quæ in codicibus ultimæ recognitionis auctoris manu scripta erant. Nos primi omnium sumus, qui hanc Dissertationem legimus, quam ultro divulgamus, eruditorum manibus sæpe tractandam et evolvendam.

Dissertationem hanc composuit in ultimâ senectute episcopus Meldensis, corpore infirmo, viribus ingenii non debilitatis, ut neque scribendi moderatione et amore concordiæ.

In eo opere, quanquam à nominandâ gallicanâ Declaratione consultò abstineat, tamen egregiè ostendit « hujus Declarationis doctrinam ab illâ doctrinâ toto orbe multis abhinc sæculis notissimâ, » quam Parisiensium vocant, nullâ ex parte esse » diversam; proindeque Declarationis doctrinam » damnari non posse ut hæreticam et schismaticam, » cùm Parisiensium sententia manserit semper inconcussa et censuræ omnis expers. »

Tanta est in illâ Dissertatione sermonis ubertas, perspicuitas, concinnitas, ingeniique vis ac sagacitas, ut ubique magnum dicendi et disserendi artificem ac doctorem D. BOSSUET facilè recognoscas.

Qui sui non dissimilis est in *Defensione* quæ sequitur, in quâ omnia tractantur, tum verè, tum enucleatè, sic ut veritas in clarissimâ luce versetur. Nihil autem profert suum; promit omnia de fontibus apertis Scripturæ et traditionis; ita ut ipsi de se hoc gloriari liceat quod olim dicebat Leo Magnus: « Non novæ prædicationis est (doctrina mea);... in » nullo discedens ab ejus fidei regulâ, quæ evidenter » à nostris vestrisque est defensa majoribus[2]. »

[1] *Lib.* VI, *cap.* V. — [2] *Leo Mag. ep.* CIII, *ad Proter. Alex. c.* II.

In primâ parte, evolutis ab omni antiquitatis memoriâ ad decimum usque sæculum omnium populorum gestis, probat, « semper et ab omnibus hoc » fuisse creditum: nempe ambas potestates ecclesiasticam et civilem, suo in genere rebusque suis, » sub Deo et post Deum primas esse, unique Deo » subditas; neque alteram potestatem ab alterâ » deponi, et in ordinem cogi posse. »

In secundâ parte opinionem *superioritatis* ejus, quâ Papæ potestas ipsâ conciliorum œcumenicorum potestate potior asseritur, eo convellit, « quòd talis » *superioritas* Constantiensis œcumenici concilii ca» nonibus proscripta fuerit. »

Tertiâ parte, ut pontificiam hanc *superioritatem* configat, et novam ultramontanorum doctrinam de Papæ infallibilitate eodem ictu confodiat, aggreditur omnem traditionem revolvere, atque ex eâ ostendere « has opiniones toti antiquitati prorsus incognitas » fuisse, atque adeo esse falsas: semper à Patribus » et à conciliis in universalis Ecclesiæ consensione » fuisse repositam vim illam irreformabilem et irre» tractabilem, quam in ævum duraturam Christus » Ecclesiæ promisit. »

Exacto opere, pro clausulâ ponit Meldensis episcopus corollarium, in quo non tantùm probat, sed veluti ponit ob oculos hanc propositionem: « A » Gallis primatum romanum et Sedis apostolicæ » majestatem exquisitiori ratione propugnari, con» firmari, illustrari, quàm ab ultramontanis docto» ribus, qui novellas, sive adinventiones, sive adu» lationes, sive potiùs ludibria sectantur. Aperit » incommoda, absurda, falsa, in quæ se inducant » illi viri sanctæ Sedis studiosi quidem, sed adeo im» providi, ut ejus auctoritatem odiosam, invidiosam, » contemnendam reddere velle videantur. » Illius corollarii pressa oratio est: in eo tot sunt sententiæ quot verba, plurimorumque voluminum instar haberi potest.

Dicendum nunc quales extiterint operis hujus edendi nostræ curæ. Cum primùm hoc oneris nobis imponebat episcopus Trecensis, veriti sumus ne illius mole gravaremur, necnon id deponere conati sumus: quosdam etiam nominabamus, à quibus illud oneris meliùs sustineri posset. Sed mandatum dabat is episcopus, quem nos summâ reverentiâ colebamus: ii amici cohortabantur, quos de republicâ christianâ bene meritos, non audire, quanquam invitè, non potuimus.

Ergo episcopi Trecensis jussu difficilem provinciam suscepimus, qui postquam nobis commisit operis manuscriptos codices, nos, iis inter se collatis, eos selegimus, qui ipsius Meldensis episcopi manu plurimùm emendati erant, et multis in locis, imprimis lib. V et VI, aucti ac locupletati. Hinc fit ut nostra hæc editio sit editione anni 1730 multò absolutior, etiam ad fidem autographorum multò emendatior. Porrò illi codices sedulò asservantur, futuri aliquando, si opus fuerit, nostræ in illis exhibendis incorruptæ diligentiæ, sinceri testes.

Multa etiam D. BOSSUET aut ipse sustulerat, præsertim ex secundâ et tertiâ parte, et ex corollario, aut, ut à descriptore tollerentur, quibusdam notis significarat. Nempe ea omnia conjecerat in *præviam Dissertationem*, præterquam libri x caput unum totum, quod omnino aboleri jusserat. In eo autem capite referebantur acta sancti Eusebii presbyteri et martyris; quæ acta Meldensi episcopo, postquam in ea diligentiùs introspexisset, visa fuerant insincera, aut saltem dubiæ auctoritatis. Nos illud caput ad calcem appendicis rejecimus, ne quid in nostrâ editione desiderari videretur.

Illud quoque hic à nobis observari oportet, Meldensis episcopi morem perpetuum fuisse uti schedulis, in quibus ea scriberet, quæ in locis emendatis ad continuandum sermonem necessaria essent. Talium schedularum tres aut quatuor deerant, sive amissæ illæ fuerint, sive eas ipse in suo loco ponere omiserit. Quare eas, necessitate cogente, supplevimus; quas facilè agnosces, utpote typis italicis editas, nec non etiam parenthesi interclusas.

Quamvis non parvi laboris erat talis editio, nihil tamen prætermittere constitueramus, unde in publicum utilitates nonnullæ existere possent. Ergo auctoritates omnes in toto tractatu allegatas cum ipsis auctorum libris contulimus, eaque resarcivimus quæ erant à descriptoribus, aut omissa, aut mendosè scripta; et, ne quid deesset, allegationes ita ad marginem expressimus, ut illæ plerumque tum novas editiones, tum etiam veteres, quibus utebatur Meldensis episcopus, unà complectantur. Addidimus, prout sese dedit occasio, notas nonnullas tam historicas, quàm theologicas, atque etiam criticas *.

Totum illud opus gallicum fecimus de mandato episcopi Trecensis, et separatè edidimus. Nam consentaneum videbatur ut gallicanarum libertatum defensionem Galli homines suâ in linguâ expositam viderent.

Erit de illâ qualicumque nostrâ operâ, sive notis, sive versione gallicâ lectorum judicium. Quòd si quid nobis erroris exciderit, nos, utpote imbecillitatis nostræ conscii et solius veritatis amore ducti, errorem corrigere et in unâ veritate acquiescere desideramus. Itaque, sive amici erunt qui nostras curas redarguent, sive inimici, modò bene redarguant, gratum nobis facient. Memores quippe sumus Augustinianæ illius sententiæ [1] : « Nullus reprehensor » formidandus est amatori veritatis. Si ergo inimicus » insultat, ferendus est; amicus autem,.... si docet, » audiendus. »

Excerpta ex epistolâ gallicâ illustrissimi ac reverendissimi Jacobi-Benigni BOSSUET, *Trecensis episcopi, 31 augusti 1733.*

J'ai été aussi surpris que vous d'apprendre qu'on venoit de donner au public la première partie de l'ouvrage (*les trois livres qui sont les premiers dans l'édition latine de 1730*) avec une traduction, et qu'on promettoit de donner incessamment le reste. Comme je n'ai eu aucune part, telle qu'elle puisse être au monde, ni à cette traduction, ni à la publication, et que je ne sais ce que c'est que tout cela, j'ai différé, à vous écrire, que je me fusse informé à Paris de ce qui s'est passé à ce sujet.... Ce que j'ai appris, que d'habiles connoisseurs ne sont que médiocrement satisfaits de l'ouvrage en question, m'en donne une assez mauvaise opinion, et ne me fait pas perdre la vue d'une bonne traduction et d'une bonne édition, s'il y a moyen. Ainsi, si celui qui a si bien commencé n'est pas assez dégoûté de continuer par ce qui vient d'arriver, j'aurois une très grande satisfaction qu'il voulût bien continuer cet ouvrage, auquel je joindrai toute mon autorité, si on me laisse faire, et si des puissances supérieures ne m'en empêchent point. C'est ce qui dépendra des circonstances du temps, et de la disposition des têtes et des cœurs.... Je remédierai aisément, avec le secours de gens habiles et de l'excellent traducteur, aux corrections qu'il faudra faire sur quelques citations fautives... Au reste, je n'ai point du tout perdu l'idée, ni de la personne, ni du mérite, ni des talents de M. ***. Je suis rempli d'estime et d'amitié pour lui; et dès que son cœur est prévenu en faveur de M. de Meaux, comme il me l'a toujours paru, et qu'il conserve quelque amitié pour moi; il est difficile que son génie, son bon goût et son esprit ne répondent pas du succès de ce qu'il voudra bien entreprendre; surtout s'il est à portée d'agir sur cela de concert avec M. ***, que ses seules occupations ont détourné de ce travail, mais qui m'a promis de donner à la révision de cette traduction toute son attention et tout son temps.

† BÉNIGNE, évêque de Troyes.

CLERI GALLICANI

DE

ECCLESIASTICA POTESTATE

DECLARATIO.

DIE DECIMO-NONO MARTII 1682.

Ecclesiæ gallicanæ decreta et libertates à majoribus nostris tanto studio propugnatas, earumque fundamenta sacris canonibus et Patrum traditione nixa multi diruere moliuntur; nec desunt qui earum obtentu primatum beati Petri ejusque successorum romanorum Pontificum à Christo institutum, iisque debitam ab omnibus

* Has notas ex parte retinuimus, quarum tamen nonnullas nimiè prolixas contraximus. (*Edit. Versal.*)

[1] *Aug. lib.* II, *de Trinit. præm. tom.* VIII, *col.* 772.

christianis obedientiam, Sedisque apostolicæ, in quâ fides prædicatur, et unitas servatur Ecclesiæ, reverendam omnibus gentibus majestatem imminuere non vereantur. Hæretici quoque nihil prætermittunt, quo eam potestatem, quâ pax Ecclesiæ continetur, invidiosam et gravem regibus et populis ostentent, iisque fraudibus simplices animas ab Ecclesiæ matris Christique adeo communione dissocient. Quæ ut incommoda propulsemus, nos archiepiscopi et episcopi Parisiis mandato regio congregati, Ecclesiam gallicanam repræsentantes, unà cum cæteris ecclesiasticis viris nobiscum deputatis, diligenti tractatu habito, hæc sancienda et declaranda esse duximus.

I.

Primùm : beato Petro ejusque successoribus Christi vicariis ipsique Ecclesiæ rerum spiritualium et ad æternam salutem pertinentium, non autem civilium ac temporalium, à Deo traditam potestatem, dicente Domino, *Regnum meum non est de hoc mundo*[1]; et iterum, *Reddite ergo quæ sunt Cæsaris Cæsari, et quæ sunt Dei Deo*[2]; ac proinde stare apostolicum illud : *Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit : non est enim potestas nisi à Deo : quæ autem sunt, à Deo ordinatæ sunt. Itaque qui potestati resistit, Dei ordinationi resistit*[3]. Reges ergo et principes in temporalibus nulli ecclesiasticæ potestati Dei ordinatione subjici, neque auctoritate clavium Ecclesiæ, directè vel indirectè deponi, aut illorum subditos eximi à fide atque obedientiâ, ac præstito fidelitatis sacramento solvi posse; eamque sententiam publicæ tranquillitati necessariam, nec minùs Ecclesiæ quàm imperio utilem, ut verbo Dei, Patrum traditioni et sanctorum exemplis consonam, omnino retinendam.

II.

Sic autem inesse apostolicæ Sedi ac Petri successoribus Christi vicariis rerum spiritualium plenam potestatem, ut simul valeant atque immota consistant sanctæ œcumenicæ synodi Constantiensis à Sede apostolicâ comprobata, ipsoque romanorum Pontificum ac totius Ecclesiæ usu confirmata, atque ab Ecclesiâ gallicanâ perpetuâ religione custodita decreta de auctoritate conciliorum generalium, quæ sessione quartâ et quintâ continentur, nec probari à gallicanâ Ecclesiâ, qui eorum decretorum, quasi dubiæ sint auctoritatis ac minùs approbata, robur infringant, aut ad solum schismatis tempus concilii dicta detorqueant.

[1] *Joan.* XVIII. 36. — [2] *Luc.* XX. 25. — [3] *Rom.* XIII. 1, 2.

III.

Hinc apostolicæ potestatis usum moderandum per canones spiritu Dei conditos et totius mundi reverentiâ consecratos : valere etiam regulas, mores et instituta à regno et Ecclesiâ gallicanâ recepta, Patrumque terminos manere inconcussos; atque id pertinere ad amplitudinem apostolicæ Sedis, ut statuta et consuetudines tantæ sedis et Ecclesiarum consensione firmata, propriam stabilitatem obtineant.

IV.

In fidei quoque quæstionibus, præcipuas summi Pontificis esse partes, ejusque decreta ad omnes et singulas Ecclesias pertinere, nec tamen irreformabile esse judicium, nisi Ecclesiæ consensus accesserit.

Quæ accepta à Patribus ad omnes Ecclesias gallicanas atque episcopos iis Spiritu sancto auctore præsidentes, mittenda decrevimus; ut idipsum dicamus omnes, simusque in eodem sensu et in eâdem sententiâ.

GALLIA ORTHODOXA,

SIVE

VINDICIÆ SCHOLÆ PARISIENSIS

TOTIUSQUE CLERI GALLICANI

ADVERSUS NONNULLOS.

DE CAUSIS ET FUNDAMENTIS

HUJUS OPERIS

PRÆVIA ET THEOLOGICA DISSERTATIO.

I.

An tacere oporteat Gallos, erroris ac schismatis ab illustrissimo Rocaberto et aliis, apud summum Pontificem accusatos.

Aggressuro gravissimam quæstionem, veteremque scholæ Parisiensis, imò verò totius Ecclesiæ gallicanæ sententiam ab omni erroris suspicione defensuro, multa sanè occurrunt, quæ à scribendo deterreant, multa quæ impellant. Deterret imprimis illa insita pectori Sedis apostolicæ reverentia, atque in ejus laudem propensio singularis, omni quidem tempore (quippe quæ ab ipsâ fidei catholicæ ratione ac professione profecta sit), nunc autem vel maximè sub Innocentio XII, optimo, justissimo, beneficentissimo Pontifice ac parente, cujus in obsequium pronæ regis invicti, ac totius regni christianis-

simi voluntates. Etsi enim satis nobis conscii sumus, ego et cæteri episcopi ac theologi gallicani, priscâ illâ sententiâ, quam Parisiensium et gallicanam vocant, ampliificari, commendarique Sedis apostolicæ majestatem; tamen, vel in speciem à nobis imminutam videri, idque à tot adversariis per universum orbem tantis jactari clamoribus, molestissimum est. Ac profectò, si ab iniquis censoribus impetrari potuisset ut nos tranquillos sinerent in Ecclesiæ catholicæ, et fidei apostolicæ sinu conquiescere, tutiore conscientiâ sileremus. Sed enim gravior nos cura sollicitat, tot editis libris, atque etiam recentissimis illustrissimi Rocaberti, archiepiscopi Valentini, prægrandibus scriptis, datis quoque litteris ad optimum Pontificem, erroris ac schismatis, quin etiam hæresis postulatos. Quam accusationem si taciti ferimus, priscum illud Galliæ semper orthodoxæ evanescit decus; eaque gloria, quam apud plebes nostras in Christo nos habere oportet, concidit. Quo loco commemorare non piget eos qui scripserint, in his quidem quæstionibus de summâ catholicæ fidei agi, quasi nunc primùm in Ecclesiâ audiantur, non autem à tot sæculis, nullo erroris, nullo schismatis metu, pertractatæ fuerunt.

II.

Duo libelli memorantur, unà cum censurâ illustrissimi archiepiscopi Strigoniensis.

Ac primùm divulgati libelli duo, quorum alteri titulus : *Ad illustrissimos et reverendissimos Galliæ episcopos disquisitio theologico-juridica super Declaratione cleri gallicani factâ Parisiis* 19 *Mart.* 1682 [1]. Alter inscribitur : *Doctrina quam de primatu, auctoritate, et infallibilitate romanorum Pontificum tradiderunt Lovanienses sacræ theologiæ magistri, ac professores tam veteres quam recentiores*, etc. *Declarationi cleri gallicani de ecclesiasticâ Potestate nuper editæ, opposita.* Uterque anonymus: utroque nobilissimæ scholæ Parisiensis, totiusque adeo cleri gallicani antiquissima sententia non tantùm impugnatur, verùm etiam proscribitur, ut « quæ faveat hæreticis, romanum Pontificem dignitate primatûs, divinâ ei ordinatione » constituti, exuat, ac Sedem apostolicam labefactet; quin etiam exsuscitet Wiclefi errores à » Constantiensi concilio condemnatos [2]. » Miram rem! ut quod synodus Constantiensis de supremâ conciliorum auctoritate sanxerit, in Wiclefo ipsa proscripserit. *Doctrinæ Lovaniensium* quis auctor fuerit, etiamnum ignoramus. Nicolaus Dubois, sacrarum litterarum in Universitate Lovaniensi professor primarius, se ipse *Disquisitionis* auctorem professus, parum probatus suis, clamosior scilicet, quàm doctior, alias scriptiunculas sparsit, ut, si non vi ac pondere, nos numero saltem premere velle videatur. Atque hæc apud vicinos Belgas agebantur. Verùm ex longinquo gravioris belli metus; nec jam disquisitio, aut tractatio, sed censura. Nempe Illustrissimus Georgius [1], Strigoniensis archiepiscopus, ac regni Hungariæ primas, ostentatâ primùm concilii nationalis auctoritate (credo ut clero gallicano parem Hungarici cleri auctoritatem opponeret), ipse interim, *dum præfata synodus suo tempore celebretur*, cum quinque fortasse vel sex episcopis non est veritus, tot gallicanorum episcoporum, ipsiusque adeo Ecclesiæ gallicanæ, ut quidem ipse perhibet, « decreta configere, propositiones interdicere, proscribere, prohibere, » ut quæ christianis auribus absurdæ, ac planè » detestabiles, noxiæ, periculosæ in fide, ac per » Hungarici quoque regni provincias à satanæ » ministris disseminatæ, blandæ pietatis specie » schismaticum virus instillent [2]. » En schismatis rei ac satanæ ministris venena subministrant tot catholicarum Ecclesiarum præsides, Sedis apostolicæ communicatores; certè, ut cætera omittamus, intactâ, innocuâque doctrinâ, quam nulla unquam Ecclesiæ censura proscripsit. Id enim primus omnium, ac solus remansurus Strigoniensis archiepiscopus prolato judicio fecit, sibi ipse contrarius : quippe qui de nostrâ doctrinâ sententiam tulerit, simul pronuntiaverit, « ad solam Sedem apostolicam divino et immutabili privilegio spectare, ut de controversiis » fidei judicet. » Quâ de re non est hic dicendi locus.

III.

Eminentissimi cardinalis Daguirrei sententia.

Cæterùm Hispani cum Belgis coronæ suæ subditis concinunt. Primus omnium vir eruditissimus atque amicissimus, ac multis jam titulis clarus, nunc etiam romanâ purpurâ decoratus, F. Josephus Daguirreus, volumen ingens edidit, cujus inscriptio est : *Auctoritas infallibilis, et summa cathedræ sancti Petri, extra et supra concilia quælibet, atque in totam Ecclesiam denuo stabilita*, etc.; *sive Defensio cathedræ sancti Petri adversùs Declarationem nomine illustrissimi cleri gallicani, editam Parisiis*, die 19 Mart. M DC LXXXII. Et is quidem passim inculcat doctrinam eam quam tradit, « fide divinâ et catholicâ certam, quæ proinde » sine hæresi negari non possit; opinionem ne-

[1] *Vid. præf. aut. in append.* — [2] *Doct. Lov. præf. Vid. disquis. art.* IV, *p.* 21, 22.

[1] Zelepechimi. — [2] *Cons. Hungar. Vid. in Vind. doctr. maj. schol. Paris.*

» gantem refutandam tanquam hæreticam [1], » alibi ex Melchiore cano « erroneam; declaratio» nem autem ab episcopis gallicanis revocandam » publicè, ac penitus aboiendam; cùm singulæ » ejus theses gravissimis censuris notatæ inve» niautur ab omnibus ferè catholicis scriptoribus » doctoribusque, et nuperrimè à censoribus ro» manis [2]. » Quâ de re nihil inaudivimus. » Cæ» terùm, inquit [3], in hâc florentissimâ academiâ » Salmanticensi, cæterisque Hispaniæ, ubi nemo » curialis est, omnes uno animo illas theses di» ris, et execrationi devovent, idque palam » testabuntur, si pontificium de ferendo judicio » mandatum accesserit. » Hæc vir optimus et candidissimus hostili nimis animo, ac gentis suæ præjudiciis actus, in gallos curiales visos; quòd avitam doctrinam tueantur, eam quam Hispani quoque et Belgæ antiquitus propugnaverint. Scilicet curialis Tostatus, Salmanticensis academiæ lumen, ipsi eminentissimo Daguirreo, *Hispaniæ Salomon* [4]; curialis Adrianus VI papa, columen Lovaniensis academiæ, aliique omnes statim cum laude appellandi, qui Parisiensium sententiam toto orbe celeberrimam, et ab omni notâ integram, tum cùm Galli Hispanique ac Belgæ mirum in modum consentirent, acceptam à majoribus, penitus imbiberunt.

Quin etiam scriptor clarissimus, nec unquam sine honore nominandus, cùm tot ac tantos appellaverit, qui Parisiensibus consentirent, mirari se dicit, in tantâ eruditionis luce, quanta et qualis fulget in hoc politissimo sæculo, potuisse existere, præsertim Lutetiæ Parisiorum, qui revocarent AB ORCO opinionem illam de potestate synodi œcumenicæ supra Papam [5]. AB ORCO! sententiam, quam tot viri pii doctique, neque Galli nostri tantùm, verùm etiam Itali, Hispani, Belgæ, ipso etiam teste, propugnarint. Quo quid est iniquius comparatum?

Cùm autem sic exarserit vir mitissimus, tamen pro æquitate suâ, *ab omni censurâ abstrahendum docet* [6]: memor scilicèt severi diplomatis Innocentii XI, anno 1679, districtè « præcipientis » in virtute sanctæ obedientiæ, omnibus catho» licis scriptoribus, ut caveant ab omni censurâ » et notâ, et à quibuscumque conviciis, contra » eas propositiones, quæ adhuc inter catholicos » hinc inde controvertuntur; donec à sanctâ » Sede, re cognitâ, super eisdem propositioni» bus judicium proferatur. » Quæ sanè præcepta » quàm observaverit, qui diris, qui execrationi, ut AB ORCO revocatam, contrariam sententiam devovet, ipsi æstimandum relinquimus. Sanè pro virili parte id agit, ut ab omni censurâ in Parisiensium sententiam, *saltem directè latâ* [1], abstinendum putet, quòd id ad solam Sedem apostolicam spectet. His quidem verbis haud obscurè visus arguere Strigoniensis antistitis immodestiam, qui nec à directâ censurâ temperaverit, ut vidimus.

[1] *Disputat.* XXII. *n.* 16, 17, 18, *etc.* — [2] *Disp.* VII, *n.* 16. — [3] *Disp.* XL. *n.* 17. — [4] *Disp.* XVI. *n.* 62. XXII, *n.* 59. — [5] *Ibid.* XXXVI. *n.* 2. — [6] *Ibid.* XXII. *n.* 2. 3.

IV.

Reverendissimus pater Thyrsus Gonzalez.

Majorem tamen in modum eam censuram commendat P. Thyrsus Gonzalez [2], non sine honore appellandus, quippe societatis Jesu præpositus generalis, et impugnatâ acriter probabilismi sententiâ nobilis. Ipse Parisiensium doctrinam ex Bellarmini decretis planè falsam, et hæresi proximam, » nec modò ignotam omnibus, » quorum sanctitatem solemni cultu Ecclesia de» claraverit, sed etiam à gravissimis doctoribus » gravi censurâ perstrictam, ut nempe vel teme» rariam, vel erroneam, vel hæresi proximam, vel » Ecclesiæ perniciem afferentem [3]: » quæ statim in præfatione professus, progressu operis, stabilienda pollicetur.

V.

Illustrissimus Rocabertus, archiepiscopus Valentinus, omnium immitissimus.

Sed profectò unus omnium longè acerbissimus, immeritæ Galliæ bellum indixit, illustrissimus ac reverendissimus Rocabertus *, archiepiscopus Valentinus. Primùm enim, ac statim operis ab initio, ita constituit quæstionem [4]: « Gravissima catholicos inter et hæreticos, circa » romani Pontificis infallibilitatem, semper » existit controversia, quæ præcipuè à Constan» tiensis et Basileensis concilii temporibus; ad » hanc usque ætatem utrinque acriter decerta» tur. » Pessimâ fide: id enim agit statim, ut, qui infallibilitatem illam non admiserint, pro hæreticis habeantur; tum subdit: » Hæretici » enim, utpotè infensissimi pontificiæ auctori» tatis inimici, negativæ assertioni tenaciter ad-

[1] *Disputat.* XXII. *n.* 5, 18. — [2] *Gonz. de infall. R. P. disput.* XI, *sect.* VI, *p.* 593. — [3] *Ibid. disp.* I. *sect.* IV. § 3. *n.* 2. *Disput.* XII. *Per totam præf. p.* 14, *n.* 25.

* Joannes-Thomas *Rocabertus*, ex dominicanorum familiâ, per varios dignitatum gradus ordinis sui præpositus generalis, deinde archiepiscopus Valentinus, etc eò ut probaret se summi Pontificis studiosum, et supremi ejus dominatûs strenuum defensorem, tria volumina in-fol. Valentiæ, anno 1693 et 1694, typis mandavit, plena opinionum quibus sanctæ Sedis majestas non tam amplificabatur quàm minuebatur. Postea idem collecta variorum de eâdem re scripta, suis sumptibus Romæ recudit, XXI vol. in-fol. sub hoc titulo: *Bibliotheca Romana Pontificia.* Ejus tractatus *de Pontificiâ auctoritate* Gallis vehementer displicuit. (*Edit. Paris.*)

[4] *Rocab. de R. P. infall. tom.* I, *præfat. p.* I.

» hærent; orthodoxi verò, quorum catholica » inest visceribus religio, affirmativæ constan- » tissimè pro aris et focis insistunt. » Ecquid hæretici, quid orthodoxi et catholici, *queis religio cordi est*, sentiant; pro quo hi depugnent tanquam *pro aris et focis*, tanquam pro re sanctissimâ ac sacratissimâ, hoc est pro religione, pro fide. Quid ergo cæteri? Quid aliud quàm hæretici, *ararum*que ac *sacri foci* hostes habeantur? Atque ita ab ipso limine constitutus quæstionis status.

Atqui, te ipso teste, eam quoque sententiam propugnarunt catholicissimi, Almainus, Gerson ille, ut ipse memoras, « D. Bernardo conso- » nans mirificè, celebris gallicanus scriptor, Pa- » risiensis cancellarius [1] : » neque is profectò solus; *his adhæret Driedo* [2], non is quidem Gallus è Parisiensium scholâ, sed Belga, Lovaniensis suæ academiæ decus. Quid Alphonsus de Castro? *Prædictis*, inquit [3], *consonat*: neque ille sanè Gallus, ex inclytâ hispanicâ natione, franciscanoque ordine, patrum nostrorum memoriâ theologus nobilis. Quid autem quatuor nominas ad Gallorum invidiam? Nostri quasi hos tantùm adstipulatores habeant, alios prætermittis toto orbe celeberrimos, ab ipso Bellarmino, ab ipso Daguirreo, ab ipso Thyrso Gonzale ritè appellatos, in his Alphonsum Tostatum, episcopum Abulensem, Hispaniæ lumen; Adrianum VI papam, Lovaniensis academiæ decus, Caroli V Augusti ac regis Hispaniæ præceptorem, denique omnium christianorum patrem; cæteros innumerabiles, quos nec sinistræ suspicionis saltem rumor aspersit: nempe illi, te arbitro, » ratione statûs ac professionis inter catho- » licos annumerantur; » catholici scilicet, si tibi asserenti credimus, nomine, non fide, non re, atque hæreticos inter potiùs recensendi. Sic censet Rocabertus. Itaque haud secus sævit in Gallos, quàm ut in apertos catholicæ religionis hostes, nec veritus ad Innocentium XII, tàm pium pontificem, hæc infanda perscribere: « Eo- » rum operâ Ecclesiam turbulentissimis errorum » flatibus concuti, Petri naviculam, et infallibi- » lem ejus auctoritatem, tartareis hæresûm fluc- » tibus agitari: quæ errorum monstra toto chris- » tiano orbe pellenda sint [4]. » Sic enim existimant, sat victos prostratosque adversarios, si *orcum*, si *tartara*, si *monstra* omnigena objecerint, atque hos, teteris vocibus, tanquam pueros territarint.

Multò tamen atrociùs insurgit in alterâ epistolâ, tomo III præfixâ, ad eumdem optimum maximumque Innocentium XII; ubi omni ope suadere nititur, à Gallis tetrum *schisma parari*, per eas propositiones « quas cætera regna ut erroneas, » impias in fide, scandalosas, aversentur: qui se » christianissimos gloriantur, unà cum hæreticis » conspirare: hinc intolerabilia damna subori- » ri, » neque omnino dubitandum, « quin jam » in illo regno, prædictarum propositionum lue » grassante, innumerabili ignaræ plebis multi- » tudini, plurima eaque irreparabilia, in mate- » riâ fidei et religionis detrimenta immineant. Ita- » que Gallicanum regnum miserandum futurum, » nisi sub felicissimo tanti pontificis regimine » efficacissimum adhibeatur remedium, quo gra- » vissimis animarum hujus regni periculis me- » deatur [1]. » Quibus satis indicat, summo in periculo ad extrema omnia decurrendum; ac ne quis ambigat quid agendum velit, inter approbatores profert, Isidorum Aparacium, qui omnimodis contumeliis Gallos adortus, etiam ad Innocentium XII sermone converso, ad hæc horrenda devenit: « Utimini, inquit [2], oblatâ vobis à Deo » opprimendi perfidos occasione: pertinet ad offi- » cium innocentis, non solùm nemini malum fa- » cere, verùm etiam cohibere à peccato, vel punire » peccatum, ut aut ipse qui plectitur, corrigatur » experimento, aut alii terreantur exemplo. »

Cæteros approbatores omitto, qui conjuratione factâ, longissimis et fastidiosissimis elogiis editis, archiepiscopo adulantur, et Gallorum proscindunt fidem: tanquam non in regnum, sed in Ecclesiam quoque gallicanam, tantam Ecclesiæ catholicæ partem, inexpiabile bellum gererent.

Atque hæc Valentiæ evulgantur anno 1694, jam compositis Romæ, cum clero gallicano rebus, posteaquam optimo Pontifici satisfactum, promotique ad sedes vacuas episcopi gallicani, nusquam incusatâ eorum fide. Quæ quidem Hispanorum produnt inclementiam, qui in re quoque ecclesiasticâ hostile odium induerint, omnibusque artibus ac viribus prohibere conati sint, ne pax Ecclesiæ coalesceret: simul pontificii animi magnitudinem ostendunt ac benignitatem; cùm verè sanctissimus Innocentius XII, nec tot adversariorum clamoribus ac machinationibus, imò comminationibus, deterreri potuerit, quominus nos omnes, totumque gallicanum clerum, pacatus ac mitis, paternum in sinum admitteret.

VI.

Gallicanam declarationem immeritò impugnatam, tanquam esset decretum fidei, ex actis demonstratur.

Sanè non latet, quid ecclesiasticæ paci obtenderint: nempe clerum gallicanum, decreto peculiari de fide condito, se ab omnibus aliis gentibus

[1] *Rocab. de R. P. infall. tom.* I, *præfat. n.* 6, 7, 8, 9. — [2] *Ibid. lib.* I, *n.* 8. — [3] *Ibid. n.* 9. — [4] *Epist. dedic. tom.* I.

[1] *Epist. dedic. tom.* III. — [2] *Tom.* II, *epist. Isid. Apar. Gilar.*

catholicis abrupisse; id enim et archiepiscopus Valentinus in illâ dedicatoriâ ad Pontificem tom. III epistolâ, miris vociferationibus atque apertis odiis exaggerat; et ipse Daguirreus non tacet: quippe qui exprobret « Galliarum præsulibus, » non licuisse ipsis sua paradoxa publici juris » facere, et mittenda curare ad omnes Ecclesias, » veluti quamdam sanæ omnino, imò et catho- » licæ doctrinæ formulam, quâ omnes constrin- » gerent [1] : » quod à cleri gallicani mente longè alienissimum fuit. Sic enim ipsa conventûs habiti Parisiis apud augustinianos gesta testantur [2] : probatis quippe per provincias unanimi consensu, quatuor articulis, item epistolâ, quæ cum iisdem articulis ad omnes archiepiscopos et episcopos gallicanos mitteretur, « illustrissimus ac reverendissi- » mus dominus archiepiscopus Cameracensis [3] » dixit, se quidem in sententiâ contrariâ educa- » tum, statim existimasse non posse fieri, ut in » communem sententiam consentiret, verùm » non posse abstinere se, quin convictum se esse » fateatur, ipsâ vi veritatis constabilitæ per illus- » trissimum ac reverendissimum dominum epis- » copum Tornacensem, et alios illustrissimos ac » reverendissimos episcopos deputatos; sibique » jam omnino persuasum esse, eorum sententiam » omnium esse optimam, quam eò libentiùs com- » plecteretur, quòd non ea esset mens sacri con- » ventûs, ut ex illâ sententiâ decretum fidei » faceret, sed tantùm ut eam opinionem adop- » taret. » Verba gallica referemus : *Que l'on ne prétendoit pas en faire une décision de foi, mais seulement en adopter l'opinion.* « Cæterùm gra- » tulari se provinciæ suæ, de eximiâ eruditione » quam idem illustrissimus ac reverendissimus » episcopus Tornacensis in hoc negotio trac- » tando ostendisset. » Quæ probata ab omnibus, et ad rei memoriam sempiternam in acta relata sunt, die Junii 19, horâ post meridiem tertiâ, anno 1682 [4].

En perspicuis verbis gallicani Patres testantur ac probant, non eo se animo fuisse, ut decretum de fide conderent, sed ut *eam opinionem* tanquam potiorem, atque *omnium optimam* adoptarent. Opinionem sanè : non, ut eminentissimus Daguirreus objectabat, *catholicæ doctrinæ formulam* quæ animas *constringeret*. Itaque reverà ab omni censurâ temperant, nusquam fidem ipsam nominant, nemini excommunicationem intentandam putant. Legatur Declaratio, verba expendantur ; nihil reperietur quod fidei formulam sapiat. Sanè ab initio memorantur *Ecclesiæ Gallicanæ decreta* : an decreta de fide, ad quæ sub animarum periculo constringantur, de his ne verbum quidem : decreta dixerunt notissimis vocibus ac latinissimis, priscam et inolitam, id est consuetam in his partibus, sententiam ; non fidem quâ omnes tenerentur. Idcirco nec piguit Gallos ad episcopatum promovendos, datis ad pontificem maximum litteris, id verè, id obedientissimè profiteri et subscribere : « Quidquid » in iisdem comitiis circa ecclesiasticam potesta- » tem et pontificiam auctoritatem decretum cen- » seri potuit, pro non decreto haberi velle : meas » nempe, inquiunt, nostra non fuit quidquam » decernere. » Quod in ipso conventu clarâ voce testatos ex gestis vidimus. Nihil nempe decretum, quod spectaret ad fidem, nihil eo animo ut conscientias constringeret, aut alterius sententiæ condemnationem induceret : id enim nec per somnium cogitabant. Quare cùm tale decretum à clero gallicano editum putaretur, id à se amoliti sunt Galli, summo cum animi dolore; neque aliud quidquam de ipsâ Declaratione, aut pontifex voluit aut episcopi præstiterunt.

VII.

Hinc quæstio, an licuerit accusare Gallos, et an ipsos oporteat tueri innocentiam.

His ita constitutis, jam ab adversariis quærimus, an licuerit eis errores circa fidem, hæresim, infanda ac detestanda dogmata imputare nobis, inurere teterrimam notam schismatis adversùs innoxios, Sedique apostolicæ conjunctissimos, atque obedientissimos, tam atrocibus verbis Sedem ipsam apostolicam, totamque adeo Ecclesiam commovere ; et an liceat nobis, imò necesse sit, tantam tamque manifestam, innocuâ defensione, propulsare calumniam.

VIII.

Defensio justa et necessaria ubi de fide agitur.

Res quidem in aperto est : primùm enim fides virgo est tenerrimæ frontis, cui si quis exprobraverit ullâ erroris labe, læsam doctrinæ castitatem, non modò erubescere eam, verùm etiam tutari innocentiam, nec modò se intactâ pudicitiâ, verùm etiam integrâ famâ sponso Christo exhibere oportet. Jam, ut ad episcopos veniamus, quis nesciat in eo ordine, illam vigere gloriam, de quâ scribebat Paulus, *malle se mori quàm ut evacuari sinat* [1]? Quippe quæ ad Christi quoque redundet gloriam, eodem apostolo dicente : *Sive fratres nostri, apostoli Ecclesiarum, gloria Christi* [2]. Quid autem est quo episcopi magis glorientur, quàm sanâ illibatâque doctrinâ, eu-

[1] *Daguir. disp.* XI, *n.* 1, 3. — [2] *Act. Conv. Cler. Gall. an.* 1682, *Mss.* — [3] Jacobus-Theodorus de Brias, in Artesiâ natus. [4] *Vid. Relat. Episc. Torn.*

[1] *I. Cor.* IX. 15. — [2] *II. Cor.* VIII. 23.

jus custodiendæ depositum, et prædicandæ auctoritatem à Domino acceperunt? Hanc ergo habent gloriam, nempe revelatæ et catholicæ veritatis lucem, ipso prædicationis officio, tanquam ex facie Christi refulgentem; quæ si obscuretur ac nutet, populorum etiam animi collabescunt, metuendumque omnino, ne illud eveniat: *Inanis est prædicatio nostra, inanis est et fides vestra: invenimur autem et falsi testes Dei* [1]. Quare ut pupillam oculi tueri nos oportet nostramque et florentissimi cleri nobiscum coasistentis illæsam orthodoxiæ famam: cùm præsertim satis constet eam sententiam, quam erroris insimulant, non à nobis ortam, sed ab antiquo profectam; ut omnino necesse sit, si hæretici, si schismatici, quod absit, habeamur, academiæ Parisiensis, altricis magistræque nostræ, jam à trecentis annis, priscum obscuratum decus, atque à tot sæculis, eum, qui incorruptus esse debeat, fontem interruptum fuisse; quod morte quà non est tetrius.

IX.

Nec ferendum Gallis objici jansenismum.

Præterea objiciunt, à clero gallicano *foveri jansenismum*, aliasque sectas, absque conciliorum ope ac suffragio, ab apostolicâ Sede damnatas. Hujus rei gratiâ illustrissimus Rocabertus passim in epistolis ac præfationibus, P. Thyrsus Gonzalez, ipse Daguirreus modestissimus omnium, invidiosissimè nos traducunt [2]. Id enim supererat, ut more soleuni, etiam jansenistas fingerent eos, qui accuratissimè omnium jansenismum, omnesque ejus artes retexerunt, ut suo loco probabimus. Quam labem inferri nobis si tranquillo animo ferimus, tum verò quid vetet quominus reos esse nos atque convictos pleno ore conclament?

X.

Duæ aliæ causæ edendæ defensionis: prima, ne lædatur apostolica Sedes, quæ Gallis nullum errorem imputavit.

Huc accedunt duæ causæ, quæ vel maximè tacere nos vetant: quod per latus nostrum, ipsa Sedis apostolicæ petatur dignitas, et christianissimi inclytique regis nostri pietas violetur. Ac de Sede quidem apostolicâ in perspicuo res est. Quo loco candidè confiteri nos oportet, romanis Pontificibus displicuisse gallicanam, de ecclesiasticâ potestate, Declarationem. At duplici de causâ displicere potuit: primum ex doctrinâ ipsâ, tum ex ejus doctrinæ tradendæ ratione. Solemnis sanè distinctio à theologis omnibus, imò à romanis quoque Pontificibus, haud semel celebrata: rejici propositiones quasvis, seu propter ipsam rem, seu propter asserendi et proponendi modum. Prædictum autem à nobis est, optimis pontificibus persuasum, nos peculiarem fidem condere voluisse, saltem proferre voluisse decretum, quod vim episcopalis judicii obtineret, et conscientias obligaret, idque apostolicæ Sedis auctoritate contemptâ; quod nunquam licuit, nunquam factum est.

Multa alia incidisse potuerunt, quæ Innocentio XI, Alexandro VIII, Innocentio XII displicerent; quæ quoniam nec tueri, nec excusare adversùs parentes optimos obedientissimi filii cogitamus, à nobis commemorari nihil attinet. Id quærimus, num ipsa res, ipsa sententia scholæ Parisiensis, atque adeo totius Ecclesiæ gallicanæ, ullâ censurâ affecta videatur? Sanè memorant ab Alexandro VIII, editâ protestatione, Declarationem gallicanam esse proscriptam. Sit factum ut volunt: non contendimus; quanquam eam protestationem nullâ ad nos ratione perlatam esse constat. Utcumque est; ipsam, qualis edita fertur in vulgus, legant, relegant, inspiciant penitus, et expendant: nihil sanè contra fidem comperient imputatum Gallis. At si quid in fide suspectum, si quid erroneum, si quid hæreticum, si quid schismaticum docuissent, prætermissam non oportuit gravissimam accusationis partem: imò verò, ut verissime, ita confidentissimè dixero, studiosè evitatas omnes quæ doctrinis erroneis ac perversis inuri solent notas. Nam tamen ignorabant sanctissimi pontifices, quid novitii scriptores etiam maximi nominis, Bellarminus ac cæteri, in sententiam Parisiensium, durè acerbèque dixerint; sed hæc privatorum doctorum proprio arbitrio, nullâ auctoritate fundata decreta, in censuram conferre publicam, alienum ab apostolicâ gravitate visum. Itaque haud aliis conditionibus compositæ res sunt. Quid enim ab episcopis gallicanis Innocentius XII, bonus ac pacificus pontifex, postulavit? ut erroneam, ut schismaticam, ut falsam doctrinam ejurarent? Absit. Nempe episcopi in hæc verba scripserunt: *nihil enim decernere animus fuit.* En quod deprecantur, en quod Pontifex adversari jubet, decretum esse conditum, latum episcopale judicium, eoque animo quo diximus. Hâc excusatione, hæc purgatione susceptâ, pontificium animum adeo placatum esse constat, ut clero gallicano, pro Sedis apostolicæ consuetudine, impensissime faveat. Abeat ergo declaratio, quò libuerit; non enim eam, quod sæpe profiteri juvat, tutandam hic suscipimus. Manet inconcussa, et censuræ omnis expers, prisca illa sententia Parisiensium: et quanquam Hispani, Belgæ, alii qui in Gallos

[1] *I. Cor.* xv. 14, 15. — [2] *Rocab. præfat. et epist. dedic. Gonzal. p.* 115. *Daguir. p.* 449.

calamum distrinxerant, extrema omnia intentabant, Sedis tamen apostolicæ gravitas non his se fluctibus abripi sinit, et antiquam, probatissimam, sanè quod nunc sufficit, probabilem insontemque doctrinam, ut ab initio fuerat, intactam relinquit. Nihil ergo metuimus ab adversariis qui in nos sæviunt, et partium studiis acti, horrent, execrantur, damnant quod Sedes apostolica non improbat: nec differri ampliùs patimur Defensionem nostram; quippe quam intelligimus cum Sedis apostolicæ defensione esse conjunctam.

XI.

Ludovici Magni læsa pietas defendenda fidelibus Gallis.

Nec aliâ ratione Ludovici Magni gloriam vindicamus. Refugit animus ea repetere, quæ archiepiscopus Valentinus de tanto rege in suâ præfatione proferre non erubuerit: « Ejus scilicet imperiis ac minis, ad eam oppressionem » redigi Gallos, ut vel inviti cogantur in suis » universitatibus publicè defendere propositiones adeo à christianâ pietate, et communi » sensu orthodoxorum alienas, adeo supremæ » apostolicæ Sedis auctoritati indecoras, solique » impietati et hostilitati, quâ in apostolicum » thronum invehuntur hæretici, consonas, ut iis » qui se veros catholicos, christianos ac christianissimos glorianiur, maximè offensivas. » Quæ animo plusquam hostili prolata, nisi fortiter propulsamus, et indignam antistite christiano impotentiam castigamus, nimis ab officio ac fide recedimus, et religiosissimi pariter atque invictissimi principis majestatem pietatemque lædimus.

XII.

Summâ modestiâ causam hanc esse tractandam: divisio hujus operis in tres partes.

Fixum ergo sit et immotum, à nobis dissimulari non posse gravissimas adversùs fidem nostram accusationes, quas ad Sedis apostolicæ et maximi regis coutumeliam pertinere constet; idque unum superest à Deo impetrandum, ut quò impotentiùs et injuriosiùs impetiti sumus, eò æquiùs atque modestius causam coram Pontifice maximo totoque orbe christiano dicamus. Quare Italos, Hispanos, Belgas, ac singulari nomine cardinalem Daguirreum, omni amicitiâ, officio, obsequio prosequendum, et optimo quidem animo, sed tamen immisericordiùs sævientem, etiam atque etiam obsecramus, ne christianam charitatem, christianam amicitiam lædi patent, si antiquam sententiam nullâ cujusquam contumeliâ propugnamus. Decet enim conscios veritatis, ut ad ejus obsequium benignè reducendos curent, qui ab ejus professione, priscæ traditionis immemores, recesserunt. Hujus rei gratiâ, tria hic tractanda suscipimus: primùm, eam sententiam, quam Parisiensium vocant, ab irreprehensis doctoribus, atque ab ipsâ Parisiensi theologicâ Facultate, toto orbe notissimâ ac laudatissimâ, nemine improbante, esse traditam: alterum, eamdem sententiam à Constantiensis approbatissimæ synodi temporibus confirmatam: tertium, eamdem sententiam non tunc excogitatam, sed ab ipsâ christianitatis origine profluentem ex communibus decretis, et ut vocant, principiis christianarum gentium, ad necessitatem extinguendi schismatis, exponendæ fidei, ac reformandæ pietatis assumptam. Et quanquam hæc tria à theologis operosissimè pertractantur, ne tamen innocentiæ nostræ ratio extrahatur in longum, nunc in antecessum ex tribus prædictis capitibus compendiosissime selegimus ea, quibus res nostræ statim in tuto collocentur.

XIII.

Facultatis theologicæ Parisiensis clara et certa sententia, ex nostris juxtà ex exteris doctoribus agnita, Pighius, Navarrus, Franciscus de Victoriâ memorantur.

Ac de primo quidem capite facilè ostendemus, non privatos doctores, sed integras theologicas Facultates in hâc de quâ agitur stetisse sententiâ: neque solam Parisiensem, verùm etiam Coloniensem, Erefordiensem, Viennensem, academias in Germaniâ nobiles, Cracoviensem etiam apud Polonos, apud Italos quoque Bononiensem, ad hæc Lovaniensem Parisiensis filiam, alias denique, quarum suo loco acta referemus. Sed ne fusiùs excurrat oratio, quod est expeditius, scholam Parisiensem omnium celeberrimam in medium afferemus. Quâ de re nostri doctores, Jacobus Almainus et Johannes major, sub Ludovico XII et Francisco I scriptores nobiles, hæc habent. Almainus quidem: « Conclusio est quam tenent omnes doctores parisienses et galli: quòd potestas Papæ est subjecta potestati concilii; » et hanc vocat « resolutionem scholæ Parisiensis, et Ecclesiæ » gallicanæ. » Hanc probat eâ maximè ratione, quâ Petrum Alliacensem cardinalem, et Joannem Gersonem usos fuisse notum. « Quòd potestas quæ est in supposito deviabili, debet dirigi » secundùm potestatem indeviabilem, pontificia » scilicet per concilarem. » Hæc Almainus de scholæ Parisiensis, imò etiam de Ecclesiæ gallicanæ universæ sententiâ, testis oculatus, atque

à nemine falsi reprehensus, prodidit [1]. Quid Major? Postquam eamdem probavit sententiam, hæc addit: « Et nostra Facultas, à diebus con- » cilii Constantiensis, in quâ plures exercitatos » habebis theologos, quàm in duobus vel tribus » regnis, sic hanc partem fovet, quòd nulli liceit » asserere oppositum probabile, et qui tenuerit » in campo revocare cogitur [2]. » En virum optimum, ac longè doctissimum, de Parisiensium, præ cæteris gentibus christianis, mirâ scientiæ famâ confidentissimè gloriantem: atque is contrariæ senteutiæ nequidem probabilitatem à nostris reiictam docet, *à diebus quidem concilii Constantiensis*, hoc est postquam expressè discussa res est. Altiore autem ex fonte manasse, ejus sententiæ quam asserit, certitudinem, neque, ex Constantiensibus temporibus initium hujus doctrinæ ductum, hunc patet quòd et ipse, et alii ad vetustissimam traditionem, Patrumque et canonum auctoritatem referendam putent.

Hos libros Almainus et Major jussu Facultatis ediderunt. Hæc verò cùm docerent et toti Ecclesiæ testarentur, nullus tum eversa omnia et periclitari fidem, Sedisque apostolicæ dignitatem; ac doctrinam illam *planè detestabilem, erroneam, hæreticam, aut schismaticam* inclamabat; neque se romani Pontifices commovere, aut libros ullâ notâ censuere dignos; quippe qui intelligerent, hæc verè esse decreta sanctissimæ et probatissimæ Facultatis.

Ac ne quis suspicari possit, eos suæ favisse sententiæ, aut Facultatis Parisiensis fortè obscuriorem fuisse sententiam, placet considerare quid de eâ exteri quoque scripserint. Primus Albertus Pighius Belga, adversùs Constantiensia et Basileensia decreta pleno ore invectus, hæc subdit: « Horum decretorum auctoritatem » assuerit Joannes ille Gerson cancellarius Pa- » risiensis, quem in hodiernum usque diem » universa illa schola sequitur [3]. » Hæc scribebat, anno 1538, is qui de pontificiâ potestate tam inaudita scripsit, ut eo nomine ferè ab omnibus contemnatur, neque tamen scholam Parisiensem in Gersonis sententiâ, tantâ consensione permanentem, ullâ notâ suggillare ausus, Gersonem etiam *doctum* ac *pium* vocat.

Martinus ab Azpilcueta Navarrus, regno scilicet Navarrico oriundus, divini humanique juris consultissimus, postquam Salmanticæ et Conimbricæ docuit, Romam profectus est, summisque pontificibus Pio V, Gregorio XIII et Sixto V charus, Romæ multa scripsit, atque edidit [4]. Is hæc habet: « Non est consilium in præsentiâ » definire, cui principaliùs potestas ecclesiastica » fuerit à Christo collata, an Ecclesiæ soli, an » verò ipsi Petro, propter illam discordiam » maximam Romanorum et Parisiensium [1]: » (Romanorum certè privatorum doctorum, non Profectò Pontificum, quos non æquipararet privatis doctoribus nostris.) Pergit: « Illi (Romani » scilicet) tenent, Petro et successoribus datam » esse hanc potestatem, atque ideo Papam esse » concilio superiorem: ii verò, quibus Joannes » Gerson adhæret, docent datam esse toti Eccle- » siæ, licèt exercendam per unum, atque adeo » in aliquot casibus concilium esse supra Pa- » pam, quarum illa (scilicet Romanorum) pla- » cuisse videtur sancto Thomæ et Thomæ à Vio: » altera verò placuit Panormitano, qui pro Pa- » risiensibus est, quem frequentiùs nostri se- » quuntur. »

En quem virum, et quantæ auctoritatis adjungat Parisiensibus; eum scilicet cui canonistæ potissimum adhærescant. Addit: « Huuc expli- » candi modum mordicus tuetur Jacobus Almai- » nus è Sorbonâ theologus, et Joannes Major [2], » qui idem facit, aiens: Romæ neminem per- » mitti tenere Parisiensium et Panormitani sen- » tentiam; nec rursus academiam illam Parisien- » sem pati, ut contraria opinio asseratur in eâ [3]. » Iterum *utramque opinionem*, Italorum et Gallorum, pari æquitate refert. Itali et Galli diversa sentientes, æquè catholici, nulloque discrimine habebantur.

Quæ sententia de Gallis, adeo in totum orbem permanavit, ut Franciscus quoque de Victoriâ Hispanus scripserit [4]: « Notandum quòd » de comparatione potestatis Papæ, est duplex » sententiâ: altera sancti Thomæ et sequacium » multorum, et aliorum doctorum tam in theolo- » giâ, quàm in jure canonico, quòd Papa est su- » pra concilium; altera est communis senteatia » Parisiensium, et multorum aliorum doctorum » in theologiâ et canonibus, ut Panormitani et » aliorum, contraria: quòd concilium est supra » Papam. » Sic antiqua placita scholæ Parisiensis longè latèque per omnes christianas gentes pervulgata, ubique notissima, nullibi reprehensa sunt.

XIV.

In concilio palam declara'a gallicana sententia, nemine improbante, nec repugnante ipso Pontifice.

Neve hæc putent in umbratilibus præliis atque in scholastico pulvere latuisse; ad episcopa-

[1] *Almain. lib. de potest. eccles. et laic. cap.* XVIII. *In App. tom.* II. *Op. Gerson. edit. Dup. col.* 1070. — [2] *Maj. de auct. Conc. supra Pap. solut. argument. Cajet. Ibid. col.* 1144. — [3] *Pigh. de Hierar. Eccles. lib.* VI, *cap.* II. — [4] *Bellarm. et Labb. de Script. Eccles.*

[1] *Cap.* Novit. *not.* III, *n.* 24; de Jud. — [2] *Maj. in Matth. cap.* XVIII — [3] *Navar. de pœnit. dist.* III. — [4] *Franc. de Vict. relect.* IV, *de pot. Pap. et Concil.*

lem ordinem, atque ad œcumenici concilii lucem periata esse constat [1] : quippe cùm in ipso concilio Tridentino, episcopi ac theologi gallicani suam de concilii supra Pontificem prærogativâ sententiam, cardinale Lotharingo Rhemensi archiepiscopo præeunte, legatis Pontificis, ad ipsum Pontificem preferendam palam professi sint, totoque orbe testati, seque omnes, et universam Galliam nunquam ab eâ sententiâ destituram; tamen in Pontificis totiusque adeo concilii œcumenici communione, parique cum cæteris episcopis auctoritate, atque orthodoxiæ laude manserint; quin etiam præclarum illud egregii Pontificis responsum elicuerint : « Ne definiren» tur, nisi ea de quibus inter Patres unanimi » consensione constaret [2]. » Quæ sanè omnia mox ex actis certissimis ampliùs declaranda, nunc ex Pallavicini historiâ referenda duximus, ut certum fixumque sit, de Gallorum sententiâ improbandâ neminem in tanto concilio, in toto orbe neminem, ac nequidem ipsum romanum Pontificem cogitasse.

XV.

Petri de Marca de vetere Sorbonâ locus.

Hæc igitur illa est scholæ Parisiensis atque adeo totius Ecclesiæ gallicanæ prisca sententia. Neque adversarii diffitentur. Sanè Petri de Marca proferunt [3] testimonium *de antiquâ Sorbonâ* eam sententiam propugnante; neque tamen hujus viri verbis commovemur, cujus apud nos clarissimum ingenium, sed in theologiâ non satis exercitatum; ad hæc versatile ac lubricum, et nimiâ facilitate per varias ambiguasque sententias de re ecclesiasticâ ludere solitum habeatur. Id tantùm constare volumus, *in antiquâ Sorbonâ*, clarissimâ illâ ac nobilissimâ, eam quam dicimus viguisse doctrinam. Quòd autem vir illustrissimus utramque Sorbonam veterem ac recentem collidere voluisse videatur, utcumque se habeat, dicimus : antiquam illam Sorbonam eam esse, quæ in synodo Pisanâ et Constantiensi luctuosissimum schisma compresserit; eam quam Pius II, ut alios omittamus, recentissimâ memoriâ, pro conciliari prærogativâ, acerrimè ac totis viribus decertantem et in sententiâ persistentem, in conventu Mantuano orthodoxiæ nomine commendarit [4] : eamquam theologi celeberrimi atque ipse Melchior Canus tantæ auctoritatis esse pronuntiaverit [5], ut ab ejus auctoritate, non sine temeritatis notâ, recedatur : cùm quæ in synodo Tridentinâ tantam gloriam reportaverit : eam denique quæ academiæ Parisiensi toto orbe terrarum tantam claritudinem comparaverit.

XVI.

Gallicana sententia post Constantiensia tempora viguit : nec tantùm in dissidiis, sed in altissimâ pace; contra *Galliæ vindicatæ* auctorem.

Ne ergo adversarii, viri doctissimi, se à nostro Marcâ deludi patiantur : ne antiquæ illi Sorbonæ detrahant : ne *Galliæ vindicatæ* auctor * veteris Sorbonæ sententiam *Constantiensis ac Basileensis conciliorum*, quasi postea intercideri, constringat finibus atque temporibus [1]. Satis enim ostendimus posterioribus quoque sæculis atque in ipsâ Tridentinâ synodo floruisse : neque idem commemoret « veterem Sorbonam » eam esse in quâ Gersonis sententia (sive ut » ait *Machæra*) in Universitate Parisiensi ab ali» quo doctorum exprimeretur, terrendo Ponti» fici; si quando inter Pontifices regesque Galliæ » dissidium aliquod oriretur. » Id enim, pace doctissimi viri dixerim, nonnisi prætermissâ penitus rerum nostrarum, imò ecclesiasticarum historiâ asseri potuit. Neque in Tridentinâ synodo, aut aliquid dissidii ortum erat, aut nostri Pontificem territabant, cùm antiquam Ecclesiæ gallicanæ doctrinam, etiam Pallavicino teste, summâ constantia tuerentur [2].

XVII.

Andreas Duvallius in Facultate Parisiensi primus innovandi auctor, antiquam ultro sententiam agnoscit.

Sanè non negamus priscam illam firmamque sententiam, nostris temporibus, Andreâ Duvallio Sorbonico auctore non nihil intermissam; iis quidem de causis quas nemini nostrum ignotas, tacere nunc malumus quam promere. Sed tamen, quid recens illa, quam jactant, duce Duvallio, Sorbona protulerit, audiamus [3].

Igitur posteaquam est editus Edmundi Richerii libellus, *de ecclesiasticâ et politicâ Potestate*, statim Andreæ Duvallii responsio prodiit sub hoc titulo : *Libelli de ecclesiasticâ et politicâ Potestate elenchus, pro supremâ romanorum Pontificum in Ecclesiam autoritate, auctore Andreâ Duvallio*, 1612, *cum approbatione doctorum* : quod in libro hæc leguntur : « Ex

[1] *Vid. in append. lib.* I, *cap.* II. — [2] *Pallav. lib.* XIX, *cap.* XI *et seq. Vid. imp. cap.* XV. — [3] *Gall. vindic. dissert.* IV, § 2, *n.* 12, *p.* 265. — [4] *Concil. Mant. sub Pio* II; *tom.* XIII. *Concil. col.* 1771. — [5] *Melch. Canus de locis Theol. lib.* XII, *cap.* II.

* Is erat Cœlestinus SPONDRATUS, ordinis S. Benedicti monachus, et abbas San-Gallensis apud Helvetios, deinde ad cardinalatum evectus. (*Edit. Paris.*)

[1] *Gall. vind. loc. sup. citat. p.* 264. — [2] *Vid. in append. lib.* I. *cap.* II. — [3] *In App. lib.* II, *cap.* XI; *et coroll. n.* V, VIII. *et* IX.

» quo satis cuivis constare potest, eum (Edmundum scilicet Richerium) nondum abjecisse erroneam illam opinionem, quam in scholâ dominicanorum Parisiensium coram illustrissimo cardinale Perronnio nuper impudentissimè professus est : *de fide est concilium esse supra Papam* : cujus falsitas à magno illo cardinale validis rationibus in amplissimis illis comitiis demonstrata est [1]. » Rectè : sed audiant reliqua attentis auribus : « Etsi enim Parisiensis academia stet à partibus conciliorum generalium, non tamen propterea unitatem cum cæteris academiis discindit, neque earum doctores pro deviis à fide habet, aut unquam habuit [2]. » Iterùm : « Esti academia Parisiensis infallibilitatem in decernendo ad concilium generale solùm referat, ab eo tamen nunquam abesse debet Pontifex. » Tertio : « Etsi Parisienses ad concilium generale ultimam fidei analysim referant, non tamen propterea potestatem de fide decernendi Pontifici unquam ademerunt, et meritò [3].

Vides primùm, teste Duvallio, de sententiâ academiæ nostræ nondum à quoquam fuisse dubitatum, quemadmodum postea, gliscente, ut fit, audaciâ, factum est : vides secundò, quid erroneum Duvallius in Richerio reputaret : non certè doctrinam ejus; sed quòd eam de fide esse contenderet. Summum id erat quod tunc à nostrâ Facultate peteretur.

XVIII.

Ex eodem Duvallio, in sententiâ gallicanâ circa conciliorum potiorem potestatem, nulla hæresis, nullus error, nulla temeritas.

Idem Andreas Duvallius edidit postea tractatum *de supremâ romanorum Pontificum potestate, adversùs Vigorium jurisconsultum* : quo tractatu : quæstione *utrùm de fide sit concilium esse supra Papam, et utrùm concilium œcumenicum sit supra Pontificem, vel è contra* : apertè docet « Neutram hârum opinionum esse de fide : » tum : « Neutra, inquit, harum opinionum hæretica est : neutra erronea et temeraria saltem temeritate opinionis : » denique : « Sententia puguantium pro conciliis non est hæretica et erronea, et in ratione opinionis temeraria [4]. » Illud, *in ratione*, *opinionis* Duvallius addidit, ut à temeritate *opinionem* ipsam, non autem *opinantes*, quos ipse impugnabat, absolvere videretur. Sed, quidquid sit de Duvallio ejusque adversariis, ipsam opinionem ab eo etiam à temeritate prorsus absolutam esse satis superque est.

XIX.

Idem Duvallius patrum et conciliorum etiam Florentini et Lateranensis solvit auctoritates.

Neque tantùm ex suâ sententiâ Duvallius asserit, sed etiam contrariæ partis argumenta auctoritatesque solvit : imprimis verò Florentinum, ac sub Leone X Lateranense decretum, queis adversarii Parisiensium vel maximè fidunt, ut rem definitam esse statuant. At Duvallius expressè ac perspicuè hos confutat, atque ita concludit : « Nulla est ratio, nullum Scripturæ aut antiquorum canonum aut Patrum testimonium, ad quod utriusque partis doctores non respondeant : quorum responsiones, esti non planè satisfaciant, sufficiunt tamen, ut neutra harum errores censeatur continere [1]. » En quo loco habeat adversariorum probationes, etiam eas quas ex Florentinis Lateranensibusque decretis tantâ confidentiâ repetunt.

XX.

Idem infallibilitatem pontificiam de fide non esse multis probationibus conficit.

De infallibilitate sic habet : « Statuenda nobis est hæc conclusio : etiamsi de fide non videatur, saltem non ita evidenter constet summum Pontificem seorsum à concilio, privilegio infallibilitatis, licèt agat ut Pontifex, gaudere, tamen absolutè certum est et indubitatum [2] ; » ejus quidem sententiâ, cujus quisque eam quam voluerit habeat rationem, non ipsâ Ecclesiæ fide.

Neque tantùm dicit non esse de fide, verùm etiam probat : primùm : quia nullibi id tanquam de fide expressè definitum extat : secundo : quòd doctores contrariæ sententiæ, « Alliacensis, Gerson, Almainus, Major, Cusanus, Adrianus VI, et alii, neque in hâc parte, neque in ullâ aliâ ab Ecclesiâ sunt condemnati. » Et postea : « Nusquam in Ecclesiâ ullius hæresis suspectos, convictos, aut accusatos fuisse legimus [3]. » Tertiò : solvit Scripturarum textus, quibus id esse de fide videri possit : imprimis verò illum locum Matthæi XVI : *Tu es Petrus* : et illum Lucæ XXII : *Ego rogavi pro te* : et illum Joannis XXI : *Pasce oves meas* [4]. Solutis Scripturæ locis, ne quid probationi desit, solvit et canonum textus; quo posito, sic concludit :

[1] *Duvall. Elench. etc. pag.* 9 — [2] *Ibid. pag.* 68. — [3] *Ibid. pag.* 105. — [4] *De sup. Rom. Pont. in Eccl. potest. anno* 1614. *part.* IV. *quæst.* VII. *pag.* 538, 542, 550. *Ib. quæst.* VIII, *pag.* 552, 582. *Vid. in append. lib.* II, *cap.* XI.

[1] *Duvall. quæst.* VII, *p.* 550. — [2] *Ibid. part.* II, *quæst.* I, *p.* 210, *malè* 202. — [3] *Ibid. pag.* 211. — [4] *Matth.* XVI. 18. *Luc.* XXII. 32. *Joan.* XXI. 17.

« Ex his sequitur, non ita constare de fide esse, » summum Pontificem, etiam si agat ut Pontifex, privilegio infallibilitatis gaudere [1]. » Timidè ille quidem; nec satis ex theologicâ gravitate. Quod enim *de fide non ita* esse constat, si fidei vim ac rationem attendimus, prorsus de fide non esse constiterit; et tamen sufficit antiquam sententiam Parisiensis Facultatis tanto robore viguisse, ut nequidem Duvallius, hujus insectator, Romæ probatissimus ac laudatissimus, tanquam fidei, Scripturæve, et conciliis, rebusque definitis adversam, damnare potuerit. Quare Belgæ, Hispani, Itali, qui nobis assiduè Duvallium objiciunt, procul à vero rectoque aberraverint, nisi viri modestiam imitentur.

XXI.

Inde concludit Duvallius definitiones pontificias per sese non esse de fide, ac requiri acceptationem sive consensum Ecclesiæ.

Quid autem Duvallius ex his concluserit à nobis declarari operæ pretium fuerit. Sic autem habet : » Observandum, inquit [2], est, ut aliquod » dogma tanquam hæreticum habeatur, non esse » necessariam concilii generalis celebrationem; » sed sufficere summi Pontificis condemnatio» nem, unà cum acceptatione totius Ecclesiæ » per orbem diffusæ. » En, ut aliquid de fide sit, Ecclesiæ consensum, sive *acceptationem* omnino necessariam; cujus quidem rei hanc rationem reddit : « Licet enim, inquit, decretum » Pontificis quatenus ab eo solo promanat DE » FIDE NON SIT, cùm ejus in decernendo infal» libilitas fide catholicâ minimè constet, ut suprà » declaravimus; nihilominus, si hæc condemna» tio ab universali Ecclesiâ, licèt diffusâ et non » coactâ in concilio, approbetur, jam nemo citra » fidei detrimentum ei potest contradicere. Est » enim de fide Ecclesiam, non tantùm ut con» gregatam in œcumenico concilio, sed ut diffu» sam, errare non posse. »

Nec semel dixisse contentus, hæc addit : « Re» spondeo definitiones Pontificis non esse de » fide, donec universalis Ecclesia, quam de fide » est errare non posse, eas acceptaverit [3]. » Quod quid est aliud, quàm id quod unum Declaratio Gallicana voluit; nempe, ut decreta pontificia plenum fidei robur obtineant, ad consensum Ecclesiæ recurrendum?

Hæc igitur Romæ probata, imò concepta, anno 1614, adversùs Richerium et Vigorium edita : anno verò 1636, unà cum Duvallii reliquis commentariis recusa, eam famam Romæ quoque Duvallio pepererunt, ut unus adversùs Richerium Pontificiæ majestatis vindex haberetur : quæ nunc respui et condemnari, quid esset aliud, quàm toto orbi illudere ac de fide ludos facere?

[1] *Duv. loc. sup. cit. p. 213.* — [2] *Duv. ibid. quæst. II. pag. 233.* — [3] *Duv. ibid. quæst. V. p. 308.*

XXII.

Duvallii doctrina de confirmatione conciliorum, deque iis per sese, etiam adversùs Papam, valituris in fidei negotio.

Sanè haud me fugit Duvallium de conciliis œcumenicis disserentem antiquitatis oblitum, in degeneres abiisse sententias : cæterùm nec desunt igniculi, quibus se Parisiensem theologum recordatus videatur esse. Quærit enim an concilium legitimo modo coactum, et legitimo modo procedens, Papâ per legatos præsidente, in iis quæ ex unanimi legatorum ac Patrum consensione de fide decreta sint, « ante confirmationem » sit infallibile, quamvis Pontifex nullam hujus » decreti instructionem legatis dederit [1]. » Negat Bellarminus, quem sequuntur recensiores adversarii nostri Hispani ac Lovanienses; quippe qui doceant, solum Papam per sese esse infallibilem; neque ab eo posse infallibilitatem suam transferri in legatos; proindeque Spiritum sanctum adesse conciliis, non immediatè, sed quòd ipsi Papæ adsit, à quo Patres accipiant ut sana et recta decidant.

At Duvallius tale concilium per sese infallibile esse concludit, cum Soto [2] et aliis : quòd nempe tale concilium perfectissimè universalem Ecclesiam repræsentet, imò, eodem interpretante Duvallio, » sit ipsam et Ecclesia, secundùm auc» toritatem definiendi legesque condendi, quæ » falli non possit, utpotè *columna et firmamen*» *tum veritatis* [3]; » quod hâc ratione firmat : » Concilium namque œcumenicum legitimè coac» tum et legitimo modo procedens, non à Pon» tifice, sed à Spiritu sancto sibi assistente, suam » infallibilitatem habet, ex vi ordinationis et » promissione Christi, quâ promisit et statuit » se Spiritumque suum Ecclesiæ jugiter affutu» rum... Quare teneri Pontificem, talis concilii, » tam in fide quàm in moribus sententiæ con» sentire et stare, non quasi sit inferior eique » tanquam superiori obediens; sed ut obediens » veritati per Spiritum sanctum revelatæ [4]. » Hic oppidò vides, qui pontificiæ potestati præ aliis favere se jactant, nihil aliud quærere quàm verborum offucias. Ecce enim Duvallius confitetur talis concilii decretis *teneri* Papam; quod est res ipsa quam nos quoque dicimus. Ergone

[1] *Duv. ibid. part. IV. quæst. VI. pag. 323 et seq.* — [2] *Dominic. Soto, in IV Sent. dist. XX, quæst. I, art. 4.* — [3] *Duv. loc. cit. p. 331.* — [4] *Ibid. pag. 334, 335, 336.*

concilio *obediens erit tanquam superiori?* Cave dixeris: abominandam vocem! sed dicas *obedire ipsi veritati per Spiritum sanctum ipsi concilio revelatæ:* quasi nos turba fidelium conciliis aliter obediamus, quàm quòd certâ fide credimus per illa concilia, veritatem eni paremus, à Spiritu sancto esse revelatam.

Utcumque est, clarè docet Duvallius: Patres in conciliis non accipere à Papâ aut per Papam proximè et immediatè, *sed à Spiritu sancto, ut certa decidant;* eamque vim talis decreti esse, ut ei decreto, se nesciente, facto, ipse Pontifex consentire et stare teneatur. Tanta Ecclesiæ consentienti ad fidem explicandam inest auctoritas!

Quod idem Duvallius multis quidem argumentis, sed hoc vel maximè firmat, quòd si quis diceret eo concilio non teneri Papam, inde sequeretur posse contingere ut vera et intemerata fides in solo summo Pontifice remaneat: « ex » quo illud etiam sequeretur, in solo summo » Pontifice residere Ecclesiam, quæ non stat nec » stare potest absque fide: » ex quo iterùm atque iterùm concludit, tale concilium errare non posse, ei *confirmationem* à Papâ denegari non posse [1].

Atqui eam auctoritatem facit non sola Papæ infallibilitas, quam reverà in legatos transmittere non potest, sed Ecclesiæ totius: non ab ipso Pontifice profecta, sed à Christo collata: quæ cùm concesseris, nulla de legatis superest difficultas. Legati enim ipsi non sunt infallibiles, quibus adhærere synodus teneatur; sed tota synodus id à Christo habet; adeoque decretum, præsidentibus legatis, non tamen necessariò consentientibus, fieri et stare posset. De quo tamen hic quærere nil necesse habemus, satisque omnino est concilium absque instructione Papæ, eoque nesciente, firmissima tamen et à Spiritu sancto dictata decreta condere. Quid autem his decretis conciliaribus, ex Duvalii sententiâ [2], per pontificiam confirmationem addatur, alia difficultas alibi extricanda. Interim stabit illud invictum: tutam esse sententiam, conciliaribus decretis ritu solemni factis, summi Pontificis confirmationem denegari non posse: frustraque esse eos, qui nunc ex eâ confirmatione concludant; posse Pontificem conciliaribus decretis pro summâ potestate vim addere aut demere; cùm vel ex Duvallio, eorum auctoritati etiam ipse Pontifex stare teneatur; quod nunc nobis sufficit.

[1] *Duv. loc. cit. pag.* 550, 551 *et seq.* — [2] *Vid. Duv. ibid. quæst.* x, *concl.* II, *pag.* 595.

XXIII.

Casus hæresis, schismatis, alii ex Duvallio memorantur: in his, quantùm concilia valeant in ipsum Pontificem, ex Turrecrematâ, Cajetano et aliis statuit.

Jam quid, certis casibus, adversùs ipsum Papam, eumque non dubium, sed certum, concilia valeant, non vetus illa Sorbona quam spernunt; licèt suâ canitie ac doctrinâ venerandam, sed ipse novæ Sorbonæ ductor exponat Duvallius. Et quidem hæresis casum omittemus, cum in eo casu consentiant omnes omnia posse concilium etiam ex sese, nec auctore Pontifice, universalis Ecclesiæ auctoritate collectum. Addit Duvallius casum schismatis, neque hic tantùm eum schismatis casum, quo ex dubiâ electione dubius extet Pontifex, ut in illo fœdo schismate [1], sed etiam quo certus Pontifex fiat schismaticus. Id autem ne dubites posse contingere, triplicem hujus rei casum statuit idem Duvallius, non suspectus auctor, ex Turrecrematâ et Cajetano, cardinalibus non item suspectis: « Il, inquit [2], dignitatis pon» tificiæ acerrimi propugnatores affirmant: Papam » posse esse schismaticum his tribus casibus. 1° Si » se à communione totius Ecclesiæ et omnium » episcoporum ob aliquam causam injustam * » separet: et solùm cum aliquibus sibi cohæren» tibus communicare velit. 2° Si nolit ampliùs » officio Pontificis fungi, nec tamen subesse ei qui » præ se eligeretur, sed se schismaticorum con» venticulis adjungeret. 3° Si antiquos ritus ab » apostolicâ traditione manantes immutare vellet. » Hæc enim omnino evenire posse ex optimis auctoribus Duvallius refert, et ipse profitetur. Quæ quidem, quo pacto, cum infallibilitate consentiant, alius erit quærendi locus: nunc autem fixum esse sufficit, eodem auctore Duvallio, Papam « ut schismaticum, nec minùs quàm hæreticum » dejici oportere. » Quo loco quæri posset, quâ potestate id fieret: an recens à Christo creatâ et constitutâ? An ipsi Ecclesiæ jam inde ab initio congenitâ? sed hæc nunc omittimus. Ultro etiam alios casus prætermittimus, extra hæresis ac schismatis causam, quibus, post Turrecrematam, Cajetanum, Jacobatium cardinales, idem Duvallius aliique innumerabiles pontificiæ potestatis egregii defensores uno ore consentiunt: posse Pontificem « denuntiari concilio, quod » absque ejus auctoritate indici et congregari » possit [3]. » Et quidem deponi posse negat: nec tamen id certò statuit; sed *tanquam probabilius;*

[1] XIV *sæculi.* — [2] *Duv. ibid. part.* III. *quæst.* IX. *pag.* 453.
* Pessimè Duvallius. Perinde quasi aliqua causa justa esse possit, cur se Pontifex à communione totius Ecclesiæ separet. (*Edit. Paris.*)
[3] *Duv. ibid. part.* III. *quæst.* X, *p.* 440.

quod varia sint eâ de re doctorum placita : cæterùm gravissimè corripi et increpari : iniqua mandata respui : obedientiam denegari : vim etiam à principibus armaque *strenuè*, modestè tamen expediri posse, et ipse profitetur et in confesso esse tradit [1]. Quos casus non studiosè conquirimus, neque ultro ingerimus huic quæstioni ; sed ex Duvallio aliisque non suspectis auctoribus commemorare cogimur, ne indiscretè ac temerè adversùs concilia, pontificiam auctoritatem extollant : sed à probatissimis auctoribus accipiant, atque distinguant extraordinarios casus, qui ordinariæ potestati nihil derogent. Hæc igitur ex Duvallio, novæ ut quidem appellant Sorbonæ duce, delibare animus fuit. Cæterùm hic quantiscumque artibus, neque obtinere potuit, ut unquam Facultas ab inolitâ sententiâ defecerit, neque prohibere quominus ad apertè tuendam majorum auctoritatem optimi quique et eruditissimi facilè redierint.

XXIV.

Quàm multi insignes viri præter Gallos hanc sententiam doceant : Panormitanus, Zabarella, Tostatus.

Neque verò soli Galli hanc sententiam scriptis editis propugnarunt : nempe et Navarrum dicentem audivimus [2] ; eamdem sententiam secutum celebrem illum Nicolaum Tudescum Catanensem, abbatem Bonacensem, atque episcopum Panormitanum *lucernam juris* dictum [3], quem pro conciliorum etiam in Pontificem supremâ potestate multa scribentem, neque horum aliquid retractantem, Bellarminus tamen laudatum potiùs quàm condemnatum velit [4] : adeo non semper illam sententiam hostili animo insectantur, qui eam vel maximè reprehendunt.

Panormitano in Italiâ præluxisse Panormitani magistrum Franciscum Zabarellam, cardinalem florentinum [5], virum maximum Bellarminus fatetur [6]. Ac de his quidem viris uberior erit dicendi locus : nunc sufficit à Bellarmino tantos ex Italis viris, accenseri nostris. Accedit à Germaniâ, eodem Bellarmino teste, Nicolaus Cusanus cardinalis : prodit ex Hispaniâ Alphonsus Tostatus, episcopus Abulensis, tantâ doctrinæ opinione, ut Bellarmino miraculo fuerit, tot scilicet scriptis editis, *brevissimo tempore ; cùm non vixerit nisi quadraginta annos :* de quo merito dictum sit ab eodem Bellarmino : *Hic stupor est mundi* [7]. Nec minùs *sanctitate* clarus habebatur, ut idem Bellarminus memorat. Is in libro qui dicitur *Defensorium*, fusè probat [1] « à » Christo institutum tribunal superius Papâ, nempe concilium, quod Papam corrigere et judicare » possit, non solùm in fide, sed etiam in aliis » casibus ; solumque illud tribunal id habere ut » errare non possit, Papam autem errare posse » etiam in damnandâ hæresi. » Quem librum Bellarminus cautè legendum monet propter hanc sententiam ; sed alii libri ejusdem sunt spiritûs ; neque hujus scripti tantique viri auctoritas, uno Bellarmini verbulo infringi queat.

XXV.

De Tostato candida cardinalis Daguirrei confessio.

Hic ille est Tostatus Abulensis, quem eminentissimus Daguirreus semel atque iterum appellat « Hispaniæ Salomonem, oraculum litterarii orbis, » jure, mundi stuporem dictum : quo solo, quamvis alia ornamenta deessent, gloriari posset » academia hæc Salmanticensis, cujus doctor » professor et cancellarius celeberrimus fuit [2]. » Tantum igitur virum, amplissimus ac doctissimus cardinalis fatetur eorum numero fuisse, « qui » opinionem de potestate concilii supra Papam » arbitrabantur certam, et ritè antea definitam » in concilio generali Constantiensi, sessionibus » IV et V [3]. » Addit à cardinale Turrecrematâ reprehensum, et *ab Eugenio IV notatum*, in sententiâ perstitisse, atque eam quam attulimus apologiam edidisse. Usque adeo et dictis et factis comprobabat, *non ideo hæreticam esse thesim, quam tanquam hæreticam Papa damnaverit* [4].

XXVI.

Alphonsus à Castro.

Hic cæteros scriptores recensere non est animus : nimia nos copia obrueret : multique alii suo loco referentur [5]. Tantùm appellamus eos qui et in omnium ore versentur, et ab ipsis adversariis, nostræ sententiæ defensores habeantur : quibus Alphonsum de Castro Hispanum, è minorum ordine scriptorem egregium, et à nostro Feuardentio ejusdem ordinis editum, doctissimi cardinales Bellarminus et Daguirreus nostris annumerant [6].

XXVII.

Adrianus VI, et Joannes Driedo, Lovanienses.

Duo sunt Lovanienses quos Parisiensibus idem

[1] *Duval. ibid. et part.* IV, *quæst.* XI, *concl.* VII, *p.* 613 *et seq. et alib* — [2] *Vid. in append. lib.* I, *cap.* VIII ; *et sup. n.* XIII. — [3] *Labb. de Script. eccl.* — [4] *Bell. de Conc. aut. lib.* II *cap.* XIV. — [5] *Vid. in cap.* Significasti, *etc. Item tractat. de Conc. Basil. I. part. n.* 18 *et seq.* — [6] *Bellar. de Script. eccl. an.* 1410. — [7] *Ibid.*

[1] *Test. tom.* XII. *Defens. part.* II, *cap.* XXX, LXIX, LXX, *etc.* — [2] *Daguir. disputat.* XVI, *n.* 62 ; XXII, *n.* 59. *Vid. in app. lib.* I, *cap.* VIII. — [3] *Ibid. disp.* XVI, *n.* 63, 64, 65. — [4] *Ibid. n.* 61, 64. — [5] *Vide in app. ibid.* — [6] *Bell. de R. P. lib.* IV, *cap.* II. *Alphons. de Cast. lib.* I. *contra hæres. cap.* II *et seq. Daguirr. Def. cath. S. Pet.*

Bellarminus atque illustrissimus Rocabertus adjungunt [1]: Adrianus Florentius Ultrajectinus, postea Adrianus VI, pontifex maximus, eumque secutus magistrum discipulus Joannes Driedo, Lovaniensium sui ævi facilè princeps: queis liquidò patet, quam Parisiensium sententiam vocent, non ideo Parisiensibus attributam, quòd in eâ tuendâ Parisienses singulares essent; sed quòd eam singulari studio et eruditione tuerentur. Cæterùm in omnibus Ecclesiis vulgatissimam extitisse, et à scriptoribus pietate et doctrinâ præstantissimis ubique terrarum publicè et cum laude esse defensam, nedum suspecta fuerit.

XXVIII.

De Adriano VI, cur privatim dicendum, unus rem totam conficit, ejus jam Pontificis recusus Romæ liber, retractatione nullâ.

Hæc igitur summatim de Parisiensium asseclis à nobis dicta sint. Sed quando Adriani VI tanti est auctoritas, ut unus rem totam conficere possit, paulum in eo hæreamus. Is primùm Lovanii summâ cum laude theologiam docuit: tum ordine factus est ejusdem academiæ cancellarius, Caroli V Augusti præceptor, in Hispaniâ episcopus Dertusanus, sanctæ romanæ Ecclesiæ cardinalis, denique post Leonem X summus pontifex, tantâ sanctitate atque modestiâ, *ut nihil infelicius in vitâ duceret quàm quòd imperarit* [2]. Is ergo theologiæ professor, cùm de confirmationis administratione disputaret, negareique presbyteris permitti posse, sancti Gregorii celebrem locum sic solvebat [3]: « Ad secundum principale de facto » Gregorii, dico primò: quòd si per Ecclesiam » romanam intelligitur caput ejus, puta Pontifex; » CERTUM EST quòd possit errare, etiam in iis » quæ tangunt fidem, hæresim per suam determinationem aut decretalem asserendo: plures » enim fuere Pontifices romani hæretici: item » et novissimè fertur de Joanne XXII, quòd publicè docuit, declaravit et ab omnibus teneri » mandavit, quòd animæ purgatæ ante finale » judicium non habent stolam, quæ est clara et » facialis visio Dei: et universitatem Parisiensem » ad hoc induxisse dicitur, quòd nemo poterat » in eâ gradum in theologiâ adipisci, nisi primus errorem hunc pestiferum jurasset se » defensurum, et perpetuò ei adhæsurum. Item » patet hoc de errore quorumdam Pontificum » circa matrimonium, de quo, *in capite Licet,* » *de sponsâ duorum.* Item de errore quem edi» derat Cœlestinus circa matrimonium fidelium, » quorum alter labitur in hæresim; cujus error » olim habebatur in aliâ compilatione juris: *Cap.* » *Laudabilem, de conversione conjug.* » Vide quàm apertè doceat, quàm pro certo habeat, omnino fieri posse ut Pontifex hæresim, non jam ut homo privatus, sed ut Pontifex *per suam determinationem aut decretalem asserat:* quàmque pestiferum errorem putet eum, quem Joannes XXII *publicè docuerit, declaraverit, et ab omnibus teneri mandaverit.* Neque hic curamus an Joannes XXII et alii excusari possint; quid de illis senserit Adrianus VI, quid fieri potuisse putaverit, id verò quærimus; imò non quærimus: quis enim in re tam clarâ quæstioni locus? Sed apertam ac certam tanti doctoris sententiam tenemus: dignumque id observatu quod addit, jam ad Gregorium rediens: « Non tamen dico Gregorium hic errasse; sed evacuare intendo » impossibilitatem errandi quam alii asserunt. » Quò quidem se demonstrat, nullâ tuendæ causæ, quam susceperat, necessitate adactum, ad hanc tamen sententiam deditâ operâ declarandam, solo amore veritatis adductum.

Sanè advertendum est, vir doctissimus quâ cautione sit locutus: *Ecclesiam* enim *romanam* à suo capite *romano Pontifice* accuratè secernit, cujus distinctionis et abusum pessimum et usum necessarium suo loco ostendemus: neque Ecclesiam romanam, sed tantùm ejus Pontificem etiam de fide definientem, errare posse, *pro certo* habet: nec si quis romanus Pontifex in fidei quæstione determinandâ defecisset, ideo Petri fidem et Ecclesiam romanam defecturam putabat. Quâ in re non est dubium in fidei negotio, quod est vel maximum, conciliorum potestatem potiorem agnosci, firmarique ea omnia quæ ab adversariis censurâ gravissimâ temerè coniiguntur.

Neque verò eam sententiam Pontifex retractavit, uti profectò, si erroneam putasset, facere debuisset. Nam ideo Pius II, qui se Basileæ, cùm synodo privatus interesset, errasse credebat, solemni retractatione sua scripta confixit. « Hæc » enim scripta, ait [1], fortasse scandalum parient: » qui hæc scripsit, inquient, in beati Petri ca» thedrâ sedit, nec invenitur mutasse propositum, » qui eum elegerunt et in summo apostolatûs » vertice collocarunt, ab iis scripta ejus approbata » videntur. Cogimur itaque beatum Augustinum » imitari. » Nihil simile Adrianus, suaque scripta adeo non retractavit, ut potiùs Romæ, statim atque Pontifex factus est, edenda curaret, anno

[1] *Bellar. de Script. eccl. an. 1500. Roc. tom. 1. lib. 1. n. 8. Vid. Dried. de Libertat. Christ. lib. II, cap. II. In app. lib. 1, cap. XII et seq.* — [2] *Bellar. et Labb. de Script. eccl. Item. Ephith. Adr. VI, tom. XIV, Conc. col. 401.* — [3] *Adr. VI. in IV Sent. de Confirm.*

[1] *Bull. Pii II retract. ad Colon. Academ. tom. XIII Conc. col. 1407.*

videlicet 1522, cùm anno 1521 Pontifex creatus esset: adeoque aberat ab eo ut sententiam revocaret, ut potiùs metueret, ne illi errandi *impossibilitati*, quam privatus doctor olim improbaverat, vel Pontifex factus favisse videretur [1].

XXIX.

Vana responsa auctoris *Doctrinæ Lovaniensium.*

Agite, expedite vos, qui Parisiensium sententiam *erroneam, hæreticam, schismaticam, Sedis apostolicæ eversivam* vestrâ auctoritate decernitis, atque in episcopos, totamque adeo Ecclesiam gallicanam proferre audetis tam dura, tam nulla, tam iniqua decreta: agite, inquam, incipite ab Adriano VI, tantique Pontificis librum, ejusque jussu in urbe recusum, erroneum aut schismaticum dicite. Horret animus, aliaque omnia comminisci malunt. Videamus sanè ut se torqueant. Auctor anonymus in *Doctrinâ Lovaniensium* mira refert hoc titulo: *Discutitur doctrina Adriani papæ VI* [2]. Summa est, ex Maidero et Wiggero, non hic egisse Adrianum « de » pontificiâ definitione ex cathedrâ: sed de judicio » super difficultatibus quæ in facto occurrant, » donec, si res sit ad fidem et mores tendens, » pleniori examine ex cathedrâ definiatur. » Quid autem illud est: quàm impeditum intricatumque: quàm ipso contextu verborum, conturbatam hominis mentem indicat? An loquitur de difficultatibus quæ *in facto occurrant*, qui de fide, de hæresi, tam apertis verbis agit? Quodnam verò examen plenius, quam decisionem narras, post eam, quâ *de fide determinatum est;* quâ Pontifex *per decretalem suam aliquid publicè docuerit, declarârit, ab omnibus teneri mandaverit?* Quæ verba Lovaniensem nostrum referre et exscribere puduit, quòd iis statim perlectis, ejus responsio evanescat. Planè Adrianus ea verba seligebat, quibus pontificiam de fide definitionem vel maximè exprimeret; ac si quid aliud gessisset in animo, non tam disertis verbis, illam quam quidam *asserebant, impossibilitatem errandi configeret.*

At enim, inquit Joannes Wiggerus ab eodem auctore laudatus, non id postulabat ea quam Adrianus solvebat difficultas, ut de pontificiorum decretorum infallibilitate disputaret; cùm de Gregorii facto duntaxat ageretur. Certè, idque monet vel ipse Adrianus; sed hæc à se dicta, quòd illam aliquorum de *errandi impossibilitate* sententiam, deditâ operâ, *evacuatam vellet.* Neque enim contentus eo, ut ab illâ simpliciter discederet, pergit ulteriùs, eamque et à se, et à romanis Pontificibus studiosè amolitur. Cur autem? Nisi putaret rem eam sanctissimæ dignitati non modò parum congruam, sed etiam noxiam, et ab eâ longè avertendam: tantùm abfuit ab eo ut, in asserendis his vanis, certè dubiis romanorum Pontificum privilegiis, veræ pietatis partem ullam reponeret. Hæc apertè, hæc studiosè, hæc deditâ operâ asserentem, Petri Sedes excepit communibus votis. At si adversariis credimus, per tantam hujus Sedis contumeliam ad hunc apicem, nullâ cujusquam quereiâ, imò summâ omnium gratulatione provexit.

Pergit tamen Lovaniensis noster: » At Adria» nus asserit certum esse quòd Pontifex possit » errare. Hoc si intelligeret de Pontifice ut de» finiente et proponente toti Ecclesiæ aliquid fido » credendum, neutiquam est certum. » Tibi quidem forsitan, sed ipsi Adriano est certum. « At » è contrà, inquis, id (nedum certum sit) mani» festè est falsum, ejusque oppositum adeo certum, » ut ab aliquibus habeatur de fide. » Quid ad nos si *ab aliquibus?* Non ab Adriano quidem, qui eam sententiam *evacuare intendit.* Quare non Melchior Canus, quantumvis acerrimus pontificiæ infallibilitatis assertor, non ipse Bellarminus, ut Lovanienses illi tergiversandum putant; verùm Adrianum VI nominatim accensent iis qui pontificiam infallibilitatem non agnoscant [1]; neque eò secius Bellarminus *virum optimum et doctissimum* appellat, *qui merito doctrinæ et pietatis, ex humili domo, in tantam dignitatem conscenderit* [2]. Adeo aberant ab eo, ut illam sententiam erroneam aut Sedi apostolicæ contumeliosam putarent.

XXX.

Nicolai Dubois Lovaniensis ludibria.

Jam verò Nicolaüs Dubois, postquam Adriani verba retulit, de romano Pontifice ita affirmantis: » Potest errare, hæresim per suam decretalem » asserendo? » respondet: » Distinguo: si de » potentiâ metaphysicâ loquatur Adrianus, etiam » hoc transeat [3]. » Quàm doctè! Erant scilicet qui assererent Pontificem nec *metaphysicè* loquendo, aut de potentiâ absolutâ, errare potuisse, eaque erat *errandi impossibilitas* quam Adrianus *evacuare intendebat.* Et pulchrè *transeat:* nam si professori bilem moveris, omnino asserturus est romanum Pontificem, nec potentiâ metaphysicâ errare potuisse.

Quæ addit [4], quoniam non ad explicandum, sed ad confutandum Adrianum pertinent, hujus

[1] *Vid. Labb. de Script. eccles.* — [2] *Doct. Lov. art.* 1, *p.* 60.

[1] *Melch. Canus, lib.* IV, *cap.* 1. *Bell. de R. P. lib.* IV, *cap* II. — [2] *Bellar. de Script. eccl. an.* 1500. — [3] *Part.* 1. *refut. argum. etc. art.* XV, *n.* 49, *p.* 84. — [4] *Ibid. n.* 470.

loci non sunt. Pudet tamen interim Adrianum tantum virum, Lovaniensis academiæ ornamentum, atque in eam effusissimè liberalem, à professore Lovaniensi temeritatis fuisse incusatum.

XXXI.

Auctoris tractatûs *de Libertatibus gallicanis* subtilia nec minùs vana responsa.

Dicent, Adriani ac Sedis apostolicæ causam à Nicolao Dubois crassissimo auctore, atque ab aliis Belgis, doctissimis licèt, pessimè esse defensam. Videamus sanè, quid alii, acutiores scilicet, excogitaverunt.

Auctor anonymus tractatûs *de Libertatibus Ecclesiæ gallicanæ*, is qui se subtilissimum videri velit, nihil aliud quàm in re gravissimâ ludit. Primùm enim ait [1], « privati doctoris, needum » Pontificis infallibile non esse judicium : » quâ de re quis dubitat? Cur nemo extiterit, qui hujus doctrinæ causâ, Adrianum à pontificatu prohibuerit, aut etiam vel minimùm reprehenderit, id quæritur. Subdit : « At enim Adrianus pontifex » factus sententiam non retractavit : » addere debuit, adeo non retractasse sententiam, ut librum etiam novus Pontifex recudi jusserit. Hæc omittit, reponitque tantùm, tot tantisque negotiis distentum, pontificatu satis brevi, « nihil de corri- » gendis scholasticis commentariis cogitasse. » Acutè : recudendo operi tempus adfuit, corrigendo defuit. Interrogat postea : « Privata Pon- » tificis opinio an definitionis loco habenda sit : et » an in denegandâ infallibilitate solùm Pontifex » infallibilis existimandus sit? » Quid ad rem? cùm nemo postulet ut pro infallibili, sed ut pro irreprehensâ tutâque, tanti Pontificis sententia habeatur. Ad hæc hærent scilicet, et ad alia omnia se vertunt, potiùs quàm ad quæsita et objecta respondeant.

XXXII.

Galliæ vindicatæ auctor.

Vir clarissimus ac doctissimus, nunc eminentissimus *Galliæ vindicatæ* auctor *, uno quidem verbo rem confessise se putat : nempe « Adria- » nus, inquit [2], non ex proposito hanc quæstio- » nem tractat; sed incidenter tantùm, et vix » tribus lineis, respondendo ad objectionem. » Tribus vix lineis? Id quidem qui scripserit, eum non legisse seduiò, sed cursim transvolasse, et oculos in incertum jecisse, non immeritò quis dixerit. Quòd autem incidenter hunc locum tractaverit, nedum argumentum infringat, firmat magis ac munit : quippe cùm ex eo constet, Adrianum nullâ necessitate compulsum, quæsitâ occasione ac de industriâ, in eam tractationem divertisse ; quippe qui infallibilitatem illam *evacuare intenderet*, ut et ipse dicit, et nos jam monuimus.

XXXIII.

Pater Thyrsus Gonzalez.

Thyrsus Gonzalez haud minùs tergiversari cogitur. Sic enim respondet : « Errasse Adrianum » ut doctorem particularem, si ejus intentio fuit » asserere romanum Pontificem posse, ut Ponti- » ficem errare, dum resolvit dubia fidei, obli- » gando Ecclesiam ad credendum id quod ipse » asserit [1]. » Sed quò mihi tuum istud, *si?* librum habes in manibus : sententiam tenes docentis, « errare posse Pontificem in eo quòd per suam » decretalem aut determinationem declaraverit, » asseruerit, et ab omnibus teneri mandaverit. » Satisne perspicuis exquisitisque verbis usus est, ut omnem tergiversationem excluderet. Addit P. Gonzalez : « Nimis credulum fuisse Adrianum » asserendo illud quod de Joanne XXII vulgus » falsò sparserit. » Quid tum postea? Non agimus de Adriani probationibus : certam, planam, liquidam, nostris consectaneam conclusionem proferimus. Sequitur : « Atqui non fuisse hanc Adria- » ni mentem, testatur Joannes Malderus[2]. » De Adriano sanè, non de Maldero quærimus : ipse pro se loquatur Adrianus, neque ad alienum trahatur arbitrium; reliqua Malderi jam confutata sunt. Agit enim Adrianus non de privatâ sententiâ, sed de pontificiâ, ut est Pontifex ; quippe qui agit de Pontifice, « qui determinet per decreta- » lem suam, et ab omnibus teneri mandet id quod » declaraverit ; » quod non privatus doctor, nec alius profectò quàm Pontifex fecerit.

Sanè hæc postrema verba : *ab omnibus teneri mandaverit* R. P. mirum in modum angunt urgentque : « Nil, inquit [3], referebat ad scopum » Adriani, mandaverit Joannes XXII, necne : » imò verò multi; quandoquidem totum illud quod de pontificiâ infallibilitate asserebant, *evacuare intendebat*.

Extremum denique P. Thyrsi refugium est : « Quidquid ut doctor Lovaniensis scripserit, re- » vocasse Adrianum : » quâ de re cum eminen-

[1] *Anonym. de libertat. etc. lib. VII, cap. XVI, n. 16.*

* Absolverat *Declarationis Defensionem* B. BOSSUET, quando editæ sunt, anno demum 1688, Sfondrati dissertationes ; atque hoc illud est, cur in toto opere ne semel quidem Sfondratus nominetur. Sed cùm operi suo B. BOSSUET *præviam Dissertationem* faceret, ratus San-Galicensem abbatem non omnino esse prætermittendum, tamen cum eo statuit leviter decertare ; quippe quem aliorum argumenta iterantem, non nesciret unà cum illis à se optimè confutatum. (*Edit. Paris.*) — [2] *Diss.* IV. §. 3. *n.* 1. *p.* 275.

[1] *Gonz. disp.* XV. *sect.* XI. *n.* 9. *p.* 764. — [2] *Vid. Gonz. ubi sup. n.* 10. — [3] *Ibid. n.* 12.

tissimo Daguirreo hujus solutionis auctore, accuratiùs tractare nos oportet.

XXXIV.

Eminentissimus et doctissimus Daguirreus.

Is quidem quo candore est, planè ac nullâ tergiversatione, profitetur Adrianum VI, » vitæ » integritate, contemptu bonorum, et doctrinâ » clarissimum, qui olim censuerat Papam in ju» dicio fidei extra concilium errare posse; postea » in pontificatu oppositum docuisse [1], » datâ scilicet egregiâ ad Fridericum Saxoniæ ducem adversùs Lutherum epistolâ, pessimique hæresiarchæ « extra omnem synodum damnatis er» roribus. » Hoc ultro fatemur. Sed cardinalis doctissimus, nullo sanè malo animo, ubique sic agit, tanquam Parisienses romano pontifici negent potestatem definiendi de fide extra concilium : à quâ hæresi eos vel maximè abhorrere constat. Rogare autem liceat, quid ad rem attinuerit, egregiam epistolam, ut multùm sibi profuturam exscribere integram, cùm in eâ de pontificiâ auctoritate multa, de infallibilitate ne verbum quidem unum legerimus.

Sanè doctissimus cardinalis, ne per totam prolixissimam epistolam inani operâ vagaremur, » notari vult maximè in rem suam quæ n. 30 » et 31 continentur [2]. » Atqui n. 30 nihil aliud reperimus, nisi cathedram romanam esse apostolicam : Petrum apostolorum caput in eâ præsedisse : romanam Ecclesiam esse principalem, eamque unde sit orta sacerdotalis unitas : itaque pessimè actum à Luthero, qui summos Pontifices, qui scholas christianas tot probris prosciderit : quæ ad infallibilitatem minimè pertinere, nemo est qui non videat.

Sanè sequente numero 31, quo Lutheri sacrilegam, et in Dei sacerdotes tot probra jactantem, linguam comprimat, refert de observandis *Dei sacerdotibus, maximè autem principe sacerdotum* [3], egregium Deuteronomii locum, cap. XVII; neque infert aliud, quàm ut ne Pontifices incessantur probris atque blasphemiis, neque quidquam ampliùs.

At enim objicit eminentissimus cardinalis eum que secutus P. Thyrsus Gonzalez [4], ab Adriano prolatum Deuteronomii locum, quo capitis damnatur, *qui superbierit nolens obedire sacerdotis imperio* : ex quo textu, ipsi quidem, non tamen theologi omnes pontificiam infallibilitatem eliciant : quâ de re alio loco dicimus. Neque quisquam negat qui superbo animo pontificia imperia detrectaverint, spirituali gladio feriendos. Cæterùm hic quæritur, non quid inde ipsi; sed quid Adrianus intulerit. Nempe theologi omnes ac Parisienses vel maximè, adversùs hæreticos primatum apostolicum probant ex his locis : *Tu es Petrus* : et, *Confirma fratres tuos* : et, *Pasce oves meas* : ex quibus Daguirreus, Thyrsus, alii sententiam infallibilitatis asserant. An continuò inferent à Parisiensibus quoque abdicatam suam? Sanè si Adrianus antiquam doctrinam revocare voluisset, non deerant verba, quibus tantus Pontifex, tam candido animo, tam humili ac modesto mentem suam promeret. Quare quod de retractatione memorant, votum est optantium, vigilantium somnium : certumque omnino est Adrianum cardinalem, episcopum Dertusanum, Hispanici cleri æquè ac Belgici decus, regnique Hispanici strenuum administrum, Papam denique in sententiâ perstitisse, à nullo vel leviter reprehensum; nedum schismatica, erronea, Sedi apostolicæ contumeliosa exprobrarent. Adeo certum est de his reprehensionibus ac censuris, in quibus nunc partem vel maximam religionis reponunt, neminem per hæc tempora, neque in Belgio, neque in Hispaniâ, neque in Italiâ, neque Romæ atque in ipsâ Sede apostolicâ cogitasse.

XXXV.

Doctorum Lovaniensium et factis et dictis in Adrianum VI observantia singularis.

Sanè Lovanienses Adrianum suum mirâ reverentiâ prosecutos, hæc quoque testantur : nempe cùm prima illa edita est doctissimæ Facultatis in Lutherum censura, totum id Adriani tum cardinalis Dertusani judicio factum [1]. Id Jacobus Latomus major, cùm pro eâ censurâ scriberet, in præfatione luculenter exposuit, et censuræ præfixa ejusdem cardinalis epistola ostendebat. De quâ quidem Latomus ita est præfatus : « Suf» ficere debuit judicium reverendissimi cardina» lis Dertusensis, cujus probitas et sapientia, non » modò libris præclaris editis, sed et maximis » rebus orbi nota est [2] : » ut propterea diceret non videri necessarium articulorum reddere rationem. Ex quo intelligitur, quàm probarent Adriani libros. Atque is annis post duobus ad Petri cathedram est evectus : ac facilè intelligi potest, quanto honori habuerint Pontificem, qui non modò cardinalem, verùm etiam privatum tantoperè suspexissent.

Edidit postea Joannes Driedo, sacræ theologiæ professor apud Lovanienses, anno 1533, librum :

[1] *Daguirr. disp.* XVII, *sect.* II. *integ. vid. impr. n.* 15. — [2] *Ibid. n.* 41. — [3] *Deuter.* XVII. 12. — [4] *Daguirr. ibid. n.* 44. *Gonz. loc. sup. cit.*

[1] *Vid. in append. lib.* I, *cap.* XIII. — [2] *Latom. Def. Cens. Lov. adm. ad lect. et epist. dedic.*

De ecclesiasticis Scripturis et Dogmatibus: aeque ita multò post, librum: *De Captivitate et Redemptione generis humani*: in cujus præfatione Adrianum VI miro affectu celebrat: « Observantissimus, inquit [1], meus in theologicis » studiis præceptor; qui me in filiam eruditionis » susceperat, et præsidens mihi pileum magiste- » rii in theologiâ imposuit anno nativitatis Domini 1512, die 17 mensis Augusti; qui et usque in tempus ferme illud Lovanii resederat » totius nostræ academiæ lumen et decus, post- » ea illius nominis pontifex VI; » ut nec mirum sit, de Adriano tanta præfatum, illustrissimo Rocaberto teste, ut jam vidimus [2], ad præceptoris sententiam accessisse. Quare Lovanienses, Duacenos, Belgas, Hispanos, Italos, Romanos etiam si liceat Pontifices, rogamus, obsecramus, ut agnoscant nos peti per Adriani sui latus: nec nisi conculcato tanto Pontifice, non minùs pietatis quàm doctrinæ laude celeberrimo, sententiam gallicanam damnari potuisse.

XXXVI.

Ex Adriani sententiâ et temporum notis demonstratur Florentina, Lateranensia, Tridentina decreta frustra objici.

Hanc quoque circumstantiam censoribus nostris perpendendam damus: aiunt uno ore omnes, à Florentinâ sub Eugenio IV, atque à Lateranensi sub Leone X, synodis œcumenicis, Parisiensium sententiam apertè esse damnatam. Id primùm Bellarminus; id eum secuti alii uno ore edixerunt. Vel unum Daguirreum audiamus sic de Florentinâ synodo disserentem: nempe inveniri « clariorem meridianâ luce, potestatem plenissi- » mam romani Pontificis supra totam prorsus » Ecclesiam; atque adeo supra concilium œcu- » menicum: deprehendi pariter auctoritatem » summam ipsi à Christo commissam ad defi- » niendum controversias fidei, independenter à » reliquo Ecclesiæ corpore [3]. » Addit in concilio Lateranensi ultimo sub Leone X, « potestatem » supremam Papæ in totâ Ecclesiâ et nominatim » supra concilium œcumenicum palam definitam » fuisse [4]. » Qui autem factum sit, ut Adrianum, postquam ea transacta ac definita esse volunt, alia omnia doceatem, et contra definita expressè ac studiosè insurgentem, non modò Ecclesia tulerit, sed etiam ad summum pontificatum evexerit, ac sua recudentem Romæ et in sententiâ publicè persistentem, nec reprehenderit. Edicant si possunt; aut si nihil habeat quod mutiant, ab iniquis porrò censuris temperent.

Utinam verò liceret ab eruditissimo et optimo cardinale sciscitari coràm quid de his sentiat. Sanè, quo candore est, quâ indole, quâ animi magnitudine consensurum sat scio. Nam nec illud contemnendum: concilii Lateranensis sessionem XI, sub Leone X, anno 1516, fuisse celebratam, cùm Adrianus romanâ jam purpurâ fulgeret, rebus ecclesiasticis occupatissimus, et quinque annis postea, anno videlicet 1521, Leoni fuisse suffectum: quo necesse fuerit tam paucorum annorum spatio, et ab Adriano Leoni proximo successore, et à cardinalibus, et ab omni orbe christiano, definitionem Leonis, eamque in œcumenico concilio editam, tamen usque adeo oblivione deletam, ut nec ulla ejus vestigia superessent.

Quamobrem quod asserunt, jam inde à Florentini ac Lateranensis concilii temporibus rem esse decisam, haud immeritò à nostris rejectum esse constat: atque omnino ex his istud argumentum existit: Adriani VI sententiam, hoc est, Parisiensem ipsam, aut immanem relinquunt, et nos cum illo vincimus: sin autem condemnatam volunt, aut ex antecedentibus definitionibus, aut ex consequentibus: non ex antecedentibus, Florentinis scilicet aut Lateranensibus, quas solas obtendunt, cùm eæ nihil nocuerint, ac nequidem objectæ sint Sedem apostolicam consensuro, in Sede apostolicâ præsidenti: hanc autem sententiam nulla consequens definitio proscripsit: aut enim conciliaris, aut pontificia: concilium autem nullum est habitum nisi Tridentinum, in quo hanc sententiam clarâ voce professos, ut vidimus episcopos gallicanos, totus orbis excepit: pontificiam verò definitionem nullam omnino proferunt. Id ergo unum superest, ut à privatis doctoribus censura profecta sit, quorum sanè nomina cum honore appellamus; auctoritatem verò adversùs antiquissimæ Facultatis totiusque adeo Ecclesiæ gallicanæ scita, si non magni facimus neque pertimescimus, jure nostro agimus.

XXXVII.

Nominantur potestatis pontificiæ vehementissimi defensores, qui summâ ipsâ Parisiensium tuentur sententiam.

Hactenùs tuti sumus ab omni censurâ, tantùm appellatis iis quos ipsi adversarii in nostram sententiam convenisse fatentur: quantò tutiores, cùm demonstraverimus, etsi verbis discrepantes, tamen summâ ipsâ stare nobiscum, qui vel infensissimi memorentur [1]; nec tantùm Dionysium Carthusianum illum sanctissimum juxtà

[1] Dried. de Capt. et Redempt. etc. præfat. — [2] Sup. n. 27. — [3] Daguirr. disp. XVI. n. 32. — [4] Ibid. n. 34.

[1] Vid. in append. lib. I. cap. IX. X; lib. II, cap. I et seq. usque ad VII.

atque doctissimum, adversus Basileense concilium Eugenii IV egregium defensorem; verùm etiam, quod mirentur, earum partium duces, Joannem Turrecrematam, Petrum de Monte episcopum Brixiensem *, Antonium de Rosellis: ad hæc sanctum Antoninum archiepiscopum florentinum, duos Jacobatios Christophorum et Dominicum celeberrimos cardinales: aliosque viros maximos postea prodituros, quorum exspectatione causam nostram illustrari ac muniri volumus.

XXXVIII.

De concilio constantiensi: qui approbatum negant, ipsi se suis telis conficiunt.

A privatis auctoribus et à scholæ Parisiensis Ecclesiæque gallicanæ sententiâ ad ampliora pergimus: nempe ad Constantiense concilium. Atque hujus quidem res gestas suo loco exequemur [1]. Nunc autem sufficit invicti argumenti vim in hæc pauca concludere. Si, quod adversarii tantâ ope contendunt, ejusdem concilii sessionum IV et V decretis id tantùm agitur, ut in schismatis casus et in dubium Papam conciliorum œcumenicorum potestas valeat, profectò illa decreta proba sanaque sunt, neque tantùm œcumenico concilio digna; verùm etiam pro ratione temporum necessariò expedita, nec unquam infirmanda, sed omni potiùs pietate ac studio propugnanda: atqui adversarii, nedum hæc Constantiensia decreta propugnent, oppugnant potiùs, omni studio evertunt. Ac textum quidem sollicitat Schelstratus: optimis gestis falsi crimen impingit: cæteri, Bellarmino duce, eam concilii partem infamant, confirmatam negant: concilii œcumenici mendacem titulum prætulisse aiunt; ergo profectò sentiunt majus aliquid agi, quàm ut incertus tantùm Pontifex concilio œcumenico subsit.

Sanè Duvallius, propter auctoritatem concilii Constantiensis sessione IV, « de fide esse docet » concilium œcumenicum dubio et incerto Ponti» fice esse superius [2]. » Cur eum fidei articulum non intactum volunt? quid erat in eo dubii, ut Martinus V probatum nollet? An dubium Pontificem etiam contumacem, à concilii œcumenici potestate immunem esse oportebat; neque esse in Ecclesiâ vim ullam quæ schismatis vulneri mederetur? Absurdum, absonum, rebus gestis repugnans, Ecclesiæ catholicæ Christique providentiæ prorsus inimicum. Dicent opportunissimum schismatis fuisse remedium, si de papatu pari ferè jure contendentes ultro loco cederent.

* Brixia urbs est in Longobardiâ.

[1] *Vid. lib.* V, *in*-*eg*. — [2] *Duval. de supr. R. P. in Eccl. potest. part.* IV, *quæst.* VIII, *ad X. pag.* 569.

Rectè; quid autem si nollent? æterno schismate Ecclesia laboraret. Absit: ergo necesse est ut sit aliqua potestas, quâ dubii saltem Pontifices etiam inviti comprimantur: ac si Constantienses nihil aliud agebant, nemo dubitaverit quin approbandi fuissent; ut qui malo schismatis certum ac necessarium remedium attulissent: atqui approbationem hanc cane pejus et angue refugiunt: ergo aliud profectò actum intelligunt.

XXXIX.

Objectio de obedientiis nondum adunatis sess. IV et V, sponte corruit duobus factis constitutis: primùm, à concilio Constantiensi statim assumptum concilii œcumenici titulum et jus.

Instant: sessionum IV et V decreta, utcumque se habeant, tamen approbanda et firmanda non erant à Martino V, ut œcumenici concilii acta, nondum adunatis ut vocant obedientiis; sed tantùm, ut aiunt, tertiâ Ecclesiæ parte. Huc quidem omnia redeunt: id assiduè urgent: hic argumentorum vis ac summa consistit. Quæ anteaquam ex gestis perspicuè refellimus, duo, quæ facti sint, in antecessum nobis concedi postulamus: primùm, in primis illis sessionibus, nondum adunatis licèt obedientiis, atque in ipso initio, à concilio Constantiensi œcumenici concilii nomen assumptum; imò sessione III statim definitum, quòd (relege verba) « Constantiæ in » Spiritu sancto synodus generalis fuit, et est » ritè et justè convocata, initiata, celebrata [1]: » quæ definitio, si reverâ tunc Constantiæ synodus œcumenica non fuit, mendax, erronea est; neque tantùm non approbanda, verùm etiam falsò et in vanum assumpto Spiritûs sancti nomine ac numine, atque œcumenici concilii titulo, blasphema, schismatica, omni studio detestanda judicari debeat. Quis autem id ausus est? Quis unquam audeat? Nemo certè, nisi fortè existant, qui, quantùm in ipsis est, infandum schisma exsuscitatum et vulnus Ecclesiæ innovatum velint.

XL.

Alterum factum, Martinum V, tunc cardinalem, his synodi initiis adhæsisse.

Quæ ut magis valeant, alterum factum afferimus: nempe Martinum V, tum Othonem cardinalem columnam, unum fuisse eorum cardinalium qui à Gregorio XII ab ipso initio recesserint, Pisano et Constantiensi conciliis adfuerint, primarum sessionum synodi Constantiensis pars maxima fuerint, sacro illi conventui, concilii

[1] *Concil. Const. sess.* III; *tom.* XII, *col.* 17.

œcumenici in Spiritu sancto legitimè congregati titulum et auctoritatem attribuerint : qui titulus, si mendax est, si blasphemus, si schismaticus, tertiâ Ecclesiæ parte à reliquis abruptâ ac pro toto Ecclesiæ corpore vindicatâ ; nempe Otho cardinalis, nusquam revocatâ aut improbatâ priore sententiâ, ad ipsam Petri sedem, mendax, schismaticus, blasphemus, evectus est. Quæ si adversarii concoquere possunt, nobis certè indulgeant, qui hæc intelligere, his assentiri, ab his non abhorrere non possumus.

XLI.

Aliud factum additur : quòd pars Ecclesiæ, quæ concilium Constantiense inchoavit, non fuerit tantùm pars tertia, sed duabus aliis etiam adunatis longè superior.

Hæc igitur duo sunt quæ facti esse dicimus, quæque ad universas adversariorum difflandas machinas profectò sufficiant. Addamus tamen si libet et tertium, de tertiâ parte Ecclesiæ tantùm in Constantiensi concilio congregatâ : id enim mirum in modum post Joannem Turrecrematam Bellarminus urget [1], eumque secuti censores nostri omnes pro viribus exaggerant. Nos autem, quâ possumus simplicitate reponimus : ergone tertia pars tantùm, quæ tot nationes complecteretur, Germaniam, Angliam, Poloniam, Sueciam, Norvegiam, Daniam, Dalmatiam, Bohemiam, ipsamque Italiam, demptâ admodum Apuliâ, ipsam quoque Romam, et cum Belgio Galliam, et cum Sigismundo rege totam Hungariam : ad hæc universitates, Parisiensem, Bononiensem, Viennensem, Cracoviensem, Avenionensem, Oxoniensem, Pragensem, quæ suos in synodo legatos haberent : atque item sacros ordines, cluniacensem, carthusiensem præmonstratensem, prædicatorum, minorum, qui per speciales procuratores synodo adhærerent, cum innumeris abbatibus sanctorum Benedicti ac Bernardi, quos omnes, omnes, inquam, nullo labore, quippe ex ipsis subscriptionibus, ostendimus sacræ synodo Constantiensi, jam inde ab initiis adfuisse. Reliquine, tantula pars orbis, eaque in duas scissa particulas, quarum una Benedicto, altera Gregorio adhærebant, pro duabus Ecclesiæ partibus numerandi sunt? Cùm præsertim Hispani, certè eorum pars maxima, Benedicto suo quotidianis vocibus discessionem intentarent; Gregorius verò XII, quem unum Pontificem, si Deo placet, cum Odorico Rainaldo jactitant, desertus ab omnibus, Austriæ exiguo in oppidulo concilium œcumenicum celebraret ; atque in angulo Italiæ totam haberet Ecclesiam.

[1] *Turr. lib.* II. *de Eccl. cap.* XCIX. *Bell. lib.* II *de Concil. aut. cap.* XIX.

Hæc igitur duo frustula christiani orbis, quasi duas partes, cum eâ, quæ synodum Constantiensem constitueret, Joannis XXIII obedientiâ comparabimus : tot, quantas memoravimus reliquas nationes, atque ex illis congregatos ducentos eoque ampliùs episcopos ; tot illustres academias, tot religiosos ordines, pro tertiâ tantùm parte habere cogemur? Hos sibi concilii œcumenici titulum ac Spiritûs sancti magisterium mendaciter arrogasse dicemus. Pace eorum dixerim, rogamus, obsecramus, ne ab hæc absurda et infanda nos adigant.

XLII.

Constantiensis synodus à romanis Pontificibus optimæ notæ synodis accensita : privata Binianæ editionis nota, quàm nulla et temeraria, quàm Sedi apostolicæ contumeliosa ! nihil proficere, qui de ejus synodi confirmatione litigant.

De synodi verò approbatione quod litigant, primùm abigatur illa quorumdam animis suborta suspicio, quâ scilicet, audito concilii Constantiensis vel ipso nomine, statim nescio quid Romanæ potentiæ inimicum cogitant; cùm ex historiâ rebusque gestis elucescat, pontificiam Sedem, atque illam Petri navem, fœdâ diuturnâque tempestate tantùm non obrutam, per Constantiensem synodum ex his fluctibus emersisse : denique ab eâ synodo, necdum adunatis obedientiis, adversùs wiclefitas et hussitas assertam eam, quam impii et perduelles, dementibus odiis, exagitaverant romani Pontificis supremam in Ecclesiâ potestatem; ut, ad eam tutandam ac restituendam, synodus Constantiensis divinitus comparata esse videatur. Quare à romanis Pontificibus nunquam sine veneratione appellata, nedum ullâ censoriâ notâ unquam affecta sit : suoque loco legitur in conciliorum universali in editione romanâ, quam pari diligentiæ ac magnificentiæ laude Paulus V, in typographiâ reverendæ cameræ apostolicæ Vaticanâ, adornari jussit [1]. Abest certè synodus Basileensis; dubia, suspecta, ex parte improbata; quod ultro fatemur : Constantiensis verò integra, inviolata prodit, cum Nicænâ et aliis, cum Lugdunensibus, Lateranensibus cæterisque, quæ optimæ notæ Romæ quoque habeantur. Quo cadat necesse est illa Binianæ editionis nota : *Concilium Constantiense ex parte approbatum* [2], nullâ auctoritate, nullo concilio, nullo auctore Pontifice, ex privati hominis sensu atque ausu ; quippe quæ recentissimâ, extremâ videlicet ætate, prorsus temeraria atque omnibus retro sæculis inaudita prodierit.

[1] *Conc. gener. Rom. edit.* 1602; *tom.* IV, *p.* 127 *et seq.* — [2] *Bin. tom.* VII, *part.* II, *col.* 1134. *Vid. Bell. de Eccl. lib.* I, *cap.* VII.

Quam tamen censuram, à privatis licet ortam scriptoribus, quasi omnibus liceat sacratissimis synodis proprio ex cerebro et arbitrio quasvis notas inurere, omni ope tutandam suscipiunt. Quid ita? An quòd incertum Pontificem synodus Constantiensis concilio œcumenico subdat? Neutiquam; id enim admittunt omnes; sed quòd ea synodus apertiùs certiùsque quàm vellent, *quemlibet, cujuscumque statûs et conditionis, etiamsi Papalis existat*[1], non tantùm *huic* sacræ synodo, quæ schismatis causâ fuerat instituta, sed etiam *cuicumque alteri concilio generali*, quâcumque causâ convocato, neque tantùm *in schismatis extirpandi* causâ, sed etiam *in fide ac morum reformatione*, subdiderit.

Quâ tamen vitilitigatione quid proficiunt? Cùm succurrat illud, tot Ecclesiarum Christi, tot christianarum gentium, tot universitatum, tot ordinum religiosorum cœtum, quamvis œcumenici concilii nomine non gauderet, tamen impunè non posse contemni. Quid, quòd is cœtus pro œcumenico concilio se gessit? Quid, quòd hanc sibi auctoritatem vindicanti, nemo mendacium exprobravit? Quid, quòd Martinus V, cum ipsâ synodo, hanc quoque sententiam dixit, neque improbavit unquam? Quid, quòd ea decreta fixit cum cæteris ducentis episcopis ac Patribus, queis quilibet Pontifex, cuicumque concilio præsenti ac futuro, quâcumque de causâ subsit? Quid, quòd nec Pontifex illa revocavit? Et quidem, his decretis confirmationem nec semel, sed centies additam, ipsa gesta pandent; nullum ut sit concilium quod certiore approbatione constet. Fac autem defuisse; tamen illud stabit; doctrinam, quam erroneam, schismaticam, fideique adversam tàm confidenter asseverant, nemine improbante, nemine retractante, in lucem christiani orbis sub œcumenici concilii titulo prodiisse.

XLIII.

Concilii Basileensis initia legitima et certa Bellarminus et Rainaldus agnoscunt, etiam Lateranense concilium: ejusdem Bellarmini suffugia ex Duvallio confutata.

De Basileensi verò synodo, ne quid nobis affingant, clarâ voce testamur, nullâ ratione tueri voluisse, quæ post translationem, legatorumque discessum decreta gestaque sunt: imò ea cassa, irrita, roboris vacua profitemur[2]. Hæc nos de posterioribus Basileensibus gestis: de prioribus sanè, quæ ab his posterioribus meritò distinguantur, cardinalem Bellarminum hæc dicentem audimus: « Dico Basileense concilium » initio quidem fuisse legitimum; nam et legatus aderat romani Pontificis; et episcopi plurimi: at quo tempore Eugenium deposuit et » Felicem elegit, non fuit concilium Ecclesiæ, » sed conciliabulum schismaticum, seditiosum, » et nullius prorsus auctoritatis; sic enim appel» latur in concilio Lateranensi sess. II[1]. » Hæc refert, hæc laudat Odoricus Rainaldus, tom. XVIII Annalium[2]. Nihil ergo aliud Bellarminus, nihil Odoricus, nihil ipsum Lateranense concilium.

Quis ergo inficiari possit *initia Basileensia* fuisse *legitima?* aut quid ad initia magis pertinere possit quàm ipsa sessio II, in quâ videlicet « sacra Basileensis sydonus, ne de ejusdem » sacræ Basileensis synodi potestate à quoquam » dubitetur, » decreta Constantiensia sessionis V innovat, « eoque fundamento nixa, declarat: » quòd ipsa synodus (nempe Basileensis) in Spi» ritu sancto legitimè congregata, et Ecclesiam » militantem repræsentans, potestatem imme» diatè à Christo habet, cui quislibet, cujus» cumque statûs vel conditionis; etiamsi pa» palis existat, obedire tenetur, etc.[3], » iisdem verbis quæ in concilio Constantiensi sessionibus IV et V continentur. Igitur illa synodus, nullo schismate, sub pontifice certo Eugenio IV, per legatos præsidente, in eumdem Pontificem sibi à Christo *immediatè* traditam supremam potestatem tribuit: ne conciliaris auctoritas ad dubium tantùm Pontificem extendi videatur. Quâ de re Bellarminus hæc scribit: « Conci» lium Basileense, sessione II, unà cùm legato » Pontificis communi consensu statuit, conci» lium esse supra Papam, quod certè nunc judi» catur erroneum[4]. » Quid est *nunc*, nisi nota novitatis? A quo autem judicatur? Ab ipso Bellarmino: à privatis doctoribus? Miror decreto unanimi, œcumenicæ synodi, Sede apostolicâ per legatum præsidente, edito, privatam auctoritatem anteponi. Fac enim decretum ab Eugenio IV non fuisse firmatum, quod contrà esse, ex Actis demonstrabimus: tamen œcumenici concilii decretum unanimi consensu legati apostolici cum Patribus, *quorum numerus*, teste Rainaldo[5], *in dies augebatur*, editum, privatâ auctoritate impunè contemni quis ferat? Quis autem sanâ mente præditus, audeat tali decreto etiam probabilitatem denegare? Certè vel Duvallium audivimus tali conciliari decreto infallibilitatis privilegium ex certo sancti Spiritûs privilegio asserentem. Nihil ergo jam enm ipso superest quæstionis. At Bellarminus, inquies, huic sententiæ adversatur. Certè; sed audi verba: *Sub opinione*, inquit; non certâ et explo-

[1] *Vid. lib.* V. — [2] *Vide lib.* VI *integ.*

[1] *Bell. lib.* III *de Eccl. cap.* XVI. — [2] *Rain. tom.* XVIII. *an.* 1549. *n.* 6. — [3] *Conc. Bas. Sess.* II; *tom.* XII, *col.* 477. — [4] *Bell. de Conc. aut. lib.* II. *cap.* XI. — [5] *Rain. an.* 1432. *n.* 8.

tione, antea quam rem accuratè discutimus, ac sexcentis Ecclesiæ antiquæ monumentis approbatam damns[1], hæc interim panca, non quia meliora, sed quia breviora, et ipso statim aspectu adversùs cavillationes omnes tuta, subnectimus. Ac primùm et quod aiunt, Parisiensium sententiam quam clerus gallicanus amplexus est, « forsan primò traditam ab Okamo » schismatico eoque notorio : eumque posuisse » ova quæ postea Joannes Gerson exclusit in » concilio Constantiensi[2], » primo statim aspectu falsnm apparet. Nos enim non Okami pessimi monachi, et adversùs Joannem XXII perduellis sententiam; sed ipsins Joannis XXII decreta promimus. Cùm enim in illâ celeberrimâ controversiâ franciscanâ de *simplice usu facti*, fratres minores huic Pontifici objicerent ipsum esse apertè hæreticum, qui Nicolai III decretalem *Exiit* à Clemente V apostolicâ auctoritate firmatam, editâ constitutione, convelleret, id insuper, eodem Joanne XXII referente[3], addiderunt : « Quæ per clavem scientiæ in fide ac » moribus à summis Pontificibus semel definita » suut, eornm successoribus revocare in dubium » non licere : » quâ in re vel maximè pontificiam infallibilitatem ostendere videbantur. Nunc nn cam Joannes admiserit, videamus.

Hujus objectionis gratiâ, edidit Extravagantem *Quia quorumdam*, apostolicâ ac summâ auctoritate : quâ quidem Nicolaum excusat ut potest; negatque aut ab ipso, aut ab aliis romanis Pontificibns *definita*, quæ fratres studio tanto de *facti usu simplice* asserebant : quòd autem vel maximum atque in hâc causâ peremptorium, id si vel maxime definissent, « constitu» tiones illas (romanorum Pontificum) quibus » fratres se adjuvant, fore invalidas, erroneas » et infirmas. » Sanè franciscani Nicolai III auctoritate snbnixi, contendebant *simplicem usum facti*, nullâ etiam sibi proprietate permissâ, et justum esse per sese, et Christi doctrinâ atque exemplo traditum : Joannes verò XXII contrà definiebat, et illum usum non esse legitimum ac justum; et, cùm justus non esset, eum Christo tribuere, *hæreticam, damnatam, blasphemam, pestiferam*, adeoque ab Evangelio abhorrentem esse doctrinam : quæ quidem omnia ad quæstionem fidei pertinerent. Cæterùm neque hic sollicitè quærimus, quâ de re præcisè ageretur, et an reverà Nicolaùs pro cathedræ auctoritate ista decreverit; nec magis cnramus hic, rectène an secus ipse ac Joannes egerint, et an summâ consentiant, de verbis litigent : quæ, nunc quidem prorsus supervacanea, Bellarminns, Rainaldus, Daguirreus, Gonzalez, alii, operosissimis ac prolixissimis tractationibus agitabant[1] : id tantùm statuimus, ex verbis allatis decretalis *Quia quorumdam*, de fidei quæstione actum, ad quam *erronei* notam procul dubio pertinere, omnes confitentur; adeoque, quidquid sit de Nicolai III constitutionibus, Joanne XXII pronuntiante, pontificias de fide constitutiones generatim à successoribus rejici potuisse *ut erroneas*, eòque *invalidas et infirmas*; quod nunc sufficit.

XLVII.

Hujus temporis scriptor, à Rainaldo in eam rem adductus, quid senserit : quâ occasione profertur caput *Sunt quidam* 25, quæst. 1.

Quem autem in sensum hæc snmerent ejus ævi scriptores, haud abs re est exponere. Certè cùm franciscani Joannis XXII Decretales ut hæreticas infamarent, Rainaldus scriptum retulit doctoris insignis[2], qui per ea tempora in curiâ pontificiâ versabatur.

Is igitur, ut doceat potuisse à Joanne XXII condi decretalem *Quia quorumdam*, quatuor conclusiones ponit, quarum prima et quarta ad rem nostram faciunt. Prima est : *Quòd Papa non potest condere canones contra determinata per sacram Scripturam.* Quarta : *Quòd potest contra determinata per prædecessores suos vel seipsum* : quod eò pertinebat, ut Joannes XXII à Nicolao III declaratam doctrinam revocare posset. Nihil ergo in bis infallibile cogitabant.

Sed multò magis observari debet ex ipso jure : nempe, ex cap. *Sunt quidam* 25, q. 1, deprompta probatio primæ conclusionis, quæ sic habet : « Illud non est licitum romano Pontifici, in quo » convincitur non sententiam dare, sed magis » errare; sed si Papa determinaret contra deter» minata per sacram Scripturam, convinceretur » non sententiam dare, sed errare : » non ergo id potest. Mirum verò id quod hic Rainaldus interserit : « Si determinaret contra determinata » per sacram Scripturam, ex hypothesi uempè » impossibili, ob promissum Spiritûs sancti » præsidium : » hæc Rainaldus, quæ quàm ridenda sint omnes vident. Nemo sanè seriò et anxiè quæsiverit, » an licitum Papæ sit deter» minare contra Scripturam sacram, » si id possibile non sit. Quærunt autem illud anctores, Rainaldi etiam judicio, gravissimi : non ergo

[1] *Vid. lib.* IX, *cap.* XLII *et seq.* — [2] *Dagulr. Disputat.* XXXIX, *n.* 2; *disp.* XL, *n.* 7. — [3] *Extrav.* Quia quorumdam. *de verb significat.*

[1] *Bell. de R. P. lib.* IV, *cap.* XIV. *Rain. tom.* XVI, *ann.* 1322 *et seq. Vid. quoque tom.* XV, *an.* 1318, *n.* 53, 54 *et seq. Vid. Daguirr. et Gonz. pass.* — [2] *Rain. tom.* XV, *ann.* 1318, *loc. mox cit.*

profectò id impossibile judicabant. De rebus seriis, quæ verè agi possent, non de metaphysicis laborabant.

Juvat hic referre verba ipsius capitis, *Sunt quidam*, quibus Rainaldi auctor usus est : sunt autem ejusmodi : « Si (romanus Pontifex) quod » docuerunt apostoli aut prophetæ destruere » (quod absit) niteretur, non sententiam di» cere, sed magis errasse convinceretur. » En quo loco esset adversùs veritatem Scripturarum prolata romanorum Pontificum sententia. Nec sequentia prætermittam : « Sed hoc procul sit » ab eis qui semper Domini Ecclesiam contra » luporum insidias optimè custodierunt. » Quæ quidem verba indicant, rem omni studio, omnibus votis ac precibus aversandam, non profectò impossibilem, de quâ non tantopere laborarent. Utcumque est; id si fieret, romanus Pontifex non *sententiam diceret*, nedum ex cathedrâ pronuntiare videretur. Quod suo loco clariùs explicandum, nunc ad rei memoriam, tantùm notari volumus, et ad alia pergimus.

XLVIII.

Jacobi * sanctæ Priscæ cardinalis, postea Benedicti XII, consona eâdem de re sententia.

Nicolaus Aimericus instituti Dominicani religiosus, atque ad annum circiter 1366 acer hæreticæ pravitatis per Aragoniam inquisitor, refert ** adversùs minores responsa Benedicti XII, tunc sub Joanne XXII Jacobi sanctæ Priscæ presbyteri cardinalis; ex quibus hæc selegimus quæ ad quæstionem nostram faciant.

« Secundò dicunt minores : quòd prædictam » paupertatem fuisse Christi et apostolorum, » determinavit D. Nicolaus papa. » Respondet, « quòd licèt illud in constitutione dictâ conti» neatur, tamen ex Scripturâ divinâ verum esse » ibi non ostenditur, sed solummodo narratur; » et tamen jam nos ostendimus, quòd contra» rium haberi potest ex Scripturâ apostolicâ et » evangelicâ, ex quâ Scripturâ motus dominus » noster papa Joannes declaravit, dictam pro» positionem, si pertinax esset, hæreticam esse; » nec hoc asserit simpliciter et determinatè do» minus Nicolaus, qui dictam constitutionem » fecit, sed solummodo hoc dicit incidenter et » narrativè; posito etiam quòd determinativè di» ceret, non obstat, cùm contrarium inveniatur » in Scripturâ divinâ, et nunc est per Ecclesiam » determinatum [1]. »

An id incidenter dixerit Nicolaus III, hic quidem nihil ad nos : nunc enim profectò sufficit dixisse cardinalem, etiam si Papa *determinativè* diceret, nihil obesse, et *contrarium esse nunc per Ecclesiam determinatum*.

Pergit : « Tertiò dicunt : quòd in his quæ » pertinent ad fidem, vel mores, determinatum » semel per summum Pontificem, non potest » per alium revocari; talis autem assertio do» mini Nicolai de Christi et apostolorum pau» pertate. » Respondet, « quòd falsum est. » Quid autem falsum est? Nempe ipsa major propositio objecti syllogismi : « Quòd in his quæ » pertinent ad fidem, vel mores, determinatum » semel per summum Pontificem, non potest » per alium revocari. » Hanc majorem negabat tantus cardinalis à nullo reprehensus, ab omnibus laudatus, atque ad Petri cathedram postea evectus. Id sequentia docent. Subdit enim statim : « Nam Petrum, qui non ambulabat rectè » ad veritatem Evangelii, reprehendit et cor» rexit Paulus : et tamen non erat illi par, sed » inferior. Item Stephanus papa determinavit, » quòd nullus baptizatus per quoscumque hære» ticos veniens ad Ecclesiam catholicam, rebap» tizaretur : sanctus autem Cyprianus cum mul» tis episcopis in Africâ celebrans concilium, » determinavit oppositum : reprobans in hoc » Stephanum papam, ut patet in epistolis ad » Jubaianum et Pompeium : concilium autem » Nicænum utramque opinionem sancti Cypriani » et sancti Stephani correxit, determinando, » quòd baptizati ab hæreticis non servantibus » formam Ecclesiæ baptizentur; ab aliis verò » hæreticis baptizati, non rebaptizarentur. »

Hæc de Stephano verène an secus retulerit, nihil ad hunc locum pertinet, cùm utrimque constet ex ejus sententiâ, concilii generalis determinatione corrigi, quæ à romano Pontifice determinata sint, etiam circa fidem ac mores, cùm de hoc præcisè ageretur.

Neque magis nostrâ refert, an satis valeant ad rem ea omnia exempla quæ deinde protulit : scopum ipsius attendimus, conclusiones referimus, probationes verò à nobis præstari non oportet.

Neque etiam curamus, an pertineat ad rem quod de Petro dixit. Scio nempe, id quod verum est, facilè responsuros, non errasse in fide Petrum, cùm à Paulo reprehensus est : nec tum ullam ejus determinationem fuisse correctam. Quid nostrâ? Omnino huic loco sufficit, ut quid intenderit tantus cardinalis liquidò videamus.

An non enim satis clarè de verâ et propriè dictâ determinatione agebat, cùm de Stephano ac Cypriano ageret? An non vera erat ac propriè dicta determinatio, quam Cyprianus facto

* Fournier. — ** In libro cui titulus : *Directorium Inquisitorum*.

[1] *Aimer. Direct. Inquis. part.* I, *quæst.* XVII, *p.* 293 *et seq*

concilio protulit? An non igitur determinationem talem Stephani determinationi opposuit cardinalis, et utramque æquè docet concilii generalis determinatione correctam?

Sed omnium lucidissimum est quod subdit : « Tertiò-decimò dicunt, quòd secundùm hoc in » Decretali *Exiit*, erratum fuit in doctrinâ et vitâ » Christi et apostolorum. » Respondet, « quòd » verum est: non tamen errore pernicioso, cùm » ad plenum veritas discussa non fuisset, sicut » nunc est; sed errore veniali, sicut Augustinus » declarat de Cypriano, et de Petro per Paulum » correcto. » En ergo in Decretali error agnitus: et quanquam venialis, eo quòd non esset pertinax, tamen error contra fidem, atque à successoribus necessariò revocandus.

Hæc docet cardinalis co ævo doctissimus atque sanctissimus, vitæque ac doctrinæ meritò ad Petri Sedem evectus: hæc factus Pontifex nusquam retractavit, infirmavit nusquam; hæc docentem eum laudat Aimericus tam acer fidei inquisitor, sub sequentis Pontificibus. Porrò Aimericum nemo reprehendit; imò omnibus fuit diligentissimi inquisitoris exemplar. Et quidem cardinalis mox papa, clarè confitetur à Nicolao dicta, quæ Joannes condemnavit; et quanquam Nicolaum maximè excusatum vellet, ad extremum respondebat, quæ determinasset, ab ejus successore corrigi potuisse.

Jam ergo conferant cum Joannis XXII decretis ea quæ cardinalis hujus ævi maximus et ejusdem Joannis successor dixerit : gemina invenient, et ejusdem planè spiritûs; cùm utrique id agant, et ut Nicolaus III, utcumque excusetur, et ut quæcumque ille dixerit, statuerit, definiverit, tamen ut fidei contraria revocari et improbari potuerint.

XLIX.

Probatur de fide actum in his determinationibus, et tamen eas legitimè corrigi potuisse : eâ de re glossa notabilis, et Bellarmini sententia.

Neque respondeant non agi de fide ac moribus; sed, ut ait Bellarminus, *de re methaphysicâ* [1]. Hoc enim ludibrium potiùs quàm responsum, et per seipsum cadit, et ipso quæstionis statu faciliè confutatur : cùm de justo et injusto usu ex Christi et apostolorum vitâ et exemplis ageretur; et tamen his de rebus editam apostolicam constitutionem revocari posse affirmabant. Non ergo profectò illam, in quâ nunc summam fidei repositam volunt, infallibilitatem cogitabant.

Quâ etiam ratione, alii vicissim ipsas Joannis Decretales improbari atque infirmari posse arbitrati sunt; legimusque hæc in glossâ Clementinæ *Exivi*, ad §. *Proinde* [1] : « Sæpe cogitavi quòd » utile esset quòd Ecclesia romana permitteret » liberè de hoc disputari : an Christus habuerit, » vel non habuerit, vel habere potuerit pro- » prium, vel non potuerit; et similiter de vitâ » fratrum minorum, an possint habere aliquid » proprium : » hoc est ut liberè disputari posset, non modo de eo quod Joannes XXII, editâ Decretali, vanum, absurdum, injustum, sed etiam de eo quod hæreticum judicarit. Quæ in glossâ posita ac sæpe Romæ excusa, cum eâ quam nunc memorant infallibilitate non consentiunt.

Neque ab eâ sententiâ Bellarminus abludit [2] : quippe qui à Joannis duabus Decretalibus de simplice usu facti apertè dissentiat, quarum Decretalium una est : *Ad conditorem canonum* : ipsumque Joannem *errasse* certè; sed *in controversiâ ad fidem non spectante* asserit : cùm Joannes Decretali *Quia quorumdam*, eum qui Decretalis *Ad conditorem* definita convellat, « tanquam » contumacem et rebellem romanæ Ecclesiæ ab » omnibus haberi jubeat : » et eum, quem Bellarminus post Nicolaum III et Clementem V se tueri confitetur ut justum, *simplicem facti usum*, injustum esse, nec sine hæresi ac blasphemiâ Christo tribui posse, duabus Decretalibus totâ Sedis apostolicæ auctoritate definiat.

Nos autem Bellarmini labores et cum Rainaldo pugnas alio sanè loco memorabimus [3] : interim id habemus, Joannis XXII Decretales anathematismis munitas ac per totam Ecclesiam promulgatas, atque adeo instructas omnibus notis ac formulis, quibus ex cathedrâ pronuntiatum volunt; tamen à glossâ corpori juris insertâ, pro retractabilibus habitas, et ab ipso Bellarmino tam claris verbis subrutas, ut nullus pateat tergiversationi locus.

Hæc verò scribentem, et Joannis XXII ejusque temporis doctorum verba pensantem, optimorum virorum piget, qui, nescio quo pacto, sanctissimo viro Gersoni, non alium ducem quàm perfidum ac schismaticum Okamum prætulerunt : cùm è contra Okamus, cum suâ franciscanorum rebellium turbâ, infallibilitatem pontificiam rebellioni obtenderet; camque ante Gersonem, ejusdem ævi doctores optimi, in his Jacobus sanctæ Priscæ, postea Benedictus XII, et ipse Joannes XXII respuerent : nec romanam Ecclesiam aut fidem labefactari putarent, si unus aut alter romanus Pontifex ad humanæ infirmitatis exemplum, fidei adversantia determinatione editâ definissent : id enim et continuò resarciri, ac nequidem pro sententiâ aut determinatione haberi; nec

[1] *Bell. de R. P. lib.* IV, *cap.* XIV.

[1] *Gloss. in Clem.* Exivi. *lib.* V, *tit.* XI, *cap.* 1, *parag.* Proinde. — [2] *Bell. loc. cit. ad obj.* 14. — [3] *Lib.* IX, *cap.* XLV.

romanæ Ecclesiæ tribuendum, et facilè intelligebant, et apertissimè profitebantur.

L.

Speculatoris, id est, Guillelmi Durandi, episcopi Mimatensis, liber de Conciliis, jussu Clementis V editus, et quid ex eo consequatur.

Hæc igitur inter sæculi XIV initia, non jam Gersoni dicam; sed Constantiensi synodo, in ipsis XV sæculi initiis habitæ, præluxerunt [1]. Quid autem paucis annis antea inter ipsos Viennensis œcumenici apparatus de conciliorum potestate sentirent, unus omnium maximè edocebit Guillelmus Durandus, episcopus Mimatensis, vir eo ævo doctrinâ et pietate nobilis, quem honoris causâ *Speculatorem* nominant. Is igitur, jussu Clementis V, concilium Viennense celebraturi, ut in ipsâ operis præfatione testatur, « tractatum edidit de modo generalis concilii » celebrandi : » quo in libro hæc imprimis continentur : « Utile et necessarium, quòd ante » omnia corrigerentur et reformarentur illa, quæ » sunt in Ecclesiâ Dei corrigenda et reformanda, » tam in capite quàm in membris [2]. » Non ergo membra tantùm, sed etiam caput ipsum synodus œcumenica reformatura erat.

Addit quòd » Papa non possit, nec debeat no» vas leges aut nova jura condere, contra ea quæ » apertè Dominus, vel ejus apostoli, et eos sequen» tes sancti Patres sententialiter definierunt; quia » aliter errare probaretur [3]. » Non ille cogitabat romanum Pontificem etiam ut Pontificem et leges ferentem contra Scripturam ac Patrum auctoritatem errare non posse : sed quominus erraret, monstrabat, quid ejus potestati permissum, quid negatum esset. Tum illud : » quòd episcopi po» testatem et honorem suum receperunt à Deo, » à quo ordo prælationis institutus est, et à quo » episcopi in loco apostolorum constituti sunt in » singulis civitatibus et diœcesibus. » En potestas episcopalis à Deo in apostolis instituta, et per singulas Ecclesias propagata : nec viri graves doctique novum illud admittebant : episcopalem jurisdictionem à Papâ esse. Quo ex loco concludit doctus ac pius epicopus, omnia episcopis subesse oportere ; neque tot exemptiones, » locis * et per» sonis religiosis et ecclesiasticis **, absque cau» sâ necessitatis, vel evidentis utilitatis concedi » potuissse vel debuisse [4]. » Ubi et illam docet Ecclesiæ regendæ regulam : « Secùndum gene» ralem ordinationem universalis Ecclesiæ à Deo » procedentem, et ab ejus apostolis, sanctis Pa» tribus, generalibus et specialibus conciliis et » romanis Pontificibus approbatam [1]. » Hæc illa est regula quam nostri docuerunt : summam et indeclinabilem vim ecclesiasticæ potestatis, universalis Ecclesiæ consensione constare.

Hâc igitur ex regulâ, reformationem romanæ etiam Ecclesiæ aggressurus, multa monet : imprimis ut Ecclesia romana « nulla jura generalia » deinceps conderet, nisi vocato concilio gene» rali, quod de decennio in decennium vocare» tur [2]; » quod postea in concilio Constantiensi factitatum constat, ut non immeritò huic sacro concilio, haud minùs quàm Viennensi, virum maximum Durandum, Mimatensem episcopum, præluxisse dixerimus. Hujus rei fundamentum posuerat illud à jure depromptum : » Cùm illud, » quod omnes tangat, ab omnibus approbari » debeat. » Quo ex loco concludebat vocandum esse concilium, « quandocumque aliquid esset » ordinandum de tangentibus communem statum » Ecclesiæ, vel jus novum condendum [3] : » unde quamdam Bonifacii VIII constitutionem à concilio futuro Viennensi rescindi cupiens, id esse facilè demonstrabat; « quòd hoc à domino » Bonifacio factum fuerit absque auctoritate et » vocatione concilii generalis [4]. » En quantâ auctoritate super ipsum Papam, generale concilium pollere intelligebat.

Neque minùs notatu dignum illud : » Quòd post» eaquam egit de provisione romanæ Ecclesiæ » faciendâ, de bonis ecclesiasticarum persona» rum superabundantibus, absque taxationis notâ » et infamiâ; » subdit : « Proviso tamen, quòd » romana Ecclesia ultra et contra prædicta, et » alia quæ concilio rationabilia viderentur contra » divinas et humanas leges, non posset, absquo » generali concilio, habenas extendere plenitu» dinis potestatis [5]. »

Neque illud omittendum : » Quòd primatus » Ecclesiæ romanæ declararetur et distingueretur » per ecclesiastica et sæcularia [6] : » id est, ut secernerentur ea quæ ecclesiastica sunt à sæcularibus : » Nec dominus Papa vocaretur universalis » Ecclesiæ pontifex, cum hoc prohibeat Grego» rius [7]. » Quod quidem non eò pertinet, ut potestatem universalem Papæ, quam ubique vel maximè tuetur, infringat; sed ne universalis pontificis nomine, omnia ad se trahat : quia, ut

[1] *Vid. lib.* VII, *cap.* XXXVIII. — [2] *Durand. Tractad. de modo general. etc. præfat. et part.* I, *tit.* I, *p.* 2.

[3] Pietatis. — ** Nam multa monasteria et capitula à jurisdictione proprii episcopi immunia, Papæ immediatè submittebantur. (*Edit. Paris.*)

[4] *Durand. Tractat. de modo general. etc. præfat. et part.* I, *tit.* V, *p.* 33 *et seq.*

[1] *Durand. Tractat. de modo general. etc. præfat. et part.* I, *tit.* V, *p.* 34. — [2] *Ibid. part.* III, *tit.* XXVII, *p.* 181. — [3] *Ibid. part.* II, *tit.* XLI, *p.* 131. *Dist.* LXV, *cap.* I, II, III. *Dist.* LXVI, *cap.* I. — [4] *Ibid. tit.* IV. *p.* 26. — [5] *Ibid. part.* III. *tit.* XXVII. *p.* 282. — [6] *Ibid.* — [7] *Ibid. et tit.* I *ejusdem part. et pass.*

5.

alibi ait, « proverbium vulgare est : *Qui totum* » *vult, totum perdit.* Ecclesia romana sibi vindicat universa : unde timendum est, ne universa perdat : sicut Salomon ait lib. Proverb. 30 : » *Qui multum emungit, elicit sanguinem* : sicut » habetur exemplum de Ecclesiâ Græcorum, » quæ ex hoc ab Ecclesiæ romanæ obedientiâ » dicitur recessisse [1]. »

Neque propterea aut nos inferimus, aut ipse pertendit, nihil sine conciliis œcumenicis agi posse : certis tantùm casibus, quales erant hujus temporis, concilia necessaria videbantur : cæterùm in consensione vim positam, et ipse profitetur, et nos docebimus.

Hæc scripsit ille Durandus Mimatensis episcopus, sui ævi vir maximus, neque tantùm Galliæ, sed etiam catholicæ Ecclesiæ lumen, quem juris pontificii interpretes potissimum sequuntur; qui romanis Pontificibus gratissimus vixit, ac de concilii œcumenici habendi ratione à Clemente V jussus, hæc scripsit, viamque celebrando Viennensi concilio, cujus ipse pars fuit maxima, præparavit.

Hunc igitur ante Gersonem, ante Parisienses, ante Constantiensem synodum, avitæ doctrinæ testem adhibemus, ejusque auctoritate facilè comprobamus : in iis quæ universam Ecclesiam spectent, quorum è numero prima est fides, summam auctoritatem ipsâ Ecclesiarum et episcoporum consensione constare.

Id etiam diligenter notari volumus, scripta hæc esse à Durando anno Christi circiter 1307, Clementis V tempore, in summâ Ecclesiæ pace, centum eoque ampliùs annis antequam Constantiense concilium haberetur. Tunc ergo docebatur, reformandam in synodo esse Ecclesiam, in capite et in membris : quod ad communem Ecclesiæ utilitatem spectat, communi sententiâ finiendum, neque sine concilio decerni oportere : ad Ecclesiam ordinandam quocumque decennio concilium generale congregandum, nec licere romano Pontifici contra ea, quæ concilio generali placuissent, « sine more modoque habenas ex» tendere plenitudinis potestatis. » Quod idem est atque illud à nostris postea celebratum : plenitudinem potestatis per canones et concilia generalia regulandam. Hæc cùm adversarii in concilio Constantiensi coævisque doctoribus legunt, ad schismatis tempus pertinere, aut Sedi apostolicæ infesta esse clamant; quæ tamen nunc vident, ab anterioris ævi traditione manasse, Constantiensem que synodum ex his fontibus sua decreta prompsisse.

[1] *Ibid. part.* II, *tit.* VII, *p.* 69.

LI.

Hinc etiam de sensu concilii Lugdunensis II judicari potest.

Hinc etiam patet hæc omnia, quæ ad universalis Ecclesiæ atque concilii auctoritatem spectant, à concilio Lugdunensi II infracta non fuisse, cùm iste Speculator, et post concilium Lugdunense vixerit et, ejus decreta egregiis commentariis illustrarit [1].

LII.

Locus Gratiani, de Decretalium auctoritate : alius locus de Gregorii II Decretali, ab eodem Gratiano reprehensâ erroris contra Evangelium.

Hæc autem ex ipso decretorum fonte hausta promebant. Nam et ipse Gratianus de Decretalium auctoritate tanta locutus, atque etiam illud, quo nihil esse clarius videretur : « Sic omnes » apostolicæ Sedis sanctiones accipiendæ sunt, » tanquam ex ipsius divini Petri voce firmatæ » sint, » hanc tamen ultro interpretationem subdidit : « Hoc autem intelligendum est de illis » sanctionibus vel decretalibus epistolis, in qui» bus nec præcedentium Patrum decretis, nec » evangelicis præceptis aliquid contrarium inve» nitur [2]. » Quo loco victus Melchior Canus Gratianum accenset illis, qui pontificiam infallibilitatem negare videantur [3].

Sic modernorum canonistarum antesignanus Gratianus, quem unum apostolicæ potestatis egregium assertorem romani Pontifices inter alios selegerunt, ut legeretur in scholis et omnium manibus tereretur, Parisiensibus, imò Constantiensibus Patribus auctor extitit, ut tuerentur ea quibus pontificiam auctoritatem convulsam elisamque clamitent.

Affert quidem Gratianus hìc ejus rei probationem infirmam, et Anastasii II Decretalem immeritò erroris insimulat : verùm affert alio loco Gregorii II, egregii pontificis, ad sancti Bonifacii Moguntini interrogata responsum, quod idem Gregorius vocet, « apostolici vigoris doctrinam » per beatum Petrum, à quo et apostolatûs et » episcopatûs principium extitit [4]. » Rogo autem, his verbis quid significantius dici possit, ad exprimendam pontificii responsi pro cathedræ Petri potestate plenam auctoritatem; et tamen responsum illud, Gratiano teste [5], « evangelicæ et aposto» licæ doctrinæ penitùs invenitur adversum. »

Sanè confitentur omnes, multa ejusmodi esse

[1] *Vid. epist. Imper. ad Conc. Lug. II, int. act. tom.* XI, *col.* 966 : *et epist. Præl. ibid. col.* 968 *et seq. Vid. infr. lib* VII, *cap.* XXXV, XXXVI. — [2] *Dist.* XIX. *cap.* VII. Sic Omnes. *Vid. in app. lib.* I. *cap.* VI. — [3] *Can. lib.* VI. *cap.* I. — [4] *Caus.* XXXII, *quæst.* VII, *cap.* XVIII. *Vid. epist.* IX *Greg. II, ad Bonif. tom.* I, *Conc. Gall. p.* 519. — [5] *Ibid. parag.* Sed illud.

responsa adeo adversantia evangelicæ et apostolicæ veritati, ut ea nemo tuenda susciplat; neque aliud suffuginm est, quàm eos Pontifices de fide ac moribus ritè consultos, ut qui toti Ecclesiæ præsiderent, tamen pro privatis doctoribus respondisse; quo nihil absurdius atque incredibilius esse videatur. Sed ut hæc interim omittamus, istud Gregorii II disertissimis verbis, « ex apostolico vigore summâque auctoritate decretum per » Petri cathedram, unde apostolatûs et episcopatûs » principium extitit, » traditum, quis negaverit pro cathedræ apostolicæ potestate pronuntiatum fuisse? Et tamen illud ipsum est *quod evangelicæ atque apostolicæ doctrinæ* haud cunctanter et dubiè, sed planè et *penitùs invenitur adversum*.

Et quidem etiamsi Gregorii responsum aliquâ ratione defendi posset, tamen Gratiani sententia à nullo improbata patesceret. Nunc autem fatentur omnes errasse Gregorium, qui, supervenientis infirmitatis causâ, uxori legitimæ alimenta tantùm relinquere; alteram, virum inducere, contra evangelica et apostolica jussa permiserit, idque Bonifacio, Germanorum apostolo, pro novâ germanicâ Ecclesiâ consulenti, ex Petri cathedrâ atque apostolicâ auctoritate responsum ediderit; et adhuc urgebunt theologos gallicanos, ut pro fidei certo dogmate admittant id quod, ipsâ experientiâ teste, refellatur, renuentes, schismatis, erroris in fide, et etiam hæresis damnabunt.

LIII.

Pelagii II Decretalis ab eodem Gratiano ex Gregorio Magno reprehensa: ex ipsâ etiam Glossâ contra Evangelium.

Extat etiam aliud à Gratiano relatum Pelagii II constitutum, de quo Gregorius Magnus hæc habet: « Quod mihi durum et incompetens videtur: » ad quæ verba Glossa perspicuis verbis: « Illa » constitutio fuit iniqua [1]. » En planè et rotundè iniqua constitutio ex apostolicâ auctoritate manans; et ad verbum illud *durum*: *Statutum Pelagii fuit contra Evangelium* [2]. Hoc autem statutum Pelagii II esse, ejus qui Gregorium proximè antecessit, probat eadem Glossa ex cap. *Multorum*, 27, q. 2; quod est ejusdem Gregorii Magni. Quare in uno argumento duos conjunctos habemus egregios pontifices Pelagium II contra Evangelium statuentem, et Gregorium Magnum ejus statuta improbantem. Quo quid est clariùs? et tamen non desunt multa æquè memorabilia, quæ suo loco referamus.

[1] *Distinct.* XXXI, *cap.* I, Ante triennium. — [2] *Caus.* XXVII, *quæst.* II, *cap.* XX.

LIV.

Honorii res: cum erroris excusari non posse, licèt ex cathedrâ pronuntiantem.

Incredibile dictu est, de decretis apostolicis quantos ludos faciant, dum eos aut ex cathedrâ aut non ex cathedrâ prolata esse definiunt [1]. Vel Honorii epistolas in medium afferamus. Nihil est, inquiunt; non enim erravit Honorius, aut *quidquam erroris*, si Bellarmino credimus [2], *in ejus epistolis continetur*. Mirum! cùm etiam P. Thyrsus dixerit [3], *cum doctrinam Sergii principis monothelitarum approbare visum*, et in eo malè egisse, quòd *non extinxit hæresim*. Quid autem? An non prohibebat ne *una* vel *duæ* operationes ac voluntates dicerentur? An non, ut *duas voluntates*, ita *unum novæ adinventionis* vocabulum appellabat: *unam* æquè *ac duas sentire vel promere ineptum judicabat*: catholicamque veritatem et hæresim æquè *à fidei prædicatione* eximebat [4]? Pacis gratiâ, inquies: pacis quidem falsæ, qualem componeret Leo X, si, quod absit, definiret consubstantiationem æquè ac transsubstantiationem, ut cum Luthero pacem haberemus, excluderet: quod quid aliud esset, quàm ipsam veritatem decreto edito prodere? Hoc igitur gradu dejecti, ad id decurrunt ut dicant: non ea ex cathedrâ docuisse Honorium, cùm scilicet à tribus patriarchis Sergio Constantinopolitano, Cyro Alexandrino, Sophronio Hierosolymitano ritè atque ordine consultus, quartum quoque, Antiochenum Macarium in monothelitarum errorem induxit; quippe qui *Honorium à Deo cruditum*, antesignanum ac ducem ubique nominaret [5]. Quando igitur ex cathedrâ pronuntiandum fuit, nisi cùm à toto Oriente consultum Petri successorem confirmare fratres et teterrimum errorem compescere oportebat? An falli amabat, qui sic interrogatus non eo ritu diceret, quo se falli non posse intelligebat? Hic hæreant necesse est, nisi Bellarmino duce [6], angurentur « fortasse illas » epistolas esse confictas et insertas concilio ge» nerali, neque hoc temerè dici; » quod quidem tàm apertè falsum est, ut nemo probaverit.

LV.

De falsatis actis Binii ex Baronio conficta narratio.

Restat ergo ut Honorius meritò à sanctâ synodo damnatus esse credatur; eo quòd compertus sit per omnia mentem Sergii secutus, et impia

[1] *Vide lib.* VII, *cap.* XXV *et seq.* — [2] *Bell. de R. P. lib.* IV, *cap.* XI. — [3] *Gonz. disp.* XV, *sect.* V, *n.* 2. — [4] *Epistol. Honor, ad Serg. int. acta Conc.* VI, *act.* XII; *tom.* VI, *col.* 928. — [5] *Conc.* VI, *act.* VIII, *col.* 741, 749. — [6] *Bell. de R. P. lib.* IV, *cap.* XI. *Bar. ann.* 581. *tom.* VIII, *p.* 510 *et pass.*

dogmata confirmarit. Quà de re sic Binius à P. Gonzalez relatus loquitur[1]: « Honorium in Actis » synodalibus VI et VII concilii velut hæreticum » anathematizari, et cum monothelitis ibidem » recenseri, multùm huic nostræ communi ortho- » doxorum sententiæ præjudicaret, si non EVI- » DENTER CONSTARET, Acta VI synodi imposturâ » Theodori C. P. et monothelitæ episcopi cor- » rupta esse. » Evidenter verò constat, id quod ipsâ statim rei narratione falsi deprehenditur. Sic enim ipse Binius, Baronio auctore[2], rem adornat: » Theodorus C. P. nactus originale exemplar » concilii eâ occasione, ut illud auctoritate pon- » tificiâ confirmandum, ad Leonem II mitteret, » suo ubique nomine expuncto, in odium romani » Pontificis, nomen Honorii, quem monothelitæ » suorum partium esse jactaverant, ubique sub- » stituit. » Hæc quidem Baronius, et ex eo Binius, quæ uno verbulo concidunt. Aderant enim legati apostolicæ Sedis, qui synodo præsidentes, nec quid gestum esset ignorabant, nec profectò tacuissent, et publicæ fidei Græculos illusisse quererentur, non sanè errorem ipso silentio confirmarent. Sic est illud *evidens et constans*, quod de VI synodi falsatione commemorant.

LVI.

Actio falsi à Christiano Lupo depulsa quàm certis probationibus.

Sed præstat audiri Christianum Lupum eâ de falsatione disserentem: « Dura, inquit[3], ista sunt: » apostolicos legatos arguunt manifestæ, in re » longè gravissimâ, prævaricationis. Quomodo » in vitâ Joannis V, unius è legatis, Anastasius » bibliothecarius eos reduces affirmat, ab omni » Ecclesiâ romanâ susceptos fuisse omul gau- » dio, ob apostolicas vices felicissimè gestas? » Quomodo dicit de Leone II: *Hic suscepit sanc-* » *tam VI synodum, in quâ condemnati sunt* » *Cyrus, Sergius, Honorius?* Quis Theodorus » librum pontificalem (ab Anastasio editum) vi- » tiavit? Quomodo nullus unquam romanus » Pontifex, nullus per ea tempora Ecclesiæ latinæ » Pater imposturam detexit, arguit, abrasit? » Videris reliqua, quibus certò constat Honorium, et ab Adriano II, ex authenticis archivis romanæ Ecclesiæ, et in ipsâ romanorum Pontificum professione, non nisi ex concilii VI auctoritate damnatum. Quid igitur Binium cogitasse volumus, cùm diceret: « Multùm præjudicare.... concilii VI » decreta (adversùs Honorium), nisi evidenter » constaret esse falsata? » Atqui nedum constiterit esse falsata, non esse falsata claruit. Quod ergo perfugium superest? Non errasse Honorium, qui veritatem catholicam » inter nova, inepta, à » fidei prædicatione eximenda decreverit? » Falsum. Non ex cathedrâ pronuntiasse, qui ritè interrogatus à tribus patriarchis, toto Oriente promulganda responsa prodiderit? Falsum. Corrupta acta synodalia, uti Baronius, et post eum Binius, tantâ ope extremi refugii loco statuerint? Falsum; et ut nunc cætera omittamus, à Christiano Lupo certis probationibus et actis confutatum. Quò ergo confugient? Nunquamne tædebit viros egregios et eruditos, Binii, ac si auctores Binii quærimus, Bellarmini ac Baronii fide, ad hæc incondita et absurda cogi? Quos, sint licèt viri maximi, tamen satis constat, dum causæ omnibus modis serviunt, et sibi res, non se rebus accommodare satagunt, optima scripta multis mendis dehonestasse. Hæc quidem de Bellarmino, et de celeberrimo Annalium conditore memorare pigeat, nisi causæ necessitas et elucidanda veritas postularet.

LVII.

Ex actis concilii Hispanici Toletani XIV quæstio de falso clarè absolvitur.

Nec tacere possumus Rocabertum, qui non rationum pondere, sed novâ graudium voluminum mole nos premat[1]. Nempe de Honorio implevit trecentas paginas: quo fructu? Cùm vel unum Hispaniense concilium Toletanum XIV, in novâ collectione, ex optimis exemplaribus singulari studio recensitum, grandem difflet machinam[2]. Quo quidem in concilio extant Leonis II epistolæ, queis constet Honorium à VI synodo esse damnatum. Falsæ, inquit Rocabertus, post Baronium et Binium[3]. Quis ergo corrupit illas? An aliquis Theodorus Græcus Romam atque in Hispanias penetravit, ut Romam, ut Hispanicorum conciliorum acta corrumperet? Ad hæc nos adactos volunt. In his Sedis apostolicæ ac fidei catholicæ præsidium reponemus? Absit hoc ab Ecclesiæ majestate. Sanè doctissimus Dugulreus, quid de illis sentiret epistolis indicavit his verbis : » Earum [illegible] cardinalis ». Baronius expugnare conatus est, et alii post » eum[4]. » En *conatus* tantùm, nec plura dixit optimus cardinalis, seque ipse medio in cursu repressit, notasque suas quarum spem injecerat, desiderari est passus; credo, ne pro candore suo rectique judicii æquitate, certis inclytæ Hispa-

[1] *Vid. Conc.* VI. *act.* XII, XIII. *Bin. tom.* IV, *in not. ad vit. Honor. pag.* 572. *tom.* V, *in not. ad Conc.* VI. *col.* 386. *Gonz. disp.* XV, *sect.* VI, *parag.* 2, *n.* 2. — [2] *Bar. tom.* VIII, *ann.* 681, *p.* 551, 552. *edit. Rom.* — [3] *Christ. Lup. diss. in VI syn. cap.* VI, *tom.* II. *p.* 858.

[1] *Rocab. tom.* II, *lib.* III, *Apol.* — [2] *Conc. Tol.* XIV; *tom.* VI. *Labb. col.* 1279 *et seq.* — [3] *Rocabert. loc. cit.* — [4] *Daguir. not. in Conc. Tolet.* XIII, *tom.* II, *p.* 710.

niensis Ecclesiæ monumentis, VI synodi acta adversùs Honorium munire cogeretur.

LVIII.

Ex eodem concilio decreta à romanis Pontificibus approbata, non nisi consensione factoque examine recipiuntur.

Utcumque est, Patres ipsos Toletanos audiamus. Nempe ad eos perlata sunt concilii VI decreta, auctore Agathone gesta, à Leone II confirmata, ad quam quidem VI synodum nec Hispani convenerant, ne ne quidem convocati erant [1]. Probant itaque synodum VI; sed conciliorum Hispaniensium *synodico examine*; sed *discreta auctoritate*; sed post illius acta synodica iterum examinatione decocta. Addunt: « Iteratò ea gesta » probavimus; posteaquam ea, examinatione » constitit, Constantinopolitanæ et Ephesinæ » fidei concordantia, Chalcedonensis verò verbis » edita vel libata [2]: » nec nisi sub illius examinis lege, sextâ synodo, cujus nulla pars fuerant, suæ consensionis complementum ne robur adjiciunt, eamque aliis quas noverant synodis, adnumerandam putant; usque adeo apud Hispanos, sicut apud omnes, liquebat, probata circa fidem à romanis etiam Pontificibus acta, ita quidem valere, si Ecclesiarum consensus accederet.

Nec mirum à doctissimis ac fortissimis Hispaniensibus episcopis ita gestam esse rem. Cum enim ad VI synodum vocati non essent, ut diximus, ut, quæ sanctæ synodo defuissent, pro suâ parte supplerent, id egerunt in synodis suis particularibus, quod in ipso generali concilio VI fecissent: nempe ut pro recepto omnium conciliorum more, ita omnia communi episcoporum deliberatione agerentur: ut etiam de sancti Agathonis papæ ejusque concilii epistolis quærerentur, nec priùs admitterentur, quàm singuli episcopi de illis rogati sententiam dicerent [3].

LIX.

In fidei quæstionibus conciliorum generalium potior auctoritas demonstratur ex conciliorum Actis, ac primùm ex concilio III et IV.

Atque is mos conciliorum omnium diligentissimè observandus. Ante Ephesinam synodum sanctus Cœlestinus papa Cyrilli epistolam dato judicio bis verbis probaverat [4]: « Omnia quæ» cumque sentimus ac tenemus, te itidem sen» tire, ac tenere perspicimus. » Quin etiam omnia extrema decernit in Nestorium, « nisi ea, » inquit, prædices, quæ Cyrillus prædicat; » et tamen de illâ Cyrilli epistolâ in Ephesinâ synodo in hæc verba quæsitum est: *Rectene et inculpatè hæc scripserit an secus* [1].

Producta deinde est Nestorii epistola, de quâ idem Cœlestinus pro Sedis apostolicæ auctoritate ita pronontiaverat: « Vidimus tuas litteras aper» tam blasphemiam continentes [2]; » et tamen posteaquam universale collectum est concilium, in eadem verba quæsitum est: « Numquid hæc » ipsa quoque Nicænæ fidei consonaret an non [3]? » Ex eâ interrogandi formâ, Patres probanda Cyrilli, damnanda Nestorii scripta ordine censuerunt; nec nisi deliberatione et examinatione factâ sancti Cœlestini judicium approbarunt.

Eodem ritu modoque de celeberrimâ illâ sancti Leonis ad Flavianum epistolâ quæsitum propositumque ita est à judicibus: « Singuli reverendis» simi episcopi doceant si expositio CCCXVIII * et » CL ** Patrum consonat epistolæ sancti Leo» nis [4]; » neque eam Anatolius aliique episcopi susceperunt, nisi deliberato et explorato Leonis epistolam antiquioribus conciliis consonare [5].

LX.

Bellarmini et Baronii altercatio de decretali sancti Leonis epistolâ in concilio IV ritè examinatâ.

Hic autem exoritur inter egregios cardinales Bellarminum et Baronium quæstio singularis [6]: hic enim, eumque secuti nostrorum magna pars, Leonis epistolam ut fidei *normam ac regulam agnoscunt*, quâ omnes Ecclesiæ tenerentur: Bellarminus verò ipsâ examinatione turbatus, quam negare non potuit, sic respondet: « Leo » epistolam suam miserat ad concilium, non ut » continentem ultimam et definitivam senten» tiam, sed ut instructionem quâ adjuti episcopi » meliùs judicarent. » Atqui, vir maxime, pace tuâ dixerim, Leo hanc epistolam, appellante Eutyche, Flaviano postulante, de summâ fidei condidit, et ad omnem, quàcumque patet, misit Ecclesiam, cùm necdum quisquam de synodo cogitaret. Non ergo instructionem ad synodum adornabat; sed apostolicam proferebat sententiam. Scilicet has inter angustias nullum aliud patebat effugium; nec sinit Baronius ut alteri potestati quàm summæ et indeclinabili tribuatur epistola, tantâ Sedis apostolicæ auctoritate fir-

[1] *Vid. lib.* VII, *cap.* XXIX. — [2] *Conc. Tolet. XIV, cap.* IV, *v. Daguir. tom.* II, *p.* 718. — [3] *Vid. Conc. VI, act.* XIII. — [4] *Vid. lib.* VII. *cap.* IX *et seq.*

[1] *Epist. Cœl. ad Cyril. part.* I. *Concil. Ephes. cap.* XV; *tom.* III. *col.* 348; *et ejusd. epist. ad Nestor. cap.* XVIII. *col.* 361 *Vid. Conc. Ephes. act.* I. *col.* 461. — [2] *Epist. ad Nest. loc. cit.* — [3] *Concil. Ephes. act.* I. *col.* 493.

* Nicænorum. — ** Constantinopolitanorum.

[4] *Vid. epist. Leon. ad Flav. act.* II. *Conc. Chalc. tom.* IV. *col.* 344; *et int. epistol. Leon.* XXIV, *aliàs* X. — [5] *Concil. Chalc. act.* IV, *col.* 471. — [6] *Vid. lib.* VII, *cap.* XVIII; *et Bar. an.* 449; *tom.* VI, *p.* 80; *et Bellarm. lib.* II *de Conc. auct. cap.* XIX.

mata; nec Bellarminus intelligit summæ et indeclinabilis auctoritatis esse, quæ synodali examini deliberationique subjecta sit. In illo ergo conflictu quid superest, nisi ut pariter constet, et totâ Sedis apostolicæ auctoritate conscriptam, et tamen concilii universalis examini pro more esse subditam?

LXI.

Definitio S. Leonis, ipso etiam teste, non nisi ex Ecclesiæ consensu vim habet irretractabilem.

Quâ in re nullum alium quàm Leonem ipsum auctorem sequimur, cujus ad Theodoretum scribentis hæc verba sunt: « Quæ Deus nostro priùs » ministerio definiverat, fraternitatis universæ » irretractabili firmavit assensu, ut verè à se » prodiisse ostenderet quod priùs à primâ omnium » sede formatum, totius christiani orbis JUDICIUM recepisset [1]. » Ea definitio juxta Baronium, non autem instructio juxta Bellarminum : en orbis universi de Sedis apostolicæ definitione *judicium*. Pergit: « Nam, ne aliarum » sedium ad eam quam cæteris Dominus voluit » præsidere, assentatio videretur, aut alia quæ» libet subrepere posset adversa suspicio, in» venti priùs sunt, qui de judiciis nostris ambi» gerent: » neque tantùm ab hæreticis, sed etiam ab ipsis synodi Patribus, ut gesta testantur. En in primâ sede assentationis metus, si de ejus judiciis dubitatio vetaretur: denique, « ipsa quo» que veritas clariùs renitescit et fortiùs retine» tur, dum quæ fides priùs docuerat, hæc postea » examinatio confirmaret. » En apertis verbis *examinatio* synodalis *de fide*, non in se, ut pessimè objiciunt; sed quam epistola decretalis exponeret. Ac demum eadem *epistola* pro regulâ editur; sed *universæ sanctæ synodi assensu firmata*, sive cum in modum quem superiùs dixerat, postquam *universæ fraternitatis irretractabili firmatur assensu*. Ex quo tanti pontificis dicto, clerus gallicanus sua illa deprompserat: in fidei quæstionibus *irreformabile* Tertulliani dictis, sive Leonis verbis, *irretractabile esse judicium*, sed tum, *cùm Ecclesiæ consensus accesserit.*

LXII.

Concilii VI et VII acta: VII synodi definitio ac summa auctoritas consensione constans.

Ea consuetudo, sive praxim mavueris, omnium conciliorum fuit. In synodo VI, jam diximus decretales sancti Agathonis epistolas, ex Romano, totoque, exceptis Hispanis, occidentali concilio, ad C. P. concilium destinatas, summâ quidem reverentiâ susceptas, sed facto demum examine comprobatas, posteaquam de illis in hanc formam ritè quæsitum est: « An earum » sensus C. P. episcopo et aliis episcopis con» veniret; » quâ de re singuli liberam et exquisitam sententiam ferrent [1].

In synodo quoque VII, sic ab ipsis legatis apostolicæ Sedis quæsitum rogatumque est: « Di» cat sancta synodus, si admittat litteras sanc» tissimi Papæ senioris Romæ an non: » ad quam rogationem tam claram, tam liberam, auctore apostolicâ Sede factam, Tarasius imprimis ac deinde singuli episcopi responderunt: « Se » Scripturam scrutatos et Patriis doctrinis doc» tos (facto scilicet examine) apostolicis litteris » consentire [2]. »

Inde ergo firmitudo synodalibus gestis, ipsiusque definitionis hoc initium, hoc fundamentum, hæc summa est: « Christus desponsatâ sibi » sanctâ suâ catholicâ Ecclesiâ, non habente » maculam neque rugam, hanc se conservatu» rum promisit; sanctisque discipulis suis asse» verabat, dicens: *Vobiscum sum omnibus die» bus* [3]. Hanc autem repromissionem, non solùm » illis donavit, sed etiam nobis, qui per eos cre» didimus in nomine ipsius [4]. » Hanc promissionem fundamenti loco ponunt, non profectò solam romani Pontificis venerandam licèt definitionem, de quâ ipsi deliberant. Quamobrem statim subdunt: « Propter quod Dominus Deus » noster..... nos sacerdotii principes beneficio » suo undique convocavit, quatenus deifica ca» tholicæ Ecclesiæ traditio communi decreto re» cipiat firmitatem [5]: » quæ verba clarè docent in isto consensu vim ecclesiastici judicii esse positam.

LXIII.

Concilii VIII eadem praxis: duo ejus decreta.

In synodo VIII de fide nihil actum [6]: sed æquiparanda fidei quæstioni exorientis schismatis controversia, synodi universalis digna examine videbatur. Ergo de epistolâ Adriani II papæ « sanctissimi vicarii senioris Romæ dixe» runt: Est canonicè acta epistola hæc? » Solemnis formula examinis, quam ab anterioribus synodis repetitam, legati apostolici celebrabant. Ad hanc « sancta et universalis synodus dixit: » Canonica et ordinata et plena justitiæ est epistola quæ lecta est [7]. » Nisi plena justitiæ, nempe

[1] *Vid. lib.* VII, *cap.* XVII; *et Epist. Leon. ad Theod.* XCIII, *al.* LXIII.

[1] *Sup. n.* LVIII. *Vid. lib.* VII, *cap.* XXIV. *Conc. VI, act.* VIII, *tom.* VI, *col.* 728 *et seq.* — [2] *Vid. lib.* VII. *cap.* XXX. *Conc. VII, act.* II; *tom.* VII, *col.* 127, 130. — [3] *Matth.* XXVIII. 20. — [4] *Concil. VII, act.* VII, *defin. col.* 551. — [5] *Definit. ibid. col.* 551. — [6] *Vid. lib.* VII, *cap.* XXXII. — [7] *Conc. VIII, act.* III. *tom.* VIII. *col.* 1011.

ea haud legitima, neque canonica aut synodica haberetur.

Actione VI, introducuntur ad synodum ii qui *episcopi Photii* dicebantur, sive ab ipso ordinati, sive ipsi adhærentes; atque illi quidem Photio se obligatos putabant; sed ea vincula synodus resolvebat his verbis: « Sanctissimi vicarii senioris Romæ et nos qui reliquarum sedium vicarii sumus, hæc omnia dissolvimus, » gratiâ Domini nostri Jesu Christi, qui dedit » nobis summi sacerdotii potestatem; justè et » congruè ligandi atque solvendi [1]. » Cujus rei fundamentum tale adstruunt: « Spiritus enim » sanctus, qui locutus est in sanctâ romanâ Ecclesiâ, credimus quòd et in Ecclesiis nostris » locutus extiterit. » Sic omnibus, nec tantùm romano Pontifici, data à Deo potestas solvendi ligandique auctoritas communi sententiâ, in eâque Spiritûs sancti judicium est. Hæc dicit ea Synodus quæ sedi apostolicæ vel maximè faverit atque obedientissima fuerit. Sed per ea tempora nihil aliud cogitabant.

LXIV.

Bellarmini sententia de synodali examine: christiani Lupi aliorumque cavillationes: an in conciliis de fide dubitatum, cùm de pontificiis decretis quærerent.

Hæc igitur per octo sæcula in generalibus synodis consuetudo, hæc auctoritas viguit. Neque enim in primâ, secundâ, quintâve synodo, ulla quæ ad examen traherentur Sedis apostolicâ decreta præcesserant: in tertiâ, in quartâ, in sextâ secutisque synodis, certa ecclesiastica praxis enituit. Sanè meminimus Bellarminum conciliaris examinis auctoritate victum ita statuisse, ut sancti Leonis epistola, quam alii definitionis irretractabilis loco esse voluerunt, instructionis tantùm fuerit [2], cùm ea et æquam cæteris præferat auctoritatem, neque alio ritu quam cæteræ omnes recepta legatur. Quare de omnibus æquè censendum est, et eas à romanis Pontificibus plenâ auctoritate dictatas, et à conciliis, non nisi quæstione habitâ comprobatas.

Quo etiam argumento necesse est ut concidat, quod nostrâ credo ætate, commenti sunt inane figmentum. Sic nempe Christianus Lupus: « Hanc » epistolam (ad Flavianum scilicet) Leo permi» serat à synodo discuti et cum sanctorum Pa» trum scriptis conferri, ac tum ex ipsâ Enty» chianas lites definiri mandarat [3]; » ut illud examen permissionis tantùm non etiam auctoritatis et juris esse videatur. Hæc quidem Lupus judicat, sed præter gestorum fidem. Nam quod in Leonis epistolâ IV synodus, id postea in Agathonis, id in Adriani I et II decretalibus omnes postea synodi præstiterunt: id in tertiâ synodo circa sancti Cœlestini judicata præcesserat, communi ubique formulâ certoque et usitato conciliorum more. Itaque non alicujus permissu atque indulgentiâ; sed suo jure, nec aliâ, ut ab ipsis synodis audivimus, quàm Spiritûs sancti auctoritate, judicium capessebant, sibique tribuebant.

Neque propterea quòd *Galliæ vindicatæ* auctor aliique passim objiciunt [1], de fide dubitabant. Absit: sed an ipsi Pontifices satis ex traditione rem gererent: an antiquam fidem satis exprimerent, ut Pontificis quidem officium fuerit toti Ecclesiæ prælucere, et apostolicam proferre sententiam. Cæterùm, quod ipse Leo palam professus est, per examen synodicum decretis pontificiis ultimum perfectumque et prorsus indeclinabile, robur Patrum ac totius Ecclesiæ consensu adderetur. Quo etiam factum est, ut post pontificia decreta in synodis quidem œcumenicis quæstio haberetur: synodo verò gestâ, nihil jam quæstionis, nihil unquam examinis super esset. Sic Constantiensi synodo omnes retro œcumenicæ synodi ac primis quoque sæculis prætulerunt facem.

LXV.

S. Basilii locus, atque in eum Christiani Lupi contumeliæ.

Neque aliter extra synodum quàm in ipsis synodis actum esse ipsa ecclesiastica gesta clamant. Vel Christianum Lupum audiamus, hæc ex magni Basilii epistolâ exscribentem [2]: « Quale » nobis auxilium ab Occidentalium supercilio » et fastu aderit, qui veritatem neque norunt, » neque discere sustinent? Verùm falsis opinio» nibus præpediti, illa nunc faciunt quæ priùs » in Marcello: nempe cum iis qui veritatem » ipsis annuntiant contendentes, hæresim autem » per seipsos stabilientes. » Quo loco idem Lupus de definitionibus dogmaticis agi non obscurè significat.

Itaque his commotus, hæc adversùs Basilium tanquam ex tripode pronuntiat [3]: « Omnino » culpandus est sanctus Basilius, hâc de causâ » Damasum pontificem et omnem Occidentis » Ecclesiam, quomodo et Julium pontificem ob » Marcellum arguens de patrato facinore, sta» bilitâ hæresi, ignoratâ veritate. » Nos verò de tanto viro decernentem Lupum facilè con-

[1] *Conc.* VIII, act. VI; *tom.* V. III, *col.* 1049. — [2] *Sup. n.* LX. *Vid. Bell, de Conc. auct. lib.* II, *cap.* XIX. — [3] *Christ. Lup. tom.* I. *ad Dec. Synod. gener. app. ad Conc. Chalc. p.* 912.

[1] *Diss.* IV. *parag.* I, *p.* 214; *ad obj.* 2: *et diss.* III, *parag.* I; *ad obj.* 2. — [2] *Lup. tom.* I. *not. ad Concilium Sard. cap.* VI, *p.* 209. *Basil. epist.* CCXXXIX. *tom.* III *Bened. p.* 368; *al. epist.* X. — [3] *Lup. ibid. p.* 213.

temnimus: quid, fateute Lupo, Basilius senserit parvi facere non licet. Neque nunc ad rem pertinet, meritosne an immeritos Basilius reprehenderit. Hic certè coustitit, duobus pontificiis de fide decretis ab eodem Basilio, nullâ excusatione, interpretatione nullâ, rotundè ac simpliciter stabilitam hæresim imputatum.

Neque aliud causatur Lupus, quàm sic Basilium « locutum oculo per iram turbato : » ac ne quid contumeliæ desit, » hinc, inquit, in iram » frequenti jejunio studentium more pronior » Basilius clamabat, etc. [1]. » At quis te ferat, Lupe, tanto viro exprobrantem sancta castaque jejunia, tanto interioris vitæ ac spiritualium exercitationum magistro contractæ ex jejuniis iracundiæ vitium tribuentem? Miseros verò nos, qui ad ea tempora devenimus, quibus cuique liceat sanctos Patres Basiliumque ipsum etiam maledictis incessere, ac morum insectari gravitatem.

LXVI.

Alius S. Basilii de S. Damasi decretis locus.

Idem Lupus indicat aliam epistolam, in quâ de sancti Damasi adversùs sanctum Meletium decretis agens Basilius, « se illas litteras, nec si » de cœlo descenderint, si quidem ad fidem rectâ » viâ non incedant, admissurum, aut eum qui » attulerit ad communionem recepturum ne» gat [2]. » En quantâ confidentiâ non jam Gerson ejusque sequaces posterioris ævi doctores, sed ipso quarto sæculo Basilius Magnus de decretis pontificiis dixerit. Quis autem tanto viro succensuit? Quis ejus rei gratiâ incusavit, tanquam de Sede apostolicâ malè meritus esset, aut ejus primatùs, quem summoperè coluit, infregerit auctoritatem? Hæc quidem ad exemplum vulgò trahi nolumus, et extraordinariis casibus accensemus; et tamen certo argumento est, procul abfuisse illa tempora ab iis, in quibus nunc summam fidei constitutam putant. Sed anterioris ævi testes audiamus.

LXVII.

Contentio de rebaptizatione inter S. Stephanum et S. Cyprianum: quæstiones involvendæ rei factæ ab hâc disputatione secernuntur.

Sancti Cypriani martyris cum sancto Stephano papâ æquè martyre controversia statim Pariensses absolveret, nisi contrariæ sententiæ auctores, rem planam, variis concertationibus involvissent [3]. Hinc illæ quæstiones tantis animorum motibus agitatæ : an Stephanus dixerit ex cathedrâ necne: an excommunicationis sententiam reverà, an per comminationem ediderit : quâ conscientiâ sanctus Cyprianus, sanctus Firmilianus cum tot ac tantis Ecclesiis Africanâ scilicet et Asiaticis, Papæ de fide docenti ac præcipienti repugnaverint : an aliquando resipuerint : an eâ repugnantiâ, seclusis vocibus asperioribus quæ excidere solent de re gravi certantibus, fuerit mortale peccatum, an veniale, an nullum; cùm optimâ fide Cyprianus, Firmilianus et eorum episcopi agerent. Quas ambages, si resolvere incipimus, imus in longum. Sed enim quæstionibus prætermissis, id agemus tamen, ut quæcumque sententia vicerit, nostræ res facilè in tuto collocentur.

LXVIII.

In hâc controversiâ, quid certum sit, ex Bellarmino statuitur.

Ac primùm quidem certum est hactenus extitisse neminem, qui nedum schismati aut schismatici spiritûs Cyprianum tantum virum, tantum episcopum, tantum martyrem, ac per illa quoque tempora et pietate et doctrinâ totius Ecclesiæ lumen arguere sit ausus. Bellarminus verò etiam à mortali peccato abfuisse probat; eo quòd Cyprianus « putavit Pontificem perniciosè » errare, et stante illâ opinione, tenebatur et » non obedire; quia non debebat contra conscien» tiam agere [1] : » quâ de re sine gravi temeritatis notâ dubitare nemini licere credimus.

LXIX.

Galliæ vindicatæ et *Tractatûs de Libertatibus* auctores quid respondeant : an Cyprianus, ut in rebaptizatione, ita in romani Pontificis auctoritate errasse memoretur : Augustini locus.

His ergo positis, quis pateat exitus inquiramus. *Galliæ vindicatæ* auctor sic se expeditum voluit [2] : « Nunc id solùm dico, Cyprianum ejus» que asseclas, si crediderunt Pontificem ex ca» thedrâ docentem falli posse, omnino errasse; » neque id mirum est aut absurdum. Si enim er» rarunt circa baptismum, cur non errare potue» rint circa Pontificem; et si tu absurdum et fal» sum esse non credis, cùm dicitur Cyprianum » circa baptismum errasse, cur absurdum et fal» sum esse credas, cùm dicimus errasse contra » Pontificem? » Id etiam objicit anonymus auctor *tractatûs de Libertatibus* [3], aliique plurimi. Frustra. Sanè utrumque errorem, si uterque error est, æquè potuit errare Cyprianus : quis enim id negat? At rebaptizationis errorem totius orbis

[1] *Lup. ibid. p. 209.*—[2] *Lup. de appell. cap.* XXII, *pag.* 333. *Basil. epist.* CCXIV, *al.* CCCXLIX, *p.* 321.—[3] *Vid. lib.* IX, *cap.* III *et seq.*

[1] *Bell. de R. P. lib.* IV. *cap.* VII. — [2] *Diss.* IV. *parag.* I, *p.* 197; *et parag.* III, *p.* 283. — [3] *Anonym. lib.* VII, *cap.* VIII *n.* 10. *p.* 408.

reprehensio, alterum errorem nullum omnino fuisse, totius orbis silentium probat. Hæc ultro responderent omnes vel nobis tacentibus. Eusebius, Hieronymus, Augustinus, Vincentius Lirinensis, omnes uno ore Cyprianum rebaptizantem accusant : alterum errorem quis vel suspicatus est? Cypriani nimios motus Augustinus non tacet : alterum illum errorem quis hominum memoravit? Idem sanctus Stephanus, eodem Augustino teste, pro loci auctoritate præceperat, decretumque condiderat et ad omnes miserat Ecclesias, « et abstinendos putaverat qui de suscipiendis hæreticis priscam consuetudinem convellere conarentur [1]. » Quid autem Cyprianum his repugnantem excuset idem Augustinus prodidit : nempe universalis concilii, universalis consensionis expectatio. Nota sancti doctoris verba : « Neque nos ipsi, inquit [2], tale aliquid auderemus asserere (hæreticorum scilicet ratum esse baptismum) : nisi Ecclesiæ catholicæ auctoritate firmati, cui et ipse Cyprianus sine dubio cederet, si jam illo tempore veritas eliquata per plenarium concilium solidaretur. » Duo dicit Augustinus : cessurum quidem fuisse Cyprianum, sed universali consensioni tantùm, universalique concilio : hoc primum sit : alterum : nec se, Augustinum scilicet, cessurum fuisse, aut facere ausurum quæ à Stephano jubebantur, nisi eâdem consensione et auctoritate victum; quod tamen non universim pronuntiatum voluerit, sed in ambiguâ re, in *obscurâ* quæstione, *tantisque*, ut ipse docet, *altercationum nebulis involutâ* [3].

LXX.

An Stephanus excommunicaverit, an totâ suâ auctoritate decreverit, frustrà quæritur; cùm ad eam excusationem nec Firmilianus, nec Cyprianus, nec ipse Augustinus refugerint.

Hic frustra quæritur an Stephanus ex cathedrâ pronuntiaverit, an excommunicaverit. Sanè doctissimus Daguirreus scripsit *anathema quibusdam inustum*, *quibusdam intentatum* [4] : nec tamen magis cesserunt quibus est *inustum*, quam quibus *intentatum*. Auctor verò *doctrinæ Lovaniensium* hæc scribit : « Sanctum Firmilianum Cæsareensem in Cappadociâ archiepiscopum Ponticæ diœceseos * sanctus Stephanus Pontifex communione suspendit [5]. » Idem sancti Stephani responsum *summâ et irrefragabili Sedis apostolicæ auctoritate* editum esse contendit. Id autem alii negant. Quid nostrâ? Vis Stephanum ab excommunicatione temperasse, neque rem totâ suæ sedis auctoritate tractasse? Age ut vis. Certè Firmilianus ad extrema quæque decursum, nec tamen sententiam mutandam credidit. Hæc enim ad sanctum Stephanum scripsit : « Excidisti teipsum, noli te fallere; dumque putas omnes à te abstinere posse, unum te ab omnibus abstinuisti [1]. » Neque Firmilianum contemnere liceat, quem ipse Daguirreus, ipse Christianus Lupus aliique viri pii doctique, sancti titulo insignire soleant : quippe quem ab antiquo Patres Antiocheni, qui Paulum Samosatenum condemnarunt, unà cum sancto Dionysio Alexandrino *beatæ recordationis virum* appellent [2]. At si Firmiliani minor esse videtur auctoritas, consensit ei Cyprianus, ejusque epistolam latinam fecit, et ad Ecclesias edidit. Utrique ergo nec Stephani præceptum, nec excommunicationem sufficere putarunt, ut eos ab incœpto desistere cogeret. Augustinus verò non id quod nunc proferunt, Cypriano excusationi obtendebat non eum cathedræ auctoritate dixisse, neque aliud, idque luculentiùs aut validiùs Papæ judicium provocabat : concilii generalis totiusque Ecclesiæ catholicæ appellabat fidem : in eâ auctoritate fidei certitudinem reponebat : quod eâ deesset, Cyprianum eique adhærentes Asianos Afrosque episcopos innocuè obstitisse, asserebat.

LXXI.

An infallibilitate pontificiæ detraxisse sit illud veniale peccatum, cujus Cyprianum Augustinus accusat.

Auctor anonymus *tractatûs de Libertatibus Ecclesiæ gallicanæ* sanè acutissimus et subtilissimus, sed nimio acumine quidvis potiùs quàm verum assecutus, respondet [3], à sancto Augustino, concilii universalis urgeri auctoritatem, quòd esset necessaria, « non quidem in se, sed adversùs pertinacissimos donatistas. » Bonam fidem! An non enim luce meridianâ est clarius, ab Augustino urgeri concilii universalis auctoritatem, non tantùm ad frangendam donatistarum pertinaciam, sed etiam ad excusandum Cypriani ante concilium generale rebaptizantis errorem? Atqui Cyprianus amantissimus christianæ pacis ac martyr sanctissimus non erat pertinax, qui, teste Augustino, Ecclesiæ catholicæ auctoritati cessurus esset. Non erat pertinax ipse Augusti-

[1] *August. de Bapt. cont. Donat. lib.* v, *cap.* xxv, *n.* 36; *tom.* ix, *col.* 158. — [2] *Ibid. lib.* ii, *cap.* ix, *n.* 5. *col.* 98. — [3] *August. de Bapt. cont. Donat. lib.* ii, *cap.* ix, *n.* 14; *col.* 104, *et pass.* — [4] *Daguirr. dist.* xli, *sect.* i, *n.* 3.

* Diœcesis non unâ provinciâ sed pluribus constabat, quam regebat aut prætorii præfectus, aut imperii vicarius, et postea, in usu ecclesiastico, primas. (*Edit. Paris.*)

[5] *Doct. Lov. p.* 30.

[1] *Epistol. Firm. ad Cypr. int. Cyprian.* lxxv, *p.* 150; *edit. Baluz.* — [2] *Vid. Eus. lib.* vii, *cap.* xxx. — [3] *Anonym. lib.* vii, *cap.* ix, *n.* 9, 10, 11.

nus, qui nec Cyprianum, nec etiam seipsum cessurum fuisse docet, « nisi Ecclesiæ catholicæ » concordissimâ auctoritate victum [1]. » Ergo non tantùm pertinaces, sed etiam pii sanctique post romani Pontificis judicium, aliud quid, hoc est ipsum consensum, ipsumque decretum totius catholicæ unitatis expectant.

Quid autem anonymo prodest illud quod Augustinus in Cypriano agnoscit veniale peccatum? « Nempe, inquit vir subtilissimus [2], quæ potuit » alia esse Cypriani culpa quàm inobedientia » erga decretum summi Pontificis? » Falsum id quidem; tamen id quod vult viro acutissimo largiamur. Ergo Pontifici decernenti, infallibilitatem detraxisse *veniale* peccatum est, non exitialis error, qui Sedis apostolicæ dignitatem evertat. Quid autem commemoras haut aliam in Cypriano culpam ab Augustino reprehensam, qui toties apud hunc legeris : culpandum Cyprianum, quòd *commotior* scripserit? Quòd autem post Stephani decretum Ecclesiæ universæ desideraret auctoritatem, adeo non est illud ab Augustino reprehensum *veniale* peccatum, ut etiam illud peccatum se quoque peccare Augustinus fateatur. Denique à viro erudito quærimus : illa inobedientia, quam *venialem* appellat, in re gravi an levi sit? Certè in re levi esse oportet, quæ *venialis* habeatur : contrà, in re gravi necesse est ut sit, cùm agatur de fide. Seclusis ergo vocibus commotioribus, in quibus Cyprianus, Augustino teste, peccaverit : si rem ipsam spectes, aut mortale peccatum oportet esse, aut nullum.

LXXII.

Nihil ad rem facit quærere an Cyprianus et alii resipuerint necne.

Quod jam illud urgent à Schelstrato tantopere inculcatum [3]; nempe Cyprianum et asseclas resipuisse, quid nostrâ? Non hic quærimus an Cyprianus resipuerit, sed quâ ratione eum adhuc errantem, tamen à schismate Augustinus purget. Et quidem de retractatione Cypriani adversus donatistas idem Augustinus scribit : « Forte tasse factum est, sed nescimus [4]; » sed non ex dubio facto tanti viri innocentiam suspendebat, verùm ex concilii œcumenici justâ et necessariâ expectatione firmabat : eâ ratione non modò Cyprianum, verùm etiam seipsum tuebatur.

[1] *Vid. Aug. de Baptist. cont. Don. lib.* II, *cap.* IV, *col.* 98. — [2] *Anonym. ibid. n.* 1. — [3] *Schelstr. Antiq. illust. p.* 2. *Sfond. dissert.* 1. *art.* 3. *p.* 199. *Gonz. disp.* XVI, *sect.* II, *paragr.* III, *n.* 6. *Daguirr. disp.* XLI, *n.* 5, 6. — [4] *Aug. lib.* II *de Bapt. cont. Don. loc. citat. Vid. epist. ad Vincent.* XCIII, *ol.* XLVIII, *cap.* X, *n.* 38; *tom.* II, *col.* 216

LXXIII.

Cavillatio.

Quærit *Galliæ vindicatæ* auctor [1] « quorum » æquior causa sit, adversariorum, qui errantes » Afros sequantur, an nostri, qui sequimur pœ» nitentes? » Quàm tragicè! At in promptu responsio est : sequimur pœnitentes in quo aut seipsi reprehenderint, aut ab aliis reprehensi sint : non rebaptizamus : non, si quid Cyprianus commotior scripserit, approbamus : quem errorem in ipsis nemo reprehenderit, nemo viderit, ob eum nos ad pœnitentiam trahi, iniquum putamus, et ab Ecclesiæ regulis alienum.

LXXIV.

Bellarmini sententiæ duæ partes : prima Stephanum potuisse, nec tamen voluisse rem de fide facere, an Augustino congrua?

Hæc quidem clara sunt, nec tamen rem omnino expeditam arbitramur, nisi Bellarminum horum omnium fontem diligentiùs audiamus. Igitur Cyprianum excusat primùm à hæresi, deinde etiam, ut jam delibavimus, à peccato mortali. Ab hæresi quidem, « tum quia nec » modò censentur manifestè hæretici qui dicunt » Pontificem posse errare; tum quia sine dubio » Stephanus papa non definivit tanquam de fide, » hæreticos non rebaptizandos [2]. » Duo hic videmus : primum id, ne nunc quidem « apertè hæ» reticos haberi, qui dicunt Pontificem posse » errare. » Forte ergo Cyprianus, non apertè forsitan, sed saltem obscurè vel confusè, ejus rei causâ fuerit hæreticus. Quis autem hanc hæresim in Cypriano senserit, arguerit, suspicatus fuerit, vir magnus edicat, et suâ gravitate atque doctrinâ dignum aliquid promat.

Alterum quod memorat, istud est : « Stepha» num sine dubio nihil definisse tanquam de » fide. » Videamus ergo quid tandem egerit. Nempe, inquit Bellarminus, « non solùm impe» ravit ne rebaptizarentur ab hæreticis baptizati, » sed etiam censuit excommunicandos qui non » obedirent. » Rogamus autem quid sit definire ut de fide, nisi decretum condere, ad Ecclesias mittere, denique *imperare sub excommunicationis metu* ut aliquid circa fidem fiat. Quid Bellarminus vult à Stephano imperatum? Nempe ne rebaptizaret ab hæreticis baptizatos : invalidè an validè baptizatos? Invalidè impium : validè ergo baptizatos supponebat, ac pro explorato ac definito dabat.

Quare ipse Bellarminus sancti Stephani decre-

[1] *Diss.* 1. *p.* 199. — [2] *Bell. de R. P. lib.* IV, *cap.* VII.

tum, *definitionem* vocat. » Fuit enim, inquit, » post Pontificis definitionem liberum aliter sentire, ut Augustinus dicit, quia Pontifex noluit » rem ipsam de fide facere sine generali concilio. » An hæc quoque nobis credenda proponent, et Stephanum quidem potuisse si vellet, sed tantùm noluisse, idque ab Augustino dictum? Atqui ab Augustino contraria audivimus. Egregii doctoris verba repetamus; statim perspiciemus eum in re quidem ambiguâ, concilii auctoritatem et Ecclesiæ consensionem requisisse: in eo posuisse vim, si *obscura* quæstio *ad plenarii concilii auctoritatem roburque perducta esset*: si ad Stephani decretum accederet *potentior veritas de unitate veniens*: si Cypriani sententiam *catholicus orbis terrarum robustissimâ firmitate consensionis excluderet*[1]. Huic demum *firmitati*, huic *robori* cessurum fuisse Cyprianum, nec seipsum, Augustinum scilicet, facilè crediturum quæ à Stephano juberentur, nisi *Ecclesiæ catholicæ concordissimâ auctoritate fundatum*. Hæc profectò scimus dixisse, repetiisse, inculcasse Augustinum: quæstionis ambiguitati hoc unum remedium poposcisse, si tota Ecclesia consentiret; non profectò ut rem pro libitu de fide faceret aut non faceret, ad Stephani arbitrium retulisse.

Interim, Bellarmino teste, id certum firmumque sit: non pertinere ad cathedræ auctoritatem, si Pontifex de fide *definiat*; si decretum ad omnes Ecclesias mittat, si pro imperio jubeat, si reluctantes abstineados putet: his quippe positis, *adhuc esse liberum aliter sentire*, ac decretum ipsum, tanquam divino mandato contrarium ac Scripturæ dissonum, abjicere, ut Cyprianum eum asseclis fecisse constat.

LXXV.

Secunda pars Bellarminianæ sententiæ, à Cypriano non fuisse peccatum saltem mortaliter.

Quin etiam, quod secundo loco observavimus[1], nec à Cypriano peccatum est *mortaliter*; quia non peccavit nisi ex *ignorantiâ*, eâque probabili, cùm » putaret Pontificem perniciosè errare, et stante » illâ opinione teneretur ei non obedire, ne contra conscientiam ageret[2]. » Quid ergo jam litigant? Ecce confitentur Stephanum judicasse, decrevisse, ad omnes Ecclesias transmisisse decretum, excommunicatione dignos putasse qui non obedirent, et eam quidem inustam quibusdam, ipsumque Firmilianum à communione suspensum. Quid ergo ampliùs à Stephano expectandum fuit, ut sanctissimi ac doctissimi viri, humiles, pacifici, ad quævis martyria prompti in obedientiam cogerentur? Iidem tamen à nemine, aut schismatis, aut etiam peccati mortalis arguuntur, et ab Augustino purgantur eo tantùm nomine, quòd orbis universi consensionem expectarent. In hoc stare liceat rebus ambiguis et in altercationum æstu: obsecro, hæc summa sit; neque fidei negotium ac Sedis apostolicæ majestatem ad tenues exilesque formulas, atque ad minuta quæque redigant.

LXXVI.

Quo pacto intelligendum id quod dicit Augustinus, à Cypriano expectatam concilii generalis sententiam: forma antiqui regiminis jam inde ab origine, etiam sub persecutionibus.

Hic exoritur difficultas[1]: quo pacto concilii generalis auctoritatem Cyprianus et alii expectare potuerint, cùm primis illis sæculis tales synodos haberi persecutio prohiberet: quo loco auctor anonymus *tractatûs Libertatum Ecclesiæ gallicanæ* multùm utitur, ut conciliorum auctoritati detrahat, et ut ne quidem verisimile videatur « Christum in concilia sola principalem Ecclesiæ » regendæ potestatem contulisse[2]. »

Sed hæc per inscitiam rerum ecclesiasticarum piæque antiquitatis, involvendæ veritati dicta, facilè expedimus, perficimusque paucis, ut vera ac præcipua Sedis apostolicæ auctoritas atque Ecclesiæ gubernandæ ratio clariùs elucescat. Quanquam enim persecutionis tempore concilia generalia nulla cogerentur, non minùs constat Ecclesiæ universæ summa negotia Papâ quidem duce, communi episcoporum consilio ac judicio definita: per provincias litteræ commeabant: rata habebantur ea, in quæ omnes Ecclesiæ consentirent.

Ac de fide quidem quomodo rem gererent, vel unius Pauli Samosateni exemplum luculentè probat. Is enim Antiochenus episcopus Christum nudum hominem prædicans, in ipsâ Antiochiâ concilio habito, à vicinis episcopis primùm, mox litteris ad omnes episcopos atque ad omnium principem romanum Dionysium destinatis, toto orbe damnatus est[3]. Quare Alexander Alexandrinus episcopus in epistolâ ad Alexandrum C. P. de Ario scriptâ, hæc ait: Paulus Samosatenus, « consilio et judicio omnium ubique episcoporum » ab Ecclesiâ ejectus est[4]; » et tamen nulla synodus universalis coacta erat: sed omnium episcoporum consensio, non solum auctoritate,

[1] *Aug. lib.* II *de Bapt. etc. cap.* IV. *col.* 98, *cap.* IX, *n.* 14, *col.* 104: *lib.* III, *cap.* II, *n.* 2. *col.* 108. — [2] *Sup. n.* LXVIII. — *Bell. de R. P. lib.* IV, *cap.* VII.

[1] *Vid. lib.* X. *cap.* XXXI. — [2] *Anonym. lib.* V, *cap.* XIII, *n.* 4; *et lib.* VII, *cap.* II, *n.* 2. — [3] *Euseb. lib.* VII, *cap.* XXVII *et seq.* — [4] *Epist. Alex. Alex. ad Alex. C. P. tom.* II. *Conc. col.* 18. *Vid. quoque Theod. lib.* I, *cap.* IV.

sed etiam nomine universalis synodi ferebatur.

Ab hæresi ad schismatis casum transeamus. Sanè schisma ingens à Novatiano pseudo-Papâ adversùs Cornelium papam concitatum, quâ auctoritate compressum sit, sancti Cornelii sanctique Cypriani litteræ indicabunt. Ac primùm quidem constat à Novatiano ejusque asseclis « litteras calumniis ac maledictis plenas per omnes Ecclesias fuisse missas, » quæ penè omnes Ecclesias perturbassent. Id testatur Cornelius[1]. Illinc necesse fuit totius orbis intervenire auctoritatem. Cyprianus id Antonianum adhuc nutabundum docet : « Venio nunc ad personam Cornelii collegæ nostri, ut Cornelium noveris, non » de malignorum et detrahentium mendacio, » sed de Domini Dei judicio, qui eum episcopum » fecit, et coepiscoporum testimonio, quorum » numerus universus per totum mundum con- » cordi unanimitate consensit[2]. » Ac paulò post : » Factus est Cornelius episcopus, cùm nemo ante » se factus esset, cùm Fabiani locus, id est, cùm » locus Petri et gradus cathedræ sacerdotalis va- » caret : quo occupato de Dei voluntate atque » omnium nostrûm consensione firmato, quis- » quis jam episcopus fieri voluerit, foris fiat ne- » cesse est. » En unde auctoritas in gravi schismate, quo tota Ecclesia turbaretur : en catholicæ consensus Ecclesiæ tam perspectus in ipso persecutionum æstu, quàm in altissimâ Ecclesiæ pace.

Jam quod ad disciplinam generalem attinet : per eadem Cornelii ac Cypriani tempora, causa lapsorum, hoc est eorum qui in persecutione defecerant, ea visa est, quæ communi Ecclesiarum judicio, consultâ imprimis Sede romanâ, finiretur : « Quoniam, ut ait Cyprianus[3], non paucorum nec Ecclesiæ unius, aut unius provinciæ, » sed totius orbis hæc causa est. » Attestantur romani confessores : « grande delictum et per » totum penè orbem incredibili vastatione gras- » satum[4]. » Itaque in causâ generali, Cyprianus, vacante apostolicâ Sede, ad clerum Romæ consistentem scripserat à se omnia de lapsis integra reservari, « ut cùm, pace à Domino nobis datâ, » plures præpositi convenire in unum cœperi- » mus, communicato etiam vobiscum consilio, » disponere singula et reformare possimus[5]. » Presbyteri ac diaconi romani sic rescribunt : » Perquam nobis et invidiosum et onerosum vi- » detur, non per multos examinare quod per » multos commissum videatur fuisse, et unum » sententiam dicere, cùm tam grande crimen » per multos diffusum notetur exisse; quoniam » nec firmum decretum potest esse, quod non » plurimorum videbitur habuisse consensum. As- » pice totum orbem penè vastatum, et ubique » jacere dejectorum reliquias et ruinas; et idcir- » co tam grande expeti consilium, quàm latè » propagatum est malum[1]. » Videmus quò spectarent in causâ communi, inque reformandâ generali disciplinâ, quàm non unum tantâ re oneratum vellent, quàm infirmum videretur in ejusmodi quidem causis, decretum non à pluri- mis factum, quàm necessariò totus appellandus sit orbis, ubi totum orbem causa spectat.

Itaque hæ litteræ cleri romani, teste Cypriano, *per totum mundum missæ sunt*[2], et in notitiam Ecclesiis omnibus et universis fratribus perlatæ sunt, ut esset forma quædam in quam omnes Ecclesiæ convenirent.

Memoratu digna sunt in epistolâ romanorum confessorum ad sanctum Cyprianum ea verba, quorum partem retulimus[3] : « Cùm grande de- » lictum et per totum penè orbem incredibili » vastatione grassatum, non oporteat, nisi, ut » ipse scribis, cautè moderatèque tractari, » consultis omnibus episcopis, presbyteris, dia- » conibus, confessoribus, et ipsis stantibus lai- » cis : » stantibus, id est, in ipsâ persecutione non lapsis.

Ne quis hic mihi dixerit, pari gradu consultos episcopos, presbyteros, diaconos, ipsos etiam laicos. Faciliè demonstraremus in collegarum, id est, in episcoporum sententiâ vim fuisse positam : singulos episcopos presbyterii sibi assistentis, quam regerent ferre sententiam, perferri omnia ad conscientiam plebis, sed docilis, quæque in ecclesiasticis causis nihil sibi præter obedientiam vindicaret. Sed hæc alterius loci sunt; nos verò his locis id demonstratum volumus, etiam sub persecutorum tyrannide, semper imminente gladio, non tantùm hæresis aut schismatis, verùm etiam alias gravissimas causas extitisse, quæ cùm, non unius ecclesiæ aut provinciæ, sed totius orbis essent, totius etiam orbis judicio finirentur.

Non ita illæ causæ, quas per loca et provincias finiri oportere, ipse Cyprianus memorat, quarum proindè rationem *unusquisque præpositus Domino redditurus esset*[4]. Quod ubique Cyprianus inculcat : adeo per illa etiam tempora, secernebant peculiares unius Ecclesiæ aut provinciæ causas, ab iis quæ totius orbis essent, et communi judicio finiendæ.

[1] *Epistol. Corn. ad Cyp. int. Cyprian. edit. Bal.* XLVI, *al.* XLIX, *p.* 60. — [2] *Cyp. epist.* LII, *al.* LV, *p.* 68. — [3] *Epist.* XIII, *al.* XIV *vel* XIX. *p* 23. — [4] *Epistol. Moys. Max. etc. inter Cyprian.* XXVI, *al.* XXXI, *pag.* 36.— [5] *Epist. Cyp.* XIV, *al.* XV *vel* XX, *p.* 24.

[1] *Epistol. Presbyt. et Diac. Rom. int. Cypria.* XXXI, *al.* XXX, *pag.* 43, 44. — [2] *Cyp. Epist. ad Anton.* LII, *al.* LV. *ubi sup.* — [3] *Epist. Moys. etc. sup. cit.* — [4] *Cyp. Epist. ad Cornel.* LIV, *al.* LVII, *pag.* 79.

Cùm autem Cornelius post diuturnam vacationem sedis, Romæ episcopus constitutus esset; Cyprianus, qui antea cum clero romano, nunc cum ipso Cornelio consilia contulit. Quâ de re ad Antonianum scribens, ait : « Ac si minùs sufficiens episcoporum in Africâ numerus videbatur, etiam Romam super hâc re scripsimus ad Cornelium collegam nostrum, qui et ipse cum plurimis coepiscopis habito concilio, in eamdem nobiscum sententiam pari gravitate et salubri moderatione consensit [1]; » et ad ipsum Cornelium : « Statueramus jam pridem participato invicem nobiscum consilio [2], » etc. Quæ cùm ubique terrarum præpositi facerent, ac per provincias romani Pontificis responsa commearent, hinc nempe existebat ille consensus, quem talia negotia postularent.

Sic in fide, in schismate totam Ecclesiam perturbante, atque in reformandâ generali disciplinâ, qui casus ad commune Ecclesiæ judicium à synodo quoque Constantiensi relati sunt, jam inde ab origine ac sub ipsâ tyrannide constituti, quanta per provincias poterant, concilia celebrabant, cum Sede apostolicâ, quæ omnium Ecclesiarum communicatione polleret, consilia participabant, ejus operâ totius orbis sententiam exquirebant.

Nam et illud Ecclesiarum communicationi imprimis inserviebat, quòd Ecclesiæ omnes Ecclesiæ principi, romanæ scilicet, societate connexæ, per eam ad cæteras consilia ac decreta perferenda curarent. Hinc illud Arelatensis concilii primi ad sanctum Sylvestrum papam : « Quid decreverimus communi concilio charitati tuæ significamus, ut omnes sciant, quid in futurum observare debeant [3]. » Quod quidem ad romani Pontificis auctoritatem pertinebat, ut tum scirent *quid observare deberent*, cùm à romano Pontifice, tanquam omnium præside canones mitterentur. Quò pertinet illud in epistolâ ad eumdem papam : « Placere, ut per eum potissimum, qui majores diœceses teneret, omnibus fratribus insinuari [4]. » Quare hæc non ita accipienda sunt, tanquam unum id esset romani Pontificis ministerium, ut velut jussus aliorum decreta perferret ad alios : non ita; sed ad eum perlata decreta, cùm inde ad alios pervenirent, graviore auctoritate aucta commeabant, romanique Pontificis omnium capitis nomine ad omnes jam Ecclesias pertinebant. Hæc scripta sunt anno Christi 314, cùm vix persecutionis deferbuisset æstus, antequam ullum œcumenicum concilium celebratum esset.

[1] *Epist. Cyp. ad Anton.* LII, *al.* LV, *p.* 67. — [2] *Epistol. ejusdem ad Corn. jam cit.* — [3] *Conc. Arelat.* I. *Brev. Epist. ant. can. tom.* I. *Conc. col.* 1427. — [4] *Epist. Syn. Arelat. ad Sylv. ibid. col.* 1426.

Et cùm concilium generale primum, Nicænum scilicet, tardissimè post natam Ecclesiam, atque anno demum Christi 325, quarto sæculo adunatum fuerit, nihil novi evenire sensit Ecclesia; quippe quæ jam inde ab origine in unum se ipsa colligeret, atque à particularibus causis secerneret res maximas quæ communi episcoporum consilio, romano Pontifice totius collegii duce finiri consuevissent. Nec mirum in rebaptizationis quæstione sub Stephano et Cypriano, persecutione vigente, tamen ab Augustino desideratam concilii generalis auctoritatem, cui Cyprianus acquiesceret. Etsi enim nondum concilia generalia congregata erant, summâ tamen ipsâ valebat ea res, quæ ab iis cœtibus quærebatur : nempe consensio, cui certæ et exploratæ Cyprianus cederet.

Eodem ritu modoque Augustinus aliique commemorant pelagianos à romanæ Sedis præsulibus Innocentio ac Zozimo, *cooperantibus synodis Africanis*, omnibus ubique episcopis subscribentibus, *toto orbe damnatos* [1] : neque enim, ut idem Augustinus ait [2], « congregatione synodi (universalis utique) opus erat, ut aperta pernicies damnaretur. » Cur autem pelagiani non eam Ecclesiæ necessitatem inferrent, eorum paucitas faciebat : quorum scilicet, eodem Augustino teste [3], « profanas novitates catholicæ aures quæ ubique sunt horruerunt. » De quibus etiam extat illud insigne Capreoli Carthaginensis episcopi et Africæ primatis in epistolâ quam Ephesina synodus collaudavit [4] : « Hos (pelagianos scilicet) pridem expugnavit Ecclesia, hisque temporibus repullulantes apostolicæ Sedis auctoritas sacerdotumque in unum consonans sententia oppressit. » En in quo ineluctabilis judicii robur collocet, nempe in capitis membrorumque consensu; neque exquisitiori dissertatione, aut conciliorum examine opus fuit, quòd in apertâ re, ut ait Augustinus [5], pauci contra omnes et contra universitatem ipsam ægra et exigua portio litigaret.

LXXVII.

Vanæ et inanes quæstiunculæ de consensu Ecclesiæ, ipsâ regiminis ecclesiastici formâ concidunt.

Hic quærunt quid sit ille consensus Ecclesiæ quo nitimur : totiusne an partis [6]? Quot Ecclesiarum, quot episcoporum, quot capitulorum, quot abbatum, quot verò regionum : etiamne Indiarum aut Japonensium : quantæ molestiæ?

[1] *Aug. Ep.* CXC. *ad Opt. et pass. in ejusd. lib. cont. Pelag.* — [2] *Aug. lib.* IV, *ad Bonif. cap.* XII, *n.* 34; *tom.* X, *col.* 492. — [3] *Ibid. et pass.* — [4] *Epistol. Capreol. ad Syn. Ephes. int. act. Conc. act.* I; *tom.* III, *col.* 532. — [5] *Aug. loc. sup. cit. et pass.* — [6] *Disq. Lov. art.* VIII, *n.* 107, *p.* 38. *Nicol. Dub. I. part. refut. etc. p.* 78.

qui sumptus, ut nuntii quòcumque discurrant, allaturi authenticum consensûs instrumentum? Inanes quæstiunculæ contra rem facti. Rogent Cyprianum, Augustinum, Capreolum, Leonem, alios quos narravimus in Ecclesiæ consensione reposuisse vim: quærant quibus sumptibus, quibus curis, cursoribus, nuntiis, tot regionum explorarint fidem. Nos autem suo loco facilè et ad cumulum hæc declarabimus [1]; nunc vana et absurda per sese esse monstramus.

Sic igitur ex antiquo, et ab ipsâ christianitatis origine, constituta est Ecclesia, ut ipsa Petri sedes, caput orbis terrarum, ex Ecclesiarum communione prima persentisceret quænam esset omnium fides: ac si ab hoc vertice in pronos animos fidei decreta decurrerent, paucique vel nulli obsisterent, nihil sanè prohibebat quominùs quæstio statim pro terminatâ haberetur.

LXXVIII.

Solemnis acceptatio decretorum pontificiorum quàm usitata et quàm necessaria: romani Pontificis officium et auctoritas ex janseniano negotio ostenduntur.

Hinc ergo illa celebratur, etiam à theologis qui se Sedi apostolicæ addictissimos videri velint, solemnis acceptatio decretorum quæ omnem postea dubitationem aut concertationem elidat. Sic sanctus Antoninus Joannis XXII Decretali fraticellos premit, hæreticosque ipsos esse testatur, « quòd asserant contra determinatio- » nem catholicam factam per Ecclesiam et Joan- » nem XXII, et per omnes successores ejus ve- » ros catholicos summos Pontifices, et omnes » alios prælatos Ecclesiæ, acceptatam, exami- » natam et approbatam ut verissimam [2]: » quem locum suo loco fusiùs expendemus [3]. Hujus postrema verba rectè perpendentibus nunc sufficere credimus. Sic Duvallium testantem audivimus [4], » definitiones Pontificis non esse de fide, donec » universalis Ecclesia, quam de fide est errare » non posse, eas acceptaverit. » Sic in nuperrimo janseniano negotio, in quo uno ore, omnes nostri censores episcoporum gallicanorum pietatem ac fidem collaudarunt, tamen ab amplissimo cleri gallicani cœtu * communibus suffragiis constitutum, ut Innocentii X decretum apostolicum, « deliberatione factâ eâque liberâ, ut eamdem » constitutionem reciperent, firmarent, accepta- » rent omnique obsequio ac reverentiâ susciperent » quæ in eâ decisa essent: posteaquam scilicet » agnoverunt, pontificiâ constitutione, firmatam » antiquam Ecclesiæ fidem, à conciliis et Patri- » bus traditam, atque in Tridentino concilio in- » novatam [1]. » Non igitur, ut ferunt, priscæ traditionis obliti gallicani Patres: quæ quidem alibi editis gestis exequemur. Nunc autem sufficit, tanto exemplo approbasse quæ sit illa constitutionum pontificiarum acceptatio, quâ utimur.

Neque propterea cathedræ Petri atque apostolicis definitionibus, aut sanctus Antoninus, aut ipse Duvallius, aut gallicani Patres derogatum volunt: absit: cùm per eas habeant Ecclesiæ, quam sequantur formam; auctoritatem in quam omnes consentiant: judicium quod communi ope exequantur, neque hæreses uspiam respirare sinant. Habet etiam romanus antistes, totius Ecclesiæ caput, sui decreti exequendi plenissimum robur. Cùm enim ecclesiasticæ communionis princeps, suâ definitione nihil aliud promere velit quàm id quod omnes Ecclesias sentire cognoscat, omnia ordine et ex vero esse gesta, secuta consensio attestatur. Quâ doctrinâ aut praxi nihil infringi apostolici decreti auctoritatem ac vim, ipsa experientia ostendit. Quo enim loco, quâ in parte orbis magis quàm in Galliâ, Innocentii X aliæque constitutiones de jansenianâ re majori veneratione susceptæ, aut potiori virtute in executionem deductæ sunt? Certè Janseuli sectatores seu occulti, seu publici, ne mutire quidem audent; nec si millies concilia œcumenica appellarent, audirentur usquam; ipsaque constitutio edita et semel ubique acceptata, irrefragabilis judicii vim obtinet, quam romanus Pontifex auctoritate summâ et ipse exequatur, et ab omnibus episcopis exequendam mandet.

LXXIX.

Innocentii IV locus: concilii provincialis sub Paschali II clara auctoritas.

Hinc vera et clara ratio affulget ab omni peccato purgandi Cypriani: cùm nempe post jussa Stephani, tot Ecclesiæ, Africanæ scilicet Asianæque variarent, needum ejus epistolam decretalem necessaria acceptatio consecuta esset, eo magis licuit, teste Bellarmino [2], in hoc certè capite, obedientiam recusare, quòd Stephanum in jubendo: « perniciosè errare crederet, et stante » illâ opinione teneretur ei non obedire, ne con- » tra conscientiam ageret. »

Cujus rei fons est, illa apud omnes recepta et pervulgata ad imperia cujuscumque mortalis exceptio; ut obediatur superioribus, nisi divinæ legi adversantia jubeant [3]: quâ exceptione contineri Papæ quoque jussa, et in Cypriano, etiam

[1] *Vid. l.* IX *et* X. — [2] *Anton. Sum. part.* IV, *tit.* XII, *c.* IV, *paragraph.* XXVIII, *p.* 208. — [3] *Vid. in app. lib.* II, *c.* IV; *et lib.* X, *cap.* XVI; *et Coroll. n.* III, VIII. — [4] *Sup. n.* XXI, *quem. vid.*
* An. 1653.

[1] *Relat. Deliber. Cler. Gallic. ap. Vitré*, 1661. *p.* 6, 7. — [2] *Bell. de R. P. lib.* IV. *cap.* VII. — [3] *Vid. lib.* VII, *cap.* XVIII.

in quæstione fidei, Bellarminus agnovit. Et si quis Bellarminum ipsum eâ in re errasse dixerit, succurrit major auctor Innocentius IV, romanus pontifex. Extat, in caput *Quanto de consuetudine*, ejus Pontificis clara interpretatio in hæc Christi verba : *Quodcumque ligaveris*, etc. « Quòd Papæ obediendum sit in omnibus, in spi» ritualibus et in his quæ ad animam spectant, » nisi contra fidem prohibita sint [1]. » En Papæ officio fungenti, quippe exercenti supremam potestatem his Christi verbis traditam, *Quodcumque ligaveris*, præcipitur obedientia, cum exceptione illâ, nisi contra fidem doceat aut vetet.

Clariùs adhuc in caput *Inquisitioni*, *de sententiâ excommunicationis* quærit [2], quid agendum, superioribus iniqua jubentibus : et quidem de superioribus sub aliorum potestate positis, facilè se expedit; ad majores enim superiores recurrendum : sed ubi ad Papam devenit, sic objicit : « Quid si Papa injustum præcipit qui » superiorem non habet? » Quem nodum sic solvit : « Potest dici quòd si de spiritualibus (re» bus) vel ecclesiasticis personis aliquid præ» cipit etiam injustum, illud servandum est; » quia nemini licet de ejus facto judicare : 4ª *dist.* » *Si Papa*. q. 3. *Cuncta*, nisi mandatum hære» sim contineret, quia tunc esset peccatum, vel » nisi ex præcepto injusto vehementer præsu» meretur statum Ecclesiæ turbari, vel etiam » forte alia mala ventura, quia tunc peccat obe» diendo, cùm debeat futura mala præcavere, » non juvare : » quæ sanè interpretantem ac docentem romanum Pontificem nemo reprehendit; imò collaudant omnes atque unâ voce consentiunt. Quo quidem quid est clarius? Pro certo supponit summus Pontifex doctissimus, à summo Pontifice imperante pro loci auctoritate ac supremi officii ratione, emanare posse jussa *hæresim continentia*, aut statum Ecclesiæ concussura; et miramur in rebus generalibus, præsertim fidei, recurri ad Ecclesiam, ultimumque refugium in eâ potestate semper fuisse positum, quæ docere contra fidem, quæ hæresim jubere non possit?

Sub Paschali II, in provinciali Viennensi concilio, sanctus Hugo Gratianopolitanus, Gothofridus Ambianensis, Guido ipse Viennensis, postea Calixtus II, ut regio genere, ita fortitudine et doctrinâ clarus, et mox Sedis apostolicæ gubernaculis admovendus, posteaquam, *dictante Spiritu sancto*, de investituris proferunt sententiam, et ab ipso Pontifice extortum scriptum damnant, hujus decreti ab ipso Pontifice confirmationem petunt his verbis : « Si, quod minimè » credimus, nostræ paternitatis assertiones ro» borare nolueritis, propitius sit nobis Deus, » quia nos à vestrâ obedientiâ repelletis [1]. » En perspicuis verbis tot sancti, apostolico officio deesse posse profitentur romanum Pontificem, etiam ab episcopis ac provincialibus synodis requisitum : quo casu apertè detrectant obedientiam. Quid autem Paschalis [2]? An perdita omnia et ad inobedientiam comparari viam exclamavit? imò collaudavit ut viros egregios : horum synodum auctoritate apostolicâ confirmavit, ac pro certo reliquit, in iis quæ fidei aut universalis Ecclesiæ attinerent statum, ipsius Ecclesiæ vim et auctoritatem indeclinabilem, in ipsâ Ecclesiæ consensione esse collocatam.

LXXX.

Anonymi *tractatûs de Libertatibus gallicanis* circa Sedis apostolicæ auctoritatem fœda et improbenda commenta.

Hanc ecclesiastici regiminis, imò ecclesiasticæ monarchiæ formam, si censores nostri in animum inducerent, non in ea profectò incommoda inciderent, quibus apostolicæ cathedræ dehonestant decus. Hinc ille *tractatûs de Libertatibus gallicanis* auctor anonymus in hæc verba prorupit : « In quo, inquit [3], reposita esset romani Ponti» ficis auctoritas, non satis clarè statim omnibus » perspectum fuit; quia enim persecutionum » tempore, vel schismatum aliarumque calami» tatum, impedita erat *exterior capitis cum* » *membris communio*, stante semper fidei ac » charitatis unione; vix à romano Pontifice ad » alios præsertim remotos pastores, aut greges, » primis tribus sæculis aliud quàm quædam epis» tolæ pervenire potuit. Quamobrem episcopi » populos ac seipsos à tanto tempore *suo judi*» *cio, vel cum aliorum consilio regere soliti*, » Papæ auctoritatem, ab impedimentis quibus » distenta erat, solutam, non tam subitò exce» perunt : *sed alii citiùs, alii tardiùs, nunc in* » *isto, nunc in illo capite, prout sese offerebat* » *occasio, donec integram libertatem consecuta*, » *suum ubique robur obtinuit*. » Me verò hæc legentem tædet novitiorum defensorum apostolicæ dignitatis, qui per summam rerum ecclesiasticarum inscitiam dicam an incogitantiam, quasi tantæ dignitati aliquod ab antiquitate metuendum sit, eam his commentis obscuratam volunt. Pergit [4] : « Verùm, quia usus optimus legis in» terpres, videndum est quæ fuerit auctoritatis » pontificiæ praxis illis temporibus, cùm eâ il-

[1] *Lib.* I *Decret. Innoc. IV*, *tit.* IV, *fol.* 35. — [2] *Ibid. lib.* V, *tit.* XXXIX, *fol.* 395.

[1] *Epistol. Conc. Viennens. sub Pasc. II. tom.* X *Conc. col.* 783. — [2] *Epistol. Pasc. II. ib. col.* 786. — [3] *Anonym. de Libert. etc. lib.* VI, *cap.* III, *n.* 2. — [4] *Anonym. de Libert etc. lib.* VI, *cap.* III, *n.* 3.

» berè nti Papæ potuerunt, cùmque diligentiùs » et clariùs cognita fuit. Quanquam enim omni » ævo aliqua identidem ejus specimina edita » fuerint; tamen, cùm per tria prima sæcula, » ferè omnino à tyrannis LIGATA FUERIT, ideo» que ejus exercitium, QUASI NOVUM QUIDDAM » aliquoties episcopos, præsertim Africanos » commoverit, non potuit tam citò suum expli» care fulgorem et omnibus innotescere. » Hæc anonymus. Atque illi sunt, si Deo placet, Sedis apostolicæ unici defensores, cui infestiora vix ipsi hæretici cogitarint.

LXXXI.

Prolatæ in anterioribus verbis in Sedem apostolicam contumeliæ refelluntur.

Rogo enim quid illud sit : *Quòd episcopi populos ac seipsos à tanto tempore* (tribus scilicet primis sæculis) *suo judicio regere soliti essent.* An illi primi ecclesiarum fundatores ac doctores, quid Christus Petro ac successoribus dedisset nesciebant? Ejus judicium nulli expectabant? Per seipsos regendam suscipiebant Ecclesiam, neque caput sibi à Christo datum cogitabant? Id hæretici velint. Quid illud? Hinc factum ut sequens ætas, quartum fortasse quintumve, aliaque sæcula propiora, *non tam subitò exciperent Papæ auctoritatem*; *sed alii citiùs, alii tardiùs, nunc in isto, nunc in illo capite* : ita sanè *ut illius exercitium*, QUASI NOVUM QUIDDAM *aliquoties episcopos præsertim Africanos commoverit.* Africana illa omnibus nota sub Aurelio dissidia spectat. Quis autem à Christo esse dicat ea quæ sancto Aurelio, sancto Alypio, sancto Augustino atque aliis tot ac tantis Patribus doctrinâ ac sanctitate conspicuis, nova viderentur? *Alii*, inquit, *citiùs, alii tardiùs, nunc in isto, nunc in illo capite eam auctoritatem exceperunt.* Hoc hæretici clamant : hinc probatum volunt, Papæ auctoritatem piæ antiquitati ignotam, crevisse per tempora, humanam scilicet, nec totam ab initio, sed suis partibus hinc inde coalitam et consarcinatam. Quid enim sancti viri longèque doctissimi pro novis habebant ea, quæ à sanctis quoque Pontificibus Zozimo ac Cœlestino petebantur? Quid Nicænos canones appellabant? aut *alii citiùs, alii tardiùs, alii in hoc, alii in illo capite, data occasione*, agnoscebant Papæ auctoritatem; si semel animo imbiberant, ejus voluntatem ex Christi instituto pro lege esse debere; exceptione nullâ, cur ergo canones allegandos putabant romanis Pontificibus, quorum vis pro eorum arbitrio solveretur? Nempe hæc divina jussa institutaque ignorabant.

LXXXII.

An ferendum Papæ et Ecclesiæ potestatem primis temporibus religatam, et alia consectanea dici ab eodem auctore?

Jam illud quis ferat, « per tria prima sæcula » Papæ potestatem à tyrannis ligatam fuisse, im» peditam externam capitis cum membris com» munionem, atque à romano Pontifice ad alios » præsertim remotos, vix quidquam præter quas» dam epistolas pervenire potuisse? » QUASDAM autem? An quia non omnes ad nos per temporum injuriam devenerunt, paucas fuisse conscriptas dicemus? Non enim facilè Romam, non Româ quaquaversus litteræ commeabant? Non quotidie diaconos missitabant? Non denique necessaria negotia communicabant? Atqui vel unius Cypriani epistolæ docuerunt[1], quanta esset Ecclesiarum cum Ecclesiâ principe communicatio. His demonstravimus quæ generalia essent, per illa quoque tempora, non nisi communicato cum omnibus episcopis consilio, gesta esse. Quot verò tales epistolas putamus fuisse perscriptas quæ ad nos non devenerint? Quàm porrò insulsum illud : à romano Pontifice *vix quidquam præter litteras* perferri potuisse? An verò litteræ non sufficiunt? An necesse erat, ut sua ipsi coram mandata traderent? Sic impedita, sic ligata romana auctoritas à tyrannis fuit.

Hæc tamen omnia commenta admittamus : dic tandem quo demum sæculo expedita? Post Constantinum scilicet, persecutione cessante : atqui tum vel maximè enituit atque invaluit conciliorum auctoritas. In his decreta Pontificum ad Scripturæ fidem, ad traditionis normam exigenda, et Patres examinabant, et ipsi Pontifices pro more solemni deferebant. In rebus fidei totius Ecclesiæ consensionem expectari, in rebus disciplinæ canones ubique receptos etiam objici sibi æquo animo patiebantur. An et ipsi quod sibi à Domino concessum esset ignorabant? Ligati impeditique à tyrannis nec seipsi intelligebant.

Nobis verò liceat non comminisci quidvis, sed antiqua venerari; neque ea torquere ad arbitrium, sed simpliciter accipere. Neque tamen infringi volumus amplissima illa quæ Petri successoribus, optimis parentibus, ad Ecclesiæ commodum et pacem secuta ætas detulit : interim divinum illud summumque et immotum quod à Christo inesse credimus, in eo facilè reponimus quod omnium sæculorum series recognovit.

[1] *Vid. sup. n.* LXXVI.

LXXXIII.

Gallicana sententia per se stat, si aliena et afficta demantur: ac primùm de hæreticis non nisi conciliari auctoritate damnandis.

Hæc igitur nemini offensionem paritura confidimus, si quæstionis statu rectè posito, aliena et ficititia nostris imputare cessant. Quo loco *Galliæ vindicatæ* auctorem [1], aliosque doctos viros, imprimis verò doctissimum juxtà atque optimum Daguirreum æqui bonique consulturos scimus, quæ summo cum eorum honore, causæ necessitate, sciscitamur : quo pertinebat, decursis omnibus retro sæculis, tanto nisu enumerare singulas hæreses vel minutissimas, per summos Pontifices absque œcumenicæ synodi auctoritate damnatas; tanquam doctissimi parisienses et gallicani Patres rem tam obviam ignoraverint, aut somniaverint unquam non nisi conciliis congregatis condemnari hæreses oportere? Id verò Parisiensis facultas, cujus suo loco gesta referemus, sæpissimè quidem, sed recentissimè adversùs Theophilum Brachet Milleterium [2], ut *hæreticum* improbavit : et perspicuè gallicani Patres, Ecclesiæ toto orbe diffusæ, non concilii œcumenici consensionem postulabant. Ac Daguirreus quidem, eâ de re monitus, in præfatione dixit : à se confutatam consensionis quoque illius necessitatem : rectè; idque unum hic postulamus, ut à libro eruditissimo amputentur tot paginæ inanibus oppletæ probationibus.

LXXXIV.

Aliud impulatum de synodis generalibus absque Papâ congregatis : Turrecrematæ loci insignes pro sententiâ Parisiensium.

Auctor *tractatûs de Libertatibus*, aliique passim omnes ita proponunt quæstionem de conciliorum generalium superiori potestate juxta Parisiensium sententiam, ut ea concilia secluso romano Pontifice habeantur; quod est falsissimum. Sufficit enim Parisiensibus id quod est ab ipso Turrecrematâ pronuntiatum : « Si casus » talis contingeret quod Patres universi in sy- » nodo universali convenientes unanimiter ali- » quam definitionem fidei facerent, cui sola per- » sona Papæ contradiceret, dicerem judicio, » quòd synodo standum esset, et non personæ » Papæ; » quam sententiam semper inculcat, ut postea referemus [3].

Quod autem attinet ad synodos habitas secluso Pontifice : primùm quidem Parisienses ultro consentiunt ex antiquissimis regulis, synodos generales absque romano Pontifice nullas esse et irritas : hinc Ariminensia vana esse decreta, quòd huic synodo Damasi * auctoritas defuit [1] : hinc abominandum Ephesinum latrocinium, *quòd nemo ibi nomen Leonis*, nemo ab eo conscriptam audivit epistolam [2]. Harum ergo rerum, de quibus nemo dubitat, à censoribus nostris tanto studio conquisitæ resecandæ probationes. De extraordinariis casibus hæresis, schismatis, et aliis, nihil singulare Parisienses exposcunt, uti jam diximus.

Cæterùm non nostra ista est, sed Turrecrematæ responsio : « Cùm arguitur de Papâ facto » hæretico et definiente pro hæresi suâ, dupliciter respondetur : quidam enim volunt dicere » quòd casus non est possibilis : nobis autem » videtur aliter respondendum : videlicet, quòd » tum Pontifex esse desierit, simulque cadat » à fide et cathedrâ Petri, ac per consequens, » judicium quod faceret talis hæreticus, non » esset judicium apostolicæ Sedis, imò nec judi- » cium alicujus auctoritatis. » Quæsi adversariis satisfaciunt, à Parisiensibus dici nihil prohibet [3].

LXXXV.

Aliud imputatum : de romanâ fide ac Sede apostolicâ, Innocentii III profertur locus : alii loci insignes in memoriam revocantur.

Libros implent argumentis quibus demonstrandum curant Petri sedem et Ecclesiam romanam etiam non defecturam fidem; tanquam Parisienses fieri posse arbitrentur ut Petri sedes fidesque ab Ecclesiâ abrumpatur, quod abominamur omnes. Et hic ergo indiligenter, ac, ne quid dicam gravius, invidiosè quæstio constituta, quod et luculentissimè aliàs ostendemus; et nunc sufficere credimus id quod ex Turrecrematâ et aliis audivimus : decreta si fiant fidei adversantia, non ea esse nilius auctoritatis, nec omnino cathedræ Petri imputari oportere; nec minus inconcussam manere romanam Ecclesiam ac romanam fidem [4].

Periculosum aiunt sedem à sedente distinguere. Verùm distinctionem sancti Leonis tuetur auctoritas : « Aliud, inquit [5], sunt sedes, aliud » præsidentes : » rursusque ad Maximum : « Etsi » enim diversa nonnunquam sunt merita præ- » sulum, tamen jura permanent sedium [6]. »

[1] *Gall. vind. diss.* IV. n. 4 *et seq.* — [2] *Vid. Cens. Theoph. Brachet. an.* 1633. — [3] *Vid. in app. lib.* III, *cap.* II *et lib.* VIII. *pass. Anonym. lib.* V, *cap.* V, VI *et seq. Turr. Apol. seu Resp. ad Basil. tom.* XIII *Conc. col.* 1701.

* Seu potiùs Liberii.

[1] *Vid. Epist. Damas. ad Episc. Illyr. ap. Theod. lib.* II, *cap.* XXII, *pag.* 103. *edit. Val.* — [2] *Conc. Chalced. act.* I. *tom.* IV, *col.* 122. *Act.* III, *epist. ad Imper. col.* 163. *et relat. ad Pulch. p.* 464. — [3] *Vid. in app. lib.* II, *cap.* II. *Turr. Sum. de Eccl. lib.* II, *cap.* CXII, *fol.* 260, *mal.* 238. — [4] *Vid. lib.* X, *cap.* V. — [5] *Leon. Epist. ad Anat. C. P.* LXXX, *al.* LIII. — [6] *Id Epist. ad Maxim. Antiochen.* XCII, *al.* LXII, *cap.* III.

Quâ regulâ utimur, non ut sedem cum sedente collidamus, quod esset schismaticum, sed ut ostendamus Ecclesiam romanam ita esse à Christo institutam, ut si quis sedens erraverit, sedes tamen integra, illæsa Pontificum series maneat, et quod unus fortè commiserit, alterius diligentiâ ac fide facilè sarciatur. Sic namque in Honorio contigisse constat, sancti Doni, sancti Martini I, sanctique Agathonis sedulis erga religionem obsequiis, queis fides catholica et romana ab Honorii decretis nil detrimenti cepit.

Non enim quovis excedente Pontifice, romana interit fides: non in interregnis ac vacationibus, licèt ad multos annos durent, romana fides vacat [1]: non vacavit in romanâ Ecclesiâ fidei præconium, *cùm intrusi, invasores, illegitimi* (verba sunt Baronii [2] adeoque nulli cassique Pontifices, per sæculi decimi infamiam, longissimis temporibus Petri sedem tenerent, neque in illo infando schismate *, cùm dubia inter incertos Pontifices nutaret Ecclesia, romana fides, aut Ecclesia romana, à Christo institutum Ecclesiarum vinculum vacillabat; quin etiam depositis omnibus qui se pro pontificibus gererent, non tamen Constantiensis synodus romanam fidem vacare sensit; imò verò hæreticos ad hanc formulam adigebat: « Consentio sanctæ » romanæ Ecclesiæ et apostolicæ Sedi, et huic » sacro concilio profiteor in omnibus ad religio- » nem christianam pertinentibus, prout ipsa » romana Ecclesia, et apostolica Sedes, et hoc » sacrum concilium profitetur [3]. » En sedem amotis sedentibus integram ac sanam ad quam hæretici revocentur. Nec si viri egregii, atque etiam romani Pontifices aliquando de suis factis futurisve definitionibus, propterea de romanâ fide dubitabant. Vel Innocentium III, apostolicæ dignitatis retinentissimum audiamus. Is rogatus dispensationem contra Evangelium, dixit: sibi quidem « si super hoc absque generalis de- » liberatione concilii determinare aliquid ten- » taret, loci sui periculum forsitan imminere [4]. » Non, si ille possibile arbitratur, ut, seciuso concilio, in responsis pontificiis erret, ideo possibile quoque judicavit ut romana fides intercideret.

Sanè sub Urbani papæ I nomine profert Gratianus caput *Sunt quidam*, 25. q. 1. jam à nobis memoratum [5], et in eo capite hæc verba: » Si romanus Pontifex, quod docuerunt apostoli » aut prophetæ, destruere niteretur, non sen- » tentiam dicere, sed magis errasse convincere- » tur. » Ex quo capite Joannem XXII determinantem audivimus, ejus ævi scriptoribus consentientibus, si sui antecessores aliquid adversùs Evangelium definissent, constitutiones *illas* fore *erroneas* ideoque *invalidas* et infirmas: neque ideo collabescere romanam fidem aut sedem putabat, cùm illæ sententiæ non jam sententiæ, nec Sedi apostolicæ imputandæ essent.

Audivimus sub Paschali II illud provincialis Viennensis concilii à tot sanctis viris proditum: « Nos à vestrâ obedientiâ repelletis [1]. » An ergo sancti viri à Sedis apostolicæ obedientiâ ac fide recessissent, cùm eâ de re agi crederent quam ad fidem pertinere decernebant? Absit: satis enim constabat, quidquid Paschalis ageret, Sedem tamen apostolicam perstituram, et sua damna continuò sarcituram.

LXXXVI.

SS. monachorum ex concilio Lateranensi depromptus locus: item S. Augustini ad Bonifacium papam.

Quid, quòd antiquioribus quoque temporibus, ii illi abbates orientales contestantur ad sanctum Martinum I [2], « si quidquam ab eo defi- » nitium esset fidei corrumpens integritatem, » non id sibi fraudi futurum? Quid, quòd ipse Augustinus de Cœlestianâ hæresi sic scribit [3]: « Si, quod absit, ita tunc (sub papâ Zozimo) » fuisset de Cœlestino et Pelagio in romanâ Ec- » clesiâ judicatum, ut illa eorum dogmata, quæ » in ipsis et cum ipsis papa Innocentius damna- » verat, approbanda et tenenda pronuntiaren- » tur, » non id fidei nociturum? En eadem dubitandi veluti formula à tanto viro ad Bonifacium papam perscripta: neque propterea aut Augustinus aut ipse Bonifacius romanæ fidei, ac Sedi metuebant. Succurrebat enim ab ipsâ veritate insitum quod Leo posteà declaravit [4]: « Aliud » sedes, aliud præsidentes. » Hæc igitur à viris optimis atque sanctissimis, ab antiquis, à recentioribus, ab ipsis romanis Pontificibus, quasi communi quâdam Ecclesiæ voce tradita memorantes, eò, credo, adigent, ut putemus ea omnia per impossibilem suppositionem esse dicta. Credant sanè, si possunt: à nobis tamen sinant procul ab his minutiis ac distinctiunculis meliore loco constitui Sedis apostolicæ et doctrinæ catholicæ majestatem.

[1] *Vid. libr.* IX, *cap.* XXX. — [2] *Bar. ann.* 911. *tom.* X, *p.* 679 *et pass.* — [3] *Abjurat. Hieronymi de Prag. in Concilio Const. Sess.* XIX; *tom.* XI, *col.* 164. — [4] *Innoc. III, lib.* V, *epist.* CVI. *Vid. lib.* IX. *cap.* XXVI. — [5] *Sup. n.* XLVIII.

* XIV sæculi.

[1] *Sup. n.* LXXIX. — [2] *Conc. Lateran. sub Martino I, Secret.* II; *tom.* VI, *col.* 117. — [3] *Augustin. ad Bonifac. lib.* II, *cap.* III, *n.* 5: *tom.* X, *col.* 434. — [4] *Leo Epist. ad Anat. C. P. sup cit.*

LXXXVII.

An hæc sentientes fidem in suspenso teneant aut arma inobedientibus subministrent.

Frustrà ergo objiciunt, si Ecclesiæ consensio expectetur, malè consuli fidei securitati in suspenso teneri fidelium animos, imò instigari ad inobedientiam, ac pontificalia decreta parvipendi : hæc enim omnia objicienda veniunt non Parisiensibus, sed summis ex omni gente, ex omni ordine viris, quorum gesta produximus. Quid autem putemus malè consuli fidei securitati, si fides denique in illum articulum Symboli apostolici resolvatur : *Credo in Spiritum sanctum, sanctam Ecclesiam catholicam?* An suspensi animi relinquuntur, qui in Ecclesiæ catholicæ auctoritate acquiescunt? An romanum Pontificem parvipendunt, qui ejus auctoritati post Christum summæ, nihil aliud quàm ipsam Ecclesiam catholicam sive diffusam sive adunatam anteponunt?

At arma ministramus inobedientibus? Arma ergo ministrabant sancti episcopi [1] qui ad Paschalem II scriberent : « Nos à vestrâ obedientiâ » repelletis : » arma ministrabat ipse Bellarminus, cùm ab inobedientiæ vitio purgaret Cyprianum post Stephani jussa cunctantem, imò repugnantem : arma ministrabat doctissimus pontifex Innocentius IV, cujus eâ de re perspicua verba retulimus [2]. Absit. Neque enim aut negandi sunt, aut ad exemplum trahendi extraordinarii casus, in quos incidere Ecclesiam ab alto sublevandam, atque interim exercendam atque humiliandam, Christus ipse permittit.

LXXXVIII.

Ex his potissimum adversariorum argumentum eliditur.

Sanè ex antedictis cùm argumenta omnia refelluntur, tum imprimis illud quod assiduè ingerunt, atque omnium validissimum arbitrantur. P. Thyrsus Gonzalez assiduè in hanc formam intorquet [3] : romano Pontifici de fide definienti debetur obedientia etiam interior, alioquin nutabit fides : atqui non debetur obedientia falsis : ergo romanus Pontifex de fide definiens nunquam falsa proponit, ne scilicet falsis credere teneamur. Hoc inculcat centies : hoc cæteri omnes urgent acerrimè : hoc paginis omnibus, tanquam invictissimum causæ firmamentum præferunt, quod tamen uno verbo Innocenti IV, sequente Bellarmino [4], concidit : debetur obedientia, cum hâc exceptione : nisi nempe ejus jussa contineant hæresim, concedo : debetur obedientia sine exceptione, nego.

Hic exclamant non agere Innocentium IV (nam Bellarminum nihil moror) de Pontifice ex cathedrâ pronuntiante. Sed unde hanc glossam depromunt? Nempe Innocentius negat obedientiam generalibus verbis *prohibenti contra fidem*, imperanti ea quæ *contineant hæresim* : quæ quid efficiunt, nisi ut Pontifex, si hæresim jubeat, quantùm ex altiore loco judicat, tanto majore veritatis studio refellatur?

Pergit P. Thyrsus : atqui non cadunt exceptiones illæ in Pontificem qui omnes Christi fideles obligare intendat. Miram rem! An non enim quisquis imperat, eos quibus imperat obligare intendit omnes? An ergo si Pontifex privatos quoslibet ad hæresim cogat, repugnare oportet; Ecclesiam verò totam si obligare velit, ea conticescet, neque quidquam opis adversùs iniqua decreta supererit? Quin potiùs expergiscimini, viri omnium ordinum sapientissimi, et cum Parisiensibus, imò verò cum tot quos retulimus pontificibus, canonistis, doctoribus agnoscite: iniquum mandatum de hæresi, quod adversùs privatos est per se nullum, tantò magis esse nullum, cùm totam Ecclesiam iniquis legibus atque anathematis ligare nititur?

Quid igitur fiet, si res ad ea extrema deducitur ut romanus Pontifex (quod absit) mandata edat universalia, quibus intentato excommunicationis metu, totam in sua verba adigat Ecclesiam : quid, inquam, fiet, nisi quod à Cypriano, laudante Augustino, Bellarmino etiam excusante, factum est : nempe ut Ecclesiæ universæ consensus expectetur, cujus consensûs expectatio, si Cyprianum errantem in re quidem ambiguâ juvit, quantò magis sublevabit qui vera tuebuntur?

Neque propterea, quod sæpè monuimus, pandemus ostium inobedientibus. Præclarè enim major noster : aliud est quod fit extraordinariè et *casualiter*, aliud quod fit regulariter et ordinariè. Neque propterea romana lueribit fides Sedesque, cùm ex canonistis, ex pontificibus, ex ipso Turrecrematâ aliisque doctoribus, qui Sedi apostolicæ præ cæteris favere se volunt, iniqua et falsidica adversùs Evangelium fidem que sententia, Sedi apostolicæ imputanda non sit, imò nec sententiæ loco habeatur.

An ergo subditi judicem judicabunt suum? Aut quis disceptabit inter Pontificem decernentem, et episcopos fideiesque, si forté casus incidat, dissidentes? Quis, inquam, disceptabit, nisi ipse ab alto Christus, ipsa traditionis veritas, ipsum, si res tanti sit tamque ambigua, generale concilium, ipsa denique Ecclesia, do-

[1] *Concilii Viennensis*, sup. n. LXXIX. — [2] *Suprà*, n. LXXXV. — [3] *Gonzal. disp.* II. — [4] *Suprà*. n. LXXIX.

cente Spiritu, certissimâ veritatis luce collustrata? Hæc qui Ecclesiæ catholicæ defutura credit, non satis agnoscit quid sit illud: *Credo in Spiritum sanctum, sanctam Ecclesiam catholicam.*

LXXXIX.

Hæc in opinione, non in fide esse posita controversiarum doctores profitentur: ac primùm cardinalis Perronius.

Quæ cùm ita sint, jam satis perspicuum est hanc quæstionem, in quâ religionis summam collocatam volunt, ad pauca ac minuta, imò etiam nulla esse deductam [1]. Quo etiam factum est, ut viri maximi, qui fidei controversias optimè tradiderunt, perspicuis vocibus totum illud judicarint in opinione, non in fide esse positum. Notum illud doctissimi cardinalis Perronii in epistolâ ad Casaubonum apologiæ [*] præfixa: » Ecclesiam romanam radicem episcopalis unitatis et ecclesiasticæ communionis esse, eique » ab omni antiquitate delatum esse primatum et » præfecturam earum rerum, quæ ad religionem » et Ecclesiam pertinerent, *idque unum esse* » *quod Ecclesia postulet* ab iis qui ejus communionem amplectantur: quâ tesserâ secernat » societatem suam à Græcis eorumque asseclis, » qui se à visibili ac ministeriali Ecclesiæ capite » ab aliquot sæculis segregarunt [2]. »

Ex his doctissimi cardinalis verbis discimus: id quidem ab omnibus agnosci oportere, quo Ecclesia ab hæreticis secernatur: non autem id quo scholæ doctores à se mutuò differant; atque id vir maximus luculentiùs posteà exponit his verbis [3]: « Quæstio de auctoritate Papæ inter » catholicos agitata, sive in spiritualibus res» pectu conciliorum œcumenicorum, sive in » temporalibus respectu jurisdictionum sæcula» rium, quatenùs saluti animarum obsunt, non » est quæstio ejusmodi, quæ res complectatur ab » alterutrâ parte inter articulos fidei recensitas, » aut ab eis exigantur quid ad Ecclesiam red» eunt; ita ut alii alios pro hæreticis habeant, » aut à se mutuò quoad communionis vinculum » separentur. Quare ea omnia communioni ec» clesiasticæ sarciendæ impedimento esse non » possunt, cùm ejus conditionis sint, ut quam» cumque partem rex serenissimus amplectatur, » haud eo secius ab utrâque parte jus et nomen » catholici obtineat. » En quibus conditionibus tantus cardinalis, nemine discrepante, maximo regi Jacobo I, velut Ecclesiæ universæ nomine, jus ecclesiasticæ pacis et communionis offert.

[1] *Vid. in append. libr.* III, *cap.* XII.
[*] Ad Angliæ regem.
[2] *Perronii Repl. in ep. ad Casaub.* — [3] *Repl. in. lib.* IV, p. 715.

Ergo erroris, schismatis, atque omnino anathematis et excommunicationis metus, quocumque prætextu procul abest ab iis opinionibus; reique sunt Ecclesiæ violatæ pacis, qui eas sub excommunicationis metu prohibendas putant.

XC.

Walemburgii fratres in Germaniâ episcopi celebres atque ab iis citati scriptores clarissimi.

Nostrâ ætate recentissimè in Germaniâ floruerunt par eruditum fratrum Adrianus et Petrus Walemburgii, alter Adrinnopolitanus, alter Myslensis episcopus, Coloniæ-Agrippinæ suffraganei [*]. Horum extant de rebus controversis egregiæ tractationes duobus tomis comprehensæ, ac doctorum omnium calculo comprobatæ. Sic autem hunc locum tractant adversùs Hermannum Conringium [**], ut de fide habeant id tantùm, in quod catholici omnes scholaque tota consentiant, nempe istud: « Quidquid uni» versa profitetur Ecclesia, quidquid in con» cilio generali, cui præest summus Pontifex, » credendum proponitur, est divinitus revela» tum [1]. » Ac postea: « Si variæ sunt sententiæ » circa infallibilitatem concilii sine Pontifice ro» mano, non potest ea res ad fidem catholicam » pertinere. » Variare autem sententias inter catholicos ostendunt, ac testes adhibent primùm Raymundum Carron, qui quidem, » quia ex ca» tholicis plurimi docent infallibilitatem Ponti» ficis non esse fidei, nisi cum concilio generali » definiat, admonitos vult catholicos ne quæs» tionem hanc (utpote adiaphoram, nec perti» nentem ad fidei controversias) cum hæreticis » ingrediantur: » quod alii quoque passim inculcant. Addit, quod notari volumus: « Quid » enim sit ex cathedrâ definire nec inter partes » convenit, alii volunt esse cum concilio ro» mano definire, alii cum concilio generali, et » ita intelligit Cyprianus de unitate Ecclesiæ » et Epist. 40 [2]. » Vides quem patronum Parisiensium sententiæ dederit.

Idem Raymundus postea producitur in medium, docens definitiones adversùs Pelagium ideo obtinuisse auctoritate summâ, quòd *totâ Ecclesiâ acceptæ sint*; quâ etiam in re Innocentii X et Alexandri VII de janseniauâ re decreta obtinuerint: cæterùm « si Pontifex solus aliquam propo-

[*] Post Adriani mortem, Petrus qui suffraganei munere fungebatur apud Trevirensem electorem, ad electorem transiit Coloniensem. (*Edit. Paris.*)
[**] Inter protestantes canonistam doctissimum, qui juris professor fuit in academiâ Helmestadiensi. (*Edit. Paris.*)
[1] *Walemb. tom.* II, *tract.* III, *de Eccles. part.* III, *n.* 6, p. 134. — [2] *Walemb. n.* 10, p. 135. *Vid. Carr. Conf. gen. fid. part.* II, *ap.* II, *p.* 146.

» sitionem vel doctrinam prohiberet, schisma-» ticum esse qui prohibitioni resisteret, nisi » evidenter de errore constaret : » quo certum reliquit, Pontificem *etiam ut Pontificem* suoque jure prohibentem aliquem articulum, errore manifesto labi potuisse.

XCI.

Iidem fratres quomodo Bellarminum à Gretsero explicatum prodant.

Secundo et tertio loco docti fratres Gravinam* et Marcellium jesuitam peculiarem amicum adducunt sacræ theologiæ professores : quarto loco, Gretserum **, egregium Bellarmini defensorem. Is objicienti Wittakero *** ab eo cardinale, Adriannm VI inter eos repositum qui « Pontifi-» cem etiam, ut Pontificem sine concilio definien-» tem, errare potuisse docuerit : » quam tamen sententiam idem cardinalis ait » videri erroneam » et hæresi proximam, » sic respondet : « Non dicit » Bellarminus hanc sententiam esse hæreticam, » aut parum ab hæresi distare; SED VIDERI erro-» neam et hæresi proximam. » Diligentissimè omnino : ipsum enim *videri* censuræ vim infringit, et ostendit Bellarmini opinionem certè, non tamen firmum, fixumque judicium. Hæc Gretserus et ex eo Walemburgii [1].

XCII.

Idem Gretserus aliique ab iisdem Walemburgiis citati.

Ex eodem Gretsero [2] pii fratres locum insignem proferunt, quo docet : » auctoritatem illam » non errandi esse adæquatè in toto illo cœtu » conflato ex Papâ et episcopis, quem concilium » nominant. »

His addunt socios Alphonsum à Castro, Tannerum, Stapletonum, atque horum omnium testimoniis, doctissimi fratres catholicos pronuntiant qui uuum illud pro catholico amplectuntur, quod « universa profitetur Ecclesia, quod in concilio » generali, cui præest Pontifex, credendum pro-» ponitur [3]. » Addunt ingennè et candidè : « Altera » autem propositio, quidquid romanus Pontifex » ex cathedrâ definit, illud omnino est infalli-» biliter verum, ad fastigium fidei catholicæ ab » omnibus et singulis necessariò tenendæ, non » assurgit. » Iterum : » Sententiam de infallibi-» litate concilii generalis incœpisse cum ipso » Ecclesiæ christianæ exordio, posteà dabitur » demonstrandi locus; quando cœperit sententia » de summi Pontificis infallibilitate, huc non » pertinet, quando solum illud suscipimus defen-» dendum quod apud omnes catholicos in confesso » et fide catholicâ certum est [4]. » Vides quo discrimine babeant doctissimi antistites utramque infallibilitatem : primam, conciliorum scilicet, ab ipsâ christianitatis origine innatam Ecclesiæ profitentur; alteram aliquando cœpisse non negant; proindeque à fidei catholicæ certitudine excludunt. His finibus comprehendunt id quod est catholicos inter et hæreticos controversum; nec licet ad ulteriora urgere Ecclesias perduelles, nisi fortè alia est fides quam inter catholicos tuëamur in scholis, alia quam adversùs hæreticos propugnemus; quod à theologiæ simplicitate et candore procul absit.

Patiantur ergo nos sincerè et candidè docere catholicos juxtà et hæreticos antiquam et certam Ecclesiæ doctrinam, neque novam fidem condere, aut plus quàm jubemur, fuuem intendere. Optamus sanè singulis romanis Pontificibus, optimis parentibus, indefectibile veritatis lumen, ac si quid piis votis augurari licet, adfuturum speramus. Cæterùm haud minùs oportet certa ab incertis, à divinis dogmatibus humanas opiniones secernere : neque christianos ad plura constringere quàm Christus revelaverit, neque quidquam addere ad eam professionem, quam ex communi consensione fidelium Pius IV ediderit, atque ab errore redeuntibus proponi jusserit.

XCIII.

Innocentii XI Brevia apostolica duo.

Hoc fundamento fretus (quidni enim liceat non nihil de me quoque dicere?), ego episcoporum minimus, errantium charitate et fratrum catholicorum ædificatione ductus, exiguum sanè ac per se se nullum, magni tamen pretii, episcopali scilicet, ac postea apostolicâ auctoritate fultum, edidi opusculum *de Expositione Doctrinæ catholicæ in rebus controversis* : quo quidem in libello, cùm ad eum locum devenimus, quo de Sede apostolicâ, vera Ecclesiæ fides exponenda esset, eam ita exponendam duximus, ut hæc stabilirem tantùm : « nempe Ecclesiam unitate niti : tuendæ » ac firmandæ unitati primatum sancti Petri à » Christo institutum, Sedemque apostolicam » hujus unitatis centrum ac radicem esse; ac

* Ex dominicanorum familiâ.

** Jesuitam doctissimum.

*** Aut Whitakero, Anglo et protestanti, qui theologiæ fuit professor celeberrimus in universitate Cantabrigiensi.

[1] *Walemb. tom.* II, *tract.* III. *de Eccles. part.* III, *n.* II, 12. *Gravin. Cath. præsc. Conving. II part. tom.* IV, *quæst.* II, *art.* I, *pag.* 69, *et Marcell. de incxp. Reg. Christ. disp.* IV, *art.* VI. *p.* 122. *Wal. ib. n.* 13. *Vid. Grets. Def. Bellar.*; *tom.* II, *lib.* IV, *cap.* II, *col.* 1013. — [2] *Walemb. ibid. n.* 13. *Grets. loco cit. colum.* 1012. — [3] *Ibid. n.* 6. *Vid. quoq. n.* 33, *p.* 137.

[4] *Walem. tom.* II, *etc. n.* 29, *pag.* 136.

» propterea Petri successoribus deberi obedien-
» tiam eam quam concilia et Patres semper
» agnoverint [1]. » Hæc erant quæ certâ fide ex antiquis decretis et modernorum quoque controversistarum sensibus stabilita esse vellem; hoc est, ea tantùm in quæ omnes catholici consentirent. Quibus ritè explicatis, hoc insuper addidi: « Quod attinet ad ea de quibus in scholis variæ » sunt discrepantesque sententiæ; etsi hæretici » ea Ecclesiæ imputare soleant, ut pontificiæ potestati invidiam conflent, nihil attinet hic commemorari, cùm de fide catholicâ non sint: » sufficit agnoscere caput à Deo institutum, ad » gregem universum in viâ Domini gubernan- » dum. »

Vides quid sufficere profiterer ad instruendos christianos: ea nempe in quæ omnes consentiant: alia de quibus in scholis dubitatur, non esse necessaria, ut veri christiani catholicique fiant. Factus sum insipiens [2] (coegit enim veritas causæque necessitas), qui mea commemorem; sed profectò non mea, quæ tot in linguas, etiam in italicam Romæ quoque versa typisque apostolicis excusa, à tot romanis cardinalibus, præsulibus, doctoribus approbata, Innocentius XI, nunquam sine laude memorandus Pontifex, sua fecit. Nec pigebit transcribere egregium et antiqui spiritûs Breve apostolicum in hanc formam: « Venerabilis frater, salutem et apostolicam » benedictionem. Libellus de catholicæ fidei Ex- » positione à fraternitate tuâ compositus nobisque » oblatus, *eâ doctrinâ eâque methodo ac pru-* » *dentiâ* scriptus est, ut perspicuâ brevitate le- » gentes doceat, et extorquere possit etiam ab » invitis catholicæ veritatis confessionem. Itaque » non solùm à nobis commendari, sed ab omnibus » legi atque in pretio haberi meretur. Ex eo sanè » non mediocres in orthodoxæ fidei propagatio- » nem, quæ nos præcipuè cura intentos ac solli- » citos habet, utilitates redundaturas, Deo benè » juvante, confidimus, etc. Datum 4 Jan. 1679. » Non hic ostentamus laudes quas in nos indignissimos apostolica benignitas contulit; verba notari volumus, quibus rem ipsam, *doctrinam* ipsam probat, *quæ extorquere possit etiam ab invitis catholicæ veritatis confessionem*. Intelexit sanctus Pontifex quanta vis esset catholicæ fidei, si ut nihil demitur, ita nihil additur. Tantum ergo testimonium veritatis, libello iterum edito præfigendum putavi (opera enim Dei ejusque Pontificum prædicare est optimum) monitionemque addidi, in quâ sic legitur: « Neque miretur quis- » piam tam facilè approbatam Meldensis episcopi » expositionem eam, quæ auctoritatem Sedi apos- » tolicæ divinâ institutione concessam iis in rebus » collocaret, de quibus scholæ catholicæ omnes » consentirent. Nihil enim eget cathedra Petri » concertationibus nostris; quodque in eâ catho- » lici omnes unanimi consensione venerantur, » planè sufficit ad eam tuendam potestatem quam » Sedes apostolica ad ædificationem, non autem » ad destructionem accepit. » Vides iterum atque iterum quid sufficere docerem, romano Pontifice præeunte, exiguus episcopus. At hanc monitionem, uti diximus, *Expositioni* præfixam, cùm pro debito, eidem verè sanctissimo Innocentio XI obtulissem, hoc responsum tuli: « Ve- » nerabilis frater, salutem et apostolicam bene- » dictionem. Accepimus libellum de catholicæ » fidei Expositione, quem piâ, eleganti, sapien- » tique ad hæreticos in viam salutis reducendos » oratione auctam, reddi nobis curavit fraternitas » tua: et quidem libenti animo confirmamus » uberes laudes quas tibi de præclaro opere me- » ritò tribuimus, et susceptas spes copiosi fructûs » exinde in Ecclesiam profecturi, etc. Datum » Romæ 12 Julii, an. 1679. »

Nihil hic necesse est promere quod omnes vident, iterum ab Innocentio XI exigui libelli laudatum institutum, comprobatam fidem: certè tacere non possumus pietatem incomparabilem, charitatem, ac prudentiam singularem sancti Pontificis, quòd, quantum in ipso esset, omnes difficultates remotas esse vellet, quibus oves perditas laborare atque ex grege suo, id est Christi, aberrare intelligeret.

Nempe cùm alia multa vera et utilia summus Pontifex iterum atque iterum approbabat, tum illud imprimis: Sedis apostolicæ majestatem in iis rebus esse positam, de quibus catholici consentirent, idque ad ejus Sedis sanciendam potestatem sufficere testatus, ex eâ *Expositione* uberes fructus expectabat.

Neque falsus animis est. Nam innumerabiles hæretici, non *Expositione* nostrâ, sed sancti Pontificis auctoritate victi, ad unitatem redierunt, et redire porrò pergunt: adeo necessarium erat, cùm in omnibus articulis, tum in hoc vel maximè quem hæretici omnium invidiosissimè proponebant, id clarè edoceri, quod Ecclesia catholica ut necessarium pariter ac sufficiens postularet. Hoc enim facto, catholicam doctrinam ex omni parte splendentem, nullo fastu turgidam, ubique moderatam, atque inter prærupta et extrema tutò incedentem, agnitam dilexerunt, eique adhæserunt, magisque ac magis adhæsuros spem haud inanem gerimus.

Jam si rescinderentur ea, et alia requirerentur quàm quæ sancti Pontifices, et maximè Pius IV, et ipse Innocentius XI postulavit; quid aliud

[1] *Expositio Doct. Cath. art.* XXI. — [2] *II. Cor.* XII. 2.

eveniret, quàm ut tot hominum millia deceptos se esse ab Ecclesiâ catholicâ quererentur, atque eorum, quod absit, vacillaret fides, cæterorum verò odia concitarentur ea, quæ cùm nullâ responsione leniri posse viderentur, infelices animæ perderentur, Sedisque apostolicæ, quam firmam et inconcussam stare oportet, labasceret auctoritas.

XCIV.

Inquisitionis Hispanicæ decreta, ab eminentissimo cardinale Daguirreo et P. Thyrso prolata, cardinalis Perronii auctoritate confixa.

Jam si mille existant adversarii, si schismata, si hæreses, ac teterrima quæque obstrepant, non nobis in ipsâ fidei ac sanctæ traditionis arce fundatis, sed ipsis metuimus, qui præposteris decretis christianam charitatem Ecclesiæque unitatem impunè à se violari posse putant. Refert Daguirreus cardinalis, exaggeratione mirâ, decretum recentissimum inquisitionis Hispanæ adversùs has theses [1]: primam: « Nec Papam, nec » Ecclesiam habere ullam potestatem directam » aut indirectam in jura temporalia regum, ut » proindè abdicare eos possit, aut subditos exi- » mere ab obsequio promisso: » huic nota inuritur *erroris et schismatis*. Alteram: « Concilium » habere potestatem supra Papam certum et in- » dubitatum: » hanc item *erroneam et schisma-* » *ticam esse*. Tertiam: « Papam in dirimendis » fidei quæstionibus non esse infallibilem: » hanc *ut minimum* damnant, *ut erroneam et hæresi proximam*; quæ Bellarmini censura fuit. Quæsiverim autem unde has desumpserint notas? An ullo ex concilio? Quo? Lateranensi, Florentino, alio quovis? Id quidem si verum est, nihil cunctandum erat quominùs disertè et explicitè summâque auctoritate declarata revelatio veritatis, sommum fidei catholicæ obtineret gradum, contrariaque sententia non jam *hæresi proxima*, sed palam hæretica diceretur. An aliquod eâ de re extitit decretum apostolicum? Nullum appellant. Quin ipse Daguirreus [2], si à Sede apostolicâ res examinetur ut oportet, proditurum decretum, non tamen prodiisse dicit, et à *directâ censurâ* temperandum putat, nihil cunctaturus, si apostolico decreto decisa res esset. Hispani ergo inquisitores nullo decreto authentico freti, ex Bellarmino privato doctore, aliisque æquè privatis, postremam propositionem; secundam auctoritate suâ, nec auctore Bellarmino, proferunt: primam de pontificiâ in reges potestate, ipso adversante, ut ipse quoque cardinalis Perronius in Bellarminum impensè pronus confitetur. Facessant ergo censuræ istæ: scitum illud: censuras nullâ auctoritate fultas, mera convicia, non censuras esse.

Verba Perronii exscribam: « Ipse Bellarminus » monet, id quod de Pontificis in temporalia » potestate indirectâ docet, non à se haberi ut » fidei doctrinam, aut sub pœnâ excommunica- » tionis aut anathematis tenendam [1]. » Bellarmino hujus potestatis acerrimo defensore Hispana inquisitio immitior, quæ erronei dogmatis, ut illa quidem censuit, ac schismatis reos, nullis non anathematis ac suppliciis devoveret. Sic agunt inquisitiones Hispanæ, queis præditas Gallias pius cardinalis optat. At nostri deprecantur. Laudat cardinalis [2] episcoporum Galliæ ad Innocentium X de ejus constitutione * insignem epistolam; at in eâ *spondent episcopi* futurum neminem, quem non ad decreti apostolici executionem compellant, « præsertim cùm in Galliis » ad episcopos in solidum isthæc cura pertineat, » ubi nullos hæreticæ pravitatis inquisitores con- » stitui patitur mos antiquus ex jure communi » profectus [3]. » Habeant qui voluerint novos mores atque extraordinaria jura, et inquirendam fidem episcopis demant. Nobis placet mos antiquus, et ut episcopis sua constet auctoritas, idque ad ipsos Pontifices liberè profitemur. Facilè caremus iis tribunalibus, qui et privatorum censuras, ut libet in publicam auctoritatem trahant, neque vereantur referre ad fidem à Deo revelatam, ut suis quoque regibus majestas detrahatur, adimantur obsequia, populi subtrahantur; insuper cùm hæc egerint, infallibilitatis privilegio gaudere se fingant.

Procul hoc à nostris et Ecclesiæ antiquæ moribus. Et de regiâ quidem potestate viget apud nos antiqua doctrina theologiæ Facultatis totiusque adeo Ecclesiæ gallicanæ, quam in sanctarellum eadem sacra Facultas anno 1626 innovavit, anno 1663, duce archiepiscopo Parisiensi, ad regem detulit, recentissimè anno 1682, latâ in Malagolam censurâ, confirmavit [4]; quam sanè sententiam sanctaque decreta eruditissimæ Facultatis facilè asseremus.

XCV.

Regum Hispaniæ Philippi I et Caroli V Augusti exemplo Hispaniæ inquisitio retunditur.

Jam ut magis magisque inquisitionem Hispanicam retundamus, non piæ antiquitatis, non Ecclesiæ gallicanæ, sed ipsa recentissima Hispa-

[1] *Daguir. Disp.* XL, *n.* 18, 19, 20; *p.* 544. — [2] *Vid. Disp.* XXII, *n.* 2 *et* XXIV, *n.* 28.

[1] *Du Perron. Repl. lib.* I, *cap.* XCI, *p.* 545, *edit. Ant. Steph.* 1622. — [2] *Daguirr. Disput.* II, *titul.* V, *n.* 12, *p.* 9.

* Adversùs jansenismum.

[3] *Rel. Delib. Cler. Gall. etc. p.* 37, *edit. Vitré*, 1661. — [4] *Vid. lib.* I, *sect.* I. *in app. lib.* III, *cap.* XI.

nici regni exempla, catholicosque reges Philippum I et Carolum V Augustum memorare juvat: et Philippum quidem I, iu supremo magnoque Belgii comitio « consideutem, ad tuendas suarum provinciarum libertates, procuratori suo » generali ab omnibus buliis, censuris, monito» rialibus litteris, aliisque romanæ curiæ provi» sionibus appelianti consensisse; » eique appeliationi edito diplomate *adhæsisse* * 20 Maii 1497. Quæ satis ostendunt, id quod nunc inquisitio Hispanica, ut *hæreticum schismaticumque* damnat, inter Hispanos et Belgas patrum nostrorum memoriâ commune et pervulgatum fuisse.

Anno 1526, Clemens VII de Carolo-Augusto multa qnestus, quæ ad Italiæ libertatem pertinere arbitrabatur, misso etiam brevi apostolico significavit, nisi ab incœptis desisteret, se justa et sancta arma moturum.

His acceptis litteris, Carolus solemni more rituque Clementi palam renuntiavit, se quidem ea omnia « ad sacri generalis concilii totius christianitatis cognitionem et judicium remittenda » censere atque omnino subjicere: » sanctissimo Patri supplicat, « ut dignetur ipsum generale con» cilium indicere et convocare in loco tuto et » congruo, cum debitâ termini præfixione: » subdit: « Nos enim pro bis omnibus ad ipsum sa» crum universale concilium per præsentes recur» rimus, ac à futuris quibuscumque gravaminibus » eorumve comminationibus provocamus et ap» pellamus, petentes cum eâ quâ decet instan» tiâ, apostolos et litteras dimissorias [1]: » quæ omnia memoramus, ne quid ab eo prætermissum esse videatur.

Hanc deinde appellationem nuntio apostolico *penès se existenti* significari curavit: neque his contentus, dat ad cardinales de cogendo concilio amplissimas litteras, « ut negante vel differente » Pontifice, id ipsi debito ordine procedentes, » præstare non differant; » eas verò litteras cardinalibus in consistorio agentibus publicè *reddi, præsentari, et consignari fecit*, ut edito hujus rei instrumento constat [2].

Quæ deinde secuta sunt omnes norunt. Id interim constat, Carolum V famæ suæ vel maximè consulentem, non ea editurum aut in acta publica relaturum fuisse, quæ orbi christiano probare non posset. Quare ex communi christianorum sensu agere se intelligebat, nemine improbante: antiqua exempla sequebatur, quorum omnium obliti inquisitores Hispani, reges suos, eisque adhærentes tot inclytas provincias, imò tot regna et imperia, erroris schismatisque damnant; neque extra scholæ, aut ævi sui limites, oculos attollere audent.

Atque hæc non eâ ratione in medium adducimus, quòd necesse nobis sit de hujusmodi appellationibus dicere sententiam, quarum historiam et causas alibi referemus; sed ut adversùs innocuam de conciliorum superiori potestate doctrinam, regum quoque Hispanicorum exemplo, inquisitionis Hispanæ præceps censura evanescat.

Quin ipsa Lovaniensis Facultas illam impunè contemnit, ac recentissimè de eâ propositione: *Concilium est suprà Papam*, sic censuit: «Non » videtur censurâ saltem gravi digna, eo quòd » diversi catholici cam doceant. » Quam quidem censuram eruditissimæ Facultatis suo loco integram proferemus: nunc sufficiat nobis ex illâ docuisse: Parisiensium doctrinam ab optimis fidei catholicæ adversùs hæreticos defensoribus, haud immeritò collocatam inter eas quæ in opinione, non autem in fide sint, atque adeo innocuè et liberè asseri possint; quod unum nunc agimus.

XCVI.

Summa argumenti: de Orientali Ecclesiâ et concilio Florentino pauca.

Jam argumenti hujus bæc summa sit. Non suscipit Ecclesia hæreticos, nisi fide rectâ sanâque: suscipit autem nihil professos de iis quæ quærimus, imò etiam dissentientes, cùm id ad fidem, quæ omnes obliget, non pertinere constet: ergo hæc omnia nihil ad fidem attinent. Iterum alio modo perbrevi: censores nostri non se doctiores haberi volunt Perronio cardinale: quid ergo agerent? An exciperent Anglos eâ lege quam eorum regi omnibusque hæreticis tantus cardinalis obtulit? Dicant ut voluerint: si susceptu-ros negant: immites et iniqui: si fatentur: hæc ergo, velint, nolint, ad fidem non pertinent.

Rursus: Germaniæ protestantes accedunt rogantque: an nos suscipitis eâ lege quam post tantum cardinalem, tot egregiis succincti testibus Walemburgii nostri dixere? Si negatis; pii doctique antistites cum totâ testium turbâ nobis illuserunt: si admittitis; hæc igitur, quæ fidei catholicæ addita vultis, omittite.

Tertiò: Nos exigui et humiles sciscitamur an probetis admittendos, vel sinatis admissos protestantes Gallos, eo modo quem Innocentius XI

* Hanc appellationem fecit Philippi I, Brabantiæ archiducis procurator generalis, ut *abusus* eos intercluderet, qui multi erant ei graves, cùm in collatione beneficiorum pontificiæ bullæ veniebant exsequendæ. Vide ipsa verba quibus Philippus procuratoris sui appellationem ratam vult esse in libro cui titulus est: *Ordonatien*, *Statuten*, etc. Antuerp. ap. Hendrik, Aertsen. 1672. (*Edit. Paris.*)

[1] *Collect. act. cum Princ. Car. Cæs. Mog.* 1627. *Vid. Sleid. lib.* VI, *edit.* 1656, *fol.* 71. *Polit. Imp. Gold. tom.* I, *par.* XXII, *pag.* 983 *et seq. Ann. Eccl. Spond. an.* 1526, *n.* 4. — [2] *Vid. Gold. pag.* 1010, 1011.

comprobavit : nempe ut ea credant de summo romano primatu in quæ catholici consentiunt, omittant cætera; immisericordes, impii, pacis inimici, erga tantum Pontificem contumeliosi sint, qui tam æqua, tam sancta pacta dissolvant.

Denique Græci totaque Orientalis Ecclesia hâc lege pacem orant[1] : « Non posse unionem » fieri nisi in synodo universali, in quâ Occiden- » talis Orientalisque Ecclesiæ conveniant : Eccle- » siam in unum congregatam de rebus dubiis » judicare : communi consensu sententiam ferre : » communiter hæc agi, et quæ communia sunt » communi consensu terminari : plurimorum » sententiam prævalere : sanctam Ecclesiam in » sacris dogmatibus nullo modo posse errare, » communi quidem ac synodicâ consideratione » uteutem. » Neque hæc fingimus, sed in ipso concilio Florentino verè gesta atque à Græcis unanimi consensu proposita referimus. Quid ergo agetis? An pacifica postulata repelletis? adeoque in unum Papam vim summam conferetis, ut Patrum sententiam pro arbitrio probare aut improbare possit? Eugenio IV obsistetis, cui Græcorum postulata tam æqua, tam proba visa sunt, ut ad eos talia ipse loqueretur[2] : « Conve- » niamus simul, fiatque synodus : conficiat sa- » crum sacerdos : jusjurandum demus Latini » pariter et Græci : proferatur liberè veritas per » sacramentum, et quod pluribus videbitur, hoc » amplectamur et nos et vos. »

Id, inquies, fecit Eugenius quia voluit, nullâ necessitate. Respondemus : imò fecit quia Græci tanquam necessarium postulabant, ut vidimus.

Eâ ratione victi forsitan respondebunt valere ista quidem, sed ubi collecta est synodus generalis. Instamus : ergo, jam collectâ synodo, Papam ipsum in synodi potestate esse recognoscent, et præcipuâ suæ opinionis parte decedent : tum, satis demonstravimus, communi Græcorum Latinorumque sententiâ haud minùs valere diffusæ Ecclesiæ, quàm adunatæ auctoritatem. Denique an urgebunt tanquam fide catholicâ certum, ut pontificia decreta sola per sese, nullâ consensionis necessitate valeant? Atqui hoc est ipsissimum de quo inter catholicos controvertitur[3] : quod proinde Perronio aliisque testibus, « ad » eam fidem quæ ab omnibus exigatur non valeat » assurgere. » Id Perronius aliique, et ipse Innocentius XI post Florentina, post Lateranensin, post Tridentina decreta comprobarunt. Ab his ergo decretis Parisiensium sententia integra intactaque est. Quamobrem jacent omnino adversùs illam sententiam privatorum novitiæ censuræ, nullo authentico decreto fultæ, et confidenter dicimus, eâ professione venientes, non nisi iniquissimè repelli posse à catholicis quibuscumque et cujuscumque gentis.

XCVII.

Adversariorum ultima responsio : ex hâc argumentum et conclusio operis.

Video tamen censores nostros id suffugium ultimum quæsituros; nempe à Perronio, et ab aliis haud immeritò prætermissa ea quæ ipsi postulant, quòd fide licèt vera sint, nondum tamen ecclesiasticâ definitione satis declarata esse constiterit. Agant ut volunt; at in majores turbas se ipsi conjiciunt. Quid enim vetuit, si tam clara res est, si tam apertè revelata quàm volunt, quid, inquam, vetuit quominus in certos articulos catholicâ definitione referrentur? Aut quid Ecclesiæ proderit illa in quâ summam fidei collocant Pontificis ex cathedrâ definientis dubia, necdum à totâ Ecclesiâ asserta auctoritas? Certè in Ecclesiæ catholicæ septimo decimo sæculo vivimus, necdum de illâ infallibilitate inter orthodoxos pieque constitit : atque ut Constantiensem ne Basileensem synodos omittamus, viri sancti doctique ei restiterunt. Et quidem adversùs illos privati multi multa inclamarunt et incautas censuras profuderunt, Ecclesia catholica ac Roma ipsa nihil egit, quo nostri vel leviter notarentur; trecentique anni sunt, ex quo de illâ controversiâ innoxiè disputatur. An Ecclesia, ut tuta tranquillaque esset, nostram ætatem, ac propè jam elapsum septimum decimum sæculum expectabat? Ergo necesse est ut piorum animorum quietem tutissimam in ipso Ecclesiæ catholicæ consensu collocemus. Neque enim fieri potest ut in romani Pontificis dubiâ infallibilitate penitùs acquiescant. Neque in eâ acquievit qui eam pro viribus asseruit Duvallius; sed eo quòd pontificia infallibilitas de fide non sit, eam ob rem ultimam fidei certitudinem in Ecclesiæ acceptatione constituit. Quin dubia illa infallibilitas nec infallibilitas quidem est à Christo concessa; qui, si eam concessisset, Ecclesiæ quoque suæ jam indè ab initio revelaturus esset, ne in dubio relicta; nec satis revelata, nec perspicuâ traditione fundata, esset inutilis.

Quid igitur, amabo, ad non necessaria, nec unquam perspicuè, quod et ipsi testantur, definita, tantis clamoribus minisque nos adigunt; ac modestè recusantes, neque quemquam condemnantes, majorumque scita innoxiè secutos diris devovent, et insuper, si Deo placet, *aulicos* vocant, « apud quos omnia per adulationem » ac metum peragantur? » Quasi non liceat nobis

[1] *Conc. Bas. Sess.* XXIV, *n.* 11, *tom.* XII, *col.* 567. *Vid. Orat. dog. Bess. Sess.* XXV *Conc. Flor. cap.* I: *tom.* XIII, *col.* 494 *et seq.* — [2] *Ibid. Sess.* XXV, *col.* 587. — [3] *Suprà*, *n.* XCII. *Vid. Walemb. et Greis. locis cit.*

adulationes alias, spes alias, metusque alios, denique aulicismos memorare; sed hæc procul à nobis sint. Omnia enim ab omnibus optimo animo gesta esse confidimus, gratulamurque Ecclesiæ, quòd per occasionem dissidii nostri, viros præcellentissimos in altissimâ sanctæ civitatis parte * collocavit, ut toti præluceant; satisque magnos et illustres putamus, quibus ingenuè et candidè veritatem tueri liceat. Hæc ergo omnia inter nos pacificè et christianè episcopali charitate transigantur, certemusque tantùm utri validioribus, purioribus, lucidioribus argumentis romani primatûs ac Sedis apostolicæ auctoritatem majestatemque vindicent.

DEFENSIO DECLARATIONIS

CLERI GALLICANI

DE ECCLESIASTICA POTESTATE.

PARS PRIMA,

QUA DE IMPERII IN TEMPORALIBUS SUPREMA POTESTATE DISSERITUR.

LIBER PRIMUS.

SECTIO PRIMA.

Ex statu quæstionis, reique novitate, deponendorum regum directa et indirecta potestas confutatur; ad caput primum gallicanæ Declarationis.

CAPUT PRIMUM.

Refertur caput I gallicanæ Declarationis.

Primum : Beato Petro ejusque successoribus Christi vicariis, ipsique Ecclesiæ, rerum spiritualium et ad æternam salutem pertinentium, non autem civilium, ac temporalium à Deo traditam potestatem, dicente Domino : *Regnum meum non est de hoc mundo* [1]; et iterum : *Reddite ergo quæ sunt Cæsaris Cæsari, et quæ sunt Dei Deo* [2]; ac proinde stare apostolicum illud : *Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit : non est enim potestas nisi a Deo : quæ autem sunt, à Deo ordinatæ sunt. Itaque qui potestati resistit, Dei ordinationi resistit* [3]. Reges ergo et principes in temporalibus nulli ecclesiasticæ potestati Dei ordinatione subjici, neque auctoritate clavium Ecclesiæ directè vel indirectè deponi, aut illorum subditos eximi à fide atque obedientiâ, ac præstito fidelitatis sacramento solvi posse, eamque sententiam publicæ tranquillitati necessariam, nec minùs Ecclesiæ quàm imperio utilem, ut verbo Dei, Patrum traditioni, et sanctorum exemplis consonam omni modo retinendam.

CAPUT II.

Contrarium articulum ponunt adversarii. Status quæstionis : ex hoc intolerabilia incommoda ; neque magis tolerabilior indirecta quàm directa potestas, cùm solis verbis differant : huic primo capiti Declarationis gallicanæ, contrariam declarationem totidem verbis opponit auctor anonymus *Doctrinæ Lovaniensium*, quem alii adversarii sequuntur, et indirectam potestatem asserunt : quæ sententia quàm falsa sit, statim intelliget, qui vel statum quæstionis adverterit.

Sciendum ergo primùm est extitisse quosdam qui docerent romanum Pontificem Christi regis vicarium, directè, et jure divino regem regum esse, ac totius orbis dominum. Quare exortâ pontificiâ dignitate, statim regna atque imperia omnia in ejus imperium concessisse, reges omnes nonnisi Papæ vicarios esse; gladium temporalis æquè ac spiritualis potestatis propriè ejus esse, vicariâ licèt manu exorendum, atque ita in Pontificem omne translatum esse dominium, ut principes etiam infideles deturbare solio, eorumque regna, jure suo donare possit quibuscumque voluerit fidelium.

Hanc sententiam iisdem ferè verbis refert Bellarminus [1], quod quidem à Nicolao Dubois observari velim. Fingit enim se incidisse in quemdam, qui ista contenderet Sedi apostolicæ tribui à nonnullis, seque continuò exarsisse : « Quis enim, » inquit [2], catholicus scriptor ista sanctæ Sedi » asseruit? nomina unum, stringam calamum. » Qui profectò si vel Bellarminum, legisset, nominatos ab eo invenisset, non unum, sed multos in quos calamum stringeret, ac si piguisset legere Bellarminum, vel saltem legeret à se laudatum *illustrissimi D. Nicolai Cevoli, ex marchionibus de Sarreto antigraphum*, in quo invenisset malè à Bellarmino esse dictum [3] : « Pontificem ut Pon» tificem non habere directè et immediatè ullam » temporalem potestatem, sed tantùm indirectè : » imò esse penitùs de fide tenendum summum » Pontificem romanum jure divino habere plenis» simam potestatem in universum orbem terra» rum, tum in rebus ecclesiasticis, tum in poli» ticis et temporalibus; et sic posse directè, ut » Pontificem, quibuscumque principibus impe-

* Jam dictum est Daguirreum et Sfondratum, editis suis adversùs Declarationem libris, purpuram romanam adeptos fuisse. Adi nost. præfat. (*Edit. Paris.*)

[1] *Joan.* XVIII. 36. — [2] *Luc.* XX. 25. — [3] *Rom.* XIII. 1 et 2.

[1] *Bellar. de Rom. Pont. lib.* V, *cap.* 1. — [2] *Consult. Theol. Jurid.* IV, *p.* 25. — [3] *Antigr. p.* 11

» rare. » Sic directam potestatem non tantùm asserit, sed etiam *de fide tenendam* esse dicit. Neque tamen miror D. Dubois ejus sententiæ absurditate commotum facilè adductum esse, ut crederet ne unum quidem auctorem esse potuisse qui talia tueretur.

Ac reverà certum est à Bellarmino et aliis eam sententiam non modò rejectam fuisse, sed etiam validissimè confutatam. Non enim Christus aut hæreditario jure, aut datâ à Deo potestate, aut alio ullo modo rex temporalis fuit, qui regiam potestatem ad vicarios suos transmitteret. Quo admisso sequeretur id, quod est absurdissimum, Papam in orbe terrarum ipso jure divino solum esse regem, ac supremum dominum temporalem, episcopos etiam ubique terrarum suarum civitatum esse dominos, Pontifici quidem subditos, sed omnibus aliis imperantes, ac reges, non jam reges, sed romani Pontificis esse vicarios : quæ portenta doctrinæ in hominum animos incidisse, planè obstupescimus.

Hanc ergo sententiam, de directâ romani Pontificis in temporalia potestate, Bellarminus aliique passim rejiciunt : interim indirectæ potestatis nomine, ea in romanum Pontificem conferunt, quæ non minorem ipsi potestatem attribuant. Sic enim ipse Bellarminus, ac Lovanienses ab anonymo relati, aliique adversarii de potestate indirectâ statuunt.

Primùm : temporalia omnia ad spiritualia referri, ut ad finem, iisque per sese subordinata esse ; tum : ita « subordinari facultates, ut subor-» dinantur fines ; » atque ideo qui fini præsit, eum etiam præesse mediis, adeoque posse et imperare omnia, quæ fini adipiscendo necessaria videantur, et ea amovere quæ impedimento sint : « Quare omnem sæcularem potestatem eatenùs » in temporalibus esse Papæ subjectam, qua-» tenùs abusio, aut negligentia christianorum » regum circa temporalia nata sunt impedire » finem spiritualem, in quem Papa habet uni-» versam Ecclesiam dirigere [1]. » Quam Papæ potestatem ideo indirectam vocant, quòd non se extendat directè ad temporalia, sed, indirectè, quatenùs ex temporalibus spiritualia promoventur vel impediuntur.

Hæc autem valere volunt, « quando utraque » potestas civilis, ac spiritualis pars est ejusdem » reipublicæ christianæ ; » tunc enim spiritualem potestatem præesse civili ut *spiritum carni* [2]. Quibus positis, hæc docent consequi : reges ac principes christianos posse ab ecclesiasticâ potestate, maximè à pontificiâ, in quâ est apex hujus potestatis, privari regno ac deponi, non modò propter hæresim et apostasiam à fide, verùm etiam quocumque scelere Ecclesiæ ac saluti animarum noceant.

Quod alio quoque modo efficere se posse putant : quippe quòd Ecclesia excommunicare possit et anathematizare propter quodlibet scelus, omnem christianum incorrigibilem; quo jure comprehendi etiam reges : « Eamdem enim esse justitiæ » formulam, secundùm Evangelium, quâ rex et » miles censentur [1]. » Factâ autem excommunicatione, ipso ejus effectu omnes christianos principes, omni potestate exutos esse, cum quibus videlicet nec liceat colloqui, neque quidquam habere commune. Quod quidem argumentum maximè urget D. Nicolaus Dubois ; auctor etiam anonymus *Doctrinæ Lovaniensium* laudat Lupum dicentem : » Septimi Gregorii tempore vi-» guisse regulam, quâ regem anno integro in » papali excommunicatione sordescentem exue-» bat omni jure regni. » Quare ex eorum sententiâ reges non modò hæresis, sed etiam cujuscumque sceleris causâ deponi posse constat.

Hinc nempe factum est, ut Gregorius VII (quo auctore ista omnia, nullo antea exemplo, prodierunt) mulctaret imperio Henricum et Rodulphum de imperio contendentes, si suum judicium detrectarent, suisque legatis viam intercluderent [2] ; Philippo verò I Francorum regi depositionis pœnam intentaret, non modo simoniæ causâ, quæ pro hæresi in jure habetur, sed etiam propter adulteria, et rapinas [3] ; maximè verò quòd *mercatoribus infinitam pecuniam abstulerit* [4] ; neque his contentus docuit (quàm justè alibi videbimus), auctore Gregorio Magno, reges ipsos dignitate cadere, qui vel *unius xenodochii* privilegium violassent [5] ; quem locum sancti Gregorii Magni omnes adversarii pro Achille habent; adeo nullum flagitium esse putant propter quod potestas regia depositioni non sit obnoxia.

Quin etiam, quod majus est, asserunt reges christianos, nullo commisso scelere propter quod excommunicentur, à Papâ deponi posse, si saluti animarum et Ecclesiæ utilitati conducere videatur : Pontificem enim posse omnia quæ in eum finem conferant; laudantque Gregorium VII dicentem à Zachariâ deponi potuisse regem Francorum, Childericum scilicet, « non tam pro suis » iniquitatibus, quàm pro eo quod tantæ potestati » non erat utilis [6] ; » et Glossa quidem in caput *Alius* [7], ex hoc Gregorii VII loco depromptum

[1] *Bell. loc cit. cap.* VII. *Doct. Lov. art.* III, *p.* 82. — [2] *Bellarm. ibid. cap.* VI, VII.

[1] *Doct. Lovan. p.* 82. *Consult.* IV *et* VIII, *p.* 28, 41 *et seq.* — [2] *Greg.* VII *lib.* IV, *epist.* XXIII, XXIV. — [3] *Id. ibid. lib.* VII, *ep.* XXXV. — [4] *Id. ibid. lib.* II, *epist.* V *et* VIII. — [5] *Id. ibid. lib.* IV, *epist.* II *et* XXIV; *et lib.* VIII, *ep.* II. — [6] *Id. libr.* VIII. *ep.* XXI. *Bell. lib.* V. *de R. P. cap.* VI. *Doctr. Lovan. art.* III. *et alii pass.* — [7] *Caus.* XV, *q.* VI, *cap.* III.

ad verbum *Inutilis*, ineptè et imperitè dixit : « Non intelligas INUTILIS, id est insufficiens, » tunc enim debuisset ei dari coadjutor, sed dis- » solutus erat cum mulieribus et effeminatus. » Non tamen id historici produnt : nullius enim sceleris accusatus, nedum convictus fuit; eratque *inutilis*, non tam socordiâ suâ aut culpâ, quàm quòd majores-domûs, ac Pipinus regiam potestatem occupassent; neque saltem est admonitus, ut à socordiâ resipisceret, viginti circiter annorum adolescens, sed statim potestate exutus, detrususque est in monasterium, quod Pontifici licuisse Bellarminus et alii tradunt.

Item Irenen Augustam, fide præcellentem, quippe quæ Oriente toto inveteratam iconoclastarum hæresim contrivisset, omnibusque modis faveret Ecclesiæ, neque excommunicatam, neque ullius sceleris postulatam, aiunt tamen à Leone III, eo tantùm nomine Occidentis imperio esse mulctatam, quòd id Ecclesiæ necessitas postularet; eâ enim causâ justè ademptum ei esse, atque in Carolum Magnum translatum imperium Bellarminus docet.

Neque enim tantùm privari indignos, aut ad ecclesiasticam utilitatem minùs idoneos principes auctoritate pontificiâ, sed alios etiam substitui posse contendunt, quo jure à Zachariâ Pipinum Childerico, à Leone III Irenæ Carolum esse substitutos volunt [1]: omnino enim « rempublicam » spiritualem posse imperare temporali reipu- » blicæ sibi subjectæ, et cogere ad mutandam » administrationem, et deponere principes, at- » que alios instituere, quando aliter non potest » bonum suum spirituale tueri [2]. »

Et quanquam Bellarminus videtur id juris tribuere ecclesiasticæ potestati in christianos tantùm principes, qui suscepto baptismo Ecclesiæ sint subjecti; tamen dogmatum consecutio postulabat ut Ecclesia fini spirituali intenta, etiam infideles ac paganos principes ei fini adversantes pari jure amoveret. Etsi enim Ecclesia, teste apostolo [3], in eos qui extra sunt nullo jure pollet, tamen Bellarmini decreta postulabant, ne Ecclesiæ negaretur potestas tuendi suos, eosque ab infidelium jugo liberandi. Quare apertè asserit : « Non » licere christianis tolerare regem infidelem aut » hæreticum, si ille conetur pertrahere subditos » ad suam hæresim aut infidelitatem [4]; » atque addit : « Quod si christiani olim non deposuerunt » Neronem, et Diocletianum, et Julianum Apos- » tatam, ac Valentem arianum, et similes, id » fuit, quia deerant vires temporales christianis, » ut martyrum illa invicta constantia totiesque landata à priscis christianis, illa in imperatores etiam persecutores inconcussa fides, non jam obedientiæ, sed imbecillitati deputetur.

Et quidem Bellarminus ita sententiam temperavit suam, ut nolit infideles deponi posse, nisi populum conentur avertere à fide, quam conditionem addi à se profitetur, « propter eos prin- » cipes infideles qui dominium habuerunt supra » populum, antequam converterentur ad fidem. » At alii contendunt eos æquè privari posse, etiamsi non conentur fideles à fide avertere, propterea quòd satis exemplo noceant.

Imò Adrianus IV, datis ad Henricum II, Angliæ regem, litteris apostolicis, nullâ persecutionis, aut cujuscumque conatûs ad fidem evertendam, factâ mentione, generatim hoc edixit : « Sanè omnes insulas, quibus sol justitiæ Christus » illuxit, et quæ documenta fidei christianæ sus- » ceperunt, ad jus sancti Petri et sacrosanctæ ro- » manæ Ecclesiæ (quod tua etiam nobilitas re- » cognoscit) non est dubium pertinere [1]. » Quo jure Henrico regi, « salvâ beato Petro de sin- » gulis domibus unius denarii annuâ pensione, » concedit insulam Hiberniam, quam idem rex, « ad subdendum populum legibus christianis, et » vitiorum inde plantaria extirpanda, intrare se » velle » significaverat.

Ratio non sinit ut insulæ alio jure, quàm cætera regna, ac provinciæ habeantur. Quare Nicolaus V, Calixtus III, Sixtus IV, Innocentius VIII, Alexander VI, regibus christianis ea quæ postulaverant, infidelium principum regna, concedunt [2]; quæ quidem non alio jure valere possint, quàm quod temporalia spiritualibus serviant.

Quæ cùm ita sint, non video cur tantoperè abhorreant à directâ Potestate pontifici tribuendâ. Indirectæ enim potestatis nomine idem juris continetur, ut nempe Pontifices de omnibus regnis, sive christianorum, sive infidelium suo jure decernant; cùm è re Ecclesiæ judicaverint.

Quin etiam indirectæ potestatis jure, id posse contendunt, non tantùm ut læsam fidem catholicam, ac læsa juramenta, sed etiam quæcumque sint publicè commissa peccata ad suam cognitionem revocent, ac principes, eâ causâ suis decretis parere recusantes, ut inobedientiæ, atque adeo idololatriæ reos amoveant. Quo loco illud Samuelis commemorant dictum : *Quasi enim peccatum ariolandi est repugnare, et quasi scelus idololatriæ nolle acquiescere* [3]. Atque ex eo Samuelis dicto Gregorius VII regibus sibi repugnantibus passim non tantùm anathematis, sed etiam depositionis pœnam intentat [4]; ut profecto

[1] *Bellar. de R. P. lib.* V, *cap.* VI, VIII. *Id. de transl. Imp. lib.* I, *cap.* XII. — [2] *Bell. ibid. cap* XIII. — [3] *I. Cor.* V. 12, 13. — [4] *Bell. ibid.*

[1] *Adr. IV, ep.* I: *tom.* X. *Conc. col.* 1143. *Matt. Par. in Henr. II, an.* 1156. — [2] *Odor. Rain. an.* 1484, *n.* 82; *anno* 1493, *n.* 18, 19. — [3] *I. Reg.* XV. 23. — [4] *Gregor. VII, lib.* IV, *epist.* XXIII, XXIV.

necesse sit, etiam avaritiæ causâ deponi posse eos; cùm, teste apostolo, avaritia sit *idolorum servitus* [1].

Hoc jure pontifices de bello etiam, de pace, de tributis, de administrandâ justitiâ, denique de omni regimino, supremo judicio, sub depositionis pœnâ judicare possent, cùm in omni ejusmodi regiminis parte, officium suum principes non sine peccato eoque gravissimo prætermittant.

Quinetiam Bellarminus docet [2], « Papam posse » condere legem civilem, si sit necessaria ad » salutem animarum, et tamen reges non velint » eam condere; et abrogare, si alia sit noxia sa» luti animarum, et tamen reges non velint » eam abrogare. »

Quid autem conveniat saluti animarum, in potestatis ecclesiasticæ judicio est positum, cùm de fine cui præest una judicare possit, eaque sit subordinatio spiritualis ac civilis potestatis, ut illa imperare, hæc obsequi debeat [3]: quæ profectò vel nulla sunt, ac tollenda omnino est illa, quam urgent indirecta potestas, vel omnino fatendum reges solo nomine supremos esse, atque omnia in Pontificum potestate esse, neque minùs reges quàm episcopos esse ejus potentiæ subordinatos.

Ait quidem Turrecremata id esse discriminis, « quòd Papa possit deponere principem laicum, » et prælatum ecclesiasticum, non tamen æqua» liter, quia principem laicum non possit depo» nere sine justâ causâ et rationabili, alioquin » privando nihil agit :.... sed in prælatis Eccle» siæ secus est; quia non sunt domini, sed pro» curatores, et superior administrator potest in» stituere et destituere inferiores administratores, » et tenet quidquid facit,... licèt ipse peccet [4]. » Quæ ut imperitè ac falsò de episcopis, ita inutiliter decernit de regibus, cùm causæ æquitas in Pontificis judicio sit posita, certumque remaneat ex illâ doctrinâ deponi posse reges, quoties Pontifex Ecclesiæ id expedire judicaverit.

Quare bonum illud, quo supremæ potestates in temporalibus nulli nisi Deo obnoxiæ vivunt, indirectâ potestate omnino tollitur : quod tamen bonum tale est, ut eo sublato nulla sit pax; multoque sit præstabilius, pessimos etiam principes tolerare, quàm subdendo eos alteri potestati in temporalibus, legitimum imperium in anarchiam vertere.

Cæterùm quod asseritur de principibus deponendis propter bonum animarum, idem longè magis in privatos valet : meritòque Gregorius de Valentiâ, positis semel de indirectâ potestate decretis, eodem jure cives omni dominio privari posse dicit [1]. Addunt etiam decimas, ac tributa imperari ab ecclesiasticâ potestate, quando rei ecclesiasticæ utile sit : quæ quidem si valeant, nihil jam prohibet, quominùs Pontifex verè ut rex regum agnosci debeat.

Quòd si cogitemus hujus doctrinæ auctores, quàm summum Pontificem extollant, quàmque ab omni potestate etiam concilii absolvant; tùm verò intelligemus, quale sit illud imperium quod universum orbem, in temporalibus æquè ac in spiritualibus, complectatur, et de omnibus imperiis atque negotiis summâ et indeclinabili auctoritate decernat.

Jam si respondeant supremo eo, per indirectam potestatem, judice constituto, tamen revocari posse in dubium in particularibus factis judicii æquitatem; nihilo secius imperia fluctuabunt, et quæ turbæ futuræ sint nemo non videt; cùm ubi regia nutat auctoritas, extremum periculum, ipsumque, quo nihil exitiosius, anarchiæ malum, reipublicæ immineat, aut potiùs adsit.

CAPUT III.

Horrenda atque ipsis adversariis detestanda necessariò consequuntur, à quibusdam admittuntur : nec nisi extirpatâ radice resecantur : Henrici Borbonii Condæi principis oratio ad Ludovicum XIII.

Horret animus referre cætera quæ deinde consequantur. Hæc tamen exponere necesse habuit Ludovico XII, augustæ memoriæ christianissimo regi, Ludovici Magni parenti, Henricus Borbonius Condæus, primus regii sanguinis princeps.

Is enim, cùm in solenni ordinum regni conventu, anno 1615, de hâc quæstione magnis studiis ageretur, in ipso regio concilio, ac rege præsente ita peroravit [2] : « Haudquaquam est dubium, rex, quin Papæ, ut supremo pastori à » Christo constituto, tua majestas eodem jure » subsit, quo cæteri fideles etiam infimæ sortis, » ita ut eâ potestate abscindi ab Ecclesiæ mem» bris, et excommunicari possis, si quidem id tua » peccata mereantur : quâ quidem excommuni» catione anima Satanæ tradita, tu rex, Eccle» siæ communione pulsus, sacramentorum ex» torris, omni etiam Ecclesiæ limine arceare. » Cæterùm quod attinet ad temporalia, tibi haud » secus â subditis populis obedientia ac tributa » debeantur, Christo, et apostolis verbo et » exemplo præeuntibus. Qui contrariam tuentur » sententiam, quamvis inimici regiæ potestatis, » non tamen eò usque acti sunt in rabiem, ut » reges cædi posse dicerent. At si rem penitùs

[1] *Ephes.* v. 23. — [2] *Bellar. de R. P. lib.* v, *cap.* vi. — [3] *Ibid. cap.* vi, vii. — [4] *Turrecr. Summ. de Eccl. lib.* ii, *cap.* cxiii, *p.* 263.

[1] *Valentia. tom.* iii, *disp.* 1, *qu.* xii, *punct.* ii, *p.* 438 *et seq.* — [2] *Mercur. Franc. tom.* iii. *an* 1615, *p.* 331 *et seq.*

» introspiciamus, facilè intelligemus, nec tuam » sacrosanctam personam à cæde tutam esse. » Fac enim admonitum, excommunicatum, de» positum esse te, jam Ludovicum XIII quandiù » rex erat, non potuisse cædi certum; at post» quam exrex factus est, alio legitimo rege con» stituto, si spretâ Papæ spirituali, et novi regis » temporali potestate pro rege se gerat, invasor » profectò, et ut talis, reus, neci addictus, et ut » publicus hostis à quocumque cædendus. »

Hæc in regio consessu pro sui officii ac generis dignitate, primus regii sanguinis princeps, pari in Sedem apostolicam, ac regiam majestatem observantiâ dixit. Coastat enim apud omnes, eum, et Sedis apostolicæ studiosissimum fuisse, neque tantùm animi perspicaciâ, verùm etiam doctrinâ commendatissimum. Quod autem Perronius cardinalis respondebat [1], reges etiam depositos à cæde esse tutos, « quâdam habitudine » ad regiam dignitatem, quippe quam emendati » recuperare possent; » pace tanti viri, merum erat ludibrium. Fac enim ut ille depositus bella moveat, urbesque ac provincias magno reipublicæ discrimine sollicitet, satis profectò constat à legitimo rege quid privatus pati possit, quid perduellis debeat, nec enim efficere potest *habitudo* illa, ut non potior sit unius perduellis salute totius reipublicæ salus: neque res obscura erat. Quanquam enim Perronius ab indirectæ potestatis defensoribus nefariæ cædis invidiam omni arte amovebat, non tamen ita cæteri sentiebant. Gregorius enim de Valentiâ ponit hanc assertionem 2am: « Posse aliquem Pontificis auc» toritate atque sententiâ dominio ac prælatione » privari propter apostasiam [2], » quam deinde probat his verbis: « Probatur 1° et quidem irre» fragabiliter, iisdem argumentis quibus quæs» tione præcedenti probavimus posse hæreticos, » et apostatas à fide, privari etiam vitâ, per Ec» clesiæ auctoritatem; nam si vitâ possunt pri» vari, multò magis aliis bonis, atque adeo præ» latione in alios. » Addit 2am probationem ex Scripturæ loco, quo Athalia, quæ rerum in Judæâ potiebatur, jussu pontificis Joiadæ, « regno » et vitâ exspoliata sit, non solùm quia tyrannicè » occupaverat regnum, sed ut apostasia ejus » coerceretur. »

Quod quidem argumentum eodem modo ipse Bellarminus urget [3]: quàm falso, et quàm repugnante Scripturâ, non est hic dicendi locus. Becanus verò, hos secutus, libro cui est titulus: *Controversia Anglicana* *, anno 1612 Moguntiæ edito, rem apertiùs explicat his verbis [1]: « Joiada pontifex priùs privavit Athaliam regno, » deinde vitâ. Itaque illam privavit regno, ut » reginam, et publicam personam; privavit au» tem vitâ ut privatam personam; » ac postea: « Ex eodem sic ergo argumentor: quidquid po» testatis ac jurisdictionis permissum fuit ponti» fici in veteri Testamento, hoc etiam in novo » permissum est. »

Rectè ille quidem, si concedamus id unde ista manant, deponi posse reges. Neque enim regi dignitate privato quidquam est reliquum, quo se à justo supplicio tueatur, si regem suum, optimo jure constitutum, rebellis, factiosus et majestatis reus bello adoriatur, ac pro rege se gerens scindat imperium; cùm autem viderimus tot afferri causas cur reges deponi possint, neque tantùm hæresim aut apostasiam, sed etiam alia scelera; imò nullo scelere, solam necessitatem ecclesiasticam. Quæ quidem si fateamur Pontificibus dari, satis intelligimus quàm vario in discrimine, non modò regum auctoritas, sed etiam vita versetur. Et eam quidem doctrinam horruerunt omnes, Sedesque apostolica imprimis detestata est, ac Becani librum Paulus V, eodem anno 1612, sub pœnâ anathematis prohibuit; « quòd non» nulla falsa, temeraria, scandalosa, et seditiosa » respectivè in eo reperta essent. »

Hoc decreto nostri, nuntiis apostolicis id postulantibus, à rege prohibiti sunt, ne parricidialem doctrinam suis notis configerent, quòd jam à summo Pontifice improbata, proscripta, et damnata esset. Cùm verò impiam omnibusque diris devovendam sententiam detestati sint romani Pontifices, oramus et supplicamus, ut indirectam potestatem ex quâ hæc infanda profluunt, rejiciant, vel saltem à nobis rejici sinant.

CAPUT IV.

Sententiæ Gallorum; ex *Censurâ* Sanctarelli, quæ integra refertur.

Jam ut ostendamus de totâ eâ doctrinâ, quæ sententia Gallorum sit, non pigebit exscribere latam à facultate nostrâ censuram, in librum Antonii Sanctarelli, 4 aprilis 1626. Sic autem habet.

CENSURA SANCTARELLI.

« Si quis in nos fines sæculorum devenisse, » ut loquitur gentium apostolus [2], fortè dubitet,

[1] *Du Perr. Harang. au Tiers-Etat. Œuv. diver. pag.* 639. — [2] *Valentia, loc. jam. cit.* — [3] *Bellar. de R. P. lib.* v, *cap.* viii, *p.* 895.

* Defendit eo libro Bellarminum Martinus Becanus, jesuita, adversùs Jacobum I, Angliæ regem, qui, edito opusculo cum hâc inscriptione: *Tortura Torti*, conatus erat ea refellere quæ Bellarminus, sub *Torti* Capellani sui nomine, nuper scripserat, contra apologiam illius juramenti fidelitatis, quo Angli catholici adigebantur. (*Edit. Paris.*)

[1] *Vid. Becc. cont. Angl.* [2] *I. Cor.* x.

» postrema hæc tempora tantisper expendat, ea-
» que cum prioribus componat. Is facilè deprehendet humani generis hostem, in utrâque politiâ et ecclesiasticâ et civili, nihil intentatum reliquisse, quominùs utramque non tam labefactare, quàm omnino pessumdare videretur. Ecclesiam Christi sponsam, quà stylo quà ferro conficere conati sunt impii illi, qui *posuerunt in cœlum os suum* [1]: politiam illam civilem aliâ viâ aggressi dementati homines. Cùm enim potestatem sæculi non sine causâ gladium portare viderent [2], libris nefandis, quasi per clancnlares insidias, è medio tollendam existimarunt. Hos sanctus Judas epistolâ canonicâ, non aliâ notâ nobis dignoscendos proponit, quàm quia *dominationem contemnant, et majestatem blasphement* [3]. Atque utinam de solo contemptu et maledicâ oratione ageretur! Quin malè feriati scriptores id genus, potestatis cujusdam in Ecclesiâ temporalis prætextu, reges arbitrio et nutu ecclesiastico, levissimis etiam de causis ac planè ridiculis, de solio deturbandos, aliosque vel annuos, vel etiam diarios, si ita libuerit, substituendos contendunt. Quod cùm in universæ civilis politiæ ac potissimum Gallicæ monarchiæ, sub christianissimo, clementissimo et justissimo rege nostro Ludovico XIII, perniciem eversionemque meditatum confectumque videret Facultas theologica Parisiensis, ut majorum vestigiis inhærendo, suum erga sapientissimum regem nostrum, istudque præsertim christianissimum regnum, animum studiumque declararet, bonorumque omnium votis satisfaceret, præ cæteris nuperum librum *Antonii Sanctarelli jesuitæ, de hæresi, schismate, apostasiâ, etc.*, à quibusdam selectis doctoribus examinandum censuit, in congregatione generali extraordinariâ, decimâ sextâ Martii immediatè præcedentis habitâ. Sed quoniam multa in eo pertractantur, quæ ad rem de quâ potissimum agitur, minimè spectarent, duo duntaxat capita XXX et XXXI tractatûs *de Hæresi* excutienda selegit.

» Itaque anno Domini 1626, die primâ aprilis, post missam de sancto Spiritu, habitis solemni more usitatis comitiis in aulâ collegii Sorbonæ, audita est relatio magistrorum ab eâdem Facultate selectorum, qui exposuerunt in duobus illis capitibus istas propositiones contineri : *Summum Pontificem posse pœnis temporalibus punire reges et principes, eosque deponere et suis regnis privare ob crimen hæresis, eorumque subditos ab illorum obedientiâ liberare, eamque semper in Ecclesiâ fuisse consuetudinem*; et propter alias causas, *ut, pro delictis : si expedit : si principes sint negligentes : propter insufficientiam et inutilitatem suarum personarum.* Item, *Pontificem jus et potestatem in spiritualia simul et omnia temporalia; et in eo esse de jure divino utramque potestatem, spiritualem et temporalem : credendum esse, Ecclesiæ summoque ejus pastori concessam esse facultatem puniendi pœnis temporalibus principes transgressores legum divinarum et humanarum, præsertim si crimen fuerit hæresis.* Dixerunt etiam eumdem Sanctarellum asserere, *apostolos fuisse subjectos principibus sæcularibus de facto, non de jure*; quin etiam *statim atque constituta est pontificia majestas, cœpisse omnes principes esse illi subjectos.* Denique retulerunt eum explicare verba Christi : QUODCUMQUE LIGAVERIS SUPER TERRAM, etc., *non tantùm de potestate spirituali, sed etiam de temporali* : ipsumque sancto Paulo imponere, verba illius, detractâ negatione, immutando, et multis auctoribus ab ipso citatis. Alia etiam multa similia retulerunt, quæ sibi videbantur gravi Facultatis animadversione et censurâ dignissima. Re itaque in deliberationem à decano adductâ, auditis omnium et singulorum magistrorum maturis deliberationibus, Facultas improbavit et damnavit doctrinam his propositionibus et horum capitum corollariis contentam, tanquam novam, falsam, erroneam, verbo Dei contrariam, pontificiæ dignitati odium conciliantem, schismati occasionem præbentem, supremæ regum auctoritati à Deo solo dependenti derogantem, principum infidelium et hæreticorum conversionem impedientem, pacis publicæ perturbativam, regnorum, statuum rerumque publicarum eversivam, subditos ab obedientiâ et subjectione avocantem, et ad factiones, rebelliones, seditiones et principum parricidia excitantem. Datum in Sorbonâ, die 4 aprilis 1626. »

CAPUT V.

Quædam in Sanctarelli doctrinam, atque in censuram notæ : articuli Facultatis toto regno vulgati : censura Malagulæ.

Hic tria considerari volumus : primum : Sanctarelli, de indirectâ potestate in regum depositione sententiam, ea omnia continere, quæ nos ab hujus sententiæ defensoribus doceri suprà retulimus : tum disertè reprobari eam sententiam, non modò *tanquam novam, falsam, erroneam, verbo Dei contrariam*, sed etiam *tanquam ad factiones, rebelliones, seditiones, ac princi-*

[1] *Ps.* LXXII 9. — [2] *Rom.* XIII. 4. — [3] *Jud. epist.* 8.

pum parricidia excitantem, quod verum esse claruit : denique per eam censuram à sacrâ Facultate consultum, non modò *paci publicæ*, ac regum majestati, verùm etiam *pontificiæ dignitati*, cùm et illi *odia conciliare* dicitur hæc sententia, et *schismati occasionem præbere*.

Suis decretis hæsit sacra Facultas, dum articulos subsequentes per dominum Harduinum de Perefixe, Sorbonæ provisorem, atque archiepiscopum Parisiensem designatum, ad Ludovicum Magnum deferendos conscripsit his verbis : primum : « Non esse doctrinam Facultatis, quòd » summus Pontifex aliquam in temporalia regis » christianissimi auctoritatem habeat, imò Fa» cultatem semper obstitisse iis qui indirectam » tantummodo esse illam auctoritatem volue» runt. » Secundum : « Esse doctrinam Facultatis » ejusdem, quòd rex christianissimus nullum » omnino agnoscit, nec habet in temporalibus » superiorem præter Deum : eam suam esse an» tiquam doctrinam, à quâ nunquam recessura » est. » Tertium : « Doctrinam Facultatis esse » quòd subditi fidem et obedientiam regi chris» tianissimo ita debent, ut ab iis nullo prætextu » dispensari possint. »

Quos articulos totâ Galliâ promulgatos magno consensu ubique fuisse receptos vidimus [1]; ut dubium non sit quin hæc sententia, non jam Facultatis sit, sed totius Ecclesiæ gallicanæ.

Quare digni laude sunt gallicani Patres, qui communem Ecclesiæ gallicanæ sententiam, suâ Declaratione firmarunt.

Et quidem in eâ Declaratione ab omni censurâ temperare placuit. Interim quod verba ipsa præ se ferunt, cum censurâ Sanctarelli summâ conveninnt, verbis licèt mitioribus; episcopali auctoritate ac moderatione dignum esse arbitrati, nullâ cujusquam offensione, *veritatis depositum custodire*.

Postea cùm quidam Malagula, dominicanus italus, sacræ Facultatis baccalaureus, contra matris suæ solemni juramento suscepta decreta, pontificiam in temporalia potestatem fraudulenter affirmasset, vir temerarius Facultate pulsus est, confixaque propositio iisdem notis quibus inustus fuerat Sanctarellus; ac ne quis in similem errorem impingeret, Sanctarelli, magnâ totius ordinis consensione, repetita ac promulgata censura fuit, ex quibus satis demonstratur Gallorum sententia. Plura et antiquiora suo loco referemus.

[1] *In append. lib.* III, *cap.* XI.

CAPUT VI.

Hujus sententiæ novitas in Sanctarello notata à sacrâ Facultate : Scripturæ silentium : auctoris anonymi qui scripsit *de Libertatibus* in Scripturæ locos glossæ.

Qui Sanctarelli censuram accuratè legerint, facilè observarunt primam notam ejus inustam doctrinæ, ac cæterarum omnium veluti caput, ac fontem fuisse, quòd ea doctrina *nova esset* : atque hinc statim sequi quod secundo loco est positum, *falsam* eam esse : quòd in Ecclesiâ catholicâ semper antiqua sit veritas, prævaleatque illud à Vincentio Lirinensi, et ab omnibus orthodoxis celebratum : *quod ubique, quod semper* [1]. Nunc de eâ novitate aliquid delibare animus est.

Ac primum quidem viri theologi mirabuntur hujus potestatis, quâ regna mutentur, neque tantùm reges, sed etiam familiæ regiæ, aliæ exturbentur, aliæ erigantur, unde consequatur rerum humanarum tanta conversio; hujus, inquam, potestatis (cùm eam adversarii ordinariam in Ecclesiâ, ipsiusque ecclesiasticæ potestatis necessariam appendicem, esse velint) nullam tamen in Scripturâ vel minimam fieri mentionem; neque tantùm de deponendis regibus, verùm etiam de adimendis cuique, etiam infimo, bonis temporalibus, nihil usquam à Christo, nihil ab apostolis fuisse proditum : imò verò de regibus id unum esse præceptum, ut iis etiam impiis, veræque religioni adversantibus, ipsâ tamen religione, et conscientiâ ducti christiani omnes, veram et sinceram obedientiam exhiberent.

Nam quod Bellarminus aliique passim inculcant, tametsi Christus et apostoli de potestate indirectâ nihil tradiderint, tamen eam consequi ex spirituali clavium potestate quam explicuerant : id quidem suo, si Deus dederit, excutiemus loco. Interim satis admirari non possumus, hujus consecutionis, quæ tanta sit, tantisque difficultatibus obnoxia, tam altum ubique esse silentium, neque usquam commonitos esse, aut pastores Ecclesiarum, quid in temporalibus, quid in ipsos reges possint; aut etiam reges cæterosque fideles, quid pastoribus in eâ re debeant.

Quod autem commemorant principes christianos Ecclesiæ subditos per baptismum, in Ecclesiæ potestate ita esse debere, ut ad ejus imperia etiam imperare cessent, si id è re esse ipsa Ecclesia judicet; iterum admiramur arcanum illud baptismi, tot ejus ministeriis ac dotibus reve-

[1] *Vinc. Lir. Comm.* I, *capit.* III; *tom.* VII *Bibl. SS. Pat.* p. 250.

latis, nullâ Scripturæ parte fuisse proditum. Ibi sanè docemur baptizari nos subjicique Ecclesiæ, ut regnum cœlorum consequamur, non ut terrena imperia moderemur; quare baptizari, vel non baptizari, ad imperia quidem terrena nihil attinet.

At enim cœlorum regno terrena imperia servire oportet; certè: et ita quidem oportet, ut qui cœlesti regno reges non serviant, ab eo regno exclusi, sempiternis suppliciis addicuntur: id Scriptura clarè et sæpè. Quòd autem propterea per sacerdotale imperium terreno mulctentur imperio; ne semel quidem innuit.

Auctor anonymus qui *de Libertatibus Ecclesiæ gallicanæ* scripsit, miram glossam edidit in illa Christi verba [1]: *Data est mihi omnis potestas in cœlo et in terrâ: euntes ergo docete omnes gentes* [2], etc. Et ille quidem docet, ubi Christus ait: *Regnum meum non est de hoc mundo* [3], ad Pilati mentem locutum esse, ne Pilatus Christum bella gesturum, aut regum vulgarium more imperaturum crederet: tum hæc subdit anonymus: « At verò cùm apostolis officium imponeret docendi et baptizandi, ne dubitarent » collatam cum officio plenam auctoritatem » quæcumque ad spirituale regimen necessaria » essent præstandi, non solùm in cœlo, sed et in » terrâ datam sibi omnem sine exceptione potestatem asseruit. Ex primis enim verbis, » *Data est mihi omnis potestas in cœlo et in* » *terrâ*, quasi concludendo infert, *Euntes ergo*, etc., quia potestas ecclesiastica, directè, » ac præcipuè circa spiritualia versatur; circa » temporalia autem non nisi quatenùs spiritualia » requirunt. » Hæc à Christo prætermissa, ac nullibi expressa, ejus verbis assuunt. Et Christus quidem asserit omnimodam sibi in cœlo et in terrâ concessam potestatem; tum disertè explicat, quam partem potestatis ejus assignet apostolis, nempe ut doceant, doctrinæque consectanea alibi expressa præstent: quibus quidem verbis apostoli intelligant quam ipsi, ab eo qui omnia possit, habeant potestatem. At anonymus eò inflectit, ut et ipsi quoque cum Christo possint omnia etiam in temporalibus: tanquam enim, cui rex dixerit, Ego tibi supremâ, quâ in omnibus civilibus rebus polleo, potestate impero, ut exercitus ducas, aut inter cives judices, omnia posse oporteat, quæcumque rex possit, non autem debeat se restringere ad ea quæ rex imperaverit.

Ejusdem generis est, quòd in hæc Christi apostolique verba: *Reddite quæ sunt Cæsaris Cæsari* [4]: et, *Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit* [1]: id commentum assuit, ut auctore Pontifice, tyrannidi se subtrahere possint, *nisi aliunde mala graviora imineantur* [2]: tanquam hæc dicta sint, non ut omnimode respublica tuta sit, sed ut rebellandi tuta captetur occasio. Quæ quàm aliena sint ab Evangelii spiritu omittimus: cur à Christo et apostolis tanto studio prætermissa sint, quærimus.

Jam quòd ad illam potestatem principes deponentem, ab excommunicandi potestate suspendunt, neque ipsi in eo sibi constant: utque hæc, et alia suo loco memoranda omittamus, iterum atque iterum quærimus, cur tandem existiment talem excommunicationis effectum tanto studio in Scripturâ prætermissum fuisse; quod quidem eò diligentiùs vulgari oportebat, quò erat ab omni rerum humanarum usu remotius.

CAPUT VII.

Primus regum deponendorum auctor Gregorius VII, undecimo exeunte sæculo: orbis universus eâ novitate commotus: explicatum obiter, quo sensu negarent, excommunicari posse reges.

At enim quod Scriptura silentio prætermisit de potestate indirectâ annexâ clavibus, fortè traditio explicavit. Ne id quidem: imò undecim ferè sæculis, cum tot reges nefarii, infideles, hæretici, apostatæ, persecutores fuerint, de iis amovendis, aut de excutiendo imperii jugo, nec cogitatum unquam fuit; ac nequidem de laicis quibusvis, per ecclesiasticam potestatem ullâ rei suæ parte mulctandis.

Primus omnium quotquot extiterunt Gregorius VII, exeunte undecimo sæculo, *anno scilicet ab incarnatione Domini* 1076 (quæ nota temporibus concilio III romano præfixa est), in eo concilio de Henrico IV, Teutonum et Italiæ rege, ita pronuntiavit, « ex ipsâ (ut quidem » præferebat), ligandi ac solvendi potestate à » Deo traditâ, ego regnum contradico, absolvo » subditos, ne ut regi serviant interdico [3]. » Cujus quidem formulæ nullum anteactis tot sæculis exemplum proferunt.

Imò cùm passim legantur veteres, aut divina judicia, aut ecclesiasticas pœnas etiam regibus intentasse, is primus omnium hæc addebat, legatis quidem suis: « Vos ei, si oportet, nostrâ » vice resistite, et totius regni gubernacula contradicendo, tam illum quàm omnes sibi consentientes, à participatione corporis et sanguinis Christi separate [4]. » Aliis etiam: « Aut

[1] *De Libert. Eccl. Gall. lib.* IV, *cap.* III, *n.* 2. — [2] *Matth.* XVIII, 18, 19. — [3] *Joan.* XVIII, 36. — [4] *Matth.* XXII 21.

[1] *Rom.* XIII. — [2] *Anon. lib.* II. 6. — [3] *Conc. Roman. III. tom.* X *Concil. col.* 338. — [4] *Greg. VII. lib.* IV. *epist.* XXIII *et* XXIV.

» rex * ipse repudiato turpi simoniacæ hæresis » mercimonio, idoneas personas, ad sacrum » regimen promoveri permittet, aut Franci pro » certo, nisi fidem christianam abjicere maluerint,.... generalis anathematis mucrone per» cussi, illi ulteriùs obtemperare recusabunt [1]. » Atque iterum aliis de causis ad episcopos scribens : « Quòd si nec hujusmodi districtione vo» luerit resipiscere, nulli clam, aut dubium esse » volumus, quin modis omnibus regnum Fran» ciæ de ejus occupatione, adjuvante Deo, ten» temus eripere [2]. » Ostendant vel unum antea romanum Pontificem ab obsequio legitimi principis cujuscumque episcopos retrahentem, aut adversùs regna legitima talia molientem. At in Galliæ regnum suâ stabilitate valentius, minas adhibuit tantùm : Germaniam nactus, civilibus dissidiis laborantem (pridem enim Saxones in Henricum rebellaverant, magnisque se animis ac viribus sustentabant), apertè dixit : « Ab» solvo, interdico regnum, contradico [3]. »

Itaque id contigit quod solet rebus novis atque inauditis; nempe ad rei novitatem obstupuere omnes. Testis Otho episcopus Frisingensis **, duodecimi sæculi auctor nobilis, doctrinâ, virtutibus ac genere clarus; ad hæc historicus candidissimus, et Gregorii VII laudator eximius; Sedi verò apostolicæ sic addictus, ut romanos Pontifices, propemodum impeccabiles faceret. Is enim de Henrico deposito hæc scribit : « Cu» jus rei novitatem eò vehementiùs indignatione » motum suscepit imperium, quò nunquam » ante hæc tempora hujusmodi sententiam in » principem romanorum promulgatam nove» rat [4]. »

Quin ipse etiam Otho, quantùm eâ novitate moveretur, his verbis testatur : « Lego et relego » romanorum regum, et imperatorum gesta, et » nusquam invenio quemquam ante hunc (Hen» ricum IV), à romano Pontifice excommunica» tum, vel regno privatum [5]. »

Ac ne quis existimet eum et alios fuisse nimios et apertè falsos, qui etiam de excommunicandi potestate dubitarent, diligentissimè observandum intelligendumque memoriæ est, quam excommunicationem ab imperatoribus regibusque amovendam intelligerent. Ea quippe erat, quæ vinculum omne humanæ etiam ac civilis societatis incideret : « Quâ separentur principes ac » milites ab imperatoris sui consortio simul et » obsequio [1]. » Sic enim disertè exponitur in apologiâ Henrici, quæ est apud Freherum [2]. Quo etiam sensu in Glossâ ordinariâ et apud sanctum Thomam legitur, « quòd princeps et mul» titudo non est excommunicanda [3]. » En igitur in quo quæstionem reponerent; reges in spiritualibus clavium potestati subjici non negabant.

Ipse Otho Frisingensis memorat Philippum ad breve tempus à romano episcopo inter pœnitentes collocatum, et Theodosium à sancto Ambrosio, propter cruentem cædem, à liminibus Ecclesiæ sequestratum, ac de Theodosio scribit sic : « Hic est Theodosius, qui ab Ambrosio ec» clesiæ liminibus arcetur, quod ipse humiliter » ferens, tamdiù à communione se abstinuit, » donec lacrymis ac bonis operibus, pœnitentiâ » peractâ, à præfato Pontifice reconciliaretur [4]. » Quibus profectò docet, nisi resipisceret, ac veniam impetraret, ab omni limine Ecclesiæ in perpetuum fuisse prohibendum.

Idem Otho de Lothario * rege juniore, Lotharii imperatoris filio, in celebri negotio Thietbergæ et Waidradæ hæc habet : « Verùm » Lotharius post crebras admonitiones, post » violatum sacramentum, à summo Pontifice » communione privatur, ex quâ causâ tam ipsi » quàm toti regno oritur gravissimum discri» men [5]. »

Novitas ergo quâ omnes, atque ipse etiam Frisingensis Otho perculsi sunt, in eo erat, quòd excommunicationem eam Gregorius tulerit, quæ fœdere omni humanæ societatis abrupto, ad regni privationem se extenderet. Ea est novitas ad quam orbis obstupuit, totoque elapso sæculo, post tot scriptiones, viri docti gravesque eâ movebantur.

Quominùs mirum est, ipso Gregorii et Henrici ævo, cùm peracta res est, ingentes tumultus motusque extitisse; tantaque omnino erat rei novitas, ut illi etiam, qui Gregorio VII erant addictissimi, ab ipso Pontifice hujus rei exemplum quærere cogerentur. Certè Herimannus Metensis episcopus is erat, qui ut Baronii verbis utar, « præ cæteris ultra montes » positis episcopis, semper adversùs schismati» cos pro Sede apostolicâ stetit defensor acerri-

* Philippus I.

[1] *Greg.* VII. *lib.* I. *epist.* XXV. — [2] *Ibid. lib.* II, *ep.* V. — [3] *Conc. Roman. III. loc. cit.*

** Otho episcopus Frisingensis, sancti Leodulphi marchionis Austriæ, et Agnetis, filiæ Henrici IV imperatoris, filius, potentissimorumque Germaniæ principum consanguineus, genere clarus est, pietate clarior, et mirâ morum urbanitate; atque, ut ea erant tempora, plurimâ doctrinâ. Vid. Oth. Fris. Chron. (*Edit. Paris.*)

[4] *Oth. Fris. lib.* VI *Hist. cap.* XXXII, XXXV. — [5] *Id. de gest. Frider. I*, *c.* I, *p.* 407.

[1] *Oth. Fris. lib.* VI *Hist. cap.* XXXV. — [2] *Freh. pag.* 163. — [3] *Gloss. in illud Matt.* Ne fortè colligentes zizania. *S. Thom. Sup. quæst* XXII. *art.* V. Sed contra. — [4] *Oth. loc. cit. Ibid. lib.* VI, *cap.* III, *p.* 120.

* Lotharius erat Lotharingiæ rex, qui, dimissâ uxore, duxit Waldradam. Hoc crimen seges fuit calamitatum earum, quibus, quamdiu vixit, jactatus ille est. Varios Lotharii casus vide apud Mezeray, et alios historicos. (*Edit. Paris.*)

[5] *Oth. loc. cit. Ibid. lib.* VI, *cap.* III, *pag.* 120.

» mus, et imperterritus [1]. » Atque is tamen, anno 1076, statim atque prolatum est Gregorii VII decretum, rei novitate turbatus, ab ipso Gregorio quærebat, quid illis respondendum esset, qui dicerent « auctoritatem apostolicæ » Sedis non potuisse regem Henricum excom- » municare, nec quemquam à sacramento fi- » delitatis ejus absolvere : » excommunicare, eâ quidem excommunicatione, quæ vinculum omne civilis etiam societatis abrumperet; quo sensu quæstionem institutam fuisse vidimus. Hujus ergo rei exempla et documenta à Gregorio VII quærebantur.

Is, postquam ad illam quæstionem respondit amplissimis atque accuratissimis litteris [2], non tamen Herimanni animus conquievit; sed rursus anno 1081, quinque post annos scilicet, ab eodem Gregorio de integro cœpit quærere de regum depositione quid respondendum esset; adeò res nova et ambigua videbatur.

Huic consultationi respondet Gregorius longè adhuc copiosiùs, quàm antè fecerat [3]. Quàm autem Herimannus hæc anxiè quæreret ejusdem testantur dutæ eâdem de re ad sanctum Gebhardum Juvanensem, seu Salisburgensem episcopum litteræ. Habemus autem sancti Gebhardi ad eas Herimanni litteras responsum, quod sic incipit [4] : « Mandavit jam secundò charitas tua » mihi, meisque in persecutione sociis, indicare » tuæ paternitati, quid in hâc Ecclesiæ dissen- » sione tenendum sentiendumque censeamus. » Quantis ergo difficultatibus, eâ in re, laboraret ostendit, qui beatum Gebhardum ejusque socios, iterum atque iterum, ipsumque Gregorium, imò jam accepto amplissimo responso, secundò consulit.

CAPUT VIII.

Quæ Gregorius VII hujus rei exempla et documenta protulit, rei novitatem probant.

Jam operæ pretium erit inspicere propius, quæ Gregorius VII, ab Herimanno Metensi interrogatus, exempla, quæ Scripturæ ac Patrum documenta protulerit; ita enim facilè intelligemus quâ Scripturæ auctoritate, quâ Patrum traditione nitatur.

Exempla omnino quatuor ex omni antiquitate protulit : primum quòd Theodosius Magnus à sancto Ambrosio : alterum, quòd Arcadius, pulso sancto Joanne Chrysostomo, à sancto Innocentio papâ fuit excommunicatus; quâ de re infrà videbimus. Interim hæc exempla duo ad excommunicationem quidem, non ad depositionem valent. Satis enim constat, neque Theodosium Magnum, neque Arcadium fuisse depositos; neque id quisquam cogitabat. Quare exempla hæc duo adeo nihil proderant Gregorio Henricum deponenti, ut potiùs nocerent.

At duo alia protulit : primum exeuntis sexti sæculi in Gregorii Magni epistolâ ad senatorem : « Si quis, inquit [1], regum, sacerdotum, judi- » cum, personarumque sæcularium, hanc con- » stitutionis nostræ paginam (de privilegio xe- » nodochii Augustodunensis) agnoscens, contra » eam venire tentaverit, potestatis, honorisque » sui dignitate careat : » alterum octavi sæculi, de sancto Zachariâ papâ Childericum deponente, ac substituente Pipinum. Sic è duobus exemplis, quæ Gregorius protulit, unum tantùm est, nempè Zachariæ, quod executionem sonet, alterum minas tantùm continet, nullo unquam exemplo aut effectu consecuto.

Verùm antequam ista duo, queis tota causa nititur, suo loco diligentiùs exponantur, rogo bonâ fide, quem sanâ ac modestâ mente præditum non pudent, asserere, ob unius monasterii violata privilegia, juridico ordine deponi posse regem, ac totam rempublicam conturbari? Quare, vel hæc falsa ac subdititia esse constat, quod multi contendunt, vel aliò pertinere, quàm quò referuntur.

Nempe aliud est minari, seu potiùs imprecari, ut à malo deterreas, quod illis temporibus etiam laici in excommunicationis formam, teste Baronio [2], faciebant; aliud juridicam ferre sententiam, cujus rei exemplum à Gregorio VII quærebatur. Jam de Childerico, quem à Zachariâ verè esse depositum Gregorius VII memorat, ut nunc alia omittamus, ne ipsa quidem Glossa id patitur, quæ Gregorii VII verbis commemoratis, capit. *Alius*, ad verbum *deposuit*, hanc adhibet notam : « Dicitur deposuisse, qui depo- » nentibus consensit [3]. »

Atque hæc dicimus, non quòd uno exemplo octavi sæculi, superioribus sæculis insuper habitis, stare possit tanta res; sed ut demonstremus Gregorio VII omni studio quærenti, nè unum quidem exemplum ex anteactis temporibus suppetere potuisse.

Auctoritatem verò Scripturæ passim affert enim, ubi Paulus dicit : *Nescitis quia angelos judicabimus? quantò magis sæcularia* [4]? Quæ quàm ad rem pertineat suo loco expenemus; et

[1] *Bar. tom.* XI, *an.* 1081, *p.* 558. — [2] *Ep. Greg. VII, lib.* IV, *ep.* II. — [3] *Ibid., lib.* VIII, *epist.* XXI. — [4] *Gebh. ep. ad Herim. in lib. cui titul.* Vetera monum. cont. schis. *Ingolst.* 1612,

[1] *Greg. Mag. lib.* XIII, *indict.* VI, *ep.* VIII; *al. lib.* XI, *ep.* X. — [2] *Bar. tom.* XI, *p.* 685. *sub hoc titul.* : Execrationes apponi solitæ ab unoquoque. — [3] *Caus.* XV, *q.* VI, *cap.* III. Alius. — [4] *Greg. VII, lib.* VIII, *ep.* XXI. *I. Cor.* VI. 3.

nobis tacentibus nemo non videt, quàm parum ad legitima judicia spectent, quæ de arbitris sponte eligendis apostolus memorat.

At Gregorius VII ex omni antiquitate locum profert [1] unum apocryphæ falsæque Scripturæ, de ordinatione Clementis [2]. Quo ex loco Gregorius hæc verba describit : » Si quis amicus fuerit » iis, quibus ipse (Clemens scilicet) non loqui- » tur, unus est et ipse ex illis qui exterminare » Ecclesiam Dei voluit. » Quem quidem locum, magno Petri prolatum nomine, si verà etiam auctoritate polleret, non tamen ad necessariam obedientiam, sed ad amicitias cum schismaticis dissolvendas pertinere, ipsa res loquitur; talisque omnino est is locus, ut jam eum allegare pudeat adversarios. Hoc uno testimonio, hâc traditione Gregorii VII de deponendis regibus doctrina nititur.

Profert etiam Julii I falsam epistolam ad Orientales episcopos, de primatu Petri, deque eâ potestate, quâ cœlos aperit et claudit; quam profectò potestatem nemo negat. Quòd autem infert : « Cui ergo aperiendi claudendique cœli » data potestas est, de terrâ judicere non licet?» Item quod concludit sic : « Porrò exorcistæ su- » per dæmones à Deo imperium habent, quantò » igitur magis super eos qui dæmonibus subjecti » et membra sunt dæmonum? Si ergo his tantùm » præeminent exorcistæ, quantò magis sacerdo- » tes [3]? » Hæc, inquam, quis jam theologorum confutatione digna arbitretur?

Hæc Gregorius bis interrogatus ab Hermanno, protulit. Hæc eum impulerunt, ut reges deponi à se posse confideret. Jam cogitent omnes, an non pudeat inter ecclesiastica dogmata recensere, quæ non aliis fulta præsidiis, primùm in lucem prodierunt.

Est enim alia ratio quâ Gregorius VII juramentum fidelitatis à Sede apostolicâ solvi posse confirmat : « Quòd etiam, inquit [3], ex frequenti » auctoritate sæpè agit Sancta Ecclesia, cùm » milites absolvit à vinculo juramenti, quod » factum est his episcopis, qui apostolicâ aucto- » ritate à pontificali gradu deponuntur. » Tanquam juramentum illud episcopo, ut episcopo factum, non statim abeat, sine dispensatione ullâ, cùm is episcopus esse desiit.

Non aliis tamen fultus argumentis Gregorius VII in concilio romano IV confidenter id dicit : » Sanctorum prædecessorum nostrorum » statuta tenentes, eos qui excommunicatis fide- » litate aut sacramento constricti sunt, aposto- » licâ auctoritate à sacramento absolvimus, et ne » sibi fidelitatem observent, omnibus modis » prohibemus [1]. » Cùm tamen prædecessorum suorum aliorumque sanctorum statuta nulla, auctoritatem nullam, nulla exempla protulerit, nisi episcoporum qui depositi fuerint, ut suprà vidimus, vanaque et apocrypha, et nulla collegerit, postquam bis interrogatus, ea, quæ suæ causæ faverent, operosissimè conquisivit.

CAPUT IX.

De Gregorii decretorum auctoritate in Ecclesiâ dubitatum, neque ipse sibi constitit.

Quare mirùm non est, si post visas lectasque Gregorii VII epistolas, totoque emenso sæculo, Otho Frisingensis hæsitabat adhuc, et exempla quærebat; cùm ipse Gregorius nihil satis firmum aut idoneum protulisset. Extat apud Canisium [2] sancti Gebhardi Juvanensis vitâ, ejus ævo scripta, per eum virum qui Gregorium VII alterum Heliam appellat, cujus tamen hæc verba sunt : «Hoc » novum, sive rarum in reges anathema, utrum » ex venditione episcopatuum et abbatiarum, » an ex aliâ infamiâ causas sumpserit, penès » eorum conscios sit, et judices : nobis sententia » pastoris timenda est, sive justa, sive injusta.» Hic profectò videmus de ipsâ sententiâ, justane an injusta sit, quàm trepidè loquatur vir Gregorio VII addictissimus. Neque Gregorii epistolæ imbibitam animis novitatis opinionem exemerant, quam additâ raritatis voce mollirent.

Multos hic prætermittimus æquè hæsitantes, suo loco memorandos. Neque verò tantùm cæteri dubitabant, sed ipse Gregorius, quantumcumque esset propositi tenax, hic ut in re inauditâ et intentatâ hactenùs [3], satis sibi constare non potuit. Ecce enim anno 1076, in concilio Romano Henricum simul à regno deposuit, et anathemate percussit; quâ sententiâ animati perduelles, atque inde secutæ calamitates, effecerunt ut anno 1077, rex canossam profectus à Papâ veniam peteret, tristi omnino ac lamentabili cultu rituque. Quid autem hic gestum sit, exponit ipse Pontifex in secundâ sententiâ adversùs Henricum latâ anno 1080 [4]. « Confusus et humiliatus (post » primam sententiam scilicet) ad me in Longo- » bardiam veniens, absolutionem ab excommu- » nicatione quæsivit; quem ego videns humilia- » tum.... solam ei communionem reddidi; non » tamen in regno, à quo eum in romanâ synodo » (tertiâ scilicet) deposueram, instauravi, nec » fidelitatem omnium, quam sibi juraverant,

[1] Greg. lib. lib. VIII. ep. XXI.
[2] Hanc epistol. ad S. Jacobum vid. ap. Colet. p. 310.
[3] Greg. lib. VIII. ep. XXI. Vid. Epistol. Jul. I. ep. II, ad Orientales; tom. II Conc. col. 484. — [3] Greg. loc. jam cit.

[1] Conc. Rom. IV. tom. X Conc. col. 370. — [2] Canis. antiq. Lect. tom. VI. col. 1274. — [3] Sup. cap. VII. — [4] Conc. Rom. VII, sub Gregor. VII. tom. X. Conc. col. 383.

» vel erant juraturi, à quâ omnes absolvi, in » eâdem synodo, ut sibi servaretur, præcepi. » Sic, teste Gregorio, anno 1077 Henricus communioni, non tamen regno redditus, mancbat depositus. Quâ in re Gregorium non sibi constitisse duobus argumentis facilè omnes intelligent.

Primum, quòd ipse, quique eum sequebantur, eo nituutur maximè, quòd excommunicatus, quocum nec licet colloqui, regnare non possit, ab omni vinculo humanæ societatis abstractus. Atqui Gregorius anno 1077 communionem Henrico reddiderat : ergo depositio excommunicatione nixa stare non potuit. Neque responderi potest, jam alium regem fuisse substitutum, cui regnum adimi ritè electo non posset : hoc cùm rebus gestis non congruit, ut sequentia docebunt.

Secundum ergo argumentum ex rebus postea gestis exoritur; nam solutâ semel excommunicatione, ac rebus confirmatis, Henricus communioni redditus, consueto more regiam potestatem exercuit. At Saxones, aliique earumdem partium cùm eum anno 1076, ut quidem arbitrabantur, ritè depositum, non aliud quàm exregem appellarent, anno 1077 Rodulphum Suevum regem elegerunt[1].

Hic Gregorius mirum in modum æstuare cœpit. Et Saxones quidem electum à se Rodulphum, legato apostolico non modò præsente, sed etiam approbante, asserunt[2]; Gregorius nullo suo consilio id factum etiam juramento firmavit[3] : nos jurato Pontifici de ipso credimus; de legato, Saxonibus, rem uti publicam affirmantibus, fidem negare vix possumus.

Utcumque est, siquidem Pontifex procul omni dubio eâ se potestate præditum sentiebat, ut Henricum imperio exueret, illum pro deposito habere debuit, quoad imperium reddidisset, quòque magis nitebatur regnare depositus, eò magis necesse erat à Pontifice prohiberi.

Hoc fateamur necesse est à Gregorio VII, si ipse sibi constaret, reique bene gestæ sibi esset conscius, agi debuisse. Quid autem egerit sic scribit historicus : « Dominus apostolicus apostolici vigoris oblitus, multum est à priore sententiâ mutatus. Nam qui priùs Henricum cum » omnibus adjutoribus apostolicâ severitate ex- » communicaverat, eique regnandi potestatem » potenter interdixerat, et omnes qui ei fidelitatem jurassent absolverat, et electionem novi » regis consensu suo confirmaverat, nunc per » litteras mandavit ut, consilio facto, rex uterque audiatur, et quem justitia regnare permiserit, altero deposito, tutus in regno confirmetur[1]. » Exemplum litterarum Gregorii subdit, in quibus Henricus et Rodulphus æquè reges appellantur, sedetque Pontifex medius, qui inter utrumque quis potiori titulo regnet, ipsis petentibus æquo jure disceptet. » Desideramus enim, » inquit[2], cum consilio clericorum et laicorum » ejusdem regni causam inter eos, Deo favente, » discutere, et cujus parti magis ad regni gubernacula justitia faveat demonstrare. »

Eadem iterat sæpè, atque etiam in concilio IV romano anno 1078, et variis epistolis[3]. At si Henricus, quem deposuerat, neque restituerat, verè certòque erat depositus, non erat inquirendum, an meliori jure regnaret, qui jure omni privatus, vi regnum retineret; sed Gregorius tantâ re attonitus, ejusque novitate vel ipse turbatus, neque minùs eventùs quàm sui dubius, nihil certi consilii sequebatur. Quæ profectò sufficiunt, ut videamus Gregorium VII, regum depositorem confidentissimum licèt, in tantâ re decernendâ præcipitem, in exequendâ trepidum et cunctabundum, ad extremum illud atque intentatum hactenus, impetu potiùs quàm certâ ratione atque consilio descendisse; neque teneri nos ad id decretum tuendum, de quo ipse decreti auctor ambigeret.

CAPUT X.

Gregorius VII nimia et nova sectatur : initia regiæ potestatis superbiæ ac diabolo assignat, repugnante Scripturâ; neque tantùm Patrum, sed totius humani generis traditione.

Mihi verò hæc omnia animo revolventi, id unum occurrit, nempe Gregorium VII, fervido ingenio præditum, cùm tam malos principes, quos ea ætas tulerat, ægrè pateretur; neque ecclesiasticis pœnis jam satis commoveri cerneret terrenis rebus addictos, eò devenisse, ut aliis pœnis exterrefaceret, atque adeo de imperio ipsis adimendo cogitasse, omnia nova, et insolita Sedi apostolicæ vindicare nil quidquam metuentem.

Hinc illa extiterunt magnifica in speciem, sed ipsâ re vana, certè hactenùs inaudita, quæ in concilio romano protulit. Postquam enim regnum iterato decreto sublatum ab Henrico, in Rodulphum Suevum vice apostolorum transtulit, hæc deinde depromit, ad ipsos apostolos sermone converso[4] : » Agite, nunc, quæso, Patres » et principes sanctissimi, ut omnis mundus » intelligat et cognoscat, quia si potestis in cœlo

[1] *Hist. Saxon. bell. ad ann.* 1077, *Freh. pag.* 134. — [2] *Ib. ad an.* 1077, 1078. — [3] *Conc. Rom. VII, tom.* x, *col.* 381.

[1] *Hist. Saxon. ad an.* 1078. *Freh. p.* 138. — [2] *Greg. VII, lib.* IV, *ep.* XXIII, XXIV. — [3] *Id. lib.* V, *ep.* XV; *lib.* VI, *ep.* I, *etc.* — [4] *Conc. Roman. VII; tom.* X. *Concil. col.* 384.

» ligare et solvere, potestis in terrâ imperia, » regna, principatus, ducatus, marchias, comi» tatus et omnium hominum possessiones tollere » unicuique et concedere. Vos enim patriarcha» tus, primatus, archiepiscopatus, episcopatus » frequenter tulistis pravis et indignis, et reli» giosis viris dedistis. Addiscant nunc reges et » omnes sæculi principes, quanti vos estis, quid » potestis, et timeant parvipendere jussionem » Ecclesiæ vestræ. » Sic Petri et Pauli nomine terrena omnia, longo ordine recensita, ad sua et Ecclesiæ suæ imperia revocabat; notus enim stylus antiquissimus, et Gregorio VII utique frequentatus, pontificum romanorum tribuentium Petro et Paulo quod eorum successores sive vicarii, ut tunc ferè loquebantur, eorum auctoritate ac vice agerent. Et quidem eo jure et canonico ordine Petrus et Paulus pridem ecclesiasticas dignitates auferebant et dabant; sed hæc vetera et obsoleta erant. Novum aliquid perterrefaciendis regibus ac populis ille cogitabat, atque humana omnia suo subdebat imperio.

At non ille, quem suo loco laudabimus, Gregorius ordine II, pietate, doctrinâ, fortitudine, nulli non comparandus; non, inquam, ita ille loquebatur, qui apertè scribit ad Leonem Isaurum : » Pontifex potestatem non habet regias » dignitates deferendi [1], » quas nunc alter iste Gregorius propriis nominibus appellatas dare et adimere aggreditur.

Neque verò hæc dicentes, Gregorii VII pietati obloquimur; imò ejus commendatam martyrologio romano laudamus memoriam, et bono animo egisse omnia, quibusvis petentibus haud inviti largiemur. Neque, quod passim objiciunt, schismaticorum sectamur calumnias; sed quæ ipse scripserit, simplici animo referimus. Neque his oblitterari volumus, quæ pro ecclesiasticâ disciplinâ magna ac præclara gessit, ac ne miracula quidem, quæ à quibusdam auctoribus ipsi tribuuntur. Sed in sanctis viris non omnia imitanda. Docti, legibus non exemplis regi nos petimus, neque coarctari ad ea, quæ romanæ Ecclesiæ nunquam adoptavit fides.

Omnino Gregorium admiramur magno et erecto animo insurgentem in reges simoniacos et scelerum defensores; sed interim dolemus eum, incitato semel animo, ad extrema et nimia devenisse. Spiritualem potestatem longo intervallo temporali anteponit, et hoc ex majorum scitis; istud verò non ex Patrum sententiâ, quod addit : « Sed fortè putant quod regia dignitas » episcopalem præcellat. Ex eorum principiis » colligere possunt, quantum à se utraque differ» runt : illam quidem superbia humana reperit, » hanc divina pietas instituit [1] : » et alibi explicatiùs : » Itane dignitas à sæcularibus inventa, » non subjicietur ei dignitati, quam omnipoten» tis Dei providentia ad honorem suum inve» nit?.... Quis nesciat reges et duces ab iis » habuisse principium qui Deum ignorantes, » superbiâ, rapinis, perfidiâ, homicidiis, postre» mò universis penè sceleribus mundi principe, » diabolo videlicet, agitante, super pares licèt » homines dominari, cæcâ cupiditate et intolera» bili præsumptione affectaverunt [2]? » Nullus pontificum, christianorum nullus hactenùs dixerat aut cogitaverat, *diabolo mundi principe agitante*, legitima imperia inter homines fuisse constituta, cùm pacis hostis diabolus leges et ordinem, omnesque adeo legitimas potestates adversetur, quòd est à beato Irenæo præclarè explicatum, his verbis : [3] » Ad utilitatem genti» lium terrenum regnum positum est à Deo, sed » non à diabolo, qui nunquam omnino quietus » est; imò qui nec ipsas gentes vult in tranquillo » agere; ut timentes regnum hominum, non se » alterutrum homines vice piscium consumant, » sed per legum positiones repercutiant multi» plicem gentilium injustitiam; et secundùm hoc » Dei sunt ministri, qui tributa exigunt à no» bis, in hoc ipsum servientes. Et, quæ sunt » potestates, à Deo ordinatæ sunt. »

Ad magnam ergo contumeliam pertinet sublimium potestatum, asserere ipsas, *agitante diabolo*, *cæcâ introductas cupiditate et intolerabili præsumptione dominandi super pares*. Tantum enim humanæ societatis bonum, quo homines hominibus legitimo præsunt ordine, non superbia, sed recta ratio; non diabolus, sed Deus induxit. Neque verò dici ullo modo potest, nisi per summam rerum antiquarum imperitiam, legitima imperia per ambitionem ac superbiam hominum incœpisse. Præclarè enim Justinus historicus rerum humanarum aggressus historiam, sic orditur [4] : « Principio rerum, gentium, nationumque » omnium imperium penes reges erat, quos ad » fastigium hujus majestatis non ambitio popu» laris, sed spectata inter bonos moderatio prove» hebat. Populus nullis legibus tenebatur : arbi» tria principum pro legibus erant; fines imperii » tueri magis quàm proferre mos erat; intra » suam cuique patriam regna finiebantur. Primus » omnium Ninus, rex Assyriorum veterem, et » quasi avitum gentibus morem, novâ imperii » cupiditate mutavit, etc. » Quæ initia et omnium gentium historiæ produnt, et ipsa Scriptura de-

[1] *Greg. II, ep.* II. *tom.* VII. *Concil. col.* 7.

[1] *Greg. VII, lib.* IV, *ep.* II. — [2] *Id. lib.* VIII, *ep.* XXI. — [3] *Iren. cont. hær. lib.* V, *cap.* XXIV, *p.* 321. — [4] *Just. Hist. lib.* I.

monstrat. Primus enim Nemrod nominatur [1], qui vicinas civitates, utique jam per legitima imperia constitutas, invaserit; pessimo quidem exemplo, sed quod non statim omnia humana pervaderet. Permansit enim diutissime apud multas gentes mos probus et antiquus, Deo ac naturâ duce, constitutus. Quod humanæ societatis tam excellens bonum, si diabolus, omnis operis divini interpolator postea occupavit, haud propterea malum, quo optima instituta corrupta sunt, priùs bono fuerit; cùm præsertim regii ac supremi imperii, in ipsâ patriâ potestate, forma præcesserit primos inter homines, quorum familiæ per longissimam parentum vitam, in quædam veluti modica ac modesta regna succrescerent. Grave igitur illud, quod Gregorius VII, dùm in superbos reges inflammatur, progressus extra metas protulit; nec ipsi dignitati à Deo ordinatæ, aut apostolicæ doctrinæ satis consulebat, quâ semper apud omnes constitit, *sublimiores potestates à Deo esse*; et quidem à Deo propitio; quippe quæ mala opera dato gladio coerceant, ac publicæ paci, Deo ita providente ac jubente, inserviant [2]. Sed hæc suo loco lucnlentiùs declarabimus.

CAPUT XI.

Aliæ Gregorius VII novitates: novum excommunicationis genus, quo victoriam ab Henrici IV exercitu arcet: nova doctrina de omnium Pontificum romanorum sanctitate.

Scitum illud Chrysostomi: « Novitas novita» tem parit [3]. » Gregorius VII novæ depositionis sententiæ novum excommunicationis addebat genus; hoc scilicet: « Quicumque temerario ausu » hujus nostræ constitutionis violator extiterit, » vinculo eum anathematis obligamus, et non » solùm in spiritu, verùm etiam in corpore, et » omni prosperitate hujus vitæ, apostolicâ potes» tate innodamus, et victoriam ejus in armis au» ferimus [4]. » Quo decreto facto, hæc scribebat: « In prædictâ synodo jam omnes excommunica» tionis et anathematis vinculo innodati, et ut » nullam victoriam possint obtinere, potestate » sancti Petri sunt alligati [5]. » Quâ formulâ delectatus, iterùm sic decernit *: « Illi cujus culpâ » vel superbiâ pax ista remanserit, gratiam sancti » Petri auferimus, eumque sicut membrum dia» boli, et desolatorem christianæ religionis, cum » omnibus fautoribus snis festinabimus à commu» nione christianæ societatis abscindere; ita ut » nullam deinceps victoriam in bello, nullam » prosperitatem habere possit in sæculo [1]. »

Eo sensu, anno 1080, adversùs Henricum nominatim hæc statuit, ad Petrum et Paulum sermone converso: « Iterum regnum Teutonicorum, » et Italiæ, ex parte omnipotentis Dei et vestrâ » interdicens ei, omnem potestatem et dignita» tem regiam ei tollo, et ut nullus christianorum » ei sicut regi obediat, interdico, etc.... ipse » autem Henricus cum suis fautoribus in omni » belli congressione, nullas vires, nullamque in » vitâ suâ victoriam obtineat [2]. » Sic ab adversantibus omnem prosperitatem potestate apostolicâ propellebat; sic victoriæ imperabat. At Deo non erat placitum hæc in manu suâ posita, ad formulam revocari. Quare eodem anno, et Henrico victoriam concessit, et Rodulphum, cui Gregorius Petri et Pauli vice imperium donaverat, in prælio cædi voluit; et postea Gregorium fugari Româ permisit, et Salerni obire victum; suo quoque tempore ulturus Henricum, falso et apostatico pontifice constituto Guiberto Ravennensi, auctorem infandi schismatis, et potestatis verè ecclesiasticæ contemptorem.

Ad ejus victoriam pertinent hæc Sigeberti verba [3]: « Hildebrandus papa, quasi divinitus reve» latum sibi prædixit, hoc anno falsum regem » esse moriturum, et verum quidem prædixit; » sed fefellit eum de falso rege conjectura, se» cundùm suum velle, super Henrico rege in» terpretata. Rex enim Henricus Saxonibus gravi » prælio congreditur, et in congressu, falsus » rex Rodulphus cum multis Saxoniæ principibus » extinguitur. » Quæ Sigeberti narratio à Gregorii dictis decretisque non abhorret.

Exemplo Gregorii VII, Alexander III, Friderico I deposito et excommunicato, « inhibuit » auctoritate Dei, ne vires ullas amodo in bellicis » congressionibus habeat, aut de christiano ali» quo victoriam consequatur, aut alicubi quiete » et pace gaudeat, donec fructus pœnitentiæ » condignos operetur [4]: » tanquam hæc in hominum potestate Christus esse voluerit. Ad hæc nimia, ac melioribus sæculis inaudita, Alexander III, egregius alioquin pontifex, Gregorio VII auctore deductus est. Adeo vana cogitant, quibus posterioris ætatis exempla sufficiunt.

Ne grave videretur, non modò omnia imperia sed etiam omnem rerum divinarum humanarumque cursum in unius hominis arbitrio collocari; ac ne de tantâ potestate genus humanum aliquid iniqui metueret, docebat Gregorius VII, « ad apostolicam Sedem ritè ordinatos, meritis

[1] *Gen.* x. 9, 10. — [2] *Rom.* XIII. 1. *I. Tim.* II. 2. *I. Pet.* II. 13. — [3] *S. Chrys. Hom.* V *in* II. *ad Tim. cap.* II; *tom.* XI, *p.* 687. — [4] *Conc. Roman. IV. tom.* X, *col.* 370. — [5] *Lib.* VI, *ep.* 1.

* Nempe in epistolâ ad Berengarium Gerundensem episcopum, in quâ ei mandatum dat, ut, obortas inter duos comitis Raimundi filios discordias, curet sedare. (*Edit. Paris.*)

[1] *Lib.* VI, *ep.* XVI. — [2] *Conc. Roman. VII; tom.* X. *col.* 384. — [3] *Sigeberti Chron. an.* 1080. — [4] *Conc. Lateranen. sub Alexand.* III. *tom.* X. *Concil. col.* 1450.

» beati Petri meliores effici, atque omnino sancti » tos [1]. » Et id quidem ex decretis Symmachi papæ repetebat, quæ sanè decreta, commodâ interpretatione molliri, non exaggerari, et ad extremum urgeri oporteret. Addebat Gregorius: *Licèt experimento sciamus*, nempe Papam sanctum esse, quod hactenùs nemo præsumpserat. Sic profectò Gregorius, dum omnia humana ac divina trahere ad se nititur, et dignitatem regiam infringebat, et pontificiam novis, neque duraturis titulis commendabat.

Quòd si certâ fide credere nos oportet deponi posse à pontificibus reges, quòd depositionem talem in concilio romano Gregorius promulgarit[2], eâdem profectò fide teneamus, posse Pontificem auctoritate suâ ab excommunicatis auferre victoriam, ac prosperitatem sæculi; cùm id non tantum in privatis epistolis, sed etiam decreto edito, Gregorius VII et Alexander III pronuntiarint.

Item eâdem fide admittere debemus illud in concilio romano editum: posse à Pontificibus, ut patriarchatus et episcopatus, ita et « omnes » hominum possessiones pro meritis tolli et con- » cedi; » quæ nempe Pontifices solos reges, solos imperatores efficerent; quale imperium humana conditio neque gerere, neque tolerare possit.

Placet autem hic in antecessum exprimere quæ suo loco probaturi sumus, Gregorium VII aliosve pontifices, à quibus hæc gesta decretaque sunt, nunquam decreto ad omnem Ecclesiam edito docuisse, eam sententiam, quæ ecclesiasticæ potestati talia vindicaret, ad integritatem fidei catholicæ aut ecclesiastici dogmatis pertinere. Moderabatur animos ille qui Ecclesiam regit, spiritus veritatis, ne humilis Christi grex in tentationem eam incideret. Quare etiam ii qui pontificiam infallibilitatem vel maximè tuentur, ab hâc sententiâ abhorrere, deque his, ut et de aliis pontificum gestis, liberè disputare possunt.

Si quis tamen libentes nos ad ea adduci putat, fallitur. Neque enim ii sumus, quibus Ecclesiæ vulnera nullâ necessitate retractari placeat; sed rursùs non sumus eorum numero, qui ubique trepidi et infirmâ fide, hæc quantacumque vulnera, tanquam sint Ecclesiæ ipsi lethifera, perhorrescant.

Satis enim scimus Ecclesiam catholicam Sedemque apostolicam in petrâ fundatam stare firmiùs, quàm ut his commoveri possit; et quantumcumque hæc adscititia humanisque conciliis quæsita concidant, ipsam tamen petram, Christo auctore positam, inconcussam stare: quâ fide securi, et superiora diximus, et alia haud minùs necessaria prosequemur.

[1] *Lib.* VIII, *ep.* XXI. — [2] *Conc. Roman. VII, tom.* X, *col.* 384.

CAPUT XII.

Quâ occasione Gregorius VII regum depositionem aggressus sit: quove imperii ac regnorum statu: quam universalis monarchiæ etiam temporalis ideam animo informarit: ejus mores, ingenium, et in omnia regna variæ molitiones; ac 1° in imperium romano-germanicum, in Galliam, in Angliam, in Daniam; deilique quæri, nihil imminutâ Sedis apostolicæ majestate.

Gregorius VII novæ potestati, quam in temporalibus exercere se posse consideret, muniendæ, humana undequaque subsidia conquirebat, atque omnia regna in ditionem ac proprietatem Sedis apostolicæ vindicare satagebat.

Posteaquam enim Caroli Magni domus inclinata est, toto Occidente regia labascere ac nutare cœpit auctoritas: proceres paulatim omnia occupare, et propè æquiparari regibus; episcopi, procerum antesignani, ad hæc insitâ religioni reverentiâ validi, pleraque reipublicæ munera ad se trahere: regna in varias dynastias, seu ecclesiasticas, seu sæculares scindi, quæ quidem dynastiæ jura regalia multa, eaque maxima, sibi tribuebant, gravi imminutione regiæ majestatis: reges precariam veluti potestatem exercere, eò usque depressi, ut sæpè cum subditis ac vassallis æquo jure bellare cogerentur. Sic imperiis propemodum in anarchiam versis, bellis, cædibus, fœdis populationibus omnia replebantur: quæ rerum inclinatio nono sæculo cœpta, decimo et undecimo in deteriora vergebat; ut Gregorii VII tempore vix ullus regum esset, qui regiam majestatem, ac veram imperii vim retineret. Etsi enim Othones in Germaniâ et Italiâ magnis animis ac viribus seque ac rempublicam sustentasse videbantur, res tamen in pejus suo veluti pondere deflectebant; ac sub Henrico IV urbes gentesque effræni licentiâ rebellabant. Inclytum Francorum regnum, quod omnibus ferè reliquis imperaverat, etsi suo statu atque hæreditariâ successione valentius, communibus tamen incommodis laborarat; necdum se Capetii satis confirmaverant, neque Capetiorum quartus Philippus I, qui tum imperitabat, tantæ majestati animis atque ingenio respondebat. Gulielmus ille victor atque conquestor, recens Angliam occupaverat, validus quidem viribus, atque imperandi certus, sed tamen imperio nondum constabilito: res Hispaniæ tenues, Saracenis prementibus, christianis etiam in diversa regna divisis: reliqua Europæ regna, alia aliis casibus fluctuabant.

Eâ rerum ac temporum necessitudine, Gregorius VII, è sanctâ Cluniacensis monasterii disciplinâ, per varios dignitatum gradus, ad cathedram Petri evectus est: acerrimi ingenii, magnique animi vir, probis moribus, integrâ famâ, ecclesiasticæ libertatis ac potestatis studiosissimus, et

qui potius ultra concessa tenderet, quàm aliquid de suo jure remitteret. Is ergo optimum factu ratus, ut Sedi apostolicæ, quæ caput religionis esset, regna omnia etiam in temporalibus subderentur, non modò potestate clavium, sibi summam deponendorum et constituendorum regum ac principum potestatem vindicabat; sed etiam eos singulatim adortus, quâcumque arte poterat, vectigales suos, atque etiam suos *homines*, ut tum loquebantur, facere cogitabat.

Et de imperio quidem romano-germanico res facilior videbatur, cùm romani Pontifices in illud imperium peculiare jus quoddam sibi vindicarent; imò verò illud, si quidem Bellarmino et Baronio credimus [1], à Gregorii V tempore, datis electoribus, atque impositis legibus ordinassent. Certè memoratu est dignum id, quod Gregorii VII tempore, ab auctore apologiæ Henrici IV imperatoris proditum; cùm se Saxonibus perduellibus, nonnulli è Longobardis, Francis, Bavaris ac Suevis conjunxissent, eos omnes apud Gregorium VII accusasse regem: « Non decere tam » flagitiosum, plus notum crimine quàm nomine, » regnare; maximè cum sibi regiam dignitatem » Roma non contulerit: oportere Romæ jus suum » in constituendis regibus reddi : provideret » apostolicus et Roma ex consilio principum, » cujus vita et sapientia tanto congrueret honori: » quâ deceptione delusus Apostolicus, simul et » honore creandi regis, quem sibi fallaciter ob» tulerant, impulsus, regem banno innodavit, » et episcopis aliisque principibus, ut à com» munione excommunicati regis se subtraherent » denuntiavit : se citò venturum in Teutonicas » oras, ubi de negotiis ecclesiasticis et de regno » tractaretur [2]. » Quæ quidem aliena non sunt ab eo Pontifice, qui tam excelsos spiritus gereret; neque absimile vero est talem virum romanæ potentiæ gloriâ delectatum, quâ Sedis apostolicæ dignitas amplificari videretur, atque illi omnino placuisse amplitudinem etiam religionis titulo coloratam. Intentus autem erat vel maximè Teutonico regno, cui romanum imperium junctum esset, quod etiam regnum per Saxonum rebellionem fluctuabat. Itaque Gregorius, Henrico IV imperatore deposito, Teutonum atque Italiæ regem qui imperator futurus esset, ita constitui decernebat, ut talesibi præstaret juramentum [3]: « Ab hâc horâ, » et deinceps fidelis ero beato Petro apostolo » ejusque vicario papæ Gregorio, et quodcumque » mihi ipse Papa præceperit, sub his videlicet » verbis, *per veram obedientiam*, fideliter sicut » oportet christianum obtemperabo;... et eo die » quando illum primitus videro, fideliter per ma» nus meas *miles* sancti Petri et illius efficiar. » Quod quidem est *ligium*, ut vocant, et perfectissimæ dominationis *hominium*, dataque est formula *per veram obedientiam*, quæ jussis adhibita indeclinabile imperium designaret.

De Francorum regno post hominum memoriam longè nobilissimo, atque augustissimo, unde etiam imperium, quale apud Latinos est, manasse noverat, hæc legatis suis agenda decernit : « Dicendum autem est omnibus Gallis, » et per veram obedientiam præcipiendum, ut » unaquæque domus, saltem unum denarium » annuatim solvant beato Petro, si eum recog» noscant patrem et pastorem suum, more anti» quo [1]. » Rationem addit : « Nam Carolus im» perator, sicut legitur in tomo ejus, qui in » archivo Ecclesiæ beati Petri habetur, in tribus » locis annuatim colligebat mille ducentas libras » ad servitium apostolicæ Sedis [2]. » Nos cum tomum ignoramus, nihil simile in Caroli Magni, ac secutorum principum historiis, gestis, Capitularibus, aut in conciliis, aliisque actis publicis aut privatis, qualia ejus ævi sunt innumerabilia, legimus, et Pontifici impositum fuisse credimus ab iis qui talia suadebant.

Carolus Sedi apostolicæ multas provincias devictas donavit, at regnum nemini vectigale aut censuale fecit, neque quisquam ex ejus successoribus tale quid aut cogitavit, aut passus est; Francique reges Sedi apostolicæ omnium religiosissimè in spiritualibus obtemperabant : omnium studiosissimè suam in temporalibus dignitatem tuebantur. Quare Gregorius, adhibitâ licèt formulâ, *per veram obedientiam*, quâ imperium indetrectabile significatum fuisse vidimus, nullum unquam censum à Gallis impetravit; sed neque per legatos, jussos licèt, quidquam eâ de re postulatum fuisse legimus : ut totum illud in auras penitùs evanuisse videatur.

In eâdem Gregorii epistolâ sic legitur : « Idem » magnus imperator Carolus Saxoniam obtulit » beato Petro, cujus eam devicit adjutorio, et » posuit signum devotionis et libertatis. » Offerre beato Petro, consueto hujus ævi sermone, hoc erat proprietati Sedis apostolicæ adscribere; at Carolus Magnus nusquam scripsit, nusquam dixit se beato Petro devictam obtulisse Saxoniam, sed tantùm in devictâ Saxoniâ primam Ecclesiam consecratam, quam, inquit [3], « pio » Christo et apostolorum suorum principi beato » Petro obtulimus. » Sic Petro non Saxoniam, sed in Saxoniâ, pro gratiarum actione primam

[1] *Bell. de R. P. lib.* v, *cap.* viii. *Baron. an.* 996, *tom.* x, *edit. Rom. p.* 908. — [2] *Apolog. Henr. IV, ap. Urst. p* 382. — [3] *Greg. VII lib.* ix, *ep.* iii.

[1] *Greg. VII lib.* viii, *ep.* xxiii.

[2] Aquisgrani, apud Podium Sanctæ Mariæ, et apud Sanctum Ægidium.

[3] *Vid. Cap. Carol. Mag. tom.* i, *edit. Baluz. pag.* 246.

Ecclesiam obtulit; et quidem erecto templo apostolorum principem ritè veneratus, eam tamen provinciam nullius mortalis imperio quàm suo vindicavit.

Cæterùm annualem censum semel impositum Gregorius VII facilè in argumentum proprietatis ac dominii trahebat: quare Guillelmo Conquestori, Angliæ regi, modis omnibus deiinito sundebat, ut regnum Angliæ, quod anteriores reges solo voluntariæ pietatis sensu, nullo temporalis subjectionis animo, Sedi apostolicæ censuale fecerant; ipse temporali *hominio* subderet. At Guillelmus ita respondit: « Hubertus legatus » tuus ad me veniens ex tuâ parte admonuit, » quatenùs tibi, et successoribus tuis fidelitatem » facere, et de pecuniâ, quam antecessores mei » ad romanam Ecclesiam mittere solebant, me» liùs cogitarem; unum admisi, alterum non » admisi: fidelitatem facere nolui, nec volo; » quia nec ego promisi, nec antecessores meos » antecessoribus tuis id fecisse comperio [1]. » Sic de fidelitate inverecundum petitorem acriter refutabat: de denario beati Petri avitam consuetudinem recto sensu intellectam prompto animo sequebatur.

Quod autem à Guillelmo Anglorum rege, idem à Danorum rege Sueno, ut ab ejus parente, atque etiam ab ipso promissum, Gregorius postulabat [2], neque hujus postulati ullam unquam videmus habitam esse rationem.

Interim *opulentam provinciam*, Romanæ urbi vicinam, *quam viles et ignavi hæretici tenerent*, ei pollicetur. Quo jure suam non significat, nisi hæreticorum omnia, sua esse duceret.

CAPUT XIII.

De Hispaniâ et Sardiniâ quid Gregorius VII decreverit.

Erat tum Hispania ferè tota subdita Saracenis, à quorum manibus nobilissimum regnum recuperare multi undique christiani principes satagebant. Ad hos Gregorius VII sic scribit: « Non latere vos credimus regnum Hispaniæ, » ab antiquo proprii juris sancti Petri fuisse, et » adhuc, licèt diù à paganis sit occupatum, lege » tamen justitiæ non evacuatâ, nulli mortalium, » sed soli apostolicæ Sedi ex æquo pertinere [3]. » Addit concessisse se Evulo comiti habendam sancti Petri nomine, certis conditionibus, quamcumque ab infidelibus terram recepisset.

Cæterùm id juris et Hispani nesciebant, et hujus oblitteratam fuisse memoriam ipsam ipse Gregorius fatebatur; sic enim postea scripsit « regibus, comitibus, cæterisque principibus » Hispaniæ. Notum vobis fieri volumus, quod » nobis quidem tacere non est liberum, vobis nu» tem non solùm ad futuram, sed etiam ad præ» sentem gloriam valde necessarium, videlicet » regnum Hispaniæ ex antiquis constitutionibus » beato Petro, et sanctæ romanæ Ecclesiæ in jus » et proprietatem esse traditum: quod uimirum » hactenùs et præteritorum temporum incom» moda, et aliqua antecessorum nostrorum » occultavit negligentia. Nam postquam illud » regnum à Saracenis et paganis pervasum est, » et servitium, quod beato Petro inde solebat » fieri, propter infidelitatem eorum, et tyranni» dem detentum, ab usu nostrorum tot annis » interceptum est, pariter etiam rerum et pro» prietatis memoria dilabi cœpit [1]. » Promittit tamen Gregorius legatos à se missos rem omnem demonstraturos *assertione certâ*: denique adhortatur « ut ad honorem beati Petri et romanæ » Ecclesiæ promptos et magnificos se exhibeant; » quod profectò fecerunt; multique Hispanorum principum Ecclesiæ romanæ annuas pensiones spoponderunt, eique se ultro ut spirituali dominæ subjecerunt.

Id verò an excussis titulis potiùs quàm ultroneâ pietate fecerint, non satis mihi constat. Stricto jure fecisse probat Baronius, allato exemplo « Berengarii comitis Barcinonensis, qui » anno, inquit [2], 1091, Urbani papæ quarto, » cùm recuperasset Tarraconensem civitatem » occupatam à Mauris, eamdem obtulit Ecclesiæ » romanæ. » Quæ vana esse omnia facilè comprobabit ipsum à Baronio productum instrumentum: quippe quo legimus à comite Berengario Tarraconensem civitatem, non à Mauris recuperatam *, sed *jure paterno*, ac bonorum paternorum *divisione* suam; non Sedi apostolicæ redditam, sed *in Dei nomine specialiter donatam*

[1] *Guill. ep. int. Lanf. et ap. Baron. tom.* XI, *an.* 1079, *pag.* 531. — [2] *Greg. VII. lib.* II, *epist.* LXXI, LXXV. — [3] *Ibid. lib.* I, *ep.* VI, VII. *Baron. tom.* XI, *an.* 1073.

[1] *Lib.* IV, *ep.* XXVIII. *Vid. lib.* I, *ep.* VII. — [2] *Bar. tom.* XI, *an.* 1073, *p.* 424.

* Utrum id Baronio rectè objiciat BOSSUET, ambigi potest. Nam 1° in ipso donationis diplomate, Berengarius eos nomina principes, *qui secum insudaverint ad præfatæ urbis restaurationem*. 2° Urbanus II, rescribens Berengario, sic dicit, p. 628: *Ecce jam transactis 390 annis, ex quo præfatam urbem Agarenorum gens propè solitariam fecerit, etc.* 3° Hæc vocabula *restauratio*, et *restitutio*, quæ passim occurrunt in diplomate et in epistolâ, significabunt quidem, strictè accepta, Tarraconensem civitatem denuo ædificatam fuisse; sed diligenter perpendenti verba et seriem, hæc duo certa erunt: unum quod affirmat BOSSUET, hanc civitatem non *redditam* fuisse, sed *specialiter donatam* Ecclesiæ romanæ: alterum quod negat, hanc civitatem non multò ante *è Saracenorum manibus fuisse vindicatam*. Certè, Berengarius dicit hanc civitatem *sibi ex paterno jure competisse*; quomodo probè ac verè diceret Ludovicus XV, Navarræ regnum, si illud bello recuperaret, *sibi ex paterno jure competere*. Jura enim regum, illâ quam vocant præscriptionis lege, non tolluntur. (*Edit. Paris.*)

fuisse[1] : quæ adeo non firmant, ut potiùs evertant jus illud in Hispanias venditatum.

At verò Petrus de Marcâ, vir doctissimus, ex antiquis monumentis probat Gregorio VII à comite Besalvens Bernardo, atque etiam ab Aragonum rege annuam concessam fuisse pensionem[2] : id verò ab iis factum, antiquis excussis ac recognitis titulis, acta non memorant.

Neque item docent, an stricto jure potiùs quàm voluntate sit factum, quod idem Bernardus *se militem ac vassallum sancti Petri fecit*[3]. Id enim eo tempore ab aliis etiam, ut à comite provinciæ ae Barcinonensi, ultro ac nullâ obligatione, factitatum fuisse, ejus ævi acta memorant : quòd ii comites, ubi se Sedi apostolicæ addixissent, eo patrocinio tutiores, atque etiam adversùs dominos securiores essent.

Refert etiam Petrus de Marcâ[4] secutis sæculis, cùm eam pensionem, quam Aragonenses concesserant, romani curiales violentiùs exigerent, à regibus Aragonensibus planè denegatam; consensisse tamen illos ad illam pensionem voluntariè persolvendam, non autem *contractu infeodationis inito, aut obligatione pactâ*.

Castellæ verò reges nihil quidquam solvisse, nihil peculiaris juris in Sede apostolicâ recognovisse legimus : quo constare videatur ea, quæ Gregorii VII tempore ab aliis Hispanis facta sint, voluntariè potiùs, quàm stricto et antiquo jure fuisse imposita. Neque propterea Gregorium antiqua Ecclesiæ romanæ jura in Hispaniæ regnum memorantem, deceptorem putamus; sed falsis titulis, quales omni ævo multi confecti sunt, decipi potuisse confitemur.

Quænam certè ejus legati rei oblitteratæ, atque omni hominum elapsæ memoriâ, documenta protulerint, neque usquam legimus, neque animo aut conjecturâ assequi possumus, aut omnino intelligimus quomodo stare possint. Gregorius enim memorat, antequam regnum illud à Saracenis pervasum est, *sanctæ romanæ Ecclesiæ* in jus et proprietatem fuisse traditum, ac *certa servitia fuisse constituta* : atqui anno Christi 713 invasio Saracenorum contigit, quo tempore illa ex feudorum jure orta servitia, atque proprietas, ne nomine quidem erant cognita. Neque verò Hispaniam Sedi apostolicæ Gothi ariani tradidissent, neque postquam reges anno 588 catholici sunt facti, tale quidquam egisse, tot concilia, tot acta, tot historiæ, tot epistolæ innuunt : cùm Sedis apostolicæ potestas, sed spiritualis illa atque cœlestis, omnibus paginis celebretur : neque à rege Pelagio, recidivi post Saracenicam invasionem Hispanorum imperii fundatore, ejusque successoribus, aliisque Hispaniensibus regibus per trecentos ac sexaginta annos, qui à Pelagio ad Gregorium effluxere, tale quidquam postulatum fuit : ac reges Hispaniæ per ea tempora haud minùs quàm alios absoluto jure regnasse, omnia monumenta testantur. Jam quod ait Baronius : « His juribus potitam apostolicam Sedem, anno Christi 701, sub » impio rege Vitizâ, horum jacturam esse passam[1], » neque cum Gregorio VII convenit, qui hanc jacturam ad Saracenorum invasionem refert, neque cum Tudensi Lucâ, quem unum Baronius testem adducit. Is enim posteaquam auctore Vitizâ canones dissolutos, sacraque omnia conculcata memoravit, hæc addit insuper : « Et ne adversùs eum insurgeret sancta Eccle- » sia, episcopis, presbyteris, diaconis, et cæ- » teris Ecclesiæ Christi ministris, carnales uxo- » res habere præcepit, et ne obedirent romano » Pontifici, sub mortis intermtnatione probi- » buit[2]. » Quæ ad evitandum canonicæ atque ecclesiasticæ districtionis metum manifestè referri, rerum ostendit series : ad solvenda romani Pontificis, ut supremi etiam domini, imperia pertinere, neque Lucas Tudensis significat, neque alii scriptores, neque Gregorius VII suspicatur.

Utcumque est, illud animo capere vix possumus, quod is Pontifex mavult Hispaniam servire infidelibus quàm illud qualecumque jus ultro remittere. Sic enim ipse scribit suprà dictâ epistolâ, « ad principes in terram Hispaniæ proficisci » volentes : Hoc neminem vestrûm ignorare » volumus, quoniam, nisi æquâ pactione persol- » vendi juris sancti Petri in regnum illud animad- » vertere statueritis, potiùs vobis apostolicâ auc- » toritate, ne illuc tendatis, interdicendo contrà » feremur, quàm sancta et universalis mater Ec- » clesia, idem à suis filiis quod ab hostibus pa- » tiendo, nonjam proprietatis suæ, sed filiorum » detrimento saucietur[3]. » Quasi vulnus illud remissione spontaneâ temporalis tributi curare non posset. Sed ista non reputat, et ovem in feræ faucibus palpitantem non eripere, sed tondere cogitat. Atque hæc facit abstinentissimus, et innocentissimæ vitæ Pontifex, dum Sedis apostolicæ jura etiam temporalia, quæ semel animo præceperat tantisper imminui pejus omnibus malis arbitratur.

Neque minùs dura sunt, quæ Sardiniensibus scripsit. Cùm enim in animum induxisset, ut aliquid ab eis commodi temporalis ferret, primam

[1] *Bar. tom.* XI, *an* 1091, *p.* 627. — [2] *Marc. Hist. Bearn. lib.* IV, *p.* 331, 332. — [3] *Greg. VII, lib.* IX, *ep.* XII. — [4] *Marc. loc. cit.*

[1] *Bar. loc. cit. et tom.* VIII, *anno* 701, *p.* 640, 641. — [2] *Luc. Tud. ap. Bar. loc. max cit.* — [3] *Greg. VII, lib.* I, *epist.* VII.

ad eorum judices dedit epistolam[1] : « Romanam » Ecclesiam omnium matrem, privatam tamen » eis debere sollicitudinem ; at antecessorum ne- » gligentiâ friguisse charitatem illam, quæ an- » tiquis temporibus inter romanam Ecclesiam » et gentem illam fuit, maximo inter ipsos chris- » tianæ religionis detrimento : atque omnino ne- » cessarium ut de salute animarum cogitent, » romanamque Ecclesiam ut matrem recognos- » cant, atque antiquam devotionem impendant : » se quidem non modò ut eorum animæ, sed » etiam patria salva esset, sollicitè invigilare : si » sua verba reciperent, gloriam et honorem et in » præsenti et in futurâ vitâ consecuturos esse : sin » aliter agerent, suæ culpæ imputarent, si quid » periculi contigisset : legatos coram acturos quæ » de salute eorum et honore tractaret. »

Quid esset *illa salus honorque*, quem ipsis quæreret, sequentia demonstrabunt. Nam paulò post de sui legati postulatis hæc scribit : « Nisi » in hoc anno certâ nobis super hâc re ratione » respondeatis, nec ampliùs vestra responsa » quæremus, nec tamen ulteriùs jus et honorem » sancti Petri irrequisitum relinquemus[2]. » Censum ac vectigal satis apertè ista significant : eò primùm illa verba lenia, eò deniquè minæ spectabant.

Graviùs postea urget, scribitque hæc[3] « glo- » rioso judici Calaritano Orsocco : Nolumus » scientiam tuam latere, nobis terram vestram » à multis gentibus esse petitam : maxima ser- » vitia, si eam permitteremus invadi, fuisse pro- » missa ; ita ut medietatem totius terræ nostro » usui vellent relinquere, partemque alteram ad » fidelitatem nostram sibi habere : cùmque hoc » non solùm à Normannis, et à Thuscis, ac Lon- » gobardis, sed etiam à quibusdam ultramonta- » nis crebrò ex nobis esset postulatum, nemini » eâ de re unquam assensum dare decrevimus, » donec ad vos legatum nostrum mittentes, ani- » mum vestrum deprehenderemus. » Nempe ille legatus exploraturus erat quo tributo oblato se ab invasorum deprædatione redimerent. Pergit enim : « Igitur, quia devotionem beato Petrò te » habere, in legato suo monstrasti, si eam sicut » oportet (quid autem oporteret satis apertè sig- » nificaverat) servare volueris, non solùm per » nos, nulli terram vestram vi ingrediendi li- » centia dabitur, sed etiam si quis attentaverit, » et sæculariter et spiritualiter prohibebitur à » nobis, ac repulsabitur. » Quid si denegaverint quæ Gregorius postulabat? Nempe hostibus prædæ erunt. Tantine erat tributum romanæ Ecclesiæ persolvendum, ut propter eam causam miseros insulanos, *datâ licentiâ*, lupis pastor exponeret !

Cæterùm quid in eâ insulâ juris sibi esset, ne verbo quidem significat, jurium etiam temporalium vehementissimus ubique, ut videre est, ostentator. Sed ut concedamus Sardiniam insulam jam tum in Ecclesiæ romanæ ditionem concessisse, utque id vel maximè non tantùm jactaret Gregorius, sed etiam insulani seu metu, seu veri conscientiâ faterentur ; tamen in tributis exigendis nullâ Gregorius possessione nitebatur ; antiqua, confusa, obsoleta, generalibus verbis, uti vidimus, vendilabat, dirisque comminationibus novum sibi titulum comparabat.

CAPUT XIV.

De Hungariâ : de aliis regnis ac provinciis : quibus causis impulsi, pontificiæ ditioni se ultro subjecerint : arbitraria jura etiam in infideles principes protendunt.

Salomon Hungariæ rex infans. Andreæ patris jussu, atque omnium ordinum applausu ritè coronatus ; mox, patre mortuo, propter infantiam pulsus, ac per Henricum IV imperatorem, cujus sororem duxerat, sæpè regno restitutus, eidem Henrico Hungariam fecit tributariam[1]. Id necessitate gestum Gregorius regi crimini vertit ; quòd « regnum Hungariæ sanctæ romanæ Ec- » clesiæ proprium, à rege Stephano olim beato » Petro, cum omni jure ac potestate suâ obla- » tum, et devotè esset traditum[2]. » Addebat probationem, quòd nempe Henricus III imperator, Henrici IV pater, « victo rege (Hungaro), » et factâ victoriâ, ad corpus beati Petri lanceam » et coronam transmisit, et pro gloriâ triumphi » sui, illuc regni direxit insignia, quo principa- » tum dignitatis ejus attinere cognovit. » Quare gravia minabatur : nec aliter beati Petri gratiam aut suam benevolentiam spondet, « nisi scep- » trum regni, inquit, correcto errore tuo, apos- » tolicæ, non regiæ majestatis beneficium re- » cognoscas. » Sic si quis beatum Petrum honorasset, regni proprietatem, atque omnia deinde jura feudorum Sedi apostolicæ vindicabat ; quanquam ejus proprietatis nulla in annalibus ad ea quidem tempora mentio reperiretur.

Si quando dissidia inter fratres de regnis ac provinciis orirentur, ut in Barcinonensi comitatu evenerat, *sancti Petri inexpugnabile* pollicebatur *auxilium*[3] ei parti, quæ in Sedis apostolicæ potestate futuram se esse profitebatur.

Afflicti ac pulsi reges Sedi apostolicæ sua regna

[1] *Greg. VII, lib.* I, *epist.* XXIX. *Vid. Bar. tom.* XI, *an.* 1073. *pag.* 433. — [2] *Ibid. epist.* XLI. — [3] *Ibid. lib.* VIII, *ep.* X.

[1] *Lambert. Schaf. ap. Bar. t.* XI, *an.* 1071, *p.* 464. — [2] *Greg. VII, lib.* II, *ep.* XIII. — [3] *Greg. VII. lib.* VI, *ep.* XVI. *Vid. Lamb. ap. Baron. an.* 1073.

tradebant, ejus auctoritate restitui se posse confidebant. Sic à rege Russorum Demetrio, cùm is à fratre pulsus esset, traditum regnum Gregorius VII suscipit, *exhibitâ sancto Petro fidelitate* [1].

Neque exiguum tutamen erat ab apostolicâ Sede regnum accepisse. Scribit enim Vezelino adversùs Dalmatiæ regem insurgenti [2] : » Scias » nos de prudentiâ tuâ multùm mirari, ut qui te » esse dudum beato Petro, et nobis fidem promi- » seris, contra eum, quem in Dalmatiâ regem » auctoritas apostolica constituit, tu modò cone- » ris insurgere. Qua propter nobilitatem tuam » monemus, et ex parte beati Petri præcipimus, » ut adversùs jam dictum regem arma capere » non præsumas, sciens quidquid in illum ausus » fueris, procul dubio te in apostolicam Sedem » facturum. »

Hæc incepit Gregorius VII : his ac similibus ad regna Sedi apostolicæ tradenda hortabatur, et ad Geysam scribebat Hungarorum ducem * : » Regnum Hungariæ, sicut et alia nobilissima » regna in propriæ libertatis statu esse debere, » et nulli regi alterius regni subjici, nisi sanctæ » et universali matri Ecclesiæ romanæ, quæ » subjectos non habet, ut servos, sed ut filios » suscipit universos [3]. »

Quare Salomoni Hungarorum regi ademptum à Deo regnum prædicabat quòd is contempto nobili dominio beati Petri, « cui erat proprium » Hungariæ regnum [4], » se regi Teutonico, quamvis necessariò subdidisset, subditque rationem : « Petrus enim à firmâ petrâ dicitur, quæ portas » inferi confringit, atque adamantino rigore des- » truit, et dissipat quidquid obsistit. » Quæ dicta adversùs hæreses, et alia vitiorum monstra, per Christi imperium debellanda, ad terrenam ditionem quotidiè amplificandum, et ad comparanda sibi regna, vertebat.

Eam universalis monarchiæ etiam temporalis ideam animo informaverat, quæ spirituali addita potestati, tale imperium conderet, quale res humanæ ferre non possent.

Iisdem vestigiis insistebat Innocentius III, magnus alioquin pontifex, cùm Joannem *sine terrâ* Angliæ regem depositione mulctaret [5], barones Angliæ, ac Philippum Augustum adversùs eum invitaret, donec Joannes Sedi apostolicæ regnum traderet, uti suo loco memorabimus [6].

Non ergo mirum si passim in servitium ruerent duces, comites, ipsi etiam reges in Sede apostolicâ suis rebus tutelam, atque etiam, proh dolor ! suæ cupiditati ad vicinos invadendos titulum quæsituri. Quæ quantùm rei christianæ offecerint, lectori æstimandum relinquimus.

Nec alia moliebatur Adrianus IV, dum illud à nobis suprà memoratum *jus* edidit ; nempe « Hi- » berniam et omnes insulas, quibus sol justitiæ » Christus illuxit, ad jus sancti Petri et sacro- » sanctæ romanæ Ecclesiæ pertinere [1]. »

Postea ad libitum arbitraria jura erevere ; quo factum est, ut Nicolaus V, Callixtus III, Sixtus IV, Innocentius VIII, Alexander VI, tanta terrarum spatia infidelibus detracta, christianis regibus concederent.

CAPUT XV.

Regna infidelium, quo jure concessa Bellarminus aliique defenderint : hæc, et alia de regibus deponendis gesta, nullo religionis periculo impugnari posse.

His in concessionibus tuendis Bellarminus maximè laborabat, cùm negaret infideles, justos scilicet dominos, legitimâ possessione deturbari posse, nisi conarentur avertere à Christi fide subditos. At profectò illi reges, quorum Alexander VI aliique pontifices partiebantur imperia, de fide christianâ nequidem cogitabant. Quem nodum Bellarminus et alii sic exsolvunt. Alexandrum VI, cùm regna infidelium daret, non id providisse « ut reges christiani, reges infideles » debellarent, et eorum regna occuparent ; sed » solùm ut eò adducerent fidei christianæ prædi- » catores, et protegerent ac defenderent, cùm » ipsos prædicatores, tum christianos ab eis con- » versos [2] : » ac si reges infideles resisterent, christianis jus esset bellum inferendi. O novos apostolos, et novo more tuitos ! O novam et Apostolo inauditam christianorum militum armaturam ! At si Christi apostolos hic omitti placet, quòd infirma Ecclesia nondum hæc fortia auderet, mirum cur Gregorius Magnus, validâ jam Ecclesiâ, christiano imperio, totque christianis fultâ regibus, à reginâ Brunechildi non tale satellitium, Augustino suo in Angliam profecturo, impetrarit. Cur non talibus diaconis succinctus sanctus Bonifacius Moguntinus Germaniæ intulerit Evangelium [3] ? Aut cur eum Pipinus ipsi devinctissimus, pro fide christianâ obtruncari permiserit ? Cur Willebrodi, Wilfridi, Swiberti, Adalberti, et alii innumerabiles, qui per eamdem ætatem barbarica nomina martyrii gloriâ illustrarunt [4], nullo tali munimine

[1] *Greg. VII, lib.* II, *ep.* LXXIV. — [2] *Id. lib.* VII, *ep.* IV; *ap. Baron. an.* 1079.

* Salomonis cujus regnum invaserat avunculum.

[3] *Greg. VII, lib.* II, *ep.* LXIII. — [4] *Id. ibid. ep.* LXX. — [5] *Vid. Odor. Rain. anno* 1212, *et seq. Vid. quoque Histor. Angliæ Rapin Thoyr. lib.* VIII. *et ep. Innoc. III.* — [6] *Inf. lib.* III, *cap.* XXI.

[1] *Vid. Sup. cap.* II. *et tom.* X *Concil. col.* 1143. — [2] *Bell. de R. P. lib.* V, *cap.* II. — [3] *Vid. Bar. ibid. anno* 716. — [4] *Ibid. an* 719, 731, 749, *et pass. toto hoc sæculo.*

prædicandam susceperint religionem christianam? Denique hujus custodiæ evangelicis prædicatoribus datæ, bellique in liberam gentem eâ causâ suscepti, quòd verbi divini præcones respulsset, nullum apud antiquos exemplum est. Qui Caroli Magni Saxonica bella commemorant, cogitare debuissent Saxones Francisci imperii perduelles, novâque semper contumaciâ rebellantes, victos, captos, debitos, patriæ, libertati, vitæ redditos, si Evangelio obedirent: postremò occisos, atque dispersos, quòd fidem Salvatori Christo, atque optimo regi Carolo datam fefellisset, regionemque eorum aliis concessam incolis; atque hi catholicam religionem ad ea usque tempora propagarunt, quibus eos ad infandum schisma Lutherus abripuit.

Neque verò me fugit quanti sint nominis, à quibus hæc Bellarminus, aliique hauserint: sed doctores postremis sæculis natos, per librorum penuriam, ne alias commemorem causas, ecclesiasticæ historiæ non satis gnaros, atque ideo non vitâ, sed doctrinâ degeneres, antiquis placitis et exemplis postponi oportere, clarâ voce dicimus.

Nec putamus sanctum Thomam, cujus auctoritate utuntur, ad prædicandam gentibus fidem tali unquam auxilio profecturum: nec sancti Franciscani ac prædicatorii ordinis martyres: nec postremo sæculo sanctus Franciscus Xaverius, Indiarum apostolus, atque ex eodem sodalitio tot inclyti martyres hæc sectati: nec ævo nostro tot sancti episcopi, atque presbyteri, quos ad barbaras gentes nostra Gallia, ac tota Europa summittit. Quin etiam Bellarminum aliosque, si talia præsidia offerentur, toto animo putamus fuisse aversaturos; ut meritò contemnamus eam doctrinam, à quâ conseetandâ vel ipsi abhorrerent.

Neque magis probamus quod dicunt, ab Alexandro VI christianos inter reges distributas esse terras, « ut impediret contentiones, et bella » christianorum, qui in illis regionibus nego» tiari volebant [1]. » Neque enim, si vel maximè placeat romanos Pontifices, non verbi tantùm, apostolico more, sed etiam commerciorum ac negotiationum esse duces, et ad eorum arbitrium restringi imperia commerciorum, ac gentium libertatem: non, inquam, si ista vel maximè placeant, talem explicationem Alexandri VI decreta ferre possunt: « Omnes enim, inquit [2], » et singulas terras firmas, et insulas remotas et » incognitas versùs partes occidentales, et mare » Oceanum consistentes repertas, et reperiendas » in posterum, quæ sub actuali dominio tempo» ralì aliquorum dominorum christianorum con» stitutæ non essent, cum omnibus illarum do» miniis, civitatibus, castris, juribus, et juris» dictionibus universis, vobis, hæredibusque, et » successoribus vestris in perpetuum, tenore » præsentium, motu proprio, et ex certâ scien» tiâ, ac de apostolicæ potestatis plenitudine » donavimus, concessimus, et assignavimus. » Quo decreto inter reges ductâ lineâ dispertiit orbem, ex » apostolicæ, inquit, gratiæ largitate, » motu proprio, non ad vestram, vel alterius » pro vobis super hoc nobis oblatæ petitionis » instantiam, sed de nostrâ merâ liberalitate,... » ac de apostolicæ potestatis plenitudine. » Quæ profectò nihil aliud sonant, quàm meram donationem. Quare alii rotundè magis bullas eas referunt ad ea, in quibus Pontifices, ut in facto particulari, consensu omnium errare potuerint.

Quo exemplo nos quoque nostro jure possumus, non tantùm hæc ab Alexandro VI totque ejus antecessoribus ad eamdem formam edita decretaque de infidelium terris dividendis; verùm etiam alia de supremis potestatibus deponendis gesta, exigere ad regulam et ad majorum fidem, adque ea decreta, quæ totis mille, et quod excurrit annis, intacta manserc. Placet enim omnino id quod Turrecremata aliâ occasione dixit: « Nec ista consequentia est bona: factum » fuit sic, ergo legitimè factum fuit; nos enim non » debemus respicere quod factum est in præterito, » sed quod juridicè fieri debuerit in futurum [1]. »

Hæc certè omnia salvâ fide quæri, uti prædiximus, Perronius quoque cardinalis confitetur, et Bellarminum testem adducit [2]; et certè Bellarminus censor audentissimus cujuscumque doctrinæ, quam Sedi apostolicæ non satis æquam putat, huic nostræ sententiæ nullam notam infert, tractatu amplissimo de eâ re edito [3]; et Perronius celebri oratione in conventu ordinum regni habitâ, id agit ut hæc quæstio *inter problematicas* habeatur [4]. Quare licebit nobis, vel ipsis concedentibus, antiquam sententiam nostræ Facultatis, imò antiquam traditionem Ecclesiæ catholicæ sub cleri gallicani, atque etiam augustissimi regis, totiusque adeo regni felicibus auspiciis, nullâ cujusquam contumeliâ propugnare.

Hæc autem diligentissimè exequimur, excussis omnibus utrinsque partis argumentis: non quòd Galli nostri hâc tractatione egeant; vix enim quisquam inter Gallos in dubium revocat supremam potestatem, atque ut ita dicam, regiæ majestatis independentiam, quâ pax reipublicæ

[1] *Bar. loc. jam. cit.* — [2] *Bull.* II *Alexan. VI ad Ferdin. Hisp. reg. in Bull. Roman. edit. Lug.* 1655. *tom.* I, *pag* 467.

[1] *Turr. Apol. pro Eug. ad calc. tom.* XIII *Concil.* — [2] *Du Perr. Repl. lib.* I. *c.* XCI. *p.* 545. *Vid.* Dissert. præv. § LXXXIX — [3] *Vid Bell. de R. P. pass.* — [4] *Du Perr. Œuv. divers.*

continetur : sed tamen cæteris satisfacere nos oportet, omnique studio amovere à theologorum scholis, alienam à christianâ modestiâ, ac melioribus sæculis inanditam, de deponendis regibus sententiam. Qnod quidem dum facimus, Sedis apostolicæ dignitati consulimus, nedum ejus privilegia imminutum eamus. Quis enim inter Sedis apostolicæ privilegia reputet, quòd possint de regibus amovendis vana et irrita, et omnibus jam populis contemnenda decreta conscribere? Aut quis non videat apud cordatiores hanc totam de temporali Pontificum potestate ferè obsolevisse sententiam : ut qui eam tueutur adhuc, ultimorum sæculorum exemplis abrepti potiùs, quàm certâ ratione duci esse videantur? Non ita effluxere quæ romani Pontifices de rebus ecclesiasticis condidere decreta : his cessere hæreses; contusi, fractique sunt, qui Ecclesiæ fidem, auctoritatemque invaserant. Fides quippe post hæreses splendet puriùs ; contempta ab hæreticis Ecclesiæ auctoritas firmiùs invalescit. At quid Pontificibus profuerunt, quæ ad reges in temporalibus subjugandos tantis molitionibus suscepere? Nempe bæc omnia conciderunt, cassaque et irrita nihil Sedi romanæ, præter invidiam atque odia; nihil toti Ecclesiæ, præter bella, cædes, schismata pepererunt. Tanti refert, quid Deo auctore, quid humanis consiliis moliare. Sed nos hæc meliùs exempla edocebunt. Rem ergo totam ab ipsis Ecclesiæ, totiusque adeo humani generis initiis, explicare aggrediamur.

CAPUT XVI.

Ipsam quæstionem aggredimur : hæc tractatio bifariam distributa : quinque propositiones ordine comprobandæ.

Quærimus igitur an ecclesiastico ordini ipsique ejus capiti romano pontifici, sit jure divino concessa potestas, quâ supremas potestates solio amovere possit. Ac supremas potestates dicimus, non tantùm reges, ac monarchas, sed qnemcumque ordinem, ac cœtum, qui supremâ auctoritate in civilibus ac temporalibus gaudeat. Quanquam enim reges plerumque nominamus, apostolorum exemplo, eo nomine complectimur illos omnes, qui summâ auctoritate gaudeant.

Hoc statu quæstionis constitnto, claret quàm ineptè et imperitè, nec bonâ fide agat D. Nicolaus Dubois, cùm dicit et inculcat, vereri nos debere, ne feudis aliisque juribus temporalibus excidamus ecclesiastici, si cleri gallicani Declaratio valeat [1]. Hæc fœda, et insulsa procul à nobis absint. Nos enim satis scimus romanis Pontificibus et sacerdotali ordini, regum concessione, ac legitimâ possessione bona quæsita, jura, imperia ita baberi, ac possideri, uti quæ inter homines optimo jure habentur ac possidentur. Imò ea omnia, ut dicata Deo, sacrosancta esse debere, nec sine sacrilegio invadi, rapi, et ad sæcularia revocari posse. Sedi verò apostolicæ, Romanæ urbis, aliarumque terrarum concessam ditionem, quò liberior, ac tutior potestatem apostolicam toto orbe exerceat, non tantùm Sedi apostolicæ, sed etiam toti Ecclesiæ gratulamur, votisque omnibus precamur sacrum principatum omnibus modis salvum, et incolumen esse. Ac si contendant romanis Pontificibus, quale in utrâque Siciliâ, aut in Sardiniâ, aliisque fortè regnis, tale sibi aut majus etiam, aut aliquatenùs simile usu, consuetudine, possessione legitimâ, in imperio romano-germanico ordinando quæsitum esse jus; illud Germani, et quorum interest omnes, et juris civilis interpretes quærant, et decidant utcumque libuerit : nihil hæc ad nos pertinent, neque nliam eâ de re quæstionem movet clerus gallicanus. Id enim tantùm declarat, « reges et principes in temporalibus nulli ecclesiasticæ potestati Dei ordinatione subjici, neque *auctoritate clavium* Ecclesiæ directè vel indirectè deponi, aut illorum subditos à fide, atque obedientiâ, ac præstito fidelitatis sacramento solvi posse [1]. »

Patet ergo quæri quid in regna et imperia sacer ordo, ejusque ordinis caput romanus Pontifex, possit Christi *ordinatione* atque *clavium auctoritate*, et quid Ecclesia eâ de re senserit. Quod ut sit apertius, quemadmodum in sacro cleri gallicani cœtu, illustrissimo archiepiscopo Parisiensi auctore, factum recolimus [2], universam hanc tractationem in duas partes distribuimus. Ac primum inquirimus, quid traditum eâ de re ab initio fuerit usque ad Gregorii VII tempora, tum quid ab eo tempore decretum, gestum, dictumque sit. Ac primis illis temporibus causæ nostræ firmamenta maximè continentur; in posterioribus, quæ validissima sunt adversariorum objecta apparebunt. Porrò sanam doctrinam comprobare aggredimur certis propositionibus, quæ sibi mutuò lucem roburque præstent, geometrico more, et quantâ poterimus perspicuitate constitutis. Quo rerum ordine, id profectò assequemur, ut si quis est error, facilè deprehendi et confutari possit : sin autem à Deo datur summo studio quæsitam exponere veritatem, id speramus fore, ut nullâ prorsus arte valeat obscurari, nullo deinceps argumento labefactari possit.

Placet autem hic statim ponere propositiones

[1] *Consultat.* VII, n. 54. *Consultat.* X, n. 95 *et seq.*

[1] *Decl. Cler. Gall. cap.* I. — [2] *Vid. act. Cler. Gallic.* 1682.

illas, ut summâ disputationis constitutâ, quid deinde probari debeat, omnes faciliùs animo comprehendant.

Prima propositio. Regia ac suprema potestas, ordinandis rebus temporalibus præstituta, jam inde ab initio legitima est, etiam inter infideles.

Secunda. Ea potestas, etiam inter infideles, est à Deo.

Tertia. Regia ac suprema potestas jam inde ab initio, etiam inter infideles, ita est à Deo constituta, ut sit à Deo secunda, hoc est, in suo genere, rebusque suis sub Deo, et post Deum prima : neque Deus constituit aliam potestatem, à quâ illa deponatur, aut in ordinem redigatur.

Quarta. Per institutionem sacerdotii legalis non immutavit Deus rationem ac statum principatûs, seu regiæ ac supremæ potestatis; imò luculentiùs declaravit eam potestatem à Deo esse secundam, et in suo genere, rebusque suis primam.

Quinta et ultima. Neque per institutionem sacerdotii christiani quidquam immutatum fuit in jure regnandi : imò disertè explicatum in novo Testamento, ac Patrum traditione, Pontificibus christianis nullam esse à Christo attributam potestatem, quâ temporalia ordinare aut quemquam imperio mulctare, vel donare possint.

His propositionibus doctrinæ nostræ summa continetur : jam eas suo ordine confirmamus.

LIBER PRIMUS.

SECTIO SECUNDA,

Quâ expenduntur Scripturæ loci, et Patrum traditiones illustrantur, ad caput primum Gallicanæ Declarationis.

CAPUT PRIMUM.

PRIMA PROPOSITIO probatur: quòd regia seu suprema civilis potestas jam inde ab initio sit legitima, etiam inter infideles.

Prima nostra propositio sic habet : *Regia ac suprema potestas, ordinandis rebus civilibus præstituta, jam inde ab initio legitima est, etiam inter infideles.* Hic duo dicimus : primùm eam potestatem esse legitimam, tum esse legitimam inter infideles.

Legitimam vocamus, quæ non tantùm lege, sed etiam justâ bonâque lege nititur; atqui bona lex est, quæ præcipit homines per justa et legitima imperia adunari, dirigi, coerceri; unde existit pax et tranquillitas publica. Quo factum est ut propheta scriberet : *Quærite pacem civitatis ad quam transmigrare vos feci* (Babylonis scilicet, impiæ illius et omni idololatriâ contaminatæ), *et orate pro eâ ad Dominum : in ipsâ enim est pax vobis* [1]. Nulli enim plebi pax vera obtigit, nisi pacato imperio, sub quo degit. Attestatur illud apostolus præcipiens *obsecrationes fieri pro regibus, ut quietam et tranquillam vitam agamus* [2]. Quem locum interpretatus Tertullianus, sic imperatores alloquitur : « Cùm » enim concutitur imperium, concussis etiam » cæteris membris ejus; utique et nos... in ali» quo loco casûs invenimur [3]. » Ac sublato legitimo, summoque imperio, cædes, latrocinia, scelera omnia impunè grassari nemo diffitetur.

Unde consequens est, ut lex illa, quâ sunt supremæ potestates inter homines constitutæ, à naturali lege ducat initium. Naturâ enim duce, homines pacem bello, perturbationi ordinem anteponunt; quo fieri necesse est, ut legitimo colla imperio submittant. Quare nulla gens est, nisi penitùs non tantùm barbara, sed etiam fera et belluino more vivens, quæ supremas potestates aliquas non agnoscat; adeoque illa lex infixa est mentibus, ut non nisi extremâ cæcitate atque feritate obliterari possit. Hoc primum quod diximus : supremas potestates esse legitimas.

Alterum : legitima imperia etiam inter infideles floruisse exponimus tantùm, non probamus id quod per se omnes vident, idque ab initio generis humani. Neque enim, ut ait beatus Augustinus [4], ita ratio in hominibus vitiis atque impietate ipsâ detrita est, ut non ejus superessent saltem extrema vestigia; Deoque bono placuit, ut etiam inter homines, qui ab eo descivissent, remaneret bonum societatis humanæ. Quare Abraham cum Sodomæ et Gomorrhæ, et aliis infidelibus regibus, uti legitimo ordine constitutis, fœdus iniit : *Hi enim pepigerant fœdus cum Abraham* [5]; et eosdem fœderatoriis tuetur armis. Et sanctus ille Joseph Pharaonis imperium, Ægypto jam corruptâ per idololatriam, uti legitimum administrat. Neque necesse est uberiùs confirmare propositionem, ex sese perspicuam, cùm præsertim apertè contineatur in his Domini verbis : *Reddite quæ sunt Cæsaris Cæsari* [6]. Disertè enim præcipit Cæsari infideli principi, atque infideiis civitatis supremo magistratui præstare obedientiam. Accedit Petri auctoritas : *Subjecti estote..... propter Deum, sive regi tanquam præcellenti, sive ducibus*

[1] *Jerem.* XXIX. 7. — [2] *I. Tim.* II. 1, 2. — [3] *Tert. Apol. cap.* XXXI. — [4] *August. lib.* II *de Ord. cap.* XII *tom.* I, *col.* 344. — [5] *Genes.* XIV. 13. — [6] *Matt.* XXII. 21.

tanquam ab eo missis, ad vindictam malefactorum, laudem verò bonorum : hæc est enim voluntas Dei [1] : et Paulus : *Admone illos principibus et potestatibus subditos esse, dicto obedire, ad omne opus bonum paratos esse* [2]. Hæc omnibus sine ullâ dissensione probata revocamus in memoriam, tantùm ut doctrinæ connexio elucescat. Pergamus ad secundam propositionem à primâ manantem.

CAPUT II.

Secunda Propositio, quòd regia et suprema potestas etiam inter infideles sit à Deo : reges sacro sancti : juratum per eorum salutem : religio in principes : Tertulliani loci.

Secunda propositio : *Ea potestas inter infideles est à Deo*. Hanc quoque confitentur omnes; est enim apostoli dicentis : *Non est potestas nisi à Deo : quæ autem sunt, à Deo ordinatæ sunt : itaque qui resistit potestati, Dei ordinationi resistit* [3]. Loqui autem eum de civili potestate sequentia docent, ubi gladium ac vindictam publicam, vectigal, tributum, civilis potestatis instrumenta et jura commemorat. Ergo eæ potestates, quas Paulus à Deo esse, à Deo ordinatas esse docet, sunt reges ac principes.

Neque omittendum id, quod quidam objiciunt : à Deo ordinatas dici potestates, quòd sub digniore minùs digna, civilis scilicet sub ecclesiasticâ à Deo ordinata sit; aliter enim non constare ordinem. Verùm eo ratiocinio non utitur apostolus, neque is locus postulabat, ut de illo ordine dissereret; sed ita agit Paulus, ut ordinatæ intelligantur à Deo illæ potestates, quæ civilibus præsint officiis, quòd sint à Deo constitutæ; unde præmittit : *Non est potestas nisi à Deo* : cui connexum illud : *Quæ autem sunt, à Deo ordinatæ sunt;* et infert : *Itaque qui resistit potestati, Dei ordinationi resistit* : et, *Subditi estote non tantùm propter iram, sed etiam propter conscientiam* [4]. Jam si de ordine philosophari placet, alibi philosophandum : hic quidem ex apostolo constat, quæ civilibus præsint *potestates*, eas etiam inter infideles *à Deo constitutas*, et *ordinatas esse.*

Erant namque tum, qui summis præerant potestatibus infideles, et idololatræ, quos tamen nihilo secius *ministros Dei* vocat Paulus, et gladium à Deo traditum esse principi docet, ut Dei ministro : *Non enim*, inquit [5], *sine causâ gladium portat : Dei enim minister est.*

Quare meritò sacrosanctæ habentur supremæ potestates, ut quæ à Deo constitutæ, vices Dei agant : quâ in re magnum venerandumque *Dei mysterium* in regibus sanctus Gregorius Nazianzenus agnoscit [1]; unde eorum incolumitas, salusque in juramenti religionem assumitur. Jurant enim Urias, et illa sapiens Thecuitis, *per salutem* David [2]; neque eo secius Joseph semel atque iterum *per salutem Pharaonis* [3], impii licèt regis et idololatræ : quod in regio ministerio, etiam inter infideles magnum Dei sacramentum sit. Id secuti christiani, hæc Tertulliani ore ad romanos principes christianæ religionis hostes, loquebantur : « Juramus autem » sicut non per genios Cæsarum, ita per salutem, » eorum, quæ est augustior omnibus geniis..... » Nos judicium Dei suspicimus in imperatori- » bus, qui gentibus illos præfecit; id in eis sci- » mus esse, quod Deus voluit, et pro magno id » juramento habemus [4]. »

Hinc etiam idem auctor *religionem atque pietatem christianam in imperatorem* celebrat [5] : quòd imperator, uti sacrosanctus, Deique vice functus, religioso quodam honore coleretur, quam *religionem secundæ majestatis* haud minus piè quàm eleganter vocat [6]. *Grande* ergo, eodem teste, *imperatoris nomen, quod à Deo traditur* [7] : grande imperatoris officium, divino numine constitutum.

CAPUT III.

Quo sensu suprema civilis potestas sit à Deo, quodve discrimen sacerdotium inter et imperium.

Sunt autem supremæ potestates à Deo non tantùm eo nomine, quòd imperium nemo capessat, nisi providentiâ divinâ duce et auctore; verùm etiam duplici alio titulo : primum, quòd, uti prædiximus, legitima imperia sint exorta naturâ ipsâ duce, hoc est, auctore Deo naturæ conditore. Habent enim homines hoc à naturâ inditum, ut ordinem colant, quo eis incolumitas et tranquillitas constat : qui ordo nullus est, si desint legitimæ potestates.

2° Ad legem naturalem haud dubiè accesserit doctrina per manus jam inde ab initio hominibus tradita, quâ legitimis imperiis coerceri se necessarium ducerent, cùm genus humanum statim atque post diluvium per terras fuit diffusum, statim se ultro in regna civitatesque redegerit, quod tantum generis humani bonum, nonnisi à Deo traditum, inspiratum, propagatumque esse Patres docent. Chrysostomus [8] : « Quoniam honoris ac conditionis æqualitas pug-

[1] *I. Pet.* II. 13, 14, 15. — [2] *Tit.* III. 1. — [3] *Rom.* XIII. 1. — [4] *Ibid.* 5. — [5] *Rom.* XIII. 4.

[1] *Greg. Naz. orat.* XXVII ; *tom.* I. *p.* 471. — [2] *II. Reg.* XIV. — [3] *Gen* XLII. 15, 16. — [4] *Tert. Apol. cap.* XXXII. — [5] *Ibid.* XXXIII. — [6] *Ib.* XXXV. — [7] *Ib.* XXXIII. — [8] *Chrysost. Hom.* XXIII *in Epist. ad Rom. tom.* IX, *pag.* 686.

» nas et dissidia plerumque inducit, Deus mul» tos fecit principatus multasque subjectiones, » viri et uxoris, filii et patris, senis et adolescentis, servi et liberi, principis et subditi : » atque hæc ultima *principis et subditi*, ad formam paterni imperii facta esse creduntur; nec immeritò : ab ipso enim generis humani exordio, reges parentum loco habitos, vel illud regibus Palæstinis commune *Abimelechi* nomen ostendit. *Abimelech* enim latinè vertitur, *Pater meus rex*; quæ nota et obvia argumentis confirmare non est animus.

Quare hæc constitutio supremarum potestatum etiam inter impios et infideles, Deo auctori adscribitur ab apostolis ac Patribus. Cyrus, rex Persarum, æquè ac Saul, et David, et Salomon, *Christus Domini appellatur* [1] : certumque est omnino eam legem, quà res humanæ ordinantur, tam sanctam, tam necessariam, tantà consensione generis humani ab initio inolitam, et ubique diffusam, non nisi divinà auctoritate fuisse constitutam. Quo etiam factum est ut obliget conscientiam, meritòque apostolus huic sententiæ : *Non est potestas, nisi à Deo*: et, *Minister est Dei* : subnectat illud ut consectaneum : *Ideo necessitate subditi estote, non tantùm propter iram, sed etiam propter conscientiam* [2]. »

Hujus antem rei causa est divina bonitas, quæ, uti prædiximus, homines quamvis à verà religione desciverint, non omnino deserit : imò verò maliis tam bene consuluit, ut ipso auctore, manent inter eos societatis humanæ tam excellens bonum. Quod ab Irenæo præclarè est explicatum his verbis : « Quoniam, inquit [3], absistens à » Deo homo in tantum efferavit, ut etiam con» sanguineum, hostem sibi putaret, et in omni » inquietudine, et homicidio, et avaritià sine » timore versaretur, imposuit illi Deus humanum » timorem (non enim cognoscebant timorem » Dei), ut potestati hominum subjecti, et lege » eorum adstricti, aliquid assequantur justitiæ, » et moderentur ad invicem, in manifesto pro» positum gladium timentes, sicut apostolus ait: » *Non enim sine causà gladium portat : Dei* » *enim minister est*. »

Huc pertinet illud, quod suprà retulimus [4], ibidem ab Irenæo memoratum : quòd summa imperia, quibus pax inter homines constat, non sint à diabolo pacis inimico, sed à Deo pacis auctore, pessimèque factum ab iis, qui tot regum permoti flagitiis, scelere, libidinibus, regium imperium ad diabolum auctorem referebant. Satis enim constat legitima imperia non ita, diabolo instigante, et gliscente superbià esse corrupta, quin in ipso bono pacis ac societatis humanæ, maximum Dei munus facilè recognoscas. Quare divinum opus, à diaboli opere secernendum erat cum Joanne Chrysostomo : namque « magistratus constituere, inquit [1], fuit Dei opus; » quod autem improbi ad eos provehantur, et » eis, non ut decet, utantur, est hominum im» probitatis. »

Adversùs manifestissimam veritatem Gregorii VII ævo objiciebant passim illud Oseæ prophetæ : *Ipsi regnaverunt, et non ex me : principes extiterunt, et non cognovi* [2] : quæ multi interpretes, iique gravissimi, intelligunt de Jeroboam, et israeliticis regibus, per seditionem ac perfidiam adversùs legitimos reges insurgentibus, Deo quidem permittente, sed ad meritam Salomonis ultionem. Hæc tamen si ad legitimos quoque reges pertinere posse putant, facilè refeutur, non ad imperii institutionem, sed ad ejus exercendi modum : ut scilicet reges condemnentur qui non ex Dei legibus nutuque administrant eam potestatem, quæ divino est numine constituta.

Quæres quid jam intersit sacerdotalem inter et civilem potestatem, si utraque est à Deo. Multum per omnem modum. Primò, quia sacerdotalis potestas in Lege et in Evangelio à Deo ipso præsente atque conspicuo fuerit instituta : civile autem imperium, quanquam suo modo à Deo vel inditum vel institutum sit, haud pari præsentià divinæ majestatis : tum sacerdotalis principatûs forma et regimen expressè sunt à Deo instituta : civile imperium generatim tantùm traditum est, et hominum arbitrio forma relicta, sive illa monarchica, sive aristocratica, sive popularis foret. At verum quidem sacerdotium illiusque potestatis legitima administratio cum verà religione conjuncta est : imperia verò legitima et apud infideles vigent : denique ritus consecrandi sacerdotes omnino divinus, atque inter sacramenta à Deo instituta numeratur, valetque interventu proprio et expresso divini numinis, ac spiritûs : at regum consecratio neque à Deo est universim instituta, neque huic officio absolutè necessaria, sive, ut aiunt, essentialis est : quæ, ut in re clarà leviter attigisse sufficiat; cùm satis superque constet apud christianos legitima imperia à Deo esse, et quidem, uti memoravimus, à Deo propitio, ac rebus humanis consulente. Nunc quæ inde consequantur, ordine exponamus.

[1] *Isai.* XLV. 1. — [2] *Rom.* XIII. 1, 4, 5. — [3] *Iren. lib.* V. *cont. Hær. cap.* XXIV, *n.* 2, *p.* 321. — [4] *Sup. Sect.* I *cap.* X.

[1] *Chrys. in Ps.* CXLVIII, *tom.* V, *pag.* 496. — [2] *Os.* VIII. 4.

CAPUT IV.

Tertia Propositio : quòd regia ac suprema potestas nulli alteri potestati Dei ordinatione subjecta : omnium gentium in eam rem consensio : druidæ, augures, alii ejusmodi frustra advocati ad præsidium indirectæ potestatis.

Tertia propositio : *Regia ac suprema potestas jam inde ab initio etiam inter infideles ita est à Deo instituta, ut sit à Deo secunda, hoc est, in suo genere rebusque suis sub Deo, et post Deum prima; neque aliam Deus potestatem instituit, à quâ illa deponatur, aut in ordinem redigatur.*

Hæc propositio facilè deducitur ex antecedente : cùm enim constet regiam ac supremam potestatem, etiam inter infideles à Deo esse, non minùs certum est huic potestati nullam superiorem à Deo fuisse impositam. Quam enim? An civilem aliam? Sed hæc verè regia ac suprema esset, quam Deo auctori tribuimus, et à Deo secundam esse dicimus. An verò sacerdotalem? At ea inter infideles non à Deo, sed à diabolo est; neque Melchisedech, summi Dei sacerdotem, eo nomine quidquam in reges potuisse legimus, et ipsum regem quidem, sed suo et singulari regno præpositum fuisse scimus. Quod autem antea passim, sive primogeniti, sive patresfamilias, sive quivis alii sacrificia offerebant, delibatâ eâ parte sacerdotalis officii; nihil hoc ad regenda imperia pertinebat. Legale autem ac proprii jam nominis sacerdotium per Mosem institutum, longè post constituta regna legitima floruit, neque ad ullam gentem præterquam Judaicam pertinebat. Ergo vigebat jam inde ab initio regia ac suprema potestas, sic à Deo constituta, ut esset omnino in suo ordine rebusque suis ἀνυπευθύνως, hoc est, nulli alteri quàm divinæ obnoxia potestati; quæ nostra est propositio.

Quare omnino sibi, suæque potestati Deus reservabat, ut impios reges pœnâ coerceret. Populum enim suum Pharaoni et Ægyptiis, causâ maximè religionis, exosum, jam tum docuerat non insurgere in principem, quamvis sævientem, sed *clamare ad Deum*[1], adire regem, commonere, urgere prodigiis territum, nihil aggredi manu; ipse enim unus extento brachio in mirabilibus et terribilibus magnis Pharaonem adortus est, quem utpote regem suæ ultioni reservaverat. *In hoc enim ipsum*, inquit[2], *excitavi te* tantâ potestate, tantâque contumaciâ præditum, *ut ostendam in te virtutem meam.*

Hæc ergo vox, hic sensus est totius generis humani : neque enim aliter vigere poterat illa pax, illa ordinatio rerum humanarum, quam à Deo esse vidimus; nisi esset aliqua divino numine constituta suprema potestas, cui cedere omnes, ut à Deo secundæ, nullique alteri obnoxiæ tenerentur.

Hoc jure apud Romanos, hoc jure apud Græcos, Indos; Persas, hoc jure apud omnes gentes administrata respublica est. Nulla erat supra civilem potestatem à Deo constituta potestas, cujus arbitriis imperia solverentur.

Nam quòd druidas commemorant, quorum *judiciis decretisque* in omni controversiâ Galli nostri *parerent*[1], quod augures afferunt, ipsumque Ciceronem augurem de hujus sacerdotii dignitate pleno eloquentiæ flumine disserentem; quid ad nos attinet? Nempe druidæ, augures, aruspices, extispices non erant, puto, divino numine constituti; tam falsi sacerdotes, quàm falsa erant numina, quibus serviebant : civitatum ac principum auctoritate jus eorum invaluit. Quis autem dubitat partem aliquam publicæ potestatis in eos lege latâ conferri potuisse, cùm etiam legamus in quibusdam civitatibus cum sacerdotio regnum fuisse conjunctum?

Quòd autem eam sacerdotum, ac maximè augurum potestatem illustrissimus Baronius eò refert, « ut jure naturæ cuncti populi edocti sint, » penes sacerdotes summam rerum esse; » id quàm apertè est nimium, tam apertè est falsum.

At enim, inquiunt, teste Cicerone poterant augures « à summis imperiis ac potestatibus » comitia tollere; decernere ut magistratu se » abdicarent consules; legem, si non jure rogata » esset tollere[2]. » Hæc qui objiciunt, nequidem cogitant quo fonte ista manarint.

Nempe in fulguribus, inque fulminibus, à fragore tonitruum, in avium volatu ac tripudiis, in victimarum extis, significationem esse peculiarem putabant divinæ voluntatis; cui ita patefactæ nisi obtemperarent, diram imminere ultionem. Quare neque haberi comitia, neque iniri magistratus, neque quidquam rei publicæ privatæve, agi posse, nisi aves addixissent : deos enim immortales eo indicio atque eloquio prodere quid vellent; cujus divini eloquii intelligendi artem penes aruspices atque augures esse. Hæc si jure naturæ valent, malè nobiscum actum est, qui talia contemnamus; neque in sacerdotes, bella, judicia, comitia, omnia denique privata ac publica conferamus.

At jubebant augures consulem abire magistratu. Certè, si vitio creatus, si diremptis aliquo portento comitiis, si inauspicato, ac diis apertè, ut quidem existimabant, abnuentibus, magistratum iniisset. Quòd si hæc ad deponendos ecclesiasticâ auctoritate reges conferre non pudet,

[1] *Exod.* II. 23. *I. Reg.* XII. 8. — [2] *Exod.* IX. 16. *Rom.* IX. 17.

[1] *Vid. Cæs. de Bell Gall. lib.* VI. — [2] *Cic. lib.* II *de Legib.*

dicant nostros Pontifices indiciis expressis, propalatâm divini numinis explicare voluntatem : aut, quandoquidem jure augurum delectantur, doceant eo jure regem aliquem jam inauguratum, jam agnitum (regem autem dico), doceant vel saltem consulem, annuum magistratum, suscepto semel consensione civitatis imperio, abdicare jussum. Sed in his diutiùs immoramur; neque tamen omittenda erant, quæ tantos viros, dum causæ suæ undique suffragia quærunt, commemorare non piguit. Jam ergo ad nostras propositiones revertamur.

CAPUT V.

Ex tribus primis propositionibus *corollarium* : quòd sine verâ religione, veroque sacerdotio, civile regimen perfectum, ac seipso consistens, atque in rebus suis ab omni aliâ potestate absolutum : an in eo jure aliquid immutatum per legale aut per christianum sacerdotium, quartâ et quintâ propositione quæritur.

Hic tria quidem hactenùs à nobis constituta : primum illud : ab ipsâ rerum humanarum origine viguisse, etiam inter infideles, legitimo ordine suprema imperia ac legitimos magistratus : alterum, eorum magistratuum potestatem à Deo esse : tertium, ita iis magistratibus supremam potestatem à Deo esse traditam, ut sint à Deo secundi, in suo ordine primi, nullâ aliâ à Deo potestate constitutâ, cui in rebus suis obnoxii viverent. Hæc nemo diffitetur. Jam certis propositionibus addimus haud minùs certum.

COROLLARIUM.

Perfectum regimen, quod attinet ad ordinem et jura societatis humanæ, sine vero sacerdotio, ac sine verâ religione esse potest. Explicamus, et ipsâ explicatione probamus.

Regimen perfectum dicimus consideratione dupliči : 1° in ordine morali, sive in genere moris : 2° in ordine politico, sive in genere civilis societatis.

Itaque asserimus sine verâ religione esse perfectum regimen, non in ordine morali : neque enim boni mores sine verâ religione verâque beatitudine, qui morum ac vitæ humanæ finis est, esse possunt; neque, ut præclarè Augustinus [1], aliundè esse potest beata ac perfecta civitas, aliundè homo, cùm civitas nihil sit aliud quàm hominum certo fœdere conjuncta societas. Nullum ergo regimen in ordine morali sine verâ religione perfectum esse potest.

At perfectum esse posse dicimus in ordine politico, seu quantum attinet ad jura societatis humanæ : perfectum enim est eo respectu regimen, quod primùm est legitimum, tum verè est à Deo, omnique animæ piæ colendum; denique in se supremum, nullius alterius imperii indigum, nulli alteri obnoxium potestati. Tale autem fuit, et est regimen etiam apud infideles et impios; ergo perfectum illud regimen sine verâ religione, veroque sacerdotio esse potest.

Cùmque apud infideles non nisi falsum, et illegitimum sacerdotium esse possit; veri tamen ac legitimi, et à Deo ordinati magistratus præsunt : suntque ab ipso Deo, cùm religio, tùm imperium ità constituta, ut et vera religio sine adjuncto sibi imperio, et verum ac legitimum imperium sine adjunctâ sibi verâ religione esse possit.

Vera religio sine adjuncto sibi imperio, imò imperio plerumque adversante, sub Pharaone, sub Nabuchodonosore, Baltassare, cæteris Assyriis, Persisque et Græcis regibus, penes Hebræos; sub tot impiis imperatoribus penes christianos fuit : verum imperium sine verâ religione ubique terrarum nititur.

Est ergo imperium, seu civile regimen, religioni subordinatum, et ab eâ pendet in ordine morali, non autem in ordine politico, seu quod attinet ad jura societatis humanæ : cùm hoc postremo ordine et religio et imperium sine se invicem esse possint.

Quæ cùm omnes fateantur, illud est consectaneum, utcumque religio se habeat : utcumque sacerdotes, qui religioni præsunt, de principe, qui civili societati præsit, egerint, decreverint, edixerint, nihilo secius manere principi integra ea omnia jura, quibus civilem societatem ordinet ac regat; neque omnino posse à sacerdote deponi principem, qui in suo ordine sub Deo primus sit à Deo constitutus.

Hæc, inquam, certa sunt, nisi Deus in supremis potestatibus à se constitutis, eorumque juribus aliquid immutaverit, instituto scilicet legali, aut christiano sacerdotio, attributoque jure deponendi reges ac temporalia ordinandi. An autem id fecerit propositiones quarta et quinta luculenter edocebunt.

CAPUT VI.

Quarta Propositio : Per institutionem sacerdotii legalis nihil immutatum in regiâ ac summâ potestate; nihil ad eam deponendam juris sacerdotibus attributum : probatum ex Deuteronomio, Regumque libris.

Quarta propositio : *Per institutionem sacerdotii legalis non immutavit Deus rationem ac statum principatûs, seu regiæ ac supremæ potestatis; imò luculentiùs declaravit eam potestatem à Deo esse secundam, et, in suo genere*

[1] *August. de Civit. Dei. lib.* XV, *cap.* VIII, *et alib. pass.*

rebusque suis primam. Hâc ergo constabit, sacerdotali ordini per legem Mosaicam instituto, nihil juris à Deo attributum fuisse ad ordinanda temporalia, deponendosque reges, sive directè, sive indirectè, sive apud fideles, sive apud infideles.

Et de infidelibus quidem certum : cùm legale sacerdotium nihil ad eos spectet : de fidelibus quoque idem facilè probatur, vel hoc uno argumento, quòd in totâ lege, cùm sacerdotale instituitur atque explicatur officium, nihil tamen ei à Mose in regiam potestatem fuerit attributum; tametsi ipse Dominus eam potestatem inter Hebræos futuram pronuntiaverit his verbis in Deuteronomio : *Cùm*, inquit [1], *ingressus fueris terram, quam Dominus Deus tuus dabit tibi, et possederis eam, habitaverisque in illâ, et dixeris : Constituam super me regem, sicut habent omnes per circuitum nationes, etc.*

At multa quidem hic futuro regi præcipit; ne multiplicet equos; ne uxores, ne divitias congerat; ne revertatur in Ægyptum; ut describat sibi legem, accepto exemplari *à sacerdotibus* : neque enim illud prætermissum est, quod ad commendationem sacerdotalis officii pertineret. In sacerdotali verò officio describendo, Moses ad minutissima quæque descendit : de tanto illo jure sacerdotii depositurì reges, de obedientiâ tantâ præstandâ à regibus, ut depositi loco cederent, nihil omnino scriptum : cum profectò id eò magis memorandum esset, quò erat ex sese maximum, magisque ab omni hominum consuetudine abhorrebat. Quin etiam in Deuteronomii loco disertè expressum illud : *Constituam super me regem, sicut habent omnes per circuitum nationes* : quibus verbis demonstratur civilem potestatem, eo, quo erat apud omnes, loco relinquendam, neque per legem Mosis quidquam immutatum.

At fortè sacerdotale illud jus ad deponendos reges sibi Deus exponendum decernendumque reservabat eo tempore, quo reges, ac primum eorum Saülem constituturus esset. Imò verò populus dictorum Domini memor, sic ait ad Samuelem : *Constitue nobis regem ut judicet nos, sicut et cæteræ habent nationes* [2] : et iterum : *Rex erit super nos, et erimus nos quoque sicut omnes gentes, et judicabit nos rex noster, et egredietur ante nos, et pugnabit bella nostra pro nobis* [3]; prorsus eo sensu quo Deus in Deuteronomio dicturos prænuntiaverat : *Constituam super me regem; sicut habent cæteræ per circuitum nationes* : scilicet nihil novi cogitabant, neque aliam animo informaverant ideam principatûs, quàm quæ apud cæteras gentes invaluerat. Quare æquè supremam, æquè absolutam intelligebant ab omni aliâ potestate. At qualem regem postulabant, talem Deus concessit. *Dixit enim Deus ad Samuelem : Audi vocem populi in omnibus quæ loquuntur tibi* [1] : et iterum : *Nunc ergo vocem eorum audi* [2]. Ergo inter fideles, æquè ac inter infideles, pari jure, nullâque majestatis imminutione, regnatum est. Sanè apud fideles id additum, quòd sacrâ unctione majestas facta est augustior et sanctior, et in Christi Domini imaginem reges Christi habiti, sanctiore titulo consecrati sunt.

CAPUT VII.

An unctio regum, eorumque designatio per Samuelem interdum ac prophetas facta, in ordinandis civilibus aliquid sacerdotibus juris attribuat? De concilio sanhedrin Baronii sententia expenditur.

At fortè ea unctio quam à sacerdotibus reges Israelitici accepturi erant, eos sacerdotibus peculiari titulo submittebat : eratque Pontifici peculiare jus, ut ad designandos, sic etiam ad amovendos reges attributum. Neutiquam. Si enim rem ab origine repetamus, primus omnium Samuel, nequidem sacerdos, nedum Pontifex, sed levita tantùm, mandato Dei, jussuque speciali Saülem designavit et unxit, et ad regnum evexit; et postea reprobatum, haud minùs speciali mandato, regno amovendum edixit, et Davidem in regem unxit [3] : nihil ergo hic quidquam in admovendo amovendoque principe, sacerdotali et ordinario jure : nihil, nisi prophetico et extraordinario officio à Samuele est factum; ut profectò mirum sit Baronium hæc extraordinaria, ad stabiliendam ordinariam Pontificum potestatem detorquere voluisse [4].

Neque verò Salomon à sacerdote, sed à Davide electus est : ac postea jussu Davidis à Sadoc sacerdote est unctus. Sic enim David jubet : *Vocate mihi Sadoc sacerdotem, et Nathan prophetam, et Banaiam filium Joiadæ : qui cùm ingressi fuissent coram regi, dixit ad eos : Tollite vobiscum servos Domini vestri, et imponite Salomonem filium meum super mulam meam, et ducite eum in Gihon, et ungat eum ibi Sadoc sacerdos, et Nathan propheta, in regem super Israel* [5]. Ordinario ministerio sacerdotis, propheticum quoque et extraordinarium adjungitur Nathani officium; quòd aliquid hic extraordinarium intervenisset, ac Salomon natu minor, jussu Domini ad Davidem per Nathanum perlato, ad dignitatem regiam esset provehendus.

[1] *Deuteron.* XVII. 14. — [2] *I Reg.* VIII. 15. — [3] *Ibid.* 19, 20.

[1] *I Reg.* VIII. 7. — [2] *Ibid.* 9. — [3] *I. Reg.* VIII. 22. IX. 15.16. X. 18, 20. XV. 26 XVI. 13. — [4] *Bar. tom.* IX, *an.* 800. *p.* 489. — [5] *III. Reg.* I. 32, 33, 34.

Non ergo sacerdos, sed David à prophetâ monitus jure regio designat successorem, verèque est illud à Bethsabee dictum : *Verumtamen, Domine mi rex, in te oculi respiciunt totius Israel, ut indices eis quis sedere debeat in solio tuo, Domine mi rex, post te*[1]. Neque quidquam aliud postea Pontificibus attributum, nisi ut eos ungerent, quorum hæreditario jure esset imperium.

Nihil ergo juris in lege Mosaicâ sacerdotibus attributum est, quo regia imperia solverentur, sive cùm sacerdotale, sive cùm regium institueretur, ac describeretur officium; estque omnino regia ac civilis potestas, legali etiam sacerdotio instituto, in suo ordine rebusque suis prima et absoluta.

Neque ullâ ratione stare possunt ea, quæ ait Baronius de collegio septuaginta duorum seniorum à Mose instituto, cujus officium esset *de lege, rege atque prophetâ judicare*, quo factum sit, ut « reges subjecti essent summo Pontifici, qui suo arbitrio moderabatur magnum » illud concilium, cujus concilii judicio Herodes » rex postulatus est, » ut Josephus testatur[2]. Hæc, inquam, nullo modo stare possunt.

Primùm enim nihil tale in Scripturâ legimus, nec cùm instituti sunt à Mose magistratus[3], conflatumque ex illis est, aut aliter quomodocumque, Deo jubente, institutum illud senatorum septuaginta concilium[4] : non eos constitutos fuisse videmus, ut de regibus, summâque potestate decernerent, sed ut Mosem subjudicandi populi onere fatiscentem, in privatis controversiis disceptandis adjuvarent : neque à tali concilio ullum unquam judicem, nllum regem judicatum fuisse in Judicum, aut Regum, aut Paralipomenon libris legimus; neque Josephus prodidit, in recidivo sub Machabæis Judæorum imperio, eum senatum ad reges in ordinem cogendos quidquam fuisse molitum; nec, si rabbini quidam dixerint ab eo concilio de rege judicatum iri, nempe si qui de regno litigassent, id ad reges deponendos trahi possit, cum jure regnant: neque Herodes, quem ad id concilium reum citatum esse idem Josephus memorat[5], regiâ tunc potestate erat, sed et ipse, et Antipater ejus pareas, sub Hircani pontificis principatu vivebant, ejusque auctoritate omnia poterant; stetitque judicio Herodes, ejusdem Hircani pontificis pariter ac principis jussu. Nec si concedamus huic concilio datum esse ut de regibus decerneret, idcirco eam potestatem in Pontificem transferimus, cùm esset in cœtus ex omnibus tribubus constitutus : neque verò Pontifex in omnibus præerat : sed disertè præscriptum est à rege Josaphat, *Amarias sacerdos et pontifex vester in his quæ ad Deum pertinent; præsidebit : porrò Zabadias filius Ismuel, qui est dux in domo Juda, super ea opera erit, quæ ad regis officium pertinent*[1] : nec si concedamus Pontificem in omnibus præsedisse, ideo etiam pro imperio decrevisse fateamur; neque magis probat Baronius reges Pontifici, quàm totius gentis concilio esse subjectos : ut quæ ille dicit non modò falsa sint, sed etiam ejus instituto non congruant.

CAPUT VIII.

Bellarmini argumentum ex Deuteronomii loco.

Eodem vitio laborat Bellarmini argumentum ex Deuteronomii loco repetitum : *Cùm ingressus fueris terram, quam Dominus Deus tuus dabit tibi, et possideris eam,... et dixeris : Constituam super me regem, non poteris alterius gentis hominem regem facere, qui non sit frater tuus*[2] : hoc est, ejusdem gentis, ac veræ religionis consors. Quo ex loco vir maximus sic ratiocinatur[3] : Cùm ejusdem periculi sit eligere, et non deponere, utrumque æquè vetitum esse, intelligendum; ac proinde deponendos principes veræ religionis exsortes.

Sed hoc argumentum, primùm quidem nihil ad rem. Agimus enimvero de potestate Pontificis, de quo in hoc Deuteronomii loco ne verbum quidem. Agit Moyses de toto populo terram ingressuro, et regem electuro absque ullo peculiari interventu pontificiæ potestatis, ut et ipsa Mosis verba demonstrant, et Samuelis non pontificis, sed prophetæ extraordinaria, quam commemoravimus, ad officium designandi regis, delegatio confirmat.

2° Argumentum illud nimis probat : probat enim alienigenas ac veræ religionis exsortes non modò non eligendos, sed nec etiam tolerandos esse; quod nec ipse Bellarminus admittat : quippe qui retinendos doceat infideles principes, eâ conditione, si populum à fide non avertant; at eos profectò eligere non licet, cùm lex generatim edicat : *Non poteris alterius gentis hominem regem facere, qui non sit frater*. Falsissimum ergo est, vel teste Bellarmino, deponi posse eos qui eligi vetentur.

Ac profectò Judæi Babylonios, Medos, Persas, Græcos, Romanos, cùm non essent fratres, eligere non poterant; quos tamen colere debuerunt, postquam in eorum manus legitimo ordine

[1] III Reg. I. 20. — [2] Bar. tom. I, an. 31, p. 99; an. 57. p. 436. Vid. etiam tom. IX. loc. cit. — [3] Exod. XVIII. 18, 21. — [4] Num. XI. 14, 15, 16. — [5] Joseph. Antiq. lib. XIV, cap. XVII.

[1] II. Paral. XIX. 11. — [2] Deuteron. XVII. 14, 15. — [3] Bell. de R. P. lib. V. c. VII. p. 891.

devenerunt. Procul dubio enim alienigena et infidelis erat Cæsar, de quo tamen Christus dixit: *Reddite quæ sunt Cæsaris Cæsari.* Ergo non abjicere, aut deponere, sed colere debebant, quem eligere, utpote alienigenam, ex legis interdicto vetabantur.

Hoc de infidelibus et alienigenis : jam verò de ipsis fratribus, si existimaveris eum, qui ad regnum evehatur veram religionem secutus, deponi debere postquam ab eâ desciverit, haud minùs absurdum erit : cùm nemo ausit dicere Achaz, Manassen, et alios, post regnum adeptum, ad idola conversos, deponi necessariò debuisse, quos prophetæ ac pii omnes pro veris regibus coluerint.

Ac multa omnino sunt, quæ, re integrâ, facere non liceat, propter grave periculum : facta, propter gravius periculum, mutare non licet : quale est periculum in deponendis regibus, ubi solutâ imperii vi, unâ cum republicâ religio periclitatur.

CAPUT IX.

Quæ antè dicta sunt, Judæorum historiâ recensitâ, luculentiùs explicantur: Judæorum regum, etiam ad idola cogentium, inviolata majestas: reges Assyrii, Medi, Persæ, pari cultu observati: erga eos egregia, Alexandri Magni tempore, Judæorum fides: Josephi locus: eadem obedientia in Alexandrum, et Græcos Syriæ reges.

Hæc per se luculenta magis elucescent, si populi Israelitici historiam paucis retexerimus.

Vixit populus ille sub Mose primùm, qui, utramque complexus potestatem, sacerdotale officium in Aaronem ejusque filios hæreditarium transtulit; civile imperium moriturus in Josue contulit. Hisce temporibus, ipse Deus regem agebat; quo factum est, ut, populo regem petenti, ad Samuelem dixerit : *Non te abjecerunt, sed me, ne regnem super eos*[1].

Interim, cùm opus esset, Deus extraordinariè delegabat, qui civile imperium exercerent: quo jure judices rempublicam administravere. Et quidem Heli pontifex maximus eo munere functus est, sed ad id ipse quoque vel populi consensione, vel, quod illis temporibus magis congruit, divino numine delegatus. Certè si quid ei pontificatûs jure, idem etiam cæteris Pontificibus competisset. Successit tamen illi Samuel, neque pontifex, neque sacerdos, sed levita tantùm, ut diximus : quæ profectò res vetat, ne civile imperium cum sacerdotali officio conjunctum arbitremur.

Sub Samuele regium est constitutum imperium, eo quidem ad omnia præeunte; sed, ut id præstare posset, extraordinariè delegato: quare leviticæ tribui nulla est peculiaris in reges attributa potestas.

Exinde Hebræi fuere sub suis, ac sub extraneis regibus : sub suis à tempore Saülis usque ad Sedeciam, quo tempore reges passim idolis servierunt, templum Domini occluserunt, in pios sævierunt, prophetas cæciderunt; neque interim de iis deponendis, aut sacerdotes unquam, aut ullus hominum cogitavit : sed ab omnibus sunt habiti pro veris regibus, etiam à prophetis, qui à Domino missi tantâ auctoritate, tantâque præsentiâ divini Spiritûs, divina oracula nuntiabant; et cùm in lege scriptum esset, ut quicumque ex Israelitis deos alienos coleret, capitali supplicio puniretur, nemo tamen est suspicatus, à quoquam, nisi à Deo, animadverti posse in reges : ergo regia potestas sacrosancta, et ab omni aliâ, præterquam à divinâ potestate, absoluta habebatur.

Item lege cautum erat, ut adulteri et percussores morte morerentur, et tamen David adulter et percussor dicebat : *Tibi soli peccavi*[1]. Quem in versum, notum est illud Ambrosii : « Rex » erat; nullis ipse legibus tenebatur, quia liberi » sunt reges à vinculis delictorum : neque ullis » ad pœnam vocantur legibus, tuti sub imperii » potestate : homini ergo non peccavit, cui non » tenebatur obnoxius[2]. »

Hic verò notandum reges à legis præscripto generali, nullâ clausulâ exceptos, ipsâ majestate regii nominis pro exceptis habitos. Ergo intelligebant soli Deo reservatos, et ab omni aliâ potestate immunes.

Si ventum eò est aliquando, ut reges regno extorres futuri declararentur, quemadmodum Saüli contigit[3]: id verò Samuel prophetico ministerio extraordinariè, ac peculiari revelatione jussus præstitit, nullique unquam ordinariæ potestati talia concessa sunt.

Eodem prophetico atque extraordinario officio, et Jeroboam, et Jehu, et alii scissarum tribuum reges amoti et ordinati : quæ Baronius more suo ad ordinariam Pontificum potestatem studiosissimè confert[4]. Nos melius concludimus talia de regibus, non nisi extraordinariè ac peculiari jussu, divinitus designari.

Quin etiam reges à Deo reprobati, quandiù in vivis erant, ab omnibus colebantur; etiam Saül, à Samuele, dictâ licèt sententiâ hâc in nomine Domini . *Abjicit te Dominus ne sis rex*[5], et ab eo Samuel discessurus, mansit tamen à

[1] *I. Reg.* VIII. 7.

[1] *Ps.* L. 6. — [2] *Ambros. Apol.* 1 *Dav. cap.* 3, n. 51, *tom.* I. *col* 692. — [3] *I. Reg.* XV. 10, 16. — [4] *Bar. tom.* IX. *an.* 800, *p.* 489. — [5] *I. Reg.* XV. 23.

Saüle rogatus in hæc verba : *Peccavi, sed nunc honora me coram senioribus populi mei, et coram Israel*[1]; ne majestas regia in homine reprobo vilis haberetur · et in illâ speluncâ, Davidem jam regem et unctum *percussit cor suum, eo quòd abscidisset oram chlamydis Saül*[2], et Christum Domini licentiùs contigisset : denique et mortuum est ultus, ut Christum Domini[3], quemadmodum antea contestatus erat : *Vivit Dominus, quia nisi Dominus percusserit eum, propitius mihi sit Dominus, ut non mittam manum meam in Christum Domini*[4]: adverte, *nisi Dominus percusserit eum*, quo demonstrat regem, quantumvis impium et apertè reprobatum, Deo tamen ultori reservatum, et quandiù à Deo est incolumis, pro Christo Domini esse colendum.

Quare Jeremias Sedeciam regem, de quo et ipse scripserat : *Fecit malum coram Domino*[5], ut antecessores sui idola secuti : eum, inquam, regem, jam everso regno, Nabuchodonosori traditum à Domino, prosequitur lacrymis, et majestatem regiam in eo conculcatam luget : *Polluit*, inquit[6], *regnum et principes ejus*; et addit : *Spiritus oris nostri Christus Dominus*, sive, ut alii vertunt, *Christus Domini* (Sedecias) *captus est in peccatis nostris, cui diximus : In umbrâ tuâ vivemus in gentibus*[7]. Nempe regis impii calamitatem, non ejus, sed populi, suisque peccatis tribuit, eumque haud minùs vitâ ac spiritu charum, etiam inter hostes, suis solatio et præsidio futurum veneratur ac diligit : quæ quidem adeo magnifica sunt, ut Christum ipsum adumbrent. Eo honore ab israelitis, atque etiam à prophetis, regia majestas in impio rege, victo spoliatoque habebatur.

At postquam everso regno Judaico, infidelibus regibus Hebræi subjecti sunt, haud minore fide eos observarunt, jussi à prophetis quærere *pacem civitatis ad quam* transmigraverant[8] (Babylonis scilicet et regni Babylonici) : *et orare pro vitâ Nabuchodonosor regis Babylonis*, et *pro vitâ Baltassar filii ejus; ut sint dies eorum sicut dies cœli super terram; et ut*, inquit[9], *det Dominus virtutem nobis, et illuminet oculos nostros, ut vivamus sub umbrâ Nabuchodonosor regis Babylonis, et sub umbrâ Baltassar filii ejus, et serviamus eis multis diebus, et inveniamus gratiam in conspectu eorum.*

Translato deindè ad Medos et Persas imperio, Judæi ad eos fidem et obsequium transtulere, et adversùs assuerum regem Persarum, quicumque ille sit, edicto proposito eos neci addicentem, omnes nulla arma compararunt, præter jejunia, piasque ad Dominum preces[1].

Sic inflexus rex ad misericordiam : Aman Judæorum hostis ultimo supplicio affectus est; quo facto, victores Judæi cepere per urbes ultionem de hostibus, eosque trucidarunt, sed Assueri auctoritate et edicto[2].

Neque veriti sunt victoris Alexandri, subsidia poscentis in obsidionem Tyri, iram provocare, ut Persarum regibus suis dominis, fidi obsequentesque viverent. Respondit enim Jaddus pontifex maximus Alexandri nuntiis : *Sacramento se obligatum Dario, ne arma contra eum caperet, idque ratum fore, quandiu Darius ipse viveret*[3]. Sic ipsi Pontifici videbatur illud inviolabile sacramentum, neque per pontificiam potestatem, præsente licèt synagogæ totius tantâ utilitate, imò necessitate solvendum.

Rerum potienti Alexandro, obstrictâ semel fide, paruerunt; et post Alexandrum, Syriæ regibus attributi, in obsequio manserunt, nusquam imperio sollicitato, tametsi reges populum ad idola sectanda omni arte pellicerent, vimque persæpe intentarent.

CAPUT X.

Recidivum sub Machabæis imperium peculiari Dei instinctu à Mathathiâ inchoatum, à filiis stabilitum, romani ac Cæsares eodem jure, Christo approbante, regnarunt.

At enim, inquiunt[4], ad extremum sub Antiocho Epiphane arma ceperunt, auctore Mathathiâ sacerdote. Hoc argumentum quidam supra modum efferunt : sed frustra. Et quidem illud exemplum Bellarminus meritò prætermisit; neque enim Mathathias summus Pontifex fuit, qui de his pro potestate decrevisse fingatur, neque sacerdotali potestate quidquam egit, sed instinctu divino, quemadmodum Phinees *zelo Dei commotus*[5]. Sic enim scriptum est in Machabæorum libris[6] : « Accessit quidam Judæus in omnium » oculis sacrificare idolis super aram in civitate » Modin, secundùm jussum regis; et vidit Mathathias, et doluit, et contremuerunt renes » ejus, et accensus est furor ejus secundùm ju» dicium legis, et insiliens trucidavit eum super » aram : sed et virum, quem rex Antiochus mi» serat, qui cogebat immolare, occidit in ipso » tempore, et aram destruxit; et *zelatus est le» gem, sicut fecit Phinees Jamri, filio Salomi:*

[1] *I. Reg.* xv. 30. — [2] *Ibid.* xxiv. 6. — [3] *II. Reg.* I. 14. — [4] *I. Reg.* xxvi. 10, 11. — [5] *Jerem.* LII. 2. *IV. Reg.* xxiv. 19. — [6] *Lam.* II. 2, 6. 9. — [7] *Ib.* IV. 20. — [8] *Jerem.* XXIX. 7. — [9] *Bar.* I. 11, 12.

[1] *Esth.* III. IV, XIII. XIV. *Ibid.* V. VI, VII. XVI. — [2] *Ibid.* — [3] *Josep. Ant. lib.* XI. *cap.* VIII. *n.* 3. — [4] *Du Perr. Har. auc. div. p.* 627. — [5] *Num.* XXV. 11. — [6] *I. Mach.* II. 23 *et seq.*

» et exclamavit Mathathias voce magnâ in civi» tate, dicens : Omnis qui zelum habet legis, » statuens testamentum, exeat post me. » Hoc ergo egit eo instinctu, quo actus est Phinees, hoc est, peculiari, ac planè divino, quod doctores omnes summâ consensione tradunt; quo instinctu Aod Eglonem [1], quo instinctu ipse Moses Ægyptium interfecit [2] : *existimabat enim intelligere fratres, quoniam Deus per manus ipsius daret salutem illis :* ut est à sancto Stephano in actis proditum [3]; quo instinctu tam multa extraordinaria, neque in exemplum trahenda, facta esse legimus. Neque verò, si fanatici homines instinctum Dei mentiuntur, ideo mendacii coarguere debemus ea, quæ Deus ipse à se instigata testatur; at Deus instinctum Mathathiæ multis miraculis, *et è cœlo factis illuminationibus* [4], confirmavit; tale illud est in Machabæorum libris traditum : « Cùm vehemens » pugna esset, apparuerunt adversariis de cœlo » viri quinque........ ducatum Judæis præstan» tes; ex quibus duo Machabæum medium ha» bentes, armis suis circumspectum incolumem » conservabant : in adversarios autem tela et » fulmina jaciebant, ex quo et cæcitate confusi, » et repleti perturbatione cadebant [5]. » ut omittam quot victorias, tot fuisse miracula. Quin etiam per divinum *ac fide dignum somnium*, scimus « extendisse Jeremiam dextram, et de» disse Judæ gladium aureum, dicentem : Ac» cipe sanctum gladium, munus à Deo, quo deji» cies adversarios populi mei Israel [6] : » quæ verè divina fuisse, secutæ victoriæ demonstrarunt.

Huc etiam facit de Antiocho, Judæorum persecutore sævissimo, manifestâ Dei ultione sumptum supplicium; quâ ultione perterritus, et ipse confessus est Deum apertè favere Judæis [7], ut non tantùm Judæi, sed etiam hostes, in tot mirificis gestis, ultricem Dei manum, ac divinam potestatem agnoscerent. Constat ergo Judæos adversùs sævientem regem, non antea arma cepisse, quàm instinctu peculiari, totque divinis testificationibus ad id incitati sunt : quare malè ea referri ad ordinariam potestatem luce clarius est.

Huc accedit Ecclesiæ et Synanogæ diversa conditio, diversus spiritus: ut ab alterâ ad alteram consecutio non valeat. Non enim si divino impulsu Elias è cœlo ultricem flammam elicuit [8], ideo hæc novo Testamento congruunt, dicente Domino ad apostolos Eliæ similia cogitantes : *Nescitis cujus spiritûs estis* [9] : tum veteris Synagogæ tempore statutum erat, electum populum ex eodem tantùm Abrahami genere propagari; sacrique fœderis ac religionis pars erat vel maxima, ut terram Chananæam patribus jejurando promissam incolerent; cultus quoque religionis affixus erat ei loco, quem elegerat Dominus, extra quem locum non voto, non festa solemnia, non ipsa sacrificia, ac sacra reliqua, sancta rataque essent. Quarè cùm Dominus transmigrari ad Babylonem voluit, misso Jeremiâ prophetâ, ac peculiari jussu indicta migratio est : simul datum promissum, ne ultra septuaginta annos esset duraturum, neve postea unquam, stante certè fœdere, à locis religioni addictis moverentur; quæ nunc omnia vacant. At ea omnia, quibus antiquum fœdus constaret, Antiochus evertebat : hæc enim Mathathias lamentatur: « Væ mihi ! ut quid natus sum, videre » contritionem populi mei, et contritionem civi» tatis sanctæ, et sedere illic, cùm datur in » manus inimicorum, sancta in manus extraneo» rum facta sunt: templum ejus sicut homo » ignobilis [1] ? » quæque alia vir sanctus deploravit. Ac postea magis magisque mala increvere, cùm scilicet Lysiæ mandavit Antiochus, « ut » mitteret exercitum ad conterendam et extir» pandam virtutem Israel, et reliquias Jerusa» lem, et *auferendam memoriam eorum de loco*, » et ut constitueret *habitatores filios alieni» genas* in omnibus finibus eorum, et *sorte » distribueret terram eorum*.... Et audierunt » mercatores regionum, et acceperunt argentum » et aurum multum valdè, et venerunt in castra, » ut acciperent filios Israel in servos [2] : » mittebatque Antiochus totâ Judæâ, qui « omnes per» fectæ ætatis interficerent, mulieres, ac juvenes » venderent extraneis [3]. » Quibus perpetratis, terrâque Chanaan alienigenis traditâ, nec fœdus, nec religio stare posset, templumque ipsum, cui Domini jussu affixa religio, titulo Domini in æternum abolito, non alio deinceps quam *Jovis Olympii* titulo cognominaretur.

Quo loco cùm res essent, non tamen aliter nisi peculiari instinctu arma sumpserunt : et Deus ad hæc omnia, quæ memoravimus à Judâ et à fratribus, suo suscepta numine, regum quoque Syriorum consensionem accedere voluit : Jonathasque et Simon non modò purpurâ, principatu, consessu regio, verùm etiam iis omnibus, queis regiæ potestatis vis constat, cudendæ pecuniæ, muniendarum arcium, armandi exercitus jure; Judæi quoque immunitate et libertate donati sunt [4]. Sic ad novum principatum stabiliendum,

[1] *Judic.* III. 21. — [2] *Exod.* II. 12. — [3] *Act.* VII. 25. — [4] *II. Mach.* II. 22. — [5] *II. Mach.* X. 29, 30. — [6] *Ibid.* XV. 11, 14. 15. — [7] *I. Mach.* VI. *II. Mach.* 9. — [8] *IV. Reg.* I. 10. 12. — [9] *Luc.* XII. 54, 55.

[1] *I. Mach.* II. 7, 8. — [2] *Ibid.* III, 35 *et seq.* — [3] *Ibid.* V. 24. — [4] *Ibid.* X. 18, 19. 25, 62. 63. 65. XI. 3. XIII. 36, 41, 42. XIV. 38. XV. 2, 6. 7.

divina et humana jura cumulantur, atque extraordinaria in ordinariam potestatem desinunt; ac demum supremum apud Judæos imperium ab universo populo, nunnentibus regibus, in Simonem est collatum, postquam, eo maximè auctore, abitum est jugum gentium ab Israel[1].

Neque Simon, pontifex licèt, principatûs honorem ac vim, sacerdotii sui jure sibi vindicavit, sed *in conventu magno sacerdotum, et populi, et principum gentis et seniorum regionis*[2]; totius gentis decreto ac veluti lege regiâ, in se collatum accepit: quâ unâ consensione cum sacerdotali officio regium conjunctum imperium est.

Post centum et quinquaginta annos, in Judæâ Romani regnarunt, datis etiam regibus Herode et ejus liberis, sub quibus Cæsares partem regni, ipsamque Jerosolymam; regni ac gentis caput, romano imperio vindicarunt: certè nusquam obnoxii Pontifici Judæorum, qui eorum imperia solveret. Nemo enim id his temporibus, vel per somnium cogitabat: quod quidem imperii jus ipse Dominus confirmavit, dicens: *Reddite quæ sunt Cæsaris Cæsari, et quæ sunt Dei Deo*[3]: nihil interpellatâ scilicet Cæsarum potestate, ac tantùm decreto edito, ut Deo ac religioni debita obsequia servarentur.

Quare regnum et sacerdotium distinctas potestates, in suo quamque ordine supremas esse, non autem sacerdotali regiam obnoxiam, ab ipsâ sacerdotii legalis origine, usque ad Christum Dominum, et excidium gentis, omnes Hebræorum historiæ, omnia monumenta clamant; neque ullum Dei præceptum, ullam populi Judaici traditionem, ullum exemplum, quod huic doctrinæ adversaretur Baronius et Bellarminus aut alii protulere.

CAPUT XI.

An Athaliæ cæsæ exemplum his obsit.

Duo tamen exempla Bellarminus objicit[4]: ac primùm memorat Athaliam reginam, uxorem Jorami, regis Judæ, Joiadæ Pontificis jussu fuisse interfectam, non modò quòd nepotes suos, et *omne semen regium* occiderit, ac regnum invaserit; sed quòd idolis servierit[5]. Quorsum ista, obsecro? An ut intelligamus supremas potestates Pontificum jussu interfici posse? Absit. At id probas, vel omnino nihil probas. Jam exempla quærimus supremarum potestatum, quæ à Pontificibus loco dejectæ fuerint; at profectò Athalia non gaudebat supremâ illâ potestate, eamque habebat non legitimo ordine, sed invasione ac parricidiis. Porrò supererat è sanguine regio Joas, quem soror Josabeth ex Athaliæ manibus eam ereptum, Joiadæ viro suo custodiendum, educandum, et in avito solio aliquando reponendum tradiderat. Quid ergo mirum est, si Pontifex sub rege septenni, quem neci eximerat, quem in templo educaverat ab incunabulis, quem filii loco habuerat, quem regno restituerat tutorem agens regis, in impiam Athaliam regiæ majestati subditam, ejusdemque læsæ ream, pro potestate animadvertit? Neque enim aliter constituta erat regi, regnoque salus. Esto damnata quoque sit idololatriæ nomine: quid enim nostrâ refert, pro aliis quoque sceleribus damnari regis et regni hostem, publicæ potestati subditam?

Atque id sibi juris sub rege minore extraordinariè et summâ necessitate, et consensu omnium Pontifex vindicabat: quo jure et *regi uxores accepit*[1], et omnia administravit. Si ergo efficere aliquid volebat Bellarminus, aliquem oportebat regem ex tot idololatris proferre in medium, de quo simile sumptum supplicium fuerit, solâ sacerdotali auctoritate: quæ cùm exempla desint, imò cùm contraria adsint, nullum in Athaliâ præsidium est.

CAPUT XII.

De Oziâ propter lepram ejecto.

Verisimilius objicitur leprosus Ozias, hujus morbi causâ per sacerdotes ex præscripto legis primùm templo ejectus, tum hominum societate, ac regni administratione depulsus[2]: scriptum enim in lege erat: *Quicumque maculatus fuerit leprâ, et separatus est ad arbitrium sacerdotis.... omni tempore, quo leprosus est et immundus, solus habitabit extra castra*[3]. Ergo Pontifici in regem ea sunt concessa quibus etiam regni administratione privaretur. Hinc consecutio: id si fieri potuit in veteri Testamento, propter lepram corporalem, quantò magis in novo, propter spiritualem, id est hæresim? Duo hic consideramus: primùm, eventum ipsum extraordinarium ac planè singularem, quem in exemplum trahere non liceat: alterum, allegoriam occultamque significationem in facto ipso latentem, ex quâ theologicum dogma constitui theologi non ferant.

Certum ergo est lege fuisse præscriptum, ut quivis leprosus arbitrio Pontificis separatus, solus extra castra urbesque degeret. Jam si fas Pon-

[1] *I. Mach.* XIII. 41. — [2] *Ibid.* XIV. 28. — [3] *Matt.* XXII. 21.— [4] *Bell. de R. P. lib.* V, *c.* VIII. — [5] *IV. Reg.* XI. *I Paralip.* XXII, XXIII.

[1] *II Paralip.* XXIV.— [2] *IV Reg.* XV. 3. *II. Paral.* XXVI. 19, 20 21. — [3] *Levit.* XIII. 41, 45, 46.

tifici ea exequi, quæ lex apertè ac directè præscripserit, haud propterea liceat ad alia et alia, ex consecutione, jus illud extendere. Atque hic si consistam, tota vis argumenti sponte concidat.

Quid, quòd sacerdotes nihil sibi aliud vindicarunt, quàm ut Oziam è domo Domini propellerent? Lege Paralipomenon librum secundum [1], quo ista narrantur, nihil aliud invenies; cætera lege regni à Joatham regis filio facta. Quid, quòd nec Oziæ regnum ablatum est; sed illius, tanquam regis nomine, à Joathamo filio regni suscepta administratio, ut solet subinsanis delirisque regibus? Scriptura attestatur his verbis: « Fuit igitur Ozias rex leprosus usque ad » diem mortis suæ, et habitavit in domo separatâ » plenus leprâ, ob quam ejectus fuerat de domo » Domini. Porrò Joatham filius ejus rexit domum » regis, et judicavit populum terræ [2]. » Quid autem vetabat ne, ut regis nomine, ita etiam imperiis, quod lex fieri non vetabat; cùm nec nisi patre mortuo regnasse memoretur: « Dormivit » enim Ozias cum patribus suis,... regnavitque » Joatham filius ejus pro eo [3]; » parque omnino est credere nullum erga parentem ab optimo viro Joathamo prætermissum, quod lege præstare sinceretur; ut non regno depulsum Oziam, sed tantùm per filium regnasse appareat. Sed quanquam hæc proba sunt, tamen rem altiùs investigare placet.

Quæro enim an de leproso principe aliquid nominatim in lege edictum fuerit? Neutiquam; sed lex est generalis, inquies, quâ simul comprehendi principem oporteat. At ego jam postulo quidni princeps intelligatur etiam comprehendi eis legibus, quibus universim dictum erat de adulteris, de percussoribus, deque idololatris esse sumendum supplicium? Nempe reges indè nulla legis clausula exceperat; at si majestate solâ excipi intelliguntur, non video profectò, cur non eodem titulo, eâdemque majestate regii nominis, è lepræ quoque legibus eximantur, nisi aliquid peculiare hic intervenerit.

Et profectò clarum est intervenisse manifestam et extraordinariam testificationem divinæ voluntatis. Rex enim temerarius sancta penetraverat, thuribulum manu ceperat, obstantibus sacerdotibus minabatur. Hic Dominus sacrilego in fronte lepram immisit, quo miraculo moti sacerdotes, tanquam signo accepto divinæ voluntatis, regem templo expulerunt. Ipse amens, exterritus, sceleris divinæque tam patentis vindictæ conscius, *acceleravit egredi, eo quòd sensisset illico plagam Domini* [4]. Accessere et alia portenta, quæ Dei manum demonstrarent. Nam contremuit terra, teste Zachariâ, et Amos [1], quam Dei ultionem ad sacrilegos Oziæ ausus pertinere tradunt interpretes. Ergo manum Domini extraordinariis signis demonstratam esse constat, testificatusque est Deus, qui à tot aliis legibus reges exemerat, velle se huic regi lepræ legem imputari; id, inquam, testificatus est, dato extraordinario voluntatis suæ indicio, ne quisquam præter ipsum in reges animadvertere posse videretur. Atque hic profectò certum est, non tam Pontifices, quàm Deum ultorem, edito miraculo, fuisse, qui minanti ac superbienti lepram primùm, deinde terrorem ipsi quoque, et terræ tremorem immiserit.

Jam si facti significationem, atque latentem doctrinam quærimus, multa occurrunt; meritò inustum fronti superbæ ignominiæ signum: meritò amisisse honorem regium, qui sacerdotii inconcessos honores sibi vindicabat: conturbari terram, ac rerum humanarum fundamenta concuti, cùm sacerdotale officium et regium confunduntur.

Lepra significari hæresim ultro concedimus: alia quoque peccata eo morbo adumbrari passim tradunt Patres. At propter hæresim, aut quæcumque peccata expelli posse principem ac regno deturbari, nunquam allegoria efficiet. Potest enim allegoria rem aliunde firmatam declarare, rem per se ipsa conficere et probare non potest. Neque quisquam sanus sibi persuaserit, pius posse ad exturbandum principem, aut hæresim, aut ejus imaginem lepram, quàm tot alia scelera, atque ipse idolorum cultus, quem Judæi in regibus, eorum majestate salvâ, toties pertulere.

Quid autem eo exemplo licere sibi putarent christianæ religionis antistites, sanctus Lucifer Calaritanus in Sardiniâ episcopus, docuit libris adversùs Constantium editis; sanctum autem voco, cujus festum diem, Sede apostolicâ approbante, ab omni Patrum memoriâ Claritani aliique insulares agant. Quanquam enim in quibusdam vehementior fuerit, ejusque inclyto nomine, quidam ejus discipuli atroces ac superbi schisma conflaverint, multis tamen argumentis demonstratum est, cum in Ecclesiæ communione obiisse. Utcumque est, libros proferò, quos cùm ille scripsit, catholicis omnibus, magnoque illi Athanasio admirationi fuit: proferam autem hic librum, cui titulus: *De non parcendo in Deum delinquentibus* [2]: quo libro sic compellat Constantium, arrogantiæ ac superbiæ catholicos antistites incusantem: « Quæ ista nostra, Con-

[1] *II. Paralip.* XXVI. — [2] *Ibid.* 21 *et seq.* — [3] *Ibid.* 23. — [4] *Ibid.* XXVI. 20.

[1] *Zach.* XIV. 5. *Amos.* I. 1. — [2] *Lucif. Cal. Lucif. Cal.* tom IV. *Bibl. Pat.* 227.

» stanti, superbia est, quæve arrogantia? Si quia » te videamus morbidum esse, pestiferum quippe » arianum, elephantiam in te esse; quia istam » consideremus, illam, quam Arius habuerit; » quòd urgeamus te secedere à populo Dei, sicut » illi sacerdotes Domini Oziam de templo com- » pulerint egredi; quia te ita cogamus Deo dare » honorem. Si enim Oziam Dei sacerdotes id- » circo pellebant ex aulâ Dei, quia meminissent » divinitus præceptum, leprosos ante expiatio- » nem ingredi templum prohibitos; quantò magis » hos dignè te, conspice, ex Ecclesiâ pellere » Christi, de domo Domini, quia non sit licitum » hæreticum convenire cum catholicis, iosa- » num cum sanis, plenum immundis spiritibus » cum eis in quibus inhabitat Spiritus Dei [1]. » Eateous igitur Oziæ exemplo Patres utebantur, ut hæreticum imperatorem templo Dei, domo Dei, Ecclesiâ Christi arcerent; non ut imperii administratione deturbarent. Constantium certè à catholicis omnibus, et ab ipso Lucifero, pro legitimo imperatore semper habitum, et fatentur omnes, et infrà referemus. Hoc exemplo Oziæ docebat: hisce finibus coercebat is, quem vehementissimum atque interdum nimium fuisse constat.

Neque aliter alii sentiebant. Exstat Hincmari Rhemensis epistola ad Carolum Calvum regem, quâ monet, ne Oziæ exemplo, « manum exten- » dat ad ea quæ sacerdotali ordini Spiritûs sancti » dono commissa sunt [2]. » Ibi fusè relatâ separati per sacerdotes Regis historiâ; addit ex apostolo: *Hæc autem in figurâ contingebant illis; scripta sunt autem propter nos* [3]; ac denique concludit: « Sic et eorum judicio, quibus dicit Do- » minus: *Non vos estis qui loquimini, sed Spi-* » *ritus Patris mei, qui loquitur in vobis* [4], » voluntariè atque ex deliberatione, quiscum- » que violans et convellens constituta divina; » quia docente Petro: *Non est personarum* » *acceptio apud Deum* [5], ab Ecclesiæ corpore » separatus, nisi per pœnitentiam et sacerdotalis » indulgentiæ reconciliationem, eidem Ecclesiæ » fuerit reincorporatus, erit ab æternâ Ecclesiâ » separatus. »

Non aliud Patres nostri in Oziâ viderunt, quod ad christianismi tempora pertineret: de terreno regno per spiritualem lepram adimendo nihil cogitabant; separari posse putabant reges id meritos per sacerdotale officium, ab Ecclesiâ quidem, et à regno cœlesti, quorum respublica, regnumque Judaicum figura fuit. Quæ nunc de suo addunt, ea nos à Patribus spreta rejicimus.

Hæc ex vetere Testamento Bellarminus, et alii proferunt, caduca per sese, ac nequidem sibi satis cohærentia; non quòd indocti sint qui ea objecere; sed quòd, semel susceptâ causâ, per occupationem animi necesse sit vana sectari, quibus valida et vera argumenta desint.

Stat ergo propositio: per institutionem sacerdotii legalis non fuisse immutatum statum principatûs; neque alteri potestati quæ reges deponeret ac temporalia ordinaret, regiam potestatem directè vel indirectè fuisse subjectam. Jam ad novi Testamenti sacerdotium veniamus.

CAPUT XIII.

Quinta Propositio: Neque per institutionem christiani sacerdotii quidquam fuit immutatum in regnandi jure: id probare aggredimur ex evangelicis Scripturis: explicatur potestas quam Christus apostolis tradiderit.

Quinta propositio: *Neque per institutionem christiani sacerdotii quidquam fuit immutatum in jure regnandi; ac Pontificibus christianis nulla à Christo attributa potestas, quâ temporalia ordinare, aut quemquam imperio mulctare vel donare possint*; patet ex antecedente. Si enim religionis causâ in terrenis imperiis, atque in supremarum potestatum juribus aliquid fuit immutandum, id maximè fieret per religionem Mosaicam, terreno imperio, terrenis promissis nixam: atqui non id factum est, neque regiam potestatem, in rebus quidem suis, Moses sacerdotio fecit obnoxiam: multò ergo minùs christiana religio, promissis tantùm nixa spiritualibus, id faceret, aut imperiorum jura mutaret.

Sed quandoquidem in hâc maximè propositione quæstio vertitur, eam diligentiùs Scripturis primùm, deinde Ecclesiæ traditione ac praxi confirmamus. Quibus in locis pertractandis nemo à nobis postulabit, ut demonstremus deditâ operâ confutatam eam potestatem, quam nullus hominum cogitaret, sed ut perspicuè pateat nullam hujus in Scripturis, nullam in primis sæculis fieri mentionem, cùm id res vel maximè postularet, tum verò eam cum Patrum christianæque doctrinæ placitis non posse cohærere. Sic duabus profectò causis contraria sententia concidet, et quòd nova, in Ecclesiâ Christi ac prioribus sæculis inaudita, et quòd à christiano atque ecclesiastico spiritu alienissima proferat.

A Scripturis inchoamus: quærimusque quam Christus apostolis dederit potestatem? Et quidem Magister ac Dominus duplicem in apostolos, ministros ac vicarios suos, contulit potestatem ex-

[1] *Lucif. Cal. tom.* IV *Bibl. Pat.* p. 228. — [2] *Hincmar. tom.* II. *ep.* X. *pag.* 316. — [3] *I. Cor.* X. 11. — [4] *Matth.* X. 20. — [5] *I. Pet.* I. 17.

traordinariam et ordinariam : utramque complexus est his verbis : *Convocatis Jesus duodecim discipulis, dedit illis virtutem et potestatem super omnia dæmonia, et ut languores curarent; et misit illos prædicare regnum Dei, et curare infirmos* [1]. Edere miracula, extraordinariæ potestatis; prædicare regnum Dei, potestatis ordinariæ fons et caput est.

Jam cujus generis esse putant illam potestatem deponendi reges? Certè ordinariam : nam extraordinariam, quæ per miracula se exerat, nihil moramur. Quo verbulo refellimus adversarios passim ingerentes et arefactam ficum [2], et immissos porcis dæmones [3]; et Ananiam et Saphiram Petri voce percussos [4]; quæ quidem Nicolaus Dubois [5] et alii haud minùs inani quàm ingenti operâ congerunt : nam quò ista pertinent? An ut Pontifices patrare miracula suo jure, ac pro cathedræ suæ potestate possint? Ne id quidem cogitant. Quare cùm hæc proferunt, nihil aliud faciunt, quàm ut vera argumenta deesse demonstrent, qui tantâ operâ falsa et nulla colligunt.

Quin etiam commemorant flagellis verberibusque ejectos è templo vendentes et ementes [6]. Quid autem probaturi? An quia Christus templi contemptores templo ejecit, ideo Pontifices regnis ejecturi sunt eos qui religionem contemnant? Aut quoniam Christus flagellis est usus, ideo ejus ministri atque vicarii ad bella in reges movenda christianos compellent? Aut verò id volebat Christus, ut ecclesiastici linguæ verbere, ac prædicationis flagello non contenti, ipsi per se vi agerent, atque arma corriperent? At id nemo cogitavit unquam. Quare hæc, quæ congerunt extraordinariè gesta, vel ipsi fateantur necesse est ad rem non pertinere.

Ad ordinariam potestatem veniamus. Hujus caput est verbi prædicatio, ecclesiastici ministerii basis. Hanc deinde consequuntur sacramenta consecranda, administranda dignis, quodque est consectaneum, indignis pro potestate adimenda: tum hæc omnia complexum regimen ecclesiasticum, monere, increpare, arcere sacris, sive, ut ait Tertullianus, *exhortatio, castigatio ac censura divina* [7]; hæc Scripturæ exsequuntur copiosè, luculenter, nullâ temporalium cuiquam, sive dandorum, sive adimendorum mentione factâ.

Pascendi potestatem latè patere volunt. Certè. Non ita tamen quin iis contineatur finibus, quibus se Christus ipse continuit. Pavit autem oves Christus, *ut pascua invenirent* [8], vitæ verbum scilicet et vitam æternam per verbum: *Oves enim meæ vocem meam audiunt; et ego cognosco eas, et sequuntur me; et ego vitam æternam do eis, et non peribunt in æternum, et non rapiet eas quisquam de manu meâ* [1]. Ad hoc pavit Christus, ad æterna perduxit, temporalia cuivis, ac suis cuique legibus habenda, utenda, adimenda permisit. At si ad hæc pavit Christus, ad hæc pascat Petrus : *Pasce* enim, inquit [2], *oves meas*, sed meo more *meas*. Ne ergo pastores ad temporalia, eo quo erant jure locoque à Christo relicta, concessam à Christo potestatem conferant.

At enim Matthæi XVI et XVIII potestatem ligandi ac solvendi tradidit [3], sed peccata scilicet : sic enim ipse Christus interpretatur Joannis XX : *Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, et quorum retinueritis, retenta sunt* [4]. Quæ ad potestatem ligandi ac solvendi pertinere, eòque referri, et theologi omnes, et ipsa Tridentina synodus intellexit [5]. Piget verò referre in re notâ et obviâ Patrum auctoritates. Uno verbo dixerim : qui banc potestatem ligandi atque solvendi ad peccata referant, omnes invenias; qui ad temporalia danda vel adimenda referat, mille et ampliùs annis omnino neminem.

Jam illud à Christo prolatum, quò maximè se in christianos contumaces potestas ecclesiastica exerit : *Sit tibi sicut ethnicus et publicanus* [6], frustra referas ad temporalia, quorum ullam partem detractam ethnicis aut publicanis fuisse, non ipsi Judæi, nedum cæteri intellexerint.

CAPUT XIV.

Locus Evangelii : *Reddite quæ sunt Cæsaris Cæsari.*

His ergo præstruximus, quam Christus apostolis dederit potestatem, amplissimam illam quidem, et omnino divinam, sed in spiritualibus ac cœlestibus; in terrenis quidem ac civilibus nihil præcepit, nisi ut obtemperarent iis, qui rerum potirentur.

Neque enim bonus magister eam prætermisit partem veræ pietatis, ac disertè dixit : *Reddite quæ sunt Cæsaris Cæsari; et quæ sunt Dei Deo* [7]; ne quis rempublicam conturbaret, aut constituta sollicitaret imperia : quâ brevissimâ, absolutissimâque sententiâ complexus omnia est, quæ civili potestati deberentur; nempè obtemperandum in omnibus, quæ divinis præceptis non repugnarent.

Multi enim è Judæis putabant romani imperii ac romanorum Cæsarum, utpote infidelium,

[1] *Luc.* IX. 1. 2 — [2] *Marc.* XI. 21. — [3] *Matt.* VIII. 31 — [4] *Act.* V. 1. 2. — [5] *Disq. art.* III. n. 33 *et seq.* — [6] *Marc.* XI. 15. — [7] *Apol. cap.* XXXIX. — [8] *Joan.* X. 9.

[1] *Joan.* X. 27. 28. — [2] *Ibid.* XXI. 17. — [3] *Matt.* XVI. 19 XVIII. 18. — [4] *Joan.* XX. 23. — [5] *Concil. Trid. Sess.* XIV. *cap.* VIII; *et can.* X. XV. — [6] *Matt.* XVIII. 17. — [7] *Matt.* XXII. 21.

iniquam, violentam, tyrannicam, atque omnino nullam in populum Dei potestatem esse: quorum turbulentos spiritus magister optimus hâc sententiâ compressit. Cùm enim id agerent inquieti homines, ut religionis specie legitima imperia commoverent, id è contra Christus docuit, nihil ad vim ipsam religionis pertinere, quis imperet, atque omnino religione relinqui imperia eo loco, quo sunt gentium ac populorum juribus constituta.

Hoc autem perfecit ostenso numismate, atque imagine Cæsaris; ut quoniam respublica ac civilis societas stat commerciis ac permutationibus, quarum instrumentum est nummus, seu publica pecunia; ideo omnes intelligerent in ejus potestate necessariò permanendum, cujus numismatis uterentur; quod profectò non sic præcisè et absolutè diceret, si aut intelligeret Pontificum ac Synagogæ auctoritate legitima imperia solvi posse, aut talem potestatem suis, suæque Ecclesiæ ipse aliquando esset concessurus.

Quod ergo nunc interpretantur: *Reddite quæ sunt Cæsaris Cæsari;* hoc est, *si ipse Cæsar, quæ Dei sunt, Deo reddat*, vanum est et illusorium, imò contrarium Christi instituto, cùm juberet parere iis, quos idololatras et impios, Deo, quæ Dei erant, non reddere certum esset.

Neque minùs vanum est, quod alii hæc assuunt: Reddite quæ sunt Cæsaris Cæsari, *nisi noceat religioni, atque Ecclesiæ, aut nisi ipse Cæsar per Ecclesiam ac Pontifices deponatur.* Quæ quidem assumenta captiosam, quod absit, et illusoriam Christi responsionem facerent.

CAPUT XV.

Prævisis malis quæ ab impiis regibus Ecclesiæ essent eventura, quæ Christus et apostoli auxilia reliquerint; et an aliquid præter patientiam?

Neque verò quis negaverit à Christo esse prævisa, cùm omnia incommoda Ecclesiæ nocitura, tum vel maximè ea quæ à malis regibus evenirent, quæ quidem et ipse expertus est; testanturque apostoli impletum in ipso Jesu id quod erat à Davide pronuntiatum: *Adstiterunt reges terræ, et principes convenerunt in unum adversùs Dominum et adversùs Christum ejus* [1]. Neque ignorabat manatura ad discipulos, quæ in magistro præcessissent; *Ad præsides* enim, inquit [2], *et ad reges ducemini*; neque id apostolos fugiebat, cùm et à Domino commoniti essent, et jam vim regiam toti Ecclesiæ gravem ipsi experirentur, et sæviora quæque imminere cernerent.

Cùm ergo eum magistrum, eosque duces habeamus, qui mala nobis totique Ecclesiæ, à mundi potestatibus obventura animo prævidérent, experimento probarent; videndum planè nobis adversùs hæc mala, quæ præcepta, quæ remedia aut auxilia compararint.

Hæc autem in Evangelio luculenter apparent. Ecce enim præviso malo, ac longè antè denuntiato: *Ad præsides*, inquit, *et ad reges ducemini*, statim addit, *in testimonium illis:* hoc primùm; aperta professio veritatis: unde et illud: *Quod dico vobis in tenebris, dicite in lumine; et quod in aure auditis, prædicate super tecta* [1]: et illud: *Omnis ergo qui confitebitur me, confitebor et ego eum* [2]. Primùm ergo succurrit nobis ipsa fiducia profitendæ veritatis: tum idonea verba, quibus adversarii revincantur: *Ego enim dabo vobis os et sapientiam, quibus non possint resistere et contradicere omnes adversarii vestri* [3]. Accedit certa promissio salutis consequendæ, quæcumque supplicia inferantur: unde christianis invicta firmitudo, infixumque animo, *non timere eos qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere* [4]. Quo certa salus animæ constat, sed propter patientiam: *In patientiâ vestrâ possidebitis animas vestras* [5]; neque tantùm animas, sed suo etiam tempore ac loco ipsa corpora: *Capillus enim de capite vestro non peribit* [6]. Summa ergo est, ne quid timeant, ne quid amittere se posse putent: hâc spe invicti persistant, nec veritatem prodant: hoc est, ne in malis pareant. Ut autem quovis auctore in ipsos insurgant, aut in civilibus jussa detrectent, ne quidem innuit; imò verò id apertè vetat, cùm nihil aliud indicit, quàm pati, quantumvis sævituri ac nocituri essent. Hæc promissa, hæc præcepta, hæc adversùs potestates ac mundum sævientem invicta auxilia subministrat.

Neque tamen propterea ultro se neci sint objecturi Christi discipuli: *Cùm enim persequentur vos in civitate istâ, fugite in aliam* [7]; sic adversùs reges et præsides ac legitimos magistratus Christus magister, nihil præter fugam relinquit, ut divina præsidia, in invicto fidei spiritu; humana verò, in fugâ habeamus. Nihil præterea christianis adversùs reges et magistratus concessum est. Sic declinare vim regiam, eique obluctari licet.

Magistrum sequuntur apostoli, et Paulus: *Omnis*, inquit [8], *anima potestatibus sublimioribus subdita sit.* Cavillantur adversarii, dum respondent, præcipi quidem ab apostolis uti obediatur regibus, quandiù reges fuerint; non autem prohiberi quominùs, si Ecclesiæ adversantur, depo-

[1] *Act.* IV. 26. *Ps.* II. 2. — [2] *Matt.* X. 18.

[1] *Matt.* X. 27. — [2] *Ibid.* 32. — [3] *Luc.* XXI. 15. — [4] *Matt.* X. 18. — [5] *Luc.* XXI. 19. — [6] *Ibid.* 18. — [7] *Matt.* X. 23. — [8] *Rom.* XIII. 1.

nantur à Pontificibus christianis : quasi non Pontifices Paulus bis dictis complexus sit : *Omnis anima*; quod et Chrysostomus hic, et res ipsa indicat. « Ostendit enim, inquit [1], quòd ista imperentur omnibus, et sacerdotibus, et monachis, non tantùm sæcularibus, id quod statim in exordio declarat, cùm dicit : *Omnis anima potestatibus superem inentibus subdita sit*, etiam si apostolus sit, si evangelista, si propheta, sive quisquis tandem fuerit. » Puto ergo non excipi apostolicam potestatem, cùm etiam antiquum Pontificem audiamus, ex apostolico throno, hæc de regibus prædicantem : « Quibus nos etiam subditos esse sacra Scriptura demonstrat [2]. » Atqui absurdissimum est quem pari cum cæteris obedientiâ Paulus obstrinxerit, eum non modò posse resistere, sed etiam deponere. Mirum profectò à Paulo non esse explicatam exceptionem illam, tum cùm Neroniano gladio imminente diceret : *Ego jam delibor, et tempus resolutionis meæ instat* [3]. At nec sic à regis, quantumvis sævientis, obedientiâ christianos amovebat, nec deponendum eum, sed colendum docebat.

CAPUT XVI.

An generali præcepto obediendi regibus, Christus et apostoli aliquam exceptionem attulerint, et quam?

Certè generali præcepto obediendi regibus necessariam exceptionem Scriptura non omittit: obediendum scilicet, nisi Deo adversa jubeant. Ac Paulus quidem ad Titum : *Admone illos principibus et potestatibus subditos esse, dicto obedire, ad omne opus bonum paratos esse* [4]. Quo docet in bonis tantùm parendum esse, et, quod sæpe dicemus, mala imperantibus obedientiam non simpliciter, sed in malis denegandam. Et alio loco : *Nam principes non sunt timori boni operis, sed mali.... Dei minister est tibi in bonum* [5]. Quare jubentibus quæ pietati adversentur, liberè reponendum apostolicum illud : *Obedire oportet Deo magis quàm hominibus* [6]. Tum si vim ultimam inferrent, succurrit ultimum resistendi genus, fuso sanguine : *Nondum enim*, inquit [7], *usque ad sanguinem restitistis adversùs peccatum repugnantes.* Hucusque resistere datur : hanc exceptionem Scriptura adhibet generali præcepto obediendi regibus : nova illa exceptio de deponendis regibus Scripturæ superstructa atque aliena est.

Est ergo summum illud christianæ repugnantiæ, ut prava jussi facere, ad mortem usque reluctentur : ulteriùs progredi vetitum ; mittunturque christiani *inter lupos*, sed *sicut oves*, inermes scilicet, qui sint *prudentes sicut serpentes* [1], exposito corpore, ut caput servent, id est, animæ salutem, teste Augustino passim [2]; et *simplices sicut columbæ*, quæ gemendo Deum, patiendo inflectant homines, atque iras modestiâ et humilitate frangant ; cæterùm nunquam sæviant. Neque enim adversùs lupos ac feras ovibus aut columbis arma suppetunt.

Neque aliter ipse Christus egit, cùm *testimonium reddidit, sub Pontio Pilato bonam confessionem* [3]; neque enim Judæi quidquam aliud agebant, quàm ut crucis metu deterreretur Christus à profitendâ illâ veritate, quòd nempe ipse esset Christus, rex verus Judæorum. At Christus, et se regem Judæorum esse, et ne quid Pilatus Cæsari reique romanæ metueret, regnum suum de hoc mundo non esse profitetur.

Hic ergo videmus circa reges et præsides, quid evangelica disciplina præcipiat, quid excipiat. Non enim hoc excipit, ut ad mala cogentibus absolutè et in omnibus obedientia denegari, aut quâvis auctoritate subtrahi possit; sed hoc excipit tantùm, ne obediatur in iis quæ iniquè imperant, quibusque se Deo superiores esse velint : quæ exceptio regulam firmat, evincitque in omnibus aliis præstandam obedientiam, honorem, vectigal, omnia quæ sunt Cæsaris ; eo fine scilicet, quemadmodum ait Tertullianus [4], *ut rex honoretur, cùm suis rebus insistit.*

CAPUT XVII.

Adversariorum effugia : distinguunt tempora infirmæ et adolescentis, à temporibus robustæ et jam prævalentis Ecclesiæ : an hæc christianis digna?

Quæ suprà diximus, hæc quidem adversarii ferè confitentur ; sed duo reponunt : primùm quidem, his Christi et apostolorum præceptis comprehendi ea quæ incipienti et infirmæ, non autem ea quæ adultæ, suisque jam viribus confirmatæ Ecclesiæ conveniant : rectè enim jussam esse tolerare reges, quos compescere infirma non posset. Quo loco si urgeas, ac petas demonstrari tibi, quænam illa sint robustæ jam et adultæ Ecclesiæ præcepta reservata, nulla quidem proferunt, sed illud secundo loco addunt : qui finem præscripserit, ab eodem idonea ad finem consequendum comparata media : quare Petrum et successores, clavibus datis regni cœlorum, ligare, solvere, pascere jussos ad æternam salutem, id quoque accepisse, ut et ea quæ

[1] *Chrysost. Homil.* XXIII *in Epist. ad Rom.; tom.* IX, *p.* 686. — [2] *Pelag. Pap. tom* V *Conc. Labb.* — [3] *II. Tim.* IV. 6. — [4] *Tit.* III. 1. — [5] *Rom.* XIII. 3, 4. — [6] *Act.* V. 29. — [7] *Heb.* XII. 4.

[1] *Matt.* X. 16. — [2] *Augustin. quæst.* VIII *in Matth. tom.* III. *part.* II. *col.* 277. *Enarr. in Ps.* LVII. *n.* 10; *tom.* IV, *col.* 548, *etc.* — [3] *I. Tim.* VI. 13. — [4] *Tertull. Scorp. cap.* XIV.

huic fini conducerent adhibere, et ea quæ nocerent amovere possent : atque ideo jus esse ut abjiciant malos principes, qui animas procurantibus tanto sint obstaculo. Hæc duo sunt in quibus adversarii suæ causæ præsidium ponunt.

Sic grande illud christianæ religionis arcanum, vimque omnibus retro sæculis inauditam, quâ unius Pontificis judicio, non modò deponantur reges, verum etiam ipsa imperia transferantur, tantæ potestatis institutor Christus, ac primi administri apostoli conticescunt : secuturis sæculis longâ argumentorum consecutionumque serie colligenda atque inferenda relinquunt. At profectò si Christus et apostoli paterentur, quæ tempori congruebant; admonerent saltem quid, aliis temporibus, adulta jam Ecclesia ac robusta faceret; ne necessariam doctrinam, si quidem talis est, de deponendis regibus, generali decreto, de præstandâ obedientiâ, atque etiam exempli sui auctoritate premerent.

Neque enim homines intellecturi erant, amissis spiritualibus, temporalia statim excidere, quod est falsissimum : aut eâdem potestate utraque simul donari vel detrahi posse, quæ tam diverso jure haberentur. Et quidem si uspiam scriptum esset universim, qui ab Ecclesiâ et spiritualibus separentur, eos bonis etiam temporalibus posse mulctari per ecclesiasticam potestatem, an eo quoque decreto reges conclusi essent, dubitaretur forsitan, propter pacem rerum humanarum, et conveliendæ, non sine ingenti animarum etiam strage, reipublicæ graves metus. Cùm verò nec uspiam scriptum sit patresfamilias, etiam infimæ sortis, per ecclesiasticam potestatem, vel uno servulo mulctatos, aut mulctandos fuisse; quis in animum induceret mulctandos imperiis ipsos quoque reges, de quibus eò clariùs decerni oportebat, quò facilius, tanto loco positi, Ecclesiæ auctoritatem, vel reipublicæ tranquillitatis specie eluderent?

Jam ut adversarios strictius urgeamus, pudet profectò me discriminis illius, quod inter incipientem et adultis jam viribus robustam Ecclesiam esse volunt. Scilicet cùm prædicat Dominus : *Ecce ego mitto vos sicut oves* [1]; et, *In patientiâ vestrâ possidebitis animas vestras* [2], nullumque adversus legitimos magistratus, nisi in fugâ præsidium, sic intellecturi sumus : fugite, sed quoad viribus convalescatis : unam præscribo patientiam adversùs præsides et reges, sed infirmis et invalidis : cæterùm cùm prævalere dabitur, excutite jugum, et adversus legitimas potestates, quæ luporum more sæviant, non jam oves et columbæ, sed leones ultro insurgite; vel cùm edixit Petrus, cùm Paulus sublimioribus potestatibus obtemperandum esse, eo quoque tempore, quo in Christi gregem sæviebant : *Neque tantùm propter iram, sed etiam propter conscientiam* [1], propter Deum, propter religionem, sic eorum mentem interpretabimur : Nos quidem nunc nihil præscribimus præter obedientiam : de depositione conticescimus; sed hæc aptata temporibus, non in perpetuum valitura. Parete, obedite, *propter conscientiam* et religionem, donec adolescamus, atque Ecclesia roboretur : tunc enim, sumptis viribus, auctoritate nostrâ reges deponentur, aliis dabuntur imperia, arma indicentur, vi agi decernetur : tanquam hoc sit parere *propter Deum et propter conscientiam*, majores expectare vires, quibus insurgere in eos, et arma etiam expedire possint.

Hæc tot retro sæculis inaudita, ac postremis demum nata temporibus, cujuscumque doctoris nomine prodeant, si pati cogimur, colere certè non possumus, atque apertè opponimus evangelicum illud : *Nescitis cujus spiritûs estis* [2] : neque enim magis est evangelici spiritûs, ignem è cœlo elicere adversùs Samaritanos, quàm adversùs legitimos principes bellorum incendia concitare.

CAPUT XVIII.

An eludi possit locus Evangelii : *Regnum meum non est de hoc mundo.*

Eludunt Dominicum illud : *Regnum meum non est de hoc mundo*, et, *Regnum meum non est hinc;* et in Declaratione cleri gallicani perperam allegatum esse contendunt [3], ac diligenter advertunt non esse à Domino dictum : *Regnum meum non est hic* ; sed *regnum meum non est hinc* : neque item dictum : *Regnum meum non est in hoc mundo*, sed *non est de hoc mundo*. Quæ quis nesciat? Certè enim scimus nobis à Domino dictum : *Regnum Dei intra vos est* [4], qui profectò in terrâ versamur, et regnum cœlorum Ecclesiam esse, quam toto terrarum orbe diffusam certâ fide colimus, et nunquam destituram credimus. Illud non intelligunt, quò Christus respiciat, ista dicens : *Regnum meum non est hinc*. Nempe intelligebat id agere Judæos, ut eum apud Pilatum invidioso regis Judæorum nomine premerent : *Neque opus ei erat ut quis testimonium perhiberet de homine : ipse enim sciebat quid esset in homine* [5]; ac jam id mente præceperat quod Judæi statim inclamaturi essent : *Si hunc dimittis, non es amicus Cæsaris; omnis enim qui se regem facit*

[1] *Matt.* x. 16. — [2] *Luc.* xxi. 19.

[1] *Rom.* xiii. 5. — [2] *Luc.* ix. 55. — [3] *Consultat.* vi. — [4] *Luc.* xvii. 21. — [5] *Joan.* ii. 25.

contradicit Cæsari [1]. Hæc ergo videns, antequam claré edicat : *Tu dicis, quia rex sum ego* [2] : hæc ultro præmittit : *Regnum meum non est de hoc mundo ; si ex hoc mundo esset regnum meum, ministri mei utique decertarent ut non traderer Judæis : nunc autem regnum meum non est hinc* [3] ; atque bis quidem verbis, Cæsaris regnum, cui Pilatus serviebat, olim à se commendatum cùm diceret : *Reddite quæ sunt Cæsaris Cæsari* [4], nunc à suo regno tutum ac securum præstabat. Neque tantùm Pilato ministro Cæsaris, sed etiam venturis regibus testabatur, nihil unquam terrenis regnis à sui regni legibus, aut à ministris suis metui velle, neque quidquam esse in Evangelio, atque per Evangelium traditâ potestate, quod rempublicam commoveret. Quæ christiano spiritu digna profectò corruunt, si jam auctoritate Christi reges deponuntur, imperia transferuntur, bella civilia concitantur.

Non ergo in eo vim ponimus, quòd regnum ejus non sit *hic*, sed quòd tametsi sit *hic*, *non est hinc*. Tamen et *de mundo non est*, ac terrena regna non mutat diversissimi generis et ordinis regnum. Præclarè enim Augustinus : « Rex » Christus, quòd mentes regat, quòd in æter» num consulat, quòd in regnum cœlorum, cre» dentes, sperantes, amantesque perducat [5] : » à quo profectò regno, terrenis regibus nihil periculi, plurimum firmamenti est.

Quæ ut luculentiùs demonstraret, prodit quidem rex Christus, sed ipsâ purpurâ illusus, coronâ spineâ, solio cruce, eâque unâ regium titulum præferente; venitque in mundum, nil magnificum, nil regium spirans : mundi quidem victor, sed uno vanæ pompæ despectu; quin ipsâ nativitate subjectionem imperio et imperatori professus. Notant passim et mirantur sancti Patres humilitatem novi regis terreno imperio servientis, ipsâ subjectione omnibus imperantis : atque hæc mente complexi, vanos Pilati, vanos Herodis, vanos postea Romanorum principum irriserunt metus, quòd terrenis regnis ab humili Christi regno metuendum aliquid existimarent.

Neque verò à Nicolao Dubois theologiæ professore contemni decebat advocatum [6], qui talia objiceret : « Non eripit mortalia qui regna dat » cœlestia [7] : » non decuit, inquam, contemni advocatum, qui talia objiceret, ac Breviarium legeret laicus. Quasi hominum incuria perficere potuerit, ut officium ecclesiasticum, summo olim studio etiam à laicis frequentatum, nunc ad solos clericos redigatur. Quis autem despiciat id quod Sedulius * presbyter initio V sæculi cecinerit, alii Patres inculcarint, ac totâ jam Ecclesiâ acclinente ubique celebretur? Planè non eripit Christus regna mortalia, nec regibus hoc nomine est metuendus; neque ejus vices agit, hoc quidem in negotio, qui hæc à se metui velit.

CAPUT XIX.

An ad rem pertineat ille ab adversariis objectus locus : *Dato est mihi omnis potestas in cœlo et in terrâ*, et ille locus, *Rex regum*.

Nec valet, quod objiciunt : Christo tradita omnia in manus, et post resurrectionem ab ipso dictum : *Data est mihi omnis potestas in cœlo et in terrâ*, et : *In capite ejus diademata multa*, et : *Habet in vestimento et in femore suo scriptum : Rex regum et Dominus dominantium* [1]. Non enim quærimus, quam etiam homo Christus habeat potestatem, sed cujus potestatis vicarium Petrum, ejusque successores reliquerit. Illius profectò quâ peccata remittit, quâ veritatem docet, quâ sacramenta tradit; non autem illius, quâ *regit gentes in virgâ ferreâ, ac tanquam vas figuli confringit eas ; et ipse calcat torcular vini furoris iræ Dei omnipotentis* [2]. Hæc enim potestas non decretis, non canonibus, non externis ministeriis, ac formulis, sed omnipotentissimâ atque occultissimâ efficaciâ constat. Hujus potestatis non reliquit vicarios episcopos, eorumque caput romanum pontificem; sed consortes adsciscit sanctos omnes, qui mundum vicerint : *Qui enim vicerit, dabo illi potestatem super gentes* ; et : *Reget eas in virgâ ferreâ, et tanquam vas figuli confringentur, sicut et ego accepi à Patre meo* [3] : Quod quidem est egregiè à sancto Dionysio Alexandrino explicatum his verbis : « Di» vini martyres nunc assessores Christi sunt, et » regni illius consortes, ac judicii participes, et » cum ipso judicantes [4]. » Hos consortes Christus adsciscit supremæ illius occultissimæ atque omnipotentissimæ potestatis.

CAPUT XX.

Locus Evangelii : *Quis me constituit judicem super vos?*

Externo autem ministerio quid in terrenis possit, in Lucæ Evangelio luculenter exponit; ubi nempe hæc legimus : » Ait ei quidam de

[1] *Joan.* XIX. 12. — [2] *Ibid.* XVIII. 37. — [3] *Ibid.* 36. — [4] *Matt.* XXII. 21. — [5] *August. in Joan. tract.* LI, n. 4. *tom.* III. *part.* II. *col.* 633. — [6] *Refut. ort.* VIII, n. 52. — [7] *Sedul. Hym. Bibl. Patr. tom.* VI. p. 472.

* Cœlius Sedulius carmen de vitâ Christi composuit, cui titulum fecit : *Carmen Paschale*; quia omnium Christus omnium christianorum est Pascha, id carmen, quod apud antiquos plurimi habebatur, stylo fluit eleganti et bene latino. Vid. Dup. Bibl. sæc. VI. et Sedulii carmen. Bibl. Pat. edit. Lug. tom. VI. pag. 439. (*Edit. Paris.*)

[1] *Apocalyp.* XIX 12, 16. — [2] *Ps.* II. 9. *Apoc.* XIX. 15. — [3] *Apoc.* II. 26, 27. 28. — [4] *Ap. Euseb. lib.* VI, *cap.* XLII *p.* 241. edit. *Vales.*

» turbâ : Magister, dic fratri meo, ut mecum » dividat hæreditatem. At ille dixit illi : Homo, » quis me constituit judicem aut divisorem super » vos [1]? » Quæ verba si perpendimus, statim intelligimus finitam hanc, quam tractamus, de temporalibus quæstionem.

Ac primùm qui sit petebat : *Domine, dic fratri meo*, apertè à Christo petebat, uti ipse pro potestate decerneret : cùm autem Christus respondit, *Homo, quis me constituit judicem aut divisorem super vos*, apertè item negat eam potestatem ullo modo pertinere ad illud officium, quod in terris gerebat, cujus vicarios apostolos relinquebat.

Et quidem Christus alludit ad illud olim Moysi dictum : *Quis te constituit principem, et judicem super nos* [2]*?* Quamque in ipso potestatem ille homo de turbâ requirebat, eam ultro Christus ab officio suo amovet, dicens : *Homo, quis me constituit judicem, aut divisorem super vos?*

Fixum enim illud ab apostolo dictum : *Nemo assumit sibi honorem, sed qui vocatur à Deo tanquam Aaron : sic et Christus non semetipsum clarificavit, ut Pontifex fieret, sed qui locutus est ad eum : Filius meus es tu* : et, *Tu es sacerdos in æternum* [3]. Quâ ergo ratione pontificiam sibi vindicat auctoritatem, Pontifex à Deo constitutus, eâdem ratione amolitur à se in civilibus rebus judiciariam potestatem; quod horum à nemine judex constitutus est.

Hinc existit argumentum : Christus apostolos non alterius reliquit officii vicarios, quàm ejus quod tum gerebat in terris ; at ad illud officium pertinere negabat eam, quam ille homo de turbâ deferebat, res terrenas ac civiles dijudicandi potestatem : ergo ea ad apostolicum officium nihil pertinet.

Quorum certè judices à Christo constituti sint, in Evangelio legimus : *Tibi*, inquit [4], *dabo claves regni cœlorum* ; et, *Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis* [5]. Consentanea loquitur, qui officio suo terrenorum potestatem abjudicans, vicariis suis cœlestia tantùm suo nomine judicanda committit.

Quare eum quem tractamus locum Bernardus excutiens : *Quis me constituit divisorem super vos*, et cum illo comparans : *Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis*, ad Eugenium papam hæc scribit : » In criminibus non in possessionibus potestas vestra ; quoniam propter illa, » et non propter has accepistis claves regni cœ» lorum [6]. » Ac Bernardi quidem locum alibi legemus integrum, eoque doctrinam nostram luculentissimè confirmabimus. Illud quidem habemus interim, clavium potestatem in terrenis possessionibus minimè versari, neque propter eas apostolis esse traditam; quâ profectò sententiâ vel unâ vincimus, nisi fortè apostolicam potestatem à terrenis possessionibus dijudicandis abstinere jussam, propter regna concessam putemus, ac jam imperia distribuant vicarii, quorum Dominus, ne agros quidem dividendos, sibi attributos esse docet.

Hæc verò non ad contumeliam dicimus sacerdotalis officii. Bernardo enim assentimur, hæc negari Pontificibus, « non quia indigni illi sint, » sed quia indignum illis talibus insistere, quippe » potioribus occupatis. » Paria Ambrosius in eumdem Lucæ locum : *Quis me constituit judicem ?* « Bene terrena declinat, qui propter di» vina descenderat, nec judex esse dignatur li» tium et arbiter facultatum, vivorum habens et » mortuorum judicium, arbitriumque merito» rum [1]. » Et paulò post : » Meritò refutatur hic » frater, qui dispensatorem cœlestium gestiebat » corruptibilibus occupare. » Ergo in ecclesiasticam potestatem non modò aliena, sed etiam indigna conferunt, qui terrena quævis illius subdere satagunt imperio.

An fortè huc afferent suum illud, *directè* et *indirectè ?* Quasi non licuerit Christo *indirectè* dividere eam, de quâ rogabatur, hæreditatem; aut verò ignoraret, quod nunc assiduè jactant, quantùm temporalibus spiritualia juvarentur. At ipse universim à se negotium amolitus, causas incidit omnes, quibus hæc ad ecclesiastica judicia revocentur, nullamque rerum terrestrium potestatem pertinere docet ad illud officium, cujus apostolos ministros ordinabat.

CAPUT XXI.

Respondetur ad objecta capitis XVII : an impii reges ab Ecclesiâ impuniti, si tuti à depositione habentur.

Jam ea quæ sunt objecta superiùs facilè dissolvemus. Objiciebant enim sic : Ecclesiæ suppetere debere media ad salutem animarum procurandam, atque adeo remedia adversùs malos principes, qui earum saluti nocerent. Hæc argumenta, quibus sese maximè efferebant, nunc sponte concidunt. Repetimus enim more scholæ argumentum; atque ad illud : Debent Ecclesiæ suppetere media atque remedia, distinguimus : media atque remedia, quæ Christus ipse tradiderit, ipsa quæstione, ut vidimus, in medium adductâ, fatemur ; media ac remedia, quæcum-

[1] *Luc.* XII. 13, 14. — [2] *Exod.* II. 14. *Act.* VII. 27, 35. — [3] *Heb.* V. 4, 5, 6. — [4] *Matt.* XVI. 19. — [5] *Joan.* XX. 23. — [6] *Bern. de Consid. lib.* I, *cap.* VI; *tom.* I, *col.* 412.

[1] *Ambr. lib.* VII *in Luc. n.* 122 : *tom.* I, *col.* 1478.

que ipsi per nos excogitare possumus, negamus ac pernegamus. Neque enim illud verum est, quod tantâ confidentiâ assumere videntur: Christum qui præcepit finem, salutem æternam scilicet ab Ecclesiâ promovendam, statim indulgere omnia, quæ ad finem conducere, aut impedimenta amovere posse videantur. Imò ab ipso audiendum quæ media, quæ remedia concesserit optimus ipse provisor animarum, ac providentissimus divinæ rei procurator. Nec enim dubium quin ea remedia dederit, quæ christianæ disciplinæ idonea sibi viderentur. At et ipse, et apostoli ea quæ nunc passim novi theologi venditant remedia tacuere; et Christus quidem disertè præscripsit quid esset agendum, cùm *ad præsides et reges* pro Evangelio vincti traheremur: cùmque ipse et apostoli prævidissent, imò experirentur quanta pati oporteret à mundi potestatibus pietatem professos, non aliud quidquam præter obedientiam imperarunt, salvâ quidem conscientiâ, quæ uni Deo pareret. Ergo alia omnia, quæ tanto postea intervallo excogitarunt homines, nempè ut temporalia adimerent, jugum excuterent, bella concitarent, procul à piorum animis, atque ab Ecclesiæ modestiâ ac fide abesse voluerunt.

Neque propterea christianam fidem professos, ipsosque etiam reges ab Ecclesiæ auctoritate immunes reliquerunt. Tametsi enim nec temporalibus, nec terreno regno; at cœlestibus et æterno regno mulctant, et amandant Christi vice ad ethnicos, et ligatos addicunt suppliciis sempiternis. An Leonem Isaurum, ut hoc octavi sæculi exemplum in antecessum demus, an, inquam, Leonem Isaurum Gregorius II * pontifex impunè dimittebat, qui pro apostolicâ potestate minabatur se impium principem satanæ traditurum? An hæc parum valebant, quòd interim de terreno regno directè aut indirectè adimendo nullas jactaret minas: atque etiam imperium à suâ potestate intactum et immune esse fateretur dicens: « Neque Pontifex introspiciendi in palatia, ne- » que imperator in Ecclesias introspiciendi ha- » bet potestatem [1]? » An verò gravior, aut verendus magis Gregorius VII, quòd prorsus omnia, terrenaque non minùs quàm cœlestia, sibi vindicaret? Imò verò ille nempe Gregorius II tantò validiùs feriebat, quantò magis ab alienis abstinens, sua tantùm intorquebat.

Quid si anathemata spernant, inquies? Quid si depositionum spernant sententias? Quid si, ut tam sæpè factum est, opponant arma atque victorias? Quid proderit jactare principem depositum verbis, rerum potientem? Sanè cùm excommunicant romani Pontifices, stat, valetque statim ipsâ vi suâ adversùs contumaces ac rebelles, quocumque loco positos, excommunicatio, Deo ligante in cœlis, quæ divinitus traditâ potestate in terris ligata sunt. At cùm depositionis quocumque apparatu proferunt sententias, nisi statim suppetunt exercitus, profectò, si verum dicere volumus, quò magnificentioribus, eò inanioribus verbis ludunt. Sed quid his immoramur, tanquam necesse sit eam à Christo in Ecclesiâ institutam fuisse potestatem, quæ omnia incommoda propulsaret: non autem pars sit vel maxima christianæ doctrinæ, multa incommoda subortura, adversùs quæ nullum sit humanum remedium, sed quæ vel precibus amoliri, vel demisso animo pati debeamus: ut scilicet ad illud suspiremus regnum, in quo, nullo obstaculo, nullo incommodo perturbemur? Quòd si alia præsidia quærimus, alia ex aliis incommoda consequentur, perficieturque præposteris curis, ut malis oppressi, remediis quoque graviùs laboremus. Certè cùm Pontifices Ecclesiæ consulere cœperunt, deponendo reges, secutæ sunt eæ calamitates, quibus doceremur, quàm consultò Christus ab iis remediis temperarit.

CAPUT XXII.

De excommunicationis effectu: an privet temporalibus: quid sit illud: *Sit tibi sicut ethnicus et publicanus?* interdicta de vitandis excommunicatis in litteris apostolicis contenta expenduntur.

Sed nihil planè est quo vehementiùs illam potestatem confutemus deponendi reges, quàm cùm intuemur, quà in re ipse Christus ecclesiasticæ potestatis arcem collocaverit. Est autem in ipso anathemate, cujus vim ex Scripturis exponere nos oportet; ut cùm intellexerimus quousque se protendat summum id, quod Ecclesiæ à Christo concessum sit, cætera ut aliena respuamus.

Vim autem anathematis Christus explicuit his verbis: *Dic Ecclesiæ; si autem Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus et publicanus: amen dico vobis, quæcumque alligaveritis super terram, erunt ligata et in cœlo; et quæcumque solveritis super terram, erunt soluta et in cœlo* [1].

Hic autem primùm quærimus quid illud significet: *Sit tibi sicut ethnicus et publicanus.*

* Gregorius II, ut censet Baronius cum turbâ historicorum, scripsit ad Leonem Imperatorem has epistolas duas, quas tamen D. Fleury ann. 731, tom. IX, pag. 256, edit. in-4° Gregorio III adscribit. Quod cur fecerit, non docet. Has epistolas esse Gregorii II firmis rationibus probat Fronto Ducæus, qui illas in bibliothecâ cardinalis Lotharingii à se repertas primùm, edidit græcas et fecit latinas. Vid. ejus notas tom. VII Conc. col. 21, et ap. Baron. tom. IX, pag. 71. (*Edit. Paris.*)

[1] *Greg. II ep. ad Leon. Isaur. tom.* VII *Concil. col.* 26: *et ap. Bar.; tom.* IX, *p.* 74.

[1] *Matt.* XVIII. 17, 18.

Certè illud : ut quemadmodum Ecclesiæ, ita sit regni cœlorum extorris; undè Christus addit : *Quæ alligaveritis super terram, erunt ligata et in cœlo.* Ligant ergo illos, non modò ut communione fidelium, sed ut cœlo excludantur.

Jam si quis existimet his verbis : *Sit tibi sicut ethnicus et publicanus*, non modò spiritualia, sed etiam temporalia adimi; id dicat necesse est, temporalibus rebus privari ethnicos ac publicanos : quod non tantùm risu, sed etiam anathemate dignum esset.

Nam illud à Christo tantâ auctoritate prolatum : *Reddite quæ sunt Cæsaris Cæsari*, satis demonstrabat quàm jure obtinerent, non modò reliqua temporalia bona, verùm etiam imperia, qui veram religionem aversati, idolis serviebant. Quare nihil vetabat etiam regnare eos, qui ad conditionem ethnicorum redacti essent.

Jam de publicanis haud minùs clara res est, dicente Zachæo publicano : *Ecce dimidium bonorum meorum do pauperibus, et si quid aliquem defraudavi, reddo quadruplum* [1]. Ergo alia bona legitimo jure publicanus possederat, et sua, non aliena egenis tribuebat : *Dimidium*, inquit, *bonorum meorum*. Neque aliud quid ab eo Dominus reposcebat dicens : *Hodie salus domui huic facta est.*

Quare nec famulitio privabantur, quæ pars erat bonorum maxima; præcipitque disertè apostolus manere fideles in dominorum etiam infidelium potestate [2]; quominùs admirere mansisse integram in ethnicis publicam potestatem, cùm etiam * herilis manserit.

Neque quisquam somniabat, bis atque aliis bonis temporalibus privatos esse ethnicos aut publicanos, ut propterea iisdem bonis mulctati intelligantur christiani, qui excommunicati ethnicis et publicanis accensentur.

Sanè ex eo Christi decreto constat, quoad fieri potest, vitandam eorum esse consuetudinem, nec esse salutandos, nec iniri cum illis debere convivia. Vitabant enim Judæi cum publicanis cibum sumere : undè illud in Evangelio passim apostolis exprobratum : *Quare cum publicanis et peccatoribus manducat magister vester* [3]? Et Zachæi occasione *murmurabant dicentes, quòd ad hominem peccatorem divertisset* [4]. Consentiunt interpretes, Maldonatus, Estius et alii passim; allusumque esse constat ad Judæorum mores, » qui ab ethnicorum et publicanorum, » quos pro publicis peccatoribus habebant, con» suetudine abstinebant; ita ut nec salutandos » putarent [1]. »

Ergo indicebat Christus excommunicatos vitari eo ritu, modoque, quo à Judæis ethnici ac publicani vitabantur; ut eos nec salutarent, nec cum eis cibum sumerent : unde apostolicum illud : *Scripsi vobis non commisceri, si is, qui frater nominatur, est fornicator, etc., cum ejusmodi nec cibum sumere* [2]. Quò pertinet etiam illud ad Thessalonicenses : *Quòd si quis non obedit verbo nostro per epistolam, hunc notate, et nolite commisceri cum illo, ut confundatur* [3] : Et illud Joannis : *Si quis hanc doctrinam non affert, nolite recipere eum in domum, neque Ave ei dixeritis : qui enim dicit illi Ave, communicat operibus ejus malignis* [4].

Hæc sunt interdicta de excommunicatis vitandis, quæ quidem in Evangeliis, atque apostolicis scripturis habemus. Ecclesiastica, quæ indè manarunt, ex his interpretari nos oportet; neque res obscura est. Satis enim constat hæc interdicta ad bonos mores, non ad ea pertinere, quæ civili jure continentur.

Ad mores, inquam, hæc pertinent. Debet enim vir bonus abstinere à malorum hominum consortio, eo quòd, ut ait apostolus, *corrumpunt mores bonos colloquia mala* [5]; et quòd vir bonus probare videtur illius doctrinam vitamque, cujus consuetudine delectatur : undè Joannes : *Qui dicit ei Ave, communicat operibus ejus malignis* [6].

Quòd si malos vir bonus per sese quantùm potest vitat, quantò magis eos malos, qui ecclesiastico judicio ut mali notati sunt? Quo sensu Augustinus [7], eumque secuti passim latini doctores intelliguut apostolicum illud : *Non commisceri cum eo qui frater nominatus, adulter sit* [8]. Sic enim Græca ad verbum habent. Ita autem interpretatur Augustinus : ut vitemus fratrem, qui sit adulter nominatus, hoc est, ecclesiastico judicio notatus : quam Augustini interpretationem cum græco textu egregiè consentire demonstrat Estius.

Pertinet etiam ad bonos mores illud : *Nolite commisceri cum illo, ut confundatur* [9]; hoc est, ut pudore victus ab iis actibus abstineat, quorum gratiâ viris bonis horrori se esse intelligit. Ergo excommunicatus evangelicâ atque apostolicâ auctoritate, humanæ societatis exsors est, quatenùs humana societas ad bonos mores spectat, manentque integra, quæ civili lege continentur, nisi aliter lex ipsa caverit.

[1] *Luc.* XIX. 8. 9. — [2] *I. Tim.* VI. 1.

* Herilis potestas ea erat, ut domini possent impunè suos servos cædere et interdum occidere, nullâ facti sui redditâ ratione. (*Edit. Paris.*)

[3] *Matt.* IX. 2. — [4] *Luc.* XIX. 7.

[1] *Maldon. in Matth.* XVIII. 17. *Est. in I. Cor.* V. 2. — [2] *I. Cor.* V. 2. — [3] *II. Thess.* III. 14. — [4] *II. Joan.* 10, 11. — [5] *I. Cor.* XV. 33 — [6] *II. Joan.* 11. — [7] *Augustin. cont. Parm. lib.* III. *cap.* II. *tom.* IX, *col.* 62. — [8] *I. Cor.* V. 11. — [9] *II. Thess.* III. 14.

Quod autem postea inter christianos excommunicati, nisi resipiscant, siat infames, intestabiles, ad quædam vitæ civilis officia inhabiles, id ex eo ortum est, quòd christiani principes, quoad fieri potest, leges suas ad bonos mores, atque evangelicam disciplinam aptent, non quòd excommunicatio per se ullo temporali jure bonoque privet.

Neque aliter intellexerunt Patres. Notum illud Tertulliani in Apologetico[1] : « Ibidem (in sacris » scilicet christianorum conventibus) exhorta- » tiones, castigationes, et censura divina : nam » et judicatur magno cum pondere, ut apud cer- » tos de Dei conspectu; summumque futuri ju- » dicii præjudicium est, si quis ita deliquerit, » ut à communione orationis et conventùs, et » omnis sancti commercii relegetur. » Notanda hæc postrema verba : *omnis sancti commercii*, quibus etiam comprehenditur conversatio et consuetudo cum sanctis. Sancti enim, hoc est, Christi fideles, idcirco maximè inter se conversari debent, ut sancta tractent, etiam in familiari colloquio; atque ideo ab eorum abhorrent consuetudine, quibuscum hæc tractare non possunt. Sic mali christiani, et per ecclesiasticam sententiam notati ut tales, non modò à communione orationis et conventùs, sed etiam ab omni sancto commercio, et à sanctorum consuetudine relegantur. Nihil ultra licitum christianis ecclesiasticâ potestate, juraque temporalia excommunicatis per Ecclesiam in tuto sunt. Scilicet Christus animam per baptismum sponsam, ac posteà adulteram, facto divortio, repudiat : sua sibi habeat jubet. Christi ergo bona donaque, et eorum omnem usum amittit, reliquis integris et illæsis.

CAPUT XXIII.

Alius excommunicationis effectus : *Tradi satanæ ad interitum carnis* : argumentum pro nostrâ sententiâ ductum ex memoratis in Scripturâ excommunicationis effectibus.

Jam quid ex eo Christi cum animâ divortio consequatur, exponit apostolus, de illo Corinthio dicens : *Ut tollatur de medio vestrùm, qui hoc opus fecit*[2]; et paulò post : *In nomine Domini nostri Jesu Christi, congregatis vobis et meo spiritu, cum virtute Domini nostri Jesu, tradere hujusmodi satanæ in interitum carnis*[3], ut qui Christi, et sancti Spiritùs sit excors, spiritui nequam tradatur; quippe cùm, teste Augustino, *extra Ecclesiam sit diabolus, sicut in Ecclesiâ Christus*[4]. Sanè apostolicis temporibus, quemadmodum ad apostolicæ manûs impositionem Spiritus sanctus etiam manifestè descendebat; ita manifestè exercebat satanas vim suam in virum ecclesiasticâ potestate sibi traditum. Cæterùm hæc ad tempus : firmum illud et æternum, quod intùs, et per impositionem manûs, sancto Spiritui, et per excommunicationem, satanæ addicantur.

Si bonis privatus fuisset ille Corinthius satanæ traditus, non id apostolus prætermisisset, qui etiam commemorat traditum esse *satanæ ad interitum carnis;* quod quidem de ulcere pessimo, aliove gravi malo per satanam inflicto Chrysostomus hic[1] et alii passim intelligunt.

Cùm ergo et Christus, et apostoli, quo loco explicant ecclesiasticæ potestatis, censuræque vim summam, nihil de adimendis temporalibus juribus aut rebus edicant; satis profectò constat non id ad ecclesiasticam potestatem pertinere. At ratio non siait, ut quæ auctoritas in suorum bonorum ac jurium possessione relinquit privatos, ea depellat reges. Ergo excommunicati, redactique ad ethnicos eo jure regnabunt, quo etiam ethnici Cæsares, Christo approbante, regnarunt.

CAPUT XXIV.

Objectum ex interdicto de vitandis excommunicatis, per exceptionem moralis, quam vocant, sive civilis necessitatis, ex omnium theologorum doctrinâ solvitur : eâ in re Gregorii VII tempore manifestus error, nunc communi consensu refutatus.

Jam verò nullo negotio solvimus id quod objiciunt : vitandos excommunicatos, ruptum cum eis humanæ consuetudinis vinculum, neque excipi reges, si fortè hæretici aut excommunicati sunt : non ergo colendos pro regibus, quos ne alloquio quidem et salutatione dignari nos oportet.

Hoc illud argumentum est, quo uno Gregorii VII temporibus viros bonos doctosque permotos fuisse videbimus, ut ab Henrici IV regis excommunicati obedientiâ recederent; sed, quod apud omnes constat, errore manifesto. Certissimum enim est consensione theologorum, et decretis Pontificum, illud interdictum de vitandis excommunicatis, quatenùs ad humanam consuetudinem pertinet, exceptionem necessitatis, non physicæ tantùm illius, quam vocant, et ineluctabilis, sed etiam moralis ac civilis admittere. Hinc ea decreta variis subindè sunt emollita modis, queis factum est, ut jam cum hæreticis et schismaticis propter necessitatem

[1] *Tert. Apol. cap.* XXXIX. — [2] *I. Cor.* v. 2. — [3] *I. Cor.* v. 4. 5. — [4] *August. serm.* CXLI v, *n.* 6; *tom.* v, *col.* 695.

[1] *Chrysost. Hom.* XV *in I. ad Cor. n.* 2; *tom.* X, *p.* 127.

versemur innoxiè, quos tamen quò minùs audiunt Ecclesiam aperti ejus hostes et contemptores, eò magis pro ethnicis et publicanis haberi oportet. Quare cùm interdictum de vitandis excommunicatis erga privatos quoque causâ necessariâ temperetur; urgeri erga reges, tanto incommodo rerum humanarum ac reipublicæ periculo, supra quàm dici possit, absonum absurdumque est. Quo etiam factum est, ut hoc argumentum regum deponendorum ab excommunicatione depromptum, Bellarminus prætermitteret, tot inter argumenta, quæ undecumque congerit [1]. Atque hæc sufficerent ad eam difficultatem, si qua est, explicandam. Cæterùm ne omittamus ea, quibus viri graves moti olim sunt, quæque D. Nicolaus Dubois inculcare et inferre non desinit [2]; quæ sit vis interdicti de vitandis excommunicatis, quantùm ad rem nostram attinet, exponamus; et hujus quoque juris fontes recludamus.

CAPUT XXV.

Ejusdem interdicti vis diligentiùs quæritur: probatur, evangelicis apostolicisque litteris, quòd exceptionem necessariæ causæ admittat, neque ab obsequiis regum arceat.

Tria sunt in quibus excommunicatis communicari vetitum: in malis, in sacris, in quotidianâ consuetudine. Mala autem hic dicimus ea quidem propter quæ excommunicati sunt, quod *crimen criminosum* vocant.

Jam hæc tria inter se magno habentur discrimine. Primùm enim in malis sacrisque qui communicaverit, pari excommunicatione percellitur, *majore* scilicet, quæ non tantùm sacramentis, sed etiam conventibus ac suffragiis privet: qui autem in hoc tertio, nempè in quotidianâ consuetudine, communicaverit, is jam, ex ecclesiasticâ disciplinâ, aliud genus incurrit excommunicationis, quam *minorem* vocant: et sacramentis quidem, non tamen suffragiis aut fidelium cœtu ac societate caret.

Huc accedit discrimen alterum, quod magis ad rem nostram spectat: nempè interdictum de non communicando in malis, atque etiam in sacris, postquam adhibiti sunt constituti ab Ecclesiâ ritus, nullam exceptionem habet: quippe cùm illud sit primus et principalis excommunicationis effectus, primus internus ac præcipuus finis. At verò quod attinet ad vitæ consuetudinem, quæ est tantùm excommunicationis appendix, exceptionem, hujus quam diximus necessitatis, admittit. Id autem exponimus, primùm ex evangelicis apostolicisque Scripturis, tum ex primâ antiquitate, posteà ex Gregorio VII, cujus tempore hæc maximè urgebantur, postremò ex temporibus consecutis.

Quod attinet ad evangelicas apostolicasque Scripturas, res ex antedictis liquet. Perspicuè enim vidimus ethnicos et publicanos, ad quos excommunicati relegantur, ut nullo temporali bono ac jure, ita nec etiam civili societate privatos fuisse. Ac de ethnicis quidem, quis dixerit civili societate fuisse privatos qui regnare juberentur? Quo necessariò fiebat ut Judæi et venerarentur imperantes, et jussa capesserent, et sæpè supplicarent, et missos ab eis præsides, magistratus, milites, suo quemque gradu locoque acciperent, et cum iis civilia negotia tractarent; quod et Paulus fecit nullâ Judæorum offensione; quippe cùm id passim etiam ipsi factitarent. Idem apostolus ad tribunum Lysiam misit adolescentem sororis suæ filium, de avunculi vitâ et incolumitate tractaturum [1]. Pari modo à publicanis, si qui etiam Judæi essent, quales fuerunt illi quos Joannes baptizabat, et ipse Zachæus, non uxores, non liberos, non servos, non colonos quisquam abstrahebat. Vendebant, emebant, contrahebant; quòd illi in republicâ quidem communi cum aliis jure viverent. Quare in ethnicis atque publicanis, nec publica, nec patria, aut herilis potestas ullo jure læsa aut immutata erat.

Vetita ergo intelligimus, non quæ necessitas postularet, sive erga principes ac magistratus, sive erga dominos ac parentes, sive etiam erga cives; sed quæ voluntariæ ac peculiaris necessitudinis ac familiaritatis essent indicia: salutare, convivari, hospitio accipere; quæ etiam apostoli disertè explicant. Neque enim aut Paulus aut Joannes vetant ne contrahatur, ne ematur, ne vendatur, ubi necessitas id exposcit; sed ne commisceantur cum notatis ac nominatis fratribus; ne scilicet utantur eis familiariter, ne tecto, ne mensâ, ne salutatione aut osculo excipiant; quæ non necessitatis, sed spontanei officii sunt; quæ quidem Judæi cum ethnicis et publicanis religiosè omittebant.

Neque tamen hæc quoque ad supremos juris apices exiguntur. Quis enim apostolico præcepto repugnare jam se putet, si calvinistas hæreticos salutarit? Quòd nempè tam multi sint, tamque obvii, ut quoddam discordiæ publicæ genus esset, salutationem et communis vitæ officia tot civibus denegari. Id autem nec apostoli præcepisse videntur; quippe qui ita pronuntieat: *Si is qui frater nominatur* [2] : *Si quis hanc*

[1] *Bell. lib.* V. *de R. P. cap.* VI, VII, VIII. — [2] *Cons.* VIII. *et alibi pass.*

[1] *Act.* XXIII. 16, 17. — [2] *I. Cor.* V. 11

doctrinam non affert[1]; ut nempe intelligamus hanc interdicti partem, quæ communis vitæ officiis excommunicatos arceat, ad paucos pertinere, ne ad magnam quoque multitudinem pervagata civile dissidium pariat. At si ea necessitas adversùs cives valet, qui negaverit valere adversùs principes, næ ille quid civis, quid princeps sit, ne nomine quidem intellexerit.

CAPUT XXVI.

Idem probatur ex sanctis Patribus.

Hæc autem ab ipsâ christianitatis origine manasse ad omnem deinde Ecclesiam, Juliani apostatæ et Valentis ariani, aliorumque hæreticorum principum exempla demonstrant. Notum illud erga Julianum, ejurato non tantùm baptismo, sed etiam clericatu, omnibus detestatum, Valentiniani posteà Augusti, qui, « cùm » lancearios ad palatii custodiam constitutos, » tribunus regeret; Julianum in templum Genii » publici intrantem præcedebat. At aspersam » chlamydi lustralis aquæ guttam conspicatus, » æditunm pugno percussit, inquinatum se di» cens, non autem purgatum [2]: » quo facto ablegatus, pro confessore est habitus, quòd cùm in necessario officio imperatori præsto esset, in sacris tamen, aut potiùs in sacrilegiis, ab ejus societate et communione abhorreret.

Sanctus Gregorius Nazianzenus refert Cæsarium fratrem apprimè christianum, sanctique episcopi filium, « gloriosâ cupiditate ductum, » atque, ut Cæsarius ipse profitebatur, quo urbi » suæ præsidio esset, in aulam se contulisse, » ad Julianum apostatam scilicet; et quidem in aulâ medicus *militavit*[3], seque peculiari obsequio imperatori dedidit *, christianos alios secutus, qui passim in diversis muneribus innoxiè ministrabant, eo quòd obsequia in principem inter necessaria reipublicæ officia habebantur. Quo quidem à consilio, Gregorius Nazianzenus datâ epistolâ deterret Cæsarium, non tamen eo quòd tali consortio à christianâ pietate excideret, cùm etiam apertè testetur factam ab eo rem, « sibi quidem ingratam, non tamen reprehen» sione dignam [4]. »

Memorat sanctus Ambrosius quemdam sub Juliano judicem, à quo « ille damnatus qui aram » dejecit et turbavit sacrificium, martyrium fe» cerat : itaque, inquit Ambrosius [5], nunquam ille judex * qui audivit eum, nisi persecutor » est habitus; nemo illum congressu, nemo » illum unquam osculo dignum putavit. » Omissa officia quæ non essent necessitatis docet : ab ejus tribunali abhorruisse christianos, si necessitas exposceret, aut eum pro judice non fuisse agnitum non docet.

Sanctus Basilius scribit præsidem Libyæ à magno Athanasio condemnatum anathemate, « omnibus aversandum et execrabilem futurum; » ita ut nec ignis, nec aquæ, nec tecti com» munionem cum illo sint habituri [1]. » Cæterùm nec eum ab officio præsidis, nec proindè christianos a necessariis obsequiis prohibebat.

Idem Andronico contigit patriæ præfecturam à Theodosii liberis consecuto. Eum Synesius, patriâ Cyrenensis, factus Ptolemaidis episcopus, inauditæ crudelitatis ac blasphemiæ reum, adhibito presbyterii consilio, excommunicavit, decretumque Ptolemaidensis Ecclesiæ, de vitando eo, ad sorores transmisit Ecclesias in hanc formam [2] : « Andronico et Thoanti eorumque » sociis, omnis religiosa ædes, omnia septa » clausa sunto; privatos omnes ac magistratus » hortor ut nec ejusdem cum illo tecti ne» que mensæ participes esse velint; tùm sa» cerdotes imprimis, qui nec viventes illos sa» lutabunt, nec mortuos funebri pompâ dedu» cent. Qui Ecclesiam nostram contempserit, » et ab eâ damnatos receperit, hic, sive levita, » sive presbyter, sive episcopus, apud nos eo» dem cum Andronico loco censebitur, neque » cum eo dexteram jungemus, nec eâdem ex » mensâ vescemur unquam; tantùm abest ut » cum iis arcana mysteria communicemus, qui » cum Andronico et Thoante partem aliquam » habere voluerint. » En quibus communicari vetitum excommunicato magistratui : primùm ac maximè in sacris, tùm etiam in voluntariis officiis, salutationis scilicet, mensæ tectique consortio. Hæc explicitè Synesius. Non profectò prohibet ne præfectum habeant, ne causam dicant, ne jussis pareant, ne consueta ac necessaria reipublicæ officia adeant atque obeant.

Quis autem vel fando audiit, tot inter hæreticos ac schismaticos, qui passim in urbibus inter christianos viverent, quemquam unquam fuisse à servorum, si quos haberet catholicos,

[1] *II. Joan.* 10. — [2] *Theod. lib.* III, *cap.* XVI, *pag.* 139. — [3] *Greg Naz. epist.* XVII, *pag.* 779.

* S. Gregorius refert quoque Cæsarium publici ærarii curam suscepisse. (*Edit. Paris.*)

[4] *Id. orat.* X. *pag.* 165. — [5] *Ambros. epist.* XL. *ad Theodor. Aug. n.* 17, *tom.* II, *pag.* 951.

* Baronio si credimus, an. 362, et ejus sequacibus, ipse erat Capitolinus Thraciæ præfectus, qui teste Theodoreto, lib. III, cap. VII, Æmilianum martyrio confecit. Quisquis ille judex fuerit, constat ab ejus communione christianos non abhorruisse, nisi in sacris : id est, *in sancto osculo sanctoque commercio*. Vid. eâ de re Albasp. lib. II de veteri Polit. cap. XV et seq. et card. Bona. de reb. Liturg. cap. XVI. (*Edit. Paris.*)

[1] *Basil. tom.* III; *ep* LXI, *aliàs* XLVII. — [2] *Synes. ep.* LVIII, *p.* 203.

possessione dejectum, aut uspiàm catholicos prohibitos quominùs sibi necessaria emerent, venderent, agerent? Nonne ergo eos, Julianumque ac Valentem, ex præcepto Domini, pro ethnicis ac publicanis habebant, qui Ecclesiam non audirent et apertè contemnerent? Certè. Sed in malis sacrisve, exceptione nullà: in vitæ communis officiis exceptam necessitatem noverunt.

An fortè illud dicent, non fuisse Julianum ac Valentem nominatim ac publicè excommunicatos; quare nec vitandos fuisse? Quasi non satis apertè Ecclesiam contemnerent, aut necessaria esset adversùs publicos persecutores denuntiatio aut posterioris ævi de denuntiatione decreta in eam quoque ætatem transferri possent. Sed quandoquidem vani homines etiam hæc obtrudunt, quid de Anastasio dicent, quem testatur Baronius in concilio Romano à sancto Symmacho papâ, ut hæreticum nominatim excommunicatum fuisse? Quid autem de Leone Isauro, quem idem Baronius memorat à Gregorio II nominatim percussum anathemate[1]? Quos vitatos fuisse, cùm certo jure imperarent, quis vel ineptissimus dixerit?

Sanè Baronius defecisse ab Isauro memorat Occidentis imperium[2], quod quidem nos ex eodem Baronio refellemus[3]. Sed quid ad nos interim, cùm Orientis imperium, tum sanè catholicum non neget Baronius in imperatoris obedientiâ permansisse, nec profectò vitasse in civilibus societatem ejus, cui tam prompto studio obediret? Hæc quidem suo loco fusiùs exponemus[4]. At dare in antecessum juvat, quæ pessimam causam, Baronii quoque testimonio jugulent.

Anastasii mentio reduxit in animum id quod in sancti Hormisdæ papæ Indiculo, seu Commonitorio legatis dato, legimus. Sic autem præcipit de damnatis episcopis, qui Chalcedonense concilium, ac sancti Leonis epistolam contemnebant, et excommunicati Acacii * nomini in sacris communicabant: « Si episcopi voluerint » occurrere, in quâ decet eos veneratione suscipite, et si voluerint secessionem parare (domum » quò divertatis), nolite spernere, ne judicetur à » laicis, nullam vos cum illis velle habere con» cordiam: si verò vos ad convivium rogare vo» luerint, blandâ excusatione declinate, dicen» tes: Orate ut mysticam illam mensam primùm » mereamur habere communem, et tunc erit no» bis ista jucundior: victualia et quæ alia offerre » voluerint, exceptâ tamen subvectione, si causa » poposcit, nolite suscipere[5]. » Sic convivia » vitant, alloquia frequentant: victualia respuunt, accipiunt subvectiones, ac domos quò divertant; atque illud interdictum, ne quis cum hæreticis excommunicatisque versetur, ne salutet, ne munera accipiat, ita servant, ut necessariâ causâ aliquâ prætermittant. Adeo hæc præcepta, eorum numero non esse putabantur, quæ strictè et ad summos apices exigenda sint, sed quæ ad personarum, temporum, rerumque convenientiam, per christianam prudentiam, charitatemque sint temperanda.

[1] *Bar. tom. VI, an. 502, p. 547.* — [2] *Id. tom. IX. an. 726, pag. 82.* — [3] *Vid. inf. lib. II. cap. XII et seq.* — [4] *Ibid.* — [5] *Vid. tom. IV Conc. Labb. col.* 1426.

* Patriarchæ Constantinopolitani.

CAPUT XXVII.

Idem probatur ex Hincmari insigni responsione ad Adrianum II, vetantem ne cum Carolo Calvo rege communicaret.

Quare cùm Adrianus II, sub anathematis pœnâ, Hincmaro Rhemensi præcepisset, ut nisi Carolus Calvus pontificiis jussis obtemperaret, se ab ejus, ut excommunicati, alloquio, salutatione, præsentiâ, sequestraret; Hincmarus in hæc verba respondit[1]: « De hoc quod scripsis» tis, si ipse rex Carolus in obstinationis suæ » perfidiâ persistere maluerit, ab illius me com» munione atque consortio sequestrem, et, se» cundùm apostolum[2], ne Ave ei dicam, si ves» træ 'communionis volo esse particeps', et » præsentiam ejus, modis omnibus devitem; » cum magno cordis dolore ac gemitu dico, quo» niam et ecclesiastici et sæcularis ordinis viri, » qui diversis de regnis, Rhemos civitatem plu» rimi convenerint, improperando dixerunt, et » dicunt, nunquam hujusmodi præceptionem ab » illâ Sede ulli decessorum meorum missam » fuisse: » et paulò post: « Sed et domino nos» tro regi Carolo ad exaggerationem dicitur à » quibusdam, quòd nec pro Lothario, publico » adulterio denotato et apud Sedem apostolicam » accusato, talem præceptionem et commina» tionem ab antecessore vestro, nullus epis» coporum in isto regno acceperit, nec etiam » ab hæreticorum vel schismaticorum sive ty» rannicorum imperatorum, ac regum, quales » fuerunt Constantius arianus, ac apostata Ju» lianus, et Maximus tyrannus, præsentiâ et » salutatione, sive collocutione, Sedis apostoli» cæ Pontifices, vel alii magnæ autoritatis ac » sanctitatis episcopi, cùm locus et ratio et causa » exigit, se subtraxisse leguntur. » Ergo hæc de salutatione atque alloquio omittendo, non strictè exiguntur, sed prout *locus et ratio et causa exigit*, temperantur.

Quod ut demonstret non aliter posse fieri,

[1] *Hincmar. Opusc.* LIX; *tom.* II, *p.* 693. — [2] *II, Joan.* 10.

addit [1] : « Nescio quomodo ipsius regis, vel inter quos habito, præsentiam et communionem et consortium (externum illud scilicet) valeam devitare, cùm rex et cohabitantes secum unà cum rege, non solùm in parochiam, verum et in civitatem meam sæpè conveniant, et ibi tamdiù, sicut regi complacet, degant. Ecclesiam et plebem mihi commissam deserere, et aliorsum, ut mercenarius, non valeo fugere; nec quò extra regnum ejus fugiam habeo; sed regio cultu eo recepto, de ecclesiasticis facultatibus, sicut præcipit, et quandiù præcipit, illi et sibi obsequentibus servio. Dicit enim hanc potestatem suos decessores habuisse, quam ipse nullà interdictione dimittet. » Quæ cùm ille quæsisset, *consulendo qualiter erga regem se gerere deberent*, ut apostolicæ sententiæ de observandis regibus obedirent; nempè illa, de omittendà salutatione, ac negandà regi præsentià, evanuerunt. Hæc si cogitassent, qui Gregorii VII tempore, tantà imperitià interdictum de vitandis excommunicatis explicabant, facilè intellexissent, quàm necessariò justæ atque idoneæ causæ exceptionem exposceret.

CAPUT XXVIII.

Idem efficitur ex Gregorii VII decretis.

Ipse etiam Gregorius VII, cùm vel maximè urgeret, secedendum ab excommunicatis, ut Henrico IV excommunicato obedientiam omnem adimeret, tamen coactus est hanc interpretationem sequi. Hæc enim legimus in concilio Romano IV, anno 1078 [2] : « Quoniam multos, peccatis nostris exigentibus, pro causà excommunicationis perire quotidiè cernimus, partim ignorantià, partim etiam nimià simplicitate, partim timore, partim etiam necessitate : devicti misericordià, anathematis sententiam ad tempus, prout possumus, opportunè temperamus. Apostolicà namque auctoritate ab anathematis vinculo hos subtrahimus: videlicet uxores, liberos, servos, ancillas, seu mancipia, necnon rusticos et servientes, et omnes alios, qui non adeo curiales sunt, ut eorum consilio scelera perpetrentur, et illos qui ignoranter excommunicatis communicant, seu illos qui communicant cum eis qui communicant excommunicatis. Quicumque autem aut orator (locà pia orationis causà frequentans) sive peregrinus aut viator, in terram excommunicatorum devenerit, ubi non possit emere, vel non habet undè emat, ab excommunicatis accipiendi licentiam damus; et si quis excommunicatis pro sustentatione, non superbiæ, sed humanitatis causà, aliquid dare voluerit, fieri non prohibemus. »

Tot exceptiones patitur interdictum de vitandis excommunicatis, auctore Gregorio VII, vehementissimo, si quis unquam fuit, hujus interdicti exactore atque executore. Has exceptiones docuerunt omnes deinde Pontifices, totaque theologorum et canonistarum schola duobus versiculis notissimis has celebrat *. Summa est : sensum interdicti eum esse, ut vitandos intelligamus excommunicatos in communi etiam consuetudine, cum hàc exceptione, nisi causa adsit necessaria. Quæ cùm à Gregorio VII ipsa necessitas expresserit, quis non jam inter causas necessarias reputarit obsequium in principes ac magistratus, sine quo respublica stare non possit? Quare illius ævi hominibus persuasum fuisse, ut liceret magìs colonis ac servis, patremfamilias, quàm civibus regem, ac magistratus in civilibus ac necessariis colere, incredibile dictu est, summamque eorum temporum imperitiam, aut incogitantiam prodit. Quæ iterùm atque iterùm notari volumus adversùs eos qui eorum temporum auctoritate nos premunt.

Notari etiam volumus in decreto Gregorii duo quædam : primùm, quòd Gregorius significet hæc se indulgere *apostolicà auctoritate, misericordià victum*; quasi non hæc extorqueat ipsa necessitas; aut verò quisquam unquam cogitarit, per excommunicationem abstrahi à patrefamilias servos aut colonos, nedum uxorem, ac liberos. An verò etiam ad misericordiam, non autem ad necessitatem pertinet illud, de non excommunicandis iis, *qui ignoranter excommunicatis communicant*, aut illud, ut qui inter excommunicatos versetur rerum omnium inops, ab iis accipiat necessaria? Et tamen Gregorius (pace tanti viri dixerim) quasi pro magno id largitur : *Licentiam*, inquit, *damus ab excommunicatis accipiendi*; tanquam non id per se liceat, aut ante eam licentiam, oporteret virum bonum et catholicum enecari fame. Hoc quidem esset, non jam excommunicatos, sed fideles et catholicos mulctare pessimè. Quare hanc Gregorii misericordiam, veniam ita intelligimus, ut id quod jam esset per sese licitum, ad omnem eximendum scrupulum

[1] *Hincmar. Opusc.* XLI; *tom.* II, *p.* 698. — [2] *Tom.* X *Conc. col.* 370; *et Decret. part.* II, *quæst.* III.

* Quinque modis vetitum esse dicunt, ne quis plus cum excommunicato communicet :

> Si pro delictis anathema quis efficiatur;
> Os, orare, vale, communio, mensa negatur.

Quinque etiam modis licitum, ut plus cum excommunicato communicet :

> Hæc anathema quidem faciunt ne possit obesse;
> Utile, lex, humile, res ignorata, necesse.

(Edit. Paris.)

clariùs indicaret. Certe utcumque est, claret non esse jure divino interdicta quæ à Pontifice concedantur.

Secundò, notari volumus illa Gregorii verba de curialibus, ut absolvantur ab anathemate, *qui non adeo curiales sunt, ut eorum consilio scelera perpetrentur*; quibus significat impunè versari in aulis ac ministeriis principum atque optimatum excommunicatorum, eos, à quibus non soleant de exequendis sceleribus exquiri consilia. Quid si exquirantur, et illi pro officio suo, bona suadeant, atque ab omni malâ re abstineant? An quia principes excommunicati sunt, reipublicæ deesse debeant in necessariis justisque officiis? Nemo profectò id nisi ineptissimus dixerit. Summâ ergo in ignorantiâ versabantur, qui Gregorii VII tempore, Henrico IV excommunicato regi, neganda putabant obsequia etiam reipublicæ necessaria, eoque solo nomine ab ejus imperio atque obedientiâ recedebant.

CAPUT XXIX.

Idem probatur ex secutâ Pontificum omnium, atque Ecclesiæ praxi: insigne exemplum sub Gregorio IX, ac Friderico II imperatore: huic præstitum obsequium, negatâ interim mensâ et osculo.

Quare nec secuti Pontifices existimarunt solâ excommunicatione, aut anathemate solvi obedientiam. Postquam enim, exemplo Gregorii VII, id sibi tribuerunt ut reges deponerent, non propterea semper pro depositis habuerunt eos reges, quos etiam nominatim anathemate percussissent. Id innumeris exemplis demonstrabimus, ubi ad eorum temporum historiam venerimus. Nunc in antecessum, unum Friderici II exemplum proponemus.

Hunc ergo imperatorem, anno Christi 1228, Gregorius IX nominatim excommunicavit his verbis [1]: « Imperatorem Fridericum excommu- » nicatum publicè nuntiamus, et mandamus ab » omnibus arctius evitari: contra ipsum, si con- » tumacia ejus exegerit, graviùs processuri. » Quid autem graviùs tali anathemate, nisi quod anathemati depositionem adjuncturus erat, ut anno 1239 his verbis fecit: « Omnes qui el fide- » litatis juramento tenentur, decernendo ab ob- » servatione juramenti ejusmodi absolutos, etc. » Ita decernunt cùm depositos volunt.

Quare illud certum est: ex mente Gregorii IX, apud Fridericum II stetisse imperii vim, etiamsi ita decrevisset: « Excommunicatum publicè de- » nuntiamus, et mandamus ab omnibus arctiùs » evitari: » quod nempè illud interdictum necessarias exceptiones admitteret, nec magis solveret à justo imperio cives ac subditos, quàm à dominorum jugo colonos ac servos.

Quo factum est, ut imperatori ad bellum sacrum in Orientem profecto, cùm excommunicatus, nondum tamen depositus esset, fideles quidem omnes communicare nollent, neque tamen eo seciùs in justis ac necessariis obedirent. Utrumque accepimus ab ejus ævi scriptore Matthæo Parisiensi [1]: nempe, ab episcopis, à clericis, à templariis, ab hospitalariis, ab aliis denique qui romano Pontifici addictissimi erant, Fridericum in bellicis ac publicis officiis pro duce esse habitum; et tamen omnes ei *in osculo et in mensâ* communicare noluisse; maximè adhortatos, « ut Papæ satisfaciens rediret ad sanctæ Ecclesiæ » unitatem. « Vides ut interdictum de vitandis excommunicatis ad mensam et osculum redigerent; ad officia reipublicæ necessaria extendi ne quidem cogitarent.

Cùmque negarent oris *osculum*, eam tamen interim salutationem adhibebant, quæ imperatoriæ majestati conveniret. « Flexis enim genibus « adoraverunt eum, genua ejus deosculantes: » quòd nempè erga principes humilis salutatio, non solius urbanitatis sit officium, sed obsequii necessarii pars maxima.

Quod autem ab oris osculo abstinebant, id factum arbitramur, quòd putarent tali osculo religiosi officii aliquid contineri, scribentibus apostolis in omni epistolâ, *Salutate invicem in osculo sancto* [2]; ut oris osculum christianæ fraternitatis signum esse videatur.

Alia ejusmodi passim occurrent, nec eorum pigebit lectorem commonere, ubi locus tulerit; atque omnino certum dabimus, seclusam à depositionis sententiâ fuisse, excommunicationis atque anathematis sententiam; nihil ut fuerit vanius, quàm illud interdictum de vitandis excommunicatis ad depositionem usque protendere.

Ratio autem hujus rei est, quòd illud interdictum in humanis quidem, exceptionem, uti diximus, necessitatis admittat; obsequia autem erga principes inter necessaria manifestè habeantur.

CAPUT XXX.

Sancti Thomæ locus: canon Constantiensis: item Lateranensis concordato insertus: quo sensu reges excommunicari non possint: dictorum in hoc interdictum recapitulatio; atque hinc firmum argumentum.

Ut autem magis pateat, quæ sit hujus interdicti vis, intelligenda sancti Thomæ ac docto-

[1] *Greg. IX. ep.* 11; *tom.* XI *Conc. col.* 315.

[1] *Matt. Par. an.* 1228. *p.* 349. — [2] *Rom.* XVI. 16. *I. Cor.* XVI. 20. *II. Cor.* XIII. 12. *II. Thess.* V. 26. *I. Pet.* V. 14.

rum sententia. Quærit sanctus Thomas[1] : « Utrum » participare cum excommunicato in casibus non » concessis, semper sit peccatum mortale? » Casus autem concessos vocat Gregorii VII decreto comprehensos, quos suprà retulimus. Respondet sanctus Thomas : « Quòd participans excommu- » nicato (etiam extra concessos necessitatis ca- » sus), non semper peccet mortaliter, sed solùm » quando in crimine illi participat, vel in divinis, » vel in contemptum Ecclesiæ. »

Cujus quidem rei hanc rationem reddit[2] : « Quòd præceptum Ecclesiæ (de vitando excom- » municato) directè respiciat spiritualia, et ex » consequenti actus legitimos; et ideo qui com- » municat ei in divinis, facit contra præceptum, » et mortaliter peccat : qui autem participat et » in aliis, facit præter præceptum, et peccat » venialiter. »

Notanda sancti doctoris verba, quibus interdictum de vitandis excommunicatis, Ecclesiæ præceptum vocat, non divini juris; nam et illud inter doctores quæritur. Quid autem hic sentiant perindè nobis est, quòd sive divinum est, sive apostolicum, seu merè ecclesiasticum, certè exceptionem necessariæ causæ admittat : quibus causis necessariis, nisi necessaria reipublicæ officia complectimur, manifestè desipimus.

Quin etiam decretum illud, quod tractamus, de vitandis excommunicatis, usque eò processu temporis emollitum temperatumque est, ut jam ex constitutione Constantiensis concilii, quæ incipit *Ad evitanda scandala*, redigatur ad eam sententiam, vel censuram excommunicationis, vel interdicti ecclesiastici, « quæ fuerit contra » personam, collegium, etc.... locum certum, vel » certam, à judice publicata, vel denuntiata spe- » cialiter et expressè : » quo jure cum hæreticis ac schismaticis, quantumvis aperti sint Ecclesiæ hostes et contemptores, impunè versamur.

Hoc decretum, tametsi deest in Constantiensis concilii gestis *, Martino V in Constantiensi concilio passim tribuitur, et ab omnibus recipitur.

In eo autem decreto à communi regulà excipitur clerici percussor notorius; « nam, inquit, » à communione illius, licèt denuntiatus non fue- » rit, volumus abstinere. » Cur autem casus ille excipiatur unus, non ex jure divino, sed ex ecclesiasticæ disciplinæ ac temporum ratione manat.

At postea in Basileensi, et Lateranensi sub Leone X concilio, res paulò aliter explicata est[1]. In utrisque enim æquè ac in Constantiensi, ut excommunicati vitentur, *denuntiatio expressa* requiritur. At ea adhibetur exceptio : « Si ita no- » toriè in excommunicationis sententiam inci- » disse constiterit, ut nullà possit tergiversatione » celari. » Sic quidem legitur capite x, *Statuimus* : quod est concordatis insertum[2]. Quo jure si uteremur, non tantùm essent vitandi, ex Constantiensi concilio, clericorum notoriè percussores, sed etiam calvinistæ, lutheranique omnes, quos adeo notorium est esse excommunicatos, ut non nisi soluto vinculo excommunicationis, in Ecclesiam admittantur. Ab his autem omnibus, necessitate illà civili et morali, quam diximus, excusamur.

Hæc sanè demonstrant quàm latas admittat interpretationes interdictum de vitandis excommunicatis, quatenùs ad communis vitæ officia pertinet; ut profectò jam illud ad reges deponendos urgeri, apertæ insaniæ sit.

Ex his etiam intelligimus, quo sensu quidam dixerint reges excommunicari non posse, quòd etiam in Glossâ ordinariâ, et apud sanctum Thomam vidimus; quem sensum secutos diximus Henricianos ipsos[3], qui, Gregorii VII tempore, negabant excommunicari posse reges, eo scilicet excommunicationis genere, quod ita omne vinculum humanæ societatis abrumpit, ut etiam in civilibus obedientia subtrahatur.

Quòd autem alii ejusdem ævi putabant excommunicationem eò etiam pertinere, ut regi excommunicato, etiam necessaria reipublicæ officia negarentur, atque adeo penitùs solveretur imperium; manifestum errorem in exemplum et auctoritatem trahi ratio non sinit.

Quare omnibus modis invictum est argumentum nostrum. Tota ecclesiastica potestas, quatenùs in puniendo et animadvertendo versatur, solà excommunicatione constat : id enim à Christo et apostolis diligentissimè explicatum, neque quidquam aliud uspiam est proditum ; atqui excommunicatione nihil immutatur, neque in civium, neque in principum juribus, uti à nobis Scripturæ auctoritate et communi omnium consen-

[1] *Supplem. quæst.* XXIII. *art.* III. — [2] *Ibid. quæst.* XXIII. *ad* 2um.

* Hoc decretum non commemorat Labbeus, neque in actis quæ Constantiense concilium spectant, neque in appendice; quod tamen decretum à sanctà synodo editum fuisse affirmant, qui non multò post eam exactam scripserunt. S. Anton. *Sum. hist.* part. III. tit. XXII, cap. VI, et *Sum. Theol.* part. III, tit. XXV, cap. II, III. Domin. Soto in IV. *sent.* dist XXII, quæst. I. art. IV. Tolet. Inst. Sacerd. lib. I. cap. XII. Suar. Azor., Valent. Vasq. etc. Hoc autem eò annotandum fuit, quod ecclesiasticæ historiæ neoterici scriptores, sive decretum hoc ignoraverint, sive quâlibet aliâ de causâ, illud omnes præter miserunt. Urgent illi quidem Basileense decretum, etiam Lateranense, quod Basileensis decreti mera repetitio est; nec animadvertunt Constantiensem synodum esse probatiorem et auctoritate firmiorem. (*Edit. Paris.*)

[1] *Conc. Basil. sess.* XX. *cap.* III *tom.* XII. *col.* 551. *Concil. Later. V*, *session.* XI. *in Bull. Leon. X. de Concord.* tom. XIV. *col.* 303. — [2] *Concil.* tom. XIV. *text. Concord.* titul. XXX. *col.* 373. — [3] *Vid. Sup. sect.* I. *cap.* VII. *Gloss. ordinar. in illud Matt.* XIII. Ne fortè colligentes zizania. *S. Thom. Sup. quæst.* XXII. *art.* V. Sed contra. *Apol. Henr. ap. Freher. p.* 163.

sione est traditum; ergo ecclesiasticâ potestate, quantacumque est, quatenùs in puniendo et animadvertendo versatur, nihil immutatur, neque in civium, neque in principum juribus: ergo reges deponere pœna ecclesiastica non est, neque id à Christo concessum, neque ab apostolis explicatum, totumque adeo ab Ecclesiâ Christi alienum est.

CAPUT XXXI.

Ambas potestates, ecclesiasticam et civilem, in suo quamque ordine esse primas, ac sub uno Deo proximè collocatas, Scripturis ac Patrum traditione demonstratur: Tertulliani locus.

Jam illud considerandum aggredimur, quod ex antè dictis est consectaneum, et tamen ex Scripturis diligentiùs explicandum: ambas potestates, ecclesiasticam et civilem, ita esse divino numine constitutas, ut in suo genere et ordine, unaquæque sub uno Deo proximè collocata, prima ac suprema sit; ac Deo quidem æquè subditæ: collatæ verò invicem, sociæ fœderatæque sunt; ac licèt illa dignior, hæc tamen æquè pertingit ad Deum, ejusque numini ac judicio reservatur.

Eam doctrinam Petrus, christiani gregis princeps, his explicat verbis: *Subjecti igitur estote omni humanæ creaturæ*, πάσῃ ἀνθρωπίνῃ κτίσει* *propter Deum, sive regi tanquam præcellenti, sive ducibus tanquam ab eo missis*[1]. Sic obediendum ducibus, sive inferiori potestati, tanquam à rege ac supremâ potestate missis: regi autem sive supremæ ac præcellenti potestati, non propter aliam humanam potestatem, sed *propter Deum*; tanquam enim à quo est, à quo ordinata est, cujus ministra est; quo auctore viget polletque. Quò fit ut *omnis humana creatura*, sive omnis ea, quæ est inter homines, rerum ordinatio (nam et hoc sonat vox κτίσις) etiam in civilibus ad Deum referatur, Deique nomine ac vice administretur suprema potestas, nullâ aliâ interpositâ potestate. Quem sensum secuti sunt ab initio Patres et christiani omnes, ac primùm Tertullianus adversùs Scapulam: « Colimus imperatorem sic » quomodò et nobis licet, et ipsi expedit, ut » hominem à Deo secundum, et quidquid est à » Deo consecutum, et solo Deo minorem[2]; » et in Apologetico omnium nomine: « Et sciunt » omnes imperatores quis illis dederit imperium; » sciunt quis homines, quis et animam. Sentiunt » eum esse Deum solum in cujus solius potestate » sunt, à quo sunt secundi, post quem primi[1]. » Vides quid sentiant ipsi imperatores, plaudente Ecclesiâ; nempè se in solius Dei potestate esse, à Deo secundos, et post Deum primos; non igitur ab aliquo per Deum constituto Pontifice deponendos.

Hinc exurgit argumentum. Qualem ideam principatûs genus humanum ipsique imperatores animo informaverant, talem Ecclesia suscipit: atqui eam principatûs ideam informaverant, quæ civilem potestatem in suo ordine primam, ac sub Deo secundam poneret, ergo talem formam Ecclesia probabat. Jam si quæ potestas est à Deo in terris instituta, cujus judicio supremæ potestates stent aut cadant, immeritò profectò sese illæ existiment in suo genere et ordine à Deo secundas, et post Deum primas. At imperatores non id immeritò de se credidisse Tertullianus refert, et Ecclesia probat: non ergo est ulla potestas, cui deponendi subsint, à Deo instituta.

Id quidem Tertullianus à Petro, Petrus à Christo didicit. Neque alius sensus est ejus Dominici effati, quod sæpè relatum, nunc etiam attentiùs consideratum volumus: *Reddite quæ sunt Cæsaris Cæsari; et quæ sunt Dei Deo.* Quippe hæc de imperio romano jam collato ad Cæsares, eo intellectu dicta sunt, quo in omnium mente sensuque erat. Porrò romani ac devictæ gentes æquè sentiebant romanum imperium ita esse supremum, ut nulla superesset in subjectis provinciis potestas, quæ in tale imperium jure insurgere directè aut indirectè posset, neque profectò erat ulla provincia, quæ excutiendi imperii jus ullum alicui, quæ apud se esset, potestati etiam sacerdotali tribueret; ac si quæ tribuisset, jus fasque fuisset eam pro perduelli haberi. Jam verò Judæi Cæsaribus; romanoque imperio, non alio erant jure subditi, quàm aliæ gentes; neque eorum sacerdotes quidquam sibi juris ad solvenda imperia vindicaverant; neque sub Græcis, neque sub Persis, neque sub Assyriis, neque sub propriis regibus, sive Machabæicis, ac recidivo imperio, sive etiam Davidicis, ac primâ regii imperii origine. At verò Romanos, deteriore quàm alios jure regnare, nemo unquam intellexit. Quale autem imperium sibi ipsi vindicarent, et omnes recognoscerent, tale imperium Christus confirmavit; neque retrò aspexit, rectene an secus, Pompeius, aliique romani duces regni Judaici statum im-

* Illa verba torserunt omnes interpretes, qui nonnunquam dum tractant subtiliùs quædam Scripturæ loca, illa non tam illustrant quàm obscurant. Sed vocabulum κτίσις in Scripturâ significat non modò *creaturam*, sed *ordinem*, *rerum ordinationem*. Igitur D. BOSSUET assentiendum est, qui vocabuli κτίσις significatus varios simul complexus, illud eo modo accipit, ut ostendatur subjici nos oportere toti huic ordini inter homines instituto; quia Deus ipse constituit, ordinavit, posuit unumquemque in hoc vel in illo potestatis et dignitatis gradu. Quæ interpretatio cum per se plana sit, tum Paulinæ sententiæ, Rom. XIII mirificè congruit. (*Edit. Paris.*)

[1] *I. Pet.* II. 13. 14. — [2] *Tert, adv. Scap. cap.* II.

[1] *Apolog. cap.* XXX.

mutaverint; sed ex possessione et genium jure, propter publicam pacem, imperii statum, quo erat firmavit loco: neque obedientiam, aut religionis prætextu sollicitari, aut à sacerdotum voluntate pendere voluit. Rursùs qualem Judæis, talem christianis sub imperio romano formam dedit: ergo absolutè voluit, quicumque imperarent eo jure quod leges ususque publicus approbasset, illos ab Ecclesiâ suâ sanctos inviolatosque haberi, neque ulli quàm divinæ potestati subesse, quod et imperatores, et omnes gentes volebant, et cum eis Tertullianus, totaque Ecclesia fatebatur.

CAPUT XXXII.

Aliæ Patrum auctoritates: an his satisfiat dicendo principes in temporalibus, non minùs soli Deo subesse, cùm ejus vicario subsint.

Uti Tertullianus interpretatus est, ita cæteri Patres. Sanctus Ambrosius in illud Davidicum, *Tibi soli peccavi*: « Rex utique erat, inquit [1], » nullis ipse legibus tenebatur, quia liberi sunt » reges à vinculis delictorum; neque enim ullis » ad pœnam vocantur legibus, tuti sub imperii » potestate. Homini ergo non peccavit, cui non » tenebatur obnoxius. » Cassiodorus in eumdem Davidis locum [2]: « De populo si quis erraverit, » et Deo peccat et regi: nam quando rex delinquit, soli Deo reus est..., quia hominem non » habet, qui ejus facta dijudicet. Meritò ergo » rex Deo tantùm se dicit peccasse, quia solus » erat, qui ejus potuisset admissa discutere. »

Hinc sanctus Gregorius Turonensis hæc ad Childericum regem [3]: « Si quis de nobis, ò rex, » justitiæ tramitem transcendere voluerit, à te » corrigi potest; si verò tu excesseris, quis te » corripiet? Loquimur enim tibi; sed si volueris, » audis: si autem nolueris, quis te condemnabit, » nisi is qui se pronuntiavit esse justitiam? » Ac paulò post: « Sed quid plura? Habes legem et » canones: hæc te diligenter rimari oportet, et » tunc quæ præceperint si non observaveris, » noveris tibi judicium Dei imminere. »

Hæc passim apud Patres, quibus clarè docent temporali potestati nullam imminere sui generis atque ordinis pœnam, hoc est temporalem, quam homines infligant: quæ si congerere sit animus, jam adversarios non locis ac testibus, sed voluminibus obruamus. Unum subjungimus sanctum Isidorum Hispalensem [4], ut Italiæ et Franciæ addamus Hispaniam: « Difficile est principem » regredi ad melius, si vitiis fuerit implicatus: » populi enim peccantes judicem metuunt, » reges autem nisi solo Dei timore, metuque » gehennæ coerceantur, liberi in præceps proruunt, et per abruptum licentiæ, in omne » vitiorum facinus labuntur: ideo principem non » oportet delinquere, ne formam peccandi faciat » peccati ejus impunita licentia. »

His et similibus respondere se putant, si dixerint subesse Pontificibus Dei vicariis, nihil esse aliud quàm ipsi Deo subesse, ac meritò dici à Deo secundos, qui non nisi ejus vicariis, ac per eum institutæ ecclesiasticæ potestati subsint: quæ quidem postremis sæculis usurpata non nego. At si hæc valeant, jam pari jure dicamus reges non modò in imperio, sed etiam in religione soli Deo subesse; cùm in religione nullis aliis subsint quàm sacerdotibus Dei vices agentibus, atque ecclesiasticæ potestati à Deo institutæ. At non id dicimus, passimque in sequentibus audiemus Patres id aperte professos: reges quidem in temporalibus soli Deo subesse, sed in ecclesiasticis et sacris æquè ac cæteros fideles subesse sacerdotibus. Ergo in quibus soli Deo subesse dicunt, etiam sacerdotale excludunt officium.

Neque pluris valet illa responsio, supremam esse, ac Deo secundam civilem potestatem, tametsi ab aliâ potestate, uempè a spirituali, deponi possit, quia indirectè tantum, non autem directe deponi potest. Nobis enim non placet verbis ludere; ac planè negamus eam potestatem supremam atque à Deo secundam verè ac seriò dici, quæcumque ab alterâ, quocumque nomine, sive directè, sive indirectè, deponi et in ordinem cogi possit.

Quare neque eam admittimus utriusque potestatis, civilis nimirum et ecclesiasticæ, subordinationem, quam adversarii passim inculcant: satis enim constitit non ita esse subordinatas, quæ sine se invicem stare possint, totâ vi suâ ac numeris omnibus absolutæ: atqui suprà vidimus [1], planèque iu confesso est, stare veram religionem, stare Ecclesiam totâ vi suâ, etiam ab imperio separatam: stare in ordine civili perfectissimum regimen à verâ Ecclesiâ, veràque religione seclusum: ergo ambæ potestates, supremæ ac principes in suo ordine, conjunctæque et amicæ, non una alteri per sese subdita subordinataque est.

[1] Vid. sup. cap. IX. — [2] Cassiodor. exp. in Ps. L. — [3] Greg. Tur. lib. V Hist. Franc. cap. XVIII. — [4] Isid. Hisp. vid. in Dec. Ivon. Carn. part. XVI. cap. XLII.

[1] Sup. c. V.

CAPUT XXXIII.

Au ut ambæ potestates inter se ordinatæ sint, unam alteri subdi necesse sit: sancti Gelasii aliorumque Pontificum doctrina.

Hinc illud solvitur, quod passim objiciunt, ambas potestates inter se ordiaatas oportere esse: non autem ordinatæ sunt, nisi una alteri, minor potiori, civilis scilicet ecclesiasticæ subsit. Nos autem dicimus in eo esse ordinem collocatum, ut quod est ordinis genus quoddam, societate, fœdere, pace, conjunctæ sint.

Hinc illud Zachariæ: *Ecce vir* ORIENS *nomen ejus*, Zorobabel, ad litteram publicâ ac civili potestate functus, *et ipse exstruet templum Domino... et sedebit et dominabitur super solio suo, et erit sacerdos super solio suo, et consilium pacis erit inter illos duos*[1]. Vides pace mutuâ, non ipsâ subordinatione conjunctos; et explicitiùs: *Amarias autem sacerdos et Pontifex vester in his quæ ad Deum pertinent, præsidebit: porrò Zabadias filius Ismael qui est dux in domo Judâ, super ea opera erit, quæ ad regis officium pertinent*[2]. Sic ambæ potestates suis limitibus circumscriptæ, sociæ quidem et amicæ, conjunctis agebant viribus, non una alteri imperabat. Atque hoc secutos sanctus Gelasius pontifex, hæc scripsit celebri epistolâ ad Anastasium Augustum: « Duo sunt, impe» rator Auguste, quibus principaliter mundus » hic regitur, sacerdotalis auctoritas et regalis » potestas[3]: » utraque principalis, suprema utraque, neque in officio suo alteri obnoxia est. Subdit: « Nosti enim, clementissime fili, quòd » licèt præsideas humano generi dignitate, » rerum tamen præsulibus divinarum devotus » colla submittis, atque ab eis causas tuæ salutis » expetis, inque sumendis cœlestibus sacra» mentis, eisque ut competit disponendis subdi » te debere cognoscis religionis ordine potiùs » quàm præesse. Nosti itaque inter hæc ex illo» rum te pendere judicio, non illos ad tuam » velle redigi voluntatem. Si enim, quantùm » ad ordinem pertinet publicæ disciplinæ, cog» noscentes imperium tibi supernâ dispositione » collatum, legibus tuis ipsi quoque parent re» ligionis antistites;... quo, rogo, te decet af» fectu eis obedire, qui pro erogandis venerabi» libus sunt attributi mysteriis? »

Et quidem Gelasius ubique celebrat pontificiam potestatem uti digniorem, quippe quæ dignioribus ac cœlestibus præsit; nec tamen alteram, minùs licèt dignam, alteri obnoxiam facit, in rebus quidem suis. Quòd autem imperatores Pontificibus subdit, disertè explicat non illud absolutè, sed *in sumendis ac disponendis cœlestibus sacramentis*, quâ etiam in re judicari docet: « Nosti, inquit, inter hæc ex illorum te » pendere judicio. » Ordinem autem in eo esse intelligimus, non quòd potestas dignior alteram ad sua jura revocet, sed quòd, cum ambæ supremæ sint, altera alteri suo quæque officio obsequantur. Favet sanctus Symmachus papa ad eumdem Anastasium: « Ille (imperator) » rerum humanarum curam gerit; iste (scilicet » Pontifex) divinarum; tu humana administras, » ille tibi divina dispensat. Itaque ut non dicam » superior, certè æqualis est honor[1]. » Potuisset enim dicere honorem sacerdotalem superiorem esse honore regio, hoc est, præstantiorem, sublimiorem, digniorem; neque quisquam negasset christianus: at in æqualitate utriusque potestatis sanctus Pontifex meritò acquiescit; quòd æquo et absoluto jure, altera divinis, altera humanis rebus præsit.

Hæc dicebant Pontifices superbo imperatori, qui ad se omnia etiam ecclesiastica trahere, et Acacii meritò excommunicati nomen imperatoriâ potestate sacris diptychis restituere, vel conservare niteretur: quem proindè oporteret diligentissimè commoneri ejus, quâ ipse deponi posset pontificiæ potestatis, si quidem talia cogitassent. At illi hunc locum prætermittunt, ambasque potestates, ut non subordinatas, sed ut coordinatas et contradistinctas, ac sub uno Deo proximè collocatas memorant.

Hoc sequuntur omnes deinde Pontifices, quorum suo loco dicta referemus. Præluxit omnibus doctus ille, tersusque Synesius[2], Arcadio imperante, Ptolemaidis Cyrenensis episcopus, nec minùs sanctis moribus quàm eleganti ingenio multâque oratione nobilis. Deinde in eo sunt Patres omnes, ut ambas potestates divino numine separatas, ac suis finibus circumscriptas, unique Deo subditas esse prædicent.

CAPUT XXXIV.

Cur hæ potestates tantâ providentiâ distinctæ sint, sanctus Gelasius duas causas affert, quæ indirectâ potestate tolluntur.

Cur autem sociæ et amicæ potestates suis officiis ac finibus divino numine tam accuratè distinctæ sint, sanctus papa Gelasius causas affert: « Christus, inquit[3], memor fragilitatis » humanæ, quod suorum saluti congrueret dis-

[1] *Zach.* VI. 12. 13. — [2] *II. Paral.* XIX. 11. — [3] *Gel. Epistol.* VIII *ad Anast. tom.* IV *Conc. col.* 1182.

[1] *Sym. epist.* VI *apol. ad Anast. ibid. col.* 1298. — [2] *Syn. epist.* LVII, *p.* 198, *edit. Petav.* — [3] *Gel. Tract.* I. *de Anat. vinc. tom.* IV *Conc. col.* 1232.

» pensatione magnificâ temperans, sic actionibus » propriis, dignitatibusque distinctis officia po» testatis utriusque discrevit, suos volens medi» cinali humilitate salvari, non humanâ superbiâ » rursùs intercipi, ut et christiani imperatores, » pro *vitâ æternâ* Pontificibus indigerent, et » Pontifices pro *temporalium cursu rerum*, » imperialibus dispositionibus uterentur: qua» tenùs spiritualis actio à carnalibus distaret » incursibus, et ideo militans Deo minimè se » negotiis sæcularibus implicaret; ac vicissim » non ille rebus divinis præsidere videretur, qui » esset negotiis sæcularibus implicatus; ut et » modestia utriusque ordinis curaretur, ne extol» leretur utroque suffultus, et competens qua» litatibus actionum specialiter professio apta» retur. »

Duas omnino causas memorat cur ambæ potestates suis finibus circumscriptæ, suis addictæ sint officiis. Primùm, ne superbiâ efferretur in quem congesta essent omnia: tum, ut quisque se ad ejus ordinis, quem professus esset, actiones eò faciliùs aptaret, quò cujusque actiones diligentiùs inter se distinctæ essent.

Itaque illud imprimis observatu dignum, officia à Christo fuisse distincta, *ut modestia utriusque ordinis curaretur, ac ne extolleretur utroque suffultus.* Quis autem non videat, quàm hæc à Christo incassum distincta sint, si qui ab eo est spiritualibus rebus summo jure præfectus, is non modò, ut diximus, maxima reipublicæ imperiorumque negotia, verùm etiam temporalia omnia toto orbe terrarum, ad suam potestatem curamque revocare cogitur?

Nam si ad id cogitur proptereà quòd humana divinis, terrena cœlestibus, atque animarum saluti corporalia servire necesse sit; jam illud consequetur, ut spiritualis potestas civilem potestatem, omniaque ejus officia ad sua imperia revocet, cùm nihil sit in iis officiis, quod non ad Dei gloriam, et ad æternam salutem omnino pertineat. Quæro enim an sit aliqua imperii civilis pars, quæ sacerdotali imperio non sit addicta penitùs, an verò sit nulla? Si aliqua, rogo quam talem esse velint? Bellumne an pacem? Leges, judicia, ac jurisdictionem, an tributa? An quid aliud? Hinc profectò sequeretur ea ad Dei gloriam, et ad æternam salutem nihil pertinere, quod est falsissimum. Si autem nulla sint, ac potestas ecclesiastica omnia complectatur, quocumque id fiat nomine, directè, indirectè; propriè, impropriè; uno ictu deponuntur terrenæ potestates omnes, neque ullum superest in verbis levamen, cùm reipsâ concidant.

Quòd si hæc inania et nimia sponte corruunt, jam aliquos limites invenire nos oportet, quibus comprehensa civilis potestas supremo jure agat, nullique alteri obnoxia potestati. Quare tuum illud, ad unum principium, atque ad unam potestatem omnia revocanda, fallax et specie decens, reipsâ ineptum, atque invalidum est.

Jam si ad certos limites te redigas rerum humanarum necessitate victus, quam dabis regulam ac legem his regendis finibus? Nempè dicturus es tunc esse obnoxiam spirituali potestati civilem potestatem, ac meritò deponendam, si commiserit ea quæ ad religionem labefactandam manifestè pertineant. Quid autem est manifestè? An ut directè princeps veram religionem oppugnet, uti Diocletianus et Julianus fecere? At non Childericus Francus, non Irenes Augusta catholicam religionem ita oppugnabant, quos tamen meritò depositos esse contendis. Certè, inquies, quòd necesse sit labefactatis imperiis periclitari religionem, quibus imperia sint præsidio. Rursùs ergo illuc revolvimur, ut civilia omnia, leges, tributa, bella ad ecclesiasticam potestatem revocentur. Quare ea doctrina, quæ ad unam potestatem, nempè ecclesiasticam, revocare omnia ac relegare nititur, nullâ omnino lege, nullo ordine, ut et illud omittamus longâ sæculorum experientiâ notum, vix unquam Pontifices in re ecclesiasticâ indiligentiùs esse versatos, quàm post ea tempora, quibus rerum, etiam humanarum, potestatem sibi attributam esse voluerunt.

CAPUT XXXV.

Ambarum potestatum separatio ac societas ex sancti Gelasii doctrinâ explicatur: Bellarmini comparatio: S. Gregorii Nazianzeni locus ab eo objectus.

Quare solutum est ex Gelasiani decreti doctrinâ et auctoritate argumentum illud, quo sese efferebant. Nempè statuebant potestates duas in unum principium unamque potestatem spiritualem reducendas, ne ordo desit rebus humanis, neve in diversa principia resolutæ distrahantur, quasi equis in diversa raptantibus: hæc, inquam, soluta sunt sancti Gelasii, aliorumque Pontificum doctrinâ. Satis enim claruit duas quidem potestates esse oportere, ecclesiasticam et civilem, distinctis officiis, quæ principales sint ac supremæ, et tamen sociæ; ac supremæ quidem suo quamque in officio, ne si ad unam omnia referantur, hæc vel onere victa collabeseat, vel, ut Gelasius docuit, plus æquo *extollatur utrâque potestate suffultus;* conjunctæ tamen et amicæ, ne societas humana distrahatur.

Conjunctas autem esse dicimus, quòd, ut exposuere sancti Pontifices, et mutuam sibi

operam debent, præstantque; et licèt supremæ invicem, Deo tamen ambæ communiter subsunt: quò fit ut sub binis licèt potestatibus, res tamen humanæ minimè dissolvantur, quòd Deus habenas temperet; atque ita non ad duo principia, sed ad unum principium omnia referantur.

Hoc sensu, si ordinatas esse volunt ambas potestates, eoque referri placet apostolicum illud: *Quæ sunt* (potestates scilicet), *à Deo ordinatæ sunt*, quanquam apostolum nihil respexisse constat, non tamen id refugimus. Satis enim ordinatæ sunt, quæ non incompositis feruntur motibus, sed à Deo gubernantur, ab eoque constitutæ sunt, ut sibi invicem auxilium et tutelam afferant.

At enim, inquiunt [1], erit ordo præstantior, si ecclesiasticæ civilis tanquam potiori subesse cogatur; qui ordo si desit, maximo res humanæ incommodo laborabunt, collisis persæpè duabus potestatibus, suo in ordine supremis, nullâque earum absolutè imperante. Quarè præclarius erit civilem minùs dignam à digniore in ordinem cogi, atque etiam loco amoveri posse.

Nos autem monuimus quàm suaviter somnient, qui id agunt ut res humanæ nullo incommodo laborent, tanquam in cœlesti aulâ versemur inter angelos. At qui id moliuntur præposteri homines, ne id quidem intelligunt quantis se incauti implicent incommodis. Vel tu id cogita, dum omnia incommoda superari à te posse putas, ad unam potestatem, imò, ut rem ipsam dicamus, ad unum hominem revocando res humanas; id, inquam, cogita, quale sit incommodum congerere in unum caput totius orbis curas, divina humanaque omnia, resque sæculares æquè ac ecclesiasticas. Hoc incommodum veriti sancti Pontifices, rerum humanarum omnus duas inter potestates à Deo partitum fuisse docuerunt, ne altera toto pondere gravata fatisceret. Addiderunt id factum, *ut modestia utriusque ordinis curaretur, ac ne extolleretur utroque suffultus.* Ne scilicet qui unus ad sua arbitria revocare omnia se posse confideret, nimiâ potestate omnibus gravis, ipse quoque sui impos devils motibus ferretur in præceps. Neque enim quisquam eò usque desipit, ut asserat romanum Pontificem, etiam in administrandâ pontificiâ potestate, à recto bonoque aberrare non posse, esseque infallibilem, simul et impeccabilem. Quamobrem regere ea omnia quæcumque ad Dei gloriam, et ad animarum salutem referuntur, hoc est, humana omnia, non ejus profectò est qui se in administrandâ suâ potestate, erroribus et cupiditatibus abripi posse sentiat. Duæ ergo potestates sese mutuò non tantùm adjuvent, verùm etiam temperent; neve tu hic mihi cogita eam rerum humanarum pulchritudinem, quam res humanæ ferre non possint; ac si duæ potestates inter se collidantur, ne propterea putes omnia in incertum fluitare, aut abire in diversa, ut equos ruptis habenis; sed intùs adesse occultum moderatorem Deum, qui sollicitari interdùm Ecclesiam suam, non tamen dissipari velit.

At enim, inquiunt [1], ita se habet civilis potestas ad ecclesiasticam potestatem, ut caro ad spiritum, Gregorio Nazianzeno teste [2]. Esto. Non id tamen verum est ratione omni, sed aliquâ tantùm. Sed hæc more scholæ, transire sinamus, ut quod in barathrum nos deducant, semel intueri liceat. Pergunt: Atqui spiritus, si necesse sit, carnem quoque adigit ad interitum. Quid tum postea? Ergo ecclesiastica potestas adigere ad interitum potest civilem potestatem; decernere potest scilicet ut civilis potestas tollatur è medio, sepeliatur, computrescat; ipsa interim ab omni civili potestate separata vivet. Transfer in cœlum eam, qui sic ratiocinaris; vel agnosce potiùs quàm malè hæc decidantur institutis comparationibus, quæ comparationes eùm certâ tantùm ratione valeant, si ad extremum urgeantur, ad immane præcipitium nos devolvant.

Atque ut intelligamus quousque protendi comparatio valeat, recordemur id quod suprà est dictum [3], in ordine morum à verâ religione pendere civitatem; at civilem potestatem, quòd ad rationem attinet humanæ societatis, per se ac totâ suâ vi sine verâ religione, sine verâ Ecclesiâ, sine vero sacerdotio stare posse.

Interim adjuvent se mutuò utræque potestates: contemptam Ecclesiam, reges pœnis capitalibus: contemptos reges, Ecclesia anathemate ulciscatur. Hæc passim in Capitularibus, hæc in Gallicanis, Hispanicis, Anglicanis, omnium ubique gentium conciliis legimus. Hæc ad confirmandam mutuam societatem, non ad confundendos utriusque potestatis fines pertinent.

Item quòd rex præcipit: *Applica arcam Dei,*

[1] *Bell. de R. P. lib.* v, *cap.* vi. vii.

[1] *Bell. de R. P. lib.* v, *c.* vi.

[2] Hic, in oratione xvii, ad quam nos allegat Bellarminus, ut cives Nazianzenos irâ præfecti commotos reficiat, ostendit 1° animi molestias à viris christianis haberi et esse in bonis: 2° juberi nos ratione, publicæ disciplinæ, charitate, et ipso christiano instituto, *sublimioribus potestatibus parere.* Deindè ad præfectum, sermone converso, sic ait: « Et quidem lex » Christi vos meo imperio meoque ductui subjicit. Nam nos » quoque imperamus: quinimo nostrum imperium majus est » et perfectius. Non enim decet spiritum carni cedere et terrestribus cœlestia. » Ex quibus verbis planum fit, Gregorii doctrinam ab eâ quam ei attribuit Bellarminus, esse diversissimam; cùm sanctus doctor id unum velit, id quod omnes christiani consentiunt, civili potestati potestatem ecclesiasticam dignitatis gradu superiorem esse. (*Edit. Paris.*)

[3] *Sup. cap.* v.

applica Ephod[1]: quòd denique jubet uti sacerdotes suo fungantur officio: quòd item Pontifex in Dei nomine præcipiat regibus uti rempublicam ex Dei legibus administrent, hoc debito ordine ac moderatione factum, societatis est mutuæ. Quòd autem aut rex sacerdotibus, auctoritate regiâ, aut sacerdos regibus, clavium potestate depositionem intentent, non jam ad tuendam societatem, sed ad invadendos alterius potestatis fines manifestè spectat.

CAPUT XXXVI.

Canon *Omnes* objicitur et solvitur.

Hic adversari videtur canon *Omnes*, Nicolai II papæ, à Gratiano citatus[2], cujus hæc sunt verba: « Illam (romanam Ecclesiam) solus ipse » fundavit, et super petram fidei nascentis » erexit, qui beato (Petro) æternæ vitæ clavigero, » terreni simul et cœlestis imperii jura commi» sit. » Hæc Gratianus refert ex papæ Nicolai epistolâ ad Mediolanenses, quæ si probi auctoris esse constaret, neque eorum numero habeantur, quæ Gratianus benè multa in suom decretum falsis titulis, corruptisque sententiis consarcinata conjecit, tamen in rectum sensum facilè reducuntur. Nihil enim aliud præferunt, quàm hoc scilicet: postquam Petro dictum est: *Quodcumque ligaveris super terram, erit ligatum et in cœlis; et quodcumque solveris super terram, erit solutum et in cœlis*: ejusmodi esse eam, quæ Petro concessa est, rerum spiritualium potestatem, ut cœlo terrâque juxtà valeat.

Cæterùm neque Nicolai I, neque Nicolai II ullam legimus ad Mediolanenses epistolam. Reliqui Pontifices, qui Nicolai uomen habuerunt, post Gratianum vixere. Ac Nicolaus quidem I ad Michaelem imperatorem * egregiam de sacerdotii regnique finibus scripsit epistolam, in quâ nihil aliud quàm sancti Gelasii verba descripsit[3]. Neque verò à Gratiano relata verba, ex incertâ epistolâ, et incerto auctore decerpta, tot sanctorum Pontificum everteut certas auctoritates. Certè nemo dixerit in unum romanum Pontificem propriè ac strictè *utriusque imperii jura* collata à Nicolao I, qui post Gelasium docuit ea necessariò fuisse disjuncta, ne unius ordinis modestia gravaretur.

[1] *I. Reg.* xiv. 18. xxiii. 9. — [2] *Decr. Dist.* xxii. *cap.* i.

* Ille est Michael III, cognomento *Ebriosus*, qui Ignatium de sede Constantinopolitanâ dejecit, ut in eâ Photium, magni quidem ingenii virum et summæ doctrinæ, sed laicum constitueret. Tale fuit exordium exitialis illius schismatis, quo Græci ab Ecclesiâ desciverunt, quod schisma etiamnum durat. Nam quamquam sæpe reconciliatio cum Græcis tentata, quamquam aliquando, ut in Lugdunensi et Florentino synodis', visa est stabiliri; tamen vera pax aut nunquam fuit, aut fuit caduca. (*Edit. Paris.*)

[3] *Nicol. I ep.* viii. *ad Mich. imperat. tom.* viii *Conc. col.* 293.

CAPUT XXXVII.

Objicitur à Bellarmino apostoli locus de judicibus ab Ecclesiâ constitutis: Jeremiæ locus, duo gladii, regale sacerdotium: allegoria alia et accommodatitia: dictorum in hoc libro recapitulatio.

Pudet adversarios de tantâ re, tamque, ut existimant, Ecclesiæ catholicæ necessariâ, nihil quidquam expressum inveniri in Scripturis, sed totum negotium agi consecutionibus, iisque falsis, aut certe, quod nec ipsi diffiteantur, obscuris et dubiis, ac longè petitis. Quare Bellarminus et alii hunc proferunt novi Testamenti locum, quo sibi apostolus tribuisse videatur rerum temporalium potestatem. « Audet, inquit[1], aliquis vestrùm » habens negotium adversùs alterum judicari » apud iniquos, et non apud sanctos. An'nescitis quoniam sancti de hoc mundo judicabunt? » Et si in vobis judicabitur mundus, indigni » estis qui de minimis judicetis.... Sæcularia » igitur judicia si habueritis, contemptibiles, » qui sunt in Ecclesiâ, illos constituite ad judi» candum. » Hic Bellarminus: « Sicut novi ju» dices constitui potuerunt, ita et novi principes » et reges, si vires adfuissent[2]. » Scilicet si tantùm valerent viribus, novam sibi confestim rempublicam facerent, qui jam judices et magistratus designabant. At quis non statim intelligat, haudquaquam id agere apostolum, ut ejus auctoritate novos sibi constituant magistratus qui judiciis præsint; sed ut consensione mutuâ arbitros deligant, quod legibus romanis licuisse ipsa jura clamant. Sic certè Paulus loquitur: « Si in vobis judicabitur mundus, indigni estis » ut de minimis judicetis[3]? » Id ergo profectò agit ne indigni videantur. Neque verò concludit sic: Hæc vobis vestro jure potestas competit; sed profectò digni estis, ut vestri fratres vos eligant rerum minimarum arbitros, quos suinmarum quoque judices, et in tremendo illo judicio assessores suos Christus instituit. Ac posteà: *Sic non est inter vos sapiens quisquam, qui possit judicare inter fratrem suum?* Ad id ergo idoneos eos esse contendit per sapientiam: dignos esse docet per tantam Domini dignationem: de legitimâ cognitione ne quidem cogitat.

Certè si de legitimâ potestate ageretur, non valeret consecutio: majora potestis, ergo etiam minora, indignumque id apostolicâ prædicatione esset. Neque enim hic cogitandum est quid cuique præstet; sed quid cuique concessum sit.

[1] *I. Cor.* vi. 2, 3, 4. — [2] *Bell. de R. P. lib.* v. *cap.* vii. — [3] *I. Cor.* vi. 5.

Neque si Deus sacerdotibus maxima concesserit, puta spiritualia judicia, ideo jus fasque sit humana invadere, et inconcessa aucupari.

Quare quod legimus à Gregorio VII toties inculcatum [1] : « Si spiritualia judicamus, cur non » magis sæcularia; » si de eo judicio intelligit, quo de temporalibus suo jure decernat, causæ profectò suæ dicta apostoli præter litteralem sensum accommodat, qui arbitri honorificentiam ac sapientiam, ad ordinarii ac legitimi judicii jus potestatemque transfert.

Cur autem christiani plerumque vetarentur coram judicibus infidelibus agere, multæ causæ erant : imprimis quòd judiciis legitimis jurare per Gentilium deos, aut etiam christianam religionem ejurare cogerentur: quâ occasione martyrium fecisse sanctam Julittam martyrem beatus Basilius refert [2].

Hoc adversarii depulsi unico novi Testamenti loco, ad prophetica confugiunt, et ad novi sacerdotii auctoritatem referenda contendunt ista: « Ecce constitui te super gentes et super regna, » ut evellas et destruas, et disperdas, et dissi- » pes, et ædifices, et plantes [3]. » Dictum ad Jeremiam scilicet. At quæro Jeremias quos reges deposuerit? Quæ imperia everterit? Nempè respondebunt nuntiasse eum divinam ultionem regnis ac regibus de propinquo imminentem; quod cùm responderint, et ex Hieronymo aliisque probaverint [4], statim inferemus : hæc ergo ad ministerium propheticum, hoc est, ad officium extraordinarium pertiuere.

Neque tamen negaverim hæc, ut cætera, in figuram nostri facta esse [5], et ministerio novi Testamenti, longè meliori jure, quàm prophetico convenire; sed novi Testamenti more et spiritu. Sunt enim profectò christiani Pontifices super gentes et regna : evellunt, dissipant, plantant victrice prædicatione, verbo etiam ultore, dum cœlum aperiunt aut claudunt; ut ad tantam potestatem superbi omnes, etiam in soliis positi, contremiscant. Hæc Scriptura clamat. Ut autem invitis regna extorqueant, et quò velint transferant; ut humana omnia æquè ac divina supremo et invicto jure in potestate habeant, hoc est, si propriè loquimur, ut soli ipsi regnent, cæteri sub ipsis precariam veluti potentiam exerceant, tacente Scripturâ, imò etiam vetante, dicere non audemus.

Neque porrò objiciant adversarii, romanos etiam Pontifices, post Gregorium VII, ad temporalia sibi vindicanda passim usos esse hoc Jeremiæ loco. Nam et apud ipsos, sicut apud alios constat in decretalibus infinita inveniri Scripturæ testimonia, ad eum traslata sensum, qui accommodationis dicitur : quæ quantumcumque inculcent, non profectò efficient, ut valeant ad litteram, aut ad dogmata probanda pertineant; præsertim cùm hæc, assentientibus theologis omnibus, Melchior Canus edixerit : « Aliud in- » tentio conclusioque decreti; aliud ratio et cau- » sa [1]. » Quo fundamento nixi, et ipse et alii allatas etiam in decretalibus romanorum Pontificum Scripturæ accommodationes potiùs, quàm interpretationes reverenter quidem, sed tamen liberè planèque rejiciunt. Atque hæc semel dicta volumus, ne locos plurimos à romanis Pontificibus prolatos, aut eas quibus in hâc materiâ utuntur rationes, excutere compellamur.

Posteaquam adversarios in tantâ re deficiunt Scripturæ testimonia, ad allegorias nempe confugiunt, memorantque duos gladios penes apostolos fuisse inventos, postulante Christo [2], et materialem incautè à Petro strictum, ipsius tamen fuisse dictum : quæ quidem propter beatum Bernardum, qui primus induxit hanc allegoriam suo loco expendemus, et ad rem nullo modo pertinere docebimus [3]. Hic quidem pertractari quæ extra sensum litteralem allata, et ad allegorias deducta nihil probent, ratio non sinit.

Neque etiam arbitramur sollicitè esse excutiendum id quod de *regali sacerdotio* à Petro proditum [4], Baronius eò transfert, ut sacerdotalis apud christianos auctoritas, etiam de republicâ, regali quâdam auctoritate decernat; tanquam ad Pontifices propriè, non autem ad omnes christianos dictum sit : *Vos autem genus electum, regale sacerdotium, gens sancta, populus acquisitionis* : aut non omnes ad Agnum exclament apud Joannem [5] : *Fecisti nos Deo nostro regnum et sacerdotes, et regnabimus super terram.* Sed profectò certum est suo modo sacerdotes regesque esse omnes christianos; ac sacerdotes quidem, ibidem attestante Petro [6] : *Vos autem domus spiritualis, sacerdotium sanctum, offerre spirituales hostias acceptabiles Deo per Jesum Christum* : Reges autem, de quibus scriptum sit : *Qui vicerit, dabo ei sedere mecum in throno meo* [7]; et, *Si sustinebimus et conregnabimus* [8]; et, *Consedere fecit in cœlestibus in Christo* [9]; jam scilicet in antecessum devictis hostibus, quodque est verè regium, cupiditatibus subjugatis.

Nos autem omissis allegoricis, tropologicis, et

[1] *Greg. VII lib.* IV. *ep.* II. *et pass.* — [2] *Basil. Hom. in Julitt. tom.* II. *p.* 33. — [3] *Jerem.* I. 10. *vid. Bar. pass.* — [4] *Vid. Hier. in Jerem. tom.* III. *col.* 830. — [5] *I. Cor.* X. 6.

[1] *Melchior. Can. de Loc. Theol. lib.* VI. *cap.* VIII. — [2] *Luc.* XXII. 36. — [3] *Inf. lib.* III. *c.* XVI. — [4] *I. Pet.* II. 9. — [5] *Apoc.* V. 10. — [6] *I. Pet.* II. 5. — [7] *Apoc.* III. 22. — [8] *I. Tim.* II. 12. — [9] *Ephes.* II. 6.

accommodatitiis Scripturæ allegationibus, litteræ inhæsimus, ibique investigavimus eam, quocumque appellent nomine, sive directam, sive indirectam, quam adjungunt sacerdotio, rerum temporalium potestatem. Invenimus autem ante legale sacerdotium supremas potestates à Deo institutas, et à Deo secundas, solique Deo subditas inviolabili majestate: nihil in eo jure postea immutatum, neque sub mosaico, neque sub christiano sacerdotio; quin etiam explicatum in vetere Testamento, eâdem apud Hebræos, quâ apud cæteros majestate regnatum: neque quidquam præscriptum sacerdotibus aut regibus, quò in temporalibus, vel illi decernerent, vel hi obedirent, ac mansisse regibus, quantumvis idololatris ac sævientibus, potestatem integram, à prophetis agnitam, à plebe sanctisque religiosè observatam: neque id à Christo immutatum, neque cùm explicaret apostolicam atque ecclesiasticam potestatem, quidquam adjectum esse de temporalibus ordinandis, nedum de deponendis regibus, cùm id vel maximè fieri oporteret, et adesset occasio: neque quidquam christianis præscriptum esse adversùs mundi potestates, nisi fugam et patientiam, et invictam constantiam profitendæ veritatis, et in iis quæ veritatem et conscientiam non læderent, summam obedientiam: imò jussisse Christum ut Cæsares, infideles scilicet, agnito ab omnibus jure regnarent, utque civilis potestas integro jure esset, neque religionis causa sollicitari posset, suo in ordine confirmata: ab eodem Christo Herodem et Pilatum, regesque ac regum ministros à suo regno tutos fuisse præstitos: neque spirituali regno in regnandi civili ordine immutatum quidquam: tum eam quam in Ecclesiâ maximam esse voluit potestatem, non ultrà extendi, quàm ut christiani contumaces ad ethnicos publicanosque redigantur, spiritualium extorres, nullo temporalium jure aut possessione detractâ: denique disertè traditum civilem potestatem et ecclesiasticam, suis quasque finibus ac distinctis officiis circumscriptas, utramque in ordine suo supremam et absolutam esse, ac reges soli divino judicio reservatos. Hæc illa doctrina est, quam in Scripturis legimus. Jam ab eâ origine ad posteriora sæcula longè latèque diffusam ordine videamus.

LIBER SECUNDUS,

Quo Patrum testimonia et exempla afferuntur usque ad Gregorium VII.

CAPUT PRIMUM.

Ordo et distributio tractationis hujus, primùm in duo tempora, tum in duas quæstiones. Prima quæstio; de regibus propter scelera reprehensis: an deponendi visi sint? Patrum doctrina et exempla in persecutione et tribus primis sæculis: an christianorum obedientia ex imbecillitate Ecclesiæ et eorum temporum ratione prodierit?

Christi, et apostolorum doctrinam ea praxis eæque res gestæ consecutæ sunt, quæ talem institutionem decebant. Meminisse autem lectorem putamus hanc disputationem à nobis ita esse institutam, ut priusquam ad Gregorii VII tempora veniamus, explicemus ea, quæ antecesserunt. Hæc verò ita exponemus, ut quandoquidem vidimus Bellarmini aliorumque judicio duabus de causis reges deponi posse, primùm propter crimina; tum etiam absque ullo crimine, propter Ecclesiæ necessitatem; primi generis primùm, postea secundi generis exempla quæramus.

Primùm ergo dicimus, tot labentibus sæculis nunquam fuisse principes depositione mulctatos, cùm eadem crimina intervenerint, propter quæ id fieri sequenti ætate Gregorius VII et alii docuere; atque omnino, quemadmodum impiis regibus, Deum Israelis deserentibus, atque idola colentibus, Achabo, Achazo, Manassi, cæteris, Hebræi paruere; eumdem ad modum paruisse christianos, non modò paganis regibus, sed etiam christianismi desertori Juliano, hæreticis Constantio, Valenti, Anastasio, reliquis etiam Ecclesiam persequentibus, atque extrema omnia potiùs pertulisse, quàm ut ab eorum fide atque obedientiâ discederent.

Neque id adversarii diffitentur, sed uno ore respondent: obtemperatum iis regibus fuisse, quòd Ecclesia necdum adulta ac firmata viribus, eos compescere non posset, atque in ordinem cogere; nec profectò cogitant ad quantam contumeliam pertineat nominis christiani, ut apostoli, imò verò Christus ipse, cùm illa magnifica patientiæ atque obedientiæ præcepta ediderunt, temporibus tantùm ac necessitati servierint, ut melioribus sæculis alia reservarent. Nos autem ea Patrum monumenta proferemus, quibus hæc duo simul elucescant: neque vires Ecclesiæ defuisse, cùm paruit: et eis rationibus ad parendum adductam, quæ ad omnem statum, ad omnia tempora æquè fundarentur.

Et quidem sub paganis, nihil commovisse se christianos, nihil seditionis agitasse, sed ubique paruisse, atque omnibus aliis fide et obsequio præstitisse constat: eaque est longè maxima religionis nostræ commendatio, quam nunc infringere christiani moliuntur, qui majorum nostrorum infirmis viribus hanc modestiam tribuunt. At illi non intelligebant infirmos esse, qui tanto numero essent, tantoque animo mori possint. Vel Tertullianum audiamus nomine christianorum, probante Ecclesiâ, ad romani imperii antistites hæc edentem [1]: « Si enim et hostes » exertos, non tantùm vindices occultos agere » vellemus, deesset nobis vis numerorum et co» piarum? Plures nimirum Mauri et Marcomanni, ipsique Parthi, vel quantæcumque, » unius tamen loci et suorum finium gentes, » quàm totius orbis? Hesterni sumus, et vestra » omnia implevimus, urbes, insulas, castella, » municipia, conciliabula, castra ipsa, tribus, » decurias, palatium, senatum, forum: sola » vobis relinquimus templa. Cui bello non ido» nei, non prompti fuissemus, etiam impares co» piis, qui tam libenter trucidamur; si non apud » istam disciplinam magis occidi liceret, quàm » occidere? Potuimus, et inermes, nec rebelles, » sed tantummodo discordes, solius divortii in» vidiâ adversùs vos dimicasse. Si enim tanta » vis hominum in aliquem orbis remoti sinum » abrupissemus à vobis, suffudisset utique domi» nationem vestràm tot qualiumcumque civium » amissio; imò etiam et ipsâ destitutione punis» set. Procul dubio expavissetis ad solitudinem » vestram, ad silentium rerum, et stuporem » quemdam quasi mortui orbis: quæsissetis qui» bus imperaretis: plures hostes quàm cives vo» bis remansissent: nunc enim pauciores hostes » habetis, præ multitudine christianorum. »

At fortè multitudini deerant duces, aut milites: quasi verò in tam fortibus animis, et milites, et duces non ipsa necessitas peperisset, si licere credidissent. Sed profectò nec deerant, neque christiani militiam detrectabant. Sic enim sancti martyres * intra ipsa martyria inclamabant: « Nos imperatori terrenam quidem mili» tiæ corporalis servitutem debemus [2]; » neque à militiâ desistebant, nisi fortè per militiæ occasionem ad execranda sacra compulsi. Hinc ille centurio Marcellus: « Jesu Christo regi æterno » milito. Abjecitque cingulum *, et arma; et » addidit: Ex hoc militare imperatoribus vestris » desisto,... si talis est conditio militantium, ut » diis et imperatoribus sacra facere compellan» tur [1]. » Itaque cingulum abjecturi erant, non si eorum Pontifex ab officio exsolveret, sed si ad nefaria sacra cogerentur. Hinc Tertullianus in illâ nobili apologiâ: *Vobiscum*, inquit, *militamus*; et testantem audivimus, tantam fuisse christianorum multitudinem, ut *implerent* non modo, *urbes, insulas, municipia*, sed etiam *castra ipsa*, et omnia præter *templa* idolorum. Quin integræ legiones præsto erant christianismum professæ. Testis illa fulminatrix sub Marco Aurelio, et Mauricio duce, legio Thebaeorum ** quæ, puto, bella haud minùs fortiter quàm martyria obiisset. An verò duces non erant, ipse Mauricius, Sebastianus, et alii, quos commemorare nihil necesse est, famâ ac martyrio inclytos et omnibus notos? Quos profectò, si christiani Pontifices subjectione exsolutos, ad Cæsarum imperia detrectanda, aut ad arma capienda concitare poterant, non erat quod Tertullianus diceret: « Nunc pauciores hostes habetis præ mul» titudine christianorum: » aut illud: « Per » hanc sectam habetis, à quibus nihil timere » possitis [2]. » Imò verò imbuissent infinitam multitudinem, à quâ omnia timere debuissent; quippe quæ, ad excutiendum publicæ potestatis jugum, nihil aliud quàm opportunitatem aut jussum Pontificis expectaret.

Sed hæc ab Ecclesiæ sensu procul abhorrebant. Quare christiani, cùm suam in imperatores fidem atque obedientiam prædicarent, nunquam significabant quidquam à se metu aut conditione temporum agi, sed omnia Christi et

[1] *Tert. Apol. cap.* XXXVII.

* Sancti martyres e Syriâ Sergius et Bacchus quondam celebratissimi erant; sed Metaphrastes quantò studiosiùs ficta prodigia congerit, tantò eorum historiam coinquinat magis et absurdam facit. Ado Viennensis correxit in multis Metaphrastem, quem nihilominùs unum in cæteris habet auctorem. Quapropter docti omnem historiam rejiciunt. Vid. D. Tillem. tom. V, p. 471: Baill. 7 octob., et ipsum Baron. ann. 309; tom. III, pag. 45. qui putat acta horum martyrum à Metaphraste scripta in aliquibus emendanda esse. (*Edit. Paris.*)

[2] *Act. SS. Sergii et Bach. ap. Metaph. et Adon.*

* In Actis S. Marcelli, quæ edidit D. Ruinart, legimus: *abjecit quoque vitem*, quod vocabulum *vitis*, in Actis Martyrum sæpè reperitur. S. Marini Acta sic habent, pag. 263: *Honor quidam est* VITIS *apud Romanos, quam qui adepti sunt vocantur centuriones.* Nempe, ut Baronius optimè probat, veterum testimoniis: VITIS *erat insigne centurionum, quam manu gestarent, eâque in delinquentes milites animadverterent.* Vid. loc. in textu citat. (*Edit. Paris.*)

[1] *Act. S. Marcell. Centurion. apud Bar. an.* 298. *p.* 700. *Vid. Ruin. Act. sinc.* p. 303.

** Eucherius, qui sæculo V Ecclesiæ Lugdunensi præfuit, creditur auctor *passionis* hujus legionis, quæ, ut ferunt Acta, pag. 775, *sex millia ac sexcenta viros in armis habebat.* Porrò hæc legio *Thebana* seu *Thebea* nec ab Eucherio et D. Ruinart, nec à D. Tillem. et Fleury. *Fulguratricis* nomine appellatur. Fuit quidem legio *Militena* quæ tot habebat christianos quot milites, *Fulguratrix* ideo dicta, quòd sub M. Aurelio, exercitum romanum siti mox periturum, impetratâ à Deo magni vi imbrium, liberavit, dum interea *fulminum jactus hostium copias extinguerent, et in fugam verterent.* Vid. Eus. lib. V, cap. V. Illa autem legio cum Thebeâ confundi non debet; quinimo inde rectè concluditur plurimas fuisse legiones ex solis christianis. De legione *Fulguratrice* vid. not. Vales. in Euseb. et Tillem. *Hist. Imper.* tom. III. pag. 408. (*Edit. Paris.*)

[2] *Tert. Apol. cap.* XLIII.

apostolorum auctoritate et exemplo, atque amore tranquillitatis publicæ, pronâque in rempublicam voluntate; quæ ad omnia tempora pertinere non est dubium. Sic audivimus jam dicentem Irenæum [1], ideo imperio obsequendum, quòd publica tranquillitas, publicus ordo à Deo constitutus id exposcat: sic Tertullianum totius Ecclesiæ nomine prædicantem, ideo obsequendum, quòd Deus ita velit religiosè coli supremam majestatem, se auctore, constitutam, sibique soli subjectam. Hæc sanctus Justinus martyr: hæc Theophilus Antiochenus [2]: hæc Origenes: hæc alii omnes mirâ consensione tradunt; supervacaneumque est hic studiosè colligere, quæ libros aperientibus statim obvia sint. Denique uno ore omnes eamdem obedientiam, eâdem veritatis æternæ regulâ, eâdem Scripturarum auctoritate profitentur; ut hæc ad conditionem referre temporum, nihil aliud sit, quàm certæ et inconcussæ doctrinæ auctoritatem penitùs infrigere, atque ad hominum arbitria flectere.

CAPUT II.

Quartum sæculum, Julianus apostata: an Ecclesia tum invalida fuerit? S. Gregorii Nazianzeni locus: item S. Augustini, S. Thomæ responsio ad locum Augustini, non satis cognito rerum sub Juliano statu.

At fortè quis dixerit, ethnicis quidem regibus parendum fuisse, non autem christianis, si à christianâ religione defecissent, aut eam insectarentur. Sed quanquam illa distinctio vana omnino est, christianosque jussa Ecclesiæ detrectantes tantùm pro ethnicis haberi vult Christus, atque adeo illos haud magis quàm ethnicos regnare vetat: tamen ut eam rem certiùs exploremus, placet intueri Juliani apostatæ tempora; quem quidem non modò christiano baptismo, sed etiam clericali ordine initiatum, ac lectoris officio defunctum esse constat.

Ac primùm, notum est regnasse Julianum medio quarto sæculo, post Constantium et Constantinum, quorum temporibus fidem christianam et Ecclesiam catholicam mirum in modum fuisse propagatam omnes historici memorant; ut tanta multitudo, quantam à Tertulliano descriptam vidimus, secutis temporibus comparata, modica haberetur. Sic enim scribit sanctus Gregorius Nazianzenus Oratione in Julianum III: « Ac ne hoc quidem perspiciebat (Julianus) quòd » prioribus quidem persecutionibus, parva perturbatio sequebatur, quia nondum dogma nostrum ad multos propagatum erat, sed in paucis adhuc hominibus veritas hærebat,.... Nunc » autem salutari doctrinâ longè latèque fusâ, et » apud nos præsertim dominante, religionem » christianam immutare,..... nihil aliud fuerit » quàm Romanorum imperium convellere, ac de » rerum summâ periclitari [1]. » Non igitur infirma tum erat Ecclesia catholica, sive ipsa *veritas* et *salutaris doctrina*, quæ in imperio romano *dominabatur*; cum quâ rerum summa periclitatura erat, si christiani pristinæ modestiæ obliti arma caperent.

Notum etiam illud Joviani imperatoris christianissimi et catholicissimi, post Juliani necem electi, atque ideo imperium respuentis, quòd imperare nollet nisi christianis; ex quo vox erupit totius exercitûs: christianos se esse, atque in piâ disciplinâ Constantino et Constantio imperatoribus educatos [2]. Non ergo multitudo tantùm plebis, sed totius exercitûs Christo serviebat.

Id etiam docet, quantùm prævaleret in romano exercitu vera fides, quòd Joviano post sex menses mortuo, Valentinianum haud minùs christianum et catholicum, ad hæc fidei confessorem, Augustum elegere.

Quàm autem egregiè milites, vel Juliano vivo, in Christum animati essent, docet illud à sancto Gregorio Nazianzeno relatum [3]; nempè propositam fuisse Juliani statuam, quam pro more adorarent, adjunctis tamen idolis, ut ea adorasse viderentur; tum verò milites donativum accepturos ab eo imperatore, thus quidem incendisse incautos, postea verò monitos quam id ad Gentilium superstitionem pertineret, è publico convivio statim exiliisse, atque exclamasse: « Christiani, christiani sumus! » denique ad imperatorem accurrisse, projectâque pecuniâ, iterum exclamasse: « Non dona accepimus, imperator, » sed morte damnati sumus! » et quæ præclara hic Gregorius Nazianzenus commemorat.

Quod cardinalis Perronius objicit [4], Julianum ab Ecclesiâ *neque prudenter, neque utiliter* potuisse deponi, hoc etiam nomine, quòd *arianorum factio Ecclesiam catholicam oppressam teneret*, à tanti viri scriptis abesse vellemus. Neque enim id Gregorio Nazianzeno rem coram intuenti, ac Juliani imprudentiam singularem incusanti congruit. Ad hæc satis constat Ecclesiam catholicam, longo intervallo arianis præ-

[1] *Sup. lib. I, sect.* II. *cap.* X *et* XVII.

[2] Theophilus Antiochenus sextus ab apostolis ad Autolicum contra christianæ religionis calumniatores scripsit tres libros, quos reperies inter opera Justini, et in Bibliothecâ græco-latinâ Patrum. edit. vulgo dictæ *Magnæ navis*, tom. I. pag. 104. (*Edit. Paris.*)

[1] *Greg. Naz. orat.* III *in Jul. tom.* I. *p.* 80. — [2] *Socr. lib.* III. *cap.* XXII; *Soz. lib.* VI, *c.* III. *Theodor. lib.* IV, *cap.* I. — [3] *Greg. Naz. loc. cit. p.* 83, 84, 85. — [4] *Harang. au Tiers-état. Du Perron, Œuv. diver. pag.* 631.

stitisse, cum primùm toto Occidente regnaret, paucis ibi arianis: in Oriente verò universus ferè populus in priscâ fide staret, solis plerumque episcopis, quos Constantius violenter intruserat, aliud sentientibus, iisque inter se mirâ confusione divisis. Certè qui vel unum Athanasium legerit, satis intelliget quantùm Ecclesia catholica, etiam sub Constantio prævaleret: quod quidem calvinistis, arianorum multitudinem et victorias amplificantibus, catholici omnes, et ipse Perronius luce clariùs demonstrarunt. Quare quòd ariani catholicam Ecclesiam opprimerent, solius Constantii violentiæ tribuendum: quo statim mortuo, catholici adeo prævalebant, ut exercitus nonnisi catholicos imperatores eligeret.

Cùm ergo adeo et multitudine, et robore, et animis valeret Ecclesia; tamen christiani fidem imperatori servarunt impio, apostatæ, blasphemo in Christum, nihil non molienti ut christianam è medio tolleret religionem. Etsi enim christianismi nomine paucos interfecerit, quòd nostris martyrii honores invideret, tamen et iniquis legibus premebat christianos, et plebis in nostros sævientis seditiones alebat; ut eo nemo fuerit vehementior christianæ fidei insectator. Neque eò magis christiani ab officio recessere; imò verò ejus statuas, teste Gregorio, cum aliis civibus omnino adoraturi erant, repugnante nullo, nisi eis statuis imperator idola adjunxisset: adeo non modò in necessariis obsequebantur, sed ne quidem à superfluis, qui regiæ majestati deferri solerent, honoribus abstinebant.

Memorabile illud apud Theodoratum sanctorum martyrum Juventini et Maximini, qui cum Juliano apostatâ præcipuo militiæ honore conjuncti, idololatriam ei liberis vocibus exprobrabant: « Hoc unum, inquiunt [1], in tuo imperio » molestè ferimus. » Adeo aberant ab imperio in aliis rebus, atque in militiâ detrectando.

Attestatur beatus Augustinus his verbis [2]: « Aliquando injusti perveniunt ad honores sæ» culi. Cùm pervenerint et facti fuerint vel ju» dices, vel reges; quia hæc facit Deus propter » disciplinam plebis suæ, non potest fieri, nisi » ut exhibeatur illis honor debitus potestati. » Audis verba: *non potest fieri*; quæ certè oratio non est accommodata temporibus; sed ab inseparabili rerum conditione, naturâque ipsâ profecta, ad omnia tempora diffunditur. Cur autem *non potest fieri quin exhibeatur ille honor?* Nempè respondet: quia est illi *debitus potestati, et quia hoc facit Deus;* ut illi profectò potestati parere necesse sit eum, qui Deo paret.

Hoc fundamento posito, pergit Augustinus; cùmque servos memorasset Domino infideli obedire, ad reges progressus, hoc exemplum adducit: « Julianus extitit infidelis imperator: extitit » apostata, iniquus idololatra: milites christiani » servierunt imperatori infideli. Ubi veniebatur » ad causam Christi, non agnoscebant nisi illum » qui in cœlo erat; siquando volebat ut idola co» lerent et thurificarent, præponebant illi Deum. » Quando autem dicebat: Producite aciem: ite » contra illam gentem; statim obtemperabant. » Distinguebant Dominum æternum à domino » temporali; et tamen subditi erant propter Do» minum æternum etiam domino temporali. »

Manifestè ergo sanctus Augustinus principem apostatam, Ecclesiæ hostem ac persecutorem, accenset iis principibus, qui licèt injusti sint, cùm tamen ad honores sæculi pervenerint, *non potest fieri nisi ut exhibeatur illis honor debitus potestati*: et quidem exhibeatur, non illâ, quam jactant, prudentiâ ac metu, sed æternâ et incommutabili lege, propter æternum regem scilicèt, qui res humanas æterno consilio ita ordinavit.

Hunc locum interpolatum et mutilum sub Ambrosii nomine Gratianus protulit *, atque ita mutilum et truncum sanctus Thomas vidit [1], ac sibi objecit. Respondit autem sic: « Quòd illo tem» pore Ecclesia in sui novitate nondum habebat » potestatem terrenos principes compescendi, et » ideo toleravit fideles Juliano apostatæ obedire, » in his quæ non erant contra fidem, ut majus » fidei periculum vitaretur. » Quæ verba sancti doctoris exscribere non piguit, ne quid dissimulare videremur. Tamen si in Gregorii Nazianzeni locum aliosque similes incidisset, credo, intellexisset non fuisse tum Ecclesiam *in sui novitate*, nec potestate destitutam; quippe quæ quadringintis ferè annis victrix jam *dominaretur*, nec *nisi imperio convulso* labefactari posset. Sed nimirum hæc et alia multa antiquitatis monumenta, librorum inopiâ, ac linguarum imperitiâ, vix erant cognita: labente etiam disciplinâ, cùm pauca spiritûs vestigia superessent. Nos igitur his responsis, Patrum testimonia facilè anteponimus, ac de sancto Thomâ, cum totâ Facultate nostrâ Petri Alliacensis ore respondemus: « Nos hujus » doctoris sanctitatem veneramur, et ejus doctri» nam, quantùm fides et ratio patitur, tenendam » esse censemus [2]. » Hæc ille, cùm de immaculatâ

[1] *Theod. lib.* III, *cap.* XV. — [2] *August. in Psal.* CXXIV, *n.* 7; *tom.* IV, *col.* 1413.

* Hunc locum interpolatum et mutilum sub Ambrosii nomine Gratianus protulit. (*Caus.* XI, *q.* III, *c.* XCIV.) hoc modo: « Julianus imperator, quamvis esset apostata, habuit tamen sub » se christianos milites, quibus, cùm diceba: Producite aciem » pro defensione reipublicæ, obediebant; cùm autem diceret » eis: Producite arma in Christianos, tunc agnoscebant Imperatorem cœli. »

[1] *S. Thom.* 2. 2. *q.* XII. *art.* II. *ad* 1. — [2] *Hist. Univ. tom.* IV, *sæc.* VI, *p.* 627.

Virginis conceptioue, sancti Thomæ nomen atque auctoritatem objicerent. Quæ semel dicta volumus ad hanc et alias sancti doctoris auctoritates, quæ objici possent. Quòd autem sanctus doctor addit : toleratum fuisse tum Juliani imperium, *ut majus fidei periculum vitaretur* : rogo, potuerintne Ecclesiæ res pejore loco esse, quàm sub eo principe, qui at christianam religionem exscinderet, nec dolis, nec donis, nec minis, nec suppliciis parcebat, eòque periculosiùs sæviebat, quòd interdum parcere videretur, sævumque animum quâdam clementiæ specie occultaret; ac denique, teste Gregorio Nazianzeno et aliis, satis præferret à se extrema omnia adhibitum iri, si de Persis victoriam reportaret: quam tamen victoriam milites ducesque christiani omni ope promovebant. Quid autem pertimescebant Juliani temporibus, quod non item omni Ecclesiæ tempore pertimescendum fuerit, regibus depositis? Nempè quotiescumque à Pontificibus depositi sunt, secutæ eæ calamitates, stragesque, et scelera, imò etiam schismata, quæ historiæ produnt, magno fidei animarumque periculo. Quare, si teste sancto Thomâ, Bellarmino, et aliis, horum malorum metus Pontifices deterrebat meritò, à Constantio, Valente, Anastasio, et reliquis; et ab omnibus quoque regibus deponendis, pari ratione abstinere oportuit.

Hinc autem exsurgit nostræ sententiæ demonstratio : non eam profectò Christus Ecclesiæ suæ clementi et pacificæ potestatem dedit, quæ sine vi, sine cædibus, sine bellis civilibus, tetrisque schismatibus non posset exerceri : atqui non aliter exerceri potuisse potestatem illam deponendi reges experientia testatur: non ergo ea potestas à Christo est.

CAPUT III.

A paganis regibus, atque ab apostatâ Juliano transitus ad hæreticos: Constantius arianus, catholicæque Ecclesiæ persecutor: an imbecillitate factum, quòd Hilarius, Athanasius, Lucifer Calaritanus, alii, indirectam potestatem ne quidem intentarent.

Post paganos et apostatas reges, hæretici proferendi. Primus prodeat imperator Constantius, Constantini Magni filius, arianæ hæresis propugnator, quarto sæculo Ecclesiæ. De eo sic scribit sanctus Hilarius [1] : « Nunc pugnamus » contra persecutorem fallentem, contra hos» tem blandientem..... Christi novus hostis es, » Antichristum prævenis..... Omnia sævissima » sine invidiâ gloriosarum mortium peragis : » novo inauditoque ingenii triumpho, de diabolo » viacis, sine martyrio persequeris. Plus crude» litati vestræ, Nero, Deci, Maximiane, debe» mus : diabolum enim per vos vicimus..... At » tu omnium crudelium crudelissime, damno » majore in nos, et veniâ minore desævis. » Hæc et similia demonstrant non fuisse leviorem habitam Constantii hæretici persecutionem, quòd cædibus parceret; cùm interim in pios et orthodoxos, bonorum proscriptione, exilio, carceribus, omnique aliâ crudelitate sæviret.

Sed nec ille cædibus pepercisse putandus est, qui et inflictis incommodis enecaret, et impunes esse vellet eos, qui per seditionem ac plebeios tumultus tot sanctos trucidarent.

Quin etiam vehementissimæ ac violentissimæ persecutionis fuit, quòd episcopos et synodos, ad prodendam fidem compelleret. Sic enim ait Hilarius : « Assisto Orientalium in Seleuciâ sy» nodo, ubi reperi tantùm blasphemorum, quan» tùm Constantio placebat [1]. » Ac postea : « O tu, » scelestе, qui ludibrium de Ecclesiâ facis. Soli » canes ad vomitum suum redeunt : tu sacer» dotes Christi resorbere ea quæ respuerant coe» gisti [2]. » Quæ sanè persecutio eo periculosior ac damnosior fuit, quòd simplices animæ, episcopali imò et synodali auctoritate deceptæ, auctore Constantio, in hæresim ruerent.

Quin etiam sanctissimum tum fortissimamque papam Liberium è Petri sede dejecit, substituitque eum quem ariani vellent. Extat apud Theodoretum [3] ejusdem Liberii fortissima cum Constantio imperatore collocutio, quâ Pontifex ejus exilia comminantis iniqua quidem jussa contemnit, in aliis imperatoriam potestatem agnoscit integram; neque commemorat ei, tam indigna molienti, ullum à se aut ab Ecclesiâ imminere posse periculum.

Eum postea Constantius exilii tædio ad pravitatem inflexum sedi restituit. Et, *ô te miserum*, Constanti, dicebat Hilarius [4], *qui nescio utrum majore impietate remiseris, quàm ejeceris.* Quid enim Ecclesiæ damnosius, quàm romanum quoque Pontificem fuisse coactum, ut post Nicænam fidem alteri fidei subscriberet? Hæc tamen perpetranti, hæreticosque omni ope foventi, orthodoxos verò hostiliter insectanti, ac denique Antichristi loco habito, omnes obtemperabant in iis quæ ad imperium pertinerent : in sacris tantùm jussa detrectabant. Quæ idem Hilarius accuratè distinguit his verbis: « Prætermitto au» tem, licèt potissima regi sit referenda reve» rentia (quia enim à Deo regnum est), non tamen

[1] *Hilar. lib. cont. Const. n.* 5, 7, 8; *col.* 1241 *et seq.*

[1] *Hilar. lib. cont. Const. n.* 12, *col.* 1247. — [2] *Ibid. n.* 23, *col.* 1256. — [3] *Theod. lib.* II, *cap.* XVI. — [4] *Hil. loc. cit. n.* 11, *col.* 1247.

» æquanimiter ejus judicium episcopalibus ar» biiriis admitti, quia Cæsaris Cæsari, Deo au» tem reddenda quæ Dei sunt [1]. » Imperatoria de religione decreta contemnit; cætera ex Christi mandato servanda profitetur : ex Christi, inquam, mandato, non imbecillitate virium, ut jam ohtrudunt.

Hæc scripsit Hilarius, regnante Constantio [*], quod observatum velim adversùs falsam hujus libri inscriptionem : *Contra Constantium jam vitâ functum* : neque enim uspiam de morte ejus loquitur, sed semper alloquitur ut viventem, Ecclesias persequentem, et disertè nunc *regno potientem*. Quin etiam suæ certam scriptionis notam attulit : « Assisto, inquit, Orientalium in » Seleuciâ synodo : » quo tempore constat vixisse Constantium.

Lucifer verò Calaritanus non modò, vivo Constantio, adversùs eum scripsit, sed etiam per Diaconum libros ad ipsum imperatorem perferri curavit; de iisque interrogatus, suos esse magno et invicto animo testatus, catholicis omnibus admirationi fuit.

Et quidem, ex his libris locum jam insignem attulimus [2], quem nunc non modò repetendum; sed etiam diligentiùs enucleandum esse duximus.

Jam diximus librum, ex quo ille locus est descriptus, ita inscriptum fuisse : *De non parcendo in Deum delinquentibus;* locus idoneus quo discamus quousque et quatenùs parcendum sit, necne, imperatori hæretico ac sævienti.

In exemplum adducit Oziam regem, regem, inquam, non modò templo, verùm etiam publicâ regni administratione depulsum : quo nullus erat commodior locus, ut ostenderet regno quoque exturbandum Constantium, siquidem id licere sentiret. At eam historiæ partem non assumit in exemplum, verùm eam tantùm, *ubi sacerdotes domini Oziam de templo compulerint egredi*, et addit [3] : « Si enim Oziam » Dei sacerdotes idcirco pellebant ex aulâ Dei, » quia meminissent divinitus præceptum, le» prosos ante expiationem ingredi templum » prohibitos; quantò magis nos dignè te, con» spice, ex Ecclesiâ pellere Christi, de domo » Domini, quia non sit licitum hæreticum con» venire cum catholicis, insanum cum sanis, » plenum immundis spiritibus cum eis in quibus » inhabitat Spiritus-Dei. » Summum ergo id erat, quod à Pontificibus imperatores hæretici ac persecutores metuerent, templo Dei, Ecclesiâ Christi, sacrisque arceri conventibus. Hoc tantùm prædicabant Domini confessores, cùm vel maximè Constantium exagitandum putarent.

Quamobrem cùm Lucifer passim ut hæreticum, ut arianum, veræ religionis atque ecclesiasticæ communionis extorrem, Ecclesiæ ac fidei hostem, persecutorem, Antiocho et aliis persecutoribus comparandum, imò pejorem, denique antichristum, sive Antichristi præcursorem insectatur, neque eo secius imperatorem appellat.

Et quidem contemnit inanem regni gloriam vanamque potentiam, quæ nihil Dei regno nocere possit : illegitimam eam esse erga homines, ne innuit quidem, et omnia quidem extrema in regnum ejus, à Deo, nihil ab Ecclesiâ minitatur; docetque passim quid Dei antistites possint in imperatores quoque : nempe arguere, increpare, arcere à domo et Ecclesiâ Dei, neque aliud quidquam.

Quin efficacissimis verbis profitetur, nullam esse imperatoris potestatem in iis quæ adversùs Dei mandata præcipit : « Proba te, inquit [1], » super nos ad hoc constitutum imperatorem, » ut nos armis tuis ad omnem implendam vo» luntatem amici tui diaboli perduceres. » Quid omissurum putas qui talia scribere haud vereatur ? At interim hæc profitetur : « Nam quia » dicas nos debere tibi obsequia, scito quia non » tibi soli, sed et omnibus nos in sublimitate » degentibus, in obsequiis REPRÆSENTANTIBUS, » novimus esse debitores. Dicit enim apostolus » *Admone illos principibus et magistratibus* » *subditos esse, obedientes, ad omne opus bo*» *num paratos esse....* Admonet ergo nos esse » debere subditos in bonis operibus, non in » malis.... Quia autem hæc dicis, Injuriam » patior à Lucifero homine misero, et utique » imperator.... et tu arbitraris aliud te posse » judicari à me, nisi anathema esse [2]? »

En quibus se coerceat finibus ille, hæreticis non parcendum docens. Quoniam Constantius assiduè jactabat imperatori sibi obediri debuisse; distinguit Lucifer, et Constantium quidem, ut imperatorem legitimè imperantem coli oportere,

[1] *Id. fragm. I, n. 5, col.* 1282.

[*] Quanquam optimè probat BOSSUET nondum de vitâ decessisse Constantium, cùm eum librum scriberet Hilarius, addendum tamen est, idetiam disertè declarari iis verbis, n. 2. quibus ait Hilarius, se *quinto anno post exilia Eusebii, Luciferi et Dionysii*, nempe anno uno ante Constantii mortem, *ad hæc scribenda incitatum* fuisse. PP. Bened. ea verba *jam vitâ functum*, ab Erasmo temere addita, et à cæteris operum Hilarii editoribus perperam adscita, respuunt. Tamen fidem credunt, non nisi mortuo Constantio, eum librum editum fuisse. Quibus nitantur argumentis vid. lector, p. 1256. (*Edit. Paris.*)

[2] *Sup. lib.* I, *sect.* I, *cap.* XII — [3] *Vid. tom.* IV. *Bibl. Pat. pag.* 228.

[1] *Vid. tom.* IV. *Bibl. Pat. Lucif. pro Athan. lib.* I. *p.* 181. — [2] *Ibid. lib.* De non parcendo, etc. *p.* 240 241.

verùm, ut hæreticum, omnino anathema esse, neque quidquam ampliùs.

Ac ne Luciferi auctoritatem elevari posse putent, odio Luciferiani schismatis; primum satis constat hos libros ante illud schisma conscriptos, imò ante synodum Ariminensem, cujus occasione schisma illud exortum est: cùm nihil in iis appareat quod ad eum rerum cardinem spectet; tum prædiximus illam, quâ schisma conflatum est, nimiam Luciferi severitatem, maximo argumento esse, quàm inviolata sint in regiâ majestate, quæ Lucifer ille tam vehemens, in Constantio quoque integra et sancta esse voluit.

Leguntur autem ad Luciferum sancti Athanasii litteræ [1], hos libros, de quibus inaudierat, mitti ad se postulantis, eosque collaudantis ut apostolico spiritu à fortissimo Domini confessore scriptos, neque mirum à sancto Athanasio comprobatam de colendo Constantio Luciferi doctrinam, quam ipse dictis factisque confirmavit: quippe qui Constantium in se pro causâ fidei toties sævientem, ac sæpè hæreticum appellatum, haud minùs observat; ad eumque edit apologiam, quâ quidem relegatos queritur tot in orbe terrarum nobiles episcopos, Osium, Paulinum, Dionysium, Eusebium Vercellensem, illum Luciferum, alios, vastatasque per Syriamm ducem Ecclesias, sibi quoque, et suis publicè intentatam necem per edicta cruenta imperatoris, quòd cum arianis communicare nollet [2]. Cæterùm haud minùs ut imperatorem agnoscit: « Puto » enim, inquit [3], tuam majestatem in memoriâ » habere suas pollicitationes. » et, « Neque » cuim restiti decreto tuæ Pietatis; neque » Alexandriam ingredi conabor [4]; » et, » Tu » tamen, Deo dilectissime Auguste, vivas per » multos annorum recursus [5]. » Addit ipsi suspectos esse non debere catholicorum conventus et preces; quippe « cùm scias, inquit [6], omnium » vota precesque id expetere à Deo, ut salvus » sis, et perpetuò in pace regnes. » Idem Athanasius, cum ab impio imperatore etiam læsi imperii accusaretur, non eo se tuetur, quòd sibi licuerit negare fidem publico Ecclesiæ hosti: imò Deum hominesque testatur se in fide mansisse, mansurumque porrò, fausta omnia imperatori imprecantem [7].

Quòd verò religiosissimum Deoque dilectissimum passim appellat, quem alioquin hæreticum fuisse profitetur, nihil necesse est à nobis diligentiùs explicari; nemo enim nescit hos titulos imperatoriæ dignitati dari consuetos. Ita enim adscribebant *Pietati tuæ*, uti nunc nos, adscribimus *Majestati tuæ*. Quare satis constat hæc non ad fidei commendationem, sed ad honorificentiam pertinere, quam negandam imperatori etiam persequenti Athanasius non putabat.

Audisti tres fortissimos viros Domini confessores, Hilarium, Luciferum, Athanasium: vis et Osium Cordubensem, Nicænæ synodi ducem, episcoporum ac synodorum Patrem, adhuc fortem, et invictum fidei confessorem? « Tibi » Deus, inquit [1], imperium commisit, nobis » quæ sunt Ecclesiæ concredidit, et quemadmo- » dum qui tibi imperium subripit, contradicit » ordinationi divinæ; ita et tu cave, ne quæ sunt » Ecclesiæ ad te trahens, magni criminis ob- » noxius fias: *Date* (scriptum est) *quæ sunt* » *Cæsaris Cæsari, et quæ sunt Dei Deo;* » neque igitur fas est nobis in terris imperium » tenere; neque tu thymiamatum et sacrorum » potestatem habes, imperator. » Sic officia distinguebant, et in aliis ad obsequium proni, in sacris tantùm imperia detrectabant.

Neque id faciebant tantùm quòd non ita tempora postularent; sed quòd non ea esset sibi attributa potestas, quâ de imperio decernerent, quemadmodum nec ulla imperatori data erat, quâ de sacris judicaret.

Vis totam synodum proferamus, eamque numerosissimam toto ferè Occidente collecto? Audi Ariminensem, et quidem eo tempore, quo sancta adhuc venerandaque habebatur. Hæc igitur scribit ad Constantium vehementissimè sævientem: « Tuam Clementiam iterum obtes- » tamur, imperator augustissime, ut ante hie- » mis asperitatem, modo tuæ Pietati visum fuerit, » nobis ad nostras Ecclesias reverti facias po- » testatem, quò possimus Deo Patri omnipotenti, » et Domino et Salvatori nostro Christo, filio ejus » unigenito, pro tuo regno consuetas preces » cum populo fundere, sicut et ante fecimus, et » adhuc facere non desistimus [2]. »

Sinceram mentem precatio demonstrabat; satisque constabat eos rebus imperii vero animo, non imbecillitate favisse, qui pro iis Deo cordium inspectori vota facerent.

At si catholici intelligebant deponi ab Ecclesiâ potuisse Constantium; quid tandem expectabant? Quidve tenebat Ecclesiam tot malis vexatam, quominus eâ potestate confestim uteretur? Neganteam fortitudinem his temporibus congruisse; quasi verò Ecclesia catholica tantâ accessione

[1] *Tom. IV. Bibl. Pat. p. 219; et ap. Ath. tom. I, p. 963.* — [2] *Ath. Apol. ad Const. tom. I, pag. 295.* — [3] *Athan. ib. n. 5, pag. 298.* — [4] *Ibid. n. 26, pag. 311.* — [5] *Ibid. n. 18, pag. 306.* — [6] *Ib. et pass.* — [7] *Athan. n. 2. et seq. pag. 295.*

[1] *Osius ad Const. ap. Athan. Hist. Arian. tom. I, p. 371.* — [2] *Ap. Ath. lib. de Syn. n. 5; tom. I, pag. 721.*

fidelium aucta, nc tot per Constantinum, et sub ipso Constantio, Ariano licèt, firmata præsidiis, non aliquem inter suos Magnentium invenisset.

Imò sub initia Constantii, cùm jam ille arianos ad secreta aulæ admisisset, eorum instinctu omnia commoveret, episcopos orthodoxos sede dejiceret, mulctaret exiliis; habebat Ecclesia Constantem Constantii fratrem in Occidente regnantem; atque is tanto studio catholicarum partium tenebatur, ut arma intentaret fratri, nisi Athanasium ab ipso Constantio pro fide fugatum sedi Alexandrinæ redderet[1]. Adeo belli causas serere placebat. Neque tamen animum subiit, ut ullum imperii titulum Occidentis imperator à romano Pontifice impetraret, aut Ecclesia tanto munita præsidio Constantium deponendum aggressa est. Talia quippe tum, ne quidem per somnia cogitabant.

Quòd si postea Constantium toti jam orbi imperantem aggredi verebantur; profiterentur saltem, quantum Ecclesia accepisset ad reges deponendos à Domino potestatem. Sic enim vel Constantium deterrerent, vel certè demonstrarent, quantùm ei Ecclesia pepercisset. Certè non tacebant Domini confessores, quid in sacris posset sacerdotalis auctoritas. Cur cætera omittebant? Cur illam in temporalibus adimendis auctoritatem? Metune, an adulatione? Atqui vidisti ut metuerent, ut adularentur. An dices, ne temporibus quidem illis congruisse, ut omnia Ecclesiæ jura proferrent? Misera verò jura, quæ tot labentibus sæculis, datâ quoque occasione, tacere cogerentur Domini confessores, nedum exercerent.

Neque obest nobis quod de Constantio mortuo Gregorius Nazianzenus, et alii mitiùs interdum locuti sunt. Ut enim hæc obiter perstringamus, factum id tum maximè, dum eum cum Juliano apostatâ compararent. Neque prætermittendum id, quod à Gregorio Nazianzeno est traditum *: nempè famam increbuisse, morientem eum serâ pœnitentiâ hæc tria doluisse: « Quòd suos necasset; quòd Julianum apostatam Cæsarem designasset; quòd novis dogmatibus studuisset[2]. » Cæterùm hæc non prohibent, quominus certum sit et Constantium Ecclesiæ persecutorem fuisse acerbissimum, et interim, non modò pro imperatore habitum, sed etiam tanquam ex Dei jussu religiosissimè observatum fuisse, etiam eo tempore, quo efferatus sine more modoque vexabat Ecclesiam.

CAPUT IV.

Quarti Ecclesiæ sæculi reliqua exempla proferuntur: Valens hæreticus et persecutor: sancti Basilii aliorumque sanctorum sensus: Justinæ arianæ, Valentiniani II nomine, catholicos insectanti, sanctus Ambrosius viribus prævalens, quousque repugnari posse putat: quid idem comminatus sit Gratiano et Valentiniano, si sacra paganorum restituerent.

Inter hæreticos imperatores secundus temporis ordine, impietate et crudelitate facilè primus, Valens extitit. Hic post Julianum, et breve Joviani principis religiosissimi imperium, à Valentiniano fratre, Orientis imperator factus, Arianam hæresim tutabatur; de quo Gregorius Nazianzenus hæc scripsit: « Imperator auri amantissimus, et Christi inimicissimus,... post persecutorem persecutor, post apostatam non quidem apostata, sed nihilo tamen eo melior se christianis præbens[1]. » Hujus imperatoris quanta in orthodoxos crudelitas fuerit, prodit illud relatum à Socrate, quòd nempe mitescere visus sit, « cùm mortis loco exilium irrogavit sacerdotibus[2]. » Atque hunc tam crudelem, tam impium, Ecclesia nihilominùs imperatorem coluit. Ejus ministrum ad se missum cum imperatoris litteris, ut exilium indiceret, sanctus Eusebius Samosatensis episcopus admonuit, ne, causâ adventûs sui proditâ, plebem in se concitaret. Ipse clam, ne turba fieret ulla, ex urbe profectus, populo ad se accurrenti, piumque pastorem effusis lacrymis revocanti, « recitavit legem apostolicam, quæ disertè præcipit obediendum esse magistratibus[3]. »

Sic sanctus Basilius Modestum præfectum ad se missum, qui ad imperatoris communionem cogeret, atque extrema omnia minaretur, non negat legitimum imperium gerere: atque interroganti: « Nos, inquit[4], quales tibi videmur? Nihil, respondit, dum hæc jubetis. » Adeo in unâ religionis causâ detrectat imperia: « Cæterùm, inquit[5], potestate tuâ fruere: hæc ad imperatorem defer. » Passurum se omnia commemorat, jubente imperatore. Uno verbo, agnoscit potestatem sacram et inviolabilem; abusum potestatis notat et contemnit.

Edessæ sanctus presbyter Eulogius, jussus à

[1] *Soc. lib.* II, *cap.* XXII. *Soz. lib.* III, *c.* II. *Theod. lib.* II, *cap.* III.

* Famam increbuisse dicit quidem Gregorius Nazianzenus. sed hanc fuisse incertam, imò falsam, ex eo constat, quòd Constantius ab Euzoio Antiocheno episcopo, arianorum defensore vehementissimo moriens baptizatus est. Et sanè ad mortem usque, illum pro arianâ blasphemiâ stetisse testantur Athanasius, tract. de Synod. et multi alii ex Patribus. Vid. Till. Hist. Imper. vit. Const. tom. IV, p. 466. (*Edit. Paris.*)

[2] *Greg. Naz. orat.* III, *p.* 69; *orat.* XXI. *p.* 389. *Vid. Theod. lib.* III, *cap.* I.

[1] *Greg. orat. funeb. sancti Bas.* XX, *p.* 337. — [2] *Soc. lib.* IV, *cap.* XXXII. — [3] *Theod. lib.* IV, *cap.* XIV. — [4] *Bas. orat.* XX *p.* 349. — [5] *Ib. p.* 350.

præfecto « communicare imperatori iisque qui» buscum imperator communicat, respondit : » Numquid ille, inquit [1], unà cum imperio sa» cerdotium etiam adeptus est? » Sic utriusque potestatis agnoscit limites : imperatorem sua agentem observat : arianis sacerdotibus communicare jubentem despicit.

Sic erga Valentem se gerebat Ecclesia adeo præpollens viribus, ut Valentinianum Valentis fratrem, et postea Valentiniani filium Gratianum, Augustos, fide ac religione præstantes haberet in Occidente; neque tamen iis præsidiis freta de abdicandò Valente quidquam cogitavit, aut saltem ostendit id se posse. Neque Oriens minùs Valenti furenti, quàm Occidens Valentiniano et Gratiano piis ac faventibus detulit. Sic omnes in diversissimâ principum ergn Ecclesiam voluntate, eamdem majestatem, ut à Deo profectam, venerabantur.

Post Valentiniani I Valentisque tempora, regnavit Gratianus Valentiniani filius, magnumque Theodosium imperii consortem accepit. Valentinianus II, Gratiani frater, Mediolani levabatur * nonum fere annum agens, Justinâ matre, arianâ muliere regnum administrante. Tyrannus Maximus, cæso Gratiano, Gallias occuparat; Romæ atque Italiæ victor imminebat. Eo in rerum cardine, Justina principis nomine jussit, uti arianis suis basilicæ à sancto Ambrosio Mediolanensi episcopo traderentur. Ipse oratione babitâ traditurum se negat, neque enim fas esse sacerdoti tradere impiis ecclesias Christi nomine dedicatas. » Nec mihi, inquit [2], fas est » tradere, nec tibi accipere, imperator, expe» dit..... Allegatur imperatori licere omnia, ip» sius esse universa. Respondeo : Noli te gra» vare, imperator, ut putes te in ea quæ divina » sunt imperiale aliquod jus habere : noli te ex» tollere, sed si vis diutiùs imperare, esto Deo » subditus. Est scriptum : *Quæ Dei Deo, quæ* » *Cæsaris Cæsari*. Ad imperatorem palatia per» tinent, ad sacerdotem Ecclesiæ : publicorum » tibi jus mœnium commissum est, non sacro» rum. » Et iterum : « Si tributum petit, non » negamus : agri Ecclesiæ solvunt tributum..... » Solvimus *quæ sunt Cæsaris Cæsari, et quæ* » *sunt Dei Deo* : tributum Cæsaris est, non ne» gatur : Ecclesia Dei est, Cæsari utique non » debet addici [3]. » Hæc dicebat Ambrosius : potestati nihil detrahebat : officia discernebat.

Videamus quam vim opponeret impotenti fœminæ principis nomine extrema omnia intentati : hanc nempe : « Tradere basilicam non possum, » sed pugnare non debeo..... Habeo arma, sed » in Christi nomine : habeo offerendi mei corporis » potestatem... Habemus tyrannidem nostram : » tyrannis sacerdotis infirmitas est : *Cum infir*» *mor*, inquit, *tunc potens sum* [2]. » Ipsa plebs exclamabat : « Rogamus, Auguste, non pugnamus ; » non timemus, sed rogamus. Hoc, inquit Am» brosius [2], in vobis hodiè Spiritus sanctus lo» cutus est. Hoc christianos decet, ut et tran» quillitas pacis optetur, et fidei constantia nec » mortis revocetur periculo. » Ita resistebant At nunc, confirmatâ Ecclesiâ, si adversariis credimus, ultrò arma jussu Pontificum inferemus.

Piget quidem repetere parum congrua christianis. Sed quandoquidem his urgemur, considerare nos oportet quo tunc loco res essent. Imperabat in Oriente Theodosius Magnus, catholicæ fidei studiosissimus propugnator. Cæso Gratiano, Maximus tyrannus regnabat in Galliis, undè Valentiniani inhiabat imperio, vicinæque Italiæ imminebat. Quo autem ille fidei catholicæ studio teneretur, hæc Theodoreti verba doceant [3] : « Ubi Maximus accepit ea quæ » adversùs eximium fidei præconem Ambrosium » Valentinianus fecerat, scribit ad Valentinia» num litteras, ne pietati bellum inferret, ac » patriam religionem proderet; denique arma » minatur, nisi à proposito discederet, nec secùs » ac dixerat, gessit. Nam Mediolanum promovit » exercitum : » Italiam scilicet, ac Valentiniani provincias, ipsamque adeo Romam invasurus. Cui catholicam fidem tuenti, imò verò fidei causâ bellum professo, catholici Pontifices, cur non regnum traderent, et ab ariano principe, etiam sæviente, deficerent? Ad hæc Mediolani pars catholica maximè prævalebat; quin ipsi Valentiniani milites, qui basilicam circumfusi occupaverant, imperatori nuntiant « se præsto » futuros, si viderent eum cum catholicis con» venire; alioquin se ad eum cœtum, quem » Ambrosius cogeret, transituros [4]. » Licebat ergo tunc fidenter exprimere vim illam deponendi reges; ac si pupillo principi parcerent, licebat arianam mulierem in pueri animos venena hæresis instillantem à gubernaculis amovere. At dicebat Ambrosius [5] : « Dolere potero, potero » flere : adversùs arma, milites, Gothos quoque, » lacrymæ meæ arma sunt; talia enim muni» menta sunt sacerdotis : aliter nec debeo, nec » possum resistere. » *Nec debeo, nec possum*, inquit, cui tot undique auxilia suppeterent. Non

[1] *Theod. lib.* IV. *c.* XVIII.
* Ad imperium.
[2] *Ambr. ep.* XX, *ad Marcell. n.* 16; *tom.* II, *col.* 857. —
[3] *Ambr. Serm. cont. Aux.* de Basil. *etc. n.* 33; *ibid. col.* 872.

[1] Ambr. Serm. cont. Aux. de Basil. *n.* 22, 23, *col.* 858. —
[2] *Ibid., n.* 14. *p.* 855. — [3] *Theod. lib.* V, *cap.* XIV. — [4] *Ap. Ambr. ep.* XXI, *n.* 11, *col.* 853. — [5] *Serm. cont. Aux. n.* 2, *col.* 864.

enim depositiones tum, non bella civilia jussu Pontificum movenda cogitabant.

Victo Maximo, ad Valentinianum, Theodosium et Arcadium, augustos, senatûs delata est supplicatio *, ut ara Victoriæ Romæ restitui juberetur. Scribit Ambrosius ad Valentinianum [1]: « Quisquis hoc suadet sacrificat, et quisquis hoc » statuit. » Tum addit: « Certè si aliud statui» tur, episcopi hoc æquo animo pati et dissimu» lare non possumus. Licebit tibi ad Ecclesiam » convenire, sed illic non invenies sacerdotem, » aut invenies resistentem. » Quid autem est *resistentem?* A sacris prohibentem. « Quid, in» quit, respondebis sacerdoti dicenti tibi: Mu» nera tua non quærit Ecclesia, quia Gentilium » templa muneribus adornasti? » Et alia ejusdem spiritûs. Alias Ecclesia minas, etiam in summis periculis, nesciebat.

CAPUT V.

Sancti Ambrosii cum Theodosio gesta: an Ambrosius aliquid temporalis potestatis attigerit, ut Bellarmino visum; an vel de eo cogitaverit? Aliud Ambrosii erga eumdem Theodosium post incensam synagogam.

Jam de Theodosio Magno dicere nos oportet, quòd in eum Ecclesia suam potestatem exeruit, et illud exemplum Gregorius VII iterum atque iterum in medium attulit. « Beatus, inquit [2], » Ambrosius, scilicet sanctus, non tamen univer» salis Ecclesiæ episcopus pro culpâ, quæ ab aliis » sacerdotibus non adeo gravis videbatur, Theo» dosium Magnum imperatorem excommunicans » ab ecclesiâ exclusit. » Ab ecclesiâ certè, non à regno. Sed hæc amat miscere Gregorius, tanquam unum ex alio consequatur.

Bellarminus verò intellexit, Theodosio ne quidem intentatas depositionis minas; adeoque tali exemplo gravari se potiùs quàm juvari, nisi aliquid adderetur. Hæc autem addidit: primùm excommunicatum ab Ambrosio fuisse Theodosium, « propter cædem, quam Thessalonicæ à » militibus fieri imperaverat: » tum ei præceptum ab eodem Ambrosio, « ut legem ferret, ne sententiæ latæ de cæde vel bonorum publicatione » ratæ essent, nisi post triginta dies. » Quæ postquam ex Theodoreto Bellarminus retulit, jam infert: « Atqui non potuit Ambrosius ex» communicare imperatorem, nisi priùs causam » cognovisset et dijudicasset, licèt criminalis » esset et ad forum externum pertineret: non » potuit autem cognoscere, nisi etiam in foro » externo judex Theodosii fuisset. » De lege autem sic ait: « Cogere imperatorem ad legem fe» rendam, ... manifestè ostendit posse episco» pum interdum potestate temporali uti; ..... et » si episcopus quilibet id potest, quantò magis » princeps episcoporum [1]? » Hæc igitur objiciunt. Nos autem factum recensemus ex ipso Ambrosio, et ex Theodoreto, quem Bellarminus laudavit.

Refert igitur Theodoretus [2], seditione Thessalonicæ factâ, quosdam è magistratibus saxis obrutos: iratum imperatorem misisse milites, qui, nullo habito judicio de reis, promiscuâ cæde uterentur: septem millia virorum interfectos esse, nullo insontium noxiorumque discrimine. Hæc illa culpa est, quam dicit Gregorius VII « aliis sacerdotibus non adeo gravem » fuisse visam. » Cur autem culpam extenuat, nisi ut in gravioribus culpis majora audenda significet? Non ita Theodoretus, qui Theodosium « imperatorem ut tyrannum, irâ pro lege ha» bitâ, » hæc fecisse memorat. Ambrosius verò ad ipsum Theodosium hæc scribit [3]: « Factum » est in urbe Thessalonicensium, quod nulla me» moria habet, quod revocare non potui, ne fie» ret; imò quod antè atrocissimum fore dixi, » cùm toties rogarem, et quod ipse serò revo» cando, grave factum putasti. Hoc factum ex» tenuare non poteram. Quando primum auditum » est, propter adventum Gallorum episcoporum, » synodus convenerat: nemo non ingemuit, *nul» lus mediocriter accepit.* » (En culpa quæ aliis non ita gravis videretur.) « Non erat facti tui » absolutio in Ambrosii communione: in me » etiam amplius commissi exaggeraretur invi» dia, si nemo diceret, Dei nostri reconciliatio» nem fore necessariam. » Gravis ergo causa, non Ambrosio tantùm, sed cæteris episcopis visa erat, de quâ, ipso tacente, cogituri essent. Videamus in tam atroci, tamque tyrannico facto, quid Ambrosius fortissimus episcopus fecerit.

Et quidem judicia divina commemorat: Theodosium exemplo Davidis ad pœnitentiam hortatur; nisi faca, sacrorum eum extorrem futurum: « Noli peccato tuo aliud peccatum addere, » ut usurpes quod usurpasse multis officit. »

* Senatûs supplicatio facta fuit an. 381, quo anno Ambrosius memoratam epistolam ad Valentinianum scripsit, biennio scilicet ante Justinæ de basilicis persecutionem. Vid. admonitionem P. Bened. ante epistolam hanc Ambrosii, et p. 828 et seq. Nondum igitur Theodosius bellum intulerat Maximo. Sed cùm eum demum vicisset an. 388, iterum de eâdem re supplicavit Symmachus, qui à Theodosio nullum tulit responsum, nisi quòd in exilium missus est. Altera hæc supplicatio BOSSUET levis erroris chronologici causa fuit. Vide Ambrosium, qui in epistolâ LVII, ad Eugenium, *recenset ordine* senatûs varios et inutiles conatos, quibus ille aram Victoriæ sibi reddi flagitabat. (*Edit. Paris.*)

[1] *Epist.* XVII, n. 8, 12, 14; *col.* 825. — [2] *Greg. VII lib.* IV, *epist.* II; *lib.* VIII, *epist.* XXI.

[1] *Bell. lib.* V *de Pont. c.* VIII, *p.* 891. — [2] *Theod. lib.* V, *cap.* XVII. — [3] *Ambr. epist.* LI, *n.* 6 *col.* 998.

Et postea : « Offerre non audeo sacrificium, si » volueris assistere. » Postremò : » Tunc offe- « res, cùm sacrificandi acceperis facultatem [1]. » Summum id in imperatorem, ut et in alios christianos.

Quid postea factum sit refert Theodoretus [2] : nempe, imperatori pro more Ecclesiam ingressuro occurrit Ambrosius : « Ingressum prohi- « buit : Quibus enim, inquit, oculis templum » aspecturus es? Quomodo sacrosanctum Domini » corpus accepturus es? Quomodo pretiosum san- « guinem, tot hominum fuso sanguine?» Non, ut Gregorius VII: Quomodo regnaturus es? Efficiam equidem, ne quisquam tibi pareat. Tunc Ambrosius : « Accipe, inquit, vinculum, » quo sacris profectò, non quo regno arcere. At imperator « gemens in palatium reversus est, his « verbis obtemperans : quippe qui probè nosset « quæ sacerdotum, quæ imperatorum officia « essent. » Sic defert Ambrosio, qui nihil regiæ majestati detraxerat, nihil nisi sacerdotale et ecclesiasticum attrectabat.

Ingemiscebat postea imperator, « quòd, ec- « clesiæ aditu interdicto, clausæ essent cœli fo- « res : Memor enim sum, inquit, Dominicæ vo- « cis : *Quodcumque ligaveris super terram*, » *erit ligatum et in cœlis*. » En quam intelligeret Ecclesiæ potestatem.

Hic Rufinus, nefandi consilii cædisque imperatori auctor, pollicetur suasurum se Ambrosio, ut » solvat vinculum : cui imperator : Non per- « suadebis, inquit, novi æquitatem sententiæ » illius. » Pergit tamen Rufinus ad Ambrosium; « cùmque imperatorem brevi adfuturum esse » diceret : Ego, inquit Ambrosius, tibi prædico » ac prænuntio, me illum ab ingressu sacri ves- » tibuli repulsurum : Si verò imperium in tyran- » nidem verterit, ego quoque libenti animo cæ- » dem excipiam. » En quousque imperatori etiam contumaci et sævituro fortissimus episcopus restiturus esset.

Accessit postea imperator, spe fallente, inflecti posse Ambrosium arbitratus. Illi procedenti cùm allata ista essent : « Ibo, inquit, ut « justas patiar contumelias. » Ratus Ambrosius ipsum vi in ecclesiam irrupturum, « hujusmodi » adventum tyrannicum esse dixit, et Theodo- » sium adversùs Deum furere, legesque illius » calcare. » At imperator alia omnia sentiebat : » Non, inquit, non sum violenter ingressurus » ecclesiam; sed à te peto, ut vinculis me ab- » solvas..... Cui Ambrosius : Quam igitur, in- » quit, pœnitentiam ostendisti? At imperator : » Tuum est medicamenta ostendere, mei autem « officii oblata suscipere. « Tum præcepit Ambrosius legem indici eam, quam Bellarminus vult exemplum esse gestæ ab episcopo temporalis potestatis; nempè ut per triginta dies latæ sententiæ penderent. « Hoc verò consilium cùm » audisset imperator, et utilissimum esse exis- » timaret, legem scribi præcepit, subscriptione » firmavit, relaxato vinculo, » communionem accepit.

Jam nemo non videt quàm vanè et extra rem hic, in publico facto, adversùs pœnitentem et ultro confitentem, inquisitiones et criminales causas, et forum externum Bellarminus obtrudat. Quæ tametsi omnia in causâ ecclesiasticâ fateremur, quid hæc deindè ad rem? Neque illud de lege pluris valet. Nam et mitigandæ iræ, per quam Theodosius lapsus erat, imprimis congruebat; et ipse imperator, teste Theodoreto, *utilem existimavit* eam, sibi scilicet, et reipublicæ. At profectò, non negamus bonos principes æquo animo laturos, indici sibi ea in pœnitentiam, quæ reipublicæ, quæ frænandis cupiditatibus conferant, quæ ipsis etiam recta et utilia videantur. An ad id cogi depositionis metu, aut eodem illato metu, à malo deterreri possint, id verò quærimus. Ambrosium certè, aut Theodosium, aut eo ævo quemquam, ne id quidem cogitasse; neque sanctum episcopum adversùs principem, quamvis contumacem, ulteriùs fuisse processurum, quàm ut sacris arceret, ac regiâ vi tentatus mortem pateretur, ipsa gesta à nobis relata clamant.

Neque aliud inculcat idem Ambrosius, cùm incensâ à christianis synagogâ Judæorum, jussit Theodosius *synagogam ab ipso ædificari episcopo*. Hic Ambrosius : » Non vereris, in- » quit [1], imperator, ne acquiescat (episcopus) « sententiæ tuæ? Ne prævaricetur non times? » Non etiam vereris quod futurum est, ne verbis » resistat comiti tuo? Necesse erit igitur ut aut » prævaricatorem, aut martyrem facias. Nempè, Ambrosio teste, prævaricator fidei foret episcopus, si jussis imperatoris cederet, ac synagogam reficeret : martyr, si repugnans vi regiâ cogeretur. Negat ergo episcopum parere debuisse : adversùs sævientem principem nulla arma repugnanti tradit, nisi martyrium. Hæc imperatorem monet Ambrosius *in regiâ*; *ne*, inquit [2], *si necesse esset*, *audires in Ecclesiâ*. Nempe increpasset : nempe sacrorum privationem inculcasset : sævienti, martyria, non arma objecisset.

An fortè respondebunt, romanum Pontificem, cui majora licerent, majora moliturum fuisse,

[1] *Ambr. ep.* LI, n. 12, 13, 15 — [2] *Theod. lib.* v, *cap.* XVIII.

[1] *Ambr. ep.* XL n. 6, 7; *col.* 948. — [2] *Ambr. ep.* XL n. 33.

et graviores illaturum minas? Absit hoc à theologiâ portentum, ut romanus Pontifex alias habeat claves quàm cæteri episcopi, alia injiciat vincula. Non ille diversi generis anathema intorquet, sed ejusdem generis ampliore ac supremâ potestate : ac si tanta inest vis, ut ligando ac solvendo etiam solvere possit imperia; idem cæteri episcopi poterunt, reservato tantùm episcoporum capiti superiore judicio. Neque id adversarii diffitentur; et contendit Bellarminus, beatum Ambrosium indirectâ potestate usum, de temporalibus decrevisse, quod esse falsissimum, et ab ejus mente alienissimum vidimus. Ac si somniemus romano Pontifici reservatum, ut reges deponeret; ostenderet saltem Ambrosius eam, quæ inesset capiti Ecclesiæ potestatem. Neque verò dicant hæc tantùm contumacibus, non autem modestis principibus ostentanda : ecce enim Ambrosius eum animo Theodosium effingebat, qui imperium in tyrannidem verteret, vi sacra corriperet, repugnantem episcopum ad martyrium usque cogeret; neque tamen ad fastus regios comprimendos, eam Ecclesiæ auctoritatem ostendit, quâ etiam imperia solverentur; et quamvis Ambrosius nihil à Theodosio immodestiæ timuisset aut cogitasset, tamen è re fuisset ut, quod cæteris esset documento, ordo sacerdotalis totam auctoritatem suam modestis etiam principibus vel semel exhiberet. Quid enim prohibebat? An quòd Theodosius pœnitens in ipso Ecclesiæ limine à tanto episcopo veritatem audire non posset, ac statim in iras verteretur? Pudeat ergo tandem nos ejus auctoritatis, quam optimis Ecclesiæ temporibus, cùm id res vel maximè postularet, neque fortissimi episcopi saltem ostenderent, neque modestissimi principes paterentur, neque quisquam hominum cogitaret.

CAPUT VI.

Quinti sæculi exempla : Arcadius, ac de eo Gregorii VII verba : Burgundiones, Visigothi, Vandali, Theodoricus Ostrogothus, Hunericus Vandalus, Odoacer Herulus, Zeno imperator.

Quinto verò sæculo, de potestate indirectâ non magis cogitabant. Eo ineunte regnabant Theodosii Magni liberi Arcadius et Honorius. De Arcadio sic scribit Gregorius VII : « Si, inquit [1], » speciale aliquod de personis principum requi- » ratur exemplum; beatus Innocentius papa Arca- » dium imperatorem, quia consensit, ut sanctus » Joannes Chrysostomus à suâ sede pelleretur, » excommunicavit. » Hoc quidem non ita esse consentiunt litterati omnes * : nempe conficta est ea, quæ à Nicephoro refertur [1], excommunicationis formula, cujus est initium : *Vos sanguinis fratris mei Joannis* : atque ea qualiscumque est, imperatorem à sacris, non ab imperio arcet; cùm nequidem de tali potestate cogitarent, qui talia confingebant.

Eodem quinto sæculo ariani multi catholicas provincias obtinebant : nempe Burgundiones, Lugdunensem ac Viennensem : Visigothi, Hispaniam et Galliam Narbonensem : Odoacer Herulus, ac postea Theodoricus Ostrogothus, Italiam ac Romam ipsam; neque quidquam adversùs eos sese Ecclesia, aut romanus Pontifex commovebat: quanquam Theodoricus extra regnum quoque suum arianos tueretur, eorumque causâ toti Italiæ extrema intentaret. Ita enim in libro pontificali est scriptum : « Pro hâc causâ, Theodoricus » hæreticus exarsit in iram, et totam Italiam » voluit gladio extinguere. » Sanctum quoque Joannem papam coegit legationem suscipere ad Justinum ** imperatorem, « ut redderentur ec- » clesiæ hæreticis in partibus Orientis : quod si » non, omnem Italiam gladio perderet [2]. » Idem Theodoricus catholicos adeo suspectos et exosos habebat, ut Boetium et Symmachum *** romanæ urbis, et ecclesiæ lumina, cæderet : Joannem verò papam, et duos senatores legationis socios, « in custodiâ afflictos maceravit, ita ut beatissi- » mus Joannes, primæ sedis episcopus, deficiens » moreretur. » Tantæ igitur cædis tantæque impietatis reum, Ecclesia romana sanctique Pontifices coluerunt : nullo unquam adversùs eum posterosque ejus, publico occultove molimine, agere visi sunt.

Vandali item ariani, et Gensericus, atque omni, belluâ tetrior Hunericus, Africanam Ecclesiam devastarunt. At interim catholici omnes in fide se manere testabantur; ac sanctus Fulgentius Ruspensis episcopus, et Christi confessor inclytus, hæc ad Trasimundum regem arianum

[1] *Greg. VII lib.* VIII, *ep.* XXI.

* Eam epistolam Labbæus recenset inter genuinas Innocentii, tom. II Conc. col. 1308 : sed conflictam fuisse luculenter probat D. Tillem. Hist. Eccles. tom. X. vit. Innoc. art. IV, p. 641; et Hist. Imper. vit. Arcad. not. XXX, p. 785. (*Edit. Paris.*)

[1] *Niceph. lib.* XIII, *cap.* XXXIV.

** Ad Justinum, qui quocumque patebat ejus imperium, *arianorum ecclesias, catholicas consecravit*, ait Anastasius, tom. IV Conc. col. 1600. (*Edit. Paris.*)

[2] *Tom.* IV *Conc. vit. Joan. I. col.* 1600.

*** Boetius, postquàm res regni sub Theodorico probè administrasset, *occultæ conjurationis cum Justino imperatore* falsò accusatus et in carcerem detrusus, scripsit in ipso carcere insignes libros *de Consolatione philosophiæ*. Boetium Theodoricus occidit unà cum Symmacho, qui senatûs facile princeps, probitatis famâ et summâ doctrinâ celebrabatur. Erant uterque in rebus theologicis versatissimi, et imprimis Boetius, cujus commentarios habemus, unum, *de duabus naturis et unâ personâ Christi* ; alterum, *de Trinitate*. Vid. Baill. addit. 23 octobre. (*Edit. Paris.*)

scripsit [1] : « Cùm pro nostrâ fide, in quantum » facultatem divinitus accepimus, liberè respon- » demus, nullâ contumaciæ seu contumeliæ debe- » mus suspicione notari, cùm nec regiæ simus » dignitatis immemores, sciamusque Deo timo- » rem, honorem regibus exhibendum, apostolicâ » ita nos præmonente doctrinâ : *Reddite omnibus » debita*; » et paulò post : « *cui timorem, timo- » rem; cui honorem, honorem.* » Locum etiam Petri commemorat : *Deum timete, regem hono- rificate* [2]. » Competens igitur, inquit, mansue- » tudini tuæ deferimus honoris obsequium, cui » regalis apicem culminis divinâ cernimus largi- » tate collatum : nec tamen quemquam sapientem » fugit, quantò sempiternus ille Rex regum et » Dominus dominantium timore debeat suspici, » qui temporales etiam reges præcipit honorari. » His persuasi decretis, non metu aut infirmitate coacti, reges impios ac religioni infensissimos observabant; neque temporariam, et ab oppor- tunitate pendentem, sed æternis decretis nixam, exhibebant fidem.

Eâdem fide erant adversùs Gondebaudum aria- num, Burgundionum regem, sanctus Avitus Viennensis et cæteri episcopi gallicani, qui per- fidi regis imperio suberant; et habebant quidem Clodovæum Francorum regem, catholicæ fidei defensorem, et Gondebaudi hostem. Neque tamen adversùs Gondebaudum pugnanti, regis ariani regnum dabant, aut à sui regis obedientiâ rece- debant. Extat nuper edita à viro religiosissimo * eorum episcoporum cum arianis facta collatio, apostolorum digna temporibus : quâ in collatione ipso Gondebaudo querenti de rege Francorum suos fines invadente, sic sanctus Avitus omnium respondet nomine : « Ignoramus, ô rex! quo » consilio et quâ de causâ, rex Francorum facit » quod dicitis; sed Scriptura nos docet, quòd » propter derelictionem legis Dei, sæpè subver- » tuntur regna, et suscitantur inimici ex omni » parte, illis qui se inimicos adversùs Deum con- » stituunt [3]. » Ergo à Deo multa eaque gravia comminantur; nihil ipsi moliuntur adversùs ejus imperium, tanto defensore Francorum rege freti; et regem suum tam impensè colunt, ut is move- retur; ac tametsi induratum, et à Deo reproba- tum, multis argumentis cernerent, haud minùs pro rege habuerunt.

De Hunerico et Odoacro scribit Gelasius [4], Hunerico Eugenium Carthaginensem et catholi- cos sacerdotes restitisse, *extrema tolerantes* : se quoque Odoacri scripto *cùm aliqua non facien- da præcepisset, nullatenùs paruisse.* His docet quousque resistere fas sit regibus iniqua juben- tibus : eatenùs scilicet, ut extrema omnia tole- rentur, ut obedientia non simpliciter, sed tantùm in illicitis denegetur, non sanè ut imperium abro- getur.

Ad eumdem Hunericum, postquam ab eo inter- dictum erat catholicis sacerdotibus, *ut conventus minimè celebrarent*, extat sancti Eugenii Cartha- ginensis episcopi omnium collegarum nomine data epistola, quæ sic habet [1] : « Nuper potestas » regia per Vitaritum notarium meam parvitatem » admonere dignata est, qui nobis de merito ac » religione fidei præceptum ejus in Ecclesiâ, præ- » sente clero et plebe, recensuit. Ex cujus tenore » cognovimus ad omnes episcopos meos præcep- » tum regium similiter emanasse, ut die consti- » tutâ pro disputatione fidei veniatur : quod nos » venerabiliter accepisse suggessimus. » Ad eum- dem edit professionem fidei, ducto initio ab obe- dientiâ debitâ regiæ potestati : « Regali imperio » fidei catholicæ, quam tenemus, præcipimur » reddere rationem; ideoque aggredimur. » Quæ si imbecillitas, non ipsa veritas postulasset, tacere potuisset Eugenius.

Atque hæc de arianis eo ævo regnantibus. Zenonem verò imperatorem impio decreto, quod *Henoticum*, id est, unitivum appellabat, et Chalcedonensi synodo anathema dicentem, Sim- plicius et Felix, romani pontifices fortissimi, diutissimè, et, quantùm in ipsis fuit, pacatissimè regnare permiserunt [2].

CAPUT VII.

Anastasius imperator hæreticus, persecutor, anathemate nominatim in Oriente, et à romano quoque Pontifice in Occidente damnatus, Ecclesiæ peculiari sacra- mento obligatus, regno eâ conditione suscepto : ejus deponendi mira opportunitas : sancti pontifices Gela- sius, Symmachus, Hormisdas ne id quidem cogitave- runt.

Impio Zenoni successit impius Anastasius, fidei catholicæ persecutor : omni enim sævitiâ exagita- bat eos qui Chalcedonense concilium, in eoque probatam sancti Leonis papæ epistolam prædi- cabant. Atque hujus quidem tempore, Perronius docet claruisse indirectam potestatem [3]. Nos con- trà, ex ejus temporis gestis, vel maximè elisam esse contendimus.

Quid ad eum imperatorem sanctus Gelasius papa scripserit, quàmque non modò imperatorem

[1] *Fulg. Rusp. ad Trasim. lib.* I, *cap.* II. — [2] *I. Pet.* II, 17.
* P. Dachery ord. Bened.
[3] *Collat. Episc. cor. Reg. Gond. Spicil. tom.* V, *pag.* 111. —
[4] *S. Gel. ep.* XIII, *ad Episc. Dard. tom.* IV *Conc. col.* 1208.

[1] *Ep. Eug. tom.* IV *Conc. col.* 1127. *Vid. etiam Vict. Vi- tens. lib.* II *Hist. de Pers. Vand. part.* II, *edit. D. Ruin.* — [2] *Evagr. lib.* III, *cap.* XIV. *Bar. tom.* VI, *an* 382, *pag.* 360. — [3] *Harang. loc. cit. pag.* 603.

agnoverit, sed etiam distinctis utriusque potestatis officiis, ejus imperium ab ecclesiasticâ potestate illæsum intactumque præstiterit, copiosè executi sumus [1]. Quia verò sancti papæ Symmachi gesta dictaque tantùm delibavimus, ea nunc integra proferimus, ne quid studioso veritatis lectori subtrahatur.

Primum ergo describimus verba Baronii de concilio IV Romano agentis [2]. « Constat, licèt » synodalia acta desiderentur, in tantâ coronâ » Patrum, propositâ in medium causâ imperato- » ris hæretici, rogatâ sententiâ singulorum, com- » muni omnium consensu à Symmacho papâ » excommunicatum impium Anastasium * Au- » gustum. » At nihilominùs pro imperatore est habitus ab omnibus orthodoxis. Vel ipsum papam Symmachum audiamus, in apologetico ad Anastasium [3]: « Dices quòd mecum conspirante senatu » te excommunicaverim. Ita quidem ego; sed » rationabiliter factum à decessoribus meis sine » dubio subsequor. » Nimirum id sibi et antecessoribus suis tribuit, ut imperatorem jure excommunicaverint, qui Acacii damnatæ memoriæ in sacris communicans, ejusque hæresi sociatus, in idem ipse se anathematis vinculum conjecerat. At tantâ auctoritate excommunicatum, ut imperatorem salutat, *et principem rerum humanarum* vocat : solutum excommunicatione vinculum, quo cives principi conjunguntur, aut suâ auctoritate solvendum, ne quidem cogitat.

Hæc Romæ sentiebant: hæc toto orbe terrarum: nam scribit Evagrius [4] : « Nonnulli Anastasium, » tanquam concilii Chalcedonensis adversarium » existimantes, ex sacris tabulis exemerunt : » Hierosolymis autem anathema fuit illi denuntia- » tum ; » neque tamen ab ejus imperio recessere.

Quantæ autem venerationi esset Ecclesiæ sententia Hierosolymitanæ, hæc Justini imperatoris in eâdem Acacii causâ verba testantur ad Hormisdam papam : « Huic, inquit [5], Ecclesiæ omnes » honorem impendunt, quasi matri christiani » nominis, ut nemo audeat ab eâ sese discernere. » Ab hâc tamen Ecclesiâ expresso anathemate segregatum Anastasium, haud secus pro Augusto habuere.

[1] *Sup. lib.* I. *sect.* II, *cap.* XXXII. — [2] *Bar. tom.* VI, *an.* 502, *pag.* 547.

* A Symmacho excommunicatum Anastasium dicit Baronius, non probat. « Nos, scribit Symmachus, non te excommunica- » vimus, imperator, sed Acacium: tu recede ab Acacio, et ab il- » lius excommunicatione recedis : tu te noli miscere excom- » municationi ejus, et non es excommunicatus à nobis : si te » misces, non à nobis, sed à te ipso excommunicatus es. » Tom. IV Conc. col. 1298, 1299. Porrò notandum hæc, cum iis quæ Baronius affirmat, adversis frontibus pugnare. (*Edit. Paris.*)

[3] *Apolog. Symm. advers. Anast. tom.* IV *Conc. col.* 1298. — [4] *Evag. lib.* III, *c.* XXXIV. — [5] *Ep. Just. Imper. int. ep. Horm.* LXXIV; *tom.* IV *Conc. col.* 1342.

Ad hunc imperatorem resipiscere visum, professumque sancti Leonis et Chalcedonensis concilii fidem, sanctus Hormisdas Symmachi successor, legationem misit, cum hoc commonitorio : « Si » imperator dixerit : Ecce mihi communicate » qui synodum Chalcedonensem recipio, et epis- » tolas papæ Leonis amplector : nunc commu- » niente mihi ; respondendum est : Quo ordine » Pietas vestra communicari sibi desiderat [1] ? » Tum ea præscribit, quæ ab imperatore subdolo ac fallace postulanda essent, ut perfectè satisfaceret : neque esse antea communicandum ; at interim ut imperator, cùm ab ipso Pontifice per litteras, tum à legatis, Pontificis jussu, salutatur.

At si quis unquam extitit imperator solio deturbandus, is maximè fuit Anastasius, quo nullus ad servandam fidem Ecclesiæ esset obstrictior. Scribit enim Evagrius [2], cùm Anastasius, Zenone mortuo, ad imperium eligendus esset, « obstitisse Euphemium patriarcham Constanti- » nopolitanum, quoad Anastasius professionem » ipsi Euphemio daret, gravibus sacramentis, » manuque firmatam suâ, quâ testaretur, si scep- » tra susciperet, servaturum se fidem integram, » neque unquam res novas in sanctam Ecclesiam » inducturum : quam professionem Macedonio » sacrarii custodi tradidit. »

Similia ferè scribit Theodorus lector, et alii [3]. Hæc ab Anastasio, cùm suspectæ fidei esset, Ecclesia postulaverat : sic eum sibi, non tantùm communi religione christiani nominis, sed etiam chirographo et jurejurando obstrictum tenebat. Quam fidem reposcere eo magis poterat Ecclesia romanusque Pontifex, quòd eâ imperator conditione regnaret. Sed profectò intellexit potiusse quidem respui eligendum, nisi sanâ fide esset; jam electum, jam Augustum, jam divino numine constitutum, non posse à se dejici; ac manere chirographum ad testificationem officii, non ad imminutionem imperatoriæ potestatis.

Neque occasiones defuere dejiciendi Anastasii, cùm multi Cæsares adversùs eum levarentur; plebis pars longè maxima, ejus hæresim detestata, Constantinopoli quoque seditiones agitaret, atque eò usque fureret, ut imperator abdicare se cogeretur, coronâ coram plebe ultro depositâ, quam, ipsâ plebe sic ad misericordiam inflexâ, quasi precariè recepit [4].

Hæc Perronius non veretur ad indirectæ potestatis præsidium trahere [5], quæ huic vel maximè adversantur. Quo enim pertinebat Vitalianum comitem rebellasse, neque prius dedisse pacem

[1] *Common. Horm., ibid. post ep.* III, *col.* 1428. — [2] *Evag. lib.* III, *c.* XXXII. — [3] *Exerpt. Theod. Lector. lib.* II. *Vid. quoque Vict. Tur. in Chron.* — [4] *Evag. lib.* III, *c.* XXXIV. — [5] *Har. pag.* 604.

quàm catholicos restitueret : quasi ignoremus sæpè factum, ut causâ hæresis bella civilia moverentur. Illud tu, velim, mihi probes de quo quærimus : id, jubente Ecclesiâ, jubente Papâ, factum esse. Quod cùm nullus unquam scripserit, tùm fatearis necesse est non id cogitasse, cùm tanta opportunitas se offerret, totiesque duces ac populi in imperatorem odio hæresis rebellarent.

Quæ cùm sponte in Oriente facerent, quid acturi erant, si romanus Pontifex ab altâ Petri sede depositionis dixisset sententiam, aut fidelitatis sacramento absolvisset? Cur autem id non faceret, si fieri posse crederet? Quippe imperator erat hæreticus, Ecclesiæ persecutor, eidem Ecclesiæ peculiari juramento obligatus, eâ conditione regnum susceperat : plebs veræ fidei favebat. Jam ab Anastasio nullus Pontifici metus. Vivebant enim Romani tum sub Gothorum regno, procul ab imperatoris potestate ac minis : ad eum denique deponendum omnia incitassent. At Symmachus fortissimus, idemque doctissimus Pontifex, id admonet tantùm, ne confisus imperio supra hominem se efferet : « Precor, imperator, pace » tuâ dixerim : memento te hominem, ut possis » uti concessâ tibi divinitus potestate [1]. »

Illud etiam memoratu dignum est, quòd sanctus Symmachus ad Anastasium scribens, Petri potestatem et habebat præ oculis, et vehementissimè inculcabat; unde illud : « An quia im» perator es, contra Petri niteris potestatem? » Quam sanè potestatem cum imperatoriâ comparatam, ubique commemorat. Cur autem non explicaret totam? Cur non id ageret, ut superbus imperator imperium suum à pontificiâ potestate pendere intelligeret? Nihil tale Symmachus, suisque se continet finibus, etiam adversùs eum principem, qui de religione pro suâ potestate decerneret, damnatumque hæresis Acacium ab excommunicatione absolveret. At eum aliena invadentem Pontifex sic alloquitur : « Conferamus, inquit [2], honorem imperatoris » cum honore Pontificis, inter quos tantùm distat » quantùm ille rerum humanarum curam gerit, » iste divinarum. Tu imperator, à Pontifice bap» tismum accipis, sacramenta sumis, orationem » poscis, benedictionem speras, pœnitentiam ro» gas: postremò, tu humana administras, ille » tibi divina dispensat. Itaque, ut non dicam, » superior, certè æqualis honor est. » Rogo bonâ fide, qui hæc tam accuratè tradit, an omissurus esset quidquam quod ad commendandam pontificiam dignitatem, ac sævi imperatoris retundendam contumaciam pertineret? At non ultrà ecclesiastica prosilit; nec minùs sibi quàm imperatori modum ponit, quàmque eum à sacris arcet, tam se à civilibus, æquo utrinque jure.

Sic deinde prosequitur, paucis interjectis : « Fortassis dicturus es scriptum esse, omni po» testati nos subditos esse debere. Nos quidem » potestates humanas suo loco suscipimus, do» nec contra Deum suas erigunt voluntates. Cæ» terùm, si omnis potestas à Deo est, magis ergo » quæ rebus est præstituta divinis. Defer Deo » in nobis, et nos deferemus Deo in te. Cæte» rùm, si tu Deo non deferas, non potes uti ejus » privilegio, cujus jura contemnis. »

Sic docet principi obedientiam denegandam, non quidem simpliciter, cùm eum ubique imperatorem, rerumque humanarum principem veneretur; sed tantùm in eis quibus princeps in Deum, inque Pontificem divina exequentem insurgat, salvâ in aliis imperii majestate. Neque quidquam agit sacræ dignitatis retinentissimus Pontifex, quàm ut Pontifices et reges ex æquo componat, ac mutuò obedire doceat : supremam illam suam, quam tunc maximè urgeri oporteret, in ordinandis rebus etiam civilibus potestatem tacet.

CAPUT VIII.

Sexti ac septimi sæculi exempla : sancti Gregorii Magni ad Mauricium epistola memorabilis : in eam Baronii nota : quædam de Pontificum subjectione erga principes.

Sexto verò sæculo, vel ineunte septimo *, eodem spiritu ductus sanctus Gregorius Magnus imperatori Mauricio, cùm aliquam legem, quæ sancto Papæ parum æqua et pia videbatur, ab eo publicandam pro more transmitteret; hæc rescripsit [1] : « Ego quidem jussioni subjectus, » eamdem legem per diversas terrarum partes » transmitti feci; et quia lex ipsa omnipotenti » Deo minimè concordat, ecce per suggestionis » meæ paginam serenissimis dominis nuntiavi. » Non sibi tribuit indirectæ potestatis nomine, ut legem abroget, animarum utilitati parum congruam, quippe quæ conversos milites à monasteriis abstraheret : sed cùm intelligeret imperatorem, licèt haud satis rectè, suo tamen jure usum, monebat, flebat, orabat, parebat interim, ac legem ad alios jussus transmittebat, prævaricator procul dubio futurus, si quam edito decreto pro pontificiâ potestate solvere potuisset, ad alios quoque habendam observandamque transmitteret.

Notat Baronius initio hujus epistolæ à Grego-

[1] *Symm. Apol. ad Anastas. tom.* IV *Conc. col.* 1298. — [2] *Ibid.*

* Nempe, ut autumnant P. Ben. an. 595.
[1] *Greg. Mag. lib.* III, *Indic.* XI *ep.* LXV; *tom.* II. *col.* 677.

rio dictum : « Neque ut episcopus, neque ut » servus jure reipublicæ, sed jure privato lo- » quor [1]; » tanquam indignum Pontifice esset ut se regi subjiceret : quo nihil est alienius à Gregorii mente. Nempe putaverat pacatius audiri se, si familiaritatis jure potiùs quàm episcopali ex officio loqueretur. An propterea credimus eum episcopali jure, juri imperatorio non fuisse subjectum? Ergo, nec *ut servus reipublicæ*, atque in publicandâ lege publico officio functus, suberat imperatori. Quis hoc dixerit? An verò cùm addit Gregorius [2] : « Potestas su- » per omnes hominès dominorum meorum Pie- » tati cœlitus data est, » sacerdotes exceptos volebat? Quid quòd apertè profitetur sacerdotes imperatoribus esse subjectos? Deum enim inducit Mauricio hæc dicentem : « Ego sacerdotes » meos tuæ manui commisi : » et aliâ epistolâ de eodem negotio agens [3] : « Valde mihi durum » videtur ut ab ejus servitio milites suos prohi- » beat, qui ei et omnia tribuit, et dominari eum, » non solùm militibus, sed etiam sacerdotibus » concessit. » Nempe ait Baronius [4] : suberat Mauricio *Ecclesiam persequenti*, ut Neroni et Diocletiano. Id enim comprobat * ex Gregorii Commentario in Psalmos pœnitentiales. Quid nostra? Cùm Neroni paruisse christianos, et quidem ex animo, et propter conscientiam, et Dei ordinatione, Scripturæ prodant. Neque hæc dicentes sacerdotium regno cum novatoribus, quod Baronius queritur, sed sacerdotes regibus; in iis quidem quæ ad regium officium pertinent, auctore Gregorio, subdimus.

CAPUT IX.

Privilegia ab eodem sancto Gregorio concessa expenduntur. Imprecatoriæ formulæ eo ævo familiares: Gregoriana formula ad alia privilegia non transit.

Nunc, cùm Gregorius Magnus seque et sacerdotes omnes, tam modestè, tam demissè subjiciat regibus; jam interrogare juvat, ecquid deceat eum propter unius xenodochii vel monasterii violatum privilegium, reges, judices, sæculares personas dignitate privare, ut Gregorium VII, eumque secutos Baronium, Bellarminum et alios objecisse videmus [1]. Quis autem vel fando audiit, Gregorii ævo totque anteactis sæculis, ob violatam fidem et canones, cuiquam, excommunicato licèt, vel unum servulum Ecclesiæ auctoritate detractum? Nunc autem imperia regnaque adimuntur ob unum xenodochium. Sed ista omittamus; rem ipsam expilcemus.

Gregorii ergo nomine hæc prodeunt privilegia sancti Medardi *, et xenodochii Augustodunensis, in epistolâ ad senatorem **, quibus id edictum legimus [2] : « Si quis regum, antistitum, » judicum vel qualiumcumque sæcularium per- » sonarum his contradixerit;..... cujuscumque » dignitatis, vel sublimitatis sit, honore suo pri- » vetur,..... à consortio christianitatis, et cor- » pore ac sanguine Domini nostri Jesu-Christi » sequestretur. » Simul enim spirituales ac temporales pœnæ in utroque privilegio conjunguntur.

Mitto id quod à plerisque et rectè dicitur : hæc quidem collectim et in confuso dici, pœnis temporalibus spiritualibusque uno tenore connexis; *distributivè* tamen, sive *respectivè* ***, ut vocant, intelligenda esse, cuique ordini suâ pœnâ applicatâ. Mitto temporum stylique, ac rerum gestarum notas, quibus hæc, ac maximè sancti Medardi privilegium, falsitatis insimulent. Ad ea enim nos recurrere nihil necesse est, cùm manifestum sit his Gregorii vobis, quatenùs de temporalibus decernit, nihil aliud contineri, quàm imprecandi formulam hisce temporibus usitatissimam.

Solebant ergo passim etiam laici imprecationes facere excommunicandi ritu, tanquam de spiritualibus decernerent : quo nihil mirum sit, etiam Pontifices imprecandi formulâ, de temporalibus decrevisse visos. Vel Baronium audiamus [3], quo teste, hæc sepulchris inscripta visuntur : « Nemo suum, nec alienum corpus super me

[1] *Bar. tom.* VIII, *an.* 593, *pag.* 47. — [2] *Greg. Mag. loc. cit.* — [3] *Id. Epist.* LXVI, *col.* 678. — [4] *Bar. loc. cit.*

* Baronius comprobat id quod in textu refertur, allatis *ex Commentario in psalmo IV pœnitentiali* (dicere debuerat V) his Gregorii verbis : « Quid enim Nerò? Quid Diocletianus? Quid » denique iste qui hoc tempore Ecclesiam persequitur? » tom. III, col. 552. Sed 1° hic locus et quidam alii multis persuaserunt doctis hunc commentarium Gregorii Magni fetum non esse : 2° et si esset Gregorii, ut esse censent P. Bened., nil vetat verba interpretari de regibus Longobardorum, Ecclesiæ romanæ depopulatoribus, vel generatim de quibuscumque hæreticis, non de Mauricio, quem Gregorius, cui quidem coævi omnes suffragantur historici, *piissimum*, *clementissimum*, et *Ecclesiæ amantissimum* passim vocat. Vid. censur. Bened. de hoc commentario, ibid. col. 463. (*Edit. Paris.*)

[1] *Greg. VII, lib.* IV, *ep.* II. *Bar. tom.* VIII, *an.* 605. *p.* 168. *Bel. lib.* V *de R. P. cap.* VIII.

* Sancti Medardi privilegium. P. Bened. ad calcem tom. II, pag. 1284, ablegarunt, sive ut spurium sive saltem ut dubium. (*Edit. Paris.*)

** In epistolâ ad senatorem, pro privilegio S. Medardi, relata in textu leguntur, quæ paululum mutatis verbis, sententiâ non mutatâ, iterantur in privilegiis xenodochii Augustodunensis, Thessaliæ abbatissæ sanctæ Mariæ, et Luponis abbatis sancti Martini. lib. XIII, epist. VIII, IX, X; aliàs I, II, XII. Porrò hæc clausula, quæ viris doctis à Gregorii abstinentiâ abhorrere visa est, hos movit ut illam adventitiam crederent. Sed cùm totam epistolam Gregorii esse, P. Bened. firmis rationibus probaverint, restat ut assentiamur Bossuet, qui nodum difficultatis, ut sensit optimè, sic eum accuratâ, quâ solet, brevitate extricavit. (*Edit. Paris.*)

[2] *Greg. Mag. lib.* XIII, *indict.* VI. *ep.* VIII. *al.* X; *col.* 1221.

*** Hoc est, ut honore suo priventur soli clerici; à consortio autem christianitatis sequestrentur tam laici quàm clerici. (*Edit. Paris.*)

[3] *Bar. tom.* XI. *pag.* 683. *sub hoc titulo* : Execrationes apponi solitæ ab uno quoque.

» mittat : quòd si hoc præsumpserit, maledictus » sit, et in perpetuum anathemate constrictus. » Quibus ex monumentis aliisque plurimis, docet à privatis factas donationes, appositis formulis imprecatoriis, tanquam anathematis ritu fuisse conscriptas.

Huc accedunt relatæ passim à Marculpho formulæ * In donationibus laicorum : « Si quis » huic voluntati meæ obvius, vel repetitor, con» vulsor etiam, aut tergiversator extiterit, ana» thema sit : et tam qui fecerit, quàm qui con» sentiendo fecerit, anathema sit ; » et aliâ » formulâ : « A conventu omnium christiano» rum, vel, limitibus Ecclesiarum, extraneus ha» beatur, à communione extraneus efficiatur [1].»

Sexcenta ejusmodi commemorare possumus; quibus profectò formulis, haud magis Pontifex reges deponere, quàm excommunicare privatus aut laicus valeat; ut profectò pudeat à viris etiam doctis, tam vana, tam absona pro argumentis adduci.

Et tamen certum est eam formulam quam nos in duobus tantùm Gregorii Magni privilegiis ** invenimus, quòd certo quodam sensu videretur arrogantior et iniquior, à secutis Pontificibus fuisse prætermissam. Privilegium datum Fulrado abbati Sancti Dionysii ejusque successoribus à Stephano II papâ sic habet [2] : « Inter» dicentes omnibus cujuslibet Ecclesiæ præsuli» bus, vel cujuscumque dignitatis præditis po» testate, sub anathematis interpositione ; » nec aliud quidquam. Item in privilegiis Sancti Dionysii, ab Adriano I ; Floriacensis monasterii, à Joanne VIII ; Solemniacensis, à Marino datis [3], nihil aliud legimus, quàm ut contemptores sint « auctoritate apostoli Petri anathematis vinculo » innodati, à regno Dei alieni, ab apostolicâ » communione anathematis animadversione se» parati, alieni à sacratissimo corpore Domini » Jesu Christi, » aliaque ejusmodi nota, et ecclesiastica.

At in Tricassino concilio II, anno 878, Joannes VIII distinctiùs : « Si quis hujus apostolicæ » censuræ violator extiterit, si sacerdos fuerit, » proprio honore privetur, et christianâ com» munione cassus, anathematis vinculo inno» detur : si laicus similiter perpetuâ damnatione » cum Judâ traditore torqueatur [1]. » De laico non addit *ut honore privetur*, sicut de ecclesiasticis sanxerat. Ecclesiasticos honores secernit à laicalibus ; communem utrique ordini excommunicationem intentat.

Verbo dicam : nullum contigit videre privilegium, præter illa duo Gregorii, in quibus dignitatis regiæ privatio legatur. Nam quòd interdum, ut in privilegio Sancti Carilefi, à Nicolao I constituitur [2] : « Ut quisquis hoc molitus fuerit, » sui honoris dignitate privetur, sive sit sæcu» laris, sive ecclesiasticæ personæ, » de his dignitatibus et honoribus, qui ad Ecclesiam pertineant intelligitur. Satis enim constat cœpisse tum patronatus laicales : habuisse Ecclesias vicedominos ductoresque militum, quos ad exercitus regios summittere tenebantur, aliosque sæculares suæ potestati obnoxios ; ut omittam, in iis privilegiis sanciendis sæpè concurrere utramque potestatem, quemadmodum est hic adscriptum, « ut et pontificale decretum, regumque » immunitates, romanique Pontificis consti» tutum, inviolabilem perpetuis temporibus ob» tineant firmitatem. » Decretis enim communi consensione munitis aliquid reverentiæ et auctoritatis accedit.

Addo ejusmodi formulas ad terrorem et majestatem quamdam plerumque compositas, non tanti esse roboris, ut jus novum condere et antiquam Ecclesiæ Patrumque traditionem à Scripturâ manantem convellere, aut utriusque potestatis, tantâ ab antiquis subtilitate distincta jura et officia confundere valeant : cùm potiùs ex ecclesiasticâ traditione ac Patrum doctrinâ explicari et ad rectum sensum redigi revocarique debeant.

CAPUT X.

Sancti Maximi monachi et confessoris locus de monothelitis imperatoribus.

Septimo sæculo sanctus abbas Maximus *, cùm tanta pateretur ab imperatoribus monothelitarum hæresim professis, atque Ecclesias persequentibus, hæc suo nomine ad imperatorem perferenda edixit [3] : « Ecce dico, audiente Deo, » ac sanctis angelis et omnibus vobis, quoniam

* Formulæ quas Marculphus è Galliâ monachus duobus libris digessit, penè necessariæ sunt, certè perutiles iis, qui regum Francorum primæ stirpis historiam diligenter legere volunt, et horum temporum scribendi gustum odorari. (*Edit. Paris.*)

[1] *Marculp. Form. lib.* II, *cap.* I, IV, *etc. tom.* XII *Bibl. Pat. p.* 778 *et seq.*

** Duo dicit Bossuet. Nam pro uno habentur tria illa, lib. XIII, ep. VIII, IX, X : quippe simul, Brunichildâ reginâ rogante, concessa. (*Edit. Paris.*)

[2] *Privileg. Fulr. tom.* VI *Conc. col.* 1646.— [3] *An.* 786. *tom.* VI *Conc. col.* 1776, *ann.* 878, *tom.* IX, *col.* 318 : *an.* 885, *ibid. col.* 337.

[1] *Epist. ad Adal. Tur. tom.* IX. *Conc. col.* 317. — [2] *Tom.* VIII *Conc. col.* 430.

* S. abbas Maximus post longum et durum exilium et excisam linguam pro defensione fidei, in castello demum conclusus, obiit. Ejus opera collegit et digessit P. Combefis, ordinis prædicatorum, quorum nonnulla etiam reperies in Bibliothecâ Patrum. (*Edit. Paris.*)

[3] *Coll. sancti Maxim. cum Theod. Cæs. tom.* VI *Conc. col.* 483.

» quidquid jusserit mihi, supra quâcumque re » cum hoc sæculo destruendâ et corrumpendâ, » promptè faciam. » Quo spiritu sancti Pontifices, ac martyres, Martinus papa * et alii, Heraclii et Constantis decreta, *Ectheses* nimirum ac *Typos* hæretica declararunt; pro fide exilia et mortes tolerarunt; erga imperatores in fide et obsequio perstiterunt.

CAPUT XI.

Octavi sæculi exempla : iconoclastæ imperatores : ac primùm Leo Isaurus : de eo Bellarmini argumentum ex Baronio solvitur : quæ hîc sint demonstranda proponuntur.

Octavo sæculo, Leo Isaurus imperator sanctas imagines confringebat, atque omni crudelitate depopulabatur Ecclesiam : pontifici quoque Gregorio II dira minabatur : postremò sicarios summittebat. Ipse Gregorius in concilio Romano insanæ hæresi anathema dixit [1]. Quo tempore inclaruisse maximè indirectam potestatem volunt. Sic enim objicit Bellarminus [2] : « Gregorius II » Leoni imperatori iconomacho à se excommu- » nicato prohibuit vectigalia solvi ab Italis, ac » proindè mulctavit eum parte imperii. » Cedrenum et Zonaram, historicos græcos refert, qui hoc narrant, neque reprehendunt.

Sic quidem, si adversariis credimus, imperatores vel toto imperio, vel *parte imperii mulctantur*, utcumque Pontifici collibitum est: neque cogitant quàm mutila respublica futura sit, si regnantibus ac bella gesturis tributa tollantur. Quod quidem nihil est aliud quàm imperii potestatem velle illis relinquere, succidere interim nervos, et mancum imperium hostibus objicere. Cur autem non ut tributa, ita vel arma, vel judicia detrahant, atque ad sua arbitria de imperiis ludant? Sed hæc alii amplificent : mihi significasse sufficiat, quantâ ignorantiâ sive despicientiâ publicæ potestatis hæc tractent.

Jam Bellarmini argumentum, ex græcorum historicorum auctoritate repetitum, solvet Baronius. Et certum quidem est Leonem Isaurum depositis fractisque, tanquam falsorum numinum idola essent, Christi salvatoris, ac sanctorum imaginibus, totâ quidem Ecclesiâ, sed toto maximè Occidente exosum fuisse : per eam occasionem Italos rebellasse, tributa negasse, idque et alia per seditiones facta, sancto Pontifici ab imperatore imputata fuisse. Quòd autem historici græci in eam de Gregorio II opinionem inducti fuerint, hos Baronius falsi convincit his verbis [1] : « Hæc Theophanes .... Zonaras,.... et » reliqui Græcorum historici ; sed rerum Lati- » narum ignari, ut quæ sumus dicturi manifestè » docebunt. In odium enim atque invidiam ro- » manæ Ecclesiæ, jacturam factam Occidentalis » imperii in romanum Pontificem græci schis- » matici retorquere soliti sunt, ad commoven- » dos, tum imperatorum, tum aliorum animos » in romanam Ecclesiam. »

At idem Baronius, qui de græcis historicis, ad an. 726 hæc scribit, idem ille, ad an. 730, iis maximè auctoribus probare nititur [2], Leonem Isaurum à Gregorio II papâ non modò anathemate percussum, sed etiam toto Occidentali imperio, auctoritate apostolicâ fuisse privatum : cùm græci historici de imperio nihil aliud dixerint, quàm Gregorium ab obedientiâ descivisse, ab eoque, Italos et Occidentem totum ad defectionem esse pertractos.

Nos autem, quod illi Gregorio II papæ defectionem imputant Italiæ, id vel odio confictum, vel Leoni Isauro hæc ad Gregorium malignè referenti temerè creditum demonstrabimus : neque modo Gregorium II, sed ejus successores ad extremum usque in fide atque obedientiâ romani imperii permansisse, certis monumentis, ipsâque rerum serie, ac Baronio demum fatente firmabimus; nihil ut sit vanius, quàm illud de Gregorii defectione, vel ut Baronius interpretatur, de Leonis Isauri depositione figmentum. Sed quò res clariùs elucescat, ante omnia græcorum historicorum verba referamus.

CAPUT XII.

An græci historici à Baronio et Bellarmino in Gregorii II ac Leoni Isauri rebus adducti, atque ab eis relata gesta, indirectæ potestati faveant.

Hoc in negotio tres omnino historici græci memorantur : Theophanes, Georgius Cedrenus, et Joannes Zonaras *. Et Theophanes quidem, in Chronographiâ suâ hæc scripsit ad annum Leonis nonum, qui Christi 724 à Baronio numeratur : « Hoc anno impius imperator Leo de » proscribendis et deponendis sanctis Imagini- » bus primùm tractare cœpit : quæ cùm acce- » pisset Gregorius papa romanus, Italiæ ac » Romæ tributa ad ipsum deferenda prohibuit,

* Martinus papa diù variisque modis à Constante vexatus, tandem Chersonam in exilium ductus, diem obiit supremum. (*Edit. Paris.*)

[1] *Bar. tom. IX, an. 726, pag. 61 et seq.* — [2] *Bell. lib. V de R. P. cap. VIII p. 894.*

[1] *Bar. tom. IX, pag. 63.* — [2] *Ibid. p. 98.*

* Theophanes monachus et confessor, pietate clarus fuit et doctrinâ, atque eâ fortitudine, quâ cultum sanctarum Imaginum, defendit. Cedrenus non tam historicus est quàm historicorum consarcinator. Zonaras multa scripsit probata à doctis. Ejus Annales vide in corp. Hist. Byzant. (*Edit. Paris.*)

» scriptâ priùs ad ipsum Leonem dogmaticâ sive » decretali epistolâ, quâ monet non oportere imperatorem de fide quidquam statuere, et antiqua Ecclesiæ dogmata, à sanctis Patribus firmata innovare aut convellere [1]. »

Ad annum verò Leonis decimum tertium, sive, ut Baronius computat, decimum quartum, qui Christi est 730, idem Theophanes hæc narrat : « In veteri Româ, Gregorius sacratissimus, » vir apostolicus, Petrique apostolorum coryphæi consessor, verbo et opere prælucebat : » qui Romam atque Italiam, totumque Occidentem, à Leonis obedientiâ tam civili quàm ecclesiasticâ, et ab ejus imperio subtraxit [2] : » græcè ἀπέστησε, *ad defectionem perpulit, deficere fecit*; quæ vox manifestam perduellionem sonat.

Narrat deindè sanctum Germanum patriarcham Constantinopolitanum, sacrarum imaginum defensorem, à Leone dejectum. Leonis impietati faventem Anastasium, ejus loco substitutum. Tum addit : « Cæterùm Gregorius sacer » Romæ præsul, quemadmodum jam præmisi, » hunc unà cum libellis (fidei suæ, quos ad Se» dem apostolicam pro more miserat) abdicavit, » Leonemque ipsum tanquam impium per epis» tolas redarguit, ac Romam cum universâ Italiâ » ad defectionem ab ejus imperio perpulit. »

Idem tamen historicus id postea Constantino Copronymo, Leonis Isauri filio et successori tribuit, ut « ex pravâ ejus sententiâ orta sit Italiæ » defectio [3] : » ut nec sibi satis constitisse videatur.

Hæc Theophanes, haud procul ab iis temporibus, quippe qui sub Leone Copronymo, Leonis Isauri nepote, clarescere cœperit, atque ad longissimam ætatem provectus, sub Michaele Balbo, Ludovici Pii, Franci imperatoris, temporibus, nono sæculo scripserit. Georgius verò Cedrenus et Joannes Zonaras, duodecimo demum sæculo, hoc est, quadringentis post res gestas annis, suas historias ediderunt; quos tamen, quia cardinales Bellarminus et Baronius bis utuntur, audire nos oportet.

Et Georgius quidem Cedrenus utrumque Theophanis de Leonis Isauri temporibus locum exscripsit [4], ut eum referre sit supervacaneum : cujus tamen hæc verba Theophani addita, observare placet : « Gregorius à Leone ob ejus impietatem defecit, et pacto cum Francis icto, tri» buta Leoni denegavit. Anastasium ac socios » anathemate percussit, atque imperatorem mul» tis epistolis notissimis palam redarguit. » Zonaras verò sic scripsit [1] : « Quâ de causâ Gre» gorius, qui repudiatâ societate præsulis novæ » Romæ, necnon illorum, qui eum sequerentur, » illos unà cum imperatore synodico anathemate » obstrinxit, et vectigalia quæ ad id usque tem» pus imperio indè pendebantur, inhibuit, icto » cum Francis fœdere, undè illi occupandæ » Romæ occasionem habuerunt : neque enim » romani generis sunt Franci. » Hæc Zonaras. Cumque narrasset Francorum in Romanos odia et bella, addit : « Igitur papa Gregorius » deficiens ab imperatoris obedientiâ, ut dic» tum est, cùm Francis pepigit; » quod quidem alibi repetit iisdem ferè verbis. Hæc Cedrenus et Zonaras scribunt, haud satis suis distincta temporibus, et confuso rerum ordine, ut infrà videbimus. Scribunt autem, præsertim Zonaras, manifestè eo animo, ut amissi Occidentalis imperii odium in romanam Ecclesiam detorquerent. Quare hos nihil moramur, tot sæculis à rerum fonte dissitos, meritòque suspectos, conflato jam schismate, apertisque Græcorum in Ecclesiam romanam odiis.

Theophani verò Græco, quemadmodum de Græcorum rebus recenti memoriâ scribenti fidem non detrahimus; ita, cùm de Occidentis rebus scriberet, more Græcorum, nihil nisi rumusculos collegisse credimus. Id rerum Franciscarum periti norunt, fœdique anachronismi, ac de Merovingianis postremis regibus, quos *inertes* vocamus, portentâ fabularum abundè demonstrant.

Neque hic expers fuerit illius odii ac livoris, quo Græci amissæ Romæ memores, in Ecclesiam romanam exardescere tum cœperant, ut scriptæ ad Gallos Nicolai I de Græcorum objectionibus repellendis, testantur litteræ [2], sub imperatore Michaele Balbo, quo in Græciâ imperante, Theophanem scripsisse vidimus.

His ergo expositis, multa jam intelligimus : primum, haud satis ex vero dixisse Bellarminum, quæ Græci ac Zonaras ipse de negatis tributis retulerint, nullâ Pontificum romanorum reprehensione ab illis dictum; cùm defectionem atque inobedientiam, pactaque fœdera cum Francis romani imperii hostibus, ac Romam ipsam proditam exprobrent.

2° Apparet à Græcis nullum esse memoratum decretum, quo mulctatus imperator fuerit Occidentis imperio. Atque illi anathematis quidem decretum memorant : quod autem ad imperium attinet, defectionem solam atque inobedientiam, quæ, si decreto disertè ea de re edito facta esset,

[1] *Theoph. pag.* 338. — [2] *Ibid. p.* 342. — [3] *Ibid. p.* 346. — [4] *Georg. Cedren. tom.* II *Histor. Comp. p.* 453. 456.

[1] *Zonar. in Leon. Isaur. tom.* III *Histor. Comp.* — [2] *T.* VIII. *Conc. col.* 460.

eò magis vel ipsâ rei novitate memoranda videretur.

Quòd ergo Baronius indè colligit, Leonem Occidentis imperio auctoritate apostolicâ mulctatum fuisse, duo peccat hic, doctissimus alioquin, Annalium scriptor; et quòd defectionem à græcis historicis exprobratam, in titulum apostolicæ auctoritatis verterit; et quòd tantùm detulit græcis historicis, quorum antea tam dignâ censurâ tamque invictis argumentis fidem elevavit.

3° Neque eo se tueri potest, quòd Theophanes quidem ex odio romanæ Ecclesiæ scripserit, anno Leonis nono, statim atque ille in impietatem proruit, ei, auctore Papâ, negata esse tributa, quod præcipitantiæ fuerit: cæterum, id verum, quòd, crescente Leonis contumaciâ, anno ejus decimo-quarto depositionis tulerit sententiam, quam Græci item ex odio defectionem appellent. Hoc enim est historiam fingere, non scribere, ac testes quidem allegare, quos meritò infamaveris, sibique interim ani, non illis credi velle.

4° Jam illud, quod Baronius urget, Leonem Italiâ ac toto Occidente à Gregorio II fuisse mulctatum, multiplici laborat incommodo. Nam statim quærimas, cur depositionis decretum in Oriente non valuerit, cùm Sedis apostolicæ auctoritas, cui annexam esse voluut hanc in reges potestatem, totam Ecclesiam complectatur.

At enim Gregorius II de solo Occidente decrevit. Cur? An nihil ad ejus curam reliqua Ecclesia pertinebat? Aut Græci, orthodoxi licèt tum, Sedique apostolicæ adhærentes, his depositionibus credituri non erant? Quis autem non videat, quàm fluxum vanumque sit dogma, quod tanta pars Ecclesiæ ignoraret, contempturaque esset?

Quid quòd Sicilia Italiæ vicina, consensu omnium, nihilque repugnantibus romanis Pontificibus, in imperatoris fide mansit, ut depositionis sententia ne Siculum quidem fretum trajecerit? Quid quòd in ipsâ Italiâ Apuli, Calabri, ac vicinæ regiones in imperatoris obedientiâ persiterunt, reclamante item nemine? An igitur ne Italia quidem tota romano Pontifici imperatorem deponenti creditura erat? Nam quod ad reliquum Occidentem attinet, quis nesciat ante Leonis tempora, Gallias, Germaniam, Hispanias, aliasque provincias, quia etiam maximam Italiæ partem, quæ Longobardis parebat, ab imperio romano pridem fuisse avulsas; ut se illa potestas deponendi reges, quam totâ Ecclesiâ valere volunt, Româ quidem, ac fortè exarchatu Ravennate, vicinisque aliquot regionibus contineret? Quod cùm absurdam sit, tum illud facilè demonstramus, ne in exarchatu quidem, imò ne Romæ quidem, ac nequidem à Papâ, aut ab ullo mortalium fuisse cognitam.

CAPUT XIII.

Gregorium II nihil in imperatorem hæreticum movisse, imò eâ occasione aliquid molientibus obstitisse, ex ejus gestis, epistolis, doctrinâ demonstratur.

Id primùm ex ipso Gregorio II comprobamus. Cùm enim imperator, nono seu decimo imperii anno Constantinopoli Salvatoris imaginem dejecisset, edicto imagines proscripsisset, multos impiis conatibus obsistentes omni crudelitate necasset; Luitprandus, Longobardorum rex, Ravennam vicinasque regiones per eam occasionem invasit: « Imperatorem *scilicet* detestatus, » et indignum ratus, ut catholicis imperaret, qui » bellum eo modo in Christum indixisset [1]. » Hæc quidem Luitprandus, teste Baronio. At Gregorius II falsæ pietati obstitit, deditque ad Ursum ducem Venetiarum litteras, in quibus eum ad imperii defensionem adhortatur his verbis [2]: « Ut ad pristinum statum sanctæ reipublicæ, in » imperiali servitio dominorum nostrorum Leo» nis et Constantini, magnorum imperatorum, » ipsa revocetur Ravennatum civitas, ut zelo » sanctæque fidei amore in statu reipublicæ et » imperiali servitio, firmi persistere, Domino co» operante, valeamus. » Sic apostolicæ doctrinæ, priscæque traditionis memor, *zelo et amore sanctæ fidei*, non ullâ aliâ necessitate sanctus Pontifex in imperatoris etiam hæretici ac persecutoris obedientiâ permanebat, ac Luitprandi zelum præposterum cohibebat, veramque pietatem ac mores antiquos, fideli in talem principem obsequio tuebatur.

Quàm autem id certâ firmâque ratione faceret, docent epistolæ duæ, quas ad Leonem à sancto Pontifice scriptas, idem Baronius græcè et latinè primas edidit, memoratque datas ad annum 726, « cùm ad eum Leo spirans minarum » et cædis scripsisset. »

In iis autem epistolis, id primùm occurrit, quòd tantæ impietatis atque hæresis anathemate damnatæ auctorem, ipsique Pontifici diras ac sacrilegas intentantem minas, nihilo secius *imperatorem* appellat, et *caput christianorum* [3]. Neque apostolicæ potestatis oblitus hæc loquitur; nam pœnam commemorat, quam *irrogare* possit; « ut qui, inquit [4], facultatem et potestatem » atque auctoritatem à sancto Petro principe » apostolorum habeamus. » Interim quantùm abesset ab eo ut crederet pœnâ à se irrogandâ

[1] *Bar. tom.* IX, *an.* 726, *pag.* 63. — [2] *Ibid. p.* 64. — [3] *Ibid. pag.* 65. — [4] *Ibid. p.* 68.

posse imminui imperatoriam potestatem, hæc epistolæ verba demonstrant : « Scis, imperator, » sanctæ Ecclesiæ dogmata non imperatorum » esse, sed Pontificum, qui tutò assolent dog- » mata tradere. Idcirco Ecclesiis præpositi sunt » Pontifices, à reipublicæ negotiis abstinentes : » et imperatores ergo similiter ab ecclesiasticis » abstineant, et quæ sibi commissa sunt capes- » sant [1]. » Nihil ergo erat imperatorium impe- diturus officium. Quin potiùs sanctorum ante- cessorum more, sibi eamdem quàm imperatori legem dicit; ut nec ille de rebus ecclesiasticis, uti fecerat, nec de temporalibus Pontifex ipse decernat. At quomodò id diceret, cui id incum- beret officii, ut cùm res Ecclesiæ postularent transferret imperia, summamque rempublicam capesseret?

Dices : nondum advenerat tempus, quo eam potestatem exereret, priùsque tentanda erant remedia lenia, quàm ad extrema decurreret. At si charitas, ac prudentia christiana prohibebant, ne totam potestatem exereret; non illæ prohibe- bant quominùs ostensa eà saltem, superbum principem à nefariis consiliis deterreret. Nam imperator hæc erat comminatus, ipso Papâ re- ferente : « Romam mittam, et imaginem sancti » Petri confringam; sed et Gregorium illinc » Pontificem vinctum adduci curabo, sicut Mar- » tinum adduci Constantius jussit [2]. » Impius imperator hæreticorum etiam principum, qui sanctos Pontifices persecuti erant, sequenda sibi exempla proponit. Videamus quid Gregorius talia meditanti, atque imperatoriam jactanti potentiam, reponendum putet. An eam in suâ potestate esse, pontificio scilicet arbitrio, detra- hendam? Ne id quidem cogitat. Sed hâc unâ de- fensione nititur : optare se martyrio consummari, exemplo Martini, quem omnes colunt. Adeo aberat ab eo, ut defectiones, arma, viresque viribus oppositas, aut depositiones animo agi- taret.

CAPUT XIV.

An Gregorius II, imbecillitate virium, ab indirectâ potes- tate exercendâ, vel saltem ostendendâ temperarit.

At fortè unum illud objicient, infirmam tum fuisse Ecclesiam, necdum satis viribus confir- matam. Imò infirmissimum in Italiâ imperium fuisse, hæc Gregorii II ad minacem imperatorem verba testantur : « Ad quatuor et viginti stadia » secedet romanus Pontifex (quò scilicet impe- » rium non pertingat) : tum tu, inquit, vade, » ventos persequere [1]. » Addit prohibituros re- ges Occidentis eas injurias, quas beato Petro im- perator inferre cogitaret. « Quòd si, inquit, velis » experiri, planè parati sunt Occidentales ulcisci » etiam Orientales, quos injuriis affecisti. » *Etiam*, inquit, *Orientales*; non nos tantùm : et beatum Petrum : tum : « Totus Occidens, sancto » Petro apostolorum principi, fidei fructus offert. » Quòd si quospiam ad evertendam imaginem » miseris sancti Petri, vide, protestamur tibi, » innocentes sumus à sanguine quem fusuri sunt; » verùm in cervices tuas et in caput tuum ista » recident [1]. » Neque hæc immeritò ille jacta- bat. Omnino enim putamus reges Occidentales, imprimis verò, pietate florentes Sedique apos- tolicæ deditissimos Francos non fuisse laturos, ut impius imperator sancti Petri templum, et commune orbis christiani sacrarium violaret. Videmus igitur non defuisse sancto Pontifici op- portunitatem temporum. Quas verò tum deposi- tiones Gregorius VII non esset comminatus? Quantâ voce intonasset, à se posse non modò adimi Imperium, sed etiam tradi alicui Occiden- talium regum, qui ad bella inferenda ultro pa- rati sint, solâ contumeliâ fidei permoti? At Gre- gorio II non is erat animus; necdum enim talia cogitabant.

Et quidem pontificia charitas id effecit ut Gregorius ostentaret imminentem imperatori à tot regibus metum : cæterùm Gregorius non erat concitaturus eos. *Parati*, inquit, *sunt*; et sponte ipsi accurrent. Hoc tantum ostentat, regna prædæ exposita, et ultrò accensos ad bella principes, titulumque grassanti cupiditati datum, nec tamen id intentat tanto præsidio fretus, et Christi Sedis- que apostolicæ contumeliis incitatus : imò verò distinctis utriusque potestatis officiis, profitetur, pontificiæ potestati in republicâ quidem nihil licere.

CAPUT XV.

Gregorius II confiteri pergit nullam esse suam in rebus civilibus potestatem.

Neque id semel inculcat : sed cùm imperator atrociùs rescripsisset, ipse secundâ epistolâ datâ sic incipit : « Accepimus vestri à Deo conservati » imperii atque in Christo fraternitatis litteras, » meque prorsùs vitæ meæ tæduit, quòd senten- » tiam non mutaris, sed in eisdem malis perse- » veres [3]. » At in his obstinatissimè perseverantem ut imperatorem salutat ejusque *à Deo imperium conservatum* colit : tum iterùm inculcat illud : « Non sunt imperatorum dogmata, sed Pontifi- » cum : militarem et ineptum quem habes sensum

[1] *Bar. tom.* IX. *an.* 726. *pag.* 69. — [2] *Ibid. pag.* 70. — [3] *Ibid.*

[1] *Bar. tom.* IX. *an.* 726, *p.* 71. — [2] *Ibid. p.* 73. *Vid. tom.* VII. *Conc. col.* 25.

» et crassum, in spiritualibus dogmatum administrationibus habere non potes. Ecce tibi palatii et ecclesiarum scribo discrimen, imperatorum et Pontificum: agnosce illud, et salvare; nec contentiosus esto.... Quemadmodum Pontifex introspiciendi in palatia potestatem non habet, ac dignitates regias deferendi; sic neque imperator in ecclesias introspiciendi, et electiones in clero paragendi, neque consecrandi, vel symbola sacramentorum administrandi; sed neque participandi absque operâ sacerdotis; sed unusquisque nostrûm *in quâ vocatione vocatus est à Deo, in eâ maneat*[1]. » Videmus in quo reponat Pontificum munus: *Non habet*, inquit, *Pontifex potestatem deferendi regias dignitates*. At si tales, quales nunc romanos Pontifices circumsistunt, consiliarios habuisset, nequaquam dixisset id: *Non hanc habet Pontifex potestatem*; sed non hanc habet *voluntatem*. Non ita Gregorius II, sed planè: *Non habet potestatem Pontifex deferendi regias dignitates*; haud magis quam imperator ecclesiasticas; quo nihil dici potest apertius. At nunc ducatus, marchionatus, regna etiam ipsa atque imperia deferunt; adeo à primâ illâ gravitate ac simplicitate defecimus.

Gregorius II, qui tanto à se studio temporalium potestatem amolitur, quid in spiritualibus possit non tacet: imò, « persequeris me, inquit[2], » ac tyrannicè vexas militari ac carnali manu: » nos inermes ac nudi, qui terrenos et carnales » exercitus non habemus, invocamus principem » exercitûs omnis creaturæ sedentem in cœlis » Christum, qui est super omnes exercitus supernarum virtutum, ut immittat tibi dæmonem, » sicut ait apostolus, *tradere hujusmodi satanæ* » *in interitum carnis, ut spiritus salvus sit*[3]. » Summum ergo illud est, quo potestas pontificia se extendat; excommunicare nempè, quod est satanæ tradere; reverà malorum omnium in hâc vitâ extremum, et æternæ damnationis præjudicium; sed nimis ludibrio habitum, ex quo Pontifices non contenti suâ sorte, tantâque divinitus traditâ potestate, aliena et inferiora occuparunt.

Hæc Gregorius II, fortissimus juxtà ac modestissimus Pontifex, rescribit ad minaces, cædemque spirantes impii imperatoris litteras. Hanc doctrinam sanctos antecessores suos Gelasium et Symmachum secutus, Christi tradebat Ecclesiis. Jam verò quid egerit, utque se gesserit, cùm ei imperator totiès intentaret necem, latinos scriptores narrantes audiamus.

[1] Bar. tom. IX. an. 726. p. 74. — [2] Ibid. — [3] I. Cor. V. 5.

CAPUT XVI.

De Gregorii II gestis latini historici proferuntur, Paulus diaconus et Anastasius bibliothecarius; ex his demonstratur, nihil ab eo, nisi pro tuendo imperio gestum, etiam post anathema imperatori dictum.

Græcos scriptores produximus: Gregorium ipsum animi sui sensa promentem legimus. Jam ad certam gestorum fidem, latinos historicos, his proximos temporibus, Paulum diaconum, Caroli Magni æqualem, et Anastasium Ecclesiæ romanæ bibliothecarium, noni sæculi historicum audiamus.

Et Paulus quidem diaconus, libro VI de Gestis Longobardorum, de hoc negotio sic scribit[1]: « Eo tempore rex Luitprandus Ravennam obsedit, classem invasit, atque destruxit. Tunc » patricius Paulus ex Ravennâ misit, qui Pontificem interimerent. Sed Longobardis pro defensione Pontificis repugnantibus, Spoletanis » in Salario ponte, et ex aliis partibus Longobardis Tuscis resistentibus, consilium Ravennatium dissipatum est. Hâc tempestate Leo » imperator apud Constantinopolim sanctorum » imagines depositas incendit. Romano quoque » Pontifici similia facere, si imperialem gratiam » habere vellet, mandavit. Sed Pontifex hoc » facere contempsit. Omnis quoque Ravennæ » exercitus vel Venetiarum, talibus jussis unanimiter restiterunt; et nisi eos prohibuisset » Pontifex, imperatorem super se constituere » fuissent aggressi. » Hæc quidem sunt quæ de Gregorio II scripsit. Quo loco eum pro imperio romano sollicitum, atque alios à defectione prohibentem, non defectionis auctorem, aut tributa prohibentem legimus.

Jam verò Anastasium bibliothecarium audiamus, Pontificum romanorum vitas ex Ecclesiæ romanæ scriniis describentem. Sic autem Baronius divisit temporibus ea, quæ Anastasius in vitis, ordine quidem, sed nullâ temporum notâ, exposuit.

Ad annum Christi 726, Leonis undecimum, refert edictum hoc ab imperatore missum, ut in nullâ ecclesiâ imago haberetur; id si Gregorius fieri prohiberet, à suo gradu decideret. Quâ de re Anastasius: « Respiciens pius vir profanam » principis jussionem, jam contra imperatorem, » quasi contra hostem se armavit, renuens hæresim ejus, scribens ubique cavere se christianos, eo quòd orta esset impietas talis[2]. »

Ne verò hic mihi tu bella in imperatorem tanquam depositum auctore Pontifice gesta, aut

[1] Paul. Diac. lib. VI. de gest. Longob. c. LIX. Tom. XIII Bibl. Pat. p. 198. — [2] Bar. tom. IX, an. 726, p. 77. 78, ex Anastas. in vit. Greg. II. quam vide tom. VI Conc. col. 1430.

arma carnalia suspicere, cùm depositionem, nec ipse Baronius ad hæc tempora, et ad undecimum Leonis annum referri posse putet. Anathema ergo audis, et imperatorem *hostem* Ecclesiæ judicatum, et *arma* expedita, sed spiritualia atque apostolica, quæ scilicet *renuant hæresim :* neque concitatos ad defectionem Italos, sed admonitos *ubique christianos cavere se;* eò quòd tantâ auctoritate, tantæque majestatis nomine, *orta esset talis impietas.* His anathema clarè expressum est, quod post eas quas legimus admonitiones, meritò sequebatur.

Et Itali quidem per eam occasionem bella moverunt; sed quàm invito Pontifice, docent sequentia : « Cognitâ imperatoris nequitiâ, omnis Italia consilium iniit, ut sibi elegerent imperatorem, et ducerent Constantinopolim. Sed compescuit tale consilium Pontifex, sperans conversionem principis [1] : » non quasi desperatâ eâ, ipse ultro cum aliis in principem insurrecturus esset; sed exponit Anastasius quid eum incitaret vel maximè ad rebelles compescendos; nempè quòd speraret principem suis obsequiis delinitum, ad meliorem mentem reversurum; quâ spe et seipsum sustentabat, et Italorum mitigabat iras.

Hoc animo eum fuisse res postea gestæ declarant. Nam cum populus, Imperatoris duces, qui Pontifici necem intentabant, per tumultum ac seditionem cæderet, « missum patricium occidere voluerunt, nisi defensio Pontificis nimia præpedisset [2]. »

Neque tantùm populum à cædibus prohibebat, verum etiam « ne desisterent ab amore et fide romani imperii admonebat : » adeo non ejus consultu aut instinctu bella civilia movebantur. Sic etiam post dictum anathema, in impii ac sævientis imperatoris obsequio, et ipse mansit, et manere porrò omnes voluit. Quin etiam « cùm Tiberius Petasius regnum romani imperii usurpare conaretur,... exarchus hæc audiens turbatus est; quem sanctissimus Papa confortans, et cum eo proceres Ecclesiæ mittens atque exercitum, profectus est [3]. » En quo studio exarchum tuebatur eum qui in ipsius vitam toties conjuraverat : quæ Baronius ad annum refert 729, Leonis decimum quartum.

Satis, opinor, Gregorius his omnibus demonstrabat se extrema quæque passurum, potiùs quàm ab obedientiâ discederet. At eum pro tuendo etiam imperio tanta perpessum, tandem ultimo vitæ, anno Christi 731, Leonis decimo sexto, induit Baronius « apostolicâ auctoritate clamantem : Securi ad radicem admotâ, succidite arborem. Quo tonitru, inquit [1], excitati fideles Occidentales mox desciscunt à Leonis imperio. » Quò pertinebat magnifico vocabulo Occidentales dicere; cùm pridem Gallia, Hispania, Germania, ipsa etiam Italia magnam partem à romano imperio avulsæ essent? Ubi verò decretum illud Gregorii, aut à quo est historico memoratum? Quid autem fuit novæ causæ cur sic repentè de imperio decerneret, nihil unquam tale comminatus : imò hæretico diris condemnato atque Ecclesiam persequenti, hucusque obsequendum ratus? Sane, ut imperator de dicendo anathemate sæpè est à Papâ commonitus; ita, de dicendâ depositionis sententiâ commoneri oportuisset; neque defuissent, qui novum atque inauditum hactenùs de imperatoris depositione decretum memorandum putarent.

Anastasius quidem bibliothecarius nihil prætermisit, quo Gregorius II erga imperatorem impium ejusque asseclas præclarè officio esse functus videretur; neque conticuit quid de Anastasio Constantinopolitano patriarchâ decreverit : quem imperatori assentientem Gregorius II *extorrem à sacerdotali officio esse mandavit.* Atque id Baronius factum esse vult [2] eodem ferè tempore, quo imperator ab Occidentali dejectus imperio est. Sed cùm Anastasius bibliothecarius patriarcham depositum memorarit, de imperatore deposito minimè tacuisset, pontificiæ potestatis studiosissimus, Sedisque apostolicæ privilegia amplificare potiùs, quàm imminuere solitus. Vide autem quid de utroque, de patriarchâ nempè, et de imperatore scripserit. « Anastasium patriarcham extorrem à sacerdotali officio esse mandavit : imperatori quoque suadens salutaria, ut à tali execrabili miseriâ declinaret commonuit. » Id enim admonendum supererat, postquam imperator etiam anathemata contempsisset. En quàm disertè Anastasius bibliothecarius significet sanctum Pontificem de patriarchatu quidem, non autem de imperio adimendo cogitasse. Cætera quæ Baronius nullo auctore, nullo teste, nullo documento memorat, ignoravit : quin etiam demonstravit non haberi à se Leonem pro deposito, quem toto opere imperatorem appellare non cessat.

CAPUT XVII.

Cur Græci illud de tributis Gregorio II objecerint? Id utcumque se habet an nostræ sententiæ noceat?

Hæc lectis visisque Ecclesiæ romanæ actis docet Anastasius, pontificiæ historiæ scriptor vernaculus, cui potius quàm Græcis longe positis,

[1] *Bar. tom.* 12, *an.* 726. *p.* 78. — [2] *Bar. ibid.* — [3] *Ibid. an.* 729, *p.* 94.

[1] *Bar. tom.* 12 *an.* 730 *p.* 98.

nec pari diligentiâ ac fide ista tractantibus, credimus.

Ac profectò monifestæ iodiligentiæ, ne dicam invideotiæ, est, quòd Greci Gregorii II in romonum imperium merita prætermittant; defectiones autem Pontifici de republicâ benè meritissimo, ac prohibita tributa et pacta cum Francis fœdera; denique ea omnia quæ in Ecclesiam romonam apud Orientales invidiosa erant, tantùm commemorent.

At enim, inquiunt, in Anastasii ecclesiasticâ Historiâ, eadem quæ apud Theophanem de Gregorii defectione probibitisque tributis legimus. Certè. Namque Aoastasii ecclesiastico Historio, nihil oliud est, quàm Theophanis de verbo ad verbum interpretatio. Quærere autem nos oportet, non quæ fidus interpres verterit, sed quæ ex scriniis Ecclesiæ romanæ, auctor ipse scripserit.

Idem de Londulfo dicimus, qui in *Miscellæ Historiæ centonem* [1] à se continuatum [2], Theophanis Historiam totam, ex Anastasii versione transtulit. Quare hæc omnia nihil aliud quàm Theophanem sonant, quem cæteri Græci secuti, defectiooem ac tributa prohibita exprobrarint.

Neque Theophooes hæc ipse confioxerit. Hæc enim omoia Leo imperator sancto Pontifici imputabat, eodem animo, quo, teste Theophane, sanctum Germanum Constantinopolitanum « ob» servaos, atque submittens quosdam sermones, » satagebot sicubi inveoiret eum contra impe» rium suum agentem; quatenus hunc ut con» jurotorem, non ut confessorem à throno depo» neret. [3] »

Neque movere nos debet id quod ipse scripsit Anostasius io Gregorio II : « Paulus exarchus, » imperatoris jussione, eumdem Pontificem cona» batur ioterficere, eo quòd ccosum in provinciâ » ponere præpediebat [3]. » Quis namque non videat ab Aoastasio referri, non quid egerit Gregorius, sed quid infando sceleri Paulus exarchus, et ipse etiam imperator obtenderit : eodem planè animo, quo Judæi de Cbristo ipso hæc jactabant : *Hunc invenimus prohibentem tributa dare Cæsari* [4]; ut mirum non sit servum ac cariom, eâdem quâ Dominum calumniâ fuisse impetitum. Neque verò Gregorii rebus gestis, et tantæ modestiæ ac magnanimitati congruit, litigasse de vectigalibus, cùm in reliquis omnibus od finem usque vitæ romano imperio tam impensè studuerit; aut eum obsecutum dicenti apostolo : *Cui honorem, honorem*; oblitum verò esse quæ bis cohærent : *Cui vectigal, vectigal* [1].

Quod autem commemorant Græci, et ipse Baronius, de fœdere cum Francis inito, id quidem od Gregorii III ejusque successoris tempora pertinere liquido ostendemus.

Ac si de tributis iostont, quid tandem consequentur? Aliud quippe est abrogare imperium, aliud per oliquod tempus tributa denegore. Certè eoim poterant tot io gravibus Italiæ ac civitatis Romanæ incommodis, ac Longobardorum incursibus, honestæ et verisimiles ostendi causæ, cur tributa interim negorentur, iotegrâ in reliquis imperii majestate : tantoque esset certius Gregorium II nibil de defectioue esse conatum, quòd Anastasius de negatis tributis loquens, de depositione oc defectione tacuerit. Denique si tanti interesse putant Gregorium II aliquâ saltem ex parte fuisse perduellem, nibil aliud ab invitis extorquebunt, quàm ut respondeamus : nos scilicet ejus doctrinâ nixos, hæc exempla improbare, et Domini jussu sequi quæ docuerit ac dixerit, non quæ gesserit; atque omoino adhærescere dicenti, opostolico ordioe, nullum sibi esse jus in publica munera, potestatem nullam. Cæterùm quomtumcumque faciles solutio est, veritatis tamen amore ducti, sancti Pontificis tuemur innocentiam, prætendimusque eum, sua ipsius dogmata veneratum, ab imperio romano nunquam recessisse : quod etiam secutorum Pontificum obsequiis ac fide clariùs demonstratur.

CAPUT XVIII.

De Gregorio III, Gregorii II successore, ejusque erga Leonem Isaurum et Constantinum Copronymum ejus filium, obsequio: de ejus Pontificis duplici legatione ad Carolum Martellum, quarum alteram Baronius Gregorio II assignavit.

Mirâ coofidentiâ, pace tanti viri dixerim, scripsit Baronius Gregorium II, in deponendo Leone Isauro, « dignum posteris exemplum re» liquisse, ne in Ecclesiâ Christi regnare sincren» tur hæretici principes, si sæpè moniti in errore » persisterent [2]. » At nunc ex successorum gestis apparebit, à Gregorio II ad posteros non descicendi, sed obsequendi exempla manasse. Grego-

[*] Miscellæ Historiæ centonem, ex variis consultum historiis, et ideo *Miscellam Historiam* dictum, reperies in Biblioth. Patr. sub nomine Pauli diaconi, quanquam XI primi libri sint Eutropii, paucis exceptis, quæ Paulus addidit. Sequentes libros ab Juliano apostatâ ad tempora Justiniani, Paulus ex variis auctoribus consarcinavit : cæteram historiam Landulphus explevit. DUPIN, Bibl. Eccles. sæc. VIII. existimat hanc *Miscellæ* partem, quæ vulgò Paulo tribuitur, ab Anastasio fuisse digestam. Quòd si ita est, non mirandum foret Historiam Theophanis, quam Anastasius latinam fecerat, in hoc centone totam referri. (*Edit. Paris.*)

[1] *Miscell. Histor. lib.* XXI : *tom.* XIII *Bibl. Pat. p.* 307. 308, 309. — [2] *Chron. Theoph. p.* 341. *Anast. Hist. Eccl. p.* 433. *Hist. Miscell. lib.* XXI. *pag.* 307. — [3] *Tom.* VI *Conc. col.* 1435. — [4] *Luc.* XXIII, 2.

[1] *Rom.* XIII. 7. — [2] *Bar. tom.* IX, *an.* 730. *pag.* 98.

rius III ei proximus sedit. Refert autem Anastasius statim atque pontificatum iniit, « persecutione » grassante, misisse commonitoria scripta ad » imperatores Leonem et Constantinum [1]. » Vides pro imperatoribus haberi, etiam post dictam à Gregorio II (si quidem Baronio credimus) depositionis sententiam.

Paulò post, eodem teste Anastasio, Gregorius III, habitâ synodo nonaginta trium episcoporum, decrevit, ut qui imagines improbaret, « sit extorris à corpore et sanguine Domini, vel » totius Ecclesiæ unitate atque compage. » Ita synodi anathemata decernebant : depositiones à sæcularibus dignitatibus ne quidem cogitabant.

Exinde memorat Anastasius hæc [2] : « Cuncta » generalitas istius provinciæ Italiæ, similiter » pro erigendis imaginibus supplicationum scripta » unanimiter ad eosdem principes direxerunt. » Ita pii et orthodoxi etiam in Italiâ Leoni ut imperatori supplicabant, post ea quoque tempora, quibus Occidentem totum ab eo recessisse Baronius memorat.

Ubi tunc ea exempla, quæ is data esse vult à Gregorio II, ne obstinati hæretici regnare sinerentur? At eum, quo nemo fuit aut pestilentior, aut obstinatior, Gregorius III, non modò *regnare sinebat*, sed ipse ultrò datam ad sanctum Bonifacium archiepiscopum epistolam [3] hâc temporis insignivit notâ. » Data IV kal. novembris, » imperante domino piissimo Augusto Leone, » imperii ejus anno XXIII, sed et Constantino » magno imperatore ejus filio, anno XX, in- » dict. VIII : » quod ad annum Christi 739, Gregorii nonum, refert Baronius [4].

Idem ad eumdem annum * refert, quod est ab Anastasio in Zachariâ proditum, Gregorium III ejus antecessorem in maximas conjectum esse angustias, cum *magna esset turbatio inter Romanos et Longobardos* [5] ; ipsa urbs gravi obsidione à Luitprando Longobardonorum rege pressa, resque in extremum discrimen adductæ essent, nullâ à romanis imperatoribus præsidii spe. » Pro quo, inquit Anastasius [6], vir Dei, » Gregorius papa **, undique dolore constrictus, » sacras claves ex confessione beati Petri apos- » toli accipiens, direxit navali itinere ad partes » Franciæ, Carolo (Martello) sagacissimo viro, » qui tunc regnum regebat Francorum, per missos » suos, id est, Anastasium sanctissimum virum » episcopum, necnon et Sergium presbyterum, » ad postulandum à præfato excellentissimo Ca- » rolo, ut eos à tantâ oppressione Longobardorum » liberaret. » Confugit itaque ad Francos Gregorius III, sed necessitate coactus, nec adversùs romanum imperatorem, sed adversùs Longobardos, non minùs romani imperatoris, quàm romanæ civitatis hostes.

Extant etiam Gregorii III litteræ [1] ad Carolum Martellum de tuendâ sancti Petri Ecclesiâ adversùs Longobardos, qui eam opprimerent : quibus etiam litteris missa à se sacra munera, ac Petri claves è venerando sepulchro depromptas, sanctus Pontifex commemorat.

Cùm autem duplex legatio à Gregorio III ad Carolum missa sit, quid tractatum cum eo fuerit, nostri historici diligenter tradunt.

Et quidem auctor appendicis ad Gregorium Turonensem, sive Fredegarius, sive alius quilibet, hujus certè temporis scriptor, hæc prodit : » Eo tempore bis à Româ, Sede sancti Petri apos- » toli, beatus papa Gregorius claves venerandi se- » pulchri cum vinculis sancti Petri, et muneribus » magnis et infinitis, legatione, quod antea nullis » auditis aut visis temporibus fuit, memorato » principi destinavit, eo pacto patrato, ut ad par- » tes (hoc est, consueto hujus ævi stylo à partibus) » imperatoris recederet, et romanum consulatum » præfato principi Carolo sanciret [2]. »

Easdem legationes copiosiùs referunt Annales Metenses anno 741 [3] : » Carolus princeps bis » eodem anno legationem beatissimi Gregorii pa- » pæ, ab apostolicâ Sede directam suscepit, qui » sibi claves venerandi sepulchri principis apos- » tolorum Petri, ejusdemque pretiosa vincula » cum muneribus magnis delatis obtulerunt, » quod antea nulli Francorum principi, à quoli- » bet præsule Romanæ urbis directum fuit. Epis- » tolam quoque decreto romanorum principum » sibi prædictus præsul Gregorius miserat, quòd » sese populus romanus, relictâ imperatoris do- » minatione, ad suam defensionem, et invictam » clementiam convertere voluisset. » Eodem verò anno obiisse Carolum refert, diviso inter filios Francorum regno.

Ex auctore appendicis statim memorato, contendit Baronius [4] à Gregorio II missam legationem * adversus imperatorem, eamque ab hâc

[1] *Vit. Greg. III; tom.* VI *Conc. col.* 1463. — [2] *Ibid. col.* 1461. — [3] *Epist.* VII. *ad Bonifac. ib. col.* 1475. — [4] *Bar. tom.* IX, *p.* 122.

* Sive potiùs an. 740

[5] *Bar. ib. an.* 726, 740. *p.* 79, 131, *Vid. vit. Zach. tom.* VI *Conc. col.* 1486. — [6] *Vid. Bar. p.* 131.

** Hic Anastasii locus, typographorum sanè incuriâ, in Binianâ editione Morelli an. 1636, et in ipsâ Labbæanâ omissum fuit; quamvis à Binio visus fuerit, qui etiam illo loco notam addidit, quâ probare nititur, hanc Gregorii II legationem, ab alterâ priori esse *planè diversam*. Hæc Binii nota reperitur quoque apud Labbæum, tom. VI, col. 1467. (*Edit. Paris.*)

[1] *Com. Concil.* VI. *col.* 1472. — [2] *Duch. tom.* I. *et append. sive lib.* XI *Hist. Franc. Greg. Tur. edit. Par. an.* 1610, *n.* 110. *p.* 77. — [3] *Ann. Met. tit.* III. *pag.* 271. — [4] *Bar. tom.* IX. *an.* 726, 740; *p.* 79, 131.

* De eâ legatione non parùm habet difficultatis narratio ipsius

Gregorii III legatione diversam, errore manifesto. Nullam enim legimus à Gregorio II ad Carolum missam legationem; et quam auctor appendicis à Baronio laudatus, atque Annales Metenses narrant, eam ad Gregorii III tempora constat pertinere; atque illi quidem auctores binam legationem memorant à Gregorio missam, sed eodem anno. Quare utraque ad Gregorii III tempora refertur; disertèque tradunt primam legationem eam fuisse, quam Sedes apostolica ad Francorum misisset principes. Nulla igitur erat ad Martellum missa legatio; neque Gregorius II quidquam egisse videtur cum eo principe, nisi ut Bonifacium ad Germanos directum tueretur. Quâ de re extant Gregorii II epistolæ, septima ad Martellum, et octava ad Bonifacium [1]. Quòd autem Græci ad ejus tempora hanc legationem referre videantur, hoc ideo contigit, quòd utrumque Gregorium, alterum alteri proximè succedentem, facilè confuderunt.

Majoris momenti est quòd Gregorius III, apud Fredegarium et Annales Metenses, ab imperatore recessisse videatur; quippe qui instigat Martellum ut ab eo recedat, et accepto consulatu, populi romani tutelam suscipiat. Sed hæc nihil ad nostram quæstionem. Profectò enim quærimus, an propter hæresim decreto edito depositus fuerit à romano Pontifice Leo persecutor. At Franci scriptores nihil tale tradunt: hæc enim apud eos vidimus: « Scripsisse Gregorium, decreto romanorum Principum, quòd sese populus romanus, relictâ imperatoris dominatione, ad suam defensionem et invictam clementiam convertere voluisset. » Nulla hæresis mentio, nullum decretum, cujus Pontifex auctor extiterit. Imò ipse, *decreto romanorum Principum*, scribit: « Populus romanus ad extrema redactus per Longobardos, invictum defensorem quærit. » Probaverit Gregorius III quod ipsa necessitas extorquebat: pro grege Pastor optimus ad Carolum Martellum intercessor extiterit, ac remedium aliquod rebus desperatis quæsierit, aut quærendum suaserit; quanquam hoc nec historiæ produnt, quid ad nos? Hæc quidem non ad decreti apostolici auctoritatem, sed ad rerum tractandarum industriam modumque pertinent. Quàm autem Pontifices à defectione abhorrerent, sequentia demonstrabunt.

CAPUT XIX.

Zacharias in obsequio perstitit: Stephanus II, pro imperio conatus omnia, nonnisi necessitate ad Francos refugit: ad eos translatum imperium sub Leone III, cùm Græci imperatores ad fidem catholicam rediissent.

Gregorius quidem III, has inter angustias, paulò post est mortuus. At sanctus Zacharias pontifex ei successor datus, statim atque respiravit, totum eò se convertit, ut exarchatum Ravennatem imperio conservaret. Refert Baronius ex Anastasio, ad annum 743, ubi etiam id notat: « Ex his vide quàm injustæ sint querelæ Orientalium de romano Pontifice, quod exuerit Occidentali imperio Orientales imperatores [1]. » Non ergo, quod Baronius paulò antè volebat, à fide et obedientiâ romani imperii, aut Pontifices recesserant, aut ipsi Italos repellebant.

Quin ipse imperator Constantinus Copronymus, Leonis Isauri filius, ac paternæ impietatis hæres, sancto Pontifici reipublicæ benè gestæ dedit testimonium, atque ejus rei gratiâ, prædium quoddam concessit romanæ Ecclesiæ: « Hâc saltem ex parte, inquit Baronius [2], ei placere desiderans qui ob hæresim omnino sciret se illi displicere; » neque cessavit unquam pro imperatore habere Copronymum, quem eo minùs agnoscere debuisset, quod Leonis depositi, si quid Baronio credimus, filius, ipse patrem impietate et crudelitate superaret.

Stephanus verò II *, recurrit quidem ille ad Pipinum Francorum regem; sed postquam « cerneret ab imperiali potentiâ nullum esse subveniendi auxilium: » ita Baronius post Anastasium [3].

Quin ipse Pontifex, de rebus imperii in Italiâ tuendis, ad impium et persecutorem Constantinum Copronymum legatos misit, redîitque cum ejus legatis Joannes « imperialis Silentiarius, deferens jussionem imperialem, in quâ inerat insertum: ad regem Longobardorum (Aistulphum) eumdem sanctissimum Papam esse properaturum, ob recipiendam Ravenantium urbem, et civitates ei pertinentes [4]. » Hæc Anastasius, qui jussioni Stephanum paruisse memorat. Neque refugit legationem ab imperatore

Anastasii, cujus hæc verba sunt: « Tunc, quemadmodum prædecessores ejus beatæ memoriæ, domnus Gregorius, et Gregorius alius, et domnus Zacharias beatissimi Pontifices, Carolo excellentissimæ memoriæ regi Francorum direxerunt.... ita modò et ipse.... suas misit litteras Pipino. » Vit. Steph. II; tom. VI Conc. col. 1622. Baronius hunc locum refert an 753. p. 207; paululum variè, sed sententiâ non mutatâ. Cæterùm hic locus, quem criticis extricandum relinquimus, non tanti est, ut, quidquid statuatur, causa D. Bossuet aliquantisper periclitetur. Dicendum fortasse erit missas quidem *litteras* à Gregorio II, non missam legationem: aut missam legationem, non rerum imperii causâ, sed ut Carolus Bonifacium ad Germanos directum tueri vellet. (*Edit. Paris.*)

[1] *Epist.* VII. VIII; *tom.* VI. *Conc. col.* 1446.

[1] *Bar. tom.* IX. *an.* 743, *p.* 154. — [2] *Ibid. p.* 159.

* Seu potiùs III. Sed cùm Stephanus II paucos dies apostolicam Sedem tenuerit, vix inter Pontifices numeratur. (*Edit. Paris.*)

[3] *Anastas. vit. Steph. II, tom.* VI *Conc. col.* 1622. *Bar. loc. cit. an.* 753, *p.* 207, 208. — [4] *Anast. et Bar. ibid.*

hæretico impositam sanctissimus Pontifex, quòd, reipublicæ causâ, pium id sanctumque duceret. Sed quid impetraret à superbis hostibus, inermis imbecillisque imperatoris nullo exercituum robore suffulta legatio? Vix à Longobardorum manibus Francorum auctoritate Stephanus se proripuit; ac tum adversùs eos ad Pipinum confugit, cùm omnia alioquin desperata essent.

Neque verò peccare se putabat in romanum imperatorem, si Romam, bello sine viribus suscepto, perituram, salvam esse mallet sub Francorum tutelâ, quàm eversam ac perditam frustraque renitentem, in Longobardorum tamen manus devenire [1]; neque tantum imperio perire, sed etiam è medio tolli, pari Ecclesiæ ac reipublicæ discrimine.

Neque interea sanctus Pontifex à romano imperatore penitus recedebat: sed utcumque poterat, sustentabat imperii dignitatem, Constantinumque Copronymum pro imperatore legitimo agnoscebat: cùm etiam à Franciâ reversus, pactoque cum Francis fœdere, hanc privilegio Fulradi ac Sancti Dyonisii adponeret temporis notam: « IV kalend. Martii, imperante domino piissimo » Constantino à Deo coronato, magno imperatore, » anno XXXVIII [2]. » Nullum omisit titulum, qui ad imperatoriam honorificentiam pertineret, demonstravitque se ad nullius extranei principis tutelam confugiturum fuisse, si romano imperatori aliquid virium superesset.

Sic agebant cum impio Copronymo paternæ hæresis sævissimo atque obstinatissimo defensore; ad hæc etiam auctore insanæ synodi, quæ se septimam appellabat [3]. En ut hæreticos regnare non sinerent.

Post Stephanum II, romani Pontifices Francis quidem addicti erant, quibus defensoribus necessariò uterentur. Cæterùm, exemplo Stephani, Constantinum et Leonem ejus filium, pro hæreditariis Augustis habuere. Ac Paulus I, teste Anastasio [4], « suos missos cum apostolicis obse» cratoriis, atque admonitoriis litteris, præfatis » Constantino (Copronymo), Leoni (item Copro» nymo, à parente Constantino in imperii so» cietatem assumpto) Augustis direxit pro resti» tuendis imaginibus » : ut iu Paulo I refert Anastasius.

Hoc jure hæreditario Constantinus Leonis Copronymi filius, sub Irenes matris tutelâ imperavit. Hi Nicænam synodum II convocarunt, et antecessorum hæresim à sanctâ synodo condemnatam, penitùs abjecerunt. Ad eam vero synodum vocatus ab imperatoribus Adrianus Papa legatos misit cum litteris sic inscriptis: « Dominis piissimis et serenissimis imperatoribus » ac triumphatoribus..... Constantino et Irenæ » Augustis [1]. » Quibus proindè Constantinum agnoscit pro hærede legitimo legitimorum imperatorum. Acta sunt hæc anno 785.

Sub his Augustis, ac postea sub eodem Constantino solo [*], fides catholica floruit. Eo mortuo, cum jam Leo III pontificatum gereret, devenit imperium ad Irenem solam; neque ita multò post Carolus Magnus Romæ Augustus est appellatus, anno 800.

Ex hâc rerum serie satis intelligitur malè à Baronio, malè à cæteris dictum, imperatores à Pontificibus propter hæresim fuisse depositos, translatumque eâ de causâ ad Francos imperium: cùm contrà pateat, etiam dum hæretici fuere, haud minus pro imperatoribus in Italiâ quoque, et Romæ, et à Pontificibus fuisse habitos; ac translatum denique ad Francos imperium, cum abjectâ hæresi, Irene catholica mulier imperaret.

Patet etiam Pontifices primùm confugisse ad Francos, non propter hæresim imperatorum, sed necessitate per Longobardos factâ, rebus scilicet desperatis, nullaque alia præsidii spe: quo factum est, ut etiam imperante Constantino Irenes filio, catholico principe, sùb Francorum tutelâ necessariò remanerent.

CAPUT XX.

An valeant allatæ à Baronio causæ, cur Constantino Irenes filio, catholico imperatori, imperium restituendum non fuerit: Adriani I locus nihil ad rem: recapitulatio dictorum de iconoclastis imperatoribus: de fide illis servandâ Orientalis Ecclesiæ sensus: illi imperatores in coronatione jusjurandum dederant de tuendis Ecclesiæ dogmatibus ac ritibus: ex his argumentum.

Scripsit Baronius Constantinum Irenes filium, catholicum licèt, ac de fide catholicâ bene meritissimum, tamen « non fuisse dignum habi» tum, cui restitui deberet imperium, quòd » ablatos à prædecessoribus hæreticis imperato» ribus archiepiscopatus et episcopatus, qui im» mediatè essent sub juribus romanæ Ecclesiæ, » et dempta ejus amplissima patrimonia, admo» nitus licèt per Adrianum pontificem, minimè » restituere voluisset [2]. » Jam æquus lector judicet, ecquid sit verisimile, propter aliquot prædia, et aliquot episcopatuum immediatam subjectionem, neganda fuerit Constantino Irenes filio, catholico principi, à piis Pontificibus im-

[1] *Bar. ibid. p. 209. Vid. Anast.* — [2] *Privileg. Fulr. tom. VI Conc. col. 1647.* — [3] *Conciliab. C. P. int. Act. Conc. Nic. II; tom. VII Conc. col. 577.* — [4] *Anastas. in vit. Paul. I; tom. VI Conc. col. 1671.*

[1] *Tom. VII Conc. col. 99.*
[*] Qui anno 790 Irenem à reipublicæ gubernaculis dejecerat.
[2] *Bar. tom. IX. an. 800. p. 490.*

peratoria dignitas, quam Leoni Isauro, Constantino et Leoni Copronymis, hæreticis, impiis, persecutoribus, illæsam mansisse vidimus.

Neque illud est validum quod Baronius memorat ex Adriano I, quòd nempe de Constantino ad Carolum Magnum hæc scripserit : « De diœcesi sanctæ nostræ Ecclesiæ romanæ, tam archiepiscoporum quàm episcoporum, seu de patrimoniis, iterum increpantes commonemus ; » et si noluerit ea sanctæ nostræ Ecclesiæ romanæ restituere, hæreticum eum pro hujusmodi » erroris perseverantià esse decernemus [1]. » *Decernemus*, inquit. Minas audimus, et fortasse nimias : sed certè tantùm minas, et tantùm initum animo consilium, non prolatum decretum. Quid porrò ad rem nostram, *hæreticum decernemus?* Esto : an et illud addit? imperio in æternum privatum declarabimus. Quale autem illud est, ut propter excommunicationem, fortè decernendam, imperio indignus sit, cùm hæresis manifestæ damnatos Leonem Isaurum, Constantinum Copronymum, et Leonem ejus filium, haud minùs pro imperatoribus habitos esse constet?

Sed esto, Constantinus episcopatus aliquot ac prædia retinens, indignus imperio sit, saltem Occidentali : nam de Orientali nemo litem movebat. Quid hoc ad Irenem? Pessima quidem mulier, sed nihil ad rem nostram; cùm nullius sceleris ritè postulata, nedùm condemnata sit. Hæreses insectabatur, fidem tuebatur, fovebat Ecclesiam, ditabat Ecclesias; nemo Ecclesiæ romanæ res ab eâ repetierat. At illa sub ipsa imperii initia, toto Occidente statim mulctata est. Quo jure, suo loco facilè exponemus [2]. Certè id non hæresi, non ulli impietati, non persecutioni, non etiam anathemati tribuendum esse, luce est clarius.

Huc accedit Orientalis Ecclesiæ testimonium. Ea enim romanis Pontificibus adhærebat, iisque anathematizantibus hæreticos imperatores obsecuta erat : denique ab imperatoribus extrema quæque patiebatur, neque eò secius in obsequio persistebat. Sanctus etiam Germanus Constantinopolitanus antistes, egregius ille his temporibus fidei catholicæ propugnator, teste Baronio, « reprehendebat Italos, quòd ita penitùs ab imperatore resiliissent [3]. » Extat enim in græco codice Orientalium canonum, ejusdem sancti Germani epistolæ fragmentum, in eos qui ab imperio descivissent. Non ergo placebat ista defectio, etiam hæresis causâ. Sancti quique martyres sub Leone et Constantino tanta passi, ipsos nihilominùs pro imperatoribus salutabant. Id passim acta martyrum à Baronio relata testantur [1]. Iidem martyres, et sanctus Germanus, Paulus, Tarasius, Constantinopolitani antistites, aliique episcopi contemnunt quidem Leonem Isaurum de fide decernentem, quòd id alienum esset ab imperatorià dignitate et potestate : nullam illi movent litem de iis quæ in civilibus pro imperio statuisset. Sancta ergo Orientalis Ecclesia anathematizatos quosque principes, pro veris principibus coluit.

At profectò romanus Pontifex haud minùs Orientali quàm Occidentali Ecclesiæ præsidebat; ac si depositi imperatores essent, haud minùs in Oriente quàm in Occidente eis abrogaretur imperium; turpissimumque fuisset romanis Pontificibus . sibi et Occidenti, deposito imperatore, consulere, contemnere Orientem longè graviora passum, cùm ab imperatoribus apud se agentibus premeretur.

Sic tota Ecclesia catholica, quàcumque patebat, Leonem Isaurum, dirum persecutorem, et Constantinum Copronymum triginta et ampliùs annis sævientem, Leonemque IV haud minùs crudelem, pro imperatoribus habuere : ac totis sexaginta annis, quibus impia domus vastabat Ecclesiam, de movendo imperio per decreta legitima, nemo in Oriente, nemo in Occidente, non plebs, non episcopi, non religiosi, tot licèt vexati suppliciis, non ipsi romani Pontifices cogitabant.

Attamen omnia intervenerant propter quæ deponi oportere imperatores adversarii docent : hæresis, pertinacia, immanis persecutio : ad hæc, quod maximi ponderis esse volunt, violatum jusjurandum, quandoquidem imperatores Ecclesiæ, Deo teste, spoponderant, se in religionem nihil novitatis inducturos.

Scribit enim Theophanes, sanctum Germanum Constantinopolitanum, Leoni Isauro, « reduxisse » ad memoriam ejus sponsiones ante susceptum » imperium sibi factas, Deo in fideijussorem dato, » quòd in nullo Ecclesiam commoturus esset à » suis apostolicis et divinitus traditis ritibus [2]. »

Hæc autem cùm ita se haberent, non modò persecutorem pro imperatore colebant; verùm etiam, qui per eam occasionem seditiones cogitarent, atque ab imperio deficerent, gravi, quoad poterant, auctoritate comprimebant : adeo ab hominum mentibus hæc aberant, in quibus nunc spem Ecclesiæ et Pontificis robur collocatum volunt.

[1] *Ep. Adr. I. Ad Car. Mag. tom.* VI *Conc. col.* 963. *Baron. tom.* IX. *loc. cit.* — [2] *Vid. inf. hoc lib. cap.* XXXVII *et seq.* — [3] *Bar. tom.* IX. *an.* 727. *p.* 86.

[1] *Ibid. anno* 765. *pag.* 268. *et alibi pass.* — [2] *Theoph. Chron. p.* 341. *Anast. Hist. Eccl. p.* 133. *Hist. Misc. lib.* XXI; *tom.* XIII *Bibl. Pat. p.* 307.

CAPUT XXI.

Noni sæculi exempla : Ludovici Pii imperatoris depositio : hæc et inde secuta, impia, irrita, nulla, malè intellecta, nihil ad rem, nobisque potiùs favent quàm adversariis; an expectata, ad restituendum Ludovicum, Gregorii IV auctoritas.

Nono sæculo memoranda nobis est depositio Ludovici Pii imperatoris et Francorum regis, per Lotharii filii impiam ac nefariam factionem, protractis in consensionem sceleris, non modò proceribus ac militibus, verùm etiam episcopis, Ebbone Rhemensi seditionis incentore. Quamquam enim hæc paulò post communi consensione rescissa sint, ac teste Baronio, « rem per vim ac » metum actam, coloratamque falso religionis » pigmento, nemo non dixerit, atque improba» rit [1]; non desunt tamen, qui hæc quoque infanda ac toti Ecclesiæ detestata, nobis objiciant. Nempe, inquiunt, extant et apud Baronium et in conciliorum libris Compendii acta, quibus titulus : *Exauctoratio Ludovici Pii* episcoporum nomine publicata [2]. Ex his autem patet Ludovicum Pium, anno 833, impositâ publicâ pœnitentiâ, deposuisse cingulum militare, judicatumque ab episcopis, secundùm canones id consequi, « ut post tantam talemque pœnitentiam, nemo » ultrà ad militiam sæcularem redeat; » quod idem profectò erat, ac regno exclusisse : idque adeo fas esse episcopis judicabant, ut etiam Ludovicus ab eâ sententiâ eorum auctoritate absolvi se vellet. Scribit enim coævus auctor vitæ Ludovici : « Imperator episcopali ministerio vo» luit reconciliari, et per manus episcoporum » armis accingi consensit [3]. » Quin etiam Baronius Gregorii IV papæ auctoritate restitutum eum fuisse, ex Paulo Æmilio rerum Francicarum scriptore, et Mariano Scoto antiquiore annalistâ, probare nititur [4].

Nos autem, etsi ea, quæ à rege imbecilli et per proditionem deposito, atque à seditiosis episcopis, inaudito exemplo, sunt gestæ, ut nulla et irrita contemni potuerunt; tamen, veritatis amore ducti, rem ipsam expendimus, proferimus acta, causamque nostram adjuvari iis, paucis demonstramus.

Et primùm quidem, quoniam vidimus hujus temporis episcopos eò maximè nixos fuisse, quòd impositâ publicâ pœnitentiâ, atque abjecto cingulo militari, non liceat *ultrà ad militiam sæcularem redire*, id qualecumque sit, nihil ad reges pertinere facilè demonstramus, eorum quoque auctoritate qui talia gesserunt.

Certè constat paulò antea, anno scilicet 822, eumdem Ludovicum Pium ab iisdem episcopis gallicanis, in Attiniacensi conventu pœnitentiam publicam suscepisse. Quo quidem in conventu, auctor vitæ Ludovici, à Baronio relatus, etiam suprà memoratus, hæc gesta narrat [1] : « Anno » 822, Ludovici nono, dominus imperator, primò » quidem fratribus reconciliari studuit, quos in» vitos attonderi fecerat, deinde omnibus qui» bus aliquid læsuræ intulisse videbatur. Post » hæc autem palam se errasse confessus, et imi» tatus Theodosii imperatoris exemplum, pœni» tentiam spontaneam suscepit, tam de his, » quàm de iis quæ in Bernardum nepotem * (Ca» roli Magni) fecerat. » Hunc autem excæcatum neci tradiderat.

An ergo in eo conventu, ubi omnia pacatè atque ordine gerebantur, de tollendo per militiæ omittendæ speciem imperio quidquam episcopi cogitarunt, audiamus quid hujus temporis auctor scripserit [2] ? « DCCCXXII, Ludovicus impera» tor sacerdotum usus consilio, de omnibus quæ » publicè perperam gessit, publicam pœniten» tiam egit, et post hæc cuncta, quæ in regno » suo corrigenda invenire potuit, corrigere at» que emendare curavit. » Non ergo regno amovendus per pœnitentiam publicam, sed ad regnum benè administrandum animandus esse putabatur.

Idem scribit Agobardus Lugdunensis : « Sa» cer et religiosus dominus noster imperator, » evocato conventu in Attiniaco, agebat stre» nuè, providens de omnibus utilitatibus com» missorum sibi populorum [3]. »

Hic ille est Agobardus, qui anno postea 833, vix undecim elapsis annis, in Compendiensi conventu [4], libello edito, gloriatur se accessisse ad eorum episcoporum partes, qui pœnitentiâ publicâ impositâ, spem omnem reditus ad militare cingulum Ludovico ademere : quæ Attiniaci iisdem episcopis, cùm de iisdem penè criminibus ageretur, ne quidem in mentem inciderant.

Quàm autem impiè et præter fas omnia compendii gererentur, vel ex eo liquet, quòd non piguit episcopos adscribere inter scelera, pro quibus Ludovicus pœnitentiæ addictus est, etiam illa maximè quæ Attiniaci jam expiata erant; cùm à Deo præscriptum sit, et sacris canonibus toties inculcatum, *non bis vindicabis in idipsum :*

[1] *Bar. tom.* IX, *an.* 833. *p.* 805. — [2] *Bar. ibid. p.* 802; *et tom.* VII *Conc. col.* 1686. — [3] *Aut. vit. Ludov. Pii. Duch. tom.* II. — *Bar. tom.* IX. *an.* 834. *p.* 807.

[1] *Duch. tom.* II. *Vid. Bar. an.* 822. *p.* 706.

* Bernardum Pipini filium, regem Italiæ, rebellionis causâ morte damnatum in conventu Aquisgranensi, Ludovicus Pius jusserat luminibus tantùm orbari; quo supplicio Bernardus post triduum obiit. Vid. Theg. (*Edit. Paris.*)

[2] *Incert. aut. ann. Duch. tom.* II; *et tom.* II *Conc. Gall. p.* 448. — [3] *Agob. lib.* de Dispensatione rei Eccles. *n.* 2; *tom.* XIV. *Bibl. Pat. p.* 293. — [4] *Tom.* II *Conc. Gall. pag.* 561.

quod etiam ejus ævi scriptores seditiosis episcopis meritò exprobrabant.

Hæc primo loco notamus : secundo loco dicimus, quæ Compendii acta sunt, acta esse in Ludovicum jam privatum, jam depositum, atque omninò ad quæstionem nostram non pertinere.

Id verò testantur ipsa acta Compendii, ipsaque horum actorum inscriptio, quam apud Baronium, et in conciliorum quoque voluminibus legimus : quâ inscriptione constat hæc omninò gesta esse contra Ludovicum, *postquam regno privatus est* [1].

Acta ipsa sic habent : « Nos episcopi, sub imperio domini et gloriosissimi Lotharii imperatoris constituti, anno incarnationis Domini Jesu Christi DCCCXXXIII, ejusdem principis I. » Ergo Lotharium pro imperatore habebant, non jam Ludovicum : cui, aiunt, etiam acta hæc, post *subtractam potestatem*, et, *potestate privato*, id unum superesse, *ne animam perderet.* Eumque ideo appellant, non jam imperatorem, sed *venerabilem virum.* Agobardus quoque in libello suo apertè declarat acta hæc esse, « præsidente serenissimo et gloriosissimo Lothario imperatore, adversùs ignaviam domini Ludovici venerandi quondam imperatoris. » In hoc ergo conventu Lotharium pro imperatore, Ludovicum pro privato habebant.

Itaque Ludovicus non coronam, non purpuram, non alia quævis ornamenta regalia deposuisse fertur : sed ut miles duntaxat cingulum et gladium, referente Thegano, actis attestantibus [2], omnibus fatentibus.

Quando autem, et quomodo depositus fuerit Annales produnt : nulla scilicet vel in speciem formâ legitimâ, quæ in tanto facinore nulla esse potuisset; sed per vim et scelus apertum; factione filiorum ejus, Lotharii præsertim, qui regiam sibi potestatem vindicarat, defectione militum, ducum proditione, consensione procerum, quibus episcopi, primi scilicet inter proceres, assentiebantur, Ebbone Rhemensi sceleris hortatore : qui quidem episcopi postquam hæc cum cæteris egissent proceribus, nempè id sibi ut sacerdotibus reservabant, ut imponerent privato eam pœnitentiam, quâ reditum ad militiam intercludere niterentur.

Cæterùm inter omnes constat, neque à Lothario et proceribus jure potuisse deponi Ludovicum, neque ullo item jure prohiberi potuisse ab episcopis, quominùs ad regnum revocaretur, revocatusque consueto regendæ militiæ munere fungeretur; atque omninò hæc omnia nulla, irrita, absurda, impiis conatibus esse gesta, magno bonorum omnium luctu. Quare summo omnium applausu Theganus chorepiscopus, vir optimus atque sanctissimus, ejus ævi scriptor, in Ebbonem sic invectus est [1] : « Crudelis, cur » non intellexisti præcepta Domini? *Non est servus super dominum suum ;* quamobrem contempsisti præcepta apostolica : *Omnibus potestatibus superioribus subditi estote : non est potestas nisi à Deo,* et iterum aliàs dicit : « *Deum timete ; regem honorificate.* Tu verò » nec Deum timuisti, nec regem honorasti. » Satis ergo intelligebant, quàm inviolata esset, et ab omni aliâ potestate immunis, divino etiam jure, potestas regia. Quare nec fraus illa scelusve diù valuit, sed statim ad officium Franci redîere [2]. Ebbo depositus; acti in exilium reliqui : Lotharius omnium fuit execrationi : campus ille, in quo Ludovicus desertus fuerat, *Campus mendacii* dictus, ad tantæ proditionis infamiam sempiternam : totaque ea res inter exempla pessima, divinâque ultione reprobata, ab ævo sequente ac secutis conciliis relata est [3]. Quòd ergo Ludovicus, ut auctor vitæ prodit, *per episcoporum manus armis accingi consensit* ; factum id, ut et ipsi dissolverent quod malè fecerant, datumque est id timori imbecillis principis; non quòd vim haberent ullam, quæ per metum, errorem, ac proditionem acta, ne in privatum quidem valuissent : resque tantâ omnium, non modò consensione, verùm etiam exultatione confecta est, nihil ut sit vanius, quàm recurrere Romam, ac Ludovici restitutionem Gregorii IV auctoritati cum Baronio tribuere. Certè ejus ævi auctores in eâ restitutione, ne Gregorium quidem nominant. Marianus Scotus, à Baronio laudatus, primùm post trecentos scripsit annos : tùm ne id quidem dixit quod Baronius memorat. Imò verò hæc habet, anno 835 : « Pipinus et Ludovicus patrem suum » restituerunt in regnum, » nullâ Gregorii mentione factâ. Paulum Æmilium nostri ævi scriptorem à Baronio allegatum nihil moramur; totaque hæc historia certo argumento est, quantùm episcopi etiam perduelles ab eo abessent, ut per episcopale ministerium deponi posse principem cogitarent.

CAPUT XXII.

Lotharii junioris excommunicatio, propter Valdradam. nullâ unquam depositionis mentione.

Eodem procedente sæculo, Lotharius junior, imperatoris Lotharii suprà memorati filius ac

[1] *Bar. tom.* IX. *an.* 833, *p.* 802. *Conc. Gall. t.* II. *p.* 560. *Conc. Labb. t.* VII. *col.* 1686. — [2] *Theg. de gest. Lud. Duch. tom.* II. *pag.* 28. *Act. Comp. tom.* II *Conc. Gall. pag.* 560.

[1] *Theg. de gest. Lud. ap. Duch. n.* 44. *pag.* 182. — [2] *Theg. ibid.* — [3] *Ep. Synod. ap. Caris. c.* III ; *tom.* VIII *Conc. col.* 636.

Ludovici Pii nepos, idem Austrasiæ rex, repudiatâ Teutbergâ legitimâ conjuge, ac Valdradâ pellice superductâ, romanos Pontifices meritò concitavit. Et quidem Nicolaus I, doctissimus juxtà ac fortissimus pontifex, insanis amoribus irretito excommunicationem intentat; de regni privatione ne cogitat quidem. « Cavendum est, » inquit[1], ne cum eâ (Valdradâ scilicet jam » excommunicatâ) pari mucrone percellaris sen» tentiæ, ac pro unius mulieris passione et » brevissimi temporis desiderio vinctus et obli» gatus, ad sulphureos fœtores et ad perenne » traharis exitium. » Ac paulò post: « Cæterùm » præcave ne quando nos secundùm Domini » præceptum duos aut tres testes adhibeamus; » imò verò ne hoc Ecclesiæ sanctæ dicamus, » et, quod non optamus, fias cunctis sicut » ethnicus et publicanus. » Neque quidquam inculcat aliud, cùm eâ de re longè plurimas ad proceres, ad episcopos, ad reges Lotharii patruos, ad ipsum Lotharium, easque fortissimas atque amplissimas litteras dederit.

Ergo extrema omnia, quæ ecclesiasticâ potestate fieri possent, interminatus, nihil de depositione somniabat; quod quidem si ecclesiasticæ potestati concessum his temporibus cogitassent, non defuissent Nicolao rei exequendæ vires, cùm Lotharii patruos ac præsertim Carolum Calvum ejus regno inhiare intelligeret.

Quod autem scribit ad Ludovicum et Carolum reges, Lotharii patruos, « dilatam à se vindic» tam in eum, ne sanguis effunderetur, et ne » bella excitarentur[2]; » non hæc eò pertinent, quasi ipse Pontifex Lothario regnum adimere, aut alteri tradere moliretur, sed quòd principes adversùs Deum et Ecclesiam contumaces, contemptu et odio populorum, civilibus bellis agitari soleant.

Cæterùm non modò adhibitas in Lotharium excommunicationis minas, verùm etiam datam excommunicationem ipsam, hæc Nicolai ad episcopos in regno Lotharii constitutos scribentis verba testantur: « Nostræ communionis cum » mœchâ sibi sociatâ et suis fautoribus ipse » dudum factus est exsors[3]. » Quò etiam factum, ut excommunicatione perculsum Carolus *ad osculum atque colloquium* admittere recusaret, ut legimus in Capitularibus[4]; neque eò secius pro rege habet, neque uspiam increpiti proceres, ne populi, qui in ejus obsequio permanebant: aut excommunicatum licèt, Nicolaus I et Adrianus II regni extorrem fuisse, aut futurum esse pronuntiant.

[1] *Ep.* LI *Nicol. ad Loth. tom.* VIII *Conc. col.* 437. — [2] *Ejusd. ep.* XXVII; *ibid. col.* 404. — [3] *Ibid. in app. ep.* X; *col.* 494. — [4] *Capit. edit. Baluz. tom.* II, *tit.* XXXV. *pag.* 163.

CAPUT XXIII.

Adrianus II Carolum Calvum à Lotharii mortui regno deterret excommunicatione; quàm grave Francis visum fuerit terrenis rebus immiscuisse se Pontificem, nihil de depositione cogitantem: Hincmari locus.

Posteaquam Lotharius per apertam Dei vindictam extinctus est, Adrianus II Carolum Calvum ejus patruum, ab ejus regno invadendo gravibus deterret minis: captum jam et occupatum regnum, Ludovico imperatori Lotharii fratri reddendum, eâdem interminatione præcipit; neque tamen aliud quidquam præter excommunicationem, et beati Petri romanam Ecclesiam protegentis iram intentat[1]: « Si quis » contrà fecerit, excommunicationis nexibus, » vinculis anathematis obligatum, in gehennâ » cum diabolo deportandum » declarat. De regni privatione, quòd nihil ad suam potestatem pertineret, gravissimus licèt et minacissimus Pontifex, ne verbum quidem facit.

Attamen illa etiam excommunicatio, quòd temporalis regni gratiâ lata erat, Francis gravis visa est. Scribit enim Hincmarus ad ipsum Pontificem[2], respondisse ipsos, non defuisse regi justas causas, cur regnum Lotharii occuparet, ab ejus regni proceribus invitatus; ac Ludovico quidem tacitè exprobrabant, quòd ad regnum obtinendum Papæ excommunicationes adhiberet. Dicebant autem episcopis, qui pontificia mandata attulissent: « Petite domnum apostolicum, » ut quia rex et episcopus simul esse non potest, » et sui antecessores ecclesiasticum ordinem, » quod suum est, et non rempublicam, quod » regum est, disposuerunt, non præcipiat nobis » habere regem, qui nos in longinquis partibus » adjuvare non possit, contra subitaneos et fre» quentes paganorum impetus; et nos Francos » non jubeat servire, quia istud jugum sui an» tecessores nostris antecessoribus non impo» suerunt: et nos illud portare non possumus, » qui scriptum esse in sacris libris audimus, ut » pro libertate et hæreditate nostrâ usque ad » mortem certare debeamus. » Addebant: « Non » convenit uni episcopo dicere, ut christianum, » qui non est incorrigibilis, non propter propria » crimina, sed pro terreno regno alicui tollendo » vel acquirendo, nomine christianitatis debeat » privare, et eum cum diabolo collocare. » Denique: « Si domnus apostolicus vult pacem quæ» rere, sic pacem quærat, ut rixam non moveat; » quia nos non concredemus ut aliter ad regnum » Dei pervenire non possimus, si illum, quem

[1] *Adrian.* II. *ep.* XIX, XX. *etc.*; *tom.* VIII *Conc. col.* 918 *et seq* — [2] *Hinc. ep.* XLI. *ad Adr. II*; *tom.* II *p.* 691, 693.

» ipse commendat, regem non habuerimus. »

Hincmarus hæc, Francorum procerum nomine sic explicat, ut à se collegisque probata satis apertè significet. Quæ responderit jubenti Pontifici, ut à regis excommunicati alloquio, præsentiâ, salutatione abstineret, quàmque hæc omnia evanuerint, suprà exposuimus [1]. Hæc docent, si quis tum regna decretis bullisque pontificiis dari aut adimi contendisset, quàm Galli exhorruissent, qui adeo exarserunt cùm ne quidem talia romani Pontifices cogitarent.

CAPUT XXIV.

Eodem nono sæculo Stephani V epistola ad Basilium imperatorem, de finibus utriusque potestatis.

Eodem sæculo IX, Photianum illud schisma est conflatum; quo initio, adversùs romanam Ecclesiam græca Ecclesia rebellavit. Atque idem ipse Photius à romanis Pontificibus sæpè prostratus, adnitente VIII generali synodo, Joannis VIII fœdâ indulgentiâ [*], et Basilii Macedonis græci imperatoris auctoritate, valentior resurgebat. Resurgentem Marinus, Adrianus III, Stephanus V, resumptis viribus conterebant. Hic Basilium ecclesiastica invadentem his verbis coercebat: « Licèt ipsius Christi imperatoris similitudinem geras in terris, rerum tamen » mundanarum et civilium tantùm curam gerere » debes, quod etiam precamur ut ad multos » annos præstare valeas. Quo igitur pacto à Deo » largitus es nobis terrenis rebus præesse; ita » etiam nos per principem Petrum spiritualibus » rebus Deus præfecit. Accipe, quæso te, be» nignâ fronte quæ sequuntur: datum est tibi » curare ut tyrannorum impietatem et feritatem » gladio potentiæ concidas, ut justitiam minis» tres subditis tuis, ut leges condas, ut terrâ » marique militares copias disponas: hæc est » præcipua cura potentiæ et principatûs tui. » Gregis cura verò nobis commissa est, tantò » præstantior, quantùm distant à cœlo ea quæ » in terris sunt [2]. » Sic docet eminere regiâ potestate pontificiam potestatem, quòd hæc majoribus rebus præsit, non profectò, quòd illam eâ temporalium ad spiritualia subordinatione quam fingunt, in ordinem cogere ac loco movere posset. Hæc scripta sunt ad annum Christi circiter 885. Eâ tum modestiâ agebatur.

[1] *Sup. lib.* I. *sect.* II. *cap.* XXVII.

[*] Joannes VIII, Basilio obsequentior, Photium admiserat et in sedem Constantinopolitanam restituerat, non sine gravi indignatione catholicorum, qui tot pontificum et concilii VIII decreta eo modo rescindi querebantur. (*Edit. Paris.*)

[2] *Ep.* I *Steph. V, ad Basil. tom.* IX *Conc. col.* 366.

CAPUT XXV.

Eodem sæculo Fulconis Rhemensis locus à Perronio objectus.

Per eadem ferè tempora, Fulconis Rhemensis nobis objicitur auctoritas, qui eodem sæculo exeunte, anno scilicet 898, perturbatissimis Galliæ rebus, licentiùs scripserit ad Carolum Simplicem, Ludovici regis filium, quem regno pulsum, sex annorum puerum, ex hostium manu Fulco eripuerat, domique diutissimè aluerat: mox puerum adhuc, ac suâ tantùm operâ patrio regno restitutum, prisco cathedræ suæ jure Rhemis inunxerat: unus denique adversùs Eudonem [*] regem à proceribus electum, totoque ferè regno potientem, auctoritate, opibus, armis etiam sustentabat, quibus scilicet tum Ecclesia Rhemensis prævaleret. Ad eum igitur Fulco hæc scripsit, cùm se improvidus, atque ad extrema redactus adolescens, adversùs prævalidos hostes, Normannis idololatris regnum invadentibus sociaturus esse videretur: « Sciatis, » inquit [1], quia si hoc feceritis, et talibus con» siliis acquieveritis, nunquam me fidelem ha» bebitis: sed et quoscumque potuero, à vestrâ » fidelitate revocabo; et cum omnibus co-epis» copis meis vos et omnes vestros excommuni» cans, æterno anathemate condemnabo. Pro » fidelitate, quam vobis servo, hæc gemebundus » scribo; quoniam cupio vos secundùm Deum » et secundùm sæculum semper esse honoratos, » et non satanæ, sed Christi adjutorio, ad de» bitum vobis conscendere regni fastigium. » Hæc Fulco patriâ veluti libertate, ad octodecim annorum scribit adolescentem, quo, trepidum vixque regnantem, atque ex ope pendentem suâ, gravibus minis ab impiâ societate deterreret. Atque interim quod ipse proprio nomine scripserat, diligenter secernit ab iis, quæ coepiscoporum nomine minitaretur: *Cum episcopis*, inquit, *æterno anathemate condemnabo*, regemque, et qui simul in impiam societatem consensissent. At suo nomine, ut procerum primus, atque in regno maximâ pollens auctoritate: *Nunquam me fidelem habebitis, et quoscumque potuero à vestrâ fidelitate revocabo*. Hujusmodi verò minas per ea tempora passim à proceribus adversùs imbecillem regem, infirmissimo imperio ac regno jam à Carolinâ stirpe ad aliam familiam inclinato, pridem insolitâ superbiâ jactatas, si quis ad certum jus legitimique exempli auctoritatem trahat, næ ille non jam romano

[*] Comitem Parisiensem, Franciæ ducem, et qui jam tùm rex Franciæ occidentalis dicebatur. (*Edit. Paris.*)

[1] *Ep. Fulc. ad Carol. Simpl. ap. Flodoard. lib.* IV *Hist. Rhem. cap.* V.

Pontifici atque omnibus episcopis; sed omnibus omninò proceribus permittat omnia adversùs regiam majestatem. Certè hic nihil synodicè, nihil legitimo ordine gestum; sed unius viri factum; imò verò non factum, sed dictum, nullo effectu consecuto, nulio anteà, nullo posteà exemplo legimus. Hæc illa sunt, quibus jus novum omnibusque retrò sæculis inauditum sancire se posse arbitrantur.

CAPUT XXVI.

Atto Vercellensis, Burchardus Vormatiensis, decimi sæculi auctores, proferuntur.

Decimo sæculo Attonis episcopi Vercellensis claret auctoritas. Is igitur epistolâ ad Valdonem * episcopum multa de regibus, eaque superiorum sæculorum traditioni consentanea tradit. Hæc imprimis de fidelitate perversis etiam regibus præstandâ [1] : Davidis ac Samuelis exemplo, Christique auctoritate observandos eos: supremam eorum esse solique Deo subditam potestatem, evictum ex illo Davidis, *Tibi soli peccavi*; atque ex interpretatione Cassiodori, eà quam suprà retulimus [2]: tum *quantâ cautelâ* bonis obsequendum, cùm *nec malos* repellere liceat, atque ex Chrysostomo, esse « in potestate populi » facere regem quem vult; factum, de regno » repellere, non in ejus potestate [3]; » utque » fidelitatem quam jurando regi promiserint » inviolabilem, teneant [4]. » Nondum scilicet juramenta fidelitatis solvi à Pontifice cogitabant. Hæc de Attone paucis, ne ab aliis Patribus jam audita cum lectoris tædio repetamus. His liquet priscam traditionem proximis etiam Gregorii VII temporibus viguisse.

Per eadem tempora floret beatus Burchardus, Vormatiensis episcopus, doctus, ac pius canonum compilator. Ibi decretorum libro xv, multa de regum supremâ atque à Deo constitutâ, solique Deo subjectâ potestate, ex sancto Isidoro Hispalensi collecta legeris; neque hic, neque alibi quidquam de deponendis regibus, aut solvendo fidelitatis sacramento legitur, ut in secutis postea canonistis. Nondum hæc decreta, nondum hi tituli vel nomine noti erant: nondum enim Gregorius VII prodierat.

Quare cùm eodem sæculo exeunte, Robertus rex Francorum, Hugonis Capeti filius, ea commisisset, propter quæ excommunicandus videretur, dicta quidem ea sententia est : de deponendo eo, aut de obedientiâ denegandâ nihil tentatum, nihil dictum, nihil cogitatum fuit. Sed tanta res paulò diligentiùs pensitanda.

* Valdonem Berengarius II, rex Italiæ, à se factum Comensem episcopum, habuit in primis rebellantem. Vid. Luitprand. lib. v, cap. xiii. (*Edit. Paris.*)

[1] *Att. Vercell. Ep. ad Vald. Spicil. tom.* viii. *p.* 99. — [2] *Sup. lib.* i, *sect.* ii, *cap.* xxxii. — [3] *Spic. ibid. p.* 104. — [4] *Ibid.* p. 109.

CAPUT XXVII.

Eodem sæculo decimo, Robertus Francorum rex excommunicatus, nullâ depositionis mentione.

Roberti Francorum regis historiam Baronius ex coævis auctoribus sic refert [1]. Anno 998, Robertus incestum conjugium cum Berthâ sibi affinitate conjunctâ fecerat, cui conjugio cùm episcopi faverent, à Gregorio V meritò reprehensi sunt. Id scribit sanctus pontifex Leo IX ad Henricum Robertii filium, Ivone Carnotensi referente [2]. Eà reprehensione commoti, « omnes » ferè Galliarum episcopi virum et uxorem com» muni simul sententiâ excommunicavere. » Petrus Damiani cardinalis, vir doctissimus atque sanctissimus, hæc scripsit [3]. Scriptum item in Historiæ Aquitanicæ fragmentis, ex Pithœi collectione editis (alii historiæ Francorum fragmenta vocant) *quòd agnoscens* (illicitum nempè Roberti conjugium) *papa Gregorius totam Franciam anathemate percussit.* His subdit nota illa de Berthæ monstroso partu *; quibus Robertus ad se reversus, ac deindè cum toto regno anathemate est absolutus. Sub tam tremendo anathemate, per omnes episcopos, atque ipsum postea romanum Pontificem pronuntiato, nemo scripsit, nemo intellexit detractum aut detrahendum Roberto imperium; neque in republicâ quidquam immutatum fuit. Quòd Petrus Damiani refert [4], « à regis societate recessisse universos, » et tantùm duos servulos ad necessarii victûs » officium » remansisse, vel inflatum est ab iis qui pio viro hanc historiam enarrarunt, vel ita temperandum, ut neque intermissa sint à publicis regni administris necessaria officia, sine quibus regna, ne modico quidem tempore stare possunt. Cæterùm si publica officia vel tantillum cessassent, tali interregno, ac necessariò secutâ rerum confusione, omnes historiæ personarent.

[1] *Bar. tom.* x, *an.* 898. *p.* 920. — [2] *Ivon. Carn. Decr. part.* ix. *cap.* viii. — [3] *Pet. Damian. tom.* iii. *opusc.* xxxiv, *ad Desid. Cass. cap.* vi. *p.* 260. *Vid. Bar. loc. cit.*

* De Berthæ monstroso partu unum auctorem appellat Baronius Petrum Damiani cujus hæc sunt verba : « Suscepit filium, » anserinum per omnia collum et caput habentem. » Vid. Dam. loco in textu citato. (*Edit. Paris.*)

[4] *Pet. Dam. loc. cit.*

CAPUT XXVIII.

Undecimi sæculi exempla et testimonia sub Leone IX et Victore II, paulò antè Gregorium VII: Petri Damiani, ejusdem Gregorii VII familiarissimi, locus à Baronio reprehensus.

Undecimo sæculo, ante Gregorium VII, nemo ab antiquâ traditione discesserat.

Anno 1052, sanctus Leo IX, profectus est in Germaniam ut inter Henricum II imperatorem et Andream Hungariæ regem, post atrocia bella pacem componeret. Quâ de re Hermannus Contractus * ad annum eum sic habet: « Dominus » Leo papa ab Andreâ accitus, cùm pro pace » componendâ intervenisset, imperatorem ab » obsidione avocavit, eumque sibi per omnia » consentaneum inveniens, sed è contrà Andream consiliis suis minùs parentem experiens, » offensus, eique excommunicationem, utpote » delusâ Sede apostolicâ, minitans, cum imperatore discessit [1]. » Audis *excommunicationem minitans*, non sanè depositionem. Nondum hæ formulæ invaluerant, nondum ille, quem vidimus, Gregorii VII ritus, quo minabatur regibus, nisi obtemperarent, se ab eorum obedientiâ subditos populos repulsurum.

Necdum eam formam noverat Victor II, anno 1055, cùm petente imperatore Henrico II, ab eo Pontifice concilioque Turonensi ** decretum est: Ferdinandum Castellæ et Leonis regem, « nisi » desistat à cœpto, excommunicatione perculi, » et universam Hispaniam ipsi subjectam Interdicto subjici debere [2]. »

Per ea tempora Petrus Damiani, romanæ Ecclesiæ cardinalis, episcopus Ostiensis, Hildebrandi tum archidiaconi cardinalis, mox Gregorii VII familiaris, sanctitate, doctrinâ ac pœnitentiæ christianæ mirâ laude floruit. Is ab episcopis arma tractari studiosissimè prohibebat: « Cùm præsertim, inquiens [3], inter » regnum et sacerdotium propria cujusque dis» tinguantur officia; ut rex armis utatur sæ» culi, et sacerdos accingatur gladio spirituali, » *qui est verbum Dei*. De sæculi enim principe » Paulus dicit: *Non sine causâ gladium portat;* » *Dei enim minister est, vindex in iram ei qui* » *malè agit*. Ozias rex, qui sacerdotale usurpat » officium, leprâ perfunditur: et si sacerdos » arma corripit, quod utique laicorum est, quid » meretur? » Prorsus ex priscâ disciplinâ. Quæ si quis intellexerit, haud magis arma, quàm cætera temporalia ac civilia, ab ecclesiasticâ potestate, ut quidem ecclesiastica est, penitùs amovebit.

Cùm autem objicerent Leonem (IX) *bellicis usibus se frequenter implicuisse Pontificem*, nihil hæc moratus exempla, respondet: « Num» quid hoc legitur vel egisse, vel litteris docuisse » Gregorius (ille Magnus scilicet) qui tot rapi» nas ac violentias à Longobardorum feritate est » perpessus? Num Ambrosius bellum arianis se » suamque Ecclesiam crudeliter infestantibus » intulit? Numquid in arma sanctorum quispiam » traditur insurrexisse Pontificum? » Qui si deponi reges, substitui alios, atque ad ea decreta statuenda, bella civilia concitari vidisset, eodem profectò jure inclamaturus esset: Num Longobardos reges Gregorius; aut arianos Ambrosius deposuisse legitur, aut adversùs eos sanctorum quispiam traditur insurrexisse Pontificum, aut fidelitatis sacramenta solvisse, aut ad arma sumenda subditos populos incitasse?

Sensit Baronius quò ista pertinerent, atque allatis Petri Damiani verbis, hæc adscribere non veretur [1]: « Hucusque Petrus Damiani, cui ca» tholica dogmata penitùs adversantur, quibus » hæresis errore notantur omnes, qui ab Ecclesiâ » romanâ, cathedrâ Petri, è duobus alterum » gladium auferunt, nec nisi spiritualem conce» dunt. » En quales hæreses comminisci, et sanctissimis viris ac de Sede apostolicâ benè meritissimis exprobrare non dubitant.

CAPUT XXIX.

Ejusdem Petri Damiani sub Alexandro II, proximo Gregorii VII antecessore, insignis locus, quo docet utrasque potestates, et discretas esse, et supremas et socias.

Summa ejus, quam tradidimus, doctrinæ fuit, utrasque potestates et esse discretas, et in suo ordine supremas, et interim socias. Eâ de re extat ejusdem Petri Damiani locus egregius, quem eo diligentiùs notari peto, quòd, ejus doctrinâ, quædam difficultates postea suborturæ facilè dissolvantur.

Petrus igitur Damiani anno 1062, sub Alexandro II, proximo Gregorii VII antecessore, adversùs Cadaloum Parmensem * antipapam

* Hermannus monachus Augiæ majoris; vulgò Reichenaw in Suevià, dictus *Contractus* à membrorum suorum contractione, scripsit chronicon non aspernandum, quod extat in Bibl. Patr. tom. XVIII, p. 319, sed mutilum. Nam finit an 1054. Itaque, aut credendum est Baronio, res actas an. 1052 excribenti ex Hermanni chronico aut hujus chronici editio Basileensis Christ. Hurst. consulenda. (*Edit. Paris.*)

[1] *Herman. Contr. ann.* 1052, *ap. Bar.* tom. XI, *pag* 181.

** Concilio Turonensi præerat Hildebrandus cardinalis, ut *legatus à latere*. (*Edit. Paris.*)

[2] *Vid.* tom. IX *Conc. col.* 1081: *et ap. Bar. tom.* XI, *an.* 1055, *p.* 221. — [3] *Pet. Dam. tom.* I, *lib.* IV *epist.* IX, *ad. Firm. episc. p.* 53; *et ap. Bar..tom.* XI, *an.* 1055. *pag.* 189.

[1] *Bar. tom.* XI, *an.* 1055. p. 190.

* Hic à factiosis Henrici IV episcopis creatus pontifex, et Honoratus II dictus, sæpe frustrà tentavit Romam occupare. Synodus Mantuana, utriusque pontificis causâ ritè discussâ, so-

scripsit dialogum, qui inscribitur, *Disceptatio synodalis* : quo in dialogo hanc tractat quæstionem : an Alexander II sine auctoritate imperatoris ritè electus fuerit, adversùs consuetudinem, et concessa imperatoribus privilegia. Petrus Damiani ea quidem privilegia agnoscebat : sed regis puerilitatem, ac necessitatem causabatur. Quâ quidem in *Disceptatione*, multa de regum, multa de Pontificum auctoritate occurrebant; istud imprimis, quo sanctus cardinalis sermonem concludit : « Amodò igitur, dilectis» simi, illinc regalis aulæ consiliarii, hinc Sedis » apostolicæ comministri, utraque pars in hoc » uno studio conspiremus laborantes, ut sum» mum sacerdotium, et romanum simul coafœ» deretur imperium; quatenus humanum genus, » quod per hos duos apices in utrâque substantiâ » regitur, nullis, quod absit, partibus, quod per » Cadaloum nuper factum est, rescindatur : sic» que mundi vertices in perpetuæ charitatis » unione occurrant, ut inferiora membra per » eorum discordiam non resiliant, et quatenùs » ab uno mediatore Dei et hominum, hæc duo, » regnum scilicet et sacerdotium, divino sunt » conflata mysterio; ita sublimes istæ duæ per» sonæ tantâ sibimet unitate jungantur, ut quo» dam mutuæ charitatis glutino, et rex in romano » Pontifice, et romanus Pontifex inveniatur in » rege, salvo scilicet suo privilegio Papæ, quod » nemo præter eum usurpare permittitur. Cæte» rùm et ipse delinquentes, cùm causa dictave» rit, forensi lege coerceat, et rex cum suis » episcopis super animarum statu, prolatâ sa» crorum canonum auctoritate, decernat; ille » tanquam parens paterno semper jure præemi» neat; iste velut unicus ac singularis filius, in » amoris illius amplexibus requiescat[1]. » Posteaquam hæc scripsit ovir sanctissimus, paulò ante Gregorii VII pontificatum, moritur.

Hic ambæ potestates inter se ut duo apices comparantur : his sua in utrâque substantiâ, terrenâ scilicet et cœlesti, assignantur officia : eæ, ut principes, suoque in ordine supremæ, sociali tantùm fœdere conjunguntur, non altera alteri in suis quidem rebus subditur; et quo jure regi permittitur, ut *super animarum salute*, sed *ex canonum auctoritate decernat*, eodem jure permittitur Pontifici, ut *delinquentes* etiam pœnis temporalibus, sed *forensi lege*, non innatâ sibi potestate *coerceat* : quæ multùm aliena sunt ab eâ subordinatione, eâque in temporalibus, licèt indirectâ, sed tamen supremâ et absolutâ, ipsique Pontifici innatâ et congeuitâ potestate quam jactant.

Quòd autem Papæ suum salvum esse vult *privilegium, quod nemo præter eum usurpare permittitur;* hoc eò certè pertinet, ne quod proclive erat, ne per ea tempora usitatissimum, imperator etiam vetita et inconcessa tentaret, atque ut, quemadmodum subdit, Papa, *tanquam parens paterno semper jure præemineat* : non in eo profectò, ut alienum etiam invadat officium, et *utramque substantiam*, terrenam ac cœlestem, in ambos divino numine dispertitam, quocumque nomine sibi vindicet.

CAPUT XXX.

Gesta sub Alexandro II et Gregorio VII usque ad inceptum annum 1076. Dictorum in hoc libro circà primam quæstionem summa et conclusio.

Hæc ergo societas ambarum potestatum, innato cuilibet ac supremo jure sua tuentium, sub Alexandro II, Gregorii VII antecessore, vigebat. Et ille quidem, anno 1073, Henricum Teutonum atque Italiæ regem, in ordine regum III, imperatorum IV, Romam vocavit, *ad satisfaciendum** *pro simoniacâ hæresi aliisque nonnullis emendatione dignis*. Sic ipse Baronius, ex Conrado abbate Urspergensi docet. Memorat idem Baronius, ex Lamberto * Schafnaburgensi, horum temporum historico elegantissimo pariter et diligentissimo, ausum esse imperatorem prohibere Thuringos, ne ab episcoporum synodo ad Sedem apostolicam appellareat[1]. Nihil hactenus aliud nec in historiis nec in citatione apparet, præter causas ecclesiasticas. Cujus autem pœnæ interminatione vocatus sit imperator, an excommunicationis, ut fieri solebat, an depositionis, tacent historici. Sed ipso silentio, nihil extraordinarium aut novum

lum Alexandrum papam esse jussit : sed Cadalous, qui non diù post exactam synodum pessimâ morte interiit, se, quandiù vixit, quanquam à suis derelictus, gessit pro Pontifice. Vid. Bar. tom. XI, an. 1061 et seq. p. 278 et seq. Petrus Damiani suam *Disceptationem synodalem* scripsit, quando concilium Osboriense in Saxoniâ coegit Anno Coloniensis archiepiscopus, qui in eâ occasione, ut in aliis benè multis, de republicâ christianâ optimè meruit. Credibile est in eo concilio fuisse lectam hanc *Disceptationem*, quam vide apud Labbeum, tom. IX Conc. (*Edit. Paris.*)

— [1] *Tom.* IX *Conc. col.* 1172; *et inter Oper. Petrii Dam. tom.* III, *opusc.* IV, p. 30.

* Baronius ex Lamberto rem sic narrat : Henricus « archie» piscopum Moguntinum modis omnibus instigavit, ut decima» tiones Thuringiæ exigeret, pollicens se ei in exigendo summâ » ope affuturum, eâ tamen pactione, ut sibi partem tribueret. » Quod ut quâdam specie palliaret (nunquam enim decimatio» nes illæ collectæ fuerant) synodum indixit in Erphisfurd, » quæ synodus Henrico obsequentissima fuit. Ad Thuringi, quos inter primi erant Fuldensis et Hervellensis abbates, « Sedem » apostolicam appellabant. Sed rex affirmabat, se in eum, si » quis id præsumpsisset, capitali sententiâ animadversurum. » Quibus minis territi abbates, archiepiscopo paruerunt. Vid. etiam FLEURY, lib. LXI, n. 37 et seq. (*Edit. Paris.*)

[1] *Bar. tom.* XI. *an.* 1073, *p.* 414; *ex Conr. Ursperg. Vid. quoq. Lamber. Schafn. eod. an.*

intervenisse probant. Quin etiam Gregorius VII, Alexandro paulò post mortuo, negotium prosecutus, citat ille quidem Henricum anno 1076, sui pontificatûs quarto, sed quâ pœnâ intentatâ auctores disertè memorant. Nempè denuntiatum ei est Papæ nomine, ut se Romæ sisteret ad secundam feriam secundæ hebdomadæ in Quadragesimâ; ac nisi dicto die judicio se sisteret, « sciret se absque omni procrastinatione eodem » die de corpore sanctæ Ecclesiæ, apostolico » anathemate resciudendum esse. » Hæc refert Baronius ex Lamberto Schafnaburgensi [1]. Eadem habet auctor Historiæ Saxonici belli : « Si » sacris canonibus noluisset rex obediens exis- » tere, et excommunicatos à societate suâ repel- » lere, se eum velut putre membrum anathe- » matis gladio ab unitate sanctæ matris Ecclesiæ » minabatur abscindere. » Hactenùs more majorum, pro ecclesiasticâ potestate, anathema, non depositionem comminatur. Quomodo huc decurrerit, ad alteram hujus tractationis partem attinet. Quamobrem hic figamus pedem, ac reliqua in suum mittamus locum. Hic quidem demonstrasse sufficiat ad Gregorium usque VII, imò ipso Pontifice, ad annum 1076 jam inceptum, totis ferè undecim sæculis, nullum exemplum occurrere, quo delinquentes reges à Pontificibus depositione mulctati sint, aut ullâ depositionis interminatione à gravissimis quibusque sceleribus deterriti : cùm magnis viribus magnisque animis polleret Ecclesia, ac toties eædem causæ intervenerint, propter quas Gregorius VII ac secuti Pontifices à se id maximè fieri posse confisi sunt.

Quid autem memoro reges? Imò, cùm tot exstiterint in privatâ fortunâ impii, scelerati, hæretici, nihil unquam juris in eos Ecclesia sibi sumpsit, utcumque Ecclesiæ essent nocentissimi, nisi ut sacris arceret, vel à sacerdotali ordine moveret. Cæterùm in eorum bonis, fortunis, familiâ, civili ac temporali statu, nihil omninò tentavit, nihil à se immutari posse credidit. In exilium acti sunt passim hæretici, sed ab imperatoribus. quod officium ubi imperatores omisere, sua quidem peregit; at in temporalibus nihil aggressa Ecclesia est : mulctati auro hæretici, sed item ab imperatoribus; non id Ecclesia decernebat, sed ab imperatoribus decerni interdum supplicabat. Id conciliorum acta, id Patrum monumenta testantur. Atqui ecclesiasticæ rei plerumque conducit animadverti, non tantùm in reges, sed etiam in privatos, ac si illi ratiocinio locum damus, ab ecclesiasticâ potestate posse ea fieri in rebus etiam temporalibus, quæ saluti animarum, reique ecclesiasticæ necessaria videantur; haud minùs privati, quàm reges suâ dignitate, honore, possessione, familiâ dejiciendi erant. Verùm id Ecclesia nunquam sibi tribuit. An verò imperatores magis quàm privatos in potestate habebat? Aut quæ familias intactas relinquebat, imperia commoveret? Absit; ac succurrit illud Tertulliani : « Quod in neminem licet, id fortè nec in » ipsum (imperatorem scilicet) qui per Deum » tantus est [1]. »

CAPUT XXXI.

An valeat id quod Perronius cardinalis ad antiquitatis exempla responderit.

Ex antedictis verò facilè solvitur Perronii cardinalis, tanto viro, nisi vehementissimè fallor, parùm digna responsio. Is celebri illâ oratione in conventu totius regni habitâ, ait : Juliani et aliorum quorumdam exemplis haud magis concludi, deponi non posse reges, quàm non posse excommunicari : quippe qui ut depositi non sunt, ita nec nominatim excommunicati [2]. Quâ responsione nihil est vanius. Quorsum enim, quæso, pertineret nominatim excommunicari Julianum, quasi non ipse se ab Ecclesiâ satis insolenter atque impie abrumperet? Aut verò non satis fureret in christianos, nisi etiam ultrò exacerbarent inani illatâ contumeliâ? Non id profectò res poscebat, ut excommunicarent impium et contemptorem, qui nihil nisi talia derideret, plebi verò christianæ satis ipse per se execrationi esset. Dejicere imperio, subtrahere ei plebis obsequium, ac robur exercitûs oportebat, si quidem fas fuisset. Quidni enim? cùm et vires et animi suppeterent, neque Ecclesiæ res in gravius unquam discrimen adductæ fuissent. Hoc primùm : tùm, si Ecclesia, primis illis sæculis, ab impiis excommunicandis, atque hæreticis, aut sceleratis regibus interdum abstinuit, quando satis eos existimavit notatos esse; aut alia id argumenta suaserunt, at sæpè in alios principes vim suam exeruit. An non enim Anastasium et Leonem Isaurum, ejusque successores, Lotharium etiam juniorem regem, et alios nominatim etiam excommunicatos vidimus? Quin Ecclesia, ipsâ comminatione, quid in reges quoque posset, ostendit? Denique, si de regibus censura ecclesiastica tacuisset, exerebat se certè in privatos : cùm interim Ecclesia, quantâ poterat voce inclamaret : Reges in ecclesiasticis haud minùs sibi subjici, quàm cæteros, *neque enim personarum acceptionem esse apud Deum* [3].

[1] *Lambert. Schafn. an.* 1076. *Vid. Bar. tom.* XI. *pag.* 476.

[1] *Tert. Apol. cap.* XXXVI. — [2] *Har. OEuv. div. p.* 650. — [3] *Rom.* II. 11.

Neque verò necesse est id probari, quod nemo negaverit. Jam verò exsurgit invicta argumentatio : censuram suam Ecclesia, suam illam à Christo traditam in irrogandis spiritualibus pœnis potestatem, ab ipsâ christianitatis origine, ubique terrarum, et semper, exeruit in principes, in privatos, in clericos, in laicos, effectu, judiciis, interminatione gravi : at eam, quam ipsi tribuunt, potestatem delicta coercendi per temporales pœnas, scilicet depositiones et privationes ipsius auctoritate irrogatas, totis mille et quod excurrit annis, nusquam in principes, nusquam in laicos, nusquam sententiâ dictâ, nusquam interminatione demonstravit : quàm ergo certum est, vim illam adhibendæ delictis pœnæ spiritualis, per sese Ecclesiæ institutione Christi convenire; tam perfectò certum est, vim adhibendæ pœnæ temporalis non ipsi à Christo esse datam, nihilque omnino est verius, quàm quod asserimus : potestatem illam non esse Ecclesiæ à Deo datam, quam tot labentibus sæculis nunquam exercuerit, nunquam agnoverit.

CAPUT XXXII.

An ejusdem Perronii cardinalis distinctio valeat, paganos inter principes et christianos, aut Ecclesiæ fidem juratos : romanum imperium pridem christianum, alia christiana regna; necdum tamen memorata potestas reges deponendi.

Quod autem idem Perronius eloquentissimus cardinalis, miro ambitu apparatuque verborum venditabat, à paganis regibus maximo haberi discrimine eos reges regnaque, quæ jam Christo colla subdiderint, et Christum regem agnoverint [1]; id verò cùm sponte corruit, nullo unquam in Scripturis ac traditione Patrum hujus discriminis vestigio; tum ex antedictis perspicuè confutatur. Ecce enim in undecimo versamur sæculo : sexcenti ferè anni sunt, ex quo sanctus Remigius id quod est hic à cardinali Perronio memoratum, Clodoveo dixit : *Mihi depone colla, Sicamber* [2] : necdum aliquid inaudivimus de regibus, judicio ecclesiastico, regni privatione damnandis. Atque, ut jam anteriora sæcula omittamus, sexto Ecclesiæ sæculo, Anastasius; octavo, Leo Isaurus, ejusque successores fidem Ecclesiæ ejurati; et tamen hæretici ac persecutores, Romanum imperium Romamque ipsam obtinebant : cum multis antè sæculis sanctus Augustinus Romanum imperium christianum appellasset. Notum illud : hæresi Pelagianâ « universam romanam Ecclesiam, romanumque » imperium, quod Deo propitio christianum est, » fuisse commotum [1]. » Eoque antiquior Optatus Milevitanus scripserat : « Ecclesiam esse in im» perio romano, quod Libanum appellat Christus » in Canticis Canticorum, cùm dicit : *Veni,* » *sponsa mea, veni de Libano*, id est, de im» perio romano [2]. » Ratus, id quod erat, romanum imperium ipsi Evangelio, ipsique Ecclesiæ propheticis vocibus ac singulari providentiâ dedicatum. Quo factum, ut Roma caput gentium, in Ecclesiæ religionisque caput consecrata fuerit, Christique imperio prisci Curii, Fabii, Scipiones, ipsi etiam Cæsares nescii, majorique vi acti, militarint.

Quin etiam sub paganis imperatoribus, persecutione fervente, eam cum Ecclesiâ romani imperii conjunctionem Patres intelligere visi, cùm Melito Sardianus, in apologiâ * ad Marcum Aurelium datâ, annotaret sub Augusto incœpisse prædicationem evangelicam [3], eo scilicet tempore, quo imperatores summâ cum potestate Romæ esse cœperunt, « congenitamque im» perio romano christianam philosophiam, » ipsi imperio ornamento ac præsidio fuisse; tanquam eam, quæ secuta est romani imperii cum Ecclesiâ Christi, societatem præsagirent.

His ergo completis, quæ prophetica eloquia prædixerant, jam imperium romanum, jam christianum, jam Christo consecratum, Constantii, Juliani, Valentes, Anastasii, et alii innumerabiles hæretici atque persecutores tenuerunt, nihil prohibente Ecclesiâ, cùm etiam, id quod illi gravissimum putant, ipsi imperatores dato sacramento, Christo regi addicti essent.

Nempè christiani intelligebant imperium romanum, hospitam in terris atque peregrinam complexum Ecclesiam, haud minùs eadem regnandi jura servare; neque obesse religionem imperio, quod non illa fecisset, sed omnibus numeris absolutum ingressa esset. Undè illa manarunt sancti Optati Milevitani, donatistas increpantis [4], cùm adversantibus christianis imperatoribus immodestè obstreperent : « Non » enim respublica est in Ecclesiâ, sed Ecclesia » est in republicâ, hoc est, in imperio ro» mano, » et cætera, quæ jam retulimus; quo deinde concludit : « Meritò Paulus docet oran-

[1] *Du Perr. loc. cit. p. 627.* — [2] *Du Perr. ibid. Greg. Turon. Hist. lib.* II, *n.* 31.

[1] *August. de Pecc. orig. cont. Pelag. lib.* II. *cap.* XVII; *tom.* X. *col.* 260. — [2] *Opt. Milev. de Schism. Donat. lib.* III; *pag.* 66. *edit. Albas. et cap.* III. *p.* 52. *edit. D. Dup.*

* Hujus apologiæ, quam χρηστηριώτατην vocat Eusebius, fragmenta tantùm supersunt, ab Hallorxio societ. Jes. collecta, t. II Script. Eccl. Orient. quibus fragmentis intelligimus, quanto christianæ reipublicæ damno reliqua perierint. (*Edit. Paris.*)

[3] *Ap. Euseb. lib.* IV, *cap.* XXVI. — [4] *Ubi sup.*

» dum esse pro regibus et potestatibus; etiamsi » talis esset imperator, qui gentiliter viveret : » quantò quòd christianus, quantò quòd Deum » timens, quantò quòd religiosus, quantò quòd » misericors? » Ut hæc quidem causa sit studiosioris obsequii in imperatorem, quòd sit christianus : cæterùm imperium gentili æquè ac christiano constet. Atque hæc de regibus hæreticis, aut propter scelera exosis, usque ad Gregorii VII tempora dicta sint.

CAPUT XXXIII.

Altera quæstio : an nullo quoque interveniente peccato, propter ecclesiasticam utilitatem, reges deponendi visi sint ab ecclesiasticâ potestate? Childericus regum Merovingianorum ultimus. Cap. *Alius*. 15, q. 6, ex Gregorio VII : glossa in illud caput; majorum de eo capite sententia.

Altera pars hujus, quam impugnamus, sententiæ est : ab ecclesiasticâ potestate deponi principes etiam innocuos, si id res Ecclesiæ postularint. Jam ergo tantæ rei, quæ proferant, exempla videamus.

Primùm istud produnt in Childerico rege, medio octavo sæculo, anno scilicet Domini 752, quod imprimis notari volumus, ut statim animadvertant quàm hæc tot sæculis inaudita fuerint.

Legamus postea quomodo factum referat Gregorius VII : « Zacharias papa regem Francorum » deposuit, et omnes Francigenas à vinculo » juramenti, quod sibi fecerant absolvit [1]. » Hæc libro IV, epistolâ II; libro verò VIII, epistolâ XXI, paulò fusiùs : « Alius item romanus » Pontifex (Zacharias videlicet), regem Francorum, non tam pro suis iniquitatibus, quàm » pro eo quòd tantæ potestati non erat utilis, à » regno deposuit, et Pipinum Caroli Magni imperatoris patrem, in ejus loco substituit, omnesque Francigenas à juramento fidelitatis, » quod illi fecerant, absolvit [2] : » ex quibus Gregorii verbis conflatum est caput *Alius* sub Gelasii nomine, à Gratiano per summam temporum inscitiam editus [3].

Hic notanda verba quædam : primùm illa : *Non tam pro suis iniquitatibus, quàm pro eo quòd tantæ potestati non erat utilis.* Certissimum enim est Childericum nullius sceleris fuisse accusatum : quod autem glossa hic memorat in verbum, *inutilis*, id ita interpretandum esse, quòd fuerit *dissolutus cum mulieribus* et *effeminatus*; absurdam interpretationem quis non videat? Sed tamen glossatorem puduit, innocuum principem, ac nullius unquam sceleris postulatum, tamen depositum fuisse : quare hæc falsa et inania de mulierum amoribus, nullo unquam auctore, commentus est. Quod verò addit, si tantùm *inutilis* fuisset, dandum ei *coadjutorem*, satis profectò ostendit quàm parùm probaret deponi principem eo nomine, quòd esset *inutilis*. Ex quibus manifestum est glossatores romanos, quantumvis potestati pontificiæ faveant, adeo puduisse eorum quæ Gregorius VII dixerit, ut ea quâ poterant interpretatione mollirent.

Secundò nec reptam de verbo *deposuit*, quod idem glossator, ut alnimum, ad hunc modum molliendum censuit : *Dicitur deposuisse qui deponentibus consensit.*

Tertiò, notandum illud : *Substituit Pipinum*, quod adeo est manifestè nimium, ut à nullo indirectæ potestatis vel studiosissimo defensore, romano Pontifici tribui posse putem. Si enim non modò reges ac domum regnatricem solio exturbare, verùm etiam nobilissimum regnum, ejusque optimates, populumque universum eligendi libertate privare, sibique jus designandi principis arrogare potest; non video jam quid in regna non possit, aut cur non cum pro uno omnium gentium à Deo constituto imperatore habeamus.

Quare, cùm audimus auctoritate Zachariæ Pipinum Childerico fuisse substitutum, nisi intelligamus consilio id, non imperio factum, omnino nimii, adeoque vani sumus.

Quartò, notandum verbum illud, *à juramento fidelitatis absolvit* : quod à nullo idoneo auctore proditum gesta declarabunt.

Atque hæc quidem Gregorii VII verba sunt : quomodo autem rem omnem intellexerint, qui post eum scripsere nostri antecessores, paucis exponere erit operæ pretium.

Summa est : *Deposuisse*, id est, deponendum consensisse, suasisse, consuluisse, idque volentibus : jam consilium à Papâ, ut à *viro sapiente ac patre spirituali*, exquisitum : at si pro imperio aliquid decrevisset, nunquam *permissuros fuisse barones regni Franciæ* [1].

Gerson vir maximus sub Carolo VI, libro *de Potestate ecclesiasticâ*, *consideratione* XII, ad adulationem refert, quod de « depositione unius » regis Franciæ per papam Zachariam dicitur, » tanquam papalis auctoritas transferre possit » gentes et regna [2]. »

Almaiaus verò sub Ludovico XII hæc scrip-

[1] *Greg. VII. lib. IV, ep. II. ad Herim. tom. X Conc. col.* 149. — [2] *Greg. VII. lib. VIII. col.* 270. — [3] *Caus. XV, q. VI, cap. III.*

[1] *Joan. Paris. quæst. de Potest. Reg. et Pap.* — [2] *Gers. de Pot. Eccl. cons. XII. tom. II. edit. Dup. col.* 247.

sit : « Quia tunc temporis non erat universitas Parisiensis,... et sic pauci erant docti in Franciâ, habuerunt recursum ad Papam[1] : » adeo abhorrebant ab eo, ut putarent Francorum regem à Papâ pro potestate fuisse depositum.

Neque est prætermittendum, id quod Philippi Pulchri tempore à Joanne Parisiensi, nobilissimo prædicatorii ordinis theologo, scriptum est[2] : « Non oportet ex ejusmodi factis singularibus, quæ interdum ex devotione ad Ecclesiam, vel personam ecclesiasticam, vel ex favore, vel ex causâ aliâ, et non ex debito jure fiunt, argumenta sumere : » quo uno responso tota objectio statim concidit.

Sed quandoquidem hoc exemplo maximè abutuntur, ut rei veritas elucescat, gestorum seriem ab alto repetitam referimus. Cujus tractationis non is est scopus, ut quid jure, quid injuriâ factum sit, inquiramus; sed ut statuamus seu jure, sive injuriâ factum, nihil omninò ad hanc causam pertinere.

CAPUT XXXIV.

Rei sub Zachariâ gestæ series. regni Francici status: evictum hæc nihil ad nostram quæstionem pertinere.

Post Dagobertum I, anno Christi circiter 641, Sigeberto et Clodoveo II ejus filiis, Francorum in Austrasiâ et Neustriâ regibus, cœpit majorum-domûs auctoritas invalescere. Exindè sub Clodovei II liberis ac seculis regibus, nomen ac titulus imperii penes reges, vis penes majores-domûs fuit. Hi exercitibus summo jure imperitabant : regia auctoritas, etiam apud milites, viiis ac nulla habebatur.

Primus hic gradus est, quo regia infringi cœpit auctoritas : constituto scilicet totius consensione gentis ordinario magistratu, eoque perpetuo, qui summæ rerum suo jure præesset, militiamque omnem in potestate haberet. Neque reges id sibi saltem reservaverant, ut eum magistratum designarent ipsi : consensione procerum creabatur, ac semel constitutus, inconsulto rege, omnia peragebat.

Interim Ansegisus inclytâ stirpe prognatus, ac sancti Arnulphi * filius, majoris-domûs nomine, rerum potitus in Austrasiâ, Martino et Pipino Heristello liberis ** tantam auctoritatem reliquit, ut ejus regni principes summo jure fierent, ad annum circiter Christi 687.

Is secundus gradus, quo majores-domûs Austrasiani regni, summo et absoluto jure, facti principes hæreditarii, nullâ jam in Austrasiâ regum potestate.

Huic principatui ad se unum posteà devoluto, Pipinus Heristellus, magnâ victoriâ de Neustriis reportatâ, adjunxit majoris-domûs in Neustriâ potestatem, totamque Franciam suis subegit legibus, ac Francorum princeps dictus est, anno Christi 691.

Is Austrasiæ principatum, ac majoris-domûs in Neustriâ dignitatem snis hæreditariam fecit; qui tertius gradus est. Eo autem jure Carolus Martellus ejus filius, dux et princeps Francorum fuit summâ potestate, nullo rege in Austrasiâ, in Neustriâ diversis regibus, sed nomine tenus : quippe quos Carolus Martellus regeret, crearet, amoveret, reficeret, prout collibitum erat. Gesta hæc sunt ab anno 714 ad annum 741, quo Carolus Martellus victoriis clarus obiit, totius Franciæ principatu, non modò ad se translato consensione gentis, verùm etiam inter filios, Carlomanum et Pipinum, summâ ac supremâ potestate diviso.

Carlomano, ad annum Christi 747, monachatum professo, Pipinus rerum potitus est : Childericus, ultimus Merovingianæ stirpis, regis nomen obtinebat, nullâ potestate.

Nihil hactenus de Sede apostolicâ audivimus dictum : tantæ mutationes unâ procerum, totiusque gentis consensione factæ; summique principatûs vis, in sancti Arnulphi domum transiit, repugnante nullo.

Hoc rerum statu, cùm Pipinus universi Francici nominis, summo cum imperio ac totius gentis consensu, hæreditarium principatum teneret; regia familia regnum abdicasse, seu potiùs ipsa penitùs interiisse videbatur, abjectâ quidem regni curâ, ipsâque potestate in alium magistratum, eumque hæreditarium translatâ. Eo enim statu non unus aut alter rex, sed tota domus regia; nec jam personarum vitio, sed ex ipsâ rerum constitutione erat *inutilis* : inutile quoque ac vanum ipsum nomen regium, et quò inutile, eò etiam noxium dissolvendæ scilicet, atque dissipandæ reipublicæ natum; neque stare poterat regni corpus, quod in duas familias tanquam in duo capita scinderetur : cùm utraque familia, jure successionis pario, supremæ potestatis, altera vim ac rem, altera titulum propagatura esset. Cui ut incommodo mederentur, anno 740, collecti optimates unà cum Pipino consilium habuerunt, ut regis nomen cum ipsâ potestate conjungerent. Placuit consulere

[1] *Alm. de Auct. Eccles.* — [2] *Joan. Paris. de Potest. Reg. et Pap. cap.* LXXIV, *ap. Goldast.*

* Metensis episcopi.

** Levis error corrigendus est. Non enim erant uterque Ansegisi filii, nam Martinus patrem habuit Clodulphum Metensem episcopum, Ansegisi fratrem et sancti Arnulphi filium. Vid. Mezeray, et Annales eccles. Franc. P. LE COINTE, tom. IV, an. 696, n. 7, p. 325. (*Edit. Paris.*)

Zachariam papam * in hanc formam, auctore hujus ævi refercute : « Si ita manere deberent » Franci, cùm penè nullius essent potestatis » (reges) solo regio nomine contenti. Quibus » legatis romanus Pontifex respondit : illum de» bere vocari regem qui rempublicam regeret. » Detonso igitur Childerico, et in monasterium » detruso, mox Franci Pipinum sibi regem con» stituunt [1]. »

Hic profectò videmus, ut in magnâ et ambiguâ re, exquisitum consilium, quo nullum esset gravius, Sedis nempè apostolicæ. Proposita difficultas : *An ita manere deberent Franci*, regiâ potestate scilicet à regio nomine separatâ? Responsum datum : *Debere vocari regem, qui rempublicam regeret*. Nempè de nomine quæsitum et responsum est, cùm de re constaret, ac vim ipsam principatûs, totius consensu gentis, penes Pipinum esse nemo dubitaret.

Accepto responso, Pipinus rex est constitutus, sed à Francis : *Franci*, inquit, *sibi regem constituunt*; neque enim à Pontifice postulabant, ut id ipse faceret, sed interrogabant, rectène id ipsi facturi essent.

Eamdem consultationem huic ævo proximus et Caroli Magni familiaris Eginhardus **, his verbis refert : « Missi sunt Burcardus et Folradus » Romam ad Zachariam, ut consulerent Ponti» ficem de causâ regum, qui illo tempore fue» runt in Franciâ, qui nòmen tantùm regis, » sed nullam potestatem regiam habuerunt. » Hæc consultatio. « Secutum est responsum : » melius esse illum regem, apud quem summa » potestatis consisteret [2]. » Jam ergo potestas ipsa penes Pipinum erat, non à Pontifice concessa, sed totius consensione gentis Pipino attributa. Cætera Eginhardi postea memorabimus: nunc ad auctores ejus ævi redeamus.

Fredegarius * seu ejus continuator hæc scripsit [1] : « Quo tempore unà cum consilio et con» sensu omnium Francorum missâ relatione, à » Sede apostolicâ auctoritate perceptâ, præci» sus Pipinus electione totius Franciæ in sedem » regni cum consecratione episcoporum et sub» jectione principum, cum reginâ Bertradane, » ut antiquitus ordo deposcit, sublimatur in » regno **. » Vides quâ potestate rex sit sublimatus. Nempè *electione totius Franciæ*. Antecessit, ut in magnâ re à Francis ipsis missa *relatio* seu consultatio ad Zachariam pontificem, tum ab ipso responsum, seu *auctoritas*, quæ vox latinè persæpe *consilium* sonat. Neque tamen negamus justæ decisionis loco fuisse profectum à tantâ sede, ex ipsâ totius gentis consultatione, responsum. Sed aliud est, datum ambigentibus, gravissimâ etiam auctoritate, consilium, aliud prolatum de rebus civilibus ordinandis pro potestate decretum.

Reliqui scriptores passim *consultum* et *interrogatum* Zachariam referunt [2] : Papæ secutam responsionem memorant : quam modò *consilium*, modò *auctoritatem*, modò *consultum*, modo *mandatum*, modò pro honorificentiâ Sedis apostolicæ *jussionem*, *sanctionem*, *imperium* etiam nonnulli appellant : quæ voces, quoniam diversissimæ virtutis sunt, ad unum sensum, ex rei gestæ serie reducuntur : nempè, ut quæ Zacharias consultus interrogatusque *responderet*, *consuleret*, *mandaret*, hoc est, ejus ævi vulgari et notâ significatione, rescriberet, id Franci proceres, quasi jussionis certæque auctoritatis loco sponte acciperent, atque ex Pontificis sententiâ rem gererent, eò magis, quòd ipsis placita, eorumque rationibus consentanea respondisset.

* Vid. not. seq.

[1] *Geneal. Reg. Franc. tom.* I *Duch. p.* 796.

** Quâ fretus auctoritate, Perronius in suâ ad tertium ordinem celebri oratione, Eginhardum dixit Caroli Magni *cancellarium*, sive, ut interpretatur BOSSUET, familiarem, nusquam liquet. Verùm ipse Eginhardus se non esse Caroli Magni coævum satis declarat, qui *nihil de ejus nativitate et infantiâ scripserit, quia tunc nullus in vivis erat qui notitiam horum temporum haberet*. Equidem ille *affirmat Pipinum per auctoritatem romani Pontificis, ex præfecto palatii regem constitutum*. At Eginhardum P. LE COINTE, redarguit ut fabulatorem; certè eum parum esse diligentem multis argumentis probat. Quod autem attinet ad auctorem Annalium, quos hic laudat BOSSUET, hunc P. LE COINTE, *propter opinionum discrepantiam ab Eginhardo longè diversum esse* contendit. Et quidem Eginhardus, in vitâ Caroli Magni, temporum seriem haud leviter disturbans, *Childericum jussu Stephani romani Pontificis exauctoratum affirmat*, quod à Zachariâ factum fuisse dicit auctor Annalium, et cum eo decem aut duodecim alii annalistæ. Neque his deterretur P. LE COINTE quominus asserat, hanc exauctorationis fabulam, à Loisiliano IX sæculi annalistâ primùm excogitatam, à cæteris deindè creditam et promulgatam fuisse. Ad fabulas quoque ablegat unctionem Pipini *per manus Bonifacii*, asseriam licèt multorum testimonio; atque hoc unum in totâ hâc historiâ certum putat esse : nempè, *depositum Childericum, et Pipinum elevatum in regno suo in Suessionis civitate anno* 752. Vid. Ann. Franc. tom. V. p. 319 et seq. (*Edit. Paris.*)

[2] *Egin. ann. Franc. tom.* II. *Duch.*

* Fredegarius sive ille sit, sive quispiam alius; hunc P. LE COINTE credit coævum, sed quædam in ejus textu malè addita expungit verba. 1° UNA CUM CONSILIO ET CONSENSU OMNIUM FRANCORUM, *quæ*, inquit, *non differunt à sequentibus* : ELECTIONE TOTIUS FRANCIÆ. 2° Illa : MISSA RELATIONE A SEDE APOSTOLICA AUCTORITATE ACCEPTA, quæ cùm obscura sunt, tum innuunt consultam sedem apostolicam, suâ auctoritate rem definisse, quod P. LE COINTE à se gravissimis argumentis jam confectum putat. 3° Delet etiam hæc verba : CUM CONSECRATIONE EPISCOPORUM ET SUBJECTIONE PRINCIPUM. Nam negat *consecratum fuisse Pipinum*; negat etiam *magnates, seu primates, aut proceres regni, per nomen* PRINCIPUM *ab illo auctore unquam designari; quia* PRINCIPES *eos appellare solet, qui majoratu regiæ domûs fungebantur*. Vid. ibid. p. 360. (*Edit. Paris.*)

[1] *Fredegar. Chron Duch. tom.* I. *pag.* 773.

** Antiquitus milites eum quem sibi regem volebant, clypeo sublevatum salutabant his verbis : *Vivat rex!* (*Edit. Paris.*)

[2] *Vit. Car. Mag. per Monach. Engolism. Ann. Metens. Ann. Franc. Egin. Duch. tom* II.

Quare omnes uno ore scribunt totius electione gentis Pipinum constitutum; quique in explicando Zachariæ decreto, *imperii* voce usus est scriptor coætaneus, à doctissimo sanctissimoque viro Joanne Mabillonio benedictino in opere diplomatico relatus [1], hæc addit : « Pipinus rex » pius per auctoritatem et imperium sanctæ re» cordationis domini Zachariæ papæ, et unc» tionem sancti chrismatis per manus beatorum » sacerdotum galliarum, et electionem omnium » Francorum, in regni solio sublimatus est. »

Ergo auctorum omnium consensione liquet, Pipinum electione Francorum regem fuisse factum, neque aliâ ratione dejectum Childericum : ut hæc ad Zachariam referre, proprio ac stricto, ut aiunt, verborum sensu, nihil aliud sit, quàm toti antiquitati illudere.

Cæterùm quòd Bellarminus ejusque asseclæ, post Gregorium VII, de exsoluto per Zachariæ auctoritatem fidelitatis sacramento passim inculcant, nulla hujus rei apud auctores istius vel proximæ ætatis mentio est, magnique interest, quid auctores ipso rei gestæ tempore, vel ejus recente memoriâ scripserint, ab iis secernere, quæ posterioribus sæculis conjecturâ vel ratiocinio addiderint ; neque tantùm auctorum verba, sed etiam ipsa rei series contestatur, id egisse proceres francos; non ut Pontifex regem pro potestate tolleret aut faceret, aut jusjurandum suo arbitrio solveret; sed tantùm, ut ab ipsis, magno auctore, magna res ageretur, nec plebs temerè factum arbitraretur, quod tantus Pontifex comprobasset.

Summa est : ut in gravi et ambiguâ re quæsitum à Pontifice, an liceret regem appellare, qui regiâ potestate esset; responsum, id licere : responsum eâ auctoritate editum, quâ nullâ sit major, pro justâ ac legitimâ decisione habitum, ex eâque auctoritate jam ab ipsâ gente regnum Childerico abrogatum, atque in Pipinum translatum esse: quandoquidem non id factum est, ut Pontifex regnum adimeret aut daret, sed ut declararet adimendum vel dandum ab iis, quibus id juris competere judicasset.

CAPUT XXXV.

Clariùs demonstratur hæc, utcumque se habeant, nihil ad rem facere.

Sed si vel maximè adversariis concedimus, Francos jurejurando à Zachariâ exsolutos, nihil hoc ad propositum. Esto enim Franci, qui nihili jam facerent Childericum, eumque solo nomine regio, rem ipsam quodammodo abdicasse judicarent, tanquam ad cautelam, ut aiunt, et propter ipsam jurisjurandi reverentiam, à Zachariâ petierint, ut declararet illud esse irritum, eâque religione ritè exsolutos Francos; hi postea principem jam ipsâ re nullum, neque admodum fortassè, quâ erat inscitiâ atque imbecillitate, repugnantem, ipso nomine exuerint : quid hoc ad quæstionem nostram? An id propterea extorquebunt, ut Pontifex principem pleno imperii jure gaudentem dejicere, aut populos nihil tale cogitantes jurejurando solvere, omnia denique ergo ipsos nolentes reluctantesque facere suo jure possit, quæ hic erga volentes petentesque facta essent? Nihil est absurdius.

At quæres : cùm eò tandem devenisse videamur, ut jam fateri necesse sit, deponi posse reges; cur non id potiùs Pontifici, tuendæ religionis, quàm tuendæ reipublicæ causâ, proceribus permittamus, cùm multò majoris sit religiônis, quàm regni incolumitas? Respondemus primùm, falsò id imputari nobis, ut quæ erga Childericum gesta sunt, tanquam proba asseramus : neque enim quidquam aliud nobis proposuimus, quàm ut de facto quæreremus, eoque exposito doceremus, totum hoc negotium, tantâ adversariorum ambitione jactatum, nihil omninò ad rem, aut ad eam, quam Pontifici assertam volunt potestatem, pertinere.

Jam si vel maximè hæc probare cogeremur, respondemus secundò ex antedictis : multò quidem esse majoris religionis, quàm reipublicæ incolumitatem, in genere moris, et quod attinet ad salutem animarum : quod autem attinet ad civilis societatis rationem, atque, ut vocant substantiam, non ita; quippe cùm prostratâ religione, civilis societas suo in ordine stare possit : prostratâ autem republicâ, civilis societas jam nulla sit, quam tamen etiam penes religionis hostes manere integram, Deus optimus, maximus, humanique generis amantissimus voluit.

Adde quòd, eo quo erant res Franciæ statu, regni proceres existimasse videantur, non tam dejiciendos reges, quàm iis, depositâ jam regni curâ atque commissâ potestate, dejectis, verum regem substituendum esse, tanquam regia familia interiisset.

Cur autem id regni proceribus, non ecclesiasticæ potestati ac romano Pontifici tribuamus, quis non videat hinc esse exortum, quòd omnis respublica, seu civilis societas perfecta ac libera, id jure gentium atque etiam ipso jure naturæ habeat, ut saluti suæ consulere per se ipsa possit ; et ab aliis, non quidem potestatem, quæ ipsi est insita, sed concilium tantùm, aliaque ejus generis exquirere debeat : quod etiam in

[1] *Diplom. D. Mabill. pag.* 384.

hoc negotio à majoribus nostris factum esse vidimus.

Jam si ad summum urgere pergant, *jussionis*, aut etiam *imperii*, vocem, responso pontificio attributam, cùm certissimè constet Pipinum electione regem esse constitutum, quod tamen scriptores ad jussionem Zachariæ referunt: quærimus ipsi vicissim, ecquid fas esse putent romano Pontifici, ut liberæ genti de eligendo principe pro potestate imperet? Quod cùm per se sit nimium, tum jussionis vocem ad æquiorem sensum, uti fecimus, temperandam, ipsi ultro fatebuntur.

Iterùm quærimus, an magnæ esse videatur potestatis indicium, ut Zacharias eum regem fieri procuraret, qui jam, omnium consensu, rerum potiretur; ut profectò nec mirum sit ei multum fuisse delatum, qui consultus à Francis, quæ vellent suaderet?

Tertiò atque ultimò quærimus: si vel maximè stricto et summo jure, jussionis vocem hic, aut Franci, aut Pontifex acciperent; ex facto singulari ecquid juris oriatur? Erraverint majores nostri, quòd plus æquo Pontifici tribuerint: erraverit Pontifex, quòd plus æquo sibi sumpserit: quid hoc ad jus ipsum? Neque enim contendit quisquam, Pontifices romanos ejusmodi in negotiis infallibilitate gaudere, ut propterea nobis necesse sit omnia Zachariæ gesta sensaque, ut certâ ratione nixa tueri. Neque majores nostri uno singulari facto, tantam rem perficere potuerunt, ut regna danda et adimenda in potestate Pontificum essent. Qui enim, quæso, factum est, ut Franci in Neustriâ rem ipsam, hoc est, summam potestatem, in Austrasiâ, etiam summi principatûs nomen ab regiâ domo in majoresdomûs aliamque domum transferrent, ac translatum jure putarent, nullâ expectatâ Pontificis jussione, ac tantùm consulerent eum, cùm jam de regis nomine tantùm, non de ipsâ potestate regiâ ageretur? Quid quod, et auctoritatem et regium nomen, in Hugonem Capetum, inconsulto Pontifice, contulerunt? Certa hæc argumenta sunt, totum id quod romano Pontifici delatum semel est, occasione Pipini, non ad necessariam romani Pontificis jussionem atque auctoritatem, sed ad consultationem pro temporum ratione factam, omnino referendum.

Quare nec romani Pontifices, qui his proximis temporibus Sedem apostolicam tenuerunt, cum ab ipso Pipino, ejusque filio Carolo multa poscerent, id unquam in medium adduxerunt, regnum iis à romanâ Ecclesiâ esse concessum: quod utique nec illi, nec alii Pontifices omisissent, qui Sedis apostolicæ gesta factaque magnificè commendare ac prædicare soleant. Neque majores nostri ejus animi erant, ut de regno Franciæ decerni à Zachariâ sinerent, cùm hujus facti recente memoriâ, ad Adrianum II minora tentantem scripserint ea quæ jam audivimus[1]: « Dominus Papa rex et episcopus simul esse non » potest: ejus antecessores disposuerunt ordi» nem ecclesiasticum, quod suum est, et non » rempublicam, quod regum est; non nobis » præcipiat habere regem quem commendaverit, » et nos Francos servire non jubeat, quia istud » jugum sui antecessores nostris antecessoribus » non imposuerunt, et nos illud portare non » possumus, » ut non immeritò doctores nostri Gregorii VII dicto responderint: « Si quisquam » Pontifex de regno Franciæ pro imperio decer» neret, id barones regni laturos non fuisse. »

Denique si stricto jure agamus, nihil ad nostram quæstionem pertinet, quid hic Franci, quidve Zacharias egerint, aut quo tandem modo de regio nomine quæsierint, suaserint, decreverint, licebatque nobis hunc nodum amputare, planè respondentibus, nihil hic ordine esse gestum, sed aut per errorem innocuum, aut etiam, si lubet, per apertam injuriam omnia perpetrata; deinsumque immeritò adolescentem regem, et in gratiam audentioris ac valentioris acta esse omnia, adversùs insontem et invalidum, neque uno exemplo, eoque pessimo, tantam rem à nobis extorqueri posse, ut ad Pontificis arbitrium imperia transferantur. Quo jure si ageremus, nempè adversarii statim obmutescerent. Neque enim quidquam prohibet, quominùs Pipinus, magnus vir, Augusti exemplo, malè partam potestatem benè gesserit; neque eò minùs post mortuum Childericum, in eoque extinctam Merovingianam stirpem, quod statim contigit, Pipino ejusque filio, Carolo Magno, ipsâ consensione ac possessione, sua auctoritas constitisset. Quâ defensione cùm uti jus fasque sit, agnoscant oportet, nos ad molliendam rectâ interpretatione *jussionis* vocem, et ad alia, quæ diximus, nullâ causæ necessitate, sed amore veritatis, et historicorum verbis, et ipsâ rerum serie esse deductos.

CAPUT XXXVI.

Quæritur quo jure facta sit translatio imperii Occidentalis ad Francos, duo præmittuntur status imperii: tum in Pontificibus, et sacro ordine jura duplicis generis distinguuntur: romanus Pontifex labente imperio caput civilis habitus.

Liceret autem eâdem ratione translatum à Græcis ad Francos Occidentale imperium defendere. Neque enim, quod Baronius fusè agit,

[1] *Hincm. tom.* II, *ep.* XLI, *Vid. sup. cap.* XLIII.

tot ac tanta in Ecclesiam ac rempublicam ex eâ translatione diffusa bona satis probant, rem ab origine certo jure nixam et constabilitam fuisse; cùm hoc plerumque habeant res humanæ, ut pessimis ab initiis, optimo Deo ita, providente, maxima bona proveniant. Quâ unâ defensione adversariorum argumentâ concidunt. Verùm alia à nobis, non causæ nostræ ratio, sed ipsa veritas poscit; neque tantùm Baronio Bellarminoque assentimur, justam ac piam illam translationem fuisse; sed etiam aggredimur validiore eam ratione tueri, quàm quâ ipsi usi sunt.

Ut autem ex ipso tractationis ordine veritas elucescat, duo quædam cogitare nos oportet: imprimis quo loco esset romanum imperium, amissâ Hispaniâ, Galliâ, Africâ, Româ ipsâ toties captâ, ac vix tandem receptâ, Justiniani I tempore: Italiâ verò, postquam erepta est Gothis, adeo infirmâ, ut statim Longobardis, crudelissimæ genti, pareret; exiguâ interim ac penè nullâ ab imperatoribus præsidii spe, labascente scilicet etiam in Oriente imperio, ac Saracenis, Bulgaris, aliisque barbaris undique invalescentibus. Quo etiam factum est, ut Longobardi omnia devastarent, Romamque indefensam omni vexatione premerent. Quàm autem misera, quàm omnium egena ipsa esset, jam inde à Gregorii Magni temporibus ejus testantur litteræ. Sed profectò proxima excidio videbatur, postquam Constans II, Heraclii nepos, ad annum 664, in Italiam transportato exercitu, Longobardos aggressus, à Grimoaldo victus profligatusque est. Quia etiam Romam receptus, deprædatus ipse est eam, quam tueri non posset, aufugitque latronis more in Siciliam. Quo statu tanta urbs, à suis quoque imperatoribus devastata, vicinis Longobardis magis magisque ludibrio ac prædæ fuit.

Leonis Isauri tempore, anno circiter 726, rebus in deteriora lapsis, cùm ipse in Oriente bellis impeditus, in Occidente quoque propter impietatem odio et contemptui haberetur, evenit illud quod Gregorius II ad eum imperatorem scribit. « Longobardi, inquit [1], et Sarmatæ.... » miseram Decapolim incursionibus infestarunt, » ipsamque metropolim Ravennam occuparunt, » et ejectis magistratibus tuis, proprios consti» tuere magistratus, et vicinas nobis sedes » regias, ipsamque Romam sic tractare stu» duerunt, cùm tu nos defendere minimè pos» sis. » Quæ ultima verba diligenter advertere nos oportet. Neque enim ex eo tempore Longobardi destiterunt urbem non modò assiduis deprædationibus, verùm etiam gravibus obsessionibus premere, omnique ope anniti, ut occuparent eam, quam sui jam principes tutari non possent. Itaque nulla omnino, collapsis rebus, spes erat, donec in Francorum auxilio acquiesceret.

Hoc primùm considerari volumus, tùm illud: accuratè ac subtiliter secerni oportere eum potestatem, quam Christus ipse episcopis sacroque ordini, ejusque capiti romano Pontifici concesserit, ab eâ quàm sibi tanti nominis auctoritate ac sacrorum reverentiâ compararint.

Quid enim episcopi, primis Ecclesiæ temporibus, in judiciis potuerint neminem latet; probatque titulus *de episcopali audientiâ* in Codice [1], ut hic alia principum constituta omittamus. Tanta poterant, cùm needum aliquid publici muneris attigissent.

Cùm autem commissos greges, paternâ charitate, etiam in negotiis sæcularibus adjuvarent, ipsique reipublicæ non tantùm ornamento, verùm etiam tutelæ ac firmamento essent, eos tantâ regum ac civium charitas et reverentia prosecuta est, ut jam reipublicæ pars maxima, interque optimates primi haberentur; multi etiam lapsu temporis suarum urbium principatum ditionemque obtinerent, quæ sacro conjuncta ordini, et ejus dignitate tanquam fundamento nixa, longè tamen absunt ab iis, quæ primæ institutionis esse constat.

Distinguamus itaque, quæ institutionis sint, quæ sint accessionis; quæ primaria, quæ secundaria; quæ innata, quæ annexa sint.

Pontifices romani, quo altiore loco erant, Petri nomine ac majestate primùm, quæ post Christum erat maxima; tum dominæ Urbis splendore commendati, hæc annexa et secundaria longè eminentiùs obtinebant. Cœpit ergo romana Sedes, non modò in ecclesiasticis, quod et ipsi innatum, sed etiam in civilibus majestatem habere negotiis; eo maximè tempore, quo imperatores, solutâ in Occidente imperii vi, romanorum Pontificum fide atque observantiâ singulari, suam dignitatem in his partibus sustentabant.

Per ea verò tempora invaluit illud quod à Gregorio II, in epistolâ I ad Leonem Isaurum est proditum: « Scire autem debes, inquit [2], ac » pro certo habere Pontifices, qui pro tempore » Romæ extiterint, conciliandæ pacis causâ se» dere tanquam parietem intergerinum, septum» que medianum Orientis atque Occidentis, ac » pacis arbitros ac moderatores esse; quique

[1] *Greg.* II *ep.* I, *ad Leon. tom. Conc.* VII, *col.* 19; *et ap. Baron. tom.* IX, *p.* 70.

[1] *Cod. Justin. lib.* I, *tit.* IV; *de aud. Episc. edit. Gothof. tom.* II. *p.* 23. — [2] *Vid. loc. sup. cit.*

» ante te fuerunt imperatores in hoc compo» neadæ pacis certamine desudarunt. »

Itaque imperatores etiam in temporalibus eorum auctoritate uti cœperunt; cujus rei exemplum proferunt in legibus imperialibus ad Occidentis partes per pontificale ministerium promulgatis. Quâ de re Gregorii Magni ad Mauricium imperatorem jam antè relatam habemus epistolam [1]. Extant etiam ejusdem Gregorii ad magistros militum multæ litteræ [2], quibus de republicâ, de exercitibus multa præcipit : eâ procul dubio potestate, quam ab imperatoribus atque republicâ, romani Pontifices jam tum mutuabantur.

Romæ autem præter eam reverentiam, quam conciliabat ipsis sacrorum dignitas ac prædicatio salutaris, cujus per totam Ecclesiam duces erant, id etiam maximæ commendationi fuit, quòd labascente imperio romano, Sedis apostolicæ ac Petri toto orbe celebrata majestas Urbem tuebatur. Ut enim Leonem Magnum aliosque omittamus, quos reveriti Barbari, Romanos habuere mitiùs, satis profectò constat, sævientibus Longobardis, Urbem indefensam Gregorii Magni prudentiâ atque auctoritate stetisse. Quominus admitrere post Leonem Isaurum, Longobardis invalescentibus, totam Urbem respexisse in Pontifices; ut nihil magnæ rei, nisi eis auctoribus ageretur : quorum adeo operâ factum esse constat, ut et ad Francos atque externa auxilia Roma confugeret, et eos postea ad imperiale culmen efferret.

Jam verò quâ potestate hæc facta sint; an apostolicâ illâ innatâ Pontificibus et à Christo concessâ, an verò aliâ, facile erit intelligere : satis enim constat ad apostolicam romano innatam pontificatui potestatem nullatenus pertinere, quæ Ecclesia catholica tot retro sæculis ignorarit; sed tamen ut tota res clarius elucescat, non jam ratiocinia, sed testimonia et acta proferemus.

CAPUT XXXVII.

Res gesta à Romanâ civitate : principibus Francis oblatus consulatus, patriciatus delatus, concessum imperium auctore seu adjutore romano Pontifice, ut capite civitatis : testimonia historicorum.

Rem ordimur ex eo loco Anastasii bibliothecarii, quem jam attulimus [3] : nempè cùm sub Gregorio II, » cognitâ imperatoris nequitiâ, om» nis Italia consilium iniit ut sibi eligerent impe» ratorem. » Ergo Italia id inibat consilium, atque imperatorem electura, non autem à Pontifice pro apostolicâ potestate factum, acceptura erat.

Addit Anastasius : « Compescuit tale consi» lium Pontifex, » auctoritate eâ, quâ ei, ut providentissimo parenti, potissimum auscultabant.

Sub Gregorio III, rebus retro sublapsis, cùm Longobardi Urbem obsedissent, nullumque ab imperatore expectarent auxilium Romani, ipse pontifex Gregorius III Caroli Martelli Francorum principis opem imploravit, *ut eos* (Romanos scilicet) *à tantâ oppressione Longobardorum liberaret*. Auctor Anastasius suo jam loco laudatus.

Quid autem de consulatu, deque abjiciendo imperatore actum sit, jam constitit ex his Annalium verbis : « Epistolam quoque decreto roma» norum principum sibi (Carolo Martello videli» cet) miserat Gregorius, quòd sese populus » romanus, relictâ imperatoris dominatione, ad » suam defensionem et invictam clementiam » convertere voluisset [1]. » Causa ergo rei, necessaria *defensio* ab invicto principe postulata : auctores qui statuerent, optimates populusque romanus, quorum etiam decreto hæc Pontifex scripsit. Non ergo Pontifex ipse pro apostolicâ potestate; sed senatus populusque romanus decernebant. Pontifice autem adjutore utebantur, quòd et suos pontifices impensissimè colerent, et apud exteros, pro suæ Sedis majestate, summo honori haberi intelligerent.

Nihiltum actum est cum Francis, Carolo Martello statim mortuo, ac Romanorum rebus ad sortem aliquantò meliorem, sub Zachariâ pontifice, conversis. At Stephano II pontifice, ac Pipino Martelli filio, jam rege constituto, eò res devenere, ut Pontifex Romanique se Francis necessariò addicerent : cùm præstabilius esset eos sub tutelâ Francorum esse salvos, quàm nullâ tutelâ, sibi æquè et romano imperio interire. Tum primùm Pipinus patricii titulo insignitus, qui magistratus, post imperatorem, amplissimâ dignitate potestateque erat. Quomodo autem et quando Pipino delatus sit, nullæ historiæ produnt : verùm haud dubium, quin eâdem auctoritate, quâ anteà consulatus Carolo Martello oblatus est, senatûs scilicet populique romani : ii nempè, qui tantùm Carolo principi consulatum, minorem tùm dignitatem obtulerant, iidem Pipino regi ampliorem, patriciatum scilicet detulerunt.

Certè patriciatum, secutis etiam longè postea temporibus, cùm romani Pontificis sola penè in urbe vigeret auctoritas, tamen à romanis pro-

[1] *Vid. sup. cap.* VIII. — [2] *Lib.* XII, *ep.* XXI, XXII, XXIII, XXIV; *et in edit. Ben. lib.* XI, *ep.* III, XXIX, XXX, XXXI. — [3] *Sup. cap.* XVI. *Anast. vit. Greg.* II, *tom.* VI *Conc. col.* 1430.

[1] *Sup. cap.* XVIII. *Bar. an.* 740, p. 131.

ceribus concedi solitum, testantur hæc à Guillelmo Malmesburiensi scripta de coronatione Henrici V regis : « Imperatori exeunti de camerâ, » et suis regalibus exuto, occurrerunt romani » patricii, cum aureo circulo, quem imposuerunt imperatori in capite, et per eum dede» runt sibi summum patriciatum Romanæ urbis, » communi consensu omnium et animo volenti [1]. » Quæ veterum consuetudinum rituumque reliquiæ satis indicant, patriciatum Urbis à senatu populoque romano, anteactis temporibus, fuisse concessum, approbante quidem, sive instigante romano Pontifice, qui pro suæ sedis reverentiâ caput senatûs ac romanæ civitatis habebatur.

Exinde Aistulphus ac Desiderius fœdifragi Longobardorum reges, à Pipino et ejus filio Carolo Magno contriti : romani Pontifices multâ donati ditione, multis civitatibus justo pioque bello captis : Carolus, pulso Desiderio, rex Francorum et Longobardorum atque Italiæ est appellatus, patricii quoque dignitate hæreditariâ, res Urbis administrabat, Pontifices romanos conjunctissimos sibi, potestate atque opibus augebat.

Posteaquam Leo III, vir sanctissimus, Romæ affectus infandis contumeliis multorumque criminum postulatus est, venit sanè ad Carolum; sed historici memorant [2] priùs à Pontifice missos ad Michaelem Græcorum imperatorem legatos *, qui ab eo peterent, ut procerum Romanorum furores pro potestate compesceret, adeo imperatoriam potestatem agnoscebat.

A Michaele contemptus, confugit ad Carolum; atque is ad annum 800 Romam ire perrexit, ut res Urbis perturbatissimas, patricii auctoritate componeret. De Leonis percussoribus, item de objectis sancto Pontifici criminibus, quæstionem habuit. Quo tempore, Constantinopoli mortuo Constantino Irenes filio, ipsi Irene delatum imperium est. Eâ de re Annales Moissiacenses vetustissimi et coævi hæc habent [3] : « Anno DCCCI, cùm apud Romam moraretur » rex Carolus, nuntii delati sunt ad eum dicen» tes, quòd apud Græcos nomen imperatoris » cessasset, et fœmineum imperium apud se » haberent. Tunc visum est ipsi apostolico Leoni, » et universis sanctis Patribus, qui in ipso con» cilio aderant, seu reliquo christiano populo, » ut ipsum Carolum regem Francorum, impe» ratorem nominare debuissent; quia ipsam Ro» mam matrem imperii tenebat, ubi semper » Cæsares et imperatores sedere soliti fuerant, » seu reliquas sedes (puta Mediolanum, Treve» rim, cæteras) quas ipse in Italiâ et Galliâ nec» non et Germaniâ tenebat; quia Deus omnipo» tens has omnes sedes in potestate ejus conces» sit; et, ne pagani insultarent christianis, ideo » justum esse videbatur ut ipse cum Dei adju» torio, et universo populo christiano petente, » ipsum nomen haberet. Quorum petitionem » ipse Carolus rex denegare noluit; sed cum » omni humilitate subjectus Deo et petitioni sa» cerdotum et universi christiani populi, in ipsâ » Nativitate Domini nostri Jesu Christi, ipsum » nomen imperatoris, cum consecratione do» mini Leonis papæ suscepit; ex tunc autem » imperator et Augustus est appellatus. » Hæc ille, qui rem ejusque causas ac modum diligentissimè enarravit. Eginhardus et cæteri summatim : « Die Natalis Domini, ad missarum solem» nia, coram altari et confessione sancti Petri, » coronam ei à Leone impositam, cuncto Roma» norum populo acclamante : Carolo Augusto à » Deo coronato magno et pacifico imperatori vita » et victoria. Post quas laudes, ab omnibus at» que ab ipso Pontifice, more antiquorum prin» cipum, adoratum, atque omisso patricii no» mine, imperatorem et Augustum appellatum » fuisse, ordinatisque rebus, Româ disces» sisse [1]. »

Ex his ergo patet, quomodò fuerit romanum imperium consecutus : « Quòd ita visum esset » apostolico Leoni, et universis sanctis Patri» bus, et reliquo christiano populo. » Acclamatio autem populi universi Carolum Augustum et imperatorem appellantis, ipsissima erat electio per acclamationem, antiquo more. Quo factum esse narrant, ut jam non patricius, sed Augustus et imperator diceretur.

Hoc ita gestum esse confirmat Anscharius, sub Ludovico Pio Caroli Magni filio. Is in vitâ sancti Willebadi, primi Bremensis episcopi, hæc scribit [2] : « Si quidem imperialis potestas, quæ » post Constantinum Augustum apud Græcos, » in Constantinopolitanâ hactenùs regnaverat » civitate, cum, deficientibus jam inibi regalis » prosapiæ principibus, fœmineâ magis direc» tione, res administraretur publica, temporibus

[1] *Guill. Malmesb. lib.* v. *Vid. tom.* x *Conc. col.* 781. — [2] *Monach. San-Gall. lib.* I, *cap.* XXVIII. *Duch. tom.* II, *pag.* 18.

* Missos ad Michaelem legatos à Leone III memorat monachus San-Gallensis gravi peccans anachronismo, ut recolenti temporum notas manifestum fiat. Nam Leo an. 795 pontifex factus est, Constantino et Irene imperatoribus : an. 797, sola Irenes, mortuo Constantino, imperavit : an. 799, Leo *Romæ contumeliis affectus est* : an. 800, Romam venit Carolus, adhuc imperante Irene, quæ an. 802 è solio disturbato, successorem habuit Nicephorum, quo à Bulgaris occiso, an. 811, Michael I Curopalates imperator renuntiatus est; postquam per duodecim ferè annos, Carolus Occidentis imperium tenuisset. (*Edit. Paris.*)

[3] *Ann. Moiss. Duch. tom.* III, *p.* 145.

[1] *Duch. tom.* II *pag.* 251. *Ann. Met. Fuld. et alii, an.* 801. — [2] *Mabill. sæc.* III *Bened. part.* II, *pag.* 407.

» ipsius, per electionem romani populi in maximo episcoporum aliorumque Dei servorum consilio, ad Francorum translatum est dominium; quoniam et ipse eamdem, quæ caput imperii fuerat, et multas alias tunc in orbe tenere videbatur provincias, ob quod, et jure Cæsareâ » dignus videretur appellatione. »

Sic igitur imperium romanum delatum est ad Carolum; atque eâ quidem in re, apostolici Leonis, ut qui civitatis caput haberetur, præcessit auctoritas: universi populi, qui rem firmaret, consensus accessit. Ab eo fonte imperium manavit ad Francos.

CAPUT XXXVIII.

Quo jure romana civitas ad Francorum principum tutelam confugerit, ac postea illis imperium dederit.

Jam quo jure Pontifex ac populus romanus id egerint, ex relatis historicorum testimoniis liquet: primùm, quòd vacaret imperium, mortuo Constantino Irenes filio: quòd Romani Irenem præter morem electam, ac fœmineum imperium pati nollent: quòd Roma mater et caput imperii, atque sedes antiqua Cæsarum: quòd ea aliæque imperatoriæ urbes in Caroli potestate essent, et quidem justâ et necessariâ tutelâ, justis plisque bellis: quòd Carolus ipsâ re, summâ scilicet potestate potitus et tantâ ditione clarus, imperatorii nomiais majestatem, christianique populi dignitatem egregiè tueretur.

Huc accessit, quòd Italiam pio bello partam obtineret, eamque per tot sæcula Barbaris prædæ datam, romanus imperator habiturus esset; neque meatee excideratquanto reipublicæ Romæque et Italiæ totiusque latini nominis detrimento, imperium in Orientem translatum esset. Occurrebat Orientalium Cæsarum tanta imbecillitas, quæ vix Orientem tueretur, nedum Occidenti opi esset: Roma ipsa ab ipsis toties destituta, suo jure imperatorem reposcebat, cujus majestate ac viribus pristinam dignitatem tueri, ac saltem incolumis permanere posset.

Neque obstat quod hic objicit Bellarminus: ex quo imperium Constantinopolim translatum fuit, non solitos fuisse principes Romæ elevari: quasi verò non magis ab omni consuetudine abhorreret, fuisse constitutos eos, ut ipse arbitratur, per ecclesiasticam potestatem. Quis autem ferat Bellarmiaum, novas causas commentum, improbare eas, quæ ab antiquis auctoribus afferantur? Quidquid enim dicat, rem, ut narravimus, ita factam esse constat. Neque verò tum cogitabant Italiam totam, imò verò ipsam Romam imperii caput, suo jure excidisse. Romam enim habitam semper fuisse pro imperii capite, vel hæc Gallæ Placidiæ Augustæ ad Theodosium juniorem filium verba testantur: « Decet nos » huic maximè civitati, quæ domina omnium » est civitatum, in omnibus reverentiam conservare [1]. » Neque verò adeò sui oblita erat Roma, ut non etiam meminisset, anteacto sæculo, Constantem Heraclii nepotem, de reducendo Romam, tanquam ad propriam sedem, imperio cogitasse; ac Philippicum Bardanem [*] in Oriente electum, à populo romano non fuisse receptum, vetitumque ne ejus litteræ legerentur, aut admittereatur imagiaes, quòd hæresim monothelitarum fuisset professus. Licuisse item putabant iisdem Romanis abjicere fœmineum imperium, et immeritò queri Græcos, si Romani priscæ virtutis recordati, viro maximo Carolo se traderent, quò imperium ipsum, non Græcis ereptum, sed in proprias sedes remeasse videretur.

Jam ut concludamus: cùm in hâc Romanorum ac Francorum historiâ duo sint: primum, quòd Romani confugeriat ad Francos; alterum, quòd eos imperatores elegeriat, illius causa fuit ipsa necessitas, et ab imperatoribus derelicta respublica, conclamatæque res, ac salus populi suprema lex, hujus autem imperii vocatio, fœminæ electio, Romanæ urbis dignitas, ipsius Caroli amplitudo et in populum ac romanam Ecclesiam merita: ad hæc claritudo Franciæ gentis, ac tutela necessaria adversùs Saracenos aliosque Barbaros undique ingruentes: quæ quidem Romanos impellebant, ut Urbi consulerent; eamque rem postea solemnibus pactis cum Orientalibus imperatoribus firmatam esse constat.

Quâ autem auctoritate romanus Pontifex hic intervenerit, primamque personam gesserit, obscurum non est: satis enim ostendit, non id à se decerni pro apostolicâ potestate, qui sibi senatûs populique romani nomen, decretum, auctoritatem adjungit. Egit ergo illâ annexâ et acquisitâ secundariâ potestate, quâ populos sibi hæc ultrò deferente caput civitatis, ac magnæ cujusque rei auctor habebatur.

Cùm ergo fontem ipsum caputque teneamus, quæ deindè secuta sint omittere poteramus, satisque nobis est, non præcisè religionis, sed tuendi imperii causâ; neque per Ecclesiam, sed per civitatem imperium ad Francos esse translatum.

Cur autem maluerimus, hanc mutationem ad civitatis, quam ad religionis tuendæ necessita-

[1] *Ep. Gall. Placid. part.* I *Conc. Chalced., tom.* IV *Conc. col.* 43.

[*] Philippicum Bardanem stupiditate et impietate portento quid simile fuisse tradunt historici. Is, occiso per proditionem Justiniano juniore, anno 711, imperium invasit, de quo, post biennium, à magnatibus dejectus est. Vid. Theoph. (*Edit. Paris.*)

tem, atque ad temporalem potiùs, quàm ad ecclesiasticam à Christo concessam referre potestatem, duæ causæ impulerunt: primùm, ipsæ res gestæ. Invenimus enim in gestis, quæsitæ tutelæ Francorum causam fuisse ipsam reipublicæ tuendæ necessitatem; neque ullum fuisse religioni metum à catholicissimâ muliere Irene, à quâ tamen ablatum imperium est. Altera autem causa est, quam suprà in Childerici negotio protulimus, sed tamen insarcíri eam et inculcari oportet; nempè, quòd apud omnes constet, etiam cum hæresi stare rempublicam, quantùm ad civilem societatem attinet, omnibus numeris absolutam; quæ capite, defensione, viribus necessariis apertè destituta, prostrata jam ac nulla sit; sibique adeò, ne pereat, ipso naturæ ac gentium jure, per sese providere possit.

CAPUT XXXIX.

Carolus Calvus à romanâ civitate imperator, à regni proceribus rex Italiæ designatur.

Quanquam ea, quæ à nobis dicta sunt, nostræ quæstioni planè sufficiunt; tamen addimus ad cumulum, quâ ratione modoque Carolus Magnus ad imperium evectus est, electione scilicet civitatis; eâdem ratione modoque electos esse secutos imperatores, quoties eò devenere res, ut electione opus esse videretur.

Electione autem opus esse plerumque reputabant, cùm imperatores sine liberis decederent, ac recta linea defecisset. Et quidem, post Carolum Magnum, Ludovicus filius, ab ipso Carolo jussus, coronam auream patris detractam capite *, et super altare positam, *elevavit, et capiti suo imposuit;* ut eam à Deo solo habere videretur. Id Aquisgrani factum Theganus memorat [1]. Lotharius, Ludovici filius, à patre assumptus ad imperii consortium, atque exinde Augustus appellatus; quo jure Ludovicus, Lotharii filius, itidem imperator factus est. Postquam Ludovicus sine liberis est mortuus, inter ejus patruos, Ludovicum Germanicum, et Carolum Calvum Ludovici Pii filios, de regno Italiæ, deque imperio, quasi æquo jure certatum est: cum inter fratres, fratri fratrisque filiis succedentes, jura primogenituræ obscura adhuc, necdùm ipso usu satis constabilita essent. Ergo Ludovico spreto, majore licet, electus est Carolus, primùm in imperatorem, exindè in Italiæ regem. Sed quo ordine modoque, satis docet vel illa Annalium Fuldensium, qui Ludovico earum partium regi favent, vehemens invectiva in Carolum: Is enim, aiunt [1], « quantâ potuit velocitate » Romam profectus est, omnemque senatum populi romani, more Jugurthino, corrupit, sibique sociavit; ita ut etiam Joannes papa, votis » ejus annuens, coronâ capiti ejus impositâ, eum » imperatorem et Augustum appellare præcepisset. »

Quinam electuri essent, ipsa corruptio romani senatûs Carolo imputata probat. Quin ipsa habemus acta præ manibus. Exiat concilium romanum, anno 877 habitum, in quo Joannes VIII, agens de Caroli provectione anno 876 Romæ factâ, quam hic anno 877 confirmari petebat, sic ait [2]: « Elegimus hunc meritò et approbavimus, » unà cum annisu et voto omnium fratrum et co» episcoporum nostrorum, atque aliorum sanctæ » romanæ Ecclesiæ ministrorum, amplique se» natûs, totiusque populi romani gentisque to» gatæ; et secundùm priscam consuetudinem » solemniter ad imperii romani sceptra provexi» mus et augustali nomine decoravimus, ungentes » eum oleo extrinsecus, etc. » Quo loco in designando principe, non modò Joannis VIII, qui caput civitatis, et coepiscoporum, qui regni inter proceres haberentur, sed etiam senatûs populique romani actio et consensio satis claret, eo quoque tempore, quo romanos Pontifices, lapsis imperii rebus, ad majorem, etiam in temporalibus, potestatem evectos esse constat.

Posteaquam eo ritu Carolus imperator est factus, ab Italiæ episcopis et optimatibus regnum italicum est consecutus, distinctâ actione, in hanc formam quam habemus in concilio Ticinensi [3]: « Gloriosissimo et à Deo coronato magno » imperatori, domno nostro Carolo perpetuo Au» gusto: nos quidem omnes episcopi, abbates, » comites ac reliqui, qui nobiscum convenerunt » italici regni optimates;... jam quia divina pie» tas vos beatorum principum apostolorum Petri » et Pauli interventione, per vicarium ipsorum » domnum videlicet Joannem.... ad profectum » sanctæ Dei Ecclesiæ, nostrorumque omnium, » invitavit, et ad imperiale culmen sancti Spi» ritûs judicio provexit, nos unanimiter, vos pro» tectorem, dominum ac defensorem omnium » nostrùm elegimus. » Subscribunt episcopi et

* *Patris detractam capite.* Expungenda sunt hæc verba, amanuensis incogitantiâ, in textum BOSSUET perperam intrusa, et Thegano contraria, qui nempè sic habet loco citato: « Ornavit se (Carolus) cultu regio, et coronam capiti suo imposuit.... » Super altare coronam aliam quam ipse gestabat, in capite suo » jussit poni. » Hanc *coronam aliam* jubetur Ludovicus capiti suo imponere, non eam *quam ipse gestabat* Carolus, qui nempè imperii consortem adsciscebat Ludovicum, non imperium abdicabat. Hoc ideò fuit annotandum, ne vel levis error falleret, et in errores induceret graviores. (*Edit. Paris.*)

[1] *Theg. de gest. Lud. Pii, cap* VI. *Duch. tom.* II, *p.* 276.

[1] *Ann. Fuld. tom.* II *Duch. an.* 776. *pag.* 869. — [2] *Concil. Rom. an.* 877; *tom.* IX *Conc. col.* 296 — [3] *Conc. Ticin. confir. ap. Pontig. tom.* IX. *col.* 285.

optimates. Ita cùm Carolus, Joanne VIII auctore, imperator factus esset, episcopi et optimates declarant, se quidem eo exemplo ductos esse; cæterùm propriâ distinctâque actione eumdem principem, in regem quoque suum à se fuisse electum. Quæ non satis à Baronio distincta, hic ad ampliorem rerum elucidationem advertimus; quò scilicet pateat imperium ac Italiæ regnum, quæ ille confudit, et re, et nomine, fuisse sejuncta; et utrumque, non nisi procerum electione, in Carolum Calvum fuisse collatum.

CAPUT XL.

Gesta sub reliquis Carolinis principibus: eâ stirpe extinctâ turbæ: Otho I, imperator: imperii translatio ad Germanos sub Othone III, qualis memoretur à BARONIO: quæ omnia nihil ad nos.

Carolo Calvo mortuo, Carolus Crassus, Ludovici Germanici Caroli Calvi fratris filius, « Longo» bardorum fines occupavit, ac in paucis diebus » totam Italiam in deditionem accepit, et Ro» mam perveniens, à præsule apostolicæ Sedis » Joanne (VIII scilicet) et senatu Romanorum » favorabiliter exceptus, cum magnâ gloriâ, » imperator creatus est. » Sic Annales Metenses [1], anno DCCCLXXXI.

Post Carolum Crassum, ejus fratris filius, Arnulphus Germaniæ rex, à Formoso papâ, *in Guidonem* *, *tyrannum*, ut Annales Fuldenses produnt [2], Romam accitus est, et captâ urbe, imperator coronatus. Quo loco solius Papæ fit mentio, crescente potentiâ romanorum Pontificum. Necdùm tamen penitùs Romanæ civitatis extinctam auctoritatem sequentia demonstrabunt. Arnulpho autem ad annum Christi 900 mortuo, paulò post interiit Ludovicus ejus filius, ætate puerili, et frater Zwentiboldus ** simulque tota ea pars Carolinæ familiæ, quæ Germaniam obtinebat. Qui verò Carolini tùm in Franciâ supererant, cùm vix eam retinere possent, de Germaniâ et Italiâ ne quidem cogitabant; fuitque Arnulphus ultimus ejus stirpis, qui imperio, Italiâ, Germaniâque potiretur.

Exinde Germania sibi delegit reges; Italiam et Romam per sexaginta annos validissimus quisque occupabat, seu potius prædabatur; quoad Joannes XII Othonem I, Germaniæ seu Teutonum regem, sibi ac Romanæ urbi defensorem accivit ***.

[1] *Ann. Met. an.* 881. *Duch. tom.* III, *pag.* 318.

* Guido, dux Spoletinus, Caroli Magni ex filiâ pronepos, post mortem Caroli Crassi Italiam occupavit, ipsamque Romam, et à Formoso papâ imperator unctus est. (*Edit. Paris.*)

[2] *Ann. Fuld. an.* 893. *Duch. tom.* II, *pag.* 581.

** Ex concubinâ natus, quem pater ejus Arnulphus Lotharingiæ regem constituerat. (*Edit. Paris.*)

*** Adversùs Albertum et filium ejus Berengarium II. (*Edit. Paris.*)

Atque is, anno 951, ductâ Adelaide, viduâ Lotharii regis Italici, eo regno potitus, posteà à Joanne XII imperator coronatus est. Quo autem ritu id factum sit, Regino * memorat: » Anno 962, rex Natalem Domini celebravit, inde» que progrediens, Romæ favorabiliter susceptus, » totius acclamatione romani populi et cleri, ab » apostolico Joanne filio Alberici, imperator et » Augustus vocatur et ordinatur [1]. »

De eodem Otho Frisingensis: « Otho gloriosus » rex ad urbem progrediens, honorificè à sum» mo pontifice Joanne ac toto populo romano » susceptus, applaudentibus cunctis, imperato» ris et Augusti nomen sortitur [2]. » Quo ritu populi consensum atque approbationem contineri et explicari vidimus.

Otho II primi, ac III secundi filius hæreditario jure imperium adepti sunt. Otho III sine hærede est mortuus.

Per ea tempora imperium à Francis ad Teutones translatum esse memorant: in cujus translationis origine sub Othone I scilicet, populi romani, ut vidimus, consensus apparuit.

Quòd autem Otho I ad liberos suos hæreditarium transtulit imperium; quòdque, ejus stirpe extinctâ, Teutonibus rursùs firmatum imperium est, totum id Baronius ** à romanis Pontificibus factum esse contendit [3]: atque Othoni quidem I, anno 964, ab ipsis Pontificibus id esse concessum, ut successores designaret; tum deficiente ejus stirpe, aliter consulendum imperio fuisse; remque ad electionem Germanorum redactam per Gregorium V pontificem è Germanis assumptum, ab eoque Pontifice electores creatos, atque hæc omnia facta in synodo romanâ, anno 996 ***; de quibus litigare non est animus.

* Non Regino, cujus chronicon deficit an. 908, sed ipsius continuator, qui annum 972 explevit. (*Edit. Paris.*)

[1] *Regin. Chron. lib.* II. *an.* 961, 962. — [2] *Oth. Frising. Chron. lib.* VI. *cap.* XXII, *p.* 129.

** Baronius qui an. 964 Leonem VIII antipapam, et ejus diploma nullius ponderis esse pronuntiat, non alio utitur diplomate, an. 996, ut ostendat hoc privilegium indubiâ Pontificis auctoritate Germanis imperatoribus fuisse concessum. Certè operam luderet quisquis Baronium cum Baronio non semel pugnantem studeret componere. (*Edit. Paris.*)

[3] *Bar. tom.* X, *an.* 964. *p.* 783, 784; *an.* 996, *p.* 909. *Vid. Oth. Fris. loc. cit. cap* XVII.

*** Electores creatos in synodo romanâ, an. 996, à Gregorio V, dicunt Baronius et auctor Vitarum Pontificum. Sed 1° synodale de hâc re decretum nullum extat in actis Pontificum et imperatorum, nullum in coævis historicis. 2° Constat, defuncto Othone III, per ducentos annos, imperatorem in generalibus Germaniæ comitiis, ab omnibus, non à septem tantum principibus electum fuisse. Quomodo et quando jus illud ad septem electores venerit, incertum est. Plerique autumant, post electum Fridericum II, an. 1210, in comitiis generalibus, germanos primates ejus deinceps eligendi imperatorem septem primoribus imperii ministris ultrò detulisse. Vid. Albert. Stad. et alios. Ne igitur credas BOSSUET Baronianæ sententiæ patrocinari. Concedit more scholæ totum argumentum, eo quòd sive verum sit, sive falsum, causæ suæ non noceat. (*Edit. Paris.*)

Neque enim ullatenùs pertinent ad nostram quæstionem, postquam ex ipsâ rerum serie ac gestorum fide semel demonstravimus, pontificiam in ordinando imperio potestatem indè manasse; non quòd Pontifices id à Christo juris acceperint; (nemo enim id sanus dixerit) sed quòd à Deo tantâ rerum spiritualium potestate donati, ejus potestatis sacrique principatûs reverentiâ, eam sibi etiam in temporalibus conciliaverint auctoritatem, quæ sensim per diversas temporum vices ac vicissitudines, ad ordinandum quoque illud, quale nunc est romano-germanicum imperium perveniret.

CAPUT XLI.

In transferendo Imperio ad Germanos, teste Baronio, consensus intervenit Romanæ civitatis: quæ tamen omnia, et inde secuta nihil ad nos.

Quanquam ergo hæc nihil ad nos pertinent, attamen ut appareat in iis quoque elucere, non modò Ecclesiæ, sed etiam civitatis auctoritatem, placet narrare paucis, quomodo hæc Baronius disponenda putaverit.

Is ad annum 996 hæc habet [1]: « Cùm eo jure » carerent * imperatores, ut successores sibi de» ligerent, Magno Othoni id primùm à romano » Pontifice concessum reperitur. » Id ut probet, profert Leonis VIII decretum in hanc formam [2]: « Leo episcopus servus servorum Dei, cum toto » clero et romano populo constituimus, et confir» mamus, et roboramus, et per nostram apostoli» cam auctoritatem concedimus, atque largimur » domno Othoni, regi Teutonicorum, et ejus » successoribus, hujus regni Italiæ in perpe» tuum facultatem eligendi successorem. »

Hæc autem ad Italiæ regnum spectantia, ut ad imperium protendantur, addit Baronius [3], successorem hic intelligi *in regnum Italiæ primò, inde in imperium promovendum*; atque ita in Othonis Germanorum regis personâ translatum ad Germanos imperium. Hæc quidem valeant quantùm Baronio placuerit. Cæterùm id liquet, decretum istud Leonis esse conditum *cum toto clero et populo romano*; ut in eâ concessione non modò cleri, sed etiam populi romani auctoritas elucescat.

Docet Baronius hujus decreti auctoritate factum, ut Otho I successorem bæreditarium haberet Othonem II; hic Othonem III; quâ successione Germanis imperium confirmatum fuerit.

Alio sanè loco multis agit Baronius, et Leonem VIII non verum fuisse pontificem, et ipsum diploma esse falsum [1], à Gratiano licèt allegatum [2]. Utcumque est, non alio titulo utitur ad asserendam postea romano Pontifici romani imperii ordinandi potestatem. Credo quòd in his, falsis licèt, aliqua à falsatoribus veri ratio habeatur, ne absona penitùs et absurda confingant, aut quòd falsis etiam, postquam consuetudine approbata sunt, ex ipsâ approbatione accedit auctoritas. Quare ex ipso Baronio, haud à vero alienum est, eam mutationem atque imperii translationem ad Germanos, consensu populi esse factam, inque imperio ordinando, ad annum usque 964 retentam eam formam, quæ in Carolo Magno primùm enituit.

Eam postea formam, stirpe Othonum extinctâ, Gregorius V immutarit in suorum Germanorum gratiam, electionem totam eis ita attribuerit, ut, in ordinando romano imperio, nulla jam populi romani ratio habeatur: jus illud quod habent romani imperii electores ad illos ab apostolicâ Sede pervenerit, ut est ab Innocentio III dictum, capite *Venerabilem de electione* [3]: valeant denique vigeantque omnia, quæ idem Innocentius, postremis licèt sæculis, ejusque successores, in Decretalibus, inque Clementinis, aut quocumque sub titulo, in imperatorem romano-germanicum sibi tribuerunt: electum cum, romanus Pontifex confirmet, reprobet, ad propriè dictum fidelitatis juramentum adigat; sitque *imperatoris superior atque ordinarius judex*, tantâ auctoritate ut ejus judicia irritare possit, quod habet Clementina *Pastoralis*, titulo *de Sententiâ et re judicatâ* [4]; quanquam hic quædam à doctis etiam catholicis, Onuphrio et aliis, in dubium revocata, quædam ut nimia ipso usu obsoleta fuisse videantur; tamen quantùm attinet ad nostram quæstionem, haud gravatè concedimus, dummodo reclusis fontibus recognoscere liceat, auctoritatem illam romani Pontificis, non à Christo quidem, sed à populi romani, ipsiusque civitatis consensione cœpisse.

Quâ etiam ratione amplectimur id, quod est ab Innocentio III de apostolicâ Sede proditum, « quæ romanum, inquit [5], imperium in personâ » magnifici Caroli à Græcis transtulit in Germa» nos, » eodem capite *Venerabilem*. Hæc, in-

[1] *Bar. tom.* x. *an.* 996, *p.* 909.
[2] Baronius falsò affirmat « imperatores caruisse jure deli» gendi sibi successores, antequam id à romano Pontifice con» cessum fuerit. » Nam quo jure primi imperatores eos delegerunt, qui in partem imperii venirent, et Cæsares aut Augusti vocarentur, eo Carolus Magnus Ludovicum Pium imperii sibi socium adscivit, et Ludovicus Lotharium. (*Edit. Paris.*)
[3] *Bar. tom.* x. *an.* 964, *p.* 783, 784. — [1] *Ibid. an.* 996, *loc. cit.*

[1] *Baron. tom.* x. *an.* 964, *jam sup. cit.* — [2] *Grat. Dist.* LXIII, *cap.* XXIII: In Synodu. — [3] *Extr. Greg.* IX, *lib.* I, *de elect. tit.* VI, *cap.* XXXIV. — [4] *Clem.* Rom. Principes, *lib.* II, *tit.* IX, de Jurejurando. *Clement. tit.* XI, *cap.* II. — [5] *Cap.* Venerab. *jam cit.*

quam, facile admittimus; quatenus scilicet Carolus Magnus Franciæque reges, Germana propago, suasore et adjutore Leone III, à totâ urbe romanâ pro magnis in Ecclesiam urbemque meritis, ad imperium evecti sunt. Cæterùm illud omne, et ea quæ per gradus ab illo initio, in romano-germanicum, quale nunc est, imperium, romanorum Pontificum jura creverunt, ea ad reges cæteros ac regiæ dignitatis statum nullo modo pertinere satis demonstravimus; meritòque est responsum à majoribus nostris [1], cùm eis objicerentur Friderici depositi: verum id quidem esse de imperatore, cujus romanus Pontifex in temporalibus *superior esset*, non de cæteris regibus.

CAPUT XLII.

Decretum episcoporum de Lotharii regno post Fontanellidensem pugnam, an ad rem faciat?

Alia exempla circa hanc secundam quæstionem prolata omittere poteramus, nisi animo fixum esset, nihil eorum præterire, quæ alicujus momenti esse viderentur.

Validum id Baronio visum est [2], quod est de Lothario imperatore, ejusque fratribus Ludovico Germanico et Carolo Calvo, Ludovici Pii filiis, ab optimo hujus ævi, auctore Nithardo * proditum; nempè post cruentam illam Fontanellidensem pugnam, quâ victus Lotharius, ac deserto regno profugus, circa Viennam latitabat, Ludovicum et Carolum petisse Aquisgranum, « quid » de populo ac regno à fratre relicto agendum » videretur deliberaturos [3]. » Relata res ad episcopos, ut « illorum consultu, veluti numine di- » vino, harum rerum exordium atque auctoritas » proderetur. » Quod meritò factum Nithardus affirmat. Ergo episcopi omnia Lotharii immania et infanda gesta consideraverunt, « quibus ex » causis, non immeritò, sed justo Dei omnipo- » tentis judicio primùm à prælio, et secundò à » proprio regno fugam illum iniisse aiebant. » Ergo omnibus visum est atque consentiunt, » quod ob nequitiam suam vindicta Dei illum » ejecerit, regnumque fratribus suis melioribus » sc justè ad regendum tradiderit: « prorsùs ex illius sæculi more, quo Dei voluntatem, etiam in privatorum rebus, aquæ, ferri candentis, quæsitis etiam aperto Scripturæ volumine sortibus, sed maximè prælio explorabant; iis scilicet indiciis de rebus maximis tanquam divino judicio decernebant. Hæc quoque examina *divini judicii* nomine appellabant; persuasi quippe, Deum non nisi bonæ justæque parti largiri victoriam; quæ passim etiam à sacerdotibus Domini fuisse comprobata, ipsisque auctoribus gesta, multæ quæ ex illo ævo supersunt missæ ac benedictiones, in eum usum confectæ, demonstrant. Ad eum ergo sensum hic episcopi consulti à regibus respondent, divinam voluntatem, potentiam, ultionem, tantâ victoriâ, et Lotharii non modò prælium, sed etiam regnum deserentis fugâ, tanquam manifestis indiciis declaratam. Aiunt enim *non immeritò, sed justo Dei omnipotentis judicio* hæc Lothario evenisse; consultique sunt à regibus, non qui ipsi judicio ecclesiastico de regnis decernerent, sed ut, quid Deus vellet tanquam *divino numine* instinctuque proderent. Quare neque ipsi id sibi tribuunt, ut excommunicatione ac depositione prolatâ, aut pensatis reipublicæ christianæ utilitatibus judicent, sed Deum ita velle, ita judicasse, ejusque voluntatem ac vindictam ipsâ victoriâ ac Lotharii fugâ declaratam esse pronuntiant. Neque ipsi Lotharii regnum fratribus tradunt, sed à Deo esse traditum, eoque jure habendum possidendumque confirmant. Quod quàm rectè egerint, secuta rerum eventa demonstrant; cùm Lotharius et regnum recuperaverit, et pacatè tenuerit, et liberis habendum tenendumque tradiderit.

Interim facile erat, quod hic episcopi fecerunt, præcipere victoribus, ut regnum desertum, in quod inhiabant, tanquam « ex divinâ aucto- » ritate susciperent, et secundùm Dei volunta- » tem regerent: » fallebatque eos, fortasse falli volentes, divinæ voluntatis ambiguum nomen. Certissimum enim est victoriam præliantibus, regna victoribus, voluntate Dei tradi, eâ scilicet quæ effectum inferat, non eâ semper quæ approbationem certumque jus indicet. Quare hæc, quæ facta sunt extraordinariè, tanquam Dei instinctu et numine, ejusque judicio manifestis veluti indiciis propalatu, ad exemplum trahere ecclesiastici judicii et ordinariæ auctoritatis, fallax falsumque est.

CAPUT XLIII.

An meritò objectum à Baronio id quod est à Carolo Calvo in proclamatione adversùs Venilonem positum.

Objicitur etiam id quod est à Carolo Calvo rege, anno 859 [1], ad episcopos dictum, in proclamatione sive expostulatione *adversùs Venilonem archiepiscopum Senonum*: quod ut in-

[1] *Joan. Paris. de potest. Reg. et Pap. cap.* XV. *Vind. Maj. quæst. de pot. Pap. ad III argum. p.* 107, 108. — [2] *Bar. tom.* IX, *an.* 842, *p.* 839, 840.

* Nithardus Caroli Magni ex Berthâ filiâ nepos, testis adfuit. (*Edit. Paris.*)

[3] *Nithard. hist. lib.* IV, *tom.* II. *Duch. p.* 276.

[1] *Bar. tom.* X, *an.* 859, *p.* 172.

teliigatur, rerum status ex ipsâ proclamatione explicandus. Hæc ergo proponit Carolus[1]: «Cùm, » teste sancto Gregorio, ex consuetudine olitanâ, omnibus cognoscentibus, reges in regno » Francorum ex genere prodeant, sibi à genitore » Ludovico Augusto partem regni inter fratres » suos reges divinâ dispositione traditam;..... » Venilonem tunc clericum in capellâ suâ, pro» misso fidelitatis sacramento servisse, eique à se, » juxta consuetudinem prædecessorum regum, » consensu episcoporum, vacantem Senonum » Metropolim fuisse commissam : » factam postea per primores regni divisionem inter se et fratres, et ab episcopis etiam à Venilone juratam : » post hoc (ab eodem Venilone) electione ejus » aliorumque episcoporum ac cæterorum regni » fidelium voluntate, consensu et acclamatione » cum aliis archiepiscopis et episcopis, in ejus» dem Venilonis diœcesi (id est provinciâ, Au» relianis scilicet) se fuisse consecratum et in » regni regimine perunctum, et diademate, at» que regni sceptro, in regni solio sublimatum: » multa etiam alia ab eodem Venilone dato chirographo fuisse firmata : quorum immemorem eum id sæpè conatum, ut Carolum regno pelleret, atque illud Ludovico Caroli fratri, conjuratione factâ traderet. Cùm ergo Carolus, rebus cum fratre compositis, talem proditorem damnari ab episcopis instantissimè cuperet, judicibus adulabatur his verbis : « A quâ consecratione vel su» blimitate regni (suprà memoratâ) supplantari » vel projici à nullo debueram, saltem sine au» dientiâ et judicio episcoporum, quorum minis» terio in regem sum consecratus, et qui throni » Dei sunt dicti, in quibus Deus sedet, et per » quos sua decernit judicia, quorum paternis » correptionibus et castigatoriis judiciis me sub» dere fui paratus, et in præsenti sum subditus. »

Tum primùm nono sæculo plùs quàm mediam partem elapso, hæc vox exaudita est de projiciendis à consecratione et regni sublimitate regibus, per episcopalem audientiam ; et tamen hæc omnia nihil ad rem.

Nihil, inquam, ad rem, quòd Carolus Calvus episcopis, tanquam Dei interpretibus, se submittit : non enim quærimus utrum reges arbitrio episcoporum, tanquam divini numinis interpretum, abdicare possint, quod tamen vix aut ne vix quidem expedit; sed utrum episcopi, judicio dato, reges solio deturbare possint. Id quidem Venilo per proditionem conatus erat, tanquam ab illo rescindi posset ea quam ipse fecerat consecratio. At non id Carolus fatebatur; neque se eo fine submittebat episcopis, ut regiam potestatem ad eorum arbitria deponeret, qui statim ab initio profitetur priscâ consuetudine omnibus notâ, *in Francorum regno reges prodire ex genere*, quo jure *partem regni à patre Augusto divinâ dispositione* sibi esse *traditam*.

Quare electio, quæ ad consecrationem facta memoratur, pro publico et solemni actu, quo regem agnoscerent, ex usu eorum temporum accipitur; non pro verâ electione, tanquam Francorum reges electione fierent. Id adeo verum et ipse Carolus et omnes intelligebant, ut ante *consecrationem* et *sublimationem* eam, quæ consecrationi conjuncta memoratur, Carolus more regio, ipsum Venilonem futurum consecratorem suum, ad *metropolim Senonum* evexerit. Quamobrem, etsi ea consecratio ac sublimatio rescindi potuisset, remaneret certè Carolus id quod natus erat, *rex ex genere*, cui regni pars inter fratres reges *divinâ dispositione* deberetur.

Nec minus clarum est de consecratione ipsâ ac sublimatione consecrationi conjunctâ, non absolutè dici : judicio episcoporum ab eâ projici regem : sed si projici à quoquam debuisset, quod Venilo facere conabatur, non id *saltem* fieri potuisse ab eo, sine iis episcopis, qui regem cum ipso Venilone consecraverant : quod quidem ad Venilonis mentem, et tanquam ad hominem fuisse responsum claret; ne si proditor aliquid sibi juris in regem superbè ac perperam consecrationis nomine vindicasset, is solus habere videretur.

Et quanquam hæc in eum finem dicta, nullo effectu consecuto, nihil omnino ad rem nostram, aut ad statum regiæ dignitatis faciunt; verè tamen ac certò affirmare possumus, à nullo antea, à nullo postea rege, imò à nullo mortalium hæc qualiacumque fuisse unquam prodita, congruaque omnino videri illis temporibus, à quibus inclinationem rerum, eumque, qui consecutus est regiæ majestatis contemptum, incœpisse omnes historici memorant.

CAPUT XLIV.

Argumentum ex regum consecratione repetitum solvitur : Ludovici II imperatoris, Lotharii I filii, epistola ad Basilium imperatorem Orientis.

Antequam ex hoc loco digrediamur, solvendum argumentum, vanum illud quidem, sed quod à quibusdam magni fiat, à regum consecratione repetitum. Quippe in hac. primùm ab episcopo consecrante postulatur, *ut præsentem militem ad dignitatem regiam sublevet* : cum ipso sic agitur, tanquam eo, *qui regiam dignitatem suscepturus sit* : dat ipse solitum sacramentum, tanquam *rex futurus* : denique sic omnia peraguntur,

[1] *Tom.* VIII *Conc. col.* 672.

tanquam non nisi post inunctionem, rex; ante inunctionem et consecrationem, electus tantùm esse videatur. Quæ quidem ex vetustis deprompta formulis, quibus reges etiam Francici, in secundâ saltem dynastiâ inuncti fuerint, nemo harum rerum sciens inficiabitur. Quæ si ad extremum urgentur, nempè id efficient, ut reges non genere sed electione fiant, nec nisi consecrati regium nomen regiamque potestatem accipiant; quod adeo est absurdum, et omnium gentium consensione tantâ rejectum, ut nec argumentis confutare sit dignum. Quare ex communi omnium sensu, sacræ cæremoniæ arcana ac mystica significatio hæc est: in eâ esse sacramentum regiæ potestatis cœlesti numine concessæ et institutæ, atque hanc divino numini haberi reverentiam, ut rex à Deo constitutus, ipse quodammodo coram Deo sacrisque altaribus, regio se nudet nomine, ut illud à Deo sanctius jam augustiusque recipiat. Cujus rei sacramentum est, quòd et gladius et corona regi imponenda de altari sumantur, dicaturque ad regem: *Accipe gladium de altari sumptum*, quia nempè gladii jus à Deo esse, ejusque providentiâ regi esse traditum, ex apostolicâ traditione et disciplinâ doceamur: quæ trahi ad argumentum instituendi ac deponendi reges, non nisi stultè et imperitè possunt.

Quo etiam sensu Ludovicus II, à Carolo Magno quartus, se *ad romani imperii principatum, summi Pontificis manu provectum* esse testatur; cùm imperatoris Ludovici Pii nepos, imperatoris Caroli Magni abnepos, jam hæreditarium teneret imperium, atque imperatorium nomen sibi jam, imò etiam avo Ludovico Pio, paternam esse profitetur. *Quomodo enim paternum non est, quod jam in avo nostro paternum*[1]*?*

Hæc scripsit Ludovicus II ad Basilium imperatorem Orientis, cùm is Francis principibus, Caroli Magni posteris, imperatorium nomen denegaret. Atque hæc verba tacuit scriptor anonymus, qui hunc profert locum, ut Caroli Magni nepotes imperatoriam dignitatem summo Pontifici acceptam retulisse ostendat; quod quidem nec negamus, nec erat cur anonymus in perspicuâ re probandâ laboraret[2]. Quærendum illud erat, in quo difficultas versabatur: quo jure romanus Pontifex imperii dandi auctor fuerit: an apostolico illo jure, quod Christus instituit; an hoc adscititio, quo romanus Pontifex, senatûs ac civium reverentiâ, caput Urbis atque egregiæ cujusque rei auctor habebatur?

Ac Ludovicus quidem II, adversùs Basilium et Græcos, imperatorium nomen ac dignitatem Caroli Magni posteris his verbis vindicabat: « A Romanis enim hoc nomen et dignitatem assumpsimus, apud quos profectò primò tantæ » culmen sublimitatis et appellationis effulsit, » quorumque gentem et urbem divinitùs gubernandam, et matrem omnium Ecclesiarum Dei » defendendam atque sublimandam suscepimus; » ex quâ et regnandi priùs, et postmodam imperandi auctoritatem prosapiæ nostræ seminarium sumpsit. Nam Francorum principes, » primò reges, deindè verò imperatores dicti » sunt ii duntaxat, qui à romano Pontifice ad » hoc, oleo sancto, perfusi sunt: » quem locum nisi anonymus truncum capite retulisset, nempè ipsâ lectione statim intueremur, imperium à Romanis atque ab ipsâ urbe dominâ, andè hoc nomen primùm effulsit, ad Francos translatum; auctore quidem romano Pontifice, romanâ Ecclesiâ Ecclesiarum matre comprobante et confirmante: eo planè sensu, quo à Joanne VIII dictum meminimus[1], Carolum Calvum « coepiscoporum » et cleri, amplique senatûs et totius romani po» puli, gentisque togatæ annisu, ac secundùm » priscam consuetudinem, ab ipso Joanne ad im» perii romani sceptra esse provectum. »

Ea undè Caroli Magni posteritas imperatorium nomen adversùs Græcos tueretur. Hinc idem Ludovicus II, eàdem in epistolâ, commemorat senatûs populique romani, imò et militum exercituumque, in promovendis romanis imperatoribus auctoritatem. Quo jure excidisse haud par erat Romanam urbem, faciebatque magis ad ejus dignitatem, quod jam per Petrum apostolum religionis ac sacerdotii caput esset. Itaque conciudebat ab urbe Romanâ Francos eo jure eligi potuisse, quo jure quondam Hispani aliique electi erant.

Indè ad Francos stirpemque Carolinam translatam imperium Ludovicus II refert; neque verò tacet sacram unctionem ab apostolicis Pontificibus datam, quæ huic rei firmamento esset. Quin et id respicit, quod Pipinus Caroli Magni pater ejusque liberi, jam à sancto Bonifacio in reges Francorum uncti*, à Stephano II papâ profecto ad Francos, iterùm uncti essent; placebatque omninò regiæ domûs originem à romano Pontifice consecratam; atque id non modò honori, sed etiam firmamento esse intelligebant, ut regium genus etiam ab apostolicâ Sede sacrosanctum haberetur.

Ex his ergo constat Caroli Magni nepotes eâ re maximè gloriatos, quod non modò imperatorium,

[1] *Ep. apolog. Lud. II, imp. ad. Bas. imper. Orient. Duch. tom.* III, *p.* 555. — [2] *Anon Tract. de Libertat. Eccl. gall. lib.* IV, *cap.* XI, *p.* 201.

[1] *Sup. cap.* XXXIV.

* A sancto Bonifacio Pipinum non fuisse unctum asserit P. LE COINTE, ut suprà docuimus. Vid. Annales Franc. tom. V, an. 752, n. 6 et seq., pag. 322 et seq. (*Edit. Paris.*)

sed etiam regium nomen, Ecclesiâ romanâ probante, confirmante, consecrante, susceperint; non profectò id egisse ut regnorum et imperiorum potestatem ei tribuerint, contra rei gestæ ac veterum omnium monumentorum fidem. Cæterum quid importet à romano Pontifice corona imposita, Adrianum IV audiemus exponentem, cùm ad ea tempora nostra oratio devenerit [1].

Hæc sunt quæ ad Gregorium usque VII, studiosissimè atque operosissimè conquisita, referunt, ut ecclesiastico ordini ejusque capiti romano Pontifici substernant deponendos reges; quæ, quàm vana, quàm nulla sint, nemo non videt. Jam quantùm valeant quæ à Gregorio VII, nullo antea exemplo, nulloque documento, gesta sunt, facilè intelligimus.

LIBER TERTIUS,

Quo à Gregorii VII tempore, res extra Concilia œcumenica gesta referuntur; ad Caput primum Gallicanæ Declarationis.

CAPUT PRIMUM.

An Gregorii VII ac secutis decretis ita res confecta sit, ut de eâ ambigere catholicis non liceat : contrarium statuitur certis exemplis et catholicorum omnium consensione : Melchior Canus, Bellarminus, Rainaldus, Perronius testes adducuntur.

Nunc devenimus ad ea tempora, quorum maximè auctoritate nos premunt, Gregorii scilicet VII, secutorumque pontificum. Quippè objiciunt hisce temporibus quæstionem totam Ecclesiæ auctoritate decisam : depositos quippe pontificiâ auctoritate imperatores ac reges : consensisse in eam depositionem orthodoxos; neque tantùm rem à romanis Pontificibus esse factam, sed factam in conciliis œcumenicis : depositum enim in concilio Lugdunensi II [2], ab Innocentio IV, Fridericum II. Quin etiam ab ipsis synodis multa esse decreta, quæ ad eam praxim comprobandam manifestè pertineant, ut est illud decretum Lateranensis concilii III, *de relaxato fidelitatis debito* adversùs hæreticos; et Lateranensis IV, ut *summus Pontifex hæretici vassallos ab ejus fidelitate denuntiet absolutos* [3] : denique rem adeò certam, ut à conciliis in formulam versa sit, extentque conciliorum Constantiensis et Basileensis decreta, quibus privationis pœna principibus etiam ac regibus intentetur; ex quibus concludunt, rem totam eorum etiam conciliorum, quibus maximè utimur, auctoritate esse confectam.

Hæc adversarii catholici objiciunt. Hæretici verò, postquam nobiscum potestatem indirectam aversati sunt, ut à sacrâ Scripturâ et antiquitatis ecclesiasticæ dogmatibus abhorrentem, tum verò inculcant, quæ jam memorata sunt, posterioris ævi decreta, ut in tantâ doctrinæ mutatione, ea quam tuemur, catholicæ Ecclesiæ infallibilitas stare non possit.

Nos autem hæreticis statim respondemus, more solito calumniari eos. Non enim catholici docent, quæcumque in conciliis gesta sint, ea ad Ecclesiæ catholicæ fidem pertinere : sed eo loco habent illa tantum, quæ decreto edito fidelibus omnibus credenda ac tenenda proponuntur : quod et Melchior Canus copiosè docet [1], et catholici omnes uno ore confitentur. Cujus rei ratio est, quod id sufficiat, ut verba Christi firma stent de æternâ ecclesiasticorum dogmatum firmitate; nec proindè labat Ecclesiæ fides, si ea quæ extra fidem decreta sunt, haud pari auctoritate consistunt. Atque certum omninò, multa in conciliis esse expressâ deliberatione ac determinatione esse dicta gestaque, quibus adstringi se catholici omnes uno ore negant. Multa etiam decreta sunt, quæ non pertineant ad invariabilem fidei regulam, sed sint accommodata temporibus atque negotiis. Quin etiam illi qui romanum Pontificem vel maximè infallibilem esse contendunt, non propterea necessariò tuenda suscipiunt, quæ Pontifices gesserint; sed profectò certæ sunt regulæ, quibus et hi Pontificibus, et omnes catholici conciliis œcumenicis certam fidem docent adhiberi oportere.

Certè Melchior Canus, pontificiæ infallibilitatis defensor acerrimus, asserit, « qui summi Pontificis de re quâcumque judicium temerè ac sine » delectu defendunt, hos Sedis apostolicæ auc» toritatem labefactare, non fovere; evertere, » non firmare [2]. » Ac paulò post : « Non eget » Petrus mendacio nostro, nostrâ approbatione » non eget : » tum adductis decretis de religiosis ordinibus approbatis : « Satis fuerit, inquit, si » eam habeant auctoritatem, quam epistolæ de» cretales, quarum nonnullas constat à posterio» ribus meliore consilio refutatas; » quoniam non ex firmo decreto, sed ex Pontificum opinione prodierunt.

Neque negat Bellarminus, aitque, Pontifices « ex ignorantiâ lapsos, quod, inquit [3], posse » Pontificibus accidere non negamus; cùm non » definiunt aliquid tanquam de fide, sed tantum » opinionem suam aliis declarant. » Alia ejus responsio est : « Pontifices tum nihil certi sta-

[1] *Inf. lib.* III. *cap.* XVIII. — [2] *Conc. II Lugd. œcumen. tom.* XI *Conc. col.* 640. — [3] *Conc. Later. III cap.* XXVII, *tom.* X, *col.* 1523. *Later. IV*, *cap.* III; *tom.* XI, *col.* 148.

[1] *Melchior. Can. de Loc. theol. edit. Lovan.* 1564. *pass.* — [2] *Canus ib. lib.* V. *fol.* 340. — [3] *Bell. de R. P. lib.* IV, *cap.* XII. XIV.

» fuisse, sed tantum respondisse, quod sibi probabilius videbatur. » Addit « multa alia esse » in epistolis decretalibus, quæ non faciunt rem » aliquam esse de fide, sed tantùm opiniones » Pontificum eâ de re nobis declarant. »

Quòd Stephanus VI et Sergius romani pontifices iterum ordinari jusserunt eos, qui à Formoso* papâ, postquam is degradatus fuit, ordinati essent, idem Bellarminus respondet[1] : « Eos non edidisse » aliquod decretum, quo decernerent ordinatos » ab episcopo degradato..... esse iterùm ordinandos, sed solùm de facto jussisse iterùm eos » ordinari, quæ jussio non ex ignorantiâ aut » hæresi, sed ex odio in Formosum procedebat. »

Ne ergo tu mihi hæc dicito : Gregorius VII et alii, imperatores ac reges deposuere; ergo id jure factum : docet enim Bellarminus, idque nos diligenter totâ hâc tractatione meminisse oportet; docet, inquam, ille, accuratè secernenda esse quæ Pontifices *de facto jusserint*, ab iis quæ decreto edito facienda constituerint. Neque enim omnia ab ipsis jure fieri; *sed* quædam *ex odio*; neque eorum decreta, quæ etiam ad doctrinam spectent valere omnia; imò verò ab ipsis ritè et ordine interrogatis, multa esse responsa atque in Jure edita, ac decretalium epistolarum nomine insignita, quæ tamen probabili taotùm, imò etiam falsâ romanorum Pontificum opinione nitantur, idque in confesso est etiam apud eos, qui pontificiam infallibilitatem vel maximè propugnant.

Placet etiam adscribere quæ Odoricus Rainaldus docuit, occasione decretalis *Exiit*, et eorum quæ in eâ à Nicolao III definita, à Joanne XXII postea rejecta sunt, de Christi paupertate : « Sanè, » inquit[2], major propositio : nimirum nefas esse » contradicere in iis quæ definita sunt per Sedem » apostolicam in fide et moribus, certissima est; » et additæ propositiones eam omninò confirmant, » si intelligantur, uti debent, ea quæ spectant » ad fidem et universalis Ecclesiæ mores in necessariis ad salutem. At pseudo-minoritæ non » in eo sistunt, sed quæ ad fidem et mores tantùm spectant accidentariò et remotè, qualia » sunt nimirùm Franciscani instituti encomia, » privilegia, seu decreta Pontificum eò attinentia, » et omnia in iis contenta, fidei et morum essentialia esse falsò supponunt; ac ludunt in æquivoco. Illas ergo sanctiones, licèt sint in sexto » (Decretalium libro[3]) esse fidei et morum decreta essentialia, negandum est constantissimè: » neque enim decreta fidei condunt Pontifices, » nisi id expresserint, et de necessitate credenda » proposuerint. » Ex quibus id habemus : Pontificum romanorum decretis propositis, duo adhuc quæri oportere : alterum, an res *sit ad fidei et morum essentialia pertinens*, idque per se et proximè, non *accidentariò et remotè* : alterum, an expressum sit *id de fide credendum?*

Procul ergo absunt ab apostolici de fide decreti auctoritate, hæc Clementina. *Principes romani*, et Clementina *Pastoralis*[1], de fidelitatis juramento ab imperatoribus debito, deque potestate romani Pontificis ad imperatoris irritanda judicia, quas Clemens V edidit; procul, inquam, absunt hæc ab apostolici de fide decreti auctoritate, quanquam ea Clemens *apostolicâ auctoritate* declarare se dicat.

Procul ab eâ auctoritate rursùm abest id, quod idem Clemens V ut certum supponit : » Nos ad » quos romani vacantis imperii regimen pertinere » dignoscitur, etc.[2] » Quo fundamento nixus, Robertum Siciliæ regem vicarium imperii, sed in Italiâ tantùm constituit. Neque huic decreto certiorem addit auctoritatem Joannes XXII, dum hæc ad se pertinere, propter Petri auctoritatem et jura concessa divinitus, testatur his verbis[3]: « In nostram et fratrum nostrorum deductum est, » famâ divulgante, notitiam, quòd licèt sit de jure » liquidum et ab olim fuerit inconcussè servatum, » quòd vacante imperio, sicut et nunc per obitum » quondam Henrici Romanorum imperatoris vacasse dignoscitur, cùm in illo ad sæculrem » judicem nequeat haberi recursus, ad summum » Pontificem, cui in personâ Petri terreni simul » et cœlestis imperii jura Deus ipse commisit, » imperii prædicti jurisdictio, regimen, et dispositio devolvuntur.» Quanquam enim is Pontifex, hoc fundamento nixus, vicarios imperii in Italiâ quidem, aliâ auctoritate quàm pontificiâ constitutos, omnesque iis obedientes excommunicatione damnet; tamen hæc civilia nullo modo ad fidem et mores universalis Ecclesiæ pertinere constat. Quo jure hæc omnia à decretis fidei procul amandamus; parique ratione quærimus quæ Gregorius VII aliique in deponendis imperatoribus gesserint, quanquam et Petri jure atque auctoritate gesta esse præferant, an ad fidem et mores Ecclesiæ catholicæ potiori aliquâ ratione pertineant, aut etiam ad ea pertinere, ullo legitimo decreto declaratum definitumque sit.

Hæc dicimus secundum eos qui pontificiam infallibilitatem ac summam in temporalibus po-

* Formosus fuit ille episcopus, quem de sede Portuensi dejecit Joannes VIII. Hunc deindè restitutum à Martino II, romana demùm Ecclesia suscepit pastorem. Quàm inhumanè Formosi cadaver violaverint, et ejus memoriam diris devoverint Stephanus VI et Sergius III, narrat D. FLEURY, quem vide. (*Edit. Paris.*)

[1] *Bell. de R. P. lib.* IV, *cap.* XII. — [2] *Odoric. Rain. tom.* XV. *an.* 1324, n. 32. — [3] *Sext. Decret. lib.* V, *cap.* III.

[1] *Clem. lib.* II. *tit.* IX, de Jurejur. *et tit.* XI, de Sent. et re jud. *cap.* II. — [2] *Clem. Past.* — [3] *Extrav. Joan.* XXII. *tit.* V. Ne Sede vacante, *et unico* : Si.

testatem vehementissimè asserunt: quâ defensione non modò hæreticorum calumniæ propulsantur, verum etiam catholicorum eorum, qui nobis adversantur, franguntur impetus; eoque demùm res tota devolvitur, ut quæramus sintne ea, quæ ad reges deponendos pertinent, eo ordine modoque gesta, quæ summam et indeclinabilem apud catholicos obtineant auctoritatem.

Ac primùm: nemo nisi dementissimus dixerit, ea gesta esse summâ et indeclinabili auctoritate; alioquin theologi parisienses gallique passim omnes, post censuram Sanctarelli saltem, ne jam antiquiora memoremus, pro hæreticis aut schismaticis haberentur, qui rem, ab Ecclesiâ, summâ auctoritate decretam non modò negarint, sed insuper gravi censurâ notarint. Ipse Perronius cardinalis tot ab aulâ romanâ gratulationes tulisset immeritò, pro eâ oratione quam habuit in ordinum cœtu; cùm ibi postulavit haberi istam quæstionem inter problematicas et liberas, quæ ab Ecclesiâ gravissimâ auctoritate sancita definitaque esset.

CAPUT II.

Gesta sub Gregorio VII, primumque ejus de Henrico deposito decretum.

Posteaquam universim constitit nihil ad fidem catholicam pertinere, quæ à Gregorio VII aliisque, in deponendis regibus gesta sunt; illud jam ipsum evolutis excussisque gestis, singillatim ac luculentius expiicemus; simulque ostendamus quanti sint, quæ summâ et indeclinabili auctoritate non valere liquet. Series postulat temporum, ut à Gregorio VII ordiamur.

Anno Christi 1073, adversùs Henricum IV, nequissimum et flagitiosissimum imperatorem, Saxones rebellaverant. Belli causa memoratur [1], impositæ arces atque præsidia, quæ Saxones prædis agendis atque opprimendæ libertati esse comparata querebantur. Obtendebat imperator decimas Sifrido archiepiscopo immeritò denegatas; ipse occultè archiepiscopum instigabat: abbates Thuringos * ad iniquas conditiones adigebat: bis initiis causisque bellum atrox gerebatur. Hic verò ex libro superiore repetendum [2] id, quod per idem tempus contigit Henrico imperatori: ab Alexandro II diem dictam propter causas quidem ecclesiasticas, nullâ depositionis interminatione: tum Alexandrum II infecto negotio decessisse: Gregorium VII ei substitutum, cum Henrico IV multa tractasse; ac, ne superfluis immoremur, narrat Baronius [1], anno 1075, Henricum, victoriâ de Saxonibus reportatâ, contempsisse quæ Papæ promiserat, de pace videlicet cum Saxonibus ineundâ, deque Thedaldo in ecclesiam Mediolanensem intruso, aliisque ejusmodi negotiis; communicasse etiam iis, quos Sedes apostolica ob simoniam et alia flagitia rejecisset. Anno verò 1076, refert idem Baronius [2], « missos à Gregorio » legatos, qui regem ad dicendam causam vo- » carent ad synodum: » dicta dies ad feriam secundam secundæ hebdomadæ in Quadragesimâ: adhibita pœna, nisi dictâ die se sisteret, sed excommunicationis tantùm, ut ex historicis bujus ævi. Baronio etiam probante, ostendimus [3]. De depositione altum adhuc ubique silentium.

Henricus tamen eâ Gregorii citatione commotus, statim habitâ Vormatiæ pseudo-synodo Gregorium « deposuit, eique subjectionem et » obedientiam interdixit [4]; » quin etiam datis litteris imperavit, et illi ut ab apostolicâ Sede discederet, et clero populoque romano ut « qui » primus esset in fide, esset primus in ejus dam- » natione. » Hæc miror catholicis quibusdam non satis cautis scriptoribus probari potuisse. Neque enim aut Gregorius VII quidquam egerat, quo deponeretur, nec, si eâ de re quæstio moveretur, ei finiendæ, idonei erant imperator cum eoque collecti Germaniæ episcopi; prorsùsque Ecclesiæ catholicæ ac Sedis apostolicæ jacet auctoritas, si hæ molitiones valeant. Sed postquam Imperator, inconcessa ausus, Gregorium deposuit; Gregorius quoque eò prosilire ausus, ut regem non tantùm excommunicandum more majorum, sed etiam deponendum novo exemplo susciperet. Neque illud omittendum, quod à coævo auctore memoriæ proditum suprà retulimus [5]: delectatum eum videri dandi regni dulcedine et gloriâ, quam ultro blandientes offerebant: visos etiam illos motus, quibus Germania fluctuabat, amplificandæ in civilibus romanæ potentiæ opportunos: queis fretus Gregorius eam tulit sententiam, cujus initium est [6]: « Beate Petre, aposto- » lorum princeps. » Decretum autem sic habet: « Et ideo ex tuâ gratiâ, non ex meis operibus, » credo quòd placuit tibi et placet, ut populus » christianus tibi specialiter commissus mihi obe- » diat specialiter pro vice tuâ mihi commissâ; » et mihi, tuâ gratiâ, est potestas à Deo data » ligandi atque solvendi in cœlo et in terrâ. Hâc » itaque fiduciâ fretus, pro Ecclesiæ tuæ honore » et defensione, ex parte omnipotentis Dei Pa- » tris, et Filii, et Spiritûs sancti, per tuam po- » testatem et auctoritatem, Henrico regi, filio

[1] *Hist. Sax. bell.* p. 103. *Lambert. Schaf. an.* 1073. *ap. Freh, pag.* 190.
* Fuldensem nempè et Herveldensem.
[2] *Sup. lib.* II, *cap.* XXX.

[1] *Bar. tom.* XI, *p.* 472. — [2] *Ibid. p.* 476. — [3] *Lib.* II, *loc.* — [4] *Hist. Sax. bell. p.* 122. — [5] *Sup. lib.* I, *sect.* I, *cap.* XII. — [6] *Concil. Rom. III. sub Greg. VII; tom.* X, *col.* 356, 357.

» Henrici imperatoris, qui contra tuam Ecclesiam inaudità superbià insurrexit, totius regni Teutonicorum et Italiæ gubernacula contradico; et omnes christianos à vinculo juramenti quod sibi fecerunt vel facient, absolvo, et ut nullus ei sicut regi serviat interdico. Dignum est enim, ut qui studet honorem Ecclesiæ tuæ imminuere, ipse honorem amittat quem videtur habere; et quia sicut christianus contempsit obedire, nec ad Dominum rediit quem dimisit participando excommunicatis, meaque monita, quæ pro suâ salute sibi misi, te teste, spernendo, seque ab Ecclesiâ tuâ, tentans eam scindere, separando, vinculo eum anathematis vice tuâ alligo. »

Eo in decreto, quod ad verba attinet, illud imprimis notatum volo, distinctis verbis atque sententiis depositum primò principem, tum etiam anathemate alligatum fuisse. Et meritò quidem anathemate percussum confitemur eum, qui nullâ causâ, nullâque potestate, Petri successorem deponere ausus fuerat. Quod autem Pontifex perperam depositus, haud meliore jure imperatorem ipse deposuerit, id verò ut novo, ita pravo exemplo esse factum contendimus.

CAPUT III.

De Gregoriani decreti auctoritate quæritur: paucis repetuntur quæ de ejus novitate dicta sunt.

Cum secutæ de regibus deponendis sententiæ, ab eo Gregorii VII decreto et exemplo, tanquam ex fonte prodeant, de totâ ejus decreti ratione quærendum est. Et quidem ab ipso disputationis initio præstruximus ipsam rei novitatem [1]: nullum exemplum, auctoritatem nullam hujus rei aggrediundæ præcessisse: itaque attonitum orbem: Gregorii asseclas ipsâ novitate commotos: ipsum Gregorium anxiè interrogatum nihil nisi falsa vanaque et nimia protulisse: hinc Gregoriani decreti novitatem, post tot ejus ævi tractationes, post ipsius Gregorii omni ingenio ac studio elaborata responsa, viris piis et gravibus non minùs fuisse suspectam: eumdem Gregorium nova superstruxisse novis: victoriam novo ausu, novique generis, decreto edito, ab Henrici exercitu arcuisse, et velut obstupefacto orbi inanes objecisse terriculas: ac nihilò secius, audentissimum licèt, in tantâ novitate, nec ipsum sibi satis constare potuisse. Hæc quidem omnia novitatem sonant, hoc est, in christianâ doctrinâ certam ac perspicuam falsitatem. Nunc autem tota res multò clariùs enitescit. Ecce enim evolutis, ab omni antiquitatis memoriâ ad hæc usque tempora, ecclesiastici[5] gestis, spoliatos fuisse unquam, ecclesiastico decreto, ullâ bonorum parte laicos, nedum ditione atque imperiis reges; aut tale quid unquam cuipiam intentatum, non invenimus, non legimus, non audivimus; cùm tamen demonstraverimus tot ac tantas hujus rei intervenisse causas, si id vel Ecclesia cogitasset.

Quin etiam vidimus christianos omnes, etiam episcopos, romanosque adeo Pontifices passim obedisse apostatis, hæreticis, excommunicatis regibus; neque tantùm obedisse, sed etiam docuisse ex Christi præceptis deberi eis obedientiam, exceptis iis rebus, quæ contra Dei vetita juberentur; Pontifices quoque, discretis utriusque dignitatis limitibus, ultro esse professos, nullam esse suam in rebus ordinandis civilibus potestatem. Nunc cùm Gregorius VII, nullo unquam exemplo, auctoritate nullâ, contraria omnia faciat; rogamus adversarios, hæc quæ nunc gerit, an ad catholicam fidem et ecclesiasticum dogma pertineant? Si pertinere contendunt: ubi illud, quo Ecclesia catholica invicta hactenùs stetit: valere oportere *quod ubique, quod semper* [1]: et illud: *Id verum quod prius; id adulterum quodcumque posterius* [2]? Quid autem respondemus hæreticis, dùm doctrinæ novitatem erroremque manifestum, vel bis vel antenctis sæculis improperant? Sin autem his argumentis victi, hæc Gregorii gesta pro fidei doctrinâ atque ecclesiastico dogmate habere non audent; nempe non ab ejus duntaxat, sed ab illorum etiam qui eum secuti sunt auctoritate, nos liberant.

CAPUT IV.

Qui Gregorio VII Henricum deponenti adhæserint, eos falso fundamento nixos, falso nempè intellectu interdicti de vitandis excommunicatis, idque jam in confesso esse: sancti Gebhardi et aliorum ejus ævi in eam rem sententiæ.

Nunc ne sanctorum virorum, qui Gregorio VII reges deponenti adhæserint, auctoritate plus æquo moveamur; considerandum istud: illos, quotquot fuere, falso fundamento nixos; nempe quod interdictum de vitandis excommunicatis, falso et ab omnibus jam rejecto intellectu acceperint. Quid inde consequatur orationis series aperiet. Nunc rem ipsam aggredimur. Incipimus autem à Gebhardo Juvavensi, quem à Metensi Herimanno de hâc quæstione rogatum memoravimus [3]. Jam quid responderit audiamus. Rescribit autem eo tempore, quo non modò Henri-

[1] *Sup. lib.* I, *sect.* I, *cap.* VII, *et seq.*

[1] *Vincent. Lirin. Commonit.* I. — [2] *Tert. de Præscr. adv. Hæret. c.* XXXI. — [3] *Vid. lib.* I, *sect.* I.

ens IV à Gregorii VII communione recesserat, verum etiam antipapam fecerat nefarium illum Guibertum Ravennatem, Clementem appellatum. Hunc qui respuerent episcopi, sedibus ab Henrico pellebantur; pseudo-episcopi per vim intrudebantur; ipse Gebbardus in exilio agebat, quo tempore hæc scripsit; meritòque damnat episcopos qui talibus consentirent. Cæterùm, cùm Herimannus de deponendis regibus ecclesiasticâ auctoritate vel maximè quæreret, Gebbardus, nullâ depositionis mentione factâ, rem totam cum excommunicatione connectit, et controversiæ statum ab ipso initio sic exponit: « Hâc puritate contenti, eo quòd in præsenti versatur negotio, hoc solum tenemus quod Ecclesia catholica semper tenuit, quod ab initio cœptæ christianitatis usque ad monstrosa hæc tempora stabile et inconcussum perstitit, scilicet quòd excommunicatis non est communicandum. Hæc namque dissensionum causa est et seditionum, quòd illi ab excommunicatis non abstinent et non abstinendum docent: nos verò et abstinemus et abstinendum persuademus, præcipuè ab illis qui à primâ et præcipuâ Sede excommunicantur [1]. » Sic ille totius negotii fontem rationemque, in ipso interdicto de vitandis hæreticis reponendam putat: depositionis per totam epistolam mentione nullâ; quippe qui de tali re nihil in Scripturis, nihil in canonibus, nihil in Patribus, nihil in historicis gestisve ecclesiasticis inveniret.

Hoc disputationis posito fundamento, docet valere excommunicationem nullâ canonicâ examinatione rescissam: « Illos, inquit [2], velimus attendere, qui tam facilè etiam quorumlibet episcoporum, nedum romani Pontificis sententiam, sine legati examinatione rescindunt. »

Agit postea contra eos qui Gregorium « indiscussum, inauditum, inconvictum, nec confessum, vel commonitum » Vormatiæ deposuerunt [3], et Guibertum antipapam, vivente vero et legitimo pontifice Gregorio, in Petri cathedram intruserunt, « romanâ Ecclesiâ nec consciâ, nec consentiente. » Et addit: « Ecce, omni tergiversatione remotâ, causæ à nobis expositæ sunt de hoc, quòd excommunicatis, quibus illi communicant, non communicamus: quòd apostolicæ Sedis Pontifici, et beati Petri vicario abrenuntiare non præsumimus: quòd eodem vivente et cum romanâ Ecclesiâ concorditer agente, alium ad eamdem Sedem eligere, aut eligentibus consentire non acquiescemus. »

Quod autem objiciebatur juramentum fidelitatis principi præstitum; respondet primò: *Antiquitus præcessisse votum*, quo se, in ordinatione suâ, beato Petro suisque vicariis et successoribus obstrinxerint: tum violari fidem principi datam ab iis maximè, qui eum pessimis implicuere negotiis: postea non valere juramentum contra jus fasque datum: postremò rem totam huc esse devolutam: « Dicitur, inquit [1], nobis: Fidelitatem principi jurastis, cui si fideles esse vultis, fidem Domino apostolico et obedientiam abnegate, et illam abnegationem juramento vel scripto firmate, et ab excommunicatis à Sede apostolicâ non abstinete, et non abstinendum docete. » Quo quæstionis constituto statu, concludit: « Nihil unquam juravimus, nisi quod salvo ordine nostro fieri posset. »

Quæ si quis intelligat, inveniet sancto viro ne perspectum quidem fuisse quæstionis statum. Neque enim si fidelitatem servaret principi, ideo domino apostolico obedientiam abnegaret, sed in civilibus principi, in sacris apostolico obediret; nec si principis prava imperantis jussa detrectare, ideo obedientiam absolutè negare oporteret; nec si cum excommunicato principe in malis et in sacris, ideo etiam in civilibus, reipublicæ causâ, communicare vetaretur. Atque ut clarè omnia distinguamus, illud quidem rectè, quòd Gebhardus et alii, Henricum simoniacum et infandi schismatis auctorem, pro excommunicato habebant: quòd Gregorium ab eo depositum pro vero Pontifice colebant: quòd Guibertum anti-papam ejusque asseclas respuebant: quòd iis qui essent excommunicati ipsique adeo regi in malis et in sacris communicare nolebant; hæc recta sanctaque: quòd autem in re nullâ, ne quidem temporali, ac reipublicæ causâ, cum excommunicato rege communicare se posse credebant; id verò errorem esse manifestum, et nos probavimus, et jam in confesso est; atque omnino constat, falso nixos systemate, obedientiam omnem principi denegasse.

Neque aliter alii passim causam hanc tuebantur. Extat apud Dodechinum abbatem [2], Mariani Scoti continuatorem, atque hujus ævi annalistam, Stephani Halberstatensis episcopi, sub nomine Ludovici Comitis [*] ad Valtramnum Magdeburgensem regis Henrici defensorem, epistola vehemens, cujus quidem summa est: regem

[1] *Gebh. ep. ad Herm. ex lib. cui titulus*: Vetera monum. cont. Schism. *Ingol.* 1612. *pag.* 10. *ap. Tegnag.* — [2] *Gebh. ep. ad Herm. ex lib. cui titulus*: Vetera monum. cont. Schism. *Ingol.* 1612. *pag.* 15. — [3] *Ibid. p.* 17.

[1] *Gebh. ep. ad Herm. ex lib. cui titulus*: Vetera monum. cont. Schism. *Ingol.* 1612 *pag.* 20. 21. 24 *et seq.* — [2] *Dodech. an.* 1090.

[*] Thuringiæ.

adulterum, homicidam, simoniacum, atque adeo hæreticum, non esse à Deo ordinatum, eâ ratione quòd « pro his nefandis malis ab apostolicâ Sede excommunicatus, nec regnum, nec » potestatem super nos, quia catholici sumus, » poterit obtinere. » Quam epistolæ summam Dodechinus his verbis comprehendit : « Venerabilis episcopus, vocato notario, epistolam » dictavit, in quâ Henricum hæreticum et ex» communicatum, ideoque nec regem dicendum » comprobavit. » Sic depositionem ab excommunicatione suspendunt, errore manifesto, ut jam in confesso est.

Solebant autem his temporibus vehementissimè urgere, quòd *excommunicatos vitare debeamus;* legiturque eâ de re Bernaldi * opusculum ad Gebhardum abbatem Schaffusensem [1]; eâque se ratione maximè tuebantur, qui regem respuebant.

Lambertus Schafnaburgensis, Gregorianarum partium studiosissimus, ad annum 1076, memorat excommunicatione factum, ut Uto episcopus Trevirensis aliique, cum rege stare vererentur[2]. Itaque, hâc de causâ, ab episcopis et proceribus Palatinis abstinebat, « obtendens et » eos et ipsum regem excommunicatos esse a » romano Pontifice; sibi tamen, quod ipsum vix » summis precibus extorserit, indultam tantum » esse colloquendi regis licentiam; nullâ præter » hæc in cibo, in potu, in oratione, vel in cæteris » omnibus communione ejus permissâ : » quasi speciali permissione indigerent, ut de necessariis reipublicæ negotiis, cum excommunicato imperatore tractarent.

Ipse Gregorius VII, quanquam, uti memoravimus, distinctis verbis à depositionis sententiâ excommunicationem ipsam discrevisse videbatur; id tamen omnibus epistolis inculcabat, ne regi, ne cæteris excommunicatis communicarent; ut qui intelligeret eâ re omnem causæ suæ vim contineri [3].

Atque is tamen, ut vidimus [4], in concilio romano IV, anno 1088, necessitate ipsâ, illud de vitandis excommunicatis interdictum ita molliverat, ut ab excommunicatione illos exciperet qui cum excommunicatis necessariâ causâ communicarent : uxores videlicet, liberos, servos, ancillas, rusticos servientes, nullâ subditorum regisque factâ mentione; tanquam ea necessitas, quâ regibus obsequimur, una esset, cujus apud christianos nulla ratio habeatur : quod tamen officium ne prorsus omitteret, exceptos quoque volebat « omnes illos, qui non adeo curiales sunt, ut eorum consilio scelera perpetrentur; » ut jam nihil aliud vetitum intelligatur, quàm ne scelerum consortes fierent : quo uno Gregorii decreto, omnia de deponendis regibus decreta corruunt.

Quin etiam secuti romani Pontifices depositionem ab excommunicatione distinctam esse voluerunt, uti jam vidimus et sæpè videbimus; certumque est omnino auctoritate eorum, canonistarumque, ac theologiæ omnis, totam regnandi vim, cum ipso anathemate stare posse. Neque minùs certum Childericum et Irenem, quos regno depositos esse volunt, nullâ unquam excommunicatione fuisse percussos. Quare nihil erat manifestiùs falsum quàm depositionem connexam esse cum excommunicatione, quæ sine depositione, et sine quâ depositio esse possit.

CAPUT V.

Quod nunquam de potestate reges deponendi canon conditus fuerit, nunquam edita professio, nunquam eâ de re pronuntiatum, ac nequidem unquam quæsitum : incœptum à factis quæ deinde ad jus tracta sint.

Illud etiam asserimus ad placandos catholicos, et hæreticos retundendos, de deponendis regibus nunquam canonem aut professionem ab Ecclesiâ fuisse editam, neque à quoquam aut concilio, aut etiam Papâ pronuntiatum esse, *ne quis negaret principes à Pontificibus posse deponi;* neque ab ullo doctore, ab ullo historico, ab ullo viro bono esse scriptum, hæreticum aut schismaticum fuisse quemquam, eo præcisè nomine, quod negasset reges à Pontificibus posse deponi.

A multis sanè id negatum, etiam Gregorii VII tempore, confitentur omnes, et ipsæ testantur Hermanni quæstiones. Id etiam negarunt quotquot illis temporibus pro Henrico IV apologias ediderunt : id negavit Ecclesia Leodicensis celebri illâ epistolâ, quâ illa decreta de deponendis regibus, salvo in aliis apostolicæ Sedis primatu, inter novellas traditiones apostolicæ doctrinæ adversantes recensentur [1]. Alios innumerabiles commemorare nihil attinet. Neque tamen prætermitti debet auctor vitæ Henrici IV, cujus hæc verba sunt : « Absolvit (Gregorius) omnes à » juramento, qui fidem regi juraverant.... Quod » factum multis displicuit, si cui displicere licet, » quod apostolicus fecit; et asserebant tàm inef» ficaciter quàm illicitè factum quod factum » est [2]. » Id si error fuit, qui in eo versabantur, canone aliquo, dogmate, professione, doctrinâ, erudiendi fuerunt. Cùm enim errores proferun-

* Constantiensis presbyteri.

[1] *Vetera monum. etc.* p. 239. — [2] *Lambert. pag.* 257. — [3] *Greg. VII, lib.* IV, *ep.* II. VI. VIII. — [4] *Sup. lib.* I, *sect.* II. *cap.* XXVIII. *Vid. t.* X *Conc. col.* 370.

[1] *Epist. Cleri Leod. adv. Pasc. II; tom.* X *Conc. col.* 630. — [2] *Vid. ap. Usperg. p.* 382.

tur, eos damnare ac prohibere solet Ecclesia catholica, et contrariam veritatem edito canone declarare. Solet etiam postulare ab errantibus erroris sui professionem. Exempli gratiâ, postquam Græci negarunt primatum apostolicæ Sedis in spiritualibus, non contenta Ecclesia est romanum Pontificem pro eo ac debuit modo venerari; sed editâ professione à Græcis exegit ut eam potestatem agnoscerent. Quare si pro certo haberet Ecclesia, valere eam potestatem ad bona temporalia, atque etiam ad imperia detrahenda; id quoque editâ professione declararet, vel à negantibus reposceret; neque unquam aliter est factum in fidei dogmatibus. At neque Gregorius VII, neque alii pontifices, quidquam tale præstiterunt; neque quisquam canonem talem unquam, professionemve protulit. Cur hoc? nisi quòd omnes intellexerint, rem hanc ejusmodi esse, quæ ad dogma ecclesiasticum nullo modo pertineret?

Neque verò inter canones recensemus, quæ Gregorius VII ad Herimannum scripsit, tametsi eorum excerpta, à Gratiano et aliis, in decreti corpus illata sint[1]. Satis enim constat illam epistolam nunquam inter decretales fuisse recensitam, Gratianumque et alios canonum consarcinatores, nihil majoris tribuere auctoritatis iis quæ operi suo intexnerint.

Idem respondemus ad caput *Juratos*, ab eodem Gratiano, sub Urbani II, qui Gregorio VII successit, nomine proditum[2]; neque epistolam, undè Gratianus hunc descripsit canonem, usplam invenimus.

Caput autem, *Nos sanctorum*, à Gregorio VII in concilio romano IV prolatum, Gratianus exscripsit[3], nosque suprà retulimus, et ex verbis patet, rem quidem narrari quæ à Gregorio VII geri soleret, non autem quæ decreti vice, aut sub anathematis pœnâ sanciretur.

Nam quod inter *dictatus Papæ* refertur, « quòd Papæ liceat imperatores deponere; quòd » à fidelitate iniquorum subjectos possit absol» vere[4], nihil est.

Fateor à Baronio *dictatus* illos *Papæ*, qui inter Gregorii VII epistolas recensentur, concilio romano III anni 1076, fuisse adscriptos[5]; sed nullo teste, auctoritate nullâ. Cùm enim eorum *dictatuum* in ipsâ synodo, aut in Gregorii VII epistolis, aut in historicis, qui de synodo scripsere, nulla mentio habeatur, probabilius est, hos *Papæ dictatus* ex epistolis Gregorii à studioso quodam fuisse collectos.

[1] *Decr. part.* II. *caus.* V. *quæst.* VI. — [2] *Ibid. cap.* V. — [3] *Ibid. cap.* IV. *Vid. sup. lib.* I, *sect.* I. *cap.* VIII. — [4] *Greg. VII lib.* II, *post epist.* LV. — [5] *Baron. an.* 1076. *tom.* XI, *p.* 481.

Atque ut maximè fateamur *dictatum* hunc à Gregorio in concilio aliquo fuisse editum, non tamen ita ut inter canones adscribatur; quemadmodum neque illud : « Quòd romanus Pontifex, » si canonicè fuerit ordinatus, meritis beati Pe» tri indubitanter efficitur sanctus[1] : » aliaque ejusmodi, quæ inter *dictatus* Gregorii relata, ipsi adversarii canonibus accensere erubescant.

Neque obstat quòd hæretici ac schismatici habeantur qui Henrico favebant. Quærendum enim est quo nomine hæretici aut schismatici essent. Meritò enim schismatici, suoque sensu hæretici, qui et legitimum pontificem nullâ auctoritate dejecerant, et apostaticum in Petri sedem per vim ac sacrilegium intrudebant : ad hæc canones conculcabant, et simoniacos, et incontinentes clericos fovebant. Qui autem eos aut hæreticos aut schismaticos dixerit, eo præcisè nomine, quòd negarent à Papâ reges deponi potuisse, tot inter gravissima quæ mutuò inferebant crimina, nemo extitit.

Certum igitur est nunquam eâ de re expressè quæsitum, talisne potestas Pontificibus à Domino data esset; nunquam expressè constitutum, concessam eam esse : neque unquam, à quoquam qui id pernegasset, exactum, ut eam sententiam factâ professione ejuraret.

Sanè, anno 1102, cùm Paschalis II, concilio Romæ habito, adversùs Henricum IV et ejus asseclas antecessoris anathemata iteraret, habiti pro hæreticis, qui anathemata contemnerent, adactique in hanc formulam : « Anathematizo » omnem hæresim, et præcipuè eam quæ statum » præsentis Ecclesiæ perturbat, quæ docet et » adstruit anathema contemnendum, et Ecclesiæ » ligamenta spernenda esse : promitto autem » obedientiam apostolicæ Sedis Pontifici, domino » Paschali, ejusque successoribus, sub testimo» nio Christi et Ecclesiæ, affirmans quod affir» mat, damnans quod damnat sancta et univer» salis Ecclesia[2]. » Hæc erant quæ catholica Ecclesia, editâ professione, à schismaticis ad unitatem redeuntibus postularet : quæ omnia in confesso sunt apud omnes catholicos. Ulterius prosilire, aut de deponendis regibus quidquam expromere, ac pro canone edere, Ecclesiæ doctor Spiritus sanctus vetuit.

Ac postea, anno 1105, cùm de compositione inter pontifices Gregorii successores et eumdem Henricum IV ageretur, nihil aliud ab Henrico postulatum, quàm ut fateretur, se « injustè » Hildebrandum esse persecutum : Guibertum » ei injustè supposuisse, et injustam persecutio» nem in apostolicam Sedem et omnem Ecclesiam

[1] *Dict.* XXIII. — [2] *Conc. Later. sub Pasc. II. tom.* X. *Vid. Conrad. Usperg. an.* 1102.

» hactenùs exercuisse[1] : » quæ quidem erant certissima, eo nomine, quòd ad obedientiam vero Pontifici denegandam, falsoque præstandam, omnes adegisset.

Ut autem recognosceret à Sede apostolicâ dari aut adimi potuisse principatus nemo postulavit, nemo cogitavit.

Objiciunt Gregorium VII aliosque pontifices, non alio fundamento nixos, hæc de Henrico aliisque auctoritate clavium deponendis edidisse decreta, quàm quòd existimabant id suæ esse potestatis : ergo eam doctrinam ut certam supponebant.

Qui hæc objiciunt, meminerint, velim, id quod est à Bellarmino aliisque magno consensu dictum[2] : nempè accuratissimè discernenda, quæ romani Pontifices de facto jusserint, ab iis quæ decreto edito faciendo constituerint; neque etiam decretorum omnium parem esse rationem, cùm eodem Bellarmino, aliisque consentientibus, iidem Pontifices multa decreta protulerint ex falsâ sententiâ, quam ipsi probabilem reputarent.

Quare omnino certum est, de hâc potestate reges deponendi, etiam postquam negata est, nunquam quæsitum, nedùm pronuntiatum fuisse : sed postquam eam ex facto exercere cœperant, jus ex facto trahere conabantur. Verùm aliud profectò est factum Gregorii, quod, quantùm ad temporalia adempta pertinebat, Henricum regem duntaxat, solamque Germaniam Italiamve spectaret : aliud decretum seu dogma, quod universæ Ecclesiæ probandum refutandumve proponeretur.

CAPUT VI.

Quòd multi in Germaniâ orthodoxi etiam episcopi à Gregorii VII sententiâ discreparint, exemplum Trevirensis Ecclesiæ : ac Brunonis archiepiscopi, imperatori deposito omnia jura servantis, etiam ea quæ ad designandos episcopos antiquitus data essent.

Neque verò hæc hæserunt, infixaque sunt animis eâ firmitudine, quâ solent fidei æterna dogmata, ab altâ christianitatis origine per omnem sæculorum seriem devoluta. Etsi enim horum temporum historiæ, plerumque obscuræ mancæque sunt, pervenere tamen ad nos præsulum illustrium nomina, qui Henricum IV jam depositum, ut imperatorem debitâ obedientiâ in civilibus coluerunt. Hic autem Germanos solos proferemus, alios alio loco commodiùs suo ordine memorabimus.

Laudatur in Historiâ Trevirensi Bruno archiepiscopus[1], eleemosynarum summæque pietatis nomine : atque illum quidem Ecclesiæ catholicæ et romano Pontifici conjunctissimum fuisse constat : quippe qui Egilberti antecessoris, falso pontifici Guiberto et Henrico IV communicantis; gesta resciderit, ab eoque ordinatos nullos admiserit, » nisi qui se legitimo romanæ » Ecclesiæ Pontifici obedituros super Evange- » lium fidem facerent[2]. »

Cùm tamen ita effectus esset erga verum Pontificem, tunc Paschalem II, haud minùs ipsi Henrico IV toto episcopatûs vitæque suæ tempore gratus et obsequens fuit; de quo etiam ibidem scribitur : » Cum tantâ solertiâ et sapientiâ ab » ipso rem actam, » ut in gravissimis illis regnum inter et sacerdotium dissidiis, « ita catho- » licorum amplexus sit consortium, ut impera- » tori debitum non denegaret obsequium; neque » ita se Cæsarianorum communione contamina- » verit, ut catholicorum offensas incurrerit[3]. » Itaque et episcopi simul et egregii civis functus officio, utrique parti conjunctissimus, idoneus etiam reconciliandis animis habebatur. Et quidem ab Henrico IV jam sæpè deposito, multis jam ornatus beneficiis, anno 1101, flagrantibus maximè dissidiis, Trevericæ præfectus est Ecclesiæ, petentibus Trevericis. » Treverici petie- » runt sibi episcopum dari, quibus *imperator,* » petentibus principibus et consentientibus civi- » bus, Brunonem consecrari jussit. Denique ibi- » dem ordinatus est ab Edalberone Metensis » Ecclesiæ episcopo, oleum sacræ benedictionis » imponente, Joanne Spirensi, Richero Virdu- » nensi cooperantibus; et assistentibus archie- » piscopis Ruthardo Moguntiensi et Friderico » Coloniensi, et aliis quamplurimis episcopis[4]. » Prorsùs antiquo more rituque, quodque notandum est, eas partes agente imperatore, quæ pridem à piis imperatoribus actæ essent : adeo imperatoris nomine colebatur, atque omnia in designandis episcopis olim usu Ecclesiæ regibus attributa, deposito etiam et excommunicato principi integra, servabantur.

Jam ut ejus antistitis gesta prosequamur, sic scribit historicus[5] : « Anno ordinationis suæ » tertio, Romam profectus, apostolorum gratiâ » et percipiendæ benedictionis magistri causâ, » invenit dominum Paschalem papam universali » synodo præsidentem, papatùs sui annum oc- » tavum agentem, à quo honorificè susceptus » est, utpote Belgicæ-Galliæ primæ metropolis » præsul magnificus. » Addit tamen historicus :

[1] Ep. Henr. IV ad Reg. Celt. in vit. Henr. ap. Ursperg. p. 397. Vid. Bar. tom. XII, an. 1106, p. 43. — [2] Vid. sup. hoc lib. cap. I; et in app. lib. III.

[1] Hist. Trev. tom. XII Spicil. pag. 242. — [2] Ibid. pag. 234. — [3] Ibid. pag. 245. — [4] Ib. pag. 240. — [5] Ibid. pag. 241.

« Sed quoniam episcopalia, videlicet annulum » et baculum, per manum laicam suscepisset » (contra Gregorii VII, Urbani II et Paschalis II » interdictum), atque quia ecclesias dedicasset, » et clericos, necdum pallium consecutus, pro- » movisset (quod à romanis Pontificibus pridem » erat vetitum) multùm asperè correptus est; et » decernente episcoporum ibi congregatorum » concilio, pontificatûs officium deposuit : quod » tamen ipsis intervenientibus, quia discretio » ejus et prudentia officio et tempori congruens » erat, post triduum, non sine admissorum pœ- » nitentià recuperavit. »

Diligenter attende quid in illo Papa et episcopi reprehenderint, et cujus eum pœnituerit. Non profectò quòd regem depositum agnovisset, ab eoque præfectus Trevericæ esset Ecclesiæ. Id enim, modò absque simonià, ac servatis canonibus fieret, non improbabat Ecclesia; sed propter annulum et baculum, consecrationesque et ordinationes sine pallio, adversùs pontificia decreta factas.

Liquet ergo, ne ipsum quidem Papam et universalem synodum, cui ipse præsideret, quidquam ab eo exegisse, quod ad ejurandum Henricum IV imperatorem pertineret; rediitque in Germaniam pari in regem fide atque obsequio clarus, teste eodem historico [1] : « Talem se in » omnibus modis exhibebat, ut in administrandis » quoque regni negotiis, ex omnibus principi- » bus..... nullus eo sublimior haberetur : adeo » ut eum imperator patrem suum vocaverit, » et majorem cæteris honorem ei impenderit; » sed et ab omnibus episcopis quàcumque se » conventui eorum ingessisset, ut par quidem » diligebatur, sed ut major venerabatur. Igitur » quoniam in rebus sibi commissis strenuissi- » mus erat, defuncto imperatore, communi con- » silio principum, regiæ curiæ vicedominus ef- » fectus est, et regnum regnique hæres (Henricus » videlicet hujus nominis V rex) adhuc adoles- » cens circa annos viginti ei committitur. » Hæc quidem satis probant quæ in deponendis imperatoribus gesta essent, non esse considerata ut decreta fidei, sed ut facta Pontificum, quibus sancti viri orthodoxæque Ecclesiæ minimè consentiendum ducerent, romanis Pontificibus non improbantibus.

[1] *Hist. Trev. tom.* VII *Spicil. pag.* 242.

CAPUT VII.

Sanctus Otho Bambergensis, sanctus Erminoldus abbas, designationes episcoporum ab imperatore deposito factæ, ab orthodoxis Ecclesiis petitæ et admissæ : quid in iis Sedes apostolica et concilium romanum improbant.

Eodem ferè tempore, anno videlicet Christi 1102, quo ad Trevirensem Ecclesiam iste promotus est, sanctus Otho Pomeraniæ apostolus, Bambergensem episcopatum sortitus est, cujus vitam habemus apud Canisium, à Baronio postea translatam in Annales ecclesiasticos, miris cum viri laudibus [1]. Is ergo in Henrici IV aulà versatus, cancellarii munere præclarè est defunctus, atque imperatori in pietatis officiis conjunctissimus fuit. Nam Henricus, varius moribus, pietatis etiam officia frequentabat.

Dum ergo sanctus Otho cancellarii munus egregiè exequeretur, « Rupertus Bambergensis » episcopus de hâc vità migravit. Itaque ex » more temporis, insignia episcopatûs * ad cu- » riam allata sunt, et petitio Ecclesiæ pro pas- » tore. Sed imperator consilio sex mensium in- » ducias ponit; Ecclesia verò Bambergensis, » cum clero et populo, Deo interim devotissimè, » pro idoneo rectore supplicabat. » Sic piæ sanctæque Ecclesiæ, etiam in iis quæ ad ecclesiastica pertinerent, imperatorem quantumvis depositum observabant. Hoc ritu sanctus Otho episcopus designatur, et ad sarcinam subeundam invitus adigitur.

Factum id sub Paschalis II initia **, et scribit ad eum sanctus Otho in hæc verba : « In obse- » quio domini mei imperatoris per annos ali- » quot degens, et gratiam in oculis ejus inve- » niens, suspectam habens in manu principis » investituram, semel atque iterùm cùm dare » vellet, renui episcopatum [2]. » Non ille obsequium ac fidem, in excommunicatum ac depositum licèt principem, nequidem provectionem ad episcopatum, eo designante, sed investituram tantùm suspectam habet. Pergit : « Nunc verò » jam tertio in Bambergensi episcopatu me » ordinavit, in quo tamen minimè permanebo, » nisi vestræ complaceat Sanctitati per vos me » investire et consecrare [3]. »

At Paschalis, dominum imperatorem professo neque ab ejus obsequio discedenti, ut *dilecto fratri Bambergensis Ecclesiæ electo* rescribens, *salutem et apostolicam benedictionem* impertit, et ejus probat electionem ab imperatore fac-

[1] *Canis. Ant. lect. tom.* II, *lib.* I, *p.* 333. *Baron. tom.* XII, *an.* 1102 *et seq. p.* 25 *et seq.*
* Annulus et baculus.
** Anno tertio ejus pontificatûs.
[2] *Canis. ib. cap.* V, *pag.* 338. — [3] *Ibid. et tom.* X, *Conc.* X, *col.* 688.

tam : nihil aliud quàm Investituram improbat. Quid plura? Baculum et annulum deponenti restituit : eum consecravit : ad Ecclesiam de ejus consecratione, salvo metropolitani jure, à se factâ scripsit [1]; nihil tamen de ejurando imperatoris obsequio, aut ab eo postulavit, aut Ecclesiæ significavit.

Habemus, apud eumdem Canisium à Baronio relatam [2] sancti Erminoldi abbatis * vitam, in quâ hæc legimus : « Henricus aliquando imperator (V quarti filius), cùm propter excessus » suos in papalis excommunicationis sententiam » incidisset, et tamen à religiosis ac magnis » etiam prælatis Ecclesiæ, imperatoriæ dignitatis intuitu honor sibi ac solita reverentia deferretur, etc. » Non ergo omnes in eo errore versabantur, ut ab eo excommunicato imperatore, etiam in civilibus abstinendum esse, cum sancto Gebhardo aliisque crederent; sed magni etiam ac religiosi episcopi contrariam sententiam tuebantur.

Et quidem Erminoldus excommunicatum Henricum aditu ecclesiæ sacrique monasterii, atque etiam fratrum salutatione prohibebat : ipse tamen et imperatorem appellavit, et pro officio salutavit, et quod excommunicato non omnia consueta præstaret, excusatum se voluit [3].

Porrò electiones episcoporum eas, quæ auctore imperatore solebant fieri, post Henrici IV depositionem, ab episcopis etiam Gregorio VII addictis, consueto more fuisse frequentatas, testatur Historia Trevirensis suprà memorata [4] : cujus quidem auctori, sua suoque ævo proxima enarranti, facilè adhibemus fidem. Hæc ergo in eâ Historiâ legimus : Anno 1078, depositionis jam à Gregorio VII dictâ sententiâ, Udonem archiepiscopum Trevirensem vitâ discessisse, substituendi episcopi gratiâ imperatorem Treverim advenisse : eò etiam advenisse Herimannum, Metensem eum, quem sæpè memoravimus, Theodericum Virdunensem, eum quem Magnum appellant, et Bibonem Tullensem, provinciæ Trevirensis suffraganeos episcopos : Herimanno ac Bibone auctoribus, idoneas personas imperatori fuisse à clero nominatas, quas tamen respuerit, « quòd nemo ejus benevolentiam dignâ taxatione prævenerât. » Tandem Egilbertum ab eo fuisse admissum, sed ab Herimanno ac Bibone non fuisse receptum, prohibitosque episcopos à clero et populo ne eum consecrarent; « propter canonicum illud decretum, » quo præcipitur ut nullus in episcopum, nisi » canonicè electus, consecretur. »

Ergo quem Imperator canonicè designasset, omninò recepturi erant; idque sentiebat Ecclesia Trevirensis illa sub Othone (is est qui superiùs Udo appellatur *) Gregorio VII addictissima. In eam sententiam cum coepiscopis Herimannus quoque Metensis episcopus convenerat, is quem Gregorio VII addictissimum fuisse memoravimus : ut profectò non miremur toties fluctuasse et consultasse eum, qui Henricum etiam depositum, in tam solemni tamque ecclesiastico actu imperatorem agnoscat.

Theodoricus Virdunensis, ille etiam à nostro historico Magnus nuncupatus, tum Gregorio VII Sedique apostolicæ conjunctissimus, haud minùs imperatorem agnovit, probante Pontifice, cujus etiam jussu cum imperatore causam Herimanni Metensis studiosissimè egit. Testatur epistola in eâdem Historiâ Trevirensi [1] ad Gregorium VII, quâ simul eum Pontificem, et Henricum depositum licèt, regem agnoscit.

Multos alios episcopos religiosos et magnos in eâdem sententiâ fuisse vidimus; ac vitæ sancti Gebhardi Juvavensis suprà laudatus auctor [2], in totâ Germaniâ quinque omnino episcopos memorat, qui Gregorio in omnibus adhæserint, et ab imperatore penitùs discesserint. Hos ille quidem catholicos nominat; sed interim ipse dubius, cujus nimirum verba retulimus dubitantis [3], justane an injusta Gregorii sententia fuerit; ut fluctuasse pateat etiam eos qui Gregorio VII maximè favisse videantur. Neque his quinque episcopis catholica apud Germanos continebatur Ecclesia, cùm alios multos magnos sanctosque ab iis dissensisse, romano quoque Pontifice probante, videamus.

Neque verò putandum est, omnes qui Henrico adhærebant, favisse ejus schismati. Vel unus vitæ Henrici auctor prodeat in medium, qui Henricum jam à Gregorio VII discessurum, quasi ab eo scelere dehortaturus, sic compellat [4]: « Cessa, obsecro, rex gloriose, cessa ab hoc » molimine, ut ecclesiasticum caput de suo culmine dejicias, et in reddendâ injuriâ te reum » facias. Injuriam pati felicitatis est; reddere, » criminis. » Excusat ut potest; cæterum, quantùm abesset à domini sui tuendo schismate apertè significat. Idem cùm de depositione à Gregorio VII prolata diceret, hæc summâ mo-

[1] *Canis. ibid. cap.* IX. — [2] *Can. tom.* II, *pag.* 507. *Bar. tom.* XII, *an.* 1121. *p.* 148.

* Monasterii Pruseningensis, unius ex illis quæ S. Otho Bambergensis episcopus erexerat.

[3] *Bar. tom.* XII, *an.* 1121. *pag.* 520. 521. — [4] *Hist. Trev. tom.* XII. *Spicil.*, *p.* 226. 227

* Semper ille appellatur Udo, nunquam Otho in Historiâ Trevirensi. (*Edit. Paris.*)

[1] *Hist. Trev. tom.* XII *Spicil. pag.* 230. — [2] *Ap. Canis. tom.* VI. *p.* 1254. — [3] *Vid. sup. lib.* I, *sect.* I, *cap.* IX. — [4] *Vit. Henr. ap. Ursp. p.* 384.

destià scripsit [1] : « Quod factum (Gregorii VII) » multis displicuit, si cui licet displicere quod » apostolicus fecit; et asserebant tam inefficaci- » ter quàm illicitè factum, quod factum est. » Sed non ausim assertiones eorum ponere, ne » videar cum eis apostolici factum refellere. » Factum quidem; non enim hæc putabant ad dogma ecclesiasticum pertinere. Laudamus prudentem historicum, qui romanum Pontificem tam reverenter habeat; cujus ego exemplo de his conticescerem, si tacendo deleri atque oblitterari possent. Illud interim intelligo, multos extitisse, qui et à Gregorii VII novitate, et ab Henrici IV schismate procul essent. Neque mirum cur eorum nomina, tantà in perturbatione rerum minimè ad nos pervenerint; cùm is etiam, qui Henrico IV apertissimè favet, vitæ ejus scriptor, tam timidè referat, quæ in Gregorium dicerentur.

CAPUT VIII.

Leodiensis Ecclesiæ egregium testimonium : Leodienses an fuerint schismatici : an in suà epistolà falsum aliquid docuerint : cur pro eà doctrinà veniam petierint, cùm in communionem recepti sunt.

Leodiensis Ecclesia à tot sanctissimis episcopis instituta, pietatis, doctrinæ, atque ecclesiasticæ disciplinæ laude floruit. Hæc de nostrà quæstione insignem scripsit epistolam tomis Conciliorum insertam [2]. Hæc ut intelligatur, exponenda paucis horum temporum historia. Anno Christi 1105, Henricus V, Henrici IV filius, biennio anteà rex à patre designatus, in parentem arma movit, tanquam eum coacturus ad apostolicæ Sedis obsequium. Principes ad filium defecerunt : captus imperator : « anno » 1106 *, conventus principum Moguntiæ fac- » tus, ubi supervenientes apostolicæ Sedis le- » gati, anathema à romanis Pontificibus in » imperatorem factum omnibus qui aderant pro- » mulgabant : principem Henricum seniorem » omnibus modis commonitum, vel, juxta alios, » circumventum et coactum, insignia ** regni » resignare ac mittere filio persuadent. » Hæc Otho Frisingensis [3]. Tum subdit : « Quæ omnia » utrum licitè an secus acta sint, nos non dis- » cernimus : » adeò hæc omnia, licèt auctoritate romani pontificis Paschalis II facta, à viris doctis sanctisque, pro ambiguis habentur. Henricus IV Coloniam pergit, exindè Leodium, in utràque parte regio more susceptus, bellum instaurat. Hàc ergo temporum necessitudine, Leodienses, quòd episcopum suum secuti, Henricum seniorem adversùs filium tuerentur, à Paschale II excommunicati, jussusque Robertus comes Flandrensium ferro adoriri eos. Extat epistola Paschalis II, quæ incipit : *Benedictus Dominus* : quâ, comiti ejusque militibus, *in peccatorum remissionem, et apostolicæ Sedis familiaritatem præcipit*, ut Leodienses clericos, omnesque *Henrici hæreticorum capitis* fautores *pro viribus persequatur* [1].

Eà causâ Leodienses, superstite adhuc Henrico IV, bellisque inter patrem et filium flagrantibus, gravem edunt epistolam sub hoc titulo : *Omnibus hominibus bonæ voluntatis* [2] : quos quoniam Baronius ut schismaticos suggillat, ne inauditos damnemus, audire nos oportet. Ergo prolixæ epistolæ hæc summa est.

Primùm quidem Leodienses romanam Ecclesiam non aliter quàm *matrem*, Paschalem non aliter quàm *patrem*, quàm *apostolicum*, quàm *episcopum episcoporum*, quàm *angelum Domini*, quàm *Christum Domini* appellant, *ad quem pertineat sollicitudo omnium Ecclesiarum* [3]. Hildebrandum etiam seu Gregorium VII non aliter quàm pro papâ habent. Jam ergo constat eos non adhæsisse antipapæ, neque à vero Pontifice recessisse.

Secundò, negant excommunicari se debuisse, quòd regem colerent, ac Cæsari redderent quæ essent Cæsaris [4]; laudatisque Petri et Pauli locis de colendis regibus : « Quia ergo, inquiunt [5], » regem honoramus, quia dominis nostris non » ad oculum, sed in simplicitate servimus, ideò » excommunicati dicimur? » Addunt inviolabilem esse quæ regi, ex regalibus ejus acceptis ab omni tempore, jurata sit fidelitas : primum Hildebrandum hæc commovisse : hunc *novellæ traditionis* auctorem, ut debita regi ac jurata etiam fidelitas solveretur. Quod autem Paschalis II Henricum seniorem vocaverat hæreticorum caput, sic respondent [6] : « Si talis est, quod ab- » sit, et pro nobis dolemus, et ipsi domino nostro » condolemus : nihil modò pro imperatore nos- » tro dicimus; sed hoc dicimus, quòd etiamsi » talis esset, tamen eum nobis principari pate- » remur, quia ut talis nobis principetur, pec- » cando meremur. Esto, concedimus vobis in- » viti, eum talem esse qualem dicitis, nec talis » à nobis repellendus esset, armis contra eum » sumptis, sed precibus ad Deum fusis. »

[1] *Vit. Henr. ap. Ursp. p.* 283. *Vid. sup. hoc lib. cap.* v. — [2] *Tom.* x *Conc. col.* 630. *Dodech. an.* 1105. 1106. 1107.
* Id est an. 1105, ante Natale Domini.
** Crucem scilicet, lanceam, sceptrum, globum, atque coronam.
[3] *Oth. Fris. lil.* VII. *cap.* VIII. IX. X. XI. XII. *Ursp. p.* 143.

[1] *Tom.* x *Conc. epist.* VII *Pasc. II*, *col.* 629. — [2] *Ibid. col.* 630. *Bar. tom.* XII. *an.* 1102, *p.* 26. — [3] *Vid. tot. epist. sed impr. col.* 633. — [4] *Ibid. col.* 636. 637. — [5] *Ibid. et col.* 639. — [6] *Vid. tot. epist. sed impr. pag.* 338, 339.

Patet ergo Henrici IV tempore fuisse multos, qui cùm Sedem apostolicam, eique præsidentes romanos Pontifices colerent, interim à regum obedientiâ, pontificiis decretis abduci se posse pernegabant. Tota enim Leodiensis Ecclesia, divinis eloquiis erudita, eam doctrinam tuebatur.

Neque dicas Leodienses, commotiores scilicet, quædam profudisse; quæ nec ipsi probemus : neque enim nostrâ refert, quàm commoti fuerint, qui ferro, flammâque vastari juberentur; sed quàm veram doctrinam de romanis Pontificibus deque regibus tradiderint.

Neque etiam objicias, aperto errore laborasse eos, qui excommunicari posse reges negare videantur. Neque enim id absolutè dicunt, quòd reges et imperatores excommunicari non possint : sed « quòd aut minimè, aut difficilè possunt reges et imperatores excommunicari, secundùm etymologiam nominum illorum, et juxta determinationem excommunicationis [1]. » Hæc enim non obscurè significant, rarò quidem et difficilè veniendum esse ad excommunicandos reges, quod nemo diffitetur : minimè verò et nunquam, ad excommunicandos eos eâ excommunicatione, quâ societas etiam civilis abrumpitur. Undè excommunicationem à Pontificibus latam, non absolutè nullam, sed *indiscretam*, appellant.

Quid autem esset illa excommunicatio *indiscreta*, prolato canone Gregorii VII, exponunt his verbis [2] : « Quòd excommunicati dicimur, » non gravius justo feras; quia, ut credimus, » nos ab excommunicatione excipiet, saltem » ipsa romana auctoritas. Hildebrandus papa, » qui auctor est hujus novelli schismatis, et » primus levavit sacerdotalem lanceam con» tra diadema regni, primò indiscretè Henrico » faventes excommunicavit : sed reprehendens » se intemperantiæ, excepit ab excommunica» tione illos qui imperatori adhærebant, neces» sariâ ac debitâ subjectione, non voluntate fa» ciendi, vel conciliandi malum; et hoc pro » decreto scripsit : » quod est illud decretum, *Quoniam multos*, à nobis integrè suo relatum loco [3]; in quo et illud notavimus, liberari ab excommunicatione eos, qui non ita curiales sunt, ut eorum consilio *scelera perpetrentur;* quo quidem Leodienses satis se tutos ab excommunicatione putabant, cùm nullius malæ rei auctores extitissent.

Ergo ea erat Leodiensibus *indiscreta* excommunicatio, quæ *indiscriminatim* communicationem omnem cum imperatore, etiam in civilibus

[1] *Vid. tot. epist. sed impr. col.* 637. — [2] *Conc. Rom.* IV; *tom.* X, *col.* 370, 638. — [3] *Sup. lib.* I, *sect.* II, *c.* XXVIII.

ac necessariis negotiis prohiberet : quam profectò doctrinam toto terrarum orbe à Leodiensi Ecclesiâ divulgatam, à nemine erroris fuisse notatam legimus, aut nunquam ab eâ Ecclesiâ postulatum ut eam ejuraret.

Quod autem objiciunt, Leodienses petitâ veniâ in communionem receptos, nihil hoc ad ejuratam epistolæ doctrinam pertinere testatur ipse Baronius, qui eâ de re ex Urspergensi * sic scribit [1] : « Leodiensis episcopus, cæterique coepiscopantes, » inter cætera recipiuntur in communionem pœ» nitentiæ, hâc conditione, quòd cadaver ipsius » excommunicati per se pridiè in monasterio tu» mulatum effoderent, et absque ullâ sepulturâ » vel exequiarum communione, in loco non con» secrato deponerent; comprobantibus his qui » aderant archiepiscopis et episcopis; quia quibus » vivis Ecclesia non communicat, illis etiam nec » mortuis communicare possit. » Rectè omninò et ex priscâ disciplinâ; meritòque Leodienses emendare coacti, quod pravâ misericordiâ fecerant : interim patet hanc unam ab eis conditionem postulatam, ut cadaver excommunicati sacro loco projicerent : non profectò ut epistolæ suæ doctrinam abdicarent. Manet ergo epistola, antiquæ doctrinæ de inviolabili regum majestate testis, adversùs Gregorii VII novitatem, quam distinctè notat; neque quisquam eam nota meluit. Manavit opinio hujus novitatis ad posteros, ut vel Othonis Frisingensis à nobis relata verba testantur. Alios postea testes audiemus. Hic quidem germanici nominis episcopos ac scriptores commemorare volumus.

CAPUT IX.

Quod hæc decreta Gregorii VII, aliorumque pontificum nullo deliberante aut approbante concilio, tum pessimo exemplo et infelicibus auspiciis facta sint.

Id verò in primis notatu dignum arbitror, quòd illud Gregorii VII factum, nullâ in legitimâ synodo, dictis sententiis, comprobatum fuit. Nam solemne est romanis Pontificibus, ut quæ approbante concilio fecerunt, edicant factum aut constitutum esse, *sacro approbante concilio*, vel aliam similem adhibeant formulam, quâ ea quæ egerint synodi judicio confirmentur. Id passim videre est in romanis conciliis, quorum gesta habemus. Placet, exempli causâ, referre concilium à Joanne VIII habitum, de Carolo Calvo in imperatorem electo. Sic interrogat Pontifex [2] :

* Non alio unquam nomine Baronius appellat Conradum à Lichtenaw, Urspergensis monasterii in Sueviâ abbatem. Ille scripsit chronicon ab Assyriorum rege primo Belo ad an. 1229. (*Edit. Paris.*)

[1] *Bar. tom.* XII, *an.* 1106, *pag.* 51. — [2] *Conc. Rom.* I, *sub Joan.* VIII, *tom.* IX, *col.* 298.

« Quæ in præfato piissimo... Carolo... gessimus » sententiæ prolatione, si nnanimi generalitati » vestræ videtur, et per manns subscriptionem » etiam in præsenti ac venerabili synodo... Iterato promnlgemus ac roboremus. Sancta synodus respondit : Placet et valdè placet..... » Tunc..... ontifex :.... piissimi.... Caroli... ad » imperialia sceptra electionem et promotionem... » ex tunc et nunc, et in perpetuum firmam et » stabilem decernimus permansuram. Responderunt omnes : Placet, placet; fiat, fiat. » Fit communi consensione decretum : ei subscribitur eo ritn passim : *Joannes*, vel alins quivis *romanæ Ecclesiæ episcopus huic decreto à nobis promulgato subscripsi* : eodem tenore singuli episcopi subscribnnt : *Decreto à nobis promulgato*. Sexcenta ejusmodi acta in conciliis extant. At in Gregorii VII conciliis nihil simile. Non uti Joannes VIII de confirmando, ita hic Gregorius de deponendo rege episcopos interrogat; neque illi decretum assensione firmant. Solns Gregorius hæc edicit : « Regnum contradico, juramentum » solvo, ne quis ut regi pareat interdico. » Cùmque tot decreta romanorum Pontificum extent in conciliis promulgata, quibus concilii consensio et approbatio inseratur; in deponendis regibus nihil unquam tale legimus : imò in concilio Lugdunensi œcumenico illi decreto quo Fridericus II ab Innocentio IV deponitur, non est appositum ex formulà consuetâ : *Sacro approbante concilio*, sed *sacro præsente concilio* [1]; adeò Pontifices id sibi privatim reservare voluernnt. Quod quidem, quocumque animo gesserint, certè ipsi testantur, hæc, non conciliorum auctoritate, sed ab ipsis tantùm pontificio nomine esse gesta.

Quam autem inauspicatò gesta sint, multa testantnr. Imprimis infaustum illud, quòd tùm primùm cœpit de deponendis regibus cogitari, cùm bellis civilibus attrita respublica, ipsa etiam regia nutaret auctoritas. Saxonibus enim ab aliquot annis rebellantibus, « nonnulli Longobardorum, » Francorum, Bavarorum, Suevorum, datâ et » acceptâ fide conglutinati sunt, qui regem un» dique bellis pulsarent [2]. » Auctor vitæ Henrici id prodit ; id Lambertus Schafnahurgensis : id Saxonici belli scriptor; jamque adversùs Henricnm tota se Germania, totum imperium commovebat. Tunc Gregorius deponendum aggreditnr imperatorem, *ut à suis destitutum*, scribit Otho Frisingensis [3]. Gregorius ergo ambitiosis principibus et quomodocnmque regem aggressuris, gerendi belli colorem et qualemcumque titulum, auctoritate apostolicâ præbuit : quo quid infeliçius? Hoc verò exemplo (piget commemorare quidem; sed causæ ratio id postulat, neque manifesta dissimulasse quidquam juvet), hoc, inquam, exemplo cæteri Pontifices tùm regibus adimere regna cœperunt, cùm ultrò ruere, vel certè inclinari bellis maximè intestinis, fatiscente republicâ, viderentur. At si his prolatis decretis bella cessarent, tamen infausti erat ominis, apostolici nominis auctoritate ambitionem alere; nunc autem magis magisque bella civilia exarsere, profligati ingentes exercitus, qui Pontificum regnabant auspiciis Rodolphus Suevus, Hermannus Lotharingus*, in prœliis cæsi : et quod Bertholdus Constantiensis tradit [1], pontificiarum partium per eam ætatem studiosissimus : « Totum romanum imperium civili bello, nimio schismatis dissidio la» boravit, aliis quidem domino apostolico, aliis » Henrico faventibus : oh hoc utrinque totum reg» num prædâ, ferro et igne miserabiliter devas» tantibus. » Quo bello per triginta ferè annos Germania et Italia conflagravit; Roma ipsa capta, recepta, hostibus et auxiliantibus prædæ fuit; quodque omnibus pejus est, ad posteros exempla manarunt : et quoties à Pontificibus sunt inchoata talia, eædem consecutæ calamitates toti orbi testabantur, quàm infausto omine à Gregorio VII hæc cœpta sint.

Neque verò hæc referens, id nostræ causæ patrocinari volo, quòd Rodolpho et Hermanno, pontificiâ auctoritate bella moventibus, res impropsperè successerint. Sanè scriptores ii qui nostris temporibus Gregorii VII aliorumque pontificum eadem conantium acta, tanquam cœpta divinitus, tuenda susceperunt; ubi pontificias partes felicioris successùs aura afflaverit, continnò altiùs se extollunt : tanquam nesciremus christiani, occultis judiciis hæc agi, ac plerumque pœnæ loco à Deo immitti victoriam. Nos autem, si prospera omnia romanis Pontificibus, tam nova in imperium molientibus, contigissent; non minùs infaustam prædicaremus apostolicæ Sedi potestatem eam, quæ ipsi tot stragibus, totque bellis, quantumcumque prosperis, constitisset.

Nihil ergo hic attinet commemorare Henrici IV calamitates armatosque in ipsum filios; Henricum præsertim V, jam unum superstitem, à quo victus pulsusque est : nisi quòd hoc quoque pars est infelicitatis, quòd Gregorii VII Pas-

[1] *Tom.* XI *Conc. col.* 640. — [2] *Auct. vitæ Henr. IV. Ursperg. p.* 382. — [3] *Oth. Fris. de Gest. Frid. lib.* 1, *cap.* 1; *ap. Urst. p.* 407.

* Hermannus Lotharingus, seu potiùs Luxemburgus et ideò dictus Lotharingus, quia profugus in Lotharingiâ; postquam Saxones, à quibus rex electus fuerat, sibi sensit infidos, ibi diem supremum obiit. Non enim, id quod innuere videtur Bossuet, *prœlio cæsus est*. Vid. Berthold. (*Edit. Paris.*)

[1] *Berthold. ap. Herm. an.* 1083. *Urst. pag.* 352.

chalisque II decreta, tantæ impietati occasionem dederint, in eâque opem et præsidium nacta sint.

Neque eò meliùs Paschali II res postea successerunt, qui Henricum V tanto à se studio ad viventis patris regna provectum, statim atque imperatorem coronavit, hostem expertus est, rupto iterùm sacerdotii ac regni fœdere, novoque de investituris bello comparato. Sed hæc postea paucioribus. Nam Gregorii VII Henricique IV rebus, quæ hujus quæstionis fons et caput essent, diutiùs nos immorari oportebat : cætera leviùs transibimus.

CAPUT X.

Philippus I, Francorum rex, excommunicatus, nullâ unquam depositionis mentione.

Quidquid Gregorius, eumque secuti romani Pontifices in deponendis regibus aggressi sint [1], non manavit ad Gallias infaustæ depositionis exemplum; cujus rei his temporibus insigne habemus documentum.

Anno Christi 1094, viginti ferè annis postquam Gregorii VII de Henrico deponendo infausta ac feralia edicta exieruit, historici hujus ævi, ac post illos Baronius memorat [2], Philippum I, Francorum regem, repudiâsse Bertham uxorem legitimam, et duxisse Bertradam Fulconis comitis Andegavensis uxorem, ad hæc cognatam suam; atque adulterium rapin etiam et incestu cumulâsse. Id factum Urbano II pontifice. « Tum, » inquit Bertholdus, hujus ævi scriptor [3], in Gal- » liarum civitate quam Ostionem vulgariter vo- » cant, congregatum est generale concilium, à » venerando Hugone Lugdunensi archiepiscopo » ac Sedis apostolicæ legato, cum archiepiscopis, » episcopis et abbatibus diversarum provincia- » rum, 17 kal. novembrium : in quo concilio » rex Galliarum Philippus est excommunicatus, » eo quòd, vivente uxore suâ, alteram superin- » duxerit... Hæc omnia, inquam, ibi sunt con- » stituta et apostolicâ legatione firmata. »

Anno sequenti, ipse papa Urbanus II habuit Placentinum concilium. Citatus Philippus, eodem Bertholdo teste [4], *inducias impetravit.* Paulò post, eodem anno 1095, « in Galliis, in- » quit, ad Clarummontem synodus generalis à » domino Papâ congregata est, in quâ tredecim » archiepiscopi cum eorum suffraganeis fuerunt, » et ducentæ quinque pastorales virgæ nume- » ratæ sunt. In hâc synodo dominus Papa... Phi- » lippum regem Galliarum excommunicavit, eo » quòd, propriâ uxore dimissâ, militis sui uxo- » rem in conjugio sociavit. » Alii historici idem memorant; nec tanto scelere, nec tam justo anathemate toties iterato, neque tanti concilii tantique pontificis auctoritate, detractum imperium Philippo fuit. Nemo id decrevit, nemo minatus saltem est, nemo id animo designavit; cùm tamen præcessissent Gregorii VII Henricum deponentis multa decreta, gravesque ad Philippum ipsum aliis de causis maximis, etiam intentatæ depositionis minæ, quas vidimus [1]. Sed neque his Franci auscultabant, et ab iis adversùs Francos romani Pontifices temperabant.

Verum quidem est quod Bertholdus scribit [2], anno 1096, « Philippum regem Galliarum, » jamdudùm pro adulterio excommunicatum, » tandem domino Papæ, dùm adhuc in Galliis » moraretur, satis humiliter ad satisfactionem » venisse, et, abjuratâ adulterâ, in gratiam re- » ceptum esse, seque in servitium domini Papæ » satis promptum exhibuisse. »

Sed eò fuit sceleratior atque odiosior, quòd vicario Christi datam fidem fefellit. Unde Ivo Carnotensis, per ea tempora episcopus, omniumque episcoporum doctissimus atque sanctissimus, scribit [3] : « Regem excommunicatum à » domino papâ Urbano in Claromontensi conci- » lio, factoque eum Bertradâ divortio, reversum » ad ejus consortium, iterùm excommunicatum » esse in Pictavensi concilio à cardinalibus Joanne » et Benedicto. » Quâ de re sic scriptum legimus in hujus ævi historicis [4] : « Per idem tempus » duo cardinales apostolicæ Sedis legatione fun- » gentes, ad urbem Pictavium concilium convo- » carunt, in quo CAL * Patres adfuerunt, qui » Philippum regem Francorum, propter uxo- » rem Fulconis consulis Andegavensium, quam » in adulterio tenebat, anathematis vindictâ per- » cusserunt. » Idem refert Hugo Flaviniacensis abbas, in Chronico, ad annum 1100.

Cùm autem Philippus hoc ad flagitia addidisset, ut, reversus ad vomitum, diutissimè in excommunicatione sordesceret ac computresceret, nihilo tamen seciùs episcopi æquè ac cæteri omnes in obsequio perstitere. Perstitit ipse Ivo Carnotensis omnium fortissimus, pro eâ quoque causâ, tantique scandali ecclesiasticâ ultione ab iniquo rege carceres, aliaque infanda perpessus, ut ad alia regis scelera etiam persecutoris nomen accederet.

[1] *Bar. tom.* XI, *an.* 1073. *Greg. VII. lib.* I, *epist.* XXXV. — [2] *Bar. ib. an.* 1094, *pag.* 618; *tom* XII. *Conc. Bin. part.* I, *p* 503. *Labb. tom.* X, *col.* 490. — [3] *Berthold. an.* 1094. *Append. ad Herm. ap. Urst. pag.* 372. — [4] *Ibid. an.* 1095, *pag.* 373.

[1] *Sup. lib.* II, *cap.* XXVII. — [2] *Berth. p.* 375. — [3] *Iv. Carn. ad Rad. Rhem. part.* II, *ep.* CCXI. *pag.* 90. — [4] *Vit. Bernard. I. abb. de Tirono, per Gauf. Gross. Duches. tom.* IV, *p.* 167. *Labb. tom.* X, *col.* 720 *et seq. Bar. tom.* XI, *an.* 1100. *Hug. Flavin. in Chron. eod. an.*

* LXXX tantum numerat Hugo Flaviniacensis. (*Edit. Paris.*)

Procul ergo ab nostrorum animis abfuit illud Germanis multis hoc tempore persuasum; nempe excommunicatione seu anathemate abrumpi omne vinculum * societatis humanæ, ac nequidem in civilibus communicari posse cum excommunicatis regibus : procul abfuit à Francorum regno illa, de deponendis regibus, reipublicæ infausta sententia, cùm regi flagitiosissimo excommunicationis datæque fidei, per tantum temporis spatium contemptori, nemo eam pœnam vel verbo intentarit, nedùm re ipsâ intulerit.

CAPUT XI.

Loci quidem Ivonis Carnotensis per summam inscitiam objecti solvuntur : corona regia regi restituenda in his locis quid sit? Ivonem cum aliis omnibus Francis in obsequio perstitisse : Guillelmi Malmesburiensis locus.

Quanquam hæc per se clara et invicta sunt, tamen expedire nos oportet ea quæ sunt à Francisco Jurcto notata, ad Ivonis epistolam XLVI, et à cardinale Perronio objecta [1].

Nempe Ivo sic scripsit ad Urbanum II [2] : « Venturi sunt ad vos in proximo nuntii ex parte regis Francorum,... qui confidentes in calliditate ingenii sui et venustate linguæ suæ, prædictis de causis impunitatem flagitii se impetraturos regi, à Sede apostolicâ promiserunt : hâc ratione ex parte usuri, regem cum regno ab obedientiâ vestrâ discessurum, nisi coronam restituatis, nisi regem ab anathemate absolvatis. » Hic quidem videmus anathemate percussum haud minùs pro rege agnosci. Subdit regis *præceptum* de convocandis Trecas trium provinciarum episcopis, quibus Rhemensis, Senonensis, Turonensis archiepiscopi paruissent : adeò nihil intermissum eorum, quæ regiis præceptis consuevissent fieri, ac tam pronam omnium ordinum circa regem fuisse constat obedientiam; ut etiam periclitari posse videretur unitas ecclesiastica, nisi excommunicatum regem Urbanus absolveret. Quo quidem metu Ivo negat ecclesiasticam disciplinam solvi debere ab Urbano. Verùm hæc scribens, nihil interim de adimendo regi imperio cogitat. Sed Franciscus Juretus hæc Ivonis verba commemorans : *Nisi coronam restituatis, nisi regem ab anathemate absolvatis*, hæc addit : « Hic locus eorum adjuvat sententiam qui asserunt Philippo excommunicato à papâ Urbano II, interdictum simul regnum Franciæ. » Nimis imperitè ille quidem. Sanè Ivo scribit sic epistolâ LXVI, ad Hugonem Lugdunensem, romanæ Ecclesiæ legatum : « Turonensis archiepiscopus in Natale Domini, regi contra interdictum vestrum coronam imponens, hâc arte à rege obtinuit ut Joannes eidem Ecclesiæ præficeretur episcopus. » Item epistolâ LXVII, « Turonensis archiepiscopus contra interdictum legati vestri in Natale Domini regi coronam imposuit. » Item epistolâ LXXXIV, ad Joannem Presbyterum cardinalem, romanæ Ecclesiæ legatum : « Quidam Belgicæ provinciæ episcopi in Pentecoste contra interdictum bonæ memoriæ Urbani, coronam regi imposuerunt. » Videmus in Natali à Turonensi archiepiscopo, et in Pentecoste à Belgis episcopis coronam impositam : quæ si quis retulerit ad solennem illam coronationem, quâ inaugurantur reges, prorsùs ineptiat. Ea enim et semel fit, neque à Turonensi aut Belgis episcopis fieri consueverat, sed ab archiepiscopo Rhemensi : quo jure longè antea, ut Annales habent [1], Philippus vivo Henrico patre *anno* 1059, *Henrici regis trigesimo-secundo, à Gervasio Rhemensi archiepiscopo consecratus* fuerat, cùm *septennis esset*. Ergo illa corona, de quâ Ivo agit, quotannis in præcipuis festis imponi solebat. Quam cærimoniam honoris ecclesiastici genus quoddam, ab ipsis episcopis adhiberi solitum, regi anathemate percusso, Pontifices eorumque legati adhiberi vetabant. Hæc illa est corona, quam *restitui* sibi, soluto anathemate, Philippus postulabat; non autem corona regia, sive regia potestas, quâ usque adeo integrâ potiebatur, ut eâ etiam exerceret, quæ in ecclesiasticis negotiis ipsisque etiam episcopalibus promotionibus, ad regium officium pertinerent.

Sanè Ivo significat detineri à se tantisper de excommunicando rege litteras ab Urbano II missas : quia, « nolo, inquit [2], regnum ejus, quantùm ex me est, adversùs eum aliquâ ratione commoveri. » Sed aliud profectò est, propter eas litteras aut aliquod decretum pontificium regno cadere; aliud regnum in regem *aliquâ ratione commoveri*; quod quidem plerumque fit in impios reges, legum divinarum atque ecclesiasticæ censuræ publicos contemptores : quo sensu item dixit : « Regis anathemate periclitari terram [3]. » Cæterùm quæ ulteriùs de sollicitato regis imperio Juretus suspicatur, mera somnia sunt; à Francorum moribus ac sensibus aliena.

Et quidem Willelmus Malmesburiensis Anglus de concilio Claromontano hæc scribit [4] : « In eo concilio excommunicavit dominus Papa re-

* Longissimè aberrant Galli nostri ab illo errore, in quo tunc plerique Germanorum versabantur, quibus persuasum erat, eum, qui in *excommunicatione sorduerat* diem et annum, non posse deinceps regem esse. Vid. sup. (*Edit. Paris.*)

[1] *Observ. ad Ivon. epist.* XLVI, *part.* II; *Perr. resp.* dit. p. 607. — [2] *Epist.* XLVI, *pag.* 21.

[1] *Duch. tom.* IV, *p.* 161. — [2] *Ep.* XXIII, *p.* 41. — [3] *Ep.* CXLIV. *Pasc. II*, *p.* 61. — [4] *Willel. Malm. lib.* IV *de gest. Reg. Ang.*, *cap.* II.

» gem Philippum Francorum, et omnes qui eum » vel regem vel dominum suum vocaverint, et » ei obedierint, et ei locuti fuerint, nisi quod » pertineret ad eum corrigendum. » Cæterum cùm unus hæc scribat, cæteris repugnantibus, facilè intelligimus scriptorem extraneum, ac rerum nostrarum ignarum audito excommunicationis pronuntiatæ nomine, ex suo supplevisse, quæ imperatoris excommunicationi Pontifices miscuissent. Sed profectò quæ turbato Germaniæ statu in imperatores audebant, haud competebant Franciæ, altâ pace, optimis legibus, atque hæreditariâ successione firmatæ.

Quis autem sanæ mentis crediderit deponendo regi Francorum delectam esse à Pontifice Claromontanam urbem, partem imperii Francici, aut Francos episcopos, qui in eâdem synodo frequentissimi sederint; cùm eos in regis obsequio perstitisse, vel ex uno Ivone satis constet? Jam regi deposito quis substitutus fuit? Ludovicus-ne VI, ejus filius, quem patri semper fuisse obsequentissimum Sugerius abbas in ejus vitâ scribit [1]? An nobilissimum regnum in anarchiam redactum ab Ecclesiâ est, eo tempore, quo proceres suos cruce signatos, ac nobilitatis robur in christiani nominis hostes emittebat? Quis hæc deliria non contemnat?

Sanè quod memorat Juretus in Chronico cœnobii sancti Dionysii scriptum esse: « Toto tem» pore excommunicationis ejus actis publicis so» litum subscribi: Regnante Domino Jesu-Chris» to, » longè est insulsissimum, cùm profectò non nisi imperitissimus ac stolidissimus negare possit, hunc titulum in honorem Regis regum Jesu-Christi longè ante ea tempora, ipsis etiam Caroli Magni temporibus, ac deinceps passim et ubique terrarum frequentatum, sub iis quoque regibus, qui vel maximè ecclesiasticâ pace florerent.

Si tamen obstinatè Willelmo Malmesburiensi creditum volunt, dictam ab Urbano in Philippum depositionis sententiam; cùm interim constet Francos etiam episcopos, eosque sanctissimos atque fortissimos, in regis obedientiâ perstitisse; nempè id quoque argumento erit, quàm hæc de deponendis regibus decreta apud Francos nulla habeantur. Sed nos in rebus gestis ipsam veritatem, non causæ nostræ præsidia, etiam ab adversariis ministrata, quærimus.

[1] *Sug. vit. Lud. VI, ap. Duch.*

CAPUT XII.

De investituris inter Paschalem II et Henricum V, imperatorem: excommunicationes à conciliis latæ: depositio in Rhemensi concilio à solo Papâ: facta compositio in Lateranensi I generali sub Calixto II, revocatæ depositionis, aut regis rehabilitati nullâ mentione.

Per eadem ferè tempora sub Paschale II et Henrico V imperatore, Henrici IV filio, gravis illa à Gregorii VII et Urbani II decretis inchoata de investituris contentio, in apertum bellum erupit; quamvis investituræ etiam per annulum et baculum, priscis temporibus à viris etiam sanctissimis frequentatæ, adhuc in Franciâ, alio licèt ritu * celebrarentur. Sed Germani imperatores per eam tempestatem abutebantur iis, ut Ecclesias venderent, æternæque servituti Christi sponsam addicerent. Illud certum, tanta dissidia haud difficulter potuisse componi, paululùm, ut postea factum est, immutatis ritibus; si jam indè ab initio pacatos animos adhiberent. Sed Germani ferociebant: Itali aspernabantur: interim prælia, cædes; bellisque atrocibus Germania, Italia, Roma ipsa, in suis quoque mœnibus conflagrabat.

Adactus Paschalis ab Henrico, ut investituras ipsi concederet, atque ejus privilegii causâ hæresis etiam infamatus. Quare anno 1112, concilio Romæ habito, Lateranensi II, sese ultrò à Sede apostolicâ depònere voluit **: sed vetitus est à Patribus, qui, hortante Pontifice, hanc sententiam protulerunt [1]: « Privilegium illud, quod » non est privilegium, sed pravilegium..... per » violentiam Henrici regis extortum, nos omnes » in hoc sancto concilio, cum eodem domino » Papâ congregati, canonicâ censurâ et eccle» siasticâ auctoritate, judicio sancti Spiritûs, » damnamus et irritum esse judicamus... Et ac» clamatum est ab universo concilio: Amen, » amen: fiat, fiat: » quod iterùm atque iterùm notari volumus, ut intelligatur quo ritu agi soleat, cùm Patrum consensione decreta firmantur.

* Quis fuerit ille alius ritus prorsùs ignoro. Certè, primæ stirpis Francorum reges per baculum investituras dedisse testis est S. Romanus, quem eo ritu Clodovæus II, seu pater ejus Dagobertus, Rothomagensem episcopum investivit; neque alio ritu Aldricum Cenomanensem episcopum à Ludovico Pio, an. 832; investitum fuisse memorat is, qui Alrici vitam scripsit. Eodem ritu modoque celebratas fuisse investituras per annulum et baculum tempore Ivonis Carnotensis, ex ejus scriptis intelligimus. Sed Calixto II pontifice, cùm romani imperatores per sceptrum suos episcopos cœperint investire, placuit Francis regibus vivâ voce deinceps, vel scripto investituras dare. (*Edit. Paris.*)

** Sic unus Gotfridus Viterbiensis. Cæteri historiarum aut chronicorum auctores hoc dicunt tantùm: Paschalem II. hæreseos insimulatum, sese eâ suspicione liberavisse. Vid. Gotfr. Chron. part. XVII, pag. 508. (*Edit. Paris.*)

[1] *Tom. X Conc. col. 768.*

De eâdem synodo Lateranensi anno 1112, hujus temporis scriptor manuscriptus in conciliorum editione à Binio aliisque deinceps collectoribus relatus, hæc scribit[1] : « Anno incarnationis Dominicæ 1112, celebratum est Romæ » concilium, in quo irritum judicatum est prædictum privilegium, dataque est sententia ex» communicationis in personam regis, non à » Papâ, qui juraverat se nunquam facturum » hoc, sed ab Ecclesiâ injuriam sui patris vin» dicante. » Nihil hic de depositione audimus, quod infausto successu, hæc nonnihil tum refrixisse videantur; neque in conciliis Patres ita pronuntiare solerent.

Idem enim advertere est in concilio Viennensi, Guidone archiepiscopo, mox Calixto II papâ præsidente. Sic autem Patres decernunt[2] : « Henricum Teutonicorum regem excommuni» camus, anathematizamus, et à gremio sanctæ » matris Ecclesiæ sequestramus : » ubi disertè eum pro rege habent; ac postea epistolâ ad Paschalem datâ de confirmando hoc decreto, hæc scribunt : « Adfuerunt legati regis, » et : « Scriptum illud quod rex * à simplicitate ves» trâ extorsit, damnavimus; in ipsum etiam re» gem nominatim ac solemniter et unanimiter » sententiam anathematis injecimus[3]. » Sic à concilio Lateranensi jam, et à se quoque nunc excommunicatum, regem appellant; neque de depositione quidquam agunt : adeò, quod jam diximus, hæc à conciliorum ritu et consuetudine abhorrebant.

Conon quoque Prænestinus, Sedis apostolicæ legatus, Hierosolymis habito concilio, « excom» municationis sententiam in regem dictavit, et » eamdem in Græciâ, Hungariâ, Saxoniâ, Lo» tharingiâ, Franciâ, in quinque conciliis, con» cilio prædictarum Ecclesiarum renovando con» firmavit[4]. » Hæc anno 1116, in concilio Lateranensi IV, aliis III, sub Paschale II, relata et probata sunt. Quare et illud approbatum est : Henricum V et esse excommunicatum, et tamen permanere regem : contra quod Germanos multos per ea tempora sensisse vidimus. In eâdem synodo decretum à Paschale factum est, in hæc verba[5] : « Illud malum scriptum, quod » pro pravitate sui privilegium dicitur, con» demno sub perpetuo anathemate, ut sit nul» lius unquam bonæ memoriæ; et rogo vos » omnes ut idem faciatis : tunc ab universis ac» clamatum est : Fiat, fiat! » Sic nempè agebantur cùm concilii auctoritate et approbatione res fierent : cujus generis decretum in deponendis regibus nullum unquam legimus ab ullo concilio factum.

Denique Paschale II ac Gelasio II pontificibus, de excommunicato Henrico V multa; de deposito, nihil in actis legimus : quanquam multi, inolitâ à Gregorii VII temporibus opinione, excommunicationem ipsam cum depositione conjunctam putabant, et à regis obedientiâ abhorrebant.

At, Calixto II papâ, aliter gestum est; neque tantùm excommunicatus Henricus V, sed etiam depositus: quæ tamen diversissimis ritibus facta sunt. Id videre est in concilio, quod Calixtus II adversùs Henricum V, ejusque antipapam Burdinum, anno 1119, Rhemis habuit. Eo enim in concilio, Patrum sententiâ, transacta sunt omnia, præter ea quæ ad Henricum deponendum attinerent. Ac statim quidem, cùm de compositione ageretur, profecturus Pontifex ad imperatorem, sic synodum allocutus est : « Sicut con» ventionem pacis, si fiat, vobiscum et per vos » confirmare optamus; sic in commentorem » fraudis, si infidelis evaserit, judicio Spiritûs » sancti et vestro, gladium Petri vibrare tenta» bimus[1]. » Neque res aliter gesta est. Itaque non modò ea, quæ de compositione deque investituris; sed etiam quæ de excommunicatione imperatoris, et antipapæ tracta sunt, Patrum consensione et judicio acta memorantur; idque est gestis inditum. At postquam imperator pollicitis non stetit, omissumque est jam pacis negotium; in actis legitur à ccccxxvi episcopis et abbatibus candelas tenentibus excommunicatos eos esse, « quos præcipuè proposuerat excom» municare dominus Papa; inter quos primi » nominati sunt rex Henricus, et romanæ Eccle» siæ invasor Burdinus[2], » quem schismatici Gregorium VIII appellabant. Sic Patres cum Papâ de excommunicatione decrevisse referuntur. Tum de Papâ tantùm additur : « Absolvit » etiam dominus Papa, auctoritate apostolicâ, à » regis fidelitate, omnes quotquot ei juraverant, » nisi resipisceret : » totumque illud quod in depositione regum fit, tacentibus episcopis, à romano Pontifice solo agitur. Factum sæpè notamus, facti causas postea investigabimus.

Neque ita multò post Calixtus et Henricus, dissidiis bellisque atrocibus fessi, in hanc formam consenserunt : imperator quidem, « ut » investituram per annulum et baculum dimitte» ret, ut liberam Ecclesiis electionem et con» secrationem fieri concederet; » Papa verò,

[1] *Bin. tom. VII, part. 1, pag. 545. Labb. tom. X. col. 771.* — [2] *Tom. X Conc. col. 784.*
* Henricus V.
[3] *Tom. X Conc. col. 785.* — [4] *Vid. ibid. col. 767 et 808.* — [5] *Ibid. col. 807.*

[1] *Vid. tom. X Concil. col. 872, 875.* — [2] *Vid. ibid. col. 878.*

« ut electiones Teutonici regni ; in regis fiant » præsentiâ : ut electus regalia per sceptrum â » rege recipiat[1] : » quæ in concilio generali Lateranensi I, sub Calixto II, anno 1123, gesta et probata sunt, quemadmodum jam in concilio Rhemensi omnium episcoporum judicio tractata, composita, limata et confirmata fuisse diximus.

Nihil quidquam aliud ab imperatore, deposito licèt, cùm Ecclesiæ reconciliatus est, postulatum fuit. Uti regnabat Henricus, vetante licèt Pontifice, ita porrò regnavit. Non se ille regno restitui aut rehabilitari, ut vocant, voluit; juris sui securus, satisque confisus eâ in re à Pontifice, ut nihil detrahi, ita nihil dari posse. Neque etiam eâ de re quidquam Pontifex cum imperatore egit, aut ab eo postulavit, cùm postularet ea quæ juris ecclesiastici esse reputabat : quod certo argumento est, nihil hæc visa esse ad ecclesiasticum dogma, aut omnino ad jus ecclesiasticum pertinere, cùm ab errantibus et delinquentibus expressa ejuratio postuletur eorum, quibus dogmata Ecclesiæ aut certè ejus jura violari judicetur.

CAPUT XIII.

Sanctorum Patrum ejus ævi, Anselmi Cantuariensis Ivonis Carnotensis, Bernardi Claravallensis de imperatorum depositione silentium : locus Anselmi probantis Waleramnum Henricô IV deposito, ut regi, adhærentem.

Vixere his temporibus (id est undecimo et duodecimo sæculo) viri sanctitate ac doctrinâ conspicui, episcopi, Fulbertus Carnotensis, Anselmus Cantuariensis, Ivo item Carnotensis, Bernardus Claravallensis abbas, aliique multi; quorum de omni re ecclesiasticâ habemus epistolas, sermones, tractatus. Memorabile certè est de deponendis regibus nihil ab eis scriptum, cùm eâ contentione tota jam Ecclesia personaret; et tamen multa tractarunt, quæ huic causæ proxima viderentur : Anselmus in investituris tollendis, adversùs reges Anglos multa egit, multa scripsit, multa sustinuit; intentaturque sæpè tunc excommunicationis, at, ne verbo quidem, depositionis metus. Ivo Carnotensis prolati in Philippum I, Francorum regem, anathematis defensor acerrimus, multus in eo negotio est; at interim de deponendo rege Ecclesiæ contemptore, ne quidem cogitasse, imò in ejus obedientiâ, gravibus licèt afflictum incommodis, perstitisse vidimus. Bernardus, ut alia omittamus, discipulum suum Eugenium III docet omnia sigillatim, quæ ad pontificale officium pertinere videantur. Subit autem admirari, cùm de minutissimis agat, de deponendis regibus, tam gravi re, ne verbo quidem egisse, aut monuisse quidquam; imò verò deterruisse, ut sequentia demonstrabunt. Interim, ut de silentio duntaxat hic agamus, tanti profectò silentii, in tantâ re, tantoque christiani orbis motu ac tumultu gestâ causam aliquam fuisse oportet. Nullam autem invenio nisi hanc; quòd huic rei tam novæ, tam insolenti, immisceri nolient.

Facilè autem eò adduci potuerunt ut à scriptis temperarent, quibus vel tantillum romanus Pontifex læderetur; ne scilicet pessimis imperatoribus et Pontificibus apostaticis, quos imperatores sustentabant, adversùs veros Pontifices favere viderentur. Ad hæc viri boni reprehendere plerumque romanorum Pontificum, Joannis etiam XII manifesta flagitia verebantur : testis Otho Frisingensis sæpè memoratus. De auctore vitæ Henrici IV, jam vidimus quàm cunctanter memoret eorum assertiones, qui ejus depositionem improbarent. Si tam timidè ille agebat, qui Henrico faveret, quantò libentiùs alii catholici conticescebant! Atque utinam infausta hæc oblitterari sinerent præposteri defensores, ac non pro fidei decretis obtruderent. Fortassis hæc meliùs tacerentur. Quominùs miramur fuisse paucos, qui adversùs Pontifices regum depositores expressè dicerent; at qui pro ipsis scriberent, innumerabiles haberemus, nisi hæc tum pro Pontificum honore ac pace Ecclesiæ, tacenda potius quàm laudanda viderentur.

Neque tamen eò usque conticuere, ut non suam quoque sine ullius offensione sententiam exprimerent; quod vel ex uno Anselmo probare possumus. Is theologicâ scientiâ præcellentissimus, Cantuariensis archiepiscopus factus est, Urbano II pontifice : quo tempore imperabat Henricus ille IV, tot decretis depositus, inductò etiam Guiberto antipapâ, jam apertè schismaticus. Per ea ergo tempora, Walerannus Naumburgensis episcopus *, Henricianarum partium, misit ad Anselmum epistolam quâ interrogabat de azymo et fermentato ; aliisque ritibus. Huic epistolæ rescripsisse Anselmum anno 1094, Urbani II tempore memorat Dodechinus, et post eum Baronius[1]. Anselmi epistola sic incipit : « Anselmus servus Ecclesiæ Cantuariensis, Waleranno Naumburgensi episcopo. Scienti breviter loquor. Si certus essem prudentiam vestram non favere successori Julii Cæsaris, et » Neronis, et Juliani apostatæ, contra successo-

[1] Conc. Later. I gener. ibid. col. 901, 902.

* In Saxoniâ.

[1] Dodech. Chron. an. 1091, p. 133. Bar. an. 1097, tom. XI, p. 713. Vid. oper. Ansel. p. 135.

» rem et vicarium Petri apostoli, libentissimè » vos ut amicissimum et reverendum episcopum » salutarem. » Quo loco statim id occurrit: à beato Anselmo, ut Urbanum Petri, ita schismaticum imperatorem, pro successore Cæsarum, Julii, Neronis et Juliani apostatæ, fuisse agnitum; quos veros ac legitimos imperatores fuisse nemo negat. Ac de ipso Nerone Scriptura testatur. Sed mentem Anselmi, quæ deinde secuta sunt, luculentiùs edocebunt.

Urbano mortuo, ac Paschale II in ejus locum substituto, interrogat iterùm Anselmum Walerannus *de Sacramentorum diversitate*, atque in fine epistolæ hæc scribit[1]: « *Gratiâ Dei sum* » *id quod sum;* ex Saulo Paulus, ex adversario » romanæ Ecclesiæ, intimus Paschali papæ, ac- » ceptissimus cardinalium consecretarius, et in » omnibus in hâc parte prosperos spero succes- » sus. Joseph in domo Pharaonis, ego in palatio » Henrici imperatoris; neque iniquitas, neque » peccatum meum, si, quod absit, aut quasi » Nero incestus, aut apostata Julianus. » An igitur ille conversus ex Saulo Paulus, ille Papæ acceptissimus, Henricum regem depositum ac schismaticum ejuravit? Minimè: quin potiùs apud eum fuit, ut apud Pharaonem Josephus. Atqui Josephus Pharaonem, ipsâ Scripturâ teste, procul dubio pro vero rege habuit, quippe regni administer: igitur et Walerannus Henricum; neque ei denegabat agnitam in Nerone ac Juliano apostatâ dignitatem, sed tantùm aversabatur scelerum consortium; neque ab ejus imperio, sed tantùm à schismate discedebat.

Ad eum sic affectum erga schismaticum et depositum principem hæc rescribit Anselmus: » Domino et amico Waleranno, gratiâ Dei » Naumburgensi venerabili episcopo, Anselmus » servus Ecclesiæ Cantuariensis salutem, servi- » tium, orationes, dilectionis affectum. Gaudeo » et gratias ago Deo, quia, sicut scribitis, glo- » rificat eum in vobis Ecclesia catholica, quo- » niam in vestrâ mutatione divinæ bonitatis » apparet gratia, et domini Papæ paschalis ami- » citiam habetis et familiaritatem; ut jam mihi » liceat vestram amicabiliter salutare sanctita- » tem[2]. » Ergo Walerannus, Anselmus, ac, si verum amamus, ipse Paschalis, depositiones istas, à Gregorio VII inventas, pro nihilo habebant *; idque tantùm postulabant, ut episcopi à Guibertino schismate abhorrerent: adeò horum pertæsum erat.

CAPUT XIV.

Ivonis Carnotensis loci quidam expenduntur: exempla memorantur: horum occasione de regaliæ causâ, atque, initâ per episcopos gallicanos compositione, actum: de Gratiani decreto quædam afferuntur.

Eâdem ætate vigebat sanctus Ivo Carnotensis, in cujus decreto multa legimus ex antiquâ de regibus Ecclesiæ traditione deprompta; illud imprimis ex Isidoro descriptum: « Populi pec- » cantes judicem metuunt: reges autem, nisi » solo Dei timore metuque gehennæ coercentur, » liberè in præceps prorunt[1]. » Quippe qui in supremâ temporalium arce ab ipso Deo constituti, in temporalibus nihil nisi à Deo metuant: quæ profectò vana sunt, si deponi possunt, depositique ac privati, aliis quoque pœnis obnoxii vivunt.

Quod autem scripsit, id etiam exemplo docuit, qui regi, Ecclesiæ atque anathematis contemptori, tam promptam ubique præstitit obedientiam.

Sanè in decretum transtulit partem epistolæ Gregorii VII ad Herimannum Metensem; sed cur eam attulerit, quidve ex eâ probare voluerit, testatur hic titulus: « Nullam dignitatem sæcu- » larem, sed nec imperialem honori vel dignitati » episcopali posse adæquari[2]. » Quare eum locum epistolæ protulit, quo Gregorius VII ex Gelasio, Ambrosio, aliisque probat, sacerdotes Christi regibus antecellere. Quæ autem hunc loco inserta atque implicita reperit de rege Francorum deposito, ille profert quidem, ac textum mutilet, sed in quo vim faciat, titulus indicavit.

Non ergo id Ivo fecit, quod Gratianus postea. Nempè hic ex relato Gregorii VII loco, ejusque de deposito Childerico sententiâ, caput particulare fecit, jam sæpè memoratum: *Alius*[3], idque ad proprium finem retulit. Disertè enim scribit: » A fidelitatis etiam juramento romanus » Pontifex nonnullos absolvit, cùm aliquos à suâ » dignitate deponit. » En Gratiani mens, ac velut hujus capitis titulus. Cui rei probandæ addit alia duo capita: alterum ex eodem Gregorio VII,

[1] *Ep. Wal. ad Ansel. int. oper. Ansel. pag.* 137, 138, 139. — [2] *Ep. ad Ansel. Wal. p.* 130.

* *Anselmus depositiones istas pro nihilo habebat*, ait Bossuet: nec mirum; quippe qui ducem sequebatur Lanfrancum ante se Cantuariensem archiepiscopum, illum quem in suis epistolis impensissime veneratur. Lanfrancus autem, posteaquam Hugonem quemdam, ut censent P. Bened. redarguit, eo quod, in epistolâ ad se missâ, Gregorium VII vituperabat, Guibertum antipapam plurimum extollebat, et victoriam ab Henrico de Rodolpho reportam magnificentius prædicabat; sic dicit de Henrico imperatore: « Credo quòd imperator, non sine mag- » nâ ratione, tantam rem non est aggressus patrare nec sine » magno auxilio Dei tantam potuit victoriam consummare. » Lanf. ep. LIX, edit. Bened. p. 320. (*Edit. Paris.*)

[1] *Decr. Ivon. Carn. part.* XVI; *c.* XLII. *Vid. sup. lib.* I, *sect.* II, *cap.* XXXII. — [2] *Ibid. part.* V, De subl. Episc. p. 378. — [3] *Caus.* XV, *quæst.* VI, *cap.* III.

alterum ex Urbano II : neque enim habuit antiquiora, quæ expromeret. At Ivonis tempore nondùm hæc idonea visa erant, quæ in Decretorum librum suo venirent nomine ac titulo : neque post Gratianum, proprio ac nativo sensu, pro verâ depositione à glossariis accepta sunt, uti jam vidimus.

Erant tamen ea tempora, quibus vel maximè flagraret, post Gregorii VII, Urbani II, ac Paschalis II decreta, de Investituris cum Henrico V suborta contentio. Neque tamen Ivo eò adduci potuit, ut Investituras prorsus intolerabiles judicaret, nedùm inter hæreses, ut multi illius temporis, deputaret. Testis epistola ad Joannem Lugdunensem [1]. Idem post interdictum concilii Claromontani : « Ne episcopus vel sacerdos, regi » vel alicui laico in manibus ligiam fidelitatem » faciat [2], » Radulphum archiepiscopum Rhemensem adduxit ad regem, qui talem fidelitatem ipsi faceret, quia aliter pax ecclesiastica stare non potuit. Id fecit vir κανονικώτατος, verique ac necessarii Ecclesiæ juris defensor acerrimus. Hujus exemplo discimus primitiva Ecclesiæ jura inviolata habere : adventitia quoque et secundaria tueri pro viribus : ex necessitate interdùm melioris rei gratiâ ac pacis studio, omittere. Quo exemplo, episcopi gallicani eam de regaliâ compositionem inierunt, quâ necessaria permitterent, jam amissa relaxarent, nova, et iis quæ concederent potiora, lucrarentur ; ut et obiter aliquid, occasione Ivonis, quod ad hanc causam et initam à clero gallicano pacem faciat (quandoquidem nostri censores tantoperè hanc improbant [3]) afferamus.

Cæterùm id præcisè è quæstione nostrâ est, quòd Ivo Pontificum romanorum studiosissimus, non modò non tuetur ea, quæ in deponendis imperatoribus fecerint, sed antiqua de regibus à solo Deo judicandis Patrum decreta, et verbo et exemplo defenderit.

CAPUT XV.

Bernardus Claravallensis abbas : sub Innocentio II schisma ingens extinctum : libri de Consideratione ad Eugenium III.

Gratianus ille quem memoravimus, monachus Bononiensis, triginta ferè annis post Ivonem mortuum, decretum suum composuit ex conciliorum canonibus, decretalibus epistolis, et Patrum sententiis. Qui quidem, quàm imperitè, nulloque delectu multa congesserit, nihil necesse est commonere doctos. Is primus omnium, decretis inseruit illum titulum, quem suprà memoravimus : Quòd *romanus Pontifex quosdam à juramento fidelitatis absolvat.* Quòd igitur romanis Pontificibus maximè omnium favere videretur, ab iis commendatus, magnam apud posteriores canonistas et theologos auctoritatem obtinuit ; sed longè postea, cùm decimotertio sæculo vix innotescere cœperit. Cæterùm, uti jam diximus, apud omnes constat, tanti valere ab ejus decreto deprompta capita, quanti sunt auctores ii, ex quibus descripta sunt.

Jam verò apostolicum virum, neque tantùm Ecclesiæ gallicanæ, verùm etiam universæ lumen, beatum Bernardum audiamus. Is viginti duo annos natus Cisterciense monasterium ingressus est, eo tempore, quo gravibus dissidiis cum Henrico V Ecclesia laborabat, atque imperatorum depositionibus omnia perstrepebant. Anno deindè Christi 1130 et sequentibus, egregia ejus fuit opera pro Innocentio pontifice, adversùs Petrum Leonis, qui Anacleti nomine Petri cathedram occuparat. Quo in dissidio lata persæpè excommunicatio adversùs schismaticum Pontificem ejusque asseclas, quorum multi erant principes, eâque causâ nominatim excommunicatus Rogerus Siciliæ rex, in Lateranensi II generali concilio [1], præsidente Innocentio, anno 1139, de depositione ne minæ quidem auditæ sunt, cùm in schismate, novem jam annis obstinatissimo animo perduraret. Innocentius ac Bernardus aptioribus remediis rem ecclesiasticam promovebant.

Anno postea circiter 1152, scribere aggressus est admirandum opus *De consideratione, ad Eugenium III*, ex quo libro multa depromimus ; sed prius libri argumentum afferendum est. Eo ergo libro sanctissimus vir, Eugenium III, olim in Claravalle optimis vitæ monasticæ præceptis institutum, ad apostolicæ jam gubernationis vitæque regulas informabat. Cùm autem undique temporales causas ad apostolicam Sedem ultrò deferrent, iisque curis, vel maximè romani Pontifices premerentur ; has quidem sanctus vir, etsi apostolico officio non satis dignas, haud tamen omnino removeri posse putabat : « Ego » autem, inquit [2], parco tibi : non enim fortia » loquor, sed possibilia. Putasne hæc tempora » sustinerent, si hominibus litigantibus pro » terrenâ hæreditate, et flagitantibus abs te » judicium, voce Domini tui responderes : *O* » *homines! quis me constituit judicem super* » *vos?* In quale judicium mox venires? Quid di- » cit homo rusticanus et imperitus, ignorans

[1] *Epist.* CCXXXVI. — [2] *Conc. Clarom. Can.* XVII, *tom.* X *Conc. col.* 508. *Ivo. Carn. ep.* CL. — [3] *Nicol. Dubois, et Charlas* tract. de Libert. Eccl. Gall. *pass.*

[1] *Conc. Later. II. tom.* I, *col.* 999 *et seq.* — [2] *Bernard. de Consid. lib.* I, *cap.* VI ; *tom.* I, *col.* 411, 412.

» primatum suum, inhonorans summum ac præ» celsam sedem, derogans apostolicæ dignitati?» Hæc quidem curiales; at Bernardus : « Et tamen » non monstrabunt, puto, qui hoc dicerent, ubi » aliquando quispiam apostolorum judex sede» rit hominum, aut divisor terminorum, aut » distributor terrarum. » At nunc, si Deo placet, pro apostolicâ auctoritate orbem ad arbitrium divident, ac ducatus, marchionatus, comitatus, ipsa etiam regna distribuent. Pace eorum dixerim, ne puteat imminutam à nobis apostolicam dignitatem, si ea respuamus quæ curiales jactarent, quæ Bernardus apostolicæ dignitatis studiosissimus prædicator diceret, amplectamur. Pergit porrò sanctus vir : « Stetisse » denique lego apostolos judicandos, sedisse » judicantes non lego. Erit illud, non fuit. Itane » imminutor est dignitatis servus, si non vult » major esse eo qui se misit? Aut filius, si non trans» greditur terminos, quos posuerunt patres sui? » *Quis me constituit judicem*, ait ille Dominus » et Magister? Et erit injuria servo, discipulo» que, nisi judicet universos? » At nunc viam doceant novi theologi, quà Pontifices religionis nomine sæcularia omnia judicanda ad se trahant.

Non ignorabat Bernardus, cùm hæc scriberet, apostolici judicii dignitatem; prosequitur enim sic : « Mihi tamen non videtur bonus æstima» tor rerum, qui indignum putat apostolis seu » apostolicis viris, non judicare de talibus, quibus » datum est judicium in majora. Quidni contem» nant judicare de terrenis possessiunculis homi» num, qui in cœlestibus et angelos judicabunt? » Ergo in criminibus, non in possessionibus po» testas vestra; quoniam propter illa et non » propter has, accepistis claves regni cœlorum, » prævaricatores utique exclusuri, non posses» sores. » Non igitur profectò successores Petri, pro potestate clavium, legitimos possessores possessione dejiciant : non adsciscent alios, nec humana jura confundent; imò peccata solveat, cœlum claudent prævaricatoribus, pœnitentibus aperient, terrena relinquent iis, quibus humana jura concesserint; nisi fortè à *possessiunculis* quidem abstinere, regna verò dare jubentur. At non ita Bernardus. Urget enim ratio Bernardi disertè negantis, de iis judicari pro apostolicâ potestate, quæ ad claves non pertineant : ad claves verò pertinent sola cœlestia *propter quæ datæ sunt*, non terrena quævis, etiam regna et imperia *propter quæ datæ non sunt*. His circumscribit finibus ecclesiasticam atque apostolicam potestatem quam nunc adversarii ad terrena omnia extendere se posse confiduat, dummodò *indirectam* appellent, eoque nomine ludant.

Concludit postea Bernardus his verbis : « Quæ» nam tibi major videtur et dignitas et potes» tas dimittendi peccata, an prædia dividendi? » Sed non est comparatio. Habent hæc infima et » terrena judices suos, reges et principes terræ. » Quid fines alienos invaditis? Quid falcem ves» tram in alienam messem extenditis? Non quia » indigni vos, sed quia indignum vobis talibus » insistere, quippe potioribus occupatis : dein» que ubi necessitas exigit, audi quid censeat, » (non ego, sed) apostolus : *Si enim in vobis ju*» *dicabitur mundus, estis indigni qui de mini*» *mis judicetis*. Sed aliud est incidenter incur» rere in ista, causâ quidem urgente; aliud ultrò » incumbere istis, tanquam magnis, dignisque tali » et talium intentione rebus [1]. »

Quid sit in rem aliquam *incidenter incurrere*, jurisconsulti sciunt. Puta cùm quis judex ecclesiasticus de matrimonio cognoscens, *incidenter*, et, ut aiunt, *casualiter* de dote, alimentisve decernit; atque ad ejusmodi res Bernardus fortè respexerit. Utcumque est, regna et imperia *incidenter* dari, longè esset absurdissimum. Cæterùm, quænam sit illa necessitas incurrendi in temporalia, quam vir sanctus agnoscit, satis perspicuè aperit : quoniam, ut suprà disseruerat, homines ultrò hæc ab apostolicis exigunt, ac de his *judicium flagitant*. Favent apostoli allegata verba, quæ de delectis arbitris agunt. Ut autem hæc Pontifex pro jure suo ad se trahat, prohibent ea verba, quibus beatus Bernardus horum potestatem datam esse negat, horum tractationem alieni muneris invasionem vocat. Cujus sententiæ sæpè nos in sequentibus meminisse oportebit.

Huc etiam facit ille locus, quo sanctus vir tam gravia, tam fortia de interdicto apostolicis dominatu docet [2]. Non enim video quomodo dominationem, eamque ambitiosissimam ac superbissimam evitent, si regna quoque conculcant et quolibet transferunt.

Neque propterea à Pontificum metu superbos reges absolvit, qui docet, Pontificem « oportere » esse ultorem scelerum,.... virgam potentium, » malleum tyrannorum, regum patrem,... post» remò Deum Pharaonis [3]; » atque insuper addit : « Intellige quæ dico : dabit tibi Dominus » intellectum. Ubi malitiæ juncta potentia est, » aliquid tibi supra hominem præsumendum. » Vultus tuus super facientes mala. Timeat spi» ritum iræ tuæ, qui hominem non veretur, gla» dium non formidat. Timeat orationem, qui » admonitionem contempsit. Cui tu irasceris, » Deum sibi iratum, non hominem putet. Qui » te non audierit, audituram Deum et contra » se paveat. » Hæc summa doctrinæ est quam

[1] *Bernard. de Consid. lib.* I, *cap.* VII. — [2] *Ibid. lib.* II, *cap.* VI, *col.* 419 *et seq.* — [3] *Ibid. lib.* IV. *cap.* VII, *col.* 441.

epilogando tradidit, *cùm librum clauderet*, eoque vim omnem contulit. Sic ergo Pontifex *malleus tyrannorum*, ac Pharaonis in morem obduratos, ipse in Mosis morem, impetrato extraordinario auxilio, non ex tabulà decreto recitato, dejicit. *Hoc timeat*, inquit, *qui hominem non veretur, gladium non formidat.* Humanâ omni potestate major, non id profectò timeat, ne datâ sententià deponas, ne regnum alteri dono dederis, quod neque unquam Christus, neque apostolici factitarunt; sed ne oratione divinam ultionem elicias : *Timeat orationem, qui admonitionem contempsit.* Neque enim prætermittit censuram ecclesiasticam, *admonitionis* nomine comprehensam. Hanc et alibi passim commendat; clavesque cœli et judicia de solvendis retinendisque criminibus, et gladium spiritualem memorat, quem, ubi opus fuerit, Pontifex evaginet [1] : eam potestatem quâ regna omniaque temporalia ordinare se posse putabant proximi Eugenii antecessores, non modò omninò tacet, verùm etiam, ut vidimus, negatâ penitùs temporalium potestate, proscribit [*].

CAPUT XVI.

Ejusdem Bernardi allegoria de duobus gladiis : quid ad eam majores nostri responderint obiter indicatur.

Unum est quod ex Bernardo objici solent de duplici gladio : sic enim loquitur ad Eugenium [1] : « Aggredere eos (Romanos contu- » maces), sed verbo, non ferro. Quid tu denuo » usurpare gladium tentes, quem semel jussus » es ponere in vaginam? Quem tamen qui tuum » negat, non satis mihi videtur attendere ver- » bum Domini, dicentis sic : *Converte gladium* » *tuum in vaginam.* Tuus ergo et ipse, tuo » forsitan nutu, etsi non tuâ manu evaginandus. » Alioquin si nullo modo ad te pertineret et is, » dicentibus apostolis : *Ecce gladii duo hic*, non » respondisset Dominus : *Satis est* : sed, nimis » est. Uterque ergo Ecclesiæ, et spiritualis scilicet » gladius, et materialis; sed is quidem pro Eccle- » siâ, ille verò et ab Ecclesiâ exerendus : ille sacer- » dotis, is militis manu, sed sanè ad nutum sacer- » dotis, et jussum imperatoris. Et de hoc aliàs, » supple, egimus. Quæ ultima verba manifestè spectant Bernardi epistolam CCLVI, ad Eugenium papam, in quâ quidem epistolâ, de duobus gladiis eadem habet, quæ in libro *de Consideratione* mox legimus; ut hos profectò locos eòdem collimare constet. Jam in eâ quid egerit, quâve occasione de duobus gladiis dixerit, audiamus. Agebat autem cum Eugenio de magnâ christiani exercitùs strage in Palæstinâ, de quâ item in libris *de Consideratione* multis agit, ac postquam in epistolâ hanc stragem memoravit, hæc subdit : « Exerendus nunc uterque gladius in passione » Domini, Christo denuo patiente, ubi et alterâ » vice passus est. Per quem autem, nisi per vos? » Petri uterque est : alter suo nutu, alter suâ » manu, quoties necesse est evaginandus. » Ac paulò post : « Tempus et opus esse existimo ambos » educi, in defensionem Orientalis Ecclesiæ [2]. »

Jam ergo facilè intelligimus, quatenùs gladius materialis non modò sit imperatoris, sed etiam Pontificis; quatenùs pontificio nutu, imperatorio verò jussu exeratur. Notum enim est in regibus ac fidelibus ad sacra bella ciendis, Pontifices quid egerint. Hic mihi, si quis nutum eo sensu accipiat, ut imperatores ac principes, statim atque Pontifex arma capienda vel nutu significaverit, ea capere teneantur; is profectò nec nutum à jussu secreverit, et id asseruerit quod neque Pontifices cogitaverunt. Prædicando, adhortando, dando indulgentias, ac sacrum Ecclesiæ thesaurum aperiendo, christianos principes ac milites ad sacra bella incitabant; ea etiam suscipienda injungebant in remissionem peccatorum; quâ conditione obstringebant eos, quibus animus inerat sacrâ indulgentiâ frui : ut autem ad sacra bella, imperiis unquam ac pœnis adigerent, et absurdissimum est, et in Ecclesiâ inauditum.

[*] *Bernard. de Consid. lib.* I, *cap.* VI; *lib.* IV, *cap.* III.

[1] Locus est celebris in epistolâ Bernardi CCXXVII, ad cardinales, de electione Eugenii, à BOSSUET hic prætermissus, ex quo quidam theologi malè concludunt non proscriptam, imò assertam à Bernardo hanc potestatem fuisse. Hæc sunt Bernardi verba : « Ridiculum profectò videtur pannosum homuncio- » nem assumi ad præsidendum principibus, ad imperandum » episcopis, ad regna et imperia disponenda. » Quæ quidem 1° non strictè nimis accipienda sunt, sed benignâ interpretatione mollienda ad mentem sancti doctoris, qui ideò verbis exaggerat et amplificat apostolicam potestatem, ut Eugenium huic tantæ dignitati quàm maximè disparem et inæqualem ostendat.

2° Jubent leges criticæ ut in omni auctore, si quæ sint obscura, ea locis dilucidioribus explanentur, neque statuas eam esse ejus sententiam, quam præ sese statim ferunt quædam verba ambigua, quæ illi, de aliis rebus disserenti, fortuitò exciderunt; sed quam demonstrat series et contextus orationis, in illis præsertim locis, in quibus, deditâ operâ, quæstiones eas tractat de quibus controversia est. Igitur non statuendum ex eâ epistolâ ad cardinales, quid Bernardus de pontificiâ potestate, quam hic tangit obiter, senserit; sed adeundi sunt libri *de Consideratione ad Eugenium*, post hanc epistolam scripti, in quibus sigillatim explicat omnia officia et jura pontificis, eo modo, ut supremum ejus in reges dominatum proscindat. Itaque aut Bernardus seipsum correxit, aut ipsa verba epistolæ aliud, quàm id quod primâ fronte videntur, significant. Nam,

3° Ea verba, *Disponere regna et imperia*, et illa, *jure suo de regnis et imperiis dirimere ac judicare*, plurimùm inter se discrepant : quandoquidem verbum *disponere* sæpè apud Latinos idem sit ac describere, ut apud Tullium de Petit. Consul. *disponere cuique munus suum*, idem significat ac *describere cuique quid faciendum sit*. Porrò verbum *disponere* sic interpretatum sanam habet ac veram sententiam, cùm Pontifex suo jure possit eo modo regum officia describere, ut eos adhortetur, imò jubeat suum munus adimplere. Sic profectò intelligendus est S. Bernardus, ne tantus doctor sibi ipsi contrarius esse videatur. (*Edit. Paris.*)

[1] *Bern. de Consid. lib.* IV, *c.* III, *col.* 438. *Vid. sup. l.* 4, *sect.* II, *cap.* XXXVII. — [2] *Ibid. lib.* II, *cap.* I. *Ep.* CCLVI, *col.* 257

Hoc ergo voluit sanctus Bernardus, ut ad bellum Pontifex nutu impellere, imperator jussu cogere habeat; ex quo id quidem sequitur: gladium materialem, cum propriè in imperatoris potestate sit, tamen in potestate Pontificis suo modo esse, quatenùs bonus plusque imperator, pro Dei et Ecclesiæ causâ prompto atque alacri animo, annuente Pontifice, bella suscipiat.

Quod autem Gregorius IX ac Bonifacius VIII Evangelii locum[1], in quo Bernardus piè inserit, ita urgere videantur, ut materialem gladium, propriè ac stricto jure, suum esse defendant; id quidem ad hoc stabiliendum dogma, reluctante omni antiquitate, non sufficit: ac subit admirari Baronium[2], qui hæc eorum dicta ad fidem catholicam pertinere novo exemplo asserit; cùm profectò constet, neque ad credendum proposita, neque pro certo fidei dogmate recepta fuisse unquam; majora enim hæc sunt, quàm ut uno Bernardi verbo et loco, quantùmvis clarus esset, unâque allegoriâ comprobari possint. Dicit sanè Dominus: *Qui non habet peram vendat tunicam suam, et emat gladium. Dico enim vobis, quoniam adhuc hoc quod scriptum est, oportet impleri in me: Et cum iniquis deputatus est*[3]: nempè et illud ad Christi contumelias pertinebat, ut violentis hominibus stipatus, neque immeritò, per vim militum comprehensus esse videretur. Reliqua quæ sanctus Bernardus cæterive, alii alio, piè ingeniosèque detorserint, ad elucidanda quæ aliundè certa sint, theologi admittimus: non certè progredi eo usque sinimus, ut iis quoque firmari theologica dogmata arbitremur.

Si quis tamen scire vult, quid ad Bernardi interpretationem antecessores nostri, cùm eâ premerentur Bonifacii VIII tempore, responderint, Ægidium Romanum *, Joannem de Parisiis, aliosque hujus ævi consulat[4]. Nos enim, theologis parùm dignum arbitramur, ut hæc allegorica fusiùs pertractentur.

CAPUT XVII.

Hugonis de Sancto-Victore locus ab adversariis objectus.

Hugo de Sancto Victore, *Magister Hugo* dictus, sancti Bernardi æqualis, ad quem etiam ejusdem Bernardi extat epistola[5], Saxo fuit nobilis *, atque à primâ ætate in Victorino Parisiensi cœnobio, pari pietatis ac scientiæ laude floruit. Hujus auctoritas ab indirectæ potestatis defensoribus objicitur. Jure an injuriâ, locus integer, quem jam proferimus, indicabit. Is igitur lib. II de Sacramentis fidei christianæ, parte II, cap. IV, de duabus potestatibus, sæculari et spirituali, hæc habet[1]: « Illa potestas » dicitur sæcularis, ista spiritualis nominatur; » in utrâque potestate diversi sunt gradus, et » ordines potestatum, sub uno tamen utrinque » capite distributi, et velut ab uno principio » deducti, et ad unum relati. Terrena potestas » caput habet regem, spiritualis potestas summum Pontificem. Ad potestatem regis pertinent quæ terrena sunt, et ad terrenam vitam » facta omnia: ad potestatem summi Pontificis » pertinent quæ sunt spiritualia, et vitæ spirituali attributa universa. Quantò autem vita » spiritualis dignior est quàm terrena, et spiritus quàm corpus; tantò spiritualis potestas, » terrenam sive sæcularem potestatem honore » ac dignitate præcedit. Nam spiritualis potestas » terrenam potestatem et instituere habet, ut » sit, et judicare si bona non fuerit: ipsa verò à » Deo primùm instituta est; et cùm deviat, à » solo Deo judicari potest, sicut est scriptum: » *Spiritualis homo dijudicat omnia, et ipse à* » *nemine judicatur*[2]. »

Hæc illa Hugonis verba sunt quæ ab indirectæ potestatis defensoribus adducuntur. Reliqua audiamus: « Quòd autem spiritualis potestas, » quantùm ad divinam institutionem spectat, et » prior sit tempore, et major dignitate, in illo » antiquo veteris instrumenti populo, manifestè » declaratur, ubi primùm à Deo sacerdotium » institutum est; postea verò per sacerdotium, » jubente Deo, regalis potestas ordinata. Undè » in Ecclesiâ adhuc sacerdotalis dignitas potestatem regalem consecrat, et sanctificans per » benedictionem, et formans per institutionem. » Si ergo, ut dicit apostolus, qui *benedicit major est*[3], et minor qui benedicitur; constat » absque omni dubitatione quòd terrena potestas, quæ à spirituali benedictionem accipit, » jure inferior existimetur. » Capite VII, quærit *quomodo Ecclesia terrena possideat*; « Quædam, inquit[4], Ecclesiis Christi, devotione fidelium concessa sunt possidenda. » Et paulò post: « Spiritualis siquidem potestas non ideò

[1] *Greg. IX ep.* VI; *tom.* XI *Conc. col.* 323. *Bonif. VIII extr.* Unam sanctam. — [2] *Bar. tom.* XI. *an.* 1053, *pag.* 190. — [3] *Luc.* XXII. 36, 37.

* Columnam archiep. Burdigal., virum eâ ætate doctissimum.

[4] *Ægid. Rom. de potest. Pap. Joan. de Par. de potest. Reg. et Pap. cap.* XI, XVIII: *aut quæst. de pot. Pap. Vind. Maj. tom.* I, *pag.* 43, 82, 193. — [5] *Bern. epist. ad Hug.* olim LXXVII, *nunc inter tract. col.* 625 *et seq.*

* Sic statuunt canonici regulares S. Victor. Par. in vitâ Hugonis. quam ejus operibus præfixerunt. At Mabillonius tom. I. Analecl. Sac. p. 263. Hugonem vocat Yprensem. cui astipulantur. D. FLEURY tom. XIV, et DUPIN Bibl. X. sæculi. (*Edit. Paris.*)

[1] *Tom.* III, *p.* 607. — [2] *I. Cor.* II, XV. — [3] *Heb.* VII, 7. — [4] *Hug. ib. cap.* VII, *p.* 608.

» præsidet, ut terrenæ in suo jure præjudicium » faciat : sicut ipsa terrena potestas, quod spi- » rituali debetur, nunquam sine culpâ usurpat. » Capite VIII, quæritur *quot modis in sæculari potestate determinanda est justitia*. Quos inter modos et hunc refert : « Secundùm causam jus- » titia determinatur, ut videlicet negotia sæcu- » laria à potestate terrenâ, spiritualia verò et » ecclesiastica à spirituali potestate examinen- » tur. » Tum subdit : « Sæcularis autem potestas » caput habet regem sive imperatorem, ab illo » per subjectas potestates, et duces, et comites, » et præfectos et magistratus alios descendens, » qui tamen omnes à primâ potestate auctorita- » tem sumunt, in eo quod subjectis prælati » existant. »

Summa ergo doctrinæ est : ambas potestates, juribus, officiisque discretas, ad suum supremum caput, per diversos gradus referri singulas; nec ab alterâ alterius fines invadi oportere : atque id doctrinæ favet, quâ eas potestates sub uno Deo coordinari, non autem alteram alteri subordinari diximus. Jam quod Hugo dicit : « Spiritualis potestas terrenam potestatem et in- » stituere babet, ut sit, et judicare, si bona non » fuerit, » ad illud referendum est quod postea ex vetere Testamento prodidit : « Sacerdo- » tium à Deo primùm institutum, postea verò » per sacerdotium, jubente Deo, regalem potes- » tatem ordinatam. » Quod ad Saülis historiam spectat manifestè, nec nisi ad mandatum Dei extraordinarium referri potest; non autem ad ordinariam potestatem, de quâ nunc agimus. Undè etiam Hugo explicat, *Deo jubente*; id factum, à Samuele scilicet, ad eam rem expressè delegato, atque extraordinario, propheticoque, ut diximus[1], potiùs quàm levitico ministerio. Quod autem postea subdit : « Potestatem rega- » lem adhuc in Ecclesiâ sanctificari per bene- » dictionem, et formari per institutionem; » nemo, credo, ita interpretabitur, ut reges à consecrante propriè ac strictè potestatem accipiant. Quod si Hugo dixisset, ab omnibus, præsertim verò à Francis, exploderetur, apud quos pridem constabat reges ex genere esse; nec fieri, sed nasci. Sed nos, quò pertineat regiæ consecrationis unctionisque ritus, suo loco exposuimus[2]. Cæterùm, in hâc Hugonis disputatione, nihil de imperatorum Henrici IV et Henrici V depositionibus memoratur, quas toto orbe celebratas, ac recentissimâ memoriâ factas, Germanus homo non ignorabat; neque has ad quæstionem maximè pertinentes omninò tacuisset, si apud catholicos bonâ atque integrâ famâ esse intellexisset.

[1] *Sup. lib.* I, *sect.* II, *cap.* VII. — [2] *Sup. lib.* II. *cap.* XLIV.

CAPUT XVIII.

Friderici I res, duplex dissidium : primum cum Adriano IV : quid sit beneficium, quid coronam dare ex Adriani responso? Varius Adrianus : ejus decretum de insulis.

Sancti Bernardi tempore, Lothario (II) Saxoni, et Conrado Suevo, Fridericus I item Suevus * à principibus electus fuit successor, anno 1152. Hujus temporibus multa contigerunt, partim sub Adriano IV, partim sub Alexandro III, quæ ad nostram quæstionem spectant.

Ac sub Adriano quidem IV non tulit Fridericus, ut curia romana imperialem coronam beneficium seu feudum prædicaret suum : sed eam uni Deo acceptam referebat[1]. Quare nec ferebat in palatio Lateranensi inscriptos hos versus ** :

Rex venit ante fores, jurans priùs Urbis honores :
Post Homo fit Papæ, sumit quo dante coronam.

Quos versus eò usque Friderico displicuisse refert Radevicus, rerum Friderici scriptor coætaneus, ut illos omninò deleri vellet. Cùm igitur imperator ac principes hæc à Pontificibus vindicari sibi molestissimè ferrent, venit ad Fridericum epistola Adriani, in quâ commemorabat, « quantam ei Ecclesia romana plenitudinem » potestatis contulerit et honoris, imperialis in- » signe coronæ libentissimè conferens[2]. » Addebat Pontifex se gavisurum, si imperator « ma- » jora beneficia de manu suâ suscepisset. »

Commotus est vehementer imperator ambiguo beneficii nomine, quod sensu jam usitato *feudum* sonaret. Refert etiam Radevicus[3] « prin- » cipes omnes indignatione commotos, » quòd passim jactaretur, « dignitatis et honoris ple- » nitudinem imperatori à Pontifice romano col- » latam : reges imperium Urbis et regnum Ita- » licum, donatione Pontificum hactenùs posse- » disse. »

Quin etiam à principibus exerti gladii ***, cùm legatus Papæ dixisset : « A quo ergo habet, si à » domino Papâ non habet imperium? » Composito motu imperator per omne imperium edidit epistolam, cujus initium est : « Cùm divina po- » tentia, à quâ omnis potestas in cœlo et in » terrâ, nobis, Christis ejus, regnum et impe- » rium commiserit, etc. » Quo fundamento posito, significat quàm horruerit illam beneficii vocem aliaque id genus, ab Adriano jactata :

* Ænobardus nuncupatus.
[1] *Radev. de gest. Frid. I, lib.* I, *cap.* X. *Urst. pag.* 482.
** Inscripti erant hi versus in eâ tabulâ, in quâ Lotharius II, imperator, pingebatur flexis genibus à Papâ stante accipiens coronam. (*Edit. Paris.*)
[2] *Adr. IV ep.* II; *tom.* X *Conc. col.* 1145. — [3] *Radev. loc. cit.*
*** Otho Palatinus comes de Baioariâ, legato necem intentabat.

additque « per electionem principum à solo Deo » regnum et imperium sibi esse concessum : » quicumque imperialem coronam pro beneficio » à Papâ susceptam à se esse dixerit, divinæ in» stitutioni et doctrinæ Petri contrarium, et » mendacii reum esse : » quod iterùm inculcat, applaudentibus episcopis : « ac liberam imperii » coronam uni Deo tantùm adscribit. » Quod et memorant episcopi ac laudant in eâ epistolâ, quam scripsere, à Radevico relatâ [1].

Tantâ ergo totius imperii consensione permotus Adrianus, sic suam epistolam emollivit, ut *beneficium* usu latinæ linguæ interpretaretur, *non feudum*, *sed bonum factum* : quòd autem imperator molestè tulisset illud, « Contulimus » tibi insigne imperialis coronæ, » sic Pontifex in» terpretatur : per hoc vocabulum, « contulimus » tibi insigne imperialis coronæ, nihil aliud intelleximus quàm, imposuimus [2]. » Ergo coronam imponit episcoporum ritu, non propterea potestatem confert. Quo pontificio responso, omnia ex coronatione deprompta argumenta corruunt.

Fatendum quidem altioris esse spiritûs, quæ paulò post scripsit idem Adrianus; cùm Friderico objiciens, « homagium exactum ab episco» pis, et eorum sacras manus ejus manibus in» nexas, » aliaque ejusmodi, hæc addit [3] : « Resipisce ergo, resipisce, tibi consulimus; » quia cùm à nobis consecrationem et coronam » merueris, dùm inconcessa captas, ne concessa » perdas, nobilitati tuæ timemus. » Quid rescripserit Fridericus ad rem nostram non pertinet, sicut neque aliæ inter Pontificem et imperatorem subortæ simultates. Sed profectò, cùm videmus romanum Pontificem talia comminantem pro iis, quæ nunc omnium usu innoxia celebrantur, tum etiam de coronâ concessâ ab eodem tàm variè scribi; sanè meminerimus, hæc et alia generis hujus Sedi apostolicæ attributa ad jura secundaria, quæ immutari possunt, non ad jura primitiva, quæ à Christo concessa sint, certamque et incommutabilem rationem obtineant, pertinere, ut jam diximus [4].

Hic ille est Adrianus IV quem suprà memoravimus [5] scripsisse ad Henricum II, Angliæ regem: « Hiberniam et omnes insulas, quibus sol justitiæ » Christus illuxit, ad jus beati Petri et sacrosanctæ » romanæ Ecclesiæ pertinere; » neque id *esse dubium : pertinere* autem eo sensu, non quo grex regendus ad pastorem pertinet, sed quo bona possessa ad dominum. Quo jure Hiberniam, censu annuo reservato, regi Angliæ habendam possidendamque tradit. Quæ si tàm certa sunt, quàm certò Adrianus asserit, pace ejus dixerim, nihil jam aliud superest, quàm ut ei cum insulis, continentem quoque terram omnem, quæ non potiore jure est, et totius christiani orbis imperium concedamus : ad quæ, credo, confitenda nemo nos adiget.

[1] *Radev. de gest. Frid. I, lib.* I, *cap.* XVI, *p.* 486. — [2] *Ibid. et tom.* X *Conc. col.* 1147. — [3] *Adr. epist.* VI; *ibid. col.* 1149. — [4] *Sup. lib.* II, *cap.* XXXVI. — [5] *Sup. lib.* I, *sect.* I, *cap.* XIV.

CAPUT XIX.

Alterum Friderici I dissidium cum Alexandro III. Excommunicatur, deponitur, nec minùs agnoscitur pro imperatore, etiam à Papâ : excommunicatio, res seria, depositio pro nihilo habetur.

Alterum illudque maximum Friderico I dissidium cum Alexandro III * intercessit. Offensus quippè Fridericus romanis Pontificibus, quòd viciis Italis ac rebellantibus favere, ac Germanorum jugum ab Italis depellere velle viderentur; Octavianum schismaticum pontificem, Victorem III appellatum, adversùs Alexandrum III virum sanctissimum tuetur. Anno circiter 1160, à sancto pontifice Victor merito anathemate unà cum asseclis, atque ipso imperatore percellitur **. Alexander profectus ad Francos, afflictorum pontificum per quadringentos jam annos commune perfugium; anno 1163, in concilio Turonensi excommunicationem renovat [1], nulla hactenùs depositionis mentione : hanc enim ab excommunicatione romani Pontifices separabant. Itaque nemini est visum, Fridericum, licèt in schismate obduratum, eoque nomine excommunicatum, imperio cecidisse; constititque apud omnes, excommunicatos principes suo jure regnare, nec abrumpi anathemate civilis societatis fœdus, contra quod tempore Gregorii VII sentiebant.

Anno demum 1168, in concilio Lateranensi [2] Fridericum ab Alexandro III novo anathemate ac simul depositione mulctatum scribit Joannes Sarisberiensis, epistolâ ad Cantiæ sub-priorem. Sed qui has depositiones admittere nos cogunt, videant an hæc etiam auctoritate eâdem decreta

* Alexander, Rolandus antea ut IV, dictus, et legatus Adriani Friderico eam epistolam attulerat, de quâ dixit capite præcedenti D. BOSSUET, quæ quidem tam graves excitarat sacerdotium inter et imperium controversias. (*Edit. Paris.*)

** Baronius, quem sequitur auctorem D. FLEURY, pronuntiat, Alexandrum III, « cùm apud Anagniam excommunicationis » vinculo innodaret Octavianum (seu Victorem III antipapam), » simul eos, qui cum Friderico juramento fidelitatis tenebantur » adstricti, ab ipso juramento absolvisse. » Tom. XII, an. 1160, pag. 439. Sed utrumque allucinari patet ex epistolâ ipsius Alexandri ad Arnulphum Lexoviensem episcopum, in quâ ea narrat quæ acta fuerant in papiensi conciliabulo, quod Fridericus coegerat, eò ut Octavianum pseudo-papam constitueret; deindè addit, se Anagniæ *Fridericum cum Octaviano et fautoribus suis excommunicasse.* Tom. X Conc. col. 1399. At verò *de rà absolutione à juramento fidelitatis*, quam Baronius comminiscitur, ne verbum quidem facit. (*Edit. Paris.*)

[1] *Conc. Turon. t.* X, *col.* 1411. — [2] *Tom.* X *Conc. col.* 1449, 1450.

probare velint : « Abstulit (romanus Pontifex) » ei etiam regiam dignitatem, ipsumque anathe» mate condemnavit, et inhibuit, auctoritate Dei, » ne vires ullas amodò in bellicis congressionibus » habeat, aut de christiano aliquo victoriam » consequatur, aut alicubi quiete et pace gaudeat, » donec fructus pœnitentiæ condignos operetur: » in quo secutus est exemplum Gregorii VII, de» cessoris sui, qui, nostrâ ætate, Henricum im» peratorem Ecclesiæ privilegia convellentem » deponens in concilio romano, simili sententiâ » condemnavit.» Non habuit historicus antiquius, quod referret, talis depositionis atque excommunicationis exemplum: tametsi eam dicit *de Petri privilegio latam*. His scilicet Petri claves et excommunicationis vim commendari posse putabant. Nos autem arbitramur has irritò jactatas esse minas; hæc de victoriis submovendis excommunicationi præter ordinem ac traditionem adjuncta, effecisse ut magno suo malo, christiani excommunicationem minùs minùsque vererentur, fallente plerumque eventu, aut fortuitis casibus consecuto.

Anno 1177, concilio Venetiis habito, facta pax; quâ de re, acta manuscripta bibliothecæ Vaticanæ Baronius refert [2], quibus nostra firmantur. Ibi enim cernimus Fridericum semper imperatorem nominari, depositum quamvis; quodque vel maximum, imperatoris procuratores coram Domino Papa jurasse in hæc verba [6]: *Ego comes Diedo juro quod dominus imperator mandavit mihi*, et: *Ego Sigilboth juro, quod dominus imperator, etc.* Ex quo, Papâ etiam audiente, quantùmlibet depositus, pro imperatore est habitus. Sequitur in actis missos à Pontifice ad imperatorem legatos, qui quidem imperatorem, « postquam » renuntiavit schisma, promissam quoque obe» dientiam domino Alexandro ejusque successo» ribus canonicè intrantibus, ipsum à sententiâ » excommunicationis pariter absolverunt, et ca» tholicæ unitati aggregarunt. » Audis quàm sollicitè de excommunicatione dictum, de depositionis sententiâ nihil prorsùs. Quæ plana è demonstrant, quantùm inter excommunicationem jure divino constitutam, et depositiones novitiis exemplis inductas intersit discriminis. Imperator excommunicatus ab excommunicatione solvitur: depositus ubique, etiam cum Pontifice, pro imperatore se gerit, nec se restitui petit; sed suo jure regnat. Cæterùm, quæ de conculcato Friderico commemorant, hæc Baronius meritò amandat ad fabulas.

Jam putamus hæc, quæ sæpè inculcamus, certo certius stabilita: schismaticum et excommunicatum principem haud minùs jure regnare: à schismaticis et excommunicatis regibus ritè postulatum, ut schisma ejurarent, ac veniâ petitâ absolverentur: à depositis, nunquam ut se jure deponi potuisse faterentur: addimus depositos haud minùs pro regibus agentes, à Pontifice quoque fuisse agnitos: ut excommunicatio, prout reverà est, res seria et gravis; depositio verò tanquam vana, nullumque effectum consecuta, ac per se ipsam nulla haberetur, quantùmcumque pompâ in speciem prolata.

CAPUT XX.

Henrici VI, Friderici filii, excommunicatio sine depositione per Cœlestinum III. Item Philippi Augusti regis Francorum, ob repudiatam uxorem per Innocentium III. Item depositio Othonis IV imperatoris per eumdem Innocentium: bella atrocia, harum depositionum appendix.

Henricus VI imperator, Friderici I filius, quòd regem Angliæ Richardum Hierosolymis à sacro bello redeuntem carcere tenuisset [1], anathemate condemnatus à Cœlestino III, et contumaciter obsurdescens, placidè tamen regnavit, neque est depositus. Ejus cadaver jussu Pontificis insepultum mansit, quoad Richardo regi de redemptionis pretio satisfactum esset.

Anno 1199, quòd Philippus-Augustus rex Franciæ, pulsâ uxore *, aliam superduxerit **, jussu et auctoritate Innocentii III, *tota Philippi terra ecclesiastico interdicto subdita est*; cui interdicto deferentes episcopos magnis rex incommodis affecit. Idem postea, Ecclesiæ de injusto divortio, episcopis etiam de injuriis satisfecit, magnâque omnium lætitiâ, *interdicti sententia relaxata est* [2]. At cùm per annum ferè integrum tenuerit, nemo interim de obedientiâ denegandâ, de deponendo principe nemo cogitavit; neque Franci talia admittebant.

Idem Innocentius III Othonem IV imperatorem, quorumdam Appuliæ oppidorum et Siciliæ invasorem, anathemate primùm, deindè depositione affecit. Quæ Rigordus noster ***, ejus ævi scriptor, eumque secutus Joannes Naucleras accuratissimè distinxerunt; nihil ut sit certiùs quàm depositionem ab excommunicatione sejunctam [3]. Quâ depositione, ut et aliis præcedentibus, bella atrocia commota sunt, atque inter Othonem et Fridericum II, multo sanguine decertatum est.

[1] *Conc. Venet. ibid. col.* 1481. *Bar. tom.* XII, *an.* 1177. — [2] *Tom.* X *Concil. col.* 1485.

[1] *Baron. an.* 1193, 1197. *Vid. tom.* X *Conc. col.* 1768.
* Ingeburgâ, Daniæ regis filiâ.
** Nempè Agnetem, Meraniæ ducis filiam.
[2] *Rigord. in Phil. Aug. an.* 1193; *tom.* V *Duch.*
*** Monachus S. Dionysii.
[3] *Ibid. an.* 1210. *Nauc. tom.* XI *Conc. col.* 56.

CAPUT XXI.

Post imperatores hactenus depositos, primus aliorum regum Joannes *sine terrâ* Anglus, ab Innocentio III depositus, regno Sedi apostolicæ tradito restitutus; quæ Sedis apostolicæ odio et contemptui vertunt.

Hactenùs romani Pontifices imperatores solos, regesque Germaniæ atque Italiæ deposuerant, quos peculiari titulo obnoxios sibi esse putabant. Primus omnium Innocentius III, alios quoque reges deponere aggressus, ducto initio ab Angliæ rege, misero illo Joanne qui *sine terrâ* dicitur [1]. Is, jussu Papæ, electum Cantuariensem archiepiscopum Stephanum de Langetune, Presbyterum cardinalem, doctrinâ moribusque conspicuum, nolebat admittere; Cantuarienses que monachos, penès quos electio erat, Pontifici obsecutos, ut majestatis reos exagitabat. Grave id Pontifici visum. Cœptum ab interdicto est; denuntiatumque regi per legatos apostolicos, « ut si per hoc » pertinaciam suam non duceret corrigendam, » ipse (Pontifex) manum adhibere curaret gra» viorem [2]. »

Rex, propter interdictum, in Anglos, ac Romanos in Angliâ versantes, diris indignisque modis sævilt. « Post continuatam per biennium persecu» tionem gravissimam, decretum à Pontifice nomi» natim excommunicari regem, et ab omnibus » evitari [3]; » quæ sententia, licèt ab episcopis regem metuentibus promulgata non esset, omnium tamen *ora repleverat*.

Rex consueto more ac jure regnabat; neque quidquam Pontifex de eo deponendo decreverat aut etiam interminatus erat. At anno 1212, jam totâ in regem commotâ Angliâ, præcipuis episcopis anglicanis id postulantibus, Innocentius definivit, « ut rex Anglorum Joannes à solio » regni deponeretur, et alius, Papâ procurante, » succederet. Ad hujus sententiæ executionem » scripsit potentissimo regi Francorum Philippo, » quatenùs, propter omnium remissionem pec» caminum, hunc laborem assumeret, et rege » Anglorum à solio regni expulso, ipse et suc» cessores sui regnum Angliæ jure perpetuo pos» sideret [4]. » Hic ergo videmus non modò deturbatum regem, sed etiam domum regiam, Joannisque liberos etiam innocuos; et amplissimum regnum privatum esse jure eligendi sibi principes; et ad extraneos translatum imperium, pontificio jussu. Quis hæc congerendis quàm solvendis peccatis aptiora esse neget?

At enim objiciunt; huic decreto Francorum regem Philippum paruisse, ac pontificiam in deponendis regibus agnovisse potestatem. Certè, qui per eam occasionem, eoque decreto, Angliam suo regno infensissimam occupare conaretur. Quanti autem hæc exempla valeant, et omnes per se vident; neque eo tempore ignorabant; cùm comes Flandriæ * regem ad bellum sequi jussus, id etiam objecerit : « Fuisse injustum idem bellum, » quod ad debellandum regem Anglorum susce» perat; cùm nullus antecessorum suorum jus » hactenùs sibi aliquod in regno Angliæ vindi» casset [1] : » adeò hi tituli regnandi vani habebantur.

Posteaquam Joannes rex miserrimus, atque haud minùs contemptus quàm detestatus, suis tantam vim à vicinis Francis ac rege victoriosissimo imminere vidit; Innocentio III ejusque successoribus regnum Angliæ tradidit, quod ipse à Pontifice sub *homagii ligii* fide reciperet. Quid multa? Continuò Joannes regno restitutus; ab Innocentio in barones perduelles anathemata vertuntur, atque in Philippum ipsum, nisi bellum inceptum statim omitteret. Sed barones in proposito pergunt, Ludovicum Philippi filium regem pronuntiant; id in Joanne maximè detestantur, quòd regnum nobilissimum *chirographo æternæ servitutis obligasset* [2]. At ex illâ servitute Joannes id commodi referebat, ut baronibus, bellorum necessitate initisque fœderibus multa pollicitus, multa largitus, ea omnia, tanquam sine romani Pontificis supremi jam sui domini auctoritate concessa, facilè revocaret. Nec deerat Innocentius, qui promissa ac donata rescinderet. Interim Ludovicus mare trajecit, nihil deterritus excommunicatione, quæ profectò humanis jam intentata ac soluta consiliis, piis quoque, quorum numero fuit Ludovicus, proh dolor! sæpè contemptui erat; ac vana tantùm suffugia quærebantur. Et quidem Ludovici causa coram Innocentio acta **. Objectum est inter cætera, decretum concilii Latera-

[1] *Matt. Par. Hist. Angl. an.* 1207, *p.* 292, 223. *Vid. Rap. Thoyr. lib.* VIII. — [2] *Matt. Par. an.* 1208, *p.* 226. — [3] *Ibid. an.* 1209, *pag.* 228. — *Ibid. an.* 1212, *pag.* 232.

* Ferdinandus Sancti Lusitaniæ regis filius.

[1] *Matt. Par. an.* 1213, *pag.* 236. — [2] *Ibid. an.* 1215. *Vid. Chart. Joan. Spicil. tom.* V, *pag.* 574; *et Concil. tom.* XI, *p.* 237.

** Observandum est Ludovici oratores nunquam dicere, « quòd » ille haberet jus de regno Angliæ, quia Joannes à solio depo» situs fuerat, Papâ procurante, » ut Matthæi Parisiensis verbis utar. Hoc enim argumentum non satis tutum firmumque eis videbatur. At verò dicunt, postquam Joannes morte damnatus esset à baronibus Franciæ, et de solio dejectus propter varia crimina ab ipsis Angliæ baronibus, jus occupandi regni Ludovico venisse, non modò, quia rex Anglorum electione renuntiatus fuerat; sed etiam hæreditario jure Blanchæ è Castellâ ejus uxoris. Addebant Joannem, qui rex non esset, summo Pontifici Angliæ regnum dare non potuisse, cùm rex quoque id non posset, nisi baronum consensus accederet; undè concludebant Joannem, suo donationis diplomate, regnum quidem non dedisse; sed semetipsum exauctorasse; neque deinceps esse in illius potestate dignitatem regiam recuperandi. Vid. D. FLEURY, et eos quos allegat. Adi quoque RAPIN THOYRAS, lib. VIII. (*Edit. Paris.*)

nensis III generalis, quod tamen non extat *. Oratores, Ludovici nomine, respondebant: «Quòd » tempore latæ sententiæ dominus Papa nesciebat » quòd Ludovicus haberet jus de regno Angliæ, » et cùm hoc illi constiterit, non credit quòd con- » cilium possit ei jus suum auferre [1]. » Sic sanè, ut poterant, in curiâ romanâ, regum jura ab ecclesiasticâ potestate libera tutabantur. Denique morte Joannis finita controversia est. Tunc odia Anglorum concidere; in Henricum Joannis filium conversa omnium studia, atque in Ludovicum odia; ac tunc metui cœpit excommunicatio, cùm vires undique defuere. In hæc misera et infanda Ecclesiam induxerunt, qui partem tantam apostolicæ potestatis, in temporalibus ordinandis seu potiùs subvertendis, pessimo consilio collocarunt. Hæc verò utcumque excusare libeat, tanquam bono animo, per hujus ætatis imperitiam, à bonis etiam Pontificibus gesta, ut sæculum sæculo repercuterent; tamen colere non possumus, quæ nunquam à Christo, aut apostolis, Patribusque prodita, tam infaustis successibus prodierunt.

CAPUT XXII.

Refertur caput *Novit*, extrav. de Judiciis: hujus edendi occasio: nihil ad rem: interpretatio necessaria.

Per ea tempora ** Innocentius III multùm laboravit in componendâ pace inter Francos et Anglos, ut deindè in infideles arma converterent. Pontifice digna res! Novum illud, quòd pro potestate pacem vel inducias regibus imperaret. Grave id pallicanis episcopis visum; « et re- » gem excusabant, Papam rogantes, ut non » læderet jurisdictionem regis Francorum [2]: » at graviter redarguti sunt ab Innocentio, datâ ad eos epistolâ, cujus initium est: *Novit ille*, extrav. de Judiciis [3]. Summa epistolæ est, non *se judicare de feudo*, cujus judicium ad regem pertinet; *sed decernere de peccato*, *cujus ad nos*, inquit, *pertinet sine dubitatione censura*: hinc coerceri à se posse qui pacem abrumpant, præsertim juratam; cùm Ecclesiæ sit *de juramenti religione cognoscere*. Quæ quidem nihil ad hanc quæstionem pertinent, cùm non agat Innocentius de regibus metu depositionis coercendis, quod unum quærimus; vanique omninò sunt et à quæstionis recedunt statu, qui hæc objiciunt. Sed tamen si ad extremum urgeantur, jam decernant episcopi ac præsertim romanus Pontifex, non tantùm de bello ac de pace, quod ipsum per se est gravissimum et regii officii pars maxima; sed etiam de militiâ, de judiciis, de magistratibus, de feudis etiam, quorum cognitionem à se Innocentius amoverat; cùm in his omnibus juramenti religio interveniat; ac si ab aliis rebus juramentum absit, non abest certè peccatum; quo nomine, privata omnia et publica ad potestatem Ecclesiæ revocentur. Quare hæc Innocentii vel emolliant necesse est, interpretatione commodâ, ac modum aliquem adhibeant, vel omnia imperiorum jura confundant.

Id Philippus Augustus senserat, cùm olim * legato Clementis III minitanti, «nisi rex Franciæ, » et comes ** Richardus *** cum rege Anglo- » rum (Henrico II) componerent, forè ut ter- » ras eorum sub interdicto concluderet; respon- » dit se illius sententiam nullatenùs formidare, » cùm nullâ æquitate fulciretur. Addidit etiam » ad episcopum romanum minimè pertinere in » regem aliquem, maximè Francorum, per » sententiam animadvertere, si rex idem in HO- » MINES suos, dementes et regno suo rebelles, » ulciscendi causâ insurgere disposuerit [1]. » Sic in sæculis etiam ineruditis, reges nostri, et majestatem intelligebant suam, et pro virili parte tuebantur. Itaque his minis nihil Clemens III, nihil Innocentius III profecere. De peccato cognoscat romanus Pontifex, legitimo, canonicoque ordine, ubi grave facinus evidenter injustum, notorium, neque ullâ tergiversatione celandum, vel, si velint, claris probationibus certum: tunc excommunicationem tantùm, idque adhibitâ christianâ prudentiâ, non autem depositionem comminetur. Ut autem peccati nomine, regnorum jura, ambiguasque bellorum causas, et imperiorum arcana ad se trahat, ne ipse quidem velit. Cæterùm in foro conscientiæ, ubi habemus confitentem ac pœnitentem reum, quo pacto quæcumque peccata sunt, etiam in temporalibus (sive illa sint ambigua, sive certa, sive publica, sive occulta) clavibus Ecclesiæ subdantur, quatenùs quidem peccata sunt, nemo sanus objiciet: neque ad rem ullo modo pertinet. Quod propter tardiores, aut cavillatores monitum esse volumus.

* Extat in concilio Lateranensi IV, his verbis: « Statuimus ut » saltem per quadriennium.... discordantes reducantur ad ple- » nam pacem, aut firmam treugam inviolabiliter observandam; » et qui acquiescere fortè contempserint, per excommunicatio- » nem compellantur. » Tom. XI Conc. part. I, col. 232, 233. (*Edit. Paris.*)

[1] *Matt. Par. an.* 1216, *p.* 283.

** An. 1199.

[2] *Nicol. Trivet. Chron. Spic. tom.* VIII, *p.* 551. — [3] *Ext. Greg.* IX, *lib.* II, *tit.* I, *cap.* XIII.

* An. 1188. — ** Pictaviensis. — *** Filius Henrici II, regis Angliæ, ac deindè ejus successor.

[1] *Matt. Par. an.* 1188.

CAPUT XXIII.

Bonifacii VIII cum Philippo IV Pulchro Francorum rege dissidium : acta Bonifacii rescissa à Clemente V : rex omnesque regni ordines, regni in temporalibus tuentur independentiam.

Hic temporum ratio postulabat, ut de Friderico II ageretur; sed quandoquidem novo exemplo in concilio generali est depositus; in eoque negotio, de concilii generalis auctoritate multa mentio fuit, totam rem eò remitti placet, ubi de iis quæ in conciliis circa temporalia ordinanda gesta sunt, disseremus [1]. Properamus ad alia, neque tamen animus est explorare omnia quibus Pontifices usurpatam semel temporalem potestatem exercere aggressi sunt. Posteaquam enim orbis christianus bis assuefactus est, non defuere reges ac principes, qui hunc cupiditati et invasioni titulum obtenderent; placebatque jactare in vulgus, Sedi apostolicæ obsecutos, dum fœdæ cupiditati morem gererent. Cæterùm seditiones ac bella atrocia sequebantur; quò metu factum est, ùt hæc reformidarent omnes; et magno terrori fuit, quòd his decretis, si non dari regna, saltem perturbari possent. Quæ postquam generatim diximus, ea tantùm sigillatim referemus, quæ ad hanc elucidandam quæstionem aliquid singulare præferre videantur; qualia sunt imprimis ea quæ sub Bonifacio VIII contigerunt.

Eo Pontifice nullus unquam graviùs à Gregorii VII temporibus conculcavit imperia : quo nomine non tantùm apud nostros, quos acerrimè aggressus est; verùm etiam apud exteros malè audivit. Testis Joannes Hocsemius canonicus Leodiensis, ejus ævi scriptor : « His, » inquit [2], temporibus, Bonifacius animosè nimis omnia facta sua expediebat pro libito, nec » fratrum suorum consilia sequebatur, et quia » videbat quòd propter potentiam regni Franciæ, suam non poterat exsequi voluntatem, » et considerans regis Formosi simplicitatem, » eo quòd totum regni regimen à suis consiliariis dependebat, ad regis et regni humiliationem pro viribus nitebatur. » Haud longè absimilia Joannes Villanus Italus prodidit [3]. Alii ab eodem multa superbissimè atque arrogantissimè dicta gestaque commemorant. Manavit ea opinio ad posteros.

Platina Italus, historiæ pontificiæ scriptor nobilis : « Moritur Bonifacius, qui semper regibus, principibus, nationibus, populis, terrorem potiùs quàm religionem injicere conabatur; quique dare regna et auferre, pellere homines et reducere pro animi arbitrio conaba» tur... Discant hujus exemplo principes omnes, » tam religiosi quàm sæculares, præesse clero » et populis, non superbè et contumeliosè, ut » hic, de quo loquimur; sed sanctè et modestè, » ut Christus rex noster ejusque discipuli [1]. »

Huic adversùs regna, præsertim verò adversùs Francos gravia molienti, Philippus IV, Pulcher appellatus, acerrimi ingenii atque animi rex Francorum, Francique omnes, principes, nobilitas, plebs, clerus ipse magnâ consensione vehementissimè obstiterunt. Quæ per vim facta sunt adversùs Pontificem, lacrymis prosequenda, neque rex probavit, hujusque sceleris insons, pontificio quoque judicio pronuntiatus est; et nos silentio præterimus. Quæ ad illud quod tractamus doctrinæ caput pertinentia utrinque prolata sunt, exequemur, prout ea apud Odoricum Rainaldum Baronii continuatorem, Annalium XIV et XV tomis legimus, et in editione Parisiensi anni 1655 Historiæ hujus dissidii ex regestis regiis diligentissimè colliguntur [2].

Cæterùm cùm Bonifaciana decreta, quoad hoc negotium attinet, Clementis V partim antiquata auctoritate, partim temperata, partim ex regestis tolli jussa. ac reverà sublata et deleta in regestis Vaticanis, ab Odorico Rainaldo reperta sunt : nos ubi ea decreta ex temporum serie referemus, suam cuique apponemus notam, ut lector veritatis amans, et quid decretum sit, et quo loco habendum. uno intuitu complectatur.

Ac ne quis existimet hæc, quæ à Rainaldo ex regestis deleta reperta sunt, privatis fortè consiliis fuisse sublata, præmittimus Clementis V decretum, in bullâ quæ incipit, *Rex gloriæ*, quæ quidem ab Odorico Rainaldo, omissâ tantùm præfatione, describitur [1]. Sic autem decernit Clemens : « Nos, eorum quæ tantis periculis » atque malis causam et occasionem dedisse » noscuntur, volentes abolere memoriam....... » sententias, constitutiones, declarationes, pri» vilegiorum revocationes, suspensiones, excom» municationes, interdicta, privationes, depo» sitiones, et processus prædictos, de libris » capitularibus, et registris Ecclesiæ romanæ, » de fratrum nostrorum consilio omninò tolli et » penitùs mandavimus amoveri. »

Extat etiam apud Odoricum Rainaldum [4] authentica declaratio ipsi regesto Bonifaciano inserta, quà hæc omnia jussu Clementis V erasa esse constat. Quæ autem potissimum Bonifacii decreta Clemens V antiquavit et revocavit, docet ipse Rainaldus ex manuscriptâ historiâ Ber-

[1] *Inf. lib.* IV. *cap.* VI.— [2] *Hocs. Hist. Episc. Leod. cap.* XXIX. — [3] *Vill. Hist. p.* 180.

[1] *Plat. vit. Bonif. VIII. pag.* 233, *edit. Colon.* 1626. — [2] *Rain. an.* 1311. *n.* 36. *Hist. du différ. pag.* 597. — [3] *Hist. etc. pag.* 300. *Rain. an.* 1311, *n.* 26 *et seq.* — [4] *Rain. an.* 1301, *n.* 31.

nardi, quæ in bibliothecâ Vaticanâ asservatur. Hæc enim verba historici refert [1] : » In kal. » feb. duas constitutiones Bonifacii quondam » papæ, unam quam direxerat regi Franciæ » in quâ scribebat eidem, ipsum regem esse » subjectum romanæ Ecclesiæ in temporalibus et » spiritualibus; aliam verò, quæ incipit : *Clericis* » *laicos*, revocavit, et omnia quæ ex ipsis consti- » tuta. » Jam postquam universim rerum formam delineavimus, singularia gesta aggredi placet.

Dissensionis exordium, aut maximum fuit incentivum celebris illa anno 1296, Bonifacii VIII edita constitutio invidiosissimo exordio : *Clericis laicos infestos oppidò prodit antiquitas* [2]. Hâc velat Bonifacius, sub anathematis pœnâ, ne quid in regnorum et reipublicæ subsidium, aut principes exigant à clericis, aut clerici solvant sine Sedis apostolicæ licentiâ.

Commotum eâ re Philippum significat bulla *Ineffabilis* [3], ad ipsum eodem anno directa; sed Bonifacius suam sententiam sic temperat : « Non » præcisè statuimus pro defensione vel necessi- » tatibus tuis, vel regni tui, ut iisdem prælatis » ecclesiasticisque personis, pecuniarum subsi- » dium non præstari; at adjecimus, id non fieri » absque nostrâ licentiâ speciali. »

Neque explicatio placuit, parum ut videbatur publicis necessitatibus consulens. Quin anno sequente, ipse Bonifacius dato diplomate declaravit : *ubi necessitas immineret, peti ac recipi* ob ecclesiasticis posse pecunias, quas etiam, Pontifice romano inconsulto, *impertiri teneantur*, atque ut *necessitatis declaratio, regis et successorum suorum conscientiis relinquatur* [4].

Quid autem necesse erat talia invidiosissimè commoveri, ut deindè regum permittereutur arbitrio? Denique Clemens V id Bonifacii decretum, omniaque ex eo secuta, antiquavit, et haberi voluit pro *infectis*, editâ bullâ, cujus initium est : *Quoniam ex constitutione* [5].

Eodem anno 1296, Philippus vetuit » aurum, » argentum, pecuniam, victualia, arma, equos, » munimenta, à quocumque, cujuscumque dig- » nitatis ac nationis, à regni limitibus, sine » suâ speciali licentiâ deferri [6]; » ut his regnum afflueret, neque *inimici augmentarentur*. At Bonifacius bullam *Ineffabilis*, ad ipsum regem dirigit, quâ fatetur interdùm id utile, ne civibus necessaria subtrahantur, eaque ad hostes transeant : « Sed, inquit, sic generalem » proferre sententiam, ut tulisti, non solùm » reprobatur in subditos, sed etiam in exteros » cujuslibet nationis. » Tum addit : « Et si, quod » absit, fuerit condentium intentio, ut ad nos » et fratres nostros Ecclesiarum prælatos, ec- » clesiasticasque personas, et ipsas Ecclesias, » et nostra et ipsorum bona, non solùm in regno » tuo, sed etiam constitutorum ubilibet exten- » datur : hoc non solum fuisset improvidum, » sed insanum, velle ad illa temerarias manus » extendere; in quibus tibi sæcularibusque » principibus nulla est attributa potestas. Quin » potiùs ex hoc, contra libertatem eamdem » temerè veniendo, in excommunicationis sen- » tentiam promulgati canonis incidisses. » At non puto quemquam esse pontificiorum dictorum tam protervum defensorem, qui tueri hæc audeat : improvidum, insanum ac anathemate plectendum esse facinus, si princeps prohibeat ne ab ecclesiasticis res tam necessariæ, sine regiâ licentiâ extra regnum transportentur. Qui verò sic defendunt ecclesiasticam libertatem, profectò non defendunt; sed regnis invidiosam ac noxiam reddunt; clericosque, non cives, sed propemodùm hostes, atque omnibus graves invisosque faciunt. Quare Philippus ab edicti sui gravitate et auctoritate non recessit.

Neque commotus est his Bonifacii minis [1] : » Cogita et repensa Romanorum, Angliæ et » Hispaniæ regna, quæ undique te circumstant, » eorumque potentias ac strenuitatem et mul- » titudinem incolarum; et patenter agnosces; » quòd non sit tempus acceptabile, non dies » salutis in diebus istis, nos et ipsam Ecclesiam » talibus perturbare puncturis. Nec revocare » debuisses in dubium, quòd nostri et Ecclesiæ » adjutorii et favoris sola subtractio, in tantum » te debilitaret, ac tuos, quòd, ut cætera tua » omittamus incommoda, persecutiones adver- » sùs ferre non posses; ac ubi nos et eamdem » Ecclesiam tibi adversarios constitueres prin- » cipales, adeò nostra et ejusdem Ecclesiæ et » aliorum prædictorum provocationis tibi sar- » cina gravior redderetur, quòd ad ejus pondus » tui efficerentur humeri impotentes. » Ac postea : « Quid ergo tibi accideret, si, quod absit, » Sedem ipsam offenderes graviter, eamque hos- » tium tuorum constitueres adjutricem; quin » potiùs contra te faceres principalem? » Judicet lector pontificiumne sit ac paternum, catholico regi regium officium fortiter ac innoxiè exsecuto, neque quidquam contrà religionem aut Ecclesiam molienti, hæc intentare, commovere adversùs eum reges, se præbere *adjutorem*, imò *adversarium principalem*.

Neque erat levius, quòd subortis Philippo cum Romanorum atque Angliæ regibus contro-

[1] *Bernard. Chron. ap. Rain. an.* 1306, *n.* 1. — [2] *Hist. du Differ. etc. p.* 14. — [3] *Ibid. p.* 15. — [4] *Ibid. p.* 40. *Rain. an.* 1297, *n.* 50. — [5] *Pr. rendu Diff. pag.* 287. — [6] *Ibid. p.* 15.

[1] *Preuv. du Diff. pag.* 17.

versiis, Bonifacius sic scriberet [1] : « Numquid » super iis dicti reges denegant stare juri? Numquid apostolicæ Sedis, quæ christicolis omnibus præeminet, judicium vel ordinationem » recusant? Dumque in eos super iis peccare te » asserunt, de hoc judicium ad eamdem Sedem » non est dubium pertinere. »

Ad hæc respondet Philippus oblatum à se esse ut reges starent arbitris; ac postea de controversiis cum rege Anglo *compromisit in summum Pontificem*, sed *tanquam in privatam personam, ac benedictum Cajetanum*[2], quod erat Pontificis nomen proprium ac gentilitium. Hoc enim expressè additum, ne pontificiæ potestatis nomine, hoc ad se judicium necessariò deferendum putaret; quod quidem arbitri officium eâ conditione Pontifex ipse suscepit[3].

Cùm autem anno 1297, Franciæ atque Angliæ regibus* sub excommunicationis pœnâ treugas seu inducias indixisset, legatique eâ de re Bonifacii ad Philippum litteras attulissent; quid ille responderit, et in vulgus spargi jusserit, legati testantur sic [4] : « Cùm dictas litteras præ» sentaremus dicto regi legendas, idem rex in » continenti, antequam litteræ legerentur, » nomine suo et se præsente, fecit exprimi et » mandavit in nostri præsentiâ protestationes » ejusmodi, et alia quæ sequuntur : videlicet, » regimen temporalitatis regni sui ad ipsum re» gem solum, et neminem alium pertinere; seque » in eo neminem superiorem recognoscere nec » habere; nec se intendere supponere vel subji» cere modo quocumque viventi alicui, super » rebus pertinentibus ad temporale regimen reg» ni. » Ac postea: « Quatenùs autem ipsius regis » tangit animam, et ad spiritualitatem attinet, » idem rex prædecessorum suorum sequens ves» tigia, paratus est monitionibus et præceptis » Sedis apostolicæ devotè ac humiliter obedire, » in quantum tenetur et debet, et tanquam ve» rus et devotus filius Sedis ipsius, et sanctæ » matris Ecclesiæ reverentiam observare. » Sic sua tuebatur, nec Sedi apostolicæ, cujus auctoritate res Ecclesiæ stant maximè, quidquam derogabat.

Anno 1301, passim circumferebantur brevissimæ Bonifacii ad Philippum, et Philippi ad Bonifacium litteræ omnibus notæ. Bonifacii epistolæ tale est initium : « Scire te volumus, quòd » in spiritualibus et temporalibus nobis subes [5]. » Quæ ne in præjudicium traherentur, « die Do» minicâ post octavam Purificationis beatæ Ma» riæ 1301, rex Franciæ fecit comburere bullam » Papæ, in medio omnium nobilium et aliarum » personarum, quæ erant eâdem die Parisiis, et » cum trompis fecit combustionem hujus bullæ » per totam villam Parisiis præconisari : item à » die Veneris ante diem Dominicam erant elapsi » quindecim dies, quòd idem rex condemnavit » filios suos in præsentiâ totius curiæ suæ, et » procerum omnium, qui erant præsentes, si » advocarent ab aliquo vivente, nisi solummodo » à Deo regnum Franciæ [1]. »

Quòd ergo regia potestas, alteri quàm Deo in temporalibus subjici diceretur, id non modò regi, sed etiam universæ genti adeò intolerabile visum, ut nullâ unquam in re fuerit omnium ordinum tanta consensio. Eâ de re consultus Petrus de Bosco regius advocatus, ita respondebat : « Quòd Papa sic scribens et intendens, sit » et debeat hæreticus reputari [2]. » Neque tantùm ministri regis hæc Pontificis cogitata adversabantur, sed etiam gravissimi hujus ætatis theologi scriptis editis confutabant; ac ne jam privatos appellemus, Franci principes, duces, comites, barones, nobiles, in iis actis quæ ad cardinalium collegium ediderunt, illud horruerunt, quod exprobrabant à Bonifacio dictum : « Regem in temporalibus subjectum ipsi esse » propter regnum Franciæ, cùm reges Franci» que omnes semper dixerint, omnibusque sit » notorium, id regnum in temporalibus soli Deo » subdi [3]. »

Huic contestationi eodem anno clerus universus assentitur, datis ad Bonifacium litteris, sub hoc titulo [4] : « Archiepiscopi, episcopi, abbates, » priores conventuales, decani, præpositi, ca» pitula, conventus, atque collegia ecclesiarum » cathedralium, collegiatarum, regularium et » sæcularium totius regni Franciæ Parisiis con» gregati ; » testanturque ad tuendam regis in temporalibus supremam potestatem « se adfu» turos eidem, debitis consiliis atque auxiliis op» portunis. »

Quod ipsum postea, anno 1303, luculentiùs declarant. Cùm enim à Bonifacio VIII ad futurum concilium œcumenicum rex et barones appellarent, archiepiscopi, episcopi, et abbates præcipui in appellationem consentiunt, atque hæc insuper addunt [5] : « Nos dicto domino regi, » et baronibus, ac sibi assistentibus assistemus, » et secundùm Deum pro viribus defendemus, » nec nos separabimus ab iisdem, nec absolu» tionibus à juramentis fidelitatis, vel aliis qui» buscumque relaxationibus, in dultis et indul-

[1] *Preuv. du Diff. pag.* 18. — [2] *Ibid. p.* 23 *et* 81. — [3] *Ibid. p.* 41. *Rain. an.* 1298. *n.* 2.
* Atque etiam regi Romanorum. (*Edit. Paris.*)
[4] *Hist. du Differ. etc. p.* 11.
[5] *Hist. du Differ. etc. p.* 28

[1] *Hist. du Differ. etc. p.* 59. — [2] *Ibid. p.* 43. — [3] *Ibid. p* 60 — [4] *Ibid. p.* 67. — [5] *Ibid. p.* 112, 113.

» gendis, impetratis, vel impetrandis, vel ultrò » oblatis, vel offerendis, vel concedendis, utemur : imò semper eidem domino regi, baro» nibus et adhærentibus adhærebimus;..... jure » romanæ Ecclesiæ, nostroque et Ecclesiarum » nostrarum in omnibus et per omnia semper » salvo. »

Quæ appellationem ad concilium spectant non sunt hujus loci. Hic vidisse sufficiat, consentire omnes regni ordines in eam sententiam, regem in temporalibus soli Deo subesse, atque etiam speciatim prælatos profiteri, nullis se sententiis assensuros quibus à fidelitate regi debitâ absolvantur. Cogitet nunc lector diligens, an hæc majoribus nostris tam gravia visa, indirectæ potestatis distinctiunculâ emolliri posse videantur nostri : certè non voces, sed rem ipsam judicabant intolerabilem.

CAPUT XXIV.

Bullæ *Ausculta fili*, et, *Unam sanctam*; expenduntur.

Non desunt qui dubitent veraue an falsa sit parva ea epistola Bonifacii VIII, quam anno 1301 toto regno divulgatam, eodemque tempore confutatam à tot gravibus viris, regiâ quoque auctoritate combustam vidimus. Verùm id nihil nostrâ interest, dummodò apud nos constet, omnibus curæ fuisse, ne apud Francos doceretur regem in spiritualibus ac temporalibus Papæ subesse. Sanè Bonifacium id sibi vindicasse, et historici hujus ævi suprà memorati, et certa monumenta probant [1], imprimis bulla *Ausculta fili*, quam ad Philippum, anno 1301, periatam esse constat *, et bulla *Unam sanctam*, quas nunc perpendere nos oportet.

Ergo Bonifacius in bullâ, *Ausculta fili*, postquam ex Jeremiæ verbis [2] id sibi tribuit, *constitutum esse se super gentes, et regna*, sic concludit : « Quare nemo tibi suadeat quòd su» periorem non habeas, et non subsis summo » hierarchicæ ecclesiasticæ hierarchiæ. » Id quidem à Philippi mente longè aberat, si de spiritualitate ageretur. Audivimus enim regem pio studio hanc obedientiam professum; sed Bonifacius aliò spectabat. Accusatâ enim regis administratione perversâ tâm in rebus temporalibus quàm ecclesiasticis, significabat evocatos esse Romam ad diem certum ** nempè totius regni « archiepiscopos et episcopos, unà cum abbati» bus, capitulisque ecclesiarum, et magistris in » theologiâ, et jure canonico; ut, inquit, sublatâ » repentinâ exceptione consilii, eum iis, sicut » cum personis apud te omni suspicione caren» tibus, quin potius acceptis et gratis,..... trac» tare consultius, et ordinare salubriùs valea» mus, quæ ad præmissorum emendationem,... » ac bonum et prosperum regimen ipsius regni » videbimus expedire [1]. » Invitabat deindè regem ut fidos viros mitteret per quos deliberationi interesset. « Alioquin, inquit, tuam, et ip» sorum absentiam divinâ repiente præsentiâ, » in præmissis et ea contingentibus ac aliis, prout » expedire videbitur, procedemus. » Quæ si valuissent, ac de regni regimine romanus Pontifex Romæ, rege, sive absente sive præsente, decerneret, nempè regnaret Pontifex : ipse rex nudum regis nomen obtineret : quæ absurda et nimia, testatur Odoricus Rainaldus [2] erasa et expuncta Clementis V jussu fuisse, neque ex his Bonifacii litteris quidquam integrum remansisse in actis, præter ea quibus regem ad Hierosolymitanam expeditionem adhortatur.

Sed quanquam hæc regi vehementissimè displicebant, non ibi tamen constitit Bonifacius. Anno enim 1302, edidit illam celebrem extravagantem, *Unam sanctam* [3], in quâ duo à nobis diligentissimè ac subtilissimè secerni oportet : primùm, id quod exponit Pontifex : alterum, id quod definit ac decernit : hæc enim non ejusdem virtutis esse et sæpè diximus et omnes confitentur. Expositionis autem hæc summa est : « Unam Ecclesiam esse : unum ejus caput Chris» tum Christique vicarium Petrum ac Petri suc» cessorem : duos esse gladios, spiritualem si» militer et materialem : hunc etiam Petri esse, » dicente Domino : *Converte gladium tuum in » vaginam*; sed regum et militum manu exe» rendum : tum gladium esse sub gladio, et » temporalem auctoritatem spirituali subjici po» testati, cùm *quæ sint, à Deo ordinata esse*; » neque ordinata futura esse, nisi secundùm » beatum Dionysium inferior reduceretur per » alium in supremâ. » Addit postea : « Veritate » testante, spiritualis potestas terrenam potesta» tem instituere habet et judicare, si bona non » fuerit, ut indè verificetur illud Jeremiæ : *Te » constitui super gentes et regna* : quare si de» viat temporalis potestas, à spirituali judicanda; » si spiritualis, minor à suo superiori : si spiri» tualis maxima, à Deo solo, testante apostolo : » *Spiritualis homo judicat omnia; ipse autem » à nemine judicatur*; quæ quidem spiritualis » potestas maxima Petro est tradita his verbis :

[1] *Hist. du Différ. etc.* p. 48. 51.
* A Jacobo *de Normandis* archidiacono Narbonensi.
[2] *Jerem.* I. 10.
** I novemb.

[1] *Hist. etc.* p. 50. 51. — [2] *Vid. Rain. tom.* XV. — [3] *Extrav. de Maj. et obed. Hist. du Différ. etc.* p. 54 *et seq.*

» *Quodcumque ligaveris. Quicumque* igitur, » inquit, huic *potestati* à Deo sic ordinatæ *resistit, Dei ordinationi resistit,* nisi duo, sicut » Manichæus, fingat esse principia, quod falsum » et hæreticum judicamus; quia testante Moyse, » non in principiis, sed *in principio cœlum* » *Deus creavit et terram.* »

His ergo expositis, eò viam sibi parasse videbatur, ut romano Pontifici omnem potestatem esse subditam, etiam in temporalibus, pro certo fidei dogmate definiret. At profectò non eò usque processit : hoc enim tantùm habet definitio : « Porrò subesse romano Pontifici omnem huma- » nam creaturam declaramus, dicimus, defini- » mus, et pronuntiamus omninò esse de neces- » sitate salutis ; » quod quidem est verissimum, et apud catholicos certum, si de spirituali potestate intelligatur : animadvertique hic volumus ardentissimum Pontificem, nec id fuisse ausum, ut potestatem temporalem, licèt in expositione sæpè memoratam, uti sibi subditam in temporalibus, in ipsâ definitione ac determinatione diceret. Quippe cùm in citatissimo cursu eò quoque abripiendus esse videretur, ut temporalia invaderet, repressit se statim, rei novitate ac difficultate deterritus, deflexitque ad ea, quæ spiritualem potestatem certissimè stabilirent.

Dùm hæc agebantur, negabat Pontifex, negabant cardinales à Pontifice dictum unquam, « quòd rex recognosceret se tenere regnum » suum ab aliquo, aut ab Ecclesiâ, aut ab ipso » Pontifice [1], » neque profectò *homagium* postulabat, quæ plana et mera esset insipientia. Sed quid verba proderant, si alioquin Pontifex, regnum, ut apertè præferebat, inconsulto rege, Romæ ordinaturus esset, et si ratione peccati omnia ad se traheret? Ad hæc frequente consistorio minaretur, « se regem Philippum depositu- » rum, ut unum garcionem :[2] » quin etiam in bullâ *Unam sanctam*, apertè scriberet, « quòd spiri- » tualis potestas terrenam potestatem instituere » haberet ac judicare ; » hoc est, procul dubio, datâ sententiâ deponere, quam à se institui doceat : quâ subjectione nulla erat major, ne quidem in eo quod vocant homagio-ligio? Quid quòd *gladium materialem in potestate Pontificis* planè esse dicebat, aliâ licèt, *regum* nempè et *militum manu exerendum?* Quæ si doctrina valeat, ac jus sit Pontificibus in bello ac pace tractandi, non jam hortatione et consilio, sed, uti Bonifacius facere aggressus erat, summâ potestate, ac pro imperio agere; nempè reges nihil aliud quàm Pontificum ministri et executores essent.

[1] *Hist. etc.* p. 65, 74, 75. — [2] *Ibid.* p. 79.

Quare etsi Bonifacius non hoc definire, aut pro certo et catholico dogmate asserere videbatur, grave erat Francis regique Philippo; hæc, quibus continetur regiæ potestatis certa pernicies, pontificio nomine quocumque modo doceri; impetraruntque à Clemente V, Extravagantem *Meruit*, cujus hæc verba sunt [1] : « Nos regi et » regno (Francorum) per definitionem ac de- » clarationem bonæ memoriæ Bonifacii pa- » pæ VIII, prædecessoris nostri, quæ incipit » *Unam sanctam*, nullum volumus vel intendi- » mus præjudicium generari ; nec quòd per il- » lam rex, regnum, et regnicolæ prælibati, am- » pliùs Ecclesiæ sint subjecti romanæ, quàm » anteà existebant; sed omnia intelligantur in » eodem esse statu, quo erant ante definitionem » præfatam, tàm quantùm ad Ecclesiam, quàm » etiam ad regem, regnum, et regnicolas supe- » riùs nominatos. »

Sic decretalis *Unam sanctam*, tanto apparatu prolata, perindè habita est à romanis etiam Pontificibus, ac si nunquam fuisset edita. Clemens enim V id sanxit; atque à Leone X quidem innovata [2], sed sine præjudicio declarationis Clementis V quæ incipit, *Meruit*; remque omnem ad traditionem antiquam ac majorum placita reduci placuit. Neque nostri refugiebant, satis sibi conscii, quàm procul ab antiquâ patrum traditione, atque ab Ecclesiæ gallicanæ sensu nova hæc abfuissent; seque omni ex parte tutos arbitrabantur, dummodò Bonifacii VIII constitutio nocere non posset. Et certè fateamur est necesse, nec stare potuisse, quæ solis allegoriis atque accommodatitiis, non litteralibus genuinisque Scripturæ interpretationibus niterentur. Quale enim illud est, de romani Pontificis supremo judicio : *Spiritualis homo à nemine judicatur* [3] ; tanquam hic *spiritualis homo,* apud apostolum fuerit romanus Pontifex, non autem quivis christianus, qui Deo per Christum in spiritu serviat; aut illud, ad duo principia refellenda magis sit appositum, *non in principiis, sed in principio fecit Deus cœlum et terram* [4] : aut quorsum pertinebat huc duo Manichæi adversa principia allegare? quasi duæ potestates, ecclesiastica ac civilis, adversæ essent, non sociæ; aut ita supremæ in suo ordine, ut nec in Dei potestate essent, neque ejus providentiâ regerentur. Quæ si quis ad litteram tueri voluerit, næ ille se omnibus deridendum, non jam confutandum præbeat.

Cæterum quod decretalis *Meruit*, soli Francorum regno consulit, causa esse potuit, quòd

[1] *Extrav. comm.* de Privileg. *Hist. etc.* p. 288. — [2] *Leo X, Bull.* Pastor æter. *tom.* XIV *Conc. col.* 313. — [3] *I. Cor.* II, 15. — [4] *Gen.* I, 1.

bulla *Unam sanctam*, occasione Francici exorta dissidii, Francorum regnum maximè pelere videbatur. Huc accedit quod cùm Germani, Angli, aliique in temporalibus colla subdidissent, Franci existimabant super alia regna, hujusce regni dignitatem ac libertatem à regibus ac majoribus suis fuisse defensam : quippe qui christianissimi, pariterque fortissimi, in spiritualibus quidem romano Pontifici maximè omnium paruerant, in temporalibus verò minimè omnium huic potestati se obnoxios fecerant.

CAPUT XXV.

Reliqua Bonifaciani dissidii acta : gallicana intacta : Bonifaciana à successoribus antiquata.

Quæ supersunt in Bonifacianâ contentione leviter transilimus. Anno 1303, prodiere in Philippum duæ bullæ, quarum initium est : *Per processus nostros*, et *Nuper ad audientiam*, quibus declarabatur Philippus *multiplici excommunicatione constrictus;* sed eæ, teste Rainaldo, jussu Clementis V erasæ expunctæque sunt [1].

Conscripta quoque fuerat depositionis sententia, adeòque horum omnium deleri memoriam, ac levissima etiam vestigia placuit; ut hæc sententia, eodem teste Rainaldo [2], *erasa et expuncta sit*, quamvis *pronuntiata* non esset. Sanè Bonifacius, antequàm eam sententiam promulgaret, Albertum imperatorem sæpè à se rejectum, omni studio atque industriâ constabiliverat in eo idoneum suæ sententiæ executorem, regnique Francici invasorem nactum se esse arbitratus. Quo fretus præsidio, cùm extrema omnia moliretur, captus ipse Anagniæ per proditionem civium, Columnarumque et aliorum, ac Guillelmi præsertim Nogareti infandum scelus, paulò post obiit. Iràne ac furore percitus, ut memorant, an mœrore oppressus, an aliâ causâ, nihil ad nostram quæstionem? Quàm autem omnia impotenter et intemperanter egerit adversùs Philippum, vel id abundè testatur, quòd ejus successores ea statim pro irritis habuere; ac Benedictus XI, qui ei proximè successit, Philippo *nec petenti*, excommunicationem relaxavit, absolvit etiam episcopos, barones, et alios eâdem causâ excommunicatos à Bonifacio; privilegia regum christianissimorum ab eodem suspensa restituit; denique sponte rescidit quidquid Bonifacius in regni regisque dignitatem fecerat [3]: Clemens verò V omnia ejus gesta hujus occasione dissidii erasit, expunxit, antiquavit, resque eo loco esse declaravit, quo fuerant ante ea gesta decretaque.

Legimus in regestis regiis ad Benedictum XII, Bonifacii successorem, multas expostulationes editas per fratrem Petrum de Peredo, religiosissimum virum, Romam à Philippo missum. Is ergo conqueritur multa à Bonifacio gesta, quæ à sanctorum Patrum moribus abhorrerent. In his ergo hæc habentur : « Temporibus Patrum » non fieri solere jura ad nutum oculi, ut dice» retur statim : Absolvimus omnes in talibus » provinciis constitutos, ut nonobstante sacra» mento et juramento fidelitatis quocumque ad» stricti sunt, obediant tali principi amico nos» tro. » Addebat, neque illud dici solitum [1] : « Quòd Papa est dominus spiritualitatis et tem» poralitatis, et quòd graviter peccat, qui hoc » non credit; et quòd à temporalibus regum ap» pelletur ad dominum Papam : » et quanquam romani curiales non hæc disertè asserebant, nostris tamen, summæ rei intentis, non ad aliud pertinere scopum Bonifaciana decreta videbantur. Hæc ergo conqueritur legatus regius, subditque : « Dicitur in Franciâ, quòd non restat, » nisi quòd fiat una constitutio, quæ æquipolle» ret omnibus, quòd omnes clerici et laici es» sent ministri duntaxat ad nutum summi Pon» tificis, eorumque qui præsident. » Quem locum sic concludit : « Hæc autem consimilia non fie» bant temporibus sanctorum Patrum; sed de » vitâ et honestate clericorum, et defensione » libertatis ecclesiasticæ et jurium fiebant con» stitutiones, cum pœnis excommunicationis et » interdicti; » ut profectò doceret quæ res, ecclesiasticæ scilicet, quibusve pœnis, nempe ecclesiasticis, excommunicatione et interdicto sancirentur. Hæc nomine regis significata Pontifici, neque improbata sunt : adeo irreprehensibilia videbantur.

Cætera quæ in hoc negotio gesta sunt ad alium pertinent locum [2]. Quòd autem ad hanc quæstionem spectat, hæc summa est : quidquid Bonifacius VIII edidit, ut regiam potestatem, quoad temporalia, sibi obnoxiam faceret, non modò à rege regnoque Francorum, totâque Ecclesiâ gallicanâ rejectum; sed etiam à summis Pontificibus antiquatum fuisse : quod autem rex regnumque, et gallicana Ecclesia eâ de re professa est, et à summis Pontificibus illæsum permanere, et sempiternæ hominum memoriæ consecratum; datumque est omninò sæculis secuturis exemplum illustre, doctrinam Scripturâ, antiquitate, traditione nixam, quocumque nomine, quâcumque auctoritate oppugnatam, æterno at-

[1] *Hist. du Différ. p.* 98, 166. *Rain. an.* 1311, *n.* 39, 40. — [2] *Rain. ib. n.* 44, 49. — [3] *Hist. etc. p.* 207, 208.

[1] *Hist. etc. p.* 212, 213. — [2] *Inf. lib.* X, *cap.* XXV.

que invicto robore in Ecclesiâ catholicâ manere constitutam.

Hæc ex publicis gestis hausimus. Jam si excutimus quæ privati doctores scripserint, inveniemus id Ægidii romani aliorumque theologorum summâ consensione defensum [1] : « Clavium potestati nullam temporalium potestatem à Domino fuisse adjunctam : nunquam inveniri sedisse apostolos, ut de temporalibus judicarent, nec petiissent reges et principes eis in temporalibus subjacerent, aut de ejusmodi respondere deberent : falsum esse et invalidum, neque Francis ferendum, quod de Childerico per romanos Pontifices deposito, et Pepino per eosdem substituto jactaretur : falsum item quod de translato à Græcis ad Francos imperio ; neque à Papâ esse translatum imperii veritatem, sed nomen ; cùm Carolus Magnus jam rerum potiretur ; quodque hic factum est, qualecumque fuit, non fuisse factum per solum Papam, sed populo acclamante et favente, cujus est se subjicere cui vult, sine alterius præjudicio, et ex causâ necessariâ pro sui defensione ; neque trahenda in exemplum, quæ postea in deponendis imperatoribus facta sunt, postquam illi Papæ ut domino paruerunt : tum verò hæc omnia nihil esse, quod sunt argumenta de facto, et dicunt quod factum sit, non quod fieri debeat ; » aliaque ejusmodi quæ mirum est ad ea sæcula permanere potuisse, cùm tot depositionum exemplis, tot falsis donationibus Constantini, Ludovici Pii, aliisque tot falsis historiis, tot novis per tolerantiam aut consuetudinem inductis, seu veris, seu prætentis, coloratisque juribus undique premerentur ; ad hæc in summâ juris publici ignoratione versarentur : ut profectò hæc integra et sana, non nisi ex antiquæ traditionis robore et cursu, oppositas moles evicerint, et ad eos usque perruperint.

CAPUT XXVI.

Joannis XXII successorumque acta adversùs Ludovicum Bavarum imperatorem summatim referuntur, nec ad nostram quæstionem pertinere ostenduntur.

Quæ in Ludovici Bavari imperatoris electi depositione gesta sunt, ad nostram quæstionem vix pertinent ; cùm iis facta sint juribus, quæ ad imperium romano-germanicum speciatim spectent : rerum tamen summam perstringemus, ne quis suspicetur latere nonnihil, quod causæ nostræ officiat.

[1] *Ægid. Rom. quæst. disp. art.* III. *Vind. Maj. lib.* II, *cap.* XXXI. *Joan. de Par. de pot. Reg. et Pap. cap.* XV, *ib. p.* 107 ; *et alii pass.*

Anno 1314 *, Henricus Luxemburgicus imperator obiit. Clemens V, decreto edito, cujus est initium : « Nos ad quos romani vacantis imperii » regimen pertinere dignoscitur, » Robertum Siciliæ regem, quoad electus imperator à Sede apostolicâ fuerit approbatus, vicarium imperii ad Sedis apostolicæ beneplacitum constituit, sed in Italiâ tantùm, quòd Germania hæc jura non agnosceret [1]. Nec ita multò post obiit Clemens. Sed vacante Sede, Ludovicus Bavarus et Fridericus Austriacus discordibus electorum principum suffragiis, reges Romanorum electi sunt.

Prolata à Rainaldo [2] acta testantur, dictam communi septem electorum consilio electioni diem **, adfuisse omnes Francofurtum, in loco consueto, præter Henricum Coloniensem archiepiscopum et Rudolphum comitem palatinum : prorogatum horum gratiâ electionis diem : citatosque illos, ut ad eum convenirent, defuisse : Ludovicum Bavarum quinque reliquorum concordibus suffragiis fuisse electum.

Satis constat Fridericum extra Francofurtum à Coloniensi et Palatino fuisse electum. Sed il obtendebant è quinque electoribus, qui Ludovico suffragati essent, tres fuisse, de quorum jure esset controversia [3] ; ac parem utriusque electi conditionem fuisse : quo Rainaldus contendit litem à Papâ fuisse dirimendam. Vacabat interim apostolica Sedes. Anno 1316, Joannes XXII electus est [4]. Is Ludovicum Bavarum electum ad pacem cum Friderico electo adhortatur : neutrum confirmat. Anno 1317, vacantis imperii regimen ad romanum Pontificem esse devolutum pronuntiat, « cui in personâ Petri terreni » simul et cœlestis imperii jura Deus ipse com- » misit [5] : » quo jure vicarium designat vacantis imperii, sed in Italiâ tantùm ; cùm tamen Petri jura, si seriò allegentur, ad totum christianum orbem protendi constet.

Interea Ludovicus et Fridericus de imperio in Germaniâ ferro decernebant. Anno 1322, Fridericus magno prælio victus captusque est ; Ludovicum Joannes ad clementiam adhortatur, suamque operam ad pacem conciliandam offert [6].

Victor Ludovicus, anno 1323, pergit ad Italiam, tueturque eos qui Pontifici displicebant ; imprimis vice-comites * Mediolanensis ducatûs

* Sive potiùs an. 1313, mense Augusto.

[1] *Rain. an.* 1314, *n.* 2. — [2] *Ibid. n.* 18.

** 19 Octob.

[3] *Rain. an.* 1314. *n.* 25. — [4] *Ibid. an.* 1316, *n.* 10. — [5] *Ibid. an.* 1317, *n.* 27. — [6] *Id. an.* 1323. *n.* 29.

*** Erant gibellinorum duces factionis, adversùs quam guelphæ pro Pontifice stabant. Cur autem hæ factiones, quæ Italiam in duas partes diutissimè distraxerunt, guelpha et gibellina vocatæ fuerint, non traditur : quanquam quidam historici multa de earum origine, conjecturâ ducti magis quàm scientiâ, narraverint. (*Edit. Paris.*)

invasores, ab eo excommunicatos. Quo loco hæc habet Rainaldus : « Inde lis in Ludovicum Bavarum, ac legibus in eum agi cœptum est. » Præcipua accusationis capita hæc erant : Ludovicum discordibus electum suffragiis, antequam ea controversia dirimeretur à Sede apostolicâ, imperii administrationem corripuisse; » alterum, quod maximè Pontificis animum asperaverat, Galeatii, quem hostem et hæresi » contaminatum pronuntiarat Sedes apostolica : » tum perduellium Ferrariensium patrocinium » suscepisse [1]. » Itaque his de causis auctoritate apostolicâ Ludovicus ab imperii administratione est prohibitus, quoad ejus electionem Sedes apostolica approbasset.

Ex his profectò constat hanc controversiam non ad regum causam generatim, sed ad imperii romano-germanici singularem ac proprium statum pertinere.

Eodem pertinent ea, quæ sunt ineundæ pacis causâ, à Ludovico Bavaro ultro oblata Benedicto XII, Joannis successori, de limitandâ in Italiâ et Romæ auctoritate imperatoriâ, et ut idem Ludovicus, si pactis non staret, excommunicationi, interdicto ac privationi subesset [2] : quæ quidem vel ad imperium romano-germanicum, vel ad Ludovici personam propriè et singulatim spectant.

Interim Ludovicus sæpè et publicè, actis editis, est contestatus ea jura, quæ sibi Joannes XXII in imperium vindicaret, à se et imperio non agnosci, imò improbari; extatque solemnis electorum principum nomine ad Benedictum XII, anno 1338, edita declaratio [3], quâ adversùs Joannis XXII decreta contestantur, « quòd vacante romano imperio, is qui eligitur » concorditer, vel à majore parte tantùm electorum, pro rege Romanorum ab omnibus est » habendus, et quòd nec nominatione, approbatione, confirmatione, consensu, vel auctoritate » Sedis apostolicæ, super administratione bonorum et jurium imperii indiget, sive titulo regio assumendo; quodque jura et bona imperii » administrare poterit de jure et consuetudine, » nullâ Sedis apostolicæ super hoc licentiâ habitâ, vel obtentâ. » Hæc igitur omnia ostendisse contenti, eo quo sunt loco, intacta relinquimus.

Quòd autem Ludovicus Bavarus Joannem XXII hæresis accusatum deposuerit, fœdum antipapam substituerit, Franciscanos adversùs Pontificem juverit; hæc, à tanto principe exasperato licèt facta, ingemus.

[1] *Rain.* an 1317, *n.* 30 *et seq.* — [2] *Ibid. an.* 1330, *n.* 18. — [3] *Cold. Const. Imp. tom.* I.

CAPUT XXVII.

De Navarræ regno Hispanis tradito : item de Joannâ Albretanâ, hæresis crimine, sub privationis pœna Romam à Pio IV evocatâ, quod Galli improbarint ac prohibuerint.

Quod à Julio II, in deponendo Joanne Albretano Navarræ rege, factum esse dicitur, id et Hispani variè referunt, et nullum hujus rei diploma proferunt; et qualecumque est, sive sub brevis bullæve, aut sententiæ formâ, Joannes Mariana, hispanus Historicus celeberrimus, subreptitium et nullum fuisse significat; totamque rem, verane an falsa sit, Odoricus Rainaldus sub dubio relinquit, apud quem etiam videre est Marianæ aliorumque historicorum locos [1]. Henricus verò Spondanus ex temporum notis diploma falsi convincit [2]. Quòd autem à Julio II, anno 1512, 12 kal. Aug. in Lateranensi concilio de Ludovici XII sociis, quorum numero Navarricus erat, decretum est editum, ut excommunicarentur, et omni dignitate privarentur, nisi ab eâ societate discederent, Spondanus idem docet *, primùm haud æquo jure fuisse editum; tum verò Hispanis, ad Navarram occupandam nihil prodesse potuisse, multis quidem de causis, eâque imprimis, quòd, nondum elapso tempore ad resipiscendum dato, Navarricum regnum à Joanne innocuo et repentè oppresso desertum, Hispani invaserint.

Addit Caroli Augustii ** et Philippi II notissimas gravesque de hujus regni possessione legitimâ fluctuationes; adeòque abfuisse romanos Pontifices ab eo, ut regnum Navarræ jure ad Hispanos translatum fuisse crederent, ut Pius IV, Antonium Borbonium Navarræ regem, anno 1561, ad obedientiam pro regno Navarræ admiserit : quod omnium historiarum monumentis constat.

Quare ea depositio atque translatio, quæ sola memoratur ad effectum usque perducta, ab ipsis Hispanis iniqua, ab aliis dubia, ab aliis atque etiam à Romanis Pontificibus nulla esse judicatur.

Quò factum est ut idem Pius IV, anno 1563,

[1] *Rain. an.* 1512, *n.* 60 *et seq.* — [2] *Spond. eod. an. tom.* II, *p.* 296 *et seq.*

* Spondanus docet Hispanos historicos dicere alium aliud. Et quidem hic narrat illas *pontificias bullas datas* fuisse 18 februarii, ille 1 *Martii*, alter *mense Julio*, *allatas autem Româ duntaxat mense Augusto*, aut retentas Romæ, aut *à Ferdinando occultas*, qui eas non ostendit, nisi *postquam regnum occupatum fuit*. Cæterùm nullus historicus dicit se vidisse bullam hanc integram, aut saltem illius aliquam partem : hoc tantum omnes referunt, quod famâ et auditione acceperant. (*Edit. Paris.*)

** Aiunt Carolum V, morti proximum, Philippo II in mandatis dedisse, ut Navarræ regnum restitueret, et Philippum II morientem eadem jussa dedisse Philippo III. (*Edit. Paris.*)

Joannam Albretanam Antonii viduam, ut reginam Navarræ, hæresis causâ Romam citaret, sub pœnâ privationis regni, nisi se judicio sisteret; quod quidem Carolus IX prohibuit, ac fœderatæ cognatæque, injuriâ communi etiam regiæ majestatis permotus, tutelam suscepit: cujus etiam jussu, » cùm Henricus Clutinius Oisellus, tunc » Romæ orator regius, graviter eâ de re apud » Pontificem expostulasset, et regem injuriam » talem, qualem majores sui nunquàm inultam reliquissent, minimè laturum ostendisset, tandem obtinuit, ut diploma jam in » Urbe solenni more publicatum revocaretur, et » omninò induceretur, ita ut inter Pii IV constitutiones hodiè minimè reperiatur. » Hæc Thuanus refert [1]; quæ adeò certa sunt, omnibusque historiis comprobata, ut de iis ampliùs laborare sit supervacaneum, liquidumque omninò sit Francos ab eo abhorruisse, ut quidquam ad reges deponendos pontificio nomine moveretur.

CAPUT XXVIII.

Sixti V et Gregorii XIV decreta in Henricum IV, Navarræ, ac postea Francorum et Navarræ regem, quoad temporalia nullo loco habita: à Clemente VIII absolutio eidem Henrico IV nullâ rehabilitationis mentione, ut regi impertitur: obiter notatur, qui adversùs Declarationem gallicanam de *Libertatibus gallicanis* scripsit anonymus.

Anno 1585, Henrico III rege, Sixtus V, edito diplomate, Henricum Borbonium, Navarræ regem, Antonii et Joannæ filium, ejusque agnatum Henricum Borbonium Condæum, tanquam hæreticos et in errorem relapsos, ad hæc hæreticorum fautores ac defensores publicos, ac fidei catholicæ bostes proscripsit [2]: Navarrum eo regno, ac Benearnensi principatu excidisse: utrosque ad ullum principatum, ac maximè regnum Franciæ jure hæreditario capessendum inhabiles declaravit: quod decretum rex, Francique omnes molestè tulerunt. Quòd autem, tunc temporis conjurati, seu *Ligæ*, ut vocant, addicti, catholicæ religionis obtento studio, multa in regem moverent, eumque ut suspectum hæreticæ pravitatis apud vulgus traducerent, Navarrusque et Condæus Calvinianæ factionis duces bellum regi inferrent; » ideò, ut ait Thuanus [3], qui » circa regem erant, satis pro tempore habuerunt, cavere ne decretum uspiam in regno » promulgaretur, aut ejus ratio publicè haberetur; » quod infirmum quidem, et priscæ circa eas res Franciei regni fortitudini haud satis congruum, satis tamen demonstrabat quàm hæc nulla putarentur.

At Navarrus programmate in ipsâ Urbe ac celebrioribus ejus locis affixo, multa egit in Pontificem, ac publicè declaravit, appellare se ab hoc decreto, quantùm ad regni jura attinet, ad curiam Parium Franciæ, quorum ipse princeps esset, primus scilicet regii sanguinis princeps, quantùm autem ad hæresim sibi objectam, ad universale concilium [1]: quibus id perfecit, ut ipse Pontifex talia intrepidè ausum ac gnaviter exsecutum, magnanimitatis nomine collaudaret.

Cæterùm nihil ad nostram quæstionem, si quid suæ contestationi, hujus quo adhuc tenebatur, erroris asperserit. Certum illud cordatioribus Francis probatum, quòd Pontificem de jure regnandi decernentem non tulerit: adeòque hæc decreta pro irritis ac nullis apud nos habebantur, ut Henricus III, cum Henrico Navarro pace compositâ, eum haud minùs pro primo regii sanguinis principe agnosceret, et socium adversùs conjuratos regiæ familiæ bostes adhiberet, et moriens successorem lege Salicâ renuntiaret; cui sententiæ flos nobilitatis etiam catholicæ, multique etiam sacrorum antistites adhærebant, Henricumque IV regem agnoscebant [2]. Neque Gregorii XIV decreto, 1 Martii 1591 dato, à regis obsequio deterreri se passi sunt; imò diploma illud, quod de temporalibus factum, pro apostolico et ecclesiastico non habebant parlamenta, quæ ut religioni, ita regi regnoque fida, regiâ auctoritate Cæsaroduni Turonum, Catalauni, et Cadomi residebant, vehementissimis sententiis proscripserunt [3]: temperatiùs præsules conventûs Autricî Carnutum habiti decreverunt; » et tamen ex auctoritate Scripturæ sacræ » sanctorumque decretorum conciliorum generalium, canonicarum constitutionum, perpensis sanctissimorum Patrum exemplis, juribus, » et libertatibus Ecclesiæ gallicanæ, quarum » præscriptione decessores sui episcopi se, ad- » versùs ejusmodi conatus semper tutati sunt; » eapropter interdictiones, tàm in formâ quàm » in materiâ, nullas et injustas, et suggestione » hostium Franciæ factas declararunt, salvo » cultu et honore qui romano Pontifici debere- » tur. » Decreto dato duo cardinales, Carolus Borbonius * et Philippus Lenoncurius, qui sacro conventui præerant, subscripsere: acta hæc

[1] *Thuan. lib.* LXXXII; *tom.* IX, *p.* 276. *Vid. lib.* XXXV; *tom.* IV, *p.* 381. *edit. Gall.* 1731. — [2] *Thuan. lib.* LXXXII, *pag.* 369. *et seq.* — [3] *Ibid. pag.* 376.

[1] *Thuan. lib.* LXXXII, *pag.* 377. — [2] *Ibid.* XCVI; *tom.* X, *p.* 673. *Vid. tom.* XI, *lib.* XCVII, *p.* 1 *et seq. et lib.* CI, *p.* 343. — [3] *Decret. Boch. lib.* II, *tit.* XVI, *cap.* III *et seq. Th. lib* CI, *p.* 367, 370, 374.

* Fratris filius alterius cardinalis Borbonii, qui *Ligæ* rex fuerat.

sunt anno 1591, ab iis præsulibus; qui regi regiæque familiæ adhærebant.

Quo ex loco, ut id obiter memoremus, ille confutatur qui adversus gallicanam Declarationem de *Libertatibus gallicanis tractatum* edidit auctor anonymus. Is cùm primum caput gallicanæ Declarationis oppugnandum aggressus sic incipit [1] : « Difficile intellectu est, quâ ratione » illustrissimi autistites gallicani, libertates Ec- » clesiæ illius regni defendendas suscipientes, à » propositione auspicati sint, quæ juri Ecclesiæ » potiùs adversatur. » Nempè id inter Ecclesiæ jura revocat, ut potestate clavium reges deponi possint : quæ jura gallicani præsules ignorabant, partemque libertatis Ecclesiæ gallicanæ in his probibendis juribus reponebant; quippe qui intelligerent libertatem gallicanam priscis juribus contineri; quæ his essent superaddita, ea ad turbandam gravandamque Ecclesiam pertinere. Sed nos eum virum, qui de libertatibus gallicanis ludat potiùs quàm disserat, omittamus. Nobis sufficiat quòd gallicani præsules in hâc novissimâ Declaratione majores suos secuti sunt; eosque præsules regi regnoque fidos cæteri deindè complexi sunt omnes. Neque enim attendi debet quid pars adversa senserit; quippe quæ jam inde ab Henrici III temporibus, religionem fœdæ rebellioni obtendebat : non, inquam, attendi debet, quid illi senserint vel fecerint, qui Guisianos, si Deo placet, Capetis regibus, sanctique Ludovici posteris anteferrent, Hispanicisque artibus, imò Hispanico auro corrupti, ad hæc *Ligæ* furoribus dementati, Hispanos Lotharenosque se esse, quàm Francos malebant. Hæc ergo febricitantium deliria contemnamus; quid sana et pacata Francia fecerit ac senserit, attendamus.

Conversus ad catholicam fidem rex, omnium clementissimus atque fortissimus, à Reginaldo Belnensi, archiepiscopo Bituricensi, in Sancti Dionysii celeberrimâ toto orbe terrarum ecclesiâ, ad Ecclesiæ catholicæ gremium admissus est [2]. Quæ cùm à Sede apostolicâ comprobari è re esset, Henricus se quidem ejus Sedis auctoritate ab hæresi absolvi supplicavit, missis ad Clementem VIII procuratoribus; sed de *rehabilitatione*, quam vocant, agi vetuit, indignum id gallicâ majestate ratus : neque Franci, etiam conjurati, aliter sentiebant; quippe qui, rege converso, in obsequium certatim ruerent, nullâ Sixtiani et Gregoriani decreti ratione babitâ. Tentati procuratores, Jacobus Perronius, Ebroicarum episcopus designatus, et Arnaldus Ossatus, postea cardinales [1], « an coronam ad pedes » Pontificis vellent deponere, ac per illud signum quasi regnum Franciæ in ejus manus consignare, quòd ille se pro rege gerens, quamvis » à sanctâ Sede jure successionis privatus, contra divina jura et humana occupasset; quam » coronam post illam summissionem in capite » procuratorum mox reponeret. Verùm illi ab eâ » conditione se valde alienos ostenderunt, cùm » dicerent : Reges Franciæ, quantùm ad jurisdictionem spectat, nullum agnoscere superiorem; neque verò pati posse Francos, ut reges » ipsorum ulli se tanquam superiori summittant, » ac præsertim nobilitatem; ac longè decipi eos, » et in rerum nostrarum cognitione toto cœlo » errare, qui aliter credant : nam solos id eos » sibi persuadere, qui de regni usurpatione cogitant. »

Cùm autem « Pontifex absolutionem ab episcopis gallicanis concessam, tanquam nullam » et irritam revocare decrevisset, procuratores » assentiri noluerunt : cùmque animo perpenderet Pontifex, et frustrà absolutionem suam » peti aut dari diceret, si prior valida maneret, » non adprobatâ à procuratoribus revocatione : » conventum ut statim in decreto pontificio ea » clausula adjiceretur, quâ Pontifex cuncta religionis acta, quæ in personâ regis secuta, et quæ » per ipsum facta erant, vi absolutionis in Franciâ concessæ probaret et confirmaret, perindè » atque si jam tunc à Pontifice rex absolutus » esset. Quâ in re cautè à procuratoribus servatum fuit, ut tantùm ad religionis acta confirmatio porrigeretur [2]. » Adeo quidquam quocumque prætextu, circa temporalia attentari refugiebant.

Omni ergo temporalium ac rehabilitationis omissâ mentione, impositæ volenti regi conditiones, quæ regiæ majestati convenirent *; revocatæ Sixti V et Gregorii XIV censuræ, quod nostri de excommunicatione intelligebant; permissum aliis ut de solutâ quoque depositione interpretarentur, nullâ licèt ejus factâ mentione, ne quid novæ rei, vel eo prætextu, inquieti homines conarentur. Cæterùm à Clemente nihil aliud factum est, quàm id quod unum rex postulaverat : « nempè ut Henricum regem à vinculo excommunicationis, quâ, ex causâ hære- » sis erat ligatus, absolveret [3]. » Res autem ita

[1] *Tract. de libert. etc. lib.* IV, *cap.* I, *n.* I; *pag.* 153. — [2] *Thuan. lib.* CVII; *tom.* XII, *p.* 32 *et seq.*

[1] *Thuan. lib.* CXIII, *p.* 473. — [2] *Ibid. lib.* CXII; *tom.* XII. *p.* 473, 476.

* Perronium et Ossatum procuratores regios accusat MEZERAY, parum verisimiliter, quasi sivissent absolutionem in Franciâ datam, ut nullam et irritam revocari, quos quidem ipse Thuanus hâc culpâ liberat, ut mox vidimus. (*Edit. Paris.*)

[3] *Thuan. lib.* CVII, *tom.* XII, *p.* 478.

gestæ sunt, ut nemini catholico, aut etiam ecclesiastico fraudi esset, quòd regem needùm catholicum, votis potiùs quàm armis ad veram religionem vocavissent, atque interim coluissent, ut qui optimo jure ex Salicâ lege regnaret; fuitque rex summâ postea apud omnes catholicos principes Sedemque apostolicam auctoritate et gratiâ. Ex Thuano hæc referimus eo libentiùs, quòd ille nihil aliud quàm acta publica, certaque hujus rei, apud nos celebris, monumenta retulit. Quæ si cui rerum nostrarum nimis imperito suspecta sint, apud cardinalem Perronium omnia inveniet suo ordine recensita [1]. Ipsa etiam bulla Clementis VIII abundè testatur Henrico IV Magno absolutionem ab hæresi, ut regi ab omnibus ipsoque Pontifice agnito, nihil autem aliud fuisse impertitum. Jam quantùm ea valeant, ad asserendam Ecclesiæ gallicanæ, ac Francici regni de supremâ in temporalibus solique Deo obnoxiâ potestate sententiam; quàmque ex his liquidò constet, nunquàm ab eâ destitutos, qui verè sint Francici nominis ac generis, omnes per se videant.

****

LIBER QUARTUS,

Quo à Gregorii VII temporibus res in conciliis œcumenicis gestæ referuntur: ad caput primum Gallicanæ Declarationis.

—

CAPUT PRIMUM.

Canon xxvii concilii Lateranensis III, sub Alexandro III, quo pœnæ temporales adversùs hæreticos decernuntur: ibi distinctio notabilis, eorum quæ Ecclesia per se, et eorum quæ geral principum adjuta constitutionibus: hinc lux huic et aliis ejusdem generis secutis canonibus: his decretis principum consensus intervenire solitus: hinc quoque certa illis auctoritas.

Postquam exposuimus, quæ propriè à romanis Pontificibus circa temporalem potestatem ordinandam deponendamque; nunc quæ eâdem de re in conciliis œcumenicis gesta sint, explicemus.

Primum autem occurrit Lateranensis concilii III, sub Alexandro III, anno 1179, caput xxvii, *de Hæreticis* [2]. Quo capite affirmant doceri et exerceri indirectam potestatem, dùm auctoritate concilii adversùs Albigenses hæreticos, eorumque stirpem Brabantianos et alios, incendiis, cædibus, populationibus omnia devastantes, fidelitatis et obsequii juramento sancitum obsequium relaxatur, et subditi seu vassalli à dominorum potestate absolvuntur.

[1] *Œuv. div. de Du Perr. p. 754 et seq. p. 858 et seq.* — [2] *Tom. x Conc. col. 1522, 1523.*

Miror, qui ista objiciunt, non saltem advertisse quo fonte profluant. Sanè initium hujus capitis, ex sancti Leonis epistolâ xciii excerptum, sic habet [1]: « Sicut ait beatus Leo, licèt ecclesiastica disciplina sacerdotali contenta judicio, » cruentas non efficiat ultiones; catholicorum » tamen principum constitutionibus adjuvatur, » ut sæpè quærant homines salutare remedium, » dùm corporale super se metuunt evenire supplicium. » Sic Patres Lateranenses subtiliter discernunt id quod pertinet ad *sacerdotale* judicium, ab iis in quibus Ecclesia *ad corporale supplicium catholicorum principum constitutionibus adjuvatur.*

His positis, jam utrumque remedium à sacro concilio adversùs hæreticos adhibetur; nam et illi et illorum fautores anathemate puniuntur, societate fidelium, sacris oblationibus, christianâ sepulturâ privantur, quibus continetur sacerdotale judicium. Tum spiritualibus expeditis, expediuntur etiam *corporalia supplicia*, quibus Ecclesia *principum constitutionibus adjuvatur*; ex quo fonte hæc profecta sunt: « Relaxatos autem se noverint à debito fidelitatis et hominii » et totius obsequii, donec in tantâ iniquitate » permanserint, quicumque illis aliquo pacto » tenentur annexi: ipsis autem cunctisque fidelibus, in remissionem peccatorum injungimus, » ut tantis cladibus se viriliter opponant; et contra eos armis populum christianum tueantur, » confiscenturque eorum bona, et liberum sit » principibus, hujusmodi homines subjicere » servituti. » Quòd ergo hæretici suorum *hominio* ac fidelitate priventur; quòd in servitutem redigantur; quòd armis oppugnentur; quòd eorum bona confiscentur; ea sunt quæ Ecclesia, non *sacerdotali judicio*, sed *principum constitutionibus adjuta decernit.* Quare locus ille omninò nos juvat, cùm ex eo videamus temporalia supplicia, quæ hic *corporalia*, spiritualibus scilicet opposita, nominantur, ab ecclesiastico ordine, non nisi consensione principum attrectari.

Quòd autem bellum in hæreticos omnia populantes injungunt *in remissionem peccatorum*; atque id bellum suscipientibus, *biennium de pœnitentiâ injunctâ relaxant*, ecclesiasticæ est potestatis: neque hoc decreto sibi tribuunt armorum inferendorum potestatem; sed iis præcipiunt, qui hanc potestatem habeant, ut si modò Ecclesiæ indulgentiâ uti velint, eam potestatem ad hæreticorum furores comprimendos adhibeant.

Ut autem concilii Patres hominia, servitutes, confiscationes sibi potiùs, quàm armorum potes-

[1] *Leon. ep.* xv. *al.* xciii.

tatem vindicent, ratio non sinit. Quare est necesse id stare quod diximus, ut hæc omnia eorum numero censeantur, quæ principum consensione præstet Ecclesia.

Hæc semel explicata, sub tanto pontifice Alexandro III, atque ab œcumenicâ synodo tam nobili Lateranensi III, procul dubio omnibus ejusdem generis decretis lucem præferunt, ac debent subintelligi, etiam ubi expressa non sunt.

Huc accedit quòd conciliis generalibus aderant principes per legatos, ac decreta in sacro conventu promulgata recipiebant: sicut de hoc concilio Lateranensi III legimus apud Rogerum Hovedenum*, hujus ævi scriptorem, qui sacri concilii *canonibus recensitis*, hæc addit: *His decretis promulgatis, et ab universo clero ac populo circumstante receptis, etc.* Populi autem nomine, ecclesiastico more styloque, laici omnes intelligebantur, ipsique adeò principes et eorum legati [1]. Quare si quid in conciliis adversùs hæreticos decerneretur, quod ad civilem potestatem pertineret, id quanquàm ad majorem religionis reverentiam concilii nomine editum; tamen à civili potestate receptum ac ratum habitum, ex eâ consensione vim suam obtinebat.

Eodem modo rituque actum est sub eodem Pontifice, adversùs eosdem hæreticos, in concilio Turonensi**, cap. IV, quod incipit, *In partibus Tolosæ*. Postquàm enim Patres decreverunt quæ sunt sacerdotalis judicii, nempè: « Quisque » contra hæc venire tentaverit, anathemate fe» riatur; » jam quæ principum auctoritate fiant, exequuntur his verbis: « Illi verò si deprehensi » fuerint, per catholicos principes custodiæ man» cipati, omnium bonorum amissione mulcten» tur [2]. » Sic Patres suo defuncti officio, principibus quoque ut suas jam partes exequerentur, indicebant; nihil temporale ipsi per se attrectabant. Hæc dicimus ad canonem XXVII concilii III Lateranensis, ex quo conflatum est caput *Sicut ait*, et caput *Absolutos*, aliaque similia, *Ext. de Hæreticis* [3].

CAPUT II.

Concilii Lateranensis IV canon III, sub Innocentio III, quod ad pœnas temporales attinet, ejus est generis, in quo Ecclesia consensu et constitutionibus principum adjuvatur: principes facilè comprobabant quæ adversùs hæreticos ab Ecclesiâ sancirentur.

Haud aliâ mente actum esse in concilio Lateranensi IV, sub Innocentio III, æqui rerum æstimatores facilè judicabunt. Ad hoc concilium reges omnes, datis à Pontifice litteris, per legatos invitati adfuerunt [1], eâ præcipuè causâ vocati, ut quæ ab eorum potestate penderent, ipsi suâ non modò præsentiâ, verùm etiam consensione firmarent. Quare nihil mirum est ibi fuisse conditum cap. III, quod incipit: *Excommunicamus*, eodem initio relatum extr. *de Hæreticis*, in quo quidem capite hæc habentur [2]: « Si dominus temporalis requisitus et monitus ab » Ecclesiâ, terram suam purgare neglexerit ab » hâc hæreticâ fœditate, per metropolitanum et » cæteros comprovinciales episcopos vinculo ex» communicationis innodetur; et si satisfacere » contempserit infra annum, significetur hoc » summo Pontifici, ut ex tunc ipse vassallos ab » ejus fidelitate denuntiet absolutos, et terram » exponat catholicis occupandam, qui eam, ex» terminatis hæreticis, sine ullâ contradictione » possideant, et in fidei puritate conservent, » salvo jure domini principalis; dummodò super » hoc ipse nullum præstet obstaculum, nec ali» quod impedimentum opponat; eâdem nihilo» minùs lege servatâ circa eos qui non habent » dominos principales. » Decernunt postea, ut defensores et fautores hæreticorum » sint etiam » infames, sint intestabiles, nec ad testimonium » admittantur, nec ad hæreditatis successionem » accedant: » quæ omnia ex iis sunt, quæ non sacerdotali judicio, sed principum adjuta constitutionibus Ecclesia sanciat.

Ejusdem generis sunt quæ subduntur postea in hæreticum seu fautorem: « Nullus ipsi super » quocumque negotio, sed ipse aliis respondere » cogatur..... si judex extiterit, ejus sententia » nullam obtineat firmitatem..... si advocatus, » ejus patrocinium nullatenùs admittatur: si » tabellio, instrumenta confecta per ipsum, » nullius penitùs sint momenti [3]. »

Quæ si per se ad ecclesiasticam pertinent potestatem, quid erat necesse ut romani Pontifices eadem iisdem verbis ab imperatoribus impetrarent, ut factum est in iis legibus, quæ à Friderico II imperatore editæ [4], atque ex canonibus XXVII et III conciliorum Lateranensis III et IV conflatæ expressæque sunt. Is enim constitutione quæ incipit, *In die*, eadem quæ in his conciliis habebantur repetit, de dominis temporalibus ac principalibus: item hæreticorum terram exponit à catholicis occupandam: hæreticos eorumque fautores bonorum publicatione mulctat: infames, intestabiles, iisdem verbis pronuntiat: de advo-

* Anglum. juris canonici peritissimum et bonum historicum. (*Edit. Paris.*)

[1] *Vid.* tom. X *Conc.* col. 1525.

** Habito an. 1163.

[2] *Vid.* tom. X *Conc.* col. 1419. — [3] *Decret. Greg. IX. lib.* V, *tit.* VII, de Hæret. *cap.* VIII, XVI.

[1] *Tom.* XI *Conc. col.* 126, 127. — [2] *Decretal. Greg. IX loco mox cit. c.* XIII; *et tom.* XI *Conc. col.* 148. — [3] *Ibid. col.* 149. — [4] *Const. Frid. post lib. feud.*

catis, de judicibus, de taheilionibus decernit eadem: quæ profectò satis demonstrant à quo fonte hæc manant, et undè transfusa sint in Ecclesiam.

Atque has leges edidit Fridericus, « in die, » inquit, illâ, in quâ de manu sacratissimi pa» tris nostri summi Pontificis, recepimus im» perii diadema. » Recepit autem ab Honorio III, qui Innocentio III est proximus, à quo hæ Friderici *leges laudantur, approbantur* [1], non profectò conduatur.

Ac profectò principes tam pronâ voluntate Ecclesiam ad extinguendas hæreses cæteraque officia adjuvabant, ut in eâ constitutione Fridericus hæc diceret: « Cùm ergo, dispositione » divinâ favente, nihil velit Ecclesia, quæ nihil » debet præter bonum appetere, quod nobis » eodem concursu et eâdem non placeat volun» tate, etc. » Quâ principum voluntate confisa Ecclesia, multa edicere de temporalibus haudquaquàm verebatur, quibus postea principes, religionis studio, expressè vel tacitè consentirent.

Quare, quod diligenter notari velim, cùm concilia Lateranensia III et IV hæc decernunt de hæreticis, ut feudis, ut homagiis, ut honore mulctentur; nequaquàm auctoritate clavium, aut apostolicâ potestate, de quâ hic controversia est, id faciunt, aut facere se declarant, aut omninò eam potestatem allegant; patetque explicatio vera ac nativa, quâ nimirùm hæc fieri à conciliis intelligantur, quòd principes præsentes, ac decreta recipientes, hæc fieri vellent, permitterent, consentirent, ac postea etiam, ne dubium superesset ullum, legibus editis, confirmarent, ut à Friderico II paulò post factum esse cernimus.

CAPUT III.

Antiquorum imperatorum leges, quibus Ecclesia juvabatur ad pœnas temporales adversùs hæreticos, in conciliis Lateranensibus III et IV, decernendas.

At si quis quæsierit quales illæ sint constitutiones principum, quibus in concilio Lateranensi III, canone XXVII, Ecclesia adjuvari se profitetur, cùm nondùm Friderici II leges, aut etiam ipse Fridericus extitisset, facilè respondebimus. Præcesserant enim multis sæculis, antiquorum principum circa hæreticos constitutiones eæ, quas in codice Theodosiano et Justinianeo legimus, ac præsertim insignes erant, titulo *de Hæreticis*, leges IV et V [2].

Quarta quæ est Honorii, Arcadii, ac Theodosii Augustorum, sic habet: « Manichæos, seu mani» chæas vel donatistas meritissimâ severitate » persequimur. Huic ergo hominum generi nihil » ex moribus, nihil ex legibus sit commune » cum cæteris: ac primùm quidem volumus esse » publicum crimen, quia quod in religionem » divinam committitur, in omnium fertur inju» riam, quos bonorum etiam omnium publica» tione persequimur... Præterea non donandi, » non emendi, non vendendi, non postremò » contrahendi cuiquam convicto relinquimus » facultatem... Ergo et suprema illius scriptura » irrita sit, sive testamento, sive codicillo, sive » epistolâ, sive quolibet alio genere reliquerit » voluntatem, qui manichæus fuisse convin» citur; sed nec filios hæredes eis existere aut » adire permittimus, nisi à paternâ pravitate » discesserint. »

Manichæi donatistæque hic notantur mulctandi supra cæteros: manichæi quidem, propter insignem in eâ sectâ Dei creatoris contumeliam, et quòd præ cæteris per occultos conventus et obstinatam conspirationem, fœdi, subdoli, malefici habebantur: donatistæ verò propter immanes illos circumcellionum furores, quos beatus Augustinus sæpè deplorat [1].

Easdem decernunt pœnas, lege V, Theodosius Augustus et Valentinianus Cæsar, ac disertè « etiam manichæos de civitatibus pellendos, et » ultimo supplicio tradendos. »

Has leges, qui diligenter attenderint, fontem invenient eorum quæ à conciliis III et IV Lateranensibus adversùs hæreticos Ecclesia *principum constitutionibus adjuta* decrevit. Statim enim intuemur cur infames, cur intestabiles habeantur, cur bonis priventur; ac tametsi hæc de manichæis et donatistis specialim dicta sunt, haud immeritò ad cæteros hæreticos extenduntur, præsertim ad albigenses, quos manichæorum stirpem fuisse docti sciunt: cùm præsertim in provinciis devastandis donatistarum furores imitati, iisdem quoque pœnis meritò coercerentur. Nec mirum carcere attineri, ad servitia redigi, bellis oppugnari, quos etiam leges vitâ privent.

Veterum imperatorum legibus secuti principes addiderunt, quæ temporum conditionibus apta esseat; multaque in hæreticos ecclesiasticis permiserunt, ut magis magisque sacro ordini, adversùs contemptores, debita reverentia sanciretur. Hinc illa de feudis circa dominos temporales principalesque dicta. Domini autem principales dicebantur ii, qui cùm inferiores sub se haberent dominos, ipsi supremis absolutisque dominis, hoc est, regibus, immediatè suberant;

[1] *Const. Honor.* III, *ibid.* — [2] *Cod. Justin. tit.* V, *leg.* IV et V.

[1] *Vid. passim Aug. contra Donat.*

neque refugere poterant ea, quæ supremorum dominorum, regum scilicet, qui per legatos aderant, consensione decreta essent.

De regibus verò, quos specialiter designari oportere, eorum quoque temporum jura postulant, si quid in iis aliisve conciliis expressum legeretur, quod nullibi occurrit, tamen nihil nocerent quæ ipsis præsentibus, atque odio hæresum ultrò consectientibus agerentur.

CAPUT IV.

Ex historiis demonstratur quæ de feudis aliisque temporalibus, ecclesiasticâ auctoritate gererentur, principum concessione et consensione valuisse.

Non desunt qui putent ea quæ in his conciliis de feudis decernuntur, ad feudos tantùm ecclesiasticos pertinere. Nos generatim dicta, ad omnes pertinere non refugimus, et principum consensione decreta ostendimus.

Adstipulantur nobis monumenta historiarum. Willelmus Brito, diligentissimus per eam ætatem historicus, Philippidos lib. XII, memorat de Albigensium negotiis habitum fuisse Parisiis totius Galliæ generale concilium, procurante Philippo Augusto.

Quo fine, cùm reliqui nihil definire valerent,
Quamvis torreret ipsum intolerantia febris,
Parisios, medicis contradicentibus ibat [1].

Nempè damnatâ jam albigensium hæresi, quæ per hæc tempora episcoporum synodi habebantur, eæ in puniendis per bonorum ademptionem atque alias temporales pœnas hæreticis totæ sunt, ut acta ejus ævi legenti videre est. Quare haud immeritò Willelmus hæc *à reliquis* sine rege *definiri posse* negat.

Et quanquàm passim apud auctores legimus comitatum Tolosanum et alias terras Simoni comiti Montis-fortis, per Innocentium III et generale concilium fuisse adjudicatas [2]; hæc tamen vero sensu explicata sunt ab iis qui rem subtiliùs distinxerunt. Rigordus imprimis audiendus de gestis Philippi Augusti. » Per hæc, inquit [3], tem» pora (anno 1215 quo tempore est habitum » Lateranense concilium) Simon comes Montis» fortis factus est comes Tolosanus, papâ Inno» centio procurante, et Philippo rege concedente, » propter hæreticam pravitatem albigensium, et » propter apostasiam Raymundi comitis Tolo» sani. » Verba memoratu digna: Papa enim *procurat*, rex verò *concedit*; et tamen Pontifici omnia tribuuntur; quòd in causâ religionem attiuente, reges omnia delata ipsi vellent.

Et cùm in concilio Lateranensi IV, capite illo III, *de Hæreticis*, quod nobis objicitur, discretè scriptum sit de summo Pontifice: » Terram ex» ponat catholicis occupandam, qui eam sine ullâ » contradictione possideant; » tamen id nonnisi regum consensu factum ex Willelmo Britone constat, cujus de Raymundo hæreticorum defensore extant hi versus, Philippidos libro VIII, pag. 192.

Rex et Papa simul exponunt omnibus illum,
Et res et patriam totam, quæ spectat ad illum:
Ut qui prævaleat armis et viribus illi
Tollere quid, proprias licitè convertat ad usus,
Et dominus fiat rerum, quas auferet illi.

In aliis feudis haud aliter actum facilè intelligimus. Utriusque potestatis concurrebat auctoritas: ac regia quidem hæretico principi feudum adimebat, alteri principi concedebat; pontificia verò et de hæresi judicabat, et in hæreticum meritò hæc à rege fieri declarabat, dantemque et accipientem in conscientiâ tutos præstabat; et sic etiam suo modo concedere putabatur.

Neque reges repugnabant quin Simon et alii novos feudos ab hæreticis captos Pontifici acceptos referrent, ut Sedi apostolicæ atque Ecclesiæ catholicæ eò fideliores essent, quò, auctore Pontifice, talia beneficia impetrarent.

Quare de concilio Bituricensi anni 1225, sub Ludovico VIII, romano legato præside, Matthæus Parisiensis hæc refert [1]: » Simon de Mon» te-forti » (Amalricum ejus filium dicere debuit: pridem enim obierat Simon, anno scilicet 1218, in secundâ obsidione Tolosanâ lapide percussus; sed hæc nihil ad rem), » Simon ergo de Monte» forti petiit sibi restitui terram Raymundi comi» tis Tolosani, quam dominus Papa et rex Fran» corum Philippus sibi et patri suo contulerunt, » exhibens super donatione factâ, utriusque, » Papæ scilicet et regis monimenta. » Quæ in Chronico Turonensi, in gestis conciliorum inserta distinctiùs explicantur his verbis [2]: » Quibus, » (Raymundi scilicet petitionibus) Amalricus ec» ontra de Monte-forti obvians, litteras papæ In» nocentii, necnon et Philippi regis Franciæ » ostendebat, in quibus continebatur, et dicti » comitis Tolosani damnatio, et terræ albigen» sium Simoni de Monte-forti patri suo facta do» natio. » Quibus intelligimus regis donationem Pontificis damnatione nixam, suo quoque modo ad eum relatam, à quo damnatio processisset. Quis autem propriè ac reipsâ donaret, non erat obscurum. Is nempè rex fuit, à quo terram Si-

[1] *Will. Brit. Philipp. lib.* XII. *in Hist. Franc. Pithœi, pag.* 389. *edit. Francof.* 1696. — [2] *Guill. de Pod. c.* XXVI; *Duch. tom.* V, *p.* 681, 770. *etc.* — [3] *Rigord. ap. Duch. tom.* V. *p.* 66.

[1] *Matt. Par. an.* 1226. *p.* 277; *et tom.* XI *Conc. col.* 292. — *Ibid. col.* 291.

non recepit, qui Simonem *investivit*, terram *ei et hæredibus confirmavit*; ut profectò Rigordus accuratè diligenterque, *Pontifice procurante, rege concedente*, hæc facta esse scripserit; sed in hæreticis puniendis reges, pontificiæ potestati ferè omnia tribuebant.

Quare qui talia pontificiæ potestati per sese innata, non autem concessione aut consensione tacitâ vel expressâ civilis potestatis quæsita esse dixerit, prorsus ineptiat. Idem judicium esse volumus de trium denariorum censu, quem Innocentius III de terrâ contra hæreticos acquisitâ Sedi apostolicæ annuatim reservabat [1].

CAPUT V.

Ecclesiastica potestas multa sibi vindicavit civilia; sacra bella religionis causâ, sive Cruciatæ: aliæ ejusmodi occasiones: S. Ludovici de Philippo Augusto a-o insigne testimonium: tacitæ consensionis exceptio utrique ordini ad suajura explicanda necessaria est: utriusque potestatis sancta societas: Petri Damiani repetitur locus.

Neminem, credo, latet, multa ejusmodi contigisse sacrorum bellorum, quæ *Cruciatas* vocant, tempore, sive illæ in Saracenos recuperandæ Palæstinæ gratiâ, sive in hæreticos susceptæ essent; placebat enim christianis regibus, in illis sacris bellis, præesse omnibus pontificiam potestatem, ut et conjunctioribus animis, et majori religionis reverentiâ rem gererent.

Sæpè etiam reges ac principes, bellum sacrum inituri, se suaque omnia Pontificibus tuenda commendabant. Hæc obvia et nota tantùm referimus. Neque duntaxat in sacris, sed etiam in omnibus bellis, pacto de pace fœdere; hujus firmandi et exequendi gratiâ, Sedi apostolicæ se ultrò submittebant; aliisque multis modis se religionis nomine ac reverentiâ tutabantur; quibus fieret ut sæcularia negotia maxima, Romæ potissimùm coram Pontifice tractarentur.

Per eam interim occasionem spiritualis potestas multa regum jura invadebat; cùmque id perspicerent boni ac pii principes, non semper repugnabant.

Notum illud in testamento sancti Ludovici, quo rex sanctissimus et maximus, Philippo filio et successori colendam omni studio Ecclesiam commendat his verbis [2]: « Cùm Philippo regi avo » meo (Augustus ille est) consiliarii indicarent à » sanctâ Ecclesiâ multis modis ejus jura invadi » et minui, ac mirum videri sibi quòd hæc æquo » animo ferre videretur; respondisse memorant » optimum principem: hæc quidem sibi nota; » cùm tamen consideraret quanta à Deo sibi con» cessa essent, malle de jure suo decedere, quàm » sanctæ Ecclesiæ contentionem ac litem mo» vere, aut creare incommodum. » Digna quidem christianissimo ac maximo rege sententia! Quâ tamen interim demonstretur, non esse semper pro vero innatoque Ecclesiæ jure reputandum id quod ea egerit, habuerit, decreverit, tacentibus regibus; sed diligentissimè secernenda, quæ à Christo concessa sint, ab iis, quæ regum auctoritate, consensu, permissu, conniventiâ, silentio denique gesserit aut habuerit.

Quod itidem usu venit in ecclesiasticis rebus, quas sæpè videmus regibus attributas. Sic imperatores id sibi sexto etiam sæculo et Gregorii Magni tempore vindicabant, ut nemo in cathedrâ Petri etiam electus sederet, nisi qui ipsis probaretur. Sic in episcopatus omnes, reges Franci, primæ quoque dynastiæ tempore, atque aliarum gentium reges, id sibi juris tribuebant, ut nonnisi eorum voluntate ac jussu episcopi fierent; eòque res devenit, ut editâ formulâ, à se designatis prædicationis munus injungerent, ac *pontificalem in nomine Dei committerent dignitatem* [1]; eos denique à metropolitanis, cæterisque coepiscopis benedici præciperent. Sic denique à tot sæculis, tot præbendas, tot ecclesiasticas dignitates, tot alia beneficia cum curâ et sine curâ, vel *regalium*, vel alio quocumque nomine, pleno etiam jure conferunt. Non ideò adversarii hæc omnia regibus esse innata per se, imò verò ab Ecclesiâ manasse decernent: ac tametsi nullæ concessiones producuntur, valere tamen ea omnia ex consensione tacitâ facilè demonstrabunt. Quid ita? quia scilicet ipsa rerum natura docet ecclesiastica nonnisi per Ecclesiam haberi posse. Sic ubi Ecclesia feudos adimit, concedit, aut aliud quid ex civili potestate decerpit, ea civilis potestatis consensioni, saltem tacitæ, accepta referemus.

Sanè passim occurrit in imperatorum regumque authenticis et capitularibus, ut qui hæc et hæc fecerit, sacro ordine deponatur, excommunicetur, in pœnitentiam redigatur [2]: quæ haud minùs intelligimus canonum auctoritate fieri; tametsi non id semper expressum est.

Multa etiam à regibus de Ecclesiis ordinandis edicta sunt, quæ in canonibus vix ac ne vix quidem invenire possumus. Consensu Ecclesiæ valere ea facilè intelligimus.

Sit etiam id exempli causâ positum. Decernit ita Carolus Calvus: « Hæc si quis transgressus

[1] *Pet. de Valc. Hist. Albig. cap.* LXXXIII. p. 638 : *vid. ap. Duch.* — [2] *Test. S. Lud. post Histor. de Joinv. Vid. Mon. S. Dionys., ap. Duch. tom.* V.

[1] *Marculp. lib.* I *Form. cap.* V. VI. VII, *tom.* XII *Bibl. Patr. p.* 771. — [2] *Capit. tom.* II. *tit.* XXIV, *cap.* X, *pag.* 94.

» fuerit, anathematis vindictâ feriatur. et comi» tis districtione constringatur : » quæ uno licèt tenore posita, tamen ad suos fontes quæque revocamus. Sic cùm Pontifices eodem contextu ecclesiasticis civilia miscent, sanè meminerimus haud minùs secernenda esse, quæ ipsis per sese competant, ab iis quæ à civili potestate mutuantur.

Nempè utriusque potestatis sancta societas postulabat, ut altera alterius munia in speciem usurparet, eo jure, quo amici amicorum rebus utuntur : his certè omnibus communi societate et consensione vatituris. Quò spectans sanctus vir Petrus Damiani cardinalis episcopus Ostiensis, hoc à nobis jam commemoratum tradidit [1] : « Quodam mutuæ charitatis glutino, et rex in » romano Pontifice, et romanus Pontifex inve» niatur in rege. » Ac postea : « Cæterùm (Pon» tifex) delinquentes, cùm causa dictaverit, foren» si lege coerceat; et ipse rex cum suis episcopis » super animarum statu, proiatâ sacrorum ca» nonum auctoritate decernat. » Quæ quidem mirè congruunt cum his quæ de conciliis Lateranensibus III et IV diximus. Quo enim jure reges ex canonibus, super animarum statu, toties cum episcopis decreverunt; eodem jure Pontifices, in conciliis Lateranensibus III et IV super temporalia, cum regibus synodo adhærescentibus atque præsentibus, ex legum auctoritate decrevisse vidimus. Reliqua hujus loci verba ex antedictis repetat, cui hæc recolere est animus. Hic tantùm volumus, ut cum summo viro, et pontificia ab regiis distinguantur officia, et liquidò appareat, sic regem inter et Pontificem consentire, ut si quid alter ex altero usurparit, id ambobus volentibus, consensione mutuâ, tacitâ vel expressâ factum, neutri fraudi esse possit.

Hoc societatis ac mutuæ amicitiæ jure Lucius III, capite *Ad abolendam*, de hæreticis statuit, « ut comites, barones, rectores et consules » civitatum et aliorum locorum,... nisi requisiti » Ecclesiam adjuvent contra hæreticos,... ho» nore quem obtinent spolientur, neque ad alios » assumantur [2]. »

Hoc jure vel nullo, Bonifacius VIII, capite *Felicis, de pœnis*, in Sexto, in eum qui cardinalem fuerit hostiliter insecutus hæc statuit [3] : « Ut sit infamis, diffidatus *, bannitus, intesta» bilis, ab omni successione repulsus : dentur » cuncta ejus ædificia in ruinam : nullus ei debi» ta reddere, nullus respondere in judicio tenea» tur : bona ejus fisco vel reipublicæ dominio » applicentur; neque eorum filiis aut nepotibus » ulla unquàm pateat janua dignitatis aut hono» ris ecclesiastici vel mundani, nullus aditus ad » legitimos actus. » Tot merè temporalia, si in Ecclesiæ ac Pontificum potestate sint, eò tantùm nomine, quòd Ecclesiæ sint utilia; utilitas ecclesiastica nunquàm deerit, quâ Pontifices semper et ubique, inconsultis etiam invitisque principibus, de temporalibus decernant, atque absolutè regnent : quod, nec ipse, credo, Bellarminus dixerit. Quare est necesse assentiantur omnes, hæc decreta, quatenùs de temporalibus statuunt, non aliter valore posse, quàm consensu principum tacito vel expresso; prælatamque semel à conciliis III et IV Lateranensibus lucem sequi omninò nos oportet.

Hæc ad canones conciliorum Lateranensium III et IV ex Lateranensi V luculentâ interpretatione aliisque monumentis, dicenda habebamus.

CAPUT VI.

De Friderico II deposito, sub Gregorio IX acta : excommunicatus, deindè depositus, à S. Ludovico et Gallis pro imperatore est habitus : concilium œcumenicum à Gallis requisitum, à Gregorio IX Romam convocatum.

Devenimus ad Friderici II depositionem; atque hanc primam invenimus in concilio œcumenico promulgatam : quo nomine dignam arbitramur, quam diligentiùs consideremus; sed primùm sunt exponenda quæ antecesserunt.

Quòd ergo Imperator Fridericus II, voto, juramento, ac pœnâ excommunicationis ultrò susceptâ, ad sacrum bellum obstrictus, nec promissis steterat, et christianos, eâ spe magnâ conatos ac posteà destitutos, in gravia incommoda conjecerat; Gregorius IX, anno 1228, eam dixit sententiam, quam suprà aliâ occasione retulimus [1] : « Imperatorem Fridericum excommuni» catum, quanquàm inviti, publicè nuntiamus, » et mandamus ab omnibus arctiùs evitari : contra » ipsum, si contumacia ejus exegerit, graviùs » processuri. » Sic nominatim eum excommunicabat : gravius aliquid, depositionem nempè excommunicationi additam intentabat; nondùm deponebat.

Cùm autem Fridericus reges ac regna, præsertim verò Anglos recenti servitute, per Joannem *sine terrâ* romano Pontifici obstrictos, eâque re indignatos adversùs romanam curiam [2], quibus posset clamoribus concitaret, ac romanæ Ecclesiæ civitates invaderet, Gregorius quoque

[1] *Sup. lib.* II. *cap.* XXIX. *Pet. Dam. Discept. syn. tom.* IX *Conc. col.* 1172; *et int. op. Dam. tom.* III, *opusc.* IV, *pag.* 30. — [2] *Extr. Greg.* IX, *lib.* V, *tit.* VII, *cap.* IX. — [3] *Sext. Decr.* — *lib.* V, *tit.* IX; de pœn. *cap.* V, Felicis.

* *Diffidare propriè est à fide quam quis alicui debet aut pollicitus est per litteras, deficere*, inquit. DUCANGE, Glossar. mediæ et infimæ latinitatis. (*Edit. Paris.*)

[1] *Sup. lib.* I, *sect.* II, *cap.* XXIX. *Greg. IX epist.* II, *tom. Conc.* XI, *col.* 315. *Matt. Par. p.* 308. — [2] *Matt. Par. p.* 308

altiùs inclamavit; datisque ad Romanum suum ad Francos legatum litteris, mandat: « Quatenus per terram legationis suæ hæc solemniter » prædicans Christi fidelibus, eos inducat, ut pro » statu fidei et religionis observantiâ stent ex animo, tanquam prosequentes singuli proprium » interesse[1]. »

Tunc ea contigerunt, quæ sunt aliâ occasione à nobis scripta paucis[2], et à Matthæo Parisiensi, ejus ævi scriptore fusè memorata[3]. « Eodem » anno (1228) Fridericus imperator, more Medi» terraneum ingressus, ut Domino peregrinatio» nis votum persolveret, apud Achon applicuit. » Venientes ei obviam clerus terræ et populus, » cum magno honore, ut tantum decebat virum, » illum receperunt : verumtamen, quoniàm no» verant eum à Papâ excommunicatum, non ei » communicaverunt in osculo, neque in mensâ; » sed consulnernt ut domino Papæ satisfaciens, » rediret ad sanctæ Ecclesiæ unitatem. Templa» rii verò et hospitalarii in adventu ejus flexis » genibus adoraverunt eum, genua ejus deoscu» lantes, et omnis fidelium qui aderat exerci» tus, glorificabat Dominum in adventu ipsius, » sperantes quòd per eum salus fieret in Israel.» Ergo imperatorem ut excommunicatum habebant, et à communione ejus abstinebant *in osculo et in mensâ*, ut jam suprà diximus; cæterùm ut imperatorem honorabant.

Parebant etiam; eumque ut ducem sequebantur principes et rectores exercitûs christiani, « Dux scilicet Lemburgensis, patriarcha Hiero» solymitanus; archiepiscopi Nazarensis, Cæsa» riensis, Narbonensis, episcopi Vintoniensis et » Exoniensis, ac magistri hospitalis ac Teutoni» corum; » qui omnes ecclesiastici æquè ac laici, « præparatis omnibus ad progrediendum neces» sariis, processerunt feliciter, prævio impera» tore, et apud Joppen prosperè pervenerunt[4]. »

Pergit historicus[5]: « Anno 1229, papa Gre» gorius nimis molestè ferens quòd Romanorum » imperator excommunicatus et rebellis, ad Ter» ram Sanctam transierat, de illius pœnitentiâ » desperabat. Decrevit ergo eum, quem contu» macem vidit et rebelem, ab imperiali fastigio » depellere, et alium quemlibet filium pacis et » obedientiæ, loco ejus subrogare. »

Interea Geroldus patriarcha Hierosolymitanus, datis ad universos Christi fideles litteris, de Friderico multa conqueritur; at nihilominùs ubique imperatorem appellat[6].

Anno 1229, « videns dominus Papa robur et » constantiam imperatoris nondum enervatam, » sibi et romanæ Ecclesiæ nondum incurvari, » misit per totam Allemaniam prælatis magni» ficis, et aliàs manentibus, epistolas prolixas, » commonitorias, et præcepit districtè, ut omnes » insurgerent in imperatorem, Deo et romanæ » Ecclesiæ rebellem..... Absolvit etiam omnes » qui eidem fidelitatis juramento tenebantur » adstricti[1]. » Hæc Matthæus Parisiensis parum Pontifici cessisse memorat. Quas causas attulit, referre non libet, nec nisi necessaria memoramus.

Extat ea depositionis sententia in conciliorum voluminibus, ubi iteratâ excommunicatione, sic legitur : « Omnes qui ei fidelitatis juramento » tenentur, decernendo ab observatione jura» menti ejusmodi absolutos, et firmiter prohi» bendo ne sibi fidelitatem observent, donec » fuerit vinculo excommunicationis adstric» tus[2]. »

Ne tamen dixeris depositionem per se cum excommunicatione connexam, cùm Fridericum vinculo excommunicationis adstrictum, prohibente nemine, ne ipso quidem Pontifice, regnasse videamus; sed ipse sententiæ suæ, quem vellet adhibebat modum.

Alio dato diplomate, ait, Fridericum asseruisse hæresim, « dum constanter proponeret, » inquit[3], quòd per nos tanquàm Christi vica» rium excommunicationis vinculo adstringi non » potuit. » Quòd autem negaverit passim se potuisse deponi, hæresi non imputatur : adeo hæc diversâ auctoritate constant.

Intereà illud contigit memorabilis ad regem sanctum Ludovicum et *Francorum baronagium*, de Roberto regis fratre ad imperium eligendo, Gregorii IX legatio[4]. Franci pro regni Franciæ nobilitate ac domûs regiæ dignitate, magnificè multa; cæterùm, quod ad rem nostram attinet, responderunt : « Si Fridericus *ab » apice imperiali*, meritis exigentibus, depo» nendus esset, nonnisi per generale concilium » cassandus judicaretur. » Matthæus Parisiensis memorat addidisse eos : « Insontem sibi videri » adhuc Fridericum, neque quid sinistri in eo » visum, vel in fidelitate sæculari, vel fide ca» tholicâ; missuros ad imperatorem qui quomodo » de fide catholicâ sentiat diligenter inquiraut : » tum ipsum, imò etiam ipsum Papam, si malè » de Deo senserit, usque ad internecionem per» secuturos. » Quæ quidem non probamus omnia, sed referimus, atque ab historicis recensita percurrimus.

Credibile est Gregorium eâ Francorum respon-

[1] *Matt. Par. pag.* 349. *et ep.* III *Greg. IX*; *tom.* XI *Conc. col.* 346. — [2] *Sup. lib.* I. *loc. mox cit.* — [3] *Matt. Par. loc. cit.* — [4] *Ibid. pag.* 351. — [5] *Ibid. pag.* 353. — [6] *Ibid. pag.* 359.

[1] *Matt. Par. pag.* 316. — [2] *Gregor. IX ep. ad Ott. Card. tom.* XI, *col.* 353. — [3] *Ep.* 311; *ibid. col.* 348. — [4] *Matt. Par p.* 317.

sione permotum fuisse ut concilium œcumenicum convocaret. Certum quidem est, Romam ab eo Pontifice fuisse convocatum. Fridericus episcopos multos etiam gallicanos, ad Sedem apostolicam ex obedientiâ properantes, cepit. Quâ de re graviter conquestus est sanctus Ludovicus, datâ ad Fridericum epistolâ. Interim ad eum scribit ut ad imperatorem, ejusque imperium cum Francico regno conjunctissimum agnoscit; quantumvis Fridericus à Gregorio IX fuisset anathemate et depositione perculsus [1]. Addit : « Prænestinum episcopum et alios legatos Ecclesiæ, in præjudicium vestrum volentes subsidium nostrum implorare, manifestè repulimus; » nec in regno nostro contra majestatem vestram potuerunt aliquid obtinere. » De episcopis suis hæc signanter notat : » Nam sicut ex » eorum litteris manifestè didicimus, nihil contra imperialem celsitudinem excogitaverant; » etiamsi summus Pontifex fuisset ad aliqua » minùs debitè processurus. » Hæc senserunt de imperatore deposito episcopi gallicani : hæc sensit rex, quo nullus unquàm sanctior, nullus sapientior, aut Sedi apostolicæ obedientior.

CAPUT VII.

Quæ sub Innocentio IV, Gregorii IX successore, gesta; concilium Lugdunense I : in eo acta; atque ex his et antè dictis, argumenta contra nos.

Gregorio mortuo, ad Innocentium IV habendi concilii cura transmittitur. Is igitur, anno 1245, concilium convocat Lugdunum, inter alias, causâ memoratâ [2] : « Necnon pro negotio quod » inter Ecclesiam et principem vertitur, reges » terræ, prælatos Ecclesiarum, et alios mundi » principes duximus advocandos. » Ac postea : » Nos dictum principem in prædicatione nostrâ » citavimus, ut per se, vel per suos nuntios, in » concilio celebrando compareat, responsurus » nobis et aliis, qui aliquid contra ipsum duxerint proponendum. »

Misit Fridericus procuratores suos, qui primùm dilationem peterent, « mox ad futurum » Pontificem et concilium futurum generalius » appellarent. Atque dominus Papa respondit : » Quod illud erat concilium generale, quia tàm » principes sæculares quàm clerici ad illud fuerant invitati; sed omnes qui in jurisdictione » imperatoris fuerant, ad illud eos accedere non » permisit, propter quòd appellationem non admittebat [3]. »

Prolata sententia est in hanc formam : « Innocentius episcopus, sacro præsente concilio, ad » rei memoriam sempiternam [1]. » Mox relatis Friderici criminibus, atque allegatâ clavium potestate, addit : « Memoratum principem..... suis » ligatum peccatis, et abjectum, omnique honore ac dignitate privatum à Domino ostendimus ac denuntiamus; et nihilominus sententiando privamus [2]. » Tum absolvit à fidelitatis juramento subditos; et qui pareant vel faveant, vinculo excommunicationis adstringit.

Postea, « Dominus Papa et prælati assistentes » concilio, candelis accensis, in dictum imperatorem Fridericum, qui jam imperator non est » nominandus, terribiliter, recedentibus et confusis ejus procuratoribus, fulgurarunt [3]. »

Hinc argumenta congerunt : depositum imperatorem virtute clavium, idque præsente concilio generali; adfuisse principes cum episcopis; reclamasse neminem; quin ab ipso Friderico agnitam Ecclesiæ potestatem, cùm ab hoc concilio ad futurum pontificem et futurum concilium appellarit; agnitam etiam expressissimè à Francis, quos antiqui juris retinentissimos fuisse jactamus; cùm etiam ipsi responderint id quod suprà vidimus [4] : « Si Fridericus deponendus esset, » nonnisi per generale concilium cassandus judicaretur : » quo responso fateantur imperia subjici ecclesiasticæ potestati; neque enim referre multi, concilione an Papæ subsint, quæ suâ jam arce dejecta sint.

CAPUT VIII.

Solutio objectorum præcedentis capitis : duo quædam notatu digna ! depositio edita, SACRO PRÆSENTE CONCILIO, non SACRO APPROBANTE CONCILIO, ut solet.

Hæc nos ex gestis facilè explicamus. Primùm ergo observari volumus in rei gestæ serie, quàm diligentissimè descriptam habemus, enarrari quid Pontifex, quidve alii dixerint. De nullâ autem aliâ re tractatum videmus quàm de Friderici sceleribus, decretisque in eum latis; de his quæsitum deliberatumque esse : an autem datum Ecclesiæ à Christo sit ut reges deponeret, ne inquisitum quidem fuisse; neque quidquam eâ de re dictum; neque hic in tantâ synodo, neque alibi usquam : quod tamen vel semel fieri oportebat.

Secundò notamus singularem formulam : *Sacro præsente concilio*. Et quidem ille theologiæ professor anonymus, qui adversùs Declarationem Cleri gallicani edidit responsionem historico-theologicam, hæc scribit [5] : « Innocentius

[1] *Int. epist. Pet. de Vin. lib.* I. *c.* XII. *Vid. Nang. de gest. S. Ludov. an.* 1239 *Duch. tom.* V. *p.* 336. — [2] *Ep. Inn. IV. tom.* XI *Conc. col.* 636. *Matt. Par. an.* 1245. — [3] *Id. In Conc. Lugd. brev. not. etc. tom.* XI. *col.* 639, 640. *Matt. Par. pag.* 656.

[1] *Tom.* XI *Conc. loc. cit.* — [2] *Ibid. col.* 643. — [3] *Ibid. col.* 663. *Matt. Par. p.* 672. — [4] *Sup. hoc lib. cap.* VI. — [5] *Resp. hist. theol. Colon.* 1685. *pag.* 64.

» in publico totius orbis christiani universali » concilio, ipsoque approbante, Fridericum reg- » no privat. » Vide quàm oscitanter hæc legant, vel malâ fide referant, qui nostra oppugnent : cùm tantùm intersit, an quid fiat, duntaxat *sacro præsente concilio*, an etiam *sacro approbante concilio*. Nos autem advertimus passim quidem in conciliis, ubi adest præsens Pontifex, edi decreta ejus nomine, sed ubique adscriptum : *Sacro approbante concilio*, vel aliquid ejusdem roboris. In hâc etiam synodo, celebrata hæc formula est : et de usuris quidem, capite XIII, *præsentis concilii approbatione sancimus* : et *ejusdem concilii auctoritate firmiter inhibemus* : et cap. XVII, *definientes, sacro approbante concilio* : et, *communi concilii approbatione statuimus*[1]. Quin etiam, more majorum in hoc quoque concilio vidimus, ab omnibus episcopis sententiam excommunicationis pronuntiatam fuisse. At is qui reliqua omnia, *sacro approbante concilio*, decernit Pontifex, sententiam in quâ depositio sancita est, *sacro* tantum *præsente concilio*, dictat[2].

Et quidem interserit hoc à se decretum esse, *cum fratribus et sacro concilio, deliberatione præhabitâ diligenti*. Aliud autem est, cum episcopis deliberasse, et eorum consilia exquisiisse : aliud, concilii auctoritate atque approbatione decretum aliquid esse.

Ne verò arbitremur ideo illâ formulâ Pontificem pronuntiasse, quòd imperatoris depositionem tanquam rem maximam, suæ auctoritati potestatique reservaret. Ecce enim excommunicationem more majorum cum sacro concilio suisque coepiscopis pronuntiat : quæ tamen sententia eò est gravior majorisque potestatis, quò regno cœlesti quàm terreno privari gravius est ac luctuosius. Et tamen in conciliis passim communi Patrum decreto atque approbatione anathemata promulgantur; communi decreto episcopi deponuntur, quorum depositio, pro spiritualis potestatis amplitudine, majorem in Ecclesiâ potestatem requireret, quàm laicorum quorumcumque; communi denique decreto, fidei dogmata ac symbola sacrique canones promulgantur, quo nihil est in totâ religione majus aut gravius. Cùm igitur ecclesiastica omnia, quanticumque sint ponderis, communi auctoritate ac *sacro approbante concilio* promulgentur; quæ *præsente* tantùm *concilio* fieri dicuntur, habere ea non debemus pro ecclesiasticis.

Certè docent Patres, ac theologi confitentur, quæ verè ecclesiastica sint, atque à Christo tradita, ea quidem in Petro et successoribus emi-

[1] *Tom.* XI *Conc. col.* 649, 651, 653. — [2] *Ibid. col.* 645.

nere : cæterùm ad omnes manare episcopos, atque in episcopatu toto unam esse potestatem. Nihil enim Papæ attributum, quod non sub ipso et cum ipso facere ac decernere coepiscopi possint. Rursus ergo testantur romani Pontifices, non esse ecclesiasticam principes deponendi potestatem, quam soli exerceant.

CAPUT IX.

De statu imperii romano-germanici quædam quæ ad objectorum solutionem spectant.

Tertiò notamus, reverâ imperatores germanos, seu romano-germanicos eâ conditione fuisse, ut romani Pontifices existimarent, præter illam potestatem, quam à Christo haberent in omnem animam christianam, aliquid sibi peculiaris juris in eos, processu temporis quæsitum et comparatum fuisse. Neque tantùm romanos Pontifices, sed etiam alios multos in eam sententiam consensisse.

Placet colligere hic paucis, quæ sparsim eâ de re monumenta extent, quorum etiam partem maximam suo loco retulimus[1].

Primùm autem vidimus[2], quæ à Baronio relata sunt, ut probaret jam pridem sub Othonibus, imperium romano-germanicum ejusque imperatores, romanis Pontificibus ita fuisse obnoxios, ut ab eis acciperent, non modò imperium, sed etiam successoris designandi potestatem. Hoc primum : tum illud consecutum, ut extinctâ Othonum familiâ, romani Pontifices, suâ auctoritate designarent eos Germaniæ principes, qui regem Teutonum eligerent, in romanum postea imperatorem à romano Pontifice promovendum. Quæ quidem Baronius à Gregorio V Germano, anno Christi 996, circa ipsa initia imperii romano-germanici constituta esse memorat.

Hæc si tam vera sunt, quàm à Baronio magnâ vi affirmantur, fateri nos oportet, imperium romano-germanicum, ejusque imperatores, in ipsâ suâ origine romanis Pontificibus, quoad ipsa temporalia fuisse obnoxios.

Non ita multò post, circa Gregorii VII tempora, audivimus[3] quid auctor vitæ Henrici IV scripserit; nempè ad eum Pontificem à Germanis perduelibus fuisse jactatum, « non decere (Henri- » cum IV) tam flagitiosum, plus notum crimine » quàm nomine, regnare, maximè cùm sibi re- » giam dignitatem Roma non contulerit; oportere » Romæ suum jus in constituendis regibus reddi: » providerent apostolicus et Roma ex consilio

[1] *Sup. lib.* II. *cap.* XXXIII. — [2] *Ibid. cap.* XL. *Bar. tom.* X. *an.* 964. *p.* 783, 784. *an.* 996. *p.* 901. — [3] *Sup. lib.* I. *sect.* I. *cap.* XII. *Urst. p.* 382.

» principum, cujus vita et sapientia tanto honori » congrueret.'» Hæc igitur à Germanis Gregorio VII fuisse suggesta narrat coævus historicus : « Quâ subreptione delusum apostolicum, simul » et honore creandi regis quem sibi fallaciter ob» tulerant. » Quæ profectò ostendunt his jam temporibus, in romano Pontifice fuisse notatum peculiare aliquod jus ad constituendum eum regem, qui postea imperator futurus esset; atque ad eum postea deponendum.

Hunc ad locum pertinet illud, ab eodem Gregorio VII romanis imperatoribus postulatum, regiæ fidelitatis sacramentum, quod memoravimus suprà [1].

Sub Paschale II, qui romanus Pontifex à Gregorio VII est tertius, ab hujus ævi historico Gotfrido Viterbiensi relata hæc sunt [2], tanquàm à romanis Pontificibus dicerentur :

Imperium dedimus, in pauca dedisse videris.
Imperio nostro, Cæsar romanus haberis.

Hinc profectum illud, quod ex Radevico retulimus, de imperatore Lothario Saxone inscriptum Lateranensi palatio :

Rex venit ante fores, jurans priùs Urbis honores.
Post Homo fit Papæ, sumit quo dante coronam [3].

Hnc etiam facit, id quod est ab Adriano IV ad Fridericum I scriptum de *beneficio*, atque insigni coronæ imperatoriæ per Pontificem dato : quæ quanquàm ab ipso Pontifice erasa et emollita, usque adeò Pontificis animo adhærebant, ut postea rursùs ad Fridericum scriberet, datum à se imperium, atque auferri posse à quo datum esset.

Id passim fuisse creditum testatur paulò post in concilio Turonensi * habita ab Arnulpho Lexoviensi concio, quâ, ubi docuit eam quam Fridericus I imperator communem cum cæteris Ecclesiæ debebat obedientiam, hæc subdit [4] : « Prætereà specialem causam habet quâ sanctam » romanam Ecclesiam dominam recognoscere » debet : alioquin manifestissimè poterit reus in» gratitudinis apparere. Si enim ad veteres recur» ramus historias, certum erit prædecessores ejus » imperium non de alio jure, quàm de solâ sanctæ » romanæ Ecclesiæ gratiâ percepisse. Nihil igitur » plus juris vendicare principes possunt, quàm » quòd in eos contulit dignatio largientis. »

Neque ita multò post, Innocentius III hæc declarat [5] : de electoribus quidem, jus eorum omne ab apostolicâ Sede descendere, de electâ verò personâ, si indigna haberetur, eam à romano Pontifice rejici posse, ne Ecclesia romana idoneo defensore carere cogeretur : quæ in gratiam Friderici II facta et ab eo agnita, ejus deponendi jus romano Pontifici tribuebant.

Huc accedit, quòd jam pridem romanis Pontificibus ab imperatoribus id præstitum fuerat juramentum, quod *fidelitatis* fuisse romani Pontifices postea declaraverunt [1] : summi certè obsequii fuisse nemo diffitetur.

Cùm ergo hæc, et sibi romani Pontifices vendicarent, et omnes passim pronis animis acciperent; haud absurdum videbatur dejici imperio posse imperatores, qui erga Pontificem, quo auctore regnarent, debito ac jurato officio defuissent : quam in sententiam toto jam orbe vulgatam, Lugdunenses Patres, pontificio honori faventes, facilè adductos esse nihil mirum est.

Quod autem jus illud quæsitum et adscititium, romani Pontifices cum apostolicâ potestate sedi suæ innatâ pariter exercerent, simulque imperatorem excommunicarent atque deponerent ; excommunicationis quidem episcopi ut participes clavium, pro antiquo jure ac more, se socios adhibebant; depositionem verò, in quâ jus sibi nullum, neque innatum neque quæsitum vendicarent, nolebant à se, aut pro potestate decretam, aut approbatione solemni firmatam ; sed tantùm, quod res erat, præsentes esse se, atque etiam in consilium adhibitos fatebantur. Quo ritu aliquid, quod verè esset ecclesiasticum, ab episcopis gestum nemo unquam in conciliorum actis ostendet.

Neque tamen arbitramur, si hæc in Fridericum, sacro concilio approbante, gesta essent, ideò statim rem esse confectam ; quærendumque superesset, an ita gesta sint, ut solent ea, quibus certa Ecclesiæ fides summaque auctoritas explicatur, ut dictum est suprà [2]. Consentiunt enim catholici omnes, non ejusdem esse generis, quæ in conciliis etiam œcumenicis fiunt; quæque expressè quæsita, quæ de fide, quæ lato canone sancita sunt, magno ab aliis habent discrimine; et tamen hic maximum est causæ deploratæ argumentum, quòd concilium generale non eam susceperit, neque tali facto adscribi voluerit solemnem formulam : *Sacro approbante concilio.*

Recolique hic volumus, id quod est à nobis perpetuâ rerum serie demonstratum : quæcumque hactenùs à romanis Pontificibus, ad deponendos reges, etiam in synodis sunt gesta, in iis, Deo ita providente, nunquàm ac semel quidem adscriptum, hæc Patrum consensione, approbatione, decreto gesta esse : quæ formula, cùm in

[1] *Sup. lib.* I, *sect.* I. *cap.* XII. *Urst.* p. 382. — [2] *Gotf. Viterb. Chron.* — [3] *Sup. lib.* III, *c.* XVIII. *Radev. de gest. Frid.* I, *cap.* X. *Urst. pag.* 482.

* An 1163.

[4] *Serm. Arnulph. Lex. in Concil. Tur. tom.* X. *col.* 1415. — [5] *Inn. III, Extr. lib.* I, *tit.* VI, de Electione, *cap.* Venerabilem.

[1] *Clem. lib.* II, *tit.* IX. de Jurejur. *cap. unico.* Principes rom. — [2] *Sup. lib.* III, *cap.* I.

cæteris ecclesiasticis decretis, Pontifice præeunte perpetua solemnisque sit, certum est hæc quidem, quanquàm Petri nomine agi videbantur, longo discrimine distincta à reliquis, quæ certò vereque essent ecclesiastica.

Ex antedictis solvimus, quæ de Francis Imperia concilio generali subjicientibus sunt objecta. Et quidem, si Franci id vel maximè tertio decimo sæculo facere incepissent, gliscente imperitiâ, tamen anteactis sæculis stare nos oportet; quantò magis cùm id nequidem cogitaverint?

Primùm enim, si quis strictè eorum ad Gregorium IX de deponendo imperatore responsa perpenderit, inveniet ab iis non absolutè dictum, imperatorem à concilio deponi posse; sed, « si » exigentibus meritis deponendus esset, nonnisi » à concilio generali cassandum videri : » tùm etiam illud de imperio romano-germanico dici, quòd singulari titulo Ecclesiæ obnoxium credebatur; putabantque nostri tantam rem, qualis est depositio romani imperatoris, qui reipublicæ christianæ caput haberetur, ad romanam licèt Ecclesiam pertineret, nonnisi exquisito totius orbis consilio * perfici debuisse, aut etiam potuisse. Cæterùm coronam Franciæ, nec Papæ, nec concilio, Franci unquàm subjecerunt. Imò verò non multò post, Bonifacii scilicet VIII tempore, cùm objicerentur eis depositi imperatores, hæc statim reponebant : « Quod dicitur, quòd Papa deponit » imperatorem : respondeo, Verum est illum » quem ipse posuit, quia ab ipso accepit feudum[1]. » Et de Friderico II disertè : « Quod autem dicitur » de Friderico, quem deposuit Innocentius IV, » dico quòd verum est, et de illo imperatore » concedo; quod Papa est ejus dominus temporalis, quoniàm ille imperator fit per electionem, » et à Papâ confirmationem recipit et coronam; » sed nihil horum est in rege Franciæ. » Hæc nostri quadraginta circiter post Fridericum depositum annis, facti recente memoriâ, respondebant.

Quo etiam pertinebat illud, sancti Ludovici tempore, à Francorum legatis dictum : regem Franciæ, *quem linea regii sanguinis* provexit ad sceptra Francorum, excellentiorem esse aliquo imperatore, quem sola electio provehit voluntaria[2]. Quantùm autem nostri ab eo abfuerint, ut coronam Franciæ ulli alteri quàm Deo subditam esse vellent, Bonifaciana, quæ jam retulimus[3], gesta demonstrant.

* Editi habent *concilio*, nullo sensu : nos verò, codicis MS. abb. FLEURY auctoritate fulti, substituimus *consilio*. (*Edit. Versal.*)

[1] *Tract. Joan. de Par. de pot. Reg. et Pap. cap.* XV. *Vind. Maj. lib.* II, *p.* 107. *Vid. ibid. quæst. de pot. Pap. p.* 188. — [2] *Matt. Par. an.* 1239, *p.* 518. — [3] *Sup. lib.* III, *c.* XXIII *et seq.*

CAPUT X.

Constantiensia et Basileensia decreta : Sigismundi imperatoris in synodo Constantiensi imperiale decretum ; ejusdem imperatoris de romano-germanici imperii principibus, declaratio.

Facile est, ex antedictis, conciliorum Constantiensis et Basileensis ea quæ objiciunt decreta explicare. Pari enim ratione dicimus, si quid ibi à Patribus de pœnis temporalibus decernatur, id fieri consensu principum, qui ex toto orbe christiano per legatos aderant : eoque jure, quo Ecclesia ad temporales pœnas inferendas, principum constitutionibus adjuvatur.

Id verò ex ipso Constantiensi concilio satis constat. Anno enim 1415, sessione XIV, decretum legimus hoc titulo[1] : *Quòd imperator det operam; ut concilium sit tutum*. Sic autem decernit : « Sacrosancta synodus exhortatur invictissimum » principem dominum Sigismundum Romanorum » et Hungariæ regem, quatenùs placeat patentes » litteras sub suæ Majestatis sigillis dare, et » omnibus principibus, vassallis et subditis sacri » imperii, et præsertim civibus et incolis civitatis » Constantiensis præcipere et mandare, quòd » manutenebunt et defendent prædictum concilium,... quandiù duraverit, et quicumque.... » non observaverit.... sententiam imperialis banni incurrat, perpetuò sit infamis, nec ei unquàm » portæ dignitatis pateant,.... omnibus feudis.... » sit ipso jure privatus. » Quæ ad ecclesiasticam dignitatem et utilitatem maximè pertinentia, si per sese sancta synodus decernere potuisset, non erat cur à rege requireret.

Quâ de re rex decernit his verbis : « Qui statuit » terminos gentium secundùm numerum Angelorum, et utrorumque ministeria ordine miro » dispensans, sicut choros angelicos variis dignitatibus....... mirabiliter insignivit; sic et » Ecclesiam adhuc militantem in terris, diversis » tàm spiritualium quàm temporalium distinxit » titulis potestatum, ut pulchra fidelibus, et infidelibus terribilis apparens, ut castrorum » acies ordinata procedat. » Quâ temporalium et spiritualium distinctione ex jure divino explicatâ, temporales pœnas ipse decernit, utilitati ecclesiasticæ servituras. At si has Ecclesia per sese inferre potuisset, distinctionem vanam, neque ex jure divino imperator explicasset, neque sancta synodus recepisset.

Per ea tempora Fridericus, dux Austriæ, Georgium episcopum Tridentinum ejus civitatis aliorumque locorum possessione dejecerat. Res ad imperatorem delata per episcopum; dux epis-

[1] *Concil. Const. Sess.* XIV. *tom.* XII, *col.* 115. 116.

copo restituere jussus, imperatoris jussis non stetit. Sessione XXVIII, episcopus postulat à concilio Constantiensi monitorias litteras, quibus dux bonis occupatis cedere cogeretur, sub pœnis in constitutionibus Caroli IV imperatoris editis aliisque gravioribus. Eâdem sessione XXVIII, dat synodus monitorium, quo declarat Fridericum ducem incidisse in pœnas *privationis feudorum et inhabilitationis in constitutione Carolinâ contentus*, addito anathematis vinculo[1]. Non ergo has pœnas per se decernit, sed principum adjuta constitutionibus.

Multa sanè decreta sunt à principibus adversùs eos qui in hæresi obstinatè permanserint, quique in excommunicatione sorduerint. Ea verò legimus in constitutione Friderici II, memoratâ suprà, eademque ab aliis postea principibus decreta, confirmata, amplificata sunt; quibus adjutn synodus Constantiensis decernit, contumaces adversùs Ecclesiam *spiritualiter* et *temporaliter* puniendos, ut est in decreto, *contra invasores accedentium et recedentium à concilio*, et in *monitorio contra Philippum comitem virtutum*[2].

Quo etiam ex fonte manavit id quod est à Martino V, sacro Constantiensi concilio approbante, editum in bullâ *Inter cunctas*, adversùs Viclefi Hussique defensores[3]; nempè, « ut quâcumque dignitate præfulgeant, etiamsi patriarchali, archiepiscopali, episcopali, regali, reginali, ducali, » in eos ab episcopis atque inquisitoribus hæreticæ pravitatis *inquiratur*; ab iisque « per excommunicationis pœnam, suspensionis, interdicti, necnon privationis dignitatum, personatuum, etofficiorum, aliorumque beneficiorum ecclesiasticorum, ac feudorum, quæ à quibuscumque ecclesiis, monasteriis, ac aliis locis ecclesiasticis obtinent, ac etiam bonorum, et dignitatum sæcularium, ac graduum scientiarum, quarumcumque Facultatum, et per alias pœnas, sententias et censuras ecclesiasticas, ac vias et modos, quos ad hoc expedire viderint. » Quæ conglobata licèt, quis non videat jure tamen diversissimo decerni, nec ab eodem fonte manare, confusèque dicta, tamen congruè aptèque singulorum ratione habitâ, intelligi exercerique debere? Quis enim cùm audiat eodem tenore intentari *privationem bonorum ac dignitatum sæcularium, ac graduum scientiarum quarumcumque Facultatum*; quis, inquam, cùm hæc audiat colligata, ideò putet ab iisdem inquisitoribus, dignitates omnes, etiam, si Deo placet, regiam pari jure tolli posse, ac doctoratum, baccalaureatum et magisterium artium? Quare hæc omnia conglobatim licèt dicta atque congesta, tamen diligenter secerni oportere, luce est clarius.

Ac si vel maximè hujus vi decreti etiam regna tolli possunt, quis vetet intelligi de iis regnis, quæ sunt feudi ecclesiastici; cùm expressè dicatur tolli quidem feudos, sed eos, *qui à quibuscumque ecclesiis, monasteriis, ac aliis locis ecclesiasticis obtinentur?*

Vel decretum sessionis XIX audiamus, contra invasores ecclesiasticæ libertatis atque ditionis. Ibi inveniemus inter bona ecclesiastica, quæ occupata reddi debeant, bis terque recenseri, *regna, provincias, comitatus, dominia, territoria, civitates*[1]. Neque immeritò; cùm regna utriusque Siciliæ, Sardiniæ, Corsicæ, ad Ecclesiæ romanæ feudum certâ possessione pertinere constet, ut alia regna omittamus, quæ se ultrò huic conditioni subjecerint, atque etiam imperium romano-germanicum, quod eodem vel simili jure habere pertendunt; ut profectò nec mirum esset, si in concilio Constantiensi, privati fuissent reges, qui amplexi hæresim, juratam Ecclesiæ romanæ fidelitatem ejurassent. Ut autem eodem jure, Franciæ aut Castellæ, quo Sardiniæ aut Corsicæ regna adimantur, neque quis animo cogitare, neque Constantiensi concilio, sine gravi contumeliâ, tribuere possit.

Hæc ergo, conglobatè licèt confusèque dicta, valeant aptè, congruè, distributivè, respectivè, suo quæque ordine ac modo; neque omnia eodem jure constare, aut cum potestate clavium conjuncta esse intelligantur; sed adhibitâ diligenti cautione, ad suos fontes quæque revocentur.

Quo itidem sensu decretum fuerit, ut qui Sigismundum Romanorum regem ad Hispaniam pacis ecclesiasticæ causâ profecturum impedirent, *quâcumque dignitate, aut ecclesiastico beneficio, sæculari ve priventur*[2]: quatenùs scilicet eæ dignitates, ea beneficia, Ecclesiæ sint, vel innato, vel acquisito jure.

Idem dicimus de constitutione ejusdem concilii sessionis XXXIX, cui est titulus: *Provisio adversùs futura schismata*[3]; quâ Bonifacii VIII constitutio *Felicis*, à nobis suprà memorata[4], adversùs eos extenditur, qui *imperiali, regali, pontificali, vel aliâ quâvis ecclesiasticâ aut sæculari præfulgeant dignitate*: quæ ita intelliguntur, primùm ut temporalia ad consensum principum referantur; tùm ut non omnia omnibus, sed singulis, quæ singulis sint congrua, applicentur.

Nec alio sensu valent ea quæ eodem modo à

[1] *Conc. Const. Sess.* XXVIII; *col.* 208, 211. — [2] *Constit. Conc. Const. cont. inv. Sess.* XV, *col.* 144. *Vid. Sess.* XXXI, *col.* 216. — [3] *Constit. Conc. Const. cont. inv. post. Sess.* XLV; *col.* 271.

[1] *Sess.* XIX, *in confir. Const. Frid.* II. *et Carolinæ. Vid. col.* 273 *et seq.* — [2] *Sess.* XVII, *in confir. Const. Frid.* II. *et Carolinæ. Vid. col.* 160, 161. — [3] *Ibid. col.* 239. — [4] *Sup. hoc. lib. cap.* V.

concilio Basileensi sessione IX decreta sunt * *sub pœnâ excommunicationis et privationis dignitatis cujuslibet ecclesiasticæ aut mundanæ* [1]. Neque enim illis Constantiensibus Basileensibusque formulis usquàm exprimitur, hæc temporalia ad ecclesiasticum ordinem auctoritate clavium ac jure divino pertinere, de quo uno litigamus; ac facilè intelliguntur privari dignitate, etiam mundanâ, eos in quos sibi tale jus Ecclesia comparavit.

Et quamquàm Ecclesia catholica, seu concilium generale eam repræsentans, nullos per se feudos, nullas ejusmodi res obtinet; sacræ tamen synodi Constantiensis ac Basileensis, eo jure quo se in romanum Pontificem aliosque prælatos illa jura obtinentes pollere intelligebant, de iis quoque decrevere.

Novo id exemplo in his conciliis factum esse confiteor; neque mirum hæc, quæ nullatenùs ad fidem perpetuamque morum doctrinam, sed ad variabilem disciplinam pertinent, variè tractata, ordinata, administrata fuisse.

Qui ergo hæc Constantiensia et Basileensia tanto studio inculcant, jam credo ipsi intelligunt, nihil hæc ad nostram quæstionem pertinere: velimque meminerint, quâ defensione à concilii Constantiensis sessionibus IV et V tutos se esse putent. Nempè lata illic tam clara, tam firma de conciliorum superioritate decreta, sic elevare solent, quòd concilium, sessione IV, « non tractet ex proposito materias aut quæs» tiones fidei, nec intendat ibi dogmata fidei » statuere, aut hæreses vel errores damnare; » neque id decretum fecerit » per modum defi» nitionis; quia non additur ita secundùm fi» dem catholicam esse tenendum; nec dicitur » anathema contrarium sentientibus, ac docenti» bus [2]. » Hæc auctor *Doctrinæ Lovaniensium*, ex Joanne Viggers: hæc Bellarminus et alii scribunt, Melchiorem Canum secuti [3], cujus hæc verba sunt: « Si quis (tradita in sessione IV con» cilii Constantiensis) diligenter expendat, in» veniet ea non formam habere decreti, quo vi» delicet aut fideles obligentur, aut contrarium » sentientes explodantur. »

Ostendant has formulas confusè congestas, *formam habere decreti*: ostendant in his propositum aliquid omnibus ad credendum: ostendant saltem in iis aliquid distinctè dictum, quod ad rem nostram, et ad clavium à Domino concessam potestatem pertineat. Quod cùm intellexerint nullo modo posse fieri, dum hæc profectò objicere pergunt, nihil aliud quàm fucum faciunt, et imperitos ludunt.

Quòd ergo sic argumentatur passim Nicolaus Dubois [1]: vel hæc esse admittenda, vel conciliorum Constantiensis ac Basileensis contemnendam auctoritatem: næ ille suo more nugatur, qui contra theologorum omnium, suaque etiam placita, res à concilio obiter, confusè, indistinctè, nullâ deliberatione dictas, æquiparet iis, quæ à concilio disertè, datâque operâ, decretæ, ordinatæ, definitæque sunt.

Idem D. Dubois synodo Basileensi exprobrat, quòd de feudo judicare voluerit, prohibitaque sit ab imperatore Sigismundo: quasi verò negemus fieri potuisse, ut ea synodus, aliæve, inconsultò aliena tractarent, et ab iis vetitæ abstinerent. Sed quandoquidèm hæc objicit, velim, cogitet, quæ à Sigismundo in his expressa sint actis: « Palàm ac solemniter protestati sumus, » quòd archi-principatus, archi-mareschallatus, » et jus eligendi romanum principem à nobis et » sacro romano imperio immediate descendant, » ac in feudum dependeant [2]. » Aliâ occasione idem Sigismundus ad eamdem synodum Basileensem hæc scribit [3]: « Notum facimus tenore » præsentium universis, quod, cùm inter alios » orbis principatus, sacrum romanum impe» rium divinitus institutum obtineat principa» tum, etc. » Quæ à religiosissimo imperatore dicta, de principatibus divinitùs institutis, nostræ sententiæ favent. Quatenùs autem ad romanum spectant imperium, electorumque et aliorum principum jura ad imperium revocant, nullâ romanorum Pontificum mentione, vehementissimè dicta decretaque videmus. Ex quo appareat in his temporalibus, nullo fidei religionisque periculo, posse quædam à romanis Pontificibus vendicata, à romanis imperatoribus propulsari. Sed hæc quidem parùm ad nos. Ad propositum revertamur.

CAPUT XI.

Concilium Lateranense V sub Julio II. De concilii Tridentini decreto sessionis XXV, capite XIX de reformatione: quid nostri, etiam curiæ romanæ addictissimi, senserint.

Ne quid prætermittamus quod concilii œcumenici titulo nobis objici possit, recensenda sunt quædam quæ sub Julio II, in concilio Lateranensi, sub eâ formulâ, *sacro approbante concilio*, decreta sunt: imprimis illud anni 1512, quòd rex Ludovicus XII regnumque Franciæ,

* In illo decreto irrita declarantur ea quæ adversùs Sigismundum imperatorem synodi defensorem Eugenius IV fecerat. (*Edit. Paris.*)

[1] *Conc. Bas. Sess.* IX; *tom.* XII, *col.* 500. 501. — [2] *Doct. Lov.* p. 73. 74. — [3] *Bell. de Conc. auct. lib.* II, *cap.* XIX. *Melch. Can. de Loc. Theol. lib.* V, *cap.* VI.

[1] *Pars* I *refut.* p. 29, 31 *et pass.* — [2] *App. I. Conc. Bas. col.* 968. 979. — [3] *App. I Conc. Bas. col.* 964.

exceptâ Britanniâ, ac maximè Lugdunensis civitas, conciliabulo, ut aiunt, Pisano adhæsissent; constat non modò excommunicationem et interdictum pronuntiatum esse, sed etiam *ex Lugduno in civitatem Gebennensem translatas nundinas* [1]. Sic bellis flagrantibus, Gallisque absentibus, Julius II in Lateranensi synodo bostili animo decernebat. Quæ quidem proferimus in exemplum eorum, quæ licèt magno nomine, nimia, et ad terrorem composita; atque ut nullo effectu, ita nullâ auctoritate gesta, nemo cordatior diffitebitur.

Objiciunt concilii Tridentini caput *Detestabilis*, de duellis, quod est sessionis XXV caput XIX de Reformatione. « Imperator, reges, duces, » principes, marchiones, comites et alio quo» cumque nomine domini temporales, qui lo» cum ad monomachiam in terris suis inter » christianos concesserint, eo ipso sint excom» municati, ac jurisdictione et dominio civitatis, » castri, aut loci, in quo vel apud quem duel» lum permiserint fieri, quod ab Ecclesiâ obti» nent, privati intelligantur, et si feudalia sunt, » directis dominis statim acquirantur [2]. » Hæc conceptis verbis *de feudis ecclesiasticis* decreta, favent nobis potiùs quàm nocent; cùm nec tanti sceleris atrocitate compelli potuerit sancta synodus, ut aliquid de feudis temporalibus decerneret. Interim cùm excommunicationem et feudi privationem pari verborum tenore decernat, hoc exemplo docet, optimè à nobis dictum, ad diversissimos fontes esse revocanda, quæ à sanctis conciliis persæpè colligata atque congesta sint.

Quod addit sacra synodus: « Qui verò pugnam commiserint, et qui eorum patrini vo» cantur, excommunicationis, ac omnium bo» norum proscriptionis ac perpetuæ infamiæ » pœnam incurrant; » id à nobis relatum est inter eas causas, quibus Franciæ regnum prohibitum sit ab acceptandis tanti concilii de disciplinâ ac reformatione decretis [3].

Hæc enim et similia effecerunt, ut anno 1576, sub Henrico III, in conventu ordinum Blæsis habito, tametsi deputati ferè omnes è conjuratis sive ex *Ligâ* erant, curiæque romanæ eo nomine addictissimi, concilii tamen Tridentini de reformatione decreta, nonnisi eâ exceptione admitterent, *salvis Ecclesiæ gallicanæ libertatibus.*

Neque etiam illa sessionis XXV clausula in constitutionem Blæsensem illata est; cùm tam multa ex concilii reformatione petita eò conferrentur.

Quin etiam in eâ congregatione, quæ nomine conventûs ordinum, anno 1593, vigente *Ligâ*, habita Parisiis est, à duce scilicet Meduanensi convocata: cùm dux Feriæ Hispanique concilium recipiendum urgerent, prolati sunt articuli, quibus Franci deterrerentur à concilii decretis admittendis, quos inter articulos is legitur: « Concilium excommunicat et privat regem eâ » civitate, aut loco, in quo duellum permissum » sit: » sessione XXV. Addita nota: « Hic arti» culus lædit potestatem regis, qui temporali » suo illâve ejus parte privari non possit; cùm » eo respectu nullam superiorem agnoscat, qua» liscumque ille sit [1]. » Quæ, jussu cardinalis Pellevei, conjuratorum antesignani, qui sacro ordini præsidebat, allata, eo tempore et loco ubi romana curia regnare videbatur, ostendunt quàm sit insitum Francis ne quid ecclesiasticæ potestati in temporalia juris tribuant.

Sic decreta de rebus temporalibus à conciliis etiam œcumenicis prolata, rata sunt vel irrita, prout principum vel consensione admittuntur, vel dissensione respuuntur: nedum ad clavium divinam potestatem aut ad fidei invariabilem regulam pertinere possint. Atque hæc quidem sunt, quæ ex conciliis œcumenicis opponantur; patetque clarissimè sacras synodos de rebus temporalibus nihil auctoritate clavium decrevisse.

CAPUT XII.

Nostri sæculi gesta ultimo loco reservata: dissidium Venetum, sub Paulo V, Henrici IV Magni operâ compositum.

Priorum sæculorum gestis evolutis, quæ nostro ævo nostrâque memoriâ gesta sunt, ultimo reservamus loco.

Quòd anno 1602, dux et senatus reipublicæ Venetorum de bonis immobilibus per ecclesias ac monasteria, sine senatûs licentiâ acquirendis, quædam judicia legesque edidissent, et quasdam ecclesiasticas personas *propter prætensa crimina carceri mancipassent* [2], Paulus V, die 17 aprilis, anno Christi 1606, pontificatûs primo, monitorium promulgavit, quò ducem ac senatum, nisi ea omnia certis præstitutis temporibus revocarent, excommunicatos, civitatem ipsam Venetorum terrasque omnes eorum ditioni subjectas, ecclesiastico interdicto suppositas nuntiat et declarat.

Statim atque id breve perlatum est ad episco-

[1] *Conc. Later. V, Sess.* III; *tom.* XIV, *col.* 83. — [2] *Conc. Trid. Sess.* XXV, *de Refor. cap.* XIX, Detestabilis: *tom.* XIV, *col.* 916. — [3] *Bochel. Dec. Eccl. Gall. lib.* V, *cap.* XLV.

[1] *Vid. Duplei.x*, tom. IV *Histor. Henr. IV. Thuan. lib.* CX. — [2] *Monit. Paul. V*, *ap. Gold.* tom. III, *p.* 283.

pos ac prælatos Venetæ ditionis, ad quos directum erat die 6 Maii; prodiit ad eosdem edictum *Leonardi Donati, Dei gratiâ Venetorum ducis* nomine [1], in quo annotamus ea quæ ad quæstionem nostram faciunt. Hoc primum : « Nos qui » tranquillitatem ac quietem dominii, nostro » regiminl à Deo commissi servare tenemur, et » auctoritatem principis, neminem superiorem » in temporalibus sub divinâ majestate agnoscentis debemus tueri, etc. » Tum istn : « Cùm » cognoverimus præfatum breve, contra omne » jus et æquum emnnasse, et contra ea quæ di- » vina Scriptura et sanctorum Patrum doctrina » sacrique canones præcipiunt, in præjudicium » auctoritatis sæcularis à Deo nobis traditæ, et » libertatis reipublicæ nostræ, eumperturbatione » tranquillæ possessionis,..... non sine omnium » scandalo promulgatum fuisse; prædictum breve » non modò ut injustum indebitumque, verùm » etiam ut nullum nullinsque roboris aut momen- » ti, nobis habendum esse non dubitamus; atque » ita invalidum, irritum, et fulminatum illegiti- » mè, et de facto nulloque juris ordine servato; ut » ea remedia adhibenda non duxerimus, quibus » majores nostri et alii supremi principes usi » sunt cum Pontificibus, qui potestatis sibi in » ædificationem traditæ, limites ac modos egres- » si fuerint. » Sic ipsâ per se notâ nullitate contenti, appellationem ad concilium œcumenicum superfluam censuerunt. Hujus dissidii eventus cùm neminem lateat, tantùm observamus hic aliqua, quæ causam nostram spectent.

Primùm : excommunicatos ducem et senatum reipublicæ Venetorum; civitatem aliasque ejus imperii terras ecclesiastico interdicto suppositas; nihil sollicitatum imperium; et excommunicationem penitùs à depositione sejunctam, contra quod Gregorii VII tempore sentiebant; cæterùm de depositione nihil actum esse, neque auctoritate apostolicâ dissolutas leges à senatu conditas, quas Pontifex improbaret, sed jussum senatum ut eas antiquaret : metuentibus, ni fallor, romanis curialibus, ne depositiones aliaque ejus generis, oculato sæculo, jamque harum rerum pertæso, parùm approbari possent.

Secundò : ducem ac senatum, dato edicto, professos principum potestatem in temporalibus soli Deo subesse : Papam, dùm ad ea prosiliret, egressum esse limites ac modos traditæ sibi à Deo potestatis : ejus decretum Scripturis, Patribus, sacrisque canonibus adversari.

Tertiò : omnes Venetos atque ecclesiasticos religiososque, haud minùs quàm laicos, exceptis paucissimis *, eâ doctrinâ nixos, senatui obtemperasse, decreta Pauli V pro nullis habuisse.

Quartò : constitisse decretum Leonardi ducis : constitisse leges, quas de temporalibus rebus senatus dixerat; tametsi ecclesiastica bona personasque concernerent : nihil eorum à senatu fuisse revocatum **; excommunicationem rerum temporalium causâ latam, prætextis licèt ecclesiasticis immunitatibus, pro nullâ habitam, ac reverà ut talem per sese cecidisse; nullâque vel in speciem à senatu veniâ postulatâ **, aut absolutione acceptâ, pro catholicis atque Ecclesiæ romanæ filiis eos esse habitos.

Quintò : factum id esse Henrici IV operâ, totâ Galliâ, imò etiam totâ Ecclesiâ applaudente : Hispanis etiam in hujus gloriæ partem venire cupientibus *** : nullo catholico extra curiam romanam suscipere conato Pauli defensionem; nullo oppugnante ea, quæ senatus, publico edicto toto terrarum orbe promulgasset : quin etiam edictum à nullo romano Pontifice, ullâ unquàm censurâ fuisse improbatum.

Sextò : non promoveri aut augeri, sed potiùs atteri rem ecclesiasticam nimiis aut præposteris incœptis; defendique potuisse, adversus Pontifices vehementissimos ac nimia ausos, temporalia jura supremarum potestatum, integrâ religione Sedisque apostolicæ reverentiâ; cùm ille frater Paulus calvinianæ hæresi, quam cucullatus fovebat, per eorum dissidiorum occasionem ****, aditum aliquem quærens, nullum invenerit, aut Se-

[1] *Monit. Paul. V, ap. Gold. tom. III, p. 285.*

* Ii fuerunt, præter omnes jesuitas, nonnulli ex familiis capucinorum et theatinorum, qui, senatui ne obtemperarent, maluerunt esse exules. (*Edit. Paris.*)

** Cardinalis DE JOYEUSE, cui hoc negotium Henricus Magnus commiserat, quemque Pontifex suâ instruxerat auctoritate, cùm senatus nollet aut petere absolutionem, id quod Pontifex vehementer cupiebat, aut etiam illam non petitam saltem accipere, dixit in senatu : *Sublatum esse interdictum;* et senatus *carceri mancipatos ecclesiasticos* tradidit, non quidem *ei prælato* cui Papa jusserat; sed legato regis Franciæ. Historia pauca habet exempla *dissidiorum*, quæ, ut illud, ad finem usque tam firmiter et constanter defensa fuerint. (*Edit. Paris.*)

*** Rex Hispaniarum Philippus III solus dilatæ pacis causa fuit, dùm se cum omnibus suis copiis Pontifici offerebat, ad bellum Venetis inferendum. Vid. ejus epist. ad Paulum V, ap. Thuan. lib. CXXXVII. Deindè, seu pudore victus, seu quâlibet aliâ de causâ, pacis arbiter esse voluit; et quidem nonnullas conditiones proposuit. Veneti ipsum, arbitrum admiserunt; non item conditiones, quas, ut iniquas, nec reipublicæ dignas majestate respuerunt. Quapropter, rebus demum compositis, quamquàm uno Henrico Magno reconciliatæ pacis honor deberetur, et Hispani exiguam operam navassent, Veneti tamen Hispaniarum quoque regi gratias referri jusserunt. (*Edit. Paris.*)

**** Eorum dissidiorum occasione, anonymus libellum fixerat Venetiis, quo rempublicam adhortabatur ad desciscendum ab Ecclesiâ romanâ. Senatus in libelli auctorem inquiri jussit, et interèà edictu confirmavit; se à fide et obedientiâ sanctæ Sedis nunquàm discessurum. Hujus dissidii tempore, FRA PAOLO, usus operâ Marci-Antonii DE DOMINIS, edidit apud Anglos Historiam concilii Tridentini, eo nempè consilio, ut curiam romanam calumniis respergeret, et sanctæ synodi decretorum imminueret auctoritatem. (*Edit. Paris.*)

natum inducere ausus sit, insidiosissimus licèt, ad infringendam Sedis apostolicæ majestatem.

Hæc perpendant, qui religione semel nominatâ, romano Pontifici permittenda omnia, etiam temporalia; eamque sententiam ad romanam fidem putant pertinere.

Neque eo seciùs hæc atque alia hujusmodi dissidia, et inviti commemoramus, et toto animo, ut Ecclesiæ simul et reipublicæ noxia aversamur; gravemque putamus divini numinis ultionem incumbere his, qui hæc vel induxerint, vel libenti animo susceperint, aut ullo modo aluerint, vel ad ea ocius restinguenda sudoribus ac sanguini pepercerint.

CAPUT XIII.

Cardinalis Bellarmini libri adversùs Barclæum : senatûs decretum, antiquis ejusdem senatûs decretis congruum, quæ sacra Facultas susceperit : regii concilii decretum, Perronii cardinalis operâ.

Anno 1610, 26 novembris, aliquot mensibus post Henrici IV infandam ac parricidialem cædem, cardinalis Bellarmini tractatus de potestate summi Pontificis in temporalibus, adversùs Guilielmum Barclæum, prodiit. Is statim à parlamento Parisiensi est proscriptus, « vetitumque » est, sub pœnis læsæ majestatis, ne quis eum » librum haberet, ederet, venderet, ut qui con» tineret falsam et detestabilem propositionem, » eò pertinentem, ut submitterentur homini à » Deo constitutæ supremæ potestates; et adver» sùs eorum personas et imperia subditi populi » concitarentur [1]. » Interdictum toto regno, ne quis eam propositionem directè vel indirectè doceret.

Hoc senatûs decretum consonabat ei quod ab eodem senatu *, anno 1561, editum fuerat, jussusque Tanquerellus hæc verba promere : « Mihi » displicet, quòd dixerim, quòd Papa Christi » vicarius monarcha, spiritualem et sæcularem » potestatem habens, principes suis præceptis » rebelles, dignitatibus privare potest [2]. »

Item ab eodem senatu, anno 1595, eamdem doctrinam ejurare jussus est Florentinus Jacob clericus regularis sancti Augustini.

Utroque decreto vetita sacra Facultas hanc doctrinam permittere, gratias senatui egit, decretisque paruit.

His ergo consona adversùs Bellarmini librum senatus decreverat; cujus decreti, cardinalis Perronii operâ, suspensa est à supremo regis consilio, executio, usque ad regis beneplacitum [1]; decretumque id eâ est formâ, quâ rege præsente decerni solet.

Causabatur Perronius Bellarmini in Ecclesiam merita, dicebatque, pupillo principe ac novo principatu, omitti oportere ea, quæ romanæ curiæ displicerent. Datum ergo temporibus, ut res in suspenso haberetur; neque quidquam aliud potuit impetrari. Data clàm opera est, ne Bellarmini hic evulgaretur liber, aut sententia doceretur, virique tantùm nomini et honori parcitum. Alii laudabant Perronii prudentiam : plerique, hoc obtentu, veterem Galliæ vigorem infringi, et gliscere adulationem dolebant.

CAPUT XIV.

Conventus ordinum regni 1614. Articulus propositus à tertii ordinis deputatis: cur clerus obstiterit, adjunctâ nobilitate : Perronii cardinalis oratio quatenùs à clero probata : an hæc novissimæ cleri gallicani Declarationi noceant ?

Anno 1614, habiti sunt, jubente rege, generales ordinum regni conventus; anno deindè 1615, decembris 15, à tertii ordinis deputatis, inter articulos regi offerendos, primus hic fuit [2] : « Ne invalesceret perniciosa doctrina, quam ab » aliquot annis contra reges ac potestates à Deo » constitutas, seditiosi homines inducere cona» rentur : regi supplicandum ut haberetur id » pro lege fundamentali regni, in conventu or» dinum fixâ : à nullâ potestate deponi posse » reges nostros, aut eorum subditos à sacramento » fidelitatis absolvi : eamque doctrinam, ut » verbo Dei consonam, ab omnibus tenendam et » subscribendam, etiam ab ecclesiasticis, ante» quàm ullius beneficii possessionem obtinerent : » contrariam sententiam, quòd reges occidi ac » deponi possent, ut impiam ac detestabilem » esse rejiciendam : quicumque exterorum eam » tuerentur, publicos regni hostes; quicumque » civium, perduelles ac majestatis reos nullo » discrimine judicandos. »

Sacro ordini grave visum est, à regni ordinibus, auctoribus tertii ordinis deputatis, de religione decerni; tùm de auctoritate Papæ moveri controversias, ac fieri decreta, quibus Ecclesiæ scinderentur. Cardinales, qui conventui frequentes aderant, magni apud omnes nominis atque auctoritatis, his maximè movebantur : decretumque est, articulum non esse admittendum. Delegatus à sacro ordine Perronius cardinalis, adjunctâ nobilitate, ad tertii ordinis de-

[1] *Arrêt du Parlem.* 26 *nov.* 1610. *Vid. lib. cui titulus :* Recueil de pièces concern. l'hist. de Louis XIII. *Par.*, 1717; *tom.* IV. p. 11.

* 12 novemb.

[2] *Bochel. Dec. Eccl. Gall. lib.* V, *cap.* VI, VII. *Vid. Dup.* XVI *sæc. p.* 1499

[1] *Rec. de pièc. etc., ibid. p.* 13. — [2] *Merc. Franc. et Hist. de Louis XIII, Par.* 1716; *tom.* I. *pag.* 297.

putatos, eam orationem habuit [1], cujus mentionem sæpè fecimus. Summa est: « De tribus » agi: primum, de regum parricidiis: alterum, » an reges nostri supremâ temporali potestate » gauderent, nullius scilicet feudo obnoxii; ac » de his duobus nullam esse controversiam. » Tertium caput, *de quo esset quæstio*, ita cardinalis proponebat: « An reges dato sacramento ad » tuendam catholicam fidem Deo ac populis » obligati, si eam fidem publicè ejurarent ac » persequerentur, hujus juramenti religione con- » temptâ, deponi possint, ac subditi vicissim » exsolvi à præstito fidelitatis sacramento, et à » quo id fieri possit. » Contendebat autem eam quæstionem inter *problematicas* recensendam [2]; eo quòd « ab undecim sæculis nunquàm ei in » Ecclesiâ propugnatores defuissent: ad hæc si » judicanda videretur, id fieri non posse à con- » ventu ordinum, qui sæcularis esset, obortura- » que hinc schismata, imò etiam hæresim, cùm » anteacta sæcula, ipsique Pontifices erroris » damnarentur;..... multa quoque in regnum et » rempublicam incommoda, perturbationes gra- » ves secuturas: quin etiam nocere regum inco- » lumitati ac majestati ea, quibus illam adjuvare » vellent. »

Hæc vir maximus toto eloquentiæ flumine peroravit. Jam objicitur nobis, non modò tanti cardinalis archiepiscopi Senonensis toto orbe celebratissimi, ac de Ecclesiâ catholicâ benè meritissimi, verùm etiam cleri totius, cujus nomine agebat, auctoritas; quæ duo magno habemus discrimine. Aliud enim est cleri decretum, aliud ab oratore ingeniosissimo quæsita et aptata causæ argumenta.

Ac de clero quidem quod objici potest, nostros nempè episcopos nunc à majorum sententiâ deflexisse, cùm id anno 1682 declararint, quod ne declararetur, eorum antecessores, anno 1615, tanto studio obstiterunt: facilis responsio ex dictis.

Quòd enim clero gallicano anno 1615 displicuit, hæc quæ ad religionem pertinerent, nomine ordinum regni fieri, idque auctoribus laicis tertii ordinis deputatis, nihil ad conventum nostrum anni 1682 attinet. Conventus ordinum regni, licèt ibi sacer ordo, et ut regni membrum intersit, et pro suâ dignitate primas ferat, tamen civilis conventus est, reipublicæ, non rei ecclesiasticæ causâ convocatus; ubi ordo ecclesiasticus, conventûs tertia pars, à duobus ordinibus laicalibus numero ac suffragiorum auctoritate vincitur; de cujus articulis rex decernit supremâ auctoritate: conventus verò noster anni 1682, totus ecclesiasticus, ac de re ecclesiasticâ congregatus, à rege non decreti firmamentum, sed executionem, Patrum more, expectavit.

Quòd autem anno 1615 metuebant ne schismata fierent, gravi adversùs catholicos, qui à nobis dissentirent, intentatâ censurâ, id conventus noster cavit, dùm et veritatem asseruit, et ab omni censurâ temperatum esse voluit.

Quæ cùm ita sint, nihil jam necesse est nos de Perronio cardinale admodùm laborare, utcumque adversæ sententiæ favisse videatur. Facilè enim credimus vehementissimum oratorem, ipso, quo rapiebat cæteros, eloquentiæ impetu, fuisse abreptum: neque veritum auditores ultra metas impellere, ut eùm se repressissent, tamen quo ipse vellet loco consisterent, atque à censurâ abstinerent. Quanquàm et aliæ causæ inerant, cur in romanam curiam propenderet; ut nec mirum sit, si gallicani Patres potioribus ducti momentis, ab ejus sententiâ discesserint.

Ne quid tamen prætermisisse videar, de ejus oratione, quæ meo quidem judicio momenti sint maximi, pauca dicam.

CAPUT XV.

In Perronii cardinalis oratione ad tertium ordinem annotata quædam: ejus dicta confutantur: acta laudantur: hujus controversiæ finis.

Ac statim occurrit ipsa quæstio artificiosissimè constituta. Illud ex dialectices regulis, atque ab intimo artificio depromptum, quòd oppugnaturus universalem negativam istam, quam legis fundamentalis loco esse volebant: *Nullo casu reges à Pontifice deponi possunt*; opponebat ille particularem affirmativam hanc: « Possunt à » Pontifice deponi aliqui reges, his nempè con- » ditionibus, si fidei catholicæ propugnandæ sa- » cramento obligati sunt, si eam deserunt, si » denique persequuntur [1]. » Quibus cùm finibus quæstionem circumscriberet, eò coarctare adversarios nitebatur, ut, quod erat invidiosissimum, reges hæreticos, violatique jurisjurandi reos, ad hæc persecutores, defendere viderentur. Illud interim studiosissimè tacuit, quod sæpè jam diximus: inter indirectæ potestatis defensores, neminem unquàm fuisse aut esse potuisse, qui se his finibus contineret; quippe cùm indirectam potestatem Dei gloriâ, animarum salute, et potestate clavium metiantur: quam quidem ad hos tres redigere casus, non modò esset absurdum, verùm etiam hæreticum.

[1] *OEuvr. div. pag.* 599. — [2] *Ibid. p.* 601, 602.

[1] *Vid. Perr. loc. cit. p.* 600.

Quare nec ipse cardinalis, qui se ad eos redegisset, quidquam probare potuit, nisi ultrà tenderet; protulitque depositos Henricos *, Fridericos **, nullum catholicæ fidei articulum denegantes, Childericum etiam Francico regno, et græcos imperatores imperio Occidentali nudatos, cùm nihil Ecclesiæ repugnarent. Nec tantum virum puduit allegare Gregorium Magnum, tanquàm privaturum imperio reges, si unius xenodochii privilegium violassent.

Id sensit vir acutissimus, atque ultrò professus est, « adhiberi à se ejusmodi exempla, quatenùs inservire possent huic thesi generali : dari quosdam casus, quibus subditi exsolvi possent à præstito regibus sacramento; aut huic hypothesi particulari : licere id fieri in principes hæreticos, sive apostatas, ac persecutores [1]. » Tanquàm in oratoris potestate esset, coercere ad arbitrium ipsam argumentorum vim: non autem aut totâ vi suâ valeant, aut, si nimis probant, totâ vi suâ corruant.

At illud dissimulare non possum, quòd etiam ab Orientalibus bellis sacris præsidium quærit, contenditque : non alio nomine justum piumque esse christianorum adversùs Turcas bellum, quàm quod infidelis princeps, nullum jus sibi in christianorum provincias comparare possit : « Quod negare, inquit [2], nihil aliud esset, quàm errorem Lutheri defendere, priscorumque heroum, qui adversùs mahometanos tanta bella gesserunt, sancti etiam Ludovici damnare memoriam. »

Neque illud perpendere voluit, mahometanos ac Turcas, ex quo extiterunt, hostilem animum, atque inexpiabile bellum professos adversùs christianas provincias, meritò ut perpetuos hostes atque invasores haberi, qui etiam ubi pacem se fovere simulant, nihil nisi bella cogitant, idque ex ipsis impiæ legis placitis : nullâ nobiscum pace tutâ, nullo fido fœdere, nullo unquàm beneficio, nisi cyclopico; ut extremi pereant, quibus interim pepercisse videantur. Quo jure quis dubitet justa christianorum inter se adversùs communem hostem fœdera, justas societates; ac prorsùs suo more insanisse Lutherum, qui à tetris prædonibus bellum amoliretur? Hæc quàm procul absint à nostrâ quæstione, ne imperitissimos quidem fugit, nedùm tantum virum latere potuerit; qui tamen hic, si Deo placet, et sancti Ludovici damnandam memoriam, et Lutheri errores crepabat, credo, ut pueros territaret.

Pessimum et illud quod toties inculcavit : causam depositionis, vel maximè in eo esse, quòd mutuo sacramento, et se reges populis ad tuendam rectam fidem, et populi regibus ad fidele obsequium obligarint; ut si illi à juramenti religione discesserint, hi quoque vicissim à dato sacramento absolvi possint : neque verò obstare « quòd reges etiam ante coronationem factamque unctionem, ac præstitum jusjurandum regnent; responderi enim ab indirectæ potestatis defensoribus, reges nondùm consecratos sic haberi, ut qui jam in prædecessoribus solemne jusjurandum populis præstiterint [1]. » Hæc enim quam vanè jactentur, multa demonstrant; imprimis quòd ne illud quidem ad causam, hoc est, ad pontificiæ potestatis quæstionem pertinebat : quippe cùm si semel statuamus reges conditionali tantum conventione regnare, jam, nullo pontificiæ potestatis interventu, sponte evanesceret illa regii nominis auctoritas, ruptis conventis conditionibus quibus niteretur. Huc accedit illud à cardinali pro certo positum : principum juramentis eam contineri regnandi conditionem, quâ deficiente simul solvantur imperia; quod ille immeritò pro certo habuit. Ea enim juramenta valere ut commendetur infigaturque principis animo vera fides; non eo profectò ut regnandi jus ad conditionalia pacta necessariò revocetur, ut suo loco docuimus, et Anastasii, Leonisque imperatoris suprà memorata exempla testantur [2].

Neque tolerari potest quòd Perronius ita argumentatur [3] : « Aliud esse, adversus jurisjurandi religionem actu quodam, aliud ipsâ professione pugnare, aliud peccare adversùs jusjurandum, aliud ipsum jusjurandum evertere contrario etiam edito jurejurando..... Et quidem cùm aliquis princeps injustè judicat, peccare illum contra jurisjurandi religionem; at si profiteretur juramentoque firmaret, se semper injustas dicturum sententias; tùm verò everteret, inquit, ipsum jusjurandum de servandâ justitiâ, simulque regnum abdicaret, eversâ conditione regnandi. » Ita deindè respondet [4] : « Regni sub Christo obtinendi fieri incapaces, qui à præstito ipsi christianisque populis fidei catholicæ servandæ sacramento defecerint. » Hic lubens à tanto viro quærerem, in historiis ac libris, quos studiosissimè evolvit, eoquem invenerit principem, qui ipsam justitiam factâ professione ejurarit? Certè neminem. Multos autem à rectâ fide abhorruisse lugemus, qui nihilò seciùs rempublicam benè gesserint; quandoquidem Deo placuit, veram fidem, non humanâ

* IV et V. — ** I et II.

[1] *Vid. Perr. loc. cit. p. 601, 605.* — [2] *Ibid. p. 630.*

[1] *Vid. Perr. loc. cit. p. 599, 627, 628, 630, 643.* — [2] *Sup. lib. II, cap. VII, XI, XII et seq.* — [3] *Perr. loc. cit. p. 628, 663.* — [4] *Perr. loc. cit. p. 628.*

sapientiâ comparari, sed divinâ gratiâ provenire. Quorsùm ista? Ut pateat, illam quam fingit cardinalis de justitiâ ubique contemnendâ professionem juramento firmatam, ne in insani quidem principis mentem incidere posse. Quamobrèm si fingendum est quid fieret de principe qui ita justitiam ejuraret, facilè respondemus, amovendum eum à gubernaculis, dandumque tutorem, non quidem ut ei qui regnandi conditionem violaverit, sed ut ei qui propriè strictèque supra omnem humanum morem insaniat. Ita, inquam, ei tutor adhibendus esset, uti phreneticis ac furentibus principibus factum est, ab iis ad quos pertinet; non tamen profectò à romano Pontifice aut sacrorum antistitibus, qui quidem nihilo magis huic rei se immisceant, etiamsi eam vel maximè placet fieri, ex conditionalibus pactis. Maneret enim jus suum integrum liberæ civitati; quo jure fraudari nequeat; nequidem si religio conditionali fœdere continetur. Eo enim casu, postquàm de religione sacrisque, sacrorum antistites, tùm de imperio, libera respublica civitasque decerneret; ut profectò hæc omnia, quæ tanto circuitu apparatuque verborum amplificat eloquentissimus cardinalis, extra causæ statum tota sint, nec nisi imperitis fucum faciant.

Quòd autem declamat reges, sacramento dato, Christo regi obnoxios, « ipso feloniæ crimine, » excidere feudis, quos à supremo Domino » Christo obtineant; » tanquàm Christo regi, accepto à regibus fidelitatis sacramento, novum jus in reges compararetur : hæc ut in populari oratione toleramus, ut theologicè ac seriò dicta respuimus; neque propterea tanti viri judicio nostrum anteponimus; sed tamen docemus multùm interesse, an quis oratoriis ampullis, an theologicâ gravitate ac simplicitate disserat.

Cæterùm id sufficit maximi cardinalis gloriæ, quòd si ejus dicta quædam reprehendere cogimur, certè gesta laudamus. Gloriatur enim, nec immeritò, « se verè genuinèque Francum » Francorumque filium, semper adhæsisse re» gibus, semper respexisse reges; ac post Hen» rici III necem, Henrico IV Magno obsecutum » esse; et quidem tutâ conscientiâ, ex utriusque » partis sententiâ; cùm ille princeps nunquàm » incorrigibilis fuerit, relapsus verò habitus sit, » informatione falsâ [1]. » Optimè omnino. At illud interim constat : eum, dùm tutâ conscientiâ sequitur principem à romanis Pontificibus regno exclusum, abundè docuisse quàm facilè hæc à Pontificibus, circa imperium ac res temporales decreta, viri boni gravesque omittere potuerint.

[1] *Perr. loc. cit. p.* 636.

Hæc ad orationem Perronii dicenda habebamus. Et quidem ea omnia de regnandi conditionalibus pactis, quæque sint aut esse fingantur, quæque etiam esse possint, uno verbo transegimus; quæstionesque eas à causâ nostrâ prorsus alienas, ab hâc disputatione procul amovimus : quippe cùm agamus de jure divinitus annexo clavium potestati, non de ejusmodi, quales fingi possent, regum populorumque conventionibus.

Reliqua, quæ tantus cardinalis copiosissimè prosequitur momenta rationum, aptatosque causæ ab artifice summo veterum locos priscæque historiæ, hic exequi nihil necesse; cùm hæc omnia suo loco, in hâc tractatione, diligentissimè perpensa atque explorata sint, presso etiam plerumque auctoris gravissimi nomine.

Neque id omisimus, quod est occasione hujus controversiæ coram ipso rege, à sapientissimo principe Condæo peroratum [1]; nihilque hic dicendum superest, quod ad nostram quæstionem faciat, nisi id : rem ad regem evocatam, ac postea silentio esse transactam.

CAPUT XVI.

Censura Sanctarelli. An cardinalis Perronius jure metueret, ne Ecclesia errasse videretur, si censurâ notata esset illa de deponendis regibus sententia.

Cæterùm cùm de deponendis regibus nova quotidiè scripta prodirent, atque Antonii Sanctarelli exitiosissimus eâ de re circumferretur liber; ne porrò pergerent, his inventis, Ecclesiæ conciliare odia, ac rempublicam commovere, nostræ Facultati visum est, etiam censurâ comprimendam ingeniorum licentiam : atque anno 1626, magno omnium consensu magistrorum, totiusque regni applausu, illud decretum prodiit quod suprà retulimus [2].

Non illi metuerunt, quod Perronius cardinalis nimio causæ suæ studio, in illâ oratione imminere dixerat [3] : ut si sententia de deponendis regibus censurâ notaretur, Sedes apostolica aberrasse à fide, imò ipsa à multis jam sæculis cecidisse videretur Ecclesia; non id, inquam, metuerunt. Satis enim intelligebant, illos qui eam sententiam secuti essent, non eam amplexatos, ut dogma fidei, uti à nobis luculentissimè demonstratum est : neque verò ignorabant præstandam theologis ipsàm Ecclesiæ romanæ fidem, non etiam magnorum quamlibet virorum, aut romanorum quoque Pontificum opiniones certis temporibus natas : neque iis præjudicari adversùs veritatem ac majorum doctri-

[1] *Sup. lib.* I, *sect.* II, *cap.* III. — [2] *Sup. lib.* I, *sect.* II, *cap.* IV. — [3] *Perr. loc. cit. p.* 634.

nam. Neque enim si Papias, Justinus, Irenæus, aliique apostolici viri ac sancti martyres mille annorum regnum approbarunt, communisque ea primis sæculis sententia ferebatur, ideò nunc vetamur rejicere eam, ut evangelicæ apostolicæque doctrinæ contrariam; quantò minùs eas, quæ postremis sæculis opiniones succreverunt? Imò id argumentum fuerit divinæ Providentiæ tuentis Ecclesiam; quod ingeniis ultro in dubia aut falsa labentibus, cursus tamen opinionum divino Spiritu sustentetur, quominus in Ecclesiæ fidem irrumpat. Quare sacra Facultas nihil dubitavit subortam de deponendis clavium auctoritate regibus opinionem *improbare et damnare tanquàm novam et falsam, erroneam, ac verbo Dei contrariam.* Id tantùm cavit, ne hæreticam, tacente Ecclesiâ, declararet. Huic censuræ consonant articuli, anno 1663, Ludovico XIV oblati, quos alio loco memoravimus [1]: à quibus Facultatis nostræ decretis, uti incœpimus, ita in his desinemus: Deoque agimus gratias, quòd hanc tractationem à remotissimis usque temporibus ad nostra tempora, eo duce atque auctore, deduximus, nostramque doctrinam tot labentibus sæculis immotam invictamque præstitimus.

CAPUT XVII.

Recapitulatio dictorum ad caput I gallicanæ Declarationis de temporalis potestatis supremâ auctoritate: an quod cardinalis Perronius objecit, nostram sententiam romani Pontifices pro erroneâ habuerint? An ab ullis conciliis damnata sit? An aliquis ex eâ adversùs Ecclesiæ auctoritatem metus?

Jam quæ ex dictis, totâque hâc tractatione consequantur, paucis colligamus. Et quidem, id erat nobis propositum uti doceremus, non modò nostram sententiam ab omni censurâ esse liberam, sed etiam veram, antiquam, firmam; ac si censura adhibenda sit, eam meritò in adversarios intorqueri. An id probaverimus, recensitis omnibus quæ pro utrâque parte retulimus documentis, intueri placet.

I. Ergo hæc demonstravimus [2]: quam ecclesiastico ordini, romanoque Pontifici, virtute clavium tribuunt rerum temporalium ac deponendorum regum, sive directam, sive indirectam potestatem, eam ad nimia, periculosa, horrenda deducere, ejusque sententiæ novitate totam Ecclesiam perturbatam.

II. Gregorium VII, qui primus omnium de deponendis regibus cogitavit, etiam requisitum, nullum ejus rei exemplum, nullam auctoritatem proferre potuisse: nec nisi manifestè vana, nimia et nulla respondisse: eumdem nec sibi constare potuisse; novaque superstruxisse novis, quo ausu suis decretis omnem auctoritatem abrogasse.

[1] *Sup. lib. 1, sect. 1. cap. v. Vid. Diss. præv.* — [2] *Sup. lib. 1, sect. 1.*

III. Eam potestatem in omnibus veteris novique Testamenti libris penitùs inauditam, neque unquàm traditam, cùm res atque occasio id maximè postularet; imò disertè explicatum à Lege, à prophetis, à Christo, ab apostolis, regiam potestatem in temporalibus soli Deo subesse, eique potestati, etiam sævienti, atque Ecclesiam persequenti, in civilibus rebus præstandam obedientiam, nedum illi ullâ etiam pontificiâ auctoritate repugnetur [1].

IV. Eam doctrinam ad secuta sæcula dimanasse, et usque ad extremum ferè undecimum sæculum regibus idololatris, apostatis, hæreticis, excommunicatis, Ecclesiam persequentibus, fidem atque obedientiam integram esse servatam: nunquàm vel intentatas minas depositionis, neque quidquam, de eâ unquàm, cùm id res maximè posceret, à quoquam christiano, sive clerico sive laico fuisse jactatum: sed omnes ita concurrisse in obsequium, ut qui nihil aliud cogitarent [2].

V. Id factum iis regulis atque sententiis, quæ ad omnem ætatem, ad omnia tempora æquè pertineant; pessimèque mereri de christianâ religione eos, qui postremâ ætate dixerint, apostolis, martyribus, patribus, romanis denique Pontificibus, civili potestati etiam adversanti obedientibus, nocendi vires, non autem voluntatem atque animum defuisse.

VI. Quæ à Gregorio VII ac deinceps in eam rem decreta gestaque sint, pessimis initiis, pessimo exitu processisse.

VII. Qui Gregorio VII auctore, à regis obedientiâ recesserint, manifestè falsâ opinione ductos, malè intellecto interdicto de vitandis excommunicatis; eorumque doctrinæ secutos Pontifices, theologos omnes atque canonistas, ipsum etiam Gregorium VII obstitisse [3].

VIII. Pontifices romanos in deponendis regibus Gregorium VII de facto imitatos, non de jure processisse; neque unquàm quæsitum, neque canone aut professione editâ constitutum, utrum et quid Ecclesiæ circa temporalia ordinanda Christus concesserit: unum Gregorii VII factum pro summâ auctoritate fuisse: ergo Pontifices non ex certo dogmate, sed ex opinione, quæ ipsis tantùm probabilis videretur, judicasse; neque hæc ad Ecclesiæ doctrinam omnino pertinere, fatentibus etiam iis, qui romanæ infallibilitati maximè faveant.

IX. Prolatas etiam in synodis à romanis Pon-

[1] *Sup. lib. 1. sect. II.* — [2] *Ibid. lib. II.* — [3] *Sup. lib. III. et hoc lib.*

tificibus circa reges deponendos sententias, à nullâ synodo dictis sententiis, editoque synodico decreto comprobatas : tanquàm prohibente Spiritu sancto, ne se rebus novis sacræ synodi immiscerent.

X. Viros sanctos doctosque, qui post ea Pontificum, de deponendis regibus, decreta floruerint, nihil iis motos in Patrum sententiâ perstitisse.

XI. Bonifacium VIII, qui primus omnium aggressus sit temporalium rerum ordinandarum ac deponendorum principum potestatem Sedi apostolicæ edito canone in bullâ, *Unam sanctam*, vendicare, rei novitate deterritum, in nudâ rei expositione stetisse; neque ad eam definiendam prosiliisse; et tamen, ne valeret id quod vel exponendo in publico diplomate dixerat, bullam *Unam sanctam*, eâ in parte ab ejus successoribus ita habitam, ac si nunquam extitisset, eâque ratione robore vacuatam.

XII. Ecclesiam gallicanam, clerumque gallicanum apertè obstitisse iis, quibus idem Pontifex, propter subordinata religioni regna, summam sibi potestatem in civilibus tribueret : quæ eâ occasione Ecclesia gallicana, regnique ordines, ipse rex, doctoresque theologi religiosorum ordinum gesserint, scripserint, decreverint, ea illæsa et immota stetisse et stare : quæ verò Bonifacius, ea à secutis Pontificibus antiquata, erasa, abolita esse.

XIII. Quæ à sacris conciliis œcumenicis circa temporalia decreta sint, nunquàm auctoritate clavium facta esse : nunquàm adscriptum eâ auctoritate fieri; imò explicatum fieri, mutuatâ à regibus potestate; neque unquàm ea decreta, nisi consensu principum valuisse.

XIV. Cùm à romanis Pontificibus reges pro potestate depositi sunt, nunquàm ab ullo rege, nunquàm ab ullius regni ordinibus hanc potestatem fuisse agnitam; imò obstitisse regna regesque, remque ad cruenta bella externa et civilia esse deductam : quare nec regna unquàm verè data esse; sed belli causas duntaxat, atque ambitioni, rebellionique colorem ac titulum, totumque orbem his bellis conflagrasse; atque omnino has regum depositiones pontificiâ auctoritate factas, nulli unquam utilitati, maximo damno atque invidiæ fuisse.

Ex his facilè duo hæc christianus lector intelliget.

Primùm id : cardinalem Perronium haud ex vero dixisse [1] : *A Papâ haberi nostram sententiam tanquàm erroneam.* Nullus enim romanus Pontifex id unquàm docuit, vel censuit : malè item asseruisse eumdem cardinalem : *A decem conciliis contrariam sententiam, ut veram fuisse suppositam;* cùm ne unum quidem concilium extiterit, à quo dictis sententiis romanorum Pontificum in deponendis regibus sententia comprobetur, aut potestas temporalium ecclesiasticis clavibus annexa doceatur : frustrà ergo metuisse eumdem cardinalem, ne si annexa clavibus temporalium potestas, injustâ notâ proscribatur, Ecclesiæ catholicæ, Sedisque apostolicæ fides atque auctoritas collabescat ; cùm nullum Ecclesiæ, nullum apostolicæ Sedis de eâ potestate decretum proferatur ; imò talis potestas cum Scripturæ ac traditionis auctoritate stare non possit. Hoc primum ex nostrâ tractatione consequitur.

Alterum istud : nisi gallicani Patres summo studio pacem colerent, nihil obesse potuisse, quominus adversam sententiam totâ Scripturarum ac traditionis auctoritate, longoque malorum experimento proscriptam, iisdem afficerent notis, quibus Sanctarelli doctrinam sacra et sapientissima Facultas configendam censuit. Sed episcopalem Declarationem, quò per sese est gravior, eò moderatiorem esse debere judicarunt; atque id facere contenti, quò tam periculosa tamque invidiosa novitas ultro corrueret, non modò ab omni contumeliâ, verùm etiam à censurâ, quamvis æquâ, temperarunt.

CAPUT XVIII.

De regibus propter hæresim et apostasiam deponendis : cur ætate posiremâ multi reges consenserint ? Cur scholastici doctores ? Cur ab eâ sententiâ discedamus ?

Quæres qui factum ergo sit, ut doctores scholastici passim in eam sententiam abierint : reges christianos, saltem propter hæresim atque apostasiam, deponi posse ab Ecclesiâ; et cur ipsi principes postremis temporibus id ultrò fateri videantur ? Cujus confessionis quædam acta referuntur.

Facilè respondemus : primùm, ut sæpè diximus, hæresis atque apostasiæ causas nihil habere proprium, quo reges Pontificibus faciant obnoxios : cùm clavium potestas, cui volunt connexam hanc deponendi principes potestatem, non restringatur hæresis atque apostasiæ causis. Quòd ergo quidam fortè principes se propter eas causas deponi posse concesserint, id non oritur ex ullâ potestate, quam in Pontificibus agnoscant ad ordinanda temporalia : sed quòd hæresim detestati, omnia in se ultro permittant, si eâ se peste infici sinant. Cæterùm cùm ab hæresi tantopere abhorrerent, sanè intelligebant nihil in se juris cuiquam dari à se, qui hæresis tantùm causâ dedissent.

[1] *Perr. loc. cit. p. 640. mal. 644.*

Cur autem non eâ causâ nunc deponi posse fateamur : primùm id prohibet, quod verum amamus, ac priscam Ecclesiæ et profectam ab apostolis Patribusque doctrinam novitiis opinionibus anteponimus : alterum, quòd hæresis nomen tam diffusè pateat, ut ad omnem causam latâ interpretatione facilè deducatur; quo ambiguo verbo involvi sublimes potestates publica tranquillitas non sinit : denique, quòd hæresis etiam strictè sumptæ semel admissâ causâ, alias repudiare non sit integrum; quique eas causas separant, vel fraudem moliantur, vel in summâ ignoratione versentur.

De scholasticis verò, qui ab aliquot sæculis post sanctum Thomam et alios, magno consensu fateri videantur, hæresis et apostasiæ causâ deponi posse reges; præter ea, quæ dicta sunt [1], hæc insuper addimus : manifestè eos falsos ac nimios fuisse, qui hæresis atque apostasiæ causam sufficere dixerint; cùm Perronius hæresi atque apostasiæ violatum jusjurandum ac persecutionem adjunxerit : Bellarminus verò id saltem, ut *subditos à fide abstrahere conentur;* quod si defuerit, quietè pacatèque regnent. Quare haud dubium est, quin scholasticorum hâc in parte caduca et infirma habenda sit auctoritas, cùm ii, Bellarmino et Perronio fatentibus, falsi ac nimii fuerint.

Jam ergo meminisse nos oportet opiniones scholæ, quantùm à scholæ decretis dogmatisque differant, Melchiore Cano teste. Eo namque auctore, nobis est integrum, ut à scholæ opinionibus liberè recedamus, eisque anteponamus majorum dogmata, quæ, eodem Cano teste, multò illustriora firmioraque sint.

Idem Melchior Canus decreta ac placita scholæ eo internosci docet à scholæ opinionibus, quòd placita quidem firmo judicio steut; nec sine censuræ notâ ii elabantur, qui ab his discesserint. At inter scholasticos alicujus certè nominis (quis enim præstare omnes audeat, aut verò legere velit, quos ad contaminandam potiùs quàm ad tractandam theologiam diræ intemperiæ tanto numero egerint?) inter illos, inquam, neminem invenies, qui ad fidei dogmata referat eam, quam pontificibus tribuunt in deponendis hæreticis regibus, potestatem. Quod ergo hic sentiunt, ad opiniones, non ad placita scholæ pertinere constat.

Certè scholastici veteres, per librorum penuriam, aliasque causas, tantâ multarum rerum, præsertim juris publici, imperitiâ laborarunt, ut eos in his quæstionibus testes adducere, relictis Patribus, nihil aliud sit, quàm altâ caligine demersos, in apertâ ac limpidâ luce versantibus anteferre. Vel hoc exemplum perpendant. Quis è scholasticis, aut verò è canonistis postremi ævi, non id docuit : clericos nullo modo principibus esse subditos? tantâ publici juris ignorantiâ tenebantur! At nunc quotusquisque est, non dico clericorum, sed religiosorum, episcoporum, etiam romanæ Ecclesiæ cardinalium, qui non se subditos suis regibus fateantur, salvis privilegiis ordini suo Ecclesiæ auctoritate concessis, et publicâ regnorum lege firmatis? Curiales excipio, eosque non omnes. Aut dicant in rebus dubiis, quantùm iis fidere nos oporteat, qui Patres apud solum ferè Gratianum legerunt; rei ecclesiasticæ seriem ignorarunt; falsis historiis aut interpolatas, pro veris atque integris habuerunt.

Talibus ergo delusos, non modò de principum, sed etiam de Pontificum juribus multa fugerunt; acsi à Pontificibus reges hæresis causâ deponi posse fateantur, fatentur interim à regibus quoque ac particularibus synodis deponi potuisse Pontifices; Othonisque I in Joannem XII pontificem gesta laudant, quæ Baronius detestatur [1] : ut non nostra tantùm, sed etiam omnium intersit ab his appellari.

Mitto Constantini aliorumque falsas donationes, falsasque decretales, veterum Pontificum nomine consarcinatas, nunc omnium consensione rejectas, tunc tamen pro sacrosanctis habitas; atque in his quidem nihil legimus, quo Pontificibus ulla temporalium potestas tribuatur. Adeò hæc, quæ nunc venditant, his quoque novellis ac posteris posteriora sunt. Sed tamen hæc nos admonent, ne imperitis sæculis omnia tribuamus, atque recurramus ad ipsos ecclesiasticæ traditionis fontes.

Quòd si porrò pergunt scholasticorum auctoritate nos premere circa principes propter hæresim deponendos; duo hic in memoriam revocari volumus.

Primum, id quod gestum est, anno 1615, in ordinum regni generali conventu, ubi cardinalis Perronius, allegato licèt scholasticorum sibi favente consensu, tamen id tantùm postulabat, ut hæc quæstio inter problematicas ac liberas haberetur : « An reges hæretici, ac juratæ etiam » in coronatione catholicæ fidei persecutores, » deponi possint [2]? » Ergo existimabat eam sententiam, quæ depositioni faveret, non inter certa scholæ placita, sed inter opiniones esse recensendam.

Alterum quod recogitari volumus, hoc est censura Sanctarelli anno 1626 edita, anno 1682 repetita; ac vulgati acceptique toto regno arti-

[1] *In appendice, lib. II, cap. XIV.*

[1] *Bar. an. 963; tom. X. p. 775 et seq.* — [2] *Perr. loc. cit. p. 600.*

cuii ejusdem Facultatis anno 1663, quibus omnibus sacra Facultas, non modò profitetur sententiam de deponendis etiam hæresis causâ regibus, non esse inter certa placita referendam; sed etiam planè rejiciendam, notisque atrocibus configendam. Quare privatorum doctorum scholasticorum opinionibus, quas memorant, opponimus totius scholæ ejusque gravissimæ, ex quâ nimirùm plerique veteres scholastici prodierunt, non jam opiniones, sed certa decreta, toto christianissimo regno publicè approbata, toti Ecclesiæ nota, à nemine unquàm pro suspectis habita, aut ullatenùs incusata.

CAPUT XIX.

Anonymi auctoris, qui tractatum DE LIBERTATIBUS ECCLESIÆ GALLICANÆ edidit, liber IV ex antedictis confutatur.

Scriptor anonymus qui *de Libertatibus Ecclesiæ gallicanæ* tractatum edidit, primam propositionem nostræ Declarationis aggressus, indè auspicatur : *An hæc propositio spectet ad libertates Ecclesiæ gallicanæ* [1] *?* Quâ quæstione nihil agit, nisi ut inanem litem moveat. Non enim clerus gallicanus Ecclesiæ gallicanæ libertates tantùm, sed etiam decreta tutanda suscepit. Scilicet sic incipit Declaratio : « Ecclesiæ gallicanæ decreta » et libertates à majoribus nostris tanto studio » propugnatas, earumque fundamenta, sacris » canonibus ac Patrum traditione nixa, multi » diruere moliuntur [2]. » Quibus verbis, quoniàm anonymus occasionem cœpit tractandi de libertatibus gallicanis, sanè integra ea pensitare debuit. His certè vocibus clerus gallicanus Patrum scita universim antiquis traditionibus nixa complexus, illud etiam professus est : propulsari à se ea, quibus « hæretici apostolicam potesta» tem invidiosam et gravem regibus et populis » ostentent : » quorum numero vel maximè continentur, quæ de illâ pontificiâ regum deponendorum potestate, tanquàm Ecclesiæ catholicæ dogmata essent, invidiosissimè objiciunt. Hæc igitur clerus gallicanus, ut falsa et catholicæ Ecclesiæ perperam imputata respuit.

Sed age : anonymo concedamus in gallicanâ Declaratione tantùm agi de libertatibus : ne tùm quidem à verâ libertatum notione discedimus, dùm earum nomine retinemus ea, quibus Ecclesiæ prisca jura continentur : arcemus autem ea, quibus gravari non modò rempublicam, sed etiam Ecclesiam ipsa experientia docuit.

Quod verò anonymus *difficile intellectu* dicit [3], *quâ ratione* ad libertates Ecclesiæ revocari possint *quæ juri Ecclesiæ potiùs adversentur;* facilè admitterem, nisi ea quæ ille jactat jurium nomine, ad Ecclesiæ non jura, sed incommoda pertinere intelligerem.

Neque, ut anonymus existimat [1], clerus gallicanus libertates gallicanas ex Petro Pithœo aut Petro de Marca definivit. Patrum monumenta protulimus [2], quibus ad ecclesiasticam libertatem hæc quoque, de quibus nunc agimus, jura regia revocantur. Quæ sanè monumenta non miramur ab anonymo prætermissa [3]; quippe cùm de libertatibus gallicanis contentiosè magis quàm verè solidèque scripserit.

Neque quod ille putat, adeò absonum est regni libertatem cum Ecclesiæ libertate esse conjunctam. Neque dedecori ducimus quod theologi christianique jura regia defendimus, non tàm ut jura regia, quàm ut Christi placita ; Christi, inquam, placita, rempublicam ordinantis, tranquillantis imperium, ut Ecclesia in imperio futura, jam à seditionibus libera, meliùs Deo serviat : nec placet, religionis specie, regna pessumdari, quibus religio tutelæ esse debeat.

Objicit anonymus decretalem *Novit*, in Galliâ receptam, eamque altercationem quæ sub Philippo VI Francorum rege contigit [4] : quâ nempe « episcopi contendebant ecclesiasticam jurisdic» tionem sese ad temporalia extendere, saltèm » ratione peccati : » quam decretalem omniaque adeò hinc secuta, ab hâc quæstione alienissima esse ostendimus [5]. Neque enim id agebatur, ut ecclesiastici judices peccata prohiberent sub depositionis, quod unum hic quærimus, sed tantùm sub anathematis pœnâ, ut profectò mirum sit virum eruditum, ipso in limine, tanquàm fundamenti loco illud tantâ ambitione jactasse, quod nequidem ad quæstionem pertinere constet.

Jam illud quærimus : an seriò velit judices ecclesiasticos peccati nomine, de pace, de bello, de tributis summâ auctoritate decernere, pacta, fœdera publica privatave, ac publica etiam judicia retractare; uno verbo, totam rempublicam commovere? Neque enim in his nullum est peccatum. An igitur hæc, peccati nomine, ad ecclesiastica judicia revocabimus? Aut id ad Ecclesiæ jura libertatesque pertinere dicemus? Non id equidem reor. Imò verò pars libertatis fuerit, ne ecclesiastici tot sæcularibus negotiis implicemur, seu potiùs obruamur. Ea ergo decreta de peccatis ad ecclesiastica judicia revocandis commodâ interpretatione molliri, uti nos fecimus, non ad extrema urgeri oportebat.

Neque me fugit extitisse tempus, quo ecclesiastici judices hoc titulo omnia ad se traherent,

[1] *Tract. de Lib. etc. lib.* IV, *cap.* I. — [2] *Declar. Cler. gall.* 16. 82; *præf.* — [3] *Anon. loc. cit. n.* 1.

[1] *Anon. loc. cit. n.* 2. — [2] *Sup. lib.* II, III, *et hoc lib.* — [3] *Anon. n.* 3. — [4] *Ib. n.* 4. *Extrav.* de *Jud. lib.* II, *tit.* I, *cap.* XIII. — [5] *Sup. lib.* III, *cap.* XXII.

atque ad civilia prosilirent; quæ, ut Ecclesiæ profecerint, experientia docuit. Certè hiac factum est, ut civilis magistratus, quasi vice versâ, magno Ecclesiæ detrimento, tot ecclesiastica invaderet. Quæ omnia utrinque resecari è re esset, ut omnes verâ pace, verâ libertate potirentur.

Quærit anonymus[1]: « Aliane sit hodiè Ecclesia » gallicana, ab eâ, quæ anno 1615 tam gene» rosè restitit tertio regni ordini, propositio» nem hanc primam, aut certè similimam sta» tuere conanti? » Nos autem ex actis docuimus[2], quàm ea, quæ tunc gesta sunt, à nostris tùm ipsâ re, tùm ipsâ rei tractandæ ratione, abhorrerent. Laudat anonymus cardinalis Perronii orationem » quam se totius cleri, imò et nobilium nomine pro» nuntiare affirmabat[3], » quam clerus gallicanus, cleri actis inseri probaverit, jam ab anno 1646, et iterùm anno 1673. Hæc refert anonymus; neque id investigat : quam causam Perronius susceperit; quid clerus jusserit; quid à laico aut civili cœtu tractari vetuerit; nec si clerus gallicanus summam ipsam ac scopum orationis, ideò omnia quæ in eâ dicta sint comprobavit. Atque hæc quidem virum doctum ex actis publicis, quæ in omnium sunt manibus, conquirere, non autem unum Petrum Frizonium * allegare oportebat.

Quærit deindè anonymus : « An invidiosa et » gravis regibus et populis fiat potestas ecclesias» tica, si circa temporalia principum in certis » casibus exerceri posse affirmetur[4]? » Quo loco illud etiam exprobrat[5], gravem christianissimo regi factam ab episcopis gallicanis injuriam, quòd suspicari visi sint, moliturum ea, propter quæ Ecclesia decurrere cogeretur ad extremum illud, « ut ejus subditos à præstito fidelitatis » juramento absolveret. » Quæ quidem non modò invidiosè in clerum, sed etiam in regem subobscurè jactata anonymus omisisset, si cogitasset tantum principem, quò ab illis minis per se est tutior, eò securiùs approbasse ut posteris caveretur.

Quod autem anonymus monet[6] : « Cùm prin» cipes spiritualia non satis pertimescant, facilè » ruituros, nisi principatûs privatione se plecti » posse sentiant, » viri solertiam agnoscimus : tanta tuendæ fidei Ecclesiæque remedia à Christo, ab apostolis, ab omni antiquitate prætermissa, ultimæque ætati reservata, admiramur.

Quin etiam vir solertissimus, regnique gallicani studiosissimus id cavet : cùm regnum ab unâ stirpe in aliam non semel translatum fuerit, id existimetur non posse fieri, « sine præstiti jura» menti solutione, ac sine auctoritate Ecclesiæ, » quæ nunquam interventura sit, nisi gravissimæ » causæ, deficientibus aliis omnibus remediis, et » adhibitâ cautelâ quàm maximâ, illuc adige» rent[1]; » ut hoc quoque, si Deo placet, ad incolumitatem regiæ domûs pertinere judicemus, si aliqua extra regnum vis dejicere eam et deturbare possit. Cæterùm quàm verum sit, has depositiones regum, non *nisi gravissimis causis, et adhibitâ cautelâ quàm maximâ*, factas, exempla testantur.

Quid autem anonymus mutationes Francici regni commemorat, tanquàm eæ sint metuendæ, nisi ad pontificiam auctoritatem revocetur? Neque id cogitat in Capetorum, quæ nunc obtinet, domo stabiliendâ pontificiam auctoritatem ne quidem esse nominatam. At illa familia septingentos jam annos stabile imperium possidet : quo nihil unquàm firmius aut durabilius rebus humanis contigit. Verùm illa tanta familia, quâ nulla augustior extitit, patrum nostrorum memoriâ cecidisset, si hæc quæ anonymus nunc, tanquàm firmamenta memorat[2], valuissent. Quid ergo Henrici IV tempora adducit in medium, quem ad fidem catholicam, non tam quorumdam catholicorum repugnantiâ, quàm aliorum obsequiis, ipsoque successu atque victoriis, perductum fuisse novimus? nec ideò hominum inventa probare cogimur, quòd Deum iis ad sua consilia exequenda usum meritò collaudemus.

Ludit suo more anonymus, dùm quærit *quos reges possit ab Ecclesiâ alienos facere illa regum deponendorum auctoritas*[3]? *Paganos fortassis?* Subditque : *De illis antistites gallicanos cogitasse non puto.* Tanquàm non de iis Paulus; quid autem Paulum appello? Christus ipse cogitarit. Vanum ergo illud ac ludicrum, quod reponit anonymus. At illud insulsum : « Sed num» quid facultas censurarum adimenda etiam erit » pastoribus ecclesiasticis, ne illarum metus à » suscipiendo baptismo retardet? Nùm inermis » esse debet omnis superior, ne pœnarum timor » ab ejus obedientiâ deterreat? » Infelix theologus! Inermem et invalidam putat Ecclesiam, si à regno cœlesti tantùm arceat : nullas Ecclesiæ censuras, si spiritualia tantùm, non etiam temporalia auferant. At cogitare debuit non illud invidiosum et grave esse regibus ethnicis, si propter inobedientiam, ex Christi mandato ad ethnicos redigantur, integro regnandi jure, integrâ republicâ. Ut autem Ecclesia, unà cum christianâ fide, obtrudat regibus dominum, cujus nutu deponantur : hoc verò ad efferandos re-

[1] *Anon. loc. cit. n.* 6. — [2] *Sup. hoc. l. c.* XIV. XV. — [3] *An. n.* 6, 8.

* Frizonius, doctor Sorbonicus, historiam gallorum cardinalium scripsit parùm diligenter, in eo libro, cui titulum fecit : *Gallia purpurata*. Vid. Steph. Baluzii *Anti-Frizonium*. (*Edit. Paris.*)

[4] *Sup. hoc. lib. cap.* 11. — [5] *Anon. n.* 3. — [6] *Ibid., n.* 6.

[1] *Anon. n.* 8. — [2] *Ibid. n.* 7. — [3] *Ibid. n.* 10.

ges pertinet; hoc eam dedecet Ecclesiam, quæ omnes complexa gentes, omnibus securam pacem, neque tantùm divinam, sed etiam humanam, Christique imperio dignam pollicetur.

CAPUT XX.

Reliqua anonymi argumenta soluta paucis: ac primùm quæ ad Scripturam.

Hæc anonymus duobus primis libri IV capitibus exequitur: quâ velitatione prætermissâ, ad ipsam quæstionem accedit, ac Scripturæ locos aggreditur; neque quidquam dicit, quod non anteà fuerit diligentissimè confutatum [1]. Hic verò prætermittere non possumus egregiam viri interpretationem ad illud Christi dictum: REDDITE QUÆ SUNT CÆSARIS CÆSARI, *dummodò*, inquit, *reddantur quæ sunt Dei Deo* [2]. Quam exceptionem si admittimus, nihil aliud Christus egerit, quàm ut ea statim everteret, quæ statuta volebat invicto robore, statimque à Cæsare discedendum fuit, quem idolis servientem, *quæ Dei sunt*, *Deo* denegare constaret.

At enim subdit anonymus, à Cæsare discedendum, « si non solùm quæ Dei sunt, non reddat, » sed si subditos à fide per vim retrahat, ac nisi » aliundè mala graviora timeantur; » denique *si Dei vicarius* declaret, OBEDIENDUM ESSE DEO MAGIS QUAM HOMINIBUS [3]: quas glossas comminisci quid est aliud, quàm Christi verbis sua aliena et inaudita assuere?

Sanè auctor ipse intellexit perperam allegari istud Actorum: *Obedire oportet Deo magis quàm hominibus*. Sibi enim objicit [4], « hinc tantùm sequi non esse parendum principi aliquid » contra Deum præcipienti, non autem propterea » in aliis ab ejus obedientiâ recedendum; ac potiùs bonorum ac vitæ jacturam faciendam. « Quæ cùm verissimè dixerit, quid ad hæc responderit audiendum: « Laudabile id quidem, » sed quotusquisque nunc est, qui paupertatis, » exilii, ac mortis metu à Dei servitio non deterreatur? » Quo concludit, licere Ecclesiæ « christiano principi monito et incorrecto potestatem » nocendi adimere, ac ab ejus tyrannide populos » subducere. « Sic quia ab evangelicâ fortitudine tam multi deficiunt, alia nos remedia, Evangelio Patribusque incognita comminisci, et humano ratiocinio omnia indulgere oportet, nullâ etiam adductâ Scripturæ auctoritate, nisi fortè illâ, quam unam adhibet anonymus [5]: *Data est mihi omnis potestas in cœlo et in terrâ* [6]: quæ quàm ad romanum Pontificem pertineat, et omnes per se vident, et supra demonstravimus [1].

CAPUT XXI.

Argumenta anonymi deprompta ex antiquitate: tùm ex scholasticis et canonistis.

Nihil moramur id quod capite IV anonymus agit multis, regum potestatem non ita esse à Deo, quin sit à populorum consensu: quæ nemo negaverit, neque quidquam ad rem pertinent. Nos autem quatenùs regia potestas à Deo sit, lucidè exposuimus [2].

Jam Patrum traditionem capite V expendit: quo loco de Patribus iis primùm agit, qui in conciliis sederint. A Gregorii VII tempore traditionem probandam auspicatur: locos affert supra memoratos ex conciliis Lateranensi III et IV, Lugdunensi II, Constantiensi, Basileensi, Tridentino depromptos.

Quid autem attinebat locos referre tantùm, quos nullus ignoret? Res gestas ac rerum circumstantias aperire, decretorum causas mentemque investigare, de solutionibus quærere oportebat eum, qui *amplam discussionem* Declarationis gallicanæ initio haud exigui tractatûs, vel ipse titulo promiserat. Nos hæc omnia toto hoc libro quarto clarè discussimus.

Copiosissimè pertractat sancti Gregorii dictum de regibus etiam potestate privandis, qui xenodochii privilegium violassent [3]. Quo loco omnia satis sibi tuta arbitratur, si epistolæ Gregorianæ veritatem asserat, ac Joannem Launoium insectetur. Nos autem alia protulimus [4], quæ doctis haud ignota, si animo providere anonymus non potuit, his lectis speramus ab eâ objectione facilè destiturum.

Idem dicimus de Childerico deposito: quem quidem locum anonymus copiosissimè tractat [5]; sed interim æqualium auctorum testimonia pleraque conticescit; eorum qui multa post sæcula scripsere, auctoritatem plus æquo extollit; rerum circumstantias prætermittit. Nos omnia evolvimus, et certa documenta adduximus [6].

A Gregorio II negata tributa, translatumque imperium ad Francos, tanquàm exploratam rem adducit anonymus [7]: ac de negatis tributis rem confectam putat, allato Theophane et Zonarâ, et Joanne Launoio fortassis confutato: quid hic Græci vel attingant, vel misceant, quid Latini memorent, quid ipsa rerum series postulet, prætermittit: quanquàm hæc vel à Baronio didicisse poterat; quæ nos recensuimus [8].

[1] *Sup. lib.* I, *sect.* I, *cap.* VI, *sect.* II, *cap.* XIII *et seq.* — [2] *Anon. loc. cit. cap.* III, *n.* 4. — [3] *Act.* V, 29. — [4] *Anon. loc. cit. n.* 5. — [5] *Ibid. n.* 1, 2. — [6] *Matth.* XXVIII, 18.

[1] *Sup. lib.* I, *sect.* I, *cap.* VI; *sect.* II. *cap.* XIX. — [2] *Sup. loc. cit. cap.* I, II, III. — [3] *Anon. loc. cit. cap.* VI. — [4] *Sup. lib.* II. *c.* IX — [5] *Anon. loc. cit. cap.* X. — [6] *Sup. lib.* II, *c.* XXXIV, XIX, XV. — [7] *Anon. loc. cit. cap* XI, XII. — [8] *Sup. lib.* II, *cap.* XI, XII *et seq.*

Alia exempla refert regnorum pontificiâ potestate ademptorum [1]; neque omittit Ivonis locum, de coronâ Philippo I regi restituendâ, quam per summam imperitiam de regiâ potestate esse intellectam docuimus [2]. Anastasium imperatorem memorat, sanctique Symmachi locum [3]; quem nisi à totâ sermonis serie abrupisset, sibi nociturum facilè intellexisset : neque id saltem explicat; si Symmachus depositiones cogitabat, cur hæreticum, contumacem, excommunicatum, denique persecutorem Anastasium, ubique appellet imperatorem? Neque ex imbecillitate, tot ubique adversùs Anastasium seditionibus concitatis : neque quòd pejora metueret, quàm quæ jam Ecclesia experta fuerat. Nos historiam hanc, ut et alias, retulimus integram [4], quo lector omnia dijudicare potest.

At illud omisimus ab anonymo relatum [5] : nempè quòd Petrus Blesensis, Eleonoræ reginæ nomine, ad Cœlestinum III scripserit pro liberatione Richardi filii, à Leopoldo Austriæ duce capti; hæc, inquam, omisimus; quippe quæ ad rem non pertinebant. Id enim regina agit, *ut Petro et successoribus omnis potestas regendi committatur* [6]. Quare dicit, *non regem, non imperatorem, à jugo pontificiæ jurisdictionis eximi :* excommunicationis certè, quemadmodùm factum esse vidimus; non depositionis metu; nec, si quid tale Eleonora regina rebus suis serviens duodecimo sæculo scripsisset, auctoritatem ejus tanti esse putaremus.

Bernardi dictum de duobus gladiis refert anonymus [7] : quâ occasione prolatum, suo more, tacet. Nos ex ipso Bernardo, rerumque serie exposuimus [8].

Tum ille, à tertio decimo sæculo, scholasticos et canonistas longo recenset ordine [9]. Quibus quanta fides haberi debeat paulò antè diximus [10]. Cæterùm, qui rem penitùs introspexerit, facilè intelliget anonymum non in his semper bonâ fide esse versatum. Indicio esse poterit locus ex Ægidio romano, sive, quisquis ille est, *Quæstionis disputatæ* auctore depromptus. Hunc laudat anonymus hæc scribentem [11] : « Etsi rex Franciæ secundùm jura non subest summo Pontifici, nec » ei tenetur respondere de feudo sui, potest ei » subjacere incidenter et casualiter, ratione con- » nexionis alicujus causæ spiritualis, sicut ha- » betur extr. *de Judiciis*, cap. *Novit*, etc. » Quæ verba primùm quidem ad depositionem nihil pertinent, quod nunc quærimus. Quin favet glossa Hostiensis super verbo *de Feudo*, ibidem relata ab Ægidio romano; quâ glossâ Pontificem sic inducit loquentem : « Non intendimus cognos- » cere de feudo, sed tantùm ratione peccati, in- » ducendo illum ad pœnitentiam, quia illam non » potest agere nisi satisfaciat. » Tùm illud notandum quod Ægidius paulò antè dixerat [1] : « Causæ merè temporales sunt causæ feudales, » et causæ sanguinis, et hujusmodi; istas com- » misit Deus immediatè et principaliter impe- » ratori et regibus, de quibus nec Papa nec alii » prælati debuerunt cognoscere in Ecclesiâ primi- » tivâ; licèt modò consuetudine, de personalibus » quibusdam et temporalibus, ad utrumque ju- » dicem recurratur. »

His animadversis, facilè intelligi potuit, quòd prælati de temporalibus interdùm judicent, non id pertinere ad primativa Ecclesiæ jura, de quibus quærimus; sed ad consuetudinem consensu mutuo introductam, ad quam auctores quosdam, ab anonymo laudatos, respexisse constat. Sed hæc utcumque se habeant, graviore nos auctoritate teneri significavimus.

CAPUT XXII.

Anonymi argumenta ex consensu regum, et sanctorum exemplis.

Apud anonymum capitis XIII titulus mira pollicetur : *Principes ipsos aliquam Ecclesiæ in temporalia potestatem agnovisse* [2]. Sanè meminerimus de illâ potestate agi, quâ reges deponuntur. Quid autem ad eam rem refert anonymus? Nempè Ludovicum Germaniæ ac Lotharium Austrasiæ reges adversùs Carolum Calvum, de invasione cogitantem, ad Nicolaum I confugisse; ut quos nulla pacis fœdera, nulla nectunt consanguinitatis ligamenta, apostolica injunctio per censuram ecclesiasticam venire compellat. Hic verò anonymus depositiones somniat. Excommunicatione agi volebant, ut in re manifestâ; quod ad rem nostram non pertinet; neque à Nicolao impetrarunt.

A nono sæculo statim ad duodecimum ac tertium decimum anonymus transvolat, quibus depositiones istas invaluisse nemo negat. Hæc ergo penitùs omittere præstitisset. An enim oportebat memorari Philippum II ac III, Francorum reges, qui Anglicanum et Aragonense regnum pontificiis depositionibus nixi, invaserint; tanquàm etiam ad auctoritatem trahi possint, quæ reges cupiditate aut errore peccarunt?

At anonymus ex anteactis sæculis Justinum II memorat, qui christianos Persarmenos à Chosroà Persarum rege desciscentes, tutatus sit, et

[1] *An. loc. cit. cap.* XI, *n.* 5. — [2] *Vid. sup. lib.* III, *c.* X. — [3] *Anon. n.* 7, 8. — [4] *Sup. lib.* II, *cap.* VII. — [5] *Anon. n.* 9. — [6] *Ep. Eleon. Reg. ad Cœl.* III; *int. ep. Pet. Bles.* CXLV; *tom.* XXIV *Bibl. Pat. pag.* 1039. — [7] *Anon. loc. cit. cap.* VII. — [8] *Vid. sup. lib.* III, *cap.* XVI. — [9] *Anon. cap.* VII, VIII, IX. — [10] *Vid. sup. hoc. lib. c.* XVIII. — [11] *Anon. cap.* VIII. *n.* 7. *Æg. Rom. quæst, disp. art.* IV. *Vind. Maj. lib.* II. *cap.* XXXIX.

[1] *Anon cap.* XXXIV. — [2] *Anon. loc. cit. cap.* XIII. *n.* 1.

Chosroæ querenti responderit : « Nefas esse ut » christiani christianos tempore belli ad se con» fugientes, desertos esse patiantur [1]. » Quorsùm ista? Ubi hic depositio, aut solutum fidelitatis sacramentum? At enim ait anonymus : « Nonne » melius est ut fideles principibus non se subtra» hant, etiamsi justam habeant causam, nisi Ec» clesiæ accedente auctoritate? » Cur non ergo illud Justinus II aut Persarmeni cogitaverunt? Nempè illud *melius* nondùm christianorum quisquam in animum induxerat.

Quod Henricus IV imperator aliique, post undecim ferè sæcula, principes aliquandò dixerint, parùm ad rem facere satis ostendimus [2].

Quod autem anonymus memorat de jure, « quod penès rempublicam maneat aliquandò » principatûs transferendi, deque mutuâ princi» pum et subditorum obligatione, ad exequenda » pacta in institutione regni conventa [3], » jam diximus [4]. Quæ quidem, si quid valent, Ecclesiam ab his rebus arceant; ut hoc alieno loco quærere nihil aliud sit, quàm hanc quæstionem involvere, non explicare voluisse.

Quòd clerus gallicanus Declarationem suam sanctorum exemplis consonam esse censuit, id anonymus eludi posse putat, si dixerit : « Per » exempla, non actiones sanctorum, sed omis» siones intelligi [5]. » Tùm subdit : « Fatendum » est enim aliquos ex sanctis, tyrannos Ecclesiam » persequentes non deposuisse. » Aliquos autem? An ita rem extenuari oportebat, cùm mille eoque ampliùs annis, tot inter gravissimas persecutiones, ne unum quidem sanctorum appellare possit, qui talia cogitarit? Neque est candidius ac sincerius, quòd idem anonymus, eam *omissionem*, aut ut alibi vocat, *non usum* illius potestatis, nullius roboris esse putat [6]. Neque enim dissimulare oportebat eam potestatem, non modò non fuisse exercitam, sed nequidem fuisse cognitam nec cogitatam; idque tot sæculis; idque, cùm tot ac tanta evenerint, quorum causâ ea potestas posterioribus sæculis exercita fuerit. Quòd autem causatur anonymus, *id ex impotentiâ Ecclesiæ procedere potuisse* [7]; bona fides postulabat ut hæc fateretur : primùm quidem, Ecclesiam etiam pollentem viribus ista tacuisse, nedùm exercuerit : tum iis usam rationibus, quæ ad omnem ætatem pertinerent, præstitamque persecutoribus obedientiam, non impotentiæ, quod pudeat; sed religioni pioque in rempublicam studio imputasse : denique, si hanc potestatem exercere Ecclesia vetaretur impotentiæ causâ; at debuisse saltem docere, prædicare, indicare quid posset, à quo ultrò abstineret; ne, ut potestatem premere, ita veritatem extinxisse, seu potiùs prodidisse videretur; hæc, inquam, considerare sapientem, hæc promere virum candidum, hæc saltem providere et solvere theologiæ doctorem, de re gravissimâ scribentem, oportebat; non autem pro catholicâ piâque doctrinâ venditare, quod universa antiquitas ignorarit.

Sanctos commemorat, Martyrologio inscriptos, qui has depositiones exercuerint [1] : Gregorium II, Zachariam, Leonem III, Gregorium VII; tanquàm in confesso esset, eam potestatem, de quâ agimus, ab iis fuisse exercitam; à quâ tres primos abhorruisse credimus, græcis imperatoribus, quoad fieri potuit, obsecutos, et à reipublicæ negotiis, pro potestate clavium ordinandis, ex proposito abstinentes. Ac si vel maximè concedamus eadem, quæ Gregorius VII cogitasse, demonstrandum erat in Martyrologio id eis laudi datum. Neque enim omnia gesta sanctorum æquè sancta probataque. At de Gregorio II, de Zachariâ, de Leone III, nihil tale legimus. Aliquid esse videtur, quòd Gregorius VII laudatur, *ut ecclesiasticæ libertatis propugnator et defensor acerrimus*. Quod autem eâ laude dignum à Gregorio VII factum sit, non dicitur; neque Baronius, à quo primo Gregorium VII Martyrologio romano insertum legimus, eo usque prosiliit, ut eum laudâret, quasi apostolicâ potestate deponentem reges; quod expressissimè memoratum oportebat, si hæc laudi esse constitisset. Nos autem cùm sanctorum exempla memoramus, non unum aut alterum, sed consensum ipsum, sed sæculorum seriem, rerumque gestarum multitudinem : præclaris laudatisque institutis consona facta proferimus, quæ nobis suppetunt, desunt adversariis. Atque hæc sunt, quæ de scriptoris anonymi libro IV, postquàm ejus tractatus in nostras manus incidit, huic operi jam perfecto ac propemodùm recensito, addenda duximus; præter ea, quæ hàc et illàc interserimus, prout rerum nexus cursusque orationis patercetur.

Neque pluris valent quæ in aliis libris de eodem argumento anonymus sparsim scribit. Bonifacium VIII ubique tuetur, eâ præsertim causâ, quòd nihil sibi vindicaret nisi *ratione peccati* [2]. Scilicet Philippum IV, arma, equos, victualia, aurum, argentumque injussu suo transportari vetantem, pro imperio coercebat, bella minabatur, Sedem apostolicam *hostem* regni *principalem* futuram novo ritu prædicabat : prælatos, theologos, canonistas, ecclesiasticos ferè omnes, regem ipsum Romam evocabat, de regno

[1] *Anon. loc. cit. cap.* XIII. *n.* 2. *Vid. Evagr. lib.* V, *c.* VII. — [2] *Sup. hoc. lib. c.* XVIII. — [3] *Anon. loc. cit. n.* 10, 11. — [4] *Hoc. lib. cap.* XV. — [5] *Anon. cap.* XIV. *n.* 2. — [6] *Ibid. cap.* XIII. *n.* 4. — [7] *Ibid. cap.* XIV. *n.* 2.

[1] *Anon. cap.* XIV. *n.* 5 *et seq.* — [2] *Ibid. lib.* IX, *cap.* VIII. *n.* 9, 10, 11.

ordinando, rege sive præsente, sive absente, pro potestate acturus; temporalia denique omnia sibi submittebat, graves depositionis intentabat minas; et, quia profitebatur nihil à se fieri, nisi *ratione peccati*, ferendum hoc videtur; patiendumque Philippo ut ipsi Pontifex summum imperium verbis relinqueret, re auferret. Hoc anonymo placet; non profectò Bonifacii successoribus, qui hæc omnia ultrò antiquarunt, eraserunt, resciderunt. Neque tantùm Clemens V, sed etiam anteà Benedictus XI. Et quia Galli ambitioso et impotenti Pontifici non omnia permiserunt, bonus anonymus Gallorum studiosissimus scribit, nec semel: « In Gallorum animis, tempore » Bonifacii VIII, avitam erga summos Pontifi- » ces observantiam aliquantulùm refrixisse [1]; » cùm profectò, ex illo dissidio, Gallorum observantia eo magis elucescat, quòd tam indignis modis vexati, ac lacessiti, nunquàm studiosiùs summos Pontifices coluerint. Quid enim omiserunt aut tunc, aut postea, quod ad sacrosanctæ Sedis observantiam pertineret? Quid autem detractum est cœlesti illi, quam Christus tradidit, potestati? An non eam nostri ubique sartam tectamque esse voluerunt, idque, actis omnibus indiderunt, et ipsâ re constantissimè præstiterunt? Sed quia temporalia invadi non sinebant, statim avita illa observantia refrixerit. Sic solent. Sic anonymus aliique, et rempublicam perdunt, et Ecclesiam dehonestant. Cæterùm quàm malevolo animo ille auctor res gallicanas tractet, Gallorumque non modò jura et instituta, sed etiam personas carpat, ubique videre est. Neque rem dignam putamus quæ nos distineat. Certè apud omnes constat anonymum nostrum aliquem è Gallis habuisse monitorem, sive malueris, incentorem; sed ex eorum numero, qui claros viros mordere clam, ac præclarè gesta lidivis oculis aspicere soleant.

CAPUT XXIII.

De anglicanâ controversiâ : conclusio tractationis ad caput I Declarationis gallicanæ : doctrinam hanc Ecclesiæ catholicæ ornamento, aliam invidiæ esse.

Diù multùmque dubitavi, an de controversiis anglicanis, quæ ad hunc locum spectent, aliquid dicerem. Audimus enim Romæ, in Indice anni 1683 fuisse repositam magistrorum multorum Facultatis Parisiensis consultationem, circa juramentum catholicis à Jacobo rege propositum. Nos autem, etsi profitemur, Ecclesiæ gallicanæ vetere atque inolito jure, nihil nos iis teneri decretis, tamen, Deo teste, vehementissimè ab iis abhorremus, quibus hodiernum curiæ romanæ regimen culpare videamur. Sed quandoquidem non deerunt ex adversariis, qui, si ista omittamus, præcipuam quæstionem ac difficultatem dissimulatam improperent, hoc quoque necessariò, quàm minimâ poterimus offensione tractemus.

Primùm ergo certum est, referente Paulo in bullâ quæ incipit, *Ejus qui immobilis*, Henricum VIII, Angliæ regem, « à Clemente papâ, » postquam humanissimis litteris et paternis » exhortationibus, multisque nuntiis et mediis, » primò, et postremò, etiam judicialiter, ut Annam * à se dimitteret, et ad Catharinæ ** suæ » veræ conjugis consortium rediret, frustrà mo- » nitus fuerat [1], » censuris ecclesiasticis innodatum, contemptis clavibus in iis insorduisse. Ergo excommunicatus à Clemente VII, non tamen regno privatus.

Paulus deindè III, in eâdem bullâ [2], cùm de Henrico VIII meritò desperasset, iterùm eum excommunicat, regnoque privat, subditis mandat sub excommunicationis pœnâ, ne eum dominum recognoscant: item universos ab Henrico et Annâ descendentes, honoribus, bonis, juribus privat, privatosque declarat: omnibus Christi fidelibus omni cum Angliâ commercio interdicit, vinum, granum, sal, alia victualia deferri eò, aut inde recipi vetat sub excommunicationis pœnâ: omnes christianos principes, etiam imperiali aut regali auctoritate fulgentes, requirit in Domino, omnibus qui imperatore ac rege inferiores fuerint, quos, propter excellentiam dignitatis, à censuris excipit, sub excommunicationis pœnâ mandat, ne cum eodem rege ullo fœdere conjungantur: fœdera jam peracta dissolvit: omnibus principibus cæterisque armigeros terrâ marique habentibus, in virtute sanctæ obedientiæ mandat, ut Henricum illato bello ad obedientiam sanctæ Sedis redire compellant, bona ejus subditorum ubilibet consistentia capiant, ea omnia bona iis dat de plenitudine apostolicæ potestatis. Data hæc est 3 kalend. septembris, anno 1536. Suspensa deindè executio, ac postremò jussa rursùs 16 kalend. Januarii, anno 1538.

Cùm igitur tot ac tanta de temporalibus præceperit; non modò Henrici subditis, sed etiam omnibus principibus, nec exceptis regibus, quos à censuris tantùm, non autem ab ipso præcepto aut obedientiâ eximi voluit, nemo certè fuit qui se ex eo decreto terrâ marique in Angliâ vel extra Angliam commoveret.

Neque Pio V res meliùs processerunt, post-

[1] *Anon. lib.* I. *cap.* XVI, *n.* 2; *lib.* III. *c.* IX. *n.* 3.

* De Boulen. — ** D'Aragon.

[1] *Bullar. Rom. tom.* I. *Bull.* VII *Paul. III*, §. 2, *p.* 704. — [2] *Ibid.* §. 6 *et seq.*

quam iteratis vicibus anno Christi 1569 * et 1570, pontificatûs 4 et 5, Elisabetham reginam regno privatam declaravit [1]. Cui declarationi nullus catholicorum principum quidquam detulit, aut ab Elisabethâ reginâ agnoscendâ abstinuit. Neque quidquam aliud Pontifex consecutus, quàm ut anglos catholicos certiùs perituros ad arma impulisse videretur, nullo, aut ambiguo martyrii titulo, cùm ut perduelles diris modis necarentur.

Interim Elisabetha, sub Henrico VIII inchoatum, sub Eduardo VI repetitum juramentum exigebat quod *supremaliæ* vocant [2]; quo scilicet juramento aditus ad dignitates aliaque civilia patebat iis tantùm, qui dato sacramento agnoscerent, « quòd regia majestas unicus est et » supremus gubernator tàm in omnibus spiri- » tualibus sive ecclesiasticis rebus, quàm in » temporalibus : et quòd nullus extraneus prin- » ceps, persona, prælatus habet ullam jurisdic- » tionem, vel auctoritatem ecclesiasticam, sive » spiritualem intra Angliæ regnum. »

Anno verò 1606, Jacobus rex jussit juramentum præstari à romanis catholicis **; quod si præstitissent, liberè ac tutò certis conditionibus in suâ religione viverent. Tale autem erat juramentum, quo, « in conscientiâ suâ, verè ac sin- » cerè, nullâ reservatione mentali, quilibet » catholicus testaretur Jacobum esse regem » suum legitimum, qui à Papâ, aut apostolicâ » Sede nullo modo deponi ac deprimi possit, » rexque maneat nonobstante aliquâ declara- » tione, vel sententiâ excommunicationis, vel » deprivationis, atque etiam tolli non posse ab- » solutione quâvis fidelitatem atque obedientiam » suæ majestati ejusque successoribus [1]. »

Hoc verò juramentum quod Angli *fidelitatis* aut allevantiæ vocant, cardinalis Bellarminus cum illo Elisabethæ, quod erat *suprematiæ*, re ac sententiâ convenire asserit; negatamque Pontifici excommunicandi principis potestatem : quæ quidem æquo lectori dijudicanda relinquimus. Quæ verò auctoritate certâ, in eâ re gesta sint, proferimus.

Huic certè Jacobi regis juramento insidiosissimè atque invidiosissimè erat insertum illud : « Præterea juro, quod ex corde abhorreo, detes- » tor, et abjuro, tanquàm impiam et hæreticam, » hanc doctrinam et propositionem : quòd prin- » cipes per Papam excommunicati, vel deprivati, » possint per suos subditos deponi et occidi. »

Hoc eò pertinere videbatur, ut catholici quivis privatâ auctoritate decernerent *impiam et hæreticam* eam esse sententiam, quam de deponendis, hæresis saltem causâ, regibus, viri maximi atque sanctissimi, ipsique adeò romani Pontifices postremis sæculis, bono animo, tanquàm probabilem defendissent. Et quidem ab eorum sententiâ abhorrere, perspectis melius rebus, uti nos Franci facimus, erat licitum ac bonum; damnare ut hæreticam, absque Ecclesiæ auctoritate, nimium et temerarium videbatur.

Nostri doctores rem totam, in eâ quam prædiximus consultatione, sic temperant, ut quandoquidem hæreticum esset, et ab Ecclesiâ in Constantiensi concilio ut hæreticum damnatum, tyrannos, hoc est principes etiam legitimos malè potestate usos, *occidi posse*, eodem titulo possit insigniri ea propositio, quæ depositionem cum cæde conjungeret, ut erat in juramento positum.

Utcumque est (neque enim hic de hâc consultatione quærimus, sed rem gestam enarramus) Paulus V, eodem anno 1606, 10 kalend. octobris, breve edidit ad anglos catholicos, cujus est initium : *Magno animi mœrore;* quo quidem in brevi, relato juramento, hæc addit : « Vobis ex verbis ipsis perspicuum esse debet, » quòd hujusmodi juramentum, salvâ fide ca- » tholicâ et salute animarum vestrarum, præ- » stari non potest; cùm multa contineat, quæ » fidei et saluti apertè adversentur. » De quo brevi, cùm in Angliâ quidam ambigerent, illud anno sequenti Pontifex confirmavit, dato alio brevi, cujus est initium: *Renuntiatum est nobis.*

Quid autem illud esset *quod fidei et saluti*

* Hæc bulla anni 1569 nobis non innotuit, nisi fortè sit ipsa bulla *Regnans in cœlis*, quæ an. tantùm 1570 edita est. Equidem pontifex, an. 1569, Mortoni, à se in Angliam misso, dederat in mandatis ut catholicos commonefaceret Elisabetham falso titulo reginam vocari, quod pontificium mandatum fortassis pro bulla habitum fuerit. Notandum tamen Rapin Thoyras dicere hanc bullam factam an. 1569, fuisse demùm Londini affixam an. 1570. Hunc vid. tom. vi, lib. xvii, p. 293. (*Edit. Paris.*)

[1] *Bull. tom.* ii. *Bull. Pii V*, cit. *edit.* 1570, *p.* 303. — [2] *Vid. Rap. Thoyr.* tom vi.

** Quantò æquiùs jussisset à protestantibus? At verò Angliæ reges, qui, propter privatorum quorumdam opiniones, quas Ecclesia non approbat, suspectam habebant catholicorum fidem, sese tuti credebant protestantibus. Est tamen hoc novæ reformationi proprium et ingenitum, nemini subjici et sublimioribus potestatibus non parere, ut ipsa facta clamant. An catholici, quæso, Angliam ultimo sæculo tot seditionibus turbaverunt, an verò protestantes? Horruit orbis, quandò audivit id actum esse Londini, quod apud gentes immanissimas nunquam factum fuit; nempè regem Carolum I, edicto senatûs morte damnatum, et carnificis gladio publicè cæsum. Profectò hujus tanti sceleris auctores fuerunt et actores ipsi protestantes. Quamquàm Jurieu, in suo libello, cui titulus est, *Politique du clergé de France*, quem Arnauld invictissimè in suâ *pro catholicis Apologiâ* confutavit, inter absurda plurima, id etiam dixit, quo nil absurdius excogitari poterat : catholicorum impulsu occisum hunc regem fuisse. Porrò Jurieu, qui suis paradoxis insulsis neque verisimilibus, omnes, quos unquam legerim, vicit auctores, ipse solus hanc texuit fabulam, quam ineptam censebit ex ipsis protestantibus quisquis sanæ mentis erit. (*Edit. Paris.*)

[1] *Vid. Rap. Thoyr. lib.* xviii *tom.* vii. *p.* 50, 51.

aperte adversetur, Pontifex non exponit, non docet. Multi existimabant illud duntaxat fidei et saluti animarum adversari, quòd, absque Ecclesiæ auctoritate, propositionem eam ut hæreticam agnosci oporteret. Cæterùm ut mentem meam eâ, quâ decet christianum theologum, sinceritate promam, id expressum eâ perspicuitate curia romana noluit, ne si ab hæresis qualificatione et notâ tantùm abhorreret, propositionem aliâ notâ proscribi posse fateretur.

Neque tamen quis reputet potestatem deponendi reges tanquàm fide certam fuisse propositam. Nec enim dogmata fidei ambiguè, aut eâ formâ declarari solent. Certè annis 1678, 1679, 1681, catholici multi, falsæ illius conjurationis * gratiâ, ultimo addicti supplicio, sub ipso ictu testati sunt, se toto animo profiteri Carolum II verum ac legitimum regem esse, neque à quoquam deponi posse; idque à se pro certo exploratoque haberi; neque ab eâ unquam sententiâ discessuros : id tantùm cavebant, ne deponi posse reges hæreticum dicerent, quòd Ecclesia catholica, cujus auctoritati stabant, non id declarasset. Hoc omnium expressissimè Richardus Langhordus advocatus juris consultissimus : hoc ipse Staffortius, morituri professi sunt; ut profectò certum sit, altè animo hæsisse, proque certis habita, quæ tam insignes viri inter ipsa martyria declararint.

Cur enim non liceret Anglis id clarè profiteri quod nos Franci publicè, summâ omnium ordinum consensione profitemur * ? Ne verò spereat, quicumque illi sint curialis sententiæ defensores, nos à proposito discessuros. Satis enim confidimus nunquàm eventurum, ut Ecclesia catholica cujus traditioni, auctoritatique adhærescimus, Sedesque apostolica, nos ad hæc nova et inaudita, atque ut verè dicamus, vana compellat.

Quid enim est, per Deum immortalem, vanius, quàm de deponendis regibus, quæ nullum moveant decreta conscribere? Excommunicatio, uti prædiximus, quantumvis impii superbiant, ipsam sttim animam mucrone spirituali perfodit. At profectò quid profecit, aut quid nocuit, quòd à Paulo III Henricus VIII, à Pio V Elisabetha regno dejecti sunt? Nempè inanes chartæ, quòd ad temporalia attinebat, non tantùm ab hæreticis, sed etiam à catholicis, si verum amamus, nihili sunt habitæ : eodemque tenore pacta, societates, commercia, negotia processerunt; neque id ita futurum romanos Pontifices fugiebat; et tamen vanis formulis vanum sibi titulum curia sanciebat. Interim id hæretici lucrifecerunt, id Ecclesiæ catholicæ detrimento fuit, quòd catholici, non ut catholici, pœnas darent; sed ut publici hostes, prompti scilicet in regem insurgere, ubi romano Pontifici placuisset.

Neque respondeant nihil ad catholicos pertinere quid hæretici de illis sentiant, cùm apostolus jubeat *episcopum etiam testimonium habere bonum ab iis qui foris sunt* [1]. Idem apostolus jubet ut præcipuam curam habeamus, *ne nomen Domini*, aut doctrina, apud extraneos scilicet, *blasphemetur* : quâ certè ratione, *quicumque sunt sub jugo servi, dominos suos omni honore dignos arbitrentur* [2]. Hoc præcipit circa dominos etiam infideles, ne si christiani servi, quantò magis regum subditi, inobedientiæ suæ causam religionis obtendant, sacra illa doctrina infametur, ut quæ familias ac rempublicam conturbet; quod aliis verbis idem apostolus explicat ad Titum scribens : *Servos dominis suis subditos esse*, eâ præcipuè causâ, *ut doctrinam Salvatoris nostri Dei ornent in omnibus* [3]. Quo item sensu paulò anteà dixerat : *Mulieres esse oportere subditas viris suis, ut non blasphemetur verbum Dei* [4] : magno enim reverà orna-

* Optimè confutat ARNAULD, in suâ *pro catholicis Apologiâ*, confictam hanc conjurationem, de quâ nobis pauca dicenda sunt. Quidam Oates, primùm anglicanæ Ecclesiæ minister, tùm, ut aiunt, jesuita, demum jesuiticæ societatis et catholicæ religionis desertor, seu potius, quod illi exprobravit dux STAFFORD, nullius religionis, quippe qui catholica dogmata falsa reputabat, tùm cùm jesuita, et quidem diaconus missæ sacrificio aderat frequenter et communicabat, is ergo Oates dixit catholicos conjurasse de interficiendo rege, et simul de omnibus protestantibus occidendis, ut eo scelere Angliam catholicæ religioni redderent. Addebat regem Carolum II exauctoratum fuisse à Papâ, qui quidem Papa Joannem Paulum Olivam jesuitarum præpositum generalem constituerat, eò ut majoribus regni dignitatibus eos catholicos præficeret, quos inter Anglos cognosceret potentiores : se autem ipsa diplomata vidisse testabatur, et certò scire conjurationis consilium, à Sorbonâ approbatum, sic peragendum fuisse, ut eâdem horâ rex et cæteri protestantes necarentur : quòd ut confici posset à catholicis numero paucissimis, auxilio eis adesse debuisse exercitum ducentorum millium militum, conflatum ex Gallis, Hispanis, etc., conductum à Papâ, Francorum rege favente. Testes quinque aut sex, Oatæ simillimi, accusationem confirmabant, quæ quantumvis absurda esset, falsaque ipsâ testimoniorum inconstantiâ probaretur; quanquam dux STAFFORD, aliique Angli nobilissimi suam innocentiam, etiam juramento testarentur, nihilominus ipse dux STAFFORD, alii multi, cùm vitæ integritate tùm nobilitate clari, cum nonnullis jesuitis, ut læsæ majestatis rei obtruncati sunt. Nomen eorum in pristinum decus Jacobus II jussit restitui, et Oatem perjurum virgis publicè cædi quotannis quatuor vicibus, atque ad cyppum alligari. Sed princeps Orangius, regno occupato, hunc è carcere eduxit. Vid. *Apol. pour les Cath.*, tom. I; et in Oatem Rap. Thoyr. lib. XXII. p. 406 et seq. (*Edit. Paris.*)

* Cardinalis Barberinus de eâdem re à Scoto quodam interrogatus sic respondebat : « Francis morem non esse, ut in hujus» modi quæstionibus, Romanos consulant, consultos verò ab » Anglis, hoc sine dubio resoluturos quod juri suo magis con» grueret. Interim verò theologis britannis fas esse sicut et » francis ut jus suum persequantur. » Optimè Barberinus, et candidè. Vid. *Remonstrantium Hibernorum* à R. P. CARON, Erem., etc., cap., IV. § IV. p. 8; ad calcem tom. II tractatuum, quibus titul. *Des Droits et Libert. de l'Egl. Gall.*, edit. 1731. (*Edit. Paris.*)

[1] *I. Tim.* III. 7. — [2] *Ibid.* VI. 1. — [3] *Tit.* II, 10. — [4] *Ibid.* 5.

mento est sanctæ Ecclesiæ Dei, quòd ejus doctrina domos, familias, civitates altâ pace firmet; neque perturbet, sed sanciat rerum humanarum ordinem; vetetque ne inquieti homines, unà cum religione, conditionem mutare porrò incipiant: imò *unusquisque in quâ vocatione vocatus est, in eâ permaneat. Servus vocatus es? non sit tibi curæ* [1]? Quantò magis jussum ut justo ac legitimo imperio subsis, et communi civium libertate vivas?

Id etiam antecessores nostri sancti Christi martyres præcipuè observarunt; cavebantque, admonente Petro, ne ut rebelles erga rempublicam, sed tantùm ut *christiani* paterentur: *glorificent autem Deum in isto nomine* [2]. Neque aliud inculcabat Paulus, cùm diceret: *Qui resistit potestati, Dei ordinationi resistit: qui enim resistunt, ipsi sibi damnationem acquirunt* [3]. Ne ergo illam, etiam apud homines damnationem acquirerent, publico ordini modestè ac pacifici homines serviebant. Unde illud Origenis, in epistolam ad Romanos [4]: « Si enim » ponamus, verbi gratiâ, credentes Christo po- » testatibus sæculi non esse subditos, tributa non » reddere, nec vectigalia pensitare, nulli timo- » rem, nulli honorem deferre; nonne per hæc » rectorum ac principum meritò in semetipsos » arma converterent, et persecutores quidem » suos excusabiles, semetipsos verò culpabiles » facerent? Non enim jam fidei, sed contumaciæ » causâ impugnari viderentur. »

Neque verò existimemus hæc quæ Origenes, apostolo auctore, condemnat, meliùs fieri, si sacerdotum judicio fiant. Meritò enim beatus Joannes Chrysostomus in eumdem Pauli locum hæc habet [5]: « Ostendit quòd ista imperentur omnibus, » et sacerdotibus et monachis, non solùm sæcu- » laribus, id quod statim in ipso initio declarat, » cùm dicit: *Omnis anima potestatibus supere-* » *minentibus subdita sit;* etiamsi apostolus sit, » etiamsi evangelista, sive propheta, sive quisquis » tandem fuerit; neque enim pietatem subvertit is- » ta subjectio. » Neque verò Ecclesiæ Christi decori aut ornamento esset, si haberet sacerdotes, quorum auctoritate et nomine sublimes potestates contemni ac deponi possent; sed ei ornamento est, quòd qui sint sacrorum, iidem sint etiam in principes atque rempublicam fidi obsequii duces. « Deus enim, inquit [6], id exigit, ut creatus ab » ipso princeps, vires suas habeat...... Quod si » observaveris christianè, et ipse, inquit, prin- » ceps, eò te magis suscipiet, Dominumque tuum, » etiamsi incredulus fuerit, hoc nomine glorifi- » cabit. »

Sic ergo catholici *doctrinam Salvatoris nostri Dei ornent in omnibus* [1]; neque Pontificibus suis id honori vertant, quòd vanos concedant titulos, quibus lugenda bella commoveant: imò ubicumque degunt, sive in Angliâ, sive in Hollandiâ, sive apud Sinenses Seresque ultimos * et Japonas; ne dent locum iis, qui passim ubique jactant habere eos Pontificem, quo duce et auctore, à legitimis regibus imperiisque desciscant: quod quidem quantas turbas, quantam Ecclesiæ Dei persecutionem apud Japonas concitarit **, ipsis hæreticis referentibus, ac sua scelera jactantibus credimus. Ne ergo isto titulo, neque ut inquieti et malefidi cives, sed tantùm *ut catholici patiantur, glorificent* autem *Deum in isto nomine;* relinquantque id hæreticis, ut de reipublicæ charitate ac regum reverentiâ magna professi, tamen omnium audacissimè in arma civilia proruant.

Romanos autem Pontifices, quotquot futuri sunt, Patres nostros sanctissimos atque charissimos rogamus, obsecramus, summâque reverentiâ etiam atque etiam obtestamur, ne Sedis suæ majestati consulere se putent, si Gregorium VII, Gelasiis, Symmachis, aliisque Gregoriis anteponant: catholicos verò bonos doctosque,

[1] *I. Cor.* VII. 20, 21. — [2] *I. Pet.* IV. 16. — [3] *Rom.* XIII. 2. — [4] *Orig. in Ep. ad Rom. lib.* IX. *cap.* XIII. *n.* 29. *tom.* IV. *edit. Bened. p.* 656. — [5] *Chrysost. hom.* XXIII *in Epist. ad Rom. tom.* IX, *p.* 686. *Vid. sup. lib.* I. *sect.* II, *c.* XV. — [6] *Chrys. ibid. n.* 11, *p.* 689.

[1] *Tit.* II. 10.

* Positi ultra Sinas.

** Non abs re erit historiam breviter texere ejus persecutionis, quæ in Japoniâ christianismum exstinxit. Sanctus Franciscus Xaverius et Lusitani quidam presbyteri apud Japonas Evangelii primi præcones fuerunt, quorum labores adeò Deus adjuverat, ut an. 1613 christiani implerent in Japoniâ numerum quadringentorum millium. Veniebant quoque in hanc regionem Hollandi, non tam Evangelii causâ quàm negotiationis. Animadverterat autem Hollandus quidam, Caron nomine, qui, quanquam humili loco natus, mensæ numerariæ Japonicæ Hollandorum præsidebat, Japonas christianos cum Lusitanis malle, quàm cum Hollandis negotiari. Igitur id cogitans ut ad gentem suam omne Japonicum commercium transferretur, detestandum facinus aggressus est, quo patrato, statim omnibus christianis mors intentata est. Ad quemdam nobilem Japonensem ipse detulit epistolam à se Lusitanicè scriptam, eo artificio, ut legentes facilè sibi persuaderent christianos, conjuratione factâ, Japoniam vastare et ipsum imperatorem opprimere statuisse. Atque quò magis Japona ille nobilis imperatorem ad sæviendum in Lusitanos inflammaret, addebat: Hispanis et Lusitanis hanc ratam esse legem, ut populos ad quos veniebant, carceribus et necibus suæ religioni adjungerent: quippe qui credebant Deum suum sibi fore propitium, si eos occiderent, quos cogere non possent: Hollandos verò omnium populorum et religionum amicos, soli commercio intendere. Imperator, lectâ epistolâ continuò exarsit, et, nullâ conjurationis inquisitione factâ, omnes christianos neci addixit; adeò ut ne unus quidem, an. 1649, in totâ Japoniâ reperiretur. Exindè edicto sancitum est ne quis ultrà christianus in Japoniam veniret. Soli ergo apud Japonas veniunt Hollandi, qui interrogati cujus sint religionis, respondent, *se christianos non esse, sed Hollandos;* neque etiam verentur eo gloriari, quòd, tam nefariis tamque impiis artibus, tutè cum Japonibus negotiari possint. Vid. lib. Franc. Caron Belgi, ad calcem tom. II Walemb. et TAVERNIER. *Relat. du Japon;* atque etiam ARNAULD, *Apolog. pour les Cathol.* tom. II, p. 301 et *suiv.* (*Edit. Paris.*)

eâ, quâ par est, charitate atque honorificentiâ admonemus, ne se ideo bene catholicos putent, si omnia Pontificum gesta decretaque asserenda suscipiant. Excusent sanè Pontifices quoad fieri poterit, uti nos pro virili fecimus, conati certè sumus. Cæterùm si necesse sit reprehendi interdùm eorum aliquos, quorum operâ ac laboribus, magna in Ecclesiam bona provenerint; cùm nempè alienis rebus, bono scilicet animo sese ingesserunt, id verò non ad Sedis apostolicæ contumeliam, sed ad Ecclesiæ, Deique eam protegentis laudem, atque ad romanæ fidei apostolicique officii commendationem maximam pertinere arbitrentur: cujus quippe fidei atque officii puritas, sanctitas, dignitas, tot inter incommoda apud pios illæsa perstiterit; ut hic etiam valeat suo modo apostolicum illud: *Virtus in infirmitate perficitur*: et, *Cùm enim infirmor, tunc potens sum* [1].

* * *

PRAS SECUNDA,

IN QUA DE CONCILIIS CONSTANTIENSI ET BASILEENSI, ET CONSECTANEIS AGITUR.

LIBER QUINTUS,

De concilio Constantiensi, ad caput secundum GALLICANÆ DECLARATIONIS.

CAPUT PRIMUM.

Refertur Declarationis caput II: hujus libri scopus synodum Constantiensem Sedi apostolicæ nunquàm infensam aut suspectam fuisse.

« Sic autem inesse apostolicæ Sedi ac Petri » successoribus Christi vicariis, rerum spiritua- » lium plenam potestatem, ut simul valeant at- » que immota consistant sanctæ œcumenicæ » synodi Constantiensis à Sede apostolicâ com- » probata, ipsoque romanorum Pontificum ac » totius Ecclesiæ usu confirmata, atque ab Ec- » clesiâ gallicanâ perpetuâ religione custodita » decreta, de auctoritate conciliorum genera- » lium, quæ sessione quartâ et quintâ continen- » tur; nec probari à gallicanâ Ecclesiâ, qui eo- » rum decretorum, quasi dubiæ sint auctoritatis » ac minùs approbata, robur infringunt, aut ad » solum schismatis tempus concilii dicta detor- » queant. »

Hoc capitulum tria præstat. Theologi Parisienses totaque Parisiensis academia, et Ecclesia gallicana id semper egerunt, ut efficacissimis æquè ac simplicissimis verbis agnoscerent manantem à Christo, ad Petrum atque ad Petri successores romanos Pontifices summâ auctoritate transmissam vicariam potestatem ejusque plenitudinem: eam scilicet, quæ ad omnia spiritualia Ecclesiæ Christi commissa pateat. Primùm hoc. Tùm ad eam certâ ratione explicandam, concilium illud adhibet, quod sit ad eam rem maximè idoneum, Constantiense scilicet; quippe quod papalem potestatem postremis sæculis à pessimis hæreticis albigensibus ac valdensibus, recentissimè verò à vicleficis et hussitis perditissimis hominibus obscuratam, ad hæc infando schismate per quadraginta ferè annos collapsam ac semijaceram, in pristinam amplitudinem revocarit. Tertiò ac postremò, ne quis scrupulus superesse possit, eadem Parisiensis academia atque Ecclesia gallicana, ex ipsâ gestorum serie exponit ac firmat Constantiensis decreti auctoritatem certam, neque ambiguam mentem.

Et quidem Dissertatione prævià admonuimus [1] procul amovendam illam, quæ per summam imperitiam, quorumdam animos incessit de egregiâ synodo suspicionem iniquissimam; quasi Sedi apostolicæ ipso etiam nomine infausta videatur, quod contrà est; cùm omnes quidem universales synodi id innatum insitumque habeant, ut pontificiam potestatem, sibi conjunctissimam totique corpori præsidentem, venerentur ac foveant, ut omnium sæculorum ab ipsâ christianitatis origine testatur experientia; illa verò præ cæteris habeat hæc tria: primùm quòd pontificiam potestatem, fœdo extincto schismate, pristino splendore lucere fecerit: deinde quòd à seditiosissimis hæreticis ejus potestatis luculentissimam confessionem exegerit: tertiò quòd egregium pontificem Martinum V, jam inde ab initio hujus conventûs partem optimam, ipsa è sinu suo elegerit ac pepererit: quin etiam cùm eò res devenisset, ut abjectis omnibus, qui de papatu litigarent, verus et indubitatus Pontifex crearetur, hæc statim edixerit: « Dent operam electo- » res, cùm de creatione agitur vicarii Jesu Chris- » ti, successoris beati Petri, universalis rectoris » Ecclesiæ, gregis Domini directoris, ne quid » aliud cogitent, quàm ut eorum ministerio de » utili et idoneo universali Ecclesiæ pastore pro- » videatur [2]. » Quæ verba et alibi memoravimus, et nunquam satis inculcanda nunc etiam summâ cum animi voluptate repetimus.

Ex his igitur et aliis æquè probatis fœdam hanc Binianæ editionis notam expungimus: *Concilium Constantiense ex parte approbatum*;

[1] *II. Cor.* XII. 9. 10.

[1] *Diss. præv. n.* XLII. — [2] *Concil. Const. sess.* XL. *col.* 245.

quippe quæ romanâ quoque editione spretâ, uti prædiximus [1], privati hominis temeritate sit addita. Verùm ut res procedat clariùs, sessionum IV et V Constantiensis concilii à Parisiensibus nostris et à clero gallicano laudata decreta referamus.

CAPUT II.

Constantiensis concilii laudata decreta, ex sessionibus IV et V referuntur : censores nostros, atque etiam ipsum auctorem tractatûs de LIBERTATIBUS ECCLESIÆ GALLICANÆ, nec synodi verba attendisse, nedùm intellexerint.

Sessionis IV hæc verba sunt [2] : « IN NOMINE » SANCTÆ ATQUE INDIVIDUÆ TRINITATIS PATRIS » ET FILII ET SPIRITUS SANCTI, hæc sancta synodus Constantiensis, generale concilium faciens, pro extirpatione præsentis schismatis, » et unione ac reformatione Ecclesiæ Dei in capite et in membris fiendâ.... in Spiritu sancto » legitimè congregata,.... ordinat, disponit, statuit, decernit, et declarat ut sequitur. Et primò : Quòd ipsa synodus in Spiritu sancto congregata legitimè, generale concilium faciens, » et Ecclesiam catholicam militantem repræsentans, *potestatem à Christo immediatè habet*, » cui quilibet cujuscumque statûs vel dignitatis, » *etiam si papalis existat*, obedire tenetur, in » his quæ pertinent *ad fidem, et extirpationem* » *dicti schismatis, et reformationem generalem* » *Ecclesiæ Dei, in capite et in membris.* » In hâc sessione, cum Romanorum rege, *fuerunt ducenti Patres*, ut in ipso initio sessionis adscriptum est.

Sessio verò V sic habet [3] : « Hæc sancta synodus Constantiensis, generale concilium faciens, » pro extirpatione ipsius schismatis, et unione et » reformatione Ecclesiæ Dei in capite et in membris, ad laudem omnipotentis Dei, in Spiritu » sancto legitimè congregata, ad consequendum » faciliùs, securiùs, liberiùs, unionem et reformationem Ecclesiæ Dei, ordinat, diffinit, decernit, et declarat ut sequitur : Et primò, quòd » ipsa in Spiritu sancto legitimè congregata, » concilium generale faciens, et Ecclesiam catholicam repræsentans, *potestatem à Christo* » *immediatè habet*, cui quilibet cujuscumque » statûs vel dignitatis, *etiamsi papalis existat*, » obedire tenetur, in his quæ pertinent *ad fidem*, » *et extirpationem dicti schismatis, et reformationem dictæ Ecclesiæ in capite et in* » *membris.*

» Item declarat, quòd quicumque cujuscumque conditionis, statûs, et dignitatis, *etiamsi* » *papalis*, qui mandatis, statutis seu ordinationibus aut præceptis hujus sacræ synodi, et *cu-* » *juscumque alterius concilii generalis* legitimè » congregati, super præmissis, seu ad ea pertinentibus, factis vel faciendis, obedire contumaciter contempserit, nisi resipuerit, condignæ » pœnitentiæ subjiciatur, et debitè puniatur, » etiam ad alia juris subsidia, si opus fuerit, recurrendo. »

Facilè animadvertet lector diligens sessioni IV per sessionem V quid lucis accesserit. Sessione sanè IV summa illa auctoritas adscita est concilio; sed quantùm verba sonant, Constantiensi tantùm. Cùm autem id Patribus angustius videretur, quàm ut ecclesiasticis morbis remedium afferri posset, sessione V itum est in eam sententiam, ut non solùm *isti concilio Constantiensi*, verùm etiam cuilibet alteri, parem auctoritatem adsisceret.

Placet hic perpendere tantisper, quàm parum censores nostri ad verba decreti animum attenderint. Et quidem auctor *Doctrinæ Lovaniensium* ex Jacobo Latomo et aliis hæc refert [1] : » Ecce manifestè patet quòd decretum illorum » Patrum, non loquitur universaliter de quâlibet » synodo universali, sed de illâ singulariter, » hoc est de Constantiensi. »

Idem habet dominus Nicolaus Dubois in *Disquisitione* : « Omnia, inquit [2], verba decretorum sessionum IV et V, quatenus de auctoritate agitur, concepta sunt verbis de ipsâ solâ » agentibus. » Nempe adeo cursim legit Constantienses canones, ut nec illud adverteret : « Quicumque cujuscumque conditionis, etiamsi » papalis, qui mandatis hujus sacræ synodi et » CUJUSCUMQUE ALTERIUS CONCILII GENERALIS » legitimè congregati obedire contempserit [3]. » En diligentem lectorem, qui gallicanos episcopos eo nomine castigarit, quòd, quæ laudaverint acta, non legerint [4]. Usque adeo cæcutiunt homines præjudiciis acti, quæque ipsi in ore habent assiduisque terunt manibus, nec legunt nec vident.

Quin etiam ipse auctor *tractatûs de Libertatibus Ecclesiæ gallicanæ*, qui cæteris diligentior futurus videbatur, in eumdem impegit lapidem : » Notanda, inquit [5], sunt illa verba : *In* » *his quæ ad fidem et extirpationem dicti schismatis, præceptis hujus sacræ synodi super* » *præmissis, sive ad ea pertinentibus*; quæ decreta illa circumscribunt, ac sine limitatione » intelligere vetant. » At quâ fide omittit illa

[1] *Diss. loc. cit.* — [2] *Conc. Const. sess.* IV, *col.* 19. — [3] *Ibid. sess.* V, *col.* 22.

[1] *Doctr. Lovan. p.* 68, 69. — [2] *Disq. art.* V, *n.* 65. — [3] *Conc. Const. sess.* V. — [4] *Disq. art.* IX, *pag.* 44. *Vid. in. app. præf. aut.* — [5] *Tract. de Libert. Eccl. Gall. lib.* V, *cap.* XV, *n.* 6.

verba : *cujuscumque alterius synodi generalis*, et ipsam fidei ac schismati additam reformationem? Ac ne quid diesse possit, desertè positum, *super præmissis et ad ea pertinentibus*, ipsâ etiam huc reformatione conclusâ; quæ profectò voces, si quid limitationis sonant, haud equidem scio, quæ deinde generatim dicta intelligantur.

Sanè doctissimus Daguirreus, horum præjudiciis ductus, ipse quoque ex verbis concilii Constantiensis elicit, nullo modo actum esse de omni concilio generali, et in utrâque sessione IV videlicèt et V ejusdem concilii Constantiensis, de illo singulari concilio solùm prolatam esse doctrinam[1]. Credo, non satis memor ejus sententiæ, quam ipse pro suo candore dixisset : «Concilium » Constantiense definiisse (certo quidem sensu)* » cuivis concilio generali potestatem à Christo » immediatè habenti omnes teneri obedire, et ipsum » Papam[2]. »

Atque ipsa canonis series postulabat, ut de omni generali concilio diceretur; synodi enim Constantiensis, hoc certè fundamento constituta erat auctoritas, « quòd sit in Spiritû sancto legitimè » congregata : quòd potestatem à Christo » immediatè habeat : quòd Ecclesiam catholicam » repræsentet. » Hæc antem non ad solum Constantiense concilium, quod tunc habebatur, sed ad omnia æquè concilia generalia spectant, quæque extiterant, quæque futura erant : ut nullus dubitationi locus superesse videatur.

Neque verò felicior illa responsio est, cùm aiunt, decreti verba ad solam schismatis causam apertè referri : nec attendere volunt ad has voces : « In his quæ pertinent *ad fidem*, *et extirpationem dicti schismatis*, *et reformationem* » dictæ Ecclesiæ, in capite et in membris. »

Hæc illa decreta sunt concilii Constantiensis, in ipsis concilii Basileensis actis, summo omnium consensu repetita[3], cùm procul omni dubio universalis esset, eique Eugenius IV adhæreret, nullo tum suborto schismate. Adeo Ecclesia semper intellexit Constantiense decretum, non ad solum schismatis tempus, aut ad solum Constantiense concilium, sed ad fidei quoque, et reformationis universalis causas, et ad omnia quolibet tempore futura concilia pertinere.

Cæterùm diligens lector facilè animadverterit in duobus canonibus Constantiensibus ex sessione V relatis, primùm, totidem verbis à sanctâ synodo ex sessione IV fuisse repetitum. Quo factum est, ut plerique scriptores, atque ipsa synodus Basileensis, sessionis V decreta sola retulerit : quippe quæ et quartæ canonem complecteretur integrum, et alium insuper majoris elucidationis gratiâ canonem adjunxerit.

In fine sessionis V adscriptum est : « Quibus » articulis sive constitutionibus lectis, dictum » concilium eos et eas uniformiter approbavit et » conclusit[1]. » Quo patet hæc non tantùm summâ auctoritate, sed etiam summâ consensione esse decreta.

CAPUT III.

Ordo disputationis hujus : censores nostri tria objiciunt : primum quidem de textu ; alterum de sensu ac mente; posterum de auctoritate decretorum Constantiensium.

1° Multum laborandum fuit iis qui decreta Constantiensia elevare et obscurare conati sunt. Itaque primò textum ipsum sollicitant. Res quidem intentata hactenus, canonesque integros, uti eos retulimus, ex romanâ editione descriptos[2], omnes admiserant. Sed anno demum 1683, quinquaginta scilicet et ducentis annis, postquam Constantienses canones conditi sunt; Emmanuel à Schelstrate, sacræ theologiæ doctor, bibliothecæ Vaticanæ præfectus, repente prodiit, qui cùm Constantiensis concilii nova acta proferret, statim in ipso titulo, ejusdem concilii *primum decretum sessionis* IV *à Basileensibus corruptum esse* testetur : ut uno ictu scilicet Basileensem synodum, et Constantiensem confodiat.

2° Aiunt concilii mentem nostros non esse assecutos : trahi quippe ad alias synodos atque causas, quæde Constantiensi propriè ac de schismatis causâ decreta sint; et cùm sanctæ synodi verba proferuntur, reponunt notum illud : « Intelligentia dictorum ex causis assumenda di» cendi : et, secundùm subjectam materiam » intelligenda sunt verba[3] : » atque adeo synodi ad tollendum schisma institutæ, ad solum schismatis tempus decreta referenda ; non ad id tradendum tempus, quo indubitatus Pontifex in Petri cathedrâ sedeat. Addunt ab ipsâ synodo Constantiensi adversùs Viclefum, supremam Papæ agnitam auctoritatem : non ergo absolutè, sed tantùm schismatis causâ eam concilio esse subjectam : quo referunt illam regulam : « Quòd ubi » est apparens aliqua contradictio, singulis le» gibus adaptanda est facti species; distinguendi » casus, eaque capienda interpretatio, quæ tollat

[1] *Daguirr. Def. Cath. Pet. Disput.* XXXVI. *n.* 8. *p.* 502.
* *Certo quidem sensu* ; id est, ut explicat Daguirreus, supremam esse conciliorum potestatem in dubios Pontifices, quales tunc fuisse dicit tres eos qui de papatu contendebant. (*Edit. Paris.*)
[2] *Dag. Def. Cath. Pet. Disp.* XV. *n.* 12. *p.* 253. — [3] *Conc. Basil. sess.* II; *tom.* XII; *Conc. pag.* 477.

[1] *Concil. Const. sess.* V. *ibid. col.* 26. — [2] *Tom.* IV *Conc. gener. edit. Vatic. p.* 138, 139, 140. — [3] *Disq. art.* V, *n.* 80. *Doctr. Lovan. p.* 69 *et seq.*

» contradictionem [1]. » Denique urgent illud : « Ex contextu facienda interpretatio, nec attendenda tantùm nudè sessionum IV et V verba, » sed et sequentia, quæ Pontificis absolutæ potestati faveant [2]. »

3° Auctoritatem decretorum oppugnant; intellexerunt enim quàm difficile sit ad unum schisma revocare, quod universim à synodo dictum esset. Quare cò maximè machinas omnes intendunt, ut tantæ synodi auctoritatem evertant.

Sic igitur illi Constantiensium canonum textum, sensum, anctoritatem oppugnant. Nos verò nostro more gesta referemns; quibus quidem gestis, ipsâque celeberrimi ac maximi negotii serie, adversariorum objecta suo quæque ordine collabantur.

CAPUT IV.

Novum Emmanuelis Schelstrati de textûs falsatione commentum.

Primùm igitur perpendamus novam, quam Schelstratus, de falsatione textùs synodi Constantiensis, componit historiam [3]. Et ille quidem memorat sessionis IV decretum, à nobis descriptum, synodi Basileensis jussu anno 1432 fuisse corruptum, additaque illa verba, quibus Papa conciliosubesse dicatur, *non in his quæ pertinent ad fidem, et extirpationem schismatis*, sed *in his quæ ad reformationem generalem Ecclesiæ Dei, in capite et in membris.* De his postremis verbis Schelstratus litem movet. Cæterùm ea verba æquè cum reliquis, *ac reformationem generalem in capite et in membris*, cnm fide et schismate, in sessionis V decreto junctam recognoscit [4]; sessionemque V nullins falsitatis accusat : atque adeo ex Schelstrato constat, Patres Basileenses eam falsationem aggressos, non ut Papam haberent etiam in generali reformatione subditum : id enim in sessione V contineri liquet, et ipse confitetur; sed nt bis haberent, quod semel profectò habuisse sufficiat. Hic tanti facinoris fructus Basileensibus fuit.

Quæ cùm ita sint, nemo est, qui non in ipso quæstionis titulo Schelstratum rideat, tot ac tantos viros gratuiti sceleris accusantem. Sed tamen videamus quemadmodum suam texuerit fabulam : simulque memorabimus et dissertationem primam, quam ipse *Antuerpiensem* vocat, et tractatum *de sensu et auctoritate decretorum Constantiensis concilii sessionis* IV *et* V, quem adversùs Maimburgum hujus dissertationis tuendæ gratiâ, Romæ typis sacræ congregationis de Propagandâ fide, secundo loco edidit.

Is igitur, variis concilii Constantiensis editionibus memoratis, hæc subdit [1] : « Ut autem manifestum fiat, ex quonam codice prædicta » Constantiensis synodi acta primùm edita sint, » et quænam illi fides adhiberi valeat, notandnm » est concilium Basileense, cùm jam videret » auctoritatem suam apud plerosque vilipendi, » cogitare cœpisse de publicandis actis Constantiensis concilii; ideoque mandasse duobus » cardinalibus, duobus episcopis, duobus theologiæ doctoribus, et archidiacono Zagrabiensi *, ut ex actis Constantiensis synodi » decreta extraherent. » Tot ac tanti futuri erant meditati sceleris administri.

Quis non hic statim exclamaverit, contemnendam potiùs, quàm confutandam esse Schelstrati fabulam? Sed tamen reliqua audiamus. Addit hoc opus totum ex actis synodi Constantiensis extractum, anno 1432 fuisse absolutum, pendenteque bullâ plumbeâ bullatum; atque ex copiâ inde fideliter extractâ *Hagenovensem* ** editionem, anno 1499 prodiisse; quam deinde secutæ sint *Mediolanensis* anni 1518; *Parisiensis*, Jacobi Merlini doctoris Parisiensis, anni 1524; *Coloniensis*, anni 1530.

Has tres editiones Schelstratus memorat, in excudendo sessionis IV decreto ab aliis discrepare; sed eâ unâ in re, quod ab his absit hæc vocula *ad fidem :* atque omnino primum omnium, qui *fidei* vocem decreto addiderit, fuisse Petrum Crabbium ***, qui nullâ factâ correctionis mentione, nulloque codice citato, anno 1538, suam editionem adornarit, quam reliquæ deinde secutæ sint. Hæc quidem Schelstratus [2]; quæ ad Basileensem synodum ab eâque corruptam, ut is auctor jactaverat, concilii Constantiensis sessionem IV nihil omnino pertinent.

Au ergo id agit, ut particulam, *ad fidem*, è sessione IV Constantiensi eradamus, Petroque Crabbio eam inserenti falsitatem imputemus? Ne id quidem; imò ipse acta Constantiensia ea laudat pro antiquissimis atque anthenticis, in quibus disertè in sessione IV Constantiensi expressa legatur particula, *ad fidem*, quæ Hagenovensi editioni deest; testaturque insuper *antiquissima manuscripta concilii Constantiensis*, quæ quidem ipse viderit, *particulam illam*, AD FIDEM, *habere.* Ergo profectò hactenus, ne-

[1] *Disquis. art.* V. *n.* 87. — [2] *Ibid. n.* 81. — [3] *Schelst. Diss. Antuerp. cap.* I, *art.* I. *p.* 36. — [4] *Ibid. p.* 38.

[1] *Schelst. Diss. Antuerp. cap.* I. *art.* I. *p.* 36.

* Zagrabia est urbs episcopalis regni Hungariæ, in Sclavoniâ regione.

** Hagenoa urbs est in Alsatiâ sita.

*** Virum doctissimum ex Franciscanâ familiâ.

[2] *Schelst. Diss. Antuerp. cap.* I. *art.* I. *p.* 37; *et in act. Schelst. p.* 5.

que Basileensis concilii, neque Petri Crabbii laborat fides; aliasque editiones quæ ipsum antecesserint, mancas esse necesse est.

Ubi ergo tandem locus ille à Basileensibus *corruptus?* Nempe hic est : « Ostendimus, inquit [1], suprà ex compilatione deputatorum » Basileensis concilii, editam fuisse synodum » Constantiensem in oppido Hagenow, in quâ » editione decretum sessionis IV habet adjuncta » hæc verba : ET REFORMATIONEM GENERALEM » ECCLESIÆ DEI IN CAPITE ET IN MEMBRIS : et » hæc sunt, quæ à decreto sessionis IV abesse » debuerunt. » Hic ergo est ille locus Basileensium auctoritate *corruptus*.

Id verò, ut demonstret, hæc affert. « Tres, » inquit, codices manuscripti continentes acta » Constantiensis concilii à notariis ipsius con- » scripta, ex quibus Basileenses decreta compi- » larunt, non habent illa verba in primo decreto » sessionis IV : ET AD REFORMATIONEM GENERALEM ECCLESIÆ DEI IN CAPITE ET IN MEMBRIS. » Sic Basileenses accusat, ut qui acta Constantiensia, etiam sibi visa, malâ fide descripserint; nullâ probatione; neque enim ullum monumentum affert, quo tres illi codices Basileensibus visi ac descripti doceantur. Addit Schelstratus : sex alios codices manuscriptos antiquissimos, qui non habeant illa verba, *de reformatione* [2]; unde concludit, « in sessione V solummodo » clausulam illam (de reformatione scilicet) ad- » jungendam esse ; ut, inquit, indubitatum sit, » prædicta verba (de reformatione) à Basileen- » sibus erroneo decreto sessionis IV adjuncta, » et à collectoribus conciliorum, errore Basi- » leensium deceptis, typis fuisse edita. »

Hæc est illa historia, quam orbi christiano primùm à se proditam, Emmanuel Schelstratus toties gloriatur. Hæc illa falsitas, quam Patres Basileenses in sessionis IV Constantiensis decretum invexerint, ut etiam in sessione IV legeretur, quod in V legi nemo, ac ne ipse quidem Schelstratus, negat.

CAPUT V.

Schelstrati, de falsatâ sessione IV Constantiensi, fabula confutatur : probitas Patrum Basileensium omnium scriptorum consensu asseritur : B. Ludovici Alamandi, ejus cœtus principis, eximia sanctitas.

Ac primum quidem, nemo sanus dixerit tantum cœtum in tantum facinus consensisse. Sit enim, quantum Schelstrato placuerit, Basileensis synodus reprobata : tamen iis viris constabat, qui bonâ fide agerent, miroque reformandæ ecclesiasticæ disciplinæ studio tenerentur. Præerat tanto conventui beatus Ludovicus Alamandus cardinalis, archiepiscopus Arelatensis, tantæ sanctitatis, ut profectò tali viro, et quidem tantum facinus nullâ satisfactione purganti, falsitatem imputare, non modò summæ temeritatis, sed etiam manifestæ impietatis esse constet [1].

Aderant in eâdem synodo episcopi ac doctores pietatis ac doctrinæ nomine commendati : neque Æneas Sylvius, Pius II pontifex factus, qui in gestis Basileensibus præclara eorum facinora memoravit, est inficiatus unquam [2]; et, in retractatione suâ, doctrinam quidem ejuravit, quam Basileæ tenuisset, historiæ verò suæ non detraxit fidem [3] : ut profectò tantos viros errasse bonâ fide, atque ulteriùs quàm oporteret, studio reformationis abreptos suspicari liceat, falsi insimulare impium absurdumque sit.

Faciamus tamen eos vel facinorosissimos fuisse. Quo tandem artificio latere se posse confiderent? Quid tanto numero tantum facinus conscivissent? At illi nihil occultè moliebantur, qui teste Schelstrato [4], decreta Constantiensia extrahenda mandassent duobus cardinalibus, duobus episcopis, duobus theologiæ doctoribus, et archidiacono Zagrabiensi, Joanni scilicet illi Segoviensi, cujus pietatem ac doctrinam Æneas Sylvius tot laudibus cumulavit [5].

Præterea ex præfatione synodi Basileensis, editioni Hagenovensi præfixa, constat fuisse inter illos deputatos, Thomam Corcelleum, quem « inter sacrarum litterarum doctores, doctrinâ » mirabilem, et modestâ quâdam verecundiâ » amabilem [6], » idem Æneas Sylvius commendavit : quos profectò tot ac tantos in scelus consensisse, neque sibi mutuò erubuisse, seque et synodum infamasse, ne infensissimos Basileensium hostes credituros putamus, ne ipsum quidem Schelstratum, si reviveret, iteratò dicturum, si sua dicta perpendere potiùs, quàm perfractè tueri vellet.

Quod enim tantum operæ pretium fuerit, ut illud facinus molirentur? Nempè ait Schelstratus [7], ut labascentem concilii Basilensis auctoritatem, edito concilio Constantiensi, firmarent. At pessumdarent potiùs tam apertâ falsitate, seque orbi christiano irridendos propinarent, tantum scelus aggressi, ut sessione IV corruptâ et

[1] *Schelst. in Dissert.* — [2] *Ibid. pag.* 37, 38.

[1] *Vid. Gall. purpur. in beat. Lud. Alam. an.* 1426, *p.* 474. *Vid. quoq. Æn. Sylv. de gest. Basil. et Dissert. præv. n.* XLIV. — [2] *Æn. Sylv. ibid. pass.* — [3] *Ejusd. Bull. retract. tom.* XIII *Conc. col.* 1407. — [4] *Schelstr. Dissert. Antuerp. pag.* 36. — [5] *Æn. Sylv. loc. cit.* — [6] *Sylv. ibid. Vid. præf. edit. Hagen. an.* 1500. — [7] *Schelstr. loco jam. cit.*

adulterata, nihil tamen haberent, quod non totidem verbis in sessione v integra et illibata haberetur. Quid, quòd, Schelstrato teste, Basileenses Patres, ne id quidem curabant, ut duarum sessionum decreta iisdem verbis ederentur; cùm idem Schelstratus verba illa, *ad fidem*, quæ in sessione v habentur, in extractis Basileensium deesse testetur.

Patet ergo optimâ fide egisse eos, quæque in manibus habebant Constantiensia decreta ad verbum exscripsisse, neque quidquam fraudis molitos fuisse.

Neque verò ea falsitas, ac Basileensium scelus, Eugenium IV aut Joannem à Turrecrematâ latuisset, qui tot inter invectivas, nihil unquam tale Basileensi synodo exprobrarunt. Neque Pius II, rerum Basileensium testis oculatus ac scriptor egregius, tale quid aut in historiâ privatus, aut in retractatione Pontifex protulit: ut profectò temerè nimis Emmanuel Schelstratus, post duo ferè sæcula cœperit sollicitare Basileensium fidem, quam eodem ævo infensissimi cardinales atque Pontifices minimè accusariot.

Cur autem in eorum extractis, seu potiùs in extractorum quibusdam exemplaribus, ac deinde in quibusdam quoque libris editis desit illud, *ad fidem*, quod, teste Schelstrato, in antiquis verisque codicibus habeatur? Quis non potiùs librariorum aut typographorum indiligentiæ, quàm Basileensium tot ac tantorum deputatorum errori, nedum perfidiæ tribuat? Quem librariorum errorem, cùm in his verbis, *ad fidem*, ipse Schelstratus agnoverit*, mirum cur non intellexerit in Constantiensibus illis, quos laudat, manuscriptis, circa reformationis mentionem eumdem lapsum contingere potuisse.

Latet profectò neminem, persæpè variare codices manuscriptos, faciendum delectum, favendomque ei editioni quæ à doctioribus viris, atque ex melioris notæ codicibus recensita, apud eruditos invaluerit; qualis illa est Petri Crabbii, religiosissimi ac diligentissimi viri, quam Roma ipsa probavit, editio.

Neque quemquam movere debet, in quibusdam conciliorum vetustiorum editionibus desiderari quædam; cùm item in recentioris synodi Tridentinæ quibusdam editionibus, atque in eâ ipsâ quæ stante concilio facta est, constet abesse à decreto sessionis v de peccato originali, exceptionem eam, quam beatæ Virginis Deiparæ gratiâ, à sanctâ synodo adhibitam fuisse [1], nemo sanus diffitetur. Cæterùm multi sunt synodi Constantiensis in celeberrimis bibliothecis, Regiâ, Colbertinâ, inclyti Victorini Cœnobii, et regii collegii Navarrici vetustissimi codices, quorum etiam quidam ab ipsâ urbe Constantiâ concilii tempore transmissi, ex adscriptis epistolis demonstrantur, in quibus decretum sessionis IV eodem tenore legitur, quo est in vulgatis; ut non immeritò Petrus Crabbius, vir diligentissimus, ita ediderit, romanaque editio eamdem lectionem confirmaverit. Quâ quidem in editione romanâ ipsa præfatio testatur [2], Pontifici romano « nihil » fuisse antiquius, quàm ut post divinarum Scrip» turarum editionem, concilia universalia, » quàm maximè fieri posset, emendata profer» rentur. »

Neque omittendum est Odoricum Rainaldum, Baronii continuatorem, in edendâ concilii Constantiensis historiâ, antiquissimis et amplissimis, ut sæpè testatur, codicibus usum, ita retulisse sessionis IV decretum, ut est in editione romanâ positum. Atque decretum illud, idem Odoricus Rainaldus docet optimâ ratione, et in sessione IV conditum, et in sessione v *ad infringendas Joannis XXIII improbas molitiones, instauratum* fuisse [3]: ut profectò sit certum Emmanuelem Schelstratum inani operâ laborasse, qui in elevandâ decretorum Constantiensium auctoritate, etiam Odoricum Rainaldum superare voluisse videatur.

Quin ipsa sessio IV si attentè consideretur, vulgarem lectionem satis adstruet; sic enim ejus verba Schelstratus ipse refert [4]: « Hæc sancta » synodus pro extirpatione præsentis schismatis, » et unione ac reformatione Ecclesiæ Dei in ca» pite et in membris fiendâ, ad laudem omnipo» tentis Dei, in Spiritu sancto legitimè congre» gata, ad consequendum faciliùs, securiùs, » uberiùs ac liberiùs unionem ac reformationem » Ecclesiæ Dei, ordinat, diffinit, statuit, decer» nit, et declarat ut sequitur: » quibus verbis

* Nulla potest excogitari ratio quæ Basileenses eò impulerit, ut deditâ operâ prætermitterent in Constantiensi decreto hæc verba *ad fidem*; cùm illa prætermissio noceret potiùs quàm faveret conciliorum auctoritati. Rectè igitur accusat Bossuet *librariorum aut typographorum indiligentiam*; quod quidem ipsi visum est adeò certum et ab omni controversiâ remotum, ut facilè crediderit fore ut ipse Schelstratus sic sentiret. At ille præjudicatarum opinionum tenacissimus, in ea prorumpit verba, Diss. advers. Maimb. 1. p. 21: « Quare sine certâ scientâ accu» sat tabellarium (prætermisisse verba AD FIDEM): Cur sine firmo » fundamento notarii apostolici fidem non solùm in dubium re» vocat, sed apertè sugillat; eumque, qui pro veritate ex officio » testimonium tulit, falsitatis arguat? » Qui si sui compos esset, intelligeret amanuensi, licet diligenti, verbulum in describendo facilè excidere, necnon etiam codicem cum scripto conferenti, ubi præsertim ex omisso verbo sententiæ nihil detrahitur. Itaque non propterea infidus notarius apostolicus, quòd levi errore librarii prætermisso, testatus fuerit apographon authentico exemplari omninò simile esse. Quanquam si necesse esset falsi aliquem arguere, argueretur verisimilius librarius aut notarius apostolicus; sed nemo est accusandus. (*Edit. Paris.*)

[1] *Concil. Trid. sess.* v, *can.* vi; *tom.* XIV *Conc. col.* 755. — [2] *Vid. hanc præf. tom.* I. — [3] *Odoric. Raln. tom.* XVII, *an* 1415. *n.* 7 *et* 14. — [4] *Act. Const. edit. Schels. p.* 4.

16.

significat hoc decretum, non modò ad reformationem maximè pertinere, verùm etiam ad eam collimare tanquam ad scopum. Quæ postquam præfata est sancta synodus, sui oblita videretur, si, in ipso decreto, reformationem in præfatione præmissam omitteret.

At enim, ait Schelstratus [1], « inde sequeretur » ab eodem decreto sessionis IV abesse debere » vocem FIDEI, ut potè de quâ in præfatione allatâ » nulla mentio est. » Unde etiam consequatur, « decretum præfationi in omnibus correspondere » debere. » Vanum suffugium; nam ab ipso initio, synodus fidem designaverat hoc decreto sessionis III. « Ut non dissolvatur (synodus) usque » ad extirpationem schismatis, et quousque Ecclesia reformata sit in fide et moribus et capite » et membris. » Quod semel dictum et fundamenti loco positum hærebat animis; neque in sessione IV, post triduum habitâ, iterari oportebat; cùm præsertim reformationis nomine intelligenda veniret *ipsa reformatio in fide et moribus* recentissimè in sessionis III decreto memorata. At sessione IV, si de reformatione tanta præfati, de eâ in decreto penitùs conticescerent, nimis oscitanter ipsum rerum caput prætermittere viderentur.

Itaque pater Gonzalez * laudatis licèt impensissimè Schelstrati probationibus, ultrò tamen confitetur auctores solutionis illius, qui ad Papam dubium verba sessionis IV Constantiensis adstringunt, « non insistere in Schelstrati no» titiis, sed procedere supponendo decretum ses» sionis IV conceptum fuisse prout modò habe» tur in editionibus omnibus [1]. » Nempè adversante publicorum omnium codicum turbâ, parum fidere ausus Schelstrati notitiis, *piæque*, ut vocat, *sententiæ*. Quâ voce Schelstrato *pietatem* magis quàm veritatem certam asserere videatur.

Cæterùm ex antedictis sat liquet à Schelstrato assertum temerè, sessionem IV à Basileensibus Patribus *corruptam*: cùm tamen, si id maximè probavisset, nihil adversùs nostros concluderet, quibus in sessione V satis amplum firmumque præsidium superesset.

CAPUT VI.

Sessionis V, quâ potissimùm utimur, lectionem, neque in dubium revocari posse, neque unquam in dubium revocatam.

Sed quandoquidem contendit Schelstratus in sessionis IV verbis, nonnihil variasse codices sive manuscriptos, sive etiam excusos; ne quis suspicetur idem in sessione V, quâ potissimùm utimur, evenire potuisse; notatum hic volumus, primùm ab omnibus, et ab ipso Schelstrato, ejus lectionem ut certam agnosci : tum verò, adeò esse firmam, ut nunquam in dubium revocari possit.

Et quidem ea sessio acta est die sabbati, 6 mensis aprilis, anno 1415, ut ipso initio sessionis inscriptum est [2]. At eodem anno, 21 die mensis Julii, cùm Sigismundus imperator, pacis ecclesiasticæ gratiâ, in Hispaniam profecturus esset, ac pro ejus itinere, sacræ synodi decreto, missæ ac litaniæ solemnes haberentur, quibus omnes prælati interessent; coram tanto cœtu Joannes de Gersone, universitatis Parisiensis cancellarius, et Caroli VI christianissimi regis legatus, sermonem habuit : quo quidem in sermone, et sessionem V memorat, et ejus decreta, quæ suprà retulimus, de verbo ad verbum refert, ne uno quidem apice immutato; subditque continuò [3] : « Conscribenda prorsùs esse » mihi videretur in eminentioribus locis, vel in» sculpenda per omnes Ecclesias saluberrima hæc » determinatio, lex, vel regula, tanquàm directio fundamentalis, et velut infallibilis, adver» sùs monstruosum horrendumque offendicu» lum, quod hactenùs positum erat per multos » de Ecclesiâ in itinere mandatorum, determi» nantes ex textibus glossæ, non ad regulam » evangelicam et æternam acceptis, Papam non » esse subjectum generali concilio, neque judi» cari posse per ipsum. » En quæ quatuor men-

[1] *Schelst. tractat. de sens. etc. advers. Maimb. Diss.* I, *cap.* II, *p.* 46. *Conc. Const. sess.* III. *p.* 18.

* Pater Gonzalez (Thyrsus de Santala), doctor et professor in universitate Salmanticensi, edidit an. 1684, jam tum societatis Jesu præpositus generalis, insignem tractatum, qui impugnat probabilitatis doctrinam. Vid. huj. tract. præf. et D. DUPIN, Bib. XVII sæc. Extat ejusdem P. GONZALEZ aliud opus à D. DUPIN prætermissum, quod Romæ excusum est an. 1689, sub hoc titulo : *De infallibilitate rom. Pontif. in definiendis fidei et morum controversiis, etc.* In illo opere eò intendit imprimis GONZALEZ, ut ipsius D. DUPIN confutet librum *De antiquâ Ecclesiæ Disciplinâ*, et D. MAIMBOURG libros historicos. Hunc autem tractatum D. DUPIN non viderat. Nam statim atque excusus est, cavit Alexander VIII ne ille divenderetur, ut testatum legimus in epistolâ à quopiam Romæ degenti 28 decemb. 1694, missâ ad D. LE TELLIER archiepiscopum Rhemensem, quæ affixa ipsi libro P. GONZALEZ, in bibliothecâ sanctæ Genovefæ asservatur, cujus hæc sunt verba : *Je suis bien aise que le livre* de infallib. sum. Pont. *vous ait été rendu. Il n'est pas à Rome et ailleurs* publici juris; *au contraire, il y est extrêmement rare, et tous les exemplaires en ont été supprimés par ordre du Saint-Père.... On dit pour raison, que ce livre ayant été imprimé par ordre du pape Innocent XI,.... et Alexandre VIII l'ayant fait lire et examiner de nouveau, ne voulut pas qu'il parût, tant pour ne pas embrouiller les affaires, qui ne l'étoient déja que trop, que parcequ'il crut que l'ouvrage ne répondoit pas au dessein; et il en fit supprimer les exemplaires.* Meritò Alexander VIII *publici juris* esse noluit hunc librum amplum sanè, sed, si pondus spectes argumentorum, levissimum. (*Edit. Paris.*)

[1] *Gonz. de infall. R. P. disput.* XIII, *sect.* VI, §. 2, n. 9. p. 677. — [2] *Concil. Const. sess.* V, *col.* 21; *sess.* XVII, *col.* 155. — [3] *Gers. serm. de viag. Reg. Rom. tom.* II *Oper. p.* 275.

sibus post sessionem v, coram Patribus sacroque concilio dixerit christianissimi regis legatus : en, inquam, quid pro suggestu, nemine improbante, dixerit, prædicaverit de sessionis v decretis, quibus regnum Franciæ ejusque legatos intercessisse Schelstratus memorat [1]; ut et hoc in antecessum de eâ intercessione dicamus.

Idem Joannes Gerson coram sanctâ synodo sermonem habuit anno Domini 1417, dominicâ die, 17 Januarii, quo in sermone dixit [2]: « Quamvis ultrà multiplicare sermones quid » opus est super eâ veritate, cujus decisio cla» rissima solidissimaque facta est per hoc sa» crum concilium, cui non licet obniti, nec ip» sam in argumenta deducere? » Ac paulò post refert decreta sessionis v, quemadmodùm vulgata sunt; quæ nihil hic referre totidem verbis attinet, cùm diligenter exscribat duo sessionis v decreta integra, iisdemque verbis quæ jam descripsimus, ne immutato quidem apice. At prætermitti non debent, quæ statim ipse subdit : « Huic veritati fundatæ super petram sacræ » Scripturæ, quisquis à proposito detrahit, ca» dit in hæresim jam damnatam, quam nullus » unquam theologus, maximè Parisiensis, et » sanctus asseruit. » En qui decretis Constantiensibus sessionis v intercessisse memoratur.

Sic quippe censebant, sic prædicabant; fidei veritatem fundatam supra petram assiduè inculcabant; neque contrariæ sententiæ notam hæresis inurere verebantur, à nullo reprehensi; imò à Patribus totoque concilio in pretio habiti, summisque præpositi negotiis. Nimii, inquient, qui hæresim improperant, quod nec nos nunc facimus. Hæc quidem suo loco propriâ quæstione habitâ exponemus [3]: nunc sanè quid, synodo audiente, Gerson à nemine reprehensus prædicaverit, audisse sufficiat.

Idem, tractatu : *An liceat in causis fidei à summo Pontifice appellare*, eadem decreta sessionis v, die 6 aprilis anno 1415 habitæ, de verbo ad verbum exscribit [4]; eorum quoque summam Petrus cardinalis Alliacensis repræsentat tractatu, quem anno 1417, vigente concilio, *de Ecclesiæ auctoritate*, Constantiæ edidit [5].

Jam anno 1431, cùm Basileensis synodus haberetur, sessione II *, Patres hoc rerum gerendarum fundamentum ponunt : « et ne de ejus» dem sacræ Basileensis synodi potestate à quo» quam dubitetur, ipsa eadem synodus duas de» clarationes ex decretis synodi Constantiensis in » præsenti sessione, aliis suis decretis editis seu » edendis inserendas ordinat et decernit, qua» rum quidem declarationum, tenor primæ se» quitur, et est talis [1]. » Subdunt postea sessionis v Constantiensis decreta duo, quæ suprà descripsimus, ne immutatâ quidem virgulâ.

Cùm postea Eugenius IV pravo maloque consilio, ut etiam eventus docuit, synodum Basileensem dissolvere niteretur, Julianus cardinalis, ejus in eâdem synodo legatus, ad Pontificem hæc scripsit [2]: « Asserunt etiam (Patres Basi» leenses) prædictam dissolutionem fieri non » potuisse, obstante quidem decreto Constan» tiensis concilii, quòd cuicumque concilio ge» nerali legitimè congregato, in his quæ perti» nent ad fidem, et extirpationem schismatis, » et ad Ecclesiæ reformationem in capite et in » membris, quemlibet cujuscumque conditionis, » etiam papalis, teneri obedire decernit. » En igitur integer decreti Constantiensis tenor, qualem nunc habemus, certi fundamenti loco constitutus.

Subortis deindè gravibus dissidiis, innumerabiles loci sunt in Basileensi synodo, quibus decreta Constantiensia sessionis v repetuntur, innovantur, ac de verbo ad verbum gestis inseruntur [3]. Neque Eugenius IV hæc decreta falsò relata querebatur : imò verò edidit in Florentinâ synodo decretalem, *Moyses*, quâ tres veritates concilii Basileensis * damnat, eâ etiam causâ, *quòd concilii Constantiensis sensui* contrariæ essent [4]: adeò in confesso erat eos canones, vero tenore verborum à Basileensibus fuisse prolatos.

Quo etiam tempore, coram eodem Pontifice, Joannes à Turrecrematâ cum legatis concilii Basileensis publicè disputavit : canones Constantienses passim citabantur ac referebantur eo tenore verborum, quem sæpè diximus. Eos Turrecremata exponebat, elevabat, eludebat, ut poterat [5]: genuinum legitimumque Constantiensis concilii fuisse fœtum ubique fatebatur.

[1] *Schelst. Diss. Antverp. cap.* I. *art.* 2, *p.* 42, 43. *Diss.* II *adver. Maimb. c.* II, *p.* 91 *et seq.* — [2] *Gers. serm. in die S. Anton. loc. cit. p.* 333. — [3] *Inf. lib.* VI, *cap.* XIX. — [4] *Gers. loc. cit. p.* 303. — [5] *Pet. Alliac. tract. de Eccl. auct. part.* III, *capitul.* IV, *in append. tom.* II *Gers. p.* 936.

* Actâ mense feb. 1432.

[1] *Conc. Bas. sess.* II, *col.* 477. — [2] *Epist.* II *Cardin. Julian. Vid. inter oper. Æn. Sylv.* — [3] *Conc. Bas. sess.* XVI, XVIII, XXXIII, *col.* 539. 540, 618.

* Tres veritates concilii Basileensis eæ sunt : prima, *Veritas de potestate concilii generalis... supra Papam..... est veritas fidei catholicæ*. Secunda, *Quòd Papa concilium generale... sine ejus consensu nullatenùs auctoritative potest dissolvere, aut ad aliud tempus prorogare, aut de loco ad locum transferre, est veritas fidei catholicæ*. Tertia. *Veritatibus duabus prædictis pertinaciter repugnans, est censendus hæreticus*. Vid. tom. XIII Conc. Decr. *Moyses*. col. 1188. 1189; et sess. XXXIII Conc. Basil. tom. XII, col. 619. et inf. lib. VI, cap. IX. (*Edit. Paris.*)

[4] *Conc. Florent. part.* III; *Decr. Moyses; tom.* XIII *Conc. col.* 1186. *Vid. etiam col.* 1188. 1190. — [5] *Turrec. Resp. ad Bas. part.* II. *n.* 2 *et* 4; *tom.* XIII *Conc. col.* 1711. 1712.

Atqui certissimum est Eugenium IV et Turrecrematam adfuisse Constantiensi concilio, ipsumque Eugenium IV jam fuisse cardinalem, isque temporibus adfuisse, quibus Joannes Gerson ea quæ memoravimus prædicavit. Jam commemorare nihil attinet quoties hujus ævi scriptores, Thomas de Corcellis, Antonius de Rosellis, Dionysius Carthusianus, aliique innumerabiles, hujus sessionis decreta exscripserint: ne quis forte Schelstratus hic unquam aut falsitatem, aut variam lectionem suspicari possit.

CAPUT VII.

Ad sensum Constantiensium canonum constituendum, præmittitur brevis historia schismatis: ex ipso schismate fidei periculum, Sedis apostolicæ contemptus, morum corruptela, ac necessaria reformatio.

Jam Constantiensium decretorum textu constituto, certum sensum ac mentem exponimus. Verùm ante omnia brevis est præmittenda schismatis, et conciliorum, Pisani scilicet et Constantiensis, de schismate agentium, historia. Hinc enim causæ status constituendus, et Constantiensium decretorum exponenda ratio, quâ difficultates omnes facilè evanescant.

Notum omnibus post translatam ad Gallias, ibique septuaginta ferè annorum spatio collocatam Sedem apostolicam, Gregorium XI tandem Romam Avenione rediisse, ibi non ita multò post obiisse, anno scilicet 1378; populum romanum magnâ vi egisse cum cardinalibus, quorum pars maxima Galli erant, ne fieret Pontifex, qui regrederetur ad Gallias; atque ideò non tantùm insanis clamoribus, sed etiam certæ necis intentato metu postulasse, ut civem romanum in Sede apostolicâ collocarent: quibus maximè permotos, ad id devenisse, ut, extra cardinalium collegium, Bartholomæum Barensem archiepiscopum, Urbanum VI eligerent, non quidem romanum, sed tamen Italum; quem in Italiâ, ipsa patriæ charitas detineret [1]. Atque is, delinitâ plebe, in pontificiâ cathedrâ constitutus, et ab omnibus agnitus. Neque eo seciùs post aliquot menses, Robertus Gebennensis *, Clemens VII dictus, Anagniæ ** electus est, quòd plerique cardinales Urbanum VI electum contenderent: se quidem metu adactos, ac datâ copiâ, statim ex urbe Româ tanquam ex custodiâ effugisse. Urbanus Romæ, Clemens à Gallis agnitus, Avenione sedit. Urbano Bonifacius IX, Innocentius VII, Gregorius XII, Clementi Benedictus XIII Hispanus suffectus est. Has inter turbas christiana respublica infando schismate, quadraginta ferè annorum spatio, laborabat. Quærebatur primum, an is metus fuisset, qui graves et constantes viros meritò permoveret, atque electionem irritam faceret? Tùm si electio per vim et seditionem extorta ab ipsâ origine nulla esset, an secutâ consensione, atque agnitione Urbani VI rata haberetur? An verò omnia per se, etiam ipsa agnitio atque consensio, eodem scilicet metu præstita, irrita caderet? et quidem satis constabat à cardinalibus, quanquam non per omnia plebi furenti obsecutis; quippe cùm non romanum, sed Italum duntaxat Pontificem providissent, tamen electionem ipsam, non uti sacri canones postulabant, plenâ libertate fuisse celebratam; neque integrum fuisse eis, ut, more majorum, ex totâ republicâ christianâ eligerent, qui toti præfuturus esset. Utcumque est (neque enim juvat hic tantam innovare litem), est certum, rem doctis etiam sanctisque viris adeò obscuram esse visam, ut nationes, regna, principes, sacrorum antistites, illique etiam ipsi, qui vitæ sanctitate atque miraculis celebres habebantur, in re hactenùs inauditâ, juris et facti ambiguitate, in diversa studia traherentur.

Sæpè interim de pace actum, sed inani operâ; neque persuaderi potuit utriusque partis cardinalibus, ne sede vacante, novo Pontifice constituto, schisma propagarent; neque ipsi contendentes, ut vocabant, hoc est, Angelus de Corario, Gregorius XII, ac Petrus de Lunâ, Benedictus XIII, qui se pro Pontificibus gererent, sæpè licèt polliciti, adduci potuere, ut reipsâ loco cederent, ac pacem honori suo anteponerent: adeò imperii dulcedine capti, vanis pollicitationibus ac pactis, etiam sacramento confirmatis, nihil aliud quàm suam conscientiam, ac publicam fidem, totumque adeò orbem christianum, ludere videbantur.

Sanè uterque profitebatur se à pontificatu pacis ecclesiasticæ gratiâ discessurum; sed eâ conditione, si priùs æmulus loco cederet, paxque et unio, ut vocabant, statim coalitura videretur. Sed cùm alter alterum expectaret, neuter inciperet, nihil interim fieret, resque in infinitum extraheretur, totum id, quod inter ipsos, missitatis ultrò citròque legatis, agebatur, fœdæ ludificationi, quàm seriæ tractationi, similius habebatur.

Haud me fugit Gregorium XII, virum bonum ac simplicem, meliore fide egisse visum; Benedictum XIII, subdolum, pervicacem, atque obstinatæ mentis, eo tantùm collimasse, ut in

[1] *Vid. Rainald. tom.* XVII, *an.* 1378, *n.* 1 *et seq*

* Seu potiùs Genevensis.

** Cardinales primùm secesserunt Anagniam, et inde Fundos urbem regni Neapolitani in provinciâ Terræ Laboris, novem leucis distans ab urbe Anagniâ. Ibi Robertus electus est. (*Edit. Paris.*)

æmulum continuati schismatis invidiam derivaret. Sed nec ipse Gregorius erat innocuus: quippe qui ad pacem et abdicationem per se ipse pronus, tamen à dimittendâ potentiâ, nepotum quibus ingenti studio addictus tenebatur, artibus ac indifficationibus vetaretur. Placet referre Leonardi Aretini Gregorianarum partium elegantissimi et candidissimi historici de ipso Gregorio verba memoranda. « Paulatim res labascere cœperunt, » et cuncta in dies deteriora fieri; voluntas enim » illa Pontificis recta, nequaquam satis habere » firmitatis reperta est ad pontificatum depo» nendum. Cujus rei culpam multi in propinquos » ejus referebant. Ab his enim formidines ina» nes, et adumbrata pericula quotidiè fingi, ac » instillari ejus auribus prædicabant [1]. » Neque ab his abludit Theodorus à Niem, earumdem partium historicus : neque quidquam visum est gravius, quàm cùm Gregorius, abjectis veteribus càrdinalibus, qui studerent paci, eorum loco cardinales fecit Antonium Corarium fratris filium, et Gabrielem Condolmerium sororis filium, postea Eugenium IV [2]. Ac multa cum cognatorum turbâ circumdabat, qui ad retinendum Pontificatum adigerent; nec imbecillem senem puduit abdicationem pacisci eâ lege, ut Faventinus * et Foro-Juliensis principatus ** nepotibus traderentur [3]. Nihil ergo mirum, quòd tanta coorta sit christiani orbis indignatio adversùs ambos Pontifices, qui septnagenarii majores, fluxi honoris cupiditate, rempublicam christianam certam in perniciem agerent.

Et quidem ab aliquot sæculis fœda erat Ecclesiæ facies, solutâ disciplinâ et corruptis moribus; et ab ipsâ curiâ romanâ prima totaque ferè mali labes, unde remedium expectare debuit: adeo omnia avaritia ac libido pervaserat, ac plerique Pontifices vix aliquid prisci moris cogitabant, satis superque se Pontifices arbitrati, si dispensationibus, reservationibus, indictionibus, decimationibus, aliisque mandatis extraordinariis, cuncta ad se traherent. Venalia omnia, totaque Ecclesia prædæ fuit. Hæc à sancto quoque Bernardo Sedis apostolicæ studiosissimo memorata [4], nec referenda arbitrarer, nisi de reformationis summâ necessitate, vel maximè agendum incumberet. Et satis constabat post sancti Bernardi tempora res in deterius quoque fluxisse. Verùm in tanto schismate magis magisque omnia pessum ire, in Italiâ tyranni invalescere, ingruere undique bella, et quisque tutandi sui Pontificis specie, hostes insectari, vicinos diripere, omnia miscere, *simonia in domo Dei præsidere, eripi Ecclesiæ libertates.* Hæc Universitas Parisiensis datâ ad Carolum VI epistolâ querebatur [1].

Ad hæc profligatâ disciplinâ, hæreses gliscere, Viclefi, Hussi, aliorumque scelere concuti Ecclesia; periclitari fides; Sedes apostolica, conciliatrix unitatis, veluti schismatum altrix, contemptui haberi. Testantur enim Universitatis Parisiensis sanctissimæ et gravissimæ litteræ ad Clementem VII [2], Avenione sedentem, « eò rem » processisse per schisma, ut plures passim et » publicè non vereantur dicere nihil curandum » sintne duo, vel tres aut decem, vel duodecim » Papæ : imò et singulis regnis præfici posse » nullâ sibi auctoritate prælatos; quod in detri» mentum sacrosanctæ Ecclesiæ romanæ, ec» clesiasticæ politicæ, et religionis catholicæ. » Sic ex schismate tam diuturno, tam fœdo, addita audacia Sedis apostolicæ contemptoribus; unde emersit illa, in synodo Constantiensi relata, Viclefi propositio [3] : « Post Urbanum VI » non est aliquis recipiendus in Papam, sed vi» vendum est more Græcorum. » Eò apostolicæ Sedis totiusque Ecclesiæ catholicæ res perschisma devenerant.

Cæterùm apud pios bonosque inconcussa manebat sacratissimæ Sedis auctoritas, Ecclesiæ catholicæ petra, fidei magistra, mater unitatis, atque inter pravos mores et horrendi schismatis mala, subibat tot sanctorum Pontificum recordatio. Et satis constabat super omnes Ecclesias romanam Ecclesiam, ut dignitate, ita disciplinæ pietatisque laude diutissimè præstitisse, tum ejus auctoritate vel maximè, quocumque tempore prostratas hæreses, fidem catholicam, christianamque pacem ubique viguisse; quæ labentibus sæculis mala evenissent, iis non infringi Christi promissa; tentari nos à Domino, an in his promissis firmâ fide maneremus, nec suæ Ecclesiæ defuturum. Ea spes animos sustentabat: quòque vehementiùs concussa erat apostolica Sedes, eò magis in eam piorum incensa studia. Sed labascebat infirmorum fides, atque omninò navicula, veluti dormiente Christo, mergi fluctibus videbatur.

[1] *Leon. Aret. de temp. sui hist. p.* 27. — [2] *Theod. à Niem. lib.* III *de Schis. cap.* XV, XVI, XVII, XIX, *etc. Rain. tom.* XVII, *an.* 1408, *n.* 8.

* Faventia urbecula, distans quatuor leucis à Foro-Julio in Romandiolâ provinciâ.

** Addit Rainaldus illum quoque postulasse, ut nonnulla oppida Ecclesiæ Ravennatis ditionis, illis darentur. (*Edit. Paris.*)

[3] *Rain. tom.* XVII. *an.* 1407. *n.* 29. *Theod. à Niem. loc. cit.* — [4] *Bern. lib. de Consider. ad Eug. pass.*

[1] *Spicil. tom.* VI, *p.* 96 97. — [2] *Ibid. p.* 112. — [3] *Concil Const. sess.* VIII, *prop. Viclef.* IX, *col.* 46.

CAPUT VIII.

Tria schismati quæsita remedia: concilium œcumenicum neccessarium: Ecclesia gallicana ab Odorico Rainaldo Vicleflsmi accusata, propter subtractam simul obedientiam et annatas.

Primo Gallia tanto vulneri medicas adhibuit manus. Clerus gallicanus Lutetiæ congregatus anno 1394, Simone Cramando *, patriarchâ Alexandrino titulari, præside electo. Quo duce hæc professi gallicani antistites [1]: « Tendimus » ad redintegrationem et conservationem statûs » et honoris summæ dignitatis papatûs, et univer- » salis Ecclesiæ, sicut in nostris consecrationibus » juravimus. » Hic finis omnium, ut papalis et universalis Ecclesiæ dignitas pristino reponeretur loco. Simul Universitas Parisiensis commoveri cœpit. Multi tractatus, multi cœtus habiti: compertum denique est tria sanando schismati accommodata esse remedia. Primum, ut contendentes loco cederent. Secundum, quoniam, id ab invitis extorqueri non potuit, ut se ab eorum obedientiâ omnes subtraherent, ac neutrales essent. Tertium, cùm periculosi esset exempli, ut subjecti ab obedientiâ se ipsi subducerent, concilii generalis auctoritas quærebatur. In eam posteà sententiam ibat frequens concessus Ecclesiæ gallicanæ, eodem Cramando præside, anno 1406. Hinc tria illa remedia hoc ævo toties celebrata: cessio, obedientiæ subtractio seu neutralitas, concilii generalis congregatio.

Huc autem accedebat illud, quod per sese erat gravissimum, quòd electi Pontifices sæpissimè etiam inter ipsa electionis initia ad juramentum voluntariæ cessionis adacti, cùm rem protelarent, nec bono Ecclesiæ consulerent, perjurii quoque nomine omnibus exosi, atque hostes Ecclesiæ magis quàm Pontifices, eâque causâ meritò deserendi, imò per generale concilium deponendi haberentur.

Hic Odoricus Rainaldus, Simonem Cramandum, aliosque Gallos, de Ecclesiâ optimè meritos arguit [2], ut qui odio Benedicti, hæc perniciosissima dogmata invexerint: nempe, « neutri con- » tendentium obsequendum esse, sed provocan- » dum esse ad generale concilium; concilium » romano Pontifici præferendum; sacerdotiorum » conferendorum jus ad episcopos, provocatio- » nes ad archiepiscopos revocandas; leges cano- » nicas ab iisdem solvendas, neque extra Galliæ » regnum evagandum ut Sedes apostolica consu- » latur; Gallorum regem de hæresi et schismate » posse cognoscere; Gallos Sedi apostolicæ con- » jungi posse, quamvis sedenti in Sede aposto- » licâ conjuncti non sint, et negato Pontifici ob- » sequio, non futuros acephalos, cùm Christus » sit caput Ecclesiæ; quâ in re Cramandum ad » Vicleflsmum deflexisse. Tum illud gravissi- » mum, atque ex vicleflstarum subdolis conciliis, » edicto regio, vetitas pendi annonas, » quas *annatas* vulgò dicimus. Quo fine desinere ineptissimam accusationem oportebat. Neque enim hic dissimulare possumus Ecclesiæ gallicanæ injuriam, quæ sub Cramandi nomine Vicleflsmi accusetur: tanquam vicleflstæ fuerint et acephali, qui utrique Pontifici fœdum schisma alenti obedientiam denegarent; ut unus idemque indubitatus Pontifex, concilii œcumenici auctoritate, proderetur. An verò putamus, vacante Sede apostolicâ, dissipari ecclesiasticam unitatem; aut unà cum Pontifice Sedem apostolicam interire, cui quidem Sedi christiani omnes interim conjungantur; aut Ecclesiam esse tùm corpus acephalum ac truncum, cùm interdùm vacatio in multorum annorum spatium extrahatur?

Cæterùm subtractâ semel obedientiâ, quid aliud fieret, quàm ut episcopali regimine tantisper componeretur Ecclesia, donec summus Pontifex crearetur? Neque verò quidquam est à regibus postulatum, quàm ut ad abolendum schisma, ipsâ hæresi tetrius, præeuntibus episcopis atque theologis, suam operam atque auctoritatem interponerent; quod præsidium, si periclitanti Ecclesiæ denegarent, quis non videat, eos necessario officio defuturos?

Quod autem Odoricus Rainaldus premit Benedictum, Gregorium excusat, ejusque vituperat cardinales, qui ab eo discesserint, cùm in ejus fide persistere, ac Benedicti asseclas ad eum deserendum urgere debuissent [1], frustra est. Nempè si hæc tùm concilia valuissent, dùm contendentes alter alterum accusarent, cæteri expectarent, et tanquam pacatissimis Ecclesiæ rebus omnia ordine consueto gererent; Ecclesia immedicabili vulnere scinderetur, et addne infandum schisma duraret. Quare hæ indificationes semel incidendæ erant; meritòque cardinales toti orbi testabantur, eo loco esse Ecclesiam, ut omnia ruitura essent, nisi jam non in verbis ac pollicitationibus, sed

* Is *Decretorum doctor famosissimus, subtilis ingenio, clarusque eloquentiâ*, ut verbis utar cleri gallicani cœtus an. 1394, Spicil. tom. VI, p. 73, fuit referendarius, seu magister precum et cancellarius ducis Bituricensis, tum episcopus Pictaviensis, demum patriarcha Alexandrinus, archiepiscopus Rhemensis, et sub Joanne XXIII cardinalis. Hic Pisani concilii, ad extinguendum schisma coacti, pars fuerat maxima. Cramandum omnes testantur fuisse sui ævi virum maximum, et cum cujus opera erat eximia, in gerendis et extricandis rebus arduis. Vid. Gall. Christ. tom. II, col. 1194 et seq. tom. IX, col. 133, 134. (*Edit. Paris.*)

[1] *Spicil. tom. VI, p. 77; et tom. XI Conc. col.* 2215. — [2] *Rain. tom. XVII, an.* 1406, *n.* 18.

[1] *Rain. tom. XVII, an.* 1408, *n.* 7, 8, *et seq.*

in ipsis rebus remedium quæreretur [1]. Qui enim pertinebat inquirere diutiùs, penes quem schismatis culpa resideret, aut cujus medici inscitiâ, vel scelere, vulnerata ac lacera periclitaretur Ecclesia? Quin certum utrosque in culpâ esse, qui mercenarii, non veri pastores, semetipsos, non gregem pascerent; satisque se schismatis reos proderent, nisi sese citiùs propter Ecclesiam conservandam, vel in altum dejici paterentur. Ergo cardinales ipsam, antequàm funditus interiret, nisi Deus provideret, Ecclesiam ex utriusque manibus confestim eriperent, et concilio œcumenico sanandam conjungendamque traderent.

CAPUT IX.

Nullum remedium nisi in conciliorum generalium superiore potestate: an ea sit agnita in causâ schismatis tantùm, an ideò collata ad schismatis causam, quod in aliis quoque causis prævalere soleret?

Conciliorum generalium jam indè ab initio nascentis Ecclesiæ summa auctoritas habebatur; ac tum vel maximè è re Ecclesiæ erat ut eam auctoritatem omnes agnoscerent. Quippe contendentes pontificiam potestatem immodicè extollebant, et Gregorius quidem apertè dicebat : « Ego « sum Papa, ego sum supra jus [2]. » Cùmque cardinales, ab eo dira omnia comminante, ad concilium œcumenicum appellarent, sic ipse respondit : « Hæc appellatio est contra sacros canones : hæc » appellatio non defendit, sed gravat : hæc ap- « pellatio implicat ignorantiam, vel malitiam, » vel falsitatem [3]. «

Benedictus autem eo superbior, etiam datis bullis, excommunicaverat qui à se, aut à successoribus romanis Pontificibus appellarent. Quin etiam Francorum regem Carolum VI, à se discedentem, admonet, « nullo casu à romano Ponti- » fice appellare licitum : » simul regis subditos à juramento fidelitatis absolvit [4] : adeò tumidos vel in adversâ fortunâ gerebat spiritus.

At quotquot erant schismatis inimici, præcipuè verò Universitas Parisiensis, quam pacis auctorem et sanæ doctrinæ fontem universa tum suspiciebat Ecclesia, hæc opponebat [5] : « Papa matri « suæ, hoc est sanctæ Ecclesiæ, quam fidelium « omnium matrem esse constat, si ipse catholi- » cus est, materno jure subditur, ut et Christus » matri : » tum illud : « Cùm neuter nos audiat, » nihil superest, nisi ut dicamus Ecclesiæ : « addebat « utrumque Pontificem apertè hæreticum, » quòd schisma inveteratum sit hæresis : » denique, « reformationem omninò necessariam; cùm » nisi Christus provideat, in ruinam irreparabi- « lem ventura sint omnia; » ac propterea « syn- « odum universalem congregandam, cui auc- « toritatem consensus omnium fidelium daret. » Quam sententiam Benedicti cardinales, datis ad eum litteris *, confirmabant.

Neque Gregorii cardinales minore studio concilii œcumenici auctoritatem prædicabant; quippe qui et ad illud appellarent, et appellationi hæc intersererent : « A vobis, Pater sancte, vicario ad » Dominum nostrum Jesum Christum, qui judi- « caturus est vivos et mortuos et sæculum per » ignem : item ad generale concilium, à quo, » et in quo solent gesta etiam summorum Ponti- « ficum quæcumque pertractari, decerni, et ju- » dicari : item ad Papam et Pontificem futurum, » cujus est gesta inordinata sui prædecessoris in » melius reformare, etc. [1] »

Hinc patet quàm falsi sint, qui tum primùm, occasione schismatis, ortam putant de conciliorum superiore potestate sententiam, quique memorant appellationes ad generale concilium, rem novam, quam hujus schismatis necessitas expresserit. Neque cogitant à Bonifacio VIII, regem et regnum Galliæ cum universis ordinibus appellasse ad futurum concilium; suoque loco referemus [2] ejusmodi appellationes, sæculis anterioribus, à catholicissimâ tum Ecclesiâ anglicanâ celebratas. Sed ut hæc et alia vetustiora omittamus, in modò recensitis actis vidimus, appellationem interpositam à Gregorio XII ad generale concilium, *ut à quo, et in quo solent gesta summorum Pontificum judicari.* Ergo concilii superiorem potestatem, ut rem solitam, non ut causâ schismatis recens excogitatam implorabant; neque à Papâ, ut dubio, sed generatim à Papâ recurri ad concilium fatebantur; duæque obedientiæ, hoc est tota Ecclesia catholica, agnoscebat hanc concilii superiorem potestatem, in quâ unâ fidelium conscientia acquiesceret.

Nam quod quidam commemorant, contendentium cessione seu abdicatione præstantissimum atque tutissimum remedium contineri, ex parte quidem verum est; sed rem penitùs inspicienti vanum. Quid enim reverà tutius atque præstantius in omni lite, quàm ut litigantes ultrò paciscantur? Sed cùm id impetrari à pertinacibus sit difficillimum; hinc fit ut necessaria sit judiciaria auctoritas, quæ cuncta constituat. Quare concilium, quod litem disceptaret, atque ambos con-

[1] *Ep. Card. ap. Rain. ib. n. 53. 54. 55. etc.* — [2] *Spicil. tom. VI, p. 200. Rain. tom. XVII, an. 1409. n. 53.* — [3] *Rain. ib. an. 1408. n. 2.* — [4] *Bull. Bened. Spic. loc. cit. p. 180. 184. 189.* — [5] *Bull. Bened. Spicil. p. 87.*

* Quibus cum ad Pisanum concilium convocabant.

[1] *Bull. Bened. Spicil. p. 202. Ap. Rain. an. 1408, n. 9.* — [2] *Inf. lib. X, cap. XXV.*

tendentes in ordinem cogeret, omnes requirebant.

Huc accedit, quòd, ambobus etiam loco cedentibus, quæstio superesset, sponte ne an coacti papatum abdicarint. Neque enim persuaderi poterat auctoritate pollentibus ut cederent; ac si id deserti facerent, vis quædam illata videbatur, resurgebantque vanæ spes tuendæ dignitatis, atque in pristina mala relabebatur Ecclesia. Nullum ergo remedium, nisi in supremâ concilii generalis auctoritate atque judicio.

CAPUT X.

Concilium Pisanum ab utriusque obedientiæ cardinalibus convocatum, quo jure? Ejus concilii acta.

Cùm ergo omnes faterentur generalis concilii opem esse Ecclesiæ necessariam, quæstio supererat, quis illud concilium convocaret. Nam et priscis canonibus erat cautum, ne absque romano Pontifice Ecclesiæ convenirent; et id à contendentibus expectare, ut totam Ecclesiam in duas distractam obedientias convocarent, nihil aliud erat quàm operam ludere. Neque enim quisque eorum concilium ullum convocaturus erat, nisi à quo pro vero certoque Pontifice coleretur. Id etiam experimento claruit: ecce enim Gregorius, Senas; Benedictus, Perpiniaum petiit. Ibi diversissimis mundi partibus constituti, suam quisque synodum, Gregorius, Austriam Aquileensis diœcesis, vix notum in Utini viciniâ oppidulum; Benedictus, Perpinianum Elnensis * diœcesis, convocarunt. Quo fine? Nempè eo, ut, quemadmodùm erat prædictum à cardinalibus, « unus ad Occidentem, alter ad Orientem, gressibus directis, ad schisma perpetuandum, et unionis spem penitùs evacuandam pergerent [1]: » nihilque aliud afflictæ Ecclesiæ superesset, quàm illud propheticum, quod iidem cardinales meritò inculcabant: *Venite, congregamini omnes bestiæ terræ; properate ad devorandum: ecce derelictus est grex* [2].

Cùm igitur eo loco res essent, ipsa necessitas extorquebat, ut quocumque modo Ecclesia conveniret: quæ ubi semel coacta et adunata esset, ejus auctoritatem summam et indetrectabilem futuram, pacis studiosi consentiebant omnes. Quare cardinales utriusque partis, id sibi uno ore decreuunt licere; ut in tanto discrimine concilium convocent. Et disertè Benedicti XIII cardinales: « Ubi concilium est convocandum, sicut » in casu nostro, et PAPA UNICUS (quantò magis » dubius), non vult, negligit, aut non potest, » vel est furiosus; non dubium quin cardinales » possint; nec necesse est ut convocans habeat » auctoritatem supra concilium, cùm ab archiepis» copo convocante, ad concilium appelletur [1]. »

Id ipsum professi Gregorii XII cardinales, et utrumque collegium, à suis Pontificibus discessione factâ, concilium generale Pisas convocaut. Quâ verò auctoritate in casu tam extraordinario staret illud concilium, noster Gerson exponebat anno 1408, factâ propositione coram Anglicis ad synodum Pisanam delegatis, in hæc verba Osee [2]: *Congregabuntur filii Juda et filii Israel pariter, et ponent sibimet caput unum.* Docebat autem hæc, consideratione IV: « Congregatio » filiorum Israel et Juda pariter sumit suam efficaciam et virtutem à divino semine, quod per » ecclesiasticum corpus, tanquàm sanguis vivificus, diffusum est, et radicaliter seu inseparabiliter insertum [3]. » Tum commemoratis permultis sanè casibus, quibus Ecclesia sine Papâ congregari possit; « in talibus, inquit, casibus, » congregatio ecclesiastica sumit auctoritatem, » et virtutem se ipsam uniendi, ex divino semine per universum corpus diffuso; quod est » ipsa fides, ipsa charitas, ipse utriusque ductor » Spiritus, ipse Christus, *ex quo totum corpus » compactum et connexum per omnem juncturam subministrationis... augmentum facit* [4]. » Plura in eam rem postea referemus; nunc ista sufficiant; cùm præsertim nemo dubitet jure ipso naturali communitatem omnem, nativo licèt capite destitutam, quantò magis Christi Ecclesiam ab eo optimè constitutam, suæ unitati ac saluti summâ auctoritate et efficaciâ providere posse.

Hâc igitur auctoritate fulti cardinales utriusque partis, Pisano concilio, ipsi primi omnium numero viginti tres adsunt; adcurrunt undique principes Ecclesiarum, fidei periculo et tantâ necessitate permoti; trecenti episcopi cum totidem ferè abbatibus, omnium penè religiosorum ordinum superiores et generales, legati regum, principum, regnorum, provinciarum, ex celeberrimis capitulis et academiis deputati, atque innumerabiles sacræ theologiæ et canonici juris doctores [5]. Fit « sancta et universalis synodus » universalem Ecclesiam repræsentans, Spiritûs » sancti gratiâ in majori Ecclesiâ Pisanâ con» gregata [6]. » En quâ auctoritate freti; nempè universalis Ecclesiæ, *quam repræsentarent*, sanctique Spiritûs, cujus gratiâ coalescerent;

* Elna, seu potiùs Helena, est oppidulum Galliæ Narbonensis, cujus sedes episcopalis à Clemente VIII, an. 1601. translata est in vicinam urbem Perpinianum. (*Edit. Paris.*)

[1] *Vid. ap. Rain. an.* 1408. *n.* 51, 56, *epist. Card.* — [2] *Jerem.* XII. 9.

[1] *Spicil. loc. cit. Resp. Ambass. Reg. Rom. Ruperti, p.* 270. — [2] *Os.* I. 11. — [3] *Gers. prop. cor. Angl. cons.* IV. *tom.* II, *p.* 128. — [4] *Ephes.* IV, 16. — [5] *Vid. subscript. tom.* XI *Conc. col.* 2215; *et in Spicil.* — [6] *Con. Pis sess.* XV, *ib. col.* 2201.

quâ deindè auctoritate citantur contendentes, et contumacia declaratur; ac demùm sessione XV [1], uterque « de papatu damnabiliter contendentes » (seu potiùs colludentes), ut notorii schismatici » et antiqui schismatis nutritores, notorii hære» tici et à fide devii, notoriisque criminibus enor» mibus perjurii et violationis voti irretiti, et » universalem Ecclesiam notoriè scandalizan» tes; atque adeò ipso jure dejecti » declarantur, deponuntur, ab Ecclesiâ præciduntur. Sessione XVI, antequàm eligatur Pontifex, fit decretum cardinalium sacramento confirmatum, « de continuando concilio, quoad rationabilis, » debita, ac sufficiens reformatio universalis » Ecclesiæ, et status ejus tàm in capite quàm » in membris facta sit, et quòd sede vacante » continuetur concilium, et ad reformationem » procedatur [2]. » His pactis atque decretis, anno 1409, sessione XVII, Petrus Philargus Cretensis, ex minorum familiâ, vir sanctus ac doctus, à cardinalibus eligitur, et assumpto Alexandri V nomine, in Petri cathedrâ collocatur. Denique cùm multi antistites ac legati discessissent, sessione XXI, ab Alexandro V, sacro approbante concilio, dimittuntur Patres, ac triennii tempus indicitur, quo elapso tempore, continuetur concilium. Atque hæc, quæso, lectores diligenter advertant, nec schismatis tantùm, sed etiam reformationis gratiâ, Pisanam synodum *institutam et continuatam esse* recordentur. Ne miremur Constantiensem synodum, Pisanæ continuationem, de reformandi auctoritate tanta dixisse: quæ tamen Schelstratus non modò dissimulaverit, verùm etiam, quoad potuit, eversa voluerit.

CAPUT XI.

Confirmatur assertum illud: quòd processus Ecclesiæ catholicæ et Pisani concilii, superiore conciliorum, etiam extra schisma, in summisquibusque negotiis, auctoritate nitatur: quibus fundamentis concilii Pisani decreta nitantur.

Jam ex actis facilè intelligitur, quo fundamento, et à contendentibus discessum sit, et illi loco dejecti, et novus Pontifex substitutus. Aiunt passim id duobus niti fundamentis: primum; quòd in schismate, hoc est sub dubio Pontifice, concilii auctoritas procul dubio potior habeatur: tum etiam, quòd potior habeatur adversùs schismatis altorem obstinatum, atque adeo suo modo hæreticum. Hæc quidem vera sunt, sed non his pertingimus ad radicem ipsam; vanaque hæc duo erant, nisi ab illo uno ac primo dogmate profluxissent: Ecclesiæ catholicæ, ejusque concilii generalis auctoritatem, absolutè atque etiam extra schisma, in summis Ecclesiæ rebus prævalere.

Nam de Papâ dubio, et schismatis casu, ut inde ordiamur, falsum illud esse constat, imò periculosissimum, quod à Bellarmino aliisque passim pro certo axiomate asseritur: *Papa dubius, Papa nullus* [1]. Quærimus enim axioma illud, quo canone sit fixum, quo juris fonte manarit, quis denique ille sit dubius Pontifex, qui jam Pontifex non sit. An ille de quo reipsâ dubitetur? Ergo pseudo-papas omnes, Burdinum etiam, et alios toties anathemate percussos in Petri sede reponamus. An fortè eos, de quibus ab electionis origine fuerit dubitatum? Abeant igitur laudatissimi pontifices Innocentius II, Alexander III, alii sancti verique Pontifices: redeant Anacleti, Victores, alii antipapæ, aut cum veris Pontificibus æquo jure disceptent *. Atque hi quidem antipapæ in factionem suam, principes quoque et imperatores, totaque adeo regna pertraxerant; ut si partem orbis etiam ingentem dubitasse sufficiat, optimi quoque Pontifices inter dubios ac nullos habeantur. Periculosissimi exempli est, si statim factione ortâ, et pseudo-episcopo per ambitionem constituto, verus Pontifex sit dubius, atque adeo nullus. Ergo Bellarmini vaga nimis, et latiùs fusa de dubio Pontifice ad certos limites coercenda sententia est. Valeat nempe in eo casu, in quem Bononiensis et Parisiensis academiæ, illa Gregorio, hæc Benedicto favens, consenserunt [2]: *Ubi dubium de papatu sit inextricabile, propter dubium juris et facti*, eo casu Papa dubius sit profectò Papa nullus. Nihil enim prodest nullo certo documento deprehensa aut probata veritas. Sed enim nec sic erat expedita difficultas, aut sublatæ schismatis causæ; remanebat enim quæstio: essetne in suo casu *inextricabile juris et facti dubium*. Nam uterque Pontifex, Benedictus æquè ac Gregorius, pro certo et indubitato Pontifice se gerebant, et id certum esse bullis promulgatis, canonibus editis, conciliis adhibitis, sub anathematis pœnâ decernebant. Vel illud audiamus à Gregorio XII, in suâ Austriensi synodo, pronuntiatum [3]: « Christi no» mine invocato, sancta et universalis synodus,

[1] *Conc. Pis. sess. XV. ib. col. 2201; et Spicil. tom. VI, p. 321.* — [2] *Ibid. sess. XVI, col. 2203, 2204.*

[1] *Bellar. de Conc. auct. lib. II, cap. XIX. et alib. pass.*

* Significat BOSSUET hanc esse Bellarmini sententiam: coorto schismate, statim Papam et antipapam æquè fieri dubios pontifices, quoad usque concilium diremerit controversiam. Quæ sententia adeò absurda est, et verò Papæ, atque etiam Ecclesiæ paci incommoda, ut mirum sit Magnum sic sensisse Bellarminum. (*Edit. Paris.*)

[2] *Spicil. tom. VI. p. 221.* — [3] *Concil. Austr. tom. XI, col. 3003, 3005; male pro 2103, 2106.*

» universalem et catholicam Ecclesiam repræ- » sentans, ad quam cognitio et decisio hujus » causæ noscitur pertinere,..... pronuntiat, de- » cernit, et declarat...... Urbanum papam VI, » Bonifacium papam IX, Innocentium VII, » fuisse indubitatos ac veros Pontifices,..... et » nunc Gregorium papam fuisse verum et indu- » bitatum Papam ;... ac damnatæ memoriæ Ro- » berto Gebennensi, Petro de Lunâ et Petro de » Candiâ in titulo papatûs nullum jus competisse, » ipsosque fuisse et esse notorios schismaticos et » pertinaces,.... ipsumque sanctissimum domi- » num nostrum Gregorium papam modernum, » ad professionem obedientiæ suæ per orbem » universum restituendum esse. » En quid decerneret illa sub Gregorio ferè jam ab omnibus destituto, miserabilis synodus. Neque Benedictus inferiora cogitabat : quin uterque Pontifex se certum, notorium et indubitatum Papam decernebat; æmulum verò suum notorium et indubium schismaticum, nullâque vel probabili ratione nixum ; adeoque dubium illud non esse inextricabile, si ad fontem veniretur. Nec utrique deerant sui sectatores, qui usque adeo faverent suo pontifici, ut nonnisi à contumacibus jus illius in dubium revocari posse crederent. Quare ex dubio, nullum satis firmum perpetuæ discessioni, sive, ut vocabant, obedientiæ subtractioni præsidium, aut turbatis conscientiis plena tranquillitas, aut schismatis vulneri certum remedium. Neque quidquam aliud præsto erat, quo omnis scrupulus tolleretur, nisi invictâ auctoritate figeretur illud : Pontificem, etiam certum, in Ecclesiæ catholicæ, ejusque concilii generalis potestate esse, de quo Ecclesia decerneret id, quod rei ecclesiasticæ necessarium videretur.

Jam illud de Pontifice altore obstinato schismatis, ac propterea suo quodam modo hæretico; haud minùs Ecclesiæ catholicæ, ejusque concilii auctoritatem, Papâ quoque ipso superiorem requirebat. Sanè afferebatur ex corpore Juris canon ille : *Si Papa*, quo Papa diceretur à nemine judicandus, *nisi esset à fide devius*[1]. Quo hæresis casu fatebantur omnes Papam etiam certum à concilio judicandum. Sed constabat contendentes nullam hæresim professos esse, neque pro certo canone habebatur, id quod glossa dicebat: « Posse accusari Papam si notorium sit crimen » ejus, et scandalizatur Ecclesia, et sit incorri- » gibilis; nam contumacia dicitur hæresis[2]. » Quare Parisiensis et Bononiensis academiæ, quibus postea Senensis, totaque adeo accessit Ecclesia, id quidem, quoad poterant, statuebant : » Quòd contendentes per schisma inveteratum in » hæresim inciderint. »

Sed quoniam ea res dubia haberetur, addebant · si id quoque esset dubium, an propter schisma inveteratum in hæresim inciderint, eoque nomine à synodo deponi possint, id quoque ad synodi cognitionem pertinere.

Verùm, hæc si ad vivum persecare aggredimur, comperiemus eò stare, quòd quivis Pontifex, quovis jure nixus, pacem Ecclesiæ ac salutem gregis bonori suo anteponere, atque adeo certis casibus abdicare teneatur; quæ obligatio possit ac debeat à concilio œcumenico declarari. Unde quocumque modo quæstio tractaretur, eò redibant omnia, ut quivis Pontifex, et quovis jure præditus, concilio œcumenico certis in casibus, usque ad abdicandam potestatem parere debeat.

Et quidem satis constabat, uti prædiximus[1], Gregorium et Benedictum de abdicando sæpè jurasse. Unde cardinales, ac florentissimæ academiæ concludebant eos esse sacrilegos, impios, » Ecclesiæ hostes, apertè schismaticos, ac schis- » matum auctores et nutritores[2]: » ac rursus : quòd « schisma sit mater errorum, cujus obsti- » natione et vetustate descendatur in hæresim, » et fides lædatur Deo et Ecclesiæ debita, cujus » provisio spectet ad concilium : » et quòd » schis- » ma inveteratum in hæresim transeat : » ad hæc » Papam hæreticum et schismaticum ces- » sasse esse Papam, et à schismaticorum atque » hæreticorum incorrigibilium obedientiâ rece- » dendum : » denique, « et in dubio, an hoc incre- » mentum schismatis transeat in hæresim, vel » au tale sit ex quo provisio spectat ad concilium, » id quoque ad concilium pertinere : » quæ omnia à concilii summâ, in quemcumque Papam, quocumque jure præditum, potestate pendebant.

Huc accedit, quòd Christus nullam specialem in schismaticos aut hæreticos Pontifices, congregatis episcopis, aut synodo œcumenicæ concesserit potestatem. Quare totum illud jus, quod omnes unanimi consensu, in schismatis atque hæresis causâ, concilio œcumenico tribuebant, eo uno dogmate nitebatur; quòd synodus œcumenica totius Ecclesiæ, atque adeo sancti Spiritûs complexa potestatem, universim, ubi de summâ re ecclesiasticâ agitur, summâ et indeclinabili auctoritate decernat.

Quo factum vidimus[3], ut uno eo axiomate utraque obedientia niteretur. Et Gregorii quidem cardinales apertè provocabant ad concilium ge-

[1] *Decr. Dist.* XL. — [2] *Gloss. in cap.* Si Papa, *ibid.*

[1] *Sup. hoc. lib. cap.* VIII. — [2] *Spicil. tom.* VI, *p.* 201. 211, 221. — [3] *Sup c.* IX.

nerale, « ut à quo et in quo soleant gesta etiam » summorum Pontificum quæcumque pertractari, decerni et judicari [1]. » Benedicti verò asseclæ, atque in his, vel potissima Ecclesia gallicana, Universitatis Parisiensis dictum illud comprobabat : « Papam matri suæ, hoc est, sanctæ » Ecclesiæ materno jure esse subditum [2] : » quæ vel nihil concludunt, vel ad omnem Pontificem, etiam extra schismatis casum, protenduntur.

Et quidem ab Odorico Rainaldo Simonem Cramandum patriarcham Alexandrinum, suggillatum audivimus [3], quòd Ecclesiæ gallicanæ sacro conventui præsidens, *concilium prætulerit romano Pontifici*; et Petrus Plaoul Parisiensis doctor idem asseruit, sacro consessu applaudente; tantùmque abfuit, ut eos ad hanc tuendam sententiam vehementissimè perorantes quisquam incusaverit, ut eorum maximè auctoritate atque consiliis, tota gallicana Ecclesia adversùs schismaticos nteretur. Quin ipse Petrus Plaoul ab Universitate studii Parisiensis ad concilium Pisanum *ambaxiator* missus, in ejusdem concilii sessione publicâ eâ de re celebrem orationem habuit. Sic enim in gestis sacri concilii legimus : » Sessione XIII, die Mercurii, 29 Maii, quidam valentissimus doctor, vocatus magister Plaoul, » ascendit pulpitum, et proposuit verbum Dei;... » et deduxit pulchrè exaltando Ecclesiam, et » asserendo eam esse supra Papam : quod deduxit pluribus rationibus, tàm ex parte materiæ, scilicet animarum; quàm ex parte formæ, » quæ est Spiritus sanctus; quàm etiam ex parte » causæ efficientis, quæ est ipse Christus; quàm » etiam ex parte finis, quæ est ipse Deus in Ecclesiâ triumphante [4]. » Atqui his quidem argumentis, hujus ævi more, complexus est omnia, quibus summos theologos in eamdem sententiam adductos esse constat : ut certum omninò sit, quæ in concilio Constantiensi, de conciliorum supremâ auctoritate, explicatiùs dicta sunt, ea in utrâque obedientiâ, hoc est, in Ecclesiâ catholicâ, atque in concilii Pisani dictis atque gestis præcessisse.

CAPUT XII.

An sine temeritate concilii Pisani auctoritas rejici possit.

At Pisano concilio Odoricus Rainaldus objicit : sine Papâ, secundùm canones, legitimum haberi non posse concilium : pessimorum scilicet medicorum more, qui, valetudine desperatâ, ægrum interire malunt, quàm à consuetis remediis, quamvis frustrà tentatis, ad extraordinaria, quamlibet certa, confugiant. Nec deerant, Alexandri V tempore, imbecilles animæ, quæ hâc superstitione tenerentur, quos Gerson noster sermone coram Alexandro V confutat et irridet, his verbis : « Cujus estista tua substitutio, » Pater beatissime, nisi Christi? Undè convocatio concilii (Pisani scilicet) tàm mira? Undè » priùs discordantium inaudita consensio? Undè » tot præsulum et sapientium concursus tam celer? Non causâ certè dissensionis, sed pacis. » Non vocavit Papa : fuit conventiculum. O ridenda ac irrationalis nimiùm ratio! Neque verò quatuor illa concilia, quæ in Actibus apostolicis describuntur, Petrus vocasse memoratur. » Neque synodus Nicæna jussu Silvestri, sed » Constantini convenisse legitur. Ad quintum » universale concilium Patrum, contra Theodorum Nestorii discipulum *, nemine convocante **, sese Patres exhortati sunt. Fuere ergo » conventicula? Cave dixeris. Coluntur ab Augustino (Gregorium voluit dicere, sive librarii » mendum est) tanquàm Evangelia. Quid si » schisma dubios reddit christianos, quem duorum pro Papâ colant? Quid si, quod perrarum » est, summus Pontifex labatur in hæresim, ut legimus Liberium arianæ pravitati subscripsisse, » Marcellinum idolis sacrificasse? Quid si intolerandis oneribus christianitatem gravaret? » An adversùs tantos morbos nullam relinquis » medelam? Relinquo, inquis. Credo sanè : nam » imperfectam nimiùm ecclesiasticam politiam » adstrueres; nec à Deo, cujus perfecta sunt opera, salubriter institutam, si quis in eam morbus posset incurrere, contra quem nulla posset » adhiberi medicina. Sed tamen nulla memoratis » casibus relinquitur, si non aliquandò sine Papæ vocatione, convenire possit Ecclesia. »

Ne hic mihi critici, fastidiosum hominum genus, aliquos memoriæ aut historiæ lapsus, seu menda operarum, quæ in editione Gersonis sunt innumerabilia; sed ipsum argumentorum pondus attendant. Eorum vim invictam sentient. Quare Alexandro V, Pisæ electo pontifici, multò maxima pars christiani orbis statim adhæsit : Gallia,

[1] *Ap. Rain. an.* 1408. *n.* 9. — [2] *Spic. loc. cit. pag.* 87. — [3] *Sup. cap.* VIII. — [4] *Conc. Pis. sess.* XIII, *col.* 2124, 2125. *et Spicil. tom.* VI. *p.* 320.

* Hic suspicor librarii vel typographi erratum, qui aut oscitantes prætermiserint nonnulla verba, aut increrii unum pro altero posuerint. Neque enim ignorabat Gerson fuisse Theodorum Nestorii *magistrum*, non *discipulum*. Sed Gersonis opera, etiam editionis D. DUPIN, sunt tot mendis typographicis deformata, ut esset necesse ea recudi diligentiùs. (*Edit. Paris.*)

** Convocatam fuisse quintam synodum à Justiniano imperatore dicit Evagrius, et testatur quoque illa Justiniani epistola ad episcopos tunc C. P. degentes, quæ lecta est in ipso concilio, collat. I. Vid. tom. V Conc. col. 422. Hoc erratum fuisse Gersonis vix credi potest. Profectò amanuensis, cùm in suo codice haberet *Cæsare convocante*, scripserit incogitanter *nemine convocante*. (*Edit. Paris.*)

Anglia, Germania, Hungaria, Dalmatia, Croatia, Norvegia, Dania, Suecia, Polonia, Italia fere tota, Roma quoque ipsa.

Huc accessit postea tota posteritas, teste Bellarmino [1], et in Sede Petri, post Alexandrum V, duos Alexandros sexti et septimi nomine venerati sumus; cùm Clemens VII, Leonis X successor, et Clemens VIII, eum Clementem spreverint, Robertum scilicet Gebennensem cardinalem, qui Clementis VII assumpto titulo, post Urbanum VI Avenione sedit.

Neque valet Odorici Rainaldi responsio [2], in romanorum Pontificum serie, numeratos falsos Stephanos falsosque Joannes; undè veri Pontifices numerum ac titulum suum traxerint. Ita enim numeratos esse constat, obscuris temporibus et ab historicis, non ab ipsis romanis Pontificibus, cùm per ea tempora, nondùm in decretis suis addere solerent nomini suo, ipsam numeri notam. Nunc autem cùm romani Pontifices sic passim edicant in capite diplomatum, *Alexander papa VI, Alexander papa VII*, numeratum ab iis esse falsum, et à falsâ aut suspectâ synodo creatum Pontificem, recente adhuc facti memoriâ ac manifestis gestis, absonum, absurdumque est.

Quare et illud certum, Alexandrum V et Joannem XXIII, Pontificum historiis, vitis, catalogis, toto orbe terrarum, atque etiam in Urbe editis, passim fuisse adscriptos; totique Ecclesiæ catholicæ probro maximo sit, tanto episcoporum aliorumque orthodoxorum numero, tanto universitatum, religiosorum ordinum, provinciarum, regnorumque catholicorum concursu, celebratam fuisse falsam et canonibus repugnantem synodum, quam etiam Alexander V à Romanis, totoque propemodùm orbe jam agnitus, confirmarit. Extat enim illius synodi confirmatio Bononiæ edita [3], aliquot post mensibus, quàm Pisana synodus soluta est; ne id Patrum auctoritati magis, quàm ipsi veritati tribuisse Pontifex videatur. Probat autem ejus gesta, ut quæ *universalis Ecclesiæ auctoritate et concordiâ facta sint* [4]. Neque ita multò post, idem Pontifex summâ cum pietate obiit; testatusque est inter extrema suspiria, se quidquid Pisis egisset, summo divinæ gloriæ amore fecisse.

Huc accedit quòd ejus æmuli ac Pisani concilii contemptores, Gregorius atque Benedictus, convocato licèt generali concilio, vix paucos episcopos congregare possent. Quin etiam synodus Benedicti, Perpiniani habita, Pisanum concilium venerata est, conclusumque in eâ est, ut Petrus vocatus Benedictus, iret vel mitteret procuratores irrevocabiles Pisas, ubi aliud concilium congregabatur pro unione Ecclesiæ, qui procuratores, ejus nomine, papatui renuntiarent, Gregorio cedente, mortuo, vel ejecto [1]. Id ex sexdecim deputatis, quindecim concluserunt [*]; atque ita ex duobus frustulis, quæ Pisano concilio repugnabant, unum jam frustulum, à quo Benedictus colebatur, votis atque suspiriis Pisanæ synodo cobærebat, eique se suumque Pontificem submittebat.

At in aliâ particulâ Gregorius, cùm paucas Italiæ urbes, easque ferè ignobiles, vix in obsequio retineret, frustrà convocabat totius orbis episcopos. Quâ de re sic Rainaldus scribit [2]: « Spreta sunt ab episcopis ejus imperia, cùm in » magnam adduceretur invidiam concilium ad » schismatis propugnationem molitum; misitque » Nicolaum episcopum Ferentinum, et Dominicum designatum episcopum Melitensem, Venetias; ut, objectâ anathematis pœnâ, illius » provinciæ præsules ad synodum cogerent. » Sed Veneti, Alexandro, ex doctorum sententiâ, quamvis Gregorius Venetus esset, adhærerant; » nec immeritò. Quis enim non sperneret tam paucos episcopos in tenui atque ignobili Austriæ oppido synodum œcumenicam venditantes, aut ab eis universalem repræsentari crederet Ecclesiam? Tali tamen concilio Ecclesiâque fretus Gregorius, se notorium et indubitatum papam, Alexandrum V, quem tota ferè Ecclesia colebat, æquè ac Benedictum in altero mundi angulo præsidentem, notorium schismaticum declarabat; quem talia declarantem Odoricus Rainaldus pro vero Papâ haberi vult, in eoque frustulo totam Ecclesiæ catholicæ potestatem collocat. Quis hæc ludibria et ecclesiasticæ historiæ dedecora ferat?

Illud paulò gravius, quòd aucto Pontificum numero, Pisani Patres non restinxisse schisma, sed auxisse videantur. Id quidem Odoricus Rainaldus, et alii passim objiciunt. Sed profectò immanem belluam ille intermit, qui percusso capite, et corpore obtrito, seminecem, atque ægra vix membra trahentem, reliquit: quo factum est ut lethali vulnere ictam in Pisanâ syn-

[1] *Bellar. de Conc. lib.* 1. *cap.* VIII. — [2] *Rain. an.* 1409. *n.* 80. — [3] *Tom.* XI *Conc. col.* 2505. — [4] *Ibid. col.* 2511. *Rain. an.* 1410. *n.* 15, 17.

[1] *Tom.* XI *Conc. col.* 2109 *et seq. Rain. an.* 1409, *n.* 84.

[*] Hæc ultima verba nullibi reperimus in tomis Conciliorum, neque in historicis Surita, Theod. à Niem, Rainaldo, etc. Surita rem sic narrat: « Concilio interfuere prælati.... circiter LXX.... » Cùm Patres Benedictus consuluisset, quid è republicâ christianâ esse censerent..... summâ dissensione.... in contrarias » partes Patrum opiniones.... distrahuntur.... Ea opinionum » discrepantia eò rem deduxit, ut Perpiniano penè omnes discederent, et XVIII » reliqui hoc omnes fecerunt, quod hic à Bossuet refertur. Cæterùm Suritæ narratio, argumentum Bossuet confirmat, nedùm illud infirmet. (*Edit. Paris.*)

[2] *Rain. an.* 1409. *n.* 82.

odio, Constantiensis synodus paulò post superveniens conficeret.

Cæterùm quisquis Constantiensis synodi salutarem Ecclesiæ, ac schismati pestiferam agnovit auctoritatem, Pisanam quoque synodum suscipiat oportet, quæ Constantiensis continuatio est. Quid plura? cùm ipsos liceat adhibere testes qui Pisanæ synodo adversentur. Nempè Bellarminus qui dubiam, Rainaldus et alii qui nullam pronuntiant, in hoc axioma consentiunt: romanum Pontificem dubium, sive in casu schismatis, concilio generali subesse. Omnes enim, excepto nullo, in eam sententiam uno ore decurrunt, ut Pontificem saltèm dubium œcumenico concilio subdant. Atqui Gregorius æquè ac Benedictus dubius erat Pontifex, à quo tanta pars Ecclesiæ, suique cardinales discedebant. Ergo ille concilio suberat, ab eoque depositus acquiescere debuit, ac renitens pro schismatico habendus, eorum quoque calculo qui cum Odorico Rainaldo ei favent: quod est argumentum ex confesso ab adversariis planè peremptorium.

Objiciunt tamen sanctum Antoninum excusantem eos qui post Pisanam synodum, atque Alexandrum V, Benedicto et Gregorio favebant: *Cùm dubium esset maximum* de illo maximè, utrùm Gregorius et Benedictus *Ecclesiam scandalizarent dissimulando unionem se velle. Nam*, inquit [1], *de Gregorio apparuit contrarium, quia de facto renuntiavit.* De facto renuntiavit sanè in Constantiensi concilio, posteaquàm quantùm potuit ludificatus Ecclesiam, desertus ab omnibus, et ad angulum redactus Italiæ, rem in eo esse vidit, ut meritò anathemate feriretur, postquàm et ipsum et suos sui puduit; maluerunique cum aliquâ laude cedere, quàm ignominiosè ejici, ut æmulo Benedicto contigit. Quòd ergo Gregorius cessit, ipsi Pisanæ synodo imputandum est. Neque propterea penitùs inexcusatos esse volumus qui bonâ spe ducti, sive à Gregorio, sive à Benedicto schisma produci paterentur; quod unum Antoninus voluit. Cæterùm qui præfractè contendunt cessionem utriusque Pontificis, aut saltèm Gregorii expectandam fuisse, eos ego dixerim invidiosissimum schisma propagatum voluisse, spreto remedio, quod ipsa necessitas extorqueret: ad hæc in eo labi, quòd imperfectam asserant à Christo constitutam Ecclesiam, quæ adversùs exitiosissimum vulnus nullo præsidio instructa esset. Tertiò, grave illud est non agnoscere vim occultam Spiritûs sancti, ad synodum Pisanam, tot regna, tot Ecclesias, tot principes, tot episcopos, tot abbates, tot ordinum capita, cum religiosis cœtibus, tot inclytas academias adducentis, ut facerent sibi caput unum. Denique jam diximus, dicemusque ipsam Constantiensem synodum eo esse fultam, quòd Pisanæ synodi continuatio esset, quod est vel gravissimum ejusdem Pisanæ synodi firmamentum; ut profectò nunc tàm sancta, tàm probata synodus, sine gravi saltèm temeritatis notâ abjici nequeat.

[1] *Antonin. summ. part.* II, *til.* III, *de schism.* § 6.

CAPUT XIII.

Ad Constantiense concilium devenitur: ejus causæ atque initia referuntur: rerum series usque ad sessionem V: hinc confutati qui ad schismatis tempus decreta restringunt.

Jam ergo ad Constantiensem synodum devenimus. Eam Joannes XXIII, Alexandro V mortuo substitutus, convocavit, ut Pisana synodus continuaretur.

Causæ continuati concilii in bullâ convocationis expressæ: ut schisma finiretur, ut hæreses damnarentur, ut ecclesiasticæ disciplinæ reformatio fieret [1].

Schisma quidem vivebat adhuc; ac si Pontificum atque obedientiarum numerum aspiceres, non excisum, sed auctum esse videbatur; et falsorum Pontificum fautores, pauci licèt comparatione reliquorum, Hispani præsertim, quò iniquiùs, eò obstinatiùs eos tuebantur; neque immeritò timebatur, commotis adhuc animis, ne ex scintillâ majus incendium resurgeret. Jam vicleffiana hæresis totâ in Ecclesiâ grassabatur; quodque malorum omnium caput erat, jacebat ecclesiastica disciplina; tantæque morum corruptelæ inerant, ut vel eâ causâ synodus necessariâ haberetur; cùm ex eâ radice et schismata et hæreses prodiisse constaret.

His de causis Constantiensis synodus est convocata, ac Joanne XXIII Sigismundoque imperatore præsentibus, inchoata [2]. Primum omnium sacra synodus recipit Papæ sponsionem, spontè quidem oblatam, sed postea juramento, bullâque insuper editâ, confirmatam: quòd *cessurus esset papatu*, non tantùm si Petrus de Lunâ et Angelus de Corario cederent; verùm etiam, si id è re Ecclesiæ esse synodo videretur [3]: eo nempè fundamento, quòd verus quoque et certus Pontifex; quo magìs, quo veriùs, quo denique certiùs pater pastorque esset, eo magis honori suo Ecclesiæ pacem, et gregis salutem anteponere teneatur.

Hâc sponsione factâ, bullâque promulgatâ, Pontifex die 20 Martii, majore hebdomadâ imminente, clàm aufugit Constantiâ, atque in vi-

[1] *Bull. conv. Conc. Const. sess.* I, *col.* 11. — [2] *Ib. sess.* II, *col.* 16. — [3] *Vid. in append. tom.* XII *Concil. col.* 1458.

cinum oppidum Scaphusense se contulit, ubi sub tutelâ Friderici ducis Austriæ morabatur. Multum eâ fugâ commota est synodus, nec deerant Papæ adulatores pessimi, qui synodum solvere molirentur; sed babita est frequente consessu, die 25, sessio III, post Papæ recessum prima, in quâ decernitur, quòd « Constantiæ in » Spiritu sancto synodus generalis, pro reforma» tione et unione Ecclesiæ in capite et in mem» bris, fuit et est ritè et justè convocata, initiata, » celebrata [1]; » quod per recessum Papæ aut aliorum quorumcumque, hoc sacrum concilium non est dissolutum : neque transferri debeat, nisi assensu concilii, aut omninò dissolvi, « us» que ad extirpationem præsentis schismatis, et » quousque Ecclesia sit reformata in fide et mo» ribus, et capite et membris. »

Quid sit apud synodum, et hujus ævi scriptores, *in Ecclesiâ reformari fidem*, omnes facilè intelligunt. Non hoc est, restitui collapsam, cùm nunquam Ecclesiæ collabatur fides; sed, eâ firmâ et integrâ, damnari hæreses, hæreticos Ecclesiâ ejici, quò clariore luce fides enitescat. Cæterùm Ecclesiam « in fidei veritate semper » immaculatam permanere, et de hæresibus sem» per triumphare, » alibi dicet synodus [2], Vicleffam condemnans : atque hoc obiter dictum oportuit; ne quis in ambiguâ reformatæ fidei voce falleretur.

Verùm id diligentissimè advertendum, tres concilii causas ab ipso concilio statim ac disertè expressas: fidem, schisma, reformationem generalem in capite et in membris. His ut reliqua consentanea essent, sessione IV, ubi ad ipsos Pontifices devenitur, ad easdem tres causas, debita ab ipsis obedientia refertur, nempè ut huic synodo obedire debeant in his quæ ad iidem pertinent, quæque ad extirpationem hujus schismatis, quæque ad reformationem generalem Ecclesiæ Dei in capite et in membris.

Dùm hæc agerentur, et sessio IV fieret, renuntiatum est sacro concilio, Papæ nomine, ipsum non aliâ causâ, quàm *propter sanitatem corporis*, Constantiâ recessisse, atque omninò *impleturum omnia quæ sacræ synodo promisisset* [3]. Hæc in acta relata sunt. Quin ipse Pontifex, datâ schedulâ propriâ manu, aliisque multis testificationibus, idem confirmavit.

Sacra tamen synodus intellexit ex ejus recessu, quocumque colore quæsito tegeretur, nonnihil turbarum eventurum, multaque eum de disturbandâ synodo moliri; nec deesse adulatores, qui pessima suaderent. Sex enim cardinales palàm pronuntiaverant, ejus absentiâ jam solutum esse concilium, ac Rainaldus memorat [1] plerosque cardinales, alios post alium, ad Papam confugisse; edictumque Papæ valvis affixum repertum fuisse, quo curia omnesque officiales, ut ad ipsum accurrerent, sub excommunicationis ac privationis pœnâ citabantur : quæ omnia ad dissolvendam synodum pertinerent.

Scribunt et alii, Patres cardinalibus indignatos id etiam cogitasse, ut prohiberentur à sessionibus concilii, ubi de Papâ ageretur, cui se turpes adulatores præstitissent; Petrum de Alliaco cardinalem, æquum omnibus nec minùs Ecclesiæ romanæ, quàm ipsius concilii studiosum, bis obstitisse, et cardinalium defendisse dignitatem [2]. Nec interim deerant, qui pessimo adulandi studio, pontificiam potestatem immodicè efferrent. Quæ cùm ita se haberent, necessarium erat Patribus, ut conciliarem auctoritatem magis magisque inculcarent. Quare sessione V, non modò sessionis IV canonem iterarunt, sed etiam hæc duo addiderunt : primum, ut explicatiùs diceretur, *cujuscumque alterius concilii generalis decretis Papam subjici*; alterum, *ut si contumaciter obedire contempserit, debitè puniatur* [3]; ne scilicet, quod plerique jactabant, honestè potiùs quàm necessariò obstringi obedientiæ videretur; tantâque Patrum consensione finita est sessio, ut actis hæc verba inserantur : « Quibus consti» tutionibus lectis, concilium eas uniformiter » approbavit et conclusit. »

Hi sunt illi duo canones relati superiùs, de quorum sensu agitur. Sed ipsa, credo, rei series persuadet, non alium esse posse, præter eum quem tuemur : nempe ut in fidei, schismatis, reformationis casu, non tantùm Constantiensi, sed etiam cuicumque, quocumque tempore, et quâcumque causâ congregato concilio generali, obedientiam, à Papâ etiam, præstari oporteat.

CAPUT XIV.

Vana suffugia, ex ipso concilii scopo ac verbis, confutantur.

Certè cùm Constantiense concilium in bis sessionibus, duplicis generis decreta protulerit, quarum alia propriè ad concilium Constantiense pertineant, alia ad omne concilium protendantur, utriusque generis decretis certam notam adhibuit. Et tertiæ quidem sessionis decreta qui legerit, statim animadvertet ita decerni : « Quòd » istud concilium non debet dissolvi : quòd ipsum » concilium non potest transferri : quòd qui in-

[1] *Conc. Const. sess.* III, *col.* 17. — [2] *Ibid. sess.* VIII, *col.* 45. — [3] *Conc. Const. sess.* IV, *col.* 20. *Vid. in appendicem*, cedulam *Joan. XXIII, col.* 1464.

[1] *Rain. an.* 1415, *n.* 6 *et seq. ex Theod. à Niem.* — [2] *Pet. Alliac. de auct. Eccl. in append. tom.* II *Gers. Leo. Aret. de temp. sui hist.* — [3] *Concil. Const. sess.* V, *col.* 26.

» teresse debent huic concilio, non recedant[1]. » Tunc sessionibus IV et V multa in eumdem sensum de hoc concilio propriè decernuntur: quam notam si haberent omnia synodi decreta, libenter fateremur non posse protendi ad omne concilium ea, quæ de isto constituta fuerint. Nunc cùm concilium, in sessione V, disertè scripserit, « et huic concilio et cuicumque alteri concilio » generali, » etiam à Papâ deberi obedientiam; patet sacram synodum, quasi deditâ operâ occurrisse eorum effugiis, qui ad concilia in schismate habita, aut ad solam schismatis tempus horum decretorum verba detorqueant.

Hoc certè suffugium post Basileensem contentionem, auctore Turrecrematâ, primùm emersit. Is enim, cùm auctoritate decretorum Constantiensium vehementissimè premeretur, primus omnium contendit, « quiquid verba concilii in » sono litteræ prætendant, » tamen aliter quàm sonant intelligenda esse; difficillimumque esse observare Constantiense decretum de obedientiâ à romano Pontifice debitâ, « nisi decretum illud, » ad aliam trahatur intelligentiam, quàm verba » in superficie prætendant[2]. » Itaque commentum illud excogitavit, decretum Constantiense ad solam schismatis causam restringendum: ex quibus satis constat, virum acutissimum semel iterùmque ac tertiò verborum concilii perspicuitate summâ eò esse deductum, ut, repugnante litterâ, ad hunc sensum comminiscendum causæ necessitate se fuisse abreptum, ultrò fatetur.

Quare qui eum secuti sunt, nihil aliud quàm ludibria protulerunt. Et quidem commemoravimus, quàm aliena, non modò à sensu, verùm etiam à verbis horum decretorum dixerint, qui Constantiense concilium huic concilio duntaxat, non autem aliis, auctoritatem eam tribuisse respondent; cùm Patres Constantienses disertè scripserint: « Papam hujus concilii, et cujuslibet alterius concilii generalis præceptis te» neri. »

Nec minùs absurdè *Disquisitionis* auctor, pro confirmando Turrecrematæ suffugio hoc argumentum proposuit: « Concilium istud (Constan» tiense scilicet) fuit continuatio Pisani concilii » ad civitatem Constantiensem translati: ex ac» tis, Pisanum verò pro sublatione dicti schis» matis congregatum fuerat: item ex actis[3]: » ergo ad schismatis causam illa Pontificibus præscripta obedientia revocatur. Quæ jactatu ad speciem, jam ex gestorum serie evanescunt. Esto enim, urgentissima causa Pisani concilii fuerit, extirpandum schisma; tamen ex actis docemur, accessisse aliam haud minùs necessariam, nempè *reformationem in capite et in membris*[1]: tùm continuatam in urbe Constantiâ Pisanam synodum, tria suscepisse; fidem exponendam, extirpandum schisma, reformandam Ecclesiam in capite et in membris; atque in his tribus ab ipso Pontifice, non tantùm huic, sed *cuicumque concilio generali*, præstari obedientiam oportere. Ergo pessimâ fide, decreta concilii sessionum IV et V, ejus gestis dictisque apertè reclamantibus, ad solam schismatis causam restringuntur. Quo etiam factum est, ut qui his solutionibus uterentur, subesse tamen aliud facilè persentiscerent, ut de Turrecrematâ vidimus. P. verò Gonzalez, postquàm ad tempus schismatis dubiique Pontificis verba restrinxit, subdit tamen: « For» san vero incautè in diffinitione suà verba po» suerunt, quæ videntur amplius aliquid so» nare[2]. » Quis verò non existimet incautum potiùs fuisse Gonzalem, quàm tot sapientissimos Patres ac theologos ita incautè locutos, ut nec ipsi eorum verborum, quæ tam accuratè selegerint, sensum intelligerent?

Jam quod Bellarminus, quo uno vel maximè adversariorum causa nititur, dixit, ex decreto Constantiensi, subjectum fuisse conciliis Papam dubium, adeoque non jam Papam[3], manifestam absurditatem præ se fert; nempe ut concilium, cùm sibi et cuicumque concilio asserit collatam immediatè à Christo potestatem, etiam in Papam, tanto conatu nihil agat, quàm ut conciliis eum qui non sit Papa, subjiciat: quo nihil est absurdius. Deinde observatum à nobis est, Papam dubium, qui jam pro Papâ non sit, intelligendum esse, non in quocumque schismate; sed in eo schismate, *ubi est inextricabile dubium juris et facti*[4], quale erat illud schisma post Urbanum VI. Talis autem casus est rarissimus; quippe qui post Christum natum, semel tantùm contigit. Hinc argumentum: Constantiense concilium nunquam adhibuit illas voces, quibus generaliores ac latiùs fusæ nullæ esse possint, ad exprimendum eum casum, quo nullus est rarior et infrequentior; atqui his vocibus, quas Constantiensis adhibuit synodus: *quicumque: quâcumque dignitate: cuicumque concilio*, nullæ generaliores reperiri possunt; ergo Constantiense concilium non eas adhibuit, ut se ad infrequentissimum, ac tot retro sæculis semel tantùm cognitum casum adstringeret; cùm præ-

[1] *Conc. Const. sess.* III, *col.* 18. — [2] *Turrec. Basil. part.* II, *n.* 2 *et* 4; *tom.* XIII. *Conc. col.* 1711, 1712. — [3] *Disq. n.* 76, 77, *p.* 27.

[1] *Conc. Pis. sess.* XVI, *tom.* XI, *col.* 2203. *Conc. Const. sess.* II, III. *Vid. sup. cap.* X. — [2] *Gonz. de infall. R. P. disput.* XIII, *sect.* V, §. 10, *n.* 2, *p.* 671. — [3] *Bell. de Conc. auct. lib.* II, *cap.* XIX. — [4] *Vid. sup. cap.* XI, *et loc. Spicil. hic cit.*

sertim sacra synodus alias futuras synodos, non modo animo prævideret, sed ipsa etiam decretura esset. Neque enim quisquam ignorat canonem, *Frequens*, sessionis XXXIX [1], quo de decennio in decennium babenda concilia generalia decernuntur; atqui illa concilia non omnia futura erant sub dubio Pontifice: ergo concilium Constantiense non ea tantùm concilia prævidebat, quæ sub dubio Pontifice futura essent. Atqui conciliis quibuscumque futuris subjiciebat Papam; ergo etiam subjiciebat iis, quæ à Papâ indubitato haberentur.

Præterea demonstravimus [2] totam Ecclesiam schisma elisuram, adeo abfuisse à restringendâ ad Papam dubium concilii potestate, ut etiam intelligeret, ne in Papam quidem dubium valituram eam, nisi absolutè valuisset; neque tolli potuisse dubium Papam, qui in suâ obedientiâ certus haberetur, nisi et illud constitisset, certum etiam Papam in concilii generalis potestate esse. Hinc illa manarunt, causam schismatis ad concilium generale devolutam, non quidem propter illum singularem casum, sed quòd singularis casus non aliâ potestate diffiniendus esset, quàm eâ quâ cæteri casus diffiniri solerent. Quæ si universa Ecclesia ante Pisanam synodum, multò magis post eam, atque in Constantiensi concilio, declaravit.

Tùm illud constat, Constantiensem synodum, non modò de extinguendo schismate, sed etiam de exponendâ fide, ac reformandâ disciplinâ fuisse sollicitam. Id enim, et Ecclesiæ mala, et bulla convocationis, et ipsa sacræ synodi jam indè ab initio professio postulabant. Atqui expositio fidei ac reformatio disciplinæ, non ad solum schismatis tempus, sed ad omnia Ecclesiæ tempora protenditur. Ergo absurdum est ad solum talis schismatis tempus restringere concilii sollicitudinem.

Postea, sacra synodus non nisi certo Papâ constituto reformationem aggressura erat. Ergo cùm docuit, in reformationis causâ Papam concilio subesse oportere, non Papam dubium, sed certum, et ab ipsâ synodo constitutum cogitabat. Neque enim quis negaverit sacram synodum, cùm sessionum IV et V decreta conderet, quæ deindè actura erat animo providisse. Imò potiùs in ipsis initiis certa fundamenta ponebat, quibus cæteræ synodi actiones et ordinationes suo tempore struerentur. Id autem volebat maximè, ut, Papâ constituto, reformatio fieret; utque eam nullius hominum, ac ne quidem ipse Papa prohibere posset. Id ergo agebat, ut Papam etiam certum, atque ab ipsâ synodo constitutum, conciliaribus decretis obligaret.

Hic verò omnem absurditatem exsuperat illa responsio, quam auctor *Doctrinæ Lovaniensium* prodidit [1]: nempe ut in synodo Constantiensi reformatio nihil aliud sonet, quàm ipsam extinctionem schismatis. Quo loco verba illa de reformatione faciendâ *in capite et in membris*, intelliguntur: *in capite*, seu *capitibus schismaticis*; quæ scilicet capita schismatica à synodo in ordinem cogerentur: quo nihil excogitari possit absurdius; sed tamen ad hæc absurda rediguntur, qui perspicuis synodi verbis atque sententiis commenta sua assuunt.

Itaque postulamus ut ex ipsis consuetis synodi Constantiensis locutionibus, synodum Constantiensem intelligant. Certè sacra synodus, sessione XV, sic decernit: « Ne quis ullo modo prohibeat ad Sedem apostolicam, aut romanam » curiam, hoc durante concilio, vel ad ipsum, » et quæcumque alia generalia venientes [2]. » En sessione XV easdem planè voces, quas in V legimus. Dicant boni expositores prohibitionem eam XV sessionis, non ad omnes synodos, sed ad eas quæ in schismate fiant pertinere. Item sessione XXVI fit decretum cum hâc clausulâ: « Salvis » iis quæ in hoc præsenti, et in aliis quibuscumque generalibus conciliis fieri solerent [3]: » quæ cùm ad omnes synodos pertinere necesse sit, sessionis V verba, non minùs generalia, nec minùs patere constat. Denique in ipsâ bullâ *Inter cunctas*, sacro approbante concilio, hæc jubentur: nempe interrogari quemvis Viclefismi suspectum: « Utrùm credat quod quodcumque concilium generale et etiam Constantiense universalem Ecclesiam repræsentet [4]. » En iterum ac tertiò constantique tenore *quodcumque concilium* unà cum concilio Constantiensi omne concilium comprehendit: quo nihil est clarius ad ipsius Constantiensis concilii voces interpretandas, constituendumque sententiam.

CAPUT XV.

Ex sessione VIII concilii Constantiensis, sessionis V, sensus asseritur.

Aliud argumentum exsurgit ex sessione VIII, pro vero et nativo Constantiensium canonum sensu, quem tuemur. Eâ sessione referuntur ac damnantur Viclefi propositiones XLV. Ex his Cajetanus ac Nicolaus Dubois quasdam seligunt [5],

[1] *Concil. Const. sess.* XXXIX. *col.* 238. — [2] *Sup. hoc lib. cap.* IX. X. XI.

[1] *Doct. Lovan. p.* 74. — [2] *Concil. Const. sess.* XV. *col.* 147. — [3] *Ibid. sess.* XXVI. *col.* 207. — [4] *Bull.* Inter cunctas. *post sess.* XLV, *col.* 268. — [5] *Cajet. de auct. Pap. et Conc. tract.* I *et* II. *pass post. tom.* III. *Summ. S. Thom. edit. Lugd.* 1667. Disq. *art.* 4, *n.* 64 *et seq.* Doct. Lov. *p.* 68 *et seq. Vid. sess.* VIII *Conc. Const. col.* 46. 47.

quarum condemnatio nobis officiat : octavam : « Si Papa sit præscitus, vel malus, et per consequens membrum diaboli, non habet potestatem » super fideles sibi ab aliquo datam ; nisi fortè à » Cæsare : » propositionem XLI, hanc scilicet : « Non est de necessitate salutis, credere romanam Ecclesiam esse supremam inter alias Ecclesias. »

Ac ne quid omittamus, proferunt item Joannis Hussi propositiones damnatas : septimam : » Petrus non est nec fuit caput Ecclesiæ sanctæ » catholicæ [1]. » Inculcant etiam illud, quod Martinus V, bullâ *Inter cunctas*, quemlibet de hæresi Viclefi, aut Hussi suspectum, sacro approbante concilio, sic interrogari jubet : « Utrum » credat quòd beatus Petrus fuerit vicarius » Christi, habens potestatem ligandi et solvendi » super terram? Utrum credat quòd Papa canonicè electus, qui pro tempore fuerit, ejus nomine proprio expresso, sit successor beati Petri, habens supremam auctoritatem in Ecclesiâ » Dei [2]? » Ex his igitur tale conficiunt argumentum : Si Ecclesia romana suprema est; si Papa habet supremam auctoritatem in Ecclesiâ Dei; ergo concilium generale non est supra Papam, aut Ecclesiam romanam; ergo sessionum IV et V decreta non de Papâ absolutè, sed de Papâ dubio, ac de schismatis tempore intelligenda sunt.

Valeat planè illa consecutio, nisi et à synodo prævisa difficultas, et ab ipsâ quoque apertè soluta est. Sed quid Constantienses Patres addiderint videamus; nempè post relatam Viclefi propositionem illam : » Non est de necessitate salutis » credere romanam Ecclesiam esse supremam » inter alias Ecclesias, » statim subjiciunt : » Error, si per romanam Ecclesiam, intelligat universalem Ecclesiam, aut concilium generale, » aut pro quanto negaret primatum summi Pontificis super alias Ecclesias particulares. » En quàm diligenter Constantienses Patres, et Martinus V locuti sunt : en ut *Ecclesias particulares*, non totam ipsam Ecclesiam catholicam, uno ore aliquid decernentem, Pontifici submiserint. Indè nimirum nostri sua illa sumpserunt, « dandam » esse supremam et plenam Pontifici potestatem, » sed in comparatione ad fideles singulos, et ad » particulares Ecclesias. » Ita Gerson noster in ipsâ Constantiensi synodo prædicabat; ita in eodem concilio totidem verbis docebat Gersonis magister Petrus de Alliaco cardinalis [3], quo maximè auctore vicleflana hæresis damnata est. Hæc profitebantur qui in synodo docebant, qui synodum docentem audiebant : hæc ipsa Martinus V sua facit, cum decretali *Inter cunctas*, concilii verba inserit, et ipsâ synodo approbante confirmat.

Instat Cajetanus, nihil obesse sibi hæc verba concilii à Martino V approbata ; cùm istud « quòd » primatus Papæ sit super Ecclesias particulares, » sit sermo affirmativus de primatu super particulares, et non negativus de primatu super universalem Ecclesiam [1]. » Quod P. Thyrsus Gonzalez, Cajetanum secutus, sic exponit, « ut vi » illius censuræ à Martino V approbatæ, solùm » sit de fide romanum Pontificem habere primatum supra singulas Ecclesias, et vi illius » non sit de fide habere primatum supra Ecclesiam universalem ut congregatam in concilio : » addit quòd » ibi sic adstruitur primatus romani » Pontificis super Ecclesias particulares, ut non » negetur super Ecclesiam universalem [2]. » Hæc ille, hæc alii, non perpensâ rerum serie, res magnas vanis distinctiunculis conficere soliti, in hunc locum memorant.

Sed profectò nimis scholasticâ subtilitate ludunt : quasi verò decere t sanctissimam synodum, dum deditâ operâ id agit, ut contra Viclefum explicet quid sit *de necessitate salutis*, in Ecclesiæ romanæ primatu profitendo, aliquid eorum omisisse, quæ *de necessitate salutis* credere oporteat. Atqui ex concesso, nihil dicit de primatu romani Pontificis super Ecclesiam, ut est universalis, et illud tantùm asserit, primatum eum agnoscendum super particulares Ecclesias. Ego hoc, non illud, de necessitate salutis credendum esse definit; statque inconcussum, quod sessionibus IV et V de concilii summâ et absolutâ, etiam in ipsum Papam potestate, decreverat. Huic doctrinæ congruit illa Martini V interrogatio quam diximus; non enim quæri jubet : utrum credant quòd *Papa habeat supremam auctoritatem super Ecclesiam Dei*; sed, utrum habeat supremam *in Ecclesiâ Dei* : quod à nobis est alibi luculentè explicatum [3].

Jam verò ex his argumentum conficimus : Quod est ita positum à concilio Constantiensi, ut ex illo tota papatûs ratio exponatur, erroresque contra papalem potestatem suborti condemnentur, id non ad tempus schismatis, aut ad Papam dubium, sed ad ipsum papatum, qualis est à Christo institutus, et ad omne tempus pertinet : atqui id quod est sessionibus IV et V de Papâ definitum, ita se habet, ut exindè tota papatûs ratio exponatur, et papatui oppositi errores condemnentur, ut patet ex prædictis : ergo quod est de Papâ in sessionibus IV et V definitum, non ad Pa-

[1] *Vid. sess.* XV *Concil. Const. col.* 130. — [2] *Bull.* Inter cunctas, *loc. jam cit.* — [3] *Gers. serm. in fest. S. Ant. tom.* II, *p.* 333. *Petr. Alliac. tractat. de Eccl. ib. in append.*

[1] *Vid. Cajet. loc. jam cit.* — [2] *Gonz. de infall. disp.* XIII, *sect.* V, §. 5. *n.* 2. *p.* 665. — [3] *Vid. in append. lib.* I, *cap.* III.

pam dubium, aut ad schismatis tempus; sed ad omnia tempora, et ad ipsum papatum, qualis est à Christo institutus, pertinet; contra quod adversarii interpretabantur.

CAPUT XVI.

Mens sessionis v, ex capite *Frequens*, et ex capite *Si verò* sessionis XXXIX demonstratur.

Haud minùs valida argumenta deducuntur ex sessionis XXXIX multis capitibus, quæ sigillatim pensitanda erunt.

Primum occurrit caput *Frequens*[1], quo capite synodus Pontificibus legem figit, eamque multiplicem. Primùm enim decernit ut summus Pontifex certis temporibus, et quocumque decennio synodum generalem habeat; deindè ut in fine cujuscumque concilii futuro concilio locum *assignare teneatur* : tùm, ne id facint, nisi *consentiente et approbante concilio* : posten ut *ad defectum Pontificis*, ab ipso concilio is locus assignetur, valeatque convocatio etiam sine Pontifice facta à concilio : postremò, ut Pontifex tempus concilio præstitutum *abbreviare* quidem possit, non tamen prorogare. Sic præscribit rem quamdam, eamque maximam, quam quocumque decennio romanus Pontifex facere *teneatur;* adeòque ligari putat decreto à se facto Papæ conscientiam. Ergo manifestè dat legem summis futuris Pontificibus : quibus? Dubiisne, ac tempore schismatis tantùm? Absurdum; cùm hæc certis determinatisque temporibus, post quinquennium scilicet, exindè post septennium, ac deinceps post quodcumque decennium exequenda, nullo respectu schismatis, *edicto perpetuo* sanciantur. Quare decretum istud Martinus V jam electus, jam agnitus, jam indubitatus Pontifex est ipse executus. Nempè sic decernit sessione XLIV : « Cupientes ac volentes decreto hu» jus concilii generalis satisfacere, inter alia » disponenti, quod omninò generalia concilia » celebrentur in loco, quem summus Pontifex, » per mensem ante finem hujus concilii, con» sentiente et approbante concilio, DEPUTARE » ET DESIGNARE TENEATUR,..... eodem consen» tiente et approbante concilio, civitatem Papien» sem tenore præsentium deputamus[2]. » Ex eodem decreto, sub eodem Martino V, Papiense concilium et inchoatum est, et Senas deindè translatum, probante concilio : ex eodem decreto, Basileense Concilium ab eodem Martino V indictum, et ab Eugenio IV celebratum fuit. Quæ et alia deprompta ex capite *Frequens*, Martinus V et Eugenius IV non essent executi, *ut huic decreto satisfacerent*, nisi intellexissent, non tantùm ad schismatis tempus, sed ad omnia tempora; neque tantùm dubiis, sed etiam indubitatis pontificibus, legem præstitutam.

Cur autem sessione XXXIX omnibus Pontificibus legem ponunt, et à futuris quibuslibet conciliis poni posse decernunt? Cur, quæso, nisi quia sessione v *quemlibet, quâcumque dignitate, papali etiam, cuilibet concilio generali* subditum decreverant? Ergo omnibus Pontificibus, neque minùs certis, quàm dubiis, conciliarem potestatem ipsa synodus anteponit; sessionis XXXIX fundamento, jam indè ab initiis, sessionis scilicet v, solidè providenterque jacto.

Neque objiciant caput *Frequens*, de conciliis quocumque decennio celebrandis, nullius jam esse roboris. Neque enim hic quærimus, quo Ecclesiæ usu atque consensu, hi, qui disciplinam spectant, canones aboleri possint. Id certè quærimus : an synodus Constantiensis ita se gesserit, ut quæ existimaret summos etiam Pontifices, in fidei, in schismatis, in reformationis causâ, conciliis œcumenicis esse inferiores. Certè, caput *Frequens* ad reformationem pertinebat, cùm Patres intelligerent tantam esse tamque inveteratam ecclesiasticæ disciplinæ corruptelam, ut nonnisi per frequentia concilia successu temporis reformari possit.

Quo ex loco argumentum nostrum ita potest confirmari : Cùm Patres Constantienses sessione v decernebant, *cuicumque concilio generali à quocumque* parendum, hoc certè decreto intelligebant comprehendi ea concilia, quæ ipsi vel maximè imperaturi essent; ideò enim usi sunt generalibus vocibus : *Huic et cuicumque alteri concilio legitimè congregato* : atqui ea concilia imperaturi erant, quæ etiam sub certis indubitatisque Pontificibus haberentur : ergo ea quoque concilia Papæ anteponebant.

Huic argumento plurimum lucis accedit ex capite *Si verò*[1], quod est positum in sessione XXXIX post caput *Frequens*. Eo capite, Constantienses decernunt de habendis synodis, *si in futurum schisma oriri contingeret*. Quo loco præscribunt, quid ipsi contendentes, quid verò concilium, quid denique omnes præstare debeant. Hinc exsurgit argumentum : Cùm Constantienses Patres decernere aggrediuntur, quid agendum in tempore schismatis, id non generalibus verbis, sed expresso nominatim schismatis casu, decernunt, ut legenti patuit : ergo certò constat singularem schismatis casum singulari decreto consideratum ac provisum; at quæ verbis generalibus, *de quo-*

[1] *Conc. Const. sess.* XXXIX, *col.* 238. — [2] *Concil. Const. sess.* XLIV, *col.* 257.

[1] *Concil. Const. sess.* XLIV, *col.* 239.

cumque concilio legitimè congregato, sessionibus IV et V, anteà dicta essent, ad omne concilium et ad omne tempus omninò pertinere.

CAPUT XVII.

Idem demonstratur ex aliis capitibus sessionis XXXIX, Schelstrati et aliorum suffugia præcluduntur.

Sequitur, in sessione XXXIX caput *Quanto romanus Pontifex*; quo capite synodus « statuit et ordinat, quòd deinceps quilibet in romanum Pontificem eligendus, antequàm sua electio publicetur, coram suis electoribus, publicè confessionem et professionem faciat infra scriptam [1]. » Ergo manifestè omnibus futuris Pontificibus, etiam indubitatis, etiam in fidei professione faciendâ, legem ponit.

Objicit Schelstratus, id ne quidem in synodo Constantiensi, præsentibus Patribus à Martino V fuisse observatum. « Sed, inquit, is Pontifex, electione factâ consecratus fuit, ac postea fidei professionem fecit [2]. » Tantus scilicet sacri concilii, facillimique decreti contemptus Martinum cœperat, qui aliis synodi decretis tantâ diligentiâ satisfecit! At à Schelstrato quærimus, cur non ejus rei aliquod monumentum proferat? An fortè in his reconditis gestis, quæ toti orbi hactenùs ignorata, à se primùm edita jactat, fidei professionem in ipsâ consecratione factam invenit? Atqui nihil vetabat quin fieret, semel quidem privatim, coram electoribus ex synodi decreto, atque iterùm publicè in ipsâ consecratione, sive post consecrationem : sed nempè placebat Schelstrato ostentare contemptam, etiam sine causâ, tantam synodum, tantosque fastus ad pontificiam dignitatem pertinere putat.

In eâdem sessione XXXIX, duo extant canones, quibus canonibus in episcopis transferendis, inque spoliis vacantium Ecclesiarum capiendis, aliisque ejusmodi rebus, quid romano Pontifici faciendum, sacrosancta synodus *statuit et ordinat* [3].

Occurrit Schelstratus, et hæc quidem decreta esse confitetur quæ « etiam Pontifices indubitatos tangunt : sed, inquit, nullam pœnam injungunt; nullam mentionem coactionis faciunt; prout tamen faciunt in decreto de schismatis tempore, ubi circa Pontifices tempore illo viventes, pœnas etiam privationis papatûs constituunt [4]. »

Hæc quidem Schelstratus objicit; tanquàm concilia non nisi pœnâ adhibitâ jurisdictionem exerceant, jaceantque canones innumerabiles in corpore Juris, sacrisque conciliis editi, in quibus prohibitio, nullâ licèt anathematis aut pœnæ cujuslibet et coactionis mentione, constat. At profectò sæpè sufficit simplici interdicto ligari conscientiam; quod synodus Constantiensis apertè sibi tribuit in capite *Frequens*, decernendo scilicet, ut Papa ante finitum quodcumque concilium, probante concilio, futuri concilii tempus designare teneatur; neque nulla pœna tamen est, si futurum concilium designare Papa nolit, illud ab ipso concilio, etiam invito Papâ, statim designari. Cæterùm quis ignorat, pœnas interdùm judicum prudentiæ reservari, neque minùs obligare ea quæ conscientiæ relinquantur; ut miremur à Schelstrato, haud indocto viro, lectorem talibus deludi nugis?

CAPUT XVIII.

Idem demonstratur ex sessione XL, et octodecim tùm propositis reformationis articulis.

Atque his quidem sessionis XXXIX canonibus, synodus Constantiensis reformationem aliquâ ex parte delibavit : cæterùm tantum opus ad vivum aggressura erat, postquam unus Pontifex constitutus esset. Cùm ergo res eò devenisset, ut abjectis aliis, unus summus Pontifex crearetur, tùm verò, sessione XL, octodecim articuli reformationis diù examinati, *ac per nationes in reformatorio* * *oblati*, proponuntur cum hoc decreto [1] : quòd « futurus Pontifex per Dei gratiam de proximo assumendus (post octo scilicet dies) cum hoc sacro concilio, vel deputandis per nationes, debeat reformare Ecclesiam in capite et in membris, et curiam romanam,..... antequàm hoc concilium dissolvatur, super articulis qui sequuntur, » octodecim illis scilicet sæpè memorandis. Hinc autem multa argumenta consurgunt.

Primum, quod jam tetigimus : Reformatio in capite et in membris, quò sessionis V decreta collimabant, exciso penitùs schismate et electo Pontifice, præcessura erat : ergo in eo decreto præscripta obedientia *cuilibet, cujuscumque statûs vel dignitatis, etiamsi papalis existat*, non ad

[1] *Concil. Const. sess.* XLIV, *col.* 241. — [2] *Schelst. Diss. Antuerp. cap.* III, *p.* 69. — [3] *Concil. Const. loc. jam cit. col.* 241. 242. — [4] *Schelst. loc. cit. cap.* II, *pag.* 66.

* In eâ synodo, singulæ seorsim nationes de singulis rebus quæstionem habebant, et decreta in sessionibus tum legebantur, cùm ab omnibus nationibus fuerant approbata. (Hâc methodo quæstiones eò diligentiùs examinabantur, quòd nationes libentiùs inter sese consilia conferebant. Quapropter in sessionibus publicis unanimes episcopi decretis subscribebant. Ea methodus obtinuit quoque in concilio Basileensi. *Reformatorium* illud, de quo dicitur sessione XL concilii Constantiensis, constabat ex deputatis nationum, quibus ea cura mandabatur, ut quærerent et proponerent quæcumque sibi reformatione indigere viderentur. (*Edit. Paris.*)

[1] *Concil. Const. sess.* XL, *col.* 243.

schismatis tempus, sed ad ipsum quoque, omnium consensu, constitutum Pontificem pertinebat.

Atque ut pateat sanctam synodum, in sessione v, nihil aliud animo designasse, quàm id quod postea executura erat, stet istud argumentum : In sessione XL, sancta synodus Pontifici statim à se eligendo legem dixit : ut nempè, cum ipsâ synodo, Ecclesiam et curiam in capite et in membris, super certis articulis à synodo præscriptis, reformaret : atqui Pontifex mox eligendus, futurus erat certus et indubitatus Pontifex : ergo sancta synodus certo etiam ac indubitato Pontifici legem dixit.

Quid quòd articuli omnes, vel ferè omnes, Ecclesiam romanam ac Sedem apostolicam spectabant? Id vel tituli docent : « De numero et qualitate cardinalium; de reservationibus; de annatis; de gratiis expectativis; de confirmationibus electionum; de causis in romanâ curiâ tractandis; de appellationibus ad romanam curiam; de officiis cancellariæ et pœnitentiariæ; de dispensationibus; de provisione Papæ et cardinalium [1], » et ejusmodi cæteris : quæ cum absurdum sit ad schismatis tantùm tempora, et ad dubios tantùm Pontifices pertinere, omnia tempora, et indubitatum quoque Pontificem designabant.

Neque obest quòd de his parùm in synodo actum, sive curiales reformationem eluserint, seu Patres, negotiorum mole obruti, secuturo concilio multa reservarint. Neque enim hic inquirimus quid gestum sit, sed in sessionibus IV et V quæ mens synodi fuerit. Certè constat eam fuisse mentem, ut vel maximè reformatio fieret. Ergo etiam constat eam fuisse mentem, ut indubitatus, et ab ipsâ synodo constitutus Papa, quàm maximè synodo obediret. Nec elusa reformatio probat synodi auctoritatem infirmam, sed fortè hominum animos nimiùm fuisse perversos.

Huic probationi magnum robur accedit ex articulo XIII octodecim illorum, qui sessione XL propositi sunt : *Propter quæ, et quomodo Papa possit corrigi et deponi* [2]. Atque equidem miror, quosdam Lovanienses aliosque censores nostros [3], eo loco abusos, ut sessionem v everterent : quasi sancta synodus sessione XL, omnibus jam obedientiis congregatis, in integro reliquerit, an Papa in concilii potestate esset. Neque adverterunt ea, quæ sessione v generatim designata essent, *de Pontifice* scilicet *debitè puniendo*, sessione XL plenè atque integrè perficienda proponi, expositis specialibus causis atque agendi modis; quæ adeò non pugnant cum iis, quæ sessione v gesta erant, ut alterum alteri necessariò conjunctum colligatumque sit. Porrò certissimum est sessionis XL decretum ita esse conditum, ut post extinctum schisma, et sub indubitato Pontifice valeret. Ergo sessionis v decreta, ex mente concilii, etiam extincto schismate, et sub indubitato Pontifice valitura erant.

[1] *Concil. Const. sess.* XL. *col.* 243. 244. — [2] *Ibid.* — [3] *Disquis. p.* 30 *et* 65. *Doct Lovan. pag.* 70, 71.

CAPUT XIX.

Recapitulatio eorum quæ de mente concilii dicta sunt. solutio objectorum cap. III.

Profectò hæc concilii mens, hic sensus : ac si, malis urgentibus ac prævalentibus, tanti concilii, de reformatione ad unguem perficiendâ, vota frustrata sint; certa tamen fundamenta, quibus ea niteretur, posuisse juvabat. Denique si quis diligenter antedicta perpenderit, quove statu res Ecclesiæ essent, quidve illa optaret, quidve metueret, et quo indigeret, tot malis undecumque prementibus, et infando schismate ad cumulum ferè auctis, facilè intelliget, quàm ad sananda Ecclesiæ vulnera pertineret, ne ad solum schismatis, aut dubii Pontificis tempus, provisa remedia, ipsaque adeò concilii decreta traherentur. Et ipsum quoque schisma aliud postulabat, cùm unicuique factioni addicti, suum Pontificem pro certo jactarent, ac pontificii nominis auctoritate mali abuterentur, boni etiam plerique turbarentur; atque inter schismatis mala, ac prodendæ pontificiæ majestatis metum fluctuarent. Quas inter angustias, tantaque præsentia et ingruentia mala, si Patres Constantienses sibi asseruissent supremam potestatem in dubios tantùm Pontifices, næ illi Ecclesiæ morbis inane remedium attulissent. Quare dubii Pontificis, nullâ vel tenui mentione factâ, altiore et communiore ratione subnixi decreverunt, « quemcumque hominem, quâcumque dignitate, papali etiam, cuicumque concilio subjici oportere; » ut postea omnes christiani, quocumque tempore, et quocumque rerum statu, sive in schismate, sive extra schisma, seu dubium Pontificem, seu certum esse crederent, supremam conciliorum agnoscerent potestatem, in eâque acquiescerent. Quod quidem sancta synodus eo luculentiùs et firmiùs declarare ac definire teneretur, quia pars maiorum maxima indè provenerat, quòd multi non satis synodo Pisanæ credidissent. Jam verò, his explicatis, nihil est facilius quàm adversariorum omnia argumenta, atque axiomata in eorum caput retorquere.

Nempe bis agebant regulis *Intelligentia dictorum ex causis est assumenda dicendi* [1]. Nos

[1] *Disquis. n.* 80. *Vid. sup. cap.* III.

verò id fecimus, atque ex causis quibus collecta est synodus; cùm illæ, non ad schismatis tantùm, aut ad dubii Pontificis tempus, sed ad omnia Ecclesiæ tempora referuntur, ejus quoque decreta ad omnia tempora patere docuimus. *Ex contextu facienda est interpretatio*[1]. Nos verò gesta omnia ab ipsâ origine repetita revolvimus, atque hinc doctrinam et Parisiensium et Ecclesiæ gallicanæ fixam invictamque esse monstravimus. *Ubi est apparens aliqua contradictio, capienda interpretatio est, quæ tollat contradictionem* [2]. Id verò meminerint; id enim semper agunt, ut synodi inter se decreta committant, nec unum ex alio elucident, sed evertant. Sic ea quæ in Viclefum à synodo Constantiensi intorta sunt sessione VIII; sic reformationem sessione XL propositam, in ipsis synodi sessionibus IV et V decreta convertunt. Nos ita conciliamus omnia, ut sibi cohærere, et eodem ubique tenore processisse constet. Jam cùm ex optimis reguiis, quas ipsi adversarii adducebant, sacrosanctæ synodi mentem in sessionum IV et V decretis liquidò exposuerimus, haud minùs luculenter earum sessionum invictam auctoritatem adstruemus.

CAPUT XX.

Sessionibus IV et V æquè ac reliquis concilii œcumenici auctoritas constat: an valeat Bellarmini responsio, earum sessionum decreta, à Florentinâ et Lateranensi synodis antiquata?

Ac primùm auctoritas sessionum IV et V haud alio fundamento nititur, quàm quo tota synodus; ipso nempè concilii titulo: « Sancta synodus Constantiensis in Spiritu sancto legitimè congregata, generale concilium faciens, Ecclesiam catholicam militantem repræsentans, etc. »

Hæc de se statim synodus, prorsùs synodorum generalium more. Quærimus à nostris censoribus, an hunc titulum sessionibus IV et V detractum velint? Si velint, non catholica, sed mendax est synodus, pro universali sese venditans; si nolint, aut, volentes licèt, ipsa sanctæ synodi reverentia cohibet, fateantur necesse est, sessiones IV et V eâ auctoritate niti, quâ nulla major esse possit.

Ait quidem Bellarminus, « Constantiense concilium, quantùm ad primas sessiones, ubi definit concilium esse supra Papam, in concilio Florentino, et Lateranensi ultimo reprobatum [3]. » Anne expresso nomine concilii Constantiensis, ut sanè oportebat? Sic enim et Ariminensis, et Ephesina illa nefaria synodus expressè abrogatæ et condemnatæ sunt. An igitur Florentina, aut Lateranensis illa ultima synodus, Constantiensem synodum notavit ullo modo? Nusquàm. Sed, aiunt, contraria decreta protulit. Ergo jam non concilio abrogatur auctoritas: sed ipsa concilia quæ verâ auctoritate constent, pessimo exemplo inter se committuntur. Nos autem conciliorum Florentini atque Lateranensis decreta Constantiensibus esse contraria negamus et pernegamus; falsòque et temerè assertum id esse, prolatis gestis, suo loco demonstramus. Hic interim id querimur, novo more, atque à catholicis theologis alienissime, concilia œcumenica opponi conciliis œcumenicis in eâ re, quæ ad ecclesiasticum dogma pertinet, negamusque unquàm in Ecclesiâ factum, ut alicujus concilii, quod se pro œcumenico gesserit, quale illud falsum Ephesinum fuit, in alio concilio œcumenico, doctrina damnetur, nisi priùs ipsa synodus antiquetur, mendaci œcumenicæ titulo insignita. Jam si concilia inter se non concilianda, sed committenda essent; quis Florentinum aut etiam Lateranense ultimum concilium, tam paucorum episcoporum, ac, dùm celebraretur, vix extra Urbem notum, Constantiensi anteponat, ubi teste Bellarmino, *Patres ferè mille* [1]; atque in his *episcopi ampliùs trecenti* adfuerunt; tanta hominum copia, ut eos Constantia urbs tanta non caperet, quemadmodùm hujus temporis testantur historici [2]; quos inter eminebant tot ac tanti cardinales romanæ Sedis atque potentiæ studiosissimi. Quis, inquam, æquus judex tam sancto conventui, ubi exitiale schisma extinctum, et res Ecclesiæ in pace sunt compositæ, ex ipso statim titulo non asserat auctoritatem?

At enim non omnes, sed primæ tantùm sessiones abjiciuntur. Quasi verò nihil sit, ipsa tantæ synodi fundamenta concutere, idque ex proprio sensu, nullâ synodo, nullo auctore Pontifice. Quid verò non liceat, si hæc licent? Verùm omittamus certa licèt præjudicia, atque adversariorum objecta diluamus.

CAPUT XXI.

An sessionum IV et V dubia sit auctoritas, quòd duæ obedientiæ defuerint? An Joannis XXIII obedientia tertia pars Ecclesiæ fuerit? An Joannes XXIII aut alii sessionibus IV et V contradixerint? Joannis Turrecrematæ et Joannis Gersonis loci.

Aiunt: Non erat tùm generale concilium, cùm tantùm adesset tertia pars Ecclesiæ [3]. (Quæ alibi fusè diximus, ut ostenderemus absurdum esse Ecclesiæ tertiam partem tantùm dicere tot po-

[1] *Disquis. n. 81.* — [2] *Ibid. n. 80.* — [3] *Bell. lib. de Conc. et Eccl. c. VII.*

[1] *Bell. lib. de Conc. et Eccl. c. VII.* — [2] *Vid. Cochlæ. lib. I, hist. Huss. et al. hist.* — [3] *Doct. Lov. p. 77. Bell. lib. II de Conc. cap. XIX. Turrec. de Eccl. lib. II, cap. XCIX. Vid. Dissert. Præv. num. XXXIX et XLI.*

pulos tantaque regna quæ Joanni XXIII obediebant, hic iterare non est necesse.) Inter illa regna erat Hungaricum, misso quoque legato pro toto hoc regno Lamberto de Grolià [1]; quod ideò annotamus, ut intelligant censores nostri, majores quoque suos cum nostris majoribus in unam sententiam convenisse. Harum nationum regnorumque antistites ac legatos in eo catalogo legimus, quo descripta sunt illorum nomina, qui fœdus Narbonense [*] cum Aragonensibus pactum approbarunt [2].

Ut ut sit, inquiunt, duæ obedientiæ deerant. Certè; sed omnes convocatæ, et quidem auctoritate veri Pontificis, et ex decreto Pisani concilii generalis. An verò propter Hispanos, et Scotos, aut etiam Apulos damnatis Pontificibus adhærentes, perditam Ecclesiam oportebat; nec licebat, tot tantisque Ecclesiis vero Pontifici obedientibus, personam agere Ecclesiæ, resque ejus componere, aut earum agendarum fundamenta collocare? Esto, fuerint excusabiles, aut tolerabiles, qui Gregorio Benedictoque adhærebant. An propterà reliquam Ecclesiam, ipsâ nixam veritate, auctoritate spoliabant, ac prohibere poterant, quominùs veris certisque decretis, saluti animarum, atque extinguendo schismati provideret?

Sed addit Bellarminus : « Non aderat tum certus Papa in Ecclesiâ : sine quo dubia de fide » definiri non possunt [3]. » Certus, quem omnes omninò reipsâ agnoscerent, fateor : certus, qui meritò pro certo haberetur, et quem multò maxima pars Ecclesiæ reipsâ pro certo haberet, cæteris tantæ multitudinis comparatione perpaucis ; nec ipse Bellarminus inficias eat.

Instat : « In concilio nullus erat Papa : Joannes enim XXIII, qui concilium inchoaverat, » jam indè recesserat, cùm quarta sessio haberetur [4] : » quasi è concilio turpiter aufugisse, hoc esset synodo abrogare potestatem. Atqui ipse Joannes postridiè quàm abiit, missis ad imperatorem et ad synodum legatis, *datâque creditivâ litterâ* testabatur *se propter sanitatem corporis secessisse.* Hanc turpi fugæ excusationem obtendebat; cæterùm *omnia impleturum quæ synodo promisisset* [5].

Bellarminum secutus auctor anonymus *Doctrinæ Lovaniensium* hæc addit : « Nec desunt qui » asserant, quòd non omnes illius primæ congre» gationis, consenserint illi decreto sessionum IV » et V; » nec ipse Joannes XXIII adhibuit « con» sensum, vel auctoritatem suam : dicitur enim » fuisse conquestus, post abscessum suum aliqua » esse decreta erronea et falsa adversùs auctori» tatem romani Pontificis [1]. » Hæc ille ex Joanne Turrecrematâ retulit. Quo loco multùm utuntur, qui nostra impugnant, ac præsertim ille, qui de libertatibus gallicanis scripsit auctor anonymus. Atque is quidem laudat Joannem à turrecrematâ cardinalem, ut « de rei veritate optimè instruc» tum, ac gestorum ex parte oculatum testem, ac » pro suo merito fide dignum [2]. » Id prætermisit, ab eo cardinale hæc fuisse scripta post Basileense dissidium : quo Tempore Turrecremata Eugenianarum partium antesignanus, cùm Constantiensis concilii auctoritate premeretur, nullum videbat effugium, nisi, quoad poterat, Constantiensium canonum et sensum obscuraret, et auctoritatem infringeret. Itaque cùm acta publica deessent, ipsos etiam rumores aucupatus, ea scripsit, quæ Joannes XXIII coram oratoribus gallicanis iratus effudisse diceretur. Jam verò quis dicat admittenda quidem ea quæ ab uno viro, eoque addicto partibus, memorantur ; contemnenda verò quæ sunt in actis publicis expressè notata? Nempè hæc consensum et auctoritatem publicam manifestè exprimunt, non item quod incertâ tantùm quorumdam relatione nititur. Nec verò aliud innuit Turrecremata, dùm nullo tantæ rei appellato teste, solùm ait : « Dicitur enim fuisse » conquestus post abscessum suum aliqua esse » decreta erronea et falsa adversùs auctoritatem » romani Pontificis. » Hæc anonymus repetit. At virum gravem non decet his moveri, quæ dicantur, et in aëra jactentur, dùm interim ex actis ipsis synodi, duo hæc constant; nempè sessioni IV ducentos Patres adfuisse; et sessioni V adscriptum, lectis articulis, *Concilium eos uniformiter approbasse, et concludisse.* De Joanne verò XXIII quid dicam, quem ex actis constet, etiam post fugam synodo adhæsisse, ac postea iteratis vicibus ultrò confessum « quòd turpiter à concilio reces» serat; quòd vellet stare definitioni concilii; » quòd Constantiense Pisani continuativum erra» re non posset; quòd synodi sententiam, etiamsi » in se latam, cum birreti depositione acciperet, » confirmaret, approbaret quantùm in se es» set [3]? » Quæ ergo synodus intelligeret, eo vel invito per sese valitura, quis, eo quoque assentiente, valere negaverit?

Neque verò nostrâ interest, quid ipse Joannes privatim aut clanculùm demurmuraverit; sed

[1] *Concil. Const. sess.* XX, *col.* 190.

[*] Nempè Narbone transactum fuerat inter Sigismundum imperatorem et Ferdinandum Aragonum regem, ut episcopi qui Ferdinando parebant, certis conditionibus suo Benedicto obedientiam denegarent, et synodo se jungerent. Vid. tenor. Cap. concord. tom. XII Conc. col. 178 et seq. (*Edit. Paris.*)

[2] *Concil. Const. sess.* XX. *col.* 183 *et seq.* — [3] *Bell. loc jam. cit.* — [4] *Ibid. et Doct. Lov. p.* 77, *ex Turrecr.* — [5] *Concil. Const. sess.* IV. *col.* 20, 21.

[1] *Doct. Lovan. p.* 69, 73, 77, *ex Turrecr.* — [2] *De Libert., etc. lib.* V. *cap* XV, *n.* 2. — [3] *Concil. Const. sess.* XI, XII, *col.* 87, 88, *etc.*

quid ad synodum apertè professus sit. Neque ego diffiteor ei adfuisse, ut principibus solent, adulatores pessimos, cùm ab Alliacensi cardinale notatum videam quemdam, « qui inter fautores » et adulatores ejus, velut anguis in herbâ lati- » taret, qui eum lacte erroris nutrientes, ad » exterminium deduxerunt [1]. »

Neque etiam moror quid illi Pontificis insusurraverint auribus fœdi adulatores; sed quid ipsa synodus votis communibus atque suffragiis definiverit; quod unum inquirimus. Auctor anonymus [2], aliique passim mirum in modum se efferunt his Joannis Gersonis verbis [3] : « Ante » celebrationem sacrosanctæ bujus Constantien- » sis synodi, sic occupaverat mentes plurimorum » litteralium, magìs quàm litteratorum ista tra- » ditio, ut oppositorum dogmatizator fuisset de » hæreticâ pravitate suspectus vel damnatus. » Hujus rei signum accipe, quia post declaratio- » nem, et quod urgentius est, post determina- » tionem et practicationem ejusdem sanctæ syn- » odi * inveniantur qui talia passim asserere » non paveant. »

Quæ cur viri graves tanti faciant, non equidem hactenùs intelligere potui. Quid enim novi quòd, ante rem definitam, in diversam sententiam multi abierint? Aut quis nesciat post res etiam definitas, non defuisse synodis, etiam optimè gestis, obtrectatores suos? Sanè quod Gerson memorat : » Qui Constantiensia dogmata » tenerentur, ante sacræ synodi celebrationem » de hæreticâ pravitate suspectos vel notatos, » ad Benedicti XIII, cui Galli parebant, tempora pessima referendum. Is enim superbissimus atque ambitiosissimus, qui contra se hiscere auderent ac synodum implorarent, diris devovebat, quod jam ex actis constitit [4]. Atque hunc pessimum morem, et ab alto imbibitum adulationis virus Gerson irridens, *traditionem* vocabat, qualem certè in Judæis improbavit Christus. Ipse cum cæteris veram et apostolicam traditionem tuebatur. Jam qui hæc objiciunt, viderint an litigia judiciis, ipsisque judicibus, in Ecclesiæ catholicæ cœtu sedentibus, obtrectatores anteponendos putent.

[1] *Pet. All. de Eccl. auct. p.* 111, *cap.* III, *jam sæp. cit.* — [2] *De Libert. etc. lib.* V, *cap.* XV, *n.* 7. — [3] *Gers. de potest. Eccl. cons.* XII.

* Synodo etiam stante, quidam hæc asserere non verebantur: « Nec ab eo (Papâ) appellari, neque eum judicialiter evocari, » nec obedientiam ab eo substrahi..... est aliqualenùs possibile: » hic solus symbolum fidei condere, hic solus causas ejusdem fi- » dei.... tractare potest : solus.... regulas, leges et canones con- » dit, alioquin quidquid per alios diffinitur, decernitur, condi- » tur, statuitur, irritum est et inane. » Vid. loc. in text. citat. (*Edit. Paris.*)

[4] *Vid. sup. hoc lib. cap.* IX; *et S. Anton. tom.* III, *hist. lib.* XXII, §. X *et seq. et Rain. an.* 1409.

CAPUT XXII.

Quòd inter catholicos certum sit, concilium Constantiense jam indè ab initio, et ante adunatas obedientias fuisse œcumenicum : bulla *Inter cunctas* à Martino V, *sacro approbante concilio*, edita Constantiæ.

Denique, ut uno verbo totum negotium transigamus, judicata res est; totaque illa de duabus obedientiis absentibus, deque sessionibus nullo Pontifice habitis, argumentatio sponte jacet. Nemo enim negat decreta sessionum VIII, XIII, XV, circa Viclefum et Hussum, et circa communionem sub unâ specie, et circa Joannis Parvi propositionem de cædendis tyrannis, aliaque de fide, plenâ œcumenicæ synodi auctoritate esse facta. Atque illas sessiones æquè ac quartam et quintam constat esse celebratas, antequàm omnes obedientiæ convenissent. Ergo ante conjunctionem illam, concilii generalis apud Constantienses valebat auctoritas; ac sessionum IV et V decreta pari cum cæteris potestate omninò constant.

Respondent [1], quæ adversùs Viclefum et Hussum decreta fuerant, à Martino V fuisse approbata, decretali *Inter cunctas* : nihil autem prætereà ab eo Pontifice confirmatum.

Verùm enim verò attendere debuissent nihil hic novi decrevisse Martinum : sed quæ à concilio œcumenico, de Viclefi atque Hussi erroribus rectè jam et ordine gesta essent, episcopis et inquisitoribus exequenda mandasse. Id ipsius diplomatis probat series. Hæc deindè Martinus V interrogata subdit, quibus tentari debeat is cujus fides suspecta sit [2] : « Utrum credat quòd » quodcumque concilium generale, et etiam Con- » stantiense, universalem Ecclesiam repræsen- » tet? Item quòd illud, quod sacrum concilium » Constantiense Ecclesiam universalem repræ- » sentans, approbavit et approbat in favorem » fidei et ad salutem animarum; quòd hoc est » ab universis Christi fidelibus approbandum et » tenendum, et quod condemnavit et condem- » nat, esse fidei vel bonis moribus contra- » rium. »

En quod sancta synodus approbavit et condemnavit circa Viclefi, Hussique propositiones sessionibus VIII et XV, nondùm licèt adunatis obedientiis; en quod approbandum et condemnandum Martinus præcisè proponit, ut jam approbatum et condemnatum à concilio œcumenico, quod Ecclesiam catholicam repræsentaret. Pergit : » Utrum credat quòd dictæ condemna- » tiones * per sacrum generale concilium ritè et

[1] *Disq. pag.* 21. — [2] *Bull.* Inter cunctas, *col* 268.

* Nempè Viclefi, Joannis Hussi, et Hieronymi à Pragâ.

» justè factæ sunt : » *ritè*, quoad ordinem; *justè*, quoad rem ipsam : quod iterùm iterùmque inculcat et urget; ut quod in concilio generali decretum et peractum erat, jam observandum omnibus credendumque relinquatur. Qui ergo concilio Constantiensi ante adunatas obedientias œcumenicam detrahit auctoritatem, non modò toti synodo, verùm etiam Martino V et fidei catholicæ contradicit.

Neque verò his nocet, quòd Martinus V sessionum IV et V nullam fecerit mentionem; neque enim aut memorat prolatam de Joannis Parvi hæresi sententiam [1], quæ haud minùs habetur pro œcumenici concilii sententiâ : neque aliud quidquam præter ea, quæ in Vicleffum Hussumque gesta sunt. Quin etiam vidimus bullæ *Inter cunctas*, insertam à Martino V censuram concilii in Vicleffi propositionem XLI, quâ censurâ constet, *Ecclesiam romanam ita supremam esse*, quatenùs eo nomine *universalis Ecclesia, aut concilium generale* intelligitur : Papam verò ita supremum, quatenùs *primatum habet super alias Ecclesias particulares*. Hæc exscribit Martinus V : hæc ad fidem catholicam pertinere intelligit. Quæ nos ex sessionibus IV et V manasse, eum iisque apta et connexa esse, luce clarius demonstravimus [2] : quo liquet Martinum V iis sessionibus assensisse, qui connexa et consentanea probaverit.

Neque mirum. Ipse enim Martinus, unus fuit eorum cardinalium, qui suscripsit cum aliis ei declarationi, quâ Papam œcumenicæ synodo subesse testabantur [3]. Is eo fundamento nixus, in Pisano concilio et Constantiensi, nunquàm ab aliorum Patrum sententiâ discrepavit. Itaque cùm bullâ *Inter cunctas*, primarum sessionum decreta, tanquàm œcumenicæ synodi acta veneratur, id tantùm Pontifex mandat exequendum, quod prælatus et cardinalis cum aliis jam fecerat et constituerat.

Pari ratione solvitur ea objectio, quòd absente Papâ, synodi œcumenicæ auctoritas constare nequeat : cùm iis sessionibus, quas Martinus V, totâ synodo approbante, pro œcumenici concilii veris sessionibus agnoscit, haud minùs quàm sessionibus IV et V romanum Pontificem defuisse constet.

Quamobrem ruit funditus illa objectio, quæ ex diversis obedientiis nondùm adunatis petebatur. Nec ullum periculum nostrorum Parisiensium sententiæ imminet ab aliis obedientiis, quæ primùm unanimi consensu bullam *Inter cunctas* Martini V approbarint, tùm declarationi ipsius concilii Constantiensis primis sessionibus superstructæ, in idem ædificium, atque omninò in idem corpus coaluerint; totamque sacræ synodi doctrinam imbiberint; cujus quidem doctrinæ, si quam partem suspectam habuissent, nonnisi eâ expressè reprobatâ synodo adhæsissent.

[1] *Concil. Const. sess.* XV, *col.* 141. — [2] *Sup. cap.* XV. — [3] *Vid. Rain. tom.* XVII, *an.* 1408, *n.* 9, *sup. hoc lib. cap.* IX. *Diss. præv. n.* XL.

CAPUT XXIII.

An novæ concilii convocationes, Gregorii et Benedicti obedientiis Constantiam advenientibus, pacis studio factæ, antecedentium sessionum auctoritatem infringant? Ac primum de suscepto Gregorio, sessione XIV.

Neque illa obstat ab auctore anonymo *Doctrinæ Lovaniensium* [1] aliisque jactata, adunatis demùm obedientiis, nova concilii convocatio, quæque ad eam mentem facta sunt. Hæc enim sunt synodi, non de suâ auctoritate dubitantis, sed apostolicâ charitate sustentantis infirmos. Jam quidem fortiores animæ, amborum contendentium, tanquàm sua quærentium, jugum excusserant, ac maximam Ecclesiæ partem ad pacem adduxerant; sed tamen infirmi supererant, qui ad hæc fortia exsurgere, aut ex obortis dubiis, quæ saltem probabilia viderentur, extricare se non poterant. Quid igitur agendum? Multi suadebant bello adigendos ad obedientiam; atque ea erat, quam *viam belli* vocabant [2]. At Petrus de Alliaco, et academia Parisiensis, et optimus quisque, et sacrosancta synodus, cruenta remedia respuebat. An igitur in fœdo schismate relinquendi? Alia omnia postulabat fraterna ac materna charitas, et apostolicum illud, ut *firmiores imbecillitates infirmorum sustinerent* [3]. Hinc novæ illæ convocationes admissæ sunt, illæsâ synodi auctoritate, cùm nihil profectò lædat; quæ omnia potiùs sanat, charitas.

Quare sessione XIV, cùm accederet ad synodum jam Constantiæ congregatum Gregorii XII obedientia; nova quidem facta est ipsius Gregorii nomine, per ejus procuratores convocatio et confirmatio [4]. Sed postquam ea omnia facta sunt, synodus sic pronuntiat : « Eam convocationem, » auctorizationem, approbationem, et confirmationem à Gregorio nunc factas, quantùm ad » ipsum spectare videtur, in omnibus et per » omnia admitti : quia abundans et certitudinem » pro bono cautela nemini nocet, sed omnibus » prodest. » Hæc docent synodum per se stantem, convocatam tamen à Gregorio, non quidem absolutè, sed *quantùm ad ipsum spectare*

[1] *Doctr. Lovan. p.* 69, 70. — [2] *Append. tom.* XII *Conc. col.* 1443. — [3] *Rom.* XV, 1. — [4] *Conc. Const. sess.* XIV, *col.* 107.

videbatur : neque ex necessitate, sed *ex abundanti*.

Eâdem ratione sacra synodus Joannis XXIII jam depositi consensionem, et *quantum in ipso esset*, sententiæ synodalis confirmationem admisit [1]. Quas res Joannes Gerson præseus, earumque pars maxima *ad cautelam et humili quâdam condescensione factas*, et ipse credidit, et coram totâ synodo concione habitâ prædicavit [2]. Neque convocatorium Gregorii decretum in provincias pro more missum est; sed tantùm in synodo lectum, ut ea convocatio ad œconomiam quamdam atque indulgentiam, non ad ipsam rei, ut vocant, substantiam pertineat. Sic synodus suæ conscia majestatis, et constantiæ retinens, infirmis quoque ac dubiis animis consulebat.

Eodem pacis intuitu, in eâdem sessione admissum est Gregorii de papatûs abdicatione mandatum, cum hâc professione, quòd cùm hunc papatûs titulum *clarum certumque* haberet, permissum etiam ei sit, ut quibuscumque verbis papatum tueretur, quem reipsâ abdicaret.

Quamobrem in eodem diplomate procuratoribus seu legatis suis facultatem dabat, « vice suâ » convocandi et auctorizandi generale concilium, » remotâ tamen, inquit, omninò Baltasaris præ» sidentiâ et præsentiâ [3] : » quæ quidem sancta synodus nullo suo detrimento concedebat; cùm Joannes jam depositus senteutiæ acquievisset, cautumque esset, ne aut ipse, aut Gregorius, aut Benedictus eligi possent.

CAPUT XXIV.

Exemplum singularis, in ejusdem schismatis casu, indulgentiæ et condescensûs.

Scilicet ut tuta præstarent omnia, omnes in unum titulos congerebant, ne ex levi quoque scrupulo, tanquàm ex tenui scintillâ tota exosi schismatis flamma resurgeret. Quod tunc usque adeò hærebat animis, ut Martinus V, duodecimo pontificatûs anno, cùm per tot annorum spatium, ac totâ jam Ecclesiâ egregius ac stabilitus Pontifex coleretur, fictitit Clementis cessionem, Petri cardinalis Fuxensis operâ impetratam, magni beneficii loco duceret.

Hæc advertat lector diligens. Petrus de Lunâ in Constantiensi concilio à tribus jam obedientiis anathemate damnatus, desertusque à suis penè omnibus, et tamen in papatu tuendo ad mortem usque obstinatissimus, nescio quem Ægidium Muniouem, canonicum Barcinonensem, successorem habuit. Is anno 1422, Petro mortuo, à tribus cardinalium larvis electus, Clementis VIII nomen accepit. Tota illi Ecclesia, erat Paniscolensis rupes, in Catalonià castellum exiguum, extremum Petri de Lunâ schismatisque perfugium. Favebat occultè rex Aragonum Alphonsus, Martino V infensus, tantoque Pontifici inane Pontificis spectrum opponebat; totâ Ecclesiâ partim irridente, partim etiam indignante. Et tamen, ut ea larva è medio tolleretur, pace jam cum Alphonso rege factâ, missi regii oratores; in his Alphonsus Borgia, postea Calixtus (III) pontifex maximus, qui falsum Clementem ad abdicationem inducerent. Missus Petrus cardinalis Fuxensis [*] vir per eam ætatem, et genere, et rerum gestarum gloriâ clarus, qui reliquias schismatis extingueret; cujus acta sic habent apud Odoricum Rainaldum, ad annum 1429 [1] : « Dominus Ægidius in sessione publicâ, » indutus papalibus insigniis, in castro Paniscolæ, primitus et ante omnia pro serenitate » conscientiæ suæ et suorum sequacium, ut dixit » publicè et solemniter, omnes processus, sen» tentias, fulminationes et censuras, depositio» nes, inhabilitationes, per suum prædecessorem » Benedictum papam XIII in suâ obedientiâ nun» cupatum, et ipsum in suo prætenso pontificatu, » contra omnes et singulos ei non obedientes, » specialiter contra Odonem de Columnis, quem » secundùm eorum opinionem reputabant anti» papam et schismaticum, et omnes sibi adhæ» rentes, factas, pronuntiatas, et fulminatas, » per suas litteras et prætensas bullas plumbeas » expressè revocavit; et omnes illos, qui præfato » domino Odoni adhæserant, et specialiter ip» sum Odonem de Columnâ ad omnes dignitates » et honores, et specialiter ad papatum habilita» vit, restituit, et redintegravit. Deindè idem » Ægidius proposuit solemniter coram omnibus, » qualiter electus ab ibidem præsentibus suis » fratribus, prætensis cardinalibus, papatum » recepit; non ad alios fines, quàm ad hoc prin» cipaliter, ut per ejus medium, Dei Ecclesiæ » vera et indubitata unio sequeretur : etiam à » primis diebus suæ novæ assumptionis ad apos» tolatum veraciter in animo disposuit, pro » tanto bono unionis Ecclesiæ Dei, sponte et li» beraliter se velle renuntiare honori et officio

[1] *Concil. Const. sess.* XII, *col.* 96. — [2] *Gers. serm. de viag. etc. direct.* IV, *tom.* II. *col.* 273. — [3] *Concil. Const. sess.* XIV, *col.* 106.

[*] Petrus Fuxensis, è Franciscanorum familiâ, natus annos XXII ad cardinalatum evectus est à Benedicto XIII, qui comites Fuxenses sibi adjungi cupiebat. Petrus Benedicti partes egregiè fovit, usque ad concilium Constantiense. Bis venit in Aragoniam pacis causâ, ac demum schisma prolatum ab Ægidio de Munione omninò extinxit. Erat tunc Arelatensis archiepiscopus et vice-legatus Avenionensis. Vid. *Gall. Christ.* et tom. XII Conc. col. 406 et seq (*Edit. Paris.*)

[1] *Rain. tom.* XVIII, *an.* 1429, *n.* 2.

» papali. » Quod revera præstitit; « confitens » expressè viam renuntiationis bujusmodi, esse » viam planiorem, utiliorem, securiorem, et » breviorem ad consequendam veram et indubi» tatam unionem Ecclesiæ Dei. »

Quin etiam umbraticus Pontifex bullam plumbeam super cessione suâ edidit[1], sub hoc titulo : *Clemens episcopus, servus servorum Dei*, cujus hæc verba referre placet : « Hinc est quòd nos » propensiùs attendentes, quòd quantò validiora, » certiora et firmiora sunt in bujusmodi aposto» latûs officio jura nostra, tantò laudabiliùs ea » ducimus pro pace ac redintegratione religionis » christianæ relinquere. » Quo fundamento posito bæc subdit : « Omni juri papatûs, oneri et » bonori, ejusque titulo et possessioni,.... quam » habemus :..... non vi, dolo seu metu,..... sed » simpliciter, purè, liberè, et sponte, ac ex certâ » scientiâ, et de plenitudine potestatis, assisten» tibus nobis venerabilibus fratribus nostris sanc» tæ romanæ Ecclesiæ cardinalibus, necnon » præsentibus..... Alphonsi regis Aragonum..... » ambassiatoribus,..... cedimus et renuntia» mus;.... papalia deponentes insignia, ad effi» caciam veræ ac desideratissimæ unionis Eccle» siæ sanctæ Dei.... Datum Paniscolæ Dertusensis » diœcesis, 7 kal. Augusti, pontificatûs nostri » anno quinto. » Prorsùs eo more rituque, atque etiam verborum majore magnificentiâ, quam Angelus de Corario, seu Gregorius XII, abdicaverat.

Neque eo contenti fuere; sed post eam abdicationem falsi Clementis, ejus cardinales, tanquam vacante sede, ad novum Pontificem eligendum, locum conclavis postularunt, quo pro more conclusi, « nemine discrepante, per viam » Spiritûs sancti, reverendissimum in Christo » patrem et dominum Odonem de Columnâ, in » suâ obedientiâ nominatum Martinum V, quem » ipse dominus Clemens..... ante suam cessio» nem, tollendo sententias et processus contra » ipsum ratione schismatis latos et factos, babi» litarat, de apostolicæ potestatis plenitudine, » usque ad summum pontificium inclusivè, in » romanum Pontificem..... ac beati Petri suc» cessorem concorditer elegerunt[2]. » Atque bujus electionis publicum instrumentum ab Alphonsi regis oratoribus pontificio legato statim est traditum.

Quid igitur? Nisi larva Pontificis Martinum V *habilitasset* ad pontificiam dignitatem; nisi loco cessisset ; nisi umbratici cardinales eumdem Martinum elegissent, non ei tota sua constabat auctoritas, ac decreta Constantiensia fluctuabant? Absit. Sed tamen hæc omnia facta sunt, quòd catholici spectarent, non solùm vera jura, titulorumque certam auctoritatem, sed etiam firmum et tutum consensionis effectum, ut infirmi nihil haberent quod jam mutire possent.

Quæ quidem cùm accepisset Martinus pontifex, referente Rainaldo[1], *ingenti gaudio affectus est, datisque litteris, legato cardinali* plurimùm gratulatus; Ægidium Munionem Baleari episcopatu, Alphonsum verò Borgiam, quo suadente abdicaverat, Valentino archiepiscopatu donavit. Tantâ mercede eos honestavit, tantâque operâ, etiam profligato schismate, tamen ad muniendam pacem, inania etiam jura, inanesque titulos conquirebant.

Non ergo mirum, si eodem adbuc vigente schismate, Constantienses Patres Gregorio XII tanta permiserint; cùm pariter declararent, *hanc convocationem et auctorizationem* Gregorii admittendam esse, *quantum ad ipsum spectare videretur*[2] : non quantum ad synodum, neque ex necessitate, sed *ex abundanti* esse, ut et Gregorii ejusque sequacium scrupulis caveretur, et sua interim sacrosanctæ synodo constaret auctoritas.

CAPUT XXV.

De sessionibus XXII, XXVI, XXXV, quibus Aragonenses, Navarrici et Castellani suscepti sunt.

Eodem animo actum cum Aragonensibus aliisque Hispanis, qui rejecto Benedicto Sigismundi Imperatoris operâ, ex pacto Narbonensi * sessione XXII ac sequentibus, Constantiensi se synodo conjunxerunt : quæ compositio Narbonensis, Constantiæ in sessione XX lecta et approbata est[3]; ac postea, præsentibus legatis Ferdinandi regis Aragonum, sessio XXII celebratur[4]. Et statim quidem decretum editur consueto ritu : scilicet, *sacrosanctæ generalis synodi* ** *Con-*

[1] *Vid. tom. XII Conc. col. 407.* — [2] *Ibid. col. 408.*

[1] *Rain. an. 1429. n. 3.* — [2] *Vid. Sup. cap. præced.*

* Sic in illo pacto statuitur, capit. 1 : «Quòd convocatio fiat per » prælatos.... in dicto concilio Constantiensi existentes, de re» gibus et principibus.... et prælatis.... de obedientiâ D. Bene» dicti..... et vice versâ : quòd præfati domini reges et principes » obedientiæ D. Benedicti facient litteras convocatorias ad præ» latos.... de concilio Constantiensi..... vel per suos ambassia» tores. » Vid. col. 178. (*Edit. Paris.*)

[3] *Vid. Conc. Const. sess. XX, col. 178.* — [4] *Ibid. sess. XXII, col. 192. 195.*

** Vocabulum *generalis* abest ab eo decreto, saltem in excusis codicibus; neque tamen indè minùs est firma BOSSUET argumentatio. Nam sacra synodus titulum *generalis* deponit quidem, *condescendentiæ* causâ, ut aiebant, illum statim resumptura. Prætereà observandum eamdem synodum, sessione XIV, procuratoris Gregorii XII admisisse convocationem ad concilium generale, assumpto consueto suo titulo. Notanda verba exscribam: « Sacrosancta generalis synodus Constantiensis.... convocatio» nem, auctorizationem.... nomine illius Domini, qui in suâ obe» dientiâ dicitur Gregorius XII nunc factas..., admittit. » Vid. col. 107. (*Edit. Paris.*)

stantiensis nomine : mox, uti fœdere Narbonensi pactum erat, deposito titulo, datæ sunt ad eumdem regem Aragonum, nomine *cardinalium, aliorumque prælatorum, Constantiæ in Christi nomine congregatorum* [1], litteræ, quibus eum ejusque prælatos Constantiam convocarent. Quo facto, oratores regis Aragonum, eos à quibus ipsi convocabantur, *prælatos et cæteros dominos* Constantiam convocabant : qui scilicet jam præsentes aderant, totoque orbe conscio, plus annum integrum conciliari potestate agebant, responsumque est statim à Patribus Constansientibus : *Nos dictam convocationem acceptamus* [2]. Continuò, nec dimissis in Aragoniam aliasve provincias novæ convocationis litteris, nedum expectato responso, mutua facta conjunctio est; ac sancta synodus multa decrevit, sub titulo consueto, *sacrosanctæ generalis synodi Constantiensis in Spiritu sancto legitimè congregatæ* : ut unà in sessione, si spectes titulos, synodos ter sortem mutaverit [*].

Ac ne aragonenses Antistites generali synodo deesse putarentur, ibidem promulgatum est sacri concilii decretum : ut regis Aragonum oratores, non provinciarum delegatione, sed ipsius synodi auctoritate sic agerent, atque in synodo sententiam ferrent, ac si omnes earum partium repræsentarent Ecclesias; quæ non ex ecclesiasticà disciplinà, aut rei veritate, sed οἰκονομικῶς, ac pacis gratià, summâque indulgentià et condescensione facta esse, res ipsa clamat.

Eodem ritu modoque legati Navarræ regis (Caroli), sessione XXVI, ac Joannis regis Castellæ et Legionis, sessione XXXV suscepti, utrâque sessione nova fit convocatio [3]. Iterum synodus œcumenicæ titulum deponit, statimque resumit; atque interim interjectæ sessiones œcumenicæ synodi titulo celebrantur; quæ res omnibus sessionibus, jam indè ab initio universalis synodi nomen dignitatemque asserit. Nam ad ipsam quidem, quæ se ab initio pro universali gereret, omnes accurrunt, ipsa immota stat : atque illa, suæ licèt conscia dignitatis, id infirmis tribuit, ut venerandum nomen, terque quaterque deponere videatur; sed ut majore semper consensione recipiat. An igitur toties, atque etiam in unà, ut vidimus, XXII sessione, œcumenica esse et perstat, et desinit, et incipit? Neutiquam. Sed οἰκονομικῶς, pacis atque infirmorum gratià, et nomen deponit, et rem tuetur. Et quemadmodum sacra synodus, licèt in gratiam Castellanorum ultimò adventantium, sessione XXXV, nomen œcumenicæ tantisper deposuerit; tamen haud immeritò illud acceperat, et sessione XXVI, in quà Navarrici, et XXII, in quà Aragones accessere. Sic, tametsi eum titulum in Aragonensium gratiam tantisper dimiserit, haud minore jure illum acceperat, et sessione XIV, accedente Gregorio, et ante eam sessionem, ab ipso convocationis et celebrationis initio.

CAPUT XXVI.

Ex ipsà rerum serie antedicta confirmantur.

Quin ipse rerum tenor eam œconomiam probat, quam assertum imus. Neque enim aut Gregorius, ejusve seu Benedicti asseclæ, cùm ad synodum accederent, id sibi vindicarunt, ut antè gesta velut ad incudem revocarent, aut ab iis postulatum, ut ea, tanquam essent infirma vel dubia, approbarent, rataque habere vellent; sed ea omnia, non aliter quàm ipsà rerum serie et consecutione firmantur. Id ipsa in Benedictum gesta manifestant. Certè enim post susceptos, sessione XXII, Aragonenses, sessione XXIII adversùs Benedictum juridica *informatio* decernitur, idque sub œcumenicæ synodi titulo, nihil expectatis Navarricis, prope diem, sessione scilicet XXVI, adventuris : quibus advenientibus, novà licèt convocatione factà, ac deposito tantisper synodi œcumenicæ titulo, non tamen antè gesta iterantur; sed tenore suo causa procedit. Itaque, sessione XXIV, Benedicti *citatio* promulgatur : sessionibus XXIX et XXXIII declaratur contumacia : sessione XXX, subtracta Benedicto obedientia approbatur, aliaque multa fiunt maximi ad causam ponderis. Quæ omnia, Castellanis adventantibus, sessione XXXV, novâque concilii convocatione promulgatà, adeo non infirmantur, ut statim, sessione XXXVII, ultima et peremptoria adversùs Benedictum sententia pronuntietur : quæ tamen non valeret, nisi et informatio, et citatio, et contumaciæ declaratio antea valuissent. Certum igitur est, novis illis synodi convocationibus, pacis studio ex indulgentià factis, nihil ipsius synodi auctoritatem infringi; idque agnitum ab iis etiam qui eas fieri postulassent.

Quòd si respondetur, valuisse illa quidem, sed tamen ex consensu tacito Navarricorum, aut etiam Castellanorum, qui ultimo loco advenerint; quanquam id absurdum est, tamen ad rem nostram sufficit. Sic enim omninò constat quæcumque ab initio à Joannis XXIII obedientià gesta, ea, advenientibus reliquis obedientiis,

[1] *Vid. Conc. Const. sess.* XXII, *col.* 193. — [2] *Ibid. col.* 193.

[*] Nempè initio sessionis, col. 192, *sacrosancta synodus Constantiensis* appellatur; deindè, col. 193, *litteras* dat *convocatorias* ad regem Aragonum sub nomine *cardinalium et prælatorum in Constantià congregatorum* : denique, col. 196, concilii decreta, resumpto suo titulo, *sacrosancta generalis synodus, etc.* (*Edit. Paris.*)

[3] *Vid. Conc. Const. sess.* XXVI et XXXV, *col.* 207, *et* 221.

ipsâ conjunctione ac rerum prosecutione valuisse. Neque enim retractatum quidquam de rebus antea, atque ab initio ipso, in synodo gestis; neque magis de sessione VIII actum est, ubi damnatus Viclefus, ante susceptum Gregorium, aut de sessione XV, ubi damnatus Hussus, proscriptaque propositio Joannis Parvi de cæde tyrannorum, ante Hispanos adunatos, quàm de IV et V sessionibus, ubi conciliorum supra Pontificem declarata est potestas. Nihil, inquam, de iis actum, nihil retractatum fuit; sed ipsâ conjunctione membrorum Ecclesiæ, hæc atque illa decreta æquè firmata sunt.

Neque objicias, ideo constitisse facta adversùs Viclefum Hussumque decreta, quòd bulla *Inter cunctas*, quâ hæc decreta firmantur, omnibus obedientiis adunatis, sacro approbante concilio, sit edita. Hoc enim ipsum est, quo vel maximè vicimus, cùm demonstratum fuerit [1] Viclefi et Hussi propositiones ita referri in bullâ *Inter cunctas*, non ut quæ tunc à synodo generali damnentur; sed ut quæ jam antea à synodo generali, Constantiensi scilicet, quòd universalem Ecclesiam repræsentaret, damnatæ atque proscriptæ sint : quod cùm approbarint Gregoriani atque Hispani præsules, nihil aliud egerent, quàm ut sessiones, ipsis quoque absentibus, celebratas, ut veri œcumenici concilii sessiones et acta approbarent.

Non ergo ab illis requirendum fuit, ut sessionum IV et V decreta expressè approbarent, cùm præsertim ea essent, quibus universa synodi acta, et ante adunatas et post adunatas obedientias niterentur. Hoc fundamento nixi Hispani, cum reliquâ synodo Benedictum suum deponebant; quem usque adeò pro vero certoquè habebant Pontifice, ut synodo declararent, non posse ulium à se pro Pontifice agnosci, nisi Benedicto mortuo, vel renuntiante, vel deposito canonicè [2]. Ergo cum à synodo deponi, ejus sententias, ejus anathemata solvi postulabant, atque ita ex decretis sessionum IV et V ipsum Pontificem, à se verum habitum, synodo submittebant [3].

Neque alio ex fonte illa repetita toties de reformatione decreta manarunt. Neque enim eam in capite et membris fieri, una Joannis XXIII obedientia; verùm id vehementissimè, et Gregoriani sessione XIV, et Hispani Benedicti asseclæ sessionibus XX et XXII, postulabant. Denique quoties aliqua Ecclesiæ pars Constantiensi se synodo adjungeret, toties inculcatum, ut in capite et membris fieret reformatio; idque sacræ synodi auctoritate, quæ proinde caput suum suâ potestate suisque decretis comprehensura esset.

Huc spectant ea decreta, quæ omnibus obedientiis adunatis, unanimi consensu sunt promulgata. Unanimi consensu tres obedientiæ unitæ protulerunt caput illud, *Frequens* [1], aliaque capita, ubi futuris quoque certis Pontificibus legem dictam demonstravimus. Unanimi consensu, à Papâ eligendo, unà cum concilio, reformationem etiam in capite faciendam decreverunt; neque, antequam fieret, synodum dissolvendam [2]. Unanimi consensu compegerunt octodecim illos reformationis articulos, quibus curiam romanam, uti prædiximus, coercitam volebant; quæ omnia demonstravimus [3], non nisi ex iis decretis manare potuisse, quæ concilio Pontificem subjicerent; nihil ut à totâ synodo magis stabilitum inculcatumque fuerit; certumque omnino sit, Patres Constantienses, quotquot sunt, qui diversis temporibus sacro se conventui adjunxerant, omnes in omnibus, ut communione, ita sententiâ et doctrinâ convenisse.

Et certè, si à concilio Constantiensi, sessionibus IV et V, prolata doctrina, ferè hæretica est, ut Bellarminus [4]; si schismatica saltem, aut periculosa, ut quidam alii haud minus inconsideratè jactant; favebant hæresi, favebant schismati, quotquot supervenerunt, quotquot adhæserunt, quotquot communicaverunt, longè magis, quotquot consentanea decreverunt, ac tali fundamento nixi sunt; atque omnes obedientiæ totaque Ecclesia eâ communione et consensione commaculata, hanc labem eluere nullâ ratione queat. Martinus quoque V ipse schismaticorum non modò communicator, sed etiam approbator, romanam eâ labe conspurcavit Ecclesiam; quippe qui schismaticos, et suum, Petrique, si censoribus nostris creditur, primatum evertentes, non modò consortes habuerit, cùm esset cardinalis, sed etiam postea ad ipsam Petri sedem capessendam auctores secutus, eosque jam Pontifex suâ charitate complexus, insuper editâ bullâ *Inter cunctas*, tribus jam obedientiis adunatis, eorum cœtum tam perspicuè ac toties, ab ipsis quoque initiis, concilii œcumenici nomine celebrandum putavit.

[1] *Vid. sup. cap.* XXII. — [2] *Vid. Capitul. Narbon. cap.* III; *sess.* XX. *col.* 179. — [3] *Ibid. cap.* IV. *col.* 180.

[1] *Vid. Conc. Const. sess.* XXXIX, *col.* 238. — [2] *Ibid. sess.* XL, *col.* 243. — [3] *Vid. sup. cap* XVI, XVII, XVIII. — [4] *Bellar. de Conc. auct. lib.* II. *cap.* XVII.

CAPUT XXVII.

Antiquæ Ecclesiæ exemplis concilii Constantiensis œconomia asseritur.

Jam ad eam, quam tuemur, concilii Constantiensis œconomiam atque indulgentiam asserendam, ex ipsâ antiquitate exempla prodeunt. Primùm episcopi Africani, ductore potissimùm Augustino, maximo illo post apostolos charitatis et auctoritatis ecclesiasticæ assertore. Ili ergo cum donatistis schismaticis toties victis, toties ab Ecclesiâ et imperio condemnatis, quasi æquo jure disceptant; nec verentur de catholicæ Ecclesiæ causâ, sub Marcellino comite iterum litigare [1], hâc quoque ultro conditione oblatâ : « Veritate confisi illo nos vinculo conditionis » obstringimus, ut si nobis ii cum quibus agi» mus demonstrare potuerint... subitò Ecclesiam » Christi, nescio quorum, quos isti accusant, » peccatorum periisse contagio, et in solâ re» mansisse parte Donati : si hoc, ut dictum est, » demonstrare potuerint, nullos apud eos hono» res episcopalis muneris requiremus, sed eorum » sequemur pro solâ æternâ salute consilium, » quibus tanti gratiam beneficii pro cognitâ ve» ritate debebimus. » An cunctabundi, an dubii, an catholicæ Ecclesiæ ejusque auctoritatis incerti, qui eam tot tantisque documentis non modò certam, sed etiam perspicuam demonstrabant? Absit. Verùm id agunt, » ut, si fieri po» test, corda hominum vel infirma, vel dura, » pia charitas aut sanet aut edomet [2]. » Advertatur illud, *vel infirma, vel dura*; ut nec ipsa pertinacia duros animos ab Ecclesiæ indulgentissimâ charitate posset excludere. Pergunt : Si victores ipsi fuerint, pervicerintque adversùs donatistas, Ecclesiam non periisse, « sic ejus, inquiunt [3], teneant unitatem, ut non » solùm viam salutis inveniant, sed ne honorem » episcopatûs amittant. » Hinc illa conditio, ut in quâlibet civitate catholicus ac Donatista episcopus, utrique pari jure, servato episcopatu, *vicissim sedeant eminentiùs*; aut si populi christiani episcopalis dignitatis studio hoc refugiant, « utrique, inquiunt, de medio seceda» mus *, et Ecclesiis...... in unitate pacificâ con» stitutis,...... singuli constituantur episcopi. » Sic victi victoresque æquè loco cedebant, potioremque volebant esse donatistarum conditionem, à quibus victoribus nihil sibi honoris reservari postulabant. An obliti Ecclesiæ majestatem? Nullo modo; sed charitate et humilitate victi, reducendis schismaticis, contra ecclesiasticam disciplinam, talia indulgebant. « Quid » enim, inquiunt [1], dubitemus Redemptori nos» tro sacrificium istius humilitatis offerre? An » verò ille de cœlis in humana membra descen» dit..... et nos, ne ejus membra crudeli divi» sione lanientur, de cathedris descendere for» midamus? » Cùm ergo hanc œconomiam erga perditissimos schismaticos pacis studium suaserit, an vererentur Constantienses Patres, de sublimi veluti solio œcumenici concilii tantisper videri descendere, et cum fratribus æquo jure disceptare, ut eos ab schismate revocarent, in quo plerique non malo animo, sed infirmæ conscientiæ scrupulis permanere videbantur?

Quid Cyrillus Alexandrinus? Nonne ille conscripserat adversùs Nestorianam perfidiam duodecim illos anathematismos maximè theologicos atque veridicos, à Sede apostolicâ atque œcumenicâ Ephesinâ synodo aliquatenus comprobatos? Nonne illos Theodoretus, jussu Joannis Antiocheni, et omnium Orientalis diœceseos episcoporum, omni execratione prosecutus erat? Nonne Orientalis synodus eosdem anathematismos ut hæreticos proscripsit, Cyrillum et Memnonem sacræ synodi duces episcopatu dejecit, totam œcumenicam Ephesinam synodum anathemate condemnavit? Quid posteà? Facta pax est : quasi æquo utrinque jure, rebusque integris, nullâ anathematismorum beati Cyrilli, nullâ Orientalis schismaticæ synodi, nullâ etiam, ut paria omnia esse viderentur, synodi Ephesinæ œcumenicæ mentione factâ [2]; idque tantùm actum, ut iis omnibus prætermissis, vera fides, et Ecclesiarum facta adunatio firmaretur. An igitur aut Orientalis synodus stetit, aut anathematismi pro hæreticis habiti, vel synodi Ephesinæ catholica definitio concussa est? Imò hâc indulgentiâ vel condescensione firmata; retulitque id in illo dissidio pars sanior et potior, non solùm ut veritate, sed etiam ut charitate vinceret.

Neque illud omittendum, quod à Magno Gregorio papâ per mirificam indulgentiam reginæ Longobardorum Theodelindæ concessum est [3].

[1] *Tom.* II *Conc. col.* 1352. *Gest.* I *primæ Coll. Carth. Vid. inter Aug. ep.* CXXVIII. *tom.* II, *col.* 377 *et seq.* — [2] *Tom.* II *Conc. in append. col.* 1353 : *apud Aug. col.* 379. — [3] *Ibid. col.* 1352; *et ap. Aug. col.* 378.

* Rem narrat Augustinus his verbis : « In concilio penè tre» centorum episcoporum sic placuit omnibus.... Duo ibi vix » inventi sunt, quibus displiceret : unus annosus senex, qui hoc » etiam dicere liberius ausus est, alter voluntatem suam tacito » vultu significavit. Sed posteaquam illum senem liberius hoc » dicentem obruit omnium fraterna correptio, illo mutante sen» tentiam, vultum etiam ille mutavit. » De gest. cum Emer. n. 6; tom. IX, col. 629. (*Edit. Paris.*)

[1] *Tom.* II *Conc. in append. col.* 1352; *et ap. Aug. col.* 378. — [2] *Vid. in act. ante et post Syn. Eph. tom.* III *Conc. Anath. Cyrill. col.* 408. *Ejusd. ep. ad Joan. Antioch.* Lætentur cœli. *col.* 1105 : *et int. op. Cyrill. edit. Par. Anath. tom.* V, *part.* II. *int. ep.* p. 76, 104. — [3] *Greg. Mag. indic.* XII. *lib.* IV : *al. lib.* III, *epist.* II. *ad Const. ep. Mediol.*

Ea nempe cùm quintæ synodi occasione, se ab Ecclesiâ abrupisset, ita ei Gregorius satisfieri voluit, ut laudatis tantum quatuor primis synodis, quibus summa fidei continetur, quinta synodus ac trium capitulorum damnatio, ut minùs necessaria, taceretur; neque propterea quintæ synodi, à se toties comprobatæ, auctoritatem infregit.

Quo sanctorum Patrum spiritu acta sacra Constantiensis synodus, sui tantisper oblita, sed recordata pacis, suam auctoritatem et omittit et firmat; seque verè probat œcumenicam synodum in Spiritu sancto legitimè congregatam, dum spiritu charitatis animata nihil prætermittit, quo Hispanicos fastus delinire, aut duritiem frangere, aut infirmas conscientias tranquillare possit.

CAPUT XXVIII.

Objectio ex defectu confirmationis petita dissolvitur.

At enim, inquiunt, utcumque in unam eamdemque sententiam omnes obedientiæ concurrerint, non tamen valent synodi œcumenicæ nomine, nisi ea quæ Martinus V prolato decreto expressè approbavit, confirmavitque. At sessiones IV et V Martinus V non expressè probavit prolato decreto; neque enim in bullâ *Inter cunctas*, eas sessiones confirmavit, sed tantùm quæ adversùs Viclefum Hussumque gesta essent; et in ultimâ sessione concilii declaravit, non à se omnia comprobari, sed tantùm ea quæ in materiâ fidei *conciliariter* gesta essent [1]: quo nomine sessionum IV et V decreta comprehendi negant. Denique non edidit generalem confirmationem synodi, tametsi id ipsa synodus postulasset. Hæc Turrecremata; hæc Bellarminus; hæc omnes alii jactant, in eoque vim maximam causæ reponunt. Nos prolatis gestis nullo negotio dissolvimus.

Ac primùm testamur, nihil à nobis refugi confirmationis apostolicæ nomen ac vim; neque existimamus romanos Pontifices, cùm synodos œcumenicas legitimè habitas confirmant, superiorem in eas exercere potestatem Neque enim romani Pontifices, conciliorum tantùm, sed etiam antecessorum suorum passim decreta confirmant; neque tamen iis superiores se præbent, atque ut à Pontificibus concilia, sic à conciliis Pontificum decreta confirmari in actis ecclesiasticis ubique legeris. Nec immeritò: confirmare enim, ecclesiastico stylo, consentire est, et consentiendo firmare. Quippe ecclesiastica gesta atque decreta, ipsa unitas firmat, rerumque confirmatio est, ipsa testificatio unitatis, quæ nos suo loco diligentiùs, ut par est, exequemur [1].

Verùm ad testificationem unitatis atque consensionis, adeoque confirmationis, non profectò necesse est ut expressa diplomata de confirmando prodeant. Martinum V vidimus [2], cùm Otho cardinalis esset, omnium quæque Pisis, quæque Constantiæ gesta essent, jam indè ab initio fuisse participem; et Pontificem factum, nihil eorum, quæ in synodo gesserat, retractasse; imò, totâ synodo approbante, easdem sessiones concilii œcumenici nomine honestasse. Neque necesse erat, ut post semel assertam, primis quoque sessionibus, synodi generalis auctoritatem, sessionum IV et V decreta expressè approbaret. Satis approbabat, qui decernentibus præsens communicabat, eorumque conventum pro œcumenico concilio agnoscebat. Satis approbabat, qui Joanni XXIII, ex his sanè decretis, ritè deposito, sufficí se patiebatur. Satis approbabat, cui caput *Frequens*, ex earum sessionum auctoritate valiturum et exequendum putabat. Satis approbabat, qui in bullâ *Inter cunctas*, et exscripserat, et exequendas mandaverat adscriptas à sacrâ synodo articulo XLI Viclefiano censuras, quæ ad sessionum IV et V decreta necessariò referrentur. Satis denique anteacta approbabat, qui eorum auctoritate omnibus præerat. Quin ipsum interesse, ipsum communicare, probare est: et nisi antiquitatem omnem, totamque vim canonum penitùs ignoramus, romani Pontificis, præsentis maximè, atque insuper collaudantis ipsa communicatio, validissima auctoritas atque approbatio est. Quare nec verum est, quod asserunt [3], post electum Martinum, sacram synodum ab eo petiisse confirmationem decretorum suorum, more consueto. Hoc enim in gestis nusquam apparet, neque sessionum VIII et XV contra Viclefum et Hussum prolata decreta, peculiari Pontificis decretali eguissent, nisi decuisset, quæ adversùs Viclefianos et Hussitas canonicè constituta essent, ad ordinarios exequenda transmitti. Undè damnatio propositionis: *Quilibet tyrannus*, de cædendis tyrannis, Decretali inserta non est, eo quòd non eodem ritu exequenda videretur; neque eo minùs valet.

Quod autem ipse Martinus, sessione ultimâ, jamque dimissis Patribus, declaravit, *in materiis fidei* à se probari ea quæ *conciliariter conclusa essent* [4]; id neque petente synodo, neque ad cujusquam instantiam, sed occasione Polonorum, obiter atque aliud agendo dictum, gesta ipsa testantur. Supplicabant Poloni quemdam librum, ut

[1] *Concil. Const. sess.* XLV. *col.* 258.

[1] *Inf. lib.* VIII. *cap.* II *et seq.* — [2] *Sup. pass. et in Diss. præv. n.* XL. — [3] *Doct. Lovan. p.* 70. — [4] *Sess.* XLV, *col.* 258.

ferebant, » ritè damnatum tanquam bæreticum, » per deputatos fidei, ac etiam per omnes natio- » nes concilii, ac per collegium cardinalium » conclusum,..... in sessione publicâ, per sa- » crum concilium damnari, seu publicè damna- » tum pronuntiari. » His Papa respondet, » quòd » omnia et singula determinata, conclusa et de- » creta in materiis fidei per præsens concilium » CONCILIARITER, tenere, et inviolabiliter obser- » vare volebat;..... ipsaque sic CONCILIARITER » facta approbat et ratificat, et non aliter, et » alio modo. » Quare confirmatio à nullo petita, neque quo loco res erant, necessaria videbatur; et cùm Martinus declaravit, *in materiis fidei* quid probaret [1], respondebat profectò ad Polonorum propositum, qui, de fide quærentes, responsum de fide retulerunt. Cæterùm satis constat, non hinc tantùm petendam esse synodi approbationem; alioquin cùm hic Martinus signanter addiderit : *de materiis fidei id à se esse dictum*, reliqua improbata manerent, suaque Joanni XXIII, Gregorio XII, Benedicto XIII, constaret auctoritas : quin ipse Martinus suam electionem infirmaret; cùm profectò quæ circa illa gesta sunt, *ad fidei materias* non pertinere constet. Stat ergo concilii certa confirmatio, ipsâ executione, ipsâ consensione, imò ipsâ Papæ præsentiâ; valerentque ea quæcumque *conciliariter* gesta essent, tametsi Poloni nihil rogassent, ac Martinus non eam vocem edidisset.

CAPUT XXIX.

An sessionum IV et V decreta iis accenseri debeant, quæ Martinus V, ut *conciliariter* facta, confirmavit.

Ne quis tamen scrupulus superesse possit, addimus decreta ea sessionum IV et V de quibus agimus, et ad fidem pertinere, et *conciliariter* facta esse.

Ad fidem quidem pertinent, quæ pertinent ad interpretationem divini Juris, et ad traditam immediatè à Christò Petri successoribus, atque episcopis in concilio generali sedentibus, potestatem; neque Bellarminus aut alii diffitentur *.

Quòd autem *conciliariter* facta sint, constat, cùm in publicâ sessione, imò in duabus publicis sessionibus, prolata sint, ut vidimus [2].

Et quidem adversarii vocem hanc, *conciliariter*, planissimam ac simplicissimam, per vim manifestam ad vana et aliena detorquent : nec tamen in unum convenire potuerunt. Sic nempe Bellarminus ludit [1], *conciliariter* factum dici quod more conciliorum, maturâ deliberatione factum esset; quasi Martinus V Constantiensis concilii primis sessionibus, quarum ipse pars fuerat, indiligentiam exprobrare vellet. Alii vanum commentum aspernati, *conciliariter* gestum dicunt, adunatis obedientiis gestum; neque aliud quidquam à Martino probatum. Quasi verò in Vicleffum et Hussum et in Joannem parvum gesta reprobentur, quæ ante adunatas obedientias gesta sint.

Sed profectò nos ludunt : Martinus enim *conciliariter* gesta memorabat, vulgari et populari sensu, quem Poloni et omnes intelligerent, et ipsa rerum ostendit series. Nempe ad Polonorum respondet propositum. Illi namque petebant, quem librum « à fidei deputatis, ac per omnes » nationes, ac per cardinales condemnatum di- » cerent, eum in sessione publicâ per sacrum » concilium condemnari, vel condemnatum pro- » nuntiari; » tanquam confecta res, suâ tantùm quâdam, ut ita dicam, formulâ vestienda remaneret. Quæ Martinus refutabat, à se pro *conclusis, decretis determinatisque* haberi dicens, quæ *conciliariter*, et in sessione publicâ decreta fuissent; non ea perinde, quæ per congregationes, seu per nationes, atque deputatos, vel etiam per cardinales fuissent examinata : hæc enim tractata tantùm, digesta, expolita, et quodam modo præparata; non autem decreta, conclusa, determinataque fuisse, aut solemniter et *conciliariter* judicata, et per se perspicuum est et gestis consentaneum.

CAPUT XXX.

Bellarmini sensus exploditur : an sessionum IV et V decreta sine examine debito processerint.

Nec piget hic viri doctissimi cardinalis Bellarmini Patrum Constantiensium levitatem et inconsiderantiam incusantis memorare verba, quæ sic habent [2] : « Martinus V disertè dixit se confirmare » ea tantùm decreta de fide, quæ facta erant » CONCILIARITER, id est more aliorum concilio- » rum, re diligenter examinatâ; constat autem » hoc decretum sine ullo examine factum à con- » cilio Constantiensi. » Hæc Bellarminus, cui suo more accinunt alii [3], exscriptis Bellarmini verbis, atque sententiis; et addunt, » Patres » Constantienses non commisisse rem illam priùs » examinandam, sicut commiserunt alias mate-

[1] *Vid. cap. seq.*

* Diffitetur Schelstratus. Vid. *Diss. Antuerp.* cap. III, p. 71; et Diss. III advers. Mainib cap. III, p. 177 et seq. Verùm hunc, non tam dissertatorem quàm vitilitigatorem, à nobis hic confutari non est necesse; cum præsertim BOSSUET hanc ita quæstionem tractet, ut nullis tenebris obscurari possit. (*Edit. Paris.*)

[2] *Sup. cap. II.*

[1] *Bell. lib. II de Conc. auct. cap.* XIX. — [2] *Bell. loc. sup. cit.* — [3] *Doct. Lov. pag. 73. ex Mald.*

» rias et quæstiones, circa doctrinam Vicleſi et » Hussi, priusquam ad determinationes proce- » derent. » Atque hæc, si Deo placet, concilii decreta, duabus continuis sessionibus repetita, tam destinatò facta, tam fundamenti loco posita, tantâque omnium consensione munita et inculcata, rebus annumerant, quæ in concilio *obiter pertractatæ fuerant.*

Tria reponimus : primum illud; postremà synodo, expresso canone ac peculiari decreto definitam, periculosissimo exemplo revocari in dubium, an de eâ rectè et maturè sit deliberatum; atque hinc aperiri viam ad omnes canones, decretales omnes, omnia concilia subvertenda.

Alterum; quòd in istâ quæstione Polonorum, nihil de examine agebatur; illi enim affirmabant omnia examina præcessisse. At Martinus ideo tantùm approbationem negabat suam, quòd res *conciliariter*, atque in publicâ sessione conclusa non esset.

Tertium, idque vel maximum; cæteræ fidei quæstiones, puta Vicleſi et Hussi, quæ à concilio certis deputatis examinandæ sunt commissæ, infinitæ erant. Occurrebant enim se horum hæreticorum variæ et perplexæ propositiones, et omnigenum errorum monstra. Neque tantùm Vicleſi libri, et doctrina exitiabilis; sed etiam auctoris damnanda erat memoria, exhumandi cineres, scrutandi sectatores longè latèque diffusi, et occulti ulceris persecandi sinus. Tum Hussus ipse præsens confutandus, convincendus, ejusque discipulus Hieronymus Pragensis : horum artificum comprimendi lubrici lapsus, dolique retegendi. At in sessionibus IV et V simplex juris quæstio, ardua illa quidem; sed quæ ubique terrarum, in Galliâ præsertim, ad vivum resecta, et innumeris libris, decretis, litteris, conventibus theologorum, canonistarum, universitatum, antistitum eliquata, elucidata, certique fundamenti loco posita erat, anteaquam Pâtres Constantiam convenirent. Neque vero opus erat post tot ac tantos, ante Pisanum, et in ipso Pisano concilio, tractatus habitos, novis disputationibus tempus terere, cùm extrema omnia imminerent; sed explorata, et jam in Pisanâ synodo aperta remedia expedire oportebat. Nihil ergo leviter, nihil præcipitanter actum : tantùm opportuna, imò verò necessaria, rebus in summum discrimen adductis, adhibita celeritas.

Quin etiam Constantiæ Petrus de Alliaco cardinalis, episcopus Cameracensis, sancti conventûs lumen, et in dogmatibus explicandis omnium facilè princeps, in eo libro, quem, vigente concilio, *de auctoritate Ecclesiæ* scripsit, memorat quæstionem de stabiliendâ concilii auctoritate sæpè tractatam, *specialiter in hujus concilii initio* [1]; extantque eâ de re Joannis Gersonis sermones coram synodo habiti [2], qui sessionibus IV et V præluxerunt. Atque omnino ista tractabant, ut in quibus non aliqua pars, sed ipsa summa concilii collocata esset. Neque necesse erat ad ea explicanda deputatos nominari, ad quæ per sese Patres omnes à toto decennio, maximè verò in ipsâ synodo, attenti arrectique essent; nihil ut unquam fuerit vel doctrinâ elimatius, vel auctoritate firmius, quàm id quod hoc de negotio à sacrâ synodo constitutum fuit.

CAPUT XXXI.

Au illa formula, *sacro approbante concilio*, Papam concilio superiorem probet.

Permulti adversariorum magnam in eo vim faciunt, quod posteaquam electus est Martinus V, reformationis decreta sub ejus nomine sunt edita. Nec jam edictum, ut antea, *sacrosancta synodus;* sed, *Martinus, sacro approbante concilio*. Non ergo jam in concilio, sed in Pontifice « suprema » potestas; neque concilium censuit se esse supra » Papam, extra casum schismatis, quo plures se » pro Pontifice gerunt : aliàs non erat ratio mu- » tandi formam decretorum de reformatione [3]. » Ex quo inferunt Papam unum esse qui statuat; vim decernendi in eo esse totam; Patres consiliariorum, non judicum loco esse.

At hæc omnia vana sunt; primùm enim mutatæ formulæ ratio manifesta est, quòd ab aliquot sæculis, Papâ quidem præsente, conciliaria decreta sub ejus nomine pronuntiari solerent, *sacro approbante concilio, sacri approbatione concilii, sacro approbante et consentiente concilio* : quæ nihil officere suæ auctoritati Constantiensis synodus intelligebat.

Sanè ostendimus [4], quantùm illa differrent, *sacro præsente concilio*, et, *sacro approbante et consentiente concilio*. Quid autem sit approbare, quantaque sit in eo auctoritas, ipsi Pontifices attestantur, cùm ipsâ *approbandi* voce confirmant decreta. Vel ipsum Martinum V audiamus, de concilii Constantiensis decretis hæc edicentem : quòd *omnia conciliariter facta approbat et ratificat* [5]; quæ profectò adversarii ad veram auctoritatem pertinere contendunt. Ita cùm dicitur : *Martinus, sacro approbante concilio*, Martini decreta verâ auctoritate firmantur; seseque mutuò firmant Pontifex auctor, et synodus approbans; quòd ex eâ conjunctione capitis atque membrorum, ut sæpè dicemus [6], illud invictum Ecclesiæ catholicæ robur exsurgat.

[1] *Pet. Alliac. de Eccles. Conc. et R. P. aut. Præm. opp. tom.* II. *Gers. col.* 926 *et seq.* — [2] *Gers. serm. tom.* II, *col.* 201 *et seq.* — [3] *Doct. Lovan. p.* 71. *Disq. p.* 30. — [4] *Sup. lib* IV, *cap.* VIII. — [5] *Sess.* XLV, *col.* 258. — [6] *Vid. lib.* VIII.

Fuit autem quæsitum in Constantiensi synodo, ante Papæ electionem, eo electo, quâ formulâ uterentur; an illâ recentiore, quam diximus; an eâ, quæ in antiquis passim conciliis visitur: *Sancta synodus, etc.* Alliacensis cardinalis scripto etiam edito docuit [1], seque et theologos ita existimare, antiquiorem illam formulam : *Placuit sacro concilio; sancta synodus statuit, convenientiorem esse, et theologiæ magis consonam;* quippe quæ magis congruat formæ illi apostolicæ: *Visum est Spiritui sancto et nobis* [2] : cæterum secundam formulam, *sacro approbante concilio, convenientem* quoque esse; cùm eâ sufficienter exprimatur certissima ratio, quâ judicanti decernentique Pontifici, Patres conjudicent atque condecernant.

Atque ita intellexisse Constantienses Patres gesta declarant. Sic enim in XLIII sessione, Papâ jam electo ac præsidente, legimus : « Pro ejus » sessionis introductione, reverendissimus pater » dominus Guillermus cardinalis.... nonnulla » decreta sive statuta per dominum nostrum » Papam, ac synodum facta * publicè perlegit » sub his verbis [3]; » subditque decreta multa in hanc formam edita : *Martinus episcopus, servus servorum Dei, sacro approbante concilio*; quo liquidò demonstratur, decreta in eam formam edita, haud minùs communi Pontificis atque concilii auctoritate esse facta.

Neque illa posterioris ævi efficiebat formula, ut Patrum sententiæ minùs requirerentur. Eadem enim synodus Constantiensis, Joanne XXIII præsidente, sic incipit: «Sanctissimus dominus noster » Papa, sacro approbante concilio, statuit ses» sionem tenendam die Veneris 16 hujus mensis [4]. » Hinc ordo agendorum, *sacro approbante concilio*, designatur, lectâque schedulâ cujus verbis ipsa bulla convocationis descripta erat, aliisque decretis nomine jussuque Papæ editis; « D. cardi» nalis Florentinus altâ et intelligibili voce in» terrogans, sciscitatus est, utrum omnia et » singula in supradictâ schedulâ contenta, ipsi » sacræ synodo placerent? Ad cujus interroga» tionem omnes et singuli prælati.... concorditer... » responderunt, Placet [5] : » quâ responsione factum ratumque intelligitur conciliare decretum.

In ipsâ etiam concilii Ferrariensis, postea Florentini, inchoatione solemni, lectum Eugenii papæ decretum; quo lecto, gesta sic habent [6] ; » Surrexit quidam ex parte Italorum, et interro» gavit cardinales, et archiepiscopos, et episcopos » et clericos omnes, dicens : Recipitisne hæc, » quæ scripta et lecta sunt hodie coram vobis? » at illi responderunt : Recipimus et approbamus. » Tunc interrogaverunt et Græci suos præsules, » similiter, et reliquos omnes iisdem verbis; et » illi responderunt : Recipimus et approbamus; » et scripta fuit approbatio utriusque partis, et » indictum concilium et sessionum celebratio in » urbe Ferrariâ. » En quid sit concilii auctoritate edita probatio; en ut synodus non tantùm Pontificis decreta; sed etiam sanctæ synodi approbatione formetur et constet; quæ ratio ad cætera quoque decernenda spectat.

Quantùm autem ea formula cum episcoporum auctoritate constet, ex synodis etiam provincialibus discere est. Nam sæculis postremis, initio ducto, ni fallor, ab anno 1314, in Senonensi concilio, decreta conciliaria persæpe in eam formam eduntur; *Nos (N) metropolitanus, sacro approbante concilio* [1]. Ergone coepiscopi metropolitano consiliarii tantùm, non judices et assessores assistunt, non decernunt, non statuunt? Absurdum et inauditum; ac profectò stare Patrum sententiam, etiam archiepiscopo reclamante, nemo negat. Nihil ergo interest, synodine, an Pontificis nomine, approbante concilio, sententia proferatur; cùm in utrâque formulâ, unà cum Pontifice Patres quoque statuant, decernant, judicent, stetque sententia communibus suffragiis.

Vel particulares synodos audiamus, quæ, præsente romano Pontifice, antiquis temporibus Romæ sunt habitæ. Ubique inveniemus episcopos, Papâ quidem auctore, sed tamen cum ipso judicare, statuere, decernere, definire; idque in decretis, id in subscriptionibus positum. Cujus rei exempla plura suo loco afferemus [2] : cætera innumerabilia lectoris diligentiæ relinquemus. Adeo episcopi ubique sunt judices, etiam præsente, præsidente, præeunte Pontifice; ac si in particularibus quoque synodis, quantò magis in generalibus, quibus ipsa catholica omnium fidelium mater repræsentetur Ecclesia.

CAPUT XXXII.

Prædicta responsa de dubio Pontifice etsi valeant, non tamen adversarios expeditos esse, ac Parisiensium ex Constantiensi canone vigere sententiam.

Hæc igitur, quæ hactenus de concilii Constantiensis intelligentiâ et auctoritate diximus,

[1] *Alliac. loc. jam cit. part.* III, *cap.* II, *col.* 932. — [2] *Act.* XV, 28.

* Statuta per dominum Papam et synodum facta fuisse legimus etiam sessione XLII, quæ prima celebrata est Martino V præsidente. (*Edit. Paris.*)

[3] *Sess.* XLIII, *col.* 253. 254. — [4] *Ant. sess.* I, *col.* 10. — [5] *Sess.* I, *col.* 13. 14. 15. — [6] *Decr. Pap. ante sess.* I *Conc. Ferr. tom.* XIII, *col.* 22. 23.

[1] *Conc. Paris. tom.* XI, *col.* 1602. — [2] *Inf. lib.* VIII.

vera et sancta sunt; nec nisi per manifesta ludibria eludi potuisse claruit. Addamus tamen ad cumulum: quantumlibet ea quæ adversarii congerunt valere fingantur, nec sic expeditos esse à Constantiensium canonum auctoritate summâ. Utcumque enim adversùs indubitatos Pontifices infirma habeatur conciliorum generalium auctoritas, certè valet (et hoc adhuc superest contra cavillationes omnes) auctoritas ea, quâ dubios Pontifices coercere possit. Alioqui contendentium et in schismate obstinato animo perseverantium contumacia, malum esset inextricabile, ad quod propellendum Ecclesiæ imbecillæ nullum præsidium Christus relinquere potuerit; aut, quod est absurdius, nec ipse voluerit. Redit ergo quæstio, quâ potestate instructa synodus schismaticos Pontifices cogat in ordinem.

Certè Constantiensis synodus, quam eâ potestate efficacissimè summoque Ecclesiæ bono usam esse constat, id fundamenti loco ponit: *Potestatem habere se immediatè à Christo;* quippe quæ *in ejus Spiritu legitimè congregata universalem Ecclesiam repræsentet;* alioqnin qui concilio obtemperasseut, non Deo, sed hominibus paruissent.

Atqui hoc semel posito, quod sine præfractâ audaciâ negari non potest, cætera omnia convalescunt. Cùm enim nulla sit à Christo propriè ad schisma tollendum Ecclesiæ catholicæ ne synodo generali eam repræsentanti attributa potestas, non aliunde in schismate constare poterit, nisi ex eo quòd sit tradita, ubi necessitas requisierit, quod unum Parisienses nostri postulant.

Hic ergo adversarii oppidò conturbantur. P. Thyrsus Gonzalez eò redactus est, ut contra ducentos Patres in Constantiensi concilio infandi schismatis extinctores, palam negare audeat concilium generale *eam potestatem habere immediatè à Christo*: nec aliam videt apertam sibi januam, nisi id, quo solo schisma extinctum sit et extingui possit, illud Ecclesiæ detrahatur. Reverendissimi Patris verba pensanda sunt: « Concilium non habet eam potestatem immediatè à Christo, in eo sensu, in quo Papa certus immediatè à Christo jurisdictionem in totam Ecclesiam, et sacerdos habet potestatem ad consecrandum, et episcopus ad confirmandum et ordinandum [1]. » *Non eo*, inquit, *sensu habet*. Quo ergo habet sensu? quo jure? Nihilne per se Christus contulit Ecclesiæ laboranti, quo sese restitueret in pristinam valetudinem? Christo auctore sacerdotes consecrant, episcopi ordinant, Papa quæ vult præcipit; at verò, si in capite æquè ac in corpore, fœdo scissa schismate laboret Ecclesia, nihil habet quod, auctore Christo, agat aut jubeat? Sic enim subjungit: *Non enim habet concilium eam potestatem, nisi mediante Ecclesiâ.* Hæreo equidem ad insolitam et inauditam vocem. Quid enim est concilium, nisi ipsa Ecclesia adunata, collecta, repræsentata, totâ auctoritate pollens? Non ergo concilium mediante Ecclesiâ viget, quod ipsa Ecclesia est; habetque illud per sese, quod habet mediante Ecclesiâ, cujus auctoritatem et jus repræsentat et continet. Reliqua audiamus: « Non enim habet concilium eam potestatem nisi mediante Ecclesiâ, quæ in cap. *Si duo*, Dist. XXXIX, tribuit concilio congregato tempore schismatis potestatem ad deponendos Papas dubios, et certum eligendum; et in cap. *Si Papa*, Dist. XL, tribuit concilio potestatem ad judicandum Papam, qui deprehendatur A FIDE DEVIUS. »

[1] *Gonzal. Disp.* XIII, *sect.* VI, §. V, *n.* 2, *p.* 682.

Qui sint tamen illi canones considerare oportet. Et caput quidem, *Si duo*, Honorii Augusti est decernentis, si duo electi sint romani Pontifices, ut neuter ordinetur; quod est universim et indistinctè falsum, nullamque omnino facit synodi mentionem: canon verò, *Si Papa*, Bonifacii est Moguntini episcopi, nihil etiam de synodo disserentis. Utcumque est, nisi unus imperator aut unus episcopus, Ecclesiæ in schismate, aut per sui capitis hæresim laboranti subvenissent, aut nisi Gratianus duodecimo demum sæculo in suam compilationem Juris hæc duo capita contulisset, manca esset Ecclesia; neque quidquam valeret adversùs Papam schismaticum aut hæreticum. Sic miseram Ecclesiam à Christo sapientissimo, optimo, omnipotentissimo, constitutam volunt.

Erubescunt ipsi, ac tandem subdunt: « Vel habet eam potestatem jure naturali, modo statim explicando. » Modus autem ille sequente paragrapho, ex Doctore eximio, Suare * scilicet, sic proditur: « Solum ergo habet potestatem quæ ex jure divino naturali consequitur in quolibet corpore mystico, ut possit se gubernare et tueri per principes particulares unitos in unum corpus, quando deest supremum caput [2]. » Malunt ergo Deum omnibus imperiis rebusque publicis universali curâ, quàm Christum Ecclesiæ, pro quâ fudit sanguinem, singulari consilio providisse; meliusque à Deo constituta sunt humana imperia, quàm à Christo Ecclesia, quæ ut sibi provideat seseque tueatur

* P. Gonzalez Suarem *Doctorem eximium* ubique vocat. (*Edit. Paris.*)

[2] *Gonzal. Disp.* XIII. *sect.* VI. § VI. *n.* I. *pag.* 683. *Suar. lib.* IV *de Legib. c.* VI, *n.* 4.

à jure gentium aut naturæ magis, quàm ex ipso christiano jure mutuetur. Hanc illi ecclesiastici regiminis formam effinguat.

Quid quòd tam imbecillam faciunt Ecclesiam, ut ejus auctoritate concilium semel congregatum ad tollendum schisma, fidei providere, aut leges necessarias condere nequeat, præter eam causam : « Quòd ea solùm possit præcipere et » ordinare quæ ad hunc finem (tollendi schismatis » scilicet) necessaria sint[1]. » Undè tale concilium non habet auctoritatem ad decidendas fidei controversias, et ferendas leges perpetuas, quantumvis necessarias. Sic concilio Constantiensi defuit auctoritas ad condemnandum Viclefum, Hussum, alios perfidos ; defuit auctoritas ad condendas leges quæ futuris schismatibus providerent, quas tamen leges tulit, quas tamen fidei controversias judicavit; atque ad hæc omnia tractanda, quæcumque urgeret dira necessitas, jam admotis ad incendium facibus, Papam aliquando extiturum, nondum tamen existentem, expectare debuit.

Piget commemorare quæ jam confutata sunt : nempè adversus Viclefum et Hussum Constantiensis concilii valere decreta, eo quòd Martinus V ea repetierit bullâ *Inter cunctas* ; quâ tamen nondum editâ Hussus exarsus est *, Viclefus exhumari jussus, pessimi hæretici anathemate percussi. Quæ omnia Martinus non tum cùm ea repeteret, sed ab origine voluisse definit, ut concilii legitimè in Spiritu sancto congregati vera et firma decreta : quæ nunc, si Deo placet, per sese invalida et contra canones attentata prætendunt : usque adeo, his miseris postremisque temporibus, tanti concilii totiusque adeo Ecclesiæ projecta est auctoritas.

« At enim, inquiunt, tale concilium (causâ » schismatis congregatum) neque hanc juris» dictionem habet ab aliquo jure divino positivo; » quia neque scriptum est, neque traditione » constat : neque etiam habet a summo Ponti» fice, quia supponimus illum non esse, et qui » præcesserunt illam non reliquerunt : solùm » ergo habet potestatem, quæ ex jure divino » naturali consequitur in quolibet corpore mys» tico, ut possit se gubernare per principes par» ticulares unitos in unum corpus, quando deest » supremum caput.» At illos principes in Ecclesiæ corpore quis instituit? Nonne is qui et capat? Nonne ille Ecclesiam eo jure pollere voluit, ut *qui eam non audiret, omnibus christianis sicut ethnicus et publicanus esset?* Nonne idem confestim addidit : *Amen, amen, dico vobis, quæcumque ligaveritis super terram, ligata erunt et in cœlis; et quæcumque solveritis super terram, soluta erunt et in cœlis*[1]*?* Ea ergo principes illos à Christo constitutos. Quid ergo? Eâne conditione, ut nunquam ipsi colligere se possent, quæcumque urgeret necessitas? Quò ergo pertinebat istud quod Christus subdidit : *Ubi sunt duo vel tres congregati in nomine meo, ibi sum in medio eorum*[2]*?* Quantò magis ubi non duo vel tres, sed totus principum Ecclesiæ cœtus ; imò tota Ecclesia congregatur? Aut non in Christi nomine colliguntur, qui ad tollendum schisma conveniant; aut non sunt Ecclesia, nisi Papa adsit, qui ad Papam constituendum confluunt; aut si sint Ecclesia, numquid non erunt ethnicorum et publicanorum loco, qui eorum decreta contempserint? Quid his clarius? Verum illi tacitè respondent : At nos si illa admittimus, admittere cogemur non tantùm ad tollendum schisma, aut ad hæreticum Pontificem condemnandum, quorum hic nulla mentio est, sed ad quamcumque summam Ecclesiæ necessitatem. Propterea ergo malunt in schismatis etiam aut hæreseos teterrimo atque exitiabili morbo Ecclesiam à Christo destitutam, neque ullum auxilium habere ex Evangelio.

Esto, inquient, verum sit de hæretico schismaticoque Pontifice, qui nequidem est Pontifex. Quid tum, cùm non sit Pontifex, et jure omni exciderit? Quâ de re sæpè diximus, sæpè monuimus, quanto Ecclesiæ periculo hæc asserantur. Nunc tamen valeant utcumque collibuerit. Sit tamen aliquis oportet, qui excidisse declaret, qui loco moveat contumacem, qui christianis omnibus, quæ tali in discrimine agenda sunt imperet. Quo jure? quo Christi mandato? quâ Evangelii lege? nisi eâ quam diximus, quæ ad omnem æquè valeat necessitatem, in quâ de salute periclitatur Ecclesia.

Jam ergo respondeant, non probatum illud, quod est verissimum, quod est Ecclesiæ maximè necessarium ; aut si probatum illud et ipsi fateantur, quid ia eo decreto probetur intelligant.

CAPUT XXXIII.

Emmanuelis Schelstrati objecta, à codicibus manuscriptis petita, solvuntur circa sessionem IV.

Emmanuel Schelstratus, cùm aliorum objecta repetit, tum eò se maximè effert, quòd

[1] Gonzal. Disp. XIII, sect. VI, § V. n. 3, p. 682. et § VI, n. 1, p. 683.

* Observandum est diligenter Joannem Hussum de sacerdotali gradu dejectum, et Hieronymum à Pragâ anathemate percussum, synodali sententiâ, eos verò morte damnatos et exarsos fuisse, non concilii, sed laici judicis edicto. (*Edit. Paris.*)

[1] *Matt.* XVIII, 17, 18. — [2] *Matt.* XVIII. 20.

nova acta prodiderit, quæ orbis catholicus ignoraret. Cæterum unde sint eruti plerique manuscripti quos jactat, codices ubi delituerint, quas temporum notas præferant, quid sint denique, an simplex gestorum series, an historiæ, quibus acta inserantur; ac si historiæ, ut ea, quæ ipse inde protulit, verba præ se ferunt, quo auctore conscriptæ sint, notone an ignoto, horum nulla mentio; omnia prætermissa, quæ auctoribus aut codicibus fidem vel asserant vel detrahant.

Et ille quidem integros codices edere debuisset, ut lector eruditus probare vera, convincere falsa, manca supplere, dubia elucidare posset. Tot profecto extant Constantiensis synodi nota monumenta, tot de ejus rebus virorum gravissimorum testimonia, ut nisi cum illis congruant, quæ Schelstratus hactenus ignota fuisse confitetur, falsa ea, et partium studio conscripta esse oporteat. Certè ex illis quoque frustulis, quæ ille, ut voluit, edidit, jam intelligimus acta ejus esse mendacia.

Primùm enim, quæ de falsatâ concilii Constantiensis IV sessione protulit, ea ex melioribus gestis falsa esse constitit: quo uno Schelstratianis codicibus omnis detracta est fides. Huc accedit illud, quod idem Schelstratus narrat ex actis suis ineditis, quatuor videlicet codicibus manuscriptis die 14 Julii, anno 1416, quando Aragonenses ad concilium venere, legatos regis dixisse, « quod quidem vellent se unire concilio; non tamen reputare esse generale concilium, neque agi de rebus concilii generalis, donec venirent legati regis Castellæ [1]. » Apertum mendacium; nam Aragonenses quidem legati 15 octobris anni 1416, sessione XXII; legati verò regis Castellæ sessione demum XXXV, 18 Junii anno 1417, synodo se adjunxere. At in ipsâ sessione XXII, statim atque Aragonenses admissi sunt, generalis synodi Constantiensis nomine eduntur synodica decreta, quæ vidimus [2]; eâdemque formâ res maximæ gestæ sunt per alias tredecim sessiones: adeo falsa vel mutila acta Schelstratus protulit.

Jam circa sessionem IV hæc refert [3], quæ ne ipse quidem reor, rebus certè consideratis, jam tueri vellet, si viveret. Nempe cardinalibus, tres nationes, Germanicam, Gallicanam, Anglicanam vehementissimè repugnasse circa hanc quæstionem: an concilium Papâ esset superius, etiam in reformationis negotio; ac regis Franciæ oratores cardinalium parti accessisse: quod est falsissimum. Primùm enim, hujus rei nec in Schelstratianis ulla est mentio: tum, ut omittamus regiis oratoribus nihil unquam cum ipsâ Gallicanâ natione fuisse dissidii, certum id, regios inter oratores fuisse Gersonem, eumque omnium cæterorum, ut pietate ac doctrinâ, ita auctoritate facilè principem. Extat ejus sermo, quo jam inde ab initio, regis nomine, synodo proposuerit, quæ agenda viderentur [1]. Dubitasse verò Gersonem, an concilium Papæ in reformationis negotio, anteponi oporteret, ne ipse quidem Schelstratus dixerit. Quod ergo ille de Francicis oratoribus jactat, apertum mendacium est.

At enim; ex actis Schelstratianis constat aliquam in quartâ quintâque sessione extitisse dissensionem. Esto. Ergo de Papæ et concilii superiore potestate litigabant? Pessima consecutio; quandoquidem post turpissimam Joannis XXIII fugam, alias fuisse multas dissensionis causas, ex ipsis etiam Schelstrati actis liquet [2]; quippe cùm Sigismundo bella in Joannem XXIII ejusque defensorem Austriæ ducem paranti, multi, atque imprimis Universitas Parisiensis obstiterit; neque minor concertatio, cùm Joannis adulatores, illo elapso, contenderent differri oportere concilium; alii sessionem ultrà protrahi nollent, neque fœdis ludificationibus in longum duci spem Ecclesiæ, ad extinguendum schisma properantis. Utcumque est, certè regios oratores, Gersone principe, de superiore conciliorum potestate dubitasse nemo sanus dixerit, pessimâque fide Schelstratus non actis quæ jactat, sed meris conjecturis, iisque vanissimis, rem tantam affirmat.

CAPUT XXXIV.

Quæ in Schelstrati manuscriptis sessionem v spectent.

Piget quidem luctari diutiùs cum ignotis, falsis, mutilisque Schelstrati codicibus; et tamen quæ de sessione v retulerit, præterire non possum. Hæc nempe sunt: quod *cardinales, et oratores regis Franciæ*, sessioni interfuerint, « præmissâ protestatione in camerâ paramentorum » secretè factâ, quod propter scandalum evitandum ad sessionem ibant, non animo consentiendi his quæ audiverant in ipsâ statui debere; » maximè quòd dominus noster Papa, et alii in » concilio existentes in plenâ securitate fuerant, » quorum plura statuta non sunt, sed ad aliam » sessionem reservata [3]. » Verba confusa, aliusque boni sensûs; quæ tamen satis ostendant, quæcumque illa fuerit difficultas, eam pertinere

[1] *Schelst. Diss. Antverp. art.* III, *p.* 57, *et de sens. et auctor. etc. inter act. die* 14 *Jul.* 1416. *pag.* 231. — [2] *Sup. cap.* XXVI *et seq.* — [3] *Act. Schel. p.* 2, 3. *Diss. Antverp. c.* I, *art.* II, *p.* 42, 43.

[1] *Vid. sup. cap.* XXX. — [2] *Act. Schel.* 30 *Mart.* 1415; *ibid. p.* 225. — [3] *Act. Schel.* 30 *Mart.* 1415; *ibid. p.* 231, 232.

ad securitatem concilii, non ad aliud quidquam. Utcumque est, neque enim Schelstrato placuit hæc integra apparere, celebrata sessio est, factaque sunt omnia, eodem Schelstrato teste, ut in vulgatis legimus.

At enim quasdam gestorum suorum voculas, à toto avulsas textu, aspergit ad marginem *, quibus iterum, si Deo placet, inducuntur oratores regis Francorum assistentes cardinalibus, nec tantùm à reliquo concilio, sed etiam à gallicanâ natione dissidentes [1]. Iterum illi oratores atque adeo ipse Gerson eorum antesignanus inducitur, contra eam doctrinam protestatus, cujus et in ipsâ synodo, et extra synodum acerrimus defensor extiterit. Quæ absurdissima, si in actis Schelstratianis haberentur, meliùs vir optimus ineptos historicos, atque acta mendacia, contempta à romanis conciliorum editoribus, contempta à Rainaldo, in sordibus bibliothecarum jacere sineret. Sed age, sint vera, sint authentica, sint integra quæ Schelstratus descripserit, sint recta quæ concluserit: quid postea? Nempe acta Constantiensia auctoritate carebunt? Quid ita? quiane vociferati sunt Patres? Quò ergo abibunt Chalcedone acta, tot inter clamores, quos ipsi judices compescere vix poterant? An ergo Schelstratus putat, in sacris conciliis, obstinatione semper ac præcipitantiâ tumultuariisque motibus, non ipso fidei ardore, clamores editos? At enim dissenserunt multi cardinales: quid tum? An, ut Chalcedonensia aliaque vetera dissidia omittamus; an, inquam, infirma erant tot Tridentina decreta, in quibus discrepantes Patrum sententias Pallavicinus refert? At enim multis repugnantibus Patres voluerunt in crastinum haberi sessionem, ac præcipitanter actum. Imò, diligenter, ut obviam iretur pessimis adulatoribus dissoluturis synodum, omnemque pacis conficiendæ spem præcisuris. At enim *cardinales faciebant difficultatem interessendi.* Quid ad nos? cùm ex actis etiam Schelstratianis pateat interfuisse omnes; nec, si abfuissent, synodi decreta infringere potuissent. At, inquies, interfuerunt, *præmissâ in camerâ paramentorum*, sibi adjunctis regis Franciæ oratoribus, *secretâ protestatione*. Tantùmne ergo licere putabimus et cardinalibus et regum oratoribus, ut eorum protestatione, eâque secretâ, conciliorum universalium decreta, in publicâ sessione recitata, solvantur; sitque ipsa sessio coram altaribus celebrata, theatralis pompæ instar, dictasque à Patribus, talique in loco promulgatas sententias rescindat illud, quod quidam occultè, *in paramentorum camerâ* susurrarint? Non puduisse theologum hæc orbi christiano proferre ludibria, has Ecclesiæ dividendæ et conciliarium decretorum solvendornm vias!

Quin etiam, si Schelstrato credimus [1], tanta decreta concideut, quòd eâ cardinalis Florentinus, qui ut diaconorum ultimus legere debuisset, quia non probabat, Posnaniensi electo legenda tradiderit. Tanquam idem electus non alia multa legerit; et decreta concilii cassa sint, nisi ultimo quoque cardinalium diaconorum placeant!

Quid quòd Schelstratus ex gestis etiam suis id protulerit: « à cardinale Florentino, cum aliqui» bus deputatis, aliqualiter disputatum fuisse [2]? » Profectò *aliqualiter*, non contumaciter, quâcumque de re disputasse finxeris. Quin ipsum postea adfuisse concilio ex actis tam editis quàm Schelstratianis æquè constat, additumque in gestis: « Constitutiones lectas à concilio uniformiter » approbatas et conclusas [3]: » ut profectò constet, quâcumque de re in principiis, cardinalis Florentinus aliique nonnulli, à reliquis dissenserint, in conclusione tamen omnes consensisse. Sed quandoquidem Schelstratus cardinalis Florentini auctoritatem tanti facit, operæ pretium erit ejus doctrinam in memoriam revocare [4].

CAPUT XXXV.

Francisci Zabarellæ cardinalis Florentini doctrina de superiori etiam in reformationis negotio concilii potestate. Corollarium de dissensionibus Constantiensibus à Schelstrato memoratis.

Cum sub Innocentio VII et Benedicto XIII de papatu contendentibus, infando schismati remedia quærerentur, ac schismate flagraret Ecclesia; Franciscus Zabarella, tum juris pontificii celeberrimus interpres *, ac postea cardinalis Florentinus, tractatu de schismate edito, hæc docuit: « Si contendentes nollent congregare concilium; » tamen quocumque modo, sive per collegium, » sive per imperatorem convocandum. Quod si » prohiberent, minimè parendum; quia Papæ » non est obediendum, quando ex hoc vehementer præsumitur statum Ecclesiæ perturbari [5]. » Subdit: « Papam non posse impedire, quæ ad » perpetuam utilitatem instituta sunt; radicem » omnium malorum, quæ passa est Ecclesia, » surrexisse ab omissione conciliorum, neque

* Nempe hoc ille cavet, ne in ipso textu inserantur ea verba, quæ à se lecta dicit in quibusdam aliis manuscriptis codicibus, de quibus evulgandis non admodum curabat. (*Edit. Paris.*)

[1] *Act. Schel. 30 Mart. 1415; ibid. p. 225.*

[1] *Act. Schel. 30 Mart. 1415, ibid. p. 231, ad marg.* — [2] *Ibid. et in act. edit. Antuerp. p. 3, ad marg.* — [3] *Concil. Const. sess.* V: *act. Schel. pag. 233.* — [4] *Vid. Diss. præv. num.* XXIV.

* In Universitate Patavinensi.

[5] *Zabarel. tractat. de schism. edit. Argent. p. 543, 544.*

» aliud remedium ad instans schisma tollendum, » aut ad Ecclesiæ reformationem [1]. »

Tum illud proponit objici posse, « Papam esse » supra concilium, et concilia per Ecclesiam ro» manam robur accipere [2]. » Sed continuò respondet, « hic non agi de Ecclesiâ romanâ, sed » de Papâ; et quod aliud Papa, aliud Sedes apos» tolica, et sedem errare non posse; quod intel» ligendum videatur, accipiendo sedem pro totâ » Ecclesiâ, id est, congregatione fidelium; hic » autem agi de fide, quæ periclitetur in hoc » schismate. » Item [3] : « Ecclesiam romanam, » seu Sedem apostolicam vocari, non Papam so» lùm, sed Papam cum cardinalibus, quos inter » et Papam si fuerit discordia, ut nunc evenit, » cùm cardinales à contendentibus se subtraxe» runt, congregandam totam Ecclesiam, id est, » totam congregationem catholicorum, et prin» cipales ministros fidei, scilicet prælatos, qui » totam congregationem repræsentent; et agen» dum apostolico more. Atque ut in actis scribi» tur, concilium convocandum; quo in concilio, » licèt Petrus fuerit princeps, tamen plenitudi» nem potestatis non fuisse in eo solo, nec res» ponsionem datam sub personâ Petri, sed » congregationis; unde illud : *Apostoli et se» niores* [4]; et infrà : *Visum est Spiritui sancto » et nobis* [5]. » Notandum est id quod hic subjicit : « Hinc mos inter antiquos obtinuit, quòd » omnia difficilia per concilium terminabantur, » et crebrò fiebant. Postea verò quidam summi » Pontifices, qui magis admodum terrenorum » principum, quàm apostolorum Ecclesiam rexe» runt, non curarunt facere concilia, ex quâ » omissione prodierunt multa mala. Et ex hoc » apparet, quòd id quod dicitur, quòd Papa ha» bet plenitudinem potestatis, debet intelligi non » solus, sed tanquam apud universitatem. Ita » quòd ipsa potestas est in ipsâ universitate, » tanquam in fundamento, et in Papâ, tanquam » in principali ministro, per quem hæc potestas » explicatur. » Ac postea [6] : » Ex his infertur, » quòd potestatis plenitudo est in Papâ, ita ta» men quòd non erret; sed cùm erratmen, habet » qui eum corrigat, concilium, apud quod, ut » dixi, est potestatis plenitudo, tanquam in fun» damento. » Quod ut probet, multa ex jure citat. » Quæ primùm, inquit, sunt notanda, » quia malè considerata sunt per multos assen» tatores, qui voluerunt placere Pontificibus per » multa retro tempora, et usque ad hodierna » suaserunt eis, quòd omnia possent, et sic » quòd quidquid liberet, etiam illicita, et sic plus» quam Deus. Ex hoc enim infiniti secuti sunt » errores, quia Papa occupavit omnia jura infe» riorum Ecclesiarum. Ita quòd inferiores prælati » sunt pro nihilo, et nisi Deus succurrat statui » Ecclesiæ universalis, Ecclesia periclitatur. Sed, » Deo favente, speratur de reformatione, si, » ut dicitur constitutum, congregabitur in Ec» clesiâ concilium, in quâ congregatione oporte» bit non solum schismati præsenti, sed etiam » futuris consulere, et ita determinare Papæ po» testatem, ut non subvertantur inferiores potes» tates, et ut Papa deinceps possit non quod li» bet, sed quod licebit. »

Sic igitur, etiam in reformationis negotio, Papam non dubium, sed certum et indubitatum, à concilio ligari posse putat, determinarique oportere, quæ ipsi insit, ut ministro principali, plenitudinem potestatis, per eam potestatis plenitudinem, quæ est in concilio; quod etiam firmat his verbis : « Universitas totius Ecclesiæ supe» riorem non habet, nisi Deum, et Papam cùm » administrat; et de hoc an bene vel malè, ha» bet utique ipsa universitas decernere; neque » unquam ita potuit transferre ipsam potestatem » in Papam, ut desineret esse penes ipsam; quia » hoc esset contra jus divinum et contra exem» pla apostolorum [7]. » Quo quid est clarius? Neque necesse est nos omnes hujus viri excutere rationes. Sufficiat demonstrasse, quid ille senserit, qui unus omnium maximè concilii Constantiensis decretis pro Papâ obstitisse fingitur.

Sanè, teste Schelstrato, in eam sententiam conveniebant omnes, ut in concilii Constantiensis etiam sessione IV decretum conderetur, quo Papam definirent, non modò in schismatis negotio, sed etiam in fidei causâ, quod est vel maximum, concilio esse subjectum. Dicit enim tantùm de reformationis negotio disceptasse Patres, et Papæ favisse cardinalem Florentinum. Sed hæc falsa esse constitit, posteaquam vidimus quid Doctor eximius ex apostolicis Scripturis, quid ex jure divino deprompserit, ut Papam concilio subderet, etiam in reformationis, etiam in regiminis ecclesiastici negotio.

Videtur ille quidem initio in gratiam Joannis XXIII, à quo cardinalis factus erat, aliquid cogitasse, et subdubitasse tantisper, non quidem, an concilium in reformatione quoque Papam antecederet, sed an ad reformationem, adhibitis pœnis, Papam posset cogere. Et id fuisse suspicor, de quo Florentinus *aliqualiter* disputarit. Sed postquam à Patribus communi consensu in alia omnia itum est, nullam turbam movit postea, ac Joannem XXIII, cum reliquâ synodo,

[1] *Zabarel. tractat. de schism. edit. Argent.* p. 548, 549. — [2] *Ibib.* p. 556. 557. — [3] *Ibid.* p. 558, 559. — [4] *Act.* XV, 23. — *Ibid.* 28. — [5] *Zabar.* p. 560.

[6] *Zabar.* p. 567.

non hæresis, sed depravatæ vitæ causâ deposuit : Joannem, inquam, XXIII, in se beneficentissimum et sui cardinalatûs auctorem, ac proinde tam ab ipso Florentino habitum pro certo Papâ, quàm ipse Florentinus pro certo cardinale se gereret.

Hinc ergo liquidò constat nimis oppidò inflatas exaggeratasque dissensiones illas, quas in concilio Constantiensi viguisse Schelstratus narrat. Quâ in re duplex ejus erratum est : alterum, quod de summâ doctrinæ dissensisse Patres : alterum, quod eæ dissensiones acres et immortales fuisse fingat.

Quòd ad caput primum, quis non crederet cardinalem Florentinum de concilii potestate à reliquis discrepasse? Atqui vidimus quàm perspicuis verbis supremam et absolutam potestatis plenitudinem etiam supra Papam in universitatem Ecclesiæ contuierit. Non ergo de summâ re, sed de quibusdam explicandi modis à reliquis Patribus dissidebat. Sanè idem commemorat dissensisse quosdam, sed Joannis XXIII aliorumque assentatores pessimos : egregios verò Patres, quorum in concilio valebat auctoritas, mirum in modum consensisse.

Atque ut aliquæ dissensiones extiterint, eas tamen pacis amore faciliè consopitas et omnes historiæ et acta etiam Schelstratiana demonstrant. Quid enim est illud in illis actis : » Major » pars cardinalium faciebat difficultatem interes- » sendi; omnes tamen, præter infirmos, postea » venerunt ad sessionem [1] : » quid, inquam, est illud, nisi leviculus animorum motus pacis studio statim compositus? Quod, etiam si acta conticescerent, ipse tamen rerum eventus ostendit; cùm omnia in concilio, nullo schismate, summâ cum animorum consensione peracta sint, quintaque sessio in Schelstratianis etiam codicibus à vulgatis non differat, in quibus adscriptum legitur in eà latas constitutiones *ab omnibus uniformiter approbatas* : ut profectò exasperare verbis dissensiones illas, pace Schelstrati dixerim, exigui malevolique sit animi, et sacri concilii totiusque adeo Ecclesiæ laudi ac paci invidentis.

Quin etiam si de actis tam confusis ac mutilis datur conjiciendi locus, dicam equidem quod me moveat. Circa sessionem v, gesta quippe Schelstratiana sic habent : « Die sabbati, 6 mensis » aprilis, cùm perpriùs inter dominos cardina- » les et nationes altercatum fuisset super emen- » datione capitulorum in præcedenti sessione » statutorum, tandem ordinatum et conclusum » est, quòd suprà dicta capitula modo infrà scri- » pto corrigerentur : » quibus adjiciuntur de supremâ in quemlibet, etiam in Papam ipsum, quocumque in negotio fidei, reformationis, schismatis, conciliorum potestate decreta sessionis v, iisdem profectò verbis quæ retulimus. Quæ si æquo judicio æstimamus, ex Schelstrati quoque actis constabit concilii Patres, uti ab initio memoravimus, sessioni quartæ addidisse quintam, ut quæcumque quartæ deesse viderentur circa conciliarem potestatem, supplerent, augerent, ac luculentiùs explicarent; adeoque abfuisse Patres ut de his dissiderent, ut ea etiam majorem in modum, non solùm repetita roborataque, verùm etiam amplificata vellent. Hæc igitur ad acta Schelstratiana, quæ ad IV et V sessiones pertinent, dicenda habebamus. Pergamus porrò ad sequentia, si quæ memoratu digna videbuntur.

CAPUT XXXVI.

Alia Schelstrati ex manuscriptis codicibus objecta solvuntur : an aliquid contra nos concludatur ex eo quòd reformatio ad id tempus dilata sit, quo Papa electus esset.

Cum Patres Constantienses jam in eo essent, ut Gregorio, Joanne, atque Benedicto redactis in ordinem, Pontifex crearetur; tunc repentè subortam contentionem novam acta Schelstratiana produnt; e Sigismundum quidem cum Germanicâ natione, cui se Anglica primùm adjunxerat, voluisse, ut reformatio fieret, antequam de Pontificis eligendi modo decerneretur quidquam; at Italis, Gallis, Hispanis placuisse ante omnia extinguendum schisma, eligendumque Pontificem : denique à Germanis discessisse Anglos, Germanos etiam cæteris assensisse; communique consensu factum esse decretum, quod est in sessione XL, ut futurus Pontifex de proximo assumendus, cum sacro concilio ejusque deputatis reformationi provideret, antequam concilium solveretur. Hæc ergo Schelstratus narrat ex quatuor manuscriptis codicibus, quibus gesta Constantiensis concilii contineri dicit : quæ gesta, si causæ suæ, quantùm ipse jactat, faverc intellexit, cur non ea prodidit? At ille hæc tantùm refert à reliquis avulsa; primum, inter ipsa dissidia protestationem factam à collegio cardinalium et tribus nationibus, Italicâ, Hispanicâ, Gallicanâ; tum ex iisdem codicibus narrationem eorum subnectit, quæ in hujus controversiæ compositione gesta sunt [1] : quâ quidem in re multa peccat; imprimis, quòd obscuris occultisque ac nullius roboris gestis, sessionum publicarum gesta subrui posse putat. Hæc namque protestatio, qualiscumque est, non est inserta conciliaribus gestis, quæ

[1] *Act. Schel. p. 231, ad marg.*

[1] *Act. Schel. edit. Ant. p. 6, 13, 14. Diss. p. 68 et seq. Vid. etiam pass. Diss. cont. Maimb. et Act. et gest. pag. 252 et seq.*

dimissa quaquaversus per omnes Ecclesias, totique orbi nota sunt. Quin eadem protestatio nulli unquam præterquam Schelstrato visa, nullâ canonicâ auctoritate constat, ac designata potiùs quàm perfecta est, statim dissensione compositâ. Neque pluris est illa narratio privati cujusdam auctoris, cui et anonymo et ignoto, quanta fides adhiberi debeat, nequidem conjicere possumus. Denique tota illa qualiscumque contentio, certè mox composita, nullum in actis synodi, nullum in historiis; nullum in Annalibus ecclesiasticis à Rainaldo continuatis, locum habet. Hæc verò sunt, quibus Emmanuel Schelstratus, sessionum IV et V auctoritatem infringi à se posse putat.

Jam si vel maximè constet huic narrationi fides; quàm infirma, quàm nulla sint ejus argumenta videamus.

Primum argumentum Schelstrati. Italica, Hispanica, Gallicana natio, imò tota synodus, sessione XL, Papam prius elegi volunt, quàm de reformatione tractetur : ergo confitentur decretum sessionis V, quo Papa concilio subesse dicitur, quoad reformationem attinet, non esse intelligendum *de concilio seorsim sumpto; sed de concilio, cui verus et indubitatus Pontifex adest, qui sensus nihil ad superioritatem concilii facit* [1].

Imò verò multùm, quod hunc indubitatum certumque Pontificem synodo præsidentem, in synodi potestate esse crederent, eique leges figerent, ut vidimus [2].

Dices : Ergo saltem intelligebant, non posse à se quidquam in reformatione tentari, nisi electo Pontifice. Nullo modo : cùm enim de fide, ante electum Pontificem, tam multa decernerent, quidni et de reformatione? Tum etiam multa decreta esse ostendimus [3]; quæ ad reformationem maximè pertinerent, imprimis caput *Frequens*, aliaque capita, in sessione XXXIX, adunatis omnibus obedientiis, promulgata. Non ergo reformationem ideò differebant, quòd fieri non posse, sed quòd non ita congruè fieri posse crederent, neque schisma ulteriùs protrahi sinerent.

Secunda objectio Schelstrati. Extat adversùs Germanicam nationem, quæ reformationem ante Pontificis creationem urgeret, Italicæ, Hispanicæ, Gallicanæ, et cardinalium protestatio, in quâ est dictum pessimam deformationem, cui primùm providendum sit, eam esse, quod acephala sit Ecclesia, acephalum concilium : ergo ante electionem Papæ, concilium erat acephalum et mancum : ergo sessionum IV et V decreta, de corpore acephalo mancoque orta sunt [1].

Respondemus : Concilium non erat acephalum et mancum ante constitutum Papam, cùm damnaret Vicleffum, Hussum, propositionem Joannis Parvi de cædendis tyrannis : non erat acephalum, cùm excommunicaret eos qui dicerent communionem sub utrâque specie esse necessariam, aut eam deinceps populo ministrarent : non erat acephalum, cùm ederet caput *Frequens*, aliaque capita [2] : denique non erat acephalum, cùm tanta illa faceret, quæ constituendo capiti essent necessaria. Tum verò fuisset acephalum et mancum, si quemadmodum Germani volebant, cùm ad eligendum Pontificem omnia comparata essent, rem in longum extraheret, foveretque schisma, neque ecclesiasticæ unitatis opus, propter quod maximè congregatum erat, perficiendum putaret.

Tertia objectio. In eâdem protestatione legitur, « quòd clerus et populus nonnullorum regnorum et provinciarum nondum solidè et clarè » huic sacro concilio adhæserint : quòd quorumdam qui concilio adhæserunt, propter rumores » discordiarum, et quasi impressionum, quas in » eodem concilio fieri audiunt, fides jam de eodem » concilio dicitur vacillare; scriptumque et relatum à pluribus magnatibus, in Italiâ plurimum » dubitari, ne in urbe Romanâ aliquis pro summo » Pontifice assumatur, cui forsan, præmissis attentis, tota Italia obediret [3]. »

Quid ista ad propositum? Nempe quòd *rumores de impressionibus sererentur* : quòd *vacillarent quidam* : quòd *magnates* multi multa scriberent : quòd *dubitaretur*, ne Romæ Pontifex fieret : quòd illi *forsitan Italia obediret* : quòd nonnulla regna non tam solidè concilio adhærerent, quàm futurum esset electo Pontifice, tantoque opere consummato; ideo tantæ synodi auctoritas fluctuabit?

Quis autem non videat, in illâ protestatione, suspicionum et timoris causas undique amplificatas inflatasque esse, ideò ut Germani à proposito protrahendæ electionis promptiùs desisterent, et ad creandum Papam essent promptiores? Quale enim illud est, dubitari ne Romæ Pontifex fieret? à quo? cùm omnes cardinales omnium partium essent Constantiæ.

Quarta objectio. Scriptum in narratione est, inter nationes de pace tractatum; leguntur que hæc verba in codicibus manuscriptis [4] : « Natio

[1] *Diss. Ant. p. 60, 62. Diss.* III *cont. Maimb. c.* II, *p.* 119 *et seq. Act. et gest. p.* 252, 253. — [2] *Sup. cap.* XVIII. — [3] *Vid. sess.* VIII, XV *et* XXXIX, *et sup. c.* XVI, XVII.

[1] *Protest. in act. Schels. Ant. p.* 10. *Diss. cap.* III, *p.* 68. *Diss.* III *cont. Maimb. c.* II. *Act. et gest. pag.* 261 *et seq.* — [2] *Vid. sess.* VIII, XIII, XV, XXXIX. — [3] *Act. edit. Ant. p.* 7, 8. *Diss. cap.* II, *p.* 60. *Diss.* III *cont. Maimb. loc. cit. Act. et gest. p.* 257. — [4] *Act. edit. Ant. p.* 13. *Diss. cap.* II, *pag.* 63, 64. *Act. et gest. p.* 268, 269.

» Germaniæ petivit assecurationem et cautionem, » per decretum irritans; quòd post Papæ electionem fieret reformatio ante coronationem » Papæ et administrationem aliquam : postea » fuerunt factæ diversæ formæ decreti ad hoc : » tandem fuit dictum, quòd Papa electus legari » non poterat. » Certè; eo modo, quo Germani petebant; nempe ita ut à Papâ electo, *reformatio fieret, ante coronationem et administrationem aliquam* : quod erat reverà absurdissimum, ut Papa electus, tandiù ab officii administratione suspensus haberetur. Adeo Schelstratus ne sua quidem acta intellexit. Tum illud quàm absurdum, quòd vir bonus credidit electum Papam legari non posse; hoc est, nullam electo imponi posse legem; tanquam si electo non posset, quod eligendo Pontifici potuisset imponi. At si id vel maximè dictum esset, electo Pontifici legem nec à synodo œcumenicâ figi posse; quæro à quo dictum? ab ipsâ synodo? Ne id quidem, ô Schelstrate! tua hæc gesta continent; patetque ex eo frustulo quod tu protulisti, hæc in privatâ quâdam congregatione esse acta. Quin tu igitur explicato, à quo illud dictum sit? Ab ignoto quopiam; atque uno hujus dicto, satis incerto, in congregatione privatâ, certa, cognita, omni robore firmata decreta tantæ synodi collabascunt. Quantò meliùs has nugas orbis catholicus adhuc ignoraret?

CAPUT XXXVII.

Alia objectio Schelstrati circa sessionem XIV concilii Constantiensis.

Illud in speciem probabilius, quod Emmanuel Schelstratus de sessionis XIV decreto refert [1]. Post sessionem nempe XXXVIII, vigente adhuc illo, de reformatione ante Papæ electionem faciendâ, dissidio, cardinales protestatos, quòd sessionis XIV decretum, « quia factum erat sine » prævià collegii deliberatione, haberent pro in- » valido et nullo : » cui cardinalium protestationi, « natio Hispanica adjunxerit; se illo decreto, » licet aliàs validum existeret, minimè teneri; » quia sessione XIV nondum adfuerat concilio. » Ergò concilium ante adunatas obedientias non satis erat firmum.

Hæc Schelstratus orbi catholico pensanda proponit. Nobis ante omnia perpendendum, quodnam illud esset sessionis XIV decretum; nempe id, ne, vacante sede romanâ, ad electionem futuri Pontificis procederetur sine deliberatione et consensu concilii. Hic ego Schelstratum ejusque sectatores, si qui sunt, rogatos velim, an illud decretum XIV sessionis fuerit antiquatum, atque omninò an Papa fuerit electus sine consensu concilii? Nullo modo; imò *communi consensu cardinalium et nationum*; ex decreto concilii, electionis forma præscripta est, adjunctique cardinalibus, hâc vice, « ad eligendum Papam, sex prælati de qualibet » natione, quibus eadem synodus auctoritatem » tribuit eligendi romanum Pontificem. » Hæc sessione XL decreta sunt; quæ ad executionem XIV sessionis pertinent apertè. Quid ergò cardinalium, aut etiam Hispanorum verba obstant, cùm res ipsa valuerit?

Quid quòd Schelstratus sua acta ipse corrumpit, falsòque asserit [1], cardinales protestatos esse, « quòd decretum illud sessionis XIV haberent pro » invalido? » Id enim nullo loco in eâ, quam Schelstratus edidit, protestatione legitur. Neque usquam dicunt, se ad electionem Papæ, sine consensu concilii processuros, quod sessione XIV erat vetitum; sed « rogant et exhortantur tantùm, » quòd ad reformationem taliter procedatur : » quòd prætextu illius negotium electionis non » impediatur, aut diu differatur [2]; » quod erat æquissimum, nec sessionis XIV decreto contrarium. Aliâ protestatione testantur, si Germani æqua postulata respuerent, dilatæ electionis incommoda in eos refundenda [3]; quod longè abest ab eo, ut electionem sine sacræ synodi consensu celebrarent.

Jam ut ad Hispanos veniamus : primùm quidem tanta non est eorum protestatio, ut conciliarem auctoritatem infringat. Tum, ne id quidem dixerunt, se nullis teneri decretis ante adunationem factis : his enim verbis comprehenderent etiam fidei decreta contra Viclefum aliosque edita; quod est falsissimum. Ac profectò disertè de sessionis tantùm XIV decretis : « His, inquiunt, nos » Hispanica natio, etiamsi aliàs valida existerent, » non ligamur [4] : » quæ profectò decreta ad concilii œconomiam ac regimen pertinebant; neque protestationem ultra ipsa verba protendi fas est; ac si Hispani negent se ligari iis, quæ meri regiminis ac variabilis disciplinæ essent, ideò aspernantur ea, quæ ad dogma ecclesiasticum pertinerent; cùm immota ea, communiaque omnibus esse oporteat. Quare Hispani, cùm hæc dicunt, haud magis sessiones IV et V, quàm VIII et XV, aliasque cogitant, in quibus ecclesiasticum dogma firmatum est.

Quòd autem Schelstratus asserit, à reliquis nationibus Hispanorum dicta laudari et approbari; quippè quæ *protestationi sub suo nomine*

[1] *Act. edit. Ant. pag. 8. Diss. p. 54. Act. et gest. pag. 250.*

[1] *Diss. Ant. cap. I, art. III, p. 55. Vid. Diss. Antuerp. et Rom. loc. cit.* — [2] *Protest. Card. Act. et gest. pag. 234.* — [3] *Ibid. pag. 233; et in edit. Ant. p. 6 et seq.* — [4] *Edit. Ant. p. 8. Rom. p. 259.*

factæ inseri permiserint[1], vanum est. Aliud enim est tolerare, aliud laudare, et approbare. Tolerarunt aliæ nationes Hispanos à pacificâ synodo abhorrentes, ac pertinacissimo et apertè schismatico Benedicto adhærentes; non profectò laudarunt. Atque sicut cætera quæ Hispanorum gratiâ οἰκονομικῶς, non laudando et approbando, sed tolerando et indulgendo fecisse probavimus, eâdem indulgentiâ talia protestantes tolerant; patiunturque Germanos hoc quoque metu deterreri ab incœpto protrahendæ electionis; ne in ipso concilio, inter Hispanos et reliquos novæ dissidiorum causæ sererentur. Neque tanti putant esse, negasse Hispanos sessionis xiv decretis se *ligari*, dummodo orbis reliquus, quod Hispani fatebantur, his ligari se intelligeret; denique protestatio non prohibuit quominus synodica definitio, etiam in eâ parte viguerit, Hispanis etiam assentientibus; cùm in sessione XL, communibus consiliis, ex sessionis xiv decreto, futuri Pontificis electionem ordinarent; nihilque omnino agit Schelstratus, quàm ut suo more nugas venditet, et protestationes decretis ac rebus gestis anteponat; quod est vanissimum.

CAPUT XXXVIII.

Postrema objectio Schelstrati, de sublato decimo-tertio reformationis articulo. Bulla Martini V, de non appellando ad concilium, suum in locum remittitur.

Postremo loco Schelstratus objicit, decimum-tertium reformationis articulum: « *Propter quæ, « et quomodo Papa possit corrigi, et deponi,* » vel à nationibus non fuisse propositum post « electionem Pontificis, vel à Martino V, ut « novum aliquid, et huc usque inauditum fuisse » rejectum[2]. » Itane inauditum, quo omnes scholæ theologorum et canonistarum à tot sæculis perstrepebant? Sed tamen attendamus quid ex suis manuscriptis Schelstratus proferat. Contendit quippe ad hunc decimum-tertium articulum, hoc adscriptum esse: « Non videtur, nec » visum fuit in pluribus nationibus circa hoc « aliquid novum statui, vel decerni[3]: » quæ verba, si intelligimus, non ipse Pontifex, hæc ut nova et inaudita, suâ auctoritate rejecit; sed *id pluribus nationibus visum fuit.* Quid autem visum fuit? hæc omitti penitus? Minimè; sed *circa hæc nihil novum statui, vel decerni*; quippe cùm, rem diligenter quærenti, sufficere intelligerent ea, quæ sacra synodus, ex sessionibus iv et v in deponendo Joanne XXIII ac Benedicto XIII gesserit: cùm Joannem deposuerit pro certo Pontifice ab ipsâ synodo habitum; Benedictum verò ad mentem Hispanorum, qui eum pro certo haberent, nunquam eorum conscientiam placaturi, nisi ex decreto sessionum iv et v Pontificem quemlibet, atque adeo certum, concilii œcumenici judicio subdidissent.

Sanè dissimulare nolumus assiduè inculcari à nostris censoribus bullam Martini V, de non appellando à Papâ ad concilium, quam in ipsâ synodo Constantiensi, si Deo placet, editam affirmare audent. Sed nos eam bullam aliasque in hunc sensum, ubi de his appellationibus agetur, commodiùs proferemus[1].

CAPUT XXXXIX.

Confirmatio argumentorum pro auctoritate Constantiensis concilii multa in eamdem rem Martini V et Eugenii IV acta usque ad Basileense concilium.

Jam ergo, Deo dante, expedita sunt omnia, quæ adversùs sacrosancti concilii Constantiensis sessionumque iv et v auctoritatem congesserunt, à Joanne Turrecrematâ usque ad Emmanuelem Schelstratum nova gesta promentem.

Summa dictorum est: Constantiensem synodum quâcumque ratione egisse ut schisma extingueretur, et ut fons schismatis corruptela morum per veram reformationem tolleretur. Animadvertit synodus, et per eam ætatem cordatissimus quisque, ad eas res valere hæc duo: consensionem primùm, si obtineri posset; sin minùs, concilii auctoritatem summam atque indeclinabilem. Quæ sanè auctoritas, nisi valeret in Papam etiam certum, nec valeret in dubium, qui à suis certus et indubius haberetur. Id etiam reformatio per eamdem ætatem tam necessaria postulabat, ut à quovis, etiam à Papâ certo, summâ cum auctoritate extorqueri posset. His igitur procurandis, sacra synodus jam inde ab initio firma fundamenta jecit, constitutâ concilii adversùs quemcumque, etiam Papam contumacem, summâ et ineluctabili potestate.

Neque proptereà omnia, pro potestate egit: auctoritatem œconomiâ et indulgentiâ temperavit: quâcumque ratione consensionem omnium exquisivit: id sibi reservavit, ut summam potestatem adversùs immedicabilem contumaciam exereret. Quæ quisquis expenderit, uno filo et synodi mentem assequetur, et omnia argumenta solvet, et ex mirâ rerum gestorumque cohærentiâ divinam Providentiam, Christique pro sponsâ suâ Ecclesiâ curam collaudabit.

[1] *Diss. Ant. cap.* I, *art.* III, *pag.* 53. *Diss.* II. *cont. Maimb. c.* III, *p.* 124, 125. — [2] *Sess.* XL, *col.* 244. *Vid. Diss. Ant. cap.* III, *p.* 70. *Diss. cont. Maimb.* II, *cap.* III, *pag.* 176. — [3] *Act. et gest. Schels. ed. Rom.*, *p.* 275.

[1] *Inf. lib.* X, *cap.* XXIII *et seq. Vid. cap.* XXVII.

Jam ut nostras probationes concludamus; ago verò; omittamus concilii œcumenici auctoritatem: fac ducentos Patres, omnes ferè episcopos, aut episcoporum procuratores ex innumerabilibus provinciis convocatos, in his viginti cardinales magni nominis; neque hos tantum, sed omnes ferè religiosos ordines, ferè omnes christiani orbis universitates, ex Pisani anterioris concilii auctoritate, et auctore romano Pontifice, præsente imperatore atque omnium penè regum legatis, de summis Ecclesiæ rebus convenisse, exceptis tantùm iis, qui schismaticis et damnatis Pontificibus adhærerent: omnes in eamdem ivisse sententiam, quam edito decreto promulgarint; atque illud decretum nullâ unquam Ecclesiæ censurâ notatum fuisse; quis non revereatur? Fac totius orbis episcopos accessisse, atque omnes unâ pace conjunctos, unâ fide, unâ charitate, nedum ulla extiterit suspectæ fidei significatio; quis damnare audeat, ac non suscipere, consensionem totius orbis? Fac deindè ab eo cœtu et ex eo cœtu electum Papam, qui, cum cæteris hoc decretum cardinalis condiderit, qui tanto loco positus nihil retractarit, Patresque decreti auctores complectatur; quis non id decretum, cùm et omnibus notum sit, et à nemine improbetur, imò ab omnibus supponatur, ut rerum gerendarum optimum fundamentum, intactum ac tutum manere judicet? Recurrit enim illud: *Error cui non resistitur approbatur* [1]. Et in fidei quæstionibus maximè tenet illa sententia; præsertim ubi publicè error ille esset editus; ubi maximâ auctoritate; ubi concilii quoque generalis et Spiritûs sancti nomine, iis certè qui loqui debeant, pastoribus Ecclesiarum, cardinalibus, doctoribus, Papæ omnium capiti. Jam verò depromamus concilii œcumenici sacrosanctum nomen et summi Pontificis Sedisque apostolicæ comprobationem et confirmationem, tot tantisque argumentis demonstratam; quis non indignetur, post trecentos ferè annos, illius decreti rejectam auctoritatem?

Certè non deerant, Martini etiam V temporibus, qui synodo Constantiensi, ut aliis synodis contigerat, obtrectarent. Sed Martinus V apostolicâ eos auctoritate compressit, « qui scilicet » vani capitis ludibria, totius Constantiensis syn» odi œcumenicæ Patrum sapientiæ ac probitati » anteferrent, acuerentque linguas contra hu» jusmodi synodi decreta [2]. » Hic rogo, quis episcoporum, quis Pontificum romanorum, quis catholicorum unquam, sine ullo discrimine Patrum Ariminensium sapientiam, probitatem, ac decreta laudarit, ac non priora proba à posterioribus impiis et nullis secernenda putarit? Itaque Bellarminus, Binius, alii recentiores, ac privati theologi, qui concilii Constantiensis posteriora duntaxat acta probant, illud concilium partim approbatum, partim improbatum in ipso statim titulo profitentur. At non ita summi Pontifices, non ita Martinus V; sed Patres Constantienses, eorumque decreta laudat, nullo sessionum temporumque discrimine, quippe qui omnia inter se apta connexaque esse intelligeret; neque ignoraret, priores, quibus interfuisset, æquè ac posteriores, quibus electus esset, œcumenici concilii nomine honestatas; neque valere concilii œcumenici auctoritate electionem suam, nisi quæ huic certam ac necessariam munîissent viam, pari auctoritate constarent. Ac ne id semel fecisse videatur, eodem anno 1422, decrevit, ut Joannes comes Armeniaci determinationi sacri Constantiensis generalis concilii adhærere, illamque ut obedientiæ filius insequi cogeretur [1].

At anno 1423, cùm adesset tempus habendi, ex Constantiensis decreti auctoritate, Papiensis concilii, ad Othonem archiepiscopum Trevirensem hæc scripsit [2]: « Si fortè civitas Papiensis, » per sacrum Constantiense concilium pro loco » hujus futuri concilii deputata, aliquo casu, » quod Deus avertat, impediretur, non propter» ea à tam sacro opere desisteremus. » Simul academia Parisiensis, sacerque in eâ theologorum cœtus, missis oratoribus, Martinum adhortatur, ut illud concilium Ticini indictum celebraret. Hos ergo Constantiensis synodi studiosissimos, quibus maximè auctoribus sessionum IV et V decreta prodierant, *de eximio in romanam Ecclesiam studio commendavit*; atque hæc rescripsit: « Non est dubitandum, quin » plurimùm saluti profutura sit hæc sacra syno» dus, Deo auctore, de proximo celebranda, » per sanctam superiorem Constantiensem syn» odum instituta; ad ordinandam reformatio» nem statûs ecclesiastici [3]. » Sic laudat absolutè Constantiensem sacram synodum, nihil à prioribus posteriora secernens: sic probat reformationem in Constantiensi synodo commendatam, quæ sacræ synodo nunquam plena visa est, nisi in capite et in membris fieret.

Itaque Martinus, ut Constantiensi pareret synodo, Ticinum legatos misit, qui suo nomine sacro generali concilio præsiderent [1]. At, lue grassante, non id sibi tribuit, ut concilium solvat, aut transferat: sed ipsa synodus, decreto edito, Papâ deindè approbante, « civitatem » Papiensem mutat, et loco ipsius, civitatem

[1] *Decr. dist.* LXXXIII, *cap.* Error. — [2] *Rain. an.* 1422, *n.* 15.

[1] *Rain. an.* 1422. *n.* 15. — [2] *Ibid. an.* 1423. *n.* 1 — [3] *Ibid. n.* 2. — [4] *Ibid. n.* 5.

» Senarum pro continuatione ejusdem sacri con» cilii eligit, atque deputat [1]. » Quod hic obiter notari velim, ad elucidandas controversias Basileæ postea suborturas.

Sanè dissimulari non potest, quod ab omnibus scriptoribus est proditum, curiales, ut reformationem, ita etiam synodos, quibus auctoribus fieret, exosas habuisse; atque ob id, apud pios, gravi famâ laborasse: quâ maculâ Martinus ipse non nihil aspersus sit. Itaque ad synodos non satis seriò congregatas cunctanter accedebant; synodusque Senensis statim atque inchoata est, sese ipsa dissolvit. Id tamen ex Constantiensi disciplinâ institutoque gessit, ut 19 februarii 1424, decretum ederet, in sessione primâ Basileensi recitatum; « Quo de» creto, pro loco futuri concilii, juxta formam » et tenorem decreti Constantiensis, civitas Ba» sileensis, » unanimi Patrum sententiâ, nominatur [2].

Sequitur eodem anno Martini V bulla, quæ dissolutionem Senensis synodi ac designationem Basileensis civitatis, pro futuro concilio, post septennium celebrando, *juxta determinationem sacræ Constantiensis synodi*, à Senensibus Patribus, seu *majore eorum parte* factas, apostolicâ auctoritate confirmat [3]. Nihil quidem promptiùs confirmabant, quàm quods e synodi facillè dissolverent; sed interim ipsi haud levi infamiâ, nimiis corruptelis Ecclesiæ catholicæ disciplina laborabant.

Expleto septennio, tempus aderat, quo Basileæ ex decretis Constantiensibus et Senensibus, Martino comprobante, generalis synodus haberetur. Eam ergo synodum ex capite *Frequens* Constantiensis concilii, et ex Senensis decreti auctoritate, Pontifex convocavit; designatusque est Julianus Cæsarinus cardinalis, vir hujus ævi et pietate et doctrinâ maximus, qui sacro conventui præsideret [4].

His gestis Martinus obiit, electusque est Gabriel Condulmerius, jam suprà nominatus, Gregorii XII sororis filius, atque Eugenii IV assumpto nomine in Petri cathedrâ collocatus.

Is statim atque creatus est Pontifex, anno scilicet 1431, eumdem Julianum ab antecessore legatum designatum, ejusque jussu cum Bohemis ingentem, ac magna tractantem, misit ad synodum. Pontificis mandata notanda sunt: « Ut expedito negotio Bohemorum, cujus finis » expectatur in brevi, tuos gressus dirigas in » Basileensem civitatem, et ibi..... juxta tibi » injuncta et ordinata in concilio Constantiensi, » optimè provideas [1]. » Adeò sancta et inconcussa synodi Constantiensis habebatur auctoritas, ex quâ tum omnia gererentur.

Hanc Julianus bullam accepit, Basileam venit, atque Eugenii IV repetitis mandatis synodum inchoavit die 19 Julii [*] anno eodem 1431; concilii Constantiensis Eugenii nomine auctoritatem agnovit, decreta executus est. Sed nos res Basileæ gestas alio ex principio ordiemur. Hic quidem observabimus, Constantiensis synodi lutatam et florentem manere auctoritatem; ut ejus profectò synodi, quæ tetrum schisma extinxerit, Sedis apostolicæ majestatem schismate deformatam in integrum restituerit, et contra hæreticos asseruerit, fœdas hæreses profligarit, reformationem ecclesiasticæ disciplinæ et necessariam declararit, et ex parte delibarit, et ut postea fieret, nisi mens hominum læva obstitisset, certa fundamenta jecerit. Quæ cùm ad asserendam synodi Constantiensis auctoritatem plenè sufficiant, tamen rerum subsequentium series, tot eam in rem acta, atque etiam ad sessionum IV et V decreta firmanda congeret, ut si quis de synodi Constantiensis auctoritate dubitare possit, is profectò in meridianâ luce caligare ac cæcutire velle videatur.

LIBER SEXTUS.

De Basileensi, aliisque sequtis synodis ac gestis, quibus Constantiensia decreta confirmentur.

CAPUT PRIMUM.

Duo dissidia Basileensia distinguuntur: res in primo dissidio gestæ.

Nunc concilii Basileensis, et Eugenii IV recensenda gesta. Duo quidem dissidia extitere inter Eugenium et Basileense concilium: primo in dissidio vicit synodus, tenuere Patres, ut auctore Pontifice decreta sua valerent: alterum

[1] *Vid. tom.* XII *Concil. col.* 366. — [2] *Ibid. col.* 378. *et* 463. 464. — [3] *Rain. an.* 1424, *n.* 3. — [4] *Bull. Mart. V ad Card. Julian. inter act. Conc. Basil. sess.* 1, *tom.* XII, *col.* 468.

[1] *Ep. Eug. IV. ad Card. Julian. ibid. col.* 470. *Vid. ap. Æn. Sylv. epist. Jul. ad Eug.*

[*] Ut veritas historiæ servetur, observandum est, potestatem à Papâ factam fuisse cardinali Juliano in Bohemiâ variis negotiis distento, deligendi eos quos ipse vellet, qui concilio interim præsiderent, et eum elegisse *Joannem Polmar et Joannem de Ragusio, qui applicuerunt Basileæ* 19 *Julii*; et 23 ejusdem mensis concilium inchoarunt. Julianus autem non venit Basileam ante mensem octobris; et 14 decembris primam sessionem celebravit. Ille non satis perpensâ, scripsit is qui FLEURY Historiam ecclesiasticam supplevit, eos quos Julianus delegaverat mense Maio Basileam venisse. Vid. tom. XII Conc. col. 459, 461. (*Edit. Paris.*)

immedicabile dissidium fuit : Eugenius, frustra renitente synodo, in cathedrâ Petri mansit. Hic constituendum tantis in dissidiis, tantoque animorum æstu, quid fixum inviolatumque steterit. Nos Constantiensia decreta et intacta et immota perstitisse, imò expressissimè confirmata, eoque, quem dicimus, sensu intellecta fuisse, ex actis docebimus.

Sessione I, Basileæ habitâ septimâ die decembris anni 1431, Juliano præside, lecta sunt ea decreta, quibus synodus initur, imprimis caput *Frequens* concilii Constantiensis, Senensis concilii decretum de Basileensi concilio celebrando, Martini approbatio de eodem habita, synodi convocatio, ac designatio Juliani cardinalis præsidis, ad eumdem Eugenii IV eâdem de re datæ litteræ. His lectis, à synodo tot tantisque firmatâ præsidiis, decretum est : sacrum generale concilium Basileæ stabilitum, canonicè esse fundatum, quò prælati omnes accedere tenerentur [1].

Sessione II, 15 februarii anno 1432, decretum est : « Sacram Basileensem synodum, » sacris Constantiensi et Senensi conciliis generalibus decernentibus, et auctoritate apostolicâ interveniente, fuisse debitè legitimèque » ac ritè initiatam [2]. » Constantiensis concilii sessionis V decreta repetita ea, quæ à clero gallicano laudata, atque à nobis sæpè relata sunt; nempè quòd omnes, etiam ipse Papa, concilio subsit in causis fidei, schismatis, ac reformationis. Ea verò decreta gestis inseruntur; cùm nullum schisma esset, cùm Pontifex indubius, missis legatis, synodo præsideret : quo fixum, non ad schismatis, sed ad omne tempus ea decreta pertinere, eoque sensu ab omnibus fuisse intellecta.

Eodem anno 1432, 29 aprilis, sessione III, hæc legimus : perlatum ad sacrum concilium, Eugenium, « ex sinistrâ informatione motum, » dissolutionem ipsius concilii attentasse [3]. » Nempè ab Eugenio edita erat bulla, quâ synodum prorogabat, Basileensem dissolvebat, novam synodum Bononiam, elapso anno integro cum dimidio, atque iterum post decennium, *ex ordinatione Constantiensis concilii*, Avenionem convocabat. Hæc autem decreta, non statim perlata sunt ad synodum; et qui temporum notas pontificiis bullis et conciliaribus decretis adhibitas inter se contulerit, statim animadvertet, Basileensem synodum vix inchoatam, jam ab Eugenio fuisse diremptam, et Juliani cardinalis operâ factum, ut decreti promulgatio aliquantulum differretur.

Allatæ sunt dissolutionis causæ : *Clerus in Allemaniâ multipliciter deformatus* [1] : quâ causâ synodus acceleranda potiùs quàm dissolvenda erat : *Clericorum in ipsâ urbe Basileensi trucidatio, exemplo Bohemorum* : quod erat Basileæ ignotum : *pericula ex bello inter Burgundum et Austriacum ducem*, queis Patres minimè movebantur. Alia edit æquè vana, quorum Eugenium pudere videbatur; addebat enim postea causas occultas, suam valetudinem obtendebat; et quid non? Nempè volebat ipse adesse concilio Bononiæ celebrando : modò scilicet unius anni cum dimidio spatium lucraretur. Sic Eugenius concilium cupiebat, aperto ludibrio. Ita Patres, ita legatus Julianus, ita christiani omnes, atque etiam, ut videbimus, ipse Eugenius judicavit. Cæterùm è re nostrâ est intelligere Eugenium IV nihil omninò conquestum de Constantiensibus sessionis V decretis, Basileæ sessione II repetitis; quippe cùm Constantiensia decreta ab omnibus inviolata sanctaque haberentur.

Et hoc ad elucidationem rerum pertinet, hanc quoque dissolvendæ synodi causam fuisse allatam, quòd Græci Ecclesiæ romanæ conjungendi, Bononiensi synodo adfuturi essent; quasi statim Basileæ non posset tot exoptata votis reformatio fieri; ac tum, si res posceret, nova synodus convocari Bononiam. Sed Eugenio Græcis quoquo modo opus erat, ut consiliis suis aliquem colorem obtenderet.

Grave visum est Patribus reformationem elusam toties, et in longum ire spem orbis, synodumque Basileensem duorum generalium conciliorum, duorum Pontificum, ipsiusque adeò Eugenii IV auctoritate, tantâ solemnitate, tantâ orbis christiani expectatione inchoatam, in ipsis initiis ab ipso Eugenio repentè dissolvi : obtendi bella, obtendi pericula, quæ Basileæ agentibus imminerent : hiemem etiam, morbos, alia incommoda exaggerari Romæ, quæ ipsi Basileæ nequidem cogitarent : tum novarum synodorum injici spem, cùm interim jam convocata, jam felicibus auspiciis inchoata solveretur, editum ergo à synodo, sessione III, caput *Considerans*, quo decernit : « Præfatam dissolutio» nem contra decreta Constantiensis concilii, » magno fidei periculo, magno populi christiani scandalo factam, « nullatenus fieri potuisse; » quinimo ipsâ minimè obsistente ad persecu» tionem eorum, quæ laudabiliter sunt incœpta,

[1] *Conc. Bas. sess.* I, *num.* III, IV, V, IX, X, XI; *tom.* XII, *col.* 462 *et seq.* — [2] *Ibid. sess.* II, *n.* 11, *col.* 477. — [3] *Col.* 480. *Vid. Bull. Eug. in app. Conc. Basil. col.* 954 *et seq.*

[1] *Conc. Bas. sess.* II. *col.* 480. *Vid. Bull. Eug. in app. Conc. Bas. col.* 954 *et seq.*

» esse cum sancti Spiritûs gratiâ procedendum[1]. »

Illud diligenter annotandum, Basileenses Patres concilii dissolutionem irritam declarasse, Constantiensibus decretis sessionis v nixos: iis enim niti se profitentur, eaque decreta iterum repetunt, suoque decreto inserunt; quod quàm ad rem nostram spectet, lector per sese intelligit, et sequentia demonstrabunt.

Hoc decreto edito, de dissolutione revocandâ, multa Pontificem, multa cardinales monent; ad inchoata porrò pergunt[2].

Pridem omnes suspicabantur Martinum V et Eugenium IV abhorrere à conciliis celebrandis, ac reformationis opus cunctanter et dissimulanter aggressos. Quare Patres ægrè ad concilia veniebant, quæ Pontificibus invisa, ac statim re infectâ solvenda esse crederent. Et ipse Eugenius Juliano cardinali succensebat, quòd res concilii citiùs optato processissent. Cùm verò solvendi concilii missa est facultas, Julianus pro eo ac debuit, ad Pontificem scripsit[3]: « In concilio orbis christiani spem unicam esse repositam: fidei extrema imminere pericula, nec se facilè potuisse adduci, ut crederet, tantam rem à Pontifice dissimulanter aut negligenter actam; sibi quidem decretum, non exercere dissimulatoris officium, cùm de correctione cleri, præsertim in Germaniâ, nulla spes superesset, futurum ut in nos irruant laici more hussistarum, hoc est, more ferarum, ac prægnantes hominum animos in immane aliquod facinus erupturos, atque instar sacrificii putaturos, si spoliarent clericos primævæ disciplinæ ac pietatis oblitos, aut etiam trucidarent. » Jam enim christianum orbem dira fata agebant, imò adversùs effrænas cupiditates divina ultio ac virga vigilabat: postremò vitiorum tanta colluvies, et grassantes Viclefi, Hussi, Bohemorum hæreses, tetrum reformatorem portendebant, ac parturiebant Lutherum. De Græcis liberè respondebat Julianus: « absurdum videri, ut propter incertam reductionem Græcorum, permitti debeat, quòd Germania nunc et semper labatur in hæresim Bohemorum. » Denique omnia egit, quasi jam instaret; et ob oculos versaretur infanda et horrenda illa discessio *, quam postea vidimus. Alterâ epistolâ urgebat vehementiùs[4]: Patribus videri dissolutionem ab Eugenio factam nullam et irritam fuisse; in concilio enim Constantiensi, sessione xxxix, capite *Frequens*, signanter cautum, ut tempus synodi abbreviari à Pontifice, non autem prorogari posset, ac multò minùs dissolvi inceptajam synodus; tum illud definitum in sessione v, *cuilibet concilio generali, etiam à Papâ*, morem geri oportere: cujus concilii, si decreta vana essent et frustratoria, tum Pontificum electiones, et cætera quoque concilia, totumque Ecclesiæ statum vacillare.

Hæc de concilio Constantiensi dixit vir hujus ævi maximus, longèque doctissimus atque sanctissimus, et in synodo Florentinâ, causæ catholicæ adversùs Græcos præcipuum firmamentum. Rainaldus multas in hunc ferè sensum, maximi cardinalis profert epistolas[1], quas omnes referre nihil attinet, cùm summam teneamus.

Cæterùm ipse in concilio perstitit, neque, revocatus licèt, ab officio præsidis destitit. Mansere in concilio alii cardinales: in bis Dominicus Capranica vir maximus, Martino V primùm à secretis; rati omnes unà cum cæteris Patribus, gesta ab Eugenio ad synodum dirimendam, cassa et irrita esse.

Sessione iv, synodus cardinales vocat: definit « quòd in eventum vacationis Sedis apostolicæ, hoc sacro generali durante concilio, electio Pontificis in loco concilii, non alibi, celebretur; in contrarium attentata, quâvis auctoritate, etiam papali, nullius roboris ipso jure esse decernit[2]. » Id decretum pro rei gravitate sessione vii repetendum censuit[3].

Exinde contra Eugenium proceditur: sessionibus viii et ix accusatur, citatur, ac demum sessione xii, capite quod incipit *Sancta catholica, nisi intra sexaginta dies*, bullâ editâ, resipiscat, ab officio suspenditur, ut subversor Constantiensium decretorum sessionis v, et capitis *Frequens*; quæ decreta iterum atque iterum repetuntur, inculcantur, gestis inseruntur[4].

Ex his intelligitur, quo maximè fundamento Patres Basileenses Eugeniana decreta solverent. Nempe quòd Eugenius caput *Frequens* contempsisset, quod quidem ad reformationem pertineret, imò verò quo tota, prout tunc res erant, reformatio nitebatur. Quo canone contempto, Eugenius ipsa sessionis v fundamenta quatiebat. Hæc igitur synodus Basileensis egit. At adversùs decreta Basileensia edit Eugenius bullam *Inscrutabilis*, et bullam *In arcano*[5]: atque hâc ultimâ bullâ expressè reprobat Basileense decretum *Sancta catholica*, sessionis xii, quo ipse intra sexaginta dies resipiscere jubebatur.

Interea ad synodum Basileensen Sigismundus imperator accesserat, is qui in Constantiensi

[1] *Concil. Basil. sess.* ii, *col.* 470. — [2] *Ibid. col.* 481. — [3] *Vid. epist. Card. Jul. ad Eug. in Comm. Sylv. p.* 823, *edit. Pinssonii*, 1666.

* Reformatorum.

[4] *Vid. epist. Card. Jul. ad Eug. in Comm. Sylv. pag.* 836.

[1] *Rain. tom.* xviii, *an.* 1431, 1432. — [2] *Sess.* iv, *col.* 487. *Vid. sess.* iii, *col.* 481. — [3] *Col.* 496. — [4] *Col.* 497 *et seq.*, 508 *et seq.* — [5] *Vid. in sess.* xvi, *col.* 523 *et seq.*

quoque concilio tanta gesserat. Is ubi primùm intellexit synodum ab Eugenio dissolutam, nihil commotus iis, quæ ad ipsum Eugenius eâ de re scripserat, palam Eugenio significat, se nihil adversùs Bohemos armis profecisse; « nec jam, » inquit, aliqua sperantur remedia, quàm hoc » sacrum Basileense concilium, quod Deus om- » nipotens hoc tempore tribulationis ab alto con- » cessit, et in quo omnis virtus contra hanc pes- » tem hæreticam, omnisque salus et spes omnium » consistit [1]. » Itaque profitetur se hanc synodum omni ope tuendam suscepisse; in eamque synodum sessione IX, 22 Januarii anni 1433, magnâ, ut par erat, Patrum gratulatione, exceptus est. Neque alia sentiebant alii orthodoxi principes, præsertim Francorum rex, sacrosanctæ synodi defensor eximius.

Sessione XI, decernitur ut « Basileense conci- » lium per neminem, etiam si papalis fuerit dig- » nitatis, sine consensu duarum partium con- » cilii, dissolvi, aut de loco ad locum mutari » possit [2]. » Sic concilium suam in Pontificem potestatem, non modò explicabat decretis, sed etiam reipsâ exercebat.

Imperator ac reges agebant cum Eugenio, ut dissolutionem revocaret. Cùm ergo, sessione XIII, Papæ contumacia accusata esset, instaretque terminus præfixus à synodo, atque imperator triginta dierum dilationem impetrasset, quibus elapsis contra Eugenium jure ageretur, nisi decretis synodi satisfaceret [3]; victus est Pontifex synodi auctoritate, principum precibus, Ecclesiæ periculo, gravique sui nominis infamiâ. Quare ex præscriptâ per ipsam synodum, sessione XIV, adhæsionis formulâ, sessione XVI concilio se adjunxit [4].

Quæ autem sessione XIV gesta sint, cùm his maximè causa nitatur, diligentiùs considerare oportet.

Prorogatur Eugenio terminus *, eâ conditione, ut nisi satisfecerit, « pœnæ in decretis mo- » nitorii ac prorogationis contentæ, eo ipso in- » flictæ sint et esse intelligantur [5]. » Tum in ipsâ synodo confecta bulla, quam Eugenius ederet, et ad synodum mitteret. Hujus initium : *Dudum sacrum* : summa verò hæc est.

Primùm : « Concilium à die inchoationis le- » gitimè continuatum fuisse et esse [6]. »

2. Dissolutionem ab Eugenio promulgatam, irritam et inanem.

3. Tres bullas adversùs concilium editas, nullas et irritas fuisse. Primam, *Inscrutabilis* : secundam, *In arcano*, suprà memoratas : tertiam, *Deus novit*.

4. Quæcumque à se contra synodum ejusque membra, atque etiam in cardinales synodo adhærentes edicta essent, æquè nulla.

5. An ejus legitima citatio et defensio fuerit, stare se ipsius synodi judicio.

Hæc si Eugenius faceret; tum, « si quid cul- » pæ commissum est, attentando dissolutionem, » aut in confectione et publicatione trium bulla- » rum, sacrum concilium penitus abolet [1]. » Quæ omnia superioris adversùs inferiorem esse, omnes intelligunt.

Hæc tamen decreta sessionis XIV Basileensis expressè ab Eugenio approbata et confirmata esse, et apud omnes constat, et Rainaldus confitetur, et acta ipsa demonstrant [2]. Nempè sessione XVI, allata bulla Eugenii *Dudum sacrum* : in ea verba quæ synodus præscripserat; quæ data 18 kalend. Jan. 1433, Basileæ in sessione XVI legitur, publicatur, approbatur, gestis inseritur [3].

Sic tanto molimine ab Eugænio tentata ac decreta synodi dissolutio, ab eodem Eugenio revocatur; declaraturque sanctam synodum non modò continuandam, sed ipso reclamante licèt, verè ac legitimè continuatam fuisse : habitæque pro nullis tanto strepitu editæ, bulla *Inscrutabilis*, ac bulla *In arcano*; bulla verò *Deus novit*, tametsi ab Eugenio respuatur ut falsa, neque unquam à se edita, ad cautelam tamen etiam ipsa revocatur.

Notatu dignissima Eugenii verba, quibus eas bullas revocat. Declarat enim-revocari à se eas, « ut, inquit [2], mentis nostræ integritas ac devo- » tio, quam ad universalem Ecclesiam, et sacrum » generale concilium Basileense gerimus, omni- » bus constet evidenter. » Sic Basileense concilium, in eoque repræsentatam universalem Ecclesiam, non tantùm honore, sed etiam devotione prosequitur, sibique anteponit : cujus quippe jussu, sua quoque decreta, totâ quantâ erant auctoritate prolata, antiquat et revocat.

His lectis, synodus hanc tulit sententiam : « Sacra synodus decernit, Eugenium per has » litteras satisfecisse plenariè monitioni, cita- » tioni et requisitioni sacri concilii, prout in de- » creto in XIV sessione promulgato, et in sche- » dulâ in eodem decreto insertâ continetur [5] : » patetque omnino ex actis supremam synodi œcumenicæ auctoritatem, etiam in ipsum Papam, eumque indubitatum, non modò à synodo declaratam, sed etiam à synodo exercitam; atque ab eodem Papâ fuisse agnitam, edito quoque, quo

[1] *Rain. an.* 1431, *n.* 26. — [2] *Num.* IV, *c.* 506. — [3] *Tom.* XII, *col.* 515 *et seq.* — [4] *Col.* 523, 528 *et seq.*

* 90 dierum.

[5] *Ibid. col.* 523. — [6] *Ibid. col.* 524.

[1] *Tom.* XII, *col.* 523. — [2] *Rain, loc. cit. n.* 1, 4, 5 *et seq.* — [3] *Vid. col.* 528 *et seq.* — [4] *Ibid. col.* 529. — [5] *Vid. tom.* XII, *col.* 528.

nihil solemnius esse possit, diplomate, in œcumenicâ synodo promulgato, ac Patrum sententiis roborato.

CAPUT II.

Ex antedictis Constantiensia dogmata confirmantur.

Nunc ex his quæ relata sunt, pro decretis Constantiensibus argumenta ducimus invicti roboris.

Primum. Eugenius noverat è sessionibus II, III, XII, Basileensibus, ante et post dissolutionem, Constantiensia decreta sessionis V repetita et constabilita esse, ut quæ vera certaque concilii œcumenici ubique approbati decreta essent: atqui concilio Basileensi ita prædicanti ac decernenti adhæret, et legitimè continuatum esse confirmat: ergo Constantiensia decreta valere intellexit, valere voluit, nedum suspecta, aut infirma, aut revocanda putaret.

Quòd si cum Turrecrematâ negaveris nota Eugenio fuisse, quæ publica essent ac publicè promulgata; sic agimus: Decreta Constantiensia sessionis V, decretis Basileensibus adversùs Eugenium editis, ac decreto *Sancta catholica*, sessionis XII Basileensis, inserta erant ad verbum; atqui decreta illa Basileensia Eugenio nota erant. Certè enim noverat, quæ judicatorio edicto damnaverat: damnaverat autem, ut vidimus, bullâ *Inscrutabilis*, et bullâ *In arcano*, quæcumque Basileæ post dissolutionem gesta essent; et quidem speciatim ea, *quæ statuta de se, et contra se essent*, atque expressissimè decretum Basileense *Sancta catholica*, quo nullum erat ad inculcanda, repetenda, exequenda decreta Constantiensia validius. Igitur ea Basileæ approbata esse noverat, eorumque approbationem ipse ex certâ scientiâ approbabat.

Confirmatur: bullâ *Inscrutabilis*, decreta Basileensia ita damnaverat, ut « quæ non ad reformationem, sed ad deformationem; non ad unitatem, sed ad scissuram Ecclesiæ; non ad hæreses tollendas, sed ad nutriendas spectare videantur[1]: » ergo Eugenio bene nota decreta, quibus tam perspicuas notas inureret; ac proinde sunt sancta, ac censuris libera, cùm laustas à se notas ipse absterserit.

Quòd si ea quoque, quæ ex Constantiensibus decretis contra ipsum gesta essent, ab omni schismatis et hæreseos suspicione liberavit, et valere judicavit; quantò magis decreta Constantiensia, quæ fundamenti loco ab ipsis Basileensibus posita, et decretis inserta esse vidimus?

[1] *Sess.* XVI. *col* 550.

Secundum argumentum. Quæcumque à se in solvendo concilio contra ipsius decreta concilii gesta essent, ea Eugenius non modò revocavit, verùm etiam nulla fuisse declaravit: et concilii acta, se quoque contradicente gesta, valuisse sanxit. Præterea quæstionem hanc, an adversùs Pontificem ab ipsâ synodo decreta citatio, et Pontificis defensio legitima fuerit, judicio synodi permittit, ejusque decreto se stare declarat. Ergo iterum atque iterum Constantiensia decreta, et conciliorum supremam potestatem, etiam in objurgando et citando, et sub pœnis judicando summo Pontifice non modò approbando, sed etiam exequendo et obediendo firmat.

Tertium argumentum. Decreta Constantiensia usque adeo ab omnibus firma habebantur, ut nec dissidii tempore, aut ipse Eugenius, aut ejus nomine quisquam improbare sit ausus.

Non ipse, qui, bullâ *Inscrutabilis*, ea tantùm Basileensia irritasset, quæ *post dissolutionem* facta essent: non ergo quæ ante dissolutionem sessione II, ubi Constantiensia decreta repetita fuere: ergo, ipso quoque annuente, valebant.

Non ejus fautores, vel obsequentissimi, in bullâ *Deus novit* *, ubi hæc verba legimus: « Si Papa, vel legatus ejusdem nollet disponere aliqua, et contra concilium affectaret, Papæ sententia, vel ejus legati personam summi Pontificis repræsentantis, non concilii voluntas sequenda foret, cùm super omnia concilia habet potestatem Papa; nisi fortè quæ statuenda forent, catholicam fidem respicerent, vel, si non fierent, statum universalis Ecclesiæ principaliter perturbarent; quia tunc concilii sententia esset potiùs attendenda[1]. » Igitur qui Pontifici impensissimè favebant, in Ecclesiæ generalibus, ipsiusque adeo fidei negotiis, concilii potestatem præstare fatebantur: ergo Constantiensia decreta quæ id statuerunt, probata omnibus, neque in maximis etiam controversiis, controversa unquam fuere.

Quartum argumentum. Ex his quoque certum, Constantiensia decreta, non ad schismatis, aut ad dubii Pontificis tempus, à quoquam relata, cùm sub Eugenio IV indubitato Pontifice valere, et observanda esse, Basileenses Patres, et Eugenius IV, voluerint et intellexerint.

Quintum et ultimum argumentum. Cùm Eugenius IV, bullis quoque editis, et solemnissimo ritu, in concilio scilicet generali promulgatis, Basileensia insertaque in eis, ac sæpè innovata decreta Constantiensia firmaret, ac supra se concilii generalis potestatem extolleret, vel vera,

* Quam Eugenius falsò sub suo nomine editam fuisse dixit.
[1] *Vid. sess.* XVI, *col.* 557.

vel falsa promebat. Si vera, stant planè Constantiensia decreta atque iis certa fides: stant adversus indubitatum Pontificem: stat suprema Basileæ agnita et exercita in indubitatum Pontificem potestas. Sin falsa prompsit Eugenius, jam Pontifex non tantùm erraverit, verùm etiam errorem decreto firmavit, eoque decreto, quo nullum ritu solemniori promulgari possit; quippe quod fuerit in œcumenicâ synodo promulgatum, ac sententiâ synodi roboratum. Sic, quidquid dixeris, Parisiensium nostrorum vicit sententia, atque omnino res nostræ utrinque in tuto sunt.

CAPUT III.

Confirmantur argumenta capitis præcedentis: insigne Eugenii IV ad universos fideles diploma refertur.

Id ut pateat clariùs, placet considerare quid ipse Eugenius dissolutione, ut quidem existimabat, vigente, quid postea edixerit. Nempe dissolutione nondum revocatâ hæc edixit, et id quidem *universis Christi fidelibus*, ne Eugenii ut privati doctoris scriptum esse respondeas. Nempe Eugenio objiciebatur à Basileensibus caput *Frequens*, à Martino papâ approbatum : id caput dissolutioni obstare contendebant. Negat Eugenius eo se teneri : « Neque enim Martinus, inquit [1], suis successoribus potuit præjudicium » generare, pari post ipsum, quinimo eâdem potestate functuris; et infertur (prout est secundùm omnia jura) in hâc parte concilium inferius summo Pontifice, Papamque ipsis priorem » nequeunt solvere vel ligare. Sed nos, in his » concilio superiores, ipsum possumus pro libitu » regulare. »

Pergit : « Nam hoc de jure notissimum est, » quòd possumus quæcumque statuta, decreta, » declarata, sive sancita per quoscumque prædecessores nostros, vel per quæcumque concilia, » dummodò in ipsis fidei fundamenta non existant, sive ex hoc universalis Ecclesiæ bonum » principaliter non turbetur, ut vicarius Christi, » et irreprehensibiliter pro nostro amovere et » corripere libitu voluntatis, et contrà sentire » non esset longævum ab hæresi; velle ligare » manus vicarii Jesu-Christi, et in terris Dei » legati, sive ipsius gesta judicare, vel improbare, quod sacrilegii crimen habet. »

Illud interim observari velim quo loco Eugenius adversùs generales synodos tam magnificè se efferet, eodem confiteri non ea à se posse convelli, quæ soluta, non modò fidem, sed etiam quæ universalis Ecclesiæ bonum principaliter perturbarent : quod cùm dictum esset in bullâ *Deus novit*, quam Eugenius ut falsam abjecit, nunc præstat in vero sincero que diplomate promulgari. Sed quæ in eo diplomate consequantur videamus.

Infert deinde multa in *acephalam synodum* : atque ita concludit [1] : « Sacrilegum igitur à nobis postulant, et hæreticum, ut declarare velimus retroactis temporibus Basileæ continuò » fuisse concilium, cùm post nostram dissolutionem sine nostris præsidentibus, regulare non » facerent concilium; quia eorum dicta, gesta et » facta omnia, contra divina jura pariter et humana, perperam sunt confecta..... quæ adeò » sunt minùs bene composita, ut etiamsi ab habentibus potestatem promulgata fuissent, essent irritatione, annullatione et revocatione » dignissima. »

At hæc, Eugenio teste, *annullatione et revocatione dignissima*, firmavit Eugenius : hæc *ab hæresi non longæva* Eugenius sanxit : *hæc sacrilega et hæretica*, nempe *retroactis temporibus Basileæ fuisse concilium*, Eugenius amplexus est, atque in œcumenicâ synodo, bullâ editâ, declaravit. Sic ille nos adjuvat, providitque Deus, ut qui pontificiam potestatem supra omnem modum extollere nitebatur, omnia sibi in concilia quoque licere definiens *pro suæ libitu voluntatis*, is omnium maximè conciliari potestati se subderet, eamque dictis et factis superiorem agnosceret.

CAPUT IV.

Turrecrematæ et Rainaldi aliorumque suffugia.

Id argumentum, quanquam obvium, neque Bellarminus, neque Lupus, neque *Disquisitor* [2], neque auctor *Doctrinæ Lovaniensium*, neque ille, qui diligentissimus videri voluit, rerum quoque futilium investigator et collector anonymus, neque alii quique attigere. Unus Turrecremata videre visus est [3]; sed qui ejus dicta exscribere solent, eos credo referre puduit quæ huic argumento ille responderit.

Primùm ergo bullas, quibus Eugenius dissolutionem suam nullam esse judicavit, vi extortas fuisse Turrecremata significat, idque à pluribus magnæ gravitatis viris dictum esse *in curiâ*. Esto : dictum ab aulicis, sed nullis actis probatum, nullo scriptore proditum, et ab ipso Eugenio negatum, ut mox videbimus: neque ei rationi Turrecremata insistit, et nos contemnimus.

Sed enim Turrecremata Florentiæ hæc dicentem audivit ipsum Eugenium « in disputatione

[1] *Bull.* Deus novit; *in sess.* XVI, *col.* 534, 535.

[1] *Bull.* Deus novit; *in sess.* XVI, *col.* 536.
[2] Lovaniensis, nempe D. Dubois.
[3] *Vid. Turr. de Eccles. lib.* II, *cap.* C.

» publicâ : Nos quidem bene progressum concilii » approbavimus volentes, non tamen approba- » mus ejus decreta. » Tunc ergo ejusmodi colloquiis dictisque, quorum penes te fides, evertenda aut etiam interpretanda putas, ea quæ synodicè gesta, decreta, judicata et approbata sunt? Audi tamen Pontificem : *approbavimus volentes*; non ergo extortæ bullæ; atque illi viri graves, qui id in curiâ dicerent, nugabantur.

At enim, inquiunt, urgebat synodus, urgebat imperator christianique reges, totâque Ecclesiâ connitente, Eugenius metu schismatis synodum frustra dissolutam fatebatur. Ita, inquit pater Gonzalez[1], *ex Spondano* docente, bullam revocatoriam ambiguis verbis esse conscriptam. Sic Ecclesiæ, sic romano Pontifici consultum volunt, qui ab eo fatentur ambiguis verbis ludificatam Ecclesiam : nec tamen verum est. Verba relegantur : clara sunt : sua omnia irritat : conciliaria omnia valuisse declarat. Quidquid ergo Spondanus dixerit, actis conciliaribus, non posterioris ævi scriptis credimus. Quid autem? An metu schismatis facta, ad violentiam refers? Addere debuisses per vim extorqueri quæ metu peccandi fiant. Cogebat imperator, inquiunt : imò suadebat, urgebat, nihil tamen per vim. Quid si synodo regiam manum secundùm canones imploranti, ne schisma fieret, ne hæreses atque corruptelæ gliscerent, auxilium præstitisset; eane vis esset, non autem æqua, legitimaque actio advocati ac protectoris Ecclesiæ?

Quid quòd Eugenius omnibus bullis fatebatur non valere à Pontifice facta, quæ totam Ecclesiam perturbarent? Quid quod Duvallius, aliique confitentur Pontifici talia attestanti, vim inferri fas esse? Ergo qui vim comminiscuntur, omnia Ecclesiæ jura, atque etiam Eugenii decreta convellunt.

Quòd autem Turrecremata cardinalis addit à Pontifice non approbata *decreta Basileensia, quæ nunquam vidisset, neque examinasset*, fallit aut fallitur. An ergo hæc decreta non satis divulgata erant? An Pontifex non viderat, neque examinaverat, quæ in se facta ipse damnaverat? An verò valitura ea non intelligebat, post sententiam suam ab ipso revocatam? Denique an damnatis à se Basileensibus decretis, Constantiensia decreta inserta non legerat? Vana hæc et ludicra à tractationibus theologicis procul absint.

Urget : sed quod Eugenius decrevit synodum Basileensem à se licèt dissolutam, tamen ritè et ordine continuatam fuisse, id non est referendum ad defectum potestatis, quasi Eugenius synodum dissolvere non potuerit; sed quòd dissolutio non veris rationibus niteretur. Contrà, asserit synodus, nec potuisse dissolvi, quòd eâ dissolutione subverteretur caput *Frequens*, quo reformatio nitebatur. At Eugenius hæc decreta synodica, à se licèt condemnata, valere voluit. Ergo et id probavit, synodum à se nec dissolvi potuisse. Sed esto : sint vera quæ tu dicis. Ergo, te fatente, falsam illud jactatum ab Eugenio, potuisse à se dissolvi synodum *pro suæ libitu voluntatis*, nullis licèt veris causis. Denique vel ex te duo habemus : primum, dissolvendi causas ad examen venire, atque illud examen pertinere ad synodum; non ipsam à Pontifice dissolutionem factam, statim ex se ipsâ stare : alterum, utcumque sit, vel renitente Pontifice certo, indubitato, nec hæretico, valere et stare semel inchoatam synodum universalem.

At enim, inquit[1], aliud est progressum concilii, aliud decreta probari. Sed qui decreta synodi sciat, nec improbet, et editâ bullâ synodo adhæreat, quid aliud quàm approbat, aut Ecclesiam ludit; quantò magis cùm ab ipso expressè damnata decreta synodica, ipso quoque auctore postea convalescunt; cùmque eas delet, quas impresserat notas ac censuras, uti jam diximus?

Asserit Turrecremata à concilio petitam aliam approbationem, nec impetratam. Gratis dicit, nullis actis probat, causæ suæ favet.

Denique hoc addit : « Non esset passura, in- » quit, Sedes apostolica à Papâ confirmari talia » decreta, quæ ab evangelicâ veritate, et sanc- » torum Patrum doctrinâ aliena videbantur. » Respondemus : Ergo Sedes apostolica Pontifici obstitisset : quantò magis Ecclesia catholica adunata id facere potuit? Prosequitur : « Neque » per illam revocationem voluit dominus Euge- » nius se et sua abnegare, quæ juxta Scripturas » et sanctorum Patrum sententias apostolicæ » Sedi divinitus sunt concessa, cùm hoc non » posset facere; inter quæ est illud de dependen- » tiâ conciliorum à Papâ, non è converso. » Quid audio? Papa non id facere potuit, et tamen factum est : et ipse Pontifex judicio synodi stare se declaravit, et id ex præscripto synodi egit, et quæ de conciliorum potestate, Constantiæ primùm, deindè Basileæ, toties definita erant, sibi licèt nota, non modò immota reliquit, sed etiam inustas à se revocavit notas. Non ergo Scripturis, non sanctis Patribus, non sanctæ Sedi divinitus concessis privilegiis adversari intellexit.

Postremò cogitent dictum illud Eugenii sua decreta revocantis : « Ut nostræ mentis integri-

[1] *Gonzal. Disp.* XIV. *sect.* III. *n.* 2, 8, *pag.* 695, 696 : *ex Spond. an.* 1432, *n.* 2, 5. 1433. *n.* 27 : 1438, *n.* 25.

[1] *Turrecr. loc. cit. Vid. Gonzal. et alios pass.*

» tas et devotio, quam ad universalem Eccle- » siam et sacrum generale concilium Basileense » gerimus, omnibus constet evidenter, quidquid » per nos, aut nostro nomine contra hujus con- » cilii auctoritatem factum, seu attentatum, et » assertum est, cassamus, irritamus[1]. » Quid illa *devotio* erga Basileense generale concilium, nisi gestorum in eo apertissima comprobatio est? Ergo comprobavit quæcumque Basileæ pro supremâ conciliorum in Papam potestate gesta, decreta, et ex Constantiensi synodo repetita erant: nisi fortè schismatica improbata, atque exosa, ipse quoque honore, imò etiam *devotione* prosequitur.

Raînaldus objicit Eugenium, cùm hæc faceret, pacis studio, jure suo cessisse, idque ab ipso ad imperatorem esse perscriptum[2]. Illud perscriptum quidem epistolâ privatâ; sed hujusmodi epistolis negamus jura contineri. Tu mihi id respice, quid synodicè gestum sit sessione xiv concilii Basileensis. Non id à Pontifice postulatum, ut jure suo sponte decederet; sed ut perperam lucœpta jussu synodi omitteret, atque revocaret. Sessione xvi, Eugenius à synodo admissus est, ut qui synodi *monitioni* ac *citationi* satisfecisset, hoc est, procul dubio paruisset. Totam ipse causam in synodi potestate esse professus est; sed jussus, ut vidimus; sed præscriptâ formulâ. Non ergo jure suo sponte decessit, qui ex lege in ipsum latâ egit.

Sic quæstio nostra iterum, nec tantùm Constantiæ, sed etiam Basileæ à concilio œcumenico, Papâ approbante, judicata est. Quippe de superiori Papæ vel concilii potestate agebatur: synodum œcumenicam ritè inchoatam Papa dissolvit: decretum de dissolvendo concilio à Papâ editum synodus antiquavit: quæsitum, cujus superior sit potestas; at, Eugenio quoque judice, superior est synodus, quæ ab Eugenio dissoluta, Eugenio renitente frustrà, ac tandem obtemperante, stetit et valuit; quia ex dissolutione fidei periculum, Ecclesiæ scandalum, reformationis necessariæ mora. Quantò ergo magis synodus prævaleret, si, quod maximè quærimus, de fide, de schismate, aut de reformatione directè ageretur?

Notent nunc, damnent, improbent quæ tantis in dissidiis Sedes apostolica intacta esse voluit, imò apertissimè comprobavit: evertant quæ fundamenti loco magnâ consensione utrinque sunt posita; suo certè pondere firma erunt, ad quæ quisquis impegerit, se potiùs quàm illâ confringet.

[1] *Vid. in sess.* xvi. *col.* 529. — [2] *An.* 1434, *n.* 3.

CAPUT V.

De secundo Basileensi dissidio: quid ab initio reconciliatæ gratiæ, usque ad secundi dissidii initium, à synodo gestum sit per biennium.

Jam ex altero Basileensi dissidio haud minùs valida argumenta promemus. Verùm, ut intelligantur, rerum summa, ab ipso principio reconciliatæ cum Eugenio gratiæ, ex actis recensenda est: quâ in re mihi certum de ipso dissidio non ferre sententiam; quippe quod ad rem nostram non pertinet. Neque par est hujus disputationis, satis per se gravis, cursum, accersitis difficultatibus, impedire. Id agam, ut reseratis dissensionis causis, ipsâque quæstione inter Eugenium et Patres ex gestis constitutâ, canones Constantienses, quos tuemur, pro certis et immotis ab utrâque parte habitos esse appareat; quod unum ad gallicanam Declarationem pertinet.

Postquam igitur Eugenius, sessione xvi, synodo satisfecit, ejus legati, in his ille qui nunquam à synodo aut officio præsidis recesserat, Julianus cardinalis, admittuntur, et synodo *incorporantur*, dato priùs sacramento, *nominibus propriis*, de defendendis decretis sessionis v Constantiensis concilii sæpè memoratis; atque ea decreta iterum gestis inseruntur, die sabbati 24 aprilis 1434[1].

Postea decernitur, ut legati jurisdictione coactivâ careant, utque ea quæ à sacrâ synodo decreta fuerint, ipsi, aut ipsis absentibus vel recusantibus, primus prælatorum synodi nomine concludat atque pronuntiet: quo sublato, nulla concilii libertas, imò nullum concilium; sed omnis ejus actio in legatorum potestate esse videretur. Itaque hæc, præsente imperatore, legatis annuentibus, solemnissimo ritu confecta sunt, sessione xvii. Sessione xviii, sessionis v Constantiensis decreta innovantur; atque in his omnibus, Augustinus Patricius, hujus ævi auctor diligens, Eugenianarum partium, nihil hic turbæ refert, cùm accuratè soleat hujusmodi memorare casus[2].

Sessione xix, multa de Græcis, et cum Græcis aguntur, legatique græci imperatoris audiuntur, ejusque ac patriarchæ leguntur scriptæ ad synodum litteræ[3]; atque inita cum ipsis, de suscipiendo itinere atque habendi concilii modo, pacta firmantur; proponuntur à Græcis loca, quibus utriusque Ecclesiæ conventus habeatur; Patres legationem decernunt, quâ Græci inducantur, *ut in civitatem Basileensem velint assentire*: veriti ne, translationis specie, aliquid ab Euge-

[1] *Sess.* xvii. *col.* 539, 540. — [2] *Col.* 540, 541. *Vid. Patric. Hist. Bas. etc. cap.* xxxix; *tom.* xii *Conc. col.* 1525. — [3] *Col.* 541. *Patric. loc. cit. cap.* xl *et seq.*

nio novaretur. Hæc gesta 7 septembris anno eodem 1434.

Sessione XX, de reformatione multa, eaque egregia decernuntur; continuatur reformatio [1]. Sessione XXI, de divino officio multa præclarè; sed quo romana curia maximè moveretur, vetitæ sunt annatæ sub pœnis *adversùs simoniacos inflictis*, cum hâc clausulâ : « Et si, quod absit, » romanus Pontifex, qui præ cæteris universa» lium conciliorum exequi et custodire canones » debet, adversùs hanc sanctionem aliquid fa» ciendo Ecclesiam scandalizet, generali conci» lio deferatur [2] : » 9 Junii anno 1435. Quæ postea Ecclesiarum consensione mutata, hic tamen necessariò memoramus ad gestorum seriem, non ad contendendi libidinem.

Memorat Augustinus Senensis, archiepiscopum Tarentinum, et episcopum Paduanum legatos apostolicos, Pontificis nomine protestatos; Patres in sententiâ perstitisse; decretum à Juliano cardinale præside conclusum esse [3].

Anno 1436, 25 Martii, sessione XXIII, multa decernuntur [4], » de electione ac professione sum» mi Pontificis, de numero et electione cardina» lium, de sacris electionibus celebrandis, de » tollendis reservationibus, de Clementinâ litte» ris* ; » quæ Sedem apostolicam maximè concernebant. Hæc Augustinus Senensis *in publicâ sessione, communi consensu, ritè decreta esse* confirmat [5].

Sequente mense aprili, die 14 mensis, sessione XXIV, multa item de Græcis et cum Græcis acta. Legati græci imperatoris ac patriarchæ, *totius Orientalis Ecclesiæ desiderium exponentes*, sacram synodum excitant, *ad tam sancti operis prosecutionem*; illud imprimis « firmiter » constanterque asserentes, unionem ipsam, nisi » in synodo universali, in quâ tam Ecclesia Oc» cidentalis, quàm Orientalis conveniat, fieri » nullatenùs posse [6] : » quo vel uno capite conciliaris auctoritatis summa necessitas, communi Occidentis Orientisque consensu stabilitur.

Hinc salvus conductus Græcorum imperatori ac patriarchæ totius Orientalis Ecclesiæ Græcisque, sacri concilii nomine est datus, concessaque à synodo plenissima indulgentia, in favorem subsidii pro Græcis reducendis, eâ planè formâ, quâ similis indulgentia in Senensi synodo, sub Martino V, legatis præsidentibus atque assentientibus, Martino nihil repugnante, data erat [1].

Eodem anno, nonis Maii, sessione XXV, decernitur de loco, quo in Græcorum gratiam synodus cogeretur, et designata est certis conditionibus Avenionensis civitas [2]. Hinc nova cum Eugenio jurgia, et concilii Ferrariam translatio sequitur. Sic à sessione XVI, quâ Eugenius, primâ dissolutione revocatâ, synodo conjunctus est, continuatæ per biennium publicæ sessiones, tantisque de rebus decreta sunt edita. Nunc quid Eugenius egerit ex gestis recensendum.

CAPUT VI.

Quid per idem tempus ab Eugenio IV sit gestum.

Dum hæc Basileæ agebantur, misit Eugenius ad synodum peculiares legatos, qui de aliquot decretis quererentur, imprimis de annatis, quod gravissimum videbatur; « peterentque à synodo » fieri provisionem Sedi apostolicæ [3], » hoc est, pecuniaria concedi subsidia. Cardinalis Julianus apostolicæ Sedis legatus et concilii præses, concilii nomine respondit [4] : de annatis, quòd à synodo decretum fuerit, nihil in diminutionem Sedis apostolicæ factum : providisse synodum juxta apostoli sententiam [5], ut *ab omni specie mali* abstineret : « à synodo faciendam provisionem » apostolicæ Sedi competentem, » si Papa, qui omnium caput esset, ut ab ipsâ synodo requisitus erat, canonum atque inchoatæ reformationis rationem habuerit. Quòd autem petebatur suspendi decretum, » nullâ ratione decere, ut » tam salubre decretum, conformeque per om» nia legi evangelicæ et sanctorum Patrum in» stitutis, suspendi aut irritari debeat [6]. »

Hæc igitur synodi nomine responsa docent, invitatum Eugenium, ut eos canones admitteret, non eo tamen animo, quòd Patres putarint synodica decreta ab eo potuisse dissolvi. Quare alio quoque synodali responso declarant, vehementer mirari se, quòd Pontifex mansuetissimè requisitus ad duo tantùm capita responderit; nempe de electionibus atque annatis. Ac de annatis quidem, » decuisse magis suam Sanctita» tem, decretum hoc liberè observare, ac ser» vari facere, juxta sanctorum Patrum instituta, » ac decretum sacri concilii Constantiensis, dif-

[1] *Col. 549 et seq.* — [2] *Sess. XXI, col. 532, 533.* — [3] *Patric. loc. cit. cap. XLIV, col. 1530, 1531.* — [4] *Tom. XII Conc. col. 537 et seq.*

* In his litteris, *narrabatur aliquem dignitati aut beneficio renuntiasse, aut privatum esse;* et statim beneficium alteri dabatur. Cum autem facile esset hujusmodi litteras impetrari à curiâ romanâ, hinc fiebat ut nonnunquam beneficii possessor, nihil minus cogitans, de suo beneficio pelleretur. Jubet ergo synodus ut *hujusmodi litteræ non præjudicent, nisi per testes aut alia legitima constiterit documenta*, possessorem ritè dejectum fuisse, *aut juri suo renuntiasse*. Nunc in desuetudinem abierunt istæ litteræ. (*Edit. Paris.*)

[5] *Patr. cap. LI, col. 1535 et seq.* — [6] *Tom. XII, col. 567 et seq.*

[1] *Tom. XII, col. 568 575 et seq. Vid. Conc. Sen. ibid. col. 368.* — [2] *Ibid. col. 578 et seq.* — [3] *Append. Conc. Bas. cap. XLII, col. 363.* — [4] *Vid. Resp. Jul. ib. col. 704 et seq.* — [5] *I. Thess. V. 22.* — [6] *Resp. Jul. ibid. col. 709.*

» finiens, omnem hominem, etiam papalis dignitatis, decretis et mandatis conciliorum generalium parere debere in his, quæ pertinent ad » fidem, extirpationem schismatis, ac reformationem Ecclesiæ in capite et in membris [1] : » quibus declarabant sibi quidem inesse summam potestatem; cæterùm id agere, ut Eugenius non coactus, sed requisitus sponte assentiretur.

Quare bis atque aliis commotus Eugenius, legatos misit toto orbe terrarum, suo sacrique collegii cardinalium nomine, de synodo conquesturos, cum commonitorio, sive secretis mandatis, quæ Rainaldus exscripsit ad annum 1436, Eugenii 6 [2]. Hæc occultè acta, quanquam procul absint à decreti publici auctoritate, eorum tamen summa capita decerpere est animus, quòd multum juveut ad intelligendas veras hujus dissidii causas.

Primùm ergo Eugenius queritur de sessione XVII, admissisque legatis, sine jurisdictione coactivâ, atque eâ conditione, ut, iis recusantibus, nomine synodi prælati concluderent [3] : quæ Eugenii querela eò pertinebat, ut tota synodus sub legatorum potestate esset.

Hic Eugenius refert, totam synodum id ausam, *ut constitueret sibi præsidentem, et caput,* primæ nempe dissolutionis tempore : « quod, » inquit, non tam est erroneum, quàm periculosum, et piarum aurium offensivum, necnon » ab omni observatione et doctrinâ sanctorum » Patrum alienum. »

Atqui illud, *erroneum atque à doctrinâ Patrum alienum*, ipse Eugenius confirmavit, dum synodum à se dissolutam malè, benè continuatam esse, edito diplomate definivit.

Pergit, innovasse Patres « duo decreta Constantiensis concilii, ad alios casus, quàm fuerat constituentium intentio; per hoc denegantes » concilia generalia habere potestatem ac robur » à vicario Christi, et inferentes, quòd romanus » Pontifex obedire teneretur decretis concilii : » quod est potestatem Christi vicarii tollere, et » in manibus multitudinis ponere; quod est non » tam erroneum, quàm etiam ab omni doctrinâ « Patrum totaliter alienum. » Quo loco concilii Constantiensis auctoritatem toto orbe constantem sollicitare non ausus, ejus decreta perperam à Basileensibus intellecta querebatur. Utcumque est, illud *erroneum, et à Patrum doctrinâ alienum*, Patres Basileenses pridem amplexi erant, ab ipsis nempe suæ congregationis initiis sessione II, ut vidimus. Id etiam sæpè dissolutionis tempore innovarant, inculcarant, sciente Eugenio, qui hæc nedum reprehenderet, ipsam quoque synodum ritè inchoatam, ritè continuatam esse definiret, edito diplomate : ut profectò pateat, quæsitas nunc ab illo clam eas conquerendi causas, quas ipse antea publicè, totâque Sedis apostolicæ auctoritate respuisset.

Addit, « fecisse decretum de annatis auferen» dis, quæ annatæ invaluerint à tanto tempore *, » de cujus contrario non est memoria [2]. » Id verò quale sit, docti sciunt, ne nos facilè omittimus; eamque rem, uti prædiximus, non contendendi studio, sed gesta recensendi necessitate referimus.

Queritur Eugenius vehementissimè de concessis à synodo indulgentiis; et Julianum cardinalem legatum, honorificè tamen appellatum, graviter vituperat, quòd eâ in materiâ concluserit [2]. Atqui jam diximus à Senensi synodo concessas indulgentias, nemine prohibente, nemine conquerente. Neque omittit Eugenius *Bullam plumbeam* à synodo factam [3] : quæ profectò indicant ab Eugenio querelarum causas undecumque conquisitas, atque exaggeratas fuisse.

Subdit Eugenius, legatos concilii præsidentes adversùs conciliaria decreta, « aliquando pu» blicè, aliquando ad partem in concilio, ali» quando extra concilium, in eorum domibus, » coram honestis personis, prout meliùs et secu» riùs potuerunt, sæpius protestatos, singulariter » in decreto de annatis [4] : » de quibus nihil comperio in gestis aut in ullo publico monumento; imò decretum de annatis, à Juliano cardinale præside conclusum, ac vehementissimè nomine synodi assertum esse constitit [5]. Quod autem significare videtur Eugenius, legatos à synodo vim aliquam metuisse, nullis est gestis; nullis historiis, nullo auctore proditum; imò constat ex gestis, legatos honorificentissimè habitos.

Nec illud tacet Eugenius, *concilium jam annis sex durare sine fructu* ** : quòd ipsum Patres vehementissimè querebantur, ipsique Eugenio imputabant; qui synodum sine causâ jam inde ab initio dissolverit; qui toto ferè triennio

[1] *Vid. Resp. Jul. col.* 710. 711. — [2] *Rain an.* 1436, *n.* 2 *et seq.* — [3] *Ibid. n.* 3.

* Hoc est à tempore Clementis V, qui decimo-quarto sæculo ab Anglis, duobus vel tribus annis, ac post eum Bonifacii IX, qui ab omnibus Ecclesiis, etiam tribus annis *annatas* pendi jusserunt. Exinde Pontifices illas tanquam perpetuo jure partas exegerunt. Hoc est *tempus*, quod Eugenius vocat *tantum*. Certè quadraginta anni à Bonifacio IX nondum effluxerant. Vide librum gallicum : *Traité des Annates*, editum an. 1718 ; et in tom. III, part. I, collectaneorum quibus titulus est : *Mémoires de littérature et d'histoire*, libellum D. GOUJET, cui titulum fecit : *Relation de l'assemblée de la nation françoise à Constance, etc.* (Edit. Paris.)

[1] *Rain. an.* 1436, *n.* 4. — [2] *Ibid. n.* 6 *et* 12. — [3] *Ibid. n.* 8. *Vid. supr. cap. præc.* — [4] *Rain. an.* 1436, *n.* 12. — [5] *Vid. sup. loc. cit.*

** In memoriam revocet lector Eugenium, primi dissidii tempore, Juliano cardinali succensuisse, quòd res concilii citius optato processissent. Vid. sup. hoc lib. cap. I. (*Edit. Paris.*)

exagitaverit; qui nullam postea curiæ reformationem pati posset.

Quantam autem reformationis curam gereret Eugenius, hæc commonitorii verba ostendunt[1]: « Utile præterea foret, si ii nuntii » apostolici secum portarent sub bullâ ALIQUAM CURIÆ REFORMATIONEM, quam regibus et principibus præsentarent: hoc enim » baculo adversarii nostri semper nos invadunt » et percutiunt, quia dicunt, multa in romanâ » curiâ fieri quæ egent magnâ reparatione, nec » illa tamen corriguntur. Per hanc reformationem, etiamsi usquequaque plena non foret, » modò esset ALIQUA, eorum ora obstruerentur, » qui continuè lacerant et carpunt romanæ curiæ » famam, nec haberent quid ultrà impingerint, » redderenturque tunc reges et principes meliùs » ædificati, et proni magis ad condescendendum petitionibus domini nostri Papæ, et sacri » collegii, deterrenturque qui auctoritatem apostolicæ Sedis suo hoc prætextu persequuntur. » Eu quam reformationem vellent. Itaque Eugenius translatâ synodo Ferrariam, ac deinde Florentiam, ne unum quidem reformationis caput attigit, ut suo loco videbimus.

Hæc qui legent, ne adversùs sacrosanctam potestatem trahant, neque hominum peccata sedi imputent; sed divina judicia contremiscant, totque reformationes impias, sequente sæculo ex inferis prodituras, neglectæ reformationis ultrices cogitent.

Neque prætermittendæ artes, quibus Sigismundum imperatorem, regem Francorum, aliosque principes delinirent: multa specintim ad singulos principes, hæc generatim ad omnes: « Non esset etiam malum, quòd nuntii, qui habebunt ire, habeant aliquas particularitates, » etiam in foro conscientiæ, ut possent gratificari regibus et principibus. »

His artibus id impetrare nitebantur, ut Papa supra omnia concilia extolleretur, neque eorum ullis legibus teneretur; sed leges omnes moderari, atque etiam tollere pro arbitrio posset. Verùm hæc omnia orbem concitatura, cùm palam edicere Eugenius vereretur, occultis tractationibus promovebat. Nunc quid publicè sanxerit exponendum, postquam res in apertam erupit dissensionem.

CAPUT VII.

Dissidii causa ex gestis: quæstio proponitur, an Constantiensia decreta revocata in publicum.

Hactenus motus animorum varios; nunc ipsum controversiæ caput exponimus. De Græcis reducendis pridem, et cum Eugenio, et cum synodo agebatur. Et Eugenius quidem rem strenuè promovebat: naves, pecuniam, omnia apparabat. Et quanquam subsidia hæc in Pontificis potiùs, quàm in concilii manu erant; Græci tamen profitebantur, ad tantæ rei firmitudinem, concilii auctoritatem esse necessariam. Locus ergo idoneus quærebatur, quem in locum Græci commodè convenirent. Basilea remotior, nec sine translatione concilii res confici posse videbatur. Hinc motus. Nam et Patres Eugenium primâ jam dissolutione suspectum, novis experimentis permoti, reformationi obstare arbitrabantur; verebanturque, ne, translationis specie, iterum synodus solveretur, aut in eum deduceretur locum, quò minùs liberè reformatio processura esset. Et aliunde Græcis Italia commodior erat, et Pontifex habendo conventui, cui ipse quoque necessariò adfuturus esset, Ferrariam, ut sibi Græcisque commodam destinabat. Patres in alia omnia ire; neque si Basileâ commovere velle; sed si Græci recusarent, præter Basileam, Avenionem quoque, aut aliquam in Sabaudiâ urbem habendæ synodo designabant; ubi ex propinquo præsidium à Gallis, qui et synodo faverent, et reformationem urgerent. Neque Græci primùm à Sabaudiâ abhorrebant; sed interim per Eugenii legatos de Italiâ viciniore pacti erant, resque cum eorum imperatore transacta. Cæterùm legati apostolici, Pontificis nomine, et Græcorum haberi rationem postulabant, et sumptus translationi necessarios offerebant. Quòd autem Patres obtendebant, Bohemos Basileam vocatos, prope diem adfuturos, iidem legati, ut Bohemorum negotium Basileæ tractaretur, utque ibi reformatio, quoad Græci advenirent, ritè procederet, assentiebantur. Quæ cùm multis Patribus æqua viderentur, sessione XXV, in duas itum est sententias. Patrum pars maxima locum habendæ synodi Avenionem designabant: pauciores cum legatis decretum edidere, synodi nomine, de ipsâ synodo Florentiam vel Utinam transferendâ, sive in alium locum tutum, in anterioribus decretis comprehensum, summo Pontifici, et Græcis commodum; *dummodo in manu concilii ponerentur*[1]. Hoc decretum incipit: *Hæc sacrosancta synodus*; statimque ab Eugenio, ut rectè et ordine, à saniore concilii parte editum, confirmatur, promulgatâ bullâ, quæ incipit: *Salvatoris*[2], 29 Maii 1437.

Exinde Eugenius translatam synodum intelexit: Patres obstinatè niti, atque inficiari decretum, ut illegitimè, à paucioribus factum,

[1] *Comm. Eug. apud. Rainal. loc. cit. n.* 15.

[1] *Vid. hoc decret. part.* I. *Concil. Flor. tom.* XIII, *col.* 851, 852. — [2] *Bull. Eug. ibid. col.* 855 *et seq.*

atque in designandâ Avenione persistere, Græcis frustra clamantibus facinus indignum [1]; cùm ipse imperator, ac totus Oriens patriam nitrò relinquerent, Basileenses iis excipiendis, ne in vicinam quidem Italiam movere se velle, Avenionem anteferre, procul à Græcis dissitam, cujus nulla mentio in pactis facta esset. Hæc Græcorum legati querebantur, ac palam Basileæ solemni contestatione editâ declararunt, non adventuros Græcos [2], eorumque imperatorem atque patriarcham, nisi postquam in Italiam appulissent, et ad vicina loca habendæ synodo deducerentur; totamque schismatis culpam in Latinos latinamque Ecclesiam conferebant.

In hâc igitur rerum necessitudine Eugenius, de concilio Ferrariam translato decretum edidit, continuato tamen Basileæ tantisper concilio *, ad peragendum Bohemorum negotium: cætera, quæ Basileæ agerentur, irrita declaravit. Hæc continentur bullâ *Doctoris gentium* [3], 1 octobris 1437; ac deinde concilium ad diem octavam Januarii Ferrariam indicitur bullâ *Pridem ex justis* [4], 1 Januarii ejusdem anni 1437 **; nam annorum initia pro more, à Dominicâ Conceptione numerabant ***.

Interea dum Basileæ de loco concilii certaretur, Græcus imperator appulit Venetias. Hic Julianus cardinalis, hactenus synodo addictissimus, Basileenses hortari, ut Græcis toties vocatis irent obviam, legatos mitterent, ac perducerent, sanè Basileam, si possent: sin persuadere non possent, de loco concilii cum ipsis convenirent; pacem Ecclesiæ loco quocumque curarent [5]. Nihil actum: Julianus abiit: synodus sine legatis mansit: Ludovicus Alamandus cardinalis, Arelatensis episcopus, conventui præfuit.

Secuta deinde illa omnibus nota, quæ nihil ad nos spectent: neque enim posteriora illa Basileensia clerus gallicanus unquam tutanda suscepit; sed Constantiensia, Basileensibus prioribus gestis, consentiente Pontifice, toties repetita. Hæc immota stare, ex Ferrariensi quoque et Florentino conciliis, ex ipsius Eugenii et successorum decretis, cùm maximè damnarent Basileensia posteriora decreta, non conjecturis aut ratiocinatione dubiâ, sed actis comprobamus.

[1] *Bull. Eug. tom.* XIII, *col.* 838. — [2] *Ibid. col.* 837.
* Per dies triginta.
[3] *Bull. Eug. tom.* XIII, *col.* 838 *et seq.* — [4] *Ibid. col.* 867, 868.
** Id est 1438. — *** Octavo kalendas aprilis, seu 25 Martii.
[5] *Vid. Patr. cap.* LXIV; *tom.* XII *Conc. col.* 1349.

CAPUT VIII.

Ex actis ab Eugenio IV adversùs Basileenses, in Ferrariensi quoque seu Florentino concilio editis, probatur priora Basileensia, quibus Constantiensia confirmantur, integrâ auctoritate esse.

Ne quem lateat, quid ex actis monumentisque ordine recensendis probatum velimus, hæc summa est: postremâ Basileensi contentione quæsitum id tantùm: an Pontifex eâ auctoritate fuisset, ut synodum renitentem aliò transferre posset: cæterùm Constantiensia decreta sessionis V, atque his connexa priora Basileensia valuisse; neque quidquam ab Eugenio (edicto sanè publico) commotum in iis, quibus se synodus, ex decretis Constantiensibus, in fidei, schismatis, reformationisque negotio, Papæ anteponeret.

Primum ergo publicum monumentum illud sit, decretalis *Salvatoris* [1], suprà memorata, quâ Eugenius IV decretum *Hæc sacrosancta synodus*, sessionis Basileensis XXV, ut legitimi concilii verum ac legitimum decretum firmat, ac Florentiam, vel Utinam, ex eodem decreto, futuræ synodo habendæ designat. Ergo Basileensibus gestis ad XXV sessionem innititur, nedum ea edicto improbarit.

Secundo loco prodeat illud ipsum Eugenii, de concilio Basileensi Ferrariam transferendo, decretum, quod incipit, *Doctoris gentium* [2], anno 1437, quo quidem decreto commemorat decretum *Hæc sacrosancta*, sessione XXV editum, quo ipsa translatio innitatur. Ad hæc de Basileensibus multa conquestus est, nihil verò de iis, quæ ad Constantiensia decreta spectarent. Non igitur ea sollicitari voluit.

Tertium sit decretum sessionis primæ habitæ Ferrariæ, anno 1438, ante adventum Græcorum, quo decreto statuitur, synodum Ferrariensem Basileensis continuationem ac prosecutionem esse [3]. Igitur adeo non improbat anteriora Basileensia decreta, ut iis innitatur et ea continuet.

Denique in medium adducimus Eugenii præsentis in synodo Ferrariensi decretum, *sacro approbante concilio*, editum, quo signanter declarat, gesta concilii, *à die translationis*, nullius esse roboris [4]. Ergo nec ipse Pontifex anteriora gesta rescissa esse voluit.

Cur autem Basileensia hæc posteriora rejiceret, hanc causam affert [5]: « Nos igitur attendentes excessus eorum adeo notorios, ut non possint aliquâ tergiversatione celari, quòdque error, cui non resistitur, approbari videtur, et

[1] *Tom.* XIII *Conc. col.* 833. *Vid. cap. præc.* — [2] *Ib. col.* 838. — [3] *Ibid. col.* 880, 885. — [4] *Bull.* Exposcit debitum : *ibid. col.* 896 *et seq.* — [5] *Ibid. col.* 898.

» latum pandit delinquentibus iter is qui eorum » conatibus non resistit, » etc. Atqui haud minùs notoria erant, quæ pro Constantiensibus decretis Basileenses gesserant, ante dissolutionem quidem sessione II; post instauratam verò synodum sessionibus maximè XVI et XVIII. Ergo si Eugenius improbanda ea esse censuisset, et tamen conticesceret, veritatem prodidisset. Conticuit autem; non ergo improbanda censuit. Ex his omnibus liquet Basileensibus gestis detractam auctoritatem, eis quidem præcisè, quæ post translationem facta sint; anterioribus verò minimè; atque ea non infracta, sed Ferrariæ continuata esse. Quare anteriora Basileensia decreta, quibus Constantiensia confirmantur, repugnante nemine, imò totâ Ecclesiâ iis decretis nixâ, plenâ auctoritate constant.

Quæres an igitur adhuc valeant Basileensia decreta sessionum XXI et XXIII, quibus de annatis, deque electionibus, atque aliis disciplinam spectantibus, tot ac tanta statuta sunt.

Respondemus, quæ ad dogma ecclesiasticum pertinent, magno discrimine distinguenda ab iis quæ ad disciplinam. Hæc à conciliis quoque œcumenicis facta, variis de causis, consentiente Ecclesiâ, mutari possunt: illa immota et perpetua esse constat. Cùm ergo decreta, quibus Basileenses sessionis V acta Constantiensia repetunt et inculcant, ad dogma pertineant, neque ea unquam Eugenius edicto edito reprehenderit, imò ut œcumenicæ veræ ac legitimæ synodi decreta agnoverit, non est cur de eorum auctoritate dubitemus.

Quid quòd in synodo Florentinâ, auctore Eugenio, Constantiensia decreta expressè approbata sunt, flagrantibus dissidiis? Id verò demonstrabit sequens monumentum.

CAPUT IX.

Decretalis *Moyses*, in synodo Florentinâ edita, priora Basileensia et Constantiensia decreta firmat.

Posteaquam Ferrariæ cum Græcis aliquot sunt habitæ sessiones, Eugenius concilium, ipso concilio approbante, Florentiam transtulit. Ibi celeberrima Eugenii decretalis, *Moyses vir Dei, sacro* (Florentino) *approbante concilio*, edita est; quâ quidem decretali Eugenius iisdem insistens vestigiis, Basileensia posteriora convellit; ea scilicet, quæ post translationem facta sint; non autem antecedentia: tum etiam Basileensia illa posteriora sic improbat, ut firmet Constantiensia [1].

Præmittendum verò est à concilio Basileensi, sessione XXXIII, tria hæc esse decreta: ut « veritas » de potestate concilii generalis suprà Papam, » declarata per Constantiense et hoc Basileense » generalia concilia, sit veritas fidei catholicæ: » ut veritas hæc, quòd Papa concilium generale, » sine ejus consensu, nullatenus auctoritativè potest dissolvere, aut ad aliud tempus prorogare, » aut de loco ad locum transferre, sit fidei ca» tholicæ: ut veritatibus his duabus pertinaciter » repugnans, sit censendus hæreticus [1]. »

Hæ *tres veritates concilii Basileensis* ferebantur: has verò fulciebant Constantiensibus decretis sessionis V, toties Basileæ repetitis; eaque decreta primâ illâ veritate apertissimis verbis iterum repetita. Quòd verò Eugenius pontifex has propositiones negaret, sessione XXXIV, hæreticus declaratus et loco motus est, anno 1439 [2].

Adversùs decreta illa Basileensia sessionis XXXIII, Eugenius in synodo Florentinâ edidit decretalem *Moyses*: ubi bis terque repetitur synodum Basileensem condemnandam, ejusque decreta esse irrita; sed ea, quæ à die translationis facta sint. Ergo cætera Basileæ, etiam post reconciliatam gratiam, per biennium acta, ut veræ, orthodoxæ, ac legitimè continuatæ synodi acta habebantur. Atqui eo tempore Constantiensia decreta sessionis V innovata. Ergo decretum de eâ innovatione factum, nullâ est auctoritate rescissum, manetque integrum; ipsaque adeo Constantiensia decreta firma et inconcussa stant.

Id verò clariùs apparebit, si notas et qualificationes, quas vocant, tribus veritatibus Basileensibus adhibitas consideremus. Igitur tres illæ, quæ dicebantur Basileenses veritates, ipsi decretali insertæ, atque his verbis damnatæ sunt [3]: « Ipsas propositiones superiùs descriptas, » juxta pravum ipsorum Basileensium intelle» ctum, quem facta demonstrant, velut sacro» sanctæ Scripturæ et sanctorum Patrum, et ipsius » Constantiensis concilii sensui contrarium....., » sacro approbante concilio (Florentino scilicet), » damnamus, reprobamus, damnatas et repro» batas nuntiamus. Datum Florentiæ, in sessione » publicâ synodali solemniter celebratâ anno » 1439, pridie nonas septembris. »

Ubi sunt, qui nobis concilium Florentinum objiciunt? Audiant in concilio Florentino propositiones Basileensium non absolutè damnatas, sed *ad pravum eorum intellectum*. Quem autem intellectum? Nempe eum, *quem facta demonstrant*; id est, quòd synodum, nullâ causâ etiam maximâ, et ad pacem Ecclesiæ maximè faciente,

[1] *Conc. Florent. post coll.* XIV; *Bull. Decel. Tom.* XIII, *col.* 1050. *Bull. Moyses, part* III, *col.* 1186.

[1] *Conc. Bas. tom.* XII, *col.* 619. — [2] *Ibid. col.* 619, 620. — [3] *Vid. Decr. Moyses loc cit. col.* 1190.

transferri posse, idque ad fidem catholicam pertinere dicerent. Eo ergo tantùm respectu Basileenses propositiones damnat Eugenius. Quâ verò notâ afficit? Nempe damnat, ut quæ essent *contrariæ Scripturis, Patribus, et concilii Constantiensis sensui.* En qualificatio, quâ ipsa vis decreti constet ex iis rebus repetita, quæ ipsæ in Ecclesiâ summæ sunt auctoritatis, Scripturâ, Patribus, concilii Constantiensis dogmatibus. Qui enim Basileensia decreta Constantiensibus adversa damnat, is profectò Constantiensium investigandum sensum, auctoritatem verò certam et indubitatam esse definit. Quid verò certius, quàm id cui adversari certa damnatio est? Vel quid magis ad concilii auctoritatem facit, quàm ejus decreta Scripturis et Patribus conjuncta proferri, ut certam fidei normam?

Et quidem Pontifex, de Basileensibus synodum post translationem continuantibus, hæc præmiserat [1]: « In hoc perniciosissimi, dum suam » malignitatem sub veritatis fuco colorant, Con» stantiense concilium, in malum ac reprobum » sensum, et à sanâ doctrinâ penitus alienum » pertrahunt; cæterorum schismaticorum et hæ» reticorum falsam doctrinam sequentes, qui » confictos errores, et impia dogmata ex divinis » Scripturis, et sanctis Patribus perversè intel» lectis, semper sibi adstruere moliuntur. » Sunt ergo decreta Constantiensia profectò ea, non de quibus catholici dubitent, sed quæ hæretici et schismatici pervertant, ut sacram Scripturam, ut sanctos Patres: summo ergo honori ac venerationi habenda. Quæ porrò decreta, nisi ea quibus Basileenses usi erant, hoc est, sessionis v decreta? Sunt ergo ea decreta certa et immota, de quorum auctoritate, tot jam pontificiis et conciliaribus decretis apertè approbantibus, non nisi temerè, ne quid dicam gravius, dubitari possit.

At enim objiciunt [2]: « Hic affirmat Eugenius » decreta Constantiensia, vigente schismate, per » unam ex tribus obedientiis, post recessum Joan» nis XXIII facta esse. » Verum; et rem, ut gesta est, narrat Eugenius. An ergo propterea Constantiensibus decretis detrahit auctoritatem, cùm Basileenses eorum decretorum auctoritate damnet? Esto Constantiensia decreta sessionis v Eugenius pontifex obliquè, si ita placet, perstricta voluerit; næ tu iniquus sis, qui quod narrando obliquè et obiter dictum sit, ipsi decreto anteponas. Neque verò dixeris, laudari Constantiensia decreta, non ut certæ auctoritatis, sed ut quæ à Basileensibus allegata sint; disertè enim Pontifex pronuntiat ita perversa fuisse à Basileensibus decreta Constantiensia, eâ audaciâ, eo ritu, quo ab hæreticis et schismaticis Scriptura quoque et Patres soleant: planè eo sensu, quo Petrus doceat Pauli epistolas, ut et cæteras Scripturas, à pravis hominibus fuisse perversas [1], hoc est, eo modo quo corrumpi regula soleat: quo certè ad commendandam Constantiensium decretorum auctoritatem nihil dici potuit firmius.

Jam quod ad eorum sensum attinet, haud minùs finita res est Eugenii IV auctoritate et judicio. Nempe adversarii Constantiensium decretorum, sensum eum esse volunt, ut adversùs dubios tantùm Pontifices valeant. Atqui Eugenius, cùm et in primo et in secundo dissidio decreta Constantiensia assiduè objectarentur et inculcarentur, nunquam id respondit: imò verò id responsum in primo dissidio dictis factisque confutavit, cùm Basileenses Constantiensium decretorum auctoritate, adversùs ipsum quoque, indubitatum licèt Pontificem, usos, edito diplomate, agnovit orthodoxos; iisque insuper ut superioribus paruit. Quare nec in secundo dissidio, rebus exasperatis, ab illo fundamento recessit; ac Basileenses multa in se gravissima ex decretis Constantiensibus molientes, definivit illic quidem ab eorum decretorum sensu deflectere; non tamen ideo quòd ea decreta in Pontificem indubitatum verterent, sed quòd assererent et ad fidem catholicam pertinere dicerent, nullam omnino esse causam propter quam synodus à Papâ transferri possit. Neque quidquam aliud in Basileensibus condemnavit, quàm quòd, tantâ licèt Græcorum reducendorum necessitate translati, continuassent synodum: neque ulla synodica decreta irrita declaravit, nisi ea quæ post translationem facta essent. Quare ille est sensus, quem Constantiensibus decretis malè affingi definivit. Manent cætera, Eugenio quoque judice, immota; nempe ut Constantiensia decreta summâ et indeclinabili auctoritate constent, utque extra schismatis tempus sub indubitato quoque Pontifice, suo nativoque sensu valeant, in fidei, in schismatis, in generalis reformationis casibus, quod unum Patres gallicani, suâ Declaratione complexi, ab Eugenii quoque censuris se immunes præstiterunt; neque enim translationis à Basileensibus spretæ quæstionem ullo modo attigerunt.

CAPUT X.

An decretum unionis Florentiæ editum, Constantiensia decreta antiquarit.

Jam perpendere nos oportet decretum unionis Florentiæ editum: illud scilicet, quo Latini Græcique conjuncti sunt. Hoc enim decreto Constantienses canones reprobatos Bellarminus asserit;

[1] *Vid. Decl.* Moyses *loc. cit. col.* 1189. — [2] *Doctr. Lovan.* p. 77.

[1] *II. Pet.* III, 16.

cujus dicta alii passim exscribunt [1]. Decreti autem hæc verba sunt : « Diffinimus sanctam apostolicam Sedem in universum orbem tenere » primatum, et ipsum Pontificem romanum » successorem esse beati Petri principis apostolorum, et verum Christi vicarium, totiusque » Ecclesiæ caput, et omnium christianorum pa- » trem ac doctorem existere, et ipsi in beato Petro » pascendi, regendi, ac gubernandi universalem » Ecclesiam, à Domino nostro Jesu Christo plenam potestatem traditam esse, quemadmodum » etiam in gestis œcumenicorum conciliorum, et » in sacris canonibus continetur [2]. » Ac paulò post : « Salvis privilegiis patriarcharum, et ju- » ribus eorum. Datum Florentiæ 1439, pridie » nonas (hoc est 6) Julii. » Hæc sunt, quibus Constantiensia decreta abrogata esse volunt; quod est falsissimum.

1° Enim si Constantiensia displicebant; si ea ut erronea, vel schismatica rejici oportebat, apertè agendum; recitanda decreta quæ abrogarentur; sessio v Constantiensis expressè revocanda, ne amplius œcumenici concilii nomine falleremur. Quid enim verebantur? An Constantiensis concilii pro œcumenico habiti auctoritatem? Hanc autem veramne an falsam judicabant : si veram, ergo indeclinabilem, neque ullo alio decreto labefactandam : si falsam, eo rejiciendam apertiùs, quò tanto nomine simplices animæ, imò verò docti quoque in errorem inducerentur.

2° Si doctrinam Constantiensis synodi damnatam voluissent, saltem iis verbis facerent, quæ plana et perspicua essent; neque in sensum Constantiensi decreto congruum intelligi possent. Atqui decreti unionis verba in sensum Constantiensi decreto congruum intelligi posse, et ipsum Duvallium, antiquæ licèt Sorbonæ adversum, confitentem audivimus [3]. Ergo Florentini Patres Constantiensem doctrinam nullatenus à se damnatam valuere.

3° Verba decreti Florentini reverà nil habent Constantiensi decreto contrarium. Nempe hæc verba objiciunt : « Papæ in beato Petro pascendi, » regendi, et gubernandi universalem Eccle- » siam à Domino plenam potestatem fuisse tra- » ditam. » Atqui hæc non indicant, eam potestatem ita esse datam, ut adunatæ quoque Ecclesiæ consensum unus vinceret : quod Patres Constantienses condemnabant. Ergo Florentini Patres Constantiensibus non repugnant.

4° Sanè nemo negat archiepiscopo subjici totam provinciam, ab eoque regi, sano quidem sensu, et certis legibus : nulla enim provinciæ pars, quæ non ipsi subsit. Quidni potiori jure summus Pontifex universam, quàcumque patet, gubernet Ecclesiam; cùm nulla pars Ecclesiæ sit, quæ non ei obediat? Patet ergo verus decreti Florentini sensus Constantiensi congruus. Eà quippe mente Florentiæ dictum à Papâ regi *universalem Ecclesiam*, quâ mente Constantiæ, Martino quoque papâ approbante, dictum, Ecclesiam romanam ita esse supremam, *qualenus primatum habet super alias Ecclesias particulares*; non certè ita ut earum conjunctam vim et consensionem vincat.

5° Ipsa Florentina synodus disertis verbis Constantiensia decreta confirmavit, approbatâ scilicet ritè et synodicè decretali *Moyses*. Ergo in decreto unionis eadem improbata noluit : neque quidquam est ineptius, quàm ut præcisè et speciatim dicta, generatim dictis rescindi possint.

6° Quæro, an à Græcis quisquam postularit, ut omnibus conciliis, in omnibus casibus, Pontificem romanum superiorem esse necessariò crederent, eâque conditione tantùm Ecclesiæ romanæ conjungerentur? Malè profectò et iniquè cum ipsis comparatum esset, à quibus graviora et difficiliora de primatu Pontificis, quàm à Latinis quoque peterentur. Erant in omnium manibus Aliacensis, Gersonis, Francisci Zabarellæ cardinalis atque archiepiscopi Florentini, sui ævi canonistarum facilè principis, aliorumque libri, qui romano Pontifici synodum anteferrent. Nemo eos orthodoxos piosque esse negabat. Imò hanc sententiam doctissimi quique, et omnes passim academiæ propugnabant. Quid autem absurdius aut iniquius quàm ut à Græcis interim Florentini Patres graviora postularent? Quis verò putet Græcos id fuisse laturos?

7° Et ultimò, reverà longè alia mens eorum fuit. Quo loco multi commemorant decreti unionis verba, quæ longè aliud præ se ferre videantur; nempe sic scriptum est : « Papæ in Petro datam » plenam potestatem regendi et gubernandi uni- » versalem Ecclesiam : » non sanè simpliciter, ita ut Ecclesiam pro arbitrio regat; sed *quemadmodum etiam in gestis œcumenicorum conciliorum, et in sacris canonibus continetur*; sive, ut ex græco de verbo ad verbum verti potest, *secundùm eum modum, qui et in gestis œcumenicorum conciliorum et in sacris canonibus continetur*, vel simpliciùs ac rotundiùs : *secundùm quod et in gestis œcumenicorum conciliorum, et in sacris canonibus continetur*. Unde etiam addunt : « salvis patriarcharum privilegiis » et juribus : » quæ omnia Patres apponi voluere, ne Ecclesia voluntate magis, quàm canone regi videretur; neve plenæ potestatis specie jura omnia miscerentur. Neque id lædebat pontificiam po-

[1] *Bell. de Conc. lib.* I, *c.* XVII. *Doct. Lov. p.* 73. *Disq. init.* — [2] *Conc. Flor. tom.* XIII, *col.* 510 *et seq.* — [3] *Vid. Diss. præv. n.* XIX.

testatem, cùm ab ipso Ecclesiæ nascentis exordio, sacris canonibus obligari se, vel ipsa professa sit: quod suo loco asseremus [1].

CAPUT XI.

De vero sensu eorum verborum decreti unionis : QUEMADMODUM ETIAM IN GESTIS OECUMENICORUM CONCILIORUM CONTINETUR.

Neque equidem ignoro magnas moveri lites de his interpretationibus : prima, quæ sic vertit *quemadmodum etiam* : et altera, quæ sic *secundùm quod et in gestis*, etc. Neque minorem esse de ipso verborum sensu controversiam, cùm illimitatæ potestatis defensores asserant, postrema decreti Florentini verba proferri, non ad coercendam justis legibus pontificiam potestatem; sed tantùm ad demonstrandum *pascendi ac regendi potestatem plenam*, à conciliis quoque generalibus, sacrisque canonibus fuisse agnitam. Quem sensum firmari contendunt primâ versione: *quemadmodum etiam* : hâc enim voce, *etiam* * hunc sensum maximè comprehendi [2]. Nos verò hanc litem facilè componemus, si cum æquioribus disceptatoribus agere liceat.

Primò enim certum illud, congruere græco textui de verbo ad verbum postremam interpretationem : *secundùm quod*, vel, *secundùm eum modum*, καθ' ὃν τρόπον, *qui et in gestis conciliorum œcumenicorum, et in sacris canonibus continetur.*

Secundò et illud certum, græca æquè ac latina, sacro approbante concilio, Eugenii nomine esse edita; latinaque ab Eugenio et latinis subscripta, hanc habere interpretationem : *Quemadmodum etiam*, etc. Id verò ex authentico concilii Florentini constat, quod transmissum olim ad Burgundiæ ducem Philippum II, eum qui *Bonus* dicebatur, nunc in nobili bibliothecâ Colbertinâ**, Eugenii ac Joannis *** imperatoris signis munitum asservatur.

Tertiò, neque illud in dubium ab æquis judicibus revocari potest, quin decreto Florentino, quo Græci Ecclesiæ conjungendi erant, Græcis maximè consulatur; adeoque si interpretationes conciliari non possent, eam maximè probari oportere, quam græca verba præferre videantur. Quid enim? An Græcos dicemus fuisse delusos? An subdolâ interpretatione avocatos eos ab eo sensu, in quem græca ipsa ferrent? Absit hoc ab Ecclesiæ latinæ candore ac majestate. Quare in eam potiùs iremus sententiam, quam græca verba postularent.

Sed quoniam certum erit rectè considerantibus, et græca et latina in eamdem facilè convenire sententiam, certam inimus viam, quâ liquidò demonstremus, postrema decreti verba eò fuisse prolata, ut plena potestas quam Florentini Patres Papæ asserebant, sacrorum conciliorum et canonum auctoritate, non tantùm probaretur, sed etiam antiquis suisque coerceretur finibus. Id verò declaramus, non jam nudis verbis; sed, quod theologum maximè deceat, ipsâ verborum gestorumque serie.

Primùm enim, Græci nunquam intellexerunt Papæ inesse eam auctoritatem, quæ nullis legibus teneretur. Ecce enim Bessarion metropolites Nicænus, unus Græcorum omnium Latinis æquissimus, conjunctionis mutuæ et ineundæ cupidissimus, et initæ retinentissimus, neque Romæ suspectus, propter egregia merita remque in Florentinâ synodo bene gestam factus cardinalis, ac sede Petri dignus habitus; cùm nostri in additione vocis, *Filioque*, Ecclesiæ romanæ auctoritatem urgerent : « Scimus quidem, inquit [1], » quæ sunt jura et prærogativæ romanæ Ecclesiæ; » nihil ominus scimus etiam prærogativæ ejus » quos terminos habeant. » Hæc jam inde à synodi initio Græci profitebantur, sessione IX. Ipse etiam Eugenius, sessione XXV, hæc ad Græcos loquebatur [2] : « Conveniamus simul, fiatque synodus : » conficiat sacrum sacerdos jusjurandum demus » Latini, pariter et Græci : proferatur liberè » veritas per sacramentum; et quòd pluribus » videbitur, hoc amplectamur, et nos et vos : » jusjurandum enim apud christianos non fallitur. »

Non ergo ex suâ unius sententiâ rem decidi volebat, neque ita pascebat et docebat universalem Ecclesiam, ut adunatæ consensum vinci à se putaret, qui fidem quoque suam Patrum consensione firmari intelligebat.

Jam eâdem de re, eâdem sessione, quid Græci sentirent Bessarionem clarè exponentem audiamus. Habuit ille ad suos orationem dogmaticam, cujus hoc fundamentum : quoties necessitas ingruat, et hæresis aliqua exorta sit, « debere » Ecclesiam Dei in unum congregatam, de rebus » dubiis judicare, ac secundùm præcepta divinæ » legis, et sanctorum Patrum, communi omnium » consensu sententiam ferre [3]. » Tum addit,

[1] *Vid. pass. lib.* XI.

* DE MARCA, loco citato contendit verbulum ETIAM *incuriâ amanuensium irrepsisse in his verbis* : QUEMADMODUM ET IN GESTIS CONCILIORUM, pro quibus illi scripserint : *Quemadmodum etiam in gestis, etc.* Sed vix potest credi hunc errorem optimos quosque hujus synodi codices invasisse, et eum etiam authenticum, de quo BOSSUET mox est dicturus. (*Edit. Paris.*)

[2] *Vid. Pet. de Marc. de Concord. etc. lib.* III, *cap.* VIII. § V.

** Nunc est in Bibliothecâ Regiâ. — *** Palæologi.

[1] *Tom.* XII *Conc. sess.* IX. *Concil. Flor. col.* 151. — [2] *Ibid. sess.* XXV, *col.* 387. — [3] *Bess. Orat. dog. cap.* I; *ibid. col.* 394.

« communiter hæc agi, et quæ communia sunt, communi consensu terminari oportere : » ita enim egisse synodos œcumenicas, primam, secundam, tertiam, et alias omnes.

Cùm verò inter se Græci deliberarent, imperator sic infit : « Ego præsentem hanc synodum generalem nullâ ex parte inferiorem judico aliis omnibus antehac celebratis [1]. » Ac postea : « Ego imperator sequi debeo sententiam synodi, majorisque illius partis, necnon defendere quod fuit sancitum à pluribus. Propterea dico, inquit, me hujus sacræ synodi plurimque ejus Patrum sequi sententiam;.... tum quin ego censeo sanctam Ecclesiam in sacris dogmatibus nullo modo posse errare, communi ac synodicâ consideratione utentem : unus quippe, vel duo, vel tres, aut plures ex hominibus... fieri potest ut errent; at universalem Dei Ecclesiam, de quâ Dominus dixit ad Petrum : *Tu es Petrus, et super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, et portæ inferi non prævalebunt adversùs eam*; eam, inquam, Ecclesiam communiter errare omnino est impossibile : alioquin et sermo Salvatoris evanuit, et fides nostra debili fundamento est nixa. » Hæc Græci audiunt, hæc probant. Non ergo ad Papam solum, sed ad universam Ecclesiam provocabant, nostrisque omnino consentanea prædicabant.

Jam, ne quid supersit dubii, operæ pretium erit diligenter excutere quæ dixerint, cùm de privilegiis Papæ speciatim ageretur, ac postrema hæc, de quibus nunc agimus, decreti verba expenderentur.

Græci igitur sic loquuntur [2] : « Admisimus privilegia Papæ, præterquam duo : ne convocet synodum œcumenicam, sine imperatore et patriarchis, si conveniant; quòd si advocentur, nec veniant, ne impedimento sint, quominus synodus fiat : alterum est, ut si quis putet se ab aliquo patriarcharum pati injuriam, et veniat qui interposuit appellationem, ne patriarchæ ipsi se sistant judicandos; sed Papa mittat inquisitores ad provincias κατὰ χώρας, et ibi in partibus τοπικῶς judicetur. »

Hic Papa respondit se velle » omnia Ecclesiæ suæ privilegia; velleque ad se fieri appellationes; nec non regere et pascere universam Ecclesiam, ut ovium pastorem; et celebrare synodum œcumenicam, cùm opus fuerit; et omnes patriarchas parere ejus voluntati. »

Hæc postulata Papæ, omnia ad absoluta imperia revocantis, Græci respuere; gestaque synodi sic habent : » Imperator, his auditis, desperavit; nec aliud respondit, nisi : Curate de nostrâ profectione. » Adeo abhorrebant ab eo, ut Ecclesia non canone, sed voluntate regeretur. Ergo conventum est, » ut Papa regeret Dei Ecclesiam, salvis patriarcharum Orientis privilegiis et juribus : » quo fixum, valere canones, nec mero imperio regi Ecclesiam, Ecclesiisque sua jura canonico ordine fundata constare.

Cùm in eo jam essent, ut conscriberetur decretum unionis, de Papæ privilegiis sic erat scriptum : ut Papa illa habeat » juxta determinationem sacræ Scripturæ et dicta sanctorum : » obstitit his verbis imperator : « An si quis, inquit [1], sanctorum in epistolâ honoret Papam, excipiet hoc pro privilegio? Ac Papæ significavit, ut aut hoc corrigeret, aut de reditu ejus cogitaret; cogebatque apponi : juxta TENOREM CANONUM; et non SECUNDUM DICTA SANCTORUM. »

Jam nemo negaverit, quin tunc vel maximè quæreretur, non modò de constituendâ, sed etiam de regendâ suisque coercendâ finibus pontificiâ potestate; cùm Græci vererentur, ne ambiguâ formulâ privilegia Papæ in immensum tenderent.

Quare hic omnis unionis spes rursus penè concidit; patetque omnino intellexisse Græcos, *regendam* quidem à Papâ *universam Ecclesiam*, sed *juxta canones*; non mero imperio et absolutâ voluntate.

Quæ cùm diu multumque agitata fuissent; atque Eugenius quidem vocem illam, *secundùm dicta sanctorum*, vehementer urgeret, Græci vocis ambiguitate deterriti haud minore vehementiâ repugnarent; tandem conventum est, ut » Papa habeat sua privilegia juxta canones et dicta sanctorum, sacramque Scripturam, et acta synodorum [2] : » quæ collecta simul veram administrandæ Ecclesiæ formam exhibebant; patebatque à synodo papalis potestatis, non solùm habendæ firmamentum, sed etiam exercendæ regulam fuisse præscriptam.

Hic Eugenius, *dicta sanctorum*, toties inculcata omisit, ut quæ jam ipsi quoque ambigua viderentur; convenitque utraque Ecclesia in hanc formam, ut Papæ quidem inesset à Christo tradita regendæ ac pascendæ Ecclesiæ potestas; sed » secundùm eum modum, qui, et gestis œcumenicorum conciliorum, et sacris canonibus continetur : » quæ quidem Gersoni, Alliacensi, nostrisque concinunt, magnâ animorum consensione docentibus, » in Papâ agnoscendam plenitudinem potestatis; sed à conciliis sacrisque canonibus regulandam. » Hinc autem videre est, cur jam Eugenius hanc vocem, *dicta sanctorum*, hic omitti ipse vellet; quippe eum haud

[1] *Conc. Flor. sess.* xxv, *col.* 482. 483. — [2] *Ibid. col.* 503.

[1] *Conc. Flor. sess.* xxv, *col.* 506, 507. — [2] *Ibid. col.* 507.

satis apta videretur regulandæ pontificiæ potestati, quæ canonibus quidem et conciliis œcumenicis, non autem *dictis sanctorum* generatim sumptis, parere soleat.

Hæc igitur è Florentini concilii gestis expressa demonstrant, quantùm ab eo abfuerint Græci ut agnoscerent supremam illam infini tamque potestatem, quæ totam adunatam Ecclesiam supergrederetur : quantùm abfuerint Latini, ut eam à Græcis agnosci postularent; atque omnino consentire Florentina cum Constantiensibus, nedum ea abrogarent. Sic decet à catholicis conciliari quidem, non inter se committi et collidi concilia, ne, quæ in Ecclesiâ summa est, nutet auctoritas.

Florentinum decretum ab Eugenio factum est, *sacrâ approbante synodo*; sive, ut Græca habent, συναινούντων ἐν τῇ συνόδῳ τῶν αἰδεσιμωτάτων ἀδελφῶν : *consentientibus in synodo reverendissimis fratribus*[1], hoc est, ipsâ synodo condecernente, sententiam cum ipso ferente, ac decretum suum ejus decreto addente. Neque aliter Græci intellexerunt, quàm ut eos sæpe professos esse vidimus, decernendi vim ipsâ membrorum omnium consensione atque unitate constare; tuncque Ecclesiam errare non posse, *communi* scilicet *et synodicâ consideratione utentem*, ut suprà professos legimus.

CAPUT XII.

An Constantiensibus decretis, et conciliari potestati noceat, quòd Ecclesiæ pars maxima, ac præsertim Galli, Eugenio Basileæ damnato ac deposito obedirent.

Hic quæstio exoritur, si conciliis tanta inest auctoritas, cur ergo Basileensia postrema irrita fuere, atque Eugenius IV, à synodo depositus, pro vero Pontifice, etiam à Gallis est habitus? In promptu responsio est; facta referimus; solutio ex factis.

Basileenses Patres multis videbantur duro nimis et obstinato animo neglexisse Græcorum salutem, et æquas conditiones respuisse. Ipsi etiam Græci Basileæ magnis clamoribus querebantur de synodo, quæ tantæ rei gratiâ commovere se nollet; in easque angustias Pontifex conjici videbatur, ut omitteret Ecclesiæ conjunctionem, tantum opus, idque magno et æterno suo et Ecclesiæ latinæ dedecore, nisi synodum ipse transferret : quod tamen ne solus contra synodi auctoritatem attentaret, memoratum illud de Florentiâ et Utino decretum synodi prætendebat. His causa Pontificis nitebatur : neque, ut antea, vanæ ac frustratoriæ dirimendæ synodi causæ ferebantur, sed conjunctio prætendebatur Ecclesiarum, jam præsentibus Græcis, et synodum cum successore Petri celebrantibus. Cæterùm cùm eo loco res Eugenii essent, tamen tanta erat synodi reverentia, ut Ferrariam pauci convenirent : non Patres, non reges, non reliqui principes orthodoxi : unus Burgundiæ dux, sessione demum XIII, anno ferè integro postquam Eugenius Ferrariæ cum Græcis agebat, missis legatis synodo se conjunxit[1]. Et episcopi ex Italiâ convenere ferè ad sexaginta, abbates ad quadraginta, quos inter ex Galliâ antistites quinque admodum, vel sex, ex provinciâ ferè, quæ nondum gallicano imperio parebat, et duo Hispani; ex Germaniâ, ex Angliâ totoque septentrionali tractu nullus. Hæ gentes cum Galliâ et Hispaniâ, omissis Florentinis, ipsoque Eugenio, Basileensibus adhærebant. Interim paulatim Basileâ dilabi Patres, postquam reformationis studium ac spes in jurgia abiisse visa : cujus rei culpam multi in Patres, multi in Eugenium, in utrosque plurimi conferebant. Ergo pauci exercere synodi auctoritatem; iique plerumque non episcopi, sed doctores theologicarum ac juris facultatum, presbyteri tantùm, imò interdum vix clerici. Jamque viris maximis, neque Eugenianæ, neque Basileensium partes planè probabantur : « Cardinalis » sancti Petri *, viri sancti et gravissimi sen» tentia placebat, qui neque hos, neque illos » laudare solebat. » Hæc Æneas Sylvius[2].

In hunc locum redacti Basileenses, tamen in Eugenium cum Græcis et Armenis præclare agentem, atque Orientales Ecclesias à tot sæculis scissas ad ovile revocantem, miris anathematibus, œcumenicæ synodi titulo, detonabant. At cùm eum etiam depositurì viderentur, sapientissimus quisque ab eâ sententiâ abhorrere; legati regum palam intercedere, novi schismatis metu; multi à synodo discedere : inter eos etiam, qui Basileæ remanerent, graves dissensiones oriri. Prorsus tanto nomini, neque conciliorum gravitas, neque ipsa cœtûs dignitas respondebat. Nihilo secius toties imminuta synodus, neque sibi satis consentiens, Eugenium mirâ confidentiâ deposuit; elegit Felicem olim Sabaudiæ ducem, qui abdicato imperio, quæsitoque secessu, quietam magis ac suavem, quàm solitariam vitam ** agere videbatur.

[1] *Conc. Flor. Decr. union. col.* 509.

[1] *Conc. Flor. sess.* XIII, *col.* 207.

* Joannes Cervantes Hispanus. Hispalensis archiepiscopus ubi vidit Papam et synodum dissidentes, in Hispaniam reversus est. Vid. Ciacon. (*Edit. Paris.*)

[2] *Æn. Sylv. epist.* XXV, *p.* 518, *edit. Bas.*

** Amedæus VIII, Sabaudiæ dux, ideo pacificus et sui ævi dictus Salomon, quòd, dum vicini principes armis inter se decertabant, ipse pacem cum omnibus coluerat, abdicato ducatu commissâque hujus curâ filiis suis, secessit, unà cum sex magnatibus in locum *Ripalliæ*, ubi monasterium extruxit, sibique et sodalibus palatium, cui nomen fecit *Eremum*. His ere-

Deponendi Eugenii causæ, translata et contempta synodus; negatæque eæ, quas catholicas ferebant, synodi veritates : *tum simoniacum, ac dilapidatorem bonorum Ecclesiæ* arguebant [1], jactatum potiùs in speciem, quàm probatum; imò nec quæsitum. Hic iterum in studia scindi christiana respublica; pars hunc, pars illum colere, pars neutrum; et expectare quid copiosior ac certior synodus declararet. Hanc sententiam Germani maximè sequebantur, cùm Basileensem Galli synodum colerent, Florentinam respuerent, Constantientia omnia confirmarent; simul pontificem Eugenium agnoscebant, depositionem non admittebant, quòd majorum Ecclesiæ recordati, schisma vererentur; neque multis satis idonea causa visa esset, cur Eugenio tam pauci, iique inter se divisi, potestatem abrogassent, reclamantibus legatis principum : in cæteris Basileensia decreta, atque iis nixam pragmaticam-sanctionem studiosissimè retinebant [2].

Id quidem Odoricus Rainaldus confitetur [3], ac probat ex Nicolao Clemangio theologo Parisiensi, hujus ævi celeberrimo, gesta publica referente; sed nos ipsa gesta, ipsamque Pragmaticam-Sanctionem legere ac referre præstat.

Ea edita est, rege præsente, et in congregatione Ecclesiæ gallicanæ apud Bituriges, 7° Julii, anno 1438, atque à magnificâ synodi Basileensis commendatione ducit initium [4].

Recipiuntur ergo ex eodem Basileensi concilio, concilii Constantiensis constitutiones, imprimis caput *Frequens;* tum ejusdem concilii Constantiensis sessionis v Basileæ toties repetita decreta, adscribiturque sic : « Acceptavit et acceptat, prout jacent, jam dictorum prælatorum cæterorumque virorum ecclesiasticorum, » ipsam Ecclesiam (gallicanam) repræsentantium, congregatio sæpè dicta. » Tùm Basileensia decreta memorantur, et *acceptantur,* præsertim illud de sacris electionibus. Adbibitæ quidem decretis Basileensibus aliquot *modificationes;* sed quàm illud fieret, illæsâ concilii auctoritate, hæc verba demonstrant : « Demum » conclusit prælibata congregatio, ut decreta » ipsa, de quibus visum est, quòd debeant simpliciter acceptari, ex nunc simpliciter acceptentur et executionem sortiantur, atque ex » nunc effectui realiter mancipentur; et similiter ea decreta circa quæ factæ fuerunt prænotatæ modificationes, ex nunc cum ipsis modificationibus acceptentur, prout etiam acceptantur, *sub spe scilicet quòd ipsæ modificationes » per sacrum concilium admittentur :* pro quo » regii oratores instabunt, vice regiâ, Ecclesiæ » regni et Delphinatûs. »

Cùm hæc admitterent, tamen in agnoscendo Felice, Basileensibus non consentiebant, sed Eugenio obsequebantur. Id cur facerent, docet illa responsio Caroli VII, deprompta ex vetustissimo codice Victorino, quo hujus ævi acta referuntur [1] : « Protestatur rex, quòd more prædecessorum suorum paratas est audire Ecclesiam ritè ac legitimè congregatam. Verùm » quòd apud multos graves et probos non modica » est dubitatio, an suspensio, privatio, et subsecuta electio facta Basileæ sit legitima, dubium » etiam est, an illa congregatio ILLIS DIEBUS, » quibus prædicta agitata et facta sunt, sufficienter repræsentaret universalem Ecclesiam, » ad tantos et tam arduos actus; rex perstat et » manet in obedientiâ domini Eugenii, in quâ » nunc stat : ubi verò rex plenè et sufficienter » de prædictis informatus fuerit, sive per œcumenicum, aut aliud generale concilium, aut in » congregatione Ecclesiæ suæ gallicanæ extensiùs congregandæ, seu in conventione principum, rex compertâ veritate stabit cum eâ, et » ei adhærebit. »

Ergo rex gallicanaque Ecclesia de potestate concilii generalis, in deponendo Papâ, minimè; de hoc tantùm concilio, neque in omnibus, ambigebant; quòd licet pro generali haberetur in aliis, quibus consentiret Ecclesia; in deponendo Papâ, repugnantibus regum legatis, ac plerisque per orbem terrarum Ecclesiis, non satis repræsentare videretur eam, quæ maximâ ex parte hujusmodi consiliis repugnaret, Ecclesiam. Ea causa dubitandi fuit; quæ dubitatio Germanos adduxit, ut neutri faverent : nostros, quod erat æquius, ut in possidentis obedientiâ persisterent, neque ex dubiâ condemnatione, certâ eum dejectione mulctarent.

CAPUT XIII.

Nobilissimas Universitates, propter Constantiensium canonum auctoritatem, Basileensi synodo adhæsisse.

Interim nobilissimæ academiæ toto orbe terrarum inclinabant in synodum.

Anno 1438, cùm Bituricensis conventus haberetur, universitas Parisiensis legatos misit, qui conciliorum generalium, ac præsertim Constantiensis ac Basileensis auctoritatem tuerentur [2].

milis molliter viventibus amplæ erant et opportunæ ædes, lautæ epulæ, nullum otium. Vid. Spond. an 1434, Sylv. Comm. lib. VII. (*Edit. Paris.*)

[1] *Conc. Bas. sess.* XXXIV, *col.* 620. — [2] *Vid. Conc. Bitur. pro Pragm. ibid. col.* 1430. — [3] *Rain. an.* 1440, *n.* 4. — [4] *Tom.* XII *Conc. col.* 1429 *et seq. Vid. Pragm. in edit. Pinsonii, an.* 1666.

[1] *Hist. Universit. an.* 1439, *tom.* V, *p.* 447. — [2] *Hist. Univers. loc. cit. pag.* 444.

Anno 1439, jam deposito Eugenio et electo Felice, in codice Victorino optimo, hæ universitates memorantur, quæ Basileensibus adhæserint: Parisiensis, Viennensis, Erfordiensis, Coloniensis, et Cracoviensis [1].

Edita ergo est doctoris Parisiensis, pro synodo Basileensi, contra ejus translationem, ampla defensio, quâ sententia sacræ facultatis totiusque academiæ argumentis firmaretur. In hâc defensione hæc legimus [2]: « Nullus est alius inobli» quabilis, nisi Ecclesia, aut concilium generale, » habens specialem Christi assistentiam, ex pro» missione ejus; ergo nulli alii necesse est infal» libiliter credere, nisi Ecclesiæ aut concilio » generali. Concilium generale est regula inobli» quabilis, ratione assistentiæ Salvatoris, supre» mum tribunal in terris, ad quod in dubiis » salutem humanam concernentibus, haberi de» bet recursus; nec ad Christum à generali con» cilio legitimè congregato appellari potest, cùm » Spiritus sanctus eorum, quæ conciliariter agun» tur, principalis auctor et definitor existat. »

Tùm universitas Coloniensis à Theodorico Coloniensi archiepiscopo requisita, edidit responsionem; illa verò responsio ab hâc propositione incipit [3]: « Ecclesia synodaliter congregata habet » supremam jurisdictionem in terris, cui omne » membrum Ecclesiæ, cujuscumque dignitatis » fuerit, etiam papalis, obedire tenetur, quam » nemo sine ipsius Ecclesiæ synodalis conventu » dissolvere vel transferre potest. » Ex his cætera æstimari possunt.

Universitas Erfordiensis, Theodorico archiepiscopo Moguntinensi * simile responsum dedit, quo Basileense concilium asserit; *neutralitatem* improbat [4]; quòd concilium sit supra Papam, ex Constantiensi decreto, etc.

Universitas Viennensis concilio Basileensi ac Felici favet, et neutralitatem impugnat: quòd « si duo, aut plures contenderint de papatu, est » justum et licitum, si de jure eorum dubitatur, » eis usque ad futurum concilium obedientiam » subtrahere. At in his, quæ fidei sunt, aut quæ » schismatis extirpationem, aut morum reforma» tionem in capite et in membris Ecclesiæ respi» ciunt, nunquam licet christiano à sacro con» cilio legitimè congregato appellare [5]. »

[1] *Hist. Univers. loc. cit. pag.* 449. — [2] *Ibid. pag.* 450. — [3] *Ibid. p.* 460.

* Is Theodoricus Schenck discessit aliquâ ex parte ab universitatis Erfordiensis sententiâ, et cum cæteris Germaniæ principibus, viam hanc est secutus, quam vocabant *neutralitatis*. Patricius, in Historiâ Basileensi, cap. LXXXVIII et CXVII, col. 1567, 1590, narrat, Moguntiam bis convenisse nonnullos Germaniæ principes et episcopos, ibique statuisse à se approbanda esse decreta Basileensia, exceptis iis, quibus Eugenius exauctorabatur; et neutralitatem inter Eugenium et Felicem tenendam. (*Edit. Paris.*)

[4] *Hist. univers. loc. cit. p.* 462. — [5] *Ibid. p.* 473, 474.

Cracoviensis universitas, editis litteris ad Uladislaum IV Poloniæ et Hungariæ regem, decreta Basileensia adversùs Eugenium, et pro Felice firmat, bis maximè conclusionibus: « 1° Quòd » unam Ecclesiam agnoscere oportcat. 2° Quòd » sicut unum est caput principale Christus, ita » unum est caput universale Papa. 3° Quòd quod» libet concilium generale in Spiritu sancto le» gitimè congregatum repræsentat universalem » Ecclesiam, et habet potestatem immediatè à » Christo, idque Constantiensi concilio fixum, » ac probatione non egere. 4° Potestas Ecclesiæ » universalis, ac etiam cujuslibet concilii gene» ralis legitimè congregati ipsam repræsentantis, » superior est potestate Papæ et quâlibet aliâ po» testate in terris [1]. » Reliquæ ex his facilè intelliguntur.

Ex his liquet, quòd etsi de aliquâ parte Basileensium gestorum fuerit dubitatum, non proinde concilii universalis, aut Constantiensium decretorum auctoritatem in dubium fuisse revocatam; sed certam et inconcussam suoque immotam pondere constitisse. Id etiam sequentia gesta declarabunt.

CAPUT XIV.

Mors Eugenii IV: Nicolaus V succedit: pax composita, immotis decretis Constantiensibus: concilii Basileensis antesignani, abdicato tantùm Felice, nullâ doctrinæ retractatione, pro orthodoxis habiti.

Dum hæc agebantur, Græcis ad unitatem redactis, eruditis Armenis, Jacobitarum atque Æthiopum acceptâ legatione, Eugenius Florentiâ Romam concilium, *ipso concilio approbante*, transtulit, ne deesset quod Basileensibus opponeret [2]. Unâ vel alterâ sessione vix quidquam; de reformatione certè nihil actum *. Interim Basileenses, extenuatis ac penè nullis viribus, cum Felice suo Losanam de fluxere, vicinam civitatem: utrinque paucis cùm episcopis synodus universalis agebatur, aut potiùs tanti nominis majestas ludibrio habebatur. Eugenius obiit, unione factâ, nobilis: utinam stabili, felix! Cæterùm id egisse quod in ipso esset, maximæ laudi fuit. Optabant viri boni, ut pari studio reformationi animum adjecisset. Aliis occupatus partem officii vel maximam prætermisit. Successit, anno 1447, Nicolaus V, antea Thomas (Sarzanus), sanctæ Sabinæ cardinalis, vir optimus atque doctissimus; quodque inter omnes constabat,

[1] *Hist. Univers. loc. cit. pag.* 480 *et seq.* — [2] *Tom.* XIII *Conc. part.* III *Concil. Flor. col.* 1218, 1222 *et seq. Vid. ib. Patr. cap.* CXXIX, *col.* 1599, 1600.

* Nihil omnino, nisi quòd duas bullas approbavit, quibus Eugenius Ecclesiæ gratulabatur de quibusdam Orientalibus episcopis schismati ereptis. (*Edit. Paris.*)

pacis amantissimus. Itaque anno sequente 1448, postquam à tempore electi Felicis annos ferè novem inter Papam et synodum, dubiæ Ecclesiæ fluctuabant, facta pax, Caroli VII Francorum regis præcipuâ operâ, his conditionibus, ut Felix papatui renuntiaret, ut concilium Basileense sive Lausanense ordinaret, « maximè propter pacem » Ecclesiæ, Nicolaum pro pontifice habendum, » statuendo et ordinando quod faciat et adim- » pleat, quæ summus Pontifex facere tenetur, » mandaretque omnibus eidem Nicolao obedien- » dum esse [1] : » ut synodus deinde se ipsa dissolveret : ut à Nicolao synodus generalis, neque revocanda, neque proroganda, neque impedienda, in Galliâ statim indiceretur ; tanta apud omnes, etiam post Basileense dissidium, conciliorum non modò necessitas, sed etiam majestas et auctoritas ferebatur : ut utrinque factæ gratiæ ratæ : utrinque irrogatæ pœnæ irritæ haberentur [2].

Hæc igitur inter oratores Nicolai papæ, et Caroli VII Francorum regis pacta atque conventa sunt, obsecundantibus Angliæ et Siciliæ regibus, ac Ludovico delphino. Thomas Corcellæus, insignis pietate ac doctrinâ theologus, et concilii Basileensis Lausanensisque pars maxima, inter oratores Caroli nominatur [3].

Electores principes Carolo se *conformant*, suaque *avisamenta* proponunt, de irritandis utrinque pœnis. Hanc causam afferebant, « quòd ca- » tholica universalis Ecclesia diffusa per orbem, » et communitas fidelium, ut plurimùm bujus- » modi processus, sententias, censuras, priva- » tiones et pœnas hinc indè emanatas non rece- » pit [4]. » Hæc docent, quo loco decreta pœnalia non modò Basileensia, sed etiam Eugeniana esse viderentur. Cavebant etiam ut synodi Constantiensis auctoritas sacrosancta haberetur. « Insta- » bit Dominus rex Francorum, quòd S. D. Ni- » colaus papa V, concilium Constantiense, de- » cretum *Frequens*, et alia ejus decreta, sicut » cætera concilia catholicam militantem Eccle- » siam repræsentantia, ipsorum potestatem, » honorem et eminentiam, sicut et cæteri ante- » cessores sui, suscipiet, amplectetur et venera- » bitur [5]. » Sic sancta habebatur omnium Constantiensium decretorum auctoritas : eorum verò maximè quæ ad eorum *eminentiam*, pertinerent.

Ut ex executioni darentur, primus Felix ex pacto edidit bullam, quæ incipit, *Quas ob causas*, à Rainaldo relatam [6], cujus hæc est summa. 1° Se ab universali synodo Basileensi ad apostolicum regimen evocatum obedisse, ut concussam tueretur generalium conciliorum auctoritatem, memorem videlicet « Constantiensis conci- » lii nullâ nunquam oblivione delendæ definitionis; » quod videlicet sancta synodus in Spiritu sancto » legitimè congregata, etc. » prout ex Constantiensis concilii sessione V sæpè recitata sunt : quam etiam veritatem Basileensis synodus confirmasset, tota catholica *suscepisset ac practicasset* Ecclesia. Exinde permotum gravi schismatis malo, « post acerrimos continuosque labores, » quos solius veritatis manifestandæ, auctorita- » tisque sacrorum generalium conciliorum con- » servandæ gratiâ amplecti voluerit ; » eò animum contulisse, ut pacem Ecclesiæ, quâcumque fieri posset ratione, procuraret : eâ causâ la sanctâ synodo Lausanensi, universalem Ecclesiam repræsentante, ultrò cessisse papatui ; « sperantes, inquit, quòd in futurum reges et » principes, prælati, et alii, auctoritati sacrorum » conciliorum assistent, eamque tuebuntur et » defendent; quòdque universalis Ecclesia, *pro* » *cujus dignitate, supereminentiâ, et auctori-* » *tate* totis viribus pugnavimus, nos apud cle- » mentiam primi et æterni Pastoris, nostræ hu- » jus pacificæ humilitatis contemplatu, suis » devotis jugibusque orationibus commendabit. » Lausanæ 7 apr. 1449. »

His conditionibus Felix, hâc fide editâ, in Lausanensi concilio papatum deposuit. Paucis post diebus, synodus his consentaneum decretum protulit, ab eodem Rainaldo relatum [1], cujus initium : *Multis ab annis*. Sic autem desinit : « Desiderantes, inquiunt, de unico pastore uni » sanctæ catholicæ et apostolicæ Ecclesiæ provi- » dere, compluribus suadentibus et urgentibus » causis, præsertim dilectione dandæ unionis et » pacis in personam dilectissimi filii Ecclesiæ » Thomæ, in suâ obedientiâ Nicolai V nominati, » nostra vota contulimus, sperantes ipsum ea » facturum, quæ summus Pontifex facere tene- » tur : fidâ quoque relatione intelligentes, eam- » dem credere et tenere veritatem pro conser- » vandâ sacrorum auctoritate conciliorum in » sacrosanctâ synodo Constantiensi definitam et » declaratam, ac in sacro Basileensi concilio re- » novatam, necnon à prælatis, regibus, et prin- » cipibus, universitatibusque orbis susceptam, » prædicatam et dogmatizatam, videlicet quòd » generalis synodus in Spiritu sancto legitimè » congregata, etc. » prout in duobus Constantiensibus decretis, sessione V, habentur. His positis, Nicolaum pro pontifice habendum decernunt, ipsique obediri mandant : 19 apr. 1449.

[1] *Tom.* XIII *Conc. part.* III *Concil. Flor.* Ad visum. etc. *col.* 1329. — [2] *Ib. Vid. quoque col.* 1327.— [3] *Tom.* XIII. *Conc. part.* III *Concil. Flor. col.* 1333. — [4] *Ibid. col.* 1330. — [5] *Ibid. col.* 1332. — [6] *Rain. an.* 1449, *n.* 3. 4.

[1] *Rain. an.* 1449, *n.* 5.

Antecesserant * decreta de irritatis pœnis, et confirmatis gratiis, prout pactum erat.

Denique eadem synodus Lausanensis alia duo decreta, ab eodem Rainaldo descripta [1], edidit 25 aprilis. Altero, Felicem creat ac nominat *Sabinensem episcopum, ac per varias amplasque provincias Sedis apostolicæ legatum vicariumque perpetuum; primumque post romanum Pontificem locum* eidem attribuit, servatis aliquot pontificiæ dignitatis insignibus. Altero, post pacem constitutam, synodus seipsa dissolvit, ac dissolutam esse decernit.

Hæc agentes pro decretis Constantiensibus, hànc fidem professos Nicolaus V, tribus datis diplomatis, quæ incipiunt, *Ut pacis*; et, *Tanto nos*; et, *A pacis auctore*: non modò ut ab omni censurâ immunes, verùm etiam in suis suscepit honoribus: Felicem verò, sive Amedæum, eamdem fidem toto terrarum orbe testatum, pro Sabinensi episcopo ac primo cardinali legatoque perpetuo habet et agnoscit, 21 Junii eodem anno 1449 [2].

Viderat autem Nicolaus memorata Felicis et synodi Lausanensis de cessione et pace diplomata, quorum respectu bullam *Ut pacis*, et bullam *Tanto nos*, à se editas esse testatur; nihil ut sit clarius, quàm Felicem et Lausanenses, sessionis v Constantiensis decreta laudantes, ac supereminentem concilii potestatem his asserentes, à Nicolao V fuisse susceptos.

Quid hic mentis fuisse Nicolao putant? Nullamne, an suspectam, imò apostolicæ Sedi exosam habuisse sessionis v Constantiensis auctoritatem, qui Felicem ac Lausanenses eam ad cœlum usque, postremis etiam decretis extollentes, amplexus sit? An fortè existimabat, ab iis Constantienses canones ita laudari, ut, quod jam adversarii volunt, ad solum schismatis tempus revocarent? Atqui Basileenses iis canonibus adversùs Eugenium indubitatum Pontificem usos prædicabant. Quid ergo? Nicolaum indulgentiâ usum adversùs eos, qui erroneam aut schismaticam doctrinam non modò profiterentur, sed etiam universæ Ecclesiæ commendarent? Apage insana prorsus deliria. Nihil ergo superest, nisi ut eos pro orthodoxis habuerit, idque tribus diplomatis uno die editis confirmarit.

Sic autem inter Papæ regisque oratores pactum erat, ut hæc tria diplomata « de cassatione » processuum, de confirmatione gestorum, et » de restitutione privatorum, secundùm minu- » tas ab ipsis oratoribus concordatas, » à Nicolao ederentur, et Felici traderentur [1]: quæ oratorum testificatione in conciliorum voluminibus edita constant.

Refert quidem Rainaldus [2], ex Jannutio Manetto *, Amedæum *perfidiæ suæ errorem recognovisse*, quem *confitentem ac pœnitentem* Nicolaus sponte cardinalem creaverit; at nos historicis, partium studio quæ libuere scribentibus, adversùs gestorum fidem ac Nicolai diplomata, non credimus. Cæterùm in gestis ac bullis nihil retractationis aut pœnitentiæ reperimus; imò ultima Felicis gesta ac synodi Lausanensis, omnia præclarè ab iis atque à Basileensibus gesta; nec nisi pacis studio antiquanda confirmant. Utrinque sointæ pœnæ; utrinque confirmatæ gratiæ: de pœnis id notatu dignum, quæcumque à quocumque, etiam ab Eugenio in Felicem ac Basileensem sive Lausanensem synodum *emanassent*, eas à Nicolao nullas et irritas declaratas; « atque etiam de registris Eugenii, Nicolaique » ipsius, et locis aliis abolitas atque deletas [3]. »

Omnes ergo utrinque pro orthodoxis habiti, quique pro translatione, quique adversùs translationem egissent. Retractationes fingunt [4], quas nec ipsi probant, et acta respuunt. Joannes Segobiensis Hispanus, Thomas Corcelizæus Gallus, alii innumerabiles, sanctitate ac doctrinâ conspicui, Basileensi synodo ad finem usque conjuncti, in pace Ecclesiæ obierunt; famâ integrâ ac virtutum omnium, imprimis verò modestiæ et contemptarum dignitatum ** laude floruerunt. Ludovicus verò Alamandus cardinalis, Arelatensis archiepiscopus, quo duce ac præside depositus Eugenius, Felix electus, continuata synodus et ad extremum usque perducta est; ille, inquam, abdicato tantùm schismate, circa doctrinam verò retractatione nullâ, imò gestis in Lausanensi sessione ultimâ confirmatis, pristinæ dignitati restitutus, in suâ Ecclesiâ vixit. Obiit clarus miraculis, pro beato colitur, Clemente VII pontifice, ut jam memoravimus [5], edicente. Nulli imputatus error, nulli schismaticus animus, omnes bono animo, bonâ fide adversùs translationem egisse constabat, dum reformationi student, ejusque promovendæ spem in conciliorum invictâ stabilitate repositam putant.

* 16 april.

[1] *Rain. an.* 1449, *n.* 8.— [2] *Tom.* XII *Conc. col.* 663; *tom.* XIII, *col.* 1347. *Vid. Rain. an.* 1449.

[1] *Tom.* XIII *Conc. col.* 1333 — [2] *Rain. loc. cit. n.* 6.

* Florentino in vitâ Nicol. V.

[3] *Bull.* Tanto nos, *tom.* XIII, *col.* 1349. — [4] *Rain. loc. cit. n.* 8.

** Corcelizæus à Felice cardinalis factus, hanc ultrò dignitatem abdicavit. (*Edit. Paris.*)

[5] *Vid. Diss. præv. num.* XLIV; *et lib.* V, *cap.* V.

CAPUT XV.

Quæstio de translatione, qualis habita in Basileensi et seculis synodis : de Constantiensibus decretis nullum superesse dubinm : Joannis de Paradiso Carthusiani locus de rebus Basileensibus.

Quin ipsa quæstio, quâ potestate concilium transferatur, rectè consideranti pendere adhuc et in medio relicta videbitur. Sanè translatio Basileensis tria habebnt insigula propter quæ probaretur : primum, causa transferendi gravis ac necessaria propter Græcos : alterum, non modò legatorum, verùm etiam præsulum ingens discessio : tertium denique, consecutum schisma, deposito Eugenio atque electo Felice præter optimorum virorum sententiam. Hæc igitur particulares causæ translationem et faciendam suadebant, et factnm tuebantur. Et tamen à Felice, à Lausanensibus nihil, præter abdicatum schisma; circa transferendi concilii potestatem, nihil retractationis exigitur. Quin ipse Eugenius translationi decretum, ut vidimus[1], Basileense prætendit : cæterùm Ferrariensem synodum, Florentiam; Florentinam, Lateranum; sed ubique, concilio approbante, transtulit[2].

De transitu Ferrariâ Florentiam concilio memorabile illud, quod legimus in actis[3] : eâ translatione propositâ respondisse Græcos : « Nos » vellemus Ferrariâ non excedere, quandoqui» dem in eâ statutum est, non alibi synodum » celebrari : » dixisse imperatorem græcum : « Lex est apud Latinos, synodum œcumenicam, » non ita simpliciter ac fortuitò dimitti, infectâ » re, ac sine definitione synodicâ præterquam » tribus hisce de causis : si pestis grassetur, si » fame laboretur, si fiat hostium incursio. Qua» propter nos etiam justâ de causâ synodum » transferemus. Est autem causa pestis. » Quo audito « omnes dixerunt : Justum est translationem synodi notam fieri. Placuit ergo con» venire generalem synodum; atque ita indicta » est translatio[4].» Decretum translationis habetur in conciliorum voluminibus, *sacro approbante concilio*. Quo quidem decreto duo asseruntur à Græcis : primum, non nisi necessariis causis concilium dimitti, antequam definita sint propter quæ est congregatum : alterum, ne id quidem fieri, nisi assentientibus Patribus.

Neque aliter gestum in Tridentinâ synodo. Allatum Pauli III decretum, de concilio Bononiam transferendo, propter grassantes morbos : sessione VIII, quæsitum à Patribus, num placeret eâ causâ « decernere ac declarare concilium » esse transferendum, et ex nunc transferri, » donec sanctissimo domino nostro, et sacro » concilio expedire videbitur, ut ad hunc seu » alium locum, ipsum concilium reduci possit » ac debeat : responderunt : Placet[1]. » En ad translationem cum pontificiâ conjuncta sacrosancti concilii auctoritas, neque aliter : atque ad ipsam synodum Tridentinam, Deo ita providente, hæc sententia transmittitur.

Huic translationi, cùm Carolus V Augustus, ejusque regnorum episcopi intercederent, Galli quidem consensere; extatque mandatum Henrici II, ut suo et Ecclesiæ gallicanæ nomine, translatio approbetur; sed cum eâ clausulâ : « Quòd » dictum concilium, Patrum ibidem agentium » consensu atque auctoritate, Bononiam transla» tum sit[2]. »

Mortuo Paulo III, ex Julii III successoris bullâ, concilium Tridenti resumptum, ita decernente atque assentiente concilio[3], sessione XI, anno 1551, kalendis Maii.

Suspensa synodus per biennium sessione XVI, 28 aprilis 1552; at ipsâ synodo decernente[4]. Resumpta synodus sub Pio IV, sessione XVII, sed iterum ipsius synodi accedente decreto[5]. Denique dissoluta eodem ordine sessione XXV. Quæsitum à Patribus : « Placeat ne, ut huic sacræ » œcumenicæ synodo finis imponatur? Respon» derunt : Placet[6] : »

Cæterùm hæc nihil ad nos, qui tantùm Constantiensium sessionis V decreta tutanda suscepimus. Ea verò et per se summâ auctoritate constare; et à Martino V iteratis vicibus approbata esse; et à synodo Basileensi, dum legitimè canonicèque ageret, repetita; et ab Eugenio IV sæpiùs, etiam in synodo Florentinâ, comprobata; et à Nicolao V pro sanctis atque intemeratis habita fuisse demonstravimus, dum Felicem ac Lausanenses ea decreta laudantes atque repetentes, et quidem quovis tempore, et adversùs quemvis Pontificem valitura, audiit, suscepit, amplexus est, edito etiam diplomate.

Quin etiam idem Nicolaus Carolum VII, pace ecclesiasticâ confectâ nobilem, miris in cœlum laudibus efferebat[7]; cùm Carolus interim, totaque Ecclesia gallicana Pragmaticam-sanctionem omni ope tuerentur; in quâ, ut vidimus, Basileæ repetiti canones Constantienses sessionum IV et V recipiebantur, laudabantur, et pro certo ac

[1] *Vid. sup. hoc lib. cap.* XII. — [2] *Bull. Eug.* Decet. *tom.* XIII *Conc. col.* 1030, *et Hist. Patr. cap.* CXXIX, *c.* 1599. — [3] *Conc. Flor. sess.* XV, *col.* 214, 218, 219. — [4] *Vid. ibid. col.* 1030.

[1] *Concil. Trid. sess.* VIII; *tom.* XIV, *col.* 783. — [2] *Mém. pour le Conc. de Trente, pag.* 19. — [3] *Concil. Trid. loc. cit. col.* 799. — [4] *Ibid. col.* 835, 836. — [5] *Ibid. col.* 840. — [6] *Ibid. col.* 919, 920. — [7] *Nicol. V epist.* V *ad Carol. VII*; *tom.* XIII *Conc. col.* 1343. *Vid. sup. cap.* XII.

stabili rerum omnium fundamento constituebantur.

Calixti verò III, qui Nicolao proximus sedit, tempore, cardinalis Avenionensis*, anno 1456 legatus à latere, ad eumdem Carolum et Gallias missus, id etiam scripto confirmavit, nihil se acturum, quod Pragmaticæ-sanctioni adversaretur; cujus autographum in regestis regiis habetur [1]: adeò Pragmatica in nostrorum animis hærebat, necdum à Romanâ curiâ vexabatur.

Ex his concludimus motam quidem de translatione quæstionem nondum universim decisam videri; certè, quod hic agitur, Constantiensia sessionis v toties repetita, toties approbata, certâ et indeclinabili auctoritate constare.

Hic qui scire velit, hæ translationes ac dissolutiones conciliorum, quo loco à viris bonis doctisque haberentur, legat Jacobi de Paradiso Carthusiani, doctoris Erfordiensis, *Collectum de septem statibus Ecclesiæ in Apocalypsi.* Ibi leget, quàm necessaria reformatio; quàm neglecta; quàm exosa tunc temporis, præsertim Italis et curiæ: tum subdit mille artes, quibus concilia dissolvantur: « Quod, inquit [2], clarè probat tra» gœdia nostris temporibus in Basileensi concilio » practicata; et ex hoc ortum est vulnus, nescio » quando curabile, contra auctoritatem concilio» rum generalium, ut abscedentibus Papâ, aut » suis præsidentibus à loco concilii, vel differen» tiâ exortâ inter Patres ejusdem, censeatur » concilium dissolutum, resideatque in personâ » Papæ de plenitudine potestatis auctoritas dis» solvendi aut transferendi concilia generalia, » prout Eugenius olim papa, anno 1437, fecisse » comprobatur. Hoc venenum per eum effusum » est in Ecclesiam, per adversarios conciliorum: » ad quod refugium habebunt, ut subterfugere » valeant correctionem et reformationem; ita ut » etiam modernis temporibus frontosè dogmati» zare audeant: in quolibet Papâ residere pleni» tudinem potestatis, non solùm super quolibet » membro singulari Ecclesiæ, sed et super to» tam Ecclesiam conciliariter congregatam, ad » libitum ipsius disponendi, decretandi, dissol» vendi, transferendi, corrigendi, auctorizandi; » ut nullus ei audeat dicere: Cur ita facis? Et » sic totaliter nituntur suffocare auctoritatem » conciliorum, contra decretationem AB OMNIBUS » ACCEPTAM in Constantiensi et Basileensi gene» ralibus conciliis publicè promulgatam, et con» tra Pragmaticam-sanctionem super hoc editam, » atque factam. » Decreta memorat in sessione v Constantiensi edita, ac Basileæ repetita, et ab omnibus accepta. Hæc igitur ad avaritiam ac pessimam adulationem refert, concluditque ita [1]: « Quòd Ecclesiâ universali conciliariter congre» gatâ Papam inferiorem esse non dubitemus; » et quòd auctoritas Ecclesiæ integrè servanda » est super omnem, quâcumque præfulgeat dig» nitate, etiam papali, in his quæ ad finem, et » ad schismatis extirpationem, et ad generalem » Ecclesiæ reformationem in capite et in mem» bris. Secundò: concilium punire potest et de» bet quemlibet, etiam Papam, qui contumaci» ter statutis ejus obedire contempserit. Ex » præmissis infertur. Si universalis Ecclesia, tàm » in capite quàm in membris debet reformari, » oportet hoc fieri per totam Ecclesiam concilia» riter congregatam, à capite incipiendo; neque » enim Spiritus mendax fuisse credendus est in » ore omnium illorum virorum celeberrimorum » in Constantiensi synodo congregatorum, qui » hoc sanxerunt per decretum *Frequens*, licet » quidam ex Italicâ natione, de collateralibus » Papæ, molestè illud tulerunt; postea tamen » omnes consenserunt de superioritate concilii » generalis super Papam, licèt inimicus homo » iterùm superseminavit zizania. »

Hæc viri boni ac fortes, adhuc subjectam oculis memorabant, de conciliari auctoritate in Constantiensi concilio consensionem omnium; affirmabant superseminata paulò post zizania, atque iis reformationem impeditam deplorabant; ad eam incipiendam atque promovendam, ad Constantiensia decreta, tanquam ad arcem, confugiebant. Hæc nos cum iis dolentes ingemiscentesque referimus; Deumque precamur, ne fœdos iterum atque Ecclesiam vastaturos reformatores immitat, et Ecclesiæ vulnera ab alto respiciat.

CAPUT XVI.

Petri Meldensis episcopi ad Eugenium IV, Caroli VII nomine, gesta legatio: an Odorico Rainaldo eam objicienti prosit?

Dum in rerum Basileensium seriem ac summam intendimus, tantisper distulimus eam, quam Odoricus Rainaldus refert [2], Petri * Meldensis episcopi, anno 1441 gestam, ad Eugenium IV, cùm Florentiæ ageret, Caroli VII nomine legationem.

Hujus legationis causa erat, ut Eugenius, synodo Basileensi condemnatâ, Florentinâ verò absque ullâ Ecclesiæ reformatione factâ; novam synodum generalem, idque in Galliis indiceret,

* Alanus de Coetivi.
[1] *Preuv. des Libert. tom.* I, *cap.* XXIII, *pag.* 917. — [2] *Gold. Monarch. tom.* II, *p.* 1567, 1570.

[1] *Gold. Monarch. tom.* II, *p.* 1573. — [2] *Rain. an.* 1441, *n.* 8. 9 *et seq.*
* De Vercellis, Diniensis, postea.

haud ita facilè dissolvendam; atque hactenus factum pii omnes iagemiscebant. Quòd ergo vir prudentissimus verba sua sensusque ad deliniendum Eugenii animum accommodat, ut eum omni arte perpellat ad synodum, totum id Odoricus Rainaldus eò refert, ut Basileenses regi horrori fuisse, pontificia verò monarchia super omnem conciliorum auctoritatem provecta et exaltata fuisse videatur.

At ille sua dicta sic temperat, ut cum cæteris theologis gallicanis, conciliarisque potestatis defensoribus, summâ ipsâ conveniant. Monarchiam commendat ecclesiasticam, pacis unitatisque conciliatricem. Nihil mirum: quippe quam catholici omnes, præsertim Parisienses, laudent. Basileenses suggillat, *qui eam nunc abolere et supprimere contendunt* [1]. At illud verbulum, *nunc*, à prudentissimo oratore interjectum, ad posteriora Basileensia adjicit animos : priora, quæ conciliarem potestatem recto ordine asserebant, sana esse significat. Quare oratione totâ quidquid improbat in Basileensibus gestis, ad Eugenii depositi [*] ac Felicis substituti tempora manifestè refert, quæ Gallia non probabat; multique viri præstantes, conciliaris etiam potestatis rectæ et ordinatæ strenui defensores, omnia Basileæ tum, ab inconditâ multitudine, per seditionem ac tumultum fieri querebantur. Hæc ergo *nunc* gesta, quæ pacem unitatemque convellant, orator memorat; interim, cùm supremam in romano Pontifice potestatem agnoscat, uti omnes catholicos, ac præsertim Parisienses facere vidimus, hoc addit : « Patres » constituisse decreta et regulas pro ipsius usu » gubernando et regulando; quicumque, inquit, » præter has regulas hâc potestate utitur, super» bit, et potestatem exercet, sicut principes » gentium, quod prohibuit Christus. »

Quo loco subdit *duas extremitates* jam in Ecclesiâ esse : alteram quidem *exacutam in concilio olim Basileensi*; quâ voce, *olim*, iterum ostendit, et viguisse olim concilium illud, et nunc concilii loco non esse : alteram in Florentino : atque in concilio quidem Basileensi unam extremitatem nimis exacui extinctâ potestate : alteram à Florentino concilio nimis exacui visam, potestate quidem agnitâ, sed nullâ re factâ *pro regulando usu hujus potestatis;* quod quid est aliud, quàm theologorum Parisiensium more, supremam ac plenam in summo Pontifice revereri potestatem; sed eam per canones et concilia regulandam, ut etiam in gallicanâ Declaratione est positum, agnoscere.

Addit noster orator [1] : « Quòd ad has extre» mitates evellendas non sufficit auctoritas Pa» pæ, sine generali concilio; etsi, inquit, Eugeni, » in favoribus principum confidas absque gene» rali concilio, procul dubio arundineum bacu» lum tenes : » quibus aliisque patet, in eâ legatione, rejectis sine contumeliâ Basileensibus, sed tantùm posterioribus gestis, pro verâ conciliorum auctoritate, summâ quidem modestiâ, ne Eugenium exasperaret; sed tamen strenuè esse certatum. Quàm autem rex christianissimus Basileensium Patrum ad finem usque honori consuluerit, acta eo auctore, sub Nicolao V jam relata [2] testantur. Quare hic finem eâ de legatione dicendi facimus.

CAPUT XVII.

Bulla retractationis Pii II, ad Coloniensem academiam, Constantiensia decreta confirmat, Basileensia tantùm posteriora damnat.

Æneam Sylvium, ex gente inclytâ Picolomineâ, poetam eximium, postea Pium II, pontificem maximum, concilio Basileensi, etiam post translationem adhæsisse, eique *scripto factoque* favisse, pauci sunt qui nesciant; et ipse profitetur. Jam retractationem ejus producemus, ut omnes intelligant, in ipsâ retractatione, quæ ille revocarit, quæ intacta reliquerit, quæ ultrò firmaverit.

Anno igitur 1463, ad universitatem Coloniensem bullam edidit : *In minoribus* [3], ex quâ perspicuum est, Basileensium gesta ab ipso improbari; sed quæ; Ea scilicet quæ post translationem consecuta essent : posteaquàm scilicet « Eugenius » concilium in Italiam transtulit, et cùm Græcis » Ferrariæ convenit, et legati concilii ad Eu» genium defecere. » Hæc ille semper inculcat; hæc, non alia, retractat ac revocat.

Sed fortè anterioribus gestis non interfuerat, nec necesse habuit ea quoque reprobare. Atqui primo concilii anno, Christi 1431, ad concilium venisse se narrat. Quid autem ageretur, referentem audiamus [4] : « Aderant legati Parisiensis » scholæ, cujus est fama percelebris; adfuerunt » aliquando vestri et aliorum studiorum Germa» nicæ nationis oratores ; et uno ore concilii » generalis auctoritatem ad cœlum efferebant. » An ergo ea tum improbata dicit? Imò, « acces» sit, inquit, et ipsius Eugenii consensus, cùm » dissolutionem concilii à se factam revocavit,

[1] *Rain. an.* 1441, *n.* 9.
[*] Qui Meldensis episcopus eas primas sessiones improbasset, quarum ipse pars fuerat, utpote in concilio Basileensi Hierosolymitani regis orator. Vid. *Gall. Christ.* in Episc. Dinens. et Meld. (*Edit. Paris.*)

[1] *Rain. an.* 1441, *n.* 10, 12. — [2] *Sup. hoc lib. cap.* XIV. — [3] *Bull. retract. Pii II; tom.* XIII *Conc. col.* 1407 *et seq.* — [4] *Ibid. col.* 1410.

» et progressum ejus improbavit : » quorum alterum ad anteriorum approbationem, alterum ad sequentium cursum pertineret. Quis autem ille sit Eugenii consensus, à Pio II memoratus, ipsa verba demonstrant; nempè consensus cum iis, qui *uno ore concilii auctoritatem ad cœlum efferrent*. Cum his Eugenius, Pio teste, consensit, concilii Basileensis dissolutione revocatâ, progressu approbato, ut verba testantur. Audis ab Eugenio approbata priora gesta Basileensia, quæ nunc approbata et confirmata nolunt, simulque approbata et firmata Constantiensia decreta, quæ tum Basileæ toties repetita et inculcata sunt. Cæterùm approbato progressu, rem ipsam quæ fieret improbatam, mera ludificatio est, ut vidimus, nec ad istas distinctiunculas Pii animus deflectebat.

Quin ipse apertissimis verbis hæc Constantiensia decreta confirmat: posteaquàm enim summis laudibus supremam apostolicæ cathedræ potestatem commendavit, hæc addit [1] : « Cùm bis, et » generalis concilii auctoritatem et potestatem » complectimur, quemadmodum et ævo nostro, » Constantiæ, dum ibi fuit synodus universalis, » declaratum definitumque est; veneramur enim » Constantiense concilium, et cuncta quæ præ- » cesserunt à romanis Pontificibus nostris præ- » decessoribus approbata. » Ergo Constantiense inter approbata numerandum; neque audiendi illi [*], qui *partim approbatum*, *partim improbatum* memorant, cùm Pius simpliciter approbatum pronuntiaverit, et reliquis simpliciter ex æquo approbatis accensitum velit. Neque verò quidquam est in Constantiensi concilio, quod non Pius approbet. « Concilii enim, inquit, auctoritatem et potestatem complectimur, quem- » admodum et ævo nostro Constantiæ, dum ibi » fuit synodus universalis, declaratum defini- » tumque est. » En universim dictum, *dum ibi fuit synodus universalis*. At ibi fuisse universalem synodum jam inde ab initio, et in iis etiam sessionibus, quæ adunatas obedientias præcesserunt, Martinus utique V toto approbante concilio definit. His ergo verbis Pius usus est, ne fraude agere, aut aliquam concilii Constantiensis partem suspectam habuisse videretur. Quid quòd his Pii verbis sessionum IV et V Constantiensis decreta disertè probata sunt? Repetamus enim Pontificis verba: « Concilii auctoritatem » et potestatem complectimur, quemadmodum » ævo nostro Constantiæ declaratum definitum- » que est. » Quo verò loco *declaratum definitumque est*, nisi sessionibus IV et V? aut si non ista sunt quæ Pius amplectitur, edissere quo alio loco aliquid de concilii generalis auctoritate Constantiensis synodus *definitum* à se *declaratumque* voluerit. Nihil invenies; atque adeo quæ tu loca improbata putas, ea sanè sunt, quæ hic expressissimè et significantissimè approbentur.

At, inquies, licèt approbaverit, saltem non eo modo intellexit, quem nos secuti sumus; cùm tantam Papæ inesse voluerit in synodos etiam generales auctoritatem, *ut eas et congregare et dissolvere datum sit*. Esto : ergo eò, te fatente, jam deducta res est, ut Pontifex concilium congregare et dissolvere, non sanè eò usque, ut etiam congregati nec dissoluti concilii jussa in fide, in schismate, in reformatione detrectare possit; quod unum ex Constantiensi concilio, eique conjunctâ Declaratione gallicanâ tuendum suscepimus : cætera aliis tractanda relinquimus.

Interim quærimus, an etiam Pius putaverit à Papâ dissolvi posse concilia, nullâ idoneâ causâ, nullâ necessitate, atque, ut Eugenius ejusque adulatores ferebant, *pro suæ libitu voluntatis?* Absurdum; cùm ipse Eugenius nimia illa rejecerit. Ac si quæcumque dissolutio, quo jure, quâ injuriâ, à Pontifice facta, Pio valere videretur; quò pertinebat ille ab eodem memoratus Eugenii consensus, cum iis qui synodum, ab ipso licèt dissolutam, stare ac valere sentiebant.

At enim post illam concilii Constantiensis tam apertam approbationem, hæc Pius subjecit : « Inter (concilia) nullum invenimus unquam » fuisse ratum, quod stante romano indubitato » præsule, absque ipsius auctoritate convenerit; » quia non est corpus Ecclesiæ sine capite, et » omnis ex capite defluit in membra potestas: » sanè, ut congregentur, quod verborum tenor indicat; non autem usque adeo *omnis*, ut Patres semel congregati nullam à Christo habeant potestatem. Si enim nullam habent nisi à Papâ potestatem, unde illud Constantiense Pio quoque probatum, quòd synodus generalis *immediatam à Christo potestatem* habeat? Unde illud ab eodem Pio memoratum, quòd Basileensis synodus in ipsis initiis dissoluta ab Eugenio, tamen valuerit, ipsâ dissolutione revocatâ? Concilianda certè Pii dicta, non collidenda sunt. Habeant ergo episcopi eam à Pontifice, capite post Christum secundo, potestatem, ut congregentur, congregatique maneant, ordinariè certè (neque enim vel ipse Pius aliud postulaverit) : ut autem congregati doceant, decernant, statuant, judicent, à Christo immediatè habent.

Næ illi falsi sunt, rerumque ecclesiasticarum imperitissimi, qui quòd concilium, ordinariè quidem, nonnisi convocante romano Pontifice,

[1] *Bull. retract. Pii II, tom.* XIII *Conc. col.* 1415.
[*] Quales sunt Binius, Bellarminus, et quidam alii.

verè et legitimè congregatum habeatur, ideo ad Pontificis nutum pendere omnia jactant, quasi nulla sit synodi ad Pontificem accedentis auctoritas. Satis enim apparuit, atque ex sequentibus clarius elucescet, ita esse Ecclesiam constitutam, ut postquàm congregata est, ex Patrum sententiâ omnia decernantur, utque tali cœtui in fidei rebus, aliisque à synodo Constantiensi memoratis, ipse etiam Papa obedire debeat. Atque ut is maximè dissolvere possit synodum, non tamen pro libito, non indictâ causâ, non levi quâcumque objectâ difficultate; sed magnâ gravique, quâ tota Ecclesia meritò commoveri possit; cùm ipse pudor prohibeat undique concurrentes fratres re infectâ dimittere, aut Ecclesiæ catholicæ in Spiritu sancto legitimè congregatæ majestatem aspernari : quod dum Eugenius in Basileensibus initiis fecit, læso concilio jussus satisfecit; firmavitque semel initum concilium, dissolvente etiam indubitato Pontifice, stare potuisse.

CAPUT XVIII.

An Lateranensi synodo, sub Leone X, Constantiensia decreta abrogentur? quantis auctoritatibus hæc firma sint : cur Patres gallicani priora Basileensia gesta in Declaratione suâ exprimanda non putaverint.

Lateranensem synodum sub Leone X, in eâque editam constitutionem, *Pastor æternus*, de Pragmaticâ-sanctione abolendâ [1]. Bellarminus et alii passim objiciunt, quâ Constantiensiâ toties approbata decreta rescissa sint. Hic ergo, ut suprà de Florentino, ita nunc de Lateranensi concilio quærimus : an Constantiensia decreta rescissa sint, ut olim Ariminiensia? Ne id quidem dixerint, cùm Leo X Constantiensem synodum nullo decreto violarit. Cur ergo reticuit synodi Constantiensis nomen? an reverentiâ synodi œcumenicæ? Ergo pro œcumenicâ habebat, cujus proinde decreta, quæ ad doctrinam spectant, si labefactaret, semetipsum potiùs, quàm Constantiensem synodum ipse convelleret. Itaque hoc illud est quod sæpè quærimur : collidi et committi inter se veluti dissidentes præliantesque synodos, tanquam in conciliorum doctrinâ esset illud, quod apostolus vetat, *est et non* [2]; quo non modò Constantiensis, sed etiam conciliorum omnium nutet auctoritas.

Jam si auctoritas auctoritati comparetur, vix quisquam negaverit Lateranensi synodo Constantiensem, ut rerum gestarum gloriâ atque episcoporum magnorumque virorum numero et claritudine, sic etiam auctoritate esse potiorem : primum hoc. Alterum subjungimus : Lateranensibus decretis firmari potiùs Constantiensia, quàm rescindi.

Ac de Lateranensis quidem synodi auctoritate omnibus notum, quàm pauci episcopi; quàm ex paucis provinciis convenerint [1]; quàm justis de causis Galli se excusarint; quàm difficilis tum ad Urbem esset aditus, flagrante Italiâ atrocibus bellis. Itaque gallicanæ Ecclesiæ tum Lateranensis concilii auctoritas planè nulla, et, ut Bellarmino etiam ipsi visa est, non admodum stabilis; quippe qui in asserendis pontificiis gestis confidentissimus, de Lateranensi synodo hæc trepidè scripserit [2] : « Concilium Lateranense non fuisse » generale vix dici potest : » et alibi : « De con- » cilio Lateranensi nonnulli dubitant, an fuerit » verè generale; ideò usque ad hanc diem quæs- » tio superest etiam inter catholicos. » Hâc igitur synodo si præstare contendimus numerosissimam ac patentem omnibus Constantiensem synodum, tantâ rerum gestarum gloriâ nobilem, ac denique à tot synodis, totque Pontificibus approbatam; id jure nostro agere videbimur.

Jam quod in Lateranensi synodo dicitur : *Romanum Pontificem supra omnia concilia potestatem habere* [3], primum quidem vidimus non definiendo, sed narrando esse positum : quòd Constantiensibus deditâ operâ factis definitionibus prævalere non possit : tum ex tenore verborum eò referendum esse, ut Pontifex *concilia indicere, transferre ac dissolvere valeat* : quod nec universim et sine causâ valere, nec ad quæstionem nostram, aut ad ea quæ tuemur decreta Constantiensia pertinere sæpè ostendimus.

Huc accedit, quòd Leo Eugenii, Pii, aliorumque antecessorum insistens vestigiis, Basileensia damnet; sed ea quæ *post translationem* gesta sunt : quò etiam refertur illud, quod de superiori Papæ potestate dicit.

Quòd autem Pragmatica antiquata sit, nihil ad quæstionem nostram. Etenim Constantiensia, iisque conjuncta Basileensia anteriora, de conciliorum auctoritate decreta, etsi inserta Pragmaticæ, non tamen ex Pragmaticâ vim obtinebant suam, ut, prostratâ Pragmaticâ, jacere necesse sit. Denique Pragmatica abolita quidem est, non tamen ut hæreticum quid, aut erroneum, aut suspectum in fide sonans; sed ut *corruptela* noxia disciplinæ. Abierint ergo quæ ad disciplinam spectant, quandoquidem Romana curia ea ferre non poterat; nos ea non tuemur : stent verò immota, quæ ante Pragmaticam extiterunt sa-

[1] *Conc. Later. an.* 1516, *sess.* XI; *tom.* XIV, *col.* 309 *et seq.*— [2] *II. Cor.* I. 18.

[1] *Sup. lib.* V, *cap.* XX. — [2] *Bell. lib.* I *de Conc. auct. c.* XVII. *Vid. cap.* XIII. — [3] *Bull. Past. ætern. in Conc. Later. col.* 311.

crorum conciliorum dogmata, quæ neque à Leone X aut Lateranensi concilio tacta sunt, neque tangi sine gravissimo fidei periculo potuere.

Quare Ecclesia gallicana in Tridentinâ synodo antiquam de conciliorum potestate professa est sententiam, constititque omnino, neque Gallos à Constantiensis concilii decretis tuendis destitisse, neque Pontificem aut synodum ut ab eis desisterent postulasse [1].

Diximus etiam quo loco relicta sit controversia de conciliis transferendis ac dissolvendis [2], cùm Tridento Bononiam indicta translatio, ac postea concilii suspensio, iterataque celebratio, ac tandem dissolutio, non nisi synodo approbante et condecernente facta sit.

Neque prætermittendum id quod Pallavicinus refert: Hispanos sæpè multùmque questos, quòd sessione XVII, decreto de celebrando concilio insertum illud esset: « Tractanda ea quæ proponentibus legatis ac præsidentibus apta et idonea ipsi sanctæ synodo videbuntur [3]. » Nempè verebantur ne conciliaris auctoritas ac libertas eâ clausulâ violaretur, totaque synodus in legatorum posita potestate esset. Nostros ad Hispanorum sententiam accessisse acta testantur [4]. Tandem ipsa synodus, sessione XXIV, « explicando declarat mentis suæ non fuisse, ut ex prædictis verbis solita ratio tractandi negotia in generalibus conciliis ullâ ex parte immutaretur, neque novi quidquam, præter id quod à sacris canonibus, vel generalium synodorum formâ hactenus statutum est, cuiquam adderetur vel detraheretur [5]: » ne scilicet aut Patrum imminuta majestas, aut legatis addita auctoritas putaretur. Sic sapientissima synodus omnia inter catholicos controversa integra esse voluit, nedum Constantiensia semper immota subrueret.

Omnino ergo constat valere Constantiensia sessionum IV et V decreta: primùm ex sese, suâque et Spiritûs sancti auctoritate nixa: tum consequentibus in ipsâ synodo gestis: valere postea Martino V toties approbante, toties exsequente: tum convocatione conciliorum trium generalium, Papiensis, Senensis, ac Basileensis, ex Constantiensibus decretis instituta: ad hæc decretis synodi Basileensis adhuc Eugenio adhærentis: nec minùs ex Eugenii diplomatis in utroque dissidio editis, quin etiam Ferrariensis ac Florentinæ synodi expressâ auctoritate: Nicolai etiam V decretis; atque ipsâ Pii II retractatione: denique Leonis X, et sub ipso habitæ synodi Lateranensis constituto, atque ipsâ synodi Tridentinæ sententiâ; ut tantam nubem testium, tantam auctoritatem, tamque firma munimenta, nemo sine gravissimo suo ac rei ecclesiasticæ detrimento labefactare possit.

Ex his igitur patet, quàm verè sanctèque præsules gallicani, in eâ, quam tuemur, Declaratione affirmarint, sessionum IV et V Constantiensium decreta, « à Sede apostolicâ approbata, ipsoque romanorum Pontificum, ac totius Ecclesiæ usu confirmata esse. » Quo loco, cur Basileensia priora exprimenda non putarint, nemo jam non videt, id causæ fuisse, quod nihil aliud quàm Constantiensium firmamenta essent; atque id notari velim propter auctorem anonymum, cui ad Basileensis synodi auctoritatem, valere gallicanorum præsulum *silentium, sufficientissima responsio est* [1]. Ingeniosissimum suffugium, quo nempè declinet tot ac tanta argumenta, quæ ex Basileensibus prioribus gestis, Eugenianisque consentientibus decretis, tanquam ex invictissimis munitissimisque castris prodeunt.

CAPUT XIX.

An Constantiensibus decretis nixa sententia ad fidem catholicam pertineat?

Quæres, cùm ea doctrina, quam tuemur, à Constantiensi concilio definita sit; illudque decretum à Sede apostolicâ, totâque Ecclesiâ comprobatum; an igitur ad fidem catholicam pertineat: contraria verò sententia an hæretica judicari debeat?

Nostri, atque imprimis pius ille doctusque Gerson apertè pronuntiavit hæreticam esse, quæ synodi Constantiensis œcumenicæ definitioni adversetur [2]. Sic enim incipit decretum sessionis V de quâ agimus: « Hæc sancta synodus Constantiensis, generale concilium faciens, in Spiritu sancto legitimè congregata, ordinat, definit, decernit, et declarat ut sequitur. »

Porrò dubitari nequit quin res, de quâ agitur, pertineat ad interpretationem divini juris. Quæritur enim quam potestatem Petro ac successoribus, quam Ecclesiæ atque conciliis Christus dederit? Definit synodus, eam conciliis potestatem à Christo immediatè datam, cui etiam Petri successorem subesse oporteat. Ergo clarè agitur de interpretatione divini juris, adeòque de fide, de doctrinâ catholicâ à Deo revelatâ; neque Bellarminus aut ejus asseclæ diffitentur.

[1] *Vid. Diss. præv. num.* XIV. *et in Append. lib.* I, *cap.* I *et seq.* — [2] *Sup. hoc lib. cap.* XV. — [3] *Pall. Hist. Conc. Trid. lib.* XV, *cap.* XVI *et seq. Conc. Trid. tom.* XIV, *col.* 840. — [4] *Mém. pour le Conc. de Trent. pag.* 209, 313, 318. — [5] *Conc. Trid. sess.* XXIV, *cap.* XXI, *col.* 804.

[1] *Anon.* de Libert. etc., *lib.* V, *cap.* XVI. *n.* 11, 12. — [2] *Sup. lib.* V, *cap.* VI. *Vid. Diss. præv. n.* XLV.

Certè quod hæc verba, « quicumque, cujus- » cumque dignitatis, etiam papalis, hujus, et » cujuscumque concilii generalis legitimè con- » gregati statutis obedire contempserit, » illi interpretantur, non de *quocumque*, sed de dubio tantùm Papâ; neque de *quocumque* concilio generali, sed de concilio *in schismate* habito: tanquam aut certus Papa, non sit maximè Papa; aut concilium in pace habitum, non sit vel maximè *legitimè congregatum;* id ostendimus esse meram puramque tergiversationem et cavillationem verbis concilii apertissimè repugnantem; quod autem de concilii Constantiensis fluxâ auctoritate dicunt, non minùs clarè ostendimus, id non nisi conculcatâ conciliorum generalium, romanorumque Pontificum auctoritate dici posse: ut nihil obstare videatur, quominus ea sententia hæretica sit, quæ concilii œcumenici definitioni tam perspicuè adversetur.

Unum illud obest, quod est ab adversariis non indiligenter notatum[1]: his decretis pro more synodorum de fide agentium, atque hujus quoque synodi, Viclefum, Hussum ac Joannem Parvum damnantis, non fuisse adhibitam anathematis pœnam; ac ne quidem dictum, ita secundùm fidem catholicam esse tenendum.

Addimus synodum Basileensem in anterioribus probatissimis gestis, Constantiensia decreta repetentem, iisdem duntaxat verbis usum esse[2]. Quod autem tres suas veritates ex Constantiensi synodo repetitas *ad veritatem fidei catholicæ* ita pertinere sancit, ut qui his *pertinaciter repugnet, sit censendus hæreticus,* factum id post translatum Ferrariam concilium: quæ posteriora gesta anterioribus æquiparari non posse antedicta demonstrant.

Responderi potest, non propterea videri adversarios omnis condemnationis immunes. Neque enim apostolos Hierosolymitani concilii decreto adhibuisse anathematis pœnam, sed ita conclusisse: *A quibus custodientes vos benè agetis*[3]: cæterùm postquam edixerant: *Visum est Spiritui sancto et nobis;* satis significatum, non sine pœnâ gravi futuros esse eos, qui sancti Spiritùs judicium contempsissent: ita existimandum de Constantiensi synodo, postquam edixit: « Hæc » sancta Synodus, generale concilium faciens, in » Spiritu sancto legitimè congregâta, ordinat, « decernit, definit, et declarat ut sequitur: » pœnam enim, etiam minimè declaratam, ex decreti ac sancti Spiritùs auctoritate statim in contumaces sequi.

Huc etiam referri potest Clementis V in concilio generali Viennensi definitio, quæ incipit, *Fidei catholicæ*: ad hoc, Clementina unica, *de summâ Trinitate*[1]. Hic duæ theologorum *opiniones* referuntur, quorum quidam dicerent, *per virtutem baptismi parvulis culpam remitti, sed gratiam non conferri*: alii autem assererent, *quòd et culpa remittitur, et virtutes, et informans gratia infunduntur, quoad habitum; etsi non illo tempore, quoad usum.* Has inter opiniones synodus sic decernit: « Nos opinionem » secundam, tanquam probabiliorem, et dictis » sanctorum ac doctorum modernorum theolo- » giæ magis consonam et conformem, sacro ap- » probante concilio, duximus eligendam. »

Huic ergo decreto nullâ licet adhibitâ aut hæreseos notâ, aut anathematis pœnâ, catholici omnes ex auctoritate concilii paruere. Quantò ergo magis parere debuerunt Constantiensi concilio, non tantùm declaranti, *probabiliorem opinionem*, sed absolutè edicenti: « Hæc sancta » generalis synodus, in Spiritu sancto congre- « gata, ordinat, definit, decernit et declarat ut » sequitur. »

Atque illud quidem Constantiense decretum est ejusmodi, ut ab eo cætera tanti concilii acta pendeant. Hinc Viclefi de primatu romanæ Ecclesiæ error condemnatus: hinc destituti Pontifices, etiam is qui à synodo totoque ferè christiano orbe colebatur: hinc alter substitutus, eique creando forma præscripta: hinc de conciliis generalibus convocandis canon conditus, ordinata reformationis structura, ac fundata spes orbis; ut cum eo decreto tota Constantiensis synodus prosternatur.

An ergo satis constet ex omisso anathemate Constantiense decretum non pertinere ad fidem catholicam, id nostris censoribus coram Deo arbitro dijudicandum relinquimus. A gravi certè notâ immunes esse non possent, nisi bonâ fide agentes, non satis attentâ re, excusari viderentur.

Ac si illi, qui electam à Viennensi concilio probabiliorem seu probatiorem sententiam contempserunt, à Tridentinâ synodo tandem anathemate damnati sunt[2]; videant contemptores decreti Constantiensis, quanta illis immineant, qui plenam et absolutam tanti concilii definitionem abjecerint.

Cæterùm id cogitent, à synodo Constantiensi nec prætermissam pœnam. Ecce enim apertissimè decernit, « ut ipse etiam Papa, si obedire » contumaciter contempserit, nisi resipuerit, » condignæ pœnitentiæ subjiciatur, ac debitè pu-

[1] *Doct. Lor. p. 74, etc.* — [2] *Conc. Bas. sess.* II *et seq. tom.* XII, *col.* 477 *et seq. Vid. sess.* XXXIII, *c.* 618. — [3] *Act.* XV. 27, 29.

[1] *Clem. lib.* I, *tit.* I, *cap. unico.* — [2] *Concil. Trid. sess.* VI, *cap.* VII, *col.* 759: *et Can.* XI, *col.* 763.

» niatur; etiam ad alia juris remedia, si opus » fuerit, recurrendo. » Qualia verò sint juris remedia, quàm fortia, quàm gravia, nemo nescit. Quæ remedia si expedit synodus in Papam quoque obedire recusantem, quantò magis in eos, qui tali inobedientiæ, contempto synodi decreto, faveant ac serviant. At clerus gallicanus huic sententiæ adversantes, neque perduelles, neque contumaces reputat; priscamque sententiam retinere et declarare contentus, ab omni non modò anathemate, verùm etiam censurâ temperavit, tantamque rem Ecclesiæ catholicæ judicio reservat.

Quin etiam nec sollicitè quærendum ducimus erroneane an etiam hæretica sit ea sententia, quam adversarii bonâ fide tenere videantur. Non enim plerique perspiciunt satis, doctrina concilii Constantiensis quàm sit in certis casibus Ecclesiæ necessaria: qui casus cùm infrequentes sint, non omnes facile eorum cavendorum necessitatem advertunt. Nos autem sat scimus, si quidem eveniant, totam facilè, ac romanam omnium matrem præ cæteris evigilaturam Ecclesiam; rerumque humanarum conscii, summæ utilitatis esse ducimus, ut futuris periculis, utcumque, Deo sinente, eventura sint, provisa à Patribus, Spiritu sancto auctore, remedia, suâ auctoritate ac veritate constent.

CAPUT XX.

An ea, quam vocant Parisiensium sententiam, occasione schismatis exorta sit: acta in Joannem de Montesono, anno 1387.

Petri Alliacensis Joannisque Gersonis atque aliorum Parisiensium de potiore conciliorum potestate sententiam, quam postea synodus Constantiensis amplexa sit, multi eo nomine suspectam habent, quòd eam non sponte ac veritate duce exortam, sed vi quâdam extortam putant; nempè occasione schismatis, seu litigationis ejus, quæ inter Gregorium XII ac Benedictum XIII extitit. His respondemus, primùm quidem remedia, quibus laboranti Ecclesiæ providetur, ex ipsâ traditione, atque ex ipsâ veritate esse deprompta: neque unquam Ecclesiæ opus est, ut novam doctrinam excogitet; malisque occurrentibus id effici potest, non ut novitates pariat, sed ut antiqua dogmata diligentiùs proponat atque explicet; quod non infirmandæ, sed potiùs asserendæ confirmandæque doctrinæ sit. Quare ex actis patuit eos, qui, occasione litigationis hujus, conciliarem potestatem extollendam putarunt, illud remedium non proposuisse ut novum, sed ut consuetum, et in illâ necessitate diligentiùs adhibendum[1]. Multa quoque suo loco suppetent, quibus constet, eam sententiam, quam tota tunc Ecclesia, et synodus Constantiensis amplexa est, ex antiquâ et certâ traditione manasse. Nunc ea commemoramus, quæ anno 1387 Facultas nostra gessit atque decrevit, schismatis quidem tempore, sed antequam illa de utroque Pontifice in ordinem cogendo dissidia orirentur.

Facultas ergo theologica Parisiensis Joannis de Montesono, ordinis prædicatorum, assertiones (XIV) condemnavit. De immaculatâ Deiparæ Virginis Conceptione imprimis agebatur[2]. Censurâ Facultatis episcopali judicio confirmatâ, Joannes de Montesono ad Clementum VII, Avenione agentem, quem Gallia venerabatur, appellavit: delecti qui causam Facultatis coram Clemente agerent: Petrus de Alliaco, tum regii et celeberrimi collegii Navarrici magister, legatorum princeps, in consistorio coram Pontifice, omnium nomine peroravit; atque imprimis: » Protestamur, inquit[3], quòd nostro proprio » aut personali nomine nihil omnino in hujus » causæ prosecutione dicemus; sed solùm ex » parte, et illorum nomine, qui nos mittunt. » In uno ergo Alliacensi Facultatem universam audiemus.

Sic autem causam ipsam aggreditur: « Joan- » nes, inquit[4], de Montesono id ad suæ appel- » lationis fundamentum principaliter assumit, » quod solius Sedis apostolicæ est, circa fidem » declarare, damnare et reprobare; et iterum, » quòd eorum, quæ tangunt fidem, ad solum » summum Pontificem pertinet examinatio et » decisio. »

Ad illud fundamentum Joannis de Montesono, Petrus de Alliaco duo respondebat; primum: « Hoc dictum continet manifestam hæresim; » secundum: « et est dictum sibi repugnans et » contrarium. » Hoc postremum sic probat, « sup- » ponendo quid sit Sedes apostolica; nam ipsa, » vel est universalis Ecclesia, vel aliquod gene- » rale concilium, universalem Ecclesiam repræ- » sentans, vel particularis Ecclesia romana, in » quâ scilicet Ecclesiâ sedet, id est, cui præsi- » det summus Pontifex; et ideo ipse et Sedes » apostolica non sunt idem, sicut non sunt idem, » sedes et sedens. Ex quibus clarè patet, si ad » solam Sedem apostolicam pertinet circa fidem » declarare et reprobare, quòd ad solum summum » Pontificem hoc non pertinet; et è contrà, si » ad solum summum Pontificem pertinet eorum » quæ sunt fidei examinatio et decisio, hoc ad

[1] *Vide suprà, lib. v; et infrà, lib. xi; et Coroll.* — [2] *Vid. Du Boul. Hist. Univ. tom. iv, p. 620 et seq.* — [3] *Petr. All. prop. coram Clem. VII. In app. tom. 1 Gers. col. 703.* — [4] *D'Argentré, Collect. Judic. etc. tom. 1, part. 2, pag. 84.*

» solam Sedem apostolicam non pertinet; et sic » apparet, quomodo in illo dicto manifesta est » repugnantia. »

Jam quæ sit illa hæresis, quæ in Joannis de Montesono dictis continetur, sic exponit [1]: « Quòd ad solum summum Pontificem pertinet » eorum, quæ tangunt fidem, examinatio et decisio, continet manifestam hæresim, imò multas hæreses. » Tres autem commemorat: primam: « Quia per illam exclusionem excluditur » universalis Ecclesia et generale concilium eam » repræsentans, quod est hæreticum; quia in » causis fidei à summo Pontifice appellari potest » ad concilium, sicut patet, XIX dist. cap. *Anastasius*; et manifestum est quòd ad ipsum pertinet concilium de causis fidei definire, sicut » patet ex auctoritate Gregorii: XV dist. cap. » *Sicul.* »

Secunda hæresis: » eo quòd per illud excluditur Sedes apostolica, ut dictum est » (nempe quatenus sedenti opponitur, et manere censetur, obeunte Pontifice), « et est manifestè hæreticum. »

Tertia hæresis: « eo quòd excluduntur episcopi catholici ab omnimodâ cognitione, examinatione et decisione eorum quæ sunt fidei; » quod est contra jus divinum et humanum. »

Unde concludit condemnandum Joannem de Montesono [2], » et propter prava asserta, et propter frivolas appellationes; quia alioquin verisimiliter formidandum erit, quod deinceps » apud judices ordinarios nemo compellatur erroneas suas assertiones revocare. Dubitabunt » enim per varias appellationes, per processus » longos, per graves impensas vexari, vel per » falsas accusationes in famâ aut aliàs lædi: quod » quàm magnum et apertum esset in fide ac moribus periculum, satis notum est. »

Hæc nos ex regestis vetustissimis descripsimus; hæc in bibliothecis habentur, nostrisque omnibus nota et confessa sunt. Sic sacra Facultas Sedis apostolicæ et episcoporum jura defendit; et, quod in rem nostram conducit maximè, *in causis fidei à Papâ ad concilium appellari* posse docet: tum concilii esse officium de causis fidei *definire*, eâ definitione scilicet, à quâ appellare non liceat.

Hæc uno ore docebant theologi Parisienses; hæc docentes Clemens VII suscepit; censuram Facultatis confirmavit: atque hinc Joannis de Montesono in Clementem odia, ac scripta permulta pro Pontificibus qui Urbano VI successissent: quæ scripta Odoricus Rainaldus sæpè laudat [3]; quo fonte profecta sint tacet.

[1] *D'Argentré, collect. Judic. etc. tom. I, part. 2, col. 2.* — [2] *Ibid. p. 88.* — [3] *Rain. an. 1389, n. 15 et seq. an. 1391, n. 24 et seq.*

Neque objicias nullam esse auctoritatem Clementis, utpote antipapæ: pro vero enim Papâ in Galliâ ac mediâ Ecclesiæ parte colebatur, adeo probabili ratione, ut multi sanctitate ac miraculis clari ei adhærerent. Itaque ab eo ejusque successore Benedicto, cum æmulis æquo jure certatum fuisse vidimus; tum ejus sententia plenam executionem habuit, probante Galliâ, ac nemine per totam Ecclesiam reclamante, ne Urbano quidem VI, quique ipsi adhærerent.

Et illi quidem, quo erant in Clementem Clementinosque odio, exprobrassent violatam Sedis apostolicæ dignitatem; victusque Montesonus Urbanum VI ac Bonifacium IX, quos omni ope tuebatur, acribus stimulis in adversarios instigasset.

His ergo perspicuè refelluntur ii, qui Parisiensium de potiore concilii potestate sententiam Constantiæ demum emersisse memorant; aut ad extremum Pisis inter ea certamina, quibus de æmulis Pontificibus tollendis litigabant. Ecce enim triginta annis ante Constantiense concilium, cùm needum quidquam moveretur ad ambos contendentes in ordinem conciliari auctoritate cogendos, nostri in causis fidei à Papâ appellari posse ad concilium, coram eo quem colebant Papâ, ejusque consistorio, nemine reclamante, asserebant.

Quod autem in causis fidei synodus anteponenda crederetur, hinc sequi putabant absolutam concilii supra Papam auctoritatem; quia *indeviabile*, nempe concilium, *deviabili*, nempe Papæ, anteponi necesse sit.

Quo argumento usos in ipso Constantiensi concilio Petrum de Alliaco, ejusque discipulum Joannem Gersonem, nostrorum antesignanos ac sacræ synodi duces, alibi demonstravimus [1]; ut profectò constet, ad schisma extinguendum, nihil novi à nostris; sed quæ priùs animo hæserant, adversùs ecclesiasticæ pacis ac reformationis hostes fuisse deprompta.

CAPUT XXI.

Facultatis articuli adversùs Joannem Sarrazinum prædicatorem, paulò post Constantiense concilium, ac Martino V sedente.

Jam postquam de ambobus contendentibus in ordinem cogendis fluita lis est; quid nostra universitas cum aliis universitatibus, imò cum totâ Ecclesiâ pro conciliorum potestate egerit, decreverit, scripserit; ut quæ Pisanæ et Constantiensi synodis præluxerit, suprà exposuimus [2].

[1] *Vid. in App. lib. 1, cap. VI.* — [2] *Sup. lib. V, cap. VII, VIII et seq.*

Sed quandoquidem ea ad schismatis tempus, non autem ad omnia Ecclesiæ tempora pertinere fingunt, operæ-pretium erit sacræ Facultatis audire sententiam, Constantiensi jam transacto concilio, compositis rebus, ac Martino V sedente.

Anno igitur Christi 1429, Martini undecimo, Facultas, priscis nixa dogmatibus, articulos refellebat, quibus Joannes Sarrazinus, ex prædicatorum ordine licentiatus, evertebat Constantiæ stabilitam de conciliorum auctoritate doctrinam.

Hi articuli sæpè vulgati jam in omnium sunt manibus [1]. Ex his aliquot seligemus.

Primus Joannis Sarrazini articulus: « Omnes » potestates jurisdictionis Ecclesiæ, aliæ à papali potestate, sunt à Papâ ipso, quantùm ad » institutionem et collationem. » Sic Turrecremata postea; sic deinde Cajetanus; sic moderni Lovanienses aliique censores nostri conciliorum potestatem in ipso fonte labefactant; dum omnem potestatem ac jurisdictionem ecclesiasticam à Papâ esse contendunt. At sacra Facultas hæc reprobans jubebat à Sarrazino hunc pronuntiari articulum : « Omnes potestates jurisdictionis » Ecclesiæ, aliæ à papali, sunt ab ipso Christo, » quantùm ad institutionem et collationem pri» mariam; à Papâ autem et ab Ecclesiâ, quan» tùm ad limitationem et dispensationem minis» terialem. »

Exquisitissimis verbis institutionem et collationem primam Christ attribuebat, à quo nempe constabat apostolatum, verbi causâ, et esse institutum et certis hominibus collatum : at limitationem ad certa quædam loca, certamque diœcesim, quam à Christo immediatè non esse constabat, non Papæ quidem soli, sed *Papæ et Ecclesiæ* tribuebat.

Joannis Sarrazini secundus articulus : » Hu» jusmodi potestates non sunt de jure divino, » nec immediatè institutæ à Christo. »

Ejusdem tertius articulus : » Non invenitur » Christum tales potestates, scilicet alias à pa» pali, expressè ordinasse, sed tantùm supre» mam, cui commisit Ecclesiæ fundationem. » At sacra Facultas contrarios articulos à Sarrazino defendi jubet.

Ex his tribus articulis Sarrazinus inferebat quartum; nempè : quod « tota auctoritas, dans » vigorem statutis (conciliaribus) in solo summo » Pontifice resideret. » At Facultas jubebat ab eo sic pronuntiari : « Quandocumque in aliquo » concilio aliqua instituuntur, tota auctoritas » dans vigorem statutis, residet non in solo » Pontifice, sed principaliter in Spiritu sancto » et Ecclesiâ catholicâ. » Rectè : neque enim Petrus ait : *Visum est Spiritui sancto* et mihi; sed Ecclesia collecta et pastores adunati : *Visum est Spiritui sancto et nobis* [1].

Ludit suo more anonymus gallicanarum libertatum hostis *, dum hæc ita torquet : « Potest » Ecclesia sumi repræsentativè; hoc est pro » fidelium omnium pastoribus; atque in isto sen» su, verum est Ecclesiam dare vigorem statu» tis; nec enim nihil faciunt reliqui episcopi ad » robur decretorum synodalium; sed summus » Pontifex, ut caput illius mystici corporis, plus » cæteris confert [2]. » Quæ nihil prorsus ad rem. Neque enim quærebatur utrum episcopi ad robur decretorum facerent *nonnihil*, ut frigidè ac miserè dicit anonymus; neque an summus Pontifex plus conferret cæteris, utique singillatim sumptis; sed in quo supponenda foret vis principalis conjuncta Spiritui sancto : decernebatque Facultas vim illam principalem, non in uno Pontifice, sed in ipsâ Ecclesiæ collectione ac repræsentatione esse positam, quod negabat Sarrazinus.

Jam articulo VII, ex pessimis *dogmatibus*, idem Sarrazinus pessimum corollarium istud inferebat : « Sicut nullus flos et nulla pullu» latio, nec etiam omnes flores et pullula» tiones possunt aliquid in arborem; quia hæc » sunt propter arborem instituta et ab arbore » derivata; sic omnes aliæ potestates nihil de » jure possunt contra summum sacerdotium : » quæ sacra Facultas revocari jubebat his verbis : « Aliqua potestas, scilicet potestas Ecclesiæ, de » jure potest aliquid, et in certis casibus contra » summum Pontificem. » Sic profectò docebat, summo Pontifice præstare Ecclesiam *ipsâ potestate*; neque in uno schismatis casu, cùm nihil de schismate ageretur, nec Facultas diceret prævalere concilii auctoritatem in uno schismatis casu; sed *certis in casibus*, iis scilicet, qui Constantiæ expositi erant, in fide, in schismate, in reformatione; hoc est, in constituendâ generali disciplinâ. Quare vanus est anonymus, dum Facultatis propositionem de potestate concilii in Papam, ad schismatis restringit casum : « quando » erat, inquit [3], incertum apud plerosque quis » esset legitimus Pontifex; » quod effugium ipsa Facultas prævidisse et in antecessum præclusisse videtur.

[1] *Vid. d'Argentré, Collect. etc. tom. I, part. 2, pag. 227 et seq.*

[1] *Act.* XV. 28.
* D. Charlas.
[2] *Tract. de Libert. etc. lib.* II, *cap.* VII, *n.* 8. — [3] *Ibid. n.* 9.

CAPUT XXII.

Pergit Facultas Parisiensis cohibere mendicantes post Basileense dissidium ac pacem: Facultas in priscâ sententiâ: decreta, vigente Pragmaticâ-sanctione.

Ut erant mendicantes in pontificiæ potestatis adulationem proni, Nicolaus Quadrigarii, ex ordine eremitarum sancti Augustini, Joannem Sarrazinum prædicatorem imitatus, hæc asserebat: « Quòd solo Papæ potestas in totâ Eccle» siâ est immediatè à Christo. » Vigilantissima Facultas sua decreta repetebat; quæque articulo primo Sarrazini opposuerat; ut suprà memorantur, iterari totidem verbis jubebat, anno 1432[1].

Quid per ea tempora, ac vigente concilio Basileensi sacra Facultas Parisiensis, eique conjunctæ Coloniensis, aliæque Germanicæ nationis academiæ crederent, testatum voluit Pius II, cujus hæc ad Coloniensem academiam verba protulimus[2]: « Aderant legati Parisiensis scho» læ, cujus est fama percelebris; adfuerunt ali» quando et vestri, et aliorum studiorum Ger» manicæ nationis oratores; et uno ore cuncti » concilii generalis auctoritatem ad cœlum effe» rebant; » eam scilicet, quâ Eugenius sua de dissolvendo Basileensi concilio diplomata, rescindere jubebatur.

Retulimus etiam[3] quid, post translationem concilii Basileensis, Parisiensis Facultas, eique conjunctæ Coloniensis, Erfordiensis, et Cracoviensis egerint: nempè id assiduè repetebant, *indeviabile* concilium, *deviabili* Pontifici anteponi oportere.

Neque verò, rebus sub Nicolao V pacatis, sacra Facultas, atque Ecclesia gallicana ab instituto deflexerunt; cùm relatis hujus fœderis actis demonstraverimus[4], Constantiensem de conciliorum potestate sententiam his esse firmatam.

Quare, anno Domini 1460[5], cùm Pius II in conventu Mantuano * regi regnoque gravin'interminatus esset, Joannes Dauvet procurator generalis ab iis appellavit ad futurum generale concilium, fultus decretis sessionis V *magni concilii Constantiensis*, eamque secutæ Basileensis synodi, quæ eadem decreta Constantiensin innovarit, præsidente legato Sedis apostolicæ. Hæc igitur decreta à romanis Pontificibus comprobata, in Ecclesiâ gallicanâ vel maximè vigere testatur, regis atque omnium ordinum nomine, inficiante nemine, nemine conquerente; neque quisquam in Galliâ aliud cogitabat.

Soli mendicantes pontificiam potestatem solam immediatè à Christo, aliorum omnium potestatem à Petro esse dicebant: hi Pontificem supra omnia concilia extollebant. At sacra Facultas Joannem Munerii, theologiæ ex prædicatorum ordine professorem, hæc docentem compescebat; atque ex priscis decretis ad palinodiam adigebat, anno 1470[1].

Ne prædicatoribus, ac sancti Augustini eremitis minores deessent, Joannes Angeli hujus ordinis, Papam supra canones evehebat his verbis: « Quòd Papa posset totum jus canonicum » destruere et novum construere. » At sacra Facultas, à venerabili capitulo Tornacensi consulta, respondebat: » Hæc propositio est scan» dalosa, blasphematoria, notoriè hæretica et » erronea[2]. »

Idem Joannes Angeli asserebat hæc *: « Qui» camque contradicit voluntati Papæ, paganizat » et sententiam excommunicationis incurrit ipso » facto; et in nullo Papa reprehendi potest, nisi » in materiâ hæresis. » Respondit sacra Facultas: » Hæc propositio est falsa, scandalosa, et sa» piens hæresim manifestam, » anno 1482.

Anno 1497 ** Januarii 2, sub Alexandro VI, Facultas à Carolo VIII rege de habendo concilio generali consulta, respondit, « quòd summus » Pontifex, et Pater sanctissimus tenetur de » decennio in decennium congregare generale » concilium, universalem Ecclesiam repræsen» tans; et maximè nunc, cùm tanta sit deordi» natio in Ecclesiâ, tam in capite quàm in mem» bris, quæ cunctis notoria est[3]. » Sic Papam ad concilii Constantiensis canones adigebant, iisque teneri eum affirmabant.

Anno 1501, cùm idem Alexander VI certam pecuniarum collectam imperasset; decanus et capitulum venerabile Parisiensis Ecclesiæ hoc suæ appellationis ac justæ defensionis fundamentum ponunt[4]: « Quòd sit omnibus notissimum per » plura sacrosancta generalia concilia, præcipuè » PER SALUBERRIMUM ET IRREFRAGABILE CONCI» LIUM CONSTANTIENSE, eidem immediatè subse» queas BASILEENSE ORACULUM decretum declara» tumque fuisse, ad dubia piarum mentium extir» panda, noxiasque in contrarium, et adulantes

[1] *Vid. Dup.* XV *sæc. p.* 497, 498. — [2] *Bull. retr. Pii II. Vid. sup. c.* XVII. — [3] *Sup. hoc lib. c.* XIII. — [4] *Ibid.* c. XIV. — [5] *Preuv. des Libert. etc. part.* II, *p.* 40 *et seq.*

* Pius II, in conventu Mantuano, diris devovebat Pragmaticam-sanctionem, cujus *prætextu*, inquiebat, *summa Sedis apostolicæ auctoritas læditur.* Addebat quoscumque reges Papæ subditos esse oportere; et non modò non licere, *sed ridiculum esse ad concilium provocare*, etc. Vid. Conventum Mantuanum; tom. XIII Conc. col. 1748 et seq. (*Edit. Paris.*)

[1] *Dup.* XV *sæc. p.* 501. — [2] *Vid. d'Argentré, Coll. etc. tom.* I. *part.* 2, *pag.* 304 *et seq.*

* Proposit. XII. — ** Id est 1498.

[3] *Vid. ap. d'Arg. loc. cit.* — [4] *Preuv. des Libert. etc. loc. cit. cap.* XIII, *n.* 40, *pag.* 40.

» summo Pontifici falsitates abolendas; omnes » cujuscumque sint statûs, dignitatis, et potes- » tatis, etiamsi prima sit et papalis, statutis et » ordinationibus dictorum sacrorum conciliorum » teneri, ligari et adstringi; ita ut, si in contra- » rium quisque facere audeat et attentet, etiamsi » romanus sit Pontifex, nullum sit et inefficax » quod agit,.... præter id quod etiam de perpe- » ram attentato, præsertim, si Ecclesiam turbet » aut scandalizet, et emendationi et correctioni » universalis Ecclesiæ, cùm primum haberi sa- » crum concilium poterit, de ferri ac subjici po- » test. » His se fundamentis gallicana libertas tuebatur; et canones Constantienses, adversùs certum quoque et indubitatum Pontificem, ex paternâ traditione et scholæ Pariensis placitis, exerebat.

Anno 1512, sub Julio II, Cajetanus librum edidit, *de comparatione Papæ et concilii*: quem librum Ludovicus XII ad Facultatem misit, ut eum examinaret, ac falsa refelleret, datis litteris, 19 februarii anno 1512. Sacra ergo Facultas, qui librum confutarent, Jacobum Almainum ac Joannem majorem elegit, quos testantes legimus: « Quòd ista sit conclusio, quam tenent omnes » doctores parisienses, et galli; quòd potestas » Papæ subjecta est potestati concilii; quòd ista » sit resolutio scholæ Parisiensis et Ecclesiæ » gallicanæ; quòd in universitate Parisiensi con- » traria sententia non probabilis habeatur, et » qui tenuerit, in campo revocare cogatur [1]. » Quæ cùm sub oculis Facultatis, imò ejus mandato scripserint, Facultatem eorum ore loquentem audimus.

Hos libros Julius II nullâ censurâ notavit, cùm infensissimus Pontifex in Gallos totius orbis arma concitaret; sed antiquam probatamque doctrinam censuris proscribere nemo cogitabat.

CAPUT XXIII.

Post abolitam Pragmaticam-sanctionem, eadem doctrina apud nostros.

Pragmaticâ-sanctionâ, sub Leone X, regis consensu antiquatâ, hujus sanctionis sublatam disciplinam, in doctrinâ nihil esse immutatum vidimus.

Anno 1524, 30 novembri, frater Ludovicus Combont, præsentatus fratrum prædicatorum, hæc asserebat in actu, qui Aulica dicitur: « Li- » cèt episcopus, qualis inter apostolos solus Pe- » trus à Christo immediatè fuit consecratus, cu- » ratus verò jure positivo institutus, quoniam » nec episcopus quispiam, Petro dempto, imme- » diatè est à Christo institutus, » etc. Adscriptum in regestis Facultatis: » Quæ assertio magis- » tris nostris præsentibus displicuit, quia falsa: » jussumque à sacrâ Facultate est, « ut Ludovicus » Combont in Sorbonicâ oppositam conclusio- » nem teneret, hoc adjecto, quòd oppositum non » est probabile [1]. »

Quo sensu Facultas, ut episcopos, ita etiam curatos, à Christo esse velit, alibi exponemus [2]: hic quidem, quæ sunt hujus loci, exsequimur.

Per ea tempora jam Lutherus exsurrexerat in Sedem apostolicam, cujus cohibendus furor, sacerque ille primatus à Christo institutus asserendus fuit. Id sacra Facultas ex priscâ doctrinâ et Constantiensibus placitis egregiè præstitit. Itaque cùm à Francisco I Philippus Melanchton, atque alii germanici theologi acciti essent, qui de rebus theologicis cum nostris theologis tractarent; sacra Facultas hæc regem commonuit [3]: » Interrogandos esse eos primùm, an confiteri » velint, Ecclesiam militantem divino jure fun- » datam, indeviabilem esse in fide ac bonis » moribus; cujus Ecclesiæ, sub Christo Petrus » caput esset ejusque successores. Item: an ve- » lint eidem Ecclesiæ parere, ejusque doctrinæ » et determinationi assentiri, ut veri Ecclesiæ » filii, eique subditi. Item: utrum admittant » determinationes et decreta conciliorum gene- » ralium Ecclesiæ. Item: an fidem adhibeant » canonibus ac decretis romanorum Pontificum » ab Ecclesiâ receptis et approbatis. » Hic anonymus aliique respondent attributam sanè Ecclesiæ et conciliis illam *indeviabilem* potestatem; non autem Papæ negatam. Quâ cavillatione nihil est vanius. Quid enim erat nisi negare, eam non attribuere, cùm id ageretur ut Papæ quæ sua sunt assignarent? Neque enim immemores hujus privilegii hoc faciunt; quippe cùm illud ipsum Ecclesiæ concilioque tribuant; sed planè memores Ecclesiæ tantùm, eamque repræsentanti concilio esse tribuendum, Ecclesiæ conciliisque absolutam obedientiam decernebant: Papæ ita tantùm; si ejus decreta ab Ecclesiâ recepta et approbata essent, et ubique obtinerent; quo sanè supremam ecclesiasticæ potestatis arcem in ipsâ Ecclesiâ catholicâ ejusque generalibus conciliis collocabant, anno 1535, septembris 15.

His consentanea Facultas protulit, cùm eodem anno conscripsit illos adversùs Lutherum articulos, quos alibi retulimus [4]. His Ecclesiæ et conciliorum generalium potestatem præ pontificiâ apertè commendabant: in horum decreta

[1] *Vid. Diss. præv. num.* XIII. *Almain. de potestat. etc. in app. tom.* II. *Gers. col.* 1070. *Maj. de auct. etc. ib. col.* 1144.

[1] *Vid. d'Argentré, tom.* II, *pag.* 5. — [2] *Infr. lib.* VIII, c. XIV. — [3] *D'Argent. tom.* I, *pag.* 384 *et seq.* — [4] *Vid. in app. lib.* I, *cap.* I.

et fidem nihil errati irrepere posse fatebantur : ad ea referebant determinationem eam, quâ nulla certior esse posset : Pontifici tantùm obedientiam deberi docebant ; non tamen ut ei, qui errare non posset; ex quo consequitur illa erga omnem legitimam potestatem solemnis exceptio, quam vidimus, ut ei pareatur, si nihil divino juri adversum imperet.

Hi articuli, anno 1535, à Facultate conscripti, atque anno deinde 1543 toto regno vulgati ac recepti, quid omnis gallicana teneret Ecclesia satis docent; neque desunt per idem tempus egregia testimonia, quibus mentem suam antiquæ doctrinæ hærentem comprobavit.

Nempè habita est Lutetiæ, anno 1528, ab Antonio cardinale Pratensi, archiepiscopo Senonensi, celeberrima ac sanctissima synodus provinciæ Senonensis [1], quibus et Lutheri errores damnarentur, et sancta ecclesiasticæ disciplinæ reformatio fieret.

Annotata sunt Lutheri dogmata ; in his illud : » Primatus summi Pontificis non est à Christo. » Hæc ergo synodus ad ea confutanda tribus nititur [2] : » Quòd Ecclesia universalis errare non » possit, utpote quæ regatur Spiritu veritatis se» cum manente in æternum, et cum quâ Christus » maneat usque ad consummationem sæculi. » Hoc primum omnium ac validissimum fundamentum, quod luculentiùs exponitur decreto primo de fide, his verbis [3] : « Una igitur sancta » et infallibilis Ecclesia, quæ nec à charitate » decidere potest, nec ab orthodoxâ fide deviare, » cujus auctoritatem qui in fide et moribus se» cutus non fuerit, quasi Deum abnegaverit, » *cui gloria in Ecclesiâ et Christo Jesu in om» nes generationes* [4], infideli deterior habea» tur. »

Alterum secundo decreto explicatur ; *quòd Ecclesia non sit invisibilis.* » Quisquis igitur, in» quit [5], tergiversandi studio invisibilem et in» certis sedibus errantem dixerit Ecclesiam, non » hæresim tantùm dixisse, sed omnium hæresum » puteum fodisse judicetur. »

Tertium, decreto tertio *de auctoritate sacrorum conciliorum* constituunt his verbis [6]: » Pro» inde, cùm certa sit et infallibilis Ecclesiæ regula, » nec aliquando invisibilitatis prætextu tandem » eludi queat; ea profectò sacris generalibus » conciliis auctoritas derogari non potest, quæ » proximè universalem repræsentant Ecclesiam. »

His igitur tribus fundamentis ponunt hæc consentanea, ut librorum canonicorum auctoritas, veraque interpretatio ab Ecclesiâ repetatur, valeantque traditiones etiam non scriptæ, quæ à primis Ecclesiarum principiis ad nos propagatæ fuerint; ex quibus deinde peculiaria Lutheri dogmata condemnentur [1].

Sic ergo nostri, cùm Ecclesiæ auctoritatem exponerent, de pontificiâ infallibilitate aut superioritate nequidem cogitabant; de quâ conticescere in eo exponendæ ecclesiasticæ auctoritatis articulo, nihil est aliud, quàm eam à certis probatisque arcere dogmatibus.

Itaque, anno 1562 et 1563, ex eâ doctrinâ in concilio Tridentino ambiguam formulam respuebant; Constantiensia, iisque conjuncta Basileensia decreta laudabant; ex eorum auctoritate conciliarem potestatem unanimi consensu potiorem profitebantur; id toto orbe testatum ad summum Pontificem perferendum curabant, seque ei approbabant : quæ omnia alibi relata [2], hic memorata tantùm et designata volumus.

CAPUT XXIV.

Acta Parisiis apud prædicatores, Edmundo Richerio syndico, anno 1611.

Quibus curæ erat occultis machinationibus absolutam potestatem tueri, ac pontificiam auctoritatem omnibus conciliis totique adeo Ecclesiæ anteferre, Galliam obstare suis consiliis sentiebant; idque aulicis artibus agebant, ut apud nos quoque adulatoriæ sententiæ irreperent. Cæso igitur per infandum parricidium Henrico Magno, pupillo sub principe reginâ matre ac tutrice Italâ atque Italis septâ, opportunum tempus mutationibus nacti, spargere libellos curiali doctrinâ plenissimos, doctoribus adblandiri, sacram Facultatem quâcumque arte poterant in partes trahere, si possent; sin minùs graves ciere motus, et intestinis agitare dissidiis.

Erat tunc syndicus sacræ Facultatis Edmundus Richerius, acer homo, et priscorum academiæ Parisiensis decretorum tenax. Is igitur ultramontanis conatibus vehementissimè repugnabat.

Anno 1611, capitulum generale prædicatorii ordinis Lutetiæ Parisiorum habebatur ; quibus in conventibus solent theses proponere solemnissimo more. His inseruerunt : » Romanum Pontificem » in fide et moribus errare non posse : in nullo » casu concilium esse supra Papam : ad Papam » pertinere dubia decidenda in concilio propo» nere, decisa confirmare vel infirmare, partibus » silentium perpetuum imponere [3]. » Multæ turbæ. Grave videbatur hæc publicè in Galliâ agitari; ac Richerius syndicus virum clarissimum Nico-

[1] *Conc. Senon. tom.* XIV, *col.* 452 *et seq.* — [2] *Ibid. col.* 460. *Vid. Decr. gener. col.* 441. — [3] *Ib. col.* 445. — [4] *Eph.* III, 21. — [5] *Conc. Sen. loc. cit.* — [6] *Vid. Decr. gener. col.* 446.

[1] *Vid. Decr. gene. col.* 447. — [2] *Vid. Diss. præv. n.* XIV. — [3] *Vid. apud Rich. ante libell. de Eccles. potest.*

lanm Coeffeteau, doctorem Parisiensem et prædicatorum priorem, in ipsis pergulis, quo loco in publicis disputationibus considere doctores solent, coram doctoribus compellabat: « Rem indignissi» mam ac minimè ferendam: tentari patientiam » Gallorum: si prædicti articuli intacti maneant, » statim Gallos, atque exteros sibi persuasuros, » Sorbonam isto silentio à majorum suorum pla» citis desciscere: publicum errorem publicâ » satisfactione eluendum. » Hæc gravissimè questus, jamque intercessurus, boc responsum à priore tulit: « Se quidem inscio bæc facta: in» junctum sibi à regiis cognitoribus, caveret di» ligenter, ne quis in eos articulos dispntaret: » patrem generalem præsidi ac respondenti stric» tissimè præcepisse, ne de illis partibus respon» derent: bas si quis attingeret, palam declarareut » sibi minimè esse licitum de illis agere. » Gratum Richerio id publicèedi: ita enim constiturum, non probari, ut hæc in Galliâ liberè propugnentur. Itaque ejus jussu quidam baccalaurens * argumentari cœpit; quòd in thesi legeretur: *In nullo casu concilium esse supra Papam*, concilio œcumenico Constantiensi et legitimo thesim esse contrariam, adeoque bæreticam. Quo argumento facto præses semel et iterum pronuntiavit, « se » hasconclusiones non posuisse animo offenden» dæ academiæ, aut Facultatis Parisiensis, quam » velut academiarum omnium matrem agnos» ceret; sed tantùm veritatis disquirendæ gratiâ: » neque hanc partem velut de fide, sed velut » problematicam posuisse; siquidem constaret, » multas universitates hanc conclusionem tueri » contra sententiam academiæ Parisiensis. »

Aderant frequentissimo cœtu viri omnium ordinnm illustrissimi; eminebant cardinalis Perronius, ac Sedis apostolicæ nuntius: aderat etiam academiæ rector. Nuntius apostolicus jubebat disputationem procedere: baccalaureus iterum atque iterum hæresim esse inculcabat: vocatus à Perronio Richerius, synodi Constantiensis auctoritatem asserebat; thesim publicè propositam publicè confutari oportere. Tandem Perronius sæpè professus quæstionem problematicam esse, disputationi finem imposuit, alia tractari jussit; constititque omnino coram tanto cœtu ac nuntio apostolico, etiam professione præsidis theses proponentis, quænam sententia Facultatis esset, quàmque bæc innoxiè tueretur. Rei gestæ seriem actu authentico Richerius edidit, quæ narratio publici juris facta in omnium est manibus. Subscripsere rector academiæ, ipse Richerius syndicus, vocatique ab ipso testes, ac Bidellus seu notarius sacræ Facultatis.

* Claudius Bertin.

CAPUT XXV.

Edmundi Richerii liber *de Ecclesiasticâ et Politicâ Potestate*: aulicæ artes: acta Facultatis: episcopales censuræ: quo fundamento nixæ: de priscâ sententiâ nihil motum.

Per eam occasionem, non ita multò post, eodem scilicet anno 1611, defensurus Richerius antiquam scholæ Parisiensis de conciliorum potiore potestate sententiam, tacito nomine libellum edidit, *de Ecclesiasticâ et Politicâ Potestate*, cui conjunctæ prodierunt sacræ Facultatis pleræque censuræ, quas memoravimus.

Richerius undique magnis hostibus premebatur; magnæ illi, Facultatis ac totius academiæ nomine, cum jesuitis simultates; magno hominum concursu ac studio lites agitabantur; pervieeratque Richerius, ut jesuitæ senatûs-consulto bæc profiteri juberentur [1]: « Se amplecti scholæ » Sorbonicæ doctrinam, maximè in iis, quæ ad » salutem auctoritatemque regum, atque ab an» tiquo semper custoditas et observatas Ecclesiæ » gallicanæ libertates tuendas pertinerent; » quarum libertatum validissimum firmamentum majores nostri in conciliorum priori ac superiori potestate reponebant. Hæc, 22 decembris anno 1611, ab amplissimo ordine jussa, 22 februarii à jesuitis subscripta in curiæ auctoritatibus continentur [2]. Superscripsere inter alios viri ornatissimi atque omni laude cumulati, Fronto-Ducæus et Jacobus Sirmundus, quos honoris causâ appellatos volo.

Conoitabatur interim adversùs Richerium romana curia, aula regia, ipsa Facultas, ipse clerus. Cardinalis Perronius archiepiscopus Senonensis, vocatique comprovinciales episcopi ita decreverunt: « Libellum de ecclesiasticâ et politicâ » Potestate censurâ et damnatione dignum ju» dicavimus et declaravimus, et reipsâ notamus » et damnamus, ob multas quas continet propo» sitiones, expositiones, et allegationes falsas, » erroneas, scandalosas, et ut sonant, bæreticas, » juribus tamen tam regis quàm Ecclesiæ galli» canæ, ejusque immunitatibus et libertatibus » per nos non tactis. Parisiis in congregatione » provinciali anno 1612, Martii 9 [3]. »

Similem censuram ediderunt Paulus Huraldus archiepiscopus Aquensis, et comprovinciales [4]; nisi quòd de regis juribus et Ecclesiæ gallicanæ libertatibus tacuerunt, eodem anno, Maii 24.

Nullæ notatæ sunt propositiones; quod censuræ

[1] *Extr. des regist. du Parlem.* 22 *févr.* 1612. *Vid. Pièces conc. l'hist. de Louis XIII; tom.* IV, p. 21. — [2] *Ibid.* p. 20. — [3] *Conc. noviss. Gall. Odesp. pag.* 623. *Vid. Ambass. de du Perr. lib.* III, *pag.* 693. — [4] *Odesp.* p. 624.

genus anceps, multi querebantur sacræ doctrinæ nihil afferre lucis, fraudibus locum dare. Cæterùm nemo dixerit, antiquam de concilii potiore auctoritate sententiam à Perronio damnatam [1]; quam, aliasque ei conjunctas *problematicas* esse toties in egregiis scriptis, ac nuperrimè apud prædicatores in amplissimo cœtu vivâ voce pronuntiaverat.

Propositiones in Richerii libello improbatas has ad Casaubonum scripsit [2]: « Quòd presby» teri cum episcopis aristocratici regiminis more » in partem ecclesiasticæ administrationis vocen» tur : quòd electiones jure divino nitantur, ex » quo consequatur à regibus, qui antistites designent, contra jus divinum peccari : quòd » regimen aristocraticum omnium sit optimum, » et naturæ convenientissimum; quo directè status » monarchicus oppugnetur : quòd omnis princi» patus à subjecti populi consensu pendeat : quòd » Deus influat in supposita analoga, hoc est, in » civitates ac regna, ipsamque communitatem » priùs et propriùs ac principaliùs, quàm in partes, » quæ non aliter agant, quàm ut instrumenta » corum suppositorum et communitatum; quo » fiat, ut principes ac reges non ipsi regerent, » sed communitas per ipsos tanquàm administros.» His addebat Perronius habere se præ manibus ipsam Richerii thesim anno 1591 in Sorbonâ propugnatam : « Quòd ordines regni regibus » potestate antecellant : quòd Henricus III justè » cæsus sit ut tyrannus, eique similes armis et » insidiis insectandos : Jacobum Clementem ad » eum cædendum disciplinæ ecclesiasticæ studio » et amore legum ac patriæ libertatis incensum : » hæc igitur quæ nunc libello edito Richerius docuisset, ex horrendis illis, et penitus imbibitis erroribus prodiisse.

Ex his sanè patet satis multa memorata, quæ aulam, quæ clerum, quæ omnes ordines in Richerium commoverent. Certè nemo dixit fuisse damnatum, quòd antiquam Facultatis sententiam tueretur; quique eà causâ maximè insectabantur eum, alia omnia obtendebant.

Imò recordemur Duvallium, cùm adversùs Richerium infensissimo animo scriberet, hæc diligentissimè docuisse : juxta sententiam academiæ Parisiensis, concilii potestatem papali anteferri : infallibilitatem ad concilium generale solùm referri : utramque sententiam ab omni censuræ notâ esse liberam : quæ suprà descripta [3], nunc tantùm à nobis commemorari oportet.

His igitur liquet, sacram Facultatem nihil antiquæ doctrinæ derogasse, cùm 1 septembris anno 1612, editâ conclusione, Richerium regio jussu syndicatu expulit; cùm ei « gratias agendas » censuit, ob res præclarè in syndicatu gestas, » libro excepto de Ecclesiasticâ et Politicâ Potes» tate [1] : » quâ exceptione nec librum censurâ notavit, quem nec examinaverat, et cætera, ac præsertim ea, quæ apud dominicanos recentissimâ memoriâ gesserat, approbavit.

Cæterùm ex regestis parlamenti constat, nuntii apostolici auditorem, eiam conventis doctoribus id egisse omni ope, ut liber censurâ notaretur, improbareturque antiquorum Facultatis editio decretorum, tanquam Richerius, his editis, arcana Facultatis ejus injussu, præter fas, evulgaverit, aut sacra Facultas clam habere vellet, quæ à ducentis annis palam decreta et gesta in acta retulerit.

Quid postea egerit Richerius; quid passus sit cardinalis Richelii tempore; quid retractaverit; quid defenderit; quomodo retractationem explicaverit; quid denique scripserit; quid testamento facto orbi christiano testatum voluerit; qualia sint ejus scripta post mortem publicata, nostrâ parvi refert, qui sacræ Facultatis atque Ecclesiæ gallicanæ, non unius privati hominis, causam agimus.

Hoc certè non diffitemur, cùm plerique Richerium pessimè haberent, quòd antiqua decreta coleret; multos eo exemplo fuisse deterritos, ac ea apertè tuerentur. Sed nos aulicis artibus gesta nihil moramur; sacræ Facultatis gesta referimus.

CAPUT XXVI.

Acta Facultatis adversùs Marcum Antonium de Dominis et Theophilum Millerium: item de Ludovico Cellotio ad Franciscum Guillovio.

Anno 1617, Facultas censurâ notavit quatuor priores libros de Republicâ Christianâ Marci Antonii de Dominis *. Atque ille quidem de Ecclesiâ romanâ sic docebat : « Erat ergo, et est Ecclesia » præcipua nobilitate, existimatione, nomine et » dignitatis auctoritate; non regiminis et juris» dictionis principatu : » quâ de re Facultas sic censuit : « Hæc propositio est hæretica et schis» matica, quatenus apertè insinuat romanam

[1] *Vid. Diss. præv. num.* LXXXIX. — [2] *Vid. Ambass., etc.*, p. 695. — [3] *Diss. præv. num.* XVII *et seq.*

[1] *Vid. post Rich. Defens. libell. de Eccles. Potest.*

* Marcus Antonius de Dominis, primùm jesuita non parum doctus, et, ut ipse profitetur, *Romanæ Sedis placitis addictissimus*, deinde archiepiscopus Spalatensis, scripsit *de Republica Ecclesiasticâ libros* X, ut variâ eruditione plenos, sic argumentis subtilioribus ubsitos. Ille in Angliam profugus hoc edidit libros, à quibus legendis multùm deterreri debent tirones theologi, ne eruditionis specie plus æquo permoti, captiosâ probabilitate fallantur. Cæterùm ex his libris nonnulla excerpi possunt utilia. (*Edit. Paris.*)

» Ecclesiam jure divino auctoritatem in alias » Ecclesias non habere [1]. » Vigilantissimè omnino *in alias Ecclesias*, non in ipsam adunatam atque collectam universalem Ecclesiam. Provida ac docta Facultas adversùs novos hæreticos, romanum principatum sic asserit, ut antiquæ doctrinæ, et decretorum Constantiensium ubique recordetur.

Quod autem ille auctor diceret [2], « à Parisiensibus unum supponi Papam universalem, qui » toti præsit Ecclesiæ universali, tanquam episcopus universalis, » eadem Facultas *suppositionem, quam Parisiensibus tribuit, falsam* judicavit, » cujus falsitas in hæc verba, TANQUAM » EPISCOPUS UNIVERSALIS, cadit, quasi alii episcopi sint tantùm Papæ vicarii. » Sic fœdam et adulatoriam ac postremis temporibus ortam sententiam, ex cujus decretis Papam conciliis anteponunt, priscæ traditionis memor à se amolitur. Hujus verò censuræ Duvallium ejusque assecias, auctores extitisse constat; neque effecerunt, ut sacra Facultas à priscorum decretorum auctoritate ac sententiâ recederet.

Anno 1641, Ludovicum Cellotium * conciliorum auctoritati detrahere visum, eoque nomine censurâ notatum, sacra Facultas suscepit affirmantem et profitentem illud : nempe, » conciliorum generalium convocationem quandoque » necessariam [3]. »

Cùm Milleterius de usu pœnitentiæ quæstione motâ librum edidisset sub hoc titulo : *Le Pacifique véritable*; quo libro assereret, » Sedis apos» tolicæ decreta de fide, eo solùm statu esse in» fallibilia, si in conciliis œcumenicis fierent, » atque in solis conciliis œcumenicis consensum » unanimem Ecclesiæ declarari; » Facultas sic censuit : « Hæ propositiones in quantum infal» libilitatem Ecclesiæ universalis, in nullo alio » statu quàm in solo concilio œcumenico con» gregatæ tribuunt, et ipsam aliquo tempore le» gitimi usus pœnitentiæ cognitione caruisse » supponunt, temerariæ sunt, ipsi Ecclesiæ in» juriosæ, et hæreticæ [4]. » Sic cùm de conciliis generalibus ac Sede apostolicâ ageretur, sacra Facultas antiquis decretis hærens, infallibilitatem non Sedi apostolicæ soli, sed Ecclesiæ universali tribuit, eamque constare docuit, non tantùm in conciliis generalibus, sed etiam in Ecclesiâ toto orbe diffusâ; prorsus ex eâ fide, quam professa erat adversùs Sarrazinum : » Quod in » conciliis tota auctoritas, dans vigorem statu» tis, residet non in solo summo Pontifice, sed » principaliter in Spiritu sancto et Ecclesiâ ca» tholicâ : » ut Spiritus sanctus toti catholicæ unitati primitus adhæreat, eaque sit radix, undè certitudo et infallibilitas in concilium quoque œcumenicum, hoc est, in ipsam christiani nominis repræsentationem influat : quæ mirum in modum cum gallicanæ Declarationis articulo IV congruunt.

Franciscus Guillovius baccalaureus, pro minore ordinariâ responsurus, multa in thesi proponebat, quibus auctoritati episcoporum à Christo institutæ, eorumque in conciliis assidentium judiciariæ potestati derogaret. Anno 1656, Facultas actum distulit, atque eodem anno, 15 Januarii, suscepit baccalaureum hæc scripto professum [1] : « Agnosco et fateor episcoporum » jurisdictionem esse juris divini, et esse imme» diatè à Christo, eosque in conciliis generali» bus verè esse judices, atque in iis ex eorum » judiciis summum Pontificem pronuntiare. »

Hæc si intelligimus, confectam esse constabit quæstionem nostram. Profectò enim si quis est ex provisione Christi infallibilis, is non ex aliorum, sed ex suo judicio pronuntiat : alioqui sui dubius, neque satis conscius assistentis Spiritûs, aliis se permittit. Ac si media, ut vocant, humana requirere necesse sit; consilia sanè, non judicia, consiliariosque qui doceant ac suadeant, non judices qui secum assideant ac decernant, exquirere oporteat.

Ex his dogmatibus jussu Facultatis emendata thesis atque in meliorem formam reducta est; quæ res in actis Facultatis sic perscripta est : « Ex ultimâ appendice, in quâ plus inerat invo» lutæ difficultatis circa apostolatum ipsum, et » annexa apostolatui gratiarum dona et potesta» tes; necnon jura episcoporum in convocandis » synodis particularibus, et in sanciendis cum » summo Pontifice conciliorum generalium de» finitionibus; quidquid detorqueri poterat con» tra veritatem, totum illud erasum fuit [2]. »

Ergo diligens lector sequentes consideret propositiones, quas Facultatis acta commemorant in thesi erasas esse, intelligatque, quænam illa sint, *quæ detorqueri possent contra veritatem*. Prima propositio erasa : » Petrus in primatu » Christi consors et socius participatione factus » est : » quæ profectò si starent, haud magis

[1] *Vid. cens. Facul. post Def. Rich. prop.* XXII. *ap. de Dom. tom.* I. *lib.* II, *cap.* VIII, *n.* 13, *pag.* 182. — [2] *Prop.* XLVII. *ap. de Dom. lib.* IV, *cap.* XI, *n.* 15, *p.* 484.

* Ille adversùs Petrum Aurelium scripserat librum, cui titulus est : *de Hierarchiâ Ecclesiasticâ*, in quem ad se delatum sacra Facultas delectos doctores jusserat inquirere. Censura jam parabatur, et multæ propositiones notabantur, ut *novæ, falsæ, periculosæ, temerariæ, ridiculæ*, quando cardinalis DE RICHELIEU censuram edi vetuit, pollicitus jesuitam omnia sua explanaturum et emendaturum. (*Edit. Paris.*)

[3] *Vid. apud d'Argent., tom.* III, *pag.* 40 *et seq.* — [4] *Ibid. p.* 18 *et seq.*

[1] *D'Argent. tom.* III, *p.* 70. — [2] *Ibid. p.* 69.

Pontifici, quàm Christo sacra concilia anteferri possent.

Erasum quoque illud, quod à sancto Leone depromptum videretur; sed procul ab ejus mente deilexnm : « Si quid Christus cum Petro cæteris » voluit commune esse apostolis, nunquam nisi » perPetrum dedit, quidquid illis non negavit[1]: » ne, quod est nbsurdissimum, apostoli proximè à Petro, non autem à Christo nd apostolatum ordinati videnntur. Neque illud Fncultns in thesi reliquit : » Solus Petrus successores lmbet apos» tolos; » quo Guillovius episcopos nb apostolorum successione ac jure, contra omnem antiquitatis fidem, penitus amovebat.

Deletum etiam illud : » Solus Pontifex episco» pos in concilium, vel particulare, vel gene» rale, nonnunquam ad melius necessarinm » convocat. » Hoc nempè erat quò Fncultatem dicentem nudivimus, involvi à Guillovio *jura episcoporum in convocandis synodis particularibus*. Nec placebat illud, *ad melius necessarium*, convocatas synodos; quia illud *melius* infringebat, illud *necessarium*, quod *quandoque* agnoscendum, ad convocaudas synodos etiam generales, Facultas decreverat adversùs Cellotium.

Denique erasum illud : » In conciliis Pontifex, » auditis episcoporum sententiis ae judiciis, pro » suâ auctoritate certoque ac infallibili charis» mate, verbum Dei pronuntiat; » quod si ndmitteretur, jam episcopi in conciliis consiliarii tantùm, nec nisi nomine tenus judices baberentur; atque in solo Pontifice auctoritas resideret; eaque evanesceret, quam Facultas agnoverat, à Christo profectam auctoritatem episcoporum, *in sanciendis cum summo Pontifice conciliorum generalium definitionibus.*

Itaque deletum illud : « Pontifex, auditis epis» coporum sententiis ac judiciis, pro suâ aucto» ritate pronuntint; » cujus loco repositum est : « Ex illorum sententiis ac judiciis ipse pronun» tiat : » sublato etiam *certo illo* atque *infallibili* Pontificis *charismate*, quo quidem episcopi papali sententiæ obnoxii, non etiam ipsi judices, verique assessores essent : adeò nova bæc à Facultatis sententiâ abborrebant.

Neque prætermittendum istud, jussu Facultatis in thesi repositum. Posteaquam nempè scriptum est : » Petrus totius Ecclesiæ fundnmentalis » petra, et pastor universalis, apostolorum prin» ceps à Christo constitutus; » jussu etiam Facultatis adscriptum; « jure etiam divino cæteri » episcopi singularium plebium capita; » cùm baccalaureus tantùm *optimates* scripsisset : tanquam unns tantùm romanus episcopus, non autem cæteri episcopi, veri à Christo instituti Ecclesiarum principes et capita haberentur.

Erat tum clerus gallicanus frequentissimo cœtu Parisiis congregatus. Scriptum ergo est in regestis Facultatis[1] : » Domini episcopi gratias » egerunt Facultati, ex parte totius cleri galli» cani, pro suâ in defensione jurium bierarchici » ordinis curâ et sollicitudine, idque per orga» num D. Petri de Berthier, episcopi Montalba» nensis : » quæ etiam in cleri actis habentur, ut doctrinam Facultatis ab episcopis et clero gallicano comprobatam esse constet.

Jam ergo arbitramur intellectam omnibus, sacræ Facultatis, totiusque adeò Ecclesiæ gallicanæ doctrinam, id primum, Ecclesiæ universali ejusque unitati conjunctam vim Spiritûs, radicemque infallibilitatis in eâ unitate esse sitam, quæ in concilium universalem Ecclesiam repræsentans transfundatur; solum illud esse, quod à fide deviare non possit. Ergo Pontificem qui deviare possit, Ecclesiæ indeviabili meritò esse subditum, in casibus certè illis generalibus quæ Constantiensibus decretis continentur; ac proinde episcopos jure divino institutos, romanoque Pontifici, maximè in judicandis fidei quæstionibus, non consiliarios, sed assessores et conjudices datos, ex quorum judiciis ipse pronuntiet; adeòque interdum convocationem conciliorum generalium esse necessariam : quæ profectò vacant, si romanus Pontifex, vel solus, non autem cum Ecclesiâ conjunctus, infallibilitate, atque adeò supremâ et indeclinabili potestnte gaudeat.

Hinc Ecclesiæ status constitutus, atque la thesibus prædicti Francisci Guillovii jussu Facultatis scriptum : « Ecclesia jure divino monar» chia est, tametsi aristocratiâ temperata. » Monarchia quidem, quòd habeat *principem* Petrum ejusque successorem pro tempore sedentem; temperata aristocratiâ, quòd Petri successori à Christo dati sunt episcopi, ut veri principes ac judices, ex quorum judicio pronuntiet.

Hinc damnatus Marcus Antoulus de Domiais, ejusque propositio (XII) habita est » schismatica » et hæretica, quatenus vult, Ecclesiam uni» versalem secundùm se totam esse aristocra» ticam. »

Id qui adversari putant antiquæ sententiæ, quæ Papam subdit concilio, hos ego affirmavero nunquam in nostrorum libris versatos fuisse. Gerson quidem assiduè Ecclesiæ statum agnoscit monarchicum. Hunc alii sequuntur; atque omnia maximè conciliant, dum romano Pontifici tribuunt, ut Ecclesiis quidem singulis; non autem

[1] *Leo Mag. serm.* III *in anniv. assump. ejusd.*

[1] *D'Arg. loc. cit.* p. 70.

toti Ecclesiæ collectæ et aduuatæ præstet, et habeat quidem *plenitudinem apostolicæ potestatis;* sed conciliorum et canonum auctoritate tanquam aristocratiæ temperamento moderandam.

CAPUT XXVII.

Articuli Facultatis ad Ludovicum Magnum allati : censuræ Vernantii et Guimenii : Alexandri VII bulla propositio Strigoniensis, ejusque censura.

Ex his ergo decretis toties iteratis, ac perpetuà traditione servatis, sacra Facultas Ludovico XIV Magno sex illos articulos, toto postea regno, edicti regii auctoritate, vulgatos attulit, quos suprà recensitos [1] hic prætermisimus, anno 1663.

Metuebat rex maximus, metuebat sacra Facultas, atque optimus quisque, ne gliscens adulatio antiquorum decretorum robur et innatam Galliæ libertatem infringeret.

Anno 1658, excusus est Metis, quodam carmelità auctore, sub Jacobi Vernantii nomine liber, cum hoc ambitioso titulo : *La défense de l'autorité de notre saint père le Pape, de nosseigneurs les cardinaux, les archevêques et évêques, etc.*, quem librum sacra Facultas, à Pictaviensibus parochis consulta, multis habitis, per duos ferè menses, publicis ac privatis congregationibus, censurà notavit [*], ac censuram confirmavit 26 Maii anno 1664.

Quòd igitur Vernantius soli summo Pontifici, infallibilitatem activam, passivam Ecclesiæ et conciliis tribueret [2], sacra Facultas sic censuit : » Hæ propositiones, quatenùs excludunt ab Ec- » clesià infallibilitatem activam seu auctorita- » tem emergentia circa fidem dubia, infallibilis » veritatis oraculo tollendi et explicandi, falsæ » sunt, temerariæ, scandalosæ et hæreticæ. »

Quod statuebat Vernantius, » Papam soli Deo » subjici, nec nisi divinà potestate papalem » posse restringi potestatem, eique nullis legibus » modum poni [3]; » Facultas proscribit his verbis: » Hæc propositio, intellecta de usu et exercitio » potestatis papalis, falsa est, Ecclesiæ et conci- » liorum auctoritati derogans : » diligentissimè omninò, atque ex majorum non modò decretis, sed etiam verbis, papalem potestatem, utpote divinitus institutam, Deo soli quoad se; *quoad usum et exercitium* [4], sacris canonibus conciliisque subjiciunt.

Vernantius, nisi Papa infallibilis haberetur, alebat mutandam professionem eam, quà credimus sanctam Ecclesiam catholicam et romanam [1]; quod abominata Facultas sic censuit : » Hæc pro- » positio est falsa, temeraria, scandalosa et in » fide periculosa ; » quippe quæ, ut jam diximus, catholicam fidem pendere vellet à dubià, ne quid dicam gravius de pontificià infallibilitate, sententià.

Asserebat Vernantius, « à solis hæreticis ac » schismaticis peti concilia, ut perturbandæ Ec- » clesiæ locus esset [2]. » At sacra Facultas : « Hæc » propositio universim sumpta, est scandalosa, » Ecclesiæ conciliis generalibus, ac sublimiori- » bus potestatibus contumeliosa ; » quippe quæ sæpè œcumenicis conciliis congregandis operam dederint, atque ad ea etiam provocarint.

Cùm Vernantius conciliaris potestatis ac jurisdictionis fontem in uno Pontifice collocaret [3], Facultas sic statuit : « Hæ sex propositiones, in » quantum asserunt, Ecclesiam in concilio ge- » nerali congregatam non habere à Deo imme- » diatè jurisdictionem ac auctoritatem, falsæ » sunt, verbo Dei et concilii Constantiensis defi- » nitioni contrariæ, et olim à sacrà Facultate » reprobatæ. »

Negabat Vernantius, unquam examinatum, aut ulli appellationi fuisse subjectum id quod romani Pontifices decrevissent [4]; Facultas è contrà : « Hæ quatuor propositiones falsæ sunt, qua- » tenùs quædam asserunt, et aliæ innuunt, in » nullo casu à summo Pontifice appellari posse; » sacræ conciliorum auctoritati detrahunt, ac » germanis Ecclesiæ gallicanæ libertatibus sunt » contrariæ. » Gallicanam libertatem, contra quod Petrus de Marca non satis consultò dixerat, in supremà conciliorum potestate nixam profitentur.

Quòd Vernantius diceret, cujusdam doctoris de pontificià infallibilitate sententiam à Facultate esse laudatam [5], id à se Facultas amolitur his verbis : « Hæc propositio imponit sacræ Fa- » cultati, quæ mentem suam aperuit in articulis » contra Lutherum, et in declaratione factà apud » regem christianissimum, » anno 1663.

Vernantius dixerat, eamdem, quam Christus à Patre acceperat potestatem, totam in romano Pontifice esse collatam [6] : quæ documento sunt, quàm hujusmodi homines cæco et interdum impio ferantur impetu. At quæ in eam sententiam congesserat, Facultas, « ut scandalosa, piarum

[1] *Vid. sup. lib.* I, *sect.* I, *cap.* V; *et in App. lib.* III, *cap.* XI. *Sup. lib.* I. *sect.* I, *c.* XII.
[*] 24 Maii.
[2] *Prop.* I *et* II. *ap. Vern. pag.* 251. — [3] *Prop.* III *Vern. pag.* 110. — [4] *Gers. de Potest. Eccl. Cons.* 8.

[1] *Prop.* IV *Vern. pag.* 247. — [2] *Prop.* V *Vern. pag.* 103. — [3] *Prop.* VI *et seq. Vern. p.* 358, 721 *et seq.* — [4] *Prop.* XII *et seq. Vern. p.* 100, 241, 273, 428. — [5] *Prop.* XVI *Vern. p.* 241. — [6] *Prop.* XVII *et seq. Vern. p.* 53, 128, 143, 243.

» aurium offensiva, et ut verba præ se ferunt, » blasphema » rejecit.

De fidei regulâ, quod Vernantius scripserat[1], Facultas condemnavit his verbis : » Hæc propo» sitio, quâ parte asserit summum Pontificem » esse veram regulam fidei, temeraria est, et in » errorem inducens; » quòd nempè *in errorem inducat*, is qui pro regulâ fidei ponat Pontificem, quem infallibilem esse non constet.

Quæ Vernantius de jurisdictione episcoporum à romano Pontifice profectâ dixerat[2], Facultas sic rejicit : « Hæ propositiones, quarum duæ » priores asserunt apostolos non fuisse constitu» tos episcopos à Christo; cæteræ verò, potesta» tem jurisdictionis episcoporum non esse imme» diatè à Christo; falsæ sunt, verbo Dei contra» riæ, et olim à sacrâ Facultate reprobatæ. » Hactenus Vernantii censuram referre placuit : cætera ad alium locum pertinent.

Amadæus Guimenius* omni recentiorum casuistarum fæce collectâ, id etiam de pontificiâ infallibilitate scripserat, *de fide eam esse*, atque ita inferebat : » Ecclesia errare non potest, et » consequenter nec caput ejus : » quem sacra Facultas, damnatis opinionum portentis, hâc etiam in parte notandum censuit his verbis[3] : « Doctrina his propositionibus contenta et illata, » falsa est, temeraria, scandalosa, gallicanæ » Ecclesiæ libertatibus contraria, universitati» bus, theologicis Facultatibus ac orthodoxis » doctoribus contumeliosa, » anno 1665. Sic duæ censuræ adversùs Vernantium et Guimenium processerunt. Confutati acriter, quòd nostra damnabant; quòd autem contraria sequerentur, coerciti tantùm, sed pro innatâ Gallis, ac nostræ Facultati modestiâ, nullâ hæreseos aut etiam erroris notâ inusti sunt.

Has igitur censuras nostrâ memoriâ accuratissimas atque elaboratissimas, summâque moderatione libratas esse constat; nec tamen defuere, qui Alexandrum VII adversùs modestissimam Facultatem, antiqua et probata tuentem, instigarent.

Ille igitur ad regem adversùs Sorbonicas censuras gravem expostulationem habuit, datis litteris 6 aprilis anno 1665[1]. At rex prudentissimus, nihil se commovit, gnarus scilicet impositum fuisse Pontifici, ac Sorbonicos priscæ sententiæ institisse.

Anno 1665*, bulla Romæ prodiit, quâ censuras adversùs Vernantium et Guimenium, » uti » præsumptuosas, temerarias, atque scandalosas, » cassas et irritas declarabat, defendique et alle» gari sub excommunicationis pœnâ apostolicâ » auctoritate prohibebat; ulterius judicium de » prædictis censuris, deque opinionibus in libris » Jacobi Vernautii et Amadæi Guimenii sibi et » Sedi apostolicæ reservabat. » Gravis ea reservatio videbatur quâ ferre cogeremur interim, quæ adversùs hierarchiam ac mores dudum invalescerent portenta opinionum, neque minùs periculum quòd theologicæ Facultates, ipsique adeo episcopi tanto in Ecclesiæ discrimine elingues fierent.

Grave item illud, quod erat in bullâ de Vernantii et Guimenii opinionibus dictum, præsertim iis *quæ ad actionum moralium regulam* pertinerent; « nempè eas opiniones et gravissi» morum scriptorum auctoritate et perpetuò ca» tholicorum usu nixas; » quod Ecclesiæ catholicæ maximo dehonestamento verteret.

Hoc pontificium diploma, tametsi non erat ad nos solemni more missum; Româ tamen in privatarum epistolarum fasciculis pervenit in Galliam.

Deputati à Facultate qui rem examinarent, constitit apud omnes, diploma Pontificium inquisitionis esse opus; editum quippe, non de fratrum concilio in publico consistorio, sed » auditis suf» fragiis cardinalium in totâ republicâ christianâ » generalium inquisitorum : » qualia nemo unquam in Galliâ admisit, præsertim cum illâ clausulâ, *motu proprio*, quàm novam et prisco jure incognitam, maximè in fidei quæstionibus gallicana Ecclesia non admittit.

Certum erat et illud, ut etiam optimâ formulâ constaret, nequidem ad nos pertinere bullam, quæ more solemni missa non esset; neque ipsi Pontifici eam mentem inesse ut Gallos obligaret, iis ritibus prætermissis, qui antiquo Gallorum, imò totiùs Ecclesiæ jure nitantur.

Itaque Facultas quiescendum rata : rector academiæ admonitus, sacræ Facultati spopondit suam et universitatis operam minimè defuturam, more majorum, si quid gravius contingeret; se-

[1] *Prop.* XXIII *Vern. pag.* 128. — [2] *Prop.* XXV *et seq. Vern. pag.* 44, 49, 376, 382, 384, 388, 397, 435.

* Amadæus Guimenius, sive potiùs Matthæus DE MOYA, jesuita Audomarensis, hunc impium juxtà et impudicum librum Lugduni edidit, *cum approbationibus Hieronymi La Chiana, è societate Jesu. Luysii à Valentiâ provincialis capucinorum*, et duorum carmelitarum; quem librum cum suis censuris configeret sacra Facultas, 3 febr. 1665, verita exscribere impudicissimas propositiones, sic censebat : « Hæ propositiones, » quas sacra Facultas verbis tantùm initialibus designandas de » industriâ judicavit, ut modestiæ et pudori castarum aurium » ac mentium consuleret, sunt turpes, scandalosæ, propu» diosæ, nefandæ, piarum aurium offensivæ, atque ab Ec» clesiâ et ab omni hominum memoriâ prorsus abolendæ. » Collect. Judic. etc. D'ARGENTRE, tom. III, p. 114. (*Edit. Paris.*)

[3] *Cens. Guim. d'Arg. etc., et op. Guim. de Bapt. prop.* II, *n.* 4, *p.* 177.

[1] *Vid. Dup.* XVII. *sæc.*

* 25 Junii.

ratus bullam divulgari vetuit *; neque ulteriùs processit negotium. Itaque censuræ suo apud nos loco steterunt: bulla annumerata iis, quæ ignota, nihil ad nos pertinerent.

Qui hæc perpenderit facilè intelliget, sacræ Facultati cum clero gallicano maximè convenire; clerique Declarationem, anni 1682, ex intimâ ipsius Facultatis, imò Ecclesiæ totius gallicanæ doctrinâ esse depromptam; ac si quid difficultatis obortum est **, id non ex ipso dogmate provenire, sed ex aliis rebus, quæ nihil ad rem nostram pertinent.

Quare sacra Facultas, priscis insistens vestigiis condemnavit deductam ad examen suum jussu senatûs hanc censuræ Hungaricæ propositionem: « Ad solam Sedem apostolicam divino et immu» tabili privilegio spectat de controversiis fidei » judicare; » quâ de re sic censuit [1]: » Hæc pro» positio, quatenùs excludit ab episcopis et con» ciliis etiam generalibus, de fidei controversiis » auctoritatem, quam habent immediatè à Chris» to, falsa est, temeraria, erronea, praxi Ecclesiæ » adversa, verbo Dei contraria, doctrinam re» novans aliàs à Facultate reprobatam. » 18 Maii anno 1683.

Hæc doctrina Facultatis quàm necessariò cum universâ Declarationis gallicanæ doctrinâ sit conjuncta, ex relatis sacræ Facultatis decretis manifestum reor. Sed antequam ad alia me convertam, eximam oportet eum, qui quorumdam animis hæret scrupulus.

CAPUT XXVIII.

An sententia de potiore concilii potestate, regum juribus ac potestati noceat: Thomæ Corcellæi responsum: propositio Joannis Hussi in Constantiensi concilio condemnata.

Nempè objiciunt, regnis ac regibus periculosam esse nostram sententiam. Si enim spiritualis princeps Pontifex, Ecclesiæ et concilio subsit; subesse multò magis regno ac generalibus regnorum conventibus temporales reges: quo maximè argumento in antiquam sententiam reges incitare conati sunt. Sed Thomas Corcellæus id ab Eugenii legatis objectum, responso edito * coram regni principibus, ipsoque Carolo VII rege sic solvit [1]: « Nec ullatenus sunt audiendi, qui » ad alliciendum reges et principes, in contra» rium auctoritatis conciliorum dicunt quòd si » concilia generalia possent corrigere et deponere » summos Pontifices, pari ratione quòd populi » haberent corrigere et deponere principes sæ» culares. Qui enim talia dicunt, manifestè auc» toritatem conciliorum, et declarationem fidei » super hoc factam destruunt, non plus tribuen» tes auctoritatis ipsi congregationi Ecclesiæ, » quàm uni communitati sæculari. Clarè quoque » negant, concilium habere auctoritatem à Chris» to immediate, cùm ipsum sic comparant com» munitati sæculari, quæ non habet auctoritatem » à Christo corrigendi aut puniendi principem » suum. Sed benè inspiciant definitiones concilii » Constantiensis, reperient in hoc magnam dif» ferentiam; nam ipsum concilium Constantiense » reprobavit illum articulum XVII, inter articu» los Joannis Hussi contentum, *quòd principes* » *haberent puniri ad arbitrium populi*, et ta» men alterum probavit; *quòd concilium gene*» *rale habet potestatem immediatè à Chris*» *to, etc.* Et hoc etiam apparet ex sacris Scrip» turis, cùm Christus ipse assignans differentiam » inter hoc et illud, dicat: *Reges gentium domi*» *nantur eorum, vos autem non sic* [2]: et beatus » Petrus in canonicâ dicit de pastoribus: *non ut* » *dominantes in cleris, sed forma facti gregis* [3]. » Doctores quoque lucidè declarant, quomodo » Papa non est dominus rerum Ecclesiæ, sed » minister. Valde quoque extraneum est, et à » veritate alienum dicere, quòd non plus spiri» tualitatis reperiatur in congregatione legitimâ » Ecclesiæ, quàm in unâ communitate sæculari, » aut non specialior assistentia Spiritûs sancti, » de quo Christus ad ipsam dixit: *Mittam vobis* » *spiritum veritatis, ut maneat vobiscum in* » *æternum* [4]. »

Quin ipse Richerius in suâ defensione sic ait **: » Ut quid ergo imponere Richerio, quòd susti» neat concilium generale esse supra Papam, » quia, vel, sicut comitia generalia regni sunt su» pra regem? Nunquam hoc venit in mentem » Richerio. Adulatores curiæ romanæ, quorum » etiam in Sorbonâ non exiguus est numerus, » hoc effinxerunt, ut non solum Richerium, sed » fidelissimos regum servos et subditos odiosos » redderent ipsismet regibus, quamvis illorum

* Edicto 29 Jul. 1663.

** Curia Parisiensis, postquam diploma regium *de Declaratione* in suos commentarios retulerat, edicto jusserat, ut ea Declaratio in scrinia sacræ Facultatis referretur, quod quidem factum est 2 Maii 1682. Sed quando relectum est decretum, quidam dixerunt deligendos esse XIV doctores, qui in Declarationem inquirerent. Quanquam enim ea *ex intimâ ipsius Facultatis doctrinâ esset deprompta*, Facultas verebatur, ne relatio facta extraordinario modo jussu curiæ, quid detrimenti ipsius juribus afferret. Facilè composita est hæc controversia, et deinceps baccalaurei Declarationis capita publicis thesibus defenderunt. (*Edit. Paris.*)

[1] *Cens. Facult. Paris. adv. cens. Arch. Strig. int. varia script. Vind. Maj. Schol. Paris.*

* Biturigibus.

[1] *Preuv. des Libert., etc., part.* II, *cap.* XII, *n.* 4, p. 23. — [2] *Luc.* XXII, 25, 26. — [3] *I. Pet.* v. 3. — [4] *Joan.* XIV, 16.

** Hæc verba, quæ nonnullam obscuritatem habent, nusquam reperimus in Richerii defensione. (*Edit. Paris.*)

« jura contra romanam curiam tueantur. »

Quòd autem quidam etiam Parisienses aliud docuerint nihil moror; suoque loco ostendemus fuisse profectò tempus, quo totus ferè orbis in summâ juris publici ignoratione versaretur; quam imperitiam postera ætas superioris ævi traditione meritò emendavit: nec mirum Parisienses quosdam in re extra fidem unà cum aliis errasse. Nego tamen omnes: nego hoc fulcimento nixos tribuisse conciliis potiorem potestatem: nego facultatem: nego Constantiense concilium pessimo argumento usum: nego hoc detracto, sententiæ veritati ac firmitudini detractum esse quidquam. Alia suppetebant, quæ Thomas Corcellæus optimè enarravit. Imò, ut idem Corcellæus demonstravit, sacrum illud concilium, à quo maximè supra Pontificem conciliorum evecta est auctoritas, damnavit insanam sententiam * quæ reges regnis subjiceret, non regnn regibus: adeò constabat ratione diversissimâ constitutas humanam ac divinam civitatem. Itaque hæc, quæ creandæ invidiæ objiciuntur, omittamus. Ecclesiæ à Deo constitutæ et gubernatæ regimen, non ex mundani regni ratione, sed ex Dei revelatione, atque ipsius Ecclesiæ decretis, ex Patrum traditione æstimemus.

****

PARS TERTIA.

DE PARISIENSIUM SENTENTIA AB IPSA CHRISTIANITATIS ORIGINE REPETENDA.

—

LIBER SEPTIMUS,

Conciliorum generalium traditio.

—

CAPUT PRIMUM.

Infallibilitas quibus verbis ab antiquis explicetur, ubi sita sit quæritur **.

« In fidei quoque quæstionibus, præcipuas » summi Pontificis esse partes, ejusque decreta » ad omnes et singulas Ecclesias pertinere, nec » tamen irreformabile esse judicium, nisi Eccle- » siæ consensus accesserit [1]. »

* Joannis Hussi.

** In schedulâ quâdam D. LEDIEU, capitis primi titulus sic repræsentatur: *Reliqui operis institutum; hujus libri scopus;* quod ideo observamus, ne quid prætermisisse videamur, parvum licet, in BOSSUET conferendis codicibus. Cæterùm ille titulus malè hic intruderetur, et meliùs præfigeretur capiti v, in quo BOSSUET, postquam quædam addidit à nobis diligenter descripta, in partes hunc librum divisit. (*Edit. Paris.*)

[1] *Cap.* IV *Gallic. Declar.*

Quosdam antiquitatis ignaros movit illa vox *irreformabilis*. Hanc sciant ab antiquitate depromptam. Notum illud Tertulliani: « Regula » fidei immobilis et irreformabilis [1]. » Ergo judicium illud *irreformabile* esse dicimus, quòd *immobile, irretractabile, irrefragabile*, ab antiquis; postremo denique ævo, *infallibile* appellatum est. Quærimus igitur ubi sit collocatum illud *irreformabile* judicium.

CAPUT II.

Sententia Parisiensium res inter judicatas reponenda ex dictis de concilio Constantiensi.

Ac nostri quidem censores Parisiensium sententiam et inter schismata esse ortam dicunt, et variis dissidiis ultro citroque jactatam, Constantiensis quoque synodi temporibus fluctuasse. Nos verò procul à schismatibus, ab ipsâ christianitatis origine repetendam ostensuri, priùs præstruimus, res inter judicatas pridem, ex dictis de Constantiensi concilio esse repositam. Certè Constantiense concilium, dum eas memorat causas, quibus Papa concilio subsit, primam ponit fidem: ergo Papa concilio subest, vel maximè in fide: at infallibilem, quâ quidem in re talis est, cuiquam subesse nefas: imò infallibili, haud magis quàm ipsi veritati totam Ecclesiam subesse oportet: non ergo ullus hominum, stante quidem Constantiensi concilio, est in fide infallibilis. Atqui demonstravimus Constantiense concilium, nullo unquàm Ecclesiæ decreto labefactatum, imò tantâ Sedis apostolicæ, tantâ Ecclesiæ universæ veneratione susceptum, invictâ auctoritate stare oportere: ergo certâ et invictâ auctoritate constat unius Ecclesiæ, sivo collectæ, sive dispersæ, sed tamen consentientis sententiam esse infallibilem.

Dices: consecutionem istam quidem esse à nobis deductam, non autem rem ipsam à sacro concilio definitam. Reponimus: imò verò non consecutionem, sed rem ipsam; neque enim aliud est alteram potestatem alteri esse subjectam, quàm eam quæ subjecta sit, à recto veroque deflectere, et ab alterâ emendari ac reformari posse.

Quare quotquot hactenus pro pontificiâ potestate scripserunt, Constantiensi decreto nihil opponunt aliud, præter quàm illud toties à nobis confutatum, de Papâ dubio, et fluxâ concilii Constantiensis auctoritate, responsum: cui immorari, ac dicta repetere supervacaneum est.

Non tamen omittemus, quæ nostro ævo multi

[1] *Tertul. de Virg. velan. cap.* I.

comminiscuntur, ex ipsis concilii Constantiensis confutanda verbis.

Primùm, illud toties decantatum; ex eo concilio Papam quidem in fidei negotiis subesse concilio, sed ut privatum hominem, non ut Papam, vanum ludibrium est; cùm Constantiense concilium, expressâ etiam pontificiâ potestate, eam in fidei negotiis conciliari potestati subesse decernat[1].

CAPUT III.

Alia modernorum quorumdam cavillatio confutatur; ostenditurque, ex ipsis concilii Constantiensis verbis ac gestis, Papam non modò teneri conciliaribus de fide decretis jam factis, sed etiam in quærendo et tractando, in concilii potestate esse.

His ergo concilii Constantiensis verbis statim ruit illud, quòd quidam intelligunt: nempè ut Papa quidem in formando circa fidem conciliari decreto superior habeatur: cæterùm ubi res semel à concilio definita est, non mirum esse quòd prolatæ sententiæ subesse teneatur; cùm illa sententia, non tam à concilio quàm à Papâ concilii capite prolata sit: ut Papa non tam concilio subesse, quàm sibi ipsi consentire videatur.

Ruit, inquam, illud. Neque enim Constantiense concilium Papam consentire ipsum sibi, sed planè concilio subesse decernit; et quidem subjungit, *debitè puniendum*, si obedientiam denegarit. Non autem intelligit Papam à seipso puniendum, sed à concilio supremam et indeclinabilem exercente potestatem; ergo etiam intelligit Papam non ipsum sibi ipsi, sed omnino concilio esse subditum.

Jam verba illa perpendant Constantiensium Patrum[2]; Papam « in fidei, in schismatis, in re» formationis negotiis, omnibusque ad ea perti» nentibus factis, vel faciendis, » conciliari potestati subjici: ergo non tantùm *in factis* de fide decretis, sed etiam *in faciendis* atque formandis, inque ipsâ re quærendâ ac tractandâ concilio subesse intelligebant.

Nempè sancta synodus in ipsis principiis professa est se quidem congregatam, non modò ut de schismate ac de reformatione, sed etiam ut de fide quæreret[3] adversùs Vicleff et Hussi grassantes hæreses: cujus rei gratiâ, vel maximè a Joanne XXIII convocatam esse constabat. Quare omnino tractatura erat adversùs illos hæreticos varias ac maximas fidei quæstiones, ac speciatim adversùs Viclefum expositura erat ipsum papalem primatum, quem ille impugnaverat, ut sæpè vidimus: ergo intellexit, atque decrevit Papam in his quæstionibus synodo pariturum.

Quid, quòd jam inde ab initio decrevit synodus ipsam synodum talia tractaturam, « nec » Papæ recessu dissolutum iri, sed remanere in » suâ potestate et integritate concilium[1]: » eâ scilicet potestate, cui Papa ipse subjicitur? Intellexit ergo, atque decrevit synodus, etiam recedente Papâ, de fide tractatura, ipsam se eâ potestate esse, ut decreta conderet, cui Papa ipse obedire teneretur, nedum in tractando et quærendo superiorem eum agnosceret.

Id verò demonstrant, uti prædiximus[2], non modò ipsius synodi decreta, verùm etiam gesta. Reverà enim tractata sunt sessione VIII, post recessum Papæ, adversùs Viclefum et Hussum, ea quæ memoravimus; expositaque est, circa primatum romanum, Ecclesiæ fides. Quin etiam, Papâ ipso, sessione XII, ritè deposito, tractatæ sunt multæ adversùs Joannem Hussum, Hieronymum de Pragâ, et Joannem Petitum, fidei quæstiones; nempe sessione XIII, XIV, et deindè cæteris: ergo synodus non modò decrevit à se posse fieri, sed etiam fecit, idque absente Papâ, imò etiam deposito, decreta de fide, quibus ipse Papa parere teneretur.

Nempè intelligebat Papam absentem corpore, virtute tamen fuisse præsentem, synodoque conjunctum, qui synodum congregasset, qui post recessum quoque toties declarasset, se recedentem licèt, in synodi potestate futurum, qui sanctam synodum errare non posse profiteretur.

Quin synodus suæ conscia potestatis, intelligebat se ipsam, quippe quæ Ecclesiam universalem repræsentaret, etiam papatum ipsum virtute complexam, summo et indeclinabili judicio, nullâque adhibitâ morâ definire posse ea, quæ Ecclesiæ necessitas evidens postularet.

CAPUT IV.

Aliæ cavillationes, Papam subjici quidem concilio in fidei quæstionibus, sed tantùm postquam se illi sponte submisit: tum esse quidem illum per sese infallibilem: si non adsit concilium, sed præsente concilio, jam illi subesse.

Hunc nodum alii sic exsolvunt: Pontificem quidem per sese infallibilem in edendis fidei decretis; neque eo secius etiam in quærendo de fide subjectum esse concilio, postquam rem Patribus congregatis quærendam decernendamque permisit.

At hæc à Constantiensibus disertè refutata sunt, cùm docent potestatem eam, cui Papa in fidei quoque negotiis subditur, concilio generali immediatè à Christo, non à Papâ esse.

[1] *Vid. decr. sess.* IV *et* V. — [2] *Conc. Const. sess.* V; *tom.* XII, *col.* 22. — [3] *Ibid. sess.* IV *et* V.

[1] *Const. Const. sess.* III. — [2] *Sup. lib.* V.

Sunt qui sic sentiunt, inesse utrique, scilicet et synodo et Papæ infallibilitatem à sancto Spiritu; ita quidem ut Papa in decernendis fidei quæstionibus concilio semel congregato subsit; ac nihilo secius, si desit synodus, seorsim ac per sese sit infallibilis, et semel ab eo dicta sententia, synodi quoque norma sit, nedum synodi examini ac judicio subsit.

Hæc opinio neque cum Constantiensi decreto, neque cum papalis auctoritatis ratione, neque secum ipsa convenit.

Non quidem illa opinio convenit cum Constantiensi decreto. Supponit enim illa diverso respectu, in fidei quæstionibus, ut concilio Papam, ita Papæ concilium subjici oportere: at non ita Constantiense decretum; imò absolutè, Papam concilio in fidei quæstionibus, non vicissim concilium Papæ subjicit; nullâque exceptione, omnem pontificiæ potestatis usum conciliari potestati, ut supremæ, solique ineluctabili, subdit.

Neque etiam adversarii hâc opinione consulunt satis papali dignitati, quam in synodo exuunt innatâ ipsi, ut quidam fingunt, dote: nempe ut infallibiliter de fide vel sola decernat. Atqui hoc absurdissimum; cùm profectò concilium nihil aliud sit, quàm ipsa catholicæ Ecclesiæ repræsentatio, integris omnibus, quæ cuique à Christo sunt dotibus, non profectò sublatis, ne non repræsentatio, sed extinctio ecclesiasticæ unitatis esse videatur.

Denique hæc opinio nec secum ipsa convenit; cùm infallibilitatem à Christo datam, vel perpetuam oporteat esse, vel nullam.

Ex his intelligitur id, quod Gerson, et alii nostri docuere, eo vel maximè papalem potestatem conciliari subesse, quòd *fallibilem*, atque ut vocant *deviabilem*, *indeviabili* et *infallibili* subesse oporteat: id, inquam, non ex ipsorum peculiari sententiâ, sed ex intimo totius concilii Constantiensis sensu esse depromptum.

Neque minùs liquet vanos esse eos quos commemoravimus, quique non eodem loco habent nostram de superioritate, ac nostram de infallibilitate sententiam; cùm profectò constet utrasque sententias uno fundamento nixas, unâ ratione connexas, unoque decreto concilii Constantiensis esse decisas.

Neque immerito sacrosancta synodus inter eas causas, quibus Papa concilio subsit, primam ponit fidem; cùm certo dogmate Pelagii II, ex sancti Leonis auctoritate deprompto, habendorum conciliorum *specialis causa sit fides* [1]; valereque oporteat conciliorum potestatem in eâ maximè causâ, quæ propria ipsis specialisque sit.

[1] *Epist. Pel. II*: tom. v *Conc. post Conc. F. col.* 617 *et seq.*

Nostra ergo sententia Constantiensibus canonibus stabilitur iis, quos tantâ sequentis ævi consensione firmavimus. Verùm, ut veritas clariùs elucescat, lubet recurrere ad fontes, et Constantiensem doctrinam ex anteactis sæculis affirmare.

CAPUT V.

An concilii Constantiensis judicium antiquâ traditione nitatur: præmittimus quædam, ex Vincentio Lirinensi, de Ecclesiæ catholicæ toto orbe diffusæ auctoritate: hinc valere concilia œcumenica: duplex ratio agnoscendæ ecclesiasticæ consensionis, ac finiendarum fidei quæstionum; altera per concilia œcumenica; altera sine conciliis œcumenicis: utraque suo ordine tractanda suscipitur: à primâ ordimur, atque octo priorum conciliorum generalium traditionem ac praxim explicare incipimus.

Præstruimus illud immotum, quod est ab omnibus catholicis, Vincentio Lirinensi exponente, susceptum; valere omnino *id quod ubique, quod semper, quod ab omnibus creditum est* [1]. Cujus rei radix est apostolicum illud; *fidem annuntiari in universo mundo* [2]: et de apostolis dictum: *In omnem terram exivit sonus eorum, et in fines orbis terræ verba eorum* [3]; atque iterum ad Colossenses: *In verbo veritatis Evangelii, quod pervenit ad vos, sicut in universo mundo est, et fructificat et crescit* [4]. Neque hæc tantùm apostolicis temporibus inchoata, sed in ævum duratura, dicente Domino: *Ecce ego vobiscum sum usque ad consummationem sæculi* [5]; et: *Portæ inferi non prævalebunt adversùs eam* [6], utique Ecclesiam; quo factum est ut Ecclesia, non hæc aut illa, sed tota et universa ab apostolo appelletur, *columna et firmamentum veritatis* [7].

Hæc igitur non ab hoc aut ab illo doctore, sed ab omnibus catholicis uno ore sic intelliguntur, ut sit certissima, invictissima; eminentissima Ecclesiæ catholicæ consentientis auctoritas. Eâ consensione, ut firmissimo ac divinissimo fundamento, niti christianos oportet; à quibus, non aliud quid, sed illud in Symbolo apostolico postulatur, ut in *Spiritum sanctum* credentes, credant simul *sanctam Ecclesiam catholicam*; eique vindicent certissimum, quo in obedientiam captivantur, Spiritûs sancti magisterium et judicium.

Quæ omnino efficiunt, ut in ipsâ consensione vis illa indeclinabilis et sit et esse credatur, existitque omnino, ex Ecclesiarum consensione, clara et manifesta vox, quâ non partes ecclesiasticæ, sed ipsam universalitatem audiri, eodem Vincentio Lirinensi teste, perspicimus: « Sequemur autem, inquit [8], universitatem hoc modo,

[1] *Vincent. Lirin. Commonit.* I, *cap.* III: *tom.* VII. *Bibl. Patr. p.* 250. — [2] *Rom.* I. 8. — [3] *Ibid.* X. 18. *Ps.* XVIII. 5. — [4] *Coloss.* I. 5. 6. — [5] *Matt.* XXVIII. 20. — [6] *Ibid.* XVI. 18. — [7] *Tim.* III. 15. — [8] *Vinc. Lir. loc. jam cit.*

» si hanc unam fidem veram esse fateamur, quam » tota per orbem terrarum confitetur Ecclesia. » Et paulò post [1] : « Quid faciet christianus catho» licus, si se aliqua Ecclesiæ particula ab univer» salis fidei communione præciderit? quid utique, » nisi ut pestifero corruptoque membro sanitatem » universi corporis anteponat? »

Hinc illa in concilia generalia manat, quam in eis agnoscimus, certa et ineluctabilis auctoritas. Neque enim aliâ ratione in conciliis, sive in Ecclesiâ congregatâ, valet unitas atque consensus, quàm quòd in Ecclesiâ toto orbe diffusâ æquè valeat. Ipsa enim synodus eo valet, quòd universalem repræsentet Ecclesiam : neque ideo Ecclesia congregatur, ut valeat unitas atque consensio; sed ideo congregatur, ut quæ in Ecclesiâ ubique diffusâ per se valet, in eâdem congregatâ, ab episcopis Ecclesiarum doctoribus, tanquam idoneis testibus clariùs demonstretur.

Ex his igitur duplex intelligitur ratio agnoscendæ catholicæ veritatis : prima ex consensione Ecclesiæ ubique diffusæ; secunda ex consensione Ecclesiæ in synodis œcumenicis, sive generalibus, adunatæ : quam utramque rationem à nobis sigillatim exponi oportebit, ut vim illam infallibilem et ineluctabilem in toto Ecclesiæ corpore repositam esse clariùs demonstremus.

Inchoamus autem à synodis œcumenicis, in quibus consensionem luculentiùs expressam agnovimus : quâ in tractatione statim commemorabimus octo illas primas nempe primis sæculis celebratas : non modò quòd cæteris ipsâ antiquitate præluxerint, sed quòd eorum gesta diligentiùs descripta habeamus.

Id ergo primùm probare aggredimur. ex eorum conciliorum gestis, illatas à romanis Pontificibus etiam de fide sententias ad omnem quidem Ecclesiam pertinere; at nihilo secius à conciliis œcumenicis examinatas, retractatas, interdum rejectas, nunquam nisi facto examine et quæstione habitâ comprobatas; atque omnino nihil habitum esse pro infallibili atque irrefragabili, nisi id quod universalis Ecclesiæ consensione confirmatum esset. Id cùm probaverimus, veniemus deinde ad secuta sæcula, nihilque prætermittemus quo antiqua traditio explicari possit.

[1] *Vincent. Lirin. Commonit. cap.* IV.

CAPUT VI.

Concilium apostolicum Hierosolymis habitum de legalibus, ut omnium conciliorum generalium forma proponitur : perpenditur illud; VISUM EST SPIRITUI SANCTO ET NOBIS : vis Spiritûs in ipsâ consensione posita : in eam rem egregiæ concilii V, ac sancti Cœlestini papæ in concilio III, auctoritates.

Sacris Ecclesiæ catholicæ œcumenicis, sive generalibus conciliis, concilii apostolici Hierosolymis habiti, de legalibus [1], prælucet auctoritas. Prima ea quæstio turbavit Ecclesiam. Ergo ibi quàm maximè futuris quæstionibus decidendis, formam dari oportebat. Quæcumque igitur ad futura concilia pertinerent, jam ibi perspicuè præstruuntur, quæ nos ordine recensemus.

Primùm, ac statim occurrit habendi concilii causa, magna videlicet dissensio, ut habemus ex Actis apostolorum : *Factâ autem seditione non minimâ*. Levior contentio non tantum remedium postulasset. Atque id in secuta concilia manaturum diligentissimè notari volumus. Exortâ ergo hâc contentione tam gravi, subdit Lucas in Actis : *Statuerunt ut ascenderent Paulus et Barnabas... ad apostolos et presbyteros in Jerusalem, super hâc quæstione* [2]; nempe ut communi sententiâ finiretur.

2° Erat tum in Jerusalem Ecclesia principalis, in quâ sedebat Petrus apostolorum princeps [*]. Hinc proditum in sequentia sæcula, ne sine Petro et successoribus, atque Ecclesiâ principali, in quâ ipse sederet, concilia regulariter haberentur.

3° Facta est quanta fieri potuit, illis quidem temporibus, cùm adhuc Ecclesiæ formarentur, apostolorum et pastorum Ecclesiæ congregatio, ac perfectissima, pro statu Ecclesiæ, nominis christiani repræsentatio.

4° Fit conventus omnium in unum locum : *Conveneruntque apostoli et seniores videre de verbo hoc* [3].

5° In ipso conventu tria hæc habentur : tractatus primùm, sive conquisitio; deinde deliberatio, sive uniuscujusque prolata sententia; postremò, ex communi sententiâ, concilii decisio : atque ea omnia in sequentia concilia deinde manarunt.

6° Et quidem tractatus his verbis Actuum designatur : *cùm magna conquisitio fieret* [4].

7° Deliberatio à Petro inchoatur : qui mos

[1] *Act.* XV. — [2] *Ibid.* 2.

[*] Sedebat Petrus Hierosolymis non ut in propriâ sede, nam Jerusalem sedes erat Jacobi. Significat itaque BOSSUET Petrum, qui tunc nulli Ecclesiæ peculiari præsidebat, potuisse dici aliquomodo Hierosolymis sedisse; quia ibi ordinariè commorabatur, et eam Ecclesiam pascebat verbo doctrinæ. (*Edit. Paris.*)

[3] *Act.* XV. 6. — [4] *Ibid.* XV. 7.

deinde invaluit, ut sacri cœtûs principes primi sententiam dicerent, iisque auctoribus decretum sanciretur. Petrus ergo ubique rectæ prædicationis rerum agendarum auctor, primus sententiam dicit : Dei arcana pandit; quæ sibi primò de vocandis gentibus revelata essent fundamenti loco ponit; ex his quæstionem solvit : *Deus in nobis elegit per os meum audire gentes verbum :* et cætera quæ ad Cornelii ejusque familiæ vocationem pertinerent.

8° Quæ deinde ex illâ vocatione secuta sint, quantaque post Cornelium gentium multitudo confluxerit, Paulus et Barnabas edisserunt : quæ firmandæ Petri sententiæ essent [1]. Tum Jacobus dicturus sententiam expressè à Petri dictis incipit : *Viri fratres, Simon narravit* [2], etc. Quo ritu in secutis conciliis, dicente cœtûs principe, cæteri deinde placere demonstrant.

9° Nec tamen sic agunt quasi usquequaque primæ sententiæ auctoritate constricti; sed ipsi judicant; et Jacobus : *Ego*, inquit [3], *judico*. Tum ad ipsam quæstionem principalem, quæ addenda viderentur, proponit, et de iis quoque judicat; nempe ut fratres, è gentibus conversi, *abstineant à contaminationibus simulacrorum, et fornicatione, et suffocatis, et sanguine* [4].

10° Decretum deinde conditum communi nomine, ac Spiritûs sancti auctoritate adscitâ : *Placuit nobis collectis in unum* [5]; et : *Visum est Spiritui sancto et nobis* [6]. Ibi ergo vis : *Spiritui sancto et nobis*; non quòd Petro præcisè, sed quòd *nobis*; et à Spiritu acti, non unus Petrus, sed ipsa sacri cœtûs unitas. Unde et Christus de Spiritu, quem erat missurus, id dixit : *Cùm autem venerit ille Spiritus veritatis, docebit vos omnem veritatem* [7] : Vos, inquit, scilicet Ecclesiarum pastores, ac cæterorum magistros. Hinc semper additus Ecclesiæ sacræque congregationi Spiritus. *Credo in Spiritum sanctum, sanctam Ecclesiam catholicam.* Et meritò proinde diligenterque à nostris doctoribus quondam dictum id quod memoravimus [8], vim conciliorum, *non in solo Pontifice romano, sed maximè in Spiritu sancto, et in Ecclesiâ catholicâ* esse positam.

11° Re judicatâ per communejudicium, nihil postea retractatum, aut nova cuique relicta discussio est : sed perlatum decretum ad Ecclesias, docenturque plebes *custodire dogmata, quæ erant decreta* (græcè *judicata*) *ab apostolis et senioribus qui erant Hierosolymis* [9].

Hæc nos catholicis urgemus, communi consensu, adversùs hæreticos conciliorum jussa et auctoritatem detrectantes : quæ sanè nihil valeant, nisi cum auctoritate, etiam formam probamus; vimque ipsam decreti, non in *Petro* solo, sed in unitate, et in apostolorum ac pastorum Ecclesiæ consensione ponimus.

Ait quidem Bellarminus, id nullâ necessitate factum, cùm non modò Petrus, verùm etiam apostoli, ex sese ac singulares quoque quæstionem determinare potuissent [1]. Quod quidem aliis è Bellarmini societate, imprimis Joanni Bagotio, non probatur : nec placet sic *lusisse apostolos, aut simulatè* ab iis *institutam quæstionem de re, quam exploratissimam habebant* [2]. Utcumque est, in eo vis erit maxima, si nullo concilio ac deliberatione indigentes, tamen ut formam darent sæculis secuturis, hanc inierint viam, et *communi sententiâ rem definierent*, ut idem Bellarminus confitetur [3].

Et quidem omnia, quæ in hâc apostolicâ synodo acta sunt, in sequentes manasse gesta prodeunt. Ergo id vel maximè manarit oportet, quod maximè agebatur, et in quo apostoli robur esse positum voluerunt : nempe ut *Spiritûs sancti* efficacia et vis conjungeretur cum illo, *nobis*, inque ipsâ unitate se exereret.

Neque hanc interpretationem à nobismetipsis promimus, sed à sanctis Patribus, totoque adeo universali concilio quinto, à Pontificibus romanis toties comprobato.

Nempe Vigilius papa Constantinopoli agens, ubi concilium habebatur, sacro cœtui certis de causis suam præsentiam denegabat; pollicitus per seipsum se daturum sententiam. At Patres, iisque auctoribus et probantibus, Justinianus imperator sic hortatur : « Inter nos placuit, tam ipsum » (Vigilium scilicet papam) quàm nos communiter » convenire, eo quòd sacerdotes decet communibus quæstionibus finem communem imponere [4]. « Et paulò post : « Pro his ad memoriam » ejus (Vigilii) produximus magna illa apostolorum exempla et Patrum traditiones. Licèt enim » sancti Spiritûs gratia et circa singulos apostolos » abundaret, ut non indigerent alieno consilio ad » ea quæ agenda erant; non tamen aliter voluerunt, de eo quod movebatur, si oporteret gentes » circumcidi, definire, priusquam *communiter* » *congregati* divinarum Scripturarum testimoniis unusquisque sua dicta confirmaverunt. » Unde COMMUNITER de eo sententiam protulerunt : *Visum est Spiritui sancto et nobis.* »

Ut autem pateat eam formam futuris sæculis

[1] *Act.* XV. 12. — [2] *Ibid.* 13, 14. — [3] *Ibid.* 19. — [4] *Act.* XV. 20. [5] *Ibid.* 25. — [6] *Ibid.* 28. — [7] *Joan.* XVI. 13. — [8] *Vid. Diss. præv. et in App. lib.* I. — [9] *Act.* XVI. 4.

[1] *Bell. de R. P. lib.* IV, *c.* VII. — [2] *Bagot. Apol. fidei; lib.* IV, *disp.* III. *cap.* II, *sect.* III. — [3] *Bell. de Conc. auct. lib.* II, *cap.* VIII. — [4] *Conc. C. P.* II, *gen.* V, *coll.* VIII; *tom.* V, *col.* 562, 563.

præluxisse, addunt : « Sed et sancti Patres, qui » per tempora in sanctis quatuor conciliis conve» nerunt, antiquis exemplis utentes, COMMUNITER » de exortis hæresibus et quæstionibus dispo» suerunt. » Rationem hujus rei afferunt duplicem : alteram, quòd ex discussione et collatione veritas emicaret ; alteram, eamque vel maximam, quòd COMMUNITER *sententia proferenda*, scilicet sancti Spiritûs nomine : quibus sanè duobus, concilia generalia maximè valeat : veritatis elucidatione per collationem, ac Spiritûs sancti judicio per communem sententiam.

Idem antea, in concilio generali tertio (Ephesino scilicet), sanctus Cœlestinus papa professus erat, cùm suam ad synodum epistolam his verbis incipit : « Spiritûs sancti testatur præsentiam » congregatio sacerdotum : » et paulò post : « Sanctum igitur est pro debitâ sibi veneratione » concilium in quo utique nunc, frequentissimæ » illius, quam legimus (Actorum xv scilicet) apos» tolorum congregationis aspicienda reverentia » est [1]. »

Ex his confutantur quæ quidam, ac imprimis novissimus auctor anonymus, objiciunt : eam, quæ synodo Hierosolymitanæ adfuit, Spiritûs sancti assistentiam, « apostolorum gratiæ, » non concilii generalitati tribuendam, cùm con» cilium illud generale non fuerit [2]. » Quos miramur detracta velle catholicis ea præsidia, quibus maximè pro conciliis œcumenicis adversùs hæreticos, certant ; tum verò parvi pendere, sancti Cœlestini, tertiæque et quintæ synodorum auctoritatem. Nos verò eam secuti, rectè à nobis putamus intelligi synodorum generalium auctoritatem et formam, si primam illam in reliquis veneremur, et ad ejus normam omnia exigimus. Jam hoc fundamento apostolico posito, quid secutæ synodi gesserint audiamus.

CAPUT VII.

Concilii Nicæni primi decreta adversùs arianos, ipsâ Patrum consensione valuerunt, nullo ante gestam, nullo post gestam synodum Sedis apostolicæ speciali decreto : in eo concilio ipsius consensionis auctoritate tres præcipuæ finitæ quæstiones : ad Sedem apostolicam communis decreti executio pertinet.

De primis duobus conciliis universalibus, Nicæno primo, et Constantinopolitano primo, pauca dicemus.

Atque in Nicæno quidem concilio definitionem *communiter* factam, et sancta quinta synodus mox exposuit nobis, et ipsa Nicænæ synodi decreta clamant : « Qui dicunt, erat, » quando non erat, etc., hos tales anathematizat » catholica et apostolica Ecclesia [1]. » En in catholicæ et apostolicæ Ecclesiæ consensione robur.

Aderant sanè sacro conventui presbyteri romanæ Ecclesiæ, digniore præ cæteris patriarchis, uti decebat, loco ; et Osium Cordubensem Sylvestri nomine adfuisse *, Gelasio Cyziceno auctori græco ita ex actis referenti [2], facilè assentimur ; cùm et nemo contradicat, et secutis conciliis congruat et sexta synodus in Nicænâ synodo Sylvestrum principem Constantino adjungat [3], ut Cœlestinum Theodosio, Marciano Leonem. Cæterùm neque ante neque post concilium Nicænum, adversùs arianos quidquam decretum esse legimus à Sylvestro papâ, quod synodi sententiam vel præcederet, vel firmaret ; constatque falsa esse, quæ de Nicæno concilio confirmato acta referuntur, ut suo dicemus loco : atque omnino in ipsâ consensione vim omnem fuisse repositam, historiæ clamant. Notum illud Rufini [4] : « Defertur ad Constantinum sa» cerdotalis concilii sententia : ille tanquam à » Deo prolatam veneratur, cui si quis tentasset » obniti, veluti contra divina statuta venientem, » in exilium se protestatur acturum. » Attestatur Eusebius [5] : congruunt ipsius Constantini verba hæc ad Alexandrinam Ecclesiam scripta, statim absolutâ synodo : « Quod trecentis epis» copis visum est, non est aliud putandum quàm » Dei sententia :..... quapropter nemo vestrùm » hæsitet, nemo moram interponat [6]. » En in quo reponerent divinam illam vim, et indeclinabilem. Noster Sulpitius paucis et perspicuè, uti solet :

[1] *Epist. Cœlest.* x, *ad Conc. Ephes. int. act. Conc. act.* II; *tom.* III, *col.* 614. — [2] *Anon. de Libert. Eccl. Gall. lib.* v, *c.* x, *n.* 4.

[1] *Conc. Nicæn. Symbol. tom.* II *Conc. col.* 27.

* Osium Sylvestri nomine adfuisse concilio Nicæno firmis rationibus probant viri eruditissimi Joannes Morinus, et Petrus de Marca. Nam quod quidam, ex Eusebio, Socrate et Sozomeno negabant Sylvestrum per suos legatos synodo præsedisse docet Morinus mutilos esse, ut nunc habentur, Eusebii codices, et eos etiam quibus utebantur Socrates et Sozomenus, atque ipse Theodoretus ; sed Gelasium Cyzicenum nactum codicem integrum ea verba ex Eusebio, ut ipse profitetur, descripsisse : *Osius obtinuit locum magnæ Romæ episcopi Sylvestri*. Et reverà planum erit conferenti Eusebii textum cum verbis quæ Gelasius dicit à se ex Eusebio descripta, omissam esse in vulgatis Eusebii editionibus, sive hoc sit ex amanuensium incuriâ, sive ex quâlibet aliâ causâ, integram pericopam. Certè id quod legimus in Athanasio (*de Fug. sud.* et *Ep. ad Solit.*), lectionem à Gelasio prolatam veram esse confirmat. Ipse Photius, quantumvis amaro esset in romanos Pontifices animo, Cyziceno adstipulatur, cùm dicit, « legationem à Sylvestro injunctam » fuisse Cordubensi Osio, et duobus presbyteris romanis. » Vid. Joan. Mor. lib. I, exerc. XX. De Marc. de Concord. etc., lib. V, cap. III, n. 4. Hic observandum à nobis est D. du Plessis-Praslin, aliquâ ambiguitate deceptum epistolæ synodi Nicænæ ad Ecclesiam Alexandrinam, dicere in suâ ad cœtum gallicanum an. 1682 relatione, Alexandrum Alexandrinum huic synodo præsedisse. (*Edit. Paris.*)

[2] *Hist. Gelas. Cyzic. lib.* II, *c.* V. *Ibid. col.* 123. — [3] *Vid act. Conc.* VI, *act.* XVIII; *tom.* VI. *col.* 1049. — [4] *Ruf. Hist. Eccles. lib.* I. *c.* V. — [5] *Euseb. de Vitâ Constant. lib.* III, *c.* XIV. — [6] *Ep. Constant. ad Alex. ap. Socr. lib.* I, *c.* IX; *et tom.* II *Conc. col.* 61.

« Synodus apud Nicæam toto orbe contrahitur : » trecentis et duodeviginti episcopis congregatis, fides piena conscribitur : hæresis ariana » damnatur : imperator decretum episcopale » complectitur : ariani nihil contra sanam fidem » retractare ausi, se quoque tanquam acquiescentes, nec aliud sentientes, ecclesiis miscuerunt [1]. » Ita decreti robur in episcopalis collegii consensione est positum. Sequens adstipulatur ætas : et sanctus Leo ubique Nicænorum canonum decreta collaudat : « quæ sint à totius » mundi sacerdotibus constituta [2]. » Eo nomine tantam auctoritatem illa obtinuisse certum est.

In primo illo concilio tres maximæ quæstiones, quæ Ecclesiam conturbarent, communi decreto terminatæ. Prima arianorum de consubstantiali Filio : secunda paschatis : tertia rebaptizationis : quæ duæ postremæ jam à romanis Pontificibus, Victore et Stephano, judicatæ, non tamen obtinebant plenam auctoritatem, donec in Nicænâ synodo penitus finirentur. Etquidem in exequendis adversùs arianos Nicænæ synodi decretis, Sedis apostolicæ præcelsa et singularis auctoritas enituit. Id Athanasius aliique fidei defensores à sancto Julio papâ restituti, et Ariminensis synodi à sancto Damaso soluta decreta, et episcoporum orthodoxorum, maximè Orientalium, ad Ecclesiam romanam scripta clamant. Atque hæc in exequendo valuerunt : in decernendo verò consensio Ecclesiarum obtinuit ; factoque Patrum decreto, adeo res transacta putabatur, ut nullâ morâ interpositâ, nullo expectato Sedis apostolicæ speciali decreto, omnes ubique terrarum episcopi, christiani omnes, atque ipse imperator, ipsi etiam ariani, tanquam divino judicio cederent. Ex quibus duo hæc habemus : et fidei decreta *communiter* fieri, et ad exequendum commune decretum, Sedis apostolicæ sufficere auctoritatem. Atque hæc de primâ generali synodo. Jam ad secundam ordine veniamus.

CAPUT VIII.

Constantinopolitana prima synodus, secunda generalis, in medium adducitur : ex eâ demonstratur quæstiones fidei solâ Ecclesiarum consensione finitas.

Certum quidem est apud omnes ad Constantinopolitanam primam synodum, quæ secunda generalis est, pro spiritûs sancti tuendâ divinitate, centum quinquaginta Patres, ex Orientalibus tantùm provinciis confluxisse. Certum item est, Orientalem synodum, non nisi consensu Occidentis, et maximè apostolicæ Sedis, pro œcumenicâ haberi potuisse. Jam quæ ex eâ synodo in rem nostram conducant, hæc sunt : primùm apertè falsum, quod nonnulli, illi quidem assentatores immodici, jactant : haberi synodum ad Pontificis animum consilio tantùm, et rei elucidatione adjuvandum ; cùm Orientalis synodus nec ipsi præstò fuerit, et Constantinopoli in alterâ orbis parte sederit. Quare omnino constat Patres eo maximè in synodum œcumenicam congregari, quòd in consensione et unitate robur auctoritatis invictum sit positum.

Id confirmant Constantinopolitani Patres in eâ epistolâ, quam Theodoretus refert, ac Bellarminus laudat [1] : cùm relatis iis quæ circa fidem de Spiritu sancto, quæque circa disciplinam à se decreta essent, id tantùm postulant, ut Damasus et qui cum ipso erant episcopi, « secum collætentur, intercedente spirituali charitate ; » atque ita futurum aiunt, ut, « cùm verbum Dei » communi sensu stabilitum, et christiana inter » nos charitas confirmata fuerit, dicere desinamus : *Ego quidem sum Apollo, ego autem* » *Cephæ* [2]. » Videt eruditus lector, ut in *communi consensu* verbi interpretationem ac fidei stabilitatem collocent. Neque tamen arbitremur omnia ex æquo Sedem inter apostolicam atque Orientales episcopos esse comparata : nam cùm primùm exorta illa est de Spiritûs sancti divinitate contentio, vexati Macedoniani * ad Liberium papam, ut catholicæ communionis principem, tres ex suo cœtu episcopos destinarunt, ac rectam de Spiritu sancto professi sunt fidem : quo facto, à Liberio cum litteris communicatoriis dimissi, à synodo Tyanensi statim suscepti sunt, Valente imperatore. Refert Sozomenus, atque Basilius hoc tantùm [3]. Sed postea, « motâ de » Spiritu sancto quæstione, an ejusdem cum Pa» tre et Filio substantiæ esset, et crescente con» tentione, episcopus urbis Romæ (Liberius) » scripsit, re compertâ, ad Orientis episcopos, » ut Trinitatem consubstantialem, et coæqualis » gloriæ unà cum Occidentalibus confiterentur : » quo facto, utpote controversiâ judicio romanæ » Ecclesiæ terminatâ, quievere, et quæstio finem » accepisse videbatur [4]. » Videbatur illud quidem ; verùm ubi quies illa non fuit stabilis, eòque res devenere, ut synodi generalis auctoritate, orbisque adunati consensione opus esset ; in eâ consensione finis quæstionis ponitur à Constantinopolitanis Patribus, uti mox vidimus, atque ab omnibus Ecclesiis.

[1] *Sulp. Sev. lib.* II; *tom.* VI *Bib. Pat. p.* 318. — [2] *Leo Mag. epist.* LXXX, *edit. Quesnel. al.* LIII.

[1] *Ep. Conc. C. P.* I. *apud Theod. lib.* V, *cap.* IX; *et tom.* II *Conc. col.* 960. *Vid. Bell. lib.* I *de Conc. c.* V. — [2] *Vid. ibid. ap. Theod. et tom.* II *Conc. col.* 963.

* In Oriente ab Eudoxio et puris arianis. (*Edit. Paris.*)

[3] *Sozom. lib.* VI, *c.* X, XI. *Socr. lib.* IV, *c.* XII. *Bas. Ep.* CCLIV, *al.* LXXXII. — [4] *Sozom. ibid. c.* XXII.

CAPUT IX.

Ad Ephesinam synodum devenimus : referuntur ea quæ synodum præcesserunt, demonstraturque à sancto Cœlestino papâ totâ Sedis apostolicæ auctoritate in Nestorii hæresim ac personam pronuntiatum fuisse : an tale judicium pro irreformabili sit habitum : quæstio ex actis postea dissolvenda.

In Ephesinâ generali tertiâ, ac secutis synodis, omnia clariùs elucescent : cùm gesta sint præ manibus, extentque plurima circa fidem romanorum Pontificum, totâ cathedræ auctoritate prolata judicia, in synodis postea generalibus retractata, nec nisi facto examine comprobata : quo nihil est ab infallibilitatis opinione magis alienum.

Ac de Ephesinâ quidem synodo manifesta res est. Notum quid Nestorius Constantinopolitanus episcopus innovarit, utque Christi personam unam diviserit in duas. Sanctus Cœlestinus papa, pro suo officio Ecclesiæ rebus intentus, beato Cyrillo Alexandrino episcopo præceperat, ut de Nestorii, jam malè audientis doctrinâ, certa nuntiaret. Cyrillus id testatur epistolâ ad Nestorium [1]. Itaque ad Cœlestinum omnia scribit, Nestorii dogmata suaque exponit; binas à se ad Nestorium datas litteras mittit : Nestorius quoque datis litteris, et missis expositionibus suis Cœlestinum in partes suas trahere conabatur. Sic sanctus Pontifex, acceptis utriusque partis litteris, plenissimè instructus, à Cyrillo interrogatur in hanc formam : « Non priùs ab illius (Nestorii) » communicatione confidenter abstinnimus, quàm » hæc tibi indicaremus. Dignare proindè aperire » quid sentias, quo liquidò nobis constet, an » communicare cum illo oporteat, qui ejusmodi » erroneam doctrinam fovet [2]. » Addit ejus sententiam ad alios quoque episcopos prescribendam ; « ut omnes, inquit, uno animo, in eâdem » sententiâ persistant [3]. » En clarè à tanto viro, secundæ vel certè tertiæ Sedis patriarchalis antistite, consulta apostolica Sedes, ejusque judicium expectatum : nihilque supererat, nisi ut Cœlestinus ritè consultus apostolicum exequeretur officium. Id verò ut præstiterit, acta alibi relata docuerunt [4].

[In iis actis] Cyrilli litteras et doctrinam non modò probat; sed etiam Nestorii dogma perversum improbat; et quidem distinctè, quòd beatam Virginem *Deiparam* dici nollet [5]; decernitque eum episcopatûs et communionis exsortem, nisi intra decem dies, à die denuntiatæ sententiæ numerandos, apertè rejiciat « hanc perfidam no» vitatem, quæ hoc quod Scriptura conjungit, » nititur separare, » personam Christi scilicet. En Nestorii dogma præcisè improbatum, et clarè omninò romani Pontificis, sub depositionis et excommunicationis interminatione, de fide pronuntiata sententia. Tum, ne quid desit, sanctus Papa Cyrillo *vices committit* suas, ut eam sententiam exequatur : « Nostræ, inquit, Sedis auc» toritate adscitâ, nostrâque vice et loco, cum » potestate usus [1]. » Id ad Cyrilium; id ad ipsum Nestorium; id ad clerum Constantinopolitanum; id ad Joannem Antiochenum, tertiæ seu quartæ tum patriarchalis sedis episcopum; id ad Juvenalem sanctæ civitatis episcopum, quem præcipuè honorari synodus Nicæna præceperat; id ad alios quoque episcopos scribit [2], ut data sententia ritè et ordine omnibus innotescat.

Jam suas partes Cyrillus exequitur, atque omnia, uti jussa erant, peragit. Cœlestini decreta promulgat, exequitur, Nestorio denuntiat, post decem illos dies à Cœlestino « præscriptos defi» nitosque, nullam ei cum sacerdotibus sortem, » nullum sermonem, nullum locum futurum. » Nihil planè deest, quo apostolica auctoritas plenissimè exeratur. An verò sententia, tantâ auctoritate prolata, postquam ingens dissensio exorta est, ac synodi œcumenicæ injecta mentio, pro irreformabili sit habita, gesta sequentia demonstrabunt.

CAPUT X.

Dicta à Cœlestino papâ de fide, totâ Sedis apostolicæ auctoritate, sententia concilii universalis mentione et convocatione suspenditur : id canonicè et ordine factum omnes episcopi et Papa ipse confitetur.

Sæpè diximus, sæpè dicemus, ita esse Ecclesiam constitutam, ut ad œcumenicam synodum necessariò, non nisi extraordinariis casibus ac dissensionibus recurratur : cæterùm consueto ordine ita finiri subortas etiam gravissimas de fide quæstiones, si romano Pontifici decernenti, Ecclesiæ consensus accesserit. Id in Nestorii causâ manifestissimè liquet.

Planè confitemur Cœlestini sententiam, ita ut Cyrillus speraverat, validam fuisse ad novam hæresim comprimendam, nisi graves suborti motus, resque ea visa esset, quæ ad universalem synodum deferretur.

Verùm Nestorius, regiæ civitatis episcopus, eâ auctoritate pollebat, eâ specie pietatis hominum

[1] *Ep.* I *Cyrill. Alex. ad Nest. part.* I *Conc. Ephes. cap.* VI; *tom.* III *Conc. col.* 313. — [2] *Ep. Cyril. ad Cœlest. ibid. c.* XIV, *col.* 314. — [3] *Ibid. col.* 343. — [4] *Diss. præv. n.* LIX. — [5] *Ep. Cœlest. ad Nest. c.* XVIII, *col.* 355.

[1] *Epist. Cœlest. ad Cyrill. c.* XV; *col.* 349. — [2] *Epist. ad Nest. ibid, c.* XVIII; *col.* 364 : *ad Cler. C. P. c.* XIX; *col.* 373 : *ad Joan. Antioch. cap.* XX; *col.* 377. *Vid. nov. collect. Baluz, pag.* 439. *Ep. Cyrill. ad Nest. c.* XXVI. *p.* 397.

animis illuserat, eos sibi conciliaverat episcopos, eâ denique gratiâ apud Theodosium Juniorem imperatorem et proceres erat, ut facilè omnia commoveret. Itaque opus erat œcumenicâ synodo, quòd de re maximâ ac de personâ in maximam dignitatem evectâ ageretur : quòd multi episcopi, in his Orientales ferè omnes, hoc est Antiocheni tractùs, atque ipse patriarcha Joannes, à Cyrillo abhorrebant, et Nestorio favere videbantur : quòd scissa hominum studia, totumque Orientis imperium, Cyrillum inter atque Nestorium fluctuare videbatur. Hæc universalem synodum postulabant.

Accedebant piorum atque orthodoxorum preces. Ecce enim religiosissimi monachi, pro fide orthodoxâ ac *Deiparæ* voce à Nestorio multa perpessi, imperatori supplicabant « ut sacra et » œcumenica synodus coeat, quâ præsente Christus sanctissimam Ecclesiam uniat, populum » in unum reducat, ac sacerdotes sinceræ fidei » prædicatores, priusquam impia illa doctrina » (Nestorii) latiùs serpat, loco suo restituat [1]. » Et iterum : « Nos enim vos de œcumenicâ synodo » cogendâ rogavimus, quæ aptissimè posset con» stabilire et erigere titubantia, sive etiam frac» ta [2]. » En post romani Pontificis judicium, expetita à piis, per universalem synodum, rerum titubantium invicta et ultima firmitudo.

His aliisque motus imperator, hæc ad Cyrillum scripsit : « Pietatis doctrinam in sacrâ synodo » discuti et examinari volumus, et ratum esse » quod rectæ fidei consonum videbitur : sive illi, » qui victi discedent, veniam impetraturi essent » à Patribus, sive non [3]. »

Hic tria videmus : primùm illud; post sancti Cœlestini judicium, aliud adhuc requiri, synodale scilicet : alterum, hæc duo in Patrum potestate futura, ut de doctrinâ, deque personis judicent : tertium, ratum id futurum, neque ampliùs retractandum, quod synodus judicarit.

Addit : « Judices hujus rei esse oportere eos, » qui sacerdotiis ubique præsunt, et per quos » ipsi in veritatis sententiâ sumus et erimus. » En quorum fide nitimur. En in quorum judicio ultima et indeclinabilis sit auctoritas.

Id secundùm *ecclesiasticos canones* fieri et imperator affirmabat, et episcopi fatebantur. Itaque omnes et ipse Cœlestinus ad synodum se accingunt. Nihil ultrà Cyrillus egit, pontificii licèt decreti executor à Cœlestino dictus. Nestorius pristino loco mansit; universalis synodi sententia expectatur; et disertè rescripserat imperator, « ut ante sanctissimam coactam synodum, com» munemque ejus sententiam, nihil quidquam à » quoquam, in ullâ prorsùs re, privatim innove» tur [1]. » Rectè et ordine : id enim universalis synodi majestas postulabat. Quare et Cyrillus paruit, et episcopi quievere : fixumque id, dictâ licèt ac promulgatâ romani Pontificis sententiâ, de fide ac personis violatæ fidei causâ judicatis; omnia in suspenso esse, postquam universalis synodi expectatur auctoritas. Id ab imperatore actum; id episcopis, ac Papæ ipsi placitum vidimus; id jam in ipsâ synodo œcumenicâ comprobatum gesta sequentia declarabunt.

CAPUT XI.

Acta synodi Ephesinæ recensentur : ejus actio prima probat synodus omnia quæ à Cœlestino decreta essent in suspenso manere, usque ad synodi sententiam : quæ de fide gesta sunt referuntur, ostenditurque prolatum à Papâ judicium ad examen legitimum fuisse revocatum.

Lectis iis, quæ synodum præcessere, ipsias synodi gesta recensemus, atque incipimus ab actione primâ.

Postea quàm ergo episcopi, atque ipse Nestorius Ephesum convenere, inchoata est synodus universalis, Cyrillo præside, ac Cœlestini vices gerente; quippè qui pontificiæ sententiæ ab ipso Pontifice constitutus executor esset. In primâ actione hæc gesta sunt.

Primùm lectæ imperatoris litteræ eæ quas memoravimus, nempe ut œcumenica synodus haberetur, utque omnia interim in suspenso essent [2] : lectæ, inquam, hæ litteræ, atque in gesta relatæ, probatumque à Patribus, omnia circa Nestorium à Cœlestino decreta, suspensa fuisse, donec sacra synodus ferret sententiam.

Quæres an synodus tantùm imperatori licere voluerit, ut Sedis apostolicæ sententiam ad effectum deduci interim prohiberet. Non ita ex gestis : sed potiùs interpositâ synodi generalis auctoritate, cujus quidem convocatio, pro eorum temporum disciplinâ, imperatori permitteretur : ipsa synodus intellexit, omnia ipso jure in suspenso esse, atque à synodi pendere sententiâ. Quare pontificio decreto promulgato ac denuntiato, decemque illis diebus jamdiù evolutis, Nestorius ab ipsâ synodo pro episcopo est habitus, et religiosissimi episcopi nomine appellatus, et eo quoque nomine ter vocatus et citatus ut in sacrâ synodo cum aliis episcopis consederet [3] : id enim disertè scriptum, συνεδρεύειν; additum, ut ad objecta responderet. Omninò enim vole-

[1] *Suppl. Basil. et Monac. Imp. Vid. Conc. Ephes. part.* I, c. XXX, n. IV, *col.* 429. — [2] *Ibid. n.* VI, *col.* 432. — [3] *Ep. Theod. ad Cyrill. Ibid. c.* XXXI *col.* 436.

[1] *Ep* II *Theod. ad Cyrill. Conc. Ephes. part* I, *c.* XXXII; *col.* 437. — [2] *Conc. Ephes. act.* I; *col.* 432, 433 *et seq.* — [3] *Conc. Ephes. act.* I. *col.* 432, 433 *et seq.*

bant, ut quocumque modo agnosceret universalem synodum, in ejus postea procul dubio potestate futurus. Sed venire renuit, et ne ipse adiri posset, fores suas armato milite obsideri voluit.

II. Hinc de fide quæsitum, quòd et id imperator jussisset, et canones postularent : lectaque Nicæna fides, ad quam omnia exigerentur, ac postea de epistolis Cyrilli ac Nestorii ordine inquisitum.

III. Epistola Cyrilli prima deducta est ad synodi judicium : illa, inquam, de fide ad Nestorium epistola, à papâ Cœlestino tam expressè probata, de quâ id edixerat ad Cyrillum : » Omnia quæcumque sentimus ac tenemus, te illi» dem sentire ac tenere perspicimus[1]; » quam decreto in Nestorium per omnes Ecclesias promulgato, comprobaverat, atque adversùs Nestorium *canonicæ monitionis* instar haberi voluerat. De illâ, inquam, epistolâ quæsitum, Cyrillo auctore ac præeunte, in hæc verba : » Persuasum » habeo, nihil me ab orthodoxâ fide aut symbolo » Nicæno discessisse; quare vestram Sanctitatem » rogo, ut coram exponat, rectène, et inculpatè, » sanctoque illi concilio convenienter hæc scrip» serim, an secus[2]. »

Et erunt, qui dicant quæstiones de fide semel à romano Pontifice auctoritate apostolicâ judicatas, in synodis generalibus examinari ad dictorum intelligentiam, non ad rei, quasi adhuc in quæstione positæ, definitionem. Audiant Cyrillum synodi principem : quid synodo quærendum proponat attendant. Et quidem nullius errati sibi conscius; ne tamen sibi crederet, synodi sententiam rogabat, in hæc verba : » Rectène et » inculpatè, an secus scripserim. » Hæc Cyrillus synodi princeps proponit in medium.

Quis vel fando audiit, post ultimum et irreformabile Ecclesiæ de fide judicium, itâ unquam quæsitum interrogatumque esse? Nunquam factum : id enim esset de ipsâ fide declaratâ et exploratâ dubitare. At id post papæ Cœlestini judicium factum est : neque Cyrillus aut quisquam aliud cogitabant : non ergo illud erat ultimum, atque irreformabile judicium.

Ex eâ interrogandi formâ Patres ordine censent, » Nicænum Symbolum, et epistolam Cy» rilli per omnia consentanea et consentientia » esse[3]. » En quæstio; en examen; en deinde judicium. Gesta satis loquuntur : nos hîc ne verbum quidem.

Producta deindè est Nestorii epistola illa, quam Cœlestinus blasphemam atque impiam pronuntiaverat. Ea verò legitur. Tum de eâ quæritur, auctore Cyrillo : « Numquid hæc ipsa quo» que fidei à sanctâ Nicænorum Patrum synodo » expositæ consentanea esse videretur, an non[1]? » Eâdem planè formâ quâ de epistolâ Cyrilli quæsitum erat. Patres ordine censent » à Symbolo » Nicæno dissentaneam, atque eo improbatam[1]. » Quo ritu, quâ regulâ, probatâ Cyrilli est; eo ritu, eâ regulâ, Nestorii epistola improbatur. En bis eâdem Ephesinæ synodi actione, romani Pontificis dictum ac promulgatum de catholicâ fide judicium retractatur. Quæ approbaverat, quæque improbaverat, æquè in examen revocantur, nec nisi quæstione habitâ confirmantur.

CAPUT XII.

Continuatio actionis primæ concilii Ephesini; quæ circa Nestorii personam à Cœlestino papâ decreta essent, ad synodale examen et ipsa revocantur, nec nisi quæstione habitâ comprobantur.

Hæc quidem de fide gesta sunt actione primâ synodi Ephesinæ : jam quæ ad Nestorii personam eâdem in actione pertineant recensemus.

Primùm Cœlestini ad Nestorium epistola legitur, et in acta refertur, ea scilicet quâ de Nestorio ferebat sententiam[3]: de quâ sanè sententiâ cùm postea, perpensis omnibus, Patres judicaturi essent, interim tantum in acta referri oportebat. In Cœlestini epistolâ nihil erat peculiaris doctrinæ : tantùm in eo versabatur, ut Cyrilli probaret doctrinam et epistolam; Nestorii improbaret; de quibus Cyrilli ac Nestorii epistolis jam prolatum erat sanctæ synodi judicium, ut aliquid iis addere supervacaneum esset.

II. Eâdem verò causâ, cùm Cyrilli epistola lecta esset, ea scilicet, quâ Cœlestini exequebatur sententiam, de eâ epistolâ nihil speciatim actum, sed jussum duntaxat, ut in acta referretur.

III. His gestis, de Nestorii personâ pronuntiandum fuit. Quæsitum, ecquid ea quæ Cœlestinus ad Nestorium scripserat, quæque exequendo Cyrillus egerat, ad Nestorium perlata essent[4]. Perlata esse compertum est, et eum usque adhuc in sententiâ perstitisse, ac pridem effluxisse dies à sancto Cœlestino primùm, tum postea ab imperatore synodum convocante præfixos. Hinc ad probationis cumulum, Patrum testimonia cum Nestorii exegesibus componuntur[5]: immanis discrepantia prodit Nestorium novatorem, adeòque hæreticum : fit decretum in hæc verba[6]: » Sancta synodus dixit : Cùm impiissimus Nes» torius, neque nostræ citationi parere, neque

[1] Ep. Cœl. ad Cyril. part. 1 Conc. Ephes. cap. XV; col. 348. — [2] Conc. Eph. act. 1; col. 461. — [3] Ibid. et col. seq.

[1] Conc. Eph. act. 1; col 492, 495. — [2] Ibid. et col. seq. — [3] Ib. col. 501. — [4] Conc. Eph. act. 1, col. 504. — [5] Ib. col. 508 et seq. — [6] Ibid. col. 535.

» episcopos à nobis destinatos admittere voluerit; necessariò venimus ad examinationem eorum quæ impiè docuisset. Deprehendentes itàque partim ex litteris commentariisque ipsius, partim è sermonibus, illum impiè sentire et prædicare, coacti per sacros canones, et litteras sanctissimi Patris nostri et comministri Cœlestini romanæ Ecclesiæ episcopi ad hanc sententiam venimus : Dominus noster Jesus Christi, per hanc sanctissimam synodum Nestorium episcopali dignitate PRIVATUM ESSE DEFINIT. » Vides canones conjunctos cum Cœlestini litteris; magnificè sanè, et ad commendandam Sedis apostolicæ majestatem. Vides synodum executam quæ Cœlestinus decrevisset, atque his coactam, ad tristem sententiam devenisse; sed novâ et suâ definitione editâ in Christi nomine : sed postquam legitimâ cognitione constitit omnia rectè et ordine gesta esse.

IV. Denique sententia synodi pronuntiata ad impiissimum Nestorium scribitur : « Sancta synodus Nestorio novo Judæ : scias te à sanctâ synodo esse depositum [1]. » Sic qui ante sacræ synodi disquisitionem, *religiosissimus episcopus* vocabatur, eâ disquisitione factâ, jam *impiissimus*, jam *novus Judas*, et ab episcopali sede dejectus irrevocabiliter, et sententia promulgatur.

Sic maxima res, maximâ consensione perfecta est, quâ nempè omnia in Ecclesiâ stare diximus; et ordo judicii ex se perspicuus : nempè à Cœlestino sententia profertur *, concilii generalis convocatione suspenditur, cognitione examinatur, novo et irretractabili judicio roboratur, totius Ecclesiæ auctoritate conjunctâ.

Id Patres profitentur relatione ad imperatorem : « Nestorium à cathedrâ submovimus, et canonicè exauctoravimus; Cœlestinum magnæ Romæ episcopum præconiis extollentes, qui ante nostram sententiam, Nestorii hæretica dogmata condemnaverat, nosque in ferendâ contra eum sententiâ anteverterat [2]. » Hæc illa unitas, hæc illa consensio, quæ invictum jam et ineluctabile robur ecclesiasticis judiciis præstat.

Ità congruunt omnia, ac nostra sententia stabilitur : dum enim Sedis apostolicæ de fide, deque personâ judicium, sancta synodus comprobat et exequitur, ejusdem sanè Sedis legitimam potestatem et privatum agnoscit. Dum autem illius judicium non probat, nisi per legitimam cognitionem et iteratum examen, romanum Pontificem omnibus quidem episcopis superiorem; uno tamen concilio generali, etiam in causâ fidei, inferiorem esse docet : quod erat demonstrandum.

[1] *Conc. Eph. act.* I; *col.* 549.

* Contendit Alph. Muzzarellus S. Cœlestinum concedere voluisse Nestorio inducias pœnitentiæ et correctionis in proximo concilio : ideoque ejus sententiam adversùs Nestorium non fuisse absolutam, sed conditionalam. Vide ejus opus posthumum, quod Gandavi prodiit, anno 1815 : *De auctoritate Rom. Pontificis in conciliis generalibus*; tom. II, pag. 42 et seq. (*Edit. Versal.*)

[2] *Conc. Eph. act.* I; *col.* 671.

CAPUT XIII.

Gesta actionis secundæ, quibus præcedentia comprobantur : quid sit confirmare decreta, stylo ecclesiastico, ex gestis demonstratur : in synodi examine, atque judicio quæstionis finem non modò sacra synodus, sed etiam legati apostolici, atque ipse etiam papa Cœlestinus agnoscunt.

Dum hæc agebantur, Arcadius et Projectus episcopi, et Philippus presbyter, delecti à Cœlestino erant, qui speciali mandato Sedis apostolicæ totiusque Occidentalis synodi, Ephesinæ synodo interessent. Hi ergo Ephesum ab Urbe adveniunt, ac sacro conventui adsunt, atque hic actio secunda inchoatur [1].

Lupus Lovaniensis, inter alia antiquitatis acta, Cœlestini ad legatos commonitorium instructionesque, ut ipse Cœlestinus vocat, protulit. His præcipiebatur, « ut Sedis apostolicæ tuerentur dignitatem : ne se episcoporum dissidiis immiscerent, quorum quippè judices (cum synodo utique) esse deberent [2]; » cum Cyrillo, utpote fido, agenda conferrent. Jam quid his mandatis nixi præstiterint, ordine recensemus; atque his nostra firmari faciliè ostendimus.

Primùm quidem proferunt sancti Cœlestini epistolam ad synodum [1], quâ legatis injunctum officium explicatur his verbis : « Direximus sanctos fratres et consacerdotes nostros,... qui iis quæ aguntur intersint, et quæ à nobis anteà statuta sunt exequantur [4]. » His constat synodi Ephesinæ actionem in apostolici judicii executione versari. Cujusmodi autem sit illa executio, an merâ, ut aiunt, obedientiâ, an verò ipsius synodi cognitione legitimâ, certoque jam et indeclinabili judicio, sequentia demonstrabunt.

II. Lectis Cœlestini litteris, legati consequenter ad episcopos; « ut quæ *Cœlestinus* anteà definire, et nunc in memoriam revocare dignatus est, juxta communis fidei regulam, AD FINEM NUMERIS OMNIBUS ABSOLUTUM deduci jubeatis; Τεὶς πέρας πληρέστατον, AD FINEM PLENISSIMUM : » qui concilii fructus est, post cujus sententiam nulla nova discussio, novumque judicium, sed

[1] *Conc. Eph. act.* I; *col.* 610. — [2] *Christ. Lup. var. Patr. epist. cap.* CCXXVI. *Vid. etiam novam coll. Baluz. pag.* 382. — [3] *Conc. Ephes. act.* II; *col.* 611. — [4] *Ibid. col.* 618.

mera executio. Atque id legati postulant juberi à synodo, in quâ summam illam auctoritatem recognoscant.

III. Firmus, episcopus Cæsareæ Cappadociæ, pro synodo respondet : « Apostolica et sancta » Sedes Cœlestini episcopi præsenti negotio sen- » tentiam regulamque præscripsit[1]. » Græca habent : *sententiam priùs protulit ac regulam*, seu τύπον, quam vocem paulò post *formam* vertit interpres. Nos de vocibus non litigamus : quid autem ipsa res sit audiamus eumdem Firmum accuratè explicantem : « Nos, inquit, de » Nestorio hanc formam executioni mandavi- » mus, canonicum apostolicumque judicium in » illum proferentes : » actione primâ scilicet, quâ, facto examine, et quæstione habitâ, Cœlestini decretum firmatum vidimus. Sic exequitur synodus generalis primæ Sedis sententiam, legitimâ cognitione et inquisitione, nec simplicis mandatarii vice, *sed canonico et apostolico dato judicio*. Papale sanè decretum pro tantæ Sedis auctoritate sit forma, sit regula; sed quæ synodo convocatâ, non nisi ex communi judicio, plenam auctoritatem obtineat.

IV. Legatos quoque ad synodum mandato speciali missos, quæ adversùs Nestorium gesta essent, an satis ex canonum præscripto, et Sedis apostolicæ reverentiâ intelligere oportebat : id sæpè jam diximus. Quare meritò petunt acta communicari, *ut nos quoque*, inquiunt[2], *confirmemus*. Illud *confirmare* quid sit, ipsa gesta eloquentur.

V. Postquam, legatis petentibus, data sunt quæ in Nestorium acta essent, de iis actione tertiâ sic referunt : « Intelleximus omnia canonicè » et ex ecclesiasticâ disciplinâ judicata esse[3]. » Ergo canonicè et ex ecclesiasticâ disciplinâ Sedis apostolicæ judicia in synodo generali, quæstione habitâ, retractantur, ac de iis judicatur.

VI. Cùm legati probassent acta in Nestorium sibi communicata, jam relegi petunt in publico consessu cætera, quæcumque Ephesi ab initio lecta gestaque essent : nempè, inquiunt, « ut ob- » temperantes formulæ sanctissimi papæ Cœles- » tini, qui hanc curam nobis commisit, vestræ » etiam Sanctitatis judicia confirmare possi- » mus[4]. »

Postea quàm ergo relecta sunt omnia, ac legati assensere, proponit Cyrillus sacræ synodo, « ut legati obsignatione, ut moris est, planam » ac manifestam faciant canonicam cum synodo » assensionem suam[5]. » Ad eam Cyrilli interrogationem, synodus sic respondet, decernitque : ut legati *subscribendo acta confirment*: quo loco perspicuè ipsum *confirmare* à synodo dictum, nihil aliud est *quàm planam et manifestam suam assensionem facere*, ut à Cyrillo erat propositum.

Hunc verum, genuinumque confirmationis sensum sæpè protulimus, sæpè proferemus ; et nunc à sanctâ Ephesinâ synodo tam clarè proponi nobis gratulamur.

VII. Jam verò quanti esset, *auctoritate legationis apostolicæ Sedis*, ut ait Projectus[1], legatorum unus, decreta Ephesina confirmari, hinc intelligitur; quòd etsi Cyrillus papalis sententiæ executor dictus, eam in synodo executus esset; non tamen ad synodum expressè delegatus : de quâ synodo Cœlestinus nondum cogitabat cùm Cyrillo vices committeret suas. At Arcadius, Projectus et Philippus, expressè à Cœlestino ad synodum missi, mandati specialis auctoritate, synodalia gesta firmabant, Ecclesiarumque omnium cum Ecclesiâ principali, romanâ scilicet, claram omnibus modis ac testimoniis consensionem manifestabant.

VIII. Huc accedit quòd legati ad synodum Ephesinam speciali mandato missi, non modò apostolicæ Sedis, sed etiam totius Occidentis ferebant sententiam. Undè Philippus presbyter, unus legatorum, postea quàm relecta omnia et communi consensu probata sunt, sic concludit : « Firmum ergo est, juxta omnium Ecclesiarum » decretum (*nam* Orientalis et Occidentalis Ec- » clesiæ sacerdotes, vel per se, vel certè per » legatos, sacerdotali huic consessui intersunt), » quod in (Nestorium) est pronuntiatum[2]. »

IX. Hinc elucet ut sese mutuò ipsa Ecclesiarum decreta confirment : ea enim omnia vim habent confirmandi, quæ Ecclesiarum omnium consensionem unitatemque declarant; cùm ipsâ unitate et consensione mutuâ, decretorum ecclesiasticorum firmitudo constet. Quare in edendâ fidei expositione, Oriens et Occidens, Sedesque apostolica et synodici conventus se mutuò firmant. Unde et illud legimus in Ephesinâ synodo Cœlestino acclamatum : « Cœlestino custodi fi- » dei; Cœlestino cum synodo concordi : unus » Cœlestinus, unus Cyrillus, una fides synodi, » una fides orbis terrarum[3]. »

His ergo auditis catholicæ unitatis acclamationibus, Philippus legatus sic respondet : « Gra- » tias agimus sanctæ venerandæque synodo, » quod sancta membra, sanctis vestris vocibus, » sancto capiti vos adjunxeritis : non enim ig- » norat vestra Beatitudo totius fidei, vel etiam » apostolorum caput esse beatum Petrum.[4] »

[1] *Conc. Ephes. act.* III; *col.* 618. — [2] *Ibid. col.* 619. — [3] *Ibid. act.* III, *col.* 622, 623. — [4] *Ibid.* — [5] *Ibid. col.* 630.

[1] *Conc. Ephes. act.* III; *col.* 627. — [2] *Ibid. col.* 626. — [3] *Ibid. act.* III; *col.* 618. — [4] *Ibid. col.* 619.

Hæc ergo summa anctoritas, summa vis : quòd membra et inter se, et romano Pontifici, ut capiti conjungantur : quod ex consensione invictum ecclesiastici judicii robur.

X. Postremò Cœlestinus ipse, re totâ pernetâ, ad sanctam Ephesinam synodum mittit epistolam, quam sic auspicatur : « Tandem malorum » fine gaudendum est [1]. » Ubi *finem* agnoscat lector eruditus intelligit : post damnatum scilicet, œcumenici concilii, hoc est totius Ecclesiæ catholicæ indeclinabili auctoritate, Nestorium. Pergit : « Hujus rei tam fideliter peractæ, vos » executores videmus nobiscum fuisse. » Omnes decernunt, omnes exequuntur, dato scilicet communi judicio. Undè addit Cœlestinus : « Dejec» tionem justam et exaltationem didicimus jus» tiorem : » dejectionem Nestorii à romanâ quidem Sede inchoatam, sed synodi sententiâ ad finem usque perductam, εἰς πέρας πλειστοτον, ut suprà vidimus : exaltationem Maximiani, in Nestorii locum post Ephesina decreta continuò substituti. Hic quæstionis finis : hunc finem non in suo, sed in synodi universalis examine atque judicio, ipse etiam Cœlestinus agnoscit.

Atque id gestum in illâ synodo, in quâ post Christum natum Sedis apostolicæ auctoritatem inculentissimè commendatam esse constat; neque tantùm verbis, sed etiam factis. Certè sancta synodus Philippum legatum audit hæc vera et magnifica prædicantem de Sedis apostolicæ dignitate, deque » Petro capite et fidei columnâ, et » Ecclesiæ catholicæ fundamento, et Christi auc» toritate clavium administro; qui ad hoc usque » tempus semper in suis successoribus vivat, et » judicium exerceat [2]. » Hæc dicit, visis ipsius concilii actis omnibus, quæ memoravimus : ut profectò intelligamus hæc omnia Petri Sedisque apostolicæ privilegia, cum synodi decretis et iterato judicio, et habitâ de fide post Sedem apostolicam quæstione, egregiè consentire.

CAPUT XIV.

Ephesinæ synodi praxis quâ doctrinâ nitatur : episcoporum auctoritas in apostolis instituta : iis omnibus fidei depositum in commune traditum, et communi curâ custodiendum : apostolici in Hierosolymis concilii auctoritas in secutis conciliis : hæc ex Cœlestini epistolâ Ephesi lectâ, quâ confutantur ii, qui docendi auctoritatem à Papâ in episcopos manare contendunt.

Post gesta relata, nostramque sententiam ex illis affirmatam, juvat etiam exponere sancti Cœlestini papæ doctrinam egregiam, undè ista manarint; nempè ea epistola, quam ad sacram synodum legati attulerunt, hæc ante omnia præferebat : « Spiritûs sancti testatur præsentiam » congregatio sacerdotum. » Ac paulò post : « Sanctum namque est pro debitâ sibi venera» tione concilium; in quo utique nunc apostolo» rum frequentissimæ illius, quam legimus con» gregationis, aspicienda reverentia est. Nun» quam defuit his magister, quem receperant » prædicandum : adfuit his semper dominus et » magister; sed nec docentes à suo doctore de» serti sunt unquam. Docebat ille qui miserat; » docebat qui dixerat quid docerent; docebat qui » in apostolis suis se confirmabat audiri [1]. » Hæc de apostolis, ac primo illo apostolico concilio dicta : mox ad omnes episcopos, atque ad secutas synodos conferuntur. « Hæc, inquit, ad om» nes in commune Domini sacerdotes mandatæ » prædicationis cura pervenit : hæreditario in » hanc sollicitudinem jure constringimur, qui» cumque per diversa terrarum eorum vice no» men Domini prædicamus. Dum illis dicitur : » *Ite, docete omnes gentes* [2] : advertere debet » vestra Fraternitas, quia accepimus generale » mandatum : omnes etiam nos id agere voluit, » qui illis sic omnibus commune mandavit offi» cium : necesse est ut competenter nostros se» quamur auctores; subeamus omnes eorum la» bores, quibus omnes successimus in honore. » Hæc denique sic concludit : « Agendum est » labore communi ut credita, et per apostolorum » traditionem detenta, servemus [3]. »

Ex hâc sancti Cœlestini doctrinâ multa deducimus; primùm illud : episcopos in apostolis doctores constitutos ab ipso Christo, non utique à Petro, aut Petri successoribus. Nec indignum putat tanto loco positus Pontifex admiscere se reliquis episcopis : « Omnes, inquit, apostolorum » vice nomen Domini prædicamus :... omnes » illis successimus in honore. » Quò magis constet docendi auctoritatem, tum in ipsum Cœlestinum, quàm in cæteros episcopos à Christo esse transfusam. Hinc omnibus traditum sacræ doctrinæ depositum, cujus custodia penes omnes sit, communique adeò curâ et consensione constituendam fidem : neque defuturum Ecclesiarum magistris Christi veri magistri præsidium. Hæc Cœlestinus in commune statuit de se et omnibus episcopis apostolorum successoribus : tum illud consectaneum, ut quæstione de legalibus collecti apostoli simul protulerint eumdem Spiritûs sancti, suamque sententiam, ita porrò futurum in aliis summis controversiis, apostolorumque concilium in episcoporum conciliis revicturum. Quæ profectò docent, non in Petri solius aut succes-

[1] *Ibid. part.* III *Conc. Ephes. cap.* XX; *col.* 1069. — [2] *Conc. Ephes. act.* III. *col.* 626.

[1] *Epist. Cœlest. ad Synod. Ephes. act.* II; *col.* 614. — [2] *Matt.* XXVIII. 19. — [3] *Act.* II *Conc. Eph. col.* 615.

sorum Petri sententiâ, sed in omniam consensione, coacilioram vim, et qaæstionis finem esse repositam.

Neque propterea Cœiestiaus primatum infringit suum, dum se annumerat reliquis apostolorum successoribas. Ut enim reliqui episcopi reliquis apostolis, ita ipse Petro priacipi successor à Christo datns, ubiqae omnes præit Petri auctoritate, ut in eâdem synodo prædicatum gestumque legimus.

Sic in sanctâ syaodo generali tertio, ac primis iliis sæculis, et coatra hæreticos eviacimns ubique præeaatem, atqae omnium dacem Sedis apostolicæ potestatem; quodque est maximum, Petri nomiae, atque adeò à Christo institutam: nec minùs catholicis ostendimus in eo coliocatam ultimam et irrefragabilem ecclesiastici judicii vim, cùm ad Petri, id est, ad Papæ auctoritatem episcoporum quoque toto orbe terrarum, apostolorum vice, accedit auctoritas atque consensio; quod nnum Ecclesia gallicana postulat.

CAPUT XV.

Chalcedonensis concilii quarti generalis acta proponuntur: referuntur ea quæ antecesserint: ex bis demonstratur, etiam in fidei causis, post romani Pontificis judicium, à totâ Ecclesiâ ipsoque romano Pontifice plenius ac majus, jamque irrefragabile judicium expectari.

Jam acta concilii Chalcedoaensis generalis pervolvantur. Hæc antecessere. Duas in Christo naturas confaadebat Eatyches, archimandrita Constantiaopolitanus, ac moaachorum pater, haud minùs pervicax quàm delirus senex. Is ergo damnatus à sancto Flaviano suo et Coastantiaopolitanæ sedis antistite, patriarchas quidem omnes, sed romanam maximè Poatificem appellavit. Leo scribit ad Flavianam, ac jabet *ad se cuncta deferri* [1]. Flavianus respoadet, atque à Leone petit, ut aempè « propriam facieas com» munem causam, et sanctarum Ecclesiarum » disciplinam, simal decerneret damnationem » adversùs eum (Eutychem) regulariter factam » esse, et per propria dicta confortaret impera» toris fidem [2]. » Addebat: « Causa enim eget » solummodo vestro solatio atque defeasione, » quâ debeatis consensu proprio ad pacem cuncta » perducere: » boc est, aperta causa et piaaa est; pauci adhuc sectatores, iique obscuri, nec magni nomiais. Concludebat: « Sic enim hæresis » quæ sarrexit..... facillimè destruetur, Deo » cooperaate, per vestras litteras; removebitur » autem et concilium, qaod fieri divulgatur, » quatenus neqaaquam saactæ turbentur Eccle» siæ [1]. » Et id ex disciplinâ, ut statim hæreses comprimantur, episcopali primàm, tum deindè Sedis apostolicæ providentiâ: neque statim necesse sit, syaodo universali convocatâ, sollicitari omnium Ecclesiarum pacem.

Ubi ad Leonem acta periata suat, ad Flavianum scribit [2]: sacramentum Dominicæ incarnationis exponit *plenissimè, lucidissimè*, at et ipse dicit [3], et omnes Ecclesiæ attestantur; Flaviani fidem et acta laudat; Eutychem ita damnat, at ei indulgeri possit, si satisfecerit.

Hæc illa est nobilis ac planè cœlestis epistola, quæ per totam Ecclesiam taato postea studio celebratur; quàm nos ideò intellectam volumus quoties simpliciter Leonis epistolam appellare contigerit.

His quidem quæstio finiri potuit, nisi ea incidissent, quæ ad synodum Ephesi convocandam imperatorem Theodosiam Juniorem impnlerunt; eum qui Ephesi jam primam iliam sub Cœlestino et Cyrillo indixerat.

De hâc synodo sanctus Leo ad Theodosium hæc scripsit, primàm quidem « tam evidentem » caasam esse, ut rationabilibus causis ab iadi» cendâ synodo fuisset abstinendam [4]: » quod etiam Flavianus cavisse videbatur [*].

Cæterùm, cùm imperator bono animo synodum convocasset, Leo assentitur, atque eas ad syaodum dat litteras, quibus imperatorem laadat, qaòd habere voluerit episcopale concilium, « nt pleniore judicio omnis error posset aboleri. » Memorat legatos à se dirigi, « qui vice, inquit [5], » meâ sancto conventui vestræ Fraternitatis in» tersint, et communi vobiscum sententiâ, quæ » Domino sunt placitura, constituant. »

Ex his tria habemus: primùm quidem in fidei quæstionibus, non semper necesse esse synodum œcumenicam convocari: tum illud, post rem a se judicatam non refugi à Leone tanto Pontifice synodale judicium, si causa idoaea sit: denique si synodus habeatur, *pleniore judicio* errorem aboleri, et quæstionem à Sede apostolicâ, *communi* cum episcopis *sententiâ* fiairi oportere: quo quidem plenum iliad à nobis sæpè memoratam consensionis robur agnoscit.

At postquàm Dioscorus Alexandrinas episcopus, Eutychetis et fautor, omnia per vim et ne-

[1] *Conc. Chalc. part.* I, *Ep.* II *Leon. Mag. ad Flav. tom.* IV *Conc. col.* 11. *Vid. int. epist. Leon. edit. Quesn. epist.* XX, *al.* VIII. — [2] *Ep. Flav. ad Leon tom.* IV, *col.* 15. *Inter Leon. ep. post epist.* XII.

[1] *Ep. Flav. ad Leon. tom.* IV, *col.* 16. *Int. Leon. ep. post epist.* XXI. — [2] *Ep. Leon. ad Flav. inter act. Conc. Chalc. act.* II, *col.* 344 *et seq. Inter Leo. epist.* XXIV. *al.* X. — [3] *Vid. Ep. Leon. ad Synod. Chalc. part.* I *Conc. Ep.* XL, *col.* 71. *Int. Leon. ep.* LXXII, *al.* XLVII. — [4] *Conc. Chal. part.* I. *ep.* XVII, *col* 38. *Int. Leon. ep.* XXXIII, *al.* XVII.

[*] In suâ ad Leonem epistolâ.

[5] *Conc. Chalc. part.* I. *epist.* XIII; *col.* 34. *Int. Leon.* XXIX, *art.* XV.

fas egit, factumque est Ephesi, non concilium, sed apertum latrocinium; jam scisso episcopali collegio, totâque Ecclesiâ perturbatâ, synodi secundæ œcumenicæ Ephesinæ nomine, ipse Leo agnoscit, novam synodum generalem haberi oportere, quæ « omnes offensiones, ita aut repellat aut mitiget, ne aliquid ultrà sit vel in » fide dubium, vel in charitate divisum [1]. » Ergo intelligebat schismata et tantam de ipsâ fide fluctuationem animorum, non satis tolli posse per suum judicium; et plenius, firmius, auctoritate majus synodi generalis judicium, quo scilicet judicio omne jam dubium tolleretur, haud minùs sapiens ac bonus quàm fortis Pontifex postulabat.

Cæterùm, Theodosius imperator quamdiu existimavit Ephesi res ordine fuisse tractatas, de novâ synodo habendâ nihil audire voluit. « Rem enim transactam Ephesi depositione eo» rum qui mererentur; et nihil ulteriùs post hæc » definiri possibile est, cùm ista jam semel de» cisa sint [2]. » Ex his liquet quo discrimine essent romani Pontificis ac synodorum generalium judicia: cùm judicium quidem romani Pontificis in synodo retractetur; post synodum verò, quamdiu ea legitima habeatur, nihil retractari, nihil audiri liceat.

Verùm Theodosio pauló post mortuo, Marcianus imperator, ubi intellexit Ephesino conventui, propter vim et alia contra canones gesta, synodi œcumenicæ nomen atque auctoritatem à plerisque episcopis, maximè verò à romano Pontifice denegari; novæ synodi convocationem petenti Leoni negare non potuit. Factum est igitur Chalcedonense concilium; atque apud omnes constitit quasdam esse circa fidem dissensiones ita graves, quæ non nisi concilii œcumenici auctoritate definiri possint.

CAPUT XVI.

In Chalcedonensi concilio duo ad rem faciunt; alterum, Dioscori patriarchæ Alexandrini; alterum, examen epistolæ Leonis: hic de Dioscoro: demonstratur in causis, quæ universalem Ecclesiam spectant, in ipsâ consensione vim summam et indeclinabilem esse repositam.

Notum est omnibus Chalcedonem sexcentos atque ampliùs episcopos convenisse. Paschasinus et Lucentius episcopi, Leonis vice, sanctæ synodo præsidebant: dati ab imperatore judices qui actionem regerent, turbas compescerent, quæstionem de fide, et ecclesiastica omnia, in synodi potestate ac judicio relinquerent.

In eâ verò synodo, quæ ad rem nostram faciant, duo sunt: primùm, Dioscori Depositio; alterum, sententia synodi de Leonis epistolâ comprobandâ.

De Dioscoro, cùm vocatus judiciose non sisteret, ejusque scelera omnibus innotescerent, sic transactum. Paschasinus Sedis apostolicæ legatus Patres rogat [1]: « Quid placet vestræ Sancti» tati volumus discere. Sancta synodus dixit: » Quod placet canonibus. Lucianus episcopus » dixit: A beatissimo patre nostro Cyrillo in » sanctâ Ephesinâ synodo quædam acta sunt: » ipsam inspicientes formam quæ placuerit date. » Paschasinus episcopus dixit: Jubet Pietas ves» tra, ut ultione ecclesiasticâ utamur? Consen» titis? Sancta synodus dixit: Omnes consenti» mus... Paschasinus episcopus dixit: Iterùm » dico, quid placet Beatitudini vestræ? Maxi» mus episcopus magnæ Antiochenæ civitatis » dixit: Quod videtur Sanctitati vestræ, et nos » conformes efficimur. » Ita primam sententiam à Sede apostolicâ, et formam quam vocabant, dari oportebat. Itaque legati, Dioscori sceleribus enarratis, ita pronuntiaverunt [2]: « Undè sanctus » Leo per nos et præsentem sanctam synodum, » unà cum beatissimo Petro apostolo, qui est » petra et crepido Ecclesiæ, et rectæ fidei fun» damentum, ab omni sacerdotali potestate alie» num declaravit [*]. » Anatolius Constantinopolitanus episcopus: « Concors efficior. » Maximus Antiochenus episcopus: « Sicut beatissimus ar» chiepiscopus et pater noster Leo et Anatolius. » Cæteri eodem sensu: « Consentio, concors effi» cior, consensio damnationi à synodo factæ, » hæc eadem definio, decerno [3]. » Et subscriptum: « Paschasinus definiens subscripsi: Ana» tolius definiens subscripsi [4]: » cæteri idem.

Sic à Petro capite, atque unitatis fonte orta sententia in summam vim porrò deducitur consensione communi episcoporum: sic ut apostolorum prima illa synodus ubique repræsentetur.

Ex his intelliguntur ea quæ ad Theodosium Augustum Valentinianus Augustus scripsit: « De» bemus cum omni devotione defendere, et dig» nitatem propriæ venerationis beato apostolo » Petro intemeratam et in nostris temporibus » conservare: quatenus beatissimus romanæ ci-

[1] *Epist. Leo. ad Theod. ib. ep.* XX. *col.* 16. *Int. Leo.* XXXIX. *col.* XXXIV. — [2] *Vid. I part. Conc. Chal. epist.* XXIX, XXX, XXXI.

[1] *Conc. Chal. act.* III; *tom.* IV. *Conc. col.* 421, 421. — [2] *Ibid. col.* 425.

[*] Textus concil. Chalcedon. sic habet: NUDAVIT *eum tam episcopatûs dignitate, quàm etiam et ab omni sacerdotali* ALIENAVIT *ministerio.* Suspicatur Muzzarellus « hanc variatio» nem refundi potiùs debere in editoribus quàm in ipsum Bos» suetium. Absit enim, inquit, ut malæ fidei tantum virum in» cusem, quamvis ex textu integro, et integrè relato, non par» vum sibi et suis negotium obviare. » Vide ejus opus suprà memoratum, tom. II. pag. 81. Conjicimus autem ipsum episcopum Meldensem, hic, ut in nonnullis aliis locis, verba concilii, brevitatis causâ, contraxisse. (*Edit. Versal.*)

[3] *Ibid. et col. seq.* — [4] *Ibid. col.* 418 *et seq.*

» vitatis episcopus... locum habeat de fide et » sacerdotibus judicare [1]. » Neque tamen solus, sed eâ conditione quàm idem imperator addit: *ut prædictus sacerdos* in his certè causis, quæ fidem et universalem Ecclesiæ statum tangunt, » congregatis ex omni orbe sacerdotibus senten» tiam ferat [2]; » communi quidem decreto, ut et ipse Leo postulaverat, et in ipsâ synodo factum fuisse vidimus.

Eodem animo Pulcheria Augusta ad Leonem sic scribit de episcopis convocandis: qui, inquit, » facto concilio, de catholicâ confessione et de » episcopis, te auctore, decernant [3]. »

Idem quoque scribunt Valentinianus et Marcianus Augusti ad eumdem Leonem: *Ut per celebrandam synodum* omnia, *eo auctore*, fierent: hoc præstructo fundamento, quòd ipse *principatum in episcopatu..... possideret* [4].

Hinc liquidò constat, consueto ordine, et Papam auctorem esse debere, et episcopos assidentes cum ipso esse judices, et ipsum irrevocabilis decreti robur in consensione esse positum; quod ipsum Pulcheria Augusta testatur, datâ epistolâ ad strategum consularem *, qui omnem à synodo vim prohibere jubebatur: » ut cum omni disci» plinâ considente sanctâ synodo, sine aliquâ » commotione atque contentione, quæ à Domino » Christo revelata fuerint COMMUNITER AB OMNI» BUS confirmentur [5]. »

Interim sic Pontificem auctorem esse liquet, ut decreti vis, non solâ Pontificis auctoritate, quòd tum nemo cogitabat; sed ipsâ concilii consensione et approbatione constet; Patresque ac synodus condecernant, conjudicent, synodique sententia Papæ sententia sit; quæ, Ecclesiarum accedente consensu, jam irreformabilis irretractabilisque habeatur; quod unum postulamus.

CAPUT XVII.

Alterum caput in synodo Chalcedonensi tractatum, de expositâ fide: sancti Leonis epistola non nisi facto examine comprobata: Gallorum et Italorum ante Chalcedonense concilium, de recipiendâ Leonis epistolâ, litteræ ejusdem spiritûs referuntur: decretum apostolicæ Sedis, non nisi consensione Ecclesiarum, irretractabile fieri, christiani omnes et ipse Leo confitentur.

Alterum caput in Chalcedonensi synodo tractatum, nempè firmata fides, et probata Leonis epistola, sic habet. Jam eam epistolam, ante gestam synodum, totus ferè Occidens et Orientales plerique, et ipse Anatolius Constantinopolitanæ sedis episcopus, etiam subscriptione firmaverant, et in ipsâ synodo Patres sæpè clamaverant: » Sicut Leo, ita credimus, Petrus per Leo» nem locutus est, epistolæ omnes subscripsimus; » sufficiunt ad fidem quæ exposita sunt; alteram » expositionem non licet fieri [1]. » Eòque res processerat ut definitionem a synodo fieri ægrè paterentur. Sed in tantis Ecclesiæ turbis, ad animos tranquillandos, neque privatim ante synodum factæ subscriptiones, neque tanti in synodo Patrum clamores sufficere visi; ne clamoribus magis tanta res, quàm æquâ et legitimâ disceptatione transacta videretur. Et clerici Constantinopolitani dicebant: « Pauci clamant, non tota » dicit synodus *. » Placuit ergo Leonis epistolam ad legitimum concilii examen revocari; et ab ipsâ synodo de fide conscribi definitionem. Itaque, lectis antecedentium synodorum gestis, de Leonis epistolâ judices ita proposuerunt: » Quoniam Evangelia posita sunt, singuli reveren» dissimi episcopi doceant, si expositio CCCXVIII » Patrum ** et post hæc CL Patrum *** consonat » epistolæ sancti Leonis. »

Postquam de examinandâ Leonis epistolâ interrogatio in eam formam facta est, operæ pretium erit Patrum sententias, et, ut aiunt, vota pensare, ut intelligamus, ab ipsâ origine, cur epistola placuerit; cur postea tanto studio defenderetur; cur denique tam exacto synodi examine probaretur. Primus Anatolius sic dicit sententiam: « Epistola sanctissimi Leonis con» sonat symbolo CCCXVIII Patrum et CL Patrum, » sed et his quæ in Epheso sub sanctissimo Cy» rillo: quapropter consensi, et libenter sub» scripsi. » Id erat apertè deliberantis, non autem cæco, ut aiunt, impetu, ex merâ obedientiâ subscribentis. Cæteri in eumdem sensum: » Concor» dat, et subscripsi. » Multi disertè et expressè: « Concordat, et ideo subscripsi. » Additum à quibusdam [2]: « Concordat, et subscripsi, cùm » rectè habeat. » Alii: » Concordare certò scio. » Alii: » Cùm esset consona et eumdem haberet » scopum, amplexi sumus et subscripsimus. » Alii: « Hanc jam olim tenuimus fidem: hanc » tenemus; in hâc baptizati sumus, in hâc bap» tizamus. » Alii et magna pars: » Cùm vide» rem, cùm sentirem, cùm deprehenderem, » cùm invenirem consentire, subscripsi. » Alii:

[1] I part. *Conc. Chalc. epist.* XXV; *col.* 51. *Int. Leo. post epist.* XLVII, *al.* XXVIII. — [2] *Ibid. col.* 54. — [3] *Ibid. epist.* XXXV; *col.* 66. *Inter Leon. post epist.* LVIII, *al.* XXXVIII. — [4] *Ibid. ep.* XXXIII; *col.* 62. *Int. Leon. post epist.* LVII, *aliàs* XCVIII.

* Bithyniæ.

[5] I *part. Conc. Chalc. epist.* XXXIX; *col.* 70.

[1] *Conc. Chal. act.* II, *col.* 337, 344, 368. 369.

* Hic agebatur non de receptione epistolæ S. Leonis, sed unicè de restitutione episcoporum, in Latrocinio Ephesino prævaricatorum, ad synodum et ad Ecclesias. Huc referri clericorum Constantinopolitanorum clamores, rectè notat Muzzarellus, *ubi suprà*, p. 96. Vide tom. IV Conc. col. 369. (*Edit. Versal.*)

** Nicænorum. — *** Constantinopolitanorum.

[2] *Conc. Chal. act.* II, *col.* 369 *et seq.*

« Persuasus, instructus, certior factus quòd omnia consentirent, subscripsi. » Multi exponunt difficultates suas, pleræque ex linguâ peregrinâ ortas, alias ex rebus ipsis, et audisse quidem epistolam, « et in plurimis rectè habentem comperisse : aliqua verba obstitisse, quæ partitionem aliquam in Christi personâ demonstrare viderentur [1]. » Adduct à Paschasino et legatis doctos esse, » quòd nulla partitio esset, sed unus Christus : ideo, inquiunt, consensimus et subscripsimus. » Alii, enarratis iis quæ Paschasinus et Lucentius dixerant, sic concludunt: « Per hoc nobis satisfactum est, et per omnia consonare æstimantes sanctis Patribus, consensimus et subscripsimus. » Quo loco Illyriciani episcopi et alii, qui ante illud examen epistolæ acclamaverant, iterum clamant : » Eadem omnes dicimus et his consentimus, » ut profectò, et in ipsâ synodo, et ante synodum, ita consensisse constet; quòd, re consideratâ, convenire omnia cum Patribus æstimarent, judicarent, persuasi essent, et communem omnium ac singulorum fidem à Leone expositam esse intelligerent.

Hæc quidem Chalcedone gesta sunt ; sed et ante Chalcedonensem synodum, Galli nostri, habitâ in Galliis synodo *, de recipiendâ Leonis epistolâ, sic ad ipsum [2] Leonem scripserunt : « Multi in eâ (Leonis ad Flavianum epistolâ scilicet) gandentes pariter et exultantes, recognoverunt fidei suæ sensum, et ita se semper ex paternâ traditione tenuisse, ut vester apostolatus exposuit, jure lætantur. Nonnulli sollicitiores facti Beatitudinis vestræ admonitione perceptâ, modis omnibus se gratulantur instructos, datamque sibi occasionem gaudent, quâ liberè et fiducialiter, suffragante etiam apostolicæ Sedis auctoritate, eloquantur, et asserat unusquisque quod credit. »

Congruunt itali **, auctore Eusebio, Mediolanensi episcopo : » Claruit eam (Leonis ad Flavianum epistolam) plenâ fidei simplicitate fulgere, prophetarum etiam assertionibus, evangelicis auctoritatibus, et apostolicæ doctrinæ testimoniis radiare, omnibusque sensibus convenire, quos sanctus Ambrosius de incarnationis Dominicæ mysterio, suis libris, Spiritu sancto excitatus inseruit. Et quia omnia, majorum fidei nobis antiquitus traditæ, conveniunt, placuit omnibus, qui impiè de incarnationis Dominicæ sacramento sentiant, suo etiam consensu, auctoritatis vestræ sententiâ *, damnatione congruâ persequendos [1]. » En auctoritatis sententia in romano Pontifice; en episcoporum cum romano Pontifice auctore consensus, isque exploratâ veritate præstitus. Sic probabant, sic subscribebant, sic epistolam communis fidei sensibus congruentem, talemque à se repertam atque judicatam ubique valere conjunctis cum apostolicâ Sede sententiis decernebant : quæ mirificè consentiunt iis, quæ modò in Patrum Chalcedonensium sententiis legimus.

Hoc est illud examen epistolæ Leonis Chalcedone synodicè factum, et in gesta relatum; quo demum facto, epistola jam ut certissima ac perfectissima, nec ampliùs retractanda fidei regula proponitur. En quod irretractabile, seu mavis, irreformabile Leo censuit; quod quidem cum illo et cum Chalcedonensibus Patribus censuisse nemini fraudi esse potest. Ab apostolicâ Sede forma perfertur, sed quæ judicio, eoque libero, recipi debeat : et episcopi singuli, ita *summo* inferiores, ut de ejus quoque *decreto* universi judicent [2].

Neque aliter intelligebant dubitationem omnem tolli potuisse. Ecce enim imperator, peractâ demum synodo, sic edicit : « Cesset igitur jam profana contentio : nam verè impius atque sacrilegus est, qui post tot sacerdotum sententiam, opinioni suæ aliquid tractandum relinquit [3]. »

Exinde omnem de religione prohibet disputationem. « Nam, inquit, injuriam facit judicio religiosissimæ synodi, si quis semel judicata ac rectè disposita revolvere, et publicè disputare contendit. »

En in Eutychetis condemnatione ordo ecclesiasticorum judiciorum circa fidei quæstiones. Nempe is à proprio episcopo Flaviano judicatur, à sancto Leone papâ causa recognoscitur, retractatur, Sedis apostolicæ definitione deciditur ; post eam definitionem, Patrum seu episcoporum in concilio generali examen, inquisitio, judicium sequitur; post approbatam Patrum judicio definitionem, jam nullus dubitationi aut disputationi locus.

[1] *Conc. Chal. act.* II, *col.* 491.

* XLIV episcoporum.

[2] *Ep. Episc. Gallor. ad Leon. tom.* I *Conc. Gall. pag.* 93. *Tom.* III *Conc. Labb. col.* 1329 : *et int. Leon. epist. post epist.* LXXVI, *al.* XCVIII.

** Numero XII.

* Observat Muzzarellus hic omissam esse vocem *præcedente*, ex oscitatione, ut putat, editorum; nam in textu legitur. *auctoritatis vestræ præcedente sententiâ*. Insuper plura citat epistolarum quorumdam Galliæ antistitum, necnon Eusebii Mediolanensis fragmenta, « quæ (ipsius verba sunt) cum diligentiam Bossuetii fortè effugerint, à nobis solerter collecta, aliquid exhibent, quod ejus etiam admirationem excitasset. » Adi opus jam laudatum, tom. II, pag. 88; vel tom. III Conc. col. 1334. 1335. 1435. (*Edit. Versal.*)

[1] *Epist. Synod. Euseb. Mediol. Episcop. et Episcop. Ital. Tom.* III *Conc. col.* 1334; *et int. Leon. ep. post epist.* LXXVII, *al.* LII. — [2] *Vid. Diss. præv. n.* LXI. *Leon. Ep. ad Theod.* XCIII, *al.* LXIII. — [3] *Concil. Chalc. part.* III, *c.* III; *col.* 840.

Neque aliter Leo : « Nullum jam excusationis » refugium de ignorantiâ, vel de intelligentiæ » difficultate conceditur ; cùm sexcentorum ferè » fratrum, coepiscoporumque nostrorum synodus congregata, nullam artem ratiocinandi, » nullum eloquium disserendi contra fundamentum fidei divinitùs inspiratæ permiserit : quoniam adnitentibus per auxilium Dei fratribus » et vicariis nostris,..... non solùm sacerdotibus » Christi, sed etiam principibus et potestatibus » christianis, cunctisque clericis, plebibus, » ordinibus, plenè atque evidenter apparuit, » hanc esse verè apostolicam fidem ,..... quam » sinceram et ab omni fæce totius erroris alienam, sicut accepimus, prædicamus, et, universo jam mundo consentiente, defendimus[1]. »

Sic summum jam et indeclinabile decreto apostolico robur accedit, posteà quàm universali inquisitione, examinatione, discussione, atque exinde consensu ac testimonio roboratur.

CAPUT XVIII.

Adversariorum effugia : Bellarminus et Baronius diversa sectantur : aliorum cavillationes de Theodoreto in sedem restituto agitur, ex eoque facto nostra sententia confirmatur.

Jam quidem pernoscimus Bellarminum hâc decreti pontificii examinatione permotum, sic respondisse : « Leo epistolam suam miserat ad » concilium, non ut continentem ultimam et » definitivam sententiam, sed ut instructionem, » quâ adjuti episcopi meliùs judicarent[2]. » Nempe hoc unum effugium superest : ad hæc misera et inepta, viri, quamvis egregii, rediguntur. Nempe nisi omnia quæ huc usque lecta sunt, aut contemnimus, aut obliviscimur, hanc epistolam Leo, non ad synodum instruendam misit, de quâ cùm scriberet nemo cogitabat. Non ergo instruit synodum, sed delatam ad se quæstionem suæ Sedis auctoritate judicat. Hanc exponit fidem ; hanc ad omnes ecclesias mittit ; his damnat Eutychen ; probat Flavianum : quæ nisi plenâ Sedis apostolicæ auctoritate fiunt, jam nescio, quomodo et ubi ea sese auctoritas exeruerit unquam. Quid autem causæ esset cur ultimam sententiam non proferret Leo, appellante Eutyche, rogante Flaviano, ut de se actisque suis tantus Pontifex pro potestate decerneret ? Scilicet homo imbecillis atque cunctabundus, nec satis agnoscens sibi à Deo creditam potestatem, Eutychen cum aliquot monachis metuebat. Hæc enim initia erant : hoc temporum articulo scripsit epistolam. An expectabat ut suborta hæresis glisceret, totumque orbem flamma corriperet ? Aut fortè quæstionis obscuritate turbatus hærebat, expectabatque concilii œcumenici sententiam : qui omnia à se *plenissimè* et *lucidissimè* enucleata esse profitetur[1]. Quid quòd ad imperatorem scribit : « Tam evidentem causam esse, ut ab indicendâ » synodo fuisset abstinendum[2]? » Hæc scribens tantus pontifex, tamen, si Bellarmino credimus, non de judicandâ quæstione, sed de instruendâ synodo cogitabat. Miserum verò est tam absurda sectari, atque insuper adversarios perniciosi contra ipsam fidem erroris arguere. At hic videre est, ut prædiximus[3], Bellarminum ac Baronium, dum nihil solidi succurrit, æstuantes, atque in diversa pertractos. Nempe Baronius epistolam videns totâ Sedis apostolicæ auctoritate scriptam, contendit à Leone scriptam, *ut fidei regulam* : Bellarminus videns à synodo examinatam, non eam, *ut fidei regulam*, sed tantùm ut synodi instructionem agnoscit. Quo conflictu, ac rerum perspicuâ serie eò deducimur, ut eam et pro cathedræ apostolicæ auctoritate perscriptam, et tamen ab Ecclesiâ catholicâ, ac synodo universali adhuc examinandam ex Patrum traditione agnoscamus : quæ Parisiensium et Ecclesiæ gallicanæ ipsissima sententia est.

Novi qui Bellarmini responsa erubescunt; hæc verò haud meliora proferunt. Certa res, inquiunt[4], Leoni erat; *plenissimè, lucidissimè* à se exposita omnia noverat, et ad synodum Chalcedonensem scripserat, neque in dubium revocari sinebat à legatis: « Fidem, inquit[5], non patiamini » in dubium revocari. » Examen igitur illud, non ex dubitatione, sed ad ampliorem jam notæ et creditæ veritatis elucidationem pertinebat. Hæc illi. At si res ita est, quid vetabat examinari conciliaria quoque decreta? Quid ipsas etiam Scripturas? Non autem id factum unquam. Ergo cùm Chalcedone examinaretur Leonis epistola, aliud agebatur, quàm id quod isti fingunt. Neque verò Chalcedonenses luculentiorem ipso Leone, qui omnia *lucidissimè explanaverat*, sed auctoritate firmiorem protulere sententiam. Neque audiendum illud: sancto Pontifici explorata erant omnia : ergo in tantâ certitudine, nullum quæstioni, nullum examini, quale nos dicimus, permittebat locum. Nempe id qui objiciunt, ne mihi quidem intellexisse videntur, quid sit examen in negotio fidei; cùm præsertim de summis ac

[1] *Epist. Leon. ad Episc. Gall.* LXVII. *al.* LII. — [2] *Bell. lib.* II *de Conc. auctor. cap.* XIX. *Vid. Dissert. præv. n.* LX.

[1] *Epist. Leo. ad Synod. Chal.* I *part. ep.* XL. *col.* 71. *Int. Leon. ep.* LXXII, *al.* XLVIII. — [2] *Ibid. ep.* XIII. *col.* 31. *Inter. Leon.* XXIX, *al.* XV. — [3] *Diss. præv. n.* LX. *Bell. loc. jam cit. Baron. an.* 449; *tom.* VI. *p.* 80. — [4] *Vid. Duv. et alios.* — [5] *Leon. ep.* LXXIII, *al.* XLIII, *ad Marc. cap.* II.

præcipuis christianæ religionis dogmatibus agitur. Neque enim aut Patres Nicæni, cùm de arianis quærerent, de Filii divinitate ambigebant : sed quàm ab eà fide ariani abessent, quibusque sententiis ac verbis insanus error confutandus esset. Neque Ephesini, cùm de Nestorii et Cyrilli, atque adeo de Cœlestini fide inquisitio fieret, ipsi de fide dubitabant : sed rectène an secus illi fidem exposuissent. Neque item Chalcedonenses ullo modo dubitabant, quis esset Christus. Deusne an homo verus, an confusis naturis quid tertium, sive aliud portentum, Eutychiani cogitarent : non id sanè quærebant ; sed verène et ex communi Patrum et Ecclesiæ sententiâ tantum sacramentum Leo exponeret. Ac certum Leoni erat, à se *plenissimè* expositam fidem : rectè. An et id omnibus æquè certum exploratumque esset quærebatur. Episcopi ergo, ad quos perlata erat Leonis epistola, ejus sensum quisque cum eâ fide componebat, quam ipsi à Patribus accepissent. Neque cæcâ, ut aiunt, obedientiâ, sed ex certâ et expressâ inquisitione parebant.

Certè multos vidimus optimâ fide dubitasse, neque subscripsisse, nisi postquam ipsis satisfactum fuit. Ergo verè et propriè rem examinabant, ut nondum exploratam ; ac Leoni quidem Petri loco sedenti id certum fuisse visum, præjudicii cujusdam instar, magnæque ac validæ præsumptionis loco erat : sed postquam idem quoque omnibus visum est, non tantùm præsumptio, sed omnibus modis fixa sententia et irretractabile judicium.

At enim, inquiunt, plerique ex Patribus jam ipsam epistolam subscriptione firmaverant, et omnes clamabant hanc esse suam fidem. Sanè ; sed jam ordine et legitimè declarandum restabat, unde is sibi sensus : nempe quòd rectè examinantibus constitisset Leonis sententiam, cum antiquâ fide quam hauserant, consentire. Id ergo simul in synodo faciunt, quod singulatim ante synodum quique fecerant, et prolato communi judicio, quæ senserant firmant.

Ergone singulis quoque episcopis examen relinquimus ? Certè non examen juridicum, quo singuli decretum superioris judicis solvere et irritare possint ; sed examen hujus generis, quo cuique constet, nihil sibi imperatum, atque propositum, quod divinæ legi ac veritati traditæ repugnaret. Præmisimus enim, ex Innocentio quoque IV, non tantùm egregio pontifice, sed etiam optimo pontificii juris interprete, episcopos inferiores capiti suo romano Pontifici dicto audientes esse debere, sub hâc tamen exceptione : « nisi mandatum hæresim contineret, vel nisi ex » præcepto injusto vehementer præsumeretur » statum Ecclesiæ turbari, vel etiam fortè alia » mala ventura [1]. » Hæc Innocentius, cujus doctrinam amplectuntur omnes. Quo ex fonte illud prodiit, alio loco memoratum [2], quod ad Paschalem II à sanctissimis episcopis, ex concilio provinciali Viennensi perscriptum est, ipso etiam Paschali probante : « Si nostræ Paternitatis asser- » tiones prædictas roborare nolueritis, propitius » sit nobis Deus, quia nos à vestrâ subjectione » et obedientiâ repelletis. » Ex quibus aliisque constat, hoc episcopis docturis utique gregem ex auctoritate, non autem simpliciter credituris, examen competere ; hoc ab illis fieri, sive in synodo, sive extra synodum, Chalcedonensia et alia à nobis recensita gesta declarant.

Aut verò dicant velim, quâ ratione, non jam de romanorum Pontificum decretis, sed de aliorum scriptorum litteris et tractatibus judicatum putent ? Vero certè examine, tanquàm de re dubiâ. Ita enim Cyrilli ; ita Nestorii expositiones in Ephesinâ synodo : ita aliorum in aliis synodis scripta explorata sunt, et ad certam exacta regulam ; fidem Patrum scilicet. Atqui de Leonis epistolâ non aliud gestum : quòd cùm concesserint, atque ex actis viderint, fateantur necesse est, quâ ratione, quove jure atque ordine, de scriptis aliorum, in synodis œcumenicis inquiri sit solitum, eâdem ratione, atque ordine ac jure, in Chalcedonensi quoque œcumenicâ synodo, de Magni Leonis epistolâ inquisitum esse : quod et per se clarum, et à synodo quintâ expressè declaratum, ut ejus synodi acta, sequenti capite recensenda, demonstrant.

Sic duo illa expedivimus, quæ ab initio sunt commemorata : nempe Dioscori condemnationem, et approbationem epistolæ ad Flavianum. Tertium addimus quod ad rem nostram pertineat, de Theodoreto in suam sedem restituto *. Is igitur cùm, jubentibus episcopis, Nestorium apertè anathematizasset, « gloriosissimi judices dixe- » runt : Omnis jam dubitatio de Theodoreto est » soluta ; quippe et Nestorium coram vobis ana- » thematizavit ; et à sanctissimo archiepiscopo » senioris Romæ Leone susceptus est, et defini- » tionem fidei à Religiositate vestrâ prolatam » libenter suscepit : et insuper epistolæ memorati

[1] *Sup. Dissert. præv. num.* LXXVIII. LXXIX. *Inn. IV. cap.* Quanto : de consuetudine ; *lib.* I *Decret. tit.* IV, *fol.* 33. *Ibid. cap.* Inquisit. de sententiâ excommunicationis : *l.* V, *tit.* XXXIX, *fol.* 593. — [2] *Diss. præv. loc. jam cit. Vid. ep. Conc. Vien. anni* 1112 ; *tom.* X *Conc. col.* 785.

* De Theodoreto nonnulla hic omissa sunt, quæ probant ipsum, jam in primâ concilii actione, auctoritate sancti Leonis, concilio inter accusatores adfuisse, ac sedi suæ restitutum esse. Pari enim jure cum cæteris subscripsit epistolæ sancti Leonis, actione quartâ ; et definitioni synodi Chalcedonensis, actione sextâ. In actione VIII, cum rursus accusaretur Theodoretus, concilium satisfieri voluit iis qui de ejus fide adhuc dubitabant. Vide tom. IV Concil. col. 102, 103, 482, 589 : et Mazzarel. tom. II, pag. 114 et seq. (*Edit. Versal.*)

» sanctissimi archiepiscopi Leonis subscripsit. » Deest igitur ut sententia proferatur à Deo amabili Sanctitate vestrâ, ut Ecclesiam suam recipiat, sicut et sanctissimus Leo archiepiscopus » judicavit. Omnes reverendissimi episcopi clamaverunt: Theodoretus dignus est sede :...... » post Deum Leo judicavit [1]. » Nihil ergo Theodoreto profuturum erat prolatum à Leone de eo in sedem restituendo judicium; nisi postquam ad synodum perlata res est, et fidem suam synodo approbasset, et ab eâdem synodo Leonis judicium firmaretur. Hæc gesta sunt legatis Sedis apostolicæ præsentibus, ac postea pronuntiantibus eam de firmando Leonis judicio sententiam, quam tota synodus comprobavit [2].

CAPUT XIX.

Concilium quintum generale, seu Constantinopolitanum II, in medium adducitur: in eo referuntur tertiæ et quartæ synodi acta, jam à nobis recensita; et clarè docetur romanorum Pontificum, ut et aliorum scripta, nonnisi inquisitione factâ à synodis comprobari: unde trium simul synodorum œcumenicarum auctoritas nostram sententiam firmat.

Acta Constantinopolitanæ secundæ synodi, quæ quinta est generalis, sub Vigilio papâ, ac Justiniano principe, demonstrabunt, ita ut tertiæ et quartæ synodi decreta intelleximus, ita à quintâ synodo fuisse intellecta: quæ eam traditionem ex proximo sumpserit, ac nobis reliquerit.

De tribus capitulis agebatur; hoc est, de Theodoro Mopsuesteno, de Theodoreti scriptis adversùs Cyrillum, deque Ibæ Edesseni epistolâ ad Marim Persam. Quærebatur ne epistola probata esset in Chalcedonensi synodo. Atque eam quidem epistolam Chalcedone lectam esse constabat, ac susceptum Ibam à sanctâ synodo, cùm Nestorium anathematizasset. Quidam personæ veniam datam tantùm; alii epistolam quoque probatam contendebant: quæsitum ergo, in synodo quintâ, quo ritu probari scripta de fide consuessent in synodis anterioribus tertiâ et quartâ. Synodi acta replicantur, eaque quæ suprà memoravimus, de epistolâ sanctorum Cyrilli et Leonis. Tum sancta synodus dixit: » Ex his quæ recitata sunt, » manifestum est, quomodo sanctæ synodi ea, » quæ apud eas proferuntur, probare solent. Cùm » enim illi sancti viri, qui recitatas epistolas scripserunt, sic splenduerint, tamen epistolarum » earum comprobationem NON SIMPLICITER, NEC » SINE INQUISITIONE fecerunt, nisi per omnia » COGNOVISSENT consonare eas expositioni et » doctrinæ sanctorum Patrum, ad quam collatio » facta est [1]. » De Ibæ autem epistolâ non esse ita gestum constabat ex actis. Eam ergo epistolam non esse probatam optimè concludebant. Sic igitur certum ex tertiâ et quartâ synodis, ita definiente et intelligente quintâ, epistolas à Sede apostolicâ comprobatas, qualis Cyrilli fuit, aut etiam ab eâ profectas, qualis Leonis fuit, NON SIMPLICITER, NEC SINE INQUISITIONE à sanctis conciliis receptas fuisse.

Rursus in eâdem quintâ synodo contra Nestorii epistolam acta leguntur, quibus Ephesini Patres disertè pronuntiant: » nullo modo consonam esse » Nestorii epistolam fidei, quæ Niceæ exposita » fuit [2]. » Sic et illa epistola non simpliciter quoque, sed factâ, ut par erat, inquisitione rejecta est; damnatusque Ibas, » qui diceret Nestorium » ab Ephesinâ synodo sine examinatione et quæstione esse rejectum [3]. »

Pergunt sancti Patres, et quod Chalcedonenses episcopi facturi fuissent, si epistolam Ibæ examinandam suscepissent, id ipsi faciunt. Epistolam conferunt cum gestis Ephesinis et Chalcedonensibus. Quo facto, « sancta synodus dixit: Ostendit » manifestè facta collatio, quòd contraria per » omnia est epistola, quam Ibas scripsisse dicitur, » definitioni, quam pro rectâ fide Chalcedonensis synodus pronuntiavit..... Omnes episcopi » clamaverunt: Hæc omnes dicimus; epistola hæretica est [4]. » Sic ergo ex quintâ synodo sancti Patres nostri in synodis œcumenicis, quas legunt epistolas sive catholicorum, sive hæreticorum, sive etiam romanorum Pontificum, etiam de fide scriptas, eodem ritu orthodoxas vel hæreticas pronuntiant, legitimâ cognitione veritate inquisitâ, ac deinde perspectâ, tum ex his dato judicio.

Nullone, inquies, prorsus discrimine, atque animis æquè in utrosque propensis? Sanè diximus, et sæpe dicemus, præsumptum fuisse pro Pontificum orthodoxorum decretis: cæterùm in synodis œcumenicis, ubi judicandum in materiâ fidei, non jam præsumptionibus agi oportere, sed omnino ad liquidum veritate perspectâ.

Hæc quinta synodus fecit, hæc ex tertiâ et quartâ synodo didicit et probavit; unoque hoc argumento trium œcumenicorum conciliorum, Ephesini, Chalcedonensis, Constantinopolitani II, pro nostrâ sententiâ decreta retulimus.

[1] *Conc. Chal. act.* VIII *col.* 621. — [2] *Ib. col.* 624.

[1] *Conc. Constantinop.* II, *gen.* V, *coll.* VI; *tom.* V, *col.* 541. — [2] *Ibid.* — [3] *Ibid. coll.* VIII, *can.* XIV; *col.* 578. — [4] *Ibid. coll.* VI, *col.* 548.

CAPUT XX.

Synodus V, invitato ac repugnante Vigilio papâ, habetur: ejusdem Vigilii Constitutum solvit: Ibæ epistolam ipsius sententiâ ab hæresi absolutam, impiam et hæreticam judicat: a romanis Pontificibus comprobatur.

In eâdem quintâ synodo hæc gesta sunt quæ ad causam nostram facere videantur.

De tribus capitulis suprà memoratis Justinianus imperator quæstionem in Ecclesiâ haberi petiit: ejus rei gratiâ Vigilium papam Constantinopolim accivit: ibique, non ita multò post, synodum congregavit. Ipse, et Orientales adversùs nestorianos sub eorum capitulorum defensione resurgentes, magni momenti esse putabant, ut ea damnarentur; Vigilius cum Occidentalibus metuebat, ne per eam occasionem Chalcedonensis synodus solveretur; quòd in eâ synodo Theodoretum et Ibam fuisse susceptos, Theodorum verò nominatum, sine ullâ censuræ notâ dimissum esse constaret.

Quanquam ergo pars utraque de summâ fidei facilè consentiebant, tamen omnino ad fidei causam quæstio pertinebat, cùm ab his timeretur, ne nestoriani; ab illis, ne eutychiani synodi Chalcedonensis inimici vincerent.

Ex eâ contentione multæ in Vigilium criminationes extiterunt, quæ nihil ad nos attinent. Mihi persuasum est, omnia à Vigilio optimo consilio esse gesta, cùm Occidentales capitula condemnari non ferrent, resque ad schisma vergeret. Utcumque est, hoc liquet, Vigilium etiam invitatum synodo adesse noluisse: absque eo synodum nihilo secius celebratam: editum ab eo CONSTITUTUM, quo improbaret ea, quæ Theodorus, Theodoretus et Ibas adversùs fidem scripsisse dicerentur; eorum nomini parcendum esse decerneret; quòd vel à synodo quartâ suscepti, vel in Ecclesiæ communione mortui, Deique judicio reservati haberentur [1]: de Ibæ epistolâ hæc edebat; ipsam *rectissimo ac piissimo sensu intellectam*, irreprehensam manere [2]: ac de tribus capitulis universim jubebat, *post præsentem definitionem*, ecclesiasticos nullam postea *movere quæstionem* [3].

Hæc quidem Vigilius pro potestate decrevit. At synodus post ejus CONSTITUTUM quæstionem habuit de tribus capitulis; et judicavit meritò quæstionem haberi de mortuis, et Ibæ epistolam manifestè hæreticam et nestorianam, fideique Chalcedonensi per omnia contrariam; atque omnino anathema esse, quique impium Theodorum Mopsuestenum, quique Theodoreti adversùs Cyrillum scripta, quique Ibæ *impiam* et nestoriana dogmata tuentem epistolam defenderent, neque anathematizarent eam, sed rectam esse dicerent [1].

His igitur, nec Vigilio parcere videbantur, presso quamvis nomine; quorum decretum à Pelagio II, Gregorio Magno, aliisque romanis Pontificibus confirmatum esse constat; atque etiam à Vigilio, siquidem vera est ea, quam Petrus de Marca, vir illustrissimus, ex M. S. codice Bibliothecæ regiæ edidit epistolam [2].

Hæc docent in re maximâ, quæ totam conturbet Ecclesiam, atque ad causam fidei pertinere videntur, Pontificiis decretis sacrorum conciliorum decreta prævalere, romanique Pontificis judicio defensam Ibæ epistolam, haud minùs pro hæreticâ proscribi potuisse.

Nempè et hoc in eâ legebatur, Cyrillum *lubricasse*, atque ad Apollinarii dogma deflexisse, quia scripserat *similiter illi, quòd Deus Verbum factus est homo* [3]. Hæc igitur Vigilius non satis cautè toleravit; synodus verò quinta non tulit, ac Nestorii hæresim, sub novâ formâ reviviscentem extinxit: quodque vel maximè synodorum est, ab omni errore diligentissimè fidem catholicam eliquavit.

CAPUT XXI.

In synodo VI generali, quæ Constantinopolitana est III, causa Honorii papæ per synodum condemnati: tria effugia proponuntur: quæstiones aliquot ex actis suo ordine resolvendæ: brevis monothelitarum historia præmittitur.

Ut tertia, quarta et quinta synodi de romanorum Pontificum judiciis judicarunt, eaque non nisi quæstione habitâ comprobarunt; ita à sextâ synodo factum esse constat, communeque illud est omnibus synodis. Sed quoniam Honorius papa cum suis epistolis in eâ synodo condemnatus, nostræ causæ peculiare præsidium præbet; Bellarminus ac Baronius nullum non movent lapidem, ut acta sextæ synodi falsata à Græcis librorum corruptoribus videantur: falsatæ quoque, seu potiùs confictæ, Leonis II epistolæ duæ, quibus synodus confirmetur, Honorius condemnetur; tum ut ipse Honorius de Ecclesiâ benè meritissimus habeatur. Addunt, si vel maximè Honorius erraverit, ut privatum hominem, non ut Papam et Ecclesiæ magistrum errasse. Hæc

[1] *Vid. collat.* I *et* II *Conc.* V; *tom.* V. *col.* 419 *et seq. Constit. Vigil. ibid. col.* 337 *et seq.* — [2] *Ib. col.* 372. — [3] *Ibid. col.* 376.

[1] *Vid. collat.* V *Conc.* V; *tom.* V, *col.* 479 *et seq. Vid. etiam coll.* VI, *col.* 543 *et seq. Ibid. coll.* VIII. *can.* XII. XIII. XIV, *col.* 575 *et seq.* — [2] *Vid. Ep. Vigil. attrib. ibid. col.* 593; *et dissert. Petr. de Mar. de hâc Ep. col.* 601 *et seq.* — [3] *Ep. Ibæ ad Mar. tom.* IV *Conc. col.* 561 *et seq. et tom.* V, *col.* 509 *et seq.*

illi, quorum conjecturæ, non nostris ratiociniis, sed actorum lectione concident.

Hæc igitur erunt, quæ ex actis elucescent : primum, quas epistolas Honorius, quibusve de causis, et an eas pro privato doctore scripserit : alterum, cur necesse habuerit sexta synodus eas condemnare epistolas, quas romani Pontifices Honorii successores excusasse videantur : tertium, an acta sextæ synodi, aut Leonis II epistolæ, aliquâ saltem verisimili conjecturâ, falsi argui possint. Hæc ita pandentur actis, ut nulla dubitatio superesse possit. Sed res ab origine repetenda.

Meminerimus monothelitas hæreticos, in duabus licèt Christi naturis, unam voluntatem, unam operationem, non duas admisisse : cùm Ecclesiam hæc novitas commoveret, Sergium patriarcham Constantinopolitanum errori quæsisse latibula, et ab utroque vocabulo, sive unius, sive duarum operationum abstineri voluisse : eorum planè eutychianorum more, qui cùm Christum Deum perfectum, hominemque perfectum faterentur, tamen unam æquè ac duas naturas vehementissimè refutabant ; simili ferè modo insanisse Sergium : tum ab eo compositam Ecthesim seu Expositionem : Heraclii imperatoris fautoris sui nomine esse editam, quæ utraque vocabula æquè supprimeret : Pyrrhum Constantinopolitanum hæc sectatum fuisse : mortuo Heraclio, in eumdem sensum fuisse promulgatum à Constante Heraclii filio edictum, qui Typus diceretur, à Paulo Constantinopolitano patriarchâ Pyrrhi successore compositum : Honorium papam, jam inde à Sergii tempore, in eam dissimulationem fraude pertractum. Postremum hoc, cùm in eâ re versetur difficultas, paulò enucleatiùs enarrare oportet.

CAPUT XXII.

Honorius, Cyri Alexandrini et Sergii Constantinopolitani scripta dogmatica, in sextâ synodo condemnata, directè probat : Sophronii Hierosolymitani ab eâdem sextâ synodo, atque ab omnibus orthodoxis comprobata, improbat : ejus legatos à veritate deterret : consultos à tribus patriarchis prava rescribit : ejus litteræ toto Oriente vulgatæ : his monothelitæ præcipuè nitebantur : an hæc pro privato doctore scripserit ? eæ epistolæ dogmaticæ habentur, hoc est, decretales : dogmatis nomen explicatur : confutantur effugia.

Anno igitur 633, primus omnium Cyrus patriarcha Alexandrinus, edito decreto, *unam in Christo operationem Dei-virilem* prædicavit. Sic sub ipso habita synodus Alexandrina, anathematismo VII.[1] Hæc Cyrus edidit specie pacis, tanquam eo dogmate Eutychianos ecclesiæ conciliaturus esset. Hanc doctrinam Sergius Constantinopolitanus patriarcha statim suscipit, nec mirum ; quippe qui occultus instigator esset. At Sophronius, vir sanctissimus ac doctissimus, tum monachus, sed paulò post ad sedem Hierosolymitanam erectus, hæc ut nova et impia detestatur. Neque Sergium Cyro opitulantem audit, aut ullam in fidei negotio compositionem admittit ; petitque planè à Sergio nullus operationis vocem in synodi Alexandrinæ decretis aboleri. Tum Hierosolymitanus patriarcha factus, editâ synodicâ epistolâ, hanc vocem eò pertinere docet, ut duæ Christi naturæ confundantur, cùm unicuique naturæ suam operationem adesse necesse sit.

At Sergius, cùm intellexisset arrectos catholicos, neque pacis licèt nomine obtrusam unam operationem admissuros, ad fraudem hæreticorum more se contulit ; et ad Cyrum scripsit : ut neque unam, neque duas operationes dici permitteret ; cùm una operatio aliquos conturbaret ; duæ à Patrum sententiis abhorrerent. Hæc igitur omnia cum Sophronio et Cyro à se gesta perscribit ad Honorium, extatque epistola actione XII synodi sextæ [1].

Ea Sergii epistola, ut hæretica, à sanctâ synodo sextâ condemnatur ; neque quisquam excusat. Videamus ergo, an ejus epistolæ vehementissimus approbator excusari possit Honorius.

Eâdem actione XII, refertur Honorii prima ad Sergium epistola, quâ Sergio respondet, hoc initio : « Scripta Fraternitatis vestræ suscepimus, » per quæ contentiones quasdam, et novas vo» cum quæstiones cognovimus introductas per » Sophronium quemdam, adversus fratrem nos» trum Cyrum Alexandriæ antistitem, unam ope» rationem Domini nostri Jesu Christi conversis » ex hæresi prædicantem [2]. » Ibi commemorat à se visas, quas Sergius ad Sophronium, *satis providè* * *circumspectèque* scripsisset epistolas, (*satis*, hoc est *valde*, stylo eâ ætate ac superioribus quoque sæculis noto), collaudatque Sergium refutantem *novas voces, quæ scandalum noscuntur Ecclesiis generare*. Scriptum est in fine : « Hæc nobiscum vestra Fraternitas prædicet, si» cut et nos ea vobiscum unanimiter prædica» mus. » Hæc prædicatio quid sit, adversarii edicant : nos ex totius antiquitatis more, ipsum dogma, fidem ipsam totâ firmitate constantem contineri eâ voce contendimus. Honorium verò

[1] *Conciliab. Alex. relat. in Conc. VI, act. XIII; tom. VI, Conc. col.* 956.

[1] *Vid. epist. Maxim. ad Pet. tom. II oper. Max. ex edit. Pat. Comb. pag.* 75. *Vid. etiam epist. Serg. ad Honor. act. XII Conc. VI col.* 917 *et seq. Vid. etiam Ep. Sophr. ad Serg. act. XI, col.* 852 *et seq.* — [2] *Epist.* I *Honor. ad Serg. ibid. col.* 928 *et seq.*

* In græco legimus *multùm providè*. (Edit. Paris.)

eadem cum Sergio hæretico, atque hæresiarchâ *unanimiter* prædicare, ipse jactat Honorius; ut vel absolvi Sergii, vel condemnari Honorii epistolam omnino necesse sit.

Alteram Honorii ad Sergium epistolam insertam habemus actis sextæ synodi, actione XIII [1]. Primùm se testatur scripsisse, « ad Cyrum Alexandrinæ civitatis præsulem, quatenus novæ adinventionis, unius vel duarum operationum vocabulum refutaret. » Et iterum : « Ut unius » vel geminæ operationis vocabulum noviter introductum à prædicatione fidei eximantur. » Et infrà : « Unius autem operationis, vel duarum, » esse vel fuisse Dominum mediatorem, sentire » vel promere, satis ineptum est : » hoc est *valde ineptum* [*], ut suprà monuimus.

Pergit Honorius [2] : « Quantum ad dogma ecclesiasticum pertinet, quæ tenere vel prædicare debemus, propter simplicitatem hominum, » et amputandas inextricabiles quæstionum ambages, sicut suprà diximus : non unam vel » duas operationes, sed utrasque naturas, cum » alterius communione operantes atque operatrices, confiteri debemus : et divinam quidem, » quæ Dei sunt operantem, et humanam, quæ » carnis sunt exequentem. » Et infrà : « Duas » naturas, inconfusè, indivisè et inconvertibiliter propria operantes. » Quæ ut ut orthodoxa esse maximè videantur, haud tamen facilè est en secernere à monothelitarum simillimis dictis; tantæ ambages, tantus in verbis perniciosissimæ hæreseos dolus fuit. Parin enim Honorio proferebat Sergius in epistolâ ad Cyrum, et in ECTHESI Heraclius, et in TYPO Constans, et alii monothelitæ passim [3]. Verùm hæc ad fastidium usque disputantur in scholis ; nos quæ certa sint figere laboramus.

Ac primùm ; illud certum est, Honorium, à tribus patriarchis consultum, hoc rescriptum edidisse. Quo enim sensu ad Sergium Constantinopolitanum, eodem ad Cyrum Alexandrinum se scripsisse testatur. His duobus patriarchis addamus tertium Sophronium Hierosolymitanum, rectè de duabus operationibus sentientem, et ideo à sextâ œcumenicâ synodo comprobatum, de quo hæc Honorius epistolâ II ad Sergium : » Hos quos prædictus frater et coepiscopus noster Sophronius misit, instruximus, ne duarum » operationum vocabulum, deinceps prædicare » nitatur : quod instantissimè promiserunt prædictum virum esse facturum, si etiam Cyrus » frater noster ab unius operationis vocabulo » discesserit [1]. »

Hæc quidem legati Sophronii promittebant : at Sophronium in rectâ sententiâ perseverasse, ejusque tantùm legatos ab Honorio, quem ritè consulturi venerant, pessimè *instructos*, prava ac fidei adversa promisisse constat.

Objiciunt in Honorii epistolis, nullam synodi à se habitæ fieri mentionem, nullum anathematismum fuisse interpositum.

At synodi quidem habitæ nulla mentio; sicut neque in Cœlestini ad Cyrillum; neque in Leonis ad Flavianum; neque in Innocentii ad synodos Africanas respondentis, epistolis; neque in aliis multis, quas nihilo seciùs pro veris apostolicæ Sedis decretis habeamus.

Nullus certè anathematismus : quid tùm? Nullus in apostolico Hierosolymitano decreto, *Act.* XV : nullus in Sophronii epistolâ, quam tamen ipse synodicam vocat [2] : nullus in permultis Sedis apostolicæ decretalibus, etiam de fide editis : neque enim in Gregorii II primis epistolis ad Leonem Isaurum, aut in aliis bene multis, statim stringuntur anathemata. Doctrina præcedit simplici veritate nixa : anathematismi sequuntur adversùs contumaces. Neque tantùm erratur cùm damnantur vera; sed cùm falsa comprobantur : quòd fecisse Honorium, cùm Sergium ac Cyrum, eorumque perversas suscepit epistolas, procul omni dubio est. Atque omninò certum hæc rescripsisse Honorium de fide consultum à tribus patriarchis, Sergio, Cyro, et Sophronio ad hoc legatos mittente, ut *instrueretur :* nec minùs certum, hæc Honorii dogmata perlata ad Ecclesias, totoque Oriente vulgata. Hinc editas ECTHESES, hinc TYPOS, quæ unam vel duas operationes ex æquo prohiberent : hinc Macarium patriarcham Antiochenum monothelitarum obstinatissimum in sextâ synodo in hæc verba confessum : « Consentimus tam quinque synodis, » quàm Honorio à Deo erudito, Sergio, Paulo, » atque Petro; » atque iterum : « Rejicio et » Maximum et impium divisionis ejus dogma : » quod et olim nostri Patres respuerunt, id est, » Honorius, Sergius, Cyrus, et reliqui Ecclesiarum antistites [3]; » præmisso semper Honorii nomine.

Quid autem illud est Honorii ad Sergium : » Hæc prædicet nobiscum vestra Fraternitas ; » nisi declaratio fidei per Sergium populis prædicandæ? Quid illud ejusdem Honorii suscipientis Cyrum ; « unam operationem Domini nostri Jesu » Christi conversis ab hæresi prædicantem [4]? »

[1] *Epist.* II *Honor. ad Serg. ibid. act.* XIII, *col.* 968.
[*] Sic in græco, πάνυ μάταιον. (*Edit. Paris.*)
[2] *Epist* II. *Honor. ad Serg. ibid. act.* XIII, *et col.* 969. — [3] *Vid. Ep. Serg. ad Cyr. in Conc. Later. an.* 649; *secret.* III; *tom.* VI, *col.* 173 *et seq. Typ. secret* IV;

[1] *Vid. Epist. Honor. loc. jam cit.* — [2] *Vid. epist. Soph.; act.* X *Conc* VI; *col.* 852 *et seq.* — [3] *Ibid. act.* VIII : *col.* 741; *et in exp. Macar. ibid. col.* 749. — [4] *Epist.* I *Honor. ad Serg. act.* XIII *col.* 928.

Quid, inquam, illud est, nisi hæreseos quam Cyrus prædicabat, hæreticæque professionis, quam tradebat, comprobatio? Sic Cyrum confirmat, non quidem in fide, quemadmodum jubebatur; sed in ipsâ hæresi, quam Cyrus animis instillabat.

Hæc verò scripta Sergii, Honorii, Sophronii, quæ memoravimus, in sextâ synodo, *dogmatica*, seu *synodica* appellantur; eoque nomine à sanctâ synodo, prævio examine, collaudantur, vel condemnantur[1]. Quid sint autem hic *dogmatica scripta* facilè intelligit, qui adverterit, id quod nos *decretum* dicimus, à Græcis appellari *dogma*. Hinc passim apud auctores ecclesiasticos, decreta fidei ecclesiasticâ auctoritate edita vocantur *dogmata*. Quæ locutio ab ipsis apostolorum Actis deprompta videatur[2]; ubi ea, quæ in apostolici concilii litteris statuuntur, vocantur *dogmata* quæ ab apostolis judicata essent, δόγματα τὰ κεκριμένα. Certè ipsa Nicæna fides, seu symbolum Nicænum, plerumque apud Sozomenum et alios vocatur *dogma Nicænum*[3]. Ac ne ab hoc negotio recedamus, sancti Agathonis authenticæ litteræ, apostolicæ Sedis, ac totius synodi Occidentalis conscriptæ nomine, à totâ sextâ synodo, *dogma*[4], et à Leone II, hujus synodi acta ad Hispanos probanda mittente, *tomus dogmaticus* appellantur[5]. Eodem nomine appellat Theophanes missam à Gregorio II ad Leonem Isaurum de fide *decretalem*, seu *dogmaticam epistolam*: ut has Honorii à patriarchis consulti epistolas pro responso apostolicæ Sedis fuisse habitas, dubitari non possit.

CAPUT XXIII.

Bellarmini ac Baronii effugium, quòd hæc Honorius dispensatoriè pacis gratiâ scripserit, quoad rem exactiùs definiret: id ipsius Honorii verbis confutatur, doceturque Honorium cum monothelitis, à romanis Pontificibus, ac præsertim à sancto Martino, presso licèt nomine, condemnatum.

Hæc cùm intelligerent Bellarminus atque Baronius[6], in excusando Honorio, ejusque epistolis defendendis, præcipuam operam collocarunt: contenduntque ab Honorio consultissimè factum, quod utramque et unius et duarum operationum vocem pacis gratiâ ex æquo sustulerit: ac deinde multis agunt, ut Honorius à monothelitarum hæresi alienissimus fuisse videatur. Quod quidem haud est improbabile; neque propterea minùs intolerabile illud, quòd malè patriarchas consulentes *instruxerit*; redemeritque pacem, pacto silentio de orthodoxâ fide.

[1] *Epist.* I *Hon. ad Serg. act.* XII; *col.* 933; *et act.* XIII; *col.* 944-948. — [2] *Act.* XVI. 4. — [3] *Sozom. passim.* — [4] *Conc.* VI *act.* XVIII; *Serm. acclam. ad Imper. col.* 1053. — [5] *Epist.* II *Leo II*; *tom.* VI *Conc. col.* 1246. — [6] *Bell. de R. P. lib.* IV, *cap.* XI. *Bar. tom.* VIII, *an.* 633, *p.* 316 *et seq. et an.* 681, *pag.* 547 *et seq.*

At enim, inquiunt, ita egit, quoad rem diligentiùs definiret; quo ritu multi Pontifices et nostris temporibus Clemens VIII et Urbanus VIII, in quæstione *de Auxiliis*, quoad rem definierint, utrique parti silentium indixere. Id enim exemplum, ut maximè ad rem, multi proferunt. Sed ego nihil simile video apud Honorium: ac si recta sentiens, veritatem dispensatoriè et ad tempus premi juberet, primùm non tam absolutè pronuntiasset. Significasset alicubi rem obscuram, atque aliàs exactiùs explicandam; non rectam ipsam fidem, æquè ac hæreticum dogma, communi, *novæ adinventionis ac novi introducti vocabuli*, nomine involvisset. Falsum enim erat duarum operationum, *novam adinventionem*, *novum esse vocabulum*, quod ex antiquâ Patrum traditione profectum tota Ecclesia recognovit. Ablegari autem voces, rectam spirantes fidem, adeas *novitates vocum*, quæ, teste apostolo[1], non nisi *profanæ* esse possint, quis æquo animo ferat? Jam verò quale est utrumque *ineptum*, et *valde ineptum dicere*, *et unam operationem*, quod sit hæreticum; *et duas*, quod ad fidem catholicam pertinere constat? Quid quòd Honorius docet, non tantùm *ineptum* duas operationes dicere, verùm etiam *sentire*: quo non tantùm illa vox, sed etiam res ipsa, sensus ipse proscribitur? Quid quòd utramque sententiam, velut novitatem *æquè à prædicatione fidei eximendam* putat? Quis unquam catholicus Pontifex ita paci, ita veritati, ante expromptam definitionem consuluit, ut utramque sententiam ineptam esse decerneret? Quod est ἀσύστατον, sibique ipsi repugnans; ut non immeritò post sextam synodum in imperatorio decreto dicatur Honorius, non modò hæresis *confirmator*, sed etiam *sui ipsius oppugnator*[2]. Profectò nimis favemus Honorii nomini, si hæc defendimus, quæ non nisi pessimo exemplo defendi possint. Denique ubi illa, quæ definitioni supersedere cogat, obscuritas quæstionis, duæne, an una in duabus Christi naturis sit operatio? Pari jure Leo Magnus duæne, an una in Christo natura esset, dissimulare, aut utrumque *ineptum* pronuntiare potuisset; ac tam fœdâ pactione pacem cum Eutyche et Dioscoro fovere. Hæc verò procul aberant à Patrum sententiâ. Quare romani Pontifices, Honorii proximi successores, Severinus, Joannes IV, Theodorus, sanctus Martinus[3], et alii, ac sanctus Agatho, pari sententiâ proscripserunt, quique unam operationem dicerent, quique duas æquè ac unam tacendam esse indicerent.

Et Martinus quidem martyr fortissimus, ha-

[1] *I Tim.* VI. 20. — [2] *Conc.* VI. *act.* XVIII. *ed. Imp. pag.* 1086. — [3] *Conc. Later. sub Mart. I*; *secret.* I; *tom.* VI *Conc. col.* 82 *et seq.*

bitâ Lateranensi synodo, insulsæ hæreseos arcana revelavit : quemadmodum monothelitæ primùm unam voluntatem, unamque operationem prædicassent : mox ut damnationem effugerent, nnius æquè ac duarum vocabulum suppressissent. His expositis ipse et sancta synodus ECTHESIM Heraclii et Constantis TYPUM damnant : duas voluntates, duasque operationes disertè asserunt, percussique uno anathemate quique falsa dicerent, quique vera supprimerent.

Ipsam synodum audiamus. Sancta synodus dixit [1] : « TYPUS omnino est inconveniens catholicæ Ecclesiæ regulæ, in quâ utique adversafidei tantùm jubetur silentio sepeliri ; non verò orthodoxa cum contrariis denegari aut admitti : pessimumque cum rectâ fide impietatem suscipere, neque discernere recta à malis. » Quod peccatum omnino peccavit Honorius, qui unius duarumque operationum voces æquè novas, æquè ineptas æquè à rectâ prædicatione alienas esse asserit.

Hæc in secretario IV synodi Lateranensis à sancto Martino papâ habitæ, in V secretario, canone XVIII, Sergius, Pyrrhus, Paulus Constantinopolitani patriarchæ, Cyrus Alexandrinus et Theodorus Pharan eo nomine damnati sunt, quod vel unam operationem dicerent, vel duas æquè ac unam dici prohiberent [2] : quo canone quis non videat, Honorium, presso scilicet nomine, condemnatum? Sed jam ad synodi sextæ acta veniamus.

CAPUT XXIV.

De synodo VI generali : eâ post romanorum Pontificum, atque imprimis sancti Martini, exquisitissimas definitiones est habita, in eâ de sancti Agathonis, totiusque Occidentalis synodi litteris ritè deliberatur : quo sensu synodus suscipiat, quæ à sancto Agathone de Sede apostolicâ prædicantur.

Sancti Martini Lateranense concilium celeberrimum fuit legatione Africanarum multarumque Orientalium Ecclesiarum, in eamdem fidem consentientium : accesserunt ducentorum ferè episcoporum *, unà cum ipso judicantium, subscriptiones : denique missa sanctæ synodi ad omnes Christi fideles toto orbe terrarum *encyclica epistola* [3] : tum illud maximum à sancto Pontifice pro eâ definitione multa perpesso, fidem orthodoxam etiam martyrio consignatam **.

Post eam tamen definitionem, toto Oriente commoto per imperatores, atque patriarchis Constantinopolitanis hæresim prædicantibus, Macario quoque Antiocheno patriarchâ in partes transeunte ; necesse visum est, sub sancto Dono papâ, eoque mortuo, sub sancto Agathone synodum œcumenicam sextam haberi Constantinopoli, à Constantino Pogonato imperatore convocatam.

Hic primùm occurrunt scriptæ ad imperatorem duæ Agathonis papæ litteræ, quæ in synodo generali legerentur : altera ipsius Agathonis, Sedisque apostolicæ ; altera Occidentalis synodi, quam Agatho Romam vocaverat, nomine. Lectæ igitur sunt in ipsis synodi principiis, actione IV [1]. Hic videre est firmam et ubique constantem in deliberandi ordine ac ritu sanctarum synodorum traditionem. Quo enim ritu atque ordine sancti Cyrilli et sancti Leonis epistolæ in tertiâ et quartâ synodis, eodem ordine rituque sancti Agathonis in synodo sextâ probantur epistolæ. « Paulus magnificus à secretis dixit : Dicat Georgius archiepiscopus hujus regiæ urbis, et qui cum eo, etc., si convenit eis sensus suggestionum directarum ab Agathone sanctissimo papâ, et suâ synodo. Georgius dixit : Inspiciens omnem virtutem (id est significationem ac vim) earum litterarum, et scrutans libros sanctorum probabilium Patrum, cuncta quæ continent inveni consonantia eis, et sic profiteor, et credo [2]. » Alii : « Inveni in nullo eas à sanctis Patribus discrepare, et consentio. » In eum sensum omnes sigillatim dicunt ; nec nisi eo examine, probatæ epistolæ sancti Agathonis et synodi totius Occidentalis *.

[1] *Conc. Later. sub Mart. I; secr.* IV; *col.* 238. — [2] *Ibid. secr.* V. *can.* XVIII: *col.* 356, 357.

* Levis error in BOSSUET textum irrepsit. Acta enim habemus hujus synodi à quinque omnino et centum episcopis subscripta, quem numerum exhibent omnes historici præter Theophanem, qui memorat ex episcopos huic concilio adfuisse. Vid. Theoph. an. 19 Heraclii. (*Edit. Paris.*)

[3] *Vid. Ep. encycl. Synod. Later. tom.* VI. *col.* 367 *et seq.*

** Sanctus papa Martinus, Constantis imperatoris jussu, *abstractus è palatio Lateranensi et in navim conjectus, adsportatus est* Constantinopolim. Quanquam in eum sic sævierint, qui ejus per viam satellites constituti fuerant, ut vix à paganis persecutoribus talia passi fuerint unquam christiani martyres ; eum nec illi, nec etiam aulici imperatoris multis contumeliis vexatum, dimovere potuerunt ab eâ constantiâ, quæ virum apostolicum decebat. *Inde in Chersonam transvectus, in exilio, fame, aliisque calamitatibus consumptus, diem extremum obiit.* Vid. ejus vit. tom. VI Conc. col. 4, et etiam col. 63 et seq. Ep. XIV, XV, etc. hujus sancti Pontificis, in quibus suas calamitates eo modo narrat, ut pietatis sensa instillet, simul ostendat primorum martyrum adeo laudatorum se non esse fortitudine dissimilem. (*Edit. Paris.*)

[1] *Ep. Agat. ad Imper. act.* IV *Conc.* VI; *col.* 630 *et seq. et* 677 *et seq.* — [2] *Conc.* VI *act.* VIII; *col.* 729 *et seq.*

* Retractationem epistolarum sancti Agathonis ab universali concilio factam non fuisse, sed tantum à Georgio C. P. Macario Antiocheno, eisque subjacentibus episcopis, probandum suscipit Muzzarellus. Addit ipsos summi Pontificis legatos huic examini occasionem dedisse, propter suspectam illorum episcoporum fidem : suasque assertiones ut muniat, refert integrum concilii textum, quem *decurtatum* citavit Bossuetius. Quod autem tomus XXXI editus esset, itaque XXXII magnâ ex parte jam prelo confectus, cum Muzzarelli liber nobis innotuit, nec otium est diluendis quas congessit accusationibus diutius immorari, nec animus notis prolixioribus fastidium lectori movere. Igitur sufficiat, erudite Lector, tibi librum indicasse ; quem perlege, si libuerit, ac ponderatis rationum momentis, judex esto.

Cæterùm, ne credas Muzzarellum parvipendere Bossuetium

Et quidem Agatho, et Occidentales ita sua dogmata proferebant, « ut qui vellent de iis, » non tanquam de incertis contendere; sed ut » certa atque immutabilia compendiosâ definitione proferre[1]. » Profectò ergo, quantum in ipsis erat, rem definiebant. Quærebatur an reliquæ per orbem terrarum Ecclesiæ consentirent; nec nisi episcopali examine res tanta constitit.

Quæ verò de sede suâ sanctus Agatho præclarè ac magnificè et verè scripserat, quòd nempe, Domini pollicitatione subnixa, nunquam *à viâ veritatis deflexerit*[2], quòdque ejus Pontifices Agathonis antecessores in Petro jussi confirmare fratres suos, id semper præstiterint, hæc concilii Patres audiunt atque suscipiunt. Neque eo secius rem examinant; de romanorum Pontificum decretis quæstionem habent; quæstione habitâ, Agathonis dogmata probant, Honorii damnant: certo documento, non ita intellexisse ea, quæ Agatho scripserat, tanquam singula romanorum Pontificum decreta, etiam de fide, indiscussa suscipi necesse sit, cùm ea concilii generalis supremo atque ultimo examini subderentur; sed ita ut hæc dicta universim sumpta, summâ ipsâ, in totâ et integrâ Petri successione valeant, ut sæpè diximus, et suo loco dicemus uberiùs[3].

CAPUT XXV.

Sextæ synodi in Honorium dicta sententia, ejus sententiæ frequens repetitio: cur synodus eum damnatum valuerit, quem romani Pontifices excusare videantur.

Jam an sexta synodus tantâ severitate damnarit Honorium, acta ipsa eloquentur.

Et quidem romanos Pontifices Honorii successores, hujus nomini pepercisse constat. Quin etiam Joannes IV, post Honorium tertius, eum excusavit ut potuit, editâ ad Constantinum imperatorem apologiâ[1], quam laudat Maximus[2], hujus ævi adversùs monothelitas confessor egregius.

Excusabat autem Joannes Honorium, quòd is *unam voluntatem bono sensu dixisse* videretur: quòd autem unam et duas æquè rejecerit, ne attingit quidem.

Agatho verò hoc quoque emollire nititur; sic enim loquitur in epistolâ quam in sacrâ synodo legendam imperatori misit: « Ex quo novitates » in Christi Ecclesiam Constantinopolitani præ» sules introducere conati sunt, mei prædeces» sores nunquam neglexerunt eos hortari, ut à » pravis dogmatibus, saltem tacendo desisterent, » ne ex hoc exordium dissidii in unitate Eccle» siæ facerent, unam voluntatem, unamque ope» rationem duarum naturarum asserentes in uno » Domino nostro Jesu Christo[3]. » Indictum ab Honorio silentium extenuat, ut potest, neque tamen aut Honorium apertè defendit, aut approbare synodo audet, duarum voluntatum æquè ac unius suppressam ab eo vocem.

Cur autem Honorii successores ante sextam synodum, viri memoriæ pepercerint, hæ causæ extitere: primùm, quòd in aliis præclarè pontificatum gessisset, et in Ecclesiæ pace obiisset, ac nihil malo animo egisse, neque contumax futurus fuisse videbatur: tum Honorium excusantes, catholicæ fidei favere se putabant, dum hæreticis tale patrocinium denegarent: denique nihil cogere videbatur, ut Honorii epistolas in Occidente damnarent, quòd eæ ad Orientales scriptæ, inter Occidentales vix, aut certè tenui admodum famâ pervulgatæ essent, ubi monothelitæ tum vel pauci vel nulli erant.

At Orientales, et sexta synodus, postquam iis constitit Honorii epistolas et in Oriente longè latèque fuisse diffusas, et à monothelitis miro studio jactatas, ac multos seductos majestate pontificii nominis, auditusque Macarius Antiochenus, qui, in actione VIII, *Honorium à Deo eruditum*, antesignanum ac ducem ubique nominaret[4]; de Honorio ejusque epistolis minimè tacendum esse decreverunt. Itaque actione XII ac XIII, epistolæ lectæ sunt, itumque est in eam sententiam, actione XIII, ut epistolæ Honorii æquè ac Sergii Pyrrhique et aliorum declararentur « alienæ ab apostolicis dogmatibus, et à defini» tionibus sanctorum conciliorum et cunctorum » probabilium Patrum; sequi verò falsas doctri-

nostrum, aut ejus gloriam obscuratam voluisse, placuit ipsius verba exscribere, ubi mentem suam de hâc *Defensione* aperit. « Ne aliquis existimet, inquit, quòd quasi de artificiosâ reticen» tiâ Bossuetium, clarissimum quidem virum, hîc incusare vo» luerim, dicam ingenuè meam sententiam, quæ ad alia similia » loca pariter referri debet. Igitur potiùs existimo, quòd Bossue» tio non licuerit per otium diligenter omnia acta conciliorum » explorare, quum infinitis penè occupationibus assiduè detine» retur; et quòd abreptus à suâ opinione, ibi solùm oculos » defixerit, ubi celeriter acta decurrendo aliquid suspicabatur » suæ causæ propitium invenisse; id quod non adeo infrequen» ter accidit, ut aliqui putare possent, etiam scriptoribus cæte» roquin eruditis, qui à multiplicibus studiis distrahuntur: sed » etiam probabilius puto, quòd Bossuetius suam conciliorum » defiurationem alicui minùs perito, et fortasse minùs ingenuo, » delegaverit; de cujus solertiâ et fide non dubitans, hæc vitia » in suam *Defensionem* inconsultò derivaverit. Sic Bossuetii » gloriæ consultum volo, postea quàm voluerunt ab Italis, » quibus curæ est intemeratam Bossuetii existimationem ex » omni parte tueri, non vulgarem inter eruditos opinionem, » quòd *Defensio Declarationis* sit adulterinus fœtus, celeber» rimi Bossuetii nomine, ad captandam famam, pravo consilio » insignitus. » *De Auctor. Rom. Pont.* tom. II, pag. 208 et seq. 230, 231, 478. (*Edit. Versal.*)

[1] *Epist. Episc. ibid. act.* IV, *col.* 688. — [2] *Ibid. Epist. Agath. col.* 636. — [3] *Inf. toto lib.* X.

[1] *Joan. IV apol. pro Honor. tom.* XII *Bibl. Pat. pag.* 833 *et seq.* — [2] *Disp. Maxim. cum Pyrr. tom.* V *Conc. col.* 1784 *et seq. Vid. Impr. col.* 1815 *et seq.* — [3] *Epist. Agath. Conc.* VI *act.* IV; *col.* 637. — [4] *Conc.* VI, *act.* VIII; *col.* 741, 749.

» nas hæreticorum [1]. » Itaque Honorius cùm cæteris anathemati subjicitur, eo quòd compertus sit, « per omnia mentem Sergii secutus, et impia dogmata confirmarit : » quæ omnia gesta sunt, nihil contradicentibus Sedis apostolicæ legatis, imò consentientibus ac subscribentibus.

Neque attenderunt Patres, si quæ Honorius recta dixisset; cùm plena et tota in dogmaticis scriptis requiratur fides : neque reconditos, sed obvios sensus sanos esse oporteat; neque subtiliter, sed populariter intelligi debeant, quæ communi fidei exponendæ à Pontificibus conscribantur.

Dictâ sententiâ, Patres, pro more synodorum, quid gestum sit ad Agathonem referunt, atque « ex ejus litteris Sergium, Pyrrhum, cæteros, » Honorium quoque damnatum » profitentur [2]. Atqui, inquies, Agatho nihil de Honorio scripserat : imò defensare velle utcumque videbatur. Certè; sed cùm alios exemplo Martini antecessoris sui condemnasset, ac disertè proscripsisset, non tantùm qui unam voluntatem dicerent, sed qui nec unam, nec duas, horum assectatorem Honorium, ac fautorem, in parem sententiam incurrisse, Patres intelligebant; datumque bonori Agathonis, ut quæ ipsi supplevissent, eo quoque auctore facta esse viderentur.

Honorius item in Prosphonetico ad imperatorem cum aliis hæreticis memoratur [3].

Idem in imperatoris edicto Honorius notatur his verbis : « hæreseos fautor, concursor, confir» mator, qui etiam sui extitit oppugnator [4]. » Quippe qui, ut vidimus, pugnantia dixerit. En quoties in acta relatum sit damnati Honorii nomen.

CAPUT XXVI.

Actio falsi intentata synodalibus gestis, ac duabus Leonis II epistolis, temeraria et absurda; repugnantibus omnibus scriptoribus, actisque publicis.

Tot acta adulterari et corrumpi à Græcis potuisse, Bellarminus et Baronius [5], aliique jactant * : neque tantùm hæc, sed alia multa, quæ ex his secuta sunt.

Hâc enim synodi œcumenicæ semel prolatâ sententiâ, romani Pontifices non jam licere sibi putarunt Honorio parcere; sed synodi auctoritatem secutus Leo II, successor Agathonis, ad quem, antecessore mortuo, acta sextæ synodi firmanda transmissa sunt, damnat monothelitas, et inter eos « Honorium, qui hanc, inquit, aposto» licam Sedem, non apostolicæ traditionis doc» trinâ lustravit; sed profanâ proditione imma» culatam fidem subvertere conatus est [1]. » Quam sanè epistolam bene latinam habemus, et ita nativis scriptam sententiis, ut vel ipso gustu, Græcis intactam sentias.

Hinc Anastasius bibliothecarius, qui ex scriniis apostolicæ Sedis, romanorum Pontificum scripsit historiam, in Leone II hæc habet : « Hic » suscepit sanctam sextam synodum, quæ per » Dei providentiam nuper in regiâ urbe celebrata » est, in quâ condemnati sunt, Cyrus, Sergius, » Honorius ac Pyrrhus [2]. » Hæc ille, ab his temporibus haud multum remotus, ex scriniis scripsit : quæ si omnia falsa et adultera sunt, nihil est in omni antiquitate quod integrum esse constet.

Neque ita multò post, idem Leo II, datâ epistolâ, *dilectissimis fratribus universis, Ecclesiarum Christi præsulibus per Hispaniam constitutis* [3]; acta sextæ synodi recipienda transmittit ad Hispanos, qui Occidentali sub Agathone synodo non adfuerant. De gestis autem sextæ synodi sic habet : « Quâ in synodo, inquit, » æternâ damnatione mulctati sunt Theodo» rus *, Cyrus **, Sergius, Pyrrhus, Paulus, » Petrus Constantinopolitani, cum Honorio, qui » flammam hæretici dogmatis, non, ut decuit » apostolicam auctoritatem, incipientem ex» tinxit, sed negligendo confovit. » Quæ nec nota Græcis, nedum falsata fuerint.

Quare sequens ætas, et septima synodus et octava, et synodi deinde omnes, et omnes Pontifices acta sextæ synodi, et condemnationem Honorii suscepere. Hanc iterat Tarasius patriarcha Constantinopolitanus, synodi septimæ tempore, ad Adrianum papam I scribens [4] : hanc septima et octava synodus, dum anteriorum synodorum, pro more, anathemata repetunt [5]; idque romanis Pontificibus nihil repugnantibus; imò ultro accinentibus. Nam ipse Adrianus II,

[1] *Conc. VI act. XIII; col. 941.* — [2] *Lit Conc. VI. ad Agath. ibid. act. XVIII; col. 1073. Vid. Bar. an. 681; tom. VIII, pag. 509.* — [3] *Act. XVIII, serm. acclam, col. 1055.* — [4] *Ibid. edict. Imper. col. 1083.* — [5] *Vid. Bell. et Bar. loc. cit. cap. XXIII.*

* Quàm cassa sit, de actis sextæ synodi à Græcis adulteratis, Bellarmini et aliorum accusatio, ipse Muzzarellus testis erit. « Hujusmodi conjectura, inquit, jam adeo improbabilis evasit, » ut quamvis cum pluribus eruditis et sensatis scriptoribus aliàs » id suspicari potuerim, tamen nunc per otium omnibus origi» nalibus documentis diligenter ad examen revocatis, puderet » me, si hanc sententiam omnino non abjicerem. Imò intelligo » quod condemnatio epistolæ Honorii ita est connexa cum dam» natione epistolæ Sergii, et Typi Constantis, ut non solùm non » potuerit sexta synodus ab eâ abstinere, sed debuerint conse» quenter agendo Apocrisarii Papæ, et ipse summus Pontifex » Agatho, et ejus successor Leo in eam consentire. » *De Rom. Pont. Auctor. etc.* tom. II, pag. 225. (*Edit. Versal.*)

[1] *Ep. Leo. II ad Const. Imp. Tom. VI Conc. col. 1117.* — [2] *Vit. Leon. II, per Anast. Ibid. col. 1242* — [3] *Epist. II Leo II ad Hisp. ibid. col. 1246, 1247.*

* Pharanitanus. — ** Alexandrinus.

[4] *Conc. Nic. II, gen. VII, act. III; tom. VII, col. 167.* — [5] *Ibid. act. VII. in defin. col. 555 : et Conc. C. P. IV, gener. VIII, in defin. tom. VIII, col. 1147.*

nonnihil ab Honorii exemplo metuens, Sedis suæ auctoritati, damnatum quidem eum confitetur à sextâ synodo, sed *post mortem;* sed propter hæresim, sed consentiente romano Pontifice [1]. Hæc multis et sollicitè exequitur; cæterùm de falsitate nulla suspicio. Anastasius verò bibliothecarius, non modò in Leonis II vitâ scripsit, quæ statim memorata sunt; sed etiam libris pro Honorio editis, cùm eum vel maximè tuendum susciperet, immeritò quidem, sed à sextâ synodo verè damnatum fatebatur [2]: adeò nihil de fraude suboluit. Quin etiam extat in Diurno libro romanorum Pontificum ea, quam electi edere consueverant, fidei professio: eâ in professione inter cæteros anathemate condemnatos Honorius recensetur. Quem Diurnum librum doctis viris visum pridem et agnitum, Petrus Garnerius vir doctissimus atque optimus, è Societate Jesu, theologiæ professor, ex optimis manuscriptis vulgavit. Idem etiam in vetustis romanis Breviariis, usque ad nostrum sæculum, in sancti Leonis II vitâ legebatur [3]. At enim Diurnum, ut possunt, premunt; in Breviario romano hæc eraserunt. An ideo occultarunt? Undique erumpit veritas; tantòque hæc magìs comparent, quantò studiosiùs eraduntur.

Quid ergo, tot romani Pontifices, tot synodi, adulteratis codicibus in errorem abrepti sunt? Adeone pronum fuit tantâ in re, toti Ecclesiæ, ipsisque adeò romanis Pontificibus illudere?

Atqui in eam rem vel maximè intentos fuisse constat: nam et Joannes IV pontifex, Honorium, quoàd poterat, excusabat; et Martinum et Agathonem antecessori suo, occultiùs licet, patrocinatos esse, etiam adversarii volunt. Nullius interim falsitatem suspicatur: ac post mille annos primus Bellarminus flagitium detegit; hunc sequitur Baronius. Quâ tam dignâ ratione? Nullâ, nisi quòd ad tuendum eam quam romanis Pontificibus tribuunt infallibilitatem, illis falsatâ sextâ synodo, quoque modo, opus erat.

Quod enim objiciunt hæc acta falsa esse ideò, quia alioquin Patres iniquè, inconsultò, ac præcipitanter de Honorio statuissent [1]; quis non videat ad falsi actionem, quàm lata sit janua, si hæc admittantur?

Quid autem iniqui est in decreto synodali? Nempè, inquiunt, Honorius non erat monothelita. Quid tum postea? Quasi hæretici tantùm, ac non etiam hæreticorum fautores defensoresque damnentur.

[1] *Conc. Nic. VIII. act. VII. col.* 1091.
— [2] *Ep. Anast. Bibliot. ad Joan. Diac. Tom.* XII *Bibl. Pat.* p. 833. — [3] *Vid. Brev. Rom. ante recog. Pii V et Clem. VIII; die* XXVIII *Junii.* — [4] *Baron. an.* 681; *tom.* VIII.

At patres Honorium excusare potuissent [1]: debuissent quærere bonone animo, an malo scripserit: denique an non hæc qualiacumque recantarit.

Quid autem? An ut illi parcerent, ejus epistolas intactas relinquerent, quarum auctoritate novas subinde fraudes hæretici molirentur? Nempè Patres sextæ synodi tenebant epistolas toto Oriente vulgatas, quibus se hæretici maximè tuerentur: videbant rectam fidem, unà cum errore proscriptam; de palinodiâ autem quid cogitarent, de quâ nihil audierant; nihil ad provincias commeaverat; nihil Romani etiam memorabant; et erat quod adhuc de Honorio quæreretur.

Nempe sexti concilii Patres, Bellarmini ac Baronii more, in Honorii epistolis reconditos sensus quærerent: faventem Sergio, ac veritati per Sophronium prædicatæ obstrepentem, exquisitis distinctiunculis excusarent, si infallibilem cogitassent.

Jam ut strictiùs de falsitate agamus, Græcos hujus auctores esse volunt; scilicet, ut tot inter à synodo damnatos patriarchas suos, vel unum Papam cernerent, id fuisse solatio; atque hujus rei gratiâ, non tantùm eos, qui in Oriente erant, sed omnes quotquot per orbem vulgati, libros corrupere, atque Honorii infarsere nomen. Hæc quidem probari, non autem jactari oportebat. Sed esto; admittamus fabulam. Leonis II duas epistolas latinè conscriptas, totoque Occidente vulgatas, quis confinxit Græcus? quis Honorii nomen inseruit? quis ad hoc flagitium perpetrandum, Italiam atque Hispaniam ex ultimâ Græciâ penetravit? An Latini quoque ad eam falsitatem cum Græcis consensere? Ludibria quidem, non responsa ista sunt: prorsusque conclamata causa est, quam talibus figmentis defensam oporteat.

An fortè Leo II ipse deceptus est, falsaque ad eum synodi sextæ acta perlata sunt; neque à legatis didicit quid rerum in tantâ synodo super Honorii nomine gestum esset? Quis insulsa commenta, ac malè cohærentem fabulam ferre possit?

Jam rogo falsane omnia in sextâ synodo, quæ de Honorio memorantur; neque Macarius Antiochenus monothelitarum princeps, patrocinantem sibi jactavit Honorium actione VIII; neque Honorii lectæ sunt epistolæ actione XII et XIII; neque de his quæsitum aut judicatum quidquam, actione XIII et XVIII. Cui autem falsario adversùs œcumenicam synodum in totius orbis conspectu tanta licuere? Si autem Honorii epistolæ, verè ab

[1] *Baron. an.* 681. p. 530.

hæreticis laudatæ, in sanctâ synodo verè lectæ, verè examinatæ sunt, et in gesta relatæ, quid egisse finges synodum? Tacuisse, neque quidquam decrevisse post tantos apparatus? Absurdum. Probavisse? Absurdius. Quis enim id unquam somniavit? Condemnavit ergo eas synodus, neque ullum effugium est.

Vide autem adulteræ manus quid potuisse visa sit Baronio. Nempè si ei credimus [1], Theodorus ille Constantinopolitanus in sextâ synodo est condemnatus; cùm hujus in actis synodi nulla sit mentio. Damnatione Honorii oppleta omnis pagina est: at Baronius eum condemnatum negat. Theodorus ille et contra se gesta erasit, et contra Honorium gesta inseruit: quidquid libuit, sustulit; quidquid libuit, infarsit: Leonis quoque II credo corrupit epistolas: omnia successere; fraudis vestigium nullum. Et quidem Baronius tanquam scelere deprehenso, annum falsationis assignat eum, qui post synodum consequatur [2]: pertractum in sceleris consortium imperatorem ipsum, catholicum licèt, ut synodum, se auctore ac defensore gestam, ipse corruperit. Idem Baronius (mirum) de falsandâ synodo ad imperatorem habitam artificis orationem refert integram, quæ duas impleat paginas: quasi Theodorus res in tantæ synodi luce gestas, recente memoriâ, post annum vix expletum, obstupefactis Patribus et legatis, atque emortuo orbe, æterno silentio sepelire se posse confideret? Hæc Baronius: quo teste, quo indice? Nullo: nisi quòd non aliis suffulta machinis, concepta sententia stare possit.

Grave quidem nobis est, hæc de Baronio, viro maximo, memorare; sed potior veritas: atque Annales ecclesiasticos, tantùm opus, ab ipso auctore, dum partium studiis abripitur, his figmentis dehonestatos esse nemo non doleat. Neque nos hæc primi memoramus: alii viri doctissimi præiverunt, ac nuperrimè christianus Lupus [3], totam falsi suspicionem tot argumentis elisit, ut nullus dubitationi supersit locus. Verùm alibi memorata [4] hic prætermittimus.

At enim ex synodo sextâ constat corruptam fuisse à monothelitis synodum quintam et acta Vigilii et Patrum libros [5]. Factum: at constat etiam falsitatem statim fuisse convictam; Patresque orthodoxos adversùs impostores omninò vigilasse. At post tantam falsitatem, quantam commlnisceris, novem sæcula dormierunt.

[1] *Baron. an.* 681, *tom.* VIII, 531, 532. — [2] *Ibid. an.* 682, *pag.* 665, 666. — [3] *Christ. Lup. diss. in* VI *Syn. c.* VI, *tom.* II, *p.* 858. — [4] *Vid. Dissert. præv. n.* LVI. — [5] *Vid. Baron. an.* 681: *et Conc.* VI, *act.* VIII, *col.* 755 *et act.* XII, *col.* 917.

Quid autem Bellarmino prodest [1], Leonis Magni epistolas et alia multa à Græcis quibusdam fuisse corrupta; cùm ea acta ad nos haud minùs integra pervenerint? Aliud enim est à Græcis quibusdam, codices aliquot; aliud, omnes codices, quotquot per orbem terrarum erant, communi consensu fuisse corruptos. At enim, inquit ille, teste Gregorio, « Latinorum codices veraciores » sunt, quàm Græcorum: quoniam Romani, sicut » non acumina, ita nec imposturas habent [2]. » Esto: quid tandem respondebunt, cùm ad latinos codices provocabimus? Nempè in latinis codicibus, latinas Leonis II epistolas legimus, quæ græcis quoque codicibus fidem præstent. Tantine igitur est, non errasse Honorium, ut eâ gratiâ Latinorum æquè ac Græcorum etiam fidem suspectam habeamus?

Cæterùm vir doctissimus ac religiosissimus Franciscus Combefis, à prædicatorum ordine, sacræ theologiæ professor, cùm omnia Baronii argumenta invictis argumentis confutavit [3], tum verò ea gesta protulit, quæ si Baronio videre contigisset, haud equidem puto hanc falsi actionem tantâ confidentiâ suscepturum fuisse.

Is igitur edidit Agathonis diaconi orationem scriptam triginta ferè annis post sextam synodum, Philippici Bardanis tyranni temporibus: cujus actionis hoc initium est [4]: « Peccator ego, » et omnium minimus Agatho, indignus diaco» nus ac sanctissimæ hujus magnæ Ecclesiæ » scriniorum custos, venerabilisque patriarchalis » secreti protonotarius, et secundus cancella» rius, ante duos et triginta plus minùs annos » juvenili adhuc ætate lectorum ordini accensus » ac inutilis notarius agens, sanctæ huic et uni» versali sextæ synodo operam commodavi, uni» versa in eâ mota quæsitaque ordine assecta» tus.... Omnes porrò tomos actorum præfatæ » synodi mundo codice propriâ ipse manu, ec» clesiasticis litteris * consignavi, qui et sub sig» naculis, unà cum fidei definitione, quam » sancta eadem synodus palam edidisset, Pa» trum subscriptione munitâ, in imperatoris pa» latio fuerunt repositi, ac tutò servati: quin et » quinque patriarchalibus sedibus tradita, defi» nitionis ejusdem, eâdem Patrum subscriptione » munita exemplaria, eodem conscripsi modo, » jubente piæ recordationis imperatore Constan» tino, ac sic fieri præcipiente; quò fidei ortho-

[1] *Bell. de R. P. lib.* IV, *c.* XI. — [2] *Greg. Mag. lib.* VI, *ep.* XIV, *ad Nars. Comit. Tom.* II, *col.* 803. — [3] *Vid. Hist. Monoth. P. Comb. ed. Paris*, 1648. *sub. hoc tit.* Auctuarium Bibl. Patrum; *tom.* II. — [4] *Ibid. pag.* 199.

* Hic Agatho significare videtur scriptionis genus quoddam, elegantius et nitidius illo, quo in actis vulgaribus uti solebant descriptores. (*Edit. Paris.*)

» doxæ sinceritas, atque veritas nullis pateret » insidiis. »

Cùm postea memorasset, quid Philippicus Bardanes tyrannus pro monothelitis molitus esset, addit : nec voluisse eum ingredi regiam, quoad sextæ synodi imago indè dejecta est; subditque : « Id, inquit[1], suâ auctoritate decernens, » ut Sergii, Honoriique, ac cæterorum pariter » ab eâdem sanctâ œcumenicâ synodo ejecto- » rum, ac anathemati subjectorum nomina, in » sacra sanctissimarum Ecclesiarum dyptica, » præconio publico rursùs referrentur, eorum- » que per loca imagines restituerentur. »

En pro Honorio quid hæretici faciant, quid catholici attestentur : en qui acta conscripserit testis adducitur. Quid plura desideramus? An adhuc Græcos omnes, etiam pios et orthodoxos, et sextæ synodi studiosissimos, sextæ synodi falsatæ argui placet? Nimiùm profectò hæc prava sunt; sed tamen audiamus in quo Bellarminus et Baronius vim faciant.

CAPUT XXVII.

Potissimum argumentum falsitatis ex Agathonis epistolâ ductum: quàm vanum illud sit: Agatho et Leo II inter se componuntur : etsi Honorius de fide pravâ docuerit, haud minùs Ecclesiæ romanæ permanere inconcussam fidem.

Nempe ex Agathonis ad Constantinum Pogonatum epistolâ, hæc proferunt, quæ palmaria esse putant[2] : « Apostolica Petri Ecclesia nun- » quam à viâ veritatis in quâlibet erroris parte » deflexa est... Nec hæreticis novitatibus depra- » vata succubuit, sed ut ab exordio fidei chris- » tianæ percepit ab auctoribus suis apostolorum » Christi principibus, illibata fine tenus perma- » net, secundùm ipsius Domini salvatoris divi- » nam pollicitationem : *Petre, inquiens*[3], *ecce* » *Satanas*, etc. Consideret, itaque vestra tran- » quilla Clementia, quoniam Dominus et Salva- » tor omnium, cujus fides est, qui fidem Petri » non defecturam promisit, confirmare eum » suos fratres admonuit : quod apostolicos Pon- » tifices; meæ exiguitatis prædecessores, confi- » denter fecisse semper, cunctis est cognitum. »

Hæc verò epistola, ut ait Bellarminus[4], à toto concilio probata est, actione VIII et XVIII, ubi dicunt Patres, non tam Agathonem quàm Petrum per Agathonem locutum. Ergo ex eâ epistolâ Honorius quoque confirmavit fratres in verâ fide. Non ergo hæreticus, neque ei anathema dictum à sanctâ synodo, quæ Agathonis epistolam recepisset; atque omnino synodum falsatam esse oportet.

Tantam vim inesse putat in illis verbis, quibus apostolici Pontifices *semper* fratres suos confirmasse memorantur. Omnesne ad unum? Atque ut hic alios omittamus, etiamne Liberius, quo tempore Nicænam infirmabat fidem, Athanasium fidei pugilem communione repellebat, arianos omnes babebat pro orthodoxis, et cùm Constantio persequebatur Ecclesiam? Prorsus nec illa tempora excipienda sunt, si *semper* illud strictè valeat. Sed ut in Honorio jam figamus gradum, rogo, tantisper sextam synodum omittamus, rem ipsam attendamus. Falsata sanè sit synodus; non credo, non sentio, non fero: falsata tamen sit, quàm maximè eâ parte quâ litteras Honorii damnat. Certè ipsæ litteræ verè ab Honorio scriptæ, quas ut ab eo scriptas et Joannes IV Honorii successor[1], et sanctus Maximus[2], et sancto Maximo teste, ipse Honorii secretarius * defensabant : neque Baronius aut Bellarminus negant; imò ex earum fide maximè tuentur Honorium. Damnatæ ergo non fuerint, neque earum auctor, non eo profectò meliores, si judicium effugissent. At si id ad extremos apices verum est, quod Agatho prædicat, à suis *prædecessoribus*, etiam ab Honorio, ut vis, *fratres episcopos in verâ fide semper fuisse confirmatos*; ergo Honorius fratres in verâ fide confirmabat, tum cùm duas voluntates et operationes à *prædicatione fidei* eximebat : confirmabat in fide Sergium patriarcham, tum cùm scriberet, *ut unius vel duarum operationum novæ adinventionis vocabulum refutaret*, atque unà cùm hæresi orthodoxæ quoque fidei confessionem novitatibus accenseret : confirmabat in fide, tum cùm *unam vel duas voluntates sentire vel promere ineptum* pronuntiabat : quasi vel utrumque adversari, vel saltem de utroque dubitare vera ratio cogeret : confirmabat in fide Sophronium Hierosolymitanum, tum cùm duas operationes ex Patrum regulâ vel maximè asserentem, ita deterrebat, ut ab eâ voce discessurum eum, illius quoque legati *instantissimè pollicerentur*[3] : adeò rem urgebat Honorius. *Pacis causâ*, inquies : falsæ quidem pacis, et meritò à Patribus detestatæ, ut suprà docuimus. An verò pax id quoque cogebat, ut *ineptum* et *novum* diceret, quod sapientissimum, quod antiquissimum, quod semper in Ecclesiâ prædicatum esse constaret? Sed alio sensu, inquies, et ipsâ quæstione

[1] *Vid. Hist. Monoth. P. Comb. ed. Paris.* 1648, *sub hoc tit.* Auctuarium Bibl. Patrum. *tom.* II. *p.* 203. — [2] *Ep. Agath. ad Const. Imp. in act.* IV *Conc.* VI. *col.* 636. — [3] *Luc.* XXII. 31, 32. — [4] *Bell. de R. P. lib.* IV, *c.* XI.

[1] *Joan. IV Apol. ad Const. pro Honor. Tom.* XII *Bibl. Patr. p.* 835 *et seq.* — [2] *Disp. Max. cum Pyrr. Tom.* V *Conc, col.* 1814, 1815.

* Joannes abbas nuncupatus.

[3] *Vid. sup. cap.* XXII. XXIII.

nondum intellectâ; et tamen interrogatus à tribus patriarchis, et utrâque auditâ parte. Nam et Sergium ac Cyrum hæreticos, et Sophroninm maximè orthodoxum audiebat; quos tamen interrogantes adeò non confirmabat in verâ fide, ut et à veræ fidei, quæ utique certa neque ambigua est, professione averteret. At nullo dato anathemate: quasi in damnando solum, non etiam in probando, ecclesiastica vigeat auctoritas. Quid autem juvat nullum anathema pronuntiatum ab eo esse, qui vel hinc maximè in culpâ erat, et officio deerat, quòd eo in discrimine positus, anathema suspendisset, remque certam ac firmam in dubio reliquisset? At ut privatus homo; verum utcumque est, quamcumque Honorius personam induerit, certè interrogatus à tribus patriarchis, tot ac tantarum Ecclesiarum Patribus atque doctoribus, in eo articulo versabatur, ut vel eos in fide confirmaret, vel officio deesse cogeretur: non autem confirmavit, quos in ruinam impulit, vel certè fluctuare fecit: ergo officio defuit.

At enim Agatho, cujus epistolam suscepit sacra synodus, eum defensare voluisse videbatur. Obliquè certè, ut vidimus, non clarè et apertè. Suscepit autem sacra synodus fidem Agathonis, non quæcumque de Honorio obliquè et occultè ingerebat. Ac ne quid Agathoni Patres derogasse viderentur, id etiam scripsere ex ejus sententiâ damnatum Honorium, quem in Sergio ac similibus proscripsisset.

At qui tantùm Agathoni deferri velit, Honorium obscurè et obliquè excusanti, audiat Leonem II, clarè et apertè ex sacræ synodi præscripto condemnantem[1]: « Anathematizamus, inquit[1], » etiam Honorium, qui hanc apostolicam Sedem, » non apostolicæ traditionis doctrinâ lustravit, » sed profanâ proditione immaculatam fidem » subvertere conatus est. » Et ad Hispanos quidem mitiùs, sed tamen tremendâ voce[2]: « Æterna damnatione mulctati sunt, Sergius, Pyr- » rhus, etc., eum Honorio, qui flammam hæ- » retici dogmatis, non ut decuit apostolicam » auctoritatem, incipientem extinxit, sed ne- » gligendo confovit. »

Nempè his epistolis victus Baronius, optat falsas, non probat. Nunc Agatho et Leo stent simul: ille ante synodum habitam Honorium utcumque purgare conatus; hic post synodi sententiam, non modò asbtinendum ratus ab excusando eo, verum etiam arbitratus, debito anathemate percellendum. Ac si tantos Pontifices etiam super Honorii nomine conciliare nos oportet, Agathonem, quo præside synodus inchoata est, et Leonem, quo probante firmata; tu sanè, quisquis es, qui Bellarminum sequeris, conciliare non potes Agathonem dicentem, ut quidem interpretaris, ab Honorio quoque prædicatam esse et confirmatam fidem, cum Leone dicente, ab eodem Honorio non fuisse *lustratam*, sed fuisse *proditam*. Nos facilè componimus omnia. Petro enim imperatum, ut confirmaret fratres, et Agatho dicit, et Leo fatebitur: id ergo ad pontificium munus pertinere, uterque prædicabit; et nos sanè cum iis maximè prædicamus. An verò certum sit eo semper officio functos, Agatho quidem id asseruisse videtur; Leo verò Honorium vehementissimè officio defuisse. At illius generale, cum hujus peculiari dicto, facilè cohærebit. Dictum enim Agathonis non ad strictos apices exigendum, sed civiliter intelligendum esse dicimus: et *semper* ideò dictum, quòd plerumque id factum sit; quòd unius culpa Pontificis, aliorum statim operâ sarciatur, nihilque detrimenti patiatur fides. Solemus enim homines magna et illustria et consueta sectari, quod rarum fuerit et statim mutatum, nullâ rerum conversione memorabili, nec factum cogitamus. Ita quidquid ab Honorio peccatum est; id sanctus Severinus Honorio proximus; id sanctus Joannes IV, sanctusque Theodorus, Martinus, Eugenius, Vitalianus, Adeodatus, Donus, Agatho, Honorii successores cumulatissimè rependerunt; ut officio defuisse Honorium Ecclesia romana vix senserit. Hinc « Ecclesiam romanam » non fuisse depravatam, neque errori succu- » buisse, sed in fide mansisse » Agatho prædicavit, et nos confitemur; neque in Petri sede visos esse Sergios, Pyrrhos, Paulos, Petros, Theodoros, sibi mutuò errorem quasi hæreditarium cum sede tradentes, neque romanos Pontifices sibi invicem succedentes, à fidei unitate abruptos fuisse. Quòd si Honorius vel pejora ausus esset, non romana propterea succubuisset fides, sed eum ut mortuum Ecclesia projecisset, et ex Ecclesiâ romanâ Pontifex catholicus surrexisset. Quæ si consideremus, et Agathonem cum Leone componamus, tum demum intelligemus, quid sit illud immotum, quod in Sede Petri omnes catholici veneremur. Quare ut hanc disputationem aliquando concludamus, hæc certa comperimus.

Honorium de fide à tribus patriarchis ritè interrogatum pessima respondisse:

A sextâ synodo anathemate condemnatum:

A romanis Pontificibus ante supremam synodi sententiam excusatum, post eam sententiam eodem anathemate esse damnatum:

Bellarminum ac Baronium conversos ad fa-

[1] Epist. Leon. II ad Imp. Tom. VI Conc. col 1117. — [2] Ejusd. ep. ad Hisp. ibid. col. 1246, 1247.

bulas, quòd Honorium defensuris nihil aliud auxilii suppetebat.

CAPUT XXVIII.

Quæstio de Honorio concluditur; atque, ulcumque illius res se habent, invictum manet ex his petitum argumentum.

Addimus et id frustrà esse, quod Bellarminus ac Baronius tanto molimine adstruere pergunt. Esto enim falsata sint omnia; tamen, te fatente, à secutis Pontificibus, à septimâ deindè et octavâ synodo, vera sunt credita. Credita ergo à Pontificibus; credita à conciliis; credita ab omnibus; credita, inquam, de Pontifice, quæ tanto molimine ne credantur caves.

Sagacissimus Bellarminus id vidit [1], nec negavit : creditum, inquit, de Pontifice, ut homine privato. Quin tu igitur eo gradu consistebas? Quid actorum fidem tam inani operâ sollicitatam oportebat? Nempe responsio de Papâ, ut homine privato non satisfaciebat animo, cùm certum illud maneret, à synodo sextâ generali fuisse judicatum, Papam, ab Ecclesiis de fide interrogatum, apostolico officio defuisse; neque confirmasse, sed impulisse fratres, seseque cum eis in præcipitium conjecisse.

Hæc mente complexi synodos ac Pontifices Bellarmino ac Baronio, summis licèt viris, facilè anteponemus. Quòd verò Anastasius bibliothecarius sextæ synodi decreta improbat [2], eaque pro Honorio audet, quæ nec romani Pontifices ausi erant; contemnemus quidem : sed interim intelligemus, nullam aliam viam tuendo Honorio patuisse. Neque enim cogitabat illud, aut romanum Pontificem pro privato egisse, qui tot patriarchis de fide quærentibus responderet; aut ejus epistolas non fuisse dogmaticas, qui sciret plerasque alias, non alio ritu modoque esse scriptas : neque levia illa aut minuta proferebat, in quæ nunc se conjiciunt, sed perfrictâ fronte Honorium tuebatur; quem si quis auctorem sequi malit, nec sic effugiet; manetque semper illud : fuisse creditum romanum Pontificem, ritè de fide interrogatum, docendo patriarchas, respondendo Ecclesiis, pessima ac meritò damnanda respondisse, eamque sententiam ab œcumenicâ synodo promulgatam; secutos Pontifices, secuta concilia æquè œcumenica consensisse.

Jam si Anastasius, ac post eum Bellarminus, ne quid intentatum relinquerent, de litteris Honorii subdubitare voluisse visi sunt [3], quid nostrâ? Cùm eas à Joanne IV defensas, atque in sextâ synodo græcè et latinè lectas, et cum authentico diligenter collatas, ac pro veris agnitas, ac damnatas esse constet [1]; idque præsentibus et nihil contradicentibus, imò consentientibus, ac subscribentibus Sedis apostolicæ legatis. Et ii quidem, cùm Vigilio papæ falsa decreta imputarentur, falsum arguerunt, calumniam propulsarunt; pro Honorio nihil hiscunt. Quin ipse Anastasius, ipse Bellarminus, non modò admittunt epistolas, verùm etiam asserunt, vindicant, ex iis maximè tuentur Honorium, quod item Baronius factitavit [2]. Nec mirum varios fuisse ac trepidos, qui tot undique coarctati argumentis, quo loco pedem figerent, non haberent. Sed eorum commenta dudum nos pius æquo distinent.

CAPUT XXIX.

Patres Toletani concilii XIV, synodum VI pro œcumenicâ non habent, eò quòd Hispani ad eam vocati non essent; neque eam probant nisi facto examine, tametsi à Leone II probatam constitisset.

Unum jam superest de sextâ synodo memorandum, imò memoratum [3], et jam perstringendum paucis. Hispani Occidentali concilio, ab Agathone collecto, nulli interfuerant, neque synodum sextam noverant, neque etiam ad eam vocati erant. Itaque Leo II ad eos scribit epistolam eam quam sæpe memoravimus; *simul definitionem sanctæ synodi, et acclamationes* mittit; *acta quoque totius concilii directurus, si ipsis delectarentur* [4]. Quæ cùm omnia recepissent, sub Benedicto II, Leonis successore, et Ervigio rege, placuit Toleti congregari totius Hispaniæ *generale concilium* *, ut ea gesta sub omnibus regni conciliis et provincialibus probarentur. Decretum fit in hæc verba [5] : « Gesta synodalia, et cum gestis quoque Leonis antiquæ » Romæ Pontificis invitatoria epistolaris gratiæ » consulta suscepimus, per quæ omnis ordo gestorum gestaque ordinum dilucidè patuerunt. » Quâ epistolâ præsules Hispaniæ invitati erant,

[1] *Bell. loc. jam sæpe cit.* — [2] *Anast. Bibl. epist. ad Joan. Diac. Tom.* XII *Bibl. Pat.* p. 833. — [3] *Anast. et Bell. loc. cit.*

[1] *Vid. Conc.* VI. *act.* XII *et* XIII. — [2] *Anast. et Bell. loc. cit. Bar. an.* 633; *tom.* VIII, *p.* 317 *et alib. pass.* — [3] *Vid. Diss. præv. num.* LVII. LVIII; *et sup. hoc lib. c.* XXVI. — [4] *Ep.* II *Leon. II*; *tom.* VI *Conc. col.* 1246. 1247.

* Non congregavit Ervigius generale concilium, sed in unâquâque provinciâ particulares synodos. Placet hic exscribere ipsa verba concilii Toletani XIV, cap. I, col. 1729. « Princeps » Ervigius, ... hoc dedit speciale edictum, ut quia..... sicut » oportebat..... generale concilium fieri varia adversitatum » incursio non sineret, saltem adunata per provincias concilia » fierent; et si quidem hic primùm à nobis in urbe regiâ » synodus ageretur, deindè in singulis quibusque provinciis » singulare haberetur concilium, quo, quidquid hic actum per » Toletanam synodum, reliqui primarum sedium præsules... » per discreta provinciarum suarum concilia observarent. » (*Edit. Paris.*)

[5] *Conc. Tolet.* XIV, *c.* I *et* II; *tom.* VI *Conc.*, *col.* 1279. 1280. *Ibid. c.* IV. *col.* 1281.

» ut prædicta synodalia instituta, nostri vigoris » manerent auctoritate suffulta. » En perspicuis verbis Hispaniensium præsulum requisita auctoritas. Postea : » Placuit proindè satisfacientes » romano Pontifici, ea ipsa gesta firmare. » Et paulò post : » Ut utraque operum gesta *, et syn- » odico dirigantur examine, et discretâ conci- » liorum ** fulciantur auctoritate. » Idque fieri volunt, « postquam, ut aiunt [1], synodicâ iterum » examinatione decocta, vel communi concilio- » rum omnium judicio fueriat comprobata. » Denique : » Dicta gesta cum antiquis conciliis con- » ferentes, ea ipsa gesta probavimus :... et ideò » supradicti acta concilii in tantùm à nobis ve- » neranda sunt, et recipienda constabunt, in » quantum à præmissis conciliis (Nicæno et aliis) » non discedunt [2]. » En deliberatio; en examen exactum ad certam regulam, ad Patrum scilicet et antiquorum conciliorum fidem; et post illud examen, neque aliter, gesta *firmata*. Quid ampliùs?

Nimis probas, inquiunt; neque enim Pontificis tantùm, sed synodorum universalium decreta, particularibus synodis examinanda subjicis. Facilis solutio. Universalium conciliorum, quæ ut talia sint agnita, doctrinam ac fidem, nemo unquam examini aut retractationi submisit : Hispani autem Patres minimè agnoscebant ut universalem hanc synodum, quam nec audierant, ad quam nec vocati erant. Unde nunquam vocant universalem synodum, sed aiunt : « Ad » se perlata gesta synodalia, quibus Constanti- » nopoli, Constantino pio principe mediante, » magna et sublimis copia aggregata Pontifi- » cum [3] : » et consideranti, tota gestorum series indicabit, graviter tulisse Hispanos, quòd vocati non essent. Quin etiam toties iteratâ examinis mentione, cavisse videntur, ne quis existimaret concilii talis, quasi universalis auctoritate teneri Hispaniam, tantam Ecclesiæ partem, etiam non vocatam. Cùm autem synodum ut œcumenicam nollet agnoscere, tamen de Sedis apostolicæ sententiâ nihil dubitabant, quam et Agathonis et Leonis epistolis expressam legerent. Disertè enim Leo concilium sextum, uti alia quiaque, *universale* vocabat, et lata in synodo sextâ anathemata iterabat, ut suprà vidimus. Quare agnitum quoque Pontificis romani de fide decretum examini subdunt, et legitimâ cognitione comprobant; nec verentur dicere, à se quoque *firmari* : tantùm auctoritatis ipsi naitati, et communi consensioni inesse intelligebant.

* Hispanis Pontifex primùm miserat sextæ synodi definitionem fidei et prosphoneticon, deinde acta integra; et hoc est, ut videtur, quod dicunt Patres Toletani. (*Edit. Paris.*)

** Hispanorum.

[1] *Conc. Tolet.* XIV. *cap.* V. — [2] *Ibid. c.* VI. — [3] *Ibid. cap.* II, *col.* 280.

Eâdem ratione Franci nostri, et Carolus Magnus ac Ludovicus, verè christianissimi imperatores, septimam synodum de sacris imaginibus, recipere ut œcumenicam diutissimè recusarunt; quòd ad eam nullo modo vocati essent. Sed jam operæ pretium est, ut ejus synodi acta referamus.

CAPUT XXX.

Synodus Nicæna II, seu generalis VII, more antecedentium synodorum, de Adriani I litteris quæstionem habet : locus egregius, quo eadem synodus docet vim illam ineluctabilem, in Ecclesiæ catholicæ consensione esse positam.

Cùm Adrianus I veram de colendis seu relativo cultu, Christi et sanctorum imaginibus doctrinam, septimæ synodo per litteras, more priorum Pontificum, exposuisset; Patres quoque, more majorum, eas litteras synodicè examinarunt. Lectis enim epistolis duabus [1] sancti Pontificis, alterâ ad imperatorem, alterâ ad synodum *, quæsitum ita est per legatos apostolicæ Sedis : » Dicat nobis sanctissimus patriar- » cha Tarasius Constantinopolitanæ urbis epi- » scopus, si consentiat litteris sanctissimi Papæ, » senioris Romæ? » Rogatus in eam formam Tarasius, consentire se profitetur : » Nam et ipsi » nos, inquit [2], scrutando Scripturas et syllogis- » ticè approbando rimati sumus : sic quòd con- » fessi sumus, confitemur et confitebimur; con- » sonamus et vim lectarum litterarum confirma- » mus. » Supplendum ex græco post illud, *Scripturas rimati :* hoc quoque; *et patriis doctrinis docti*, quod etiam vulgata et antiqua versio retinebat.

Patet ergo à Tarasio ita approbatas Adriani epistolas, quòd rem ipse perpendens, eas Scripturis, traditioni, eique, quam ipse ab antiquo hauserat, fidei conformes esse senserit, factâque inquisitione intellexerit : post quæ Tarasii verba, » sancta synodus dixit : Tota sacratissima syno- » dus ita credit, ita sapit, ita dogmatizat. » Quibus verbis tota synodus se Adriano auctori, ac Tarasio ex intellectâ ac perpensâ ratione approbanti, consentire declarat. Atque, ut res constaret clariùs, à legatis apostolicis synodus interrogata est, in hanc formam : » Dicat nobis sancta » synodus, si admittat litteras sanctissimi Papæ » senioris Romæ, an non [3]? » Quòd de re exploratâ, deque irreformabili judicio quæri, neque recta ratio, neque fides sinit. Ad eam rogatio-

[1] *Epist. Adr. I ad Imp. et ad Taras. act.* II *Conc.* VII, *tom.* VII *Conc. col.* 99 *et seq.* 122 *et seq.*

* Sive potiùs ad Tarasium C. P.

[2] *Epist. Adr. I ad Imp. et ad Taras. act.* II *Conc.* VII *tom.* VII *Conc. col.* 127. — [3] *Ibid. col.* 130.

nem sancta synodus dixit: « Sequimur et suscipimus, et admittimus. »

Undè, rebus summâ attentione perpensis, fit definitio synodalis, non unius romani Pontificis, sed totius Ecclesiæ catholicæ consensu et auctoritate nixa: cujus definitionis initium (*alibi relatum* [1], *hic retexere non est necesse; quo docet sancta synodus in eo vim esse*) ecclesiastici judicii; ut nihil innovetur; ut quæ communi traditione perlata sint ad nos, communi consensione ac decreto firmentur: undè addunt: « Nihil adimimus, nihil addimus, (communi et universali traditioni scilicet) sed omnia quæ catholicæ sunt Ecclesiæ immutilata servamus[2]. » Quibus positis sic concludunt: « Quæ cùm ita sint, regiæ viæ semitis inhærentes, sequentesque divinitus inspiratorum sanctorum Patrum nostrorum magisterium, et Ecclesiæ catholicæ traditionem, quippe quam esse noverimus Spiritûs sancti, qui ipsam inhabitat; definimus in omni certitudine ac diligentiâ, etc. » Ut profectò appareat summam illam et ineluctabilem certitudinem in Ecclesiæ catholicæ consensione, imò in Spiritûs sancti universam Ecclesiam docentis magisterio esse positam; quod habebamus demonstrandum. Igitur sanctæ septimæ synodi post, romani Pontificis lectam definitionem, inquisitio, confirmatio, judicium sic se habet.

CAPUT XXXI.

Galli synodum VII seu Nicænam II, Adriano præside habitam, pro œcumenicâ non habent, eo quòd ad illam nec ipsi, nec alii Occidentales vocati essent: egregius eâ de re Jacobi Sirmondi locus: romanorum Pontificum de Gallis sententia.

Cur autem Patres nostri Ecclesiæ gallicanæ præsules ejus synodi decretis repugnarent, causa erat, non quòd de synodi œcumenicæ auctoritate dubitarent; sed quòd Nicænam secundam, ad quam vocati non essent, pro œcumenicâ non agnoscebant; imò in Francofordiensi synodo, ex Galliæ ac Germaniæ Ecclesiis congregatâ, præsentibus etiam romanæ Ecclesiæ legatis, respuebant [3]: quòd, quia maximè ad rem nostram spectat, diligentissimè considerare nos oportet.

Sanè quòd ad rem ipsam spectat, hoc est imaginum cultum, non est animus majorum nostrorum sententiam tueri; quippe quos intelligamus, cum ipsis Nicænis Patribus, facilè convenire potuisse; si, quod postea factum est, sua ipsorum dogmata satis attendissent. De synodi autem Nicænæ auctoritate, quod hujus loci est, placet adscribere verba egregii viri Jacobi Sirmundi, in admonitione ad canonem II concilii Francofordiensis. « Quod, inquit [1], ad synodi nomen attinet; in promptu habent Galli quo invidiam depellant. Constat enim sic in hâc quæstione versatos esse, tum synodi Francofordiensis, tum Carolini voluminis auctores, ut sibi, non cum œcumenico concilio, sed cum peculiari Græcorum synodo, rem esse contenderent. Ita enim passim in libris illis profitentur, queruntur que propterea, illam sibi aut universalis, aut septimæ synodi nomen arrogare, cùm œcumenicam dici posse negarent, ad quam soli Græci convenissent, reliquarumque provinciarum Ecclesiæ convocatæ, aut sententiam per epistolas, more ecclesiastico, rogatæ non fuissent. Et quidem si rem suis momentis expendamus satis, omnino causæ videbatur, cur synodum, cui tot adhuc provinciarum, ac totius penè Occidentis suffragia deessent, pro œcumenicâ nondum haberent. Nec Adrianus ipse aliter se sentire ostendebat, qui allatam è Græciâ synodum (ut Hincmarus eodem loco docet) [2] in Galliam misit; concilium que ejus causâ convocari à Carolo jussit, et libris Carolinis, quibus oppugnata est, ita respondit, ut œcumenicæ synodi nomen illis auctoritatemque nusquam objiciat. » Hæc Sirmundus, vir maximus, pro Gallis nostris, de synodi Nicænæ secundæ auctoritate respondet.

Neque tantùm concilii Francofordiensis tempore Nicænam secundam synodum respuebant, cùm ejus acta ignorarent ferè; sed etiam toto Caroli Magni regno, ac diutissimè postea.

Constabat interim romanos Pontifices in eamdem cum Nicænâ secundâ synodo ivisse sententiam, atque ab Adriano editam eâ de re, ac missam ad synodum epistolam decretalem, cui synodus consensisset.

Agitata postea res est, missis ultrò citròque scriptis; editique libri adversùs Nicænam synodum, qui, ex Caroli nomine, *Carolini* appellantur. His responsum est ab ipso Adriano pro Nicænis dogmatibus: neque eo secius nostri cum Carolo Magno in sententiâ perstitere.

Neque interea pro hæreticis aut schismaticis habebantur, qui de re maximâ, nempè de interpretandis primæ tabulæ præceptis dissentirent; quia bono animo rem quærere, non pertinaci studio contendere videbantur. Et Carolus Magnus cum Adriano I, non tantùm religionis obsequio, sed etiam singulari atque intimo amicitiæ vinculo conjunctissimus vixit; et interim à Leone III

[1] *Vid. Diss. præv. n.* LXII. — [2] *Act.* VIII; *col.* 554. — [3] *Conc. Francof. can.* II; *tom.* VII, *col.* 1057.

[1] *Sirmund adnot. ad can.* II *Conc. Francof. ibid. col.* 1058. — [2] *Hincm. epist. ad Hincm. Laud. c.* XX.

sæpè ad auxilium invocatus, et imperiali coronâ fuit insignitus : adeò quæ ad fidem spectare viderentur, non in uaius romani Pontificis auctoritate, sed in Ecclesiæ universæ consensione posita esse constabat.

Quin etiam imbibita nostrorum animis sub Carolo Magno rege sententia, sub Ludovico Pio hæsit.

Nempè sub eo principe de imaginibus conventus habitus est Parisiis, cujus conventûs historiam, ex gestis, vir diligentissimus Sirmundus sic exponit[1] : Venisse ad Ludovicum Pium, Michaelis ac Theophili græcorum imperatorum legatos, atque inter cætera dissidium exposuisse, quod in Ecclesiâ Orientali propter imagines versabatur; quas alii adorandas, alii non adorandas esse contenderent: eosdem imperatorum legatos significasse, se hâc de causâ Romam etiam ad Pontificem ituros : Ludovicum pacis componendæ studio à Pontifice poposcisse, ut ejus rei gratiâ Parisiis episcopi convenirent.

Ex hujus conventûs sententiâ, Ludovicus Pius scripsit epistolam ad Eugenium II, et commonitorium ad Hieremiam Senonensem, ac Jonam Aurelianensem, suos ad Eugenium II legatos[2], ex quibus hæc habemus.

Primò. ab episcopis *collectiones* factas *de libris sanctorum Patrum*, easque ad Ludovicum perlatas : sic enim scriptum est in ipso commonitorii initio[3].

Secundò : petitam fuisse licentiam ab Eugenio, hujus nominis II, ut episcopi eas collectiones facerent, quæ Papæ ad Græcorum consulta responsuro adjumento futuræ viderentur. Quâ de re sic scribit Ludovicus ad Eugenium II : « A vestrâ Sanctitate petivimus, ut sacerdotibus » nostris liceret, de libris sanctorum Patrum » sententias quærere, atque colligere quæ ad » eamdem rem, proquâ iidem legati (Græci scilicet) vos consulturi erant, veraciter definiendam convenire potuissent. »

Tertiò : res igitur ita tractabatur, etiam Eugenii II consensu: ut quæ nondùm ultimo atque irretractabili judicio definita esset.

Quartò : hæc quidem ad Papam scripta sunt. At in commonitorio episcopi jubebantur, ut rem quàm minimâ pontificii animi offensione tractarent. Verba commonitorii sic habent[4] : « Ut summoperè caveatis, ne nimis resistendo Domnum apostolicum in aliquam irrevocabilem » pertinaciam incidere compellatis : sed obsequendo magis quàm apertè resistendo, ad » mensuram deducere valeatis. » Sic et Sedis apostolicæ dignitatem colebant, et cum Pontifice reverenter tractabant, et ab eo interim in quæstione fidei, *irrevocabilem pertinaciam* metuebant.

Atque hæc acta sunt anno 824, post triginta annos quàm secunda Nicæna synodus habita esset. Ac postea Franci diutissimè suam sententiam tuebantur. Interim cùm à tot romanorum Pontificum decretis recederent, haud minùs se in Ecclesiæ romanæ communione ac fide permanere gloriabantur : adeò dubia, necdum recepta communi consensu dogmata, à certis exploratisque secernebant. Neque romanam Ecclesiam, suis licèt Pontificibus cohærentem, errasse jactabant; quòd abesse putarent eam, quam ad extremum ab Eugenio metuebant, *irrevocabilem pertinaciam*. Nec iis palam dissentientibus, concilii Nicæni secundi, aut romanorum Pontificum, qui idem decrevissent, aut etiam concilium Nicænum comprobassent, tanquam indeclinabilis objecta est auctoritas: quòd satis constaret, nec vocatos eos, et pro lege esset illud, à Nicænâ quoque synodo positum fundamentum : « Communem fidem, communi consensu stabiliendam[1]. » Quare concilii septimi apud Orientales, re penitùs inquisitâ, inter se consentientes statim auctoritas valuit; apud nostros, rebus paulatim patefactis, et consentientibus Ecclesiis, obtinuit : adeò et nostrorum animis inhærebat, et ipsi romani Pontifices fatebantur, illud à majoribus acceptum : fidei definitiones Ecclesiæ catholicæ consensu valere.

CAPUT XXXII.

Synodus VIII generalis, Constantinopolitana IV, æquè ac cæteræ, de romanorum Pontificum judiciis judicat; traditam sibi à Christo, ut et romanæ Ecclesiæ ligandi ac solvendi potestatem agnoscit et exercet : post synodi judicium, nulla jam appellatio, nulla alia spes est.

Non est hic prætermittenda generalis synodus octava, Constantinopolitana quarta, sub Adriano II summo pontifice, et Orientis imperatore Basilio. Etsi enim non de fide propriè, tamen agit de re maximâ, quæ fidem proximè attineat; de initio scilicet Photiani schismatis, totam conturbantis Ecclesiam, et in ingens incendium erupturi.

Quis Photius fuerit, quâ violentiâ Ignatium Constantinopolitanum episcopum, virum sanctissimum, oppresserit, et ejus locum invaserit, ut deindè à romanis Pontificibus compressus, condemnatus, anathematizatus fuerit: quâ audaciâ adversùs Ecclesiam romanam caput erexerit,

[1] Sirm. Præf. ad Conc. Paris. an. 824, Tom. VII Conc. col. 1518. — [2] Ibid. et col. seq. — [3] Common. Lud. Pii. ibid. col. 1519. — [4] Common. loc. sup. cit.

[1] Vid. Conc. VII, act. VIII, defin.

omnes sciunt. De eo ejusque sectatoribus penitus amovendis quæstio habebatur, totaque adeò synodus in commendandâ Sedis apostolicæ auctoritate versatur.

Post lectam, actione III, et approbatam Adriani II epistolam, actione IV et V, leguntur Nicolai papæ, Adriani antecessoris epistolæ duæ; et legati meritò contendebant, rem *ex multo tempore esse judicatam*, neque *à paternis definitionibus posse discedi*. Cæterùm, ad tollendam dubitationem omnem, lectis epistolis, synodum rogant: « Placetne vobis sensus iste, an non? » Et si quidem placet, talia sunt nostra et nostræ » Sedis: quòd si apud vos non fuerint acceptabilia, nos tamen super montem excelsum syn» odi ascendemus, et exaltabimus in fortitu» dine vocem nostram, evangelizantes vobis, » et consequentiam quæ facta est (id est, rei » gestæ seriem, processumque juridicum), et ore » promulgata est sanctorum Patrum nostrorum » à gratiâ Spiritûs sancti..... Ad hæc quid dicit » sancta synodus? Sancta et universalis synodus » exclamavit: Recipimus omnia; valdè quippe » sunt discreta et congrua, et consona ecclesias» ticis regulis [1]. » Ita sanctæ synodi accipiunt, et sanctæ Sedis decreta, et monita legatorum, facto examine, ratione perspectâ.

Aderat sacro cœtui Basilius imperator, ad quem romani vicarii, memoratis Nicolai I et Adriani II judiciis canonicis, hæc loquuntur: « Sanctissi» mus Adrianus nos famulos suos direxit in hanc » urbem, ad manifestationem veri et justi ju» dicii, in conspectu imperii vestri et sanctæ » universalis synodi: ita ut non habeant vocem » repedationis vel appellationis: sed quemadmo» dum jam judicati sunt, et dejecti in sæculum » maneant [2]. »

En tantùm per synodum universalem appellationis sublata spes omnis; neque à decreto resilire datur, sed fixa et æterna manet sententia. Quid ampliùs? Sic se habet ecclesiasticorum judiciorum ratio, non tantùm in fidei quæstionibus, sed etiam in iis, quæ statum et pacem omnium Ecclesiarum spectant.

CAPUT XXXIII.

Concluditur argumentum ab octo primorum conciliorum auctoritate repetitum: eorum acta adversarii nec considerasse videntur; sancti Gelasii et sancti Gregorii locus de irretractabili ecclesiasticorum judiciorum auctoritate.

Eam traditionem deductam ab apostolis ad octo prima generalia concilia manasse vidimus. Quæ quidem octo generalia concilia totius christianæ doctrinæ ac disciplinæ fundamenta sunt; quorum prima quatuor, haud secus ac quatuor Evangelia, post sanctum Gregorium [1] Ecclesia catholica venerata est. Neque minor cæteris cultus, cùm eodem spiritu acta, parem auctoritatem obtineant. Quæ octo concilia, magno unanimique consensu, definiendi vim irrefragabilem, non aliâ in re, quam in Patrum consensione posuerunt. Inter quæ sex ultima, romani Pontificis prolatam etiam de fide sententiam, ad examen legitimum, Sede apostolicâ probante, revocarunt, quæstione constitutâ in hanc formulam: *Eane decreta rectè habeant, necne?* ut in actis legimus.

Conticescant igitur Stapletonus, et auctores in libello *Doctrinæ Lovaniensium* relati, atque eos secutus auctor anonymus de Libertatibus Gallicanis [2], qui hæc pronuntiant contra gestorum fidem: « In istis conciliis omnibus, præju» dicatam romani Pontificis sententiam, pro » normâ et regulâ fidei habitam: » quodque idem est; « apostolicæ Sedis dogmaticam ad syn» odum epistolam locum habuisse plenæ atque » irretractabilis definitionis. » Quo unotestantur synodalia gesta nunquam à se attento animo, sanove judicio esse perlecta: quippe quæ dogmaticarum epistolarum legitimam retractationem examenque contineant.

Non ita unquam synodi generalis judicium retractatum vidimus, sed omnes statim in obedientiam pronos: neque unquam cuiquam, post illud examen, inquisitionem novam fuisse concessam, sed intentatam pœnam. Sic Constantinus; sic Marcianus; sic Cœlestinus; sic Leo; sic alii omnes, quos in gestis vidimus. Hæc certa et inconcussa orbis christianus agnovit.

Huc accedit illud sancti Gelasii egregii Pontificis [3]: « Bona synodus verèque christiana se» mel acta, nullâ nec potest, nec debet novæ » synodi iteratione convelli. » Atque iterum: » Bona synodus, nulla causa est, cur aliâ debeat » synodo retractari, ne ipsa retractatio ejus con» stitutis detrahat firmitatem. » Sic stant irretractabilia, quæ ultimo et certo Ecclesiæ judicio constant. Convellitur enim illud Spiritûs sancti judicium, quoties iteratò judicio retractatur. Tale autem est judicium à romano Pontifice prolatum, ut novo judicio retractatum fuerit. Non ergo est illud ultimum et certum Ecclesiæ judicium.

[1] *Conc.* VIII. *act.* III; *tom.* VIII, *col.* 1011: *act.* IV. *col.* 1021: *et act.* V. *col.* 1020, *male*, 1019: *ibid. act.* V. *col.* 1042: *ibid. col.* 1043. *Vid. Diss. præv. n.* LXIII. — [2] *Ibid. col.* 1056.

[1] *Greg. Mag. lib.* I. *ep.* XXV, *al.* XXIV. *ad Joan. C. P. Tom.* II, *op. col.* 515; *et lib.* III. *ep.* X. *col.* 632. *et alib. pass.* — [2] *Vid. Doct. Lov. et Tract. de Libert. etc. lib.* VII, *c.* IV *et* V. — [3] *Gelas. ep.* XIII, *ad Episc. Dard. Tom.* IV *Conc. col.* 1204, 1205.

Neque verò obscurior est illa sententia Gregorii Magni, quatuor synodos generales Evangeliis quatuor comparantis; additaque ratio; « quia » cum universali sunt consensu constituta, se et » non illa destruit quisquis præsumit, aut sol- » vere quos ligant, aut religare quos solvunt [1]. »

Jam igitur nostra quæstio antiquorum conciliorum ac Patrum traditione finita est. Placere debet omnibus romani Pontificis secundùm concilii Florentini decretum explicata potestas, ex conciliorum generalium praxi. Patet discrimen ingens inter conciliare et pontificium judicium, cùm post conciliare nulla quæstio, sed sola supersit captivati intellectûs obedientis; pontificium verò ita comprobetur facto examine, ut si detur locus, improbari possit: quod erat demonstrandum.

CAPUT XXXIV.

Alia concilia generalia memorantur: in iis perstitit antiqua traditio, ut summæ quæstiones ad concilia generalia referrentur, nec Pontifex decerneret, nisi SACRO APPROBANTE CONCILIO: referuntur quatuor prima Lateranensia œcumenica concilia sub Calixto II, sub Innocentio II, Alexandro III, Innocentio III; et Lugdunense primum sub Innocentio IV.

Post primas octo synodos generales summâ diligentiâ pervolutas, in promptu est judicare de aliis ex earum sententiâ, quas et actis luculentioribus notas esse, et apostolorum ævo propiores, facem cæteris prætulisse constat. Et tamen ex ipsis posterioris ævi secutis conciliis demonstramus perstitisse in Ecclesiâ catholicâ antiquam traditionem, ut summæ quæstiones, summisque animorum dissensionibus agitatæ, ad concilia generalia referrentur.

Id singulare habent pleræque ex his posterioribus synodis, ut eas romanus Pontifex præsens habuerit, ejusque nomine dicta sententia sit; non aliter tamen, quàm *sacro approbante concilio*. Quâ formulâ declaratur, definitiones editas et canones conditos, non nisi consentiente et approbante concilio, pro pleno Ecclesiæ catholicæ judicio valituras.

Jam ergo illas synodos ordine recensemus, enarramusque gesta, quantùm quæstioni nostræ erit necessarium; quod erit facillimum, cùm pauca habeamus.

Quæstio de investituris ingens toto orbe incendium concitaverat, multisque ad fidem pertinere videbatur; quod aliquatenus verum est. De pace sæpè actum inter Calixtum II et Henricum V imperatorem, eamque summus Pontifex in concilio Rhemensi, plus trecentis episcopis congregatis, eorum *judicio atque sententiâ confirmare* voluerat, ut ipse in eâdem synodo profitetur. Verba notanda sunt, *ex eorum sententiâ atque judicio* [1]; prorsus ex antiquæ disciplinæ ratione. Sed quod Rhemis inchoatum, in Lateranensi primo generali concilio consummavit anno 1122.

Sub Innocentio II, non solùm infando Petri Leonis schismate Ecclesia laborabat, sed etiam auctore Petro de Brueis hæreses ubique pullulabant eæ quæ postea per Albigenses in majus incendium eruperunt. Arnaldus Brixiensis in ipsâ Urbe, non solùm seditiones agitabat, sed etiam hæreses seminabat. Igitur ad schismatis reliquias extinguendas, totque hæresum nascentium dira initia comprimenda, atque instaurandam tot turbis collapsam disciplinam, summus Pontifex concilium generale Lateranense secundum habuit, anno 1139 [2].

Alexander III, cùm hæreses et schismata succrescere cerneret, ipse Octaviani apostatici Pontificis schismate diu agitatus, eam quæ schismatibus occurreret, romani Pontificis eligendi formam, concilii generalis approbatione sancivit: damnavit hæreses quæ ab Albigensi tractu inauditis fraudibus diffundere se cœperant; ac labentem magis magisque disciplinam munire voluit. Harum rerum gratiâ, concilium generale Lateranense tertium convocavit, anno 1179 [3].

In convocationis litteris hæc habentur: in Ecclesiâ *pullulare germina vitiorum*, *zizania crescere*, *quæ germen bonum suffocare* nituntur, horum evellendorum curam episcopis quidem omnibus; « multò tamen fortiùs imminere » romanæ Urbis antistiti, qui à Domino Jesu » Christo, ut caput esset Ecclesiæ in beato Petro » accepit, et de pascendis Dominicis ovibus et » fratribus confirmandis expressum et speciale » noscitur habuisse mandatum [4]. » Unde ipse *de diversis partibus personas ecclesiasticas* evocavit, « quarum præsentiâ et consilio, quæ » fuerint salubris statuantur, et quod bonum, » secundùm consuetudinem antiquorum Patrum, » provideatur et firmetur à multis: quod si par- » ticulariter fieret, non facilè posset PLENUM » ROBUR habere. » Sic ad officium confirmandi fratres id pertinere intelligit, ut concilio generali habito decreta *firmentur à multis, ac facilè plenum robur habeant*, cùm statim elucescat illa consensio, in quâ firmitudinem Christus collocavit.

[1] *Greg. Mag. lib. I, ep. XXV, l. XXIV, ubi sup.*

[1] *Conc. Rhem. sub Calixto II*; tom. X *Conc. col.* 873: *et Conc. Later.* I; *ibid. col.* 891 *et seq.* — [2] *Conc. Lat.* II, *sub Innoc. II*: *ibid. col.* 999 *et seq.* — [3] *Conc. Later.* III, *sub Alex. III*: *ibid. col.* 1505 *et seq.* — [4] *Ibid. col.* 1506.

In concilio generali Lateranensi quarto, sub Innocentio III, primùm explicatur catholica fides, de unitate sanctissimæ Trinitatis, adversùs Joachimum abbatem: Almarici etiam doctrina condemnatur, non tam hæretica quàm insana: Eucharistiæ mysterium ac mira illa ab omni ævo credita panis vinique conversio, significantissimo *transsubstantiationis* vocabulo explicatur: conduntur canones quibus ecclesiastica disciplina reformetur [1]: christiani denique omnes ad sacrum bellum et ad Hierosolymam recuperandam incenduntur: quas duas postremas concilii convocandi causas Innocentius commemorat [2]. Nullique canones labentibus sæculis magis invaluere, quàm ii, quos tanta synodus constituit, anno 1215.

Innocentius IV, ad Fridericum imperatorem deponendum, concilium generale Lugdunense primum convocavit, quo in negotio quàm nullam personam episcopi egerint, suo loco retulimus. Cætera verò, quæ verè et liquidò ecclesiastica essent, synodo approbante facta, anno 1245 [3].

CAPUT XXXV.

Concilium generale Lugdunense II, sub Gregorio X, de reconciliandis Græcis: hujus acta præcipua referuntur.

Anno 1274, Gregorius X, cùm Græcos in Ecclesiæ romanæ unitatem reducturus esset, concilium generale Lugdunense secundum convocavit. Huc accedebat Terræ Sanctæ vastitas, ac morum subversio in clero et in populo tanta, ut non cerni, sed palpari videretur. His convocationis causis expositis, hæc addit [4]: « Et quia salubre in his » adhiberi remedium interest generaliter om» nium, nos cum fratribus nostris tractatu præ» habito, prout tantæ necessitatis instantia exi» gebat, generale concilium, sicut imitatione » dignâ sanctorum Patrum consuetudo laudabilis, » longæque observationis exemplum nos instruit, » opportuno tempore decrevimus congregandum, » ut in eo tam circa præmissa, quàm circa cæ» tera, quæ salutem respiciunt animarum, illa, » Deo auspice, communi consilio inveniatur pro» visio et ejusdem concilii APPROBATIONE ROBO» RETUR: » et hoc ex antiquâ disciplinâ, ut *quod interest omnium*, id est, causæ generales, omnium consilio procuretur, auctoritate et approbatione roboretur; *tantaque* interdum *necessitas*, ut non alio remedio succurratur.

Jam quod erat maximum, quid in reconciliandis Græcis actum sit, compendio memoramus. Ac primùm allatæ sunt litteræ Michaëlis Palæologi imperatoris, totius Ecclesiæ Orientalis scriptæ nomine: his repetitur Symbolum, cum additione *Filioque* [1]; cætera Latinos inter et Græcos controversa, eo modò finiuntur, *quod docet et prædicat sacrosancta romana Ecclesia* [2].

Rogat deinde imperator, ut Orientalis Ecclesia dicat Symbolum eo more, quo ante schisma dicebat; non additâ scilicet particulâ *Filioque*; permaneatque in ritibus, quibus ante schisma uteretur, *qui non sunt contra fidem*.

Hâc fide Græci recipiuntur: fit canon, quo, « sacro approbante concilio, reprobantur, qui » Spiritum sanctum à Patre Filioque, tanquam » ex uno principio, æternaliter procedere nega» verint [3]. »

Hæc igitur erant, quæ concilii generalis auctoritatem requirebant; fides nondum hactenus ab Ecclesiâ declarata de Spiritu sancto, qui *à Patre Filioque procederet, tanquàm ab uno principio*: utque nihilominus Græci Symbolum recitarent quo more solebant, atque in suis ritibus permanerent: quæ Græci sine concilii generalis assensu et auctoritate satis firma esse futura non crederent.

CAPUT XXXVI.

Decretum concilii Lugdunensis II de Papæ auctoritate producitur: ostenditur nihil favere adversariis.

Paulò diutius immorandum in eo loco quo Græci romani Pontificis primatum confitentur: quo loco adversarii nostram sententiam confutari vehementissimè asserunt. Quare locum integrum producimus.

De hoc ergo primatu hæc imperator, hæc episcopi græci per speciales nuntios * profitentur [4]: « Ipsa quoque sancta romana Ecclesia summum » et plenum primatum et principatum super uni» versam Ecclesiam catholicam obtinet, quem » se ab ipso Domino in beato Petro apostolorum » principe, sive vertice, cujus romanus Pontifex » est successor, cum potestatis plenitudine rece» pisse veraciter et humiliter recognoscit, et sicut » præ cæteris tenetur fidei veritatem defendere, » sic et de fide, si quæ subortæ fuerint quæstiones, » suo debent judicio definiri. » Addunt de appellationibus in quibuscumque causis atque negotiis,

[1] *Conc. Later.* IV, *sub Innoc. III*, *can.* I, *tom.* XI. *col.* 142. *Vid. etiam can.* II *et* IV. — [2] *Serm.* I *Innoc. III* : *ib. col.* 131 *et seq.* — [3] *Conc. Lugd.* I. *sub Innoc. IV* : *ibid.* 633 *col. et seq.* — [4] *Epist. Greg. X, ante Conc. Lugd.* II; *tom.* XI *Conc. col.* 940.

[1] *Ep. Mich. Imp. ibid. col.* 961 *et seq.* — [2] *Ibid. col.* 967. — [3] *Ibid. const. I; col.* 975.

* Miserant græcus imperator et græci episcopi, qui seorsim suas litteras *juramento confirmarent*; simul pollicerentur se earum *observantiam servaturos*. Vid. Sacr. Imper. col. 967, 968, et Episc. 971. (*Edit. Paris.*)

[4] *Epist. Imp. Ibid. col.* 966.

Subdunt : « Ad hanc autem (romanam scilicet » Ecclesiam) sic potestatis plenitudo consistit, » quòd Ecclesias cæteras ad sollicitudinis partem » admittit : quarum multas, et patriarchales præ» cipuè diversis privilegiis honoravit; suâ tamen » observatâ prærogativâ, tum in generalibus con» ciliis, tum in aliquibus aliis semper salvâ. » His prælati græci, datâ speciali epistolâ, consentiunt[1].

Hæc fusè retulimus, quibus adversarii maximè gloriantur : quàm immeritò vidimus, cùm de Florentino concilio ageremus [2], in quo eadem, quod ad rerum summam attinet, repetuntur.

Sanè docebimus à nostris in summo Pontifice agnosci plenitudinem potestatis, neque id prohibere quominus ea potestas ab universali concilio dirigatur, et secundùm canones exerceatur [3]; quod etiam ex concilio Florentino sæpè probavimus [4].

Quàm vero aptoque sensu romanus Pontifex super universam Ecclesiam primatum ac principatum obtineat ex concilii Constantiensis certo atque à Martino V expressè approbato dogmate, et ex concilii Florentini doctrinâ, et ex adversariorum consensu ostendimus [5].

Quòd autem ad pontificiam infallibilitatem trahant illud : *Subortæ quæstiones suo debent judicio definiri*; nec id quidem advertunt, quod antecesserit, nempe id; « sicut PRÆ CÆTERIS tenetur » fidei veritatem defendere, sic et si quæ de fide » subortæ fuerint quæstiones, suo debent judicio » definiri. » Ergo ut non solus, sed *præ cæteris* tenetur defendere fidei veritates, sic profectò non solus, sed *præ cæteris* quæstiones definire debet : sic scilicet, ut præcipua illius auctoritas sit, ut habitâ synodo ipse præeat, communemque sententiam, suo quoque nomine edat, pronuntiet, exequatur : quod clerus gallicanus cum omnibus catholicis confitetor.

Sed fortè vim facient in illo verbo, *definire*, quod est in concilio Lugdunensi positum : cùm profectò definire nihil aliud sit, quàm definitivam, ut aiunt, ferre sententiam : quod non modò supremo atque ultimo judici, sed etiam aliis competit, superioris auctoritate salvâ. Certè definire ac determinare pro eodem habentur. Quis autem theologus non audiit determinationes sacræ Facultatis, aut quis eas propterea infallibiles cogitavit? Definit, determinat, qui totâ suâ qualiscumque est auctoritate judicat: quantum ea definitio ac determinatio valeat, non ex iis præcisè verbis, sed ex aliis rebus, quas sæpè memoravimos repetendum.

[1] *Epist. Episc. Græc. ibid. col. 968 et seq.* — [2] *Sup. lib.* VI. *c.* XI. *Vid. Decr. Union. Conc. Flor. tom.* XIII *Conc. col.* 510 *et seq.* — [3] *Vid. inf. lib.* X. — [4] *Sup. lib.* VI. — [5] *Sup. lib.* V *et* VI, *passim.*

Quem ergo his concilii Lugdunensis verbis sensum affingunt, ut Pontifex *solus*, ut *infallibili judicio* definiat; primùm id de suo addunt: tum ab ipso Gregorio, ab ipso Lugdunensi concilio, ipsâque Græcorum sententiâ refelluntur.

Et Gregorius quidem non id sibi tribuit, ut solus definiat fidei quæstiones, qui ad eas definiendas concilium generale congregavit, fidemque non nisi *sacro approbante concilio* exposuit; statimque professus est in ipsâ convocatione concilii, quæ essent decernenda, etiam circa fidem et schisma Græcorum, ejusmodi fore, ut *approbatione concilii roborentur.* Cur verò tantus in ciendis toto orbe Patribus labor, si unius Pontificis auctoritate hæc robur obtineant? Id ergo voluit à se quidem, *præ cæteris*, sed etiam *approbante concilio*, quæstiones definiri.

Tum nec Græci tulissent, ut pro certo fidei articulo figeretur, Papam vel solum esse infallibilem, quod hactenus nullo in Symbolo, nullâ in definitione fidei scriptum haberetur.

Et quidem mens Græcorum fuit, ut ea omnia Papæ tribuerent, quæ ante schisma tribuissent. Disertè enim scriptum legimus in epistolâ episcoporum ad Gregorium X : « Nihil denegamus » eorum quæ ante schisma præstabant Patres » nostri [1]. » Neque quidquam aliud Latini, aut ipse Pontifex postulabat; neque profectò promoverent, sed disturbarent concordiam, si Græcis concordiæ maximè obluctantibus, eum articulum proponerent, qui et ante schisma inauditus fuisset, et gravissimus omnium videretur.

Habemus apud Georgium Pachymerem graves, sub Michaele Palæologo, patriarchæ et antistitum Græcorum contentiones de pacis conditionibus : habemus sub Andronico graviores pacis jam factæ criminationes patriarchæ. Qui paci obsisterent, sub Michaele depositi *: depositus sub Andronico patriarcha Joannes Vecchus, qui pacem approbasset : sub Michaele non ferebant Papæ nomen inter sacra recitandum : gravissimi flagitii loco objectabant fuisse recitatum, quòd hæresis auctor Papa videretur. Quantò graviùs vociferarentur in pacis conciliatores, et Michaelis asseclas, si,

[1] *Ep. Episc. Græc. Conc. Lugd.* II. *tom.* XI. *col.* 971.

* Sub Michaele depositus est patriarcha Constantinopolitanus Josephus, *qui paci obstiterat*. Michael pacem fieri peroptabat, non tam fidei studio, quàm armorum metu Caroli Andegavensis. Græci autem ægrè consenserant suo imperatori, qui consilia sua perficere non potuit, nisi multorum exilio, carceribus et tormentis. Eo mortuo, filius ejus Andronicus, qui patri ut obsequeretur, pacem suo chirographo firmaverat, hanc statim fregit, et ejus exemplo, cæteri Græci sua quoque chirographa vi extorta resciderunt, ac Joannem Vecchum patriarcham, qui pacem eò studiosiùs provexerat, quòd causam habebat magis cognitam et exploratam, de suâ sede dejecerunt. Adi Pachymeri Historiam. Vid. etiam FLEURY, tom. XVIII, et in eo multa præclara ex Pachymeri Historiâ excerpta. (*Edit. Paris.*)

quod inauditum erat, Papam infallibilem prædicassent? Non id autem queruntur, non id in Palæologo, non id in Andronico Pachymeres harum rerum scriptor diligentissimus attigit; non id habent tam multa per eam ætatem pro pace et contra pacem divulgata scripta, ab eodem Pachymere aliisque recitata : non ergo id quisquam in animum induxerat.

CAPUT XXXVII.

Idem ex Græcorum in Basileensi et Florentinâ synodis doctrinâ, Eugeniique papæ ac Latinorum consensu ostenditur.

Libet hic reminisci ea, quæ de Græcorum sententiâ ex actis Basileensibus et Florentinis ostendimus [1] : « Non posse unionem fieri, nisi in synodo » universali, in quâ Occidentalis Orientalisque » Ecclesia conveniant, Ecclesiam in unum con- » gregatam de rebus dubiis judicare, communi » consensu sententiam ferre, communiter hæc » agi, et quæ communia sunt communi consensu » terminari oportere, plurimorum sententiam præ- » valere, sanctam Ecclesiam in sacris dogmatibus » nullo modo posse errare communi quidem ac » synodicâ consideratione utentem. »

Hæc Græci profitentur, quæ usque adeo ipsi Eugenio IV probata erant; ut hæc ad Græcos loqueretur : « Proferatur liberè veritas per sacra- » mentum, et quod pluribus videbitur, hoc am- » plectamur et nos et vos [2]. » Quæ neque Græci, neque Eugenius dicerent, si Papam vel solum infallibili judicio quæstiones definiri, jam inde à Lugdunensis concilii tempore constitisset.

Quid hic adversarii respondebunt? An Græcos fidem Lugduni professos, tribuisse Papæ, vel soli, infallibile judicium : Florentiæ congregatos ab eâ sententiâ recessisse : aut ab eis plura Lugduni quàm Florentiæ fuisse postulata? Quò quid absurdius?

Quid quòd Constantiensia decreta, quæ tuemur, in concilio Florentino confirmata fuisse ostendimus [3]? Revolvantur ea quæ de decretali *Moyses*, in eo concilio comprobata, deque decreto unionis ibidem condito, suo loco dicta sunt : et quandoquidem Florentini concilii mentio semel incidit, attexamus ea quæ ad illud spectant. Etsi enim nondum huc nos temporum series, rerum tamen ratio nexusque deducit. In eâ ergo synodo Georgius Scholarius vir doctissimus, atque unus Græcorum omnium ad pacem propensissimus, ad eam assectandam, suos ita adhortatur [1] : « Si effece- » ritis ut verè œcumenica synodus habeatur, ex » quo etiam fiet, ut firma sint quæ à vobis fue- » rint decreta, nemo quidquam de rebus definitis » in dubium vocans, fieri unquam auctor schis- » matis voluerit, et Ecclesiam sciens id animad- » versuram, et pœnas ab œcumenicâ synodo » constitutas reformidans, toto terrarum orbe » idem sentiente. » Et aliâ oratione ad eosdem habitâ, dum adhuc de pace ageretur ait, peractâ œcumenicâ synodo, fore omnino ut qui sapiant hæc dicant dissidentibus [2] : « Omnis christiano- » rum Ecclesia de rebus antea controversis con- » sentit, et præter vos, hujus œcumenicæ synodi » decreta omnes honorant, existimantes impos- » sibile illam errâsse : » ac paulò post : « Uni- » versam verò simul errare Ecclesiam et veritatis » lumine deficí impossibile est. » En in quo rerum robur et invictam firmitudinem collocarent; in Ecclesiâ nempe catholicâ, et ejus concilio œcumenico; non profectò in solo romano Pontifice : quos talia sentientes Eugenius IV et Latini suscipiunt.

At enim objiciunt duos viros præstantissimos in eâdem synodo disserentes, Rhodium archiepiscopum *, et Julianum cardinalem. Et Rhodius quidem pro additamento, *Filioque*, certans ait [3]: « Latinorum Patres id multâ cum reverentiâ sus- » cepisse, quod explanavit romana Ecclesia..... » Sedem Petri solam esse in quâ potestas sit ex- » plicandi fidem :..... ab hâc ipsâ Ecclesiâ cujus » est explicare omnes fidei veritates, susceptam » esse hanc (de Spiritûs sancti processione) ve- » ritatem. » Quæ omnia eò pertinent, ut Sedi apostolicæ id incumbat officii, neque sine ejus auctoritate fidei veritates definiri possint. Quod tamen officium, si sola præstare posset, seclusâ Ecclesiæ catholicæ consensione et auctoritate, non erat cur Eugenius Florentinam synodum convocaret, in eâque testaretur valituram eam fidem, ipso etiam præsente, quæ frequentis synodi sententiâ ac testimonio vinceret.

Quod autem etiam Julianum cardinalem objiciunt, hinc factum, quòd Binianæ editionis interpretationem secuti pessimam **, græca non consuluerint. At si sequamur eam, quam in editione romanâ, ex Græcis expressam habemus inter-

[1] *Sup. lib.* VI, *cap* V *et seq. Concil. Basil. sess.* XXIV, *n.* II *tom.* XII. *col.* 567 *et seq. Conc. Flor. sess.* XXV, *tom.* XIII, *col.* 382 *et seq. Aug. Patr, Hist. ibid. cap.* LIV *et seq. col.* 1512 *et seq.* — [2] *Sup. lib.* VI, *c.* XI. *Conc. Flor. sess.* XXV, *col.* 387. — [3] *Sup. ibid. cap.* IX *et* X.

[1] *Georgii Scholar. Orat.* I : *in app. Conc. Flor. tom.* XIII. *col.* 575. — [2] *Ibid. Or.* II. *col.* 614, 615.

* Andream.

[3] *Conc. Florent. sess.* VII. *ibid. col.* 128, 129.

** Hunc locum, quantâ potui diligentiâ contuli in utrâque editione, neque apicem unum immutatum vidi. Sed cùm mea Biniana editio sit an. 1636, credo Bossuet aliâ usum fuisse. Interea observandum est cardinalem Julianum allata verba eò dixisse, ut ea corrigeret et explicaret quæ non satis diligenter à Rhodio archiepiscopo dicta fuisse mox vidimus. (*Edit. Paris.*)

pretationem, quid erit quod objiciant? Nempe hæc Juliani verba sunt: « Subortâ fidei quæstione, » romanum Pontificem debere ac teneri eam » declarare. » Quis enim hoc nesciat? « Si error » emerserit, Papæ necessitatem incumbere » docendi populos catholicam veritatem. » Quis non amplectatur? « Illo docente, omnes synodos et Ecclesiam universam debere hujusmodi » veritatem sequi : » veritatem certè, quam in ejus definitionibus recognoscant, ut in Leonis Magni epistolâ factum vidimus. Quo quid est certius? Summa ergo doctrinæ, quam Julianus tradidit, hæc est : officium esse romani Pontificis docere veritatem; conciliorum officium, eo maximè præeunte, veritatem sequi, cumque in Ecclesiâ consuetum esse ordinem docendæ veritatis; quod et Parisienses ubique, et Ecclesia gallicana maximè prædicant.

Nihil agit, inquies, si id tantùm velit. Imò verò id agit, ut constet Latinos nihil novi molitos, qui romanum Pontificem ritè officio functum, ac de Spiritûs sancti processione vera et antiquitus tradita prædicantem, pro ecclesiastico more, auctorem secuti sint. Quid si officio non fungatur, nec veritatem doceat? Etiamne aberrantem sequi tenerentur? Id fieri nequit, inquies? Jam id tu quidem dicis, non ipse Julianus.

At enim Julianus, inquis, sancti Agathonis verba refert asserentis, *omnes synodos* (romanorum Pontificum) *doctrinam secutas* [1]. Indiscussamne, an examinatam, et factâ demum discussione firmatam? Examinatam certè, ut vidimus; atque hinc in ipsâ sextâ synodo, susceptum Agathonem, damnatum Honorium [2]. Quæ si ab Juliano contempta aut ignorata fingis, id sanè efficis, ut ne audiendus quidem esse videatur.

Meminerimus sanè Julianum cardinalem esse eum, quo præside, Constantienses canones, Basileæ toties innoventur; qui eorum auctoritate Eugenium perpulerit ad revocandam Basileensis synodi dissolutionem; qui proinde crederet ac vehementissimè assereret, Papam etiam in fidei causis subesse concilio : non ergo per se infallibilem. Atque à posterioribus quidem Basileensibus gestis post translationem, ab anterioribus verò, ipso auctore, gestis recessisse nunquam, non ipse, non alius testis memoravit.

Atque ut jam omittamus doctissimum quidem, sed tamen unum hominem Julianum; non aliter sensit Græcorum ac Latinorum Patrum multitudo, à quibus quippe vidimus, definiendæ catholicæ veritatis auctoritatem et vim, in communi deliberatione et consensione collocatam.

Et Marcus quidem Ephesius, aliique in synodo Florentinâ ineundæ iuitæque pacis inimici, de Papâ quidem multa, illud verò nunquam objecerunt; quòd eum infallibilem conciliisque omnibus superiorem fecissent; aut in ipso solo vim omnem reponerent; adeo hæc nemo cogitabat.

Ergo fixum illud, Græcorum Latinorumque, simulque Lugdunensis atque Florentini concilii collatis sententiis, à Papâ veritatem defendi, et quæstiones definiri oportere, *præ cæteris* quidem, ut est in Lugdunensi concilio positum; ita ut ipse præeat, etiam in conciliis œcumenicis : cæterùm stare omnia invicto robore, si Patrum condecernentium et conjudicantium consensus accesserit. Quò et gallicana Ecclesia et omnis nostra disputatio collimavit.

CAPUT XXXVIII.

Viennense concilium sub Clemente V : ejus ævi scriptor nobilis Guillelmus Mimatensis episcopus, speculator dictus, à Papâ jussus de habendo concilio scribere, quid senserit.

Anno 1311, à Clemente V Viennense generale concilium celebratum est; anno verò 1307, in tanti operis apparatu Guillelmus Durandus * episcopus Mimatensis, juris pontificii interpres nobilis, ab eodem Pontifice jussus, tractatum edidit, alio loco memoratum [1], de celebrando concilio, cujus hæc summa est [2] : « In concilio » œcumenico, tractandum imprimis, de reformandâ et corrigendâ Ecclesiâ, tam in capite » quàm in membris : quòd episcopi potestatem » et honorem receperunt à Deo, à quo episcopi, » loco apostolorum, constituti sunt in singulis » civitatibus : quòd regenda sit Ecclesia secundùm generalem ordinationem universalis Ecclesiæ à Deo procedentem et ab ejus apostolis, » sanctis Patribus, generalibus et specialibus » conciliis et romanis Pontificibus approbatam : » ut Ecclesia romana nulla jura generalia deinceps conderet, nisi vocato concilio generali, » quod de decennio in decennium vocaretur; » cùm illud quod omnes tangat ab omnibus ap-

[1] *Vid. ibid. et Epist. Agath. in Conc.* VI, *act.* IV; *tom.* VI, *col.* 636. — [2] *Vid. sup. cap.* XXI *et seq. Diss. præv. n.* LIV *et seq.*

* Labitur hic levi errore BOSSUET. Non enim *Speculator*, qui anno 1296 è vivis excesserat, hunc tractatum scripsit, sed fratris ejus filius alter Guillelmus Durandus, vir quoque plurimæ doctrinæ, qui proximè post *Speculatorem* in Mimatensi cathedrâ sedit. Cæterum in eo errore multi versati sunt, et ille etiam qui anno 1671 hunc tractatum edidit, in vitâ *Speculatoris* operi præfixâ. Vid. Gall. Christ. de Episc. Mimat. (*Edit. Paris.*)

[1] *Vid. Diss. præv. n.* L. — [2] *Durand. Tract. de celeb. Conc passim.*

» probari debeat : itaque vocandum esse concilium, quandocumque aliquid ordinandum esset de tangentibus communem statum Ecclesiæ, » vel jus novum condendum; sic fore ut Ecclesia romana floreat vigeatque : si omnia sibi » vindicet, omnia perdituram. » Quæ fusiùs alibi recensita, nunc in pauca concludimus, ut fixum maneat in iis quæ universam Ecclesiam spectant, quorum numero prima est fides, summam auctoritatem ipsâ consensione constare, neque aliter per ea tempora fuisse creditum.

Ex his patet sensus Clementinæ unicæ, in concilio Viennensi editæ, *de summâ Trinitate ac fide catholicâ*, quæ incipit, *Fidei catholicæ* : ubi Pontifex de Christi latere post mortem percusso quæstionem tractans, sit docet [1] : « Nos » igitur ad tam præclarum testimonium *, ac » sanctorum Patrum et doctorum communem » sententiam, apostolicæ considerationis (ad » quam duntaxat hæc declarare pertinet), aciem » convertentes, sacro approbante concilio, de» claramus, etc. »

Hanc igitur auctoritatem nobis objiciunt, cùm clarum sit, per illud *duntaxat*, intelligi, hæc sine Sede apostolicâ tractari non posse : alioquin excluderetur etiam concilium, quo approbante ista definiuntur atque roborantur. Nec valerent ea quæ semper, atque illo præsertim tempore valebant, ut quæ universalem Ecclesiam tangerent ab universali Ecclesiâ communi consensu decernerentur; quibus vel maximè contineri fidem consentiunt omnes. Nam et in hujus concilii, ut etiam in Lugdunensis convocatione, scriptum erat circa ea quæ « tangerent statum » fidei catholicæ, faciendam provisionem, quæ » approbatione concilii roboretur [2]. » Horum ergo declaratio etiam ad concilium pertinet, cujus est eam roborare et approbare; adeoque in omnibus sacri concilii auctoritas, cum auctoritate pontificiâ conjungitur, atque in eâdem convocatione, à Clemente V decernitur : « Omnia quæ correctionis et reformationis li» mam exposcunt, ad ipsius concilii notitiam » deferenda, UT IN EXAMEN DEDUCTA, concilii » correctionem et directionem recipiant oppor» tunam [3]. » Et alio diplomate prorogat concilium, quia quæ in eo tractanda sint, non sunt præparata satis, *quòd in examen concilii valeant introduci* [4]. Certum igitur etiam ea, quæ ad fidem pertinent, eoque nomine Sedis apostolicæ considerationem poscerent, romano Pontifice auctore, vel concilii quoque non tantùm in considerationem; verùm etiam in examen deduci oportere.

[1] *Lib.* I *Clem. tit.* I, *cap. unic.*
* Scilicet Joannis XIX, 34, 35.
[2] *Bull. convoc. Conc. Vien. per Clem. V.* Regnans in cœlis. *Tom.* XI. *col.* 1545. — [3] *Ibid. col.* 1544. — [4] *Ibid. ep. Arch. Nicos.* Alma Mater. *col.* 1550.

CAPUT XXXIX.

Lateranensis synodus sub Julio II : ex eâ conciliorum necessitas et auctoritas.

Sequuntur concilia quatuor, Pisanum, Constantiense, Basileense, Florentinum; in quibus eam quam tuemur sententiam, non modò ex antiquâ traditione susceptam, sed etiam expressè judicatam fuisse satis ostendimus [1], ut jam ne verbum quidem hic addere libeat.

De concilio Lateranensi sub Julio II et Leone X multa jam diximus [2], quibus hoc etiam addi placet.

Primùm quidem ad reformandam ecclesiasticam disciplinam, adeo visam esse necessariam concilii generalis auctoritatem, ut cardinales * Julium II ad illud, post biennium à creatione suâ, celebrandum, juramento adigerent.

Et ille quidem quominus id faceret, legitimo impedimento teneri se causabatur [3]. At Maximilianus imperator, et Ludovicus XII Francorum rex, qui cum eo bellum gererent, quosdam cardinales instigarunt, qui quidem fœdis indificationibus irrideri christianum orbem questi, concilium indixerunt; Pisis inchoarunt; paucissimis cum episcopis pulsi, fatigatique omnibus locis, ac Maximiliano ad pontificias partes transeunte, laceram ac miserabilem synodum Lugdunum transtulerunt; atque improspero eventu agitarunt; quo tempore Julius II concilium Lateranense convocavit, « ad Ecclesiæ exaltationem, » unitatem et reformationem, schismatum verò » et hæresum totalem extirpationem [4] : » invitavitque omnes ut *ad tam laudabile ac necessarium opus* accederent. Itaque concilio convocato, viri totâ Italiâ celeberrimi coram ipso Julio orationes habuere, quibus conciliorum generalium utilitatem ac necessitatem mirificè commendarent.

Ægidius Viterbiensis Augustiniani ordinis generalis, in ipsis concilii initiis dicturum se profitetur « de synodo, et quàm Ecclesiæ commoda » semper sit, et quàm nostris temporibus neces» saria [5] : » tum mirâ eloquentiâ prædicat :

[1] *Sup. lib.* V *et* VI. — [2] *Sup. lib.* VI, *c.* XVIII.
* Cardinales in eo conclavi in quo electus fuit Julius II, adhibito juramento, promiserant, eum qui crearetur Pontifex, post biennium concilium generale celebraturum ; atque ea causa fuit cur cardinales, qui tum Pisis concilium indixerant, imperator et rex Galliæ, Julium de violatâ religione juramenti accusarent. (*Edit. Paris.*)
[3] *Bull. Jul. II conv. Conc. Later. sess.* I: *tom.* XIV, *col.* 33. — [4] *Ibid. col.* 38. — [5] *Ibid. col.* 20, 21.

« Sancti Spiritus lucem synodis omissis extingui, habitis accendi et recuperari. » Mox : « absque fide Deo placere non possumus, » atqui sine synodis stare non potest fides ; » absque synodis igitur salvi esse non possumus. » Falsum et nimium, si, absque synodis et consensione Ecclesiæ, fides valeat. Addit exempla, cum tribus maximis coortis hæresibus *, quæ *tres rerum credendarum radices* evellere conarentur ; *nulla*, inquit, *effugiendi, nulla evadendi inventa est via, nisi Nicæna synodus*. Deinde : « Jam de fide dixi, » quæ utique nulla esset, si synodi institutio » non fuisset[1]. » Tum illud : « Per synodos, in» quit, redit ad mortales Deus. Nam si dixerat, » ubi duo vel tres meo nomine convenerint, ad » eos venio, interque eos sum : quantò huc lubentiùs se conferet, quò non duo tantùm vel » tres, sed tot Ecclesiæ capita proficiscuntur[2] ! » Denique moribus in deterrima quæque prolapsis, tot infaustos eventus, ipsamque Ravennatem cladem voces esse, « monentis Dei, ac præcipientis, ut, inquit, ad Pontificem sermone » converso, synodum habeas, ut Ecclesiam » emendes, etc., ut denique post tot mala, tot » incommoda, totque calamitates, principem » Christum audias, Petro posterisque synodum » ostendentem, ut unicam omnium malorum » medicinam, singularem periclitantis naviculæ » portum, solam reipublicæ confirmandæ ratio» nem. »

Cæteri qui in eâdem synodo perorarunt, dispari eloquentiâ, eodem ferè sensu, concilia necessaria demonstrarunt. Alexius episcopus Melphitanus : « De rebus ponderosis et dubiis sum» mum caput (romanus scilicet Pontifex) ut » communis omnium magister et doctor consu» lebatur : quo flebat, ut si quando hæresis, vel » alia res gravis et perniciosi exempli alicubi » oriretur, præsertim quæ religionem et publicè » leges offenderet, ad illam è vestigio reprimen» dam Patres undique, præcipuè tamen proba» tissimi, eruditissimi, ac integerrimi quique » accersebantur, et ad locum tempusque aptum » à capite delectum, et ab ipsis approbatum con» veniebant[3] : » adeo etiam in loco designando Patrum approbationem requirebat. In quo autem vis esset exponit his verbis : « Omnia simul » prospicientes, et singula sedulò scrutantes et » ponderantes, ut quæ ad omnes pertinerent, » ab omnibus reciperentur vel eliminarentur. » Hâc igitur ratione, hâc consentientis Ecclesiæ auctoritate extinctas hæreses, canones conditos, » quibus non minor fides et auctoritas, quàm » ipsis Evangeliis attributa est ; et quorum si » quæ à nobis ratio curave haberetur, ad has » sordes fœditatemque morum, ad quas per eo» rum contemptum, et conciliorum intermis» sionem devenimus, non utique deventum fuis» set. »

Unus Cajetanus ita peroravit ut nihil de conciliorum necessitate diceret[1] ; quippe qui unus, ut videtur, in unâ romani Pontificis potestate, et fidem et mores et omnia collocaret.

CAPUT XL.

Post Lutheranam pestem, concilii generalis habendi necessitas ab omnibus adeoque à romanis Pontificibus agnoscitur : eâ re concilium Tridentinum convocatur.

Cæterum, postquam Lateranensis synodus reformationem tam diu expetitam vix attigit, exorta est illa per Lutheranam pestem misera necessitas, quæ ab invitis quoque synodum extorqueret.

Inclamabant omnes ubique nationes, ad tot errores exscindendos, atque ad reformandos, errorum omnium fontem, mores pessimos, concilii opem esse necessariam.

Quid Gallia, quid Germania egerint, quàmque professæ sint uno concilii generalis remedio tot Ecclesiæ vulnera curari posse, neminem latet. Sed quoniam eamdem in rem concors cum cæteris Hungarici regni sententia haud æquè omnibus nota est, placet referre acta Posonii 1548, art. xiii[2] : « Supplicant ordines et sta» tus regiæ majestati, domino eorum clemen» tissimo ; ut tam suâ, quàm sacræ majestatis » Cæsareæ auctoritate agat, apud sanctissimum » Dominum nostrum, quo Sanctitas sua generale » concilium, pro complanandis omnibus diffe» rentiis, variisque opinionibus de religione, » sine diuturniori morâ celebrare dignetur. Quòd » si Sanctitas sua id differet, majestas Cæsarea » dignetur modum adhibere, ne celebratio con» cilii diutius protrahatur. » Perstant id eâdem sententiâ anno 1550, quo hæc ordinant[3] : « Si » quid deliberatione egere, aut in disputationem » vocari posse ipsis, vel eorum alicui fortè vide» retur, relinquant id totum generali concilio » dirimendum. »

Viderint jam Hungari, viderit orbis universus, postremus Strigoniensis archiepiscopus * quantum ab antecessorum suorum sententiâ de-

* Arii, Sabellii, Photini.

[1] *Conc. Later. sess.* i; *tom.* xiv. *col.* 22. 23. 24. — [2] *Ibid.* 26. — [3] *Ibid. sess.* iii. *col.* 87.

[1] *Vid. orat. Caj. ibid. sess.* ii. *col.* 68 *et seq.* — [2] *Decret. Ferd. Reg. mox Imper. edit. Poson. ann.* 1548, *art.* xiii. — [3] *Decr. ed. Poson. an.* 1550, *art.* xvi.

* Georgius Zelepechini.

flexerit, qui nova hæc cuderit : « Ad solam Sedem apostolicam, divino immutabili privilegio, spectat de controversiis fidei judicare [1]. »

Neque tantùm omnes Ecclesiæ, concilii generalis adversùs errores invalescentes remedium, tanquam necessarium votis omnibus flagitabant; sed ipsi etiam romani Pontifices fatebantur : undè Clemens VII ad Franciscum I hæc scribit [2] : « Superiore biennio, sicut tua Majestas recordari potest, cùm serenissimum Cæsarem, quanquam pro suâ inclytâ pietate omnia conatum, in conventu Augustano nihil remedii ad hæresim Lutheranam in Germaniâ tollendam, præ illorum obstinatione, afferre potuisse audiremus, solumque concilii generalis remedium à nostris prædecessoribus, in casu simili usitatum, et ab ipsis lutheranis postulatum superesse videretur : habitâ super hoc cum venerabilibus fratribus nostris, sacræ romanæ Ecclesiæ cardinalibus, maturâ deliberatione, ad ipsius concilii generalis indictionem in Italiâ et loco ad hoc commodiore celebrandi devenire intendentes, id tuæ Majestati, sicut Cæsari, et cæteris principibus significandum esse duximus, eamque nostris litteris fuimus hortati, ut tam sancto et necessario operi favere velles. » Adeò post Lutherum quoque à Leone X antecessore damnatum, synodus necessaria videbatur, ut majore luce ac certiore auctoritate firmaretur fides. Consonat Paulus III, in ipsâ convocatione Tridentini concilii, anno 1544, pontificatûs XI, ubi hæ tres concilii habendi causæ memorantur : nempè « ad tollenda in religione dissidia, ad reformandos mores, ad suscipiendam contra infideles expeditionem. » Quorum, inquit [3], trium capitum causa, concilium maximè esse necessarium semper duximus. » His deventum est ad sanctam Tridentinam synodum, quâ sine non putamus unquam futurum fuisse, ut doctrinæ catholicæ tot ac tanti articuli copiosâ expositione explicari, intricatissimæ quæstiones, tantisque hæreticorum fraudibus involutæ, dissolvi et expediri; vera certaque Patrum fides atque traditio tot inter scholasticorum inter se dissidentium sententias internosci, totque anathematismis fœdorum errorum vulnera ad vivum persecari; occultumque virus tantâ rerum luce, tanto delectu verborum, tantâ auctoritate, tamque temperato firmoque decreto, retegi ac propulsari posset. Hæc perpendant, qui concilia nec necessaria asserunt, omnemque Ecclesiæ vim in decretis pontificiis collocant.

[1] *Cens. Archiepisc. Strig. Vid. Vindic. major. Schol. Paris.* — [2] *Mém. pour le Conc. de Trente.* 1535. p. 3. — [3] *Indict. Conc. Trid. per Paul. III. tom.* XIV. *col.* 723 *et seq. Vid. etiam. Onuph. vit. Paul. III ; et Hist. Conc. Trid. Fra-Paolo et Pallav. an.* 1544.

LIBER OCTAVUS.

Solvuntur objectiones quædam, ac præsertim illa quæ ex conciliorum confirmatione petitur : ad idem caput quartum gallicanæ Declarationis.

CAPUT PRIMUM.

Objectio de confirmatis à romano Pontifice synodis generalibus proponitur : hujus dissolvendæ ratio atque ordo explicatur.

Jam verò evolutis omnium conciliorum generalium gestis, certâque ex his traditione constitutâ, quæ inde repetuntur objecta solvenda sunt : atque illud imprimis de confirmatione generalium synodorum, primis etiam illis sæculis usitatâ.

Et quidem adversarii illud longè validissimum, pro romani Pontificis potiore potestate esse constituunt, quòd non tantùm posteriores synodi, sed etiam primæ illæ, quas memoravimus, confirmationem à Papâ et peterent, et acciperent, tantâ quidem auctoritate apostolicæ Sedis, ut eæ tantùm synodi universales legitimæ habeantur, quas illa comprobarit atque confirmarit. Hinc Ariminensem synodum; hinc Ephesinam secundum sub Dioscoro, fuisse repudiatas, quòd eas Sedes apostolica irritas pronuntiasset. Neque tantùm repudiatas illegitimas synodos, sed etiam legitimas tantum auctoritatis habuisse, quantum Sedes apostolica judicarit : quo factum sit ut Chalcedonenses canones, maximè ille XXVIII, de Constantinopolitani præsulis augendâ dignitate, unanimi Patrum consensu factus, solâ Sedis apostolicæ et Leonis papæ repugnantiâ atque sententiâ irritus habeatur. Ex quibus constare volunt romanum Pontificem vel maximè infallibilem esse, cùm ejus auctoritate generalium conciliorum decreta, etiam de fide, constent; et omnibus synodis etiam generalibus superiorem esse, qui et de illis judicet, et ipsis tribuat firmitatem. Nec mirum, cùm omnis episcoporum, adeoque etiam conciliorum auctoritas à Petro ac Petri successoribus, tanquam à fonte profluat : quo fit ut episcopi quantumvis adunati, non modò adversùs auctoritatis suæ radicem ac fontem nihil possint; verùm etiam ut tantum habeant roboris, quantum ab ipsâ radice mutuentur. Atque id demonstratum putant multis sancti Leonis, multis sancti Gelasii, aliorumque sanctorum Pontificum decretis atque sententiis, summâ omnium Ecclesiarum veneratione susceptis.

Hæc ut ordine dissolvamus, primum omnium exponimus, ex ecclesiastico stylo, ipsam confirmandi vocem; tum verò referimus, peractis

conciliis, quid gestum sit, circa confirmationem conciliarium decretorum. Quæ cum perfecerimus, omnium consensu faciliè evincemus, ut ea confirmatio nihil omnino ad pontificiam infallibilitatem aut superioritatem pertineat; eoque responso, illud ab ipsâ episcopalis auctoritatis origine petitum argumentum ultro corruat.

CAPUT II.

Quid sit CONFIRMARE, ecclesiastico stylo, et quid auctoritatis invehat: CONFIRMARI decreta non modò ab æqualibus, sed etiam ab inferioribus passim: tum specialim explicatum non modò à romanis Pontificibus conciliaria decreta, sed et à conciliis etiam particularibus romanorum Pontificum decreta CONFIRMARI.

Miror autem imprimis in confirmandi voce tantam reponi vim, cùm à romanis Pontificibus, non modò conciliorum, sed etiam antecessorum decreta passim confirmentur. Quâ confirmatione romanorum Pontificum summæ auctoritati detractum esse quidquam, ne ipsi adversarii dicent.

Quid quòd passim legimus ea decreta, quæ omnium consensu valeant, confirmari tamen; idque interdum etiam ab inferioribus. Sic enim apud Socratem; sic in actis Chalcedonensibus; sic in aliis innumerabilibus ecclesiasticis monumentis legimus à Siciliensi et *Tarsensi* *, à Sardicensi, ab Hierosolymitanâ, à Constantinopolitanâ, ab Ephesinâ, ab ipsâ Chalcedonensi synodis, Nicænam fidem, Nicæna decreta confirmata fuisse [1]; hoc est, procul dubio, inculcata, asserta, defensa, pro firmis, suâque auctoritate constantibus habita, atque adversùs hæreticos magis magisque vindicata; non tanquam à superiore dijudicata et expensa, quò firmitudinem obtinerent; ut profectò nihil sit vanius, quàm confirmationis vocem ad argumentum superioris potestatis trahere voluisse.

Hæc quidem sufficerent, nisi nobis constitutum esset operæ non parcere, ut tanta res in manifestissimam lucem veniat. Placet ergo referre non modò synodorum decreta per Sedem apostolicam, sed etiam Sedis apostolicæ decreta confirmata per synodos. Cujus rei exempla vel nunc nova proferimus, vel suprà jam aliis de causis annotata paucis recolimus.

Medio ferè quarto sæculo *, Meletius Antiochenus, aliique CXLVI Orientales episcopi, factâ Antiochiæ synodo, in fidem à sancto Damaso papâ eique conjunctâ romanâ synodo ** expositam, consenserunt: eam consensionem ex vetere romanæ Ecclesiæ archivo authentico Lucas Holstenius depromit, àtque hæc adscripta refert: *Omnes ita consentientes eidem superexpositæ fidei*, à sancto Damaso et synodo romanâ missæ, *singuli suâ subscriptione confirmant* [1].

In conciliorum Africanorum collectione, sub Cœlestino factâ, refertur illud, anno Christi 401, decretum ab Africanis [2]: « Recitatæ sunt litteræ » Innocentii papæ, ut episcopi ad transmarina » pergere faciliè non debeant, quod hoc ipsum » episcoporum sententiis confirmatur; » id est, recipitur, ipsâ consensione roboratur.

Actione v Chalcedonensi, postquam lecta est consonans sancti Leonis epistolæ fidei definitio à synodo facta, « episcopi clamaverunt: Epistolam » definitio firmavit: Archiepiscopus Leo, ut » credimus, sic credit [3]. » Undè illud sancti Leonis suprà memoratum: « Quæ nostro priùs » ministerio definierat, irretractabili totius fra» ternitatis firmavit assensu [4]. » Et postea: « Quæ fides priùs docuerat, hæc postea exami» natio confirmavit. »

Legimus in encyclicarum epistolarum volumine, post Chalcedonensem synodum, Theotimi Scythiæ regionis episcopi, ejusque synodi, hoc de confirmandâ Chalcedonensi synodo responsum ***: « Ego et Ecclesia Dei sic sapimus, et in » consensu nostro sanctorum Patrum definitio» nes fide et devotâ confessione firmamus [5]. »

Sub sancto Hilaro Leonis papæ discipulo et successore, anno 465, habita est Romana synodus, in quâ præeunte Papâ ac decreta recitante, « ab universis episcopis et presbyteris acclama» tum est: Hæc et confirmamus, hæc et doce» mus [6]. »

In concilio romano tertio, sub Gregorio Magno, eidem præeunti universi episcopi responderunt: « Libertati monachorum congaudemus, » et quæ nunc statuit Beatitudo vestra firma» mus ****. »

* Nisi nobis statutum esset textum BOSSUET, ne immutato quidem apice integrum proferre, hoc vocabulum, *Tarsensi*, deleremus. Nam nuspiam reperimus in tomis conciliorum neque in historicis, fuisse Tarsi ullam synodum. Socrates quidem dicit, synodum ibi convocatam fuisse, celebratam verò nullibi dicit: quinimo quid causæ fuerit ne celebraretur, narrat his verbis: « Legatos miserunt, hortantes ut Tarsum convenirent..... atque » id perfectum fuisset, nisi Eudoxius arianæ religionis episco» pus, qui tum apud imperatorem plurimum poterat, obsti» tisset. » Lib. IV, cap. XII. *Edit. Paris.*)

[1] *Socrat. edit. Vales. lib.* II, *cap.* XX, XXIV; *lib.* IV, *c.* XII. *Conc. Eph. Chal. et al. pass. Vid. ep. Theod. Imp. ad Synod. Eph.* II, *in act.* I *Conc. Chalced. tom.* IV, *col.* 140; *et in Conc. Chalc. pass. Ep Egyp. ad Leon. Imp. part.* III *Conc. Chalc. cap.* XXII, *col.* 892: *ep. Episc. Europ. ibid. c.* XXVII, *col.* 907: *ep. Mæs.* CXXXII, *col.* 912: *ep. Phœn. c.* XXXVII, *col.* 920, *etc.*

* Anno 373. — ** IV, habitâ anno 366.

[1] *Collect. Holst. I part. p.* 176. — [2] *Conc. Afric. sub Cœl. can.* LXI; *tom.* II *Conc. col.* 1660. *Vid. Bar. tom.* V, *an.* 401. — [3] *Conc. Chalc. act.* V. *Vid. suprà lib.* VII, *c.* XVII. — [4] *Epist. Leon. Magn. ad Theod. int. Leon. epist.* XCIII, *aliàs* LXIII. *Vid. Dissert. præv. n.* LXI.

*** Ad Leonem imperatorem.

[5] *Epist. Theol. Ep. Scyth. ad Leon. Imp. part.* III *Conc. Chalc. cap.* XXXI; *col.* 911. — [6] *Conc. Rom. sub Hilar. tom.* IV *Conc. col.* 1063, 1064.

**** Monachos olim regebant episcopi. Sed, ut sæpè fit, quæ optimè à majoribus constituta sunt, ea malâ consuetudine à nepo-

Sub eodem Papâ aliud concilium romanum habitum est, quo post decreta scriptum[1]. « Confirmarunt episcopi et presbyteri, » numero LVIII.

Habemus Martini papæ post monothelitas in concilio Lateranensi condemnatos, epistolam ad Amandum episcopum Trajectensem, ut episcopi gallicani scripta ad se destinent; « confirmantes, inquit[2], atque consentientes eis, quæ pro » fide orthodoxâ, et destructione hæreticorum » vesaniæ nuper exortæ, statuta sunt. »

An igitur non tantùm synodi universales, sed etiam particulares eâ auctoritate pollent, ut Sedis apostolicæ synodica decreta confirment? Certè: cùm Ecclesiarum etiam particularium assensio pars sit illius consensûs universalis, quo summam et invictam firmitudinem constare diximus.

Eodem sensu vidimus hispanos episcopos, qui sextam synodum sine se actam, atque à se ignoratam, à Leone licèt II probatam, iterato examine *firmant, comprobant, suâ auctoritate suffulciunt*[3]; adeo innatus erat omnibus Christi Ecclesiis is sensus, quo firmari constabat ecclesiastica judicia, addito eo consensu qui desideraretur.

In synodo septimâ, audivimus Tarasium, qui Adriano papæ *concordaret, et vim litterarum ejus confirmaret*[4]: quo etiam ritu cæteri episcopi ac tota synodus à Sede apostolicâ prolatam sententiam comprobavit.

Hæc ad posteriorem ætatem traditio permanavit. In actis Tricassinæ synodi, sub Joanne VIII papâ, actione IV: « Post hæc lecta sunt capitula » statuta à domno Joanne summo Pontifice ro» mano, quæ sancta synodus amplectenda rece» pit et confirmavit[5]. »

Anno 904, in concilio Ravennate præloquente pontifice Joanne IX, ac petente, ut « quæ capi» tulatim annotata sunt, si omnibus placent, in » conspectu omnium legantur, examinentur, et » examinata manibus omnium pro futurâ memo» riâ roborentur[6]; » eadem deinde capitula, « auctoritate sanctæ Sedis apostolicæ et sanc» tione sanctæ synodi comprobantur[7]. »

Ipse papa Calixtus II ad synodum Rhemensem hæc ait: « Sicut conventionem pacis, si fiat, no» biscum et per vos confirmare optamus; sic in » commentorem fraudis si infidelis evaserit, ju» dicio Spiritûs sancti et vestro, gladium Petri » vibrare tentabimus[1]. » Sic gladius Petri, licèt apostolicæ Sedi à Christo traditus, vibratur tamen non solius summi Pontificis, sed etiam totius concilii judicio, quod Spiritûs sancti sit judicium.

Petrus Damiani: « Synodalis decreti pagina, » quam cum concilii totius assensu beatus Papa » constituit, cui quippe propriæ manus articu» lum indidit, quam tot episcoporum veneran» dus celebrisque conventus subscriptione firma» vit, etc.[2]. » Bertholdus, ad annum 1096, de Urbano II hæc habet: « Suorum statuta conci» liorum generalis synodi assensione roboravit[3]. » Generalem synodum vocat Claromontanam ex magnâ episcoporum copiâ congregatam, non vero œcumenicam, qualem Urbanus II nullam habuit.

Alia innumerabilia legenti passim occurrent; nihil ut sit vulgatius, quàm confirmationem pontificiorum etiam decretorum, ipsâ episcoporum et Ecclesiarum consensione constare.

Unum addimus ex Lateranensi postremâ synodo repetitum. Sanè Julius II, postquam adversùs summos Pontifices per simoniam in Petri sedem intrusos multa decrevit, novisque ac meritis pœnis tam sanctæ dignitatis emptores et venditores obstrinxit; ut diploma tam necessarium, omni quâ poterat auctoritate muniret, in synodo Lateranensi confirmari voluit[4].

Et quidem intelligebat ac profitebatur apostolicas litteras, quæ tantam pestem exscinderent, « ad sui subsistentiam et validitatem aliâ » probatione non indigere[5]; » quod facilè confitemur. Est enim illud insitum apostolicæ Sedi, ut sibi ipsi consulat, sibique à simoniâ caveat, quam canones toties condemnarint. Sed tamen quid de synodo dixerit audiamus[6]. « Decens et » salutare reputamus,...... ut quæ per nos sta» tuta et ordinata fuerunt pro rei magnitudine » et gravitate, per sacrum generale concilium » approbentur et innoventur, et approbata et » innovata communiantur; ut eò firmiùs perdu» rent et defendantur, quò fuerint dictâ aucto» ritate sæpius circumfulta. » Hinc repetito diplomate sic concludit: « Ut litteræ prædictæ eò » magis observentur, quò clariùs constiterit eas » maturâ et salubri deliberatione dicti concilii » approbatas et innovatas[7]. » Ac paulò post:

tibus dissolvuntur. Gregorius enim cùm videret monachos multorum episcoporum exemplo à solitudine et abstinentiâ retractos, ad frequentiora colloquia et mundanas voluptates reduci, jussit in eo concilio solos abbates monasteriorum curam suscipere, et vetuit ne deinceps episcopi illorum negotiis se immiscerent. (*Edit. Paris.*)

[1] *Conc. Rom.* III. *sub Greg. Mag.* tom. V, *col.* 1608. — [2] *Ep. Mart. I ad Amand. Episc.* tom. VI *Conc. col.* 383. — [3] *Sup. lib.* VII, *c.* XXIX. *Vid. etiam Conc. Tolet.* XIV; *tom.* VI *Conc. col.* 1279 *et seq.* — [4] *Sup. ibid. c.* XXX. *Vid. Conc.* II *Nicæn.* VII *gener. tom.* VII, *col.* 127. — [5] *Conc. Tricass.* II, *ann.* 878, *act* IV: *tom.* IX, *col.* 308. — [6] *Conc. Ravenn. ibid. col.* 307. — [7] *Ibid. cap.* I, *col.* 309.

[1] *Conc. Rhem. sub Cal. II*; *tom.* X, *col.* 875. *Vit. sup. lib.* III, *c.* XII. — [2] *Pet. Dam. Dis. Synod. tom.* IX *Conc. col.* 1164. — [3] *Berth. ap. Urst. p.* 375. — [4] *Bull. Jul. II.* Cum tam divino: *sess.* V. *Conc. Later. tom.* XIV. *col.* 116 *et seq.* — [5] *Ib. Bull.* Si summus; *col.* 119 — [6] *Ibid. col.* 115. — [7] *Ibid. col.* 119.

« Ad abundantiorem cautelam, et ad tollendam » omnem doli et malitiæ causam,..... ut eò te- » naciùs observentur et difficiliùs tollantur, quò » tantorum Patrum fuerint approbatione muni- » tæ, litteras prædictas approbamus, etc., sacro » approbante concilio. » Ecce in eâ synodo, quâ nulla existimetur Sedis apostolicæ potestati ma- gis consulere voluisse, diploma Pontificium totâ potestatis plenitudine stabilitum, auctoritate synodi *approbatum*, *innovatum*, *communitum*, *circumfultum*; quò *firmiùs*, quò *tenaciùs* ma- neat, quod est validissimè roboratum atque con- firmatum. Ergo est in Papâ unà cum concilio ali- quid auctoritate *firmius*, quàm in Papâ solo. Dicant ut voluerint; suum illud *intensivè*, *ex- tensivè* ingeminent: certè, utcumque est, vi- cimus. Vel enim concilium est superius Papâ; quo concesso, vicimus: vel non est superius; et adhuc vicimus, reportamusque id quod hic quæ- rebamus: nempè ex approbatione, confirmatio- ne, corroboratione etiam validissimâ, quantâque verbis exprimi potest, inferri non posse superio- rem potestatem, ut adversarii contendebant.

CAPUT III.

Quid in confirmandis conciliis gestum sit; Nicæna, Con- stantinopolitana, Ephesina synodus; nihil in his de illâ, quam quærimus, confirmatione actum: de Ariminensi synodo: de epistolis Eutherii et Helladii ad Sixtum III, adversùs Ephesina decreta: Christiani Lupi vanæ notæ.

Jam ne quis existimet concilia œcumenica à romanis Pontificibus alio sensu confirmari, ag- gredimur id quod secundo loco tractandum re- cepimus; nempè ut exponamus quid circa con- cilia à romanis Pontificibus firmata vel rejecta factum sit.

Incipimus à Nicænâ synodo ut omnium primâ, non tantùm tempore, verùm etiam auctoritate: in quâ quidem de romani Pontificis confirma- tione nihil actum esse constat.

Sanè adversarii post recentiores quosdam Lo- vanienses, in *Doctrinâ Lovaniensium* relatos, jactant illi quidem eas, quæ sacræ synodi ac sancti Sylvestri nomine circumferuntur de con- firmando concilio litteras. Verùm has, non modò sanctorum omnium altum eâ de re ubique silen- tium, quin etiam et stylus et temporum notæ, et alia multa, falsas esse demonstrant perspicui- tate tantâ, nulla ut eâ de re inter doctos quæstio super esse possit. Quâ de re vide Labbæum, brevi ac marginali, sed eliquatissimâ et exquisitissimâ notâ [1].

Sanè memoravimus [1] ecclesiasticæ historiæ certa monumenta, quibus constat prolatam à Patribus sententiam, nullo alio expectato de- creto, statim apud omnes, cœlestis instar ora- culi valuisse. Sic finitæ tres maximæ quæstiones consubstantialitatis, paschatis, rebaptizationis; patuitque in concilio primo generali, eas syno- dos, quibus Sedis apostolicæ legatio interesset, nullius specialis confirmationis indigere ut robur obtineant.

Objiciunt Ariminensem synodum, optimis ini- tiis, fœdo exitu, ac propterea à Sede apostolicâ reprobatam ac rescissam [2]. Factum id quidem; sed omnino nihil ad rem. Primùm enim non fuit œcumenica, ex solo scilicet Occidente convoca- ta; cui præterea Occidentis totiusque Ecclesiæ caput, romanus Pontifex, aliique permulti magni nominis Occidentales episcopi, ariano- rum fraude, defuerint. Deindè malum factum, et ipso jure nullum, quòd rem œcumenico con- cilio, Nicæno scilicet, totâ consentiente Ecclesiâ definitam, iterum in quæstionem vocabant. Quò spectat illud Athanasii. « Quæ nova hæresis? cur » nova synodus [3]? » Quin ipsa synodus Arimi- nensis, quandiù liberè et canonicè egit, id pro- fessa est, editâque sententiâ declaravit, post Ni- cænam synodum, fidei jam expositæ nihil addi, nihil demi opportere; denique his omnibus circa ultimas actiones addita vis ac fraus [4]. Quo fac- tum, Liberio in synodo Romanâ teste, ut » om- » nes Ariminensis concilii blasphemiæ ab iis ipsis » qui tunc decepti per fraudem fuisse videntur, » anathemate damnatæ sint [5]. » Idem habet Ro- mana synodus sub Damaso [6]. Cùm ergo ariani, hæreticorum more, sua quamvis inania, magnis clamoribus venditarent, facilè fuit Liberio ac deindè Damaso, postremam synodi partem, per se nullam, nulloque ordine canonico fultam, postulante Basilio [7], omnibusque orthodoxis Orientalibus, consentiente Occidente, ipsis Ari- minensis etiam concilii episcopis ultrò petenti- bus, nullam et irritam declarare.

In secundâ synodo generali, Constantinopoli- tanâ scilicet [8], certum est nullum esse locum ei, de quâ quærimus confirmationi, post synodum

[1] Labbæi nota ad epistolam quæ sub nomine synodi circum- ferebatur ea est: » Stylus arguit suppositionem cum temporis » notâ. » et ad rescriptum Sylvestri: » Nec sincerius est hoc res- » ponsum, quod commentitissimum et mendosissimum verè dixe- » ris, et non tantum ferè ut Binius. » Tom. II Conc. col. 48. (*Edit. Paris.*)

[1] *Sup. lib.* VII, *c.* VII. — [2] *Sozom. lib.* VI *c.* XXIII. *Theod. lib.* II. *c.* XXII. *Conc. Rom. sub Dam. part.* I *collect. Holst.* — [3] *Athan. ep. de Syn. Arimin. et Seleuc. n.* VII; *tom.* I. *ed. Bened. p.* 719. — [4] *Ep. Conc. Arimin. ad Const. ap. Athan. Ibid. n.* X, *pag.* 725; *et apud Socrat. lib.* II, *cap.* XXXVII. — [5] *Vid. loc. jam cit. Socr. Soz. Theod.* — [6] *Concil. Rom. sub Dam. coll. Holst. loc. jam cit.* — [7] *Basil. ep.* LXIX. *al.* LX. *ad Athan. n.* II *tom.* III. *ed. Bened. p.* 162. — [8] *Sup. lib.* VII, *c.* VIII.

gestam; cum sanctus Damasus papa ipse adfuerit Occidentalium Romæ habitæ synodo, cujus consensu Constantinopolitana œcumenica facta est.

Ephesina verò synodus, tertia generalis, de fide, deque Nestorio Cœlestini papæ sententiam executa erat; ut ea decreta à novâ, post absolutam synodum, confirmatione pendere, ne ipsi quidam adversarii dicturi sint. Accesserat expressa per Sedis apostolicæ legatos, actionis primæ confirmatio, quam vidimus ex ipsius synodi gestis ac verbis, nihil aliud fuisse, quàm consensionem [1].

Itaque Ephesini Patres rei gestæ mittunt relationem ad Cœlestinum, nullâ unquam confirmationis petitæ mentione. Ita verò respondet Cœlestinus, ut à se nihil ampliùs de eo negotio desiderari significet; cùm id tantùm agat, ut de plenâ rei executione Patribus gratuletur.

De Charisio presbytero ac Messalianis condemnatis * nulla mentio in sacræ synodi ac Cœlestini mutuis epistolis; eorum hæreses, nullâ confirmatione speciali, pro damnatis sunt habitæ; nihilque omnino occurrit, quo synodalibus decretis, postquam sunt condita, aliquid roboris defuisse videretur [2]. Atque ita in tribus primis generalibus synodis, nihil habent quod objiciant, de eâ confirmatione quam quærimus.

Christianus quidem Lupus nuper edidit epistolam [3] *Eutherii Thyanensis, et Helladii Tarsensis scriptam ad magni nominis Romæ episcopum Sixtum:* in quâ petunt ab eo *qui à Deo productus est gubernator*, retractari ac rescindi Ephesinæ synodi acta adversùs Nestorium; *ac terrarum orbem* synodo adhærentem, et cum synodo errantem *adjuvari*; « quod est, inquit » Lupus [4], authenticum instrumentum appellationis, non ad generalem, sed adversùs generalem synodum, interpositæ apud Sixtum III » pontificem: » quo deinde concludit, quòd orientalis Ecclesia crediderit, *Papam esse superiorem generali synodo.* Addere debuisset, *generali synodo*, auctore ac præsidente per legatos Pontifice gestâ, quam *cum toto orbe terrarum* Sedes etiam apostolica recepisset: hujus decreta, hujus etiam fidem à romano Pontifice retractari, etiam et rescindi posse. Sic agit vir doctus; sed ubique nimius: antiquitatis indagator strenuus, parum exactus judex. Hæc enim quàm nimia sint, et inconcessa, et irridenda potiùs quàm refutanda, nemo non videt.

CAPUT IV.

De Ephesino latrocinio: quid Leo egerit: ut ultimam sententiam futuræ universali synodo reservarit.

Majore postea verisimilitudine objiciunt Ephesinam synodum pro œcumenicâ à Theodosio Augusto sancti Leonis consensu convocatam, quam tamen idem Leo irritam declaravit.

Sed eam synodum, licèt legitimè congregatam, ab ipsis initiis legitimæ synodi titulo caruisse, duo præsertim demonstrant: alterum quòd Dioscorus Alexandrinus, præses ab imperatore, præter morem dictus, omnia per vim egit; episcopos quos voluit expulit, quos voluit admisit, quo nihil est ab œcumenicâ synodo magis alienum: admissos in purâ chartâ subscribere coegit, facta, infecta, in acta referri jussit [1]; nulla ut jam legitimi cœtûs, nedum œcumenicæ synodi species superesset: alterum quòd idem Dioscorus Leonis epistolam, oblatam licèt à legatis apostolicæ Sedis, legi non est passus [2]; ac nemo ibi suscepit nomen Leonis, ut acta testantur; quo sine nomine, nulla est legitima synodus. Quem fontem nullitatis in Chalcedonensi synodo Lucentius Sedis apostolicæ legatus exposuit: quòd nempe Dioscorus, « cùm personam judicandi non ha» beret, præsumpsit, et synodum facere ausus » est, sine auctoritate Sedis apostolicæ, quod » nunquam licuit, nunquam factum est: » quam nullitatis causam Patres omnes dictis sententiis comprobarunt, et ad imperatores præscripserunt [3].

His causis omnes agnoscunt Ephesinam secundam synodum, non modò iniquam, verùm etiam per se nullam et irritam fuisse; neque tantùm propter vim, sed etiam vel maximè ex defectu potestatis, quo defectu nullus est major. Itaque

[1] *Concil. Eph. act.* II. *Vid. suprà. lib.* VII, *c.* XVII.

* Videtur hic asserere BOSSUET Charisium synodi sententiâ fuisse damnatum. Tamen utrùm damnatus fuerit meritò dubitari potest. Charisius in synodo questus est *à sacrorum ministerio se prohibitum*, eo quòd oppugnasset illud Theodori Mopsuesteni fidei Symbolum, quod nestoriani sub nomine Nicænæ synodi circumferebant, cuique jubebant reversos ab hæresi subscribere. Sacra synodus de Theodori nomine reticuit, Symbolum ejus damnavit. Quid autem factum fuerit de Charisio ex actis non liquet; nec videmus eum in pristinum sacerdotii gradum restitutum fuisse; sive non potuerit probare se injustè dejectum, sive quâlibet aliâ de causâ. Vid. act. VI. et de Till. vit. Cyrill. Alex. art. LXXII; tom. XIV, p. 442. Messaliani pravè interpretantes illud Christi præceptum, *Semper orate*, opus manuum aversabantur et externa quæque pietatis opera, eò ut *semper orarent*. Verùm, ut sæpe fit, eorum præter solitum longæ orationes in delirationem citò versæ sunt, et ex eâ ortæ plurimæ hæreses partim impiæ, partim insanæ. Porrò Joannes Antiochenus et cæteri Orientales, qui famam Ephesinæ synodi labefactari cupiebant, dicere erant soliti duodecim Messalianos episcopos in eâ sedere judices; quam calumniam synodus meliùs confutare non potuit, quàm cum edito decreto, Messalianos condemnavit. Vid. Theodoret. lib. IV, cap. XI. Till. tom. VIII, p. 527 et seq.; et tom. XIV, q. 449. (*Edit. Paris.*)

[2] *Conc. Eph. act.* VI, VII. *col.* 671, 801. — [3] *Chr. Lup. var. Patr. epist. cap.* CXVII. — [4] *Not. Christ. Lup. ubi sup.*

[1] *Vid. act. Conc. Eph.* II. *in Conc. Chalc. act.* I: *tom.* IV. *col.* 115 *et seq.* — [2] *Ibid. col.* 122. — [3] *Ibid. et col. seq. Vid. etiam act.* III, *ep. Conc. ad Valent. et Marc. Imp. col.* 465, *et Relat. ad Pulch. ibid. col.* 468.

violentam, pioque Flaviani sanguine commaculatam synodum omnes catholici horruerunt: atque ipse Flavianus, statim non à synodo, quæ jam nulla esset, sed à Dioscoro; neque ut à synodi præside, sed ut à nefarii latrocinii duce appellavit. *Appello*, inquit, *à te*, ut habetur in gestis [1].

Jam verò nemo negat ad Papæ officium pertinere, ut his provideat, detque operam, ne fideles concilii œcumenici nomine in fraudem inducantur: quo quidem officio Leo continuò functus est [2]. Verùm ita sententiam temperavit suam, ut judicium daret non peremptorium, sed provisorium. Itaque Ephesinam synodum ratam esse non est passus: Flavianum in communione habuit, omniaque interim in suspenso esse voluit, quoad œcumenica synodus haberetur: synodo congregandæ ultimam sententiam reservavit.

Id Leo ubique testatur, præsertim epistolâ ad Juvenalem *: «Christus detestandum illud Ephesinæ synodi judicium, sanctâ Chalcedonensis » concilii auctoritate destruxit [3]. » Idem repetit epistolâ ad Leonem imperatorem; neque quidquam potuisse fieri convenientiùs docet, quàm ut Dioscori, in Ephesinâ synodo, « facinus, sancta » synodus Chalcedonensis aboleret [4]. » His congruit illud beati Gelasii papæ de Ephesino latrocinio dictum: « Malè gestam synodum et » injustam, justâ et benè gestâ synodo submo» vendam [5]. » Tale remedium, talem auctoritatem œcumenicæ synodi ritè convocatæ nomen postulare visum.

Quid ergo hic consequuntur superioritatis pontificiæ defensores? Nempe ut Pontifex synodum per se ab ipsis initiis nullam et irritam non admittat ille quidem; ultimum tamen judicium futuræ synodi relinquat arbitrio. Quodnam hic ejus quam quærunt superioritatis indicium est?

CAPUT V.

A Chalcedonensi synodo nullam in fidei negotiis confirmationem petitam, cujusmodi sit ea: quam sanctus Leo ultro dederit.

At in Chalcedonensi legitimo sanctoque concilio œcumenico plus habere se putant, cùm ipsa synodus rerum à se gestarum confirmationem à Leone petat, ut in relatione synodi ad ipsùm Leonem est positum [1]. Tum illud vel maximum, quòd canonem XXVIII, de Constantinopolitani præsulis auctâ dignitate, unanimi licèt Patrum decreto factum, idem Leo apostolicâ auctoritate rescidit [2].

Nunc quidem de fide agimus, de canonibus postea videbimus. Et quidem quòd ad fidem, fideique causâ depositum Dioscorum attinet, Patres Chalcedonenses in relatione ad Leonem [3], nullam confirmationem petunt, satis esse rati, quòd Leonis epistolam prælucentem, ipsumque sibi, *ut membris caput præsidentem ac spiritu præsentem*, ac penè in legatis visum habuissent.

Itaque quoad hæc, nihil ampliùs desiderabatur. Ac reverà imperatores, absoluto concilio, statim ut re exploratâ atque confectâ contentionem omnem de fide prohibent [4]: clerus ac plebs in eâ fide ac Dioscori condemnatione ubique acquiescit.

Et res quidem synodi circa fidei negotium sic se habent; ut de suis decretis à Leone confirmandis, ne quidem cogitasse constet, et tamen sanctus Leo etiam non petitam confirmationem misit: quâ occasione ipse idoneus testis exponet.

Quippe cùm occasione improbati à Leone XXVIII canonis, maligni homines in vulgus sparsissent, Chalcedonensem synodum ab ipso improbatam, ad episcopos, qui in eâ congregati fuerant, hæc scribit [5]: « Ne ergo per malignos interpretes du» bitabile videatur, utrum, quæ in synodo Chal» cedonensi per unanimitatem vestram de fide » statuta sunt, approbem, hæc ad omnes fratres, » et coepiscopos nostros, qui prædicto concilio » interfuerunt, scripta direxi;... ut omnium fide» lium corda cognoscant, me non solùm per » fratres, qui vicem meam executi sunt, sed » etiam per approbationem gestorum synoda» lium, propriam vobiscum iniisse sententiam » in solâ videlicet fidei causâ. » Quod adversùs *malignos interpretes* factum, fatebuntur omnes non eò spectare, ut incerta firmentur, sed ut certa summâque et indeclinabili auctoritate factâ, magis magisque asserantur et inculcentur.

Cujus generis est id quod in encyclicarum epistolarum tomo, post synodum Chalcedonensem edito, legimus [6]: « Penè omnes Occidentalium » partium episcopi consentientes sibimet, et pa» riter decernente sanctissimo atque beatissimo » Romanæ urbis archiepiscopo, litteris propriis » et oris sui confessione, ea quæ ab ipsis sanctis » Patribus Chalcedone collectis interpretata sunt,

[1] *Vid. Conc. Ephes.* II. *in act.* I *Conc. Chalced. col.* 305. —[2] *Vid. var. Epist. Leon. Mag. ad Imp. et Augustas.* I *part. Conc. Chalc. cap.* XIX. XX. XXI, XXII, XXIII, *col.* 38 *et seq. et inter Leon. ed. Quesn. ep.* XXXIX, XL, XLI, XLV, XLVI.

* Hierosolymitanum.

[3] *Leon. ep. ad Juven.* CX, *alias* LXXII. — [4] *Ejusd. ep. ad Leon. Imp.* CXXV, *al.* LXXV. — [5] *Gelas. ep.* XIII, *ad Episc. Dard. tom.* IV *Conc. col.* 1204.

[1] *Relat. Syn. Chalc. ad Leon. part.* III, *cap.* II; *col.* 833 *et seq.* — [2] *Epist. ad Pulcher.* LXXIX: *ad Anatol. C. P.* LXXX; *ad Max. Antioch.* XCII; *al.* LIII, LV, LXII. — [3] *Relat. loc. jam cit.* — [4] *Vid. Conc. Chalc. part.* III. *c.* III, *col.* 840. — [5] *Epist. Leon. ad Episc. Conc. Chalc. ibid. cap.* XVI; *col.* 881, 882. *et int. Leon. ep.* LXXXVII. *al.* LXI. — [6] *Conc. Chalc. cap.* XLV *epist. Agap. ad Leon. Imp. col.* 912.

» confirmaverunt et consignaverunt. » En quid sit confirmatio; nempe consensus ipse. En ut, non modò Leo, sed etiam cæteri Occidentales episcopi condecernentes Chalcedonensem synodum confirmarunt.

CAPUT VI.

Quintum, sextum, septimum, octavum concilium.

Ex octo primis generalibus synodis, supersunt adhuc quatuor, de quibus uno verbo facilè decernamus.

Quintam synodum, Constantinopolitanam secundam, à solis Orientalibus, nullâ cum Occidentalibus communicatione, nullâ Sedis apostolicæ legatione transactam, non nisi consensione Occidentalis Ecclesiæ ac Sedis apostolicæ approbatione, pro synodo œcumenicâ valuisse constat.

Sexta synodus de fide tantùm, fideique condemnandis inimicis egit.

Statim atque fidei definitionem edidit; eam, ab episcopis et imperatore subscriptam, ad quinque patriarchales Ecclesias dimitti voluit, ut quæ certissimâ auctoritate constaret, actione VIII [1]. Eâdem actione Patres ad Agathonem papam relationem mittunt[2], quâ » se Spiritu sancto illustratos, » et Agathonis doctrinâ institutos, infesta dogmata depulisse » testantur. Tum subdunt: » et corde nos, et linguâ, et manu convenientes, omnis » erroris expertem, certamque nec fallentem definitionem, vivifici Spiritûs ope edidimus. » Quo perspicuè demonstrant, nihil expectari à se ut certam Spiritûs sancti præsentiam, sibi ac sanctæ synodo vindicent, cùm præsertim se ab ipso Agathone, lectis ejus apostolicis litteris, doctos esse fateantur. Neque eo secius ab eodem Agathone petunt ut orthodoxam fidem, quam cum ipso prædicarint, iterum per sua rescripta confirmet. Satis ergo existimabant illustratam, roboratam, confirmatam fidem, quam ipsi tradidissent, et ad inculcationem majorem pertinere eam, quam postulabant, confirmationem novam.

Quare nec expectato Sedis apostolicæ responso, pius imperator synodi decreta edictis exequitur[3]. Interim, Agathone mortuo, ad imperatorem Leonis II pervenit epistola, quâ decreta synodi *apostolicâ auctoritate* confirmat, « eisque consentit, » sicut supra solidam petram, qui Christus est, » ab ipso Domino adeptis firmitatem [4]: » adeo certum est eam confirmationem nihil aliud esse quàm consensionem eam quam diximus, ac recognitionem authenticam jam à Domino præstitæ invictissimæ firmitatis.

Sanè omittendum non est Macarium Antiochenum episcopum hæreseos defensorem à synodo depositum, ad Sedem apostolicam missum, non, quemadmodum nescio qui cavillantur, ut ejus causam tanquam superior retractaret, sed ut errantem instrueret, pœnitenti, si fortè, indulgeret; quod adeo clarum est ex imperatoris et Leonis litteris [1], ut bis immorari pudeat. Alia prosequamur.

Septima synodus, Nicæna secunda, nullam ab Adriano, rebus gestis, specialem confirmationem petiisse, nullam accepisse legitur; neque eò infirmior visa est aut Græcis aut aliis: neque nostri, cùm eam non susciperent, confirmationem defuisse, causati sunt: adeo ista ex abundanti esse constat.

Octava synodus, Constantinopolitana quarta, Nicolai I et Adriani II judicium executa adversùs Photium, ut firmitatem obtineret, nulla procul dubio Sedis apostolicæ novâ confirmatione indigebat; et tamen petiit his verbis [2]: « Itaque » Sanctitate vestrâ omnium nostrûm et univer- » salis synodi consensum et consonantiam reci- » piente; prædica eam magis, ac veluti propriam, » ac sollicitiùs confirma coangelicis præceptioni- » bus vestris; ut per sapientissimum magisterium » vestrum, etiam aliis universis Ecclesiis perso- » net et suscipiatur veritatis verbum et justitiæ » decretum. » Quæ verba satis demonstrant, confirmationis nomine, expectari ab apostolicâ Sede, conciliarium decretorum promulgationem atque executionem; quod ultrò amplectimur.

Atque his profectò claret, quàm nihil faciat ad vindicandam Papæ superiorem potestatem ea confirmatio, quam in actis primorum conciliorum generalium invenimus. Certè sic scribit ad Adrianum II synodus octava [3]: » Sicut beatis- » simus papa Nicolaus definivit et promulgavit, » necnon et summa paternitas tua firmavit et » synodicè roboravit; ita et ipsi (legati scilicet » apostolicæ Sedis) annuntiaverunt et egerunt; » ut si necesse sit superiorem esse qui confirmet et roboret, Adrianum Nicolao antecessore suo superiorem fuisse inficiari nemo possit.

Esto igitur fixum id, quod probandum suscepimus, primorum conciliorum generalium confirmationes à romanis Pontificibus, post gesta ea concilia editas, non ejus fuisse roboris, ut decretis de fide latis robur, quod deesset, adderent; sed ut quod inesset uberiùs declararent.

[1] *Conc. C. P.* III. *gener.* VI, *act.* XVIII: *tom.* VI. *col.* 1072. — [2] *Ibid. tom.* VI. *col.* 1276. — [3] *Edict. Const. Imp. ibid. col.* 1084 *et seq.* — [4] *Epist. Leon. II ad Imp. Const. ibid. col.* 1116.

[1] *Ep. Imp. ad Leon. II. ibid. col.* 1102. 1103; *et Leon. II ad Imp. col.* 1117, 1120. — [2] *Conc. C. P.* IV, *gener.* VIII, *act.* X: *tom.* VIII, *col.* 1169. — [3] *Ibid. col.* 1168.

mo ab eo ex *beati Petri auctoritate cassentur*, ipsis Orientalibus, ipsis Constantinopolitanis episcopis, ipsis imperatoribus consentientibus.

At hæc qui objiciunt, primò, ne statum quidem quæstionis intelligunt. Defendimus enim Constantiense concilium, quo nempe concilii potior auctoritas agnoscatur, in fide, in schismate, in reformatione generali promovendâ. At Orientales episcopi isto canone, episcopo Constantinopolitano consulebant, imperatori gratificabantur, non fidei, non schismati, non reformationi generali providebant; imò verò rectum ordinem ac primarum sedium honorem ab antiquo institutum evertebant, qui rei universæ ecclesiasticæ conducere videretur. Non ergo adversùs effrænam aut extraordinariam potestatem, canones ac jura, libertatemque ecclesiasticam tuebantur, quod Patres Constantienses volebant; sed Papæ, canones rectumque ac probum et canonicum ordinem defendenti repugnabant; ac proinde ad nostram quæstionem non pertinet quidquid hic actum ab illis fuit.

II. Orientales Patres, hoc canone constituto, id sibi tribuebant ut Patrum limites, et canones Nicænos ab universali Ecclesiâ conditos et receptos, inconsultò, imò verò repugnante toto Occidente convellerent: quod non illis licebat.

III. In eo canone statuendo nequaquam concilii generalis auctoritate gaudebant, à quorum decretis in eâ actione cum Sede apostolicâ universus Occidens recedebat.

Hinc etiam factum est ut Chalcedonenses Patres à Leonis arbitrio id pendere vellent, quod Relationis quidem verba demonstrant, ut vidimus: sed apertè convincit illud Anatolii in epistolâ ad Leonem: « Cùm et sic gestorum vis » omnis et confirmatio auctoritati vestræ Beati» tudinis fuerit reservata[1]. » Unde nec mirum, de iis Leonem statuisse, quæ in ipsius potestate ipsa synodus reliquisset.

Cæterùm Bellarminus canones Chalcedonenses omnes à Leone rejectos esse putat[2], propter quosdam Leonis aliorumque Pontificum locos: quem vir illustrissimus Petrus de Marca egregiè confutavit[3]. Nunc neminem esse jam puto, qui neget Chalcedonenses canones XXVII, antiquissimis canonum insertos collectionibus, statim in auctoritatem admissos; quos si quis obstinatè contenderit à Leone improbatos; nempe Parisienses nostri non alio firmiore argumento probaverint conciliorum generalium supremam potestatem, quàm quòd tot canones, etiam improbante romano Pontifice valuisse, ipsi adversarii fateantur.

[1] *Epist. Anat. C. P. ad Leon. Mag. in coll. Holst. ibid.* — [2] *Bell. de R. P. lib.* II, *c.* XXII — [3] *Marc. de Conc. Sacerd. et Imp. lib.* III. *c.* III. *n.* 5.

CAPUT IX.

Recapitulatio eorum, quæ de confirmatione ex conciliorum actis dicta sunt: hinc confutantur allati à quibusdam recentioribus pontificiæ confirmationis effectus: Ecclesiæ consensus, quatenus ultima synodi bene gestæ testificatio: sancti Gelasii locus.

Ex his facilè confutantur ea, quæ recentiores quidam theologi, de pontificiâ confirmatione dixerunt.

Et primùm quidem pauci sunt, qui ad hæc extrema decurrant, vim omnem Ecclesiæ ac synodorum in solo Pontifice esse positam; decreta quæ non ipse firmaverit, præsidentibus licèt, imò consentientibus ejus legatis edita, incerta pendere, quoad approbaverit; neque aliam synodis generalibus constare infallibilitatem, quàm ab ipso promptam.

Hæc igitur confutantur; universim quidem ex actis conciliaribus, quibus vidimus decreta conciliaria, statim atque sunt edita, cœlestis oraculi vice habita, executionique mandata[1]: speciatim verò ex his locis, quibus ipsa concilia, ante omnem confirmationem asserunt, « se omnis er» roris expertem, certamque nec fallentem de» finitionem, vivifici Spiritûs ope, edidisse; » quod synodus sexta ad Agathonem papam scribit[2].

Eòdem pertinet illud, quod est à Nicænâ secundâ synodo pronuntiatum; vim quâ fidei definitionem certam edidissent, in eo esse positam, quòd divino numine congregati, eâ repromissione gauderent, quâ Christus cum apostolis usque ad finem sæculi futurum se esse promittit[3].

Neque minùs illustre est illud Cœlestini ad Ephesinam synodum: « Spiritûs sancti testatur » præsentiam congregatio sacerdotum[4]. » Quo loco sanctus Pontifex in Ephesinâ synodo, synodum illam apostolicam Hierosolymis congregatam aspiciendam esse testatur.

Huc accedit Leonis II synodi sextæ definitionem confirmantis verba, quibus declarat iis se consentire, « sicut supra solidam petram, qui » Christus est, ab ipso Domino adeptis firmita» tem[5]: » ut confirmatio synodi universalis, nihil sit aliud quam testificatio jam à Domino traditæ firmitatis.

[1] *Sup. hoc lib. cap.* III *et seq.* — [2] *Relat. Conc.* VI *ad Agath. tom.* VI. *c.* 1076. *Vid. sup. c.* VI. — [3] *Defin. Conc.* VII, *act.* VII, *tom.* VIII *col.* 551. *Vid. sup. lib.* VII. *cap.* XXX. *Diss. præv. n.* LXIII. — [4] *Sup. lib.* VII, *c.* XIV. *Vid. Conc. Eph. act.* II, *tom.* III. *col.* 614. — [5] *Ep. Leon. II ad Imp. tom.* VI *Conc. col.* 1126.

His igitur victi, qui sunt paulò cordatiores, ab his insulsis et nimiis abhorrere solent; sed multùm desudant in vero explicando confirmationis effectu. Ac Joannes quidem Bagotius * sic exponit, « confirmationem Pontificis omnibus » fidelibus solummodo fidem facere, synodum » œcumenicam et legitimam fuisse; et, cùm » leges servaverit, in Spiritu sancto definiisse » quod definiverit : quæ ultima certificatio cre- » dendi necessitatem imponat fidelibus, cùm » antea nemo propriè teneatur synodi defini- » tiones accipere [1]. »

Postremum hoc æquè concidit actis conciliaribus, quibus demonstravimus conciliorum generalium definitiones statim atque prolatæ sunt, nullo alio decreto edito, valuisse.

Illud haud absurdum, confirmatione declarari synodum, et legitimè fuisse convocatam, et legitimo ordine processisse, neque quidquam intervenisse quo nulla sit; qualia multa in Ariminensi, atque Ephesinâ secundâ synodis evenisse legimus : quæ causa fuisse videtur, cur Leo synodi Chalcedonensis definitionem, ipso etiam auctore, ac per legatos præsidente factam, speciali epistolâ confirmandam duxerit, *propter malignos interpretes*, ut vidimus [2].

Sanctus Gelasius approbationi Leonis universalis Ecclesiæ consensionem adjungit; eoque internosci docet *malè gestam synodum à benè gestâ synodo*, quòd *malè gestam synodum*, puta Ephesinam secundam, *tota meritò Ecclesia non recepit et præcipuè Sedes apostolica non probavit* : at *benè gestam synodum cuncta recepit Ecclesia, ac maximè Sedes apostolica comprobavit* [3] : ut profectò, inter cæteras Ecclesias, eminere oporteat Ecclesiæ principalis assensum; at illud interim requiratur, ut Ecclesiæ totius consensus accedat.

Hæc ergo est ultima adversùs *malignos interpretes* synodi benè gestæ testificatio : Sedis apostolicæ conjunctus cum totius Ecclesiæ approbatione consensus, quam confirmationem dicimus.

Ea verò universalis ac plena consensio, non tantùm adversùs *malignos interpretes*, sed etiam interdum bonis quoque ac probis viris est necessaria.

Etsi enim boni viri non dubitant, quin œcumenica synodus sit infallibilis, quandoque haud immeritò ac bonâ fide dubitatur, utrum aliqua synodus sit verè œcumenica. Quale dubium contigisse vidimus Hispanicæ et Gallicæ Ecclesiæ [1], circa synodum sextam et septimam, ad quas vocati non essent. Quare haud immeritò affirmamus ultimum, quo synodi œcumenicæ asserantur, esse Ecclesiæ universalis consensum cum apostolicæ Sedis confirmatione conjunctum.

CAPUT X.

Andreæ Duvallii de confirmatione sententia confutatur; nempè quòd ante eam conciliorum anathemata valeant, tantùm sub spe ratihabitionis futuræ : concilii octavi locus egregius.

Andreas Duvallius concilia quidem generalia, quibus Pontifex per legatos præest, eâ infallibilitate gaudere contendit, quam ipsa Spiritùs sancti præsentia tribuat [2]. Horum ergo decretis, quod ad fidem attinet, teneri Pontificem; neque posse negare confirmationem, si legitimo ordine processerint : vim porrò confirmationis in eo collocat, ut anathemata prolata à conciliis, absque pontificiâ confirmatione non valeant. Nempè concilia illustrant, non feriunt; tanquam Ecclesiæ doctores non habeant simul concessam divinitus et cathedram docendi, et castigandi virgam.

Hæc Duvallii sententia omnium, quascumque viderim, longè absurdissima videtur esse. Primùm enim procul dubio statim valet vel ab uno episcopo prolatum anathema; ac licèt solvi possit legitimo ordine, ac superioris judicio, non tamen superioris confirmationem expectat ut ratum habeatur : non valebit verò ab œcumenicis synodis prolata sententia, omnem Ecclesiæ complexa potestatem? Videsis ad quàm vana et absurda cogantur, qui ab avitâ traditione degeneres, ecclesiasticæ potestatis formam, cæcis ratiociniis ad arbitrium fingunt. Deinde etiam si id placeat, quod est falsissimum, quæ jurisdictionis sint, ad Papam omnia redigenda esse : an non ille intelligitur mandare legatis, ut exponendæ doctrinæ ita exercendæ ecclesiasticæ ultionis officium; cùm sexcenta concilia provincialia sive regionaria habeamus, in quibus legati apostolici unà cum synodis anathemata pronuntient et exequantur? quam auctoritatem conciliis œcumenicis denegari, longè absurdissimum est. 3° Libenter quærerem, iudaatae nos synodi, cùm absolutè ac decretoriè pronuntiant : « Si quis non ita senserit, anathema sit? » Ac nimis profectò ineptiunt qui hæc anathemata intentari respondent à synodis sub ratihabitione et confirmatione futurâ ipsius Pontificis. At sal-

* E societate Jesu.

[1] *Bag. Apol. fid. de loc. Theol. disp.* V, *cap.* IV, *sect.* 1. — [2] *Sup. hoc lib. c.* V. — [3] *Gelas. ep.* XIII, *ad Episc. Dard. tom.* IV *Conc. col.* 1200, *et pass.*

[1] *Sup. lib.* VII, *cap.* XXIX. XXXI. — [2] *Duval. Tract. de supr. Rom. Pont. pot. part.* IV, *quæst.* VI. *p.* 525 *et seq. edit.* 1614. *Vid. Dissert. præv. n.* XXII.

» tanquam personam gerens unitatis, acceperit. » Quo nihil est clarius.

CAPUT XIII.

Patres ante Augustinum : alii Augustini : loci traditio sequentis ætatis.

Augustino præluxit Cyprianus passim. Brevis ac præclara ad Lapsos epistola sic incipit [1] : « Dominus noster, cujus præcepta metuere et observare debemus, episcopi honorem et Ecclesiæ » suæ rationem disponens, in Evangelio loquitur, et dicit Petro : *Ego tibi dico*, etc.; et, *Tibi » dabo claves*, etc.; et, *Quæ ligaveris*, etc. Inde » per temporum et successionum vices episcoporum ordinatio et Ecclesiæ ratio decurrit, ut » Ecclesia super episcopos constituatur, et omnis » actus Ecclesiæ per eosdem præpositos gubernetur. »

In uno igitur Petro omnes episcopos institutos Cyprianus agnoscit ; neque immeritò episcopatus, eodem Cypriano passim attestante, unus toto orbe terrarum, in uno est institutus : idque factum est ad stabiliendam *unitatis originem ab uno incipientem*, ut idem Cyprianus docet [2] ?

Consentit Optatus, qui *claves communicandas cæteris* apostolis, utique à Christo, ut rerum series demonstravit, *soli Petro* primùm agnoscit traditas, ut *unitatis negotium formaretur* [3].

Sed omnium maximè communem traditionem exponit et inculcat Augustinus. Neque enim semel id dixisse contentus, loco suprà memorato [4], in hujus doctrinæ exponendâ ratione totus est. Hinc illud : « In Petro esse Ecclesiæ sacramentum [5] ; » ergo ea, de quibus agimus, Christi verba dicta esse Petro « Ecclesiæ formam gerenti : « quædam dici de Petro quæ non habent illustrem intellectum, nisi cùm referuntur ad Ecclesiam, cujus ille agnoscitur gestasse personam, propter primatum, quem in discipulis » habuit [6]. »

Hinc autem sequi docet omnes apostolos et episcopos à Christo potestatem in Petro accepisse : « Petro enim figuram Ecclesiæ sustinenti » datas claves, atque hinc Ecclesiæ datas. Petrum, Paulum, Joannem, cæteros apostolos » claves accepisse, easque adhuc in Ecclesiâ esse, » sed omnes in Petro accepisse, ut Ecclesiæ figurâ [7] : » quod inculcat his verbis : « Beatus « Petrus primus apostolorum ; in illo uno omnes » claves acceperunt [1]. »

Id verò factum commendandæ unitatis gratiâ, post Cyprianum et Optatum, docet : « Quando » enim Christus ad unum (Petrum scilicet) loquitur, unitas commendatur [2] : » unde passim in libris contra donatistas ait, *claves unitati datas* [3].

Summa ergo hæc est. Cùm apostoli et pastores Ecclesiarum et unum sint, et multi ; unum ecclesiasticâ communione, qui unum pascant gregem ; multi per orbem terrarum distributi, ac suam quique unici gregis sortiti partem, ideo potestatem ipsis duplici Christi concessione datam ; primùm ut unum sunt, idque factum in Petro principe, unitatis figuram ac personam gerente, quò pertineat illa vox singulari prolata numero : *Tibi dabo*, et, *Quodcumque ligaveris*, etc. Secundò, ut multi sunt, plurali numero, quò pertineat illud : *Accipite*, et, *Quodcumque ligaveritis* ; utrumque autem proximè et immediatè à Christo ; cùm ille qui dixit : *Tibi dabo*, ut uni ; dixerit idem : *Accipite*, ut multis : præcessisse tamen eam vocem, quâ datur potestas omnibus, ut sunt unum ; quia Christus unitatem in Ecclesiâ suâ maximè commendatam esse voluerit.

Hinc omnia elucescunt. Neque tantùm episcopi, sed etiam apostoli à Christo claves potestatemque acceperunt in Petro, ac suo modo per Petrum, qui eam pro omnibus, ut omnium figuram ac personam gerens, communi nomine acceperit.

Manavit traditio ad posteros. Hanc universam paucis complexus est Christianus Drutmarus [*], noni sæculi scriptor nobilis, expositione in Matt. ad hunc quippe locum : *Quodcumque ligaveris*, etc. « Hoc tam Petro quàm omnibus apostolis et » successoribus eorum, qui in Ecclesiâ eumdem » locum tenent, rectè credimus concessum [4]. » Id postquam evangelicis dictis comprobavit, infert : « Quod autem quasi soli Petro, hæc legatio » dici videtur, ideo fit, quia ipse locutus est pro » omnibus, et in ipso omnibus responsum est. »

Hanc traditionem secuti, labente eodem sæculo, anno videlicet 875, Patres Cabilionenses privilegium monasterii Tornutiensis sic statuunt [5] : « Auctoritate, quam à Christo Jesu Domino nostro, summo sacerdote, in Petro accepimus, » etc. Quod totidem verbis repetitum legimus, anno 878, in ejusdem privilegii con-

[1] *Cypr. Ep.* XXVII. *al.* XXXII; *edit. Paluz. p.* 37. — [2] *Cypr. tract. de Unit. Eccles. et alib. passim.* — [3] *Opt. lib.* VII, *p.* 104. — [4] *Vid. cap. præced.* — [5] *Aug. ep.* LIII. *aliàs* CLXV. *n.* 2 : *col.* 120. — [6] *Id. Tract. in Psal.* CVIII. *n.* 1 : *tom.* IV, *col.* 1213. — [7] *Id. de Agon. Christ. c.* XXX. *n.* 32 : *tom.* VI, *col.* 260.

[1] *Aug. serm.* CXLIX *de verb. Apost. al.* XXVI *de div. cap.* VI, *n.* 7, *tom.* V, *col.* 706. — [2] *Id. serm.* CCXCV, *al.* CVIII *de divers. cap.* II, *n.* 2 ; *col.* 1194, 1195. — [3] *Vid. pass. contr Donatist. tom.* IX.

[*] Corbejensis monachus.

[4] *Christ. Drut. exp. in. Matt. c.* XXXV; *tom.* XV. *Bibl. Patr. p.* 136. — [5] *Conc. Cabill. tom.* IX, *col.* 275. *Vid. suppl. Conc. Gall. D. de La Land. pag.* 294.

firmatione, subscribentibus Hincmaro Rhemensi et aliis [1].

Idem legimus in Caroli Magni capitularibus ab Ansegiso collectis [2] : « Præcipimus, ne fortè, » quod absit, aliquis contra episcopos leviter » (hoc est, irreverenter), aut graviter (hoc est, » contumeliosè), agat : quod ad periculum totius » imperii nostri pertinet ; et ut omnes cognos» cant nomen, potestatem, vigorem et dignitatem » sacerdotalem ; quod ex verbis Domini facilè » intelligi potest, quibus beato Petro, cujus vi» cem episcopi gerunt, ait : *Quodcumque liga» veris*, etc. » Vicem Petri dicuntur episcopi gerere, quòd acceptâ in Petro potestate, vice ac loco Petri habeantur : quemadmodum et ipsi romani Pontifices, vice ac loco Petri se gerunt, ac Petri vicarios se passim appellant ; majore potestate quàm alii, sed profectò non magis à Christo deductâ.

Unde episcopi qui se vice Petri esse dicunt, iidem se Christi vicarios passim nominant [3] ; non pari amplitudine, quâ romani Pontifices ; sed auctoritate pariter à Christo derivatâ.

Hinc excommunicant, « virtute Spiritûs sancti, » et ex auctoritate beati Petri apostoli [4] ; » quippe qui intelligant, ad se quoque dicta, quæ Petro dicta sint.

Piget commemorare ejusmodi innumerabilia, quæ passim legentibus occurrent : ex quibus profectò constet episcopos omnes, in Petro omnium personam gerente, accepisse à Christo quam habent potestatem.

Neque propterea dixeris, nihil præ cæteris accepisse Petrum, qui tantùm cæteros figuraret : meminisse enim oportet, quid Augustinus dixerit : » Petrum Ecclesiæ gestasse personam, » propter primatum quem in discipulis habuit [5]. » Et alibi : « Petrus Ecclesiæ figuram portans, » apostolatûs principatum tenens [6], etc., » quod assiduè inculcat, et cæteri Patres uno ore prædicant. Hoc enim habuit præ cæteris, ut, cùm esset omnium princeps, illud potestatis à Christo proximè et immediatè manantis commune depositum, principali jure et ipse acciperet, et ad successores transmitteret, ut cæteros episcopos meminisse oporteat, se primùm in Petro ut unitatis capite designatos, formatos, constitutos, in Petri successore colendo et observando, unitatem et pacem servare debere *.

[1] *Vid. Suppl. conc. gall. d. de la Land. pag. 277. Vid. Conc. Rhem. an. 900. ibid. col. 481.* — [2] *Capitul. Car. Mag. lib.* v, *cap.* CLXIII. — [3] *Præf. Conc. Meld. tom.* VII *Conc. col.* 1816 *et seq.* — [4] *Conc. Vienn. can.* 1. *tom.* IX, *col.* 453. — [5] *Aug. Enarr. in Ps.* CVIII, *n.* 1; *tom.* IV *col.* 1215. — [6] *Aug. serm.* LXXVI, *al.* XIII *de verb. Domini, c.* II, *n.* 1; *tom.* V, *col.* 416.

* In eo loco codicis quem diligentiori curâ recognovit BOSSUET, hæc ad marginem, ipsius scripta manu, legimus : *Caput* XIV., *Ecclesiæ Hispaniensis traditio in conciliis Toletanis et in concilio Tridentino* ; et in schedâ hìc insertâ : *Notanda est traditio Ecclesiæ Hispaniensis, ante caput* XIV. Quapropter deleto numero capitis sequentis, pro XIV posuerat XV. Cùm autem solitus fuerit BOSSUET in schedis ea scribere quæ suo operi addebat, et ea sola nobis supersint hujus capitis indicia ; an ab auctore illud caput confectum fuerit, an schedæ amissæ fuerint, prorsus ignoramus. (*Edit. Paris.*)

CAPUT XIV.

Cleri gallicani ab antiquâ traditione ducta sententia : conventûs generalis anni 1655 adversùs Joannem Bagotium acta memorantur.

Hanc sanctam et apostolicam episcopalis jurisdictionis ac potestatis à Christo immediatè profectæ et institutæ doctrinam, Ecclesia gallicana studiosissimè retinuit, nec passa unquam est ab eâ traditione deflecti.

Ut alia omittamus, nostrâ memoriâ, anno videlicet 1655, Joannes Bagotius degenerem sententiam, quâ vilescat episcopatus, propugnasse visus erat *. Id cùm clerus gallicanus maximo ac frequentissimo consessu Parisiis congregatus molestissimè tulisset, purgavit se coram amplissimo cœtu Bagotius, professusque est disertis verbis : » Episcopos immediatè à Christo acci» pere jurisdictionem, atque in suis Ecclesiis » gubernandis eâdem auctoritate pollere, quâ » apostoli [1]. »

Idem Bagotius docere visus, » ita se habere » Papam respectu cujuscumque episcopi, et » cujuscumque diœceseos, ut se habet episcopus » respectu cujuscumque curati, et cujuscumque » parœciæ diœceseos ; » id à se dictum negavit ; *atque inter utrumque ingens discrimen* esse professus est, *etiam jure divino.*

Sacer verò cœtus fideles omnes edoceri voluit, « constitutam à Christo Papæ auctoritatem » in totâ Ecclesiâ, episcoporum verò in suis diœ» cesibus ; quæ doctrina esset conciliorum Late» ranensis sub Innocentio III, Florentini, ac » Tridentini. »

Eam doctrinam gallicani Patres luculentiùs exponunt, datis pro more litteris, ad omnes coepiscopos, quarum hæc summa est [2] : » Neminem » orthodoxum dubitare, quin Papa sit caput, » pastor et primas universalis Ecclesiæ, uti lo» quitur concilium Florentinum ; cujus potesta» tis jure posse eum in casibus ac formâ in jure » præscriptis, providere regimini omnium Eccle» siarum, omnique pastorali functioni. Verùm » ea doctrina non destruit jus episcopale, neque » propterea admitti delegatos sine causâ, qui » sine episcoporum licentiâ omnia eorum mu» nia obire possint : hierarchiam nihil esse aliud

* In suo libro cui titulus est : *Défense du droit épiscopal.*

[1] *Vid.* act. du Clergé de 1655. — [2] *Vid. ibid.*

» quàm subordinationem quamdam membrorùm » ad caput; eò esse comparatam nt membra con- » servet sub capitis regimine; ac licèt utrique » et caput et membra potestatem ac vitam du- » cant ab eodem Christo, non tamen eâdem vi » neque pari auctoritate: apostolos haud minùs » Petro fuisse subjectos, quanquam æquè ac » Petrus à Christo missionem habuissent; ita » episcopos, qui apostolis successerint, haud mi- » nùs à Christo habere potestatem, licèt eam » exercere sub Papâ Petri successore debeant: » cæterùm violari episcopatum, qui secundùm » Cyprianum unus est, nisi episcopus agnosca- » tur à Spiritu sancto præpositus gregi; qui se » ab ejus auctoritate segregaverit, ab eo id pati » Ecclesiam, quod sol erepto radio, obstructo » rivo fons, detracto uno ramo arbor tota pate- » retur: ac neminem Ecclesiæ verè esse con- » junctum qui non agnoscat, et superiorem in » totius corporis capite potestatem, et quæ in » subjectis particularium Ecclesiarum capitibus » vigeat: et Papam quidem instar petræ esse, » quâ fundatnr Ecclesia: episcopos verò co- » lumnarum instar, quâ portetur; atque om- » nino ad sustentandam tanti ædificii structu- » ram, et petram, et columnas æquè couservari » oportere. »

Hanc celeberrimi conventûs acceptam à majoribus et tradendam posteris sententiam, aulicis artibus aliquanto tempore interceptam, conventus Ecclesiæ gallicanæ, anno 1682, innovavit ac promulgavit.

Hoc sacrum depositum ab ömni Patrnm memoriâ Sorbona custodit. Neque unquam innoxios habuit qui aliud sentirent, ut à nobis prolata monumenta testantur [1].

Nimia illa quidem, inquies, quæ potestatem jurisdictionis parochorum æquè ac episcoporum et Papæ, à Christo esse docet, ut ex eisdem monumentis atque ex novissimâ Vernantii censurâ patet.

Qui hæc objiciunt, doctrinam sacræ Facultatis non intelligunt: disertè enim explicat hic agi de parochis, non quantùm ad *limitationem*, sed quantùm ad *institutionem primariam*; subditque in censurâ Vernantii: « Salvâ semper » immediatâ episcoporum in prælatos mino- » res, seu curatos et plebem subditam auctori- » tate. »

Mens ergo Facultatis de secundi ordinis sacerdotibus non ea est: institutum à Christo, ut sint eo ritu, quem nunc Ecclesia servat, in parœcias distributi; id enim pertinet ad eam limitationem, quam à Papâ quidem et ab Ecclesiâ esse ipsa Facultas docuit; sed omnino à Christo esse id, quod ad *primariam* hujus ordinis *institutionem* pertinet; nempè ut ille ordo sit in Ecclesiâ necessarius, et secundo loco sub episcopis ecclesiasticam jurisdictionem exerceat; quam cùm exercet, non ab alio quàm à Christo, secundùm canones et episcoporum juxta præscripta, exercendam accipiat: ita ut episcopis, à quibus consecrantur et instituuntur, tanquam immediatis pastoribus, vicariam operam præstent: quod est verissimum.

At episcopos, licèt Papæ divino jure subjectos, ejusdem esse ordinis, ejusdem characteris, sive ut loquitur Hieronymus [1], *ejusdem meriti, ejusdem sacerdotii*, collegasque et coepiscopos appellari constat: scitumque illud Bernardi ad Eugenium papam [2]: « Non es dominns episco- » porum, sed unus ex ipsis. »

Quod ergo nuperrimè inventum est, episcopos à Papâ jurisdictionem habere, ejusque quosdam esse vicarios, ut duodecim sæculis inauditum, à scholis christianis amandari oporteret.

CAPUT XV.

Auctoris anonymi, de jurisdictione episcopali à summo Pontifice profectâ, vanæ commentationes: sancti Gregorii loci: Bellarmini objectio: sancti Felicis III locus.

Quàm firma et antiqua sit nostra sententia, aliorum vani conatus docent, ac præsertim anonymi, qui *de libertatibus* scripsit. Is enim, ut nihil intactum relinqueret, quo vilesceret episcopatûs dignitas, totum VIII librum in hâc quæstione consumpsit, conquisitis undique auctoribus, qui degenerem sententiam sequerentur [3]. Et quidem scholasticos ac postremæ ætatis auctores facilè invenit, multosque laudavit: ex antiquitate nihil omnino protulit, præter illa, quæ de Petro dicta retulimus; quæ quàm abs re sint, omnes eruditi vident.

Sanè et Joannem Ravennatem retulit, qui ad sanctum Gregorium de romanâ Ecclesiâ hæc scribat: « Quæ universali Ecclesiæ jura sua » transmittit [4]. » Sed hæc nihil aliud sonant, quàm omnium Ecclesiarum jura, etiam Ecclesiæ romanæ auctoritate muniri, eòque recurrere omnes, quorum jura violentur; quod est certissimum. Si quis autem illa verba eò pertinere putet, ut à Papâ, non à Christo episcopatûs jura profluant, næ ille arbitretur à Joanne Ravennate plus tribui Gregorio, quàm ipse sibi Gregorius

[1] *Vid. sup. lib.* VI, *c.* XXIII *et seq.*

[1] *Hier. ep. ad Evang.* CI, *al. ad Evag.* LXXXV: *tom.* IV, *col.* 803. — [2] *Bern. de Consid. ad Eug. lib.* IV, *c.* VII, *n.* 23: *tom.* I, *col.* 444. — [3] *Anon. de Libert. etc. toto lib.* VII, *impr. c.* X *et* XI. — [4] *Joan. Raven. Epist. ad Greg. Mag. epis.* LVII, *lib.* III, *al.* LV, *lib.* II: *tom.* II, *col.* 668.

tribuat; is enim nihil aliud Petro auctori suo tribuit, quàm ut ei à Christo « cura totius Ecclesiæ, et principatus commissus sit [1] : » hoc est, ut universam qualis à Christo instituta est, regat Ecclesiam; non profectò, ut omnia Ecclesiæ jura à se, non à Christo, transmissa esse putet. Idem Gregorius de se cæterisque fratribus Ecclesiarum episcopis hæc scribit : « Quid ergo nos episcopi dicimus, qui honoris locum ex Domini nostri humilitate suscepimus, et tamen superbiam hostis ipsius imitamur [2]. » Nempe se accenset cæteris, qui *honoris locum* à Christo æquè suscipiant; non eum se esse vult, qui omnia jura cæteris tribuat. Quo etiam loco id scribit : « Certè Petrus apostolus primum membrum sanctæ et universalis Ecclesiæ est; Paulus, Andreas, Joannes quid aliud, quàm singularum sunt plebium capita [3]? » à Christo utique, non à Petro constituta; unde subdit : « Et tamen sub uno capite omnes membra sunt Ecclesiæ. » A quo quidem capite, Christo scilicet, vim omnem suam ducunt; non à Petro, qui licèt suo modo caput omnium, respectu tamen Christi, unà cum ipsis membrum est; omnibusque pariter virtus et auctoritas à Christo tribuitur, ac licèt non æqua omnibus, tamen omnibus æquè *.

Non ergo à se putent romanum Pontificem honoratum, dum volunt episcopos illi, potiùs quàm Christo, referre acceptam eam, quam exercent, cœlestem jurisdictionem. Gregorium recordentur. « Non honorem, inquit [4], esse deputo, in quo fratres meos honorem suum perdere cognosco ** : meus namque honor est, honor universalis Ecclesiæ. Tunc ergo verè honoratus sum, cùm singulis quibusque honor debitus non negatur. »

Nihil autem ad rem, quæ scribit anonymus de Alexandrino et Antiocheno patriarchatu, per Petrum apostolum constituto; longè verò minus ad rem, quod etiam de phantastico Galliæ patriarchâ, singulari capite agit [5]; ac pudere debuit virum gravem, in his etiam somniis confutandis tantum operæ collocasse. Sed certum erat nihil prætermittere, quod aliquam Gallis invidiam apud imperitos conflare posset.

Metropolitanas Ecclesias, præsertim in Galliâ, suam à summo Pontifice auctoritatem traxisse narrat [1] : quo causæ suæ emolumento? Nempè et Paulus Titum in Cretâ metropolitam instituit, jussitque ut per Ecclesias episcopos constitueret [2]. An hic etiam necesse fuit intervenire Petrum? An Petrus Ephesinam, Cæsariensem, Heracleensem, aliasque in Oriente primarias sedes instituit, quæ non modò episcopos, sed etiam metropolitas plurimos sub se haberent?

Quòd verò episcopatum toto orbe terrarum ab uno Petro et successoribus propagatum dicit, nullâ probatione dicit : tanquam alii apostoli nihil egerint. Quòd non nisi auctoritate Petri distributas diœceses, et cuique pastori suum assignatum gregem asserit [3] : quod, quidquid cæteri apostoli, Paulus etiam apud Cretenses, egerint et jusserint, Petri et successorum expresso vel tacito consensu valuisse respondet; hæc contemnenda potiùs, quàm confutanda duximus, et in tantâ litterarum luce ab homine gravi dici potuisse miramur.

Jam quòd his ratiociniis delectatur : episcopi Papæ subjecti sunt; episcopi à Papâ deponi, à Papâ reponi possunt (servatis quidem canonibus) : episcopalis jurisdictio ab ipso ordine sive charactere separari potest; ergo à Papâ est : episcopi inæqualem nec eamdem cum Papâ jurisdictionem accipiunt; ergo non à Christo [4] (quasi Christo non licuerit, honorem ac potestatem à se immediatè diffusam diversâ mensurâ, modoque, et certo ordine temperare ac distribuere) : ne memoratu quidem dignum est.

Nec melioris notæ illud : « In regimine monarchico supremus princeps officia aliis etiam principibus distribuit, ac jurisdictionem confert. » Demonstrandum enim erat, ecclesiasticam monarchiam, sub Christo præcipuo monarchâ constitutam, ad formam monarchiæ sæcularis penitus institutam esse; quod est falsissimum : id, inquam, Scripturis et traditione demonstrandum, non ex proprio cerebro, vanisque ratiocinationibus christianæ reipublicæ forma effigenda erat.

Illud verò longè est absurdissimum, quod statim significat : « Jurisdictionem ab eo esse, qui confert titulum [5] : » item ab apostolis eorumque successoribus esse, qui diœceses seu pa-

[1] *Greg. Mag. lib.* v, *epist.* xx, *Maur. Aug. al. lib.* iv, *ep.* xxxii : *ibid. col.* 748. — [2] *Id. epist.* xviii. *ad Joan. C. P. al. lib.* iv, *ep.* xxxviii : *col.* 744. — [3] *Ibid. epist.* xviii. *ad Joan. C. P. al. lib.* iv. *ep.* xxxviii ; *col.* 743.

* Argumentum Bossuet confirmatur his Gregorii verbis in eâdem epistolâ. « Numquid non.... per venerandum Chalcedonense concilium, hujus apostolicæ Sedis antistites.... universales oblato honore vocati sunt? Sed tamen nullus unquam tali vocabulo appellari voluit, nullus sibi hoc temerarium nomen arripuit, ne, si sibi in pontificatûs gradu, gloriam singularitatis arriperet, hanc omnibus fratribus denegasse videretur. » Ibid. col. 743. (*Edit. Paris.*)

[4] *Id. lib.* viii, *ep.* xxx, *ad Eulog. Alex. al. lib.* vii, *ep.* xxx, *col.* 919.

** Videtur ab Eulogio vocatum fuisse Gregorium *Papam universalem*, quem titulum arrogantiâ plenum Gregorius repudiabat. « Scio qui sum, inquit, qui estis : loco enim mihi fratres estis, moribus Patres. » Deinde sequuntur ea verba quæ Bossuet allegat. (*Edit. Paris.*)

[5] *Anon. de Libert. etc. lib.* viii, *cap.* iii, iv.

[1] *Anon de Libert. etc. cap.* v *et seq.* — [2] *Tit.* i. — [3] *Anon. ibid. c.* xii. *n.* 2. — [4] *Ibid. tot. cap.* — [5] *Ibid. cap.* i, *n.* 9; *cap.* viii, *n.* 14; *cap.* xii, *n.* 5, 6.

rochias distribuerint, fundarint ecclesias, pastores constituerint, plebem assignarint. Cui enim non sit obvium, ab apostolis, apostolicisque viris separata loca, personas designatas; à Christo tamen ipso jurisdictionem esse collatam? Quòd si verbis ludimus, contendimusque à Christo immediatè non esse, quod sit per homines; jam ergo nec papalis jurisdictio à Christo sit. Romanus enim Pontifex æquè ac cæteri ab hominibus eligitur, ab hominibus ordinatur. Quis autem ei romanam diœcesim assignavit, cujus est peculiaris episcopus? A quo episcopalem hanc jurisdictionem accepit? An à Petro et antecessoribus jam pridem in cœlum assumptis? An fortè à se ipso ut Papâ, non autem à Christo? Apage deliria, vana ratiocinia evanescant.

Memorat Bellarminus[1] bullas pontificias episcoporum instituendorum causâ datas. Neque quidquam aliud profert*: neque recordatur quàm hæc novitia ac postremæ ætatis sint; et quàm nec ad Græcos, nec ad alios Orientales pertineant, quos non eâ conditione, ut bullas deinceps acciperent, Ecclesia catholica toties susceperit; imò in antiquo usu reliquerit.

Neque tamen refugimus id, quod est à Felice III dictum [2]: « Per quam (apostolicam scilicet Sedem) largiente Christo, omnium solidatur dignitas sacerdotum : » non quòd eos institueret omnes episcopos, quod est falsissimum; sed quòd malè et præter canonicum ordinem institutos, à suâ communione, suo quodam jure depelleret, eisque communicando solidaret.

De tribus patriarchis, qui cæteros deinde episcopos confirmarent, à Sede apostolicâ confirmandis, quod objiciunt, etiamsi esset certissimum, et vetustissimum, atque ab ipsâ christianitatis origine repetitum; quid ad nos pertinet? cùm certum sit, Carthaginensem Ecclesiam, et antequam Constantinopolitanæ Sedi subderentur**, Ephesinam, Heracleensem, Cæsariensem in Cappadociâ, aliasque absolutæ ordinationis jure gavisas : quo etiam potitas esse Gallicanas et Hispanienses Ecclesias, ex antiquis utriusque Ecclesiæ canonibus erui, æquis constabit judicibus. Dicant tamen an valuerint, an non?

Sæpè vidimus romanorum etiam Pontificum electionem atque institutionem, si quid dubii fortè intervenit, conciliorum atque Ecclesiarum consensione, auctoritate, decreto agnitam et firmatam, multosque, ipso fatente Baronio[1], intrusos, simoniacos, aliosque Pontifices, summâ tamen auctoritate valuisse; quòd Ecclesia catholica, tacito saltem consensu, eorum institutionem ac gesta comprobaret, rataque haberet. An ergo propterea romani Pontificis jurisdictionem ab Ecclesiâ esse dicemus? Sed nos in perspicuâ re plus æquo immoramur. Satis enim scimus, neminem dissensurum, qui quidem antiquitatem vel primoribus labiis degustarit : neque futuros unquam fuisse, qui jurisdictionem omnem ecclesiasticam ab ipso Papâ repetendam ducerent, nisi et fuissent, qui cùm omnia extraordinariè habere et gerere affectarent, omnino imminutâ episcoporum potestate sibi opus esse crederent.

CAPUT XVI.

Loci sancti Joannis Chrysostomi, à novissimo auctore anonymo objecti.

Novissimus auctor anonymus multa ex beato Joanne Chrysostomo et Augustino profert, quibus ea, quam tuemur, conciliorum auctoritas infringi videatur. Libri enim v caput xii hunc titulum præfert : *Sententia sancti Joannis Chrysostomi de comparatione beati Petri cum cæteris apostolis, etiam simul unitis* [2]. Quo loco congerit mira, sed omnino extra rem; ut vel exinde specimen capi possit, quàm sit ejus auctoris, ad speciem magis quàm ad veritatem composita oratio.

Ad hanc ergo Christi interrogationem : *Vos autem quem me esse dicitis?* hæc à Chrysostomo notata memorat, quibus significet, « superius » esse sancti Petri circa fidem judicium, cætero» rum omnium apostolorum judicio. »

Primùm quidem, « Petrum non solùm omnes » alios repræsentasse, omnium vice ad interro» gationem Christi respondendo, sed ipsorum » etiam non expectasse suffragium [3]; » quod quidem verissimum est, sed nihil ad rem. An enim coram ipso Christo præsidem egisse voluit, et singulorum rogare potuisse sententiam? Rem absurdam primùm; tum etiam inutilem; non enim necesse id erat, cùm vel inde à primo Christi miraculo in Canâ Galileæ Joannes scripserit : *Crediderunt in eum discipuli ejus* [4]; et utique non in hominem, sed in Deum credebant, atque id Petro gnarum.

Neque magis est ad rem id, quod anonymus notatum à Chrysostomo memorat, Petrum *præsiluisse et prævenisse* [5]. Prævenit enim certè om-

[1] *Bell. de R. P. lib.* IV, *c.* XXIV.
* Multa quidem profert; sed illud argumentum maximè urget, tanquam præ cæteris firmissimum. (*Edit. Paris.*)
[2] *Felix. III. ep.* XIII, *ad Flav. C. P. tom.* IV *Conc. col.* 1089.
** Subditæ quidem sunt à Chalcedonensi synodo, ut videre est act. XV. (*Edit. Paris.*)

[1] *Vid. Baro. de Serg. III, Land. Joan. X, Joan. XI : tom.* X, *pas.* — [2] *Anon. lib.* V, *cap.* XII, *n.* 1. — [3] *Chrys. Homil.* LIV. *al.* LV, *in Matt. tom.* VII. p. 546 *et seq. Matt.* XVI. 15. — [4] *Joan.* II. 11. — [5] *Anon. lib.* V, *cap.* XII, *n.* 2.

nium responsionem, non omnium fidem. Neque ad quæstionem pertinet, an Petrus, rogatis aliorum suffragiis, pro omnibus responderit. Non enim id quisquam cogitat, eò obstringi romanum Pontificem Petri successorem, ut nihil communi nomine pronuntiet, nisi rogatis omnium suffragiis, cùm, ex omnium Ecclesiarum communicatione, facilè intelligere possit communem traditionem et fidem, quam exponere teneatur.

Jam anonymus ad hæc verba Chrysostomi: *Os et vertex consortii totius*, notare debuisset, eum esse oris loco, qui promat quid omnes sentiant. Quod autem illud adscribit (nota hæc verba) VERTEX CONSORTII TOTIUS, ET NON APOSTOLORUM TANTUM SEORSIM SUMPTORUM [1], quàm futile! Quis enim inter catholicos dubitat quin romanus Pontifex sit caput et vertex totius Ecclesiæ? An proinde ejus sententia omnium sententiæ prævaleat, quæstio est. Quin senatûs princeps, totius ordinis princeps caputque dicitur : quod non eò dixerim, ut romanus Pontifex non majore dignitate polleat, sed quòd ea quæ jactant, cum inferiori quoque dignitate constent.

Anonymus memorat [2], secundo loco, à Chrysostomo notatum, Petrum perfectiore modo Christum cognovisse, quàm qui eum Filium Dei antea confessi fuerant; quod de cæteris aliquatenus verum est, de apostolis certè absurdissimum, quos ante Petri confessionem in nudum hominem credidisse, nemo nisi impiè dixerit; ac, si id Chrysostomus diceret, commodâ interpretatione in aliam sententiam emolliendus esset, quod hujus loci non est.

Observat, tertio loco, hæc verba Chrysostomi: *Pater illi quod loqueretur suggessit:* unde concludit anonymus [3]: « Petrum divinæ sententiæ » sibi à Patre suggestæ promulgatorem, non hu» manæ opinionis relatorem extitisse. »

Quo loco multa peccat : primùm quòd nemo cogitet Petrum, cùm suam et aliorum exponit fidem, *humanæ tantùm opinionis relatorem extitisse.* Non enim humana opinio est, in quam de Christo Deo apostolicus ordo consentiat. Tum stant illa duo simul, et Petrum communis fidei esse interpretem, et eam nihilominus à Patre acceptam esse.

Quod quarto et quinto loco anonymus memorat, ad Petrum « verè ac propriè factam esse pro» missionem de ædificandâ super ipsum Ecclesiâ [4]; » et cùm à Chrysostomo dicitur Ecclesia super ipsam fidem niti [5], id intelligi debere per singularem quemdam respectum ad Petrum ejusque successores in Sede apostolicâ, eximios fidei professores ac prædicatores; tum Petrum pastorem universi

[1] *Anon. lib.* V. *cap.* XII, *n.* 1. — [2] *Ibid. n.* 3. — [3] *Ibid. n.* 4. — [4] *Ibid. n.* 5, 6. 7. — [5] *Chrysost. loc. jam cit. n.* 2. *p.* 517.

gregis esse constitutum. Omnes quidem, ac præcipuè Parisienses nostri et Gallicani Patres confitentur; neque in communi fide stabiliendâ laborandum fuit.

Neque etiam negant id quod ab anonymo, sexto loco, est positum : « Ut Petro verè, propriè, ac » excellentiori modo revelata fuerat Christi divi» nitas;..... ita ipsi verè et propriè et immediatè » dari claves regni cœlorum [1] : » hæc enim postrema sunt certissima, additis sanè iis, quæ ex Augustino ac Patrum traditione hausimus [2]. At superest quæstio, quâ conditione, quâ lege administrandæ claves, idque ex universali traditione explicandum, non ex uno ambiguo et utrique sententiæ apto Chrysostomi loco.

Quod autem et hic et septimo loco notatum ab anonymo est [3]; « Petrum ad altiorem divinitatis » Christi cognitionem evectum » quàm cæteri apostoli, quis asserere audeat? Certè ad excellentius ejus præconium adductum fuisse constat; quod sufficit.

Quod est octavo in Chrysostomo observatum [4]; Jeremiam quidem uni genti, Petrum verò universo terrarum orbi esse præpositum, quis negat; ut eloquentissimè, ita suo modo verissimè à Chrysostomo esse dictum [5]? cùm præfectura Petri, non modò amplitudine, sed etiam ordinariâ potestate præstet.

Quòd denique anonymus Chrysostomum sic conclusisse memorat [6]: « Tu verò mecum, ex eis » omnibus intellige, quanta sit potestas ejus, » ad hæreticos certè vertenda sunt, non ad Parisienses, aut ad Patres gallicanos, qui hanc potestatem esse maximam, ac planè cœlestem confitentur.

Quòd autem, ex alio Chrysostomi loco, hæc infert anonymus [7]: « Si Petrus splendor totius » mundi, si apostolorum doctor, ab ipso alii, non » ab aliis ipse instrui atque doceri indiguit : » quorsum spectat? Nisi fortè ut Paulus Petrum temerè, non modò docuisse, sed etiam reprehendisse videatur.

CAPUT XVII.

Alius Chrysostomi locus, in Acta apostolorum.

Noster anonymus ultimo loco memorat beati Chrysostomi homiliam III in Acta apostolorum, in eâque vim facit maximam [8]. Ibi sanctus doctor exponit sermonem Petri de uno ex discipulis

[1] *Chrysost. loc. jam cit. n.* 7. — [2] *Sup. hoc lib. cap.* XII *et seq.* — [3] *Anon. ibid. n.* 8. — [4] *Ibid. n.* 9. — [5] *Chrys. loc. cit. p.* 518. — [6] *Ibid. n.* 3. *Anon. lib.* V. *cap.* XII. *n.* 10. — [7] *Anon. ibid. n.* 11. — [8] *Ibid. n.* 12. *Chrys. Homil.* III. *in. Act. n.* 1: *tom.* IX, *p.* 23.

in collegium apostolicum cooptando. Quo loco Chrysostomus id notat : Petrum ubique loqui primum : græca autem sic habent : » Et ut fervi» dus, et ut is cui à Christo grex esset credi» tus, et ut cœtûs princeps, semper primus in» cipit loqui : » hoc autem omnes confitentur. Chrysostomus paulò post : « Considera quàm Petrus » agit omnia ex communi discipulorum senten» tiâ, nihil auctoritate, nihil imperio: » quæ nobis quidem prosint, potius quàm noceant. Post multa interjectâ subdit : » Multitudini permittit judi» cium, et eos qui eligerent reddens reverendos, » et seipsum ab invidiâ liberans; » ac postea : « An » non licebat ipsi eligere? Licebat et quidem » maximè; verùm id non facit, ne cui videretur » gratificari [1]. » Quo loco noster anonymus somniat voluisse Chrysostomum, ut Petrus jure suo potuerit totum negotium peragere, etiam inconsultis fratribus, quod procul est à Chrysostomi mente, et ab illis temporibus. Id voluit Chrysostomus, Petro sacri cœtûs principi licuisse, ut sicut de electione primus verba fecerat, ita simul aliquem designaret, atque deligeret, in quem alii deinde facilè consentirent. Quod quidem est eligere, non solum, sed primum. Hoc autem non fecit Petrus. Indefinitè dixit : *Oportet testem resurrectionis Christi nobiscum fieri unum ex istis* [2]. Notat ergo Chrysostomus Petri modestiam, qui aliorum noluerit præoccupare judicia. At si (quod Chrysostomus ne cogitat quidem) id volunt, ut Petro vel soli licuerit totam rem pro potestate conficere; quid postea consequetur? Certè ut Petri successor, seorsim ab Ecclesiâ etiam congregatâ, aliquid possit, puta deligere aliquem episcopum; non proinde summa hæc definire possit, quæ ad fidem, quæ ad schisma, quæ ad universalem reformationem pertinent : quâ in re quæstio est posita. Quamobrem Chrysostomus, utcumque intelligendus est, ipse certè anonymus extra quæstionem ludit.

Quæ deinde sequuntur ab anonymo relata verba Chrysostomi, variè leguntur in græcis codicibus, et vulgatus quidem interpres, quem sequitur anonymus, sic habebat : « Quanquam autem habet » (Petrus) constituendi jus par omnibus, tamen » hæc congruenter fiebant ob virtutem viri; et » ob hoc quod tunc temporis præfectura non ho» nos erat, sed cura subditorum [3]. » Unde illa anonymi vana : « Petrum habuisse jus par omni» bus, non solùm SEORSIM, sed etiam SIMUL » SUMPTIS [4]. » An Chrysostomus hoc dicit? Non has argutias in populari sermone tantus orator sectabatur; nihilque aliud hæc indicant, quàm ut Petrus æquè ac cæteri potuerit aliquem deligere, ac designare primus; id tamen aliorum arbitrio reliquerit.

Hæc dicimus ad Chrysostomi locum, prout legit interpres; at alia lectio est, quam vulgati codices retinuerunt. Sic autem habet ad verbum : « Quan» quam nec æqualem omnibus constitutionem » habebat, etc., » affirmationis loco, negatione repositâ : quam lectionem excutere non est animus; ac duntaxat monemus anonymum, recurrendam fuisse ad fontes, neque ex incertâ lectione certam conclusionem elici debuisse.

At illud palmarium putat, quod subdit Chrysostomus : » Meritò primus omnium auctorita» tem usurpat in negotio, ut qui omnes habeat » in manu : ad hunc enim Christus dixit : CON» FIRMA FRATRES TUOS [2]. » Quo loco anonymus subtile illud suum inculcare non cessat : *Omnes habet in manu*, ergo *omnes simul sumptos*; quæ tamen nec sufficerent; et quando quidem rem ad extremos apices urget, addere debuisset; Petrum etiam solum omnia potuisse quocumque in negotio : nec tantùm in designando Matthiâ; sed etiam in exponendâ fide, in extinguendo schismate, in constituendâ universali disciplinâ; idque absolutè et ad nutum, nec ullâ coapostolis deliberatione permissâ : qualia nec Petrus, nec ipse Chrysostomus, nec quisquam homo sanus somniavit.

Nos quidem confitemur, Petrum omnium primum, ut ait Chrysostomus, non tamen solam in Ecclesiæ negotiis meritò *usurpare*, sibique vindicare *auctoritatem*, et confirmare fratres jussum, et quod suo loco diligentiùs expendemus [2], ejus, in re obviâ neque multùm controversâ, prono omnium assensu obtinuisse sententiam. Cæterùm, ubi gravis orta est dissensio, qualis illa de legalibus, Act. XV, variabantque sententiæ, sigillatim dixisse et judicasse omnes, remque esse decisam omnium auctoritate conjunctâ : unde illud extiterit: *Visum est Spiritui sancto et nobis* [3]; missumque ad Ecclesias non unius Petri, sed omnium apostolorum, quotquot adesse poterant, ut ipse Chrysostomus loquitur [4], *commune decretum*.

CAPUT XVIII.

Sancti Augustini locus ab eodem anonymo objectus, contra conciliorum auctoritatem indeclinabilem.

Idem anonymus auctor, libro VII, hunc objicit sancti Augustini locum ex libro secundo adversùs donatistas; quo loco sanctus doctor respondet donatistis, qui auctoritatem conciliumque Cypriani assiduè objectabant. De conciliis autem

[1] *Chrys. Homil.* III *in Act.* n. 2 : *tom.* IX. *p.* 25. — [2] *Act.* I. 22. — [3] *Chrysost. Homil.* III *in Act.* n. 3 : *tom.* IX. *p.* 26. — [4] *Anon. loc. cit.*

[1] *Chrysost. Homil.* III *in Act.* n. 3 : *tom.* IX. *pag.* 26. — [2] *Inf. lib.* IX. — [3] *Act.* XV. 28. — [4] *Chrysost. Hom.* XXXIII *in Act. Apost. tom.* IX. *p.* 253.

hæc habet : » Et ipsa concilia, quæ per singulas » regiones vel provincias fiunt, plenariorum con» ciliorum auctoritati, quæ fiunt ex universo » orbe christiano, sine ullis ambagibus cedere, » ipsaque plenaria sæpè priora posterioribus emen» dari; cùm aliquo rerum experimento aperitur » quod clausum erat, vel cognoscitur quod late» bat [1]. » Huc usque anonymus. Addemus et illud ejusdem Augustini ex eodem libro : « Nam » et concilia posteriora prioribus apud posteros » præponuntur, et universum partibus jure opti» mo præponitur [2]. »

Probat anonymus, hic agi de conciliis stricto sensu plenariis, eo quòd Augustinus loquatur de conciliis, *quæ fiunt ex universo orbe christiano.* Probat agi *de fidei quæstionibus*, quod *hæc* de conciliis *dicta sint, occasione hæresis scilicet donatistarum baptismum iterantium.* Queis fretus, hæc ait : « Respondeant huic Augustini » loco, qui judicium concilii judicio Papæ in fidei » quæstionibus præponunt. » Melius diceremus : Respondeat anonymus hæreticis, qui unum hunc præ cæteris jactant locum, ut in fidei quæstionibus, concilia œcumenica errare posse probent. An fortè respondebit, id quod persæpè profitetur, agere se de conciliis, *à quibus summus Pontifex ejusque legati absint?* non ita Augustinus : de conciliis agit qualia tum quoque celebrabantur verè œcumenicis, quibus cum aliis episcopis ex universo orbe christiano congregatis romanus Pontifex collegii episcopalis princeps et caput interesset.

Sanè non Parisienses privatim, sed tota theologorum et canonistarum schola profitetur certos esse casus, eosque extraordinarios, in quibus concilia generalia sine romano Pontifice celebrari possint. Neque ea concilia quisquam theologorum, ac ne ipse quidem negat anonymus, cùm nempe in eos casus incidimus, *qui non alia remedia patiuntur* [3]. At illi casus nondum inciderant ut eos ab Augustino prævideri necesse fuerit. Illud certè concilium ex orbe christiano collectum, quod objiciebat donatistis, non sine romano Pontifice celebratum esse, aut Augustinus significat, aut quispiam hominum cogitavit. Imò illud concilium, quo donatistas premebat, consueto more erat actum. Idem concilium irrefragabilis auctoritatis fuisse, Augustinus docet : id enim ubique agit, ut de rebaptizatione, de quâ agebatur, nullus jam supersit dubitandi locus, postea quàm ea quæstio « ad concilii ple» narii auctoritatem roburque perducta est [4]. »

[1] *Anon. lib.* VII, *c.* IX, *n.* 11. *Aug. lib.* II *de Bapt. cont. Donat. c.* III, *n.* 4. *tom.* IX. *col.* 98. — [2] *Ibid. cap.* VIII. *num.* 14. *col.* 101. — [3] *Ibid. lib.* V, *c.* X. *n.* 4; *c.* XI, *n.* 3. *etc.* — [4] *Aug. loc. cit. c.* I, IV, IX.

Cui concilio si anonymus derogat auctoritatem, aut ab Augustino derogatam putat, palam ad hæreticorum castra transit, qui veris legitimisque conciliis œcumenicis adversantur. Quare aut hæreticis se adjungat oportet, aut hunc, quem nexuit, nodum, nobis ipse exsolvat. Atque hi sunt qui invidiosissimè jactant favere nos hæreticis, quòd catholicam innoxiamque sententiam tueamur : ipsi interim ab hæreticis arma mutuantur, quibus conciliorum fidem auctoritatemque proterant.

Nos facilè cùm Bellarmino aliisque catholicis respondemus, agi quidem hic de conciliis verè œcumenicis, eaque indubiè emendari posse à posterioribus conciliis in rebus facti aut disciplinæ variabilis [1] : quem sensum Augustinus apertè indicat his verbis, « plenaria concilia sæ» pè priora posterioribus emendari, cùm aliquo » rerum experimento aperitur quod clausum erat, » et cognoscitur quod latebat. » Ergo Augustinus spectat non ipsam incommutabilem veritatem, quam sola apprehendat fides; sed eas profectò res, quæ *in rerum experimento* sunt positæ : quibus verbis ab Augustino designatas fidei veritates, neque ratio sinit, neque quisquam in ejus libris unquam repererit.

Jam quod anonymus objicit, id à sancto Augustino dictum, occasione fidei ab hæreticis læsæ, quid agat ignoramus. An ut concilia œcumenica in fide errare possint? Impium, hæreticum, omnibus catholicis detestandum. An ut Augustinus cum hæreticis senserit, conciliisque universalibus legitimis detraxerit auctoritatem? Absurdum, erroneum, ipsi Augustino contrarium : cùm is non aliâ magis ratione donatistas à rebaptizatione deterreat, quàm quòd ab universalis concilii auctoritate recesserint. Prorsus anonymi nos piget, qui conciliaris auctoritatis odio ad hæc misera et infanda prosiliat. Nos autem cum catholicis facilè respondemus : verba quidem Augustini, quæ cum hæreticis anonymus urget, occasione quidem fidei esse prolata : nihil tamen prohibere, quominus occasione captâ de conciliorum decretis universim tractet, atque ab uno casu transeat ad alios, quibus priora concilia etiam plenaria à posterioribus emendari possint. Agebat enim adversùs donatistas universalis Ecclesiæ contemptores, qui proinde conciliorum auctoritatem, non ex illâ à Christo Ecclesiæ universali factâ promissione, sed humano more æstimabant. Quâ quidem intentione sufficit, ut probet donatistis, anteriùs habitum Cypriani concilium objicientibus, posteriora concilia anterioribus meritò anteponi; in iis certè casibus, in quibus esse possit emendationi locus. Cæterùm

[1] *Bell. de Conc. auctor. lib.* II, *c.* VII.

cùm eos casus ad *rerum experimenta* restringit, id diligentissimè cavet, ne ad ipsam fidem invariabilem protendantur. Atque hæc ad hæreticam anonymi objectionem dicta sint, fusiùs fortasse quàm par erat, nisi ad conciliorum adversùs hæreticos tuendam majestatem forent necessaria.

CAPUT XIX.

Alii loci Augustini ab eodem objecti: an Papa Ecclesiam catholicam repræsentet.

Hæc habuit anonymus, quæ conciliis œcumenicis totam Ecclesiam repræsentantibus objiceret. Nunc ea proferimus, quibus docet, Ecclesiam universalem per Papam repræsentari.

Et quidem in ecclesiasticis gestis invenimus, à summis Pontificibus et conciliis dictum, Ecclesiam catholicam repræsentari synodis œcumenicis, ejus virtutem omnem potestatemque complexis, quod ipsâ repræsentandi voce designare solemus. Id autem de romano Pontifice, neque ab ipsis Pontificibus, neque à conciliis œcumenicis, neque uspiam in gestis ecclesiasticis legimus: ut profectò novam vocem omissam ab anonymo oporteret. Sed eam probare nititur adductis beati Augustini locis, quibus Petrus dicitur Ecclesiam figurasse [1] : qui loci à proposito longè distant. Aliud enim est in Petro universam Ecclesiæ vim atque auctoritatem fuisse præsentem, quo ipsa repræsentandi ratio constat : aliud in Petro, tanquam in sacramento, in typo, in figurâ, et quâdam, ut ita dicam, personâ mysticâ significatam; quo ritu in Marthâ, in Mariâ sorore, in eodem Petro, in Joanne apostolo vitam activam et contemplativam figurari et significari Augustinus passim docet [2].

Quærit anonymus [3], quo sensu Petrus Ecclesiam figuravit; an ut nudum signum; an ut pars quædam Ecclesiæ; an ut superior. Facilè respondemus, placuisse Christo Ecclesiam in Petro figurari ut in principe: cæterùm eo sensu repræsentasse Ecclesiam, quo ejus vim omnem potestatemque, ut insitam sibi præsentemque concludat, quod concilio universali est proprium, non sanctus quisquam, non Augustinus, non alius è sanctis Patribus cogitabat.

Jam ergo anonymi argumentum ruit : « Ei per » quem repræsentatur Ecclesia universalis, con» veniunt quæcumque in Scripturis sacris tri» buuntur Ecclesiæ ipsi; atqui per Petrum re» præsentatur Ecclesia universalis : ergo Petro » conveniunt quæcumque in Scripturis sacris tri» buuntur ipsi Ecclesiæ; verbi gratiâ, quòd sit » COLUMNA ET FIRMAMENTUM VERITATIS, quòd » qui eum NON AUDIERIT, sit habendus tanquam » ETHNICUS ET PUBLICANUS [1]. » Quæ omnia frigido nituntur æquivoco, sumptâ figurandi voce pro ipsâ repræsentatione, quæ totam Ecclesiæ vim atque potestatem in unum collectam præsentemque sistat.

CAPUT XX.

Repetuntur et urgentur quæ pro Pariensium sententiâ, ab auctoritate et convocatione conciliorum generalium dicta sunt : confutantur vana suffugia : Bellarmini etiam responsionibus antedicta firmantur.

Jam ergo, quod polliciti sumus, sententia Parisiensium conciliorum generalium traditione firmata est. Etenim vidimus romanorum Pontificum in conciliis œcumenicis judicia retractata, de his quæstionem habitam; quæstione habitâ, Cœlestini, Leonis, aliorumque probata judicia; Vigilii atque Honorii rescripta improbata fuisse; neque quidquam à sanctâ etiam Sede profectum, aut à Patribus, aut à romanis etiam Pontificibus, pro irrefragabili esse habitum, nisi postquam Ecclesiæ consensus accessit. Quin etiam sententiam hanc ipsâ conciliorum generalium convocatione firmatam, totamque quæstionem finitam esse arbitramur.

Omnino enim id certum est, id immotâ lege, id omnium sæculorum traditione fixum, quod in ipsis initiis hujus tractationis est positum [2], synodos generales propter multiplices quidem causas; sed propter fidem maximè convocari oportere. Hinc illud Pelagii II axioma à Magno Leone desumptum : « Specialis quippe synoda» lium conciliorum causa est fides [3]. » Præluxerat Pelagio Gelasius, ubique inculcans, in magnis fidei quæstionibus suam cuique synodum destinatam [4]. Gelasio præluxerat Athanasius de synodo Ariminensi sic dicens : « Cur nova synodus? » Quæ nova hæresis [5]? » His omnibus præluxerant apostoli, subortâ quæstione de legalibus, quæ Ecclesiam maximè conturbaret, rem ad synodum deferentes, suumque illud proferentes : *Visum est Spiritui sancto, et nobis* [6]; quod ad omnia deinde sæcula permanaret. At si per sese valet, ante Ecclesiæ consensum, romani Ponti-

[1] *Anon. lib.* v, *c.* XI. *Aug. pass. Vide sup. hoc lib. c.* XII, XIII. — [2] *Aug. serm.* CIV. *de verb. Domini, c.* III. *n.* 4, *tom.* V. *col.* 541 : *et serm.* CCLV. *in dieb. pasch. al.* I *de divers. c.* VI, *n.* 6: *ibid. col.* 1052. *Spec. de Ev. Joan, tom.* III. *part.* I, *col.* 775 *et lib.* I *de consens. Evang. ib. part.* II. *col.* 3 *etc.* — [3] *Anon. doc. cit. n.* 4. 5.

[1] *Anon. loc. cit. n.* 2. — [2] *Sup. lib.* VII, *c.* IV *et seq.* — [3] *Epist. Pelag. II post. Conc* V; *tom.* V *Conc. col.* 617 *et seq. Leon. epist.* XCII, *ad Max. Ant. al.* LXII. *cap.* V. — [4] *Gelas. ep. Vid. tom.* IV *Conc. col.* 1157 *et seq.* — [5] *Athan. de Synod. Arimin. et Seleuc. n.* 6 : *tom.* I. *pag.* 719. — [6] *Act.* XV. 28.

ficis indeclinabilis auctoritas, nempe omnia ista tam clara, tam certa, concidunt. Quorsum enim attinebat ab ultimis orbis partibus cieri episcopos tantis laboribus, tantisque sumptibus, et Ecclesias pastoribus vidnari, si totùm erat in romano Pontifice positum? Si quod ille crederet, quodve doceret, statim pro summâ et irrevocabili lege esset, cur non ipse pronuntiat? Aut si pronuntiavit, cur jam convocantur fatiganturque episcopi, qui nempe actum âgant, et de summo Ecclesiæ judicio judicent? Non id autem frustra fit : sed christianis omnibus cum ipsâ fide est insitum, in summis dissensionibus totam Ecclesiam convocari audirique oportere. Ergo omnes intelligunt, certam et exploratam et plenam veritatis declarationem, non in Papâ solo, sed in Ecclesiâ ubique diffusâ collocatam.

Ad id argumentum respondet Bellarminus ea, quibus nostra invictissimè firmentur. Cùm enim objecisset sibi : « Quòd concilia generalia necessaria non essent, si Papa posset definire infallibiliter in fidei dogmatibus ; » hæc quidem reponit [1] : « Primùm, quòd non debet Pontifex contemnere media humana ; medium autem humanum est concilium, majus aut minus, pro gravitate rei ; quod patet ex apostolis, qui cùm soli possent quamlibet controversiam infallibiliter definire, concilium convocarunt. Deinde definitiones de fide pendent præcipuè ex traditione apostolicâ et consensu Ecclesiarum : ut autem cognoscatur quæ sit totius Ecclesiæ sententia, et quam traditionem servent Ecclesiæ Christi, non est alia melior ratio, quàm ut conveniant episcopi ex omnibus provinciis, et quisque referat Ecclesiæ suæ consuetudinem. Præterea sunt utilissima et sæpè necessaria, non tantùm ut finis imponatur controversiæ, sed ut serventur decreta ; siquidem multi ignorantiam decreti prætexunt ; alii conqueruntur se non fuisse vocatos; alii apertè dicunt summum Pontificem potuisse errare. » Hæc sunt propter quæ Bellarminus concilia necessaria esse judicet : nos verò hæc non tam solvimus, quàm ex iis nostra stabilimus.

Ac primùm de mediis humanis, etiam à Pontifice adhibendis : si quidem Pontifex petit tantùm consilium, quod quidem pro animi sui sententiâ vel admittat, vel respuat ; non profectò episcopi, sed doctissimi quique vocandi sunt. Cùm ergo episcopi ad concilia vocentur, certissimo argumento est, non consilium, sed auctoritatem ac potestatem quæri ; quæ Pontificis auctoritati et potestati conjunctâ, tota sit atque integra Ecclesiæ in docendo et coercendo potestas et auctoritas, adeoque summa jam et indeclinabilis.

Deinde huc redeunt omnia, quæ sunt hactenus validissimè constituta. Primum enim in synodis generalibus, si consilium tantùm Pontifici definituro quæritur, non erant adhibendi qui conjudicarent, qui condecernerent, qui anathema simul intorquerent, ac pronuntiarent ; sed qui datis consiliis prælucerent, et rem pontificio judicio potestatique relinquerent. At profectò adhibiti sunt in conciliis episcopi, non consiliarii, sed judices : non qui duntaxat doceant Pontificem judicaturum, sed qui ejus sententiam, ejus decreta, ejus anathemata suâ consensione atque auctoritate firment. Non ergo consilium in synodis, sed summa auctoritas potestasque quæritur.

Tum et illud certum est ; cùm synodi generales sunt habitæ, romani Pontificis plerumque præcessisse sententiam. Omnino enim Cœlestinus, Leo, Agatho, Gregorius II, Adrianus I, sententiam dixerant, cùm tertia, quarta, sexta, septima synodus haberentur. Non ergo consilium judicaturo Pontifici, sed cum judicasset, certæ et ineluctabilis auctoritatis robur quærebatur.

Denique in Macedonii quæstione de Spiritu sancto, non dabant consilia sancto papæ Damaso in Occidente versanti, qui seorsim Constantinopoli quæstionem habebant Orientales Patres : neque hi per litteras consultationem mittunt ; sed decretum, sed symbolum, sed anathemata adversùs hæreticos ; quod in aliis etiam quæstionibus factum suo loco indicavimus [1]. Quorsum hæc ? Nisi quòd omnes intelligebant non ideo requiri episcoporum sententiam ; ut Papa monitus meliùs judicet ; sed ut, ex communi Papæ episcoporumque sententiâ, ineluctabilis sententiæ robur existat.

At fortè id ita factum est, quòd Papa judicium Patribus relinqueret, quemadmodum imperatores ac reges, summâ licèt potestate præditos, et fecisse legimus, et facere intuemur : non ita est. Non enim episcopi se putabant esse à Papâ selectos judices, sed à Christo datos. Neque ipse Pontifex synodos exquirebat, quæ sibi judicaturo essent necessariæ ; sed orbis christianus meritò reposcebat, ut quod certâ fide crederet, certâ jam et invictâ auctoritate doceretur. Neque romani Pontifices aliud cogitarunt, cùm concilia generalia, vel ipsi convocarent, vel ab imperatoribus convocari sinerent, quàm ut ex consensu certa jam auctoritas fidei adderetur.

Aiunt pontificiis quidem decretis, ut solitariis, plenam et ultimam auctoritatem contineri : per concilia generalia ex tractatione et examinatione

[1] *Bell. de R. P. lib. IV, c. VII.*

[1] *Sup. lib. VII, c. VIII. Vid. pass. eod. lib.*

nddi summæ auctoritati plenissimam lucem, ad convincendos pertinaces : eò enim decurruat recentiores passim, ac maximè ille novissimus anonymus, qui de libertatibus gallicanis scripsit [1]. Sed quid hoc rei est? Si lux quærebatur tantùm, cur congregatæ synodi romanorum Pontificum dogmata, non editis tractatibus, sed decretis conditis muniebant? An verò tertia, quarta, sexta, septima synodi, mysterium fidei lucidiùs explanarunt, quàm Cyrilius à Cœlestino laudatus, quàm Leo, quàm Martinus, quàm Agatho, quàm Gregorius II, quàm Adrianus I? Neutiquam. Certè cùm romanorum Pontificum decreta toti Ecclesiæ præluxissent, synodi postea congregatæ luci lucem addiderunt, sed ideo ampliorem, quòd jam certiorem, totiusque Ecclesiæ consensione constantem : quâ iu certitudine, jam non dubiæ lucis, summam et indeclinabilem auctoritatem collocamus.

Apostolici concilii exemplum profert Bellarminus [2]. Sed eo nostram sententiam firmari jam vidimus; quod nempè apostoli, tantâ Spiritûs plenitudine, tantâque divinitus auctoritate muniti, Hierosolymis congregati sint, ac futuris dissensionibus terminandis eam formam dederiat, quæ totius apostolici ordinis conjungat auctoritatem, in eâque reponat illud : *Visum est Spiritui sancto; et nobis*.

Quo etiam ex loco illud Bellarmini confutatur, concilia non esse medium divinum confirmandæ fidei, sed *medium humanum*, monendo et instruendo Pontifici. Id, inquam, ex apostolico illo concilio perspicuè refellitur. Neque enim quisquam dixerit convenisse apostolos ut monerent Petrum, sed ut ipsi cum Petro, conjunctâ auctoritate, eam veritatem promerent, cujus custodes ac testes à Christo in commune essent constituti. Atque ibi elucescit, ut aperiendæ, ita etiam muniendæ veritatis, non *humanum medium*, sed planè *divinum*; cùm illi congregantur, qui Ecclesiarum magistri constituti sunt immediatè et proximè à Christo dicente : *Sicut misit me Pater, et ego mitto vos* [3]; et iterum : *Ite, docete omnes gentes*, etc.; et : *Ecce ego vobiscum sum* [4] : ut Ecclesia quæ sit schola Christi, et cœtus discipulorum ejus, id verè certòque à Christo didicisse intelligatur, quod uno ore Ecclesiarum magistri doceant.

Quin et ipse Bellarminus assentire cogitur. Cùm enim fateatur » definitiones de fide præcipuè pendere ex traditione apostolicâ et consensu Ecclesiarum, » hinc profectò fit, ut illa consensio ad plenam veritatis fidem necessariò requiratur. Quæ si Pontifici pronuntianti dèsit, nempe deerit illud, quod est *præcipuum*, et unde *præcipuè*, teste Bellarmino [1], definitio pendeat. Quare fatentur necesse est, cùm ab episcopis in concilium adunatis requiritur illa consensio cum Papâ, non profectò requiri ad Papæ informationem, sed ad invictum communis testimonii ac decreti robur.

Neque magis audiendi sunt, qui concilia generalia media quædam humana esse voluerunt, ad convincendos confutandosque pertinaces. Scripsit ille toties citatus auctor anonymus, conciliorum necessitatem eò esse à majoribus inculcatam, « quia unius, quantæcumque sit dignitatis, judicium esse infallibile, supra humanam » rationem est; nec nisi fide ac traditione sciri » potest. Quòd autem sententia senatorum toto » orbe congregatorum, nec minùs meritò, quàm » numero insignium, veritatem attingat, etiamsi » fides non doceret, ratio suaderet humana. Ideo » concilium generale pertinacissimis hominibus » erat proponendum. Quod si recusarent, rei à » nemine non haberentur [2]. » Sic ergo conciliis novo nusu humanam tribuunt auctoritatem. At non invenimus à sacris conciliis, in eo repositam esse vim illam, quæ os omne obstrueret, sed in repromissione Christi dicentis : *Vobiscum sum omnibus diebus usque ad consummationem sæculi* [3] : sed in certissimâ inhabitatione divini Spiritûs, cujus præsentiam sacerdotum toto orbe præsidentium congregatio testaretur [4] : sed in invicto robore traditionis ejus, quam communis consensio declararet. Quæ si præsidia defuissent, quivis cœtus humanus eò posset esse perturbatior, quò copiosior. Quare firmioribus subsidiis nixi, communem traditionem communi decreto asserendam putabant.

Idem anonymus docet convocari concilia, quòd « frequenter non de dogmate ipso, sed de personis ferendum est judicium : » cui rei congruant multorum suffragia, » et senatorum numerus, » et senatûs dignitas : scilicet, ne qua supersit » injustitiæ, vel obreptionis suspicio [5]. » Addit, « circa dogma ipsum, quantumvis certum sit, » aliquâ interdum utendum esse œconomiâ, ut » libentiùs recipiatur : quæ quatenus adhibenda » sit, in plurimorum cœtu faciliùs agnoscitur. » Quorsum ista? Certè non agebatur de personis judicandis, neque de eâ œconomiâ, quâ Papæ decreta libentiùs reciperentur, ac suaviùs in animos influerent; non hæc, inquam, agebantur,

[1] *Anon. de Libert. etc. lib.* VII. *c.* IX. *n.* 9; *et cap.* XIV. *n.* 2, *et pass. alib.* — [2] *Bell. loc. sup. cit. Vid. lib.* VI, *c.* VI *et* XIV. — [3] *Joan.* XX. 21 — [4] *Matt.* XXVIII. 19. 20.

[1] *Bell. loc. sup. cit.* — [2] *Anon. de Libert. etc. lib.* VII, *c.* IX. *n.* 9. — [3] *Matt.* XXVIII. 20. — [4] *Ep. Cœlest. act.* II *Conc. Eph. tom.* III *Conc. col.* 611. — [5] *Anon. etc. lib.* VII. *cap.* XIV, *n.* 7. 8.

cùm de ipsis pontificiis decretis quæreretur, an Patrum doctrinæ congruerent, an non; ut in conciliis ubique factum legimus [1].

Quod autem Bellarminus ait [2], congregationem sacerdotum Christi eò esse comparatam, ut Papam dicturum audiant, neque quis *ignorantiam decreti prætexat* : primùm quidem inutile est, cùm aliis modis ita sententiæ promulgentur, ut *nemo ignorantiam prætexere possit;* tum verò Patribus contumeliosum est, ut toto orbe convocati, tanto quidem labore, ac nullo interim necessario officio, Ecclesias suas deserant.

Neque si Pontifex est infallibilis, meritò episcopi *conquerantur*, ut ait Bellarminus, *se non esse vocatos* ; nam post infallibile judicium, inventâ veritate, nullus jam querelæ, sed gratulationi locus. Quis enim conqueratur expeditiore viâ quæsitam veritatem; neque fatigari orbem christianum, ad id investigandum, quod ab unius sententiâ pendeat?

Jam quod ultimo loco ait Bellarminus: « Alios » apertè dicturos, Pontificem errare potuisse; » rem quidem omnem conficit. Rogo enim verène illud dicturi sint? Nostra ergo sententia vicit. An falsò, et quidem, teste Bellarmino, eâ falsitate, quæ sit *hæresi proxima?* Cobibendi ergo, non audiendi, qui hæc apertè jactarent. Ac si propterea tot synodi convocandæ erant, quòd multi *apertè* dicant, Pontificem *errare potuisse;* cùm à primis temporibus synodi convocatæ sint, erant profectò tum, qui id *apertè* dicerent. Quis verò eos coercuit? quis docentes reprebendit? quis vel suspectos babuit, aut schismaticos, aut malè de fide sentientes? Quis verò unquam dixerit, hæresi esse proximum, quod *apertè* toties, et à tot sæculis in Ecclesiâ prædicatum, et à nullo reprebensum ad nos devenerit?

Certè Cyprianum Stephano reluctatum, vel eo nomine Bellarminus ab hæresi excusatum voluit, « quòd nec modò censentur manifestè hæ» retici, qui dicunt Pontificem posse errare [3]. » Alias rationes purgandi Cypriani ab Augustino accepimus, suoque loco proferemus [4]. Valeat interim hæc quoque à Bellarmino prolata excusatio; Cyprianum in Parisiensium fuisse sententiâ. Cur ergo Cypriano, schismaticam, erroneam, hæresi proximam (si quidem Bellarmino credimus) sectanti sententiam, romani Pontifices pepercerunt? An viri dignitatem reveriti, cùm ejus de rebaptizatione doctrinam tam apertè damnârent? Cur verò hanc multò pejorem, si quidem adversariis fidem adhibeamus, immunem relinquebant, futurisque schismatibus aperiebant viam? An illa de Pontifice errante sententia tunc libera erat, proscripta est autem postea? Quo canone? quâ synodo? Florentinâ scilicet, aut Lateranensi ultimâ, aut certè Lugdunensi? Negamus; pernegamus; temerè id asseri ex actis demonstramus [1]. Cur autem anteactis temporibus Ecclesia tacuisset? cur non Cypriano, totique synodo Africanæ; cur non Firmiliano, ejusque collegis cum Cypriano conjunctis palam denuntiabant, haud licuisse illis ab infallibili Papæ judicio discedere? Cur non idem significabant sibi conjunctissimo Augustino illos excusanti, eo tantùm nomine, quod res nondum erat concilii generalis auctoritate decisa? Malè profectò veritati, malè publicæ saluti, malè unitati consultum est, si errorem periculosissimum, de Papâ infallibili, quo totum Ecclesiæ statum convelli putant, viri quidem sanctissimi, primis sæculis docuissent; cum verò Ecclesia vix postremis sæculis coerceret.

LIBER NONUS.

De quæstionibus præsertim fidei, extra concilia generalia, per consensum Ecclesiæ definitis.

CAPUT PRIMUM.

Consensionis universalis vis et auctoritas ante omne judicium ecclesiasticum : multò major, cùm Romani Pontificis decreta, nullo reclamante, obtinent.

Quid gestum sit in synodis œcumenicis, maximè ad dijudicandas fidei quæstiones, synodica hactenus acta docuerunt. Nunc quomodo sine synodis œcumenicis subortæ quæstiones terminari potuerint, eâdem quam secuti sumus traditione Patrum facilè expediemus.

Et quidem nostri censores eo maximè se efferunt, quòd multæ hæreses, sine concilii universalis examine, solâ romani Pontificis auctoritate damnatæ, summam ejus et ineluctabilem auctoritatem probent; qui nec illud adveriunt, multas hæreses, ut sine conciliis œcumenicis, ita sine speciali romani Pontificis definitione damnatas atque extinctas fuisse. Locus Augustini in eam rem clarus ac notus : « Numquid congregatione » synodi opus erat, ut aperta perniciès damna» retur; quasi nulla hæresis aliquando, nisi syn» odi congregatione damnata sit : cùm potiùs » rarissimæ inveniantur, propter quas damnan» das necessitas talis extiterit; multòque sint at» que incomparabiliter plures, QUÆ UBI EXTITE-

[1] *Vid. sup. lib.* VII. *cap.* XI *et seq.* XVII. XXI. *etc.* — [2] *Bell. loc. sup. cit.* — [3] *Bell. ibid. de R. P. lib.* IV, *cap.* VII. — [4] *Vid. Diss. præv. num.* LXVII *et seq.*

[1] *Vid. sup. lib.* VI. *cap.* XVIII.

» RUNT, ILLIC IMPROBARI DAMNARIQUE MERUE- » RUNT; atque inde per cæteras terras devitandæ » innotescere potuerunt [1]. » Perpendant illud : *ubi extiterunt, illic, etc.*, atque illud, *inde devitandæ, etc.*, nullâ gravioris à romanâ Sede censuræ mentione. Neque enim Ecclesiæ talem sententiam expectarunt, ut manichæos *, ophitas, collyridianas illas, tertullianistas, aliasve sive manifestè impias, sive obscuras levesque sectas, per loca excitatas, aut horrerent, aut contemnerent ; neque dignæ sunt habitæ, propter quas romani se Pontifices commoverent. Ergo ne singulares Ecclesiæ, à quibus statim rejectæ, aut etiam oppressæ sunt, ineluctabili auctoritate gaudebant? Minimè : sed profectò sic habet : semel constituto hoc certo dogmate, vim illam nitimam et ineluctabilem unitate et consensione constare; id quoque valere quocumque modo se illa consensio declaraverit, sive concilia congregentur, sive non congregentur.

Scilicet divino numine constitutus Petri successor romanus Pontifex, episcopalis collegii, totiusque catholicæ communionis princeps, ubi res tanta est, atque ipsi videtur ejusdem Ecclesiæ tuba factus, fratrum omnium et coepiscoporum sensum, in eoque communem omnium ecclesiarum traditionem, ab apostolicâ Sede annuntiat illis qui longè sunt, et illis qui sunt propè; quo planè ritu Petrus, rogante Domino apostolos: *Quem vos me esse dicitis?* unus pro omnibus respondit : *Tu es Christus, filius Dei vivi* [2].

Cùm ergo Petri successor ita ex communi traditione pronuntiat, ut in ejus sententiâ *recognoscant omnes fidei suæ sensum*, ut in Leonis epistolâ quondam gallicani Patres [3]; tum fit illa consensio, quæ judiciis pontificiis firmum et indeclinabile robur conciliet.

Quod antem Nicolaus Dubois aliique, hujus consensûs publica instrumenta quærunt, nuntiosque ac litteras ad enm explorandum nbique dimissas, atque immensos labores sumptusque cogitant; næ illi vani sunt. Quis enim nesciat, id quod jam à nobis dictum est [1], ut in omnibus regnis, ita in regno Christi, id valere vel maximè, quod nullo instrumento consignatum, populorum omnium usu sensuque constet? Sic in successione omnium per orbem principum suæ leges, apud nos Salica, aliæ apud alios, ipsâ populorum consensione obtinent; irritique essent, qui earum legum peculiaria instrumenta reposcerent. Sic ipsum jus gentium, sic illa de bello ac pace deque legatis sacrosanctis jura, aliaque id genus, nullo alio instrumento, quàm publicâ generis humani voce vigent.

Neque verò Ecclesia sub rege Christo pejore loco erit, quàm regna terrarum, resque publicæ omnes, ubi tot tantisque in rebus eminet vigetque nullo instrumento testata consensio: quæ profectò in Ecclesiâ eò magis viget, quò est ejus per Spiritum magistrum veritatis firmiùs atque arctiùs nexa compages. Et quidem eùm Augustinus, cùm Vincentius Lirinensis, cùm alii omnes Patres, hæreticis ac schismaticis communem universalis Ecclesiæ fidem; eù[illegible] consuetudines, cùm dogmata toto catholico orbe vigentia toties objecerunt; quis ab eis poposcit, quos misissent nuntios, quas accepissent litteras, aut quæ consensionis ejus, quam legis instar haberi volebant, instrumenta proferrent? Nempe hæc nostro ævo deliria servabantur.

Sunt enim profectò quædam tam clara, tam aperta, ut ea pernegare ne contumaces quidem audeant. Est quædam Ecclesiæ catholicæ vox, quæ quocumque locorum diffunditur, quam etiam ante omnem dictam sententiam catholici audiunt, novatores contremiscunt. Quantò magis, cùm prolatum judicium ab altissimâ Petri sede, ad omnes perlabitur Ecclesias?

Desinant igitur sibique et nobis illudere, agnoscantque consensum illum, quem Galli cum totâ Ecclesiâ prædicant, cùm prolata à romanis Pontificibus dogmata, reclamante nullo, ipsâ traditionis vi, ipsâ, ut ille dicebat, CONSANGUINITATE DOCTRINÆ [2], in corpus Ecclesiæ coalescunt.

CAPUT II.

Locus Augustini de Pelagianis, CAUSA FINITA EST : quænam illæ causæ sint, quæ sine synodis finitæ intelligantur: duo Actorum loci comparantur : causæ Pelagianæ status ex Augustino : sufficiens judicium eidem Augustino quid sit : Capreoli Carthaginensis locus : concilii Ephesini de Pelagianis decretum.

Hanc verò communem et pervulgatam esse controversiarum finiendarum viam, qui non in-

[1] *Aug. lib.* IV *ad Bonif. c.* XII, *n.* 34; *tom.* X, *col.* 492.

* Omnibus notum est qui fuerint manichæi, et quem errorem impium juxtà et insanum duorum principiorum invexerint. Ophitæ illi dicebantur, qui ex sectis nicolaitarum et gnosticorum oriundi, serpentem divino cultu venerabantur. Collyridiani IV sæculo prodierunt. Illi beatæ Virginis sacerdotes constituerunt quasdam mulieres, quibus solis jus esset offerendi DEÆ VIRGINI placentas. Nam cùm beatam Virginem plus æquo colerent, eò demum devenerunt, ut illam Deam adorarent. *Vid. Epiph. Hær.* LXXVII, LXXVIII. Nemo est qui nesciat tertullianistas, et magnum illum virum Tertullianum, tot rebus bene gestis adversùs paganos, tot victoriis adversùs hæreticos nobilem, ab Ecclesiâ ad Montani partes descivisse, hujus atque etiam Priscillæ et Maximillæ insanientium prophetissarum deliramenta defendisse; quippe Montanum credidit fuisse Paracletum à Deo missum, eò ut Ecclesiam, à Christo inchoatam tantùm, ille perficeret. Deindè montanistarum sectæ desertor Tertullianus, ipse hæreseos caput fuit, quæ ejus nomine *tertulliana* dicta est. Vid. v. Tertull. ap. de Till. (*Edit. Paris.*)

[2] *Matt.* XVI. 15, 16. — [3] *Ep. Syn. Episc. Gall. ad Leon. tom.* III *Conc. col.* 1329; *et inter Leon. post. ep.* LXVI, *al.* XCVIII.

[1] *Vid. in Append, lib.* III, *c.* II. — [2] *Tertull. de Præscr. adv. Hæret. cap.* XXXII.

telligit, cum pacis inimicum, et omnis ecclesiasticæ rei imperitum esse profiteor. Quare meritò sanctus Augustinus de causâ Pelagianâ loquens hæc prædicat : « Jam enim de hâc causâ duo concilia* missa sunt ad Sedem apostolicam : inde etiam rescripta venerunt; causa finita est [1]. » Rectè atque omnino ex ecclesiasticâ disciplinâ. Neque enim quâvis subortâ quæstione sollicitandus orbis terrarum, aut generalia concilia statim convocanda sunt. Sed tantùm ex certâ causâ, si graves per orbem dissensiones oriantur, si aliter non videtur coalitura pax. Sic enim ab apostolicis usque temporibus factitatum esse probavimus. Enim verò primum illud apostolicum concilium in apostolorum Actis, non ex eo præcisè collectum vidimus, quod suborta esset quæstio, sed post ipsam quæstionem, *factâ seditione non minimâ*[2]. Hinc ad sedandas turbas collecta synodus, et expressè omnium quæsita sententia est, extititque illud ex communi consensione decretum, cui jam omnes pii acquiescerent. At ubi nulla erat contentio similis, *exurgens Petrus in medio fratrum dixit: Viri fratres, oportet impleri Scripturam* [3], de Judâ traditore scilicet, et in ejus locum alio eligendo : quæ cùm omnibus manifesta visa essent, et locus Scripturæ luce ipsâ clarior, nullius postea exquisita sententia est, sed in Petri sententiam, vel ipso silentio, omnes abiere; atque, uti dixerat, ita sunt executi : quæ deinde ad nos, et ad secutam ætatem manasse vidimus; nempe ut subortâ quæstione, Petrus omnium princeps eloquatur : Petrus, inquam, ille, Petrive successor, cui totus grex creditus; quo cum communicant omnes Ecclesiæ; quique adeo conscius communis traditionis, communi eam nomine ab alto depromit, ac pro potestate læsam veritatem vindicat. Hanc si omnes recognoscant, tum in Petri decreto communem omnium, totiusque Ecclesiæ sententiam venerantur : sin autem oriantur *graves seditiones*, fratresque inter se, maximè verò episcopi atque Ecclesiæ collidantur; tum verò recurratur ad commune concilium; et communis fides communi et expressâ apostolorum sententiâ, Spiritu sancto auctore, declaretur : quo certè in cœtu, pro officii sui amplitudine, sit princeps ipse Petrus; cæterùm communi sententiâ judicium proferatur.

Quæ non eò dixerim, ut in omni quæstione, statim ac primo loco, Petri successor, longè licèt positus, ab extremo orbe sit interpellandus, interim alii episcopi, quorum in Ecclesiis suborta sit quæstio, conticescant, utque ipsâ morâ hæresis invalescat. Non ita sancti Patres, quorum acta perlegimus. Habent enim episcopi omnes à Christo, ut docendi cathedram, ita virgam coercendi et ligandi auctoritatem. Sed cùm judicarint, ad Petrum referant, vel si omittant officium, aut tanta persona sit, quæ facilè coerceri non possit, aut alia ejusmodi causa subsit, ultrò Petrus insurgat, suoque ac nativo cursu ab eminentissimâ Sede, per pacatam Ecclesiam feratur veritas : *Causa finita est*, teste Augustino, nihilque addendum nitrà, nisi quod ipse subdit : *utinam aliquando finiatur error* [1] !

Neque enim aut Petri sede sedes ulla est altior, quò quæstio deferatur; aut verò Petro major ullus apostolus; aut ullum erectum est tribunal augustius, quod quidem ordinariè consistat in Ecclesiâ. Nam synodus œcumenica non assiduè sedet, nec nisi ex causâ, eâque rarissimâ; neque ulla lex jubet, ullave consuetudo, ut ad eam referantur quæcumque quæstiones, de magnâ quamvis re; sed de re obscurâ ancipitique, ac magnis altercationum nebulis involutâ, uti Augustinum ipsum exponentem audivimus, ac sæpè audiemus [2]. Nempe si talis nulla causa adsit, *causa finita est* : hæc nativa, hæc communis, hæc pervulgata via est. Cæterùm ex *certâ causâ*, subortis dissensionibus, alia extra ordinem, legitima tamen atque solemnia quærenda sunt; concilii scilicet generalis auctoritas.

Id nos ecclesiastica gesta docuerunt. Sic enim profectò adversùs Nestorium, executore Cyrillo, Cœlestini sententia secundùm canones valitura erat, nisi graves postea motus extitissent. Ubi commotus est Oriens, scissæque sunt Ecclesiæ, convocatur synodus *; nil repugnante Cœlestino; imò etiam comprobante; atque ejus sententia, eo quo vidimus ordine [3], retractatur.

Sic paulò post, in ipsis Eutichianæ hæreseos initiis, sanctus Flavianus ** ad sanctum Leonem scribebat, nil concilio opus esse, sed solâ sancti Pontificis sententiâ [4]. Ipse etiam Leo ad imperatorem : « Causam tam evidentem esse, ut meritò à concilio fuisset abstinendum [5]. » Non enim magnam causam negabat esse : imò verò maximam agnoscebat, de duabus scilicet in Christo naturis; sed tamen *evidentem* nullisque adhuc, ut Augustini verbis utar, *altercationum nebulis involutam*; quare absque concilio facilè transigendam, atque omnino Leonis decreto finiendam, si omnes Ecclesiæ consensissent.

* Carthaginense nempe, et Milevitanum.

[1] *Aug. serm.* CXXXI, *de verb. Evang. Joan. al.* II *de verb. Apost. c.* X, *n.* 10; *tom.* V, *col.* 645. — [2] *Act.* XV. 2. — [3] *Ibid.* I. 15, 16.

[1] *Aug. loco mox cit.* — [2] *Id. de Bapt. cont. Donat. lib.* II, *c.* IV, *n.* 5 : *tom.* IX, *col.* 98. *Vid. sup. Diss. præv. n.* LXXI *et seq.*

* Ephesina.

[3] *Sup. lib.* VII, *cap.* IX *et seq.*

** Constantinopolitanus.

[4] *Conc. Chalc. part.* I, *ep.* IV : *tom.* IV, *col.* 13. *Inter Leon. post ep.* XXI. — [5] *Ibid. ep.* XVIII. *Inter Leon.* XXXIII, *al.* XVII.

Hinc sancti Augustini verbis de causâ Pelagianâ indubia fides : « Ad Sedem apostolicam « duo concilia missa sunt; inde rescripta vene- » runt, causa finita est : « ipso scilicet episcopalis ordinis, totiusque Ecclesiæ cum apostolicâ Sede consensu manifesto. Neque enim, ut idem Augustinus ait, » congregatione synodi (univer- » salis utique) opus erat, ut aperta pernicies « damnaretur [1]. » Vide quàm diligenter dictum, *aperta pernicies* : id namque est quod postea à Leone dicebatur, « tam evidentem causam * » esse, ut meritò à synodo abstinendum » videretur. Sic ubique sibi consentit Ecclesia. Pergit porrò Augustinus : « Quasi nulla hæresis ali- « quando nisi synodi congregatione damnanda » sit; cùm potiùs rarissimæ inveniantur, propter » quas damnandas necessitas talis extiterit. » Cur autem Pelagiani non eam Ecclesiæ necessitatem inferrent, eorum paucitas faciebat, quorum scilicet, eodem Augustino teste [2], « profanas » novitates, catholicæ aures, quæ ubique sunt, » horruerunt. » Augustinus eos propter paucitatem, maximianistis, exiguo ac vili donatistarum frustulo, comparabat [3]. Quin ipse Julianus conscius paucitatis, hæc jactabat passim : « Mul- » titudinem nihil prodesse cæcorum; bonoran- » dam paucitatem, quam ratio, eruditio, liber- » tasque sublimat [4]. « Sed elegantem licèt vaniloquentiam orthodoxi aspernabantur, nempe toto orbe prædicabatur vera fides; in angulo orbis, quatuor vel quinque episcopi susurrabant, sive allatrabant. At propter eos, *orbem catholicum commoveri*, quanquam eam *captabant gloriam*, Augustinus non ferebat [5] : et sanctus Flavianus, eodem spiritu, eutychianorum initiis synodum universalem denegabat, ne sanctæ Ecclesiæ turbarentur [6].

Hinc illud beati Augustini ad Pelagianos [7] : » Quamvis dederit vobis Ecclesia catholica ju- » dicium, QUALE DEBUIT, ubi causa vestra finita » est, etc. « Audin? judicium *quale debuit*, tantæ scilicet paucitati, et in *apertâ pernicie*, ut suprà vidimus. Quo etiam spectat illud ab eodem Augustino proditum : non jam audiendos eos « post factum illis COMPETENS SUFFICIENSQUE « judicium [8]. « Quid sit autem illud *sufficiens judicium*, ex rerum motibus pendet. Nempe Cœlestinus, Cyrillus, Flavianus; Leo adversùs Nestorium et Eutychetem, in ipsis initiis *sufficiens* putabant Sedis apostolicæ judicium; sed quod ex se *sufficiens* videbatur, id gliscentibus odiis, et in grave schisma erupturis, jam *non est sufficiens;* collectâque universali synodo opus fuit. Non ita res se habebant adversùs Pelagianos; sed datum à synodis Africanis, Sede apostolicâ comprobante, judicium *sufficiens* fuit; quia totius orbis consensus accessit. Sic conveniunt omnia, et ecclesiastici regiminis forma magis magisque illucescit.

* Eutychetis.

Hinc etiam patet, quàm bene conveniat gallis cum beato Augustino, atque africanis Patribus. Nempe africani Patres agnoscebant in condemnandis Pelagianis eminere debuisse Sedis apostolicæ auctoritatem, à sanctarum Scripturarum *auctoritate manantem* [1]. Hunc sensum episcopi gallicani suâ Declaratione complexi, profitentur « primatum Petri, ejusque successorum à » Christo institutum. « quo jure « in decidendis » fidei quæstionibus primas esse romani Pontifi- » cis partes, ejusque decreta ad omnes et singu- » las Ecclesias pertinere » docent [2]. Jam illud quod subdunt; *illud irreformabilis judicii robur, in* Ecclesiæ catholicæ *consensu* esse repositum, haud minùs ab africanis Patribus accepere. Nempe Augustinus ideo à Pelagianis frustra peti contendit universale concilium, quòd « in hoc fidei firmissimo et antiquissimo funda- « mento *, ipsa toto orbe diffusa à se non discre- » pat multitudo [3]. » En in quo ineluctabilis judicii robur collocet; nempe in consensu orbis, et quidem in eo consensu apparere vel maximè oportebat earum Ecclesiarum consensum, ad quas lues Pelagiana pervenerat. Unde Augustinus passim memorat, Pelagianam hæresim, à romanæ Sedis præsulibus, Innocentio, Zozimo, Cœlestino, « cooperantibus synodis Afri- » canis, toto orbe damnatam [4] : « quo facto nulla ampliùs, etiam œcumenicæ synodi, inquisitio superesset.

Id verò Capreolus Carthaginensis profitetur in eâ epistolâ, alio loco memoratâ [5]. « Si quid,

[1] *Aug. lib.* IV *ad Bonif. c.* XII. *n.* 34; *tom.* X, *col.* 492. — [2] *Aug. lib.* II *cont. Jul. cap.* I, *n.* 4; *tom.* X, *col.* 523. *Vid. c.* X, *et pass. et imprim. l.* IV *ad Bonif. c.* XII, *n.* 32; *col.* 492. — [3] *Contra Julian. lib.* III, *c.* I, *n.* 5; *col.* 555. — [4] *Jul. apud Aug. ibid. lib.* II, *c.* X, *n.* 35. 36; *col.* 530. — [5] *Aug. ad Bonif. lib.* IV, *c.* XII. *n.* 34; *col.* 493. — [6] *Ep. Flav. ad Leon. Mag. tom.* IV *Conc. col.* 13. *Vid. sup.* — [7] *Aug. lib.* III *cont. Jul. c.* I, *n.* 5. *col.* 555. — [8] *Id. ad Bon. loc. jam cit.*

[1] *Vid. Aug. pass. et ep. Conc. Cart.* II, *cont. Pel. an.* 416, *tom.* II *Conc. col.* 1533 *et seq.* — [2] *Declar. Cler. Gall.* 1682: *Præf. c.* I *et* IV.

* Illud fundamentum in eâ doctrinâ fidei erat positum, quam Julianus Pelagianus repudiabat : nempe per baptismum peccata remitti etiam parvulis, qui sic fiunt filii Dei : quod dogma Augustinus acriter simul et invictè adversùs Julianum defendit. Id enim, inquit, « divites et pauperes, excelsi atque infimi, docti et « ignari, mares et feminæ noverunt.... Unde etiam matres, » non ad CHRISTUM tantùm, id est ad UNCTUM, sed ad CHRISTUM » JESUM, id est etiam SALVATOREM cum parvulis currunt. » Christus autem, ut passim docet idem Augustinus, parvulorum non esset *salvator*, si ipsi peccata non haberent, neque *redemptor*, si servi non essent. Vid. loc. cit. et lib. de Bapt. ad Marcell. (*Edit. Paris.*)

[3] *Aug. lib.* I *cont. Jul. c.* VII. *n.* 32; *col.* 518. — [4] *Aug. ep.* CXC. *ad Opt. et pass. contra Pelag.* — [5] *Vid. Diss. præv. num.* LXXVI; *et ep. Capr. inter act. Syn. Ephes. tom.* III. *Conc. col.* 832.

» inquit, fortè novarum controversiarum inciderit, id discussioni subjiciatur oportet. At » verò si quis ea quæ jam olim dijudicata sunt, » denuo ad disputationem vocari sinat, is sanè » nihil aliud facere censebitur, quàm de fide, quæ » hactenus viguit, dubitare. » Dogma pelagianum jam ubique damnatum ad examen synodi revocari vetat. At cur nestorianum à Cœlestino damnatum ei examini subjicit? Nempe quod nondum nestorianos oppresserat ea, quam Capreolus adversùs pelagianos commendaverat, « apostolicæ Sedis auctoritas, et sacerdotum omnium consonans sententia. »

Quòd autem postea in Ephesinâ synodo generali pelagianorum causa tractata est, nil omnino pertinet ad fidei quæstionem. Sic enim eâ de re Ephesini Patres, absolutâ synodo, ad Cœlestinum scribunt [1] : « Perlectis in sanctâ synodo » commentariorum actis, in depositione impio» rum pelagianorum et cœlestianorum, quæ à » Pietate tuâ de ipsis constituta sunt, judicavi» mus et nos solida firmaque permanere debere, » et omnes idem tecum statuimus, eos pro de» positis habentes. » De depositione agitur, quam per calumniam factam Julianus et alii jactitabant; perlectique sunt commentarii, sive ad gestorum fidem, sive ad qualemcumque inquisitionem, ne deinceps importuni homines Ecclesiam fatigarent. Hinc editi Ephesini canones I et IV, quibus cœlestiani pro depositis haberentur [2]. Ita quibus nulla synodus data esset, horum causa per synodum aliâ occasione factam ad qualecumque examen revocatur; sed ut obstinatis tolleretur etiam extremum illud, « quòd spem de » synodo hucusque gesserunt [3]. » Verba sunt Cœlestini Ephesinam synodum collaudantis. Sic, post Ephesinum concilium, præfractæ confidentiæ homines spem omnem recuperandæ sedis amisere. Tanta synodi auctoritas est! Cæterùm de fide jam assertâ quæsitum fuisse, neque gesta indicant, neque eâ de re quisquam cogitavit; et quæstio pelagiana quod ad fidem attinet, sine ullo œcumenicæ synodi judicio, omnium Ecclesiarum consensione finita est.

CAPUT III.

Quæ causæ sine synodo finiri possint, quæ finiri non possint, ex sancto Augustino, et quæstione rebaptizationis, ostenditur.

Alia verò causa est, quam Augustinus tractat, unde dictis nostris magna lux; certòque comperiemus quid sit illud Augustini : *Causa finita est.* Causam illam nobilem de rebaptizatione inter sanctum Stephanum papam, sanctumque Cyprianum Carthaginensem episcopum, utrosque martyres, intelligo : de quâ controversiâ sic scribit Eusebius [1] : « Primus omnium Cyprianus, » non nisi per baptismum, ab errore priùs mundatos admittendos censuit; verùm Stephanus » nihil adversùs traditionem, quæ jam inde ab » ultimis temporibus obtinuerat, innovandum » ratus, gravissimè id tulit. »

Constat sancti Stephani decretum his verbis editum : « Nihil innovetur, nisi quod traditum » est [2]; » hoc est, præter id quod traditum est : vel *nisi quod traditum est*, esse innovandum; nempe ut « reversis ab hæresi, manus imponatur » ad pœnitentiam. » Illam enim manûs impositionem, non sanè baptismum ipsum innovari atque iterari posse, antiqua traditio docebat.

Constat Cyprianum decreto obstitisse, quamvis Stephanus non tantùm suasisset, sed etiam pro potestate egisset; neque solùm « Cypriano, » ad ista non consensisse, verùm etiam contra » scripsisse atque præcepisse. » Verba Augustini sunt [3], auctoritatem cathedræ demonstrantis. Quantâ autem auctoritate Stephanus egerit, satis ostendunt illa Firmiliani : « Stephanus, qui » loci sui honore gloriatur, et cathedram Petri » tenere se dicit, super quem Ecclesia ædificata » est [4], etc. » Huc accedunt illa in concilio Carthaginensi à Cypriano prolata verba, ne Stephani auctoritas aliquam Patribus necessitatem injecisse videretur : « Nemo enim inter nos epis» copum se episcoporum contendit, aut tyran» nico terrore cæteros adigit ad obsequium [5]. » Quibus verbis Cyprianus non negat Stephani primatum à Petro profectum, quem ubique asserit; sed potestate abusum, in errorem deflexisse contendit, eoque nomine vehementissimè reluctatur. Inde argumentum pro Parisiensium sententiâ, alibi jam tractatum [6], sed hic necessariò repetendum. Quòd sanctus Cyprianus hæreticos rebaptizavit, omnes postea erroris arguerunt; quòd Stephanum papam docentem episcopos ac de fide præcipientem, errare potuisse crediderit, nemo succensuit; ergo quantùm illa de rebaptizatione sententia culpabilis, tantùm hæc de romano Pontifice culpâ vacat. Quid quòd Augustinus apertè excusandum putavit Cyprianum, qui errasset, antequam obscura quæstio « tantis altercationum nebulis in-

[1] *Conc. Eph. act.* V, *Relat. ad Cælest. col.* 666, 667. — [2] *Ibid. act.* IV ; *col.* 804, 805. — [3] *Ep. Cœlest. ad Synod. Ephes. part.* III, *c.* XX; *col.* 1071.

[1] *Eus. Hist. lib.* VII, *cap.* III. *ed. Val.* — [2] *Ep. Cypr.* LXXIV, *pag.* 138, *edit. Baluz.* — [3] *Aug. de Bapt. cont. Don. lib.* V, *c.* XXII. *n.* 30; *tom.* IX. *col.* 156. — [4] *Ep. Firm. int. Cypr.* LXXV; *pag.* 148. — [5] *Conc. Carthag. an.* 256. *præf. apud Cypr. p.* 329. 330; *et tom.* I *Conc. col.* 786. — [6] *Diss. præv. num.* LXVII *et seq.*

» voluta, ad plenarii concilii auctoritatem ro» burque perducta est[1].» Ergo existimabat, ad captivandum intellectum, Stephani papæ decretum atque auctoritatem non suffecisse solam. Quin ipse Augustinus veræ de hæreticorum baptismo doctrinæ assertor egregius, quod ad auctoritatem pontificii decreti attinet, Cypriani sententiam apertè sequitur : « Neque nos, in» quit[2], tale aliquid auderemus asserere, quale » Stephanus jussit, nisi Ecclesiæ catholicæ con» cordissimâ auctoritate firmati : cui et ipse (Cy» prianus) sine dubio cederet, si jam illo tem» pore veritas eliquata per plenarium concilium » solidaretur. » Cui auctoritati Cyprianus ex certissimâ fide cessurus fuisset; cui Augustinus ipse in re obscurâ cederet verba demonstrant : nempe *Ecclesiæ catholicæ concordissimæ auctoritati*, *concilio plenario*, ex orbe christiano, ut semper inculcat, vel ut idem loquitur, *sancto concilio cunctarum gentium*. Ad id provocat post ipsum pontificale decretum, in eoque acquiescit.

En ergo quod sit illud : *Causa finita est.* Finita quidem est, ubi aperta quæstio est, et ubique consensus, ut in pelagianâ causâ vidimus : finita verò non est, *magnis altercationum nebulis involuta*.

CAPUT IV.

Sancti Stephani papæ contra rebaptizationem decretum, totâ Sedis apostolicæ auctoritate factum, et tamen concilii generalis sententiam meritò expectatam : sancti Augustini loci.

Hic censores nostri oppidò conturbati, in partes se scindunt. Respondet Bellarminus[3], excusatum Cyprianum, quia « Pontifex noluit rem » de fide facere sine generali concilio. » Et tamen pro cathedræ auctoritate præcepit, et decretum condidit, et ad omnes misit Ecclesias; eaque res erat, ut aliud sentientes abstinendos putaret. Disertè Augustinus[4] : « Putaverat abstinendos, » qui de suscipiendis hæreticis priscam consue» tudinem convellere conarentur. » Ac si postea se repressit, non ideo intelligitur mutasse sententiam; sed executionem prudentiâ temperasse, aut in aliud tempus distulisse. Hoc quidem non privati doctoris officium est.

Cæterùm de abstinendo exiisse decretum illa indicant, quibus Cypriani legatos * Romæ à sancto papâ Stephano, non modò hospitio fratrum, sed etiam omni Ecclesiæ tecto submotos Firmilianus testatur [1]. Lupus ipse sic scribit : « Sanctum, inquit [2], Firmilianum Cæsareen» sem in Cappadociâ archiepiscopum, Ponticæ » diœceseos primatem, sanctus Stephanus pon» tifex communione suspendit. » Idem Lupus sancti Stephani rescriptum, *summâ et irrefragabili Sedis apostolicæ auctoritate* editum esse contendit.

Sed age ut vis; quâvis distinctiunculâ causam istam, quasi in scholastico pulvere tueare. Certè Augustinus, non id quod tu profers, Cypriano excusationi obtendebat; non ad aliud majus aut luculentius Papæ judicium provocabat : concilii generalis, totiusque Ecclesiæ catholicæ appellabat fidem; in eâ auctoritate fidei certitudinem reponebat. Hic hæreant necesse est, vel alia excogitent.

CAPUT V.

Non tantùm pertinaces, sed sancti post papale decretum, aliud quid desiderant.

Et quidem Augustinus, atque, Augustino interprete, Cyprianus, ab universali concilio, non elucidationem obscuræ quæstionis expectabant tantùm, quanquam et illam quoque, sed auctoritatem ac robur. Unde illud : « Res ad plenarii » concilii auctoritatem roburque perducta est[3];» et illud : « Potentior veritas de unitate veniens;» et illud : Cypriani sententiam » catholicus orbis » terrarum robustissimâ firmitate consensionis » exclusit[4]. » En quam auctoritatem, post Papæ decretum, non hæretici et pertinaces, sed sancti sacerdotes Cyprianus et Augustinus expectent.

Quòd autem auctor anonymus Cypriano tribuit[5], tolerari omnino non potest : nempe ut quoniam sanctus martyr dixit, se non ab altero, sed tantùm à Christo judicari posse[6], ideo existimarit se ab omni non modò romani Pontificis, sed etiam concilii œcumenici correptione immunem; quod si Cyprianus sensisset, inexcusabilis protervíæ reus esset. Hæc ergo ad certos casus extraordinarios redigenda; neque cùm *ab alio* se judicari posse negat, existimandum est, eâ voce, *alio*, Ecclesiæ catholicæ aut etiam concilii generalis excludi auctoritatem. Certè Augustinus ei auctoritati cessurum Cyprianum docet; atque in hâc quæstione, non alteri auctoritati ceden-

[1] *Aug. de Bapt. cont. Donat. lib.* II, *c.* IV, *n.* 5; *tom.* IX, *col.* 98. — [2] *Ibid.* — [3] *Bell. de R. P. l.* IV, *c.* VII. — [4] *Aug. de Bapt. cont. Donat. lib.* V, *c.* XXV, *n.* 36; *col.* 158.

* Legatos Cypriani Firmilianus dicit sic à Stephano susceptos fuisse, *ut eos nec ad sermonem colloquii communis admitteret, adhuc insuper....præciperet ne quis eos in domum suam reciperet*, adeo ut pacificè *venientibus, non solùm pax et communio, sed et tectum et hospitium negaretur*. Vid. epist. Firmil. loc. cit. (*Edit. Paris.*)

[1] *Ep. Firm. ad Cypr. int. Cyp.* LXXV. — [2] *Christ. Lup.* in Doct. Lov. *relat. p.* 50. — [3] *Aug. de Bapt. contra Donat. lib.* II, *c.* IV, *n.* 5, *tom.* IX, *col.* 98. — [4] *Ibid. lib.* III, *c.* II, *n.* 2; *col.* 108. — [5] *Anon lib.* VII, *c.* VIII, *n.* 9. — [6] *Cypr. in Præf. Conc. Carth.* III; *inter ejus Oper. pag.* 330; *et tom.* I *Conc. col.* 786.

tem, non modò ipse probat, sed etiam imitatur.

CAPUT VI.

Quæstionem rebaptizationis à Cypriano et asseclis inter adiaphora non fuisse repositam.

Auctor libelli de *Doctrinâ Lovaniensium* aliter expedire se conatur[1] : nempe ait, Cyprianum, Firmilianum, « aliosque sequaces episco» pos, persuasos fuisse quòd Stephani rescriptum » non fuerat judicium definitivum, eo quòd rem » illam haberent pro adiaphorâ. » Atque iterum : « Hoc sibi voluerunt Cyprianus, Firmilianus » et alii, Helenus, Dionysius, Augustinus, qui » affirmant Stephanum non de dogmate, sed de » aliarum gentium moribus et factis judicasse : » potuisse illic labi, ideoque ejus usque ad syn» odum Nicænam judicio impunè atque innoxiè » non fuisse obeditum. »

Hæccine à doctis viris proferri potuisse? Habebant hæc Cyprianus, Firmilianus et eorum sequaces pro adiaphoris atque indifferentibus; nempe cùm, facto concilio LXXXVII episcoporum, pro sententiâ hæc dicerent[2] : Episcopus quidem ordine tertius : « Qui hæreticorum baptisma pro» bant, nostrum evacuant : » Octavus decimus : » Secundo baptismate (in Ecclesiâ dato scilicet) » qui non fuerit baptizatus, regno cœlorum fiet » alienus : » Vigesimus : » Qui hæreticorum bap» tisma probat, quid aliud quàm hæreticis com» municat? » Vigesimus primus : » Quod sint » baptismi, viderint aut præsumptores, aut fau» tores hæreticorum. Nos unum baptisma, quod » non nisi in Ecclesiâ datum novimus, Ecclesiæ » vindicamus : » Vigesimus tertius : « Si non » obtemperat error veritati, multò magis veritas » non consentit errori : » Quadragesimus septimus : » Me non movet, si aliquis Ecclesiæ fidem » et veritatem non vindicat, quando apostolus » dicat : *Quid enim si exciderunt à fide quidam* » *illorum*[3]? » Quinquagesimus octavus : » Non » sibi blandiantur qui hæreticis patrocinantur : » qui pro hæreticis ecclesiastico baptismo inter» cedit, illos christianos et nos hæreticos facit : » Sexagesimus primus : « Qui hæreticis Ecclesiæ » baptisma concedit et prodit, quid aliud sponsæ » Christi quàm Judas existit? » Sic eam quæstionem inter indifferentia reponebant.

Huc accedit, quòd suam sententiam non humanis ratiociniis, sed divinis testimoniis muniebant. Legant Cyprianum quicumque dubitaverint; audiant episcopos in concilio Carthaginensi illa decernentes : Quintum : » Baptisma, quod » dant hæretici et schismatici, non esse verum, » ubique in Scripturis sanctis declaratum est ; » et secundùm Scripturarum sanctarum aucto» ritatem decerno, hæreticos omnes baptizan» dos : » Octavum : « Lectis litteris Cypriani di» lectissimi nostri, quæ tantùm in se sanctorum » testimoniorum descendentium ex Scripturis » deificis continent, ut meritò omnes per Dei » gratiam adunati consentire debeamus ; censeo » omnes hæreticos et schismaticos, qui ad Eccle» siam catholicam venire voluerint, non antè » ingredi, nisi exorcizati et baptizati fuerint. » Quare cùm errorem damnant, cùm veritatem inculcant, non nisi veritatem in Scripturis revelatam, nec nisi errorem in Scripturis damnatum intelligi volunt, qui hæc pro adiaphoris habere dicuntur.

[1] *Doct. Lov. p.* 56. — [2] *Conc. Carthag.* III, *int. Cypr. oper. pag.* 330 *et seq.* — [3] *Rom.* III, 3.

CAPUT VII.

An Augustinus aliique Patres eam quæstionem inter adiaphora habuerint.

Quod autem idem auctor etiam Augustinum recenset inter eos qui hæc pro adiaphoris habuerint, quis crederet ab homine in Augustini lectione versato dici potuisse? Nempe Augustinus hæc ubique profitetur : Cyprianum quidem in errore fuisse, sed ideo excusatum, quòd res nondum fuisset concilii generalis totiusque Ecclesiæ catholicæ auctoritate firmata[1]. Non ille ad hæc levia et falsa confugit : Stephanum noluisse rem de fide facere, aut in disciplinæ factique quæstione labi potuisse ; sed errasse Cyprianum, atque id vel postea correxisse » in regulâ verita» tis ; quod suppressum sit ab eis, qui hoc errore » nimiùm delectati sunt[2] : » vel » hunc nævum » candidissimi pectoris cooperuisse ubere chari» tatis, ac passionis falce purgasse[3] : » et nunc aliud quàm hic senserat videre, » in æternâ illâ » luce veritatis, ubi certissimè cernit quod hic » pacatissimè requirebat[4]. » Quæ planè demonstrant, non adiaphoram ac variabilem disciplinam, sed à Deo revelatam, certissimam et inconcussam veritatem.

Nempe hanc veritatem Augustinus tuebatur : verba Christi, quibus baptismus consecratur, tantæ esse virtutis, ut etiam inter hæreticos valeant : signum militum Christi etiam in deserto,

[1] *Aug. de unic. Bapt. cap.* XIII, *n.* 22; *tom.* IX, *col.* 353 ; *et pass. de Bapt. contra Donat. et aliis lib. et ep. de hær. Don. tom.* II *et* IX. — [2] *Id. ep. ad Vinc.* XCIII, *n.* 38; *tom.* II, *col.* 246. — [3] *Lib. de unic. Bapt. c.* XIII, *num.* 22, *et alibi pass.* — [4] *Lib.* V *de Bapt. contra Donat. cap.* XVII, *n.* 23 ; *col.* 152.

ribus recognoscendum esse : sacramenta Christi etiam inter hæreticos, non ipsorum, sed Christi et Ecclesiæ esse : remedium vulneri, non sanitati adhibendum, adeoque corrigendum in hæreticis id quod pervertissent, nempe fidem ; non id quod ab Ecclesiâ integrum abstulissent, nempe baptismum, hoc est, fidei sacramentum [1]. Hæc qui negarent, recurrere jubebat « ad stateram » dominicam, ubi non ex humano sensu, sed » ex divinâ auctoritate rerum momenta pensantur [2]. »

Et quidem permulta causæ munimenta promebat ex Scripturis : quòd autem de baptismo hæreticorum nihil peculiariter scriptum esset, allegabat cum Stephano Ecclesiæ consuetudinem, universalem illam quidem, quæ per totam Ecclesiam ab ipsâ origine propagata, « non nisi ab » apostolis tradita meritò crederetur [3]. »

Neque verò aliud Stephanus prædicabat. Et quidem urgebat consuetudinem, sed universalem, sed ab apostolis constantissimo tenore ad nos usque deductam, quam liber anonymus [4], apud Rigaltium, Stephani tempore adversùs Cyprianum Cyprianique asseclas conscriptus, appellat « vetustissimam consuetudinem ac tra» ditionem Ecclesiæ ; » et addit : « Sit unusquis» que nostrum contentus venerabili Ecclesiarum » omnium auctoritate et necessariâ humilitate. » Tum : « Damnari utique debet quod contra pris» cam et memorabilem cunctorum emeritorum » sanctorum et fidelium solemnissimam obser» vationem judicatur ; » sugillatque eos, *qui errores et vitia universarum Ecclesiarum correxisse* se putent, ac *monstri simile, episcopos talia cogitare*.

Nec alio spiritu scribit Eusebius [5], qui antiquam traditionem à Cypriano primò mutatam agnoscit. Attestatur Hieronymus celebri illo loco : « Illi ipsi episcopi, qui rebaptizandos hæ» reticos statuerant, ad antiquam consuetudinem » revoluti, novum emisere decretum. Quid fa» cimus ? Ita et nobis majores nostri, et illis sui » tradidere majores [6]. » Quin ipsâ etiam flagrante discordiâ, Cyprianus ejusque collegæ Africani, consuetudinem sibi adversari ultrò fatebantur. Id sæpè Augustinus notat ; et ipse Augustinus eam consuetudinem, *universalem et robustam* vocat [1], quam Stephanus tueretur ; et quidem, uti memoravimus, ab apostolicâ traditione venientem, hâc etiam datâ regulâ : « Quod » universa tenet Ecclesia, nec conciliis institu» tum, sed semper retentum est, non nisi ab » apostolis traditum rectissimè creditur ; » quod assiduè sanctus doctor inculcat.

Hæc Augustini dicta, qui, catholici licèt, ad variabilis et adiaphoræ disciplinæ detorquent negotia ; hi profectò improvidi, Ecclesiæ matri firmissimas auctoritates de dogmatis fidei, etiam traditione tutandis, extorquere conantur. Sed frustra sunt : instat enim Augustinus errorem esse id quod Cyprianus tuebatur, nondum quidem ab Ecclesiâ declaratum satis, sed interim errorem in *æternitatis manifestâ luce purgatum* [2]. Quin etiam de donatistis hæc habet : » Audent etiam rebaptizare catholicos ; ubi se » ampliùs hæreticos esse firmarunt [3]. » Jam ergo hæretici, ideo quòd hæreticos ; sed « ampliùs » hæretici, ideo quod etiam catholicos rebaptiza» bant. » Unde libro adversùs Cresconium ad donatistas ait : « Hæretici quidem estis, quòd non » tantùm divisi, verùm et in rebaptizando diver» sum se quimini [4]. » Idem docet adversùs Petilianum [5], et alibi semper.

Notum illud Vincentii Lirinensis [6] : « Auctores » ejusdem opinionis catholici, consectatores verò » hæretici judicantur : » postea quàm scilicet pronuntiavit Ecclesia. Et antea quidem, eodem teste Lirinensi [7], res ad veram Ecclesiæ doctrinam pertinebat ; sed nondum Ecclesiæ universalis judicio declarata. Scribit enim de Agrippino, quem auctorem Cyprianus sequebatur [8] : « Pri» mus omnium mortalium contra divinum cano» nem, contra universalis Ecclesiæ regulam, » contra sensum omnium consacerdotum, contra » morem atque instituta majorum, rebaptizan» dum censebat. » De Stephano verò : « Intelli» gebat vir sanctus et prudens nihil aliud ratio» nem pietatis admittere, nisi ut omnia, QUA » FIDE à Patribus suscepta forent, EADEM FIDE » filiis consignarentur. » Reliqua videant qui his victi non fuerint.

CAPUT VIII.

Quid objiciant qui hæc referunt inter adiaphora. Firmiliani et Basilii locus.

Qui totam hanc quæstionem ad variantem per loca disciplinam revocari volunt, hæc objiciunt :

[1] *Vid. ep.* CV. *ad Don. cap.* III. *n.* 12. *tom.* II. *col.* 300, 302 : *et lib.* IV *cont. Cresc. cap.* XIII, *n.* 15 ; *tom.* IX. *col.* 492 : *et pass. Cont. epist. Parm. lib.* II, *c.* XIII, *n.* 29. 30 : *col.* 43, 46 ; *et Serm. ad pleb. Cæs. n.* 2 ; *tom.* IX. *col.* 619, *et passim. Lib.* I *de Bapt. cont. Don. c.* XIV. *n.* 22 ; *col.* 91 : *de unic. Bapt. c.* III, *n.* 4, *p.* 528. — [2] *Lib.* II *de Bapt. cont. Donat. cap.* XIV, *n.* 19 ; *col.* 107. — [3] *Ibid. lib.* IV. *cap.* XXIV, *n.* 30 ; *col.* 140. — [4] *Int. op. Cypr. edit. Prior. et Rigalt.* 1679, *post epist.* LXXIV : *in edit. Baluz.* 1726, *pag.* 353 *et seq.* — [5] *Euseb. Hist. lib.* VII, *c.* III, *edit. Vales.* — [6] *Hieron. Dialog. advers. Lucif. tom.* IV, *part.* II, *col.* 303, 304.

[1] *Aug. lib.* IV *de Bapt. loc. jam cit.* — [2] *Ibid. lib.* V, *c.* XVII, *n.* 23 ; *col.* 152. — [3] *Id. de Hæresib. hæres.* LXIX ; *tom.* VIII. *col.* 24. — [4] *Id. lib.* II *advers. Cresc. c.* VII, *n.* 9 ; *col.* 413. — [5] *Id. de unic. Bapt. cont. Petil. c.* II, *n.* 5 *col.* 528, *et pass.* — [6] *Vincent. Lirin. Commonit.* I, *cap.* XI. — [7] *Ibid. cap.* IX. X. XI. — [8] *Ibid. cap.* IX.

primùm, Firmilianum ita de rebaptizatione scribentem : « Nec meminimus hoc apud nos aliquando cœpisse[1] : » deinde Basilium Firmiliani successorem de rebaptizatione adhuc hæsitantem[2], post Nicænam quoque synodum, à quâ quæstionem terminatam fuisse plerique velint. Quid ergo? An Firmilianum causæ faventem suæ, Stephano, Eusebio, Hieronymo, Augustino, Vincentio Lirinensi, totique Ecclesiæ anteponent? Quid verò Basilius? Esto, quæstionem ad disciplinam variantem fortè revocaverit : nos quidem hic Cypriani et Augustini mentem quærimus.

Neque tamen Firmilianum mentitum dixerim, cùm ait, rebaptizationem in suâ ac vicinis regionibus viguisse semper : facilè enim demonstraverim, eâ quidem tempestate, iisque regionibus * hæreticos ferè omnes varia ac portentosa baptismata confinxisse. Nam quique suam hæresim, quò magis baptizatorum animis adhæresceret, in baptismum intrudebant. Atque hinc Firmiliano et aliis erroris occasio, cùm existimarent profanum baptismum, ac per se nullum, eo solo nomine, quòd ab hæreticis administraretur, repudiatum esse.

Neque Basilium hactenus satis intellectum esse credimus. Hæc enim fuisse putamus, de quibus hæsitaret, non quidem, an valeret baptismus verbis evangelicis consecratus; sed quinam hæretici eo ritu baptizarent; quinam perverso ritu, et *proprio* quod ait *baptismate*[3], qui sanè propterea rebaptizandi essent. Hæc etiam suspensum habebant Basilium : ecquid credibile esset rectè baptizare eos, qui de Deo errarent, cùm errores suos plerique, uti modò diximus, in ipsum baptismum ingererent? Quærebat anxiè, quæ et quanta haberetur fides iis, qui dicerent se in Trinitatem baptizatos esse : nam aut oblivisci, aut certè hæsitare, aut etiam mentiri potuissent. Hinc illa verba Basilii synodum optantis, uti decidatur, « an qui responderit, in responsione fide dignus habeatur; » quam ad quæstionem spectat canon Arelatensis, quo legimus *interrogatos* qui ab hæreticis venirent, « an in Patre, et Filio, et Spiritu sancto baptizati essent; » additumque : « Et qui interrogatus non responderit hanc Trinitatem, baptizetur[4]. »

Hæc nos ad cumulum de Firmiliano et Basilio investiganda doctis, et confirmanda, vel etiam, si placuerit, oppugnanda proponimus. Utcumque est, stat illud immotum : Cyprianum, Augustinum, cæteros, in eâ quæstione, quam fidei putarent, post judicium quoque romani Pontificis, dissidentibus Ecclesiis, ad habendam certitudinem, Ecclesiæ universalis sententiam expectasse.

CAPUT IX.

Quæ sit illa synodus universalis, quam in hâc quæstione Augustinus memoret : Nicænam eam esse; sed, utcumque sit, nostra immota esse.

Anxiè à doctis quæritur, quæ sit illa universalis synodus quâ istam quæstionem fuisse terminatam Augustinus memorat. Qui Arelatensem primam esse volunt, romani Pontificis sententiam, iniquiùs, ut videtur, pendere decernunt ab ejus synodi decreto, quæ non nisi abusivè universalis vocetur.

Nos eam quæstionem in synodo Nicænâ fuisse decisam cum sancto Hieronymo[1] profitemur : *Quòd episcopo novatianorum, si conversus fuerit*, non tantùm baptismum, *sed quod majus est*, etiam *presbyterii gradum servet*, can. VIII[2]. *Et quod omnes hæreticos susceperit, exceptis Pauli Samosateni discipulis*, can. XIX[3]; cujus rei causam cum beato Augustino esse credimus, quòd paulianistæ *regulam baptismalis non tenerent*[4]. Nec facilè adduci possum ut credam, Arelatensem primam synodum, numerosam quamvis *, et ex toto ferè Occidente collectam, synodum cunctarum gentium, et totius christiani orbis, et totius Ecclesiæ ubique diffusæ ab Augustino vocari : quippe quam vix Oriens noverit, nedum frequentarit, neque romani Pontificis vel præsentia, vel saltem legatio intervenit **. Quin synodum Nicænam apud Augustinum concilii universalis nomine intelligendam esse, non alio magis argumento probaverim, quàm quòd eam nequidem nominarit : eam enim toto terrarum orbe celebratam, ipso *plenarii* concilii nomine statim ab omnibus intellectam putabat[5]. Et quemadmodum nos concilii nomine, concilium Tridentinum intelligimus; quemadmodum generalis concilii nomine, Lateranensis illa syn-

[1] *Ep. Firmil. ad Cypr. int. Cypr.* LXXV, *p.* 149. — [2] *Vid. ep. Basil. ad Amphil.* CLXXXVIII; *tom.* III, *p.* 268 *et seq.*

* Asiæ minoris.

[3] *Vid. ep. Basil. ad Amphil. Can.* I. — [4] *Conc. Arel. an.* 314, *Can.* VIII; *tom.* I *Conc, col.* 1426.

[1] *Hieron. Dial. adv. Lucif. tom.* IV. *part.* II. *col.* 305, 306. — [2] *Conc. Nic. Can.* VIII; *tom.* II *Conc. col.* 31, 32. — [3] *Conc. Nic. Can.* XIX, *col.* 38. — [4] *Aug. Hæres.* XLIV; *tom.* VIII, *col.* 13.

* XXXIII nempe episcoporum.

** Legationem intervenisse probant ea verba quæ inter subscriptiones legimus : *Claudianus et Vitus presbyteri. Eugenius et Cyriacus Diacones ex urbe Româ missi à Sylvestro episcopo.* Hoc ergo significat BOSSUET, eos concilio non præsedisse. Et quidem unius Marini nomen videmus in capite Canonum, eo modo : *Domino sanctissimo fratri Sylvestro, Marinus vel cœtus episcoporum, etc.* Tom. I Conc. col. 1427, 1428. (*Edit. Paris.*)

[5] *Ib. lib.* I *de Bap. cont. Don. c.* VII, *n.* 9; *tom.* IX, *col.* 84. *lib.* II, *c.* IX, *n.* 14, *col.* 101; *et alib. pass.*

odus, sub Innocentio III, plerumque accipitur; ita Augustini tempore apud Ecclesias Africanas, synodi universalis nomine, Nicænam, proprio licèt nomine minimè appellatam, intellectam fuisse constat *. Lego enim apud Possidium, in Vitâ Augustini, ordinatum eum fuisse vivo suo episcopo, « contra synodi universalis vetitum, » quod jam ordinatus didicit [1]. » Non hic Nicænam nominat; sed Nicænam fuisse ex ipso Augustino accipimus [2]. Sic universalis synodi nomine Nicænam intelligi solere arbitramur.

Ut ut sit, qui tantùm Arelatensi tribuunt, in eam auctoritatem consensione devenisse dicent, gallicanamque sententiam de consensionis summâ et ineluctabili auctoritate confirmabunt.

CAPUT X.

Non tantùm fidei causa, sed etiam aliæ quæ universalem spectarent Ecclesiam ab universali concilio retractandæ, nec nisi consensione orbis finitæ esse creduntur: causa Cæciliani: sancti Augustini locus.

Partem controversiæ cum donatistis maximam quæ in rebaptizatione posita erat, non nisi Sedis apostolicæ et totius Ecclesiæ conjunctâ sententiâ finitam esse, beato Augustino teste, vidimus. Jam quod erat caput schismatis, in causâ Cæciliani idem evenisse, eumdem Augustinum adducimus testem.

Ergo Cæciliani causa, cùm tractata esset à Melchiade papâ, ejusque judicio donatistæ victi essent [3], tamen hæc ait Augustinus [4]: « Ecce » putemus omnes episcopos, qui Romæ judicarunt, non bonos judices fuisse; restabat adhuc plenarium universæ Ecclesiæ concilium, » ubi etiam cum ipsis judicibus causa posset » agitari; ut si malè judicasse convicti essent, » eorum sententiæ solverentur: quod utrum fe» cerint, donatistæ probent; nos enim non factum esse facilè probamus, ex eo quòd totus » orbis non eis communicat. »

Ex his duo concludimus: alterum, post prolatum, habitâ synodo, Papæ judicium, *restare adhuc plenarium Ecclesiæ universæ concilium*, quo Pontificis judicium, synodi sententiâ solveretur: alterum, quamvis nulla fuerit œcumenica synodus, quæ Melchiadis judicium retractaret, haud minore auctoritate decisam fuisse causam, eo quod *orbis terrarum non communicaret* donatistis; imò, ut ibidem Augustinus ait [1], « ex» perti sunt cum Cæciliano permanere con» sensionem orbis terrarum. » Quibus verbis constat Melchiadis judicium, quod alioqui canonico ordine retractari potuisset, ipsâ Ecclesiæ consensione in summam auctoritatem evectum.

Facti quæstio, inquiunt. Certè; sed ejus facti, in quâ tota donatistarum causa verteretur; ex quo illud efficitur, non tantùm in fidei quæstionibus, sed etiam in omnibus, quæ totam Ecclesiam spectarent, robur summum in consensione esse positum: ut profectò mirum non sit, sub Eugenio IV, cùm de concilii potestate acerrimè decertarent, illud ab omnibus, pro certo esse positum, nempè altercantibus, si fortè, concilio et Papâ, concilii sententiam potiùs attendendam, in fide quidem maximè; sed etiam in aliis omnibus, quæ *statum Ecclesiæ principaliter perturbarent*, ut suprà memoravimus [2].

CAPUT XI.

Causa sancti Joannis Chrysostomi.

Hujusoccasione quæstionis, proponimus aliam ejusdem ferè generis; facti quidem quæstionem, sed quæ universam Ecclesiam conturbaret. Beatum Joannem Chrysostomum, Constantinopolitanum antistitem, Theophilus Alexandrinus *, nullo canonum ordine, sed solâ sæculari potestate fretus, aulice potiùs, quàm ecclesiastico judicio, loco moverat. Quæ causa cùm totum orbem commovisset, ad universale concilium devolvitur. Et quidem sanctus Innocentius papa ab eodem Chrysostomo invocatur, *qui scriberet hæc nullius esse roboris* [3]. Is Joannem æquè ac Theophilum in suâ communione retinuit; Theophili judicium cassum et irritum habuit; ultimam tamen sententiam concilio œcumenico reservavit, ut disertè asserit inculcatque Palla-

* *Synodi universalis nomine. Nicænam intellectam fuisse constat* ab Augustino, in suis libris adversùs donatistas, non verò Arelatensem. Nam quod dicit DE LAUNOY, in Africâ, concilii generalis sive plenarii nomine vocatas sæpè fuisse synodos eas, quæ illo Arelatensi concilio inferiores essent, verum quidem est, at advertere debuerat vir eruditus Augustinum, quotiescumque loquitur de hujuscemodi conciliis, lectores admonere, se loqui de concilio plenario, non totius Ecclesiæ, sed unius gentis, pota Africanæ. Atqui non sic ille admonet, in iis locis in quibus urget donatistas auctoritate concilii generalis; imò vocat illud concilium, *synodum cunctarum gentium, et totius christiani orbis, et totius Ecclesiæ in orbe diffusæ*; quæ verba nequaquam possunt intelligi de synodo Arelatensi; proindeque ruit DE LAUNOY sententia. Qui plura de eâ quæstione voluerint, adeant DE TILL. not. XLIV, in vit. S. Cypr. tom. IV, p. 632 et seq. Dissert. Vales. de schism. Donat. post ejus not. in Euseb. P. Alex. etc. (*Edit. Paris.*)

[1] *Vit. Aug. auct. Possid. c.* VIII. *in fin. ap. tom.* X, *col.* 262. — [2] *Aug. ep.* CCXIII, *n.* 4. *tom.* II, *col.* 790. — [3] *Vid. Opt. Milev. lib.* I. — [4] *Aug. ep. ad Glor. Eleus. etc.* XLIII, *c.* VII, *n.* 49: *tom.* II, *col.* 97.

[1] *Aug. ep. ad Glor. Eleus. etc.* XLIII, *c.* VII, *n.* 49; *tom.* II, *col.* 96. — [2] *Sup. lib.* VI. *c.* III *et seq.*

* In suâ synodo ad Quercum.

[3] *Epist.* I *Chrysost. ad Innoc. n.* 4; *tom.* III, *p.* 520.

dius * Chrysostomi comes, ac rerum omnium testis oculatus [1]. Locum universalis concilii Occidentales Thessalonicam designabant [2]. Memorabilis verò est hæc Palladii sententia [3]: « Scopus » romanæ Ecclesiæ iste est, non communicare » Orientalibus episcopis, præsertim Theophilo, » donec Dominus dederit locum universali synodo, quæ putrefactis membris eorum qui hæc » patraverunt medeatur. »

Sic romanus Pontifex, quæ pro loci amplitudine solus inchoavit, non nisi totius orbis sententiâ finiturus erat. Verùm cùm synodus œcumenica ab Arcadio imperatore impetrari non posset, totius Occidentis cum apostolicâ Sede conjuncta sententia perfecit, ut Joannis Chrysostomi nomen Constantinopoli quoque in sacras tabulas referretur; ac sine novo judicio, consensione totius Ecclesiæ, Theophili synodus solveretur.

CAPUT XII.

Decreta adversùs origenistas: Theophilus Alexandrinus sanctum Anastasium papam præit, ac Romam ipsam liberat: in consensione vis posita: sancti Hieronymi loci.

Paulò ante ea tempora, Christi anno scilicet 398, sancto Siricio mortuo, sub ipsa sancti Anastasii papæ initia, Origenis errores cum Rufini libris Romam invectos, atque inter hos turbines romanam Ecclesiam fluctuasse Baronius narrat [4]. Adversùs eam pestem Anastasius vigilabat. Sed dum cunctabatur, ut, Ecclesiæ romanæ more, consideratissimum et accuratissimum judicium ederet, Theophilus Alexandrinus, collectâ synodo, ad omnes catholicos super nomine Origenis, ejusque dogmatum condemnatione, edidit epistolam, datis etiam, ut videtur, peculiaribus ad sanctum Anastasium litteris. De hâc Theophili epistolâ, Hieronymus ad ipsum Theophilum hæc scribit [5]: « Vox Beatitudinis » tuæ toto orbe pertonuit, et cunctis Christi » Ecclesiis lætantibus, diaboli venena siluere. » Et paulò post: « Vincentius presbyter ante bi» duum quàm hanc epistolam darem, de Urbe » venit, et suppliciter te salutat, crebroque sermone concelebrat Romam et totam Italiam tuis » post Christum epistolis liberatam. » Quò etiam illud pertinet: « Hæresim oppressam ejus aucto» ritate et eloquentiâ [1]. »

Hæc ita dicimus ut nihil imputemus Anastasio, « viro, ut ait Hieronymus [2], ditissimæ » paupertatis et apostolicæ sollicitudinis; » sed ut ostendamus fidei robur totâ Ecclesiâ fusum, atque interdum extremo ex orbe prodire decreta, quibus etiam romana illa, apostolico ore laudata [3], excitetur et confirmetur fides.

Neque ita multò post prodiit Anastasii judicium: quo tempore Hieronymus alteram Theophili epistolam latinam à se factam ad Romanos mittebat, cùm primam præterito anno accepissent; scribebatque Hieronymus veluti concepto voto: « Prædicationem cathedræ Marci evange» listæ, cathedra Petri apostoli suâ prædicatione » confirmet. Quanquam celebri sermone vulga» tum sit, beatum quoque papam Anastasium, » eodem fervore, quia eodem spiritu est; lati» tantes in foveis suis hæreticos persecutum, » ejusque litteræ doceant damnatum in Occi» dente, quod in Oriente damnatum est [4]. » Quâ ex consensione, illa jam firmitudo fidei consistat, quam sæpè diximus. Eam consensionem commendat Hieronymus, « quod beati episcopi Anas» tasius et Theophilus et Venerius *, et Chro» matius **, et omnis tam Orientis quàm Occi» dentis catholicorum synodus pari sententiâ, » quia pari et spiritu, Origenem hæreticum » denuntiant populis [5]. » En igitur in consensione summa vis, ac Spiritûs sancti testimonium.

CAPUT XIII.

Turbæ post Chalcedonensem synodum: de iis seorsim per encyclas epistolas Ecclesiæ consuluntur: responsa mittuntur: communi consensione quæstiones finiuntur.

Anno 457, post sex ferè annos quàm Chalcedonensis synodus acta erat, ejus incipiens, præsertìm in Ægypto, fluctuabat auctoritas. Itaque Marciano Augusto synodi auctore et defensore mortuo, infanda illa Alexandriæ extiterunt: cæsus Proterius orthodoxus, et sanctus Alexandrinus episcopus: Timotheus Ælurus interfector à furente plebe ejus loco substitutus: Chalcedonensis synodus condemnata: Leo, Marciano

* Palladius quis ille fuerit, lis est inter doctos. Vir eruditissimus BIGOT, qui, anno 1680, denuo edidit Chrysostomi Vitam à Palladio factam, contendit Palladium Helenopolitanum, *Lausiacæ*, sive eremiticæ, *Historiæ* auctorem, Chrysostomi socium, et ejus exauctorationis occasione in exilium pulsum, hos de ejus vitâ dialogos non scripsisse, sed alium Palladium episcopum in viciniâ urbis C. P. amicum quoque Chrysostomi, et qui pro ejus causâ mala multa toleraverat. Idem censet DE TILL. tom. XI, vit. Pall. art. XII, et not. VIII, p. 730, 642. (*Edit. Paris.*)

[1] *Vid. Dial. vit. Chrysost. per Pallad. tom.* XIII, *p.* 3. — [2] *Ibid. p.* 12. — [3] *Ibid. p.* 84, 85. — [4] *Bar. an.* 398; *tom.* V, *p.* 44 45. — [5] *Hier. ep. ad Theoph.* LXI, *al.* LXXI. *tom.* IV, *part.* II, *col.* 338. 339.

[1] *Id. ep.* LXXXVII, *al.* LXXVIII, *ad Pamm. et Marc. col.* 689. — [2] *Id. ep. ad Demetr.* XCVIII, *al.* VIII, *col.* 793. — [3] *Rom.* 8. — [4] *Hier. Ep.* LXXXVII *jam. cit. col.* 690.

* Mediolanensis. — ** Aquileiensis.

[5] *Id. ibid. Apol. adv. Ruf. lib.* II. *col.* 417.

successor datus, ac novo principatu ab his seditionibus multa religioni, multa imperio infausta veritus, de novâ synodo consilia agitare videbatur. At episcopi moleste ferebant retractari decreta Chalcedonensia, seque abstrahi à sedibus, ac sollicitari toties Ecclesiarum pacem. Quid ergo gestum sit, Liberatus hujus ævi historicus paucis complexus est [1]: «Imperator scripsit singularum civitatum episcopis, de utroque » negotio consulens, quid fieri oporteret, vel de » ordinatione Timothei, vel de terminis (seu definitione) synodi Chalcedonensis, et direxit per » totum Orientem magistrianos*. Mittit et Anatolius episcopus Asclepiadem diaconum suum, » per quem omnes illi episcopi, qui Chalcedone » fuerant congregati, quid Alexandriæ gestum » sit agnoscerent : qui rescribunt, Chalcedonensem synodum usque ad sanguinem vindicandam, eo quòd non aliam fidem teneret » quam synodus Nicæna constituit; Timotheum » verò non solùm inter episcopos non haberi, » sed etiam christianâ appellatione privari. Quo » pacto scripsit imperator Leo duci Alexandrino » Stilæ, ut pelleret quidem ab episcopatu modis » omnibus Timotheum, inthronizaret autem » alium, decreto populi, qui synodum vindicaret. »

Extat imperatoris encyclica epistola eodem exemplo ad sanctum Leonem papam, atque ad alios episcopos, cum ambarum partium supplicationibus missa[2]. Extant sancti Leonis et maximorum orbis Orientalis episcoporum** responsa, quibus Timotheum abjiciunt, fidei quæstionem ab œcumenico concilio definitam reiterari vetant. Omnes eodem sensu, eâdem formâ agunt: *Decernimus, statuimus, pronuntiamus, dicimus, judicamus.* Ex his epistolis compactum est volumen illud, quod apud antiquos *encyclicarum* sive circularium epistolarum nomine celebratur.

Dicant nunc episcopos romani Pontificis consultores. Atqui imperator ab episcopis non consilia, quæ ad Leonem papam mitteret, sed decreta et judicia, quæ statim exequeretur exquirebat, atque id ad omnes æquè scripserat : «Ut » ex omnibus vestris litteris hæc integrè cognoscentes, formam congruam dare possimus [3]. » Cæterùm orthodoxus imperator de synodo Chalcedonensi, cujus fidem professus erat, non ipse ambigebat, sed cùm apud Ægyptios hæc quæstio versaretur, hoc quoque episcoporum cum Sede apostolicâ consensione decidi voluit; post synodum œcumenicam iteratæ quæstioni nullum esse locum. Sic in summis dissensionibus atque periculis, Ecclesiæ catholicæ toto orbe diffusæ, sed uno semper spiritu actæ, etiam sine concilio generali, sese exerit auctoritas.

CAPUT XIV.

Sancti Simplicii papæ locus de decretis apostolicis irrefragabilibus Ecclesiæ universalis assensu.

Hinc romani Pontifices ipsâ semper consensione nituntur. Sanctus Simplicius papa, post sanctum Leonem tertius, apostolicorum Pontificum antecessorum suorum irrefragabilem commendat auctoritatem; sed eam quæ cum totius Ecclesiæ consensione conjuncta sit. Unde illud: « Quod apostolicis manibus cum Ecclesiæ universalis assensu, acie meruit evangelicæ falcis » abscindi, vigorem sumere non potest renascendi [1]. » Quâ mente, in epistolâ ad Acacium Constantinopolitanum episcopum, rejicit à Sede Alexandrinâ Timotheum Ælurum, qui sit hæreticus, « atque ab universitate damnatus [2]; » ne postea : « Quem conventus novos per se di» dicimus comminari, resolvi existimantem » quod de se universalis decrevit auctoritas. » Illud denique de prædecessoribus *catholicis episcopis* toto orbe terrarum præsidentibus subdit : « Sanctæ memoriæ prædecessorum nostro» rum extante doctrinâ, contra quam nefas est » disputare, quisquis rectè sapere videtur, no» vis assertionibus non indiget edoceri, sed ple» na ac perfecta sunt omnia. » Quo loco post synodum Chalcedonensem finita omnia docet, nec novæ synodo locum esse; quæ, inquit, « non » aliàs semper indicta est, nisi cùm aliquid in » pravis sensibus novum, aut in assertionibus » emersit ambiguum; ut in commune tractan» tibus, si qua esset obscuritas, sacerdotalis de» liberationis illuminaret auctoritas. » Inde ergo ex communi auctoritate lux certa est, quæ postquam Ecclesiæ exorta, *abominabile* est innovari judicia, *contra sententias totius orbis Domini sacerdotum.* En igitur in quo vim illam Ecclesiæ irrefragabilem collocaret. Cujus generis testimonia si congerere incipimus, modum omnem excedimus voluminis.

[1] *Liber. Brev. c.* xv.
* Erant magistrani *officiales magistri officiorum.* Μαγιστριανος, idem est etiam ac *agens in rebus principis*; inquit DU CANGE, Gloss. infim. Græc. (*Edit. Paris.*)
[2] *Ep. Imp. Leon. part.* III *Conc. Chalc. cap.* XXI, XXII, XXIII, XXIV; *tom.* IV. *Conc. col.* 889 *et seq.*
** Numero XXXVI.
[3] *Ep. Imp. jam. cit.*

[1] *Simpl. ep.* IV, *ad Zen. Imp. tom.* IV *Conc. col.* 1072. — [2] *Id. ep.* V, *ad Acac. C. P. ibid. col.* 1073, 1074.

CAPUT XV.

Sancti Gelasii locus, in epistolâ ad episcopos Dardaniæ.

Neque obstant magnifica hæc et vera, quæ sanctus Gelasius egregius pontifex, de Acacio adversùs Chalcedonensem synodum rebellante respondet [1], cùm multi quererentur eum à Sede apostolicâ solâ, non in dictâ novâ synodo, condemnatum.

Summa doctrinæ Gelasianæ est; postquam hæreseon auctores semel ab Ecclesiâ universâ damnati sunt, non esse necessarias adversùs sectatores eorum novas ac *speciales synodos*, ne in infinitum eatur, et ecclesiastica jaceat auctoritas : sed esse à Deo constitutam Sedis apostolicæ potestatem, quæ, ipso apostolico principatu communis sententiæ executrix, hæreticos jam sola prosternat : quæ nos verissima confitemur.

Per hanc occasionem sanctus Pontifex commemorat, quæ Sedes apostolica etiam sola, ac sine præcedente synodo, possit in absolvendis damnandisve, quas oporteat personis : quæ quidem nos pari veneratione suscipimus. Absit enim, ut velimus Sedem apostolicam in omnibus causis concilio œcumenico esse succinctam; cùm multa sint, quæ vel sola dissentiendo prohibeat atque disturbet, cujus consensionem atque sententiam in maximis rebus maximè exquirendam perpetua traditio docet. Hinc illa exempla, quæ nobis sanctissimus Pontifex pari magniloquentiâ ac veritate subjungit, Athanasii, Joannis Chrysostomi, Flaviani, quos «Sedes apostolica etiam » sola, quia non consensit, absolvit. » Quæ quidem vera sunt; sed aliunde supplenda ea, quæ cùm ad rem non facerent, beatus Gelasius prætermisit. Nos quæ ad hanc causam conferant, subnectamus.

Et de beato quidem Joanne Chrysostomo docuimus [2], à sancto Innocentio prolatum fuisse judicium, sed provisorium; integram cognitionem œcumenicæ synodo reservatam.

Ejusdem sunt generis quæ à sancto Gelasio deinde referuntur [3] : « Flavianum in Ephesino » latrocinio Pontificum congregatione damna» tum, quoniam sola Sedes apostolica non con» sensit, absolvit : » ac paulò post, « impiam » synodum (Ephesinam illam) non consentiendo » submovit. » Rectè, si de provisorio judicio intelligas, quoad congregaretur, quam ipse Leo petebat, adversùs synodum malè gestam, alia generalis synodus; interim, ut ipse addit, « que» relis et præjudiciis partis utriusque suspensis, » quò diligentiùs universa, quæ offensionem ge» neraverant, retractarentur [1]. » Sic quæ sine gravi scandalo differri non possent, ipse provisorio judicio statim ordinat : summam ipsam œcumenico concilio relinquit.

Cætera quæ Gelasius commemorat, vel per se clara sunt, vel ex antè dictis facilè elucescunt. Ac Dioscorum quidem « Sedes apostolica suâ auc» toritate damnavit; » quòd auctor fuerit ejus sententiæ, quam, facto deinde examine, Chalcedonensis synodus confirmaret, ut vidimus. De episcopis verò, qui Dioscoro consenserunt, hæc scribit [2] : Sedes apostolica « hos in suâ perfidiâ » permanentes suâ auctoritate prostravit, quam » congregatio, quæ illic (Chalcedone scilicet) » collecta fuerat, est secuta : quoniam sicut id » quod primum Sedes non probaverat, constare » non potuit; sic quod illa censuit judicandum, » Ecclesia tota suscepit. » Quæ ad Sedis apostolicæ auctoritatem ideo referuntur, quòd eam præeuntem Chalcedonensis synodus sit secuta : ut profectò constet, in eo esse vim maximam et ineluctabilem, quòd Sedis apostolicæ judicia *Ecclesia tota suscepit*, habitâ quidem quæstione, et novâ discussione, ut ex gestis constitit.

Ita vel in iis, quæ à solis romanis Pontificibus facta, Gelasius memorat, Ecclesiæ universalis potior auctoritas elucescit; cujus illi, in iis quidem rebus quæ universam Ecclesiam conturbarent, vel judicia exequuntur, vel sanè cùm præeunt, ab ejusdem Ecclesiæ sententiâ ultimum ac perfectum robur accipiunt.

CAPUT XVI.

Propositio, UNUS TRINITATIS CRUCIFIXUS, à Scythis monachis Constantinopoli agitatur : monachi Hormisdam consultori pergunt : professio Justiniani, eâdem de re romanum Pontificem consulentis, pro ejus infallibilitate objicitur.

Anno 519, sub sancto Hormisdâ summo pontifice, quæstio suborta est ingens, quam diligenter evolvere oportet, quoniam inde ab utrâque parte argumenta repetuntur.

Agebatur de propositione hâc : *Unus Trinitatis*, seu, *unus ex Trinitate crucifixus est*. Hanc beatus Proclus Constantinopolitanus in epistolâ ad Armenos [3], paulò post sanctam synodum Ephesinam, novis nestorianis objecerat; cùm excommunicato Nestorio sub antiquiore Theodori Mopsueste ni nomine patrocinarentur. Hi ergo Theodori publici laudatores, Nestorii verò occulti defen-

[1] *Gelas. ep.* XIII, *ad Ep. Dard. tom.* IV *Conc. col.* 1199 *et seq.* — [2] *Sup. hoc. lib. c.* XI. — [3] *Ep. Gel. sup. cit. ibid.*

[1] *Leo. ep. ad Pulch. part. Conc. Chalc. cap.* XXII *tom.* IV, *col.* 46 *Inter Leon. epist.* XLI, *al.* XXVI. — [2] *Gel. loc. cit.* — [3] *Ep. Procli C. P. ad Arm. tom.* VI *Bibl. Patr. p.* 613; *et tom.* III *Conc. col.* 117.

sores, unum filium in duos dividebant; Mariæ filium à Dei filio segregabant; pro Trinitate quaternitatem invehebant: quos beatus Proclus aptissimè redargui arbitrabatur, si Mariæ filium non aliquem extra Trinitatem, sed *unum Trinitatis* esse faterentur.

Procli epistola ab Orientali synodo approbata, et ab ipso synodo Chalcedonensi laudata[1], toto etiam Occidente nobilis habebatur, postquam eam Dionysius Exiguus in latinum sermonem vertit, ac Procli industriam commendavit; quòd Christum *unum ex Trinitate asserens*, nestorianas fraudes aptissimè confutaret[2].

Hanc ergo propositionem Joannes Maxentius, aliique Scythiæ provinciæ monachi adversùs nestorianos asserebant; et qui eam respuerent, nestorianismi arguebant.

At Dioscorus, diaconus sancti Hormisdæ, ac Sedis apostolicæ legatus, Constantinopoli agens, ad Hormisdam perscribit monachorum scytharum propositionem, ut novam, ad hæc, ut hæreticam, et ab eutychianis maximè assertam, respuendam videri[3].

Certum quidem est, Petrum *Gnapheum* seu *Fullonem* eutychianum hæreticum, eo nomine à Felice III ac synodo Romanâ fuisse reprehensum, *quòd unum increatæ atque individuæ Trinitatis passionem subiisse ac mortuum* esse diceret[4].

Sed id Petrus Fullo ita intelligebat, ut *unus de Trinitate passionem pro nobis pertulisse* diceretur *in substantiâ deitatis*, ut ipse Felix III refert[5]; à quo scelere monachi Scythiæ adeo abhorrebant, ut semper hoc adderent, quod et beatus Proclus accuratissimè dixerat: Unum Trinitatis crucifixum carne[6]: ne naturas confundere, et cum eutychianis sapere viderentur.

Quâ in re multum distabant à Petro Fullone, et ab ejus asseclâ Anastasio Augusto, et à Theodorâ Augustâ[7], cujus sententia proscriberetur, *unum de Trinitate passum non asserens, secundùm quid, sed absolutè* Scythæ autem passum asserebant, *non absolutè* (quo hæretici significatum volebant etiam divinitate passum), sed tantùm *secundùm quid*, hoc est, secundùm carnem.

Quæstione motâ, scythæ monachi Romam profecti sunt, Sedem apostolicam ordine consulturi[8]: eâdem de re scribunt Justinus Augustus ac Justinianus tunc comes domesticorum: atque hic monachos ut inquietos ac turbulentos statim repelli petit, à Dioscoro persuasus[1]. Mox ipsâ re, ut videtur, graviùs consideratâ, per alias litteras Hormisdam sic interrogat[2]: « Quidam asserunt » Christum pro nostrâ salute carne crucifixum, » unum de Trinitate debere prædicari. » Quærit, « quid sequi, quidve super hoc evitare debea» mus: quoniam verba videatur facere dissen» sionem; nam sensus inter catholicos omnes » unus esse probatur. » Subdit: « Hoc enim cre» dimus esse catholicum, quod vestro religioso » responso nobis fuerit intimatum. » Quæ professio, ne statim ad pontificiam infallibilitatem pertinere videatur, rei gestæ narrationem ad finem usque expectandam monemus: interim bonâ fide notamus quid nobis objiciant.

CAPUT XVII.

Viri boni sanctique consulendos docent per orbem terrarum episcopos: quæstionis finem ab Ecclesiæ universalis auctoritate expectandum.

Quis esset interim catholicorum eâ de re sensus, exponere juvat. Ac primum scythæ monachi fidem suam diligenter expositam[3] sancto Fulgentio ejusque collegis sanctis Christi confessoribus[*], et Ferrando diacono, viris eo ævo sanctissimis ac doctissimis approbarunt.

Id tantùm in Fulgentio notaveris, malle eum dicere, *unam ex Trinitate personam*, quàm *unum Trinitatis*, vel *unum ex Trinitate*[4]. Quæ diversitas tam est levis, ut qui eâ re tantùm differant, eos unanimes et ubique consentaneos meritò pronuntiaveris. Unde nec illi monachi, à tantis episcopis ritè interrogatis, reprehensionis quidquam, sed fraternæ charitatis testimonia retulerunt.

Ac reverà *unus* ille *Trinitatis* indefinitè dictus, quis est alius quàm una persona Trinitatis, ut etiam Joannes Maxentius et Ferrandus diaconus ac postea Facundus episcopus Africanus, ejus ævi nobilis scriptor, luculentissimè declararunt[5].

Sanè Ferrandus diaconus pravos sensus tres memorat[6], quibus dici posset, *unus de Trinitate*; verùm eos sensus monachi apertissimè respuebant. Quare Ferrandus diaconus offensioni

[1] *Vid. nov. coll. Conc. Baluz. p.* 94: *Facund. lib.* VIII, *c.* IV: *Conc. Chalc. part.* III, *c.* I; *col.* 827, 828. — [2] *Dionys. Exig. præf. in ep. Procli*; *tom.* VI *Bibl. Pat. p.* 612. — [3] *Sugg. gest. Diosc. ad Hormisd. tom.* IV *Conc. col.* 1531. — [4] *Conc. Rom.* I, *sub Fel. III*; *ibid. col.* 1097. — [5] *Fel. ep.* V. *ad Zen. ibid. col.* 1071. — [6] *Pet. Diac. lib. ad Fulg. int. Op. Fulg. p.* 280. *edit. Paris.* 1681. — [7] *Vid. Joan. Max. Profess. fid. tom.* IX *Bibl. Patr. p.* 534 *et seq.* — [8] *Vid. Vict. Turon. Chron. ed. Scalig.*

[1] *Ep.* I *Justiniani ad Horm. tom.* IV *Conc. col.* 1516. — [2] *Ejusd. ep.* II *ad Horm. col.* 1517. — [3] *Vid. ep. seu lib. Petri Diac. de Incarn. int. Op. Fulg. Ep.* XVI. *p.* 217 *et seq.*

[*] Tum in Sardiniâ exulibus, persecutione Vandalorum grassante. (*Edit. Paris.*)

[4] *Fulg. lib. de Incarn. etc. ad Pet. Diac. ibid. ep.* XVIII, *c.* X. *n.* 18, *p.* 296. — [5] *Maxent. Resp. ad epist. Horm. tom.* IX *Bibl. Pat. p.* 542. *Ferr. ep. ad Anat. Diac. n.* 14, 16; *p.* 506. *Facund. pro defens. trium Capit. lib.* I, *c.* III; *ibid. tom.* X, *p.* 6. — [6] *Ferr. ibid. n.* 16.

quorumdam tribuit, *ut una de Trinitate persona* dicatur potiùs quàm *unus de Trinitate*; cùm utrumque indifferenter aptèque et innoxiè dici possit.

Sed cùm nestoriani *personæ* nomine abuterentur, Christumque ut legatum, Verbi personam exhibuisse dicerent; ideo nestorianarum fraudum gnari, *unum Trinitatis* malebant dici; anteponebantque eam locutionem, in quâ *nestorianorum dolus* minùs *abscondi* posse videretur. Hæc Maxentius; hæc Facundus [1]; notantque omnes hujus ævi scriptores, ipsam Trinitatem ita esse locutam : *Ecce Adam quasi unus ex nobis factus est*[2]: non dixit, quasi una ex nobis persona; sed *quasi unus ex nobis;* cùm tamen, ut ait idem Facundus, « nullus de Trinitate meliùs loqui possit, » quàm ipsa de se locuta est Trinitas. »

Addebat Joannes Maxentius beati Augustini locum, quo Christum appellabat, *unum trium*; quod quidem, quid est aliud, quàm *unum Trinitatis* [3]?

Neque, quod objiciebat Dioscorus diaconus, monachi scythæ inserere fidei Chalcedonensi nitebantur eam locutionem; aut, quòd illa deesset, imperfectam synodum arguebant; sed profectò asserebant, quod res est, licere ad hæreticorum fraudes refellendas multa extra synodos usurpare; præsertim verò ea, quæ Patrum usu probata esse viderentur.

Cæterùm Chalcedonensem synodum, ac beati Leonis epistolam ubique celebrabant; neque tantùm Eutychen, sed etiam Alexandrinum Dioscorum ejusque sequaces condemnabant : et Christum non tantùm ex *duabus*, eutychianorum more; sed etiam in *duabus naturis* subsistere : unumque Trinitatis passum quidem, sed carne tantùm, non autem divinitate, omnibus paginis testabantur [4].

Hæc igitur quæstio cùm magnâ animorum contentione inter ecclesiasticos tractaretur, Ferrandus diaconus à Severo scholastico Constantinopolitano rogatus quid sentiret, jubet interrogari non se quidem, verùm eos « quibus honor sacer» dotii docendi auctoritatem tribuit. Interroga, » inquit, principaliter apostolicæ Sedis antis» titem, cujus sana doctrina constat judicio » veritatis, et fulcitur munimine auctoritatis. In» terroga plurimos per diversa terrarum loca » Pontifices, quibus scientia cœlestium præcepto» rum divinitus inspirata, famam grandem sui » cum veneratione collegit [5]. » Hos quidem omnes interrogandos monet, sed *principaliter* romanum Pontificem. Cæterùm post quæstionem diligentissimè pertractatam, quo tandem loco certissimè figat pedem his verbis explicat : « Unde » desistendum à contentionibus reor : expectan» dum potiùs persuadens, patienterque hanc du» bitationem ferendam, donec universalis Eccle» siæ auctoritate, vel pronuntietur suscipienda, » vel prodatur abjicienda [1]. » En rebus in dubiis, animisque *vehementi contentione* suspensis quò refugere consuevissent. En unde certissimam atque irretractabilem expectarent sententiam. Sed quomodo postea finita sit quæstio, paucis enarremus.

CAPUT XVIII.

Sancti Hormisdæ epistola ad Possessorem, quâ Scythæ monachi condemnantur ; illi Ecclesiæ catholicæ sententiam expectant : eorum propositio vincit : non nisi Ecclesiæ universalis consensione quæstioni finis imponitur.

Postquam quatuordecim jam mensibus causa pependerat, monachique per annum ferè integrum Romæ commorati, Hormisdas edidit epistolam ad Possessorem episcopum Afrum, qui tum Constantinopoli agens, Sedem apostolicam de Fausti Regiensis libris consulebat [2].

Eâ epistolâ Pontifex, quid de scythis monachis sentiret, Constantinopoli ac toto orbe terrarum innotescere voluit. Dicit hos « turbulentos, perti» naces, contentionum studiis assuetos, contem» ptores auctoritatum veterum, novarum cupidos » quæstionum; non eos monitis, non mansuetu» dine, non auctoritate compressos : » ac plebem etiam commoturos, « per diabolicæ semina ne» fanda zizaniæ, nisi fidelis populi constantia » restitisset : hos ergo esse vitandos [3]. » Hæc Hormisdas, nullâ interim anathematis aut depositionis mentione. Huc usque sententiam temperavit suam. De quæstione nihil; sed omnes facilè crediderunt, monachorum proscriptam esse propositionem, cùm cæterâ innoxii, eò importuni pertinacesque haberentur, quòd ab eâ nullis monitis discedere voluissent.

Interim Hormisdæ tanti pontificis epistola haud prohibuit, quominus catholici ubique terrarum, ac præsertim in Oriente, adversùs nestorianos, propositionem inculcarent. Ipse Maxentius adversùs eam epistolam commotissimo animo scripsit. Ejus auctorem, quisquis esset (neque enim fateri volebat Hormisdæ eam esse, quæ ipsi tam impia videretur), hæreticum appellabat, atque hæc

[1] *Max. et Facund. loc. cit.* — [2] *Gen.* III. 22. *Fac. loc. cit.* — [3] *Maxent. profess. fid. tom.* IX *Bibl. Patr. p.* 533. *Aug. Enchir. cap.* XXXVIII, *n.* 12; *tom.* VI, *col.* 241. — [4] *Max. ep. ad Germ. Joan. etc. loc. sup. cit. p.* 534, *col.* 2. — [5] *Ferr. ep. ad Sev. tom.* IX *Bibl. Patr. p.* 509.

[1] *Ferr. ep. ad Sev. c.* XII. *p.* 513. — [2] *Hormisd. ep.* LXX. *ad Possess. tom* IV *Conc. col.* 1530 *et seq.* — [3] *Ibid. col.* 1531.

insuper subdit[1] : « Confidenter dicere audeo, non » quòd si per epistolam, sed si vivâ voce hic in » præsenti positus, idem romanus prohiberet » episcopus, Christum Filium Dei unum confiteri » ex sanctâ atque individuâ Trinitate; nunquam » eidem Dei Ecclesia acquiesceret; nunquam ut » episcopum catholicum veneraretur, sed om- » nino ut hæreticum penitus execraretur : quia » quisquis hoc non confitetur, non est dubium, » quòd nestorianæ perfidiæ tenebris excæcatus, » quartum et extraneum à sanctâ et ineffabili » Trinitate, eum qui pro nobis crucem sustinuit, » prædicare contendat. Sed absit, ut ex quâlibet » parte catholicæ professioni romanus episcopus » contradicat. »

Hæc postrema qui ad pontificiam infallibilitatem trahunt, non satis advertunt quæ antecesserint; quàmque Maxentius adversùs fidem errasse romanum Pontificem, abominandum quidem execrandumque, non autem impossibile judicaret, imò verò fieri posse supponeret; dum eo casu quid eventurum esset exponit, nempe ut hæresim asserenti, universalis repugnaret Ecclesia.

Nec placet interim, quod Joannes Maxentius clamosior atque commotior Hormisdæ epistolam hæreticam, potiùs quàm asperam appellarit, quæ scythas monachos insectata tantum, ne verbum quidem de quæstione diceret.

Illud ex vero Maxentius protulit, Ecclesiam omnino errare non posse; ac si romanus Pontifex verum, quod Scythæ asserebant, dogma proscriberet, non eam assensuram. Id eventus docuit : usque adeo enim monachorum propositio toto Oriente invaluit, atque adversùs novos nestorianos necessaria visa est, ut eam edicto edito Justinianus approbare cogeretur[2]; auctoribus, ut fieri solebat, episcopis, ac præcipuè Epiphanio patriarchâ Constantinopolitano : quod edictum est editum anno 533, duodecim annis post datas Hormisdæ ad Possessorem litteras.

Imperator, legatione ad Joannem II missâ, edictum approbari petiit, et impetravit; deditque litteras ad Papam, quibus significabat : « Paucos » infideles judaicè atque apostaticè contradixisse » omnibus sacerdotibus, denegantes unigenitum » Dei Filium hominem factum atque crucifixum, » unum esse sanctæ et consubstantialis Trinitatis; » in quo videntur nestorii malam sequi doctri- » nam[3] : » quod ipsum scythæ monachi à quindecim annis, atque ab ipso hujus contentionis initio propugnabant.

Neque imperator jam consuluit quid credendum, ut olim sub Hormisdâ fecerat; sed rem ut certam et exploratam, atque ab omnibus prædicatam refert, cui nemo nisi *judaicè et apostaticè contradicat*.

Sic autem concludit : « Petimus ergo vestrum » paternum affectum, ut vestris ad nos destina- » tis litteris, manifestum nobis faciatis, quòd » omnes qui prædicta rectè confitentur suscipit » vestra Sanctitas, et eorum qui judaicè ausi sunt » rectam denegare fidem, condemnat perfidi- » diam[1] : » addit hæc observatu digna : « Plus » enim ita et circa vos omnium amor, et vestræ » Sedis crescet auctoritas, et quæ ad vos est uni- » tas sanctarum Ecclesiarum inturbata servabi- » tur; quando per vos didicerint omnes beatis- » simi episcopi, eorum quæ ad vos relata sunt, » sinceram Sanctitatis vestræ doctrinam. » Quo significabat insinceram visum iri, si romanus Pontifex tam certum dogma improbasset; ac sic episcopi Orientales romani Pontificis sinceram doctrinam, non ex ejus infallibilitate certò præjudicatam, sed ex ejus responsis exploratam volebant.

His victus Joannes, concilio habito, datisque litteris ad ipsum Justinianum, ac deinde ad senatores*, confirmavit Justiniani fidem; *et unum de Trinitate crucifixum*, iisdem asseruit Scripturarum ac Patrum locis, quibus scythæ monachi usi erant[2].

Disertè autem notat hæc à se probari secundùm Patres omnes, *ac romanos præsules* [3], quos in omnibus sequeretur : quod etiam Justinianus dixerat epistolâ ad Joannem[4]. Tametsi enim *unum de Trinitate* nondum affirmassent, id tamen ex aliis eorum dictis atque sententiis perspicuè sequebatur.

In his igitur omnibus maximè elucescit fidei exponendæ, et quæstionum finiendarum ratio, quam tuemur.

Gravem quæstionem et cum ipso legato apostolicæ Sedis Constantinopoli excitatam, ad ipsam apostolicam Sedem statim deferri oportebat.

Hormisdas interrogatus sic respondet, ut prostrata quodammodo veritas videatur : ejus defensoribus certa responsa quærentibus pro omni responso ploratus indicitur : tacente, cunctante, obsistente potiùs romano Pontifice, non ipsa tacet veritas : pervicit ac perrupit dubitationem omnem Ecclesiæ catholicæ vox atque consensio; nec jam consulitur ut de re ambiguâ romanus Pontifex, sed rei ut certæ et indubitatæ appro-

[1] *Resp. Max. ad epist. Horm. tom.* IX. *Bibl. Patr. p.* 539 *et seq.* — [2] *Cod. Justin. lib.* XI, *tit.* De sum. Trinit. — [3] *Episc. Just. ad Joan. II*; *Cod. ibid. et tom.* IV *Conc. col.* 1743.

[1] *Epist. Just. ad Joan. II*; *Cod. ib. et tom.* IV *Conc. col.* V. 1744.

* Romanos.

[2] *Conc. Rom. sub Joan. II; ibid. col.* 1762. *Ep. Joan. ad Just. ibid. col.* 1743; *et ad Senat. col.* 1751 *et seq.* — [3] *Epist. ad Just. loc. cit.* — [4] *Vid. ep. Just. ad Joan. col.* 1744.

batio petitur et elicitur. Quis hic non videat valuisse, ut in omni ancipiti re eam quam Ferrandus diaconus, et cum eo optimus quisque expectabat, Ecclesiæ catholicæ consensionem.

CAPUT XIX.

Formula consulendi romani Pontificis, rei gestæ serie, ac Patrum traditione explicatur.

Jam credo, ipsa rei gestæ series, et catholicorum in hâc quæstione communis sententia, satis ostendit, quæ vis sit professionis ejus, quæ à Justiniano Hormisdam interrogante edita est; « id » credimus catholicum, quod vestro religioso » responso fuerit intimatum [1]. » Rectè et ordine atque ex consuetâ formulâ erga romanum Pontificem de fide rogandum; cùm meritò præsumatur, non eum veritati, non officio defuturum.

Certè de episcopis sanctus Damasus papa, ac synodus Romana sic scribunt: « Gallorum atque » Venetensium fratrum relatione comperimus, » nonnullos, non hæresis studio; ne que enim » hoc tantùm mali cadere in Dei antistites po» test, etc. [2]. » Si ergo tantum mali in singulos episcopos cadere non posse meritò præsumitur, quantò magis in eum qui tanto loco præsit.

Quisquis ergo præpositos, ac præsertim omnium doctorem ac principem romanum Pontificem de fide interrogat, is confidat in Domino veridicum responsum omnino secuturum; at eam πληροφορίαν quam commendat apostolus [3], hoc est, *eam fidei plenitudinem* quæ penitus captivet intellectum, omni dubitatione sublatâ, in ipsâ Ecclesiæ consensione stare credat.

Id in hâc contentione ipse eventus docuit, et catholicorum omnium sensus. Unde etiam illud contigit, ut et de romano Pontifice optima tantoque officio congrua præsumerentur, et interim dubitaretur. Ecce enim Joannes Maxentius ab Oriente Romam petit, sanctum Hormisdam de fide rogaturus. Quid tamen dixerit, audivimus [4], nempe si romanus Pontifex præsens *unum Trinitatis* Christum *dici prohiberet*, totam Ecclesiam restituram, eumque *ut hæreticum execraturam* fore. Vides quàm bona præsumeret, quàm mala evenire posse crederet. Neque verò eâ causâ suspectus cuiquam esse debet; neque aliter in aliis controversiis, viri boni catholicique senserunt. Ecce enim sequente sæculo, ad annum videlicet Christi 642, sanctus Martinus papa, de monothelitarum hæresi, collectâ Lateranensi synodo [1], judicaturus sedebat; ad eum ejusque synodum Ecclesiæ recurrebant undequaque terrarum; an omni penitus dubitatione submotâ, hæc sanctorum abbatum * supplicatio docet. « Certissimè scientibus vobis sanctissimis, quòd si » aliter, quàm à nobis piè postulata sunt, quid» quam omnino integritatem fidei corrumpens, » à vestrâ terminetur (hoc est definiatur) Beati» tudine, quod absit, absfuturumque sit; hoc » enim omnino incredulum (id est, incredibile) » nobis est: liberi sine dubio atque innocentes » ab hoc quod fiet existimus [2]. » Id ergo infaustissimum, difficillimum, rarissimum, atque adeo incredibile; non autem impossibile judicabant. Quid enim erat, cur tam gravi obtestatione à se amolirentur ac deprecarentur culpam, quam omnino impossibilem judicassent? Unde addunt se Martino judicaturo, « suam confessionem in » cognitione offerre permanentes, in his quæ or» thodoxè definit secundùm Patrum et synodo» rum doctrinam ** et traditionem. » Hâc conditione spondent consensionem: si secus fieret, culpam à se deprecantur; atque hæc coram sancto Martino profitentur, cùm ipse sederet in synodo de fide judicaturus, eamque professionem Martinus eique assidentes episcopi susceperunt.

Multa ejusmodi suis postea locis occurrent, quibus firmetur id quod contendimus: nempe in cæteris ecclesiasticis de fide judiciis, ipso etiam romano Pontifice considente, inesse fidelibus animis piam fiduciam; πληροφορίαν illam ac plenam certitudinem, in unius Ecclesiæ catholicæ judicio et consensione esse positam.

CAPUT XX.

Quæstio Elipandi de Christo adoptivo Dei Filio, romani Pontificis, et Ecclesiarum consensione finitur: particula FILIOQUE per eadem fere tempora Symbolo addita.

Hæsit Latinorum, ac maximè Gallorum animis à majorum traditione repetita, de consensionis necessitate, atque auctoritate, sententia. Cujus rei illustre exemplum habemus octavo sæculo sub Carolo Magno in Francofordiensi synodo [3]. Ea

[1] *Ep.* II *Just. ad Horm. tom.* IV *Conc. col.* 1517. — [2] *Ep. syn. Conc. Rom. sub Dam. ad Orient. ex Coll. Holst. part.* I, *p.* 166, *et tom.* II *Conc. col.* 892. — [3] *Hebr.* X, 22. — [4] *Vid. sup. c.* XVIII. *Vid. etiam tom.* IX *Bibl. Patr. p.* 541.

[1] *Conc. Lat. sub Mart.* I; *secret.* II; *tom.* VI *Conc. col.* 100 *et seq.*

* Qui è Græciâ Romam venerant, persecutionis vitandæ causâ. (*Edit. Paris.*)

[2] *Suppl. Abb. et Monach. ibid. col.* 171.

** Ut certò cognoscerent illi abbates nihil à Martino papâ et Lateranensi concilio fuisse definitum, quòd doctrinæ Patrum et conciliorum non consonaret, postularunt *usque ad unum apicem, cum omni acribiâ* (id est diligentiâ) *secundùm græcam interpretari vocem, quæ tunc definiebantur*. Adeo aberant ab eâ, quam vocant, cæcâ obedientiâ. Hic Labbeus notam marginalem adjungit, quâ significare videtur versionem græcam, quam nunc habemus concilii hujus Lateranensis, factam tum fuisse, iis abbatibus postulantibus. (*Edit. Paris.*)

[3] *Conc. Francof. an.* 794; *tom.* VII, *col.* 1014 *et seq.*

Synodus maximi nominis, summæque auctoritatis fuit; habebatque præsentes Theophylactum ac Stephanum episcopos, Sedis apostolicæ legatos; ac totam ferè Occidentalem, sive per præsentiam, sive per litteras, complectabatur Ecclesiam.

De Christo Dei Filio quærebatur, quem Elipandus Toletanus episcopus aliique Hispani pro adoptivo habebant, quatenus quidem homo est. Dividebatur Dei Filius; nestoriana pestis reviviscere videbatur. Carolus Magnus nondum quidem imperator, sed Francorum atque Italiæ rex, ac Romanorum patricius, id maximè pro suâ religione curabat, uti quæstioni finis imponeretur. Quid autem gesserit ipse declarat; datis quippe litteris diligentissimè exquisivit : « Primò, quid » dominus apostolicus cum sanctâ romanâ Ec- » clesiâ et episcopis illis in partibus commoran- » tibus : secundò, quid etiam Mediolanensis » episcopus et alii in Italiâ docteres et sacerdotes » Ecclesiarum Christi : tertiò, quid Germani, » Galli et Aquitani » crederent [1].

Primùm ergo accepit Adriani papæ epistolam, quâ quæstionem totâ Sedis suæ auctoritate judicabat; atque Elipandum et sequaces, nisi resipiscerent, « ex auctoritate prorsus Sedis apostolicæ » ac beati Petri apostolorum principis; et per » eam, quam illi Magister et Dominus ligandi ac » solvendi tradidit potestatem, perpetuo anathe- » mate religavit [2]. »

Neque tamen in tantæ Sedis tam expressâ sententiâ finem posuit; sed acceptâ Mediolanensis episcopi atque Italorum concordi sententiâ, concilium ex germanis, gallis, aquitanisque episcopis Francofordiam convocavit. Patres rectam fidem, editâ synodicâ epistolâ, et canone, firmarunt; Elipandi nefariam hæresim condemnarunt [3]. Jam Carolus Magnus, Sedis apostolicæ, totque episcoporum auctoritate fretus, hæreticos adhortatur ut decretis pareant, quæ *pia unanimitas et pacifica perscrutatio* protulisset; se enim cum his *sanctis decretis et catholicis statutis consensum suum subnexuisse*, et corde amplexum; *plurimorum testimonio roboratam fidem;* neque pro catholico habiturum qui ei decreto repugnasset, in quo conjunctæ essent, *Sedis apostolicæ auctoritas et episcopalis unanimitas* [4] : eos enim esse quibus à Domino dictum esset : *Ego vobiscum sum usque ad consummationem sæculi* [5]. Quare hortabatur ut « ad multitudinem populi christiani, et ad sacerdotalis » concilii unanimitatem reverterentur. »

[1] Ep. Car. Mag. ad Elip. et Ep. Hisp. ibid. col. 1049. — [2] Adr. ep. ad Hisp. cont. Elip. ibid. col. 1021. — [3] Libell. Ep. Ital. etc. col. 1022 et seq. Syn. ep. col. 1032 et seq. Can. 1, col. 1057. — [4] Ep. Carol. ad Elip. sup. cit. — [5] Matt. XXVIII. 20.

Hic existant illi, qui non tantùm præcipuam, sed totam in apostolicâ Sede auctoritatem ponunt : Carolo movebunt litem. Quid tu, inquient, episcopos per totum Occidentem eâ inquisitione fatigatos velis? Unus Papa consulendus, audiendus unus, ex quo omnium deinde sententia pendeat. At non ita Carolus : quæstionem in Occidente ortam Occidentalium Ecclesiarum cum apostolicâ Sede communi sententiâ finiri placuit. Neque verò huc episcopi diversarum partium adducuntur, ut Papæ consultores, quod nunc comminiscuntur : quippe qui seorsim per nationes appellati, sententiam suam, eodem spiritu ducti, eodem ferè tempore, nullâque communicandi consilii facultate, exprompturi essent. Neque sola Sedes apostolica appellatur, quod censores nostri volunt; sed ita omnia firma esse intelliguntur, si ad *Sedis apostolicæ auctoritatem, unanimitas* quoque *episcopalis* accedat.

Hic ergo Carolus hæreticos universalis Ecclesiæ auctoritate premit : « Vos igitur, inquit, » quia pauci estis, unde putatis vos aliquid verius » invenire potuisse, quàm quod sancta universa- » lis toto orbe diffusa tenet Ecclesia? » Sic demum omnia in auctoritatem universalis Ecclesiæ resolvuntur, quæ et earum partium, ubi exorta quæstio est, expressâ declaratione, et cæterorum toto terrarum orbe communicantium, certâ, licèt tacitâ, consensione constet. Hæc Galli sub Carolo Magno; hæc sub Ludovico Magno profitentur; neque Patrum traditionem avelli sibi sinunt.

Per eamdem ætatem facta illa est Symbolo, quæ tot turbas excitavit, additio particulæ, *Filioque:* cui additioni in Hispaniis inchoatæ, quantùm romani Pontifices obstiterint, Leonis III sub Carolo Magno gesta testantur [1]. Pervicit tamen omnem difficultatem totius occidentalis Ecclesiæ consensus, in quem deinde romani Pontifices tot Ecclesiarum auctoritate pertracti sunt; neque postea Græcorum clamores audierunt. Neque tamen successemus Leoni III talia prohibenti; sed reliquam Ecclesiam haud minùs in proposito persistentem, divino numine actam, id egisse, certâ fide credimus.

CAPUT XXI.

Tricassina secunda synodus sub Joanne VIII : professio obedientiæ romano Pontifici facta secundùm canones ab Hincmaro Rhemensi : episcopi conjunctâ auctoritate cum Papâ judicant : ex consensione robur.

Quid episcoporum cum Sede apostolicâ consensio præstet, non tantùm in fidei quæstionibus, sed etiam in exerendâ quibuscumque aliis causis

[1] Vid. vit. Leon. III, et ejusd. varias ep. tom. VII Conc. col. 1075 et seq.

ecclesiasticâ ultione, nono sæculo in Tricassinâ synodo Joanne VIII papâ præside, apparuit. Is innumerabiles tum rerum romanæ Ecclesiæ pervasores, communi Sedis apostolicæ et coepiscoporum sententiâ excommunicari postulabat, actione I[1]. Actione II, episcopis inducias petentibus, quoad cæteri confratres advenissent, « delata à » Pontifice romano sententia est excommunica- » tionis et damnationis[2], » quæ per omnes metropolitanas Ecclesias, conjunctis suffraganeis legeretur. At ut ex fratrum consensu, robur accederet, actione III, « universi episcopi sanctæ » synodi, libellum concordiæ ac devotionis una- » nimitatisque confectum summo Pontifici por- » rexerunt; quem idem præsul benignè propriis » manibus suscepit, et suum subbrevitate sanci- » tum, super auctoritate canonicâ, et concordiâ » coepiscoporum, conjunctæ synodo dedit[3]. »

Ex hâc Sedis apostolicæ et episcoporum conjunctâ sententiâ plenum auctoritatis robur exurgere demonstratur his verbis, act. IV : « Lecta » est lectio consensus totius synodi et SENTENTIA » ROBORATIONIS EJUS data in pervasores Eccle- » siarum, et transgressores præceptorum Dei : » et statutum est ut scriptiones manibus singu- » lorum roborarentur[4] : » sic in consensu synodi, *sententia roborationis* agnoscitur.

Extat Joannis VIII allocutio ad episcopos in hanc formam : « Mecum viriliter state, quæren- » tes simul et judicantes tantæ patratores iniqui- » tatis, tantæque temeritatis præsumptores[5]. » Tum subdit : « Et vos, fratres charissimi, ut » decrevimus, nostræ communionis alienos te- » nete, et anathematizatos fautores eorum me- » cum facientes consternite. »

Hæc à fratribus postulabat, non cæca, ut aiunt, obedientiâ fieri, sed quæstione simul habitâ, simul prolato judicio : *Quærentes simul et judicantes*. Quamobrem episcopi respondent his verbis, quæ simul et obedientiam et auctoritatem præferant : « Domine sanctissime ac reverendis- » sime pater patrum Joannes, catholicæ atque » apostolicæ primæ Sedis papa : nos famuli ac » discipuli vestræ auctoritatis, Galliarum et Bel- » gicarum episcopi,..... dolori vestro confientes » condolemus; atque judicium vestræ auctori- » tatis, quod privilegio beati Petri et Sedis apos- » tolicæ, in eos et complices eorum, juxta sacros » canones spiritu Dei conditos, et totius mundi » reverentiâ consecratos, et secundùm ejusdem » romanæ Sedis Pontificum decreta protulistis, » voto, voce, atque unanimitate nostrâ ATQUE » AUCTORITATE SPIRITUS SANCTI, cujus gratiâ in » episcopali ordine sumus consecrati, *gladio* » *Spiritùs sancti, quod est verbum Dei*[1], eos » interimentes, persequimur. Scilicet quos ex- » communicastis, excommunicatos habemus; » quos abjecistis, abjecimus; quos anathemati- » zastis, anathematizatos esse judicamus; et » quos regulariter satisfacientes, vestra auctori- » tas et apostolica Sedes receperit, recipiemus. »

Sic episcopi, cùm decreta Sedis apostolicæ recipiunt, ipsi, quæstione habitâ, sententiam sententiæ, judicium judicio, auctoritatem suam à Deo profectam, summæ à Deo profectæ romani Pontificis auctoritati, conjungunt; *gladium Spiritùs* simul exerunt; Sedis apostolicæ statuta, *voto, voce*, ipsâ suâ *unanimitate* et auctoritate prosequuntur : non quòd judicium suum et auctoritatem, Sedis apostolicæ judicio et auctoritati coæquent, sed quòd intelligant, ex ipsâ consensione atque *unanimitate* plenum robur existere.

Interim romano Pontifici auctori ac præeunti se obedire profitentur, sed pronuntianti, *privilegio beati Petri ac Sedis apostolicæ :* quod sic postea interpretantur, « juxta sacros canones spi- » ritu Dei conditos, ac totius mundi reverentiâ » consecratos, » etc.

Hinc illa, in ejusdem synodi Tricassinæ act. II, Hincmari Rhemensis professio : « Secundùm sa- » cros canones spiritu Dei conditos, et totius » mundi reverentiâ consecratos, quos apostolica » Sedes, per beatum et domnum nostrum Pa- » pam, et sancta romana Ecclesia omnium Ec- » clesiarum mater, privilegio sancti Petri dam- » nat, damno; quos anathematizat, etc., et quod » in omnibus secundùm Scripturarum tramitem, » sacrorumque canonum decreta Sedes romana » tenet, per omnia et in omnibus, pro scire et » posse meo, perpetuum prosequor et teneo[2]. » Quæ tam clara sunt, ut ea legere tantùm oporteat, ac ne verbum quidem addere.

CAPUT XXII.

Objecta solvuntur : Turonensis secundi concilii canon : statuta Nicolai papæ : canones Pontigonensis synodi : quæ Petri privilegio facta habeantur : sancti Leonis insignis locus.

His objicere solent, summorum Pontificum decretales ab omnibus Ecclesiis, præsertim à gallicanis, summâ cum veneratione fuisse susceptas, ac legis instar habitas : quæ quidem certa sunt, sed quæstio est, an Ecclesiæ eas decretales indiscussas reciperent? Receptas certè, et totius mundi reverentiâ consecratas, inviolabiles fuisse nemo negat. Nihil ergo ad rem, quod profert

[1] *Conc. Tricass.* II, *act.* I; *tom.* IX, *col.* 307. — [2] *Ib. act.* II. — [3] *Act.* III, *col.* 308. — [4] *Act.* IV, *ibid.* — [5] *Alloc. Joan. ad Synod. ibid. col.* 309.

[1] *Eph.* VI. 17. — [2] *Conc. Tricass.* II, *act.* II, *col.* 307.

novissimus scriptor anonymus[1] concilii secundi Turonensis, anno 567, canone xx, ita esse decretum : « Quis sacerdotum contra decreta talia, quæ à Sede apostolicâ processerunt, agere » præsumat [2] ? » Dictum de sancti Innocentii epistolâ decretali ad Victricium Rothomagensem, capite xii [3], quæ epistola pridem totâ Ecclesiâ obtinuerat. Pergunt Turonenses Patres : « Et quorum auctorum valere possit prædicatio, » nisi quos Sedes apostolica semper aut intro» misit, aut apocryphos fecerit. Et Patres nos» tri hoc semper custodierunt, quod eorum præ» cepit auctoritas. » Eorum sanè auctorum, quos Sedes apostolica bonos, probabilesque, non apocryphos ac suspectos duxerit. Allusum scilicet ad Gelasionum decretum, *de apocryphis* [4], ubique receptum. Jam verò quærimus, an aliter recepta ista sint, quàm illa sancti Leonis ad Flavianum epistola. Atqui eam non indiscussam receptam fuisse, nec nisi facto examine, toto orbe terrarum invaluisse constitit [5]. Quo exemplo de cæteris judicandum, neque opplendæ paginæ præclaris verisque sententiis, quæ nihil ad rem faciant.

Nos autem, ne quid dissimulare videamur, ultro adducimus ea, quæ longè firmiora sint. Nempe inter statuta Nicolai I papæ, in concilio Romano hæc leguntur[6] : « Si quis dogmata, » mandata, interdicta, sanctiones pro catholicâ » fide, pro Ecclesiarum disciplinâ, pro correc» tione fidelium, pro emendatione sceleratorum, » vel interdictione imminentium, vel futurorum » malorum, à Sedis apostolicæ præside salubri» ter promulgata contempserit, anathema sit. » Quæ tam absolutè, tamque universim dicta sunt, ut nihil aliud omnibus fidelibus, adeoque ipsis episcopis, quàm cæcam, ut aiunt, obedientiam, relinquere videantur.

Neque ab iis abludunt, quæ à Patribus nostris, episcopis scilicet gallicanis, in Pontigonensi synodo, anno 876, sub Joanne VIII, canone i, dicta sunt[7] : « Ut sancta romana Ecclesia, » sicut est caput omnium Ecclesiarum, ita ab » omnibus honoretur et veneretur ; neque quis» quam contra jus et potestatem ipsius, aliquid » injustè agere præsumat ; sed liceat ei debitum » tenere vigorem, et pro universali Ecclesiâ pas» toralem exhibere curam. » Canone ii, « Ut » honor domno et spirituali patri nostro Joanni » summo pontifici, et venerabili universali pa» pæ, ab omnibus conservetur ; et quæ secundùm » sacrum ministerium suum auctoritate aposto» licâ decreverit, cum summâ veneratione ab » omnibus suscipiantur, et debita illi obedientia » in omnibus conservetur. »

Sed hæc antè dictis elucescunt : inhæret enim ex perpetuâ Patrum traditione, ejusmodi decretis, interpretatio et exceptio inseparabilis ; ut romani Pontifices, si quid *contra canones*, nedum contra legem Dei, et *Scripturarum tramitem*, decernerent, non id *privilegio Petri* ac Sedis apostolicæ decernere viderentur [1].

Hinc illa, quam legimus professio obedientiæ, *secundùm Scripturas, secundùm canones*. Favebat et illud sancti Leonis, toties per eaquoque tempora celebratum : « Manet ergo Petri privile» gium, ubicumque ex ipsius fertur æquitate » judicium [2]. »

Neque tamen ea, sive interpretatio, sive exceptio, ubique ac necessariò addebatur ; fiebantque canones absolutâ auctoritate, de præstandâ obedientiâ, eo planè more rituque, quo passim ab apostolis dictum : *Obedite præpositis* [3], quòd præpositi contraria legibus et canonibus decreturi haud facilè præsumantur.

Hâc igitur lege romanorum Pontificum decreta recipiebant : non quòd sibi judicium adversùs judicem arrogarent ; sed quòd canonibus apertè adversa, non ipsi, sed canones respuere putarentur.

Hujus rei ne longiùs argumenta repetamus, exemplum habemus præ manibus, in eâ ipsâ, quam nobis objiciunt Pontigonensi synodo.

Nempe Joannes VIII, cui tam perspicuis validisque sententiis debitam obedientiam spopondissent, Ansegisum archiepiscopum Senonensem per legationem perpetuam, apostolicæ Sedis potestate extraordinariâ, evehebat ; quod cæteri metropolitani, assentientibus coepiscopis, præter canones existimabant factum. Ansegiso Carolus Calvus imperator impensè favebat. Quærenti ab archiepiscopis, quid de jussis apostolicis responderent, data est responsio [4] : « Ut servato » singulis metropolitanis jure privilegii, secun» dùm sacros canones, et juxta decreta Sedis » romanæ Pontificum, ex iisdem sacris canoni» bus promulgata, domni Joannis papæ jussio» nibus obedirent : et cùm imperator et legati » apostolici satagerent ut ABSOLUTÈ archiepiscopi » responderent se obedituros de primatu Anse» gisi, sicut apostolicus scripsit ; aliud, nisi

[1] *Anon. de Libert. etc. lib.* VII, *c.* V, *n.* 10. — [2] *Conc. Turon.* II. *can.* XX; *tom.* V *Conc. col.* 859. — [3] *Ep. Inn. ad Victric. cap.* XII; *tom.* II *Conc. col.* 1252. — [4] *Decret. Gelas. in Conc. Rom. an.* 494, *de script. apocryph. t.* IV *Conc. col.* 1261 *et seq.* — [5] *Sup. lib.* VII, *cap.* XV *et seq.* — [6] *Conc. Rom.* III *sub Nic. I. an.* 863, *can.* V; *tom.* VIII *Conc. c.* 769. — [7] *Conc. Pont. can.* I *et* II, *tom.* IX. *col.* 285, 286.

[1] *Vid. sup. Prof. Hinc. c.* XXI. — [2] *Leo. Mag. Serm.* III *in ann. Assumpt. ejusd. c.* II. *Vid. ep. Car. Calv. ad Adr. II, int. Hincm. ep.* — [3] *Heb.* XIII. 17. — [4] *Conc. Pontig. act.* I; *tom.* IX. *col.* 281.

» quod prædictum est, ab eis extorquere non » potuerunt. »

Rex multa comminatus, vicesque apostolicas sibi commissas præferens, suâ ac Papæ auctoritate præcepit; ut Ansegisus « supergrederetur » omnes ante se ordinatos, Rhemorum archie- » piscopo * reclamante, audientibus omnibus, » hoc factum sacris regulis obviare. »

Interrogati rursus archiepiscopi à Joanne ** legato apostolicæ Sedis, de Joannis papæ jussione singuli responderunt : « Quòd veluti sui » antecessores, illius antecessoribus regulariter » obedierunt, ita ejus decretis vellent obedire.» Subdunt acta [1] : « Tunc faciliùs est illorum ad- » missa responsio, quàm fuerat in imperatoris » præsentiâ : » Sic legatus apostolicus, episcoporum secundùm canones lata responsa, æquo animo audiebat.

Aliâ sessione legit : « Odo Belgivacorum (id » est Bellovacorum) episcopus, quædam capitula » à legatis apostolicis et ab Ansegiso et eodem » Odone, sine conscientiâ synodi dictata, inter » se dissona, et nullam utilitatem habentia; ve- » rùm ratione et auctoritate carentia [2]. » Quid autem addit de iis, quæ nullâ ratione, nullâ canonum auctoritate fulta essent? Nempe id : *et ideo hic non habentur subjuncta* : quippe quæ synodo irrita visa fuerint.

Sic majores nostri romani Pontificis decreta, reverenter quidem, non tamen indiscussa suscipere consueverant : ipsi canones exequeuti, aut secundùm canones præeunti, reluctari nefas putabant.

Qui hoc obtentu omnia legitima imperia solvi posse nugantur, hos remitto ad theologos, qui ista pertractant. Nobis sufficit ex certo et perspicuo dogmate, objecta diluisse.

CAPUT XXIII.

Aggredimur demonstrare viros bonos sanctosque, post romanorum Pontificum decreta etiam de fide, suspenso animo mansisse, quoad universalis consensus accederet: sancti Victoris papæ decretum de paschate proponitur : sancti Stephani de rebaptizatione paucis repetitur.

Hinc factum est ut viris sanctis bonisque fraudi non fuerit, quòd romani Pontificis, recta etiam sentientis, pronuntiato non statim adhæserint; antequam scilicet catholicæ Ecclesiæ auctoritas accessisset.

Hujus rei multa exempla memorantur. Primum illud secundo sæculo de sancto Victore papâ, qui post Petrum pontifex decimus tertius fuit. Nota res est. De paschali die cum Asianis agebatur : hi cum Judæis XIV lunæ celebrabant, *antiquâ traditione nixi*, quam à Joanne apostolo repetebant, inquit Eusebius [1] : reliquæ omnes Ecclesiæ, *ex apostolorum traditione*, in proximam dominicam quæ Christi resurrectione sacra esset, conferebant. Atque hanc quidem sententiam Victor sequendam ab omnibus in concilio Romano definivit; cujus, aliorumque conciliorum * definitionem Eusebius memorat.

Hâc tamen definitione ad Asianos perlatâ, Polycrates Ephesius cum collegis suis Asianis episcopis, ad ipsum Victorem hæc scribit [2] : « Non » moveor iis, quæ nobis ad formidinem inten- » tantur. Qui enim majores me sunt, dixerunt : » *Obedire oportet Deo magìs quàm homini-* » *bus* [3]. »

Nihil moror quæstionem : an eum et socios Victor ejus rei gratiâ excommunicaverit; an id tantùm conatus sit. Certè Eusebius scribit, à « communione abscindere conatum [4]. » Subdit tamen continuò : « Datisque litteris, universos » qui illic erant fratres proscribit, et ab unitate » Ecclesiæ prorsus alienos esse pronuntiat. » Eusebium secutus Socrates [5] : « Victor quarto-de- » cimanis, qui in Asiâ erant, excommunicatio- » nis libellum misit. » Quare id quod Eusebius de *conatu* dixit, eò referendum videtur, quòd res effectu caruerit. Utcumque est, Eusebius refert [6] non id placuisse omnibus episcopis; non Irenæo, Gallisque nostris, *increpitumque Victorem*, quòd parum paci consuleret, etiam ab iis qui cæterà cum ipso sentiebant. Neque minùs certum est Polycratem et Asianos in sententiâ persistentes, pro sanctis piisque habitos : neque quarto-decimanos hæreticis accensitos, nisi post œcumenicæ Nicænæ synodi sententiam.

Neque dicant rem levem fuisse, quæque ad fidem pertinere non videretur. Omnino enim Victor excommunicabat Asianas vicinasque Ecclesias, *heterodoxa*, hoc est, ut eruditè Valesius vertit, *contraria rectæ fidei sentientes*; ὡς ἑτεροδοξούσας. Neque aliter Polycrates sentiebat. Is enim in suâ ad Victorem epistolâ sic scribit : « Hi omnes diem Paschæ XIV lunâ juxta Evange- » lium observarunt; nihil omnino variantes, sed » REGULAM FIDEI constanter sequentes [7]. »

Neque verò res orthodoxis exigui momenti videbatur; quippe qui intelligerent, Asianorum sententiam ad judaismum pertinere. Tertullianus recensens hæreticos, graviter dicit [8] : « Est præ-

* Hincmaro. — ** Tuscaniensi episcopo.
[1] *Conc. Pontig. sess.* VIII, *col.* 282.— [2] *Ibid. col.* 283.

[1] *Euseb. Hist. lib.* V. *c.* XXIII, *p.* 151. 153, *edit. Vales.*
* Palæstinæ, Ponti, Galliarum et Osdroenæ provinciæ.
[2] *Euseb. Hist. lib.* V : *c.* XXIV *pag.* 156. — [3] *Act.* V, 29. — [4] *Eus. loco mox cit.* — [5] *Socrat. lib.* V, *c.* XXII. — [6] *Euseb. loc. cit. Vid. ibid. epist. Iren.* — [7] *Euseb. ubi sup. p.* 153. — [8] *Tert. de Præsc. adv. hær. c.* LIII.

» terea bis omnibus etiam Blastus accedens, qui » latenter judaismum vult introducere : Pascha » enim dicit, non aliter custodiendum esse, nisi » secundùm legem Moysi XIV mensis *. » Talia sentientes ac traditioni apostolicæ adversos, à Victore insuper papâ condemnatos, inter pios habuere, usque ad œcumenicæ *synodi* ** *judicium :* quo edito τεσσαρεσκαιδεκατῖται, hoc est quarto-decimani hæretici ab Epiphanio aliisque memorantur [1]; receptique in Ephesinâ synodo, ut qui ab hæresi resipiscerent.

Pari ratione vidimus [2], post Stephani papæ decretum, Cypriano, Firmiliano, innumerisque collegis certam excusationem partam : non modò teste Augustino, sed etiam totâ probante Ecclesiâ, quæ horum memoriam consecravit. Jam alia videamus.

CAPUT XXIV.

Pelagii I piis et orthodoxis suspecta fides propter approbatam synodum V, non ut doctor privatus, sed ut Papa suspectus, expositâ fide, non allegatâ infallibilitate, se purgat.

Eodem loco memorare possumus Pelagii I tempore, Francorum regem Childebertum, et gallicanos episcopos, aliosque viros bonos, qui de hujus Pontificis fide dubitarunt.

Causa dubitandi fuit quinta synodus ab ipso suscepta; quæ synodus multis Occidentalibus videbatur concilii Chalcedonensis, ac sancti Leonis fidem infregisse.

Id si esset, non erat dubium, quin romani Pontifices, atque ipse Pelagius decrevissent contra fidem, qui erroneam synodum in auctoritatem recepissent.

Hic Pelagius non inclamat, seque et romanos Pontifices errare non posse, schismaticosque eos esse, qui in eorum decretis errorem suspicentur; sed modestè se purgat, editâ suæ fidei clarâ professione; primùm ad Childebertum regem, quâ anathematizari à se declarat, quod sancti Leonis et concilii Chalcedonensis fidei adversetur : atque » hoc, inquit, breviter ad sanandum » animum vestrum, vel omnium fratrum et » coepiscoporum nostrorum in Galliæ regionibus » consistentium, faciendum esse perspeximus [3]. »

Eodem ferè modo episcopis Tusciæ satisfacit : » Hoc, inquit [4], dilectionem vestram certissimè » nosse desidero, me illam, donante Domino, » custodire fidem, quam sacra apostolorum doc- » trina constituit, quam Nicænæ synodi firmavit » auctoritas, quam Constantinopolitanæ, Ephe- » sinæ primæ et Chalcedonensis sanctarum syn- » odorum explanavere sententiæ; nec quid- » quam de præfatarum synodorum definitionibus » vel imminuisse me aliquid, vel auxisse, aut in » aliquo permutasse. » Ac paulò post : » Hâc » igitur Dilectio vestra fidei nostræ professione » munita ignorantiam hominum edocere festi- » net. » Denique id subdit : « Si cui supersit » scrupulus (ad se veniat) ut rationabili satisfac- » tione perceptâ, universali reformetur Eccle- » siæ. Nos enim, secundùm apostolicam senten- » tiam [1], parati sumus *ad satisfactionem omni » poscenti nos rationem de eâ, quæ in nobis est » fide*, quia in nullo nos à sanctis Patribus de- » viasse cognovimus. »

Eamdem satisfactionem reddit epistolâ editâ ad universum populum Dei : » Id autem est, » inquit [2], ut fidem meam, annexâ subter pro- » fessione definiam, in quâ Deo propitio, et rec- » tæ me apostolorum doctrinæ, et Patrum in- » hærere vestigiis evidenter appareat. »

Cùm nec sic animi penitus quievissent, tandem ad Childebertum regem integram fidei suæ professionem dedit, cum hâc præfatione : « Ve- » niens Rufinus vir magnificus, legatus Excel- » lentiæ vestræ, confidenter à nobis, ut decuit, » postulavit, quatenus vobis, aut beatæ recorda- » tionis papæ Leonis tomum, à nobis per omnia » conservari, significare debuissemus, aut pro- » priis verbis nostræ confessionem fidei desti- » nare : et primam quidem petitionis ejus partem, » quia facilior fuit, mox, ut dixit, implevimus. » (De tomo Leonis scilicet, quod epistolâ x suprà memoratâ fecerat.) » Ut autem deinceps, nullus, » quod absit, suspicionis resideret occasio, etiam » aliam partem facere maturavi, scilicet propriis » verbis confessionem fidei, quam tenemus ex- » ponens [3]. »

Cùm ergo id faciat *pro auferendo suspicionis scandalo*, atque ut modò legimus, ne ulla *suspicionis resideret occasio*; apparet fidem ejus et regi et episcopis gallicanis, aliisque orthodoxis licèt ac piis, fuisse suspectam, quibus satisfecit, fidem profitendo, non se infallibilem prædicando.

Respondebunt id fecisse humili condescensu. Imò profitetur id fecisse jussu Petri præcipientis *reddendam omni poscenti fidei rationem :* unde inquit, » fidem meam præsenti ad excellentiam » vestram colloquio intimandam necessariò ju-

* Lunaris. — ** Nicenæ.

[1] *Epiph. hær.* XXX. *sive* L. *tom.* I, *p.* 419. *Conc. Eph. act.* VI; *tom.* III, *col.* 681 *et seq.* — [2] *Sup. hoc lib. c.* III *et seq. Vid. Diss. præv. n.* LXVII *et seq.* — [3] *Pelag. I epist.* X. *ad Childeb. tom.* V *Conc. col.* 798. — [4] *Pelag. I. ibid. ep.* VI, *ad Episc. Tusc. col.* 793.

[1] *I. Petr.* III. 15. — [2] *Pelag. ep.* VII. — [3] *Pelag. ep.* XVI, *ad Child. col.* 803.

» dicavi; » jubente scilicet apostolo; non humili ac voluntario condescensu.

Denique respondebant, fuisse suspectum ut doctorem privatum, non autem ut Papam; imò verò ut Papam : quo nomine quintam synodum, unde suspicio orta esset, suscepisset.

CAPUT XXV.

Bonifacius III seu IV eâdem causâ sancto Columbano presbytero suspectus.

Eadem suspicio etiam diutissime hæsit animis, quanquam synodus quinta à Vigilio papâ, à duobus Pelagiis, atque etiam à Gregorio Magno comprobata erat. Quâ de re extat sancti Columbani, seu Columbi, aut Palumbi, presbyteri, omni sanctitate conspicui, gravis epistola. Repetendum autem animo est, ejus synodi gratiâ, multas in Africâ et Italiâ Ecclesias à romanâ Sede defecisse. Non ita Columbanus, qui in ultimâ Scotiâ, romanæ tunc Sedi addictissimâ, natus et educatus. Cùm tamen in Italiam post mortem Gregorii Magni venisset, ibique propter quintam synodum à romanis Pontificibus approbatam, tam populorum quàm præsulum scindi studia intellexisset, hæc ex monasterio suo Bobiensi *, instinctu Agiulfi Longobardorum regis, et Theodelindæ reginæ, scripsit ad Bonifacium III seu IV; nondum enim id mihi constitit. Sic autem incipit epistola : « Totius Europæ Ecclesiarum capiti, pastorum pastori, Bonifacio » patri, Palumbus. » Tum subdit : « Doleo de » infamiâ cathedræ sancti Petri. » Tum illud : « Ut honore apostolico non careas, conserva » fidem apostolicam, confirma testimonio, ro» bora scripto, muni synodo : » in eo enim vim reponebant; unde sequentia : « Vigila, Papa, » vigila; quia fortè non bene vigilavit Vigilius, » quem caput scandali isti clamant. » Postea : « Causa schismatis incidatur cultello quodam» modo sancti Petri, id est, verâ in synodo fidei » confessione. » Ac mox : « Dolendum enim ac » deflendum, si in Sede apostolicâ fides catholica » non tenetur. » Tunc rogat Pontificem, « quare » vel infamare auderet fidei orthodoxæ Sedem » principalem. » Magnificè ac præclarè de Sedis apostolicæ majestate dictum; ac statim : « Ut » caligo suspicionis tollatur de cathedrâ sancti » Petri. » Tum : « Jam vestra culpa est, si vos » deviastis de verâ fiduciâ, et primam fidem ir» ritam fecistis. Meritò vestri juniores vobis re» sistunt, et meritò vobiscum non communicant, » donec memoria perditorum deleatur. Vestri » erunt judices, qui semper orthodoxam fidem » servaverunt, licèt juniores vestri sint [1]. » Juniores, illius sæculi stylo, inferiores vocat, cùm prælati ac præpositi passim seniores dicerentur.

Ergone, inquies, vir tantus dicere potuit ad romanum Pontificem, *meritò ei non communicari?* Certè si pergeret, uti Columbanus putabat, hæresim profiteri, nec se admonitus corrigeret. Cæterùm nihilo secius ipse in Sedis apostolicæ communione persistit : « Nos enim, in» quit [2], devincti sumus cathedræ sancti Petri : » licèt enim Roma magna est et vulgata; per » istam cathedram tantùm apud nos magna est » et clara; » dignitate scilicèt ductâ à Petro et Paulo apostolis. Neque enim aliter Scoti, quaiem se profitetur Columbanus, Romam noverant, romanis armis prorsus intacti; solaque fides eis Romam commendabat. Unde hæc : « Roma orbis » terrarum caput est Ecclesiarum : » quæ quidem, Roma scilicet, ideo præcellere videbatur, quòd propter cathedram Petri. sit « fidei ortho» doxæ sedes principalis. » Hinc addit Columbanus : « Sicut magnus honor vester est pro » dignitate cathedræ, ita magna cura necessaria, » ut non perdatis vestram dignitatem per aliquam » perversitatem. Tandiu enim potestas apud vos » erit, quandiu recta ratio permanserit. » Tum illud præclarum : « Unitas fidei in toto orbe uni» tatem fecit potestatis. »

Hinc de concilio quinto ab eoque sublatâ personæ unitate et dualitate naturæ dicit, tum ad ipsum Pontificem, qui eam synodum comprobasse diceretur : « Multi dubitant de fidei vestræ puritate : » Mox : » Tollatis hunc nævum de sanctæ » cathedræ claritate : non enim decet romanæ » Ecclesiæ gravitatem hâc instantis levitatis fa» mâ moveri à soliditate veræ fidei [3]. »

An ergo existimabat veram fidem extinctam esse Romæ, cùm clerus universus totaque Ecclesia romana suis Pontificibus adhæreret? Neutiquam. Imò verò dicebat : « Ego enim credo sem» per columnam Ecclesiæ firmam esse in Româ : » quod nempe putabat, id non pertinaci animo factum, atque admonitos facilè redituros; neque unquam futurum ut cathedra Petri à verâ fide, veràque Ecclesiâ pertinacibus studiis abrumperetur.

Eodem animo Gallos fuisse vidimus [4] sub Carolo Magno, Ludovico Pio, Carolo Calvo, religiosissimis regibus, post Nicænam secundam synodum, quam à Papâ licèt approbatam pro œcumenicâ non habebant, neque ullo modo admittebant : neque minùs pii catholicique habebantur.

* In Mediolanensi tractu.

[1] *Epist.* IV *Columb. ad Bonif. tom.* XII *Bibl. Patr. p.* 28, 29, 30. — [2] *Ibid.* — [3] *Ep.* IV *Columb. ad Bonif. tom.* XII *Bibl. Patr. p.* 31. — [4] *Sup. lib.* VIII, *c.* XXVI.

Neque hic necesse est afferre cum Polycrate Asianos, cum Cypriano Afros, cum Columbano Scotos, Gallos, Italos seu Longobardos, alios; cùm in promptu sit memorare Ephesini concilii ducentos, Chalcedonensis sexcentos, aliorumque conciliorum innumerabiles episcopos, iisque cohærentem catholicam Ecclesiam, à quibus romanorum Pontificum decreta pro irrefragabilibus non sunt habita, quoad Ecclesiæ universæ consensione probarentur.

CAPUT XXVI.

Romani Pontifices professi se apostolico officio fungentes esse errori obnoxios, in auctoritate universalis Ecclesiæ acquiescunt : locus Innocentii III.

Quin ipsi etiam romani Pontifices non nisi in universalis Ecclesiæ auctoritate acquiescunt. Neque jam antiquos allegamus sæpè memoratos. En postremis temporibus, Innocentius III, celebri epistolâ ad Philippum-Augustum regem. Rogatus enim à rege ut ejus conjugium * solveret, sic respondet [1] : « Sed in carnali commercio » inter te ac reginam conjugem tuam adeo pro» cessum est, quòd si etiam illi tantùm confes» sioni vellemus insistere, quam nuper eadem » regina fecisse proponitur, non auderemus su» per hujusmodi casu de nostro sensu pro te ali» quid definire, propter illam sententiam evan» gelicam, quam ipse Christus expressit; ut » *quod Deus conjunxit, homo non separet* [2]; » cùm absque dubio nec sanctorum exempla, » nec Patrum decreta, intentioni tuæ in hoc ar» ticulo suffragentur. Verùm si super hoc abs» que generalis determinatione concilii deter» minare aliquid tentaremus, præter divinam » offensam, et mundanam infamiam, quam ex » eo possemus incurrere, forsan ordinis et officii » nobis periculum immineret; cùm contra præ» missam veritatis sententiam nostra non posset » auctoritas dispensare. » En unde auctoritatem quærat in rebus maximis; en unde etiam pœnam metuat, si inconcessa tentarit.

An dicent hic induere personam privati doctoris, qui à tanto rege interrogatus, ut specialissimo Sedis apostolicæ officio, supremâ scilicet dispensatione, fungeretur, hoc responsum ediderit, quique professus sit, à se tractari rem deliberatione generalis concilii dignam? Ergo in tantâ re infirmitatis humanæ sibi conscius, agnoscebat aberrare se posse ab evangelicâ veritate ex apostolico officio respondentem. Hic ne ullum quidem dicit verbulum novissimus auctor anonymus, qui ad hunc explicandum nodum tanta congessit. Unum hoc non perpendit, in quo est difficultas : à Papâ agnitum id fieri posse, ut ipse quæstionem fidei inconsultò definiret, ac propterea loco caderet.

An fortè ad Pighianas redeunt ineptias; et illud Innocentii, *Si hæc tentaremus*, ita interpretantur : *Si per impossibile*; ut quoniam Paulus semel dixit : *Licèt Angelus de cœlo quid novi annuntiaverit, anathema sit* [1]; jam non liceat de Pontifice aberraturo loqui, nisi per impossibile : quamque vehementiam ac magniloquentiam adhibuit Paulus, ad adstruendam immobilem Evangelii stabilitatem, eam ad unum hominem infirmum et imbecillem transferre necesse sit; aut verò oportuerit in eo laborare Innocentium III, ut explicaret, quid factura esset synodus generalis, si ipse aliquid impossibile perfecisset?

CAPUT XXVII.

Joannis XXII fidei professio, omnia quæ in apostolico officio gessit etiam circa fidem, iterum examinari posse demonstrat.

Nota est etiam illa professio quam Joannes XXII jamjam moriturus protulit. Is quippe de visione beatificâ ad extremum usque judicium dilatâ, cùm multa dixisset, quibus in hæresis suspicionem venisse se sentiebat, moriens eâ de re mentem suam sic explicat, subditque [2] : « Insuper » si quæ alia sermocinando, conferendo, dog» matizando, docendo, seu aliter quovis modo » diximus, prædicavimus, vel scripsimus circa » præmissa, vel alia, quæ fidem concernant ca» tholicam, sacram Scripturam, vel bonos mo» res, ea in quantum consona sunt fidei catho» licæ, determinationi Ecclesiæ, sacræ Scriptu» ræ, ac bonis moribus, approbamus : aliter » autem illa habemus et haberi volumus pro non » dictis, prædicatis et scriptis, et ea revoca» mus expressè; ac ea quæ de prædictâ visione, » et omnia alia dicta, prædicata et scripta nostra » de quâcumque materiâ, ubicumque et in quo» cumque loco, ac in quocumque statu, quem » habemus, vel habuerimus hactenus, submitti» mus determinationi Ecclesiæ et successorum » nostrorum. »

Quid se infallibiliter dixisse, prædicasse, docuisse, dogmatizasse, scripsisse credidit, qui hæc, moriens judicioque divino proximus profitetur? an non clarè et liquido status quoque Pontificii

[1] *Innoc. III. ep. lib.* IV. *ep.* LVI.— [2] *Matt.* XIX. 6.
* Initum cum Isemburg à Canuti IV, Daniæ regis, sorore.

[1] *Galat.* I. 8. — [2] *Odor. Rain.* tom. XV. *an.* 1334, *n.* 17 : *et ep.* I *Joan. XXII*: *tom.* XI *Conc. col.* 1629.

dicta scriptaque Ecclesiæ determinationi subjicit? Ecclesiæ verò suos successores addit pro dignitate suâ specialiter appellandos. Huic igitur potestati sua omnia examinanda et judicanda subjicit. Quid autem est subjicere, nisi retractanda atque examinanda omnia rursus, si Ecclesiæ ita visum sit, recognoscere? Diceret saltem subjicere se determinationi Ecclesiæ, quæ ut privatus doctor docuerit: saltem decretales eas, quas de fide conscripsit, exciperet. An verò eas exceptas voluit, qui disertè exprimit, *quæcumque, quovismodo, quovis tempore, quovis loco statuque* positus, de quâcumque materiâ, nec tantùm de visione beatificâ, sed etiam de quâcumque aliâ re, *quæ fidem concernat catholicam*, quæ *Scripturam*, quæ *bonos mores*, quantâ potuit diligentiâ, expilenvit. An fortè quæ decretalibus definivit, non sunt eorum numero quæ *scripsit, dogmatizavit*, atque *prædicavit*, cùm ea vel maximè omnium prædicarit? Ea ergo etiam determinationi Ecclesiæ subjicit, et quidem hæc professus est nullius errati sibi conscius; sed id tamen volens, ut si quid errasset, Ecclesia corrigeret. Neque verò hæc omnia tanquam per impossibile dixit: absurdum enim esset fidei professionem de impossibilibus rebus edere; sed sibi conscius infirmitatis humanæ, ac divina judicia, rebus etiam quas optimo animo gesserat, reformidans, totum se resolvit in Ecclesiæ fidem.

CAPUT XXVIII.

Ejusdem Joannis XXII de animarum statu speciatim publico diplomate declarata fides, à Benedicto XII successore ad examen revocatur.

Ille verò Pontifex, non modò generatim sua omnia, quæque publicè, quæque privatim egerat, determinationi subjicit Ecclesiæ, sed etiam ea quæ speciatim et expressè de fide exponendâ censuisset. Certè in eâ, quam nunc commemoramus, fidei confessione, de animarum statu hæc speciatim edidit [1]: « Ecce quòd nostram intentionem, » quam cum sanctâ Ecclesiâ catholicâ circa hæc » habemus vel habuimus, serie præsentium, ut » sequitur declaramus. Fatemur siquidem et credimus, quòd animæ purgatæ separatæ à corporibus sunt in cœlo, et vident Deum ac divinam » essentiam facie ad faciem clarè, in quantum » status ac conditio patitur animæ separatæ. » Quæ cùm expressissimè declarasset, ut suam et Ecclesiæ catholicæ fidem, nihilo secius declarationem eam, Ecclesiæ et successorum determinationi subjicit.

[1] *Ap. Rainald. ib.*

Hic rogare libet eos, qui à romano Pontifice editam iidem, non aliam esse putant, quam ipsissimam Ecclesiæ catholicæ fidem, quâ ratione putent Ecclesiæ catholicæ fidem à Joanne XXII pontificio diplomate declaratam, ipsius Ecclesiæ ac successorum suorum determinationi subjicere potuisse, iterum examinandam.

An respondebunt à Joanne declarari fidem eam, quam privatus profiteretur, non verò quam Pontifex? Atqui fidem eam consignari voluit publico diplomate, præfixoque, ut in aliis, consueto titulo.

An verò causabuntur has pontificias litteras *grossatas* quidem fuisse, non tamen *bullatas*, superveniente obitu Joannis XXII, ut Benedictus XII successor attestatur? Ad has ergo ineptias tnlis quæstio devolvetur. Atqui quod per tempus Joanni non licuit, Benedictus supplevit, *bullatamque* epistolam ad omnes dimisit Ecclesias, pontificatûs sui anno primo, Christi 1334 [1].

Neque eo secius fidem antecessoris, quam suam quoque esse edito diplomate confirmaverat, revocavit ad incudem, quæstionemque de clarâ visione per duos annos tractavit de integro; ac demum definivit anno pontificatûs tertio, Christi 1336 [2]. Ergo existimavit romanorum Pontificum authentico diplomate declaratam fidem, adhuc in quæstionem revocari posse.

Nondum enim, inquies, rem dixerant, adhibitis omnibus solemnitatibus; nondum ab omnibus tenendam sub anathemate, aut contrariam sententiam esse hæreticam: tanquam romanam fidem, non nisi sub anathemate declarari oporteret; cùm profectò anathemata, non nisi subortâ hæresi decerni soleant: vera autem fides, ut ante omnem hæresim atque omnia anathemata constitit; ita absque anathemate declarari potest.

CAPUT XXIX.

Gregorii XI ac Pii IV professio.

Quo animo Joannes XXII moriens, eodem animo Gregorius XI, apostolicâ Sede in Urbem restitutâ nobilis, in iisdem appetentis lethi angustiis constitutus, hæc edidit [3]: « Volumus, » dicimus et protestamur, ex nostrâ certâ scientiâ, quòd si in consistorio, aut in concilio, vel » in sermonibus, vel in collationibus publicis, vel » privatis, ex lapsu linguæ, aut aliàs ex aliquâ » turbatione, vel etiam lætitiâ inordinatâ, aut » præsentiâ magnatum ad eorum forsitan complacentiam, seu ex aliquâ distemperantiâ, vel

[1] *Ben. XII ep. 1; tom. XI Conc. col. 1795.* — [2] *Rain. an. 1336 n. 1. 2. 3.* — [3] *Testam. Greg. XI; tom. VI Spicil. pag. 670.*

» inadvertentiâ aut superfluitate, aliqua dixerimus erronea contra fidem catholicam, quam » coram Deo et hominibus, ut tenemur præ cæteris, profitemur, colimus et colere cupimus; » seu forsitan adhærendo opinionibus contrariis » fidei catholicæ scienter, quod non credimus, » vel etiam ignoranter; aut dando favorem aliquibus contra catholicam religionem obloquentibus; illa expressè et specialiter revocamus, » detestamur, et haberi volumus pro non dictis. »

Quibus verbis æquè complectitur ea quæ in consistorio, inque concilio, ac ea quæ in colloquiis; omniaque in se recognoscit, quorum causâ quicumque mortalis scienter, vel ignoranter, privatim ac publicè errare potuit.

Extat in eamdem sententiam Pii IV in consistorio habita ratio, cùm de Francisci Mommorancii Annæ filii matrimonio ageretur. Eâ causâ Romam missus D. DE LA HAYE, doctor theologus, hanc rei gestæ narrationem scripsit, quam Castelnavius * diligens et candidus scriptor, commentariis suis integram inseruit. Is ergo Pontificem in cardinalium cœtu, in hæc ferè verba perorasse memorat [1]: « Ego vos congregatos volui, ut à vobis » audiam rem haud mediocris momenti; utrum » scilicet conjugium contractum per verba de præsenti, nostrâ potestate solvi possit. Diligenter » advertite quæ dicam : non verba de futuro aut » simplicem promissionem dicimus: quærimus an » conjugium per verba de præsenti initum, quod » verum conjugium, verumque est sacramentum » secundùm saniorem theologorum sententiam, » à nobis solvi possit. Ne, quæsumus, tempus » terite in colligendis antecessorum nostrorum » exemplis et factis, quæ nos profitemur ita sequi » velle, si cum Scripturæ auctoritate et theologicâ ratione consentiant. Neque enim sum dubius, quin ego et antecessores mei aliquando » falli potuerimus, non solùm in hoc facto, sed » etiam in aliis. » En quid Pontifices ritè interrogati, ut pro pontificio officio respondeant, decernant, dispensent, de se ipsis sentiant. Hæc retulerunt ii qui nihil de theologicis quæstionibus cogitarent; sed rem, uti gesta, uti nota, uti divulgata erat, ita enarrarunt. Neque quidquam novi Pius IV loquebatur : ab antecessoribus consentanea audivimus, qui in exequendo apostolico officio contra veram a Scripturis traditam fidem, errare se potuisse senserunt. Hunc igitur sensum illis ipsâ fidei veritate insitum credimus; quâ etiam veritate est insitum christianis omnibus, ut se quotidie peccare multa sentiant : atque utrosque credimus, non modò humiliter, sed etiam veraciter confiteri : ipsamque humilitatem non verbis, aut falsâ sententiâ, sed veritate niti, ut Patres Carthaginenses et sanctus Augustinus docent [1].

* Seu potius LE LABOUREUR in iis quæ addidit commentariis Castelnavii. (*Edit. Paris.*)

[1] *Le Laboureur. Addit. aux Mém. de Casteln. tom.* II, *p.* 427. 428.

CAPUT XXX.

Ecclesiæ catholicæ auctoritas multis casibus Ecclesiæ romanæ laborantis auctoritatem supplet : primum exemplum, sæculi decimi invasores.

Operæ pretium erit considerare attentiùs ut Ecclesiæ catholicæ auctoritas laborantem ac periclitantem adjuverit romanam Ecclesiam, simulque, seipsam omni romanorum Pontificum auxilio destitutam, sancti Spiritûs fulta præsidio sustentarit. Primùm igitur tantisper redire in memoriam volumus sæculi decimi infamiam; quo sæculo per septuaginta ferè annos flagitiosissimi invasores Petri cathedram occuparunt; postquam scilicet imperatoria concidit auctoritas, Romæque omnia per vim ac libidinem gerebantur.

Ac Baronius quidem de his invasoribus sic agit, ut Sedes apostolica vacasse videatur : eos enim appellat non modò «abortivos, monstra, Sedisque » apostolicæ inquinatores [2]; » verùm etiam, quod apertè ad nullitatem pertineat, « invasores, intrusos, illegitimos, nullo pacto legitimos, ac » nomine tenus Pontifices, Pontificis nomen usurpantes, pseudo-Pontifices, qui non sint nisi ad » consignanda tempora in catalogo romanorum » Pontificum scripti. » Neque tantùm ait *per vim ac metum* in Petri cathedram *violenter* immissos; sed etiam aliis causis cassos nullosque, Joannem XI ac XII * vix puberes : illum etiam spurium ac Sergii jam tum Papæ filium **, ac postea successorem; quò nihil magis canones abominantur; « cui non ætas, non natalitia, non legitima suffragaretur electio; qui non nisi nomen Pontificis » malis usurpatum artibus retineret [3]. » Tales interim Pontifices ad multos annos sacrilegum pontificatum prorogabant. Joannes certè X, quo nullius fuit flagitiosior electio, atque administratio tetrior, ad octodecim ferè annos. Quorum temporibus non presbyteri, non diaconi, sed fœdissima scorta sacrosanctam potestatem administrabant; qui denique haud scio, an majore flagitio non pellerentur quàm intruderentur.

Hos ergo adeo nullos Baronius existimare videtur [4], ut eò referat illud Actorum [5], quod

[1] *Aug. lib. de Nat. et Grat. c.* XXIV. *n.* 42. *tom.* X, *col.* 144, *et alibi pass.* — [2] *Bar. an.* 912, *tom.* X, *p.* 679, *et toto hoc tomo, pass.*

* Joannes XI viginti quinque annos natus, Joannes XII vix decem et octo, Sedem apostolicam invaserunt. (*Edit. Paris.*)

** Ex Maroziâ celebri tunc scorto genitum. (*Edit. Paris.*)

[3] *Bar. ibid. an.* 933, *p.* 707. — [4] *Ibid. loc. sup. cit.* — [5] *Act.* V. 15.

ægros *umbra Petri* ab infirmitatibus liberaret: ut profectò habeantur, non pro veris Petri successoribus, qui ejus dignitatem, sed pro invasoribus, qui ejus umbram tantum ac speciem gererent.

Hinc idem Baronius sedem Petri solis instar ac lunæ perfectam, tamen confitetur *eclipses* esse passam: neque debere nos, « nimis rigidè in apostolicâ » Sede majora requirere, quàm quæ in symbolicis » signis * fuerint divinitus demonstrata [1]. »

Hæc igitur vacasse Sedem demonstrare videntur sub bis propudiosissimis invasoribus. Addit tamen Baronius *accedente consensu cleri* toleratos [2], ne Ecclesia schismate scinderetur; quosdam novis comitiis electos, atque hinc pro legitimis Pontificibus cultos: quod non ita contigisset, « nisi de factâ, inquit, postea legitimâ electione » constitisset. »

Nos nulla ejusmodi nova comitia legimus; nullas electiones novas; neque consensus cleri romani quidquam hic juvat, cùm ipse clerus nihil sani aut corruptus cogitaret, aut oppressus agere posset. Id quidem certum est, qui sedem Petri tenere viderentur, eos per totam Ecclesiam agnitos atque observatos fuisse; nempe quòd Ecclesia catholica præstabilius judicaret, pravum caput habere, quàm nullum.

Hinc igitur illis Pontificibus certior affulget auctoritas ex consensu catholicæ Ecclesiæ eos agnoscentis, quæ sancti Spiritûs auctoritas est. Hæc auctoritas Ecclesiæ romanæ Ecclesiarum matri succurrebat, cùm nihil opis afferre posset ipsa sibi. Hâc Ecclesiæ catholicæ auctoritate suppleta sunt, quæ talium Pontificum electioni et administrationi deerant. Hujus auctoritatis plenitudine factum est, ne quæcumque fierent, hoc defectu cassa conciderent. Est ergo Ecclesiæ catholicæ plenissima ac suprema et universalis auctoritas, quâ quæcumque deficiant, etiam in Ecclesiâ romanâ, suppleantur.

* Hæc ut intelligantur, sciendum est Baronium ad Sedem apostolicam accommodare illam Davidis prophetiam: *Sedes ejus sicut sol in conspectu meo et sicut luna perfecta in æternum.* Ps. LXXXVIII. « Ea sidera, inquit Baronius, interdum obice nubium minùs lucent, et eclipsibus intercurrentibus redduntur » obscura.... Non ergo adeo mirandum homines peccatores in » Sede apostolicâ sedisse. ». Sed David hic loquitur de throno Christi inconcusso semper futuro, qui thronus ideo dicitur similis soli et lunæ, sive quia ea signa manent semper eadem, licèt nostris oculis nunc clariora, nunc obscuriora videantur; sive quia David sic perfectum solem mente conciperet, qui *obice nubium* nunquam obscuraretur, et lunam perfectam quæ nullas pateretur eclipses. Hanc hujus loci explicationem afferunt omnes Scripturæ interpretes, et ipse BOSSUET comment. in Ps. Nos tamen Baronio non admodum succensemus hæc verba ad Sedem apostolicam accommodanti; sed observandum erat ea de solo Christo et æterno ejus throno propriè verèque debere et posse intelligi. (*Edit. Paris.*)

[1] *Bar. an.* 897 *p.* 641. — [2] *Ibid.* p. 640.

CAPUT XXXI.

Alia exempla: turbæ sub Sergio III, ordinationum Formosi papæ gratiâ: Auxilii presbyteri locus: aliæ turbæ sub Joanne XII: turbæ graviores, atque incertior status in diuturno schismate inter Urbanum VI et Clementem VII.

Majore perturbatione res erant Stephani VII et Sergii III temporibus, anno Christi 897 et 908. Hi enim præterquam quòd per vim intrusi sunt, ad majorum cumulum multa insuper addiderunt. Hinc illa in Formosum papam atrox sententia *, quòd à Portuensi episcopatu in Sedem apostolicam translatus esset. Tunc ejus cadaver projectum in Tiberim à Stephano VII; et quanquam Stephani acta Joannes IX resciderat, Sergius tamen III episcopos omnes Formoso à ordinatos, item presbyteros, sive ab illis episcopis, sive ab ipso Formoso ordinatos, aut abjiciebat, aut de novo ordinabat. Quo tempore ordinationes, *exordinationes* **, ac *superordinationes* contigerunt eæ, quas Auxilius eorum temporum egregius presbyter deploravit [2].

Is igitur propter Formosi causam, cùm à Sergio III exordinatus esset, in ministerio stetit; aliisque eâdem causâ dejectis, ut starent, auctor fuit, eâ vel maximè causâ, quòd si omnis ordinatio à Formoso profecta cassa esset, Italiæ regiones longè latèque « jam circiter viginti annos absque christianâ religione, absque sacerdotio, » absque sacramentis vixerint [3].

His aliisque de causis jussus à Sergio sub excommunicationis pœnâ sacerdotali ministerio abstinere, edito libro *de sacris Ordinationibus*, ac postea Dialogo, qui inscribitur: *Infensor et Defensor*; respondit; quòd pastoribus injusta jubentibus obediendum non esset; quòd excommunicatio ejus rei causâ lata nulla haberetur [3]; quòd aliud sunt « pontificales sedes, aliud præ» sidentes; quòd honor et dignitas uniuscujus» que sedis venerabiliter observanda sunt: » præsidentes autem si deviaverint, per devia » sequendi non sunt, hoc est, si contra fidem vel » catholicam religionem agere cœperint [4]. » En quod romano Pontifici exprobraret. Addebat non observandam excommunicationem eam, quæ ad *committendum facinus pertineret.* Usque adeo fieri potest, ut quis ad facinus à romano Pontifice etiam sub excommunicationis pœnâ adigatur. Concludebat verò sic, suo et sociorum suo-

* Quis non miretur de unius episcopi translatione tam anxiè religiosos esse Papas eos, qui religionis nullâ habitâ ratione, se tot sceleribus commaculabant. Vid. eorum vitas, tom. IX Conc. Labb. (*Edit. Paris.*)

** Id est ordinationes irritæ.

[1] *Vid. lib. Auxil. de sacr. Ordin. tom.* XVII *Bibl. Patr.* p. 1 *et seq.* — [2] *Ibid. cap.* XXVII, *p.* 9. — [3] *Ibid. cap.* XXXIV, *p.* 10. — [4] *Id. Dial. ad Leon. Nol. Episc. c.* XVIII; *id. p.* 47.

rum nomine [1] : « Ideoque in sacro ordine, quo » consecrati sumus permanentes, præstolamur » universalis concilii æquissimum examen. » Quin etiam illud concilium non à Pontifice, qui omnia conturbaret, sed ab imperatore expectabat. Adeo in Ecclesià romanâ intestinis discordiis laborante, nihil erat opis : ac dum synodus, consentientibus episcopis, cogeretur, ipse à Sergio habitus communionis expers, Ecclesiæ catholicæ, eique connexæ romanæ Ecclesiæ ac Sedis apostolicæ communione gaudebat.

Auxilium presbyterum Sigebertus primùm [2], atque ipse Baronius honorificè memoravit [3]. Et Baronius quidem ait, hæc quæ Auxilius deploravit, « perpetrata ab invasoribus et intrusis in » apostolicam Sedem, Pontificis nomen usur- » pantibus. » Verùm Auxilius non ita se tuetur, neque respondet Sergium illegitimum Pontificem à se impunè contemni; sed recurrit ad ea quæ veris Pontificibus prava jubentibus obtemperari vetarent. Quo certum omnino est, adversùs Pontificem pro vero ac legitimo habitum, sed potestate in Ecclesiæ perniciem usum, universalis synodi opem imploratam, cùm nullum aliud præsidium superesset.

At enim, inquies, extraordinaria hæc, neque in exemplum trahenda : quæ nos ultrò confitemur. Illud autem volumus : gravissimos, divino judiciu, multos incidisse casus, quibus Ecclesiæ romanæ oppressæ ne laboranti nihil præsidii, nisi in Ecclesiæ catholicæ toto orbe diffusæ auctoritate superesset.

Ac fateamur necesse est talia contigisse cùm Joannes XII, flagitiosissimus pontifex, ab Othone I imperatore, concilio congregato, depositus est, et Leo VIII huic substitutus [4]. Baronio facilè concedimus illegitimum illud fuisse judicium. Interim pars orbis maxima, Joannem ejusque successorem [*] aversabatur; Leoni ejusque successoribus adhærebat. Bonâ profectò fide, sub incerto, imò nullo Pontifice, haud minùs Christo ejusque Ecclesiæ conjuncti vivebant.

Quæ mala Ecclesiæ incubuere graviùs in illo longo schismate inter Urbanum VI et Clementem VII, eorumque successores. Quo in schismate, ubi locorum esset Sedes apostolica per quadraginta annos multi viri boni sanctique nesciebant, nullusque sedebat romanus Pontifex, si quidem illud Bellarmini valet : *Pontifex dubius, Pontifex nullus.* Quibus turbis Sedes apostolica non nisi auctoritate Ecclesiæ catholicæ, ultrò in Pisanam synodum confluentis, emergere potuit. Atque interim Christus hæc duo demonstravit : primum, Ecclesiam romanam occulto judicio in ea incommoda turbasque labi posse, unde se ipsa extricare non possit, et ab Ecclesiæ catholicæ auctoritate pendeat : tum illud, sub dubio ac fluctuante, imò sub nullo ac falso Pontifice, certam remanere, longo etiam tempore, Ecclesiæ catholicæ, non modò unitatem, sed etiam auctoritatem, quâ rebus necessariis consulatur.

CAPUT XXXII.

Ex his ostenditur, etsi quis romanus Pontifex falsa definiat, catholicam tamen Ecclesiam Sedemque apostolicam manere suo pondere constitutam.

His convincuntur ii qui Ecclesiam catholicam statim interituram putant, si quis romanus Pontifex falsa definiat : tanquam una ea res sit, quam Ecclesiæ catholicæ auctoritas supplere non possit. Atqui illa quæ memoravimus, cogitanda erant. Nempe certum est romanum Pontificem à Deo esse positum, qui catholicæ societatis communionisque esset vinculum. Stat semper invictum illud Optati de romano Pontifice : « Cum » quo nobis totus orbis in unâ communionis so- » cietate concordat [1]; » et illud Hieronymi ad Damasum : « Qui tecum non colligit, spargit [2]; » et illud Cypriani, illud Ambrosii, illud omnium, ut cum episcopo romano, id est cum Ecclesiâ catholicâ communicemus. Atque hinc etiam valet illud, absque romano Pontifice non colligi synodos [3] : quippe quo duce Ecclesiæ unirì conjungique debeant. Hæc à Christo instituta, hæc in ævum duratura sunt. Neque eo secius, Deo permittente, ea interdum eveniunt, quibus viri boni sanctique, pontificiæ communionis exsortes manere debeant, ut Auxilio presbytero contigisse vidimus [4], ne fateri cogeretur, cessasse in Italiâ per viginti annos legitimum sacerdotium legitimamque sacrorum administrationem. Quid in illo schismate, cùm inter duos tresve Pontifices, viri boni, ipsaque Ecclesia fluctuaret, et à duobus delusa, ab utriusque se obedientiâ subtraheret? An abrupta erat illa tessera christianæ fraternitatis in romani Pontificis communione à Christo constituta? Absit. Ad eam enim in integrum resarciendam votis omnibus anhelabant, romano Pontifici, si non actu ac reipsâ, tamen animo, affectu, voluntate conjungebantur. Interim Ecclesiæ catholicæ, quod sæpè dicendum

[1] *Vid. lib. Auxil. de sacr. Ord. c.* XI, *p.* 10. *Dial. c.* XXX. XXXI. *p.* 21. — [2] *Sig. de Script. Ecc. c.* CXII. — [3] *Bar. ann.* 908, *p.* 667. 668. — [4] *Vid. Bar. ad an.* 962 *et seq.*

[*] Benedictum V.

[1] *Optat. Milev. de schism. Donat. lib.* II. *c.* III. *p.* 28, *ed. Dup.* — [2] *Hieron. ep. ad Damas.* XIV. *al.* XVIII. *tom.* IV, *part.* II, *col.* 20. — [3] *Sec. lib.* II, *c.* VIII. — [4] *Sup. cap.* XXXI.

est, eique connexæ Sedis apostolicæ communione gaudebant; et cùm omnino synodo opus esset, romani Pontificis ad eam colligendam officium, Ecclesiæ catholicæ, hoc est, Spiritûs sancti supplevit auctoritas. An ergo officium confirmandi in fide fratres, si casus occurrat, eadem Ecclesia supplere non possit? Absit. Certè infandi illius ac diuturnissimi schismatis tempore, fœdæ hæreses, Viclefi, Hussique totâ Ecclesiâ vulgabantur; quibus interim certa Ecclesiæ catholicæ auctoritas resistebat : adversùsque eos multa sunt edita ejusdem Ecclesiæ decreta gravissima, quibus catholici firmabantur, hæretici profligabantur. Quin ipsi hæretici nihilo secius in Sedis apostolicæ Ecclesiæque romanæ verba fidemque adacti sunt, et ad illam petram æquè allisi, ac si romana Sedes suo præside frueretur. Nec mirum; neque enim romana Sedes aut fides in vacatione interit, neque interitura est, etiam si graviora ac diuturniora impedimenta contigerint. Cur ergo eò magis aut Sedes apostolica aut catholica Ecclesia collabatur, si quis romanus Pontifex falsa definiat? Nempe in uno hoc casu deficiet Ecclesiæ, ille à Christo datus, ut in eâ maneret Spiritus? Nulla erit super, quæ succurrat, aut synodum colligat, auctoritas? Quid si romanus Pontifex hæresim non jam definitione sanciat, sed tamen prædicet? Quid si sit apertè jam obstinatèque hæreticus? quid si simoniacus? quid si schismaticus? quid si contumaciæ nomine meritò deponendus? quid si bonos viros à suâ communione depellat? quid si mente captus? quid si detentus? quid si ea tam multa contingant, propter quæ ei necessariò obsistatur? Hæc enim partim evenisse, partim evenire potuisse omnes confitentur. Quid dicam de Marcellino, quem thurificasse multi crediderunt? Quid de illâ, quam adversùs eum collectam memorant, Sinuessanâ synodo * trecentorum episcoporum [1]? Falsane, an vera sit, nihil hîc nostrâ refert. Veram certè esse ipsâ rei summâ defendit Baronius [2] : veram eam esse plerique canonistæ per trecentos annos existimarunt; eoque exemplo pro certo habuerunt, quibusdam in causis synodum ultro convenire posse, non quidem ad judicandum, sed ad convincendum atque increpandum romanum Pontificem, ut saltem pudore victus abdicare cogatur. At enim, inquiunt, causæ eæ sunt necessariæ cur synodus fiat, etiam invito romano Pontifice : tanquam ulla causa magis necessaria sit, quàm læsæ fidei; aut adversùs romanum Pontificem valeat Ecclesia, si hæresim prædicarit, inermis verò atque omni præsidio destituta jacent, si certas formulas ac solemnitates adhibeat : quo quid absurdius? Et tamen quandoquidem in eo causa stat, jam exempla afferenda sunt, atque infirmiores animi ipsâ experientiâ confirmandi, ne quid fidei metuant, si quis romanus Pontifex, quod absit, officio desit.

CAPUT XXXIII.

Lapsus romanorum Pontificum nihil Ecclesiæ, nihil fidei, nihil Sedi apostolicæ nocuerunt : Liberius ordine temporum primus recensetur.

Hic necessariò repetendi sunt romanorum Pontificum in causis fidei pertractandis, non modò cunctationes periculosæ interdum, sed etiam lapsus *. Etsi enim animus refugit commemorare ea quibus imbeciles animi commoveri soleant; tamen hæc me spes sustentat, fidei omnia profutura, cùm evidens futurum sit, romanis quoque Pontificibus, in injuncto officio confirmandi fratres deficientibus, tamen illud officium haud minùs postea viguisse, haud minùs immotam perstitisse Ecclesiam catholicam,

* De Sinuessanâ synodo nulla nunc extat inter doctos controversia. Hanc enim manifestè supposititiam arguunt stylus barbarus et sententiæ planè absurdæ. Unum est quo ultramontani probari posse putent celebratam fuisse hanc synodum; nempe quòd nulla alia nominetur quæ Marcellinum idolis thurificantem absolverit. Atqui fabulosa est illa Marcellini thurificatio, de quâ nullus veterum loquitur. Quinimo Theodoretus, lib. I, cap. III, dicit *Marcellinum persecutionis tempore inclaruisse*, quod non diceret de Pontifice idolis thurificante. Et quidem Marcellino donatistæ idololatriæ crimen inferebant; at falsum nulloque teste firmatum, quemadmodum solebant accusare multos alios, eosque sanctissimos pontifices, Melchiadem, Marcellum et Sylvestrum. Cæterùm nunquam ab eis commemorata est ea synodus trecentorum episcoporum, nec ab Augustino in suis adversùs Petilianum libris. Neque erat adeo facile persecutionis tempore trecentos episcopos congregare; cum vix in summâ Ecclesiæ pace, Constantinus hunc numerum accire potuerit in concilio Nicæno. Hæc in ineptam fabulam dicta sufficiant. Credo ipsum Baronium non aliter sensisse. Sed timebat, si concilium id supposititium confiteretur, ne manibus ejus elaberetur illud ejusdem concilii axioma toties deindè decantatum: « Prima Sedes non judicabitur à quoquam. » Qui plura de eâ re voluerit, adeat P. ALEX. tom. IV. p. 632 : Pagi, an. 302, n. 16 et seq. TILL. tom. V, persec. Diocl. not. XXI, p. 613. (*Edit. Paris.*)

[1] *Conc. Sinuess. tom.* I, *col.* 938. — [2] *Bar. ann.* 303, *t.* II, *p.* 771. 772.

* Non pauci doctrinæ cleri gallicani aliunde maximè addicti, ipsi præjudicium inferri putant, si momentis hujusmodi parum solidis fulciatur. Ita imprimis Honoratus Tournely, qui postquam varia exempla, sepositis præjudiciis, severè examinavit, concludit ea non esse ad statum controversiæ idonea et accommodata. Vide *Tract. de Ecclesiâ, quæst.* V, *art.* III, *tom.* II, *p.* 183 *et seq.* Hinc multi mirantur illustrissimum Bossuetium hîc tot errorum exempla congessisse, postquam ipse dixerat : « Que, contre » la coutume de tous leurs prédécesseurs, un ou deux souverains » Pontifes, ou par violence ou par surprise, n'aient pas assez » constamment soutenu ou assez pleinement expliqué la doc- » trine de la foi ; consultés de toute la terre et répondant, » durant tant de siècles, à toutes sortes de questions de doctrines » de discipline, de cérémonies; qu'une seule de leurs réponses, » se trouve notée par la souveraine rigueur d'un concile œcu- » ménique : ces fautes particulières n'ont pu faire aucune im- » pression dans la chaire de saint Pierre. Un vaisseau qui fend » les eaux n'y laisse pas moins de traces de son passage. » *Serm. sur l'unité de l'Église*; sup. tom. XV. p. 501. Igitur conjicere meritò possumus ipsum ea deleturum fuisse, si ultimam manum operi admovisset. (*Edit. Versal.*)

eique conjunctam Sedem apostolicam ac romanam fidem.

Hic primo loco occurrit Liberius *. Neque verò animus est tractare quæstionem de Sirmiensibus formulis : quâ in controversiâ doctissimi quique dubitare se potiùs, quàm certi aliquid tenere se fateantur. Nos in eam sententiam propendemus, ut Liberius ei formulæ ** subscripserit, quæ esset omnium maximè innocua. Hæc interim certa sunt; pessimè fecisse Liberium, qui cùm arianorum artes fraudesque nosset, ei fidei subscriberet, quâ Christus consubstantialis ejusdemque cum Patre substantiæ taceretur [1]. Illud enim erat initæ cùm hæreticis consensionis indicium ac tessera : atque adeo per Liberii subscriptionem ariani id obtinebant, quo Nicænam infringerent et infamarent fidem. Quare Liberius nec ipse dubitavit, datis fœdissimis ac miserabilibus litteris, cum omnibus arianis communicare, atque à suâ et Ecclesiæ romanæ communione segregare Athanasium, cum quo communicasse pars ecclesiasticæ atque catholicæ communionis habebatur [2]. Hæc à Liberio perpetrata, satis amplam causam dederunt, cur ei hæc agenti anathema ab Hilario diceretur, et cur ille ab Hieronymo et aliis in hæresim subscripsisse memoraretur [3]. Quò etiam factum est, ut à Romanis haud aliter reciperetur, quam ut qui fidem prodidisset, ac se arianâ communione maculasset, hæreticisque per omnia communicasset, *exceptâ rebaptizationis infamiâ* ***, ut in vitis romanorum Pontificum disertè scriptum legimus [4].

Neque omittendum illud, quod est gravissimum, Liberium, postquam arianorum communione pollutus Romam rediit, à maximâ cleri et populi romani parte rejectum; sanctum Damasum gravissimum eâ tempestate Ecclesiæ romanæ presbyterum, ac postea Liberii successorem præ cæteris ab ejus communione abhorruisse, ac Felici in ejus exulantis locum substituto adhæsisse; quòd hic vice versâ, catholicam Ecclesiam contra Constantium tueretur. Hinc « ab eo die, » quo scilicet Liberius in urbem ingressus est, » fuisse persecutionem maximam in clero, ita » ut intra Ecclesiam presbyteri et clerici complures necarentur, et martyrio coronarentur [1]. » Hæc in vitis romanorum Pontificum scripta recipit Baronius [2]; quibus profectò rebus Liberius non confirmabat, quam potiùs omni ope infringebat fidem. Nunc quid ad hæc respondeant audiamus.

CAPUT XXXIV.

Adversariorum effugia prætuduntur : nostra argumenta firmantur.

Primum quidem aiunt, ad hæc misera et infanda vi adactum Liberium, tædio scilicet victum exilii, ut scribit Hieronymus. Id ipsius Liberii, quæ supersunt miserabiles testantur litteræ: satis enim constat, etsi districtos gladios non legimus, tamen intentatos necis metus. Sed nihil magis infregit Liberium, quàm prava cupido tantæ recuperandæ Sedis, quod etiam Baronius confitetur, vereque memoravit eam fuisse Dalilam, quæ hunc Samsonem corruperit [3]. Uteumque est, si verba Christi dicentis : *Rogavi pro te*, omninò eò pertinent, ut Petri successor nusquam fidei desit, nusquam officio confirmandi fratres; Liberium haud minùs ab ipso metu tutum esse oportebat, quàm à cæteris pravis cupiditatibus. Quis enim non videat, id promisisse Petro Christum, ne ullâ animi infirmitate vinceretur? Quo loco si metum excipimus, nimiùm stultè in re tantâ ludimus. Atque hoc animi robur ad Petri successores manasse oporteat, siquidem omnes eos promissionis ejus hæredes esse constet. Tum et illud quærimus, si hæc Liberius non metu, sed vel imperitiâ, vel aliâ pravâ cupiditate fecisset; an ideo cessuri erant Eusebius et Damasus ac romana Ecclesia? Imò tantò ampliùs restitissent. Fateamur ergo romanam fidem, romanam Ecclesiam, non modò adversùs metum, sed adversùs omnem aliam cupiditatem potuisse consistere. Denique si vel maximè metum causari placet, quid fiet Liberio, non jam metuenti ac persecutionem passo, sed ultro persequenti fratres, ut ad impiam commu-

* Eruditissimi inter catholicos hodie stant pro omnimodâ innocentiâ Liberii, et quidem argumentis haudquaquam contemnendis. Vide *Dissert. critique et historique sur le pape Libère, dans laquelle on fait voir qu'il n'est jamais tombé; par l'abbé Corgne. Paris.* 1736 : et multò fusiùs, *Commentar. critico-histor. de sancto Liberio papâ*, à P. Stillingo, inter *Acta Sanctorum septembris*, ad diem 23, *tom.* VI, *pag.* 572. Illud interea constat, multa hic afferri adjuncta, aut planè incerta, aut omnino supposita; et plura taceri, quæ minime omitti debuissent. Certè vix intelligo quomodo ea cohæreant cum iis quæ ipse illust. auctor dixit, *IIe Instruct. sur les promesses de l'Église*, n. 105 *et* 106: sup. tom. XXII, pag. 580 et 581. Cæterum ex *Diario D. Ledieu* colligitur voluisse Bossuetium ea delere, quæ hic scripsit de Liberio, tanquam ad suum scopum non satis pertinentia. Vid. *Hist. de Bossuet, Pièces justificatives du liv.* VI, tom. II, pag. 393. (*Edit. Versal.*)

** Primæ videlicet quæ adversùs Photinum à synodo depositum excusa fuit. (*Edit. Paris.*

[1] *Vide Bar. tom.* III. *an.* 357, *n.* 30. — [2] *Ep. Liber.* VII, VIII, IX, X; *tom.* II *Conc. col.* 751 *et seq.* — [3] *Hilar. frag.* VI. *col.* 1337. *ed. Bened. Vid. Hieron. in Chron. et de Script. Eccles.*

*** Hic addit Binius : « Arianos nondum rebaptizasse catholicos ad se deficientes, et ea verba ab aliquo fuisse addita: » quod verisimile est. (*Edit. Paris.*)

[4] *Vit. Liber. Pap. tom.* II *Conc. col.* 710.

[1] *Vit. Felic. II, ibid. col.* 843. — [2] *Bar. tom.* III, *an.* 357, *n.* 15 46; *p.* 713, 714. — [3] *Bar. ibid. n.* 55 *p.* 709.

nionem cogerentur; et quæcumque adversus catholicam fidem gesta erant, etiam concitatâ persecutione firmanti. Alia profectò quærenda sunt, quibus Liberius excusetur.

Hic ergo Bellarminus ac Baronius omni ope contendunt [1], ne Liberius hæresi subscripsisse videatur. Quo operæ pretio; cùm saltem sit certum subscriptam ab eo, probatamque formulam quâ fides Nicæna taceretur? At enim, inquiunt, Hilarius quoque hanc probavit formulam; probavit verò tanquam omnino integram ac perfectam? an potiùs id egit, ut qui eâ uterentur, eos alliceret ad catholicam fidem, à quâ non penitus abhorrere viderentur? Cæterum ut à veris orthodoxis ac fidei Nicænæ defensoribus subscriberetur his formulis, quibus fides Nicæna taceretur, non probavit Hilarius: non probavit ut eo silentio et episcopatus redimeretur, et pax cum perfidis iniretur; id, inquam, Hilarius neque probavit, neque fecit. At id nemo dubitat fecisse Liberium.

Aliud est, inquiunt, tacere, aliud negare. Non profectò aliud est, cum ad eum articulum deveuitur, ut tacere negare sit. Neque enim quidquam aliud ariani volebant, quàm ut fidem Nicænam tacendo subruerent; eòque deducta res erat inter catholicos et hæreticos, ut utrimque contenderetur; ab illis, ne fides Nicæna silentio premeretur; ab his, ut ipso silentio tolleretur; neque id Liberius, aut quisquam ignorabat. Quo tempore tacere, apertè negare est. Neque enim frustra Christus dixit: *Qui me erubuerit, et meos sermones, hunc Filius hominis erubescet* [2]. At qui sciens tacet, cum professionem res postulat, profectò erubescit, imò etiam negat: unde quod apud Lucam legitur: *Qui me erubuerit*, legitur apud Matthæum: *Qui me negaverit* [3]. Negavit ergo Liberius, dum tacuit id, quod tum vel maximè oportebat confiteri enm; in agone ipso scilicet, in ipso martyrii, hoc est, testimonii articulo constitutum. Quo in articulo constitutus, dum pudendo silentio Sedem apostolicam redimit, nempè quantùm in ipso est, omnes docet patere communionem cum cathedrâ Petri, iis qui Nicænam tacerent fidem. Neque id tantùm; sed etiam negari iis, qui illam tuerentur: cùm non aliâ causâ ariani Athanasium à communione Liberii segregatum vellent. Neque in his cogitandum est, quid subtiliter dici possit, sed ipsius rei summa, quid faciat in hominum animis. Neque etiam est quòd dicant vituperari à se Liberii factum, defendi fidem quam intus haberet. Nos profectò ipsum rectè sensisse, et contra id quod sentiret scripsisse et fecisse intelligimus, et ideo fidei defuisse; et talia facta ad ipsam fidei confessionem pertinere, nec ipse Baronius negaverit.

Cæterùm, id si putant promissioni Christi tutandæ satis esse, ut romanus Pontifex intus rectè credat, quidquid profiteatur, amplam nobis januam aperiunt. Ecce enim dicemus romanum Pontificem bene intus sentientem, pravâ tamen aliquâ cupiditate seductum, adversùs fidem suam pronuntiaturum. Id si non sufficit tutandæ Christi pollicitationi, ne his excusent Liberium: sin autem sufficit, en casus quo Pontifex, ipsis fatentibus, salvâ pollicitatione Christi, falsa definiat.

Has quidem cavillationes sat scio viros graves et æquos facilè contempturos; et tamen adversarii ad hæc minuta et futilia, suâ subtilitate nos redigunt.

Placet etiam illud quærere; per eam temporum necessitudinem, ad romano Pontifici arianorum societate polluto, communicari oporteret? At non illud Damasus, non Eusebius, non alii catholici sentiebant: hoc enim ipsum erat, seque et Ecclesiam catholicam arianorum communione maculare. An fortè per eam temporum intercapedinem, Liberius cessavit esse romanus Pontifex? Quid ita? hæreticus scilicet, atque ipso facto depositus: id enim videtur significare Baronius [1]. Atque ipse Baronius, Bellarminus, et alii id vel maximè agunt, ne hæreticus fuisse videatur. An igitur alias, præter expressam, ut aiunt, hæresim, causas admittimus, propter quas romanus Pontifex cassus sit? Hæc si volunt, ab alio ducentur in aliud, neque eis quidquam erit integrum. Tum si in eo res vertitur, ut romanus Pontifex ideo errare non possit, quòd statim atque erraverit desinat esse Pontifex, quid vetat nos quoque in eam arcem confugere? Certè et id nobis profiteri licet; à romano quidem Pontifice falsa judicari ac determinari posse; sed eum confestim non esse Pontificem. Si hoc dicto tuti sumus, vicimus: at si quid ulteriùs à nobis exigunt, in Liberii lapsu, quò ipsi confugient? Fortasse ad illud, ista qualiacumque sunt, brevissimo temporis intervallo transacta esse. At profectò durarunt septem ad minus menses. An verò contendent Christi promissionem vel ad certa quædam momenta vacillasse? Denique alia memoramus, quæ non eâ celeritate effluxisse constet. Verùm, utcumque est, certè illud tenemus, cùm dicitur Petri fides, romana fides, Sedesque apostolico perire non posse, romano Pontifici deberi

[1] *Bell. de Rom. Pont. lib.* IV. *cap.* IX. *Bar. an.* 357, *n.* 37; *tom.* III. — [2] *Luc.* IX. 26. — [3] *Matth.* X. 33.

[1] *Vid. Baron. an.* 357, *n.* 34.

obedientiam, cum romano Pontifice à quocumque catholica communicari oportere : hæc summâ ipsâ valere et æstimari, non ad minutias redigenda. Omnino enim deficiente Liberio, Petri fides stetit : fides stetit Sylvestri, Marci, Julii, aliorumque romanorum Pontificum, qui Liberium præcesserant. Hæc enim fides romanos presbyteros sustentabat, quemadmodum ipse testabatur Eusebius [1], à se teneri fidem, quam à beato Julio ordinatus suscepisset. Neque Sedes apostolica, neque Ecclesia romana concidit; neque casura erat, si etiam Liberius pejora moliretur; et cùm ab eo abstinerent, haud minùs Ecclesiæ catholicæ Sedisque apostolicæ fovebantur sinu; romanoque Pontifici tanto impensiùs adhærebant, quantò magis eum orthodoxum vellent.

CAPUT XXXV.

Sanctus Zozimus Cœlestii Pelagiani confessionem apertè hæreticam probat : ejus epistola ad africanos episcopos : sancti Augustini loci.

De sancto Zozimo papâ sancti Innocentii successore, sanctus Augustinus hæc scripsit [2]; Cœlestium ab Africanis condemnatum, ad eum edidisse libellum fidei, in quo hæc inerant : « Quòd peccatum Adæ ipsi soli obfuerit, et non » generi humano : quòd infantes qui nascuntur, » in eo statu sint, in quo fuit Adam ante trans» gressionem. » Et illud : « In remissionem pec» catorum baptizandos infantes non idcirco dixi» mus, ut peccatum ex traduce firmare videa» mur, quod longè à catholico sensu alienum » est; quia peccatum non cum homine nasci» tur, etc. [3]. » Apertissima hæresis, nullâ verborum ambiguitate prodita, quod etiam Augustinus agnoscit. Sanè Cœlestius in fine professionis hæc apposuit : « Si fortè, ut hominibus, » quispiam ignorantiæ error obrepsit, vestrâ » sententiâ corrigatur [4]. » Atque interpellatus à Zozimo de Innocentii litteris : » se omnia, quæ » Sedes illa damnaret, damnaturum esse pro» misit [5]. » His igitur auditis, refert Augustinus à sancto Zozimo Cœlestii libellum catholicum dictum esse [6], in quo tam apertæ hæreses legebantur *.

Non tamen Cœlestius ab excommunicatione solutus, scriptumque est in Africam, atque ad duos menses dilata res, quoad inde rescriberetur [1].

In Zozimi epistolâ [2], episcopi Africani præcipitantiæ arguuntur, quòd Lazaro et Heroti viris levissimis ac nefariis de Cœlestio nimiùm credidissent. Hic placet excusari ea, quibus de africanis Patribus, deque Lazaro et Herote viris sanctissimis, optimo Pontifici impositum est. Non equidem scio quo modo id excusari possit, quod de fide Cælestii scribit : » Censuimus in» notescere Sanctitati vestræ, super absolutâ » Cœlestii fide nostrum examen [3]. » Ac paulò post de Cœlestii accusatoribus : » Quare intra » secundum mensem aut veniant, qui præsen» tem redarguant aliter sentire quàm libellis » et confessione contexuit, aut nihil, post hæc » tam aperta et manifesta quæ protulit, dubii » vestra Sanctitas resedisse cognoscat [4]. »

Res igitur examine et judicio Zozimi eò redacta erat, ut fides à Cœlestio exposita integra et catholica procul dubio haberetur; illud quærendum superesset, an probari posset eum aliter quàm libello dixerat docuisse? Sic nihil deerat quominus absolutum completumque esset de dogmate judicium, resque omnino deducta ad facti quæstionem.

Itaque Facundus, Hermianensis episcopus *, huic ævo proximus ** memorat [5], » beatum Zo» zimum apostolicæ Sedis antistitem, contra » sancti Innocentii decessoris sui sententiam, fi» dem ipsius Pelagii, ejusque complicis Cœlestii » tanquam veram et catholicam laudantem, in» super africanos culpantem episcopos, quòd » ab illis hæretici crederentur; » non quòd Zozimus speciatim » præceperit credi oportere, » sine ullo vitio peccati originalis hominem » nasci : » id enim ab eo factum speciatim Augustinus negat [6]; sed quòd approbavit ut catho-

[1] *Vid. act. Euseb. apud Mombrit. tom.* I. *p.* 318 *et Baluz. Miscel. tom.* II, *p.* 141. 142. — [2] *Aug. de Pecc. orig. c.* II, III, VI; *tom.* X, *col.* 233, 234. 235. — [3] *Ibid. cap.* VI, *et lib.* I *de Grat. Christ. c.* XXXII. *n.* 33, *col.* 245. — [4] *Id. de Pecc. orig. c.* VI. *n.* 7; *col.* 236. — [5] *Ib. cap.* VII. *n.* 8. — [6] *Id. lib.* II *ad Bonif. c.* III. *n.* 5; *col.* 434.

* Illust. auctori applicare non auderemus quæ ea de re habet Tournely, *loco sup. cit. pag.* 186 : *Necesse est eos qui tale proferunt exemplum, Augustinum non legisse in eo ipso loco qui opponitur.* Hæc habet sanctus doctor : « Quænam epistola » venerandæ memoriæ papæ Zozimi, quæ interlocutio reperitur, » ubi præceperit credi oportere, sine ullo vitio peccati originalis » hominem nasci? Nusquam prorsus hoc dixit, nusquam om» nino conscripsit. Sed cùm hoc Cœlestius in suo libello posuis» set, inter illa duntaxat de quibus se adhuc dubitare et instrui » velle confessus est, in homine acerrimi ingenii..... voluntas » emendationis, non falsitas dogmatis approbata est. Et propter» ea libellus ejus catholicus dictus est, quia et hoc catholicæ » mentis est, si qua fortè aliter sapit, quàm veritas exigit, non » ea certissimè definire, sed detecta ac demonstrata respuere. » *Lib.* II *ad Bonif. loco sup. cit.* Ex his intelligitur ipsum Cœlestium, non verò ejus doctrinam dictam fuisse catholicam; de quo vix ullum dubium remanebit, si attendatur simul jussisse Zozimum ut Cœlestius subscriberet epistolæ Innocentii, in quâ ipsius errores apertè damnabantur; ut constat ex Mario Mercatore, *tom.* II *Concil. col.* 1512 *et* 1513, et ex Paulino Diacono, *ibid. col.* 1578 *et* 1579. (Edit. Versal.)

[1] *Aug. de Pecc. orig. c.* VII. *n.* 8, *col.* 236. — [2] *Zos. ep.* III *ad Episc. Afric. tom.* II *Concil. col.* 1559. — [3] *Ibid.* — [4] *Ibid.*

* In Bizacenâ. — ** Vixit sæculo sequenti.

[5] *Facund. pro defens. trium Cap. lib.* VII. *c.* III, *p.* 277. *edit. Sirm. et tom.* X *Bibl. Patr. p.* 53. — [6] *Aug. lib.* II *ad Bonif. loc. ant. cit.*

licam eam Cœlestii confessionem, in quà illa hæresis perspicuè continetur. Neque mirum est Zozimum, datis paulò post ad eosdem Africanos litteris [1], favisse Pelagio, qui sententiam suam miris verborum ambagibus involverat. Id mirum Cœlestii approbatam fidem, qui manifestissimas hæreses admisisset.

Neque enim usus erat ullis verborum involucris, sed planè nitidèque rem elocutus est, atque omnino, ut ait ipse Zozimus [2], quid de fide sentiret evidenter expressit.

Sanè Augustinus quâ erat modestiâ et charitate, excusat Zozimum. Quod enim in fine libelli Cœlestius instrui se velle professus est, eâ occasione Augustinus sic scribit : « Voluntas » emendationis, inquit [3], non falsitas dogmatis » approbata est, et propterea libellus ejus catholicus dictus est, quia et hoc catholicæ mentis est » velle corrigi si errasset. Rectum etiam illud, quòd Cœlestius sancti Innocentii susceperat litteras, quibus, si sincero animo crederet, facilè, ut idem Augustinus ait [4], omnia sua errata respueret. Itaque sic Zozimi acta interpretatur, ut Cœlestium levibus fomentis perductum ad sanitatem vellet. Quæ tamen profectò efficere non debebant, ut ejus fides tam claro judicio probaretur.

Patres verò africani ita responderunt : « Non » sufficere hominibus tardioribus et sollicitioribus, quòd se generaliter Innocentii episcopi » litteris consentire fatebatur ; sed apertè eum » debere anathematizare, quæ in suo libello prava posuerat ; ne, si id non fecisset, multi parum intelligentes, magis in libello ejus illa » fidei venena à Sede apostolicâ crederent approbata, propterea quòd ab illâ dictum erat, » eum libellum esse catholicum, quàm emendata, propter illud, quòd se papæ Innocentii » litteris consentire ipse responderat [5]. »

Hæc sanè non absolvunt Zozimum; sed docent quâ modestiâ ac reverentiâ docendi sunt romani Pontifices, etiam cùm sanctos gravesque episcopos immeritò et asperè objurgant, ac mala non malo animo faciunt : quâ Zozimus benignitate atque admonitione correctus, Cœlestium ac Pelagium toto orbe damnavit.

Interim prima illa Zozimi sententia et episcopale judicium, etiam si Pelagium ac Cœlestium obduratos hæreticos, pejores non facerent, quis dubitet infirmos his moveri potuisse? Certè id effecit, ut hæretici *romanos clericos* arguerent, tanquam eos, « qui, jussionis terrore perculsi, non erubuerint prævaricationis crimen » admittere, contra priorem sententiam suam, » quà catholico dogmati adfuerant [1]. » Quà oratione, presso licèt nomine, Papam ipsum, qui fidem Cœlestii approbasset, facilè designabant.

Memorabile verò est, id quod respondet Augustinus [2] : « Sed si, quod absit, ita tunc (post » acceptas scilicet concilii Africani litteras) fuisset de Cœlestio et Pelagio in romanâ Ecclesiâ » judicatum, ut illa eorum dogmata, quæ in ipsis » et cum ipsis papa Innocentius damnaverat, » approbanda et tenenda pronuntiarentur; ex » hoc potiùs esset prævaricationis nota romanis » clericis inurenda : » ut intelligeremus sibi, non veritati, non Ecclesiæ romanæ, aut Sedi apostolicæ nociturum Zozimum, si talia judicasset. Id ergo Augustinus abominandum, infaustum, miserum, non verò impossibile judicavit, idque ad Bonifacium papam Zozimi successorem scripsit.

Et qui jam id impossibile esse clamant, perpendant quæ facta sint. Nempè cùm doctrinam apertissimè hæreticam non satis cogitans Zozimus approbavit, nihil hoc Ecclesiæ, nihil fidei romanæ nocuit : ita sanè intelligant, si Zozimus in postremo illo judicio per eamdem indiligentiam falsus esset, haud minùs Sedi apostolicæ provisurum Deum, ne prava coalescerent, neve Ecclesia catholica caput suum romanam Ecclesiam amitteret. Cætera prosequamur.

CAPUT XXXVI.

Hormisdæ atque Honorii gesta uno verbo repetuntur : Joannes VII Trullanam synodum, quâ romana Ecclesia erroris accusatur; suo judicio subditam, relinquit intactam.

Quâ acerbitate sanctus Hormisdas optimam propositionem : *Unus de Trinitate crucifixus*, respuerit, quid postea successores ejus, rei veritate atque Ecclesiæ catholicæ consensione victi, fecerint, commemoratum à nobis est [3]; constitit-que catholicissimæ propositionis defensores à sancto Hormisdâ, egregio licèt Pontifice, conturbatos potiùs quàm confirmatos fuisse ; ac post consultum Papam, tamen ab Oriente veritatis lumen exortum : adeo liquet multa quæ ad fidei elucidationem spectent, à doctis Pontificibus, etiam interrogatis, etiam pro officio agentibus, prætermitti, nec minùs aliunde affulgere veritatem.

De Joanne VII Anastasius bibliothecarius in

[1] *Zoz. ep.* IV *ad Episc. Afric. tom.* II *Conc. col.* 1564 *et seq.* — [2] *Zoz. ep.* III; *ibid. col.* 1559. — [3] *Aug. lib.* II *ad Bonif. loc jam cit.* — [4] *Aug. de Pecc. orig. c.* XII, *n.* 8; *col.* 236. — [5] *Id. lib.* II *ad Bonif. cap.* III, *n.* 5; *col.* 434.

[1] *Aug. ibid. col.* 433. — [2] *Ibid. col.* 434. — [3] *Sup. hoc lib. c.* XVI *et seq.*

vitis romanorum Pontificum hæc scribit[1] : « Hu» jus temporibus, Justinianus imperator (se» cundus nomine) illico ut palatium ingressus » est, propriumque adeptus imperium [*], tomos, » quos antea sub domno Sergio apostolicæ me» moriæ pontifice, Romam direxerat, in quibus » diversa capitula romanæ Ecclesiæ contraria » scripta inerant, per duos metropolitanos epis» copos demandavit, dirigens per eos sacram, » per quam denominatum Pontificem conjura» vit, ac adhortatus est, ut apostolicæ Ecclesiæ » concilium aggregaret, et quæque ei visa es» sent stabiliret, et quæ adversa, renuendo ex» cluderet. Sed hic humanâ fragilitate timidus, » hos nequaquam tomos emendans, per supra» fatos metropolitas direxit ad principem; post » quæ non diu in hâc vitâ duravit. » Quod divinæ ultioni imputatum tenor ipse verborum ostendit.

Hi tomi continebant canones synodi in Trullo habitæ, quæ *Quini-sexta* dicitur. Hæc synodus Ecclesiæ romanæ ritus multos, nominatim in his, ipsam toto Occidente receptam, atque ab antiquâ et apostolicâ traditione manantem cælibatûs legem presbyteris et diaconis indictam, condemnabat[2], ut quæ evangelicis atque apostolicis testimoniis repugnaret. Quod quidem si verum est, jam inde à primis sæculis romana totaque Occidentalis Ecclesia incidit in hæresim. Hos canones Joannes VII primùm quidem vano metu territus, rogante imperatore, emendare noluit; sanæque doctrinæ debitum officium denegavit. Quin potiùs probasse apparet : non enim ait Anastasius, nihil egisse Pontificem, neque ita scribit : Nihil, respondit Pontifex, aut, Tomos remisit intactos : sed, *Tomos nihil emendans direxit ad principem* : quo ritu bona probaque mitti ac dirigi solent.

Non ita Sergius prædecessor, qui eodem jubente Justiniano, « non acquievit, nec eosdem » tomos suscipere, aut lectioni pandere passus » est; » hoc est, ne librum quidem aperire, aut evolvere sustinuit : « Porrò eos ut in validos » respuit, atque abjecit, eligens antè mori, » quàm novitatum erroribus consentire[3]. »

Honorium vidimus à tribus patriarchis de fide interrogatum ea respondisse, quibus per totum Orientem hæretici firmarentur, catholici turbarentur; quæ denique à sextâ synodo, ac secutis Pontificibus, ut apostolicæ doctrinæ adversa damnarentur[4]. Quàm futilia, quàm levia, quàm absurda respondeant, vidimus : quis enim sanus hæc ferat; pro privato doctore respondisse Honorium à tot tantisque Ecclesiis de fide interrogatum, neque docere voluisse universam Ecclesiam? Rogamus, in Honorii epistolis, ad docendam Ecclesiam quid desiderent? Item ipsam, ut reverà doceat Ecclesiam, an formulam, ut exprimat docere se velle. Certè ipsa res adest, docet Ecclesias principales, et in eis universam, quantùm in ipso est Ecclesiam [*]. Neque magis Leo ad unum patriarcham Flavianum scribens, totam Ecclesiam docuit, quàm Honorius scribens ad tres patriarchas. Redigunt se ad formulas, tanquam à formulâ non possit excidere, qui ipsâ re, ipsâ summâ cecidit.

CAPUT XXXVII.

Stephani II, Gregorii II, Sergii III, Gregorii VII, ejusque occasione Bonifacii VIII, decreta et gesta referuntur : decretalis *Unam Sanctam*.

Extant in conciliorum actis Gregorii II egregii pontificis responsa *ad interrogationes sancti Bonifacii episcopi Moguntini* : quorum secundum sic habet[1] : « Quod proposuisti, quòd si mulier » infirmitate correpta, non valuerit debitum » reddere, quid ejus faciat jugalis? Bonum esset, » si sic permaneret, ut abstinentiæ vacaret; sed » quia hæc fortitudo magnorum est, ille qui se » non poterit continere, nubat magis. » Hæc est illa decretalis, de quâ memoravimus[2], dixisse Gratianum : « Hoc evangelicæ et apostolicæ doc» trinæ penitus invenitur adversùm[3]; » nec immeritò. Ac notandum illud : *Si mulier infirmitate correpta*, quo apertè designatur infirmitas, conjugio jam inito, superveniens. Conjugium vero, etiam quoad vinculum, ex eâ infirmitate dissolvi, et viro suaderi tantùm, non autem præcipi abstinentiam, tanquam necessariam; sed novum permitti conjugium, manifestè pugnat cum hâc Christi sententiâ : *Quod Deus conjunxit, homo non separet*[4]. Neque hic dici potest Gregorium II pro privato doctore respondisse : interrogatus enim à sancto Bonifacio Moguntino, respondebat ea, quæ ad novellam Ecclesiam germanicam instituendam pertinerent. Quare gregorius hæc scripta esse memorat, « ex apostolicæ Sedis vigore : » suamque illam vocat, » apostolici vigoris doctrinam

[1] *Vit. Joan. VII per Anastas. tom. VI Conc. col.* 1387.

[*] De quo dejectus fuerat primùm à Leontio, et deindè à Tiberio Absimaro. (*Edit. Paris.*)

[2] *Conc. Quini-sext. can.* XIII; *ibid. col.* 1148. — [3] *Vit. Serg. per Anast. ibid. col.* 1291. — [4] *Sup. lib.* VII. *c.* XXI *et seq.*

[*] Quæ spectant ad Honorium ejusque litteras, necnon monothelitarum hæresim, diligentissime pertractata reperies, apud D. CORGNE in suo libro inscripto : *Dissertation critique et théologique sur le Monothélisme, et sur le sixième concile général*. Paris, 1741. (*Edit. Versal.*)

[1] *Greg. II ep.* XIII. *ad Bonif. Mogunt. n.* 2. *tom.* VI *Conc. col.* 1449. — [2] *Dissert. præv. n.* LII. *Vid. in App. lib.* III, *cap.* X. — [3] *Decret. dist.* XXXII. *quæst.* VII. Quod pro posuisti, *parag.* Sed illud. — [4] *Matt.* XIX. 6. *Marc.* X. 9.

» per beatum Petrum, à quo et apostolatûs et » episcopatûs principium extitit, » ut alio jam loco diximus[1].

Stephani II responsa ad varia consulta tueri nemo potest. Responsum tertium[2] : « Si quis in » alienâ patriâ ancillam duxerit in consortium, » postea in patriam reversus ingenuam accepe» rit, et iterum contigerit ut ad ipsam, in quâ » antea fuerat, patriam revertatur, et illa an» cilla, quam priùs habuit, alii viro sociata fue» rit; hic talis potest aliam accipere ; tamen non » illâ vivente ingenuâ, quam in patriâ propriâ » habuit. »

Hoc Stephani II responsum procedere videtur ex falso intellectu decreti sancti Leonis, quod sic habet : « Ancillam thoro abjicere, et uxorem » certæ ingenuitatis accipere, non duplicatio » conjugii, sed profectus est honestatis[3]. » Leo tamen non agebat de vero et justo conjugio, quod cum ancillâ initur; sed de illicitâ copulâ quæ ad arbitrium solveretur cum personâ servili : quippe cui nullum jus, nulla actio, nulla querela contra hominem liberum legibus relinquatur. At Stephanum II hic loqui patet de eâ ancillâ, quæ justis nuptiis conjuncta sit ; cùm redire permittat in ejus consortium, nisi alteri viro sociata fuerit. Quare ancillæ connubium solvit, ingenuæ solvi vetat : quale discrimen, conditione cognitâ, nescit Evangelium, neque canones patiuntur ; quos talia prohibentes multos invenias apud Gratianum, dist. XXIX, quæst. II, et alibi passim.

Idem Stephanus, responso XI : « Si quis in » vino, propterea quòd aquam non inveniebat, » periclitantem infantem baptizarit, nulla ei ad» scribitur culpa; infantes sic permaneant in ipso » baptismo[4]. »

Quâ responsione et infantis perperam baptizati periclitabatur salus, et simili errori ampla patebat janua. Sed hæc et alia, à Petri licèt successoribus ritè interrogatis, prolata responsa, ultrò considerunt; quòd ea non admisit Ecclesiæ catholicæ summa et indeclinabilis auctoritas.

Nec magis probata est illa Nicolai I, egregii licèt doctique pontificis, responsio ad consulta Bulgarorum, quâ baptismum, « si in nomine » sanctæ Trinitatis, vel tantùm in Christi no» mine » collatus fuerit, omnino valere, neque iterandum esse decernit[5], falsumque, certe dubium baptismum cum vero certoque æquè firmat ; ac Bulgarorum nascentem Ecclesiam falsi baptismatis exponit discrimini : neque id obiter, ut vulgò in scholis ludunt, sed expresso decreto, atque ex Actis apostolorum et beato Ambrosio auctoritate adductâ, ne id leviter dixisse videatur.

Vidimus[1] à Sergio III, sub anathematis pœnâ, de ordinationibus * imperata ea esse; « quæ ad » facinus pertinerent, quæ contra fidem et ca» tholicam religionem agerentur ; » quæ per viginti annos in universâ Italiâ, atque adeo in ipsâ romanâ Ecclesiâ sacerdotium, sacramenta, atque ipsam christianitatem extinguerent. Hæc profitentem, hæc suo et sociorum nomine conquerentem presbyterum Auxilium, et universalis concilii judicium expectantem nemo damnavit ; imò catholici susceperunt.

Gregorium VII ejusque successores liquidò demonstravimus evangelicæ veritati et antiquissimæ traditioni repugnasse, cùm reges deponere aggressi sunt[2]. Ac tametsi eam, quam tot anathematibus exequebantur, animi sui sententiam neque expresso canone firmarent, neque in ecclesiasticum dogma redigerent ; tamen ecclesiasticæ potestati conflabant ingentem invidiam ; schismaticis et hæreticis occasionem præbebant ; catholicos in errorem inducebant, nedum in fide confirmarent ; eaque omnia ideo non nocent, quòd Ecclesia catholica nunquam ea approbarit, nunquam ut fidei doctrinam admiserit.

Bonifacius verò VIII, qui decretali *Unam sanctam*, hæc quoque niti visus est in Ecclesiæ dogma redigere, excusavimus quidem nos, quod expositioni ipsa definitio minimè respondeat, ut vidimus[3] : at illud constitit, et in expositione Scripturas à vero sensu contra traditionem apertè detortas, et multa intolerabilia ad infirmandam potiùs quàm ad confirmandam fidem fuisse collecta. Ad hæc alii urgent, ex ipsâ expositione definitionem explicandam, atque ideo ab errore manifesto non posse defendi. Nec desunt, qui omnia à Bonifacio exposita, ut ab ipso asserta, ac vera Sedis apostolicæ placita tueantur, nec erubescant habere pro errantibus, aut etiam hæreticis, qui fidem his non præbeant. Quæ tamen Bonifacii decreta, utcumque se habent, iidei non nocent ; quod, tacentibus cæteris, Ecclesiæ catholicæ tanta pars Ecclesia gallicana apertè reclamarit, romanosque Pontifices ad temperandam Bonifacianæ doctrinæ acerbitatem adduxerit.

[1] *Diss. præv. loc. jam cit.* — [2] *Resp. Steph. II, art.* III; *tom.* VI *Conc. col.* 1650. — [3] *Leo Mag. ep.* II, *aliàs* XCII, *ad Rust. Narbon. inquis.* VII. — [4] *Resp. Steph. II, art.* XI; *loco jam cit.* — [5] *Nic. I. Resp. ad cons. Bulg.* CIV. *tom.* VIII *Conc. col.* 548: *et Grat. distinct.* IV, *c.* XXIII. *A quodam.*

[1] *Sup. hoc lib. c.* XXXI. *Vid. etiam Auxil. loc. cit.*
* A Formoso papâ factis.
[2] *Sup. lib.* III. *c.* I *et seq.* — [3] *Sup. ibid. cap.* XXIII, XXIV, XXV

CAPUT XXXVIII.

Paschalis II : gesta Lateranensis synodi : Guidonis Viennensis, mox Callixti II, decreta in synodo Viennensi à Sede apostolicâ comprobata : hujus decreti verba ad Papam : *Nos à vestrâ obedientiâ repelletis.*

Post Gregorium VII, interserere oportebat quæ Paschalem II, à Gregorio VII tertium, speciatim tangerent; sed nos rerum connexio extra temporum seriem tantisper abripuit.

Notum omnibus, quale privilegium Henricus V imperator à Paschale II per vim extorserit, nempe ut electi non consecrarentur, nisi ab imperatore per baculum priùs investiti [1]. Id ita ferè est habitum, ac si Papa in hæresim consensisset. Itaque, Lateranensi tertio concilio congregato, plus centum episcoporum, mitram ac mantum, ut vocabant, pontificalem, hoc est, purpuream cappam seu pallium, abjecit: Patres hortatus est ut juberent ipsum jam non esse Pontificem. Cæterùm quòd liberet, sine ipso Ecclesia ordinaret [2]. Hoc enim Godfridus Viterbiensis disertè scripsit, inconditis quidem ineruditisque versibus, tamen ad historiæ fidem compositis. Ac sic Papam loquentem inducit [3] :

Me quoque Pontificem non fore jussa date.

Tum illud :

Ordinet Ecclesia sine me quidquid placet, inquit.

Quin etiam, quantùm in ipso fuit, se ipse deposuit. At Patres non assensi sunt, eumque pristino loco esse voluerunt : at privilegium condemnarunt, ut quòd esset, « contra Spiritum » sanctum et canonicam institutionem [4]. » Igitur id decretum à duodecim archiepiscopis, quatuor decim et centum episcopis, quindecim presbyteris, atque octo diaconis cardinalibus factum esse in actis memoratur, nullâ Papæ mentione, datâ quoque sententiâ excommunicationis in regem, « non à Papâ, qui juraverat » nunquam hoc se facturum : sed ab Ecclesiâ » injuriam sui patris vindicante [5]. » Ita refert hujus temporis manuscriptus codex, actis conciliorum insertus. Decreta concilii toto orbe vulgata sunt. Sic optimo Pontifici, cùm intelligeret rem à se, ut oportebat, non posse peragi, Ecclesiæ catholicæ succurrit auctoritas.

Hæc gesta sunt anno 1112, quo item tempore Guido * archiepiscopus Viennensis, postea Calixtus II papa, Viennense concilium habuit, cujus decreta legimus in conciliorum actis [1]. Ipse Guido decretorum summam ad Paschalem pontificem perscribit his verbis : « Igitur dictante » Spiritu sancto, investituram omnem rei ecclesiasticæ de manu laicâ, hæresim esse judicavimus : scriptum illud, quod rex à vestrâ » simplicitate extorsit, damnavimus ; in ipsum » regem nominatim et solemniter, et unanimiter » sententiam anathematis injecimus [2]. »

Horum à papâ confirmationem petit, subditque : « Si verò, quod minimè credimus, nostræ » paternitatis (parvitatis seu fraternitatis legen» dum) assertiones prædictas roborare nolueri» tis, propitius sit nobis Deus, quia nos à vestrâ » obedientiâ repelletis. »

Quo loco futurus, id si contingeret ? An extra Ecclesiam, ac Sedis apostolicæ communionem ? Absit; sed tamen ita incidebant eæ temporum necessitudines, quibus sancti quoque episcopi à Papæ obedientiâ repellerentur.

Paschalis II hanc synodum confirmavit, datis litteris *Guidoni et cæteris archiepiscopis, episcopis et abbatibus, seu dominis sacerdotibus Viennæ congregatis* [3] : quæ litteræ in conciliorum acta referuntur.

Quo sensu, quâ veritate, quâ nonnullorum ejus ævi episcoporum ac maximè Ivonis Carnotensis [4] discrepantiâ, investitura hæresis haberetur, non est hic disceptandi locus. Hæresim proprio strictoque significatu fuisse, id quod Paschalis II indulserit, vix quisquam sanus dixerit; et tamen hujus rei gratiâ de Pontifice romano talia decernebant.

CAPUT XXXIX.

Alexandri III in exponendâ Scripturâ manifestus error, omnium sententiâ reprobatus : caput, *Cùm esses; de Testamentis*: Item Innocentii III falsa Scripturæ expositio : Cap. *Per venerabilem; Qui filii sint legitimi.*

Grave illud est quod de testamentis ab Alexandro III definitur his verbis [5] : « Proposuisti » talem in tuo episcopatu consuetudinem obti» nere, quòd testamenta, quæ fiunt in ultimâ » voluntate, penitus rescinduntur, nisi cum sub» scriptione septem vel quinque testium fiant, » secundùm quod leges humanæ decernunt. » Quia verò à divinâ lege et sanctorum Patrum » institutis, et à generali Ecclesiæ consuetudine » id esse noscitur alienum, cùm scriptum sit : *In » ore duorum vel trium testium stabit omne*

[1] *Vid. sup. lib.* VII. *cap.* XII. — [2] *Conc. Later.* III. *sub Pasch. II : tom.* X. *col.* 767. — [3] *God. de Vit. Chron. part.* XVII; p. 508. — [4] *Conc. Later. ibid. col.* 769. — [5] *Ib. col.* 771.
* Burgundiæ comitis filius, et Adelaidis Ludovici Grossi uxoris consanguineus. (*Edit. Paris.*)

[1] *Conc. Vienn. ibid. col.* 784. — [2] *Ep. Conc. ibid. col.* 785. *Vid. Dissert. præv. n.* LXXIX. — [3] *Ep. Pasch. II, ib. col.* 786. — [4] *Ivon. Carn. epist. ad Joan. Arch. Lugd.* — [5] *Decr. Gregor. IX, lib.* III, *tit.* XXVI. de Testam. *c.* X. Cùm esses.

» *verbum* [1]; præscriptam consuetudinem improbamus; et testamenta quæ parochiani coram presbytero suo, et tribus vel duabus aliis personis idoneis, in extremâ fecerint voluntate, firma decernimus permanere, sub interminatione anathematis prohibentes, ne quis hujusmodi audeat rescindere testamenta. » Cap. *Cùm esses*; *de Testamentis.*

Atqui hæc testamenta quotidie rescinduntur, valetque in multis regionibus jus civile romanum, quod Alexander III. ex Scripturâ, ex traditione, ex universali consuetudine, adhibitâ etiam excommunicatione proscripserat; tantâque auctoritate facta decretalis abjicitur.

Hanc quidem decretalem, *ad ea quæ relicta Ecclesiæ sint*, Glossa restringit, auctoritate capitis sequentis: *Relatum est;* quanquam Alexander III, in eodem capite *Cùm esses*, generatim de testamentis dixerat, quæstionemque de legatis Ecclesiæ relictis, ex lege generali deciderat. Sed quid nostrâ, cùm nec in ejusmodi legatis ea decretalis valeat, quam Pontifex Scripturis, traditione, universalis Ecclesiæ sensu, hoc est iis omnibus, quæ certam fidem faciunt, asserebat?

Argumentum istud longè difficillimum, teste Melchiore Cano, sic ab eo solvitur [2]: « In decretis pontificiis, duo imprimis distinguenda sunt; unum est tanquam intentio conclusioque decreti; alterum quasi ratio et causa à Pontifice reddita ejus rei, quam constituerat. Atque in conclusione Pontifices summi errare non possunt, si fidei quæstionem ex apostolico tribunali decernant; sin verò Pontificum rationes necessariæ non sunt, ne dicam aptæ, probabiles, idoneæ, in his nihil est videlicet immorandum. Non enim pro causis nos à Pontificibus redditis, tanquam pro aris et focis depugnamus. »Id postquàm multis exemplis argumentisque asseruit, concludit valuisse Alexandri decretalem, in locis Ecclesiæ romanæ, aliarumque Ecclesiarum ditioni subjectis; quod id Pontifex decernere suâ auctoritate posset: quanquam Scripturam et traditionem perperam allegavit.

Mitto quòd Melchior Canus, decreta generatim à summo Pontifice edita, redigere ad eas regiones nititur, quæ sint ecclesiasticæ ditionis, cùm soleant Pontifices accuratè notare, quæ faciant et decernant, tanquam principes, « ubi apostolica Sedes et summi Pontificis auctoritatem exercet, et summi principis exercet potestatem: » Cap. *Per venerabilem*; *Qui filii sint legitimi* [3]. Quod autem idem scriptor pontificii decreti conclusionem à sacræ Scripturæ allegatione distinguit, ac valere conclusionem, ex falsâ etiam probatione contendit; faciliè assentimur, ubi aliæ probationes adhibentur, vel adhiberi possunt. Cæterùm, cùm Alexander III nihil hic aliud alleget, aut allegare possit, præter unum Scripturæ locum malè ex confesso intellectum; apparet eum falso fundamento nixum, ad id decretum sub excommunicationis pœnâ edendum prosilisse.

Haud pluris valet ab Innocentio III allegata Deuteronomii auctoritas [3], quâ docet; « cùm Deuteronomium lex secunda interpretetur, ex vi vocabuli comprobari, ut quod ibi decernitur, in novo Testamento debeat observari. » Cap. *Per venerabilem*; *Qui filii sint legitimi.*

CAPUT XL.

Ejusdem Alexandri III decretum, quo anteriorum Pontificum, de matrimonio per verba de præsenti, statuta solvuntur: Innocentii III de revelandâ confessione rescriptum ad Cistercienses: idem Innocentius III, Cœlestini III erroneam decretalem solvit.

Idem Alexander III, postquam judicavit id, quod est certissimum, valere conjugium per verba « de præsenti, utroque dicente: Ego accipio te in meam, et ego accipio te in meum; » ac tale conjugium non dissolvi contracto alio connubio, atque etiam copulâ consecutâ, addit [2]: « Quamvis aliter à quibusdam prædecessoribus nostris fuerit judicatum. » Consulti ergo judicarunt, contra id quod est postea ab Alexandro III totâque Ecclesiâ judicatum.

Neque verò eos juvat Nicolaus Dubois, hanc errori manifesto excusationem obtendens [3]: « Fuit olim dubium in Ecclesiâ, an matrimonium solo consensu firmatum dissolvatur per matrimonium subsequens cum aliâ, et consummatum..... Hinc factum quòd diversi episcopi et archiepiscopi, Salernitanus, Paduanus, Senensis, Norvicensis, Januensis, etc., sanctam Sedem consuluerint. » Rectè et ordine; tunc enim vel maximè consulendi summi Pontifices, cùm casus arduus est et ambiguus. Quid tum postea? Nempè illi à tot episcopis consulti, pessimè responderunt. Ergo vel maximè constat apostolico officio defuisse, cùm tot Ecclesiæ apostolici officii opem requirerent.

Innocentius III, à toto capitulo Cisterciensi consultus, an monachi confessionem sacrilegam, ab ipso confessario revelari oporteret? vocatis cardinalibus sic respondet [4]: » Ego dico in tali

[1] *Matth.* XVIII. 16. — [2] *Melch. Can. de Loc. Theol. lib.* XI, c. VIII. — [3] *Idem, Can. ex Decr. IX, lib.* IV, *tit.* XVII.

[1] *Melch. Con. et Decr. Greg.* IX, *lib.* IV, *tit.* XVII. — [2] *Decret. Greg. IX, tit.* IV, De Sponsâ duorum, *cap.* III, Licet præl. solit. — [3] *Disq. art.* I, n. 11, *et* 161. — [4] *Cæs. Monach. Cist. Hist. mem. lib.* III, *cap.* XXXII. *Vid. Bibl. Script. Cisterc. c.* I.

» casu, confessionem esse prodendam; quia potius est blasphemia quàm confessio: nec debet » confessor tantam blasphemiam ac insaniam » celare, per quam periculum toti Ecclesiæ poterit incumbere. Et placuit sententia Innocentii omnibus; et scripsit sequenti anno ad capitulum generale, quod à se fuerat determinatum. » En ex canonum præscripto ad romanum Pontificem gravis relata quæstio, ex quâ periculum *toti Ecclesiæ* incumbere videatur: en matura et canonica deliberatio, totoque anno dilata; tum ad universum Cisterciensem ordinem, totâ diffusum Ecclesiâ, perlata responsio, ac determinatio, quàm juri divino ac naturali repugnare theologi canonistæque uno ore confitentur. Hæc doctissimis et consultissimis Pontificibus ritè consultis, ritè deliberantibus excidunt, ad testificationem humanæ infirmatis: audens dixerim (absit verbo injuria), et ad infallibilitatis præsumptionem retundendam.

At idem Innocentius III cautè reprobavit antiquiorem decretalem Cœlestini III, qui matrimonii vinculum inter christianos, superveniente alterutrius hæresi, solverat. Hunc sui prædecessoris errorem Innocentius III modestè reprobat his verbis: « Licet quidam prædecessor noster sen» sisse aliter videatur [1]. » Quod quidem dat honori antecessoris sui, qui perspicuè matrimonii vinculum solverat. Glossa quoque absolutè, verbo *Prædecessor*, hæc habet: « Scilicet Cœlestinus, » cujus dictum habuisti decretali *Laudabilem:* » *De conver. infid.* et malè Cœlestinus [2]; » quare decretalis ejus è Corpore Juris exclusa est.

Et quidem habemus hujus decretalis verba apud Antonium Augustinum*, quæ sic habent: « Cum christiano viro propter odium uxoris » Christum negante, et sibi copulante paganam, » et ex eâ filium procreante, christiana in op» probrium Jesu Christi relicta est; tamen as» sensu archidiaconi sui, ad secundas nuptias » convolavit, et filios suscepit ex ipsis; non vi» detur nobis, quòd si prior maritus redeat ad » unitatem ecclesiasticam, eadem debeat rece» dere à secundo, et resignari priori; maximè » cùm ab eo visa fuerit. Ecclesiæ judicio reces» sisse [1]. »

Hic verò Nicolaus Dubois, Adrianum VI reprehendit [2], quòd Cœlestinum III hujus decretalis gratiâ hæreticum judicarit: « Nondum » enim, inquit, res erat ab Ecclesiâ definita; nec » erat contrarius totius Ecclesiæ consensus, qui » vim haberet definitionis. » En interim ille consensus, quem tot vanis stultisque incessit irridetque dicteriis, ab ipso quoque agnitus. Addit [3]: « Cœlestinus, tantùm respondit per verba, *non* » *videtur nobis*; ut patet ex textu: nihil adhuc » verò definivit. Quomodo ergo Adrianus potest » hæreticis annumerare Cœlestinum? » Quid nostrâ? Quis enim contendit Cœlestinum fuisse hæreticum, qui nullâ contumaciâ hæc scripserit? Id tantùm cum Adriano VI volumus, romanum Pontificem de quæstione ad fidem pertinente ordine interrogatum respondisse id, quod reverâ est certissimè hæreticum; eumque Pontificem imposito confirmandi fratres officio defuisse, cujus sententiâ, vir justâ uxore privatus, mulier adultero copulata manserit; pessimum verò archidiaconi judicium confirmetur.

CAPUT XLI.

Franciscana controversia: primo loco ponitur decretalis *Exiit* Nicolai III: probatur hanc veram esse definitionem doctrinalem ac dogmaticam.

Ultimò ponimus quæ Nicolai III seu IV, ac Joannis XXII temporibus contigerunt.

Nicolaus III, ut sancti Francisci regula perfectè observaretur, et compescerentur illi qui hæc instituta mordebant, ejus interpretationem edidit decretali *Exiit qui seminat* [4]. In eo verò versatur quàm maximè ut altissimam Franciscani ordinis paupertatem exponat; cujus articuli hæc summa est: quod « abdicatio proprie» tatis, tam in speciali, quàm in communi, » meritoria est et sancta, quam Christus et verbo » docuit, et exemplo firmavit, ut etiam primi Ec» clesiæ fundatores; quòd Christus loculos interdum habuisse dicitur, id egisse infirmorum » personâ susceptâ; quo condescensu factum sit » ut et infirma ageret, sicut interdum in fugâ » patet, et in loculis. »

Hoc igitur fundamento posito, distinguit « in » rebus temporalibus, proprietatem, possessio» nem, usum-fructum, jus utendi, et simplicem » facti usum; » quod ultimum, nempe simpli-

[1] *Decret. Greg. IX lib.* IV, *tit.* XIX, de Divortiis. *cap.* VII, Quanto te novimus. *Ibid. lib.* III, *tit.* XXXIII, de Conversione Infidelium. *c.* 1, Laudabilem. — [2] *Gloss. cap.* Quanto te novimus; *loc. cit.*

* Antonius Augustinus Hispanus, Ilerdæ episcopus, deinde Tarraconensis archiepiscopus, fuit vir illo ævo doctissimus, et in antiquitate ecclesiasticâ versatissimus, qui in concilio Tridentino suâ doctrinâ maximè inclaruit. Errores, qui in textu Gratiani innumeri irrepserant, Antonius Augustinus suâ diligentiâ et impigro labore correxit, atque ipse multa edidit a doctis probata. Vid. ejus operum catal. ad calc. tract. de Correct. Grat. à Steph. Baluz. edit. an. 1672, ejusd. præf. Vid. etiam Dupin, Bibl. XVI sæc. (*Edit. Paris.*)

[1] *Ant. Aug. Collect. Decret. coll.* II. — [2] *Nic. Dub. Refut. arg. art.* XIV, n. 146, 147. — [3] *Disquis. art.* VIII, n. 107, p. 38. *Refut. arg. etc.* p. 78. *Vid. in append. lib.* II. c. II. — [4] *Sext. Decr. lib.* V. *tit.* XII. de Verb. signif. *cap.* III. Exiit qui seminat

cem facti usum, ab ipso etiam utendi jure discretum, solum relinquit fratribus; propterea quòd id » condecens fuerit, ei professioni, quæ » sponte devovit Christum pauperem in tantâ » paupertate sectari. »

Sic igitur docet, Christum quoque id paupertatis et abdicationis genus fuisse sectatum, distinctèque declarat, sic à se intelligi usum simplicem, « qui facti est tantùm, in utendo, » præbet utentibus nihil juris. » Hinc igitur usum sanctum ac meritorium esse definit, quippe qui exemplo Christi confirmetur. Atque hæc summa doctrinæ est, quâ etiam ipsissimam instituti Franciscani rationem ac perfectionem, Christi imitatione constantem, expressum esse voluit.

Neque verò in hoc simplice facti usu, consumptibilia, puta vestimenta ac cibos, distincta voluit ab inconsumptibilibus, puta ædibus ac cellis: imò verò disertè expressit ea, *quæ ad usum necessariæ sustentationis* pertinerent, quæque fierent *pro necessitatibus infirmorum, et aliis fratribus induendis*, ut fratres in his quoque ad simplicem facti usum redigantur, nullo interim utendi jure ipsis reservato.

Ergo quæ data essent utenda fratribus, in dominio dantis permanere posse voluit: et quoniam qui hæc darent fratribus ita affecti esse viderentur, ut à se concessa verè dimittere, atque *ad alios transferre cupiant propter Deum*; ne *talium rerum*, quæ fratribus utendæ dentur, *incertum videatur esse dominium*, illud, exemplo Innocentii IV, ad se et Ecclesiam romanam transfert; omnimodum usum relinquit fratribus, concessâ etiam potestate vendendi et commutandi libros et alia mobilia, prout fratrum usibus conveniret.

Sic deinde concludit [1]: « Cùm ex prædictis » et aliis multâ maturitate discussis, regula ipsa » licita, sancta, perfecta, et observabilis, nec ulli » patens discrimini evidenter appareat, » ut hæc constitutio » sit perpetuæ firmitatis, hæc, sicut » cæteræ constitutiones vel decretales epistolæ » legatur in scholis, ac fideliter exponatur ad » litteram: nullis additis glossis, quocumque » prætextu, sub excommunicationis pœnâ, nisi » iis, per quas verba, seu verbi sensus, seu con» structio, quasi grammaticaliter exponatur. » Sic sancta esse debuit hæc constitutio; sic non tantùm ad fratres, sed ad scholas, universamque dirigitur Ecclesiam, ut omnes fideles instruantur, quid de hâc regulâ sentire debeant.

Hæc igitur definitè determinatèque dicta, nemo negaverit. Tum in fine subditur: » Qui con» tra prædicta determinaverint (seu prædicarint) » excommunicationis sententiæ subjacere; » quo nihil est clarius ad definitionem dogmaticam exprimendam. Jam verò quanti hæc sint, sequentia demonstrabunt.

[1] *Sext. Decr. ubi sup.* § Cum igitur.

CAPUT XLII.

Decretalem *Exiit* confirmarunt Clemens V, Clementinâ *Exivi*, et Joannes XXII, extravagante *Quorumdam*: mox idem Joannes ejusdem decretalis auctoritatem infringere aggreditur.

Subortis postea circa hanc decretalem aliquot scrupulis, eam Clemens V elucidatam voluit, decretali inter Clementinas, *Exivi de paradiso; de verborum significatione* [1]; quâ disertè probat, rerum utendarum ad Ecclesiam romanam translatum dominium ac proprietatem, « dimisso » ipsis fratribus in eis tantummodo usu facti sim» plicis. »

Fratres contenderunt hanc Clementinam vel maximè fuisse irrevocabilem; quippe quæ à concilio Viennensi approbata fuerit; quod falsum esse constat *. Nec minùs interim constat apostolicâ auctoritate comprobatam fuisse à Clemente V.

Circa has decretales Nicolai III et Clementis V, Joannes XXII edidit Extravagantem *Quorumdam*, quâ *eorum declarationes* vocat *salubriter editas, solidas* quidem et *claras et lucidas*; alibi, *limpidas*. Ipse de vestium simplicitate ac formâ, deque habendis cellis frumentariis ac vinariis, quid agendum sit, superiorum permittit arbitrio, pontificatûs anno tertio, Christi 1318 [2].

Etenim multi ex fratribus, fallace delusi paupertatis imagine, vanissimaquæque in deformandis vestibus comminisci cœperant. Non ullis monitis, non ullis parere superiorum imperiis; seque eò pauperiores ac perfectiores arbitrari, quò insaniora cogitarent.

Neque verò Joannes eâ decretali tantos motus comprimere potuit; quin potiùs hinc exorti fraticellorum insani clamores: Joannem hâc decretali fecisse « contra evangelicam paupertatem et » per consequens contra Evangelium Christi; et » ideo factum hæreticum, ac papalem potesta» tem perdidisse, si in hoc perseveraverit [3]. »

Tantæ postea exortæ sunt, circa illam ingiossabilem Nicolai III constitutionem, difficultates et rixæ, tam turbidi motus, tam insana deliria, ut idem Joannes XXII eam paulatim, quàm mi-

[1] *Clem. lib.* v, *tit.* xi, de Verb. signif. *cap.* 1, Exivi de paradiso.

* Nam approbata fuit tantum in consistorio secreto, 5 Maii 1312, et lecta postridie in sessione tertia. (*Edit. Paris.*)

[2] *Extrav. tit.* xiv, de Verb. Signif. *cap.* 1. Quorumdam. — [3] *Rainald. tom.* xv, *an.* 1318, *n.* 53.

nimâ poterat antecessoris contumeliâ convellere cogeretur. Ac primùm illud glossandi interdictum sub excommunicationis pœnâ à Nicolao positum, ad beneplacitum suspendit, editâ Extravagante; *Quia nonnumquam* anno pontificatûs sexto, Christi 1321 [1]. Quo tempore decretalis *Exiit* cœpit vacillare auctoritas; multaque adversùs eam scripta prodierunt quæ Rainaldus edidit [2]. Imprimis impugnabant illud quod erat in eâ decretali dictum : » Christum habuisse loculos, infirmorum susceptâ personâ, » quemadmodum fugam præcipit : quæ omnia gravissimè refutabant, et utrumque suo modo ad perfectionem pertinere contendebant; cum perfectionis sit providere suis et egenis, ac per fugam dare locum iræ, nec temerè aggredi pericula.

CAPUT XLIII.

Joannis XXII Extravagans *Ad conditorem canonum* : ea decretalis *Exiit* dogma rejecit.

Neque ita multò post, Joannes XXII progressus ulteriùs, duas decretales edidit, quibus concitati fratres adversus Joannem, ut apertum jam hæreticum, unà cum Ludovico Bavaro imperatore dira moliti sunt [*], totâque Ecclesiâ famosas illas ac miras tragœdias excitarunt.

Anno igitur pontificatûs septimo, Christi 1322, Extravagantem edidit : *Ad conditorem canonum* [3]; quâ rerum fratribus utendarum ad Ecclesiam romanam translatum dominium, à se et Ecclesiâ romanâ amovet, exceptis rebus sacris; vetat moveri lites, aliaque quæ à fratribus Ecclesiæ romanæ procuratorio nomine agebantur.

Hâc autem decretali miris modis exagitat simplicem facti usum ab utendi jure distinctum; docetque eum nec esse possibilem, nec verum, nec fratribus utilem, ad perfectionem paupertatis obtinendam, aut mundi sollicitudines removendas : ad hæc non esse justum, nedum ad perfectionem ullam pertineat; cùm injustum sit aliquâ re uti eum, » cui jus non competat utendi; » reservationem quoque dominii ac proprietatis romanæ Ecclesiæ attributam, parimodo nec esse possibilem, nec veram aut sinceram, nec justam, ac nedum Ecclesiæ romanæ utilis fuerit, » in illius » notam atque injuriam redundare. » Igitur se, » qui veritatem colere teneretur, dignum et congruum arbitrari, ut professores dicti ordinis, » non verbis tantùm, non simulatis actibus; sed » operibus claris veritate suffultis, perfectionis » statûs, ac altioris paupertatis sibi prærogativam, præ aliis mendicantibus vindicarent. » Simul declaravit consulere velle se » honori sacrosanctæ romanæ Ecclesiæ, cujus obnubilari » posset gloria, si tam perversæ simulationi, » quæ profectò et ipsis simulantibus officit, et » aliis scandali materiam subministrat, dissimu» lando illi occurrere consentiret. »

Addebat nolle se » in posterum, sub prætextu » seu pallio talis dominii temporalis, verbalis, » nudi et ænigmatici, tanta bona, quanta dicti » fratres faciunt infici. » Quibus sanè verbis Nicolai III usum facti simplicem, ab eoque ortam perfectionis, altiorisque paupertatis ideam, non modò subruebat, sed etiam irridebat. Tamen prædecessorem, quibus verbis poterat, excusabat, qui » piâ consideratione motus, supradicta » ordinavit. » Curabat autem vel maximè, ut quod erat absurdissimum ab eo amoliretur, nempe vindicatam Ecclesiæ romanæ rerum etiam consumptibilium proprietatem. Ejus igitur verba molliebat, sensum ad meliora vertebat. Id autem vel maximè inculcabat : » neminem sapien» tem æstimare debere, » quod Nicolaus III absurda, injusta, nec possibilia intenderit; non sanè addebat omnino impossibile esse, ut talia definiret, quique id fieri posse sentirent, schismatis aut erroris reos; qualia nunc venditant.

CAPUT XLIV.

Joannis XXII Extravagans *Cùm inter nonnullos* : ea decretalis *Exiit*, doctrinam de Christi et apostolorum paupertate hæreseos damnat : à romanis Pontificibus erronea definiri posse demonstrat : Franciscani appellantes in materiâ fidei à Papâ ad concilium, ejus rei gratiâ nullam censuram ferunt.

Supererat illud à fratribus prædicatum, à Nicolao III approbatum in Christo et apostolis per simplicem usum facti, altissimæ, ut putabant, paupertatis exemplum. Id Joannes XXII omnino subruit, editâ Extravagante *Cùm inter nonnullos*, anno pontificatûs nono, Christi 1325 [1], quâ propositiones duas examinat; alteram, » quòd Chris» tus et apostoli in speciali non habuerint ali» qua, nec in communi; » alteram, « quòd in » iis, quæ ipsos habuisse Scriptura testatur, ne» quaquam iis ipsis jus utendi competierit. » Has ritè examinatas, erroneas et hæreticas judicavit; hanc verò postremam, doctrinæ catholicæ eò

[1] *Extrav. loc. cit. cap.* II. Quia nonnunquam. — [2] *Rainald. jam cit. loco, an.* 1322, *n.* 53 *et seq.*

[*] Cùm Joannes XXII imperatoris nomen ei denegaret, ille franciscanorum partibus favit. Venit ergo in Italiam, ac postquam Mediolani et Romæ coronatus est, Joannem imperiali decreto exauctoravit, et Papam constituit Petrum Corberium, qui inter franciscanos rebelles erat pertinacior. Vid. Rain. ab an. 1323 ad an. 1330. (*Edit. Paris.*)

[3] *Extrav. loco cit. c.* III. Ad conditorem, etc.

[1] *Extr.* Cum inter nonnullos: *ib. c.* IV.

maximè inimicam, quòd Redemptori tribuat usum et gesta non justa: usum scilicet, sine jure utendi, ut erat expositum superiore decretali *Ad conditorem*.

At minores id gravissimè tulere. Itaque Joanni XXII Nicolai decretalem objiciunt: illum etiam apertè hæreticum inclamant, quòd illa, quæ « per clavem scientiæ in fide ac moribus, à » summis Pontificibus semel definita sunt, eo» rum successoribus revocare non licet in du» bium [1]. » Hos ut motus compesceret Joannes XXII aliam eodem anno edidit Extravagantem *Quia quorumdam*; quâ quidem Nicolaum excusat, ut potest, negatque aut ab ipso, aut ab aliis prædecessoribus definita, quæ fratres tanto studio de facti usu simplice asserebant: ac si vel maximè definissent, « constitutiones illas fore » invalidas, erroneas et infirmas. » Neque verò, quod nunc somniant, id *per impossibile* dixit, aut omnino negavit evenire posse, ut à romano Pontifice talia definiantur; sed duntaxat hæc scribit: « Quod usum talem non justum conditor » canonis fratribus intelexit reservare, proba» bile non videtur. » Profectò non putat rem esse impossibilem, qui id causatur tantùm, probabilem non videri.

Et quidem Joannes ad Nicolaum excusandum hæc scripsit: « Non apparet ipsum dixisse, sus» tentationem Christi et apostolorum ejusin solo » et nudo simplici consistere usu facti. » Verùm id nihil est; nam, etiamsi verùm esset concessisse Nicolaum Christo et apostolis non modò usum facti simplicem, sed etiam aliquando ipsum jus utendi; tamen asserebat interim, usum illum simplicem, non modò esse justum, sed etiam perfectum, et in Christo præluxisse, atque ex ejus exemplo ad fratres propagatum; cùm Joannes usum illum, et injustum esse universim definiret, et in Christo admittere hæreticum judicaret.

Quam profectò sententiam, decretali *Quia quorumdam*, luculentissimè confirmavit [2]. Ibi enim docuit, illam expropriationem, quam in usu facti simplice, absque jure collocabant, neque à Christo *observatam*, neque *apostolis impositam*, neque *sub voto ab ipsis fuisse receptam*. Id enim in evangelicâ historiâ non fuisse traditum: atque hæc Christo tribuere, cùm per se justa non sint, hæreticam, damnatam, blasphemam, pestiferam esse doctrinam. Ergo satis constat Nicolaum, editâ decretali, ut perfecta laudasse, ac præscripsisse fratribus, quæ Joannes XXII injusta; de Christo dixisse, quæ idem Pontifex, non modò nova et in Scripturis inaudita, sed etiam blasphema atque hæretica declararit.

Quæ cùm ita sint, omnes, eredo, intellexerunt, id egisse Joannem, ut Nicolai decretalem tanto apparatu conditam, tantâ auctoritate promulgatam, honestissimè quidem ac modestissimè quoad fieri posset, sed tamen efficacissimè hâc in parte subrueret.

Huc accedit Michaelem Cæsenatem fratrum minorum generalem, ejusque socios, à tribus Joannis decretalibus, conceptis verbis, ad sanctam romanam Ecclesiam, et ad generale concilium universalis Ecclesiæ publicè et solemniter appellasse, et appellationem Joanni transmisisse. Id et testantur acta [1], et Rainaldus confitetur [2]; neque adversarii negant, has duas decretales *Cùm inter nonnullos*, et *Quia quorumdam*, quibus duæ propositiones declarantur hæreticæ, ad fidei definitionem omnino pertinere. Jam verò doceant, minores, qui ab eis appellarint, qui professi sint Papam de fide pronuntiantem errare potuisse, eo certè nomine à Joanne fuisse damnatos. Nihil reperient tot inter apostolicas litteras, quibus eos coercuit; cum nihil prætermiserit, quo impudentissimos atque ineptissimos sycophantas argueret.

CAPUT XLV.

Bellarmini ac Rainaldi effugia.

Nunc inutile est copiosiùs narrare, quæ recentiores, Bellarminus primùm, ac recentissimè Rainaldus dixerint [3]. Summa est hæc: Nicolai decretalem malè intellectam, neque vero suo sensu à Joanne damnatam: tum in quibus varient illi Pontifices, *non ad fidem et mores pertinere*, sed esse de re metaphysicâ, interim pro certo habitum à romanis Pontificibus, definita circa fidei quæstiones, rata esse et irretractabilia: quæ omnia putamus satis clarè refutata ex ejus ævi scriptoribus, et ipsis decretalium verbis.

Et quidem de usu facti simplice, definitionem Joannis, decretali *Ad conditorem* editam, Rainaldus tuetur, Bellarminus impugnat [4], et Joannem *in controversiâ ad fidem non spectante errasse* decernit; cùm Joannes decretali *Quia quorumdam*, eum qui decretalis *ad conditorem* definita convellat, « tanquam contumacem et rebellem » romanæ Ecclesiæ ab omnibus haberi » jubeat.

Quid quod idem Joannes non aliâ causâ, illum, absque jure, usum facti simplicem in Christo

[1] *Vid. ibid. Extr.* Quia quorumdam. *cap.* v. — [2] *Extr.* 35 Rursùs, 2°.

[1] *Mich. Cæs. Tract. cont. error. Joan. XXII. Goldast. Monarch. tom.* II. *p.* 1236. — [2] *Rainald. loc. cit. an.* 1331. *n.* 11 *et seq.* — [3] *Bell. de Rom. Pont. lib.* v. *c.* XIV. *Od Rain. tom.* XV. *an.* 1322. — [4] *Rain. an.* 1324, *n.* 32. *Bell. loco cit.*

admitti, blasphemum, hæreticum, impium judicarit, quàm quod usus ille sit non justus, in quo eum Bellarminus errasse asserit, ac duas Joannis de fide decretales subruit.

Neque verò concesserim in re metaphysicâ et vanâ versatum esse Joanaem. Omnino enim è re Ecclesiæ erat, ut evanesceret è fratrum animis, illa quam Nicolaus foverat, falsæ atque inanis perfectionis idea; cùm illam etiam Christo adscribere, auctore Nicolao, minimè vererentur, eàque dementati, sibi tantopere placuerint: neque modò ad horrenda facinora, verùm etiam ad hæreses et schismata proruperint.

Quòd autem constitutionem *Exiit*, ut decretum de fide haberi nolunt; quia id Papa *non expresserit* neque sua pronuntiata, *de necessitate credenda proposuerit;* tametsi contra ea *determinare ac prædicare*, sub excommunicationis pœnâ vetuerit, nos quanti hæc valeant lectori dijudicandum relinquimus. Interim intelligimus, procul ab officio confirmandæ fidei abfuisse Nicolaum, qui, definitione editâ, ad id induxerit animos, quod Joannes XXII injustum aut hæreticum declararit.

Sed jam de Joannis decretalibus duabus, *Cùm inter nonnullos*, et *Quia quorumdam*, nec habent quod hiscant, cum eas decretales, adhibitis licet omnibus, quibus decretum fidei nunc constare volunt; tamen à glossâ Corpori Juris insertâ, pro retractabilibus habitas, et ab ipso Bellarmino subrutas videant; ut profectò pateat, subtiles illos infallibilitatis pontificiæ defensores, dum ad inania ac minuta nos redigunt, tandem aliquando in has coarctari angustias, ex quibus nullis se scholasticis argutiis extricare possint.

CAPUT XLVI.

Quæstio de visione beatificâ ante universalem resurrectionem: in eâ Joannes XXII falsa prædicat, et suadere nititur: Gallis obsistentibus, Ecclesiæ catholicæ consensioni cedit.

Sub eodem pontifice Joanne XXII, anno ejus 16, Christi 1331, teste Rainaldo [1], « agitari » cœpta est in pontificiâ curiâ quæstio de visione » animarum, controversa inter theologos ejus » temporis. » Et quidem pro certo erat, *purgatas animas in cœlum mox recipi*; idque ipse Joannes instructione editâ ad Ofinium regem Armeniæ definiverat, ut habet idem Rainaldus [2]. An in cœlum receptæ visione faciali fruerentur, dubium videbatur, et negabat Joannes; atque, ut ait Rainaldus [3], « maximâ sollicitudine undique argumenta pro parte negante conquirere, » et varia ex Patribus testimonia coatexere cœ» pit: atque ea tanquàm privatus doctor in suis » concionibus repetere, ut præsules, doctores» que ea argumenta diligentiùs discuterent *. » His quidem Joanaes se ipsum postea defensabat, his eum excusatum volebant, qui ex ejus auctoritate, et concionibus publicè in Ecclesiâ ad populum habitis, periculum fidei verebantur. Cæterùm, si ea volebat tantùm discuti à doctoribus, quorsùm pertinebat prædicari ad populum? Omnino certum est, id quod etiam totâ Ecclesiâ ac maximè in Galliâ divulgatum creditum, eum errorem à Joanne publicè prædicatum.

His Galli nostri movebantur; tum verò vel maximè cùm Geraldus Otho generalis minorum minister, Pontifici intimus, atque ab eo internuncius ad Gallias missus, illum errorem Parisiis pro concione sacrâ exponendum suscepisset [1]; ac passim ferebatur, aliâ licèt specie, hujus rei gratiâ, à Joanne summissum, ejusque erroris Pontificem auctorem ac signiferum esse.

Philippus verò VI Valesius dictus, Francorum rex, extrema minabatur iis, qui claram visionem beatis animabus deaegabant: ad quem Pontifex epistolam scripsit, quam Raiaaldus profert [2].

Hâc epistolâ scribit, quæstionem dubiam etiam Augustino visam; variare doctores: se quidem hujus rei in sermonibus habuisse mentionem, quæstionem jussu suo, ut sic pleniùs posset inveniri veritas, disputatam.

Subdit hæc postea [3]: « Et quia, fili dilectis» sime, forsan tibi dicitur, quòd nos non sumus » in theologiâ magister, audi quid unus sapiens » dicat. NON QUIS, inquit, sed QUID DICAT, in» tende: » adeò et ad se quoque pertinere intelligebat illud, ut *non quis*, sed *quid diceret*, cogitemus. Pergit: « Utinam, fili, sicut et aliàs » meminimus nos scripsisse, velles audire, quæ » in nostris sermonibus diximus, regia celsitudo, » et ut prædiximus, unum verbum de capite » nostro non protulisse reperies, sed quæ vel » Christus, vel apostoli, vel sancti Patres et » doctores Ecclesiæ protulerunt. » Sic dubitantis specie, quam sequebatur doctrinam regiis auribus instillabat.

[1] *Rain. tom.* xv. *an.* 1331, *n.* 45. — [2] *Ib. et an.* 1318, *n.* 10. — [3] *Ibid. an.* 1331, *n.* 44.

* Hoc quidem dicit Odoricus Rainaldus, licet historici memorent Joannem suo errori adeo pertinaciter adhæsisse, ut eum errorem cardinales Avenione prædicaverint, sive ut Papæ placerent, sive ei ne displicerent. Et quidem F. Thomas Vallès Anglus, è dominicanorum familiâ, cùm in sacrâ concione hanc opinionem oppugnasset, sic exarsit Pontifex, ut juberet illum in carcerem trudi. (Vid. Nang. p. 758. Hist. Univ. tom. IV, p. 235. FLEURY, lib. XCIV. (*Edit. Paris.*)

[1] *Rain. tom.* xv, *an.* 1333, *n.* 44 · 1331. *n.* 50. — [2] *Ibid. an.* 1333, *n.* 43. — [3] *Ibid. n.* 46.

Tum regem dehortabatur ab insectandis iis, qui claram visionem negabant animabus; neque enim hoc ad reginm honorem pertinere: ntque omaino permitteret utramque liberè disputari ac prædicari sententiam, *donec aliud per Sedem apostolicam declaratum fuerit.* Hæc scripsit XIV kal. decemb. poutificatûs anno 17, qni erat annus Christi 1333.

Nihil his motus Philippus, non multis post diebus, quam epistolam acceperat, Dominicâ scilicet quartâ Adventûs, magistros Parisienses congregavit, jussitque eos de quæstione ferre sententiam; qui omnes unanimi consensu in id convenerunt, ne clara visio beatis animabus negaretur. Quam censuram Facultatis habemus integram, ejusdem jussu principis scriptam, pendentibus magistrorum sigillis.

Testatus quidem rex erat, nihil à se quæri quod Papam tangeret, quem omni honore prosequeretur: at doctores præfati erant, audisse se, « quòd quidquid in hâc materiâ sua Sancti» tas dixit, non asserendo, seu opinando, protu» lerit, sed tantummodo recitando: » adeo verebantur, ne pontificium animum offenderent.

Hujus censuræ exemplum, teste continuatore Nangii, hujus ævi historico*, rex misit ad Papam, « mandaus sibi à latere, quatenus senten» tiam magistrorum de Parisiis, qui meliùs » sciunt quid debet teneri et credi in fide, quàm » juristæ clerici**, qui parum aut nihil sciunt » de theologiâ, approbaret, et quòd sustinentes » in contrarium corrigere t[1]. »

Facinus audax, inquies, ut Galli romanum Pontificem fidem ipsam docerent. Tanta erat fiducia agnitæ veritatis; atque his quidem Joannes cessisse videtur. Certè anno sequente, sui pontificatûs ultimo, Christi 1334, editam voluit professionem eam, quâ *cum catholicâ Ecclesiâ* fatebatur, « quòd animæ purgatæ vident divinam » essentiam facie ad faciem. » Atque adeo Ecclesiæ catholicæ consensione, in veram certamque veritatis fidem, non jam cunctabundus aut fluctuabundus adductus est.

Quòd autem eam fidem Benedictus XII asseruit, eique obsistentes hæreticos judicavit[2], nihil aliud quàm publicum et stabilem Ecclesiæ catholicæ eam in rem consensum declaravit, quem jam Parisienses, quem ipse Joannes XXII moriens agnoverat. Neque interim illud admittimus, quòd est à Rainaldo aliisque responsum: quæ idem Joannes adversùs eam fidem publicè in Ecclesiâ prædicarit, ea ab ipso fuisse prædicata, ut privato doctore. Omnino enim prædicatio in eminentissimâ Ecclesiæ romanæ arce edita, ad apostolicum officium pertinet; veramque fidem oportet in Ecclesiâ romanâ, non modò definiri prolato anathemate; sed etiam ita doceri, prædicarique, ut inde *annuntietur per universum orbem*[1]: cui planè officio Joannes XXII defuit. An ergo cùm ille falsa prædicaret, nutabat ea, quam Ecclesia romana prædicabat, fides? aut Ecclesia romana Sedesque apostolica falsa et hæretica prædicavit? aut quæ prædicanti Papæ, eadem judicanti ac definienti non obstitisset Ecclesia catholica; defuissentque vires, quibus falsa definitio solveretur? Absit: dictum enim de Joanne XXII esset, quod ipse de Nicolao III dixit: si quid falsi definisset, « consti» tutiones eas fore invalidas, erroneas et infir» mas[2]: » neque eo secius existimassent stetisse immotam Ecclesiæ catholicæ Sedisque apostolicæ fidem. Ergo intelligamus, quæ romani Pontifices prædicarint, crediderint, declararint, nondum esse romanæ Ecclesiæ Sedisque apostolicæ, quoad à romano Pontifice promulgata, totâque Ecclesiâ recepta, obtinuerint et coaluerint, atque hanc esse romanam, hanc Petri, hanc Sedis apostolicæ fidem, quæ deficere non possit.

* Monacho nempe sancti Dionysii. — ** Romani.

[1] *Vid. contin. Nang. ap. Duch. tom.* V. — [2] *Rain. an.* 1336. n. 2, 3. *Vid. in Bull. Rom. tom.* I, *Bull. Bened. XII.* Benedictus: § 3, 4, 5; *p.* 241.

[1] *Rom.* I, 8 — [2] *Extrav.* Cum inter nonnullos, de Verb. signif. *cap.* IV.

LIBER DECIMUS,

Quo probatur convenire cum Declaratione Gallicanâ hæc: quod romana Sedes fidesque nunquam defectura sit; et quod prima Sedes non judicetur à quoquam.

CAPUT PRIMUM.

Fides Petri quid sit: verba Petri, *Tu es Christus*: et Christi, *Tu es Petrus, etc.* Petri fides Ecclesiæ fundamentum: ad locum Matth. XVI, 16 et seq.

Ne quid tam necessariæ disputationi desit, placet exponere luculentiùs illud immotum, quod in fide Petri omnis ab origine agnovit antiquitas. Id duplici modo à Patribus intellectum: primùm, ut Ecclesia catholica in Petri fide immota consistat: tum, ut immotum aliquid et invictum in Ecclesiam quoque peculiarem romanam ac Sedem apostolicam. Petri fide, prædicatione, sanguine, auctoritate, ac successione translatum fuerit.

Et quidem immotum illud, quod à Petri fide in universam Ecclesiam diffundatur, sancti Patres ducunt ab illâ egregiâ Petri confessione:

Tu es Christus, ac deinde subsecutâ Christi sententiâ : *Tu es Petrus*[1].

Petrus enim apostolus, jam primus apostolorum à Christo constitutus, jam à Christo *Petrus* dictus, atque bis causis omnium primus ab evangelistis omnibus appellatus[2], quod ipse textus Evangelii prodit legentibus; cùm Christus quæreret : *Quem me esse dicitis?* omnium nomine confessionem hanc edidit, quà fidei christianæ summa continetur : *Tu es Christus filius Dei vivi.* Quæ cùm Petrus dixisset, hoc statim audivit à Christo: *Tu es Petrus, et super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam.* Quibus verbis Christus, qui suam maxime unam volebat Ecclesiam, creavit magistratum amplissimâ præ cæteris potestate ac majestate præditum, qui omnes moveret ad unitatem, maximè in fide. Atque his duo quidem confirmavit : alterum, haud immeritò Petrum omnium nomine respondisse, qui omnium princeps ab ipso magistro Christo constitutus esset : alterum, quoties successores Petri communem Ecclesiarum fidem, ex communi traditione, pro officio promerent, eorum decretum, prædicationem, fidem, fore Ecclesiæ fundamentum.

Hinc Christus pollicetur, hàc Petri confitentis fide Ecclesiam æternùm constituram : *Super hanc petram*, inquit, *ædificabo Ecclesiam meam, et portæ inferi non prævalebunt adversùs eam*, nempe Ecclesiam, eà fide nixam. Quo loco sanctus Leo : « Super hanc, inquit[3], fortitudinem æternum extruam templum, et Ecclesiæ meæ cœlo inferenda sublimitas, in hujus fidei firmitate consurget. »

Hæc idem Pontifex passim inculcat; hæc omnes uno ore romani Pontifices; hæc denique Patres omnes; ut in re clarâ et confessâ plures locos congerere supervacaneum sit. Omnino fixum illud est et immotum; cùm Ecclesia catholica ædificio comparetur, eam quam Petrus confessus est fidem, æterni ædificii æternum fundamentum esse.

CAPUT II.

Ipse Petrus et Petri successores, propter injunctum officium prædicandæ et asserendæ fidei, Ecclesiæ fundamentum : huic officio meritò adjunctæ claves.

Neque minùs ipse Petrus, ejusque successor romanus Pontifex, tanto in ædificio fundamenti loco est, ut qui, ex commisso munere, ecclesiastici regiminis princeps, præcipuique ac fundamentalis officii, prædicandæ scilicet et asserendæ fidei, caput executorque sit.

Quâ ex re, si quis sequi putat, romanum Pontificem commissi officii gratiâ fundamento comparatum, ideo in exponendâ illde esse infallibilem, fallitur : aliud enim est, ut ei aliquid officii injungatur; aliud, ut illud procul omni dubio præstiturum esse constet.

Atque ut officium, quemadmodum oportet, ab ipso effectu secernamus, advertendum superest, cui rei Christus æternæ stabilitatis promissionem adjecerit : an ipsi Pontifici, an verò Ecclesiæ? Ecclesiæ certè, ut verba declarant : *Et portæ*, inquit[1], *inferi non prævalebunt adversùs eam*, Ecclesiam scilicet, ut et verborum docet ipsa connexio, et Leo atque alii Patres luculentissimè profitentur. Cui loco convenire alia Christi dicta jam vidimus, quale illud est : *Si Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus et publicanus*[2] *: Ecce ego vobiscum sum usque ad consummationem sæculi*[3] : et, *Cùm venerit ille Spiritus veritatis, docebit vos omnem veritatem*[4]. Quæ ad unitatem apostolici ordinis manifestè referuntur. Unde etiam extat illud apostolici primi concilii : *Visum est Spiritui sancto et nobis*[5]; cui congruit illud in Symbolo item apostolico, quod attributum est toti et soli Ecclesiæ, certissimum Spiritûs sancti magisterium : *Credo in Spiritum sanctum, sanctam Ecclesiam catholicam*; nihil ut sit clariùs, quàm ipsi Ecclesiæ catholicæ primitus promissionem, et vim æternæ stabilitatis adjunctam.

At enim, inquiunt, petra ipsa, fundamentum ipsum, per sese est stabile, ipsoque adeo ædificio stabilius, quippe quo ædificium id habeat ut firmum ac stabile sit. Id qui dicunt, non satis advertunt, ipsa etiam fundamenta posse convelli. Quare Christus æternum structurus ædificium, non in eo præcisè reponit æternum ejus ædificii soliditatem, quòd in tali ministeriali fundamento, Petro scilicet ac Petri successore, sit positum; sed quòd ipso Christo ædificante consurgat : *Super hanc*, inquit, *petram ædificabo Ecclesiam meam, et portæ inferi non prævalebunt adversùs eam*; propter ædificantem scilicet Christum, qui et fundamentum posuit, et exstruxit ædificium, et invictâ virtute utrumque continet.

Quòd ergo moderni quidam eò usque provehuntur, ut in Petro et successoribus, certiorem et clariorem, quàm in ipsâ catholicâ Ecclesiâ, stabilitatem agnoscant; næ illi nimii sunt, neque tolerandi, quibus clàrius ac firmius videatur : *Credo romanum Pontificem infallibilem*, quàm, *Credo sanctam Ecclesiam catholicam.*

[1] *Matt.* XVI. 16. — [2] *Matt.* X. 2. *Marc.* III. 16. *Luc.* VI. 14. — [3] *Leo. Serm.* III *in anniv. Assump. ejusd. cap.* II. *Vid. in append. ed. Quesn. n.* 4. *Serm. Leon. adscrip. c.* II *al. serm.* II *in natal. Apost.*

[1] *Matt.* XVI. 18. — [2] *Matt.* XVIII. 17. — [3] *Ibid.* XXVIII. 20. — [4] *Joan.* XVI. 13. — [5] *Act.* XV 28.

Certum quidem est, Ecclesiam catholicam, constituto principe, tanquam totius regiminis fundamento, factam esse firmiorem. Neque tamen tu mihi fundamenti similitudinem sic urgeas, ut Ecclesia collapsura sit, si quando principis cesset officium; alioquin eum, qui summâ in Ecclesiâ potestate fungatur, non modò infallibilem, sed etiam immortalem esse oportebat : aut si ad extremum urgeri placet fundamenti rationem ac vim, aliud certè est, ut ipsum fundamentum penitus subruatur : aliud, ut sit aliqua in fundamento labes. Primum si acciderit, ruit ædificium; secundum, non ita : nonnunquam enim opus est ipsum refici fundamentum. Aliquis Petri successor, sive Liberius, sive Honorius, sive quivis alius in tacendâ fide officio desit, atque ipsi etiam fidei adversetur; en aliqua in ipso fundamento labes, quæ ab Ecclesiâ facilè reparari possit; non item, si Petri officium in totum tolleretur. Christi institutione contemptâ.

Illud ergo officium, ut constituere, ita destruere nulla humana vis potest; statque illud immobile à Christo constitutum ecclesiastici regiminis fundamentum.

Quare et illud certum est, in ipsâ ministeriali petra, romano scilicet Pontifice Petri successore, vim esse; præcipuam illam quidem ac principalem, sed tamen partialem, ut vocant; ut ita totum ipsum parte sit firmius.

Namque et aliquatenus aptis lapidibus ædificii compages sese ipsa sustentat, mutuamque sibi operam fundamentum ipsum compagesque præstant: atque ut compages fundamento sustentatur, sic fundamentum compage protegitur. Quin ut in papatu maxima, ita in episcopatu magna est à Christo indita vis; suntque episcopi capita et fundamenta particularium Ecclesiarum, ex quibus universa coalescit, et in vivo ædificio, vivi lapides sese ultro coagmentant; ipsique fundamento præcipuo, scilicet romanæ Sedi, non nudo tantùm obsequio, sed etiam adunati auctoritate provident. Sic illa in infando schismate * horrenda fundamenti labes, totius compagis ope sanata refectaque est.

Stat ergo æternus ille in Ecclesiâ Christi, ab ipso Christo constitutus magistratus, ad unitatem movens, fideique firmitati ex officio providens. Cui quidem officio meritò attributæ claves, solvendique ac ligandi tanta potestas; ut quidquid in terrâ solverit vel ligaverit, in cœlo quoque solutum ligatumque sit; quibus verbis designari, non personæ injuncto officio defungentis infallibilitatem, sed ipsius officii efficaciam ac vim omnes consentiunt.

* XIV sæculi.

Hæc igitur pertinent ad illud Christi dictum : *Tu es Petrus*, constititque omnino, Petri officium esse Ecclesiæ fundamentum, eo quòd Ecclesia unitate consistat, cujus sacramentum ac radix in Petro est.

CAPUT III.

Locus, *Rogavi pro te*, et, *Confirma fratres tuos*, Luc. XXII. 32. Aliud præceptum, aliud promissum : præceptum, *Confirmo fratres*, quid sit.

Eodem pertinet aliud Christi dictum ad Petrum : *Simon, Simon, ecce satanas expetivit vos, ut cribraret sicut triticum : ego autem rogavi pro te, ut non deficiat fides tua; et tu aliquando conversus, confirma fratres tuos.* In hac Christi sententiâ, ut in priore, rursus distinguimus ea quæ ad officium Petri pertinent, et ea quæ ad Christi promissionem. Ad officium Petri pertinet: *Confirma fratres tuos*; ad Christi promissionem certam : *Rogavi pro te, ut non deficiat fides tua.*

Hoc ergo ex officio Petrus habet : hoc Petri successores in Petro acceperunt ut fratres confirmare jubeantur, non profectò ut ei officio nunquam defuturi sint.

Si enim jubendo Christus id præstat, ut præceptum ipsum impleatur, jam omnes sunt impeccabiles; romanusque Pontifex, cui Christus in Petro dixit : *Pasce oves meas*, non modò in doctrinâ nunquam peccaturus est, sed nec in ullâ parte pastoralis officii, cùm nulla profectò sit, quam non illa vox complectatur.

Jam quod aiunt, ipsâ confirmandi voce, supremum et indeclinabile judicium, eamque auctoritatem indicari, quâ nulla major esse possit, falsum est : nam *confirma*, hoc est, quantum in te est enitere ut firmi sint. *Misimus enim Timotheum*, inquit apostolus [1], *ad confirmandos vos*; et cuicumque episcopo dictum est : *Esto vigilans, et confirma cætera, quæ moritura erant* [2]. Et ostendunt Scripturæ passim, confirmare vacillantes animos, per omnia ecclesiastica ministeria fusum. Quod Petro ejusque successoribus singulari titulo attributum efficit quidem, ut præ cæteris, ut erga cæteros, atque etiam erga fratres et apostolos illud facere jubeantur: non autem, ut id certissimè præstent. Nam quod objiciunt, cuique officio suam esse à Deo providentissimo adjunctam gratiam, quis id nesciat? Adjungitur quidem ut omni officio, ita etiam papatui, perpetuâ Dei benignitate, gratia singularis; at gratiam singularem non propterea sequitur semper accipientis certa fidelitas : alioquin

[1] *I. Thess.* III. 2. — [2] *Apoc.* III. 2.

nunquam in eo officio peccaretur, quod est falsissimum.

CAPUT IV.

Promissio in illâ precatione, *ut non deficiat fides tua*; fides Petri quid sit? nunquam defectura, neque in ipso Petro; neque in catholicâ Ecclesiâ; neque in Sede apostolicâ, seu peculiari Petri Ecclesiâ.

Atque hæc sunt, quæ pertinent ad Christi præceptionem, *Confirma fratres tuos.* Jam ad promissionem ista : *Rogavi pro te, ut non deficiat fides tua :* quæ quidem promissio multipliciter intelligi potest, pro multiplice personæ Petri intellectu.

Est enim primùm Petrus singularis, cui Christus, teste Augustino, promiserit; « ut haberet » in fide liberrimam, fortissimam, invictissimam, » perseverantissimam voluntatem[1]. » Quo sensu promissio solum Petrum spectat, non autem successores, quos in fide confirmatos, nemo, credo, nisi insipientissimus dixerit.

Et eâ quidem promissione ad exequendum officium Petrus juvabatur. Quis enim dubitet promptius illud fuisse ac certius, ut confirmatus in fide confirmaret : quod Christus Petro significavit his verbis : *Simon, Simon, ecce satanas expetivit vos, ut cribraret sicut triticum; ego autem rogavi pro te, ut non deficiat fides tua*[2]. Quo loco Leo præclarè[3] : « Pro fide Petri pro» priè supplicatur, tanquam aliorum status cer» tior sit futurus, si meus principis victa non » fuerit. » Neque propterea Petri successores id habent, ut in fide confirmentur, sicut non omnes habent illam eminentissimam charitatem, quâ Petrus plus cæteris Christum diligens audire meruit : *Pasce oves meas*[4].

Hoc igitur est quod Petro in propriâ personâ promissum est, neque ad posteros transiturum; nempe ut in fide et gratiâ confirmetur. Jam quod sit ad posteros transiturum, ex aliâ duplici Petri personâ pendet.

Petrus enim præter personam suam, aliam personam gerit, nempe Ecclesiæ universæ; quod ipsum ad ejus primatum pertinet, sicut Augustinum dicentem audivimus[5] : « Petrus Ecclesiæ » gestabat in figurâ pers proonam, pter prima» tum quem in discipulis habuit. » Cùm ergo Petro dicitur pro hujus personæ ratione : *Non deficiet fides tua*, hoc nempe est, non deficiet Ecclesiæ catholicæ fides, cujus tu figuram atque personam propter primatum geris; ac jubetur postea *confirmare fratres*, qui primatu imposito tantam personam induerit.

Neque immeritò Petro dicitur : *Non deficiet fides tua*; fides illa scilicet, quæ cùm sis christianorum omnium, vel maximè est tua; quòd eam primus omnium atque omnium nomine prædicaveris.

Hunc sensum interpretes sæpè memorati secuti sunt; ad eumque alludere videtur Augustinus[1] : « Dicente Christo, *Rogavi pro te, ut non » deficiat fides tua*, intelligamus ei dictum, qui » ædificatur super petram, » hoc est, omnibus in Christo perseveraturis.

Hic ergo secundus sensus, pro secundo intellectu personæ Petri, totam in se repræsentantis Ecclesiam, ac maximè electos. At tertio modo, Petrus intelligi potest strictiore significatu, ut qui non modò Ecclesiæ universæ personam susceperit; sed successores in primatu suos, eorumque curæ commissam peculiarem Ecclesiam, romanam scilicet, singulari titulo repræsentet. Quo etiam sensu, meritò Petro dicitur : *Non deficiet fides tua*; cùm nunquam futurum sit, ut Petri successores eorumque universa series atque successio, sedesque cui præsint, atque Ecclesia quam docendam et regendam susceperint, à verâ fide evellantur.

CAPUT V.

Petrus ejusque successores cuidam peculiari Ecclesiæ ac sedi præsidere debent : Petri fides in Petri sede et in successorum serie non deficit.

Et quidem de successorum serie satis constat; cùm catholici omnes uno ore fateantur, Petri officium, hoc est, papatum ipsum atque primatum à Christo institutum, nunquam in Ecclesiâ desiturum. Sed Petri successores, cùm ordinandi fuerint, è cœlo lapsuri non sunt; neque ad creandos eos, ubi opus fuerit, totam Ecclesiam citari, commoverique oportebit. Necesse ergo est, aliqua ut sit catholicæ Ecclesiæ pars, ex quâ existant, aliique aliis subrogentur. Quare ita constituti sunt, ut non modò universæ Ecclesiæ præsint, sed quemadmodum cæteri episcopi, peculiarem habeant quam regant Ecclesiam, nempe romanam, quam Petrus fundaverit et rexerit, imò quam semper et foveat et regat. Hæc ergo Ecclesia ex avitâ atque apostolicâ traditione, eo jure, eâ dignitate est, ut quemcumque sibi, eumdem etiam Ecclesiæ universæ ducem pastoremque eligat; nec nisi ab orthodoxâ, orthodoxum eligi par est. Hæc igitur cathedra, hæc sedes, hæc Ecclesia est, quæ pro sui Pontificis dignitate

[1] *Aug. de Correpl. et Grat.* c. VIII. n. 17; *tom.* X. *col.* 759. — [2] *Luc.* XXII. 31. 32. — [3] *Leo. Serm.* III *in annio. Assump. ejusd.* c. III. *ed. Quesn.* IV. p. 109. — [4] *Joan.* XXI. 17. — [5] *Sup. lib.* VIII, c. XIX. *Aug. in Ps.* CVIII, n. 1; *tom.* IV, *col.* 1215.

[1] *Aug. de Corrept. et Grat.* c. XII, n. 38; *tom.* X, *col.* 772.

uniendæ Ecclesiæ necessaria, nunquam à verâ Ecclesiâ, nunquam à verâ fide abrumpatur.

Neque objiciant, Sedem à sedente Pontifice minimè distinguendam. Hunc enim errorem, multis jam veterum testimoniis sublatum esse credimus. Vel sanctum Leonem audiant de sede Antiochenâ dicentem : » Aliud sunt sedes, aliud » præsidentes [1]. »

Neque propterea dicimus, ipsam sedem aliquid exercere posse potestatis aut jurisdictionis, aliter quàm per ipsum præsidentem : sed si præsidens erraverit, errorem eum statim repellendum, neque coaliturum.

Neque verò distinguimus à romanorum Pontificum fide, romanæ Ecclesiæ fidem; quam scilicet non aliter quàm à Petro primò, atque à Petri successoribus Romani didicerint.

Neque huic fidei oberit, si aliquot Pontifices officio defuerint, atque à verâ fide, eique conjunctâ fidei professione aut prædicatione aliquando aberrarint. Stat enim romana fides, ab eorum antecessoribus stabilita, ab eorum successoribus statim vindicanda, ut factum in Liberio, Honorio, aliisque vidimus [2], nullo romanæ fidei, aut romani primatûs detrimento. » Etsi enim, » inquit Leo [3], diversa nonnunquam sunt merita » præsulum, tamen jura permanent sedium : » quantò magis permanent jura in Sedem apostolicam per Petrum, auctore Christo, collata.

Accipiendi ergo romani Pontifices tanquam una persona Petri, in quâ nunquam fides penitus deficiat; atque ut in aliquibus vacillet, aut concidat, non tamen deficit in totum, quæ statim revictura sit. Nam et Petrus negavit, et incredulus fuit, postquam etiam audivit illud : *Rogavi pro te, ut non deficiat fides tua*; sed statim exsurgit, confirmaturus fratres, atque omnium nomine communem prædicaturus fidem, sicut in Actis legimus. Sit ergo in Leone; sit in Agathone; sit in aliis egregiis Pontificibus Petrus, fratres confirmans : sit etiam in Liberio; sit in Honorio Petrus ad horam nutans et negans; sed statim respiciente Domino convalescens, seque ipso validior; ut firmitudini, Domino providente, etiam lapsus ipse serviat; neque supersit ullum errati vestigium. Id in Ecclesiâ romanâ contigisse multa exempla docuerunt, neque porrò aliter ad consummationem usque sæculi, in totâ Pontificum successione, eventurum esse, certâ fide credimus.

Id autem beati Petri meritis tributum volumus. Omnino enim apostoli ad Christum recepti, discipulorum ac successorum suorum regunt Ecclesias : neque illa vacat Ecclesiæ oratio Dominum deprecantis [1]; » ut gregem tuum, Pastor æterne, » non deseras; sed per beatos apostolos tuos con» tinuà protectione custodias; » certumque est id, quod subditur : « iis rectoribus Ecclesiam gu» bernari. » Quantò magis Petrus omnium princeps, » in propriâ sede vivit ac præsidet, » ut et sanctus Leo egregiè docet [2], et universa Ecclesia in œcumenicis etiam conciliis sæpè confitetur.

Sic ergo tertio sensu intelligatur Petri nunquam defectura fides; quod eam Ecclesiæ romanæ semel traditam, in eâdem Ecclesiâ, ipsâque successorum serie, conservat ac fovet. Quibus hæc magna et præclara, Sedisque apostolicæ majestatis digna non sufficiunt, ii ut se in minuta atque oppidò absurda ac falsa conjiciant, non ratiociniis, sed jam experimentis vidimus [3].

CAPUT VI.

Traditio Patrum de fide et Ecclesiâ romanâ, deque Sede apostolicâ nunquam defecturâ : romanorum Pontificum de suæ sedis dignitate tuendâ traditio.

Hæc ita, uti diximus, se habere universa agnovit antiquitas. Sancti enim Patres ab ipsâ christianitatis origine, dum quærunt illud immotum in fide, quod Ecclesiæ principali, romanæ scilicet, inesse necesse sit; non romanum Pontificem doctorem publicum, quem à romano Pontifice homine singulari, atque ut peccatis, ita erroribus obnoxio, secernendum cogitant; id enim postremæ ætatis inventum est : sed ipsam romanam Ecclesiam, ac romanam fidem, ipsam Petri cathedram, ac Sedem apostolicam uno ore commemorant.

Primus omnium Irenæus occurrit, dum « maxi» mam, antiquissimam, et omnibus cognitam, » à gloriosissimis duobus apostolis Petro et Paulo, » Romæ fundatam et constitutam Ecclesiam » celebrat. » Ad hanc enim, inquit [4], Ecclesiam, » propter potentiorem principalitatem, necesse » est omnem convenire Ecclesiam, hoc est, eos » qui sunt undique fideles, in quâ semper ab iis » qui sunt undique conservata est ea, quæ est ab » apostolis, traditio. » Hæc Irenæus noster gallicanæ Ecclesiæ lumen.

Ludunt qui *potentioris principalitatis* nomine, Urbis amplitudinem designari putant. Agit enim Irenæus, non de Urbe, quam propter imperium frequentari; sed de Ecclesiâ fundatâ ab apostolis, ad quam eâ causâ convenire, in quâ conservare omnes *undique fideles* avitam et *apo-*

[1] *Leo. ep. ad Anast. C. P.* LXXX, *al.* LIII. — [2] *Sup. lib.* IX. — [3] *Leon. ep. ad Maxim. Antioch.* XCII; *al.* LXII, *c.* III.

[1] *Præf. Miss. Apostol.* — [2] *Vid. Leon. serm.* I, II, IIII, *in die Assumpt. ejusd.* — [3] *Vid. tot. lib.* IX. — [4] *Iren. cont. hæres. lib.* III, *c.* III, *n.* 2, *p.* 175, 176.

stolicam traditionem oporteat. Neque aliter Tertullianus [1] : « Habes Romam, unde nobis quoque » (Afris scilicet) auctoritas præsto est. Ista quàm » felix Ecclesia cui totam doctrinam apostoli cum » sanguine suo profuderunt ! » Inde auctoritas, et illa apud christianos jam inde ab origine romanæ Ecclesiæ præcipua commendatio.

Neque Cyprianus rem tantam conticescit : « Navigare, inquit [2], audent * ad Petri cathe» dram, et ad Ecclesiam principalem, unde uni» tas sacerdotalis exorta est. » En unde *principalis*, quod Irenæus dicebat, et jam sermone ecclesiastico frequentatum. Hunc *locum Petri*, *et cathedræ sacerdotalis* gradum; hunc Ecclesiæ catholicæ radicem et matricem, ecclesiasticæ unitatis originem idem Cyprianus sæpè commendat [3]. Neque ab ejus Ecclesiæ *principalis* unitate et fide deflectere se putabat, cùm Stephani papæ de hæreticorum non iterando baptismate decretum, tot undique conquisitis Scripturarum locis, vehemens accusator urgebat.

Nec taceam illam Optati unicam singularemque cathedram, quam Petrus primus insederit *apostolorum caput*, quam Petri successores, Optato referente, usque ad Siricium, ac cæteri deinde teneant usque ad sæculi finem ; quâ donatistæ careant [4]; quam frustra occupare satagerent, constituto Romæ suæ sectæ vano episcopatu; quam sola catholica, nulla schismatica habeat Ecclesia [5] : quæ proinde cathedra, si concidere posset, fieretque jam cathedra, non veritatis, sed erroris et pestilentiæ; Ecclesia ipsa catholica non haberet societatis vinculum, jamque schismatica ac dissipata esset : quod non est possibile.

Hinc illud concilii Aquileiensis ad Gratianum, Valentinianum, et Theodosium Augustos [6] : « Totius orbis romani caput romanam Ecclesiam, » atque illam sacrosanctam fidem apostolorum, » ne turbari sineret, obsecranda fuit Clementia » vestra : inde enim in omnes venerandæ commu» nionis jura dimanant. »

Hinc Hieronymus, Oriente dissidiis ** agitato, « cathedram Petri et fidem apostolico ore lauda» tam » censuit consulendam [7]; atque ad Theophilum Alexandrinum scribit, « se Patrum non » transire terminos, semperque meminisse ro» manam fidem apostolico ore laudatam, cujus » se esse participem Alexandrina Ecclesia glo» riatur [1]. »

Veneratur et Augustinus romanam Ecclesiam, « in quâ semper apostolicæ cathedræ viguit » principatus [2] : » et in eâ *romanam fidem*, quam in Ambrosii scriptis etiam hæretici pelagiani suspicere cogerentur.

Hanc celebrat Gelasius ad Anastasium imperatorem totumque Orientem confidentissimè scribens : « Quia mundo radix est apostoli Petri glo» riosa confessio [3]. » Quâ voce designari solet ecclesiastico stylo sacer ille et omni honore prosequendus locus, quo apostolorum condita corpora, Ecclesiæ romanæ, totique christianitati, nec minùs orbi quàm Urbi tutelæ sunt. Sic enim idem ad Euphemianum Constantinopolitanum patriarcham [4] : « Veniemus, frater Euphemiane, ad » illud pavendum Christi tribunal; ubi compro» bandum, inquit, utrum beati Petri gloriosa » confessio cuiquam eorum, quos regendos ac» cepit, quicquam subtraxerit ad salutem. » Ecclesiam romanam nominat à potissimâ parte, ab ipso sacrario, quo Petri reliquiæ requiescunt; quo ex loco Ecclesia romana primatum repetebat suum. Inde scilicet facta est Ecclesiarum caput, quòd apostolorum princeps in eâ sedem fixerit, in eâ martyrium fecerit, eam sanguine dedicarit; quem ad locum videas, priscorum quoque Pontificum tempore, synodos celebratas, tanquam à Petro deductis apostolicæ doctrinæ ac disciplinæ rivis.

Hujus ergo rei gratiâ Stephanus metropolita Larissæus ad Bonifacium II et synodum romanam hæc scribit [5] : « Dixi quia auctoritas Sedis » apostolicæ, quæ à Deo et Salvatore nostro, sum» mo apostolorum data est, omnibus sanctarum » Ecclesiarum privilegiis antecellit, in cujus con» fessione omnes mundi requiescunt Ecclesiæ. »

Est et illud sancti Gelasii [6] : « Duodecim certè » fuere apostoli, paribus meritis, parique digni» tate suffulti ; cùmque omnes æqualiter spiri» tuali luce fulgerent, unum tamen principem » esse ex illis voluit Christus, eumque dispensa» tione mirabili in dominam gentium Romam » direxit, ut in præcipuâ urbe, vel primâ, pri» mum et præcipuum dirigeret Petrum, ibique » sicut doctrinæ virtute sublimis emicuit, ita » sanguinis gloriosâ effusione decoratus, æterno

[1] Tertull. de Præscr. adv. hæret. cap. XXXVI. — [2] Cypr. ep. LV. ad Corn. al. LIX, edit. Baluz. pag. 86.

* Felicissimi asseclæ.

[3] Vid. ep. XLV, al. XLVII; LII. al. LV; et tract. de Unit. Eccl. et pass. — [4] Opt. Milev. de schism. Donat lib. II, c. II. III, p. 28; ed. Dup. — [5] Ibid. Vid. Aug. de Hæresib. Hæres. LXIX; tom. VIII. col. 21. Cont. Cresc. lib. II. c. XXVII, n. 46; tom. IX. col. 434 : lib. III, c. XXXIV, n. 78; col. 434 et pass. — [6] Epist. I Conc. Ital seu Rom. seu Aquil. an. 381 : tom. II Conc. col. 999; et apud Sirmun. in app. Col. Theod.

** Origenistarum.

[7] Ep. Hier. ad Damas. XIV, al. LVIII; tom. IV, part. II. col. 19.

[1] Hier. Epist. ad Theoph. LXII. aliàs LXVIII; ibid. col. 597. — [2] Aug. ep. XLIII, al. CLXII. n. 7; tom. II. col. 91. Vid. de Grat. Christ. cap. XLIII. num. 47; tom. X, col. 249; et pass. in lib. cont. Pelag. — [3] Gelas. ep. VIII. ad Anast. imp. tom. IV Conc. col. 1185. — [4] Id. epist. ad Euphem. C. P. ib. col. 1162. — [5] Ep. Steph. Lariss. ad Syn. Rom. sub Bon. II; part I coll. Holst. — [6] Gelas. Pap. tract. apud. Sirm. in App. Cod. Theod.

» hospitio conquiescit; præstans sedi quam ipse » benedixit, ut portis inferi nunquam pro Domini » promissione vincatur, omniumque sit fluctuantium tutissimus portus. »

Audio quid dicant : romanis Pontificibus, sedis suæ dignitatem commendantibus, in propriâ videlicet causâ non esse credendum. Sed absit; pari enim jure dixerint, ne episcopis quidem, aut presbyteris esse adhibendam fidem, cùm sacerdotii sui honorem prædicant; quod contra est. Nam quibus Deus singularem honoris dignitatisque prærogativam contulit, iisdem inspirat verum de suâ potestate sensum; ut eâ in Domino, cùm res poposcerit, liberè et confidenter utantur, fiatque illud quod ait Paulus : *Accepimus Spiritum qui ex Deo est, ut sciamus quæ à Deo donata sunt nobis* [1]. Quod quidem hic semel dicere placuit, ut temerariam ac pessimam responsionem confutarem; profiteorque me de Sedis apostolicæ majestate, romanorum Pontificum doctrinæ et traditioni crediturum : quanquam eorum sedem non ipsi magis, quàm reliqui, ac tota Ecclesia, atque Orientales haud minùs quàm Occidentales prædicant. Id sequentia declarabunt.

CAPUT VII.

Libellus à sancto Hormisdâ ad Ecclesias Orientales missus: ab eisdem Ecclesiis subsignatus mittitur eidem Papæ : tum sancto Agapeto, Nicolao I, atque Adriano II: prædicata in eo libello romana fides nunquam defectura.

Sancti Hormisdæ, ac Justini Augusti tempore, Ecclesiæ Orientales hanc adversùs Acacium Eutychetis defensorem, à beatissimo Papâ missam formulam jussi subscripserunt [2] : « Prima salus » est, rectæ fidei regulam custodire, et à Patrum » traditione nullatenus deviare; quia non potest » Domini nostri Jesu Christi prætermitti sententia dicentis : *Tu es Petrus, et super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam.* Hæc quæ » dicta sunt, rerum probantur effectibus; quia » in Sede apostolicâ immaculata est semper servata religio. » Ergo ut semper servaretur, ad hæc Christi promissa referunt. Subdunt postea : « Unde sequentes in omnibus apostolicam Sedem, » et prædicantes ejus omnia constituta, spero ut » in unâ communione vobiscum, quam Sedes » apostolica prædicat, esse merear, in quâ est » integra et verax christianæ religionis soliditas : » promittens etiam sequestratos à communione » Ecclesiæ catholicæ, id est, non in omnibus consentientes Sedi apostolicæ, eorum nomina inter sacra non recitanda esse mysteria. Hanc » autem professionem meam, propriâ manu scripsi, et tibi Hormisdæ sancto et venerabili Papæ » urbis Romæ obtuli. » Atque hæc professio ab Hormisdâ pontifice dictata, ab omnibus episcopis Orientalibus, eorumque antesignanis Constantinopolitanis patriarchis, est recepta. Quâ de re Occidentales episcopi, præsertim gallicani, multùm in Domino collætantur [1]; ut certum sit, hanc formulam à totâ Ecclesiâ catholicâ comprobatam.

Eamdem fidem Justinianus imperator ad sanctum Agapetum papam à se subsignatam, iteratis vicibus mittit [*]; in secundâ verò subscriptione sic legitur [2] : » Quapropter sicut præfati sumus, » sequentes in omnibus Sedem apostolicam, quæ » ab eâ statuta sunt prædicamus, ac promittimus » ista inconcussè servari, et compellere, ut juxta » tenorem libelli istius, omnes faciant episcopi : » ut sanctissimi quidem patriarchæ ad vestram » faciant sanctitatem, metropolitani verò patriarchis, et alii ut suis faciant metropolitanis, quatenus per omnia sancta catholica Ecclesia nostra » suam habeat firmitatem; » universali scilicet, ut sæpè diximus, consensione constantem.

Omnes ergo Ecclesiæ, subsignatâ formulâ, profitebantur romanam fidem, Sedis apostolicæ et Ecclesiæ romanæ fidem, integrâ et perfectâ soliditate constare; ac, ne unquam deficiat, certâ Domini pollicitatione firmatam. Nempe hanc fidem ab episcopis ad metropolitanos, ab his ad patriarchas, à patriarchis ad Papam mitti oportebat; ut omnium confessionem unus exciperet, ac pro confessione fidei, communionem omnibus, unitatemque rependeret.

Hanc professionem eodem initio, eâdem conclusione, additis subinde hæresibus atque hæreticis, qui suis temporibus Ecclesiam conturbassent, per secuta sæcula frequentatam scimus. Hanc uti sancto Hormisdæ papæ, sanctoque Agapeto, ac Nicolao I, omnes episcopi facerant; ita iisdem verbis Adriano II papæ, Nicolai successori, factam in concilio octavo œcumenico legimus [3]. Hæc ergo ubique diffusa, omnibus sæculis propagata, ab œcumenico concilio consecrata, quis respuat christianus?

Interim id observemus, quid fixum ac divinâ pollicitatione firmatum ubique inculcetur : nempe id, Sedis apostolicæ atque Ecclesiæ romanæ fidem minimè perituram.

Neque eo secius per eadem tempora de ipsis

[1] *I. Cor.* II. 12. — [2] *Exemp. libell. Joan. C. P. ad Hormisd. tom.* IV. *Conc. col.* 1486, 1487. *ad Hormisd.*

[1] *Epist. Avit. Vienn. ad Hormisd. ibid. col.* 1145.

[*] Hanc fidei confessionem jam ante miserat Bonifacio II. Vide loc. cit. col. 1686. Eam itaque à se tertiò subsignatam Agapeto misit. (*Edit. Paris.*)

[2] I *Confess. Just. ad Agap. ib. col.* 1790. II *Conf. col.* 1801, 1802. — [3] *Conc.* VIII. *act.* I; *tom.* VIII *Conc. col.* 988, 989.

romanorum Pontificum definitionibus quæsitum, deliberatum, retractatum, factoque examine judicatum fuit, in conciliis VI, VII, VIII. Neque obstitit sancti papæ Hormisdæ sententia adversùs scythas monachos, quoniam eorum de uno Trinitatis crucifixo doctrina totâ Ecclesiâ probaretur, ut suo loco vidimus [1].

CAPUT VIII.

Concilium Lateranense sub sancto Martino papâ : sancti Agathonis ad synodum sextam epistola : item Benedicti XII de visione beatificâ decretalis.

In concilio Lateranensi sub Martino papâ leguntur epistolæ ac supplicationes Orientalium æquè ac Occidentalium, quibus Sedis apostolicæ romanique Pontificis dignitas et auctoritas mirificè commendantur [2]; quòd ejus sit definire de summæ fidei rebus, deponere hæreticos, rectam pronuntiare ac firmare sententiam; aliaque ejusmodi, quæ ad ejus officium pertinere nemo catholicus negaverit. Hæc igitur vehementer inculcant, ubi illud sempiternum exponunt, quod deficere non possit: Ecclesiam romanam, Sedemque apostolicam, ejusque fidem prædicant : Cyprii quidem episcopi [3] : » Firmamentum à Deo » fixum et immobile, atque tituli formam luci» dissimam fidei, vestram apostolicam Sedem » constituit Christus Deus noster, dicens : *Tu » es Petrus, etc.* » Africani verò [4] : » Magnum » et indeficientem omnibus christianis apud apo» stolicam Sedem consistere fontem nullus ambi» gere possit, de quo rivuli prodeunt affluenter, » latissimè irrigantes orbem christianum. »

Placet autem imprimis audire Stephanum Dorensem episcopum [5], quæ prima erat sedes sub Hierosolymitano patriarchâ. Is igitur contestatur, Oriente turbato per Sergium, Pyrrhum et Paulum Constantinopolitanos præsules, advenisse se ad apostolicam Sedem; quoniam Petrus apostolorum princeps à Deo claves sortitus, jussusque sit primùs pascere oves; » et ipse præci» puè ac specialiter firmam præ omnibus babeas » in Dominum Deum nostrum et immutabilem » fidem, convertere aliquando, et confirmare » exagitatos consortes suos et spiritnales meruit » fratres : utpote dispensativè super omnes, ab » ipso qui propter nos incarnatus est Deus, po» testatem accipiens et sacerdotalem auctorita» tem. »

Hoc igitur fundamento posito subdit : » Quod » utique sciens beatæ memoriæ Sophronius quon» dam patriarcha sanctæ Christi Dei nostri civi» tatis, sub cujus diœcesi fungebar sacerdotali » officio, studuit humilitatem meam sine morâ » ad hanc apostolicam magnamque dirigere Se» dem. » Ac paulò post : « Duxit me indignum » et statuit in sancto Calvariæ loco, ubi Christus » sponte crucifigi dignatus est, et ibi alligavit me » vinculis insolubilibus dicens :.... Quantocius » ergo de finibus terræ ad terminos ejusdem » deambula, donec ad apostolicam Sedem, ubi » orthodoxorum dogmatum fundamenta existunt, » pervenias, etc. »

Hæc igitur dicebat ille Sophronius; ille, inquam, qui Honorium consulens, responsum tulerat de tacendis *unâ* vel *duabus voluntatibus*. Neque verò bis motus est; sed *duas voluntates* prædicare non destitit; neque existimavit romanam fidem concidisse, eo quòd Honorius, unus Pontifex, pessima et catholicæ pietati adversa præcepisset. Sed intellexit in Ecclesiâ Petri manere Petri doctrinam, atque *optima fundamenta*; neque futurum unquam, ut illa Ecclesia à verâ religione abstraheretur, quòd etiam successorum Honorii, atque imprimis sancti Martini testabatur fides. Quare deficiente Constantinopolitanâ Ecclesiâ, ac totum Orientem conturbante, veræ fidei rationem, in illâ inconcussâ Petri sede quærebat.

Ex eodem Hierosolymitano tractu Romam advenerant abbates sanctissimi, quorum supplicationem alio loco memoravimus. Hos, cùm postulassent rectam et antiquam à Martino sacroque concilio firmari fidem, hæc subdidisse jam legimus [1] : » Certissimè hoc scientibus vobis sanctis» simis, quòd si aliter quàm à nobis pro pietate » postulata sunt, quidquam omnino integritatem » fidei corrumpens, à vestrâ terminetur (id est, » definiatur) Beatitudine, liberi sine dubio atque » innocentes ab hoc quod flet existimus. »

Cùm hæc sub dubio proponerent, non tamen dissentiebant ab iis, quæ reliqui de romanâ fide semper invictâ dixerant; eosque Martinus ac sancta synodus suscepit æquè ac cæteros : quòd nempe intelligerent, non propterea romanam abnegari fidem, si de alicujus romani Pontificis judicio dubitetur.

Sanctum Agathonem papam à synodo sextâ susceptum vidimus [2] hæc scribentem : » Quòd » Petro adnitente, apostolica ejus Ecclesia nun» quam à veritate deflexa sit : quòd ejus aucto» ritatem ac doctrinam catholica Ecclesia, et » œcumenicæ synodi semper amplexæ sint : quòd

[1] *Sup. lib.* IX, c. XVI *et seq.* — [2] *Vid. Conc. Later. sub Mart. I, secret.* II; *tom.* VI, *col.* 100 *et seq.* — [3] *Ep. Serg. Ep. Cypr. ad Theod. Pap. ibid. col.* 121. — [4] *Ep. Afr. Episc. ad Theod. ibid. col.* 128. — [5] *Sup. Steph. Dorens. ibid. col.* 101.

[1] *Sup. lib.* IX, *cap.* XIX. *Vid. Conc. Later. sub Mart. I. loco jam cit. col.* 117. *Vid. Dissert. præv. num.* LXXXVI. — [2] *Sup. lib.* VII. *c.* XXVII. *Vid. Conc.* VI, *act.* IV; *t.* VI, *col.* 636.

» eadem Ecclesia semper illibata permanserit; » propter eam Christi promissionem : *Rogavi pro* » *te, ut non deficiat fides tua.* » Hæc præclara, hæc magnifica, hæc vera sunt, ita ut ab Agathone dicta, et à sextâ synodo suscepta esse vidimus, hoc est, ipsâ summâ, successionis ipsius habitâ ratione; atque omnino ita ut cum illis stent de ipsius Agathonis judicio habita quæstio, atque in Honorii rescriptum anathematis lata sententia. Quid plura? Ipsa me charta deficiat, si referre aggrediar eos, qui quærentes illud immotum, quod in Ecclesiâ romanâ sit, nihil aliud quàm ipsam Ecclesiam, ipsam cathedram, ipsam Sedem apostolicam memorarunt.

Nec romani Pontifices unquam aliter locuti. Sæculo XIV, Benedictus XII visionem beatificam sanctis ac purgatis animabus asseruit. Quo in diplomate, de romanæ Ecclesiæ capitis Ecclesiarum principatu, multa præfatur, concluditque sic [1] : » Pro quâ (Ecclesiâ) ut in se ipsâ subsistens alios » informaret, passionis suæ tempore Salvator » noster Jesus Christus Patrem exorasse perhi» betur, dicens: *Simon, Simon*, etc. *Ego autem* » *pro te rogavi*, » etc. Sic ille ad ipsam Ecclesiam romanam Christi precationem refert : quo fieri asserit ut in illâ Ecclesiâ « non dogmatizetur » improvidum, inseratur incautum, in fide te» merarium ingeratur. »

Hæc ait ille Benedictus, quem audivimus ita disserentem, ut apertè fateretur, determinationes in causâ fidei à romano Pontifice editas posse esse falsas, et à successoribus retractari; quin etiam aliquas à Joanne XXII meritò retractatas. Quæ cùm is cardinalis protulisset, non infirmavit Papa, imò verò perspicuè confirmavit, dum editam à Joanne antecessore de beatarum animarum statu fidem et ipse promulgat; et tamen post eam editam, ipsam quæstionem de integro tractat, ut suprà vidimus [2].

Ergo ille cùm ostendat, antecessoris suamque adeo fidem, toti Ecclesiæ propositam, rursus in quæstionem vocari à se posse; tamen Ecclesiæ romanæ fidem immotam, inconcussamque prædicat : adeo hæc diversa sunt. Atque iterum id confidenter dixerim, cùm romani Pontifices, pro eo, ut par est, soleant in omnibus diplomatibus sedis suæ dignitatem, auctoritatemque commendare, qui se, aut romanum Pontificem, in definiendis fidei quæstionibus infallibilem dixerit, ad hæc usque tempora neminem extitisse : adeo id in Ecclesiâ Christi novum nimiumque est.

[1] *Bull. Rom. tom.* I *Bull.* IV *Bened. XII*, Benedictus : *et apud Rain. an.* 336, *n.* 2. — [2] *Vid. Diss. prœv. num.* XLVII.

CAPUT IX.

Sancti Gelasii papæ epistola ad Anastasium imperatorem nobis objicitur.

Objicitur nobis insignis Gelasii locus in epistolâ ad Anastasium Augustum, de Acacio Constantinopolitano, qui synodum Chalcedonensem improbaverat. Eum à Felice III excommunicatum et in excommunicatione mortuum, cum orthodoxis episcopis in sacrâ liturgiâ memorario putabat imperator, agebatque cum Gelasio, ut id fieri vellet. At negabat Gelasius, catholicam fidem pati, ut impiorum nomini communicaretur. Quæ de catholicæ fidei sanctitate præfatus, de sede suâ hæc subdit [1] : » Hoc est, quod Sedes aposto» lica magnopere cavet, ut quia mundo radix » est apostoli gloriosa confessio, nullâ rimâ pra» vitatis, nullâ prorsus contagione maculetur. » Nam, si (quod Deus avertat, quod fieri non » posse confidimus) tale aliquid proveniret; unde » cuiquam resistere auderemus errori? vel unde » correctionem errantibus posceremus? Proinde, » si Pietas tua unius civitatis * populum negat » posse pace componi; quid nos de totius orbis » terrarum sumus universitate facturi, si, quod » absit, nostrâ fuerit perversitate deceptus? » Hinc triplex argumentum conficiunt : primum, si in Sede apostolicâ ulla rima pateret pravitati, officio suo fungi non posset, quæ errori resistere non auderet; at Sedem apostolicam suo officio fungi posse oportet : oportet ergo in illâ nullam pravitati patere rimam. Alterum, sanctus Gelasius fieri non posse confidit, ut in Sede apostolicâ, ulla pravitati rima pateat; at si romanus Pontifex de fide judicando aberraret, rima pateret pravitati : ergo Gelasius id fieri non posse confidit. Tertium, si romanus Pontifex erraret, totus deciperetur orbis; at totus orbis non potest decipi: ergo romanus Pontifex à vero errare non potest.

Non his moverentur, si id quod Gelasius hic ageret, cogitare vellent. Id autem agebat, ut adversùs pravitatem omnem, ne unquam irreperet, summa Sedis apostolicæ cautio omnibus esset cognita; subditque rationem : « Alioquin, unde » resistere auderemus errori? vel unde correc» tionem errantibus posceremus? » Quo sensu à Domino dictum est : *Vos estis sal terræ; quòd si sal evanuerit*, aut *insulsum fuerit, in quo sa-*

[1] *Ep.* VIII *Gelas. ad Anast. Imp. tom.* IV *Conc. col.* 1183.

* Hæc ut intelligantur, sciendum est Anastasium eo maximè argumento persuadere voluisse Gelasio, sibi esse cum Acacii nomine communicandum, quòd Constantinopolitani cives Acacium etiam mortuum adeo observabant, ut nomen ejus, non sine gravi tantæ urbis commotione, videretur è sacris dyptichis expungi posse. Cui Gelasius respondet : non unam urbem, sed orbem universum commotum iri, si cum Acacii nomine communicaret. *Edit. Paris.*

lietur [1]? Non quasi sal illud insulsum non possit fieri, sed quia, ne id fiat diligentissimè cavendum est. Quo item sensu, omnibus episcopis synodus Romana sub Damaso dixit : « Quemadmodum » enim poterunt corrigere errata populorum, si » ipsos error obsederit [2]? » Quod non eò dictum est ut se infallibiles cogitent; sed ut falli metuant et caveant; atque eò illa spectat à sancto Gelasio prædicata sua et aliorum romanorum Pontificum summa cautela adversùs errorem; ne si illis irrepserit, alios aut reprehendere non audeant, aut curare non possint. Quo loco si concludis, fieri ergo non posse ut errent, pessima argumentatio; ab eo quod fieri non debeat, ad id quod nequeat: aut ab eo quod fieri sine gravi detrimento non possit, ad id quod fieri omnino non possit, concludendumque erat, ne errent doctores orbis, omni ope cavendum, non tamen impossibile; imò eo cavendum diligentiùs, quòd impossibile non sit.

Jam illud Gelasii : « Quod Deus avertat, quod » fieri non posse confidimus, » ut rima ulla errori aut pravæ hæreticorum communioni pateat; profectò pium votum, pia fiducia est, non certa illa fides, quæ nunquam falli possit; neque absolutam impossibilitatem denotat, sed summam difficultatem, spemque maximam, ut vigilantibus, attentis, caventibus, Deus obrepi non sinat.

Cæterùm absolutè impossibile esse, ut hæretici aliquando per fraudes in Ecclesiæ romanæ communionem obrepant, quâ de re hic agebatur, ne ipsi quidem adversarii dixerint; nemoque est, qui non videat sub Liberio, sub Honorio, sub reliquis Pontificibus suo loco memoratis, quàm ampla pravitati errorique patuerit, non rima, sed janua. Quin etiam illi, qui possibile esse negant, ut romanus Pontifex falsa definiat, possibile fatentur esse, ut falsa prædicet, summâ etiam contumaciâ, tantosque aditus errori aperiat, ut loco movendus sit, ne error serpat latius : ut vel ipsis fatentibus, id quod dicit Gelasius, ad piam fiduciam, non ad omnimodam certitudinem referri necesse sit. Quod autem Gelasium movet ille metus, quid orbi terrarùm fieret, « si nostra, » inquit, quod absit, fuerit prævaricatione de» ceptus; » sensit ille quidem id fieri posse, ut quantum in ipso esset, totus deciperetur orbis. Quantùm enim in ipso est, totum orbem decipit, qui docendi orbis auctoritate pollens, prævaricatur officio. Neque tamen propterea necesse est totum orbem decipi; cui adversùs errorem alia remedia adfutura sint. Sic enim Liberius, sic Honorius, sic alii, quantùm in ipsis erat, totum orbem deceperunt; nec tamen deceptus est orbis, quem adversùs errantes vigilasse ac stetisse legimus. Hæc scripsit ille Gelasius, quo nullus Pontificum de suæ sedis amplitudine magnificentiùs dixit.

CAPUT X.

Leonis IX et Gregorii VII loci objiciuntur nobis.

An verò recentioris ævi Pontifices ab antecessorum traditione deflexerint, videamus. Profert scriptor anonymus [1] sancti Leonis IX egregii pontificis locum, quòd pro solius Petri fide, ne deficeret, Dominus rogaverit : « Quæ, inquit [2], » oratio obtinuit, quòd hactenus fides Petri non » defecit, nec defectura creditur, in throno illius, » usque in sæculum sæculi; sed confirmabit corda » fratrum,..... sicut usque nunc confirmare non » cessavit. » Hæc Leo; sed quid contra nos, qui quidem tanto conatu id agimus, ne illa Petri Sedes à verâ unquam fide avellenda credatur? Quod autem ea Sedes in fide labascentes confirmare non cesset, id à sancto Agathone depromptum, eodem intelligendum modo; nempe ut id ipsa series, ipsa successio, non ut singuli quique præstiterint. Quin idem scriptor anonymus ibidem impensissimè laudat [3] illum sancti Ignatii patriarchæ Constantinopolitani locum ad Nicolaum I, quo allegatâ Christi sententiâ : *Tu es Petrus, etc.*, sic concludit [4] : « Et ideo ab olim » et prisco tempore, in exortis hæresibus, eradi» catores et interemptores malorum zizaniorum » MULTI MULTOTIES facti sunt, qui Sanctitatem » tuam illic (in Petri scilicet sede) præcesserunt : » quam epistolam in concilio octavo lectam et susceptam anonymus refert. Sed advertat ad illa verba : *multi multoties*, quibus constat communem eum esse christianorum sensum, quòd romani Pontifices ei officio præpositi, tantam rem summâ quidem ipsâ præstiterint; non ut omnes, nemine excepto, nullis ejus partibus defuerint.

Idem anonymus objicit Gregorii VII locum [5]; quòd Ecclesia romana « per beatum Petrum, » quasi quodam privilegio, ab ipsis fidei primor» diis, à sanctis Patribus omnium mater Eccle» siarum adstruitur, et ita usque in finem habe» bitur semper; in quâ nullus hæreticus præfuisse » dignoscitur, nec unquam præficiendum, præ» sertim Domino promittente, confidimus. Ait » enim Dominus Jesus: *Ego rogavi pro te*, Petre, *ut non deficiat fides tua*. » Quæ omnino nihil ad rem. Non enim quærimus, an romanus Pontifex possit fieri hæreticus, quod isti posse fieri passim

[1] *Matt.* v. 13. *Marc.* IX. 49. — [2] *Syn. Rom.* II. *sub Damas. epist. ad Orient. part.* I *Collect. Holst. et tom.* II *Conc. col.* 889.

[1] *An.* Tract. de Lib. etc. *lib.* VII. *c.* XII, *n.* 11. — [2] *Leon. IX epist.* I. *ad Petr. Ant. tom.* IX *Con. col.* 975. — [3] *Anon. ib. n.* 8. — [4] *Ep. Ignat. C. P. ad Nicol. I, inter act. Conc.* VIII, *act.* III; *tom.* VIII. *col.* 1009. — [5] *An. ib. Greg. VII. lib.* VIII. *ep.* I. *ad Archiep. Syn. tom.* X *Conc. col.* 249.

confitentur; sed utrum hæresim definire possit, quod etiam non hæreticum facere posse constat.

Neque enim necesse est, ut sit hæreticus, qui hæretica definiat, cùm possit id facere non hæretico et contumace animo; atque ipse Cyprianus rebaptizationis hæresim, ipse non hæreticus, habito concilio definierit. Jam quorsum id spectat, quod neget Gregorius VII romanæ Sedi ullum unquam præpositum fuisse hæreticum; nullum item præponendum esse confidat? An eò ut nullus romanus Pontifex futurus sit unquam hæreticus? Id ne ipsi quidem dixerint. Vel ergo Gregorius VII nimius fuerit, vel pia illa sit ejus fiducia, non certissima fides, non dogma catholicum; quod ipsa verba præferunt, si quis cautè attenderit.

Atque hinc liquidò patet, quàm indiligenter in hâc quæstione versentur, qui hos locos non satis consideratos lectosque venditant. Neque tamen mirum, si Gregorius VII asseverare ausus esset, romanum Pontificem non posse fieri hæreticum, qui etiam id asserere ausus est: » Quòd romanus » Pontifex, si canonicè fuerit ordinatus, meritis » beati Petri indubitanter efficitur sanctus [1], » ut etiam inter ejus *dictatus* fertur. Neque tamen ibi legimus, romanum Pontificem errare non posse; adeò id supra hominem in sanctis quoque visum est: sed hoc tantùm, « Ecclesiam roma» nam nunquam errasse; nunquam erraturam; » catholicum non haberi, qui non concordat ro» manæ Ecclesiæ: » quod nos quoque credimus, omnique ope asserimus.

CAPUT XI.

Innocentii III ab anonymo auctore locus objicitur, sed truncus et mutilus.

Censores nostros in impugnandis nobis, multa quidem, id autem vel maximè peccasse vidimus, quòd officium pro re, piam spem ac fiduciam pro certâ fide accipiant. Id verò confirmabit Innocentii III insignis locus. Etquidem auctor anonymus id vehementer urget, quod est ab eo Pontifice dictum in sermone II consecrationis, qui locus sic incipit [2]: » Cùm enim sim servus, debeo esse » fidelis et prudens, ut dem familiæ cibum in » tempore. Tria præcipuè Deus requirit à me, » videlicet fidem cordis, prudentiam operis, ci» bum oris: hoc est ut sim fidelis in corde, ut » sim prudens in opere, et dem cibum in ore. » Hæc quidem dixit, quæ ab ipso requirantur, quæ præstare ipse debeat; non quæ necessariò ipse aut alii exequantur. Pergit: « Nisi enim ego soli» datus essem in fide, quomodo possem alios in » fide firmare, quod ad officium meum noscitur » specialiter pertinere, Domino protestante: *Ego,* » inquit, *pro te rogavi, Petre*, etc.; rogavit et » impetravit, *quoniam exauditus est in omnibus* » *pro suâ reverentiâ* [1]: et ideo fides apostolicæ » Sedis, in nullâ unquam turbatione defecit; sed » integra semper et illibata permansit, ut Petri » privilegium persisteret inconcussum. » Hæc sunt, quæ anonymus urget, apertâ fallaciâ quippe, cùm id quod Innocentius debeat; id quod *ab ipso requiratur*; id quod sit ejus, ut profitetur, *officii;* confundat cum eo, quod necessariò credatur præstiturus. Rogo enim, quid illud est: » Nisi » ego solidatus essem in fide, quomodo possem » alios in fide firmare? » De quâ fide loquitur? de eâ profectò quæ in corde sit. « Tria enim, » inquit, Deus requirit à me; fidem cordis; » atque iterum: » ut sim fidelis in corde. » Unde affert illum apostoli locum: *Corde creditur ad justitiam* [2]. An ergo Innocentius ita se in eâ fide, quæ in corde sit ad justitiam, solidatum esse credit, ut infirmitatem humanam non jam reformidet, ab eâque tutum se esse jactet? Id superbissimus, id insipientissimus; non profectò Innocentius dixerit. Quare illud quod ait: » Nisi » ego solidatus essem in fide, quomodo possem » alios in fide firmare; » ita intelligendum est, ut nisi sit in fide firmus, officium firmandi alios non pro eo ac par est possit præstare, non ut ipse se credat plenè et inconcussè, nulloque unquam metu, in fide esse solidatum.

At enim eo loco Christi precationem affert, ut Petri fides non deficiat; unde concludit fidem Ecclesiæ romanæ nunquam defecisse, nunquam defecturam. At qui hæc urget anonymus, hæc continuò addita et contexta prætermisit: » In » tantum enim mihi fides necessaria est, ut cùm » de cæteris peccatis Deum solum judicem ha» beam, propter solum peccatum, quod in fide » committitur, possem ab Ecclesiâ judicari. » Ergo non credebat suam penitus inconcussam fidem; sed quod ei Ecclesiæ præsideret cujus fidem, pollicente Domino, inconcussam prædicaret, sibi accommodabat, quæ ad universam Petri successionem, eique conjunctam romanam Ecclesiam pertinerent; eo planè sensu, quo illud: *Ecce ego vobiscum sum*, toti apostolico atque episcopali ordini dictum, singuli suo modo sibi applicant, piâ ut diximus, fiduciâ, non certâ et indubitatâ fide.

Id apertè explicat sermone III de consecratione [3]: » Officium injungit, cùm dicit: *Con-*

[1] *Greg. VII lib.* II. *int. Dictat. post ep.* LV. *ibid. col.* 111. *Vid. etiam. l.* VIII. *epist.* XXI. *ad Herim. col.* 273. — [2] *Anon. lib.* VII, *c.* XII, *n.* 16. *Vid. Innoc. III serm.* II *in consecr. tom.* I. *pag.* 188, *ed. Colon. an.* 1575.

[1] *Hebr.* V. 7. — [2] *Rom.* X. 10. — [3] *Innoc. III serm.* III *de consec. ibid. p.* 192. 794.

» *firma fratres tuos*; auxilium impendit cum ait : » *Ego pro te rogavi, Petre*. Exauditur enim *in* » *omnibus pro suâ reverentiâ; Dominus mihi* » *adjutor, non timebo quid faciat mihi homo*[1]. » Hæc an ad piam fiduciam, an verò ad certam pertineant fidem sequentia ostendunt : » Propter » causam verò fornicationis Ecclesia romana » posset dimittere romanum Pontificem; forni- » cationem non dico carnalem, sed spiritualem; » id est, propter infidelitatis errorem : quoniam » *qui non credit, jam judicatus est*[2]. » Tum subdit : » ego tamen facilè non crediderim, ut Deus » permitteret romanum Pontificem contra fidem » errare, pro quo spiritualiter oravit in Petro : » *Ego*, inquit, *pro te rogavi*, etc. » Audis quid dicatur de romano Pontifice per infidelitatem fornicante; quamque illud dubitantis ac metuentis sit : *Non facilè crediderim*, etc. Quòd ergo eò trahit Christi precationem, non dogma fidei, sed pia fiducia, pia accommodatio est. Huic favere licet, sperando et præsumendo; pro fidei decreto hanc habere, novum ac temerarium est.

Atque alios quidem hujus Pontificis locos memoravimus[3], quibus nostra firmentur. Sed hic ostendisse juvat quàm hi quoque nihil sint : ut profectò illos pudere debeat, tantùm præsidii in iis collocasse, quæ non nisi imperitis et cursim legentibus fucum faciant.

CAPUT XII.

Petri cardinalis de Alliaco, de Sede apostolicâ nunquam defecturâ, deque Pontifice interim fallibili et deviabili, sententia.

Ultimo loco proferimus Petrum Alliacensem et Joannem Gersonem de romanæ Sedis æternâ firmitate disserentes, ut eam cum Parisiensium sententiâ egregiè consentire constet.

Et quidem Petrus de Alliaco in illâ legatione nobili, quam adversùs Montesonum, universitatis Parisiensis nomine, Avenione gessit, ad Clementem VII ita peroravit[4] : » Non ignora- » mus, sed firmissimè tenemus, et nullatenus » dubitamus, quòd sancta Sedes apostolica est » illa cathedra Petri, supra quam, eodem Hie- » ronimo teste, fundata est Ecclesia; ut habetur » in capitulo *Quoniam vetus* : et sicut dicit Cy- » prianus, XCIII *Dist. cap. Qui cathedram*; de » quâ Sede in personâ Petri in eâ sedentis dic- » tum est : *Petre, rogavi pro te, ut non deficiat* » *fides tua*. » Luc. XXII.

In eâdem legatione tractatum edidit ad Papam et cardinales, in quo hæc leguntur[1] : » De » hâc sanctâ Sede, in personâ Petri apostoli in » eâ præsidentis dictum est : *Petre, rogavi pro* » *te, ut non deficiat fides tua. Luc.* XXII. Pro- » pter quod dicit Cyprianus, XCIII *Dist.* Qui » cathedram Petri, scilicet sanctam Sedem apo- » stolicam, super quam fundata est Ecclesia, » deserit, in Ecclesiâ se esse non confidat. Et » Hieronymus, XXIV, quæst. I, cap. *Quoniam* » *vetus*, dicit : Quòd super eam fundata est Ec- » clesia, et quòd quicumque secum non colli- » git, dispergit, et in capite *Hæc est fides*, di- » citur quòd ipsa semper immaculata permansit, » et in futuro permanebit : ex quibus omni- » bus satis patet, quòd ejus nunquam deficit » fides. »

Hæc igitur cùm dicat de Sede apostolicâ nunquam defecturâ, nihilo secius docet romanum Pontificem in fide posse deficere. Ibidem enim hæc habet[2] : « In causâ fidei à summo Pontifice » appellari potest ad concilium generale, sicut » patet XIX *Dist. cap. Anastasius*; et mani- » festum est quòd ad ipsum pertinet concilium » in causis fidei definire, sicut patet ex auctori- » tate Gregorii; XV *Dist. cap. Sicut.* »

Atque hæc, inquit, « declarantur supponendo » quid sit Sedes apostolica : nam vel ipsa est » universalis Ecclesia, vel aliquod generale con- » cilium universalem Ecclesiam repræsentans, » vel particularis Ecclesia romana, in quâ sci- » licet Ecclesiâ sedet, id est, cui præsidet sum- » mus Pontifex; et ideo ipse et Sedes apostolica » non sunt idem, sicut non idem sunt sedes et » sedens. »

Cùm ergo ex Petro Alliacensi *aliud sit sedes*, *aliud sedens*, non mirum est aliquid convenire *sedi*, quod *sedenti* non conveniat; nempè ut *sedes* deficere non possit, cùm *sedens* sit *deviabilis*, etiam in judicio de fide, quippe à quo judicante, etiam in causis fidei, ad concilium generale, secundùm eumdem auctorem, appellare liceat.

Et quamvis doceat sic appellari posse, haud minùs disertè docet, » quòd ad sanctam Sedem » apostolicam pertinet, auctoritate judiciali su- » premâ, circa ea quæ sunt fidei, judicialiter » definire : » quia Sedes apostolica, tametsi subjecta est universali Ecclesiæ, eamque repræsentanti concilio generali, tamen suprema est respectu singularium Ecclesiarum; quemadmodum tradit; non modò schola Parisiensis, sed etiam ipsum Constantiense concilium, ut sæpè diximus.

[1] *Psal.* CXVII. 6. — [2] *Joan.* III. 18. — [3] *Sup. lib.* IX. *c.* XXXIX, XL. — [4] *Petr. Alliac. prop. ad Pap. coul. Mont. inter op. Gers. ed. Dupin. tom.* I. *p.* 703.

[1] *Petr. Alliac. tract. seu apol. ad Pap. et Cardin. ibid. pag.* 710. *Vid. etiam pag.* 691. — [2] *Ibid pag.* 740. *Vid. etiam pag.* 688.

Huc spectat ejusdem Alliacensis alio loco relata sententia, quâ explicans illud privilegium, de non errando, quale sit: « Aliqui, inquit [1], » extendunt ad romanam Ecclesiam: aliqui verò » restringunt ad auctoritatem universalis Ecclesiæ; sed non potest extendi ad Papam. » Sic clarè et perspicuè *Sedis indefectibilem firmitatem*, cum romani Pontificis *defectibilitate* conjungi posse declarat.

CAPUT XIII.

Joannis Gersonis eadem de re sententia: confutantur qui putant variasse Gersonem: Dyonisii Carthusiani loci repetuntur.

Joannes verò Gerson ejus discipulus hæc coram Alexandro V prædicat: de Indis quidem: « Habent Christum, inquit [2], an purè? Quis do» ceat? Facilè in eis sinceritas corrumpitur, » cùm Ecclesiæ romanæ non cohæreant, à quâ » fidei certitudo petenda est. » De Græcis verò [3]: « Illos mala tempestas à Sede Petri disjectos, » non modò schismatis, sed nonnullius etiam » hæresis macula fœdavit. Latinitas ipsa purior » et immaculatior Sedem habet Petri, pro cujus » fide ne deficeret, specialiter oravit ille, qui » *in omnibus exauditus est pro suâ reverentiâ.* »

Hæc docet ille, qui ubique asserit romanum Pontificem, etiam de fide judicantem, errare potuisse: et in eodem quoque coram Alexandro V sermone prædixerat; « quid, si quod » perrarum est, summus Pontifex labatur in » hæresim, ut legimus Liberium arianæ hæresi » subscripsisse [4]. » Cùm ergo doceret talia, tamen Ecclesiæ romanæ inconcussam prædicabat fidem.

Hinc etiam illud: « Papâ fluit, papatus sta» bilis est [5]; » quo scilicet ostenderet, in Papâ mortali, labili, atque ut vocat *deviabili*, inconcussam tamen papatûs à Christo instituti stare rationem.

Neque audiendi qui dicunt variasse Gersonem eumque sub Alexandro V infallibilitatis pontificiæ defensorem, circa Constantiensis concilii tempora in aliam sententiam deflexisse. Qui si legissent tractatum *de Unitate ecclesiasticâ*, et *Considerationes de pace*, anno 1403 editas; si *Propositiones coram Anglicis* ante concilium Pisanum, anno 1408; si tractatum *de Auferibilitate Papæ;* si *Considerationes quatuor*, aliosque tractatus circa Alexandri V pontificatum [1]; facilè intelligerent ejusdem fixam invariabilemque sententiam, concilium Papæ, ut *indeviabile deviabili*, anteponi oportere.

Certè hæc scribebat tum [2]: « Jubebit exempli » gratiâ summus Pontifex, coram theologis ex» pertis, quòd fideles credant Spiritum sanctum » non procedere à Patre et Filio; theologorum » erit doctrinaliter resistere, etc. » Ergo id jubere potuisse credebat, quod evangelicæ doctrinæ repugnaret, haud minùs inconcussâ Ecclesiæ romanæ fide.

Hæc quidem ostenduut non à Joanne Gersone diversis temporibus, diversa dicta esse; sed quæ isti diversa putant, in unam reverà coire sententiam. Quod item demonstrat pius ille doctusque Dionysius Carthusianus, qui, et Papam in judicando *fallibilem*, et Ecclesiæ romanæ fidem nihilo secius *nunquam defecturam* credidit [3]: adeo liquebat, hæc duo simul stare. Atque hinc utraque amplexi gallicani Patres, et consensum Ecclesiæ post pontificalia decreta necessarium, et nihilo secius » apostolicæ Sedis, in quâ fides præ» dicatur et unitas servatur Ecclesiæ, reveren» dam omnibus gentibus majestatem » prædicant [4]."

CAPUT XIV.

Dubium resolvitur: Ecclesiæ Sedisque romanæ firmitas, ob Ecclesiæ catholicæ firmitate: Ecclesiæ romanæ traditiu, universalis traditionis pars ac specimen.

Dices ex antedictis, nec ipsam quidem romanam peculiarem Ecclesiam, Sedemque apostolicam satis esse firmam; cùm ostenderimus, de romanorum pontificum, Cœlestini, Leonis, Agathonis, aliorumque decretis in synodis œcumenicis habitam quæstionem; cùm ea decreta, toto clero romano consentiente, Agathonis etiam toto ferè Occidentali concilio probante et condecernente, edita fuerint.

Id qui objiciunt, non satis advertunt, quid immotum invictumque dixerimus; nempè id quod infixum penitus insertumque sit. Hæc est illa Petri, hæc est romana fides, quam ipsa successio certi instar firmique dogmatis attulerit. Neque verò probamus Turrecrematam aliosque docere visos, Papam quidem per sese errare in fide, etiam prædicando et definiendo posse; non autem si cum cardinalibus ac synodo suâ delibe-

[1] *Vid. in append. lib.* I, *c.* VII: *et Pet. Alliac. Tract. de auct. Conc. int. oper. Gers. tom.* II, *p.* 949. — [2] *Gers. serm. cor. Alex. V. in Ascens. Domini: tom.* II, *ed. Dup. p.* 136. — [3] *Ibid. p.* 134. — [4] *Ibid. p.* 135. — [5] *Id. prop. facta coram Angl. conc.* IV: *ibid. pag.* 128.

[1] *Vid. tract. de Unit. Eccles. consid.* X; *ibid. p.* 117. *Consid. de pace, ibid. p.* 69 *et seq. libel. de Aufer. Pap. p.* 209 *et seq.* — [2] *Id. de Auferib. Pap. consid.* XIV; *ibid. p.* 218. — [3] *Vid. Dion. Cart. tract. de auct. Pap. tom.* I. *ed Colon.* — [4] *Declar. Cler. Gall.* 1682. *Præf. et cap.* IV

ret; tanquam peculiaris Papæ synodus, aut cardinalium collegium, id Papæ tribuant, ut errare non possit. Certiora cogitent oportet, qui Ecclesiæ romanæ, Sedisque apostolicæ inviolabilem statum fidemque prædicent : nempè id eventurum nunquam, ut quemadmodum Ecclesiæ, exempli gratiâ, Constantinopolitanæ, Alexandrinæ, et nunc Anglicanæ, Danicæ; ita Ecclesiæ romanæ error inhæreat; quem contumace proposito tueatur, et à veræ Ecclesiæ se abrumpat sinu. Neque verò unquam romani Pontifices refugerunt, ut quod cleri sui consensu judicassent, cum œcumenicâ synodo, si res postularet, æquo animo retractarent. Quo profectò constabat, si aliquid fortè erroris irreperet, certè abesse contumaciam, quâ solâ fit hæresis. Quin vidimus sanctum Zozimum cum clero suo sedentem comprobasse quidem Cœlestii fidem *, at nullâ contumaciâ; atque ab africanis Patribus commonitum, statim ad meliora ac prisca rediisse. Quantò magis si tota Ecclesia, aut œcumenica synodus ipsum commonuisset.

Unam ergo Ecclesiam catholicam, utpote Spiritûs sancti magisterio instructam, quæque eam repræsentet, synodum œcumenicam, eam esse credimus, in quam circa fidem nullus unquam obrepat defectus, neque per contumaciam, neque per imprudentiam : clerum verò romanum, si quid erraret, ab Ecclesiâ catholicâ, atque ejus œcumenicâ synodo dirigi, revocari, doceri debere, perficique omnino, ne error inolescat. Unde illa romanæ Ecclesiæ, Sedisque apostolicæ invicta firmitas, ipsa Ecclesiæ catholicæ firmitate constat : quæ quidem Ecclesia catholica, cùm ex Christi promissione sit immobilis, Petri successionem, eique conjunctam principalem Ecclesiam, Sedemque romanam, partem Ecclesiæ necessariam, eâ vi, quæ totum continet, stare quoque oportet.

Quamobrem firma quidem est Sedis romanæ atque inconcussa traditio; sed illud robur catholicæ Ecclesiæ traditione constat. Unde Augustinus vim traditionis exponens, id semper inculcat [1], ut quæ per universam custodiuntur Ecclesiam, non nisi ab apostolis tradita et commendata credantur. Et Vincentius Lirinensis firmum et inconcussum id esse definit, « quod » ubique, quod semper est [2]. » Cui congruit Tertulliani sententia : « Quod apud multos unum » invenitur, non est erratum, sed traditum [3]; » quo concludit fieri non potuisse, « ut tot ac tantæ » Ecclesiæ in unam fidem erraverint. » Tum illud præcipuum, possibile non fuisse, « ut Spiritus sanctus « nullam earum in veritatem deduceret, » ad hoc missus à Christo ut esset doctor verita» tis. » Atque hinc illud invictum, « ut veritas » nobis adjudicetur, quicumque in eâ regulâ in» cedimus, quam Ecclesia ab apostolis, apostoli » à Christo, Christus à Deo tradidit [1]. » Quæ clarè demonstrant, vim traditionis in universalis Ecclesiæ consensione esse positam; in quâ quippe sit certissimum Spiritûs sancti magisterium. Neque ab eâ sententiâ abludit bis antiquior Irenæus : « Ecclesia enim, inquit [2], per » universum orbem usque ad fines terræ semi» nata, et ab apostolis et à discipulis eorum ac» cepit eam fidem, quæ est in unum Deum. » Ac rursus [3] : « Hanc prædicationem cùm acce» perit et hanc fidem Ecclesia, et quidem in » universum mundum disseminata, diligenter » custodit quasi unam domum inhabitans. » Pulchrè, ut totius orbis terrarum tam fida sit, quàm unius domûs consensio. Atque iterum [4] : » Traditionem itaque apostolorum, in toto mun» do manifestatam, in omni Ecclesiâ adest re» spicere omnibus qui vera velint videre; » et continuò hujus universalis traditionis egregium specimen editurus, Ecclesiæ principalis, romanæ scilicet, traditionem adducit, quâ, inquit [5], » confundimus eos, qui quoquo modo præter» quam oportet colligunt. » Ac meritò universali traditione propositâ, partem ejus necessariam, Ecclesiæ romanæ traditionem commendat; cùm profectò certum esset, non potuisse fieri, ut à reliquis Ecclesiis discreparet, in quâ omnes unitatem servare debeant.

Quæ cum ita sint, apparet Ecclesiam catholicam primitus esse immotam, cui dictum sit : *Portæ inferi non prævalebunt adversùs eam* ; et : *Ecce ego vobiscum sum* : Ecclesiam verò romanam ita esse immotam, ut partem Ecclesiæ principalem summèque necessariam; quæ mater ac magistra Ecclesiarum, totam ipsam Ecclesiam matrem ac magistram agnoscat.

Atque hinc obiter illud solvitur, quod passim objiciunt : *Non est discipulus super magistrum* [6] : nec si discipulorum turba millies congregetur, ideo magistrum auctoritate vincet. Id quidem Christum de se dicere, ut magistro unico, sequentia docent; *nec servus super dominum suum*. Neque enim christiani alterius quàm Christi servi sumus; sed propter reverentiam

* Vide notam hoc loco positam. sup. pag. 109. (*Edit. Versal.*)
[1] *Aug. de Bapt. cont. Don. lib.* II, *cap.* VII. *n.* 12; *tom.* IX, *col.* 102 : *lib.* IV, *cap.* XXIV. *n.* 31; *col.* 140. *Ep.* LIV. *al.* CXVIII, *n.* 1, *tom.* II. *col.* 124. — [2] *Vinc. Lirin. Comm.* I, *c.* III; *tom.* VII *Bibl. Patr. p.* 250. — [3] *Tertul. l. de Præscr. adv. hæret. cap.* XXVIII.

[1] *Tertull. de Præscr. adv. hæret. cap.* XXXVII. — [2] *Iren. lib.* I *cont. hæres. c.* X, *n.* 1, *p.* 48. — [3] *Ibid. n.* 2. *p.* 49. — [4] *Iren. lib.* III, *c.* III. *n.* 1 ; *p.* 175. — [5] *Ibid. n.* 2. — [6] *Matt.* X. 24.

quorumdam romanorum Pontificum, qui hunc sibi locum attribuunt, respondemus ex antedictis : in christianâ Ecclesiâ docendi auctoritatem acceptæ à Christo per apostolos traditionis niti testimonio. Porrò traditionis omnes episcopi testes sunt; ac vis testimonii testium consensu constat. Summa ergo auctoritas in eo consensu est posita. Tum Papa, in Christi nomine, respectu Ecclesiarum particularium est magister ille quidem, sed respectu Ecclesiæ catholicæ discipulus, cum in Ecclesiæ catholicæ consensione manifestum appareat Spiritûs sancti magisterium.

CAPUT XV.

Ex Sedis apostolicæ immobili firmitate concludi causas fidei ad eam Sedem referendas; non autem propterea infallibili judicio finiendas : formulæ interrogandi romani Pontificis, de ejus judicio piam præsumptionem, non tamen continuò certam fidem fuisse; cujus rei exempla proferuntur.

Jam ex totâ antecedente doctrinâ id facilè consequemur, ut majores, ac præsertim fidei quæstiones, in eâ potissimum Sede definiri oporteat, in quâ error non obtineat; et ab eo potissimum Pontifice, qui in eam seriem intexatur, quæ à fide penitus abrumpi nequeat. Id voluit sanctus Bernardus, loco celebri ad Innocentium II [1]. « Oportet ad vestrum referri apostolatum pericula quæque et scandala emergentia in regno » Dei, ea præsertim quæ de fide contingunt : » dignum namque arbitror, ibi potissimùm re- » sarciri damna fidei, ubi non possit fides sen- » tire defectum. Hæc quippe hujus prærogativâ » Sedis. » En *Sedis* universim ex antiquâ traditione; non singuli cujusque romani Pontificis; quâ tamen prærogativâ Sedis id fit, ut de fidei periculis ad ejus sedis præsidem potissimè referatur. Pergit : « Cui enim alteri aliquando dictum est : *« Ego pro te rogavi, Petre, ut non » deficiat fides tua ?* Ergo quod sequitur à Petri » successore exigitur : *Et tu aliquando conver- » sus, confirma fratres tuos.* » Exigitur certè; quis enim neget id à Petri successore postulari? An id officii sit semper ac necessariò præstiturus, Bernardus non dicit; ac fidenter dixerim, ad Bernardi tempora dixisse neminem.

Interim de Pontificis responso optima quæque præsumebant; atque hinc illæ formulæ interrogandi de fide romani Pontificis; Hieronymi quidem clamantis ad Damasum [2] : « Ego nullum primum » nisi Christum sequens, Beatitudini tuæ, id est » cathedræ Petri communione consocior; super » illam petram ædificatam Ecclesiam scio; qui- » cumque extra hanc domum Agnum comederit, » profanus est; si quis in arcâ Noe non fuerit, » peribit regnante diluvio. » Quæ de Sedis dignitate præfatus, de ipso Damaso hæc infert : « Qui- » cumque tecum non colligit, spargit; hoc est, » qui Christi non est, Antichristi est. » Ac paulò post : « Decernite, obsecro : non timebo tres » hypostases dicere, si jubetis. » Cui cognatum illud suprà memoratum Justiniani ad Hurmisdam de uno Trinitatis crucifixo : « Hoc enim re- » putamus catholicum, quod vestro religioso » responso fuerit intimatum [1]. »

Quæ formulæ ideo per totam Ecclesiam frequentatæ; quòd in clero romano tanta lux, tanta doctrina esset, atque in docendâ fide tanta cautio; tantum præterea in sede nunquàm defecturâ Christi præsidium; ut facilè præsumerent, ejus sedis præsulem officio non defuturum. Cæterùm si hæc ad summos apices, non sedi successionique universim, sed singulis quibusque romanis Pontificibus tribuendam putant, jam dicant Liberio, dicant Sergio III, dicant cæteris, à quorum communione tantisper abstinendum fuit : « Qui tecum non colligit, spargit. » Dicant Honorio : « Non timebo unam, duasve volunta- » tes tacere vel promere, si jubeatis; » tota quidem Ecclesia confundetur. Hæc ergo piæ fiduciæ, non certæ sunt fidei.

Quod ad Hormisdam attinet, recordentur velim, postquam à Justiniano interrogatus, spem Orientis haud satis idoneo responso destituit, Orientalem Ecclesiam in priscâ sententiâ perstitisse; ac demum perpulisse Romanos, ut unum Trinitatis crucifixum secum agnoscerent. Jam illud recordentur, Patres atque ipsos romanos Pontifices, sæpè ita esse locutos, ut qui de romani Pontificis judicio dubitarent. Hinc quæsitum in synodis generalibus, an eorum decreta rectè haberent, necne. Hinc illud Augustini [2] : *Romanos clericos nihil veritati nocituros*, sed tantùm *inusturos sibi prævaricationis notam*, si sancti Innocentii decreta rescidissent. Hinc illa contestatio monachorum Hierosolymitanorum, innocuos se esse, si Martinus cum concilio suo prava et fidei adversa definisset [3]. Multa ejusmodi retulimus, quæ ubique cum illis formulis conciliandа sunt, ut una sit ecclesiasticæ doctrinæ facies. Conciliantur autem, si de romani Pontificis judicio dubitatum quidem, sed interim optimè præsumptum esse dicamus.

[1] *Bern. ep.* CXC, *sive Tract. cont. Abæl. ad Inn. II Præf.* tom. I, col. 643. — [2] *Hier. ep.* XIV *ad Damas. alias* LVII; tom. IV, part. II, col. 19, 20.

[1] *Sup. lib.* IX, c. XVI. *Ep.* II *Just. ad Horm.* tom. IV *Conc.* col. 1517. — [2] *Aug. lib.* II *ad Bonif.* c. III, n. 5; t. X, col. 434. — [3] *Vid. Conc. Later. sub Mart. I*, secr. II, tom. VI *Conc.* col. 117.

Quin etiam memoravimus similes de cæteris quoque episcopis locutiones, atque illud imprimis concilii Romani sub Damaso [1]: «Neque enim » hæresis malum cadere in Dei antistites po» test : » non quòd episcopi à fide cadere non possent; sed quòd id futurum non facilè præsumerent.

Notum illud Cypriani ad Florentium Pupianum * in se rebellantem, de singulis quoque episcopis dictum : « Nec hæc jacto, sed dolens » profero : cùm te judicem Dei constituas, et » Christi, qui dicit ad apostolos, ac per hos ad » omnes præpositos, qui apostolis vicariâ ordi» natione succedunt: *Qui audit vos, me audit....* » Inde enim schismata et hæreses obortæ sunt, » et oriuntur, dum episcopus, qui unus est, et » Ecclesiæ præest, superbâ quorumdam præ» sumptione contemnitur, et homo dignatione » Dei honoratus, indignus hominibus judica» tur [2]. » Quem locum ad cujuscumque diœcesis episcopum pertinere, et sermonis probat series, et novissimus auctor anonymus confitetur [3]. An ergo volebant singulis episcopis sic aptari illud : *Qui vos audit, me audit*, ut nemo à fide caderet, nemini unquam obsistendum esset? Hæc aptè, hæc temperatè, hæc piâ fiduciâ præsumebant, non ad extremos apices exigebant. Similis locus apud Cyprianum in epistolâ ad Cornelium papam [4]. Quid Hieronymus? Nonne de Rufino hæc prodidit : « Scribis quoque me litteris indi» casse, quod papa Theophilus expositionem fi» dei nuper ediderit, et polliceris, quòd quid» quid ille scripserit tu sequaris [5]? » An ergo Alexandrinum antistitem infallibilem cogitabat? Subdit Hieronymus : « Si papæ Theophili sen» tentiis delectaris, et nefas putas Pontificum » decreta convelli, quid de cæteris dicis, quos » ipse damnavit [6]? » Adeo optima quæque de episcoporum judiciis præsumebant, neque tantùm in fidei quæstionibus, sed etiam in particularibus causis. Unde subdit : « Quid de Anasta» sio, de quo nulli, ut ais, verum videtur, ut » tantæ urbis sacerdos, vel innocenti tibi facere » injuriam potuerit, vel absenti. » Nempe adversarii, si de fide ageretur, strictè illud urgerent, non potuisse fieri, ut Anastasius romanus Pontifex à fide deficeret : cùm de Rufini peculiari causâ agatur, fateri coguntur, humani sermonis consuetudine, pro certis assumi solita, quæ piâ fiduciâ præsumerent.

Sexcenta ejusmodi commemorare possem, sed in re tam obviâ pudet esse diligentem. Quin ipse novissimus scriptor anonymus quanta refert, quæ per se ipsa vana sint, nisi in nostram interpretationem temperentur! Nempe Innocentius I ad Macedonas hæc scripsit [1] : » Adverti Sedi » apostolicæ, ad quam relatio, quasi ad caput » Ecclesiarum missa currebat, aliquam fieri in» juriam, cujus adhuc in ambiguum sententia * » duceretur. » Hic anonymus, qui nihil nisi infallibilitatem cogitat, statim infert, romanorum Pontificum in fide certissimum esse judicium. Atqui non de fide, sed de disciplinâ variabili agebatur. Percurrat capitula lector diligens, nihil aliud quàm instituta ecclesiastica inveniet; cujusmodi decreta non semper admitti, et etiam ad incudem revocari posse, idem anonymus cum theologis omnibus confitetur. Tum illud Innocentii perpendatur : »Adverti Sedi apostolicæ ali» quam fieri injuriam, cujus adhuc in ambiguum » sententia duceretur. » Audis *aliquam injuriam*; non hæreticos, non schismaticos cogitabat : *aliquam injuriam* fieri querebatur, quòd de tantâ potestate non satis æqua præsumerent; ut etiam si de fide ageretur, locus hic adversario nihil prodesset.

Idem auctor laudat Tarraconense concilium, ejusque epistolam ad Hilarum papam, in quâ sic habetur [2] : » Privilegium vestræ Sedis, quo per » totum orbem beatissimi Petri prædicatio uni» versorum illuminationi prospexit, » etc.; subdunt : » Ad fidem recurrimus apostolico ore lau» datam : inde responsa quærentes, unde nihil » errore, nihil præsumptione, sed pontificali to» tum deliberatione præcipitur. » De Silvani Calaguritani causâ agebatur, ejusque ordinationibus præter canones factis : id petunt ab Hilaro, « ut quid super hâc parte observare velitis, apo» stolicis affatibus instruantur. » Ac postea : » Erit vester triumphus, si apostolatûs vestri » temporibus, quod sancti Petri cathedra obti» net, catholica audiat Ecclesia. » Exclamant Papam in fide esse infallibilem, cùm de fide nullus quæreret. Præsumebat synodus Pontificem, cui depositum fidei commissum esset, ut in illo deposito, ita in peculiaribus causis, *nihil errore, nihil præsumptione*; sed omnia *pontificali deliberatione* gesturum, ut in tantâ sede fieri consueverat. Cætera ejusmodi æquè inania commemorare piget.

[1] *Sup. lib.* IX. *cap.* XIX. *Ep. Synod. Conc. Rom. sub Damas. Coll. Holst. part.* I. *p.* 166 : *tom.* II *Conc. col.* 191.

* Is in Africâ, ut videtur, episcopus fuit, qui cum novatiani partibus adhæreret, Cypriano nomen primatis et etiam episcopi denegabat. (*Edit. Paris.*)

[2] *Cypr. ep. ad Flor. Pap.* LXIX. *al.* LXVI. *pag.* 122. — [3] *Anon.* de Libert. *lib.* VII, *c.* VIII. *n.* 7. — [4] *Cypr. ad Corn. ep.* LV. *al.* LIX. *pag.* 81. — [5] *Apol. Hier. adv. Ruf. lib.* III; *tom.* IV, *part.* II. *col.* 453. — [6] *Ibid. col.* 453.

[1] *Innoc. I. ep.* XXII, *ad Maced. tom.* II *Conc. col.* 1272.

* Hic agit Innocentius de eâ sententiâ, quâ Siricius papa, an. 390, Bonosii ordinationes damnaverat. (*Edit. Paris.*)

[2] *Anon. lib.* I, *c.* V. *n.* 12. *Conc. Tarrac. ep.* I. *ad Hilar. tom.* IV *Conc. col.* 1033.

Memoratur et illud Paschalis II, in concilio Lateranensi III. De privilegio agebatur, quod ad investituras laicales tuendas, Henricus V imperator à Paschale II, in vinculis detento, per vim extorserat. Bruno Signinus episcopus dixit : « Gratias agamus omnipotenti Deo, qui Dominum Paschalem audivimus proprio ore clamantem, illud privilegium, quòd pravitatem et hæresim continebat [1]. » Hic quidam episcopi commonere cœperunt Paschalem hæreticum immeritò appellari : privilegium illud malum quidem fuisse ; hæresim non fuisse. Paschalis deinde hæresis horrendâ voce pulsatus, in hæc verba prorumpit : » Fratres et domini mei, audite : Ecclesia ista nunquam habuit hæreses ; » imò hic omnes hæreses conquassatæ sunt ; et » pro hâc Ecclesiâ Filius Dei in passione oravit, » cùm dixit : *Ego pro te rogavi, ut non deficiat* » *fides tua*. » Hæc si ad extremos apices urgent dicant velim, an putent Papam nec hæreticum esse posse ; professionem hæreticam ab eo, ne per vim quidem, extorqueri posse. Non id dicent, sat scio. Ergo hæc ad commodam interpretationem temperanda, quâ de Pontifice, propter honorem sedis, optima præsumuntur.

Quid quòd Guido Viennensis, tum legatus apostolicus, mox Callixtus II papa in Viennensi synodo definivit [2], « dictante Spiritu sancto, investituram omnem de manu laicâ hæresim esse » judicamus ? » Quid quòd Paschalis II hæc decreta firmavit, seque adeo in eam hæresim, per vim quidem, sed tamen lapsum esse confessus est ? Quid quòd eadem synodus, sanctis episcopis consentientibus, ad Paschalem scripsit : « Si » nostræ paternitatis assertiones roborare noIueritis, nos à vestrâ obedientiâ repelletis. » Ubi tum illud : « Qui tecum non colligit, sparg » git ? » Ubi illud : » Hoc reputamus catholicum, » quod vestro religioso responso fuerit intima» tum ? » siquidem ea ad extremos apices exigantur. Ex quibus colligitur, quæcumque pro hâc infallibilitate speciosissima venditant, ea penitus introspecta, nihil aliud præferre, præter præsumptionem probabilem ac piam fiduciam.

Sic profectò nobis integra, quod ad fidem attinet, judiciorum ecclesiasticorum ratio constat. Sic enim intelligimus, aliud esse, quod piâ fiduciâ præsumimus, aliud quod certâ fide credimus. Cùm episcopi ac synodi particulares de fide judicant, hos vera judicasse pia fiducia suadet ; succurrit enim illud : *Ubi sunt duo vel tres congregati in nomine meo, ubi sum in medio eorum* [3] : meritòque præsumitur, tanto præsidio fultos ; officio non defuturos, neque aberraturos ab antiquâ Ecclesiarum suarum traditione, cujus custodes sunt. Jam si ad romanum antistitem quæstio devolvitur ; atque is Ecclesiarum omnium communione vigens, ad quem proinde omnia referuntur, promit judicium ex illâ Petri Sede, quæ est ædificata in generationem et generationem, ubi stabiliendæ fidei tanta constantia, et adversùs hæreses atque novitates tanta cautela esse solet ; multò magis præsumitur judicium, ex Petri æquitate ac prædicatione et communi Ecclesiarum traditione esse depromptum. Cùm verò Ecclesia catholica ipsa decernit, aut ipsa consensit, non præsumptio, sed res ipsa ; nec jam pia illa fiducia, sed [illegible], quam Paulus appellat, ac plenæ fidei certitudo.

[1] *Conc. Later.* III, *sub Pasch. II* ; *tom.* x *Conc. col.* 767 *et seq. Id. Ursp. an.* 1116. — [2] *Conc. Vienn. ep. ad Pasch, II* ; *tom.* x, *col.* 783. — [3] *Matt.* XVIII. 20.

CAPUT XVI.

De sancto Thomâ et sancto Bonaventurâ Facultatis Parisiensis doctoribus, quid Gerson senserit : utriusque ac præsertim Angelici doctoris sententia explicatur.

Quanquam theologi graves, postquam exploratam habent Patrum sententiam, non multùm commoveri solent novellis scholasticorum opinionibus ; nostra tamen postulat erga sanctum Thomam ac sanctum Bonaventuram, scholæ Parisiensis decora, reverentia singularis, ne illos silentio prætermittamus.

Et quidem Joannes Gerson, sermone Constantiæ dicto, festo die sancti Antonii, in hæc verba : *Nuptiæ factæ sunt in Canâ Galileæ* [1] ; postea quàm retulit illud sessionis v Constantiensis, de conciliari potestate decretum : « Huic, in» quit [2], veritati fundatæ supra petram sacræ » Scripturæ quisquis à proposito detrahit, cadit » in hæresim jam damnatam, quam nullus un» quam theologus maximè Parisiensis et sanctus » asseruit. Vidi nuper sanctum Thomam et Bo» naventuram dantes supremam et plenam sum» mo Pontifici potestatem ecclesiasticam. Rectè, » procul dubio ; sed hoc faciunt in comparatione » ad fideles singulos et particulares Ecclesias. » Hæc Gerson ; neque reverà quidquam aliud apud sanctos illos doctores legimus.

Certè sanctus Thomas alicubi docet, » ad ro» manum Pontificem à synodo appellari, quæ om» nia patent ex gestis Chalcedonensis synodi. » Quo uno satis constat, sanctum doctorem locutum generatim de synodis, abstrahendo ab universali vel particulari synodo. In actis enim Chalcedonensibus videmus appellatum à particulari Flaviani Constantinopolitani synodo, ad sanc-

[1] *Joan.* II. 1. — [2] *Gers. serm. in festo S. Anton. tom.* II, p. 335.

tum Leonem; à synodo universali appellatum fuisse non videmus. Jam de pontificiâ infallibilitate, quem unum quæstionum fontem vidimus, apud Bonaventuram quidem nihil invenio, quo eam romano Pontifici asserat. Imò vero tractans promissionem illam, quâ pontificia infallibilitas vel maximè stare videatur, *Rogavi pro te*, etc. Bonaventura sic exponit, ut ad fidem Ecclesiæ catholicæ referat [1].

Sanctum verò Thomam audimus eodem modo exponentem : « Universalis Ecclesiæ fides non » potest deficere, Domino dicente, *Rogavi pro* » *te, ut*, etc. [2]. »

Huic interpretationi reliqua sancti doctoris, in 2 de fide tractantis, doctrina congruit : nam quæstione I, articulo IX, sic habet [3] : « Sed » contra est, quod Ecclesia universalis non po- » test errare, quia à Spiritu sancto gubernatur, » qui est Spiritus veritatis : hoc enim promisit » Dominus discipulis, Joan. XVI, dicens : *Cùm* » *venerit ille Spiritus veritatis, docebit vos om-* » *nem veritatem* [4]. »

Eodem articulo, ad tertium, exponens cur in Symbolo ita dicatur, *Credo in Deum*, quod ad fidem formatam, id est cum charitate conjunctam, pertinet, ait [5], « quòd confessio fidei tradi- » tur in Symbolo quasi ex personâ totius Eccle- » siæ, quæ per fidem unitur. Fides autem Eccle- » siæ est fides formata : talis enim fides invenitur » in omnibus illis, qui sunt numero et merito de » Ecclesiâ. » Quare illud : *Rogavi pro te, ut non deficiat fides tua*, fidei formatæ est. Talis enim fides Petro promittitur, et meritò refertur ad universalem Ecclesiam, cui semper inesse constat fidem, eamque formatam.

Quod autem idem doctor, articulo sequente, concludit, « Quod ad summum Pontificem per- » tineat fidei Symbolum ordinare [6], » Ita est intelligendum, ut ad ipsum præcipuè ; ut sine ipso ad nullum; denique ut ad ipsum, ut publicam personam, hoc est, » utentem concilio, et requi- » rentem adjutorium universalis Ecclesiæ; » quemadmodum Antoninus Thomæ discipulus exponebat [7].

Unde sanctus doctor, eodem articulo X, sic habet [8] : « Sed contra est, quòd editio Symboli » facta est in synodo generali, sed ejusmodi syn- » odus auctoritate solius summi Pontificis po- » test congregari, ut habetur in decr. dist. XVII. » Ergo editio Symboli ad auctoritatem summi » Pontificis pertinet ; » summi certè Pontificis, « utentis concilio, et requirentis adjutorium uni- » versalis Ecclesiæ. »

Et ibidem ad secundum respondens ad illud synodi Ephesinæ interdictum, quòd aliam fidem præter Nicænam nulli proferre liceat, sic ait : « Ad secundum dicendum, quòd prohibitio et » sententia synodi se extendit ad privatas perso- » nas, quarum non est determinare de fide. Non » enim per ejusmodi sententiam synodi generalis » ablata est potestas sequenti synodo novam » editionem symboli facere ; non quidem aliam » fidem continentem : sed eamdem magis expo- » sitam : sic enim quælibet synodus observavit, » ut sequens synodus aliquid exponeret supra » id quod præcedens synodus exposuerat, pro- » pter necessitatem alicujus hæresis insurgentis. » Unde pertinet ad summum Pontificem, cujus » auctoritate synodus congregatur, et ejus sen- » tentia confirmatur. » Porrò confirmare quid sit alibi diximus [1], nec repugnat sanctus Thomas, sed ecclesiasticam vocem ex universali traditione intelligendam relinquit.

Idem sanctus doctor, articulo IX præcedente, dixerat, argumento *Sed contra* : « Symbolum » est auctoritate universalis Ecclesiæ editum : » nihil ergo inconveniens in eo continetur. » Hic robur, hic omnimoda et inconcussa firmitudo.

Cùm ergo concludit, in corpore articuli X : « Quòd ad summi Pontificis auctoritatem perti- » neat editio Symboli; quòd ad ejus auctoritatem » pertineat finaliter determinare ea quæ sunt fi- » dei, ut ab omnibus inconcussâ fide teneantur ; » quòd unitas servari non potest, nisi quæstio » fidei determinetur per eum qui toti Ecclesiæ » præest, ut sit ejus sententia firmiter à totâ Ec- » clesiâ teneatur; » intellige ex ipso, non quòd in summo Pontifice solo ea auctoritas resideat : nam universali Ecclesiæ, ejusque synodis tribuit *auctoritatem et potestatem* edendi Symboli, eamque inconcussam [2]; sed quòd in summo Pontifice sit ea auctoritas, quæ omnibus præsit, quæ omnes moveat ad unitatem, quæ ubi opus est, et omnes convocet et acta confirmet. Qui autem convocat et confirmat, non proinde ipse solus judicat atque determinat; sed omnium judicio determinationique consentit, atque ex eis pronuntiat.

« Sic ejus sententia à totâ Ecclesiâ firmiter » tenetur, » ut dixit sanctus Thomas : quia ex omnium sensu ac totius Ecclesiæ traditione judicat. Unde etiam synodi sententia, ejus senten-

[1] *Bonav. exp. in Ev. Luc. c. XXII, tom. II.* — [2] *Vid. comm. S. Thom. in Evang. Luc.* — [3] *S. Thom. 2. 2. quæst. 1, art. IX.* Sed contra. — [4] *Joan. XVI. 13.* — [5] *S. Thom. ibid. ad tert.* — [6] *Id. ibid. art. X. in corpore.* — [7] *Ant. Sum. Theol. part. III. parag. IX. p. 318. verso.* — [8] *S. Thom. loc. cit.* Sed contra.

[1] *Sup. lib. VIII, cap. II et seq.* — [2] *S. Thom. ibid. art. IX.* Sed contra.

tia est; alluditque sanctus Thomas ad eum decernendi morem qui jam obtinuerat, ut sub Papæ nomine synodale decretum ederetur, atque ipse, synodo approbante, decerneret.

Ex quibus intelligitur, id quod ipse sanctus doctor sic deinde concludit : « Et ideo ad solam » auctoritatem summi Pontificis pertinet nova » editio Symboli, sicut et omnia alia quæ perti- » nent ad totam Ecclesiam, ut congregare syno- » dum et alia ejusmodi [1] : » satis enim ex dictis patet, *Symboli editionem ad solam auctoritatem* referri Pontificis, quod et ipsa præcipua sit, et sine illâ nihil fiat aut valeat; quod sæpe diximus.

Cùm autem sanctus Thomas ait, ad summum Pontificem pertinere, ut congreget synodum, ostendit se loqui de ordinariis casibus; cùm omnes fateantur multos esse casus, quibus synodus, etiam invito summo Pontifice, congregari possit, ut vidimus.

Jam quòd idem sanctus doctor fidei unitatem inde proficisci docet, quòd fidei quæstio ad eum referatur qui toti Ecclesiæ præsit, omnes catholici consentiunt : atque id est quod Joannes Gerson his affirmat verbis : « Ea quæ fidei sunt, » debent eadem esse apud omnes ; et hæc iden- » titas et unitas, vix aut nunquam perpetuari » potest, nisi recursus esset finalis ad unum ca- » put [2]. » Non profectò quòd omnia à solo Papâ fluiantur : nihil enim magis abhorret à Gersonis sententiâ; sed quòd finale illud sit, quod cum totâ Ecclesiâ Papa definiat.

Merito ergo Gerson nihil se à sancto Thomâ discrepare docet; ac si rectè intelligatur eorum sententia, summâ quidem ipsâ in unum convenit. Id tantùm Gerson, aliique Parisienses sancti Thomæ doctrinæ addiderunt, quòd diuturnissimi atque hactenus inexperti schismatis malis docti, multa experiri, multa prævidere coacti sunt, circa dissensionem synodi ac Papæ, quæ sanctus Thomas non attigit, tum quòd occasio et tempus non id postulabat, tum quòd minùs necessaria videbantur rudioribus theologis, quos ipse in *Summâ* instruebat. Unde hic, summa capita attigisse contentus, reliqua prætermittit.

Denique quòd sanctus Thomas, eodem articulo x, majores ac difficiliores quæstiones ad summum Pontificem referri inde probat, « quòd » Dominus, *Luc.* XXII, Petro dixit, quem summum » Pontificem constituit : *Rogavi pro te, ut non de-* » *ficiat fides tua ; et tu aliquando conversus con-* » *firma fratres tuos* : » rectè omnino facit; atque id directè probant illa Christi verba : *Confirma fratres tuos*. Quod quidem officio confirmandi fratres maximè opus est, in arduâ et ancipiti re; neque tamen concludendum, ad summum Pontificem propriè pertinere, *ut non deficiat fides* ejus : neque enim sanctus Thomas id dicit; imò ex ejus dictis constitit, quòd illa non defectura fides Petri, sit ipsa universalis Ecclesiæ aut certè peculiaris Ecclesiæ romanæ fides. Atque ita sanctus Thomas exposuit, cum hunc Lucæ locum debitâ operâ interpretaretur.

Quare si rem, uti diximus, summâ ipsâ perpendimus, nihil sanctus Thomas à reliquis Parisiensibus differre videatur, quem tamen si perfractè nihil tale memorantem, ad romani Pontificis omnino absolutam atque independentem ab Ecclesiæ consensu auctoritatem trahant, patiantur certè nos in doctrinâ Patrum, qui antecesserint, atque in posterioribus, jam quæstione motâ, concilii Constantiensis judicatis, tutò acquiescere.

CAPUT XVII.

Testimonium ex cleri gallicani cœtu anno 1626 petitum : alia argumenta ex Janseniano negotio deprompta solvuntur : conventus anni 1653, bullæque sol mnis acceptatio.

At enim objiciunt [1], malè hæc à nobis memorari tanquam Ecclesiæ gallicanæ dogmata, cùm à cleri gallicani cœtu recente memoriâ rejecta sunt. Atque hic referunt comitiorum generalium anni 1626 articulum CXXXVII, in quo hæc verba sunt : » Hortandos episcopos, uti Sedem obser- » vent apostolicam, Ecclesiamque romanam in- » fallibili Dei promissione fundatam [2]. » At quorsum nobis hæc objiciunt quæ tuemur? Certè enim Sedem apostolicam, partem Ecclesiæ principalem, atque omnium caput, eâ promissione, quâ totum ipsum nititur fulciri diximus. Gravius illud putant quod subditur : « Petro cum » clavibus datam infallibilitatem fidei, quam vi- » demus, divinæ potentiæ miraculo, in Petri » successoribus ad hodiernum usque diem im- » mobilem permanere. » Quis enim nostrùm negat, Petro promissam eam, quæ nunquam deficiat, fidem, atque in ejus successoribus, divinâ Providentiâ permansisse, ac porrò permansuram fidem, summâ quidem ipsâ, ita ut ipsa series atque successio nunquam à fide abrumpatur, quemadmodum à Patribus intellectum esse vidimus. Miror hæc à viris gravibus, atque à novissimo auctore anonymo venditari [3]. Neque pluris valet id quod à gallicanis depromit episcopis [4], in eâ

[1] S. Thom., art. X. In corp. — [2] Gers. tract. de Conc. gen. unius obedient. tom. II, p. 28.

[1] *Anon.* de Libert. etc. *lib.* IX, *cap.* X, *n.* 3. — [2] *Actes de l'Assemblée du clergé à MM. les archev. et évêques, du 20 janv. 1626, art.* CXXXVII. — [3] *Anon. loc. jam cit.* — [4] *Id. lib.* VII, *c.* XVII, *n.* 12.

epistolâ, quam ad Innocentium X, anno 1653, de condemnandis Jansenii propositionibus perscripserunt : « Majores Ecclesiæ causas ad Sedem apostolicam referri, solemnis Ecclesiæ » mos est, quem fides Petri nunquam deficiens » perpetuò retineri pro jure suo postulat [1]. » Quæ sanè nihil contra nos, qui confitemur, fidem Petri in Sede apostolicâ minimè defecturam, atque ejus rei gratiâ fidei causas ad eam referendas. Hæc ergo ex communi traditione desumpta nobis objici ratio non sinit. Sed quia ex Jansenii negotio, alia argumenta ducunt, quæ magni putant ponderis, rem ipsam ab exordio repetamus.

Primùm ergo prodiit ea epistola anni 1653, quâ plurimi episcopi gallicani Cornelii Jansenii Yprensis episcopi libro posthumo et doctrinâ commoti, à summo Pontifice flagitabant, ut *quinque præsertim propositiones* epistolæ insertas, « de » quibus disceptatio periculosior, et contentio » ardentior esset, sua Sanctitas expenderet, ac » perspicuam ac certam de unâquaque senten» tiam ferret [2]. » Hæc summa epistolæ est, cui octoginta * circiter episcopi subscripserunt.

Re diu perpensâ, multisque et gravissimis habitis consultationibus, Innocentius X, uti rogatus fuerat, sententiam tulit de illis quinque omnium sermone celebratis propositionibus [3], « de » quibus occasione libri, cui titulus : AUGUSTI» NUS CORNELII JANSENII YPRENSIS EPISCOPI, » inter alias ejus opiniones orta fuerit præsertim » in Galliis controversia : » quas propositiones singulas Pontifex suâ notâ confixit, » nec tamen » probatis aliis opinionibus quæ continentur in » dicto Jansenii libro; » datum pridie kal. Junii, anno 1653, pontificatûs IX.

Eam definitionem per nuntium apostolicum misit in Galliam cum duplici brevi apostolico, altero ad regem, altero ad episcopos gallicanos [4]. Rex, 4 Julii, anno 1653, dedit *Patentes*, quas vocant, *litteras* ad archiepiscopos et episcopos. His cùm declarasset nihil Innocentii constitutione contineri, « quod Ecclesiæ gallicanæ liber» tatibus et regiæ coronæ juribus esset adver» sum [5], » episcopos hortabatur atque admonebat, ut eam publicarent et executioni darent. Nam quod primum irrepserat, id etiam *jubere* regem, clero postulante, sublatum est.

Quid deinde in recipiendâ atque publicandâ pontificiâ constitutione episcopi gallicani gesserint, docet relatio, anno 1655, jussu congregationis cleri gallicani linguâ vulgari facta atque edita ad rei memoriam sempiternam; atque à quadraginta episcopis, totoque ipsis adjuncto presbyterio, universi cleri nomine subsignata.

Quæ ergo doceat illa relatio hæc sunt. Primum quidem visum esse, « ut ad firmiorem constitu» tionis executionem, Sedisque apostolicæ majo» rem dignitatem, atque episcopatûs honorem, » ipsa constitutio facto episcoporum cœtu reci» peretur atque firmaretur [1]. » Habitus ille cœtus undecimo Julii anno 1653, in ipsâ regiâ, in eâ scilicet Luparæi palatii parte, in quâ morabatur eminentissimus Julius cardinalis Mazarinus, præcipuus regni administer, qui sacro cœtui præsidebat.

Ibi primùm lectæ sunt *Patentes litteræ*, observatumque ab episcopis, à rege « pro more » declaratum, ipsam constitutionem nihil regni » juribus nocituram, jussosque regis adminis» tros, ut operam suam in exequendâ bullâ epi» scopis adjungerent. Cæterùm quòd attineret » ad constitutionis solemnem receptionem, quæ » auctoritate ecclesiasticâ fieret, id totum epi» scopali deliberationi à rege permissum [2]. » Atque iterum : « Definitionem à Papâ editam, li» beræ episcoporum deliberationi relinquendam, » ut ejus publicationem atque executionem de» cernerent, nullo coacti judicio sæcularis potes» tatis. »

De ipsâ deliberatione, sic est in nostrâ relatione proditum [3] : « Cùm constitutionis materia » et argumentum à duodecim annis per Gallias » agitatum, omnibus notum esset, facilè agni» tum, pontificiâ constitutione, firmatam anti» quam Ecclesiæ fidem à conciliis ac Patribus » traditam, atque in concilio Tridentino innova» tam.... Itaque communi omnium sententiâ » conclusum ab episcopis congregatis, ut accep» tarent bullam, omnique obsequio ac reverentiâ » susciperent, quæ in eâ decisa essent. » Sic à clero gallicano pontificia constitutio, factâ deliberatione, suscepta et *acceptata est*. Quam vocem rei exponendæ necessariam condonari nobis volumus : ut quæ linguâ nostrâ aliquid spontaneum, atque, ut ita dicam, auctoritativum sonet.

Hic subit recordatio susceptæ à majoribus nostris sancti Leonis adversùs Eutychen epistolæ [4] : « Quòd in eâ recognoscerent fidei suæ » sensum, et ita se semper ex paternâ tradi» tione lætentur tenuisse. » Jam ad relationem redeamus.

Decretum in eâdem congregatione episcopo-

[1] *Rel. des délibér. du clerg. de France. Paris. Vitré*, 1661, p. 23. — [2] *Ibid.* p. 26.

* LXXXV.

[3] *Bull. Inn. X, ibid.* p. 28. — [4] *Bull. Inn. X, ibid.* p. 27 et 33. — [5] *Déclar. du Roi, etc. ibid.* p. 31.

[1] *Déclar. du Roi, etc. ibid.* p. 3. — [2] *Ibid.* p. 6. — [3] *Ibid.* p. 7.

[4] *Ep. syn. Episc. Gall. ad Leon. Mag.* tom. III *Conc.* col. 1329. *Inter. Leon. post epist.* LXXVI, *al.* LI.

rum, ut ad summum Pontificem et ad omnes episcopos scriberetur : utque epistola ad episcopos* « ita conscriberetur, ut episcopis gallicanis » constaret integrum jus definiendarum, primo » certè gradu primâque instantiâ, fidei quæstio» num, ubi id utile videretur ; sive pœnas juris » decernendo adversùs manifestos hæreticos, » sive res dubias, congregatione habitâ, deci» dendo [1]. » Sic Ecclesia gallicana juris episcopalis ubique recordatur.

Epistolæ, congregatione habitâ, lectæ, probatæ ac subsignatæ sunt ab omnibus episcopis, 15 julii.

Epistola ad Papam hæc habet [2] : « Non solùm » ex Christi Domini nostri pollicitatione Petro » factâ, sed etiam ex actis priorum Pontificum, » et anathematismis adversùs Apollinarium et » Macedonium, nondum ab ullâ œcumenicâ syn» odo damnatos, à Damaso paulò antea jactis ; » judicia pro sanciendâ regulâ fidei, à summis » Pontificibus lata, super episcoporum consul» tatione (sive suam in actis relationis sententiam » ponant, sive omittant, prout illis collibuerit) » divinâ æquè ac summâ per universam Eccle» siam auctoritate niti : cui christiani omnes ex » officio, ipsius quoque mentis obsequium præ» stare teneantur. » Quo loco id volebant, non esse semper necessariam synodi œcumenicæ sententiam, ut christiani ad fidei officium tenerentur ; sed omnino sufficere, consulentibus episcopis, romani Pontificis auctoritatem; si quidem decretum ejus reciperetur, ut ipsi fecerant, atque à se factum esse gestis indiderant ad rei memoriam [3].

In epistolâ ad episcopos disertè scriptum erat : « Et ad episcoporum necessariam atque essen» tialem dignitatem pertinere, ut de fidei quæs» tionibus primam ferrent sententiam ; et ne id » facerent (episcopos qui Papam consuluerant) » animorum dissensionibus fuisse prohibitos [4]. »

Addebant : ad nos constitutione perlatâ, « epi» scopos congregatos, ut deliberarent quid in » hoc negotio facto opus esset, uno spiritu, uno » corde, uno ore ita consensisse ad recipiendum » illius judicium, ceu per unitatem christiani epi» scopatûs hierarchicâ subordinatione colligati » essent ; ut meritò crediderint propositionum » condemnationem, unà cum eo à se quoque esse » prolatam ac pronuntiatam. » Sic se episcopos, hoc est, *conjudices* et *condecernentes*, quod sæpè diximus ; suumque consensum, non nudi obsequii, sed etiam judicii, decretique ecclesiastici loco esse meminerant.

Hæc triginta episcopi decreverunt, subsignarunt, totâ Galliâ divulgarunt ; eoque spiritu omnes episcopi constitutionem ad se ab eo cœtu missam receperunt ; ut dubium non sit, quin communis is fuerit Ecclesiæ gallicanæ sensus.

CAPUT XVIII.

Tres aliæ seculæ cleri gallicani congregationes probant necessariam episcoporum consensionem, atque hanc pro ecclesiastico judicio esse habendam.

Pergit relatio, docetque « harum turbarum » auctores, neque summi Pontificis auctoritate, » neque Ecclesiæ gallicanæ universali assensu » cohiberi potuisse [1] ; » subortam de genuinis propositionum sensibus quæstionem, sive vitilitigationem, cujus gratiâ (anno 1654, 9 martii) XXXVIII episcopi iterum ad Luparam, apud eminentissimum Mazarinum convenirent.

Quæstio gravis Patribus visa est, atque omnino id agi, ut constitutio evanesceret, summusque Pontifex tantùm inani murmure detonasse videretur. Itaque datum negotium aliquot episcopis, ut quæ ad hanc rem facerent, diligenter ponderarent ; quorum relatione factâ, lectisque Jansenii necessariis locis, aliisque in eam rem editis scriptis atque documentis, re in deliberationem adductâ, « conclusum est (à sacro cœtu) » declaratum iri per modum judicii, visis omni» bus causæ ex utrâque parte documentis, in » constitutione damnatas propositiones, ut quæ » Jansenii essent, ac sensu Jansenii, cujus ju» dicii relatio ad summum Pontificem, atque » etiam ad universos episcopos gallicanos, datis » litteris, mitteretur : » 28 martii, anno 1654 [2].

Sic episcopi in constitutionis apostolicæ executione atque interpretatione, subortâ difficultate, quam ad decreti fidei robur maximè pertinere constaret, agunt ut judices, idque ad Innocentium X scribunt his verbis [3] : « Ad munus epi» scopale pertinere putavimus, recens excitatas » à clericis numero paucis contentiones, defini» tione nostrâ compescere ; quâ constitutionis » apostolicæ integra executio, quæ nobis com» missa est, adversùs alienas à vero illius sensu » expositiones sanciatur. » Atque iterum [4] : « Nos in hâc urbe Parisiensi congregati consul» mus, et per epistolam encyclicam his litteris » adjunctam declaravimus, propositiones illas » et opiniones esse Cornelii Jansenii, et in sensu » ejusdem Jansenii à Sanctitate vestrâ damna-

* Scriptum legimus in relatione *ad Papam*, mendo typographico, vel descriptoris incogitantiâ. (*Edit. Paris.*)

[1] *Relat.* p. 8. — [2] *Ibid.* p. 36. — [3] *Ibid.* p. 40. — [4] *Ibid.* p. 41.

[1] *Relat.* p. 8. — [2] *Ibid.* p. 11 et 15. — [3] *Ibid.* p. 45. — [4] *Ibid.* p. 46.

» tas, disertis et manifestis verbis : » denique : « Constitutionem ordine canonico latam, atque » genuino in sensu intellectam, quem litteræ » istæ patefaciunt nos suscipere testamur. »

Sic profectò testari pergunt consensionem suam, cùm ad papalis decreti auctoritatem accedit, judicium esse ecclesiasticum; quâ etiam constitutionis verus genuinusque, quem ipsi admittant, sensus exponatur; *genuino sensu*, inquiunt, *quem litteræ istæ patefaciunt.*

Epistolâ verò ad præsules gallicanos missâ, sic dicunt : « Declaravimus et hoc nostro judicio » declaramus [1] : » ut nemini dubium esse possit, quin judicium ecclesiasticum hâc suâ definitione protulerint.

Hæc igitur omnia ad Innocentium X missa, ac per episcopum Lutevensem tum Romæ agentem tradita [2], summâ Pontificis gratulatione accepta sunt, probatumque est latum de subiatâ difficultate ac bullæ interpretatione ab episcopis judicium, dato brevi 29 septembris, anno 1654.

Quo brevi recepto, ac per universam Galliam promulgato, tertiò episcopi Parisiis congregantur, atque ad universos Galliarum episcopos hæc gesta perscribunt, testanturque ab episcopis primùm congregatis, « cum reverentiâ receptam » constitutionem, unoque spiritu cum sanctissimo Papâ probatam ac pronuntiatam quinque » propositionum, quas ipse censurâ confixerat, » condemnationem [3]. » Quò rursus declarant consensionem suam verum ecclesiasticumque judicium.

Subdunt ab episcopis iterum congregatis verum constitutionis sensum, expresso judicio declaratum, datâ epistolâ, 10 Maii 1655 [4].

Anno denique 1656, episcopi quartum congregati numero XL, cum deputatis omnibus, ordinario cœtu cleri gallicani, quæ tribus antè actis cœtibus gesta erant, ordine recensita confirmarunt 2 septembris [5]. Insuper affirmarunt, intactam et inviolatam manere sancti Augustini doctrinam, quam Jansenius perperam sibi vindicavit; atque hæc omnia ad Alexandrum VII perscripserunt.

In epistolâ ad regem hæc dicunt : » A se de» nuo confirmata et approbata, quæ Mazarino » cardinale præside gessissent episcopi ad accep» tandum judicium suæ Sanctitatis, et condem» nationem errorum [6] : » Regique supplicant, ut jubeat judices suos adesse auxilio episcopis exequentibus constitutionem, *eorum consensu receptam.*

Ad reginam verò matrem : « Ab Innocentio X » confirmatum id quod ipsi judicassent : » tum : « Acceptatam à se unanimi consensu Sedis apo» stolicæ definitionem [1]. »

Postea ad episcopos : » Exequendam constitu» tionem eo sensu, qui judicio episcopalis cœtûs » declaratus esset mense Martio 1654 [2]; » ad quos etiam mittunt formulam ab omnibus subscribendam.

Denique relationem. ex quâ hæc omnia retulimus, fieri jusserunt, comprobarunt; manu suâ confirmarunt. Hæc gesta, primâ, secundâ, et quartâ septembris in congregatione generali totius cleri gallicani, anno 1656.

Sic igitur Ecclesia gallicana decretum fidei à Sede apostolicâ missum, consensu, judicio, deliberatione accepit.

CAPUT XIX.

Duo exempla ab antiquitate deprompta, quibus gallicanarum congregationum gesta firmantur : sancti Siricii de Joviniano judicium : Capuana synodus, et ejusdem Siricii responsio ad Macedonas.

Sic quoque solebat antiquitas. Quarto sæculo, cùm Jovianus virginitatis propositum improbaret, eamque hæresim in ipsâ etiam urbe Româ disseminare inciperet, sanctus Siricius papa, *facto presbyterio*, eùm condemnavit; atque hoc judicium ad Mediolanensem dixerit Ecclesiam. Sic autem erat constitutum [3] : « Unde apostolorum » secuti præceptum, quia aliter quàm quod acce» pimus, annuntiabant, excommunicavimus. » Omnium ergo nostrùm tam presbyterorum » quàm etiam totius cleri, unam scitote fuisse » sententiam, ut Jovinianus, Auxentius, Genia» lis, etc., qui incentores novæ hæresis et blas» phemiæ inventi sunt. divinâ sententiâ, et » nostro judicio, in perpetuum damnati, extra » Ecclesiam remanerent, quod custodituram » Sanctitatem vestram non ambigens, hæc » scripta direxi. »

Hoc sancti Siricii papæ ac Sedis apostolicæ judicium Itali episcopi, sancto Ambrosio præside, Mediolani congregati, synodali judicio receperunt his verbis : « Itaque Jovinianum, Auxentium, » etc., quos Sanctitas tua damnavit, scias apud » nos quoque secundùm judicium tuum esse » damnatos [4]. » Sic damnatos Sedis apostolicæ judicio, ipsi quoque, sed prolato pariter judicio, damnant. Unde ille consensus, quo ecclesiastica judicia summam vim obtinent, perinde haberi

[1] *Rel. p.* 49. — [2] *Ibid. p.* 13. — [3] *Ibid. p.* 58. — [4] *Ibid. p.* 59. — [5] *Vid. p.* 62 *et seq.* — [6] *Vid. Relat. p.* 69 *et seq.*

[1] *Vid Relat. p.* 74. — [2] *Ibid. p.* 77. — [3] *Ep. Siric. ad Mediol. Eccles. int. Ambr. post ep.* XLI, *al.* LXXX; *tom.* II, *col.* 965. *Vid. etiam tom.* II. *Conc. col.* 1024. — [4] *Rescript. ep. Ambr. etc. ad Siric. int. Ambros. ep.* XLII, *aliàs* LXXXI, *col.* 969, *et tom.* II *Conc. col.* 1026.

censetur, cùm vel episcopos præeuntes Sedes apostolica probat, vel Sede apostolicâ præeunte, concinunt et consentiunt Ecclesiæ.

Sic ab episcopis gallicanis Lutetiæ Parisiorum frequente conventu sæpius congregatis, Innocentii X recepta constitutio. Reliqua in Jansenii Augustinum sacrosanctæ Sedis acta, eodem episcoporum consensu valuerunt. In Galliis, maximâ solemnitate, gravissimoque judicio expressus consensus est editus; ut solet esse clarior, ubi controversiæ maximè viguerunt. Bullas interim toto orbe catholico receptas esse constat, ut nullus omnino sit dubitationi locus, quin istud hæreticum dogma æterno judicio condemnetur.

Jam quòd episcopi gallicani episcopalis juris esse profitentur, ut, cùm res tulerit, ipsi adunati de quæstionibus fidei primam ferant sententiam, ex antiquâ item traditione depromptum est [1]. Ita enim Antiochenæ, Constantinopolitanæ, Africanæ synodi, de Pauli Samosateni, Eutychetis, Pelagii ac Cœlestii hæresi judicarunt, multaque alia hujus rei exempla memorantur, quæ Sedes etiam apostolica comprobavit. Illud insigne est, quod à synodo Capuensi gestum est sub eodem beato papâ Siricio, cujus adversùs Jovinianum decreta retulimus.

Ea synodus paulò ante decretum illud, ut videtur, duabus de causis celebrata est; primùm ad finiendam Ecclesiæ Antiochenæ veterem discordiam, cùm Evagrius et Flavianus de episcopatu contenderent; secundò, ut de Bonoso episcopo ferretur judicium, qui adversùs beatæ Mariæ virginitatem blasphemare ausus fuerat.

Cùm neque Flavianus, neque, ut videtur, Bonosus synodo Capuensi se sisterent; illius causa, Theophilo Alexandrino atque Ægyptiis episcopis; hujus, Anysio Thessalonicensi ejusque synodo delegatur.

Hæc quidem decreta erant, salvâ Sedis apostolicæ auctoritate; unde beatus Ambrosius ad Theophilum, synodi Capuensis nomine, hæc scribit: « Sanè referendum arbitramur ad sanc- » tum fratrem nostrum romanæ sacerdotem Ec- » clesiæ, quoniam præsumimus ea te judicatu- » rum, quæ etiam illi displicere nequeant [2]. » Subdit pacem futuram; « cùm id, inquit, ges- » tum esse cognoverimus quod Ecclesia romana » haud dubiè comprobaverit. »

Neque est ambiguum quin Anysio Macedonibusque, quibus præerat, episcopis, eadem lex dicta sit; cùm constet eam provinciam Sedi apostolicæ peculiari jure fuisse subditam. Quo etiam factum est, cùm quædam causæ pars indecisa penderet, ut beati Siricii papæ sententiam exquirerent. At sanctus Pontifex sic rescripsit [1]: « Ac- » cepi litteras vestras de Bonoso episcopo, quibus » vel pro veritate, vel pro modestiâ, nostram sen- » tentiam sciscitari voluistis; sed cùm ejusmodi » fuerit concilii Capuensis judicium, ut finitimi » Bonoso atque ejus accusatoribus judices tri- » buerentur, et præcipuè Macedones, qui cum » episcopo Thessalonicensi de ejus factis cognos- » cerent, advertimus quòd nobis judicandi forma » competere non posset. Nam si integra esset » hodie synodus, rectè de his quæ comprehendit » vestrorum scriptorum series, decerneremus. » Vestrùm est igitur, quia hoc recepistis judicium, » sententiam ferre de omnibus; nec refugiendi, » nec elabendi, vel accusatoribus, vel accusato » copiam dare. Vicem enim synodi recepistis, » quos ad examinandum synodus delegit. » Ac paulò post: « Vos enim totius, ut scripsimus, » synodi vice decernitis; nos quasi ex synodi » auctoritate judicare non convenit. » Hæc deinde subjungit: « Sanè negare non possumus de Ma- » riæ filiis jure reprehensum, meritòque vestram » Sanctitatem abhorruisse, quòd ex eodem utero » virginali, ex quo secundùm carnem Christus » natus est, alius partus effusus sit. » Quam causam multis ac præclarè egit.

Hanc egregiam epistolam inter beati Ambrosii epistolas sub ejusdem Ambrosii nomine legebamus: sed ipsa verborum series, atque ibidem facta Ambrosii mentio repugnabat. Eam vir doctissimus et candidissimus Lucas Holstenius [2], bibliothecæ Vaticanæ præfectus, ex veteribus archivis sancto Siricio restituit [*].

Jam ex eâ epistolâ hæc habemus: primùm, causam fidei Anysio ejusque coepiscopis à Capuanâ synodo delegatam, atque ab iis judicatam fuisse: neque tantum judicatum Bonosum beatæ Mariæ virginitati detraxisse, sed etiam eam blasphemam esse sententiam; quod judicium sanctus Siricius comprobavit. Hoc primùm. Tum illud, beatum Pontificem, etiam Macedonum episcoporum, id deferente concilio, nullam judicii partem delibare voluisse; sed rem integram reli-

[1] *Vid. Relat. p.* 8 *et* 40. — [2] *Ambr. ep.* LXVI, *aliàs* LXXVIII, *n.* 7. *tom.* II, *col.* 1007, 1008.

[1] *Ep. Siric. int. Ambr. post ep.* LV. *aliàs post* LXXII; *ib. col.* 1008; *et tom.* II *Conc. col.* 1033. — [2] *Holst. Coll. part.* I.

[*] Holstenii rationibus non moventur PP. Bened. qui dubitant utrum ille manuscriptorum auctoritatem an verò Baronii conjecturam secutus fuerit. Iidem existimant hanc epistolam tam bene, aut alicui de Italiâ metropolitano attribui posse, aut ipsi Ambrosio scribenti nomine alicujus synodi, quàm Siricio. Vide eorum notas loc. cit. At D. DE TILLEMONT, qui Holstenii conjecturam habet probabiliorem, dicit non esse verisimile Ambrosium nomine synodi, cui præsedisset, hæc verba scripsisse: *Nos quasi ex synodi auctoritate judicare non convenit*; nec verisimilius hanc epistolam posse attribui alicui de Italiâ metropolitano. Vid. tom. X. Ambr. vii. art. LXX, p. 240. et not. LXV, p. 755, 756. (*Edit. Paris.*)

quisse iis, quibus Capuensis synodus demandasset.

Et magna quidem erat, cujus auctoritati sanctus Siricius detulit, Capuensis synodus; non tamen œcumenica. Verùm romani Pontifices, ecclesiastici ordinis atque æqui juris observantissimi, non ea attingebant, quæ à particularibus etiam synodis decernerentur, nisi postquam ad eos canonico ordine devenissent.

Hinc illud : « Vestrum est judicium ferre de » omnibus; » et : « Nobis judicandi forma com» petere non potest; » et : « Vos potiùs synodi » vice decernitis, nos quasi ex synodi auctori» tate judicare non convenit. » Et quidem satis indicat, neque id se detracturum fuisse, si res integræ essent : sed post Capuensis concilii judicium, eo modo atque ordine procedi oportere, quo sacrum concilium judicasset. Tanta erat modestia, tam æquo jure omnia disceptabant; neque interim, cùm res ac locus exposceret, suæ potestatis obliti, sed vim Ecclesiæ in canonico ordine reponebant.

Ergo in Janseniano negotio episcopi gallicani, ex antiquo more ac jure, hæc duo sibi meritò vindicarunt; et ut episcopale sit in causis fidei primam ferre sententiam; et ut episcopi Sedis apostolicæ ad se perlata judicia, ipsi dato judicio, recipiant, interpretentur, exequantur; neque aliâ in re antiquâ traditione ac Patrum sententiâ deflexeruut.

CAPUT XX.

Dictum illud : Prima Sedes non judicatur a quoquam, cujus virtutis sit; an cum Declaratione gallicanâ consentiat : duplex ejus sensus; alter de personâ Papæ; alter de sententiâ ab eo dictâ : de particularibus synodis intelligendum : Synuessana synodus; Romana concilia sub Symmacho papâ.

Nunc exponendum superest, quomodo cum Declaratione gallicanâ consentiat illud à primâ antiquitate depromptum; *Prima Sedes non judicatur à quoquam* : vel quidquid dictum est in eam sententiam.

Id duplici modo potest intelligi : alter, ut persona Pontificis eam sedem tenentis à nemine judicetur : alter, ut lata ab eâ sententia à nemine retractetur.

Primo itaque sensu, sic legimus in Sinuessano illo suspectissimo concilio ab episcopis ad Marcellinum papam dictum, cùm in Diocletiani persecutione thurificasset : « Tu eris judex : ex te » enim damnaberis, et ex te justificaberis; tu enim » judex, tu reus[1]. » Et iterum : « Justè ore suo » condemnatus est. » Ac postea : « Nemo enim » nnquam judicavit Pontificem, nec præsul sa» cerdotem suum; *quoniam prima Sedes non » judicatur à quoquam*[1]. »

Quæ utcumque se habent, nihil ad rem. Quæstio enim superest, an hâc voce, *à quoquam*, intelligenda veniat tota Ecclesia catholica, sive concilium œcumenicum eam repræsentans. Ac si cum Baronio et Binio vel maximè volumus hanc admissam synodum, jam illud constabit coactam synodum absque romano Pontifice; citatumque eum qui responderet, ac negantem convictum esse, adductis testibus, et ad confessionem adactum, et graviter reprehensum, ultimâ tantùm sententiâ ipsi reservatâ.

Hæc enim omnia fieri potuisse legitimo ordine, in fidei violatæ causâ, canonistæ omnes, etiam ultramontani, facilè consentiunt, atque ex his actis probant. Alii ad alia extendunt, atque ultimam tantùm excipiunt sententiam.

Verùm sententiam hanc si dare non potuit privata synodus, et in facto particulari, eoque obscuro; quod nec nisi adductis infinitis testibus probaretur, et adversùs Pontificem statim pœnitentem : non profectò sequitur, ut in re notoriâ et quæ totam spectet Ecclesiam, et adversùs contumacem, totique Ecclesiæ perniciosum Pontificem, nihil fieri possit.

Sed omittamus suspectissimam synodum. cujus nec acta sunt integra, totaque actio, ipseque adeo locus, non cuiquam unquam notus.

Atque ut ad certiora veniamus, primùm occurrit illud ex concilio Chalcedonensi[2], damnatum Dioscorum Alexandrinum, qui Leoni papæ ausus sit anathema dicere, *quod nunquam factum est*, ut in eâ synodo legimus*.

Verùm et hoc nihil ad rem : certum enim à Dioscoro id in particulari suâ synodo ** factum, ut ex historiis constat, et Baronius confitetur[3].

[1] *Conc. Sinuess. tom.* I *Conc. col.* 940.

[1] *Conc. Sinuess. tom.* I *Conc. col.* 943. — [2] *Conc. Chalc. act.* I, *tom.* IV. *Conc. col.* 93, *act.* III, *pass.*

* Legimus in synodi Chalcedonensis definitivâ sententiâ adversùs Dioscorum, sess. III. col. 424, et in epistolis synodalibus ad imperatorem et ad Leonem, multas fuisse causas cur Dioscorus damnaretur, et hanc imprimis, quòd « præsumpsisset ex» communicationem dictare adversùs archiepiscopum Romæ » Leonem. » Sed ea verba quæ Bossuet hic allegat : *quod nunquam factum est*, eo in loco non reperimus, sed tantùm sessione I, col. 93, in quâ objiciebatur « ausum fuisse (Dioscorum) » synodum facere sine auctoritate Sedis apostolicæ, quod nun» quam licuit, nunquam factum est. » Sanè levis est hic error, si quidem error est; non tamen à nobis prætermittendus. Cæterùm Liberatus et multi alii optimè annotant non licuisse magis ut episcopus singularis cum suâ singulari synodo *dictaret excommunicationem* adversùs primæ Sedis antistitem, quàm ut *sine ejus auctoritate synodum faceret*. (Edit. Paris.)

** Decem episcoporum.

[3] *Vid. Conc. Rom.* III, *sub Leon. tom.* III, *col.* 1478. *Conc. Chalc act.* III; *et Bar. tom.* VI, *ann.* 449, *p.* 112.

Graviora fortè sunt, ac propiùs rem, quæ in conciliis Romanis sub sancto Symmacho gesta sunt, ad annum Christi circiter 501.

Clerici quidam, ac multi de plebe, Symmachum multorum scelerum postulabant; atque ab eo per schisma recesserant: quin etiam rebus suis spoliaverant, et tanquam vacante Sede *visitatorem* induxerant. Ingens turba in Urbe consecuta erat. Theodoricus rex civitatis suæ paci consulens, synodum ex diversis provinciis, nempe Liguriâ, Emiliâ ac Venetiarum congregat, « ut de iis quæ venerabili papæ Symmacho » ab adversariis dicerentur impingi, judicaret » legitimè[1]. » Hæc ex synodo III constant.

Quænam illa scelera Symmacho imputata essent, necdum scimus, nullâque est historiâ, nullis gestis proditum; adeo obscura res erat. Id tantùm in gestis legimus; dixisse regem, « plura » ad se de papæ Symmachi actibus horrenda » fuisse perlata[2]. » Denique ab accusatoribus servi ad testimonium poscebantur, quod cùm etiam legibus * interdictum esset, facilè demonstrabat, quàm eos idoneæ probationes deficerent.

Ipse rex testabatur: « Nihil ad se præter re» verentiam de rebus ecclesiasticis pertinere[3]: » penes synodum esse judicium; ac si à causæ cognitione abstinere vellent, paci certè Urbis consulerent; id unum imperabat.

At episcopi in synodo III sæpè testati sunt, causam divino committendam esse judicio, vel maximè propter Sedis apostolicæ dignitatem, et cùm sancto Pontifici rerum ablatarum restitutio negaretur, eumque sponte judicio se sistentem, adversarii penè ad necem cecidissent, episcopi Romam convocati eo magis in proposito perstiterunt. Itaque in synodo V, ipsos accusatores Symmachi damnant, ejus causam divino reservant arbitrio[4].

Interim Ennodius diaconus, synodi auctoritate ac jussu, apologiam Symmachi edidit, in quâ hæc erant scripta: « Aliorum fortè hominum » causas Deus voluerit per homines terminare; » Sedis istius præsulem suo sine quæstione re» servavit arbitrio. Voluit beati Petri apostoli » successores cœlo tantùm debere innocentiam, » et subtilissimi discussoris indagini inviolatam » exhibere conscientiam[5]. » Quem librum synodus, quæ fieri jusserat, unà cùm Symmacho papâ, synodali et apostolicâ auctoritate firmavit, ac robur decreti apostolici obtinere voluit[6].

[1] *Vid. Syn. Rom.* III. *sub Symm. tom.* IV, *col.* 1323; *et Vit. Symm. per Anast, ibid. col.* 1286 *et seq.* — [2] *Syn. Rom. ibid*
* Romanus.
[3] *Ibid. col.* 1324. — [4] *Conc.* V *Rum. ibid. col.* 1324 *et seq.* — [5] *Lib. Apol. Ennod. pro* IV *Synod. Rom. ibid. col.* 1352. — [6] *Conc.* V, *ibid. col.* 1364.

Hæc igitur ad facta particularia, eaque obscura, et ad particularis synodi auctoritatem spectant. An proinde ad facta notoria, totique Ecclesiæ noxia, et ad concilii œcumenici auctoritatem trahi possent, lector dijudicet.

Certè sancta synodus, cùm ei Theodoricus eorum criminum judicium delegaret, respondit[1]: « Ipsum qui dicebatur impetitus debuisse » synodum convocare: quia ejus sedi pri» mùm Petri apostoli meritum et principatus: » deinde secuta jussionem Domini, conciliorum » venerandorum auctoritas, singularem in Ec» clesiis tradidit potestatem; nec antedictæ sedis » antistitem minorum subjacuisse judicio, IN » PROPOSITIONE SIMILI faciiè forma aliqua testa» retur. » Eu ut clarè se redigant ad *propositionem similem*; atque id per se intelligendum esset, etiam si ipsi tacuissent.

Quin etiam papa Symmachus, synodo probante, sic infit[2]: « Est enim à multis prædeces» soribus nostris synodaliter decretum atque » firmatum, ut oves, quæ pastori suo commissæ » fuerint, eum nec reprehendere, NISI A RECTA » FIDE EXORBITAVERIT, præsumant: nec ullate» nus pro quâcumque re nisi, NISI PRO SUA IN» JUSTITIA, accusare audeant. » En quàm gravem ac patentem decreto suo, atque Ennodii dictis exceptionem adhibeant.

Cæterùm hæc de Romanâ ac particularibus synodis dicta, nihil ad nos, quibus propositum est de conciliis œcumenicis agere. Ejusdem generis est id quod à Carolo Magno ac majoribus nostris factum in causâ Leonis III *; neque his lectorem distineri placet. Sit ergo profectò, nobis etiam auctoribus, romani Pontificis sacrosancta majestas, nulla eam synodus particularis judicare audent; ac ne quidem œcumenica, nisi propter eas causas quas in concilio Constantiensi memoratas sæpè retulimus.

[1] *Conc.* III, *ibid. col.* 1325. — [2] *Conc.* V, *ibid. col.* 1363.

* Paschalis et Campulus, post Adriani I avunculi sui mortem, alterutrum in ejus locum successorem dari ambiebant. Cùm autem Leo ipsis prælatus fuisset, tum verò irâ et invidiâ exarserunt, eumque pugnis, calcibus, baculis adeo ceciderunt, ut vix vivus ex eorum manibus elaberetur. Fugit autem ad Carolum, opem ejus et patrocinium imploraturus. Quare Carolus Romam venit, ubi collectâ synodo, causam Leonis episcopis judicandam commisit. At episcopi responderunt his verbis: « Nos Sedem » apostolicam, quæ est caput omnium Ecclesiarum, judicare » non audemus; nam ab ipsâ nos omnes et vicario suo judica» mur: ipsa autem à nemine judicatur. etc. » Anast. de purg. can. Leon. tom. VII Conc. col. 1136. Tum Leo se purgavit « ju» rejurando, et dixit: Quia de istis falsis criminibus quæ super » me imposuerunt, scientiam non habeo. » Deinde: « Carolus » jussit de iis qui Papam dehonestaverant, haberi quæstionem:... » pro quibus Papa apud imperatorem intercessit. » Ibid. col. 1138. (*Edit. Paris.*)

CAPUT XXI.

Persona Pontificis quatenus ab œcumenicis conciliis judicari non possit : Photii gesta Nicolaum papam excommunicantis : concilii octavi canon XIII.

Jam de ipsis conciliis œcumenicis. Concilium octavum, canone XIII, id egit quod diligentissimè considerari oporteat. Sed priùs ejus canonis occasio referenda est.

Photius, coacto conciliabulo, Nicolao papæ anathema dicere ausus est. Id conciliabulum à Romanâ synodo sub Adriano II reprobatur; ac Photius Dioscori imitator, eo quo Dioscorus anathemate percellitur. Quæ sententia synodi œcumenicæ octavæ canone XIII confirmatur [1]. Quâ occasione compressis synodorum particularium ausibus, de synodo quoque œcumenicâ in hæc verba decernitur [2] : « Si quâ verò œcumenicâ synodo collectâ, de romanâ etiam Ecclesiâ controversia extiterit, licebit cum decente reverentiâ de propositâ quæstione veneraater sciscitari, responsumque admittere ; non tamen impudenter contra senioris Romæ Pontifices sententiam dicere. » Hæc eò pertinent, ne synodo quidem œcumenicæ licuerit sententiam dicere iis casibus, quibus Photius dixerat; nempè adversùs romanum Pontificem, apostolicum officium exequentem : aut si qua peculiaria adversùs eum crimina et jurgia sererentur; aut si fortè moverentur aliquæ peculiares quæstiones, qualis tum erat controversia de Bulgarorum parœciis, quas Ecclesia Constantinopolitana adversus romanam sibi vindicabat. Hæc igitur amicè ne reverenter tractari placebat Patribus, neque horum aut similium casuum vulgarium causâ, lacessi pontificiam majestatem, pacemque Ecclesiæ perturbari; quod esset reverà impudentissimum. Nec ideo synodo œcumenicæ silentium imponunt; si fortè inciderent ejusmodi causæ, quæ Patres sextæ synodi adversùs Honorium concitarunt, aut eæ, quæ à concilio Constantiensi memorantur. Scitum enim illud est; generalibus legibus non comprehendi casus extraordinarios, cosve actus, quos in re improvisâ ipsa necessitas expresserit. Atque hæc de primo sensu hujus sententiæ, *Prima Sedes à nemine judicatur* : quatenus nimirum ad personam Pontificis pertinere potest.

[1] *Conc. Rom. sub Adr. II. cap.* III. *int. act. Conc.* VIII, *act.* VII; *tom.* VIII; *col.* 1347. *Vid. etiam, Metroph. Epist. ib. col.* 1388. — [2] *Ibid. act.* X, *can.* XIII, *col.* 1375.

CAPUT XXII.

De sententiis romanorum Pontificum non retractandis; eâ de re relati canones, eorumque vis : Gelasii papæ loci.

Ad secundum sensum ejus dicti pergimus : *Prima Sedes non judicatur à quoquam* : quo significari videtur, ac ejus sententia retractari possit. Ad hæc igitur spectant hæc Bonifacii I ad Rufum Thessalonicensem, à Bonifacio II in concilio Romano repetita : « Nunquam licuit de eo rursùs, quod semel statutum est ab apostolicâ Sede, tractari [1]. » Quæ si ad quoscumque casus, et ad concilia etiam generalia protendantur, nempe synodi œcumenicæ III, IV, VI, VII, VIII, à quibus romanorum Pontificum decretales atque judicia retractari constat, illicita perpetrarint. Eòdem spectat illud ejusdem Bonifacii à Nicolao I, sub Innocentii nomine recitatum * : « Nemo unquam apostolico culmini, de cujus judicio non licet retractari, manus obvias audacter intulit : nemo in hoc rebellis extitit, nisi qui de se voluit judicari [2]. » Quæ ipso tenore sermonis ostendunt, de privatis agi, non profectò de totius Ecclesiæ catholicæ judiciis.

Unde illud passim in ejusmodi decretis frequentatum : *ut à nemine, ut à nullo, ut non à quoquam*, Sedis apostolicæ judicia retractentur. Neque verò deerant quibusque temporibus sui Dioscori, sui Photii, aliique contumaces, adversùs quos Sedis apostolicæ auctoritatem inculcari oportebat.

Talis erat sub Gelasio Acacius Constantinopolitanus, Sedi apostolicæ Chalcedonensia decreta exequenti oblactatus. Hujus ut contumaciam frangeret Gelasius, de Sedis apostolicæ potestate, hæc vera et fortia memorabat : « Quod de omni Ecclesiâ fas habeat judicandi, neque cuiquam de hujus liceat judicare judicio [3]. » Atque alibi : « Illam de totâ Ecclesiâ judicare, ipsam ad nullius commeare judicium, nec de ejus unquam præceperuat judicio judicari [4]. » Quæ si ad concilia etiam œcumenica et omnes causas indiscriminatim extendantur, falsa sunt nimiùm. Neque tantus Pontifex ignorabat antecessorum suorum, Cœlestini Leonisque sententias in Ephesinâ et Chalcedonensi synodis retractatas, deque

[1] *Ep. Bonif. I ad Ruf. Thess. in sess.* II *Conc. Rom. III, sub Bonif. II; tom.* IV *Conc. col.* 1703. *Vid. Coll. Holstenii.* I.

* In ipsâ Nicolai epistolâ, ea verba, quæ, neque sunt Bonifacii, neque Innocentii, sub Bonifacii nomine recitantur, et Gratianus hic incogitanter sanè nomen Innocentii posuit. (*Edit. Paris.*)

[2] *Nicol. I. ep.* VIII, *ad Mich. Imp. tom.* VIII *Conc. col.* 319. *Vid. Decr. Grat. caus.* IX, *quæst.* III, *cap.* X, *Patet.* — [3] *Gelas. ep.* XIII. *ad Ep. Dard. tom.* IV *Conc. col.* 1203. — [4] *Id. ep.* IV. *ad Faustr ib. col.* 1169.

iis canonicè judicatum. Idem in posterioribus œcumenicis conciliis factitatum acta docuerunt. Quin ipse Gelasius ejusque antecessores ac successores, ea tantùm habent pro irretractabilibus, quæ universali sunt consensu constituta. Quos locos alibi relatos qui cum his conferet, profectò comperiet, hæc irretractabilia et incommutabilia Sedis apostolicæ judicata ex Gelasio esse ea, quæ conciliaria decreta exequendo protulerit; quæque adeo totius orbis consensione nitantur. Cum verò Gelasius Sedi apostolicæ facultatem attribuit *de omni Ecclesiâ* judicandi; sive, quod idem est, *de totâ Ecclesiâ*; *omnem ac totam* in synodis congregatam nequidem cogitabat; sed, et quod sæpe diximus, quòd synodus Constantiensis, Martino V approbante, atque exscribente, exposuit *omnem* per partes; ut scilicet ab ejus judicio nulla pars orbis immunem se putaret. Id vel hæc Gelasii subjuncta verba declarant: siquidem « ad illam de quâlibet mundi » parte canones appellari voluerunt [1]: » quod erat, *omnem* per partes, non *omnem* collectim judicare. Quod autem Gelasius subdit: « ut ab » eâ nemo sit appellare permissus; ab ipsâ nun» quam prorsus appellari debeat [2], » peculiarem quæstionem de appellationibus tangit, de quâ mox dicturi sumus. Interim constat esse multa Sedis apostolicæ decreta, quæ in synodis œcumenicis retractata fuerint, neque ad eas causas pertinere Gelasii dicta, cùm negat à quoquam de Sedis apostolicæ judiciis judicatum.

Neque verò quisquam existimet à se satis intelligi has Gelasii sententias, si eas accipit à causâ, propter quam dicebantur, avulsas. Nempe his Acacius petebatur, quem Chalcedonensis synodi contemptorem Gelasius, apostolici officii potestate, synodorum et canonum executor, meritò condemnabat. Quæ sanè executio decreti synodalis, si ullâ provocatione aut tergiversatione suspendi posset, pessum irent omnia, nec tantùm pontificia, sed etiam conciliaris auctoritas labefactaretur.

Neque verò contendimus, omnia Sedis apostolicæ quâcumque de re decreta, in synodis œcumenicis retractanda; ne, in quibuscumque privatis etiam negotiis, christianum orbem sollicitari oporteat; sed tantùm ea quibus universalis Ecclesia conturbetur.

His facilè solvuntur omnia, quæ ex Nicolao I aliisque summis Pontificibus, apud Gratianum decreta referuntur, de Sedis apostolicæ judiciis non retractandis. Hæc qui ad vivum persecuerit, agi comperiet de quotidianis, quæ per provincias occurrunt, negotiis, non de iis quæ ad synodos œcumenicas extraordinariè perferuntur.

Summa est: his decretis caveri hæc duo: alterum, ne ordinaria consuetaque negotia, post Sedis apostolicæ judicium, ad ulteriora judicia referantur: alterum, ne in causis etiam maximis retractentur ea, quæ in conciliaribus statutis exequendis, hæc Sedes egerit; aut quæ universali firmâque consensione recepta jam fuerint.

CAPUT XXIII.

Appellationes à Papâ ad concilium: non esse de iis in gallicanâ Declaratione quæsitum: quo sensu improbari possint: Petrus de Marcâ appellationes eas à vetere disciplinâ alienas, non satis caute dixit: varii appellationis effectus: instaurata cognitio, prolatæ sententiæ suspensa executio: tutela et præsidium in Ecclesiæ catholicæ auctoritate adversùs papalem etiam sententiam, in certis quidem causis, res est antiquissima.

Nunc dicendum aliquid de appellationibus à Papâ ad concilium; quanquam id ad causam nostram, atque ad gallicanæ Declarationis defensionem non pertineat. Id enim gallicani Patres tuendum susceperunt, quod in Constantiensi concilio, sessionibus IV et V continetur, quo loco de his appellationibus nihil actum est. Id tantùm constituitur: concilium in certis et generalibus causis potestate præstare.

Atqui illa superior potestas, non necessariò se exerit per propriè dictam appellationem ad universale concilium, sed multis aliis modis. Id nobis sufficit, certas causas esse, quibus concilii œcumenici necessaria sit auctoritas; illud semel congregatum ejusmodi esse, ut etiam Papam parere oporteat.

Cæterùm, appellationes, si stricto forensique usu dicimus, ut sit perpetuum sive ordinarium tribunal erectum, ad quod provocetur, atque illud omnino sejunctum ab eo tribunali, à quo provocentur: sanè appellatio à Papâ ad generale concilium non eo significatu constat. Primùm, ideo quòd generalis synodus extraordinariè tantùm, atque ex causâ convocetur; deinde, quòd ipsum etiam complectatur Papam, et quidem tanquam caput; denique quòd certum sit, non nisi summâ necessitate ac renuente Papâ, concilium absque eo convocari posse; soleantque fieri appellationes eæ ad Papam simul atque concilium. Quare strictè loquendo, papalis sententiæ in concilio facta retractatio, revisioni, sive instauratæ cognitioni, quàm appellationi propior esse videatur.

Interim habet aliquid ex appellatione; cùm, ipsâ convocatione concilii generalis, papalis sen-

[1] *Gelas. in ep. ad Episc. Dard.* XIII. — [2] *Ib. in ep. ad Episc. Dard.* XIII; *et ep.* IV *ad Faust. loc. cit.*

tentiæ executio pendeat; in eoque solvi possit; nec nisi approbata robur obtineat, ut acta Ephesina et Chalcedonensia, aliaque docuerunt [1].

Quin ipsâ petitione et expectatione concilii generalis, Auxilius à Papâ depositus, in suo ordine stare se tutum arbitratus [2], à nemine catholico, quod sciam, hujus rei gratiâ reprehensus est.

Hoc eòne contigerit, quòd papale decretum præter canones, ac nullum haberetur, nihil nostrâ: cùm id tantùm velimus, certis in causis, solâ invocatione concilii generalis, suspendi posse papalem sententiam.

Ac si quidem contenderint, pendere ipso jure propter nullitatem, ut vocant, sententiæ, hoc nobis sufficit; eum, qui hoc jure agat, interim in synodi, hoc est, in Ecclesiæ catholicæ tutelâ et præsidio esse; quod nemo negaverit.

Cùm ergo appellationes à Papâ ad concilium malo intellectu celebrari possint; hoc intellectu putamus, tot gravissimis pœnis à posterioribus romanis pontificibus Pio II et Julio II fuisse vetitas.

Quòd autem vir illustrissimus Petrus de Marcâ, appellationes à Papâ ad concilium à vetere disciplinâ alienas esse censuit [3]; quoad aliquos appellationis effectus, concedimus; quoad omnes, ne ipse quidem dixerit.

Namque ipse profitetur generalibus conciliis, post Papæ sententiam, imperatoriâ auctoritate convocatis, quæsitum in eis extraordinarium remedium: quo vel uno constat in Ecclesiâ catholicâ adversùs papale judicium tutelam aliquam fuisse. An ergo sublata est ea, postea quàm imperator concilia convocare desiit? An adversùs papalem potestatem, nullum jam præsidium, mutataque Ecclesiæ constitutio est, tanquam ab imperatoriâ potestate penderet? Absit. Id ergo volumus; cùm Christus ita constituerit Ecclesiam, ut summis in rebus summa et indeclinabilis auctoritas penes ipsam totam sit; aliquid in ipso jure præsidii esse debere; quo nemini fraudi sit, certis quidem in rebus, Ecclesiæ catholicæ expectare sententiam. Eam verò tutelam, illud præsidium majores nostri in appellatione posuerunt. Novum sit fortasse vocabulum; ipsa res antiquissima, et cum ipsius Ecclesiæ constitutione conjuncta est.

[1] *Sup. lib.* VII. *c.* X *et seq.* — [2] *Ibid. lib.* IX, *c.* XXXI. — [3] *Marc. de Concord. Sacerd. et Imp. lib.* IV, *c.* XVII, *n.* I.

CAPUT XXIV.

Sanctus Gelasius non eo sensu appellationes à Papâ vetuit, quo sunt postea in Ecclesiâ frequentatæ.

Appellationes eo sensu explicatas, nec ipse Gelasius vetuerit; qui ubique confitetur, vim ipsam irretractabilem cum universali consensione esse conjunctam.

Ac reverà diligentiùs rem inspicienti patebit, dicta Gelasii nihil ad appellationes eas pertinere quas diximus [1].

Nempe ille commemorat multiplicis generis apostolicum judicium: alterum provisorium, quale erat à Leone latum in Flaviani causâ: alterum decretorium; idque rursus duplicis generis: alterum in absolvendo, quale in Athanasii causâ dictum erat à Julio papâ: alterum in condemnando, quale est adversùs Acacium.

His causis negat Gelasius appellari posse. Rectè: primùm enim à provisorio judicio appellari non solet. Ecce enim Flavianum in Ephesino latrocinio à Dioscoro condemnatum atque appellantem, Leo decernit in communione permanere interim, quoad synodus universalis causam cognoverit [2]. Id jure suo poterat, neque erat appellationi locus.

Idem dixerim in decretorio judicio, quo Athanasius, sive quis alius, ab inferiore judice damnatus, absolvitur. Appellatio enim in rei auxilium comparata, reo absoluto, vacat. Neque appellatio, quàm *à minimâ* vocant, nostris jam moribus introducta, publici actoris nomine, in ecclesiasticis judiciis unquam invenitur.

Jam in eo judicio, quo ab apostolicâ Sede damnatur Acacius, frustra ille synodum œcumenicam invocasset. Quippe romanus Pontifex nihil hic aliud fecerat, quàm ut synodi Chalcedonensis exequeretur sententiam. Id cùm assiduè inculcet Gelasius, meritò profectò negat appellari posse ab iis judiciis, quibus romanus Pontifex communis decreti suscipit executionem.

Hæc ego sat scio placitura iis, qui et antè dicta perpenderint, et cum Gelasianis ista contulerint. Neque verò illa verba, *nusquam*, *nunquam*, et si qua sunt alia, unquam efficient, ut à proposito argumento Gelasii dicta penitus avellantur, traducanturque ad eos casus, quos neque oratione complecti, neque animo providere Gelasius potuerit. Insolita enim et extraordinaria remediis egent extraordinariis. Jam ergo videamus circa ejusmodi appellationes, quid in anteriorum sæculorum gestis habeamus.

[1] *Vid. Gelas. ep.* IV *et* XIII, *loc. cit. cap.* XXII. — [2] *Sup. lib.* VIII, *c.* IV.

CAPUT XXV.

Ante schismatis magni tempus appellationes à Papâ ad concilium, exactæ pecuniæ gratiâ, frequentatæ ab Anglis : adversùs Bonifacium VIII à Gallis : adversùs Joannem XXII à franciscanis, nullo pontificio decreto condemnatæ.

Qui appellationes à Papâ ad concilium oppugnant, id asseverant passim, eas fuisse ignotas ante illud luctuosum schisma sub Urbano VI et successoribus; quod est falsissimum. Anno enim 1246, Ecclesia anglicana maximè catholica, Sedique apostolicæ addictissima, grandi pecuniâ imperatâ, adversùs Innocentium IV ad concilii Lugdunensis tutelam se contulit. Post ipsum concilium, gravata iterum, multâ supplicatione recurrit ad Papam. Quo nihil curante, ad legatos suos hæc scribit : « Cùm igitur huic exactioni contradicat » Ecclesia anglicana, per procuratores, ut hanc » contradictionem communem domino Papæ insinuare velitis pro statu Ecclesiæ anglicanæ, » præsentiam Domini nostri Jesu Christi appellantes, et concilii universalis aliquo tempore » per Dei gratiam convocandi. » Testis Matthæus Parisiensis, in Henrico III, ad annum 1246 [1].

Matthæus Vestmonasteriensis * ad eumdem annum refert, quòd Papa graviter succensuerit Anglis, eo quòd ausi erant de oppressionibus et injuriis conqueri in concilio, Lugdunensi scilicet.

At ad annum 1264, sub Urbano IV et Henrico III, idem refert historicus, à cardinale ** Salinensi legato apostolico, excommunicatos barones anglos, urbesque interdictas : « At illi, inquit, » sententiam ipsam contra justitiam illatam attendentes, appellarunt ad Papam, ad meliora » tempora, vel ad generale concilium, necnon » et supremum judicem, certis de causis et rationibus commendabilibus : quæ postea appellatio, » in Angliâ congregato apud Radingam concilio, » recitata est, et ab episcopis approbata et executa. » En appellatio ad Papam et ad concilium generale, ut si Papa defuisset, concilii tutela superesset, idque habito concilio ab episcopis approbatum et executioni datum.

Anno 1267, cùm Angli à legato *** ejusdem urbani multis exactionibus gravarentur, « appeliant ad Sedem apostolicam, et etiam ad generale concilium, vel, si necesse foret, ad » summum judicem. » Hoc refert Matthæus Parisiensis, ad eumdem annum.

De Bonifacii VIII ac Philippi IV Pulchri rebus, per aliam occasionem multa jam diximus [1]. Quæ ad hanc quæstionem spectent hæc sunt.

Bonifacium recordemur adversus supremam regis auctoritatem ea molitum, quæ universi regni ordines improbarint. Cum illa contentio ad extremum devenisset, ac Bonifacius, non ipse quidem, excommunicaret regem, sed tamen declararet variis modis in excommunicationem *latæ sententiæ* incidisse *; rex totius regni cœtum habuit; quo in cœtu prodierunt qui Bonifacium hæresis, impietatis, multorum aliorum criminum accusarent; et concilium generale, quod de his cognosceret, omni ope procurari peterent [2]. Neque verò contendebant hæresim esse notoriam; sed tantùm ea quæ objicerent, se sacro concilio probaturos. Interim se, qui talia suscepissent, in concilii tutelâ adversùs Bonifacium esse voluerunt; à futuris gravaminibus ad illud provocarunt. Huic provocationi rex et universi ordines assenserunt : prælati magno numero, ad quos alii postea accesserunt, pollicentur se regem ac regiam familiam, regnique libertates et jura, contra quemcumque, etiam contra Bonifacium defensuros, salvâ Sedis apostolicæ reverentiâ : neque ullis adversùs hæc ejus sententiis decretisve adhæsuros. His consensit Universitas Parisiensis, omnes regni ordines, capitula, religiosi conventus, atque adversùs omnia, quæ Bonifacius moliretur, concilii œcumenici protectione se muniunt.

His liquet, non tantùm hæresis, sed multorum etiam aliorum criminum causâ, concilium œcumenicum postulatum, atque ad id appellatum, etiam ad regni tuenda jura : non quòd jura regia in synodi potestate ponerent; sed quòd ea defensuros, adversùs Bonifacii minas, concilii generalis præsidium tueretur.

Addebant et de sanctorum Locorum ab infidelibus occupatorum restitutione; atque ut omnium animis satisfacerent, omnes, quas poterant concilii congregandi causas congerebant. Hæc acta sunt anno ferè 1303.

Bonifacius eodem anno, edito diplomate, firmat regem in excommunicationem incidisse : blasphemiæ imputat imputata sibi crimina : « Concilium sine se non posse convocari » dicit, seque processurum, » non obstante hujus frivolæ ap-

[1] *Matth. Paris. Hist. Angl. in Henr. III, an. 1245. Vid. Epist. Angl. in Conc. Lugd. I; tom. XI Conc. col. 663 et seq.*

* Monachus.

** Guidone Grosso, seu Falcodio episcopo.

*** Deindè papâ, is nempe fuit Clemens IV. (*Edit. Paris.*)

[1] *Sup. lib. III, c. XXIII. XXIV. XXV.*

* Canonistæ docent duplicem esse de jure excommunicationem, alteram commінatoriam tantum, quam vocant *ferendæ sententiæ*, alteram autem *latæ sententiæ*, de quâ sic dicit EVEILLON : *Elle a telle force, qu'au même instant que quelqu'un transgresse l'ordonnance, il encourt l'excommunication..... sans qu'il soit besoin d'y apporter aucune forme, ni prononcer sentence contre lui.* Traité des Excom. cap. XII, p. 117. (*Edit. Paris.*)

[2] *Vid. Hist. du différ. de Bonif. VIII, p. 101 et seq.*

» pellationis obtentu, quæ ad majorem, vel pa-
» rem, sive mortalem aliquem non potuit inter-
» poni [1]. » De appellatione ad concilium nihil dicit gravius; atque etiam id quod dicit, auctoritate est vacuum, cùm ea bulla inter eas sit, quas Clementis V jussu erasas vidimus [2].

Idem Bonifacius regem ultimâ sententiâ proscripturus, quæ tamen prolata non est, propter Pontificis interitum, multas causas excommunicationis obtendit, nihil de appellatione ad futurum concilium.

Ejus quoque successores Benedictus XI et Clemens V, hujus provocationis gratiâ, nihil regi aut regni ordinibus, ipsisque adeo prælatis ac religiosis succensuerunt.

Joannem XXII adversùs appellantes ad œcumenicum concilium, à definitione fidei, quam ipse protulerat, nihil decrevisse, suo loco vidimus [3].

Hæc quidem Constantiense concilium præcesserunt; ne quis existimet, ab ejus decretis ortum habuisse, sed à priscâ omnino traditione manasse, quòd concilium Papâ præstare est creditum.

CAPUT XXVI.

Appellationes à Papâ ad concilium primus omnium condemnavit Petrus de Lunâ in schismate obduratus: ejus eâ de re decretum in concilio Constantiensi revocatum.

Omnibus igitur conticescentibus, primus omnium mortalium, qui appellationes à Papâ, expressâ sententiâ condemnavit, Benedictus fuit ille XIII, seu Petrus de Lunâ, in schismate obstinatus et induratus.

Is cùm ab eo fuisset provocatum, bullam edidit; *Crescit faciliter*. Hâc non licere declarat à romano Pontifice *appellare, sive etiam provocare;* ejusmodi appellationem manifestè esse contra « plenitudinem potestatis, ac sacrorum canonum » instituta; nec carere suspicione schismatis; » sed adversùs eam bullam iterum provocatum [4].

Post annos aliquot aliam protulit; *In dierum successu* [5], anno 1407, quâ adversùs eos, « qui » à se et romanis Pontificibus appellare præsum» pserint, aut à suâ, eorumque obedientiâ reces» serint, » excommunicationis sententiam promulgavit. In epistolâ verò ad Carolum VI datâ, cui bullam interserit, hæc queritur [6] : » Quod
» nonnulli catholicæ veritatis æmuli, qui contra
» nos et Ecclesiam romanam rebellionis calca-
» neum erigere præsumpserant, à nobis, quod est
» contra canonicas sanctiones, appellationes in-
» terponere non verentes, etc. »

[1] *Vid. Hist. du différ. de Bonif. VIII; p.* 160. — [2] *Sup. lib.* III, *c.* XXV. — [3] *Sup. lib.* IX, *c.* XLIV. — [4] *Hist. Univ. Paris; tom.* IV, *pag.* 820. — [5] *Spicil. tom.* VI, *p.* 182 *et seq.* — [6] *Spicil. tom.* VI, *p.* 180.

Quas in eo schismate ex utrâque parte appellationes ediderint ad concilium, suo loco vidimus [1], neque hic repetimus.

Tacendum illud non est, bullam *In dierum successu* à concilio Constantiensi, sessionibus XXX et XXXVI jam tribus obedientiis congregatis, revocatam fuisse [2]: ut nullum stet adhuc decretum pontificium, ac ne quidem in schismate editum, quo eæ appellationes condemnentur.

CAPUT XXVII.

Martini V bulla de non appellando à Papâ ad concilium, quàm perperam objecta.

Aiunt à Martino V, stante concilio Constantiensi, editam eâ de re bullam, quam Joannes Gerson retulerit. Id vehementissimè Emmanuel Schelstratus urget. Quidam galli scriptores, atque ipse etiam Petrus de Marca confitentur [3], haud profectò id facturi, si rem diligentiùs considerassent.

Ac primùm certum est, hujus bullæ nullam unquam à quoquam, sive Pontifice, sive privato scriptore, historico, theologo, canonistâ, aut bullarum collectore haberi mentionem; præterquam à Gersone in duobus locis; quos proinde locos, ut sunt apud Gersonem integros commemorare nos oportet. Et is quidem libellum, *Quomodo et an liceat in causâ fidei à Papâ appellare*, sic incipit [4] : » Quæritur utrum hæc
» assertio sit catholica : Nulli fas est à supremo
» judice, videlicet apostolicâ Sede, seu romano
» Pontifice, Jesu Christi vicario in terris, appel-
» lare, aut ejus judicium in causis fidei (quæ tan-
» quam majores ad ipsum, et Sedem apostolicam
» deferendæ sunt) declinare. » Tum subdit: » Ar-
» guitur quòd sic, auctoritate sanctissimi domini
» Martini papæ V, in suâ constitutione, *ad per-*
» *petuam rei memoriam*, factâ et promulgatâ
» in consistorio generali celebrato Constantiæ,
» idus Martii, pontificatûs sui anno primo
» (hoc est 10 Martii 1418), ubi reperitur hæc
» assertio sicut dicitur. »

His in Gersonis verbis primùm illud occurrit: non ipsum id per se dixisse Gersonem, sed tanquam ab aliquo objectum memorare. Quo loco id observatu dignum, quod est à Gersone positum: *Ubi reperitur hæc assertio, sicut dicitur;* quæ quidem ostendunt bullam non fuisse publici juris, et ubique vulgatam, de cujus verbis nec Gersoni constitisset.

Cujus autem auctoritatis ea bulla visa sit, quæ

[1] *Sup. lib.* V, *cap.* VII, VIII. — [2] *Conc. Const. sess.* XXX *et* XXXVI; *tom.* XII, *col.* 215, 231. — [3] *Marc. de Concord. etc. lib.* IV, *c.* XVII, *n.* 6. — [4] *Gers. Libell.* Quomodo et an liceat, etc. *tom.* II, *p.* 303.

postea secuta sunt concilii Constantiensis acta indicabunt, cùm in sessione XLV et ultimâ ejus concilii, die 22 aprilis *, altero mense, postquam ea bulla in publico consistorio lecta et promulgata dicitur, Poloni regis legati, jam dimissis Patribus, à Martino V ad futurum concilium œcumenicum appellarint [1].

Nempe illi à Papâ supplicabant, Joannis Falkembergii librum, *crudelissimos errores atque hæreses* continentem, jamque in secretis congregationibus condemnatum, in sessione publicâ condemnari : à quo denegante, provocabant ad concilium. An, rogo, id facturi, si earum appellationum ulla legitima aut probata condemnatio præcessisset? An non ipse Martinus V inclamasset impudenter agere Polonos contra interdictum? Non id autem factum est ; sed Martinus « dixit » respondendo ad prædicta ; se quidem probare » quæ per concilium conciliariter facta essent, » non alia, » quæ scilicet in secretis conventibus. Hoc tantum : ac de appellatione nihil quidquam. Non ergo verum est, eam ullo legitimo decreto, mense antecedente, fuisse prohibitam.

Et Joannes quidem Gerson in Dialogo apologetico de supplicatione Polonorum copiose agit, memoratque ab illis oblatam schedulam de libello Joannis Falkembergii; neque illis satisfactum esse, remque in deteriora lapsam : « Usque adeo, » inquit [2], quòd pro parte dominorum Polono» rum, interjecta est tandem appellatio ad futu» rum concilium. Cui appellationi cum respon» dendum esset, lecta est, ut dicitur, in consistorio » generali et publico, quod ultimò Constantiæ » celebratum est, minuta quædam sub formâ » bullæ, destruens, ut asserunt qui legerunt » eam, fundamentale penitus robur, nedum Pi» sani, sed Constantiensis concilii.... Continebat » itaque *in nullo casu licere appellationem à* » *Papâ facere, nec ejus judicium in causis fidei* » *declinare* ; planè contra legem Dei decretaque » concilii. »

En post eam bullam de non appellando à Papâ ad concilium, quæ 10 Martii 1418 edita dicitur, iterum occasione interjectæ à Polonis appellationis ad futurum concilium, ejusdem bullæ *minuta* lecta dicitur. At siquidem 10 Martii transacta res erat ; quid necesse fuit, post eam appellationem, actum agere; ac bullæ *minutam* iterum legere? An quod ita oportebat refelli Polonos? Quidni ergo Martinus V, in ipsâ concilii publicâ sessione, cùm Poloni appellarent, eâ bullâ objectâ eos comprimebat? An quia intelligebat sacram synodum non id laturam fuisse? Infelicem bullam, quæ concilii œcumenici lucem auctoritatemque non sustinet? Cur autem Joannes Gerson iterum de eâ bullâ loquitur, ut de eâ, quæ nec à se visa sit? *Lecta*, inquit, *dicitur*; et *ut asserunt qui legerunt eam*. Ergone dicemus publicam, de quâ ipse dubitat, aut omnino divulgatam, quæ non ab omnibus videretur? Quid verò *minutam* bullæ memorat? Certè 10 Martii editam, ac post sex hebdomadas adversùs Polonos innovatam, jam *grossatam*, ut aiunt, oportebat, suisque vestitam formulis, dimissam per Ecclesias ubique servandam. Atque illud absurdum est, omnibusque sæculis inauditum, ejus momenti bullam, stante concilio generali, atque ei præsidente Papâ, in ipso concilio non fuisse prolatam. Cur enim Martinus V tantâ de re synodi præsentis sententiam ne requisivit quidem? Ac multas quidem bullas minoris momenti sessione XLIII lectas, nonnisi *approbante concilio* edidit ; hanc verò cur solus, atque adhibito tantùm cons storio, seu cardinalium cœtu? An quia intelligebat repugnaturos concilii Patres? Bullam ergo repugnante concilio œcumenico editam, valere credemus? At si concilii auctoritatem Martinus metuebat ; ne saltem vereretur publicam lucem, ne *minutam* semel atque iterum lectam, nec intellectam premeret. Adeone ejus bullæ pudebat, ut eam nec ipse Gerson, à quo solo memorata est, unquam viderit? Itaque nullibi legitur; nullibi visitur; nulli collectioni bullarum inseritur ; non eam Pius II, in bullâ *Execrabilis*; non Julius II, in bullâ *Suspecti regiminis*, quibus appellationes à Papâ ad concilium tantis pœnis prohibent, vel leviter memorant. Et quidem Julius II Pii II bullam firmat : de Martino ambo tacent ; cùm id stante concilio Constantiensi gestum vel maximè commemorari è re esset. Quare apparet rem à Martino tentatam potiùs quàm confectam fuisse. Quod si in consistorio bulla vero animo à Pontifice proposita et prolata est, profectò rejectam, improbatam, explosam oportuit ; cujus et auctorem puduit, et apud posteros nulla memoria est.

Sed age ; bullam tanto studio Ecclesiæ toti posterisque occultatam placet inspicere propius, et quid incommodi alat intelligere. Et quidem certum est, ex eâ superesse nihil, præter ea verba, quæ nunquàm sibi lecta Gerson, à nescio quo audisse se memorat. His autem, utcumque se habent, duo vetari videatur : alterum generatim, *ut nulli liceat* ; sive, *ut in nullo casu liceat à romano Pontifice appellare* : alterum, *ne liceat in causis fidei, illius declinare judicium*. Quæ duo quàm diversa sint, vocum discrimina satis indicant.

Primùm est generaliter dictum, admittitque eos sensus quos reliqui ejusmodi canones ; nempè

* 1418.
[1] *Conc. Const. sess.* XLV, *tom.* XII, *col.* 258. — [2] *Gers. Dial. apol. tom.* II.

ue passim, ne in ordinariis et quotidianis casibus appelletur.

Alterum, quod in causis fidei romani Pontificis judicium *declinare non liceat*: quanquam ambiguum videri potest, strictè tamen loquendo, verum est. Aliud enim est, declinare judicium, tanquàm judex non sit legitimus et competens; aliud ab eo appellare, quia non sit usquequaque supremus.

Jam ex Gersone constat, Martini V famam graviter laborasse, quòd ab eo talia promulgata jactarentur [1]. Quin ipse Gerson, ne Martinum ea conatum reprehendisse videatur, pro suâ modestiâ, atque in romanum Pontificem reverentiâ, factum excusat, ut potest, et quâ demum ratione, verba Martini ab ejus benevolis ad commodum sensum leniter inflectantur ostendit. Deinque viam docet, quâ Pontifex hujus rei declinet invidiam, ac factis dicta compenset. Adeo hæc non modò nulla et irrita, sed etiam Pontifici noxia videbantur.

His ergo omnibus constat; primùm, appellationem à Papâ ad futurum concilium, ipso concilio desinente quidem, sed tamen adhuc præsente, factam, non fuisse improbatam; sed in acta relatam, nullâ omnino notâ: tum Martinum V eas appellationes bis condemnare visum, sacræ synodi, imò totius Ecclesiæ refugisse lucem, atque synodi talia repellentis prævaluisse sententiam; denique, ut vel maximè fuerit diploma bullatum, vulgatum, ritu solemni promulgatum, omnino concidisse, eorumque loco esse, quorum in Ecclesiâ nulla vis, nulla mentio est.

CAPUT XXVIII.

Bulla *Execrabilis*, Pii II in conventu Mantuano: quâ occasione lata: nostri intellexerunt de privatis tantùm negotiis, fundamento ex bullæ verbis petito: nec recepta est in Galliâ, et ab eâ quoque appellatum: appellationes postea frequentatæ.

Anno 1459, post conventum Mantuanum Pius II edidit bullam *Execrabilis et inauditus*. Hâc damnat eos « qui à romano Pontifice appel» lare præsumant: qui fecerit, sententiam ex» communicationis incurrat [2], » aliasque pœnas, quæ in reos majestatis [*], et hæreticæ pravitatis fautores decernuntur.

Hujus sententiæ has potissimùm exponit causas: « Quia ridiculum appellare ad id quod nus» quam est, neque scitur quod futurum sit: » quòd, eo obtentu, pauperes à potentioribus » opprimantur multipliciter, remanent impunita » scelera, nutritur adversùs primam Sedem re» bellio, libertas delinquendi conceditur, et om» nis ecclesiastica disciplina et hierarchicus ordo » confunditur [1]. » Quæ docere videntur animum Pontificis fuisse, has appellationes prohibere in ordinariis tantùm casibus ac peculiaribus negotiis.

Et reverà constat eam bullam conditam occasione appellationis Sigismundi ducis Austriæ, à monitorio Calixti III [*], in quâdam controversiâ cum Nicolao de Cusa cardinali, episcopo Brixinensi [**], rerum temporalium causâ.

Itaque, anno sequente 1460, in appellatione eâ quam adversùs Pii II orationem in conventu Mantuano habitam, vir clarissimus Joannes Dauvet, procurator generalis, edidit, hoc etiam interposuit de bullâ *Execrabilis* [2]: « Neque est » æstimandum dum sanctissimum Dominum » nostrum, per litteras, quas Mantuæ publicasse » fertur, quæ incipiunt *Execrabilis et inauditus*, voluisse prohibere ut in nullo casu, sive » tangat conservationem orthodoxæ fidei, sive » extirpationem schismatis, sive universalem » reformationem Ecclesiæ in capite et in mem» bris, super gravaminibus, quæ per aliquem » summorum Pontificum inferri contingeret, » principibus et regionibus liceat quovis modo » habere recursum ad judicium plenarii concilii; » cùm sub generali prohibitione non veniant ea » quæ speciali expressione indigerent; et præser» tim talia ex quibus læsio fidei orthodoxæ, et » schismatum fomenta, atque gravissima deco» loratio status Ecclesiæ universæ sequi pos» sent. » Sic publicis ecclesiasticis causis accensebant magnorum imperiorum salutem ac pacem: cùm ea imperia pars maxima Ecclesiæ, eique ornamento et præsidio essent.

Cùm autem ipse dicat, bullam *Execrabilis*, in conventu Mantuano, *ut fertur*, publicatam; ostendit eam ad nos non fuisse perlatam, neque

[1] *Vid. Gers. Tract.* Quomodo et an, *etc. circa fin. tom.* II. p. 308. — [2] *Bull.* Execrabilis. *Vid. in convent. Mant. tom.* XIII *Conc. col.* 1801, 1802.

[*] Divinæ.

[1] *Act. appell. Sigism. Duc. Aust. Monarc. Imp. Goldast. tom.* II. *p.* 1576.

[*] Appellationem reperire non potuimus apud Goldastum et alios horum monumentorum collectores. Hoc tantùm ex Goldasto discimus: anno integro exacto post editam bullam *Execrabilis*, excommunicatum fuisse à Pio II Austriæ ducem, eo quòd sæpè licet monitus, cardinalem de Cusa insectari non desisteret: Sigismundum autem ab eâ excommunicatione appellationem emisisse, atque eâ occasione bullam à Papâ in Germaniam missam, et imprimis Norimbergam, ubi appellationis instrumentum factum fuerat. Itaque appellatio Sigismundi videtur fuisse bullæ denuo publicandæ causa, non verò edendæ. Vid. Gold. et appell. et contrad. Greg. de Heimbourg. Francof. 1607. (*Edit. Paris*)

[**] Brixino seu Brixinum, aut Brixinia, urbs est Germaniæ in comitatu Tyrolis. (*Edit. Paris*)

[2] *Preuv. des Libert. de l'Egl. Gall. ed.* 1731. *tom.* I. *c.* XIII. *n.* 10. *part.* II. *pag.* 45.

promulgatam consueto et canonico more; ac nedum receptasit, palam ei reclamatum fuisse, eo quidem sensu, quo appellatioues in gravissimis illis, quas diximus, causis prohiberet.

Cæterùm, quòd Pius II ridiculum dicebat, appellare ad id quod non sit, et quod extiturum sit iguorabatur; respondebaut, concilium ex Constantiensi decreto debuisse celebrari, et quominus haberetur, elapso decennio, jam per Papam stare: tum verò Ecclesiam catholicam semper esse præsentem; neque cuiquam fraudi esse, quòd non congregata esset. cùm appellatio dirigatur ad Papam qui eam congregare tenetur.

Post eam ergo bullam, ejusdem Pii II tempore, multæ appellationes sunt editæ à nostris ab ipso ad concilium [1], quòd Pragmaticæ-sanctionis condemnationem moliri videretur.

Has et alias ejusmodi multas per ea ferè tempora in Galliâ frequentatas omittimus; quòd in Probationibus libertatum Ecclesiæ gallicanæ integræ referantur [2].

Annotamus tantùm appellationem editam ad generale concilium ab Universitate [3], anno 1491, adversùs Innocentii VIII, gravem decimam imponentis, bullam.

Similem appellationem ab inclytâ ac venerabili Ecclesiâ Parisiensi prolatam [4] eodem anno* eâdemque de causâ legimus, ex quâ etiam multa suprà retulimus [5].

CAPUT XXIX.

Bulla *Suspecti regiminis* Julii II: in eâ clausulæ extra omnem ordinem: non publicata apud nos, nedum recepta appellationes postea frequentatæ, non tantùm à nostris, sed etiam ab aliis.

Anno 1509, Julius II bullam edidit *Suspecti regiminis*, quâ bullam *Execrabilis* Pii II renovat ac firmat; Leonardum Lauredanum ducem, generale concilium et commune Venetiarum excommunicat, quòd jam excommunicati, quia urbes pontificiæ ditionis retinerent, *ad damnatum et prohibitum* appellationis remedium confugissent; alios eâdem appellatione usos simili pœnâ plectit; constitutionem suam adversùs omnes valituram decernit, *cum suppletione solemnitatis cujuslibet, etiam publicationis omissæ* [1]. Quæ quò magis decernuntur extra ordinem, ac supra omnem legem et canonem, eò minoris esse putantur à nostris. Certè, ut Galli clariùs designentur, nominatim *parlamenta* commemorat; quòd, quia apud nos nec publicatum, nedum receptum fuit, nostri, more consueto in gravibus causis, ac præsertim in concordatorum causâ, ad concilii generalis tutelam provocarunt, in eâque sententiâ innoxii et illæsi diutissimè persliterunt.

Neque Galli tantùm eas appellationes emisere. sed alii quoque in libris Probationum Ecclesiæ gallicanæ libertatum memorati [2]: quæ tantùm indicamus: cujusmodi sint lectori expendenda reliquimus.

CAPUT XXX.

Bullæ Pii II et Julii II, occasione litium ac dissidiorum temporalium editæ: qui appellationes respuunt, quàm incommoda remedia adhibeant: Andreæ Duvallii locus.

Neque enim orbis christianus adeò movebatur datis à Julio II in Venetos, flagrante bello, sententiis. Bellum gerebatur inter Julium ut principem et Venetos. Jam si, editis bullis, ac sub anathemate Julius pontifex jure repetit civitates eas, quæ de principe Julio bello captæ sunt, nullumque adversùs ea decreta præsidium est: nempe id superest, ut et Veneti et quicomque principes, quâcumque necessitate talia bella gesserint, deditionem faciant.

Neque verò res ab eo statu multùm abhorrebant, cùm Pius II diploma suum edidit. Nempe Sigismundus cum cardinale Cusano de temporalibus maximè litigabat, atque arma moverat, cardinalemque ceperat, cujus rei gratiâ à Pio citabator Romam cum suis consiliariis, atque omnibus civibus, infinito licèt numero, uti de articulo, *Credo in Ecclesiam catholicam*: ejusque consectaneis responderent [3]; quem sanè articulum ideo negare viderentur, quòd Pontificis decretis, de re etiam temporali, dicto audientes non essent. Sic à temporali lite ad hæresis quæstionem controversia deducitur, ut miseri nec mutire auderent. Quas adversùs ambages, atque circuitus, aliquod petere refugium omnes optabant.

Neque verò id quæro, jurene an injuriâ Sigismundus egerit. Hoc tantùm iudico, grave ac magnis quoque principibus, nedum privatis me tuendum, ita procedi; miscerique hæresim, sub-

[1] *Preuv. des Libert. de l'Egl. Gall. ed.* 1731, *tom.* I, *c.* XIII. *n.* 11 *et seq. p.* 44 *et seq.* — [2] *Ibid. n.* 16. 17; *p.* 50 *et seq.* — [3] *Ibid. tom.* II, *c.* XXII. *n.* 19; *p.* 44 *et seq.* — [4] *Ibid. tom.* I, *p.* 40.

* *Appellationem ab Ecclesiâ Parisiensi prolatam, anno* 1491. non vidimus inter acta quæ tomis *de Libertatibus.* etc. continentur. Fortè Ecclesia Parisiensis eo anno adhæserit appellationi sacræ Facultatis; nam *appellatio ab eâ Ecclesiâ prolata* an. 1501. sub Alexandro VI. inscribitur *secunda appellatio.* (Edit. Paris.)

[5] *Sup. lib.* VI, *c.* XXII.

[1] *Bull. Rom. tom.* I, *Bull.* XXII *Jul. II*; *p.* 311. *Vid. Rain. an.* 1509. *n.* 6 *et* 13: *et Spond. eod. an. n.* 1. — [2] *Preuv. des Libert. etc. tom.* I, *part* II. *c.* XIII. *not. p.* 59, 60. — [3] *Vid Goldast. tom.* II, *p.* 1579, 1580.

ortis maxime temporali causâ litigationibus. Nec mirum si christiani principes, nationes, cœtus, quòd negari non potest, à romanis Pontificibus aliquando vexati, eversis antiquis juribus, imperatâ ingente pecuniâ, intentatis, sive etiam allatis armis, in Ecclesiæ catholicæ supremâ atque indeclinabili auctoritate, aliquid sibi præsidii relictum voluerint. Certè appellationes eas, ut ante concilium Constantiense celebratas, ita nec post Pii ac Julii decreta desiisse, multis exemplis ostensum est.

Unum superest quod objiciant; nempe à Leone X, bulla *Exurge, Domine*, Luthero vitio datum, « quòd citatus à Papâ in vocem temerariæ appellationis prorupit ad futurum concilium, contra constitutionem Pii II ac Julii II, » taliter appellantes hæreticorum pœnâ plectentes [1], » XVII kal. Julii, anno 1520. Bullam autem toto orbe christiano receptam esse constat.

Facilè respondemus receptam quoad ea, quæ ad Lutherum condemnatum pertinerent. Cæterùm verba prolata recitativè, ut aiunt, non decretivè posita, nullam vim addunt Pii II ac Julii II constitutionibus; atque adeò ut post eas, ita post hanc Leonis X bullam frequentatas appellationes, etiam à Germanis, atque ab ipso imperatore, relata superiùs [2] exempla demonstrant.

Cæterùm Lutheri appellatio verè temeraria et cavillatoria fuit, quòd à citatione appellans, in negotio fidei Sedis apostolicæ judicium detrectarit.

Neque eam tantùm causam Leo commemorat, cur Lutherus meritò condemnetur; subdit enim: « Frustrà etiam concilii auxilium imploravit, » qui illi non se credere palam profitetur [3]. » Quare impuro sycophantæ, omnia per summam et apertam insaniam molienti, æquum erat nullum patere suffugium; non proinde debitum intercludi præsidium iis, qui verè gravati essent.

Nunc qui id genus præsidii renuunt, alias vias docent haud leviter incommodas, nempe *nullitatis*, ut aiunt, quam iniquis sententiis objiciant. At Galli non solent illam probare jurisprudentiam, quâ, objectâ nullitate, sententia contemnatur. De causis nullitatis coram judice agi volunt, ne sibi quisque judicet; modestius putant, si fortè à Pontifice vexatos se sentiunt, concilium habere judicem quàm nullo judice agere ut libet.

Andreas Duvallius, cùm appellationem omnem à Papâ illicitam judicet, idque sive sit infra, sive supra concilium, permittit tamen principibus ac rebus publicis, ad graves injurias depellendas, primùm, « non obedire mandatis » Pontificis; imò, si aliter sibi succurrere non » possint, strenuè prudenterque resistere [1]. » An ergo læsos principes strenuè rem gerere, quàm conciliare judicium expectare malint, ipsi dijudicent? Non in his, ut diximus, nostræ quæstionis summam non ponimus: ut quæ ad variabilem fortè disciplinam aliquâ ex parte pertineant. Certè Ecclesiæ catholicæ, ejusque œcumenici conciliis, in rebus generalibus, maximè verò in fidei quæstionibus, gravi contentione oriâ, supremam et ineluctabilem potestatem, ex omnium sæculorum traditione asserimus; et inter res judicatas post Constantiensia et Basileensia probatissima decreta referimus.

CAPUT XXXI.

Variæ de conciliis generalibus novissimi auctoris anonymi vitilitigationes: quæstionem ab eo pessimè constitutam: an concilia inter res incertas numeranda? Quæstiones generales à particularibus, ad Constantiensis synodi mentem, jam indè ab initio distinctæ.

Qui unius Papæ voluntati sine more modoque permittunt omnia, eo peccare solent; primùm, quòd argumentationibus malunt agere, quàm traditionibus; tum eo vel maximè, quòd à quæstionis statu procul absint; quæque plana per se et expedita sunt, miris involvant modis [2].

Et quidem in quæstione malè constituendâ auctorem anonymum, qui diligentissimus videri voluit, ubique multa peccasse jam vidimus. Illud imprimis quòd nos ita retulit, quasi infallibilitatem soli concilio œcumenico tribuamus [3], cùm sine concilio œcumenico, catholicæ Ecclesiæ valere consensum, gallicana Declaratio diligentissime expresserit.

Jam de concilii superiore potestate, ad secundum caput gallicanæ Declarationis idem auctor hæc scribit: « Satis, inquit [4], patet in Declaratione cleri gallicani, accipi hinc summum » Pontificem sine concilio, illinc concilium sine » summo Pontifice, cùm Declaratio decretis concilii Constantiensis nitatur, quæ aliam sententiam non admittunt; » quæ omnia falsissima sunt.

Primùm enim falsum est, à clero gallicano ea tantùm spectata esse concilia, quæ sine Papâ celebrentur [5]: nec minùs falsum est, quòd decreta Constantiensis concilii non aliam admit-

[1] *Bull. Leon. X contra Luth. tom.* XIV *Conc. col* 396. — [2] *Diss. præv. n.* XCV. — [3] *Bull. Leon. X, col.* 397.

[1] *Duv. de Rom. Pont. etc. part.* IV. *quæst. ult. p.* 628, *ed.* 1614. — [2] *Vid. sup. pass. lib.* IV, V, VI. — [3] *An* de Libert. *etc. lib.* VII. *c.* IX, *n.* 12. — [4] *Id. ib. lib.* V, *c.* I, *n.* 6. — [5] *Vid. Dissert. præv. num.* LXXXIV.

tant sententiam, quam eam scilicet de conciliis sine Papâ congregatis: primùm quia concilium Constantiense declarat, Papam subesse, non modò Constantiensi concilio, « sed etiam cui- » cumque generali concilio legitimè congre- » gato[1]: » non autem supponit omnia futura concilia sine Papâ congreganda esse; non ergo loquimur de conciliis sine Papâ congregatis: tum quia nec ipsum Constantiense concilium sine Papâ congregatum erat; quippe convocatum à Joanne XXIII, qui verus pontifex meritò haberetur; neque is concilium dissolverat; imò se concilio adhærere fatebatur, cùm illud Constantiense decretum est conditum, ut suo loco vidimus[2]. Postremò Constantiense concilium, in reformationis quoque causâ, Papam subesse concilio decernit, cùm reformationis negotium non nisi electo summo Pontifice tractaturum esset.

Quare quod idem anonymus ubique testatur[3], cùm ipse Papam synodo anteponit, agi de concilio, à quo summus Pontifex ejusque legati absint; nihil aliud testari visus, quàm statum quæstionis à se ignoratum, eosque quos congerit Scripturæ ac Patrum locos, planè esse extra rem, idque ab eo actum, ut fucum faceret imperitis.

Sanè et illud constitit, non asseri à Gallis synodos sine Papâ congregatas, nisi iis in casibus, quibus eas et auctor anonymus[4], et alii passim theologi canonistæque admittant, hoc est, « in iis qui dilationem remedii non pate- » rentur. »

Alia quidem quæstio esse potest; an concilium à romano Pontifice semel convocatum, ipsoque præside constitutum, ipso jure cesset, ubi ab eo concilio Papa recesserit, quemadmodum Constantiæ; vel ubi illud concilium Papa dissolverit, ut Basileæ factum est. Sed quæstionem eam, neque clerus gallicanus suâ Declaratione complexus est, neque anonymus pertractavit. Interim certum est, rem esse ab Eugenio IV judicatam; Basileense concilium ab eo dissolutum, haud minus stetisse integrum; ut eam quæstionem aliquo certè casu, res inter judicatas referri necesse sit.

Quo fateamur necesse est, pleraque ac potissima anonymi argumenta, quoad hanc quidem quæstionem, plane concidere; cùm non eò quò oportet, collimare constet.

At argutulum istud futile æquè ac invidiosum quod objicit; quamvis reges ac principes à populo plerumque suam auctoritatem acceperint, « tamen Galliarum regem comitiis generalibus » superiorem esse[1], » et majestatis reos haberi qui sub Henrico III exegissent, ut rex comitiorum sententiam sequi teneretur. Quorsum enim ista? An ut necesse sit ad gallicani imperii formam, Ecclesiam à Christo esse constitutam? Aut verò oporteat custodiendæ fidei ac religionis per universum orbem, eamdem ac unius gentis administrandæ esse rationem? Cùm nec ipsa imperia eamdem formam habeant, neque Ecclesiam ad alias quàm ad Christi regulas exigi liceat. Quid autem illud est, ab eodem anonymo jactatum, non posse summum Pontificem Ecclesiæ subjacere, *à quâ suam non est mutuatus potestatem* * ? Quasi quis cui subjaceat, non in Christi arbitrio ac sapientiâ positum fuerit, aut id ratione aut humanis exemplis, non Dei revelatione, atque Ecclesiæ traditione, quærendum sit nobis.

Ejusdem notæ est, quod objiciunt[2], ut Ecclesia particularis, nec tota simul sumpta, episcopo suo capiti et pastori particulari; ita universalem Ecclesiam, nec totam simul sumptam, Papæ suo capiti ac pastori universali prævalere posse. Non enim quemadmodum Ecclesia universa, ita particularis, ex promissione Christi, certâ et infallibili sancti Spiritûs assistentiâ pollet; ut proinde necesse sit quemadmodum in Ecclesiæ universæ, ita in Ecclesiæ particularis consensu, certum collocare Spiritûs sancti magisterium ac testimonium.

Neque illud pluris est, non posse stare in Papâ eam, quam clerus quoque gallicanus agnoscat, *plenam potestatem*, si gallicanæ Declarationi detur locus. Neque enim plenam esse, *quæ ab alterius arbitrio vel judicio pendet*[3]. Quod quidem nihil aliud est, quàm in verbis ludere. Plena enim dicitur respectu positivi juris, ea potestas, quæ omnia potest, ubi id necessitas, atque evidens utilitas postulaverit: non ita sanè, ut omnia sine lege modoque possit.

At illud etiam argutius ac vanius, quod involvendæ quæstioni ab anonymo est positum[4]; Papam agnosci facilè ab omnibus, concilia rem incertam, nullâ verâ firmâque definitione constantem; ad hæc, raram, *difficilem, ac ferè impossibilem*[5]; parumque abest, quin eam ab Ecclesiâ alienam prædicet; cùm præsertim tri-

[1] *Conc. Const. sess.* v. *col.* 22. — [2] *Sup. lib.* v. *c.* XIII, XXI. — [3] *Anon. lib.* v. *c.* X. *n.* 4; *c.* XI, *n.* 3; *cap.* XIII, *tit. et pass.* — [4] *Id. ibid. cap.* v. *n.* 13.

[1] *Anon. lib.* v. *c.* XIII, *n.* 12.

* Pessime hic CHARLAS argumentatur. Non enim necesse est ut quis ab eo cui subjicitur suam potestatem mutuetur. V. gr. licèt Galli credant episcopos non à Papâ aut ab Ecclesiâ, sed immediatè à Christo suam mutuari auctoritatem, nihilominus affirmant eos et Papæ et Ecclesiæ subjici. (*Edit. Paris.*)

[2] *Anon. lib.* v, *cap.* XIII, *n.* 3. — [3] *Id. Ibid. cap.* I, *n.* 4. — [4] *Ib. c.* XIII, *n.* 4. — [5] *Ib. lib.* VII, *c.* II, *n.* 3; *et lib.* v, *c.* XIII.

bus primis sæculis, concilia generalia ipsa persecutio prohiberet. Sed hæc, ad persecutionis tempus quod attinet, quàm falsa, quàm vana, quàm nulla sint, demonstratum suprà [1].

Jam quòd partâ Ecclesiæ pace, conciliisque generalibus congregari solitis, concilia rem incertam dicunt, quia dubium est per quos et quomodo constitui debeant [2]; hominum est, ut leniter dicam, nodum in scirpo quærentium. Vanas enim et inanes difficultates congerunt; non constare scilicet an concilia ex episcopis tantùm, an etiam ex presbyteris conflentur necessariò : quantus numerus aut episcoporum aut provinciarum adesse debeat : quinam *ex jure*, *quinam ex privilegio?* an per se, an per procuratores? tum quæ ratio absentium et excusatorum haberi debeat; imò an concilium universale sit? Quæ cùm dixerint, eò rem redigi volunt, « ut suprema et infallibilis sit summi » Pontificis sententia, quam seu regulam semper tutò sequantur fideles [3]. » Quæ profectò si quid valent, illud efficient, ut conciliorum generalium omnem omitti mentionem præstabiliussit. An enim id agunt, ut unus Pontifex cuicumque cœtui voluerit, concilii generalis nomen adjiciat? An ut concilia generalia haberi aut non haberi perinde sit? id quidem nonnulli apud se sentiunt; sed palam promere pudor, et christiani orbis reverentia prohibet. Ergo vel hæc omittant, vel nobiscum solvant. Cæterùm plana solutio est; primùm enim certâ traditione constat, sufficere ut episcopi concilio præsto sint; tum illud, concilium esse œcumenicum, cui, Papâ auctore, pro œcumenico concilio se gerenti Ecclesia universa communicaverit. Hinc concilii Constantiensis auctoritas asseritur : hinc prioribus Basileensibus gestis sua firmitas constat. Neque nocuit ea dissolutio, quæ ab ipso quoque Eugenio IV nulla et irrita declarata est; cùm totus christianus orbis haud minùs sanctæ synodo pro œcumenicâ sedenti et agenti communicaret.

Papâ autem auctore dicimus, ordinariè quidem, ac nisi ipsa necessitas aliud expresserit; quod schismatis causâ aliisque in casibus admitti ab omnibus summo consensu vidimus. Sed quoniam in conciliis non statim ac semper æquè perspecta est nominis christiani repræsentatio, quin interdum dubitari contingat, an aliquod concilium verè generale sit; tum Ecclesiæ consensu rem confici, romanorum quoque Pontificum auctoritate ostendimus [4].

Cæterum qui omnia incerta et perturbata esse volunt, nisi christiani, aliis Ecclesiis et episcopis perinde habitis ac si nihil essent, in unius romani Pontificis infallibilitate acquiescant, in quantas ambages quantasque turbas ipsi sese conjiciant, unde se nullo prorsus extricare valeat pacto, jam toties notavimus, ut hæc dicere rursum, nihil aliud esset quàm actum agere.

CAPUT XXXII.

Recapitulatio eorum, quæ ad caput IV Declarationis gallicanæ dicta sunt, atque imprimis eorum quæ libro VI et VIII.

Absoluto nostro ad caput quartum Declarationis gallicanæ tractatu, superest ut quæ hic dicta sunt, ad rei memoriam in compendium redigamus.

Primum illud præstruximus quartum caput Declarationis gallicanæ, rem esse judicatam [1]: quod sic conficimus : judicatum in concilio Constantiensi Papam, etiam in fidei quæstionibus, concilio subjici oportere : at qui errare non possit, eum in fidei negotio alteri subjici nefas : non ergo Papa is est, qui errare non possit. Rursus : In illo concilio, de Papâ, ut est Papa, actum est; non autem de Papâ, ut est privatus doctor : ergo Papa, etiam ut Papa, non is est qui errare non possit : at Constantiense concilium à totâ Ecclesiâ, atque adeo à romanis Pontificibus comprobatum fuisse, rationibus adstruximus necessariis [2]: ergo Papam non eum esse quem dicunt, res inter judicatas haberi debet. Hoc certissimum præjudicium. Nunc ad rem, si adhuc injudicata esset, conficiendam, hoc fundamentum posuimus : à Patribus vim summam et indeclinabilem esse repositam in eo, *quod ubique, quod semper est creditum* : non ergo in eo, quod solus Papa definiat [3]. Exinde concilia generalia ab apostolico usque concilio persecuti sumus; quod apostolicum Hierosolymitanum concilium, Actorum XV relatum, normam esse cæterorum, datamque in eo quæstionum finiendarum formam, et ipsâ auctoritate apostolici nominis, et sancti Cœlestini papæ, sanctæque synodi quintæ sententiâ, et omnium postea sæculorum secutâ praxi ostendimus [4]; collatisque gestis comperimus, ubique valere apostolicum illud : *Visum est Spiritui sancto et nobis;* atque illud : *Visum est Spiritui sancto,* cum illo, *et nobis*, hoc est cum ipsâ episcopalis atque apostolici ordinis unitate esse conjunctum : non ergo, quod nunc fingunt, synodos habere à Papâ

[1] *Dissert. præv. n.* LXXVI. — [2] *Suon. lib.* V, *c.* II. — [3] *Ibid. n.* 7. — [4] *Sup. lib.* IX, *pass.*

[1] *Sup. lib.* XII, *c.* II, III, IV. — [2] *Ibid. lib.* V, *c.* XXVII, *et pass. toto hoc tract.* — [3] *Lib.* VII, *c.* V. — [4] *Ibid. c.* VI.

ut recta decidant, sed a Spiritu sancto, eique conjunctâ universalis Ecclesiæ auctoritate ac testimonio.

Hic igitur conciliorum gestis evolutis apparuit, ita esse Ecclesiam constitutam, ut siquidem primæ Sedis sententiæ consensum accommodaret suum, quæstiones finitæ haberentur : sin autem graves altercationes orirentur, adunatâ Ecclesiâ opus esset [1]. Compertumque item est, eo quidem rerum statu, primæ Sedis sententiam concilii œcumenici convocatione suspendi [2]; remque tantâ Ecclesiæ adunatæ auctoritate gestam, ut de pontificio decreto quæreretur, rectene haberet, necne; et responderetur à Patribus, si decretum probaretur, probandum videri; non quia falsum esse non posset, sed quia verax esse, facto examine, comperissent : atque omnino quo ritu cæterorum epistolæ, codem quoque ritu romanorum Pontificum decretales epistolas examinatas, evolutis gestis, et synodi quintæ auctoritate monstravimus [3]. Quo item loco patuit romanorum Pontificum epistolas, et fuisse authenticas, totâ scilicet Sedis apostolicæ auctoritate prolatas; neque tamen fuisse normam fidei, cùm de illis quoque quæstio haberetur : de synodis autem nunquam eo ritu esse quæsitum; sed obedientiam statim consecutam. At non alia causa tanti discriminis, quàm quòd illa decreta retractabilia, hæc irretractabilia viderentur.

Atque hæc etiam de probatissimis romanorum Pontificum decretis facta esse vidimus. Jam quædam demonstravimus à sanctis synodis improbata constituta et responsa, quæ romani Pontifices, puta Vigilius et Honorius ritè interrogati ad Ecclesias edidissent [4]. Non ergo valere illud, pro privato doctore esse edita; omnesque vitilitigationes ita incidimus, ut quomodocumque respondeant, quosdam Pontifices, apostolico officio confirmandi fratres, in necessario articulo defuisse constet.

His complexi sumus primorum octo conciliorum traditionem nostræ sententiæ congruentem; quibus deinde conciliis reliqua omnia consentire, ex actis, et ex romanorum Pontificum consensione docuimus [5].

Quin etiam ostendimus, quæstionem hanc nostram, vel ipsâ operosissimâ conciliorum generalium convocatione confectam [6] : ac frustra Ecclesia collectis toto orbe Patribus, quærere laboraret auctoritatem irrefragabilem, quæ statim in romano Pontifice, vel solo, præstò esset [7]. Ac siquidem Papa per se infallibilis, consilio tantùm atque admonitione indigeret, quod nunc comminiscuntur; adsciscendos fuisse eos, qui doctrinâ, non eos qui auctoritate pollerent; qui Papam docerent, non qui cum eo conjuncti decerent Ecclesias; denique qui admonerent, non qui conjudicarent et condecernerent: atqui omnino constitit non ita esse gestam; sed quæsitam in conciliis non tantùm majorem lucem, sed etiam majorem, et jam irrefragabilem auctoritatem : non ergo summam illam et indeclinabilem vim in romano Pontifice collocabant.

Quod autem objicitur, superioritatem atque infallibilitatem romano Pontifici à conciliis generalibus jam esse adjudicatam, Lugdunensique ac Florentinâ, Lateranensique synodis quæstionem judicatam, et Constantiensia jam Basileensiaque soluta esse decreta [1]; primùm quidem præstruximus, pessimè agere eos, qui ecclesiastica decreta collidant, non concilient : tum illud, perperam pro judicato haberi, quod palam à nostris assertum, à sanctâ Tridentinâ synodo, atque à Pio IV pro integro sanoque sit habitum. Denique, ne quid deesset, id quoque ex gestis probavimus, Lugdunensem, Florentinam, Lateranensem synodos nihil nocere Constantiensibus, neque Basileensibus prioribus gestis; sed conciliorum omnium unam esse faciem, traditionem unam [2].

His igitur confectis, illud argumentum, quod ex conciliorum confirmatione repetebant, solvimus; docuimusque ipsum confirmare quid sit; neque eo quidquam superioritatis includi; vanosque esse eos qui synodorum decreta, aut qui saltem anathemata à confirmatione suspendunt, conciliorum omnium gestis evolutis pandimus [3]. Confutavimus denique qui episcopalem potestatem ac jurisdictionem, à papali potestate ac jurisdictione manare contendunt; hisque novellis sive adinventionibus, sive adulationibus, seu potiùs ludibriis, cùm priorum sæculorum firmam, ac Scripturæ inhærentem doctrinam opposuimus [4], tum gallicanorum episcoporum, ac nostræ facultatis constantem sententiam.

CAPUT XXXIII.

Recapitulatio eorum quæ sunt in libro IX.

His quidem absolvimus quæ ad conciliorum generalium praxim ac traditionem attinebant. At sequente libro de rebus sine concilio gene-

[1] *Sup. lib.* VII, *c.* XII *et seq. usque ad* XXIV. — [2] *Ibid. c.* X. — [3] *Ibid. c.* XIX. — [4] *Sup. lib.* VII. *cap.* XX. XXI. — [5] *Ibid. cap.* XXXIII. — [6] *Ibid. cap.* XXXIV *et seq. usq. ad fin. lib.* — [7] *Ibid. lib.* VIII, *c.* IX.

[1] *Sup. lib.* VII. *c.* XXXV, XXXVI, XXXVII. — [2] *Lib.* V *integr.* — [3] *Lib.* VIII. *cap.* I *et seq. usque ad* XI. — [4] *Ibid. cap.* XI *et seq. usq. ad fin. lib.*

rali tractatis dicere aggredimur. Ac statim id constituimus, ad finiendas fidei quæstiones sufficere Papæ judicium, nisi gravis dissensio consequatur [1]. Quo loco exponimus illud sancti Augustini de pelagianis dictum : *Causa finita est*; postea quàm scilicet à Sede apostolicâ responsa venerunt; et illud ejusdem : *Datum pelagianis competens sufficiensque judicium* : collatâque causâ pelagianorum cum illâ Cypriani de rebaptizandis hæreticis, ex Augustino efficimus, ut pelagianorum potiùs quàm Cypriani causa per Papæ judicium finita intelligatur, quòd de pelagianis quidem, ut apertè hæreticis tota Ecclesia consentiret; Cypriani verò quæstio *magnis altercationum nebulis involuta*, concilii universalis sententiam postularet [2]. Non ergo in eo casu, sancti Stephani judicium, totâ licet Sedis apostolicæ auctoritate prolatum, à sancto Cypriano, à sancto Augustino, atque aliis orthodoxis pro ultimo et irrefragabili esse habitum.

Qui deinde, ut hoc argumentum eluderent, responderunt, rebaptizationis quæstionem à Cypriano et Augustino, non inter fidei quæstiones, sed inter adiaphora esse repositam, Patrum testimoniis obruimus, docuimusque omnino rebaptizationem eam, ex ipsis quibus tunc propugnabatur argumentis, ad manifestam hæresim pertinere [3].

Multa postea exempla ac decreta retulimus [4], quibus constet, generales quidem omnes, ut Cæciliani, et sancti Joannis Chrysostomi, præsertim verò fidei, ut origenistarum, semi-eutychianorum, scytharum monachorum, Elipandique causas, non nisi universali consensione pro terminatis habitas [5]; in eamque sententiam, cum cæteris omnibus, romanos quoque Pontifices, Simplicium, Gelasium, Gregorium, alios consentire [6]. Nam de sancto Leone libro VII et VIII confectum est, cùm de concilio Chalcedonensi ageremus [7]. Non ergo summi Pontificis judicium per sese ante consensum pro irreformabili est habitum.

Quem ad locum ostendimus quæ sit illa obedientia secundùm canones, quam summo Pontifici præstarent episcopi et Ecclesiæ; idque conciliorum et ipsorum Pontificum auctoritate firmavimus; neque unquam ab episcopis postulatum, ut decreta pontificia etiam indiscussa reciperent : quo item conclusum, ad summam et indeclinabilem auctoritatem, consensum Ecclesiæ esse necessarium [8].

Hinc ostendimus viris bonis sanctisque non fraudi fuisse, quòd post romanorum Pontificum, in fidei quoque negotiis, pronuntiata etiam veridica, tamen suspenso animo manerent, donec Ecclesiæ consensus accederet [1]; id, inquam, bonis viris nunquam fraudi fuisse; non Polycrati Ephesio, aliisque Asianis; non sancto Cypriano, sanctoque Firmiliano, eorumque collegis, tot ac tantis viris; non Gallis nostris ac sancto Columbano, quibus romanorum pontificum Pelagii I ac Bonifacii III suspecta erat fides, eo quòd concilium quintum pro œcumenico approbassent; non item Gallis nostris, quòd Nicænam secundam synodum, Papâ auctore ac præside gestam, ad quam vocati non essent, pro œcumenicâ non agnoscerent, neque ullo modo admitterent; non omnibus denique conciliis, quæ romanorum Pontificum latas, etiam de fide, sententias, non nisi quæstione habitâ, susciperent. Ex quo illud argumentum : si romani Pontificis judicium pro irreformabili esset, non profectò qui, post illud per Ecclesias promulgatum, suspenso animo manerent, orthodoxi haberentur : habiti autem sunt orthodoxi : non ergo illud judicium pro irreformabili habitum.

His subjungimus claram professionem romanorum pontificum Innocentii III, Joannis XXII, Gregorii XII, Pii etiam IV, qui sibi à concilio aut à Christo judice metuerent, si publico officio functi, falsa ac fidei adversa respondissent [2] : non ergo existimasse eos, se in fidei negotiis, apostolico fungentes officio, fuisse infallibiles. Quo loco attulimus Joannis XXII totâ Ecclesiâ promulgatam fidem, et Ecclesiæ judicio ab eo esse subditam, et à successore ad examen revocatam [3] : non ergo eam fidem pro infallibili fuisse habitam.

Atque interim constitit, qui de Pontificis judiciis dubitarent, non tamen dubitasse de fide apostolicæ Sedis : ergo hæc duo stare posse, et Pontificem etiam judicantem errare potuisse, et tamen Sedis apostolicæ non defecturam fidem.

Quo item loco claruit multos incidisse casus, quibus Sedi apostolicæ ac pontificiæ auctoritati laboranti nihil aliud subveniret, nisi Ecclesiæ catholicæ auctoritas. Id Ecclesiæ romanæ status decimo sæculo; id ingens illud schisma decimoquarto sæculo demonstrasse [4] : stetisse interim unâ Ecclesiæ catholicæ auctoritate et ope Sedem apostolicam, ac pontificiam dignitatem; nec minùs potuisse succurrere Ecclesiam, ne quibusdam licèt Pontificibus falsa docentibus, Sedes

[1] *Sup. lib.* IX, *c.* I. — [2] *Ibid. cap.* II, III, IV, V. — [3] *Ibid. lib.* IX, *cap.* VI, VII, VIII. — [4] *Ib. cap.* X, XI. — [5] *Ib. cap.* XII, XVI *et seq. usq. ad* XX. — [6] *Cap.* XIV, XV. — [7] *Lib.* VII, *cap.* XVII, XVIII : *lib.* VIII, *c.* XX. — [8] *Lib.* IX, *cap.* XXI, XXII.

[1] *Sup. lib.* IX, *cap.* XXIII, XXIV, XXV. — [2] *Ibid. cap.* XXVI, XXVII, XXVIII, XXIX. — [3] *Lib.* IX, *cap.* XXVIII. — [4] *Ibid. cap.* XXX, XXXI, XXXII.

tamen apostolica, aut series Pontificum à fide abrumperetur.

Cui etiam rei serviunt graves romanorum pontificum, Liberii, Zozimi, aliorumque plurimorum commemorati lapsus, rejectaque in singulis quibusque casibus vana effugia; et clarè demonstratum est aberrasse à fide eos, etiam apostolico officio defungentes [1]. Qui lapsus memorati, non ad improperium; sed ut illud constet: cùm romani Pontifices, etiam ut tales, aliena à fide docent, haud minùs Ecclesiam catholicam, fidemque romanam, ac Sedem apostolicam, tanquam fidei caput et communionis ecclesiasticæ vinculum, perstituram.

Huc pertinent ea, quæ pro Joanne XXII, ab ejus ævi doctoribus, ac præsertim Jacobo sanctæ Priscæ cardinale, mox Benedicto XII, dicta sunt: ideo potuisse ab eo Nicolai IV decretalem tolli, aut corrigi, « quòd romani Pontifices errare possent, etiam determinando de fide [2]. » Id sæculo XIII ut certum proponebant: id in glossis quoque romanis ad Joannis XXII decretales habebatur: cui addendum illud: XIV et XV sæculis, non modò Alliacensem, Gersonem, Tostatum et alios pios sanctosque viros innumerabiles, sed etiam Joannem à Turrecremata ejusque consortes, qui Eugenio IV adversùs Basileensem synodum tanto se studio adjunxissent, id pro certo posuisse; quòd à romano Pontifice falsa et erronea definiri possint, ejusque judicio concilii judicium anteponi oporteat. XVI denique sæculo Dominicum Jacobatium cardinalem, haud absimilia Romæ quoque docuisse; Adrianum verò Florentium Ultrajectinum, id Lovanii deditâ operâ defendisse; mox eumdem virum, jam Caroli quinti præceptorem, episcopum, cardinalem, papam, non eam sententiam retractasse, imò potiùs recudisse; neque quemquam theologorum contra insurrexisse, imò illi favisse Lovanienses suos [3]; denique XVI sæculo exeunte, oriri cœpisse privatorum quorumdam theologorum dubias cunctantesque censuras; Ecclesiam verò catholicam, Tridentinumque concilium, ac Sedem apostolicam, ab omni penitus censurâ temperasse [4]. Hæc, credo, cogitantes censores nostros pudeat, ex suâ dubiâ novellâque sententiâ, novum fidei articulum repente condere; Parisiensiumque sententiam, tot retro sæculis saltem innoxiam, nunc demum proscribere, ex trepidis Bellarmini aliorumque censuris; insuper in re tam novâ, tam fluxâ, tam incertâ, omne Ecclesiæ Sedisque apostolicæ præsidium collocare.

[1] *Lib.* IX, *cap.* XXXIII *et seq.* — [2] *Vid. Diss. præv. num.* XLVII, XLVIII. — [3] *Ibid. num.* XXVII, XXVIII. — [4] *Ibid. n.* XIV.

CAPUT XXXIV.

Recapitulatio eorum quæ hoc postremo libro dicta sunt, de romanæ Sedis ac fidei firmitate, ac de illis verbis, *Tu es Petrus*.

Ultimo loco docuimus, nostram sententiam cum romanæ Sedis, romanæque fidei æternâ firmitate egregiè cohærentem; consensuque Patrum id obtinuimus, ut qui de hujus aut illius romani Pontificis definitione dubitassent, haud minùs certam tutamque romanæ fidei, Sedique apostolicæ adscriberent æternitatem. Atque hinc argumentum nostrum: si quid esset periculi in eâ sententiâ, quæ romanum Pontificem negat esse infallibilem, maximè ex eo quòd, cùm ipse deficeret, Ecclesiæ catholicæ, vel saltem Sedis apostolicæ periclitaretur fides: atqui demonstravimus, ex eo quòd romanus Pontifex unus aut alter deficiat, haud eo minùs stare, non modò Ecclesiam catholicam, sed etiam romanam Sedem atque fidem: ergo in eâ sententiâ nihil est periculi. Quo loco Christi de Petro et successoribus promissa dictaque ex perpetuâ Patrum traditione ita exposuimus, ut et nostra tueremur, et hæreticorum audaciam retunderemus. Sed quoniam nostri censores Christi dictis præfidere videntur, quæ in hunc contulimus locum, paucis repetimus; atque id scholastico more, ad juvandos eos, qui hoc genere delectantur.

Locus ille, *Tu es Petrus*, id effecit ut Petrus, quique, Petri vice, apostolici sive episcopalis collegii princeps futurus sit, ex officio teneatur, exemplo Petri, communem fidem omnium nomine promere; omnesque christianos movere ad fidei unitatem; ex quo sequitur, cum eo munere bene defungitur, ipsum fidemque ab eo expositam esse Ecclesiæ fundamentum [1].

Neque verò dicant, quemvis alium episcopum ac doctorem, eo modo futurum Ecclesiæ fundamentum, si vera prædicet. In eo enim vis est; quòd Petrus, ejusque vice romani Pontifices Petri successores ad id constituti sint. Quo fit ut illud officium, ille magistratus, illa potestas ad unitatem movens fidei, sit Ecclesiæ fundamentum; neque tolli ab Ecclesiâ, aut ullâ unquam vi labefactari possit.

Dices; non modò in genere pontificale officium, sed quivis romanus Pontifex Petri successor, petra est, fundamentum est: ergo immobilis est. Distinguimus: petra est, fundamentum est, officio; concedimus: ipsâ re, semper et necessariò; negamus.

Instant: immortalis ædificii fundamentum deficere non potest: at Ecclesia immortale ædi-

[1] *Sup. hoc lib. c.* I, II.

ficium est : ergo quisquis est Ecclesiæ fundamentum, is deficere non potest. Hoc argumento facilè concludi posset, Papam ne mori quidem posse, neque vacare posse Sedem apostolicam, ne Ecclesia interiret. Ergo ne nimis probes, ita distinguito : quòd immortalis ædificii fundamentum deficere non possit primarium, qui Christus est, verum; secundarium ac ministeriale, qui Papa est; rursus distinguito : deficere non potest absolutè et universim, hoc est, summâ ipsâ, et quoad integram seriem et successionem; verum : secundum quid et accidentariò et particulariter; falsum est.

Exemplum adduci potest ab ipsâ fundamenti ratione, à quâ deducta Christi locutio est. Ædificium enim stare nequit, penitus excusso fundamento; non autem statim omne collabitur, si sit aliqua in fundamento labes facilè sarcienda. Ita fieri nequit, ut ipse primatus, ipsum pontificale officium in Ecclesiâ intereat; neque enim institutum à Christo officium aboleri potest. Ipse ergo papatus, ipse primatus, ipsa successio certum fundamentum est : ex romanis Pontificibus particularibus, velut eximiis lapidibus constat : summâ ergo consistat oportet. Certè aliquis lapis, aliquis summus Pontifex excuti ac labefactari potest, nullo totius ædificii periculo : aliud enim est petram ipsam exscindi, aliud aliquam ejus quassari partem.

Exemplum aliud sumi potest ab ipso episcopatu, qui absolutè in Ecclesiâ cessare non potest, eo quòd sit officium à Christo institutum. Neque si aliqui episcopi, ideo ipse episcopatus concidit, dicente Christo ad apostolos : *Ecce ego vobiscum sum.* Hæc enim promissa, summâ ipsâ valent. Ita de papatu dicendum; nec magis fieri posse, ut papale, quàm ut episcopale officium in Ecclesiâ intereat.

Eodem modo solvitur illud quod aiunt : in eo vim esse, qui petra est; quemvis autem Papam petram esse : vim ergo repositam non tantùm in universis, sed etiam in singulis. Respondetur enim, vim quidem ipsam invictam et inconcussam in eo esse, qui petra principalis et angularis est, nempe in Christo : neque tamen negandum est in ipsâ ministeriali petrâ vim esse, maximam illam quidem ac præcipuam; sed tamen partialem, ita ut totum ipsum parti prævaleat, ut sæpè diximus. Considerandum quippe est, cui sit firmitatis adjecta promissio, et unde petita sit. Et quidem à Christo petitur : *Ædificabo*, inquit; unde continuò ipsi adjicitur Ecclesiæ : *Et portæ*, inquit, *inferi non prævalebunt adversùs eam;* ut vim ipsam esse doceat ab eo qui ædificet, qui totum ædificium suâ virtute contineat, hoc est ab ipso Christo.

Si qui autem interpretes, illud : *Portæ inferi non prævalebunt adversùs eam*, ad petram quoque referunt; primùm quidem pauci sunt, ac pro uno mille in contrarium recensere possumus; tum qui ita interpretantur, non ipsum romanum Pontificem semper, sed quemvis fidelem in Christo consistentem spectant : tertiò eò nos ducit et verborum tenor, et summa interpretum, ut ipsa Ecclesia sit, contra quam portæ inferi prævalere nequeant : postremò et illud docuimus, quo sensu petra ipsa ministerialis, Sedesque apostolica, Ecclesiarum caput, everti nequeat; ipsâ scilicet toti Ecclesiæ corpori promissâ et adjectâ vi.

CAPUT XXXV.

Recapitulatio eorum quæ hoc postremo libro dicta sunt circa illud, *Rogavi pro te*.

Jam in eo, *Rogavi pro te*, distinguendum diximus [1] quod ad præceptionem, et quod ad promissionem pertinet; ac promissionem quidem semper, præceptionem verò non semper implendam. Atque in promissione rursus distinximus id quod Petro esset proprium, et id quod ad posteritatem transiturum esset; ac Petro id esse proprium, quod Petri singulari personæ; transiturum autem ad posteritatem quod Petro figuram Ecclesiæ gerenti, et quod Petro Ecclesiæ principalis fundatori promittitur.

Quamobrem tria hæc ex æquo vera esse : fidem, fideique conjunctam veram confessionem, primùm in personâ singulari Petri nunquam defecturam; ac postea eamdem fidem, quam Petrus prædicavit, cùm in Ecclesiâ catholicâ, tum in Ecclesiâ particulari romanâ, ubi Petrus sedem fixit, æternum victuram totoque orbe celebrandam : unde jubeatur confirmare fratres, non modò ipse Petrus, sed quicumque in illâ sede sederit.

Hinc nostrum argumentum : non potest à nobis quidquam exigi ampliùs, quàm ut Christi promissio certissimè impleatur. Impletur autem Christi promissio, si Petrus ipse, si Ecclesia catholica in Petro figurata, atque Ecclesia romana à Petro fundata æternum in fide manserint. Neque id necesse est, ut quivis romanus Pontifex sit infallibilis : non ergo id à nobis postulari potest. Quod cùm per se clarum sit, tum illud invictum : de fide ipsâ agi, quâ corde credimus, eique conjunctâ fidei confessione, quâ nempe ad salutem ore confitemur : ergo ad implendam Christi promissionem, quærendum aliquid est in quo fides

[1] *Sup. hoc lib. cap.* III, IV, V.

ipsa, quâ intus corde creditur, nunquam defectura sit : non autem talis est quivis romanus Pontifex ; neque aliud quidquam tale est præter ipsum Petrum, atque in Petro intellectam Ecclesiam catholicam peculiaremque romanam : non ergo aliud quidquam ad Christi promissionem pertinet.

Dices : quivis romanus Pontifex jubetur confirmare fratres : qui autem titubat, non ipse confirmat : nullus ergo romanus Pontifex titubat. Id censores nostri passim, id novissimus auctor anonymus ubique inculcant [1]. Argumentum vanissimum, quod sæpè notavimus ; ab eo quod fieri debeat, ad id quod semper futurum sit, sive ab injuncto officio, ad effectum necessariò secuturum.

At enim cuicumque officio sua est adjuncta gratia ; quâ impleri possit, fatemur ; quâ necessariò impleatur, non ipsi quidem dixerint.

Simile argumentum in illo præcepto : *Pasce oves meas* : certè ad illud implendum officium requiritur summa præ cæteris charitas, dicente Domino : *Simon Joannis, diligis me plus his? Pasce oves meas* [2]. Neque illa summa charitas ad pascendum gregem minùs necessaria est, quàm inconcussa fides ad fratres confirmandos. Ergone concludes : in romano Pontifice semper est summa charitas ? Absonum absurdumque sit.

Instas : at enim Petro illud, *ne deficiat fides tua*, datum est ad illud implendum ; *confirma fratres tuos*. Confirmatur ex Leone : « Pro fide » Petri propriè supplicatur, tanquam aliorum » status certior sit futurus, si mens principis » victa non fuerit [3]. » Totum concedimus : atque omnino constat, ideo vel maximè confirmatum in fide Petrum, ut alios certiùs confirmaret. Ergo omnes successores æquè in fide confirmati sunt ; nunquam eorum mens victa est, quod de Petro Leo dixit ; nullo unquam errore, ne intus quidem laborarunt, aut laboraturi sunt, quemadmodum Petrus : id aliquis fortasse Pighius, non verò sanus homo, rerumque humanarum expertus dixerit.

Quod ergo novissimus auctor anonymus verba Christi ita connectit [4] : *Rogavi pro te* ; et, *Confirma fratres tuos* : quasi diceret : « Ego indeficientem » tibi fidem impetravi : da operam ne alii deficiant ; » de Petro ipso verum est, qui ideo sit maximè idoneus ad confirmandos cæteros, quòd in eo fides, ne intus quidem, quâ de re agitur, deficiat. Petri quidem successoribus id omnibus tribuere, nec ipsi audeant.

[1] *Vid. Anon. tract.* de Libert. *etc. lib.* VII. *n.* 5, *et pass.* — [2] *Joan.* XXI. 15. — [3] *Leon. serm.* III *in anniv. Assum. ejusd. c.* III. — [4] *Anon. lib.* VII, *c.* III, *n.* 1.

Quod autem idem anonymus subdit id Petro concessum, non solum ipsius causâ, sed etiam in bonum gregis, rectum est. Ut autem proinde in successores transeat, et illa summa charitas, et ille in fide confirmatus animus, et cætera dona, quæ Petro in bonum gregis data sunt, falsa consecutio est.

Quomodo autem nos verba Christi connectamus respectu cujusvis romani Pontificis, sæpè expositum est ; nempe sic ; ut qui Petro succedit, præestque Ecclesiæ, sive universali, sive peculiari, in quâ Petri fides semper victura sit, is Petri exemplo ac vice fratres confirmare jubeatur.

CAPUT XXXVI.

An quemquam hominem infallibilem esse sit congruum, aut Ecclesiæ necessarium ? an nulla sit Papæ, nisi infallibilis auctoritas ? an Papâ errante nullum remedium ?

Quæres cur tantopere laboremus, ne id tribuamus romano Pontifici, quod et ipsi et gregi utilissimum foret ? Respondemus, ideo quòd non ratiociniis aut votis duci nos, sed certis promissis certâque traditione nihil oporteat. Ac si vovere aut potiùs somniare placet ; certè expetamus homines, ut romanus Pontifex, tanti gregis ductor, non modò nullo errore, sed etiam nullo unquam peccato, nullâ ignorantiâ, aut negligentiâ, aut cupiditate teneatur. Quod cur Christus non fecerit, ne quæri quidem fas est.

Pari jure quærerem, cùm Christus apostolis dixerit : *Ego vobiscum sum usque ad consummationem sæculi*, cur non episcopi apostolis substituti, æternæ fidei promisso gaudeant ? Valebit fortasse illud sancti Augustini, aliâ occasione dictum, non id convenire huic tentationum loco ; « in quo tanta sit infirmitas, ut superbiam » possit generare securitas [1]. » Atque ideo factum est, ut illud, *vobiscum sum*, deficere possit in singulis ; ipsâ tantùm summâ et universim valeat : quod idem in romanorum Pontificum seriem meritò conferri possit.

Quod autem objiciunt, si romanus Pontifex falsa definiat, actum esse de fide, nullumque remedium, ac ruitura omnia, cùm omnes ei statim parere debeant. Quærimus etiamne parere debeant adversùs jussa divina imperanti ? Ne ipsi quidem id cogitant. At enim, inquiunt, hâc semel apertâ januâ, fas erit omnibus reniti palam ; neque romano Pontifici vis ulla adfutura est, quâ sua etiam justa et necessaria decreta tueatur. Falsum id quidem : non enim si reluctante Ecclesiâ nihil potest, quemadmodum sub Liberio ;

[1] *Aug. de Correp. et Grat. c.* XIII. *n.* 40, *tom.* X, *col.* 772.

aut si in gravi dissensione sententia suspenditur, ut sub Stephano papâ factum; ideo necesse est hæsitare romanum Pontificem, statim atque aliqui obloquuntur. Quin eos et suâ et Petri auctoritate et reliquorum consensu premit damnatque, neque effugio locus.

Instant: at saltem in gravi dissensione, aut incerta erunt omnia, aut periculum schismatis imminebit, neque quidquam remedii est. Neutrum: nam et eruditiores traditione tenebuntur, ut factum sub Stephano Augustinus docet; et imperitiores, si quidem sunt Ecclesiæ veri filii, piæ matris judicium obedientissimè expectabunt. At enim repugnabunt romano Pontifici, quod per se ipsum grave est malum. Grave quidem illud in quocumque negotio; esset autem pestiferum, si id sine ordine et sine modo fiat: sed ut non ita fiat, ille Ecclesiæ pacificus ac temperatissimus Spiritus prohibet. Quid autem laboremus in quærendis iis quæ tum facto opus sit? Sunt quidem eâ de re multa à Gersone non incommodè scripta [1]. Verùm id sufficiat, infinita esse quæ ille Spiritus, in se unus ac simplex, in donis varius, Ecclesiæ suggerat. Id quidem certâ fide credere nos oportet; non remedia, non auctoritatem defuturam, cùm Ecclesia catholica dispersa et adunata tanta possit.

Hinc existit argumentum: id tantùm in Ecclesiâ habendum est pro impossibili, quo facto nullum superest veritati præsidium: at in casu, quem dicimus, tutum super esset in Ecclesiæ catholicæ auctoritate præsidium: non ergo ille casus est impossibilis. Quæ cùm ita sint, Ecclesia catholica sola est, quæ nunquam deficere, nunquam errare possit, ac ne momento quidem. Unde enim revictura? Pontifex mortuus in alio revicturus: vis enim illa creatrix Ecclesiæ inest; quod idem fieret, si fidei defectu moreretur. At non ut Pontificem si fortè aberrantem, Ecclesia catholica; ita aberrantem Ecclesiam catholicam, alia Ecclesia catholica corrigeret, coerceret, amoveret; aut si ad veritatem se ipsa revocaret, tamen labasceret ea, quâ omnium animos teneri ac niti oportet, auctoritas; nullumque omnino remedium superesset, si Ecclesia catholica dispersa, adunatave, semel à vero deflexisset. Quare ipsam primitus et radicitus immotam esse oportet.

Hinc etiam diximus constare suam Sedi apostolicæ, Ecclesiarum capiti, firmitatem. Sive ergo, quod absit, sacrosancta illa Sedes infidelium tyrannidi subsit, ut factum sub romanis persecutoribus; sive exagitati seditionibus romani Pontifices aliò se conferant, ibique consistant, ut persæpe contigit; sive quid aliud humano animo provisum aut improvisum eveniat; providebit Deus, ut clara, perspicua, certa, intaminata, immota consistat, seseque assiduè reparet atque propaget illa Petri successio, quæ catholicæ Ecclesiæ radix fundamentumque est.

In eâ quisquis quocumque modo à fide deficiat; non tamen romana, non Petri ac Pontificum interibit fides: ipsi enim immortale semen post se reliquerunt.

Hæc igitur fides, ut mortuo Pontifice non moritur, ita quoquo modo deficiente non deficit: atque hoc est illud immotum, quod in sede Petri, ab ipsâ christianitatis origine, Patres prædicarunt.

CAPUT XXXVII

An contraria sententia dignum aliquid ecclesiasticâ gravitate dicat?

Qui aliud postulant, nec ipsi se capiunt. Primùm enim non capiunt ipsam fidei vocem. Christus enim fidem dixit quâ christiani sumus, quamque intus corde gerimus. Hanc si omnibus et singulis Petri successoribus promissam arbitrantur, planè desipiunt; neque id profectò faciunt. At si id vel maximè contendant, non proinde suam confirment sententiam. Eo enim sensu romanus Pontifex, puta Liberius, modò rectè intus credat, licet exteriùs prava decernat, in fide Petri stabit, quod nec ipsi volunt, et est absurdissimum.

Damus etiam casum, quo romanus Pontifex, puta Honorius, non indocili aut contumaci animo falsa definiat; quid dicent? Defecisse in illo fidem? Nequaquam: atque haud magis quàm in Cypriano sanctissimo Christi confessore defecerit, cùm, synodo convocatâ, falsam pronuntiavit de rebaptizatione sententiam. Quid ergo? Stetisse in fide Petri? Ergo stante promisso, falsam fidei definitionem ediderit; quòd maximè respuunt.

An dicent, nullum Pontificem, neque per contumaciam, neque per imprudentiam, de catholicâ fide falsa unquam crediturum? Id credo, ne ille quidem irrisus ab omnibus dixerit Pigbius. Is enim à romano Pontifice, non errorem sanè omnem, sed contumaciam, quâ fiat hæreticus, amoliri videtur. Ad alia ergo confugiunt; nempe huc, ut romanus Pontifex, falsa licèt credens, tamen ea decernere aut definire prohibeatur. At nec sic se ipsi intelligunt, qui primùm eam, quam Christus dixit, fidem, in externam ac nudam professionem vertunt: tum ne quidem capiunt quæ sit illa professio, quam in Petri successoribus extingui posse negant.

[1] *Vid. Gers. lib. de Exam. doctr. etc.*

Ecce enim Joannes XXII moriens de visione beatificâ fidei professionem edidit : hanc Benedictus XII ad omnes Ecclesias apostolicâ auctoritate direxit : ipse tamen postea, tanquam re integrâ, de eodem argumento quæstionem habuit [1]. Talis ergo professio tam solemnis, tam authentica, non id fuerit quod immotum, inconcussum, irreformabile, infallibile esse velint.

Hue passim decurrunt, ut tum romanus Pontifex errare non possit; cùm doctorem agit publicum; cùm fungitur officio confirmandi fratres; tanquam Joannes atque Benedictus non id docuerint totam Ecclesiam, quod dato diplomate, toti Ecclesiæ testarentur atque profiterentur. An ergo consultos interrogatosque esse oportet, ut doctorem agant publicum, atque apostolico fungantur officio? Quid si ipsi ultro docent. Ecclesiarum necessitate compulsi? Quid quod interrogatos pro officio falsa respondisse constat? Testis Honorius, aliique complures, quos interrogatos, etiam ab episcopis, falsa et evangelicæ adversa doctrinæ rescripsisse in confesso est.

Hic quidem in varias interpretationes abeunt. Bellarminus enim, jure licèt interrogatos, pro privatis doctoribus respondisse dicit [2]. Quod quoniam absurdum est, nec stat romanos Pontifices pro officio rogatos, privatam egisse personam; ecce Lovanienses quidam nova comminiscuntur [3]. Nempe urgebat locus Adriani VI, affirmantis certum esse « quod Ecclesiæ romanæ caput » Pontifex possit errare, etiam in iis quæ fidem » tangunt, hæresim per suam determinationem aut decretalem asserendo. » Quo loco mira narrant : « Non enim omnia, inquiunt, quæ Pontifex etiam consultus scribit, aut rescribit tanquam vir doctus et potestatem habens, mox » habenda sunt pro definitione Sedis apostolicæ. » Ac rursus : « Multa referuntur ad summum Pontificem tanquam ad supremum judicem, non » quidem semper ut ipse tanquam universalis doctor, ex infallibili Spiritûs sancti assistentiâ illa » dijudicet; sed sæpius tantùm, ut auctoritate supremâ, secundùm suam sapientiam et prudentiam particularem, desuper dicat judicium; et » difficultatibus quæ in facto sic occurrunt, finem » aliquem imponat; saltem donec pleniori examine præmisso, si res sit gravior, et ad fidem » vel bonos mores tendens, ex cathedrâ à Pontificibus definiatur. »

En quot in partes Pontificem scindant ac distrahant; neque tantùm secernant privatum doctorem à doctore publico; sed etiam ab universali doctore supremum judicem, et ab ipsâ cathedrâ supremam auctoritatem particulari prudentiâ exercendam, atque ab his omnibus segregant Spiritûs sancti assistentiam : tanquam ad apostolicum officium confirmandi fratres non ista pertineant.

Atque hæc dicunt evenire etiam in iis, quæ ad fidem moresque spectent. Nam id omnino ibi agebatur, ut ex ipso argumento, verbisque ipsis constitit. Quæ quis intelliget? Ne ipsos quidem arbitror. At unde ista desumunt? Ex Scripturâ? ex Patribus? ex conciliis? ex romanis Pontificibus? Ne verbum quidem. Atque interim banc novam recensque eductam è cerebro sapientiam, si Deo placet, pro fidei catholicæ decreto venditant.

Ad formulas quippe non redigunt; et tamen Gregorium II falsum esse fatentur, in quæstione fidei, cùm evulgare se diceret, « apostolici vigoris » doctrinam per beatum Petrum, unde apostolatûs et episcopatûs initium est [1]. »

Hæc ergo tam nobilis formula non sufficit. Additam volunt excommunicationem. Atqui Alexander III excommunicationem addidit ei decreto, cujus doctrinam tanquam ex Scripturâ proditam exponens, haud minùs fallebatur, ut vidimus [2].

Ergo romani Pontifices edicant oportet doceri à se omnes; aut ab omnibus, quæ doceant, teneri oportere, siquidem se infallibiles esse voluerint. Quo ictu quot acta bona probaque concidunt? Quid si reverà doceant omnem Ecclesiam, nec docere se dicant? Cassi erunt? Quis has ferat insanias? hos de tanto officio, de tantâ personâ ludos? At si licet adversariis hæc ex cerebro comminisci, atque his explicare, quid sit ex cathedrâ; et nobis licebit, ex cathedrâ id dicere, quod ex communi traditione et consensione sit proditum.

Ac reverà patet via, quâ omne verum decretum pontificium ab omni erroris notâ eximamus. Nempe confitentur omnes, multa decreta ipso jure esse nulla, quòd sint contra canones : quantò magis si fidei adversentur? Non ergo habebuntur pro veris pontificiis decretis, ea quæ ipso jure nulla sint.

Quin et illud in promptu est cum quibusdam dicere; nullum romanum Pontificem, falsum contra fidem profiteri ac pronuntiare posse; quando professus ac pronuntians cessat esse Pontifex.

Ac saltem licebit dicere, nullum certum Pontificem falsa pronuntiare, cùm falsa pronuntians statim sit dubius; quippe quem multi gravesque doctores, nullum ipso facto esse doceant.

[1] *Sup. lib.* IX, *c.* XXVIII. — [2] *Sup. lib.* VII, *c.* XXI *et seq. lib.* IX, *c.* XXXVI *et seq. Vid. Bell. lib. de R. P.* — [3] *Sup. lib.* IX, *cap.* XL. *Doct. Lov. p.* 59.

[1] *Sup. lib.* IX, *cap.* XXXVIII : *et Greg. II ep.* XIII, *ad Bonif. tom.* VI *Conc. col.* 1448. — [2] *Sup. ibid. c.* XXXIX.

Quid quòd Turrecremata docuit, Papam hæreticum, occultum licet, ipso facto cessare esse Papam: quo casu contra fidem pronuntians, ipso consensu in hæresim, Papa esse desierit.

Quòd si hæc Ecclesiæ catholicæ gravitate parum digna videantur, jam omnes eo pariter consistamus gradu, ut Ecclesiam romanam, Sedemque apostolicam, summamque ipsam ac seriem romanorum Pontificum, sanam, integram stare, ac romanam fidem vigere statuamus; quidquid, quocumque modo quidam fortè Pontifices doceant, judicent, definiant.

* * * * * * *

LIBER UNDECIMUS,

De pontificiæ potestatis usu per canones moderando; ad caput tertium gallicanæ Declarationis.

CAPUT PRIMUM.

Refertur caput tertium gallicanæ Declarationis.

Hinc apostolicæ potestatis usum moderandum per canones Spiritu Dei conditos, et totius mundi reverentiâ consecratos. Valere etiam regulas, mores et instituta à regno et Ecclesiâ gallicanâ recepta, Patrumque terminos manere inconcussos: atque id pertinere ad amplitudinem apostolicæ Sedis, ut statuta et consuetudines tantæ Sedis et Ecclesiarum consensione firmatæ propriam stabilitatem obtineant.

CAPUT II.

Exponitur tertium caput gallicanæ Declarationis: hujus duæ partes: id probandum suscipitur, ecclesiasticam disciplinam, sive universam, sive particulares spectet Ecclesias, à romano Pontifice regi, adhibitis regulis, sive universim, sive particulatim receptis.

Tertium caput Declarationis gallicanæ versatur circa usum apostolicæ potestatis, quoad ecclesiasticam disciplinam: ac secundo ejusdem Declarationis capiti, Constantiensique decreto meritò annectitur.

Postquam enim erat positum ex ejus decreti auctoritate, pontificiam potestatem conciliari subesse, etiam quoad fidem ac reformationem, quâ ecclesiastica disciplina continetur: exponendum restabat, quæ esset illius subjectionis ratio in utrâque istâ re: quod tertio quartoque capite gallicani Patres exequuntur.

Et Galli quidem nostri, æquè ac cæteri agnoverunt semper in Petro et successoribus plenitudinem ecclesiasticæ potestatis, « quam nemo hominum præter Christum, imò nec Ecclesia » tota conferre potuit et auferre; » sed simul docuerunt hujus potestatis exercitium et usum canonibus moderandum: quod à Gersone dictum [1], non modò Academia Parisiensis, atque Ecclesia gallicana, nostrique omnes; sed etiam per universum orbem optimi quique magno studio celebrarunt.

Hanc ergo doctrinam, quâ ecclesiasticæ disciplinæ ratio, Ecclesiæque gallicanæ libertates constant, Patres gallicani tertio capite profitentur.

Dividitur autem caput illud bifariam. Cùm enim ecclesiastica disciplina, vel universim spectetur, vel particulatim; hoc est, vel universam Ecclesiam, vel particulares respiciat Ecclesias, puta gallicanam; exponunt gallicani Patres, utroque respectu Ecclesiam, non ad arbitrium regi à romano Pontifice; sed universam quidem per canones ubique receptos, *ac totius mundi reverentiâ consecratos*: particulares verò Ecclesias, verbi causâ gallicanam, per regulas in hâc Ecclesiâ receptas. Regularum verò nomine etiam consuetudines approbatas comprehendunt.

Ac ne qua sit difficultas, exponunt, recepta ea, seu approbata haberi, quæ Sedis apostolicæ atque Ecclesiarum consensione et usu obtinuerint: quæ usque adeo sana sunt, ut de iis ferè ipsi etiam adversarii conticescant.

CAPUT III.

Ecclesia romana iisdem canonibus regit Ecclesias, quibus ipsa regitur: probatur ex romanis Pontificibus.

Hæc igitur singillatim exponere potiùs, quàm probare nos oportet. Exponimus autem maximè ex Sedis apostolicæ decretis, quæ obvia, ac toties amplis voluminibus memorata, nunc compendiosè recensere placet.

Id fundamenti loco ponimus, Ecclesiam romanam eò maximè eminere cæteris, quòd canones, et sequatur, et aliis sequendos suâ auctoritate præscribat.

Id sanctus Gelasius profitetur loco celebri, quo docet [2]: « Uniuscujusque synodi constitu» tum, quod universalis Ecclesiæ probavit as» sensus, non aliquam magis exequi Sedem præ » cæteris oportere, quàm primam, quæ et unam» quamque synodum suâ auctoritate confirmat, » et continuatâ moderatione custodit. » En quæ romana Sedes exequi, atque exequenda man-

[1] *Gers. de Potest. Eccles. cons. I et X; tom. II. p. 227, 240. Serm. cont. Bull. Mendic. ibid. pag. 432. De stat. Eccl. de stat. Prœl. consid. IV; ibid. p. 532.* — [2] *Gelas. ep. XIII. ad Ep. Dard. tom. IV Conc. col. 1200.*

dare velit; ea nempe quæ et *ipsa firmavit, et universalis Ecclesiæ probavit assensus.*

Et ante eum Zozimus [1] : « Indecens autem... » hoc ab episcopis ob certas causas concilium » agitantibus extorquere, quod contra statuta » Patrum et sancti Trophimi reverentiam *, qui » primus metropolitanus Arelatensis civitatis ex » hâc Sede directus est, concedere vel mutare « ne hujus quidem Sedis possit auctoritas. » Cujus rei causam egregiam subdit his verbis : « Apud nos enim inconvulsis radicibus vivit an» tiquitas, cui statuta Patrum sanxere reveren» tiam. «

Hæc occasione Arelatensis Ecclesiæ dicta sunt à Zozimo de juribus peculiaribus Ecclesiarum, quæ secundo loco in hoc tertio capite Declarationis gallicanæ contineri vidimus. Et his quidem obligari se Sedes apostolica profitetur; quantò magis iis quæ universalis Ecclesiæ firmavit assensus.

Hinc Leo ille Magnus : « Nimis improba sunt, » nimis prava, quæ sanctissimis canonibus pro» bantur adversa [2]. »

Sanctus Gregorius Magnus : « Si canones non « custoditis et majorum vultis statuta convellere, » non agnosco qui estis [3]. »

Sanctus Martinus, doctissimus pontifex et martyr egregius : « Canones ecclesiasticos sol» vere non possumus, qui defensores et custodes » canonum sumus, non transgressores [4]. »

Et sanctus Leo III, ad Caroli Magni legatos : « Ego me illis (concilii Patribus **) absit ut præ» feram; sed etiam illud absit, ut coæquare præ« sumam [5]; « cùm ab eo peteretur ut in disciplinâ canendi Symboli aliquid innovaret ***. «

[1] *Zozim. ep. VII, ad Episc. Prov. Narb. et Vienn. tom. II Conc. col. 1570.*

* Massiliensis et Viennensis episcopi Patroclus et Simplicius, id sibi juris arrogabant, alter ut secundæ Narbonensis, alter ut Viennensis provinciarum episcopos ordinarent. At Zozimus, in eâ epistolâ et in iis quas de eâdem re antea scripserat, decernit hoc jus metropoliticum per eas provincias à solo Arelatensium civitatis episcopo exerceri oportere. Nemo nescit seculis temporibus, inter Leonem Magnum et Hilarium Arelatensem intercessisse grave dissidium; quo in dissidio, Leo Hilarium metropolitico jure privavit; causatus nempe, jus illud à se posse abrogari, ideo quòd *per privilegium Patroclo*, proximo Hilarii prædecessore fuerat *à Sede apostolicâ temporaliter concessum*. Ep. x Leon. al. LXXXIX. ad Episc. Prov. Vienn. Quæ Leonis verba multis persuaserunt supposititiam esse eam Zozimi epistolam, quâ metropolitica potestas Arelatensi episcopo asseritur. Sed hanc esse genuinam invictissimè probat P. QUESNEL in suâ dissert. v in S. Leonem, quæ est apologetica pro S. Hilario. Vid. hanc dissert. part. I, cap. VI. (*Edit. Paris.*)

[2] *Leo. Mag. epist. LXXX, al. LIII, ad Anast. C. P.* — [3] *Greg. Mag. lib. III, indict. XI. ep. LIII. al. LII. ad Joan. C. P. tom. II, col. 665.* — [4] *Mart. I, ep. IX. ad Pantaleo. tom. VI Conc. col. 33.*

** Chalcedonensibus.

[5] *Rescrip. Leo. III ad Carol. Mag. tom VII Conc col. 1193.*

*** Leo nunquam potuit eò adduci ut verbulum *Filioque* Symbolo adderet : quippe, inquiebat, Patres Chalcedonenses, in Symbolo Nicæno, *tollendo, addendo, mutandove quidquam inserere prohibuerunt.* Deinde, paucis interjectis, ea dixit quæ à BOSSUET in textu allegantur. (*Edit. Paris.*)

Sanctus Leo IV : « Non potuimus præfixos Pa« trum terminos immutare [1]. «

Nicolaus I, auctoritatis apostolicæ vindex acerrimus, de Ignatio deposito, ac Photio contra canones substituto : « Talibus itaque, qui juris » nostri, id est, canonum gubernacula custodi» mus, necesse est obviemus [2]. » Ac postea : « Canonum paternorum vetus forma servetur. » Atque aliâ epistolâ eâdem de re : « Romana » Ecclesia semper sanctorum Patrum sincerissi» mas auctoritates in omnibus actibus suis se« quitur [3]. « Verùm hæc tractatio in volumen excrescet, si omnia congerimus.

His ergo evincimus duo; canones in Ecclesiâ romanâ maximè observatos : canonum observantiam ab Ecclesiâ romanâ ut capite, in omnia Ecclesiæ membra, et exemplo et auctoritate diffusam. Hoc enim est quod aiebat papa Zozimus [4] : « Apud nos enim inconvulsis radicibus » vivit antiquitas; » hoc est, et hæret apud nos, et inde pullulat per omnes Ecclesias. Quo etiam spectant illa sancti Innocentii ad Victricium Rothomagensem [5] : « Rectè postulasti, ut in illis » partibus istiusmodi, quam tenet Ecclesia roma» na, forma servetur; non quo nova præcepta » aliqua imperentur; sed ea, quæ per desidiam » aliquorum neglecta sunt, ab omnibus obser» vari cupiamus, quæ tamen apostolicâ et Pa» trum traditione sunt constituta. »

Sic Ecclesia romana antiquas regulas, quas ipsa omnium prima servaret, servandas mandabat cæteris. Hinc etiam Nicolaus I, epistolâ ad Photium hæc docet : quod Ecclesia romana sit caput omnium Ecclesiarum, illas « ab eâ recti« tudinem atque ordinem in cunctis utilitati» bus et ecclesiasticis institutionibus, quas » secundùm canonicas et synodicas sanctorum » Patrum sanctiones inviolabiliter atque irre« fragabiliter retineret, exquirere et sectari [6]. » Ergo firmum illud apostolicæ Sedis perpetuâ traditione, hinc ad omnes Ecclesias, à romanâ Ecclesiâ omnium principe, ordinem propagatum; quòd eas iisdem canonibus regeret, quibus ipsa prima omnium regeretur.

CAPUT IV.

Idem probatur ex gestis sub Bonifacio II; et ex concilio romano sub Joanne IX, de translationibus.

Hinc fit, ut vix ullos habeamus ordinandæ in romanâ Ecclesiâ disciplinæ peculiares canones

[1] *Fragm. Epist. Leon. IV ad Loth. Imp. tom. VIII Conc. col. 33, malè 33.* — [2] *Nicol. I Epist. II, ad Michael. Imp. ibid. col. 272.* — [3] *Id. ep. V, ad eumd. col. 279.* — [4] *Zozim. ep. VII, jam cit.* — [5] *Ep. Innoc. I ad Victr. Rothomag. tom. II Conc. col. 1250.* — [6] *Nicol. I Epist. VI, ad Phot. tom. VIII Conc. col. 285.*

constitutos; sed quæ per omnes Ecclesias jubebantur, ea in Ecclesiâ romanâ, vel primitus obtinebant, vel diligentissimè recipiebantur et custodiebantur. Sic annexus sacris ordinibus cælibatus; sic sacræ electiones ordine celebratæ; sic vetitæ translationes; sic eadem omnia, quæ cæteris Ecclesiis, Ecclesia romana sibi vel maximè interdicta esse intellexit.

In vitis Pontificum legimus de Bonifacio II[1]: « Hic congregavit synodum in basilicâ beati » Petri apostoli, et fecit constitutum, ut sibi » successorem ordinaret. Quo constituto cum » chirographis sacerdotum et jurejurando, ante » confessionem beati Petri apostoli, in diaco» nem Vigilium constituit. Eodem tempore factâ » iterum synodo, hoc cassaverunt sacerdotes » omnes, propter reverentiam Sedis sanctæ; et » quia contra canones fuerat factum, et quia » culpa eum respiciebat, ut successorem sibi » constitueret, ipse Bonifacius papa reum se » confessus est majestatis *, quòd diaconem Vi» gilium sui subscriptione chirographi ante con» fessionem beati apostoli Petri successorem » constituisset, ac ipsum constitutum in præ» sentiâ omnium sacerdotum et cleri et senatûs » incendio consumpsit. » Ad reverentiam sanctæ Sedis pertinere intelligebant, ut, quæ in eâ contra canones fierent, cassarentur. Neque Bonifacius allegabat plenitudinem potestatis, quâ supra canones evectum se esse jactaret; sed ipse primus omnium canonibus serviebat. Ita rem gerebant optimis Ecclesiæ romanæ temporibus.

De translationibus memorabile illud; nullum in Sedem apostolicam ab episcopatu translatum videri, ante Marinum anno 882, aut Formosum anno 891, ex episcopo Portuensi assumptum: ut totis ferè nongentis annis Ecclesia romana nullam translationem noverit: adeo canonibus, quibus Ecclesiam regeret serviebat.

Et id quidem Marino à Basilio Macedone imperatore exprobratum: Stephanus verò V, à Marino tertius, sic respondet[2]: « Quicumque » dicunt Marinum fuisse antea episcopum **, ac » proindenon potuisse ad aliam sedem transferri; » ostendant illi id apertè. Scito, dilecte, et omni » honore digne imperator, quòd licet illi impe» dimento fuisset, quod objicitur de canone,

[1] *Lib. Pont. Anast. in vit. Bonif. II, tom.* IV *Conc. col.* 1682.
* Divinæ.
[2] *Steph. V epist.* I, *ad Basil. Imp. tom.* IX *Conc. col.* 367.
** Marinum fuisse episcopum à Joanne IX constitutum dicit quidem FLEURY, lib. LIII, n. 37. sed negat illi Ecclesiæ fuisse prælatum. Nempe eo tantùm consilio ordinatus fuerat, ut ad Sclavos divini verbi præco dir geretur. Vid. ejus vitam à Binio scriptam, tom. IX Conc. col. 336. De Marini episcopatu sic Baronius memoral, an. 882, tom. X, p. 583. *Cujusnam Ecclesiæ episcopus fuerit non satis exploratum* habemus. (*Edit. Paris.*)

» cùm tamen id nunquam fuerit, multitudo ta» men sanctorum Patrum, et illorum auctori» tas et judicium potuit illum constituere in » primo gradu. » Quo loco, per *multitudinem sanctorum Patrum*, significat sacrum concilium Ecclesiæ ac provinciæ romanæ, vicinarumque Ecclesiarum, quæ Papæ electionem facere vel firmare consueverant; quarum auctoritate Marinus per dispensationem transferri potuerit.

Tum profert Gregorium Nazianzenum et alios, qui *è suis sedibus ad alienas translati sunt.* Nec ille quidem dicit, romanam Ecclesiam aliis eminentem, canonibus non teneri; imò dispensationem *ex sacri concilii auctoritate,* in eâ, ut in aliis, locum habere potuisse.

Cætera quæ subdit, tametsi peccatum fuisset in Ecclesiâ romanâ, tamen *primam Sedem à nemine judicari*; eò pertinent, non ut Ecclesia romana canonibus non obligetur; sed ut ejus Pontifices, etiamsi peccasse videantur, non tamen subsint particulari concilio, quale adversùs Marinum Constantinopoli ab imperatore congregari potuisset; quod alterius loci est.

De Formoso quidem omnes norunt ejus cadaver à Stephano VI (septimum passim vocant) refossum, objectumque illud mortuo: « Cùm » Portuensis episcopus esses, cur ambitionis spi» ritu romanam Sedem usurpasti[1]? » Ac deinde tribus abscissis digitis, quibus Pontifices benedicere solent, projectum in Tiberim.

Hæc quidem infanda acta à Joanne IX damnata sunt in concilio primo Romano, septuaginta quatuor episcoporum, cujus synodi capitulum tertium sic habet[2]: « Quia necessitatis causâ » de Portuensi Ecclesiâ Formosus pro vitæ me» rito ad apostolicam Sedem provectus est, sta» tuimus et omnino decernimus, ut id in exem» plum nullus assumat; præsertim cùm sacri » canones hoc penitus interdicant, et præsumen» tes tantâ feriant ultione, ut etiam in fine lai» cam eis prohibeant communionem; quippe » quod necessitate aliquoties indultum est, ne» cessitate cessante, in auctoritatem sumi non est » permissum. »

Canon memorabilis, quo Ecclesia romana ut forma cæterarum, adeo communi reliquæ Ecclesiæ canone se teneri testata est, ut id etiam vereretur, ne laxata apud se disciplina, aliis quoque laxata esse videretur: adeoque et ipsa laxati erga se canonis causam, ipsam, quæ cæteras quoque excusaret Ecclesias, necessitatem affert: tum cavet canonibus ab exemplo romanæ Sedis, et eos innovat ac firmat. Fixum ergo illud atque

[1] *Luitprand. lib.* I. *cap.* VIII. *Vid. vit. Steph. VI; tom.* IX *Conc. col.* 475. — [2] *Conc. Rom. sub Joan. IX, cap.* III; *ibid. col.* 505.

perpetuum, ita à Domino Ecclesiam romanam cæteris præsidere jussam, ut quibus Ecclesiam universam regeret, iis canonibus ipsa regeretur.

CAPUT V.

Aliud exemplum : concilium Romanum sub Joanne XII.

Aliud exemplum videamus. Decimo exeunte sæculo, anno Christi scilicet 963, Joannes XII, à synodo habitâ auctore Othone I imperatore, propter horrenda totoque orbe nota flagitia ac scelera, depositus est. Leo dictus VIII huic substitutus. Hanc synodum, ut omni auctoritate canonicâ, utque etiam ordine judiciario destitutam, Baronius rejicit inter pseudo-synodos[1]. Romanam synodum à quâ, Joanne præside, anno 964, illa damnata est synodus, miris effert laudibus[2]. Hujus ergo synodi acta audiamus, actione primâ[1] : « Joannes piissimus ac sanctissimus sanctæ romanæ Ecclesiæ Papa dixit : » Scitis, dilectissimi fratres, me fuisse expulsum imperiali vi per duos menses à propriâ » sede. Quapropter vos plurimum rogo, si dici » potest regulariter synodus illa, quæ habita est » me absente, in Ecclesiâ meâ, ab Othone imperatore, suisque archiepiscopis et episcopis, » an non? Sanctum concilium respondit : Prostibulum favens adultero, invasori scilicet alienæ » sponsæ, nempe Leoni intruso. Piissimus ac » sanctissimus Papa dixit : Ergo damnanda est à » nobis? Sanctum concilium respondit : Auctoritate sanctorum Patrum damnanda; » hoc est, auctoritate canonum. Tum à Papâ et episcopis prolata sententia est. Rursùs Papa sic interrogat : » Quid censetis de Sicone episcopo[*] à nobis » dudum consecrato, qui in nostro patriarchio » Leonem curialem, et neophytum, atque perjurum nostrum, jam ostiarium, lectorem, » acolythum, subdiaconum, diaconum, atque » subitò presbyterum ordinavit, eumque sine » aliquâ probatione (hoc est, sine consueto examine), contra cuncta sanctorum Patrum statuta, in nostrâ apostolicâ Sede consecrare non » formidavit? Sanctum concilium respondit : » Deponatur ipse qui ordinavit, et qui ab eo est » ordinatus. » Nempe ex sanctorum Patrum statutis, quibus curiales, quibus neophyti, atque assumpti ex laicis, episcopatu arcebantur, quibus episcopi sine canonico examine fieri vetarentur. Papa iterum rogat : « Quid ergo de illo » curiali et neophyto, perjuro, atque invasore » nostræ Sedis censetis? Sanctum concilium respondit : Omnino damnetur; ut nullus deinceps » curialium, aut neophytorum, aut judicum, » aut publicè pœnitentium ad summum Ecclesiæ » gradum aspirare præsumat. Tum piissimus ac » sanctissimus Papa dixit : Sit Leo curialis ac » neophytus ac perjurus noster, Domini omnipotentis, ac beatorum apostolorum principum » Petri et Pauli, et omnium simul sanctorum atque venerandorum et universalium conciliorum auctoritate, necnon et Spiritûs sancti per » nos judicio,....... omni clericatu prorsùs exutus. »

Hic Joannes tantâ sede depulsus, non sedis suæ privilegia, quæ essent maxima et notissima, prædicabat; nullos canones de suâ sede prolatos aut ipse, aut episcopi proferebant : Patrum statutis, conciliorum universalium auctoritate, communi se canone tuebatur; quo damnatus Photius; quo ubique curiales, neophyti in examinati, clero arcebantur. Sic igitur decimo sæculo corruptissimo, in Ecclesiâ romanâ, ipsâ traditione vivebat antiquitas, et communium canonum disciplina : neque aliter Joannes, adversùs Otbonis synodum, quàm communi se canone defendebat.

CAPUT VI.

Nova et inaudita Gratiani interpretatio, XXV, Quæst. I, p. 2. *Si ergo.*

Neque me fugit quem in sensum Gratianus hæc, post aliquot sæcula detorserit; nempe is primus omnium mortalium, anno demum circiter 1150, de suo, neque ullum, ut aliàs solet, auctorem allegans, hæc scripsit : « Quemadmodum Christus sabbati ac legis Dominus se sabbato submisit; sic, inquit[1], summæ Sedis » Pontifices, canonibus, sive à se, sive ab aliis » suâ auctoritate conditis, reverentiam exhibent, et iis se humiliando, ipsos custodiunt, » ut aliis observandos exhibeant. » Durius est, quod subjungit, neque antea usurpatum à quoquam, quod iidem Pontifices, » nonnunquam, » seu jubendo, seu definiendo, seu aliter agendo, » se decretorum dominos et conditores esse ostendunt. » Neque levius istud : » Aliis imponitur necessitas obsequendi : summis verò Pontificibus ostenditur inesse auctoritas obsequendi; » ut à se tradita observando, aliis non contemnenda demonstrent, exemplo Christi, qui » sacramenta quæ Ecclesiæ servanda mandavit, » primus in se ipso suscepit, ut ea in se ipso

[1] *Plat. in vit. Joan. XII. Baron. an.* 963 : *tom.* X. *p.* 775. — [2] *Baron. ibid. an.* 964, *p.* 779 *et seq.* — [1] *Conc. Rom. sub. Joan. XII. an.* 964 : *tom.* IX *Conc. col.* 654, 655.
[*] Ostiensi.

[1] *Caus.* XXV, *quæst.* I, *si Ergo* : *cap.* XVI, *part.* II.

» sanctificaret. » Quæ si quis ante hæc tempora à romanis Pontificibus, vel à quopiam probatioris notæ auctore conscripta legerit, nihil repugno, quominùs auctoritatem obtineant. Valere autem quæ contra totius anterioris ævi traditionem, duodecimo demum sæculo, Gratianus commentus est, theologicæ disciplinæ ratio non sinit. Sed, omisso Gratiano, ad prisca et anteriora redeamus.

CAPUT VII.

Concilium Mosomense : Rodulphi Glabri locus : concilium Ansanum : de eo anonymi responsiones : de exemptionibus obiter : Petri Venerabilis, et sancti Bernardi loci : an monachis Cluniacensibus profuerit, quòd romanum Pontificem peculiarem episcopum habere vellent.

Cùm ergo Ecclesia romana communi canone et regeretur et regeret, sancti Patres nostri gallicani episcopi, referente Flodoardo [1], ad annum 948, in Mosomensi * synodo, mirantur allatas litteras » ex nomine Agapeti papæ per cle» ricum, qui eas Romà detulerat, nihil auctori» tatis canonicæ continentes ; hoc tantùm præ» cipientes, ut Hugoni Rhemensi redderetur » episcopium. »

Hoc nostris novum et insolens videbatur, quippe à consuetudine romanæ Ecclesiæ alienum. Pergit Flodoardus : « Quibus lectis, in» euntes episcopi concilium, cum abbatibus et » cæteris sapientibus, qui aderant, responde» runt.... ut quod regulariter cœptum fuerat, ca» nonicè pertractaretur. » Itaque, recitato capitulo XIX Carthaginensis concilii [2], « de accusato » et accusatore ; judicatum est secundùm defi» nitionem ipsius capituli, ut Artaldo præsule » retinente communionem et parochiam Rhemen» sem, Hugo qui ad duas synodos evocatus venire » contempserat, à communione et regimine Rhe» mensis episcopii abstineret, donec ad universa» lem synodum (ex germanis et gallis episco» pis congregatam) se purgaturus occurreret. »

Suspectas habent allatas Româ ex nomine Papæ litteras, quod sola jussa, *nihil canonicæ auctoritatis continerent*. Ipsi ex canonibus Roberto Trevirensi legato apostolico auctore, inchoata exequuntur. Sic germani, sic gallicani episcopi judicabant.

Notum illud, neque omittendum Rodulphi Glabri **, de episcopis gallicanis ægrè ferentibus, cardinalem à Joanne XVII delegatum, ut romani Pontificis auctoritate, basilicam * in agro Turonico à Fulcone Andegavensi comite constructam consecraret : quòd Hugo Toronensis archiepiscopus ex causis canonicis facere recusasset. Quà de re Glaber hæc scripsit : « Quod utique » audientes Galliarum præsules præsumptionem » sacrilegam cognoverunt ex cæcà cupiditate » processisse. » Ac rursùs : « Licet Pontifex ro» manæ Ecclesiæ, ob dignitatem Sedis aposto» licæ, cæteris in orbe constitutis episcopis, » reverentior habeatur; non tamen ei licet trans» gredi in aliquo canonici moderaminis teno» rem. » Denique : « Universi pariter detestantes, » quoniam nimiùm indecens videbatur, ut is » qui apostolicam regebat Sedem, apostolicum » primitus ac canonicum transgrediatur teno» rem. » Itaque turbinem repentè coortum, quo concussa basilica ** ac disturbata consecratio est, divino judicio imputarunt. Anno 1004 [1].

Sunt qui Rodulphum Glabrum falsi convictum putent, tabulis ab illustrissimo viro Petro de Marca summatim relatis [2]. Atqui vir doctissimus his tabulis, Glabrum non confutatum, sed illustratum voluit : deindè has tabulas visas lectasque oportet integras, antequam candidissimo hujus ævi historico detrahamus fidem : denique utcumque est, ejus testimonio firmatum videmus, de observando etiam à romano Pontifice canonico ordine, communem Ecclesiæ gallicanæ sensum.

Neque ita multò post, concilium Ansæ in pago Lugdunensi congregatum est. Ibi Gauslenus de Viennà episcopus Matisconensis gravem expostulationem habuit, de ordinatione Cluniacensium monachorum à Burchardo Viennensi factà, vi privilegii, quòd Cluniacenses habebant à romanà Ecclesià. Quà de re sancta synodus sic statuit [3] : « Relegentes sancti Chalcedonensis con» cilii, et plurimorum authenticorum conciliorum » sententias, quibus præcipitur qualiter per unam» quamque regionem abbates et monachi proprio » subesse debeant episcopo, et ne episcopus in » parochià alterius audeat ordinationes vel con» secrationes, absque licentià ipsius episcopi, » facere ; decreverunt chartam non esse ratam, » quæ canonicis non solùm non concordaret, » sed etiam contrairet sententiis. Archiepiscopus » ratione convictus, à Gausleno veniam pe» tiit. » Eidem, mulctà impositâ, satisfecit ***, anno 1025.

[1] *Flodoard. in Chron. ann. 948. Vid. tom. IX Conc. c. 622, 625.*

* Mosomum oppidulum Franciæ, in Campanià situm est.

[2] *Cod. Canon. Eccl. Afric. c. XIX; tom. II Conc. col.* 1060.

** Monachi Cluniacensis.

* Seu monasterium *Belli loci* in pago Turonico in prospectu castri Lucassensis. (*Edit. Paris.*)

** Imò eam funditus eversam fuisse Glaber affirmat. (*Edit. Paris.*)

[1] *Rodulp. Glab. lib. II, c. IV : apud Duches. tom. IV.* — [2] *Marc. de Concord. etc. lib. IV, c. VIII, n. 2.* — [3] *Conc. Ans. an. 1025 : tom. IX Conc. col. 858.*

*** Nempe Burchardus Viennensis, ut legitur in actis « ve-

Neque propterea omnia privilegia cassa habebantur. Hoc tantùm cavebant ne pro arbitratu, ne necessitate nullâ, ne inconsultis iis quorum intererat, concessa viderentur. Itaque ea privilegia, quæ hactenùs invaluerant, concedi solebant auctoribus episcopis, vel synodis certè consentientibus, et ad certum modum, magnoque respectu ad canonicum ordinem. Quod etiam vir doctissimus Ludovicus Thomassinus luculentissimè demonstravit [1].

Ansanæ synodi auctoritatem elevare nititur auctor anonymus qui de gallicanis libertatibus scripsit [2]. Ac primùm quidem ex eâ synodo nihil memorat, præter fragmentum à Marcâ relatum [3]. At dissimulat narrationem integram optimæ notæ, in editione Labbeanâ conciliorum insertam [4]. Ait postea narrationis hujus non adeo *indubitatam esse veritatem* [5]. Sed id pronuntiasse non sufficit; docere oportebat. Addit « monachos » Cluniacenses privilegiis apostolicis usos fuisse, » quantumvis renitentibus, sed tandem cedere » coactis episcopis. » Quis enim hæc nescit; et, gliscente licentiâ, prævaluisse in multis contra canones absolutam illam et arbitrariam potestatem? Id ex Ansano concilio notum esse volumus, majores nostros, sæculo quoque undecimo, canonum ac priscæ disciplinæ memores, extraordinariis illis imperiis, quoad fieri salvâ pace potuit, obstitisse.

Quare nihil ad nos illud quod idem anonymus memorat « Joannem XIX et monachos privilegia » jam concessa defendisse. » Neque magis ad rem illa Joannis XIX epistola ab anonymo memorata, quâ Burchardo Lugdunensi Ansani concilii præsidi, « gratum animum testetur, quòd » Cluniacensi monasterio faveret contra Gaus» lenum. « Quâ epistolâ anonymus ad infringendam Ansani concilii auctoritatem frustrà nititur. Potuit enim, Burchardo Lugdunensi licet præside refragante, adversùs Cluniacense privilegium Patrum vicisse sententia: potuit idem Burchardus ab eâ sententiâ recessisse, quam in Ansano concilio protulisset. Quibus modis à Joanne XIX grati animi significationem retulerit, illæsâ Ansani concilii veritate, illud interim constiterit, et privilegium contra canones Chalcedonenses datum, gallicanis episcopis usque adeo nullum fuisse visum, ut Burchardus Viennensis, quòd eo usus esset, Gausleno Matisconensi satisfecerit.

Neque hic quærimus an et quibus casibus Papa potuerit, absolutâ illâ potestate, hujusmodi privilegia concedere, repugnantibus licet episcopis; quam quæstionem anonymus invidiosè movet: sed id tantùm volumus, quòd gallicana Declaratio docet, illam plenitudinem apostolicæ potestatis per canones moderandam; idque à Patribus nostris, lapsis Ecclesiæ rebus, atque etiam undecimo sæculo, pro virili parte propugnatum fuisse.

Hic laudat anonymus Petrum Cluniacensem duodecimo sæculo hæc scribentem [1]: « His ad» ditis et multâ invectione extollitis, quòd pro» prium episcopum habere refugimus: nos verò » respondemus, istud veritati contrarium oppo» sitâ fronte existere; quoniam patet nos pro» prium episcopum habere. Quis rectior, quis » dignior, romano episcopo episcopus potest in» veniri? » Hæc quidem scripsit Petrus ille *Venerabilis* ad beatum Bernardum, seu potiùs, modestè licet, adversùs ipsum et Cistercienses. Nunc lector viderit, Petrine Cluniacensis, an Bernardi Claravallensis potior sit auctoritas. Paucos equidem esse reor qui Petro non anteponant Bernardum accusantem eos, qui hâc specie ab episcoporum auctoritate recesserint. Nempe conqueritur is, « istis emancipationibus, mona» chos dissolutiores fieri, imò et pauperiores; » peccare licentiùs vagum ac malè liberum vul» gus; noxiæ libertatis geminam sobolem esse, » paupertatem et sæcularitatem [2], » sanctitatis nomine in monasteria introductam. Cætera omnibus nota commemorare nihil attinet. Cæterùm eventus docuit, haud frustrà hæc conquestum esse Bernardum. Quòd enim monachi passim magnum quidem et omnibus præsidentem; sed tamen longè positum, et omnium Ecclesiarum sollicitudine occupatum, habere voluerint peculiarem episcopum; hinc maximè provenisse vidimus, ut tot monasteria prope jam immedicabili vulnere prostrata jaceant. Sed nos hæc aliis tractanda et deploranda relinquimus; quæ à nobis sunt inchoata prosequimur.

CAPUT VIII.

Concilium Lemovicense II; Gregorius VII: concors romanorum Pontificum et episcoporum professio de regendo et obediendo secundùm canones.

Anno Christi 1031, paulò post Ansanam synodum, habitum est Lemovicense secundum con-

» niam petens à Gausleno, locò satisfactionis firmavit,.... ut » unoquoque anno, quandiù ambo viverent,... sufficientiam olei » de olivis, ad conficiendum chrisma, ipsi persolveret. » (*Edit. Paris.*)

[1] *Thomass. Discipl. de l'Egl. touch. les Bénéf. tom.* II, *part.* IV, *lib.* I, *c.* XLII, *p* 194 *et seq.* — [2] *Anon.* de Libertat. *etc. lib.* XI, *c.* VII, *n.* 9 *et seq.* — [3] *Marc. de Concord. etc. lib.* IV, *c.* VIII, *n.* 1. — [4] *Tom.* IX *Conc. col.* 859. — [5] *Anon. loc. cit. n.* 10.

[1] *Anon. ibid. Petr. Clun. lib.* I *epist.* XXVIII, *ad Bern. Cist.* — [2] *Bern. de Consid. lib.* III, *c.* IV, *n.* 16; *tom.* I, *col.* 432.

cilium, in quo hæc legimus[1] : « Episcopus Petracoricensis de quodam canonico suo tantùm » clerico, qui uxorem duxerat, inquirendo proposuit, dicens, ut judicarent quid de eo agere» tur. Ad hoc verbum in concilio responsum est : » Canones judicent : quomodo enim possumus » nostro arbitrio judicare quidquam? » Quâ regulâ, etiam à romanis Pontificibus gesta æstimabant[2] : » Inconsulto, inquiunt, episcopo suo, » ab apostolico pœnitentiam et absolutionem ac» cipere nemini licet. » Ac subdunt, neque Petrum ipsum aliter facturum fuisse. » Certè beatus » Petrus, si sciret illum (quem absolvit) esse à » beato Martiale excommunicatione obligatum, » potiùs eum damnaret, quàm absolveret. Sic » apostolici romani episcoporum omnium sen» tentiam confirmare, non dissolvere debent; » quia sicut membra caput suum sequi, ita et » caput membra sua necesse est non contris» tare. »

Neque aliter romani episcopi sentiebant. In eodem enim concilio refertur Pontium comitem Arvernensem à suo episcopo excommunicatum, à Papâ absolutionem accepisse; conquestumque episcopum, hoc responsum à Papâ tulisse[3] : » Debueras certè mihi antequam illa mortua ovis » Romam veniret, ejus causam tuis innotescere » apicibus; et ego eam omnimodo abjicerem, » tuamque firmando auctoritatem, eam anathe» matis ictu repercuterem. Profiteor quippe om» nibus consacerdotibus meis, ubique terrarum » adjutorem me et consolatorem potiùs esse » quàm contradictorem : absit enim schisma à » me, et à coepiscopis meis. Itaque illam pœni» tentiam et absolutionem, quàm tuo excommu» nicato ignoranter dederam, et ille fraudulenter » accepit, irritam facio et cassam; ut de illâ nihil » aliud speret quàm maledictionem, quoad satis» factum tu justè absolvas. »

Aliud exemplum afferunt Papæ episcopum * » rogantis, ut pœnitentiam, quam imposuerat, » affirmaret[4]; » episcopi verò renuentis, his verbis : » Non credere possum hoc mandatum ab » eo exortum, » quod canonibus repugnaret. Quibus commemoratis : » Dixerunt episcopi, » hoc ab ipsis apostolicis romanis, et cæteris Pa» tribus cautum tenemus, » quod contra canones elicita, robore careant, ac præter sententiam apostolicæ Sedis expressa videantur.

Neque eo minùs pontificiam auctoritatem reverebantur sancti et humiles episcopi, qui Papam caput suum ubique prædicant, asseruntque illud : « Judicium enim totius Ecclesiæ maximè » in apostolicâ romanâ Sede constat. » Sed illud judicium canonico ordine proferri volebant, non mandatis extraordinariis præter canonum sententiam.

Hâc disciplinâ Gregorius VII vixit : « Solet, » inquit, sancta et apostolica Sedes pleraque considératâ ratione tolerare; sed nunquam in suis » decretis à concordiâ canonicâ, hoc est, à cano» num consensione discedere. » Alibi commendat » statuta romanæ Ecclesiæ, quæ à tramitæ sanc» torum Patrum non recedit[1]; » reprehenditque episcopos, » quoniam sanctorum Patrum decreta, » et ecclesiasticæ religionis statum, non eâ, quâ » oportet diligentiâ custodirent[2]. » Sic canonum observantiâ ipsum religionis statum fulciri putabant.

Itaque episcopi in ipsâ consecratione romano Pontifici profitebantur « canonicam obedientiam, » et secundùm canones, et, servato ordine suo[3]; » quæ professio etiam nunc in episcopali consecratione viget. Romani verò Pontifices, ritè appellatis octo universalibus conciliis, dato jurejurando profitebantur, se, » quæ prædicaverunt et statue» runt, omni modo sequi et prædicare; omnia » decreta prædecessorum apostolicorum Pontifi» cum, quæcumque ipsi synodaliter habuerunt, » et probata sunt, confirmare, et indiminuta » servare; et sicut ab iis statuta sunt, in sui vi» goris stabilitate custodire[4]. » Sic totius disciplinæ ratio antiquis constitutis nitiur : profitenturque et episcopi, ut *secundùm canones* pareant; et romani Pontifices, ut *secundùm canones* regantur, ac regant.

Hæc Papæ professio Diurno romanorum Pontificum continetur hæc post octo prima concilia, post octingentos annos vi suâ stabat : hæc Ivonis Carnotensis, imò et Gratiani tempore, viguit, quippe quam memorarunt, et in canones transtulerunt[5].

Quàm autem viguerit illa, quam episcopi romano Pontifici profitebantur secundùm canones obedientiam, testatur Hincmari Rhemensis in Tricassinâ synodo, Joanne VIII præside, ipsi ac Sedi apostolicæ facta professio, in hæc verba[6] : » Quod in omnibus secundùm sanctarum Scri» pturarum tramitem, sacrorumque canonum » decreta, Sedes romana tenet per omnia et in » omnibus, pro scire et posse meo, perpetuum » prosequor et teneo. » Quam professionem aptiori loco integram retulimus[7].

[1] *Conc. Lemovic. II. sess. II; tom. IX Conc. col. 906.* — [2] *Ib. col. 909.* — [3] *Ibid. col. 908.*

* Engolismensem.

[4] *Conc. Lemov. II. sess. II; tom. IX Conc. col. 909.*

[1] *Greg. VII, lib. I, ep. XII. ad Guill. Papiens. tom. X Con. col. 14.* — [2] *Id. lib. II, ep. I, ad Ep. Brit. col. 69.* — [3] *Pont. Rom.* — [4] *Diurn. Rom. Pont.* — [5] *Iv. Carn. epist. LX, LXXIII.* — [6] *Conc. Trid. II; tom. IX Conc. col. 307.* — [7] *Sup. lib. IX. c. XXI.*

CAPUT IX.

Libertas in jure antiquo et communi : Pragmatica-sanctio sancti Ludovici : an ab anonymo idoneis probationibus falsi arguatur.

At postquam, labente disciplinâ, ambitione atque adulatione gliscente, ab eâ regulâ deflexum est, ac romani Pontifices mandatis extraordinariis, reservationibus ac decimis, gravia onera, etiam pecuniaria imponere, et trahere ad se paulatim episcoporum clerique jura cœperunt; sanctus Ludovicus Pragmaticam edidit, quâ novos ausus cobiberet. Primi capitis hæc verba sunt [1] : « Statuimus et ordinamus, ut Ecclesiarum regni » nostri prælati, patroni et beneficiorum collato» res ordinarii, jus suum plenarium babeant, et » unicuique sua jurisdictio servetur. » Caput secundum : « Item Ecclesiæ cathedrales, et aliæ » regni nostri liberas electiones babeant, et ea» rum effectum integraliter prosequantur. » Quartum : « Item promotiones, collationes, » provisiones, et dispositiones prælaturarum, » dignitatum et aliorum quorumcumque benefi» ciorum et officiorum ecclesiasticorum regni » nostri, secundum dispositionem, ordinationem » et determinationem juris communis, sacrorum » conciliorum Ecclesiæ Dei, atque institutorum » antiquorum sanctorum Patrum fieri volumus » et ordinamus. » Anno 1268 *.

Hæ sunt illæ, quas vocamus, gallicanæ Ecclesiæ libertates : regi jure communi, conciliorum auctoritate, ac Patrum institutis. Hanc Pragmaticam vetustissimis actis et regestis inscriptam, à multis jam sæculis laudatam, memoratam **, commendatam ; idque ab ecclesiasticis, à magistratibus, à legatis, ab universi regni ordinibus congregatis, ac per tot sæcula nulli suspectam, quidam etiam Galli nostris temporibus, aut totam, aut partem ejus aliquam, in dubium revocant, nullo documento; postquam nempe audemus insimulare falsi quidquid gustui non sapit.

Quid autem habet novi, ut falsa babeatur? Nempe illa jus commune, conciliorum auctoritatem, ac Patrum instituta prædicat; his adversantia valere non sinit. Quid autem aliud sonant tot Patrum, maximè Gallicanorum gesta, quæ legimus? Cur ergo falsa sit, quæ usque adeo Gallorum ingenium sapiat? Quid quòd si falsa esset, tamen baud aspernanda videretur, quæ nostris moribus traditionibusque congruat, et tam pronis animis accepta sit. Sed tamen videamus quid auctor anonymus, qui de Libertatibus nuperrimè scripsit, super hâc falsitate dixerit, ut vel ex eo pateat, quàm futilibus argumentis agant.

Primum argumentum : « Pragmatica illa à » nemine allegata fuit per ducentos annos [1]. » Facilis responsio; non enim causa adfuit : ac si illa probatio admittitur, quot bona legitimaque acta conciderint?

Secundum argumentum : « Nec etiam tunc in » lucem edita fuit, sed tantùm anno 1515 [2]. » Quid autem est, *in lucem edita?* An fortè vulgatam typis oportuit, cùm necdum typi essent? An verò negabunt more solemni promulgatam quæ in vetustissimis parlamenti regestis extet? An etiam necesse est, post tot sæcula, acta promulgationis afferri? Quis tam iniquas conditiones imponere possit?

Tertium argumentum : pluries typis excusa est sine quinto capite, » quo exactiones et onera » gravissima per curiam romanam imposita pro» bibentur [3]. » At quid hoc ad primum, secundum et quartum caput, quæ nunc laudamus? De quinto verò fatemur à Margarino de La Bigne [4], quem alii secuti sint, in editione Bibliothecæ Patrum fuisse prætermissum *; sed mancum, ut fit, exemplar nactus est, ex integrioribus jam supplendum exemplaribus : seu viro bono religioni fuit sancti Ludovici nomine quidquam edi, quo curis romana reprebendi videretur; seu typographi metuerunt, infixis censuræ notis, creari sibi incommoda. Cæterùm et ille quintus

[1] *Prag. Sanct. S. Lud. tom.* xi *Conc. col.* 907, 908. *Boch. Decr. Eccl. Gall. Preuv. des Libert. de l'Egl. Gall. tom.* ii, *c.* xv, *n.* 36. *p.* 76, *ed.* 1731.

* Hoc est anno 1269, ante Pascha.

** Memoratur in illo libello Curiæ Parisiensis ad Ludovicum XI, art. vi, quem reperies *Trait. des Libert.* édit. 1731 ; tom. i, p. 1. Memoratur etiam inter acta comitiorum trium ordinum, quæ Turonis an. 1483 celebrata sunt : item in instrumento appellationis Universitatis Parisiensis an. 1491, quod instrumentum extat, *Preuv. des Libert.* cap. xiii, n. 16 (*Edit. Paris.*)

[1] *Anon.* de Libert. *etc. lib.* i, *c.* xv, *n.* 7. — [2] *Ibid. n.* 8. — [3] *Ibid. n.* 9: *vid. quoque n.* 5. — [4] *Tom.* vi *Bibl. PP. Margar. de La Bigne.*

* Joannes du Tillet curiæ Parisiensis scriba primarius, opusculum edidit cum hoc titulo : *Mémoire et avis de* M. Jean du Tillet.... *sur les libertés de l'Église gallicane*, cui adjunxit varia monumenta ex commentariis curiæ Parisiensis extracta, atque imprimis Pragmaticam-sanctionem sancti Ludovici, de quâ lectores admonet his verbis : *Nous avons voulu ajouter ici l'ordonnance du bon roi saint Louis, appelée vulgairement* LA PRAGMATIQUE, *tout entière et au vrai, comme elle se trouve ès anciens registres, et comme elle a été ci-devant imprimée ès plus viels styles du parlement de l'an 1513, et même en un livre de M. Hélie, jadis archevéque de Tours, pour le concordat, imprimé à Tolose en 1518; pour le moins avec plus de conscience et de religion que n'ont eu ceux qui l'ont osé corrompre, et insérer, retranchée d'articles entiers, entre les statuts synodaux d'aucuns évêques de Paris, et depuis encore en un gros ramas intitulé :* Bibliotheca SS. Patrum *: voire et aucuns en deux éditions des Ordonnances et Édits des rois de France.* Vid. *Trait. des Libert.* tom. i. p. 44; *et Mém. de* du Till. *evéq. de Meaux* ; Par., 1607, p. 353. Hanc Pragmaticam multis et gravibus rationibus sancto Ludovico assertam reperies quoque, *Preuves des Libert.* tom. ii, cap. xv, n. 35, not. p. 77. (*Edit. Paris.*)

articulus longe antea laudatus ac memoratus fuit.

Quartum argumentum : » Non esse verisimile » sanctum regem, tantæ erga Sedem apostolicam » reverentiæ, edicto solemni romanæ curiæ offi- » ciales comprimere voluisse [1]. » Tum illud : » needum fuisse morem inductum auctoritatem » regiam sanctæ Sedis ordinationibus opponen- » di; » tanquam exactiones illæ ad pietatem aut ad Sedis apostolicæ dignitatem pertineant.

Quintum et sextum argumentum : anno 1268, sanctus rex » ad secundam in Terram Sanctam » expeditionem, cum summi Pontificis consilio, » se accingebat [2]; » monitisque potiùs cum amicissimo Pontifice, quam edictis egisset. Neque is erat Clemens IV *, qui his coercendus videretur, innocentissimus atque abstinentissimus Pontifex : ac si « quod tum fuisset exactum sub- » sidium, non nisi ad juvandum in expeditione » bellicâ regem impendendum fuisset. » Quæ omnia sponte concidunt, si dicamus Ludovicum, non præsentibus malis, sed, quâ erat providentiâ, futuris, ac pridem expertis occurrere voluisse : Clementem verò IV quò erat abstinentior, eò æquiore animo tulisse, prohiberi ea, à quibus ipse abhorreret.

An verò probatione nullâ, tam futilibus conjecturis, celebratissima acta falsi insimulare liceat, prudens lector judicet. Certè auctor anonymus, quo causam tueatur suam, nihil affert verius quàm istud : virum egregium, Ludovicum Thomassinum Gallum, in eâdem esse sententiâ [2]. Hujus ergo conjecturas colligit, quas modò refutavimus. Nos verò eum virum, ut doctrinâ clarum, ita pacis studio multa, ac, ferè dixerim, nimia cogitantem, ac, ne quemquam lædat, ubique metuentem, nec lædere ipsi volumus. Atque hic de Pragmaticâ sancti Ludovici sanctione dicendi finem facimus.

CAPUT X.

Edictum Caroli VI : decretum Florentinum : nulla sunt, quæ contra canones : romanus Pontifex contra canones gerere nolle præsumitur, ne ipse adversetur sibi : locus insignis concilii Basileensis.

Ex eodem fonte manavit Caroli VI constitutio, « clero agente, ac plaudente, edita anno 1406, » quâ sublatis reservationibus **, sive expectativis gratiis) personas » ecclesiasticas regni, ac Delphinatûs ad suas » franchisias et libertates in perpetuum reducit, » secundùm antiqua jura communia, et concilia » generalia [1]; » quæ ex sancti Ludovici Sanctione deprompta sunt.

Hæc verò omnia concilii etiam Florentini auctoritate sancita invenimus. Decretum retulimus [2], quo utriusque Ecclesiæ, Græcæ scilicet ac Latinæ consensione firmatur, à Petri successoribus pasci ac regi universalem Ecclesiam; sed ad eum modum, qui conciliorum gestis ac sacris canonibus continetur.

Quid si adversùs canones statuunt? an continuò ad generale concilium appellandi? Nequaquam, nisi omnem solverent disciplinam. At in minoribus ac particularibus causis id sufficit, decretum contra canones editum esse nullum. Sic enim sanctus Zozimus jam relatus [3] : « Contra statuta Patrum concedere, vel mutare, ne » hujus quidem sedis potest auctoritas. » Et sanctus Leo Magnus [4] : » Ut omni penitus auctoritate » sit vacuum quidquid ab illorum canonum (vi- » delicet Nicænorum) fuerit constitutione diver- » sum. » Atque iterum [5]. » Infirmum atque » irritum erit, quidquid à prædictorum Patrum » canonibus discreparit. » Et sanctus Martinus [6] : « Canones ecclesiasticos solvere non possumus, » qui custodes canonum sumus. »

Id majores nostri, epistolâ ad Adrianum II, hâc etiam ratione firmant [7] : « Quòd apostolica » Sedes non potest esse sibi contraria. » Esset autem, si canonum ex officio custos, canones solveret. Quo fundamento, si quid à Papâ prodit minùs canonicum, sic est interpretandum, ut voluntas potiùs, quàm facultas desit.

Neque verò Ecclesia romana canonum est custos, tanquam alieni boni, sed profectò tanquam sui : canones enim sunt Ecclesiarum omnium; maximè verò Romanæ omnium matris, cujus etiam auctoritate firmantur.

Scitum enim apud Socratem [8], » canone ec- » clesiastico juberi, ne absque romano Pontifice » canonizentur, » hoc est regulentur, gubernentur, suoque ordine componantur, et constituantur

[1] *Anon. ibid.* n. 10. — [2] *Ibid.* n. 11, 12, 13.

* Natione Gallus.

[2] *Anon.* n. 6. *Thomass. Discipl. de l'Egl. part.* IV, *lib.* II, *chap.* X, *n.* 11 : *ibid. c.* XLI, *n.* 4; *et lib.* III, *c.* XXIV, *n.* 17.

** *Reservationes* eæ erant quibus Papa Sedes episcopales et alia beneficia *suæ dispositioni reservabat, quando vacarent*, simul vetabat ne ii quibus jus erat nominandi aut eligendi, suo jure uterentur. *Expectativas gratias* sic describunt : Papa litteras dabat *de mandato gratioso*, quibus litteris conferebat beneficium, vivo adhuc beneficiario; ut ille, in cujus gratiam hujusmodi litteræ conscriptæ fuerant, haberet beneficium post beneficiarii obitum. Vid. Rebuf. Prax. Benef. p. 35, 36, et alibi pass. Hi abusus gravissimi sublati sunt à concilio Basileensi. (*Edit. Paris.*)

[1] *Preuv. des Libert. etc. c.* XXII. *n.* 10; *tom.* III. *pag.* 13 *et seq. et passim.* — [2] *Sup. lib.* VI, *c.* XI. — [3] *Sup. hoc. lib. cap.* III. *Zoz. ep.* VII. *ad Episc. Prov. Narbon. et Vienn. tom.* II *Conc. col.* 1570. — [4] *Leo. Mag. ep.* LXXX, *al.* LIII, *ad Anat. C. P.* — [5] *Id. epist.* LXXXVII, *al.* LXI. *ad ep. Conc. Chalc.* — [6] *Mart. I epist.* IX, *ad Pantal. tom.* VI *Conc. col.* 33. *Vid. sup. c.* III. — [7] *Ep. Carol. Calvi ad Adr. II, int. Hincm. ep.* XLIII; *tom.* II; *p.* 708. — [8] *Socr. lib.* II, *c.* XVII, *p.* 79, *edit. Vales.*

Ecclesiæ: « μὴ κανονίζειν τῆς ἐκκλησίας. » Quod ipsum Sozomenus clarioribus verbis expressit [1] : » Lege pontificiâ pro irritis haberi, quæ præter » sententiam episcopi romani fuerint gesta. » Id etiam attestantur alia ecclesiastica monumenta.

Itaque Sedes apostolica canonibus adjicit vim, *robur*, τὸ κῦρος; sibique adversaretur, si eos solveret, quos ipsa firmasset, aut etiam condidisset.

Id præclarè explicat Basileense concilium de Papâ agens [2] : « Quidquid enim statuitur in sa» cris conciliis, suâ etiam (Pontificis scilicet) » auctoritate statuitur, quæ semper ibi refulget, » ut prima et præcipua, præ omnibus, caput et » directrix. Et cùm, aut personaliter, aut auctorita» tivè semper in synodis universalibus intersit, » ipseque Ecclesiæ rector sit et pastor; decreta » conciliorum, etiam sua, et Sedis apostolicæ, » non immeritò dici possunt : nos enim unum » Ecclesiæ corpus sumus, et ipse hujus corporis » caput sub capite Christo. Quidquid igitur fit » ab hoc corpore ecclesiastico, etiamsi omnia » membra in idem concurrant, sicut in corpore » naturali accidit, magis tamen, ac præcipuè ora» tio quævis capiti appropriatur et adscribitur, » ab ipsoque magis, quàm ab alio corporis mem» bro procedere censetur. Itaque non secus » synodalia decreta pro suo debito et honore exe» qui debet; ac per alios servari facere, quàm si » ab ore proprio dictata et promulgata essent : » dum enim ipse præsens inest, ipse concindit, » ipse statuit; et sub nomine suo ac personâ ejus » omnia decernuntur: dum abest, sui præsidentes, » qui vice ejus funguntur, locumque apostoli» cum tenent, et personam Pontificis repræsen» tant, per sacrum concilium deliberata conclu» dunt. »

Hæc pro pontificiâ auctoritate magnifica et sublimia, à Juliano cardinale, consilii Basileensis præside, pronuntiata, atque ab ipso concilio, diplomate edito, promulgata sunt. Quæ profectò efficiunt, ut Ecclesia romana sibi adversetur, dissolvens canones suâ primitus autoritate firmatos. Quod eo minùs præsumi potest, quò sæpius et clariùs nulla et irrita pronuntiat, imò sua inficiatur esse, quæ sacris canonibus adversa, suo etiam nomine proponantur. Hinc Hilarus, quem cæteri longo ordine consequuntur [3] : » Nihil ad» versùm venerandos canones, nihil contra sanc» tæ memoriæ decessoris mei judicium valeat, » quidquid obreptum esse uobis constiterit. »

[1] *Sozom. lib.* III, *c.* X; *p.* 415. — [2] *Conc. Basil. ep. syn.* n. 5; *tom.* XII *Conc. col.* 706. — [3] *Hilar. Pap. ep.* IV; *tom.* IV *Conc. col* 1038.

CAPUT XI.

De decretalibus epistolis, deque consuetudine receptâ, et canonum origine.

Canonibus annumeramus decretales romanorum Pontificum epistolas, quanquam illæ serò, Dionysii Exigui operâ, Ecclesiæ codici et canonum corpori adjunctæ sint; idque in Occidente tantùm : atque initio ducto à beati Siricii epistolis, quarto sæculo per provincias missis. Namque anteriores interciderant, aut remanserant penès Ecclesias, Sedem apostolicam consulentes, neque in unum corpus collectæ erant, quæ innumerabiles hinc inde dimissæ certis casibus providebant.

Cur autem postea in unum collectæ corpus, ad Ecclesiæ canones accesserint, in promptu erit juris ecclesiastici origines repetenti. Namque Ecclesiæ primitus traditione regebantur. Hinc ex traditionibus apostolicarum Ecclesiarum conscripti canones apostolorum, qui à Latinis serò, neque simul omnes, in auctoritatem adsciti.

Conditi verò postea sunt canones per provincias, aut in universalibus synodis, cùm vel labente tempore, à priscis institutis deflecteretur, vel aliquid novæ difficultatis occurreret. Sibi Ecclesiæ id honoris mutuò exhibebant, ut statuta ab aliis aliæ plerumque ut sua ducerent, à communi scilicet profecta spiritu. Utebantur ergo singulæ Ecclesiæ canonibus, vel universalium conciliorum, vel suis, vel adoptatis, et consensu receptis. Hæc origo canonum. Horum executionem prima et apostolica Sedes ubique terrarum urgebat. Hinc ortæ epistolæ decretales, de quibus Hincmarus hæc : « Sunt leges et canones ac de» creta Sedis apostolicæ ex iisdem canonibus » promulgata [1] : » ac paulò post : « In decretis » suis (scilicet romanorum Pontificum), ex sacris » canonibus promulgatis, etc. » Quæ quidem totidem verbis in Pontigonensi synodo * repetuntur [2]; ut non unius Hincmari, sed omnium episcoporum gallicanorum esse constet.

Manant hæc ex anterioribus Sedis apostolicæ decretis, quale est illud quod sanctus Sixtus III scribit ad Illyricanos episcopos [3] : « A canonum » præceptis vestrum nemo discedat, nec ab his » deviet, quæ juxta regularum ordinem frequens » ad vos directa Sedis apostolicæ decrevit aucto» ritas. » Sic ea quæ scribebant, ac per universas mittebant Ecclesias, et è canonibus prompta erant, et canonum executioni serviebant.

[1] *Hincm. ep.* XLI, *ad Adr. tom.* II, *p.* 692.

* Pontigo ædes regia, seu vicus, in Campaniâ provinciâ, non longè distans à Victoriaco. (*Edit. Paris.*)

[2] *Conc. Pont. sess.* II *tom.* IX *Conc. col.* 281. — [3] *Sixt. III epist. ad Illyric. Episc. in Synod. Rom. cap.* XVII; *coll. Holst. part.* 1.

Cæterùm ratio postulabat, ut qui canones firmarent et exequerentur, iidem, cùm opus esset, interpretarentur, et dubia jura reserarent, et pro tempore sancirent, quæ canonibus congrua viderentur. Itaque meritò in auctoritatem admissæ decretales, sed quæ canonibus congruæ, quæ eorum executioni profuturæ, quæ denique probatæ et usu receptæ essent. Quò pertinet illud in professione romanorum Pontificum supra memorata : » Ut custodirent decreta canonica » prædecessorum apostolicorum Pontificum, » quæcumque ipsi synodaliter statuerunt et pro» bata sunt: » hoc est, communi usu et consensu recepta. In constituendâ enim ecclesiasticâ disciplinâ, universalem assensum ab antiquis Pontificibus postulatum, supradicta [1] satis probant, et qui ampliora velint nostros consulant. Nobis in re tritâ, summa quæque capita proferre est animus.

Consuetudines, ac mores universalis Ecclesiæ usu receptos, vim canonum obtinere constat: quandoquidem plerique canones, si rerum originem attendamus, primùm consuetudines fuerunt usu receptæ et probatæ. Nicæna synodus sedium jura sanciens, canone VI : « Antiqua » consuetudo servetur [2]. » Et canone VII : « Quoniam obtinuit consuetudo et antiqua traditio, » ut Æliæ (hoc est Hierosolymorum), episcopus » honoretur, etc. » Sanctus Basilius ille canonum vindex, canonicâ epistolâ ad chorepiscopos, canonibus accenset « consuetudinem, quæ in » Ecclesiis versabatur [3]. » Epistola etiam ad Diodorum, *consuetudinem* quæ in Ecclesiis Cæsariensis tractùs obtinebat, *vim legis habere* decernit; « propterea, inquit [4], quòd hæc statuta à » sanctis viris sunt nobis tradita. »

Jam in citatis locis consuetudines canonibus æquiparatas passim audivimus; laudantque omnes beatum Augustinum [5], cui *mores populi Dei et instituta majorum* pro lege sunt. Unde ad intolerandissimam insaniam refert contemptum eorum, quæ sunt universalis Ecclesiæ consuetudine roborata, epistolâ ad Januarium [6], et alibi sæpius. Ac passim in decretalibus et in conciliis, conjuncta hæc duo, tanquam æqualis ponderis, *de jure vel consuetudine*. Atque hæc de universalis Ecclesiæ regulis.

[1] *Sup. hoc lib. c.* VIII. — [2] *Conc. Nicæn. can.* VI, VII; *t.* II *Conc. col.* 32.— [3] *Bas. ep.* LIV. *aliàs* CLXXXI; *tom.* III. *p.* 148. — [4] *Basil. epist.* CLX, *aliàs* CXCVII, *n.* 2; *ibid. p.* 249 — [5] *Aug. ep.* XXXVI, *al.* LXXXVI, *n.* 2; *tom.* II, *col.* 68. — [6] *Idem. epist.* CXVIII, CXIX, *al.* LIV, LV; *col.* 123 *et seq.*

CAPUT XII.

Jura, canones, consuetudines particularium Ecclesiarum retinenda : in iisque pars libertatis ecclesiasticæ : cæterarum gentium eam in rem cum Gallis concors sententiâ.

At ecclesiasticam disciplinam libertatemque nostram, non solùm tuemur universalibus canonibus ac moribus; sed etiam iis, qui per singulas Ecclesias valeant; quod secundo loco in Declaratione gallicanâ est positum. Hoc quidem ex antedictis jam confectum putamus. Laudata est Basilii epistola *de consuetudine* particularium etiam Ecclesiarum, « quæ vim legis obtineat, eò quòd » hæc statuta (etiam particularia) à sanctis viris » sint tradita [1] : » laudatus est Zozimi locus de servandis Patrum constitutis; quem locum ad peculiaria jura Ecclesiarum pertinere vidimus [2] : laudata est Nicæna synodus, primis sedibus, ex ipsâ consuetudine, sua jura servans, canone VI et VII [3].

Accedit Ephesina, à Cypriis*, et aliis quibuscumque Ecclesiis potentiores episcopos, qui eas invaderent prohibens; » ne Patrum canones pro» terantur; neve sub sacerdotii prætextu, mun» danæ potestatis fastus irrepat; ne clam pau» latim libertas amittatur, quam nobis donavit » sanguine suo Dominus Jesus Christus, omnium » hominum liberator [4]. » Alludit ad illud Pauli: *Pretio empti estis, nolite fieri servi hominum* [5]. Hæc ergo pars comparatæ Christi sanguine libertatis, ut non hominibus, sed canonibus serviatur.

Sic igitur et jura peculiaria Ecclesiarum servanda; et id pertinere ad Ecclesiarum libertatem, synodus œcumenica definivit; referunturque ad universalis Ecclesiæ jus, etiam particularia jura; quippe quæ à synodis universalibus confirmentur.

Eodem ferè sensu Chalcedonensis synodus primo id capite decernit : » Regulas à sanctis » Patribus, in unaquâque synodo, usque nunc » prolatas teneri statuimus [6]; » quibus regulis non tantùm communia, sed etiam propria cujusque Ecclesiæ jura asseruntur.

Sanctus Gregorius Magnus ad Dominicum Carthaginensem : » Sicut, inquit [7], nostra de» fendimus, ita singulis quibuscumque Ecclesiis » jura servamus. » Atque alio loco [8] : « Absit

[1] *Sup. cap. præced.* — [2] *Sup. hoc lib. c* III. — [3] *Sup. cap. præced.*

* De Cypriorum episcoporum causâ jam dictum est lib. VIII, not. ad cap. VIII, quam vide; *sup tom.* XXXII, *pag.* 589.

[4] *Decret. Conc. Eph. act.* VII ; *tom.* III *Conc. col.* 801. — [5] *I. Cor.* VII. 23. — [6] *Conc. Chalc. act.* XV, *can.* I; *tom.* IV *Conc. col.* 756. — [7] *Greg. Mag. lib.* II. *ep.* XLVIII, *al.* XXIX, *tom.* II. *col.* 611. — [8] *Id. ep.* LII, *aliàs* XXXVII, *col.* 618, 619.

» hoc à me, ut statuta majorum consacerdotibus » meis in quâlibet Ecclesiâ infringam : quia mihi » injuriam facio, si fratrum meorum jura per» turbo. »

Neque tantùm majores nostri laudaverunt universales canones, conciliorum generalium auctoritate conditos; sed etiam gallicanos [1]; » quo» niam venerandi et sancti viri eos ediderunt, » quorum vitam et sanctitatem crebra miracula » commendarunt. »

Valere autem, et canones, ita etiam consuetudines, non modò Ecclesiæ universalis, sed etiam particularium Ecclesiarum, antedicta firmant. Huc accedit Ratramnus Corbeiensis, libro jussu regis et episcoporum gallicanorum, contra Græcos edito, quo particulares consuetudines laudat, de quibus etiam hæc scribit [2] : « Insti» tuta verò majorum suis quibuscumque locis » edita, sicut non omnibus eadem, sic unitatem » fidei nullo modo divisere. »

De his consuetudinibus retinendis, Jordani Lemovicensis episcopi, in concilio Lemovicensi, præclara sententia est [3] : « Non enim una ea» demque lex omnibus Ecclesiis, sive populis, » sive civitatibus, sive gentibus, semper potest » congruere; sed quædam pro qualitate locorum, » et gentis et animorum, quamvis diverso, ta» men congruenti ordine, in consuetudinem de» ducuntur. » Cujus rei multa exempla commonstrat.

In eamdem sententiam Fulbertus Carnotensis [4] : » Nec nos offendit observantiæ diversitas, » ubi fidei non scinditur unitas. » Quod sumptum ex sancto Gregorio, Numidarum peculiares consuetudines firmante his verbis [5] : « Consuetudi» nem quæ tamen contra fidem catholicam nihil » usurpare dignoscitur, immotam permanere » concedimus. »

Notum omnibus beati Ambrosii dictum, à beato Augustino tantâ cum laude memoratum [6], de consuetudinibus regionum. At clerus gallicanus, ne consuetudinis nomine eas comprobare videatur, quæ in jure vocentur, *corruptelæ*, ac, *vetustas erroris*; consuetudines eas ad Ecclesiæ gallicanæ disciplinam libertatesque pertinere voluit, » quæ Sedis apostolicæ et Ecclesiarum con» sensione firmentur [7] : » Sic nostræ libertates vel maximè Sedis apostolicæ auctoritate constant : quippe quæ canonum executrix custosque sit. Unde noster Gerson docet omnem statum ecclesiastici ordinis » subesse rationabili » voluntati Papæ, quæ rationabilitas reguianda » est per determinationes conciliorum genera» lium, præsertim jam factas, de consensu et » auctoritate summorum Pontificum [1] : » adeo nostri æquo jure omnia metiuntur, totoque studio Sedis apostolicæ auctoritati consulunt. Summa doctrinæ est, Ecclesiam ubique consensione regi.

Cæterùm ne nobis quisquam eâ causâ succenseat, habent, non modò Galli, sed etiam Hispani, Belgæ, Germani, alii omnes, suas consuetudines, sua jura, vel usu firmata, vel pactis. Hæc Sedes apostolica servat in Ecclesiis quibusque gubernandis : quæ pars est vel maxima ecclesiastici regiminis, dicente apostolo : *Omnibus omnia factus sum, ut omnes facerem salvos* [2]. Habent eædem gentes suos ritus. Aliena, nova, noxia respuenda, si fortè obtrudantur. Id sibi præ aliis Ecclesia gallicana vindicat, ut jure communi regatur, hoc est, quoad fieri liceat, jure antiquo, à quo dimoveri invita non possit. Quale jus, si reliquæ gentes vindicare sibi velint, nihil profectò prohibemus.

CAPUT XIII.

Jura novella necessaria : ad vetera collimandum : Patrum gallicanorum eâ de re in concilio Tridentino sensus : ipsum Tridentinum concilium eodem animo fuit.

Cùm autem vetusta laudamus, atque in iis arcem nostræ disciplinæ libertatisque collocamus; non propterea contendimus immutabilem esse Ecclesiæ disciplinam. Agnoscimus enim à patribus nostris in concilio secundo Vasensi commendatos [3], non tantùm *antiquos*, sed etiam *novellos canones*. Hos merito laudat Agobardus, factos videlicet » pro causis necessariis, quarum » definitiones in illis generalibus conciliis non » habentur [4]. »

Et tamen ad antiqua semper niti nos oportet; præcipuumque id fuit Gallorum studium in concilio Tridentino. Itaque oratores regis, id, præ aliis omnibus, mandatum acceperant : in Ecclesiâ reformandâ, « primùm id videri, ut ad Ec» clesiæ initia redeatur, ut Ecclesiæ status ad » originis suæ puritatem quàm maximè accedat [5]. »

Id verò Tridentini Patres, quoad iniquitas temporum tulit, egregiè præstiterunt. Unde hæc habent passim : » Sancta synodus antiquorum

[1] *Agobard. lib. ad Ludov. Pium. Imp. adv. Leg. Gund.* n. 12; *tom.* XIV *Bibl. Pat. p.* 266. — [2] *Ratram. Corb. adv. Græc. lib* I, *c.* II : *Spicil. tom.* II. *p.* 3 *et* 4. *Vid. quoq. pass. lib.* IV. — [3] *Conc. Lemov.* II. *sess.* II; *tom.* IX *Conc. col* 893. — [4] *Fulb. Carn. epist.* II, *ad Fin. tom.* XVIII *Bibl. Patr. p* 6. — [5] *Greg. Mag. lib* I, *ep.* LXXVII, *al.* LXXV. *ad Episc. Numid. tom.* II, *col.* 561. — [6] *Aug. ep.* XXXVI, *al.* LXXXVI, *n.* 32 : *tom.* II, *col.* 81. — [7] *Decl. gall. c.* III.

[1] *Gerson. de statib. Eccles. stat. Præl. consid.* IV : *tom.* II, *p.* 432. — [2] *I. Cor.* IX. 22. — [3] *Conc. Vas.* II, *malè à Bin.* III, *an* 529 ; *præf. tom.* IV *Conc. col.* 1679. — [4] *Agob. lib. ad Lud. Pium. n.* 12. *tom.* XIV *Bibl. Patr. p.* 266. — [5] *Instr. à M. de Lansac. Avril* 1562. *Mém. pour le Conc. de Trente. p.* 173.

» canonum vestigiis inhærendo decernit [1], etc. » Ac rursus : « Sancta synodus vestigiis vi cano- » nis concilii Chalcedonensis inhærendo sta- » tuit [2], etc. » Denique id semper agit, eòque collimat ut antiqui canones, « qui temporum at- » que hominum injuriâ penè in desuetudinem » abierunt, innoventur; » universamque disci- plinam cleri restituit ex iis, « quæ aliàs à summis » Pontificibus ac sacris conciliis sancita fue- » runt [3]. » Tum præcipit ordinariis, « si quæ ex » his in desuetudinem abiisse compererint, ea » quamprimum in usum revocari studeant, non » obstantibus consuetudinibus quibuscumque; » ne subditorum neglectæ emendationis ipsi » condignas, Deo vindice, pœnas persolvant [4]. »

Si ergo sanctissima atque omni veneratione digna synodus veterem disciplinam non omnino restituit, id factum vel maximè quòd temporum ratio non sineret. Quâ in re memorabilis est Caroli cardinalis à Lotharingiâ, archiepiscopi Rhemensis, unà cum episcopis gallicanis, de Tridentinâ reformatione declaratio et protestatio, anno 1563 [5] : « Cùm nudius tertius meam de re- » formationis articulis dicerem sententiam, præ- » fatus sum etiam me valde cupere, ut prisca » illa ecclesiastica restitueretur disciplina : sed » cùm his corruptissimis temporibus et mori- » bus, intelligam non posse ea, quibus maxi- » mè opus est, protinus adhiberi remedia, » interim assentiri et probare ea quæ nunc sunt » decreta : non quòd ea judicem satis esse ad » integram ægrotantis reipublicæ christianæ cu- » rationem, sed quòd sperem his priùs leniori- » bus fomentis adhibitis, cùm graviora medi- » camenta pati potuerit Ecclesia, Pontifices » maximos, et maximè sanctissimum dominum » nostrum Pium, pro suâ insigni pietate et pru- » dentiâ diligenter curaturum, ut ea quæ desunt » impleus, et efficaciora inveniens remedia, in » usum veteribus jamdiu abolitis revocatis cano- » nibus, et maximè quatuor veterum illorum » conciliorum, quæ quantum fieri poterit ob- » servanda esse censeo; vel si expedire videbi- » tur, frequentiori conciliorum œcumenicorum » celebratione, morbum ab Ecclesiâ propulsans, » eam suæ pristinæ restituat sanitati. Hanc » autem meam mentem et sententiam, tum » meo, tum omnium Galliæ episcoporum nomi- » ne, in acta referri volo, et ut id fiat, à notariis » peto et postulo. »

Est ejusdem generis et spiritûs protestatio [6] circa ejusdem concilii caput, *Causæ criminales* : et caput ; *Causæ omnes*, quibus episcopi gallicani, christianissimi regni *privilegia, jura, sacrasque constitutiones tuentur* *.

CAPUT XIV.

Ecclesia gallicana antiquam et sanctam, sub Aurelio et Augustino, africanam Ecclesiam sequitur : Christiani Lupi hallucinationes : summa doctrinæ de libertatibus.

Quâ in re Ecclesia gallicana eodem spiritu agitur, quo nobilis illa quondam Ecclesia africana. Notum quid ab eâ sanctus Zozimus papa, missâ legatione, postularet, quid Patres africani responderint. Duo tantùm observamus : primum illud, papam Zozimum, cùm appellationes Ecclesiæ africanæ suæ sedi vindicaret, protulisse canones, eosque Nicænos, in Africâ quidem, ut toto orbe terrarum receptos : alterum, africanos Patres apertè professos se ita probaturos appellationes eas, si canonibus Nicænis juberentur [1].

Ergo neque Zozimus absolutâ voluntate agebat ; neque africani Patres eâ se gubernari sinebant : sed in receptis canonibus pars utraque vim omnem reponebat.

Interim africani præsules Sedi apostolicæ, de Nicænis canonibus adhibent fidem, donec disquisitio fieret [2]. Posteaquam constitit canones a Zozimo bonâ quidem fide laudatos, non esse Nicænos **, collectâ synodo scribunt nobilem illam, ad sanctum Cœlestinum post Bonifacium Zozimi successorem, epistolam : quâ nova, neque receptis canonibus, probata repudiant ; atque sic in antiquo jure perstant.

Hæc egit Ecclesia africana, eo tempore, quo tot orbis christiani lumina suo sinu alebat ; Aurelium, Alipium, alios, et, qui unus omnium instar esset, Augustinum.

At Lupus tantæ Ecclesiæ, tantæque synodi epistolam *infelicissimam, et scatentem erroribus* [3] ; synodum ipsam, *erraticam, deviam ac*

[1] *Conc. Trid. sess.* XXIII, *de reform. cap.* VII; *tom.* XIV. *col.* 867. — [2] *Ib. c.* XVI, *col.* 870. — [3] *Ibid. sess.* VI, *de reform. c.* I, *col.* 769. — [4] *Conc. Trid. sess.* XXII, *de ref. c.* I. *col.* 837. — [5] *Déclar. et protest. etc. Mém. pour le Conc. de Trente*, p. 371. — [6] *Ibid. Vid. Conc. Trid. sess.* XXIV. *c.* V, *et* XX. *de Ref. col.* 883. 892.

* Concilium Tridentinum loco in textu citato, cap. V. statuit ut « causæ criminales graviores contra episcopos..... » quæ depositione aut privatione dignæ sint, ab ipso tantùm » summo romano Pontifice cognoscantur et terminentur. » Idem cap. XX, talem jubet adhiberi « rationem tractandi » causas ecclesiasticas, » quâ episcoporum et gallicanæ Ecclesiæ juribus non parum nocebatur ; quâque, si eâ uteremur, lites, multis in casibus, non resecarentur, sed fierent sempiternæ. (*Edit. Paris.*)

[1] *Conc. Afr.* VI, *c.* III. *et seq. tom.* II *Conc. col.* 1590 *et seq.* — [2] *Vid. Conc. Afr.* VII, *ibid. col.* 1605; *et collect. can. Afric. ibid. can.* CI *et seq. col.* 1670 *et seq.*

** Erant enim hi canones III. IV et V synodi Sardicensis, quæ synodus pars et appendix concilii Nicæni Romæ habebatur ; sed erat Afris ignota, imò ab illis credita arianorum conciliabulum. (*Edit. Paris.*)

[3] *Christ. Lup. de Gall. Eccl. Rom. app. c.* XII. *p.* 116.

prævaricatoriam, appellare non veretur; cujus causâ factum sit, ne Aurelius, vir maximus, » non appareat in romanis sanctorum tabulis : » nempe, inquit Lupus [1], propter hunc finalem » lapsum. » Qui si reviviseeret, profectò videret à doctissimo ac religiosissimo viro Joanne Mabillonio nuper editum Ecclesiæ africanæ antiquissimum martyrologium [2], quo sanctos inter episcopos, Gratum, Augustinum, Quod-vult-Deum, Capreolum et alios; sanctus quoque Aurelius ille, si Lupo credimus, finaliter lapsus, adscribitur sub finem mensis Julii, his verbis : « XIII kalendas Augustas, depositio sancti Aurelii episcopi. »

Quod autem Lupus notat [3], « Augustinum, » Alipium, Possidium, ac alios meliores episco» pos retraxisse manus, et infelicissimis litteris » subscribere noluisse; ac solos juvenes Aurelio » adhæsisse : » viri docti me miseret tot ac tantas ineptias congerentis. Primùm enim constat quæ in eâ synodo gesta sunt, consentire cùm iis, quæ in anteriore synodo sanctus Augustinus tunc, ut in actis legitur [1], « legatus provinciæ » Numidiæ dixit : Et hoc nos servaturos prolite» mur, salvâ diligentiore inquisitione concilii » Nicæni. » Ex quo sequebatur ne servaretur ampliùs, postquam à Nicæno concilio abesse compertum est, quòd synodus Aurelii sanxit. Quid autem requiramus in ejus synodi epistolâ, sancti Augustini et aliorum manum? Nempe illi aberant : neque enim provincia Numidiæ, aliæque, eosdem semper legatos mittebant. At si improbassent, utique adversùs *erraticam et deviam synodum* reclamandum erat : quod contrà factum est : ea enim in aliâ synodo Africanâ [5], unà cum aliis synodis sub Aurelio actis, *recitata*, repetita et comprobata est; neque prætermissa est illa epistola, quam optimus Lupus *scatentem erroribus* reputat; neque Augustinus unquam ab Aurelio secessisse legitur, uti Lupus memorat. Quin potiùs Aurelium, et vivum et mortuum, ni fallor, miris ubique laudibus commendavit [6]. Hujus etiam memoriam, hujus epistolas Africanorum conciliorum dictatas nomine, sequens ætas celebravit. Testis vir egregius Ferrandus diaconus, in vitâ sancti Fulgentii : « Sane» tæ, inquit [7], memoriæ Aurelius Carthaginensis » Ecclesiæ antistes, inter sua privilegia me» ruit, ut litteras ex Africano concilio dandas » ipse solus scriberet. » Quod item sancto Fulgentio contigisse memorat : tam sanctum habebatur illud officium!

[1] *Chr. Lup. de Afr. appel. c.* XXX, *p.* 707, 708. — [2] *Mabill. Analect. tom.* III, *p.* 399. — [3] *Lup. de Afr. app. loc. cit.* — [4] *Conc. Carth.* VI, *c.* VII; *tom.* II *Conc. col.* 1592. — [5] *Conc. Afric. sub. Cæl. can.* CI. *col.* 1670 *et seq.* — [6] *Vid. Aug. pass. et imprim. serm.* CCCLV, *al.* XLIX, *de vit. et morib. Cleric. n.* 3; *tom.* V, *col.* 1383. — [7] *Vit. Fulg. per Ferrand. ante ejus oper. c.* XX, *n.* 40. *p.* 20. *edit.* 1684.

Fingit bonus Lupus juvenes tantùm episcopos adhæsisse Aurelio; neque illud saltem cogitat, post ipsum Aurelium statim in epistolæ fronte apparere Valentinum, Numidiæ scilicet primatem [1]: quem primatum ætati datum esse nemo nescit. At enim ille etiam retrocessit unà cum Augustino, aliisque Numidis, si Lupo credimus [2]. Nempe fefellit eum sancti Augustini epistola ad sanctum Cœlestinum de Antonio Fussalensi [3]; quam si attentè legisset, profectò invenisset, sub ipsa initia Cœlestini scriptam, antequam ab Oriente de Nicænis canonibus responsa venissent; quo tempore ab Afris permissas appellationes, *salvâ diligentiore concilii Nicæni inquisitione*, prout sanctus Augustinus interlocutus erat, ut in concilio sexto Carthaginensi vidimus [4]. Hæc verò nos de Lupo monenda esse duximus, ut viris bonis appareat, quàm inepta, ne dicam impia, adversùs sanctos viros, imò adversùs sanctissimam africanam Ecclesiam suaserit falsa et præpostera pietas. Quid postea in Africâ, labentibus rebus, gestum sit, nihil nostrâ : hoc enim abundè est, nobis esse communem, cum tam claro sæculo tantisque viris, receptorum canonum, atque in eo positæ ecclesiasticæ libertatis, defensionem.

Summa ergo sit nostræ libertatis, sic novella jura, piâ aut necessariâ institutione stabilita, servare, ut antiquiora respicere, iisque sustentare labentem disciplinam; certè *jus commune*, atque in eo venerandas juris antiqui reliquias omni ope servare, jusque arbitrarium, et mandata extraordinaria repudiare studeamus; in eâque partem maximam reponamus nostræ erga Ecclesiam catholicam ac Sedem apostolicam reverentiæ; quippe qui intelligamus, quò quisque est studiosior antiquæ disciplinæ, eò magis cordi habere Ecclesiæ catholicæ ac Sedis apostolicæ majestatem.

CAPUT XV.

Libertates quo sensu privilegia dicantur, nempè ut jura antiqua, libertatum radix : a Petrus de Marca audiendus, qui conciliorum superiorem potestatem à libertatibus separat.

Omittimus notum illud, libertates nostras non privilegia, sed libertates dici; ut quæ non veniâ et indulgentiâ, sed ipso antiquo jure nitantur; quanquàm jura Ecclesiarum apud antiquos passim privilegia etiam appellantur; vulgatumque

[1] *Vid. Conc. Afric. seu coll. Conc. Afric. can. tom.* II *Conc. col.* 1670. — [2] *Lup. de app. Afr. c.* IV. *p.* 603. — [3] *Aug. ep.* CCIX. *aliàs* CCLXI; *tom.* II, *col.* 777. — [4] *Conc. Carth.* VI, *c.* VII *jam cit.*

illud, *τὰ πρεσβεῖα*, hoc est, antiqua et vetusta, quæ nostri *privilegia* vocant, ipsâ antiquitatis commendatione fulta, suâ vi stare oportere.

Radix autem libertatis ecclesiasticæ eo maximè constat, quòd in ipsâ catholicâ Ecclesiâ vigeat suprema illa vis et indeclinabilis, quâ ipsa catholica Ecclesia gubernetur; valeatque illud beati Hieronymi, quod est à majoribus nostris toties celebratum : « Si auctoritas quæritur, or» bis major est urbe [1]. »

Haud me fugit virum illustrissimum atque doctissimum Petrum de Marca, dum romanis auribus parcit, aliam ac novam de libertatibus gallicanis protulisse sententiam. Is enim profitetur confutari à se communem opinionem, quæ docet, præcipuam libertatum regulam hanc esse, ut concilium œcumenicum superius romano Pontifice dicatur [2]; quamvis tamen hæc sit scholæ gallicanæ sententia, non esse unam ex libertatibus gallicanis : illam niti eo fundamento, quod sit expendendum, an nova constitutio vel novum rescriptum rebus gallicanis consulat aut noceat : ac fruatur licèt summus Pontifex, aut æquo jure cum conciliis generalibus, aut superiore, nihil hoc ad libertatem; cùm et eâ perinde utamur erga conciliorum, atque erga Pontificum nova decreta : quod certum fieri aiunt, ex modificationibus Basileensi concilio, ac deindè Tridentino adhibitis; atque omnino sufficere illud, ut romani Pontifices canonibus derogare velle non censeantur, etsi fortasse, formulis rescripti ex stylo curiæ, aliter cautum sit.

Hæc docet vir summâ doctrinâ, summoque ingenio; at quod nemo neget, versatili, et in utramque partem æquè composito. Profectò ut verum sit id quod exponit, nihil tamen vetabat libertatem gallicanam duplici fundamento niti : nec à Gallo jurisconsulto ac præsule, circa libertatem antiqua et vulgata rejici oportebat, dum ei muniendæ nova fulcimenta quærit.

Nam neque consultum id erat, ad scholam referre tantùm, nostram de conciliorum potiori potestate sententiam, quæ Constantiensibus canonibus innitatur. Cùmque nostra libertas conciliorum, maximè œcumenicorum, canonibus contineatur, non erat inficiandum ejus partem vel maximam in canonibus Constantiensibus esse repositam, quos Ecclesia gallicana non modò summâ pietate receperit, verùm etiam, ut conderentur, omni studio procurarit. Tum illud libertati erat congruum, ut adversùs extraordinaria mandata, certâ præscriptione uterentur, quòd esset in canonibus firmum aliquid et invictum constitutum ab ipsâ Ecclesiæ potestate, quæ pontificiam potestatem, si quando extra limites efferretur, coercere; quin etiam interdum, in gravibus scandalis, castigare posset. Quo enim alio firmiore telo usa est Ecclesia gallicana ad tuendam libertatem, quàm appellatione? At illa nulla est, nisi concilium statuas potiore potestate esse. Quin Ecclesia gallicana clarè et apertè legitimæ defensionis fundamentum in Constantiensium canonum auctoritate reposuit. Id docent ea verba appellationis capituli Parisiensis, et Joannis Dauvet procuratoris regii, quæ suprà memoravimus [1]; placetque hæc addere haud minori emolumento futura. Capitulum quippe Parisiense, repetitis, ut suprà descripsimus, Constantiensibus sessionis quintæ et aliarum canonibus, hæc subdit [2] : multa à synodo Constantiensi esse decreta, « ut romanis Pontifici» bus congregandi concilii universalis occasio » necessitasque inesset, sponsæque Christi uni» versali Ecclesiæ sic congregatæ, id honoris sin» gularisque præeminentiæ locum deferre con» suescerent : ut si quid fortè tam arduum con» tingeret, quod omnes tangat, universorumque » statum, commodum aut incommodum spectare » videatur, ipsius universali concilio atque veri» tate testante, supremo infallibilique judicio de» liberandum determinandumque committerent; » eoque pacto, non se jam rerum dominos et omni» potentes, et quibus à nemine dici possit, Cur ita » facis? Sed Domini sui Christi sponsæ famulos » se, servorumque Dei servos, non verbo et lin» guâ, sed opere et veritate faterentur. » Hoc ergo fundamento, nempe invictâ auctoritate Constantiensium canonum de supremâ et absolutâ concilii œcumenici potestate, ipsa libertatis adversùs imperatam pecuniam defensio nitebatur. Quantò magis uteremur illâ defensione, si nobis præriperentur ea jura, quæ omni auro contrà æstimamus?

Neque Patres nostri unquam ab eâ sententiâ discesserunt. Audivimus enim cardinalis Lotharingii è concilio Tridentino scriptam epistolam, quâ Papæ quoque ipsi testatum esse voluit, Gallos ad necem usque in eâ sententiâ perstituros, quæ Constantiæ atque Basileæ, de conciliorum potestate firmata est, *quippe quâ omnia regni privilegia innitantur* [3].

Idem professus erat Henricus II, cùm in ipsis concilii Tridentini initiis, hæc suis oratoribus declarat ac mandat, tanquam rerum suo nomine agendarum certissimum fundamentum [4] : « Nos

[1] *Hier. ep.* CI. *ad Evan. al.* LXXXV. *ad Evagr. tom.* IV, *col.* 803. — [2] *Marc. de Concord. lib.* III, *cap.* VII, *n.* 1.

[1] *Sup. lib.* X, *c.* XXVIII. — [2] *Appell.* II *cap. Paris. Preuv. des Libert. cap.* XXII. *n.* 29. — [3] *Lett. du card. de Lorraine à Breton son sec. Memoire pour le Conc. de Trente, p.* 356. — [4] *Pouvoir envoyé par le roi Henri II à son ambass. etc. ibid. p.* 20.

» pro nostro munere ac titulo, quem à majoribus accepimus, cupientes ecclesiasticam libertatem sartam-tectam manere, et sacrorum generalium et œcumenicorum conciliorum, et Sedis apostolicæ auctoritatem illæsam conservari, simul et gallicanæ Ecclesiæ, regni ac dominiorum nostrorum jura ac libertates salvas esse et incolumes, etc. » Ecclesiæ igitur universæ, ac privatim Ecclesiæ gallicanæ libertates, cum apostolicæ quidem Sedis, sed primùm cum œcumenicorum conciliorum auctoritate conjungit : quæ à viris eâ tempestate maximis limata, atque ex intimo totius Ecclesiæ gallicanæ sensu deprompta esse constant.

Ergo Gallis non placent, à Gallo homine et præsule, gallicanæ expositæ libertates diversissimo modo, quàm antea fuerat à Gallis summâ consensione factum : perstititque Facultas, ut omittam cæteros, in pristinâ sententiâ, quam exposuimus [1], cùm de Vernantii et Guimenii censuris ageremus.

Atque haud scio an probari debeat universim ea libertas, quam vir illustrissimus statuit, ut in novis morum decretis, ab œcumenicorum etiam decretorum auctoritate liberè recedatur. Factum id quidem semel in recipiendo concilio Tridentino, non solùm à Francis nostris, sed etiam à Belgis ditioni Hispanicæ subditis : cujus rei multæ causæ sunt, et quædam à nostris tactæ in ipso Tridentino concilio [2]; peculiares illæ quidem, nec trahendæ universim ad generalia concilia; neque satis cautum aut honestum videtur passim in eo reponere libertatem, ut ab universalis Ecclesiæ decretis recedere liceat. Atque id quidem monere interim; at excutere penitus, alieno loco non libet. Quòd sanè aiunt, ab Ecclesiâ gallicanâ certis conditionibus ac modificationibus receptum esse Basileense concilium, suprà retulimus eas ita esse adhibitas, « sub spe scilicet, quòd per sacrum concilium » admittentur [3]. »

CAPUT XVI.

Hæc doctrina non obest dispensationibus apostolicæ Sedis : concilii Basileensis locus : Gersonis doctrina à sancto Bernardo ducta.

Neque verò putent, à nobis tantâ canonum et conciliorum auctoritate constitutas Sedis apostolicæ dispensationes esse sublatas. Absit : has enim nemo catholicus, nemo veri regiminis sciens, aut rerum ecclesiasticarum gnarus abstulerit. Has toto animo complectitur, ea quam pontificiæ potestati maximè adversari putant, Basileensis synodus. Sic enim loquitur [1] : « Per » concilium autem statuta in nullo derogant suæ » potestati, quin pro tempore, loco, causisque » et personis, utilitate vel necessitate suadente, » moderari dispensareque possit, atque uti sum» mi principis ἐπιείκεια, quæ ab eo auferri nequit. » Anno 1435.

Itaque in decretis synodalibus Papæ auctoritatem exceptam intelligunt *, nisi aliter caveatur [2]. Quam exceptionem Gerson egregiè explicat, atque ita vult dari locum pontificiæ dispensationi, « non ut sit effræna libertas, sed si » necessitas, vel evidens utilitas postularet, nec » recursus pateret ad generale concilium; alio» quin non esset uti plenitudine potestatis, sed » abuti plenissimè [3]. »

Quâ sententiâ vir doctissimus juxtà ac modestissimus mediam tenebat viam : « Ne talis esset » restrictio papalis potestatis, ut semper ad con» cilium recurrendum esset propter raritatem; » nec talis laxatio, quæ conciliorum robur ener» varet [4]. »

Grave illud ac memorabile, quod idem christianissimus doctor coram Alexandro V apostolicâ libertate prædicabat [5] : « Leges rectè latas, » quantâlibet importunitate petentium fatigeris, » nunquam dispensabis, nisi aut necessitas ur» geat aut communis provocet utilitas. Alioquin » fuerit potiùs crudelis dissipatio, quàm justa » dispensatio. Cavebis dispensationem ipsam » lege communiorem facere; ne turpe sit, si re» gulam sua vincat exceptio. » Quo ferè loco res esse, boni omnes lugent.

Cæterùm eruditus lector in oratione Gersonis, beati Bernardi verba recognoscit. Notum id melliflui doctoris [6] : « Ubi necessitas urget, excusa» bilis dispensatio est : ubi utilitas provocat, » laudabilis dispensatio est. Utilitas, dico, com» munis, non propria : nam cùm nihil horum est, » non planè fidelis dispensatio, sed crudelis dis» sipatio est. »

His igitur causis, multa in jure permissa sunt

[1] *Sup. lib.* VI, *c.* XXVII. — [2] *Vid. Mém. pour le Conc. de Trente, p.* 531 *et seq.* — [3] *Sup. lib.* VI, *c.* XII, *Vid. Pragm. tom.* XII *Conc. col.* 1429 *et seq.*

[1] *Conc. Basil. epist. synod. n.* V; *tom.* XII *Conc. col.* 706.

* Hanc difficultatem Patres Basileenses sic solvunt. « Respon» detur illud verum esse, quando persona Papæ specialiter non » includitur; sed si specialiter includeretur; non posset excipi,... » sed in decretis concilii Constantiensis specialiter dicitur : *Qui» libet, etiam papalis dignitatis, obedire tenetur præceptis » concilii :* » ergo persona Papæ in eo certè articulo non potest excipi. Vid. loc cit. (*Edit. Paris.*)

[2] *Conc. Basil. epist. synod.,* n III. *p.* 691. — [3] *Gers. de potest, Eccl. cons.* X. *tom.* II, *p.* 240, 241. — [4] *Id. serm. de viag. Reg. Rom. tom.* III *part. direct.* II; *ibid. p.* 279. — [5] *Id. serm. coram Alex. Pap. ibid. p.* 140. — [6] *Bern. de Consid. lib.* III, *c.* IV, n. 18, *col.* 433. *Vid. quoq. lib. de Præcep. et Disp. cap.* IV, *ibid. col.* 503, 504.

sublimioribus ac litteratis personis; multa episcopis, ut episcopatùs non tam dignitatem quàm onera sustinere possint; multa principibus, quorum rationes publicis atque etiam ecclesiasticis rationibus prosint: cujus generis est illud Tridentini concilii : « In secundo gradu nunquam » dispensetur, nisi inter magnos principes, et ob « publicam causam [1]. «

Nec desunt quæ indulgere privatis, publica etiam utilitas postulat, ne pereant, *ne abundantiori tristitiâ absorbeantur* [2]; ne Ecclesia infirmis materna viscera claudere videatur, excidatque ab ecclesiastico regimine apostolicum illud : *Infirmum autem in fide assumite* [3]. Sed nobis non vacat prosequi singula; summa attigisse sufficiat.

Illud prætermittere non possumus, aliud esse quod Ecclesia jubeat, aliud quod indulgeat, aliud quod toleret. Id jubet, ut quàm maximè observentur canones : id indulget, ut causis necessariis interdum relaxentur : id tolerat, quod sine gravi perturbatione punire non potest: quæ quidem tolerantia pars quædam est ecclesiasticæ disciplinæ; sed ea quæ peccantes non excuset, imò etiam gravet; quippe qui divinæ ultioni reserventur.

Bernardo et Gersoni adjungere longo ordine poteramus scriptores antiquiores. Verùm posterioris ævi doctores, hoc loco, vel maximæ auctoritatis esse omnes fatebuntur : quippe ex his æstimare liceat quid primis sæculis Ecclesia senserit, cùm priscus canonum obtineret vigor; oportetque omnino immota esse ea, quæ corruptissimis quoque temporibus, ac profligatâ disciplinâ, suo tamen pondere steterint.

CAPUT XVII.

Dispensationes *sine causâ*; canon Lugdunensis in earum gratiam à Petro de Marca citatus, an id efficiat.

Quam autem ex Bernardi Gersonisque temporibus projecta ac prolapsa sint omnia, vel ex eo patet, quòd dispensationes, etiam *sine causâ*, valere tam multi sentiant, quorum auctoritas apud cordatiores nulla est.

Omnino enim, quæ ratione constituta sunt, quæ publicâ utilitate, non debent sine ratione, sine publicâ utilitate laxari; tales autem sunt leges; non ergo sine ratione, sine publicâ utilitate laxari possunt.

Ligant ergo potiùs quàm solvunt, illæ nunc à multis tanto studio celebratæ dispensationes *sine causâ* : ligant, inquam, non modò impetrantem, sed etiam dantem : et cùm Dominus incipiet rationem ponere cum servis suis [1], et egredietur illud ab altâ Christi sede: *Redde rationem villicationis tuæ* [2], non credo valebit illud postremis demum temporibus natum : *Pro arbitrio feci.* Meminisse enim oportebat sancti Cœlestini dicentis : « Dominentur nobis regulæ, non regu- « lis dominemur [3]. «

Præpositis Ecclesiæ dominantur regulæ, primùm, cùm eas exequuntur; deinde cum certâ ratione solvunt. At profectò regulis dominantur, cùm pro arbitrio solvi à se posse confidunt.

Vir illustrissimus Petrus de Marcâ satis sibi disciplinæ cavisse videtur, si dispensationem *sine causâ* diceret, *in his, quæ vel jura tertii, vel statum publicum lædunt, nec licitam esse, nec validam;* alioquin *absque crimine* suscipi et concedi [4] : tanquam *status publicus* non statim lædatur, aut verò ullo modo possit consistere, solutis etiam *sine causâ* legibus.

Profert ille quidem Lugdunense concilium sub Gregorio X, quod, inquit [5], ad romani Pontificis arbitrium retulit, « æstimare quem modum « beneficii sui esse velit : » ex quo infert licere summo Pontifici « sine causæ cognitione aliquem » canonibus solvere, dummodo status publicus » non lædatur. » Quò etiam refert nomen *beneficii*, eoque significari vult, « gratiam ex merâ » Principis liberalitate collatam. » Sed profectò hanc gratiam et liberalitatem meram, in exequendis canonibus, Ecclesiæ traditio non agnoscit.

Ego verò diligentiùs expensum vellem illud, *æstimare*, quid sit. Non enim, quod infert, *sine causæ cognitione aliquem canonibus solvere;* sed considerare, ponderare, quæ sit mens canonum, et quatenus boni publici intersit eos temperari certis et extraordinariis casibus, pensatâ eâ, quam Ivo noster celebrat [6], *honestâ vel utili compensatione,* unde existat illa, quam ipse Ivo memorat, *provida dispensatio;* aut, ut idem definit, *auctoritate præsidentium diligenter deliberata dispensatio;* quæ synodus Lugdunensis, *æstimandi* voce, complexa est.

Cæterùm ille canon Lugdunensis agit de iis qui plures dignitates et Ecclesias ex dispensatione obtinent; quod unum vel maximè, certâ atque optimâ causâ fieri oportere, et omnia jura clamant, nec ipse Marca inficietur.

[1] *Conc. Trid. Sess.* XXIV, *c.* V *de refor. tom.* XIV, *col.* 878. — [2] *II. Cor.* II. 7. — [3] *Rom.* XIV. 1.

[1] *Matt.* XVIII. 24. — [2] *Luc* XVI. 2. — [3] *Cœlest. ep.* I, *ad Illyric. Ep. Coll. Holst. part.* I. — [4] *De Concord. etc. lib.* III, *cap.* XV, *n.* 3. — [5] *Marca, ibid. Vid. Conc. Lugd. II, const.* XVIII; *tom.* XI, *col.* 985. — [6] *Iv. Carn. præf. Decr.*

CAPUT XVIII.

De dispensationibus *sine causâ* sententiæ cardinalium sub Paulo III; concilii Tridentini decreta memoranda.

De dispensationibus *sine causâ*, ac merâ Papæ voluntate factis, optimum esset legi, altèque animis infligi ea, quæ egregii cardinales, Gasparus Contarenus, Joannes Petrus Theatinus, postea Paulus IV, Jacobus Sadoletus, Reginaldus Polus, unà cum episcopis ac theologis suo ævo maximis, ad Paulum III edidere, anno 1538, cùm ejus Pontifici, jussus de emendandâ Ecclesiâ tractarent [1]. Primum illud: « Principium malorum » inde fuisse, quòd nonnulli Pontifices prurientes » auribus, ut inquit apostolus Paulus, coacer» vaverunt sibi magistros ad desideria sua, non » ut ab iis discerent quid facere deberent, sed » ut eorum studio et calliditate ratio inveniretur, » quâ liceret id quod liberet. » Tum illud: « Prin» cipatum omnem sequitur adulatio, sicut umbra » corpus, difficillimusque semper fuit aditus ve» ritatis ad aures principum: quâ doctorum adu» lantium falaciâ contigerit, ut voluntas Pontificis » qualiscumque ea fuerit, sit regula, quâ ejus » operationes et actiones dirigantur: ex quo pro» cul dubio efficitur, ut quidquid libeat, idem » etiam liceat. » Subdunt: « Ex eo fonte, sancte » Pater, tanquam ex equo Trojano, irrupere in » Ecclesiam Dei tot abusus, et tam gravissimi » morbi, quibus nunc conspicimus eam ad de» sperationem ferè salutis laborasse, et manasse » harum rerum famam ad infideles usque. » Denique illud: « Nec putemus nobis licere dispen» sare in legibus, nisi urgenti de causâ et neces» sariâ. Nulla namque perniciosior consuetudo » in quâvis republicâ induci potest, quàm hæc » legum inobservantia, quas sanctas majores nos» tri esse voluerunt, eorumque potestatem ve» nerandam et divinam appellaverunt. »

Non vacat commemorare quæ de dispensationum atque indulgentiarum abusu viri gravissimi protulerunt; quorum summa est, dispensationes nullâ necessitate factas, solvendis legibus, ac dissipandæ Ecclesiæ esse comparatas.

Hinc illud gravissimum atque sanctissimum de dispensationibus moderandis concilii Tridentini decretum [2]: « Sicuti publicè expedit, legis vin» culum quandoque relaxare, ut pleniùs eve» nientibus casibus et necessitatibus, pro communi » utilitate satisfiat; sic frequentiùs legem solvere, » exemploque potiùs quàm certo personarum re» rumque delectu, petentibus indulgere, nihil » aliud est, quàm unicuique ad leges transgre» diendas aditum aperire. Quapropter sciant uni» versi, sacratissimos canones exactè ab omnibus, » et quoad ejus fieri poterit, indistinctè observan» dos. Quod si urgens justaque ratio, et major » quandoque utilitas postulaverint, cum ali» quibus dispensandum esse; id, causâ cognitâ, » ac summâ maturitate, atque gratis à quibus» cumque ad quos dispensatio pertinebit, erit » præstandum; aliterque facta dispensatio sub» reptitia censeatur. »

Hâc lege confitemur ex eodem concilio, in omnibus morum decretis « Sedis apostolicæ aucto» ritatem salvam et esse et intelligi [1]; » quod avos nostros ita commovebat, ut vel eâ causâ synodum Tridentinam admittere recusarent; cùm negarent a Papâ relaxari posse synodorum universalium decreta, nisi ipsæ synodi permisissent.

At rectè æstimanti sufficere potest, « quòd » nisi justâ et urgente ratione, causâque cognitâ, » ac summâ maturitate, et gratis facta sit dis» pensatio, subreptitia, » adeoque irrita et nulla *habeatur*.

Hæc pœna decernitur, non adversùs dispensantes, sed adversùs impetrantes: quo fit, ut in ejusmodi dispensationibus irritandis, non semper recurri debeat ad ipsum dispensationis auctorem. At debet impetrans conscientiam primùm adhibere judicem, atque illud apud se reputare, retractanda, imò etiam persæpe punienda divino judicio, quæ humano judicio intacta fuerint.

CAPUT XIX.

Natura ipsa dispensationis ex sancto Symmacho et sancto Gelasio, romanis pontificibus. Hinc dispensationes *sine causâ* evertuntur.

Hujus verò doctrinæ de dispensationibus, fons radixque est ipsa dispensationis natura, et vox. Non enim dispensare est relaxare et solvere, quod jam animo conceptum habent; sed distribuere, regere, administrare pro locorum temporumque ac rerum rationibus; ex quo interdum juris relaxatio consequatur: unde quod Græci οἰκονομίαν, nostri dispensationem vocant.

Atque hæc quidem vox *dispensationis* et res ipsa, est ex juris mente profecta juris interpretatio, in causis extraordinariis et necessariis, quas ipsa lex exceptura fuisse præsumitur, si animo prævidisset.

Quâ de re extat brevis illa quidem, sed aurea, quam Dacherius Lucas, vir doctissimus ac religiosissimus edidit, sancti papæ Symmachi epi-

[1] *Cons. de lect. Cardin. etc. de emend. Eccl. Paul III exhib. an. 1538. Vid. Sleid. Comm. lib. XII.* — [2] *Conc. Trid. sess. XXV, de reform. cap. XVIII; col. 916.*

[1] *Conc. Trid. sess. XXV, de reform. cap. XXI; col. 917.*

stola ad Avitum *: « Licet, inquit [1], confusionem » provinciæ ** à prædecessore nostro sanctæ me» moriæ Anastasio episcopo, præter Ecclesiæ » consuetudinem, et antiqua prædecessorum nos» trorum statuta, factam esse diximus, et non » esse tolerandam; attamen si ea quæ fecit, ratio» nabiliter fecisse fraternitas tua docuerit, gau» debimus nihil esse ab eo contra canones atten» tatum; quia quod fit præter regulam, modò » sit EX JUXTA CAUSA, non infringit regulam, » quam sola pervicacia et antiquitatis contemptus » lædit. Nam quamvis à Patribus statuta diligenti » observatione et observanti diligentiâ sunt cus» todienda, nihilominus propter aliquod bonum » de rigore legis aliquid relaxatur; quod et ipsa » lex cavisset, si prævidisset; et sæpè crudele » esset insistere legi, cùm observantia ejus esse » præjudiciabilis Ecclesiæ videtur; quoniam le» ges eâ intentione latæ sunt ut proficiant, non » ut noceant. » Quâ unâ epistolâ diligens lector omnia nostra firmata comperiet.

Præluxerat sancti Gelasii auctoritas, quæ « in » dispensationibus necessariis, adhibitâ consi» deratione diligenti, decreta metiri, librare, » temperare » jubet [2]. Atque hæc illa est ἐπιεικείας ratio, unde ortæ dispensationes; librando, metiendo, considerando, æstimando. Quam proinde ἐπιείκειαν qui liberalitate merâ, ac pro libitu, sine certâ gravique ratione administrari posse credat, cùm sit ipsa summa ratio, profectò desipiat. Ex quo sequitur in dispensationibus, quæ *sine causâ* esse dicantur, ipsam dispensationis rationem ac nomen everti. Hæc verò usque adeo certa esse credimus, ut ea qui semel animo perceperit, nullomodo negare possit.

CAPUT XX.

An auctor anonymus *Tractatûs de libertatibus*, ad tertiam propositionem Declarationis gallicanæ rectum aliquid, aut ad rem dixerit.

Nunc erit facillimum ex dictis aperire, quæ, de libertatibus gallicanis, auctor anonymus, vel perperam vel extra rem, et inani operâ, toto volumine disseruit, et præsertim ad caput tertium gallicanæ Declarationis.

Quo loco statim illud occurrit [1]: « Potestatis » usum, non potestatem ipsam summi Pontificis » moderandam censent illustrissimi antistites. » Ac paulò post: « Sed videtur, quemadmodum » potestatem, ita potestatis usum, solus, qui » concessit, posse moderari, nisi eam facultatem » alteri permiserit. » Denique: « Scimus equidem » inesse apostolicæ Sedi rerum spiritualium ple» nam potestatem, ut habet secunda propositio; » sed à quo possit illius potestatis usus impediri » ac ligari, à quo habemus? » Dissimulat Scripturæ locos, quibus supremam ipsam atque omnino indeclinabilem auctoritatem in ipsâ Ecclesiæ consensione esse positam, nostri ostendunt: dissimulat constantissimam Ecclesiæ catholicæ Sedisque apostolicæ eâ de re traditionem: dissimulat locos innumerabiles, quibus ipsi romani Pontifices adversùs canones se nihil posse prædicant. Hæc ergo expendere, non unâ interrogatiunculâ solvere, ac velut difflare oportebat.

Quod Declaratio gallicana non ipsam pontificiam potestatem, sed illius usum moderandum esse docet, à majoribus sumptum; quorum locos toto hoc opere sæpè referimus. Concedimus enim in jure quidem ecclesiastico, Papam nihil non posse, cùm necessitas id postularit. Quis sit autem in his modus, præscribunt canones *totius mundi reverentiâ consecrati;* quod jam non ad potestatem illam in se, sed ad usum pertinet. Id si expendisset auctor, gallicanos Patres, ut diligentissimè et accuratissimè ex majorum sententiâ locutos, laudasset; non inanibus vexasset cavillationibus et quæstionibus.

Dispensationes necessarias esse docet anonymus [2]. Quis enim id nescit, aut quis negat? Quæ sit illarum ratio aut modus, quod ad rem pertinebat, levissimè transiit. Nempe illud unum volebat, notare Gallos, ut qui assiduè dispensationes implorarent, tanquam in reliquo orbe christiano plus canones obtinerent.

Litem movet anonymus episcopis gallis, quòd instituta commendent *à regno et Ecclesiâ gallicanâ recepta:* quasi fraus aliqua in illis verbis lateat; « nisi fortè, inquit [3], regnum et Ecclesia » copulativè sumantur, quod magis crediderim; » quasi verò aliter sumi possint.

Metuere se fingit anonymus, ne probari videantur « abusus contra jura Ecclesiæ à magis» tratibus inducti. » At Patres gallicani studiosissimè monent statuta et consuetudines, quæ pro legibus obtinere debeant, eas esse, « quæ

* Avitus Viennensis ab Anastasio papâ *per subreptionem* impetraverat concedi sibi ordinationes quorumdam episcoporum, qui antea metropoliticâ jurisdictione Arelatensis Ecclesiæ regebantur. De eâ re, *Æonius* Arelatensis relationem misit ad Symmachum, qui quidem decretum Anastasii rescidit, quod nempe *confusionem provinciæ faceret* et *antiqua statuta violaret*. Tum Avitus graviter conquestus est hanc causam à Sede apostolicâ, *inauditâ parte*, fuisse judicatam. Hujus querelis respondet Symmachus in eâ epistolâ. Vid. Symm. epist. I, II, IX, X. etc. (*Edit. Paris.*)

[1] *Symm. ep.* XII; *tom.* IV *Conc. col.* 1312: *et Spicil. tom.* V, *p.* 583.

** Arelatensis.

[2] *Gelas. ep.* IX, *ad Ep. Lucan. c.* I; *tom.* IV *Conc. col.* 1188.

[1] *Anon.* de Libert. *etc. lib.* VI, *c.* I, *n.* I. — [2] *Ibid. n.* 2, 3. — [3] *Ibid. c.* I, *n.* 4.

» apostolicæ Sedis et Ecclesiarum consensione » firmentur » : quo nihil est clarius. Quare anonymus nihil hîc habuit, quod objiceret, nisi istud[1] : « Operæ autem pretium esset statutâ ejusmodi et » consuetudines percensere :..... alioquin nequaquam tollitur suspicio, ne, sub bonestorum » verborum specie, occultetur animus sanctæ Sedis decreta propriis rationibus accommodandi: » quid igitur? Gallicanos antistites non generales regulas exponere, quod in animo habebant; sed omnia statuta, consuetudines omnes, percensere oportebat; ac nisi statim canones omnes compilarent, omnes probatas consuetudines recenserent, suspicari licebit eos, decreta sanctæ Sedis ad suas voluntates accommodare velle. Quid aut ineptius, aut malevolentius fingi potuit?

At illud etiam gravius, quod alibi scribit anonymus [2] : « Posset etiam fortasse aliquis suspicari » illustrissimos antistites gallicanos, bas quoque » libertates, seu veriùs servitutes probasse verbis » illis tertiæ propositionis : *Valere etiam regulas, » mores et instituta à regno et Ecclesiâ gallicanâ » recepta.* » Quasi metuendum sit, ne antistites gallicani omnia Fevreti *, Puteani **, omnia ab antecessoribus rejecta toties, probasse videantur, eo quòd non Ecclesiam tantùm sed etiam regnum nominarint.

Has postquam gravissimas in tot ac tantos antistites suspiciones injecit, excusare voluit, dum subdit, id non præsumendum. Tunc id tantùm? At illustrissimi præsules non præsumptionibus, sed apertissimis verbis has suspiciones propulsarunt, disertèque expresserunt, commendari à se « statuta sanctæ Sedis et Ecclesiarum consensione » firmata. »

Cur ergo regnum pariter et Ecclesiam appellarunt? Quærant imperiti; non quærent, qui sciunt Ecclesiam in regno esse, regni paci consulere, regni tutelâ ac defensione uti.

Jam secundo capite quærit anonymus *de auctoritate summi Pontificis in Ecclesiam gallicanam* [1]. Quis enim hanc negat? aut quid necesse erat operam in his perdere auctorem Declarationis gallicanæ amplam discussionem pollicitum? An non enim satis clarè gallicani antistites eam auctoritatem agnoverant?

Quæ deindenon pertractat anonymus? Tanquam enim ea esset gallicana Declaratio, quæ omnia commoveret, incipit agere de immediatâ jurisdictione Papæ in foro externo, interno; de causis Romæ judicandis; de ordine judiciario; deque citationibus, et probationibus; de exigendis subsidiis; de jure summi Pontificis circa beneficia [2]; et quid non? Quâ in tractatione quis commemoret, quot vera falsis, quot certa dubiis miscuerit? quàm nihil à novellis antiqua discreverit? quàm parum adverterit vera quoque et certa, quem habeant modum? Sed hæc ad discussionem gallicanæ Declarationis minimè profectura, si pertractare aggredimur; nempe bnc omnia jura transcribi oportebit.

Unum est quod auctorem volo esse monitum. Si quidem id sperat se suasurum Gallis, ut arbitraria jura, et omnia curiæ scita pro lege habeant; ne agat ratiociniis è cerebro sumptis, ut facere amat, sed auctoritatibus et canonibus: ne confecta omnia putet, si scholasticos tantùm canonistasve nominet; si denique Gallos aliquos, quâ in re victoriam plerumque collocat, pro se afferat et laudet. Neque enim nos fugit multos etiam Gallos in posterioris ævi adulationem abreptos. Scholasticos canonistasve in honore babemus, suo quidem loco : sed nemo graviter feret, si Patres anteponimus; si ad ecclesiasticas origines convertimus oculos, quas posterioris ævi scriptores, multis litterarum præsidiis, ut omittam reliqua, destitutos, non satis explorasse constat.

Absurdissimum illud est, quod ad illimitatum pontificiæ potestatis usum, referre videatur insignem de exemptionibus sancti Bernardi locum [3] : « Sic factitando, inquit Bernardus [4], » probatis vos habere plenitudinem potestatis, » sed justitiæ fortè non ita. Facitis hoc, quia po» testis; sed utrum hoc debeatis quæstio est. » Subdit anonymus : « Adeo certum habebat » sanctus ille abbas Pontificem in christianos » omnes etiam laicos jurisdictionem immedia» tam habere : » quod quidem nemo negat; sed

[1] *Anon.* de Libert., *etc. lib.* VI, *c.* I, *n.* 5, 7. — [2] *Ibid. lib.* X, *Præf. n.* 1.

* Carolus FEVRET in curiâ Divionensi patronus, librum edidit, cui titulum fecit : *Traité de l'Abus, et du vrai sujet des appellations qualifiées du nom d'Abus.* (Edit. Paris.)

** Petrus DUPUY, vir inter Gallos de Ecclesiâ deque republicâ optimè meritus, anno 1638, unà cum fratre suo Jacobo, publici juris fecit librum, cui titulus est : *Traité des droits et libertés de l'Église gallicane;* eique libro alterum adjunxit sub hoc titulo : *Preuves des libertés de l'Église gallicane.* In illo altero libro, varia monumenta collegerat ex tabulariis Franciæ et supremæ curiæ Parisiensis, ex collectionibus canonum, actis conciliorum, capitularibus et decretis regum Galliæ, ac demum ex historiis. Sed statim atque excusus est ille liber, hunc nuntius apostolicus proscribi petiit; et quidem, illius impulsu, concilium regium eodem anno cavit edicto ne venderetur, qui a nempe excusus fuerat nullo regiæ majestatis privilegio munitus. Anno autem 1639, episcopi numero XIX, hunc librum, latâ sententiâ, proscripserunt, non quòd regni jura simul proscripta esse vellent, et Ecclesiæ gallicanæ libertates, sed quòd in eo quædam nimia, quædam etiam parum accurata reprehendebant. Itaque fratres DUPUY opus suum ad incudem retraxerunt, quod, multis monumentis auctum, theologis retractandum commiserunt; sicque iterum prodiit, anno 1651, cum regis privilegio. (*Edit. Paris.*)

[1] *Anon. lib.* VI, *c.* II. — [2] *Ib. c.* III *et seq.* — [3] *Id. ibid. n.* 6, 7. — [4] *Bern. de Consid. lib.* III, *c.* IV, *n.* 14, *tom.* I, *col.* 433.

summæ potestati adhibendum eum, quem dicimus, modum sanctus Bernardus docet, dum in his plenitudinem deesse justitiæ, quò modestiùs, eo efficaciùs ostendit; dum etiam illud subdit[1]; « Vides quàm verus sit sermo ille; *Omnia mihi » licent, sed non omnia expediunt*[2]. Quid si fortè » non licet? Ignosce mihi; non facilè adducor » licitum consentire, quod tot illicita parturit. » Hæc Bernardus docet, cujus auctoritatem venerandam Gallis meritò prædicat anonymus. Sic extraordinaria et arbitraria inter illicita reputat. Hanc Eugenio III proponit regulam.

CAPUT XXI.

Auctor anonymus libro primo nihil agit; à scopo quæstionis aberrare se docet.

Nunc percurrimus ab ipso initio ingens opus, ac paucis ostendimus auctorem anonymum in discutiendà Declaratione gallicanà, nihil ferè aliud quàm vana et extra rem, atque aliena sectatum. Et libro quidem primo multa ludit de definitione libertatum Ecclesiæ gallicanæ: quo loco de Justelli, Leschasserii, Marcæ, Puteanorum, aliorumque definitionibus quærit. At quid hæc ad gallicanæ Declarationis discussionem pertinebant? Habebat in manibus Declarationem ipsam, quà profectò quid vellent gallicani præsules satis perspicuè demonstrabant.

Et ille quidem ait propositionem primam de regum potestate, nihil ad libertatem Ecclesiæ pertinere[3]; quod confutavimus[4].

Ut secundam propositionem, quæ de conciliorum potestate agit, à libertatibus separet, illustrissimum virum Petrum de Marcà laudat[5]; cui loco satisfecimus, et conciliorum supremam potestatem libertatis ecclesiasticæ fundamentum diximus[6].

Propositionem quartam discussurus, quæ ad fidei quæstiones definiendas pertinet, hunc librum sic aggreditur: « Putaveram hactenus libertates Ecclesiæ gallicanæ nullatenus ad fidem » pertinere[7]: » quasi nihil omnino pertineat ad ecclesiasticam libertatem quo pacto doceatur fides, quidve ibi vel maximè Ecclesiæ consensio valeat.

Quòd si ad strictiorem sensum ecclesiasticam libertatem placebat accipi, adverteret auctor id quod ab ipso scriptum est[8]: « Frequentiùs apud » Gallos libertatis significatio ea esse dicitur, » quæ, juxta concilium Ephesinum, canone ultimo, in observandis canonibus, et conservandà cuique Ecclesiæ suà jurisdictione consistit. »

Hæc ergo si quærebat, quæ frequentiora apud Gallos confitetur, ac libertatem gallicanam ad illa jura revocabat: habebat in manibus, et in ipsà Declaratione, quam discutiendam susceperat, claram eorum jurium definitionem. Nempe gallicani Patres ea obtinere volunt, « quæ totius » mundi reverentià consecrantur; quæ in regno » et Ecclesià gallicanà recepta sunt; quæ Sedis » apostolicæ et Ecclesiarum consensione firmata. » Quin illud aggrederis? Quid Marcam, Launoium, Chopinum, Puteanos sollicitas? Quin clerum gallicanum, quem discutiendum polliceris, ipsum per sese loquentem oppugnas? Nempe hæc cleri doctrina invicta erat; nihil metuebat argumentationes, aut si verum amamus dicere, cavillationes tuas: hinc ad aliena digrederis, et extra lineam ludis.

Atque is, qui veram et claram à clero gallicano prolatam libertatum definitionem prætermittit, alia Declarationis verba aucupatur: « Conventus Parisiensis, inquit[1], libertatum Ecclesiæ » gallicanæ fundamenta sacris canonibus et Patrum traditione niti, jam in ipso limine declarat, ut tanquam certum supponere liceat, » Ecclesiam gallicanam suas libertates in antiqui » juris observatione constituere. » Ac deinde nos oppugnat; tanquam novella jura inter nos recepta à libertatum notione arceamus: neque saltem cogitat quid sit illud *niti*. Vel ipsa Declarationis verba perpendat: « Ecclesiæ gallicanæ » decreta et libertates à majoribus nostris tanto » studio propugnatas, earumque fundamenta » sacris canonibus et Patrum traditione nixa. » En, vir optime, fundamenta libertatum dicimus: quò collimandum sit docemus: non proinde novella jura apud nos recepta spernimus: id tantùm volumus, ne extraordinariis atque arbitrariis imperiis Ecclesiæ guberneutur, in eoque reponimus ecclesiasticam libertatem.

Quare, quæ auctor anonymus de antiqui juris insufficientià ad constituendas libertates gallicanas toto ferè libro primo studiosissimè quærit, supervacanea sunt. Neque propiùs rem est quod de origine gallicanarum libertatum cum Marcà disceptat[2]. Non enim Petrum Marcam, atque, ut uno ictu omnia incidamus, non Joannem Launoium, non Edmundum Richerium, non Carolum Fevretum, non *Tractatum de juribus et libertatibus gallicanis*, non ejus *Probationes*, non alios in quibus confutandis toto ferè opere desudat anonymus, clerus gallicanus tuendos susce-

[1] *Bern. de Consid. lib.* III. *c.* IV. *n.* 16; *col.* 432, 433. — [2] *I. Cor.* X. 22 — [3] *Anon lib.* IV, *c.* I. — [4] *Vid. sup. part. primam integram.* — [5] *Anon. lib.* V, *c.* I. — [6] *Sup. hoc lib. c.* XV. — [7] *Anon. lib.* VII, *c.* I, *n.* I. — [8] *Ibid. lib.* I, *c.* II. *n.* 12.

[1] *Anon. lib.* I. *c.* III, *n.* 13. *Vid. Decl. præf.* — [2] *Idem ibid c.* III *et seq. usque ad* XIII.

perat. Si quid ad rem pertinens de sancti Ludovici Pragmatica-sanctione dixit[1], suo loco expendimus[2].

At postquam auctores, de quibus non agitur, satis à se confutatos putat, ipse quæstionem aggredi velle se simulat capite XVI, sub hoc titulo: *Vera origo et progressus libertatum Ecclesiæ gallicanæ*. Quis non hic existimet rem seriò agendam? At auctor nihil nihil quàm ludit. Summa est: In lugendo schismate, post Gregorium XI, exortas esse libertates gallicanas; quippe cùm utrique Pontifices « beneficiariis » gravissima onera imponerent, beneficiorum » collationem sibi reservarent, multaque contra » disciplinam antiquam committerent[3]. » Tum à clero regium opem imploratam, « adductamque in medium libertatem Ecclesiæ contra » Pontificum exactiones ac beneficiorum reser- » vationes, tanquam antiquis moribus et canonibus contrarias, ac sensim contra cætera » omnia quæ nimis gravia videbantur. Hinc in- » vasisse animos studium quoddam librandæ » pontificiæ auctoritatis, ne ultra positos sibi à » Christo limites in præjudicium cleri ac regni » produceretur. » Hanc ille narrat fabulam; quasi nusquam antea adversùs extraordinaria et arbitraria mandata etiam pontificia, recepti canones allegati essent; atque id fieri cœpisset in lugendo schismate sub Carolo VI, ætate ac mente debili, ut auctor commemorat. Cæterùm probationes nullæ: auctor anonymus de tripode pronuntiat.

Exinde memorat Pragmaticam-sanctionem, 1438, sub Carolo VII, olim à Gallis habitam ut arcem libertatis[4]; abrogatam deinde illam, et factum concordatum sub Leone X et Francisco I: Gallicanam Ecclesiam adversus pontificia mandata sæculari tuteiâ usam, in miseriorem servitutem incidisse, « Pragmaticam-sanctionem ju- » dicibus sæcularibus ad opprimendam et fere » extinguendam jurisdictionem ecclesiasticam » viam stravisse[5]: » quod etiam acta cleri anno 1673 edita doceant.

Et quidem acta ab eo laudata docent regios magistratus, post Pragmaticam-sanctionem, jura ecclesiastica acriùs invasisse, inductis etiam illis appellationibus, quæ *ab abusu* vocentur[6]: non quòd Pragmatica-sanctio quidquam tale dixerit; sed quod magistratus regis Pragmaticæ-sanctionis tutelam sibi commissam, ad omnia ecclesiastica extenderent. Quæ ut vera sint, non nisi invidiosissimè ac malevolentissimo animo adversùs Declarationem gallicanam adducuntur: tanquam illa Declaratio sæcularis potestatis invasiones probet. Interim de tuendis canonibus receptis, *Sedisque apostolicæ et Ecclesiarum consensione firmatis*, in quo ea Declaratio veram libertatem collocat, altum ubique silentium. Sic ab anonymo promittitur Declarationis ampla discussio: summa ipsa rei omittitur; vana et aliena copiosissimè pertractantur.

[1] *Anon. lib.* I, *c.* XV. — [2] *Sup. hoc lib. c.* IX. — [3] *Anon. lib.* I, *c.* XVI, *n.* 2. — [4] *Anon. ibid. n.* 3 *et seq.* — [5] *Ibid. n.* 9. — [6] *Vid. Traité de la Juridict. etc. et Act. du Clergé*, 1673; *tom.* I, *part.* I, *tit.* II, *c.* IX, *p.* 761.

CAPUT XXII.

Anonymi liber II: primùm multa agit extra rem: tum in eumdem sensum nobiscum congruit.

Postea quàm ex anonymi libro primo constitit ab universo quæstionis statu aberrasse eum, cætera expediemus promptiùs.

Libro ergo II hic impositus est titulus: *De justitiâ libertatum Ecclesiæ gallicanæ*. At sub egregio titulo quid ad rem dixerit videamus.

Statim quidem profitetur duplicem à se tractandam quæstionem[1]: alteram, *De facultate retinendæ antiquæ disciplinæ canonicæ*; alteram, *An jus sit examinandi novas leges, easque repudiandi, si cum utilitate conjunctæ non sint?* Ac primo loco demonstrat, interdum necesse antiquis legibus derogari[2]; quod nemo nostrûm negaverat. Postea adversùs Marcam disceptat, an vis legum ab acceptatione pendeat. Quæ, utcumque se habent, nihil ad quæstionem. Non enim necesse est de omni lege quærere generatim, sed an Ecclesia ita sit à Christo constituta, ut suprema ejus et indeclinabilis auctoritas in ipsâ consensione sit posita; quod ita se habere toto hoc opere firmavimus; ac generalem illam de acceptationis vi quæstionem omittimus.

Quæ deinde pertractat auctor, nihilo magis ad Declarationem gallicanam pertinere, ipsi capitum tituli indicabunt: nisi quod capite XII et ultimo id quærit: *Quæ sint vera justitiæ libertatum Ecclesiæ gallicanæ fundamenta?* Quo loco hæc scribit[3]: « Nihil differre gallicanam » nationem à cæteris in acceptandis vel recu- » sandis legibus ecclesiasticis: siquidem nulli » non licet legum executioni supersedere, si vel » annuat Ecclesia, vel pensatis rerum, locorum » ac personarum conditionibus, injustum sit » ejus mandatis ad litteram servire. » Ac deinde clariùs[4]: « Si sine causâ repudiatæ sint à Gallis » constitutiones (pontificiæ, de quibus hic agit) » ab aliis receptæ, non nisi ob tacitum Ecclesiæ

[1] *Anon. Præf. lib.* II. — [2] *Ibid. à cap.* II *ad* IX. — [3] *Idem ibid. c.* XII, *n.* 4. — [4] *Ibid. n.* 5.

» consensum, ab inobedientiæ peccato immunes » sunt. Si autem is erat in Galliâ rerum status, » ut ei, sicut cæteris provinciis orbis christiani, » leges illæ non convenirent; jure naturali et » ipsâ legislatoris intentione, ab earum execu» tione liberi extiterunt : nec enim nocet disci» plinæ diversitas, dum eam exigit morum dis» similitudo. » Quo concesso, quid erat quòd cum Petro de Marcâ tantopere litigaret ? Neque enim vir illustrissimus contendebat, ut à Gallis novellæ leges sine causâ repudiarentur ; sed ideo certè, si non convenirent. Cæterum, si anonymus nihil hic agit aliud, quàm ut gallicana libertas naturali etiam lege asseratur, ac cæteræ christianæ gentes communi nobiscum libertate gaudeant, non invidemus. In repudiandis noxiis, Ecclesiamve aut rempublicam turbaturis legibus, sui cuique ritus moresque ; quos si probat anonymus, næ ille iniquè agit, qui solos Gallos ut apostolicæ Sedi suspectos insectatur.

CAPUT XXIII.

De reliquis libris à III usque ad XII et ultimum uno verbo transigitur: ostenditur quòd in toto opere vix tertia pars ad confutandam Declarationem spectet.

Jam de reliquis anonymi libris rem uno verbo conficimus : ac de libro quidem III perspicua res est. Primùm enim quod in libertatibus explicandis, canonibus, potiùs quàm exemplis, ac si exemplis, probatis duntaxat agendum ; nihil erat necesse, ut nos singulari capite auctor commoneret[1]. Quæ deinde toto libro de Gregorio Turonensi et Hincmaro narrat[2], ad curiosa; quæ de Petro de Marcâ, de Joanne Launoio, de Edmundo Richerio, de Puteano tractat[3], ad aliena; quæ adversùs episcopos gallicanos anno 1681 Parisiis congregatos impotenter agit[4], ad facta particularia referimus. Declarationis gallicanæ doctrinam, quam unam hic tuemur, his minimè tangi res ipsa clamat. Pauca quæ de Joanne Gersone atque aliis parisiensibus theologis rem propiùs spectent[5], suo loco pertractavimus.

Libros anonymi IV, V, VI, VII, ad rem pertinere fatemur; toto tamen libro V, ubi est *comparatio summi Pontificis cum concilio generali*, ab ipso quæstionis statu aberratur : cùm auctor profiteatur loqui se de concilio, à quo absit Pontifex ; falsòque supponat Declaratione gallicanâ nihil aliud agi, quod est falsissimum, et rem suo loco ostendimus[6] : hic tantùm admonemus, quod jam suprà demonstratum est[7], librum sanè VI, quo cœtûs gallicani propositio III expenditur, unum habere caput primum, atque illud fallacissimum, quod ad Declarationem faciat.

Jam librum VIII, *de Origine jurisdictionis ecclesiasticæ*, quo episcopalem à Papâ, non à Christo deducit, libro nostro VIII expendimus ; atque ibidem docuimus, quàm pauca hic dicat anonymus quæ ad rem conducant. Quatuor postremos libros; IX, quo Richerius; X, quo Puteanus, libri *de Libertatibus gallicanis* ac *Probationum* volumina duo; XI, quo Petrus de Marcâ ac Stephanus Baluzius; XII, quo appellationes *ab abusu*, Marca quoque ac Carolus Fevretus iis patrocinantes oppugnantur, ad Declarationem cleri gallicani nihil pertinere constat, præter paucissima, quæ suis notamus locis. Reliqua partim contemnimus, partim ab instituto nostro aliena, aliis tractanda relinquimus. Ac si quæ sint quæ vera gallicana jura lædant, speramus è Gallis vindicem non defuturum. Nec desunt in ingenti opere, quæ etiam probemus, ac tantùm validiora ac moderatiora esse cupiamus. Sanè constat illam tanto hiatu promissam Declarationis discussionem ejusmodi esse, ut vix tertia pars ad eam confutandam saltem collimarit.

Hæc igitur sunt quæ universum hunc tractatum, non satis solidum aut theologicum probent. Illud neque theologicum, neque christianum, quod auctor modestiam professus, sævire, non docere, ac de Gallis ubique falsa comminisci; si quæ etiam, ut in rebus humanis, vera mala sunt, ea non medicâ aut leni manu tractare, sed animo hostili insectari et exprobrare videatur. Quæ nos partim contemnimus, partim, ubi ad rem nostram pertinere visa sunt, suo loco confutavimus.

CAPUT XXIV.

An auctor anonymus gallicanas libertates odiosas meritò esse dixerit.

Libertatis nomen, quo perduelles et pessimus quisque abutuntur, suspectum evasisse legitimis potestatibus, etiam ecclesiasticis docet anonymus; in eoque initio totius operis fundamentum jacit. Addit hujus nominis auctam invidiam, « quòd aut nunquam, aut ferè nunquam alle» gatur Ecclesiæ gallicanæ libertas, nisi adversùs » summum Pontificem ; quasi supremus Eccle» siæ pastor et pater amantissimus, tyranni loco » à christianissimâ illâ gente haberetur[1] ; » quod est, non jam in Gallos, sed in ipsos romanos

[1] *Anon. lib.* III, *c.* I. — [2] *Ibid. à cap.* II *ad* VII. — [3] *Ibid. c.* VII, XI, XII. — [4] *Ibid. c.* XIII. XIV. — [5] *Ibid. c.* VIII. IX, X. — [6] *Sup. lib.* X. — [7] *Sup. hoc lib. c.* XX.

[1] *Anon. lib.* I, *c.* I, *n.* I. 2.

Pontifices invidiosissime et insidiosissimè dictum. Cùm enim tot ac tanta contigisse constet, quibus romanos etiam Pontifices, non modò à Gallis, sed etiam ab aliis, summâ cum reverentiâ, absit verbo invidia, cohiberi oportuerit; an illi omnes ex anonymi sententiâ pro tyrannis habebuntur? An verò ignorat, adhibitis legibus coerceri oportuisse etiam patriam potestatem? Neque illud verum est, quod est ab eodem anonymo dictum, de iis qui Pragmaticâ-Sanctione sancti Ludovici utantur: « odiosum poni principium; cùm romani Pontifices ab antiquâ disciplinâ primùm recessisse supponantur, ut beneficiorum collationem usurparent, tantosque in eo fuisse abusus, ut sanctissimus rex eos suis edictis cohibere coactus sit [1]. » Hæc à viro erudito dici potuisse miramur; cùm è contra certissimum sit, ut suprà ostendimus[2], romanos Pontifices diutissime omnium canonibus servisse, atque in ecclesiasticâ disciplinâ perstitisse. Cui etiam sarciendæ tam firma jecerunt fundamenta, ut cùm postremis sæculis extra lineas prosilirent, non aliunde ipsis fuerit adhibendus modus, quàm ex propriis suisque canonibus: neque id piis christianisque regibus indecorum, ut eos modestissimè ad sua et antiqua revocarent. Id quidem Galli docent, qui de libertatibus accuratè scribunt. Quo quidem liquidò constat, romanos Pontifices ecclesiasticæ libertatis, hoc est, canonicæ disciplinæ auctores potiùs ac primos defensores, quàm primos oppugnatores, atque, ut ita dixerim, violatores extitisse; pessimoque animo actum ab anonymo, qui contrariam sententiam nobis exprobrarit.

Quid illud, quod objicit[3]: « Si quis considerет quæ hodie geruntur in Galliâ, libertates gallicanas non ineptè definierit, oppressionem jurisdictionis ecclesiasticæ à laicâ, et depressionem auctoritatis romani Pontificis à clero gallicano. » Quàm infenso, quàm amarulento animo dictum! Quàm ad Declarationem nostram parum attinet! An qui à clerus gallicanus vetera retinet ac renovat; ideo pontificiam opprimit potestatem? cùm potiùs ea doceat, quibus maximè constet, sitque invictissima. De laicis quòd anonymus queritur, pridem intelligimus quàm hostili animo ista tractentur à multis, qui regni Gallicani splendorem ac pacem molestè ferant. Nos autem queri juvat, cùm decet et prodest: remedia enim, non dissidia quærimus. Id quidem confidentissimè profitemur, nusquam veriùs ac sanctiùs libertates veras ac germanas fuisse tractatas: nusquam luculentiùs falsas ac spurias fuisse rejectas, quam in Declaratione nostrâ, ubi disciplinæ ratio in iis collocatur, quæ Sedis apostolicæ et Ecclesiarum consensione firmata sint.

Quis ergo jam ferat auctoris anonymi haud invidiosam minùs, quàm ludicram definitionem libertatum? « Vocantur, inquit [1], non incongruè libertates Ecclesiæ gallicanæ, arbitrium ex antiquis Ecclesiæ decretis retinendi, et ex novis admittendi ea, quæ videntur utilia. » Quem impugnat aut quem irridet vir lepidissimus? An soli Galli sunt, qui ex antiquis novellisque ea retinent, quæ, usu probata, publicæ utilitati paceique congruant? Quin ipse docuit eâ in re omnium gentium æquam esse libertatem [2]: sed quoquo modo Gallos derisos atque invidiosissimè traductos oportuit.

COROLLARIUM.

Quòd doctrinâ nostrâ primatus romanus non obscuratur, sed illustratur et confirmatur.

I.

Regimen ecclesiasticum in duobus positum; docendâ fide, administrandâ disciplinâ: Mennæ patriarchæ dictum in Constantinopolitanâ synodo: hæc duo à nobis illustrari.

Jam exacto opere gloriari libet in Domino, non modò vindicatam Declarationis gallicanæ, majorumque doctrinam; sed etiam, quod ab initio polliciti sumus [3], adversùs hæreticos, schismaticos, et quoscumque obtrectatores, primatum romanum ac Sedis apostolicæ majestatem, optimâ et exquisitissimâ ratione à nobis propugnatam, confirmatam, illustratamque fuisse. Id ita conficimus. Ea est optima et exquisitissima ratio tuendi et illustrandi romani primatùs ac papatùs, quæ cùm absurda, incommoda, invisa, ad hæc inania fugiat, maxima, plenissima, ac sufficientissima æquè docet. Talis autem est ea doctrina, quam, Galli præsertim, tuemur. Nostra ergo doctrina papatum romanum, optimâ et exquisitissimâ ratione, confirmat et illustrat. Istud argumentum cùm pertractavero, perorabo. Res autem planissimè conficietur paucis; cùm ad id intelligendum non nova promere, sed antedicta repetere, et mente complecti oporteat.

Ut autem procedamus clariùs, præmittimus

[1] *Anon. lib.* I, *c.* XV, *n.* 2. — [2] *Sup. hoc lib. c.* III *et seq.* — [3] *Anon. lib.* I, *c.* XIII, *n.* 6.

[1] *Anon. lib.*, I, *c.* XIII. *n.* 7. — [2] *Ibid. lib.* II, *c.* I, II, XII. — [3] *Vid. sup. in Dissert. præv.*

ecclesiasticum regimen, cujus romanus Pontifex caput sit, duobus contineri. Primum, docendâ fide, tum regendâ disciplinâ. Hæc igitur sunt, quæ in Sede romanâ eminere debeant: hæc sunt quæ de illâ Sede, sancta etiam orientalis Ecclesia, et sacer ille Mennas Constantinopolitanus antistes, in Constantinopolitanâ synodo prædicabat his verbis[1]: « Non mirum, si sua sequitur » magna et apostolica Sedes, sacras sanctiones » sanctarum Ecclesiarum inviolatas conservando, » et quæ rectæ sunt fidei defendendo, et his qui » peccaverunt clementem veniam tribuendo. »

Quibus quidem ea duo, quæ protulimus[2], paulum inverso ordine continentur, uti à romanâ Sede recta doceatur fides, regaturque disciplina, quæ duobus item constat; servandis canonibus, atque, ubi necesse sit, relaxandis: quod ad veniam, sive indulgentiam, atque ad eam quam vocamus dispensationem pertinet. Hæc ergo apostolica, pontificia, ac verè romana sunt; hæc à nobis illustrari, confirmarique luce clariùs ostendemus. Nam de directâ indirectâve temporalium potestate nihil hic ultrà diximus; quippe quam Ecclesiæ catholicæ, Sedique apostolicæ minimè profuturam, plerique ultro fateantur. Satis enim illi quidem, Davidem armis pastoritiis expeditiorem ac fortiorem futurum, alienis armis gravari et impediri, potiùs quàm ornari intelligunt.

II.

De fide: in quot absurda adversarii se induant, è re ecclesiasticâ esse ea resecari; ac primùm in antiquis.

Primum igitur, ad fidem quod attinet; à nobis tribuuntur romanæ Sedi, ac romano Pontifici, quæ, remotis incommodis, sive absurdis, tum etiam invisis, denique inanibus; maxima et ad fidem docendam sufficientissima sint. Ea sic ordine colligimus.

Et quidem, qui à nostrâ abhorrent sententiâ, incommoda et absurda multa sectantur, quæ nos fugimus: incommoda, inquam, et absurda sectantur; primùm, in antiquâ traditione explicandâ, deinde etiam in explicandis postremæ ætatis decretis ac dogmatibus.

Antiqua memoramus, quæ octo primorum conciliorum tempore, hoc est, octo ferè primis sæculis comprehensa, usque ad Photium et Græcorum inchoatum schisma. In his, si, quæ falsa dixerint adversarii, commemorare vellemus, totum opus replicare oporteret: quæ autem apertè absurda sint hæc notamus.

Imprimis episcopos in fidei quæstionibus finiendis romano Pontifici consultores, non condecernentes et conjudices assedisse, aut in romani Pontificis auctoritate, potiùs quàm in ipsâ consensione vim positam; quæ si quis tueri velit, tot absurda dixerit, quot argumenta solvat.

Quid enim absurdius, quàm Nicænos illos Patres sancto Sylvestro tantùm consultores datos; aut ut suum symbolum assererent, illius expectasse sententiam; aut in ejus sententiâ intellexisse vim positam, non quòd omnes per orbem Domini sacerdotes, in eamdem consentirent fidem[1]?

Quid autem Constantinopolitani Patres? An sancto Damaso consultores dati, qui in diversâ orbis parte collecti edebant Symbolum[2]; non autem id agebant, ut Occidentis Orientisque consensu, fides vera constaret?

Item quàm absurdum est, ut sancti Cœlestini ac sancti Leonis de Nestorio et Eutychete judicia, vel non totâ Sedis apostolicæ auctoritate lata, quemadmodum Bellarminus[3]; vel certè cum cæteris, pro summâ et irretractabili fidei regulâ fuisse habita; et tamen ad examen æquè ac aliorum privatam publicamve sententiam revocata dicamus[4]?

Idem de sancti Agathonis, sanctique Gregorii II, atque Adriani I, deque Nicolai I et Adriani II, decretalibus epistolis esto judicium; quæ et totâ auctoritate prolatæ, et tamen examinatæ rursus, nec sine synodicâ cognitione probatæ sunt[5].

An etiam placebit absurdum illud, elucidationis tantùm, non etiam auctoritatis causâ, factum istud examen, definitiones editas, dicta anathemata, ac de novo quæsitum, rectène an secus, romani Pontifices dixerint, docuerint, judicarint[6]?

Jam in uno Honorii facto, quot absurda congerunt? Vel pro privato doctore egisse, cùm trium patriarcharum consultationibus responderet; vel rectè dixisse, quem vera falsaque juxtà improbantem, sexta synodus æquè ac cæteros hæresis condemnavit; vel falsata esse sanctæ synodi acta; falsata, inquam, toto orbe vulgata, toto orbe inscio, legatis apostolicæ Sedis, qui gestis interfuerant, consentientibus, nec mussitantibus; falsatas quoque Leonis II epistolas, queis acta firmentur; dolosque Græcorum ad extremam usque latinitatis oram pervasisse, omnibus obdormientibus, sive potiùs emor-

[1] *Conc. Constantin. sub Menn. act.* I; *tom.* V *Conc. col.* 47. — [2] *Vid. lib.* I, *sect.* I, *c.* I.

[1] *Vid. Conc. Nicæn. tom.* II *Conc.* — [2] *Vid. Conc. C. P.* I *ib.* — [3] *Bell. lib.* II *de Conc. auct. c.* XIX. — [4] *Sup. lib.* VII. *c.* XVIII. — [5] *Sup. ibid. cap.* XXIV, XXX. XXXII. — [6] *Ibid. c.* XVIII.

tuis [1]? Hæc omnino dicenda sunt, ac præfractè tuenda, adversam sententiam defensuris.

Quid quòd nec ista profuerint? cùm vel si sit ab omni errato purus Honorius, sufficiat tamen tantùm ejus erratum, aut à sextâ synodo credi potuisse; aut si sextæ synodi acta falsata sint, sufficiat id quoque, pro veris fuisse habita; totamque Ecclesiam in id consensisse, ut tribus patriarchis pro officio rescribens erraverit Honorius.

An verò quia ista assiduè vexantur in scholis, et vanis distinctiunculis eluduntur, ideo viros graves ad ea cogi oportet? Non ea cogitanda quæ Orientalibus Occidentalibusque schismaticis, ad nos utique, si Deus dederit, reversuris, sunderi possint? Non pudet denique in his causæ catholicæ collocare summam, quæ doctis irrisa, scholæque altercantis ludibria; non docentis sapientisque responsa habeantur.

Vel de Vigilio quid dicent? Egissene perperam sanctam synodum quintam, quæ ipso vetante, nedum absente, de tribus capitulis quæstionem habuerit, quæque hæresis condemnarit Ibæ epistolam, quam idem Vigilius, *Constituto* ad omnes Ecclesias edito, comprobarit [2]? Ac si synodus quinta egit perperam, cur ejus judicium secuti Pontifices, Pelagii duo, et ipse Gregorius non reprehenderunt, sed ut legitimum comprobarunt?

Hæc ergo tot ac tanta egisse episcopos romano Pontifici tantùm consultores datos? Aut si ab adversariis extorquemus fuisse judices, inferiores licèt, etiam concilio habito; qui factum, ut concilio habito, de romani Pontificis judicio toties judicarent?

Quid Cyprianus? quid Firmilianus, totque africani et asiani Patres? Nonne sancti Stephani papæ rebaptizationem vetantis, decreto per omnes Ecclesias divulgato, factis etiam conciliis obstiterunt [3]? An et illud placebit, pro indifferentibus hæc habita; quæ cùm apostolicâ traditione constarent, tamen à diversâ parte, apertissimis Scripturarum testimoniis adversa haberentur? An eò decurremus: quòd Stephanus ageret pro privato doctore, qui, teste Augustino, pro officio præceperat? aut, ut ait Bellarminus [4], *quòd noluerit rem de fide facere*, is, qui dissentientes communione abstineret? Et hi tamen ab ipso quoque Augustino excusantur, quòd in ambiguâ re Ecclesiæ universalis sententiam expectarent, non scilicet elucidationis causâ, sed auctoritatis. Aut fortè contumaces, quibus cùm æqua et sufficientia romani Pontificis judicia non satisfacerent; superflua ex Ecclesiæ totius auctoritate remedia, tanquam ægris ac desperatis concederentur? Hæc de martyribus cogitari? hæc sancto Augustino probari? in his summam fidei adversùs hæreticos collocari potuisse?

Omnino enim aut ista tuenda sunt, aut causa deserenda. An ergo catholicos non pudeat talibus præsidiis nixam, non privatorum doctorum, sed universalis Ecclesiæ causam esse? Absit hoc dedecus ab Ecclesiæ catholicæ majestate.

Cætera omittimus, quibus post decreta romanorum Pontificum, viros etiam sanctos, nationesque integras catholicas toties hæsitasse constat, romanis Pontificibus non ægrè ferentibus [1]. Nondum hæc novitia in mentem venerant. Hærebat animis antiqua traditio à beato Leone papâ [2], à beato Simplicio, post illum tertio, explicata [3]: fixa esse, quæ apostolico ministerio definita essent; *cùm ea* (Deus scilicet) UNIVERSÆ FRATERNITATIS FIRMARET ASSENSU: stare inconcussum, quod *apostolicis manibus*, sed CUM ECCLESIÆ UNIVERSALIS ASSENSU constabilitum esset. Quid autem aliud jam Galli postulant, qui pontificia decreta summâ quidem et indeclinabili auctoritate constare profitentur; sed, *cùm Ecclesiæ consensus accesserit* [4]? Quæ totidem verbà à sanctis Pontificibus dicta, nunc pro novis ac suspectis haberi, omni absurdo absurdius est.

III.

De posterioris ætatis monumentis, quæ Constantiensem synodum antecesserunt, adversarii quot absurda congesserint.

Postquam Orientales à Sedis apostolicæ communione sejuncti sunt, in Occidente ferè solo remansit Ecclesia. Quâ in Ecclesiæ parte romani Pontificis potestatem, non modò summi primatûs ratione valuisse constat; sed eo etiam, quòd à priscis temporibus, romanus episcopus Occidentali Ecclesiæ peculiari titulo præsideret. Et tamen antiquam de Ecclesiæ catholicæ summâ et irretractabili auctoritate doctrinam, non modò integram remansisse, sed etiam, occasione datâ, ab ipsâ Ecclesiâ in Constantiensi concilio definitam esse, luce meridianâ est clarius.

Quo loco adversarii ad incommoda illa et absurda coguntur: nostram sententiam occasione magni illius post Gregorium XI schismatis na-

[1] *Sup. lib.* VII, *c.* XXI *et seq. usque ad* XXVIII. *Vid. quoq. Dissert. præv. n.* LIV *et seq.* — [2] *Sup. lib.* VII, *c.* XX. — [3] *Sup. lib.* X, *c.* III *et seq. Ibid. c.* VI. — [4] *Bell. lib.* IV *de R. P. c.* VII. *Sup. lib.* IX, *c.* IV.

[1] *Sup. ibid. c.* XXIII *et seq.* — [2] *Leon. ep. ad Theod.* XCIII, *aliàs* LXIII. *Sup. lib.* VII, *c.* XVII. — [3] *Simp. ep.* IV. *ad Zen. tom.* IV *Conc. col.* 1072. *Sup. lib.* IX, *cap.* XIV. — [4] *Decl. Gall. c.* IV.

tam esse; cùm etiam oblitteratis, quod absit, antiquæ Ecclesiæ monumentis, hæc ante Gregorium XI ex novellâ quoque ætate prodantur.

A Papâ ad concilium sæpè appellasse Anglos; appellasse Gallos; appellasse Franciscanos certum est [1]: nihil eâ gratiâ à romanis Pontificibus reprehensos; quibus certò constet, conciliarem auctoritatem absque controversiâ habitam esse potiorem.

Ad hæc Clementis V tempore, cùm is in eo esset, ut Viennense generale concilium celebraret, Guillelmum Durandum episcopum Mimatensem, ejus ævi virum maximum, ejusdem Pontificis jussu, de concilio celebrando tractantem hæc scripsisse [2]: quòd Ecclesia *in capite et membris* à sacro concilio *reformanda sit*: *quòd non nova* à Pontifice, *sine concilio* decerni oporteret: quòd *quovis decennio* generale concilium celebrandum esset [3], etc.

Addimus, subortâ postea quæstione, de paupertate Christi à Joanne XXII propositiones duas hæreticas judicatas, editâ decretali *Cùm inter nonnullos*: hinc ei objectam decretalem *Exiit*: quâ Nicolaus III contraria determinasset: ac denique hunc nodum à viris eâ ætate præcipuis fuisse solutum, quòd romanum Pontificem, etiam determinando circa fidem et mores, errare contingeret: quod ejus responsa adversa Scripturæ, nullius momenti sint: denique quòd unius Pontificis determinata, etiam circa fidem, à successoribus immutari possint [4]: quæ nunc pro erroneis aut schismaticis haberi, nihil aliud esset, quàm prodere omnibus fœdam in dogmatibus tradendis levitatem et inconstantiam.

Quid quòd ipse Joannes XXII, decretali *Quia quorumdam*, cùm fratres minores objicerent, contrarium ejus quod ipse definisset ab ejus antecessoribus definitum; primùm quidem id negat: tum si vel maxime id fecissent, totum illud respondet esse irritum [5]. Sed verba placet ponere: « Procul dubio, inquit [6], falsa asserunt » dicendo, prædecessores nostros definivisse talia, et adhuc sic loquentes, dum per talia constitutiones nostras impugnare satagunt, constitutiones illas, quibus se adjuvant, ostendunt (si eorum falsa assertiones veræ existerent) » FORE INVALIDAS, ERRONEAS ET INFIRMAS. » Nunc autem, si Deo placet, erronea erunt atque schismatica, quæ is Pontifex editâ decretali docuit.

Huc etiam pertinet, quod Joannis XXII decretalem suprà memoratam, *Cùm inter nonnullos*; quanquam est definitio de fide, glossa quidem romana tolli cupit, remque in medio relinqui ut liberam [1]. At sanctus Antoninus, potestatis pontificiæ assertor eximius, ideo pro certo firmoque decreto haberi vult, quòd per prælatos et doctores *acceptata, approbata et examinata fuerit* [2]: quæ Declarationi gallicanæ aut gemina sunt, aut etiam fortiora et explicata clariùs. Sic antiqua traditio in postremis quoque sæculis manet; sic Sedis apostolicæ studiosissimi, pontificias definitiones, prælatorum et doctorum, non modò *acceptationi et approbationi*, sed etiam *examinationi* subdunt. Nunc ea subitò sunt erronea et schismatica.

Hæc igitur XIII, XIV, XV sæculo dicta, facta, edita sunt: nec mirum; cùm Gratiani dictis congruant, quæ omnium manibus terebantur. His nempe constabat, *orbem Urbi*, etiam auctoritate esse *majorem*: » Si enim auctoritas quæritur, orbis major est Urbe, » dist. XCIII legimus [3]; hoc est, glossâ interpretante: » Statuta » concilii præjudicare statutis Papæ, si contra» dicerent. » Nunc salva sunt omnia, si orbis extensivè quidem, non autem intensivè major esse dicatur: quasi de extensione, non de ipso pondere auctoritatis ageretur.

Neque minùs clarum erat in Gratiani dictis vulgaribusque glossis, quædam statuta papalia *fuisse contra Evangelium* [4]; quasdam epistolas *decretales*; quædam responsa authentica, « evan» gelicis præceptis, evangelicæ et apostolicæ ve» ritati penitus esse adversas. » Nunc eas sanctiones, ea responsa, ea decreta, privata esse somniant; Pontificemque pro officio consultum, etiam ab Ecclesiis, tamen pro privato doctore respondisse. At Melchior Canus Gratianum accensebat iis, qui pontificiam infallibilitatem negasse videantur [5]: nunc, credo, damnabitur, quem juris pontificii fontem, romani Pontifices esse voluerunt.

His igitur constat quàm falsò dixerint, opiniones, quæ pontificiæ infallibilitati et superioritati derogent, fœdi illius post Gregorium XI schismatis esse fœtus, cùm eam doctrinam per manus traditam, ad extrema quoque sæcula devenisse, tot acta demonstrent. Quo etiam factum est, ut Ecclesia schismati provisura, œcumenicam synodum imploraret, non ut eam, cui extraordi-

[1] *Sup. lib.* X. *c.* XXV. — [2] *Sup. lib.* VII, *c.* XXXVIII. *Vid. Dissert. præv. n.* L. — [3] *Durand. de Conc. celebr. etc.* — [4] *Dissert. præv. num.* XLVII, XLVIII. *Extrav.* Cùm inter nonnullos, tit. XIV, de Verb. signif. *c.* IV, *sext. Decr. lib.* V, tit. XII, de Verb. signif. *c.* III. Exiit. — [5] *Sup. lib.* IX. *c.* XLIV. — [6] *Extrav.* Quia quorumdam, de Verb. signif. *c.* V. §. Ex præmissis.

[1] *Gloss. in Clement.* Exivi. *lib.* V, *tit.* XI, de Verb. signif. c. I. §. Proinde. — [2] *Anton. Sum. Theol. part.* IV, *lib.* XII, *cap.* IV, §. XVIII; *p.* 208. — [3] *Grat. dist.* XCIII, *cap.* XXIV. *ex Hieron. ep.* CI, *ad Evang. al. epist.* LXXXV, *ad Evagr.* — [4] *Dissert. præv. n.* LII. *Caus.* XXXII, *quæst.* VII, *c.* XVIII. — [5] *Melch. Can. de Loc. Theol. lib.* VI, *c.* I. *Diss. præv. loc. cit.*

naria potestas in schismate daretur; sed ut eam, « à quâ, et in quâ solent gesta etiam romanorum Pontificum quæcumque pertractari, decerni, et judicari [1]. » En quàm consuetum esset illud remedium, quod nunc extraordinarium et schismati proprium esse contendunt. En quid synodis liceat in quæcumque gesta romanorum Pontificum.

IV.

In Constantiensi synodo nihil novum; sed antiqua in rei judicatæ auctoritatem necessariâ causâ transiisse: id qui negent in quot absurda cogantur.

Nunc postea quàm omnium sæculorum traditione constitit, vim Ecclesiæ supremam et indeclinabilem in ipsâ consensione esse positam; intuendum sanè, quomodo datâ occasione, causâque necessariâ, tanta res Constantiæ in rem judicatam transierit.

Qui id judicium incauti aspernantur, incredibile est in quot quantaque sese manifestò conjiciant incommoda.

Ac primùm quidem, ut sanctæ synodi mentem obscurent, sic verba torquent, ut *quilibet, quâcumque dignitate, etiam papali*, præditus, sit tantùm Papa dubius: tum, ut *cujuslibet concilii generalis legitimè congregati* nomine, intelligatur concilium in schismate habitum: denique, ut ad causam schismatis concilii auctoritas constringatur, quam Patres non tantùm ad *schisma*, sed etiam *ad fidem, et ad reformationem in capite et in membris* patere definiant [1].

Hæc igitur ludibria vim illatam synodo tam apertè clamant, ut Turrecremata, hujus glossæ auctor, id ipse fateatur [2]: clarissimèque patuit ex gestis, Constantiensem, eamque secutam Basileensem synodum, non modò potestatem sibi vindicasse in Papam etiam certum; sed etiam exercuisse, romanis pontificibus Martino V et Eugenio IV consentientibus, imò exequentibus [4].

Ex quo infirmantur ea quæ de Constantiensium decretorum fluxâ auctoritate commenti sunt.

Primùm enim constitit à ducentis Patribus communi consensu, sessionum IV et V canones, de quibus agitur, fuisse conditos; synodicoque decreto, non modò celeberrimas orbis academias, prælucente Parisiensi, omnesque religiosos ordines; verùm etiam longè maximam Ecclesiæ catholicæ partem adhæsisse [5]; tum horum canonum conditores eos fuisse, qui primi omnium extinguendo schismati manum admoverint, qui cæteros à schismate redeuntes in sinum susceperint, qui hæreticos Viclefum, Hussum, aliosque compresserint: ut profectò pudere debeat aspernari; imò fœdis erroris ac schismatis notis tantum infamare cœtum, vel si etiam, quod absit, pro œcumenicâ synodo non valeret.

Cùm id negare nemo possit, tum verò Constantiensem synodum pro œcumenicâ jam inde ab initio valuisse, sessionumque IV et V canones conciliariter factos, totâque Ecclesiâ approbatos, tot actis Martini V, Eugenii IV, Pii II, probavimus [1]; tot deinde decretis Senensis, Papiensis, Basileensis Florentinique œcumenicorum conciliorum; ac profecto Basileensis, dum etiam ab Eugenio pro legitimo œcumenicoque concilio habebatur [2]; ut id in dubium revocari, nihil aliud sit, quàm contemnendis synodis viam pandere, tot retrò Pontificibus illudere; ut unus Papa, summâ semperque indeclinabili auctoritate polleat, conciliis, ipsis Pontificibus, totique Ecclesiæ eam auctoritatem detrahere; uno verbo fidem evertere.

Jam quod aiunt, Constantienses canones in Florentinâ Lateranensique synodis antiquatos: primùm quidem satis constitit, ne nominatos quidem, nec de illis quæsitum; imò pro certis esse suppositos, cùm eorum auctoritate in Florentinâ synodo, etiam Basileenses premerentur [3]; atque interim Græci Latinique, ipseque Eugenius IV, dictis factisque firmarent, summam tractandæ fidei auctoritatem, non in solo Papâ, sed in Ecclesiæ consensione esse positam [4].

De Lateranensi verò sub Leone X synodo, quod aiunt; tantùm abest, ut Constantienses canones abrogarit, ut ne Basileenses quidem, nisi post secundam dissolutionem [5], hoc est post sessionem XXIV; anteriores verò sessiones, præsertim usque ad XVI, integras reliquerit; quibus certè sessionibus Constantienses canones tot decretis, atque Eugenii IV non modò consensione et approbatione, sed etiam executione atque obedientiâ firmati sunt [6].

Omnino enim Eugenius, et synodum dissolverat, et continuatam damnaverat; et tamen ad obedientiam sessionis V Constantiensis auctoritate adactus, Basileensibus hæsit; decreta sua rescidit, edito diplomate. An verax ac rectè decernens? confecta ergo res est. An errans? haud minùs confecta res; erroremque semel fassus, frustra deinde infallibilitatem obtenderis.

Quò ex loco duo fiunt; primùm, ut Constan-

[1] *Sup. lib.* V, *c.* IX. *App. Card. Greg. apud Rain. t.* XVII, *ann.* 1408, *n.* 9. — [2] *Diss. præv. num.* XXXVIII *et seq. lib.* V, *c.* II *et seq. Conc. Const. tom.* XII *Conc.* — [3] *Turrec. Resp. ad Basil. part.* II, *n.* 2 *et* 4; *tom.* XIII *Conc. col.* 1711, 1712. — [4] *Vid. lib.* V *et* VI. — [5] *Sup. lib.* V, *c.* XXI, *et pass. tot. lib.*

[1] *Sup. lib.* V, *cap.* XXXIX, XXXI. — [2] *Ibid. c.* XIV *et seq. et toto lib.* VI. — [3] *Sup. lib.* VI, *c.* IX. X, XI. — [4] *L.* VII, *c.* XXXVII. — [5] *Lib.* VI, *c.* XVIII. — [6] *Sup. lib.* VI, *c.* I, II, III, IV.

tienses canones, invictâ auctoritate; tum ut in Pontificem certum quoque et indubium, qualis erat Eugenius, valeant; stentque omnino synodi Constantiensis, et sensus, et auctoritas; neque jam revocari possint in dubium ea, quæ Patres gallicani suâ Declaratione complexi sunt [1].

V.

Constantienses canones postremis quoque romanis Pontificibus intactos, quàm absurdum à privatis configi: quàm item absurdum ea, quæ Tridentina synodus, ac nostra etiam ætas tuta esse censuerit, repentè damnari, et de Papæ auctoritate postulari plura, quàm ipse Duvallius aliique romanæ Sedis studiosissimi poposcerint.

Quæ cùm ita sint, si quid romani Pontifices contra Constantiensium canonum auctoritatem moliti essent, irritum caderet; utpote tot anterioribus firmisque decretis contrarium [2]. Nunc autem certum est, nihil ab ullo romano Pontifice, contra eos canones gestum esse: imò tota Constantiensis synodus, æquè ac cæteræ concilii generalis titulo insignita, in editione romanâ Pauli V jussu prodiit. Unus Binius tanto concilio ausus est hanc notam apponere: *Concilium Constantiense ex parte approbatum* [3], nullis ecclesiasticis gestis, nullâ auctoritate nixus; uno, scilicet Bellarmino [4], præeunte. Quæ si privatis liceant, nihil est quod Theologi adversùs hæreticos, conciliorum œcumenicorum fixa et irrevocabilia decreta jactemus.

Tantùmque abest, ut Constantienses canones, ullo Ecclesiæ decreto læsi sint, ut Patres nostros eam fidem professos, synodus Tridentina ac Pius IV susceperint [5]: ex eâ doctrinâ suos canones, ipsamque adeo fidei professionem temperaverint, diligentissimèque caverint, ne ea doctrina vel in speciem læderetur. Quæ si jam jaceant, nempe nihil in Ecclesiâ firmum fixumque est; dogmata quoque, quod absit, temporibus serviunt; omnisque ecclesiastica prostrata est auctoritas.

Jam illud quis non doleat, tot Ecclesiæ lumina, Alliacensem cardinalem, Gersonem, pium illum Dionysium sanctissimi Carthusiani ordinis decus, Tostatum Abulensem Hispaniæ lumen, cæteros innumerabiles, ipsumque Adrianum VI, nusquam hactenus reprehensos, imò summâ cum laude nominatos; quin ipsam Parisiensem Academiam studiorum decus ac lucem, repente damnari [6]? Quid Turrecrematam? quid sanctum Antoninum? quid alios tot ac tantos eximios potestatis pontificiæ defensores commemorem, qui ultimum fidei robur in communi Ecclesiæ auctoritate collocarunt; qui in fidei negotio, rebusque universam Ecclesiam tangentibus, concilium Papæ prævalere docuerunt? Quid autem hæc memorem? cùm ipsum Turrecrematam; Turrecrematam illum, quo capite tot illa absurda et nimia profluxerunt, planè et apertè docuisse constet, fieri posse « ut Papa errorem » definiat solemniter, et à christianis asserat » tenendum tanquam catholicum [1]. » Ergo Eugenii IV tempore, cùm summa omnia peterent; ab hoc tamen temperabant, ne mortalis unus infallibilis haberetur. An in eos quoque censura sæviat; novisque nova semper superstrui placet? Quid verò privatos memorare libet, cùm ipsas synodos, earumque sacrosancta decreta susque deque habita lugeamus?

An quia Bellarminus suam de pontificiâ superioritate sententiam, *ferè de fide;* Parisiensium, Adrianique VI, de infallibilitate sententiam, *videri sibi erroneam, atque hæresi proximam* dixerit [2], nova ac trepida privati doctoris censura; atque illud *videri*, pro certâ firmâque Ecclesiæ catholicæ fide habeatur: aut quia alii *nunc* de fide esse dixerint [3], eorum sententiam pro certâ auctoritate teneamus; ac *nunc* illud habeamus illius loco, *quod ubique, quod semper?* quam catholicæ fidei tesseram, cum Vincentio Lirinensi [4] omnes catholici celebrarunt. Absit hæc ab Ecclesiæ catholicæ gravitate ac majestate levitas.

Quid Andreas Duvallius? Nonne cùm Edmundum Richerium et Simonem Vigorium adortus est, Parisienses doctores *à parte conciliorum generalium stetisse*, atque ad ea *ultimam analysim fidei retulisse* confitetur? nonne summi muneris loco postulat, ut non ea doctrina de fide habeatur? nonne ipse palam edixit sententiam, quæ concilium Papæ anteponat, neque esse hæreticam, neque erroneam, neque temerariam? pontificiam verò infallibilitatem, quàm apertè, quàm clarè non *videri de fide*, dixit? Neque tantùm dixit, sed argumentis probavit non esse de fide, et contraria argumenta studiosissimè solvit [5]. Hæc cùm anno 1612, 1614, 1636, doceret ac scriberet, tamen pontificiæ dignitatis acerrimus vindex Romæ quoque est habitus. Hunc cardinalis Ubaldinus Sedis apostolicæ nuntius præcipuè fovit. Notæ in Urbe sunt, ac doctorum inter manus ubique versantur ejusdem cardinalis lit-

[1] *Declar. Gall.* c. II. — [2] *Sup. lib.* V, *cap.* I *et pass., et lib.* VI. — [3] *Bin. tom.* VII, *part.* II. *pag.* 1134. — [4] *Bell. de Conc. cap.* VII. — [5] *Dissert. præv. num.* XIV. — [6] *Diss. præv. n.* XIII *et seq. usq. ad* XXXI.

[1] *Turrecr. summ. de Eccles. lib.* IV, *part.* II. *c.* XVI. — [2] *Bell. de Conc. auct. c.* XVII, *de R. P. lib.* IV, *c.* II. — [3] *Ib. et Suar. de fid. disp.* V, *sect.* VIII, *n.* 4. *Tapp. orat. theol.* III. *Wig. Stap. etc. pass.* — [4] *Vinc. Lirin. Comm. I. cap.* III, *tom.* VII *Bibl. Pat. p.* 250. — [5] *Dissert. n.* XVII *et seq. Duval. El. p.* 9, 68, 105; *et in Tract. de R. P., etc. part.* IV. *quæst.* VIII, *p.* 582; *ibid. part.* II. *quæst.* I, *p.* 310.

teræ, quibus id conscribitur; constatque Duvallii adversùs Richerium libros, Romà probante, Romà instigante, compositos et editos. Nunc adversarii Romam incendunt atrocibus dictis, ut quæ nostrâ ætate pro indifferentibus habuit, acri censurâ configat. Quo operæ pretio? An ut novitia hæc repente de fide fiant, ipseque jam Duvallius dignitatis apostolicæ proditor habeatur? Absurdum. Imò si hæc fierent, quod illi contendunt, nihil aliud ageretur, quàm ut novum experimentum novumque monumentum extaret publicum, Pontificem falli posse.

VI.

De Pontificum lapsibus agnitis vel prævisis; deque conciliorum congregandorum causâ, quàm vana et absurda dicta sint.

Antiquorum Pontificum lapsus alios negant; quàm inani operâ res ipsa docet: alios, etiam corpori Juris insertos confitentur; sed romanos Pontifices non eo animo egisse, ut docerent universalem Ecclesiam, neque pro cathedrâ dixisse contendunt; quâ quidem in responsione miris se involvunt ambagibus. Primùm enim ea errata vidimus, quæ ad universalem Ecclesiam ederentur: tum absurdum illud est, romanum Pontificem jussum universim confirmare fratres, officio fungi, cùm universos docet, non autem cùm singulos; imò cùm ritè consulius respondet Ecclesiis aut religiosis cœtibus; atqui eo ritu consultos Stephanum II, Gregorium II, Cœlestinum III, Innocentium III, aliosque, egregios licèt Pontifices, falsa et erronea respondisse in confesso est. Ergo apostolico officio confirmandi fratres defuisse constat; eò quidem magis, quò viam salutis quærentibus, cùm certa et infallibilia possent, dubia et errori obnoxia rescripta miserunt.

Jam illud toties dictum à doctoribus ipsoque Augustino; dictum ab ipsis Pontificibus, ipsoque Gelasio, Innocentio III, Joanne XXII, cæteris [1]; dictum ad ipsos Pontifices in conciliis sedentes; si quidem ipsi prava definirent, nihil id veritati, nihil Ecclesiæ nociturum: an elevari putant, cùm responderint: non id tanquam dubios, ut ipsa verba præferunt, *sed per impossibile* voluisse dictum? quem verò non pudeat, doctrinæ catholicæ summam, ad hæc minuta et subtilia deduci?

Denique illud quàm invictum inconcussumque est: frustra convocari generales synodos, si tota definiendæ veritatis ratio in uno Pontifice constat. Quo uno argumento attoniti, ac veluti pabundi in diversa fugiunt: sed undique præcipitia, neque quidquam perfugii est.

[1] *Sup. n.* III *et lib.* IX. *c.* XVIII, XIX, XXVI, XXVII, XLIV. *lib.* X, *c.* VIII, IX; *et Diss. præv. n.* XLVII, XLVIII.

Hi nempe respondent consultores dari judicaturo Papæ. Consultores verò ei qui jam judicasset, ut de sancto Cœlestino, de sancto Leone, de sancto Agathone aliisque certum [1]: consultores ei, qui tam longè abesset, qui legatos mitteret, non ad se relaturos, aut suam expectaturos sententiam, sed statim cum Patribus judicaturos: consultores eos, qui profeciò non consultatoriam, sed decretoriam sententiam promerent. An non pudet episcopos toto orbe convocatos, non alio loco esse, quàm Academias ac theologicas Facultates, consultatoria decreta proferentes?

At fortè illud melius: convocari synodos elucidandæ rei? Cur ergo non tractatus et elucidationes, sed definitiones, sed anathemata, sed judicia et decreta jam irretractabilia produnt?

Denique decurrunt ad illud: convocatas synodos, quâcumque in quæstione, non ex necessitate, ad solvenda dubia; sed ex abundanti, ad frangendos contumaces. Frangendos verò, an potiùs adjuvandos; si post infallibile, ut illi quidem volunt, Pontificis judicium, quæstio innovetur? Vel enim illusoria deliberatio est, ludibriumque sit de re jam confectâ quærere; vel vera seriaque habetur quæstio. Jam dubitante synodo, non modò contumaces, sed etiam modesti, probique dubitare coguntur.

His victi alii, neque quidquam aliud habentes, quod concilio tribuerent; respondent, Papam quidem per sese esse infallibilem; sed congregatâ synodo, ad totam synodum infallibilitatem transmitti, nec jam Papæ fas judicare soli. Quæ primùm nec sibi constant: absurdum enim est à Papâ, convocatâ synodo, abdicatam innatam potestatem: neque quæstionem solvunt; et remanet quæstio, cur operosa moliantur, cùm prompta et expedita suppetant. Denique qualis Papa in adunatâ Ecclesiâ, talis in diffusâ est: neque enim habet aliud adunata Ecclesia, quàm ut toto orbe diffusam repræsentet. Quare quæ in adunatâ virtus, ejus profectò radicem in diffusâ esse oportet.

Quæ cùm ita sint, quæstionem nostram ipsâ conciliorum convocatione finitam contendimus. Compendiosa sanè et explorata demonstratio, quæ in ipso concilii nomine continetur.

VII.

Quàm grave sit Ecclesiæ catholicæ causam in tot absurdis collocari, cùm præsertim ea invidiosissima sint.

Hæc igitur absurda sunt, in quæ, nosque, seque, totamque Ecclesiam, quantùm in ipsis est, conjectum eunt. Quis autem non videt, quàm

[1] *Sup. lib.* VIII. *c.* II.

eadem invidiosa sint, summam Ecclesiæ ac fidei, uni homini summo quamvis, summâque dignitate prædito, sed mortali tamen, ne quid dicam ampliùs, permittendam? convocari episcopos ac viduari Ecclesias, ut unum audiant? rem per se tantam, tam incredibilem, atque huc usque pro dubiâ saltem habitam, pro certo Ecclesiæ fundamento collocari? denique ut id fiat, everti formulam ab apostolicâ usque ætate firmissimam, nempe illam: *Visum est*, non Petro, sed *Spiritu sancto et nobis* [1]? Quanta autem audent, qui Petro negata, Petri successoribus tribuunt.

Atque hanc apostolici concilii formam sanctus Cœlestinus, et sancta quinta synodus ad omnia deinde concilia pertinere putant [2]. Unde septima synodus: « Dominus Deus noster nos » sacerdotii principes, beneficio suo undique con» vocavit, quatenus deifica catholicæ Ecclesiæ » traditio, communi decreto recipiat firmita» tem [3]. » Et octava synodus, quâ nulla sanctæ Sedi obedientior extitit: « Sanctissimi vicarii » senioris Romæ, et nos qui reliquarum sedium » vicarii sumus, hæc omnia dissolvimus *, gra» tiâ Domini nostri Jesu Christi, qui dedit no» bis summi sacerdotii potestatem justè et con» gruè ligandi et solvendi [4]. » En qui Papæ consultores atque vicarii habeantur. Tum illud: « Spiritus enim sanctus, qui locutus est in » sanctâ romanâ Ecclesiâ, credimus, quòd et in » nostris Ecclesiis locutus extiterit. » Meminerant enim illud: *Visum est Spiritui sancto et nobis*: quæ legati apostolici pronis animis suscepere; atque adjecere insuper ad imperatorem [5]: « Sanctissimus Papa non famulos suos direxit in » hanc urbem, ad manifestationem veri et justi » judicii in conspectu imperii vestri, et sanctæ » universalis synodi; ita ut non habeant (Pho» tiani scilicet) vocem appellationis vel repeda» tionis; sed quemadmodum jam judicati sunt et » dejecti, in sæculum maneant. » En in quo vim summam collocarent; cùm scilicet capiti universa se Ecclesia conjunxisset. Quam modestiam omni elatione firmiorem qui infringere satagunt, Sedis apostolicæ principatum extollunt in speciem, re ipsâ deprimunt, invidiamque tantùm non veram auctoritatem conciliant.

[1] *Act.* xv. 28. — [2] *Cœlest. ep. int. act. Conc. Eph. act.* II; *tom.* III *Conc. col.* 614. *Conc.* V, *coll.* VIII; *tom.* V; *col.* 662. *Sup. lib.* VII, *c.* VI. — [3] *Sup. ibid. c.* XXX. *Conc.* VII, *act.* VII; *tom.* VII, *col.* 554.

* Nempe sacramenta quibus se Photio obligarant. (*Edit. Paris.*)

[4] *Sup. ib. cap.* XXXII. *Conc,* VIII, *act.* VI; *tom.* VIII, *col.* 1049 — [5] *Ibid. col.* 1056.

VIII.

Hæc absurda et invidiosa, etiam esse inania, neque prohiberi posse quin ad Ecclesiæ consensum necessariò recurratur: ex cathedrâ pronuntiari, quid sit.

At illa importuna, nimia, invidiosa sectati, nec sic proficiunt: huc enim illis res redit, ut quantum libet judicante Pontifice, tamen ad ultimum fidei stabiliendæ robur consensus Ecclesiæ requiratur; quod ita conficimus.

Sanè qui Pontificem ut Pontificem, errare posse negant, non eamdem ineunt viam; neque omnes conveniunt, illud, *pro cathedrâ pronuntiare*, quid sit. Turrecremata sic docet: « Si » romanus Pontifex efficitur hæreticus, ipso » facto quo cadit à fide Petri, cadit à cathedrâ » et sede Petri, ejusque judicium non esset ju» dicium apostolicæ Sedis [1]. » Quid ergo? Repetendum, donec verum pronuntiet? Unde autem vera dixisse constabit, nisi cùm Ecclesia consenserit?

Nihil horum refugimus: placet non imputari Sedi apostolicæ, si quid erit noxium, si quid erroneum, si quid alienum; quæ sanctus Antoninus paulò enucleatiùs explicare visus est. Is quidem sic distinxit: « Papam ut personam parti» cularem, ex motu proprio agentem, errare » posse in fide: at Papam ut personam publi» cam errare non posse [2]. » Personam autem publicam sic interpretatur, « utentem consilio » et requirentem adjutorium universalis Eccle» siæ, quæ non habet maculam neque rugam. »

Sic ergo Pontifex ex officio interpres Ecclesiæ: quoties avita et Ecclesiæ tradita interpres attulerit, toties è cathedrâ dixerit; toties Pontificem, personamque agat publicam: privatus habeatur doctor, teste Antonino, cùm *ex motu proprio* in fidei negotiis egerit.

Hinc idem Antoninus pontificiam definitionem valere quidem dicit summâ et ultimâ firmitate; sed *acceptatam*, *examinatam*, *approbatam*, quemadmodum mox retulimus [3]: ut cùm varii varia, de eo quod sit pro cathedrâ dictum, attulerint, certissimum signum sit, pro cathedrâ esse dictum, cùm Ecclesiæ consensus accesserit.

Decorum magnificumque Pontifici, ut pari ferè loco, atque concilia generalia habeatur. Certum est apud catholicos concilia generalia infallibilia esse; at cùm dubitari possit, conciliumne aliquod generale sit, id ex Ecclesiæ consensione repetatur; ita certum firmumque, si velint, habeatur, Pontificem pro cathedrâ do-

[1] *Turrecr. Summ. de Ecclès. lib.* II, *cap.* CXII; *fol.* 260, *mal.* 258. — [2] *Ant. Summ. Theol. part.* III, *c.* III, § IV, *p.* 418, *vers.* — [3] *Sup. n.* III *et Anton. part,* IV, *etc.*

centem esse infallibilem; at cùm dubitari possit, an pro cathedrâ dixerit, adhibitis omnibus conditionibus, ultima nota ac tessera sit Pontificis ex cathedrâ docentis, cùm Ecclesiæ catholicæ consensus accesserit.

Id si Romæ placeat, paeique profuturum sit, haud equidem contradixerim; sed alia Bellarmino ac Duvallio placent. Placet quippe Pontificem, quoties adhibitâ formulâ aliquid Ecclesiæ proposuerit, saltem cum anathemate, esse infallibilem. An vel sic Ecclesiæ consensum excludent? Non sanè Andreas Duvallius, cujus verba, alio loco relata, adversus Richerium disputantis, audivimus [1].

Neque verò Bellarminus, tametsi in speciem asperior, summâ ipsâ discrepat. Is enim est, qui dixerit [2], « definitiones de fide præcipuè pendere » ex traditione apostolicâ et consensu Ecclesiarum : ut autem cognoscatur, quæ sit totius » Ecclesiæ sententia, et quam traditionem servet Ecclesiæ, non esse aliam meliorem rationem, quàm ut conveniant episcopi ex omnibus » provinciis, et quisque referat Ecclesiæ suæ » consuetudinem. » Addit, necessaria videri concilia; « quia nonnulli apertè dicunt, summum » Pontificem potuisse errare : » quorum nullam rationem haberi oporteret, nisi aut vera, aut saltem probabilia dicerent.

Quare quidquid illud est, quod Bellarminus dixerit, Parisiensium sententiam sibi *videri erroneam, atque hæresi proximam;* sanè intellexit suum illud, *videri*, minimè prohibere quominùs ea sententia adeo probabilis videatur, ut in celebrandis conciliis, et quæstionibus summâ et indeclinabili auctoritate finiendis, ejus rationem haberi necesse sit.

Neque aliud, si satis attendimus, Patres gallicani voluerunt. Hic enim patere volumus gallicanæ Declarationis arcanum; gallicanos Patres non id edixisse, ne romanus Pontifex infallibilis haberetur, de quo in scholis tantæ rixæ sint. Procul has scholæ voces rixasque habuerunt; non id episcopale summque æstimarunt. Ad praxim maximè respicere placuit; atque illud pro certo figere, utcumque scholastica ac subtilis quæstio se habeat, tamen convenire inter omnes catholicos, pontificium decretum non haberi pro irreformabili, neque ultimum robur esse consecutum, nisi Ecclesiæ consensus accesserit. Quo dogmate constituto, tota infallibilitatis quæstio speculativas inter vanasque quæstiones habeatur.

Hunc in sensum si accipi placet gallicanam Declarationem, non ipsi gallicani Patres, credo, refugient. Ego verò toto hoc tractatu id egi, ne tantoperè pro eâ infallibilitate litigent, quæ dubia saltem (pro dubiâ enim habemus in fidei negotio, quæ fide certa non sit) nunquam conciliare possit pontificiis decretis certam et indeclinabilem auctoritatem; ut et illud omittam, nimis incredibile et absurdum videri, infallibilitatem, tantum munus à Christo Pontifici traditum, needum Ecclesiæ revelatum fuisse. Interim quæ Sedis apostolicæ majestatem decerent, et certâ traditione constarent, asserui clariùs [1], quàm ut in dubium revocari possint. Nempe in Sede apostolicâ semper vivere ac victurum Petrum fidei principem; neque successionem ejus unquam à fide abrumpendam, et catholicam fidem ad finem usque sæculi, non aliam quàm romanam futuram : ex quâ fide quoties romanus præsul dixerit, tunc ex cathedrâ dictum videri. Atque his confido, me talem exhibuisse papatum, qui resecatis dubiis, incommodis, invidiosis omnibus, ad hæc inanibus; sanctus et sanus, omnibus gratus, venerandusque habeatur; præterea tam sit ad fidem stabiliendam sufficiens, ut neque Duvallius, neque Bellarminus, quantumlibet infensus atroxque esse videatur, aliam postulent sufficientiam.

IX.

De regendâ disciplinâ discrepantes in speciem sententias summâ ipsâ convenire. Duvallii loci. Item locus anonymi, qui de gallicanis libertatibus scripsit.

Jam ergo *magna et apostolica Sedes*, ex Declaratione gallicanâ, secundùm Menuam, circa fidem obtinuit, quod suum est; nempe ut eam tueretur; quod est præcipuum ecclesiastici regiminis officium. De altero, quod ad servandos dispensandosque canones spectat, audiamus.

Hic verò, sat scio, nihil difficultatis occurret, si quæ in confesso sint advertantur : namque Ecclesiam, et canone regi, et canones interdum relaxari oportere constat [2]; neque quis diffitetur.

At enim fortè id postulant, ut Papa pro plenitudine potestatis, supra omnia concilia in omnibus, pro arbitrio dispensare possit. At non ita Antoninus; tametsi enim negat Papæ à concilio præfigi posse legem, id tamen addit [3]: « Dico » quòd in concernentibus universalem statum » Ecclesiæ, non potest Papa disponere contra » statutum concilii, si statuendo decoloraretur

[1] *Dissert. præv. n.* XXI. — [2] *Bell. lib.* IV *de R. P. cap.* VII. *Sup. lib.* VIII, *c.* XX.

[1] *Sup. lib.* X *integ.* — [2] *Sup. lib.* XI *int.* — [3] *Anton. Summ. Theol. part.* III, *tit.* XXIII, *c.* II, § VI, *p.* 416.

» status Ecclesiæ. » Ita Turrecremata; ita omnes etiam pontificiæ potestatis studiosissimi confitentur.

Quid Duvallius? Quæstione, an sit absoluta Ecclesiæ monarchia, hæc habet [1] : « Non potest » suprema illa potestas (romani Pontificis) statum » ecclesiasticum in toto aut in parte minuere, » nedum evertere : verbi gratiâ, uni eidemque » sexcenta beneficia conferre : pueros ad episco- » patum promovere; ritus etiam generaliter per » Ecclesiam ab omni ævo inviolabiliter observa- » tos abolere, etc. Sic enim Ecclesiæ dignitas et » splendor maximè minueretur, et ad certissi- » mum exitium devolveretur. »

Enumerant theologi canonistæque canones longè plurimos quos romanus Pontifex rescindere nequeat : verbi causâ, canonem *latæ sententiæ* [2] adversùs percussores clericorum; quod, eo rescisso, ecclesiasticus status decolorari videretur : quasi non aliud sint innumerabiles, quibus conculcatis honos Ecclesiæ deflorescat magis.

Quin addit Duvallius, Benedicto XIII « meritò denegatam obedientiam, non modò quòd » schismaticus esset, sed quòd de ecclesiasticis » beneficiis, contra jus fasque, in detrimentum » Ecclesiæ statuere præsumeret [2]. » En quot canones romanæ potentiæ invictos esse constet. Quid eos qui non universam, sed tamen singulares pessumdent Ecclesias? An romanus Pontifex abolere, et alios canones pro arbitrio statuere potest? Anonymus libertatum gallicanorum oppugnator audiatur. Is uno verbo rem conficit; sic namque decernit : « nihil differre gallicanam » nationem à cæteris, in acceptandis, vel recu- » sandis legibus ecclesiasticis; siquidem nulli » non licet legum executioni supersedere, si vel » annuat Ecclesia, vel pensatis rerum, locorum » ac personarum conditionibus, injustum sit ejus » mandatis ad litteram servire [3]. » En quid de abolendis statutis veteribus, novisque inducendis sanciant, qui nos vexatos volunt.

An autem supersedere tantùm, non verò novam legem in totum respuere liceat, sequentia demonstrabunt [4] : « Si is erat in Galliâ rerum » status, ut ei sicut cæteris provinciis orbis chris- » tiani, leges illæ non convenirent, jure natu- » rali et ipsâ legislatoris intentione, ab earum » executione liberi extiterunt. » Quid Gallos exagitant libertatum defensores, si cæteræ gentes, alio sub titulo, aliove ritu, idem jus observent et exerceant.

At enim, inquies, se tutos Galli putant, non modò naturali jure, aut intentione Pontificis, sed etiam concilii generalis auctoritate superiori? Quid autem? An ideo in nos Vaticanâ ab arce fulmina detonabunt, quòd concilii generalis decreto legem naturalem ac Pontificis intentionem congruere rati, omnia in unum conjungimus, ac disciplinæ ecclesiasticæ servire cogimus?

Nempe, inquiunt, in Pontificem canonum eversorem, à concilio pro potestate, animadverti posse dicitis. Quò enim pertinebat concilii Constantiensis allegatus canon? Nonne ut constaret Pontificem concilio contumaciter inobedientem, *debitè puniendum* [1]? Jam ergo non nos Galli, sed tanta synodus, pacis ecclesiasticæ instauratrix, vapulat.

At enim Constantiense concilium de dubio Pontifice interpretandum erat. Absurdum. Fac tamen, ut mollioribus auribus parceremus, vim concilio illatam, tortaque ejus verba. Quid deinde proficiunt? Nempe ostendimus, scandalosum et contumacem, utpote jam hæresis suspectum, pro dubio, imò pro nullo Pontifice haberi ab optimis ac pontificiæ potestatis studiosissimis doctoribus [2]. Quid quòd mitiores ne sententiâ quidem, si rectè advertatur, sed verbis tantum ab aliis discrepant? Hoc ergo peccamus, quòd Parisiensium, imò concilii Constantiensis simplicitate magis, quàm aliorum ambagibus ac subtilitate delectamur? Certè bonus et æquus Pontifex nihil metuit ab illis extraordinariis casibus, qui vix mille annis eveniant, uti ex Joanne Majore discimus. Sed tamen mortalem tantâ potestate præditum, tot tentationibus obnoxium, tantâ adulatione circumdatum, aliquo canonum metu coerceri oportet.

X.

Sedis apostolicæ majestas et potestas.

Hic subit admirari romanam potestatem, uniendæ Ecclesiæ natam, unde perducamur ad æternam charitatem, quâ in Deo unum simus. Petrus ergo et Petri successor, ne inter se dissentiant Ecclesiæ, communis traditionis interpres; ne incertis motibus fluitent, communium canonum executor, Sede apostolicâ auctore vel probante confectos custodit et vindicat. Hæc ha-

[1] *Duv. de Sup. R. P. etc. part.* I, *quæst.* II, *p.* 88; *part.* IV, *quæst.* IX, *p* 615, *edit.* 1614.
[2] *Latæ sententiæ* excommunicatio non est diversa ab eâ quam canonistæ vocant, *ipso jure, ipso facto*. Vide Eveill. *Trait. de l'Excom.* chap. XII, p. 117. (*Edit. Paris.*)
[2] *Duv. ibid. p.* 89. — [3] *Anon.* tract. de Libert. gallic. *lib.* II, *cap.* XIII, n. 4. *Sup. lib.* XI, *c.* XXII. — [4] *Ibid. lib.* II. *cap.* XII, n. 3.

[1] *Conc. Const. sess.* V. — [2] *Dion. Carth. de auct. Pap. etc. part.* I, *art.* XXXIV. *fol.* 342, *vers. Dried. de libert. Christ. dist.* XL, *cap.* VI. *Bell. Rosel. et alii pass.*

bens et exercens apostolica Sedes, tantâ antiquitûs auctoritate viguit, ut postea, fidens dixerim, imminuta magis quàm aucta esse videatur.

En ille Leo Magnus ex Patrum traditione influentem in omnium animos edit epistolam *; imperatorem adversum nactus, ad Ephesinam generalem synodum, invitus, nec suo loco positus, cogitur, nec auditur. Itaque antiqua condemnatur fides. At ille latrocinalem synodum valere non est passus; imperatoriâ potestate fretum Alexandrinum Dioscorum fregit; ad instaurandam cognitionem imperatorem perpulit; Chalcedonensis synodi auctor, ac deinde executor, ad constabiliendam communem Ecclesiæ fidem, invictâ potentiâ stetit.

Eâdem exequendi auctoritate freti, Gelasius, ac deinde secuti romani Pontifices, adversùs imperatores, ac regiæ urbis antistites, in Chalcedonensem synodum rebellantes, nullâ novâ synodo indigere se professi, tantâ egere confidentiâ, tantâque vi, ut imperatores totamque orientalem Ecclesiam, ad condemnandos perduelles, solâ jam Sedis apostolicæ auctoritate perpulerint.

Quid ubi nulla synodus intervenit? Ecclesiarum consensione freti, haud minùs fiducialiter egerunt; pelagianos nullo loco consistere passi sunt; ac superbis ne illud quidem solatium reliquerunt, ut ab œcumenicâ synodo damnati viderentur. Quis autem Pontifex posteriore ætate, quâ nonnullis potestate aucti videntur, tantâ auctoritate tanta gessit? Tanta potest, auctore et executore Petro, capiti connexa Ecclesiarum fides!

An ideo putamus infirmam Sedis apostolicæ auctoritatem, quia Ecclesiarum consensum postulamus? Imò firmiorem. Id enim tantùm tribuimus Ecclesiis, ut agnoscant, ut sentiant, an communis interpres, satis ex communi traditione dixerit; in eâ acquiescant **, in eâ Spiritûs sancti magisterium collocatum, neque unquam defuturum, certâ fide credant.

* Ad Flavianum.

** Multoties audivi, quosdam palam dicere, doctrinam Ecclesiæ gallicanæ à BOSSUET, in illo tractatu, non tam suis nervis instrui, quàm quibusdam veluti integumentis involvi. Credo equidem eos, qui talibus calumniis virum maximum insectantur, gallicanam doctrinam non habere satis cognitam, et penitus ignorare quibus nervis instructa esse debeat theologica oratio. Hæc enim nisi nescirent, non redarguerent BOSSUET, qui, cùm nitidiùs quàm quisquam antea gallicanæ doctrinæ capita proponit, validius defendit, accuratioribus argumentis confirmat, tum temperat diligentissimè ab illis decretis apertè nimiis, quibus plurimùm delectantur multi neoterici scriptores; ratus nimirum, nefas esse viro theologo illos transgredi terminos quos posuerunt patres nostri. Quòd autem hic Ecclesiis tribuere videatur hoc tantùm, *ut agnoscant, ut sentiant an Papa ex communi traditione dixerit*, et sic *acquiescant*, nulla esse potest difficultas iis, qui hunc tractatum attentè, non cursim legerunt. (*Edit. Paris.*)

Nec minùs invicti fuerunt romani Pontifices, cùm canones ab Ecclesiis, Sede apostolicâ, sive auctore, sive probante, susceptos vindicarunt. His Constantinopolitanos præsules alta spirantes, et principum gratiâ ferocientes, et à nestorianis, acacianisque usque temporibus, Ecclesiæ graves, tanquam in schisma erupturos animo provideren, quâ gravitate poterant, coercebant; orientali Ecclesiæ, quæ novæ Romæ faveret, Nicænos canones opponebant; invictos se rati, quandiu, ut ipsi profitebantur, secundùm canonum regulas paternorum rem gererent.

Itaque eorum tanta vis fuit, ut Agapetus papa exul *, et supplex Constantinopolitanum præsulem ** ad pristinam Trapezuntinam sedem, contra canones dimissam, amandaret; ab hâc quoque dejiceret, nisi rectam profiteretur fidem; ejus sociis certis conditionibus veniam indulgeret : ex quo illud, quod hujus corollarii initio posuimus [1] : « Magna et apostolica Sedes anti» quum obtinet, rectam fidem tuens; sanctarum » Ecclesiarum sanctiones servans; » ubi oportuerit *indulgentiâ utens*.

Interim cum episcopis rectam fidem et regulam secutis, æquo propemodum jure agebant. Eulogius Alexandrinus episcopus scripserat se sancti Gregorii papæ jussa capessere. At ille ea verba jussionis vocem procul à se amolitus, hæc ait [2] : « Quod verbum jussionis peto à meo au» ditu removete : loco enim mihi fratres estis, » moribus patres. Non ergo jussi, sed quæ utilia » visa sunt, indicavi. »

An non ergo ille se superiorem sentiebat? Id hæretici, id imperiti jactent : non enim intelligunt quænam à Domino constituta sit ecclesiasticæ potestatis ratio ac vis. At Gregorius tam modestus, quàm fortis intelligebat : « Nam » quod, inquit [3], se dicit *** Sedi apostolicæ sub» jici, si quâ culpâ in episcopis invenitur, nescio

* Non erat exul Agapetus, quanquam non omnino suâ sponte Romam reliquerat. Hoc enim tantùm memorat Liberatus, (*Breviar.* cap. II.) Agapetum gravibus minis Theodati Gothorum regis territum, pro conciliandâ pace, legationem ad imperatorem Justinianum suscepisse. (*Edit. Paris.*)

** Anthimus Eutychianus, Trapezuntinus episcopus studio et favore Theodoræ Augustæ, post obitum Epiphanii C. P. in ejus locum suffectus est, consensu etiam imperatoris, cui ille, multa dissimulando, se esse catholicum persuaserat; ita ut Justinianus ejus ordinationem ab Agapeto, tunc Constantinopoli degenti, approbari cuperet. At Agapetus nec Anthimum videre voluit, neque cum eo colloqui; quod causa fuit cur imperator illum interrogaret de duabus in Christo naturis. Tunc Anthimum deprehensum Eutychianum Justinianus in exilium misit, et Agapetus Mennam magni monasterii abbatem, patriarcham consecravit. Vid. Anast. vit. Agap. tom. IV Conc. col. 1787; et epist. Agap. ad Pet. Hieros. tom. V, col. 47. (*Edit. Paris.*)

[1] *Conc. C. P. sub Menn. Vid. sup. n.* 1. — [2] *Greg. Mag. indict.* I. *lib.* VIII, *epist.* XXX, *tom.* II, *col.* 919; *al. lib.* VII, *ep.* XXX. — [3] *Greg. Mag. indict.* I, *lib.* IX, *ep.* LIX; *col.* 976, *al. lib.* VII, *ep.* LXV.

*** Byzacenus primas.

» quis ei episcopus subjectus non sit: cùm verò » culpa non exigit, omnes secundùm rationem » humilitatis æquales sunt. » Quam communem regulam omnibus præpositis esse voluit: « Sit, » inquit [1], rector bene agentibus per humilitatem socius; contra delinquentium vitia per » zelum justitiæ erectus; ut et bonis in nullo se » præferat, et cùm pravorum culpa exigit, po» testatem protinus sui prioratûs agnoscat. » Quod ille multis exemplis, Scripturarumque testimoniis prosecutus, sic denique concludit: « Summus itaque locus bene regitur, cùm is qui » præest, vitiis potiùs quàm fratribus domina» tur. » Itaque ille Gregorius, tam humilis, tam modestus, tam æquo cum cæteris jure usus, summâ potestate Constantinopolitanorum præsulum superbiam contudit [2]; acta synodica per Sedem apostolicam dissoluta cassataque memorat [*], et antecessoris eâ de re sententiam vindicat: neque ullus unquam Pontifex majore constantiâ apostolicam auctoritatem exercuit. Quid ita? quia canones, quia priscas consuetudines, quia omnium fratrum jura æquè ac sua servabat, ut vidimus [3].

XI.

Quàm fœdam ecclesiastici regiminis pontificiæque potestatis ideam, adversarii, ac præsertim auctor anonymus proferant, quàmque hæreticis faveant, dum papatui favere velle videntur.

At auctor anonymus, qui de gallicanis libertatibus scripsit, aliam papatûs ideam informavit [4]. Libro enim VI, quo caput III gallicanæ Declarationis aggreditur, id agit, ut quia romanus Pontifex, omnium fidelium pastor etiam immediatus habeatur, omnia pro arbitrio ad se trahere possit, nullis obstrictus canonum, vel avitæ probatæque consuetudinis vinculis. Ac primum quidem eos affert locos, quibus universa Ecclesia, atque etiam gallicana, romano Pontifici subjecta sit, quod nemo nostrûm negat. Atque id ille sensit. Subdit verò [5]: « Hæc quidem ita in » communi dicta negantur à nemine, quia ne» mini sunt incommoda; sed cùm ad praxim de» ducenda sunt, auctoritas concilii generalis, » libertas Ecclesiæ, canones et similia opponun» tur: quasi verò illa excepta intelligantur in » verbis Christi, aut etiam in declarationibus » solemnibus [*]. »

Eò ergo nos adigit, ut non modò ex solemnibus obedientiæ romano Pontifici præstandæ declarationibus, sed etiam ex Christi verbis ad omnia extraordinaria et arbitraria teneamur: ut, quia Christus generalibus verbis Petro dixerit, *Quodcumque ligaveris, quodcumque solveris;* jam neque Ecclesiæ libertatem, neque canones, neque concilia generalia allegare liceat.

Sanè ille prævidit obstitura sibi primorum sæculorum tot ac tanta documenta, quibus romanus Pontifex, antecessorum quoque auctoritate, canonibus servire jubeatur: quæ nos libro XI executi sumus. Quo loco id etiam ostendimus, promissam sanè obedientiam, sed secundùm canones, et jure servato; cui etiam professioni, romanorum Pontificum antiqua professio responderet [1]. At anonymus, ne prisca illa traditio, verborum Christi interpres sibi objici possit, commento illo cavet, quod jam confutavimus [2].

Ergone, inquies, nulla tunc canonum relaxatio; imò aliqua, non promiscua; extorta necessitate, non ad libitum proflua, provida et modesta, non quæ se super omnia jura superferret. Hæc ad undecimum usque sæculum permanasse; hæc omnium cordatiorum, præsertim verò Gallorum animis inhæsisse; hæc in concilio Constantiensi stabilita esse; hæc paulò ante Constantiense concilium, à Durando Mimatensi, Clemente V jubente, scripta esse vidimus [3]. Ille per dispensationes et exemptiones, impunem regnare licentiam, ac perdita esse omnia conclamabat; ille per synodos generales his adhiberi modum, utque Ecclesia romana, *non omnia ad se traheret*, ne *omnia perderet*, postulabat [4]. Cætera alibi memorata, ac præsertim egregiam illam, jubente Paulo III, de reformandâ Ecclesiâ summorum virorum consultationem [5], atque ipsa decreta Tridentina prætermittimus. Quidnam ergo illud esse dicemus, quo potestatis pontificiæ, secundùm anonymum, totus sese *fulgor explicuit?* An cùm non jam ferè tutandis canonibus, sed exemptionibus, dispensationibus, reservationibus, denique extraordinariis arbitrariisque mandatis et imperiis eminere cœpit auctoritas, cùm Papa longè positus, tot capitula, tot monasteria, de quibus ne cogitare quidem vacat, immediatè regenda suscipit, proprios arcet episcopos, atque ab iis suum quoque

[1] *Greg. Mag. Reg. Past. part.* II, *c.* VI; *ib. col.* 20,22. — [2] *Lib.* IX, *ep.* XII; *al. lib.* VII, *ep.* LXIV; *pass. in ejusd. ep.*

[*] Nempe acta Constantinopolitani concilii an. 583, quæ Pelagius II, Gregorii antecessor, ideo rescidit, quòd Joannes, dictus *Jejunator*, C. P. antistes, se *episcopum universalem* appellasset. Miror sanctissimum patriarcham Mennam illo superbo nomine ubique appellari in concilio C. P. an 536. (*Edit. Paris.*)

[3] *Sup. lib.* XI, *c.* XII. — [4] *Anon.* de Libert. *etc. toto lib.* VI. — [5] *Ibid. c.* II.

[*] Quibus episcopi Papæ obedientiam profitebantur.

[1] *Sup. lib.* XI, *c.* VIII. *Vid. quoq. lib.* IX, *c.* XXI. — [2] *Dissert. præv. num.* LXXX, LXXXI, LXXXII. — [3] *Vid. lib.* XI, *c.* XVI, XVII, XVIII, XIX. — [4] *Sup. lib.* VII, *cap.* XVIII. *Durand. de modo celeb. Conc. etc. Vid. Dissert. præv. n.* L. — [5] *Sup. lib.* XI, *c.* XVIII.

clerum avellit; cùm episcopalem jurisdictionem in monachos atque in mulieres effundit, aut effusam tutatur; cùm denique romana curia episcopos veluti adversos habere, in tot exemptis præsidium ac firmamentum ponere voluisse visa est? Hiccine ille est Ecclesiæ romanæ fulgor explicitus? an fumus potiùs? At nos ex illo fumo dari lucem votis omnibus supplicamus. Id in concilio Tridentino, pro temporum quidem necessitate, inchoatum, Ecclesiæ gratulamur; certòque statuimus, nunquam Ecclesiæ catholicæ, nunquam Sedi apostolicæ suam dignitatem constituram, nisi defensis canonibus, adscitisque episcopis, quos ipse Christus adjutores dederit.

XII.

Quam falsò asserant gallicanâ Declaratione contentam doctrinam dissidiorum occasione proditam aut innovatam: cleri Facultatisque Parisiensis antiqua monumenta replicantur: nova etiam produntur: quædam Gallis malevolentissimè ab anonymo objecta refelluntur: votum auctoris ejusdemque erga Ecclesiam catholicam Sedemque apostolicam devotus animus.

Jam luce est clarius pessimè objectum Gallis, quòd de Sede apostolicâ malè sentiant, cujus dignitatem confirmare et illustrare non cessant. Sed quandoquidem auctor anonymus Tractatu de Libertatibus gallicanis eâ de re mendacissimè ac malevolentissimè scripsit, non feremus christianissimi regni impunè violari majestatem.

Ac primum grave illud est, quòd semel atque iterum inculcat [1], à Bonifaciani dissidii tempore, Gallorum in Sedem apostolicam studia refrixisse: cùm, ut cætera omittamus, id etiam imperitissimis rei historicæ notum sit, postea dissidia, sub Benedicto XI et Clemente V, aliisque pontificibus, curiam pontificiam translatam ad Gallias, atque Avenione toto fere sæculo residentem, cum gallicano regno conjunctissimam, ejusobsequiis floruisse. Sed nos insulsissimum commentum jam confutavimus [2].

At anonymus graviora protulit. Nempe et id scribere ausus: quæ à gallis scriptoribus de romani Pontificis auctoritate proferuntur, « avitum » ac ferè ingenitum testari illius nationis erga » sanctam Sedem studium magis fortè quàm mo» dernorum affectum [3]; » tanquam ab eo studio » moderni desciverint. Postea: « Quòd Galli ali» quibus schismaticorum nomine suspecti sunt, » aut inimicorum esse invidiam aut politicorum » minas;..... aut fortè justum piorum metum; » ne si crescat pontificiorum mandatorum ne« glectus, in contemptum transeat, qui à schis« mate solet non longè abesse: « quasi jam Gallis solemne sit pontificia mandata negligere. Gravius et acerbius illud [1]: « Ferè pœnitere Galliam, » quòd olim sanctam Sedem tantâ reverentiâ » prosecuta fuerit, tantâ humilitate audierit, » tanto zelo defenderit. » At illud dirum et abominandum de gallicanis etiam antistitibus dictum [2]: « Frustra antistites gallicani auctoritati « pontificiæ gravissimum vulnus illaturi honori» ficâ præfatiunculâ ferrum occultant: « ut parum esse videatur, quòd romano Pontifici adversentur, nisi etiam blandientium ac venerantium specie, parricidiales manus inferant. Quo argumento? quâ probatione? nullâ: nisi quòd avitam, Ecclesiæ catholicæ Sedique apostolicæ salutarem, certè tot retro sæculis, à studiosissimis Sedis apostolicæ defensoribus pro innoxiâ habitam, sententiam, nullâ cujusquam offensione propositam.

Et quidem toto anonymi tractatu sparsum illud[3]: priscas illas de Ecclesiæ catholicæ et conciliorum generalium auctoritate sententias, in Galliâ tunc esse prolatas, « cùm reges à romano Pontifice » dissiderent. » In his igitur Gallos « aulæ de» sideriis obsecutos, atque alicujus spei vel « timoris impulsu « esse permotos; quin ipsos episcopos gallicanos, anno 1682, « odiosam et « importunam objecisse doctrinam, ut summum « Pontificem ab executione Lugdunensis de re» galiâ canonis deterrerent. » Sed hæc quàm falsa sint, quàmque iniquo animo exprobrata, alia Ecclesiæ gallicanæ acta testantur.

Vetusta omittimus; posteriorum sæculorum exempla proferimus. Nullum sanè erat christianissimo regno cum Martino V dissidium, cùm sacra Facultas Joannem Sarrazinum, qui conciliarium statutorum vigorem in summo Pontifice reponeret, repellebat, et ad ista adigebat; quòd « tota auctoritas dans vigorem statutis concilia« ribus, residet, non in solo Pontifice, sed prin« cipaliter in Ecclesiâ catholicâ, et Spiritu » sancto [4]. «

Nullum erat dissidium cum romanis Pontificibus, eo tempore quo eadem Facultas ad hæc lutheranos compellebat, ut Ecclesiæ catholicæ et conciliorum generalium determinationes absolutè admitterent; decreta verò romanorum Pontificum ita, « si ab Ecclesiâ recepta et approbata » essent [5].

Nullum erat dissidium, cùm editis adversùs Lutherum articulis, ecclesiasticam potestatem exponere aggressi, Pontifici quidem suam; at,

[1] *Anon. lib.* I, *c.* XVI, *n.* 2: *lib.* III, *c.* IX, *n.* 3. — [2] *Sup. lib.* III, *c.* XXIII, XXIV, XXV: *lib.* IX, *cap.* XXII; *lib.* X, *c.* XXV. — [3] *Anon. lib.* VI, *c.* II, *n.* 1, 2.

[1] *Anon. lib.* IX, *præf.* — [2] *Id. lib.* VII, *c.* I, *n.* 3. — [3] *Id. lib.* III, *c.* VIII, *n.* 9, 10: *lib.* VIII, *præf. n.* 1, *ibid. c.* VIII, *n.* 2: *ib.* IX, *c.* X, *n.* 3. 4: *in conclus. oper. n.* 13, *et pass.* — [4] *Sup. lib.* VI, *c.* XXI. — [5] *Ibid. cap.* XXIII.

ut errare non posset, non nisi Ecclesiæ catholicæ et conciliis generalibus tribuebant.

Nullum erat dissidium, cùm toti orbi christiano Tridenti collecto, atque ipsi Pio IV testatum volebant, se in Constantiensibus, iisque conjunctis Basileensibus decretis persistere, ac porrò perstituros, neque laturos unquam, ut sacrosancta decreta ullâ vel ambiguâ formulâ læderentur [1].

Recentiora ac nostri sæculi exempla postulas? Nullum erat dissidium anno 1614, cùm gravis illa extitit de tertii ordinis articulo, ac regum supremâ auctoritate dissensio : et tamen in actis ordinis ecclesiastici conscriptum legimus [2] : lecto articulo, Patribus visum « eo articulo sterni » viam ad schisma; ac fieri ut civiles ordines » nullâ auctoritate, nec potestate legitimâ de » verbo Dei judicent, decernantque quid illi » congruat; damnent ac ligent conscientias; quæ » auctoritas concilio generali et Ecclesiæ univer- » sæ spirituali potestati reservata est. » Quo etiam die promeridiano conventu iteratum; « hujus » quæstionis judicium concilio œcumenico reser- » vatum. »

At enim, inquies, non hic tractabant quæstionem, neque conciliarem potestatem cum pontificiâ comparabant. Rectè. Tantò ergo magis, quæ animis erant insita, nullo contentionis studio proferebant; arduam quæstionem, summâque inter catholicos dissensione agitatam, ubi etiam de Papæ auctoritate quæreretur, *concilio œcumenico*, sive ut explicitiùs in superiori congregatione dictum erat, nec jam repetere necessarium, *Concilio œcumenico et Ecclesiæ catholicæ potestati* reservabant; de fidei quæstionibus terminandis communem cleri consensum simplice animo testabantur; sancti et orthodoxi mirificas laudes à Paulo V summo pontifice, brevi speciali edito, referebant.

Nullum erat dissidium anno 1625, cùm clerus gallicanus Stephani Louytrii decani Nannetensis, apostolicæ Sedis auctoritate prolatam sententiam adversus episcopum Leonensem, declaratione editâ, impiam, sacrilegam, nullam esse censuit *: accepto deinde nuntio declarationem à summo Pontifice esse abrogatam, regi christianissimo totius cleri nomine supplicavit [1] : si res pacificè neque Romæ, neque in Galliâ componi posset, » permitteret nationale concilium, ut con- » suleretur quid factu opus esse, et ut concilium » œcumenicum peteretur. » Concessum à rege, cum legato actum, missum Romam * commonitorium, allatumque imprimis, « non potuisse à » Papâ contra tot episcopos decerni, nisi illis » auditis, datâque commissione in partibus, juxta » concordata et privilegia Ecclesiæ gallicanæ; » ab episcopis gallicanis postulatum nationale » concilium; ac nisi breve apostolicum premere- » tur, daturos ibi operam, ne quid libertates et » privilegia Ecclesiæ gallicanæ detrimenti cape- » rent [2]. » Quid plura? Pressum breve; Louytrius à sententiâ destitit; Leonensi episcopo satisfecit.

Nullum erat dissidium anno 1650, cùm occasione viri illustrissimi Renati de Rieux de Sourdeac, episcopi Leonensis, à commissariis apostolicis depositi, atque aliorum commissariorum sententiâ ** restituti, veritus est clerus ne provinciarum juri et canonico ordini noceretur. Itaque solemni protestatione editâ, et nuntio ritè intimatâ, id egerunt, « ut episcoporum judicia, » congregatis in synodo provinciæ Patribus, » salvo jure appellationum ad romanam Sedem, » antiquâ canonum auctoritate reservarentur ;

[1] *Dissert. præv. n.* XIV. — [2] *Proc. verb. de la Chambre eccles.* 1614, *du mardi 30 déc. Mém. du Clergé, tom.* 1, *p.* 198. *édit.* 1673.

* Rem ut gesta est narrabimus, summus Pontifex doctores GALLEMANT et DUVAL, ac P. DE BERULLE congregationis Oratorii præpositum generalem, tam in spiritualibus quàm in temporalibus, præfecerat omnibus monasteriis monialium carmelitarum in Galliâ constitutis. Plurimi autem episcopi intercesserant, ne bullæ et brevia apostolica, eâ de re missa executioni darentur, quos inter D. DE RIEUX episcopus Leonensis enixe contendebat, episcoporum auctoritatem in moniales eam esse, quam Papa nullo decreto, nullâ bullâ posset convellere. Itaque moniales carmelitas Morlæenses suæ diœcesis, quæ ultro episcopali suæ jurisdictioni se submiserant, transtulit primum in domum suam episcopalem, et indè in castellum Brestiæ. Verum D. DE LOUYTRE delegatus à cardinalibus DE LA ROCHEFOUCAULD et DE LA VALETTE, ut in eâ causâ Papæ nomine judex esset, venit Leonam; ibique, latâ sententiâ, jussit moniales anathemate innodari, Ecclesiam cathedralem Leonensem interdici, et ipsum episcopum ab omni ministerio episcopali suspendi, nisi intra decem dies dictas moniales ad Papæ obedientiam reducere conaretur. At clerus gallicanus indignè ferens D. DE LOUYTRE hæc tam multa tantaque nullo jure fuisse molitum, illud egit, quòd hic à BOSSUET narratur. (*Edit. Paris.*)

[1] *Mém. du Clergé, tom.* 1, *part.* 1, *tit.* 1, *c.* 1, *n.* 14, 15. *Vid. Rec. des Piec. conc. l'Hist. de Louis XIII, tom.* IV, *p.* 310 *et seq.*

* Ad oratorem regium.

[2] *Mém. du Clergé, tom.* 1, *part.* 1, *tit.* 1, *c.* 1, *n.* 26.

** Reus majestatis postulatus fuerat D. DE RIEUX episcopus Leonensis; eo quòd operâ suâ et consiliis favisset Mariæ Mediceæ regis matri è regno fugienti; ipse apud Belgas absque regis licentiâ esset commoratus, quo tempore rerum non parvam conturbationem in regno creaverat reginæ matris et Gastonis fratris regis fuga. Quapropter de sede suâ dejectus est anno 1635, judicio DD. DE BARRAULT archiepiscopi Arelatensis, BOUTHILLIER Turonensis coadjutoris, DE NOAILLES Floriopolensis, DE HARLAY DE SANCY Macloviensis episcoporum, quos Urbanus VIII commissarios in hâc causâ delegaverat. Quievit quidem D. DE RIEUX, quamdiu vixit cardinalis DE RICHELIEU, quem in illo negotio sibi adversarium sentiebat, et cujus non immeritò ultricem potentiam ulterius experiri verebatur : gallicani verò præsules, licet ferrent ægerrime hoc judicium, cum injustum, tum nullo ordine canonico latum, iisdem de causis siluerunt. Sed mortuo cardinale, episcopus Leonensis, interjectâ appellatione, postulavit ut Innocentius X judicium in se latum juberet retractari; qui Pontifex, anno 1646, septem episcopis causam retractandam et supremâ auctoritate judicandam commisit; atque tunc demum episcopus Leonensis innocens omnium sententiis absolutus est. Vid. *Mém. du Clerg.* Gall. Christ. *Hist. de Louis le Juste*, auct. Dupl. (*Edit. Paris.*)

» neve apostolicis litteris ullum sibi præjudicium » fieri possit; neve trahantur eadem in exemplum, quo quisquam sibi putet contra salutarium reverentiam regularum temerè quid licere [1]. » Sic cavebant ne adversùs canones extraordinaria et arbitraria mandata valere putarentur.

Nullum erat dissidium anno 1656, cùm sacræ Facultatis jussu, postulantibus ac probantibus episcopis, in ordinario ac frequenti consessu Lutetiæ congregatis, è Francisci Guillovii thesi hæc præsertim erasa sunt [2] : « Concilia ad melius » convocari; in his, à Pontifice auditis episcoporum sententiis ac judiciis, pro suâ auctoritate certoque et infallibili charismate, verbum » fidei pronuntiari. » Substitutum illud : « Episcoporum jurisdictionem esse juris divini, et » esse immediatè à Christo, eosque in conciliis » generalibus verè esse judices; atque in his ex » eorum judicio summum Pontificem pronuntiare. »

Denique nullum erat dissidium, cùm per eadem ferè tempora tot adversùs Jansenium acta confecta sunt, laudatique à romanis etiam Pontificibus episcopi gallicani; cùm tamen priscæ disciplinæ traditionisque memores, pontificias constitutiones ita admitterent, exequendasque mandarent, ut à se factâ deliberatione, datoque judicio, acceptatas et interpretatas, ut ex actis publicis fusè docuimus [3].

Memorat anonymus lib. VIII, inculcari frequenter ab episcopis gallicanis, jurisdictionem episcoporum ita esse de jure divino, ut eam « à sanctâ Sede neutiquam accipiant; eo fine, » ut summum Pontificem à proferendo circa » controversiam de regaliâ judicio deterrerent; » aut si quid pronuntiaret, minoris videretur » esse auctoritatis [4] : » Tum id eodem libro hæc habet [5] : « Abstinuissemus ab hujus quæstionis » tractatione, non solùm propter ejus difficultatem, sed etiam quia, cùm sacrum hunc ordinem maximè veneremur, displicent nobis » quæcumque venerationem illam possunt quâvis occasione imminuere : nisi animadvertissemus illustrissimos episcopos Parisiis congregatos suam in Deum jurisdictionem referre » tum maximè conatos, cùm justis summi Pontificis decretis repugnabant. » Quis ferat derisorem, reverentiæ specie, talia exprobrantem? Qui si Ecclesiæ gallicanæ et sacræ Facultatis acta toties publicata et à nobis relata [6], amico animo perlegisset; profectò fateretur jurisdictionem episcopalem, nullo non tempore, ut à Christo immediatè profectam apud nos prædicatam; neque nostrâ aut avorum memoriâ unquam contigisse, ut quisquam hominum contrariam sententiam impunè propugnaret. Quæ nunc, si Deo placet, vir amicissimus et erga episcopalem ordinem obsequentissimus, adversùs Pontificem comparata esse prædicat.

Hæc quidem sunt iniquissima; hoc verò absurdissimum, quòd appellationes ad concilium generale factas eo nomine elevat, quòd, « occa» sione dissidiorum, vel schismatis, natum sit » genus illud appellationum, tum si Papa nega» ret, quod ex parte regis rogaretur, aut vel» let contra ipsum ejusve subditos procedere [1]. » Quis enim appellaret, nisi aliquod existeret gravamen aut dissidium? An appellatum vellet ab eo qui omnia largiretur? Cæterùm de illis appellationibus, quàm schismate antiquiores sint, quàmque non tantùm à Gallis, sed etiam ab aliis frequentatæ, suo loco ostendimus [2]. Hic quidem commonere volumus, quàm non modò iniqua, sed etiam insulsa auctor anonymus contra Gallos scripserit.

Cujus etiam generis illud est quod passim exprobrat de dispensationibus apud Gallos maximè frequentatis [3] : quasi alibi canones purè obtineant; nullæ translationes; nulla pluralitas; nullæ commendæ sint; uni tantùm Galliæ in dispensandis gratiis desudet curia? An quia non quemadmodum illi laicorum invasiones assiduè improperant, ita nos ad invidiam usque objicimus, oppressam ab inquisitoribus ordinariam potestatem; erepta episcopis de fide judicia, quibus maximè episcopatus constat; ecclesiasticos reditus, per gravissimas pensiones, easque resignabiles in frusta concisos, ac beneficiariis nudum propemodum relictum titulum; aliaque hujus generis innumerabilia, à quibus puri sumus, ideo disciplinam apud nos profligatam confiteri oportet; florere apud eos, quos inter extraordinaria et arbitraria imperia sine more modoque vigent? Et quidem utinam omnes prophetarent! Cæterùm, si gloriari oportet, id dicam, quod exteros audimus sæpè memorantes : nullum esse regnum, in quo magis religio floreat, quàm hoc christianissimum; nullum, in quo sit clerus doctior, sanctius sacerdotium, monastica disciplina castior ac severior, morum doctrina purior, Scripturarum et antiquitatum ferventius studium; nullam denique gentem, quæ accuratam disciplinam, si quis id fortiter aggressus sit, æquiore animo passura videatur.

[1] *Mém. du Clergé*, tom. I, part I, tit. I, c. I, n. 37. 41. — [2] *Sup.* lib. VI, c. XXVI. — [3] *Sup.* lib. X, c. XVII, XVIII. — [4] *Anon.* lib. VIII, præf. — [5] *Ibid.* c. VIII, n. 1, 2. — [6] *Sup.* lib. VIII, c. XIV, et pass. toto lib. et seq.

[1] *Anon.* lib. X, cap. VI, n. 6. — [2] *Sup.* lib. V, cap. VIII, IX : lib. X, cap. XXIII, XXIV et seq. — [3] *Anon.* lib. VI, c. I, n. 2, et alibi pass.

Desinant ergo nos incessere calumniis, tanquam ea quam Galli tuemur, doctrina è dissidiis orta sit. Cogitent potiùs nostrâ memoriâ, aulicis artibus pressam, ultro postea erumpere, ac facilè promi, quod est pectori insitum. Faxit autem Deus, ediscant Ecclesiæ regendæ principes, ecclesiasticum regimen, non aulæ flatibus ac motibus, sed æternâ veritate ac Patrum traditione niti oportere.

Denique quod objiciunt, cæterarum gentium consensione nos premi, ac posse à Pontifice securè damnari Galliam, decreto ex nostris quoque dogmatibus totius Ecclesiæ consensu valituro; tanquam Ecclesia gallicana, tanta Ecclesiæ pars, eaque florentissima nihil sit. His quidem objectis, inscitiam, hostilemque animum, non modò adversùs Galliam, sed etiam adversùs Ecclesiam universam produnt. Nempe dum rex optimus, ac pietate major quàm armis, tot egregiis ac immortalibus titulis, id etiam addit, ipso regnante, excisam hæresim in Galliis, tum ipsam Galliam, sub tam pio principe, erroris aut schismatis damnari posse confidunt. Sed frustra sunt. Non ita œcumenici Constantiensis concilii jacebit auctoritas: non ita Ecclesia catholica repente mutatur; nec per cæteras gentes, usque adeo prostratam veritatem arbitramur, ut ejus apud se tot vetusta, tot recentia monumenta obliterari sinant. Quòd si tanta quæstio, tantis catholicorum altercationibus nobilis, in quâ conciliaris papalisque auctoritatis summa vertitur, jam finienda est, non sine œcumenico concilio eam finiri posse sentiunt: aderit omnium sæculorum firma traditio: evigilabunt sui memores episcopi; ac Spiritus sanctus veritatem vindicabit.

Illud etiam exprobrant, gratam hæreticis esse eam, quam episcopi gallicani de concilii auctoritate Declarationem ediderunt. At nos contrà experimur, obstinatis hæreticis eam esse molestissimam, quâ calumniandi causas detractas esse sentiant. Qui verò modestiores sunt ac pacatiores, hos in Ecclesiam catholicam, Sedemque apostolicam propensiores evadere, toti Ecclesiæ gratulamur.

His ergo intelligimus Petrum ab alto vocari, quemadmodum olim in Actis [1], ut comedat *quadrupedia et serpentia terræ et volatilia cœli*; mundaque æquè ac immunda in sinum congerat, in corpus trajiciat, unitati servet aut reddat.

Jam qui Declarationem gallicanam veram quidem esse, sed tamen præposteram objiciunt, neque ecclesiasticæ rei conducere, ut ultrò catholici nova et contentiosa tractent; hos quidem confutavimus [1]; neque iterare piget, à nobis non nova proferri, sed à majoribus quæsita, imò etiam definita, quæ catholicæ Ecclesiæ, Sedisque apostolicæ æquitatem dignitatemque commendent.

De regaliâ, cujus gratiâ Declarationem gallicanam exortam esse volunt, alii dixerint. Ego hoc tantùm extensam fortè nullo malo animo, sed ex prætenso, ac dudum præconcepto jure; regaliam haud tantam esse rem propter quam jusque fasque videretur, ex apostolicâ Sede tantos intentari metus, tanquam omnia ruerent.

Quod aiunt, Declaratione provisa esse remedia, si quid gravius immineret; arcanorum inscius quid dicam? Neque viri graves fortè succenseant, si tot inter minas, christianissimo regno, ex avitis consuetisque dogmatibus, aliquid præsidii compararetur; quæ præsidia qui Gallis erepta esse velint; cogitent evenire posse ea tempora quibus ipsis Ecclesiæque, ac Sedi apostolicæ necessaria esse videantur.

Nunc postquam de susceptâ quæstione dicta sunt omnia, de me uno verbo dicam. Ac primùm, Deo teste, profiteor, eum esse me, qui Sedi apostolicæ ac pontificiæ majestati impensissimè faveam; et confido fore ut, si qui bono animo hæc quærant, id sentiant; Sedi apostolicæ sua et antiqua et tuta, humilis pacificusque reddo; hostibus, ne per aliena et falsa eam oderint, consulo; catholicis hominibus, ne utrinque fortè sint nimii, vera et æqua præmonstrare satago; Gallos meos, ac præsertim episcopos, nonnullis suspectos, tanquam Sedi apostolicæ aliquid detractum velint, ab eâ contumeliâ vindico; tuta ab illis esse omnia, priscis exemplis monumentisque probo: Petrum has super aquas tutum incedere, neque frustra trepidare moneo et hortor; utcumque est, securus hanc causam ad Christi tribunal perfero. Si Sedes apostolica utrique parti, æquo jure consulens, silere interim edixerit, polliceor pariturum; denique ad supremum usque halitum, in Ecclesiæ catholicæ, romanæque et apostolicæ Sedis, in eâque sedentis romani Pontificis potestate esse me futurumque profiteor. Ita me Deus salvum velit; ita me Petrus; ita me Pater sanctissimus habeat osculum ad ejus pedes pro pace ecclesiasticâ suspirantem; sub quo incurvari peto altitudinem sæculi frustra intumescentis, Turcicamque barbariem, hæreticamque et schismaticam, quocumque loco vel se exerit, vel latet, superbiam; atque id supplico ab his nostris abesse temporibus, ut hæc tam antiqua, tam sana, audens dixerim, tam pacifica, tam modesta, ferre non possint.

[1] *Act.* x. 12.

[1] *Dissert. prœv.* n. VII, VIII, IX, X, XI.

APPENDIX

AD

DEFENSIONEM DECLARATIONIS

CLERI GALLICANI

DE ECCLESIASTICA POTESTATE,

ANNI M. DC. LXXXII.

PRÆFATIO.

Postea quàm edita est *Cleri gallicani de ecclesiasticâ potestate Declaratio*, multa adversùs eam scripta prodierunt. Ac primùm divulgati libelli duo, quorum alteri titulus : *Ad illustrissimos et reverendissimos Galliæ episcopos*, *Disquisitio theologico-juridica super Declaratione Cleri gallicani, factâ Parisiis* 19 *Martii* 1682. Alter inscribitur : *Doctrina quam de primatu, auctoritate et infallibilitate romanorum Pontificum tradiderunt Lovanienses sacræ theologiæ magistri, ac professores tam veteres quàm recentiores, etc. Declarationi Cleri gallicani de ecclesiasticâ potestate nuper editæ opposita*. Uterque anonymus. Ab utroque Cleri gallicani Declaratio non tantùm impugnatur, verùm etiam proscribitur, « ut quæ faveat » hæreticis, romanum Pontificem dignitate pri- » matûs, divinâ ei ordinatione constituti, exuat, » et Sedem apostolicam labefactet[1]; quin etiam » exsuscitet Viclefi errores, à Constantiensi con- » cilio condemnatos[2]. » Miram rem, ut quod synodus Constantiensis de supremâ conciliorum auctoritate sanxerit, in Viclefo ipsa proscripserit! Cæterùm Nicolaus Dubois, sacrarum litterarum in Universitate Lovaniensi professor primarius, se *Disquisitionis* auctorem professus, alias scriptiunculas sparsit, ut si non vi ac pondere, nos numero saltem premere velle videatur. Atque hæc apud vicinos Belgas, magnis acta sunt clamoribus. Sic enim auctores illi de summâ catholicæ fidei agi vociferantur[3]; quasi hæ quæstiones in Ecclesiâ nunc primùm audiantur, non autem à multis sæculis, nullo erroris, nullo schismatis metu pertractatæ fuerint. Verùm ex longinquo gravioris belli metus; nec jam disquisitio aut tractatio, sed censura. Nempe illustrissimus Georgius * Strigoniensis archiepiscopus, ac regni Hungariæ primas, ostentatâ primùm concilii nationalis auctoritate (credo ut clero gallicano parem cleri Hungarici auctoritatem opponeret), ipse interim, *dum præfata synodus suo tempore celebretur*, cum quinque fortasse vel sex episcopis, non est veritus tot gallicanorum episcoporum, ipsiusque adeo Ecclesiæ gallicanæ « decreta configere, propositiones inter- » dicere, proscribere, prohibere; ut quæ chris- » tianis auribus absurdæ, ac planè detestabiles, » atque à satanæ ministris disseminatæ, blandæ » pietatis specie schismaticum virus instilient[1] : » etiam eam, si Deo placet, ut jam cæteras omittamus, quæ regiam potestatem à depositionis sententiis tutam illæsamque præstat; etiam eam quæ canonibus moderandum apostolicæ auctoritatis usum profitetur. Sic omnia subvertuntur : nec tantùm majestas regia, verùm etiam ecclesiastica libertas omnis è medio tollitur; nec jam canone, sed ad nutum regitur Ecclesia, ac majorum scita tot romanorum Pontificum decretis firmata evanescunt. Sic innocui Galli avitas libertates, avitam doctrinam, publica Ecclesiæ regnorumque jura, absque ullâ cujusquam contumeliâ, ullâve censurâ propugnantes, indignis proscinduntur modis. Frustra canonum, frustra Patrum implorant opem. Ecce enim ille *Disquisitor* ab episcopis gallicanis, « minimè fuisse dis- » cussos Patres ac canones, ac quos in hàc De- » claratione fit relatio, sed simpliciter allegan- » tibus creditum » sibi persuadet[2]. Qui si sacro cœtui, totque privatis conventibus per quatuor menses habitis adfuisset; si disserentes audisset illustrissimos archiepiscopos Parisiensem et Rhemensem, sacri cœtûs præsides, totque alios episcopos doctrinæ atque eloquentiæ laude conspicuos, eos verò maximè, qui ad id negotium deputati, Tornacensem * dico, Meldensem, reliquos omnes sacræ theologiæ Facultatis Parisiensis doctores, atque in sacrâ doctrinâ versatissimos; qui quidem, non nisi perpensis sacræ Scripturæ Patrumque omnium locis, atque ecclesiasticis ab ipsâ christianitatis origine gestis, evolutis dixere sententiam : adhibitis quoque aliis secundi ordinis deputatis; Parisiensibus doctoribus et omni eruditione præstantibus viris; hos, inquam, si audisset, ipsumque adeo Tor-

[1] *Doct. Lov. præf.* — [2] *Disq. art.* IV. *p.* 21, 22. — [3] *Doct. Lovan. in fine.*

* Zelepechimi.

[1] *Cens. Arch. Strigon. Vid. in Vind. Maj. Schol. Par.* — [2] *Disquis. art.* XI, *p.* 41.

* Gilbertus de CHOISEUL DU PLESSIS-PRASLIN Convenensis, deinde Tornacensis episcopus, pietatis studio et plurimæ doctrinæ laude clarissimus, scripsit *de religione* multa commentaria, et *de potestate ecclesiasticâ* egregiam epistolam ad D. STEYAERT Lovaniensem doctorem, quæ virum demonstrant in rebus theologicis versatissimum. Et quanquam illa non superessent hujus viri monumenta, satis esset ad ejus gloriam sempiternam illa gravissima et doctissima *relatio*, anno 1682, coram amplissimo cleri gallicani cœtu habita, quam hic laudat BOSSUET. (*Edit. Paris.*)

nacensem episcopum, tantâ pietatis ac doctrinæ laude celebratum, ad universum cœtum sua et collegarum sensa referentem; non profectò hæc unquam incauta et temeraria de gallicanorum episcoporum supinâ credulitate profudisset.

Interim, cùm alii subinde adversùs gallicanam Declarationem tractatus, in Italiâ, in Germaniâ, in Hispaniâ ederentur, *Emmanuel* etiam *Schelstratus* * nova acta produceret, eaque se retecturum arcana jactaret, quibus Basileensia simul et Constantiensia decreta statim conciderent; viri boni gravesque gallicanos episcopos doctoresque hortabantur, ne avitam doctrinam, quâ prisca Ecclesiæ jura ac dogmata continentur, indefensam relinquerent; neque modò confutarent recentiores istos, qui plerumque, levi operâ, nihil aliud quàm Turrecrematæ, Cajetani, Bellarminique aliquot argumenta repetebant, verùm etiam rem totam ab origine panderent, atque ecclesiastica monumenta proferrent, quibus clerus gallicanus, tantâ doctrinæ pietatisque famâ conspicuus, Declarationem suam munitam credidisset.

Ego qui deputatis adscriptus, publicis privatisque conventibus interfui, nec tantum audivi religiosissimos episcopos, sed etiam quæcumque insigniora, ac memoratu digniora dicerentur, diligenter exscripsi, atque ipsius episcopi Tornacensis doctissimam juxta atque eloquentissimam relationem gestis insertam attentè perlegi; præcipua hic momenta percurram, ut intelligat christianus orbis, à clero gallicano nihil novi prolatum; sed vetustam atque constantem scholæ Parisiensis totiusque adeo Ecclesiæ gallicanæ, imò et universæ, sententiam repetitam; eamque à Scripturarum fonte, atque apostolicâ traditione manantem. Atque ea me dicturum confido, quæ planè sufficiant ut hæc duo probentur: primùm doctrinam gallicanam verè catholicam esse, et ab omni censurâ ac notâ liberam: tum eam doctrinam absolutè esse veram; ac si censura adhibenda sit, adversam sententiam eâ animadversione dignam. Addam, corollarium, quo clarum perspectumque sit, primatum beati Petri, et romanæ Sedis, doctrinâ gallicanâ non modò non obscuratum, verùm etiam illustratum confirmatumque esse; tum censores nostros ad eum primatum propugnandum, falsa et dubia cum certis æquè congerentes, id omnino efficere, ut eam penitus doctrinam convellant, quam se præ cæteris tueri glorientur.

Speramus autem Lovanienses, viros doctos ac pios, cùm hæc legerint, non modò ab iniquâ censurâ temperaturos esse, verùm etiam nobiscum ultro consensuros; certè coercituros, si quidem id valeant, professorem suum *Nicolaum Dubois*, qui cùm alia multa, tum illud præsertim æquè impotenter ac imperitè scribit [1]: « Ex» communicatos nos esse, aut saltem in periculo » ad cautelam * absolvendos. » Romanos quoque et Italos credimus, si jam liberas voces, christianas tamen ac modestas, atque ab ipsâ antiquitate depromptas audire sustineant, non adeo exarsuros: Pontificem certè, cujus majestatem in terris maximam, majorum more, tanto studio, tantâ religione ac fide colimus, faciiè intellecturum, quàm sincero cultu Sedem apostolicam prosequamur; quippe quam invictam et immotam, non cæcâ pietate, aut humanis ratiociniis, sed manifestissimâ veritate, ac traditionis robore, et canonum haud minùs auctoritate, quàm moderatione præstemus. Neque verò velimus, quod catholici omnes, summique Pontifices meritò perhorrescant, Ecclesiæ, tanti corporis imbecille esse caput, ipsum scilicet romanum Pontificem; sed firmissimum, valentissimum, conciliorum auctorem, principem, executorem, canonum custodem, atque ubi res postulet, æquum interpretem, et dispensatorem providum, imò etiam conditorem, fidei et traditionis toto orbe terrarum assertorem à Christo institutum; denique adversùs contumaces quosque, sive episcopos, sive alios, in Christi nomine, contemptæ Ecclesiæ præsentem vindicem. Quæ cum in romano Pontifice, ut à Christo profecta, veneremur; nihil quidquam ab ejus sede metuimus, sed ad Ecclesiæ pacem cessura omnia, Deo auctore, confidimus. Nos enim hic non nostra argumenta, sed majorum testimonia et acta referemus; eaque integra et tota, ne fraudi et insidiis locus esse possit. Placuit enim in tantâ re perspicuitati potius quàm brevitati consuli; et acta quidem recensemus, non cleri gallicani, aut Universitatis Parisiensis (quanquam et hæc quoque, ut quæ cum Ecclesiæ catholicæ, Sedisque apostolicæ traditione conjuncta sint); sed ipsius Ecclesiæ: neque illa recondita aut latentia, sed quæ in omnium sint manibus, imò quæ ab adversariis lecta, allegata, exscripta sint; sed tantâ occupatione animorum, ut interdum non legisse, sed cursim transiliisse videan-

* Emmanuel Schelstratus, Vaticanæ bibliothecæ præfectus, antiquitatis ecclesiasticæ habitus est investigator industrius et diligens. Is cùm vidit gallicanam Declarationem eo imprimis commendari quòd niteretur Constantiensibus decretis, statim vetustos quosdam codices concilii Constantiensis, à se hinc inde exquisitos, sibique optimæ notæ visos, vulgavit, ut concusso Declarationis fundamento, ipsa Declaratio rueret. Vide sup. lib. v. (*Edit. Paris.*)

[1] *Consul.* XXII, *p.* 69

* D. DUBOIS verba referam. « Timendum vobis est, inquit, ne » incideritis in excommunicationem; et consequenter debetis » petere absolutionem, ad minimum eam quam canonistæ vo» cant AD CAUTELAM. » (*Edit. Paris.*)

tur. Quæ si quis attenderit, rem confectam, judicatam, definitam dabimus, majorum sententiis; neque, uti faciunt qui contra sentiunt, conciliaria decreta cum pontificiis, vel etiam conciliaria cum conciliaribus; Constantiensia scilicet, cum Florentinis aut Lateranensibus collidemus, quòd hæretici rideant; sed quæ ad summam attinent, omnia coalescere, atque uni omnino formæ reddi demonstrabimus; unde existit illa dogmatum consensio, ac planè unitas, in cujus amorem admirationemque hostes Ecclesiæ, vel inviti, rapiantur. Quòd si quid quæstionis supersit, fateantur omnes amicè disceptari pertractarique debere, uti inter fratres decet, qui non sua protervè tueantur, sed communi studio in unius matris Ecclesiæ auctoritate acquiescant.

Cæterùm eam secuti sumus scribendi rationem, quæ maximè perspicua sit. Ipsam orationem, licèt per se continuam, in capita distinximus; probationes atque documenta in sua quæque loca contulimus; præfixâ summâ juvamus memoriam, rerumque seriem indicamus. His quidem sublevare conamur attentum diligentemque lectorem. Nam qui tantas res claras perspectasque esse volunt, etiamsi mentis aciem nec adhibere curent, atque oculos tantum hàc illàcque circumferant, hos non modò ab hàc tractatione, sed etiam ab omni theologicâ graviorique re alienos esse decernimus.

Verbis autem utimur vulgatissimis atque notissimis, nihil scilicet veriti fastidiosas aures, quæ nihil nisi ex Tulliano Terentianove penu depromptum admittant, bujus eloquii plerumque imperitissimi. Nos profectò, ut non sumus eorum numero, qui theologicam veritatem nonnisi horridâ incultâque ac scholasticâ oratione explicari posse putant; sic ab iis abhorremus, qui ne id quidem æquo animo patiantur, novas res, novis designari vocibus. Itaque *investituras*, *hominium*, *feudos*, aliaque hujuscemodi tanquam venena horrent; at dum refugiunt *infallibilitatem*, *superioritatem*, ejusdemque generis in scholâ receptas usitatasque voces, in eos se verborum circuitus induunt, unde evolvere se non possit oratio. Sed hæc satis superque. Jam cleri gallicani acta referamus.

APPENDIX

AD DEFENSIONEM DECLARATIONIS

CLERI GALLICANI

DE ECCLESIASTICA POTESTATE.

In quâ probatur Declarationem gallicanam ab omni censurâ esse liberam, et eam romani Pontificis auctoritati nihil nocere.

LIBER PRIMUS

Id probatur ex professione fidei, et doctorum catholicorum nobiscum sentientium auctoritate.

CAPUT PRIMUM.

Cujus sit generis ea quæstio quam tractamus? Nullum hic patere locum ad nos vel hæreseos, vel erroris in fide incusandos: professio fidei à Pio IV edita ex concilii Tridentini mente, ut vera et sufficiens regula proponitur: articuli Parisienses anni 1542, adversùs Lutherum, huic præluxerant, ejusdemque sunt spiritûs.

Solet Ecclesia catholica exortis erroribus statim opponere plenam ac luculentam veritatis à Deo revelatæ declarationem, quâ nodum ipsum difficultatis expediat. Unde illud beati Augustini[1]: « Dicatur ergo verum, maximè ubi aliqua quæstio, ut dicatur, impellit. » Sic sacræ doctrinæ inserviunt omnia, et per hæreses quoque Ecclesia proficit. « Didicimus enim, ut præclarè idem sanctus Augustinus addit[2], singulas quasque hæreses intulisse Ecclesiæ proprias quæstiones, contra quas diligentiùs defenderetur Scriptura divina, quàm si nulla talis necessitas cogeret. » Quâ diligentiâ fit illud, quod ait Vincentius Lirinensis[3], « ut intelligatur illustriùs, quod antea obscuriùs credebatur. » Quare, cùm postremis hisce temporibus Lutherani, et alii christianæ et catholicæ unitatis æquè ac veritatis hostes, Sedem apostolicam tantâ insaniâ oppugnarint, necesse planè erat ut Ecclesia catholica, plenâ et clarâ fidei professione, errorem elideret. Non quòd illi primi de Petri primatu quæstionem moverint; nam Vicleflstæ et Hussitæ jam, et antea Valdenses et Photiani seu Græci in eam petram impegerant. Sed cùm hæretici hujus temporis in sacrosanctam

[1] *Aug. de Don. persev. lib.* II, *cap.* XVI, *n.* 40; *tom.* X, *col.* 843. — [2] *Ibid. cap.* XX, *col.* 851. — [3] *Vinc. Lirin. Commo*n. I, *c.* XXIII, *tom.* VII *Bibl. Patr. p.* 239.

potestatem vehementissimè debacchentur, ipsa veritas postulabat ut, quâ perspicuitate ac plenitudine Ecclesia catholica cæteros articulos Luthero et Calvino adversos proponebat; veram quoque et antiquam de primatu Petri, ejusque successorum romanorum Pontificum profiteretur fidem. Huc enim vel maximè pertinebat illud à jure desumptum, et in hoc argumento sæpè considerandum: « Error cui non resistitur, ap- » probatur; et veritas (maximè lacessita et im- » petita) cùm minimè defensatur, opprimitur [1]. » Quod à Felice III, in causâ fidei primò pronuntiatum [2], ac deinde in iisdem causis ab ejus successoribus, et ab omnibus doctoribus magno consensu frequentatum est.

Hinc Pius IV post concilium Tridentinum plenam fidei professionem edidit, quâ omnes articuli à novis hæreticis oppugnati ad sacræ synodi mentem exponantur. De Sede verò apostolicâ hæc habet [3]: « Sanctam, catholicam et apostoli- » cam Ecclesiam romanam, omnium Ecclesia- » rum matrem ac magistram agnosco, romano- » que Pontifici beati Petri apostolorum princi- » pis successori, ac Jesu Christi vicario, veram » obedientiam spondeo ac juro. » Hâc fide, qui intra Ecclesiam sunt, ad Ecclesiæ dignitates ipsasque adeo episcopales cathedras promoventur: hâc fide qui extra sunt, ad Ecclesiæ catholicæ castra revocantur. Si quid ultrà ad fidei plenitudinem exigitur, decipitur Ecclesia; decipiuntur hæretici ad Ecclesiam quotidie hâc fide redeuntes, et catholica veritas à catholicis quoque Pontificibus proditur. Hæc verò sunt de quibus nulla inter catholicos controversia esse possit. Hâc stante fidei summâ, cætera, quæ deinde incurrunt, jam non in fide, sed in quæstione sunt posita, inter catholicos pacifico animo disceptanda. Quare clerus gallicanus ea, ut sibi certa, ut Ecclesiæ gallicanæ familiaria, ut Ecclesiæ universæ utilia, ut ab ipsâ antiquitate deprompta, non ut eâdem fide credenda proponit. Habent hoc maxima quæque etiam mysteria, ut cùm de summâ constet, de modo tamen innoxiè, imò etiam utiliter disputetur. Sic de modo exponendæ apostolicæ potestatis, cùm de re apud omnes constet, amico et fraterno animo quærere nos oportet.

Hanc verò fidei catholicæ summam à clero gallicano fundamenti loco sincerè esse positam, nemo negaverit; cùm romanos Pontifices *Petri successores, Christique vicarios* ubique prædicent; cùm *primatum beati Petri, ejusque successorum romanorum Pontificum, à Christo institutum, iisque debitam ab omnibus christianis obedientiam*, atque in iisdem, utpote *Christi vicariis, rerum spiritualium plenam potestatem* agnoscant [1].

Quod in fidei professione est scriptum: « Sanc- » tam, catholicam et apostolicam romanam Ec- » clesiam, omnium Ecclesiarum matrem ac ma- » gistram » esse, quidam ipsam universalem Ecclesiam intelligunt; quæ proinde propriè, ac strictè, ut aiunt, *catholica* sit, quæ verè *apostolica*, quòd apostolicâ successione gaudeat; quæ *omnium Ecclesiarum* particularium, uti omnium fidelium *magistra et mater* meritò appelletur; quæ et romana sit, vel maximè quòd Sedem romanam ac Petri cathedram principem fidei et caput communionis agnoscat.

Alii romanæ, catholicæ et apostolicæ Ecclesiæ nomine designatam volunt Sedem ipsam romanam à Petro et Paulo fundatam, verèque apostolicam, catholicam quoque, eo sensu, quòd « ab eâ in omnes venerandæ communionis jura » dimanent [2]: » omnium Ecclesiarum matrem ac magistram, quæ nos lacte alat doctrinæ salutaris, eamque tradat, quâ vivamus omnes, romanam fidem. Quis hæc non fateatur? quis pro his non fundat sanguinem? Et utrumque sensum, ut summâ et sententiâ unum, suâ Declaratione complexi Patres gallicani, « Sedis aposto- » licæ in quâ fides prædicatur, et unitas servatur » Ecclesiæ, venerandam omnibus gentibus ma- » jestatem » colunt; et « in fidei quoque quæ- » stionibus præcipuas summi Pontificis esse par- » tes, ejusque decreta ad omnes et singulas » Ecclesias pertinere » profitentur [3]. Quid plura postulas? Non *præcipuam*, inquis, sed *solam* atque in se omnia continentem ejus auctoritatem necesse est agnoscamus; et ab « ipso ut ca- » pite..... accipere Patres in conciliis œcumenicis » congregatos, quòd sine errore recta deci- » dant [4]. » Hanc fidei summam esse prædicas, quâ eversâ omnia quatiantur? Addis tu quidem ad fidem Ecclesiæ: nova profers: nos refugimus: nos à Spiritu sancto doceri credimus in synodis œcumenicis Domini sacerdotes; quòdque recta decidant, non à summo Pontifice accipere; sed à Spiritu sancto, quo auctore dicant illud apostolicum: *Visum est Spiritui sancto et nobis* [5]; sed à Christo doctore à quo audierint: *Ego vobiscum sum* [6]. Hæc tu interpretaris pessimè, ut nos quidem credimus. Verum ea quæstio tantisper in suspenso sit, interim id audias velim. Sanè non ignorabant summi Pontifices,

[1] *Decr. dist.* LXXXIII, *cap.* Error. III. — [2] *Fel. III. ep.* I, *ad Acac. tom.* IV *Conc. col.* 1051. — [3] *Vid. Pii IV fidei Prof.*

[1] *Decl. Gall. præf. et cap.* I *et* II. — [2] *Ep. Conc. Aquilei. an.* 381: *tom.* II, *col.* 999. — [3] *Decl. Gall. Præf. et cap.* IV. — [4] *Cens. Strigon. Vid.* Decl. Lov. p. I et 90. — [5] *Act.* XV. 18. — [6] *Matt.* XXVIII. 20.

in Ecclesiâ catholicâ, de his rebus maximas esse quæstiones, nec verba deerant quibus multiplices nodos amputarent. Hæc omiserunt : romano Pontifici veram deberi obedientiam decreverunt : id profitendæ fidei sufficere censuerunt.

Majores quidem nostri jam idem senserant. Anno enim 1542, postea quàm lutherana pestis in hoc quoque christianissimum regnum grassari cœpit, doctores Parisienses, collectâ Facultate, hos articulos edidere [1] :

« XVIII. Tenetur quilibet christianus firmiter » credere unam esse universalem Ecclesiam, in » terris visibilem, quæ in fide et moribus errare » non potest, cui omnes fideles, in iis quæ sunt » fidei et morum obedire astringuntur.

« XXII. Certum est concilium generale legitimè congregatum, universalem repræsentans » Ecclesiam, in fidei et morum determinationibus errare non posse.

« XXIII. Nec minùs certum est unum esse jure » divino romanum in Ecclesiâ Christi militante » Pontificem, cui omnes christiani parere tenen» tur. »

Hæc fidei tessera ab episcopis et Ecclesiis omnibus gallicanis tradita, regiâ quoque auctoritate [2], atque omnium ordinum consensu excepta, divulgata et custodita est. Vides quàm diversis verbis de Ecclesiâ ac synodis œcumenicis, deque summo Pontifice egerint : *Ecclesiam et synodos errare non posse* dicunt : at *summo Pontifici jure divino ab omnibus christianis esse parendum*. Hæc sine consilio ita distincta scilicet? Neutiquam. Non condebant, sed tradebant fidem ; quæ cuique competerent, non ex privatis opinionibus, sed ex communi omnium sensu tribuebant. Sic factum, ut iisdem quoque verbis romanus pontifex Pius IV sedis suæ auctoritatem astrueret, et quidem cætera omitteret, nihil verò aliud jure divino, quàm *veram obedientiam* postularet.

At illa obedientia, inquis, omnimodam superioritatem, atque ipsam adeo infallibilitatem infert. Iterum atque iterum admoneo, ad communem fidem addis tua : ad ea quæ consequi putas, longâ nos et dubiâ, imò etiam falsâ, argumentatione deducis ; atque id ex tuis quoque rationibus efficiam clarè. An enim contendes obediendum nemini, qui non sit infallibilis ; non episcopo, non synodo provinciali, non nationali, non legato apostolico, non denique ipsi Pontifici, nisi de fide *ex cathedrâ* decernenti? Absurdum. Nullumne ergo discrimen inter Papam et alios? Certè maximum. Nam aliis suus quisque grex ; Papæ omnes obedire oportet ; et id signanter ipsa fidei professio ab omnibus poscit. Quid, si quis jam dixerit, eo quòd romano Pontifici jure divino ab omnibus obedientia vera deberi fide catholicâ credatur, quidquid ille scripserit, edixerit, jusserit, quocumque in negotio, in jure, in facto, in Ecclesiâ, in republicâ, nihil nisi obediendum esse ; neque unquam obrepi posse, aut mala suaderi, occupatissimo licet ; sed standum ubique jubentis voluntati, in coque veram repositam esse pietatem? Insaniat, inquis. Certè. Ergo illi obedientiæ tam justæ, tam necessariæ, sua quoque adhibenda cautio est. Quænam illa sit; quousque pateat ; quid concilia; quid canones ; quid ipsi romani Pontifices; quid denique Scriptura et Scripturæ interpres traditio poscat ; quoniam ambigua res est, pacificè et amicè quærere ; non statim omnia clamoribus miscere nos deceat. Atque interim certum est à Pio IV pontifice confessionem fidei requirente, ea selecta esse verba, quæ quæstiones omnes, in scholis quidem catholicis utrinque disputatas, relinquant integras ; quæ autem ad fidem spectent, apertè et sine ullâ tergiversatione decidant.

CAPUT II.

De Pii IV professione diligentiùs quæritur : in synodo Tridentinâ consultò omissa quæ inter catholicos controversa essent : Pallavicinus cardinalis testis adducitur : de Florentinâ formulâ, quòd *romanus Pontifex regat universalem Ecclesiam*, Tridenti in medium allatâ, atque omissâ, ne nostra sententia vel sub dubio læsa videretur : Claudii Sanctesii, et Caroli cardinalis Lotharingiæ epistolæ : Pii IV responsum egregium : ea tantùm in concilio Tridentino definienda, in quæ omnes catholici conspirarent.

Neque verò mirum est in professione orthodoxæ fidei à Pio IV prætermissa esse illa, quæ inter catholicos controversa essent, cùm eam professionem ex concilii Tridentini decretis, et ad eorum mentem esse à se editam ipse testetur. Cui quidem concilio, attestante Pallavicino, è societate Jesû cardinali, illius synodi nobili historico, idque centum in locis, nihil fuit antiquius, quàm ut à controversis in Ecclesiâ catholicâ quæstionibus abstineret; quod quidem vel studiosissimè, in eâ quam tractamus quæstione, factum esse idem historicus profitetur. Scribit enim sic, Joanne Giattino, ejusdem societatis interprete [1] : « Potissima legatorum (pontifi» ciorum) cautio fuit, ne dum ageretur de rebus

[1] *D'Argentré, Coll. Jud. etc. tom. I, p. 413 : et ap. Dried. tom. III. fol. 171.*
[2] Francisci I.

[1] *Pallavicin. Hist. Conc. Trid. lib. XIX, cap. XI, p. 113, ed. Antuerp. 1673.*

» unde videbantur vincula posse injici manibus » pontificiis, impingeretur in sediliosam quæ» stionem de prærogativâ inter ipsum et conci» lium. » Hæc autem ad Pii IV pontificatum pertinent; cùm postea, eodem Pontifice, de sacramento ordinis ageretur, instarentque permulti, Hispani præsertim, quibus se nostri adjungebant, definiendum esse jurisdictionem episcopalem à Christo immediatè esse profectam, legati postulabant, ut quemadmodum de episcopis, ita etiam de Papâ vera exponeretur fides, et jam aliqui canones nostris propositi erant. « Tum » cardinalis Lotharingus ad se Paleotum * acci» vit, eique significavit sè non potuisse, quan» tàvis adhibitâ diligentiâ, suos et episcopos et » theologos, (gallicanos scilicet, quorum ipse » dux antesignanus esset), adducere ad decre» tum illud canonesque accepiandos, quòd im» primis non admittebant ea verba, *inesse po» testatem summo Pontifici regendi Ecclesiam » universalem*, cùm illa officerent sententiæ » neganti eum esse superiorem concilio; ac » proinde, loco *Ecclesiam universalem*, po» nendum esse, *omnes fideles et omnes Eccle» sias* [1]. »

Neque tamen nostri ignorabant ea verba à concilio Florentino, Græcis quoque approbantibus, in decreto unionis esse edita, atque optimo sensu, neque ipsis repugnante, intelligi posse, uti postea videbimus. Sed cùm in diversam sententiam ab adversariis ea verba traherentur, nostri episcopi ac theologi summo consensu vehementissimè refugiebant. Adeo verebantur ne, vel ambiguis verbis, ab antiquâ atque animis penitus infixâ doctrinâ discedere viderentur. Quorum sententia à Paleoto perlata ad legatos, et ad Pium IV statim perscripta est. Neque ita multò post regis christianissimi oratores, legatos pontificios eâ de re conveniunt. Quid autem egerint narrat Lansacius unus oratorum, duabus epistolis ad Lislium Romæ legatum [2]. Sed præstat audire ipsum cardinalem ita referentem.

« Tum, inquit [3], Ferrerius (oratorum unus) » quasi pro certissimo posuit, concilium supra » romanum Pontificem esse; religionem et Ec» clesiam gallicanam non modò id sentire, sed » profiteri, et jurejurando affirmare, tanquam » articulum necessarium; idque jure optimo ex » Constantiensis concilii auctoritate: præscribi » quidem sibi in mandatis regiis, ne hujusmodi » controversiam excitarent, sed simul ne libe» rum sinerent aditum cuilibet verbo, quod illi » ipsorum religioni opponeretur; ac propterea » hujus rei declarationem à se retardatam fuisse, » donec ab ipso tempore ac negotio cogerentur. » Ad hæc verò legati, pontificiam quidem supra concilium auctoritatem efferre; concilii Constantiensis decreta interpretari; apertè significare se minimè à proposito discessuros. Cæterùm in speciem ista; cùm et viderimus, quàm in eum scopulum impingere vererentur; et certum sit ea verba, quæ nostros movebant, in synodi decretis consultò prætermissa esse.

Neque id sine conscientiâ Pii IV factum esse, cùm ex se perspicuum est, tum si quis addubitet, idem historicus memorat. Eo namque teste, Pius IV eâ de re monitus ita rescripsit, ut quanquam rationibus Florentinum decretum tuebatur, « subderet tamen, ubi arduitas » in eo quoque ostenderetur sine dissidio insu» perabilis: satis futurum Pontifici, si nec de » suâ, nec de episcoporum potestate quidquam » exprimeretur, *illis tantùm editis definitioni» bus, in quas Patres unanimi consensu con» spirarent* [1]. » Quominùs admirere, in fidei professione non esse appositam illam formulam ab eo Pontifice, qui ab eâ quoque in synodi Tridentinæ decretis abstineri voluerit.

Cæterùm quod Pius IV scripsit, « ut eæ de» finitiones ederentur, in quas Patres unanimi » consensu conspirarent, » id verò tantâ sede, tantoque Pontifice dignissimum fuit. Neque enim in fidei decretis, quid privati quique seorsim sentiant; sed quid communis traditio omnes doceat, attendendum est. Quare Pius IV non agit pugnaciter, neque ea sibi tribuenda contendit, quæ multi privato sensu, sed quæ omnes communi fide tribuerent, atque à formulâ Florentinâ, rectâ licèt, si bene intelligatur, sed tamen dubiâ, Gallis in tantâ re omnem ambiguitatem recusantibus, temperandum putat.

Quid autem Gallos nostros ad eam formulam Tridenti omittendam, moverit, unus, omnium quotquot in eâ synodo aderant Parisiensium theologorum doctissimus et sanctissimus Claudius Sanctesius *, postea Ebroicensis episcopus, fidei catholicæ adversùs lutheranos et calvinistas,

* PALEOTI, jurisconsultus nobilis, in concilio Tridentino de romanâ Sede optimè meritus, à Pio IV ad cardinalatum evectus est. Multos habemus PALEOTI libros piè doctèque scriptos, et imprimis tractatum cui titulum fecit, *de bono Senectutis*. Hujus viri laudum pars est non minima, quòd familiaris fuerit SS. Carolo Borromæo, Philippo Nerio, et ferè omnibus, qui hoc sæculo sanctitatis et doctrinæ gloriâ floruerunt. (*Edit. Paris.*)

[1] *Pal. Hist. Conc. Trid. lib.* XIX, *cap.* XIII, *p.* 127. — [2] *Lett. de Lans. etc. Mém. pour le Conc. de Trente*, p. 379, 381. — [3] *Pall. loc. cit. cap.* XIV, *p.* 131.

[1] *Pall. cap.* XV, *p.* 156.

* Claudius Sanctesius, quem *hæreticorum Flagellum* vulgò appellabant, inter omnes sui ævi controversistas, cum doctrinæ ubertate, tum argumentorum vi ac pondere primas tenuit. (*Edit. Paris.*)

scriptis quoque editis, defensor egregius, lucidissimè demonstrabit. Is enim ad Claudium Espencæum * doctorem item Parisiensem, virum eâ ætate doctrinæ ac pietatis laude commendatissimum, hæc scribebat 15 Junii 1563, quo tempore hæc Tridenti maximè tractarentur [1] : « Rogo ut rescribas an placeat Papam » definiri et appellari *pastorem universalis Ecclesiæ, habentem plenam potestatem regendi et pascendi universalem Ecclesiam.* Neque » hic ignoramus nonnullos romanos Pontifices » ita locutos esse, et id recto sensu dici posse; » sed quæstio est, an in concilio tam celebri, » quàm istud est, determinari possit absque » periculo; ne, quod aliquos velle videmus, hæc » verba trahantur in eam sententiam quæ con- » cilium Papæ subjicit. » Vides apertè non modò quid nostri refugeriat, sed etiam à quo postea Tridentina synodus, romano Pontifice auctore, temperarit.

Et eam quidem formulam ex Florentinâ synodo sumptam in eâdem epistolâ testatur Sanctesius. Sed nostri, Basileensi synodo addicti, synodum Florentinam eò factam putabant, « ut romani Pontifices non concilio tantùm, » sed etiam omni reformatione superiores es- » sent. »

Atque in hâc sententiâ cum cæteris episcopis cardinalem etiam Lotharingum ** fuisse, docet ea epistola, quam bis temporibus ad Bertonem suum secretarium, tum Romæ cardinalis nomine agentem, dedit. Quâ quidem epistolâ hæc summo Pontifici suo nomine significanda scribit [2]: « Quod ad illum titulum spectat, quem summo » Pontifici ex Florentinâ formulâ dare satagunt, » se quidem Gallum; neque inficiari velle se in » Parisiensi Universitate educatum, in quâ do- » ceatur concilii auctoritatem pontificiâ supe- » riorem esse, atque hæresis notentur qui con- » trà sentiant, et totam Galliam in concilii » Constantiensis, ut œcumenici, decreta omnia » consentire; Basileensem sequi; Florentinam, » neque œcumenicam, neque legitimam habere; » certumque Gallis mortem pati potiùs quàm se » ab eâ sententiâ dimoveri sinant. Quare absti- » nendum jam esse ab iis vocabulis, ac theologos » quidem ad cœlum usque vócem sublaturos : » regni privilegia hâc veritate niti; ita subverti » omnia, si contraria sententia statuatur : ex- » pectare verò ut gallorum ullus antistitum in » id consentiat, stultum errorem esse. Oratores » quoque regios solemni contestatione questuros, » ac schismatis initium immiaere. »

Quibus omnibus liquet quo tum loco res essent, et nostros quidem omnes, in antiquâ Parisiensis Academiæ, totiusque adeo Ecclesiæ gallicanæ sententiâ publicè perstitisse, idque Pio IV renuntiatum esse; atque adeo abfuisse nostros ab illo decreto probando, quod pontificiam superioritatem adstrueret, ut Florentinam quoque formulam, quâ illam adstrui quibusdam videretur, omitti vellent; Pontificem verò in ea omnia ita consensisse, ut ab eâ formulâ non modò in synodo Tridentinâ, verùm etiam in edendâ fidei professione consultò abstineret.

CAPUT III.

Circa Florentinam formulam solemnis distinctio : quòd romanus Pontifex regat universalem Ecclesiam *distributivè*, non *collectivè* : de eâ distinctione Andreæ Duvallii locus : ea distinctio non merè scholastica, sed à concilio Constantiensi, Martino V expressè approbante, deprompta.

Ut autem pleniùs intelligatur rectus ille bonusque sensus, quem in Florentinâ formulâ nostri etiam agnoscerent, placet interpretem haud sanè suspectum adhibere, Andream Duvallium, qui inter theologos Parisienses antiquæ sententiæ abolendæ primus auctor extiterit, ac *Duvallistas*, suo nomine fecerit. Is verò refert Eugenii IV ac synodi Florentinæ verba in decreto unionis, quibus definitur [1] : « Romano Pontifici, » ut Christi vicario, Petri successori, totius Ec- » clesiæ capiti, omnium christianorum patri, » ac doctori, pascendi, regendi, gubernandi » universalem Ecclesiam plenam potestatem à » Christo esse traditam. » Sic autem interpretatur : « Satis, inquit [2], constat concilium Flo- » rentinum auctoritatem, Papæ supra conci- » lium non definivisse. Nam etsi definiat eum » esse Christi vicarium, totius Ecclesiæ ca- » put, et à Christo illi traditam potestatem re- » gendi universalem Ecclesiam; *hoc tamen ne- » mo eorum, qui contrà sentiunt, negat.* Illius » enim potestatem in Ecclesiam universalem, » ubique locorum diffusam admittunt, et omnium » christianorum patrem et doctorem eum ag- » noscunt; sed contendunt concilium non prop- » terea definivisse eum in Ecclesiam universa-

* Espencæum, qui cum Sanctesio erat in famulatu cardinalis Lotharingi, ea laus singularis commendat, quod animi lenitatem à quâ tum abhorrebant Sorbonici doctores, studiosissimè coluerit. (*Edit. Paris.*)

[1] *Mém. pour le Conc. de Trente. pag.* 442.

** Cardinalem Lotharingum principem magnificum et munificum quis non novit? Hunc romani vocabant *Papam ultramontanum*; quippe qui eum viderent divitiis abundantem, insuper suâ auctoritate omnia apud Gallos posse. (*Edit. Paris.*)

[2] *Lett. du card. de Lorr. à Bret. son secr. ibid. p.* 556.

[1] *Tom.* XIII *Conc. post sess.* XXV *Conc. Flor. col.* 515. — [2] *Duv. tract. de sup. R. P. aucl. part.* IV. *quæst.* VII.

» lem, quatenus est *legitimè congregata*[1], *et est* » *in concilio aliquo generaliter per suos prælatos unita et consentiens*, potestatem habere. » Tunc enim, inquiunt, Ecclesia universalis est » totum quoddam, id quamlibet sui partem, » etiam præcipuam, qualis est romana Ecclesia, auctoritatem habens : ideoque cùm nomen hoc (*universalis Ecclesia*) dupliciter sumatur, *distributivè* quidem pro omnibus » Ecclesiis per orbem diffusis, et *collectivè*, id » est pro concilio generali; priori modo, aiunt, » concilium Florentinum definivisse summum » Pontificem in Ecclesiam universalem habere » auctoritatem, non tamen posteriori. » Perspicuè ille quidem, ut solet. Cæterùm illa distinctio *distributivè*, *collectivè*, ne vana ac nimis scholastica videatur, cam adversùs Viclefum synodus Constantiensis et Martinus V totaque Ecclesia catholica docuit.

Sic certè statuit sessione VIII Constantiense concilium : sic repetitum legimus decretali *Inter cunctas*, quam contra Viclefum, sacro concilio Constantiensi approbante, Martinus V edidit [1]. Propositio Viclefi XLI : « Non est de necessitate » salutis credere romanam Ecclesiam esse supremam inter alias Ecclesias. Error est, si per romanam Ecclesiam intelligat universalem Ecclesiam, aut concilium generale, aut pro quanto » negaret primatum summi Pontificis super alias » Ecclesias particulares. » En illud *distributivè* à concilio Constantiensi et Martino V disertè probatum : en quo sensu tanta synodus, tantusque Pontifex decernant pontificiam potestatem in Ecclesiâ primam et supremam esse ; hoc est ita supremam, non quòd sit super omnem conjunctim et *collectivè*, ut aiunt, Ecclesiam; sed quòd sit super omnes Ecclesias particulares separatim ac *distributivè* sumptas. Hæc tamen, si placet, non urgeamus adhuc totis viribus : sit tantisper in suspenso quæstio, an Pontifex adunatæ et ex toto orbe collectæ Ecclesiæ obediat, an imperet : concilii Constantiensis decreta taceamus, et illam à concilio in Pontifices, etiam in fidei causis assertam potestatem. Certè concilium Florentinum in decreto unionis eâ voce utitur, quæ utrique sententiæ possit accommodari; adeo ab alterutrâ condemnandâ abhorrebat.

Atqui illud est unionis decretum, quo Constantiensia et Basileensia decreta penitus elisa esse, et Cajetanus et Bellarminus postea, et nunc Lovanienses aliique inclamant [2]. Nos ultima decreti verba, quæ nobis favent, consultò prætermittimus, et in alium rejicimus locum : ea tantùm promimus, quibus nos maximè urgeri putant, atque in his ipsis verbis à nostrâ sententiâ condemnandâ studiosissimè temperatum fuisse luce clarius, atque ipso Duvallio fatente, intuemur.

Quid ad hæc responderi possit haud equidem intelligo. Certè enim decreta Constantiensia præcesserant, et Florentini concilii tempore Basileense habebatur, et de potestate concilii supra Papam, vel Papæ supra concilium, summâ utrinque contentione agebatur, et eâ disputatione omnia personabant : an romanus Pontifex ita toti præesset Ecclesiæ, ut adunatâ quoque et collectâ superior esset : an ita, ut omnibus quidem particularibus præstaret Ecclesiis, sed in unum congregatis, et generale concilium facientibus obediret? Quid ergo quæstione ortâ factum oportuit, si decidi placebat? An non Florentinis et Eugenio IV idonea verba suppetebant, quibus alteri parti omne præcluderetur effugium? Cur ergo adhibent communes utrique parti voces? Nempe rem in integro saltem relinqui volebant, quodque in confesso esset Pontifici asserebant : summam illam in concilio potestatem omittebant, quam si ipsi vel maximè admitterent, neque Græci unquam, neque reliquæ Ecclesiæ probaturi essent.

Et tamen illa etiam in Florentino concilio inter utramque sententiam librata ac temperata verba, postquam pontificiæ superioritatis assertores ea sibi planè favere jactarunt, non modò episcopi ac theologi gallicani, verùm etiam tota synodus Tridentina, et ipse Pius IV, cùm in synodi decretis, tum in fidei professione omissa voluere : ne scilicet parum veritati consulerent, si cuiquam videri possent definire voluisse ea, quæ in scholis utrinque disputata, non satis firma constansque traditio attulisset.

Quod quidem divino planè consilio factum esse constat. Cùm enim hæ duæ formulæ, illa Florentina scilicet, et ista Pii IV re ac summâ conveniant, eumdemque primatum alia aliis verbis, ambæ tamen pariter ac sufficientissimè prædicent, sanè oportebat anteferri eam, quæ cùm hæreticos æquè convelleret, catholicis aptior congruentiorque haberetur; ut quemadmodum veritas, ita etiam pax et charitas in Ecclesiâ catholicâ coleretur.

Neque nostros quidquam ampliùs flagitasse Pallavicinus refert. Tametsi enim post Constantienses canones sententiam suam ad fidem pertinere crederent, simul intelligebant, aliud esse quod ipsis videretur, aliud quod toti Ecclesiæ catholicæ definiendum putarent. Quare fovere pacem, et catholicos omnes charitate complecti, æquum arbitrabantur. Quæ quidem secuti eorum successores, in hâc postremâ Declaratione, simul et avitam sententiam, Ecclesiæ catholicæ, ne quid

[1] *Tom. XII Conc. col.* 265. — [2] *Doct. Lov. et Disq.*

jam dicamus ampliùs, utilem, defenderunt, et ab omni prorsus censurâ temperarunt.

At in eos tam doctos, tam modestos, tam paci catholicæ consulentes, Strigoniensis archiepiscopus, aculeatæ censuræ gladium stringit; eorum articulos absurdos, detestabiles, schismaticosque pronuntiat, ut eam doctrinam, quam visam, agnitam, inculcatam, tot Pontifices, tot synodi intactam saltem illæsamque reliquerint, unus ille audacior validiorque conficiat.

CAPUT IV.

Ex antè dictis probatur cleri gallicani Declarationem jam in tuto esse, nondùm licèt prolatis probationibus; Leonis X in concilio Lateranensi et adversùs Lutherum acta, nihil ad rem facere, Tridenti acta, et Pii IV professio probant.

Vide interim, lector candide, quantùm è jure nostro decedamus. Nondum quæstionis arcana reseramus: quid Eugenius à synodo Basileensi postularet, in quibus convenirent, in quo dissiderent; quid postea addiderunt, et quæ jam à nobis extorquere velint pontificiæ potestatis immodici atque improvidi, eoque jam nomine, non satis idonei defensores, hæc nondum explicamus; probationes nostras, instrumenta causæ, Constantiensia decreta sessionum IV et V nondum producimus: illa, inquam, decreta quibus Patres totaque universalis synodus *declarant, statuunt, definiunt* conciliis œcumenicis quibuscumque potestatem à Christo immediatè datam eam, cui etiam Papa *obedire teneatur* [1]: neque tantùm in causâ schismatis, quam tractabant; « sed etiam in iis quæ » pertinent ad fidem et ad reformationem Eccle- » siæ in capite et in membris; » hoc est, in omnibus causis, quæ generales essent, quæ ad statum universalis Ecclesiæ pertinerent, et maximè in fide, quæ sit omnium fundamentum. Hæc nondum urgemus, necdum asserimus, uti profectò, Deo dante, luce clarius faciemus, Constantiensis concilii, motâ quæstione, sensum perspicuum, judicium firmum, certam et inconcussam auctoritatem. Nondum proferimus decreta pontificum Martini V, ipsius Eugenii IV ac Pii II, aut concilii etiam Florentini, quibus Constantienses canones apertissimè comprobentur. Decretum unionis tantùm, eamque decreti, quæ maximè nobis objici soleat, partem exponimus; et jam ab omni censurâ, ab omni periculo tuti sumus: tanta causæ vis et veritas inest?

Nondum, inquis, tuti. Nam etiamsi à Florentinis Tridentinisque decretis, ac Pii IV professione uti, ad Leonem X et Lateranensia sub eo decreta hæreatis necesse est. Pontificiam namque superioritatem à concilio Lateranensi assertam Bellarminus et alii contendunt; et Suarez nostram de pontificiâ infallibilitate sententiam à Leone X in Luthero damnatam, et quidem hæresis, confidenter affirmat [1]. Hæc quidem dispungemus statim; et quàm trepida Bellarminus, quàm vana Suarez dixerit ostendemus. Interim quærimus an non ea omnia Tridentina synodus, et Pius IV tenerent? Si transacta, confecta, definita res erat, cur omitti placuit? Nam profectò Lutherus eam quæstionem moverat; et à Leone X ritè damnatus, ad synodum universalem provocaverat; et Constantiense concilium obtendebat, et Parisienses auxilio advocabat. Id quoque censores nostri objiciunt [2], quasi necesse sit à nobis rejici ea omnia quibus sycophanta perditissimus abusus est. Ergo contemnamus theologicas Facultates, quas frustra appellavit; et episcopalem auctoritatem, quam in archiepiscopo Moguntino, et papalem quoque, quam in Leone X implorabat. An quia impurus nebulo sacra omnia nomina ordine invocavit, ut ausu sacrilego omnia conculcaret, nos catholici antiquam traditionem et judiciorum ecclesiasticorum ordinem evertemus? Sed profectò id verum, si contra fidem Ecclesiæ traditam, atque in legitimo concilio definitam homo audacissimus aliquid attentarit, id in Tridentinâ synodo, id in professione fidei quæ Luthero opponeretur, non dissimulatum, sed vindicatum oportebat. Tunc enim vel maximè valebat illud: « Error cui non » resistitur, approbatur [3]; » et illud Augustini: « Dicatur ergo verum, maximè ubi aliqua quæ- » stio ut dicatur impellit [4]. » Cur ergo hic tanta synodus, tantusque Pontifex conticescunt? An ut Gallis parcerent, catholicam veritatem, agnitam ab Ecclesiâ, ac certâ sententiâ definitam, Luthero prodidere? Id velint scilicet Ecclesiæ hostes: id frater ille Paulus Soavis * pro magno compararit: ille, inquam, calvinista cucullatus, et catholici nominis specie, non modò synodi Tridentinæ, verùm etiam fidei catholicæ insectator. Procul verò hæc à piis. Nempe ea omnia, quæ nobis objectantur, Tridentini Patres et ipse Pius IV omissa

[1] *Vid. tom.* XII *Conc.*

[1] *Bell. lib.* II *de Conc. auct. c.* XVII, *et pass. Suar. de fide, disp.* V, *sect.* VIII, *n.* V. — [2] Disq. *art.* IX, *pag.* 45. Doct. Lov. *art.* IX, *p.* 69. — [3] *Decr. dist.* LXXVIII, *cap. Error.* — [4] *Aug. de Dono persever. lib.* II, *cap.* XVI, *n.* 40.

* Is est FRA-PAOLO, adeo hæreticis amicus, ut lætaretur si quando audiret prosperum quid illis contigisse, interim gemeret, quòd sibi non liceret eorum dogmata palam profiteri. Sanè BOSSUET in eum acerbior videri posset, nisi ii qui ejus causam defendendam susceperunt, hic expressos veris coloribus hujus servitæ mores non obscure faterentur. Et quidem P. LE COURAYER in vitâ FRA-PAOLO *Historiæ concilii Tridentini* præfixa docet, illum quàm impensissimè hæreticis favisse, et defendisse illam, quam vocant *religionum tolerantiam*: quâ re plus nocuit fidei, quàm nocuisset, si apertè ad partes reformatorum se junxisset. (*Edit. Paris.*)

volnere, quòd ea omnia vel intellecta esse perperam, vel pro fidei decretis frustra venditari judicarent.

Atque hæc suo loco fusiùs exequemur; neque Lateranensibus nostra impugnari, sed asseri potiùs, quàm seriò dicimus, tam perspicuè demonstrabimus; et anteriores synodos, anteriores Pontifices, qui nostra confirment, innumerabiles proferemus. Interim, ex his quæ diximus, satis superque constat, quæ synodi, quique Pontifices, post exortam eam quam tractamus quæstionem de pontificiâ potestate, adversùs hæreticos et schismaticos decreverint, definiverint, fidei professionem ediderint, ab iis ita voces esse temperatas, ut nostram sententiam auditam, cognitam, totâque Ecclesiâ personantem, ab omni censurâ illæsam relinquerent.

CAPUT V.

Parisiensium doctorum veneranda auctoritas : horum antesignani Petrus de Alliaco Cameracensis cardinalis, et Joannes de Gersone Parisiensis Ecclesiæ et Universitatis cancellarius, viri omni doctrinæ ac pietatis laude cumulati : hujus rei multi testes : de Joanne Gersone professoris Lovaniensis castiganda audacia.

Qui tot synodorum, totque Pontificum auctoritate contemptâ, nihil jam in nos nisi censuras meditantur, cogitare oporteret quantâ virorum illustrium copiâ, quanto præsidio fulciamur. Ac, ne jam prisca sæcula replicemus, satis constat à Constantiensis, imo etiam Pisani primi concilii * temporibus, re scilicet discussâ, et in quæstionem vocatâ, multis jam sæculis eam sententiam, quæ in generalibus atque etiam in fidei negotiis conciliorum auctoritatem pontificiæ anteferret, doctissimis quibusque et sanctissimis viris placuisse, ut quæ et Scripturæ auctoritate niteretur, et vetustissimâ traditione constaret, et à concilio Constantiensi facto decreto approbata esset.

Possumus commemorare scriptores egregios, qui hæc summâ gravitate defenderint, imprimis Parisienses, et eorum antesignanos Petrum de Alliaco Cameracensem cardinalem, et Joannem Gersonem, quorum sententiam nullus ignorat : sed qui viri fuerint non omnes æquè sciunt.

Petrus Alliacensis ** is est, qui obscuro genere oriundus, ex tenuissimâ re Parisiis theologiæ doctor, regii Navarrici collegii magister, Universitatis cancellarius, tum Cameracensis episcopus, ad Pisanum concilium Burgundi ducis nomine legatus, à Joanne XXIII cardinalis factus, concilii Constantiensis, totiusque Ecclesiæ lux, et optimi cujusque consilii auctor, rebus ibi præclarè gestis, extincto schismate, vicleffianâ hussitanâque hæresibus ejus maximè operâ debellatis, à Martino V legatus in Galliam * missus, piè sanctèque obiit **. Dictus *Aquila Galliæ*, et *hæreticorum Malleus indefessus*, et à Bellarmino quoque [1], non sine laude inter scriptores ecclesiasticos recensitus, nec minùs pietatis, christianæque prudentiæ, quàm doctrinæ laude commendatus.

Joannes Charlierius, à natali vico in Rhemensi tractu de Gersone dictus, Petri de Alliaco discipulus, et in cancellarii Parisiensis officio successor [2], vir *doctus ac pius* à Bellarmino appellatus [3], omnium hæresum insectator, difficillimis Ecclesiæ reipublicæque temporibus, dum factio Burgundica totâ Galliâ desæviret, impiamque doctrinam Joannis Parvi *** de occidendis tyrannis in Ecclesiam induceret, regiæ majestatis atque familiæ, ad hæc catholicæ veritatis invictissimus propugnator, *Doctoris Christianissimi* nomine est illustratus : qui postea in concilio Constantiensi Caroli VI christianissimi regis, Ecclesiæ gallicanæ, et Academiæ Parisiensis legatus, sacrique conventùs pars maxima fuit : denique tam sanctè vixit ac scripsit, ut dignus haberetur, qui omni suaviorem unguento, *de Imitatione Christi* libellum edidisset. Cæterùm vera ejus scripta sanctitatem æquè ac doctrinam spirant, veræque pietatis non modò scientiam, sed etiam sensum gustumque præ se ferunt, atque ejus instaurandæ incredibile studium. Nec sine magno emolumento leguntur præsertim illa : *De simplificatione cordis* : *De probatione spirituum* : *De examinatione doctrinarum* [4]; quibus permotus Sixtus Senensis ****, hæc de Gersone scribit. « Is, inquit [5], ita scholasticas subtilitates dulci-

* Habiti an. 1409.

** Vide ejus vitam ante Gersonis opera, edit. Dupin, atque etiam apud Labb. act. Conc. Pis. et Const. Compendiosè quidem Alliacensis historia hic narratur à Bossuet; sed adeo accuratè, ut nihil nobis addendum supersit. (*Edit. Paris.*)

* Sive potius in Germaniam. Vide ejus vitæ historiam.

** Avenione.

[1] *Bell. de Script. Eccl. an.* 1410. — [2] *Vid. ejus vit. in edit. Dup.* — [3] *Bell. loc. cit.*

*** Fleury, et ille qui ejus Historiam Ecclesiasticam supplevit, Joannem Parvum addicunt Franciscanorum familiæ, quod falsum esse firmis rationibus probat P. Le Mercier ipse franciscanus. Ut ut sit, Joannes Parvus primùm pro doctrinâ gallicanâ de extinguendo schismate pugnaverat, et aliquid existimationis sibi comparaverat, quam deinde ipse violavit, libro edito, quo hanc propositionem defendit : Aurelianensem ducem justè à sicariis quos apposuerat dux Burgundionum fuisse occisum. Hanc doctrinam synodus Constantiensis hæreticam judicavit et damnavit. Haud scio utrum quisquam ante Joannem Parvum hanc parricidalem doctrinam in Ecclesiam invexerit. (*Edit Paris.*)

[4] *In edit. Dup. tom.* I *et* III.

**** Sixtus Senensis ex judaismo ad fidem conversus, ac prædicatorum familiæ addictus, auctor est libri cui titulum fecit *Bibliotheca sacra*. In eo libro exponit *auctores sacrorum librorum*, et de horum interpretibus fert judicium, multasque præterea quæstiones tractat. (*Edit. Paris.*)

[5] *Sixt. Senens. Bibl. sanct. lib* V, *p.* 353.

» bus theologiæ mysticæ affectibus miscuit tem» peravitque, ut addubitandum sit an eruditione » pietatem, vel pietate eruditionem superaverit. » Ea Gerson apud omnes existimatione fuit. Demum vir maximus atque sanctissimus in pio officio docendi catechismi, Lugdini obiit, ubi ejus memoria in benedictione est, et *in odoris compositionem*; adeo ut, post indiculum sanctorum Lugdunensium, » inter pios Lugdunenses non » vindicatos, at sui sæculi omnium judicio ra» rum lumen, » miris cum laudibus à Theophilo Raynaudo jesuitâ * referatur [1].

Extant de eodem Gersone ab episcopo Basileensi ad clerum Lugdunensem, ejusdemque cleri ad episcopum Basileensem, anno 1504, conscriptæ epistolæ, quæ testentur Caroli VIII ejusque confessarii Laurentii Barelli carmelitæ, ac postea Sistaricensis episcopi, operâ, « crec» tum esse in divi Joannis Gersonis decus et » laudem, devotum sacellum, ubi super altare » ejus imago depicta est, magnusque populi con» cursus pro obtinendâ ope divinâ affluit, et plu» rimi se adjuvari beati Gersonis precibus præ» dicant et testantur [2]: » quibus motus Andreas Saussæus, Tullensis episcopus, in Martyrologio gallicano, de Gersone ad 4 idus Julii hæc habet[3]: » sed beatitudinis famam, ac cultum, Lug» duni præsertim, ubi piam efflavit animam com» muni omnium ferè suffragio obtinuit. » Quo loco multa de Gersonis virtutibus miraculisque refert. Sed hujus viri postea, anno 1643, detectum sepulcbrum, ejus celeberrimæ sanctitatis ac priscorum miraculorum, novis quoque additi, memoriam renovavit. Scripsit historiam *Sthephanus* Pincy Lugdunensis, et Alphonso Ludovico Richelio cardinali, Lugdunensi archiepiscopo, inscripsit [4]. Quæ non eo dicimus, ut inter sanctos publicâ religione invocandos Gersonem appellemus, nondùm à sanctâ Sede apostolicâ vindicatam; sed ut tanti viri piam memoriam commendemus.

At eam invadit Nicolaus Dubois ** professor Lovaniensis, atque etiam Gersonem miræ simplicitatis virum, et christianæ paupertatis, si quis fuit unquam, amantissimum, « Vertum» nam, faveatis auræ sectatorem, ac beneficio» rum appetentem, » haud minùs imperitè quàm ineptè scripsit; eòque processit amentiæ ac stuporis, ut vitio quoque Gersoni vertat, quòd « exosus factus omnibus, è Galliâ in exi» lium pulsus, ipsi quoque serenissimo Burgun» diæ duci, contra quem in synodo Constan» tiensi declamaverat, invisus fuerit. » Hæc de Gersone nostro Nicolaus Dubois, melior profectò Burgundus, quàm theologus; qui non ferat in œcumenico concilio perorantem Gersonem adversùs serenissimum ipsius ducem Joannem Audacem, Ludovici Aurelianensis cæde manantem, qui necem infandam horrendâ hæresi tueretur. Hæc scribere non puduit theologiæ professorem, atque insuper sancto viro exprobrare exilia pro catholicâ fide tolerata, à nefario duce, qui regis sui conculcatâ majestate, fratrisque ejus fuso sanguine, rerum in Galliâ potiretur.

Hæc de Alliacensi ejusque discipulo Gersone dicenda babebamus. Neque quod quidam objiciunt, eorum auctoritatem infringi putamus, quòd schismatis tempore scripserint. Imò verò eo firmari potiùs, quòd scripserint motâ quæstione; quòd » re discussâ et eliquatâ, ut ait Au» gustinus, adque ad plenarii concilii auctori» tatem roburque perductâ [2]; » denique quòd ei doctrinæ schisma quoque ipsum tam tetrum; tamque inveteratum cesserit.

Hos verò post sanctos Patres et post sacratissimas œcumenicas synodos Pisanam et Constantiensem, hos, inquam, schola Parisiensis suæ sententiæ duces habuit; neque illos quidem, ut nonnulli jactant, in hoc argumento suspectos; imò verò apostolicæ Sedis ac pontificiæ majestatis contra Viclefum et Hussum studiosissimos defensores; atque extincto schismate instauratores egregios; ut quæ de conciliorum auctoritate dixerint, amore veritatis, tuendæque fidei, ac instaurandæ ecclesiasticæ disciplinæ studio dixisse constet.

* Theophilo Raynaudo nullus fuit altero sæculo fœcundior, ut satis probant viginti volum. in-fol. ab eo scripta, de rebus ut plurimum extraordinariis, quæque admiscuit variâ admodum et multiplici eruditione. Stylum habet facilem, sed mordacem. (*Edit. Paris.*)

[1] *Theoph. Rayn. Mantissa, etc. p.* 391. — [2] *Vit. Gers. p.* 171. — [3] *Vid. hoc Martyr.* — [4] *Ant. Gers. op. p.* 189.

** Nicolaus Dubois hæc de Gersone dicit, loc. cit. n. 17: « Dum » ubique auram quam sibi putat favere sectatur, et sæpe con» queritur quod ipsi de beneficiis ecclesiasticis abundantiùs non » provideatur, factus est exosus omnibus, e Galliâ in exilium » pulsus: ipsi quoque serenissimo Burgundiæ duci, contra quem » in concilio declamaverat, aliisque Germaniæ principibus invi» sus, » etc. Gersonem antea levitatis arguerat, eo quòd postquam Benedictum XIII pro vero ac legitimo pontifice coluerat, deinde ad partes Alexandri V transierat. Quâ in re D. Dubois prodit se accusatorem temerarium et falsum, aut certè virum historiæ hujus sæculi omnino ignarum. Etenim Gallia atque adeo Gerson Benedictum XIII coluit pro pontifice usque ad concilium Pisanum, in quo concilio Benedictus loco motus est, eique suffectus Alexander V, quem statim Gallia et Gerson susceperunt. (*Edit. Paris.*)

[1] *Pars* I. *refut. art.* IV, *n.* 15, 16, 17. — [2] *Aug. de Bapt. lib.* II, *cap.* IV, *n.* 5; *tom.* IX, *col.* 98.

CAPUT VI.

An, ut quibusdam videtur, quæstio de superioritate à quæstione de infallibilitate, secundùm Alliacensem et Gersonem, separari possit? Refertur caput *Si Papa*, aliique ex decreto Gratiani loci et glossæ celebres, quæ Parisiensibus præluxerant : hinc pro certo assumptum, Papam etiam ut Papam : esse fallibilem.

At fortè romano Pontifici, non ut supremam illam in concilia generalia potestatem; ita etiam infallibilitatem detrahebant. Video enim qui has quæstiones separandas putent. Verùm auctores nostri ne id cogitabant quidem; imò non aliâ magis ratione synodum universalem ipso Papâ superiorem putabant, quàm quòd hic *deviabilis* sive *fallibilis*; illa *indeviabilis* et *infallibilis* esset. Vel ut alio modo ex eorum sanè verbis exponit Bellarminus [1], summam et absolutam potestatem in Ecclesiâ ponebant, ut in » regulante, » quia Ecclesiæ est regulare et dirigere Papam, » cùm ipsa non possit errare; Papa autem possit. » Quare alteram quæstionem, vel teste Bellarmino, ab alterâ suspendebant, nedum sejungi posse suspicarentur.

Atque illi quidem multa ex Scripturis, multa ex antiquitate testimonia et exempla referebant, quibus Ecclesiæ, adeòque concilii eam repræsentantis auctoritas potior haberetur. Multa repetebant ex decreto Gratiani et glossis, quibus rebus tum plurimum utebantur. Memorabatur imprimis caput *Legimus*[2], quod est Hyeronimi : ex quo capite hæc verba promebant : « Si auctori- » tas quæritur orbis major est Urbe. » Scio responderit et alicubi in decreto ad marginem adscriptum : major *extensivè*, non *intensivè*, dignam Turrecrematæ subtilitate distinctiunculam. Cæterùm, qualiscumque est, huic loco non congruit; quærebatur enim, non quis multitudine aut quantitate, sed quis auctoritate præstaret. Favet glossa ad verbum « *major est*, et est » hic argumentum, quod statuta concilii præju- » dicant statuto Papæ, si contradicant. » Quem textum unà cum glossâ suâ Petrus de Alliaco et alii Parisienses vehementissimè inculcabant. Sed inter omnia argumenta illud imprimis urgebant: *deviabilem*, nempe Pontificem *indeviabili*, nempe Ecclesiæ atque concilio postponi oportere.

Porrò locutio hæc, *deviabilis* et *indeviabilis*, adeo usitata nostris, à capite *Si Papa* duxit exordium. Sic autem habet caput illud apud Gratianum [3] : « Si Papa suæ et fraternæ salutis negli- » gens, deprehenditur inutilis et remissus in » operibus suis, et insuper à bono taciturnus » (quod magis officit sibi, et omnibus), nihilo- » minùs innumerabiles populos catervatim secum » ducit, primo mancipio gehennæ, cum ipso » plagis multis in æternum vapulaturos, hu- » jus culpas istic redarguere præsumat morta- » lium nullus; quia cunctos ipse judicaturus, à » nemine est judicandus, nisi deprehendatur à » fide devius. » Hinc nimirum illud *deviabile* in summo Pontifice, quòd ab Ecclesiâ *indeviabili* necessariò *regulctur*.

Neque verò cogitabant distinctionem illam, essetne *deviabilis*, ut privata persona, an etiam ut Pontifex : vel ut Melchior Canus loquitur [1], *errore personali*, *an judiciali* : hæc nondum cogitabant. Pontificem simpliciter nullâ reservatione, exceptione nullâ, posse esse, *à fide devium* fatebantur.

Imò Gratianus etiam, *ut Pontificem et errore judiciali* à fide *deviare* posse apertè supponit, cùm de decretalium auctoritate multa locutus, hæc addit [2] : « Hoc autem intelligendum » est de illis sanctionibus vel decretalibus epi- » stolis, in quibus nec præcedentium Patrum de- » cretis, nec evangelicis præceptis aliquid con- » trarium invenitur. » Quo loco victus Melchior Canus [3], Gratianum accenset iis qui pontificiam infallibilitatem negare videantur.

Affert quidem Gratianus* hic probationem infirmam; et Anastasii II decretalem immeritò erroris insimulat; sed affert alio loco Gregorii II decretum authenticum, de quo meritò pronuntiet [4] : « Illud Gregorii sacris canonibus, imò et » evangelicæ et apostolicæ doctrinæ penitus in- » venitur adversum **. »

Extat etiam aliud à Gratiano relatum Pelagii II constitutum [5], de quo Gregorius Magnus hæc habet : « Quod mihi durum et incompetens vide- » tur : » ad quæ verba glossa apertè dicit : « Illa » constitutio fuit iniqua; » et ad verbum, *durum* : « Statutum Pelagii fuit contra Evange- » lium ***. »

Hoc autem statutum Pelagii II esse, ejus qui

[1] *Bell. de Conc. auct. lib.* II. *cap.* XIV. — [2] *Dist.* XCIII, *c.* XXIV. *Hier. tom.* IV, *epist.* CI; *al. tom.* II, *ep.* LXXXV. — [3] *Dist.* XL, *cap.* VI.

[1] *Melc. Can. de Loc. Theol. lib.* VI. *cap.* VIII. — [2] *Dist.* XIX, *cap.* VII. — [3] *Can. lib.* VI. *cap.* I.

* Gratianus hoc loco recenset inter *decretales*, *Patrum decretis et evangelicis præceptis contrarias*, hanc Anastasii II decretalem multo judicio multâque prudentiâ factam, quâ decernit, eos quos Acacius *ordinaverat ritè fungi acceptis officiis debere*; quia nimirum minister *malè bona ministrando sibi tantum nocet*. (Edit. Paris.)

[4] *Caus* XXXII, *quæst.* VII. *cap.* XVII.

** Bonifacius Germaniæ apostolus hoc à Gregorio II responsum tulerat : « Si mulier infirmitate correpta non valuerit debitum » viro reddere..... vir si se non poterit continere, nubat magis. » Hanc epistolam Gregorii reperies quoque tom, VI Conc. col. 1448. (*Edit. Paris.*)

[5] *Dist.* XXXI, *cap.* I : Ante trien.

*** Pelagius II vetuerat ne Ecclesiarum Siciliæ subdiaconi, qui sacris nondum initiati nupserant, *ulliatenus suis uxoribus miscerentur*. Nemo nescit continentiam, non nisi serò per totam Ecclesiam subdiaconis fuisse imperatam. (*Edit. Paris.*)

Gregorium proximè antecedit, probat eadem glossa, ex capite, *Multorum* [1], quod est ejusdem Gregorii Magni.

Hos Gratiani locos excutere hic non est animus, sed tantùm explicare paucis quæ nostri pro *deviabilitate*, ut vocabant, Papæ, etiam circa fidem atque evangelicam veritatem, argumenta ducerent à jure communi, communibusque glossis, et communi sententiâ; atque ab eo etiam canonum collectore, quem tum potissimùm non modò nostri, sed tota etiam Schola, neque tantùm canonistæ, sed etiam theologi auctorem sequebantur.

CAPUT VII.

Quo sensu explicarent illud : *Rogavi pro te, ut non deficiat fides tua*, Luc. XXII. 32. Eâ de re glossa notabilis, quâ maximè utebantur ; sancti Thomæ, sancti Bonaventuræ et Nicolai Lyrani loci. Petri de Alliaco locus insignis : Gersonis sententia.

Neque ullo modò movebantur hâc pollicitatione Christi ad Petrum, *Rogavi pro te, ut non deficiat fides tua*. Vulgaris enim erat interpretatio, hæc Christi pollicita referens, non ad fidem Petri aut romani Pontificis etiam de fide decernentis, sed ad fidem Ecclesiæ catholicæ, quæ Petri diceretur, quòd eam primus. Petrus præ cæteris, ac pro cæteris prædicasset, maximè cùm diceret communi apostolorum nomine : *Tu es Christus, filius Dei vivi* [2].

Hanc interpretationem firmabat glossa notabilis in caput, *A rectâ*, quòd est in decreto Gratiani [3], quæ sic habet ad verbum *novitatibus* : « Quæro de quâ Ecclesiâ intelligas quod hic di» citur, quòd Ecclesia errare non potest? Si de » ipso Papâ, qui Ecclesia dicitur? Sed certum » est quòd Papa errare potest. Responde : ipsa » congregatio fidelium hic dicitur Ecclesia, et » talis Ecclesia non potest non esse; nam ipse » Dominus orat pro Ecclesiâ : *Ego pro te roga» vi, ut non deficiat fides tua*, et voluntate la» biorum suorum non fraudabitur. » Clarum est ubi intelligat non defecturam fidem : in Ecclesiâ catholicâ scilicet, non in ipso Papâ, qui errare possit. Loqui autem de Papâ ut est publica persona, vel ex eo patet, quòd de Papâ loquatur, ut est aliquo modo Ecclesia, quod Papæ, ut privata est persona, nullo modo congruit.

Nonnulli hæc promissa Christi referebant ad Ecclesiam romanam, etiam peculiarem, à Petro fundatam; in eâque fidem Petri, hoc est fidem à Petro prædicatam, defecturam negabant.

[1] *Caus.* XXVII, *quæst.* II, *cap.* XX. — [2] *Matt.* XVI. 16. — [3] *Caus.* XXIV, *quæst.* I, *cap.* IX.

Utrumque verò sensum antiquiores etiam scholastici docuerant, imprimis sanctus Thomas dum ait : « Universalis Ecclesiæ fides non potest de» ficere, Domino dicente : *Rogavi pro te, ut non » deficiat fides tua*. »

De fide autem particularis Ecclesiæ romanæ nunquam defecturâ, idem hæc scripserat, Commentario in Matthæum [1]. « Quamvis aliæ Ec» clesiæ vituperari possunt per hæreticos, Ec» clesia tamen romana non fuit ab hæreticis » depravata, quia supra petram erat fundata. » Unde in urbe Constantinopoli fuerunt hæretici, » et labor apostolorum amissus erat. Sola Petri » Ecclesia inviolata permansit. Unde Lucæ XXII : » *Ego rogavi pro te, ut non deficiat fides tua* : » et hoc non solùm refertur ad Ecclesiam Petri, » sed ad fidem Petri, et ad totam occidentalem » Ecclesiam. »

Congruit antè dictis sancti Bonaventuræ interpretatio in hæc verba [2] : « *Rogavi pro te*, etc. Hic rogavit Dominus, non ut Petrus non caderet; » sed ut non deficeret; quia quamvis ceciderit, » resurrexit. Vel potest illud referri ad Eccle» siam Petri, pro cujus fide rogavit Dominus, » secundùm illud : *Non pro eis tantùm rogo, sed » et pro eis qui credituri sunt per verbum eorum » in me* [3], et hæc Ecclesia, quæ designatur per » Petri naviculam, licèt concutiatur, tamen non » naufragatur. » En hic refert precationem, sive pollicitationem Christi, vel ad ipsum præcisè Petrum, vel ad universalem Ecclesiam.

His favebat Nicolaus de Lyrâ [*], quem nostri multùm sequebantur in eumdem locum Luc. XXII [4]. « Ex hoc patet fidem non deficere usque ad fi» nem mundi, potissimè in Ecclesiâ romanâ, » quæ à Petro post Christum fundata est. »

Cùm ergo nostri intelligerent precationem Christi sic accipi passim ab interpretibus suo ævo celeberrimis, ut ad Petri Ecclesiam referatur, cogitabant non defecturam fidem in eâ Ecclesiâ, cujus Petrus princeps ac fundator fuisset; non autem proinde ejus successores errare et deviare non posse; tanquam necesse esset iis errantibus, ruere Ecclesiam, eorumque culpam nullo aliunde auxilio resarciri.

Atque ex his omnibus Petrus de Alliaco sua illa deprompsit, quæ tractatu *de auctoritate Ecclesiæ*, per concilii tempus Constantiæ edito,

[1] *Comm. in Matt. cap.* XVI. — [2] *Bonav. tom.* II; *Exp. in Evang. Luc. cap.* XXII. — [3] *Joan.* XVII. 20.

[*] Nicolaus de Lyrâ è franciscanorum familiâ, multa scripsit XIV sæculo, et imprimis glossam in omnem Scripturam, brevem quidem, sed concinnam, quam sæpe jam editam, Feu-Ardentius ejusdem familiæ theologus nobilis, et quidam alii doctores Parisienses cum glossâ ordinariâ rursum ediderant Venetiis, an. 1603. (*Edit. Paris.*)

[4] *Lyr. in Gloss. ord. tom.* V, *ad. c.* XXII *Luc.*

docuit : non esse, scilicet in Papâ, tantam plenitudinem potestatis, quanta est in concilio, « quia confirmatio in fide, de quâ dicitur, quòd » Ecclesia non potest errare, juxta illud : *Petre,* » *rogavi pro te, ut non deficiat fides tua*, illa » non est in Papâ; quia hoc non est dictum de » fide personali Petri, cùm ipse erraverit, sed » de fide Ecclesiæ, de quâ dicitur : *Et portæ* » *inferi non prævalebunt adversùs eam* [1], scilicet Ecclesiam. Non enim dictum est adversùs » te, scilicet Petrum. Concluditque sic : »Igitur » speciale privilegium est et singularis Ecclesiæ » auctoritas, quòd non potest errare in fide [2]. »

Neque dicas loqui eum de *fide personali Petri*, hoc est de fide Petri, ut est privata persona; non autem de fide Petri, ut est summus Pontifex, edito decreto declarans veritatem. Non enim ea tum animo cogitabant. Certè Alliacensis ab eis procul aberat, cùm fidei personali Petri quæ deficere posset, opponeret eam quæ deficere non posset fidem, non Petri pro potestate decernentis, sed universalis Ecclesiæ.

Cæterùm nihil est dubium quin Alliacensis, cùm Papæ fidem deficere posse docet, agat de Papâ decernente et judicante. Eò enim clarè pertinet tota argumentorum series ac vis. Cujus rei gratiâ allegat glossam illam suprà memoratam : » Quòd statutum concilii præjudicet statuto Papæ [3]. » Quâ quidem in glossâ certissimum est opponi, non privatam Papæ personam ejusdem personæ publicæ; sed statuta statutis, decreta decretis, et ubique spectari personam publicam.

Hinc doctissimus cardinalis hæc subdit [4] : « Hoc privilegium (quòd Ecclesia errare non » possit in fide) aliqui extendunt ad romanam » Ecclesiam, aliqui ad concilium generale, alii » qui verò restringunt ad auctoritatem universalis Ecclesiæ; sed non potest extendi ad Papam, ut dictum est. » Quo excludere intendit Papam, sive ut privatam personam, sive ut judicantem : alioqui nihil agit.

Quo autem sensu per ea tempora aliqui, præsertim ex canonistis, rei theologicæ imperitissimis, de concilio dubitarent, non est nunc quærendi locus; neque item requirendum quo sensu Ecclesiam romanam particularem à Papâ distinguerent. Id constat, pro certo habuisse cardinalem, quocumque sensu diceretur fidem Ecclesiæ minimè defecturam, id quidem ad Papam, sive ut privatam personam, sive ut decernentem, pertinere non posse.

Unde statim infert [5] : » Papam posse ab universali Ecclesiâ, vel à generali concilio eam » repræsentante in multis casibus judicari et » condemnari; et ab eo ad concilium in multis casibus posse appellari, videlicet in casibus » Ecclesiæ destructionem tangentibus. » Addit : « Aliter, sequeretur ipsum Christum... Ecclesiæ » caput..... eam non perfectè sufficienter ordinasse,..... in casu quo Papa per hæresim manifestam, et tyrannidem apertam, aut aliud » notorium crimen conaretur eam subvertere, » et nemo ei dicere posset : Cur ita facis? *per* » *viam juris eidem resistendo, id est ab eo appellando*, eum accusando, et per concilium » judicando, etc. »

Ipsa *appellationis* vox satis profectò indicat hic intelligi Papam etiam judiciario ordine procedentem, adeoque pro Papâ agentem. Quò etiam pertinent quæ idem Alliacensis non suo tantùm, sed etiam totius Facultatis nomine, Avenione dixerat coram Clemente VII [1] : » In causis » fidei à Papâ ad concilium appellari posse. » Quæ nos alio loco aptiùs referemus.

Consentanea magistro scribit Gerson, cujus hæc sunt dicta [2] : » Non reperitur in terris altera » talis infallibilis regula, nisi generale concilium » legitimè congregatum. In causis fidei non habetur in terrâ judex infallibilis, vel qui non » sit deviabilis à fide, de lege communi, præter ipsam Ecclesiam universalem, vel concilium generale eam repræsentans. In causis fidei » nulla determinatio judicialis episcopi, imò nec » Papæ solius, præcisè ut est episcopi vel Papæ, » ligat fideles ad credendum quòd ita sit de veritate fidei. » Ac pro certo statuebat Papam errare posse, *sententiando contra fidem*. Unde passim infert Alliacensis, *indeviabilem* potestatem, concilii scilicet, *deviabili*, Papæ scilicet, anteferri oportere.

Hæc igitur docentes eos complectebantur omnes, nedum cuiquam suspecti essent; cùm nempe constaret hæc ex Gratiano, Gratianique glossis vulgaribus, atque omnino ex communi tritâque sententiâ esse deprompta; quodque longè est maximum, tantæ firmitudinis ut iis quoque Constantiensia decreta niterentur.

Sacra namque synodus, cum Pontifici concilium anteponit, causam quâ anteponatur, primam ponit fidem; fidei ut capiti adjungit cætera : *in fide*, inquit [3], *in schismate*, *in reformatione generali* : quâ doctrinâ positâ, nostri nullum relictum putabant pontificiæ infallibilitati locum; cùm nec ullum viderent adeo veritati inimicum,

[1] *Matt.* XVI. 18. — [2] *Tract. de auct. etc. part.* III. c. I. *Inter op. Gers. tom.* II, *pag.* 949. — [3] *Sup. c.* VI. — [4] *Tract. de auct. etc. loc. mox cit.* — [5] *Ibid. c.* IV.

[1] *Vid. in app. tom.* I. *Gers.* — [2] *Gers. de Exam. doct. cons.* I : *tom.* I. *p.* 8. *Tract.* an liceat. in caus. fid. appel. à Papâ. *prop.* II *et* IV; *tom.* II. *p.* 307. — [3] *Conc. Const. sess.* IV, V; *tom.* XII.

qui *infallibili*, hoc est ipsi veritati aliquid anteferret. Sed hæc suo loco fusiùs. Nunc enim non ipsam quæstionem exponimus, sed quid Alliacensem cardinalem, et ejus discipulum Gersonem, atque horum sententiam secutos Parisienses, totamque adeo Academiam, de ecclesiasticâ potestate atque infallibilitate docuisse constet.

CAPUT VIII.

Scholam Parisiensem in Alliacensis et Gersonis sententiâ perstitisse, toti orbi notum: eam sententiam egregii viri ubique docuerunt: cur Parisiensium doctrina dicta sit.

Neque sola Parisiensis Academia in eâ sententiâ stetit, sed etiam Coloniensis, Erfordiensis, Viennensis academiæ in Germaniâ nobiles, Cracoviensis etiam, et Bononiensis, ipsa quoque Lovaniensis, et aliæ denique, quarum suo loco acta referemus.

Scholam Parisiensem omnium celeberrimam semper in eâ sententiâ perstitisse, annales nostri et ipsa gesta probant, suo postea ordine recensenda. Unde nostri doctores Jacobus Almainus * et Joannes Major **, sub Ludovico XII et Francisco I scriptores nobiles, hæc habent: Almainus quidem [1]: « Conclusio est quam tenent » omnes doctores Parisienses et galli, quòd potestas Papæ est subjecta potestati concilii; » et hanc vocat, « resolutionem scholæ Parisiensis » et Ecclesiæ gallicanæ. » Hanc probat eâ maximè ratione, quâ Gersonem usum fuisse vidimus: quòd potestas quæ est in supposito « deviabili, debet dirigi secundùm potestatem » indeviabilem: » pontificia scilicet per conciliarem. Hæc Almainus. Quid Major? Postquam eamdem sententiam probavit, hæc addit [2]: « Et » nostra Facultas à diebus concilii Constantiensis, in quâ plures exercitatos habebis theologos » quàm in duobus vel tribus regnis, sic hanc » partem fovet, quòd nulli licuit asserere opposi- » situm probabile, et qui tenuerit, in campo » revocare cogitur. » Nota verba, *à diebus concilii Constantiensis non licuit*: hoc est non licuit, postquàm expressè discussa res est; sed antea quoque, Major et alii præcessisse traditionem docent.

Hos libros Almainus et Major jussu Facultatis ediderunt. Hæc verò cùm docerent, et toti Ecclesiæ testarentur, nulli tum eversa omnia, et periclitari fidem, ac doctrinam illam *planè detestabilem ac schismaticam* inclamabant. Neque se romani Pontifices commovere, aut libros ullâ notâ censnere dignos, quippe qui intelligerent hæc verè esse decreta sacratissimæ ac probatissimæ Facultatis.

Placet considerare quid de nostræ Facultatis sententiâ exteri quoque exscripserint. Primus Albertus Pighius * dum adversùs Constantiensia et Basileensia decreta pleno ore invehitur, hæc subdit [1]: «Horum decretorum auctoritatem asse- » ruit Joannes ille Gerson cancellarius Parisien- » sis, quem in hodiernum usque diem universa illa » schola sequitur. » Hæc scribebat anno 1538, is qui de pontificiâ potestate tam inaudita scripsit, ut eo nomine ferè ab omnibus contemnatur. Neque tamen scholam Parisiensem in Gersonis sententiâ, tantâ consensione permanentem, ullâ notâ sugillare ausus, Gersonem etiam *doctum* ac *pium* vocat.

Martinus ab Azpilcueta Navarrus, regno scilicet Navarrico oriundus, divini humanique juris consultissimus, postquam Salmanticæ et Conimbricæ docuit, Romam profectus est, summisque pontificibus Pio V, Gregorio XIII, et Sixto V charus, Romæ multa scripsit atque edidit [2]. Is in caput *Novit, de Judiciis*, hæc habet: « Non est consilium in præsentiâ definire cui » principalius potestas ecclesiastica fuerit à » Christo collata, an Ecclesiæ toti, an verò ipsi » Petro, propter illam discordiam maximam Ro- » manorum ac Parisiensium; » romanorum curialium certè aut privatorum doctorum, non profectò Pontificum, à quibus nostra firmata docebimus. Pergit: « Illi (Romani scilicet) te- » nent Petro et successoribus datam esse hanc » potestatem, atque ideo Papam esse concilio » superiorem: hi verò, quibus Joannes Gerson » adhæret, docent datam esse toti Ecclesiæ, li-

* Jacobus Almainus, doctor Parisiensis celeberrimus, jussus est à sacrâ Facultate causam orare Ludovici XII adversus Julium II pontificem, qui tam impotenter quàm injustè de arce Vaticanâ in regem et regnum detonabat. Deinde idem Almainus, jussu etiam Facultatis, contra Cajetanum defendit doctrinam scholæ Parisiensis de potiori conciliorum œcumenicorum potestate. Vid. Dup. XVI sæc. (*Edit. Paris.*)

** Joannes Major, Scotus, in Universitate Parisiensi, multis libris editis, claruit. Laudatur ejus commentarius in magistrum sententiarum, quem uberiori, quàm quisquam antea, eruditione ornavit. Scripsit præterea *Expositionem litteralem in Evang. Matt. Comment. in IV Evangelistas*, et multos tractatus de rebus controversis. Almainus, quem Major habuerat discipulum, prior è vivis excessit. Vid. Dup. loc. jam. cit. (*Edit. Paris.*)

[1] *Alm. de pot. Eccl. et Laic. cap.* XVIII: *in app. tom.* II *Gers. p.* 1070. — [2] *Maj. de auct. Conc. sup. Pap. sol. arg. Caj. ibid. p.* 1144.

* Albertus Pighius, vir multæ eruditionis, nullius judicii, opinionum ultramontanarum, etiam absurdissimarum, defensor immodicus, earum quæ curiam romanam nonnisi quæ tangunt, assertor ultra omnem modum temerarius, multa scripsit de rebus controversis adeo incautè, ut jam amplectatur hæreticorum errores, jam in errores contrarios impingat; quod quidem rectè annotavit Theoph. Raynaud. lib. de bon. et mal. n. 455. (*Edit. Paris.*)

[1] *Pigh. lib.* VI *de Hierarch. c.* II. — [2] *Bell. et Labb. de Script. Eccl.*

» cèt exercendam per unum; atque adeo in aliquibus saltem casibus concilium esse supra Papam: quarum illa (scilicet Romanorum) placuisse videtur sancto Thomæ, et Thomæ de Vio: altera verò placuit Panormitano *, qui pro Parisiensibus est, quem FREQUENTIUS nostri sequuntur, quem mordicus tuetur Jacobus Almainus è Sorbonâ theologus, et Joannes Major, capite XVIII in Matthæum, qui idem facit; aiens, Romæ neminem permitti tenere Parisiensium et Panormitani sententiam, nec rursus Academiam illam Parisiensem pati ut contraria opinio asseratur in eâ. » Iterum, *de Pœnitentiâ* [1] utramque opinionem Italorum et Gallorum pari refert æquitate: Itali et Galli diversa sentientes, æquè catholici, nulloque discrimine habebantur.

Adeo autem hæc de Gallis sententia toto orbe permanavit, ut Franciscus de Victoriâ ** Hispanus scripserit [2]: « Notandum quòd de comparatione potestatis Papæ duplex est sententia: altera sancti Thomæ et sequacium multorum, et aliorum doctorum tam in theologiâ, quàm in jure canonico; quòd Papa est supra concilium: altera communis est sententia Parisiensium, et multorum etiam doctorum in theologiâ et canonibus, ut Panormitani et aliorum, contraria, quòd concilium est supra Papam. »

Neque verò soli Galli hanc sententiam scriptis editis propugnarunt. Nempe et Navarrum dicentem audivimus eamdem sententiam secutum celebrem illum Nicolaum Catanensem archiepiscopum Panormitanum, *Lucernam juris dictum* [3]; quem pro conciliorum etiam in Pontificem supremâ potestate multa scribentem, et concilio Basileensi semper inhærentem, adeoque à Felice Basileæ electo, cardinalem factum, Bellarminus tamen laudatum potiùs quàm condemnatum velit [4]: adeo non semper illam sententiam hostili animo insectantur qui eam vel maximè reprehendunt.

Panormitano in Italiâ præluxisse Panormitani magistrum Franciscum Zabarellam *** cardinalem Florentinum, virum maximum, Bellarminus fatetur [1]. Accedit è Germaniâ Nicolaus Cusanus *, postea cardinalis. Prodiit ex Hispaniâ Alphonsus Tostatus ** episcopus Abulensis, tantâ doctrinæ opinione, ut Bellarmino miraculum fuerit, tot scilicet scriptis editis, *brevissimo tempore, cùm non vixerit nisi quadraginta annos* [2]: de quo meritò dictum sit, eodem Bellarmino teste: *Hic stupor est mundi*, nec minùs *sanctitate* clarus habebatur, ut idem Bellarminus memorat. Is in libro, qui dicitur *Defensorium*, fusè probat, « à Christo institutum tribunal superius Papâ; nempe concilium, quod Papam corrigere et judicare possit, non solùm in fide, sed etiam in aliis casibus; solumque illud tribunal id habere, ut errare non possit; Papam autèm errare posse, etiam in damnandâ hæresi [3]. » Quem librum Bellarminus cautè legendum monet, propter hanc sententiam; sed alii libri ejusdem sunt spiritûs, neque hujus scripti tantique viri auctoritas, uno Bellarmini verbulo infringi queat.

Hic cæteros scriptores recensere non est animus. Nimia nos copia opprimeret, et multi alii suo loco proferentur. Hic quidem placuit appellare eos, qui in omnium ferè ore versarentur, quibus Alphonsum de Castro *** Hispanum, patrum nostrorum memoriâ è minorum ordine theologum nobilem, et à nostro Feu-Ardentio, ejusdem ordinis, editum in lucem, Bellarminus accenset [4].

Hinc liquidò patet, quam Parisiensium sententiam vocant, non ideo Parisiensibus attributam, quòd in eâ tuendâ singulares essent, sed quòd eam singulari studio et eruditione tuerentur: cæterùm in omnibus Ecclesiis vulgatissimam extitisse, et à scriptoribus pietate ac doctrinâ præstantissimis ubique terrarum publicè, et cum laude esse defensam, nedum suspecta fuerit.

* Is est Nicolaus TUDESCUS Catanensis, jurisconsultus celeberrimus, primum abbas Catanensis, deinde Panormitanus archiepiscopus, qui fuit synodi Basileensis pars maxima, et quem BOSSUET sæpè, in eo tractatu, meritis laudibus celebrat. Allegatur vulgò apud jurisconsultos sub nomine Panormitani, aut Nicolai abbatis. (*Edit. Paris.*)

[1] *Dist.* III.

** Franciscus *de Victoriâ* sic dictus ab urbe regni Navarrici Victoriâ, in quâ natus est: audivit discipulus in Universitate Parisiensi, in Salmanticensi magister docuit. Multus est in hujus viri laudes Bellarm. quem vide. (*Edit. Paris.*)

[2] *Vict. relect.* IV *de pot. Pap. et Conc.* — [3] *Labb. de Script. Eccl.* — [4] *Bell. de Conc. auct. lib.* II. *c.* XIV.

*** Franciscum Zabarellam Patavinum Joannes XXIII Florentinum archiepiscopum, mox cardinalem fecit. Is in concilio Constantiensi plurimum valuit auctoritate et consilio, et ipse suasor fuit dejectionis Joannis XXIII. Scripsit multa in decretales et Clementinas. Dum Constantiæ esset, librum edidit *de Schismate*, qui liber, inquit Bellarminus de Script. Eccles. an. 1410, *in Indice librorum prohibitorum.... prohibitus est, donec corrigatur.* (Edit. Paris.)

[1] *Bell. de Script. Eccl. an.* 1410.

* Nicolaus Cusanus Brixinensis episcopus, deinde cardinalis, disciplinæ ecclesiasticæ studiosissimus fuit, et in theologiâ non parum doctus. (*Edit. Paris.*)

** Alphonsus Tostatus scripsit commentaria copiosissima in Scripturam, quæ implent XI vol. in fol. et plurima opuscula duobus vol. Erat Tostatus magni ingenii vir, erat immensæ doctrinæ, et multæ in scribendo facilitatis. (*Edit. Paris.*)

[2] *Bell. de Scrip. Eccl. an.* 1410. — [3] *Tost. tom.* XII. *Defens. part.* II, *cap.* XIX, LXIX, LXX, *etc.*

*** *Alphonsum de Castro*, theologum doctissimum, historicum mediocrem commendat, præ cæteris ejus opusculis, liber *adversùs hæreses*, quo eas quidem omnes confutat; sed illas præcipuè quas ultima ætas peperit. Vix ullum reperies controversiarum scriptorem, qui ad hujus auctoris brevem perspicuitatem accedat. (*Edit. Paris.*)

[4] *Bell. de R. P. lib.* IV, *c.* II. *Vid. Alph. de Cast. lib.* I *contr. hær. cap.* II *et seq.*

CAPUT IX.

Dionysius Carthusianus adducitur : ejus exemplum probat eos qui per eam ætatem pontificiæ auctoritati vel maximè favebant, summâ ipsâ in Parisiensium sententiam convenisse : Ecclesiæ soli eamque repræsentanti concilio generali ab eo doctore tributa infallibilitas : locus, *Rogavi pro te*, etc. Luc. XXII. 32. cum ejus doctrinâ facilè conciliatus.

Dionysii Carthusiani * auctoritas in hâc quæstione maximi erit ponderis, cùm propter singularem viri gravitatem, tum quòd ejus exemplo constitutum sit omnibus, multos ubique terrarum scriptores gravissimos, qui à Parisiensium sententiâ abhorrere videantur, summâ tamen ipsâ in eam egregiè consensisse.

Is igitur paulò post Basileense concilium sub Nicolao V, Eugenii IV successore, floruit, sanctitatis nomine ab Odorico Rainaldo commendatus [1]. Atque eo quidem tempore Basileensis concilii quæstio de superioritate, doctorum omnium sermonibus, celebris habebatur, eratque Dionysius hic unus omnium, qui Papæ superioritatem, in Ecclesiam etiam congregatam vehementissimè tueretur; edito in eam rem libro, *de Auctoritate Papæ et concilii generalis* [2]. Is tamen articulo, cui titulus, *Determinatio difficultatis præcipuæ, an scilicet Papa sit super concilium, an è contra*, habet [3] : « Arbitror respondendum, quòd ibi sit excedens, et excessum; id est, quòd in aliquibus, puta in his » quæ propriè ac directè spectant ad forum generalis concilii, et propter quorum determinationem, seu expeditionem, illud celebratur, » in his, inquam, concilium videtur esse super » Papam, ita quòd concilium dando voces seu » vota, est liberum, nec Papa potestatem coercitivam habet super illud in hujusmodi causis, » magisque standum est determinationi concilii » generalis, quàm Papæ. » En quo loco sit concilii auctoritas, in his causis propter quarum determinationem celebratur.

Quænam autem illæ causæ sint, quanquam obscurum non est, tamen à pio viro disertè explicatur. « Porrò, inquit [4], hæ causæ sunt; extirpatio hæreticæ pravitatis ac schismatis, declaratio » fidei, atque editio symboli ejus, universalis reformatio Ecclesiæ in capite et in membris ejus. » Hæc quidem ipsissima sunt quæ clerus gallicanus ex concilio Constantiensi repetenda censuit. Pergit Carthusianus : « itaque in » expeditione istorum, major dicitur potestas » concilii generalis quàm Papæ, quoniam Christus promisit Ecclesiæ, seu concilio ipsam repræsentanti, infallibilem directionem et gloriosiam assistentiam incessantem; ita quòd errare » non potest in fide, neque in his quæ ad bonos » mores pertinent, eo quòd, in talium determinatione, regatur immediatè à Spiritu sancto. » Unde et Papa in talibus tenetur stare determinationi Ecclesiæ, seu statutis concilii; tanquam ordinationi ac sententiæ Spiritûs sancti. » *Cùmque Papa possit errare in fide et moribus* » *ac cæteris quæ sunt de necessitate salutis,* » *ejus judicio non videtur ultimatè ac certitudinaliter standum in istis, cùm non sit* » *infallibilis regula, neque indeviabile fundamentum.* » Quid clariùs? At cùm concilio tanta tribuat, Pontificis tamen superioritati nihil se derogasse putat; quoniam, « infallibilis » ista directio à Spiritu sancto, non videtur » pertinere ad majoritatem potestatis ac jurisdictionis præsidentialis; sed potiùs est supernaturale donum Spiritûs sancti, actuale magis » quàm habituale; ideircò ex hoc non satis probatur potestas Ecclesiæ esse super potestatem » Papæ, sed quòd major sit gratia atque perfectio universalis Ecclesiæ. » Denique sic concludit : « Præterea cùm Papa constitutus sit totius » Ecclesiæ summus generalisque custos, Pastor » et Pontifex, fideique defensor, ac præcipuarum » difficultatum Ecclesiæ determinator, non sic » ad generale concilium pertinet hæreses et schismata extirpare, totius Ecclesiæ reformationi » intendere, fidem declarare ac fidei symbolum » edere, quin etiam hæc ipsa ad Papam, ratione » sui officii, directè pertineant. Ideo neque ex » his satis ostenditur, quòd potestas concilii sit, » absolutè loquendo, major potestate papali, » sed quantùm ad aliquid; quoniam hæc certius » seu expeditiùs fiunt per generale concilium, » quàm per Papam duntaxat, eo quòd majoris » gratiæ atque subsidii promissio sit facta Ecclesiæ quàm Papæ. »

Tum postquam protulit locum sancti Thomæ 2 2. quæst. 1, art. X, determinantis, quòd ad Papæ auctoritatem pertinet editio Symboli, hæc addit [1] : « Sed contra hæc quidam objiciunt, quòd » cùm Papa possit errare, non potest quis ejus » determinationi atque sententiæ, absque omni » formidine tam actuali quàm habituali, assentire; sed determinationi Ecclesiæ, quæ errare » non potest, certitudinaliter statur. Idcirco ad » generale concilium pertinere videtur ULTIMA » DECISIO credendorum, quod verum reor. »

* Is, RICHEL nomine, innumera scripsit opuscula, levi quidem stylo et sine ulla acumine. Vid. Dup. XV sæc. (*Edit. Paris.*)

[1] *Odor. Rain. tom.* XVIII, *an.* 1450. *n.* 11. — [2] *Dionys. Carth. edit. Col.* 1532, *tom.* I, *fol.* 327. *Tract. de auct. Pap. et Conc.* — [3] *Ibid. part.* I, *art.* XXVII, *fol.* 340, *vers.* — [4] *Ibid. art.* XXXI, *fol.* 341, *vers.*

[1] *Dionys. ibid. art.* XXXII, *fol.* 342.

En quæ pii doctique viri sententia sit; additque : « Nihilominùs ad auctoritatem Papæ pertinet istud : quamvis persona, cui tanta auctoritas » concessa est, sit similis aliis, mortalis et fragilis, atque peccabilis : idcirco sententiæ ejus, » secundùm quod à tali personâ procedit, non » ita certitudinaliter statur, sicut sententiæ universalis Ecclesiæ non errantis, ad quam etiam » pertinet declarare editionem Symboli à summo » Pontifice factam, esse idoneam. » En quo sensu, et suam tueatur et sancti Thomæ exponat sententiam.

His cùm apertissimè doceat Papam in judicando de fide, esse fallibilem, locum illum de Petri nunquam defecturâ fide sic interpretatur ex communi sententiâ [1]. « Quoniam Petro spe» cialiter fuit committenda Ecclesia. Unde quod » dicitur, *ut non deficiat fides tua*, exponitur, » ut non deficiat fides Ecclesiæ tibi committendæ; » sicque ex verbis his sumitur argumentum, » quòd fides romanæ Ecclesiæ, quam in eâ Pe» trus plantavit, sit usque in finem sæculi du» ratura. » Hæc scripsit in celebrem Evangelii locum, Luc. XXII. 32; quo exemplo constat hæc duo à doctoribus in romanæ dignitatis cultum propensissimis conciliari solita; et romanum Pontificem, etiam de fide judicantem, posse deficere; et tamen Ecclesiæ romanæ fidem nunquam defecturam.

CAPUT X.

Idem Dyonisius Carthusianus exponit quâ auctoritate in aliis præter fidem causis, romanus Pontifex à concilio judicari possit.

His expositis, idem auctor quærit quomodo Papa, quem Ecclesiâ totâ, etiam collectâ et adunatâ, superiorem esse vult, ab eâ deponi ac judicari possit, non tantùm hæresis, sed etiam aliarum culparum causâ. Quem nodum sic solvit [2] : » Dicendum quòd Papa, secundùm quod » talis, ut puta in quantum summus Ecclesiæ » Pastor et Pontifex, non est à concilio generali » sententialiter judicandus, aut per depositionem » puniendus, quia, ut talis, est superior et præ» latus, ac judex Ecclesiæ; sed in quantum esset » intolerabiliter vitiosus, seu criminosus, sic es» set inferior, et concilium haberet super eum po» testatem ac jurisdictionem à Christo, à quo » immediatè claves accepit Ecclesia, quam re» præsentat concilium, cui etiam Christus dedit » potestatem Ecclesiæ, abjiciendi membrum » scandalizans, infectivum ac putridùm. Sic ergo » generale concilium potestatem et jurisdictio» nem habet in Papam, in quantum Papa, ra» tione culpæ, inferior redditur ipso concilio : imò » insuper, et in quantum Papa consideratur ut » membrum, filiusque Ecclesiæ; puta ut de» terminata persona fidelis, seu unus chris» tianus viator, peccabilis, et in quantum talis » est, dicitur ei à concilio lex præfigi, ne suâ » potestate abutatur, sed debitè dirigatur. » Concluditque sic : » Ex his patet ad objecta solutio. » Par enim potestatem non habet in parem, in » quantum est talis, id est æqualis, sed ut ali» quo modo extat inferior. Similiter minor non » ligat, nec absolvit majorem secundùm quod » major est, sed in quantum est quodammodo » minor. Sic nec judex judicatur ut judex, sed » ut publicè reus. » Hæc ille. Tum, si doctorum insignium, qualis erat sanctus Thomas, objiceretur auctoritas, eam quidem commodâ, quantùm poterat, interpretatione molliebat; sed interim hæc erat prompta responsio [4] : « Ista ex » præfato scribimus doctore, non quia nunc sic » prorsùs tenendum est, præsertim propter ge» neralis concilii Constantiensis ad oppositum » determinationem, cujus auctoritas major est, » quàm cujuscumque doctoris catholici. »

CAPUT XI.

De Lovaniensi Facultate : eam cum Parisiensi et Coloniensi circa Constantiensem Basileensemque doctrinam consensisse : Nicolai Dubois professoris Lovaniensis vana argumenta.

Tot egregiis toto orbe terrarum appellatis doctoribus, juvat de Lovaniensibus singularem habere quæstionem, cùm propter eximium ejus Facultatis splendorem ac famam, tum quòd adversarii, quæ ad eam Facultatem attinent, haud plenâ fide ac diligentiâ tradiderunt.

Et quidem Nicolaus Dubois [2], rerum quoque suarum ac suæ Facultatis ignarus, id agit, ut ea Facultas jam inde ab initio suæ fundationis, eam credatur amplexa sententiam, quæ extra schismatis causam concilio Pontificem anteponat : quam quidem sententiam hauserit ab Universitate Parisiensi et Coloniensi, à quibus originem duxit. Sed hæc quàm falsa sint, luce clarius est.

Ac primùm, certum est Universitatem Lovaniensem, post Constantiense concilium, Basileensis concilii tempore, fuisse conditam. Quin ipse Nicolaus Dubois profitetur, qui Lovanii in theologicâ Facultate gradum susciperet, ante annum 1348 fuisse neminem; quo tempore maximè inter Eugenium IV et Basileense concilium efferbuisse dissidia nemo nescit. Neque minùs liquet, non

[1] Dionys. in Evang. Luc. enarrat. art. XLVIII. p. 239. vers. edit. Par. an 1535. — [2] Dion. Cart. de auct. Pap. etc. part. I, art. XXXIV. fol. 342 vers.

[1] Dion. Cart. lib. III, art. XIX. fol. 370, vers. — [2] Disq. art. X, n. 132 et seq. p. 47.

modò Universitatem Parisiensem, sed etiam totam Ecclesiam gallicanam Basileensi concilio adhæsisse, quòd D. Duboistet ipse testatur. Quid autem Universitas Coloniensis per idem tempus senserit, hæc declarat ad Theodorum Coloniensem archiepiscopum, anno 1438, edita responsio. Prima propositio : « Ecclesia synodaliter congregata habet supremam jurisdictionem in » terris, cui omne membrum Ecclesiæ, cujus» cumque dignitatis fuerit, etiam papalis, obe» dire tenetur, quam nemo sine ipsius Ecclesiæ » synodali consensu dissolvere aut transferre » potest. » In secundà propositione legitur : « quòd omnes obedire tenentur Christo, suæque » sponsæ Ecclesiæ, in quâ prima præsidentia est » Sedis apostolicæ super omnes alias Ecclesias » particulares, et sedes inferiores, NON SUPER » TOTAM UNIVERSALEM PRÆLATÆ. » Cætera ejusdem sunt spiritûs. Atque hæc doctrina est, quam, à Parisiensibus et Coloniensibus fundatoribus suis, Academia Lovaniensis, anno 1438, hoc est in ipso fundationis initio hauserit. Unde Æneas Sylvius hæc memorat * de Lovaniensibus ab Amedeo Lugdunensi archiepiscopo, regio oratore, viro omnium consensu doctissimo atque sanctissimo, ad Ludovicum ** romanum protonotarium dicta : « Viros omnium doctissimos » conclusiones nostras impugnare video, quæ » certæ et verissimæ sunt, et ab illis qui nunc » eas reprobant, aliàs approbatæ. Nec nos fugit » Ludovicum protonotarium has veritates Lo» VANII ac Coloniæ prædicasse, easque illinc uni» versalis studii auctoritate firmatas reportasse : » quare si ipse nunc mutatus est, veritas tamen » non est mutata [1]. » Quid ad hæc Ludovicus à tanto Pontifice compellatus? Pergit historicus : « Quo finiente illico Ludovicus assurgens : Ve» rum est, ait, illas me apportasse veritates, » vos tamen eas fidei veritates nuncupatis, quæ » adjectio mihi subdubia est. » Hæc ille de Basileensibus illis conclusionibus, quibus conciliorum potior auctoritas asseritur. Cæterùm id tantùm *subdubitare* se dicit, hæ veritates an fide certæ sint: veritates esse saltem theologicà demonstratione certas, atque à se prædicatas, *Coloniæque et Lovanii universalis studii auctoritate firmatas*, nec ipse diffitetur.

Hæc tacet Nicolaus Dubois : quæ nihil ad rem faciant studiosè colligit. At enim sic objicit [1] : anno 1448, Nicolao V Eugenii IV successori Universitas Lovaniensis declaravit se ipsi et Eugenio, ut legitimis Pontificibus adhæsisse, legatis Basileensibus nequicquam contrarin suadentibus. Verum; sed hoc nihil ad doctrinam concilii Basileensis, quam secuti Galli, Germanique, haud minùs Eugenio IV licèt deposito, adhæsere. Neque propterea concilio potestatem defuisse dicebant : sed an eà in Eugenium justè ac necessariò usi essent ambigebant, et ne schisma fieret verebantur. Acta suo loco referenda rem clariùs demonstrabunt. Interim professor multa pollicitus, nihil tamen attulit, quo suos Lovanienses à concilii superioritate abhorruisse comprobaret : nos certa adduximus, quibus in eam apertè consensisse constet.

CAPUT XII.

Adrianus Florentius, mox Adrianus papa VI, Facultatis Lovaniensis ornamentum, Parisiensium sententiam sequitur : quorumdam Lovaniensium cavillationes.

Post concilium Basileense, atque Academiæ Lovaniensis initia, primus inter theologos Lovanienses, nobilis scriptor extitit Adrianus Florentius Ultrajectinus, mox papa Adrianus VI, scholæ Lovaniensis ornamentum, atque in eam effusissimè liberalis [2]. Is infimo genere ortus, primùm theologiam Lovanii magnâ cum laude docuit; tum ordine factus est Academiæ cancellarius, Caroli V Augusti præceptor, episcopus Dertusanus, sanctæ romanæ Ecclesiæ cardinalis, denique post Leonem X summus Pontifex : tantâ modestiâ, « ut nihil infelicius in vitâ duceret, » quàm quòd imperaret [3]. » Is cum de confirmationis administratione disputaret, negaretque presbyteris permitti posse, sancti Gregorii celebrem locum sic solvebat [4] : « Ad secundum prin» cipale de facto Gregorii, dico, quòd si per » Ecclesiam romanam intelligatur caput ejus, » puta Pontifex, certum est quòd possit errare, » etiam in iis quæ tangunt fidem, hæresim per » suam determinationem aut decretalem asse» rendo; plures enim fuere Pontifices romani » hæretici. Item et novissimè fertur de Joanne » XXII, quòd publicè docuit, declaravit, et ab

* Rem ut acta est, ex ipso Sylvio paucis narrabimus. Cùm Basileenses id quàm maximè contenderent, ut Eugenius meritò deponendus videretur, editis octo conclusionibus, probare conati sunt eum esse contumacem, et in errore pertinacem; quippe qui, quanquam sæpè monitus, nequaquam à Proposito dissolvendæ synodi deterreretur. Ab eâ sententiâ Panormitanus abscessit, et dixit : se quidem credere Papam concilio œcumenico submitti oportere; sed hanc suam opinionem haberi non posse pro certo fidei dogmate; cùm expressè non legeretur in Symbolo, neque etiam in determinationibus Ecclesiæ. Tunc Amedeus DE TALANC, archiepiscopus Lugdunensis, Panormitani sententiam longâ oratione confutavit, quam sententiam Ludovicus DE BACHEINSTEIN protonotarius defendendam suscepit; atque inde gravis exorta est inter Patres altercatio, quâ factum est ut, à se invicem divisi, plerique discederent. (*Edit Paris.*)

** De Bachelnstein.

[1] *Æn. Sylv. de gest. Basil. lib. I. p. 37.*

[1] *Disq. n. 137.* — [2] *Labb. de Script. Eccl.* — [3] *Adriani VI Epitaph. tom.* XIV *Conc. col. 401.* — [4] *Adr. in* IV *Sent. quæst. de Confir.*

» omnibus teneri mandavit, quòd animæ purgatæ » ante finale judicium non habent stolam, quæ » est clara et facialis visio Dei; et Universitatem » Parisiensem ad hoc induxisse dicitur, quòd » nemo poterat in eâ gradum in theologiâ adi» pisci, nisi primitus errorem hunc pestiferum » jurasset se defensurum, et perpetuò ei adhæsu» rum. Item patet hoc de errore quorumdam » Pontificum circa matrimonium, de quo in cap. » *Licèt, de sponsâ duorum*. Item de errore » quem ediderat Cœlestinus circa matrimonium » fidelium, quorum alter labitur in hæresim, » cujus error olim habebatur in aliâ compilatione » juris, cap. *Laudabilem, de conversione con*» *jugum*. » Vide quàm apertè doceat omnino fieri posse, ut Pontifex hæresim non jam ut homo privatus, sed ut Pontifex, *per suam determinationem aut decretalem asserat;* quàmque pestiferum errorem putet eum, quem Joannes XXII *publicè docuerit, declaraverit, et ab omnibus teneri mandaverit*. Neque hìc curamus an Joannes XXII et alii excusari possint : quid de illis senserit Adrianus VI, quid fieri potuisse putaverit, id verò quærimus; imò non quærimus : quis enim in re tam apertâ quæstioni locus? Sed apertam tanti doctoris sententiam tenemus. Et notandum est quod addit jam ad Gregorium rediens : « Non tamen dico Grego» rium hìc errasse, sed evacuare intendo impos» sibilitatem errandi quam alii asserunt. » Quo quidem se demonstrat, nullâ tuendæ causæ quam susceperat necessitate adactam, ad hanc tamen sententiam deditâ operâ declarandam, solo veritatis amore adductum esse.

Neque verò eam sententiam Pontifex retractavit, uti profectò, si erroneam putasset, facere debuisset. Nam ideo Pius II, qui se Basileæ, cùm synodo privatus interesset, errasse credebat, solemni retractatione sua scripta confixit : « Hæc enim scripta, ait [1], fortasse scandalum pa» riunt. Qui hæc scripsit, inquiunt, in beati Petri » cathedrâ sedit,.... nec invenitur mutasse pro» positum : qui eum elegerunt, et in summo » apostolatûs vertice collocarunt, ab iis scripta » ejus approbata videntur.... Cogimur itaque » beatum Augustinum imitari. » Nihil simile Adrianus; suaque scripta adeo non retractavit, ut potiùs Romæ, statim atque Pontifex factus est, edenda curaret, anno videlicet 1522, cùm anno 1521 Pontifex esset creatus [2]. Nempe si ipse, aut alius Pontifex in fidei quæstione determinandâ defecisset, non ideo Petri fidem et Ecclesiam romanam defecturam putabat. Imò metuebat, ne illi errandi impossibilitati, quam privatus doctor olim improbaverat, vel Pontifex factus favisse videretur.

Hic Lovaniensis anonymus, in *Doctrinâ Lovaniensium* mira refert sub hoc titulo [1] : *Discutitur doctrina Adriani papæ VI*. Summa est : non hìc egisse Adrianum « de pontificiâ defini» tione ex cathedrâ; sed de judicio super diffi» cultatibus, quæ in facto occurrunt, donec si » res sit ad fidem et mores tendens, pleniori » examine ex cathedrâ definiatur. » Quid autem illud est, nisi in re gravi ludere, sibique ipsi illudere? An loquitur de difficultatibus quæ in facto occurrant, qui *de fide, de hæresi* tam apertis verbis agit? Quodnam verò examen plenius? Quam decisionem narras, post eam quâ *de fide determinatum est;* quâ Pontifex aliquid *publicè docuerit, declaraverit, ab omnibus teneri mandaverit?* Quæ verba Adriani Lovaniensem nostrum referre et exscribere puduit, quòd iis statim pereuntis ejus responsio evanescat.

At enim, inquit Joannes Viggers. ab anonymo laudatus, non id postulabat ea, quam Adrianus solvebat, difficultas, ut de pontificiorum decretorum infallibilitate disputaret, cùm de Gregorii facto duntaxat ageretur. Certè; idque monet vel ipse Adrianus, sed hæc à se dicta, quòd illam aliquorum de *errandi impossibilitate* sententiam, deditâ operâ, *evacuatam* vellet, neque in asserendis his, vanis certè, dubiis Sedis apostolicæ privilegiis, veræ pietatis partem ullam reponeret.

Pergit tamen Lovaniensis noster : « At Adria» nus asserit certum esse quòd Pontifex possit » errare : hoc si intelligeret de Pontifice, ut de» finiente et proponente toti Ecclesiæ aliquid » fide credendum, neutiquam est certum : » tibi quidem forsitan; sed ipsi Adriano est certum. At *è contra*, inquis, *id* nedum certum sit, « ma» nifestè est falsum, ejusque oppositum adeo » certum, ut ab aliquibus habeatur de fide. » Quid ad nos, si ab aliquibus? Non ab Adriano quidem, qui eam sententiam *evacuare intendit*. Quare non Melchior Canus, quantumvis acerrimus pontificiæ infallibilitatis assertor, non ipse Bellarminus [2], ut Lovanienses illi tergiversandum putant. Verùm Adrianum VI nominatim accensent iis, qui pontificiam infallibilitatem non agnoscunt : neque eo secius Bellarminus, *virum optimum et doctissimum* appellat [3], « qui merito » doctrinæ et pietatis, ex humili domo in tan» tam dignitatem conscenderit. »

Jam verò Nicolaus Dubois, postquam Adriani

[1] *Bull. Pii II, retract. tom.* XIII *Conc. col.* 1407. — [2] *Labb. de Script. Eccl.*

[1] *Doct. Lov. art.* I. *p.* 59. — [2] *Mel. Can. lib.* IV, *cap.* I. *Bell. de R. P. lib.* IV, *cap.* II. — [3] *Bell. de Script. Eccl. an.* 1500.

verba retulit de romano Pontifice ita affirmantis: *Potest errare, hæresim per suam decretalem asserendo;* respondet[1]: *Distinguo: si de potentiâ metaphysicâ loquatur Adrianus, etiam hoc transeat.* Quàm doctè! Erant scilicet qui assererent Pontificem nec *metaphysicè* loquendo aut de potentiâ absolutâ errare potuisse; eaque erat *errandi impossibilitas*, quam Adrianus evacuare intendebat. Et pulchrè *transeat*, nam si professori bilem moveris, fortè asserturus est romanum Pontificem, nec potentiâ metaphysicâ errare potuisse.

Quæ addit, quoniam non ad explicandum, sed ad confutandum Adrianum pertinent, hujus loci non sunt. Pudet tamen interim Adrianum tantum virum à professore Lovaniensi temeritatis fuisse incusatum[2]. At subdit Adrianum pontificem factum, ea quæ hic scripserat revocasse; nempe, inquit, docuerat confirmationis sacramentum ex delegatione pontificiâ, non posse conferri à simplice sacerdote. Quid tum postea? « Pontifex factus etiam ipsemet ejusmodi commissionem dedit; » quod Pater Farvaquez ex Pallavicino probat[3]. Quid ad nos? Id certè quærimus, an illam *impossibilitatem errandi*, quam nunc Lovanienses quidam veluti pro fidei fundamento ponere velle videantur, cùm privatus doctor *evacuare intendisset*, saltem Pontifex factus, constabilitam, ac sua anteriora retractata vellet. Neque ab eo scopo aberrare oportebat theologiæ professorem. Verùm hominem equidem vidi neminem, qui, quæ ad rem non faciunt, in exiguo quamvis libello, majore studio colligat et congerat.

Quare certum omnino est Adrianum VI eorum de quibus agimus nihil retractare voluisse. Quid jam Lovanienses quidam vociferantur in nos, perdita omnia et conclamata esse, « ac de » summâ rei christianæ agi, cùm de infallibili » supremâque Pontificis in universam Ecclesiam » auctoritate agitur? » Neque intelligunt nos quidem peti ab ipsis per Adriani latus: nec nisi conculcato tanto Pontifice, doctissimo pariter atque sanctissimo, et quod pudere debeat, in se beneficentissimo, suæque facultatis ornamento, clerum gallicanum oppugnari potuisse.

Quare Lovanienses ac Duacenos pios et doctos, quos oppidò diligimus et colimus, aliosque viros bonos, etiam atque etiam obsecramus, ut cogitent, tantine illa sit summi Pontificis aut superioritas, aut etiam infallibilitas, à tot tantisque viris catholicâ fide ac pace florentibus impugnata, ut in eâ summam rei christianæ, aut firmissimam nostræ contra lutheranos defensionis arcem, aut Sedis apostolicæ majestatem vimque Ecclesiæ, ac decus Israelis collocent. Nos certè alia, Deo dante, minùs licet inflata verbis, re illustriora, meliora utilitate, atque auctoritate firmiora promemus.

[1] *Part. I. refut. arg. etc. art.* XV, *n.* 159. *p.* 82. — [2] *Part. I. ibid. n.* 156, 157, 160. — [3] *Farvac. Opusc. de Conf. quæst.* IV. *Pallav. lib.* IX, *cap.* VII, *n.* 11, 12.

CAPUT XIII.

An sit verisimile Parisiensium doctrinam post Adrianum VI à Lovaniensibus condemnatam? Lovaniensium ergà Adrianum reverentia singularis.

Etiamsi post Adrianum Facultas Lovaniensis ejusque doctores, à priscis institutis deflexissent, non propterea Parisienses vituperandi, aut etiam condemnandi, sed potiùs laudandi essent, qui in antiquâ sententiâ perstitissent; atque ambæ Facultates pacem colerent, et à censurâ mutuâ temperarent. Sanè Parisienses et Lovanienses sese mutuò suspexerunt, atque suspiciunt; et ea quæ jam inde ab initio intercessit animorum mira conjunctio, nullo unquam facto dictoque violata est.

Prima facultas Lovaniensis, anno 1519, certa doctrinæ lutheranæ capita censurâ notavit: secuta Parisiensis, anno 1521, concordibus animis atque sententiis. Rursus prima Facultas Parisiensis in eumdem Lutherum et alios hæreticos, Francisco rege jubente, anno 1542, articulos edidit: secuta Lovaniensis, anno 1544, jubente Carolo V. Visos Lovaniensibus Parisienses articulos, atque eodem spiritu in eumdem scopum collimatum fuisse, et temporis ratio, et accurata utrorumque lectio faciliè comprobabit: adeòque nihil fuit quod Lovanienses in Parisiensium articulis improbarent, ut simul fuerint editi et excusi in Joannis Driedonis operibus[1], accurante editionem Ruardo Tappero, Academiæ Lovaniensis cancellario, ac sacræ Theologiæ professore, quippe cùm conjunctos oporteret articulos utriusque Facultatis, ut concordia in Lutherum de catholicâ fide testimonia.

Utramque Facultatem, in tradendâ de romani Pontificis potestate doctrinâ minimè dissensisse multa persuadent; imprimis summa Facultatis Lovaniensis reverentia in Adrianum VI, quem in Parisiensium fuisse sententiâ, Bellarmino etiam teste, jam diximus. Primùm enim quo tempore illa edita est Lovaniensis Facultatis in Lutherum censura, totum id Adriani, tum cardinalis Dertusani, judicio factum. Id Jacobus Latomus major, cùm pro eâ censurâ scriberet, in præfatione luculenter exposuit; et censuræ

[1] *Vid. post tom.* III *Joan. Dried. fol.* 170.

præfixa ejusdem cardinalis epistola testatur, de quâ quidem Latomus ita est præfatus [1] : « Sufficere debuit judicium reverendissimi cardinalis Dertusensis, cujus probitas et sapientia, non modò præclaris libris editis, sed maximis rebus orbi nota est; » ut propterea diceret non videri necessarium articulorum reddere rationem. Ex quo intelligitur quàm probarent Adriani libros. Atque is annis post duobus ad Petri cathedram est evectus : ac facilè intelligi potest, quanto honore prosecuti sint Pontificem, qui non modò cardinalem, verum etiam privatum tantopere suspexissent.

Edidit postea Joannes Driedo sacræ theologiæ professor apud Lovanienses, anno 1533, librum *de Ecclesiasticis Scripturis et dogmatibus*; neque ita multò post librum *de Captivitate et Redemptione generis humani* : in cujus præfatione Adrianum VI miro affectu celebrat : « Observandissimus, inquit [2], meus in studiis theologicis præceptor, qui me in filium eruditionis susceperat, et præsidens mihi pileum magisterii in theologiâ imposuit, anno nativitatis Domini 1512, die 17 mensis Augusti; qui et nsque in tempus fermè illud Lovanii resederat, totius nostræ Academiæ lumen et decus, postea illius nominis Pontifex VI. » Ex quibus intelligimus quanto amori et honori fuerit Lovaniensibus, quem nunc Nicolaus Dubois apertè contemuit [3]. Sed jam Lovanienses, qui circa Adriani tempora scripserint, theologos audiamus, quandoquidem eorum nobis tanto ambitu objicitur auctoritas.

CAPUT XIV.

Jacobi Latomi, doctoris Lovaniensis, sententia.

Primus ab auctore anonymo *Doctrinæ Lovaniensium* designatur [4] Jacobus Latomus, qui pro pontificiâ infallibilitate scripserit, libro *de Primatu romani Pontificis adversùs Lutherum*. Ego verò summâ diligentiâ, nulloque partium studio, quippe cui liceret etiam adversantem repudiare Latomum, ejus libros, ac maximè eos ipsos quos objiciunt excussi locos; et quidem de primatu multa reperio, de infallibilitate ne unum quidem verbum. Quis autem ferat istos de primatu tanta testimonia congerentes, quasi quis primatum ullâ ex parte labefactatum, ac non potius omni ope constabilitum velit? Dic tu aliquando de infallibilitate, quandoquidem in eâ placet summam fidei collocari. Sed ipsum per se audire Latomum præstabilius est, postea quàm constituerimus quo loco, cùm id scriberet, Lutheri res essent. Fuerat autem à Leone X hæreseos condemnatus. Sic ergo habet Latomus [1] : « Nec valet, si dicatur judicium finale, in rebus fidei, esse apud generale concilium, à quo nondum est hæresis lutherana judicata et damnata : ergo non est ab omnibus pro hæresi habenda et vitanda : non, inquam, valet; quia Lutherus non habet unam aliquam hæresim particularem novam, et quæ prius non fuerit; sed habet hæreses olim in conciliis damnatas, valdensium, viclefistarum et hussitarum, et similium, in quibus non est opus novâ sententiâ, sed antiqua sufficit.... Dato etiam quòd novam hæresim fecisset, non tamen opus esset synodo ad ejus damnationem, ut apertè probant verba Augustini : » (nota illa scilicet quibus Augustinus ostendit sine synodo *factum* pelagianis *esse competens sufficiensque judicium*) quo judicio facto, subjungit Latomus ex Augustino [2] : « Ad sententiæ executionem procedendum est adversùs hæreticos. Aliud est enim judicium sufficientissimum, aliud sufficiens. Sufficiens est enim, quando debito ordine per judicem competentem exercetur : sufficientissimum verò, quando non solum per judicem *competentem*, sed per judicem *supremum* cæteris paribus sententia fertur. » Hæc verba video ab anonymo prætermissa, quæ maximè ad rem faciant. Pergit deinde Latomus : « Igitur non ingrediendo difficultatem, an Papa sit supra concilium, vel è converso; satis est præsenti proposito, quòd hæresis lutherana à Sede apostolicâ damnata est. Nemo enim, nisi nimiùm contentiosus, negabit apostolicam Sedem esse judicem competentem; cùm cautum sit canonibus, causas fidei ad Sedem apostolicam esse referendas. »

Quæ omnia si candidè et sincerè, uti theologum decebat, anonymus protulisset, nemo non statim videret judicium Sedis apostolicæ non proponi à Latomo, tanquam *finale* (de quo tamen judicio præcisè in objectione agebatur), aut tanquam infallibile, aut etiam *supremum*, quod tum ab ipso maximè dici oporteret, si tale esse sentiret : sed contrà proponi judicium illud Sedis apostolicæ, ut *competens*, quod etiam inferiori judici convenire possit, utque *sufficiens*, ad sententiæ scilicet, ut ipse hic dixit Latomus, *executionem* : concilii verò, ut quod esset *sufficientissimum et supremum*. Quæ utcumque se habent, certè eum pontificiâ infallibilitate stare non possunt, cùm post infallibile judicium, nihil ulterius aut superius à quoquam desiderari possit.

[1] *Lat. Def. cens. Lov. admon. et epist. dedic.* — [2] *Vid. hanc præf.* — [3] *Part. I. refut. etc. art.* XV, *p.* 79, *et pass.* — [4] *Doct. Lov. p.* 2 *et seq.*

[1] *Lat. de var. quæst. tit.* An Prim. R. P. sit à Christo, *edit. Lov.* 1530, *fol.* 88, 89. — [2] *Aug. lib.* IV *ad Bonif. tom.* X, *col.* 492.

Quod verò Latomus scribit hæc à se dici, *non ingrediendo quæstionem, an Papa sit supra concilium, vel è converso*; ita videtur intelligere, quemadmodum à Carthusiano dictum vidimus : nempe ita ut Papa, licet synodo absolutè superior, ei tamen tanquam potiori luce donatæ in fidei negotio credere teneatur. Quem sensum aliis quoque superioritatis pontificiæ defensoribus placuisse ostendemus. Cæterùm de quæstionibus fidei nobiscum sentit Latomus, qui pontificio judicio conciliare judicium tanto discrimine anteponit; quique *τὸ supremum*, ac proinde *finale*, de quo agebatur, sententiæ pontificiæ in se consideratæ detrahit, cùm ei tribuat tantùm ut sit *sufficiens et competens*; et quidem id tribuat, opponendo *ad supremum sufficientissimum*.

Quomodo autem Latomus intelligat *sufficiens* illud; quod non sit finale, neque *sufficientissimum* et *supremum*, responderet, credo, id quod jam indicavimus : *sufficiens* esse ad id quod volebat, nempe ad sententiam exequendam. Nos autem quid sit illud apud Augustinum *sufficiens* et *competens*, Deo dante, exponemus : hic quidem Latomi dicta à nobis referri, non autem præstari oportet.

Profert anonymus alium Latomi locum ex libro III adversùs Tyndalum *, titulo ultimo [1] : *De auctoritate et prælaturâ romani Pontificis super Ecclesiam et quodlibet membrum ejus.* Hæc autem exscribit verba : « Quibus bene perpensis, » apparet sano intellectui, quòd non justè romani Pontificis auctoritati contradicatur negando » eum esse supremum et ordinarium judicem » omnium et singulorum christianorum, in fide, » sacramentis, et aliis omnibus. » Quo loco videtur pontificiæ auctoritati dare *supremum* illud, quod antea denegaverat. Hæc ut concilientur, neque inducatur Latomus adversùs se ipsum indecorè pugnans, proferenda erant alia, quæ anonymus prætermisit. Sunt autem ejusmodi [2] : « Non itaque rationabiliter dubitari potest, nec » nisi impudenter negari hoc : romanus Pontifex est ORDINARIUS JUDEX SUPREMUS super » unumquemque christianum, et quodlibet PARTICULARE CONCILIUM Ecclesiæ catholicæ; quid» quid sit de universali concilio plenario et totâ » Ecclesiâ simul congregatâ. » Hic Latomus exponit, quo sensu voluerit Papam *supremum* esse *judicem* : duplici videlicet sensu : alter est, ut sit *supremus super unumquemque christianum et quodlibet particulare concilium*; quem sensum vidimus esse concilii Constantiensis et Martini V : alter est, ut sit *supremus ordinarius*, quæ verba sunt Latomi; hoc est *inter ordinarios supremus*, qui ordinariè semperque sedeat, et judicet; cùm synodi universales, non nisi ex certâ causâ, et extra ordinem habeantur, quorum proinde auctoritatem, cùm de ordinariis tantùm agat Latomus, expressè reliquit integram. An verò hæc omnia dissimulari oportebat, premique nos ad invidiam usque auctoritate Lovaniensium, quorum clarissima quæque dicta omisisses?

Tertio loco proponit anonymus [1] Jacobi Latomi responsionem quamdam adversùs Lutherum ita objicientem : « Concilium Constantiense de» terminavit concilium esse supra Papam, cujus » tamen auctoritas à multis contemnitur. » Unde Lutherus concludebat sic : « Via nobis facta est » enervandi auctoritatem conciliorum : nam ut » dicunt, si in uno articulo errasse deprehendi» tur, jam tota ejus vacillat auctoritas. » Quâ in objectione solvendâ haud mediocriter Latomus laborabat. Reverà enim Cajetanus adversùs Almainum nostrum en recens scripserat, quibus Constantiensis decreti auctoritatem elevaret, neque ipse, neque alii catholici cogitabant quem hæreticorum calumniis aditum aperirent. At Jacobus Latomus, qui neque catholicos accusare, præsertim Cajetanum tanti nominis cardinalem, neque quæstionis aliò traducendæ occasionem Luthero præbere vellet, multis agit, ut is quocumque modo victus esse, ac perperàm objecisse concilium Constantiense videretur. Quare ait primùm à Luthero non posse adhiberi ejus concilii auctoritatem, cujus decreta in Viclefum lata ipse contemneret. Tum addit non propterea vacillare synodi auctoritatem, etiamsi in uno obscuriore articulo defecisset, quod tamen Latomus minimè fatebatur synodo contigisse. Negabat enim à Luthero vera relata esse concilii verba, aut extare concilii Constantiensis tale decretum quod *loqueretur universaliter de quâlibet synodo universali* Papæ anteponendâ. Quæ quidem et alia multa Latomus, dum miserè nimis metuit, ne quid Lutherus bene objecisse videatur, inficiatur contra gestorum fidem. Neque illud melius, quod negabat concilium, quo tempore ista decreta condiderat, fuisse œcumenicum, cùm nihilo magis œcumenicum esset, cùm ea ederet adversùs Viclefum decreta, quæ contra Lutherum Latomus tuebatur. Sed hæc aliàs. Id modò ad rem nostram pertinet, quòd Latomus dum posteriora Constantiensia anterioribus opponit,

* Is novæ reformationis d clor. Novum Testamentum in vernaculam suam linguam anglicam infidelissimè transtulit. Deinde hæresis postulatus Bruxellis, ibi vivus combustus est. Erat illi vis quædam ingenii, sed nimiùm vehementis et mordacis. Vid. De Larr. Hist. Angl. tom. I, p. 313. (*Edit. Paris.*)

[1] *Doct. Lov. p. 4, 5. Lat. adv. Tynd. l.* III, *tit. ult. fol.* 194. *vers.* — [2] *Id. de var. quæst. fol.* 87.

[1] *Doct. Lov. art.* II, *pag.* 69, 70. *Lat. de Prim. etc. cap.* IV.

illud decretum affert, quo adversus Viclefum statuitur [1], « Papam habere supremam auctoritatem in Ecclesiâ, quòd, inquit Latomus, non stat simul cum eo, quòd concilium sit superius Papâ. » Addit, factâ in concilio Papæ electione, « supremam auctoritatem jam esse in electo; » et concludit « quòd quamvis Ecclesia sit major simpliciter quàm Papa, puta perfectione gratiæ, et amplitudine virtutum, tamen potestate jurisdictionis unus peccator potest esse major multis justis, et Papa major toto residuo Ecclesiæ corpore. » Ubi vox *potest esse*, non est affirmantis, sed ejus qui demonstrare velit, quoquo modo se res habeat, Lutheri argumentum non ita esse efficax, ac ille jactabat.

Utcumque est, hæc duo apud Latomum vidimus : et nunc Papam concilio superiorem, et alibi concilium in fide superius, cujus quippe judicium sit *sufficientissimum et supremum*, cùm Papæ judicium sit tantùm *sufficiens et competens*. Hic si anonymus Latomum suum Latomo repugnare velit, absolvet nos profectò ab ejus viri auctoritate, qui à se ipso dissentiat. Sin autem velit Latomum sapientem esse virum, qui iisdem semper placitis vestigiisque insistat, Latomum cum Latomo conciliabit ita, ut postremum hoc de concilii judicio *sufficientissimo et supremo* ad fidei negotium pertinere dicat. Cæterùm non concilium propterea absolutè superius esse, cùm Papâ inferius esse possit, convocatione ipsâ, aliisque rebus gravissimis, quas Latomus ad rem suam minimè facientes, haud pertractare velit. Atque hanc sententiam non modò Dionysius Carthusianus suprà memoratus, sed etiam Turrecremata et alii Eugenianarum partium, in Eugenii etiam aulâ propugnabant, ut statim demonstrabimus. Quæ cùm ita sint, Latomum in infallibilitatis quæstione apertè faventem, in aliis quæstionibus non adversum habemus : cùm id non agamus, ut semper, sed ut certis tantùm casibus, iisque gravissimis et extraordinariis, in Constantiensi decreto designatis, ad concilium recurratur. Quòd autem auctoritatem decreti Constantiensis Jacobus Latomus infregerit, ne Lutherus benè argumentatus esse videatur, parum certè curamus, et Constantienses canones à Latomo non satis consideratos esse ostendemus; et melioribus argumentis, non quidem uti Latomus, inficiando quæ certa sunt, Lutheri audaciam retundemus.

[1] *Concil. Const. sess.* VIII.

CAPUT XV.

Joannis Driedonis Dovaniensis sententia, de fide Petri nunquam defectura.

Equidem intelligo fore quàm plurimos, qui nos in Jacobi Latomi explicandâ sententiâ plus laborasse sentient, quàm ejus viri, docti licèt, auctoritas postulabat. Atque iidem graviùs succensebunt, quòd in exponendo Joanne Driedone, multò plus operæ collocaturi sumus. Sed cùm ea quæ dicemus, non modò ad intelligendos Lovanienses articulos, sed etiam ad hujus quæstionis statum animo informandum, multum opis allatura sint; labori non parcimus, ut ea elucidentur; speramusque futurum, ut lectores operæ in eâ positæ non pœniteat.

Joannes Driedo, quod ipse gloriatur, Adriani VI discipulus, anno 1533, opus edidit *De ecclesiasticis Scripturis et dogmatibus*, ex cujus operis libro IV, capite III, parte II et III, anonymus multa transcribit [1], pleraque insincera, quod lectorem monemus, ut ipse perpendat, si rem tanti esse putet; pleraque extra rem. Sed nos quæ ad rem conferant diligentissimè seligemus.

Igitur ex IV libro memorato, postquam anonymus suo more, de primatu multa descripsit, hæc de Driedone subdit : « Deinde, inquit, parte tertiâ ejusdem capitis, pergens ad demonstrandam romani Pontificis infallibilitatem, etc. » Atqui Driedo de eâ ne unum quidem verbum, sed nimirum de primatu quæstione absolutâ, alteram quæstionem, quæ una ad rem nostram faciat, exponit his verbis [2] : « Jam operæ pretium considerare, quemadmodum sit accipienda sententia, ex Scripturis docens, fidem ad consummationem sæculi non deficere unquam à Petri cathedrâ seu Ecclesiâ Petri. » Hic ergo videamus an Driedo, vel semel dixerit, ita eam accipiendam esse sententiam, ut romanus Pontifex Petri successor, sive ut persona privata, sive ut persona publica, sit infallibilis.

Et quidem Driedo quæstionem soluturus, triplicem ponit intellectum hujus sententiæ, quòd fides Petri nunquam deficiat. « Sciendum est, inquit, quòd verbum Christi Patrem rogantis pro Petro, potest concipi sub triplici intellectu : vel primùm pro eo ut fides nunquam deficiat à corde Pontificis universalis Ecclesiæ, nec videlicet à personâ Petri, nec à personâ Pontificis :... vel secundò, ut fides nunquam deficiat à generali cathedrâ, à sede, ab universali Ecclesiâ, seu ovibus ipsius Petri :... vel tertiò, ut fides non deficiat unquam à propriâ sede, vel diœcesi, quam Petrus peculiariter pascendam,

[1] *Doct. Lov. art.* 1, *pag.* 10, 11. — [2] *Dried. de Eccl. etc. fol.* 235, *vers.*

» dirigendam et gubernandam suscepit. » Hic nota divisionem quam Driedo ut adæquatam ponit : an fides sit defectura à personâ Pontificis, an ab Ecclesiâ universali quam regendam habuit, an à diœcesi quam peculiariter regendam suscepit. Personam autem Pontificis indistinctè ponit, nulloque discrimine, an considerare velit ut personam privatam, an ut personam publicam ; sed de Pontifice, quamcumque personam gerat, simul ac generatim quæstionem instituit : neque Pontificem ut privatam personam opponit Pontifici ut publicæ personæ, sed personam Pontificis generatim sumptam, opponit Ecclesiæ universali, ac diœcesi romanæ. Quâ divisione factâ, triplicique posito sensu, triplicem etiam proponit quæstionem. Ac primam, de Pontifice Petri successore, his verbis expedit : *Primus intellectus* (de fide non deficiente in corde et personâ Pontificis) *videtur esse extra intentionem Salvatoris.* Id probat, quia consequens esset, *omnes successores Petri ad perseverantiam fidei esse prædestinatos ;* quod falsum esse supponit.

Absoluto primo verborum Christi intellectu, qui extra intentionem Salvatoris esset, jam se Driedo convertit ad duos intellectus, quos à Christo intentos esse docet : et secundum intellectum, de cathedrâ et Ecclesiâ universali Petri, hoc est, ipsâ Ecclesiâ catholicâ, sic aggreditur : « Secundus intellectus, inquit, est fide tenendus » propter verbum Salvatoris : *Ego vobiscum sum* » *usque ad consummationem sæculi* [1] : et, *Portæ* » *inferi non prævalebunt adversùs eam* [2]. Ex » quibus, inquit, consequens est Christum permansurum cum episcopatu, et Ecclesiâ, et sede » Petri, usque in consummationem sæculi. Hoc » autem non est sic consequens de episcopatibus » seu Ecclesiis aliorum apostolorum, deficientibus jam à fide suis ipsorum gregibus. »

Patet ergo de secundo intellectu : nempe de fide esse, Petri episcopatum seu Ecclesiam nunquam defecturam ; quòd ille episcopatus et Ecclesia Petri nihil aliud sit quàm ipsa Ecclesia catholica : quâ in re, ipse Petrus multùm differt à cæteris apostolis ; quòd hi singularium Ecclesiarum duces, totum gregem amittere, Petrus verò toti præpositus, non magis possit oves suas omnes amittere, quàm Christus ; cùm Christus nullas habeat, quæ non etiam Petri sint sub Pastore Christo. Qui sensus planus est, et fide absolutè certus, ut meritò Driedo docet.

Jam ad tertium intellectum, an fides sit defectura in peculiari Ecclesiâ et diœcesi Petri, sic procedit [3] : « Aliud potest intelligi Ecclesia seu » cathedra Petri, aliud Ecclesia seu diœcesis romana. Siquidem Ecclesia seu diœcesis romana » potest intelligi esse destructa, permanente cathedrâ Petri, quæ est cathedra universalis » Ecclesiæ. Unde et tertium intellectum pertinaciter hæretici refellunt. » Ac paulò post : « Fuerunt jam olim et alii, qui non pertinaciter, » sed quasi probabiliter, sententiam defendere » voluerunt, ex Scripturis nobis incertum esse, » an diœcesis romana deficiat unquam à fide, » et idcircò esse temerarium asserere alteram » partem quasi articulum fidei, cùm neutra sit » ex Scripturis necessariò consequens ; neque usquiam revelatum sit, quòd omnes christiani à » Turcâ non expellentur unquam à romanâ diœcesi. » En tertius intellectus, quem ab aliquibus etiam non hæreticis, rejectum esse dicit. Atqui hunc intellectum confirmaturus ipse, primùm affert contraria argumenta, et addit : « Hæc » et similia sunt, ex quibus hæretici et alii quidam nimium pertinaciter * arbitrantur stultum » et temerarium esse, si quis doceat Ecclesiam » romanam super alias Ecclesias præsidentem, » sic à Christo esse privilegiatam, ut ab eâ non » deficiat unquam, neque fides, neque primatus » pontificalis. »

Vides profectò quod quærat : ac primùm nihil jam de Pontifice, sive ut privato doctore, sive ut docente ex cathedrâ. Quæ ad personam pertinent, jam expedita sunt. Deinde nihil etiam de universali Ecclesiâ, cujus fidem deficere non posse, ex antè dictis constitit ; sed quærit illud tantùm, an fides et cum fide primatus, in diœcesi Petri ejusque successorum, unquam interire possit.

Affert postea probationes, quæ nihil ad nos attinent ; cùm nou hic inquiramus rectène probaverit, sed quid concluserit. Concludit autem sic allatis Patrum testimoniis : « Non temerè igitur, » sed piâ fide cum Patribus nostris prædecessoribus credimus, quòd fides et primatus Ecclesiæ et sedes seu cathedra Petri, claves regni » cœlorum, potestas ligandi et solvendi, sunt à » diœcesi romanâ inseparabiles ; et quòd Deo providente, et beato Petro opem ferente, romanus » Episcopus, seu populus sub romanâ diœcesi, » non deficiet unquam totus à fide. »

Atque ut semel elucescat, ad quem scopum collimaverit, hæc ejus verba audienda sunt [1] : « Defecit Hierosolymitana Ecclesia, cui Jacobus » præsedit ; defecit Achaia, ubi Andreas ; Asia, » ubi Joannes ; India, ubi Thomas ; Persis, ubi » Judas ; Æthiopia, ubi Matthæus ; Græcia, » ubi Paulus : romana Sedes hactenus manet in

[1] *Matth* XXVIII. 20. — [2] *Ibid.* XVI. 18. — [3] *Dried. loc. cit.*

* Mox dixit Driedo hæc doceri *non pertinaciter.* Ergo ille pugnantia loquitur. (*Edit. Paris.*)

[1] *Dried. ibid. Vid.* Doct. Lov. *art.* 1, *pag.* 12.

» fide Christi erecta. » Quæ quidem anonymum docere debuissent, quid Driedo aversetur; nempe id, si quis diceret romanam Ecclesiam, etiam particularem, aliis similem esse, quæcùm Episcopo ipsâque episcopali sede à fide penitus excideret, fieretque cathedra jam erroris aut schismatis. Id quidem Driedo docuit nunquam Romæ eventurum, quod nos ultro amplectimur; atque insuper addimus, quantumcumque in Romam fremerent inferorum portæ, ac sacræ urbis, quod absit, fundamenta concuterent, non propterea prævalituras contra Petri cathedram; sed eam semel à Christo Ecclesiæ catholicæ datam, integram permansuram, Sedique sacrosanctæ, modo quo sciverit, provisurum Deum, neque futurum unquam ut ipsa Pontificum, qui Petri loco sint, successio ac series, à verâ fide avellatur; quod quidem et Driedo sensit, et omnes catholici confitentur.

Quod autem Driedo nunquam futurum docet, ut in urbe Româ, in romanâ diœcesi, in romano solo, fides et primatus intereant, id quidem non video, ut in nos intorqueri possit. Neque enim clerus gallicanus somniavit fore ut romana Ecclesia particularis, seu romana diœcesis cum Episcopo et plebe suâ penitus intercidat, populusque romanus totus cum suo Pontifice à fide abrumpatur, et primatus Ecclesiæ aliò transferatur, quæ hic Joannes Driedo adversùs quosdam, ut ait, catholicos, explicanda, probanda, tuenda suscepit. Neque verò id ullo modo pertinet ad concilii Constantiensis decreta, quæ clerus gallicanus suâ Declaratione complexus est; neque eam quæstionem synodus Constantiensis, vel leviter attigit. Neque si quis Pontifex suo officio malè functus aliquid contra fidem, etiam decreto facto docuerit, ideo populum totum, atque Ecclesiam totam particularem romanam cum eo defecturam consequens est: cùm nec Joanni XXII hæresim prædicanti crediderit; ac nihilo magis etiam definienti, uti tum res erant *, creditura fuisse videretur. Neque verò ille Pontificis, etiam contumaciis, quantuscumque defectus, urbi Romæ, romanæque diœcesi fraudi esse posset, ut propterea Petri sedes loco moveretur, et primatus aliò traduceretur; sed pravum Pontificem statim amoveri, aliumque ab Ecclesiâ substitui oporteret, qui tamen haud secius sederet Romæ, uti Pisis primum atque iterum Constantiæ decretum factumque est. Quare immeritò quidem moderni Lovanienses, ista Driedonis, nihil sibi profutura, jactant.

* Populus romanus suis infensus Pontificibus, qui Avenione degebant, erat propensior ad Papæ decretum, etiam optimum respuendum, ne illi addictus, quàm ad malum recipiendum, ut in illo colendo studiosus videretur. (*Edit. Paris.*)

Id verò ad nostram quæstionem facit, quòd ille enumerans quæ ad interpretationem spectent divinæ pollicitationis hujus: *Rogavi pro te, ut non deficiat fides tua*, eum sensum prætermisit, quo diceretur fides etiam in Pontificis corde deficiens, in ejus tamen, non modò Ecclesiâ illâ universali, aut etiam diœcesi particulari, romanâ scilicet, sed etiam decretis permansura semper: quem sensum et prætermisit, et Dominicis promissis contineri non posse intellexit.

Rogo enim ad quam tripartitæ divisionis partem pertinere velint eum sensum quem venditant? An ad fidem quæ personæ Pontificis insit? an ad eam quæ universæ Ecclesiæ? an ad eam quæ romanæ diœcesi? Non quidem ad fidem primo modo consideratam. Is enim est modus, quo fides deficere possit, in corde scilicet et personâ Pontificis: isti autem quærunt eam fidem quæ deficere nequeat: non ad eam quæ deficere non posse credatur, Ecclesiæ catholicæ, seu diœcesis romanæ fidem: aliud enim est in Pontificis sive privatâ, sive publicâ personâ; aliud in Ecclesiâ universâ, aut in diœcesi romanâ deficere non posse fidem. Nempe hæc duo sunt, quæ promissa à Domino fuisse Driedo asserit; ut ab Ecclesiâ catholicâ nunquam avellatur fides; ut à diœcesi romanâ, non fides, non Petri cathedra, primatusque apostolicus: quæ profectò stare vidimus, quidquid evenerit uni vel alteri romano Pontifici, eorumque fidei.

Neque verò Driedo hic cogitavit fidei declarationem publicam et authenticam, quæ in romano Pontifice labefactari non possit. Nec mirum: cùm enim hic fidem interpretetur, non externam fidei declarationem, sed ipsam intus fidem, quâ in Christum creditur; ad eum profectò sensum, nnda illa et externa fidei declaratio minimè pertinebat; certumque omnino erat Christi promissione minimè comprehendi omnes Petri successores, cùm eos infideles esse posse constaret. Quare haud immeritò illa nunquam defectura fides, à Driedone redigitur ad Ecclesiæ catholicæ, aut ad peculiaris Ecclesiæ romanæ fidem; quoniam Ecclesia catholica et peculiaris romana omnium Ecclesiarum caput, infideles esse non possint.

Sic igitur patet eum ab Adriani magistri sententiâ non recessisse, neque ab iis interpretationibus, quas ab antiquis glossis auctoribusque depromptas, Petro Alliacensi, ac Dionysio Carthusiensi aliisque probatas esse vidimus.

At enim existimavit, inquies, « in romanâ Sede » hactenus nullum sedisse hæresiarcham, qui do- » cendo definierit aliquid fidei nostræ repugnans, » neque hæresim ullam illinc sumpsisse initium[1]. »

[1] *Dried. ibid. Doct. Lov. art. 1, p. 18.*

At quod factum non sit hactenus, ille quidem dicit; an continuò dixerit nihil unquam tale evenire posse, demonstrandum tibi erat. Certè multa mala, quæ nondum evenerint, evenire posse Driedo confirmat. Neque enim dicit fidem in alicujus romani Pontificis corde defecisse; sed dicit tamen expressè, ne id unquam fieret, Christum non fuisse pollicitum. Neque ait unquam factum esse, ut aliquis in eâ sede contumaci animo hæresim docuerit, sed planè id fieri posse asserit: et tum nimirum, « si contumax fuerit, » deponendum esse, vel declarandum propter » contumaciam ab Ecclesiâ fuisse depositum, à » tempore ex quo talia docere aut prædicare » cœperit [1]. » An autem quod ille contumax crediderit, docuerit, prædicaverit, etiam pertinaciter sub anathematis pœnâ, quo nunc omnia redigunt, definire non possit, Driedo ne quæsivit quidem: adeo absonum et à Christi pollicitis alienum visum est.

At, inquies, dixit totum id quod docuerit de diœcesi romanâ indefectibili, Petri et successorum ejus privilegium esse. Certè, et quidem maximum, quòd ei diœcesi præfecti sunt, quam nunquam à fide abrumpi posse arbitretur. Magna gregis dignitas, quæ in Pastorem redundet.

At enim ea dignitas gregi convenit ratione Pastoris. Respondeo non ratione Pastoris hujus, vel illius, in cujus corde vel prædicatione fides deficere possit, teste Driedone, sed ratione *dignitatis pastoralis*, ut jam ipse dicebat: ratione *primatûs Petri* in eâ Ecclesiâ divinâ ordinatione collocati. Hinc enim efficitur, ut neque illa Ecclesia, neque episcopatus ejus à fide penitus avellatur unquam, ne in eâ scilicet, unà cum ipsâ fide primatus intercidat.

Driedonem secuti sunt Lovanienses alii, eodemque sensu commendarunt Petri non defecturam fidem, ut Judocus Ravestein Tiletanus, in *Doctrinâ Lovaniensium* relatus [2]: qui sanè, quanquam pontificiæ infallibilitati favebat, et romanos Pontifices ab aliquot historicis erroris incusatos, ab eâ notâ vindicandos putabat, non in eo tamen præcisè vim cathedræ ac fidei romanæ reponebat, sed in eo maximè, quòd « ut » etiam concederetur, aliquos Pontifices romanos » privato errore laborasse, semper tamen ipsa » fidei veritas in successione, tanquam fidissimâ » veritatis conservatrice, permansisse verissimè » diceretur [3]; » quando errorem prædecessoris, succedens Pontifex continuò emendasset.

[1] *Dried. ibid. cap.* IV, *fol.* 240. — [2] *Doct. Lov. art.* 1, *p.* 13, 14. — [3] *Judoc. Ravest. Apol. cont. Illyr. cap.* X.

CAPUT XVI.

Articuli Lovaniensis Facultatis, anni 1544, ex præcedente doctrinâ explicantur, et cum Parisiensibus, anni 1542, conferuntur: cathedra Petri nunquàm defectura.

Hæc certa et firma, atque à Driedone sunt præclarè explicata, ex quibus secuti Lovanienses, articulos composuerunt eos, quos aliquot annis post Driedonem mortuum, anno videlicet 1544, die 6 decembris, Carolo V jubente, ediderunt.

« XXI. Firmâ fide tenendum est, unam esse » in terris veram atque catholicam Christi Ecclesiam, eamque visibilem, quæ ab apostolis fundata, in hanc usque nostram ætatem perdurans, » retinet et suscipit quidquid de fide et religione » tradidit, tradit, et traditura est cathedra Petri, » super quam ita à Christo suo sponso est ædificata, ut in iis quæ fidei sunt et religionis errare non possit.

» XXV. Certâ fide tenenda sunt, non solùm » quæ in Scripturis expressè sunt tradita, sed » etiam quæ per traditionem Ecclesiæ catholicæ » credenda accepimus, et quæ definita sunt super fidei et morum negotiis, per cathedram » Petri, vel per concilia generalia legitimè congregata [1]. »

Quid sit cathedra Petri, Driedo exposuit: hoc est primo loco, cathedra universalis illa, Ecclesia scilicet catholica, primatu Petri gaudens, in quâ nullo modo defecturam fidem, ut de fide absolutè; ac secundo loco, cathedra particularis, seu diœcesis romana, in quâ etiam, ut romana est, non defecturam fidem, *piâ sanctâque fide atque ex fidei pietate* crederet.

Quare nec à cathedræ quidem particularis illius, quæ nunc Romæ, Deo auctore, constituta est, perpetuâ traditione certoque et constanti dogmate aberrandum esse pervulgata jam erat sententia, quam tunc Lovanienses ex hujus viri apud se et doctrinæ ac pietatis laude florentis sensu, in suos articulos transtulere.

Sic certâ fide tenendum esse docent, quod *cathedra Petri*, Ecclesia universalis, Petro ut capiti adunata, definiat: articulo XXV. Quod autem ibidem disjunctivè dicunt, *cathedram Petri, vel concilia generalia*, nempe significant non esse necesse semper ab Ecclesiâ congregatâ et concilio generali judicium proferri; sed valere omnino quæcumque Ecclesia catholica, universalis illa, et semper inconcussa Petri cathedra protulerit, sive expressè per se, in œcumenicâ synodo pronuntians, sive auctore romano Pontifice, et in ejus decreta consentiens. Atque hoc certè erat quod aliis verbis, articuli Parisienses

[1] *Art. Lov. post tom.* III *Dried. p.* 170, 171.

superiùs relati[3] dixerant: nempe articulo XVIII, « Ecclesiam universalem errare non posse: » item articulo XXII: » Concilium generale Ecclesiam » universalem repræsentans errare non posse; » cujus quidem Ecclesiæ catholicæ nomine, Parisienses, Petrum etiam qui caput sit, ejusque cathedram comprehendunt; quemadmodum Lovanienses cathedræ Petri nomine universalem etiam Ecclesiam complectuntur; uti jam vidimus certissimis rationibus à Driedone esse confectum. Ita illud quòd concilium universale, sive illud, quòd cathedra Petri certò et absolutè errare non possit, unum idemque est, Ecclesia scilicet catholica; quandoquidem Pontifici ex traditione definienti, non desit Ecclesia consentiens, et rursus concilio judicanti adsit Pontifex, convocandi, agendi, decernendi auctor, ex cujus utriusque complexu existat illud, sub quo captivari omnem intellectum oporteat, Spiritùs sancti judicium.

Neque propterea cathedram universalem Petri ab ejus cathedrâ particulari, quæ nunc, Christo providente, Romæ est, ullo modo sejungimus; neque refugimus, imò complectimur quod iidem Lovanienses de cathedrâ singulari Petri credendum proponunt: nempe Ecclesiam ita « super » eam a Christo esse fundatam, ut errare non » possit[2]; » cùm id profectò constet toti Ecclesiæ, hoc est, capiti et membris, fide et charitate connexis, à Christo esse promissum.

Suscipimus etiam cum Lovaniensibus «quidquid » de fide et religione tradidit, tradit et traditura » est cathedra Petri, » etiam illa singularis, hoc est profectò, non quod unus fortè Pontifex, sed quod ipsa Pontificum successio et series et Ecclesiæ romanæ Ecclesiarum matris, perpetua et constans et firma professio, pro certo fidei dogmate tenuerit, docuerit, prædicarit; cùm jam professi simus eam seriem ac successionem nunquam à fide abrumpendam[3]; ac si quid unquam, quod absit, erroris irrepserit, Deo adjuvante, fore ut, vel Sedes romana per se ipsa respuat, vel tota Ecclesia catholica pro capite connixa restituat.

Hæc summatim et breviter nondum ut planè explicemus, atque argumentis probemus; sed ut interim doceamus Parisiensis matris et Lovaniensis filiæ, ab initio ad postrema usque tempora, unam et cohærentem esse sententiam. Neque ambæ de summo Pontifice diversa docent, cùm et Parisienses docuerint » unum esse jure divino » romanum Pontificem, cui omnes obedire te» nentur; » et Lovanienses jam relatis articulis hos quoque interponant.

« XXIII. Unus est Ecclesiæ summus Pastor, » cui omnes obedire tenentur, ad cujus judicium » controversiæ quæ super fide et religione exi» stunt sunt referendæ.

» XXIV. Summam hanc præposituram primus » omnium gessit sanctus Petrus, verus Christi » in terris Vicarius, et totius familiæ ejus Pastor: » post Petrum verò, ex Christi institutione, om» nes deinceps Pontifices, Petri in cathedrâ suc» cessores [1]. »

Vides in articulis Lovaniensibus, cùm romanus Pontifex nominatur, ei attribui ut obediatur, et ad eum quæstiones fidei referantur, ut summam in Ecclesiâ præposituram gerat; quæ ab omnibus catholicis admittuntur. Cùm ad eam devenitur auctoritatem, quæ errare non possit, jam non ipsum Pontificem, sed *cathedram Petri et generale concilium* nominari: quæ quidem rectène an secus distinguantur, nondum est disceptandi locus. Certè hic distincta accuratè esse, et à Joanne Driedone sumpta perspicuum est: atque hæc ad fidem catholicam pertinentia, Lovanienses æquè ac Parisienses meritò hæreticis opponenda esse censuerunt: haud ita veritati reique ecclesiasticæ consulturi, si opponerent ea quæ etiam inter catholicos variare non ignorabant.

Neque abludebant aut ipse Driedo, aut reliqui Lovanienses magistri ab Adriani sui sententiâ, cujus apud ipsos tanta erat auctoritas. Dicturus enim Adrianus, etiam in fidei determinationibus, errare posse Pontificem, sic præfatus erat: » Si » per Ecclesiam romanam intelligatur caput ejus, » puta Pontifex, certum est quòd possit errare[2]: » ne scilicet dicere videretur, in Ecclesiâ romanâ sive universali, sive particulari statim defecturam fidem, si in Pontifice defecisset.

Quòd si obstinatè volunt per articulos Lovanienses damnatam esse doctrinam quæ Pontifici quoque infallibilitatem detraheret, ergo non modò Lutherum, aliosque hæreticos, quod sibi proposuerant, verùm etiam Adrianum VI, Jacobum Latomum, et Joannem Driedonem sui temporis viros maximos, ac suæ scholæ lumina condemnarunt: gratissimum facturi lutheranis, suæque censuræ elevaturi auctoritatem, quòd certa cum incertis æquè confudissent, et sanctissimorum virorùm doctrinam cum infandâ hæresi unâ sententiâ reprobassent.

Neque Ruardus Tapperus post illos articulos scribens, Joannem Driedonem in his damnatum approbasset, cùm ejus librorum editionem accuraret: neque postea Joannes Viggers, id quod jam audivimus[3], cùm de Adriano VI tractaremus, diceret, *ab aliquibus haberi de fide*, quòd

[1] *Sup. cap.* I. — [2] *Art. Lov.* XXI. — [3] *Sup c.* XV.

[1] *D'Arg. etc. tom.* I. *p.* 413; *et post tom.* III *Dried. pag.* 171, *vers* — [2] *Sup. cap.* XII. — [3] *Sup. ibid.*

Pontifex sit infallibilis : neque tam contemptim *aliquibus* tantùm de fide esse diceret, quod sua Facultas condemnatura Lutherum in suos articulos retulisset.

Eumdem Viggerum posteà audiemus de eâdem infallibilitate dicentem, *communiter* hanc teneri, et contrariam sententiam judicari *improbabilem*[1].

Improbabilem verò tantùm, quam suâ Facultas unà cum Lutheri erroribus proscripsisset? Nemo id sanus dixerit, adeoque Lovanienses aliò spectasse, eò nempe quò vidimus, quod et nos rationibus adstruximus necessariis.

CAPUT XVII.

Joannis Driedonis sententia de superioritate Papæ cum Parisiensium sententiâ congruit : horum reverentia in summum Pontificem : locus Majoris.

Plerique eorum qui Papam concilio anteponunt, sic agunt ut Parisienses non rejiciant, sed ut eos, summâ ipsâ secuti, verborum magnificentiâ vicisse videantur, ut illi inflatiùs tantùm, nostri simpliciùs candidiùsque dixerint. Id, in hâc quæstione imprimis intellectu necessarium, vel unus Driedo maximè comprobabit. Atque is quidem primâ fronte à nostris vehementissimè discrepare videtur; quippe qui doceat Papam, « ex jure » divino habere quòd à nemine possit judicari, » aut condemnari, neque ullam communitatem » esse cui subjiciatur, neque subjici concilio ut » superiori, et habenti sublimiorem potestatem » supra ipsum[2]. »

At qui rem penitus inspexerit, facilè comperiet Driedonem eorum esse numero, quos diximus à Parisiensibus abborrere visos, summâ tamen ipsâ, atque aliis verbis cum ipsis consentire.

Et primùm quidem docet Papam, « in causis » fidei et schismatis personam ejus tangentis *, » subjici judicio universalis Ecclesiæ :..... et si » contumax fuerit deponendum, vel certè declarandum ab Ecclesiâ fuisse depositum[3] : » quæ in idem recidunt. Ergo ex tribus casibus, quibus Parisienses concilium Constantiense secuti, Papam synodo subjiciunt, fidei, schismatis et reformationis generalis in capite et in membris, jam profectò in duobus, Driedone teste, Papa subjectus est. Nunc de tertio casu, reformationis scilicet, quid idem auctor sentiat audiamus.

Ac statim quidem occurrit ille locus ab anonymo Lovaniensi indignis mutilatus modis, quem nos integrum referemus[1] : « Concilium generale, » quamvis neque potest neque debet plenitudinem papalis potestatis à Christo commissam » Petro et successoribus ejus tollere, aut diminuere; sed de illâ gratias agere Deo qui dedit » talem potestatem hominibus : potest tamen, » pro ædificatione Ecclesiæ, *usum illius potestatis limitare certis legibus et statutis*, quibus » ipse Papa debet acquiescere, nimirùm subjectus » æquitati naturali ac divini juris. » Quæ sunt manifestè à Gersone sumpta. Sic enim ait Gerson[2] : « Ecclesia vel generale concilium, quamvis non potest tollere plenitudinem potestatis » papalis, à Christo supernaturaliter et misericorditer collatæ, potest tamen ejus *usum limitare, certis regulis et legibus*, in ædificationem » Ecclesiæ; et in hoc est totius Ecclesiæ reformationis stabile fundamentum. » Neque verò nostri quidquam aliud volunt, cùm Papam in negotio generalis reformationis subesse concilio ex Constantiensi canone decernunt. Quare in reformationis casu, quod jam quærebamus, assentitur Driedo Parisiensibus, pontificiam potestatem conciliari potestate, limitari et temperari posse.

Atque hujus quidem loci primam partem, ea scilicet verba quæ Pontifici superioritatem omnimodam asserere videbantur, tanquam absolutè dicta essent, anonymus protulit : sustulit verò ea, quæ *usum limitarent* atque temperarent, ut profectò pudeat theologiæ professorem in allegandis theologis tam infideliter esse versatum.

Neque minùs fallaciter alios Driedonis locos retulit. Gravis ea est quæstio, et à canonistis in utramque partem pertractata, quibus causis Pontifex à concilio generali judicari possit. Et quidem qui pontificiæ potestati favere velle videntur, unam hæresis causam memorant propter quam Papa indubius ab Ecclesiâ judicetur. Hos Driedo sequi visus est, cùm dixerit, « Papam » notoriè hæreticum, vel de hæresi suspectum » et diffamatum judicari quidem posse; sed eo » tantùm casu, si videlicet sit notoriè hæreticus, vel de hæresi suspectus et diffamatus[3]. » Quem locum anonymus urget rectè; sed sequentia dissimulat[4] : « Rationabiliter autem præsumitur suspectus de hæresi, quando ipse adeò » notoriè et incorrigibiliter scandalizat Ecclesiam, ut vita ejus sit Ecclesiæ tanquam exemplum, et doctrina hæresis, seu fidei prorsus » à Christo alienæ. »

Nec mirum hæc sensisse, secutum alios canonistas multos, et glossam illam celebrem in caput,

[1] *Vid. Doct. Lov. art.* I. *p.* 39. — [2] *Dried. tom.* IV *de Libert. Christ. lib.* I. *c.* IX. *pag.* 31.

* Loquitur hîc Driedo de eo schismate quod Paparum crearet multiplex electio, tum cùm nosci non posset quis Papa esset, quis verò anti-Papa. (*Edit. Paris.*)

[3] *Dried. de script. etc. lib.* IV, *c.* IV, *fol.* 240. *Vid. Doct. Lov. art.* II, *pag.* 72.

[1] *Doct. Lov. art.* II, *p.* 72. *Vid. Dried. de Libert. Christ. lib.* I. *cap.* XIV, *cons.* II. *fol.* 40, *vers.* — [2] *Gers. tom.* I. *p.* 419. — [3] *Dried. loc. cit. fol.* 40. — [4] *Doct. Lov. art.* II, *pag.* 72.

Si Papa : « Certè credo quòd si notorium est » crimen quodcumque, et inde scandalizatur » Ecclesia, et incorrigibilis sit, quod inde possit » accusari : nam contumacia dicitur hæresis [1]. »

Jam de indubitato Pontifice hæc Driedo dicit magnificis sanè verbis : « Ecclesia quandiu tene- » tur habere Papam pro indubitato Papâ, debet » ipsum ut Vicarium Christi, custodem suum et » Pastorem nominare, et ipsum, juxta apostoli » doctrinam, VELUT SENIOREM non increpare, » sed obsecrare ut patrem [2], et honorare ut do- » minum : » quæ quidem anonymus statim arri- puit; sed sequentia prætermisit : « Nihilominùs » tamen hujuscemodi Vicarius, Ecclesiæ sponsus, » si fuerit frigidus, maleficiatus, et adulter, adeò- » que sit ad generationem filiorum spiritualium » inhabilis, ut nihil sibi sit curæ de sponsâ Ec- » clesiâ, potiùs generans filios spurios satanæ, » jam existimari potest de hæresi suspectus; atque » ita rationabiliter Ecclesia potest dubitare, an » personâ illa sit indubitatus Papa, sicuti ratio- » nabiliter tum dubitare potest, an sit pertinax » hæreticus. »

Hæc Driedo [3] : ex quibus infert, contra ejus- modi Papam valere ea omnia, quæ in concilio Constantiensi contra dubios Pontifices scandalo- sos acta essent; atque hæc copiosissimè exequitur et probat : quæ lector, si tanti res est, ab ipso auctore repetat.

Hæc postquàm Driedo dixit, totum illud caput concludit his verbis : « Ex his diligenter consi- » deratis perspicuum esse potest, quonam modo » concilium universalis Ecclesiæ est supra Papam, » et è contrario Papa supra concilium. » Sic mu- tuò sese exsuperant, sed diverso respectu : quæ ita conciliantur, ut Pontifex in ordinario regi- mine, et ordinariis casibus, concilium verò in extraordinariis, quæ à Driedone commemorata sunt, antecellat. Neque verò nostri, Cameracensis et Gerson, et alii omnes, aliter intelligunt. Unde Joannes Major noster Pontificem ait esse supe- riorem *regulariter* in ordinario regimine : conci- lium autem *casualiter* certâ causâ, certis casibus; et addit : « Hic modus cuilibet sapienti Pontifici » debet esse gratior, licèt dicamus concilium esse » casualiter super Pontificem, et posse eum cor- » rigere. Cum hoc enim dicimus Papam ex in- » stitutione Christi non esse deponibilem, nisi » gravissimâ causâ; quæ vix ter contigit mille » annis [4]. »

Cur autem isti casus tam rari prævidentur, an necessariâ ratione, an pravo animo, ac maledi- cendi libidine? non jam à nostris, sed etiam à Driedone et aliis omnibus quærere te oportet. Respondebunt sanè Ecclesiam æternitatis suæ pariter atque infirmitatis humanæ consciam, ca- nones condidisse, quorum operâ, adversùs inso- litos etiam et extraordinarios casus certa remedia compararet : eò verò canones Constantienses esse institutos, eosque à Driedone Lovaniensi ita esse intellectos, ut nemo Parisiensium graviora et for- tiora dixerit.

Clerus verò gallicanus ne ea quidem attigit; sed tantùm Constantienses canones asseruit tan- quam disciplinæ ecclesiasticæ et reformationis omnis certissimum ac necessarium fundamen- tum. Quare adeo Driedo nobis non est opponen- dus, qui aut nostra damnaverit, aut iis contraria sanxerit, ut potiùs eum ulteriùs quoque progres- sum esse videamus.

CAPUT XVIII.

Alii Driedonis loci excutiuntur. Iterum de cathedræ Petri auctoritate, ex eodem scriptore.

Ex his facile est reliqua intelligere quæ ex Driedone in hunc locum adducuntur.

Objicitur istud [1], quòd decreta Constantiensia exponens, concilii auctoritatem in Papam, ad hæresis vel schismatis casum redigere videatur. « Papa, inquit [2], in causis fidei et schismatis per- » sonam suam tangentis atque concernentis, subji- » citur judicio universalis Ecclesiæ. Quamobrem » si ipse fieret hæreticus aut schismaticus, aut ar- » gumentis probabilibus de his suspectus,... esset » ab Ecclesiâ... monendus,... judicandus,... de- » ponendus,... vel depositus... declarandus. » Cui loco addit anonymus, « sicut ante jam exposuerat » libro *De libertate christianâ* : » ne id quidem cogitans, librum *De libertate christianâ* esse ul- timum opus Joannis Driedonis, cui componendo sit immortuus, ut vel præfatio testatur. Id gra- vius quod sequentia tacet : « Quamvis primatus » Papæ SUPER OMNES PARTICULARES ECCLESIAS » sit constitutus jure divino, non hinc tamen » oportet consequens esse eumdem Papam in » causis propriis jus divinum concernentibus, » non esse subjectum potestati universalis Eccle- » siæ. » Ubi 1° notandum illud : *Papæ primatum jure divino constitutum*, non super universalem Ecclesiam, sed *super omnes particulares Eccle- sias*, quod ex Constantiensibus deductum fonti- bus, Driedo ubique inculcat, ut legenti patebit. Tum illud : « Nihilo secius Papam esse judicandum » ab universali Ecclesiâ, in causis propriis jus di- » vinum concernentibus. » Quod quidem latiùs

[1] *Dist. XL, c. VI Dried. loc. cit.* — [2] *I. Tim. V, 1.* — [3] *Dried. loc. cit.* — [4] *Maj. de auct. Conc. sup. Pap. etc. in app. t. II, Gers. p. 1139. 1140; et tract. de Eccl. ibid. p. 1145.*

[1] *Doct. Lov. art. II, p. 72.* — [2] *Dried. de script. etc. lib. IV, cap. IV, fol. 240.*

patet, quàm hæresis, vel schisma, et jura tantùm positiva excipere videtur. Quæ hic generatim dicta, Driedo in libris *De libertate christianâ* fusiùs, postea, uti vidimus, et diligentiùs exequitur.

Objicitur et locus hic [1] : « Quemadmodum ro- » mana Ecclesia, in quâ residet apostoli Petri » successor, est omnibus Ecclesiis prælata, ad » quam fidei magistram et matrem, omnes ma- » jores totius Ecclesiæ causæ recurrunt, sumen- » tes terminum seu finem, juxta sententiam ejus- » dem Ecclesiæ, cujus vis et potestas ecclesiastica » est in Pontifice ejusdem Ecclesiæ; ita et roma- » næ Ecclesiæ sententia prævalet omnibus sen- » tentiis aliarum Ecclesiarum, à romanâ Ecclesiâ » discrepantium, » particularium scilicet, uti mox audivimus ab ipso interpretatum, non autem *universarum* etiam in synodo collectarum. Neque tamen in omnibus casibus ad œcumenicam synodum recurri necesse est : rectè enim ait Driedo, « majores etiam causas sumere terminum seu » finem juxta sententiam ejusdem Ecclesiæ roma- » næ, » regulariter scilicet et in ordinario regimine, in ordinariis casibus, non certè in extraordinariis, ut jam vidimus, in libro *De libertate christianâ* ab hoc auctore unà cum Parisiensibus summo consensu fuisse traditum.

In romanâ etiam Ecclesiâ fidei quæstiones haud secus atque aliæ regulariter finem accipiunt, cùm sit plerumque tanta consensio, ut ad synodum œcumenicam non necessariò recurratur : quæ omnia ex antedictis clara et aperta sunt, et in sequentibus clariùs elucescent.

Diximus etiam ita esse Ecclesiam catholicam constitutam, ut in capite suo, in Petri scilicet cathedrâ singulari prævalere et insidere non sinat hæresim, quâ per contumax propositum à fide abrumpatur penitus, adeoque omnem Ecclesiam à certo et constanti Ecclesiæ romanæ dogmate discrepantem, à fide alienam et schismaticam esse.

Et quidem certum est, quod ait Driedo, Ecclesiæ romanæ particularis illius *vim et potestatem ecclesiasticam in suo Pontifice esse.* Neque enim Ecclesia romana per se aut absolvit aut ligat; sed Pontifici romano, Petri successori, id juris à Christo concessum est. Si tamen, quod absit, fides in Pontificis alicujus corde, aut etiam doctrinâ, prædicatione, decreto, vel ad contumaciam usque defecerit (quod ne fieret, negat Driedo, uti vidimus, à Christo esse promissum), non propterea Ecclesia romana vim suam ac potestatem amitteret; nihilo profectò magis quàm, Pontifice mortuo, amittit; cùm semper supersit in Ecclesiâ semen, quo vis illa excitetur, seu potiùs explicetur; et Ecclesia romana mater Ecclesiarum neque à fide abrumpatur, neque primatu excidat.

[1] *Dried. ibid.* Doct. Lov. *pag.* 71.

Atque hæc erant quæ de Jacobo Latomo, et Joanne Driedone Lovaniensibus, pro lectoris expectatione, fortasse nimia; pro Lovaniensium articulorum intellectu, congrua; pro ipsius quæstionis summâ explicandâ et constituendo statu, necessaria diceremus. Quæ omnia, Deo dante, progressu orationis haud mediocriter illustranda et confirmanda esse confidimus. De aliis Lovaniensibus ætate posterioribus, quæ ratio postulaverit, loco suo exponemus.

LIBER SECUNDUS.

Quòd Declaratio gallicana ab omni censurâ sit immunis, probatur ex auctoribus Parisiensium sententiæ adversantibus.

CAPUT PRIMUM.

Joannes à Turrecrematâ pontificiæ potestatis sub Eugenio IV defensor præcipuus, in fidei quæstionibus concilii auctoritatem Papæ auctoritati anteponebat : communis erat tum illa sententia : Bulla, *Deus novit*, sub Eugenii nomine edita.

Hic quærimus an antiquiores scholastici et canonistæ, qui conciliorum superioritati vehementissimè omnium adversantur, à nobis omnino diversa senserint, et an in quibus dissentiant, pari immodestiâ cum recentioribus sævierint? Eugenii IV certè tempore, quo maximè efferbuit illa contentio, è fratrum prædicatorum ordine Joannes à Turrecrematâ *, sacri Palatii apostolici magister extitit : acris ingenii vir, quem Eugenius ipse unum Basileensibus vel maximè opposuit, et de se bene meritissimum evexit ad purpuram. Is ergo, cùm Papam concilio superiorem vehementissimè assereret, tamen in apologiâ sive responsione pro Eugenio IV, quam cum ipsis Basileensibus eoram Pontifice tractans, ejusdem Pontificis jussu, vivâ voce primùm, deinde etiam scripto protulit, hæc habet : « Si talis casus con- » tingeret, quòd Patres universi in synodo uni- » versali convenientes unanimiter aliquam defi- » nitionem fidei facerent, cui sola persona Papæ » contradiceret : dicerem judicio, quòd synodo » standum esset, et non personæ Papæ. Judicium » enim tantorum Patrum universalis unius syno-

* Joannes à Turrecrematâ sive TORQUEMADO, sic dictus ab oppidulo veteris castellæ *Torquemada*, in quo natus est, scholasticâ subtilitate haud scio an parem habuerit. Ejus præterea dicendi genus asperum est, seu potius ferreum ac penè barbarum. Erat in hodierno jure canonico non parùm versatus, in antiquâ Ecclesiæ disciplinâ et in doctrinâ Patrum non admodum doctus. (*Edit. Paris.*)

» di, in materiâ fidei, meritò præferendum videtur judicio unius hominis : in quo casu optimè » venit illa glossa quæ habetur in caput *Anastasius*, dist. XIX, *quòd ubi de fide agitur, Papa tenetur requirere concilium episcoporum* [1]; » quod intelligendum est quando casus est valde » dubius, et synodus convocari poterit, et tunc » synodus major est Papâ, non quidem potestate » jurisdictionis, sed auctoritate discretivi judicii » et amplitudine cognitionis [2]. »

Quid sit judicium discretivum, canonistarum et theologorum ejus ævi sensu, facile intelliget, qui apud ipsos passim legerit duplicem clavem, alteram *discretionis* ac *scientiæ*, quâ verum à falso discernitur; alteram, *jurisdictionis* ac *potestatis*, cum aliquid pro potestate et sub pœnâ decernitur. Porrò decretum illud, seu judicium juridicum, maximè in rebus fidei, discretivo judicio niti constat. Neque enim quis de fide decernat aliud, quàm quod discretione et scientiâ verum esse perspexerit. Quare Turrecrematæ certum erat, concilii auctoritatem, quocumque tandem nomine appellandam, Papæ auctoritati omnino anteponendam esse.

Quid si Papa esset contumax? Nam id quoque prævidit. Audi quid post relata verba statim subdiderit : « Ubi autem id ita eveniret, inquit [3], » quod talibus quæ ad fidem pertinere tota synodus, per apertissima testimonia sacræ Scripturæ » aut sanctorum Patrum doctrinam, unanimiter » declararet, Papa acquiescere, OBEDIRE, et stare nollet, sed contumaciter contradiceret, talibus apertè ad fidem catholicam pertinere » declaratis, jam utpote hæreticus, subjectus » veniret concilio, sicut quilibet alius à fide devius. » Vides apertissimè Papam in fidei quæstione à synodi sententiâ contumaciter discrepantem; neque eo secius à sanctâ synodo, Papâ contradicente, supremo judicio quæstionem definitam, et in Papam pro potestate animadversum, et synodi stare sententiam. Hæc Turrecremata, cum is pontificiæ auctoritati, quanta excogitare posset maxima, à Christo attributa esse vellet, ipso Pontifice audiente et approbante, dixit, ac jubente perscripsit.

Neque verò tum quisquam eâ de re ambigebat. Idem enim docet eâdem ætate Petrus de Monte [*], episcopus Brixiensis, jurisconsultus nobilis, et Eugenianarum partium studiosissimus : nempe ubi agitur de fide et schismatis causâ, etiam indubium Pontificem à synodo deponi posse, ac « si contrariatur sententia Papæ sententiæ concilii, potiùs standum esse sententiæ concilii [1]. » Quin etiam edita est tum Eugenii IV nomine, bulla *Deus novit* [2], à Turrecrematâ, ut videtur, dictata : adeo cum ejus scriptis, sensus, spiritus, ipsa denique verba conveniunt. Ibi, quantumcumque pontificiam potestatem in immensum extollerent, sic tamen dicebant : » Si Papa vel » legatus ejusdem nollet disponere aliqua, contra » concilium affectaret; Papæ sententia, vel ejus » legati personam Pontificis repræsentantis, non » concilii voluntas sequenda foret; cùm super » omnia concilia Papa habeat potestatem; *nisi* » *fortè quæ statuenda forent, catholicam fidem* » *respicerent*, vel si non fierent, statum universalis Ecclesiæ principaliter perturbarent; quia » tunc *concilii sententia esset potiùs attendenda.* »

Video nunc plerosque eos qui conciliis Pontifices anteponant, ita animatos esse, ut pontificiam auctoritatem, eam quæ concilio antecellat, in fidei quæstionibus maximè eminere putent. At contrà Eugenii tempore, quo exarsit maximè illa de conciliorum auctoritate dissensio, cùm Pontificem synodo in omnibus anteferrent, generalia negotia, ac præcipuè fidei, excepta volebant : in iis concilium prævalere, ut certum supponebant.

Qui tamen si rogarentur an propterea concilio Papam subjicerent (mirum et incredibile), præfractè negabant. Nam tunc « synodum majorem » esse Papâ, non potestate jurisdictionis, sed » auctoritate discretivi judicii, et amplitudine » cognitionis » audivimus [3] : et « licèt reverà sit » ipso Papâ minor, majorem tamen dici, sed » diverso respectu; quòd Papa cùm per hæresim » à papatu cadat, factus est omni fideli minor. » Et alia hujusmodi ex anterioribus canonistis et glossis, subtiliora quàm solidiora jactant. Quæ si ad fidem pertinere pugnaciter velis, ac Pontificem re subjectum, et in ordinem à synodo redactum, verbis tamen superiorem dici; næ tu ad minuta et levia, christianæ doctrinæ gravitatem auctoritatemque deducis.

[1] *Dist.* XIX, *cap.* IX. — [2] *Turrc. apol. seu resp. ad Basil.* tom. XIII *Conc. col.* 1701. — [3] *Turr. ibid. col.* 1701, 1702.

[*] Petrus de Monte, Venetus, loco obscuro natus, pluriniâ doctrinâ floruit. Charus fuit Eugenio IV, à quo factus est primùm protonotarius apostolicus, deinde, anno 1442, Brixiæ episcopus. Vid. *Ital. sacr.* tom. IV, pag. 751. Reperies in alterâ appendice Conc. Labb. tractatum Petri de Monte, *de Monarchiâ*. (Edit. Paris.)

[1] *Petr. de Mont. tract. de Monarc. in app.* II *Conc. Labb.* — [2] *Bull. Eug. IV*, tom XIII *Conc. col.* 537. — [3] *Turr. ibid. col.* 1701.

CAPUT II.

Alii Turrecrematæ loci de concilii potiori auctoritate in materiâ fidei; quòdque summus Pontifex erronea solemniter definire possit. De pontificiâ infallibilitate ludibria et cavillationes.

Hæc quidem sunt, quibus Turrecremata cum Basileensibus agens, superioritatem pontificiam tuebatur. Nec minùs memoratu digna sunt, quæ jam cardinalis edidit ingenti opere, cui titulus est, *Summa de Ecclesiâ.*

Hic, libro III, capite LXIV, quæstionem proponit, *Cujus judicio standum sit, si in concilio universali contingat Patres à Papâ vel ejus legato dissentire* [1] : quo loco varios casus ponit, sed hunc præcipuum, quò « prædicta contrarie» tas sit in materiâ fidei nondum definitâ, sed » quæ noviter per concilium veniret definienda : » tunc, inquit, in tali casu ponitur ista conclu» sio, quòd magis regulariter standum foret ju» dicio Patrum totius concilii, quàm judicio ro» mani Pontificis. »

Miraris Turrecrematæ conclusionem : audi probationes, imprimis verò hanc [2], « quòd ut Ber» nardus * dicit (canonista quidam) quæ major » superbia, quàm quòd unus homo toti congre» gationi judicium suum præferat, tanquam ipse » solus habeat Spiritum Dei? propter quod Archi» diaconus ** approbans glossam præfati capitis » *Anastasius*, dicit : Periculosum esset fidem » nostram committere arbitrio unius hominis. » Hæc ait de Papâ, eo casu, quo *materia fidei noviter definienda veniret per concilium ;* quæ immane quantùm discrepant ab iis quæ nunc jactari audimus [3] : nempe quòd Papæ sententia totius concilii sententiæ anteponenda sit, et quòd in conciliis œcumenicis Patres à Papâ habeant ut recta decidant.

Quod autem Turrecremata dixerat, concilii sententiam anteponendam esse *magis regulariter*, sic explicat, » quia, inquit, non esset impos» sibile, quòd quandoque unus homo et maximè » Papa, multiplici respectu, in aliquâ materiâ » meliùs sentiret cæteris omnibus. » At profectò si crederet Papam, vel solum, in materiâ fidei, de quâ agit, esse infallibilem, et ab eo accipere Patres ut rectè decidant; neque Papam conferre debuisset cum alio quovis, neque verò sic dicere : « Impossibile non est quòd Papa meliùs » sentiat cæteris omnibus ; » sed è contra : impossibile est quin Papa meliùs sentiat quàm cæteri omnes, à quo quippe habent cæteri omnes ut recta decidant.

[1] *Turr. sum. edit. Venet.* 1560. *fol.* 332, *vers.* — [2] *Ibid. fol* 333.

* Bernardus Compostellan. qui tertius numeratur decretalium collector, vixit XIII sæculo. Is decretalium priores libros commentariis illustravit, quinque libris quæstiones addidit, ac præterea quorumdam aliorum librorum auctor ipse est. (*Edit. Paris.*)

** Archidiaconus Bononiensis (Guido Basius), qui Gratiani decretum commentatus est, vulgò allegatur sub eo nomine, *Archidiaconus*, ut Joannes Antonius DE S. GEORGE, præpositus Mediolanensis, ac deindè cardinalis Alexandrinus, alter decreti commentator, sub illo nomine, *Præpositus*. Vid. Houj. Hist. Jur. Can. part. II, cap. XXII. (*Edit. Paris.*)

[3] *Doct. Lov.*

Neque valet distinctio discretivi ac definitivi judicii. Planè enim quem necesse sit in definitivo judicio, eumdem in discretivo quoque sentire meliùs, necesse est. Cùm nisi priùs *discreverit*, verumque à falso subtilissimè separaverit, vera definire non possit.

Pergit Turrecremata : » Quando talis contro» versia in materiâ fidei orta esset inter Papam » et Patres concilii » (nempe de quâ non ita perspicuum est utri meliùs sentiant, nec omnino videtur impossibile unum meliùs sentire cæteris, etsi id quoque certò non constet), tunc, « licèt universitas Patrum sequenda esset, utpote » judicio discretionis præeminentior et superior, » nihil ominùs nihil videretur conciliariter con» cludendum, quousque concorditer Papa et Pa» tres in unam simul convenirent conclusionem » et sententiam. »

Id quidem omnino intelligi patet de dubiis ac maximè ambiguis. Nam ita dicentem audivimus [1] : quòd in iis « quæ ad fidem pertinere » TOTA SYNODUS, per apertissima testimonia sa» cræ Scripturæ aut sanctorum Patrum doctri» nam, unanimiter declararet, Papa concilio » obedire teneretur, ac repugnans condemnan» dus deponendusque esset. »

Utcumque est, qui in solâ consensione Pontificis eum concilii Patribus vim certam definiendi reponit, et quandiu dissentiunt, rem totam in suspenso esse decernit, rogo bonâ fide, ecquid de pontificiâ infallibilitate cogitet? Nisi fortè infallibilem, secluso concilio, statim, eo congregato, sua infallibilitas deserit, vacatque tum illud : *Non deficiat fides tua*, et : *Confirma fratres tuos*; quæ quis sanus dixerit?

Ac ne de Turrecrematæ sententiâ amplius litigetur, quid in eodem opere dixerit audiamus. Exponere aggreditur detegendæ pertinaciæ viginti modos: quo loco sic ait [2] : » Decimus sep» timus modus convincendi specialiter Papam » de pertinaciâ in hæreticâ pravitate est, si er» rorem definit solemniter, et a christianis as» serit tanquam catholicum esse tenendum ; » quo quid est clarius?

Hæc libro IV docet connexa et apta cum iis quæ libro II scripserat [3] : « Ad istam objectio-

[1] *Vid. sup. cap.* I. — [2] *Turr. l.* IV. *part.* II, *c.* XVI, *fol.* 388. — [3] *Turr. lib.* II, *c.* CXII, *fol.* 260, *mal.* 258.

» nem. cùm arguitur de Papâ facto hæretico, et » definiente pro hæresi suâ, dupliciter respon- » detur : quidam enim volunt dicere, quòd ca- » sus non est possibilis quoad hoc, quòd Papa » possit definire hæresim. Dicunt enim quòd in » hoc casu Deus non permitteret eum definire » hæresim, aut aliquid contra fidem, sed eum » prohiberet. » Hæc sibi ex aliorum mente objicit. At ipse paulò post : « Nobis autem aliter » videtur dicendum. » Ergo rejicit eos qui negant à romano Pontifice, dictâ sententiâ, hæresim definiri posse.

Quomodo autem hæc congruant cum iis quæ hoc loco et alibi passim inculcat : Sedem apostolicam, atque etiam romanum Pontificem in decretis fidei esse infallibilem, sic explicat : « Nobis autem aliter videtur dicendum; videlicet » quod ratio illa non sit ad propositum nostrum; » quia si romanus Pontifex efficitur hæreticus, » ipso facto quo cadit à fide Petri, cadit à ca- » thedrâ et sede Petri. et per consequens, judi- » cium quod faceret talis hæreticus, non esset » judicium apostolicæ Sedis; imò nec judicium » alicujus auctoritatis est dicendum aut mo- » menti ; quia cùm per hæresim cecidisset à præ- » latione, per consequens auctoritate judicandi » privatus esset. »

Eò autem processit, ut diceret per occultam quoque ac *tantùm interiorem hæresim*, Papam statim, ipso facto, loco cadere, tanquam à Deo depositum [1]. Quo quidem faciiè tuetur id quod sæpè dixerat : « Romani Pontificis judicium, in » iis quæ fidei sunt, errare non posse. » Non quia romanus Pontifex, datâ sententiâ, errorem definire non possit, sed quòd definiendo, imò verò etiam credendo, desinat esse Pontifex : quo jure omni episcopo infallibilitatem faciiè adscribemus, si cum eodem Turrecrematâ semel dicimus, qui prava credat et definiat, eum non jam episcopum esse, ipso scilicet errore dejectum; imò fideles omnes hæreticos esse posse negabimus, cùm hæresi fideles esse desinant.

Hæc quidem omnes, sat scio, vana et nugatoria esse dicent; sed habemus interim claram Turrecrematæ sententiam, quòd romanus Pontifex non modò errare in fide, sed etiam errorem, prolato judicio, solemniter definire possit. Cæterùm haud me fugit, quàm parum sibi interdum constare videatur : nobis ipsa fluctuatio ac variatio sufficit. Certè Turrecrematæ perpendi operosiùs et conciliari dicta, tanti non est..

[1] *Turr. lib.* IV, *cap.* XVIII, XIX, XX, *et pass. Vid. lib.* II, *cap.* CIX, *fol.* 252, *et pass.*

CAPUT III.

Antonii de Rosellis ejusdem ævi canonistæ Eugenianarum partium sententia.

Florebat per eamdem ætatem Antonius de Rosellis * Aretinus, consiliarius pontificius ac cæsareus, ejusdem ævi canonista nobilis, Eugenianarum partium, qui tamen in libro de monarchiâ hæc habet [1] : « Credo quòd si Papa sta- » tueret contra fidem, vel bonum universalis » Ecclesiæ, vel in casibus, in quibus sibi non li- » cet, et in quibus concilium est supra Papam, » quòd, licèt ab iis statutis non posset appellari, » quòd saltem poterit in talibus querelari ad » concilium, et ad ipsum habere recursum, cùm » sit superius per suprà dicta. » Tum [2] : « Solius » Papæ judicium submittitur judicio concilii uni- » versalis in his casibus, in causâ fidei, schis- » matis, et ubi agitur de bono universalis Eccle- » siæ; et ita postremò statuit diebus meis generale » Constantiense concilium. »

Et ille quidem tradit [3] : « Si Papa manibus » propriis infinita homicidia commisisset, à » nullo posse judicari. » Item : « si commisisset » millies simoniam. » Denique in uno casu hæreseos Papam à concilio judicari posse dicit, reprehenditque cardinalem Florentinum aliter sentientem; sed confestim addit : « Quòd item est » in omni delicto scandalizante Ecclesiam, ut » Papa possit pro ipso à concilio judicari, quando » monitus, stat incorrigibilis, et in suâ obsti- » natione persistat. Nam talis contumacia dici- » tur hæresis; » quod quidem est à nostrorum sensu discrepare verbis, re ac sententiâ convenire.

Cùmque apertè doceat à Papâ, etiam lato judicio ac statuto edito, doceri posse hæresim, cogitur dicere ea verba, *ne deficiat fides tua*, referri non ad Pontificem ut privatam personam, non ad Pontificem etiam de fide decernentem, sed ad Ecclesiam : « Concilium, id est Ecclesia » et collectio fidelium, errare non potest. Nam » oravit Redemptor noster pro Ecclesiâ, NE DEFI- » CERET FIDES SUA, dum Christus dixit : *Ego*,

* Antonius de Rosellis. Eugenii IV in concilio Basileensi strenuus defensor. se deindè addixit imperatori, cui fuit à secretis. Dionysius SIMON, *Bibl. Jur. can. et civ.*, dicit Rosellium, amaro in Pontificem animo propter denegatam sibi cardinalatûs dignitatem, scripsisse tractatum *de Monarchiâ*. Quòd si ita est, ruit argumentum hic à BOSSUET ex Rosellii testimonio depromptum. Sed ne cl. Dionysio SIMON assentiamur id vetat. quod de Rosellis, quem is fingit in Pontificem malevolum, eo ipso in libro. pontificiam auctoritatem supra omnem modum amplificat et exaggerat. (*Edit. Paris.*)

[1] *Anton. de Ros. Monar. part.* III, *c.* VII : *Gold. tom.* I, *p.* 252. — [2] *Ibid. cap.* XXVI, *p.* 446. — [3] *Ibid. pag.* 443.

» Petre, *pro te rogavi, ut non deficiat fides tua.*» Unde paulò antè dixerat: « Concilium Africanum... non dimisit ista pericula decidenda » summo Pontifici soli; sed voluit concilium generale adhiberi. » Et paulò post: « Nam, ut » dicit Archidiaconus, periculosum foret fidei » causam unius hominis judicio relinquere. » Non igitur excogitabat Papam solitariè decernentem, sed Papam eum concilio, sive cum Ecclesiâ, pro cujus fide oravit Christus, esse infallibilem.

Hæc scribebant sub Eugenio IV, flagrantibus dissidiis, qui ei erant addictissimi, ab eoque opibus ac dignitatibus augebantur.

Dionysium Carthusianum, pontificiæ licèt potestatis studiosissimum, sub Nicolao V, Eugenii successore, eadem sensisse vidimus; ut communem eam fuisse sententiam certo certius sit.

CAPUT IV.

Sanctus Antoninus archiepiscopus Florentinus, an bonâ fide relatus ab anonymo auctore, qui de libertatibus gallicanis scripsit.

Per eadem ferè tempora floruit sanctus Antoninus è prædicatorum ordine archiepiscopus Florentinus, quem auctor tractatûs *De libertatibus*, veluti præcipuum pontificiæ potestatis atque infallibilitatis assertorem laudat. Et quidem nihil clarius videtur esse verbis illis, quæ idem anonymus profert: « Papa in his quæ pertinent ad » fidem, errare non potest, scilicet ut Papa in » determinando, etiamsi ut particularis et pri» vata persona[1]. » Quem tamen locum cùm totum proferemus, liquidò apparebit nihil nocere nobis. Sed priùs Antonini universam doctrinam considerare placet.

Primùm ergo, Summæ tomo III, sive tertiâ parte, titulo XXIII, de conciliis universalibus, capite primo, sic ait[2]: » Basileense concilium » congregatum priùs canonicè, sed post dissolu» tionem ejus, seu mutationem, per Eugenium » papam IV, anno 1437, factum est conciliabu» lum. » Ergo anteriora Basileensia ante hanc dissolutionem, sive potiùs translationem, pro canonicè actis habet Antoninus; licèt in his actis Constantiensia decreta firmentur, ut suo loco vidébimus.

Capitulo II, paragrapho 6, probandum suscipit, « quòd concilia generalia non possint præfi» gere legem Papæ, » quo loco superiorem conciliis Papæ potestatem videtur agnoscere. Sed addit[1]: « In concernentibus fidem, concilium » est supra Papam: » ac paulò post: « Item dico » quòd, in concernentibus universalem statum » Ecclesiæ, non potest Papa disponere contra » statutum generalis concilii, si statuendo deco» loraretur status ipsius Ecclesiæ. » Hæc igitur sunt quæ restringant Antonini propositionem, « quòd concilia generalia non possint præfigere » legem Papæ. »

Eodem capitulo, paragrapho 7, quærit «quando » concilium dicatur legitimè congregatum. » Quo loco hæc habet: « Ubi Papa esset hæreticus, » vel de hæresi suspectus; tunc ad eum non » spectare videtur potestas congregandi conci» lium. » En ergo casus ab ipso Antonino admissus, quo concilium sine Papâ non modò congregetur, sed etiam de fide judicet.

Capitulo III, vehementissimè favere videtur potestati Papæ, ac probandum suscipit[2], « quòd » non liceat appellare à Pontifice romano ad ip» sius successorem vel generale concilium, et » quòd sentire quòd à romano Pontifice possit » ad quemcumque appellari, est hæreticum ma» nifestè. » Interim ex antecedentibus constat obtemperandum non esse, si contra concilii auctoritatem ea statueret, quibus *Ecclesiæ decoloraretur status.* Sic qui tanto studio appellare vetant, rationem tamen ineunt, quâ decreta pontificia in universalibus causis cassa habeantur.

Ibidem, paragrapho 4, duas objectiones proponit; secunda est ejusmodi[3]: » Contingere » posset, quòd Papa hæreticus esset, et vellet » hæretica statuta condere; quod si contingeret, » deficeret fides Petri, quia non esset qui in hoc » casu posset resistere, nec teneretur Ecclesia » hæreticis statutis ejus obedire. Videtur ergo, » in hoc casu saltem, licitum esse ad aliquem » appellare. Ad illud dicendum sicut priùs, » quòd licèt ut persona singularis ex motu pro» prio agens errare posset in fide, sicut scribitur » de Leone, contra quem Hilarius Pictaviensis » ad concilium generale venit; tamen utens » consilio et requirens adjutorium universalis » Ecclesiæ, Deo ordinante, qui dicit: *Ego ro» gavi pro te*, etc., non potest errare. Nec potest » esse quòd universalis Ecclesia accipiat aliquid » tanquam catholicum, quod est hæreticum, quia » Ecclesia universalis, quæ est sponsa, et erit » semper, et est non habens maculam neque ru» gam. » En, secundum Antoninum, quid sit Pontificem errare posse in fide, *ut personam singularem.* Non enim hic intelligendus est Pontifex publicum et apostolicum officium exequens,

[1] *Antonin. Summ. Theol. part.* IV, *tit.* VIII, *cap.* III, *parag.* V, *p.* 438, *edit. Ven.* 1582. *et Anon.* de Libert. *lib.* VII, *c.* XIII. *n.* 11. — [2] *Anton. p.* 410.

[1] *Anton. ubi sup. pag.* 415. 416. — [2] *Ibid. p.* 417. — [3] *Ibid. ubi sup. pag.* 416.

quod nunc volunt, sed Pontifex *ex motu proprio agens.* Quid sit autem Pontifex agens ut Pontifex, idem Antoninus exponit; nempe ut sit Pontifex » utens consilio et requirens adjutorium » universalis Ecclesiæ, » cujus proinde sententiam *Ecclesia universalis accipiat.* Quo sensu omnes cum Antonino profitemur Pontificem, ut Pontificem, errare non posse, atque omnino constat in eo esse vim, secundùm Antoninum, *quòd Ecclesia universalis errare non possit,* atque ut *sponsa semper sit, non habens maculam neque rugam.*

Id ipsum liquidò constat Summæ IV parte, titulo XII, capite IV, *De errore Fraticellorum*, paragrapho 28, quo loco Fraticellis Joannis XXII decretalem ut hæreticam, et Nicolai III decretis contrariam insimulantibus, sic respondet [1]: » Sed ipsi pessimi homines sunt, hæretici veri, » quia asserunt contra determinationem catho» licam factam per Ecclesiam et Joannem XXII, » et omnes successores ejus, veros catholicos » summos Pontifices, et omnes alios prælatos » Ecclesiæ et doctores utriusque (juris scilicet), » et magistros plurimos in theologiâ cujuslibet » religionis, acceptatam, examinatam, et ap» probatam ut verissimam. » Quo loco demonstrat quòd sit verum apostolicum et jam irreformabile pontificium judicium; nempe illud, quòd à Papâ prolatum, ab universali Ecclesiâ *acceptatum, examinatum, approbatumque* sit. Sic ergo ex Antonini mente, Pontifex docens, ut Pontifex atque ut persona publica, sive, ut nunc loquuntur, *ex cathedrâ*, est Pontifex, ut vidimus, utens *consilio et adjutorio universalis Ecclesiæ, quæ errare non potest*; atque ex ejus sententiâ ita pronuntians, ut ejus sententiam *acceptatam et examinatam*, ipsa Ecclesia *approbet* : quod est certissimum.

Ex his clarè patet, quo sensu dixerit Papam errare non posse *ut Papam*, etiamsi errare possit *ut particularis et privata persona.* Quem locum anonymus non tantopere venditasset, si quid esset Papa, ut Papa, quid Papa ut persona particularis et privata ex aliis sancti Antonini locis scrutari voluisset.

Quin etiam eum locum, quem affert, non legit integrum : sic autem habet parte IV, titulo VIII, capite III, paragrapho 5 [2] : « Fides » universalis Ecclesiæ non potest deficere, di» cente Domino Petro, *Ego pro te rogavi*; et » quantum quidem ad personam Petri intelligi» tur de defectu finali, ut scilicet, quòd non pe» riret persistendo in negationis peccato : quan» tùm autem ad Ecclesiam, quæ intelligitur in » fide Petri simpliciter verum, quia non potest » Ecclesiæ fides deficere. Ratio quare Ecclesiæ » fides in generali deficere non potest est, quia » divinâ Providentiâ Ecclesia regitur, scilicet à » Spiritu sancto eam dirigente ut non erret, et » licèt Papa in particulari errare possit, ut in » judicialibus, in quibus proceditur per informa» tionem; aliàs in his quæ pertinent ad fidem » errare non potest, scilicet ut Papa in determi» nando, etiamsi ut particularis et privata per» sona » possit.

Quæ cum antè dictis mirè congruunt, patetque Ecclesiam eam esse, quæ directa à Spiritu sancto errare non possit; Papam ex Ecclesiæ nomine et sensu pronuntiantem, errare non posse. Quod autem ex Ecclesiæ sensu pronuntiaverit, certum et ultimum argumentum esse, si Ecclesia Papæ sententiam *examinatam acceptet et approbet.*

Jam quod Antoninus ait in prædicto paragrapho 4, capite III, titulo XXIII tertiæ partis, nequidem à Papâ hæretico appellari posse, nihil habet difficultatis. Hujus enim rei causa est, ut ait Antoninus, quòd alioquin *Ecclesia* satis per se valet, ut *non teneatur hæreticis ejus statutis obedire.* Quæ docent in his omnibus, quæ adversùs appellationes à Papâ, tanto conatu agunt, de verbis potiùs quàm de ipsâ re agi, atque Antonium summâ ipsâ nobiscum consentire. Jam quod de Leone et Hilario Pictaviensi scribit, lector eruditus viro sanctissimo condonabit, atque horum temporum inscitiam et ἀνιστορησίαν agnoscet.

CAPUT V.

Thomas à Vio, cardinalis Cajetanus, pontificiam infallibilitatem asserit, nullâ in adversarios censuræ notâ : primus omnium docuit erroneam esse sententiam quæ superioritatem concilio assignet, cui repugnat Turrecremata, et Cajetani tempore Dominicus Jacobatius cardinalis.

At initio anteacti sæculi, Thomas à Vio Cajetanus * ex prædicatorum ordine, vir acris ingenii, argumentandi arte magis, quod apud omnes constat, quàm ecclesiasticæ antiquitatis scientiâ pollens, pontificiæ superioritatis acerrimus propugnator, atque ad cardinalatum evectus fuit; quo duce hæc sententia incrementum aliquod

[1] *Anton. ubi sup. pag.* 206. — [2] *Ibid. ubi sup. pag.* 138.

* Thomas à Vio, *Cajetanus* dictus, ab urbe Napolitani regni Cajetâ, in quâ natus est, primus auctor fuit Julio II ut Lateranense concilium indiceret, sicque obviam iret imperatori et regi Gallorum, qui, convocatâ à cardinalibus generali synodo Pisanâ, ipsi Julio non parum nocituri videbantur. Pro quâ mercede à Leone X. Julii proximo successore ad cardinalatum evectus est Cajetanus. Is sequutis Pontificibus charus, quorum omnia jura, inania etiam et falsa, acriter defendebat, ab illis sæpè in legationem missus est, et maximis rebus præpositus. (*Edit. Paris.*)

sumpsisse visa est. Atque is pontificiam quidem infallibilitatem asseruit, sed nullâ unquam quòd sciam, adhibitâ censuræ notâ. In Summam sancti Thomæ, hæc ejus est conclusio [1] : « Determinare » finaliter quæ fidei sunt, pertinet ad auctorita- » tem summi Pontificis : hoc quidam non admit- » tunt ; » planè eo more modoque, quo dissentientes scholasticorum opiniones refert. Hæc de eâ quæstionis parte quæ jam gravissima habetur.

Quoad superioritatem asperior. Parisiensium sententiam *erroneam* judicabat; sed neque ipse satis unquam se expedire visus; neque ita censuerant, quod sciam; qui ante eum scripserant; neque ejusdem ætatis scriptores sequebantur. Certè Turrecremata, quo tempore maximè contentio ferbuit, cùm de pontificiâ superioritate diceret, adversam sententiam *erroris et impietatis* accusabat; non tamen absolutè, sed ad eum præcisè sensum, qui cum Basileensibus controversus esset : « Juxta intelligentiam, ait [2], quam » de eo practicant verbis et factis Basileenses, » secundùm quam prosecutus sum responsionem » istam. » Et rursus : « Ad illam intelligentiam, » quam Basileenses verbis factisque practicant; » quod semper inculcat. Non ergo absolutè damnabat erroris, sed ad sensum Basileensium, qui conciliarem superioritatem extendebant, ad concilii translationem irritandam, et suam sententiam fide catholicâ certam esse definiebant, et contrariam hæresim judicabant, et Eugenium IV eâ causâ deponebant; quod quidem Turrecrematæ videbatur « præsumptio maxima, et exe- » crabilis temeritas, tali intelligentiâ datâ, definire » decretum illud (Constantiense scilicet) veri- » tatem esse catholicæ fidei. » Ergo Turrecremata rem ipsam quidem, pro suâ sententiâ refellit; at interim non rem, sed rei asserendæ modum, præsumptionis, erroris, impietatis accusat. Sic Cajetani antecessores in ipso contentionis articulo se gerebant.

Quod attinet ad eos qui eâdem ætate scribe- rent; eâ certè ætate ac sub Leone X, et doctrinâ et gratiâ et auctoritate florebat Dominicus Jacobatius cardinalis, is quem summis rebus eo tempore præfectum, et à summo Pontifice profecto Boloniam, ut eum Francisco I de pace ageret, Romæ vicarium relictum esse comperimus. Is autem de concilio ingens opus conscripsit, quod Christophorus Jacobatius *, item cardinalis, jam indicto concilio Tridentino, Paulo III inscripsit; placitura procul dubio, certè haud improbanda Pontifici suæ dignitatis retinentissimo oblaturus.

[1] *Cajetan. in. 2. 2. S. Thom. q. 1, art.* x. [2] *Turr. Apol. adv. Basil. tom.* XIII *Conc. col.* 1709. 1712.

* Prioris Jacobatii fratris filius.

Atque hic quidem scriptor pontificiam superioritatem pro virili, factis argumentis, et undique conquisitis auctoritatibus, propugnat; sed diversam opinionem refert ut probabilem, nedum censurâ premat. « Probabiliter, inquit [1], videtur ar- » gui, quòd claves fuerunt datæ Ecclesiæ. » Hæc aliorum sententia est; suam anteponit sic [2] : « Non teneo quòd plenitudo potestatis non sit in » solo Papâ, sed in Ecclesiâ tanquam in funda- » mento, et in Papâ tanquam in principali mini- » stro. » En quantâ modestiâ cardinem ipsum difficultatis attingit. Non aversatur, non horret. Tantum, inquit, *non teneo;* cùm aliam sententiam probabilem diceret, et suum illud *fortè*, et *videtur*, semper inculcat. Sic duas sententias discrepantes, ut catholicas refert; Gersonem, Cameracensem, Florentinum, Panormitanum, æquè eum Felino * Brixiensi, et aliis suæ sententiæ asseclis laudat; et id alii quoque passim præstant : adeo tum odia obsoleverant, et diversas inter sententias pax christiana coaluerat **.

CAPUT VI.

Idem Jacobatius cardinalis, pontificiæ superioritatis assertor, in infallibilitatis quæstione quid sentiat.

Quanquàm autem Jacobatius pontificiæ superioritati omnino favebat, hæc tamen docuit, de fidei quæstionibus [3]. « Si sumus in causâ fidei, » et Papa vult aliquid statuere contra fidem, stan- » dum est potiùs sententiæ concilii. » Et alibi pro certo supponit, quòd, « quando Papa est » hæreticus, potest accusari et declarari deposi- » tus, quòd fieri non posset, si in iis staretur » sententiæ ejus, potiùs quàm totius concilii, quia » semper se tueretur ex suâ sententiâ [4]. » Papam pro potestate agentem videmus, qui se contra concilium suâ sententiâ tueatur; ac pro hæresi contra concilium dicat sententiam, ab ipso concilio dissolvendam. Item alio loco : « Si loquimur » in causâ fidei, super articulo emergenti non- » dum definito, et loquimur in judicio discreti- » vo, in dubio videretur regulariter potiùs stan- » dum judicio universalis concilii contra Papam » solum contrarium sentientem ; » et laudat sententiam archidiaconi nobilis jurisconsulti dicen-

[1] *Jacob. de Conc. lib. v. p.* 201, *in alterâ app. Conc. Labb.* — [2] *Id. lib.* IV, *pag.* 143.

* Is operi Petri de Monte, *de Monarchiâ* multa addidit, quæ reperies in edit. à Philippo Labbeo adornatâ. Vid. Labb. alteram append. Conc. (*Edit. Paris.*)

** Jacobatii æquitas maximè elucescit lib. x, in quo hanc quæstionem tractandam suscipit : *Utrùm Papæ an concilii potior sit auctoritas.* Quanquam pro Papæ potiori auctoritate stet, tamen, ne semel quidem, in adversæ sententiæ defensores acerbus est. Utinam sic pacificè omnes in Ecclesiâ disceptarentur controversiæ, tunc profectò utiliores et christianis digniores! (*Edit. Paris.*)

[3] *Jacob. lib.* VI, *pag.* 238. — [4] *Ibid. pag.* 240.

tis, « quod periculosum esset fidem nostram » committere arbitrio unius hominis [1]. » Alios quoque doctores nominat idem sentientes, « quia, » inquit, in his quæ concernunt fidem, Papa de» bet stare judicio concilii. »

Quo loco et id docet; quanquam *in dubiis fidem concernentibus*, plenius ac certiùs sancti Spiritûs lumen concilio affulgeat; tamen *in arduo ac maximo* dubio, decisionem concilii à Papâ posse suspendi. Suspendi certè, non tamen contra concilii sententiam aliquid definiri, quod procul dubio infallibili conveniret. Cæterùm idem cardinalis, si res certa claraque Patribus et sacro concilio videatur, nullo modo dubitat, quin statim quæstio decidatur, et Papa reluctans à concilio deponatur : « Alioquin, inquit [2], vide» retur sequi unum magnum inconveniens, quod » Papa esset hæreticus, et non posset propter hæ» resim à papatu amoveri, si ipse nollet in se » ipsum sententiam ferre. »

Quod quidem valere contendit de quâcumque agatur hæresi, sive illa jam damnata sit, sive non; cum hoc tamen discrimine, quòd Papa professus obstinatè jam damnatam hæresim, statim depositus declaretur. « Si verò, inquit [3], lapsus » est in hæresim nondum damnatam, et est in » papatu, quia nondum judicatum est per conci» lium de crimine, tunc nullus eum judicat, nec » potest in eum sententiam ferre, quia non ha» bet superiorem; et cùm ipse sit caput concilii, » non judicatur à concilio. Sed si postquam con» cilium cognovit de crimine, et judicavit esse » hæresim, non resipiscit, tunc dicet illi : Te » ipsum ore tuo judica. Quod si facere noluerit, » concilium eum declarabit hæreticum et deposi» tum, ut suprà dictum est. »

Statum quæstionis adverte : agitur de articulo fidei nondum declarato : eam doctrinam tuetur Pontifex quæ hæresis accusetur : eâ de re synodus convocata est : adest Papa, et quidem repugnans Patribus : at illi, invito eo, de qualitate, ut aiunt, criminis judicant, et veram hæresim esse declarant, et tenet concilii sententia; eòque res recidit, ut Papa, concilio repugnans, quàm honorificentissimo ritu deponatur. Inclament censores nostri, non id posse fieri, *imò habere Patres à Papâ ut recta decidant, et solius Pontificis judicium, unanimi totius synodi suffragio esse potentius ac prævalere*; ac nisi id credatur, *de Pontificis primatu, de fide actum esse* [4]. At contrarium scribunt duo cardinales; at Romæ; at ad Paulum III; at horum opus à duobus jesuitis, Philippo Labbeo et Gabriele Cossartio, quos honoris causâ nomino, in ipsâ conciliorum editione novissimâ publicatur. Duo cardinales pontificiæ majestatis strenui defensores, et à Patribus abundè satisfactum putant, si Patres multa præfati, multaque adhortati Papam ejiciant.

Hæc quidem Jacobatius emollire velle videtur, quod Patres id faciant, non *ordinando*, sed *exequendo*; quod tamen plus esse quàm ordinare idem docet. « Unde, inquit [1], virtualiter » magis est sententia executionis quàm pro» nuntiationis, quia modicum refert hoc casu, » utrum concilium provideat ut cardinales ab » eo recedant, et alium eligant, et ipsum tra» dant curiæ sæculari, an pronuntiet et exequa» tur; quia exequendo plus facit in effectu quàm » pronuntiando. »

Hæc quidem efficiunt ut, canonistarum quoque sententiâ, vel eorum qui romano Pontifici vel maximè favere velle videantur, nostræ sententiæ summa in tuto sit; cùm ii quidem nobiscum de re consentiant, de eo uno laborent, ut subjectionis in Papâ, ac potestatis in concilio nomine amputato, ipsa res maneat : quod quidem, ut non præfractè refugimus, ita in his minutiis rem theologicam collocandam minimè confitemur.

CAPUT VII.

De fide Petri nunquàm defecturâ, ejusdem cardinalis loci.

Ex his Jacobatii sententiis facilè intelligi potest, quid de pontificiâ infallibilitate senserit. Licèt enim et eam sententiam aliquando referat, et in eam interim perpendere videatur, nihil tamen disertè asserit [*]. Et quidem id docet : Papæ « qui Ecclesiæ caput est, verisimiliter magis » assistere Spiritum sanctum, ex quo assumpsit » eum in vicarium [2]. » En quàm modestè dixerit *verisimiliter*, sed cùm sit incerta res, concilii sententiam meritò anteponit.

Quin etiam eum locum, *Rogavi pro te, ut non deficiat fides tua*, ad glossæ suprà relatæ sensum passim interpretatur, et ad Ecclesiæ fidem referre solet. « Ecclesiâ, inquit [3], non

[1] *Jacob. lib.* VI, *p.* 320. — [2] *Jacob. lib.* IX, *p.* 380. — [3] *Ibid. p.* 390. — [4] *Doct. Lov. art.* I, *pag.* I, 51.

[1] *Jacob. lib.* IX, *pag.* 389.

[*] Pace BOSSUETI dixerim, Jacobatium mihi visum fuisse pontificiæ infallibilitatis assertorem disertissimum, qui non modò dicit, *Papam vel solum posse tollere constitutionem* FREQUENS, *in concilio Constantiensi editam* : item, Papam *posse tollere constitutionem antiquam à concilio editam, et novam edere fortè sibi favorabilem, et romanis Pontificibus pro tempore*: atque iterum : *Si* (Papa) *de nudâ voluntate et potestatis plenitudine ista statueret, se credere servandum fore sententiam Papæ*, sed etiam millies iterat *non esse verisimile Papam posse errare*. Itaque verba in textu allegata hoc mihi tantum persuadent : nempe Jacobatium incertum et varium fluctuasse. (*Edit. Paris.*)

[2] *Jacob. lib.* VI, *p.* 239. — [3] *Ibid. lib.* IX, *p.* 421.

» potest errare, quia Christus oravit pro eâ ne » deficeret. » Alibi : « Ex crimine scandaloso » Papæ non perit universalis Ecclesia, quæ numquam potest errare, et pro quâ Christus ora- » vit. » Item : « Ecclesia semper eadem, et illibata fide tenus, quæ non potest errare, ut ibi » dicitur, dicente Salvatore nostro : *Ego pro te* » *rogavi, ut non deficiat fides tua.* »

Atque ex eâdem glossâ fidem intelligit eam, quâ intus quoque credamus : unde probat nunquam deficere posse fidem Petri, pro quâ Christus rogavit; quia semper remanet, et si non in Petro, sed tamen in aliis, ea fides, puta in beatâ Virgine tempore passionis Dominicæ, « ut osten- » deretur, inquit [1], quòd non posset deficere » fides, pro quâ Christus oravit. » Quo exemplo scriptores posterioris ævi frequenter utuntur, non quòd velint fidem in aliis omnibus penitus defecisse, sed ut designent eam in quâ non defecisse certissimum sit.

Probat etiam Jacobatius sententiam ea verba interpretantium *de fide Petri*, id est, *de fide Ecclesiæ et specialiter commissæ* [2], romanæ scilicet, quam superiùs explicantem Driedonem audivimus; atque his interpretationibus contrariæ nobis sententiæ fundamenta convelli videmus.

CAPUT VIII.

Bellarmini judicium : ab illo concilii Lateranensis auctoritas trepidè profertur de sententiâ superioritatem synodis vindicante : ejusdem censuræ titubantes.

Nunc Bellarminus prodeat, unus omnium nobis infensissimus, quem etiam recentiores vel maximè secuti sunt. Duplex quæstio est, an Papa superior, an infallibilis. Bellarminus de primâ sic [3] : « Summus Pontifex simpliciter et abso- » lutè est supra universalem Ecclesiam, et su- » pra concilium generale, ita ut nullum in terris » supra se judicium agnoscat. Hæc etiam est ferè » de fide. » Quid hoc monstri est? Quod est *ferè de fide*, totum de fide non est.

Placet enim analytico ordine, et subtili enucleatione resolvere ad sua principia illud, *ferè de fide*. Vel enim ad primam Dei revelationem refert, vel ad Ecclesiæ consequentem declarationem, ut sensus sit, *ferè de fide*, quod Deus ferè revelaverit, vel *ferè de fide*, quod ferè Ecclesia definiverit. Atqui quod neque Deus planè revelaverit, neque Ecclesia planè definiverit, nullo modo de fide esse constat : neque enim ex parte fides, sed ex toto plenoque et perfecto est.

[1] *Lib.* VI, *p.* 242. — [2] *Ibid. p.* 258. — [3] *Bell. lib.* II *de Conc. auct. c.* XVII.

Vel aliquem demonstra, non modò ex antiquitate illâ gravi et sobriâ, aut ex theologicis Facultatibus doctis illis celebratisque, sed etiam ex recentioribus privatisque doctoribus alicujus nominis, qui, ante te, censuræ loco usurparit illud tuum, *ferè de fide*. Hoc quidem probat condemnandi animum inesse, non causam.

Ut autem intelligamus quid sit illud, *ferè de fide*, videamus oportet quid maximè Bellarminus urgeat; nempe concilii Lateranensis sub Leone X, decretum, ubi dicitur : « Romanum » Pontificem super omnia concilia auctoritatem » habere [1]. » Quæ ubi protulit Bellarminus, hæc subdit [2] : « Ad hunc locum (concilii Lateranen- » sis) nihil potest responderi, nisi, vel non » fuisse concilium generale, vel non fuisse ab » Ecclesiâ receptum, vel non definivisse hoc tan- » quam de fide. »

Has tres propositiones sigillatim probat. Sic primam : « Sed non fuisse generale vix dici po- » test. » O certam auctoritatem et ineluctabilem! ô claram decisionem firmamque censuram! *ferè de fide* : et, *vix dici potest*.

Secundam responsionem, an fuerit receptum concilium illud, nihil moror. Si enim constaret et verè esse œcumenicum, et rem definivisse tanquam de fide, omnino recipiendum esset. Sed jam œcumenicum fuisse, ipso Bellarmino teste, non constat.

De tertio quid dicat audiamus : « Quod » concilium hoc rem istam non definierit pro- » priè, ut decretum fide catholicâ tenendum, » dubium est. » Deus immortalis! Hoccine erat, cur nunc perdita omnia conclamarent?

Pergit porrò : « Et ideo non sunt propriè hæ- » retici qui contrarium sentiunt, sed à temeri- » tate magnâ excusari non possunt. » De temeritate postea videbimus; interim à graviore censurâ, ab hæresi, ab errore, ipso Bellarmino judice, absoluti sumus, nostraque omnino fides, quidquid vociferentur, in tuto est.

Quid autem illud est, *propriè hæretici*, certè, si rem æquo animo disceptaret, nullo modo hæreticos pronuntiaret; cùm nec ipse quidem affirmare ausit à Leone X rem esse definitam tanquam de fide; sed nimiùm pigebat absolvere, quos apertè condemnare non poterat.

Jam verò videamus *vix* illud Bellarmini quid sit. Lateranense concilium, sub Leone X, *non fuisse generale vix dici potest*. Quid ita? « Nam etsi fuerunt, inquit, episcopi pauci- » simi (nam ad centum non pervenerunt), ta- » men concilium patebat omnibus, et omnes

[1] *Bull. Leon. X in Conc. Later. sess.* XI; *tom.* XIV, *col.* 311. — [2] *Bell. loco cit.*

» vocati fuerant. » Quid tum? cùm, præter Italos, vix ulli convenirent, Galli universi apertissimè repugnarent. Et quidem vocati Romam; sed à quo? A Julio II, hoste infensissimo, flagrantibus non modò simultatibus, sed etiam bellis, ac postea à Leone X, rebus necdum benè compositis. Eo temporum articulo citati Galli, qui Romá in Lateranensi palatio de suis libertatibus, deque Pragmaticâ-sanctione, suæ tum disciplinæ arce, liberè scilicet et æquo jure disceptare possent: Italiâ interim tot bellis, tot incursionibus impeditâ, ut nullum aditum patere sibi gallicani episcopi iterum atque iterum haud immeritò quererentur. Cùm res eo loco essent, inter Leonem X et Franciscum I, magnâ tum victoriâ à Gallis reportatâ [*], repetente transactum est, et loco Pragmaticæ inductum concordatum. Quo pacto fœdere, quid Pragmatica fieret, Franciscus non curabat; neque nunc cujusquam interest, an Lateranense illud sit œcumenicum. Sed tamen pro certo œcumenico haberi, Bellarmini cunctatio et fluctuatio non sinit. Cùm etiam in editione Romanâ, in ipso tomi IV capite, quo cætera concilia generalia recensentur, hoc Lateranense concilium extra lineam ac reliquorum ordinem, alio charactere [**] sit positum. Sed nos de concilio isto Lateranensi suo loco disseremus pleniùs, docebimusque hæc omnia neque ad fidem pertinere; quippe quæ in transcursu, non in ipsâ definitione dicta sint; ac ne quidem ad quæstionem, cùm Papam superiorem faciant, non omnimodis, sed iis in rebus de quibus non agitur. Hæc, inquam, suo loco ostendemus. Nunc ipsum Bellarminum relinquimus, eique omnia trepidè cunctanterque dixisse sufficiat.

CAPUT IX.

Bellarmini circa pontificiam infallibilitatem censura æquè anceps: vis notarum ex Melchiore Cano.

Jam Bellarminus de hâc Parisiensium sententiâ, *Pontificem, etiam ut Pontificem, posse docere hæresim*, sic pronuntiat [1]: «Hæc opinio non » est propriè hæretica, nam adhuc videmus ab » Ecclesiâ tolerari qui illam sententiam sequun» tur; tamen videtur omnino erronea et hæresi » proxima.» Tolerari verò, quam totâ Ecclesiâ auditam, nusquam damnatam, à tot viris, teste Bellarmino, doctis sanctisque defensam, eodem Bellarmino teste; «Adrianus quoque VI, pon» tifex optimus atque doctissimus [1], » Patrum nostrorum memoriâ in celeberrimâ Lovaniensi Academiâ docuerit, propugnaverit, ac factus Pontifex in ipsâ orbis luce, Romæ ediderit: hanc toleratam vocas, non probam procul dubio catholicamque sententiam. Nempe, inquit, *videtur omnino erronea*, et quod idem cum erroneo est, *hæresi proxima*. Gravis censura. Non hic *ferè de fide*, verùm *omnino erronea*, id est, omnino contra fidem; hoc enim sonat *erronei* vox: sed *videtur*, inquit. Audio. Bellarmini opinio est, et valet illud Melchioris Cani censurarum notas æquâ lance trutinantis: *Verbum* VIDETUR *judiciorum infirmat certitudinem* [2]; neque tantùm sanctus Thomas, sed etiam alii, *verbo* VIDETUR *uti solent, cùm res non est plana ac definita*. Illud ergo Bellarmini ex opinione est, non ex certo firmoque judicio. Et quod de sancto Thomâ Canus, id ego de Bellarmino dixerim: «Cùm » dixit, VIDERI, hoc ipsum sensisse, quod dixe» rit videri modò, non etiam oportere [3].» At nunc illud *videri* Bellarmini, Lovanienses quidam et Dominus Strigoniensis in firmam fixamque sententiam vertunt, et de fide catholicâ desperatum esse clamant; illud VIDETUR paucorum annorum circulo, tanta incrementa cœpit.

CAPUT X.

Suarez Parisiensium de superioritate sententiam relinquit integram: ipse suam de infallibilitate censuram infringit, falsaque ex Leone X adversùs Lutherum refert.

Post Bellarminum ex eâdem societate Suarez prodeat, ac de duplici quæstione nostrâ dicat. De superioritate sic [4]: «Quando Pontifex solùm » adest in concilio per legatos, sine instructione » particulari, et totum concilium aliquid definit » cum legatis, est grave dubium an tale con» cilium possit errare..... Nam in hoc sunt opi» niones inter catholicos. Parisienses enim et » alii, qui credunt tale concilium esse supra » Pontificem, consequenter affirmant ejus defi» nitionem esse infallibilem, quia est à supremâ » potestate, et illud concilium universalem Ec» clesiam repræsentat. Contrarium verò docet Ca» jetanus, et alii,..., quia verissimum est Papam » esse supra tale concilium... Ego autem breviter censeo concilium illud non esse regulam » fidei, quia saltem ejus auctoritas infallibilis est » sub opinione.» Vides celeberrimum jesuitam,

[*] Apud Melinianum. an. 1515.
[**] Annotandus est etiam concilii Lateranensis titulus ab editoribus romanis sic descriptus: *Concilium novissimum*. Neque illi quidquam addunt, quo significent se illud concilium habere pro œcumenico. (*Edit. Paris.*)
[1] *Bell. de R. P. lib.* IV, *c.* II.

[1] *Bell. de Script. Eccl.*— [2] *Melch. Can. de Loc. Theol. lib.* V, *cap.* V. — [3] *Id. lib.* VIII, *cap.* V. — [4] *Suar. de fid. disp.* V, *sect.* VII, *n.* 11.

qui totam de concilii superioritate quæstionem, quæque huic sunt consentanea, *sub opinione* relinquit inter catholicos variante; et quidem ipse contra Parisienses sentit, sed nullâ vel levissimâ censurâ.

De pontificiâ infallibilitate decernit graviùs : « Veritas, inquit [1], catholica est Pontificem » definientem ex cathedrâ esse regulam fidei, » quæ errare non potest... Ita docent HOC TEM- » PORE omnes catholici doctores, et censeo esse » rem de fide certam. » CENSEO : opinionis res est. Non ita de his loquimur, quæ verè pertinent ad Ecclesiæ catholicæ fidem. Non hic *censeo*, sed credo; nec *ego*, sed omnes. Et meritò ita Suarez loquitur, qui cùm *omnes* ait ita credere, sed *hoc tempore*, anteriore certè tempore non ita creditum esse sensit. Non ergo notum illud obtinuit : *Quod ubiquè, quod semper*; quam quidem consensionem stabiliendæ fidei esse necessariam, cum Vincentio Lirinensi, omnes catholici profitentur.

Sed quid demum est, *hoc tempore?* à quanto tempore? à ducentis annis? At cardinalis Cameracensis, at Gerson, at Tostatus, at Almainus, at Major, at alii innumerabiles tum in Ecclesiâ floruerunt. A centum annis ante Suarem? At ut alios prætermittam, Adrianus VI, sanctissimus ac doctissimus, ac præterea summus Pontifex, patrum nostrorum memoriâ, non ita sentiebat. Vide illud, *hoc tempore*, quàm angustos habeat limites.

At fortè aliquod judicium ecclesiasticum intervenit, quo factum sit ut jam nostro tempore id omnes credant, cùm antea non crederent? Nullum. Laudat Suarez concilium Lateranense, sub Leone X, et ejusdem Leonis X bullam in Lutherum, et quidem planè et confidenter, ut rem certam; cùm de concilio Lateranensi etiam Bellarminum hæsitare videamus. Bullæ in Lutherum Suarez verba ne quidem profert ulla. Affirmat quidem Lutheri propositionem XXIV, quòd hanc veritatem negaret, à Leone damnatam [2], et quidem præcisè ut hæreticam; XXIII voluit dicere, nam XXIV de conciliis agit, non de romano Pontifice. Mendum fortasse sit. Jam ad rem ipsam. Quæ Suarez hic ut certa supponit, falsa omnia. Falsum autem more scholæ, nullâ contumeliâ, et cum honore viri dictum volo. Falsum ergo talem fuisse Lutheri propositionem; falsum eam ut hæreticam esse damnatam; et quidem de hoc nulla dubitatio, cùm ex Lutheri allatis articulis, ne unum quidem verbum Leo absolutè condemnaverit, sed respectivè tantùm. « Hos, inquit, articulos respectivè hæ- » reticos, aut scandalosos, aut falsos, aut pia- » rum aurium offensivos, etc. : » quod bis terque inculcat, ne dubites.

Sed et Lutheri propositio immane quantùm à nostris abhorreat. Sic Lutherus [1] : « Si Papa, » cum magnâ parte Ecclesiæ, sic vel sic senti- » ret, nec etiam erraret, adhuc non est pecca- » tum aut hæresis contrarium sentire; præsertim » in re non necessariâ ad salutem, donec fuerit » per concilium universale alterum reprobatum, » alterum approbatum. »

Quâ quidem in propositione impudens hæresiarcha multa peccabat, illud verò maximè, quòd universim Sedis apostolicæ, etiam rectè judicantis decreta de fide, usque ad concilii generalis sententiam suspendebat. Id enim multis modis falsum hæreticumque est, et à nostrâ Facultate, et ab omnibus catholicis sæpè damnatum. Nam quædam tam clara sunt, ut statim indicasse sufficiat, qualia erant illa Lutheri immania, quibus ipsum missæ sacrificium, adorandum corpus Domini Jesu Christi, à tot sæculis frequentatum, impiè conculcabat, aliaque ejusmodi, ab universali Ecclesiâ recepta, palam aspernabatur : quæ quidem violasse, vel ante pontificium decretum, si tam impium est; romano quoque Pontifice ab excelsâ Petri Sede reclamante, quàm nefarium! Tum illud certum est apud catholicos omnes, nostrique assiduè inculcant, non tantùm concilium, sed catholicam Ecclesiam absolutè infallibilem esse, etiam absque concilio. Sic enim Gerson et nostri : « Infallibilem esse Ecclesiam, et concilium ge- » nerale illam repræsentans. » Si enim concilio tanta vis, quòd eam repræsentet ipsam, ipsam, inquam, quantâ veritatis certitudine ac luce præditam esse oportet! Quæ clerus gallicanus secutus, Pontificis decretum non præcisè concilio, *Sed Ecclesiæ consensu accedente, irreformabile* recognoscit [2]. Hæc quia Lutherus intelligere nolebat, suoque more omnia etiam optima pervertebat, ac, totâ Ecclesiâ ejus hæreses detestante, sub synodi nomine, non lucem, sed moras tempusque fallendi quærebat, omni profectò anathemate dignus erat.

Jam æquus lector judicet, an hæc Lutheri impia et nefanda, cum piorum Parisiensium doctrinâ confundi à Suare debuerint. Sed profectò si id quod vult factum est, si doctrina pontificiæ infallibilitati contraria, in Luthero jam à Leone damnata est, Suarez causâ cadit. Rogo enim, an Leonis X censuram pro ultimo judicio habeat, an non? Si pro ultimo judicio non habet, ergo causâ cadit, qui sententiam à romano Pontifice

[1] *Suar. de Fid. disq. sect.* VIII. *n.* 4. — [2] *Bull. Leon. X contra Luth. tom. Conc.* XIV, *col.* 390.

[1] *Bull. Leon X contra Luth. tom. Conc.* XIV, *col.* 393. — [2] *Decl. Cler. Gall. c.* IV.

de fide latam valere non putat. Si autem valuit, exinde jam certè, et à Leonis decreto cœperit *hoc tempus*, quo omnes jam sentire secum Suarez affirmat. Quid ergo Adriani VI ejus successòris libri Romæ recuduntur, ac pars lutherani dogmatis, sub romani Pontificis nomine excitatur? An fortè post Adrianum rem repente determinavit Ecclesia? an in concilio Tridentino? an in professione Pii IV, post Tridentinum conciliam? Imò deditâ operâ à censurâ temperatam, resque in integro relictas luce clariùs vidimus. Quin igitur Suarez cogitabat, si vel maximè Parisienses in Luthero Leo damnare voluisset, quàm id parum valeret, quod à Tridentinâ synodo, et à Pio IV in ipsâ fidei professione, fuerit prætermissum. An aliqua postea decreta extiterunt? nulla. Quid igitur? Sine Ecclesiæ novâ definitione, nova lux affulsit omnibus, qui *hoc tempore* tecum sentiant? Id quidem gratis dicitur. Reponent alii contentione, metu, assentatione factum, ut ita consentirent; et religiosos plurimos, eorumque nunc antesignanos tot privilegiis auctos, hanc vicem rependisse. Alii respondebunt illos sensu populari ductos esse, quo et rebus sanctis quoquo modo favere, et hæreticis quàm vehementissimè repugnare pium putant. Quid nostrâ? Id liquet nihil esse certæ causæ, theologicæ quidem, cur à priore sæculo discrepemus.

CAPUT XI.

Andreas Duvallius Parisiensium de superioritate conciliorum sententiam, et Parisiensis Facultatis esse agnoscit, et ab omni hæresis, erroris atque etiam temeritatis notâ absolvit. Pontificiam infallibilitatem non esse de fide, non modò asserit, sed etiam optimis argumentis probat.

Andream Duvallium, doctum virum, à Parisiensium sententiâ deflexisse, contrariamque sententiam studiosissimè in scholam induxisse nemo nescit. At ille Edmundi Richerii vehementissimus insectator, in his duabus quæstionibus ab omni censurâ utramque partem absolvit.

Postea quàm editus est ejusdem Richerii libellus *De ecclesiasticâ et politicâ Potestate*, statim Duvallii responsio prodiit, sub hoc titulo: *Libelli* de ecclesiasticâ et politicâ Potestate *Elenchus, pro supremâ romani Pontificis in Ecclesiam auctoritate, auctore Andreâ Duvallio*; 1612; *cum approbatione doctorum*. Quo in libro hæc leguntur [1]: « Ex quo satis cuivis constare potest eam (Edmundum scilicet Richerium) nondum abjecisse erroneam illam » opinionem quam in scholâ dominicanorum « Parisiensium, coram illustrissimo cardinale « Perronio, nuper impudentissimè professus est: » *De fide est concilium esse supra Papam*. Cujus falsitas à magno illo cardinale, validis rationibus, in amplissimis illis comitiis demonstrata est. Etsi enim Parisiensis Academia stet » à partibus conciliorum generalium, non tamen » propterea unitatem cum cæteris Academiis discindit, neque earum doctores pro deviis à fide « habet, aut unquam habuit. » Postea [2]: « Etsi » Academia Parisiensis infallibilitatem in decernendo ad concilium generale solum referat, ab « eo tamen nunquam abesse debet Pontifex. » Denique [1]: « Etsi Parisienses ad concilium generale ultimam fidei analysim referant, non » tamen propterea potestatem de fide decernendi « Pontifici unquam ademerunt, et meritò. »

Vides primùm de sententiâ Academiæ nostræ, nondum à quoquam fuisse dubitatum, quemadmodum postea, gliscente ut fit audaciâ, factum est. Vides secundò quid erroneum Duvallius in Richerio reputaret, non certè doctrinam ejus, sed quod eam esse de fide contenderet. Summum id erat quod tunc à nostrâ Facultate peteretur.

Idem Andreas Duvallius edidit postea tractatum *De supremâ romanorum Pontificum Potestate, adversùs Vigorium jurisconsultum*. Quo tractatu, quæstione, « utrum de fide sit concilium esse supra Papam, et utrum concilium » œcumenicum sit supra Pontificem, vel è contra; » apertè docet « neutram harum opinionum » esse de fide [3]. » Tum: « Neutra, inquit, harum « opinionum hæretica est, neutra erronea et temeraria, saltem temeritate opinionis. » Denique: « Sententia pugnantium pro conciliis non « est hæretica et erronea, et in ratione opinionis » temeraria. » Illud *in ratione opinionis* Duvallius addidit, ut à temeritate opinionem ipsam, non autem opinantes, quos ipse impugnabat, absolvere videretur. Sed quidquid sit de Duvallio, ejusque adversariis, ipsam opinionem ab eo etiam à temeritate prorsus absolutam esse satis superque est.

De infallibilitate sic habet: « Statuenda nobis est hæc conclusio,... etiamsi de fide non videatur, saltem non ita evidenter constet summum Pontificem, seorsum à concilio, pri« vilegio infallibilitatis, licèt agat ut Pontifex, » gaudere, id tamen absolutè certum est et in-

[1] *Duvall. Elench. p. 9.*

[1] *Duvall. Elench. p. 68.* — [2] *Id. p. 105.* — [3] *Id. de sup. etc. part.* IV. *quæst.* VII, VIII, *p.* 438, 542, 550, 582. — [4] *Duvall. de supr. etc. part.* II. *quæst.* I, *p.* 210, *malè* 102.

» dubitatum[1], » ejus quidem sententiâ, cujus quisque eam quam voluerit habeat rationem; non ipsâ Ecclesiæ fide.

Neque tantùm dixit non esse de fide; verùm etiam probat : primùm, « quia nullibi id tan» quam de fide expressè definitum extat : » secundò, quod « doctores contrariæ sententiæ, » Alliacensis, Gerson, Almainus, Major, Cu» sanus, Adrianus VI, et alii, neque in hâc par» te, neque in ullâ aliâ ab Ecclesiâ sunt con» demnati[2]; » et postea : « Nusquam in Ecclesiâ » illius hæresis suspectos, convictos aut accusa» tos fuisse legimus. » Tertiò solvit Scripturarum et canonum textus, quibus id maximè docetur esse de fide, maximè verò illum locum Matthæi XVI : *Tu es Petrus*; et Lucæ XXII : *Ego rogavi*; et illum Joannis XXI : *Pasce oves meas* : « ex quibus, inquit[3], sequitur non ita constare » de fide esse, summum Pontificem, etiamsi agat » ut Pontifex, privilegio infallibilitatis gaudere. » Quare Lovanienses hodiernos, qui Duvallium toties nobis objiciunt[4], ejus modestiam neminem condemnantis imitari par esset.

CAPUT XII.

Dominicus à sanctâ Trinitate, carmelita discalceatus, libro Romæ recens excuso, docet pontificiam infallibilitatem aut superioritatem nullo Ecclesiæ decreto clarè definitam : quid illud sit, cùm privati doctores aliquid de fide esse dicunt, quoad se, non quoad nos ?

Id etiam perpendi velim quod, hoc ferè tempore, Romæ excusum est. Extat enim liber inscriptus : *Bibliotheca theologica, auctore fratre Dominico à sanctissimâ Trinitate, carmelitâ discalceato provinciæ Parisiensis*. Is de infallibilitate, postquam eam et certam esse, et ad fidem etiam pertinere, suâ quidem sententiâ, multis egit, hæc addit[5] : « Nota me dixisse » hanc nostram sententiam esse de fide quoad » se. Si enim sermo sit de illâ quoad nos, id » non ausim affirmare, cùm nullibi expressè aut » clarè definita, omnibusque fidelibus ad cre» dendum proposita reperiatur : unde ab hæresi » formali excusari possunt ac debent omnes » doctores catholici qui contrarium docent. » Hic quædam observari velim, quæ aliis quoque auctoribus exponendis conducere videantur.

Primò, ab hoc auctore apertè dici, nihil eâ de re clarè aut expressè definitum.

Secundò, inde colligi Florentina decreta, atque etiam antiquiora Lugdunensia, quæ in eam rem ab adversariis adducuntur, non haberi clara expressaque.

Tertiò, quòd ille auctor rem illam *in se* putet ad fidem pertinere, hoc est reverà à Deo esse revelatam, etiamsi Ecclesia nondum ut talem agnoverit : hanc quidem ipsius esse sententiam, quam sequi vel non sequi sit liberum; quemadmodum est liberum physicam prædeterminationem, aliasque huic cognatas sententias, aut eis contrarias, de gratiâ, opiniones tueri; tametsi sibi mutuò alii apertum lutheranismum, alii merum putumque semi-pelagianismum objiciant.

Quartò, bis constat immeritò vociferari Lovanienses quosdam de summâ fidei reique christianæ agi; cùm de liberâ saltem, nec in fidei canonem vindicatâ doctrinâ agatur; eaque res, à multis jam sæculis, inter catholicos innoxiè pertractata ac disputata fuerit.

Quintò, neque fieri potest, si tanta res sit quantam volunt, ex quâ salus Ecclesiæ pendeat, ita dissimulanter ab Ecclesiâ actum esse, ut de eâ disputari in utramque partem tot sæculis permitteret; imò verò expressè ac deliberatè à censurâ temperet, uti in his quæstionibus à Florentinâ, Lateranensi, Tridentinâ synodis, Piique IV professione, factum esse constat.

Sextò, nihil enim mirum de rebus, quamvis maximis nullam interponi expressam Ecclesiæ definitionem, antequam in controversiam adducantur; cùm Ecclesia non soleat ultro movere quæstiones, verumque sit illud quod ait Pacianus[1] : « Nostri nihil ultro disputavere majores : » sed motâ quæstione tam multis sæculis, si res quidem ad fidem reverà pertinet, tantique est momenti quanti esse volunt, tum verò tacuisse ac dissimulasse, aut nihil expressum clarumque dixisse, neque etiam dicere voluisse, nihil esset aliud quàm veritatem prodidisse, atque omnino rediret illud : » Error (apertè defensus) cui non » resistitur, approbatur; et veritas quæ non de» fensatur, opprimitur[2]. »

Hæc censores nostros et omnes viros bonos considerare volumus, atque ad exponendam carmelitæ nostri, de Papæ superioritate, sententiam pergimus. Hæc autem sic se habet[3] : » Quamvis Andreas Duvallius, tractatu de dis» ciplinâ Ecclesiæ existimet istam sententiam » non esse de fide, non desunt tamen alii docto» res qui contrarium affirment, illamque fuisse » definitam in conciliis Constantiensi et Floren» tino sub Eugenio IV, et Lateranensi sub Leo» ne X. Verùm, quidquid sit, an in præfatis con-

[1] *Duvall. de sup. etc., part.* II. *quæst.* I; *p.* 210, *malè* 102. — [2] *Ibid. p.* 211. — [3] *Ibid. p.* 213. — [4] *Disq. art.* X, *n.* 143: *part. I. refut. arg. art.* XIV, *n.* 139. *et pass. et in Doct. Lov.* — [5] *Dom. à S. Trin. Bibl. Theol. tom.* III, *lib.* III, *sect.* IV, *c.* XVI, *n.* 54.

[1] *Pacian. Barc. Ep. ep.* III : *tom.* IV *Bibl. Patr. pag.* 309. — [2] *Fel. III ep. ad Acac. C. P. tom.* IV *Conc. col.* 1031. — [3] *Dominic. etc. loc. cit. sect.* V, *c.* XI,

» cilils sufficiens quoad nos, vel adeo expressa » de auctoritate Papæ supra concilium babeatur » definitio, ut oppositum statim pro hæretico » teneri debeat, de quo disputant aliqui docto» res; duo in hâc re certa esse puto. Primò, » quòd concilio generali summus Pontifex ab» solutè suâ auctoritate præcellat : secundò, » quòd bæc sententia, si sermo sit de definitione » Ecclesiæ, videatur magis ab eâ definita in præ» fatis conciliis quàm opposita. » Quæ quàm incerta et vana sint omnes intelligunt. Certè in iis ab omni censurâ temperandum, ac veritatem pacificè, ut inter catholicos, inquirendam, luce est clarius.

Quòd autem cum Florentinâ ac Lateranensi synodis, Constantiensem quoque pro Papæ superioritate, hic auctor, multos alios secutus, adducat, satis ostendit quàm hæc omnia oscitanter legant.

CAPUT XIII.

Recentiorum Lovaniensium aliorumque sententia, ipso progressu immodestior et apertè nimia.

De antiquioribus Lovaniensibus, totâque adeo Lovaniensi Facultate diximus, eosque nobiscum summâ ipsâ convenire ostendimus. Posteriores Lovanienses ab anonymo relati, etiamsi diversa à Parisiensibus senserint, an propterea in fidem peccasse eos, et omnia evertisse crediderint, inquirendum restat.

Atque anonymus quidem ex Ruardo Tappero * multa profert. Ego ab eo auctore, ut pontificiam infallibilitatem esse defensam fateor, ita contrariam sententiam, ullâ censurâ notatam esse nego. Ait enim [1] : « An (romanus Pontifex) falli possit in suâ sententiâ, quando cog» noscit circa fidem et mores,... ab annis centum » quinquaginta cœptum est controverti et dispu» tari. A tempore enim Constantiensis concilii et » Basileensis, doctores quidam apud solum con» cilium œcumenicum docent esse infallibilis » sententiæ privilegium : veteres verò scripto» res, Petro et romano Pontifici... hoc privile» gium..... tradunt;..... ut verisimilius sit, eo» rum judicio, quòd nec concilio generali id con» veniat, nisi nomine Petri, ejusque cathedræ » auctoritate et quasi commissione. » Nova certè illa est ac sanctis Patribus inandita *commissio*. Sed si Tapperi doctrinam laudare non possumus, certè laudamus modestiam. Audis enim quàm timidè dixerit, *verisimilius*. At nunc, nisi dicamus solam Papæ sententiam omnibus prævalere conciliis, ab eoque habere concilia ut recta decidant, perdita omnia et conclamata sunt. Tantùm ab eo absunt, ut eorum quos laudant, modestiam assectentur.

Cæteros Lovanienses, qui Patrum nostrorum ætate vixerunt, à censurâ ferè temperasse comperio. Refertur ab anonymo Joannes Wiggers, postremis temporibus pro pontificiâ infallibilitate pugnans; atque hic : « Tenetur, inquit, com» muniter à catholicis, ita ut opposita sententia » habeatur improbabilis. » Mentem ejus audio : censuram non audio. *Improbabilis* in scholâ vox innocua, quæ utrinque jactatur. *Communiter*, quid importet, infrà explicabimus : certè à censurâ procul abest. Alibi idem Wiggers ait [1] : « Pontificem, ut Pontificem, errasse unquam, » manifestè falsum; et oppositum ita certum, » ut ab aliquibus habeatur de fide. » Audi *ab aliquibus*. Hæc anonymus *Doctrinæ Lovaniensium* auctor, ex Joanne Wiggers protulit, subditque : « Siquidem de fide est, nullum omnino Ponti» ficem, ut talem, errasse, definiendo aliquid » contra fidem. » At testis quem adduxeras, tantùm *ab aliquibus haberi de fide* dixerat, tu autem absolutè *de fide esse* decernis. Sic ubi non ratione, sed impetu agitur, sine more modoque verba exasperantur, exacuuntur iræ. Quod heri *improbabile* tantùm, bodie exitiosum schismaticumque babetur; quod heri *ab aliquibus* timidè, id omnino Ecclesiæ limine arcendum hodie proponitur.

Quid verò Stapletonus * de eâdem quæstione relatus in *Doctrinâ Lovaniensium?* « Vera, in» quit [2], sententia est romanum Pontificem » fide decernentem, hæreticum dogma non posse » tradere. Hæc veritas est nunc apud catholicos » certa et recepta. » Audis *nunc*. Sic modò à Suare audivimus, *omnes hoc tempore*. Nos antem ibi diximus, quàm illud, *hoc tempore*, infringat illud, *omnes*; addidimusque quàm sit debile, cùm rem ducentis annis saltem liberam ac dubiam, nullo interposito Ecclesiæ decreto, repentè theologi de fide facere volunt : quasi in eorum manu atque sententiâ fides Ecclesiæ verteretur. Nunc ad Lovanienses redeamus.

De superioritate graviùs, quàm de infallibilitate statuunt. Joannes enim Wiggers [3] : « Quòd » Papa sit concilio superior, conclusio certò te» nenda, utpote fidei proxima, et quæ ab omni» bus penè communiter teneatur. »

Quid sit illud, *fidei proximum*, decretum

* Tappero doctrinæ laus tribuitur. Hunc Carolus V imperator legatum misit ad concilium Tridentinum. (*Edit. Paris.*)

[1] *Tapp. orat. theol.* III, Doct. Lov. *art.* 1, *pag.* 6, 7.

[1] *Wigg. de R. P. dub.* V, *n.* 177. *Doct. Lov. pag.* 39.

* Thomas Stapletonus, Anglus, doctor Duacensis, multis editis libris de rebus controversis notus. (*Edit. Paris.*)

[2] *Stapl. relect. Schol. contr.* III, *q.* IV, *art. unic. Doct. Lov. p.* 29. — [3] *Wigg. de Conc. dub.* III, *n.* 73. *Doct. Lov. p.* 29.

scilicet ad arbitrium, non ad libitum, ac nullâ certâ ratione prolata, jam suprà diximus. Quod autem hic addit, *ab omnibus penè communiter*, dubii, vacillantis, neque qui, dicat certò statuentis oratio est.

Graviùs Stapletonus[1]: « Dicere quòd generale concilium sit supra Papam, opinio planè » est erronea, qualem hæretici sustinerent. » At is, Bellarmino ipso asperior, nimiâ ac præposterâ asseveratione sibi fidem detrahit. Quòd enim Bellarminus, *ferè de fide*, is ita de fide censet, ut contrarium sit erroneum; et addit immodicè sæviens, *quale hæretici sustinerent*: tot sanctis doctisque viris non modò insuper habitis, sed etiam cum hæreticorum fæce permixtis. Et Bellarminus quidem de superioritate Papæ leviùs, graviùs de infallibilitate decernit; illi enim superioritas est *ferè de fide*: de infallibilitate opinio negans *videtur erronea et hæresi proxima*. Contrà Lovanienses isti de superioritate asperiùs, de infallibilitate leviùs statuerunt; Adriani, credo, sui memores, cujus contra infallibilitatem expressa sententia, vel erat notior, vel auctoritate gravior habebatur. Utcumque est, varios illos animorum motus, nullâ exactâ certâque ratione firmatos, procul à fidei rectitudine amoliri nos oportet.

Quare nec moveri debeat qui viderit scholasticos posterioris ævi, ex quo maximè cum lutheranis decertari cœptum est, dum ab iis quàm maximè dissentire, et pontificiam majestatem tantis eorum conviciis oppugnatam, quàm maximè amplificare atque exaggerare pium putant; alia aliis, quasi certatim addidisse. Passim enim eos videas catholicis nostræ sententiæ defensoribus imputare, quòd non satis à Luthero aliisque pestibus abhorreant. Ita dum metuunt, ne non satis credantur abhorrere à Luthero, aut ejus asseclis, id egunt ut non modò Lutherum, sed etiam alii alios supergressi esse videantur. Quare cùm quis dixerit *ferè de fide*; alius *omnino esse de fide* addet: cùm quis, *aliquibus de fide*; superveniat qui *absolutè de fide esse* decernat. *Videtur erroneum*, ait ille; existent qui *erroneum planè* statim pronuntient. Ita antiquiores modestiores fuere; verùm increscente, ut fit, motu, recentiores, Christianus Lupus * Lovaniensis, quem alioquin honoris causâ nominatum volo; anonymus, Nicolaus Dubois; aliique adeo exarserunt, ut sibi quoque fidem demant. Dominus verò Strigoniensis suum illud, *detestabile et schismaticum*, totis intentat viribus. Quin etiam ex Italiâ extitit Nicolaus Cevoli *, comes patricius romanus, qui asserat[1], « propositiones » cleri gallicani, ad unam omnes, ex Institutioni» bus Calvini esse desumptas, ac planè hæreti» cales: episcopos, qui ipsas firmaverunt, uti » hæreticos et schismaticos, non solùm esse ex» tra Ecclesiam, sed etiam ipso facto caruisse » jurisdictione episcopali, et ab omni commu» nione evitandos esse; imò et comburendos. » Cujus quidem viri intemperias ne memoratu quidem dignas esse censerem, nisi ipse, cùm argumentis nihil probet, certò argumento esset, supra omnem modum moremque inflari et exaggerari omnia, ubi falsa pietas zelusque præposterus imperitos animos occuparunt.

CAPUT XIV.

Quanta sit scholasticorum auctoritas, ex Melchiore Cano constituitur, atque hinc efficitur ab omni nos erroris notâ esse liberos.

Quæret aliquis, an recentiores qui hoc sæculo scripserint, contemnamus, cùm ab eorum auctoritate discedimus. Equidem contemno neminem, et à prophetâ admonitus, ita *veritatem* quæro, *ut pacem* colere cum omnibus velim. Cæterùm id apertè incunctanterque profiteor, fore ut in gravissimos errores impingat, qui non omnia sæcula totamque traditionis seriem mente complexus, recentioribus se addixerit: sed hæc aliàs. Nunc, ne quid arroganter dicere videar, Melchior Canus **, scholasticis certè haud iniquus, prodeat in medium, qui de scholasticorum auctoritate decernat.

Sunt autem ab eo constituta quædam quæ gradatim geometrico ferè more, à nobis explicari debent, non quidem eo ordine quo sunt ab ipso tradita, cùm ille hæc toto opere, prout instituti sui ratio postulabat, hàc et illàc fuderit; nos autem aliò spectare oporteat.

Jam ergo ante omnia ponatur divisio, quæ statum quæstionis aperiat, nempe hæc: aliud esse scholæ opinionem communem, aliud scholæ placitum, decretum, sive, ut alibi vocat, dogma, firmumque judicium: quæ divisio apud Mel-

[1] *Stapl. Controv.* VI, *q.* III. *Doct. Lov. art.* II. *p.* 62.

* Christianus Lupus seu Wolf. Yprensis, ordinis eremitarum S. Augustini, vir plurimæ doctrinæ et exquisiti judicii, in hoc uno reprehendendus esse videtur, quòd cùm sit in opiniones ultramontanas propensior, quæstiones quæ vulgò ab ultramontanis defenduntur, non eo animo sedato lenique tractat, quo cæteras solet. (*Edit. Paris.*)

* Nicolaus Cevoli suo libro titulum hunc magnificum juxtà et ridiculum fecit: *Antigraphum ad cleri gallicani de ecclesiasticâ potestate Declarationem, optimo, maximo, summoque Pontifici, Christi vicario Innocentio XI, Urbis et orbis domino, cœlorum, terrarum, inferorumque janitori unico, fideique oraculo infallibili, humiliter dicat, consecrat, præsentat Nicolaus Cevoli ex marchionibus de Carretto, etc.* (Edit. Paris.)

[1] *Cevoli, Antiq. etc. pag.* 184 *et seq.*

** Melchior Canus ordinis prædicatorum, ac deindè Canariæ insulæ episcopus, scholasticorum elegantior, scripsit tractatum *De Locis Theologicis*. (Edit. Paris.)

chiorem Canum ubique diffusa invenitur, maximè verò libro VIII, quo reprehendit quosdam qui errent « in eo, quòd scholæ opiniones à » certis constantibusque decretis non separant[1]. » Hoc autem etiam ad communes scholæ opiniones pertinere sequentia docent: « Non disputo » nunc, scholæ communis opinio verane an falsa » sit; sed id ago,... scholasticas opiniones opor» tere à decretis sejungere. »

Divisionem sequuntur definitiones duæ. Opinio versatur in his quæ non pertinent ad fidem: decreta verò in his quæ ad fidem pertinent. Hæc perspicua ex sese, ex iis quæ sequuntur patebunt clariùs. His ergo positis, propositiones explicandæ.

Prima. Nihil necesse esse sequi plurimorum opinionem, neque etiam communem, neque etiam omnium: quæ propositio tres habet partes.

Quoad plurimos attinet: « In scholasticâ, in» quit[2], disputatione, plurium auctoritas theo» logum obruere non debet; sed si paucos viros, » modò graves, secum habeat, poterit sanè ad» versùs plurimos stare: non enim numero hæc » judicantur, sed pondere. »

De communi opinione non scholasticorum tantùm, sed etiam Patrum, ita decernit[3]: « Si » non quævis illorum (Patrum scilicet) etiam in » re gravi, communis opinio fideles astringit, » sed firmum constansque judicium; ecquid de » recentioribus scholæ theologis dicere nos opor» tet, quos veteres illi longè, et vitæ merito, et » Scripturarum usu, et auctoritatis pondere su» perarunt? »

Quare eodem loco quæstionem illam tractans: « An matrimonium sine Ecclesiæ ministro con» tractum, sit verè et propriè sacramentum, » cùm ille pro ministro pugnet, ac sacramentum esse neget, sibi quidem objicit doctorum multitudinem ab ipsius sententiâ abhorrentem; tum hâc responsione se tuetur[4]: « Ostendam ergo » primùm opinionem illam communem esse, » non scholæ dogma firmumque judicium. » Ac paulò post: « Si thomistæ omnes cum scotistis » existant, si cum antiquis juniores velint con» tra me pugnare, tamen superior sim necesse » est. Non enim, quemadmodum nonnulli pu» tant, omnia sunt in theologorum auctoritate: » est quædam tamen ita perspicua veritas, ut » eam infirmare nulla res possit. »

Idem tamen in re gravi temerarium esse docet ab omnium omnino consensione recedere. Sic enim loquitur[5]: « Ex auctorum omnium » scholasticorum communi sententiâ in re quidem gravi, usque adeo probabilia sumuntur » argumenta, ut illis refragari TEMERARIUM sit. » Vide quid efficiat, ubi de opinione agitur. Concors sententia theologorum omnium efficit scilicet probabile argumentum tantùm, quod contemnere sine temeritate non possis: sed ita, si sit omnium in re quidem gravi, concors sententia.

Hæc ille de opinione: sed quâ notâ internosci possit ab opinione decretum, sic exequitur.

Secunda propositio. Cùm ex definitione decretum versetur in his quæ pertinent ad fidem, opinionis nota est, ubi non adscribitur illud, » hæreticum, erroneum, aut id firmiter catholi» cis amplectendum, aut aliquid simile[1]; » sed id quoque oportet ex certo judicio, non ex opinione dicatur. Nam

Tertia propositio est: An aliquid sit de fide, ad quæstionem et opinionem pertinere potest. Unde emergit

Quarta propositio. Certa nota est aliquid tradi, ut quòd sit verè de fide, neque in quæstione et opinione versetur, « si expressè et pro» priè à fidelibus firmiter credendum, aut tan» quam dogma fidei catholicæ accipiendum » dicatur; vel aliis similibus verbis, aliquid esse » Evangelio doctrinæve apostolorum contrarium » dicatur. Dicatur, inquam, non ex opinione, » sed certo et firmo decreto. » Ergo et illud *de fide est, hæreticum est, erroneum est*, ex opinione dici potest; neque tum quæstio statim transfertur ad scholæ decretum, sed intra opinionis lineam continetur. Exemplum affert[2]: « Licèt enim Durandi * opinio reprobetur, cap. » *Gaudemus, de Divortiis*: sed qui dixit: *Verùm » absonum hoc videtur, et inimicum fidei chris» tianæ* (quæ verba sunt decretalis), is noluit » hæreseos illum condemnare; verbum enim » VIDETUR, judiciorum infirmat certitudinem. »

Quòd hic de conciliorum summique Pontificis sententiâ dixit, alibi ad privatos doctores meritò confert; ac jam audivimus ita de beato Thomâ disserentem[3]: « Cùm dixerit VIDERI, » hoc ipsum sensisse quòd dixerit, VIDERI modò, » non etiam oportere. »

Quare quos audimus dicentes, *existimo*, *cen-*

[1] *Melch. Can. lib.* VIII, *cap.* V, *pag.* 320, 329. — [2] *Ibid. c.* IV, *pag.* 317. — [3] *Ibid. c.* V, *p.* 320. — [4] *Ibid. p.* 323, 324. — [5] *Ibid. c.* IV, *pag.* 317.

[1] *Melch. Can. c.* V, *p.* 324. — [2] *Ibid. Vid. Decr. Greg. IX. lib.* IV, *tit.* IX, *cap.* VIII.

* Is est episcopus ille Mimatensis, canonistarum XIII sæculi facilè princeps, qui *Speculator* dictus est, edito nempe libro, cui titulum fecerat: *Speculum Juris*. De illo egregio canonistâ jam alibi diximus. Sed hic observandum est Durandi nomen, in allegatâ decretali nusquam reperiri, et hanc esse damnatam propositionem: « Quia Pagani circa plures insimul feminas af» fectum dividunt conjugalem, utrùm post conversionem om» nes, aut quam ex omnibus velint retinere valeant, non imme» ritò dubitatur. » (*Edit. Paris.*)

[3] *Can. lib.* VIII, *cap.* V, *pag.* 324.

seo, *videtur esse de fide, vel mihi, vel aliquibus est de fide*, quæ in hâc quæstione, etiam posterioris ævi doctorum pars longè est maxima, eos, auctore Cano, ex opinione, non ex certo firmoque judicio dixisse scito; et cùm res opinionis sit, valere nimirum ea, quæ de opinione diximus.

Non tamen sufficit, ut aliqui, vel multi, vel unius ætatis etiam plurimi, majore fortè confidentiâ quàm doctrinâ, absolutè certòque dicant: *De fide est, erroneum est, hæreticum est.* Sed

Quinta et ultima propositio, quam ex Cano depromimus, hæc est: « Concordem omnium » theologorum scholæ, de fide aut moribus sen» tentiam contemnere, si hæresis non est, at hæ» resi proximum est [1]. » Et alibi apud eum» dem [2]: « Si scholastici theologi aliquam itidem » conclusionem firmam et stabilem uno ore om» nes statuerint, atque ut certum theologiæ de» cretum fidelibus amplectendum constanter et » perpetuò docuerint, illam ut catholicam veri» tatem fideles sanè amplectemur. »

Vides quæ certa, fixaque et inviolata theologiæ decreta sint, in ea consentire debere firmam stabilemque ac perpetuam scholasticorum omnium, non ex opinione, sed ex certo firmoque judicio profectam sententiam. Quâ ex re confirmatur id quod sæpè diximus: qui ita concludunt, *nunc*; vel, *hoc tempore omnes scholastici ita sentiunt;* ab his suam quoque enervari statim infirmarique conclusionem: ut exinde constet id, quod statuunt, ad hæresim aut errorem in fide minimè pertinere posse; cùm vel hinc, ipsis quoque testibus, traditionem certam ab eorum sententiâ abesse constet. *Fides* enim *non est temporum,* ut aiebat ille præclarè, *sed Evangeliorum.*

Quæ quidem à me dicta sunt, ut sæpè monui, eo rerum statu, quo nullum novum interpositum est Ecclesiæ decretum, ad antiquam traditionem clariùs et expressiùs declarandam. Qui enim in quæstionibus, quales nostræ sunt, quæ à trecentis ferè annis inter catholicos agitentur, nullâ ejusmodi auctoritate ducti, ad novas censuras repentè prosiliunt, eorum profectò numero sunt, quos dicebat Canus [3], « de rebus gravissi» mis temeritate quâdam, repentino quasi vento » incitatos, ferre sententiam: » qui quidem quò vehementiùs alios condemnarint, eò profectò luculentiùs, non in illis hæresim vel errorem, sed in seipsis temeritatem, inscitiamque produnt.

Quare, his positis, omni ratione pervicimus, nos ab omni ejusmodi censurâ planè absolutos esse. Quadruplici enim veluti gradu tuti invictique consistimus. Primus est: tantùm abest ut motâ quæstione concors fuerit adversum nos ac perpetua et stabilis scholasticorum omnium sententia, ut attentâ quidem universâ temporum serie, non tantùm auctorum gravitate, verùm etiam numero, superiores simus: neque tantùm privatos doctores innumerabiles, verùm etiam theologicas Facultates multas, easque celeberrimas, decreto quoque facto, consentientes habeamus. Hoc primum. Alterum: tantùm abest ut motâ quæstione, Ecclesia congregata, ipsique Pontifices, judicium interposuerint suum, ut potiùs consultò à judicando saltem temperarint, resque integras reliquerint. Tertium: ex eo consequens est, ut si privati doctores posterioris ævi, consultò tacente Ecclesiâ, censorias notas vel maximè adhibuissent, non nisi temerariæ præcipitesque haberi possint. Postremum: nequidem id fecerunt, certo judicio concordique sententiâ, sed his planè verbis, quæ opinionem, non autem firmum decretum indicent.

Jam verò cùm certa pro nobis, atque omni auctoritate firmata, synodi Constantiensis decreta proferemus, quinta quæstio erit: quo illi loco sint, qui tantæ auctoritati contradicant? Sed eam quæstionem ad aliam hujus operis partem reservamus. Hic nos tutos esse probasse sufficiat.

Cæterùm cùm Melchioris Cani proferimus auctoritatem, non propterea omnia, quæ hæc tractando, magnificè de scholasticis doctoribus edixerit, à nobis comprobata esse volumus, quale est illud: « Scholæ auctoritate res plurimas ab Ec» clesiâ esse definitas [1]; » cùm potiùs videatur dicere debuisse, perpetuæ traditionis auctoritate definitas fuisse: cujus traditionis scholæ doctrina, pars aliqua haud quidem contemnenda fuerit. Neque magis probamus illud [2]: « Omnes » simul scholæ theologos, uti retulimus, errare » non posse;.... quòd eorum error, error esset » Ecclesiæ, utpote, cùm ad decernendum hu» jusmodi res, non alios Ecclesia quàm theolo» gorum oculos habeat, qui si fallerentur, totum » Ecclesiæ corpus, in suo facerent errore ver» sari. » Quasi episcopi, veri Ecclesiæ doctores à Christo instituti, nihil ipsi per sese sapiant et intelligant; aut scholastici tantùm, non autem vel maximè, qui in publicâ Ecclesiæ cathedrâ, verbum divinum catechismumque tradant, audiendi sint: quæ et alia quo sensu probanda, vel intelligenda sint, in medio relinquimus. Id unum contendimus, ut illius quoque, qui scholasticis primùm tribuat, calculo, à quorumdam scholasticorum censuris tuti et illæsi simus.

[1] *Can. lib.* VIII, *cap.* IV, *pag.* 318. — [2] *Ibid. lib.* XII, *cap.* VI, *p.* 492. — [3] *Can. lib.* VIII, *cap.* V, *pag.* 320.

[1] *Can. lib.* VIII, *cap.* V, *p.* 319. — [2] *Ibid. lib.* XII, *cap.* VI, *p.* 493.

CAPUT XV.

Aliæ notæ : quæ ad fidem pertinent paucis diluuntur.: sapiens hæresim, malè sonans, periculosum in fide quid sit : schismaticum à D. Strigoniensi inustum, sed ne hujus quidem nominis significatione perspectâ.

Noster quidem Gerson, quo auctore à nostrâ Facultate multas, easque accuratas, et ad regulam exactas censuras esse editas, omnes consentiunt de censurarum notis, multis libris agit. Sed in eo libro maximè, cui est titulus, *Declaratio veritatum quæ credi debeant* [1] Quo loco, post hæretici erroneique notas, docet, propositionem quæ hæresim sapiat definiri posse eam, « ex cu» jus concessione, coassumpto aliquo, quod non » potest rationabiliter negari, sequitur hæresis. » Talis esse videretur hæc propositio : *Gregorius Magnus non fuit papa.* Assumpto enim eo, quod non fide quidem sed aliunde certissimum est : *Gregorius Magnus ritè fuit electus in Papam*; sequeretur eum qui canonicè in Papam sit electus, non esse Papam, quod esset hæreticum. Unde existit illud, *sapiens hæresim*, in eâ propositione, *Gregorius Magnus non fuit papa*; quam definitionem à Gabriele Biel * Gerson deprompsit integram [2]. Totum verò illud, *sapiens hæresim*, à nostrâ sententiâ excinditur, cùm illud *coassumptum*, quòd licèt non fide certum, alioqui evidens per se sit, nequidem fingendo excogitare quis valeat.

Malè sonans in fide, quantùm capio, haud facilè secernas ab eo quod *sapit hæresim*, sive errorem; sed ut id quod *sapit hæresim* ad gustum quemdam, ita id quod *malè sonat*, magis refertur ad aures : quòd cùm subtiliter apud te pensitaveris. in idem recidere facilè comperies; quanquam *malè sonans* à Melchiore Cano [3] confunditur cum eo, quod sit *piarum aurium offensivum*, de quo dicemus postea.

Neque ab iis multùm distat istud quod *periculosum in fide* dicitur : cujus quidem notæ insigne exemplum habemus in censurâ Vernantii nostræ Facultatis, 24 Maii 1664. Erat hæc Vernantii propositio [4] : « Si Papa non est infallibilis » in Scripturis interpretandis, nostra fidei professio mutanda est, neque dicendum amplius, » nos sanctam Ecclesiam catholicam et romanam credere. » Quæ propositio, quoniam ea quæ fide certa essent, cum incertis dubiisque implicabat, remque fidei solâ opinione fundabat, ipsa fides in periculum vocabatur; quippe quæ cum opinione in ejusdem casûs consortium trahi posset. Atque id sacra Facultas cùm intelligeret, præclarè pronuntiavit : « Hæc propositio » est falsa, temeraria, scandalosa, periculosa in » fide. » Quam censuram incurrunt nunc, qui primatûs fidem totamque Ecclesiæ catholicæ auctoritatem, cum eâ quam imbiberunt opinione, connectunt.

Jam profligatis iis quæ nostram fidem incusent, facilè efficiemus, ut illo schismatici elogio, quod dominus Strigoniensis iratus effudit, nihil quidquam sit inanius. Et quidem doctrinam nostram, contra potestatem indirectam, non modò Perronius cardinalis, sed etiam, eodem teste Perronio [1], ipse Bellarminus hujus potestatis propugnator acerrimus, absolvit ab anathemate. « Cæterùm, ait Perronius, ipse Bellar» minus monet id quod de Pontificis in tempo» ralia potestate indirectâ docet, non à se haberi » ut fidei doctrinam, aut sub pœnâ anathematis » et excommunicationis à fidelibus tenendam. » Quare hæc omnia communioni ecclesiasticæ » sanciendæ impedimento esse non possunt; » certissimèque constat à domino Strigoniensi inustam schismatis notam, ne illius quidem definitione perspectâ.

Primùm enim schisma separationem sonat; quare schismatis nomen sponte corruit, ubi nulla separatio est. Atqui clerus gallicanus, neque se à quoquam, neque quemquam à se separat : ergo schismatis nomen, ipsâ nominis significatione statim vacat. Si autem vacabat in nos, necessariò recidebat in auctorem; cùm procul dubio sit ipse reus schismatis, qui pacificis ac fratribus schismatis crimen intentat. At enim ejus nomine respondebunt : Vos Galli nondum schismatici, sed propositiones vestræ schismaticum virus instillant. Quo pacto? ideo certè quia ad separationem inducunt. At quâ in re? in doctrinâ scilicet, cùm res doctrinæ sit. An ergo docemus rem à communi omnium fide abhorrentem? Id si ita est, jam non schisma, sed hæresis aut error est, quòd cùm nec ipse dixerit, certè schismatis nomen, nullâ re nixum, inane esse docet. An fortè schismatici sumus, quòd de doctrinâ non necessariâ litigamus? Atqui ne litigamus quidem; nostra proponimus; ab omni contumeliâ et censurâ temperamus.

[1] *Gers. tom.* I, *pag.* 22, 23.

* Biels canonicus regularis, in libros magistri sententiarum commentaria scripsit non aspernanda, et docuit in Universitate Tubingensi ab Eberardo comite Vurtembergensi, anno 1477 instituta. Diximus in nostris notis gallicis hunc docuisse in Universitate Tigurensi, errorem nempe seculi D. DUPIN, quem hic emendatum volumus. In lexto quoque BOSSUET levis error irrepsit, sive sit ille ipsius BOSSUET, sive, quod nos credimus, amanuensis. Dicitur enim *hanc definitionem à Gabriele Biel Gersonem deprompsisse*; cùm potiùs fuisset dicendum *eam Gabrielem Biel à Gersone deprompsisse*. Nam vix natus erat Biel, quando Gerson diem supremum obiit, anno 1429. Vid. Dup. XV sec. (*Edit. Paris.*)

[2] *Gabr. Biel. in* IV *sent. dist.* XIII, *quæst.* II, *art.* III, *dub.* I. — [3] *Can. lib.* XII, *c.* XI. — [4] *Vid. d'Argent., etc. Vern. def. etc. p.* 247.

[1] *Repl. de Duperr. p.* 545, *edit.* 1622.

Ecclesiæ antiquitus aliæ alias Scripturas admittebant : non easdem omnes. Erant qui Epistolam ad Hebræos, erant qui Apocalypsim respuerent, et in iis quidem à romanâ Ecclesiâ dissentirent : nullum tamen erat schisma, quod innocuè et citra cujusquam injuriam dissiderent, neque alii alios condemnarent ; quæ longè profectò gravioris momenti, quàm hæc nostra erant.

Nostri certè episcopi neminem condemnarunt. Si verò schismatici sunt, ideo quòd non laturi esse videantur, apud nos doceri suis decretis contraria ; jam sunt schismatici, qui in aliis regionibus nostra proscribunt, aut verò condemnata ea esse, demonstrare oportet. Quod tu si crederes, non jam schismaticos, sed hæreticos nos diceres.

Summa sit. Duo sunt quæ in Declaratione gallicanâ proponuntur : alterum communis omnium fides de primatu Petri : alterum sententia Parisiensium et Ecclesiæ gallicanæ, quam à synodo Constantiensi, et antiquâ traditione, manasse arbitramur. Sanè cùm fidem proponere aggredimur, ea tantùm producimus, quæ omnes catholici uno ore suscipiunt. Neque verò aliter egit dominus Strigoniensis, in eâ quam cum ipsâ censurâ edidit fidei professione solemni. « Profitemur, inquit [1], atque spondemus sanctæ » romanæ Ecclesiæ, quæ unica est, perpetuò » adhæsuros, neque ab ejus institutis, totius » orbis consensu approbatis, ubique florentibus » ac dilatatis, quovis prætextu discessuros. » Non ergo privatas sententias adducat oportet, qui fidem profitetur; sed quæ totius orbis consensu approbata, ubique florentia ac dilatata sint.

At dices : Quid ergo additis alia ? Addimus quæ utilia Ecclesiæ, quæ familiaria nobis, quæ posteris profutura : addimus quæ primatum ipsum, atque amplitudinem romani Pontificis firment, invictamque et in animos suaviùs influentem præstent; sed ea asserentes, condemnamus neminem; veritatem pariter pacemque diligimus.

Expioso schismatici titulo, *illud absurdum et detestabile* domini Strigoniensis, quippe quod plus irarum quàm censurarum habeat, omittimus. Nihil enim videtur dixisse, qui cùm nihil perspicuum haberet dicendum, vagâ confusâque sententiâ detestabilem esse doctrinam effutiit eam, quam fidei repugnare nec ipse diceret.

[1] *Cens. Strig. in Vind. Schol. etc.*

LIBER TERTIUS.

Quòd Declaratio gallicana ab omni censurâ immunis sit, ex ipso statu quæstionis demonstratur.

CAPUT PRIMUM.

Adversarii falsa imputant Parisiensibus, ac pessimè constituunt statum quæstionis : anonymus auctor tractatûs *de Libertatibus Ecclesiæ gallicanæ* : Papæ suprema potestas et monarchia ecclesiastica à Gersone et aliis Parisiensibus agnita : Constantiensis concilii loci à Cajetano et aliis objecti : an recursus ad concilium in extraordinariis casibus supremam Papæ impediat in ordinariis casibus potestatem ?

Animadverti eos, qui antiquam Parisiensium sententiam, eique congruam cleri gallicani Declarationem censoriis configunt notis, id facere ex conceptis de hoc dogmate falsis opinionibus, quos proinde, constituto statu quæstionis, facilè refellemus.

Atque ille quidem, qui *de libertatibus gallicanis* scripsit anonymus, quæstionem de conciliorum potiore potestate ita constituit [1] : « Sed » quæstio est, penès quem sit suprema potestas, » an penès episcopos sine summo Pontifice, an » penès summum Pontificem sine episcopis, dum » invicem distinguuntur. » Quare toto libro v, quo hanc quæstionem tractat, ubique profitetur agere se de concilio, à quo summus Pontifex ejusque legati absint. At profectò constat non in eo positam quæstionem : an Papa concilio subsit ei, quod sine ipso congregetur : quæ specialis est controversia tractata ab Orientalibus, tempore concilii quinti, congregati sine Vigilio; sed an Pontificis decreta de fide, aliisque hujus generis rebus, ea sint quæ à synodo retractari possint, atque interdum debeant; et an congregato, ut nunc ordinariè canones jubent, ejus auctoritate concilio, ipsius, an Patrum ac sacri consessûs sententia prævaleat.

In eodem errore versatus est Emmanuel Schelstratus ac cæteri passim, qui intelligunt, ejus tantùm à nobis asseri concilii potestatem, quod seorsim à Papâ fiat. Quo uno clarum est, à toto quæstionis statu aberrare eos, eorumque argumenta, censuras, tractationes universas in irritum cadere.

Sanè apud omnes constat, certis quidem in casibus extraordinariis, concilium absque Papâ congregari posse; idque non modò in schismatis casu, si Papa sit dubius, sed etiam extra schisma, si sit hæreticus, si detentus, si mente captus, si apertè simoniacus, si ea moliatur quibus uni-

[1] *Anon.* de Libert, *etc. lib.* v, c. v, vi, xi, xv, xvi, *et pass.*

versam pessumdet Ecclesiam, aliis denique in casibus, *qui dilationem remedii non paterentur,* quos casus evenire posse, theologi canonistæque omnes, et ipse etiam agnoscit anonymus [1]; atque iis in casibus, Papæ concilium anteponi oportere nemo diffitetur. Quorsum enim attineret concilium absque Papâ fieri, nisi auctoritas concilii prævaleret? Rursus autem confitemur generale concilium absque Papâ congregatum, nisi id ipsa necessitas expresserit, ipso jure esse nullum; ut iis de rebus litigasse, nihil aliud sit, quàm operam ludere, et aliis invidiam conflare voluisse.

Sunt alia quæ nobis imputent æquè falsa. Primùm negari à nobis, eam quâ romanus Pontifex, Christo auctore, gaudeat supremam in Ecclesiâ potestatem, ac monarchicum Ecclesiæ romanæ statum, sive, ut Patrum magis utamur vocibus, illam perfectissimam unitatem, in quam Ecclesiæ administrandæ ratio tendere ex Christi instituto debeat. Hoc primùm nobis imputant: tum illud ex eo profluens, nullum à nobis poni controversiis oborturis finem, nisi concilio generali congregato, totoque orbe commoto; quod cùm sit difficillimum, ac sæpè ne possibile quidem, hinc dari hæreticis grassandi, et omnia perturbandi locum. Denique addunt, si fieri possit, id quod Parisienses asserunt, romanum Pontificem de fide decernentem aliquando falli, etiam fieri posse, ut quæ catholica fides et Ecclesia est, non eadem semper romana fides et Ecclesia sit. Ea verò esse quibus maximè moveantur. et quibus libros impleant, qui bonâ fide agat, nemo negaverit. Atqui ea ne objicerent quidem, si vel statum quæstionis cogitare vellent.

Supremum enim illud, ut inde ordiamur, ex concilio maximè Constantiensi repetendum putant. Vel Cajetanum audi contra nostros disputantem. Statim fundamenti loco ponit illud [2], in Constantiensi synodo per Martinum V ita definitum: « Papa supremam habet auctoritatem in » Ecclesiâ Dei [3]. » Cui est geminum illud, ab eâdem synodo in Viclefo damnatum, et à Martino V, approbante synodo, repetitum: « Non est de » necessitate salutis credere romanam Ecclesiam » esse supremam inter alias Ecclesias. » Idem urgent omnes, et eo maximè argumento Nicolaus Dubois Declarationem Gallorum oppugnat [4].

Optimè interim, quòd ex eâ synodo maximè argumentantur, quàm maximè auctorem secuti sumus. Neque immeritò ex eâ synodo supremæ auctoritatis vocem ac titulum constabilitum volunt, qui in eâ synodo primùm appareat. Res enim ipsa antiqua; sed prima, quod sciam, synodus Constantiensis fuit, quæ supremæ auctoritatis adhibitâ voce, romanæ Ecclesiæ primatum commendaret. Hinc nostrum postulatum, ut ex eâ synodo, supremum illud interpretemur, in quâ primùm fuerit summâ auctoritate proditum. Hic jam adversarios trepidare videas. Satis enim sciunt synodum Constantiensem eam esse, quæ apud ipsos malè audiat, quòd conciliorum faveat auctoritati; sed profectò necesse est, vel omnia jura conturbent, vel eo utantur judice quem ipsi elegerint.

« Nos, inquiunt, non protulimus sessionum IV et V decreta, quæ concilium Pontifici anteponunt: nondum enim omnes obedientiæ convenerant. At nihilo magis convenerant sessione VIII, cùm illud in Viclefo damnatum est: « Romana » Ecclesia non est suprema inter alias Ecclesias. » Una tum convenerat Joannis XXIII obedientia, quæ sessionum IV et V edidit canones, quos pertimescitis. Certè sanctam synodum tam citò à sententiâ discessisse, atque à sessione V ad sessionem VIII tantam rerum esse conversionem factam, nec vos ipsi creditis. Ergo suprema illa auctoritas Pontifici attributa, cum eâ quam Constantienses conciliis asserunt auctoritate, non repugnat. Illud tamen omittamus: sessionum IV et V decreta in alium locum differamus. At certè adversarii non negabunt in sessione V ita intelligendam esse supremæ auctoritatis vocem, ut sessione VIII explicata est; atqui in sessione VIII ita explicatum est supremam esse Ecclesiam romanam ipsumque Pontificem, « quatenus pri» matum habet super omnes Ecclesias particu» lares. » At fortè Cajetanus ne eum quidem locum, tametsi est à Martino V apertè comprobatus, proferre voluerit: obscurus, ambiguus, nimisque conciliaris est ille locus. Audiamus ergo tandem quid ex Martino V prolatum voluerit. Nempe id in bullâ *Inter cunctas*, sacro Constantiensi concilio approbante, editum: « Quòd » Papa canonicè electus... sit successor beati Pe» tri, habens supremam auctoritatem in Ecclesiâ » Dei. » At ne illud quidem cogitas, *supremam* dixisse *in Ecclesiâ Dei*. Tu continuò infers: ergo super omnem Ecclesiam, etiam congregatam. Statum quæstionis, et ipsa quæ laudasti verba mutas. Nos autem fatemur, supremam *in Ecclesiâ*, non totâ Ecclesiâ, etiam congregatâ, superiorem; sive quod idem est, et in concilio Basileensi positum: « Papa in Ecclesiâ major, non » tamen totâ Ecclesiâ major. »

At enim Cajetanus ita philosophatur [1]: Non est ille supremus etiam in Ecclesiâ, qui supra se agnoscit aliquam in Ecclesiâ potestatem, cui

[1] *Anon. de Lib., c. V, n. 13.* — [2] *Cajetan. de auct. Pap. cap. I; post tom. III Comm. in Sum. S. Thom. p. 6.* — [3] *Bull. Mart. V. Inter cunctas; tom. XII Conc. col. 265.* — [4] *Disq. art. IV, p. 21.*

[1] *Cajet. loc. cit. cap. VII.*

subsit : atqui Parisienses talem Papam faciunt, qui conciliari potestati subsit : non ergo papalem, sed conciliarem supremam faciunt potestatem. Cui argumento facilè respondemus, utramque supremam esse diverso respectu : supremam alteram, nempe pontificiam, tanquam ordinariam; supremam alteram, nempe conciliarem, extraordinariis in casibus, ac raro eventuris : quam distinctionem, ne ea quidem, quâ plurimùm Cajetanus ntitur, philosophia respuat. At enim supremi vocem strictissimè vult acceptam, etiam in Constantiensi quod laudat decreto; siquidem id fingit, omnes concilii Patres, quidquid antea cogitarint, edixerint, sanxerint; Martinum verò V, quidquid andierit, approbaverit, exscripserit, oblitum esse penitus. Rectè. Sin autem non ita est, ipse profectò Cajetanus est nimius, et suprema Papæ potestas, ex Constantiensi quo utitur decreto, mitiùs intelligenda est.

Vis monarchiæ vocem? Nostri ultro amplectuntur, et apertè Gerson[1] : « Plenitudo potestatis » ecclesiasticæ..... à Christo collata est supernaturaliter Petro sicut vicario suo et monarchæ » primo, pro se et successoribus usque in finem » sæculi ;» et postea pro absurdo habet, «regimen » ecclesiasticum non esse monarchicum, et habere multiplex caput : quod quidem, inquit, » est apertè hæreticum ; » et tractatu celebri, *De auferibilitate Papæ*, postquam humanas monarchias in aristocratias aliquando converti posse memoravit, ut olim in republicâ romanâ factum est, addit[2] : « Non sic de Ecclesiâ Christi, quæ » in uno monarchâ supremo..... fundata est à » Christo;... et oppositum sentientes..... errant » in fide..... contra articulum illum, *et unam sanctam Ecclesiam*. »

Quod factum esse docet, ut non schisma fieret, sed reductio ad unum supremum; et idem ipse, nostrique semper inculcant. Neque eo seciùs ipse, et alii iisdem in locis, concilii superioritatem ex Constantiensibus decretis vel maximè propugnant. Quare totum illud de supremâ potestate, deque monarchiæ statu, extra quæstionem est, et nobis invidiosè objectum.

At enim Richerius hanc monarchiam odit, et ubique insectatur, et aristocratiam ecclesiasticam laudat. Non ille quidem absolutè, sed monarchicum esse Ecclesiæ statum suo sensu profitetur. Verùm, utcumque est, ipse viderit: non clerus gallicanus tutandum eum suscepit : Gersonem potiùs et Parisienses tueretur. Sed ne ipsos quidem. nisi quatenus antiquæ traditioni, et synodo Constantiensi consentiunt. At, inquis, non est supremus romanus Pontifex, si semper ab eo ad concilium recurratur : et hoc nobis imputas extra quæstionem. Ad certos enim casus, eosque extraordinarios atque generales, quibus Ecclesia tota concutitur, sese ipsa redigit Constantiensis synodus, quam sequimur ducem. Eo verò prætextu continuò sollicitari Ecclesiam, ac christianum orbem commoveri, Sedisque apostolicæ auctoritatem, in ordinario etiam regimine et quocumque casu dato, à concilii auctoritate suspensam, adeoque impeditam semper, et invalidam teneri, ac nomen nudum esse, pejus omnibus malis odimus. Neque eo magis probamus Pontifici etiam delinquenti, aut delinquere viso, semper intentari concilii generalis auctoritatem, ac sub concilii nomine schismati præberi fomitem. Gerson enim et alii inculcant assiduò, valere concilii auctoritatem ad Papam judicandum, certis casibus[1], iisque ita extraordinariis, ut vix mille annis, bis aut ter eveniant : quibus tamen haud secus ac quotidianis casibus in antecessum provideri, stabilitâ concilii auctoritate necesse sit, quòd scilicet Ecclesiæ ipsi in æternum duraturæ, mille anni sint tanquam dies unus; totque tentationes expertam ac tantis præliis præparatam, vigilare, sibique cavere oporteat.

Neque ex eo quòd Constantiensis synodus Papam subesse concilio velit, etiam in negotio reformationis generalis, ideo probamus reformationem eam quam sine Papâ aggredi vellent. Nam Cameracensem audimus, ita concionantem in ipso Constantiensi concilio[2] : « Manifestum est quòd » Ecclesia fuit multipliciter deformata, indiguit» que et nunc maximè indiget, ut in fide et in » moribus, reformetur; » explicatâ illde scilicet, ejectis hæreticis, purgatisque moribus. «Sed nunc » membris Ecclesiæ separatis à capite, per tetrum » illud schisma, et apostolico dispensatore et di» rectore carentibus, nequaquam bene fieri posse » speratur. » Quod quidem secuta synodus Constantiensis, reformationem distulit, et electionem Pontificis expectavit.

CAPUT II.

Falsò imputari Parisiensibus, quòd saltem in fidei causis, recursus ad concilium semper sit necessarius.

At illud ineluctabile esse putant, quòd, saltem in fidei causis, recursus ad concilium semper sit necessarius, si Papam negemus esse infallibilem. Quâ unâ doctrinâ prævalere hæreses, cùm in ea incidunt tempora, quibus concilium vix ac ne vix quidem congregari possit. Hoc ad-

[1] *Gers. de potest. Eccl. cons.* x : *tom.* II, *p.* 239 : *et concl.* II, *pag.* 239. 256. — [2] *Gers. tract. de aufer. Pap. consul.* VIII; *ibid. p.* 215.

[1] *Gers. de pot. Eccl. loc. cit.* — [2] *Vid. Pet. Alliac. inter op. Gers.*

versarii omnes ad unum inclamant; sed hæc omnia frustra sunt. Jam enim Lutherum omni anathemate prosecuti sumus, quòd ad generale concilium omnia fidei decreta suspenderet; et nostra Facultas eamdem doctrinam in Milleterio condemnavit atrocibus notis : quam censuram integram suo loco referemus. Neque obscurum est Gersonem et alios, id non tantùm concilio generali, et congregatæ Ecclesiæ, sed etiam ubique diffusæ tribuisse, ut errare non possit; nec mirum, cùm concilium ipsum eo sit infallibile, quòd Ecclesiam repræsentet: quo fit ut Ecclesiam per se esse infallibilem negare nequeat, qui vel intelligat repræsentare quid sit. Denique pestiferam doctrinam clerus gallicanus, novissimâ illâ, quam totis studiis impugnant, Declaratione confixit, dum sine concilio quoque Ecclesiæ consensum valere professus est. Sed illum quem laudamus, Ecclesiæ consensum irridet Nicolaus Dubois, dum ea verba tractat Declarationis gallicanæ, *nisi Ecclesiæ consensus accesserit.* Sic enim interrogat [1] : « Cujus Ecclesiæ? An » universalis, omniumque prælatorum et episco- » porum, etiam capitulorum, tam cathedralium » quàm collegiatarum? » Ut ludit vir suavis, sibique et aliis offundit nebulas! Pergit porrò : « An omnium episcoporum totius orbis, etiam » Japonum, Indiarum, et aliorum apud infideles » vel hæreticos latitantium? Quandonam tan- » dem hic habebitur? Dum expectabitur ab ali- » quibus aliorum consensus, ex his forsan mor- » tui erunt plures, qui fortè consenserint, sed » de quorum consensu non constet authenticè. » Illorum igitur qui successerint novus consen- » sus erit expectandus.... An majoris partis..... » Facti quæstio inextricabilis, quia unde scie- » tur, quòd illi quos consensisse constabit au- » thenticè, majorem partem Ecclesiæ consti- » tuunt. » Quin episcoporum labori ac sumptibus parcit vir providus : « Quanta, inquit, singulis » episcopis molestia et sumptus, ut ex toto orbe, » ab omnibus Ecclesiis vel saltem majori earum » parte obtineant authenticam consensûs demon- » strationem? » Metuit etiam Galliæ ab iis, qui prætendunt pontificias bullas de janseniano negotio, non esse receptas : « Satisque, inquit, ip- » sis erit si negent; quia... illi incumbit proba- » tio, qui affirmat, non qui negat. » Hæc tamen et alia, quæ operosè et anxiè vir bonus congerit, eo fundamento nituntur, quòd consensus, nisi certâ consentientium omnium, per peculiare instrumentum, testificatione constare non possit; quòd cùm sponte et uno veluti flatu corruat, tum omnis machina concidat necesse est, et inanes terriculæ, uti illa in nubibus efficta monstra, evanescunt.

Paribus argumentis si quis adoriatur nostrum auctorem, rogetque aliqua lex recepta, an obsoleta sit? Credo, plebiscitum requiret, quo ipsi quidem constet plebem decreto facto legi obstitisse, aut verò consensisse : vel quandoquidem plebi subditæ non est datum abrogare legem à principe latam, nisi aliquo modo princeps consenserit, noster hæsitabit quoad de abrogatâ lege diploma principis afferatur : totumque illud, quo de explicito et implicito, interpretativoque consensu, theologi, philosophi, jurisconsulti sanciunt ad unum omnes, futurum est irritum. Hos in re tam seriâ ludos agunt.

Neque cogitant consensum publicum non eo constare, quòd aliquod de illo extet commune et publicum instrumentum. Quin illud est persæpè multò validissimum, ut in omnibus imperiis, ita in imperio Christi, quod nullo peculiari instrumento consignatum, sed omnium inscriptum mentibus, omnium sermone usuque celebratum. Atque illud in Ecclesiâ plerumque contingere, et ex sese perspicuum est, et suo loco fusiùs exequemur, et vel nunc satis liquet de decretis pontificiis nullam dubitationem esse posse, receptane sint an non? Quis enim nesciat nullis missis nuntiis, nullis perlatis litteris, de janseniano negotio diplomata ubique obtinere, cùm neminem obstrepere ac reclamare audiamus? Quod cùm sit, tunc concilium non est necessarium. Sic enim suâ sponte per pronos animos, ab altâ Sede Petri, vera doctrina prolabitur, ac romano Pontifice omnium explicante doctrinam et sententiam, nihil necesse est, ut congregatâ synodo, ipsa per se tota quid censeat Ecclesia eloquatur. Denique quocumque modo fiat, ut Ecclesia consentiat, transacta planè res est. Neque enim fieri potest unquam ut Ecclesia, Spiritu veritatis instructa, non repugnet errori. Sic res janseniana processit. Sed hoc quoque suo loco. Interim, satis constat totum illud tantoperè à *Disquisitore*, aliisque jactatum, de sumptibus atque laboribus, deque nuntiis ac litteris quòcumque mittendis, ludicrum vanumque esse.

CAPUT III.

Quòd si unus vel alter romanus Pontifex in decreto fidei aberraret, nihil fidei romanæ, nihil romanæ cathedræ Sedique apostolicæ noceretur.

Jam si eveniret illud, quod absit, ut à romano Pontifice quæstionem fidei malè judicante, reliqua Ecclesia dissentire cogeretur, non prop-

[1] *Disq. art.* VIII, *n.* 107, 108, 109, 110 *et seq. pag.* 58, 59. *Vid. etiam part. refut. etc. pag.* 78.

terea fides et Ecclesia romana interiret, aut vera Ecclesia fidesque romana esse desineret. Id jam docuimus, cùm de Joanne Driedone loqueremur [1]: quo loco constituimus, romanam, hoc est Petri, non defecturam fidem eam esse, quæ à Petro primo, per successorum seriem ad nos devoluta jam coaluit. Neque verò romana fides in solo aliquo Pontifice est; alioquin intereunte Pontifice, romana interiret fides. At etiam vacante Sede, romana fides viget, vigeretque profectò, etiamsi Pontifex plusquam mortuus, quocumque tandem modo, à fide deficeret; et in infando illo schismate, quo quadraginta ferè annorum spatio non erat in Ecclesiâ Pontifex, nisi dubius, ac proinde nullus, si Bellarmino aliisque credimus, haud propterea minus romana fides, romana Ecclesia stetit. Unde Joannes à Turrecrematâ, Dominicus Jacobatius et alii canonistæ, sive antiquiores, sive posteriores, suo quodam modo Sedem apostolicam et romanam fidem ab ipso Pontifice sejungunt; et ipse Turrecremata scripsit [2]: « Si vel maximè Eugenius IV synodi Basileensis sessiones primas » confirmare voluisset, Sedem apostolicam passuram non fuisse; » quæ quidem, an, et quatenus rectè distinxerit, alibi inquiremus. Hinc profectò clarè perficimus, etiam eorum auctoritate qui romano Pontifici maximè favere velint, eos à sede suâ certo quodam modo ita esse distinctos, ut vel iis labentibus, sedes immota stare possit; quod huic loco sufficit.

CAPUT IV.

Adversarii quæstionem de superioritate Papæ ad vana redigunt: casus hæresis evertit eorum generales regulas: Cajetani argutiæ recitantur.

Repulimus ea quæ Parisiensibus falsa imputantur, sed odia profectò omnia, quibus hanc sententiam prosequuntur, necesse est ut concidant, cùm ea viderimus, quæ ipsi, vel tanquam necessaria, vel tanquam probabilia confitentur.

Placet primùm audire quid illi velint, qui vehementissimi omnium fuerint. Hi dicent statim, Papam supra omnia concilia esse; nullo casu à sibi subjectis judicari; neque enim duas potestates supremas esse posse; contrariam sententiam erroneam esse. Ita Cajetanus [3], primus omnium, quòd sciam erronei affixâ notâ, satis confidenter (quippe quem nec alii sequerentur). Sed ipsum tanta dicentem audiamus. Statim hæret ad canonem, *Si Papa* [1], et ad illud, *Nisi fuerit à fide devius.* Tunc enim accusari, damnari, deponi Pontificem, velit, nolit, confitetur. At forsitan declarativè tantùm, non autem destitutivè, ut aiunt: Papam enim volunt per hæresim ipso jure cadere à papatu, ac declaratione tantùm opus esse. Hæc alii, non ipse Cajetanus; atque omnino asserit non id divino jure, non humano esse cautum. Sic denique statuit [2]: « Papa hæ» reticus non est ipso facto depositus, sed depo» nendus. » Sagacis enim ingenii vir satis intelligebat ad quam pontificii status ac publicæ securitatis perniciem pertineret illud, *ipso facto depositus.* Statim enim, hæresis mentione factâ, contemni impunè Pontificem à quocumque privato, et ejus acta haberi nulla et irrita, et totam concuti Ecclesiam: quæ Gerson intuens docebat [3], « Papam non cessare, ipso facto, quo ca» dat in hæresim, sicut nec alius episcopus, » propter incertitudinem ecclesiasticæ politiæ. » Neque erat quod ad notorietatem recurrerent. Primùm enim de ipsâ notorietate luditur, periculosissimumque est notorietate agere, nisi ipsa notorietas certo supremoque judicio declaretur. Tum si ad notorietatem solam animadversio necessaria redigitur, maximum erat periculum, permitti Ecclesiam hæretico Pontifici, certa in fidem, licet nondum notoria machinanti. Quo in genere, quæ occultiora, ea periculosiora sunt. Quare nec canon, *Si Papa*, in notoriâ tantùm hæresi Papam judicari vult, sed generatim, *si sit à fide devius,* honorique ac securitati ipsius Pontificis datur, ut nonnisi à concilio generali judicandus veniat. His quidem rationibus victus Cajetanus assensit. At illâ interim præclara quam animo informaverat, pontificatûs idea effluebat. « Magna enim, inquit [4], restat ambiguitas quo» modo et à quo judicabitur Papa deponendus;... » cùm judex in quantùm judex, sit superior eo » qui judicatur. » Magna certè et inextricabilis difficultas. Videamus quomodo se expediat. Primùm refert à quibusdam dici, « quòd licèt abso» lutè Papa non habeat superiorem in terris, » ipse tamen, in casu hæresis, habet superiorem » in terris Ecclesiam universalem; et sanè, in» quit, est via communis. » Verùm eam ipse rejicit, malè sibi metuens, ne scilicet ex illo casu pulsus in alium, nullo loco possit consistere. Neque enim Christus peculiare quidquam, universali Ecclesiæ tribuit in solo hæresis casu; atque omnino tota illa de perfectissimâ, hoc est, in omni casu supremâ et absolutâ Pontificis mo-

[1] *Sup. lib.* I, *cap.* XV. — [2] *Turr. de Eccl. lib.* II, *cap.* C. — [3] *Caj. de comp. Pap. et Conc. loc. cit. et pass.*

[1] *Dist.* XL, *cap.* VI. — [2] *Caj. ibid. cap.* XVII, XVIII *et seq. p.* 19 *et seq.* — [3] *Gers. tract.* An liceat appellare à Papâ : *tom.* II, *pag.* 303. — *Caj. de comp. etc. cap.* XX.

narchià, tota, inquam, illa Cajetani idea ad regula perit, si vel in uno casu hæresis fallit. Attamen sic elabitur : « Posse dici quòd Papa nec » simpliciter, nec in casu hæresis habet superio- » rem in terris, sed subest potestati ministeriali » universalis Ecclesiæ, quoad solam depositio- » nem. » At interim extorquetur vel ab invito illud, *subest ;* neque efficiet ullâ arte Cajetanus, eum qui, ut deponatur, subest, non etiam subesse, ut convincatur et ut judicetur. Neque item efficiet, ut is qui habeat judicem, non habeat superiorem. Quis autem negaverit *ministerialem* esse Ecclesiæ potestatem? Respectu Christi certè; Papæ quidem respectu, ministerialem esse, quâ Papa judicetur ac deponatur; nec si millies dixerit Cajetanus, omnesque argutias exhauserit, ulli persuadebit.

Sanè operæ pretium est intueri ut se torqueat, dum potestatem illam ministerialem exponit. Ait enim potestatem illam, quâ Papa deponitur, tripliciter considerari posse. « Tria enim, inquit, » inveniuntur in Papâ; scilicet papatus, persona » quæ est Papa, puta Petrus, et conjunctio » utriusque,... ex quâ conjunctione resultat Pe- » trus papa. » His positis subdit : « Et quoniam » amotio Papæ, sive per renuntiationem, sive » per depositionem, sive per ejectionem non est » corruptio papatûs, nec Petri, sed conjunctio- » nis papatûs et Petri; idcirco diligentissimè et » cautissimè oportet pro regulâ habere ante men- » tis oculos, cùm de amotione Papæ tractatur, » quòd non requiritur potestas superior Papâ, » sed superior conjunctione inter Petrum et pa- » patum. »

Hæc Cajetanus operosissimè tribus exequitur prolixissimis capitibus XX, XXI et XXII. Quâ sanè doctrinâ facilè demonstraveris, ne Nestorium quidem, exempli gratiâ, ab Ephesino concilio, tanquam superiore fuisse depositum. Quis enim non videat depositionem eam non esse corruptionem episcopatûs, qui sanè in Ecclesiâ catholicâ manet integer; neque etiam Nestorii, qui incolumis superest; sed conjunctionis episcopatûs cum Nestorio : atque adeo concilii Ephesini potestatem non esse superiorem episcopo Nestorio, sed *superiorem conjunctione* inter Nestorium et episcopatum : quæ quàm vana et absurda sint omnes intelligunt.

Quare et illud vanum est, quòd *illa potestas* quâ Papa hæreticus deponitur, « licèt minor pa- » pa, habet tamen vim coactivam, non super » Petrum papam, sed super conjunctionem pa- » patûs et Petri,... in causâ hæresis; ita quòd » illa potestas relata ad Papam est ministerialis, » relata ad conjunctionem Petri et papatûs in » fieri vel dissolvi, subjecto existente disposito, » est auctoritativa [1]. »

Huc denique recidunt qui paradoxa fingunt, ut altiora quam ipse Christus de Christi vicario meditentur. Quæ Cajetanus, ut ipse profitetur, ex intimo philosophiæ sensu quantumvis deprompserit, omnemque scholasticæ suæ artem excusserit, non tamen perfecerit ut ad hæc inania, theologiæ gravitas, ne dicam fidei, redigatur auctoritas.

CAPUT V.

Suaris labores æquè irriti circa depositionem Papæ in hæresim lapsi.

Vidit Suarez Cajetani mirum in modum laborantis conatus irritos. « Hic, inquit [2], Cajetanus » mirè se vexat, ne cogatur admittere in casu » etiam hæresis concilium stare super Pontifi- » cem. » Et ille quidem assentitur Cajetano neganti casum ullum esse, quo certus et indubitatus Pontifex superiorem agnoscat, et ad illud recurrit : in casu hæresis, Pontificem ipso facto depositum esse. Ne tamen in illa quæ jam relata sunt, incurrat incommoda, illud, ipso facto, non valere dicit, nisi post Ecclesiæ declarationem. At jam illa omnia redeunt : si Papa accusandus, citandus, judicandus veniat, ergo habet superiorem; ac prohibere nemo potest, quin illa, quam Suarez postulat, declaratio Ecclesiæ, non sit illius judicantis actus.

Id quidem sentit vir sagax. Cæterùm sic se expedit : « Quando Ecclesia Papam hæreticum » deponeret, non ipsa tanquam superior, sed ex » consensione Christi Domini juridicè declararet » eum hæreticum esse, atque adeo prorsus in- » dignum Pontificis dignitate, tumque ipso facto » immediatè deponeretur à Christo [3]. » Quid sit autem illud, *consensione Christi Domini*, hæreticum adeoque indignum declarare, et quæ tandem illa sit Christi Domini *consensio ?* specialisne ea, an generalis, et quatenus nobis comperta sit, exponat qui potest. Certè quæ in Ecclesiâ rectè legitimèque fiunt, Christi, non dico consensione, sed auctoritate fieri confitemur, et eatenus Christus verè in Ecclesiâ est per suum Spiritum omnia administrans. Cæterùm *immediatè*, hoc fieri, id est, nullâ interpositâ Ecclesiæ auctoritate, nec Suarez dixerit, ut profectò ipse, haud minùs quàm Cajetanus sese inani operâ vexasse videatur.

At enim Suarez ait : ut, in electione Papæ, electores non conferunt ei potestatem, sed per-

[1] *Caj. de comp. etc. cap.* XXI. — [2] *Suar. de Fid. disp.* X, *sect.* VI, *n.* 9. — [3] *Ibid. n.* 10.

sonam designant, cui Christus conferat; ita qui deponunt, personam designant, cui Christus abroget potestatem : neque ab similia dixerat Cajetanus; sed hæc nihil ad nos. Id certè quærimus an non Ecclesia aliquam exerceat jurisdictionem super eum quem eligit, quem convincat, quem declaret inhabilem, ac potestate destitutum. Verba quærunt illi; nos rem ipsam intuemur. Certè electores Papæ, genus aliquod jurisdictionis exercent in electum, quippe qui eidem papatum conferant, cujus detrectantis excusationes admittere, si justæ videantur, vel si iniquæ, respuere, atque ad onus suscipiendum cogere omnino possint. Sed ut ut sit, jus illud in privatum exercent : non enim electus verè perfectèque est Pontifex, antequam saltem acceptaverit : in depositione verò potestas exercetur in certum Pontificem, qui proinde non ut homo privatus, sed jam ut Pontifex judicanti subsit, ac proinde aliquo in casu, nempe in casu hæresis, inferior habeatur.

Huc accedit quòd non tantùm certò hæreticum, sed etiam suspectum, et diffamatum judicare, adeoque vel damnare, vel absolvere debeat Ecclesia, ut et Joannem Driedonem dicentem audivimus, et doctissimi quique confitentur, propter ingens fidei periculum. Unde glossa in caput *Si Papa*, dist. XL, verbo. *A fide*, sic habet : « Hic specialiter fit mentio de hæresi, ideo » quia etsi occulta esset hæresis, Papa de illâ » posset accusari, sed non de alio occulto cri» mine : » quo casu nec recurri possit ad illud : Papam ipso facto esse depositum. Neque enim suspectus de occultâ hæresi, aut etiam diffamatus, ipso jure est depositus; sed venit accusandus, convincendus, deponendus, si contumax esse judicetur et *incorrigibilis*. Neque verò hæc commemoramus quòd illud, *declarativè* aut *destitutivè* deponi Pontificem, magni ad fidem catholicam momenti esse putemus. Ea namque omnia, cùm in idem re ipsâ redeant, habemus promiscuè; quanquam nostra, ut planiora ac simpliciora, præferimus. Neque placet per verborum circuitus et ambages in eâ recidere, à quibus primâ specie abhorrere videaris.

CAPUT VI.

Cajetani ac Suaris absurda effugia, non nisi aliis absurdioribus evitari posse. Alberti Pighii sententia, quòd Papa, nec ut privatus, fieri possit hæreticus : alii quoque casus, quibus Papa concilio habetur inferior.

At enim objiciunt unum casum afferri à nobis, hæreseos scilicet. Esto interim habeamus unum; alii enim plures ultro se ingerent, et tamen ille unus sufficit ad evertendam eam, quam de fide esse vellent omnimodam, et quocumque in casu absolutam romani Pontificis potestatem. Id egregiè sensit Albertus Pighius Campensis, et Cajetanum irrisit, falsa et inania, ac verba potiùs quàm argumenta proferentem. Sic enim arguit virum [1] : « Hoc vide, quo pacto non sit evidens » repugnantia; posse Ecclesiam, aut concilium » deponere Papam hæreticum, et tamen nullo » unquam casu super ipsum auctoritatem habere. » Planè contradictionem implicat ut judex non » sit supra reum, atque eum in quem profert » damnationis sententiam. » Accumulat alia quæ depositionis sententiam præcedant; reum citare, examini subdere, ut ad interrogata respondeat cogere, *quæ sine coactivâ potestate non possint fieri*. Neque Cajetani responsiones prætermittit. « Nihil, inquit, prodest hic subterfugere, et latebras et diverticula quærere, dicendo Eccle» siam aut concilium in hæresis casu ex ministe» riali illâ potestate habere vim coactivam, non » quidem super Clementem, et Julium, sed super » conjunctionem papalis auctoritatis cum illis, » idque non simpliciter, sed in solo casu hæresis. » Nugari enim est istud, et non ad rem respon» dere. » Et urget nullo casu subditum fieri posse concilio eum, quem absolutè supremum, conciliisque omnibus superiorem Christus constituerit; nullamque aliam huic reperit difficultati expediendæ viam, quàm suum illud, oppidò nimium et absurdum : Papam hæreticum esse non posse, nequidem ut privatum.

Ita cùm adversarii alii in angustias redigantur, alii vana et ridenda, alii nimia et apertè absurda excogitare cogantur, nobis certè hæc effugere omnia, et in avitâ sententiâ planâ et simplice permanere licet.

Idem Albertus Pighius quærit [2], post canonistas atque theologos omnes, quid fieret si Papa captivus, si perpetuâ mentis alienatione teneretur. Tunc enim concilium sine Pontifice congregari posse, et de ipso decernere passim asserebant et necessarium videbatur. At ille ideæ, quam informaverat, superioritatis intentus, in captivitatis casu expectandum esse asserit, cùm tamen ea tam diuturna esse queat, ut Ecclesiæ provideri necesse sit : de mentis alienatione, ut à quindecim sæculis nunquam evenerit, *ita nec futurum unquam esse* confidit. Quæ cùm optantis potiùs quàm disputantis sint, eu alios præter hæresim casus, quibus concilium supremâ auctoritate, ac sine Pontifice, de Pontifice decernere, reique ecclesiasticæ providere debeat.

Albertus Pighius unum esse ejusmodi casum admittit, cùm est dubia incertaque Pontificis

[1] *Pigh. assert. Hierarch. Eccl. lib.* VI, *cap.* XIV, XVI. — [2] *Ibid. cap.* XVIII.

electio. At miror cur eum casum, ut alios, possibilem esse non neget. Qui enim absurdius est, aut Ecclesiæ periculosius, hæreticum esse Pontificem, aut diutissime captivum, aut mente captum, quàm ita dubium, ut longâ annorum serie, nec agnosci certò possit, etiam à rectè quærentibus? Interim grassantur hæreses per Ecclesiam, nulloque gubernatore certo, Petri navicula fluctuat, atque in eâ navigantes hàc illàcque jactantur : quod in infando illo schismate sæculi XIV factum esse constat. Id antequam contigisset, si à Pighio quæreretur, an fieri posset, ex illis ideis præclaris, quod nunquam hactenus tot antè elapsis sæculis factum esset, nec fieri posse considerèt. Sed casus improvidos, ac si quæ mortalibus mala evenire possint, non nisi experientiâ magistrâ discimus.

Respondebunt alii his improvisis casibus, si occurrerint, Deum provisurum, neque tam sollicitè quærendum nobis, quid tum facto opus esset. Quis autem hoc neget, Ecclesiæ suæ provisurum Deum? Sed planè provisurum intelligimus, non novâ in terris constitutâ potestate. Quare eam potestatem, quâ provideri possit, servari integram, non pessumdari evertique oportet.

CAPUT VII.

Papam etiam certum, non modò hæreticum, sed et absque hæresi, schismaticum fieri posse Duvallius docet ex Turrecrematâ et Cajetano cardinalibus, eumque Ecclesiæ auctoritate statim dejiciendum.

Iterum tertium quartumve casum habemus, quo concilium de Papâ judicet, et quidem se nesciente, universalis Ecclesiæ auctoritate collectum; casum nempe schismatis. Neque hic tantùm reponimus eum schismatis casum, quo ex dubiâ electione dubius esset Pontifex, ut in illo fœdo schismate XIV sæculi, sed etiam quo certus Pontifex fiat schismaticus.

Id autem ne dubites posse contingere, triplicem hujus rei casum Andreas Duvallius, non suspectus auctor, ex Turrecrematâ et Cajetano cardinalibus, non item suspectis, adducet : « Ii, » inquit [1], dignitatis pontificiæ acerrimi propugnatores affirmant Papam posse esse schismaticum in his casibus : primò, si se à communione » totius Ecclesiæ, et omnium episcoporum, ob » aliquam causam injustam separet, et solùm » cum quibusdam sibi cohærentibus communicare velit... Secundò, si nollet ampliùs officio » Pontificis fungi, nec tamen subesse ei qui pro » se eligeretur, sed se schismaticorum conventiculis adjungeret. Tertiò, aiunt quidam, si antiquos Ecclesiæ ritus et consuetudines ab apostolicâ traditione manantes immutare vellet. » Tunc schismaticus, nec minùs quàm hæreticus dejiciendus esset. Quâ potestate? an recens à Christo creatâ et constitutâ? an ipsi Ecclesiæ jam inde ab initio concreditâ? exponant, si possunt, qui omnem Ecclesiæ potestatem in unum Papam concludunt, eumque in omni casu superiorem esse volunt. Nos verò hos casus non studiosè conquirimus, neque ultro ingerimus huic quæstioni; sed ex Duvallio et aliis non suspectis auctoribus, ut huic loco necessarios inserimus.

CAPUT VIII.

De concilii auctoritate, quâ Papa teneatur in fidei causis, Duvallii locus.

Addamus aliam ex Duvallio quæstionem : an concilium legitimo modo coactum et legitimo modo procedens, Papâ per legatos præsidente, in iis, quæ ex unanimi legatorum ac Patrum consensione de fide decreta sint, « ante confirmationem sit infallibile, quamvis Pontifex nullam » hujus decreti instructionem dederit [1]? » Negat Bellarminus et moderni quidam Lovanienses, ex suis regulis; quòd nimirum doceant, à Papâ Patres accipere, quòd recta decidant, neque posse à Papâ infallibilitatem suam transferri in legatos. At Duvallius tale concilium infallibile esse concludit cum Soto [2] et aliis; quòd nempe in eo sit tota Ecclesia repræsentata : hoc est, eodem interpretante Duvallio, « ipsammet Ecclesia secundùm auctoritatem definiendi legesque condendi, quæ falli non possit; utpote *columna* » *et firmamentum veritatis*. Concilium namque » œcumenicum legitimè coactum, et legitimo modo procedens, non à Pontifice, sed à Spiritu sancto sibi assistente, suam infallibilitatem habere » ex vi ordinationis et promissionis Christi, quâ » promisit et statuit se Spiritumque suum Ecclesiæ jugiter affuturum... Quare teneri Pontificem talis concilii tam in fide quàm in moribus, » sententiæ consentire et stare, non quasi sit » inferior concilio, eique tanquam superiori obediens, sed ut obediens veritati per Spiritum sanctum revelatæ. » Hic oppidò vides, qui pontificiæ potestati præ aliis favere se jactant, nihil aliud quærere, quàm verborum offucias, et ut verbis minuant quod ipsâ re fatentur. Ecce enim Duvallius confitetur talis concilii decretis teneri Papam, quod est res ipsa quam nos quoque dicimus. Ergone concilio obediens erit tanquam superiori? Cave dixeris : abominandam vocem! Sed dicas

[1] *Duv. de supr. R. P. potest. part.* III, *quæst.* IX, *p.* 433.

[1] *Duval. ibid. part.* IV, *quæst.* VI, *p.* 525. — [2] *Dom. Soto in.* IV *Sent. dist.* XX, *q.* 1, *art.* IV. *Duv. loc. cit. p.* 531 *et seq.*

obedire ipsi veritati per Spiritum sanctum revelatæ. Quasi nos turba fidelium conciliis aliter obediamus, quàm quòd certâ fide credimus, per illa concilia veritatem, cui paremus, à Spiritu sancto esse revelatam.

Utcumque est, licet per Duvallium credere Patres in conciliis non accipere à Papâ, sed à Spiritu sancto, ut recta decidant; eamque vim talis decreti esse, ut ei decreto se nesciente facto, ipse Pontifex consentire et stare teneatur : tanta Ecclesiæ consentienti ad fidem explicandam inest auctoritas.

Atqui eam auctoritatem non facit Papæ infallibilitas, quam reverà in legatos transmittere non potest; sed Ecclesiæ totius, non ab ipso Pontifice profecta, sed à Christo collata; quæ cùm Duvallius concesserit, si ab ipso quæratur, an non etiam possit, dissentientibus legatis, valere decretum, haud facilè videtur se expedire posse. Legati enim ipsi non sunt infallibiles, quibus adhærere synodus teneatur, sed tota synodus id à Christo habet, adeoque decretum, præsidentibus legatis, non tamen necessariò consentientibus, fieri et stare posset : alioquin nec sufficeret formula Tridentina, « Sacrosancta œcumenica et generalis Tri» dentina synodus, in Spiritu sancto legitimè » congregata, præsidentibus in eâ Sedis aposto» licæ legatis, statuit, decernit, definit, etc., » nisi etiam *consentientibus* adscripsisset.

Quid autem tali decreto, ex sententiâ Duvallii, facto, confirmatio addat, alia difficultas alibi extricanda. Hic certè sufficit tale concilium necessariò confirmandum à Pontifice, qui ejus auctoritati stare teneatur.

CAPUT IX.

Propter quæ scelera in Pontificem animadverti possit; canonistas ferè omnes, non iisdem licèt verbis, in eamdem rerum summam convenire.

Memoratum à nobis est sub Engenio IV ab ipsi obedientibus, summâ contentione animorum fuisse agitatum, propter quæ scelera Pontifex indubitatus accusari ac judicari posset. Ac passim consentiebant, nunquam id fieri posse, nisi propter unam hæresis causam. Cæterùm non eo secius in varias sententias abierunt. Pars enim aiebat Papam si *scandalosus et incorrigibilis* videatur, de hæresi suspectum, neque jam indubitatum esse Pontificem : quo jure asserebant in eum animadverti posse, extremâ etiam sententiâ, eâ glossâ nixi [1], quòd *contumacia sit hæresis*. Hæc docebant in ipsâ Eugenii curiâ Ludovicus romanus, Antonius Rosselius, aliique complures quos quidem, cùm de Dionysio Carthusiano et Joanne Driedone ageremus, facilè ostendimus summâ ipsâ consentire cum iis, qui de Papâ scandaloso gravissima dicerent.

At pars alia, quæ magis Pontifici gratificari videbatur, haud multò leviora proferebat. Nam etsi Pontificem *notoriè* etiam, et *contumaciter* scandalosum, deponi posse negabat; at invito eo colligi synodum à cardinalibus; at cardinalibus deficientibus, Patres ultro convenire posse; at moneri Pontificem; at corripi; at si cogentes synodum impedire velit, impunè contemni : quin etiam, si excommunicet, pro schismatico haberi; quippe qui cum catholicis episcopis legitimâque synodo communicare teneatur, ac deinde deponi. At si ecclesiasticam pervertat disciplinam, si clerum vilipendere, si latâ sententiâ canonem de percussoribus clericorum tollere, si alia facere, unde Ecclesiæ status decolorari videatur, si hæreticos à pœnis hæreticorum in præjudicium officii sanctæ Inquisitionis absolvere, si dispensationes noxias concedere aggrediatur, repugnantibus canonibus, non modò non parendum esse, neque iniqua mandata, aut injustissimas excommunicationes admittendas esse; verùm etiam contra eum brachium sæculare implorari, ac vim vi pelli posse consentichant. Hæc passim Jacobatius; hæc deinde Duvallius [1]; hæc alii omnes, quorum proinde certas constantesque sententias referre pigeat; ut profectò Pontifici quoque præstet, coram synodo semel æquo jure agere, ac legitimum judicium experiri, quàm hæc extraordinaria pati à subjectis, omnibusque risui ac contemptui esse, ac nihilo secius loco dejici, et declarari schismaticum, si excommunicatione tueri se pergat. Et hæc tamen sunt, propter quæ hodie omnia concuti, atque everti clament; imò verò non hæc, sed longè leviora, cùm ne hæc quidem, passim à canonistis firmata, clerus gallicanus proferat.

Quæ cùm apud me reputo, subit admirari quantùm in homines possit inanis verborum sonus, qui, cùm audierint synodum Papâ superiorem esse, statim reclamabunt, ac si fortè ea vox in buccam venerit, erroneum dicent : iidem, si per alia verba, ac veluti per circuitum molliorem in eadem venias, sedati pacatique admittent : at profectò non efficient, ut erroneum sit planis ac simplicibus verbis explicare mentem, atque eum, qui sit judex, appellare superiorem.

Quod verò conciliis œcumenicis datam universim à Christo immediatè potestatem nolunt, haud equidem intelligo, quo pacto stare possit cum iis, quæ ipsi asserunt. Nam ultro confitentur, meritò à concilio Constantiensi pronuntiatum esse, potestatem conciliis à Christo immediatè datam,

[1] *Gloss. in cap. Si Papâ, dist.* XL.

[1] *Duv. loc. cit. part.* I, *q.* II, *p.* 86. *Jacob., lib.* V, VII, IX, *pass. Vid. in alter. Append. Labb.*

his certè casibus; si Papa sit hæreticus, vel schismaticus, vel dubius. At ego lubens quæsivero quo loco Christus in illis speciatim casibus eam potestatem synodo immediatè contulerit? Certè in Scripturis nullam invenimus à Christo in Ecclesiæ ministros sive dispersos sive congregatos collatam potestatem, nisi ubi dicit : *Quodcumque ligaveritis: quodcumque solveritis, etc.*, et : *Si Ecclesiam non audierit, etc.*, et : *Qui vos audit, me audit*, aliaque ejus generis : quæ qui dixerit ad hæretici, aut schismatici, aut omnino dubii Pontificis casum meritò pertinere, rideatur. Certum est ergo intelligi hæc universim dicta, neque aliter pertinere ad illos speciatim casus, nisi quòd universim dictis, hos quoque speciales casus comprehendi necesse sit.

Quæ ratio cardinalem Jacobatium de superioritate tractantem movit usque adeo, ut statim exclamaret [1] : « Profectò iste passus mihi valde » est difficilis; quia si concludam nullam potes- » tatem clavium datam esse Ecclesiæ, quomodo » poterimus dicere, quòd Ecclesia et concilium » judicet de titulo papatûs, quia sine jurisdictione » non rectè quis judicat. » Ac reverà, synodus quo jure judicat de papatu litigantes? Pontificem hæreticum, quo jure deponit, seu declarat depositum? Quo jure tot aliis in casibus ab ipso Jacobatio probatis, invito Pontifice, synodus seipsa colligit, ut delinquentem moneat atque corripiat: à quo eam omnem subitò accipit potestatem, si nullam à Christo immediatè potestatem jurisdictionis accipit? An fortè à Pontifice in ipsum Pontificem? At revocare posset positivo tantùm jure concessam, cujus dominum esse volunt. An fortè quòd scriptum sit : *Hæreticum devita* [2]; quanquam id haud magis ad Pontificem spectat, quàm ad quoscumque alios? Sed etiam scriptum est, *ut subtrahatis vos ab omni fratre ambulante inordinatè* [3] : neque tantùm de hæreticis; verùm etiam de fornicariis, avaris, ebriosis, cæterisque scriptum est, *cum hujusmodi nec cibum sumere* [4] ; ut si hæc et similia in certis casibus videantur dare episcopis aliquam potestatem, ea ad alios casus æquo jure trahatur. Non alia tamen hujus causæ præsidia apud doctissimos invenias; nisi fortè addas rationem naturalem et jus naturale defensionis, et ipsam necessitatem, et alia ejusmodi; quæ utcumque se habeant, certè patere longius quàm ad schisma et hæresim alii contenderint. Quare nulla solutio est, nisi nobiscum agnoveris et generatim traditam à Christo potestatem esse, et hujus administrandæ rationem à Patrum traditione esse repetendam.

[1] *Jacob. lib.* v. — [2] *Tit.* III. 10. — [3] *II. Thess.* III. 6. — [4] *I. Cor.* v. 11.

CAPUT X.

De infallibilitate, positis quæ necessariò conceduntur, nullam superesse veram difficultatem : unum Albertum Pighium consentanea dixisse, sed nova et inaudita, et ferè ab omnibus spreta, in quæ tamen adversarii necessariò deducuntur, si sua cohærenter tueri velint.

Ergo jam sola occurrit de infallibilitate difficultas, et illud : *Rogavi pro te, ne deficiat fides tua* [1], ne alii cribrentur, et in areâ ventilentur : *Confirma fratres tuos*, petræ firmitate : et illud : *Super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, et portæ inferi non prævalebunt adversùs eam* [2]; ideo, inquiunt, quia ædificata est super illam petram. Quæ si ita valent, ut pontificiæ infallibilitatis propugnatores urgent, Pontificem per se petram, ipsâ Ecclesiâ per eam sustentatâ firmiorem esse necesse sit; neque rem aliter se habere contendunt. Verùm id refugit animus. Quæ proinde petra, ipsâ Ecclesiâ per eam sustentatâ sit firmior, expendamus. Atque ego hic si Scripturam penitus, per avitam ac perpetuam traditionem explicare cœpero, agam præposterè, qui in ipso limine totum ædificium collocare aggrediar. Placet ergo ad ipsum recurrere quæstionis fontem, et quæ inter catholicos certa sint memorare. Ac profectò certum est, ferè omnium consensu, præter Albertum Pighium, nec memoratu dignum; certum, inquam, errorem à Pontifice, non modò intus credi, sed etiam palam doceri ac prædicari posse, quod Joannem XXII fecisse satis constat : et quod Joannl XXII non contigit, certum est prædicari posse usque adeo contumaciter, ut ejus pervicaciæ causâ, ut hæreticam et infidelem deponi necesse sit. At id Ecclesiæ evenire posse, ut sit hæretica et infidelis, nemo, nisi impius et hæreticus ausit asserere. Ergo absurdissimum est non esse Ecclesiam romano Pontifice firmiorem. Tum Ecclesiam errare non posse certâ et catholicâ fide ab omnibus creditur, et apertè est in apostolico Symbolo pronuntiatum, quo Papa ipse salvus est : *Credo in Spiritum sanctum, sanctam Ecclesiam catholicam.* De Pontifice, quatenus separatim, etiam ut Pontifex, sententiam dicit, inter sanctos et catholicos adhuc litigatur. Partim asserunt, partim dubitant, partim negant, et ab Ecclesiâ ipsâ post motam quæstionem à tot jam sæculis saltem suspensa sententia est. Falsum ergo et commentitium, ne quid dicam gravius, majorem esse in Pontifice quàm in ipsâ Ecclesiâ firmitudinem; imò verò absurdum in Ecclesiâ non esse majorem, quæ certiore auctoritate et traditione constet. Hæc interim ex communi omnium sententiâ; nunc rem funditus excutere liceat.

[1] *Luc*, XXII. 32. — [2] *Matt.* XVI. 18

Jam illud, *Rogavi pro te, ut non deficiat fides tua*, certum est intelligi de ipsâ interiori fide, quâ Christo corde creditur. Notum illud Augustini [1]? « Quando rogavit pro Petro, ne fides » ejus deficeret, quid aliud rogavit, nisi ut ha» beret in fide liberrimam, fortissimam, invictis» simam, perseverantissimam voluntatem? » Ita deinde sentiunt omnes interpretes : ipse Cajetanus [2], in Lucam XXII. 32, *Ut non deficiat fides tua;* « non dicit, ut non deficiat charitas tua : » non dicit, ut non deficiat confessio fidei tuæ; » sed fides tua, quæ est in corde. » Ergo ista promissio nemini convenit, nisi ei in cujus corde certum sit nunquam defecturam fidem. Non autem talis est romanus Pontifex : non ergo profectò hæc ei promissio convenit; neque hic distingui potest inter personam privatam et publicam; tanquam romanus Pontifex saltem quæstionem fidei judicaturus, infidelis aut hæreticus in corde esse non possit. Neque enim id ei tribuere audent; sed eo se tuentur quòd Deus ab infideli veritatem extorqueat, ut à Caïphâ prophetiam, ab asinâ Balaam vocem : quæ exempla non conveniunt ei qui intus sit fidelis. Ergo nec asserere audent, romano Pontifici promissum à Christo, ut publicam personam agens, fide non careat. Quare interpretes aliud quæsisse videmus, in quo fides non deficeret : nempe vel ipsum Petrum, quem in fide confirmatum esse constat; vel sub Petri nomine ac figurâ, Ecclesiam universalem, romanamve peculiarem, ut Ecclesiæ universalis caput. Hæ enim solæ sunt, quæ, ipsâ intus inhabitante fide ex Christi promisso, eâ carere non posse credant. Quo uno omnis adversariorum argumentatio statim corruit. Quin ipse Duvallius apertè jam edixit ad illum de Petro locum responderi posse [3] : « Christum » rogando pro Petro, pro Ecclesiâ universali in » eo repræsentata » rogasse; atque hanc responsionem eatenus probat, ut ab omni erroris notâ eximatur; quod hic nobis sufficit.

Hic respondere solent, in Christi promissione seu precatione illâ singulari, respectu quidem Petri fidem ipsam intelligi, quâ intus creditur; at in successoribus saltem intelligi fidei professionem quâ fratres confirmantur. Quæ responsio non satis sibi constat; variumque hoc et arbitrarium ad arbitraria nos et incerta deducet; quique ita interpretantur, semel loco moti, et à litteræ quam tueri velle videbantur simplicitate dejecti, ad alia atque alia facilè propellentur. Quare ne stare quidem possunt in ipsâ, quæ romano Pontifici promissa à Christo fuerit, fidei professione, ut fratres confirmet : tanquam ei officio romanus Pontifex deesse non possit. Ecce enim fatentur à summo Pontifice doceri posse et prædicari hæresim ad contumaciam usque, cujus contumaciæ nomine, vel sit ipso jure depositus, vel saltem deponendus. Audivimus confitentes uno ore omnes, et canon *Si Papa* id clarè efficit, atque in Petri Ecclesiâ, hoc est in romanâ, omnium Ecclesiarum matre ac magistrâ, prædicare Petri fidem, ad personam publicam et ad officium confirmandi fratres procul dubio pertinebat. Cui tamen officio deesse posse Pontificem necesse est fateare. An fortè placeat id, quòd romanus Pontifex hæresim ultro docere ac prædicare possit, consultis pro pontificii officii debito, non possit? Quanquam id absurdum est (nullâ in Christi verbis consultationis vel minimâ mentione), vim in consultatione facere; tamen, ne tu quidem illud, quo refugis, diu tueare.

Adsunt enim mihi Melchior Canus, Bellarminus cardinalis, Odoricus Rainaldus, et alii pontificiæ infallibilitatis defensores, qui te ab hâc arce dejiciant. Omnes enim confitentur non deesse responsa romanorum Pontificum etiam in corpore Juris, quæ cum Ecclesiæ traditione et evangelicâ veritate stare omnino non possint. Res enim in confesso est; atque hos secutus Nicolaus Dubois, hæc novissimè scripsit [1] : « Ali» quando super casibus propositis aliqui (Ponti» fices) rescripserunt, secundùm opinionem » illorum tempore probabilem. » Quid est, *rescripserunt?* Consulti responderunt, hoc enim esse rescriptum. Unde omnia penè jura conflata sunt. At opinionem probabilem vocat certissimè falsam, et Evangelio repugnantem. Sic enim refert [2] : « Stephanus II, anno circiter 752, in » responsis, capite II, dixerat : Si quis se in » conjugio copulaverit, et uni eorum contigerit, » ut debitum reddere non possit, non liceat eos » separare, nec pro aliâ infirmitate, excepto si » dæmonii infirmitas, aut lepræ macula super» venerit. » Addit *Disquisitor* : « Hoc responsum » de dissolutione quoad vinculum docti intel» ligunt. » Ergo rescriptum docti intelligunt eo profectò sensu, qui cum Evangelio stare non possit.

Quid memorem alia ejusdem Papæ responsa, atque imprimis illud [3] : « Si quis in vino, prop» terea quòd aquam non inveniebat, omnino pe» riclitantem infantem baptizarit, nulla ei ad» scribitur culpa. Infantes sic permaneant in » ipso baptismo. » Quo responso et baptizans in

[1] *Aug. de Correp. et Grat. c.* VIII, *n.* 17; *tom.* X, *col.* 759. — [2] *Cajetan. comm.* — [3] *Duv. de sup. R. P. pot. part.* IV, *q.* VIII. *p.* 211, *edit.* 1614.

[1] *Disq. art.* 1, *n.* 7. — [2] *Ibid. n.* 9. *Resp. Steph. II. cap.* II, *tom.* II *Conc. Gall. pag.* 14. — [3] *Steph. II; ibid. cap* XI.

errore firmatur, et infans christiano baptismo caret. Quid illud Gregorii II, ac sancti Bonifacii Moguntini interrogata respondentis, « ut novum » conjugium permittatur viro, si mulier infirmi- » tate correpta non valuerit debitum reddere [1]. » Quam responsionem idem Gregorius vocat « apo- » stolici vigoris doctrinam, eamque traditam per » beatum Petrum, à quo et apostolatûs et epi- » scopatûs principium extitit. » Quæ verba præ se ferunt pontificii responsi plenam auctoritatem, et tamen responsum illud, ut Gratiani verbis utar, « evangelicæ et apostolicæ doctrinæ peni- » tus invenitur adversum [2]. » Nec illud quisquam diffitetur. Quid quod Cœlestinus III, matrimonii vinculum inter christianos, superveniente alterutrius infidelitate, solverat, errore manifesto contra Evangelium; unde ejus decretalem, vetustis insertam collectionibus, Innocentius III reprobavit [3].

Possem hic commemorare Liberium, possem Honorium, possem alios; sed huic loco ista sufficiant. Nempe hæc in confesso sunt; atque à Bellarmino, et aliis quoque qui recens contra nos insurgunt, id extorquemus, ut romani Pontifices pro officio consulti, falsa, ac sanæ doctrinæ adversa responderint; nempe, inquiunt, eatenus probabilia, necdum ab Ecclesiâ definita sectati : tanquam non id eis officii incumberet, ut doctrinis peregrinis et apertè falsis fallacem illam vanæ probabilitatis speciem ac larvam detraherent.

Neque Bellarminum juvat decantatum illud : romanum Pontificem pro privato doctore ista docuisse. Certè enim constat, ab iis qui interrogabant fuisse consultum, non ut virum doctum, sed ut eum qui apostolicæ cathedræ præsideret. Quo casu respondisse pro privato doctore manifesto ludibrio, nihil aliud erat, quàm apostolico officio defuisse.

Neque pluris valet quod jactant, responsa ista esse particularia, ad homines scilicet, vel ad Ecclesias singulares, non ea quæ universam spectent Ecclesiam. Etenim ad officium confirmandi fratres procul dubio pertinebat, ut romani Pontifices, non tantùm ad ea responderent quæ universam Ecclesiam, sed etiam ad ea quæ spectarent singulares Ecclesias; imò etiam ad ea quæ privatos homines, de salutis negotio consulentes eum, quem proposuit Deus, non tantùm omnibus, sed etiam singulis.

Et tamen omittamus : veniamus ad id in quo vim collocant : nempe id fieri non posse, ut romanus Pontifex declarandæ fidei officio desit, cùm res in eo vertatur cardine, ut toti Ecclesiæ proponenda sit fides. Ad id ergo redigis illud, *Confirma fratres tuos*. At quanquam erat præstabilius hunc locum semel omittere, quàm ei tot alienas neque à Christo judicatas insarcire sententias, accipio conditionem, et contendo rem ipsam, ex iis quæ concessa sunt, jam esse confectam. Casum enim ponamus hunc : quæstio de fide instituitur; ad eam definiendam concilium generale convenit. Quid hic Turrecremata, Quid Jacobatius, aliique pontificiæ auctoritatis vehementissimi defensores dixerint, recordemur. Id scilicet, tum fieri posse ut Papa à concilio dissentiat, et quidem ad finem usque, et invito eo concilium definiat, et Pontificis judicium sententiamque spernat, et valeat concilii decretum, et ab ipso concilio Pontifex deponatur. An fortè tum vacat officium confirmans fratres? Absit; sed Pontifex, in ipso definiendo fidei cardine, suo officio planissimè defuerit.

An fortè dices, non esse tunc necessarium Papæ officium, cùm concilium adsit, à quo suppleri possit? Quanquam illud vanum est, nec licet Christi verba urgere, aut omittere ad arbitrium, admittamus tamen. Hic in promptu mihi est respondere illud, non quidem semper adesse concilium, sed semper adesse Ecclesiam, semper Spiritum sanctum, qui quocumque ritu prolatam à Papâ sententiam, si ea quidem falsa sit, prævalere vetet.

At instant, et id validissimum putant, obedire oportere decernenti Pontifici, cùm non adsit concilium, quo ejus sententia dissolvatur; adeoque si tunc erraret Pontifex, tota cogeretur (id quidem mirum) Ecclesia in errorem. Jam ergo sit ut vis : sit firmum fixumque, ut nullo casu liceat pontificia jussa detrectare. At non id ipse dicebas, cùm alia tractaremus. Obedire certè romano Pontifici dicebas necessarium, cum hâc exceptione, nisi contra divina præcepta, contra canones summè necessarios, contra publicam Ecclesiæ tranquillitatem aliquid edixerit. At quantò æquior erit excusatio, si contra ipsam fidem? At enim id possibile non est : assertionem tuam audio, probationem requiro, volvis nos in circulum, uno verbo, principium petis: Papæ obediendum est in fidei negotio, quia est infallibilis: infallibilis est, quia obediendum ei est in fidei negotio. Nos clarè decreta ejus de fide eamdem ac reliqua habere exceptionem, nempe hanc, nisi quid contra Dei leges ac traditionem edixerit, sin tale quid edixerit, eatenus obediendum, ut ne scandala fiant, ut concilii judicium modestè expectetur, efficaciterque requiratur; non sanè ut pro certis fixisque, incerta ac suspensa habeantur.

[1] *Greg. II ep.* IX; *tom.* I *Conc. Gall. pag.* 519, 520. — [2] *Dist.* XXXII, *quæst.* VII. — [3] *Vid. Decr. Greg. IX, lib.* IV, *tit.* XIX, de Divort. c. VII. Quanto.

Id alio quoque modo confici potest. Quæro Pontifex hæreticus et professus hæresim, ac sic ipso jure, ut passim aiunt, depositus, eone privilegio gaudet, ut non possit eam quam profitetur hæresim decreto facto statuere? Si respondes non posse, ingens privilegium tu mihi narras Pontificis ipso jure dejecti. Quòd si posse responderis, eo quòd Pontificis jam hæresim professi sententia nulla sit, utpote ab eo profecta qui sit jure quidem, etsi nondum effectu depositus, tum ego respondebo : si hæresim ipso statim decretò prodat, non eo magis tale decretum valiturum fore; imò quæcumque ejusmodi sunt, quocumque tempore modoque prolata, statim vacuâ auctoritate esse, ac ne ad cathedram quidem pertinere; nedum ab episcopis promulgentur, aut illis ea, quæ ex fide est, obedientia præbeatur.

Ergo, inquis, non concilium tantùm, sed singulos episcopos Papæ judices facis. Egone? Haud equidem magis ac tu, cùm Pontifici, canones solventi, simoniam exercenti, contra Dei jussa præcipienti, in necessariâ causâ, quandocumque occurrerit, concilium neganti, ac sibi repugnantes sine discrimine excommunicanti parendum esse negas : suspendi enim rem eo casu, ex certâ et necessariâ causâ, non autem Pontificem sine concilio œcumenico judicari, tecum certè dicimus. At interim, inquies, qui dissenserit pelletur pro hæretico : at ille qui in aliis à te comprobatis casibus non obedierit, pelletur pro contumace et rebelli. Rectène an secus, quæstio erit, eaque, si tanta res sit, à totâ Ecclesiâ judicanda. At fides, inquies, subortâ quæstione, non potest esse in suspenso. Quasi verò, te fatente, in suspenso non sit aliquatenus, antequam ab ipso Papâ sententia proferatur.

Quid hic sequi debes? Nempe id quod Augustinus habet in quæstione de hæreticis rebaptizandis : vetustæ consuetudinis robore ac traditione teneri ac sustentari Ecclesiam, quoad, expensâ sententiâ, quæstio finiatur. Rectum id et probum. Sed nos quoque eo utamur. Certè nihil omnino objicere potes, quod non in te statim invicto robore refundamus et retorqueamus. Quæ mihi cogitanti, atque animo, ut par est, sæpè revolventi, unus semper visus est Albertus Pighius[1], ut falsa et absurda, ita consentanea et apta dixisse: Posteaquam enim semel statuit illud, *ne deficiat fides tua*, et de verâ fide, quam non modò profitemur, sed etiam habemus intus, et de omnibus ac singulis Petri successoribus esse dictum; consequenter sibi dicendum esse vidit, eorum neminem hæreticum unquam esse potuisse, aut deinceps esse posse. Et ille quidem caput *Si Papa*, primùm haud multi facit, à privato auctore sancto Bonifacio depromptum : tum eam capitis partem, quâ dicitur non esse Papam judicandum, *nisi esset à fide devius*, conditionalem esse ait, quâ Bonifacius significet, *non se credere quod ita esse possit, sed si fortè esset*. Quo responso miros triumphos agit, et ineluctabilem aliis pontificiæ superioritatis assertoribus difficultatem unum evasisse se gloriatur, uti jam vidimus. Neque enim eludi posse concilii superioritatem in judicando Pontifice, nisi semel posito casum hæresis in ipsum non posse cadere, eumque hæreticum, quin etiam nec mente captum esse non posse; ut profectò mirum sit, cur non eodem impetu impeccabilem fecerit, unoque responso omnia incommoda propulsaverit. Hæc ille omnium primus, et contra omnium mentem, ut ipse profitetur : « Non sum enim nescius, inquit[1], in ipso statim limine exclamaturos » quosdam per se malè affectos hierarchiæ ecclesiasticæ, adulari hic nos romanis Pontificibus, » et ex hominibus deos facere, qui negamus eos » posse fieri hæreticos, quod concedit schola canonistarum universa, ex capite *Si Papa*: quod » et theologi omnes quicumque hâc de re prodiderunt et scripserunt aliquid. » En quæ statim proferant talium assertores, *per se malè affectos hierarchiæ*, qui hæc adulatoria magis quàm vera suspicentur. Eam verò sententiam Bellarminus et Suarez probabilitatis ac pietatis nomine amplectuntur, adeo probabilitati ac pietati parum officere putant, ab omnibus quotquot sunt canonistis et theologis dissensisse.

Cæteri verò infallibilitatis pontificiæ defensores passim cum Melchiore Cano[2], Alberti Pighii *novam opinionem aspernantur*, et caput *Si Papa*, aliosque ejusdem sensûs nativâ ac propriâ significatione et omnium scriptorum consensione confirmant; qui tamen cùm à Pighio discedunt, sua labefactant. Maximo enim argumento est eos omnes à verâ Christi sententiâ aberrasse, cùm eum ipsum contemptum et solitarium relinquant, qui omnium congruentissima atque aptissima in medium attulerit.

Urgebit enim ille et à Christo fidem ipsam, non fidei professionem tantùm esse promissam; et, *Confirma fratres tuos* dictum latissimè de toto pontificali munere, circa quæstiones fidei exequendo, non de eo tantùm quo toti Ecclesiæ aliquid proponatur; ac, si vel in uno vacillet promissa fides, in toto vacillare, et semel admissâ interpretatione arbitrariâ, vim omnem hujus textûs solutam, atque aliis patere januam quâ sua quoque introducant.

[1] *Pigh. lib.* VI, *cap.* XIV, XVI.

[1] *Dist.* XL. — [2] *Melch. Can. lib.* VI, *cap.* VIII.

Hic, si ratione victi, ad conciliorum, Patrum, ipsorumque Pontificum traditionem se conferant, id quidem facere et nobis gestit animus; sed cohibendus est impetus, nec placet alteri loco ponere, quæ suo reservantur. Satis erit ex iis quæ ipsi adversarii concesserunt, atque omnino ex ipso quæstionis statu, ostendisse, nihil nos premi locis evangelicis quos urgebant, iisque rationibus quas invictas putabant: quin, nostram doctrinam, undecumque aggrediantur, in tuto esse positam, atque adversarios ad vana et ludicra referentes magnum fidei mysterium, omnino frustra esse, neque immeritò dixisse Duvallium[1], nullos esse Scripturæ locos, nulla Ecclesiæ decreta, quibus pontificia, sive superioritas, sive infallibilitas demonstretur.

CAPUT XI.

Ex his consequi romanos Pontifices in hàc quæstione non se commoturos, cujus rei multa sunt argumenta: primum, ex Declarationibus sacræ Facultatis, anno 1663, toto regno promulgatis, ipsis Pontificibus nihil conquerentibus.

Quæ cùm ita sint, romani Pontifices ad tam exilia redigi fidei quæstionem haud sese omnino commoveri sinent; fremant multi licet, impetu magis, ut vidimus, quàm ratione incitati, in Articulos gallicanos, ut Sedis apostolicæ censuram provocent. Non illa à priscà gravitate discedet, aut innocuam sententiam, post tot sæcula condemnabit. Cujus quidem rei duo hic argumenta proferemus. Ac primùm. Plus viginti anni sunt ex quo editæ fuere *Declarationes Facultatis Parisiensis, factæ apud regem super quibusdam propositionibus, quas nonnulli voluerunt adscribere eidem Facultati, die 8 Maii 1663*[2].

» 1° Non esse doctrinam Facultatis, quòd summus Pontifex aliquam in temporalia regis » Christianissimi auctoritatem habeat: imò Fa» cultatem semper obstitisse, etiam iis, qui in» directam tantummodo esse illam auctoritatem » voluerunt.

» 2° Esse doctrinam Facultatis ejusdem, quòd » rex Christianissimus nullum omnino agnoscit, » nec habet in temporalibus superiorem, præter » Deum; eamque suam esse antiquam doctrinam, » à quâ nunquam recessura est.

» 3° Doctrinam Facultatis esse, quòd subditi » fidem et obedientiam regi Christianissimo ita » debent, ut ab iis nullo prætextu dispensari pos» sint.

» 4° Doctrinam Facultatis esse, non probare » nec unquam probasse propositiones ullas regis » Christianissimi auctoritati, aut germanis Ec» clesiæ gallicanæ libertatibus, et receptis in » regno canonibus contrarias: verbi gratiâ, quòd » summus Pontifex possit deponere episcopos, » adversùs eosdem canones.

» 5° Doctrinam Facultatis non esse quòd sum» mus Pontifex sit supra concilium œcumeni» cum.

» 6° Non esse doctrinam vel dogma Facultatis, » quòd summus Pontifex, nullo accedente Ec» clesiæ consensu, sit infallibilis. »

Hi sex articuli continebant ea, quæ « regi » Christianissimo declaranda erant, ex parte » Facultatis per os illustrissimi domini archie» piscopi Parisiensis designati, cum amplissimo » comitatu magistrorum ejusdem. »

Quæ cùm à deputatis, « juxta decretum pridie » in congregatione generali factum, deliberata » essent, eâdem die 8 mensis, illustrissimus Pa» risiensis archiepiscopus designatus Harduinus » de Perefixe, easdem declarationes pronun» tiavit apud christianissimum regem nostrum » Ludovicum XIV, cùm secum adessent quàm» plurimi sacræ Facultatis theologiæ doctores, » secundùm quod statutum fuerat in conventu » ejusdem Facultatis. »

Hæ declarationes sacræ Facultatis, re ac sententiâ planè conveniunt cum Declaratione cleri gallicani. Et quidem quod attinet ad regiam potestatem, ab omni depositionis metu absolvendam, nulla est difficultas, neque verò obstat quòd duæ postremæ declarationes in negativam formam conscriptæ fuerint: « Non est doctrina » Facultatis quòd summus Pontifex sit supra con» cilium, » aut, « sit infallibilis, nullo acce» dente Ecclesiæ consensu. » Hâc enim negativâ formâ sacra Facultas sufficienter declarabat, quàm graviter ferret has propositiones adscribi sibi, quemadmodum ipse titulus à nobis relatus præferebat. Et quidem adeo graviter tulit, ut id ipsi regi per tantum archiepiscopum, ejus præceptorem, Facultatis doctorem, ac Sorbonæ provisorem, magno cum comitatu publicè declararet.

Neque verò ita mentem declaravit suam, ut utramque quæstionis partem indifferentem haberet; quod ut fieret ita pronuntiandum esset: « Non esse doctrinam Facultatis Pontificem superiorem esse: » neque item » ejus doctrinam » esse, non esse superiorem; » sed unam duntaxat partem aversata Facultas, nempe quod Pontifex superior esset, significavit se maximè metuisse ne alteri parti favisse videretur. Idem de infallibilitate dicendum est.

Quis autem ferat tam gravem magistrorum

[1] *Duv. part.* IV. *quæst.* VII, VIII. — [2] *Vid. apud d'Argentré, tom.* III. *pag.* 90 *et seq.*

theologiæ cœtum, ac tam celebrem Facultatem tanto studio amoliri à se, non dicam quæ fide certa sint, aut cum fide conjuncta, aut quocumque modo, necessariò propugnanda; verùm etiam ea quæ usquequaque tuta et innocua essent? Fac enim Facultatem declarare sic: « Non est doctrina Facultatis Ecclesiam esse infallibilem; » impium erit et hæreticum, cùm id aversetur, quod fide certum est. Fac autem declarare sic, exempli gratiâ: « Non est doctrina Facultatis » gratiam per se efficacem stare cum libero arbitrio, verâque et activâ indifferentiâ: » absurdum erit tanto studio avertere à se, quod sit usquequaque tutum et innocuum.

Quare quocumque sensu sacræ Facultatis declarationes accipias, certum omnino erit eam propulsare à se aliquid voluisse, quod sibi vitio dari intelligeret, et indecorum sibi esse arbitraretur. Certè, quod nemo negare possit, id pro explorato habebat, non esse à catholicis necessariò propugnanda quæ à se amoveret; adeoque saltem doctrinam quæ pontificiam superioritatem ac infallibilitatem negaret, ab omni censurâ esse liberam, quod ad banc quæstionem sufficit.

Imò verò id sufficit ut pro certo asseratur, quòd nemo sanus, rebus ut sunt constitutis, inficiari possit; pontificium judicium in rebus fidei non posse absolutè esse supremum, cùm dubia infallibilitas id habere non possit. Quin etiam quid sit dubia infallibilitas, ne quidem intelligi potest. Quò enim pertinet infallibilem esse, qui non certò infallibilis agnoscatur? Nam Christus tale munus in Ecclesiâ suâ ordinarium nemini concesserit, nisi Ecclesiæ profuturum; atqui profuturum non est, quod non ipsi Ecclesiæ reveletur, vel non ita reveletur ut à conciliis atque à Pontificibus, motâ saltem quæstione, agnosci ac definiri queat. Quod enim non fuerit ita revelatum; involutum potius quàm revelatum dixerim. Liceat ergo dicere reputari à Facultate ut nullum, quod ab eâdem saltem ut dubium asseratur. Quæ cùm vera omnino sint, tum illud profectò certissimum, articulos Facultatis, uti nos diximus, cum cleri gallicani articulis re ac sententiâ convenire; quanquam episcopi in tantum congregati cœtum, tantoque succincti presbyterio, sui officii esse duxerint, ut mentem rotundiùs ac simpliciùs promerent.

Atque ea doctrina erat, quam perferri Facultas suo nomine vellet ad Christianissimum regem, ab eo archiepiscopo, quo præceptore, religionis prima elementa hauserat: ut eo magìs hæreret memoriæ, quò splendidiùs, tanti quoque præsulis ac regiæ urbis futuri Pontificis interventu relata, atque auctoritate confirmata erant.

Nemo verò nescit illustrissimum archiepiscoqum Sedis apostolicæ studiosissimum fuisse, ut profectò nihil unquam afferre vellet tanto discipulo, quod à Sedis apostolicæ majestate ac verâ pietate abhorreret.

Eæ declarationes sunt postea ad parlamentum perlatæ à decano et syndico, aliisque doctoribus nostræ Facultatis in eam rem accersitis, summoque omnium plausu acceptæ, curiæ quoque actis insertæ sunt, atque ad omnia deinde tribunalia transmissæ, vetitumque, ne quid contrarium doceretur. Quod senatusconsultum, 30 Maii 1663, gravissimâ auctoritate perscriptum est.

Denique declarationes eædem à Christianissimo rege ad omnia parlamenta missæ, edicto edito 4 Augusti 1663, vetitumque item, ne quid contrarium doceretur, gravi interminatione, eâque formulâ, quâ regia auctoritas maximè explicetur.

Quæ tam solemni ritu toto regno pervulgata ac promulgata, neque Alexander VII, tum in cathedrâ Petri sedens, neque secuti summi Pontifices unquam improbarunt, aut eâ de re questi sunt, cùm idem Alexander VII censuras Facultatis aliquas consecutas, dato diplomate, improbarit. Illud quidem diploma ejusmodi est, ut formâ in regno receptâ et consuetâ neque in Galliam transmissum, neque omnino sit cognitum, quod quidem per sese est maximum; sed illud multò majus ac certius, quòd sacræ Facultatis declarationes solemnissimo ritu promulgatas, romani nullo decreto læsas, sed prorsus intactas esse voluerint: quo argumento certi sumus, à Sede apostolicâ doctrinam nostram haberi saltem, ut eam quæ nullâ censurâ notari ac prohiberi possit.

CAPUT XII.

Expositio Doctrinæ catholicæ illustrissimi ac reverendissimi domini Meldensis episcopi in medium adducitur: duo Innocentii XI brevia ad eam approbandam: his consentiens Perronii cardinalis locus.

Idem comprobamus altero argumento, et Innocentii XI hodie sedentis gravissimâ auctoritate. Jam non modò toti regno, sed toti orbi christiano notus est libellus illustrissimi ac reverendissimi domini Meldensis episcopi, serenissimi Delphini præceptoris, cui titulus: *Expositio Doctrinæ catholicæ*, anno 1671 gallice editus, non modò in latinam linguam, verùm etiam in germanicam, anglicanam, Hibernicam, belgicam denique ac italicam versus, quæ italica versio Romæ est edita anno 1678, typis congregationis *de Propagandâ fide*, ejusque congrega-

tionis cardinalibus summâ cum operis commendatione inscriptus: item cum approbatione summorum virorum Michaelis Angeli Riccii, et Laurentii Brancati de Laureâ, postea Ecclesiæ romanæ cardinalium, ac Stephani Gradi abbatis, viri doctissimi ac facundissimi, bibliothecæ Vaticanæ præfecti: item cum approbatione et permissione Raymundi Capisucchii, tunc sacri palatii magistri, nunc sanctæ romanæ Ecclesiæ amplissimi cardinalis, qui omnes, cùm in congregatione sancti officii, sive generalis inquisitionis, præcipuis muneribus fungerentur, hujus libri doctrinam miris laudibus extulerunt. Antecessernt per litteras, iisdem cum laudibus, approbatio ipsius cardinalis Bona, quem nominasse laudasse est, Sigismundi Chigii item cardinalis, atque Hyacinthi libelli, tum sacri Palatii magistri. ac postea archiepiscopi Avenionensis, cujus memoria in benedictione est, virorum ornatissimorum approbatio. Quas approbationes videre est in eâ editione libelli, quæ anno 1679, præfixâ auctoris Admonitione, adornata est. Sed omnem commendationem exsuperat breve apostolicum Innocentii XI, ad eumdem episcopum in hæc verba scriptum, quod in eâdem editione visitur: « Venerabilis frater, salutem et apostolicam benedictionem. Libellus *de catholicæ fidei Expositione*, à Fraternitate tuâ compositus, nobisque oblatus, eâ doctrinâ eâque methodo ac prudentiâ scriptus est, ut perspicuâ brevitate legentes doceat, et extorquere possit etiam ab invitis catholicæ veritatis confessionem. Itaque non solùm à nobis commendari, sed ab omnibus legi atque in pretio haberi meretur. Ex eo sanè non mediocres inorthodoxæ fidei propagationem, quæ nos præcipuâ cura intentos ac sollicitos habet, utilitates redundaturas, Deo bene juvante, confidimus; ac vetus interim nostra de tuâ virtute ac pietate opinio comprobatur, etc. » Quæ nemo pius bonusque, sine summâ animi voluptate legerit; adeo apostolicam pariter gravitatem ac pietatem spirant. Datum 4 Januarii 1679.

Cùm autem utilissimi libelli auctor articulos fidei, pro instituto secrevisset ab eâ doctrinâ, quam vel omnino falsam, vel non eâdem fide certam, hæretici Ecclesiæ catholicæ tanquam ejus dogma necessarium imputarent, devenit ad eum locum, quo de Sede apostolicâ vera Ecclesiæ fides exponenda esset. Eam autem ita exposuit, ut hæc stabiliret tantùm: nempe, « Ecclesiam unitate nixam, tuendæ ac firmandæ unitati primatum sancti Petri à Christo institutum, Sedemque apostolicam hujus unitatis centrum ac radicem esse, ac propterea Petri successoribus deberi obedientiam eam, quam concilia ac Patres semper agnoverint[1]. »

Hæc erant quæ certâ fide stabilita esse vellet; hoc est, ea tantùm in quæ omnes catholici consentirent. Quibus explicatis D. Meldensis etiam hoc addidit: « Quod attinet ad ea de quibus in scholis variæ sunt ac discrepantes sententiæ, etsi ministri eas catholicæ Ecclesiæ imputare solent, ut pontificiæ potestati invidiam conflent, nihil attinet hic commemorari, cùm de fide catholicâ non sint. Sufficit agnoscere caput à Deo institutum, ad gregem universum in viâ Domini gubernandum. »

Vides quid sufficere D. Meldensis dixerit, quid deinde romani doctores, atque etiam cardinales, et ipse etiam summus Pontifex approbarit: nempe, id sufficere de quo omnes consentiant; alia, de quibus in scholis disputatur, sive superioritatem, sive infallibilitatem spectent, sive illam directam vel indirectam in temporalibus potestatem; non esse necessaria; atque id nationes omnes christianæ, dum huic libro applaudunt, et ipse Innocentius XI confitetur.

Nec mirum ita esse quæstionem à doctissimo antistite constitutam, aut his comprehensam finibus ab omnibus catholicis, ipsoque adeo summo Pontifice comprobatam; cùm pridem Pius IV ac Tridentina synodus, et antè, Florentina et Eugenius IV, aliique Pontifices, in eo voluerint fidem collocatam, de quo omnes convenirent.

Quare qui controversias optimè tradiderunt, iisdem finibus quæstionem circumscriptam volunt. Notum illud doctissimi cardinalis Perronii in epistolâ ad Casaubonum, Apologiæ præfixâ[2]: « Ecclesiam romanam radicem episcopalis unitatis et ecclesiasticæ communionis esse;... eique ab omni antiquitate delatum esse primatum, et præfecturam earum rerum quæ ad religionem et Ecclesiam pertinerent, idque unum esse quod Ecclesia postulet ab iis qui ejus communionem amplectantur: quâ tesserâ secernat societatem suam à Græcis eorumque asseclis, qui se à visibili ac ministeriali Ecclesiæ capite ab aliquot sæculis segregarunt. »

Ex his doctissimi cardinalis verbis discimus id quidem ab omnibus agnoscendum esse, quo Ecclesia ab hæreticis secernatur, non autem id quo scholæ doctores à se mutuò differant. Atque id vir maximus luculentiùs postea exponit his verbis[3]: « Quæstio de auctoritate Papæ inter catholicos agitata sive in spiritualibus, respectu conciliorum œcumenicorum, sive in temporalibus, respectu jurisdictionum sæcu-

[1] *Exp. art. XXI.* — [2] *Du Perr. Repl. etc. ep. à Casaub.* — [3] *Du Perr. Repl. etc. lib. IV, pag. 743.*

» larium, quatenus saluti animarum obsunt, » non est quæstio ejusmodi, quæ res complec- » tatur ab alterutrâ parte inter articulos fidei » recensitas, aut quæ ab iis exigantur qui ad » Ecclesiam redeunt; ita ut alii alios pro hære- » ticis habeant, aut à se mutuò quoad commu- » nionis vinculum separentur. Quare ea omnia » communioni ecclesiasticæ sarciendæ impedi- » mento esse non possunt; cùm hujusconditionis » sint, ut quamcumque partem serenissimus rex » amplectatur, haud eo secius ab utrâque parte » jus et nomen catholici obtineat. » Quare ex doctissimi cardinalis verbis, erroris, hæreseos atque omnino anathematis et excommunicationis metas, quocumque prætextu, procul abest ab iis opinionibus; reique essent Ecclesiæ violatæ pacis, qui eas sub excommunicationis metu prohibendas putarent.

Quæ cum animadvertisset D. Meldensis episcopus, eas opiniones, et omnibus notas, atque à præstantissimis controversiarum auctoribus designatas, ad catholicam fidem pertinere meritò negat; quod iterum atque iterum inculcandum putavit in eâ monitione, quam suprà memoravimus post Innocentii XI approbationem suæ *Expositioni* esse præfixam. Sic autem in eâ legitur [1] : « Neque miretur quis, tam facilè ap- » probatam Meldensis episcopi Expositionem » eam, quæ auctoritatem Sedi apostolicæ divinâ » institutione concessam, iis in rebus collocaret, » de quibus scholæ catholicæ omnes consenti- » rent. Nihil enim eget cathedra Petri concerta- » tionibus nostris; quodque in eâ catholici om- » nes unanimi consensione venerantur, planè » sufficit ad eam tuendam potestatem, quam » Sedes apostolica ad ædificationem, non autem » ad destructionem accepit. » Vides iterum atque iterum quid sufficere edoceat. At hanc monitionem uti diximus, *Expositioni* præfixam, cùm idem episcopus Innocentio XI obtulisset, hoc tulit responsum : « Venerabilis frater, sa- » lutem et apostolicam benedictionem. Accepi- » mus libellum de *catholicæ fidei Expositione*, » quem, piâ, eleganti, sapientique ad hæreticos » in viam salutis reducendos, oratione auctum, » reddi nobis curavit fraternitas tua, et quidem » lubenti animo confirmamus uberes laudes quas » tibi de præclaro opere meritò tribuimus, et » susceptas spes copiosi fructûs exinde in Eccle- » siam profecturi, etc. Datum Romæ, 12 Julii » 1679. »

Quæ cùm sacro cœtui D. Meldensis episcopus rogatus legeret, pietatem incomparabilem, charitatem ac prudentiam singularem sancti Pontificis miris laudibus commendabat, quod, quantùm in ipso esset, omnes difficultates remotas esse vellet, quibus oves perditas laborare, atque ex grege suo aberrare intelligeret.

Nempe cum alia multa vera et utilia summus Pontifex iterum atque iterum approbabat, tum illud imprimis, Sedis apostolicæ majestatem in bis rebus esse positam, de quibus catholici consentirent; idque ad ejus Sedis sanciendam potestatem sufficere testatus, ex eâ *Expositione* uberes fructus expectabat.

Neque falsus animo est : nam innumerabiles hæretici hâc *Expositione*, seu potiùs sancti Pontificis auctoritate victi, ad unitatem redierunt, et redire porrò pergunt : adeo necessarium erat cùm in omnibus articulis, tum in hunc maximè, quem hæretici omnium invidiosissimè proponebant, id clarè doceri, quod Ecclesia catholica ut necessarium pariter, ac sufficiens postularet. Hoc enim facto, catholicam doctrinam ex omni parte splendentem, nullo fastu turgidam, ubique moderatam, atque inter prærupta et extrema tutò incedentem, agnitam dilexerunt eique adhæserunt.

Jam si rescinderentur ea, et alia requirerentur, quàm quæ summi Pontifices, et maximè Pius IV, et ipse Innocentius XI postulavit; quid aliud eveniret, quàm ut tot hominum millia deceptos se esse ab Ecclesiâ catholicâ quererentur, atque eorum, quod absit, vacillaret fides; cæterorum verò odia concitarentur ea, quæ cùm nullâ responsione lenire possemus, infelices animæ perderentur, et Sedis apostolicæ, quam firmam et inconcussam esse oportet, labasceret auctoritas; Sedisque ejusdem majestate indignum videretur, negare fidem in eo esse reponendam, in quo catholici omnes uno ore consenserunt?

CAPUT XIII.

Explosâ hæreseos, erroris, ac schismatis notâ, aliæ notæ excutiuntur : articulos gallicanos neque esse temerarios, neque scandalosos, neque piarum aurium offensivos : vera pietas cum veritate et traditione conjuncta : censuræ vagæ et inconditæ : sancti Ambrosii locus : prima pars concluditur.

Explosis hæreseos, erroris ac schismatis, quas quidam inustas nobis volunt, notis, supervacaneum videri posset de aliis notis dicere; cùm facilè intelligatur, ex dictis, cleri gallicani Declarationem tantâ auctoritate nixam, nihil immodestè aut contumeliosè asserentem, nihil novi christianis auribus afferentem, neque temerariam, neque scandalosam, neque piarum aurium offensivam esse. Ne tamen aliquid

[1] *Expos. Avert. edit. 1679. Vid. sup. tom.* XVIII.

omittere videamur, has quoque perpendamus notas.

Non deerunt fortè rerum ecclesiasticarum imperiti, qui Patres gallicanos eo nomine temeritatis accusent, quòd de primæ sedis auctoritate, et quidem nullâ necessitate, statuere ac judicare videantur.

At illi, si qui sunt, theologiam ne primo quidem, ut aiunt, limine salutarunt. Solet enim theologia de Deo, divinisque personis, atque aliis fidei christianæ mysteriis quæ tradita sunt, dicere, summâ cum reverentiâ divini Numinis. Eodem planè ritu de Sede apostolicâ tractat, neque ullam sibi vindicat in ejus jura auctoritatem, cùm ea, quæ de ipsâ sint tradita, exequitur et exponit. Ita clerus gallicanus magnum unitatis pacisque mysterium in Sede apostolicâ collocatum, cum omnibus catholicis impensè veneratur: quâ in re à Christo constituta sit ejus auctoritas, ne aliena, ne prava, ne invidiosa affingantur, summâ cum reverentiâ ex Patrum traditione declarat.

Temerarium passim theologi definiunt, quod novè, insolenter et audaciter nullâ doctorum auctoritate dicitur; quæ multùm à nostris abesse ipsi adversarii confitentur, cùm gravissimos nostræ sententiæ defensores nominent. At verò quantò magis ab omni temeritatis crimine nostros articulos eximemus, cùm probationibus expeditis conciliorum atque Pontificum decretis niti ostendemus? « Est et ea, inquit Canus [1], » temeraria propositio, quæ in doctrinâ fidei, » cum celebris Universitatis communi decreto » ac definitione pugnat. Quanquam enim cir» cumferuntur articuli Parisienses, qui non sunt » fidei articuli omnes, quoniam ne hanc quidem » vel longissimè tangunt; sed ejus Academiæ » tamen de fide et religione fixa constantiaque » decreta semper Christi Ecclesia suspexit; qui » verò contempserunt, inaniaque et levia ac » pro nihilo existimaverunt, omnes ad unum » periclitati sunt. » Quâ regulâ non profectò nos, sed ii sunt temerarii vel maximè, qui nos Parisiensis Academiæ defensores exosi, etiam temeritatis, quodque est gravius, erroris ac schismatis accusant.

An forsitan temerè allata sunt in medium, quæ tractari necessitas nulla cogebat? Verùm aliud est nova sine necessitate quærere, aliud vetera et ab antiquis sæpè tractata, atque ab ipsis synodis Constantiensi et aliis, summâ necessitate quæsita et decisa retinere. Cur autem ea repeterent gallicani Patres, in præfatione Declarationis, atque in epistolâ ad episcopos scriptâ, causas idoneas protulerunt, quas æqua posteritas probatura sit, neque jam improbent il, qui necessariam doctrinam omni arte opprimi atque oblitterari pridem ingemiscebant.

Neque fas erat cleri deputatis omittere ea, cùm illis mandatum esset Ecclesiæ gallicanæ antiquas et canonicas libertates asserere, quarum fundamenta ac summa his articulis continentur.

Sanè quâ modestiâ viros ecclesiasticos esse oportet, Lovaniensium quorumdam gravibus querelis ac domini Strigoniensis censurâ movemur, si afferremus nova. Cæterùm, cùm ea afferamus quæ saltem à trecentis annis toti Ecclesiæ nota, à conciliis et Pontificibus, ut nos quidem credimus, approbata, ut autem etiam adversarii confitentur, et res ipsa docet, sine ullâ censurâ relicta sunt; non nos profectò, sed iniqui censores temeritatis incurrunt notam: quod quidem à censoribus nostris consideratum volumus. Sanè id advertant quod dicimus: non enim dicimus non posse universim reprobari, nisi ea quæ Ecclesia expressè condemnavit; sed, cùm rebus pensatis, sæpè et consultò noluit aliquid condemnare, nemo jam nisi temerè condemnare potest. Ecclesia enim perspexit non esse condemnationi locum.

Quæ ratio ostendit procul abesse à nobis scandali aut offensæ pietatis suspicionem. Quod enim Ecclesia à tot sæculis æquis auribus pacatoque animo audiat, id repentè scandalo aut offensioni vertere, nihil aliud est, quàm commovere turbas, et perturbare pacem ecclesiasticam.

De pietate quod objiciunt, placet audire Melchiorem Canum, cùm illud tractaret quod sit piarum aurium offensivum [1]. Ibi verò demonstrandum aggreditur, « Ecclesiam propositio» num absonarum consonarumque judicium in » vulgi auribus minimè collocasse. » Quo loco hæc habet: « Hic si abusus reprehendas, qui » in imaginibus et colendis et ornandis, in » sacellis, templis, monasteriis, sepulchrorum » monumentis, sempiternisque memoriis con» dendis, invaluerunt plurimi; si affirmes in » ejuscemodi interdum, vel potiùs nimium sæpè, » plus vanitatem valere quàm religionem, dia» bolum quàm Christum; hi fortasse dicent, te » lutheranis opinionibus occupatum intolera» biles sonos fundere; adeo in optima quæque » vulgus inconditum, falsâ pietate, vanitatem, » aut etiam superstitionem inducit. » Pergit: « Non est igitur habenda ratio vulgi promis» cuè imbecillis, perturbati, imprudentis; sed » prudentis, sinceri, pii, incorrupti; nec theo-

[1] *Melch. Can. lib.* XII, *cap.* II.

[1] *Loc. mox. cit.*

» logia modò requirenda est, sed pietas et pru» dentia. »

Neque nos fugit quanta sæpè pars turbæ sint, qui etiam se peritos ac theologos videri volunt; atque ut cætera taceamus, quot videmus, qui Luthero et Calvino per nimia et extrema repugnare pium putant, à quorum sententiâ nos alienissimos esse ultro profitemur? Non enim si quid privati aliqui doctores adversùs lutheranos urgendum putarunt, id nos statim ut fidei decretum amplecti oporteat; sed nempe, ut dicebat olim sanctus Cœlestinus papa: « Sufficere credi» mus quod apostolicæ Sedis nos scripta docue» runt: » scilicet Pii IV professionem, quâ planè perfectèque hæretici condemnentur; atque id gravioribus theologis ac doctoribus, cardinali Perronio, eumque secuto Meldensi episcopo, ac tot cardinalibus romanisque prælatis, ipsique adeo sancto pontifici Innocentio XI placuisse gaudemus in Domino, totique Ecclesiæ gratulamur. Ulteriora extorquere non suadet vera pietas. Ut enim nihil à fide demi, ita nihil addi fidei debet; reique animarum sunt, qui plus ab hæreticis postularint, quàm communi omnium fide requiratur. Neque minùs absurdum est aliud à catholicis doctoribus extorquere velle, nisi fortè aliam fidem in Ecclesiâ docemus, aut tuemur in scholis, aliam contra hæreticos propugnamus.

Pietatis verò nomine ad aliud nos cogi, nec ipsa sinat pietas. Vera enim pietas non cæco affectu, sed majorum auctoritate ac traditionis regulâ ducitur. Quæ ab his aberrant finibus, siue more modoque crescunt, veramque pietatem falsis et alienis, ex arbitrariâ pietate superstructis, obscurant et offuscunt. Hæc arbitraria pietas multis persuasit sancti Petri successores, non tantùm ex officio sanctos, sed etiam vitâ necessariè pios esse; ut grave haberet bonus Otho Frisingensis, vir alioqui doctus et diligens, de Joanae etiam XII dici[1]: « Sic reprehensibiliter eum vixisse » et super hoc ab episcopis aliisque subditis suis » conventum fuisse; cui rei, inquit, durum » videtur fidem accommodare; quia romana » Ecclesia hoc speciale privilegium sacerdoti» bus suis adscribere solet, quòd meritis Petri » supra firmam petram fundati, nulla eos vel » porta inferorum, vel turbo tempestatum ad » exitialem ruinam involvat. » Quæ ab Ennodio* Ticinensi de prompta[1], ac pro tempore laudata, Gregorius VII, quantùm potuerat, confirmaverat, novo genere pietatis, quo vel negare manifesta, vel infanda, non tantùm tacere; verum etiam probare cogeremur.

« At, inquit Baronius in hunc Othonis locum[2], » non tanta nos vindicamus, ut esse non possit, » quin fœdus turpisque moribus irrepat vel ir» rumpat in sedem illam; fide autem impius » nullo modo. » Quasi magìs illud ad pietatem pertineat, ut nullus fide impius Pontifex esse possit, aut transire cogamur ad illam ferè ab omnibus explosam, et canonistis omnibus, theologis omnibus repugnantem Alberti Pighii sententiam, nullum Pontificem hæreticum esse posse. Hæccine ergo est pietas, omnibus ac singulis Pontificibus, quasi sub Christi nomine (quis enim tanquam ex proprio nomine audeat) ista polliceri, ut, si quid, occulto Dei judicio, vel tale contingit, vel aliquando contingat, tum labascere incipiat, vanâ scilicet expectatione delusâ, infirmorum fides, ac ipsa quoque Christi promissa vacillare putet. Atque hanc pietatem Bellarmino quoque et Suari placuisse vidimus. Neque, ista referentes, viros doctos ultro lacessimus, aut eorum pietati detractum volumus quidquam, quorum alioqui (Deus testis est) favemus laudibus. Id tantùm advertimus, viris etiam maximis contigisse, ut vana saperent, quoties cæcis illis, quos pios vocare volunt, affectibus aliquid indulserunt.

Piget commemorare quot opinionum monstra ejusmodi pietas in Ecclesiam induxerit. Hinc enim etiam illud quo totus orbis circumsonat[3]: « Pontificem utriusque potestatis apicem tenere, » regna ac diademata dare ac detrahere, orbis do» minum etiam in temporalibus, ac monarcham » esse Christi regis vicarium, sive viceregem, » in regnis et imperiis omnia posse; neque tan» tùm indirectè, sed directè; falli Bellarminum » indirectâ potestate contentum, neque postu» lantem ut ea tanquam de fide certa credantur; » hæc enim omnia de fide esse, et qui negent » esse hæreticos; neque propterea quidquam » iniqui regibus et imperiis metuendum, cùm is » à quo pendent, neque errare, neque quidquam » injusti moliri possit. » Neque satisfiet nobis, si eum, qui recens hæc scripserit Marchionem, in rebus quidem theologicis ineptum imperitumque esse dicant. Ecce enim Nicolaus Dubois, theologiæ professor primarius, nos seriò et graviter ad hujus viri tractationem remittit, eum-

[1] *Oth. Fris. lib.* VI, *cap.* XXIII.

* Is, ipsâ experientiâ doctus, vanas esse mundi hujus illecebras, relictâ sæculari militiâ in sacram adscriptus est, et inter diaconos relatus. Ille est Ennodius, qui in celebri suâ Apologiâ pro Symmacho docet: « Papam à nemine posse judicari: beatum » Petrum.... perennem meritorum dotem cum hæreditariâ in» nocentiâ misisse ad posteros suos » (id est successores): denique eum « sanctum esse, quem apex tantæ dignitatis attollit. » Huic Ennodio, qui deinceps Ticinensis episcopus fuit, ultramontani plus obsequuntur quàm cuiquam ex sanctis Patribus. Ejus opera Jacobus Sirmundus congessit et edidit. Vid. de Ennodio FLEURY, lib. XXX et seq. (*Edit. Paris.*)

[1] *Vid. tom.* IV *Conc. col.* 1340. — [2] *Bar. an.* 863; *tom.* X, *pag.* 777. — [3] *Coroll. Antigr.*

quæ cum honore nominat. Idem D. Dubois ait non posse constare romano Pontifici summam illam potestatem, à Florentinâ synodo in decreto unionis attributam, nisi potestas etiam indirecta tribuatur : quin, illâ eversâ, eam partem decreti stare omnino non posse. Quare et D. Strigoniensis, illum Declarationis gallicanæ articulum, quo potestas indirecta rejicitur, cum reliquis articulis, ut æquè detestabilem, æquè schismaticum damnat.

Neque verò placet indirectæ potestatis nomine, ac mutato tantùm vocabulo res eadem, idem jugum imperiis impositum : neque probare possumus pietatem illam, quæ priscis inaudita sæculis, conciliandis christianis, ac propagando Evangelio, publicæ denique paci inimica, invidiosis æquè ac inanibus titulis Petri cathedram oneret, eamque doctrinam reducere moliatur, quæ quoties exequenda prodiit, toties orbem christianum infandis bellis et cædibus cruentavit.

Neque etiam placent, pietatis licèt nomine venditata, quæ passim apud canonistas legimus : « Posse Pontificem omnia in orbe terrarum : » posse quæcumque Deus possit, excepto pecca- » to; neminem ab eo rogare posse : Quid ita fa- » cis? Legibus et statutis omnibus et generalibus » conciliis posse eum contravenire legitimè; » et alia ejusmodi, Pontificibus bonis modestisque, æquè ac nobis exosa. Hæc ipsi canonistæ, puto, erubescant, nisi interpretatione molliantur. At pietas non est, inflare et exaggerare verbis Petri privilegia, tanquam exigua sint, quæ per sese sunt maxima; eaque comminisci, quæ cùm interpretatione rectâ evanescant atque effluant, malevolis interim calumniandi ansam præbeant, tendant laqueos imperitis, audaciores ad extraordinaria quæque contra regulam postulanda, aut etiam per obreptionem impetranda incitent, atque ita censuram canonum ac vim disciplinæ resolvant, ejusdemque instaurandæ spem omnem incidant. Cæterùm cùm talia nullus unquam docuerit Pontifex, neque unquam comprobarit, id unum à nobis scilicet vera pietas postulat, ut admiremur gravissimam, sapientissimam atque à Deo protectam Sedem, quæ tantâ etiam assentatione circumdata modum tenuerit. Interim cùm hæc nimia, pietas incomposita suaserit, certum nobis est nullam pietatem agnoscere, nisi cum veritate et traditione conjunctam.

Hæc erant quæ de particularibus censuris dicenda habebamus, quantùm earum vim intelligere possumus, ex doctorum scriptis; quæ arbitrariæ inani tantùm strepitu teneant imbecilles animos, nulloque certo titulo, nullâ certâ ratione, tantùm anathemata crepent, atque intentare non cessent. Eas ut veritate contemnimus, ita charitate refugimus, qui veritatem pacemque diligamus; atque interim opponimus illud Ambrosii [1] : « Fucum faciunt, qui non audent ex- » plicare quod sentiunt, censoriè. » A Sede certè apostolicâ, quæ et paci consulere, et antiquâ revolvere, et posteritatem respicere, et omnia sæcula mente complecti soleat, nihil tale metuimus; præsertim postea quàm, uti jam facere aggredimur, nostra à conciliis et romanis Pontificibus expressè et sæpè probata esse demonstraverimus. Nam hactenus iniquâ certè conditione luctamur, qui tantùm ictus declinamus, nondum arma expedimus. Nunc, cùm probationes nostras allaturi simus, nostra jam liberior decurret ac lætior, ac veluti scopulos et syrtes prætervecta, plenis jam velis oratio navigabit.

Sancti Eusebii romani presbyteri ac martyris Acta referuntur *.

Tunc Eusebius romanus presbyter martyrium passus est, cujus memoriam 14 Augusti cum Ecclesiâ romanâ agimus; quo die in Martyrologio romano celebratur.

Hujus acta Baronius in Annalibus paucis refert [2] : in notis ac Martyrologii diem 14 Augusti remittit ad Boninum Mombritium Mediolanensem, ex quo ejusdem Eusebii uberiora acta promamus.

Sed quandoquidem Mombritius in paucorum est manibus, non pigebit antiqua sancti Eusebii acta memorare, prout ea ex illustrissimi archiepiscopi Rhemensis ** excuso codice diligenter exscripsimus. Is igitur sic habet, tom. I, p. 515 [3] : « Tempore quo Liberius de exilio revocatus fue- » rat à Constantio Augusto hæretico, in eodem » tantùm dogmate, ut non baptizaret populum, » sed unâ communione contaminaret plebem, » Eusebius presbyter urbis Romæ cœpit decla- » rare Liberium hæreticum et amicum Constan- » tii; cùmque multi in sanctâ confessione et ca- » tholicâ fide vitarent communionem Liberii per » Eusebii presbyteri doctrinam, occupantur Ec- » clesiæ à Liberio, ejicitur Felix de episcopatu,

[1] *Ambr. de Fide. lib.* I. *cap.* XVIII. *al.* VIII : *tom.* II. *col.* 467.

* In plerisque manuscriptis codicibus hujus *Defensionis*, quos omnes diligenter evolvimus, reperimus post cap. XXXIV lib. IX, caput unum integrum ab ipso auctore deletum. Nam vir eliquotissimi judicii, postquam acta sancti Eusebii a Mombritio relata diligentiùs introspexit, facilè intellexit ea illa esse, quæ, aut nullius, aut infirmæ admodum auctoritatis apud doctos haberentur. Quapropter statueramus obsequi Bossuet voluntati, et caput illud omnino omittere; sed ne quis queri posset de omisso illo capite, quod etiam extat in editione hujus operis anni 1730, illud ad calcem hujus Appendicis adjecimus. (*Edit. Paris.*)

[2] *Bar. tom.* III, *n.* 337.

** Le Tellier.

[3] *Vid. hæc act. ap. Baluz. Miscell. tom.* III, *p.* 141, 142.

» subrogatur Liberius, tenetur Eusebius presbyter, et quòd in domo suâ, quam ipse construxerat, populum congregaret, et quia plebem sanctam exhortabatur. Tunc Constantius imperator aggreditur eum Liberio Eusebium presbyterum, dicens : Tu solus christianus es in urbe Româ? Eusebius presbyter respondit : Sic confidimus in Domino, quia fideles non inveniet Christus, sicut et baptizati sumus, et benedictionem, quam à beato Julio suscepimus, tenemus. Liberius dixit : Nos cujus fungimur vice; nonne Julii antecessoris nostri? Eusebius presbyter dixit : Si perseverasses in fide quam in persecutione primò tenere visus fueras. Liberius dixit præsente Augusto : Tam contumacem me existimas? Eusebius dixit : Res ipsa te docet et declarat. Imperator Constantius dixit : Et quid est inter fidem et fidem? Eusebius presbyter respondit : Quantùm ad nos peccatores, integrè tenentes fuimus : quantùm ad vos, insania diaboli et invidia superstitionis vestræ, ut Felicem episcopum, quem vos non tenuistis catholicum, et Dominum Jesum Christum invocantem, purum sacerdotem ab omnibus declaratum, in damnationis causam exilio direxistis; qui tamen in prædiolo suo orationibus vacat. Et quidem jussu tuo christianis occisionem et necem præcepisti inferri, maximè clericis, presbyteris et diaconis. Tunc iratus Constantius sub rogatu Liberii inclusit Eusebium presbyterum in quodam cubiculo domûs suæ, quod humile erat, in latitudine pedes quatuor; et ibi multis diebus in oratione constanter perseverans, inclusus tamen post menses septem dormitionem accepit, 19 kalendas septembris : cujus corpus collegerunt Gregorius et Orosius presbyteri, et parentes ejus, et sepelierunt in cryptâ juxta corpus B. Xysti martyris et episcopi, in viâ Appiâ, in cimeterio Callixti; ubi et titulum ipsius scribentes, posuerunt pro commemoratione ejus : Eusebio homini Dei. In eodem tempore auditum est à Constantio imperatore, quòd Gregorius et Orosius presbyteri collegissent corpus Eusebii presbyteri, et in eâdem cryptâ vivum præcepit includi Gregorium. Tunc Orosius presbyter collegit semivivum B. Gregorium noctu occultè, propter Constantium Augustum, et emisso spiritu, sepelivit eum juxta corpus sancti Eusebii presbyteri; qui etiam Orosius hæc gesta scripsit. Ab eodem die intra Ecclesias, jussu Constantii imperatoris, quisquis inventus fuisset non sic confiteri et participare sicut Liberius, indiscussus gladio puniretur. Quapropter in plateis, et in vicis, et in Ecclesiis, sive in balneis gladio trucidabantur, persequente Constantio christianos unà cum Liberio. Mortuo autem Liberio, levatur Damasus, qui voce publicâ damnavit Liberium, factâ synodo cum episcopis viginti octo et presbyteris viginti quinque, et cessavit persecutio; non tamen multum tempus, donante Domino Jesu Christo, qui vivit et regnat in sæcula sæculorum. Amen. »

Huc usque acta, ubi innatâ simplicitate ipsa se prodit antiquitas; et quibus ejus generis actorum aliquis inest gustus, hoc sapiunt. Tum Usuardus monachus et Ado Viennensis hæc acta viderunt, ex quorum quippe verbis, brevem illam, quam suis Martyrologiis inserant, sancti Eusebii contexunt historiam. Cæterùm id quod hic de Damaso in fine actorum scriptum est, quòd « voce publicâ damnavit Liberium, facta synodo, » ad Damasi pontificatum referendum non est : pridem enim Liberius resipuerat; sed hæc fecit Damasus tum presbyter, ac, deficiente Liberio, synodum fieri procuravit; innuuntque obiter acta, eum qui hæc fecerit, meritò Liberio subrogatum fuisse.

Quòd autem in his actis, ut et in vitâ Liberii, scriptum est de rebaptizatione ab arianis factâ, non debet movere doctos, qui apud Ambrosium de Auxentio legerint[1] : « Cur igitur rebaptizandos Auxentius fideles populos putat, baptizatos in nomine Trinitatis, cùm apostolus dicat : « *Una fides, unum baptisma*[2]. » Hoc igitur Liberius reservavit, ne Romani rebaptizari cogerentur. Quid autem egerit, quàm à rectæ fidei defensione defecerit, quam persecutionem moverit adversùs fratres, quos confirmare in fide jubebatur, satis patet ex actis.

MÉMOIRE

DE

Mgr BÉNIGNE BOSSUET,

ÉVÊQUE DE MEAUX :

PRÉSENTÉ AU ROI ;

Contre le livre intitulé *De romani Pontificis Auctoritate, etc.*, divisé en trois tomes *in-fol.*, par dom frère Jean-Thomas de Roccaberti, autrefois général de l'ordre de saint Dominique, archevêque de Valence *.

I.

Idée générale du livre, et de quoi le roi se peut plaindre.

Pour donner d'abord l'idée de ce livre, il est

[1] *Ambr. Serm. cont. Aux. post epist.* XXI, n. 37; *tom.* II, *col* 874. — [2] *Ephes.* IV, 5.

* Voyez sur ce *mémoire*, l'*Histoire de Bossuet*, *pièces justificatives du livre* VI, tom. II, pag. 383 et suiv.

composé de trois gros volumes, dont les deux premiers regardent l'infaillibilité du Pape, et le troisième contient trois livres, *où sa souveraine puissance, tant directrice que coactive, sur le temporel, est amplement prouvée*, ainsi que le porte le titre.

Le dessein du livre est d'attaquer et de condamner en tout et partout la Déclaration du clergé de France, de la manière la plus outrageante; et après qu'on est d'accord avec Rome, et que Sa Sainteté a été contente des devoirs et des soumissions que les évêques lui ont rendus, ce prélat espagnol, poussé de la haine de sa nation contre ce royaume, non seulement tâche de son côté de renouveler la querelle, mais encore il n'oublie rien pour exciter le Pape à la recommencer.

Ce qui est à considérer dans ces livres, c'est, premièrement, le corps de l'ouvrage; secondement, les épîtres dédicatoires et les préfaces de l'auteur; troisièmement, les approbations qui sont imprimées à la tête.

Aux deuxième et troisième tomes, on voit deux brefs du Pape à l'auteur, dont il faudra parler à part; et voilà de quoi sont composés ces trois gros volumes.

Sans entrer dans le fond des matières, le roi a toujours sujet de se plaindre de cet ouvrage, à cause de l'aigreur qu'il inspire partout au Pape et à tout le monde contre la France, et de la manière dont y est traité, non seulement tout le clergé, mais encore la personne auguste et sacrée de Sa Majesté.

II.

L'auteur traite les François comme hérétiques, sur l'infaillibilité du Pape.

Dès le commencement du livre, il propose la question de l'infaillibilité du Pape, ou de « la » constance des pontifes romains dans la foi, » comme une importante question entre les ca» tholiques et les hérétiques : les hérétiques, » dit-il [1], comme ennemis déclarés de l'auto» rité du Pape, soutenant la négative; et les or» thodoxes qui ont à cœur la religion catholi» que, combattant pour l'affirmative comme » pour les autels et les temples. »

Cependant il nomme lui-même, pour l'opinion qui n'admet pas l'infaillibilité, des auteurs très célèbres et très catholiques de toutes les nations, et non seulement de la France, comme Gerson et Almain, mais encore des autres pays, comme Alphonse de Castro et Jean Driédo, fameux docteurs de Louvain [1]. Il est vrai qu'il cite le moins qu'il peut de ces auteurs, passant pardessus le cardinal Pierre Dailly, évêque de Cambrai, par-dessus Tostat, espagnol; et, ce qui étoit bien plus important, par-dessus le pape Adrien VI, autrefois précepteur de Charles-Quint, compté par le cardinal Bellarmin entre les défenseurs de la doctrine opposée à l'infaillibilité du Pape, et qui a fait imprimer à Rome, durant son pontificat, le livre où il s'étoit expliqué sur cette matière, étant simple docteur de Louvain, et professeur en théologie de cette savante université.

Ce qu'il y a de plus remarquable, c'est qu'en rapportant de si graves auteurs, il ne produit contre eux aucune condamnation directe ou indirecte du Saint-Siége; et, au contraire, il cite le cardinal Bellarmin [2], qui, tout zélé défenseur qu'il est de l'opinion de l'infaillibilité, avoue que la doctrine opposée *n'est pas proprement hérétique*, et que tout ce qu'on peut en dire, c'est *qu'elle semble erronée et approche de l'hérésie*; n'osant pas même l'assurer absolument, mais disant seulement *qu'il semble*, VIDETUR.

Il rapporte aussi lui-même l'endroit de ce cardinal [3], où, poussant le plus loin qu'il peut sa censure contre la doctrine de la supériorité du concile au-dessus du Pape, il n'a pourtant pu dire autre chose, sinon que le sentiment opposé est *presque de foi*, qui est la note la plus légère qui pût sortir de la bouche d'un homme aussi prévenu.

Après cela il est étonnant que lui et ses approbateurs traitent partout d'hérétique le clergé de France et le sentiment des anciens docteurs de Paris, qui étoit commun de leur temps dans les universités des autres royaumes, et fassent de si grands efforts pour aigrir le Pape contre la France, comme si l'on y défendoit « des mons» tres d'erreur qu'il faut exterminer de tout le » monde chrétien, et des dogmes pernicieux qui » agitent la nacelle de saint Pierre par des flots » sortis de l'enfer. » Ce sont les propres paroles de l'auteur dans l'épître dédicatoire à Sa Sainteté, à la tête du premier tome.

Il est encore plus outré dans ses préfaces, puisqu'il ose s'en prendre jusqu'à la personne du roi, lui reprochant de faire enseigner, « par » violence et par des menaces de peines et de sup» plices, des propositions si éloignées de la piété » chrétienne, des propositions si déshonorantes » de la suprême autorité du Saint-Siége aposto» lique, et qu'on ne peut attribuer qu'à l'impiété

[1] *Tom. 1, lib. 1, præf. pag. 1.*

[1] *Tom. 1, lib. 1, cap. 1, n. 5. 6. 7, 8. 9.* — [2] *Ibid. n. 16.* — [3] *Præf. tom. 1.*

» et à l'hostilité par laquelle les hérétiques s'emportent contre ce siége[1]. » C'est ici qu'il ose nommer ouvertement le nom auguste de *Louis XIV*, comme de celui qui, le premier « depuis Clovis, » est l'auteur de ces violences, aux louanges duquel, dit-il, il ne manque que d'éteindre tout-à-fait les erreurs dont les perfides hérétiques » tâchent d'infester ce royaume très chrétien, » en y rendant comme odieuse l'autorité du » Pape; » qui est accuser le roi de manquer à un devoir essentiel d'un roi chrétien.

III.

Il traite d'impie, hérétique et schismatique, la doctrine de l'indépendance des rois dans leur temporel.

Ce n'est pas seulement la doctrine de l'infaillibilité qui le fait emporter à cet excès : il condamne également le clergé et le royaume de France, sous prétexte qu'on s'y oppose « à la su» prême autorité des Papes sur le temporel des » rois, et à la puissance coactive qu'ils préten» dent pouvoir exercer en les déposant. » Dès l'entrée de son troisième tome, il range cette controverse au nombre de celles « qui se sont » élevées entre les catholiques et les hérétiques[2]. » Il tâche de rendre odieuse la doctrine de l'indépendance des rois dans leur temporalité, en l'attribuant « à Calvin, à Pierre Martyr, et aux au» tres hérétiques ennemis déclarés de l'autorité » et de la gloire pontificale[3]. » Comme si les hérétiques étoient hérétiques en tout, ou qu'on ne sût pas qu'ils retiennent beaucoup de vérités essentielles, et qui n'en sont pas pour cela moins vénérables.

Cependant, sous ce prétexte, il traite l'opinion qui défend l'indépendance des rois dans leur temporalité, *d'impie et de fausse* : il rapporte le décret de l'inquisition de Tolède, « qui con» damne comme erroné et schismatique de dire » que le Pape ou l'Église n'aient pas une puis» sance directe ou indirecte pour dépouiller les » rois de leur domaine[4]; et s'étonne que le clergé » de France soutienne la proposition que ce tri» bunal sacré et souverain condamne d'erreur » et de schisme[5]; » comme si la France étoit obligée à reconnoître l'autorité de l'inquisition de Tolède. Il porte son venin contre la France jusques aux pieds du Pape, dans la lettre dédicatoire, où il présente à Sa Sainteté ce troisième tome. Il s'y glorifie dès l'entrée, qu'en entreprenant de défendre « la suréminente autorité du » Pape sur le temporel des rois, il traite une » matière que peu ont traitée exprès; » ce qui devoit lui faire sentir qu'elle n'est donc pas fort essentielle au service de Dieu. Il ajoute, que nier cette autorité, c'est faire « une guerre ouverte » au Saint-Siége. » A l'entendre, on est l'ennemi du Saint-Siége, si l'on n'attribue au Pape, « de » droit divin, cette plénitude de puissance sur » le temporel des rois. » Sous prétexte de consulter Sa Sainteté sur cette matière, il veut faire accroire à tout le monde chrétien, qu'il en va naître des *calamités* infinies, et même « un » schisme imminent auquel la Déclaration galli» cane ouvre une entrée manifeste. » Il dissimule que cette dispute et toutes les autres, où chacun soutient son sentiment, sans vouloir condamner ceux qui n'en sont pas, n'ont jamais fait aucune rupture; et que la Déclaration du clergé de France, qu'il attaque perpétuellement comme *schismatique*, n'est pas écrite dans un autre esprit.

Sur cela néanmoins il reproche à ceux « qui » se glorifient d'être très chrétiens, de conspirer » avec les hérétiques, et de souscrire à leur doc» trine. »

Sous prétexte de ce péril imaginaire de schisme, il presse le Pape, avec toute l'amertume de son style, « d'en venir aux remèdes les plus ef» ficaces, pour remédier aux maux dont la France » est menacée, et de prévenir le schisme, qui va, » dit-il, rompre la tunique sans couture de no» tre Seigneur, au sujet des propositions du » clergé de France, que les autres royaumes ju» gent erronées, impies et schismatiques. »

Voilà où pousse les choses un évêque qui fait le zélé pour le Saint-Siége : mais on voit bien où il tend; et s'il aimoit le Saint-Siége, il ne donneroit pas au Pape le violent conseil de sévir contre les plus soumis de tous ses enfants; et, plus Espagnol que chrétien, il ne travailleroit pas à troubler un accord dont le Pape lui-même est content.

IV.

Excès des approbateurs sur la temporalité des rois.

Ses approbateurs sont encore plus violents que lui : mais il en adopte tous les excès en les imprimant à la tête des trois tomes de son ouvrage, et principalement dans le second, comme faisant partie de ses preuves.

On n'a jamais vu d'approbations en cette forme : ce sont pour la plupart de longs traités sur la matière; et tous sont d'outrés panégyriques de l'auteur, composés par des religieux de son ordre ou de son diocèse, et par d'autres religieux également complaisants pour un archevê-

[1] *Tom.* I, *Præf. n.* 31. — [2] *Tom.* III. *lib.* I, *præf.* — [3] *Ibid. c.* I. — [4] *Tom.* III. *lib.* I, *cap.* II, *n.* 52, 75. — [5] *Ibid. n.* 59.

que si autorisé, qui avoit été vice-roi du royaume de Valence, et qui est à présent grand-inquisiteur de toute l'Espagne.

Ce prélat non seulement s'y laisse flatter de la vanité d'être de race royale, et d'avoir toutes les qualités dont le cardinal Cajetan compose un prince [1]; mais encore, ce qui n'est pas supportable, il se laisse dire, comme on feroit de « Jésus-» Christ, que qui le suit ne marche point dans » les ténèbres [2]; et que comme l'Église s'écrie, » *Heureuse faute d'Adam, qui a mérité d'avoir* » *Jésus-Christ pour rédempteur!* il faut de » même s'écrier : Heureuse faute du clergé de » France, qui a mérité d'avoir l'illustrissime » Roccaberti pour adversaire [3]! »

Pour autoriser cette souveraine puissance sur le temporel de tous les empires du monde, la première approbation que cet auteur fait paroître [4], dit qu'à raison « de cette puissance du droit » divin, non seulement sur le spirituel, mais en-» core sur le temporel, que les hérétiques tâchent » d'ôter au Pape; il est le roi des rois, et le sei-» gneur des seigneurs, absolument et sans au-» cune restriction; » ce qui n'a jamais été dit que de Jésus-Christ. Voilà ce qu'étale ce prélat à la tête du IIIe tome, où il entreprend d'établir cette puissance absolue sur la temporalité des rois.

V.

Ce que disent les approbateurs sur les priviléges et les libertés de nos rois et de l'église de France.

Ses approbateurs disent ailleurs [5] : « Les Fran-» çois nous opposent des priviléges et des liber-» tés : mais les priviléges, qui sont une défection » de la souveraine puissance de la chaire de » saint Pierre, ne sont pas des priviléges, mais » des iniquités : *Non privilegia, sed privilegia.* » Tout ce qui s'élève dans la maison de Dieu » est au-dessous de la chaire de saint Pierre, et » est l'escabeau de ses pieds. Tout ce qu'il y a » de juridiction, de graces, de privilége et de li-» berté dans les patriarches, dans les primats, » dans les princes, dans les rois et dans les em-» pereurs, ils l'empruntent (*emendicant*), ils » le participent, ils le puisent du Pape et de sa » parole révocable. » Je ne crois pas qu'on ait jamais dit avec tant d'excès que toute juridiction temporelle et spirituelle émane du Pape, ni que sa parole soit révocable à sa volonté, ce que néanmoins ces mêmes approbateurs confirment, en disant que « le Pape, comme suprême monar-» que de l'Église, peut révoquer, casser et abro-» ger à sa volonté, *pro suo arbitrio*, et annuler » tous et un chacun des priviléges et libertés du » clergé de France, du peuple et du roi; » sans songer qu'une très grande partie de ces priviléges et libertés est fondée sur des concordats exprès entre les Papes et le Saint-Siége, et les rois et le royaume de France. Et néanmoins tout cela est également abandonné à la volonté du Pape et à *sa parole révocable*; ce qui détruit tous les fondements de la foi publique.

Si c'est là un zèle pour le Pape, ou plutôt un moyen de rendre odieuse la puissance la plus vénérable qui soit sur la terre, et d'empêcher les potentats hérétiques de s'y réunir, on le laisse à considérer aux gens sages et modérés. L'auteur propose cela à la tête de ses ouvrages, comme les preuves de sa doctrine, ainsi qu'il a déja été remarqué; et tout est si outré, dans ces approbations étalées avec tant de faste, qu'on ajoute à tous ces excès : « Que le Pape ne peut errer dans » la foi, même comme personne privée; » ce qui a paru si excessif, que le cardinal Bellarmin et les autres l'ont rejeté.

VI.

Outrages contre la France, et manquement de respect envers le roi dans les approbateurs et dans l'auteur même.

L'auteur se fait partout donner la louange d'avoir exterminé une Déclaration « d'où l'on » devoit craindre avec horreur l'extirpation du » culte divin, la ruine de la religion, le ren-» versement des royaumes, la dégradation des » magistrats légitimes, l'oppression du Saint-» Siége, le mépris du Vicaire de Jésus-Christ, et » la révolte contre ce divin monarque de tout » le monde, et ce roi des rois [1]. » De si prodigieuses exagérations, et les outrages qu'on trouve partout contre les François, pour relever la gloire de l'auteur, comme de celui qui les abat à ses pieds, font voir dans ces Espagnols, et dans celui qu'ils entreprennent de faire valoir, non pas des théologiens qui enseignent sérieusement et gravement, mais des ennemis emportés, qui, sous prétexte d'élever la puissance pontificale, que la France n'a jamais cessé un seul moment de révérer, ne songent qu'à contenter leur aigreur, et à l'inspirer au Pape et à tout le monde.

C'est sur ce fondement qu'ils promettent à l'auteur le chapeau de cardinal, « que les astres

[1] *Approb. colleg. Salamantic. tom.* II. — [2] *Approb. Col. Herd. Carmel. Discalc. tom.* II. — [3] *Ibid. approb. de Jean de Goyri. etc.* — [4] *Tom.* III *Censura Kier. Monterd.* — [5] *Tom.* II *appr. Compl. ordin. Beal. Mar. de Merced.*

[1] *Loc. mox cit.*

» et les destins lui doivent[1]; » et on voit bien à quel prix ce prélat le veut acheter.

C'est ce qui lui fait remplir des outrages que nous avons vus contre la France, jusqu'à ses épîtres dédicatoires au Pape[2], où la révérence de Sa Sainteté devoit du moins lui inspirer quelque sorte de modération. Sa préface est encore plus injurieuse; et ce prélat y affecte de raconter au long, avec une aigreur extrême, ce qui s'est passé sur la régale[3], matière très éloignée de son sujet, et sur laquelle on sait que le roi a plus donné à l'Église qu'on ne prétend qu'il lui a ôté : en tout cas, il sied mal à un archevêque et à des théologiens de venir avec un esprit d'hostilité troubler une négociation pacifique, où l'on tâche de concilier les esprits, et de donner au Saint-Siége toute sorte de contentement par des expédients convenables.

Cependant l'archevêque de Valence et ses approbateurs prennent cette occasion d'imputer au roi tout ce qui est le moins convenable à un si grand prince, dont on sait que le cœur est tout tourné à la piété, et à la douceur, à un respect sincère envers le Saint-Siége. Quoique cette vérité soit constante, on le représente au Pape et à toute la chrétienté, « comme ayant blessé les clefs de » saint Pierre et la puissance ecclésiastique[4]; » et comme s'étant publiquement ligué avec l'ennemi commun de la chrétienté : on lui reproche d'avoir empêché l'empereur *de délivrer la Terre Sainte*[5]; comme si l'on ne pouvoit pas, avec beaucoup plus de raison, reprocher si l'on vouloit, à la maison d'Antriche, d'avoir mieux aimé se liguer avec le parti protestant, et avec l'ennemi le plus déclaré de la catholicité et de la royauté, pour détruire la France, et pour augmenter dans l'Empire la puissance des protestants, que de poursuivre ses victoires contre les infidèles.

Sur ce fondement, un des approbateurs adresse la parole au Pape et à l'empereur, pour les animer contre le roi et contre la France, et pour rendre la guerre immortelle, jusqu'à dire au pape Innocent XII : « Servez-vous de l'occasion qui » vous est offerte pour opprimer les perfides, » c'est-à-dire les François, qu'il nomme, dans tout son discours, comme les ennemis du Saint-Siége.

[1] *Approb. Lud. Tarr. è Societ. Jes. tom.* II. — [2] *Ep. dédic. tom.* III. — [3] *Præf. tom* I. *N. sur la Régale.* — [4] *Tom.* II *Approb. Isid. Aparacii. Gilart. etc.* — [5] *N. sur le Turc.*

VII.

Deux brefs du Pape à l'auteur, à la tête du tome II et du III.

On voit donc dans l'archevêque de Valence, et dans les approbations qu'il met à la tête de son livre, un zèle amer contre la France; et quoiqu'on ne doute pas que la grande sagesse du Pape et sa bonté paternelle ne méprise ces déclamations emportées, on ne laisse pas de connoître les desseins ambitieux de ce prélat; et on a même sujet de craindre que les ennemis de la France ne se vantent à la fin, quoique sans raison, d'avoir fait entrer Sa Sainteté dans leurs sentiments.

Ce qui pourroit le faire soupçonner, ce sont deux brefs du Pape à cet archevêque; l'un à la tête du tome II, en date *de Rome, à Saint-Pierre, du* 30 *janvier* 1693; et l'autre à la tête du IIIe tome, pareillement en date de *Rome, à Sainte-Marie-Majeure, le* 21 *novembre* 1694; où l'on spécifie expressément le livre qui a été présenté à Sa Sainteté de la part de ce prélat, « sur la constance des Papes dans la foi, et sur » leur suprême puissance dans la temporalité. »

Quoique le Pape lui donne de grandes louanges, et lui promette dans l'occasion, selon le style ordinaire, des marques de sa bonté paternelle, on voit bien que l'intention de Sa Sainteté n'est pas d'approuver le fond de ces livres, mais de louer seulement « la diligence, l'étude, l'af» fection et le zèle, l'érudition et l'esprit que » l'auteur emploie à l'avantage du Saint-Siége, » qui sont les termes des brefs de Sa Sainteté : néanmoins il est fâcheux de voir, à la tête de cet amas d'invectives contre un si grand roi, deux brefs du Pape à la louange de celui qui les étale avec tant d'aigreur, et qui ose répandre son venin contre un prince si pieux, dans ses préfaces, et jusque dans les épîtres qu'il adresse à Sa Sainteté.

VIII.

Quel remède on peut apporter à ce livre injurieux : trois choses proposées au roi sous son bon plaisir : la première.

Après cela il paroit que Sa Majesté peut faire trois choses : la première, de faire défendre, par un arrêt de son parlement, le débit dans son royaume d'un ouvrage de cette nature *.

On a prononcé souvent des condamnations plus rigoureuses contre des livres semblables, quoique beaucoup moins envenimés, puisqu'ils

* Le parlement de Paris, conformément à ce qui est proposé dans ce mémoire, rendit un arrêt, le 20 décembre 1695, par lequel il défend de débiter les livres de Roccaberti.

ne contenoient rien de personnel; on les a lacérés par la main du bourreau, et condamnés au feu; on les a flétris par des censures de la Sorbonne, comme il paroit par celle de Sanctarel et des autres. Mais il semble que par sa bonté et par sa clémence, même par une espèce de respect pour les brefs du Pape qui sont à la tête, le roi puisse prendre des sentiments plus modérés.

IX.

Seconde et troisième chose que le roi peut faire.

La seconde chose que le roi peut faire, c'est de faire supplier Sa Sainteté qu'elle veuille bien s'expliquer sur l'intention de ses brefs, de peur qu'on n'en étende les louanges jusqu'aux invectives irrespectueuses dont sont remplies les préfaces et les épîtres dédicatoires de l'archevêque de Valence au Pape même.

Il ne paroit pas que le Pape puisse refuser de faire sur ce sujet une réponse et déclaration avantageuse, qu'on pourra trouver moyen de rendre publique.

En troisième lieu, il paroit qu'en tout cas le roi pourroit faire supplier le Pape d'empêcher les Espagnols et tous les autres de traiter la France et son clergé d'hérétiques et de schismatiques, sous prétexte d'opinions que le Saint-Siége n'a jamais notées d'aucune censure.

Il n'est plus question d'invectiver contre la Déclaration du clergé de France, sur laquelle le Pape est content, et le clergé ne dit mot : mais sous prétexte de s'y opposer, outrer la censure jusqu'à vouloir qu'on soit hérétique ou schismatique, pour ne pas suivre des sentiments qu'on agite depuis trois cents ans dans les écoles, sans que les Papes les aient notés ou défendus, même pour ne pas reconnoitre dans le Saint-Siége la puissance de déposer les rois et de disposer de leur temporel; c'est un excès si étrange qu'on ne le peut dissimuler.

La France est pleine de gens savants et de plumes très éloquentes, qui, sans déroger aux droits et à l'autorité du Saint-Siége, pourroient faire voir l'injustice de ces censures, et montrer à l'archevêque de Valence et à ses semblables leur ignorance et leur emportement. Ils pourroient faire voir aux Espagnols que pour ne pas appeler le Pape *roi des rois sans restriction*, et pour ne pas venir devant lui, comme parle l'un des approbateurs, *l'encens d'adoration à la main* [1], ils n'en savent pas moins défendre *la constance des pontifes romains dans la défense de la foi*, et les autres prérogatives de leur siége. On pourroit aussi relever les excès où les Espagnols, qui font tant les religieux, se sont laissé emporter contre le Saint-Siége, pour peu qu'ils aient cru être blessés. On n'épargneroit pas l'archevêque de Valence, ni ses vaines dissertations sur le phénix et sur les antipodes, ni le fatras de ses ignorantes et inutiles citations, entassées sans choix et sans jugement. Si l'on ne fait point de justice au roi sur ce sujet, et qu'on permette toujours de condamner la France comme hérétique ou schismatique, quoiqu'il n'y ait aucun royaume où la foi soit défendue plus fortement et plus purement; à la fin il faudra laisser repousser ces outrageux discours, et montrer à nos ennemis qu'ils n'en sont pas plus orthodoxes, mais seulement plus emportés et plus injustes, pour condamner ou de schisme ou d'hérésie tout ce qui ne s'accorde pas avec leurs excès.

X.

Remarques sur ce mémoire, et ce qu'il semble qu'on doit éviter dans cette occasion.

On a tâché de ne rien dire jusqu'ici (sauf le meilleur jugement de Sa Majesté) qui ne paroisse pouvoir être porté au Pape de vive voix et par écrit, par ceux qui sont chargés à Rome des affaires de Sa Majesté, en ajoutant ou retranchant ce que le roi trouveroit à propos par sa prudence, et selon les conjonctures présentes. On se croit après cela obligé de dire plus expressément ce qu'il semble qu'on doit éviter dans cette occasion.

On doit éviter, premièrement, de faire faire une censure de Sorbonne, pour deux raisons : la première, parcequ'il y en a déja plusieurs sur tous ces sujets : la seconde, parceque ce seroit donner à Rome, sans nécessité, une occasion de querelle; ce qui semble ne convenir pas à la conjoncture présente.

Secondement, il semble encore, pour cette dernière raison, qu'on doit éviter, dans l'arrêt qui se donnera, les termes injurieux de lacérer ou de brûler par main de bourreau. Pour repousser les injures, de simples défenses du débit suffisent; et le Pape ne peut s'en offenser, à cause des invectives et outrages dont le livre est plein.

Troisièmement, on suppose que messieurs les gens du roi, en disant ce qui sera essentiel à l'affaire, sauront éviter par leur prudence les termes qui pourroient causer de l'aigreur.

M. Roccaberti s'étend beaucoup sur des faits particuliers, comme sont celui de la procédure de feu M. l'archevêque de Toulouse, et celui de

[1] Camplut, tom. II.

la condamnation et exécution en effigie du frère Jean Cerle *, et autres de cette nature. On les a omis dans ce mémoire, et on croit, pour de très bonnes raisons, qu'il n'est pas besoin d'en parler.

Pour ceux qu'on a relevés, comme il pourroit y avoir de l'inconvénient à dissimuler tout-à-fait des outrages et des invectives publiés avec tant d'apparat, il n'y en auroit pas moins à pousser les choses si loin, que le cours des négociations nécessaires avec le Saint-Siége en fût retardé.

* Le frère Jean Cerle, chanoine régulier de la cathédrale de Pamiers, et précenteur de cette église, avoit été élu par le chapitre vicaire général du diocèse, le siége vacant par la mort de M. Caulet. La cour étoit alors irritée contre ce chapitre, à cause de son opposition aux droits de régale que le roi prétendoit avoir sur tous les archevêchés et évêchés de son royaume. Ce fut ce qui engagea M. Joseph de Monpezat de Carbon, archevêque de Toulouse, à procéder contre les frères Cerle et Charlas, vicaires généraux : il déclara nulle leur nomination, et nomma en leur place un autre grand vicaire. Le frère Cerle en appela au Saint-Siége, qui confirma sa nomination. Le parlement de Toulouse, sur les ordres du roi, le condamna à avoir la tête tranchée; ce qui fut exécuté en effigie dans les villes de Toulouse et de Pamiers. (*Edit. de Paris.*)

FIN DU NEUVIÈME VOLUME.

TABLE DES MATIÈRES

CONTENUES DANS CE VOLUME.

DEFENSIO DECLARATIONIS

CONVENTUS CLERI GALLICANI ANNI M. DC. LXXXII, DE ECCLESIASTICA POTESTATE.

GALLIA ORTHODOXA,

SIVE VINDICIÆ SCHOLÆ PARISIENSIS TOTIUSQUE CLERI GALLICANI ADVERSUS NONNULLOS.

De causis et fundamentis hujus operis prævia et theologica dissertatio.

DEFENSIO

DECLARATIONIS CLERI GALLICANI

DE ECCLESIASTICA POTESTATE.

PARS PRIMA quâ de imperii in temporalibus supremâ potestate disseritur.

LIBER PRIMUS. SECTIO PRIMA. — Ex statu quæstionis, reique novitate, deponendorum regum directa et in directa potestas confutatur ; ad caput primum gallicanæ Declarationis.

LIBER PRIMUS. SECTIO SECUNDA, quâ expenduntur Scripturæ loci, et Patrum traditiones illustrantur, ad caput primum gallicanæ Declarationis.

LIBER TERTIUS, quo « Gregorii VII tempore, res extra Concilia œcumenica gesta referentur ; ad caput primum gallicanæ Declarationis.

PARS SECUNDA, in quâ de conciliis Constantiensi et Basileensi, et consectaneis agitur.

LIBER QUINTUS, de concilio Constantiensi; ad caput secundum Gallicanæ Declarationis.

APPENDIX

AD DEFENSIONEM DECLARATIONIS CLERI GALLICANI DE ECCLESIASTICA POTESTATE.

In quâ probatur Declarationem gallicanam ab omni censurâ esse liberam, et eam romani Pontificis auctoritati nihil nocere.

MÉMOIRE

DE M. BÉNIGNE BOSSUET, ÉVÊQUE DE MEAUX : PRÉSENTÉ AU ROI;

Contre le livre intitulé : De romani Pontificis auctoritate, etc., *divisé en trois tomes* in-fol., *par dom frère Jean-Thomas de Roccaberti, autrefois général de l'ordre de Saint-Dominique, archevêque de Valence.*

FIN DE LA TABLE DES MATIÈRES.

